Ex expont.
A
4
1
lA 1 38

REGIA BIBLIOTECA DELL' UNIVERSITÀ DI TORINO
A I 826

BIBLIA SACRA
VVLGATAE EDITIONIS,
SIXTI QVINTI PONT. MAX. IVSSV
Recognita, atque edita.

Ex Bibliotheca Conuentus Carmelitarum Vicinoui.

VIRTVTI SIC CEDIT INVIDIA.

VENETIIS, M DC III.

Apud Damianum Zenarum.

PRAEFATIO
AD LECTOREM.

IN multis, magnisq. beneficijs, quæ per sacram Tridentinam Synodum Ecclesiæ suæ Deus contulit, id in primis numerandum videtur, quòd inter tot Latinas editiones Diuinarum Scripturarum, solam veterem ac vulgatam, quæ longo tot sæculorum vsu in Ecclesia probata fuerat, grauissimo Decreto authenticam declarauit. Nam, vt illud omittamus, quòd ex recentibus editionibus non paucæ ad hęreses huius temporis confirmandas licenter detortæ videbantur: ipsa certe tanta versionum varietas, atque diuersitas magnam in Ecclesia Dei confusionem parere potuisset. Iam enim hac nostra ætate illud fere euenisse constat, quod sanctus Hieronymus tempore suo accidisse testatus est, tot scilicet fuisse exemplaria, quot codices; cum vnusquisque pro arbitrio suo adderet, vel detraheret. Huius autem veteris ac vulgatæ Editionis tanta semper fuit auctoritas, tamq. excellens præstantia, vt eam ceteris omnibus Latinis editionibus longe anteferendam esse, apud æquos Iudices in dubium reuocari non posset. Qui namque in ea Libri continentur (vt a maioribus nostris quasi per manus traditum nobis est) partim ex sancti Hieronymi translatione, vel emendatione suscepti sunt; partim retenti ex antiquissima quadam editione Latina, quam sanctus Hieronymus communem & Vulgatam, sanctus Augustinus Italam, sanctus Gregorius Veterem translationem appellat. Ac de Veteris quidem huius, siue Italæ editionis sinceritate atque præstantia præclarum sancti Augustini testimonium extat in secundo Libro de Doctrina Christiana, vbi Latinis omnibus editionibus, quæ tunc plurimæ circumferebantur, Italam præferendam censuit, quòd esset, vt ipse loquitur, verborum tenacior cum perspicuitate sententiæ. De sancto vero Hieronymo multa extant veterum Patrum egregia testimonia: eum enim sanctus Augustinus hominem doctissimum, ac trium linguarum peritissimum vocat, atque eius translationem ipsorum quoque Hebræorum testimonio veracem esse confirmat. Eundem sanctus Gregorius ita prędicat, vt eius translationem, quam nouam appellat, ex Hebræo eloquio cuncta verius transfudisse dicat: atque idcirco dignissimam esse, cui fides in omnibus habeatur. Sanctus autem Isidorus non vno in loco Hieronymianam versionem ceteris omnibus anteponit, eamq. ab ecclesiis Christianis communiter recipi ac probari affirmat, quòd sit in verbis clarior, & veracior in sententijs. Sophronius quoque, vir eruditissimus, sancti Hieronymi translationem non Latinis modo, sed etiam Græcis valde probari animaduertens, tanti eam fecit, vt Psalterium & Prophetas ex Hieronymi versione in Græcum eleganti sermone transtulerit. Porro qui secuti sunt, viri doctissimi, Remigius, Beda, Rabanus, Haymo, Anselmus, Petrus Damiani, Richardus, Hugo, Bernardus, Rupertus, Petrus Lombardus, Alexander, Albertus, Thomas, Bonauentura, ceteriq. omnes, qui his nongentis annis in Ecclesia floruerunt, sancti Hieronymi versione ita sunt vsi, vt ceteræ, quæ pene innumerabiles erant, quasi lapsæ de manibus Theologorum, penitus obsoleuerint. Quare non immerito Catholica Ecclesia sanctum Hieronymum Doctorem maximum, atque ad Scripturas sacras interpretandas diuinitus excitatum ita celebrat, vt iam difficile non sit illorum omnium damnare iudicium, qui vel tam eximij Doctoris lucubrationibus non acquiescunt, vel etiam meliora, aut certe paria præstare se posse confidunt. Ceterum ne tam fidelis translatio, tamq. in omnes partes Ecclesiæ vtilis, vel iniuria temporum, vel impressorum incuria, vel temere emendantium audacia, vlla ex parte corrumperetur, eadem sacrosancta Synodus Tridentina illud Decreto suo sapienter adiecit, vt hæc ipsa vetus ac vulgata Editio emendatissime, quoad fieri posset, imprimeretur: neque vlli liceret eam sine facultate & approbatione Superiorum excudere. Quo Decreto simul typographorum temeritati ac licentiæ modum imposuit, & Pastorum Ecclesiæ in tanto bono quàm

Præf. Iosue.

S.Hiero in c. 4[...] Isaiæ.

S.Augu[...] libro [...] Doctri[...] Christ. [...] 14.S.G[...] go Epi[...] Dedic.[...] Leand[...] c.5. in [...] S.Augu[...] vbi su[...] pra. Lib. 1[...] de Ciui[...] Dei, ca[...] 43. Lib. 2[...] Moral. 24. Lib.6. E[...] tymol. Lib.1. c[...] Diui: o[...] 12.

diligentissime retinendo, & conseruando, vigilantiam, atque industriam excitauit. Et quamuis insignium Academiarum Theologi in Editione vulgata pristino suo nitori restituenda magna cum laude laborauerint; quia tamen in tanta re nulla potest esse nimia diligentia, & codices manuscripti complures & vetustiores Summi Pontificis iussu conquisiti, atque in Vrbem aduecti erant; & demum, quoniam executio generalium Conciliorum, & ipsa Scripturarum integritas ac puritas ad curam Apostolicæ Sedis potissimum pertinere cognoscitur; ideo Pius IV. Pontifex Maximus pro sua in omnes Ecclesiæ partes incredibili vigilantia, lectissimis aliquot sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, alijsq. tum Sacrarum litterarum, tum variarum linguarum peritissimis viris, eam prouinciam demandauit, vt vulgatam editionem Latinam, adhibitis antiquissimis codicibus manuscriptis, inspectis quoque Hebraicis, Græcisq. Bibliorum fontibus; consultis denique veterum Patrum commentarijs, accuratissime castigarent. Quod itidem institutum Pius V. prosecutus est. Verum Conuentum illum ob varias, grauissimasq. Sedis Apostolicæ occupationes iamdudum intermissum, Sixtus V. diuina prouidentia ad summum Sacerdotium euocatus, ardentissimo studio reuocauit, & opus tandem confectum typis mandari iussit. Quod cum iam esset excusum, & vt in lucem emitteretur, idem Pontifex operam daret, animaduertens non pauca in sacra Biblia præli vitio irrepsisse, quæ iterata diligentia indigere viderentur, totum opus sub incudem reuocandum censuit atque decreuit. Id vero cum morte præuentus præstare non potuisset, Gregorius XIIII. qui post Vrbani VII. duodecim dierum Pontificatum Sixto successerat, eius animi intentionem executus perficere aggressus est, amplissimis aliquot Cardinalibus, alijsq. doctissimis viris ad hoc iterum deputatis. Sed eo quoque, & qui illi successit, Innocentio IX. breuissimo tempore de hac luce subtractis; tandem sub initium Pontificatus Clementis VIII. qui nunc Ecclesiæ vniuersæ gubernacula tenet, opus, in quod Sixtus V. intenderat, Deo bene iuuante perfectum est. Accipe igitur Christiane Lector, eodem Clemente Summo Pontifice annuente, ex Vaticana Typographia veterem ac vulgatam sacræ Scripturæ Editionem, quanta fieri potuit diligentia castigatam: quam quidem sicut omnibus numeris absolutam, pro humana imbecillitate affirmare difficile est, ita ceteris omnibus, quæ ad hanc vsque diem prodierunt, emendatiorem, purioremq. esse, minime dubitandum. Et vero quamuis in hac Bibliorum recognitione in codicibus manuscriptis, Hebræis, Græcisq. fontibus, & ipsis veterum Patrum commentarijs conferendis non mediocre studium adhibitum fuerit; in hac tamen peruulgata Lectione sicut nonnulla consulto mutata, ita etiam alia, quæ mutanda videbantur, consulto immutata relicta sunt; tum quòd ita faciendum esse ad offensionem populorum vitandam sanctus Hieronymus non semel admonuit: tum quòd facile fieri posse credendum est, vt maiores nostri, qui ex Hebræis, & Græcis Latina fecerunt, copiam meliorum, & emendatiorum librorum habuerint, quàm ij, qui post illorum ætatem ad nos peruenerunt, qui fortasse tam longo tempore identidem describendo minus puri, atque integri euaserunt; tum denique quia sacræ Congregationi Amplissimorum Cardinalium, alijsq. eruditissimis viris ad hoc opus a Sede Apostolica delectis propositum non fuit, nouam aliquam editionem cudere, vel antiquum Interpretem vlla ex parte corrigere, vel emendare; sed ipsam veterem, ac vulgatam Editionem Latinam a mendis veterum librariorum, necnon prauarum emendationum erroribus repurgatam, suæ pristinæ integritati, ac puritati, quoad eius fieri potuit, restituere; eaq. restituta, vt quàm emendatissime imprimeretur iuxta Concilij Oecumenici Decretum pro viribus operam dare. Porro in hac Editione nihil non canonicum, nihil adscititium, nihil extraneum apponere visum est: atque ea causa fuit, cur Liber tertius & quartus Esdræ inscripti, quos inter Canonicos libros sacra Tridentina Synodus non annumerauit, ipsa etiam Manasse regis Oratio, quæ neque Hebraice, neque Græce quidem extat, neque in manuscriptis antiquioribus inuenitur, neque pars est vllius Canonici libri, extra Canonicæ scripturæ seriem posita sint: & nullæ ad marginem concordantiæ (quæ posthac inibi apponi non prohibentur) nullæ notæ, nullæ variæ lectiones, nullæ denique præfationes, nulla argumenta ad librorum initia conspiciantur. Sed sicut Apostolica Sedes industriam eorum non damnat, qui concordantias locorum, varias lectiones, præfationes sancti Hieronymi, & alia id genus in alijs editionibus inseruerunt; ita quoque non prohibet, quin alio genere characteris in hac ipsa Vaticana editione eiusmodi adiumenta pro studiosorum commoditate, atque vtilitate in posterum adijciantur; ita tamen, vt lectiones variæ ad marginem ipsius Textus minime annotentur.

Epist. ad Sumiã & Fretellã. Præf. Euang. ad Damasum.

DE CANONICIS SCRIPTVRIS DECRETVM EX CONCILIO TRIDENTINO SESSIONE QVARTA.

SACROSANCTA Oecumenica, & generalis Tridentina Synodus, in Spiritu ſancto legitime congregata, præſidentibus in ea eiſdem tribus Apoſtolicæ Sedis Legatis, hoc ſibi perpetuo ante oculos proponens, vt ſublatis erroribus, puritas ipſa Euangelij in Eccleſia conſeruetur. *Et infra:*

Sacrorum vero librorum Indicem huic Decreto aſcribendum cenſuit, ne cui dubitatio ſuboriri poſſit, quinam ſint, qui ab ipſa Synodo ſuſcipiuntur. Sunt vero infraſcripti: Teſtamenti veteris, Quinque Moyſi, ideſt Geneſis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomium: Ioſue, Iudicum, Ruth: Quattuor Regum: Duo Paralipomenon: Eſdræ primus, & ſecundus, qui dicitur Neemias: Tobias, Iudith, Eſther, Iob, Pſalterium Dauidicum centum quinquaginta Pſalmorum, Parabolæ, Eccleſiaſtes, Canticum canticorum, Sapientia, Eccleſiaſticus, Iſaias, Ieremias cum Baruch, Ezechiel, Daniel: Duodecim Prophetæ minores, ideſt Oſea, Ioel, Amos, Abdias, Ionas, Michæas, Nahum, Habacuc, Sophonias, Aggęus, Zacharias, Malachias: Duo Machabęorum, primus & ſecundus. Teſtamenti noui: Quattuor Euangelia, ſecundum Matthæum, Marcum, Lucam, & Ioannem: Actus Apoſtolorum a Luca Euangeliſta conſcripti: Quattuordecim Epiſtolæ Pauli Apoſtoli: Ad Romanos, duæ ad Corinthios, ad Galatas, ad Epheſios, ad Philippenſes, ad Coloſſenſes, duæ ad Theſſalonicenſes, duæ ad Timotheum, ad Titum, ad Philemonem, ad Hebręos: Petri Apoſtoli duæ: Ioannis Apoſtoli tres: Iacobi Apoſtoli vna: Iudę Apoſtoli vna: & Apocalypſis Ioannis Apoſtoli. Si quis autem Libros ipſos integros cum omnibus ſuis partibus, prout in Eccleſia Catholica legi conſueuerunt, & in veteri vulgata Latina editione habentur, pro ſacris, & canonicis non ſuſceperit, & traditiones prędictas ſciens, & prudens contempſerit, anathema ſit.

CLEMENS PAPA VIII.

Ad perpetuam rei memoriam.

CVM ſacrorum Bibliorum vulgatæ editionis Textus ſummis laboribus, ac vigilijs reſtitutus, & quamaccuratiſſime mendis expurgatus, Benedicente Domino, ex noſtra Typographia Vaticana in lucem prodeat; Nos, vt in poſterum idem Textus incorruptus, vt decet, conſeruetur, opportune prouidere volentes, auctoritate Apoſtolica, tenore præſentium diſtrictius inhibemus, ne intra decem annos a data præſentium numerandos, tam citra, quàm vltra montes alibi quàm in noſtra Vaticana Typographia a quoquam imprimatur. Elapſo autem præfato decennio, eam cautionem adhiberi præcipimus, vt nemo hanc ſanctarum Scripturarum editionem typis mandare præſumat, niſi habito prius exemplari in Typographia Vaticana excuſo: cuius exemplaris forma, ne minima quidem particula de Textu mutata, addita, vel ab eo detracta, niſi aliquod occurrat, quod Typographicæ incuriæ manifeſte adſcribendum ſit, inuiolabiliter obſeruetur. Si quis vero Typographus in quibuſcumque Regnis, Ciuitatibus, Prouincijs, & locis tam noſtræ & S. R. E. ditioni in temporalibus ſubiectis, quàm non ſubiectis, hanc eandem ſacrarum Scripturarum editionem intra Decennium prædictum quoquomodo, elapſo autem Decennio, aliter quàm iuxta huiuſmodi exemplar, vt præfertur, imprimere, vendere, venales habere, aut aliàs edere vel euulgare, aut ſiquis Bibliopola a ſe vel ab alijs quibuſuis, poſt datam præſentium, huius Editionis impreſſos libros, ſeu imprimendos a præfato reſtituto & correcto Textu in aliquo diſcrepantes, ſeu ab alio, quàm a Typographo Vaticano, intra Decennium excuſos, pariter vendere, venales proponere vel euulgare præſumpſerit, vltra amiſſionem omnium librorum, & alias arbitrio noſtro infligendas pœnas temporales, etiam maioris excommunicationis ſententiam eo ipſo incurrat: a qua niſi a Romano Pontifice, præterquam in mortis articulo conſtitutus, abſolui non poſſit. Mandamus itaque vniuerſis & ſingulis, Patriarchis, Archiepiſcopis, Epiſcopis, ceteriſq. Eccleſiarum, & locorum, etiam regularium Prælatis, vt præſentes litteras in ſuis quiſque Eccleſiis & iuriſdictionibus ab omnibus inuiolate perpetuo obſeruari curent ac faciant. Contradictores per cenſuras Eccleſiaſticas, aliaq. opportuna iuris & facti remedia, appellatione poſtpoſita, compeſcendo, inuocato etiam ad hoc, ſi opus fuerit, auxilio brachij ſæcularis; Non obſtantibus conſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis, ac in Generalibus, Prouincialibus, vel Synodalibus Concilijs editis generalibus, vel ſpecialibus, ac quarumcumque Eccleſiarum, Ordinum, Congregationum, Collegiorum, atque Vniuerſitatum, etiam Studiorum generalium iuramento, confirmatione Apoſtolica, vel quauis firmitate alia roboratis, ſtatutis, & conſuetudinibus, ac priuilegijs, indultis, ac litteris Apoſtolicis in contrarium quomodocumque emanatis, & emanandis: quibus omnibus ad hunc effectum latiſſime derogamus, ac derogatum eſſe decernimus. Volumus autem, vt præſentium tranſumptis etiam in ipſis voluminibus impreſſis eadem, in iudicio & extra, fides vbique adhibeatur, quæ ipſis præſentibus adhiberetur, ſi forent exhibita, vel oſtenſa.

Dat. Romæ, apud Sanctum Petrum ſub Annulo Piſcatoris Die ix. Nouembris. M D XCII. *Pontif. Noſtri Anno I.*

M. Veſtrius Barbianus.

HIERO-

HIERONYMI PROLOGVS GALEATVS.

VIGINTI & duas litteras esse apud Hebræos, Syrorũ quoque lingua & Chaldęorum testatur, quæ Hebrææ magna ex parte confinis est. nam & ipsi vigintiduo elementa habent eodẽ sono, sed diuersis characteribus. Samaritani etiã Pentateuchũ Moysi totidem litteris scriptitant, figuris tantum & apicibus discrepantes. Certumq. est Esdrã scribam, legisq. doctorem, post captã Ierosolymam & instaurationem templi sub Zorobabel, alias litteras repe risse quibus nũc vtimur: cum ad illud vsque tempus ijdem Samaritanorum & Hebręorũ characteres fuerint. In libro quoque Numerorum hæc eadem supputatio, sub Leuitarũ ac sacerdotum censu, mystice ostenditur. Et nomen Domini tetragrammaton in quibusdã Græcis voluminibus, vsque hodie antiquis expressum litteris inuenimus. Sed & psalmi tricesimus sextus, & centesimus decimus, & cẽtesimus vndecimus, & centesimus decimusoctauus, & cẽtesimus quadragesimusquartus, quamquam diuerso scribantur metro, tamen eiusdem numeri texuntur alphabeto. Et Ieremiæ lamẽtationes, & oratio eius: Salomonis quoque in fine prouerbia, ab eo loco in quo ait, Mulierem fortem quis inueniet? ijsdem alphabetis vel incisionibus supputantur. Porro quinque litteræ duplices apud Hebræos sunt: Caph, Mem, Nun, Pe, Sade, aliter enim scribũtur per has principia, medietatesq. verborum, aliter fines. Vnde & quinque a plerisq. libri, duplices æstimantur, Samuel, Melachim, Dibre haiamim, Esdras, Ieremias, cum Cinoth, id est lamentationibus suis. Quomodo igitur vigintiduo elementa sunt, per quæ scribimus Hebraice omne quod loquimur, & eorum initijs vox humana comprehenditur: ita viginti duo volumina supputantur, quibus quasi litteris & exordijs in Dei doctrina, tenera adhuc & lactens viri iusti eruditur infantia.

Primus, apud eos liber, vocatur בראשית Beresith: quem nos Genesim dicimus.

Secundus, ואלהשמות Veelle semoth: qui Exodus appellatur.

Tertius, ויקרא Vaijcra, id est Leuiticus.

Quartus, וידבר Vaieddaber, quẽ Numeros vocamus.

Quintus, אלה הדברים Elle haddebarim, qui Deuteronomium prænotatur.

Hi sunt quinque libri Moysi, quos proprie תורה Thora, id est Legem appellant.

Secundum, prophetarum ordinem faciunt: & incipiunt ab Iesu filiò Naue: qui apud eos יהוש עבן נון Iosue ben Nun dicitur.

Deinde subtexunt שפטים Sophetim, id est Iudicum librum. Et in eundem compingunt Ruth: quia in diebus Iudicum facta eius narratur historia.

Tertius sequitur שמואל Samuel, quem nos Regum primum & secundum dicimus.

Quartus, מלכים Melachim, id est Regum, qui tertio & quarto Regum volumine continetur.

Meliusq. multo est מלכים Melachim, id est Regum, quam ממלכות Mamlachot, id est Regnorũ dicere. Non enim multarum gentium describit regna, sed vnius Israelitici populi, qui tribubus duodecim continetur.

Quintus, est ישעיה Isaias.

Sextus, ירמיה Ieremias.

Septimus, יחזקאל Ezechiel.

Octauus, liber duodecim Prophetarum: qui apud illos vocatur תרי עשר There asar.

Tertius ordo, Hagiographa possidet.

Et primus liber incipit a איוב Iob.

Secundus a דוד Dauid: quem quinque incisionibus & vno psalmorum volumine comprehendunt.

Tertius est שלמה Salomon, tres libros habens: Prouerbia, quæ illi משלי Misle, id est Parabolas appellant.

Quartus, Ecclesiasten, id est קוהלת Coheleth.

Quintus, Canticũ canticorum, quẽ titulo שיר השירים Sir hassirim prænotant.

Sextus, est דניאל Daniel.

Septimus, דברי הימים Dibre haiamim, id est Verba dierum: quod significantius, Chronicon totius diuinæ historiæ possumus appellare. qui liber apud nos Paralipomenon primus & secundus inscribitur.

Octauus, עזרא Esdras: qui & ipse similiter apud Gręcos & Latinos, in duos libros diuisus est.

Nonus, אסתר Esther.

Atque ita fiũt pariter Veteris legis libri viginti duo: id est Moysi quinque, & Prophetarũ octo. Hagiographorum nouem. Quamquam nonnulli רות וקינות Ruth & Cinoth, inter Hagiographa scriptitent, & hos libros in suo putent numero supputandos: ac per hoc esse priscæ legis libros vigintiquattuor: quos sub numero vigintiquattuor seniorum Apocalypsis Ioannis inducit adorantes Agnum, & coronas suas prostratis vultibus offerentes: stantibus coram, quattuor animalibus oculatis ante & retro, id est in præteritum & in futurum respicientibus, & indefessa voce clamantibus, Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus omnipotens, qui erat, & qui est, & qui venturus est. Hic prologus, Scripturarum quasi galeatum principiũ, omnibus libris quos de Hebræo vertimus in Latinum, conuenire potest: vt scire valeamus, quidquid extra hos est, inter apocrypha esse ponendum. Igitur Sapientia, quæ vulgo Salomonis inscribitur, & Iesu filij Syrach liber, & Iudith, & Tobias, & Pastor, non sunt in canone. Machabæorum primum librum, Hebraicum reperi. Secundus, Gręcus est: quod ex ipsa quoque phrasi probari potest. Quæ cum ita se habeant, obsecro te Lector, ne laborem meum, reprehẽsionem existimes antiquorum. In templo Dei offert vnusquisque quod potest: alij aurum, argentum & lapides pretiosos: alij byssum & purpuram & coccum offerunt & hyacinthum: nobiscum bene agitur, si obtulerimus pelles & caprarũ pilos. Et tamẽ Apostolus cõtemptibiliora nostra magis necessaria iudicat.

Vnde

Vnde, & tota illa tabernaculi pulchritudo, & per ſingulas ſpecies, Eccleſiæ præſentis futuræque diſtinctio, pellibus tegitur & cilicijs ardoremq. ſolis & iniuriam imbrium ea quæ viliora ſunt prohibent. Lege ergo primum Samuel, & Melachim meum: meum, inquam, meum. Quidquid enim crebrius vertendo, & emendando ſollicitius, & didicimus, & tenemus, noſtrũ eſt. Et cum intellexeris quod antea neſciebas, vel interpretem me æſtimato, ſi gratus es; vel Paraphraſten, ſi ingratus. quamquam mihi omnino cõſcius non ſim, mutaſſe me quippiam de Hebraica veritate. Certe ſi incredulus es, lege Græcos codices, & Latinos, & confer cũ ijs opuſculis, quæ nuper emendauimus: & vbicunque diſcrepare inter ſe videris, interroga quẽlibet Hebræorum cui magis accõmodare debeas fidem: & ſi noſtra firmauerit, puto quod eum non æſtimes coniectorem, vt in eodem loco mecum ſimiliter diuinarit. Sed & vos famulas Chriſti rogo (quæ Domini diſcumbentis pretioſiſſima fidei myrrha vngitis caput, quæ nequaquam Saluatorem quæritis in ſepulchro, quibus iam ad Patrem Chriſtus aſcendit) vt cõtra latrantes canes, qui aduerſum me rabido ore deſæuiunt, & circumeũt ciuitatem, atque in eo ſe doctos arbitrantur ſi alijs detrahant, orationum veſtrarum clypeos opponatis. Ego ſciens humilitatem meam, illius ſemper ſententiæ recordabor, Dixi, cuſtodiã vias meas: vt non delinquam in lingua mea. Poſui ori meo cuſtodiam, cum conſiſteret peccator aduerſum me. Obmutui, & humiliatus ſum: & ſilui a bonis.

Pſal. 38.

HIERONYMVS PAVLINO.

FRATER Ambroſius tua mihi munuſcula perferens, detulit ſimul, & ſuauiſſimas litteras, quæ a principio amicitiarum, fidem probatæ iam fidei, & veteris amicitiæ præferebant. Vera enim illa neceſſitudo eſt, & Chriſti glutino copulata, quam non vtilitas rei familiaris, non præſentia tantum corporum, non ſubdola, & palpans adulatio: ſed Dei timor, & Diuinarum ſcripturarum ſtudia conciliant. Legimus in veteribus hiſtorijs quoſdam luſtraſſe prouincias, nouos adiſſe populos, maria tranſiſſe: vt eos quos ex libris nouerant, coram quoque viderent. Sic Pythagoras Memphiticos vates, ſic Plato Ægyptum & Architam Tarentinum, eamq. oram Italiæ, quæ quondam magna Græcia dicebatur, laborioſiſſime peragrauit: vt q. Athenis magiſter erat, & potens, cuiusque doctrinam Academiæ gymnaſia perſonabant, fieret peregrinus atque diſcipulus: malens aliena verecunde diſcere, quam ſua impudenter ingerere. Denique dum litteras quaſi toto fugientes orbe perſequitur, captus a piratis & venundatus, etiam tyranno crudeliſſimo paruit, captiuus, vinctus & ſeruus; tamen quia philoſophus, maior emente ſe fuit. Ad Titum Liuium lacteo eloquentiæ fonte manantem, de vltimis Hiſpaniæ Galliarumq. finibus quoſdam veniſſe nobiles legimus: & quos ad contemplationem ſui Roma non traxerat, vnius hominis fama perduxit. Habuit illa ætas inauditum omnibus ſæculis, celebrandumq. miraculum, vt vrbem tantam ingreſſi, aliud extra vrbem quærerent. Apollonius, ſiue ille magus, vt vulgus loquitur, ſiue philoſophus, vt Pythagorici tradunt, intrauit Perſas, pertranſiuit Caucaſum, Albanos, Scythas, Maſſagetas, opulentiſſima Indiæ regna penetrauit: & ad extremum, latiſſimo Phiſon amne tranſmiſſo, peruenit ad Brachmanas, vt Hiarcham in throno ſedentem aureo, & de Tantali fonte potantẽ, inter paucos diſcipulos de natura, de motibus ſiderum ac dierum curſu audiret docẽtem. Inde per Ælamitas, Babylonios, Chaldæos, Medos, Aſſyrios, Parthos, Syros, Phœnices, Arabes, Palæſtinos, reuerſus Alexandriam, perrexit Æthiopiam, vt Gymnoſophiſtas, & famoſiſsimam Solis menſam videret in ſabulo. Inuenit ille vir vbiq; quod diſceret, & ſemper proficiens, ſemper ſe melior fieret. Scripſit ſuper hoc pleniſsime octo voluminibus Philoſtratus. Quid loquar de ſæculi hominibus, cum Apoſtolus Paulus, vas electionis & magiſter Gentium, qui de conſcientia tanti in ſe hoſpitis loquebatur, An experimentum quæritis eius, qui in me loquitur Chriſtus? poſt Damaſcum Arabiamque luſtratam, aſcẽderit Ieroſolymam, vt videret Petrum, & manſerit apud eum diebus quindecim? Hoc enim myſterio hebdomadis, & ogdoadis futurus Gentium prædicator inſtruendus erat. Rurſumque poſt annos quattuordecim, aſſumpto Barnaba, & Tito expoſuerit Apoſtolis Euangelium, ne forte in vacuum curreret, aut cucurriſſet. Habet enim neſcio quid latentis ἐνεργείας viua vox, & in aures diſcipuli de auctoris ore transfuſa, fortius ſonat. Vnde & Æſchines cum Rhodi exularet, & legeretur illa Demoſthenis oratio, quam aduerſus eum habuerat, mirantibus cunctis atque laudantibus, ſuſpirans ait: Quid ſi ipſam audiſſetis beſtiã, ſua verba reſonantem? Hæc non dico, quod ſit in me aliquid tale, quod vel poſsis a me audire, vel velis diſcere: ſed quod ardor tuus, & diſcendi ſtudium etiam abſque nobis per ſe probari debeat. Ingenium docile, & ſine doctore laudabile eſt. Non quid inuenias, ſed quid quæras conſideramus. Mollis cera, & ad formandum facilis, etiam ſi artificis & plaſtæ ceſſent manus: tamen virtute totum eſt quidquid eſſe poteſt. Paulus Apoſtolus ad pedes Gamalielis legem Moyſi, & Prophetas didiciſſe ſe gloriatur, vt armatus ſpiritalibus telis, poſtea diceret confidenter; Arma noſtræ militiæ, non carnalia ſunt: ſed potentia Deo, ad deſtructionem munitionum conſilia deſtruentes, & omnem altitudinem extollentem ſe aduerſus ſcientiam Dei, & captiuantes omnem intellectum ad obediendum Chriſto, & parati ſubiugare omnem inobedientiam. Ad Timotheum ſcribit ab infantia Sacris litteris eruditum, & hortatur ad ſtudium lectionis, ne negligat gratiã quæ data ſit ei per impoſitionem manus presbyterij. Tito

II. Act. 9 c 1. Cor. 13.a Gala.1.d

Gala.2.d

III.

Act.22.a 2. Cor. 10.b

2.Ti.3.d 1. Ti.4.d

præcipit vt inter ceteras virtutes epiſcopi, quem breui ſermone depinxit, ſcientiam quoque in eo eligat Scripturarum, Obtinentem, inquit, eum, qui ſecundum doctrinam eſt, fidelem ſermonem: vt potens ſit exhortari in doctrina ſana, & contradicentes reuincere. Sancta quippe ruſticitas ſolum ſibi prodeſt: & quantum ædificat ex vitæ merito Eccleſiam Chriſti tantum nocet ſi deſtruentibus non reſiſtat. Malachias propheta, immo per Aggæum Dominus. Interroga, ait, ſacerdotes Legem: intantum ſacerdotis officium eſt interrogatum reſpondere de Lege. Et in Deuteronomio legimus: Interroga patrem tuum, & annunciabit tibi: ſeniores tuos, & dicent tibi. In Pſalmo quoque centeſimo decimooctauo, Cantabiles mihi erant iuſtificationes tuæ in loco peregrinationis meæ. Et in deſcriptione iuſti viri, cũ eo Dauid arbori vitæ, quæ eſt in paradiſo compararet, inter ceteras virtutes & hoc intulit, In lege Domini voluntas eius, & in lege eius meditabitur die ac nocte. Daniel in fine ſacratiſſimæ viſionis ait, iuſtos fulgere ſicut ſtellas: & intelligentes, ideſt doctos, quaſi firmamentum. Vides quantum inter ſe diſtent iuſta ruſticitas, & docta iuſtitia? Alij ſtellis, alij cælo comparantur. Quamquam iuxta Hebraicam veritatem vtrumque de eruditis poſſit intelligi. Ita enim apud eos legimus, Qui autem docti fuerint, fulgebunt quaſi ſplendor firmamenti: & qui ad iuſtitiam erudiũt multos, quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates. Cur dicitur Paulus Apoſtolus vas electionis? Nempe quia legis & Scripturarum ſanctarum erat armarium. Phariſæi ſtupent in doctrina Domini: & mirantur in Petro & Ioanne quomodo legem ſciant, cum litteras non didicerint. Quidquid enim alijs exercitatio, & quotidiana in lege meditatio tribuere ſolet. illis hoc Spiritus ſanctus ſuggerebat, & erant iuxta quod ſcriptum eſt, θεοδίδακτοι. Duodecim annos Saluator impleuerat, & in templo ſenes de quæſtionibus legis interrogans magis docet dum prudenter interrogat. Niſi forte ruſticum Petrum, ruſticum dicimus Ioannem: quorum vterque dicere poterat, Etſi imperitus ſermone, non tamen ſcientia. Ioannes ruſticus, piſcator, indoctus? & vnde illa vox obſecro, In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum? λόγος enim Græce multa ſignificat: nam & verbum eſt, & ratio, & ſupputatio, & cauſa vniuſcuiuſque rei, per quam ſunt ſingula quæ ſubſiſtunt: quę vniuerſa recte intelligimus in Chriſto. Hoc doctus Plato neſciuit, hoc Demoſthenes eloquens ignorauit. Perdã, inquit, ſapientiam ſapientium, & prudentiam prudentium reprobabo. Vera ſapientia perdet falſam ſapientiam; & quamquam ſtultitia prædicationis in cruce ſit, tamen Paulus ſapientiam loquitur inter perfectos; ſapientiam autem non ſæculi huius, nec principium ſæculi iſtius, quæ deſtruitur; ſed loquitur Dei ſapientiam in myſterio abſconditam, quam præſtinauit Deus ante ſecula. Dei ſapientia, Chriſtus eſt. Chriſtus enim, Dei virtus, & Dei ſapientia. Hæc ſapientia, in myſterio abſcondita eſt: de qua & noni pſalmi titulus prænotatur, Pro occultis filij. in quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ Dei abſconditi. Et qui in myſterio abſconditus erat, prædeſtinatus eſt ante ſæcula: prędeſtinatus autem & pręfiguratus in Lege & Prophetis. Vnde & Prophetæ appellabantur videntes: quia videbant eum, quæ ceteri non videbant. Abraham vidit diem eius, & lætatus eſt. Aperiebantur cæli Ezechie-

Tit. 1.b. IIII. Agg 2.b. Deu. 32.a. Pſal. 1. Dan. 12.b. Act. 4.c. Iſa. 54.d. Io 6.a. Luc. 2.f. 2.Cor. 11.b. Ioan. 1.a. V Abd. 1.c. Iſa. 29.c. 1.Co. 1.c. 2.Cor. 1.b. Coloſ. 2.a. Io. 8.g.

li qui dopulo peccatori clauſi erant. Reuela, inquit, Dauid oculos meos, & conſiderabo mirabilia de lege tua. Lex enim ſpiritualis eſt, & reuelatione opus eſt, vt intelligatur, ac reuelata facie Dei gloriam contemplemur. Liber in Apocalypſi ſeptem ſigillis ſignatus oſtenditur: quem ſi dederis homini ſcienti litteras vt legat, reſpondebit tibi. Non poſſum: ſignatus eſt enim Quanti hodie putant ſe noſſe litteras, tenent ſignatum librum, nec aperire poſſunt, niſi ille reſerauerit qui habet clauem Dauid; qui aperit, & nemo claudit; claudit, & nemo aperit? In Actibus Apoſtolorum ſanctus Eunuchus, immo vir (ſic enim eum Scriptura cognominat) cum legeret Iſaiam Prophetam, interrogatus a Philippo, putaſne intelligis, quę legis? reſpondit: Quomodo poſſum, niſi aliquis me duxerit? Ego (vt de me loquar interim) nec ſanctior ſum hoc Eunucho, nec ſtudioſior, qui de Æthiopia, ideſt de extremis mundi finibus venit ad templum, reliquit aulam regiam: & tantus amator legis diuineq. ſcientię fuit, vt etiam in vehiculo legeret Litteras ſacras. Et tamen cum librum teneret, & verba Domini cogitatione conciperet, lingua volueret, labijs perſonaret, ignorabat eum, quem in libro neſciens venerabatur. Venit Philippus, oſtendit ei Ieſum, qui clauſus latebat in littera. O mira doctoris virtus eadem hora credit Eunuchus, baptizatur, & fidelis & ſãctus factus eſt, ac magiſter de diſcipulo, plus in deſerto fonte Eccleſiæ, quam in aurato ſynagogę tẽplo reperit. Hæc a me preſtricta ſunt breuiter (neque enim epiſtolaris anguſtia euagari longius patiebatur) vt intelligeres te in Scripturis ſacris ſine præuio, & mõſtrante ſemitam non poſſe ingredi. Taceo de grammaticis, rhetoribus, philoſophis, geometris, dialecticis, muſicis, aſtronomis, aſtrologis, medicis, quorum ſcientia mortalibus vel vtiliſſima eſt, & in tres partes ſcinditur, τὸ δόγμα, τὴν μέθοδον, τὴν ἐμπειρίαν. Ad minores artes veniam, & quæ non tam lingua, quam manu adminiſtrantur. Agricolę, cęmentarij, fabri metallorum, lignorumq. cæſores, lanarij quoque, & fullones, et ceteri qui variam ſupellectilem, & vilia opuſcula fabricantur, abſque doctore eſſe non poſſunt quod cupiunt. Quod medicorum eſt, promittunt medici: tractant fabrilia fabri. ſola Scripturarum ars eſt, quam ſibi paſſim omnes vindicant, Scribimus indocti, doctiq. poemata paſſim. Hanc garrula anus, hanc delirus ſenes, hanc ſophiſta verboſus, hanc vniuerſi pręſumunt, lacerant, docent antequam diſcant. Alij adducto ſupercilio, grandia verba trutinantes inter mulierculas de ſacris litteris philoſophantur. Alij diſcunt, pro pudor, a feminis, quod viros doceant, & ne parum hoc ſit, quadam facilitate verborum, immo audacia ediſſerunt alijs quod ipſi non intelligunt. Taceo de mei ſimilibus, qui ſi forte ad ſcripturas ſanctas poſt ſæculares litteras venerint, & ſermone compoſito aures populis mulſerint, quidquid dixerint, hoc legem Dei putãt. nec ſcire dignantur quid Prophetę, quid Apoſtoli ſenſerint, ſed ad ſenſum ſuum incongrua aptant teſtimonia: quaſi grande ſit, et non vitioſiſſimum docendi genus, deprauare ſententias, et ad voluntatem ſuam, Scripturam trahere repugnantem. Quaſi non legerimus Homerocentonas, et Vergiliocẽtonas: ac non ſic etiam Maronem ſine Chriſto poſſimus dicere Chriſtianum, quia ſcripſerit, Iam redit, et virgo, redeunt Saturnia regna, Iam noua progenies cælo demittitur alto. Et Patrem loquentem ad Filium, Nate meæ vires, mea ma-

Ezech. Pſ. 118. Ro. 7. 2.Cor d. Apoc. 2. Iſa. 29. Apoc. b. Act. 8. VI.

gna

gna potentia ſolus. Et poſt verba Saluatoris in cruce, Talia perſtabat memorans,fixusq; manebat. Puerilia ſunt hæc, & circulatorum ludo ſimilia, docere quod ignores: immo,vt cum ſtomacho loquar, ne hoc quidem ſcire quod neſcias.

VII. Geneſis.

Videlicet manifeſtiſſima eſt Geneſis,in qua de creatura mundi, de exordio generis humani, de diuiſione terræ, de confuſione linguarum & gentium, vſque ad exitum ſcribitur Hebræorum.

Exodus.

Patet Exodus cum decem plagis, cum decalogo,cũ myſticis diuiniſq. præceptis.

Leuitic.

In promptu eſt Leuiticus liber,in quo ſingula ſacrificia,immo ſingulæ pene ſyllabæ, & veſtes Aaron, & totus ordo Leuiticus ſpirant cœleſtia ſacramenta.

Numeri.

Numeri vero,nonne totius arithmeticæ, & prophetiæ Balaam,& quadraginta duarum per eremum mã-ſionum myſteria continent?

Deuter.

Deuteronomium quoque ſecunda lex, & Euangelicæ legis præfiguratio, nonne ſic ea habet quæ priora ſunt,vt tamen noua ſint omnia de veteribus? Hucusq. Moyſes,hucusque Pentateuchus:quibus quinque verbis loqui ſe velle Apoſtolus in Eccleſia gloriatur.

1. Cor. 14.d Iob

Iob exemplar patientiæ, quæ non myſteria ſuo ſermone complectitur? Proſa incipit,verſu labitur, pedeſtri ſermone finitur:omnesq. leges dialecticæ,propoſitione, aſſumptione,confirmatione, concluſione determinat,Singula in eo verba,plena ſunt ſenſibus. Et(vt de ceteris ſileam) reſurrectionem corporum ſic prophetat,vt nullus de ea vel manifeſtius,vel cautius ſcripſerit.Scio inquit,quod redemptor meus viuit, & in nouiſſimo die de terra ſurrecturus ſum:& rurſum circumdabor pelle mea,& in carne mea videbo Deum,quem viſurus ſum ego ipſe,& oculi mei conſpecturi ſunt, & non alius. Repoſita eſt hæc ſpes mea in ſinu meo.

Ioſue, ſiue Ieſus Naue.

Veniam ad Ieſum Naue,qui typum Domini nõ ſolum geſtis, verum etiam nomine præfert.tranſit Iordanem, hoſtium regna ſubuertit, diuidit terram victori populo,& per ſingulas vrbes,viculos, montes, flumina,torrentes atque confinia,Eccleſiæ cæleſtisque Ieruſalem ſpiritualia regna deſcribit.

Lib Iudicum. Ruth. Iſa. 16.a

In Iudicum libro, quot principes populi, tot figuræ ſunt.

Ruth Moabitis, Iſaiæ explet vaticinium, dicentis, Emitte agnum Domine Dominatorem terræ,de petra deſerti,ad montem filiæ Sion.

Reg.I.& II.

Samuel in Heli mortuo,& in occiſo Saul, veterem legem abolitam monſtrat. Porro in Sadoc atque Dauid, noui ſacerdotij, nouique imperij ſacramenta teſtatur.

Reg.III. & IIII.

Melachim,id eſt tertius, & quartus Regum liber, a Salomone vſq; ad Iechoniam,& a Ieroboam filio Nabat vſque ad Oſee qui ductus eſt in Aſſyrios, regnum Iuda,& regnum deſcribit Iſrael. Si hiſtoriam reſpicias verba ſimplicia ſunt: ſi in litteris ſenſum latentem inſpexeris,Eccleſiæ paucitas, & hæreticorum contra Eccleſiam bella narrantur.

Duodecim prophetæ in vnius voluminis anguſtias coartati, multo aliud, quam ſonet in littera, præfigurant.

Oſee.

Oſee crebro nominat Ephraim,Samariam, Ioſeph, Iezrahel, & vxorem fornicariam, & fornicationis filios,& adulteram cubiculo clauſam mariti, multo tẽpore ſedere viduam,& ſub veſte lugubri,viri ad ſe reditum præſtolari.

Ioel.

Ioel filius Phatuel deſcribit terram duodecim tribuum,eruca, brucho, locuſta, rubigine vaſtante conſumptam: & poſt euerſionem prioris populi, effuſum iri Spiritum ſanctum ſuper ſeruos Dei, & ancillas, id eſt ſuper centum viginti credentium nomina, & effuſum iri in cenaculo Sion. Qui centum viginti ab vno vſque ad quindecim paulatim, & per incrementa ſurgentes,quindecim graduum numerum efficiunt,qui in pſalterio myſtice continentur.

Act.2.c.

Amos.

Amos paſtor,& ruſticus, & ruborum mora diſtringens,paucis verbis explicari non poteſt.Quis enim digne exprimat tria, aut quattuor ſcelera Damaſci, & Gazæ,& Tyri,& Idumææ,& filiorum Ammon,& Moab;& in ſeptimo,& octauo gradu Iudæ,& Iſrael? Hic loquitur ad vaccas pingues,quæ ſunt in Samariæ monte,& ruituram domum maiorem, minoremque teſtatur.Ipſe cernit fictorem locuſtæ, & ſtantem Dominum ſuper murum litum, vel adamantinum, & vncinum pomorum,attrahentem ſupplicia peccatoribus, & famem in terram; non famem panis, nec ſitim aquę,ſed audiendi verbum Dei.

Abdias.

Abdias,qui interpretatur ſeruus Dei,pertonat contra Edom ſanguineum terrenumque hominem,fratris quoq; Iacob ſemper ęmulum,haſta percutit ſpiritali.

Ionas.

Ionas columba pulcherrima naufragio ſuo paſſionem Domini pręfigurans, mundum ad pœnitentiam reuocat: & ſub nomine Niniue, Gentibus ſalutem nuntiat.

Michęas

Micheas de Moraſthi coheres Chriſti, vaſtationem annuntiat filię latronis,& obſidionem ponit contra eã: quia maxillam percuſſerit iudicis Iſrael.

Nahum.

Nahum conſolator orbis increpat ciuitatem ſanguinum,& poſt euerſionem illius loquitur,Ecce ſuper mõtes pedes euangelizantis,& annunciantis pacem.

Habacuc

Habacuc luctator fortis & rigidus,ſtat ſuper cuſtodiam ſuam,& figit gradum ſuper munitionẽ, vt Chriſtum in cruce contempletur,& dicat,Operuit cęlos gloria eius,& laudis eius plena eſt terra. Splendor eius vt lux erit,cornua in manibus eius: ibi abſcondita eſt fortitudo eius.

Sophonias.

Sophonias ſpeculator,& arcanorum Dei cognitor, audit clamorem a Porta piſcium, & eiulatum a Secunda,& contritionem a collibus. Indicit quoque vlulatũ habitatoribus Pilę,quia conticuit omnis populus Chanaan, diſperierunt vniuerſi qui inuoluti erant argẽto.

Aggæus.

Aggęus feſtiuus, & lętus, qui ſeminauit in lacrymis,vt in gaudio meteret. deſtructum templum ędificat, Deumque patrem inducit loquentem,Adhuc vnũ modicum,& ego commouebo cęlum,& terram,& mare,& aridam,& mouebo omnes gentes,& veniet deſideratus cunctis gentibus.

Zacharias.

Zacharias memor Domini ſui,multiplex in prophetia,Ieſum veſtibus ſordidis indutum, & lapidem oculorum ſeptem:candelabrumque aureum cum totidem lucernis quot oculis: duas quoque oliuas a ſiniſtris lãpadis cernit,& dextris: vt poſt equos nigros,rufos,albos,& varios, & diſſipatas quadrigas ex Ephraim, & equũ de Ieruſalem, pauperem regem vaticinetur, & pędicet, ſedentem ſuper pullum filium aſinę ſubiugalis.

Malachias.

Malachias aperte,& in fine omnium prophetarum, de abiectione Iſrael, & vocatione Gentium: Non eſt mihi,ait, voluntas in vobis,dicit Dominus exercituũ: & munus nõ ſuſcipiam de manu veſtra. Ab ortu enim

ſolis

solis vsque ad occasum, magnum est nomen meum in Gentibus: & in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda.

Isaias. Isaiam, Ieremiam, Ezechielem, & Danielē quis potest vel intelligere, vel exponere? Quorum primus nō prophetiam mihi videtur texere, sed Euangelium.

Ieremias. Secundus virgam nuceam, & ollam succensam a facie Aquilonis, & pardum spoliatum suis coloribus, & quadruplex diuersis metris nectit alphabetum.

Ezechiel. Tertius principia & finem tantis habet obscuritatibus inuoluta, vt apud Hebręos istæ partes cum exordio Geneseos ante annos triginta non legantur.

Daniel. Quartus vero, qui & extremus inter quattuor prophetas temporum conscius, & totius mundi φιλίσωρ. lapidem præcisum de monte sine manibus, & regna omnia subuertentem, claro sermone pronuntiat.

Dauid. Dauid Simonides noster, Pindarus & Alcæus, Flaccus quoque, Catullus, atque Serenus, Christum lyra personat, & in decachordo psalterio, ab inferis excitat resurgentem.

Prouerbia. Ecclesiastes. Canticū. Salomon pacificus, & amabilis Domini, mores corrigit, naturam docet, Ecclesiam iungit, & Christum, sanctarumq. nuptiarum dulce canit epithalamium.

Esther. Esther in Ecclesiæ typo populum liberat de periculo, & interfecto Aman, qui interpretatur iniquitas, partes conuiuij, & diem celebrem mittit in posteros.

Paralipomenon. Paralipomenon liber, id est instrumenti veteris ἐπιτομὴ, tantus ac talis est, vt absque illo siquis scientiam Scripturarum sibi voluerit arrogare, seipsum irrideat. Per singula quippe nomina iuncturasq. verborum, & prætermissæ in Regum libris tanguntur historiæ, & innumerabiles explicantur Euangelij quæstiones.

Esdras. Nehemias. Esdras & Nehemias, adiutor videlicet, & consolator a Domino, in vnum volumen coartātur, instaurant templum, muros extruunt ciuitatis: omnisq. illa turba populi redeuntis in patriam, & descriptio sacerdotum, leuitarum, Israelis, proselytorum, ac per singulas familias murorum, ac turrium opera diuisa, aliud in cortice pręferunt, aliud retinēt in medulla. Cernis me Scripturarum amore raptum, excessisse modum epistolę, & tamen non implesse quod volui. Audiuimus tantū quid nosse, quid cupere debeamus, vt & nos quoque possimus dicere, Concupiuit anima mea desiderare iustificationes tuas in omni tempore. (Psal. 118. c) Ceterum illud Socraticum impletur in nobis, Hoc tantum scio, quod nescio.

Tangam & nouum breuiter testamentum.

Matthęus. Marcus. Lucas. Ioannes. Ezech. 1. Matthæus, Marcus, Lucas, & Ioannes quadriga Domini, & verum Cherubim, quod interpretatur scientię multitudo, per totum corpus oculati sunt, scintillę emicant, discurrunt fulgura, pedes habent rectos, & in sublime tendentes, terga pennata & vbique volitantia, tenent se mutuo, sibiq. perplexi sunt, & quasi rota in rota voluuntur, & pergunt quocunque eos flatus Spiritus sancti perduxerit.

Paulus apostol. Paulus Apostolus ad septem scribit ecclesias, octaua enim ad Hebræos, a plerisque extra numerum ponitur. Timotheum instruit, ac Titum, & Philemonem pro fugitiuo famulo deprecatur. Super quo melius tacere puto, quàm pauca scribere.

Actus Apostolorum. 2. Cor. 8. Actus Apostolorum nudam quidem sonare videntur historiam, & nascentis Ecclesiæ infantiam texere: sed si nouerimus scriptorem eorum Lucam esse medicum, cuius laus est in Euangelio, animaduertemus pariter omnia verba illius, animæ languentis esse medicinam.

Iacobus. Petrus. Ioannes. Iudas. Iacobus, Petrus, Ioannes, Iudas, septem epistolas ediderunt tam mysticas quàm succinctas, & breues pariter ac longas: breues in verbis, longas in sententijs: vt rarus sit, qui non in earum lectione cęcutiat.

Apocalyp. Apocalypsis Ioannis tot habet sacramēta, quot verba. Parū dixi, & pro merito voluminis laus omnis inferior est. In verbis singulis multiplices latent intelligentiæ. Oro te frater charissime, inter hæc viuere, ista meditari, nihil aliud nosse, nihil quęrere. Nonne tibi videtur iam hic in terris regni cęlestis habitaculū? Nolo offendaris in Scripturis sanctis simplicitate, & quasi vtilitate verborū, quæ vel vitio interpretum, vel de industria sic prolata sunt, vt rusticam concionem facilius instruerent, & in vna eademq. sentētia aliter doctus, aliter audiret indoctus. Non sum tam petulans, & hebes, vt hęc me nosse pollicear, & eorum fructus capere, quorū radices in cęlo fixæ sunt: sed velle fateor. Sedenti me pręfero, magistrū renuens, comitem spondeo. Petenti datur, pulsanti aperitur, quęrens inuenit. (Matt. 7. a; Luc. 11. b) Discamus in terris, quorū scientia nobis perseueret in cęlo. Obuijs te manibus excipiam, & (vt inepte aliquid, ac de Hermagoræ tumiditate effutiam) quidquid quæsieris, tecū scire conabor. Habes hic amantissimum tui fratrem Eusebium, qui litterarum tuarū mihi gratiam duplicauit, referens honestatē morum tuorum, contemptū sæculi, fidem amicitiæ, amorem Christi. Nam prudentiam & eloquij venustatem etiam absq; illo ipsa epistola præferebat. Festina, quæso te, & hærentis in salo nauiculæ funem magis præcide, quàm solue. Nemo renunciaturus sęculo bene potest vendere quę contempsit vt venderet. (VIII.) Quidquid in sumptus de tuo tuleris, pro lucro computa. Antiquum dictū est, Auaro tam deest quod habet, quàm quod non habet. (Prouerb. 17.) Credenti totus mundus diuitiarum est: infidelis autem etiam obolo indiget. Sic viuamus tamquam nihil habentes, & omnia possidentes. (2. Cor. 6. b) Victus & vestitus diuitię Christianorum sunt. Si habes in potestate rem tuam, vende: si nō habes, proijce. Tollenti tunicam, & palliū relinquendum est. (Matt. 5. g) Scilicet nisi tu, semper recrastinans, & diem de die trahens, caute & pedetentim tuas possessiunculas vendideris, non habet Christus vnde alat pauperes suos. Totum Deo dedit, qui seipsum obtulit. Apostoli nauem tantum & retia reliquerunt. (Matt. 4. c; Mar. 12. d; Luc. 21. a) vidua duo æra misit in gazophylacium, & prępertur Crœsi diuitijs. Facile contemnit omnia, qui se semper cogitat esse moriturum.

PRÆ-

PRAEFATIO S. HIERONYMI PRESBYTERI in Pentateuchum Moysi ad Desiderium.

DESIDERII mei desideratas accepi epistolas, qui quodam præsagio futurorum, cum Daniele sortitus est nomen, obsecrantis, vt translatum in Latinam linguam de Hebræo sermone Pentateuchum, nostrorũ auribus traderem. Periculosum opus certe, & obtrectatorum meorum latratibus patens: qui me asserunt in Septuaginta interpretum sugillationem noua pro veteribus cudere, ita ingenium quasi vinum probantes: cum ego sæpissime testatus sim me pro virili portione in Tabernaculo Dei offerre quæ possim, nec opes alterius aliorum paupertate fœdari. Quod vt auderem, Origenis me studium prouocauit, qui editioni antiquæ translationem Theodotionis miscuit, asterisco & obelo opus omne distinguens: dum aut illucescere facit quæ minus ante fuerant: aut superflua quæque iugulat & confodit, maxime quæ Euangelistarum & Apostolorum auctoritas promulgauit. In quibus multa de Veteri testamento legimus, quæ in nostris codicibus non habentur: vt est illud, Ex Aegypto vocaui filium meum: &, Quoniã Nazaræus vocabitur: &, Videbunt in quem compunxerunt: &, Flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ: &, Quæ nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt quæ præparauit Deus diligentibus se: & multa alia quæ proprium σύνταγμα desiderant. Interrogemus ergo eos vbi hæc scripta sint: & cum dicere non potuerint, de libris Hebraicis proferamus. Primum testimonium est in Osee, secundum in Isaia, tertium in Zacharia, quartum in Prouerbijs, quintum æque in Isaia. Quod multi ignorantes, apocryphorum deliramenta sectantur: & Hiberas nænias libris authenticis præferunt. Causas erroris non est meum exponere. Iudæi prudenti factum dicunt esse cõsilio: ne Ptolemæus vnius Dei cultor, etiã apud Hebræos duplicem diuinitatem deprehenderet. Quod maxime idcirco faciebãt, quia in Platonis dogma cadere videbatur. Denique vbicunque sacratum aliquid Scriptura testatur de Patre & Filio & Spiritu sancto, aut aliter interpretati sunt, aut omnino tacuerunt: vt & regi satisfacerent, & arcanum fidei non vulgarent. Et nescio quis primus auctor septuaginta cellulas Alexandriæ mendacio suo extruxerit: quibus diuisi eadem scriptitarint: cum Aristæas eiusdem Ptolemæi ὑπερασπιστής, & multo post tempore Iosephus nihil tale retulerint: sed in vna basilica congregatos, contulisse scribant, non prophetasse. Aliud est enim vatem, aliud est esse interpretem: ibi Spiritus ventura prædicit: hic eruditio & verborum copia, ea quæ intelligit transfert. Nisi forte putandus est Tullius Oeconomicum Xenophontis, & Platonis Protagoram, & Demosthenis pro Ctesiphonte, orationem afflatus rhetorico spiritu transtulisse. Aut aliter de eisdem libris per Septuaginta interpretes, aliter per Apostolos Spiritus sanctus testimonia texuit: vt quod illi tacuerunt, hi scriptum esse mentiti sint. Quid igitur? damnamus veteres? Minime. Sed post priorum studia, in domo Domini quod possumus laboramus. Illi interpretati sunt ante aduentum Christi, & quod nesciebant, dubijs protulere sententijs: nos vero post passionem & resurrectionem eius, non tam prophetiam quàm historiam scribimus. aliter enim audita: aliter visa narrantur. quod melius intelligimus, melius & proferimus. Audi igitur æmule, obtrectator ausculta: non damno, non reprehendo Septuaginta: sed cõfidenter cunctis illis Apostolos præfero. Per istorum os mihi Christus sonat, quos ante prophetas inter spiritalia charismata positos lego: in quibus vltimum pene gradum interpretes tenent. Quid liuore torqueris? quid imperitorum animos contra me concitas? Sicubi in translatione tibi videor errare, interroga Hebræos, diuersarũ vrbium magistros consule. Quod illi habent de Christo, tui codices non habent. Aliud est si contra se postea ab Apostolis vsurpata testimonia probauerũt, & emendatiora sunt exẽplaria Latina quàm Græca, & Græca quàm Hebraica. Verum hæc contra inuidos. Nunc te precor Desideri charissime, vt me, quia tantum opus subire fecisti, & a Genesi exordium capere, orationibus iuues: quo possim eodem spiritu quo scripti sunt libri, in Latinum eos transferre sermonem.

Dan. 9. Exod. 35. Osee 11. Isa 11. Zach. 12. Prou. 18. Isa 64.

LIBER GENESIS, HEBRAICE BERESITH.

CREATIO MVNDI.

CAPVT PRIMVM.

1 A IN Principio creauit Deus cœlum & terram. 2 ¶ Terra autem erat inanis & vacua, & tenebrę erāt super faciem abyssi: & spiritus Dei ferebatur super aqua[s]. 3 ¶ Dixitque Deus: Fiat lux. Et facta est lux. 4 ¶ Et vidit Deus lucem q; esset 5 bona: & diuisit lucem a tenebris. ¶ Appellauitq; lucem, diem; & tenebras, noctem: factumq; est vespe- 6 re & manè dies vnus. ¶ Dixit quoque Deus: Fiat firmamentum in medio aquarum: & diuidat aquas ab 7 aquis. ¶ Et fecit Deus firmamentum, diuisitq; aquas quæ erant sub firmamento, ab his ‖ quæ erant super 8 firmamentum. Et factum est ita. ¶ Vocauitq; Deus firmamentum, cęlum: & factum est vespere & mane 9 dies secūdus. ¶ Dixit vero Deus: Cōgregentur aquæ quæ sub cęlo sunt, in locū vnum: & appareat arida. 10 Et factum est ita. ¶ Et vocauit Deus aridam, terram: B congregationesq; aquarum, appellauit maria. Et vi- 11 dit Deus quod esset bonum, ¶ & ait: Germinet terra herbam virentem, & facientem semen, & lignum pomiferum faciens fructum iuxta genus suum, cuius semen in semetipso sit super terram. Et factum 12 est ita. ¶ Et protulit terra herbam virentē, & facientem semen iuxta genus suum, lignumq; faciens fructū, & habens vnumquodq; sementem secundum 13 speciem suam. Et vidit Deus q; esset bonum. ¶ Et fa- 14 ctum est vespere & manè dies tertius. ¶ Dixit autē Deus: Fiant luminaria in firmamento cęli, & diuidant diem ac noctem: & sint ‖ in signa, & tempora, 15 & dies, & annos: ¶ vt luceant in firmamento cœli, 16 & illuminent terram. Et factum est ita. ¶ Fecitque Deus duo luminaria magna: luminare maius, vt præesset diei: & luminare minus, vt præesset nocti: 17 & stellas. ¶ Et posuit eas in firmamento cœli, vt lu- 18 cerent super terrā, ¶ & pręessent diei ac nocti, & diuiderent lucem ac tenebras. Et vidit Deus q; esset bo- 19 num. ¶ Et factū est vespere, & mane dies quartus. 20 ¶ Dixit etiam Deus: Producant aquæ reptile animæ C viuentis, & volatile super terram sub firmamento cę- 21 li. ¶ Creauitq; Deus cete grandia, & omnem animā viuentem, atq; motabilem, quam produxerāt aquę in species suas, & omne volatile secundū genus suū. 22 Et vidit Deus q; esset bonum. ¶ Benedixitq; eis, dicens: Crescite, & multiplicamini, & replete aquas 23 maris: auesq; multiplicentur super terram. ¶ Et fa- 24 ctum est vespere & mane dies quintus. ¶ Dixit quoque Deus: Producat terra animam viuentem in genere suo, iumenta, & reptilia, & bestias terræ secun- 25 dùm species suas. Factumq; est ita. ¶ Et fecit Deus bestias terrę, iuxta species suas, & iumenta, & omne reptile terræ in genere suo. Et vidit Deus q; esset bo- 26 num, ¶ & ait: Faciamus hominem ad ‖ imagi[nem] & similitudinem nostram, & præsit piscibus maris, & volatilibus cęli, & bestijs, vniuersæque terræ, 27 omniq; reptili quod mouetur in terra. ¶ Et creauit D Deus hominem ad imaginem suam, ad imaginem Dei creauit illum, ‖ masculum & fœminam 28 creauit eos. ¶ Benedixitque illis Deus, & ait: ‖ Crescite, & multiplicamini, & replete terram, & subijcite eam, & dominamini piscibus maris, & volatilibus cœli, & vniuersis animantibus 29 quæ mouentur super terram. ¶ Dixitq; Deus: Ecce dedi vobis omnem herbam afferentem semen super terram, & vniuersa ligna, quæ habent in semetipsis sementem generis sui, ‖ ut sint vobis in 30 escam: ¶ & cunctis animantibus terræ, omniq; volucri cœli, & vniuersis quæ mouentur in terra, & in quibus est ánima viuens, vt habeant ad vescen- 31 dum. Et factum est ita. ¶ ‖ Viditq; Deus cuncta quæ fecerat: & erant valde bona. Et factum est vespere & manè dies sextus.

Act. 14 c 15 17. f 24. Psal. 32. a 6. 135. a. 5. Eccl. 18. a. 1. Hebr. 11. a. 3.

Psal. 32. b. 6. 135. a. 5.

‖ Ier. 10. b 12. 51. b. 15.

Psal. 147. a. 4. Ps. 32. b 7. 88. b. 12. 135. a. 6. Iob. 38. a. 4.

‖ Ps. 135. b. 7.

‖ Col. b 10. Infr. 1. 9 a. 1. Cor. b 7. Sap. 2. 23. ‖ Mat. a 4. ‖ Eccl. a. 1. Infra c. 17. 5 1.

‖ Infr. a. 3.

‖ Exo d. 17. Eccl. c 21. Marc 7. d. 37.

CAPVT II.

1 IGitur perfecti sunt cœli & terra, & omnis ornatus eorũ. ¶ Compleuitq; Deus die septimo opus A 2 suum quod fecerat: & ‖ requieuit die septimo ab 3 uniuerso opere quod patrarat. ¶ Et benedixit diei septimo, & sanctificauit illũ: quia in ipso cessauerat ab 4 omni opere suo quod creauit Deus, ut faceret. ¶ Istæ sunt generationes cœli & terræ, quando creata sunt, in die quo fecit Dominus Deus cœlum & ter- 5 ram, ¶ & omne virgultum agri antequam oriretur in terra, omnemque herbam regionis priusquam germinaret: non enim pluerat Dominus Deus super terram, & homo non erat qui operaretur ter- 6 ram: ¶ Sed fons ascendebat e terra, irrigans vni- 7 uersam superficiem terræ. ¶ Formauit igitur Dominus Deus hominem de limo terræ, & inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ, & ‖ factus est homo in 8 animam uiuentem. ¶ Plantauerat autem Dominus B Deus Paradisum uoluptatis à principio: in quo po- 9 suit hominem quem formauerat. ¶ Produxitq; Dominus Deus de humo omne lignum pulchrum visu, & ad vescendum suaue: lignum etiam vitæ in medio Paradisi, lignumque scientiæ boni & mali. 10 ¶ Et fluuius egrediebatur de loco uoluptatis ad irrigandum Paradisum, qui inde diuiditur in qua- 11 tuor capita. ¶ Nomen vni, ‖ Phison: ipse est qui circuit omnem terram Heuilath, vbi nascitur aurum, 12 ¶ Et aurum terræ illius optimum est, ibiq; inueni- 13 tur bdelium, & lapis onychinus. ¶ Et nomen fluuij secundi, Gehon: ipse est qui circumit omnem terram 14 Aethiopiæ. ¶ Nomen verò fluminis tertii, Tigris; C ipse vadit contra Assyrios. Fluuius autem quartus, 15 ipse est Euphrates. ¶ Tulit ergo Dominus Deus hominem, & posuit eum in Paradiso uoluptatis, vt 16 operatur, & custodiret illum; ¶ Præcepitq; ei, di- 17 cens: Ex omni ligno Paradisi comede: ¶ de ligno autem scientiæ boni & mali ne comedas. In quocunque enim die comederis ex eo, morte morieris. 18 ¶ Dixit quoq; Dñs Deus: Non est bonum esse hoĩem 19 solum: Faciamus ei adiutorium simile sibi. ¶ Formatis igitur Dñs Deus de humo cũctis animãtibus terræ, & vniuersis volatilibus cœli, adduxit ea ad Adã vt videret quid vocaret ea. oẽ enim quod vocauit 20 Adã animæ viuẽtis, ipsum est nomen eius. ¶ Appel- D lauitq; Adã noĩbus suis cuncta animãtia, & vniuersa volatilia cœli, & oẽs bestias terræ: Adæ vero non 21 inueniebatur adiutor similis eius. ¶ Immisit ergo Dominus Deus soporem in Adam: cumq; obdormisset, tulit vnam de costis eius, & repleuit carnem pro 22 ea. ¶ Et ædificauit Dñs Deus costam, quam tulerat de Adam, in mulierem: & adduxit eam ad Adam.

‖ Exo.20. b.11.31. d.17. Deut. 5. b 14. Hebr.4. b.4.

‖ 1.Cor. 15.f.45.

‖ Eccl.24. c.33.

23 ¶ Dixitque Adam: ‖ Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea: hæc vocabitur virago, quo-

24 niam de viro sumpta est. ¶ Quam ob rem relinquet homo patrem suum, & matrem, & adhærebit vxori 25 suę: & erunt duo in carne vna. ¶ Erat aũt vterque nudus, Adam scilicet, & vxor eius: & nõ erubescebant.

‖ 1.Cor. 11 b 9. Matt.19. a.5. Marc.10. a.7.

Ephes.5. g.31. 1.Cor.6. d.16.

CAPVT III.

1 SEd & serpens erat callidior cunctis animantibus terræ, quæ fecerat Dñs Deus. Qui dixit ad A mulierem: Cur præcepit vobis Deus, vt non co- 2 mederetis de omni ligno Paradisi? ¶ Cui respondit mulier: De fructum lignorum quæ sunt in Paradiso, 3 vescimur: ¶ de fructu vero ligni, quod est in medio Paradisi, præcepit nobis Deus ne comederemus, & 4 ne tangeremus illud, ne fortè moriamur. ¶ Dixit aũ. serpens ad mulierem: ‖ Nequaquam morte morie- 5 mini. ¶ Scit enim Deus quòd in quocunque die comederitis ex eo, aperiẽtur oculi vestri, & eritis sicut dii, 6 scientes bonum & malũ. ¶ Vidit igitur mulier quod bonũ esset lignum ad vescendũ, & pulchrum oculis, aspectuque delectabile: & tulit de fructu illius, & ‖ 7 comedit: deditq; viro suo, qui comedit. ¶ Et aperti sunt oculi amborum: cumque cognouisset se esse B nudos, consuerunt folia ficus, & fecerũt sibi perizo- 8 mata. ¶ Et cum audissent vocẽ Dñi Dei deambulãtis in Paradiso ad auram post meridiẽ, abscõdit se Adã, & vxor eius à facie Dñi Dei in medio ligni Paradi- 9 si. ¶ Vocauitq; Dñs Deus Adã, & dixit ei: Vbi es? 10 ¶ Qui ait: Vocẽ tuam audiui in Paradiso: & timui, 11 eo quòd nudus essem, & abscondi me. ¶ Cui dixit: Quis enim indicauit tibi ꝙ nudus esses, nisi quòd ex ligno, de quo præceperam tibi ne comederes, come- 12 disti? ¶ Dixitq; Adam: Mulier quam dedisti mihi so- 13 ciam, dedit mihi de ligno, & comedi. ¶ Et dixit Dñs C Deus ad mulierẽ. Quare hoc fecisti? Quæ respõdit: 14 Serpens decepit me, & comedi. ¶ Et ait Dominus Deus ad serpentem: Quia fecisti hoc, maledictus es inter omnia animantia, & bestias terræ: su-

‖ 1.Cor. 11.a 3.

‖ Eccles. 25.d 33. 1.Tim.2. d.14.

per pectus tuum gradieris, & terram comedes cun-
15 ctis diebus vitæ tuæ. ¶ INIMICITIAS ponam in-

ter te & mulierem, & semen tuum & semen illius: ip-
sa conteret caput tuum, & tu insidiaberis calcaneo
16 eius. ¶ Mulieri quoque dixit: Multiplicabo ærumnas
tuas, & conceptus tuos: in dolore paries filios, & sub
17 viri potestate eris, & ‖ ipse dominabitur tui. ¶ Adæ ve-
rò dixit: Quia audisti vocem vxoris tuæ, & comedi-
sti de ligno ex quo preceperam tibi ne comederes:
maledicta terra in opere tuo, in laboribus comedes
18 ex ea cunctis diebus vitæ tuæ. ¶ Spinas & tribulos
19 germinabit tibi, & comedes herbā terræ. ¶ In sudore
D vultus tui vesceris pane, donec reuertaris in terram
de qua sumptus es: quia puluis es, & in puluerem

‖ 1. Corin. 14. f. 34.

20 reuerteris. ¶ Et vocauit Adā nomē vxoris suæ, Heua,
21 eò quod mater esset cunctorū viuentium. ¶ Fecit quoque
dñs Deus Adę, & vxori eius, tunicas pelliceas, & in-
22 duit eos. ¶ Et ait: Ecce Adam quasi vnus ex nobis fa-
ctus est, sciens bonum & malum. nunc ergo ne fortè
mittat manum suam, & sumat etiam de ligno vitæ,
23 & comedat, & viuat in æternum. ¶ Et emisit eum dñs
Deus de Paradiso voluptatis, vt operaretur terrā de

24 qua sumptus est. ¶ Eiecitq; Adam: & collocauit ante
Paradisum voluptatis Cherubim, & flammeum gla-
dium, atq; versatilem, ad custodiendā viā ligni vitę.

CAPVT IIII.

1 A Dam verò cognouit vxorem suam Heuam:
A quæ concepit, & peperit Cain, dicens: Posse-
2 di hominem per Deum. ¶ Rursumq; peperit
fratrem eius Abel. Fuit autem Abel pastor ouium, &
3 Cain agricola. ¶ Factum est autem post multos dies,
vt offerret Cain de fructibus terrę munera Domino.
4 ¶ Abel quoque obtulit de primogenitis gregis sui, &
de adipibus eorum: & respexit Dominus ad Abel, &

5 ad munera eius. ¶ Ad Cain vero, & ad munera il-
lius non respexit: iratusq; est Cain vehementer, &
6 concidit vultus eius. ¶ Dixitq; Dominus ad eum:
7 Quare iratus es? & cur concidit facies tua? ¶ Nonne
si benè egeris, recipies: sin autē malè, statim in fori-
B bus peccatum aderit? sed sub te erit appetitus eius,
8 & tu dominaberis illius. ¶ Dixitq; Cain ad Abel fra-
trem suum: Egrediamur foras. Cumque essent in a-
gro, consurrexit Cain aduersus fratrem suum Abel,

9 & ‖ interfecit eum. ¶ Et ait dñs ad Cain: Vbi est Abel
frater tuus? Qui respondit: Nescio: Num custos fra-
10 tris mei sum ego? ¶ Dixitq; ad eum: Quid fecisti?
vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra.
11 ¶ Nunc igitur maledictus eris super terrā: quę aperuit
os suū, & suscepit sanguinē fratris tui de manu tua.
12 ¶ Cum operatus fueris eam, non dabit tibi fructus
13 suos: vagus & profugus eris super terram. ¶ Dixitq;
Cain ad dominum: Maior est iniquitas mea, quàm
14 vt veniam merear. ¶ Ecce eijcis me hodie à facie ter-
C ræ, & à facie tua abscondar, & ero vagus, & profu-
gus in terra: omnis igitur qui inuenerit me, occidet
15 me. ¶ Dixitq; ei Dominus: Nequaquam ita fiet; sed
omnis qui occiderit Cain, septuplùm punietur. Po-
suitque Dominus Cain signum, ut non interficeret
16 eum omnis qui inuenisset eum. ¶ Egressusque Cain à
facie Domini, habitauit profugus in terra ad Orien-
17 talem plagam Eden. ¶ Cognouit autem Cain uxorē
suam: quæ concepit, & peperit Henoch: & ædifica-
uit ciuitatem, vocauitq; nomen eius ex nomine fi-

18 lij sui, Henoch. ⁋ Porrò Henoch genuit Irad, & Irad genuit Mauiael, & Mauiael genuit Mathusael, & 19 Mathusael genuit Lamech. ⁋ Qui accepit duas vxo- 20 res, nomen uni Ada, & nomen alteri Sella. ⁋ Genuitq; Ada Iabel, qui fuit pater habitantium in ten- 21 torijs, atque pastorum. ⁋ Et nomen fratris eius Iu- D bal, ipse fuit pater canentium cithara & organo. 22 ⁋ Sella quoque genuit Tubalcain, qui fuit malleator & faber in cuncta opera æris, & ferri. Soror ve- 23 ro Tubalcain, Noema. ⁋ Dixitq; Lamech vxoribus suis, Adę, & Sellæ: Audite vocem meam vxores Lamech, auscultate sermonem meum: quoniam occidi virum in vulnus meum, & adolescentulum in 24 liuorem meum. ⁋ Septuplum vltio dabitur de Ca- 25 in: de Lamech vero septuagies septies. ⁋ Cognouit quoque adhuc Adam vxorem suam, & peperit filium, vocauitque nomen eius Seth, dicens: Posuit mihi Deus semen aliud pro Abel, quem occidit 26 Cain. ⁋ Sed & Seth natus est filius, quem vocauit Enos. iste cœpit inuocare nomen Domini.

CAPVT V.

1 A HIC est liber generationis Adam. In die qua creauit Deus hominem, ‖ ad similitudinem 2 Dei fecit illum. ⁋ Masculũ & fœminã creauit eos: & benedixit illis: & vocauit nomẽ eorũ Adã, 3 in die quo creati sunt. ⁋ Vixit autem Adam centũ triginta annis: & genuit filiũ ad imaginẽ & similitudi- 4 nẽ suã, vocauitq; nomen eius Seth. ⁋ Et facti sunt dies ‖ Adã postquam genuit Seth, octingenti anni, genuit- 5 que filios & filias. ⁋ Et factum est omne tempus quod vixit Adam, anni nongenti triginta, & mortuus est. 6 ⁋ Vixit quoq; Seth centum quinque annis, & genuit 7 Enos. ⁋ Vixitq; Seth postquam genuit Enos, octingen 8 tis septem annis, genuitq; filios & filias. ⁋ Et facti sunt B omnes dies Seth nongentorum duodecim annorum, 9 et mortuus est. ⁋ Vixit vero Enos nonaginta annis, & 10 genuit Cainan. ⁋ Post cuius ortũ uixit octingẽtis quin 11 decim annis, & genuit filios & filias. ⁋ Factiq; sunt omnes dies Enos nõgenti quinque anni, & mortuus est. 12 ⁋ Vixit quoque Cainan septuaginta annis, & ge- 13 nuit Malaleel. ⁋ Et vixit Cainan postquàm genuit Malaleel, octingentis quadraginta annis, genuitque 14 filios & filias. ⁋ Et facti sunt omnes dies Cainan 15 nongenti decem anni, & mortuus est. ⁋ Vixit autem Malaleel sexagintaquinque annis, & genuit Iared. 16 ⁋ Et uixit Malaleel postquàm genuit Iared, octingen 17 tis triginta annis: & genuit filios & filias. ⁋ Et facti sunt omnes dies Malaleel octingenti nonagintaquin 18 que anni, & mortuus est. ⁋ Vixitq; Iared centum se- 19 xaginta duobus annis, & genuit Henoch. ⁋ Et vixit C Iared postquàm genuit Henoch, octingentis annis, & 20 genuit filios & filias. ⁋ Et facti sunt oẽs dies Iared non 21 genti sexagintaduo anni, & mortuus est. ⁋ Porrò Henoch vixit sexagintaquinque annis, & genuit Ma- 22 thusalam. ⁋ Et ambulauit Henoch cum Deo: & vixit postquàm genuit Mathusalam, trecentis annis, & 23 genuit filios & filias. ⁋ Et facti sunt omnes dies He- 24 noch trecenti sexagintaquinque anni. ⁋ Ambula- 25 uitque cum Deo, & non apparuit: quia tulit eum 25 Deus. ⁋ Vixit quoque Mathusala centum octoginta 26 septem annis, & genuit Lamech. ⁋ Et uixit Mathusala postquàm genuit Lamech, septingentis octoginta 27 duobus annis, & genuit filios & filias. ⁋ Et facti sunt D omnes dies Mathusala nongenti sexagintanouem 28 anni, & mortuus est. ⁋ Vixit autem Lamech centum 29 octoginta duobus annis, & genuit filium: ⁋ vocauitque nomen eius Noe, dicens: Iste consolabitur nos ab operibus, & laboribus manuum nostrarum in 30 terra cui maledixit dominus. ⁋ Vixitq; Lamech postquàm genuit Noe, quingentis nonagintaquinque 31 annis, & genuit filios & filias. ⁋ Et facti sunt omnes dies Lamech, septingentiseptuagintaseptem anni, & 32 mortuus est. ⁋ Noe vero cum quingentorum esset annorum, genuit Sem, Cham, & Iapheth.

‖ Sap. 1. d. 24. Eccl. 17. a. 1. Sup. 1. d. 28. Infra 9. a. 6. ‖ 1. Par. 1. a. 1.

Eccl. 44. c. 15. Heb. 11. a. 5.

CAPVT VI.

1 A CVmq; cœpissent homines multiplicari super terram, & filias procreassent; ⁋ videntes filij 2 Dei filias hominum quòd essent pulchrę, acceperunt sibi uxores ex omnibus quas elegerant. 3 ⁋ Dixitq; Deus: Nõ permanebit spiritus meus in homine in æternum, quia caro est; eruntque dies illius 4 centum viginti annorum. ⁋ Gigantes autem erant super terram in diebus illis. Postquam enim ingressi sunt filij Dei ad filias hominum illæque genuerunt, 5 isti sunt potentes à seculo uiri famosi. ⁋ Videns autem Deus, quòd multa malitia hominum esset in terra, & cuncta cogitatio cordis intenta esset ad ma- 6 lum omni tempore; ⁋ pœnituit eum quòd homi- B nem fecisset in terra. Et tactus dolore cordis in- 7 trinsecus: ⁋ ‖ Delebo, inquit, hominem quem creaui, a facie terræ, ab homine vsque ad animantia, à reptili vsque ad volucres cœli. pœni- 8 tet enim me fecisse eos. ⁋ Nec vero inuenit gratiam 9 coram domino. ⁋ Hæ sunt generationes Noe. ‖ Noe vir iustus, atque perfectus fuit in generationibus 10 suis: cum Deo ambulauit. ⁋ Et genuit tres filios, 11 Sem, Cham, & Iapheth. ⁋ Corrupta est autem ter- 12 ra coram Deo, & repleta est iniquitate. ⁋ Cumque C vidisset Deus terram esse corruptam (omnis quippe 13 caro corruperat uiam suam super terram) ⁋ dixit ad Noe: Finis vniuersæ carnis venit coram me: repleta est terra iniquitate à facie eorum, & ego disper- 14 dam eos cum terra. ⁋ Fac tibi arcam de lignis leuigatis: mansiunculas in arca facies, & bitumine linies 15 intrinsecus & extrinsecus. ⁋ Et sic facies eam: Trecentorum cubitorum erit longitudo arcæ, quinquaginta cubitorum latitudo, & triginta cubitorum al- 16 titudo illius. ⁋ Fenestram in arca facies, & in cubito consummabis summitatem eius: ostium autem arcæ pones ex latere: deorsum, cœnacula; & tristega 17 facies in ea. ⁋ Ecce ego adducam aquas diluuij super terram, vt interficiam omnem carnem in qua spiritus vitæ est subter cœlum: Vniuersa quæ in ter- 18 ra sunt, consumentur. ⁋ Ponamq; fœdus meum te-

‖ Infrà 8. d. 21. Matt. 15. d. 19.

‖ Eccl. 44. c. 17.

cum:

D cum: & ingredieris arcam tu & filij tui, vxor tua, &
19 vxores filiorum tuorum tecum. ¶ Et ex cunctis animantibus vniuersæ carnis bina induces in arcam,
20 vt viuant tecum, masculini sexus & fœminini. ¶ De volucribus iuxta genus suum, & de iumentis in genere suo, & ex omni reptili terræ secundum genus suum: bina de omnibus ingredientur tecum, vt pos-
21 sint viuere. ¶ Tolles igitur tecum ex omnibus escis, quæ mandi possunt, & comportabis apud te: &
22 erunt tam tibi, quàm illis in cibum. ¶ Fecit igitur Noe omnia, quæ præceperat illi Deus.

Hebr. 11. b.7.

CAPVT VII.

1 A DIxitq; Dominus ad eũ, Ingredere tu & omnis domus tua in arcam. ‖ te enim vidi iu-
2 stum corã me in generatione hac. ¶ Ex omnibus animãtibus mundis tolles septena, & septena, masculũ & fœminã. De animãtibus vero immundis,
3 duo & duo, masculũ & fœminã. ¶ Sed & de volatilib⁹ cœli septena & septena, masculum & fœminam: vt
4 saluetur semen super faciem vniuersæ terræ. ¶ Adhuc enim, & post dies septẽ ego pluam super terram quadraginta diebus & quadraginta noctibus: & delebo omnem substantiam quam feci, de superficie terræ.
5 ¶ Fecit ergo Noe omnia quæ mandauerat ei Domi-
6 nus. ¶ Eratq; sexcentorum annorum, quando diluuij
B aquę inundauerunt sup terrã. ¶ Et ‖ ingressus est Noe,
7 & filij eius, vxor eius, & vxores filiorum eius cũ eo
8 in arcã, ꝓpter aquas diluuij. ¶ De animãtibus quoq; mũdis & immũdis, & de volucrib⁹ & ex omni quod
9 mouetur super terram, ¶ duo & duo ingressa sunt ad Noe in arcam, masculus & fœmina, sicut præceperat
10 Dominus Noe. ¶ Cumq; transissent septẽ dies, aquæ
11 diluuij inundauerunt sup terrã. ¶ Anno sexcentesimo vitæ Noe, mense secundo, septimodecimo die mẽsis, rupti sunt omnes fontes abyssi magnæ, & cataractæ
12 cęli apertæ sunt. ¶ Et facta est pluuia super terrã qua-
13 draginta diebus, & quadraginta noctibus. ¶ In arti-
C culo diei illius ingressus est Noe, & Sem, & Cham, & Iapheth filij eius: vxor illius, & tres vxores filiorum
14 eius cum eis in arcam: ¶ ipsi & omne animal secundũ genus suum, vniuersaque iumenta in genere suo, & omne quod mouetur super terram in genere suo, cunctumq; volatile secundum genus suum, vniuer-
15 sæ aues, omnesque volucres ¶ ingressæ sunt ad Noe in arcam bina & bina ex omni carne, in qua erat spi-
16 ritus vitæ. ¶ Et quæ ingressa sunt, masculus & fœmina ex omni carne introierunt, sicut præceperat ei
17 Deus: & inclusit eum Dominus deforis. ¶ Factumq; est diluuium quadraginta diebus super terram: & multiplicatæ sunt aquæ, & eleuauerunt arcam in
18 sublime a terra. ¶ Vehementer enim inundauerũt, &

‖ 2. Pet. 2. a.5.

‖ Mat. 24 d.32. Luc. 17 f.26. 1. Pet. 3. d.20.

omnia repleuerunt in superficie terræ: porro arca fe-
19 rebatur super aquas. ¶ Et aquæ præualuerunt nimis
D super terram: opertiq; sunt omnes mõtes excelsi sub
20 vniuerso cœlo. ¶ Quindecim cubitis altior fuit aqua
21 super montes, quos operuerat. ¶ ‖ Consumptaque est omnis caro quę mouebatur super terram, volucrum, animantium, bestiarum, omniumque reptilium quæ
22 reptant super terram. Vniuersi homines, ¶ & cuncta in quibus spiraculum vitæ est in terra, mortua sunt.
23 ¶ Et deleuit omnem substantiam quæ erat super terram, ab homine vsque ad pecus, tam reptile, quam volucres cęli: & deleta sunt de terra: remansit autem
24 solus Noe, & qui cum eo erant in arca. ¶ Obtinuerũtque aquæ terram centum quinquaginta diebus.

‖ Sap. 14. Eccl. 35 c.18.

1. Pet. 3 d.20.

CAPVT VIII.

1 A REcordatus autem Deus Noe, cunctorumq; animantium, & omnium iumẽtorum quæ erant cum eo in arca, adduxit spiritum su-
2 per terram, & imminutæ sunt aquæ. ¶ Et clausi sunt fontes abyssi, & cataractæ cœli: & prohibitæ sunt
3 pluuię de cœlo. ¶ Reuersęque sunt aquę de terra euntes & redeuntes, & cęperũt minui post centũ quin-
4 quaginta dies. ¶ Requieuitque arca mense septimo, vigesimoseptimo die mensis super montes Armenię.
5 ¶ At vero aquæ ibant & decrescebant vsque ad decimum mensem: decimo enim mense, prima die
6 mensis apparuerunt cacumina montium. ¶ Cumque
B transissent quadraginta dies, aperiens Noe fenestram
7 arcæ quam fecerat, ¶ dimisit coruum: qui egrediebatur, & non reuertebatur, donec siccarentur aquæ
8 super terram. ¶ Emisit quoque columbam post eum, vt videret, si iam cessassent aquæ super faciem ter-
9 ræ. ¶ Quæ cum non inuenisset vbi requiesceret pes eius, reuersa est ad eum in arcam: aquæ enim erant super vniuersam terram: extenditque manum, &
10 apprehensam intulit in arcam. ¶ Expectatis autem vltra septem diebus alijs, rursum dimisit columbam
11 ex arca. ¶ At illa venit ad eum ad vesperam, portans ramum oliuæ virentibus folijs in ore suo. intellexit ergo Noe, quod cessassent aquæ super terram.
12 ¶ Expectauitque nihilominus septem alios dies: &
C emisit columbam, quæ non est reuersa vltra ad eum.
13 ¶ Igitur sexcentesimo primo anno, primo mense, prima die mensis imminutæ sunt aquæ super terram: & aperiens Noe tectum arcæ, aspexit, viditque quod
14 exiccata esset superficies terræ. ¶ Mense secundo, septimo & vigesimo die mensis, arefacta est terra.
15 ¶ Locutus est autem Deus ad Noe, dicens: ¶ Egre-
16 dere de arca tu & vxor tua, filij tui, & vxores filio-
17 rum tuorum tecum. ¶ Cuncta animantia quæ sunt apud te, ex omni carne, tam in volatilibus, quam

in bestijs,& vniuersis reptilibus, quæ reptant super terram,educ tecum,& ingredimini super terrã:‖ crescite,& multiplicamini super eam. ⁋ Egressus est ergo Noe, & filij eius, vxor illius, & vxores filiorum eius cum eo. ⁋ Sed & omnia animantia, iumenta, & reptilia, quæ reptant super terram secundum genus suum egressa sunt de arca. ⁋ Ædificauit autem Noe altare Domino, & tollens de cunctis pecoribus, & volucribus mundis, obtulit holocausta super altare.

‖ Supra 1 c.d. inf. 9.a.1 — 18 D 19 20

21 ⁋ Odoratusque est Dominus odorem suauitatis, & ait:Nequaquam vltra maledicam terræ propter homines: ‖ sensus enim & cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescẽtia sua:non igitur vltra percutiam omnem animam viuentem,sicut feci.
22 ⁋ Cunctis diebus terræ,sementis,& messis,frigus, & æstus,æstas & hyems,nox & dies non requiescent.

‖ Supra 6. a.5. Matt. 15. b.19.

CAPVT IX.

1 A 2 **B**Enedixitque Deus Noe, & filijs eius. Et dixit ad eos: ‖ Crescite, & multiplicamini, & replete terram. ⁋ Et terror vester,ac tremor sit super cuncta animalia terræ, & super omnes volucres cœli, cum vniuersis quæ mouentur super terram, omnes pisces maris manui vestræ traditi sunt.
3 ⁋ Et omne quod mouetur, & viuit, erit vobis in cibum,quasi olera virentia tradidi vobis omnia.⁋Ex-
4 cepto quod carnem cum sanguine non comedetis.
5 B ⁋Sanguinem enim animarum vestrarum requiram de manu cunctarum bestiarum: & de manu hominis, de manu viri, & fratris eius requiram animam
6 hominis. ⁋ Quicunque‖ effuderit humanum sanguinem, fundetur sanguis illius: ‖ ad imaginem quip-
7 pe Dei factus est homo. ⁋ ‖ Vos autem crescite, & multiplicamini,& ingredimini super terram, & im-
8 plete eam. ⁋ Hæc quoque dixit Deus ad Noe, & ad
9 filios eius cum eo.⁋Ecce ego statuam pactum meum
10 vobiscum, & cum semine vestro post vos: ⁋ & ad omnem animam viuentem, quæ est vobiscum, tam in volucribus,quã in iumentis, & pecudibus terræ, cunctisque quæ egressa sunt de arca, & vniuersis be-
11 stijs terræ. ⁋ ‖ Statuam pactum meum vobiscum, & nequaquam vltra interficietur omnis caro aquis diluuij. neque erit deinceps diluuium dissipans ter-
12 ram. ⁋ Dixitque Deus: Hoc signum fœderis, quod do inter me, & vos, & ad omnem animam viuentem,quæ est vobiscum in generationes sempiternas.
13 ⁋ Arcum meum ponam in nubibus, & erit signum
14 fęderis inter me, & inter terrã. ⁋ ‖Cumq; obduxero nubibus cœlum, apparebit arcus meus in nubibus.
15 C ⁋ Et recordabor fęderis mei vobiscum,& cum omni anima viuente quæ carnem vegetat:& nõ erunt vltra aquæ diluuij ad delendum vniuersam carnem.
16 ⁋Eritq; arcus in nubibus,& videbo illum, & recordabor fœderis sempiterni,quod pactũ est inter Deũ, & omnem animam viuentem vniuersæ carnis, quæ
17 est super terram. ⁋ Dixitque Deus ad Noe. Hoc erit signum fœderis quod constitui inter me, & omnem
18 carnem super terrã. ⁋Erant ergo filij Noe,qui egressi sunt de arca,Sem,Cham,& Iapheth:porro Cham ip-
19 se est pater Chanaan. ⁋ Tres isti filij sunt Noe, & ab
D his disseminatum est omne genus hominum super
20 vniuersam terram.⁋Cœpitque Noe vir agricola exer-
21 cere terram,& plãtauit vineam.⁋ Bibensque vinum
22 inebriatus est,& nudatus in tabernaculo suo.⁋Quod cum vidisset Cham pater Chanaan, verenda scilicet patris sui esse nudata, nunciauit duobus fratrib.suis
23 foras. ⁋ At vero Sem, & Iapheth pallium imposuerunt humeris suis, & incedentes retrorsum, operue-

‖ Sup.1.d. 28.8.c.17 — Sup.1.d. 29. — Ierem.17 d.14. — ‖ Mat.26. e.52. ‖ Ro. 13. c.10. ‖ Sup.1.d 28.8,c.17 — ‖ Isai.54. c.19. — ‖ Eccl.43 b.12.

rũt verenda patris sui:faciesque eorum auersę erant,
24 & patris virilia non viderunt.⁋Euigilãs autem Noe ex vino, cum didicisset quæ fecerat ei filius suus mi-
25 nor,⁋ait:Maledictus Chanaan,seruus seruorum erit
26 fratribus suis. Dixitq;:⁋Benedictus Dñs Deus Sem,
27 sit Chanaan seruus eius. ⁋ Dilatet Deus Iapheth, & habitet in tabernaculis Sem,sitque Chanaan seruus
28 eius.⁋Vixit autem Noe post diluuium trecentis quin
29 quaginta annis,⁋& impleti sunt omnes dies eius nõgentorum quinquaginta annorum, & mortuus est.

CAPVT X.

1 A 2 **H**Æ sunt generationes filiorum Noe, Sem, Cham,& Iapheth. natiq; sunt eis filij post diluuiũ.⁋Filij Iapheth:Gomer,& Magog, & Madai,& Iauã,& Thubal,& Mosoch,& Thiras.
3 ⁋Porro filij Gomer:Ascenez & Riphath,& Thogor-
4 ma.⁋Filij autem Iauan:Elisa & Tharsis,Cethim &
5 Dodanim.⁋Ab his diuisæ sunt insulæ gentium in regionibus suis,vnusquisque secundum linguam suã,
6 & familias suas in nationibus suis.⁋Filij aũt Cham,
7 Chus,& Mesraim,& Phut,& Chanaã. ⁋ Filij Chus, Saba,& Heuila,& Sabatha, & Regma, & Sabatha-
8 cha.Filij Regma,Saba,& Dadan.⁋ Porro Chus ge-
B nuit Nemrod:ipse cœpit esse potens in terra,⁋& erat
9 robustus venator coram Domino. Ob hoc exiuit prouerbium: Quasi Nemrod robustus venator
10 coram Domino. ⁋ Fuit autem principium regni eius Babylon, & Arach, & Achad, & Chalanne,in
11 terra Senar. ⁋ De terra illa egressus est Assur,& ædi-
12 ficauit Niniuen, & plateas ciuitatis, & Chale. ⁋ Resen quoque inter Niniuen, & Chale, hæc est ciuitas
13 magna.⁋At vero Mesraim genuit Ludim & Anamĩ,
14 & Laabim,& Nephtuim, ⁋ & Phethrusim,& Chas-

1. Paral.1. a.5.

luim: de q̃bus egressi sunt Philisthijm & Caphtorim.
15 ¶ Chanaam autem genuit Sidonem primogenitum
16 suum, Hethæum, ¶ & Iebusæum, & Amorrhæũ, Ger-
C sæum, ¶ Henæum, & Aracæum, Sinæum, ¶ & Ara-
17 dium, Samaræum & Hamathæum, & post hæc dis-
18 seminati sunt populi Chananæorum. ¶ Factique sunt
19 termini Chanaan venientibus à Sidone Gerarã vsq;
Gazam, donec ingrediaris Sodomam & Gomorrhã,
20 & Adamam, & Seboim vsque Lasa. ¶ Hi sunt filij
Chã in cognationibus & linguis, & generationibus,
21 terrisq; & gentibus suis. ¶ De Sem quoque nati sunt,
patre omnium filiorũ Heber, fratre Iapheth maiore.
22 ¶ Filij Sem: Aelam & Assur, & Arphaxad, & Lud, &
23 Aram. ¶ Filij Aram: Hus, & Vl, & Gether, & Mes.
24 ¶ At vero Arphaxad genuit Sale, de quo ortus est He
25 ber. ¶ Natiq; sunt Heber filij duo. nomen vni Phaleg,
eo q̃ in diebus eius diuisa sit terra: & nomẽ fratris ei⁹
26 Iectan. ¶ Qui Iectan genuit Elmodad & Saleph, &
D Asarmoth, Iare, ¶ & Aduram, & Vzal & Decla, ¶ &
27 Ebal, & Abimael, Saba ¶ & Ophir, & Heuila, & Io-
28 bab. oẽs isti filij Iectan. ¶ Et facta est habitatio eorũ de
29 Messa pergẽtibus vsq; Sephar montẽ orientalẽ. ¶ Isti
30 sunt filij Sem ſm cognationes, & linguas, & regiones
31 ĩ gẽtib. suis. ¶ Hę familię Noe iuxta populos & natio-
32 nes suas. Ab his diuisę sũt gẽtes in terra post diluuiũ.

1. Par. 1. b.17.

CAPVT XI.

|| Sap. 10. a.5.

1 A ERat autem terra labij vnius, & sermonum eo-
rundem. ¶ Cumq; proficiscerẽtur de Oriente,
2 inuenerũt campũ in terra Sennaar, & habita-
3 uerũt in eo. ¶ Dixitq; alter ad proximum suum: Ve-
nite, faciamus lateres, & coquamus eos igni. Habue-
runtque lateres pro saxis, & bitumen pro cęmento.
4 ¶ Et dixerunt: Venite, faciamus nobis ciuitatem &
turrim, cuius culmen pertingat ad cęlum: & celebre-
mus nomen nostrum anteq̃ diuidamur in vniuersas
5 terras. ¶ Descendit autem Dñs, vt videret ciuitatẽ &
6 turrim, quam ędificabant filij Adam, & dixit: ¶ Ecce,
vnus est populus, & vnum labium omnibus: cœpe-
runtq; hoc facere, nec desistent a cogitationibus suis,
7 donec eas opere compleant. ¶ Venite igitur, descen-
B damus, & confundamus ibi linguam eorum, vt non
8 audiat vnusquisq; vocem proximi sui. ¶ Atq; ita di-
uisit eos Dñs ex illo loco in vniuersas terras, & cessa-
9 uerunt ædificare ciuitatem. ¶ Et idcirco vocatum est
nomen eius Babel, quia ibi cõfusum est labium vni-
uersę terrę: & inde dispersit eos Dñs super faciẽ cun-
10 ctarũ regionũ. ¶ Hę sunt generationes Sem: || Sem erat
centum annorũ, quando genuit Arphaxad biennio
11 post diluuium. ¶ Vixitque Sem postq̃ genuit Arpha-
12 xad quingentis annis: & genuit filios & filias. ¶ Por-
ro Arphaxad vixit trigintaquinque annis, & genuit

1. Par. 1. b.17.

13 Sale. ¶ Vixitq; Arphaxad postq̃ genuit Sale, trecentis
14 tribus annis: & genuit filios & filias. ¶ Sale quoq; vi-
15 xit triginta annis, & genuit Heber, ¶ Vixitque Sale
C postquam genuit Heber, quadringentis tribus annis:
16 & genuit filios & filias. ¶ Vixit autem Heber trigin-a
17 quatuor annis, & genuit Phaleg. ¶ Et vixit Heber
postquam genuit Phaleg, quadringentis triginta an-
18 nis: & genuit filios & filias. ¶ Vixit quoque Phaleg
19 triginta annis, & genuit Reu. ¶ Vixitque Phaleg
postquam genuit Reu, ducentis nouem annis: & ge-
20 nuit filios & filias. ¶ Vixit autem Reu triginta duo-
21 bus annis, & genuit Sarug. ¶ Vixit quoque Reu post-
quam genuit Sarug, ducentis septem annis: & genuit
22 filios & filias. ¶ Vixit vero Sarug triginta annis, & ge
23 nuit Nachor. ¶ Vixitque Sarug postquam genuit Na
24 chor, ducentis annis: & genuit filios & filias. ¶ Vixit
autem Nachor vigintinouem annis, & genuit Tha-
25 re. ¶ Vixitque Nachor postquam genuit Thare, cẽtũ
26 decem & nouem annis: & genuit filios & filias. ¶ Vi-
xitque Thare septuaginta annis, || & genuit Abram,
D & Nacor, & Aran. ¶ Hę sunt autẽ generationes Tha-
27 re; Thare genuit Abrã, Nachor, & Aran. Porro Aran
28 genuit Lot. ¶ Mortuusq; est Aran ante Thare patrem
suum, in terra natiuitatis suæ, in Vr Chaldæorum.
29 ¶ Duxerunt autem Abram, & Nachor vxores: no-
men vxoris Abram, Sarai: & nomẽ vxoris Nachor,
Melcha, filia Aran patris Melchæ, & patris Iescliæ.
30 ¶ Erat autem Sarai sterilis, nec habebat liberos,
31 ¶ || Tulit itaque Thare Abram filium suum, & Lot
filium Arã filium filij sui, & Sarai nurum suam, vxo-
rem Abram filij sui, & eduxit eos de Vr Chaldæorũ,
vt irent in terram Chanaan: veneruntque vsque
32 Haran, & habitauerunt ibi. ¶ Et facti sunt dies Thare
ducẽtorum quinq; annorũ, & mortuus est in Haran.

1. Paral. 1. b.19.

1. Par. 1. b.18. Iosu. 24. a.2.

|| Iosu. 24. a.2. Nehe. 9. b.7. Iud. 5. a. 6. Act. 7. a.

CAPVT XII.

1 A DIxit autem Dñs ad Abram: Egredere de
terra tua, & de cognatione tua, & de domo
patris tui, & veni in terram quam mõstra-
2 bo tibi. ¶ Faciamq; te in gentem magnam, & benedi-
cã tibi, & magnificabo nomen tuum, erisque bene-
3 dictus. ¶ Benedicam benedicentibus tibi, & maledicã
maledicentibus tibi, atque || IN TE benedicentur
4 vniuersæ cognationes terræ. ¶ Egressus est itaque A-
bram sicut præceperat ei Dñs, & iuit cum eo Lot. Se-
ptuagintaquinq; annorũ erat Abram cũ egrederetur
5 de Haran. ¶ Tulitq; Sarai vxorem suam, et Lot filiũ
fratris sui, vniuersamq; substantiã quã possederant,
et aĩas quas fecerãt in Haran: et egressi sunt, vt irẽt in
6 terrã Chanaan. Cumq; venissent in eã, ¶ pertransiuit
B Abram terrã vsq; ad locũ Sichem, et vsq; ad conual-
7 lem illustrem: Chananæus aũt tũc erat in terra. ¶ Ap-

Act. 7. a. 3.

|| Gal. 3. b.8. Inf. 18. c. 18. 22. c. 17. Heb. 11. a.8.

Inf.13.d. 14.15.d. 18.26.6. a.1. Deu.34. b.4.

paruit autem Dominus Abram, & dixit ei. || Semini tuo dabo terram hanc. Qui ædificauit ibi altare Do-
8 mino, qui apparuerat ei. ¶Et inde transgrediens ad montem, qui erat cõtra Orientem Bethel, tetendit ibi tabernaculum suum, ab Occidente habens Bethel, & ab Oriente Hai: ædificauit quoq; ibi altare Domino,
9 & inuocauit nomẽ eius. ¶Perrexitq; Abram vadens,
10 & vltra progrediens ad meridiem. ¶Facta est autem
C fames in terra: descenditque Abram in Ægyptum, vt peregrinaretur ibi: præualuerat enim fames in terra.
11 ¶Cumq; prope esset, vt ingrederetur Ægyptum, dixit
12 Sarai vxori suæ: Noui q͂ pulchra sis mulier: ¶& quod cum viderint te Ægyptij, dicturi sunt, Vxor ipsius est:
13 & interficiẽt me, & te reseruabunt. ||¶Dic ergo, obsecro te, q͂ soror mea sis: vt bene sit mihi propter te, &
14 viuat anima mea ob gratiam tui. ¶Cum itaq; ingressus esset Abram Ægyptum, viderunt Ægyptij mulie-
15 rem, q͂ esset pulchra nimis. ¶Et nunciauerunt principes Pharaoni, & laudauerunt eam apud illum: & su-
16 blata est mulier in domum Pharaonis. ¶Abram vero
D bene vsi sunt propter illam. Fueruntq; ei oues, & boues, & asini, & serui, et famulæ, et asinæ, et cameli.
17 ¶Flagellauit autẽ Dominus Pharaonem plagis maximis, et domum eius, propter Sarai vxorem Abram.
18 ¶Vocauitq; Pharao Abram, et dixit ei: Quidnam est hoc quod fecisti mihi? quare non indicasti, q͂ vxor
19 tua esset? ¶Quam ob causam dixisti esse sororem tuam, vt tollerem eam mihi in vxorem? Nunc igi-
20 tur ecce coniunx tua, accipe eam, et vade. ¶Præcepitque Pharao super Abram viris: et deduxerunt eum, et vxorem illius, et omnia quæ habebat.

Inf. 20. c.11.

CAPVT XIII.

1 A ASCendit ergo Abram de Ægypto, ipse et vxor eius, et omnia quæ habebat, et Lot cum eo
2 ad australem plagam. ¶Erat autem diues
3 valde in possessione auri, et argenti. ¶Reuersusque est per iter quo venerat, a meridie in Bethel, vsq; ad locum vbi prius fixerat tabernaculum inter Bethel, &
4 Hai: ¶in loco altaris || quod fecerat prius, & inuocauit
5 ibi nomẽ Domini. ¶Sed & Lot, qui erat cum Abram, fuerunt greges ouium, & armenta, & tabernacula.
6 ¶Nec poterat eos capere terra, vt habitarent simul:
B || erat quippe substantia eorum multa, & nequibant
7 habitare communiter. ¶Vnde facta est rixa inter pastores gregum Abram, & Lot. Eo autem tẽpore Cha-
8 nanæus, & Phærezæus habitabãt in terra illa. ¶Dixit ergo Abram ad Lot: Ne quæso sit iurgiũ inter me, & te, & inter pastores meos, & pastores tuos: frẽs enim
9 sumus. ¶Ecce vniuersa terra corã te est: recede a me, obsecro: si ad sinistrã ieris, ego dexteram tenebo: si tu
10 dexterã elegeris, ego ad sinistram pergam. ¶Eleuatis itaq; Lot oculis, vidit omnem circa regionẽ Iordanis, quę vniuersa irrigabatur antequam subuerteret Dñs
C Sodomã, & Gomorrham, sicut paradisus Dñi, & sicut
11 Ægyptus venientibus in Segor. ¶Elegitq; sibi Lot re-

Sup. 12. b.8. Inf. 36. a.

gionem circa Iordanem, & recessit ab Oriẽte: diuisiq;
12 sunt alterutrum a fratre suo. ¶Abram habitauit in terra Chanaan: Lot vero moratus est in oppidis quæ
13 erant circa Iordanem, & habitauit in Sodomis. ¶Homines autem Sodomitæ pessimi erant, & peccatores
14 coram Domino nimis. ¶Dixitq; Dominus ad Abram postquam diuisus est ab eo Lot: || Leua oculos tuos, & vide a loco in quo nunc es, ad aquilonem & me-
15 ridiem, ad Orientem & Occidentem. ¶Omnem terram quam conspicis, tibi dabo, & semini tuo vsque
16 in sempiternum. ¶Faciamque semen tuum sicut pul-
D uerem terræ: si quis potest hominum numerare puluerem terræ, semen quoque tuum numerare poterit.
17 ¶Surge, & perambula terram in longitudine, & in la-
18 titudine sua: quia tibi daturus sum eam. ¶Mouens igitur tabernaculum suum Abram, venit, & habitauit iuxta conuallem Mambre, quæ est in Hebron: ædificauitque ibi altare Domino.

Sup. 12. b.7. Inf. 15. c. 18. 26. a.4 Deut. 34. b.4.

CAPVT XIIII.

1 A FActum est autem in illo tempore, vt Amraphel rex Sennaar, & Arioch rex Ponti, & Chodorlahomor Rex Elamitarum, & Thadal Rex gen-
2 tium, ¶inirent bellum contra Bara Regem Sodomorum, & contra Bersa Regem Gomorrhæ, & contra Senaab Regem Adamæ, & contra Semeber Regem Seboim, contraque Regem Balæ, ipsa est Segor.
3 ¶Omnes hi conuenerunt in vallem Syluestrem, quæ
4 nunc est mare salis. ¶Duodecim enim annis seruierant Chodorlahomor, & tertiodecimo anno recesse-
5 runt ab eo. ¶Igitur quartodecimo anno venit Chodorlahomor, & Reges qui erãt cum eo: percusseruntque Raphaim in Astaroth Carnaim, & Zuzim cum
6 eis, & Emim in Saue Cariathaim, ¶& Corrhæos in montibus Seir, vsque ad Campestria Pharan, quæ est
7 in solitudine. ¶Reuersiq; sunt, & venerunt ad fon-

tem

tem Misphat, ipsa est Cades, & percusserunt omnem regionem Amalecitarum, & Amorrhæum, qui habi-
8 tabant in Asasonthamar. ❡ Et egressi sunt rex Sodo-
B morum, & rex Gomorrhæ, rexque Adamæ, & rex Seboim, necnon & rex Balæ, quæ est Segor, & direxe-
9 runt aciem contra eos in valle Syluestri, ❡ scilicet ad-

uersus Chodorlahomor regem Elamitarum, & Thadal regem gentium, & Amraphel regem Sennaar, & Arioch regem Ponti, quatuor reges aduersus quin-
10 que. ❡ Vallis autem Syluestris habebat puteos multos bituminis. Itaque rex Sodomorum, & Gomorrhæ terga verterunt, cecideruntque ibi, & qui remanse-
11 rant, fugerũt ad montem. ❡ Tulerunt autem omnem
C substantiam Sodomorum, & Gomorrhæ, & vniuersa
12 quæ ad cibũ pertinent, & abierunt. ❡ Necnon & Lot & substantiam eius, filium fratris Abram, qui habi-
13 tabat in Sodomis. ❡ Et ecce vnus qui euaserat, nunciauit Abram Hebræo, qui habitabat in conualle Mambre Amorrhæi fratris Eschol, & fratris Aner, hi
14 enim pepigerant fœdus cum Abram. ❡ Quod cum audisset Abram, captum videlicet Lot fratrem suum numerauit expeditos vernaculos suos trecentos de-
15 cem, & octo, & persecutus est vsque Dan. ❡ Et diuisis socijs, irruit super eos nocte: percussitque eos, & persecutus est eos vsque Hoba, quæ est ad læuam Dama-
16 sci. ❡ Reduxitque omnem substãtiam, & Lot fratrem suum cum substantia illius, mulieres quoque, & po-

17 pulum. ❡ Egressus est autem rex Sodomorum in occursum eius postquam reuersus est a cæde Chodorlahomor, & regum qui cum eo erãt in valle Saue, quæ
18 est vallis regis. ❡ ||At vero Melchisedech rex Salem,
D proferens panem, & vinum (erat enim sacerdos Dei
19 altissimi) ❡ Benedixit ei, & ait: Benedictus Abram
20 Deo excelso, qui creauit cęlum, & terram. ❡ Et benedictus Deus excelsus, quo protegente hostes in manibus tuis sunt. Et dedit ei decimas ex omnibus. ❡ Dixit
21 autẽ rex Sodomorum ad Abram: Da mihi animas,
22 cætera tolle tibi. ❡ Qui respondit ei: Leuo manum

||Hebr. 7. a. 3.

meam ad Dñm Deum excelsum possessorem cæli, &
23 terræ, ❡ quod a filo subtegminis, vsque ad corrigiam

caligæ, non accipiam ex omnibus quæ tua sunt, ne
24 dicas, Ego ditaui Abram: ❡ exceptis his quæ comederunt iuuenes, & partibus virorum qui venerunt mecũ, Aner, Eschol, & Mãbre: isti accipient partes suas.

CAPVT XV.

1 A HIs itaq; transactis, factus est sermo Dñi ad Abrã p visionẽ, dicẽs. Noli timere Abrã, ego protector tuus sum, & merces tua magna ni-
2 mis. ❡ Dixitq; Abrã: Dñe Deus, quid dabis mihi? ego vadã absq; liberis, & filius procuratoris domus meæ
3 iste Damasc⁹ Eliezer. ❡ Addiditq; Abrã: Mihi aũt nõ dedisti semen, & ecce vernaculus meus, hæres meus
4 erit. ❡ Statimq; sermo Dñi factus est ad eũ, dicẽs: Nõ erit hic hæres tuus, sed q egredietur de vtero tuo, ip-
B sũ habebis hęredẽ. ❡ Eduxitq; eũ foras, & ait illi: ||Su-
5 spice cęlum, & numera stellas, si potes. Et dixit ei: Sic
6 erit semẽ tuũ. ❡ ||Credidit Abrã Deo, & reputatũ est illi ad iustitiã.
7 ❡ Dixitq; ad eũ: Ego Dñs q eduxi te de Vr Chaldæorũ, vt darẽ tibi terrã istã, & possideres eã.
8 ❡ At ille ait: Dñe Deus, vñ scire possum q possessurus
9 sim eã? ❡ Et rñdẽs Dñs: Sume, inquit, mihi vaccã triennẽ, & capram trimam, & arietẽ annorũ triũ, turturẽ
10 quoq;, & colũbam. ❡ Qui tollẽs vniuersa hæc, ||diuisit ea per mediũ, & vtrasq; partes contra se altrinsecus
11 posuit: aues aũt nõ diuisit. ❡ Descẽderũtq; volucres su-
12 per cadauera, & abigebat eas Abram. ❡ Cumq; Sol oc-
C cũberet, sopor irruit super Abram, & horror magnus
13 & tenebrosus inuasit eũ. ❡ Dictũq; est ad eũ: Scito prænoscens, q ||peregrinũ futurũ sit semen tuũ in terra nõ sua, & subijciẽt eos seruituti, & affligẽt quadringẽtis
14 annis. ❡ Veruntamen gentem cui seruituri sunt, ego iudicabo, & post hæc egredientur cũ magna substan-
15 tia. ❡ Tu aũt ibis ad patres tuos in pace, sepultus in se-
16 nectute bona. ❡ Generatione autẽ quarta reuertentur
D huc: necdũ enim cõpletæ sũt iniquitates Amorrhæo-
17 rũ vsq; ad pręsens tempus. ❡ Cũ ergo occubuisset Sol,

Rom. 4. c. 18.
||Rom. 4. a. 3. Gal. 3. a. 6. Iac. 2. d. 23.
||Iere. 34. d. 18.
||Act. 7. a. 6.

facta

facta est caligo tenebrosa, & apparuit clibanus fumans,& lampas ignis trāsiens inter diuisiones illas. 18 ℣In illo die‖pepigit Dominus fœdus cum Abram,dicens. Semini tuo dabo terram hanc a fluuio Aegy- 19 pti vsque ad fluuium magnum Euphratē,℣ Cinæos, 20 & Cenezæos,Cedmonæos, ℣ & Hethæos,& Phære- 21 zæos,Raphaim quoque,℣& Amorrhæos,& Chananæos,& Gergesæos,& Iebusæos.

‖Sup.12 b.7 13.d 15 Infra 26 a 4. Deut 34 b 4 2 Par. 9. f.26. 3.Reg 4. c.21.

CAPVT XVI.

1 A IGitur Sarai,vxor Abram,non genuerat sibi liberos, sed habens ancillam Aegyptiam nomine 2 Agar,℣dixit marito suo. Ecce,cōclusit me Dñs, ne parerem,ingredere ad ancillam meam,si forte saltem ex illa suscipiam filios. Cumque ille acquiesce- 3 ret deprecanti,℣tulit Agar Aegyptiam ancillam suā post annos decem,quam habitare cœperant in terra 4 Chanaan, & dedit eam viro suo vxorem. ℣ Qui in- B gressus est ad eam.At illa concepisse se videns,despe- 5 xit dominam suam.℣Dixitque Sarai ad Abram.Inique agis contra me:ego dedi ancillam meam in sinū tuum,quæ videns quod conceperit,despectui me ha- 6 bet,iudicet Dñs inter me,& te.℣Cui rñdens Abram. Ecce ait,ancilla tua in manu tua est: vtere ea, vt li- 7 bet.Affligente igitur eam Sarai,fugam iniit. ℣ Cūq; inuenisset eā angelus Dñi, iuxta fontem aquæ in so- 8 litudine,quæ est in via Sur in deserto, ℣dixit ad illā: Agar ancilla Sarai, vnde venis?& quo vadis? Quæ

9 respondit.A facie Sarai dñæ meæ ego fugio.℣Dixit- C que ei angelus dñi. Reuertere ad dñam tuam,& hu- 10 miliare sub manu illius. ℣ Et rursum. Multiplicans, inquit, multiplicabo semen tuum, & non numerabi- 11 tur præ multitudine.℣ Ac deinceps: Ecce,ait,concepisti,& paries filiū: vocabisq; nomen eius Ismahel, 12 eo φ audierit Dñs afflictionē tuā.℣ Hic erit ferus hō: manus eius contra oēs,et manus omniū cōtra eū, et e regione vniuersorū fratrū suorum figet tabernacu- 13 la.℣ Vocauit aūt nomen Dñi qui loquebatur ad eā. D Tu Deus qui vidisti me. Dixit enim. Profecto hic 14 vidi posteriora videntis me.℣ Propterea appellauit puteum illum,Puteum Viuentis,& videntis me. Ip- 15 se est inter Cades, & Barad. ℣ Peperitq; Agar Abræ 16 filiū,qui vocauit nomē eius Ismahel.℣Octoginta, & sex annorū erat Abrā, qñ peperit ei Agar Ismahelē.

Inf.21.g 62. Ga.4.c. 22.

CAPVT XVII.

1 A POstquā vero nonaginta,& nouem annorū esse cœperat,apparuit ei Dñs, dixitq; ad eū: Ego Dñs omnipotēns, ambula coram me, & esto 2 perfectus.℣Ponāq; fœdus meū inter me,& te:& mul- 3 tiplicabo te vehementer nimis.℣ Cecidit Abram ꝓ- 4 nus in faciem. Dixitq; ei Deus. ℣ Ego sum, & pactū 5 meum tecum, ‖ erisq; pater multarū gentium. ℣ Nec vltra vocabitur nomen tuum Abrā,sed appellaberis Abraham: quia patrem multarum gentium cōstitui 6 te. ℣ Faciāq; te crescere vehemētissime, & ponā te in 7 gentibus,regesq; ex te egredientur. ℣ Et statuam pactum meum inter me,& te,& inter semen tuū post te in generationibus suis fœdere sempiterno, vt sim 8 Deus tuus,& seminis tui post te.℣Daboq; tibi & se- B mini tuo terram peregrinationis tuę,omnem terram Chanaan in possessionem ęternam,eroque Deus eo- 9 rū. ℣ Dixit iterū Deus ad Abraham: ‖ Et tu ergo custodies pactū meū,& semen tuū post te in generatio- 10 nibus suis.℣Hoc est pactū meū,qđ obseruabitis inter me,& vos,& semen tuū post te.Circūcidetur ex vo- 11 bis omne masculinū.℣Et circūcidetis carnem præpu- 12 tij vestri,vt sit‖ in signū fęderis inter me & vos. ℣ Infans octo dierū circūcidetur in vobis:omne masculinū in generationibus vestris,tam vernaculus,q̄ emptitius circūcidetur, & quicunq; non fuerit de stirpe 13 vestra: ℣eritq; pactū meum in carne vestra in fœdus 14 ęternū.℣Masculus,cuius ꝓputij caro circūcisa nō fuerit, delebitur aīa illa de populo suo: quia pactū meū 15 irritū fecit.℣Dixit quoque Deus ad Abraham.Sarai C vxorē tuā nō vocabis Sarai,sed Sarā.℣Et benedicam 16 ei,& ex illa dabo tibi filiū,cui benedicturus sū, erit- 17 que in nationes,& reges populorū orientur ex eo.℣Cecidit Abrahā in faciē suā,& risit in corde suo,dicens. Putasne centenario nascetur filius? & Sara nonage- 18 naria pariet?℣Dixitq; ad Deū: Vtinā Ismahel viuat 19 corā te. ℣ Et ait Deus ad Abrahā:‖ Sara vxor tua pariet tibi filiū,vocabisq; nomen eius Isaac,& cōstituā pactū meū illi in fœdus sempiternum,& semini eius 20 post eū. ℣ Super Ismahel quoque exaudiui te, ecce, benedicā ei,& augebo,& multiplicabo eum valde. Duodecim duces generabit, & faciam illū in gētem 21 magnam. ℣ Pactum vero meum statuam ad Isaac, D quem pariet tibi Sara tempore isto in anno altero. 22 ℣Cumq; finitus esset sermo loquentis cum eo,ascen-

‖ Eccles. 44. c.20. Rom.4. c.17. ‖ Act.7. a 8. ‖Rom.4. b 11. ‖Leu.12. a.3. Luc.2. c. 21. ‖ Infr 18. b. & 21. a.2.

dit

23 dit Deus ad Abraham. ¶Tulit autem Abraham Iſmahel filium ſuum, & omnes vernaculos domus ſuæ, vniuerſoſque quos emerat, cunctos mares ex omnibus viris domus ſuę, & circuncidit carnem prçputij corũ ſtatim in ipſa die, ſicut prçceperat ei Deus. 24 ¶Abraham nonaginta & nouem erat annorum quando circuncidit carnem prçputij ſui. 25 ¶Et Iſmahel filius ſuus tredecim annos impleuerat tempore circũciſionis ſuç. 26 ¶Eadem die circũciſus eſt Abraham, & Iſmahel filius eius. 27 ¶Et omnes viri domus illius, tam vernaculi, q̃ emptitij, & alienigenę pariter circũciſi ſunt.

CAPVT XVIII.

Heb. 13. a.2.

1 A Pparuit autem ei Dominus in conualle Mambre ſedenti in oſtio tabernaculi ſui in ipſo feruore diei. 2 ¶Cumque eleuaſſet oculos, apparuerunt ei tres viri ſtantes prope eum: quos cum vidiſſet, cucurrit in occurſum eorum de oſtio tabernaculi, & adorauit in terram. 3 ¶Et dixit: Domine, ſi inueni gratiam in oculis tuis, ne tranſeas ſeruum tuũ: 4 ¶ſed afferam pauxillum aquæ, & lauate pedes veſtros, & requieſcite ſub arbore. 5 ¶Ponamque bucellam panis, & confortate cor veſtrum, poſtea tranſibitis: idcirco enim declinaſtis ad ſeruum veſtrum. Qui dixerunt: Fac vt loquutus es. 6 ¶Feſtinauit Abraham in tabernaculum ad Saram, dixitque ei: Accelera, tria ſata ſimilæ commiſce, & fac ſubcinericios panes. 7 ¶Ipſe vero ad armentum cucurrit, & tulit inde vitulum tenerrimum, & optimum: deditque puero, qui feſtinauit & coxit illum. 8 ¶Tulit quoque B butyrum & lac, & vitulum quem coxerat, & poſuit coram eis: ipſe vero ſtabat iuxta eos ſub arbore. 9 Cumque comediſſent, ¶dixerunt ad eum: Vbi eſt Sara vxor tua? Ille reſpondit: Ecce in tabernaculo eſt; 10 ¶Cui dixit: ‖Reuertens veniam ad te tempore iſto, vita comite, & habebit filium Sara vxor tua. Quo audito Sara riſit poſt oſtium tabernaculi. 11 ¶Erant autem ambo ſenes, prouectæque ætatis, & deſierant Saræ 12 fieri muliebria. ¶Quæ riſit, occulte dicens: Poſtquam conſenui, & dominus meus vetulus eſt, voluptati operam dabo? 13 ¶Dixit autẽ Dominus ad Abraham: Quare riſit Sara, dicens: Num vere paritura ſum anus? 14 ¶Nunquid Deo quidquam eſt difficile? Iuxta condictum reuertar ad te hoc eodem tempore, vita comite, & habebit Sara filium. 15 ¶Negauit Sara, dicens: Non riſi, timore perterrita. Dominus autem: 16 Non eſt, inquit, ita: ſed riſiſti. ¶Cum ergo ſurrexiſſent inde viri, direxerunt oculos contra Sodomam: & Abraham ſimul gradiebatur, deducens eos. 17 ¶Dixitque Dominus: Num celare potero Abraham 18 quæ geſturus ſum: ¶cum futurus ſit in gentem magnam, ac robuſtiſſimam, & BENEDICENDÆ

‖Supr.17. c.19. Inf.21.a.1 Ro.9.b.9 1. Pet. 3. a.6.

19 ſint in illo omnes nationes terræ? ¶Scio enim quòd C præcepturus ſit filijs ſuis, & domui ſuæ poſt ſe, vt cuſtodiant viam Domini, & faciant iudicium, & iuſtitiam: vt adducat Dominus propter Abraham omnia quæ locutus eſt ad eum. 20 ¶Dixit itaq; Dominus: Clamor Sodomorum, & Gomorrhæ multiplicatus eſt, & 21 peccatum eorum aggrauatum eſt nimis. ¶Deſcendam, & videbo vtrum clamorem qui venit ad me, 22 opere compleuerint: an non eſt ita, vt ſciam. ¶Conuerteruntq; ſe inde, & abierunt Sodomam: Abraham 23 vero adhuc ſtabat coram Domino. ¶Et appropin- 24 quans ait: Numquid perdes iuſtum cum impio? ¶Si fuerint quinquaginta iuſti in ciuitate, peribunt ſimul? & non parces loco illi propter quinquaginta iu- 25 ſtos, ſi fuerint in eo? ¶Abſit a te, vt rem hanc facias, & occidas iuſtum cum impio, fiatq; iuſtus ſicut impius, non eſt hoc tuum, qui iudicas omnem terram: ne- 26 quaquam facies iudicium hoc. ¶Dixitque Dominus D ad eum: Si inuenero Sodomis quinquaginta iuſtos in medio ciuitatis, dimittam omni loco propter eos. 27 ¶Reſpondenſq; Abraham, ait: Quia ſemel cœpi, loquar ad Dominum meum, cum ſim puluis & cinis. 28 ¶Quid ſi minus quinquaginta iuſtis quinque fuerint? delebis propter quadragintaquinque vniuerſam vrbem? Et ait: Non delebo, ſi inuenero ibi qua- 29 dragintaquinque. ¶Rurſumque locutus eſt ad eum: Sin autem quadraginta ibi inuenti fuerint, quid fa- 30 cies? Ait: Non percutiam propter quadraginta. ¶Ne, quæſo, inquit, indigneris Domine, ſi loquar. Quid ſi ibi inuenti fuerint triginta? Reſpondit: Non fa- 31 ciam, ſi inuenero ibi triginta. ¶Quia ſemel, ait, cœpi, loquar ad Dominum meum. Quid ſi ibi inuenti fuerint viginti? Ait: Non interficiam propter viginti. 32 ¶Obſecro, inquit, ne iraſcaris Domine, ſi loquar adhuc ſemel. Quid ſi inuenti fuerint ibi decem? Et di- 33 xit: Non delebo propter decem. ¶Abijtque Dominus poſtquàm ceſſauit loqui ad Abraham: & ille reuerſus eſt in locum ſuum.

Supra 12 a.3. Infra 22 d.17.

CAPVT XIX.

1 A V Eneruntq; duo Angeli Sodomam veſpere, & ſedente Lot in foribus ciuitatis. Qui cum vidiſſet eos, ſurrexit, & iuit obuiã eis: ado- 2 rauitq; pronus in terram, ¶& dixit: Obſecro, Domini, declinate in domum pueri veſtri, & manete ibi: lauate pedes veſtros, & mane proficiſcemini in viam veſtram. Qui dixerunt: Minimè, ſed in platea mane- 3 bimus. ¶Compulit illos oppido, vt diuerterent ad eũ: ingreſſiſque domum illius, fecit conuiuium, & coxit 4 azyma, & comederunt. ¶Prius autem quam irent cubitum, viri ciuitatis vallauerũt domum a puero vſq; 5 ad ſenem, omnis populus ſimul. ¶Vocaueruntq; Lot

Heb. 13. a.2.

& dixerunt ei: Vbi sunt viri qui introierunt ad te no-
6 cte? educ illos huc, vt cognoscamus eos. ¶Egressus ad
7 eos Lot, post tergum occludens hostium, ¶ait: Nolite,
8 quæso, fratres mei, nolite malum hoc facere. ¶Habeo
duas filias, quæ necdum cognouerũt virum: educam
B eas ad vos, & abutimini eis sicut vobis placuerit,
dummodo viris istis nihil mali faciatis, quia ingressi
9 sunt sub vmbra culminis mei. ¶At illi dixerunt: Re-
cede illuc. Et rursus: Ingressus es, inquiunt, vt adue-
na, numqd vt iudices? te ergo ipsum magis quã hos
affligemus. ‖Vimq; faciebãt Lot vehementissime: iã-
10 que ꝓpe erat, vt effringerent fores. ¶ Et ecce miserũt
manum viri, & introduxerunt ad se Lot, clauserũtq;
11 ostium: ¶& eos qui foris erant, ‖percusserunt cæcitate,

‖2.Pet.2. b.8
‖Sap.19. c.16.

a minimo vsq; ad maximum, ita vt ostium inuenire
12 non possent. ¶ Dixerunt autem ad Lot: Habes hic
C quempiam tuorum? generum, aut filios, aut filias,
13 omnes qui tui sunt, educ de vrbe hac: ¶delebimus
enim locum istum, eo quod increuerit clamor eorum
coram Domino, qui misit nos, vt perdamus illos.
14 ¶ Egressus itaque Lot, locutus est ad generos suos qui
accepturi erant filias eius, & dixit: Surgite, egredi-
mini de loco isto: quia delebit Dominus ciuitatem
15 hanc. Et visus est eis quasi ludens loqui. ¶ Cumque
esset mane, cogebant eum Angeli, dicentes: Surge,
tolle vxorem tuam, & duas filias quas habes: ne
16 & tu pariter pereas in scelere ciuitatis. ¶Dissimulan-
te illo, apprehenderũt manum eius, & manum vxo-
D ris, ac duarum filiarum eius, eo quod parceret Do-
17 minus illi. ¶‖Eduxeruntque eum, & posuerunt extra
ciuitatem. Ibique locuti sunt ad eum, dicentes:
Salua animam tuam: noli respicere post tergum, nec
stes in omni circa regione: sed in monte saluum te
18 fac, ne & tu simul pereas. ¶Dixitq; Lot ad eos: Quæ-
19 so, Domine mi, ¶quia inuenit seruus tuus gratiã co-
ram te, & magnificasti misericordiam tuam quam
fecisti mecum, vt saluares animam meam, nec pos-
sum in monte saluari, ne forte apprehendat me ma-
20 lum, & moriar: ¶Est ciuitas hæc iuxta, ad quam pos-
sum fugere, parua; & saluabor in ea: numquid non
21 modica est, & viuet anima mea? ¶Dixitque ad eum:
E Ecce etiam in hoc suscepi preces tuas, vt non sub-
22 uertam vrbem pro qua locutus es. ¶‖Festina, & sal-
uare ibi: quia non potero facere quicquam, donec
ingrediaris illuc. Idcirco vocatum est nomen vrbis
23 illius, Segor. ¶ Sol egressus est super terram, & Lot
24 ingressus est Segor. ¶‖Igitur Dominus pluit super
Sodomam & Gomorrham sulphur & ignem a Do-
25 mino de cœlo: ¶& subuertit ciuitates has, & omnem
circa regionem, vniuersos habitatores vrbium, &
26 cuncta terræ virentia. ¶Respiciensque vxor eius post

‖Sap.10. a.6.
‖Sap.10. a.6.
‖Deu.29. d.23. Isaia 13. d.19. Iere. 50. f.40. Ezec.16. f.48.

27 se, versa est in statuam salis. ¶ Abraham autem con-
28 surgens mane vbi steterat prius cũ Domino, ¶ intui-
tus est Sodomam & Gomorrham, & vniuersam ter-
ram regionis illius: viditq; ascẽdentẽ fauillã de terra
29 quasi fornacis fumũ. ¶Cũ enim subuerteret Deus ci-
F uitates regionis illius, recordatus Abrahæ: liberauit
Lot de subuersione vrbium in quibus habitauerat.
30 ¶Ascenditque Lot de Segor, & mansit in monte, duæ
quoq; filiæ eius cũ eo (timuerat enim manere in Se-
gor) & mansit in spelunca ipse, & duæ filiæ eius cum
31 eo. ¶Dixitq; maior ad minorẽ: Pater noster senex est,
& nullus virorũ remãsit in terra, qui possit ingredi ad
32 nos iuxta morem vniuersæ terræ. ¶Veni, inebriemus
eum vino, dormiamusq; cũ eo, vt seruare possimus
33 ex patre nostro semen. ¶ Dederunt itaque patri suo
bibere vinum nocte illa. Et ingressa est maior, dor-

Osee 11. c.8. Amos 4. d.11. Luc. 17 f.29. Iud 1 c. Supra 18. a.1.

miuitq; cum patre: at ille non sensit, nec quando ac-
34 cubuit filia, nec quando surrexit. ¶ Altera quoq; die
G dixit maior ad minorem: Ecce dormiui heri cum pa-
tre meo, demus ei bibere vinum etiam hac nocte, &
dormies cum eo, vt saluemus semen de patre nostro.
35 ¶Dederunt etiam & illa nocte patri suo bibere vinũ,
ingressaque minor filia dormiuit cum eo: & nec tunc
quidem sensit quando concubuerit, vel quando illa
36 surrexerit. ¶ Conceperunt ergo duæ filiæ Lot de pa-
37 tre suo. ¶Peperitque maior filium, & vocauit nomen
eius Moab: ipse est pater Moabitarum vsque in præ-
38 sentem diem. ¶ Minor quoque peperit filium, & vo-
cauit nomen eius Ammon, id est, filius populi mei:
ipse est pater Ammonitarum vsque hodie.

CAPVT XX.

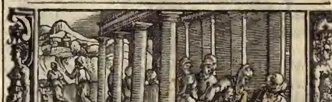

1 PRofectus inde Abraham in terram australem,
A habitauit inter Cades & Sur: & peregrinatus
2 est in Geraris. ¶ Dixitque de Sara vxore sua,
Soror mea est. Misit ergo Abimelech Rex Gerare, &
3 tulit eam. ¶Venit autẽ Deus ad Abimelech per som-
nium nocte, & ait illi: En morieris propter mulie-

4 rem quam tulisti; habet enim virum. ¶ Abimelech verò non tetigerat eam, & ait: Dñe, num gentē ignorantem, & iustam interficies? ¶ Nónne ipse dixit mi-
5 hi, Soror mea est; & ipsa ait, Frater meus est? in simplicitate cordis mei, & munditia manuum mearum
6 feci hoc. ¶ Dixitq; ad eum Deus; Et ego scio ꝙ simpli
B ci corde feceris; & ideo custodiui te ne peccares in
7 me, & non dimisi vt tangeres eā. ¶ Nunc ergo redde viro suo vxorē, quia propheta est, & orabit pro te: & viues, si autem nolueris reddere, scito ꝙ morte mo-
8 rieris, tu & omnia quæ tua sunt. ¶ Statimq; de nocte consurgens Abimelech, vocauit omnes seruos suos; & loquutus est vniuersa verba hæc in auribus eorū:
9 timueruntque omnes viri valde. ¶ Vocauit autem
C Abimelech etiam Abraham, & dixit ei: Quid fecisti nobis? quid peccauimus in te, quia induxisti super me & super regnum meum peccatum grande? quæ
10 non debuisti facere, fecisti nobis. ¶ Rursumq; expostu
11 lans, ait: Quid vidisti, vt hoc faceres? ¶ Respondit Abraham; Cogitaui mecum, dicens, Forsitan non est timor Dei in loco isto, & interficient me propter vxo-
12 rem meam. ¶ Alias autem & vere soror mea est, filia patris mei, & nō filia matris meæ, & duxi eam in vxo-
13 rem. ¶ Postquam autem eduxit me Deus de domo patris mei, dixi ad eam: Hanc misericordiam facies mecū. In omni loco ad quē ingrediemur, dices quòd
14 frater tuus sim. ¶ Tulit igitur Abimelech oues, & bo-
D ues, & seruos, & ancillas, & dedit Abrahā; reddiditque illi Saram vxorem suam, ¶ & ait: Terra coram vo-
15 bis est, vbicunque tibi placuerit, habita. ¶ Saræ aut̄
16 dixit: Ecce mille argenteos dedi fratri tuo, hoc erit tibi in velamen oculorum ad omnes qui tecum sunt: & quocunque perrexeris, mementoq; te deprehen-
17 sam. ¶ Orante autem Abraham, sanauit Deus Abimelech & vxorem, ancillasq; eius: & pepererunt.
18 ¶ Concluserat enim Dominus omnem vuluam domus Abimelech propter Saram vxorem Abrahæ.

Sup.12. c.13. Inf.21. c.23.

C A P V T XXI.

1 V Isitauit autem Dñs Saram, sicut ‖ promise-
A rat: & impleuit quæ locutus est. ¶ Concepit-
2 que, & ‖ peperit filium in senectute sua, tēpore quo prædixerat ei Deus. ¶ Vocauitq; Abraham
3 nomē filii sui quem genuit ei Sara, Isaac. ¶ Et circunci-
4 dit eum octauo die, sicut ‖ præceperat ei Deus, ¶ cùm
5 cētum esset annorū: hac quippe ætate patris, natus est
6 Isaac. ¶ Dixitq; Sara: Risum fecit mihi Deus: quicū-
7 que audierit, corridebit mihi. ¶ Rursumq; ait: Quis auditurum crederet Abraham, quòd Sara lactaret fi-
8 lium quem peperit ei iam seni? ¶ Creuit igitur puer, & ablactatus est: fecitq; Abraham grande conuiuiū
9 in die ablactationis eius. ¶ Cumq; vidisset Sara filiū

‖Sup.17. c.19. 18. b.10. ‖Gal.4. c.23. Heb.11. c.11. Act.7.a.8 Sup.17. d.10. ‖Matt.1. a.2.

Agar Ægyptiæ ludentem cum Isaac filio suo, dixit
10 ad Abraham: ¶ ‖ Eijce ancillam hanc, & filium eius: non enim erit hæres filius ancillæ cū filio meo Isaac.
11 ¶ Durè accepit hoc Abraham pro filio suo. ¶ Cui di-
12 xit Deus: Non tibi videatur asperum super puero, &
B super ancilla tua: omnia quæ dixerit tibi Sara, audi
13 vocē eius: quia ‖ in Isaac vocabitur tibi semen. ¶ Sed & filium ancillæ faciam in gētem magnam: quia se-
14 men tuum est. ¶ Surrexit itaque Abraham manè, & tollens panem & vtrem aquę, imposuit scapulę eius, tradiditq; puerum, & dimisit eam. Quæ cum abiis-
15 set, errabat in solitudine Bersabee. ¶ Cumq; consumpta esset aqua in vtre, abiecit puerū subter unam ar-
16 borum, quæ ibi erat. ¶ Et abijt, seditq; è regione procul quantum potest arcus iacere. dixit enim: Non videbo morientem puerum, & sedens contrà, leuauit
17 vocem suam, & fleuit. ¶ Exaudiuit autem Deus vocem pueri: vocauitq; Angelus Dei Agar de cęlo, dicens: Quid agis Agar? noli timere: exaudiuit enim

‖Gal.4. d.10. ‖Rom.9. b.7. Hebr.11. d.18.

18 Deus vocem pueri de loco in quo est. ¶ Surge, tolle
C puerum, & tene manum illius: quia in gentem ma-
19 gnam faciam eum. ¶ Aperuitque oculos eius Deus: quæ uidens puteum aquæ, abijt, & impleuit utrem,
20 deditque puero bibere. ¶ Et fuit cum eo: qui creuit & moratus est in solitudine, factusque est iuuenis sa-
21 gittarius. ¶ Habitauitq; in deserto Pharan, & acce-
22 pit illi mater sua vxorem de terra Ægypti. ¶ Eodem tempore dixit Abimelech, & Phicol princeps exercitus eius ad Abraham: Deus tecum est in vniuersis
23 quæ agis. ¶ Iura ergo per Deum, ne noceas mihi, & posteris meis, stirpiq; meæ: sed iuxta misericordiam ‖ quam feci tibi, facies mihi & terræ in qua versatus
24 es aduena. ¶ Dixitque Abraham: Ego iurabo. ¶ Et
25 increpauit Abimelech propter puteum aquæ, quem

‖Sup.20. d.13

26 vi abstulerant serui eius. ¶ Responditque Abimelech: Nesciui quis fecerit hanc rem: sed & tu non
D indicasti mihi, & ego non audiui præter hodie.
27 ¶ Tulit itaque Abraham oues & boues, & dedit

28 Abimelech: percusseruntq; ambo fœdus. ? Et statuit
29 Abraham septem agnas gregis seorsum. ? Cui dixit
Abimelech. Quid sibi volūt septem agnæ istæ, quas
30 stare fecisti seorsum? ? At ille: Septem, inquit, agnas
accipies de manu mea: ut sint mihi in testimonium,
31 quoniam ego fodi puteum istum. ? Idcirco vocatus
32 est locus ille Bersabee: quia ibi uterque iurauit. ? Et
33 inierunt fœdus pro puteo iuramenti. ? Surrexit autem Abimelech, & Phicol princeps exercitus eius,
reuersiq; sunt in terram Palesthinorum. Abraham verò plantauit nemus in Bersabee, & inuocauit ibi no
34 men Domini Dei æterni. ? Et fuit colonus terræ Palesthinorum diebus multis.

CAPVT XXII.

|| Iud. 8. c. 22. Heb. 11. d. 17.

1 A QVæ postquam gesta sunt, || tentauit Deus Abraham, & dixit ad eum: Abraham, Abraham.
2 At ille respondit: Adsum. ? Ait illi: Tolle filium tuum unigenitum quem diligis Isaac, & vade in terram visionis: atque ibi offeres eum in holocaustum super unum montium quem monstrauero tibi.
3 ? Igitur Abraham de nocte consurgens, strauit asinū suum: ducens secum duos iuuenes, & Isaac filium suum: cumq; concidisset ligna in holocaustum, abiit
4 ad locum quem præceperat ei Deus. ? Die autem ter
5 tio, eleuatis oculis, vidit locum procul. ? Dixitq; ad pueros suos: Expectate hîc cum asino: ego autem & puer illuc vsque properantes, postquàm adorauerimus, reuertemur ad vos.
6 ? Tulit quoque ligna holo
B causti, & imposuit super Isaac filium suum: ipse verò portabat in manibus ignem & gladium. Cumq;
7 duo pergerent simul, ? dixit Isaac patri suo; Pater mi. At ille respondit: Quid vis fili? Ecce, inquit,
8 ignis, & ligna; ubi est victima holocausti? ? Dixit autem Abraham; Deus prouidebit sibi victimam
9 holocausti, fili mi. Pergebant ergo pariter. ? Et venerunt ad locum quem ostenderat ei Deus, in quo ædificauit altare, & desuper ligna composuit: cumq; alligasset Isaac filium suum, posuit eum in altare su-

Iacob. 2. d. 21.

10 per struem lignorum. ? Extenditque manum, & arri-
11 puit gladium, ut immolaret filium suum. ? Et ecce Angelus Domini de cœlo clamauit dicens: Abra-

12 ham, Abraham. Qui respondit. Adsum. ? Dixitq; ei: Non extendas manum tuam super puerum, ne-
C que facias illi quicquam. Nunc cognoui, quod times Deum, & non pepercisti vnigenito filio tuo
13 propter me. ? Leuauit Abraham oculos suos, uiditq; post tergum arietem inter vepres hærentem cornibus, quem assumens obtulit holocaustum pro filio.
14 ? Appellauitq; nomen loci illius, Dominus videt. Vnde vsque hodie dicitur, In monte dominus videbit.
15 ? Vocauit autem Angelus Domini Abraham se-
16 cundò de cœlo, ? dicens: || Per memetipsum iuraui, dicit dominus; quia fecisti hanc rem, & non peper-
17 cisti filio tuo unigenito propter me, ? benedicam ti-
D bi, & multiplicabo semen tuum sicut stellas cœli, & uelut arenā quæ est in littore maris; possidebit semen
18 tuum portas inimicorum suorum, ? & || BENEDICENTVR in semine tuo omnes gentes terræ: quia
19 obedisti voci meæ. ? Reuersus est Abrahā ad pueros suos, abieruntque Bersabee simul, & habitauit ibi.
20 ? His ita gestis, nunciatum est Abrahę, quod Mel-
21 cha quoque genuisset filios Nachor fratri suo, ? Hus primogenitum, & Buz fratrem eius, & Camuel pa-
22 trem Syrorum, ? & Cased, & Azau, Pheldas quo-
23 que, & Iedlaph, ? ac Bathuel, de quo nata est Rebecca. octo istos genuit Melcha, Nachor fratri Abrahæ.
24 ? Concubina vero illius, nomine Roma, peperit Tabee, & Gahan, & Tahas, & Maacha.

|| Ps. 104. 1.9 Luc. 1. g. 73. Luc. 44. d. 21. Hebr. 6. c. 13. | Matt. 2. f. 32. Luc. 1. g. 73. || Sup. 12. a. 3. 18. c. 18 Infr. 26. a. 4. Act 3. d. 25. Eccl. 44. d. 15.

CAPVT XXIII.

1 A VIxit autem Sara centum vigintiseptem annis, ? & mortua est in ciuitate Arbee, quæ
2 est Hebron, in terra Chanaan: venitque
3 Abraham, ut plangeret & fleret eam. ? Cumq; surrexisset ab officio funeris, locutus est ad filios Heth,
4 dicens; ? Aduena sum & peregrinus apud vos; date mihi ius sepulchri vobiscum, vt sepeliam mortuum
5 meum. ? Responderunt filij Heth, dicentes: ? Au-
6 di nos domine: princeps Dei es apud nos. In electis sepulchris nostris sepeli mortuum tuum, nullusq; te prohibere poterit quin in monumento eius sepelias
7 mortuum tuum. ? Surrexit Abraham, & adorauit
7 populum terræ, filios videlicet Heth, ? dixitque ad
B eos: Si placet animæ vestræ, vt sepeliam mortuum meum, audite me, & intercedite pro me apud
9 Ephron filium Seor, ? vt det mihi speluncam duplicem quam habet in extrema parte agri sui: pecunia digna tradat eam mihi coram vobis in posses-
10 sionem sepulchri. ? Habitabat autem Ephron in medio filiorum Heth. Respònditq; Ephron ad Abraham cunctis audientibus qui ingrediebantur portam
11 ciuitatis illius, dicens: ? Nequaquam ita fiat, domine mi, sed tu magis ausculta quod loquor.
C Agrum trado tibi, & speluncam quæ in eo est, præsentibus filiis populi mei: sepeli mortuum tuum.
12 ? Adorauit Abraham coram populo terræ. ? Et lo-
13 cutus est ad Ephron circunstante plebe: Quæso, vt audias me: Dabo pecuniam pro agro; suscipe

eam,

14 eam, & ſic ſepeliam mortuum meum in agro.
15 ¶ Reſponditq; Ephron: ¶ Domine mi, audi me.
Terra quam poſtulas, quadringentis ſiclis argen-
ti valet: iſtud eſt precium inter me & te: ſed quan-
16 tum eſt hoc? ſepeli mortuum tuum. ¶ Quod cùm
audiſſet Abraham, appendit pecuniam quam E-
phron poſtulauerat, audientibus filijs Heth, qua-
dringentos ſiclos argenti probatę monetę publicę.
17 ¶ Confirmatuſq; eſt ager quondã Ephronis, in quo
D erat ſpelunca duplex, reſpiciens Mambre: tam ipſe,
quàm ſpelunca, & oẽs arbores eius in cunctis termi-
18 nis eius per circuitum, ¶ Abrahę in poſſeſſionem,
videntibus filijs Heth, & cunctis qui intrabant por
19 tam ciuitatis illius. ¶ Atque ita ſepeliuit Abraham
Sarã vxorem ſuam in ſpelunca agri duplici, quę re
ſpiciebat Mãbre, hæc eſt Hebron in terra Chanaan.
20 ¶ Et confirmatus eſt ager & antrum, quod erat in eo
Abrahę, in poſſeſſionem monumenti à filijs Heth.

CAPVT XXIIII.

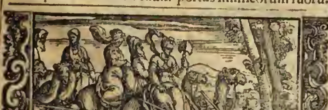
1 ERat autem Abraham ſenex, dierumq; multo-
A rum: & Dñs in cũctis benedixerat ei. ¶ Dixitq;
2 ad ſeruum ſeniorẽ domus ſuæ, qui præerat om
nibus quæ habebat: ‖ Pone manũ tuam ſubter femur
3 meum: ¶ vt adiurem te per Dñm Deum cęli & terræ,
vt non accipias vxorem filio meo de filiabus Cha-
4 nanæorum, inter quos habito: ¶ Sed ad terram &
cognationem meam proficiſcaris, & inde accipias
5 vxorem filio meo Iſaac. ¶ Reſpondit ſeruus: Si no-
luerit mulier venire mecum in terram hanc, nun-
quid reducere debeo filium tuum ad locum de
6 quo tu egreſſus es? ¶ Dixitque Abraham: Caue ne
7 quando reducas filium meum illuc. ¶ Dominus
Deus cœli, qui tulit me de domo patris mei, & de
terra natiuitatis meæ: qui locutus eſt mihi, & iura-
uit mihi, dicens, ‖ Semini tuo dabo terram hanc:
ipſe mittet angelum ſuum coràm te, & accipies in-
8 de vxorem filio meo. ¶ Sin autem mulier noluerit
ſequi te, non teneberis iuramento: filium meum
9 tantùm ne reducas illuc. ¶ Poſuit ergo ſeruus ma-
num ſub femore Abraham domini ſui, & iurauit il-
10 li ſuper ſermone hoc. ¶ Tulitque decem camelos de
B grege domini ſui, & abijt, ex omnibus bonis eius
portans ſecum, profectuſque perrexit in Meſopota-
11 miam ad vrbem Nachor. ¶ Cumque camelos feciſ-
ſet accumbere extra oppidum iuxta puteum aquæ
veſperè, tempore quo ſolent mulieres egredi ad
12 hauriendam aquam. ¶ Dixit: Domine Deus do-
mini mei Abraham, occurre, obſecro, mihi hodie,
& fac miſericordiam cum domino meo Abraham.
13 ¶ Ecce ego ſto prope fontem aquæ, & filiæ habita-
torum huius ciuitatis egredientur ad hauriendam

‖ Inf. 47. g. 29.

‖ Sup. 12. b. 7. 13. d. 15. & 15. d. 18. Inf. 26. a.

14 aquam. ¶ Igitur puella cui ego dixero, Inclina hy-
driam tuam vt bibam: & illa reſponderit, Bibe,
quin & camelis tuis dabo potũ: ipſa eſt quam præ-
paraſti ſeruo tuo Iſaac, & per hoc intelligam quòd
15 feceris miſericordiam cum domino meo. ¶ Nec dum
intra ſe verba compleuerat, & ecce Rebecca egre-
diebatur, filia Bathuel, filij Melchæ vxoris Nachor
fratris Abraham, habens hydriam in ſcapula ſua:
16 ¶ puella decora nimis, virgoq; pulcherrima, & in-
cognita viro: deſcenderat autem ad fontem, & im-
17 pleuerat hydriam, ac reuertebatur. ¶ Occurritque
C ei ſeruus, & ait: Pauxillum aquæ mihi ad biben-
18 dum præbe de hydria tua. ¶ Quæ reſpondit: Bibe
domine mi. Celeriterq; depoſuit hydriam ſuper ul-
19 nam ſuam, & dedit ei potum. ¶ Cumq; ille bibiſſet,
adiecit: Quin & camelis tuis hauriam aquam, do-
20 nec cuncti bibant. ¶ Effundenſq; hydriam in cana-
libus, recurrit ad puteum, vt hauriret aquam, &
21 hauſtam omnibus camelis dedit. ¶ Ipſe autem con-
templabatur eam tacitus, ſcire volens vtrum pro-
22 ſperum iter ſuum feciſſet Deus, an non. ¶ Poſtquàm
autem biberunt cameli, protulit vir inaures au-
reas, appendentes ſiclos duos: & armillas totidem
23 pondo ſiclorum decem. ¶ Dixitq; ad eam: Cuius es
filia? Indica mihi. eſt in domo patris tui locus ad
24 manendum? ¶ Quæ reſpondit: Filia ſum Bathuelis,
25 filij Melchæ, quem peperit ipſi Nachor. ¶ Et addi-
dit, dicens; Palearum quoque & fœni plurimum
eſt apud nos, & locus ſpacioſus eſt ad manendum.
26 ¶ Inclinauit ſe homo, & adorauit Dominum, ¶ di-
27 cens: Benedictus Dominus Deus Domini mei Abra-
ham, qui non abſtulit miſericordiam, & veritatem
ſuam à domino meo, & recto itinere me perduxit
28 in domum fratris Domini mei. ¶ Cucurrit itaque
puella, & nunciauit in domum matris ſuæ omnia
29 quæ audierat. ¶ Habebat autem Rebecca fratrem
D nomine Laban, qui feſtinus egreſſus eſt ad homi-
30 nem, vbi erat fons. ¶ Cumq; vidiſſet inaures, & ar-
millas in manibus ſororis ſuæ, & audiſſet cuncta
verba referentis, Hæc locutus eſt mihi homo: ve-
nit ad virum qui ſtabat iuxta camelos, & prope fon
31 tem aquæ, ¶ dixitq; ad eum: Ingredere, benedicte
Domini: cur foris ſtas? præparaui domum, & lo-
32 cum camelis. ¶ Et introduxit eum in hoſpitium:
ac deſtrauit camelos, deditque paleas & fœnum,
& aquam ad lauandos pedes eius, & virorum qui
33 venerant cum eo. ¶ Et appoſitus eſt in conſpe-
ctu eius panis. Qui ait: Non comedam, donec lo-
34 quar ſermones meos. Reſpondit ei: Loquere. ¶ At
35 ille: Seruus, inquit, Abraham ſum. ¶ Et Dominus
benedixit domino meo valde, magnificatuſque eſt:
& dedit ei oues & boues, argentum & aurum, ſer-
36 uos & ancillas, camelos & aſinos. ¶ Et peperit Sa-
ra vxor domini mei filium domino meo in ſenectu-
37 te ſua, deditque illi omnia quæ habuerat. ¶ Et ad-
iurauit me Dominus meus, dicens: Non accipies
vxorem filio meo de filiabus Chananæorum, in
38 quorum terra habito: ¶ Sed ad domum patris mei
perges, & de cognatione mea accipies vxorem fi-
39 lio meo. ¶ Ego verò reſpondi Domino meo: Quid
40 ſi noluerit venire mecum mulier? ¶ Dominus, ait,
E in cuius conſpectu ambulo, mittet angelum ſuum
tecum, & diriget viam tuam: accipieſq; vxorem fi-
lio meo de cognatione mea, & de domo patris

41 mei. ℣ Innocens eris a maledictione mea, cum veneris ad propinquos meos, & non dederint tibi.
42 ℣ Veni ergo hodie ad fontem aquæ, & dixi: Dñe Deus domini mei Abrahã, si direxisti viam meã in
43 qua nunc ambulo, ℣ ecce sto iuxta fontẽ aquæ, & virgo quę egredietur ad hauriendã aquã audierit a me, Da mihi pauxillum aquæ ad bibendum ex hydria
44 tua: ℣ & dixerit mihi, Et tu bibe, & camelis tuis hauriã: ipsa est mulier quam præparauit Dñs filio Dñi
45 mei. ℣ Dumq; hæc tacitus mecum voluerẽ, apparuit Rebecca veniens cum hydria, quã portabat in scapula: descenditq; ad fontem, & hausit aquã. Et aio
46 ad eam: Da mihi paululum bibere. ℣ Quæ festinans deposuit hydriam de humero, & dixit mihi: Et tu bibe, & camelis tuis tribuam potum. Bibi, & adaquauit camelos.
47 ℣ Interrogauiq; eã, & dixi: Cuius es filia? Quæ respõdit: Filia Bathuelis sum filij Nachor, quem peperit ei Melcha. Suspendi itaque inaures ad ornandam faciem eius, & armillas posui in ma-
48 nibus eius. ℣ Pronusq; adoraui Dñm, benedicens Dño Deo domini mei Abraham, qui perduxit me
F recto itinere, ut sumerẽ filiã fratris dñi mei filio eius.
49 ℣ Quam ob rem si facitis misericordiam & veritatẽ cum domino meo, indicate mihi. sinautem aliud placet: & hoc dicite mihi, ut vadam ad dexteram, siue
50 ad sinistram. ℣ Responderuntq; Laban & Bathuel: A Domino egressus est sermo: non possumus extra pla-
51 citum eius quicquã aliud loqui tecum. ℣ En Rebecca corã te est, tolle eã, & proficiscere, & sit vxor filij do-
52 mini tui, sicut locutus est Dominus. ℣ Quod cùm audisset puer Abraham procidens, adorauit in terram
53 Dominũ. ℣ Prolatisq; vasis argẽteis, & aureis, ac vestibus, dedit ea Rebeccæ pro munere: fratribus quo-
54 que eius, & matri dona obtulit. ℣ Inito cõuiuio vescẽtes pariter & bibentes, manserunt ibi. Surgẽs autem mane locutus est puer: Dimitte me, ut vadam ad do-
55 minũ meũ. ℣ Rñderuntq; fratres eius, & mater: Maneat puella saltẽ decẽ dies apud nos, & postea pro-
56 ficiscẽt. ℣ Nolite, ait, me retinere, quia Dominus direxit viã meã: dimittite me, vt pergam ad dominum
57 meũ. ℣ Et dixerunt: Vocemus puellã, & quæramus
58 ipsius voluntatẽ. ℣ Cumq; vocata venisset, sciscita-
G ti sunt: Vis ire cum homine isto? Quæ ait: Vadam.
59 ℣ Dimiserũt ergo eã, & nutricẽ illius, seruũq; Abra-
60 hã & comites eius, ℣ imprecãtes prospera sorori suæ, atq; dicentes: Soror nostra es, crescas in mille millia, & possideat semen tuum portas inimicorum suorũ.

61 ℣ Igitur Rebecca, & puellæ illius ascensis camelis, secutæ sunt virum, qui festinus reuertebatur ad dñm
62 suum. ℣ Eo autem tempore deambulabat Isaac per viam quæ ducit ad Puteũ, ‖ cuius nomen est Viuen-
63 tis & videntis: habitabat enim in terra Australi. ℣ Et egressus fuerat ad meditandum in agro, inclinata iam die. Cumque eleuasset oculos, vidit camelos ve-
64 nientes procul. ℣ Rebecca quoque conspecto Isaac,
65 descendit de camelo, ℣ & ait ad puerum: Quis est ille homo qui venit per agrum in occursum nobis? Dixitque ei: Ipse est dominus meus. At illa tollens
66 citò pallium, operuit se. ℣ Seruus autem cuncta
67 quæ gesserat, narrauit Isaac. ℣ Qui introduxit eam in tabernaculum Saræ matris suę, & accepit eam vxorem: & in tantum dilexit eam, ut dolorem qui ex morte matris eius acciderat, temperaret.

‖ Sup. 16. d. 14.

CAPVT XXV.

1 A Braham vero aliam duxit vxorẽ nomine Ceturam: ℣ quæ peperit ei Zamram, & Iecsan, &
2 Madan, & Madian, & Iesboc, & Sue. ℣ Iecsan
3 quoq; genuit Saba & Dadan. Filij Dadan fuerunt
4 Assurim, & Latussim, & Laomim. ℣ At vero ex Madian ortus est Epha, & Opher, & Henoch, & Abida,
5 & Eldaa: omnes hi filij Ceturæ. ℣ Deditq; Abraham
6 cuncta quæ possederat, Isaac: ℣ filiis autem concubinarum largitus est munera, & separauit eos ab Isaac filio suo, dum adhuc ipse viueret, ad plagam Orien-
7 talem. ℣ Fuerunt autem dies vitæ Abrahæ, centum se-
8 ptuagintaquinq; anni. ℣ Et deficiens mortuus est in senectute bona, prouectęq; ætatis, & plenus dierum:
9 congregatusq; est ad populum suũ. ℣ Et sepelierunt eũ Isaac, & Ismahel, filij sui, in spelunca duplici, quæ sita est in agro Ephron filij Seor Hethæi, e regione
10 Mambre, ℣ quẽ ‖ emerat a filijs Heth: ibi sepultus est
11 ipse & Sara vxor eius. ℣ Et post obitũ illius benedi-
B xit Deus Isaac filio eius, qui habitabat ‖ iuxta Puteũ
12 nomine viuentis & videntis. ℣ Hæ sunt generationes Ismahel filij Abrahæ, quẽ peperit ei Agar Ægyptia,
13 famula Saræ: ℣ & hæc nomina filiorum eius in vocabulis & generationibus suis. ‖ Primogenitus Ismahelis Nabaioth, deinde Cedar, & Adbeel, & Mabsam,
14 ℣ Masma quoque & Duma, & Massa, ℣ Hadar, &
15 Thema, & Ietur, & Naphis, & Cedma. ℣ Isti sunt filij
16 Ismahelis: & hæc nomina per castella, & oppida eorum, duodecim principes tribuum suarum. ℣ Et facti
17 sunt anni vitæ Ismahelis, centũ trigintaseptem, deficiensq; mortuus est, & appositus ad populum suum.
18 ℣ Habitauit aũt ab Heuila vsq; Sur, quæ respicit Ægy-
C ptum introeuntibus Assyrios. coram cunctis fratri-
19 bus suis obijt. ℣ Hæ quoq; sunt generationes Isaac fi-
20 lij Abraham. Abraham genuit Isaac: ℣ Qui cum quadraginta esset annorum, duxit vxorem Rebeccam, filiã Bathuelis Syri de Mesopotamia, sororem Laban.
21 ℣ Deprecatusque est Isaac Dñm pro vxore sua, eo q;

1. Par. 1. c. 32.

‖ Sup. 23. d. 19.

‖ Sup. 16. d. 14.

‖ 1. Par. 1. b. 29.

esset

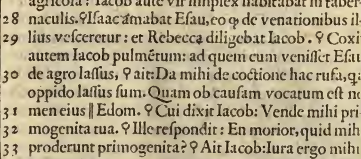
esset sterilis: qui exaudiuit eum, & dedit conceptum
22 Rebeccæ. ¶ Sed collidebantur in vtero eius paruuli; quæ ait: Si sic mihi futurum erat, quid necesse fuit cõ-
23 cipere? Perrexitq; vt consuleret Dominum. ¶ Qui respondens, ait: ‖ Duæ gentes sunt in vtero tuo, et duo populi ex ventre tuo diuidẽtur: populusq; populum
24 superabit, et maior seruiet minori. ¶ Iam tempus pariendi aduenerat, et ecce gemini in vtero eius reperti

‖ Rom. 9. c. 10.

25 sunt. ¶ ‖ Qui prior egressus est, rufus erat, et totus in morem pellis hispidus: vocatumque est nomen eius
D Esau. ‖ Protinus alter egrediens, plantam fratris tene-
26 bat manu: et idcirco appellauit eum Iacob. ¶ Sexage-
27 narius erat Isaac, quãdo nati sunt ei paruuli. ¶ Quibus adultis, factus est Esau vir gnarus venandi, et homo agricola: Iacob autẽ vir simplex habitabat in taber-
28 naculis. ¶ Isaac amabat Esau, eo ꝙ de venationibus il-
29 lius vesceretur: et Rebecca diligebat Iacob. ¶ Coxit autem Iacob pulmẽtum: ad quem cum venisset Esau
30 de agro lassus, ¶ ait: Da mihi de coctione hac rufa, quia oppido lassus sum. Quam ob causam vocatum est no-
31 men eius ‖ Edom. ¶ Cui dixit Iacob: Vende mihi pri-
32 mogenita tua. ¶ Ille respondit: En morior, quid mihi
33 proderunt primogenita? ¶ Ait Iacob: Iura ergo mihi

‖ Ose. 12. a. 3.
‖ Matt. 1. a. 2.
‖ Heb. 12. c. 16. Abd. 1. a.

34 Iurauit ei Esau, et vendidit primogenita. ¶ Et sic accepto pane, et lentis edulio comedit, et bibit, et abijt, paruipendens quod primogenita vendidisset.

CAPVT XXVI.

1 A ORta autem fame super terram post eam sterilitatem quæ acciderat in diebus Abraham, abijt Isaac ad Abimelech regem Pa-
2 lesthinorum in Gerara. ¶ Apparuitque ei Dominus et ait: Ne descẽdas in Ægyptum, sed quiesce in terra
3 quam dixero tibi. ¶ Et peregrinare in ea, eroque tecum et benedicam tibi: tibi enim et semini tuo dabo vniuersas regiones has, ‖ complens iuramentum
4 quod spopondi Abraham patri tuo. ¶ Et multiplicabo semen tuum sicut stellas cœli: daboque posteris tuis

‖ Sup. 12. b. 7. 13. d. 15. d. 18

B vniuersas regiones has: ‖ et BENEDICENTVR
5 IN SEMINE TVO omnes Gentes terræ, ¶ eo quod obedierit Abraham voci meæ, et custodierit præcepta, et mãdata mea, et ceremonias, legesq; seruauerit.
6 rit. ¶ Mansit itaque Isaac in Geraris. ¶ Qui cum inter-
7 rogaretur a viris loci illius super vxore sua, respondit: Soror mea est. timuerat enim cõfiteri, ꝙ sibi esset sociata cõiugio: reputans, ne forte interficerent eum
8 propter illius pulchritudinem. ¶ Cumq; pertrãsissent dies plurimi, et ibidem moraretur, prospiciens Abimelech rex Palesthinorum per fenestram, vidit eum

9 iocantem cum Rebecca vxore sua. ¶ Et accersito eo, ait: Perspicuum est, quod vxor tua sit: cur mẽtitus es eam sororem tuam esse? Respondit: Timui ne more-
10 rer propter eam. ¶ Dixitque Abimelech: Quare im-
C posuisti nobis? potuit coire quispiam de populo cum vxore tua, & induxeras super nos grande pecca-
11 tum. ¶ Præcepitque omni populo, dicens: Qui tetige-
12 rit hominis huius vxorem, morte morietur. ¶ Seuit autem Isaac in terra illa, & inuenit in ipso anno cen-
13 tuplum: benedixitque ei Dominus. ¶ Et locupletatus est homo, & ibat proficiens, atque succrescens,
14 donec magnus vehementer effectus est. ¶ Habuit quoque possessiones ouium, & armentorum, et familiæ plu-
15 rimum. Ob hoc inuidentes ei Palesthini, ¶ omnes pu-
D teos quos foderant serui patris illius Abraham, illo

16 tempore obstruxerunt, implentes humo: ¶ Intantum, vt ipse Abimelech diceret ad Isaac, Recede a nobis,
17 quoniam potentior nobis factus es valde. ¶ Et ille discedens, vt veniret ad Torrentem Geraræ, habita-
18 retque ibi: ¶ rursum fodit alios puteos quos foderant serui patris sui Abraham, & quos, illo mortuo, olim obstruxerant Philisthijm: appellauitque eos eis-
19 dem nominibus, quibus ante pater vocauerat. ¶ Foderuntq; in Torrente, et repererunt aquam viuam.
20 ¶ Sed et ibi iurgium fuit pastorum Geraræ aduersus pastores Isaac, dicẽtium: Nostra est aqua, quamobrẽ nomẽ putei ex eo quod acciderat, vocauit Calũniã

21 ¶Foderunt autem & alium: & pro illo quoque rixati
E sunt, appellauitque eum Inimicitias. ¶ Profectus in-
22 de, fodit alium puteum, pro quo non contenderunt:
itaque vocauit nomen eius Latitudo, dicens: Nunc
dilatauit nos Dominus, & fecit crescere super ter-
23 ram. ¶ Ascendit autem ex illo loco in Bersabee, ¶ vbi
24 apparuit ei Dominus in ipsa nocte, dicens: Ego sum
Deus Abraham patris tui. noli timere, quia ego te-
cum sum: benedicam tibi, & multiplicabo semen
25 tuum propter seruum meum Abraham. ¶Itaque ædi-
ficauit ibi altare, & inuocato nomine Domini, exten-
F dit tabernaculum: præcepitque seruis suis, vt fode-
26 rent puteum. ¶Ad quem locum cum venissent de Ge-
raris Abimelech, & Ochozath amicus illius, & Phi-
27 chol dux militum, ¶ locutus est eis Isaac: Quid veni-
stis ad me hominem quem odistis, & expulistis a vo-
28 bis? ¶ Qui responderunt: Vidimus tecum esse Domi-
num: & idcirco nos diximus, Sit iuramentum inter
29 nos, & ineamus fœdus: ¶ vt non facias nobis quid-
quam mali, sicut & nos nihil tuorum attigimus, nec
fecimus quod te læderet, sed cum pace dimisimus au-
30 ctum benedictione Domini. ¶ Fecit ergo eis conui-
31 uium: & post cibum & potum, ¶surgentes mane iura-
uerunt sibi mutuo: dimisitque eos Isaac pacifice in lo-
32 cum suum. ¶ Ecce autem venerunt in ipso die serui
G Isaac annunciantes ei de puteo quem foderant, atque
33 dicentes: Inuenimus aquam. ¶ Vnde appellauit eum,
Abundantiam: & nomen vrbi impositum est Bersa-
34 bee, vsque in præsentem diem. ¶Esau vero quadrage-
narius duxit vxores, Iudith filiam Beeri Hethæi, &
35 Basemath filiam Elon eiusdem loci: ¶ ‖ quæ ambæ of-
fenderant animum Isaac, & Rebeccæ.

‖ Inf. 27. g. 46.

CAPVT XXVII.

1 Senuit autem Isaac, & caligauerunt oculi eius, &
A videre non poterat: vocauitque Esau filium
suum maiorem, & dixit ei: Fili mi? Qui respon
2 dit: Adsum. Cui pater: ¶ Vides, inquit, quod senue-
3 rim, & ignorem diem mortis meæ. ¶ Sume arma tua,
4 pharetram, & arcum, & egredere foras. ¶ Cumque
venatu aliquid apprehenderis, fac mihi inde pulmen
tum, sicut velle me nosti, & affer, vt comedam: & be-
5 nedicat tibi anima mea antequam moriar. ¶ Quod
cum audisset Rebecca, & ille abijsset in agrum, vt
6 iussionem patris impleret, ¶ dixit filio suo Iacob: Au-
diui patrem tuum loquentem cum Esau fratre tuo,
7 & dicentem ei, ¶ Affer mihi de venatione tua, & fac
B cibos, vt comedam, & benedicam tibi coram Domi-
8 no, antequam moriar. ¶ Nunc ergo fili mi, acquiesce
9 consilijs meis: ¶& pergens ad gregem, affer mihi duos
hœdos optimos, vt faciam ex eis escas patri tuo,
10 quibus libenter vescitur: ¶ quas cum intuleris, &
comederit, benedicat tibi priusquam moriatur.
11 ¶ Cui ille respondit: Nosti, quod Esau frater meus
12 homo pilosus sit, & ego lenis: ¶ si attrectauerit me
pater meus, & senserit, timeo ne putet me sibi vo-
luisse illudere, & inducam super me maledictio-
13 nem pro benedictione. ¶ Ad quem mater: In me
sit, ait, ista maledictio, fili mi: tantum audi vo-
14 cem meam, & pergens, affer quæ dixi. ¶ Abijt, &
attulit, deditque matri. Parauit illa cibos, sicut
15 velle nouerat patrem illius. ¶ Et vestibus Esau val-
de bonis, quas apud se habebat domi, induit eum:
16 ¶ pelliculasque hœdorum circundedit manibus, &
17 colli nuda protexit. ¶ Deditque pulmentum; & pa-
18 nes quos coxerat, tradidit. ¶ Quibus illatis, dixit:
C pater mi? At ille respondit: Audio. Quis es tu, fi-
19 li mi? ¶ Dixitque Iacob: Ego sum primogenitus
tuus Esau: feci sicut præcepisti mihi: surge, sede, &
comede de venatione mea, vt benedicat mihi ani-
20 ma tua. ¶ Rursumque Isaac ad filium suum. Quo-
modo, inquit, tam cito inuenire potuisti, fili mi?
Qui respondit: Voluntas Dei fuit, vt cito occurre-
21 ret mihi quod volebam. ¶ Dixitque Isaac: Accede
ad me, vt tangam te, fili mi, & probem vtrum tu
22 sis filius meus Esau, an non. ¶ Accessit ille ad pa-
trem: & palpato eo, dixit Isaac: Vox quidem, vox
23 Iacob est; sed manus, manus sunt Esau. ¶ Et non
cognouit eum, quia pilosæ manus similitudinem ma-
24 ioris expresserant. Benedicens ergo illi, ¶ ait: Tu es
25 filius meus Esau? Respondit: Ego sum. ¶At ille:
D Affer mihi, inquit, cibos de venatione tua, fili mi,
vt benedicat tibi anima mea. Quos cum oblatos
comedisset, obtulit ei etiam vinum: quo hausto,
26 ¶ dixit ad eum: Accede ad me, & da mihi oscu-
27 lum, fili mi. ¶ Accessit, & osculatus est eum. Sta-
timque vt sensit vestimentorum illius fragrantiam,
benedicens illi, ait: Ecce odor filij mei, sicut odor
28 agri pleni, cui benedixit Dominus. ¶ Det tibi Deus
de rore cœli, & de pinguedine terræ abundantiam
29 frumenti, & vini. ¶ Et seruiant tibi populi, & ado-
rent te tribus. esto dominus fratrum tuorum, &
E incuruentur ante te filij matris tuæ. Qui maledi-
xerit tibi, sit ille maledictus: & qui benedixerit ti-
30 bi, benedictionibus repleatur. ¶ Vix Isaac sermo-
nem impleuerat, & egresso Iacob foras, venit Esau:
31 ¶ coctosque de venatione cibos intulit patri, di-
cens: Surge pater mi, & comede de venatione fi-
32 lij tui, vt benedicat mihi anima tua. ¶ Dixitque il-
li Isaac: Quis enim es tu? Qui respondit: Ego sum
33 filius tuus primogenitus Esau. ¶ Expauit Isaac stu-
pore vehementi: &, vltra quam credi potest, ad-
mirans, ait: Quis igitur ille est qui dudum captam
venationem attulit mihi, & comedi ex omnibus
prius quam tu venires? benedixique ei, & erit be-
34 nedictus: ¶ Auditis Esau sermonibus patris, irru-
gijt clamore magno: & consternatus ait: Benedic
35 etiam & mihi pater mi. ¶ Qui ait: Venit germanus
tuus fraudulenter, & accepit benedictionem tuam.
36 ¶ At ille subiunxit: Iuste vocatum est nomen eius
F Iacob, supplantauit enim me en altera vice: ‖ pri-
mogenita mea ante tulit, & nunc secundo surripuit
benedictionem meam. Rursumque ad patrem: Nun-
quid non reseruasti, ait, & mihi benedictionem?
37 ¶Respondit Isaac: Dominum tuum illum constitui, &
omnes fratres eius seruituti illius subiugaui: frumēto

‖ Sup. 25. d. 33.

&

& vino stabiliui eum: & tibi post hæc, fili mi, vltra
38 quid faciam? ❡ Cui Esau: Num vnam, inquit, tantum benedictionem habes, pater? mihi quoque obsecro, vt benedicas. Cumque eiulatu magno fleret,
39 ❡ motus Isaac dixit ad eum: ‖ In pinguedine terræ,
40 & in rore cœli ❡ desuper erit benedictio tua. Viues in gladio, & fratri tuo seruies: tempusque veniet, cũ excutias, & soluas iugum eius de ceruicibus tuis.
41 ❡ Oderat ergo semper Esau Iacob pro benedictio-
G ne qua benedixerat ei pater: dixitque in corde suo: ‖ Venient dies luctus patris mei, & occidam Iacob
42 fratrem meum. ❡ Nunciata sunt hæc Rebeccæ, q̃ mittens, & vocans Iacob filium suum, dixit ad eum:
43 Ecce Esau frater tuus minatur, vt occidat te. ❡ Nunc ergo fili mi, audi vocem meam, & consurgens fuge
44 ad Laban fratrem meum in Haran: ❡ habitabisque cum eo dies paucos, donec requiescat furor fratris
45 tui, ❡ & cesset indignatio eius, obliuiscaturque eorum quæ fecisti in eum: postea mittam, & adducam te in-
46 de huc. cur vtroque orbabor filio in vno die? ❡ Dixitque Rebecca ad Isaac. Tædet me vitæ meæ propter filias Heth: si acceperit Iacob vxorem de stirpe huius terræ, nolo viuere.

Heb.11 d.17. — Abd.1.c. — Sup. 26. g.35.

CAPVT XXVIII.

1 A VOcauit itaq; Isaac Iacob, & benedixit eum, præcepitque ei dicens: Noli accipere con-
2 iugem de genere Chanaan: ❡ sed vade, & proficiscere in Mesopotamiam Syriæ, ad domum Bathuel patris matris tuæ, & accipe tibi inde vxorem de
3 filiabus Laban auunculi tui. ❡ Deus autem omnipotens benedicat tibi, & crescere te faciat, atque multi-
4 plicet: vt sis in turbas populorũ. ❡ Et det tibi bñdictiones Abrahæ, & semini tuo post te: vt possideas terram peregrinationis tuæ, quam pollicitus est auo tuo.
5 ❡ ‖ Cumque dimisisset eum Isaac, profectus venit in Mesopotamiam Syriæ, ad Laban filium Bathuel Sy-
6 ri fratrem Rebeccæ matris suæ. ❡ Videns autem Esau
B quod benedixisset pater suus Iacob, & misisset eum in Mesopotamiam Syriæ, vt inde vxorem duceret: & quod post benedictionem præcepisset ei, dicens: Non
7 accipies vxorem de filiabus Chanaan. ❡ quodq; obe-
8 diens Iacob parentibus suis, isset in Syriam: ❡ probans quoque quod non libenter aspiceret filias Chanaan:
9 pater suus: ❡ iuit ad Ismahelem, & duxit vxorem absque ijs quas prius habebat, Maheleth filiam Ismahel
10 filij Abraham, sororem Nabaioth. ❡ Igitur egressus Ia-
11 cob de Bersabee, pergebat Haran. ❡ Cumque venisset ad quendam locum, & vellet in eo requiescere post Solis occubitum, tulit de lapidibus qui iacebant, &
12 supponens capiti suo, dormiuit in eodem loco. ❡ Vi-
C ditque in somnis scalam stantem super terram, & cacumen illius tangens cœlum: Angelos quoque Dei
13 ascendentes & descendentes per eam: ❡ & Dominum innixum scalæ, dicentem sibi: ‖ Ego sum Dominus Deus Abraham patris tui, & Deus Isaac. Terram, in
14 qua dormis, tibi dabo & semini tuo. ❡ Eritque semen tuum quasi puluis terræ: ‖ dilataberis ad Occidentem, & Orietẽ, & Septentrionẽ, & Meridiem: & ‖ BENEDICENTVR IN TE, & in semine tuo cunctæ
15 tribus terræ. ❡ Et ero custos tuus quocunque perrexeris, & reducam te in terram hanc: nec dimit-
16 tam, nisi compleuero vniuersa quæ dixi. ❡ Cumque euigilasset Iacob de somno, ait: Vere Dominus est
17 in loco isto, & ego nesciebam. ❡ Pauensque, Quam
D terribilis est, inquit, locus iste; non est hic aliud, ni-
18 si domus Dei, & porta cœli. ❡ Surgens ergo Iacob

mane, tulit lapidem, quem supposuerat capiti suo,
19 & erexit in titulum, fundens oleum desuper. ❡ Appellauitque nomen vrbis Bethel, quæ prius Luza
20 vocabatur. ❡ Vouit etiam votum, dicens: Si fuerit Dominus mecum, & custodierit me in via per quam ego ambulo, & dederit mihi panem ad vescendum,
21 et vestimentum ad induendum; ❡ reuersusque fuero prospere ad domum patris mei: erit mihi Dominus
22 in Deum: ❡ et lapis iste, quem erexi in titulum, vocabitur Domus Dei: cunctorumque, quæ dederis mihi, decimas offeram tibi.

Ose.12. d.14. — Inf.35. a.1.48.a. 3. — Deu.12. c.20.& 19.c.14. — Sup.26. a.4. — Inf.31 b.13.

CAPVT XXIX.

1 A PRofectus ergo Iacob, venit in terram Orienta-
2 lem. ❡ Et vidit puteum in agro, tres quoque greges ouium accubantes iuxta eum: nam ex illo adaquabantur pecora, et os eius grandi lapide
3 claudebatur. ❡ Morisque erat, vt cunctis ouibus congregatis deuoluerent lapidem, et refectis gregibus
4 rursum super os putei ponerent. ❡ Dixitque ad pastores: Fratres, vnde estis? Qui responderunt: De
5 Haran. ❡ Quos interrogans: Numquid, ait, nostis
6 Laban filium Nachor? Dixerunt: Nouimus. ❡ Sanusne est, inquit? Valet, inquiunt: et ecce Rachel
7 filia eius, venit cum grege suo. ❡ Dixitque Iacob: Adhuc multum diei superest, nec est tempus, vt reducantur ad caulas greges: date ante potum ouibus,
8 et sic eas ad pastum reducite. ❡ Qui responderunt:
B Non possumus, donec omnia pecora congregentur, et amoueamus lapidem de ore putei, vt adaquemus
9 greges. ❡ Adhuc loquebantur, et ecce Rachel veniebat cum ouibus patris sui: nam gregem ipsa pasce-
10 bat. ❡ Quam cum vidisset Iacob, et sciret consobrinam suam, ouesque Laban auunculi sui; amouit la-
11 pidem quo puteus claudebatur. ❡ Et adaquato gre-
12 ge, osculatus est eam: et eleuata voce fleuit, ❡ et indicauit ei, quod frater esset patris sui, et filius Rebeccæ.
13 at illa festinans nunciauit patri suo. ❡ Qui cum audisset venisse Iacob filiũ sororis suæ, cucurrit obuiam ei: complexusq; eum, et in oscula ruens, duxit in do-
14 mum suam. Auditis autem causis itineris, ❡ respondit: Os meum es, et caro mea. Et postquam impleti sunt
15 dies mensis vnius, ❡ dixit ei: Num, quia frater meus es, gratis seruies mihi? dic quid mercedis accipias.
16 ❡ Habebat vero duas filias, nomen maioris Lia: mi-
17 nor vero appellabatur Rachel. ❡ Sed Lia lippis erat
C oculis: Rachel decora facie, et venusto aspectu.
18 ❡ Quam diligens Iacob, ait: Seruiam tibi pro Rachel

19 filia tua minore septem annis. ¶ Respondit Laban: Melius est, vt tibi eam dem, quam alteri viro: mane
20 apud me. ¶ Seruiuit ergo Iacob pro Rachel septem annis: & videbantur illi pauci dies præ amoris ma-
21 gnitudine. ¶ Dixitque ad Laban: Da mihi vxorem

meā, quia iam tempus impletum est, vt ingrediar ad
22 illam. ¶ Qui vocatis multis amicorum turbis ad con-
23 uiuium, fecit nuptias. ¶ Et vespere Liam filiam suam
24 introduxit ad eum. ¶ dans ancillam filiæ, Zelpham nomine. Ad quam cum ex more Iacob fuisset ingres-
25 sus, facto mane vidit Liam. ¶ & dixit ad socerum suum: Quid est quod facere voluisti? nonne pro Ra-
26 chel seruiui tibi? quare imposuisti mihi? ¶ Respondit Laban: Non est in loco nostro consuetudinis, vt mi-
27 nores ante tradamus ad nuptias. ¶ Imple hebdomadam dierum huius copulæ: & hāc quoque dabo tibi
D pro opere quo seruiturus es mihi septē annis alijs.
28 ¶ Acquieuit placito: & hebdomada transacta, Rachel
29 duxit vxorem: ¶ cui pater seruam Balam tradiderat.
30 ¶ Tandemque potitus optatis nuptijs, amorem sequentis priori prætulit: seruiens apud eum septem
31 annis alijs. ¶ Videns autem Dominus, quod despiceret Liam, aperuit vuluam eius, sorore sterili perma-
32 nente. ¶ Quæ conceptum genuit filium, vocauitque nomen eius Ruben, dicens: Vidit Dominus humi-
33 litatem meam: nunc amabit me vir meus: ¶ Rur-
E sumque concepit & peperit filium, & ait: Quoniam audiuit me Dominus haberi contemptui, dedit etiam istum mihi: vocauitque nomen eius Si-
34 meon. ¶ Concepitque tertio, & genuit alium filium, dixitque: Nunc quoque copulabitur mihi maritus meus, eo quod pepererim ei tres filios: & idcirco
35 appellauit nomen eius Leui. ¶ Quarto concepit, & peperit filium, & ait: Modo confitebor Domino. ‖ & ob hoc vocauit eum Iudam: cessauitque parere.

‖ Matt. 1. a. 2.

CAPVT XXX.

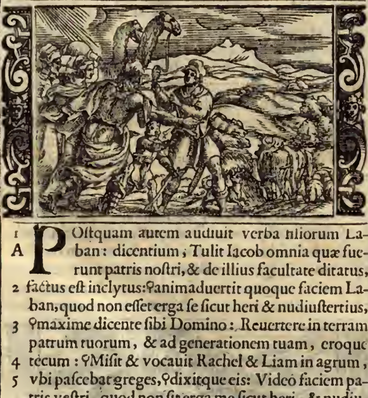
1 Cernens autem Rachel, quod infœcunda esset, inuidit sorori suæ, & ait marito suo: Da
A
2 mihi liberos, alioquin moriar. ¶ Cui iratus respondit Iacob: Num pro Deo ego sum, qui priuauit te fructu ventris tui? ¶ At illa: Habeo, inquit, fa-
3 mulam Balam: ingredere ad illam, vt pariat super genua mea, & habeam ex illa filios. ¶ Deditque il-
4 li Balam in coniugium: ¶ quæ ingresso ad se viro,
5 6 concepit & peperit filium. ¶ Dixitque Rachel: Iudicauit mihi Dominus, & exaudiuit vocem meam, dans mihi filium. & idcirco appellauit nomen eius
7 Dan. ¶ Rursumque Bala concipiens, peperit alte-
8 rum, ¶ pro quo ait Rachel: Comparauit me Domi-
B nus cum sorore mea, & inualui: vocauitque eum
9 Nephthali. ¶ Sentiens Lia quod parere desiisset, Zel-
10 pham ancillam suam marito tradidit. ¶ Qua post
11 conceptum edente filium, ¶ dixit: Fœliciter. & id-
12 circo vocauit nomen eius Gad. ¶ Peperit quoque
13 Zelpha alterum. ¶ Dixitque Lia: Hoc pro beatitudine mea. Beatam quippe me dicent mulieres. propte-
14 rea appellauit eum Aser. ¶ Egressus autem Ruben tempore messis triticeæ in agrum, reperit mandragoras: quas matri Liæ detulit. Dixitque Rachel: Da mi-
15 hi partem de mandragoris filij tui. ¶ Illa respondit:
C Parumne tibi videtur, quod præripueris maritum mihi, nisi etiam mandragoras filij mei tuleris? Ait Rachel: Dormiat tecum hac nocte pro mandragoris filij
16 tui. ¶ Redeuntique ad vesperam Iacob de agro, egressa est in occursum eius Lia, & ad me, inquit, intrabis: quia mercede conduxi te pro mandragoris filij mei.
17 Dormiuitque cum ea, nocte illa. ¶ Et exaudiuit Deus preces eius: concepitque, & peperit filium quintum,
18 ¶ & ait: Dedit Deus mercedem mihi, quia dedi ancillam meam viro meo. appellauitque nomen eius
19 Issachar. ¶ Rursum Lia concipiens, peperit sextum fi-
20 lium, ¶ & ait: Dotauit me Deus dote bona: etiam hac vice mecum erit maritus meus, eo quod genuerim ei sex filios. & idcirco appellauit nomen eius Zabulon.
21 ¶ Post quem peperit filiam, nomine Dinam. ¶ Recor-
22 datus quoque Dominus Rachelis, exaudiuit eam, &
D aperuit vuluam eius. ¶ Quæ concepit & peperit fi-
23 lium, dicens: abstulit Deus opprobrium meum. ¶ Et
24 vocauit nomen eius Ioseph, dicens: Addat mihi Do-
25 minus filium alterum. ¶ Nato autem Ioseph, dixit Ia-

cob socero suo: Dimitte, vt reuertar in patriam, & ad
26 terram meam. ¶ Da mihi vxores, & liberos meos, pro quibus seruiui tibi, vt abeam: tu nosti serui-
27 tutem quam seruiui tibi. ¶ Ait illi Laban: Inueniam gratiam in conspectu tuo: experimento didi-
28 ci, quia benedixerit mihi Deus propter te: ¶ con-
29 stitue mercedem tuam quam dem tibi. ¶ At ille re-
E spondit: Tu nosti quomodo seruierim tibi, & quan-
30 ta in manibus meis fuerit possessio tua. ¶ Modicum habuisti antequam venirem ad te, & nunc diues effectus es: benedixitque tibi Dominus ad introitum meum: iustum est igitur vt aliquādo prouideam etiā
31 domui meæ. ¶ Dixitque Laban: Quid tibi dabo? At ille ait: Nihil volo: sed si feceris quod postulo, ite-
32 rum pascam, & custodiam pecora tua. ¶ Gyra omnes greges tuos, & separa cunctas oues varias, & sparso vellere: & quodcunque furuum, & maculosum, variumque fuerit tam in ouibus quam in ca-
33 pris, erit merces mea. ¶ Respondebitque mihi cras iustitia mea, quando placiti tempus aduenerit,
F coram te: & omnia quæ non fuerint varia, & maculosa, & furua, tam in ouibus, quam in capris, furti

34 me arguent. ¶Dixitque Laban: Gratum habeo quod 35 petis. ¶ Et separauit in die illa capras, & oues, & hircos, & arietes varios, atq; maculosos: cunctum autem gregem vnicolorem, id est, albi & nigri velleris, 36 tradidit in manu filiorum suorum. ¶ Et posuit spacium itineris trium dierum inter se & generum, qui 37 pascebat reliquos greges eius. ¶ Tollens ergo Iacob virgas populeas virides, & amygdalinas, & ex platanis, ex parte decorticauit eas: detractisq; corticib⁹, in his quæ spoliata fuerant, candor apparuit: illa vero quæ integra fuerant, viridia permanserunt, atque 38 in hunc modum color effectus est varius: ¶Posuitque eas in canalibus, vbi effundebatur aqua, vt cum venissent greges ad bibẽdum: ante oculos haberent vir-39 gas, & in aspectu earum conciperẽt. ¶Factumque est, G vt in ipso calore coitus, oues intuerẽtur virgas, & parerent maculosa, & varia, & diuerso colore respersa. 40 ¶Diuisitq; gregẽ Iacob, & posuit virgas in canalibus ante oculos arietum: erant autem alba & nigra quæque, Laban: cætera vero, Iacob, separatis inter se gre-41 gibus. ¶ Igitur quando primo tempore ascendebantur oues, ponebat Iacob virgas in canalibus aquarum ante oculos arietum & ouium, vt in earum con-42 templatione conciperent: ¶ quando vero serotina admissura erat, & conceptus extremus, non ponebat eas. Factaque sunt ea quæ erant serotina, Laban: & 43 quę primi temporis, Iacob. ¶Ditatusque est homo vltra modum, & habuit greges multos, ancillas & seruos, camelos & asinos.

CAPVT XXXI.

1 A POstquam autem audiuit verba filiorum Laban: dicentium, Tulit Iacob omnia quæ fuerunt patris nostri, & de illius facultate ditatus, 2 factus est inclytus: ¶animaduertit quoque faciem Laban, quod non esset erga se sicut heri & nudiustertius, 3 ¶maxime dicente sibi Domino: Reuertere in terram patrum tuorum, & ad generationem tuam, eroque 4 tecum: ¶Misit & vocauit Rachel & Liam in agrum, 5 vbi pascebat greges, ¶dixitque eis: Video faciem patris vestri, quod non sit erga me sicut heri, & nudiu-6 stertius. Deus autem patris mei fuit mecum. ¶ Et ipsæ nostis, quod totis viribus meis seruierim pa-7 tri vestro. ¶ Sed & pater vester circunuenit me, & mutauit mercedem meam decem vicibus: & ta-8 men non dimisit eum Deus, vt noceret mihi. ¶ Si quando dixit, Variæ erunt mercedes tuæ: pariebant omnes oues varios fœtus. quando vero econtrario ait: Alba quæque accipies pro mercede: 9 omnes greges alba pepererunt. ¶ Tulitque Deus 10 substantiam patris vestri, & dedit mihi. ¶Postquam B enim conceptus ouium tempus aduenerat, leuaui oculos meos, & vidi in somnis ascendentes mares super fœminas varios, & maculosos, & diuersorum 11 colorum. ¶ Dixitque Angelus Dei ad me in somnis: 12 Iacob? Et ego respondi: Adsum. ¶ Qui ait: Leua oculos tuos, & vide vniuersos masculos ascendentes super fœminas, varios, maculosos, atque respersos. Vidi enim omnia quæ fecit tibi Laban. 13 ¶ Ego sum Deus Bethel, ‖ vbi vnxisti lapidem, & votum vouisti mihi. Nunc ergo surge, & egredere de terra hac, reuertens in terram natiuitatis tuæ. 14 ¶ Responderuntque Rachel, & Lia: Numquid habemus residui quidquam in facultatibus, & hære-15 ditate domus patri nostri? ¶ Nonne quasi alienas reputauit nos, & vendidit, comeditque precium no-16 strum? ¶ Sed Deus tulit opes patris nostri, & eas tradidit nobis, ac filijs nostris: vnde omnia quæ præ-17 cepit tibi Deus, fac: ¶ Surrexit itaque Iacob: & im-C positis liberis, ac coniugibus suis super camelos, 18 abijt. ¶ Tulitque omnem substantiam suam, & greges, & quidquid in Mesopotamia acquisierat, pergens ad Isaac patrem suum in Terram Chanaan. 19 ¶ Eo tempore ierat Laban ad tondendas oues, & Ra-20 chel furata est idola patris sui. ¶ Noluitque Iacob 21 confiteri socero suo, quod fugeret. ¶ Cumque abijsset tam ipse, quam omnia quæ iuris sui erant, & amne transmisso pergeret contra Montem Galaad: 22 ¶ Nunciatum est Laban die tertio, quod fugeret Ia-23 cob. ¶ Qui assumptis fratribus suis, persecutus est eum diebus septem: & comprehendit eum in Mon-24 te Galaad. ¶ Viditq; in somnis dicentem sibi Deum: D Caue ne quidquam aspere loquaris contra Iacob. 25 ¶ Iamque Iacob extenderat in monte tabernaculum. Cumque ille consecutus fuisset eum cum fratribus 26 suis, in eodem Monte Galaad fixit tentorium. ¶ Et dixit ad Iacob: Quare ita egisti, vt clam me abige-27 res filias meas, quasi captiuas gladio? ¶ Cur ignorante me fugere voluisti, nec indicare mihi: vt prosequerer te cum gaudio, & canticis, & tympanis, 28 & citharis? ¶ Non es passus, vt oscularer filios meos 29 & filias: stulte operatus es: & nunc quidem, ¶ valet manus mea reddere tibi malum: sed Deus patris vestri heri dixit mihi: Caue ne loquaris contra Ia-30 cob quidquam durius. ¶ Esto, ad tuos ire cupiebas, & desiderio erat tibi domus patris tui: cur fu-31 ratus es deos meos? ¶ Respondit Iacob: Quod inscio te profectus sum, timui ne violenter auferres 32 filias tuas. ¶ Quod autem furti me arguis: apud

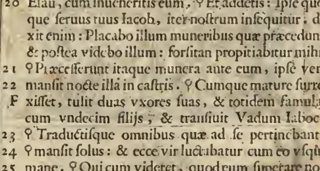
E quemcunque inueneris deos tuos, necetur coram fratribus nostris. scrutare: quidquid tuorum apud me inueneris, & aufer. hęc dicẽs ignorabat, ꝙ Rachel 33 furata esset idola, ¶ Ingressus itaq; Labã tabernaculũ

Iacob, & Liæ, & vtriusque famulæ, non inuenit.
34 Cumque intrasset tentorium Rachelis, ♀illa festinans abscondit idola subter stramenta cameli, & sedit desuper: scrutantique omne tentorium, & nihil inue-
35 nienti, ♀ait: Ne irascatur Dominus meus, quod coram te assurgere nequeo: quia iuxta consuetudinem fœminarum nunc accidit mihi. sic delusa solicitudo quæ-
36 rentis est. ♀Tumensque Iacob, cum iurgio ait: Quam ob culpam meam, & ob quod peccatum meum sic
37 exarsisti post me, ♀& scrutatus es omnem supellectilem meam? Quid inuenisti de cuncta substantia domus tuæ? pone hic coram fratribus meis, & fratribus
38 tuis, & iudicent inter me & te. ♀Idcirco viginti annis fui tecum, oues tuæ, & capræ steriles non fuerunt;
39 arietes gregis tui non comedi: ♀ nec captum a bestia
F ostendi tibi, ego damnum omne reddebam: quid-
40 quid furtim peribat, a me exigebas: ♀ die noctuque æstu vrebar, & gelu; fugiebatque somnus ab oculis
41 meis. ♀ Sicque per viginti annos in domo tua seruiui tibi, quatuordecim pro filiabus, & sex pro gregibus tuis: immutasti quoque mercedem meam decem vi-
42 cibus. ♀Nisi Deus patris mei Abraham, & timor Isaac affuisset mihi, forsitan modo nudum me dimisisses: afflictionem meam, & laborem manuum mearum re-
43 spexit Deus, & arguit te heri. ♀ Respondit ei Laban: Filiæ meæ, & filij, & greges tui, & omnia quæ cernis, mea sunt: quid possum facere filijs, & nepotibus
44 meis? ♀ Veni ergo, & ineamus fœdus: vt sit in testi-
45 monium inter me & te. ♀Tulit itaque Iacob lapidem,
46 & erexit illum in titulum. ♀ Dixitque fratribus suis: Afferte lapides. Qui congregantes fecerunt tumu-
47 lum, comederuntq; super eum. ♀ Quem vocauit Laban, Tumulum testis; & Iacob, Aceruum testimonij,
48 vterque iuxta proprietatem linguæ suæ. ♀ Dixitque
G Laban: Tumulus iste erit testis inter me & te hodie: & idcirco appellatum est nomen eius Galaad, idest,
49 Tumulus testis. ♀ Intueatur & iudicet Dominus in-
50 ter nos, quando recesserimus a nobis, ♀si afflixeris filias meas, & si introduxeris alias vxores super eas: nullus sermonis nostri testis est absque Deo, qui
51 præsens respicit. ♀ Dixitque rursus ad Iacob: En tu-
52 mulus hic, & lapis quem erexi inter me & te, ♀testis erit: tumulus, inquam, iste & lapis sint in testimonium, si aut ego transiero illum pergens ad te;
53 aut tu præterieris, malum mihi cogitans. ♀ Deus Abraham, & Deus Nachor iudicet inter nos, Deus patris eorum. Iurauit ergo Iacob per timorem pa-
54 tris sui Isaac: ♀ immolatisque victimis in monte, vocauit fratres suos, vt ederent panem. Qui cum co-
55 medissent, manserunt ibi. ♀ Laban vero de nocte consurgens, osculatus est filios & filias suas, & benedixit illis: reuersusque est in locum suum.

CAPVT XXXII.

Infra 48. c.16.

1 IAcob quoque abijt in itinere, quod cœperat:
A fueruntque ei obuiam Angeli Dei. ♀Quos cum
2 vidisset, ait: Castra Dei sunt hæc: & appella-
3 uit nomen loci illius Mahanaim, id est, Castra. ♀Misit autem & nuncios ante se ad Esau fratrem suum in
4 terram Seir, in regionem Edom. ♀ Præcepitque eis, dicens: Sic loquimini Domino meo Esau: Hæc dicit frater tuus Iacob, Apud Laban peregrinatus sum,
5 & fui vsque in præsentem diem. ♀ Habeo boues, & asinos, & oues, & seruos, & ancillas: mittoque nunc
B legationem ad Dominum meum, vt inueniam gra-
6 tiam in conspectu tuo. ♀ Reuersiq; sunt nuncij ad Iacob, dicentes: Venimus ad Esau fratrem tuum, & ecce properat tibi in occursum tuum cum quadringen-
7 tis viris. ♀ Timuit Iacob valde: & perterritus diuisit populum qui secum erat; greges quoque, & oues, &
8 boues, & camelos in duas turmas, ♀dicens: Si venerit Esau ad vnam turmam, & percusserit eam, alia
9 turma quæ reliqua est, saluabitur. ♀ Dixitque Iacob: Deus patris mei Abraham, & Deus patris mei Isaac:
C Domine, qui dixisti mihi, Reuertere in terram tuam,
10 & in locum natiuitatis tuæ, & benefaciam tibi: ♀ minor sum cunctis miserationibus tuis, & veritate tua, quam expleuisti seruo tuo. In baculo meo transiui Iordanem istum: & nunc cum duabus turmis regre-
11 dior. ♀ Erue me de manu fratris mei Esau, quia valde eum timeo: ne forte veniens percutiat matrem
12 cum filijs. ♀ Tu locutus es, quod benefaceres mihi, & dilatares semen meum sicut arenam maris, quæ
13 præ multitudine numerari non potest. ♀ Cumq; dor-
D misset ibi nocte illa, separauit de his quæ habebat,
14 munera Esau fratri suo, ♀ capras ducentas, hircos vi-
15 ginti, oues ducentas, & arietes viginti, ♀ camelos fœtas cum pullis suis triginta, vaccas quadraginta, & tauros viginti, asinas viginti, & pullos earum de-
16 cem. ♀ Et misit per manus seruorum suorum singulos seorsum greges. dixitque pueris suis: Antecedi-
17 te me, & sit spacium inter gregem, & gregem. ♀ Et præcepit priori, dicens: Si obuium habueris fratrem
E meum Esau, & interrogauerit te, Cuius es? aut,
18 Quo vadis? aut, Cuius sunt ista quæ sequeris? ♀ respondebis, Serui tui Iacob, munera misit Domino
19 suo Esau: ipse quoque post nos venit. ♀ Similiter dedit mandata secundo, & tertio, & cunctis qui sequebantur greges, dicens: Ijsdem verbis loquimini ad
20 Esau, cum inueneritis eum. ♀ Et addetis: Ipse quoque seruus tuus Iacob, iter nostrum insequitur: dixit enim: Placabo illum muneribus quæ præcedunt, & postea videbo illum: forsitan propitiabitur mihi.
21 ♀ Præcesserunt itaque munera ante eum, ipse vero
22 mansit nocte illa in castris. ♀ Cumque mature surre-
F xisset, tulit duas vxores suas, & totidem famulas cum vndecim filijs, & transiuit Vadum Iaboc.
23 ♀ Traductisque omnibus quæ ad se pertinebant,
24 ♀ mansit solus: & ecce vir luctabatur cum eo vsque
25 mane. ♀ Qui cum videret, quod eum superare non posset, tetigit neruum femoris eius, & statim emar-
26 cuit. ♀ Dixitq; ad eum: Dimitte me, iam enim ascen-

dit aurora. Respondit: Non dimittam te, nisi bene-
27 dixeris mihi. ♀ Ait ergo: Quod nomen est tibi? Re-
28 spondit, Iacob. ♀ At ille: Nequaquam, inquit, Iacob

appel-

appellabitur nomen tuum, ſed Iſrael: quoniam ſi contra Deum fortis fuiſti, quanto magis contra ho-
29 mines præualebis? ✠ Interrogauit eum Iacob: Dic
G mihi, quo appellaris nomine? Reſpondit: Cur quæ-
ris nomen meum? Et benedixit ei in eodem loco.
30 ✠ Vocauitque Iacob nomen loci illius Phanuel, di-
cens: Vidi Deum facie ad faciem, & ſalua facta
31 eſt anima mea. ✠ Ortuſque eſt ei ſtatim Sol, poſtquam
tranſgreſſus eſt Phanuel: ipſe vero claudicabat pede.
32 ✠ Quam ob cauſam non comedunt neruum filij
Iſrael, qui emarcuit in femore Iacob vſque in præſen-
tem diem, eo quod tetigerit neruum femoris eius, &
obſtupuerit.

CAPVT XXXIII.

1 A ELeuans autem Iacob oculos ſuos, vidit venien-
tem Eſau, & cum eo quadringentos viros: di-
uiſitque filios Liæ & Rachel, ambarumque
2 famularum: ✠ & poſuit vtranque ancillam, & liberos
earum in principio: Liam vero & filios eius in ſecun-
3 do loco: Rachel autem & Ioſeph nouiſſimos. ✠ Et ipſe
progrediens adorauit pronus in terram ſepties, do-
4 nec appropinquaret frater eius. ✠ Currẽs itaque Eſau
obuiam fratri ſuo, amplexatus eſt eum, ſtringenſque
5 collum eius, & oſculans, fleuit. ✠ Leuatiſq; oculis vi-
dit mulieres & paruulos earum, & ait: Quid ſibi vo-

B lunt iſti? & ſi ad te pertinent? Reſpondit: Paruuli
6 ſunt, quos donauit mihi Deus ſeruo tuo. ✠ Et ap-
propinquantes ancillæ & filij earum, incuruati ſunt.
7 ✠ Acceſſit quoque Lia cum pueris ſuis: & cum ſimili-
ter adoraſſent, extremi Ioſeph & Rachel adoraue-
8 runt. ✠ Dixitque Eſau: Quænam ſunt iſtæ turmæ,
quas obuiam habui? Reſpondit: Vt inuenirem gra-
9 tiam coram domino meo. ✠ At ille ait: Habeo plu-
10 rima frater mi: ſint tua tibi. ✠ Dixitque Iacob: Noli
ita obſecro: ſed ſi inueni gratiam in oculis tuis, acci-
C pe munuſculum de manibus meis. ſic enim vidi faciẽ
tuã, quaſi viderim vultum Dei: eſto mihi propitius,
11 ✠ & ſuſcipe benedictionem quam attuli tibi, & quam
donauit mihi Deus tribuens omnia. Vix fratre com-
12 pellente ſuſcipiẽs, ✠ ait: Gradiamur ſimul, eroque ſo-
13 cius itineris tui. ✠ Dixitque Iacob: Noſti domine mi,
quod paruulos habeam teneros, & oues & boues
fœtas mecum: quas ſi plus in ambulando fecero la-
14 borare, morientur vna die cuncti greges. ✠ Præce-
dat dominus meus ante ſeruum ſuum: & ego ſequar
paulatim veſtigia eius, ſicut videro paruulos meos
poſſe, donec veniam ad dominum meum in Seir.
15 ✠ Reſpondit Eſau: Oro te, vt de populo qui mecum
eſt, ſaltem ſocij remaneant viæ tuæ. Non eſt, inquit,
neceſſe: hoc vno tantum indigeo, vt inueniam gra-
16 tiam in conſpectu tuo, Domine mi. ✠ Reuerſus eſt
17 itaque illo die Eſau itinere quo venerat, in Seir. ✠ Et
Iacob venit in Socoth: vbi ædificata domo, & fixis
D tentorijs, appellauit nomen loci illius Socoth, id
18 eſt, tabernacula. ✠ Tranſiuitque in Salem vrbem
Sichimorum, quæ eſt in terra Chanaan, poſtquam
reuerſus eſt de Meſopotamia Syriæ: & habitauit iu-
19 xta oppidum. ✠ Emitque partem agri, in qua fixerat
tabernacula, a filij Hemor patris Sichem, centum
20 agnis. ✠ Et erecto ibi altari, inuocauit ſuper illud
fortiſſimum Deum Iſrael.

CAPVT XXXIIII.

1 A EGreſſa eſt autem Dina filia Liæ, vt videret
mulieres regionis illius. ✠ Quam cum vidiſ-
2 ſet Sichem filius Hemor Heuæi, princeps ter-
ræ illius, adamauit eam: & rapuit, & dormiuit
3 cum illa, vi opprimens virginem. ✠ Et conglutina-
ta eſt anima eius cum ea, triſtemque deliniuit blan-
4 ditijs. ✠ Et pergens ad Hemor patrem ſuum: Acci-
5 pe, inquit, mihi puellam hanc coniugem. ✠ Quod
cum audiſſet Iacob, abſentibus filijs, & in paſtu pe-
6 corum occupatis, ſiluit, donec redirent. ✠ Egreſſo
autem Hemor patre Sichem, vt loqueretur ad Ia-
7 cob, ✠ ecce filij eius veniebant de agro; auditoque
quod acciderat, irati ſunt valde, eo quod fœdam
rem operatus eſſet in Iſrael, & violata filia Iacob,
8 rem illicitam perpetraſſet. ✠ Loquutus eſt itaque
Hemor ad eos: Sichem filij mei adhæſit anima fi-
9 liæ veſtræ: date eam illi vxorem. ✠ Et iungamus
viciſſim connubia: filias veſtras tradite nobis, & fi-
10 lias noſtras accipite. ✠ Et habitate nobiſcum: ter-
B ra in poteſtate veſtra eſt, exercete, negociamini,
11 & poſſidete eam. ✠ Sed & Sichem ad patrem, &
ad fratres eius ait: Inueniam gratiam coram vo-
12 bis: & quæcunque ſtatueritis, dabo. ✠ augete do-
tem, & munera poſtulate, & libenter tribuam quod
petieritis: tantum date mihi puellam hanc vxo-
13 rem. ✠ Reſponderunt filij Iacob Sichem, & patri
14 eius in dolo, ſæuientes ob ſtuprum ſororis. ✠ Non
poſſumus facere quod petitis, nec dare ſororem
noſtram homini incircunciſo: quod illicitum, &
15 nepharium eſt apud nos. ✠ Sed in hoc valebimus
fœderari, ſi volueritis eſſe ſimiles noſtri, & cir-
16 cuncidatur in vobis omnis maſculini ſexus. ✠ Tunc
dabimus, & accipiemus mutuo filias veſtras, ac
C noſtras: & habitabimus vobiſcum, erimuſque vnus
17 populus. ✠ Si autem circuncidi nolueritis, tolle-
18 mus filiam noſtram, & recedemus. ✠ Placuit obla-
19 tio eorum Hemor, & Sichem filio eius. ✠ Nec diſtulit

adoleſcens, quin ſtatim quod petebatur, expleret: amabat enim puellam valde, & ipſe erat inclytus in
20 omni domo patris ſui. ¶ Ingreſſique portam vrbis, lo-
21 cuti ſunt ad populum; ¶ Viri iſti pacifici ſunt, & volunt habitare nobiſcum: negocientur in terra, & exerceant eam, quæ ſpacioſa, & lata cultoribus indiget: filias eorum accipiemus vxores, & noſtras il-
22 lis dabimus. ¶ Vnum eſt, quo differtur tantum bonũ: Si circuncidamus maſculos noſtros, ritum gentis
23 imitantes. ¶ Et ſubſtantia eorum, & pecora, & cuncta quæ poſſident, noſtra erunt: tantum in hoc acquieſcamus, & habitantes ſimul, vnum efficiemus
24 populum. ¶ Aſſenſique ſunt omnes, circuncißis cun-
25 ctis maribus. ¶ Et ecce, die tertio quando grauiſſi-
D mus vulnerum dolor eſt, arreptis, duo filij Iacob, Simeon & Leui, fratres Dinæ, gladijs, ingreſſi ſunt vrbem confidenter: ‖ interfectiſque omnibus maſcu-

‖Inf. 46. a. 6.

26 lis, ¶ Hemor & Sichem pariter necauerunt, tollentes
27 Dinam de domo Sichem ſororem ſuam. ¶ Quibus egreſſis irruerunt ſuper occiſos cæteri filij Iacob: &
28 depopulati ſunt vrbem in vltionem ſtupri. ¶ Oues eorum, & armenta, & aſinos, cunctaq; vaſtantes quæ
29 in domibus & in agris erant, ¶ paruulos quoque eo-
30 rum & vxores duxerunt captiuas. ¶ Quibus patratis audacter, Iacob dixit ad Simeon & Leui: Turbaſtis me, & odioſum feciſtis me Chananæis, & Pherezæis habitatoribus terræ huius. nos pauci ſumus: illi congregati percutient me, & delebor ego
31 & domus mea. ¶ Reſponderunt: Nunquid vt ſcorto abuti debuere ſorore noſtra?

CAPVT XXXV.

1 A INterea locutus eſt Deus ad Iacob: Surge, & aſcẽde Bethel, & habita ibi, facque altare Deo qui ‖ apparuit tibi, quãdo fugiebas Eſau fratrẽ tuũ.

‖Sup. 28. a. 13.

2 ¶ Iacob vero conuocata omni domo ſua, ait: Abijcite deos alienos, qui in medio veſtri ſunt; & mundami-
3 ni, ac mutate veſtimenta veſtra. ¶ Surgite, & aſcendamus in Bethel, vt faciamus ibi altare Deo, qui exaudiuit me in die tribulationis meæ, & ſocius fuit
4 itineris mei. ¶ Dederunt ergo ei omnes deos alienos quos habebãt, & inaures quæ erant in auribus eorũ. at ille infodit eas ſubter terebinthum, quæ eſt poſt
5 vrbem Sichem. ¶ Cumque profecti eſſent, terror Dei inuaſit omnes per circuitum ciuitates, & non ſunt
6 auſi perſequi recedentes. ¶ Venit igitur Iacob Lu-
B zam, quæ eſt in Terra Chanaan, cognomento
7 Bethel: ipſe & omnis populus cum eo. ¶ Ædificauitq; ibi altare, & appellauit nomen loci illius, Domus Dei: ibi enim ‖ apparuit ei Deus, cum fugeret fra-

‖Sup. 28 c. 18.

8 trem ſuum. ¶ Eodem tempore mortua eſt Debora nutrix Rebeccæ, & ſepulta eſt ad radices Bethel ſuper quercum: vocatumque eſt nomen loci illius,
9 Quercus fletus. ¶ Apparuit autem iterum Deus Iacob poſtquam reuerſus eſt de Meſopotamia Syriæ,
10 benedixitque ei, ¶ dicens: ‖ Non vocaberis vltra Iacob, ſed Iſrael erit nomen tuum. Et appellauit eum

‖Sup. 32. c. 28.

11 Iſrael, ¶ dixitque ei: Ego Deus omnipotens, creſce, & multiplicare: gentes, & populi nationum ex te erunt,
12 reges de lumbis tuis egredientur. ¶ Terramque quam dedi Abraham, & Iſaac, dabo tibi & ſemini tuo poſt
13 te. ¶ Et receſſit ab eo. ¶ Ille vero erexit titulum lapi-
14 deum in loco quo locutus fuerat ei Deus: libans ſu-
C per eum libamina, & effundens oleum, ¶ vocanſque
15 nomen loci illius, Bethel. ¶ Egreſſus autem inde,
16 venit verno tempore ad terram quæ ducit Ephra-

17 tam: in qua cum parturiret Rachel, ¶ ob difficultatem partus periclitari cœpit. Dixitque ei obſtetrix:
18 Noli timere, quia & hunc habebis filium. ¶ Egrediente autem anima præ dolore, & imminente iam morte, vocauit nomen filij ſui Benoni, id eſt, filius doloris mei: pater vero appellauit eum Beniamin,
19 id eſt, filius dextræ. ¶ Mortua eſt ergo Rachel, & ſepulta eſt in via quæ ducit Ephratam, hæc eſt Beth-
20 lehem. ¶ Erexitque Iacob titulum ſuper ſepulchrum eius: Hic eſt titulus monumenti Rachel, vſque in

Infra 48. b. 7.

21 præſentem diem. ¶ Egreſſus inde fixit tabernaculum
22 trans Turrem gregis. ¶ ‖ Cumque habitaret in illa

‖Inf. 49. a. 1.

D regione, abijt Ruben, & dormiuit cum Bala concubina patris ſui: quod illum minime latuit. Erant
23 autem filij Iacob duodecim. ¶ Filij Liæ: primogenitus Ruben, & Simeon, & Leui, & Iudas, & Iſſa-
24 char, & Zabulon. ¶ Filij Rachel: Ioſeph, & Benia-
25 min. ¶ Filij Balæ ancillæ Rachelis: Dan, & Neph-
26 thali. ¶ Filij Zelphæ ancillæ Liæ: Gad, & Aſer: hi ſunt filij Iacob, qui nati ſunt ei in Meſopotamia Sy-
27 riæ. ¶ Venit etiam ad Iſaac patrem ſuum in Mambre, Ciuitatem Arbee, hæc eſt Hebron: in qua pe-
28 regrinatus eſt Abraham, & Iſaac. ¶ Et completi ſunt
29 dies Iſaac centum octoginta annorum. ¶ Conſumptuſque ætate, mortuus eſt: & appoſitus eſt populo ſuo ſenex, & plenus dierum: & ſepelierunt eum Eſau & Iacob filij ſui.

CAPVT XXXVI.

1 A HÆ ſunt generationes Eſau, ipſe eſt Edom.
2 ¶ Eſau accepit vxores de filiabꝰ Chanaan: Ada filiam Elon Hethæi, & Oolibama filiã
3 Anæ filiæ Sebeon Heuæi. ¶ Baſemath quoque filiam
4 Iſmahel, ſororem Nabaioth. ¶ ‖ Peperit autem Ada

‖1. Par. 1. c. 29.

5 Eliphaz: Basemath genuit Rahuel: ¶ Oolibama genuit Iehus, & Ihelom, & Core. hi filij Esau, qui nati
6 sunt ei in terra Chanaan. ¶ Tulit autem Esau vxores suas, & filios, & filias, & omnem animã domus suæ, & substantiam, & pecora, & cuncta quę habere poterat in terra Chanaan: & abijt in alteram regionem,
7 recessitque a fratre suo Iacob. ¶ ‖Diuites enim erãt valde, & simul habitare non poterant: nec sustinebat eos terra peregrinationis eorũ præ multitudine gregum.

‖Sup. 13. a. 6. Iosue 24. 24.

8 ¶ Habitauitq; Esau in Monte Seir, ipse est Edom. ¶ Hę
9 autem sunt generationes Esau patris Edom in Mõte
10 Seir, ¶ & hæc nomina filiorũ eius. ‖ Eliphaz filius Ada
B vxoris Esau: Rahuel quoque filius Basemath vxoris
11 eius. ¶ Fueruntque Eliphaz filij: Theman, Omar, Se-
12 pho, & Gatham, & Cenez. ¶ Erat autem Thamna, cõcubina Eliphaz filij Esau: quæ peperit ei Amalec. hi
13 sũt filij Ada vxoris Esau. ¶ Filij autẽ Rahuel: Nahath & Zara, Samma & Meza. hi filij Basemath vxoris
14 Esau. ¶ Isti quoque erant filij Oolibama filiæ Anæ filiæ Sebeon, vxoris Esau, quos genuit ei, Iehus, & Ihe-
15 lon, & Core. ¶ Hi duces filiorum Esau. Filij Eliphaz primogeniti Esau: dux Theman, dux Omar, dux Se-
16 pho, dux Cenez, ¶ dux Core, dux Gatham, dux Ama-
17 lec. hi filij Eliphaz in terra Edom, & hi filij Ada. ¶ Hi quoque filij Rahuel filij Esau: dux Nahath, dux Zara, dux Samma, dux Meza. hi autẽ duces Rahuel in
18 terra Edom: isti filij Basemath vxoris Esau. ¶ Hi autẽ
C filij Oolibama vxoris Esau: dux Iehus, dux Ihelon, dux Core. hi duces Oolibama filię Anę vxoris Esau.

‖1. Para. 1. c. 34.

19 ¶ Isti sunt filij Esau, & hi duces eorum: ipse est Edom.
20 ‖ ¶ Isti sunt filij Seir Horræi, habitatores terræ: Lotan,
21 & Sobal, & Sebeon, & Ana, ¶ & Dison, & Eser, & Di-
22 san. hi duces Horræi, filij Seir in Terra Edom. ¶ Facti sunt autem filij Lotan: Hori & Hemam: erat autẽ so-
23 ror Lotan Thamna. ¶ Et isti filij Sobal: Aluam & Ma-
24 nahat, & Ebal, & Sepho, & Onã. ¶ Et hi filij Sebeon: Aia & Ana. Iste est Ana, qui inuenit aquas calidas in
25 solitudine, cũ pasceret asinos Sebeon patris sui. ¶ Ha-
26 buitque filium Dison, & filiam Oolibama. ¶ Et isti fi-
27 lij Dison: Hãdan, & Eseban, & Iethran, & Charã. ¶ Hi
28 quoq; filij Eser: Balaan, & Zauan, & Acan. ¶ Habuit
29 autem filios Disan: Hus, & Aran. ¶ Hi duces Horræorum: dux Lotan, dux Sobal, dux Sebeon, dux Ana,
30 ¶ dux Dison, dux Eser, dux Disan: Isti duces Horræo-
31 rum qui imperauerunt in Terra Seir. ¶ Reges aũt qui
D regnauerunt in Terra Edom, antequam haberent re-
32 gem filij Israel, fuerunt hi: ¶ Bela filius Beor, nomenq;
33 vrbis eius, Denaba. ¶ Mortuus est autem Bela, & re-
34 gnauit pro eo Iobab filius Zaræ de Bosra. ¶ Cumque mortuus esset Iobab, regnauit pro eo Husam de terra
35 Themanorum. ¶ Hoc quoque mortuo, regnauit ꝓ eo Adad filius Badad, qui percussit Madiam in regione
36 Moab: & nomen vrbis eius, Auith: ¶ Cumque mortuus esset Adad, regnauit pro eo Semla de Masreca.
37 ¶ Hoc quoque mortuo regnauit pro eo Saul de fluuio
38 Rohoboth. ¶ Cumque & hic obijsset, successit in re-
39 gnum Balanam filius Achobor. ¶ Isto quoq; mortuo regnauit pro eo Adar, nomenque vrbis eius, Phau: & appellabatur vxor eius Meetabel, filia Matred filiæ
40 Mezaab. ¶ Hæc ergo nomina ducum Esau in cognationibus, & locis, & vocabulis suis: dux Thamna,
41 dux Alua, dux Ietheth, ¶ dux Oolibama, dux Ela,
42 dux Phinon, ¶ dux Cenez, dux Theman, dux Map-
43 sar, ¶ dux Magdiel, dux Hiram: hi duces Edom habitantes in terra imperij sui: ipse est Esau pater Idumæorum.

‖1. Paralip. 1. c. 38.

CAPVT XXXVII.

1 A HAbitauit autem Iacob in terra Chanaan, in qua pater suus peregrinatus est. ¶ Et hę sunt
2 generationes eius: Ioseph, cũ sedecim esset annorum, pascebat gregem cum fratribus suis adhuc puer: & erat cum filijs Balæ, & Zelphæ vxorum patris sui: accusauitque fratres suos apud patrem crimi-
3 ne pessimo. ¶ Israel autem diligebat Ioseph super oẽs filios suos, eo quod in senectute genuisset eum: fecit-
4 que ei tunicam polymitam. ¶ Videntes autem fratres eius, quod a patre plus cunctis filijs amaretur, ode-
5 rant eum, nec poterãt ei quidquã pacifice loqui. ¶ Accidit quoque, vt visum somnium referret fratribus
6 suis, quæ causa maioris odij seminarium fuit. ¶ Dixitque ad eos: Audite somnium meum, quod vidi:
7 ¶ Putabam nos ligare manipulos in agro: & quasi consurgere manipulum meum, & stare, vestrosque ma-
8 nipulos circumstantes adorare manipulũ meum. ¶ Responderunt fratres eius: Nunquid rex noster eris? aut subijciemur ditioni tuæ? Hæc ergo causa somniorum, atque sermonum, inuidiæ, & odij fomitem mi-
9 nistrauit. ¶ Aliud quoque vidit somnium, quod narrans fratribus, ait: Vidi per somnium quasi Solem, &
10 Lunam, & stellas vndecim adorare me. ¶ Quod cum patri suo, & fratribus retulisset, increpauit eum pater
C suus, & dixit: Quid sibi vult hoc somnium, quod vidisti? nũ ego & mater tua, & fratres tui adorabimus
11 te super terram? ¶ Inuidebant ei igitur fratres sui: pa-
12 ter vero rem tacitus considerabat. ¶ Cumque fratres illius in pascendis gregibus patris morarentur in Si-

13 chem, ¶ dixit ad eum Israel: Fratres tui pascunt oues in Sichimis: veni, mittam te ad eos. Quo re-
14 spondente, ¶ Præsto sum: ait ei: Vade, & vide si
D cuncta prospera sint erga fratres tuos, & pecora: & renuncia mihi quid agatur. Missus de Valle Hebron,
15 venit in Sichem: ¶ inuenitque eũ vir errantẽ in agro,
16 & interrogauit, quid quæreret. ¶ At ille respondit:

Fratres meos quæro, indica mihi vbi paſcāt greges.
17 ¶Dixitque ei vir: Receſſerunt de loco iſto, audiui aūt
eos dicētes: Eamus in Dothain. Perrexit ergo Ioſeph
18 poſt fratres ſuos, & inuenit eos in Dothain. ¶ Qui cū
vidiſſent eum procul, antequam accederet ad eos, co
19 gitauerunt illum occidere. ¶Et mutuo loquebantur,
20 Ecce ſomniator venit: ¶ venite occidamus eum, &
E mittamus in ciſternam veterem: dicemuſque, Fera
peſſima deuorauit eum: & tunc apparebit quid illi
21 proſint ſomnia ſua. ¶|| Audiens autem hoc Ruben, || Inf. 42. c. 21.
nitebatur liberare eum de manibus eorum, & dice-
22 bat: ¶ Non interficiatis animam eius, nec effundatis
ſanguinem, ſed proijcite eum in ciſternam hanc, quę
eſt in ſolitudine, manuſque veſtras ſeruate innoxias.
hoc autem dicebat, volens eripere eum de manibus
23 eorum, & reddere patri ſuo. ¶Cōfeſtim igitur, vt per-
uenit ad fratres ſuos, nudauerunt eum tunica talari,
24 & polymita. ¶ Miſeruntq; eū in ciſternam veterem,
25 qua non habebat aquam. ¶ Et ſedentes, vt comede-
rent panem, viderunt Iſmahelitas viatores venire de
Galaad, & camelos eorum portantes aromata, & re-
26 ſinam, & ſtacten in Ægyptum. ¶ Dixit ergo Iudas

F fratribus ſuis: Quid nobis prodeſt, ſi occiderimus fra
trem noſtrum, & celauerimus ſanguinem ipſius?
27 ¶ Melius eſt, vt venundetur Iſmahelitis, & manus
noſtræ nō polluantur. frater enim, & caro noſtra eſt.
28 Acquieuerunt fratres ſermonibus illius. ¶ || Et præ- ||Sap. 10. c. 13. Pſa. 104.
tereuntibus Madianitis negociatoribus, extrahentes
eum de ciſterna, vendiderunt eum Iſmahelitis vigin
29 ti argenteis: qui duxerunt eum in Aegyptum: ¶ Re-
uerſuſque Ruben ad ciſternam, non inuenit puerū:
30 ¶& ſciſſis veſtibus pergens ad fratres ſuos, ait: Puer
31 non comparet, & ego quo ibo? ¶ Tulerunt autem tu-
nicam eius, & in ſanguinem hœdi quem occiderant.

32 tinxerunt: ¶mittentes qui ferrent ad patrem, & dice- Inf. 44 28.
rent, || Hanc inuenimus: vide vtrum tunica filij tui
33 ſit, an non. ¶ Quam cum agnouiſſet pater, ait: Tunica
G filij mei eſt, fera peſſima comedit eum, beſtia deuora-
34 uit Ioſeph. ¶Sciſſiſque veſtibus, indutus eſt cilicio, lu-
35 gens filium ſuum multo tempore. ¶ Congregatis au-
tem cunctis liberis eius, vt lenirent dolorem patris,
noluit conſolationem accipere, ſed ait: Deſcendam
ad filium meum lugens in infernum. Et illo perſeue-
36 rante in fletu, ¶ Madianitæ vendiderunt Ioſeph in
Aegypto Phutiphari eunucho Pharaonis, magiſtro
militum.

CAPVT XXXVIII.

1 EOdem tempore deſcendens Iudas a fratribus
A ſuis, diuertit ad virum Odollamitem, nomi-
2 ne Hiram. ¶ || Viditque ibi filiam hominis ||1. Par. 2. a.
Chananæi, vocabulo Sue: & accepta vxore, ingreſ-
3 ſus eſt ad eam. ¶ Quæ concepit, & peperit filium, &
4 vocauit nomen eius Her. ¶|| Ruſumque concepto fę || Nu 26. b. 19.
5 tu, natum filium vocauit Onan. ¶ Tertium quoque
peperit, quem appellauit Sela, quo nato, parere vltra
6 ceſſauit. ¶ Dedit autem Iudas vxorem primogenito
7 ſuo Her, nomine Thamar. ¶ || Fuit quoque Her pri- || Nu. 26. c. 19.
B mogenitus Iudæ, nequam in conſpectu Domini: &
8 ab eo occiſus eſt. ¶ Dixit ergo Iudas ad Onan filium
ſuum: Ingredere ad vxorem fratris tui, & ſociare illi,
9 vt ſuſcites ſemen fratri tuo. ¶ Ille ſciens non ſibi naſci
filios, introiēs ad vxorē fratris ſui, ſemē fundebat in
10 terram: ne liberi fratris noīe naſcerentur. ¶ Et idcir-
co percuſſit eum Dominus, quod rem deteſtabilem
11 faceret. ¶ Quam ob rem dixit Iudas Thamar nurui
ſuæ: Eſto vidua in domo patris tui, donec creſcat
Sela filius meus: timebat enim ne, & ipſe morere-
tur, ſicut fratres eius. Quæ abijt, & habitauit in
12 domo patris ſui. ¶ Euolutis autem multis diebus,
C mortua eſt filia Sue vxor Iudæ: qui poſt luctum con-
ſolatione ſuſcepta, aſcendebat ad tonſores ouium
ſuarum, ipſe & Hiras opilio gregis Odollamites, in
13 Thamnas. ¶ Nunciatumque eſt Thamar, quod ſo-
cer illius aſcenderet in Thamnas ad tondendas oues.
14 ¶ Quæ depoſitis viduitatis veſtibus, aſſumpſit theri-
ſtrum: & mutato habitu ſedit in biuio itineris, quod
ducit Thamnam: eo quod creuiſſet Sela, & non eum
15 accepiſſet maritum. ¶ Quam cum vidiſſet Iudas, ſu-
D ſpicatus eſt eſſe meretricem: operuerat enim vultum
16 ſuum, ne agnoſceretur. ¶ Ingredienſque ad eam,
ait: Dimitte me, vt coeam tecum: neſciebat enim,
quod nurus ſua eſſet. Qua reſpondente: Quid dabis
17 mihi, vt fruaris concubitu meo? ¶ Dixit: Mittam ti-
bi hœdum de gregibus. Ruſumque illa dicente: Pa-
tiar quod vis, ſi dederis mihi arrhabonem, donec mit
18 tas quod polliceris. ¶ Ait Iudas: Quid tibi vis pro ar-
rhabone dari? Reſpondit: Annulū tuum, & armillā,
& baculum quē manu tenes. Ad vnum igitur coitū
19 mulier concepit. ¶ Et ſurgens abijt: depoſitoque ha-
bitu quem ſumpſerat, induta eſt viduitatis veſtibus.

¶Miſit

20 ꝰMisit autem Iudas hœdum per pastorem suũ Odol-
E lamitem, vt reciperet pignus quod dederat mulieri:
21 qui cum non inuenisset eam, ꝰ interrogauit homines
loci illius: Vbi est mulier quæ sedebat in biuio? Re-
spondentibus cunctis, Non fuit in loco isto meretrix:
22 ꝰreuersus est ad Iudam, & dixit ei: Non inueni eam:
sed & homines loci illius dixerunt mihi, nunquam
23 sedisse ibi scortum. ꝰ Ait Iudas: Habeat sibi: certe mẽ-
F dacij arguere nos non potest. ego misi hœdum quem
24 promiseram, & tu non inuenisti eam. ꝰ Ecce autem
post tres menses nunciauerunt Iudæ, dicentes: For-
nicata est Thamar nurus tua, & videtur vterus illius

intumescere. Dixitque Iudas: Producite eam, vt cõ-
25 buratur. ꝰ Quæ cum duceretur ad pœnam, misit ad
socerum suum, dicens: De viro, cuius hæc sunt, cõce-
pi: cognosce cuius sit annulus, & armilla, & baculus.
26 ꝰQui agnitis muneribus, ait: Iustior me est: quia non
G tradidi eam Sela filio meo. Attamen vltra nõ cogno-
27 uit eam. ꝰ‖Instante autem partu, apparuerunt gemini
in vtero: atque in ipsa effusione infantium, vnus pro-
tulit manum, in qua obstetrix ligauit coccinũ, dicẽs:
28 ꝰIste egredietur prior. ꝰIllo vero retrahente manum,
29 egressus est alter, dixitque mulier: Quare diuisa est
propter te maceria? & ob hanc causam vocauit no-
30 mẽ eius Phares. ‖ꝰPostea egressus est frater eius, in cu-
ius manu erat coccinum: quem appellauit Zara.

‖Matt. 1. a. 3.

‖1. Par. 2 c. 4.

CAPVT XXXIX.

1 A IGitur Ioseph ductus est in Aegyptum, emitq; eũ
Phutiphar eunuchus Pharaonis, princeps exer-
citus, vir Aegyptius, de manu Ismahelitarum, a
2 quibus perductus erat. ꝰ Fuitque Dominus cum eo,
& erat vir in cunctis prospere agens: habitauitque in
3 domo domini sui, ꝰ qui optime nouerat Dominum
esse cum eo, & omnia quæ gereret, ab eo, dirigi in
4 manu illius. ꝰInuenitque Ioseph gratiam coram dñõ
suo, & ministrabat ei: a quo præpositus omnibus gu-
bernabat creditam sibi domũ, & vniuersa quę ei tra-
5 dita fuerant. ꝰ Benedixitque Dñs domui Aegyptij
B ꝑpter Ioseph, & multiplicauit tã in edibꝰ, q̃ in agris
6 cunctã eius substantiã. ꝰ nec quidquã aliud nouerat,
nisi panẽ quo vescebatur. Erat aũt Ioseph pulchra fa-
7 cie, & decorus aspectu. ꝰ Post multos itaq; dies inie-
cit dña sua oculos suos in Ioseph, & ait: Dormi me-
8 cũ. ꝰ Qui nequaquã acquiescẽs operi nephario, dixit
ad eã: Ecce dñs meus oĩb. mihi traditis ignorat, quid
9 habeat in domo sua: ꝰ nec quidquam est quod non in
mea sit potestate, vel non tradiderit mihi, præter te, q̃
vxor eius es: quomodo ergo possum hoc malum face-
10 re, & peccare in Deum meũ? ꝰ Huiuscemodi verbis
per singulos dies: & mulier molesta erat adolescenti,
11 & ille recusabat stuprum. ꝰAccidit autem quadã die,
vt intraret Ioseph domum, & operis quippiam absq;
12 arbitris faceret: ꝰ& illa, apprehensa lacinia vestimen-
C ti eius, diceret: Dormi mecum. Qui relicto in manu
13 eius pallio, fugit, & egressus est foras. ꝰCumq; vidis-
set mulier vestem in manibus suis, & se esse contem-

14 ptam, ꝰ vocauit ad se homines domus suæ, & ait ad
eos: En introduxit virum Hebræum, vt illuderet no-
bis: ingressus est ad me, vt coiret mecum: cũque ego
15 succlamassem, ꝰ & audisset vocem meam, reliqui
16 pallium quod tenebam, & fugit foras. ꝰ In argumen-
D tum ergo fidei, retẽntum pallium ostendit marito re-
17 uertenti domum, ꝰ & ait: Ingressus est ad me seruus
18 Hebræus quem adduxisti, vt illuderet mihi: ꝰ cum-
que audisset me clamare, reliquit pallium quod te-
19 nebam, & fugit foras. ꝰ His auditis dominus, & ni-
mium credulus verbis coniugis, iratus est valde;
20 ꝰ ‖ tradiditque Ioseph in carcerem, vbi vincti regis
21 custodiebantur. & erat ibi clausus. ꝰ Fuit autem Do-
minus cum Ioseph, & misertus illius: & dedit ei gra-
22 tiam in conspectu principis carceris. ꝰQui tradidit in
manu illius vniuersos vinctos qui in custodia tene-
23 bantur: & quidquid fiebat, sub ipso erat. ꝰ Nec noue-
rat aliquid cunctis ei creditis: Dominus enim erat
cum illo, & omnia opera eius dirigebat.

CAPVT XL.

1 A HIs ita gestis, accidit, vt peccarent duo eu-
nuchi, pincerna regis Ægypti, & pistor
2 domino suo. ꝰ Iratusque contra eos Pha-
rao (nam alter pincernis præerat, alter pistoribus)
3 ꝰ misit eos in carcerem principis militum, in quo
4 erat vinctus, & Ioseph. ꝰ At custos carceris tra-
didit eos Ioseph, qui & ministrabat eis: aliquan-
tulum temporis fluxerat, & illi in custodia tene-
5 bantur. ꝰ Videruntque ambo somnium nocte vna
6 iuxta interpretationem congruam sibi. ꝰ Ad quos

cum

7 cũ introiſſet Ioſeph mane,& vidiſſet eos triſtes, ¶ ſci-
ſcitatus eſt eos,dicens:Cur triſtior eſt hodie ſolito fa-
8 cies veſtra?¶ Qui reſponderunt:Somnium vidimus:
B & non eſt qui interpretetur nobis.Dixitq; ad eos Io-
ſeph:Nunquid non Dei eſt interpretatio?referte mi-
9 hi quid videritis.¶Narrauit prior,præpoſitus pincer-
narum,ſomnium ſuum : Videbam coram me vitem,
10 ¶in qua erant tres propagines , creſcere paulatim in
11 gemmas,& poſt flores vuas matureſcere:¶calicemq;
Pharaonis in manu mea.tuli ergo vuas,& expreſſi in

calicem quem tenebam,& tradidi poculũ Pharaoni.
12 ¶ Reſpondit Ioſeph:Hæc eſt interpretatio ſõnij, Tres
13 propagines,tres adhuc dies ſunt,¶poſt quos recorda
bitur Pharao miniſterij tui, & reſtituet te in gradum
priſtinum:dabiſque ei calicem iuxta officium tuum,
14 ſicut ante facere cõſueueras.¶ Tantum meméto mei,
C cum tibi bene fuerit,& facies mecum miſericordiam:
vt ſuggeras Pharaoni , vt edũcat me de iſto carcere :
15 ¶quia furto ſublatus ſum de terra Hebręorum,& hic
16 innocens in lacum miſſus ſum . ¶ Videns piſtorum
magiſter, quod prudenter ſomnium diſſoluiſſet, ait :
Et ego vidi ſomnium , Quod tria caniſtra farinæ ha-
17 berem ſuper caput meum: ¶ & in vno caniſtro,quod
erat excelſius, portare me omnes cibos qui fiunt arte
18 piſtoria , aueſque comedere ex eo . ¶ Reſpondit Io-

D ſeph:Hæc eſt Interpretatio ſomnij, Tria caniſtra,tres
19 adhuc dies ſunt, ¶ poſt quos auferet Pharao caput
tuum , ac ſuſpendet te in cruce, & lacerabunt volu-
20 cres carnes tuas. ¶ Exinde dies tertius natalitius
Pharaonis erat : qui faciens grande conuiuium pue-
ris ſuis , recordatus eſt inter epulas magiſtri pin-
21 cernarum , & piſtorum principis. ¶ Reſtituitque al-
terum in locum ſuum, vt porrigeret ei poculum :
22 ¶alterum ſuſpendit in patibulo, vt coniectoris veri-
23 tas probaretur. ¶ Et tamen ſuccedentibus proſpe-
ris, præpoſitus pincernarum oblitus eſt interpre-
tis ſui.

CAPVT XLI.

1 POſt duos annos vidit Pharao ſomnium. Puta-
A bat ſe ſtare ſuper fluuium , ¶ de quo aſcende-
2 bant ſeptem boues , pulchræ & craſſæ nimis :
3 & paſcebantur in locis paluſtribus . ¶ Aliæ quoque
ſeptem emergebant de flumine fœdæ, confectæque
macie : & paſcebantur in ipſa amnis ripa in locis vi-
4 rentibus. ¶ deuorauerunt que eas, quarum mira ſpe-
cies , & habitudo corporum erat. Expergefactus
5 Pharao,¶rurſum dormiuit,& vidit alterum ſomniũ.
Septem ſpicę pullulabant in culmo vno plenę,atque
6 formoſæ:¶aliæ quoque totidem ſpicæ tenues,& per-
7 cuſſæ vredine oriebantur.¶deuorantes omnem prio-
rum pulchritudinem. Euigilans Pharao poſt quie-
8 tem, ¶ & facto mane, pauore perterritus, miſit ad
omnes coniectores Aegypti,cunctoſque ſapientes:&
accerſitis narrauit ſomnium, nec erat qui interpreta-
9 retur. ¶ Tunc demum reminiſcens pincernarum ma-
10 giſter,ait: Confiteor peccatum meum: ¶ Iratus rex
B ſeruis ſuis , me & magiſtrum piſtorum retrudi iuſſit
11 in carcerem principis militum: ¶ vbi vna nocte
vterque vidimus ſomnium, præſagium futurorum .
12 ¶ Erat ibi puer Hebræus, eiuſdem ducis militum fa-
13 mulus: cui narrantes ſomnia,¶ audiuimus quidquid
poſtea rei probauit euentus. ego enim redditus
14 ſum officio meo: & ille ſuſpenſus eſt in cruce. ¶ Pro-
tinus ad regis imperium eductum de carcere Ioſeph
15 totonderunt, ac veſte mutata obtulerunt ei. ¶ Cui

Pſa.104. b.20.

ille ait : Vidi ſomnia, nec eſt qui ediſſerat: quæ
16 audiui te ſapientiſſime conijcere.¶Reſpondit Ioſeph:
Abſque me Deus reſpondebit proſpera Pharaoni.
17 ¶ Narrauit ergo Pharao quod viderat. Putabam me
C ſtare ſuper ripam fluminis, ¶ & ſeptem boues de am-
18 ne conſcendere, pulchras nimis, & obeſis carnibus :
19 quæ in paſtu paludis vireta carpebant. ¶ Et ecce,
has ſequebantur aliæ ſeptem boues, in tantum de-
formes, & macilentæ, vt nũquam tales in Terra Ae-
20 gypti viderim. ¶ Quę deuoratis,& conſumptis prio-
21 ribus, ¶ nullum ſaturitatis dedere veſtigiũ:ſed ſimili

macie & ſqualore torpebant. Euigilans, rurſus ſopo-
22 re depreſſus, ♀vidi ſomnium: Septē ſpicę pullulabant
23 in culmo vno plenæ, atque pulcherrimæ. ♀Aliæ quo-
que ſeptem tenues, & percuſſæ vredine oriebantur ē
24 ſtipula: ♀quæ priorum pulchritudinē deuorauerunt.
Narraui coniectoribus ſomniū, & nemo eſt qui ediſ-
25 ſerat. ♀ Reſpondit Ioſeph: Somnium regis vnum eſt:
26 quæ facturus eſt Deus, oſtendit Pharaoni. ♀ Septem
D boues pulchræ, & ſeptem ſpicę plenæ: ſeptem huber-
tatis anni ſunt. eandemque vim ſomnij comprehen-
27 dunt. ♀Septem quoque boues tenues, atque macilen-
tæ, quæ aſcenderunt poſt eas, & ſeptem ſpicæ tenues,
& vento vrente percuſſæ: ſeptem anni venturæ ſunt
28 famis. ♀Qui hoc ordine complebuntur. ♀Ecce ſeptem
29 anni venięt fertilitatis magnæ in vniuerſa terra Æ-
30 gypti. ♀ Quos ſequentur ſeptem anni alij tantæ ſteri-
litatis, vt obliuioni tradatur cuncta retro abundātia:
31 conſumptura eſt enim fames omnem terram, ♀ & hu
bertatis magnitudinem perditura eſt inopiæ magni-
32 tudo. ♀ Quod autem vidiſti ſecundo, ad eandem rem
pertinens ſomnium, firmitatis indicium eſt: eo quod
33 fiat ſermo Dei, & velocius impleatur. ♀ Nunc ergo
prouideat rex virū ſapientē, & induſtriū, & præficiat
34 eū terræ Ægypti. ♀Qui cōſtituat præpoſitos per cun-
ctas regiones: & quintā partē fructuū per ſeptem an-
35 nos fertilitatis, ♀ qui iam nūc futuri ſunt, cōgreget in
horrea: & oē frumentū ſub Pharaonis poteſtate con-
36 datur, ſeruetur que in vrbibus, ♀& præparetur futuræ
ſeptē annorū fami quæ oppreſſura eſt Ægyptum: &
37 non conſumetur terra inopia. ♀Placuit Pharaoni con
38 ſilium, & cunctis miniſtris eius. ♀ Locutuſque eſt ad
E eos: Num inuenire poterimus talem virum, qui ſpiri-
39 tu Dei plenus ſit? ♀Dixit ergo ad Ioſeph: Quia oſten-

dit tibi Deus omnia quæ locutus es, nunquid ſapien
40 tiorem & conſimilem tui inuenire potero? ♀ ‖ Tu eris
ſuper domum meam, & ad tui oris imperium cūctus
populus obediet: vno tantum regni ſolio te præcedā.
41 ♀Dixitque rurſum Pharao ad Ioſeph: Ecce conſtitui
42 te ſuper vniuerſam terram Ægypti. ♀ Tulitque an-
nulum de manu ſua, & dedit eum in manu eius, ve-
ſtiuitq; eum ſtola byſſina, & collo torquem auream
43 circumpoſuit. ♀Fecitque eum aſcēdere ſuper currum
ſuum ſecundum, clamante pręcone, vt omnes coram
eo genu flecterent, & præpoſitum eſſe ſcirent vniuer-
44 ſæ terræ Ægypti. ♀ Dixit quoque rex Ægypti ad Io-
F ſeph: Ego ſum Pharao: abſque tuo imperio non mo-
uebit quiſquam manum, aut pedem in omni Terra
45 Ægypti. ♀ Vertitque nomen eius, & vocauit eum lin
gua Aegyptiaca, Saluatorem mundi. Deditque illi
vxorem Aſeneth, filiam Phutipharis ſacerdotis He-
liopoleos. Egreſſus eſt itaque Ioſeph ad Terram Ae-

‖ Pſ. 104. b. 21. 1. Malach. 2. f. 53. Act. 7. b. 2.

46 gypti. (♀Triginta autem annorum erat, quando ſtetit
in conſpectu regis Pharaonis) & circuiuit omnes re-
47 giones Ægypti. ♀Venitque fertilitas ſeptem annorū,
& in manipulos redactæ ſegetes congregatæ ſunt in
48 horrea Ægypti. ♀ Omnis etiam frugum abundantia
49 in ſingulis vrbibus condita eſt. ♀ Tantaque fuit abun
dantia tritici, vt arenæ maris coæquaretur, & copia
50 mēſuram excederet. ♀ ‖ Nati ſunt Ioſeph filij duo, an-
G tequam veniret fames, quos peperit ei Aſeneth filia
51 Phutipharis ſacerdotis Heliopoleos. ♀ Vocauitq; no-
men primogeniti, Manaſſes. dicens: Obliuiſci me fe-
cit Deus omnium laborum meorum, & domus pa-
52 tris mei. ♀Nomē quoque ſecūdi appellauit Ephraim,

dicens: Creſcere me fecit Deus in terra paupertatis
53 meæ. ♀ Igitur tranſactis ſeptem hubertatis annis, qui
54 fuerant in Ægypto, ♀ ‖ cœperunt venire ſeptem anni
inopiæ, quos prædixerat Ioſeph. & in vniuerſo Orbe
fames præualuit: in cuncta autem Terra Ægypti pa-
55 nis erat. ♀ Qua eſuriēte clamauit populus ad Pharao-
nem, alimenta petens. Quibus ille reſpondit. Ite ad
56 Ioſeph: & quidquid ipſe vobis dixerit, facite. ♀Creſce
bat autem quotidie fames in omni terra: aperuitque
Ioſeph vniuerſa horrea, & vendebat Aegyptijs: nam
57 & illos oppreſſerat fames. ♀Omneſque prouinciæ ve-
niebant in Ægyptum, vt emerent eſcas, & malum
inopiæ temperarent.

C A P V T XLII.

1 AVdiens autem Iacob, quod alimenta ven-
A derentur in Ægypto, dixit filijs ſuis: Qua-
2 re negligitis? ♀ ‖ Audiui quod triticum
venundetur in Ægypto: deſcendite, & emite no-
bis neceſſaria, vt poſſimus viuere, & non conſu-
3 mamur inopia. ♀ Deſcendentes igitur fratres Io-
4 ſeph decem, vt emerent frumenta in Ægypto, ♀ Be-
niamin domi retento a Iacob, qui dixerat fra-
tribus eius, Ne forte in itinere quidquam patiatur
5 mali: ♀ ingreſſi ſunt terram Aegypti cum alijs qui

pergebant ad emendum. Erat autem fames in Terra
6 Chanaan. ℣Et Ioseph erat princeps in Terra Ægypti,
B atque ad eius nutum frumenta populis vendebãtur.
7 Cumque adorassent eum fratres sui, ℣ & agnouisset

eos, quasi ad alienos durius loquebatur, interrogans eos: Vnde venistis? Qui respõderunt: De Terra Cha-
8 naan, vt emamus victui necessaria. ℣Et tamen fratres
9 ipse cognoscens, non est cognitus ab eis. ℣ Recordatusque somniorum quæ aliquãdo viderat, ait ad eos: Exploratores estis; vt videatis infirmiora terræ, ve-
10 nistis. ℣ Qui dixerũt: Non est ita domine, sed serui tui
11 venerunt, vt emerent cibos. ℣ Omnes filij vnius vir
C sumus: pacifici venimus, nec quidquã famuli tui ma
12 chinantur mali. ℣Quibus ille respondit: Aliter est, im-
13 munita terræ huius cõsiderare venistis. ℣At illi: Duodecim, inquiũt, serui tui fratres sumus, filij viri vnius in terra Chanaã: minimus cum patre nostro est, aliu:
14 non est super. ℣Hoc est, ait, quod locutus sum. Explo-
15 ratores estis. ℣ Iam nunc experimentum vestri capiã. per salutem Pharaonis non egredimini hinc, donec
16 veniat frater vester minimus. ℣Mittite ex võbis vnũ, & adducat eum: vos autem eritis in vinculis, donec

probentur, quæ dixistis, vtrũ vera, an falsa sint: alio-
17 quin per salutem Pharaonis exploratores estis. ℣Tra-
18 didit ergo illos custodiæ tribus diebus. ℣ Die autem tertio eductis de carcere, ait: Facite quę dixi, & viue-
19 tis: Deum enim timeo. ℣ Si pacifici estis, frater vester
D vnus ligetur in carcere: vos autem abite, & ferte fru- (Inf. 43. a.)
20 menta, quæ emistis, in domos vestras: ℣& fratrem vestrum minimum ad me adducite, vt possim vestros probare sermones, & non moriamini. Fecerunt, vt di-
21 xerat. ℣Et locuti sunt ad inuicẽ: Merito hæc patimur, quia peccauimus in fratrẽ nostrum, videntes angustiam animæ illius, dum deprecaretur nos, & nõ au-
22 diuimus: idcirco venit super nos ista tribulatio. ℣ E quibus vnus, Ruben, ait: Nunqd nõ dixi vobis. ‖Nolite peccare in puerum: & nõ audistis me? en sanguis (Sup. 37. b.)
23 eius exquiritur. ℣Nesciebant autẽ, quod intelligeret

E Ioseph, eo quod per interpretem loqueretur ad eos.
24 ℣Auertitque se parumper, & fleuit: & reuersus, locu-

25 tus est ad eos. ℣Tollensque Simeon, & ligãs illis præsentibus, iussit ministris, vt implerent eorum saccos tritico, & reponerent pecunias singulorum in sacculis suis, datis supra cibarijs in via: qui fecerunt ita.
26 ℣At illi portantes frumenta in asinis suis profecti sũt.
27 ℣Apertoque vnus sacco, vt daret iumento pabulum

in diuersorio, contemplatus pecuniam in ore sacculi,
28 ℣dixit fratribus suis: Reddita est mihi pecunia, en ha
F betur in sacco. Et obstupefacti, turbatiq; mutuo di-
29 xerunt: Quidnã est hoc quod fecit nobis Deus? ℣ Veneruntque ad Iacob patrem suum in Terram Chanaan, & narrauerũt ei oĩa quæ accidissent sibi, dicen-
30 tes: ℣ Locutus est nobis dominus terræ dure, & puta-
31 uit nos exploratores esse prouinciæ. ℣ Cui respondi-
32 mus: Pacifici sum⁹, nec vllas molimur insidias. ℣Duodecim fratres vno patre geniti sumus: vnus non est super, minimus cum patre nostro est in Terra Cha-
33 naan. ℣Qui ait nobis: Sic probabo, quod pacifici sitis. Fratrem vestrum vnum dimittite apud me, & ciba-
34 ria domibus vestris necessaria sumite, & abite. ℣ Fratremque vestrum minimum adducite ad me, vt sciã, quod non sitis exploratores: & istum qui tenetur in vinculis, recipere possitis, ac deinceps quæ vultis,
35 emendi habeatis licentiã. ℣ His dictis, cum frumenta effunderent, singuli repererunt in ore saccorum ligatas pecunias: exterritisque simul omnibus, ℣dixit pa-
36
G ter Iacob: Absque liberis me esse fecistis. Ioseph non est super, Simeon tenetur in vinculis, & Beniamin au
37 feretis: in me hæc omnia mala reciderunt. ℣ Cui respondit Ruben: Duos filios meos interfice, si non reduxero illum tibi: trade illum in manu mea, & ego
38 eum tibi restituam. ℣At ille: Non descendet, inquit, filius meus vobiscum: frater eius mortuus est, & ipse solus remansit: si quid ei aduersi acciderit in terra ad quam pergitis, deducetis canos meos cũm dolore ad inferos.

CAPVT

CAPVT XLIII.

1 INterim fames omnem terram vehemẽter premebat. Consumptisq; cibis, quos ex Aegypto detulerant, dixit Iacob ad filios suos. Reuertimini,
A
2
3 & emite nobis pauxillum escarum. Respõdit Iudas: Denunciauit nobis vir ille sub attestatione iurisiurãdi, dicens: Non videbitis faciem meam, nisi fratrem
4 vestrum minimum adduxeritis vobiscum. Si ergo vis eum mittere nobiscum, pergemus pariter, & eme-
5 mus tibi necessaria: si autem nõ vis, non ibimus. vir enim, vt sępe diximus, denũciauit nobis, dicens:|| Nõ videbitis faciẽ meam absque fratre vestro minimo.

Sup.42 .20.

6 Dixit eis Israel: In meam hoc fecisti miseriã, vt in-
7 dicaretis ei, & alium habere vos fratrem. At illi responderunt: Interrogauit nos homo per ordinem, nostram progeniem, si pater viueret, si haberemus fratrem, & nos respondimus ei consequenter iuxta id quod fuerat sciscitatus: nunquid scire poteramus qđ dicturus esset, Adducite fratrem vestrum vobiscum?
8 Iudas quoque dixit patri suo: Mitte puerum mecũ, vt proficiscamur, & possimus viuere: ne moriamur
9 nos, & paruuli nostri. Ego suscipio puerum: de ma-

Inf.44.g 2.

C nu mea require illum. Nisi reduxero, & reddidero cũ
10 tibi, ero peccati reus in te omni tempore. Si non in-
11 tercessisset dilatio, iam vice altera venissemus. Igitur Israel pater eorum dixit ad eos: Si sic necesse est, facite quod vultis: sumite de optimis terrę fructibus in vasis vestris, & deferte viro munera, modicum resinę, & mellis, & storacis, stactes, & terebinthi, &
12 amygdalarum. Pecuniam quoque duplicem ferte vobiscum: & illam quam inuenistis in sacculis, re-
13 portate, ne forte errore factum sit. Sed & fratrem
14 vestrum tollite, & ite ad virum. Deus autem meus omnipotens faciat vobis eum placabilem: & remittat vobiscum fratrem vestrum quem tenet, & hunc Beniamin: ego autem quasi orbatus absque liberis
15 ero. Tulerunt ergo viri munera, & pecuniam duplicem, & Beniamin: descenderuntque in Ægyptum, &
16 steterunt coram Ioseph. Quos cum ille vidisset, &

D Beniamin simul, pręcepit dispensatori domus suę, dicens: Introduc viros domum, & occide victimas, & instrue conuiuium: quoniam mecum sunt come-
17 sturi meridie. Fecit ille quod sibi fuerat imperatũ,
18 & introduxit viros domum. Ibique exterriti, dixerunt mutuo: Propter pecuniam, quã retulimus prius in saccis nostris, introducti sumus, vt deuoluat in nos calumniam, & violenter subijciat seruituti, & nos, &
19 asinos nostros. Quam ob rẽ in ipsis foribus acceden-
20 tes ad dispensatorem domus locuti sunt: Oramus domine, vt audias nos.|| Iam ante descendimus, v-
21 emerẽmus escas. Quibus emptis, cum venissemus

||Sup.42 a.3.

E ad diuersorium, aperuimus saccos nostros, & inuenimus pecuniam in ore saccorum: quam nunc eodem
22 pondere reportauimus. Sed & aliud attulimus argentum, vt emamus quę nobis necessaria sunt: non est in nostra conscientia quis posuerit eam in marsu-
23 pijs nostris. At ille respondit: Pax vobiscum, nolite timere. Deus vester, & Deus patris vestri dedit vobis thesauros in saccis vestris: nam pecuniam, quam dedistis mihi, probatam ego habeo. Eduxitque ad
24 eos Simeon. Et introductis domum, attulit aquam, & lauerunt pedes suos, deditque pabulum asinis eo-

25 rum. Illi vero parabant munera, donec ingrederetur
F Ioseph meridie: audierant enim, quod ibi come-
26 sturi essent panem. Igitur ingressus est Ioseph domũ suam, obtuleruntque ei munera, tenẽtes in manibus
27 suis: & adorauerunt proni in terram. At ille clementer resalutatis eis, interrogauit eos, dicens: Saluusne est pater vester senex, de quo dixeratis mihi? Adhuc
28 viuit? Qui responderunt: Sospes est seruus tuus pater noster, adhuc viuit. Et incuruati, adorauerunt
29 eum. Attollens autem Ioseph oculos, vidit Beniamin fratrem suum vterinum, & ait: Iste est frater ve-

ster paruulus, de quo dixeratis mihi? Et rursũ: Deus,
30 inquit, misereatur tui fili mi. Festinauitque, quia commota fuerant viscera eius super fratre suo, & erumpebant lachrymę: & introiens cubiculum,
31 fleuit. Rursumque lota facie egressus, continuit
32 se, & ait: Ponite panes. Quibus appositis seorsum Ioseph, & seorsum fratribus, Ægyptijs quoque qui vescebantur simul, seorsum (illicitum est enim Ægyptijs comedere cum Hebręis, & prophanum putant huiuscemodi conuiuium)
33 sederunt coram eo, primogenitus iuxta primogenita sua, & minimus iuxta ętatem suam. Et mirabantur ni-
34 mis, sumptis partibus, quas ab eo acceperant: maiorque pars venit Beniamin, ita vt quinque partibus excederet. Biberuntque, & inebriati sunt cum eo.

CA-

CAPVT XLIIII.

1 A PRæcepit autem Ioſeph diſpenſatori domus ſuæ, dicens: Imple ſaccos eorum frumento, quantum poſſunt capere: & pone pecuniam 2 ſingulorum in ſummitate ſacci. ♀ Scyphum autem meum argenteum, & precium quod dedit tritici, po- 3 ne in ore ſacci iunioris. factumque eſt ita. ♀ Et orto 4 mane, dimiſſi ſũt cum aſinis ſuis. ♀ Iamq; vrbẽ exierant, & proceſſerant paululum: tunc Ioſeph accerſito diſpenſatore domus: Surge, inquit, & perſequere viros: & apprehenſis dicito, Quare reddidiſtis malum 5 pro bono? ♀ Scyphus quẽ furati eſtis, ipſe eſt in quo B bibit dominus meus, & in quo augurari ſolet: peſſi- 6 mam rẽ feciſtis. ♀ Fecit ille, vt iuſſerat. Et apprehen- 7 ſis per ordinẽ locutus eſt. ♀ Qui reſponderunt: Quare ſic loquitur dominus noſter, vt ſerui tui tantum 8 flagitij commiſerint? ♀ Pecuniam quam inuenimus in ſummitate ſaccorum, reportauimus ad te de Terra Chanaan: & quomodo conſequens eſt, vt furati ſimus de domo domini tui aurum, vel argentum? 9 ♀ Apud quemcunque fuerit inuẽtum ſeruorum tuo- C rum quod quæris, moriatur; & nos erimus ſerui do- 10 mini noſtri. ♀ Qui dixit eis: Fiat iuxta veſtram ſententiam: apud quemcunque fuerit inuentum, ipſe ſit 11 ſeruus meus: vos autem eritis innoxij. ♀ Itaque feſtinato deponentes in terram ſaccos, aperuerunt ſingu- 12 li. ♀ Quos ſcrutatus, incipiens a maiore vſq; ad mi- 13 nimum: inuenit ſcyphum in ſacco Beniamin. ♀ At illi ſciſſis veſtibus, oneratiſque rurſum aſinis, reuerſi 14 ſunt in oppidum. ♀ Primuſque Iudas cum fratribus ingreſſus eſt ad Ioſeph (necdũ enim de loco abierat)

15 omneſq; ante eum pariter in terrã corruerũt. ♀ Qui- D bus ille ait: Cur ſic agere voluiſtis? an ignoratis, qđ 16 non ſit ſimilis mei in augurandi ſcientia? ♀ Cui Iudas. Quid rñdebimus, inquit, domino meo? vel quid loquemur, aut iuſte poterimus obtendere? Deus inuenit iniquitatem ſeruorum tuorum; en omnes ſerui ſumus domini mei, & nos, & apud quem inuẽtus 17 eſt ſcyphus. ♀ Reſpõditque Ioſeph: Abſit a me, vt ſic agam: qui furatus eſt ſcyphum, ipſe ſit ſeruus meus: 18 vos autem abite liberi ad patrem veſtrum. ♀ Accedẽs E autem propius Iudas, confidenter ait: Oro domine mi, loquatur ſeruus tuus verbum in auribus tuis, & ne iraſcaris famulo tuo: tu es enim poſt Pharaonem 19 ♀ dominus meus. Interrogaſti ‖ prius ſeruos tuos: Ha- 20 betis patrem, aut fratrem? ♀ Et nos reſpondimus tibi domino meo. Eſt nobis pater ſenex, & puer paruulus, qui in ſenectute illius natus eſt, cuius vterinus frater mortuus eſt, & ipſum ſolum habet mater ſua; 21 pater vero tenere diligit eum. ♀ Dixiſtiq; ſeruis tuis: Adducite eum ad me, & ponam oculos meos ſuper 22 illum. ♀ Suggeſſimus domino meo: Non poteſt puer relinquere patrem ſuum: ſi enim illum dimiſerit, mo- 23 rietur. ♀ ‖ Et dixiſti ſeruis tuis: Niſi venerit frater veſter minimus vobiſcum, non videbitis amplius faciẽ 24 meam. ♀ Cũ ergo aſcendiſſemus ad famulũ tuũ patrẽ noſtrũ, narrauimus ei omnia q̃ locutus eſt dñs meus. 25 ♀ Et dixit pater noſter. Reuertimini, & emite nobis 26 parum tritici. ♀ Cui diximus. Ire nõ poſſumus, ſi frater noſter minimus deſcẽderit nobiſcũ, proficiſcemur

‖ Sup. 42. c. 11.

‖ Sup. 42. 13. & 5.

ſimul: alioquin illo abſente, non audemus videre fa- 27 ciẽ viri. ♀ Ad quæ ille reſpondit: ‖ Vos ſcitis, ꝙ duos G genuerit mihi vxor mea. ♀ Egreſſus eſt vnus, & dixi- 28 ſtis, Beſtia deuorauit eum: & hucuſque nõ comparet. 29 ♀ Si tuleritis & iſtum, & aliquid ei in via contigerit; 30 deducetis canos meos cum mœrore ad inferos. ♀ Igitur ſi intrauero ad ſeruum tuum patrem noſtrum, & puer defuerit, (cum anima illius ex huius anima pen- 31 deat), ♀ videritque eum non eſſe nobiſcum; morietur, & deducent famuli tui canos eius cum dolore 32 ad inferos. ♀ Ego proprie ſeruus tuus ſim, qui in meã hunc recepi fidem, & ſpopondi, dicens. ‖ Niſi reduxero eum, peccati reus ero in patrem meum omni tem- 33 pore. ♀ Manebo itaque ſeruus tuus pro puero in miniſterio Domini mei, & puer aſcendat cum fratribus 34 ſuis. ♀ Non enim poſſum redire ad patrem meum, abſente puero: ne calamitatis, quæ oppreſſura eſt patrem meum, teſtis aſſiſtam.

‖ Sup. 37. c. 33. & 33.

‖ Sup. 43. b 9.

CAPVT XLV.

1 A NOn ſe poterat vltra cohibere Ioſeph multis coram aſtantibus: vnde præcepit, vt egrederentur cuncti foras, & nullus intereſſet 2 alienus agnitioni mutuæ. ♀ Eleuauitque vocem cum fletu, quam audierunt Aegyptij, omniſque 3 domus Pharaonis. ♀ Et dixit fratribus ſuis. Ego ſum Ioſeph: adhuc pater meus viuit? Non poterant reſpondere fratres nimio terrore perterriti. 4 ♀ Ad quos ille clementer. Accedite, inquit, ad me,

|| Act. 7. b.13.
ad me. Et cum acceſſiſſent prope, || Ego ſum, ait, Ioſeph frater veſter, quem vendidiſtis in Aegyptum.
5 ♀ Nolite pauere, neque vobis durum eſſe videatur, quod vendidiſtis me in his regionibus: || pro ſalute enim veſtra miſit me Deus ante vos in Aegyptum.
|| Inf. 50. c.20.
6 ♀ Biennium eſt enim quod cœpit fames eſſe in terra: & adhuc quinque anni reſtant, quibus nec ara-
7 ri poterit, nec meti. ♀ Præmiſitque me Deus, vt reſeruemini ſuper terram, & eſcas ad viuendum ha-
8 bere poſſitis. ♀ Non veſtro conſilio, ſed Dei volun-
C tate huc miſſus ſum: qui fecit me quaſi patrem Pharaonis, & dominum vniuerſæ domus eius, ac prin-
9 cipem in omni Terra Aegypti. ♀ Feſtinate, & aſcendite ad patrem meum, & dicetis ei: Hæc mandat filius tuus Ioſeph: Deus fecit me dominum vniuerſæ Terræ Aegypti: deſcende ad me, ne moreris,
10 ♀ & habitabis in Terra Geſſen: eriſque iuxta me tu, & filij tui, & filij filiorum tuorum, oues tuæ,
11 & armenta tua, & vniuerſa quæ poſſides. ♀ Ibique
D te paſcam (adhuc enim quinque anni reſidui ſunt famis) ne & tu pereas, & domus tua, & omnia quæ
12 poſſides: ♀ En oculi veſtri, & oculi fratris mei Beniamin vident, quod os meum loquatur ad vos.
13 ♀ Nunciate patri meo vniuerſam gloriam meam, & cuncta quæ vidiſtis in Aegypto: feſtinate, & addu-
14 cite eum ad me. ♀ Cumque amplexatus recidiſſet in collum Beniamin fratri ſui, fleuit: illo quoque ſi-
15 militer flente ſuper collum eius. ♀ Oſculatuſque eſt Ioſeph omnes fratres ſuos, & plorauit ſuper ſingu-
16 los: poſt quæ auſi ſunt loqui ad eum. ♀ Auditum-
E que eſt, & celebri ſermone vulgatum in aula regis, Venerunt fratres Ioſeph. & gauiſus eſt Pharao, at-
17 que omnis familia eius. ♀ Dixitque ad Ioſeph, vt imperaret fratribus ſuis, dicens: Onerantes iumen-
18 ta, ite in Terram Chanaan, ♀ & tollite inde patrem veſtrum, & cognationem, & venite ad me: & ego dabo vobis omnia bona Aegypti, vt comedatis me-
19 dullam terræ. ♀ Præcipe etiam, vt tollant plauſtra de Terra Aegypti, ad ſubuectionem paruulorum
F ſuorum, ac coniugum; & dicito: Tollite patrem
20 veſtrum, & properate quantocyus venientes, ♀ nec dimittatis quidquam de ſuppellectili veſtra: quia
21 omnes opes Aegypti, veſtræ erunt. ♀ Feceruntque filij Iſrael, vt eis mandatum fuerat. Quibus dedit Ioſeph plauſtra, ſecundum Pharaonis imperium, &
22 cibaria in itinere. ♀ Singulis quoque proferri iuſſit binas ſtolas: Beniamin vero dedit trecentos argen-
23 teos cum quinque ſtolis optimis: ♀ tantundem pecuniæ, & veſtium mittens patri ſuo, addens & aſinos decem qui ſubueherent ex omnibus diuitijs Aegypti, & totidem aſinas, triticum in itinere, paneſque
24 portantes: ♀ Dimiſit ergo fratres ſuos: & profici-
25 ſcentibus ait: Ne iraſcamini in via. ♀ Qui aſcen-
G dentes ex Aegypto, venerunt in Terram Chanaan
26 ad patrem ſuum Iacob: ♀ & nunciauerunt ei, dicentes: Ioſeph filius tuus viuit: & ipſe dominatur in omni Terra Aegypti. Quo audito Iacob, quaſi de graui ſomno euigilans, tamen non cre-
27 debat eis. ♀ Illi econtra referebant omnem ordinem rei. Cumque vidiſſet plauſtra, & vniuerſa,
28 quæ miſerat, reuixit ſpiritus eius, ♀ & ait: Sufficit mihi ſi adhuc Ioſeph filius meus viuit: vadam, & videbo illum antequam moriar.

CAPVT XLVI.

1 A PRofectuſque Iſrael cum omnibus quæ habebat, venit ad Puteum iuramenti: & mactatis
2 ibi victimis Deo patris ſui Iſaac, ♀ audiuit eum per viſionem noctis vocantem ſe, & dicentem ſi-
3 bi: Iacob, Iacob. Cui reſpondit: Ecce adſum. ♀ Ait illi Deus: Ego ſum fortiſſimus Deus patris tui: noli timere, deſcende in Aegyptum, quia in gentem magnam
4 faciam te ibi. ♀ Ego deſcendam tecum illuc, & ego inde adducã te reuertentem. Ioſeph quoque ponet ma-
5 nus ſuas ſuper oculos tuos. ♀ Surrexit aũt Iacob a Puteo iuramẽti: || tuleruntque eum filij cum paruulis, & vxoribus ſuis in plauſtris quę miſerat Pharao ad por-
6 tandum ſenẽ, ♀ & oĩa q̃ poſſederat in Terra Chanaan:
7 || venitq; in Aegyptũ cũ oĩ ſemine ſuo. ♀ Filij eius, &
8 nepotes filiæ, & cũcta ſimul progenies. ♀ Hęc ſunt aũt
B noĩa filiorũ Iſrael, q̃ ingreſſi ſunt in Aegyptũ, ipſe cũ
9 liberis ſuis. || Primogenitus Ruben. ♀ filij Ruben: He-
10 noch & Phallu & Heſron, & Charmi. ♀ Filij Simeon: Iamuel & Iamin & Ahod, & Iachin & Sohar, & Saul
11 filius Chananitidis. ♀ || Filij Leui: Gerſon, & Cahath,
12 & Merari. ♀ || Filij Iuda: Her & Onã, & Sela, & Phares, & Zara. mortui ſunt aũt Her & Onam in Terra Cha-
13 naan. Natiq; ſunt filij Phares: Heſron & Hamul. ♀ || Fi-
14 lij Iſachar: Thola & Phua & Iob & Semron. ♀ Filij Za-
15 bulon: Sared & Elon & Iahelel. ♀ Hi filij Lia, quos genuit in Meſopotamia Syriæ cũ Dina filia ſua: oẽs aĩæ
16 filiorũ ei9 & filiarũ, triginta tres. ♀ Filij Gad: Sephion & Aggi & Suni & Eſebon & Heri, & Arodi & Areli.
17 ♀ || Filij Aſer: Iamne & Ieſua & Ieſſui, & Beria, Sara
18 quoq; ſoror eorũ. Filij Beria: Heber & Melchiel. ♀ Hi filij Zelphæ, quã dedit Laban Liæ filiæ ſuę: & hos ge-
19 nuit Iacob, ſedecim aĩas. ♀ Filij Rachel vxoris Iacob.
20 Ioſeph & Beniamin. ♀ || Natiq; ſunt Ioſeph filij in Ter-
C ra Ægypti, quos genuit ei Aſeneth filia Phutiphare
21 ſacerdotis Heliopoleos: Manaſſes & Ephraim. ♀ || Filij Beniamin: Bela & Bechor || & Aſbel & Gera & Naaman & Echi & Ros & Mophim & Ophim & Ared.
22 ♀ Hi filij Rachel, quos genuit Iacob: oẽs animæ qua-
23 tuordecim. ♀ Filij Dan: Huſim. ♀ Filij Nephthali: Iaſiel
24 & Guni & Ieſer & Sallem. ♀ Hi filij Balæ, quam dedit
25 Laban Racheli filiæ ſuæ: & hos genuit Iacob: omnes
26 animæ ſeptem. ♀ Cunctæ animæ quæ ingreſſæ ſunt cũ Iacob in Aegyptum, & egreſſæ ſunt de femore illius, abſq; vxoribus filiorum eius, ſexaginta ſex. ♀ Filij au-
27 tem Ioſeph qui nati ſunt ei in Terra Aegypti, animæ duæ. || Oẽs aĩæ domus Iacob, quæ ingreſſæ ſunt in Ae-
28 gyptum, fuere ſeptuaginta. ♀ Miſit autem Iudam ante ſe ad Ioſeph, vt nunciaret ei, & occurreret in Geſſen.
29 ♀ Quo cum perueniſſet, iuncto Ioſeph curru ſuo, aſcẽ-
D dit obuiam patri ſuo ad eundem locum: videnſque

|| Act. 7. b.15.
|| Ioſ.24. a.3.
Pſal.104 b.22.
Iſa.52.a.4.
|| Exo 1. a 2. 6. b. 14.
Num.26 a.5.
1. Par.5. a.1. & 3
|| Exod.6. c.15.
|| 1.Par.4. c.24.
|| 1.Par.6. a.1.
1. Par. 2 a.3.4.d. 21.
Sup. 38. a 3.
1. Par. 7.
|| 1.Par.7. f.3.
|| Sup.41. c.53.
|| 1.Par.7. b.6.8.a.1.
|| Deu.10 d.22.

cum, irruit super collum eius, & inter amplexus fle- 30 uit. ¶Dixitq; pater ad Ioseph: Iam lætus moriar, quia 31 vidi faciem tuam, & superstitem te relinquo. ¶At ille locutus est ad fratres suos, & ad omnem domum patris sui: Ascendam, & nunciabo Pharaoni, dicamque ei: Fratres mei, & domus patris mei, qui erant in 32 Terra Chanaan, venerũt ad me: ¶ & sũt viri pastores ouiũ, curamq; habẽt alẽdorũ gregũ: pecora sua & armẽta, & oĩa quę habere potuerũt adduxerunt secum. 33 ¶Cumq; vocauerit vos, & dixerit, Quod est opus ve- 34 strum? ¶Respondebitis: Viri pastores sumus serui tui, ab infantia nostra vsque in præsens, & nos & patres nostri. Hæc autem dicetis, vt habitare possitis in Terra Gessen: quia detestãtur Ægyptij oẽs pastores ouiũ.

CAPVT XLVII.

1 INgressus ergo Ioseph nunciauit Pharaoni, dicẽs: A Pater meus, & fratres, oues eorum & armenta, & cuncta quæ possident, venerunt de Terra 2 Chanaan: & ecce consistunt in Terra Gessen. ¶Extremos quoque fratrum suorum quinque viros consti- 3 tuit coram rege: ¶ Quos ille interrogauit, Quid habetis operis? Responderunt: Pastores ouium sumus 4 serui tui & nos, & patres nostri. ¶ Ad peregrinandum in terra tua venimus: quoniam non est herba gregibus seruorum tuorum, ingrauescente fame in Terra B Chanaan: petimusque vt esse nos iubeas seruos tuos 5 in Terra Gessen: ¶ Dixit itaque rex ad Ioseph: Pater 6 tuus & fratres tui venerunt ad te. ¶ Terra Ægypti in conspectu tuo est, in optimo loco fac eos habitare, & trade eis Terram Gessen. Quod si nosti in eis esse viros industrios, cõstitue illos magistros pecorum meo- 7 rum. ¶ Post hæc introduxit Ioseph patrem suum ad Regem, & statuit eum coram eo: qui benedicens illi, 8 ¶& interrogatus ab eo: Quot sunt dies annorum vitæ 9 tuę? ¶ respondit: Dies peregrinationis meæ centum triginta annorum sunt, parui & mali, & non peruene- C runt vsq; ad dies patrũ meorum quibus peregrinati 10 sunt. ¶Et benedicto rege egressus est foras. ¶Ioseph ve- 11 ro patri & fratribus suis dedit possessionẽ in Ægypto in optimo terræ loco, Ramesses, vt præceperat Pha- 12 rao. ¶Et alebat eos, omneq; domũ patris sui, præbens 13 cibaria singulis. ¶ In toto enim Orbe panis deerat, & oppresserat fames terram, maxime Aegypti & Cha- 14 naan. ¶ E quibus omnem pecuniam congregauit pro venditione frumenti, & intulit eam in ęrarium regis. 15 ¶ Cumque defecisset emptoribus precium, venit cuncta Aegyptus ad Ioseph, dicens: Da nobis panes: D quare morimur corã te, deficiente pecunia? ¶ Qui- 16 bus ille respondit: Adducite pecora vestra, & dabo 17 vobis pro eis cibos, si precium nõ habetis. ¶Quę cum adduxissent, dedit eis alimenta pro equis, & ouibus, & bobus, & asinis: sustentauitque eos illo anno pro 18 commutatione pecorum. ¶ Venerunt quoq; anno secundo, & dixerũt ei: Non celabimus Dñm nostrum, quod deficiente pecunia, pecora simul defecerũt: nec clam te est, ꝙ absq; corporibus, & terra nihil habea- 19 mus. ¶Cur ergo moriemur te vidente? & nos & terra nostra tui erimus: eme nos in seruitutem regiam, & præbe semina, ne pereunte cultore redigatur terra in 20 solitudinem. ¶ Emit igitur Ioseph omnem Terram Ae- E gypti, vendentibus singulis possessiones suas prę ma- 21 gnitudine famis. Subiecitq; eam Pharaoni, ¶& cunctos populos eius a nouissimis terminis Aegypti vsq; 22 ad extremos fines eius, ¶præter terram sacerdotum q̃ a rege tradita fuerat eis: quibus & statuta cibaria ex horreis publicis præbebantur: & idcirco non sunt cõ- 23 pulsi vẽdere possessiones suas. ¶ Dixit ergo Ioseph ad populos: En, vt cernitis, & vos & terrã vestrã Pharao 24 possidet, accipite semina, & serite agros, ¶ vt fruges habere possitis. Quintam partem regi dabitis: qua- F tuor reliquas permitto vobis in sementem, & in ci- 25 bum familijs, & liberis vestris. ¶ Qui responderunt: Salus nostra in manu tua est: respiciat nos tantum do 26 minus noster, & læti seruiemus regi. ¶ Ex eo tempore vsque in præsentem diem in vniuersa Terra Aegypti regibus quinta pars soluitur, & factum est quasi in legem, absque terra sacerdotali, quæ libera ab hac con 27 ditione fuit. ¶ Habitauit ergo Israel in Aegypto, id est, in Terra Gessen, & possedit eam: auctusque est, & 28 multiplicatus nimis. ¶Et vixit in ea decem & septem G annis: factique sunt omnes dies vitæ illius, centum 29 quadraginta septem annorum. ¶Cumque appropinquare cerneret diem mortis suæ, vocauit filium suũ Ioseph, & dixit ad eũ: Si inueni gratiam, in conspectu tuo, ‖ pone manũ tuã sub femore meo: & facies mihi misericordiã & veritatẽ, vt nõ sepelias me in Aegy- 30 pto; ¶ sed dormiã cũ patribus meis, & auferas me de terra hac, condasq; in sepulchro maiorũ meorũ. Cui 31 respondit Ioseph: Ego faciam quod iussisti. ¶Et ille: Iura ergo, inquit, mihi. Quo iurante, adorauit Israel Deum conuersus ad lectuli caput.

‖Sup.24.a.2.

CAPVT XLVIII.

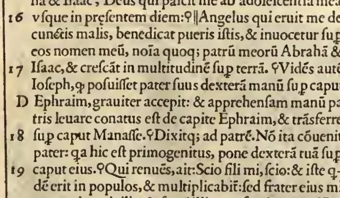
1 HIs ita transactis, nunciatum est Ioseph, quod A ęgrotaret pater suus: qui assumptis duobus filijs Manasse, & Ephraim, ire perrexit. 2 ¶Dictumque est seni: Ecce filius tuus Ioseph venit ad 3 te. Qui confortatus sedit in lectulo. ¶ Et ingresso ad se, ait: Deus omnipotens ‖apparuit mihi in Luza, quę 4 est in Terra Chanaan: benedixitq; mihi, ¶ & ait: Ego te augebo, & multiplicabo, & faciam te in turbas populorum: daboq; tibi terram hanc, & semini tuo post

‖Sup.28.c.13.

5 te in possessionem sempiternã. ℣ Duo ergo filij tui qui || nati sunt tibi in Terra Aegypti antequam huc venirem ad te, mei erunt: || Ephraim & Manasses, sicut 6 Ruben & Simeon reputabuntur mihi. ℣ Reliquos autem, quos genueris post eos, tui erunt, & nomine fratrum suorum vocabũtur in possessionibus suis. 7 ℣ Mi- B hi enim qñ veniebam de Mesopotamia, || mortua est Rachel in Terra Chanaan in ipso itinere, eratq; vernũ tempus: & ingrediebar Ephratham, & sepeliui eã iuxta viam Ephrathæ, quæ alio nomine appellatur 8 Bethlehem. ℣ Videns autem filios eius, dixit ad eum: 9 Qui sunt isti? ℣ Respondit: Filij mei sunt, quos donauit mihi Deus in hoc loco. Adduc, inquit, eos ad 10 me, vt benedicam illis. ℣ Oculi enim Israel caligabant præ nimia senectute, & clare videre nõ poterat. Applicitosque ad se, deosculatus & circumplexus 11 eos, ℣ dixit ad filiũ suũ: Nõ sum fraudatus aspectu tuo, 12 insuper ostendit mihi Deus semen tuum. ℣ Cumque tulisset eos Ioseph de gremio patris, adorauit pronus in terram. 13 ℣ Et posuit Ephraim ad dexterã suã, id C est, ad sinistrã Israel: Manassem vero in sinistra sua, ad dexteram scilicet patris, applicuitq; ambos ad eũ. 14 ℣ Qui extendens manum dexteram, posuit super caput Ephraim, minoris fratris: sinistram autem, super caput Manasse, qui maior natu erat, commutans ma- 15 nus. ℣ || Benedixitque Iacob filijs Ioseph, & ait: Deus, in cuius conspectu ambulauerunt patres mei, Abrahã & Isaac, Deus qui pascit me ab adolescentia mea 16 vsque in præsentem diem: ℣ || Angelus qui eruit me de cunctis malis, benedicat pueris istis, & inuocetur sup eos nomen meũ, noĩa quoq; patrũ meorũ Abrahã & 17 Isaac, & crescãt in multitudinẽ sup terrã. ℣ Vidẽs autẽ Ioseph, q̃ posuisset pater suus dexterã manũ sup caput D Ephraim, grauiter accepit: & apprehensam manũ patris leuare conatus est de capite Ephraim, & trãsferre 18 sup caput Manasse. ℣ Dixitq; ad patrẽ: Nõ ita cõuenit pater: qa hic est primogenitus, pone dexterã tuã sup 19 caput eius. ℣ Qui renuẽs, ait: Scio fili mi, scio: & iste q̃dẽ erit in populos, & multiplicabit: sed frater eius mi- 20 nor, maior erit illo, & semẽ illius crescet in gẽtes. ℣ Benedixitq; eis in tpe illo, dicẽs: In te benedicet̃ Israel, atque dicetur, Faciat tibi DEVS sicut Ephraim, & sicut Manasse. Constituitq; Ephraim ante Manassen. 21 ℣ Et ait ad Ioseph filium suum: En ego morior, & erit Deus vobiscũ, reducetque vos ad terram patrũ ve- 22 strorum. ℣ Do tibi || partem vnam extra fratres tuos, quam tuli de manu || Amorrhæi in gladio & arcu meo.

||Sup. 41. f 50. || Iosu. 13. b. 7. d. 29. ||Sup. 35. c. 11. ||Heb. 11. d. 21. Sup. 31. d. 29. 32. a. 2. ||Mat. 18. b. 10. || Iosu. 15. b. 7. 16. a. 1. || Iosu. 14. b 8.

CAPVT XLIX.

1 A 2 VOcauit aũt Iacob filios suos, & ait eis: Congregamini, vt annunciem quæ vẽtura sunt vobis in diebus nouissimis. ℣ Congregamini, & audite filij Iacob, audite Israel patrem vestrum. 3 ℣ Ruben primogenitus meus; tu fortitudo mea, & principium doloris mei, prior in donis, maior in im- 4 perio. ℣ Effusus es sicut aqua, non crescas: || quia ascendisti cubile patris tui, & maculasti stratum eius. 5 ℣ Simeon, & Leui fratres: vasa iniquitatis bellantia. 6 ℣ In consilium eorũ non veniat anima mea, & in cœtu illorum non sit gloria mea: || quia in furore suo occiderunt virum, & in voluntate sua suffoderunt mu- 7 rum. ℣ Maledictus furor eorum, quia pertinax: & indignatio eorum, quia dura: || diuidam eos in Iacob: & dispergam eos in Israel.

8 ℣ Iuda, te laudabunt fratres tui: manus tua in cer- B uicibus inimicorum tuorum, adorabunt te filij pa- 9 tris tui. ℣ || Catulus leonis Iuda: ad prædam fili mi ascendisti: requiescens accubuisti vt leo, & quasi le- 10 ena, quis suscitabit eum? ℣ || NON AVFERETVR sceptrum de Iuda, & dux de femore eius, donec veniat qui mittendus est, & ipse erit expe- 11 ctatio gentium. ℣ Ligans ad vineam pullum suum, & ad vitem o fili mi, asinam suam. Lauabit in vino sto- 12 lam suam, & in sanguine vuæ palliũ suũ. ℣ Pulchriores sunt oculi eius vino, & dentes eius lacte candidiores.

13 ℣ Zabulon in littore maris habitabit, & in statione nauium pertingens vsque ad Sidonem.

14 ℣ Issachar asinus fortis accubans inter terminos. 15 ℣ Vidit requiem quod esset bona, & terram quod optima: & supposuit humerum suum ad portandum, factusque est tributis seruiens.

16 ℣ Dan iudicabit populum suum sicut & alia tri- 17 bus in Israel. ℣ Fiat Dan coluber in via, cerastes in C semita, mordens vngulas equi, vt cadat ascẽsor eius 18 retro. ℣ SALVTARE tuum expectabo Domine.

19 ℣ Gad, accinctus præliabitur ante eum, & ipse accingetur retrorsum.

20 ℣ Aser pinguis panis eius, & præbebit delicias re- 21 gibus. ℣ Nephthali ceruus emissus, & dans eloquia pulchritudinis.

22 ℣ || Filius accrescens Ioseph, filius accrescens, & de- 23 corus aspectu: filiæ discurrerunt super murum. ℣ Sed exasperauerunt eum, & iurgati sunt, inuideruntq; illi 24 habentes iacula. ℣ Sedit in forti arcus eius, & dissoluta sunt vincula brachiorum, & manuum illius per manus potentis Iacob: inde pastor egressus est, lapis Is- 25 rael. ℣ Deus patris tui erit adiutor tuus, & omnipotẽs benedicet tibi benedictionibus cœli desuper, benedictionibus abyssi iacentis deorsum, benedictionibus 26 huberum, & vuluæ. ℣ Benedictiones patris tui confor- D tatæ sunt benedictionibus patrum eius: donec veniret desiderium collium æternorum: fiant in capite Ioseph, & in vertice Nazaræi inter fratres suos.

27 ℣ Beniamin lupus rapax, mane comedet prædã, & 28 vespere diuidet spolia. ℣ Omnes hi in tribubus Israel duodecim: hæc locutus est eis pater suus, benedixitq; 29 singulis, benedictionibus proprijs. ℣ Et præcepit eis, dicens: Ego congregor ad populum meũ, sepelite me cum patribus meis in speluca duplici, quæ est in agro 30 Ephron Hethæi, ℣ cõtra Mambre in Terra Chanaan, || quam emit Abraham cum agro ab Ephron Hethæo 31 in possessionem sepulchri. ℣ Ibi sepelierũt eum, & Saram vxorem eius: ibi sepultus est Isaac cum Rebecca 32 coniuge sua: ibi & Lia condita iacet. ℣ Finitisque mandatis quibus filios instruebat, collegit pedes suos super lectulũ, & obijt, appositusq; est ad populũ suũ.

Deu 33. a. b. ||Sup. 35. d. 22. 1. Par. 5. a. 1. ||Sup. 34. d. 25. || Iosu. 19. a. 1. 21. a. b. ||1. Par. 5. a. 2. ||Ioh. 1. f 45. Matth 1. a. 6. ||1. Par. 5. a. 2. ||Sup. 23. d.

CAPVT L.

QVod cernens Ioseph, ruit super faciem patris flens & deosculans eum. ¶Præcepitque seruis suis medicis, vt aromatibus condirent patrem. ¶Quibus iussa explentibus, transierunt quadraginta dies: iste quippe mos erat cadauerum conditorum: fleuitque eum Ægyptus septuaginta diebus. ¶Et expleto planctus tempore, loquutus est Ioseph ad familiam Pharaonis: Si inueni gratiam in conspectu vestro, loquimini in auribus Pharaonis: ¶eo quod pater meus adiurauerit me, dicens; En morior; in sepulchro meo ‖ quod fodi mihi in Terra Chanaan, sepelies me. Ascendam igitur, & sepeliam patrem meum, ac reuertar. ¶Dixitque ei Pharao: Ascende, & sepeli patrem tuum, sicut adiuratus es. ¶Quo ascendente, ierunt cum eo omnes senes domus Pharaonis, cunctique maiores natu Terræ Aegypti: ¶domus Ioseph cum fratribus suis absque paruulis & gregibus, atque armentis quæ dereliquerat in Terra Gessen. ¶Habuit quoque in comitatu currus & equites: & facta est turba non modica. ¶Veneruntque ad Aream Atad, quæ sita est trãs Iordanem: vbi celebrantes exequias planctu magno atque vehementi, impleuerunt septem dies. ¶Quod cum vidissent habitatores Terræ Chanaan, dixerunt: Planctus magnus est iste Aegyptijs. Et idcirco vocatum est nomen loci illius, Planctus Aegypti. ¶Fecerunt ergo filij Iacob, sicut præceperat eis. ¶Et portantes eum in Terram Chanaan, ‖ sepelierunt eum in spelunca duplici, ‖ quam emerat Abraham cum agro in possessionem sepulchri ab Ephron Hethæo, contra faciem Mambre. ¶Reuersusq; est Ioseph in Ægyptum cum fratribus suis, & omni comitatu, sepulto patre. ¶Quo mortuo, timentes fratres eius, & mutuo colloquentes, Ne forte memor sit iniuriæ quam passus est, & reddat nobis omne malum quod fecimus; ¶mandauerunt ei dicentes: Pater tuus præcepit nobis antequam moreretur, ¶vt hæc tibi verbis illius diceremus: Obsecro, vt obliuiscaris sceleris fratrum tuorum, & peccati, atque malitię quam exercuerunt in te: nos quoque oramus, vt seruis Dei patris tui, dimittas iniquitatem hanc. Quibus auditis, fleuit Ioseph. ¶Veneruntque ad eum fratres sui: & proni adorantes in terram dixerunt: Serui tui sumus. ¶Quibus ille respondit: Nolite timere: num Dei possumus resistere volũtati? ¶‖Vos cogitastis de me malum: sed Deus vertit illud in bonũ: vt exaltaret me, sicut in præsentiarum cernitis: & saluos faceret multos populos. ¶Nolite timere, ego ‖pascam vos, & paruulos vestros, consolatusque est eos, & blande, ac leniter est locutus. ¶Et habitauit in Ægypto cum omni domo patris sui: vixitque centum decem annis. Et vidit Ephraim filios vsq; ad tertiam generationem. ‖Filij quoque Machir filij Manasse, nati sunt in genibus Ioseph. ¶Quibus transactis, ‖loquutus est fratribus suis: Post mortem meam Deus visitabit vos, & ascendere vos faciet de terra ista ad terram quam iurauit Abraham, Isaac, & Iacob. ¶Cumque adiurasset eos, atque dixisset: Deus visitabit vos, ‖asportate ossa

mea vobiscum de loco isto: ¶mortuus est expletis centum decem vitæ suæ annis. Et conditus aromatibus, repositus est in loculo in Aegypto.

Margin: ‖Sup.47 .29. ‖Act. 7. .16. ‖Sup.23. d.16. ‖Sup.45. b 9. ‖Sup.49 c.12. ‖Nu.32. g 39. ‖Heb. 11. d.22. ‖Exo.13. d.19. Ios.24. g.32.

Libri Genesis finis.

LIBER EXODVS,

HEBRAICE VEELLE SEMOTH.

CAPVT PRIMVM.

Gen. 46. a. 8.

1 A HÆc sunt nomina filiorum Israel, qui ingressi sunt in Aegyptum cum Iacob, singuli cum domibus suis introierunt. 2 ♀ Ruben, Simeon, Leui, Iudas, 3 ♀ Issachar, Zabulon, & Beniamin, 4 ♀ Dan, & Nephthali, Gad, & Aser. 5 ♀ Erant igitur omnes animæ eorum qui egressi sunt de femore Iacob, septuaginta: Ioseph autem in Aegypto erat. 6 ♀ Quo mortuo, & vniuersis fratribus eius, omnique cognatione illa; 7 ♀ ‖ filij Israel creuerunt, & quasi germinantes multiplicati sunt: ac roborati nimis impleuerunt terram. 8 ♀ Surrexit interea rex nouus super B Aegyptum, qui ignorabat Ioseph: ♀ & ait ad populum suum: 9 Ecce populus filiorum Israel multus, & fortior nobis est. 10 ♀ Venite, sapienter opprimamus eum: ne forte multiplicetur: & si ingruerit contra nos bellum, addatur inimicis nostris, expugnatisque nobis egrediatur de terra. 11 ♀ Præposuit itaque eis magistros operum, vt affligerent eos oneribus: ædificaueruntque vrbes ta-

‖ Act. 7. c. 17.

bernaculorum Pharaoni, Phitom, & Ramesses. 12 ♀ Quantoque opprimebant eos, tanto magis multiplicabantur, & crescebant: oderantque filios Israel Aegyptij, 13 ♀ & affligebant illudentes eis. 14 ♀ Atque ad amaritudinem perducebant vitam eorum C operibus duris luti, & lateris, omnique famulatu, quo in terræ operibus premebantur. 15 ♀ Dixit autem Rex Aegypti obstetricibus Hebræorum, qua-

Sap. 18. b. 5.

16 rum vna vocabatur Sephora, altera Phua, ♀ præcipiens eis: Quando obstetricabitis Hebræas, & par-

tus tempus aduenerit; si masculus fuerit, interficite eum: si fœmina, reseruate. 17 ♀ Timuerunt autem obstetrices Deum, D & non fecerunt iuxta præceptum regis Aegypti, sed conseruabant mares. 18 ♀ Quibus accersitis Rex ait: Quidnam est hoc quod facere voluistis, vt pueros seruaretis? 19 ♀ Quæ responderunt: Non sunt Hebrææ, sicut Aegyptiæ mulieres: ipsæ enim obstetricandi habent scientiam, & priusquam veniamus ad eas, pariunt. 20 ♀ Bene ergo fecit Deus

obstetricibus: & creuit populus, confortatusque est nimis. 21 ♀ Et quia timuerunt obstetrices Deum, ædificauit eis domos. 22 ♀ Præcepit ergo Pharao omni populo suo, dicens: Quidquid masculini sexus natum fuerit, in flumen proijcite: quidquid fœminini, reseruate.

CAPVT II.

1 EGressus est post hæc vir de domo Leui. ℣ Et ac-
A cepit vxorem stirpis suæ: quæ concepit & pe-
2 perit filium: & videns eum elegantem, ab-
3 scondit tribus mensibus. ℣ Cumque iam celare non
possent, sumpsit fiscellam scirpeam, & liniuit eam bi-
tumine ac pice, posuitque intus infantulum, & expo-
4 suit eum in carecto ripæ fluminis, ℣ stante procul so-
5 rore eius, & considerante euentum rei. ℣ ‖ Ecce autem
descendebat filia Pharaonis, vt lauaretur in flumine:
& puellæ eius gradiebantur per crepidinē aluei. Quæ

ofra 6. c. 20. Num. 23. c. 59. 1. Par. 13. b. 13. ‖ Act. 7. c. 21. Heb. 11. d. 23.

cum vidisset fiscellam in papyrione, misit vnam e fa-
6 mulabus suis: & allatam ℣ aperiens, cernensque in ea
paruulum vagientem, misertα eius, ait: De infanti-
7 bus Hebræorum est hic. ℣ Cui soror pueri: Vis, inquit,
B vt vadam, & vocem tibi mulierem Hebræam, quæ
8 nutrire possit infantulum? ℣ Respōdit: Vade. Perrexit
9 puella, & vocauit matrem suam. ℣ Ad quam locuta
filia Pharaonis: Accipe, ait, puerum istum, & nutri
mihi: ego dabo tibi mercedem tuā. Suscepit mulier,
10 & nutriuit puerū, ℣ adultumq; tradidit filiæ Pharao-
nis. Quem illa adoptauit in locum filij, vocauitque
nomen eius Moyses, dicens: Quia de aqua tuli eum.
11 ℣ In diebus illis postquam creuerat Moyses, ‖ egres-

‖ Heb. 11. c. 24.

sus est ad fratres suos, viditque afflictionem eorum

& virum Aegyptium percutientem quēdam de He-
12 bræis fratribus suis. ℣ Cumque circunspexisset huc,
atque illuc, & nullum adesse vidisset, percussum Ae-
13 gyptium abscondit sabulo. ℣ Et egressus die altero,
conspexit duos Hebræos rixantes: dixitque ei qui fa-
ciebat iniuriam: Quare percutis proximum tuum?
14 ℣ Qui respondit: Quis constituit principem, & iu-
C dicem super nos? num occidere me tu vis, sicut

heri occidisti Aegyptium? Timuit Moyses, & ait:
15 Quomodo palam factum est verbum istud? ℣ Au-
diuitque Pharao sermonem hunc, & quærebat oc-
cidere Moysen: qui fugiens de conspectu eius,
moratus est in Terra Madian, & sedit iuxta pu-
16 teum. ℣ Erant autem sacerdoti Madian septem fi-
liæ, quæ venerunt ad hauriendam aquam: & im-
pletis canalibus adaquare cupiebant greges patris
17 sui. ℣ Superuenēre pastores, & eiecerunt eas: sur-
rexitque Moyses, & defensis puellis, adaquauit
18 oues earum. ℣ Quæ cum reuertissent ad Raguel
patrem suum, dixit ad eas: Cur velocius venistis
19 solito? ℣ Responderunt: Vir Aegyptius liberauit
nos de manu pastorum: insuper & hausit aquam
20 nobiscum, potumque dedit ouibus. ℣ At ille: Vbi est?
D inquit. Quare dimisistis hominem? vocate eum, vt

21 comedat panem. ℣ Iurauit ergo Moyses, quod habi-
taret cum eo. ‖ Accepitque Sephoram filiam eius
22 vxorem. ℣ Quæ peperit ei filium quem vocauit
Gersam, dicens: Aduena fui in terra aliena. Alte-
rum vero peperit: quem vocauit Eliezer, dicens:
Deus enim patris mei adiutor meus, eripuit me de
23 manu Pharaonis. ℣ Post multum vero temporis,
mortuus est Rex Aegypti: & ingemiscentes filij Is-
rael, propter opera vociferati sunt: ascenditque cla-
24 mor eorum ad Deum ab operibus. ℣ Et audiuit
gemitum eorum, ac recordatus est fœderis quod pe-
25 pigit cum Abraham, Isaac, et Iacob. ℣ Et respexit
Dominus filios Israel, & cognouit eos.

‖ Infr. 18 a. 2. 3. 1. Par. 23. b. 15.

CAPVT III.

1 A MOyses autem pascebat oues Iethro soceri sui, sacerdotis Madian: cumque minasset gregem ad interiora deserti, venit ad mō-
2 tem Dei Horeb. ¶|| Apparuitque ei Domin⁹ in flamma ignis de medio rubi; & videbat, quod rubus ar-
3 deret, & non combureretur. ¶Dixit ergo Moyses: Vadam & videbo visionem hanc magnam, quare non
4 comburatur rubus. ¶Cernens autem Dominus, quod
B pergeret ad videndum, vocauit eum de medio rubi,
5 & ait: Moyses, Moyses? Qui respōdit: Adsum. ¶At ille: Ne appropies, inquit, huc. solue calceamentum de pedibus tuis: locus enim in quo stas, terra sancta est.
6 ¶Et ait: ||Ego sum Deus patris tui, Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob. Abscondit Moyses faciem
7 suam: non enim audebat aspicere cōtra Deum: ¶Cui ait Dominus: Vidi afflictionem populi mei in Aegypto, et clamorem eius audiui, propter duritiam eo-
8 rum qui præsunt operibus. ¶ Et sciens dolorem eius, discendi vt liberem eum de manibus Aegyptiorum.
C et educam de terra illa in terram bonā, et spaciosam, in teram quæ fluit lacte, et melle, ad loca Chananæi, et Hethæi, et Amorrhæi, et Pherezæi, et Heuæi, et
9 Iebusæi. ¶ Clamor ergo filiorum Israel venit ad me: vidique afflictionem eorum qua ab Aegyptijs op-
10 primuntur. ¶ Sed veni, et mittam te ad Pharaonem, vt educas populum meum, filios Israel, de Aegypto.
11 ¶ Dixitque Moyses ad Deum. Quis sum ego, vt vadam ad Pharaonem, et educam filios Israel de
12 Aegypto? ¶Qui dixit ei: Ego ero tecum, et hoc habe-
D bis signum: quod miserim te: Cum eduxeris populum meum de Aegypto, immolabis Deo super
13 montem istum. ¶Ait Moyses ad Deum: Ecce ego vadam ad filios Israel, et dicam eis: Deus patrum vestrorum misit me ad vos. Si dixerint mihi, Quod est
14 nomen eius? quid dicam eis? ¶ Dixit Deus ad Moysen: EGO SVM QVI SVM. Ait: Sic dices
15 filijs Israel: QVI EST, misit me ad vos. ¶Dixitque iterum Deus ad Moysen: Hæc dices filijs Israel: Do-
E minus Deus patrum vestrorum, Deus Abraham, et Deus Isaac, & Deus Iacob, misit me ad vos: hoc nomen mihi est in æternum, & hoc memoriale meum
16 in generatione, & generationem. ¶ Vade, & congrega seniores Israel, & dices ad eos: Dominus Deus patrum vestrorum apparuit mihi, Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Iacob, dicens: Visitans visitaui vos: & vidi omnia quæ acciderunt vobis in Ae-
17 gypto: ¶ & dixi vt educam vos de afflictione Aegypti in Terram Chananæi & Hethæi & Amorrhæi
F & Pherezæi & Heuæi, & Iebusæi, ad terram fluētem
18 lacte & melle. ¶ Et audient vocem tuam: ingredierisque tu & seniores Israel ad regem Aegypti, & dices ad eum: Dominus Deus Hebræorum vocauit nos: ibimus viam trium dierum in solitudinem, vt
19 immolemus Domino Deo nostro. ¶Sed ego scio ꝙ nō
G dimittet vos rex Ægypti, vt eatis, nisi per manum va-
20 lidam. ¶Extēdam enim manum meam, & percutiam Ægyptum in cunctis mirabilibus meis, quæ facturus
21 sum in medio eorum: post hæc dimittet vos. ¶ Daboque gratiam populo huic coram Ægyptijs: || & cum
22 egrediemini, non exhibitis vacui. ¶ Sed postulabit mulier a vicina sua, & ab hospita sua, vasa argentea, & aurea, ac vestes: ponetisque eas super filios, & filias vestras, & spoliabitis Ægyptum.

|| Act. 7. c. 30.

||Mat. 22. c. 32. Marc. 12. c. 26. Luc. 20. f. 37.

|| Inf. 11. a. 2. & 12. c. 35.

CAPVT IIII.

1 A REspondens Moyses, ait: Non credent mihi, neque audient vocem meam: sed dicent,
2 Non apparuit tibi Dominus. ¶ Dixit ergo ad eum: Quid est quod tenes in manu tua? Respon-
3 dit: Virga. ¶ Dixitque Dominus: Proijce eam in terram. Proiecit, & versa est in colubrum, ita vt fugeret
4 Moyses. ¶Dixitque Dominus: Extende manum tuā, & apprehende caudam eius. Extendit, & tenuit, ver-
5 saque est in virgam. ¶Vt credant, inquit, quod apparuerit tibi Dominus Deus patrum suorum, Deus
6 Abraham, Deus Isaac, & Deus Iacob. ¶Dixitq; Do-
B minus rursum: Mitte manum tuam in sinum tuum. Quam cum misisset in sinum, protulit leprosam in-
7 star niuis. ¶ Retrahe, ait, manum tuam in sinum tuū. Retraxit, & protulit iterum, & erat similis carni reli-
8 quæ. ¶ Si non crediderint, inquit, tibi, neque audierint sermonem signi prioris; credent verbo signi
9 sequentis. ¶ Quòd si nec duobus quidem his signis crediderint, neque audierint vocem tuam; sume
C aquam fluminis, et effunde eam super aridam, et quidquid hauseris de fluuio, vertetur in sangui-
10 nem. ¶ Ait Moyses: Obsecro, Domine, non sum eloquens ab heri, et nudiustertius: et ex quo locutus es ad seruum tuum, impeditioris, et tardioris lin-
11 guæ sum. ¶Dixit Dominus ad eum: Quis fecit os hominis? aut quis fabricatus est mutum, et surdum, vi-
12 dentem et cæcum? nonne ego? ¶ Perge igitur, ||et ego
13 ero in ore tuo: doceboque te quid loquaris. ¶ At ille:
14 Obsecro, inquit, Domine, mitte quē missurus es. ¶Iratus Dominus in Moysen, ait: Aaron, frater tuus leuites, scio ꝙ eloquens sit: ecce, ipse egreditur in occur-
15 sum tuum, vidensq; te lætabitur corde. ¶Loquere ad
D eum, et pone verba mea in ore eius: et ego ero in ore tuo, et in ore illius, || et ostendam vobis quid age-
16 re debeatis. ¶Ipse loquetur pro te ad populum, et erit os tuum: tu autem eris ei in his quæ ad Deum perti-
17 nent. ¶Virgam quoq; hanc sume in manu tua, in qua
18 facturus es signa. ¶ Abijt Moyses, et reuersus est ad

||Mat. 10 d. 19.

||Infr. 12.

Iethro socerum suum, dixitq; ei: Vadam, & reuertar ad fratres meos in Aegyptũ, vt videam si adhuc vi-
19 uant. Cui ait Iethro: Vade in pace. ¶ Dixit ergo Do-
E minus ad Moysen in Madian: Vade, & reuertere in Aegyptum: mortui sunt enim omnes qui quærebant
20 animam tuam. ¶ Tulit ergo Moyses vxorem suam, & filios suos, & imposuit eos super asinum, reuersus-

que est in Aegyptum, portans virgam Dei in manu
21 sua. ¶ Dixitque ei Dominus reuertenti in Aegyptum: Vide, vt omnia ostenta quę posui in manu tua facias coram Pharaone: ego indurabo cor eius, & non di-
22 mittet populum. ¶ Dicesque ad eum: Hæc dicit Do-
23 minus: Filius meus primogenitus Israel. ¶ Dixi tibi,
F Dimitte filium meum, vt seruiat mihi: & noluisti dimittere eum: ecce ego interficiam filium tuum pri-
24 mogenitum. ¶ Cumque esset in itinere in diuersorio,
25 occurrit ei Dñs, & volebat occidere eũ. ¶ Tulit illico Sephora acutissimam petram, & circuncidit præputiũ filij sui, tetigitq; pedes eius, & ait: Spõsus sangui-
26 num tu mihi es. ¶ Et dimisit eũ postquã dixerat, Spon-
27 sus sanguinum ob circuncisionem. ¶ Dixit autem
G Dominus ad Aaron: Vade in occursum Moysi in

desertum. Qui perrexit obuiam ei in Montem Dei,
28 & osculatus est eum. ¶ Narrauitque Moyses Aaron omnia verba Domini quibus miserat eum, & signa

29 quę mandauerat. ¶ Veneruntq; simul, & cõgregaue-
30 runt cunctos seniores filiorum Israel. ¶ Locutusque est Aaron omnia verba quæ dixerat Dominus ad
31 Moysen: & fecit signa coram populo: ¶ & credidit populus. Audieruntque, quod visitasset Dominus filios Israel, & quod respexisset afflictionem illorum: & proni adorauerunt.

CAPVT V.

1 A POst hæc ingressi sunt Moyses, & Aaron, & dixerunt Pharaoni: Hæc dicit Dominus Deus Israel: Dimitte populum meum, vt sacrificet
2 mihi in deserto. ¶ At ille respondit: Quis est Dominus, vt audiam vocem eius, & dimittam Israel? Ne-
3 scio Dominum, & Israel nõ dimittam. ¶ Dixeruntq;: Deus Hebræorum vocauit nos, vt eamus viam triũ dierum in solitudinem, & sacrificemus Domino Deo
4 nostro: ne forte accidat nobis pestis, aut gladius. ¶ Ait ad eos rex Ægypti: Quare Moyses, & Aaron sollicitatis populum ab operibus suis? Ite ad onera vestra.
5 ¶ Dixitque Pharao: Multus est populus terræ: videtis quod turba succreuerit: quanto magis si dederitis eis
6 requiem ab operibus? ¶ Præcepit ergo in die illo præ-
7 fectis operum, & exactoribus populi, dicens: ¶ Ne-
B quaquam vltra dabitis paleas populo ad conficien-

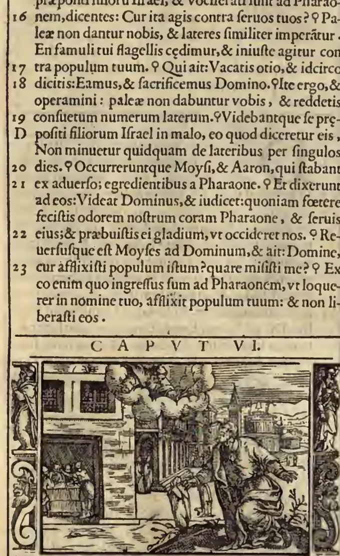

dos lateres, sicut prius: sed ipsi vadant, & colligant
8 stipulas. ¶ Et mensuram laterum, quam prius faciebant, imponetis super eos, nec minuetis quidquam: vacant enim, & idcirco vociferantur, dicen-
9 tes: Eamus, & sacrificemus Deo nostro. ¶ Opprimantur operibus, & expleant ea: vt non acquiescant
10 verbis mendacibus. ¶ Igitur egressi præfecti operum, & exactores ad populum, dixerunt: Sic dicit Pharao,
11 Non do vobis paleas. ¶ Ite, & colligite, sicubi inuenire poteritis: nec minuetur quidquam de opere
12 vestro. ¶ Dispersusque est populus per omnem ter-
13 ram Ægypti ad colligendas paleas. ¶ Præfecti quo-
C que operum instabant, dicentes: Complete opus vestrum quotidie, vt prius facere solebatis, quando
14 dabantur vobis paleæ. ¶ Flagellatique sunt qui præerant operibus filiorum Israel, ab exactoribus Pha-

raonis,

raonis, dicentibus: Quare non impletis mensuram la-
15 terum, sicut prius, nec heri, nec hodie? ♀Veneruntque
præpositi filiorũ Israel, & vociferati sunt ad Pharao-
16 nem, dicentes: Cur ita agis contra seruos tuos? ♀ Pa-
leæ non dantur nobis, & lateres similiter imperãtur.
En famuli tui flagellis cędimur, & iniuste agitur con
17 tra populum tuum. ♀ Qui ait: Vacatis otio, & idcirco
18 dicitis: Eamus, & sacrificemus Domino. ♀Ite ergo, &
operamini: paleæ non dabuntur vobis, & reddetis
19 consuetum numerum laterum. ♀Videbantque se prę-
D positi filiorum Israel in malo, eo quod diceretur eis,
Non minuetur quidquam de lateribus per singulos
20 dies. ♀ Occurreruntque Moysi, & Aaron, qui stabant
21 ex aduerso; egredientibus a Pharaone. ♀ Et dixerunt
ad eos: Videat Dominus, & iudicet: quoniam fœtere
fecistis odorem nostrum coram Pharaone, & seruis
22 eius; & præbuistis ei gladium, vt occideret nos. ♀ Re-
uersusque est Moyses ad Dominum, & ait: Domine,
23 cur afflixisti populum istum? quare misisti me? ♀ Ex
eo enim quo ingressus sum ad Pharaonem, vt loque-
rer in nomine tuo, afflixit populum tuum: & non li-
berasti eos.

CAPVT VI.

1 A DIxitque Dominus ad Moysen: Nunc vide-
bis, quæ facturus sim Pharaoni: per ma-
num enim fortem dimittet eos, & in manu
2 robusta eijciet illos de terra sua. ♀ Locutusque est Do
3 minus ad Moysen, dicens: Ego Dominus, ♀qui appa-
rui Abraham, Isaac, & Iacob in Deo omnipotente:
& nomen meum ADONAI, non indicaui eis.
4 ♀ Pepigique fœdus cum eis, vt darem eis terram
Chanaan, terram peregrinationis eorum, in qua
5 fuerunt aduenæ. ♀ Ego audiui gemitum filiorum
Israel, quo Ægyptij oppresserunt eos: & recordatus
6 sum pacti mei. ♀ Ideo dic filijs Israel: Ego Dominus,
qui educam vos de ergastulo Ægyptiorum, & eruã
de seruitute: ac redimam in brachio excelso, & iudi-
7 cijs magnis. ♀ Et assumam vos mihi in populum, &
B ero vester Deus: & scietis quod ego sum Dominus
Deus vester, qui eduxerim vos de ergastulo Ægy-
8 ptiorum, ♀ & induxerim in terram, super quam
leuaui manum meam, vt darem eam Abraham,
Isaac, & Iacob: daboque illam vobis possidendam,
9 ego Dominus. ♀ Narrauit ergo Moyses omnia filijs
Israel: qui non acquieuerunt ei propter angustiam
10 spiritus, & opus durissimum. ♀Locutusque est Domi-
11 nus ad Moysen, dicens: ♀ Ingredere, & loquere ad
Pharaonem regem Ægypti, vt dimittat filios Israel
12 de terra sua. ♀Respondit Moyses coram Domino: Ec-
ce filij Israel non audiunt me: & quomodo audiet
Pharao, præsertim cum incircuncisus sim labijs?

13 ♀ Locutusque est Dominus ad Moysen, & Aaron: &
C dedit mãdatum ad filios Israel, & ad Pharaonem re-
gem Ægypti, vt educerent filios Israel de terra Ægy-
14 pti. ♀‖Isti sunt principes domorum per familias suas.
Filij Ruben primogeniti Israelis. Henoch, & Phallu,
15 Hesron, & Charmi. hæ cognationes Ruben. ♀‖ Filij
Simeon: Iamuel, & Iamin, & Ahod, & Iachin, & So-
har, & Saul filius Chananitidis. hæ progenies Si-
16 meon. ♀ Et hæc nomina filiorum Leui per cognatio-
nes suas: Gerson & Caath & Merari. Anni autem vi-
17 tæ Leui fuerunt centum triginta septem. ♀‖ Filij Ger-
18 son: Lobni & Semei, per cognationes suas. ♀ ‖ Filij
Caath: Amram & Isaar, & Hebron, & Oziel. Anni
19 quoque vitæ Caath, centum triginta tres. ♀ Filij Me-
rari: Moholi, & Musi. hæ cognationes Leui per fami-
20 lias suas. ♀Accepit autem Amram vxorem Iochabed
D patruelem suam: quæ peperit ei Aaron, & Moysen.
Fueruntque anni vitæ Amram, centum triginta se-
21 ptem. ♀Filij quoq; Isaar: Core, & Nepheg, & Zechri.
22 ♀Filij quoque Oziel: Misael, & Elisaphan, & Sethri.
23 ♀Accepit autem Aaron vxorem Elizabeth filiam A-
minadab, sororem Nahason: quæ peperit ei Nadab,
24 & Abiu, & Eleazar, & Ithamar. ♀‖ Filij quoque Co-
re: Aser, & Elcana, & Abiasaph, hæ sunt cognationes
25 Coritarum. ♀ At vero Eleazar filius Aaron, accepit
vxorem de filiabus Phutiel: quæ peperit ei Phinees.
hi sunt principes familiarum Leuiticarum per cogna
26 tiones suas. ♀Iste est Aaron, & Moyses, quibus præce-
pit Dominus, vt educerent filios Israel de terra Æ-
27 gypti per turmas suas. ♀ Hi sunt qui loquuntur ad
Pharaonem regem Ægypti, vt educant filios Israel
28 de Ægypto: iste est Moyses, & Aaron, ♀in die qua lo-
29 cutus est Dominus ad Moysen, in terra Ægypti. ♀ Et
locutus est Dominus ad Moysen, dicens: Ego Domi-
nus: loquere ad Pharaonem regem Ægypti, omnia
30 quæ ego loquor tibi. ♀Et ait Moyses coram Domino:
En incircuncisus labijs sum, quomodo audiet me
Pharao?

CAPVT VII.

1 A DIxitque Dominus ad Moysen: Ecce con-
stitui te Deum Pharaonis: & Aaron fra-
2 ter tuus erit propheta tuus. ♀ ‖ Tu loque-
ris ei omnia, quæ mando tibi: & ille loquetur ad
Pharaonem, vt dimittat filios Israel de terra sua.
3 ♀ Sed ego indurabo cor eius, & multiplicabo signa,
4 & ostenta mea in terra Ægypti, ♀ & non audiet vos:
immittamque manum meam super Ægyptum, &
educam exercitum, & populum meum filios Israel
5 de terra Ægypti per iudicia maxima. ♀ Et scient
Ægyptij, quia ego sum Dominus qui extenderim
manum meam super Ægyptum, & eduxerim filios
6 Israel de medio eorum. ♀ Fecit itaque Moyses, &
Aaron, sicut præceperat Dominus: ita egerunt.
7 ♀ Erat autem Moyses octoginta annorum, & Aaron
octoginta trium, quando locuti sunt ad Pharao-
8 nem. ♀ Dixitque Dominus ad Moysen, & Aa-
9 ron: ♀ Cum dixerit vobis Pharao, Ostendite si-
gna: dices ad Aaron: Tolle virgam tuam, & proij-
ce eam coram Pharaone, ac vertetur in colubrum.
10 ♀Ingressi itaque Moyses, & Aaron ad Pharaonem, fe
B cerunt sicut præceperat Dominus. Tulitque Aaron
virgam coram Pharaone, & seruis eius, quæ versa
11 est in colubrum. ♀ ‖ Vocauit autem Pharao sapien-

‖Gen.46 b.9. Nu. 26. a 5.
‖1.Par.5. a 1. 1 Par. 4. d.24.
‖1.Par.6 11 & 25. a.6. Num. 3. c.17. Num.25 g.57.
‖1.Par.6 a.2.23.b. 12.
‖Num.3. a.3.
‖ Sup.4 d.15.
‖ 2.Ti 3.b.8.

tes & maleficos: & fecerunt etiam ipſi per incantatio
12 nes Aegyptiacas, & arcana quædam ſimiliter. ¶ Pro-
iecerũtque ſinguli virgas ſuas, quæ verſæ ſunt in dra
13 cones: ſed deuorauit virga Aaron virgas eorum. ¶ In-

duratumque eſt cor Pharaonis, & non audiuit eos: ſi-
14 cut præceperat Dn̄s. ¶ Dixit autem Dn̄s ad Moyſen:
Ingrauatum eſt cor Pharaonis, non vult dimittere
15 populum. ¶ Vade ad eum mane: ecce egredietur ad
C aquas: & ſtabis in occurſum eius ſuper ripam flumi-
nis: & virgam, quæ conuerſa eſt in draconem, tolles
16 in manu tua, ¶ diceſq; ad eum: Dn̄s Deus Hebræorũ
miſit me ad te, dicẽs: Dimitte populum meum, vt ſa-
crificet mihi in deſerto: & vſq; ad præſens audire no-
17 luiſti. ¶ Hæc igitur dicit Dn̄s, In hoc ſcies ꝙ ſim Dn̄s:
ecce percutiã virga, q̃ in manu mea eſt, aquam flumi
18 nis, & vertetur in ſanguinem. ¶ Piſces quoq; qui ſunt
in fluuio, morientur: & computreſcent aquæ, & affli-
19 gentur Aegyptij bibentes aquam fluminis, ¶ Dixit
quoque Dn̄s ad Moyſen: Dic ad Aaron: Tolle virgã
tuam, & extende manũ tuam ſuper aquas Aegypti,
& ſuper fluuios eorum, & riuos, ac paludes, & omnes
lacus aquarum, vt vertantur in ſanguinẽ: & ſit cruor
in omni terra Aegypti, tã in ligneis vaſis, q̃ in ſaxeis.
20 ¶ Fecerũtq; Moyſes, & Aaron, ſicut ꝑceperat Dn̄s: &

‖ Inf.17. b.5. Pſal. 77. c.49.

D ‖ eleuãs virgã, percuſſit aquã fluminis, corã Pharaone
21 & ſeruis eius: quæ verſa eſt in ſanguinẽ. ¶ Et piſces q

erãt in flumine, mortui ſũt: cõputruitq; fluuius, & nõ
poterant Aegyptij bibere aquã fluminis: & fuit ſan-
22 guis in tota Terra Aegypti. ¶ ‖ Fecerũtq; ſimiliter ma-
lefici Aegyptiorũ incãtationibus ſuis: & induratum
eſt cor Pharaonis, nec audiuit eos, ſicut præceperat
23 Dn̄s. ¶ Auertitq; ſe, & ingreſſus eſt domum ſuam, nec
24 appoſuit cor etiam hac vice. ¶ Foderunt autẽ omnes
Aegyptij per circuitum fluminis aquã, vt biberẽt: nõ
25 enim poterant bibere de aqua fluminis. ¶ Impletique
ſunt ſeptem dies, poſtquam percuſſit Dn̄s fluuium.

‖Sap.17. b.7.

CAPVT VIII.

1 A Dixit quoque Dominus ad Moyſen: Ingre-
dere ad Pharaonem, & dices ad eum: Hæc
dicit Dominus, Dimitte populum meum,
2 vt ſacrificet mihi. ¶ Si autem nolueris dimittere, ecce
3 ego percutiam omnes terminos tuos ranis. ¶ Et ebul-
liet fluuius ranas: quæ aſcendent, & ingredientur do-
mum tuam, & cubiculum lectuli tui, & ſuper ſtratũ
tuum, & in domos ſeruorum tuorum: & in populum
tuum, & in furnos tuos, & in reliquias ciborum tuo-
4 rum. ¶ Et ad te, & ad populum tuum, & ad oẽs ſeruos
5 tuos intrabunt ranæ. ¶ Dixitque Dominus ad Moy-
ſen: Dic ad Aaron. Extende manum tuam ſuper flu-
uios, ac ſuper riuos, & paludes, & educ ranas ſuper
6 Terram Aegypti. ¶ Et extendit Aaron manum ſuper

B aquas Aegypti, & aſcenderunt ranæ, operueruntque
7 Terram Aegypti. ¶ ‖ Fecerunt autem & malefici per
incantationes ſuas ſimiliter, eduxeruntque ranas ſu-
8 per Terram Aegypti. ¶ Vocauit autem Pharao Moy-
ſen, & Aaron, & dixit eis: Orate Dominum, vt aufe-
rat ranas a me, & a populo meo, & dimittam populũ,
9 vt ſacrificet Dn̄o. ¶ Dixitq; Moyſes ad Pharaonem:
Conſtitue mihi qñ deprecer pro te, & pro ſeruis tuis,
& ꝓ populo tuo, vt abigant̃ ranę a te, & a domo tua,
& a ſeruis tuis, & a populo tuo, & tm̃ in flumine re-
10 maneãt. ¶ Qui rñdit: Cras. At ille: Iuxta, inquit, verbũ
C tuũ faciã: vt ſcias, qm̃ non eſt ſicut Dn̄s Deus noſter
11 ¶ Et recedẽt ranę a te, & a domo tua, & a ſeruis tuis, &
12 a populo tuo: & tm̃ in flumine remanebunt. ¶ Egreſſi-

‖Sap.17. b.17.

que ſunt Moyſes, & Aaron a Pharaone: & clamauit

Moyses ad Dominum pro spõsione ranarum, quam
13 condixerat Pharaoni. ♀Fecitque Dominus iuxta ver-
D bum Moysi: & mortuæ sunt ranæ de domibus, & de
14 villis, & de agris. ♀Congregaueruntque eas in immē-
15 sos aggeres, & computruit terra. ♀Videns autem Pha-
rao, quod data esset requies, ingrauauit cor suum, &
16 non audiuit eos, sicut præceperat Dominus. ♀Dixit-

que Dominus ad Moysen: Loquere ad Aaron, Exten-
de virgam tuam, & percute puluerem terræ; & sint
17 sciniphes in vniuersa Terra Aegypti. ♀Feceruntque
ita. Et extendit Aaron manum, virgam tenens: per-
cussitq; puluerem terræ, & facti sunt sciniphes in ho-
minibus, & in iumentis. omnis puluis terræ versus
18 est in sciniphes per totam terram Ægypti. ♀Fecerunt-
que similiter malefici incantationibus suis, vt educe-
rent sciniphes: & non potuerunt. erantque sciniphes,
19 tam in hominibus, quam in iumentis. ♀Et dixerunt
E malefici ad Pharaonem: Digitus Dei est hic. Indura-
tumque est cor Pharaonis, & non audiuit eos, sicut
20 præceperat Dominus. ♀Dixit quoque Dominus ad
Moysen: Consurge diluculo, & sta coram Pharaone,
egredietur enim ad aquas: & dices ad eum: Hæc dicit
Dominus, Dimitte populum meum, vt sacrificet mi-
21 hi. ♀Quod si non dimiseris eum, ecce ego immittam
in te, & in seruos tuos, & in populum tuum, & in do-
mos tuas omne genus muscarum: & implebuntur

F domus Aegyptiorum muscis diuersi generis, & vni-
22 uersa terra in qua fuerint. ♀Faciamque mirabilem in
die illa Terram Gessen, in qua populus meus est, vt
non sint ibi muscæ: & scias, quoniam ego Dominus
23 in medio terræ. ♀Ponamque diuisionem inter popu-
lum meum, & populum tuum: cras erit signum istud.
24 ♀Fecitque Dominus ita. ‖Et venit musca grauissima
in domos Pharaonis, & seruorum eius, & in omnem
Terram Aegypti: corruptaque est terra ab huiusmo-
25 di muscis. ♀Vocauitque Pharao Moysen, & Aaron,
& ait eis: Ite, & sacrificate Deo vestro in terra hac.
26 ♀Et ait Moyses: Non potest ita fieri abominationes

‖ Sap. 16. b. 9.

G enim Aegyptiorum immolabimus Domino Deo no-
stro? quod si mactauerimus ea quæ colunt Aegyptij
27 coram eis, lapidibus nos obruent. ♀Viam trium
dierum pergemus in solitudinem: & sacrificabimus
28 Domino Deo nostro, ‖sicut præcepit nobis. ♀Dixit-
que Pharao: Ego dimittam vos, vt sacrificetis Domi-
no Deo vestro in deserto: veruntamen longius ne
29 abeatis: rogate pro me. ♀Et ait Moyses: Egressus a
te, orabo Dominum: & recedet musca a Pharaone, &
a seruis suis, & a populo eius cras: veruntamen noli vltra
fallere, vt non dimittas populum sacrificare Domi-
30 no. ♀Egressusque Moyses a Pharaone, orauit Do-
31 minum. ♀Qui fecit iuxta verbum illius: & abstulit
muscas a Pharaone, & a seruis suis, & a populo eius:
32 non superfuit ne vna quidem. ♀Et ingrauatum est
cor Pharaonis, ita vt nec hac quidem vice dimitte-
ret populum.

‖ Sup. 3. d. 8.

CAPVT IX.

1 A DIxit autem Dominus ad Moysen: Ingredere ad Pharaonem, & loquere ad eum: Hæc dicit Dominus Deus Hebræorum: Dimit-
2 te populum meum, vt sacrificet mihi. ♀Quod si ad-
3 huc renuis, & retines eos: ♀ecce manus mea erit su-
per agros tuos, & super equos, & asinos, & camelos,
4 & boues, & oues pestis valde grauis. ♀Et faciet
Dominus mirabile inter possessiones Israel. & posses-
siones Aegyptiorũ, vt nil omnino pereat ex his quæ
5 pertinent ad filios Israel. ♀Constituitque Dominus
B tempus, dicens: Cras faciet Dominus verbum istud
6 in terra. ♀Fecit ergo Dominus verbum hoc altera
die: mortuaque sunt omnia animantia Aegyptio-
rum: de animalibus vero filiorum Israel nihil omni-
7 no perijt. ♀Et misit Pharao ad videndum: nec erat
quidquam mortuum de his, quæ possidebat Israel.
Ingrauatumque est cor Pharaonis, & non dimisit
8 populum. ♀Et dixit Dominus ad Moysen, & Aa-
ron: Tollite plenas manus cineris de camino, & spar-
9 gat illum Moyses in cœlum coram Pharaone: ♀Sit-
que puluis super omnem Terram Aegypti: erunt e-
nim in hominibus, & iumentis vlcera, & vesicæ tur-
10 gentes in vniuersa Terra Aegypti. ♀Tuleruntque
cinerem de camino, & steterunt coram Pharaone, &
sparsit illum Moyses in cœlum: factaque sunt vlcera
vesicarum turgentium in hominibus, & iumentis.
11 ♀Nec poterant malefici stare coram Moyse propter
vlcera quæ in illis erant, & in omni Terra Aegypti.
12 ♀Indurauitque Dominus cor Pharaonis: & non audi-
C uit eos, sicut locutus est Dominus ad Moysen. ♀Di-
13 xitque Dominus ad Moysen: Mane consurge,
& sta coram Pharaone, & dices ad eum: Hæc di-

cit

cit Dominus Deus Hebræorum, Dimitte populum
14 meum, vt sacrificet mihi: Quia in hac vice mittam omnes plagas meas super cor tuum, & super seruos tuos, & super populum tuum: vt scias, quod non sit
15 similis mei in omni terra. Nunc enim extendens manum, percutiam te, & populum tuum peste, pe-
16 ribisque de terra. ‖ Idcirco autem posui te, vt osten-
D dam in te fortitudinem meam, & narretur nomen

‖ Ro. 9. d. 17.

17 meum in omni terra. Adhuc retines populũ meum.
18 & non vis dimittere eum? En pluam cras hac ipsa hora grandimen multam nimis: qualis non fuit in Aegypto a die qua fundata est, vsque in præsens tem-
19 pus. Mitte ergo iam nunc, & congrega iumenta tua, & omnia quæ habes in agro: homines enim, & iumenta, & vniuersa quæ inuenta fuerint foris, nec

congregata de agris, ceciderítq; super ea grando, mo-
20 rientur. Qui timuit verbum Domini de seruis Pharaonis, fecit confugere seruos suos, & iumenta in do-
21 mos: qui autem neglexit sermonem Domini, dimi
E sit seruos suos, & iumenta in agris. Et dixit Domi-
22 nus ad Moysen: Extende manum tuam in cœlum, vt fiat grando in vniuersa Terra Aegypti super homines, & super iumenta, & super omnem herbam agri
23 in Terra Aegypti. ‖ Extenditque Moyses virgam in cœlum, & Dñs dedit tonitrua, & grandinem, ac discurrentia fulgura super terram: pluitque Dominus
24 grandinem super Terram Aegypti. Et grando, & ignis mixta pariter ferebantur: tantęque fuit magnitudinis, quanta ante nunquam apparuit in vniuersa
25 Terra Aegypti, ex quo gens illa condita est. Et per-
F cussit grando in omni Terra Aegypti cuncta quæ fuerunt in agris ab homine vsque ad iumentum: cunctamque herbam agri percussit grando, & omne li-
26 gnum regionis confregit. Tantum in Terra Gessen,
27 vbi erant filij Israel, grando non cecidit. Misitque Pharao, & vocauit Moysen, & Aaron, dicens ad eos: Peccaui etiam nunc: Dominus iustus: ego & popu-
28 lus meus, impij. Orate Dominum, vt desinant toni-

‖ Sup. 16. c. 16. & 19. d. 19.

trua Dei, & grãdo vt dimittam vos, & nequaquam
29 hic vltra maneatis. Ait Moyses: Cum egressus fuero de vrbe, extendam palmas meas ad Dominum, &

cessabunt tonitrua, & grando non erit: vt scias, quia
30 Domini est terra. Noui autem, quod & tu, & serui
31 tui necdum timeatis Dominum Deum. Linum er-
G go & hordeum læsum est, eo quod hordeum esset vi-
32 rens, & linum iam folliculos germinaret: triticum
33 autẽ, et far non sunt læsa, quia serotina erant. Egressusque Moyses a Pharaone ex vrbe, tetendit manus ad Dominum, et cessauerunt tonitrua, et grando, nec
34 vltra stillauit pluuia super terram. Videns autẽ Pharao, quod cessasset pluuia, et grando, et tonitrua, au-
35 xit peccatum: Et ingrauatum est cor eius, et seruorum illius, et induratum nimis: nec dimisit filios Israel, sicut præceperat Dominus per manum Moysi.

CAPVT X.

1 ET dixit Dominus ad Moysen: Ingredere ad Pha-
A raonem: ego enim indurau cor eius, et seruo-
2 rum illius: vt faciam signa mea hæc in eo: et narres in auribus filij tui, et nepotum tuorum, quoties contriuerim Aegyptios, & signa mea fecerim in
3 eis: et sciatis, quia ego Dominus. Introierunt ergo Moyses, & Aaron ad Pharaonẽ, & dixerunt ei: Hæc dicit Dominus Deus Hebræorum, Vsquequo non vis subijci mihi? dimitte populum meum, vt sacrifi-
4 cet mihi. ‖ Sin autem resistis, & non vis dimittere
B eum: ecce ego inducam cras locustam in fines tuos,
5 quæ operiat superficiem terræ, ne quidquam eius appareat, sed comedatur quod residuum fuerit grandini: corrodet enim omnia ligna quæ germinant in
6 agris. Et implebunt domos tuas, & seruorum tuorum, & omnium Aegyptiorum: quantam non viderunt patres tui, & aui, ex quo orti sunt super terram, vsque in præsentem diem. Auertitque se, & e-
7 gressus est a Pharaone. Dixerunt autem serui Pharaonis ad eum: Vsquequo patiemur hoc scandalum? dimitte homines, vt sacrificent Domino Deo suo.
8 nonne vides, quod perierit Aegyptus? Reuoca-
C ueruntque Moysen, & Aaron ad Pharaonem: qui dixit eis. Ite, sacrificate Domino Deo vestro: quinam
9 sunt qui ituri sunt? Ait Moyses: Cum paruulis nostris, et senioribus pergemus, cum filijs, et filiabus, cum ouibus, et armentis. est enim solemnitas Do-
10 mini Dei nostri. Et respondit Pharao: Sic Dominus sit vobiscum, quomodo ego dimittam vos, et paruulos vestros. cui dubium est, quod pessime cogi-
11 tetis? Non fiet ita: sed ite tantum viri, et sacrificate Domino: hoc enim et ipsi petistis. Statimque
12 eiecti sunt de conspectu Pharaonis. Dixit au-

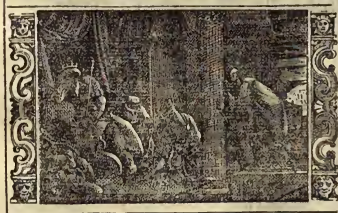
‖ Sap. 16. b. 19.

tem

D tem Dominus ad Moyſen: Extende manum tuam ſuper Terram Aegypti ad locuſtam, vt aſcendat ſuper eam, & deuoret omnem herbam quæ reſidua 13 fuerit grandini. ¶ Et extendit Moyſes virgam ſuper Terram Aegypti: & Dominus induxit ventum vrentem tota die illa, & nocte: & mane facto, ventus 14 vrens leuauit locuſtas. ¶ Quæ aſcenderunt ſuper vniuerſam Terram Aegypti: & ſederunt in cunctis finibus Aegyptiorum innuumerabiles, quales ante illud tempus non fuerant, nec poſtea futuræ ſunt. 15 ¶ Operueruntque vniuerſam ſuperficiem terræ, va-

E ſtantes omnia. Deuorata eſt igitur herba terræ, & quidquid pomorum in arboribus fuit, quæ grando dimiſerat: nihilque omnino virens relictum eſt in 16 lignis, & in herbis terræ, in cuncta Aegypto. ¶ Quam ob rem feſtinus Pharao, vocauit Moyſen & Aaron, & dixit eis: Peccaui in Dominum Deum ve- 17 ſtrum, & in vos. ¶ Sed nunc dimittite peccatum mihi etiam hac vice, & rogate Dominum Deum ve- 18 ſtrum, vt auferat a me mortem iſtam. ¶ Egreſſuſque Moyſes de conſpectu Pharaonis, orauit Domi- 19 num. ¶ Qui flare fecit ventum ab Occidente ve- F hementiſſimum, & arreptam locuſtam proiecit in Mare rubrum: non remanſit ne vna quidem in cun- 20 ctis finibus Aegypti. ¶ Et indurauit Dominus cor 21 Pharaonis, nec dimiſit filios Iſrael. ¶ Dixit autem Dominus ad Moyſen: Extende manum tuam in cœlum: & ſint tenebræ ſuper Terram Aegypti, tam 22 denſæ, vt palpari queant. ¶ Extenditque Moyſes manum in cœlum: & factæ ſunt tenebræ horribiles in

23 vniuerſa Terra Ægypti tribus diebus. ¶ ‖ Nemo vidit fratrem ſuum, nec mouit ſe de loco in quo erat: ‖ vbicunque autem habitabant filij Iſrael, lux erat. 24 ¶ Vocauitque Pharao Moyſen, & Aaron, & dixit eis: G Ite, ſacrificate Domino: oues tantum veſtræ, & armenta remaneant, paruuli veſtri eant vobiſcum. 25 ¶ Ait Moyſes: Hoſtias quoque & holocauſta dabis 26 nobis, quæ offeramus Domino Deo noſtro. ¶ Cuncti greges pergent nobiſcum non remanebit ex eis vngula: quæ neceſſaria ſunt in cultum Domini Dei noſtri: præſertim cum ignoremus quid debeat im- 27 molari, donec ad ipſum locum perueniamus. ¶ Indurauit autem Dominus cor Pharaonis, & noluit 28 dimittere eos. ¶ Dixitque Pharao ad Moyſen: Recede a me, & caue ne vltra videas faciem meam: 29 quocunque die apparueris mihi, morieris. ¶ Reſpondit Moyſes: Ita fiet, vt locutus es: non videbo vltra faciem tuam.

‖ Sap. 17. a. 2.

‖ Sap. 18. a. 1.

CAPVT XI.

1 A ET dixit Dominus ad Moyſen: Adhuc vna plaga tangam Pharaonem, & Aegyptum, & poſt 2 hæc dimittet vos, & exire compellet. ¶ ‖ Dices ergo omni plebi, vt poſtulet vir ab amico ſuo, & mu- 3 lier a vicina ſua vaſa argentea, & aurea. ¶ Dabit autem Dominus gratiam populo ſuo coram Aegyptijs. ‖ Fuitque Moyſes vir magnus valde in terra Aegypti coram ſeruis Pharaonis, & omni populo. 4 ¶ Et ait: Hæc dicit Dominus: Media nocte ingrediar B in Aegyptum: ¶ & morietur omne primogenitum 5 in Terra Aegyptiorum, a primogenito Pharaonis, qui ſedet in ſolio eius, vſque ad primogenitum ancillæ, quæ eſt ad molam, & omnia primogenita iu- 6 mentorum. ¶ Eritque clamor magnus in vniuerſa C Terra Aegypti, qualis nec ante fuit, nec poſtea fu- 7 turus eſt. ¶ Apud omnes autem filios Iſrael non mutiet canis ab homine, vſque ad pecus: vt ſciatis, quanto miraculo diuidat Dominus Aegyptios, & 8 Iſrael. ¶ Deſcendentque omnes ſerui tui iſti ad me, D adorabunt me, dicentes: Egredere tu, & omnis populus, qui ſubiectus eſt tibi: poſt hæc egredie- 9 mur. Et exiuit a Pharaone iratus nimis. ¶ Dixit autem Dominus ad Moyſen: Non audiet vos Pha- 10 rao, vt multa ſigna fiant in Terra Aegypti. ¶ Moyſes autem, & Aaron fecerunt omnia oſtenta, quæ ſcripta ſunt, coram Pharaone: & indurauit Dominus cor Pharaonis, nec dimiſit filios Iſrael de terra ſua.

‖ Sup. 3. c. 22. Infr. 12. e. 35.

‖ Eccl. 45. a. 1.

Sap. 18. b. 11.

CAPVT XII.

1 A DIxit quoque Dominus ad Moyſen, & Aaron in terra Aegypti: ¶ Menſis iſte vobis 2 principium menſium. primus erit in men- 3 ſibus anni. ¶ Loquimini ad vniuerſum cœtum filiorum Iſrael, & dicite eis: Decima die menſis huius tollat vnuſquiſque agnum per familias, & do- 4 mos ſuas. ¶ Sin autem minor eſt numerus, vt ſufficere poſſit ad veſcendum agnum; aſſumet vicinum ſuum, qui iunctus eſt domui ſuæ, iuxta numerum animarum, quæ ſufficere poſſunt ad eſum

agni.

5 agni. ♀ Erit autem agnus absque macula, masculus, anniculus: iuxta quem ritum tolletis, & hœdum.
6 ♀ Et seruabitis eum vsque ad quartamdecimam diẽ mensis huius: immolabitque eum vniuersa multitu-
7 do filiorum Israel ad vesperam. ♀ Et sument de sanB guine eius, ac ponent super vtrunque postem, & in superliminaribus domorum, in quibus comedent
8 illum. ♀ Et edent carnes nocte illa assas igni, & azy-
9 mos panes, cum lactucis agrestibus. ♀ Non comedetis ex eo crudum quid, nec coctum aqua, sed tantum assum igni: caput cum pedibus eius, & intesti-
10 nis vorabitis. ♀ Nec remanebit quidquam ex eo vsque mane. si quid residuum fuerit, igne combure-
11 tis. ♀ Sic autem comedetis illum. Renes vestros accingetis, & calceamenta habebitis in pedibus, tenentes baculos in manibus, & comedetis festinan-
12 ter: est enim Phase (id est transitus) Domini. ♀ Et transibo per Terram Aegypti nocte illa, percutiamque omne primogenitum in Terra Aegypti ab homine vsque ad pecus: & in cunctis dijs Aegypti fa-
13 ciam iudicia, ego Dominus. ♀ Erit autem sanguis vobis in signum in ædibus, in quibus eritis: & videbo sanguinem, & transibo vos: nec erit in vobis plaga disperdens, quando percussero Terram Aegypti.
14 ♀ Habebitis autem hunc diem in monumentum: &
C celebrabitis eam solemnem Domino in generationi-
15 bus vestris cultu sempiterno. ♀ Septem diebus azyma comedetis: in die primo non erit fermẽtum in domibus vestris. quicunque comederit fermentatum, peribit anima illa de Israel, a primo die vsque ad diẽ
16 septimum. ♀ Dies prima erit sancta, atque solemnis, & dies septima eadem festiuitate venerabilis: nihil operis facietis in eis, exceptis his quæ ad vescendum
17 pertinent. ♀ Et obseruabitis azyma: in eadem enim ipsa die educam exercitum vestrum de Terra Aegypti, & custodietis diem istum in generationes vestras ri-
18 tu perpetuo. ♀ ‖ Primo mense, quartadecima die mẽsis ad vesperam comedetis azyma vsque ad diem vicesimamprimam eiusdem mensis ad vesperam.

Leu. 23. 5. Nu. 28. 16.

19 ♀ Septem diebus fermentum non inuenietur in domibus vestris: qui comederit fermentatum, peribit anima eius de cœtu Israel, tam de aduenis, quam de
20 indigenis terræ. ♀ Omne fermentatum non comede-
21 tis: in cunctis habitaculis vestris edetis azyma. ♀ Vo-
D cauit autem Moyses omnes seniores filiorum Israel, & dixit ad eos: Ite tollentes animal per familias ve-
22 stras, & immolate Phase. ♀ ‖ Fasciculumque hyssopi tingite in sanguine qui est in limine, & aspergite ex eo superliminare, & vtrunque postem: nullus vestrũ

Heb. 11. 28.

23 egrediatur ostium domus suæ vsque mane. ♀ Transibit enim Dominus percutiens Aegyptios: cumque viderit sanguinem in superliminari, & in vtroque poste, transcendet ostium domus, & non sinet per-
24 cussorem ingredi domos vestras, & lædere. ♀ Custodi verbum istud legitimum tibi, & filijs tuis vsque
25 in æternum. ♀ Cumque introieritis terram, quam Dominus daturus est vobis, vt pollicitus est, obser-
26 uabitis ceremonias istas. ♀ Et cum dixerint vobis
27 filij vestri, Quæ est ista religio? ♀ Dicetis eis, Victima transitus Domini est, quando transibit super domos filiorum Israel in Ægypto, percutiẽs Ægyptios, & domos nostras liberans. Incuruatusque populus
28 adorauit. ♀ Et egressi filij Israel fecerunt sicut præ-
29 ceperat Dominus Moysi, & Aaron. ♀ Factum est autem in noctis medio, percussit Dominus omne pri-
E mogenitum in Terra Ægypti, a primogenito Pharaonis, qui in solio eius sedebat, ‖ vsque ad primogenitum captiuæ, quæ erat in carcere, & omne primo-

‖ Sap. 18. b. 9. & 11. b. 15.

30 genitum iumentorum. ♀ Surrexitque Pharao nocte, & omnes serui eius, cunctaque Ægyptus: & ortus est clamor magnus in Ægypto: neque enim erat do-
31 mus in qua non iaceret mortuus. ♀ Vocatisque Pharao, Moyse & Aaron nocte, ait: Surge, & egredimini

a populo meo: vos & filij Israel: ite, immolate Do-
32 mino, sicut dicitis: ♀ Oues vestras, & armenta assumi-
33 te, vt petieratis, & abeuntes benedicite mihi. ♀ Vrgebantque Ægyptij populum de terra exire velociter,
34 dicentes: Omnes moriemur. ♀ Tulit igitur populus conspersam farinam antequam fermentaretur: & li-
35 gans in pallijs, posuit super humeros suos. ♀ Feceruntque filij Israel ‖ sicut præceperat Moyses: & petierunt ab Ægyptijs vasa argentea, & aurea, vestemque plu-

‖ Sup. 11. 1.

36 rimam. ♀ Dominus autem dedit gratiam populi

coram Ægyptijs, vt commodarent eis: & spoliaue-
37 runt Ægyptios. ♀ Profectique sunt filij Israel de Ra-
F messe in Socoth, sexcenta fere millia peditum viro-
38 rum, absque paruulis. ♀ Sed & vulgus promiscuum innumerabile ascendit cum eis, oues & armenta,
39 & animantia diuersi generis multa nimis. ♀ Coxeruntque farinam, quam dudum de Ægypto conspersam tulerant, & fecerunt subcinericios panes azymos: neque enim poterant fermentari cogentibus exire Aegyptijs, & nullam facere sinentibus moram: nec pulmenti quidquam occurrerat præ-
40 parare. ♀ Habitatio autem filiorum Israel qua manserunt in Aegypto fuit quadringentorum triginta
41 annorum. ♀ Quibus expletis, eadem die egressus est omnis exercitus Domini de Terra Aegypti.
42 ♀ Nox ista est obseruabilis Domino, quando eduxit eos de Terra Aegypti: hanc obseruare debent omnes
43 filij Israel in generationibus suis. ♀ Dixitq; Dominus
G ad Moysen, & Aaron: Hæc est religio Phase. Omnis

alieni-

44 alienigena non comedet ex eo. ¶ Omnis autem ser-
45 uus emptitius circuncidetur, & sic comedet. ¶ Adue-
46 na, & mercenarius non edent ex eo. ¶ || In vna domo
comedetur, nec efferetis de carnibus eius foras, || nec
47 os illius confringetis. ¶ Omnis cœtus filiorum Israel
48 faciet illud. ¶ Quod si quis peregrinorum in vestram
voluerit transire coloniam, & facere Phase Domini;
circumcidetur prius omne masculinum eius, & tunc
rite celebrabit: eritque sicut indigena terræ. si quis au
49 tem circuncisus non fuerit, non vescetur ex eo. ¶ Ea-
dem lex erit indigenæ, & colono qui peregrinatur a-
50 pud vos. ¶ Feceruntque omnes filij Israel, sicut præce-
51 perat Dominus Moysi, & Aaron. ¶ Et eadem die edu-
xit Dñs filios Israel de Terra Ægypti per turmas suas.

Num. 9. 12. Ioan. 19. 36.

CAPUT XIII.

1 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:
A ¶ || Sanctifica mihi omne primogenitum quod
2 aperit vuluam in filijs Israel, tam de homini-
bus, quam de iumentis: mea sunt enim omnia. ¶ Et
3 ait Moyses ad populum: Mementote diei huius in
qua egressi estis de Ægypto, & de domo seruitutis,
quoniam in manu forti eduxit vos Dominus de lo-
co isto: vt non comedatis fermentatum panem. ¶ Ho-
4 die egredimini mense nouarum frugum. ¶ Cumque
5 introduxerit te Dominus in Terram Chananæi, &
Hethæi, & Amorrhæi, & Heuæi, & Iebusæi, quam iu-
rauit patribus tuis, vt daret tibi terram fluentem la-
cte, & melle, celebrabis hunc morem sacrorum men-
6 se isto. ¶ Septem diebus vesceris azymis: & in die se-
7 ptimo erit solemnitas Domini. ¶ Azyma comedetis
septem diebus, non apparebit apud te aliquid fermē-
8 tatum, nec in cunctis finibus tuis. ¶ Narrabisque fi-
B lio tuo in die illo, dicens: Hoc est quod fecit mihi Do
9 minus, quando egressus sum de Ægypto. ¶ Et erit qua
si signum in manu tua, & quasi monimentum ante
oculos tuos: & vt lex Domini semper sit in ore tuo:
in manu enim forti eduxit te Dominus de Ægypto.
10 ¶ Custodies huiuscemodi cultum statuto tempore a
11 diebus in dies. ¶ Cumque introduxerit te Dominus
in Terram Chananæi, sicut iurauit tibi, & patribus
12 tuis, & dederit tibi eam: ¶ || separabis omne quod a-
perit vuluam Domino, & quod primitiuum est in
pecoribus tuis: quidquid habueris masculini sexus,
13 consecrabis Domino. ¶ Primogenitum asini muta-
bis oue: quod si non redemeris, interficies. Omne
autem primogenitum hominis de filijs tuis, pretio
14 redimes. ¶ Cumque interrogauerit te filius tuus cras,
C dicens: Quid est hoc? Respondebis ei: In manu
forti eduxit nos Domiuus de Terra Ægypti, de
15 domo seruitutis. ¶ Nam cum induratus esset Pha-
rao, & nollet nos dimittere, occidit Dominus om-

|| Inf. 34. c. 9. Num. 8. c. 16. Luc. 2. d. 23. Leuit. 27. c. 26.

|| Infr. 22. d. 29. & 34. c. 19. Ezec. 44. g. 30.

ne primogenitum in Terra Ægypti, a primogenito
hominis vsque ad primogenitum iumentorum: id-
circo immolo Domino omne quod aperit vuluam
masculini sexus, & omnia primogenita filiorum
16 meorum redimo. ¶ Erit igitur quasi signum in ma-
nu tua, & quasi appensum quid, ob recordationem,
inter oculos tuos: eo quod in manu forti eduxit
17 nos Dominus de Aegypto. ¶ Igitur cum emisisset
Pharao populum, non eos duxit Deus per viam
Terræ Philistijm quæ vicina est: reputans ne forte
pœniteret eum, si vidisset aduersum se bella consur-
18 gere, & reuerteretur in Aegyptum. ¶ Sed circun-
D duxit per viam deserti, quæ est iuxta Mare rubrum:
& armati ascenderunt filij Israel de Terra Aegypti

19 ¶ Tulit quoque Moyses ossa Ioseph secum: eo quod
adiurasset filios Israel, dicens: || Visitabit vos Deus,
20 efferte ossa mea hinc vobiscum. ¶ Profectique de
Socoth, castrametati sunt in Etham in extremis fi-
21 nibus solitudinis. ¶ Dominus autem præcedebat eos
ad ostendendam viam per diem in columna nubis,
& per noctem in columna ignis: vt dux esset itineris
22 vtroque tempore. ¶ Nunquam defuit columna nu-
bis per diem, nec columna ignis per noctem, coram
populo.

|| Gen. 50. d. 25. Num. 14. c. 21. 1. Cor. 10. a. 1. Neh. 9. c. d. 19.

CAPUT XIIII.

1 Locutus est autem Dominus ad Moysen, di-
A cens: ¶ Loquere filijs Israel: Reuersi castra-
2 metentur e regione Phihairoth, quę est inter
Magdalum, & mare, contra Beelsephon: in conspe-
3 ctu eius castra ponetis super mare. ¶ Dicturusque
est Pharao super filijs Israel: Coarctati sunt in terra,
4 conclusit eos desertum. ¶ Et indurabo cor eius, ac
persequetur vos: & glorificabor in Pharaone, & in
omni exercitu eius: scientque Aegyptij, quia ego
5 sum Dominus. Feceruntque ita. ¶ Et nunciatum
B est regi Aegyptiorum, quod fugisset populus: immu-
tatumque est cor Pharaonis, & seruorum eius super
populo, & dixerunt: Quid voluimus facere, vt di-
6 mitteremus Israel, ne seruiret nobis? ¶ Iunxit ergo
7 currum, & oēm populum suū assumpsit secum. ¶ Tu-
litque sexcentos currus electos, & quidquid in Aegy
8 pto curruum fuit: & duces totius exercitus. ¶ Indura-
uitque Dominus cor Pharaonis regis Aegypti, &
persecutus est filios Israel: at illi egressi erant in manu
9 excelsa. ¶ Cumque persequerentur Aegyptij vesti-
gia præcedentium, repererunt eos in castris super ma
re: omnis equitatus, & currus Pharaonis, & vniuer-
sus exercitus erāt in Phihairoth, contra Beelsephon.
10 ¶ Cumq; appropinquasset Pharao, leuātes filij Israel
C oculos, viderūt Aegyptios post se: & timuerūt valde,
11 clamaueruntque ad Dñm, ¶ & dixerunt ad Moysen:

|| 1. Mac. 4. a. 9. Ios. 24. b. 6.

Forſitan non erant ſepulchra in Aegypto, ideo tuliſti nos, vt moreremur in ſolitudine? quid hoc facere vo-
12 luiſti, vt educeres nos ex Aegypto? ♀ Nonne iſte eſt ſermo, quem loquebamur ad te in Aegypto, dicentes, Recede a nobis, vt ſeruiamus Aegyptijs? multo enim melius erat ſeruire eis, quam mori in ſolitudi-
13 ne. ♀ Et ait Moyſes ad populum: Nolite timere, ſtate, & videte magnalia Domini, quæ facturus eſt hodie. Ægyptios enim quos nunc videtis, nequaquam vl-
14 tra videbitis vſque in ſempiternum. ♀ Dominus pu-
15 gnabit pro vobis, & vos tacebitis. ♀ Dixitque Dominus ad Moyſen: Quid clamas ad me? Loquere fi-
16 lijs Iſrael, vt proficiſcantur: ♀ Tu autem eleua vir-
D gam tuam, & extende manum tuam ſuper mare, & diuide illud: vt gradiantur filij Iſrael in medio mari
17 per ſiccum. ♀ Ego autem indurabo cor Aegyptiorum, vt perſequantur vos: & glorificabor in Pharaone, & in omni exercitu eius, & in curribus, & in equi-
18 tibus illius. ♀ Et ſcient Aegyptij, quia ego ſum Dominus, cum glorificatus fuero in Pharaone, & in cur-
19 ribus, atque in equitibus eius. ♀ Tollenſque ſe Angelus Dei, qui præcedebat caſtra Iſrael, abijt poſt eos: & cum eo pariter columna nubis, priora dimittens
20 poſt tergum, ♀ ſtetit inter caſtra Aegyptiorum, & ca-
E ſtra Iſrael: & erat nubes tenebroſa, & illuminans noctem, ita vt ad ſe inuicem toto noctis tempore acce-
21 dere non valerent. ♀ Cumque extendiſſet Moyſes manum ſuper mare, abſtulit illud Dominus, flante vento vehementi, & vrente tota nocte, & vertit in
22 ſiccum: ‖ diuiſaque eſt aqua. ♀ ‖ Et ingreſſi ſunt filij Iſrael per medium ſicci maris: erat enim aqua quaſi
23 murus a dextra eorum, & læua. ♀ Perſequenteſque Aegyptij ingreſſi ſunt poſt eos, & omnis equitatus Pharaonis, currus eius, & equites per medium ma-
24 ris. ♀ Iamque aduenerat vigilia matutina: ‖ & ecce
F reſpiciens Dominus ſuper caſtra Aegyptiorum per columnam ignis, & nubis, interfecit exercitum eo-
25 rum, ♀ & ſubuertit rotas curruum, ferebanturque in

Pſal. 77. b. 13. & 104. d. 36 Pſal. 113. a. 3.

‖ 1. Cor. 10. a. 1. ‖ Heb. 11 d. 29.

‖ Sap. 18 b. 15.

profundum. Dixerunt ergo Aegyptij: Fugiamus Iſraelem: Dominus enim pugnat pro eis contra nos.
26 ♀ Et ait Dominus ad Moyſen: Extende manum tuam ſuper mare, vt reuertantur aquæ ad Aegyptios ſu-
27 per currus, & equites eorum. ♀ Cumque extendiſſet Moyſes manum contra mare, reuerſum eſt primo diluculo ad priorem locum: fugientibuſque Aegyptijs occurrerunt aquæ, & inuoluit eos Dñs in medijs flu-
28 ctibus. ♀ Reuerſæq; ſunt aquę, & operuerũt currus, & equites cuncti exercitus Pharaonis, qui ſequẽtes in-
G greſſi fuerãt mare: nec vnus quidem ſuperfuit ex eis.
29 ♀ Filij aũt Iſrael perrexerũt ꝑ mediũ ſicci maris, & a-
30 quę eis erãt quaſi ꝑ muro a dextris, & a ſiniſtris. ♀ Liberauitque Dñs in die illa Iſrael de manu Aegyptio-
31 rũ. ♀ Et viderunt Aegyptios mortuos ſuper littus maris, & manum magnam, quam exercuerat Dominus contra eos: timuitque populus Dominum, & crediderunt Domino, & Moyſi ſeruo eius.

CAPVT XV.

1 TVnc cecinit Moyſes, & filij Iſrael carmen
A hoc Domino, & dixerunt.
Cantemus Domino: glorioſe enim magnificatus eſt, equum & aſcenſorem deiecit in mare.
2 ♀ ‖ Fortitudo mea, & laus mea Dominus: & factus eſt mihi in ſalutem: iſte Deus meus, & glorificabo eum; Deus patris mei, & exaltabo eum.
3 ♀ Dominus quaſi vir pugnator, omnipotens nomen eius.
4 ♀ Currus Pharaonis, & exercitum eius proiecit in mare: electi principes eius ſubmerſi ſunt in Mari rubro.
5 ♀ Abyſſi operuerunt eos: deſcenderunt in profundum quaſi lapis.
6 ♀ Dextera tua Domine magnificata eſt in fortitudine: dextera tua Domine percuſſit inimicum.
7 ♀ Et in multitudine gloriæ tuę depoſuiſti aduerſarios tuos: miſiſti iram tuam, quæ deuorauit eos, ſicut ſtipulam.
8 ♀ Et in ſpiritu furoris tui congregatæ ſunt aquæ:
B ſtetit vnda fluẽs, cõgregatę ſũt abyſſi in medio mari.
9 ♀ Dixit inimicus: Perſequar, & comprehendam, diuidam ſpolia, implebitur anima mea: euaginabo gladium meum, interficiet eos manus mea.
10 ♀ Flauit ſpiritus tuus, & operuit eos mare: ſubmerſi ſunt quaſi plumbum in aquis vehementibus.
11 ♀ Quis ſimilis tui in fortibus Domine? quis ſimilis tui, magnificus in ſanctitate, terribilis atque laudabilis, faciens mirabilia?
12 ♀ Extendiſti manum tuam, & deuorauit eos terra.
13 ♀ Dux fuiſti in miſericordia tua populo quem redemiſti: & portaſti eum in fortitudine tua, ad habitaculum ſanctum tuum.
13 ♀ Aſcenderũt populi, & irati ſunt: dolores obtinuerunt habitatores Philiſtijm.
15 ♀ Tunc conturbati ſunt principes Edom: robuſtos Moab obtinuit tremor, obriguerunt omnes habitatores Chanaan.
16 ♀ Irruat ſuper eos formido, & pauor, in magnitudine brachij tui.
C Fiant immobiles quaſi lapis: donec pertranſeat populus tuus Domine, donec pertranſeat populus tuus iſte quem poſſediſti.
17 ♀ Introduces eos, & plantabis in monte hæreditatis tuæ, firmiſſimo habitaculo tuo, quod operatus

‖ Sap. 10. d. 15. Iſa. 12. a. 2. Pſal. 117 c. 14.

es Domine: sanctuarium tuum Domine, quod firmauerunt manus tuæ.

18 ¶Dominus regnabit in æternum, & vltra.

19 ¶Ingressus est enim eques Pharao cum curribus, & equitibus eius in mare: & reduxit super eos Dominus aquas maris: filij autem Israel ambulauerunt per sic-

20 cum in medio eius. ¶Sumpsit ergo Maria Prophetissa soror Aaron tympanum in manu sua: egressæque sunt omnes mulieres post eam cum tympanis & cho-

21 ris: ¶quibus præcinebat, dicens.

Cantemus Domino, gloriose enim magnificatus est, equum & ascensorem eius deiecit in mare.

22 ¶Tulit autem Moyses Israel de Mari rubro, & egressi

D sunt in desertum Sur: ambulaueruntque tribus diebus

23 per solitudinem, & non inueniebant aquam. ¶Et venerunt in Mara, nec poterant bibere aquas de Mara, eo quod essent amaræ: vnde, & congruum loco

nomen imposuit, vocans illum Mara, id est, amari-

24 tudinem. ¶Et murmurauit populus contra Moysen,

25 dicens: Quid bibemus? ¶At ille clamauit ad Dominum, qui ostendit ei lignum: quod cum misisset in aquas, in dulcedinem versæ sunt. || ibi constituit ei

|| Iudith 5.c.15. Eccl. 38. a.5.

26 præcepta, atq; iudicia, & ibi tentauit eum, ¶dicens: Si audieris vocem Domini Dei tui, & quod rectum est coram eo feceris, & obedieris mandatis eius, custodierisque omnia præcepta illius; cunctum lãguorem quem posui in Aegypto, non inducam super te. ego

||Num.13 b.9.

27 enim Dominus sanator tuus. ¶|| Venerunt autem in Elim filij Israel, vbi erant duodecim fontes aquarum, & septuaginta palmæ: & castrametati sunt iuxta aquas.

CAPVT XVI.

Sap. 11. a.1.

1 A PRofectique sunt de Elim, & venit omnis multitudo filiorum Israel in desertum Sin, quod est inter Elim & Sinai: quintodecimo die mensis secundi, postquam egressi sunt de Terra Æ-

2 gypti. ¶Et murmurauit omnis congregatio filiorum

3 Israel contra Moysen, & Aaron in solitudine. ¶Dixeruntque filij Israel ad eos: Vtinam mortui essemus per manum Domini in Terra Aegypti, quando sedebamus super ollas carnium, & comedebamus panem in saturitate: Cur induxistis nos in desertum istud, vt occideretis omnem multitudinem fame?

4 ¶ Dixit autem Dominus ad Moysen: Ecce ego

B pluam vobis panes de cœlo: egrediatur populus, & colligat quæ sufficiunt per singulos dies: vt tentem

5 eum vtrum ambulet in lege mea, an non. ¶Die autẽ sexto parent quod inferant: & sit duplum quam col-

6 ligere solebant per singulos dies. ¶Dixeruntq; Moyses, & Aaron ad omnes filios Israel: Vespere scietis, q;

7 Dominus eduxerit vos de terra Aegypti: ¶& mane videbitis gloriam Domini: audiuit enim murmur vestrum contra Dominum: nos vero quid sumus, quia

8 mussitastis contra nos? ¶Et ait Moyses: Dabit vobis Dominus vespere carnes edere, & mane panes in saturitate: eo quod audierit murmurationes vestras, quibus murmurati estis contra eum: nos enim quid sumus? nec contra nos est murmur vestrum, sed con-

9 tra Dominum. ¶Dixit quoque Moyses ad Aaron:

C Dic vniuersæ congregationi filiorum Israel: Accedite coram Domino: audiuit enim murmur ve-

10 strum. ¶Cumque loqueretur Aaron ad omnem cœtum filiorum Israel, respexerunt ad solitudinem.

11 Et ecce gloria Domini apparuit in nube. ¶ Locu-

12 tus est autem Dominus ad Moysen, dicens: ¶|| Audiui murmurationes filiorum Israel, loquere ad eos: Vespere comedetis carnes, & mane saturabimini panibus, scietisque quod ego sum Domi-

13 nus Deus vester. ¶Factum est ergo vespere, & ascen-

dens coturnix cooperuit castra: mane quoque ro

14 iacuit per circuitum castrorum. ¶Cumque operuis-

D set superficiem terræ, || apparuit in solitudine minutum, & quasi pilo tusum in similitudinem prui-

15 næ super terram. ¶ Quod cum vidissent filij Israel, dixerunt ad inuicem: Manhu? quod significat, Quid est hoc? ignorabant enim quid esset. Quibus ait

D Moyses:

1. Cor. 10.a.3.

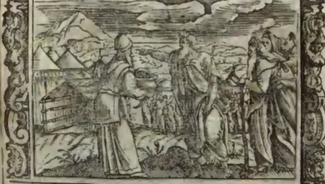
Moyses: ‖ Iste est panis, quem Dominus dedit vobis
16 ad vescendum. ⁋ Hic est sermo, quem præcepit Dominus: Colligat vnusquisq; ex eo quantũ sufficit ad vescendũ: gomor per singula capita. iuxta numerum animarũ vestrarum, q̃ habitãt in tabernaculo, sic tol-
17 letis. ⁋ Feceruntque ita filij Israel, & collegerunt, alius
18 plus, alius minus. ⁋ Et mensi sunt ad mensuram go-

‖ 2. Cor. 8.d.15.

E mor: ‖ nec qui plus collegerãt, habuit amplius: nec qui minus parauerat, reperit minus: sed singuli iuxta
19 id quod edere poterant, congregauerunt. ⁋ Dixitque
20 Moyses ad eos: Nullus relinquat ex eo in mane. ⁋ Qui non audierunt eum, sed dimiserunt quidam ex eis vsque mane, & scatere cœpit vermibus, atque compu-
21 truit: & iratus est contra eos Moyses. ⁋ Colligebant autem mane singuli quantum sufficere poterat ad ve-
22 scendũ: cumq; incaluisset Sol, liquefiebat. ⁋ In die autem sexta collegerunt cibos duplices, id est, duo gomor per singulos homines: venerunt autem omnes
23 principes multitudinis, & narrauerunt Moysi. ⁋ Qui ait eis: Hoc est, quod loquutus est Dominus: Requies Sabbati sanctificata est Domino cras. quodcunque operandum est, facite: & quæ coquenda sunt, coquite: quidquid autem reliquum fuerit, reponite vsq; in
24 mane. ⁋ Feceruntq; ita vt præceperat Moyses, & non
25 computruit, neque vermis inuentus est in eo. ⁋ Dixit-
F que Moyses: Comedite illud hodie, quia Sabbatũ est
26 Dñi: non inuenietur hodie in agro. ⁋ Sex diebus colligite: in die autem septimo sabbatũ est Domini, idcir-

27 co non inuenietur. ⁋ Venitque septima dies: & egressi
28 de populo, vt colligerent, non inuenerunt. ⁋ Dixit autem Dominus ad Moysen: Vsquequo non vultis cu-
29 stodire mandata mea, & legem meã? ⁋ Videte, ꝙ Dñs dederit vobis sabbatum, & propter hoc die sexta tribuit vobis cibos duplices: maneat vnusquisq; apud semetipsum: nullus egrediať de loco suo die septimo.
30 ⁋ Et sabbatizauit populus die septimo. ⁋ Appellauitq;
31 domus Israel nomen eius Man, quod erat quasi se-

men coriandri album, gustusque eius quasi simil[a]
32 cum melle. ⁋ Dixit autẽ Moyses: Iste est sermo quem præcepit Dominus: Imple gomor ex eo, & custodia-
G tur in futuras retro generationes: vt nouerint panem, quo alui vos in solitudine, quãdo educti estis de Ter-
33 ra Aegypti. ⁋ Dixitque Moyses ad Aaron: Sume vas vnum, & mitte ibi Man, quantum potest capere gomor: & repone coram Domino ad seruandum in ge-
34 nerationes vestras, ⁋ sicut præcepit Dominus Moysi. Posuitque illud Aaron in tabernaculo reseruandum.
35 ⁋ ‖ Filij autem Israel comederunt Man quadraginta annis: donec venirent in terram habitabilem: hoc cibo aliti sunt, vsquequo tangerent fines Terræ Cha-
36 naan. ⁋ Gomor autem decima pars est ephi.

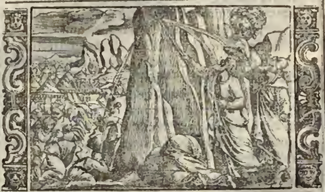
‖ Neh.9. d.15. Iudith 5. c.15.

CAPVT XVII.

1 IGitur profecta omnis multitudo filiorum Israel
A de deserto Sin, per mansiones suas, iuxta sermonem Domini, castrametati sunt in Raphidim,
2 vbi non erat aqua ad bibendum populo. ⁋ ‖ Qui iurgatus contra Moysen, ait: Da nobis aquam, vt bibamus. Quibus respondit Moyses: Quid iurgamini
3 contra me? cur tentatis Dominum? ⁋ Sitiuit ergo ibi populus præ aquæ penuria, & murmurauit contra Moysen, dicens: Cur fecisti nos exire de Aegypto, vt occideres nos, & liberos nostros, ac iumen-
4 ta siti? ⁋ Clamauit autem Moyses ad Dominum,
B dicens: Quid faciam populo huic? adhuc paulu-
5 lum, & lapidabit me. ⁋ Et ait Dominus ad Moysen: Antecede populum, & sume tecum de senioribus Israel, & virgam qua ‖ percussisti fluuium, tol-
6 le in manũ tua, & vade. ⁋ ‖ En ego stabo ibi coram te, supra petram Horeb: percutiesque petram, & exibit ex ea aqua, vt bibat populus. Fecit Moy-

‖ Nume. 20.a.4.

‖ Sup. 14. c.20. ‖ Psal.77. b.15. 1.Cor.10. a.4.

7 ses ita coram senioribus Israel. ⁋ Et vocauit nomen loci illius, Tentatio, propter iurgium filiorum Is-
C rael, & quia tentauerunt Dominum, dicentes: Est ne
8 Dominus in nobis, an non? ⁋ ‖ Venit autem Amalec,

‖ Iudith 4.d.12. Sap. 11. a.3. Deut. 25 d.17. 1.Reg 15 a.2.

9 & pugnabit contra Israel in Raphidim. ⁋ Dixitque Moyses ad Iosue: Elige viros, & egressus, pugna

contra

contra Amalec: cras ego stabo in vertice collis, ha-
10 bens virgam Dei in manu mea. ⁋ Fecit Iosue, vt locu-
tus erat Moyses, & pugnauit contra Amalec: Moy-
ses autem, & Aaron, & Hur ascenderunt super verti-
11 cem collis. ⁋ Cumq; leuaret Moyses manus, vincebat
Israel: sin autem paululum remisisset, superabat Ama-
12 lec. ⁋ Manus autem Moysi erant graues. Sumentes
igitur lapidem, posuerunt subter eum, in quo sedit:
Aaron autẽ & Hur sustentabant manus eius ex vtra-
D que parte. Et factum est vt manus illius non lassaren-
13 tur vsque ad occasum Solis. ⁋ Fugauitq; Iosue Ama-
14 lec, & populum eius in ore gladij. ⁋ Dixit autẽ Domi-
nus ad Moysen: Scribe hoc ob monumentum in li-
bro, & trade auribus Iosue: delebo enim memoriam
15 Amalec sub cœlo. ⁋ Ædificauitque Moyses altare: &
vocauit nomen eius, Dominus exaltatio mea, dicẽs:
16 ⁋ Quia manus solij Domini, & bellum Domini erit
contra Amalec, a generatione in generationem.

CAPVT XVIII.

1 A CVmque audisset Iethro sacerdos Madian,
cognatus Moysi, omnia quæ fecerat Deus
Moysi, & Israeli populo suo, & quod edu-
2 xisset Dominus Israel de Aegypto: ⁋ tulit Sephoram
3 vxorem Moysi, quam remiserat; ⁋ & duos filios eius,
quorum vnus vocabatur, Gersam, dicente patre,
4 ‖ Aduena fui in terra aliena. ⁋ alter vero Eliezer: Deus
enim, ait, patris mei adiutor meus, & eruit me de gla-
5 dio Pharaonis. ⁋ Venit ergo Iethro cognatus Moysi
& filij eius, & vxor eius ad Moysen in desertum, vbi
6 erat castrametatus iuxta Montem Dei. ⁋ Et mandauit
Moysi, dicens: Ego Iethro cognatus tuus venio ad te,
7 & vxor tua, & duo filij tui cum ea. ⁋ Qui egressus in
occursum cognati sui, adorauit, & osculatus est eum:
B salutaueruntque se mutuo verbis pacificis. Cumque
8 intrasset tabernaculum, ⁋ narrauit Moyses cognato
suo cuncta quæ fecerat Dominus Pharaoni, & Ægy-
ptijs propter Israel; vniuersumque laborem, qui ac-
cidisset eis in itinere, & quod liberauerat eos Domi-
9 nus. ⁋ Lætatusque est Iethro super omnibus bonis,
quæ fecerat Dominus Israeli, eo quod eruisset eum
10 de manu Aegyptiorum, ⁋ & ait: Benedictus Domi-
nus qui liberauit vos de manu Aegyptiorum, & de
manu Pharaonis; qui eruit populum suum de ma-
11 nu Aegypti. ⁋ Nunc cognoui, quia magnus Do-
minus super omnes deos: eo quod ‖ superbe egerint
12 contra illos. ⁋ Obtulit ergo Iethro, cognatus Moysi,
C holocausta, & hostias Deo: veneruntque Aaron &
omnes seniores Israel, vt comederent panem cum
13 eo coram Deo. ⁋ Altera autem die sedit Moyses, vt
iudicaret populum, qui assistebat Moysi a mane vs-
14 que ad vesperam. ⁋ Quod cum vidisset cognatus
eius, omnia scilicet quæ agebat in populo, ait: Quid

est hoc quod facis in plebe? cur solus sedes, & om-
nis populus præstolatur de mane vsque ad vespe-
15 ram? ⁋ Cui respondit Moyses: Venit ad me popu-
16 lus, quærens sententiam Dei. ⁋ Cumque acciderit eis
aliqua disceptatio, veniunt ad me, vt iudicem inter
17 eos, & ostendam præcepta Dei, & leges eius. ⁋ At
18 ille: Non bonam, inquit, rem facis. ⁋ Stulto labo-
re consumeris & tu, & populus iste qui tecum est:
vltra vires tuas est negocium, ‖ solus illud non po-
19 teris sustinere. ⁋ Sed audi verba mea, atque consi-
lia, & erit Deus tecum. Esto tu populo in his quæ
ad Deum pertinent, vt referas quæ dicuntur ad eum:
20 ⁋ ostendasque populo ceremonias & ritum colendi,
viamque per quam ingredi debeant, & opus quod
21 facere debeant. ⁋ Prouide autem de omni plebe vi-
D ros potentes & timentes Deum, in quibus sit veri-
tas, & qui oderint auaritiam; & constitue ex eis tri-
bunos, & centuriones, & quinquagenarios, & de-
22 canos, ⁋ qui iudicent populum omni tempore: quid-
quid autem maius fuerit, referant ad te, & ipsi mi-
nora tantummodo iudicent: leuiusque sit tibi, par-
23 tito in alios onere. ⁋ Si hoc feceris, implebis impe-
rium Dei, & præcepta eius poteris sustentare: & om-
nis hic populus reuertetur ad loca sua cum pace.
24 ⁋ Quibus auditis Moyses, fecit omnia quæ ille sug-
25 gesserat. ⁋ Et electis viris strenuis de cuncto Israel,
constituit eos principes populi, tribunos, & centu-
26 riones, & quinquagenarios, & decanos, ⁋ qui iudi-
cabant plebem omni tempore: quidquid autem gra-
uius erat, referebant ad eum, faciliora tantummo-
27 do iudicantes. ⁋ Dimisitque cognatum suum: qui re-
uersus abijt in terram suam.

CAPVT XIX.

1 A MEnse tertio egressionis Israel de Terra
Ægypti, in die hac venerunt in so-
2 litudinem Sinai. ⁋ Nam profecti de Ra-
phidim, & peruenientes vsque in de-

‖ Sup. 2. d. 22.

‖ Sup. 1. b. 4. 10. c. 16. d. 22. & 5. b. 7. d. 18. & 14. b. 8.

‖ Deut. 1. b. 12.

Num. 33. c. 19.

sertum Sinai, castrametati sunt in eodem loco, ibi-
3 que Israel fixit tentoria e regione montis. ¶ ‖ Moyses autem ascendit ad Deum: vocauitque eum Dñs de monte, & ait: Hæc dices domui Iacob, & annuncia-
4 bis filijs Israel, ¶ Vos ipsi vidistis quæ fecerim Aegyptijs, quomodo portauerim vos super alas aquila-
5 rum, & assumpserim mihi. ¶ ‖ Si ergo audieritis vocẽ meam, & custodieritis pactum meum, eritis mihi in peculium de cunctis populis: ‖ mea est enim omnis
6 terra. ¶ ‖ Et vos eritis mihi in regnum sacerdotale, &
B gens sancta. hæc sunt verba quæ loqueris ad filios
7 Israel. ¶ Venit Moyses & conuocatis maioribus natu populi, exposuit omnes sermones quos mandauerat
8 Dominus. ¶ Responditq; omnis populus simul: Cuncta quæ locutus est Dominus, faciemus. Cumque re-
9 tulisset Moyses verba populi ad Dominum, ¶ ait ei Dominus: Iam nunc veniam ad te in caligine nubis, vt audiat me populus loquentem ad te, & credat tibi in perpetuum. Nunciauit ergo Moyses verba populi
10 ad Dominum. ¶ Qui dixit ei: Vade ad populum, & sanctifica illos hodie & cras: lauentque vestimenta
11 sua. ¶ & sint parati in diem tertium: in die enim tertia descendet Dominus coram omni plebe super montẽ
12 Sinai. ¶ Constituesq; terminos populo per circuitum,
C & dices ad eos: Cauete ne ascẽdatis in montem, ‖ nec

‖ Act. 7. c.18. ‖ Deu. 29 a.2. ‖ Psal. 23 a.1. ‖ 1.Pet.2. b.9. Heb 12 .18.

tangatis fines illius: omnis qui tetigerit mõtem, mor-
13 te morietur. ¶ Manus non tanget eum, sed lapidibus opprimetur, aut confodietur iaculis: siue iumentum fuerit, siue homo, non viuet. cũ cœperit clãgere buc-
14 cina, tunc ascendant in montem. ¶ Descenditq; Moyses de monte ad populum, & sanctificauit eum. Cum-

15 que lauissent vestimenta sua, ¶ ait ad eos: Estote parati in diem tertium, & ne appropinquetis vxoribus ve-
16 stris. ¶ Iãq; aduenerat tertius dies, & mane inclaruerat: & ecce cœperunt audiri tonitrua, ac micare fulgura, & nubes densissima operire montem: clangorq; buccinæ vehementius perstrepebat, & timuit populus
17 qui erat in castris. ¶ Cũq; eduxisset eos Moyses in oc-
cursum Dei de loco castrorum, steterunt ad radices
18 mõtis. ¶ ‖ Totus autem mons Sinai fumabat, eo quod
D descendisset Dominus super eum in igne, & ascenderet fumus ex eo quasi de fornace: eratque omnis
19 mons terribilis. ¶ Et sonitus buccinæ paulatim crescebat in maius, & prolixius tendebatur: Moyses lo-
20 quebatur, & Deus respondebat ei. ¶ Descenditque Dominus super montem Sinai in ipso montis vertice, & vocauit Moysen in cacumen eius. Quo cum
21 ascendisset, ¶ dixit ad eum: Descende, & contestare populum: ne forte velit transcendere terminos ad videndum Dominum, & pereat ex eis plurima mul-
22 titudo. ¶ Sacerdotes quoque qui accedunt ad Do-
23 minum, sanctificentur, ne percutiat eos. ¶ Dixitque Moyses ad Dominum: Non poterit vulgus ascendere in montem Sinai: tu enim testificatus es, & iussisti, dicens: Pone terminos circa montem, & san-
24 ctifica illum. ¶ Cui ait Dominus: Vade, descende: ascendesque tu, & Aaron tecum: sacerdotes autem & populus ne transeant terminos, nec ascendant ad Do-
25 minum, ne forte interficiat illos. ¶ Descenditque Moyses ad populum, & omnia narrauit eis.

‖ Deut. 4. b.11.

CAPVT XX.

1 LOcutusq; est Dominus cunctos sermones hos:
A ¶ Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te
2 de terra Ægypti, de domo seruitutis. ¶ Non
3 habebis deos alienos coram me. ¶ ‖ Non facies tibi
4 sculptile, neque omnem similitudinem, quæ est in cœlo desuper, & quæ in terra deorsum: nec eorum
5 quæ sunt in aquis sub terra. ¶ Non adorabis ea, neque coles: ego sum Dominus Deus tuus fortis, zelotes, visitans iniquitatem patrum in filios, in tertiam, & quartam generationem eorum qui oderunt
6 me: ¶ & faciens misericordiam in millia his qui dili-
B gunt me, & custodiunt præcepta mea. ¶ ‖ Non assumes
7 nomen Domini Dei tui in vanum. nec enim habebit insontem Dominus eum qui assumpserit nomen Do-
8 mini Dei sui frustra. ¶ Memento, vt diem sabbati
9 sanctifices. ¶ Sex diebus operaberis, & facies om-
10 nia opera tua. ¶ Septimo autem die sabbatum Domini Dei tui est: non facies omne opus in eo, tu, & filius tuus, & filia tua, seruus tuus, & ancilla tua, iumentum tuum, & aduena qui est intra portas tuas.
11 ¶ ‖ Sex enim diebus fecit Dominus cœlum, & terram, & mare, & omnia quæ in eis sunt, & requieuit in die septimo: idcirco benedixit Dominus diei sabbati, &
12 sanctificauit eum. ¶ Honora patrem tuum, & matrem
C tuam, vt sis longæuus super terram, quam Dominus
13 Deus tuus dabit tibi. ¶ Non occides. Non mœchabe-
14 ris. ¶ Non furtum facies. Non loqueris contra proxi-

Deut. 5. a.6. Psal. 80. c.11. 96. b.7. ‖ Leui. 26 a.1. Deut. 4. c.15. Iosu. 24 d.14. Deut. 24 c.23. ‖ Deut. 5. b.11. Leuit. 19. c.12. Matth. 5. c.27. Ezec. 20 b.12. Deut. 5. b.13. Infra 31. b.14. ‖ Gen. 2. a.2. Deut. 5. b.16. Matt. 15 a.4. Ephes. 6. a.2. Matth. 5. c.16.

‖Ro 13.7. b. 7. 13. c.9.

15 mum tuum falsum testimonium.‖ Non concupisces 16 domum proximi tui: nec desiderabis vxorem eius, 17 non seruum, non ancillam, non bouem, non asi-18 num, nec omnia quæ illius sunt. Cunctus autem populus videbat voces, & lampades, & sonitum buccinæ, montemque fumantem, & per-19 territi ac pauore concussi steterunt procul, dicentes Moysi: Loquere tu nobis, & audiemus: non loquatur nobis Dominus, ne forte moriamur. Et 20 ait Moyses ad populum. Nolite timere: vt enim probaret vos venit Deus; & vt terror illius esset in 21 vobis, & non peccaretis. Stetitque populus de longe. Moyses autem accessit ad caliginem, in qua erat 22 Deus. Dixit præterea Dominus ad Moysen: Hæc D dices filijs Israel: Vos vidistis, quod de cœlo locutus 23 sim vobis. Non facietis deos argenteos, nec deos 24 aureos facietis vobis. ‖ Altare de terra facietis mihi, & offeretis super eo holocausta, & pacifica vestra, oues vestras, & boues in omni loco in quo memoria fuerit nominis mei: veniam ad te, & be-25 nedicam tibi.‖Quod si altare lapideum feceris mihi, non ædificabis illud de sectis lapidibus: si enim leua-26 ueris cultrum super eum, polluetur. Non ascendes per gradus ad altare meum, ne reueletur turpitudo tua.

Heb. 12. a.18. Deut.18. c.16. ‖ Ios. 27. b. 8. 38. a.7. ‖Deu. 27 a.8. Ios. 8. f. 31.

CAPVT XXI.

1 A HÆc sunt iudicia quæ propones eis: Si emeris seruum Hebræum, sex annis seruiet ti-2 bi: in septimo egredietur liber gratis. Cum 3 quali veste intrauerit, cum tali exeat: si habens vxo-4 rem, & vxor egredietur simul. Sin autem dominus dederit illi vxorem, & pepererit filios & filias: mulier & liberi eius erunt domini sui: ipse vero exibit 5 cum vestitu suo. Quod si dixerit seruus, Diligo dominum meum, & vxorem ac liberos, non egrediar 6 liber: offeret eum dominus dijs, & applicabitur B ad ostium & postes, perforabitq; aurem eius subula, 7 & erit ei seruus in seculum. Si quis vendiderit filiam suam in famulam, non egredietur sicut ancillæ 8 exire consueuerunt. Si displicuerit oculis domini sui, cui tradita fuerat; dimittet eam: populo autem alieno vendendi non habebit potestatem, si spreuerit 9 eam. Sin autem filio suo desponderit eam, iuxta mo-10 rem filiarum faciet illi. Quod si alteram ei acceperit, prouidebit puellæ nuptias, & vestimenta, & pre-11 cium pudicitiæ non negabit. Si tria ista non fecerit, 12 egredietur gratis absque pecunia. Qui percusserit 13 hominem, volens occidere, morte moriatur. Qui C autem non est insidiatus, sed Deus illum tradidit in manus eius: ‖ constituam tibi locum, in quem fugere 14 debeat. Si quis per industriam occiderit proximum suum, & per insidias: ab altari meo euelles 15 eum, vt moriatur. Qui percusserit patrem suum, 16 aut matrem, morte moriatur. Qui maledixerit 17 patri suo, vel matri, morte moriatur. Qui furatus fuerit hominem, & vendiderit eum, conuictus no-18 xæ, morte moriatur. Si rixati fuerint viri, & percusserit alter proximum suum lapide, vel pugno, & 19 ille mortuus non fuerit, sed iacuerit in lectulo: si sur-D rexerit, & ambulauerit foris super baculum suum; innocens erit qui percusserit, ita tamen vt operas 20 eius, & impensas in medicos restituat. Qui percusserit seruum suum, vel ancillam virga, & mortui fue-21 rint in manibus eius, criminis reus erit. Sin autem vno die, vel duobus superuixerit, non subiacebit pœ-22 næ, quia pecunia illius est. Si rixati fuerint viri, & percusserit quis mulierem prægnãtem, & abortiuum quidem fecerit, sed ipsa vixerit: subiacebit damno quantum maritus mulieris expetierit, & arbitri iudi-23 cauerint. Sin autem mors eius fuerit subsecuta, red-24 det animam pro anima, ‖oculum pro oculo, dentem E pro dente, manum pro manu, pedem pro pede, adu-25 stionem pro adustione, vulnus pro vulnere, liuorem 26 pro liuore. Si percusserit quispiam oculum serui sui, aut ancillæ, & luscos eos fecerit; dimittet eos liberos 27 pro oculo quem eruit: dentem quoque si excusserit seruo, vel ancillæ suæ, similiter dimittet eos liberos. 28 Si bos cornu percusserit virum, aut mulierem, & & mortui fuerint, lapidibus obruetur: & non comedentur carnes eius: dominus quoque bouis innocens 29 erit. Quod si bos cornupeta fuerit ab heri & nudiu-F stertius, & contestati sunt dominum eius, nec reclu-serit eum, occideritque virum, aut mulierem: & bos lapidibus obruetur, & dominum eius occident. 30 Quod si precium fuerit ei impositum, dabit pro ani-31 ma sua quidquid fuerit postulatus. Filium quoque G & filiam si cornu percusserit, simili sententiæ subia-32 cebit. Si seruum ancillamque inuaserit, triginta siclos argenti domino dabit: bos vero lapidibus op-33 primetur. Si quis aperuerit cisternam, & foderit, & non operuerit eam, cecideritque bos, aut asinus in 34 eam; reddet dominus cisternæ precium iumẽtorum: 35 quod autem mortuum est, ipsius erit. Si bos alienus bouem alterius vulnerauerit, & ille mortuus fuerit: vendent bouem viuum, & diuident precium. cada-36 uer autem mortui inter se dispertient. Si autem sciebat, quod bos cornupeta esset ab heri & nudiustertius, & non custodiuit eum dominus suus: reddet bouem pro boue, & cadauer integrum accipiet.

Deut. 15. c.12. Iere. 34. c.14. Leuit. 24 c.17. ‖ Deu. 19. a.2. Leuit. 20 b.9. Prou. 20. c.20. Matt. 15. a.4. Marc. 7. b.10. ‖ Matt. 5. f.33. Leuit. 24 d.20. Deut. 19. d.20.

CAPVT XXII.

1 A SI quis furatus fuerit bouem, aut ouem, & occiderit, vel vendiderit: quinque boues pro vno boue restituet, ‖ & quatuor oues pro vna oue. 2 Si effringens fur domum, siue suffodiens fuerit inuentus, & accepto vulnere mortuus fuerit; percussor 3 non erit reus sanguinis. Quòd si orto Sole hoc fecerit, homicidium perpetrauit, & ipse morietur. Si non habuerit quod pro furto reddat, ipse venundabitur. 4 Si inuentum fuerit apud eum quod furatus est, viuens, siue bos, siue asinus, siue ouis: duplum restituet. 5 Si læserit quispiam agrum, vel vineam, & dimiserit iumentum suum, vt depascatur aliena: quidquid optimum habuerit in agro suo, vel in vinea, pro damni 6 æstimatione restituet. Si egressus ignis inuenerit spi-B nas & comprehenderit aceruos frugum, siue stantes segetes in agris: reddet damnum qui ignem succen-7 derit. Si quis commendauerit amico pecuniam, aut vas in custodiam, & ab eo qui susceperat, furto abla-8 ta fuerint: si inuenitur fur, duplum reddet: si latet fur, dominus domus applicabitur ad deos, & iurabit, quod non extenderit manum in rem proximi sui, 9 ad perpetrandam fraudem, tam in boue quam in asino, & oue, ac vestimento, & quidquid damnum inferre potest: ad deos vtriusque causa perueniet: & si illi iudicauerint, duplum restituet proximo suo. 10 Si quis commendauerit proximo suo asinum, bouem, ouem, & omne iumentum ad custodiam, &

‖ 2. Reg. 12 b.6.

mortuum fuerit, aut debilitatum, vel captum ab ho-
11 stibus, nullusque hoc viderit: ℣ iusiurandum erit
C in medio, quod non extenderit manum ad rem proximi sui: suscipietque Dominus iuramentum, & il-
12 le reddere non cogetur. ℣ ‖ Quod si furto ablatum
13 fuerit, restituet damnum domino. ℣ Si comestum a bestia, deferat ad eum quod occisum est, & non re-
14 stituet. ℣ Qui a proximo suo quidquam horum mutuo postulauerit, & debilitatum aut mortuum fuerit, domino non præsente: reddere compelletur.
15 ℣ Quod si impræsentiarum dominus fuerit, non restituet, maxime si conductum venerat pro mercede
16 operis sui. ℣ ‖ Si seduxerit quis virginem necdum desponsatam, dormieritque cum ea: dotabit eam, &
17 habebit eam vxorem. ℣ Si pater virginis dare noluerit, reddet pecuniam iuxta modum dotis, quam vir-
18 gines accipere consueuerunt. ℣ Maleficos non patieris
19 viuere. ℣ Qui coierit cum iumento, morte moriatur.
20 ℣ ‖ Qui immolat dijs, occidetur, præterquam Domi-
21 no soli. ℣ Aduenam non contristabis, neque affli-
D ges eum: aduenæ enim & ipsi fuistis in Terra Ægy-
22 pti. ℣ Viduæ & pupillo non nocebitis. ℣ Si læse-
23 ritis eos, vociferabuntur ad me, & ego audiam
24 clamorem eorum: ℣ & indignabitur furor meus, percutiamque vos gladio, & erunt vxores vestræ
25 viduæ, & filij vestri pupilli. ℣ Si pecuniam mutuam dederis populo meo pauperi qui habitat tecum, non vrgebis eum quasi exactor, nec vsuris op-
26 primes. ℣ Si pignus a proximo tuo acceperis vesti-
27 mentum, ante Solis occasum reddes ei. ℣ Ipsum enim est solum quo operitur, indumentum carnis eius, nec habet aliud in quo dormiat: si clamauerit ad me, audiam eum, quia misericors sum.
28 ℣ Dijs non detrahes, & ‖ principi populi tui non
29 maledices. ℣ Decimas tuas, & primitias tuas non tardabis reddere: ‖ primogenitum filiorum tuorum
30 dabis mihi. ℣ De bobus quoque, & ouibus similiter facies: septem diebus sit cum matre sua, die octaua
31 reddes illum mihi. ℣ Viri sancti eritis mihi: carnem quæ a bestijs fuerit prægustata, non comedetis, sed proijcietis canibus.

‖Gen. 31 f. 39. ‖Deu. 22 d. 29. ‖Leui. 19. a. 4. Zach. 7. c. 10. ‖Act. 23. a. 5. ‖Leuit. 22 b 8. Ezec. 44 g. 30. Supr. 13. a. 2. & b. 12. Infra 33. c. 19.

CAPVT XXIII.

1 NOn suscipies vocem mendacij: nec iunges
A manum tuam, vt pro impio dicas falsum
2 testimonium. ℣ Non sequeris turbam ad faciendum malum: nec in iudicio plurimorum acquie-
3 sces sententiæ, vt a vero deuies. ℣ Pauperis quoque
4 non misereberis in iudicio. ℣ ‖ Si occurreris boui ini-
5 mici tui, aut asino erranti, reduc ad eum. ℣ Si videris asinum odientis te iacere sub onere, non pertransibis,
6 sed subleuabis cum eo. ℣ Non declinabis in iudicium
7 pauperis. ℣ Mēdacium fugies. Insontem & iustum nō
8 occides: quia auersor impium. ℣ ‖ Nec accipies mune-
B ra, quę etiam excęcant prudentes, & subuertūt verba
9 iustorum. ℣ Peregrino molestus non eris. scitis enim aduenarum animas: quia & ipsi ‖ peregrini fuistis in
10 Terra Ægypti. ℣ Sex annis seminabis terram tuam,
11 & congregabis fruges eius. ℣ Anno autem septimo dimittes eam, & requiescere facies, vt comedant pauperes populi tui: & quidquid reliquum fuerit, edant bestiæ agri. ita facies in vinea, & in olîueto
12 tuo. ℣ Sex diebus operaberis: septimo die cessa-
C bis, vt requiescat bos & asinus tuus, & refrigeretur

‖Deu. 22 a. 1. ‖Dan. 13 d. 53. ‖Deu. 16. d. 19. Eccl. 20. d. 32. Gen. 46. a. 5.

13 filius ancillæ tuæ, & aduena. ℣ Omnia quę dixi vobis custodite. Et per nomen externorum deorum non iu-
14 rabitis, neq; audietur ex ore vestro. ℣ Tribus vicibus
15 per singulos annos mihi festa celebrabitis. ℣ Solemnitatem azymorum custodies. Septem diebus comedes azyma, ‖ sicut precepi tibi, tempore mensis nouorum, ‖ quando egressus es de Ægypto: non apparebis in cō-
16 spectu meo vacuus. ℣ Et solemnitatem messis primiti-
D uorum operis tui, quæcunque seminaueris in agro; solemnitatem quoque in exitu anni, quando congre-
17 gaueris omnes fruges tuas de agro. ℣ Ter in anno apparebit omne masculinum tuū coram Domino Deo
18 tuo. ℣ Non immolabis super fermento sanguinem victimæ meæ, nec remanebit adeps solemnitatis meæ
19 vsque mane. ℣ ‖ Primitias frugum terræ tuæ deferes in domum Domini Dei tui. Non coques hœdum in
20 lacte matris suæ. ℣ Ecce ego mittam Angelum meum qui præcedat te, & custodiat in via, & introducat
21 in locum quem paraui. ℣ Obserua eum, & audi vocem eius, nec contemnendum putes: quia non dimittet, cum peccaueris, & est nomen meum in illo.
22 ℣ Quod si audieris vocem eius, & feceris omnia quæ
E loquor, inimicus ero inimicis tuis, & affligam af-
23 fligentes te. ℣ ‖ Præcedetque te Angelus meus, & introducet te ad Amorrhæum, & Hethæum, & Pherezæum, Chananęumque, & Heuęum, & Iebusæum,
24 quos ego conteram. ℣ Non adorabis deos eorum, nec
F coles eos: non facies opera eorum: sed destrues eos,
25 & confringes statuas eorum. ℣ Seruietisque Domino Deo vestro, vt benedicam panibus tuis, & aquis,
26 & auferam infirmitatem de medio tui. ℣ Non erit infœcunda, nec sterilis in terra tua: numerum dierum
27 tuorum implebo. ℣ Terrorem meum mittam in præcursum tuum, & occidam omnem populum, ad quem ingredieris: cunctorumque inimicorum tuo-
28 rum coram te terga vertam: ℣ emittens crabrones prius, qui fugabunt Heuæum, & Chananæum, &
29 Hethæum, antequam introeas. ℣ Non eijciam eos a facie tua anno vno: ne terra in solitudinem redi-
30 gatur, & crescant contra te bestiæ. ℣ Paulatim expellam eos de conspectu tuo, donec augearis, &
31 possideas Terram. ℣ Ponam autem terminos tuos a
G Mari rubro vsque ad Mare Palæsthinorum, & a deserto vsque ad fluuium: tradam in manibus vestris habitatores Terræ, & eijciam eos de conspectu ve-
32 stro. ℣ ‖ Non inibis cum eis fœdus, nec cum dijs eo-
33 rum. ℣ Non habitent in terra tua, ne forte peccare te faciant in me, si seruieris dijs eorum: quod tibi certe erit in scandalum.

Sup. 13. a 3. Inf. 34. e. 22. ‖ Deu. 16 d. 16 ‖ Eccl. 35 a. 6. ‖ Deu. 14. c. 12. Infra 34. c. 26. Deut. 7. b. 11. ‖ Inf. 33. a. 2. Iosu. 24 c. 11. Deut. 7. c. 22. Deut. 7 a. 2. ‖ Deut. 7. a. 2. Infra 34. b. 13.

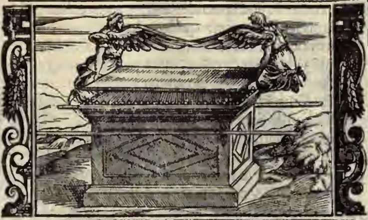
CAPVT XXIIII.

1 MOysi quoque dixit: Ascende ad Dominum
A tu, & Aaron, Nadab, & Abiu, & septuaginta senes ex Israel, & adorabitis procul.
2 ℣ Solusque Moyses ascendet ad Dn̄m, & illi non ap-
3 propinquabunt: nec populus ascēdet cum eo. ℣ Venit ergo Moyses, & narrauit plebi oīa verba Dn̄i, atque
B iudicia: rn̄ditq; omnis populus vna voce: Oīa verba
4 Domini quæ locutus est, faciemus. ℣ Scripsit autem Moyses vniuersos sermones Domini: & mane consurgens ædificauit altare ad radices montis, & duo-
5 decim titulos ꝑ duodecim tribus Israel. ℣ Misitq; iuuenes de filijs Israel, & obtulerunt holocausta, immolaueruntque victimas pacificas Dn̄o, vitulos. ℣ Tulit

itaque Moyſes dimidiam partem ſanguinis, & miſit in crateras: partem autem reſiduam fudit ſuper altare. 7 ¶ Aſſumenſque volumen fœderis, legit audiente populo, qui dixerunt: Omnia quæ locutus eſt Dominus, faciemus, & erimus obedientes. 8 ¶ Ille vero ſumptum ſanguinem reſperſit in populum, & ait: Hic eſt ſanguis fœderis, quod pepigit Dominus vobiſcum ſuper cunctis ſermonibus his. 9 ¶ Aſcenderuntque Moyſes & Aaron, Nadab & Abiu, & ſeptuaginta de ſenioribus Iſrael: 10 ¶ & viderunt Deũ Iſrael, & ſub pedibus eius quaſi opus lapidis ſaphirini, & quaſi cœlum cum ſerenum eſt. 11 ¶ Nec ſuper eos qui procul receſſerant de filijs Iſrael, miſit manum ſuã: videruntq; Deum, & comederunt, ac biberunt. 12 ¶ Dixit autẽ Dominus ad Moyſen: Aſcende ad me in montem, & eſto ibi: daboque tibi tabulas lapideas, & legem, ac mandata quæ ſcripſi, vt doceas eos. 13 ¶ Surrexerunt Moyſes, & Ioſue miniſter eius, aſcendenſq; Moyſes in mõtem Dei, 14 ¶ ſenioribus ait: Expectate hic, donec reuertamur ad vos. habetis Aaron & Hur vobiſcum: ſi 15 quid natum fuerit quæſtionis, referetis ad eos. ¶ Cũque aſcendiſſet Moyſes, operuit nubes montem, 16 ¶ & habitauit gloria Domini ſuper Sinai tegens illum nube ſex diebus: ſeptimo autem die vocauit eum de 17 medio caliginis. ¶ Erat autem ſpecies gloriæ Domini, quaſi ignis ardens ſuper verticem montis in conſpectu filiorum Iſrael. 18 ¶ Ingreſſuſque Moyſes medium nebulæ, aſcendit in montem: & fuit ibi quadraginta diebus, & quadraginta noctibus.

Heb. 9. c. 20.

CAPVT XXV.

1 Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens, 2 ¶ Loquere filijs Iſrael, vt tollant mihi primitias. ab omni ‖ homine qui offert vltroneus, accipietis eas. 3 ¶ Hæc ſunt autem quæ accipere debetis: Aurum, & argentum, & æs, 4 ¶ hyacinthum, & purpuram, coccumque bis tinctum, & byſſum, 5 pilos caprarum, ¶ & pelles arietum rubricatas, pelleſque ianthinas, & ligna ſetim: 6 ¶ oleum ad luminaria concinnanda, aromata in vnguentum, & thymiamata boni odoris: 7 ¶ Lapides onychinos, & gemmas ad ornandum ephod, ac rationale: 8 ¶ Facientque mihi ſanctuarium, & habitabo in medio eorum: 9 ¶ ‖ iuxta omnem ſimilitudinem tabernaculi quod oſtendam tibi, & omnium vaſorum in cultum eius: ſicque facietis illud. 10 ¶ Arcam de lignis ſetim compingite, cuius longitudo habeat duos & ſemis cubitos, latitudo cubitum & dimidium, altitudo cubitum ſimiliter ac ſemiſſem. 11 ¶ Et deaurabis eum auro mundiſſimo, intus, & foris: facieſque ſupra coronam auream per circuitum: 12 ¶ & quatuor circulos aureos, quos pones per quatuor arcæ angulos: 13 duo circuli ſint in latere vno, & duo in altero. ¶ Facies quoque vectes de lignis ſetim, & operies eos auro. 14 ¶ Induceſque per circulos qui ſunt in arcæ lateribus, vt portetur in eis: 15 ¶ qui ſemper erunt in circulis, nec vnquam extrahentur ab eis. 16 ¶ Poneſque in arca teſtificationem quam dabo tibi. 17 ¶ Facies & propitiatorium de auro mundiſſimo: duos cubitos & dimidium tenebit longitudo eius, & cubitum ac ſemiſſem latitudo. 18 ¶ Duos quoque Cherubin aureos & productiles facies, ex vtraque parte oraculi. 19 ¶ Cherub vnus ſit in latere vno, & alter in altero. 20 ¶ Vtrunque latus propitiatorij tegant, expandentes alas, & operientes oraculum, reſpiciantque ſe mutuo verſis vultibus in propitiatorium quo operienda eſt arca, 21 ¶ in qua pones teſtimonium quod dabo tibi. 22 ¶ Inde præcipiam, & loquar ad te ſupra propitiatorium, ac de medio duorum Cherubim, qui erunt ſuper arcam teſtimonij, cuncta quæ mandabo per te filijs Iſrael. 23 ¶ Facies & menſam de lignis ſetim, habentem duos cubitos longitudinis, & in latitudine cubitum, & in altitudine cubitum ac ſemiſſem. 24 ¶ Et inaurabis eam auro puriſſimo: facieſque illi labium aureum per circuitum. 25 ¶ Et ipſi labio coronam interraſilem altam quatuor digitis: & ſuper illam alteram coronam aureolam. 26 ¶ Quatuor quoque circulos aureos præparabis, & pones eos in quatuor angulis eiuſdem menſæ per ſingulos pedes. 27 ¶ Subter coronam erunt circuli aurei, vt mittantur vectes per eos, & poſſit menſa portari. 28 ¶ Ipſos quoque vectes facies de lignis ſetim, & circundabis auro ad ſubuehendam menſam. 29 ¶ Parabis & acetabula, ac phialas, thuribula, & cyathos, in quibus offerenda ſunt libamina, ex auro puriſſimo. 30 ¶ Et pones ſuper menſam panes propoſitionis in conſpectu meo ſemper. 31 ¶ Facies & candelabrum ductile de auro mundiſſimo, haſtile eius & calamos, ſcyphos, & ſphærulas, ac lilia ex ipſo procedentia. 32 ¶ Sex calami egredientur de lateribus, tres ex vno latere, & tres ex altero. 33 ¶ Tres ſcyphi quaſi in nucis modum per calamos ſingulos ſphærulaque ſimul, & lilium: & tres ſimiliter ſcyphi

inſtar nucis in calamo altero, ſphærulaque ſimul & lilium. hoc erit opus ſex calamorum, qui producendi ſunt de haſtili. 34 ¶ In ipſo autem candelabro erunt quatuor ſcyphi in nucis modum, ſphærulæque per ſingulos, & lilia. 35 ¶ Sphærulæ ſub duobus calamis per tria loca, qui ſimul ſex fiunt procedentes de haſtili vno. 36 ¶ Et ſphærulæ igitur & calami ex ipſo erunt 37 vniuerſa ductilia de auro puriſſimo. ¶ Facies & lucernas ſeptem, & pones eas ſuper candelabrum, vt 38 luceant ex aduerſo. ¶ Emunctoria quoque: & vbi quæ emuncta ſunt, extinguantur, fiant de auro puriſſimo.

‖ Inf. 33. a. 5.

‖ Heb. 9. a. 2.

39 riſſimo. ⁋ Omne pondus candelabri cum vniuer-
40 ſis vaſis ſuis, habebit talentum auri puriſſimi. ⁋‖ In- ‖ Heb.8.b.5. Act.7.f.44.

ſpice, & fac ſecundum exemplar, quod tibi in monte monſtratum eſt.

CAPVT XXVI.

1 A TAbernaculum verò ita facies: Decem cortinas de byſſo retorta, & hyacintho ac purpura, coccoq; bis tincto, variatas ope-
2 re plumario facies. ⁋ Longitudo cortinæ vnius habebit vigintiocto cubitos: latitudo quatuor cubitorũ
3 erit: vnius menſuræ fient vniuerſa tentoria. ⁋ Quinque cortinæ ſibi iungentur mutuo, & aliæ quinque
4 nexu ſimili cohærebunt. ⁋ Anſulas hyacinthinas in lateribus, ac ſummitatibus facies cortinarum, vt poſ-
5 ſint inuicem copulari. ⁋ Quinquagenas anſulas cortina habebit in vtraque parte, ita inſertas, vt anſa contra anſam veniat, & altera alteri poſſit aptari.
6 ⁋ Facies, & quinquaginta circulos aureos, quibus B cortinarum vela iungenda ſunt, vt vnum tabernacu-
7 lum fiat. ⁋ Facies & ſaga cilicina vndecim, ad ope-
8 riendum tectum tabernaculi. ⁋ Longitudo ſagi vnius habebit triginta cubitos: & latitudo, quatuor. æqua
9 erit menſura ſagorum omnium. ⁋ E quibus quinque iunges ſeorſum, & ſex ſibi mutuo copulabis, ita vt
10 ſextum ſagum in fronte tecti duplices. ⁋ Facies & quinquaginta anſas in ora ſagi vnius, vt coniungi cum altero queat: & quinquaginta anſas in ora ſagi
11 alterius, vt cum altero copuletur. ⁋ Facies & quinquaginta fibulas æneas quibus iungantur anſæ, vt
12 vnum ex omnibus operimentum fiat. ⁋ Quod autem C ſuperfuerit in ſagis quæ parantur tecto, id eſt, vnũ ſagum quod amplius eſt, ex medietate eius operies po-
13 ſteriora tabernaculi. ⁋ Et cubitus ex vna parte pendebit, & alter ex altera qui plus eſt in ſagorum longitu-
14 dine, vtrunque latus tabernaculi protegens. ⁋ Facies, & operimentũ aliud tecto de pellibus arietũ rubricatis: & ſuper hoc rurſum aliud operimentum de ian-
15 thinis pellibus. ⁋ Facies & tabulas ſtantes tabernaculi
16 de lignis ſetim: ⁋ quæ ſingulæ denos cubitos in longitudine habeãt. & in latitudine ſingulos ac ſemiſſem.
17 ⁋ In lateribus tabulæ, duæ incaſtraturæ fient, quibus D tabula alteri tabulæ connectatur, atque in hunc mo-
18 dum cunctæ tabulæ parabuntur. ⁋ Quarum viginti
19 erũt in latere meridiano ꝙ vergit ad Auſtrum. ⁋ Quibus quadraginta baſes argẽteas fũndes, vt binę baſes
20 ſingulis tabulis ꝑ duos angulos ſubijciãtur. ⁋ In latere quoq; ſecũdo tabernaculi, quod vergit ad Aquilonẽ,
21 viginti tabulæ erunt, ⁋ quadraginta habentes baſes E argenteas. binæ baſes ſingulis tabulis ſupponentur.
22 ⁋ Ad occidẽtalem vero plagam tabernaculi facies ſex
23 tabulas, ⁋ & rurſum alias duas, quę in angulis erigan-
24 tur poſt tergum tabernaculi. ⁋ Eruntque coniunctæ a deorſum vſq; ſurſum, & vna omnes cõpago retinebit. Duabus quoq; tabulis quæ in angulis ponendæ
25 ſunt, ſimilis iunctura ſeruabitur. ⁋ Et erũt ſimul tabulę octo, baſes earum argenteæ ſedecim, duabus baſi-
26 bus per vnam tabulam ſupputatis. ⁋ Facies & vectes de lignis ſetim, quinq; ad cõtinendas tabulas in vno
27 latere tabernaculi, ⁋ & quinq; alios in altero, & eiuſ-
F dem numeri ad occidentalem plagã: ⁋ qui mittentur
28 per medias tabulas a ſummo vſq; ad ſummũ. ⁋ Ipſas
29 quoq; tabulas deaurabis, & fundes in eis annulos aureos, per quos vectes tabulata cõtineãt, quos operies

30 laminis aureis. ⁋ Et eriges tabernaculũ iuxta exẽplar
31 quod tibi in ‖ Monte monſtratum eſt. ⁋ Facies & velũ de hyacintho, & purpura, coccoq; bis tincto, & byſſo retorta, opere plumario, & pulchra varietate con- ‖ Sup.24.c.10.
32 textum: ⁋ quod appendes ante quatuor columnas de lignis ſetim, quæ ipſæ quidem deauratæ erunt, & ha-
33 bebunt capita aurea, ſed baſes argenteas. ⁋ Inſeretur G autẽ velum per circulos, intra quod pones arcam teſtimonij, quo & Sãctuarium, & ſanctuarij ſanctuaria
34 diuidẽtur. ⁋ Pones & propitiatorium ſuper arcam te-
35 ſtimonij, in Sancto ſanctorum; ⁋ menſamq; extra velum: & contra menſam candelabrum in latere tabernaculi meridiano: menſa enim ſtabit in parte Aquilonis.
36 ⁋ Facies & tentorium in introitu tabernaculi de hyacintho, & purpura, coccoque bis tincto, & byſſo
37 retorta, opere plumarij. ⁋ Et quinq; columnas deaurabis lignorum ſetim, ante quas ducetur tentorium, quarum erunt capita aurea, & baſes æneæ.

CAPVT XXVII.

1 A FAcies & altare de lignis ſetim, quod habebit quinque cubitos in longitudine, & totidem in latitudine, id eſt, quadrum, & Infra 38 a.b.
2 tres cubitos in altitudine. ⁋ Cornua autem per quatuor angulos ex ipſo erunt: & operies illud ære.

⁋ Facieſque

3 ♀Faciesque in vsus eius lebetes ad suscipiendos cineres; & forcipes, atque fuscinulas, & ignium recepta-
4 cula. Omnia vasa ex ære fabricabis. ♀ Craticulamq; in modum retis æneam: per cuius quatuor angulos
5 erunt quatuor annuli ænei, ♀quos pones subter arulã altaris: eritque craticula vsque ad altaris medium.
6 ♀Facies & vectes altaris de lignis setim duos, quos ope-
B ries laminis æneis: ♀ & induces per circulos, eruntq;
7 ex vtroque latere altaris ad portandum. ♀ ‖Non soli-
8 dum, sed inane, & cauum intrinsecus facies illud, si-
9 cut tibi in Monte monstratum est. ♀ Facies, & atrium tabernaculi, in cuius australi plaga contra meridiem erunt tẽtoria de bysso retorta: centum cubitos vnum
10 latus tenebit in longitudine. ♀ Et columnas viginti cum basibus totidem æneis, quæ capita cum cælatu-
11 ris suis habebunt argentea. ♀ Similiter & in latere aquilonis per longum erunt tentoria centum cubitorum, columnæ viginti, & bases æneæ eiusdem nume-
12 ri, & capita earum cum cælaturis suis argentea. ♀ In
C latitudine vero atrij, quod respicit ad occidẽtẽ, erunt tentoria per quinquaginta cubitos, & columnæ de-
13 cem, basesque totidem. ♀ In ea quoque atrij latitudine, quæ respicit ad Orientem, quinquaginta cubiti
14 erunt, ♀ in quibus quindecim cubitorum tentoria la-teri vno deputabuntur, columnæque tres, & bases to-
15 tidem. ♀ Et in latere altero erunt tentoria cubitos obtinentia quindecim, columnæ tres, & bases totidem.
16 ♀ In introitu vero atrij fiet tentorium cubitorum viginti ex hyacintho, & purpura, coccoque bis tincto, & bysso retorta, opere plumarij: columnas habebit
17 quatuor, cum basibus totidem. ♀ Omnes columnæ atrij per circuitũ vestitæ erunt argenteis laminis, ca-
18 pitibus argenteis, & basibus æneis. ♀ In longitudine
D occupabit atrium cubitos centum, in latitudine quin-

‖ Sup. 20 d. 24.

ATRII descriptio.

quaginta, altitudo quinque cubitorum erit. fietq; de
19 bysso retorta, & habebit bases æneas. ♀ Cuncta vasa tabernaculi in omnes vsus, & ceremonias, tam paxil-
20 los eius, quã atrij ex ære facies. ♀Præcipe filijs Israel, vt afferant tibi oleum de arboribus oliuarum purissimum, piloque contusum, vt ardeat lucerna semper
21 ♀ in tabernaculo testimonij, extra velum quod oppansum est testimonio. Et collocabunt eam Aaron, & filij eius, vt vsque mane luceat coram Domino. Perpetuus erit cultus per successiones eorum a filijs Israel.

CAPVT XXVIII.

1 A Pplica quoque ad te Aaron fratrem tuum
A cum filijs suis de medio filiorum Israel, v
sacerdotio fungantur mihi: Aaron, Nadab
2 & Abiu, Eleazar, & Ithamar. ♀ Faciesque vestem sa-
3 ctam Aaron fratri tuo in gloriam, & decorem. ♀ E
loqueris cunctis sapientibus corde, quos repleui spi-
ritu prudentiæ, vt faciant vestes Aaron, in quibu
4 sanctificatus ministret mihi. ♀ Hæc autem erunt ve-
stimenta quæ facient: Rationale, & superhumerale
tunicam, & lineam strictam, cidarim & balteum. Fa-
cient vestiméta sancta fratri tuo Aaron, & filijs eius
5 vt sacerdotio fungantur mihi. ♀ Accipientque au-
rum, & hyacinthum, & purpuram, coccumque b
6 tinctum, & byssum. ♀ Facient autem superhumeral
B de auro, & hyacinto, & purpura, coccoque bis tin-
7 cto, & bysso retorta, opere polymito. ♀ Duas oras iu-
ctas habebit in vtroque latere summitatum, vt in v
8 num redeant. ♀ Ipsa quoque textura, & cuncta oper
varietas erit ex auro, & hyacincto, & purpura, co-
9 coque bis tincto, & bysso retorta. ♀ Sumesque duo
lapides onychinos, & sculpes in eis nomina filiorum
10 Israel. ♀ Sex nomina in lapide vno, & sex reliqua i
11 altero, iuxta ordinem natiuitatis eorum. ♀ Opere sc
ptoris, & cælatura gemmarij, sculpes eos nominibu
12 filiorum Israel inclusos auro, atque circundatos: ♀
pones in vtroque latere superhumeralis, memoria
filijs Israel. Portabitq; Aaron nomina eorum cora
13 Dño super vtrũque humerũ, ob recordationem. ♀ F
14 cies, & vncinos ex auro, ♀ & duas catenulas ex au
purissimo sibi inuicẽ cohærẽtes, quas inferes vncini
15 ♀ Rationale quoque iudicij facies opere polymito

iuxta texturā ſuperhumeralis ex auro, hyacintho, & 16 purpura, coccoque bis tincto, & byſſo retorta. ¶ Quadrangulum erit & duplex: menſuram palmi habebit 17 tam in longitudine, q̃ in latitudine. ¶ Poneſque in eo quatuor ordines lapidum. in primo verſu erit lapis 18 ſardius, & topazius, & ſmaragdus. ¶ in ſecundo, car- 19 bunculus, ſapphirus, & iaſpis. ¶ in tertio, ligurius, 20 achates, & amethyſtus. ¶ in quarto, chryſolithus, onychinus, & beryllus: incluſi auro erũt per ordines 21 ſuos. ¶ Habebuntque nomina filiorum Iſrael: duodecim nominibus cælabũtur ſinguli lapides nominibus 22 ſingulorum per duodecim tribus. ¶ Facies in rationa- D li catenas ſibi inuicem cohærentes ex auro puriſſimo: 23 ¶ & duos annulos aureos, quos pones in vtraque ra- 24 tionalis ſummitate: ¶ Catenaſque aureas iunges an- 25 nulis qui ſunt in marginibus eius: ¶ Et ipſarum catenarum extrema duobus copulabis vncinis in vtroq; 26 latere ſuperhumeralis, quod rationale reſpicit. ¶ Facies & duos annulos aureos quos pones in ſummitatibus rationalis, in oris quæ e regione ſunt ſuperhũ- 27 meralis, & poſteriora eius aſpiciunt. ¶ Necnon & alios duos annulos aureos, qui ponendi ſunt in vtroque latere ſuperhumeralis deorſum, quod reſpicit contra faciem iuncturæ inferioris, vt aptari poſſit cũ 28 ſuperhumerali. ¶ Et ſtringatur rationale annulis ſuis cum annulis ſuperhumeralis vitta hyacinthina, vt maneat iunctura fabrefacta, & a ſe inuicem rationa- 29 le, & ſuperhumerale nequeant ſeparari. ¶ Portabitq; E Aaron nomina filiorum Iſrael in rationali iudicij ſuper pectus ſuum, quando ingredietur Sanctuarium, 30 memoriale coram Domino in æternum. ¶ Pones autem in rationali iudicij Doctrinam, & Veritatē, quæ erunt in pectore Aaron, quando ingredietur coram Domino: & geſtabit iudicium filiorum Iſrael in pe- 31 ctore ſuo, in conſpectu Domini ſemper. ¶ Facies & tu- 32 nicam ſuperhumeralis totã hyacinthinam, ¶ in cuius medio ſupra erit capitium, & ora per gyrum eius textilis, ſicut fieri ſolet in extremis veſtium partibus, ne 33 facile rumpatur. ¶ Deorſum vero ad pedes eiuſdem F tunicę per circuitum quaſi mala punica facies ex hyacintho, & purpura, & cocco bis tincto, miſtis in me- 34 dio tintinnabulis, ¶ ita vt tintinnabulum ſit aureum, & malum punicum: rurſumq; tintinnabulum aliud 35 aureum, & malum punicum. ¶ ‖ Et veſtietur ea Aaron in officio miniſterij, vt audiatur ſonitus quando ingreditur, & egreditur Sanctuarium in conſpectu 36 Domini, & non moriatur. ¶ Facies, & laminam de auro puriſſimo: in qua ſculpes opere cælatoris, Sanctum 37 Domino. ¶ Ligabiſque eam vitta hyacinthina, & erit 38 ſuper tiaram: ¶ imminens fronti pontificis. Portabitque Aaron iniquitates eorum, quę obtulerunt, & ſanctificauerunt filij Iſrael, in cunctis muneribus, & donarijs ſuis. Erit autem lamina ſemper in fronte eius: 39 vt placatus ſit ei Dominus. ¶ Stringeſque tunicam G byſſo: & tiaram byſſinam facies, & balteum opere 40 plumarij. ¶ Porro filijs Aaron tunicas lineas parabis 41 & balteos, ac tiaras in gloriam, & decorem: ¶ veſtieſque his omnibus Aaron fratrem tuum, & filios eius cum eo. Et cunctorum conſecrabis manus, ſanctifica- 42 biſque illos, vt ſacerdotio fungantur mihi. ¶ Facies & feminalia linea, vt operiant carnē turpitudinis ſuæ, a 43 renibus vſq; ad femora: ¶ & vtentur eis Aaron, & filij eius, quando ingredientur tabernaculum teſtimonij, vel quãdo appropinquant ad altare, vt miniſtrēt in ſanctuario, ne iniquitatis rei moriantur. Legitimũ ſempiternum erit Aaron, & ſemini eius poſt eum.

‖ Eccl. 45 b.

CAPVT XXIX.

1 A SEd & hoc facies, vt mihi in ſacerdotio conſecrentur. Tolle vitulum de armento, & arietes 2 duos immaculatos, ¶ paneſque azymos, & cruſtulam abſque fermento, quæ conſperſa ſit oleo, lagana quoque azyma oleo lita: de ſimila triticea 3 cuncta facies. ¶ Et poſita in caniſtro offeres: vitu- 4 lum autem & duos arietes, ¶ & Aaron, ac filios eius applicabis ad oſtium tabernaculi teſtimonij. Cum- 5 que laueris patrem cum filijs ſuis aqua, ¶ indues Aaron veſtimentis ſuis, ideſt linea, & tunica, & ſuperhu- 6 merali, & rationali, quod conſtringes balteo. ¶ Et pones tiaram in capite eius, & laminam ſanctam ſuper 7 tiaram, ¶ & oleum vnctionis fundes ſuper caput eius, 8 atque hoc ritu conſecrabitur. ¶ Filios quoque illius applicabis, & indues tunicis lineis, cingeſque balteo, 9 ¶ Aaron ſcilicet & liberos eius, & impones eis mitras, B eruntque ſacerdotes mihi religione perpetua. Poſt- 10 quam initiaueris manus eorum, ¶ ‖ applicabis & vitulum coram tabernaculo teſtimonij. Imponentque 11 Aaron, & filij eius manus ſuper caput illius, ¶ & mactabis eum in conſpectu Domini, iuxta oſtium taber- 12 naculi teſtimonij. ¶ Sumptumque de ſanguine vituli pones ſuper cornua altaris digito tuo, reliquum au- 13 tem ſanguinem fundes iuxta baſim eius. ¶ ‖ Sumes & adipem totum qui operit inteſtina, & reticulum iecoris, ac duos renes, & adipem qui ſuper eos eſt, & 14 offeres incenſum ſuper altare. ¶ Carnes vero vituli, C & corium, & fimum combures foris extra caſtra, eo 15 quod pro peccato ſit. ¶ Vnum quoque arietem ſumes, ſuper cuius caput ponent Aaron, & filij eius manus. 16 ¶ Quem cum mactaueris, tolles de ſanguine eius, & 17 fundes circa altare. ¶ Ipſum autem arietem ſecabis in fruſta: lotaque inteſtina eius, ac pedes pones ſuper 18 conciſas carnes, & ſuper caput illius. ¶ Et offeres totum arietem in incenſum ſuper altare: oblatio eſt Do- 19 mino, odor ſuauiſſimus victimæ Domini. ¶ Tolles quoque arietem alterum, ſuper cuius caput Aaron, 20 & filij eius ponent manus. ¶ Quem cum immolaueris, ſumes de ſanguine eius & pones ſuper extremum auriculæ dextræ Aaron, & filiorum eius, & ſuper pollices manus eorum, ac pedis dextri, fundeſque ſan- 21 guinem ſuper altare per circuitum. ¶ Cumque tuleris D de ſanguine qui eſt ſuper altare, & de oleo vnctionis, aſperges Aaron, & veſtes eius, filios & veſtimenta eo- 22 rum. Conſecratiſque ipſis, & veſtibus, ¶ tolles adipem de ariete, & caudam, & aruinam quæ operit vitalia, ac reticulum iecoris, & duos renes, atque adipem qui ſuper eos eſt, armumque dextrum, eo 23 quod ſit aries conſecrationis: ¶ tortamque panis vnius, cruſtulam conſperſam oleo, laganum de caniſtro azymorum, quod poſitum eſt in conſpectu Do- 24 mini: ¶ poneſque omnia ſuper manus Aaron, & filiorum eius, & ſanctificabis eos eleuans coram Domi- 25 no. ¶ Suſcipieſque vniuerſa de manibus eorum: & incendens ſuper altare in holocauſtum, odorem ſuauiſſimum in cõſpectu Domini, quia oblatio eius eſt. 26 ¶ Sumes quoque pectuſculum de ariete quo initiatus eſt Aaron, ſanctificabiſque illud eleuatum coram 27 Domino, & cedet in partem tuam. ¶ Sanctificabiſque E & pectuſculum conſecratum, & armum quem de

Leui. 9. a. 2.

‖ Leui. 1. a. 3.

‖ Leui. 3. a. 3.

28 ariete separasti, quo initiatus est Aaron & filij eius, E cedentque in partem Aaron, & filiorum eius iure perpetuo a filijs Israel, quia primitiua sunt, & initia de 29 victimis eorum pacificis, quę offerunt Domino. Vestem autem sanctam, qua vtetur Aaron, habebunt filij eius post eum, vt vngantur in ea, & consecrentur 30 manus eorum. Septem diebus vtetur illa qui pontifex pro eo fuerit constitutus de filijs eius: & qui ingredietur tabernaculum testimonij, vt ministret in San-31 ctuario. Arietem autem consecrationis tolles, & co-32 ques carnes eius in loco sancto, quibus vescetur Aaron, & filij eius. ‖ Panes quoque qui sunt in canistro, in vestibulo tabernaculi testimonij, comedent, 33 vt sit placabile sacrificium, & sanctificentur offerentium manus. Alienigena non vescetur ex eis, quia 34 sancti sunt. Quod si remanserit de carnibus consecratis, siue de panibus vsque mane, côbures reliquias 35 igni: non comedentur, quia sanctificata sunt. Om-F nia quę præcepi tibi, facies super Aaron, & filijs eius. 36 Septem diebus consecrabis manus eorum: & vitulum pro peccato offeres per singulos dies ad expiandum. Mundabisque altare, cum immolaueris expiationis hostiam, & vnges illud in sanctificationem. 37 Septem diebus expiabis altare, & sanctificabis, & erit Sanctum sanctorum. omnis qui tetigerit illud, 38 sanctificabitur. Hoc est quod facies in altari: ‖ A-39 gnos anniculos duos per singulos dies iugiter: v-40 num agnum mane, & alterum vespere: decimam partem similę conspersæ oleo tuso, quod habeat mensuram quartam partem hin; & vinum ad libandum 41 eiusdem mensuræ in agno vno. Alterum vero agnum offeres ad vesperam iuxta ritum matutinæ oblationis, & iuxta ea quæ diximus, in odorem sua-42 uitatis. sacrificium est Domino, oblatione perpe-G tua in generationes vestras, ad ostium tabernaculi testimonij coram Domino, vbi constituam, vt lo-43 quar ad te. Ibique præcipiam filijs Israel, & sancti-44 ficabitur altare in gloria mea. Sanctificabo & tabernaculum testimonij cum altari, & Aaron cum filijs 45 suis, vt sacerdotio fungantur mihi. Et habitabo in 46 medio filiorũ Israel, eroque eis Deus: & scient, quia ego Dominus Deus eorum, qui eduxi eos de Terra Ægypti, vt manerem inter illos, ego Dominus Deus ipsorum.

‖Leu. 8. f. 31. 24. b. 9. Matt. 12. a. 4

‖ Nu. 28 a. 3.

CAPVT XXX.

ALTARE Thymiamatis.

1 A FAcies quoque altare ad adolendum thymiama, de lignis setim, habens cubitum longi-2 tudinis, & alterum latitudinis, id est quadrangulum, & duos cubitos in altitudine. Cornua 3 ex ipso procedent. Vestiesque illud auro purissimo, tam craticulam eius, quam parietes per circuitum, & cornua. Faciesque ei coronam aureolam per 4 gyrum, & duos annulos aureos sub corona per singula latera, vt mittantur in eos vectes, & altare por-5 tetur. Ipsos quoque vectes facies de lignis setim, & 6 inaurabis. Ponesque altare contra velum, quod ante arcam pendet testimonij coram propitiatorio, 7 quo tegitur testimonium, vbi loquar tibi. Et adolebit incensum super eo Aaron, suaue fragrans mane. 8 Quando componet lucernas, incendet illud: & quando collocabit eas ad vesperum, vret thymiama sempiternum coram Domino in generationes ve-9 stras. Non offeretis super eo thymiama compositionis alterius, nec oblationem, & victimam, nec liba-10 bitis libamina. Et deprecabitur Aaron super cor-B nua eius semel per annum, in sanguine quod oblatum est pro peccato, & placabit super eo in generationibus vestris. Sanctum sanctorum erit Domino. 11 Locutusq; est Dominus ad Moysen, dicens: ‖ Quan-12 do tuleris summam filiorum Israel iuxta numerum, dabunt singuli precium pro animabus suis Domino; 13 & non erit plaga in eis, cum fuerint recensiti. Hoc autem dabit omnis qui transit ad nomen: dimidium

‖ Nu. 1. a.

LABIum, seu labrum æneum.

sicli iuxta mensuram templi. ‖ Siclus viginti obolos 14 habet. Media pars sicli offeretur Domino. Qui habetur in numero a viginti annis, & supra, dabit pre-15 cium. Diues non addet ad medium sicli, & pau-16 per nihil minuet. Susceptamque pecuniam, quæ collata est à filijs Israel, trades in vsus tabernaculi te-C stimonij, vt sit monumẽtum eorum coram Domino, 17 & propitietur animabus eorum. Locutusque est 18 Dominus ad Moysen, dicens: Facies & labrum æneum, cum basi sua, ad lauandum: ponesque illud inter tabernaculum testimonij, & altare. Et missa a-19 qua lauabunt in ea Aaron, & filij eius manus suas, 20 ac pedes, quando ingressuri sunt tabernaculum testimonij, & quando accessuri sunt ad altare, vt of-21 ferant in eo thymiama Domino, ne forte moriantur. legitimum sempiternum erit ipsi, & semini eius

‖ Leu. 27 c. 25. Num. 3. g. 47. Ezec. 45. d. 12.

per

22 per ſucceſſiones. ¶ Locutuſque eſt Dominus ad Moy
23 ſen, dicens: ¶ Sume tibi aromata, primæ myrrhæ, &
electæ quingentos ſiclos, & cinnamomi medium, id
eſt ducentos quinquaginta ſiclos; calami ſimiliter du
24 centos quinquaginta, ¶ caſię autem quingentos ſiclos
in pondere ſanctuarij, olei de oliuetis menſuram hin:
25 ¶ facieſque vnctionis oleum ſanctum, vnguentum
26 compoſitum opere vnguentarij, ¶ & vnges ex eo ta-
27 bernaculum teſtimonij, & arcam teſtamenti, ¶ men-
ſamque cum vaſis ſuis, candelabrum, & vtenſilia e-
28 ius, altaria thymiamatis, ¶ & holocauſti, & vniuer-
29 ſam ſupellectilē, quę ad cultum eorum pertinet. ¶ San
D ctificabiſque omnia, & erunt ſancta ſanctorum: qui
30 tetigerit ea, ſanctificabitur. ¶ Aaron & filios eius vn
ges, ſanctificabiſque eos, vt ſacerdotio fungantur mi
31 hi. ¶ Filijs quoque Iſrael dices: Hoc oleum vnctionis
32 ſanctum erit mihi in generationes veſtras. ¶ Caro ho
minis non vngetur ex eo, & iuxta compoſitionem e-
ius non facietis aliud, quia ſanctificatum eſt, & ſan-
33 ctum erit vobis. ¶ Homo quicunque tale compoſue-
rit, & dederit ex eo alieno; exterminabitur de popu-
34 lo ſuo. ¶ Dixitque Dominus ad Moyſen: Sume tibi
aromata, ſtacten, & onycha, galbanum boni odoris,
& thus lucidiſſimum: æqualis ponderis erunt omnia.
35 ¶ facieſque thymiama compoſitum opere vnguenta-
rij, miſtum diligenter, & purum, & ſanctificatione di
36 gniſſimum. ¶ Cumque in tenuiſſimum puluerem vni-
uerſa contuderis, pones ex eo coram tabernaculo te-
ſtimonij, in quo loco apparebo tibi. Sanctum ſancto-
37 rum erit vobis thymiama. ¶ Talem compoſitionem
non facietis in vſus veſtros, quia ſanctum eſt Domi-
38 no. ¶ Homo quicunque fecerit ſimile, vt odore illius
perfruatur, peribit de populis ſuis.

CAPVT XXXI.

1 A Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens: ¶ Ecce, vocaui ex nomine Beſeleel filium Vri
2 filij Hur de tribu Iuda, ¶ & impleui eum ſpi-
3 ritu Dei, ſapientia, & intelligentia, & ſcientia in om-
4 ni opere, ¶ ad excogitandum quidquid fabrefieri po-
5 teſt ex auro, & argento, & ære, ¶ marmore, & gem-
6 mis, & diuerſitate lignorum. ¶ Deditque ei ſocium
B Ooliab filium Achiſamech de tribu Dan. Et in cor-
de omnis eruditi poſui ſapientiam: vt faciant cuncta
7 quæ præcepi tibi, ¶ tabernaculum fœderis, & arcam
teſtimonij, & propitiatorium quod ſuper eam eſt, &
8 cuncta vaſa tabernaculi; ¶ menſamque & vaſa e-
ius, candelabrum puriſſimum cum vaſis ſuis, & al-
9 taria thymiamatis, ¶ & holocauſti, & omnia vaſa
10 eorum; labrum cum baſi ſua, ¶ veſtes ſanctas in
miniſterio Aaron ſacerdoti, & filijs eius, vt fungan-
11 tur officio ſuo in ſacris; ¶ oleum vnctionis, & thy-
miama aromatum in ſanctuario. omnia quæ præce-
12 pi tibi, facient. ¶ Et locutus eſt Dominus ad Moy-
13 ſen, dicens: ¶ Loquere filijs Iſrael, & dices ad eos:
C ‖ Videte, vt ſabbatum meum cuſtodiatis: quia ſi-
gnum eſt inter me, & vos in generationibus veſtris,
vt ſciatis, quia ego Dominus, qui ſanctifico vos.
14 ¶ Cuſtodite ſabbatum meum: ſanctum eſt enim
vobis: qui polluerit illud, morte morietur: qui fe-
cerit in eo opus, peribit anima illius de medio popu
15 li ſui. ¶ Sex diebus facietis opus: in die ſeptimo ſab-
batum eſt, requies ſancta Domino: omnis qui fe-
16 cerit opus in hac die, morietur. ¶ Cuſtodiant fi-

‖Sup.20 b.8 Ezec.20. b.12.

D lij Iſrael ſabbatum, & celebrent illud in generatio-
17 nibus ſuis. Pactum eſt ſempiternum ¶ inter me, &
filios Iſrael, ſignumque perpetuum. ‖ ſex enim die-
bus fecit Dominus cœlum, & terram, & in ſepti-
18 mo ab opere ceſſauit. ¶ Deditque Dominus Moy-
ſi, completis huiuſcemodi ſermonibus in monte Si-
nai, duas tabulas teſtimonij lapideas, ſcriptas di-
gito Dei.

‖Gen.1 d.31 Deut.9.b.10.

CAPVT XXXII.

1 A Videns autem populus, quod moram faceret
deſcendendi de monte Moyſes, congrega-
tus aduerſus Aaron, dixit: ‖ Surge, fac no-
bis deos, qui nos præcedant: Moyſi enim huic viro,
qui nos eduxit de Terra Ægypti, ignoramus quid ac
2 ciderit. ¶ Dixitque ad eos Aaron: Tollite inaures
aureas de vxorum, filiorumque, & filiarum veſtra-
3 rum auribus, & afferte ad me. ¶ Fecitque populus,
4 quæ iuſſerat, deferens inaures ad Aaron. ¶ ‖ Quas
cum ille accepiſſet, formauit opere fuſorio, & fecit

‖Act.7.e.40. ‖Pſa.105.c.19.

ex eis vitulum conflatilem. Dixeruntque: Hi ſunt dij
5 tui Iſrael, qui te eduxerunt de Terra Ægypti. ¶ Quod
cum vidiſſet Aaron, ædificauit altare coram eo, &
pręconis voce clamauit, dicens: Cras ſolemnitas Do-
6 mini eſt. ¶ Surgenteſque mane, obtulerunt holocau-
B ſta, & hoſtias pacificas, & ‖ ſedit populus manducare,
7 & bibere, & ſurrexerunt ludere. ¶ Locutus eſt autem
Dominus ad Moyſen, dicens: ‖ Vade, deſcende: pecca

‖1.Cor.10 b.7. ‖Deut.9.b.12

uit populus tuus, quem eduxiſti de Terra Ægypti.
8 ¶ Receſſerunt cito de via, quā oſtendiſti eis, feceruntque ſibi vitulum conflatilem, & adorauerunt; atque immolantes ei hoſtias, dixerunt, ‖ Iſti ſunt
dij tui Iſrael, qui te eduxerunt de Terra Ægypti.
9 ¶ Rurſumque ait Dominus ad Moyſen: ‖ Cerno,
10 quod populus iſte duræ ceruicis ſit. ¶ Dimitte
me, vt iraſcatur furor meus contra eos, & deleam
C eos, faciamque te in gentem magnam. ¶ Moy-
11 ſes autem orabat Dominum Deum ſuum, di-
cens: ‖ Cur Domine iraſcitur furor tuus contra po-

‖3.Regu.12.g.28. ‖Inf.33.a.3. ‖Deut.9 c.13

pulum

Psa.105. d.23. Num.14 c.13.

pulum tuum, quem eduxisti de Terra Ægypti, in for-
12 titudine magna, & in manu robusta? ¶ Ne quæso di-
cant Ægyptij, Callide eduxit eos, vt interficeret in
montibus, & deleret e terra: Quiescat ira tua, & esto
13 placabilis super nequitia populi tui. ¶ Recordare
Abraham, Isaac, & Israel, seruorum tuorum, quibus
iurasti per temetipsum, dicens: ‖ Multiplicabo semen

Gen.22 b.7. & 15.b.7. & 48.c.16.

vestrum, sicut stellas cæli: & vniuersam terram hanc,
de qua locutus sum, dabo semini vestro, & possidebi-
14 tis eam semper. ¶ Placatusque est Dominus, ne face-
D ret malum quod locutus fuerat aduersus populum
15 suum. ¶ Et reuersus est Moyses de monte, portans
duas tabulas testimonij in manu sua, scriptas ex vtra-
16 que parte, ¶ & factas opere Dei: scriptura quoque
17 Dei erat sculpta in tabulis. ¶ Audiens autem Iosue
tumultum populi vociferãtis, dixit ad Moysen: Vlu-
18 latus pugnæ auditur in castris. ¶ Qui respondit: Non
est clamor adhortantium ad pugnam, neque vocife-
ratio compellentium ad fugam: sed vocem cantantiũ
19 ego audio. ¶ Cumque appropinquasset ad castra, vi-
dit vitulum, & choros: iratusque valde, proiecit de
manu tabulas, & confregit eas ad radicem montis.
20 ¶ Arripiensque vitulum quem fecerant, combussit, &
E contriuit vsque ad puluerem, quem sparsit in aquam.

21 & dedit ex eo potum filijs Israel. ¶ Dixitque ad Aa-
ron: Quid tibi fecit hic populus, vt induceres super
22 eum peccatum maximum? ¶ Cui ille respondit: Ne
indignetur dominus meus: tu enim nosti populum i-
23 stum, quod pronus sit ad malum. ¶ Dixerunt mihi,
Fac nobis deos, qui nos præcedant: huic enim Moysi,
qui nos eduxit de Terra Ægypti, nescimus quid acci-
24 derit. ¶ Quibus ego dixi: Quis vestrum habet au-
rum? Tulerunt, & dederunt mihi: & proieci illud in
25 ignem, egressusque est hic vitulus. ¶ Vidēs ergo Moy-
ses populum, quod esset nudatus (spoliauerat enim

eum Aaron propter ignominiam Sordis, & inter ho-
26 stes nudum constituerat) ¶ & stans in porta castro-
F rum, ait: Si quis est Domini, iungatur mihi: Congre-
27 gatique sunt ad eum omnes filij Leui. ¶ Quibus ait:
Hæc dicit Dominus Deus Israel: Ponat vir gladium
super femur suum: ite, & redite de porta vsque ad
portam per medium castrorum, & occidat vnusquis-
28 que fratrem, & amicum, & proximum suum. ¶ Fece-
runtque filij Leui iuxta sermonē Moysi: cecideruntque
29 que in die illa quasi viginti tria millia hominum. ¶ Et
ait Moyses: Consecrastis manus vestras hodie Domi-
no, vnusquisque in filio, & in fratre suo, vt detur vo-

30 bis benedictio. ¶ Facto autem altero die, locutus est
Moyses ad populū: Peccastis peccatum maximum:
ascendam ad Dñm, si quomodo quiuero eum deprε-
31 cari pro scelere vestro. ¶ Reuersusque ad Dominum
ait: Obsecro, peccauit populus iste peccatum maxi-
32 mum, feceruntque sibi deos aureos: ¶ aut dimitte ei
hanc noxam: aut si non facis, dele me de libro tuo

33 quem scripsisti. ¶ Cui respondit Dominus: Qui pecca-
34 uerit mihi, delebo eum de libro meo: ¶ Tu autem va-
de, & duc populum istum quo locutus sum tibi: ange-
lus meus præcedet te. Ego autem in die vltionis visi-
35 tabo, & hoc peccatum eorum. ¶ Percussit ergo Domi-
nus populum pro reatu vituli, quem fecerat Aaron.

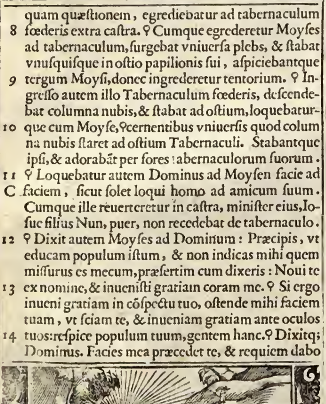
CAPVT XXXIII.

1 A Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:
Vade, ascende de loco isto tu, & populus
tuus, quem eduxisti de Terra Ægypti, in
terram quam iuraui Abraham, Isaac, & Iacob, di-
2 cens: ‖ Semini tuo dabo eam: ¶ & mittam præ-
cursorem tui Angelum, vt eijciam Chananæum
& Amorrhæum, & Hethæum, & Pherezæum, &
3 Heuæum, & Iebusæum, ¶ & intres in terram fluen-
tem lacte, & melle. ‖ Non enim ascendam tecum
quia populus duræ ceruicis est: ne forte disperdam
4 te in via. ¶ Audiensque populus sermonem hunc
pessimum, luxit: & nullus ex more indutus est cul-
5 tu suo. ¶ Dixitque Dominus ad Moysen: Loque-
re filijs Israel, Populus duræ ceruicis es, semel a-
scendam in medio tui, & delebo te: Iam nunc de-

6 pone ornatum tuum, vt ſciam quid faciam tibi. ¶ Depoſuerunt ergo filij Iſraël ornatum ſuum a mõte Ho-
7 reb. ¶ Moyſes quoque tollens tabernaculum, teten-
B dit extra caſtra procul, vocauitque nomen eius taber-
naculum fœderis. Et omnis populus qui habebat ali-

quam quæſtionem, egrediebatur ad tabernaculum
8 fœderis extra caſtra. ¶ Cumque egrederetur Moyſes ad tabernaculum, ſurgebat vniuerſa plebs, & ſtabat vnuſquiſque in oſtio papilionis ſui, aſpiciebantque
9 tergum Moyſi, donec ingrederetur tentorium. ¶ Ingreſſo autem illo Tabernaculum fœderis, deſcendebat columna nubis, & ſtabat ad oſtium, loquebatur-
10 que cum Moyſe, ¶ cernentibus vniuerſis quod columna nubis ſtaret ad oſtium Tabernaculi. Stabantque ipſi, & adorabãt per fores tabernaculorum ſuorum.
11 ¶ Loquebatur autem Dominus ad Moyſen facie ad
C faciem, ſicut ſolet loqui homo ad amicum ſuum. Cumque ille reuerteretur in caſtra, miniſter eius, Ioſue filius Nun, puer, non recedebat de tabernaculo.
12 ¶ Dixit autem Moyſes ad Dominum: Præcipis, vt educam populum iſtum, & non indicas mihi quem miſſurus es mecum, præſertim cum dixeris: Noui te
13 ex nomine, & inueniſti gratiam coram me. ¶ Si ergo inueni gratiam in cõſpectu tuo, oſtende mihi faciem tuam, vt ſciam te, & inueniam gratiam ante oculos
14 tuos: reſpice populum tuum, gentem hanc. ¶ Dixitq; Dominus. Facies mea præcedet te, & requiem dabo

15 tibi. ¶ Et ait Moyſes: Si non tu ipſe præcedas, ne edu-
16 cas nos de loco iſto. ¶ In quo enim ſcire poterimus ego, & populus tuus inueniſſe nos gratiam in conſpectu tuo, niſi ambulaueris nobiſcum, vt glorificemur
17 ab omnibus populis qui habitant ſuper terrã? ¶ Di-
D xit autem Dominus ad Moyſen: Et verbum iſtud, quod locutus es, faciam: inueniſti enim gratiam co-
18 ram me, & teipſum noui ex nomine. ¶ Qui ait:
19 Oſtende mihi gloriam tuam. ¶ Reſpondit: Ego oſtendam omne bonum tibi, & vocabo in nomine Domini coram te: & ‖ miſerebor cui voluero,
20 & clemens ero in quem mihi placuerit. ¶ Rurſum-

‖Ro.9.c.15.

que ait: Non poteris videre faciem meam: non e-
21 nim videbit me homo, & viuet. ¶ Et iterum: Ecce, inquit, eſt locus apud me, & ſtabis ſupra pe-
22 tram. ¶ Cumque tranſibit gloria mea, ponam te in foramine petræ, & protegam dextera mea, donec
23 tranſeam: ¶ tollamque manum meam, & videbis poſteriora mea: faciem autem meam videre non poteris.

CAPVT XXXIIII.

1
A AC deinceps: Præcide, ait, tibi duas tabulas lapideas inſtar priorum, & ſcribam ſuper eas verba, quæ habuerunt tabulæ quas
2 fregiſti. ¶ Eſto paratus mane, vt aſcendas ſtatim in montem Sinai, ſtabiſque mecum ſuper verticem
3 montis. ¶ Nullus aſcendat tecum, nec videatur quiſpiam per totum montem: boues quoque, & o-
4 ues non paſcantur econtra. ¶ Excidit ergo duas tabulas lapideas, quales antea fuerant: & de nocte conſurgens, aſcendit in montem Sinai, ſicut præce-
5 perat ei Dominus, portans ſecum tabulas. ¶ Cumque deſcendiſſet Dominus per nubem, ſtetit Moy-
6 ſes cum eo, inuocans nomen Domini. ¶ Quo tranſeunte coram eo, ait: Dominator Domine Deus, miſericors, & clemens, patiens, & multæ miſeratio-
7 nis, ac verax, ¶ qui ‖ cuſtodis miſericordiam in millia: qui aufers iniquitatem, & ſcelera, atque peccata: nulluſque apud te per ſe innocens eſt; ‖ qui red-
B dis iniquitatem patrum filijs, ac nepotibus in ter-
8 tiam, & quartam progeniem. ¶ Feſtinuſque Moyſes,
9 curuatus eſt pronus in terram, & adorans ¶ ait: Si inueni gratiam in conſpectu tuo Domine, obſecro, vt gradiaris nobiſcum: (populus enim duræ ceruicis eſt:) & auferas iniquitates noſtras, atque peccata,
10 noſque poſſideas. ¶ Reſpondit Dominus: Ego inibo pactum videntibus cunctis: ſigna faciam, quæ nunquam viſa ſunt ſuper terram, nec in vllis gentibus: vt cernat populus iſte, in cuius es medio, opus Do-
11 mini terribile quod facturus ſum. ¶ Obſerua cuncta quæ hodie mando tibi: ego ipſe eijciam ante faciem tuam Amorrhæum, & Chananæum, & Hethæum, Pherezæum quoque, & Heuæum, & Ie-
12 buſæum. ¶ Caue ne vnquam cum habitatoribus terræ illius iungas amicitias, quæ ſint tibi in ruinam:
13 ¶ ſed aras eorum deſtrue, confringe ſtatuas, lucoſque
14 ſuccide. ¶ Noli adorare Deum alienum. Dominus
15 zelotes nomen eius: Deus eſt æmulator. ¶ ‖ Ne ineas pactum cum hominibus illarum regionum: ne cum fornicati fuerint cum dijs ſuis, & adorauerint ſimulachra eorum; vocet te quiſpiam, vt comedas de
16 immolatis. ¶ ‖ Nec vxorem de filiabus eorum accipies filijs tuis: ne poſtquam ipſæ fuerint fornicatæ,

Deut.10.a.1.
‖Pſa.142.a.2.
‖Iere.32.c.18
Deute.5.a.9.
Deute.5.a.2.
Iere.32.d.21
‖Deut.7.a.2.
‖1.Reg.11.a.1.

fornicari

17 fornicari faciant, & filios tuos in deos suos. ¶ Deos
18 conflatiles non facies tibi. ¶ Solemnitatem azymo-
C rum custodies. Septem diebus vesceris azymis, si-
cut præcepi tibi in tempore mensis nouorum, men-
se enim verni temporis egressus es de Ægypto.

‖Sup. 23 1.2.b.17 32.d.19.

19 ¶ ‖ Omne quod aperit vuluam, generis masculini,
meum erit. De cunctis animantibus, tam de bo-
20 bus, quam de ouibus, meum erit. ¶ Primogenitum
asini redimes oue: sin autem nec precium pro eo
dederis, occidetur. Primogenitum filiorum tuo-
rum redimes: nec apparebis in conspectu meo va-

‖Sup. 23 b.15. ‖Deu.16 d.16 Eccl.35 a.6 Sup.23. b.16.

21 cuus. ¶ ‖ Sex diebus operaberis, die septimo cessa-
22 bis arare, & metere. ¶ Solemnitatem hebdomada-
rum facies tibi in primitijs frugum messis tuæ triti-
ceæ, & solemnitatem quando redeunte anni tem-
23 pore cuncta conduntur. ¶ Tribus temporibus anni
apparebit omne masculinum tuum in conspectu om
24 nipotentis Domini Dei Israel. ¶ Cum enim tulero
gentes a facie tua, & dilatauero terminos tuos, nul-
lus insidiabitur terræ tuæ, ascendente te, & appa-

‖Sup 23 c.18.19.

25 rente in conspectu Domini Dei tui ter in anno. ¶ ‖ Nō
D immolabis super fermento sanguinem hostiæ meæ:
neque residebit mane de victima solemnitatis Pha-
26 se. ¶ Primitias frugum terræ tuę offeres in domo Do

‖Deut. 14.c.21. ‖Sup.24 d.18. ‖Deute. 9.b.6.c. 18 Deut. 4. b.13.

mini Dei tui. ‖ Non coques hœdum in lacte matris
27 suæ. ¶ Dixitque Dominus ad Moysen: Scribe ti-
bi verba hæc, quibus & tecum & cum Israel ‖ pe-
28 pegi fœdus. ¶ Fuit ergo ibi cum Domino quadragin-
ta dies, & quadraginta noctes: panem non comedit,
& aquam non bibit, & scripsit in tabulis ‖ verba fœ-
29 deris decem. ¶ Cumque descenderet Moyses de mon-
te Sinai, tenebat duas tabulas testimonij, & ignora-
bat, quod cornuta esset facies sua ex consortio sermo
30 nis Domini. ¶ Videntes autem Aaron, & filij Israel
cornutam Moysi faciem, timuerunt prope accede-
31 re. ¶ Vocatique ab eo, reuersi sunt tam Aaron, quam
principes synagogæ. Et postquam locutus est ad eos,
32 ¶ venerunt ad eum etiam omnes filij Israel: quibus
præcepit cuncta quę audierat a Domino in monte Si-

‖2.Cor. 3.c.13.

33 nai. ¶ Impletisque sermonibus ‖ posuit velamen super
34 faciem suam. ¶ quod ingressus ad Dominum,
& loquens cum eo, auferebat, donec exi-
ret; & tunc loquebatur ad filios Is-
rael omnia quæ sibi fuerant
35 imperata. ¶ Qui videbāt
faciem egredientis
Moysi esse cor-
nutam: sed
operiebat ille rursus faciem
suam, siquando loque-
batur ad eos.

CAPVT XXXV.

1 IGitur congregata omni turba filiorum Israel,
A dixit ad eos: Hæc sunt quæ iussit Dominus
2 fieri: ¶ Sex diebus facietis opus: septimus
dies erit vobis sanctus, sabbatum, & requies
3 Domini: qui fecerit opus in eo, occidetur. ¶ Non
succendetis ignem in omnibus habitaculis vestris
4 per diem sabbati. ¶ Et ait Moyses ad omnem ca-
teruam filiorum Israel: Iste est sermo quem præce-
5 pit Dominus, dicens: ¶ Separate apud vos primi-
tias Domino. ‖ Omnis voluntarius, & prono ani-
mo offerat eas Domino: aurum, & argentum, &
6 æs, ¶ hyacinthum, & purpuram, coccumque bis
7 tinctum, & byssum, pilos caprarum, ¶ pellesque
8 arietum rubricatas, & hiantinas, ligna setim, ¶ &
oleum ad luminaria concinnanda, & vt conficiatur
9 vnguentum, & thymiama suauissimum, ¶ lapides
onychinos, & gemmas ad ornatum superhumera-
10 lis, & rationalis. ¶ Quisquis vestrum sapiens est,
11 veniat, & faciat quod Dominus imperauit: ¶ Taber-
B naculum scilicet, & tectum eius, atque operimen-
tum, annulos, & tabulata cum vectibus, paxillos, &
12 bases; ¶ Arcam, & vectes, propitiatorium, & velum,
13 quod ante illud oppanditur: ¶ Mensam cum vectibus
14 & vasis, & propositionis panibus: ¶ Candelabrum ad
luminaria sustentanda, vasa illius, & lucernas, & o-
15 leum ad nutrimenta ignium: ¶ Altare thymiama-
tis, & vectes, & oleum vnctionis, & thymiama ex
16 aromatibus. Tentorium ad ostium tabernaculi: ¶ Al-
tare holocausti, & craticulam eius æneam cum ve-
17 ctibus, & vasis suis: labrum & basim eius: ¶ Cor-
tinas atrij cum columnis, & basibus, tentorium in
18 foribus vestibuli, ¶ paxillos tabernaculi, & atrij cum
19 funiculis suis: ¶ Vestimenta, quorum vsus est in mi-
nisterio sanctuarij; vestes Aaron pontificis, ac filio-

20 rum eius, vt sacerdotio fungantur mihi. ¶ Egres-
C saque omnis multitudo filiorum Israel de conspectu
21 Moysi, ¶ obtulerunt mente promptissima, atque
deuota primitias Domino, ad faciendum opus ta-
bernaculi testimonij. Quidquid ad cultum, & ad
22 vestes sanctas necessarium erat, ¶ viri cum mulie-
ribus præbuerunt, armillas, & inaures, annulos,
& dextralia: omne vas aureum in donaria Domi-
23 ni separatum est. ¶ Si quis habebat hyacinthum
& purpuram, coccumque bis tinctum, byssum, &
pilos caprarum, pelles arietum rubricatas, & hya-
24 cinthinas, ¶ argenti; ærisque metalla, obtulerunt
25 Domino; lignaque setim in varios vsus. ¶ Sed & mu-
lieres doctæ, quæ neuerant, dederunt hyacinthum
26 purpuram, & vermiculum, ac byssum, ¶ & pilos ca-

27 prarum, ſponte propria cuncta tribuentes. ♀ Principes vero obtulerunt lapides onychinos, & gem-
28 mas ad ſuperhumerale, & rationale: ♀ aromataque, & oleum ad luminaria concinnanda, & ad præparandum vnguentum, ac thymiama odoris ſua-
29 uiſſimi componendum. ♀ Omnes viri, & mulieres

D mente deuota obtulerunt donaria, vt fierent opera, quæ iuſſerat Dominus per manum Moyſi. Cuncti
30 filij Iſrael voluntaria Domino dedicauerunt. ♀ Dixitque Moyſes ad filios Iſrael: Ecce vocauit Dominus ex nomine Beſeleel filium Vri filij Hur de
31 tribu Iuda: ♀ Impleuitque eum ſpiritu Dei, ſapientia, & intelligentia, & ſcientia, & omni doctrina
32 ♀ ad excogitandum, & faciendum opus in auro,
33 & argento, & ære, ♀ ſculpendiſque lapidibus, & opere carpentario. quicquid fabrè adinueniri po-
34 teſt, ♀ dedit in corde eius: Ooliab quoque filium
35 Achiſamech de tribu Dan: ♀ ambos erudiuit ſapientia, vt faciant opera abietarij, polymitarij, ac plumarij de hyacintho, ac purpura, coccoque bis tincto, & byſſo, & texant omnia, ac noua quæque reperiant.

CAPVT XXXVI.

Sup. 26. a. 1. — 1. Par. 21. d. 19.

1 A FEcit ergo Beſeleel, & Ooliab, & omnis vir ſapiens, quibus dedit Dominus ſapientiam, & intellectum, vt ſcirent fabrè operari, quæ in vſus ſanctuarij neceſſaria ſunt, & quæ præcepit
2 Dominus. ♀ Cumque vocaſſet eos Moyſes, & omnem eruditum virum cui dederat Dominus ſapientiam, & qui ſponte ſua obtulerant ſe ad faciendum
3 opus; ♀ tradidit eis vniuerſa donaria filiorum Iſrael. Qui cum inſtarent operi, quotidie mane vo-
4 ta populus offerebat. ♀ Vnde artifices venire com-
5 pulſi, ♀ dixerunt Moyſi: Plus offert populus quam
6 neceſſarium eſt. ♀ Iuſſit ergo Moyſes præconis voce cantari: Nec vir, nec mulier quidquam offerat vltra in opere ſanctuarij. Sicque ceſſatum eſt a mu-
7 neribus offerendis, ♀ eo quod oblata ſufficerent,
8 & ſuperabundarent. ♀ Feceruntque omnes corde
B ſapientes ad explendum opus tabernaculi, cortinas decem de byſſo retorta, & hyacintho, & purpura, coccoque bis tincto, opere vario, & arte polymi-
9 ta: ♀ quarum vna habebat in longitudine viginti-octo cubitos, & in latitudine quatuor. vna men-
10 ſura erat omnium cortinarum. ♀ Coniunxitque cortinas quinque, alteram alteri, & alias quinque
11 ſibi inuicem copulauit. ♀ Fecit & anſas hyacinthinas in ora cortinæ vnius ex vtroque latere, & in
12 ora cortinæ alterius ſimiliter, ♀ vt contra ſe inui-
13 cem venirent anſæ, & mutuo iungerentur. ♀ vnde & quinquaginta fudit circulos aureos, qui morderent cortinarum anſas, & fieret vnum tabernacu-
14 lum. ♀ Fecit & ſaga vndecim de pilis caprarum ad
15 operiendum tectum tabernaculi: ♀ vnum ſagum in longitudine habebat cubitos triginta, & in latitudine cubitos quatuor: vnius menſuræ erant omnia
16 ſaga: ♀ quorum quinque iunxit ſeorſum, & ſex
17 alia ſeparatim. ♀ Fecitque anſas quinquaginta in ora ſagi vnius, & quinquaginta in ora ſagi alterius,
18 vt ſibi inuicem iungerentur. ♀ Et fibulas æneas quinquaginta, quibus necteretur tectum, vt vnum pal-
19 lium ex omnibus ſagis fieret. ♀ Fecit & opertorium
C tabernaculi de pellibus arietum rubricatis: aliudque
20 deſuper velamentum de pellibus ianthinis. ♀ Fecit & tabulas tabernaculi de lignis ſetim ſtantes.
21 ♀ Decem cubitorum erat longitudo tabulæ vnius: & vnum, ac ſemis cubitum altitudo retinebat.
22 ♀ Binæ incaſtraturæ erant per ſingulas tabulas, vt alteri altera iungeretur. Sic fecit in omnibus taber-
23 naculi tabulis. ♀ E quibus viginti ad plagam me-
24 ridianam erant contra auſtrum, ♀ cum quadraginta baſibus argenteis. Duæ baſes ſub vna tabula ponebantur ex vtraque parte angulorum, vbi inca-
25 ſtraturæ laterum in angulis terminantur. ♀ Ad plagam quoque tabernaculi, quæ reſpicit ad aquilo-
26 nem, fecit viginti tabulas ♀ cum quadraginta baſibus argenteis, duas baſes per ſingulas tabulas.
27 ♀ Contra Occidentem vero, id eſt, ad eam partem tabernaculi, quæ mare reſpicit, fecit ſex tabu-
28 las, ♀ & duas alias per ſingulos angulos tabernacu-
29 li retro: ♀ quæ iunctæ erant a deorſum vſque ſurſum, & in vnam compaginem pariter ferebantur.
30 Ita fecit ex vtraque parte per angulos; ♀ vt octo eſſent ſimul tabulæ, & haberent baſes argenteas ſexdecim, binas ſcilicet baſes ſub ſingulis tabulis.
31 ♀ Fecit & vectes de lignis ſetim, quinque ad conti-
D nendas tabulas vnius lateris tabernaculi, ♀ & quin-
32 que alios ad alterius lateris coaptandas tabulas: & extra hos quinque alios vectes ad occidẽtalem pla-
33 gam tabernaculi contra mare. ♀ Fecit quoque vectem alium: qui per medias tabulas ab angulo vſ-
34 que ad angulum perueniret. ♀ Ipſa autem tabulata deaurauit, fuſis baſibus earum argenteis. Et circulos eorum fecit aureos, per quos vectes induci poſ-
35 ſent: quos & ipſos laminis aureis operuit. ♀ Fecit & velum de hyacintho, & purpura, vermiculo, ac byſſo retorta, opere polymitario, varium atque
36 diſtinctum: ♀ & quatuor columnas de lignis ſetim, quas cum capitibus deaurauit: fuſis baſibus earum
37 argenteis. ♀ Fecit & tentorium in introitu tabernaculi ex hyacintho, purpura, vermiculo, byſſoque re-
38 torta, opere plumarij: ♀ & columnas quinque cum capitibus ſuis, quas operuit auro; baſeſque earum fudit æneas.

CAPVT XXXVII.

1 A FEcit autem Beſeleel, & arcam de lignis ſetim, habentem duos ſemis cubitos in longitudine, & cubitum, ac ſemiſſem in latitudine: altitudo
2 quoque vnius cubiti fuit, & dimidij: ♀ veſtiuitque eam auro puriſſimo intus ac foris. Et fecit illi coronã
3 aureã per gyrũ, conflans quatuor annulos aureos per quatuor angulos eius: duos annulos in latere vno, &

duos

4 duos in altero. ♀ Vectes quoq; fecit de lignis setim, 5 quos vestiuit auro, ♀ & quos misit in annulos qui 6 erant in lateribus arcæ, ad portandum eam. ♀ Fecit & propitiatorium, id est, oraculum de auro mundissimo, duorum cubitorum & dimidij in longitudine, & cubiti, ac semis in latitudine. 7 ♀ Duos etiam Cherubim ex auro ductili, quos posuit ex vtraque 8 parte propitiatorij: ♀ Cherub vnum in summitate B vnius partis, & Cherub alterum in summitate partis alterius: duos Cherubim in singulis summita- 9 tibus propitiatorij, ♀ extendentes alas, & tegentes propitiatorium, seque mutuo & illud respicientes. 10 ♀ Fecit & mensam de lignis setim in longitudine duorum cubitorũ, & in latitudine vnius cubiti, quæ 11 habebat in altitudine cubitum, ac semissem, ♀ circundeditque eam auro mundissimo, & fecit illi labium 12 aureum per gyrum, ♀ ipsique labio coronam auream interrasilem quatuor digitorum, & super eandem 13 alteram coronam auream. ♀ Fudit & quatuor circulos aureos, quos posuit in quatuor angulis per sin- 14 gulos pedes mensæ ♀ contra coronam: misitque in 15 eos vectes, vt possit mensa portari. ♀ Ipsos quoque vectes fecit de lignis setim, & circundedit eos auro. ♀ Et vasa ad diuersos vsus mensæ, acetabula, phialas, & cyathos, & thuribula, ex auro puro, in quibus 17 offerenda sunt libamina. ♀ Fecit & candelabrum ductile de auro mundissimo: de cuius vecte calami, 18 scyphi, sphærulæque, ac lilia procedebant: ♀ sex in vtroque latere, tres calami ex parte vna, & tres ex 19 altera: ♀ tres scyphi in nucis modum per calamos singulos, sphærulæque simul & lilia: & tres scyphi instar nucis in calamo altero, sphærulæq; simul & lilia. Aequum erat opus sex calamorum qui procedebant 20 de stipite candelabri. ♀ In ipso autem vecte erant quatuor scyphi in nucis modum, sphærulæque per 21 singulos simul & lilia: ♀ & sphærulæ sub duobus calamis per loca tria, qui simul sex fiunt calami pro- 22 cedentes de vecte vno. ♀ & sphærulæ igitur, & cala- D mi ex ipso erant, vniuersa ductilia ex auro purissi- 23 mo. ♀ Fecit & lucernas septem cum emunctorijs suis, & vasa vbi ea quæ emuncta sunt, extinguantur, de 24 auro mundissimo. ♀ Talentum auri appendebat can- 25 delabrum cum omnibus vasis suis. ♀ Fecit & altare thymiamatis de lignis setim, per quadrum, singulos habens cubitos, & in altitudine duos: e cuius angu- 26 lis procedebant cornua. ♀ Vestiuitque illud auro pu- 27 rissimo cum craticula ac parietibus & cornibus. ♀ Fecitque ei coronam aureolam per gyrum, & duos annulos aureos sub corona per singula latera, vt mit- 28 tantur in eos vectes, & possit altare portari. ♀ Ipsos autem vectes fecit de lignis setim, & operuit la- 29 minis aureis. ♀ Composuit & oleum ad sanctificationis vnguentum, & thymiama de aromatibus mundissimis opere pigmentarij.

CAPVT XXXVIII.

2. Par. 1. b. 5.

1 A Fecit & altare holocausti de lignis setim, quinq; cubitorum per quadrum, & trium in altitudi- 2 ne: ♀ cuius cornua de angulis procedebãt; ope- 3 ruitque illud laminis æneis. ♀ Et in vsus eius parauit ex ære vasa diuersa, lebetes, forcipes, fuscinulas, 4 vncinos, & ignium receptacula. ♀ Craticulamq; eius in modum retis fecit æneam, & subter eam in altaris 5 medio arulam, ♀ fusis quatuor annulis per totidem retiaculi summitates, ad immittendos vectes ad por- 6 tandum: ♀ quos & ipsos fecit de lignis setim, & ope- 7 ruit laminis æneis: ♀ induxitque in circulos qui in lateribus altaris eminebant. Ipsum autẽ altare non erat solidum, sed cauum ex tabulis, & intus vacuum. 8 ♀ Fecit & labrum æneum cum basi sua de speculis mu- 9 lierum, quæ excubabant in ostio tabernaculi. ♀ Fecit & atrium, in cuius australi plaga erant tentoria de 10 bysso retorta, cubitorum centum, ♀ columnæ æneæ B viginti cum basibus suis, capita columnarum, & tota 11 operis cælatura, argẽtea. ♀ Aeque ad septentrionalem plagam tentoria, columnæ, basesque, & capita colũ- 12 narum eisdem mensuræ, & operis ac metalli, erãt. ♀ In ea vero plaga quę ad Occidẽtẽ respicit, fuerũt tentoria cubitorum quinquaginta, columnæ decem cũ basibus suis æneæ, & capita columnarum, & tota operis 13 cęlatura, argẽtea. ♀ Porro cõtra Orientẽ quinquagin- 14 ta cubitorum parauit tentoria, ♀ e quibus quindecim cubitos, columnarum trium, cum basibus suis vnum 15 tenebant latus: ♀ & in parte altera (quia inter vtraque introitum tabernaculi fecit) quindecim æquę cubitorũ erant tentoria, columnæq; tres, & bases totidem. 16 ♀ Cuncta atrij tentoria byssus retorta texuerat. ♀ Ba- 17 ses columnarum fuere æneæ, capita autem earum C cum cunctis cælaturis suis, argentea: sed & ipsas co- 18 lumnas atrij vestiuit argento. ♀ Et in introitu eius opere plumario fecit tentorium ex hyacintho, purpura, vermiculo, ac bysso retorta, quod habebat viginti cubitos in longitudine, altitudo vero quinque cubitorum erat iuxta mensuram quam cuncti atrij 19 tentoria habebant. ♀ Columnæ autem in ingressu fuere quatuor cum basibus æneis, capitaq; earum, & 20 cælaturæ argenteæ. ♀ Paxillos quoque tabernaculi 21 & atrij per gyrum fecit æneos. ♀ Hæc sunt instrumenta tabernaculi testimonij, quæ enumerata sunt iuxta præceptum Moysi in ceremonijs Leuitarum per 22 manum Ithamar filij Aaron sacerdotis: ♀ quæ Beseleel filius Vri filij Hur de tribu Iuda, Domino per 23 Moysen iubente, compleuerat; ♀ iuncto sibi socio Ooliab filio Achisamech de tribu Dan: qui & ipse artifex lignorum egregius fuit, & polymitarius, atque plumarius ex hyacintho, purpura, vermiculo, 24 & bysso. ♀ Omne aurum quod expensum est in ope- D re sanctuarij, & quod oblatum est in donarijs, viginti nouem talentorum fuit, & septingentorum 25 triginta siclorum ad mensuram sanctuarij. ♀ Oblatum est autem ab his qui transierunt ad numerum a viginti annis & supra, de sexcentis tribus millibus, 26 & quingentis quinquaginta, armatorum. ♀ Fuerunt præterea centum talenta argenti, e quibus conflatæ sunt bases sanctuarij, & introitus vbi velum pendet. 27 ♀ Centum bases factæ sunt de talentis centum, sin- 28 gulis talentis per bases singulas supputatis. ♀ De mille autem septingentis, & septuagintaquinque fecit capita columnarum, quas & ipsas vestiuit ar- 29 gento. ♀ Æris quoque oblata sunt talenta septuagin- 30 taduo millia, & quadringenti supra sicli, ♀ ex quibus fusæ sunt bases in introitu tabernaculi testimonij, & altare æneum cum craticula sua, omniaq; vasa quæ ad vsum eius pertinent, 31 ♀ & bases atrij tam in circuitu, quam in ingressu eius, & paxilli tabernaculi, atque atrij, per gyrum.

Sup. 27. b. 8.

CAPVT XXXIX.

Sup. 28. a.6.

1 A DE hyacintho vero, & purpura, vermiculo ac byſſo fecit veſtes, quibus indueretur Aaron, quando miniſtrabat in ſanctis, ſi-
2 cut præcepit Dominus Moyſi. ¶Fecit igitur ſuperhumerale, de auro, hyacintho, & purpura, coccoque bis
3 tincto, & byſſo retorta, ¶ opere polymitario, inciditque bracteas aureas, & extenuauit in fila, vt poſſent
4 torqueri cum priorum colorum ſubtegmine, ¶duasq; oras ſibi inuicem copulatas in vtroq; latere ſummi-
5 tatum: ¶& balteũ ex eiſdem coloribus, ſicut præcepe-
6 rat Dominus Moyſi. ¶ Parauit & duos lapides ony-
B chinos aſtrictos & incluſos auro, & ſculptos arte gẽ-
7 maria, nominibus filiorum Iſrael: ¶poſuitq; eos in lateribus ſuperhumeralis in monimentum filiorum
8 Iſrael, ſicut præceperat Dominus Moyſi. ¶Fecit & rationale opere polymito iuxta opus ſuperhumeralis, ex auro, hyacintho, purpura, coccoque bis tincto, &
9 byſſo retorta: ¶quadrangulum, duplex, menſuræ pal-
10 mi. ¶ Et poſuit in eo gemmarum ordines quatuor. In
C primo verſu erat ſardius, topazius, ſmaragdus. ¶ In
11 ſecundo, carbunculus, ſapphirus, & iaſpis. ¶In tertio,
12 ligurius, achates, & amethyſtus. ¶In quarto, chryſoli-
13 thus, onychinus, & beryllus, circundati & incluſi au-
14 ro per ordines ſuos. ¶Ipſiq; lapides duodecim, ſculpti erant nominibus duodecim tribuũ Iſrael, ſinguli per
15 nõia ſingulorum. ¶Fecerunt in rationali & catenulas ſibi inuicem cohærentes, de auro puriſſimo: & duos
16 vncinos, ¶ totidemque annulos aureos. Porro annu-
17 los poſuerunt in vtroque latere rationalis, ¶ e quibus penderent duæ catenæ aureæ, quas inſeruerunt vnci-
18 nis qui in ſuperhumeralis angulis eminebant. ¶ Hæc
D & ante & retro ita conueniebant ſibi, vt ſuperhume-
19 rale & rationale mutuo necterentur, ¶ ſtricta ad balteũ, & annulis fortius copulata, quos iungebat vitta hyacinthina, ne laxa fluerent, & a ſe inuicem moue-
20 rentur, ſicut præcepit Dominus Moyſi. ¶Fecerũt quo-
21 que tunicã ſuperhumeralis totã hyacinthinã: ¶& capitium in ſuperiori parte contra mediũ, oramque per
22 gyrum capitij textilẽ: ¶deorſum autem ad pedes mala punica ex hyacintho, purpura, vermiculo, ac byſſo
23 retorta: ¶& tintinnabula de auro puriſſimo, quæ poſuerunt inter malogranata in extrema parte tunicæ
24 per gyrũ. ¶tintinnabulum autem aureũ, & malum punicum, quibus ornatus incedebat pontifex, quando
25 miniſterio fungebatur, ſicut præceperat Dominus
E Moyſi. ¶ Fecerunt, & tunicas byſſinas opere textili
26 Aaron & filijs eius: ¶ & mitras cum coronulis ſuis ex
27 byſſo: ¶feminalia quoq; linea, biſſina: ¶cingulũ vero
28 de byſſo retorta, hyacintho, purpura, ac vermiculo, bis tincto arte plumaria, ſicut præceperat Dominus
29 Moyſi. ¶ Fecerunt & laminam ſacræ venerationis de auro puriſſimo, ſcripſeruntque in ea opere gem-
30 mario, Sanctum Domini: ¶ & ſtrinxerunt eam cum mitra vitta hyacinthina, ſicut præceperat Dominus
31 Moyſi. ¶ Perfectum eſt igitur omne opus taberna-
F culi & tecti teſtimonij: Feceruntque filij Iſrael cun-
32 cta quæ præceperat Dominus Moyſi. ¶Et obtulerunt tabernaculum, & tectum & vniuerſam ſupellectilem, annulos, tabulas, vectes, columnas, ac baſes,
33 ¶opertorium de pellibus arietum rubricatis, & aliud
34 operimentum de hyacinthinis pellibus: ¶ velum, ar-
35 cam, vectes, propitiatorium, ¶mẽſam cum vaſis ſuis,
36 & propoſitionis panibus: ¶ candelabrum, lucernas,
37 & vtenſilia earum cum oleo: ¶altare aureum, & vn-
38 guentum, & thymiama ex aromatibus, ¶& tẽtorium
39 in introitu tabernaculi: ¶altare æneum, retiaculum,
G vectes, & vaſa eius omnia: labrum cum baſi ſua: ten-
40 toria atrij, & columnas cum baſibus ſuis: ¶tentorium in introitu atrij, funiculoſque illius & paxillos. Nihil ex vaſis defuit, quæ in miniſterium tabernaculi, &
41 in tectum fœderis iuſſa ſunt fieri. ¶ Veſtes quoque, quibus ſacerdotes vtuntur in ſanctuario, Aaron ſci-
42 licet & filij eius, ¶ obtulerunt filij Iſrael, ſicut præci-
43 perat Dominus. ¶ Quæ poſtquam Moyſes cuncta vidit completa, benedixit eis.

CAPVT XL.

1 A LOcutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens: ¶ Menſe primo, prima die menſis eriges ta-
2 bernaculum teſtimonij, ¶ & pones in eo ar-
3 cam, dimitteſque ante illam velum: ¶& illata menſa,
4 pones ſuper eam quæ rite præcepta ſunt. Candela-
5 brum ſtabit cum lucernis ſuis, ¶ & altare aureum in quo adoletur incenſum, coram arca teſtimonij. Ten-
6 torium in introitu tabernaculi pones, ¶ & ante illud,
7 altare holocauſti: ¶ labrum inter altare & taberna-
8 culum, quod implebis aqua. ¶ Circundabiſq; atrium
9 tentorijs, & ingreſſum eius. ¶ Et aſſumpto vnctionis oleo vnges tabernaculum cum vaſis ſuis, vt ſancti-
10 ficentur: ¶ Altare holocauſti, & omnia vaſa eius:
11 ¶ labrum cum baſi ſua omnia vnctionis oleo conſe-
12 crabis: vt ſint ſancta ſanctorum. ¶Applicabiſque Aa-
B ron & filios eius ad fores tabernaculi teſtimonij, &
13 lotos aqua, ¶ indues ſanctis veſtibus, vt miniſtrent mihi, & vnctio eorum in ſacerdotium ſempiternum
14 proficiat. ¶ Fecitque Moyſes omnia quæ præceperat
15 Dominus. ¶ Igitur menſe primo anni ſecundi, prima
16 die menſis, collocatum eſt tabernaculum. ¶‖ Erexitque Moyſes illud, & poſuit tabulas, ac baſes, & ve-
17 ctes; ſtatuitque columnas, ¶& expandit tectum ſuper

‖Num.7. a.7.

tabernaculum, impoſito deſuper operimento, ſicut
18 Dominus imperauerat. ⁋ Poſuit & teſtimonium in
arca, ſubditis infra vectibus, & oraculum deſuper.

19 ⁋ Cumque intuliſſet arcam in tabernaculum, ap-
pendit ante eam velum, vt expleret Domini iuſſio-
20 nem. ⁋ Poſuit & menſam in tabernaculo teſtimonij,
21 ad plagam Septentrionalem extra velum, ⁋ ordina-
tis coram propoſitionis panibus, ſicut præceperat
22 Dominus Moyſi. ⁋ Poſuit & candelabrum in taber-

C naculo teſtimonij e regione menſæ in parte auſtra-
23 li, ⁋ locatis per ordinem lucernis, iuxta præceptum
24 Domini. ⁋ Poſuit & altare aureum ſub tecto teſti-
25 monij contra velum, ⁋ & adoleuit ſuper eo incen-
26 ſum aromatum, ſicut iuſſerat Dominus Moyſi. ⁋ Po-
ſuit & tentorium in introitu tabernaculi teſtimonij,
27 ⁋ & altare holocauſti in veſtibulo teſtimonij, offe-
rens in eo holocauſtum & ſacrificia, vt Dominus
28 imperauerat. ⁋ Labrum quoque ſtatuit inter taber-
naculum teſtimonij & altare, implens illud aqua.
29 ⁋ Laueruntque Moyſes & Aaron, ac filij eius ma-
29 nus ſuas & pedes, ⁋ cum ingrederentur tectum fœ-
D deris, & accederent ad altare, ſicut præceperat Do-
31 minus Moyſi. ⁋ Erexit, & atrium per gyrum taberna-
culi & altaris, ducto in introitu eius tentorio. Poſt-
32 quam omnia perfecta ſunt, ⁋ || operuit nubes taber-
naculum teſtimonij, & gloria Domini impleuit il-
33 lud. ⁋ Nec poterat Moyſes ingredi tectum fœderis,
nube operiente omnia, & maieſtate Domini coru-
34 ſcante, quia cuncta nubes operuerat. ⁋ Si quando
nubes tabernaculum deſerebat, proficiſcebantur fi-

|| Num.9. c.15. 3.Reg.8. b.10.

35 lij Iſrael per turmas ſuas. ⁋ ſi pendebat deſuper,
36 manebant in eodem loco. ⁋ Nubes quippe Domini
incubabat per diem tabernaculo, & ignis in nocte,
videntibus cunctis populis Iſrael per cunctas man-
ſiones ſuas.

Libri Exodi Finis.

LIBER LEVITICVS, HEBRAICE VAICRA,

CAPVT PRIMVM.

1 A VOcauit autem Moyſen, & locutus eſt ei Dominus de tabernaculo teſtimonij, dicens: 2 ¶ Loquere filijs Iſrael, & dices ad eos: Homo qui obtulerit ex vobis hoſtiam Domino, de pecoribus, id eſt, de bobus, & ouibus offerens victimas: 3 ¶ ‖ Si holocauſtum fuerit eius oblatio, ac de armento, maſculum immaculatum offeret ad oſtium tabernaculi teſtimonij, ad placandum ſibi Dominum: 4 ¶ ponetque manum ſuper B caput hoſtiæ, & acceptabilis erit, atque in expiationem eius proficiens. 5 ¶ Immolabitque vitulum coram Domino, & offerent filij Aaron ſacerdotes ſanguinem eius, fundentes per altaris circuitum, 6 quod eſt ante oſtium tabernaculi: ¶ detractaque pelle hoſtiæ, artus in fruſta concident, 7 ¶ & ſubijcient in altari ignem, ſtrue lignorum ante compoſita: 8 ¶ & membra quæ ſunt cæſa, deſuper ordinantes, caput 9 videlicet, & cuncta quæ adhærent iecori, ¶ inteſti- C nis & pedibus lotis aqua: adolebitque ea ſacerdos ſuper altare in holocauſtum, & ſuauem odorem Domino. 10 ¶ Quòd ſi de pecoribus oblatio eſt, de ouibus ſiue de capris holocauſtum, maſculum abſque macula offeret. 11 ¶ Immolabitque ad latus altaris quod reſpicit ad Aquilonem, coram Domino: ſanguinem vero illius fundent ſuper altare filij Aaron per circuitum: 12 ¶ diuidentque membra, caput, & D omnia quæ adhærent iecori: & ponent ſuper ligna, 13 quibus ſubijciendus eſt ignis: ¶ inteſtina vero & pedes lauabunt aqua. Et oblata omnia adolebit ſacerdos ſuper altare in holocauſtum, & odorem ſuauiſſimum Domino. 14 ¶ Si autem de auibus, holocauſti oblatio fuerit Domino de turturibus, aut pul- 15 lis columbæ, ¶ offeret eam ſacerdos ad altare: & retorto ad collum capite, ac rupto vulneris loco, decurrere faciet ſanguinem ſuper crepidinem alta- 16 ris: ¶ veſiculam vero gutturis, & plumas proijciet prope altare ad orientalem plagam in loco in 17 quo cineres effundi ſolent. ¶ confringetque aſcellas eius, & non ſecabit, neque ferro diuidet eam, & adolebit ſuper altare lignis igne ſuppoſito. Holocauſtum eſt, & oblatio ſuauiſſimi odoris Domino.

‖ Exo.29 b.10.

CAPVT II.

1 A ANima cum obtulerit oblationem, ſacrificij Domino, ſimila erit eius oblatio, fundetq; 2 ſuper eam oleum, & ponet thus, ¶ ac deferet ad filios Aaron ſacerdotes, quorum vnus tollet pugillum plenum ſimilę, & olei, ac totum thus, & ponet memoriale ſuper altare in odorem ſuauiſſimum Do- 3 mino: ¶ ‖ quod autē reliquum fuerit de ſacrificio, erit Aaron, & filiorū eius, ſanctum ſanctorum de oblatio- 4 nibus Dñi. ¶ Cum autę obtuleris ſacrificiū coctum in B clibano: de ſimila, panes, ſcilicet abſq; fermento con- 5 ſperſos oleo, & lagana azyma oleo lita. ¶ Si oblatio tua fuerit de ſartagine, ſimilæ conſperſę oleo, & abſq; 6 fermēto, ¶ diuides eam minutatim, & fundes ſup eam 7 oleum. ¶ Sin autem de craticula fuerit ſacrificium, 8 æque ſimila oleo conſpergetur: ¶ quam offerens Do- 9 mino, trades manibus ſacerdotis. ¶ Qui cum obtule- C rit eam, tollet memoriale de ſacrificio, & adolebit 10 ſuper altare in odorem ſuauitatis Domino: ¶ quidquid autem reliquum eſt, erit Aaron & filiorum eius, 11 ſanctum ſanctorum de oblationibus Domini. ¶ Omnis oblatio quæ offertur Domino, abſque fermento fiet, nec quidquam fermenti, ac mellis adolebitur in 12 ſacrificio Dño. ¶ Primitias tantum eorum offeretis ac munera: ſuper altare vero non imponētur in odorem 13 ſuauitatis. ¶ Quidquid obtuleris ſacrificij ſale con- D dies, nec auferes ſal fęderis Dei tui de ſacrificio tuo. 14 In omni oblatione tua offeres ſal. ¶ Si autem obtuleris munus primarum frugum tuarum Domino, de ſpicis adhuc virentibus, torrebis igni, & confringes in morem farris, & ſic offeres primitias tuas Domino, 15 ¶ fundens ſuprà oleum, & thus imponens, quià 16 oblatio Domini eſt. ¶ de qua adolebit ſacerdos in

‖ Eccl.7. d.34.

Marc.9. g.49.

memoriam muneris partem farris fracti, & olei, ac totum thus.

CAPVT III.

1 A QVod si hostia pacificorum fuerit eius oblatio, & de bobus voluerit offerre, marem siue fœminam, immaculata offeret coram Do-
2 mino. ꝰ Ponetque manum super caput victimæ suæ, quæ immolabitur in introitu tabernaculi testimonij, fundentque filij Aaron sacerdotes, sanguinem
3 per altaris circuitum. ꝰ Et offerent de hostia pacificorum in oblationem Domino, ‖ adipem qui operit
4 vitalia, & quidquid pinguedinis est intrinsecꝰ: ꝰduos renes cum adipe quo teguntur ilia, & reticulum ie-
5 coris cum renunculis: ꝰ adolebuntq; ea super altare
B in holocaustum, lignis igne supposito, in oblationem
6 suauissimi odoris Domino. ꝰ Si vero de ouibus fuerit eius oblatio, & pacificorũ hostia, siue masculum ob-
7 tulerit, siue fœminam, immaculata erunt. ꝰSi agnum
8 obtulerit coram Dño, ꝰponet manum suam super caput victimæ suæ, quæ immolabitur in vestibulo tabernaculi testimonij: fundentq; filij Aaron sanguinẽ
9 eius per circuitum altaris. ꝰEt offerẽt de pacificorum hostia sacrificium Domino: adipem & caudam totam
10 ꝰcũ renibus, & pinguedinem quæ operit ventrẽ, atq;
C vniuersa vitalia, & vtrunq; renunculum cum adipe, qui est iuxta ilia, reticulumq; iecoris cum renuncu-
11 lis. ꝰ & adolebit ea sacerdos super altare in pabulum
12 ignis & oblationis Dñi. ꝰ Si capra fuerit eius obla-
13 tio, & obtulerit eam Dño, ꝰ ponet manum suam super caput eius, immolabitque eam in introitu taber-
D naculi testimonij. Et fundent filij Aaron sanguinem
14 eius per altaris circuitum. ꝰ Tollentque ex ea in pastum ignis dominici, adipem qui operit ventrem, &
15 qui tegit vniuersa vitalia: ꝰduos renunculos cum reticulo quod est super eos iuxta ilia, & aruinam ie-
16 coris cum renunculis, ꝰ adolebitque ea super altare sacerdos in alimoniam ignis, & suauissimi odoris.
17 Omnis adeps, Domini erit ꝰ iure perpetuo in generationibus, & cunctis habitaculis vestris: nec sanguinem, nec adipem omnino comedetis.

‖ Exo.29. b.19.

CAPVT IIII.

1 A LOcutusque est Dominus ad Moysen, dicens: ꝰ Loquere filijs Israel: Anima quæ peccaue-
2 rit per ignorantiam, & de vniuersis mandatis Domini, quę pręcepit vt non fierent, quippiam fece-
3 rit: ꝰ Si sacerdos, q. vnctus est, peccauerit, delinquere faciẽs populum, offeret pro peccato suo vitulum im-
4 maculatũ Domino. ꝰ & adducet illum ad ostium tabernaculi testimonij coram Domino, ponetq; manũ
5 super caput eius, & immolabit eũ Domino. ꝰHauriet quoque de sanguine vituli, inferens illum in taber-
6 naculum testimonij. ꝰ Cumque intinxerit digitum
B in sanguine, asperget eo septies coram Domino
7 contra velum sanctuarij: ꝰ ponetque de eodem sanguine super cornua altaris thymiamatis gratissimi Domino, quod est in tabernaculo testimonij: omnem autem reliquum sanguinem fundet in basim altaris
8 holocausti in introitu tabernaculi. ꝰ Et adipem vituli auferet pro peccato, tam eum qui vitalia operit,
9 quam omnia quæ intrinsecus sunt; ꝰ duos renunculos & reticulũ quod est super eos iuxta ilia, & adipẽ
10 iecoris cum renunculis, ꝰ sicut aufertur de vitulo ho-
C stiæ pacificorum: & adolebit ea super altare holocau-
11 sti. ꝰPellem vero, & omnes carnes cum capite, & pe-
12 dibus, & intestinis, & fimo, ꝰ & reliquo corpore, efferet extra castra in locum mundum, vbi cineres effundi solent: incendetq; ea super lignorũ struem: quæ in
13 loco effusorum cinerum cremabuntur. ꝰQuod si omnis turba Israel ignorauerit, & per imperitiã fecerit,
14 quod contra mandatũ Dñi est, ꝰ& postea intellexerit peccatũ suũ; offeret pro peccato suo vitulũ, adducet-
15 que eum ad ostium tabernaculi. ꝰ Et ponent seniores
D populi manus super caput eius coram Dño. Immo-
16 latoq; vitulo in conspectu Dñi, ꝰinferet sacerdos qui vnctus est, de sanguine eius in tabernaculũ testimo-
17 nij, ꝰ tincto digito aspergens septies contra velum.
18 ꝰ Ponetq; de eodẽ sanguine in cornibus altaris, quod est coram Domino in tabernaculo testimonij · reliquum autem sanguinem fundet iuxta basim altaris holocaustorum, quod est in ostio tabernaculi testimo-
19 nij. ꝰ Omnemque eius adipem tollet, & adolebit su-
20 per altare: ꝰsic faciens & de hoc vitulo quo modo fecit & prius: & rogante pro eis sacerdote, propitius
21 erit eis Dominus. ꝰ Ipsum autẽ vitulum efferet extra castra, atq; comburet, sicut & priorem vitulum: quia
22 est pro peccato multitudinis. ꝰ Si peccauerit prin-
E ceps, & fecerit vnum e pluribus per ignorantiam,
23 quod Domini lege prohibetur: ꝰ & postea intellexerit peccatum suum; offeret hostiam Domino, hir-
24 cum de capris immaculatum. ꝰ Ponetque manum suam super caput eius: cumque immolauerit eum in loco vbi solet mactari holocaustum coram Domi-
25 no, quia pro peccato est: ꝰ tinget sacerdos digitum in sanguine hostiæ pro peccato, tangens cornua altaris holocausti, & reliquum fundens ad basim eius.
26 ꝰ Adipem vero adolebit supra, sicut in victimis pacificorum fieri solet: rogabitque pro eo sacerdos,
27 & pro peccato eius, & dimittetur ei. ꝰ Quod si pec-
F cauerit anima per ignorantiam, de populo terræ, vt faciat quidquam de his quæ Domini lege prohiben-
28 tur, atque delinquat, ꝰ& cognouerit peccatum suum,
29 offeret capram immaculatam. ꝰ Ponetq; manum super caput hostiæ quæ pro peccato est, & immolabit
30 eam in loco holocausti. ꝰ Tolletque sacerdos de sanguine in digito suo, & tangens cornua altaris holo-
31 causti, reliquum fundet ad basim eius. ꝰ Omnem
G autem adipem auferens, sicut auferri solet de victimis pacificorum, adolebit super altare in odorem suauitatis Domino: rogabitque pro eo, & dimitte-
32 tur ei. ꝰ Sin autem de pecoribus obtulerit victimam
33 pro peccato, ouem scilicet immaculatam: ꝰponet manum super caput eius, & immolabit eam in loco vbi
34 solent cædi holocaustorum hostiæ. ꝰ Sumetque sacerdos de sanguine eius digito suo, & tangens cornua altaris holocausti, reliquum fundet ad basim
35 eius. ꝰ Omnem quoque adipem auferens, sicut auferri solet adeps arietis qui immolatur pro pacificis, cremabit super altare incensum Domini: rogabitque pro eo, & pro peccato eius, & dimittetur ei.

CAPVT V.

1 A SI peccauerit anima, & audierit vocem iurantis, testisque fuerit, quod aut ipse vidit, aut conscius est: nisi indicauerit, por-
2 tabit iniquitatem suam. ꝰ Anima quæ tetigerit aliquid immundum, siue quod occisum a be-

stia est, aut per se mortuum, aut quodlibet aliud reptile:& oblita fuerit immunditiæ suæ,rea est,& deliquit. 3 ¶ & si tetigerit quidquam de immunditia hominis iuxta oēm impuritatem qua pollui solet, oblitaque cognouerit postea,subiacebit delicto. 4 ¶ Anima quæ iurauerit, & protulerit labijs suis, vt vel male quid faceret, vel bene, & idipsum iuramento & sermone firmauerit, oblitaq; postea intellexerit delictū 5 suum; agat pœnitentiam pro peccato, ¶ & offerat de 6 gregibus agnā,siue caprā, ¶ orabitq; pro ea sacerdos, 7 & pro peccato eius: ¶ sin autem nō potuerit offerre pe- B cus, offerat duos turtures, vel duos pullos columbarum Dn̄o: vnum pro peccato,& alterum in holocau- 8 stum, ¶ dabitq; eos sacerdoti. Qui primū offerens pro peccato, retorquebit caput eius ad pennulas, ita vt 9 collo hæreat, & non penitus abrumpatur. ¶ Et asperget de sanguine eius parietem altaris. quidquid autē reliquum fuerit,faciet distillare ad fundamentū eius, 10 quia pro peccato est. ¶ Alterum vero adolebit in holocaustū,vt fieri solet: rogabitque pro eo sacerdos,& 11 pro peccato eius,& dimittetur ei. ¶ Quod si non qui- C uerit manus eius duos offerre turtures, aut duos pullos columbarū;offeret pro peccato suo similæ partem ephi decimam. non mittet in eam oleum, nec thuris 12 aliquid imponet,quia pro peccato est: ¶ tradetq; eam sacerdoti: qui plenum ex ea pugillum hauriens,cremabit super altare in monimētum eius qui obtule- 13 rit, ¶ rogans pro illo,& expians:reliquam vero partē 14 ipse habebit in munere. ¶ Locutusque est Dominus 15 ad Moysen, dicens: ¶ Anima si præuaricans ceremonias per errorem in his quæ Domino sunt sanctificata, peccauerit; offeret pro delicto suo arietem im- D maculatum de gregibus, qui emi potest duobus si- 16 clis iuxta pondus sanctuarij: ¶ ipsumque quod intulit damni,restituet,& quintā partem ponet supra,tradens sacerdoti, qui rogauit pro eo,offerens arietem, 17 & dimittetur ei. ¶ Anima si peccauerit per ignorantiam, feceritque vnum ex his quæ Domini lege prohibentur,& peccati rea intellexerit iniquitatē suam. 18 ¶ offeret arietem immaculatum de gregibus sacerdoti,iuxta mensuram æstimationemque peccati: qui orabit pro eo, quia nesciens fecerit: & dimittetur 19 ei, ¶ quia per errorem deliquit in Dominum.

CAPVT VI.

1 A LOcutus est Dominus ad Moysen, dicens: 2 ¶ Anima quæ peccauerit, & contempto Domino negauerit proximo suo depositū, quod fidei eius creditum fuerat, vel vi aliquid extorserit, 3 aut calumniam fecerit, ¶ siue rem perditam inuenerit, & inficians insuper peierauerit,& quodlibet aliud ex pluribus fecerit in quibus solent peccare homines. 4 ¶ conuicta delicti, ¶ reddet omnia, quæ per fraudem 5 voluit obtinere, integra, & quintam insuper partem 6 domino,cui damnum intulerat. ¶ Pro peccato autem suo offeret arietem immaculatum de grege, & dabit eum sacerdoti, iuxta æstimationem mensuramq; de- 7 licti: ¶ qui rogabit pro eo coram Domino,& dimitte- 8 tur illi pro singulis quæ faciendo peccauit. ¶ Locutus- 9 que est Dominus ad Moysen,dicens: ¶ Præcipe Aarō B & filijs eius, Hæc est lex holocausti: Cremabitur in altari tota nocte vsque mane: ignis ex eodem altari 10 erit: ¶ vestietur tunica sacerdos, & feminalibus lineis: tolletque cineres, quos vorans ignis exussit, &

Nume.5.6.

11 ponens iuxta altare, ¶ spoliabitur prioribus vestimentis, indutusq; alijs, efferet eos extra castra, & in loco 12 mundissimo vsq; ad fauillam consumi faciet. ¶ Ignis autem in altari semper ardebit, quem nutriet sacerdos subijciens ligna mane per singulos dies,& imposito holocausto desuper adolebit adipes pacificorum. 13 ¶ Ignis est iste perpetuus, qui nunquam deficiet in al- 14 tari. ¶ Hæc est lex sacrificij,& libamentorum,quæ offerent filij Aaron coram Domino, & coram altari. 15 ¶ Tollet sacerdos pugillum similæ, quæ consperfa est oleo,& totū thus quod super similam positū est: adolebitq; illud in altari in monimentū odoris suauissi- 16 mi Dn̄o. ¶ Reliquam aūt partē similæ comedet Aaron C cū filijs suis absq; fermento: & comedet in loco san- 17 cto atrij tabernaculi. ¶ Ideo autem non fermentabitur,quia pars eius in Domini offertur incensum. sanctum sanctorum erit,sicut pro peccato,atque delicto. 18 ¶ Mares tantum stirpis Aaron comedent illud. Legitimum ac sempiternum erit in generationibus vestris de sacrificijs Domini. omnis qui tetigerit illa,sancti- 19 ficabitur. ¶ Locutusque est Dominus ad Moysen,di- 20 cens: ¶ Hæc est oblatio Aaron,& filiorum eius,quam offerre debent Dn̄o in die vnctionis suæ. Decimam partem ephi offerent similæ in sacrificio sempiterno. medium eius mane, & medium eius vespere, 21 ¶ quæ in sartagine oleo conspersa frigetur. Offeret autem eam calidam in odorem suauissimnm Domi- 22 no ¶ sacerdos,qui iure patri successerit, & tota crema- 23 bitur in altari. ¶ Omne enim sacrificium sacerdotum D igne consumetur, nec quisquam comedet ex eo. 24 ¶ Locutus est autem Dominus ad Moysen, dicens: 25 ¶ Loquere Aaron, & filijs eius, Ista est lex hostiæ pro peccato: In loco vbi offertur holocaustum, immolabitur coram Domino. Sanctum sanctorum est, 26 ¶ Sacerdos, qui offert, comedet eam in loco sancto, 27 in atrio tabernaculi. ¶ Quidquid tetigerit carnes eius, sanctificabitur. Si de sanguine illius vestis fue- 28 rit aspersa, lauabitur in loco sancto. ¶ Vas autem fictile in quo cocta est,confringetur. quod si vas æneū 29 fuerit,defricabitur, & lauabitur aqua. ¶ Omnis masculus de genere sacerdotali vescetur de carnibus 30 eius, quia sanctum sanctorum est. ¶ Hostia enim quæ cæditur pro peccato, ‖ cuius sanguis infertur in tabernaculum testimonij ad expiandum in sanctuario, non comedetur, sed comburetur igni.

‖Heb.13 b.11. Supra 4. a.5.

CAPVT VII.

1 A HÆc quoque lex hostiæ pro delicto, Sancta sanctorum est: ¶ Idcirco vbi immolabitur 2 holocaustum, mactabitur & victima pro 3 delicto:sanguis eius per gyrū altaris fundetur. ¶ Offe- 4 rent ex ea caudā,& adipem qui operit vitalia. ¶ Duos renunculos, & pinguedinē quæ iuxta ilia est, reticu- 5 lumq; iecoris cū renunculis, ¶ & adolebit ea sacerdos 6 super altare: incensum est Dn̄i pro delicto. ¶ Omnis masculus de sacerdotali genere, in loco sancto vesce- 7 tur his carnibus,quia sanctum sanctorum est. ¶ Sicut pro peccato offertur hostia,ita & pro delicto: vtriusq; hostiæ lex vna erit, ad sacerdotem qui eam obtule- 8 rit, pertinebit. ¶ Sacerdos qui offert holocausti vi- 9 ctimam,habebit pellem eius. ¶ Et omne sacrificium similæ,quod coquitur in clibano,& quidquid in craticula, vel in sartagine præparatur, eius erit sacer- 10 dotis a quo offertur: ¶ siue oleo conspersa, siue

arida fuerint, cunctis filijs Aaron mensura æqua per
11 singulos diuidetur. ¶Hæc est lex hostiæ pacificorum,
12 quæ offertur Domino. ¶Si pro gratiarũ actione obla-
B tio fuerit, offerent panes absq; fermento conspersos oleo, & lagana azyma vncta oleo, coctamq; similã,
13 & collyridas olei admistione cõspersas, ¶panes quoque fermentatos cum hostia gratiarum quæ immo-
14 latur pro pacificis: ¶ex quibus vnus pro primitijs offeretur Domino, & erit sacerdotis qui fundet hostiæ
15 sanguinem. ¶cuius carnes eadem comedentur die,
16 nec remanebit ex eis quidquam vsque mane. ¶Si voto vel sponte quispiam obtulerit hostiam, eadem similiter edetur die: sed & si quid in crastinũ reman-
17 serit, vesci licitum est: ¶Quidquid autem tertius in-
18 uenerit dies, ignis absumet. ¶Si quis de carnibus victimæ pacificorum die tertio comederit, irrita fiet oblatio, nec proderit offerenti: quin potius quęcũque anima tali se edulio contaminauerit, præuaricationis
19 rea erit. ¶Caro quæ aliquid tetigerit immundum, nõ
C comedetur, sed comburetur igni: qui fuerit mundus
20 vescetur ex ea. ¶Anima polluta, quæ ederit de carnibus hostiæ pacificorum, quæ oblata est Domino, pe-
21 ribit de populis suis. ¶Et quæ tetigerit immunditiam hominis, vel iumenti, siue omnis rei quæ polluere potest, & comederit de huiuscemodi carnibus; in-
22 teribit de populis suis. ¶Locutusque est Dominus ad
23 Moysen, dicens: ¶Loquere filijs Israel, Adipem
24 ouis, & bouis, & capræ non comedetis. ¶Adipem cadaueris morticini, & eius animalis quod a be-
25 stia captum est, habebitis in varios vsus. ¶Si quis adipem, qui offerri debet in incensum Domini, co-
26 mederit, peribit de populo suo. ¶Sanguinem quoque omnis animalis non sumetis in cibo, tam de
27 auibus, quam de pecoribus. ¶Omnis anima, quæ
28 ederit sanguinem, peribit de populis suis. ¶Locu-
29 tusque est Dominus ad Moysen, dicens: ¶Loquere
D filijs Israel, dicens: Qui offert victimam pacificorum Domino, offerat simul & sacrificium, id est, li-
30 bamenta eius. ¶Tenebit manibus adipem hostiæ, & pectusculum: cumque ambo oblata Domino con-
31 secrauerit, tradet sacerdoti, ¶qui adolebit adipem super altare: pectusculum autem erit Aaron, & fi-
32 liorum eius. ¶Armus quoque dexter de pacificorum
33 hostijs, cedet in primitias sacerdotis. ¶Qui obtulerit sanguinem, & adipem, filiorum Aaron, ipse ha-
34 bebit & armum dextrum in portione sua. ¶Pectusculum enim eleuationis, & armum separationis tuli a filijs Israel de hostijs eorum pacificis, & dedit Aaron sacerdoti, & filijs eius lege perpetua, ab omni
35 populo Israel. ¶Hæc est vnctio Aaron & filiorum eius in ceremonijs Domini die qua obtulit eos Moy-
36 ses, vt sacerdotio fungerentur; ¶& quæ præcepit eis dari Dominus a filijs Israel religione perpe-
37 tua in generationibus suis. ¶Ista est lex holocausti, & sacrificij pro peccato, atque delicto, & pro conse-
38 cratione & pacificorum victimis: ¶quam constituit Dominus Moysi in monte Sinai, quando mandauit filijs Israel, vt offerent oblationes suas Domino in deserto Sinai.

CAPVT VIII.

1 A LOcutusque est Dominus ad Moysen, dicens: ¶Tolle Aaron cum filijs suis, vestes eorum, &
2 vnctionis oleum, vitulum pro peccato, duos
3 arietes, canistrum cum azymis: ¶& congregabis om-
4 nem cętum ad ostium tabernaculi. ¶Fecit Moyses, vt Dominus imperauerat. Congregataque omni turba
5 ante fores tabernaculi, ¶ait: Iste est sermo quem iussit
6 Dominus fieri. ¶Statimq; obtulit Aarõ, & filios eius.
7 Cumq; lauisset eos, ¶vestiuit pontificem subucula linea, accingens eum balteo, & induens eum tunica
8 hyacinthina, & desuper humerale imposuit, ¶quod astringens cingulo aptauit rationali, in quo erat Do-
9 ctrina, & Veritas. ¶Cidari quoq; texit caput: & super eam, contra frontem, posuit laminam auream conse-
B cratam in sanctificatione, sicut præceperat ei Domi-
10 nus. ¶Tulit & vnctionis oleum, quo liniuit taberna-
11 culum cum omni supellectili sua. ¶Cumq; sanctificãs aspersisset altare septem vicibus, vnxit illud, & omnia vasa eius, labrumq; cũ basi sua sanctificauit oleo.
12 ¶Quod fundẽs super caput Aaron, vnxit eum, & cõ-
13 secrauit. ¶Filios quoq; eius oblatos vestiuit tunicis lineis, & cinxit balteis, imposuitque mitras, vt iusserat
14 Dñs. ¶Obtulit & vitulum pro peccato. cumque super caput eius posuisset Aaron, & filij eius manus suas,
15 ¶immolauit eum: hauriens sanguinem, & tincto digito, tetigit cornua altaris per gyrum. quo expiato & sanctificato, fudit reliquum sanguinem ad fundamen-
16 ta eius. ¶Adipem vero qui erat super vitalia, & reticulum iecoris, duosq; renunculos cum aruinulis suis
17 adoleuit super altare: ¶vitulum cum pelle, & carnibus, & fimo, cremans extra castra, sicut præceperat
18 Dñs. ¶Obtulit & arietem in holocaustum: super cuius caput cũ imposuissent Aarõ, & filij eius manus suas,
19 ¶immolauit eum, & fudit sanguinem eius per circui-
20 tum altaris. ¶Ipsumq; arietem in frusta concidens, ca-
D put eius, & artus, & adipẽ adoleuit igni, ¶lotis prius
21 intestinis, & pedibus, totumq; simul arietem incẽdit super altare, eo quod esset holocaustum suauissimi odoris
22 Dño, sicut præceperat ei. ¶Obtulit & arietem secundum, in cõsecratione sacerdotum: posueruntq; super
23 caput eius Aaron, & filij eius manus suas. ¶Quem cũ immolasset Moyses, sumens de sanguine eius, tetigit extremum auriculæ dextræ Aaron, & pollicem ma-
24 nus eius dextræ, similiter & pedis. ¶Obtulit & filios
E Aaron. cumq; de sanguine arietis immolati tetigisset extremum auriculæ singulorum dextræ, & pollices manus, ac pedis dextri, reliquum fudit super altare p
25 circuitum: ¶adipem vero, & caudam, omnemq; pinguedinem quæ operit intestina, reticulumq; iecoris & duos renes cum adipibus suis, & armo dextro se-
26 parauit. ¶Tollẽs autem de canistro azymorum, quod erat coram Dño, panẽ absq; fermento, & collyridam conspersam oleo, laganumq; posuit super adipes, &
27 armũ dextrũ, ¶tradens simul oĩa Aaron, & filijs eius.
28 Qui postquã leuauerunt ea coram Dño, ¶rursum su-
F scepta de manibus eorum, adoleuit super altare holocausti, eo quod consecrationis esset oblatio in odorem
29 suauitatis sacrificij Dño. ¶Tulitque pectusculum, eleuans illud coram Domino, de ariete cõsecrationis in
30 partem suam, sicut præceperat ei Dñs. ¶Assumensque vnguentum, & sanguinem qui erat in altari, aspersit super Aaron, & vestimenta eius, & super filios illius
31 ac vestes eorũ. ¶Cumque sanctificasset eos in vestitu suo, præcepit eis, dicẽs: Coquite carnes ante fores ta-
G bernaculi, & ibi comedite eas. panes quoque consecrationis edite, qui positi sunt in canistro, sicut præcepit
32 mihi Dñs, dicẽs: Aaron & filij eius comedẽt eos: ¶quid-

quid autem reliquum fuerit de carne, & panibus, 33 ignis absumet. ¶ De ostio quoque tabernaculi non exibitis septem diebus, vsque ad diem quo complebitur tempus consecrationis vestrę. septem enim diebus finitur consecratio: 34 ¶ sicut impræsentiarum factum est, vt ritus sacrificij compleretur, 35 ¶ die ac nocte manebitis in tabernaculo obseruantes, custodias Domini, ne moriamini: sic enim mihi præceptũ est. 36 ¶ Feceruntque Aaron & filij eius, cuncta quę locutus est Dominus per manum Moysi.

CAPVT IX.

1 A FActo autem octauo die, vocauit Moyses Aaron & filios eius, ac maiores natu Israel, dixitque ad Aaron: 2 ¶ ‖ Tolle de armento vitulum pro peccato, & arietem in holocaustum, vtrunque immaculatum, & offer illos coram Domino. 3 ¶ Et ad filios Israel loqueris: Tollite hircum pro peccato, & vitulum atque agnum anniculos, & sine macula, in holocaustum; 4 ¶ bouem & arietem pro pacificis: & immolate eos coram Domino, in sacrificio singulorũ similam conspersam oleo offerentes. hodie enim Dominus apparebit vobis. 5 ¶ Tulerunt ergo cuncta quæ B iusserat Moyses, ad ostium tabernaculi: vbi cum omnis multitudo astaret, 6 ¶ ait Moyses: Iste est sermo quē præcepit Dominus: facite, & apparebit vobis gloria eius. 7 ¶ Et dixit ad Aaron: Accede ad altare, & immola pro peccato tuo: offer holocaustum, & deprecare pro te & pro populo. cumque mactaueris hostiã populi, ora pro eo, sicut pręcepit Dominus. 8 ¶ Statimq; Aaron accedens ad altare, immolauit vitulum 9 pro peccato suo: ¶ cuius sanguinem obtulerunt ei filij sui: in quo tingens digitũ, tetigit cornua altaris, & fu-10 dit residuum ad basim eius. ¶ Adipemq; & renunculos, ac reticulum iecoris, quæ sunt pro peccato, adoleuit super altare, sicut præceperat Dominus Moysi. 11 ¶ Carnes vero & pellē eius, extra castra cõbussit igni. 12 ¶ Immolauit & holocausti victimã: obtulerũtq; ei fi-C lij sui sanguinē eius, quem fudit per altaris circuitũ. 13 ¶ Ipsam etiam hostiam in frusta concisam, cum capite & mēbris singulis obtulerunt quę omnia super altare cremauit igni, 14 ¶ lotis aqua prius intestinis, & pedibus. 15 ¶ Et pro peccato populi offerens, mactauit hircũ: 16 expiatoq; altari, ¶ fecit holocaustum, ¶ addēs in sacrificio libamenta, 17 quæ pariter offeruntur, & adolens ea super altare, absque ceremonijs holocausti matutini. 18 ¶ Immolauit & bouem atque arietem, hostias pacificas populi: obtuleruntque ei filij sui sanguinē, 19 quem fudit super altare in circuitum. ¶ Adipem au-D tem bouis, & caudam arietis, renunculosque cum 20 adipibus suis, & reticulum iecoris ¶ posuerunt super pectora: cumque cremati essent adipes super 21 altare, ¶ pectora eorum, & armos dextros separauit Aaron, eleuans coram Domino, sicut præceperat Moyses. 22 ¶ Et extendens manus ad populum benedixit ei. Sicque completis hostijs pro peccato, 23 & holocaustis, & pacificis, descendit. ¶ Ingressi autem Moyses & Aaron in tabernaculum testimonij, & deinceps egressi benedixerunt populo. ‖ Appa-24 ruitque gloria Domini omni multitudini: ¶ & ecce egressus ignis a Domino, deuorauit holocaustum, & adipes qui erant super altare. Quod cum vidissent turbæ, laudauerunt Dominum, ruentes in facies suas.

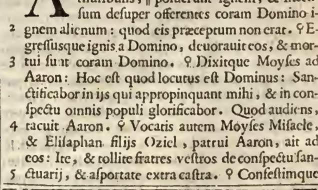
‖ Exo. 29. a.1.

‖ 2. Mac. 2. c. 11.

CAPVT X.

1 A ARreptisque Nadab, & Abiu, filij Aaron, thuribulis, ‖ posuerunt ignem, & incensum desuper offerentes coram Domino i-2 gnem alienum: quod eis præceptum non erat. ¶ Egressusque ignis a Domino, deuorauit eos, & mor-3 tui sunt coram Domino. ¶ Dixitque Moyses ad Aaron: Hoc est quod locutus est Dominus: Sanctificabor in ijs qui appropinquant mihi, & in conspectu omnis populi glorificabor. Quod audiens, 4 tacuit Aaron. ¶ Vocatis autem Moyses Misaele, & Elisaphan filijs Oziel, patrui Aaron, ait ad eos: Ite, & tollite fratres vestros de conspectu san-5 ctuarij, & asportate extra castra. ¶ Confestimque

pergentes, tulerunt eos sicut iacebant, vestitos lineis tunicis, & eiecerunt foras, vt sibi fuerat impe-6 ratum. ¶ Locutusque est Moyses ad Aaron, & ad B Eleazar, & Ithamar filios eius: Capita vestra nolite nudare, & vestimenta nolite scindere, ne forte moriamini, & super omnem cœtum oriatur indignatio. Fratres vestri, & omnis domus Israel 7 plangant incendium quod Dominus suscitauit: ¶ Vos autem non egrediemini fores tabernaculi, alioquin peribitis: oleum quippe sanctæ vnctionis est super vos. Qui fecerunt omnia iuxta præceptum 8 Moysi. ¶ Dixit quoque Dominus ad Aaron: ¶ Vinũ &

‖ Num. 3. a.26. g. 6. 1 Par. 24. a. 2.

9 omne quod inebriare poteſt, non bibetis tu, & filij tui, quando intratis in tabernaculum teſtimonij, ne moriamini: quia præceptum ſempiternum eſt in ge-
10 nerationes veſtras: & vt habeatis ſcientiam diſcernendi inter ſanctum, & prophanum, inter pollutum,
11 & mundum: doceatiſque filios Iſrael omnia legitima mea, quæ locutus eſt Dominus ad eos per manũ
12 Moyſi. Locutuſque eſt Moyſes ad Aaron, & ad E-
C leazar, & Ithamar filios eius, qui erant reſidui: Tollite ſacrificium quod remanſit de oblatione Domini, & comedite illud abſque fermento iuxta altare, quia
13 ſanctum ſanctorum eſt. Comedetis autem in loco ſancto, quod datum eſt tibi, & filijs tuis de oblationi-
14 bus Domini, ſicut præceptum eſt mihi. Pectuſculũ quoque quod oblatum eſt, & armum qui ſeparatus eſt, edetis in loco mundiſſimo, tu & filij tui, & filiæ tuæ tecum: tibi enim ac liberis tuis repoſita ſunt de
15 hoſtijs ſalutaribus filiorum Iſrael: eo quod armum, & pectus, & adipes qui cremantur in altari, eleuauerunt coram Domino, & pertineant ad te, & ad filios
16 tuos lege perpetua, ſicut præcepit Dominus. ‖ In-
D ter hæc hircũ, qui oblatus fuerat pro peccato, cũ quęreret Moyſes, exuſtum reperit: iratuſque contra Eleazar, & Ithamar filios Aaron, qui remanſerant, ait:
17 Cur non comediſtis hoſtiam pro peccato in loco ſancto, quæ Sancta ſanctorum eſt, & data vobis, vt portetis iniquitatem multitudinis, & rogetis pro ea
18 in conſpectu Domini, præſertim cum de ſanguine illius non ſit illatum intra Sancta, & comedere debueritis eam in ſanctuario, ſicut præceptum eſt mi-
19 hi? Reſpondit Aaron: Oblata eſt hodie victima pro peccato, & holocauſtum coram Domino: mihi autem accidit quod vides: quomodo potui comedere eam, aut placere Domino in ceremonijs mente lu-
20 gubri? Quod cum audiſſet Moyſes, recepit ſatiſfactionem.

‖1. Mac. 2 c. 21.

CAPVT XI.

1 Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen, & Aa-
A ron, dicens: Dicite filijs Iſrael: ‖ Hæc ſunt
2 animalia, quæ comedere debetis de cunctis
3 animantibus terræ: Omne quod habet diuiſam
4 vngulam, & ruminat in pecoribus, comedetis. Quidquid autem ruminat quidem, & habet vngulam, ſed non diuidit eam, ſicut camelus, & cætera; non come-
5 detis illud, & inter immunda reputabitis. Chœrogryllus qui ruminat, vngulamque non diuidit, im-
6 mundus eſt. Lepus quoque: nam & ipſe ruminat,
7 ſed vngulam non diuidit. Et ‖ ſus, qui cum vn-
8 gulam diuidat, non ruminat: horum carnibus non veſcemini, nec cadauera contingetis, quia im-
9 munda ſunt vobis. Hæc ſunt, quæ gignuntur in
B aquis, & veſci licitum eſt. Omne quod habet pinnulas, & ſquamas, tam in mari, quam in flumi-
10 nibus, & ſtagnis, comedetis. Quidquid autem pinnulas, & ſquamas non habet eorum quæ in aquis
11 mouentur, & viuunt, abominabile vobis execrandumque erit; carnes eorum non comedetis, & morti-
12 cina vitabitis. Cuncta quæ non habent pinnulas,
13 & ſquamas in aquis, polluta erunt. Hæc ſunt quæ de auibus comedere non debetis, & vitanda ſunt vo-
14 bis: Aquilam, & gryphem, & haliæetum, & miluũ,
15 ac vulturem iuxta genus ſuum, & omne coruini
16 generis in ſimilitudinem ſuam, ſtruthionem, & noctuam, & larum, & accipitrem iuxta genus ſuum,
17 bubonem, & mergulum, & ibin, & cygnũ, & ono-
18 crotalum, & porphyrionem, herodionem, & chara-
19 drion iuxta genus ſuum; vpupam quoque, & veſper-
C tilionem. Omne de volucribus quod graditur ſuper
20 quatuor pedes, abominabile erit vobis. Quidquid
21 autem ambulat quidem ſuper quatuor pedes, ſed ha-
22 bet longiora retro crura, per quæ ſalit ſuper terrã, comedere debetis, vt eſt brucus in genere ſuo, & attacus atque ophiomachus, ac locuſta; ſingula iuxta genus
23 ſuum. Quidquid autem ex volucribus quatuor tan-
24 tum habet pedes, execrabile erit vobis. Et quicunq;
D morticina eorum tetigerit, polluetur, & erit immun-
25 dus vſque ad veſperum: & ſi neceſſe fuerit, vt portet quippiam horum mortuum, lauabit veſtimenta
26 ſua, & immundus erit vſque ad occaſum Solis. Omne animal, quod habet quidem vngulam, ſed non diuidit eam, nec ruminat, immundum erit: & qui teti-
27 gerit illud, contaminabitur. Quod ambulat ſuper manus ex cunctis animantibus, quæ incedunt quadrupedia, immundum erit: qui tetigerit morticina
28 eorum, polluetur vſque ad veſperum. Et qui portauerit huiuſcemodi cadauera, lauabit veſtimenta ſua & immundus erit vſq; ad veſperum: quia omnia hæc
29 immunda ſunt vobis. Hæc quoque inter polluta re-
E putabuntur de his quę mouentur in terra: muſtela, &
30 mus, & crocodilus, ſingula iuxta genus ſuum, myga-
31 le, & chamæleon, & ſtellio, & lacerta, & talpa: Omnia hęc immunda ſunt. Qui tetigerit morticina eorũ,
32 immundus erit vſque ad veſperum: & ſuper quod ceciderit quidquam de morticinis eorum, polluetur tam vas ligneum, & veſtimentum, quam pelles, & cilicia: & in quocunque fit opus, tingentur aqua, & polluta erunt vſque ad veſperum, & ſic poſtea munda-
33 buntur. Vas autem fictile in quod horum quidquam intro ceciderit, polluetur: & idcirco frangendum eſt.
34 Omnis cibus, quem comedetis, ſi fuſa fuerit ſuper eum aqua, immundus erit: & omne liquens, quod bi-
35 bitur de vniuerſo vaſe, immũdum erit. Et quidquid
F de morticinis huiuſcemodi ceciderit ſuper illud, immundum erit: ſiue clibani, ſiue chytropodes, deſtruc-
36 tur & immundi erunt. Fõtes verò & ciſternæ, & omnis aquarum congregatio, munda erit. Qui morticinum eorum tetigerit, polluetur. Si ceciderit ſuper ſe-
37 mentem, non polluet eam. Si autem quiſpiam aqua
38 ſementem perfuderit, & poſtea morticinis tacta fue-
39 rit, ilico polluetur. Si mortuum fuerit animal quod licet vobis comedere, qui cadauer eius tetigerit, im-
40 mundus erit vſque ad veſperum: & qui comederit ex eo quidpiam, ſiue portauerit: lauabit veſtimen-
41 ta ſua, & immundus erit vſque ad veſperum. Omne quod reptat ſuper terram, abominabile erit, nec
42 aſſumetur in cibum. Quidquid ſuper pectus qua-
G drupes graditur, & multos habet pedes, ſiue per humum trahitur, non comedetis, quia abominabi-
43 le eſt. Nolite contaminare animas veſtras, nec tan-
44 gatis quidquam eorum, ne immundi ſitis. Ego enim ſum Dominus Deus veſter: ‖ ſancti eſtote, quia ego ſanctus ſum. Ne polluatis animas veſtras in
45 omni reptili, quod mouetur ſuper terram. Ego enim ſum Dominus, qui eduxi vos de Terra Ægypti, vt eſſem vobis in Deum: Sancti eritis, quia ego ſanctus
46 ſum. Iſta eſt lex animantium, ac volucrum, & omnis animę viuentis, quę mouetur in aqua, & reptat in

terra,

‖Deu. 14 a. 4.

‖1. Mac. 6. d. 18

‖1. Pet. 1. c. 15.

47 terra, ¶ vt differentias noueritis mundi, & immundi, & sciatis quid comedere, & quid respuere debeatis.

CAPVT XII.

1 LOcutusque est Dominus ad Moysen, dicens: A ¶ Loquere filijs Israel, & dices ad eos: ‖ Mulier si suscepto semine pepererit masculū, 2 immunda erit septem diebus iuxta dies separationis 3 menstruæ. ¶ Et die octauo circuncidetur infantu- 4 lus; ¶ Ipsa vero triginta tribus diebus manebit in B sanguine purificationis suæ. Omne sanctum non tanget, nec ingredietur in sanctuarium, donec impleantur dies purificationis suæ. 5 ¶ Sin autem fœminam pepererit, immunda erit duabus hebdomadibus iuxta ritum fluxus menstrui, & sexaginta sex diebus manebit in sanguine purificationis suæ. 6 ¶ Cumque expleti fuerint dies purificationis suæ, C pro filio, siue pro filia, deferet agnum anniculum in holocaustum, & pullum columbæ, siue turturem pro peccato ad ostium tabernaculi testimonij, & tradet sacerdoti: 7 ¶ qui offeret illa coram Domino, & orabit pro ea, D & sic mundabitur a profluuio sanguinis sui. ista est 8 lex parientis masculum, aut fœminam. ¶ Quod si non inuenerit manus eius, nec potuerit offerre agnum; sumet duos turtures, vel duos pullos columbarum: vnum in holocaustum, & alterum pro peccato. orabitque pro ea sacerdos, & sic mundabitur.

‖Luc.2.c 21. Ioan.7.c 21. Luc.2.c. 21.

‖Luc.2.d 24.

CAPVT XIII.

1 LOcutusque est Dominus ad Moysen, & Aaron, dicens: A ¶ Homo in cuius cute, & carne 2 ortus fuerit diuersus color, siue pustula, aut quasi lucens quippiam, id est plaga lepræ; adducetur ad Aaron sacerdotem, vel ad vnum quemlibet filiorum eius. 3 ¶ Qui cum viderit lepram in cute, & pilos in album mutatos colorem, ipsamque speciem lepræ humiliorem cute, & carne reliqua, plaga lepræ est: & ad arbitrium eius separabitur. 4 ¶ Sin autem lucens candor fuerit in cute, nec humilior carne reliqua, & pili coloris pristini; recludet 5 eum sacerdos septem diebus, ¶ & considerabit die septimo: & siquidem lepra vltra non creuerit, nec transierit in cute priores terminos, rursum recludet 6 eum septem diebus alijs. ¶ Et die septimo contemplabitur: si obscurior fuerit lepra, & non creuerit in cute, mundabit eum, quia scabies est: lauabitque 7 homo vestimenta sua, & mundus erit. ¶ Quod si B postquam a sacerdote visus est, & redditus mundi- 8 tiæ, iterum lepra creuerit: adducetur ad eum, ¶ & 9 immunditiæ condemnabitur. ¶ Plaga lepræ si fuerit 10 in homine, adducetur ad sacerdotem, ¶ & videbit eum. Cumque color albus in cute fuerit, & capillorum mutauerit aspectum, ipsa quoque caro viua 11 apparuerit: ¶ lepra vetustissima iudicabitur, atque inolita cuti. Contaminabit itaque eum sacerdos, & 12 non recludet, quia perspicuæ immunditiæ est. ¶ Sin autem effloruerit discurrens lepra in cute, & operuerit omnem cutem a capite vsque ad pedes, quid- 13 quid sub aspectum oculorum cadit; ¶ considerabit eum sacerdos, & teneri lepra mundissima iudicabit, eo quod omnis in candorem versa sit, & idcirco ho- 14 mo mundus erit. ¶ Quando vero caro viuens in eo 15 apparuerit, ¶ tunc sacerdotis iudicio polluetur, & inter immundos reputabitur, caro enim viua si lepra 16 aspergitur, immunda est. ¶ Quod si rursum versa fue- C rit in alborem, & totum hominem operuerit, ¶ conside- 17 rabit eum sacerdos, & mundum esse decernet. ¶ Caro 18 autem & cutis, in qua hulcus natum est, & sanatum: 19 ¶ & in loco hulceris cicatrix alba apparuerit siue sub- 20 rufa, adducetur homo ad sacerdotem: ¶ qui cum viderit locum lepræ humiliorem carne reliqua, & pilos versos in candorem, contaminabit eum: plaga enim 21 lepræ orta est in hulcere. ¶ Quod si pilus coloris est pristini, & cicatrix subobscura, & vicina carne non est 22 humilior; recludet eum septem diebus. ¶ Et si quidem 23 creuerit, adiudicabit eum lepræ: ¶ sin autem steterit in loco suo, hulceris est cicatrix, & homo mūdus erit. 24 ¶ Caro autem & cutis quam ignis exusserit, & sanata 25 albam siue rufam habuerit cicatricem; ¶ considerabit eam sacerdos, & ecce versa est in alborem, & locus eius reliqua cute est humilior: cōtaminabit eum, quia 26 plaga lepræ in cicatrice orta est. ¶ Quod si pilorum D color non fuerit immutatus, nec humilior plaga carne reliqua, & ipsa lepræ species fuerit subobscura, re- 27 cludet eum septem diebus, ¶ & die septimo contemplabitur: si creuerit in cute lepra, contaminabit eum. 28 ¶ sin autem in loco suo candor steterit non satis clarus, plaga combustionis est: & idcirco mundabitur, 29 quia cicatrix est combusturæ. ¶ Vir siue mulier in cuius capite, vel barba germinauerit lepra, videbit eos 30 sacerdos. ¶ & si quidē humilior fuerit locus carne reliqua, & capillus flauus solitoque subtilior; contami- 31 nabit eos, quia lepra capitis, ac barbæ est. ¶ Sin autem viderit locum maculæ æqualem vicinæ carni, & ca- 32 pillum nigrum: recludet eum septem diebus: ¶ & die E septimo intuebitur. Si non creuerit macula, & capillus sui coloris est, & locus plagæ carni reliquæ æqua- 33 lis: ¶ radetur homo absque loco maculę, & includetur 34 septem diebus alijs. ¶ Si die septimo visa fuerit stetisse plaga in loco suo, nec humilior carne reliqua, mun- 35 dabit eum, lotisque vestibus suis mundus erit. ¶ Si autem post emūdationem rursus creuerit macula in 36 cute, ¶ non quæret amplius vtrum capillus in flauum colorem sit immutatus, quia aperte immundus est. 37 ¶ Porro si steterit macula, & capilli nigri fuerint, nouerit hominem sanatum esse, & cōfidenter eum pro- 38 nunciet mundum. ¶ Vir, siue mulier, in cuius cu- 39 te candor apparuerit, ¶ intuebitur eos sacerdos: si deprehenderit subobscurum alborem lucere in cute, sciat non esse lepram, sed maculam coloris candidi, 40 & hominem mundum. ¶ Vir, de cuius capite capil- 41 li fluunt, caluus & mundus est: ¶ & si a fronte ceci- 42 derint pili, recaluaster, & mundus est. ¶ Sin autem in F caluitio siue in recaluatione albus, vel rufus color 43 fuerit exortus, ¶ & hoc sacerdos viderit, condemnabit eum haud dubie lepræ, quæ orta est in caluitio. 44 ¶ Quicunque ergo maculatus fuerit lepra, & separa- 45 tus est ad arbitrium sacerdotis; ¶ habebit vestimenta dissuta, caput nudum, os veste contectum, conta- 46 minatum, ac sordidum se clamabit. ¶ Omni tempore, quo leprosus est, & immundus, solus habitabit ex- 47 tra castra. ¶ Vestis lanea, siue linea, quæ lepram ha- 48 buerit ¶ in stamine atque subtegmine, aut certe pellis, 49 vel quidquid ex pelle cōfectum est: ¶ si alba, vel rufa macula fuerit, infecta lepra reputabitur, ostendetur- 50 que sacerdoti. ¶ qui consideratam, recludet septem

diebus:

51 diebus: & die septimo rursus aspiciens si deprehenderit creuisse, lepra perseuerans est: pollutum iudicabit vestimentum, & omne in quo fuerit inuenta:
52 & idcirco comburetur flammis. Quod si eam viderit non creuisse,
53 præcipiet, & lauabunt id in quo
54 lepra est, recludetque illud septem diebus alijs. Et
55 cum viderit faciem quidem pristinam nõ reuersam,
G nec tamen creuisse lepram, immundum iudicabit, & igne comburet, eo quod infusa sit in superficie vesti-
56 menti, vel per totum, lepra. Sin autem obscurior fuerit locus lepræ postquam vestis est lota, abrum-
57 pet eum, & a solido diuidet. Quod si vltra apparuerit in his locis, quæ prius immaculata erant, le-
58 pra volatilis, & vaga: debet igne comburi. Si cessauerit, lauabit aqua ea quæ pura sunt secundo,
59 & munda erunt. Ista est lex lepræ vestimenti lanei, & linei, staminis atque subtegminis, omnisque supellectilis pelliceæ, quomodo mundari debeat, vel contaminari.

CAPVT XIIII.

1 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:
A Hic est ritus leprosi, quando mundandus
2 est: || Adducetur ad sacerdotem: qui egressus
3 de castris cum inuenerit lepram esse mundatam, præ-
4 cipiet ei qui purificatur, vt offerat duos passeres viuos pro se, quibus vesci licitum est; & lignum cedri-
5 num, vermiculumque & hyssopum, & vnum ex passeribus immolari iubebit in vase fictili super a-
6 quas viuentes. Alium autem viuum cum ligno cedrino, & cocco, & hyssopo tinget in sanguine passeris
7 immolati, quo asperget illum qui mundandus est, septies, vt iure purgetur, & dimittet passerem viuũ,
8 vt in agrum auolet. Cumq; lauerit homo vestimenta sua, radet omnes pilos corporis & lauabitur aqua: purificatusq; ingredietur castra, ita duntaxat, vt ma-
9 neat extra tabernaculum suum septem diebus, &
B die septimo radet capillos capitis, barbamque, & supercilia, ac totius corporis pilos. Et lotis rursum ve-
10 stibus, & corpore, die octauo assumet duos agnos immaculatos, & ouem anniculam absque macula, & tres decimas similæ in sacrificium, quæ conspersa sit
11 oleo, & seorsum olei sextarium. Cumque sacerdos purificans hominem statuerit eum, & hæc omnia co-
12 ram Domino in ostio tabernaculi testimonij; tollet agnum, & offeret eum ꝓ delicto, oleique sextarium.
13 Et oblatis ante Dominum omnibus, immolabit agnum vbi solet immolari hostia pro peccato, & holocaustum, id est in loco sancto. Sicut enim pro peccato, ita & pro delicto ad sacerdotem pertinet hostia: San-
14 cta sanctorum est. Assumensque sacerdos de sanguine hostiæ, quæ immolata est pro delicto, ponet super extremum auriculæ dextræ eius qui mundatur,
15 & super pollices manus dextræ, & pedis; & de olei
16 sextario mittet in manum suam sinistram, tingetque digitum dextrum in eo, & asperget coram Do-
17 mino septies: quod autem reliquum est olei in læ-
C ua manu, fundet super extremum auriculæ dextræ eius, qui mundatur, & super pollices manus, ac pedis dextri, & super sanguinem qui effusus est pro delicto,
18 & super caput eius. Rogabitque pro eo coram
19 Domino, & faciet sacrificium pro peccato: tunc im-
20 molabit holocaustum, & ponet illud in altari cum
21 libamentis suis, & homo rite mundabitur. Quod si pauper est, & non potest manus eius inuenire quæ dicta sunt; pro delicto assumet agnum ad oblationem, vt roget pro eo sacerdos, decimamque partem similæ
22 conspersæ oleo in sacrificiũ, & olei sextarium, duosque turtures, siue duos pullos columbæ, quorum v-
23 nus sit pro peccato, & alter in holocaustũ: offeretq;
D ea die octauo purificationis suæ sacerdoti, ad ostium
24 tabernaculi testimonij coram Domino. Qui suscipiens agnum pro delicto, & sextarium olei, leuabit
25 simul: immolatoque agno, de sanguine eius ponet super extremum auriculæ dextræ illius qui munda-
26 tur, & super pollices manus eius, ac pedis dextri: o-
27 lei vero partem mittet in manum suam sinistram, in quo tingens digitum dextræ manus, asperget septies
28 coram Domino: tangetque extremum dextræ auriculæ illius qui mundatur, & pollices manus, ac pedis dextri in loco sanguinis, qui effusus est pro delicto.
29 reliquam autem partem olei, quæ est in sinistra manu, mittet super caput purificati, vt placet pro eo Do-
30 minum: & turturem, siue pullum columbæ offeret,
31 vnum pro delicto, & alterum in holocaustum cum
32 libamentis suis. Hoc est sacrificium leprosi, qui ha-
E bere non potest omnia in emundationem sui. Lo-
33 cutusque est Dominus ad Moysen, & Aaron, dicens:
34 Cum ingressi fueritis Terram Chanaan, quam ego dabo vobis in possessionem, si fuerit plaga lepræ in æ-
35 dibus, ibit cuius est domus, nuncians sacerdoti, & dicet: Quasi plaga lepræ videtur mihi esse in domo
36 mea. At ille præcipiet, vt efferant vniuersa de domo priusquam ingrediatur eam, & videat vtrum leprosa sit, ne immunda fiant omnia, quæ in domo sunt.
37 Intrabitque postea, vt consyderet lepram domus. et cum viderit in parietibus illius quasi valliculas pallore, siue rubore deformes, & humiliores superficie re-
38 liqua, egredietur ostium domus, & statim claudet il-
39 lam septem diebus. Reuersusque die septimo, consy-
40 derabit eã. si inuenerit creuisse lepram, iubebit erui
F lapides in quibus lepra est, & proijci eos extra ciuita-
41 tem in locum immundum: domum autem ipsam radi intrinsecus per circuitum, & spargi puluerem rasu-
42 ræ extra vrbem in locum immundum, lapidesque alios reponi pro his qui ablati fuerint, & luto alio li-
43 niri domum. Sin autem postquam eruti sunt lapi-
44 des, & puluis erasus, & alia terra lita, ingressus sacerdos viderit reuersam lepram, & parietes respersos maculis; lepra est perseuerans, & immunda domus:
45 quã statim destruet, & lapides eius, ac ligna, atq; vniuersum puluerẽ proijciẽt extra oppidũ in locũ immũ-
46 dum: Qui intrauerit domum, quando clausa est,
47 immundus erit vsque ad vesperum: & qui dormierit in ea, & comederit quippiam, lauabit vestimen-
48 ta sua. Quod si introiens sacerdos viderit leprã non
G creuisse in domo postquam denuo lita fuerit, purifica-
49 bit eam reddita sanitate. & in purificatione eius sumet duos passeres, lignumque cedrinum, & vermicu-
50 lum, atque hyssopum: & immolato vno passere in
51 vase fictili super aquas viuas: tollet lignum cedrinum, & hyssopum, & coccum, & passerem viuum, & tinget omnia in sanguine passeris immolati, atque in
52 aquis viuentibus: & asperget domum septies, purificabitque eam tam in sanguine passeris, quam in aquis viuentibus, & in passere viuo, lignoque cedrino
53 & hyssopo, atque vermiculo. Cumque dimiserit passerem auolare in agrum libere, orabit pro domo,

|| Matt.8 a.1. Mar.1.d. 40. Luc.5.a.12.

54 & iure mundabitur. ♀ Ista est lex omnis lepræ, & 55 percussuræ, ♀ lepræ vestium, & domorum, ♀ cicatri- 56 cis, & erumpentium papularum, lucentis macu- 57 læ, & in varias species, coloribus immutatis, ♀ vt possit sciri, quo tempore mundum quid, vel immundum sit.

CAPVT XV.

1 A LOcutusque est Dominus ad Moysen, & Aaron, dicens: ♀ Loquimini filijs Israel, & di- 2 cite eis: Vir, qui patitur fluxum seminis, im- 3 mundus erit: ♀ Et tunc iudicabitur huic vitio subiacere, cum per singula momenta adhæserit carni eius, at- 4 que concreuerit fœdus humor. ♀ Omne stratum in quo dormierit, immundum erit, & vbicunque sede- 5 rit. ♀ Si quis hominum tetigerit lectum eius, lauabit vestimenta sua: & ipse lotus aqua, immundus erit vs- 6 que ad vesperum. ♀ Si sederit vbi ille sederat, & ipse lauabit vestimenta sua: & lotus aqua immundus erit 7 vsque ad vesperum. ♀ Qui tetigerit carnem eius, lauabit vestimenta sua: & ipse lotus aqua, immundus erit 8 vsque ad vesperum. ♀ Si saliuam huiuscemodi homo iecerit super eum, qui mundus est, lauabit vestimenta sua: & lotus aqua, immundus erit vsque ad vespe- 9 rum. ♀ Sagma super quod sederit, immundum erit: 10 ♀ & quidquid sub eo fuerit qui fluxum seminis pati- B tur, pollutum erit vsque ad vesperum. Qui portauerit horum aliquid, lauabit vestimenta sua: & ipse lo- 11 tus aqua, immundus erit vsque ad vesperum. ♀ Omnis, quem tetigerit qui talis est, non lotis ante manibus, lauabit vestimēta sua, & lotus aqua, immundus 12 erit vsque ad vesperum. ♀ Vas fictile quod tetigerit, confringetur: vas autem ligneum lauabitur aqua. 13 ♀ Si sanatus fuerit qui huiuscemodi sustinet passionē, numerabit septem dies post emundationem sui, & lotis vestibus, & toto corpore in aquis viuentibus, erit 14 mūdus. ♀ Die autem octauo sumet duos turtures, aut duos pullos columbæ, & veniet in conspectum Domini ad ostium tabernaculi testimonij, dabitque eos 15 sacerdoti. ♀ qui faciet vnum pro peccato, & alterum in holocaustum: rogabitque pro eo coram Do- 16 mino, vt emundetur a fluxu seminis sui. ♀ Vir, de C quo egreditur semen coitus, lauabit aqua omne corpus suum: & immundus erit vsque ad vesperum: 17 ♀ Vestem & pellem quam habuerit, lauabit aqua, 18 & immunda erit vsque ad vesperum. ♀ Mulier, cum qua coierit, lauabitur aqua, & immunda erit vsque 19 ad vesperum. ♀ Mulier, quæ redeunte mense patitur 20 fluxum sanguinis, septem diebus separabitur. ♀ Omnis qui tetigerit eam, immundus erit vsque ad ve- 21 sperum: ♀ & in quo dormierit, vel sederit diebus 22 separationis suæ, polluetur. ♀ Qui tetigerit lectum eius, lauabit vestimenta sua: & ipse lotus aqua, im- 23 mundus erit vsque ad vesperum. ♀ Omne vas, super quo illa sederit, quisquis attigerit, lauabit vestimenta sua: & ipse lotus aqua, pollutus erit vsque ad 24 vesperum. ♀ Si coierit cum ea vir tempore sangui- D nis menstrualis, immundus erit septem diebus: & 25 omne stratum in quo dormierit, polluetur. ♀ Mulier quæ patitur multis diebus fluxum sanguinis non in tempore menstruali, vel quæ post menstruum sanguinem fluere non cessat, quandiu subiacet huic passioni, immunda erit quasi sit in tempore menstruo. 26 ♀ omne stratum, in quo dormierit, & vas in quo se- 27 derit, pollutum erit. ♀ quicunque tetigerit ea, lauabit vestimenta sua: & ipse lotus aqua, immundus erit 28 vsque ad vesperum. ♀ Si steterit sanguis, & fluere cessauerit, numerabit septem dies purificationis suæ, 29 ♀ & die octauo offeret pro se sacerdoti duos turtures, aut duos pullos columbarum ad ostium tabernacu- 30 li testimonij: ♀ qui vnum faciet pro peccato, & alterum in holocaustum, rogabitque pro ea coram 31 Domino, & pro fluxu immunditiæ eius. ♀ Docebitis ergo filios Israel, vt caueant immunditiam, & non moriantur in sordibus suis, cum polluerint ta- 32 bernaculum meum quod est inter eos. ♀ Ista est lex eius qui patitur fluxum seminis, & qui polluitur coi- 33 tu, ♀ & quæ menstruis temporibus separatur, vel quæ iugi fluit sanguine, & hominis qui dormierit cum ea.

CAPVT XVI.

1 A LOcutusque est Dominus ad Moysen post ‖ mortem duorum filiorum Aaron, quando offeren- 2 tes ignem alienum interfecti sunt: ♀ & præcepit ei, dicens: Loquere ad Aaron, fratrem tuum, ‖ ne omni tempore ingrediatur sanctuarium, quod est intra velum coram propitiatorio, quo tegitur arca, vt non moriatur (quia in nube apparebo super oraculū) 3 ♀ nisi hæc ante fecerit: Vitulum pro peccato offeret, 4 & arietem in holocaustum. ♀ Tunica linea vestietur, feminalibus lineis verenda celabit, accingetur zona linea, cidarim lineam imponet capiti. hæc enim vestimenta sunt sancta: quibus cunctis, cum lotus fuerit, 5 induetur. ♀ Suscipietque ab vniuersa multitudine fi- B liorum Israel duos hircos pro peccato, & vnum arie- 6 tem in holocaustum. ♀ Cumque obtulerit vitulum, 7 & orauerit pro se, & pro domo sua, ♀ duos hircos stare faciet coram Domino in ostio tabernaculi testimo- 8 nij: ♀ mittensque super vtrunque sortem, vnam Do- 9 mino, & alteram capro emissario: ♀ cuius exierit sors 10 Domino, offeret illum pro peccato: ♀ cuius autem in caprum emissarium, statuet eum viuum coram Domino, vt fundat preces super eo, & emittat eum in 11 solitudinem. ♀ His rite celebratis, offeret vitulum, & rogans pro se, & pro domo sua, immolabit eum. 12 ♀ assumptoque thuribulo, quod de prunis altaris impleuerit, & hauriens manu compositum thymia- 13 ma in incensum, vltra velum intrabit in Sancta: ♀ vt C positis super ignem aromatibus, nebula eorum, & vapor operiat oraculum, quod est supra testimo- 14 nium, & non moriatur. ♀ ‖ Tollet quoque de sanguine vituli, & asperget digito septies contra propitia- 15 torium ad Orientem. ♀ Cumque mactauerit hircum pro peccato populi, inferet sanguinem eius intra velum, sicut præceptum est de sanguine vituli, vt asper- 16 gat e regione oraculi, ♀ & expiet sanctuarium ab im D munditijs filiorum Israel, & a præuaricationibus eorum, cunctisque peccatis. Iuxta hunc ritum faciet tabernaculo testimonij, quod fixum est inter eos in me- 17 dio sordium habitationis eorum. ♀ ‖ Nullus hominum sit in tabernaculo quādo pontifex sanctuarium ingreditur, vt roget pro se, & pro domo sua, & pro 18 vniuerso cœtu Israel, donec egrediatur. ♀ Cum autem exierit ad altare quod coram Domino est, oret pro se, & sumptum sanguinem vituli, atque hirci fun- 19 dat super cornua eius per gyrum: ♀ aspergensque digito septies, expiet, & sanctificet illud ab immun-

‖ Sup. 10. 2. 1. Exo. 30. b. 10.
‖ Heb. 9. b. 7.
‖ Heb. 9. d. 15. & 10. a.
‖ Luc. 1. a. 10.

ditijs

20 ditijs filiorũ Iſrael.⸿Poſtquam emendauerit ſanctuarium,& tabernaculum,& altare,tunc offerat hircum
21 viuētem:⸿& poſita vtraque manu ſuper caput eius, confiteatur omnes iniquitates filiorum Iſrael,& vniuerſa delicta, atque peccata eorum: quæ imprecans capiti eius, emittet illum per hominem paratum, in
22 deſertum.⸿Cumque portauerit hircus omnes iniquiE tates eorum in terram ſolitariam,& dimiſſus fuerit in
23 deſerto, ⸿ reuertetur Aaron in tabernaculum teſtimonij, & depoſitis veſtibus quibus prius indutus
24 erat cum intraret ſanctuarium,relictiſque ibi,⸿lauabit carnem ſuam in loco sācto,indueturque veſtibus ſuis.Et poſtquam egreſſus obtulerit holocauſtum ſuũ
25 ac plebis,rogabit tam pro ſe,quam pro populo: ⸿ & adipem qui oblatus eſt pro peccatis, adolebit ſuper
26 altare. ⸿ Ille vero qui dimiſerit caprum emiſſarium, lauabit veſtimenta ſua, & corpus aqua, & ſic ingre-
27 ditur in caſtra. ⸿ Vitulum autem & hircum qui pro F peccato fuerant immolati,& quorum ſanguis illatus eſt in ſanctuarium,vt expiatio compleretur: aſportabunt foras caſtra, ‖ & comburent igni tam pelles,q̃
28 carnes eorum,ac fimum:⸿& quicunque combuſſerit ea,lauabit veſtimenta ſua,& carnẽ aqua, & ſic ingre
29 dietur in caſtra. ⸿ Eritque vobis hoc legitimum ſempiternum: Menſe ſeptimo,decima die menſis affligetis animas veſtras,nullumque opus facietis,ſiue indi
30 gena, ſiue aduena qui peregrinatur inter vos. ⸿‖In G hac die expiatio erit veſtri,atque mundatio ab omni
31 bus peccatis veſtris:coram dño mundabimini:⸿ſabbatum enim requietionis eſt,& affligetis animas ve-
32 ſtras religione perpetua. ⸿ Expiabit autem ſacerdos; qui vnctus fuerit,& cuius manus initiatæ ſunt, vt ſacerdotio fungatur pro patre ſuo:indueturque ſtola li
33 nea,& veſtibus ſanctis,⸿& expiabit ſanctuarium,& tabernaculum teſtimonij, atque altare, ſacerdotes
34 quoque,& vniuerſum populum. ⸿ Eritq; vobis hoc legitimum ſempiternum,vt oretis pro filijs Iſrael, & pro cunctis peccatis eorum ſemel in anno. Fecit igitur ſicut præceperat Dominus Moyſi.

‖ Sup.6.d.30. Hebr.13 b.11.

‖ Inf.23.c.7.

CAPVT XVII.

1 ET locutus eſt Dominus ad Moyſen,dicēs:⸿LoA quere Aaron, & filijs eius, & cunctis filijs Iſ-
2 rael,dicens ad eos:Iſte eſt ſermo quem manda
3 uit Dominus, dicens: ⸿ Homo quilibet de domo Iſrael,ſi occiderit bouem,aut ouem,ſiue capram in ca-
4 ſtris,vel extra caſtra, ⸿ & non obtulerit ad oſtium tabernaculi oblationem Domino, ſanguinis reus erit: quaſi ſi ſanguinem fuderit,ſic peribit de medio popu
5 li ſui.⸿Ideo ſacerdoti offerre debent filij Iſrael hoſtias ſuas, quas occident in agro,vt ſanctificētur Domino ante oſtium tabernaculi teſtimonij, & immolent eas
6 hoſtias pacificas Domino.⸿Fundetque ſacerdos ſanB guinem ſuper altare Domini ad oſtium tabernaculi teſtimonij,& adolebit adipem in odorem ſuauitatis
7 Domino:⸿& nequaquam vltra immolabunt hoſtias ſuas dæmonibus cũ quibus fornicati ſunt. Legitimũ
8 ſempiternum erit illis,& poſteris eorum.⸿Et ad ipſos dices: Homo de domo Iſrael,& de aduenis qui peregrinantur apud vos, qui obtulerit holocauſtum, ſiue
9 victimā, ⸿ & ad oſtium tabernaculi teſtimonij nō ad duxerit eam,vt offeratur Domino, interibit de popu
10 lo ſuo.⸿Homo quilibet de domo Iſrael,& de aduenis qui pereginantur inter eos, ſi comederit ſanguinem, obfirmabo faciem meam contra animam illius,& d
11 ſperdam eam de populo ſuo: ⸿ quia anima carnis in ſanguine eſt: & ego dedi illum vobis, vt ſuper altare in eo expietis pro animabus veſtris, & ſanguis pro
12 animę piaculo ſit.⸿ Idcirco dixi filijs Iſrael omnis anima ex vobis nō comedet ſanguinem, nec ex aduenis
13 qui peregrinantur apud vos.⸿Homo quicunque de filijs Iſrael,& de aduenis qui peregrinantur apud vos ſi venatione,atque aucupio cęperit feram,vel auem D quibus veſci licitum eſt, fundat ſanguinem eius, &
14 operiat illum terra. ⸿ ‖ Anima enim omnis carnis in ſanguine eſt.Vnde dixi filijs Iſrael:Sanguinē vniuerſę carnis non comedetis,quia anima carnis in ſangui
15 ne eſt:& quicunque comederit illum,interibit.⸿Anima quæ comederit morticinum,vel captum a beſtia tā de indigenis,q̃ de aduenis,lauabit veſtimenta ſua & ſemetipſum aqua,& contaminatus erit vſq; ad ve
16 ſperũ:& hoc ordine mũdus fiet.⸿Quod ſi non lauerit veſtimenta ſua,& corpus,portabit iniquitatem ſuā

CAPVT XVIII.

1 LOcutus eſt Dominus ad Moyſen,dicens:⸿ LoA quere filijs Iſrael,& dices ad eos: Ego Domi
2 nus Deus veſter,⸿iuxta conſuetudinem Ter
3 ræ Ægypti,in qua habitaſtis,nō facietis,& iuxta mo rem regionis Chanaan, ad quam ego introducturu ſum vos,non agetis,nec in legitimis eorum ambula
4 bitis. ⸿ Facietis iudicia mea, & præcepta mea ſerua bitis,& ambulabitis in eis. Ego Dominus Deus ve
5 ſter. ⸿‖ Cuſtodite leges meas,atque iudicia,quæ fa
6 ciens homo,viuet in eis.Ego Dominus. ⸿ Omnis ho mo ad proximam ſanguinis ſui non accedet, vt reue
7 let turpitudinem eius.Ego Dominus. ⸿ Turpitudin patris tui, & turpitudinem matris tuæ non diſcoope ries. mater tua eſt, non reuelabis turpitudinem eius
8 ⸿ Turpitudinem vxoris patris tui non diſcooperies B turpitudo enim patris tui eſt.⸿Turpitudinem ſorori
9 tuæ ex patre,ſiue ex matre,quæ domi, vel foris geni
10 ta eſt,nō reuelabis.⸿Turpitudinē filiæ filij tui, vel ne
11 ptis ex filia,non reuelabis:q.a turpitudo tua eſt.⸿ Tu pitudinem filiæ vxoris patris tui quam peperit patr
12 tuo, & eſt ſoror tua, non reuelabis. ⸿ Turpitudinem ſororis patris tui nō diſcooperies, quia caro eſt patri
13 tui.⸿Turpitudinem ſororis matris tuę non reuelabis
14 eo quod caro ſit matris tuæ. ⸿ Turpitudinem patru tui non reuelabis,nec accedes ad vxorem eius quæ
15 bi affinitate coniungitur. ⸿ Turpitudinem nurus tu non reuelabis,quia vxor filij tui eſt:nec diſcooperie
16 ignominiam eius. ⸿ Turpitudinem vxoris fratris tu
17 non reuelabis: quia turpitudo fratris tui eſt. ⸿ Tu pitudinem vxoris tuæ, & filiæ eius non reuelabis C Filiam filij eius, & filiam filiæ illius non ſumes, v reueles ignominiam eius: quia caro illius ſunt, &
18 talis coitus inceſtus eſt. ⸿ Sororem vxoris tuæ i pellicatum illius non accipies, nec reuelabis turp
19 tudinem eius adhuc illa viuente.⸿ Ad mulierem qu patitur menſtrua non accedes, nec reuelabis fœdit
20 tem eius. ⸿ Cum vxore proximi tui non coibis, ne
21 ſeminis commiſtione maculaberis. ⸿De ſemine tu non dabis, vt conſecretur ‖ idolo Moloch, nec po
22 lues nomen Dei tui.Ego Dominus. ⸿ Cum maſcu non commiſcearis coitu fœmineo, quia abomin
23 tio eſt. ⸿ Cum omni pecore non coibis, nec macul D beris cum eo. Mulier non ſuccumbet iumento, n

miſcebitur

24 miſcebitur ei: quia ſcelus eſt. ꝰ Nec polluamini in D omnibus his quibus contaminatæ ſunt vniuerſæ gē-25 tes, quas ego eijciam ante conſpectum veſtrum, ꝰ & quibus polluta eſt terra: cuius ego ſcelera viſitabo, 26 vt euomat habitatores ſuos. ꝰ Cuſtodite legitima mea atque iudicia, & non faciatis ex omnibus abominationibus iſtis, tam indigena, quam colonus, 27 qui peregrinantur apud vos. ꝰ Omnes enim execrationes iſtas fecerunt accolæ terræ qui fuerunt ante 28 vos, & polluerunt eam. ꝰ Cauete ergo ne & vos ſimiliter euomat, cum paria feceritis, ſicut euo-29 muit gentem quæ fuit ante vos. ꝰ Omnis anima quæ fecerit de abominationibus his quippiam, peribit 30 de medio populi ſui. ꝰ Cuſtodite mandata mea. Nolite facere quæ fecerunt hi qui fuerunt ante vos, & ne polluamini in eis. Ego Dominus Deus veſter.

CAPVT XIX.

1 A LOcutus eſt Dominus ad Moyſen dicens: ꝰ Loquere ad omnem cœtum filiorum Iſrael, & 2 dices ad eos: ‖ Sancti eſtote, quia ego ſan-3 ctus ſum Dominus Deus veſter. ꝰ Vnuſquiſque patrem ſuum, & matrem ſuam timeat. Sabbata mea cu-4 ſtodite. Ego Dominus Deus veſter. ꝰ Nolite conuerti ad idola, nec deos conflatiles facietis vobis. Ego Dñs 5 Deus veſter. ꝰ Si immolaueritis hoſtiam pacificorum 6 Domino, vt ſit placabilis: ꝰ eo die quo fuerit immolata, comedetis eam, & die altero: quidquid autem reſiduum fuerit in diem tertium, igne comburetis. 7 ꝰ Si quis poſt biduum comederit ex ea, ꝓphanus erit, 8 & impietatis reus, ꝰ portabitque iniquitatem ſuam, B quia ſanctum Domini polluit, & peribit anima illa 9 de populo ſuo. ꝰ Cumque meſſueris ſegetes terræ tuæ, non tondebis vſque ad ſolum ſuperficiem terræ: nec 10 remanentes ſpicas colliges. ꝰ Neque in vinea tua racemos & grana decidentia congregabis, ſed pauperibus & peregrinis carpenda dimittes. Ego Do-11 minus Deus veſter. ꝰ Non facietis furtum. Non mé-C tiemini, nec decipiet vnuſquiſq; proximũ ſuum. ꝰ Nõ 12 periurabis in nomine meo, nec polluies nomen Dei 13 tui, Ego Dñs. ꝰ Non facies calumniam proximo tuo, nec vi opprimes eum. Non morabitur opus merce-14 narij tui apud te vſque mane. ꝰ Nõ maledices ſurdo, nec coram cæco pones offendiculũ, ſed timebis Dñm 15 Deum tuũ, quia ego ſum Dominus. ꝰ Nõ facies quod iniquũ eſt, nec iniuſte iudicabis. Non conſideres perſonã pauperis, nec honores vultũ potentis. Iuſte iudi-16 ca ꝓximo tuo. ꝰ Non eris criminator, nec ſuſurro in populo. Nõ ſtabis cõtra ſanguinem proximi tui. Ego 17 Dominus. ꝰ Non oderis fratrem tuũ in corde tuo, ſed 18 publice argue eũ, ne habeas ſuꝑ illo peccatum. ꝰ ‖ Nõ D quæras vltionẽ, nec memor eris iniuriæ ciuiũ tuorũ. ‖ Diliges amicum tuum, ſicut te ipſum. Ego Dominus. 19 ꝰ Leges meas cuſtodite. Iumentum tuum non facies coire cum alterius generis animantibus. Agrum tuum non feres diuerſo ſemine. Veſte, quæ ex duobus 20 texta eſt, non indueris. ꝰ Homo ſi dormierit cum muliere coitu ſeminis, quæ ſit ancilla etiam nubilis, & tamen precio non redempta, nec libertate donata: vapulabunt ambo, & non morientur, quia non fuit 21 libera. ꝰ pro delicto autem ſuo offeret Domino ad E oſtium tabernaculi teſtimonij arietem: ꝰ orabitque 22 pro eo ſacerdos, & pro peccato eius coram Domino, & repropitiabitur ei, dimitteturque peccatum.

‖Sup. 11. g.44. 1. Pet. 1. d.16.

Infra 13. d.22. Exo. 20. a.7.c.17. Deut. 5. b. 11.c. 20. Eccl. 10. a.6. Deut.24 c.14. Tob.4.c. 15. Deut. 1. c.17. 16. d 19. Iac.2.a.1 Prou.24. c.23. 1.Io.2.b. 11.3.c.15. Eccl. 19. b.13. ‖Mat.18. b.15. Luc. 17. a.3. ‖Matt.5. g 43. 22. d.39. Rom.13. c 9. ‖Gala.5. c.14. Iacob.2. b.9.

23 ꝰ Quando ingreſſi fueritis terrã, & plantaueritis in ea ligna pomifera, auferetis præputia eorum: poma quæ germinant, immunda erunt vobis, nec edetis ex eis. 24 ꝰ Quarto autem anno omnis fructus eorum ſanctifi-25 cabitur laudabilis Dño. ꝰ Quinto autem anno comedetis fructus, cõgregantes poma quæ proferunt. Ego 26 Dominus Deus veſter. ꝰ Non comedetis cum ſangui-F ne. Non augurabimini, nec obſeruabitis ſomnia. 27 ꝰ Neque in rotundum attondebitis comam, nec rade-28 tis barbam. ꝰ Et ſuper mortuo non incidetis carnẽ veſtrã, neque figuras aliquas, aut ſtigmata facietis vo-29 bis. Ego Dominus. ꝰ Ne proſtituas filiam tuã, ne con-30 taminetur terra, & impleatur piaculo. ꝰ Sabbata mea cuſtodite, & ſanctuarium meum metuite. Ego Do-31 minus. ꝰ Non declinetis ad magos, nec ab ariolis aliquid ſciſcitemini, vt polluamini per eos. Ego Do-32 minus Deus veſter. ꝰ Coram cano capite conſurge, & honora perſonam ſenis: & time Dominum Deum 33 tuum. Ego ſum Dominus. ꝰ Si habitauerit aduena in G terra veſtra, & moratus fuerit inter vos, non expro-34 bretis ei: ꝰ ſed ſit inter vos quaſi indigena: & diligetis eum quaſi voſmetipſos. fuiſtis enim & vos aduenæ in Terra Ægypti. Ego Dominus Deus veſter. 35 ꝰ Nolite facere iniquum aliquid in iudicio, in regu-36 la, in pondere, in menſura. ꝰ Statera iuſta, & æqua ſint pondera, iuſtus modius, æquuſque ſextarius. Ego Dominus Deus veſter, qui eduxi vos de Terra 37 Ægypti. ꝰ Cuſtodite omnia præcepta mea, & vniuerſa iudicia, & facite ea. Ego Dominus.

Infra 21. a.5.

Exo. 22. c.21.

CAPVT XX.

1 A LOcutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens: ꝰ Hæc loqueris filijs Iſrael: Homo de filijs Iſ-2 rael, & de aduenis qui habitant in Iſrael, ſi quis dederit de ſemine ſuo idolo Moloch, morte mo-3 riatur: populus terræ lapidabit eum. ꝰ Et ego ponam faciem meam contra illum, ſuccidamq; eum de medio populi ſui, eo ꝙ dederit de ſemine ſuo Moloch, & contaminauerit ſanctuarium meum, ac polluerit no-4 men ſanctum meum. ꝰ Quod ſi negligens populus terræ, & quaſi paruipendens imperium meum, dimiſerit hominẽ qui dedit de ſemine ſuo Moloch, nec volue-5 rit eum occidere: ꝰ ponam faciem meã ſuꝑ hominem iſtũ, & ſuꝑ cognationẽ eius, ſuccidamq; & ipſum, & oẽs qui cõſenſerunt ei vt fornicaretur cũ Moloch, de 6 medio populi ſui. ꝰ Anima quæ declinauerit ad magos & ariolos, & fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meam cõtra eam, & interficiam illam de medio 7 populi ſui. ꝰ Sanctificamini, & eſtote ſancti, quia ego B ſum Dominus Deus veſter. ꝰ Cuſtodite ꝑcepta mea, 8 & facite ea: Ego Dñs qui ſanctifico vos. ꝰ Qui male-9 dixerit patri ſuo, aut matri, morte moriatur. patri ma-10 triq; maledixit, ſanguis eius ſit ſuper eũ. ꝰ Si mœchatus quis fuerit cum vxore alterius, & adulteriũ perpetrauerit cũ coniuge proximi ſui, morte moriantur, 11 & mœchus & adultera. ꝰ Qui dormierit cum nouerca ſua, & reuelauerit ignominiam patris ſui, morte mo-12 riantur ambo: ſanguis eorum ſit ſuper eos. ꝰ Si quis dormierit cum nuru ſua, vterque moriatur, quia ſcelus operati ſunt: ſanguis eorum ſit ſuper eos. 13 ꝰ Qui dormierit cum maſculo coitu fœmineo, vterque operatus eſt nefas, morte moriantur: ſit ſan-14 guis eorum ſuper eos. ꝰ Qui ſupra vxorem filiam, C duxerit matrem eius, ſcelus operatus eſt: viuus

Sup. 18. c.21.

1. Pet.1. c.16. Exo. 21. c.17. Prou.20 c.20. Mat. 15. a.14. Marc. 7. b.10. Io.8.a 4. Deut. 22 d.22.

ardebit cum eis, nec permanebit tantum nefas in me-
15 dio vestri. ♀ Qui cum iumento, & pecore coierit, mor-
16 te moriatur: pecus quoque occidite. ♀ Mulier quæ succubuerit cuilibet iumēto, simul interficietur cum
17 eo: sanguis eorum sit super eos. ♀ Qui acceperit sororem suam, filiam patris sui, vel filiam matris suæ, & viderit turpitudinem eius, illaque conspexerit fratris ignominiam: nefariam rem operati sunt, occidentur in conspectu populi sui. eo quod turpitudinem suam mutuo reuelauerint, & portabūt iniquitatem suam.
18 ♀ Qui coierit cum muliere in fluxu menstruo, & reuelauerit turpitudinem eius, ipsaque aperuerit fontem sanguinis sui, interficientur ambo de medio populi
19 sui. ♀ Turpitudinem materteræ, & amitæ tuæ non di-
D scooperies. qui hoc fecerit, ignominiam carnis suæ
20 nudauit: portabunt ambo iniquitatem suam. ♀ Qui coierit cum vxore patrui, vel auunculi sui, & reuelauerit ignominiam cognationis suæ, portabunt ambo
21 peccatum suum: absque liberis morientur. ♀ Qui duxerit vxorem fratris sui, rem facit illicitam, turpitudi-
22 nem fratris sui reuelauit: absque liberis erunt. ♀ Custodite leges meas, atq; iudicia, & facite ea: ne & vos euomat terra, quam intraturi estis, & habitaturi.
23 ♀ Nolite ambulare in legitimis nationum, quas ego expulsurus sum ante vos. Omnia enim hæc fecerunt:
24 & abominatus sum eas. ♀ Vobis autem loquor: Possi-
E dete terram eorum, quam dabo vobis in hæreditatē, terram fluentem lacte, & melle. ego Dominus Deus
25 vester, qui separaui vos a cæteris populis. ♀ Separate ergo & vos iumentum mundum ab immundo, & auem mundam ab immunda: ne polluatis animas vestras in pecore, & auibus, & cunctis quę mouentur in
26 terra, & quæ vobis ostendi esse polluta. ♀ Eritis mihi sancti, quia sanctus sum ego Dominus, & separaui
27 vos a cæteris populis, vt essetis mei. ♀ ‖ Vir, siue mulier, in quibus pythonicus, vel diuinationis fuerit spiritus, morte moriantur, lapidibus obruent eos: sanguis eorum sit super illos.

‖ Deuter. 18. b. 10. 1. Reg. 28. b. 7.

CAPVT XXI.

1
A Dixit quoque Dominus ad Moysen: Loquere ad sacerdotes filios Aaron, & dices ad eos: Ne contaminetur sacerdos in morti-
2 bus ciuium suorum, ♀ nisi tantum in consanguineis, ac propinquis, id est, super patrem, & matrem, &
3 filium, & filiam, fratrem quoque, ♀ & sororem
4 virginem, quæ non est nupta viro: ♀ sed nec in
5 principe populi sui contaminabitur. ♀ ‖ Non radent caput, nec barbam, neque in carnibus suis facient
6 incisuras. ♀ Sancti erunt Deo suo, & non polluent nomen eis: incensum enim Domini, & panes Dei
7 sui offerunt, & ideo sancti erunt. ♀ Scortum, & vile prostibulum non ducent vxorem, nec eam quæ repudiata est a marito, quia consecrati sunt Deo
8 suo, ♀ & panes propositionis offerunt. Sint ergo san-
B cti, quia & ego sanctus sum, Dominus, qui san-
9 ctifico eos. ♀ Sacerdotis filia si deprehensa fuerit in stupro, & violauerit nomen patris sui, flammis exu-
10 retur. ♀ Pontifex, id est, sacerdos maximus inter fratres suos, super cuius caput fusum est vnctionis oleum, & cuius manus in sacerdotio consecratæ sunt, vestitusque est sanctis vestibus; caput suum
11 non discooperiet, vestimenta non scindet, ♀ & ad omnem mortuum non ingredietur omnino. super

‖ Sup. 19. f. 29.

patre quoque suo, & matre non contaminabitur.
12 ♀ Nec egredietur de sanctis, ne polluat sanctuarium
C Domini, quia oleum sanctæ vnctionis Dei sui super
13 eum est. ego Dominus. ♀ ‖ Virginem ducet vxorem:
14 ♀ Viduam autem, & repudiatam, & sordidam, atque meretricem non accipiet, sed puellam de populo suo:
15 ♀ ne commisceat stirpem generis sui vulgo gentis suæ:
16 quia ego Dominus, qui sanctifico eum. ♀ Locutusque
17 est Dominus ad Moysen, dicens: ♀ Loquere ad Aaron: Homo de semine tuo per familias qui habuerit
18 maculam, non offeret panes Deo suo, ♀ nec accedet ad ministerium eius: si cæcus fuerit, si claudus,
19 si paruo, vel grandi, vel torto naso, ♀ si fracto pe-
20 de, si manu, ♀ si gibbus, si lippus, si albuginem habens in oculo, si iugem scabiem, si impetiginem in
21 corpore, vel herniosus. ♀ Omnis qui habuerit ma-
D culam de semine Aaron sacerdotis, non accedet offer-
22 re hostias Domino, nec panes Deo suo: ♀ vescetur
23 tamen panibus qui offeruntur in sanctuario, ♀ ita duntaxat, vt intra velum non ingrediatur, nec accedat ad altare, quia maculam habet, & contaminare non debet sanctuarium meum. Ego Dominus qui
24 sanctifico eos. ♀ Locutus est ergo Moyses ad Aaron, & ad filios eius, & ad omnem Israel cuncta quæ fuerant sibi imperata.

‖ Ezec. 44. f. 22.

CAPVT XXII.

1
A Locutus quoque est Dominus ad Moysen, dicens: ♀ Loquere ad Aaron, & ad filios eius,
2 vt caueant ab his, quæ consecrata sunt filiorum Israel, & non contaminent nomen sanctificato-
3 rum mihi, quę ipsi offerunt. ego Dominus. ♀ Dic ad eos, & ad posteros eorum: Omnis homo, qui accesserit de stirpe vestra ad ea quæ consecrata sunt, & quę obtulerunt filij Israel Domino, in quo est immunditia, peribit coram Domino. ego sum Do-
4 minus. ♀ Homo de semine Aaron, qui fuerit leprosus, aut patiens fluxum seminis, non vescetur de his quę sanctificata sunt mihi, donec sanetur. Qui tetigerit immundum super mortuo, & ex quo egreditur
5 semen quasi coitus, ♀ & qui tangit reptile, & quodli-
6 bet immundum, cuius tactus est sordidus; ♀ immundus erit vsque ad vesperum, & non vescetur his quę sanctificata sunt: sed cum lauerit carnem suam aqua,
7 ♀ & occubuerit Sol, tunc mundatus vescetur de san-
B ctificatis, quia cibus illius est. ♀ ‖ Morticinum, & ca-
8 ptum a bestia non comedent, nec polluentur in eis.
9 ego sum Dominus. ♀ Custodiant pręcepta mea, vt non subiaceant peccato, & moriantur in sanctuario, cum polluerint illud. ego Dominus, qui sanctifico
10 eos. ♀ Omnis alienigena non comedet de sanctificatis: inquilinus sacerdotis, & mercenarius non ve-
11 scentur ex eis. ♀ Quem autem sacerdos emerit, & qui vernaculus domus eius fuerit, hi comedent ex
12 eis. ♀ Si filia sacerdotis cuilibet ex populo nupta fuerit: de his quæ sanctificata sunt, & de primitijs
13 non vescetur. ♀ Sin autem vidua, vel repudiata, & absque liberis reuersa fuerit ad domum patris sui: sicut puella consueuerat, aletur cibis patris sui. Omnis alienigena comedendi ex eis non habeat potesta-
14 tem. ♀ Qui comederit de sanctificatis per ignorantiā, addet quintam partem cum eo quod comedit, & da-
15 bit sacerdoti in sanctuarium. ♀ Nec contaminabunt
C sanctificata filiorum Israel, quę offerunt Domino:

‖ Exo. 22. d. 31. Ezech. 44. g. 31.

♀ne

16 ¶ne forte ſubſtineāt iniquitatem delicti ſui, cum ſanctificata comederint, ego Dominus, qui ſāctifico eos.
17 ¶Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens: ¶ Lo-
18 quere ad Aaron, & filios eius, & ad omnes filios Iſrael: diceſque ad eos: Homo de domo Iſrael, & de aduenis qui habitant apud vos, qui obtulerit oblationē ſuam, vel vota ſoluens, vel ſponte offerens; quid-
19 quid illud obtulerit in holocauſtum Domini, ¶ vt offeratur per vos, maſculus immaculatus erit ex bo-
20 bus, & ouibus, & ex capris. ¶ Si maculam habuerit,
21 non offeretis, neque erit acceptabile. ¶ ‖ Homo, qui obtulerit victimam pacificorum Domino, vel vota ſoluens, vel ſponte offerens, tam de bobus, quam de ouibus, immaculatum offeret, vt acceptabile ſit: om-
22 nis macula non erit in eo. ¶ Si cæcum fuerit, ſi fractū, ſi cicatricem habens, ſi papulas, aut ſcabiem, aut im-
D petiginem: non offeretis ea Domino, nec adolebitis
23 ex eis ſuper altare Domini. ¶ Bouem, & ouem aure, & cauda amputatis, voluntarie offerre potes: votum
24 autem ex eis ſolui non poteſt. ¶ Omne animal quod vel contritis, vel tunſis, vel ſectis ablatiſque teſticulis eſt, non offeretis Domino, & in terra veſtra hoc omni-
25 no ne faciatis. ¶ De manu alienigenæ non offeretis panes Deo veſtro, & quidquid aliud dare voluerit: quia corrupta, & maculata ſunt omnia: non ſuſcipie-
26 tis ea. ¶ Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen, di-
27 cens: ¶ Bos, ouis, & capra cum genita fuerint, ſeptem diebus erunt ſub hubere matris ſuæ: die autem octa-
28 uo, & deinceps offerri poterunt Domino. ¶ Siue illa bos, ſiue ouis non immolabuntur vna die cum fœti-
29 bus ſuis. ¶ Si immolaueritis hoſtiam pro gratiarum
30 actione Domino, vt poſſit eſſe placabilis; ¶ eodem die comedetis eam: non remanebit quidquam in
31 mane alterius diei. ego Dominus. ¶ Cuſtodite man-
32 data mea, & facite ea. ego Dominus. ¶ Ne polluatis nomen meum ſanctum, vt ſanctificer in medio fi-
33 liorum Iſrael. Ego Dominus qui ſanctifico vos, ¶ & eduxi de Terra Ægypti, vt eſſem vobis in Deum. ego Dominus.

‖ Deute. 15. d. 20. Eccl. 35. b. 14.

C A P V T XXIII.

1 A Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens: ¶ Loquere filijs Iſrael, & dices ad eos: Hæ
2 ſunt feriæ Domini, quas vocabitis ſanctas.
3 ¶ Sex diebus facietis opus: dies ſeptimus, quia ſabbati requies eſt, vocabitur ſanctus: omne opus non facietis in eo: ſabbatum Domini eſt in cunctis habi-
4 tationibus veſtris. ¶ Hæ ſunt ergo feriæ Domini ſan-
5 ctæ, quas celebrare debetis temporibus ſuis. ¶ Menſe primo, quartadecima die menſis ad veſperum, Phaſe
6 Domini eſt: ¶ & quintadecima die menſis huius, ſolemnitas azymorū Domini eſt. Septem diebus azy-
7 ma comedetis. ¶ dies primus erit vobis celeberrimus, ſanctuſque: omne opus ſeruile nō facietis in eo:
8 ¶ ſed offeretis ſacrificiū in igne Domino ſeptem die-
B bus. dies autem ſeptimus erit celebrior, & ſanctior:
9 nullumque ſeruile opus facietis in eo. ¶ Locutuſque
10 eſt Dominus ad Moyſen, dicens: ¶ Loquere filijs Iſrael, & dices ad eos: Cum ingreſſi fueritis terram quā ego dabo vobis, & meſſueritis ſegetem; feretis manipulos ſpicarum primitias meſſis veſtræ ad ſacerdotē.
11 ¶qui eleuabit faſciculum coram Domino, vt acceptabile ſit pro vobis, altero die Sabbati, & ſanctificabit
12 illum. ¶ Atque in eodem die quo manipulus conſe-
13 cratur, cædetur agnus immaculatus, anniculus, in holocauſtum Domini. ¶ Et libamenta offerentur cum eo, duę decimę ſimilę conſperſę oleo in incenſum Domini, odoremq; ſuauiſſimum: liba quoque vini, quar-
14 ta pars hin. ¶ Panem, & polentam, & pultes non comedetis ex ſegete, vſque ad diem qua offeretis ex
C ea Deo veſtro. Præceptum eſt ſempiternum in gene-
15 rationibus, cunctiſque habitaculis veſtris. ¶ Numerabitis ergo ab altero die Sabbati, in quo obtuliſtis manipulum primitiarum, ſeptem hebdomadas ple-
16 nas, ¶ vſque ad alteram diem expletionis hebdomadæ ſeptimæ, id eſt, quinquaginta dies: & ſic offeretis
17 ſacrificium nouum Domino ¶ ex omnibus habitaculis veſtris, panes primitiarū duos de duabus decimis ſimilæ fermentatæ, quos coquetis in primitias Domi-
18 ni. ¶ Offeretiſque cum panibus ſeptem agnos immaculatos, anniculos, & vitulum de armēto vnum, & arietes duos: & erunt in holocauſtum cum liba-
19 mentis ſuis, in odorem ſuauiſſimum Domino. ¶ Facietis, & hircum pro peccato, duoſque agnos annicu-
20 los hoſtias pacificorum. ¶ Cumque eleuauerit eos ſa-
D cerdos cum panibus primitiarum coram Domino, ce-
21 dent in vſum eius. ¶ Et vocabitis hunc diem celeberrimum, atque ſanctiſſimum: omne opus ſeruile non facietis in eo. Legitimum ſempiternum erit in cun-
22 ctis habitaculis, & generationibus veſtris. ¶ ‖ Poſtquam autem meſſueritis ſegetem terræ veſtræ, non ſecabitis eam vſque ad ſolum: ‖ nec remanentes ſpicas colligetis, ſed pauperibus, & peregrinis dimitte-
23 tis eas. ego ſum Dominus Deus veſter. ¶ Locutuſque
24 eſt Dominus ad Moyſen, dicens: ¶ Loquere filijs Iſrael, Menſe ſeptimo, prima die menſis erit vobis ſabbatum memoriale clangentibus tubis, & vocabitur
25 ſanctum: ¶ oē opus ſeruile nō facietis in eo, & offeretis
26 holocauſtum Dño. ¶ Locutuſque eſt Dñs ad Moyſen,
27 dicens: ¶ ‖ Decimo die menſis huius ſeptimi, dies
E expiationum erit celeberrimus, & vocabitur ſanctus: affligetiſque animas veſtras in eo, & offeretis ho-
28 locauſtum Domino. ¶ Omne opus ſeruile non facietis in tempore diei huius: quia dies propitiationis eſt,
29 vt propitietur vobis Dominus Deus veſter. ¶ Omnis anima quæ afflicta non fuerit die hac, peribit de po-
30 pulis ſuis: ¶ & quæ operis quippiam fecerit, delebo
31 eam de populo ſuo. ¶ Nihil ergo operis facietis in eo: legitimum ſempiternum erit vobis in cunctis genera-
32 tionibus, & habitationibus veſtris. ¶ Sabbatum re-
F quietionis eſt, & affligetis animas veſtras die nono menſis. A veſpera vſque ad veſperam celebrabitis
33 ſabbata veſtra. ¶ Et locutus eſt Dominus ad Moyſen,
34 dicens: ¶ Loquere filijs Iſrael: A quintodecimo die menſis huius ſeptimi, erunt ferię tabernaculorum ſe-
35 ptem diebus Domino. ¶ Dies primus vocabitur celeberrimus, atque ſanctiſſimus: omne opus ſeruile nō
36 facietis in eo. ¶ Et ſeptem diebus offeretis holocauſta Domino. ‖ Dies quoque octauus erit celeberrimus, atque ſanctiſſimus, & offeretis holocauſtum Domino: eſt enim cœtus, atque collectæ: omne opus ſeruile
37 non facietis in eo. ¶ Hæ ſunt feriæ Domini: quas vocabitis celeberrimas, atque ſanctiſſimas, offeretiſque in eis oblationes Domino, holocauſta, & libamenta
38 iuxta ritum vniuſcuiuſque diei: ¶ Exceptis ſabbatis Domini, doniſque veſtris, & quæ offeretis ex voto,
39 vel quæ ſponte tribuetis Domino. ¶ A quintodecimo ergo die menſis ſeptimi, quando congregaueritis

Exo. 20. b. 9.

Exo. 12. c. 18. Num. 1. c. 16.

Deuter. 16. b. 9.

‖ Sup. 19. b. 9.

‖ Deuter. 24. c. 19.

‖ Sup. 16. g. 30. Num. 29. b. 7.

‖ Ioa n. 7. f. 37.

omnes

omnes fructus terræ vestræ, celebrabitis ferias Domini septem diebus. die primo & die octauo erit 40 sabbatum, id est, requies. ⁋ Sumetisque vobis die primo fructus arboris pulcherrimæ, spatulasq; palmarum, & ramos ligni densarum frondium, & salices de torrente, & lætabimini coram Domino Deo 41 vestro. ⁋ celebrabitisq; solemnitatem eius septem diebus per annum. legitimum sempiternum erit in generationibus vestris. Mense septimo festa cele- 42 brabitis, ⁋ & habitabitis in vmbraculis septem diebus. omnis qui de genere est Israel, manebit in ta- 43 bernaculis: ⁋ vt discant posteri vestri, quod in tabernaculis habitare fecerim filios Israel, cum educerem eos de Terra Aegypti. ego Dominus Deus vester. 44 ⁋ Locutusque est Moyses super solemnitatibus Domini ad filios Israel.

CAPVT XXIIII.

1 A ET locutus est Dominus ad Moysen, dicens: ⁋ Præcipe filijs Israel, vt afferant tibi oleum 2 de oliuis purissimum, ac lucidum, ad concin- 3 nandas lucernas iugiter, ⁋ extra velum testimonij in tabernaculo fœderis. Ponetque eas Aaron a vespere vsque ad mane coram Domino, cultu rituque per- 4 petuo in generationibus vestris. ⁋ Super cādelabrum mundissimum ponentur semper in conspectu Domi- 5 ni. ⁋ Accipies quoq; similā, & coques ex ea duodecim 6 panes, qui singuli habeāt duas decimas: ⁋ quorū senos altrinsecus super mēsam purissimam coram Do- 7 mino statues. ⁋ Et pones super eos thus lucidissimum, 8 vt sit panis in monimentum oblationis Domini. ⁋ Per B singula sabbata mutabuntur coram Domino susce- 9 pti a filijs Israel fœdere sempiterno. ⁋ ‖ eruntque Aaron & filiorum eius, vt comedant eos in loco sancto: quia Sāctum sanctorum est de sacrificijs Domini iu- 10 re perpetuo. ⁋ Ecce autē egressus filius mulieris Israelitidis, quem pepererat de viro Aegyptio inter filios 11 Israel, iurgat⁹ est in castris cum viro Israelita. ⁋ Cumque blasphemasset nomen Domini, & maledixisset ei, adductus est ad Moysen. (vocabatur autem mater 12 eius Salumith filia Dabri de tribu Dan.) ⁋ Miserūtq; eum in carcerē, donec nossent quid iuberet Domin⁹. 13 ⁋ Qui locutus est ad Moysen, dicens: ⁋ Educ blasphe- 14 mum extra castra, & ponant omnes qui audierunt, C manus suas super caput eius, & lapidet eum populus

‖ Exo. 29. c. 33. Matt. 12. a. 4. Supra 8. f. 31.

15 vniuersus. ⁋ Et ad filios Israel loqueris: Homo, qui 16 maledixerit Deo suo, portabit peccatum suū: ⁋ & qui blasphemauerit nomen Domini, morte moriatur: lapidibus opprimet eum omnis multitudo, siue ille ciuis, siue peregrinus fuerit. Qui blasphemauerit 17 nomen Domini, morte moriatur. ⁋ ‖ Qui percusse-

‖ Exo. 21 b. 12.

18 D rit, & occiderit hominem, morte moriatur. ⁋ Qui percusserit animal, reddet vicarium, id est, animam pro 19 anima. ⁋ Qui irrogauerit maculam cuilibet ciuium 20 suorum: ‖ sicut fecit, sic fiet ei, ⁋ fracturam pro fractura, oculum pro oculo, dentem pro dente restituet. qualem inflixerit maculam, talem sustinere cogetur. 21 ⁋ Qui percusserit iumētum, reddet aliud. Qui percus- 22 serit hominem, punietur. ⁋ Æquum iudicium sit inter vos, siue peregrinus, siue ciuis peccauerit: quia ego 23 sum Dominus Deus vester. ⁋ Locutusque est Moyses ad filios Israel. & eduxerunt eum qui blasphemauerat, extra castra, ac lapidibus oppresserunt. Feceruntque filij Israel, sicut præceperat Dominus Moysi.

CAPVT XXV.

1 A LOcutusque est Dominus ad Moysen in monte Sinai, dicens: ⁋ Loquere filijs Israel, & dices 2 ad eos: Quādo ingressi fueritis terram, quam 3 ego dabo vobis, ‖ sabbatizes sabbatū Domino. ⁋ Sex annis seres agrum tuum, & sex annis putabis vineam 4 tuam, colligesque fructus eius: ⁋ septimo autem anno sabbatum erit terræ, requietionis Domini: agrum 5 non seres, & vineam non putabis. ⁋ Quæ sponte gignet humus, nō metes: & vuas primitiarum tuarum non colliges quasi vindemiam: annus enim requie- 6 tionis terræ est: ⁋ sed erunt vobis in cibum, tibi & seruo tuo, ancillæ & mercenario tuo, & aduenæ qui pe- 7 regrinantur apud te: ⁋ iumentis tuis, & pecoribus om- 8 nia quæ nascuntur, præbebunt cibum. ⁋ Numerabis quoque tibi septem hebdomadas annorum, id est, septies septem, quæ simul faciunt annos quadragin- 9 ta nouem: ⁋ & clanges buccina mense septimo, decima die mensis, propitiationis tempore in vniuer- 10 sa terra vestra. ⁋ Sanctificabisque annum quinquage- B simum, & vocabis remissionem cunctis habitatoribus terræ tuæ: ipse est enim iubileus. Reuertetur homo ad possessionem suam, & vnusquisque redie- 11 ad familiam pristinam: ⁋ quia iubileus est, & quinquagesimus annus. Non seretis, neque metetis sponte in agro nascentia, & primitias vindemiæ non col- 12 ligetis, ⁋ ob sanctificationem iubilei; sed statim obla- 13 ta comedetis. ⁋ Anno iubilei redient omnes ad pos- 14 sessiones suas, ⁋ quando vendes quippiam ciui tuo, vel emes ab eo, ne contristes fratrem tuum, sed iux- 15 ta numerum annorum iubilei emes ab eo, ⁋ & iux- 16 ta supputationem frugum vendet tibi. ⁋ Quanto plures anni remanserint post iubileum; tanto crescet & precium: & quanto minus temporis numeraueris, tanto minoris & emptio constabit. tempus 17 enim frugum vendet tibi. ⁋ Nolite affligere contribules vestros, sed timeat vnusquisque Deum suum: 18 quia ego Dominus Deus vester. ⁋ Facite præcepta C mea, & iudicia custodite, & implete ea, vt habi- 19 tare possitis in terra absque vllo pauore, ⁋ & gignat vobis humus fructus suos, quibus vescamini vsque ad saturitatem, nullius impetum formidan- 20 tes. ⁋ Quod si dixeritis, Quid comedemus anno septimo, si non seuerimus, neque collegerimus fruges 21 nostras? ⁋ dabo benedictionem meam vobis an- 22 no sexto, & faciet fructus trium annorum. ⁋ seretisque anno octauo, & comedetis veteres fruges vsque ad nonum annum: donec noua nascantur 23 edetis vetera. ⁋ Terra quoque non vendetur in perpetuum: quia mea est, & vos aduenæ, & colon

24 mei estis. ¶ vnde cuncta regio possessionis vestræ sub
25 redẽptionis conditione vendetur. ¶ Si attenuatus fra-
ter tuus vendiderit possessiunculam suam, & volue-
rit propinquus eius, potest redimere quod ille vendi-
26 derat. ¶ Sin autem nõ habuerit proximum, & ipse pre-
27 cium ad redimendum potuerit inuenire: ¶ computa-
buntur fructus ex eo tempore quo vendidit: & quod
D reliquum est, reddet emptori: sicq; recipiet possessionẽ
28 suam. ¶ Quod si non inuenerit manus eius vt reddat
precium, habebit emptor quod emerat vsque ad an-
nũm iubileum. In ipso enim omnis venditio redibit
29 ad dominũ, & ad possessorem pristinum. ¶ Qui vendi-
derit domum intra vrbis muros, habebit licentiam
30 redimendi, donec vnus impleatur annus. ¶ Si non re-
demerit, & anni circulus fuerit euolutꝰ; emptor pos-
sidebit eam, & posteri eius in perpetuum, & redimi
31 non poterit, etiam in iubileo. ¶ Sin autem in villa fue-
rit domus, quæ muros non habet, agrorum iure ven-
detur: si ante redempta non fuerit, in iubileo reuerte-
32 tur ad dominum. ¶ Aedes Leuitarum, quæ in vrbibus
33 sunt, semper possunt redimi: ¶ Si redemptæ non fue-
E rint, in iubileo reuertentur ad dominus: quia domos
vrbium Leuitarum pro possessionibus sunt inter fi-
34 lios Israel. ¶ Suburbana autem eorum non veneant,
35 quia possessio sempiterna est. ¶ Si attenuatus fuerit
frater tuus & infirmus manu, & susceperis eum quasi
36 aduenam & peregrinum, & vixerit tecum; ¶ ne ac-
cipias vsuras ab eo, nec amplius quam dedisti. time
Deum tuum, vt viuere possit frater tuus apud te.
37 ¶ Pecuniam tuam non dabis ei ad vsuram, & frugum
38 superabundantiam non exiges. ¶ Ego Dominus
F Deus vester, qui eduxi vos de Terra Aegypti, vt
darem vobis Terram Chanaan, & essem vester Deus.
39 ¶ Si paupertate compulsus vendiderit se tibi frater
40 tuus, non eum opprimes seruitute famulorum, ¶ sed
quasi mercenarius & colonus erit: vsque ad annum
41 iubileum operabitur apud te, ¶ & postea egredietur
cum liberis suis, & reuertetur ad cognationem, & ad
42 possessionem patrum suorum. ¶ Mei enim serui sunt,
& ego eduxi eos de Terra Aegypti. non veneant con-
43 ditione seruorum. ¶ ne affligas eum per potẽtiam, sed
44 metuito Deum tuum. ¶ Seruus & ancilla sint vobis
45 de nationibus quæ in circuitu vestro sunt. ¶ Et de
aduenis qui peregrinantur apud vos, vel qui ex his
nati fuerint in terra vestra, hos habebitis famulos,
46 ¶ & hereditario iure transmittetis ad posteros, ac pos-
sidebitis in æternũ. fratres autem vestros, filios Israel,
47 ne opprimatis per potẽtiam. ¶ Si inualuerit apud vos
G manus aduenæ atque peregrini, & attenuatus frater
48 tuus vẽdiderit se ei, aut cuiquam de stirpe eius: ¶ post
vẽditionem potest redimi. Qui voluerit ex fratribus
49 suis, redimet eum, ¶ & patruus, & patruelis, & con-
sanguineus & affinis. Sin autem & ipse potuerit, re-
50 dimet se, ¶ supputatis duntaxat annis a tempore ven-
ditionis suæ vsque ad annum iubileum: & pecunia
qua venditus fuerat, iuxta annorum numerum & ra-
51 tionem mercenarij supputata. ¶ Si plures fuerint anni
qui remanẽt vsque ad iubileum, secundum hos red-
52 det & precium. ¶ Si pauci, ponet rationem cum eo
iuxta annorum numerum, & reddet emptori quod
53 reliquum est annorum, ¶ quibus ante seruiuit mer-
cedibus imputatis: non affliget eum violenter in
54 conspectu tuo. ¶ Quod si per hæc redimi non po-
tuerit, anno iubileo egredietur cum liberis suis.
55 ¶ Mei enim sunt serui filij Israel, quos eduxi de Ter-
ra Aegypti.

CAPVT XXVI.

1 EGo Dominus Deus vester. || Non facietis vobis
A idolum & sculptile, nec titulos erigetis, nec in-
signem lapidẽ ponetis in terra vestra, vt ado-
2 retis eum. ego enim sum Dñs Deus vester. ¶ Custodi-
te sabbata mea, & pauete ad sanctuarium meum. ego
3 Dñs. ¶ || Si in præceptis meis ambulaueritis, & man-
4 data mea custodieritis, & feceritis ea; ¶ dabo vobis
pluuias temporibus suis, & terra gignet germen suũ,
5 & pomis arbores replebuntur. ¶ Apprehendet messiũ
tritura vindemiam, & vindemia occupabit sementẽ:
& comedetis panem vestrum in saturitate, & || absq;
6 pauore habitabitis in terra vestra. ¶ Dabo pacem in
B finibus vestris: dormietis, & non erit qui exterreat.
Auferam malas bestias: & gladius non transibit ter-
7 minos vestros. ¶ Persequemini inimicos vestros, &
8 corruent coram vobis. ¶ Persequentur quinque de
vestris centum alienos, & centum de vobis decem
millia: cadent inimici vestri gladio in conspectu ve-
9 stro. ¶ Respiciam vos, & crescere faciam: multiplica-
10 bimini, & firmabo pactum meum vobiscum. ¶ Co-
medetis vetustissima veterum, & vetera nouis super-
11 uenientibus proijcietis. ¶ Ponam tabernaculum meũ
12 in medio vestri, & nõ abijciet vos anima mea. ¶ || Am-
bulabo inter vos, & ero Deus vester, vosq; eritis po-
13 pulus meus. ¶ Ego Dominus Deus vester, qui eduxi
vos de Terra Aegyptiorum, ne seruiretis eis; & qui
confregi catenas ceruicum vestrarum, vt incederetis
14 erecti. ¶ || Quod si non audieritis me, nec feceritis
15 omnia mandata mea; ¶ si spreueritis leges meas, &
C iudicia mea contempseritis, vt non faciatis ea quæ
a me constituta sunt, & ad irritum perducatis pa-
16 ctum meum; ¶ ego quoque hæc faciam vobis: Visi-
tabo vos velociter in egestate & ardore, qui confi-
ciat oculos vestros, & consumat animas vestras.
Frustra seretis sementem, quæ ab hostibus deuorabi-
17 tur. ¶ Ponam faciem meam contra vos, & corrue-
tis coram hostibus vestris, & subijciemini his qui
18 oderunt vos. fugietis nemine persequente. ¶ Sin au-
tem nec sic obedieritis mihi, addam correptiones ve-
19 stras septuplum propter peccata vestra, ¶ & conte-
ram superbiam duritiæ vestræ. Daboque vobis cœ-
20 lum desuper, sicut ferrum, & terram æneam. ¶ Con-
D sumetur incassum labor vester, non proferet terra
21 germen, nec arbores poma præbebunt. ¶ Si ambula-
ueritis ex aduerso mihi, nec volueritis audire me;
addam plagas vestras in septuplum propter pecca-
22 ta vestra: ¶ immittamque in vos bestias agri, quæ
consumant vos, & pecora vestra, & ad paucitatem
23 cuncta redigant, desertæque fiant viæ vestræ. ¶ Quod
si nec sic volueritis recipere disciplinam, sed & am-
24 bulaueritis ex aduerso mihi: ¶ ego quoque contra
vos aduersus incedam, & percutiam vos septies pro-
25 pter peccata vestra. ¶ Inducamq; super vos gladium
vltorem fœderis mei. Cumque confugeritis in vrbes,
mittam pestilentiam in medio vestri, & trademini
26 in manibus hostium, ¶ postquam confregero bacu-
lum panis vestri, ita vt decem mulieres in vno cli-
bano coquant panes, & reddant eos ad pondus, &
27 comedetis, & non saturabimini. ¶ Sin autem nec
per hæc audieritis me, sed ambulaueritis contra

|| Exo. 20. a. 4. Deut. 5. a. 8. Psal. 96. b. 17.
|| Deute. 28. a. 1.
|| Iob 11. d. 19.
|| 2. Cor. 6. c. 16.
|| Deu 28. b. 15. Thre. 2. f. 17. Malac. 2. a. 2.

28 me: ? & ego incedam aduersus vos in furore contra-
E rio, & corripiam vos septem plagis propter peccata
29 vestra, ? ita vt comedatis carnes filiorum vestro-
30 rum, & filiarum vestrarum. ? Destruam excelsa vestra, & simulachra confringam. Cadetis inter ruinas idolorum vestrorum, & abominabitur
31 vos anima mea, ? in tantum, vt vrbes vestras redigam in solitudinem, & deserta faciam sanctuaria vestra, nec recipiam vltra odorem suauis-
32 simum. ? Disperdamque terram vestram, & stupebunt super ea inimici vestri, cum habitatores illius
33 fuerint. ? Vos autem disperdam in Gentes, & euaginabo post vos gladium, eritque terra vestra deser-
34 ta, & ciuitates vestræ dirutæ. ? Tunc placebunt Terræ sabbata sua cunctis diebus solitudinis suæ: quando fueritis in terra hostili, sabbatizabit, & requie-
35 scet ? in sabbatis solitudinis suæ, eo quod non requieuerit in sabbatis vestris quando habitabatis
36 in ea. ? Et qui de vobis remanserit, dabo pauorem in
F cordibus eorum in regionibus hostium. terrebit eos sonitus folij volãtis, & ita fugient quasi gladium: ca-
37 dent nullo persequente, ? & corruent singuli super fratres suos quasi bella fugientes, nemo vestrum ini-
38 micis audebit resistere. ? Peribitis inter Gentes, &
39 hostilis vos terra consumet. ? Quod si & de ijs aliqui remanserint tabescent in iniquitatibus suis, in terra inimicorum suorum, & propter peccata patrum suo-
40 rum & sua affligentur: ? donec confiteantur iniquitates suas; & maiorum suorum, quibus præuarica-
41 ti sunt in me, & ambulauerũt ex aduerso mihi. ? Ambulabo igitur & ego contra eos, & inducam illos in terram hostilem, donec erubescat incircuncisa mens
42 eorum: tunc orabunt pro impietatibus suis. ? Et re-
G cordabor fœderis mei quod pepigi cum Iacob, &
43 Isaac, & Abraham. Terræ quoque memor ero: ? Quæ cum relicta fuerit ab eis, complacebit sibi in sabbatis suis, patiens solitudinem propter illos: Ipsi vero rogabunt pro peccatis suis, eo quod abiecerint
44 iudicia mea, & leges meas despexerint. ? Et tamen etiam cum essent in terra hostili, non penitus abieci eos, neque sic despexi vt consumerentur, & irritum facerem pactum meũ cũ eis. Ego enim sum Dominus
45 Deus eorum, ? & recordabor fœderis mei pristini, quando eduxi eos de Terra Aegypti in conspectu Gentium, vt essem Deus eorum. Ego Dominus. Hæc sunt iudicia atque præcepta & leges, quas dedit Dominus inter se, & filios Israel in monte Sinai per manum Moysi.

CAPVT XXVII.

1 A LOcutusque est Dominus ad Moysen, dicens: ? Loquere filijs Israel, & dices ad eos: Homo
2 qui votum fecerit, & spoponderit Deo ani-
3 mam suam, sub æstimatione dabit pretium. ? Si fuerit masculus a vigesimo anno vsque ad sexagesimum annum, dabit quinquaginta siclos argenti ad mensu-
4 ram sanctuarij: ? si mulier, triginta. ? A quinto au-
5 tẽ anno vsq; ad vigesimũ, masculus dabit viginti si-
6 clos: fœmina, decẽ. ? Ab vno mẽse vsq; ad annũ quintũ, pro masculo dabũtur quinque sicli: ꝓ fœmina tres.
7 ? Sexagenarius & vltra, masculus dabit quindecim
8 siclos: fœmina, decem. ? Si pauper fuerit, & æstimationem reddere non valebit, stabit coram sacerdote: & quantum ille æstimauerit, & viderit eum posse
9 reddere, tantum dabit. ? Animal autem quod immolari potest Domino, si quis vouerit, sanctum erit,
10 ? & mutari non poterit, id est nec melius malo, nec peius bono. quod si mutauerit: & ipsum quod mutatum est, & illud pro quo mutatum est, consecra-
11 tum erit Domino. ? Animal immundum quod im-
B molari Domino non potest, si quis vouerit, addu-
12 cetur ante sacerdotem. ? qui iudicans vtrum bonum
13 an malum sit, statuet precium. ? quod si dare voluerit is qui offert, addet supra æstimationem quintam
14 partem. ? Homo si vouerit domum suam, & sanctificauerit Domino, considerabit eam sacerdos vtrum bona an mala sit, & iuxta pretium quod ab eo fue-
15 rit constitutum, venundabitur. ? Sin autem ille qui vouerat, voluerit redimere eam, dabit quintam par-
16 tem æstimationis supra, & habebit domum. ? Quod si agrum possessionis suæ vouerit, & consecrauerit Domino: iuxta mensuram sementis æstimabitur pretium: si triginta modijs hordei seritur terra, quin-
17 quaginta siclis venundetur argenti. ? Si statim ab anno incipientis iubilei vouerit agrum, quanto vale-
18 re potest, tanto æstimabitur. ? Sin autem post aliquantum temporis: supputabit sacerdos pecuniam iuxta annorum qui reliqui sunt numerum, vsque ad
19 iubileum, & detrahetur ex pretio. ? Quod si volue-
C rit redimere agrum ille qui vouerat, addet quintam
20 partem æstimatæ pecuniæ, & possidebit eum. ? Sin autem noluerit redimere, sed alteri cuilibet fuerit venundatus, vltra eum qui vouerat, redimere non
21 poterit. ? quia cum iubilei venerit dies, sanctificatus erit Domino, & possessio consecrata ad ius per-
22 tinet sacerdotum. ? Si ager emptus est, & non de possessione maiorum sanctificatus fuerit Domino:
23 ? supputabit sacerdos iuxta annorum numerum vsque ad iubileum, pretium: & dabit ille qui voue-
24 rat eum Domino. ? In iubileo autem reuertetur ad priorem dominum qui vendiderat eum, & habue-
25 rat in sorte possessionis suæ. ? Omnis æstimatio siclo sanctuarij ponderabitur. Siclus viginti obolos ha-
26 bet. ? ‖ Primogenita quæ ad Dominum pertinent,
D nemo sanctificare poterit, & vouere, siue bos, siue
27 ouis fuerit: Domini sunt. ? Quod si immundum est animal, redimet qui obtulit iuxta æstimationem tuã, & addet quintam partem pretij. si redimere noluerit, vendetur alteri, quantumcunque a te fuerit æsti-
28 matum. ? Omne quod Domino consecratur, siue homo fuerit, siue animal, siue ager, non vendetur, nec redimi poterit. Quidquid semel fuerit consecratum,
29 Sanctum sanctorum erit Domino. ? Et omnis consecratio quæ offertur ab homine, non redimetur, sed
30 morte morietur. ? Omnes decimæ terræ, siue de frugibus, siue de pomis arborum, Domini sunt, & illi
31 sanctificantur. ? Si quis autem voluerit redimere de-
32 cimas suas, addet quintam partem earum. ? Omnium decimarum bouis, & ouis, & capræ, quæ sub pastoris virga transeunt, quidquid decimum vene-
33 rit, sanctificabitur Domino. ? Non eligetur nec bonum, nec malum, nec altero commutabitur. si quis mutauerit: & quod mutatum est, & pro quo mutatum est, sanctificabitur Domino, & non redimetur.
34 ? Hæc sunt præcepta quæ mandauit Dominus Moysi ad filios Israel in monte Sinai.

‖ Exo. 30. b. 13. Num. 3. g. 47. Ezec. 45. d. 13.

Iosue 6. c. 24. 39.

Libri Leuitici Finis.

LIBER NVMERI, HEBRAICE VAIEDABBER.

CAPVT PRIMVM.

1 A LOcutuſque eſt Dominus ad Moyſen in deſerto Sinai in tabernaculo fœderis, prima die menſis ſecundi, anno altero egreſſionis eorum ex Ægypto, dicens: 2 ♀‖Tollite ſummam vniuerſæ congregationis filiorum Iſrael per cognationes & domos ſuas, & nomina ſingulorum, quid-
3 quid ſexus eſt maſculini ♀ a vigeſimo anno & ſupra, omnium virorum fortium ex Iſrael, & numerabi-
4 tis eos per turmas ſuas, tu & Aaron. ♀ Eruntque vobiſcum principes tribuum, ac domorum in co-
5 gnationibus ſuis, ♀ quorum iſta ſunt nomina. De
B Ruben, Eliſur filius Sedeur. ♀ De Simeon, Sala-
6 miel filius Suriſaddai. ♀ De Iuda, Nahaſſon filius
7 Aminadab: ♀De Iſſachar, Nathanael filius Suar. ♀De
8 Zabulon, Eliab filius Helon. ♀ Filiorum autem Io-
9 ſeph de Ephraim, Eliſama filius Ammiud. De Ma-
10 naſſe, Gamaliel filius Phadaſſur. ♀De Beniamin, Abi-
11 dan filius Gedeonis. ♀ De Dan, Ahiezer filius Am-
12 miſaddai. ♀ De Aſer, Phegiel filius Ochran. ♀ De
13 Gad, Eliaſaph filius Duel. ♀ De Nephtali, Ahira
14 filius Enan. ♀ Hi nobiliſſimi principes multitudinis
15 per tribus & cognationes ſuas, & capita exercitus
16 Iſrael: ♀ quos tulerunt Moyſes & Aaron cum omni
17 vulgi multitudine, ♀ & congregauerunt primo die
18 menſis ſecundi recenſentes eos per cognationes, & domos, ac familias, & capita, & nomina ſingulorum
19 a vigeſimo anno & ſupra, ♀ ſicut præceperat Domi-
C nus Moyſi. Numeratique ſunt in deſerto Sinai. ♀ De
20 Ruben primogenito Iſraelis per generationes, & familias, ac domos ſuas, & nomina capitum ſingulorum, omne quod ſexus eſt maſculini a vigeſimo an-
21 no & ſupra, procedentium ad bellum. ♀ quadragin-
22 ta ſex millia quingenti. ♀ De filijs Simeon per generationes, & familias, ac domos cognationum ſuarum recenſiti ſunt per nomina, & capita ſingulorum, omne quod ſexus eſt maſculini a vigeſimo anno & ſu-
23 pra, procedentium ad bellum, ♀quinquaginta nouem
24 millia trecenti. ♀De filijs Gad per generationes, & familias, ac domos cognationum ſuarum recenſiti ſunt per nomina ſingulorum a viginti annis & ſupra,
25 omnes qui ad bella ꝓcederent, ♀quadragintaquinq;
26 millia ſexcenti quinquaginta. ♀De filijs Iuda per ge-
D nerationes, & familias, ac domos cognationum ſuarum, per nomina ſingulorum a vigeſimo anno, & ſu-
27 pra, omnes qui poterant ad bella procedere, ♀ recen-
28 ſiti ſunt ſeptuaginta quatuor millia ſexcenti. ♀ De filijs Iſſachar per generationes, & familias, ac domos cognationum ſuarum, per nomina ſingulorum a vigeſimo anno & ſupra, omnes qui ad bella procede-
29 rent, ♀ recenſiti ſunt quinquagintaquatuor millia
30 quadringenti. ♀ De filijs Zabulon per generationes & familias ac domos cognationum ſuarum, recenſiti ſunt per nomina ſingulorū a vigeſimo anno & ſu-
31 pra, omnes qui poterant ad bella procedere, ♀ quin-
32 quaginta ſeptē millia quadringēti. ♀De filijs Ioſeph, filiorū Ephraim per generationes, & familias, ac domos cognationum ſuarum recenſiti ſunt per nomina ſingulorum a vigeſimo anno & ſupra, omnes qui
33 poterant ad bella procedere, ♀ quadraginta millia
34 quingenti. ♀ Porro filiorum Manaſſe per generatio-
E nes, & familias, ac domos cognationum ſuarum, recenſiti ſunt per nomina ſingulorum a viginti annis & ſupra, omnes qui poterant ad bella procedere,
35 ♀ triginta duo millia ducenti. ♀ De filijs Beniamin
36 per generationes, & familias, ac domos cognationum ſuarum, recenſiti ſunt nominibus ſingulorum a vigeſimo anno & ſupra, omnes qui poterant ad
37 bella procedere, ♀ trigintaquinque millia qua-
38 dringenti. ♀ De filijs Dan per generationes, & familias, ac domos cognationum ſuarum recenſiti ſunt nominibus ſingulorum a vigeſimo anno, &
39 ſupra, omnes qui poterant ad bella procede-
40 re, ♀ ſexagintaduo millia ſeptingenti. ♀ De filijs

‖ Exo 30. b. 12.

Aſer

F Aser per generationes & familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt per nomina singulorum a vigesimo anno & supra, omnes qui poterāt ad bella 41 procedere, ¶ quadraginta millia & mille quingenti. 42 ¶ De filijs Nephthali per generationes & familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt nominibus singulorum a vigesimo anno & supra, omnes qui 43 poterāt ad bella procedere, ¶ quinquagintatria millia 44 quadringēti. ¶ Hi sunt quos numerauerūt Moyses & Aaron, & duodecim principes Israel, singulos per do- 45 mos cognationum suarum. ¶ Fueruntq; omnis numerus filiorū Israel per domos & familias suas a vigesimo anno & supra, qui poterāt ad bella procedere, 46 ¶ sexcentatria millia virorum quingentiquinquagin- 47 ta. ¶ Leuitæ autem in tribu familiarum suarum non G sunt numerati cum eis. ¶ Locutusq; est Dominus ad 48 Moysen, dicens: ¶ Tribum Leui noli numerare, ne- 49 que pones summam eorum cum filijs Israel: ¶ sed cō- 50 stitue eos super tabernaculum testimonij, & cuncta vasa eius, & quidquid ad ceremonias pertinet. Ipsi portabunt tabernaculum & omnia vtensilia eius: & erunt in ministerio, ac per gyrum tabernaculi meta- 51 buntur. ¶ Cum proficiscendum fuerit, deponent Leuitæ tabernaculum: cum castrametandū, erigēt. quis- 52 quis externorum accesserit, occidetur. ¶ Metabuntur autem castra filij Israel vnusquisque per turmas & 53 cuneos atq; exercitum suum. ¶ Porro Leuitæ per gyrum tabernaculi figent tentoria, ne fiat indignatio super multitudinem filiorum Israel, & excubabunt in 54 custodijs tabernaculi testimonij. ¶ Fecerunt ergo filij Israel iuxta omnia, quę pręceperat Dominus Moysi.

CAPVT II.

1 A LOcutusque est Dominus ad Moysen, & Aaron dicens: ¶ Singuli per turmas, signa, at- 2 que vexilla, & domos cognationum suarum castrametabuntur filij Israel per gyrum taber- 3 naculi fœderis. ¶ Ad Orientem Iudas figet tentoria per turmas exercitus sui: eritque princeps filiorum eius, 4 Nahasson filius Aminadab. ¶ & omnis de stirpe eius summa pugnantium, septuagintaquatuor millia sex- 5 centi. ¶ Iuxta eum castrametati sunt de tribu Issachar, 6 quorum princeps fuit Nathanael filius Suar. ¶ & omnis numerus pugnatorum eius, quinquagintaqua- 7 tuor millia quadringēti. ¶ In tribu Zabulon princeps 8 fuit Eliab filius Helon. ¶ Omnis de stirpe eius exercitus pugnatorum, quinquagintaseptē millia quadrin- 9 genti. ¶ Vniuersi qui in castris Iudæ annumerati sunt, fuerunt centumoctogintasex millia quadringenti: & 10 per turmas suas primi egredientur. ¶ In castris filiorum Ruben ad meridianam plagam, erit princeps Elisur 11 filius Sedeur: ¶ & cunctus exercitus pugnatorum B eius qui numerati sunt, quadragintasex millia quin- 12 genti. ¶ Iuxta eum castrametati sunt de tribu Simeon: quorum princeps fuit Salamiel filius Surisaddai: 13 ¶ & cunctus exercitus pugnatorum eius qui nume- 14 rati sunt, quinquagintanouem millia trecenti. ¶ In 15 tribu Gad princeps fuit Eliasaph filius Duel: ¶ & cunctus exercitus pugnatorum eius qui numerati sunt, quadragintaquinque millia sexcenti quinqua- 16 ginta. ¶ Omnes qui recensiti sunt in castris Ruben, centumquinquaginta millia & mille quadringenti quinquaginta per turmas suas: in secundo loco pro- 17 ficiscentur. ¶ Leuabitur autem tabernaculum testimonij per officia Leuitarum & turmas eorum. quomodo erigetur, ita & deponetur. Singuli per loca & 18 ordines suos proficiscentur. ¶ Ad Occidentalem pla- C gam erunt castra filiorum Ephraim, quorum prin- 19 ceps fuit Elisama filius Ammiud. ¶ cunctus exercitus pugnatorum eius qui numerati sunt, quadra- 20 ginta millia quingenti. ¶ Et cum eis tribus filiorum Manasse, quorum princeps fuit Gamaliel filius Pha- 21 dassur. ¶ cunctusque exercitus pugnatorum eius qui 22 numerati sunt, trigintaduo millia ducenti. ¶ In tribu filiorum Beniamin princeps fuit Abidan filius 23 Gedeonis: ¶ & cunctus exercitus pugnatorum eius, qui recensiti sunt, trigintaquinque millia quadrin- 24 genti. ¶ Omnes qui numerati sunt in castris Ephraim, centumocto millia centum per turmas suas: tertij 25 proficiscentur. ¶ Ad Aquilonis partem castrametati sunt filij Dan: quorum princeps fuit Ahiezer filius 26 Amisaddai. ¶ cunctus exercitus pugnatorum eius, qui numerati sunt, sexagintaduo millia septingenti. 27 ¶ Iuxta eum fixere tentoria de tribu Azer, quorum D princeps fuit Phegiel filius Ochran. ¶ Cunctus exer- 28 citus pugnatorum eius qui numerati sunt, quadra- 29 ginta millia, & mille quingenti. ¶ De tribu filiorum 30 Nephtali princeps fuit Ahira filius Enan. ¶ cunctus exercitus pugnatorum eius, quinquagintatria mil- 31 lia quadringenti. ¶ Omnes qui numerati sunt in castris Dan, fuerunt centum quinquagintaseptem mil- 32 lia sexcenti: & nouissimi proficiscentur. ¶ Hic numerus filiorum Israel, per domos cognationum suarum & turmas diuisi exercitus, sexcentatria millia quin- 33 genti quinquaginta. ¶ Leuitæ autem non sunt numerati inter filios Israel: sic enim præceperat Dominus 34 Moysi. ¶ Feceruntq; filij Israel iuxta omnia quæ mandauerat Dñs. Castrametati sunt per turmas suas, & profecti per familias, ac domos patrum suorum.

CAPVT III.

1 A HÆ sunt generationes Aaron, & Moysi in die qua locutus est Dominus ad Moysen in 2 monte Sinai. ¶ Et hæc nomina filiorum Aaron: ‖ primogenitus eius Nadab, deinde Abiu, & E- 3 leazar, & Ithamar. ¶ Hæc nomina filiorum Aaron sacerdotum, qui vncti sunt, & quorum repletæ, & con- 4 secratæ manus, vt sacerdotio fungerentur. ¶ Mortui sunt enim Nadab, & Abiu, cum offerrent ignem alienum in conspectu Domini in deserto Sinai, absq; liberis: functique sunt sacerdotio Eleazar, & Ithamar 5 coram Aaron patre suo. ¶ Locutusq; est Dominus ad 6 Moysen, dicens: ¶ Applica tribum Leui, & fac stare in 7 conspectu Aaron sacerdotis, vt ministrent ei, ¶ & excubent, & obseruent quidquid ad cultum pertinet 8 multitudinis coram tabernaculo testimonij, ¶ & custodiant vasa tabernaculi, seruientes in ministerio 9 eius. ¶ Dabisque dono Leuitas ¶ Aaron, & filijs eius, 10 quibus traditi sunt a filijs Israel. Aaron autem, & fi- B lios eius constitues super cultum sacerdotij. Externus 11 qui ad ministrandum accesserit, morietur. ¶ Locutusq; 12 est Dominus ad Moysen, dicens: ¶ Ego tuli Leuitas a filijs Israel pro omni primogenito qui aperit vul- 13 uam in filijs Israel: eruntque Leuitæ mei. ¶ Meum est enim omne primogenitum, ex quo percussi ‖ primogenitos in Terra Aegypti; sanctificaui mihi quidquid primum nascitur in Israel ab homine vs- 14 que ad pecus, mei sunt: Ego Dominus. ¶ Locutusque

‖ Exo. 6 d. 23.

‖ Leui. 10 a. 2. 1. Par. 24 a. 2. Infra 26 g. 61. Infra 8 b 9. 1. Esd. 6 d. 14.

‖ Infra ... c. ... Exo. ... 2. ... 9.

C est Dominus ad Moysen in deserto Sinai, dicens: 15 Numera filios Leui per domos patrum suorum & familias, omnem masculum ab vno mense & supra. 16 || Numerauit Moyses, vt præceperat Dominus. 17 Et inuēti sunt filij Leui p nomina sua, Gerson & Caath 18 & Merari. Filij Gersō: Lebni & Semei. Filij Caath: 19 Amram, & Iesaar, Hebron, & Oziel. Filij Merari: 20 Moholi, & Musi: De Gerson fuere familiæ duæ, 21 Lebnitica, & Semeitica, quarum numeratus est po- 22 pulus sexus masculini ab vno mense & supra, septem 23 millia quingenti. Hi post tabernaculū metabuntur 24 ad Occidentem sub principe Heliasaph filio Lael. 25 Et habebunt excubias in tabernaculo fœderis, 26 ipsum tabernaculum & operimentum eius, tentorium quod trahitur ante fores tecti fœderis, & cortinas atrij: tentoriū quoq; quod appēditur in introitu atrij tabernaculi, & quidquid ad ritum altaris pertinet, 27 funes tabernaculi & omnia vtensilia eius. Cognatio D Caath habebit populos Amramitas & Iesaaritas & Hebronitas & Ozielitas. Hæ sunt familię Caathitarū 28 recensitæ per nomina sua. Omnes generis masculini ab vno mense & supra, octo milia sexcenti, habebūt 29 excubias sanctuarij, & castrametabuntur ad meri- 30 dianam plagam. Princepsque eorum erit Elisapham 31 filius Oziel: & custodiēt arcam, mensamq; & candelabrum, altaria, & vasa sanctuarij, in quibus ministratur: & velum, cūctamq; huiuscemodi supellecti- 32 lem. Princeps autem principum Leuitarum Eleazar filius Aaron sacerdotis, erit super excubitores custo- 33 diæ sanctuarij. At vero de Merari erunt populi Mo- E holitæ & Musitæ recēsiti per nomina sua: omnes ge- 34 neris masculini ab vno mense & supra, sex millia du- 35 cēti. Princeps eorum Suriel filius Abihaiel: in plaga 36 Septentrionali castrametabūtur. Erunt sub custodia eorum tabulæ tabernaculi, & vectes, & columnæ, ac bases earum, & omnia quæ ad cultum huiuscemodi 37 pertinent: columnęq; atrij per circuitū cum basibus 38 suis, & paxilli cum funibus. Castrametabuntur ante tabernaculum fœderis, id est ad orientalem plagam, Moyses & Aaron cum filijs suis, habentes custodiam sanctuarij in medio filiorum Israel. quisquis alie- 39 nus accesserit, morietur. Omnes Leuitæ quos nu- F merauerunt Moyses & Aaron iuxta præceptum Domini per familias suas in genere masculino a men- 40 se vno & supra, fuerunt viginti duo millia. Et ait Dominus ad Moysen. Numera primogenitos sexus masculini de filijs Israel ab vno mense, & supra, 41 & habebis summam eorum. Tollesq; Leuitas mihi pro omni primogenito filiorum Israel. Ego sum Dominus: & pecora eorum pro vniuersis primoge- 42 nitis pecorum filiorum Israel. Recensuit Moyses sicut præceperat Dominus, primogenitos filiorum 43 Israel. & fuerunt masculi per nomina sua a mense vno & supra, viginti duo millia ducenti septuagin- 44 ta tres. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicēs: 45 Tolle Leuitas pro primogenitis filiorum Israel, & G pecora Leuitarum pro pecoribus eorum: eruntque 46 Leuitæ mei. Ego sum Dominus. In precio autē ducentorum septuagintatrium qui excedunt numerum 47 Leuitarum de primogenitis filiorum Israel, accipies quinque siclos per singula capita ad mensuram san- 48 ctuarij. || Siclus habet viginti obolos. Dabisque pecuniam Aaron & filijs eius, precium eorum qui su- 49 pra sunt. Tulit igitur Moyses pecuniam eorum qui 50 fuerant amplius, & quos redemerat a Leuitis pro primogenitis filiorum Israel, mille trecentorum sexagintaquinque siclorum iuxta pondus sanctuarij, 51 & dedit eam Aaron, & filijs eius iuxta verbum quod præceperat sibi Dominus.

|| Exo. 6. c 17. 1. Paral. 6 a. c. & 23. a. 6. Infra 26 f 37.

|| Exo. 30 b. 13. Leuit. 27 c. 25.

Ezec. 45. d. 12. Infra 18 c. 16.

CAPVT IIII.

1 A Locutusque est Dominus ad Moysen & Aaron, dicens: 2 Tolle summam filiorum Caath de medio Leuitarū per domos, & familias suas, 3 a trigesimo anno & supra, vsq; ad quinquagesimum annum, omnium qui ingrediuntur, vt stent & mini- 4 strent in tabernaculo fęderis. Hic est cultus filiorum Caath: Tabernaculum fœderis, & Sanctum sanctorū 5 ingredientur Aaron & filij eius, quando mouenda sunt castra; & deponent velum quod pendet ante fo- 6 res, inoluentque eo arcam testimonij, & operient rursum velamen ianthinarum pellium, extendentq; desuper pallium totum hyacinthinum, & inducent 7 vectes. Mensam quoque propositionis inuoluent hyacinthino pallio, & ponent cum ea thuribula, & mortariola, cyathos & crateras ad liba fundenda: pa- 8 nes semper in ea erunt: extēdentq; desuper pallium coccineum, quod rursum operient velamēto ianthi- 9 narum pellium, & inducent vectes. Sument & pallium hyacinthinum, quo operient candelabrum cū lucernis, & forcipibus suis, & emunctorijs, & cunctis vasis olei, quæ ad concinnandas lucernas necessaria 10 sunt: & super omnia ponent operimētum ianthina- 11 rum pellium. & inducent vectes. Necnon & altare B aureum inuoluent hyacinthino vestimento, & extendent desuper operimentum ianthinarum pellium, in- 12 ducentq; vectes. Omnia vasa quibus ministratur in sanctuario, inuoluent hyacinthino pallio, & extendent desuper operimentum ianthinarum pellium, in- 13 ducentq; vectes. Sed & altare mundabunt cinere, & 14 inuoluent illud purpureo vestimēto, ponentq; cum eo omnia vasa quibus in ministerio eius vtuntur, id est, ignium receptacula, fuscinulas, ac tridentes, vncinos, & batilla. Cuncta vasa altaris operient simul velamine ianthinarum pellium, & inducent vectes. 15 Cumq; inuoluerint Aaron & filij eius sanctuarium, & omnia vasa eius in commotione castrorum; tunc intrabunt filij Caath, vt portent inuoluta: & non tangent vasa sanctuarij, ne moriantur. Ista sunt onera fi- 16 liorum Caath in tabernaculo fœderis: Super quos erit Eleazar filius Aaron sacerdotis, ad cuius curam pertinet oleum ad concinnandas lucernas, & compositionis incensum, & sacrificium quod semper offertur, & oleum vnctionis: & quidquid ad cultum tabernaculi pertinet, omniumque vaso- 17 rum, quæ in sanctuario sunt. Locutusque est Do- 18 minus ad Moysen, & Aaron, dicens: Nolite per- 19 dere populum Caath de medio Leuitarum. Sed hoc facite eis, vt viuant, & non moriantur, si tetigerint Sancta sanctorum. Aaron & filij eius intrabunt, ipsique disponent opera singulorum, & 20 diuident quid portare quis debeat. Alij nulla cu- C riositate videant quæ sunt in sanctuario prinsquam 21 inuoluantur, alioquin morientur. Locutusque est 22 Dominus ad Moysen, dicens: Tolle summam etiam filiorum Gerson per domos, ac familias, & cogna- 23 tiones suas, a triginta annis & supra, vsque ad annos quinquaginta. Numera omnes qui ingrediun-

24 tur & ministrant in tabernaculo fœderis. Hoc est offi- 25 cium familiæ Gersonitarum, vt portent cortinas tabernaculi & tectum fœderis, operimentũ aliud, & sup omnia velamen ianthinum, tẽtoriumq; quod pendet 26 in introitu tabernaculi fœderis: cortinas atrij, & velum in introitu quod est ante tabernaculũ. Omnia q̃ 27 ad altare ptinent, funiculos & vasa ministerij, iubẽte Aaron & filijs eius, portabũt filij Gerson: & scient 28 singuli cui debeant oneri mãcipari. Hic est cultus familiæ Gersonitarũ in tabernaculo fœderis, eruntq; sub 29 manu Ithamar filij Aaron sacerdotis. Filios quoq; Merari per familias & domos patrum suorũ recensebis 30 a triginta annis, & supra, vsque ad annos quinquaginta, omnes qui ingrediuntur ad officium mi- 31 nisterij sui & cultum fœderis testimonij. Hæc sunt onera eorum: Portabunt tabulas tabernaculi & ve- 32 ctes eius, columnas ac bases earum, colũnas quoq; atrij per circuitũ cum basibus & paxillis & funibus suis. Omnia vasa & supellectilem ad numerum ac- 33 cipient, sicque portabunt. Hoc est officium familiæ Meraritarum, & ministerium in tabernaculo fœderis: eruntque sub manu Ithamar filij Aaron sacerdotis.

34 Recensuerunt igitur Moyses & Aaron & principes D synagogæ filios Caath per cognationes & domos 35 patrum suorum, a triginta annis & supra, vsque ad annum quinquagesimum, omnes qui ingrediuntur 36 ad ministerium tabernaculi fœderis: & inuenti sunt 37 duo millia septingenti quinquaginta. Hic est numerus populi Caath qui intrant tabernaculum fœderis: hos numerauit Moyses & Aaron iuxta ser- 38 monem Domini per manum Moysi. Numerati sunt & filij Gerson per cognationes, & domos patrũ suo- 39 rum a triginta annis & supra, vsque ad quinquagesimum annum, omnes qui ingrediuntur, vt ministrent 40 in tabernaculo fœderis: & inuẽti sunt duo millia sex- 41 centi triginta. Hic est populus Gersonitarum, quos numerauerunt Moyses & Aaron iuxta verbum Dñi. 42 Numerati sunt & filij Merari per cognationes & 43 domos patrũ suorum, a triginta annis & supra, vsq; ad annum quinquagesimum, omnes qui ingrediun- 44 tur ad explendos ritus tabernaculi fœderis: & inuẽ- 45 ti sunt tria millia ducenti: hic est numerus filiorum Merari, quos recensuerunt Moyses & Aaron iuxta 46 imperium Dñi per manum Moysi. Oẽs qui recẽsiti sunt de Leuitis, & quos recẽseri fecit ad nomẽ Moyses & Aaron, & principes Israel per cognationes & 47 domos patrum suorum, a triginta annis & supra; vsque ad annum quinquagesimum, ingredientes ad 47 ministerium tabernaculi, & onera portanda, fue- 49 runt simul octo millia quingenti octoginta. Iuxta verbum Dñi recensuit eos Moyses, vnumquemque iuxta officium & onera sua, sicut præceperat ei Dñs.

CAPVT V.

1 Locutusq; est Dñs ad Moysen, dicens; Præcipe A filijs Israel, vt eijciant de castris omnẽ lepro- 2 sum, & qui semine fluit, pollutusq; est super 3 mortuo: tam masculum, quam fœminã eijcite de castris, ne cõtaminent ea cum habitauerint vobiscum. 4 Feceruntq; ita filij Israel, & eiecerunt eos extra ca- 5 stra, sicut locut⁹ erat Dñs Moysi. Locutusq; est Dñs 6 ad Moysen, dicens: Loquere ad filios Israel: Vir siue mulier cum fecerint ex omnibus peccatis quæ solent hominibus accidere, & per negligentiam transgressi fuerint mandatum Domini, atque deliquerint: 7 cõfitebuntur peccatum suum, & reddent ipsum caput, quintamq; partem desuper ei in quem peccaue- 8 rint. Sin autem non fuerit qui recipiat, dabunt Dño, & erit sacerdotis, excepto ariete qui offertur pro ex- 9 piatione, vt sit placabilis hostia. Omnes quoque primitiæ quas offerunt filij Israel, ad sacerdotem perti- 10 nent: & quidquid in sanctuarium offertur a singulis, 11 & traditur manibus sacerdotis, ipsius erit. Locutus- 12 que est Dominus ad Moysen, dicens: Loquere ad filios Israel, & dices ad eos: Vir cuius vxor errauerit, 13 maritumq; contemnens dormierit cum altero viro, B & hoc maritus deprehendere non quiuerit, sed latet adulterium, & testibus argui non potest, quia non est 14 inuenta in stupro: si spiritus zelotypiæ concitauerit virum contra vxorem suam, quæ vel polluta est, vel 15 falsa suspicione appetitur: adducet eam ad sacerdotem, & offeret oblationem pro illa decimam partem sati farinæ hordeaceæ. non fundet super eam oleum, nec imponet thus: quia sacrificium zelotypiæ est, & 16 oblatio inuestigans adulterium. Offeret igitur eam 17 sacerdos, & statuet corã Domino, assumetq; aquam sanctam in vase fictili, & pauxillum terræ de paui- 18 mento tabernaculi mittet in eam. Cumque steterit C mulier in cõspectu Domini, discooperiet caput eius; & ponet super manus illius sacrificium recordationis, & oblationem zelotypiæ: ipse autẽ tenebit aquas amarissimas, in quibus cum execratione maledicta 19 congessit: adiurabitque eam, & dicet: Si non dormiuit vir alienus tecum, & si non polluta es deserto mariti thoro, non te nocebunt aquæ istæ amarissimæ, 20 in quas maledicta congessi. Sin autem declinasti a viro tuo, atque polluta es, & concubuisti cum altero 21 viro; his maledictionibus subiacebis. Det te Dominus in maledictionem, exemplumque cunctorum in populo suo. putrescere faciat femur tuum, & tumens 22 vterus tuus disrumpatur. ingrediantur aquæ maledictæ in ventrem tuum, & vtero tumescente putrescat femur. Et respondebit mulier, Amen, amen. 23 Scribetque sacerdos in libello ista maledicta, & de- D lebit ea aquis amarissimis, in quas maledicta conges- 24 sit, & dabit ei bibere. Quas cum exhauserit, tollet 25 sacerdos de manu eius sacrificium zelotypiæ, & eleuabit illud coram Domino, imponetque illud super 26 altare: ita duntaxat, vt prius pugillum sacrificij tollat de eo quod offertur, & incendat super altare: & sic 27 potum det mulieri aquas amarissimas. Quas cum biberit, si polluta est, & contempto viro adulterij rea, pertransibunt eam aquæ maledictionis, & inflato ventre computrescet femur: eritque mulier in male- 28 dictionem, & in exemplum omni populo. Quod si 29 polluta non fuerit, erit innoxia, & faciet liberos. Ista est lex zelotypiæ. Si declinauerit mulier a viro suo 30 & si polluta fuerit: maritusque zelotypiæ spiritu concitatus adduxerit eam in conspectu Dñi, & fece- 31 rit ei sacerdos iuxta omnia quę scripta sunt, maritus absque culpa erit, & illa recipiet iniquitatem suam.

CAPVT VI.

1 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens A Loquere ad filios Israel, & dices ad eos: Vir, 2 siue mulier cum fecerint votũ vt sanctificentur, & se voluerint Dño consecrare: a vino & oĩ quod 3 inebriare potest, abstinebunt. Acetum ex vino, &

ex qualibet alia potione, & quidquid de vua exprimitur, non bibent: vuas recentes siccasque non comedent 4 ¶ cunctis diebus quibus ex voto Domino consecrantur: quidquid ex vinea esse potest, ab vua passa vsque ad acinum nō comedent. 5 ¶ Omni tempore separationis suę || nouacula non transibit per caput eius vsque ad completum diem quo Domino consecratur. Sanctus erit, crescente cæsarie capitis eius.

|| Iudith 13.a.5.

6 ¶ Omni tempore consecrationis suæ su[per] mortuum non ingredietur, 7 ¶ nec super patris quidem & matris, & fratris, sororisque funere contaminabitur: quia consecratio Dei sui super caput eius est. 8 ¶ Omnibus diebus separationis suæ sāctus erit Domino. 9 ¶ Sin au- B tem mortuus fuerit subito quispiam corā eo, polluetur caput consecrationis eius: quod radet ilico in eadem die purgationis suę, & rursum septima. 10 ¶ In octaua autē die offeret duos turtures, vel duos pullos columbæ sacerdoti in introitu fœderis testimonij: 11 ¶ facietq; sacerdos vnum pro peccato, & alterum in holocaustum, & deprecabitur pro eo, quia peccauit super mortuo: sanctificabitq; caput eius in die illo, 12 ¶ & consecrabit Domino dies separationis illius, offerens agnum anniculum pro peccato, ita tamen, vt dies priores irriti fiant, quoniam polluta est sanctificatio eius. 13 ¶ Ista est lex consecrationis: Cum dies quos C ex voto decreuerat, complebuntur; adducet eum ad ostium tabernaculi fœderis, 14 ¶ & offeret oblationem eius Domino, agnum anniculum immaculatum in holocaustum, & ouem anniculam immaculatam pro peccato, & arietem immaculatum, hostiam pacificam, 15 ¶ canistrum quoque panum azymorum qui cōspersi sint oleo, & lagana absque fermento vncta oleo, ac libamina singulorum, 16 ¶ quæ offeret sacerdos coram Domino, & faciet tam pro peccato, quam in holocaustum. 17 ¶ Arietem vero immolabit hostiam pacificam Domino, offerens simul canistrum azymorum, & libamenta quæ ex more debentur. 18 ¶ || Tunc radetur nazaræus ante ostium tabernaculi fœderis cæsarie consecrationis suæ. tolletque capillos eius, & ponet super ignem, qui est suppositus sacrificio pacificorum. 19 ¶ Et armum coctum arietis: tortamque D absque fermēto vnam de canistro, & laganum azymum vnum, & tradet in manus nazaræi, postquam rasum fuerit caput eius. 20 ¶ Susceptaque rursum ab eo, eleuabit in conspectu Domini: & sanctificata sacerdotis erunt, sicut pectusculum quod separari iussum est, & femur. post hæc potest bibere nazaræus vinum. 21 ¶ Ista est lex nazaræi, cum vouerit oblationem suam Domino tempore consecrationis suæ, exceptis his quæ inuenerit manus eius. iuxta quod mente deuouerat, ita faciet ad perfectionem sanctificationis suæ. 22 ¶ Locutusq; est Dominus ad Moysen, dicens: 23 ¶ Loquere Aaron & filijs eius: Sic benedicetis filijs Israel, & dicetis eis; 24 ¶ Benedicat tibi Dominus, & custodiat te. 25 ¶ Ostendat Dominus faciem suam tibi, & misereatur tui. 26 ¶ Conuertat Dominus vultum suum ad te, & det tibi pacem. 27 ¶ Inuocabuntque nomen meum super filios Israel, & ego benedicam eis.

|| Act.21.d.24.

CAPVT VII.

1 A FActum est autem in die qua compleuit Moyses tabernaculum, & erexit illud: || vnxitq; & sanctificauit cum omnibus vasis suis, altare similiter & omnia vasa eius. 2 ¶ Obtulerunt principes Israel & capita familiarum qui erant per singulas tribus, p̄fectiq; eorum qui numerati fuerant, 3 ¶ munera coram Dn̄o sex plaustra tecta cum duodecim bobus. Vnum plaustrum obtulere duo duces, & vnum bouem singuli: obtuleruntq; ea in conspectu tabernaculi. 4 ¶ Ait autem Dominus ad Moysen: 5 ¶ Suscipe ab eis, vt seruiant in ministerio tabernaculi: & trades ea Leuitis iuxta ordinem ministerij sui. 6 ¶ Itaque cum suscepisset Moyses plaustra, & boues, tradidit eos Leuitis. 7 ¶ Duo plaustra, & quatuor boues dedit filijs Gerson: iuxta id quod habebant necessariū. 8 ¶ quatuor alia plaustra, & octo boues dedit filijs Merari secundum officia, & cultum suū, sub manu Ithamar filij Aaron sacerdotis. 9 ¶ Filijs autem Caath non dedit plaustra, & boues: q[ui]a in sanctuario seruiunt, & onera proprijs portant humeris. 10 ¶ Igitur obtulerunt duces in dedicationem altaris, die qua vnctum est, oblationem suam ante altare. 11 ¶ Dixitq; Dominus ad Moysen: Singuli duces per B singulos dies offerant munera in dedicationem altaris. 12 ¶ Primo die obtulit oblationem suam Nahasson filius Aminadab de tribu Iuda: 13 ¶ fueruntq; in ea acetabulum argenteum pondo centum triginta siclorum, phiala argentea habens septuaginta siclos iuxta pondus sanctuarij, vtrunq; plenum simila conspersa oleo in sacrificium: 14 ¶ mortariolum ex decem siclis aureis plenum incenso: 15 ¶ bouem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum, 16 ¶ hircumque pro peccato: 17 ¶ & in sacrificio pacificorū boues duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. hæc est oblatio Nahasson filij Aminadab. 18 ¶ Secūdo die obtulit Nathanael filius Suar, dux de tribu Issachar, 19 ¶ acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialam argenteam habentem septuaginta siclos, iuxta pondus sanctuarij, vtrunq; plenū simila conspersa oleo in sacrificiū: 20 ¶ mortariolum aureum habens decem siclos plenum incenso: 21 ¶ bouem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum: 22 ¶ hircumq; pro peccato, ¶ & in sacrificio pacificorum boues duos, 23 arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. hæc fuit oblatio Nathanael filij Suar. 24 ¶ Tertio die princeps filiorū Zabulon Eliab, filius Elon, 25 ¶ obtulit acetabulum argenteū appendens centum triginta siclos, phialam argenteā habentem septuaginta siclos ad pondus sanctuarij, C vtrunq; plenum simila conspersa oleo in sacrificium: 26 ¶ mortariolū aureū appendens decem siclos plenum incenso: 27 ¶ bouem de armento, & arietē, & agnū anniculū in holocaustū, 28 ¶ hircumq; pro peccato: 29 ¶ & in sacrificio pacificorū boues duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. hæc est oblatio Eliab, filij Helon. 30 ¶ Die quarto princeps filiorum Ruben, Elisur filius Sedeur, 31 ¶ obtulit acetabulū argenteū appendens centū triginta siclos, phialā argenteā habētē septuaginta siclos ad pōdus sanctuarij, vtrūq; plenū simila conspersa oleo in sacrificiū: 32 ¶ mortariolū aureū appēdens decem siclos plenū incenso: 33 ¶ bouem de armento & arietem, & agnum anniculum in holocaustum: 34 ¶ hircumque pro peccato: ¶ & in hostias pacificorum boues duos, 35 arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. hæc fuit oblatio Elisur filij Sedeur. 36 ¶ Die quinto princeps filiorum Simeon, Salamiel filius Surisaddai, 37 ¶ obtulit acetabulū argenteum appendens centum triginta siclos, phialā argenteam habentem septuaginta siclos ad pondus

|| Exo.40 b.18.

sanctuarij,

sanctuarij, vtrunque plenum simila consperſa oleo
38 in sacrificium: ♀ mortariolum aureũ appendens decẽ
39 siclos plenum incenso: ♀ bouem de armento, & arie-
40 tem, & agnum anniculum in holocaustum: ♀ hircum-
41 que pro peccato: ♀ & in hostias pacificorum boues
D duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. hæc fuit oblatio Salamiel filij Suri ſad-
42 dai. ♀ Die sexto princeps filiorũ Gad, Eliasaph filius
43 Duel, ♀ obtulit acetabulum argenteum appendens cẽtum triginta siclos, phialam argenteam habentem septuaginta siclos ad pondus sanctuarij, vtrunque ple-
44 num simila consperſa oleo in sacrificium: ♀ mortariolum aureum appendens decem siclos plenum incen-
45 so: ♀ bouem de armento, & arietem, & agnum annicu-
46 lum in holocaustum, ♀ hircumque pro peccato: ♀ & in
47 hostias pacificorum boues duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. hæc fuit ob-
48 latio Eliasaph filij Duel. ♀ Die septimo princeps filio-
49 rum Ephraim, Elisama filius Ammiud, ♀ obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialam argenteam habentem septuaginta siclos ad pondus sanctuarij, vtrunque plenum simila
50 consperſa oleo in sacrificium: ♀ mortariolum aureum
51 appendens decem siclos plenum incenso: ♀ bouem de armẽto, & arietem, & agnum anniculum in holocau-
52 stum, ♀ hircumque pro peccato: ♀ & in hostias pacifico-
53 rum, boues duos, arietes quinque, hircos quinque, a-
E gnos anniculos quinque. hęc fuit oblatio Elisama filij
54 Ammiud. ♀ Die octauo princeps filiorum Manasse,
55 Gamaliel filius Phadassur, ♀ obtulit acetabulum argẽteum appendens centum triginta siclos, phialam argenteam habentem septuaginta siclos ad pondus sanctuarij, vtrunque plenum simila consperſa oleo in sa-
56 crificium; ♀ mortariolum aureum appendens decem
57 siclos plenum incenso: ♀ bouem de armento, & arietẽ,
58 & agnum anniculum in holocaustum; ♀ hircumque
59 pro peccato: ♀ & in hostias pacificorum boues duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. hæc fuit oblatio Gamaliel filij Phadassur.
60 ♀ Die nono princeps filiorum Beniamin, Abidan fi-
61 lius Gedeonis, ♀ obtulit acetabulum argenteum appẽdens centum triginta siclos, phialam argenteã habentem septuaginta siclos ad pondus sanctuarij, vtrunq;
62 plenum simila consperſa oleo in sacrificium, ♀ mortariolum aureum appendens decem siclos plenum in-
63 censo: ♀ bouem de armento, & arietem, & agnum an-
64 niculum in holocaustum, ♀ hircumq; pro peccato: ♀ &
65 in hostias pacificorum boues duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. hæc fuit
66 oblatio Abidan filij Gedeonis. ♀ die decimo princeps
F filiorum Dan, Ahiezer filius Ammisaddai, ♀ obtulit
67 acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialam argenteam habentem septuaginta siclos ad pondus sanctuarij, vtrunque plenum simila
68 consperſa oleo in sacrificium: ♀ mortariolum aureum
69 appendens decem siclos plenum incenso: ♀ bouem de armẽto, & arietem, & agnum anniculum in holocau-
70 stum, ♀ hircumque pro peccato: ♀ & in hostias pacifico-
71 rum boues duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. hæc fuit oblatio Ahiezer fi-
72 lij Ammisaddai. ♀ Die vndecimo princeps filiorũ A-
73 ser, Phegiel filius Ochram, ♀ obtulit acetabulum argẽteum appendens centum triginta siclos, phialã argenteam habentẽ septuaginta siclos ad pondus sanctuarij, vtrunque plenum simila consperſa oleo in sacrifi-
74 cium; ♀ mortariolum aureum appendens decem si-
75 clos plenum incẽso: ♀ bouem de armento, & arietem
76 & agnum anniculum in holocaustum, ♀ hircumque
77 pro peccato; ♀ & in hostias pacificorum boues duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. hæc fuit oblatio Phegiel filij Ochram.
78 ♀ Die duodecimo princeps filiorum Nephtali, Ahira
79 filius Enan, ♀ obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialam argenteam habentem septuaginta siclos ad pondus sanctuarij, vtrunque plenum simila oleo cõsperſa in sacrificium
80 ♀ mortariolum aureum appendens decem siclos ple-
81 num incenso: ♀ bouem de armento, & arietem, &
82 agnum anniculum in holocaustum, ♀ hircumque
83 pro peccato: ♀ & in hostias pacificorum boues duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos
84 quinque. hæc fuit oblatio Ahira filij Enan. ♀ Hæc in dedicationem altaris oblata sunt a principibus Israel, in die qua consecratum est: acetabula argentea duodecim, phialæ argenteæ duodecim, mortario-
85 la aurea duodecim: ♀ ita vt centum triginta siclos ar-
G genti haberet vnum acetabulum, & septuaginta siclos haberet vna phiala: id est, in commune vasorum omnium ex argento sicli duo millia quadringenti,
86 pondere sanctuarij: ♀ mortariola aurea duodecim plena incenso, denos siclos appendentia pondere sanctuarij: id est, simul auri sicli centum viginti.
87 ♀ boues de armento in holocaustum duodecim, arietes duodecim, agni anniculi duodecim, & liba-
88 menta eorum, hirci duodecim pro peccato. ♀ In hostias pacificorum, boues vigintiquatuor, arietes sexaginta, hirci sexaginta, agni anniculi sexaginta. Hæc oblata sunt in dedicationem altaris, quando
89 vnctum est. ♀ Cumque ingrederetur Moyses tabernaculum fœderis, vt consuleret oraculum; audiebat vocem loquentis ad se de propitiatorio, quod erat super arcam testimonij inter duos Cherubim, vnde & loquebatur ei.

CAPVT VIII.

1 Locutusque est Dñs ad Moysen, dicens: ♀ Lo-
A quere Aaron, & dices ad eum: Cum posueris
2 septem lucernas, cãdelabrum in australi par-
3 te erigatur: ♀ Hoc igitur præcipe, vt lucernæ contra boream e regione respiciant ad mensam panum propositionis, contra eam partem quam candelabrum re-
4 spicit, lucere debebũt. ♀ Fecitque Aaron, & imposuit lucernas super cãdelabrum, vt præceperat Dominus
5 Moysi. ♀ Hæc autem erat factura candelabri: Ex auro ductili, tam medius stipes, quam cuncta quæ ex vtroque calamorum latere nascebãtur, iuxta exemplum quod ostendit Dominus Moysi, ita operatus est can-
6 delabrum. ♀ Et locutus est Dominus ad Moysen, dicens: Tolle Leuitas de medio filiorum Israel & purifi-
7 cabis eos ♀ iuxta hunc ritum: Aspergantur aqua lu-
B strationis, & radant omnes pilos carnis suę. Cumque
8 lauerint vestimenta sua, & mundati fuerint; ♀ tollent bouem de armentis, & libamentum eius similam oleo consperſam. bouem autem alterum de armento
9 tu accipies pro peccato: & applicabis ♀ Leuitas coram tabernaculo fœderis, conuocata omni multitudi-
10 ne filiorum Israel; ♀ Cumque Leuitæ fuerint coram
11 Domino, ponent filij Israel manus suas super eos, ♀ &

offeret Aaron Leuitas, munus in conspectu Domini 12 a filijs Israel, vt seruiant in ministerio eius. ꝰ Leuitæ quoq; ponēt manus suas sup capita boum, e quibus vnum facies pro peccato, & alterum in holocaustum 13 Domini, vt depreceris pro eis. ꝰ Statuesque Leuitas in conspectu Aaron, & filiorum eius, & consecrabis 14 oblatos Domino, ꝰ ac separabis de medio filiorū Is- 15 rael, vt sint mei: ꝰ & postea ingredientur tabernaculū C fœderis, vt seruiant mihi. Sicque purificabis, & con- 16 secrabis eos in oblationem Domini, ꝰ quoniam dono donati sunt mihi a filijs Israel. ‖ Pro primogenitis quę 17 aperiunt omnem vuluam in Israel, accepi eos. ꝰ Mea sunt enim omnia primogenita filiorum Israel, tam ex hominibus, quā ex iumentis, ex die quo percussi omne primogenitum in Terra Ægypti, sanctificaui eos 18 mihi: ꝰ & tuli Leuitas pro cunctis primogenitis filio- 19 rum Israel: ꝰ tradidique eos dono Aaron, & filijs eius de medio populi, vt seruiant mihi pro Israel in tabernaculo fœderis, & orent pro eis, ne sit in populo pla- 20 ga, si ausi fuerint accedere ad sanctuarium. ꝰ Fecerūtque Moyses, & Aaron, & omnis multitudo filiorum Israel super Leuitis quæ præceperat Dominus Moy- 21 si: ꝰ purificatique sunt, & lauerunt vestimenta sua. Eleuauitque eos Aaron in conspectu Domini, & orauit 22 pro eis, ꝰ vt purificati ingrederentur ad officia sua in tabernaculum fœderis coram Aaron, & filijs eius. Sicut præceperat Dominus Moysi de Leuitis, ita factum est. Locutusque est Dominus ad Moysen, di- 23 cens: ꝰ Hæc est lex Leuitarum: A vigintiquinque 24 annis, ꝰ & supra ingredientur, vt ministrent in taber 25 naculo fœderis. ꝰ Cumque quinquagesimum an- 26 num ætatis impleuerint, seruire cessabunt, ꝰ eruntque ministri fratrum suorum in tabernaculo fœderis, vt custodiant, quæ sibi fuerint commendata: opera autem ipsa non faciant. Sic dispones Leuitis in custodijs suis.

Sup. 3. c. 13. ‖ Exo. 13 a. 2 Luc. 2. d. 23.

CAPVT IX.

1 A Locutus est Dominus ad Moysen in deserto Sinai anno secundo, postquam egressi sunt de 2 Terra Ægypti, mense primo, dicens: ꝰ Faciant 3 filij Israel Phase in tempore suo ꝰ quartadecima die mensis huius ad vesperam, iuxta omnes ceremonias, 4 & iustificationes eius. ꝰ Præcepitque Moyses filijs 5 Israel, vt facerent Phase. ꝰ Qui fecerunt tempore suo: quartadecima die mensis ad vesperam in monte Sinai. Iuxta omnia quæ mandauerat Dominus Moysi, 6 fecerunt filij Israel. ꝰ Ecce autem quidam immundi super anima hominis, qui non poterant facere Phase 7 in die illo, accedentes ad Moysen, & Aaron, ꝰ dixerunt eis: Immundi sumus super anima hominis: quare fraudamur, vt non valeamus oblationem offerre 8 Domino in tempore suo inter filios Israel? ꝰ Quibus B respondit Moyses: State, vt consulam quid præcipiat 9 Dominus de vobis. ꝰ Locutusque est Dominus ad 10 Moysen, dicens: ꝰ Loquere filijs Israel: Homo qui fuerit immundus super anima, siue in via procul in gen- 11 te vestra; faciat Phase Domino ꝰ in mense secundo, quartadecima die mensis ad vesperam cum azymis, 12 & lactucis agrestibus comedent illud. ꝰ nō relinquēt ex eo quippiam vsque mane, ‖ & os eius non con- 13 fringent, omnem ritum Phase obseruabunt. ꝰ Si quis autem & mundus est, & in itinere non fuit, & tamen non fecit Phase; exterminabitur anima illa de populis suis, quia sacrificium Domino non obtulit 14 tempore suo: peccatum suum ipse portabit. ꝰ Pere- C grinus quoque & aduena si fuerint apud vos, facient Phase Domino iuxta ceremonias, & iustificationes eius. Præceptum idem erit apud vos tam aduenæ, 15 quam indigenæ. ꝰ ‖ Igitur die qua erectum est tabernaculum, operuit illud nubes. A vespere autem super tentorium erat quasi species ignis vsque mane. 16 ꝰ sic fiebat iugiter: per diem operiebat illud nubes, & 17 per noctem quasi species ignis. ꝰ Cumque ablata fuisset nubes quæ tabernaculū protegebat, tunc proficiscebantur filij Israel, & in loco vbi stetisset nubes, 18 ibi castrametabantur. ꝰ Ad imperium Domini proficiscebantur, & ad imperium illius figebant taberna D culum. ‖ Cunctis diebus quibus stabat nubes super 19 tabernaculum, manebant in eodem loco: ꝰ & si euenisset, vt multo tempore maneret super illud, erant filij Israel in excubijs Domini, & non proficiscebātur, 20 ꝰ quot diebus fuisset nubes super tabernaculum. Ad imperium Domini erigebant tentoria, & ad imperiū 21 illius deponebant. ꝰ Si fuisset nubes a vespere vsque mane, & statim diluculo tabernaculum reliquisset, proficiscebantur: & si post diem, & noctem recessisset, 22 dissipabant tentoria. ꝰ Si vero biduo, aut vno mense, vel longiori tempore fuisset super tabernaculum, manebant filij Israel in eodem loco, & non proficiscebantur: statim autem vt recessisset, mouebant 23 castra. ꝰ Per verbum Domini figebant tentoria, & per verbum illius proficiscebantur: erantque in excubijs Domini iuxta imperium eius per manum Moysi.

‖ Exo. 12 g. 46. ‖ Ioa. 19. f. 36. ‖ Exo. 40 d. 34. ‖ 1. Cor. 10. a. 1.

CAPVT X.

1 A Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens: ꝰ Fac tibi duas tubas argenteas ductiles, qui- 2 bus conuocare possis multitudinem, quando 3 mouenda sunt castra. ꝰ Cumque increpueris tubis, congregabitur ad te omnis turba ad ostium taberna- 4 culi fœderis. ꝰ Si semel clangueris, venient ad te prin 5 cipes, & capita multitudinis Israel. ꝰ Si autem prolixior, atque concisus clangor increpuerit, mouebunt 6 castra primi qui sunt ad Orientalem plagam. ꝰ In secundo autem sonitu, & pari vlulatu tubæ, leuabunt tentoria qui habitāt ad Meridiem, & iuxta hunc modum reliqui facient vlulantibus tubis in profectio- 7 nem. ꝰ Quando autem congregādus est populus, simplex tubarum clangor erit, & non concise vlulabūt. 8 ꝰ Filij autem Aaron sacerdotes clangent tubis: eritq; hoc legitimum sempiternum in generationibus ve- 9 stris. ꝰ Si exieritis ad bellum de terra vestra contra hostes, qui dimicant aduersum vos; clangetis vlulan B tibus tubis, & erit recordatio vestri coram Domino Deo vestro, vt eruamini de manibus inimicorum ve 10 strorum. ꝰ Si quando habebitis epulum, & dies festos, & calendas; canetis tubis super holocaustis, & pacificis victimis, vt sint vobis in recordationē Dei 11 vestri. Ego Dominus Deus vester. ꝰ Anno secundo, mense secundo, vigesima die mensis, eleuata est nu- 12 bes de tabernaculo fœderis: ꝰ profectique sunt filij Israel per turmas suas de deserto Sinai, & recubuit nu- 13 bes in solitudine Pharan. ꝰ Mouerūtque castra primi 14 iuxta imperium Domini in manu Moysi, ꝰ ‖ Filij Iuda per turmas suas, quorum princeps erat Nahas- 15 son filius Aminadab. ꝰ In tribu filiorum Issachar fuit

‖ Sup. 2. a. 7

princeps

16 princeps Nathanael filius Suar. ♀ In tribu Zabulon
17 erat princeps Eliab filius Helon. ♀ Depositumque est tabernaculum, quod portantes egressi sunt filij Ger-
18 son, & Merari. ♀ Profectique sunt & filij Ruben, per turmas, & ordinem suum, quorum princeps erat He-
19 lisur filius Sedeur. ♀ In tribu autem filiorum Simeon,
C princeps fuit Salamiel filius Surisaddai. ♀ Porro in
20 tribu Gad erat princeps Eliasaph filius Duel. ♀ Profe-
21 ctiq; sunt, & Caathitæ portantes sanctuarium. Tandiu tabernaculum portabatur, donec venirent ad ere
22 ctionis locum. ♀ Mouerunt castra, & filij Ephraim per turmas suas, in quorum exercitu princeps erat
23 Elisama filius Ammiud. ♀ in tribu autem filiorum
24 Manasse princeps fuit Gamaliel filius Phadassur: ♀ & in tribu Beniamin erat dux Abidam filius Gedeonis.
25 ♀ Nouissimi castrorum omnium profecti sunt filij Dan per turmas suas, in quorum exercitu princeps
26 fuit Ahiezer filius Ammisaddai. ♀ In tribu autem filiorum Aser erat princeps Phegiel filius Ochran.
27 ♀ Et in tribu filiorum Nephtali princeps fuit Ahira
28 filius Enan. ♀ Hæc sunt castra, & profectiones filiorum Israel per turmas suas, quando egrediebantur.
29 ♀ Dixitque Moyses Hobab filio Raguel Madianitæ,
D cognato suo: Proficiscimur ad locum quem Dominus daturus est nobis: veni nobiscum, vt benefacia-
30 mus tibi; quia Dominus bona promisit Israeli. ♀ Cui ille respondit: Non vadam tecum, sed reuertar in ter-
31 ram meam in qua natus sum. ♀ Et ille: Noli, inquit, nos relinquere: tu enim nosti in quibus locis per desertum castra ponere debeamus, & eris ductor no-
32 ster. ♀ Cumque nobiscum veneris, quidquid optimum fuerit ex opibus quas nobis traditurus est Do-
33 minus, dabimus tibi. ♀ Profecti sunt ergo de Monte Domini viam trium dierum, arcaque fœderis Domini præcedebat eos, per dies tres prouidens castro-
34 rum locum. ♀ Nubes quoque Domini super eos erat
35 per diem, cum incederent. ♀ Cumque eleuaretur arca, dicebat Moyses: ‖ Surge Domine, & dissipentur
36 inimici tui, & fugiāt qui oderunt te, a facie tua. ♀ cum autem deponeretur, aiebat: Reuertere Domine ad multitudinem exercitus Israel.

‖ Psal. 67. a.2

CAPVT XI.

1 A INterea ortum est murmur populi, quasi dolentiū pro labore, contra Dominum. Quod cum audisset Dominus, iratus est. Et accensus in eos ignis Domini, deuorauit extremam castrorum par-
2 tem. ♀ Cumque clamasset populus ad Moysen, orauit Moyses ad Dominum, & absorptus est ignis.
3 ♀ Vocauitque nomen loci illius, Incensio: eo quod in-
4 census fuisset contra eos ignis Domini. ♀ Vulgus quippe promiscuum quod ascenderat cum eis, flagrauit desiderio, sedens & flens, iunctis sibi pariter filijs Israel, & ait, ‖ Quis dabit nobis ad vescendum car-
5 nes? ♀ Recordamur piscium quos comedebamus in Ægypto gratis: in mentem nobis veniunt cucume-
6 res, & pepones, porrique, & cepe, & allia. ♀ Anima
B nostra arida est, nihil aliud respiciunt oculi nostri nisi
7 Man. ♀ ‖ Erat autem Man quasi semen coriandri co-
8 loris bdellij. ♀ Circuibatque populus, & colligens illud frangebat mola, siue terebat in mortario, coquēs in olla, & faciens ex eo tortulas saporis quasi panis
9 oleati. ♀ Cumque descenderet nocte super castra ros,
10 descendebat pariter & Man. ♀ Audiuit ergo Moyses flentem populum per familias, singulos per ostia tentorij sui. Iratusq; est furor Domini valde: sed & Moy
11 si intoleranda res visa est, ♀ & ait ad Dominum: Cur afflixisti seruum tuum? quare non inuenio gratiam coram te? & cur imposuisti pondus vniuersi populi
12 huius super me? ♀ Nunquid ego concepi omnem hāc
C multitudinem, vel genui eā, vt dicas mihi: Porta eos in sinu tuo, sicut portare solet nutrix infantulum, &
13 defer in terram pro qua iurasti patribus eorum? ♀ vnde mihi carnes, vt dem tantæ multitudini? flent contra me, dicentes, Da nobis carnes, vt comedamus.
14 ♀ Non possum solus sustinere omnem hūc populum,
15 quia grauis est mihi. ♀ Sin aliter tibi videtur, obsecro, vt interficias me, & inueniam gratiam in oculis tuis,
16 ne tantis afficiar malis. ♀ Et dixit Dominus ad Moysen: Congrega mihi septuaginta viros de senibus Israel, quos tu nosti quod senes populi sint, ac magistri & duces eos ad ostium tabernaculi fęderis, faciesque
17 ibi stare tecum, ♀ vt descendam, & loquar tibi: & au-
D feram de spiritu tuo, tradamque eis, vt sustentent te-
18 cum onus populi, & non tu solus graueris. ♀ Populo quoque dices: Sanctificamini cras: comedetis carnes. ego enim audiui vos dicere, Quis dabit nobis escas carnium? bene nobis erat in Ægypto. Vt det vobis
19 Dominus carnes, & comedatis: ♀ non vno die, nec duobus, vel quinque, aut decem, nec viginti quidē:
20 ♀ sed vsque ad mensem dierum donec exeat per nares vestras, & vertatur in nauseam, eo quod repuleritis Dominum qui in medio vestri est, & fleueritis coram eo, dicētes: Quare egressi sumus ex Ægypto?
21 ♀ Et ait Moyses: Sexcenta millia peditum huius populi sunt. & tu dicis, Dabo eis esum carnium mense
22 integro? ♀ ‖ Nunquid ouium, & boum multitudo cæ
E detur, vt possit sufficere ad cibum? vel omnes pisces maris in vnum congregabuntur, vt eos satient?
23 ♀ Cui respondit Dominus: ‖ Nunquid manus Domini inualida est? Iam nunc videbis vtrum meus sermo
24 opere compleatur. ♀ Venit igitur Moyses, & narrauit populo verba Domini, congregans septuaginta viros de senibus Israel, quos stare fecit circa tabernacu
25 lum. ♀ Descenditque Dominus per nubem, & locutus est ad eum, auferens de Spiritu qui erat in Moyse, & dans septuaginta viris. Cumque requieuisset in eis
26 Spiritus, prophetauerunt: nec vltra cessauerunt. ♀ Remanserant autem in castris duo viri, quorum vnus
F vocabatur Eldad, & alter Medad, super quos requieuit Spiritus: nam & ipsi descripti fuerant, & non exierant ad tabernaculum. Cumque prophetarent in ca-
27 stris, ♀ cucurrit puer, & nunciauit Moysi, dicēs: Eldad
28 & Medad prophetant in castris. ♀ Statim Iosue filius Nun, minister Moysi, & electus e pluribus, ait: Domi
29 ne mi Moyses, prohibe eos. ♀ At ille: Quid, inquit, æ-
G mularis pro me? quis tribuat, vt omnis populus pro-
30 phetet, & det eis Dominus Spiritum suum? ♀ Reuersusque est Moyses, & maiores natu Israel in castra.
31 ♀ ‖ Ventus autem egrediens a Domino, arreptas trans mare coturnices detulit, & demisit in castra itinere quantum vno die confici potest ex omni parte castro rum per circuitum, volabantque in aere duobus cu-
32 bitis altitudine super terram. ♀ Surgens ergo populus toto die illo, & nocte, ac die altero, congregauit coturnicum: qui parum, decem coros: & siccauerunt
33 eas per gyrum castrorum. ♀ ‖ Adhuc carnes erant in dentibus eorum, nec defecerat huiuscemodi cibus:

‖ 1. Cor. 10.a.6

‖ Exo. 16. c.14. Sap. 16. c. 20. Psal. 77 c.24. Ioan. 6. d.31.

&ecce

& ecce furor Domini concitatus in populum, per-
34 cussit eum plaga magna nimis. ♀ Vocatusque est ille
locus, Sepulchra concupiscentiæ: ibi enim sepelie-
35 runt populum qui desideraucrat. ♀ Egressi autem de
Sepulchris concupiscentiæ, venerunt in Haseroth, &
manserunt ibi.

CAPVT XII.

1 LOcutaque est Maria, & Aaron contra Moy-
A sen propter vxorem eius Æthiopissam, ♀ & di
2 xerunt: Num per solum Moysen locutus est
Dominus? nonne & nobis similiter est locutus?
3 Quod cum audisset Dominus, ♀ (Erat enim Moyses
vir mitissimus super omnes homines qui moraban-
4 tur in terra,) ♀ statim locutus est ad eum, & ad Aa-
B ron, & Mariam: Egredimini vos tantum tres ad
tabernaculum fœderis. Cumque fuissent egressi,
5 ♀ descendit Dominus in columna nubis, & stetit in
introitu tabernaculi, vocans Aaron, & Mariam. Qui
6 cum issent, ♀ dixit ad eos: Audite sermones meos, Si
quis fuerit inter vos Propheta Domini, in visione ap
7 parebo ei, vel per somnium loquar ad illum. ♀ At
non talis seruus meus Moyses, ‖ qui in omni domo
8 mea fidelissimus est: ♀ ore enim ad os loquor ei: &
palam, & non per ænigmata, & figuras Dominum
C videt. Quare ergo non timuistis detrahere seruo
9 meo Moysi? ♀ Iratusque contra eos, abijt: ♀ nu-
10 bes quoque recessit, quæ erat super tabernaculum:
& ecce Maria apparuit candens lepra quasi nix.

‖ Heb 3.2.

Cumque respexisset eam Aaron, & vidisset perfu-
11 sam lepra, ♀ ait ad Moysen: Obsecro domine mi, ne
imponas nobis hoc peccatum quod stulte commisi-
12 mus, ♀ ne fiat hæc quasi mortua, & vt abortium
D quod proijcitur de vulua matris suæ: ecce iam me-
13 dium carnis eius deuoratum est a lepra. ♀ Clama-
uitque Moyses ad Dominum, dicens: Deus obsecro,
14 sana eam. ♀ Cui respondit Dominus: Si pater eius
spuisset in faciem illius, nonne debuerat saltem se-
ptem diebus rubore suffundi? Separetur septem
15 diebus extra castra, & postea reuocabitur. ♀ Exclu-
sa est itaque Maria extra castra septem diebus: & po-
pulus non est motus de loco illo, donec reuocata est
Maria.

CAPVT XIII.

1 PRofectusque est populus de Haseroth, fixis ten
A torijs in deserto Pharan. ♀ ibique locutus est
2 Dominus ad Moysen, dicens: ♀ Mitte viros,
3 qui considerent Terram Chanaan, quam daturus
sum filijs Israel, singulos de singulis tribubus, ex
4 principibus. ♀ Fecit Moyses quod Dominus impe-
rauerat, de deserto Pharan mittens principes viros,
5 quorum ista sunt nomina, ♀ De tribu Ruben, Sam-
B mua filium Zechur. ♀ De tribu Simeon, Saphat fi-
6 lium Huri. ♀ De tribu Iuda, Caleb filium Iephone.
7 ♀ De tribu Issachar, Igal filium Ioseph. ♀ De tribu
8 Ephraim, Osee filium Nun. ♀ De tribu Beniamin,
9 Phalti filium Raphu. ♀ De tribu Zabulon, Geddiel
10 filium Sodi. ♀ De tribu Ioseph, sceptri Manasse, Gad-
11 di filium Susi. ♀ De tribu Dan, Ammiel filium Ge-
12 malli. ♀ De tribu Aser, Sthur filium Michael. ♀ De
13 tribu Nephthali, Nahabi filium Vapsi. ♀ De tribu
14 Gad, Guel filium Machi. ♀ Hæc sunt nomina viro-
C rum, quos misit Moyses ad considerandam terram:
15 vocauitque Osee filium Nun, Iosue. ♀ Misit ergo
16 eos Moyses ad consyderandam terram Chanaan, &
17 dixit ad eos: Ascendite per meridianam plagam.
18 Cumque veneritis ad montes, ♀ consyderate terram,
19 qualis sit: & populum, qui habitator est eius, vtrum
fortis sit an infirmus, pauci numero an plures: ♀ ipsa
20 terra, bona an mala: vrbes quales, muratæ an absque
21 muris: ♀ humus, pinguis an sterilis, nemorosa an
absque arboribus. Confortamini, & afferte nobis
de fructibus terræ. Erat autem tempus, quando iam
22 præcoquæ vuæ vesci possunt. ♀ Cumque ascendis-
D sent, explorauerunt terram a deserto Sin, vsque Ro-
23 hob intrantibus Emath. ♀ Ascenderuntque ad me-
ridiem, & venerunt in Hebron, vbi erant Achiman,
& Sisai, & Tholmai, filij Enac. nam Hebron septem
24 annis ante Tanim vrbem Ægypti condita est. ♀ ‖ Per-
gentesque vsque ad Torrentem botri, absciderunt
palmitem, cum vua sua, quem portauerunt in ve-
E cte duo viri. De malis quoque granatis, & de ficis

‖ Deut. 1.24.

25 loci illius tulerunt: ♀ qui appellatus est Nehelescol,
id est, Torrens botri, eo quod botrum portassent inde
26 filij Israel. ♀ Reuersique exploratores terræ post qua-
27 draginta dies, omni regione circuita, ♀ venerunt
ad Moysen, & Aaron, & ad omnem cœtum filio-
rum Israel in desertum Pharan, quod est in Cades.
Locutique eis, & omni multitudini ostenderunt fru-
28 ctus terræ, ♀ & narrauerunt, dicentes: Venimus
F in terram, ad quam misisti nos, quæ reuera fluit la-
cte, & melle, vt ex his fructibus cognosci potest:
29 ♀ sed cultores fortissimos habet, & vrbes grandes,
30 atque muratas. Stirpem Enac vidimus ibi: ♀ Ama-
lec habitat in meridie, ♀ Hethæus, & Iebusæus, &
Amorrhæus in montanis. Chananæus vero mora-
31 tur iuxta mare, & circa fluenta Iordanis. ♀ Inter hæc
Caleb compescens murmur populi, qui oriebatur
contra Moysen, ait. Ascendamus, & possideamus
32 terram, quoniam poterimus obtinere eam. ♀ Alij ve-
ro qui fuerant cum eo, dicebant: Nequaquam ad hūc
populum valemus ascendere, quia fortior nobis est.

33 ¶ Detraxeruntque terræ quam inſpexerant, apud filios Iſrael, dicentes: Terra quam luſtrauimus, deuorat habitatores ſuos: populus quem aſpeximus 34 proceræ ſtaturæ eſt: ¶ Ibi vidimus monſtra quædam filiorum Enac de genere giganteo, quibus comparati, quaſi locuſtæ videbamur.

CAPVT XIIII.

1 A Igitur vociferans omnis turba fleuit nocte illa, ¶ & murmurati ſunt contra Moyſen & Aaron 2 cuncti filij Iſrael, dicentes: Vtinam mortui eſſemus in Aegypto, & in hac vaſta ſolitudine. 3 ¶ Vtinam pereamus, & non inducat nos Dominus in terram iſtam, ne cadamus gladio, & vxores ac liberi noſtri ducantur captiui. Nonne melius eſt re-4 uerti in Aegyptum? ¶ Dixeruntque alter ad alterum: Cōſtituamus nobis ducē & reuertamur in Aegyptū. 5 ¶ Quo audito Moyſes & Aaron ceciderunt proni in 6 terram coram omni multitudine filiorum Iſrael. ¶ ‖ At vero Ioſue filius Nun, & Caleb filius Iephone, qui & 7 ipſi luſtrauerant terram, ſciderūt veſtimenta ſua. ¶ & B ad omnem multitudinem filiorum Iſrael locuti ſunt: 8 Terra quam circuiuimus, valde bona eſt. ¶ ſi propitius fuerit Dominus, inducet nos in eā, & tradet hu-9 mum lacte & melle manantem. ¶ Nolite rebelles eſſe cōtra Dominum: neque timeatis populum terræ huius; quia ſicut panem ita eos poſſumus deuorare. receſſit ab eis omne præſidiū: Dominus nobiſcum eſt, 10 nolite metuere. ¶ Cumq; clamaret omnis multitudo, & lapidibus eos vellet opprimere, apparuit gloria 11 Domini ſuper tectum fœderis cunctis filijs Iſrael. ¶ Et dixit Dominus ad Moyſen: Vſquequo detrahet mihi populus iſte? Quouſque non credent mihi in om-12 nibus ſignis quæ feci coram eis? ¶ Feriam igitur eos peſtilentia, atque conſumam: te autem faciam principem ſuper gentem magnā, & fortiorem quam hæc 13 eſt. ¶ Et ait Moyſes ad Dominum: Vt audiant Ægy-C ptij de quorum medio eduxiſti populum iſtum, ¶ & 14 habitatores terræ huius qui audierunt quod tu Domine in populo iſto ſis, & facie videaris ad faciem, ‖ & nubes tua ꝓtegat illos, & in columna nubis præcedas eos per diem, & in columna ignis per noctem: 15 ¶ quod occideris tantam multitudinem quaſi vnum 16 hominem, & dicant: ¶ Non poterat introducere populum in terram pro qua iurauerat, idcirco occidit eos 17 in ſolitudine. ¶ Magnificetur ergo fortitudo Domini 18 ſicut iuraſti, dicens: ¶ ‖ Dominus patiens, & multæ miſericordiæ, auferens iniquitatem, & ſcelera, nullumque innoxium derelinquens, qui viſitas peccata patrum in filios in tertiam, & quartam generationē. 19 ¶ Dimitte, obſecro, peccatum populi huius ſecundum magnitudinem miſericordię tuę, ſicut propitius fuiſti egredientibus de Ægypto vſque ad locum iſtū. 20 ¶ Dixitque Dominus: Dimiſi iuxta verbum tuum. 21 ¶ Viuo ego, & implebitur gloria Domini vniuerſa D terra. ¶ Attamen omnes homines qui viderunt ma-22 ieſtatem meam, & ſigna quæ feci in Ægypto, & in ſolitudine, & tentauerunt me iam per decem vices, nec 23 obedierunt voci meæ, ¶ non videbunt terram pro qua iuraui patribus eorum, nec quiſquam ex illis 24 qui detraxit mihi, intuebitur eam. ¶ ‖ Seruum meum Caleb qui plenus alio ſpiritu ſecutus eſt me, inducam in terram hanc, quam circuiuit, & ſemen eius poſſi-25 debit eam. ¶ Quoniam Amalecites, & Chananæus habitant in vallibus. Cras mouete caſtra, & reuerti-26 mini in ſolitudinem per viam Maris rubri. ¶ Locu-27 tuſq; eſt Dominus ad Moyſen, & Aaron, dicēs: ¶ ‖ Vſ-E quequo multitudo hęc peſſima murmurat cōtra me? 28 querelas filiorum Iſrael audiui. ¶ Dic ergo eis: Viuo ego, ait Dominus: ſicut locuti eſtis audiente me, ſic fa-29 ciam vobis. ¶ In ſolitudine hac iacebunt cadauera veſtra. ‖ Omnes qui numerati eſtis a viginti annis, & 30 ſupra, & murmuraſtis contra me, ¶ non intrabitis terram, ſuper quam leuaui manum meam, vt habitare vos facerem, ‖ præter Caleb filium Iephone, & Ioſue 31 filium Nun; ¶ Paruulos autem veſtros, de quibus di-F xiſtis, quod prædę hoſtibus forent, introducam: vt vi-32 deant terram quæ vobis diſplicuit. ¶ Veſtra cadaue-33 ra iacebunt in ſolitudine. ¶ Filij veſtri erunt vagi in deſerto annis quadraginta, & portabunt fornicationem veſtram, donec conſumantur cadauera patrum 34 in deſerto, ¶ iuxta numerum quadraginta dierum quibus conſideraſtis terram: annus pro die imputabitur: ‖ Et quadraginta annis recipietis iniquitates ve-35 ſtras, & ſcietis vltionem meam. ¶ quoniam ſicut locutus ſum, ita faciam omni multitudini huic peſſimæ, quæ conſurrexit aduerſum me: in ſolitudine hac de-36 ficiet, & morietur. ¶ Igitur omnes viri quos miſerat Moyſes ad contemplandam terram, & qui reuerſi murmurare fecerant contra eum omnem multitudi-37 nem, detrahentes terræ quod eſſet mala, ¶ ‖ mortui 38 ſunt, atque percuſſi in conſpectu Domini. ¶ Ioſue autem filius Nun, & Caleb filius Iephone vixerunt ex omnibus qui perrexerant ad conſiderandam terram. 39 ¶ Locutuſque eſt Moyſes vniuerſa verba hæc ad om-G nes filios Iſrael, & luxit populus nimis. ¶ & ecce mane 40 primo ſurgentes, aſcēderunt verticem montis, atque dixerunt: Parati ſumus aſcendere ad locum, de quo 41 Dominus locutus eſt: quia peccauimus. ¶ Quibus Moyſes, Cur, inquit, tranſgredimini verbum Domi-42 ni, quod vobis non cedet in proſperum? ¶ Nolite aſcēdere: non enim eſt Dominus vobiſcum: ne corruatis 43 coram inimicis veſtris. ¶ Amalecites, & Chananæus ante vos ſunt, quorum gladio corruetis, eo quod nolueritis acquieſcere Domino, nec erit Dominus 44 vobiſcum. ¶ At illi contenebrati aſcenderunt in verticem montis. Arca autem teſtamenti Domini, 45 & Moyſes non receſſerunt de caſtris. ¶ Deſcenditque Amalecites, & Chananæus qui habitabat in monte: & percutiens eos, atque concidens, perſecutus eſt eos vſque Horma.

‖ Eccl. 46 b 9. 1. Mac. 2. f. 45. — Exo. 32. c. 12. — ‖ Exo. 13 d. 27. — Deut. 9. d. 28. — ‖ Pſalm. 102. b 8 Exo. 20. a. 5. & 34. a. 7. — ‖ Ioſ. 14. b. 6 — ‖ Pſa'm 105. c 27. Infr. 26 g. 65. & 32 b. 10. — ‖ Deute 1. f. 35. — ‖ Ioſ. c 0. — ‖ Ezech 4 b 6. Pſal. 94 b. 10. — 1. Corin 10. b. 10 Heb. 3. d 17. Iud. 1. b. 5. — Deuter 1. g. 41.

CAPVT XV.

1 A Locutus eſt Dominus ad Moyſen, dicens: ¶ Loquere ad filios Iſrael, & dices ad eos: Cū 2 ingreſſi fueritis Terram habitationis veſtræ, 3 quam ego dabo vobis, ¶ & feceritis oblationem Domino in holocauſtum, aut victimā vota ſoluētes, vel ſponte offerentes munera, aut in ſolemnitatibus veſtris adolentes odorem ſuauitatis Domino, de bo-4 bus, ſiue de ouibus: ¶ offeret quicunque immolauerit victimam, ſacrificium ſimilæ, decimam partem ephi conſperſam oleo, quod menſuram habebit quar-5 tam partem hin: ¶ & vinum ad liba fundenda eiuſdem menſuræ dabit in holocauſtum, ſiue in victi-6 mam: Per agnos ſingulos ¶ & arietes erit ſacrificium ſimilæ duarum decimarum quæ conſperſa ſit oleo ter-7 tiæ partis hin, ¶ & vinum ad libamentum tertiæ par-

tis

tis eiusdem mensuræ offeret in odorem suauitatis
8 Domino. ♀ Quando vero de bobus feceris holocau-
B stum, aut hostiam, vt impleas votum, vel pacificas
9 victimas, ♀dabis per singulos boues similæ tres deci-
mas conspersæ oleo, quod habeat medium mensuræ
10 hin, ♀ & vinum ad liba fundenda eiusdem mensuræ
11 in oblationem suauissimi odoris Domino. ♀Sic facies
12 ♀ per singulos boues, & arietes, & agnos, & hœdos.
13 ♀Tam indigenę quam peregrini♀ eodem ritu offerent
14 sacrificia. ♀ Vnum præceptum erit, atque iudiciũ tam
15 vobis quam aduenis terræ. ♀Locutus est Dominus ad
16 Moysen, dicẽs: ♀ Loquere filijs Israel, & dices ad eos:
17 ♀Cum veneritis in terram quam dabo vobis, ♀& co-
18 mederitis de panibus regionis illius, separabitis pri-
19 mitias Domino ♀ de cibis vestris. Sicut de areis pri-
20 mitias separatis, ♀ ita & de pulmentis dabitis primi-
21 tiua Domino. ♀ Quod si per ignorantiam prætererie-
22 tis quidquam horum quæ locutus est Dñs ad Moy-
23 sen, ♀ & mandauit per eum ad vos, a die qua cępit iu-
24 bere & vltra, ♀oblitaq; fuerit facere multitudo, offer-
C ret vitulum de armẽto, holocaustum in odorem sua-
uissimum Domino, & sacrificium eius, ac liba, vt ce-
25 remoniæ postulant, hircumq; pro peccato, ♀ & roga-
bit sacerdos pro omni multitudine filiorum Israel: &
dimittetur eis, quoniam non sponte peccauerunt, ni-
hilominus offerentes incẽsum Domino pro se, & pro
26 peccato, atq; errore suo: ♀& dimittetur vniuersæ ple-
bi filiorum Israel, & aduenis qui peregrinantur inter
eos, quoniam culpa est omnis populi per ignorantiã.
27 ♀ Quod si anima vna nesciens peccauerit, offeret ca-
28 pram anniculam pro peccato suo, ♀ & deprecabitur
pro ea sacerdos, quod inscia peccauerit coram Dño:
29 impetrabitq; ei veniam, & dimittetur illi. ♀ Tam in-
digenis quam aduenis vna lex erit omnium qui pec-
30 cauerint ignorantes. ♀ Anima vero quæ per superbiã
aliquid commiserit, siue ciuis sit ille, siue peregrinus,
(quoniam aduersus Dominum rebellis fuit,) peribit
31 de populo suo: ♀ verbum enim Domini contempsit,
& præceptum illius fecit irritum: idcirco delebitur,
32 & portabit iniquitatem suam. ♀ Factum est autem,
D cum essent filij Israel in solitudine, & inuenissent ho-
33 minem colligentem ligna in die sabbati, ♀obtulerunt
34 eum Moysi, & Aaron, & vniuersæ multitudini. ♀Qui
recluserunt eum in carcerem, nescientes quid super
35 eo facere deberent. ♀Dixitque Dominus ad Moysen:
Morte moriatur homo iste: obruat eũ lapidibus om-
36 nis turba extra castra. ♀ Cumque eduxissent eum fo-
ras, obruerunt lapidibus, & mortuus est sicut
37 præceperat Dominus. ♀ Dixit quoque Dominus
38 ad Moysen. ♀ Loquere filijs Israel, & dices ad
eos, ‖vt faciant sibi fimbrias per angulos palliorum,
39 ponentes in eis vittas hyacinthinas: ♀quas cum vide-
rint, recordentur omnium mãdatorum Domini, nec
sequantur cogitationes suas, & oculos per res varias
40 fornicantes: ♀ sed magis memores præceptorum Dñi
41 faciant ea, sintq; sancti Deo suo. ♀Ego Dñs Deus ve-
ster, q eduxi vos de terra Ægypti, vt essẽ Deꝰ vester.

Deut. 22 b. 12. ‖Mat. 23 a. 5

CAPVT XVI.

1 ECce autem Core filius Isaar, filij Caath, filij
A Leui, & Dathan, atq; Abiron filij Eliab, Hon
2 quoque filius Pheleth de filijs Ruben, ♀ surre-
xerunt contra Moysen, alijque filiorum Israel du-
centi quinquaginta viri proceres synagogæ, & qui
3 tempore concilij per nomina vocabantur. ♀ ‖ Cum-
que stetissent aduersum Moysen, & Aaron, dixerunt:
Sufficiat vobis, quia omnis multitudo sanctorũ est,
& in ipsis est Dominus: cur eleuamini super popu-
4 lum Domini? ♀ Quod cum audisset Moyses, cecidit
5 pronus in faciem: ♀ Locutusque ad Core, & ad om-
nem multitudinem: Mane, inquit, notum faciet Do-
minus qui ad se pertineant, & sanctos applicabit sibi,
6 & quos elegerit, appropinquabunt ei. ♀Hoc igitur fa-
cite: Tollat vnusquisque thuribula sua, tu Core, &
7 omne concilium tuum: ♀ & hausto cras igne ponite
desuper thymiama coram Domino: & quemcunque
elegerit, ipse erit sanctus. multum erigimini filij Le-
8 ui. ♀Dixitque rursum ad Core: Audite filij Leui: ♀Nũ
9 parum vobis est, quod separauit vos Deus Israel ab
B omni populo, & iunxit sibi, vt seruiretis ei in cultu ta
bernaculi, & staretis coram frequentia populi, & mi-
10 nistraretis ei? ♀ Idcirco ad se fecit accedere te, & om-
nes fratres tuos filios Leui, vt vobis etiam sacerdotiũ
11 vendicetis, ♀ & omnis globus tuus stet contra Domi
num? quid est enim Aaron, vt murmuretis contra
12 eum? ♀Misit ergo Moyses, vt vocaret Dathan, & Abi
ron filios Eliab. Qui responderunt: Non venimus.
13 ♀ Nunquid parum est tibi quod eduxisti nos de terra
quæ lacte, & melle manabat, vt occideres in deserto,
14 nisi & dominatus fueris nostri? ♀ Reuera induxisti
nos in terram quæ fluit riuis lactis, & mellis, & dedi-
sti nobis possessiones agrorum, & vinearum? an & o-
15 culos nostros vis eruere? non venimus. ♀ Iratusque
Moyses valde: ait ad Dominum: Ne respicias sacrifi-
C cia eorum: tu scis quod ne asellum quidem vnquam
acceperim ab eis, nec afflixerim quempiam eorum.
16 ♀Dixitque ad Core: Tu & omnis congregatio tua sta
te seorsum coram Domino, & Aaron die crastino se-
17 paratim: ♀ Tollite singuli thuribula vestra, & ponite
super ea incensum, offerentes Domino, ducẽta quin-
quaginta thuribula. Aaron quoque teneat thuribu-
18 lum suum. ♀ Quod cum fecissent stantibus Moyse, &
19 Aaron, ♀& coaceruassent aduersum eos omnem mul-
titudinem ad ostium tabernaculi, apparuit cunctis
20 gloria Domini. ♀ Locutusque Dominus ad Moysen,
21 & Aaron, ait: ♀ Separamini de medio congregationis
22 huius, vt eos repente disperdam. ♀ Qui ceciderunt
proni in faciem, atque dixerunt: Fortissime Deus spi
rituum vniuersę carnis, num vno peccante, contra om
23 nes ira tua desæuiet? ♀ Et ait Dominus ad Moysen:
24 ♀Præcipe vniuerso populo, vt separẽt a tabernaculis
D Core, & Dathan, & Abiron. ♀ Surrexitq; Moyses, &
25 abijt ad Dathan, & Abirõ: & sequẽtibꝰ eũ senioribus
26 Israel, ♀ dixit ad turbam: Recedit a tabernaculis ho-
minum impiorum, & nolite tangere quæ ad eos per-
27 tinent, ne inuoluamini in peccatis eorum. ♀ Cumque
recessissent a tentorijs eorum per circuitum, Da-
thã, & Abiron egressi stabant in introitu papilionum
suorum cum vxoribus, & liberis, omnique frequen-
28 tia. ♀ Et ait Moyses: In hoc scietis quod Dominus
miserit me, vt facerem vniuersa, quæ cernitis, & non
29 ex proprio ea corde protulerim: ♀ Si consueta ho-
minum morte interierint, & visitauerit eos plaga,
quâ & cæteri visitari solent: non misit me Domi-
30 nus. ♀ sin autem nouam rem fecerit Dominus, vt
aperiens terra os suum, deglutiat eos, & omnia quæ
ad illos pertinent, descenderintque viuentes in in-
fernum, scietis quod blasphemauerint Dominum.

‖Eccl. 45 c. 23. Iud. 1. d. 11. Inf. 27. a 3.

Psal. 105 c. 17. Deut. 11 a. 6. Infra 27 a. 3.

31 ¶ || Confeſtim igitur, vt ceſſauit loqui, dirupta eſt terra
32 ſub pedibus eorum: ¶ & aperiens os ſuum, deuorauit

illos cum tabernaculis ſuis, & vniuerſa ſubſtantia eo-
33 rum. ¶ deſcenderuntque viui in infernum operti hu-
34 mo, & perierũt de medio multitudinis. ¶ At vero om-
nis Iſrael, qui ſtabat per gyrum, fugit ad clamorem
pereuntium, dicens: Ne forte & nos terra deglutiat.
35 ¶ Sed & ignis egreſſus a Domino, interfecit ducentos
36 quinquaginta viros, qui offerebant incenſum. ¶ Locu-
37 tuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens: ¶ Præcipe E-
leazaro filio Aaron ſacerdoti, vt tollat thuribula quę
F iacent in incendio, & ignem huc illucque diſpergat:
38 quoniam ſanctificata ſunt ¶ in mortibus peccatorum:
producatque ea in laminas, & affigat altari, eo quod
oblatum ſit in eis incenſum Domino, & ſanctificata
ſint: vt cernant ea pro ſigno, & monimẽto filii Iſrael.
39 ¶ Tulit ergo Eleazar ſacerdos thuribula ęnea, in qui-
bus obtulerant hi quos incendium deuorauit, & pro
40 duxit ea in laminas, affigens altari: ¶ vt haberent po-
ſtea filij Iſrael quibus commonerentur, ne quis acce-
dat alienigena, & qui non eſt de ſemine Aaron ad of-
ferendum incẽſum Domino, ne patiatur ſicut paſſus
eſt Core, & omnis congregatio eius, loquente Domi
41 no ad Moyſen. ¶ Murmurauit autem omnis multitu-
do filiorum Iſrael ſequenti die cõtra Moyſen, & Aa-
ron, dicens: Vos interfeciſtis populum Domini.
42 ¶ Cumque oriretur ſeditio, & tumultus increſceret,
43 ¶ Moyſes, & Aaron fugerunt ad tabernaculum fęde-
ris. Quod, poſtquam ingreſſi ſunt, operuit nubes, &
44 apparuit gloria Domini. ¶ Dixitq; Dñs ad Moyſen:
45 ¶ Recedite de medio huius multitudinis, etiam nunc
46 delebo eos. Cumque iacerent in terra, ¶ dixit Moyſes
ad Aaron: Tolle thuribulum, & hauſto igne de alta-
ri, mitte incenſum deſuper, || pergens cito ad populũ,
vt roges pro eis: iam enim egreſſa eſt ira a Domino,
47 & plaga deſæuit. ¶ Quod cum feciſſet Aaron, & cu-
curriſſet ad mediam multitudinem quam iam vaſta-
48 bat incendiũ, obtulit thymiama; ¶ & ſtans inter mor-
tuos, ac viuentes, pro populo deprecatus eſt, & plaga
49 ceſſauit. ¶ Fuerunt autem qui percuſſi ſunt, quatuor-
decim millia hominum, & ſeptingenti, abſque his
50 qui perierant in ſeditione Core. ¶ Reuerſuſque eſt Aa-
ron ad Moyſen ad oſtium tabernaculi fœderis poſt-
quam quieuit interitus.

|| Sap. 18 d. 21. c.

CAPVT XVII.

1 A ET locutus eſt Dominus ad Moyſen, dicens:
2 ¶ Loquere ad filios Iſrael, & accipe ab eis virgas ſingulas per cognationes ſuas, a cunctis principibus tribuum, virgas duodecim, & vniuſcu-
3 iuſque nomen ſuperſcribes virgę ſuę: ¶ nomen autem
Aaron erit in tribu Leui, & vna virga cunctas ſeor-
4 ſum familias continebit, ¶ poneſque eas in tabernacu
5 lo fęderis coram teſtimonio, vbi loquar ad te. ¶ quem
B ex his elegero, germinabit virga eius: & cohibebo a
me querimonias filiorum Iſrael, quibus contra vos
6 murmurant. ¶ Locutuſque eſt Moyſes ad filios Iſrael:
& dederunt ei omnes principes virgas per ſingulas
tribus: fueruntq; virgæ duodecim abſque virga Aa-
7 ron. ¶ Quas cum poſuiſſet Moyſes coram Domino in
8 tabernaculo teſtimonij, ¶ ſequenti die regreſſus inue-
C nit germinaſſe virgam Aaron in domo Leui: & tur-
gẽtibus gemmis eruperant flores, qui folijs dilatatis,
9 in amygdalas deformati ſunt. ¶ Protulit ergo Moyſes
omnes virgas de conſpectu Domini ad cunctos filios
Iſrael, viderũtque & receperunt ſinguli virgas ſuas.
10 ¶ Dixitque Dominus ad Moyſen: Refer virgam Aa-
D ron in tabernaculum teſtimonii, || vt ſeruetur ibi in ſi-
gnum rebellium filiorum Iſrael, & quieſcant quere-
11 læ eorum a me, ne moriantur. ¶ Fecitque Moyſes, ſi-
12 cut præceperat Dominus. ¶ Dixerunt autem filij Iſ-
rael ad Moyſen: Ecce conſumpti ſumus, omnes peri-
13 bimus. ¶ quicunque accedit ad tabernaculum Domi-
ni, moritur. Num vſque ad internecionem cuncti de-
lendi ſumus?

|| Heb. 9. a. 4.

CAPVT XVIII.

1 A DIxitque Dominus ad Aaron: Tu, & filij tui, & domus patris tui tecum portabitis iniquitatem ſanctuarij: & tu & filij tui ſimul
2 ſuſtinebitis peccata ſacerdotij veſtri: ¶ ſed & fratres tuos de tribu Leui, & ſceptrum patris tui ſume tecum, præſtoque ſint, & miniſtrent tibi: tu autem & filij tui miniſtrabitis in tabernaculo teſtimonij.
3 ¶ Excubabuntque Leuitæ ad præcepta tua, & ad cuncta opera tabernaculi: ita duntaxat, vt ad vaſa ſanctuarij, & altare non accedant, ne & illi moriantur,
4 & vos pereatis ſimul. ¶ Sint autem tecum, & excubent in cuſtodijs tabernaculi, & in omnibus ceremonijs eius. Alienigena non miſcebitur vobis.
5 ¶ Excubate in cuſtodia ſanctuarij, & in miniſterio
6 altaris, ne oriatur indignatio ſuper filios Iſrael. ¶ Ego dedi vobis fratres veſtros Leuitas de medio filiorum Iſrael, & tradidi donum Domino, vt ſeruiant
7 in miniſterijs tabernaculi eius. ¶ Tu autem & filij tui cuſtodite ſacerdotium veſtrum: & omnia quæ ad cultum altaris pertinent, & intra velum ſunt,
B per ſacerdotes adminiſtrabuntur: ſi quis externus
8 acceſſerit, occidetur. ¶ Locutuſque eſt Dominus ad Aaron: Ecce dedi tibi cuſtodiam primitiarum mearum. Omnia, quæ ſanctificantur a filijs Iſrael, tradidi tibi, & filijs tuis pro officio ſacerdotali legiti-
9 ma ſempiterna. ¶ Hæc ergo accipies de his quæ ſanctificantur, & oblata ſunt Domino. Omnis oblatio, & ſacrificium, & quidquid pro peccato, atque delicto redditur mihi, & cedit in Sancta ſanctorum,
10 tuum erit, & filiorum tuorum. ¶ In ſanctuario comedes illud: mares tantum edent ex eo, quia conſe-
11 cratum eſt tibi. ¶ Primitias autem, quas vouerint, & obtulerint filij Iſrael, tibi dedi, & filijs tuis, ac filiabus tuis iure perpetuo: qui mundus eſt in domo tua,
12 veſcetur eis. ¶ Omnem medullam olei, & vini, ac frumenti, quidquid offerunt primitiarum Domino,
13 tibi dedi. ¶ Vniuerſa frugum initia, quas gignit hu-

mus, & Domino deportantur, cedent in vsus tuos: 14 qui mundus est in domo tua, vescetur eis. ♀ Oē quod 15 ex voto reddiderint filij Israel, tuum erit. ♀ Quidquid C primum erumpit e vulua cunctæ carnis, quam offerunt Domino, siue ex hominibus, siue de pecoribus fuerit, tui iuris erit: ita duntaxat, vt pro hominis primogenito precium accipias, & omne animal quod 16 immundum est, redimi facias, ♀ cuius redemptio erit post vnum mensem, siclis argenti quinque, pondere sanctuarij. || Siclus viginti obolos habet. ♀ Primogenitum autem bouis, & ouis, & capræ non facies redimi, quia sanctificata sunt Domino: sanguinem tantū eorum fundes super altare, & adipes adolebis in suauissimum odorem Domino. ♀ Carnes vero in vsum tuum cedent, sicut pectusculum consecratum, & armus dexter, tua erunt. ♀ Omnes primitias sanctuarij, quas offerunt filij Israel Domino, tibi dedi, & filijs, ac filiabus tuis iure perpetuo. Pactum salis est sempiternum coram Domino, tibi ac filijs tuis. ♀ Dixitque Dominus ad Aaron: In terra eorū nihil possidebitis, nec habebitis partem inter eos: || ego pars & hæreditas tua in medio filiorum Israel. ♀ Filijs autē Leui dedi omnes decimas Israelis in possessionem pro ministerio quo seruiunt mihi in tabernaculo fœderis: ♀ vt non accedant vltra filij Israel ad tabernaculum, nec committant peccatum mortiferum. ♀ solis filijs Leui mihi in tabernaculo seruientibus, & portantibus peccata populi, legitimum sempiternum erit in generationibus vestris. Nihil aliud possidebunt, ♀ decimarum oblatione contenti, quas in vsus eorum, & necessaria separaui. ♀ Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens: ♀ Præcipe Leuitis, atque denuncia: Cum acceperitis a filijs Israel decimas quas dedi vobis, primitias earum offerte Domino, idest, decimam partem decimæ, ♀ vt reputetur vobis in oblationem primitiuorum, tam de areis: quam de torcularibus, ♀ & vniuersis quorum accipitis primitias, offerte Domino, & date Aaron sacerdoti. ♀ Omnia quæ offeretis ex decimis, & in donaria Domini separabitis, optima & electa erunt. ♀ Dicesque ad eos: Si præclara, & meliora queque obtuleritis ex decimis, reputabitur vobis quasi de area, & torculari dederitis primitias: ♀ & comedetis eas in omnibus locis vestris, tam vos, quam familiæ vestræ: quia precium est pro ministerio quo seruitis in tabernaculo testimonij. ♀ & non peccabitis super hoc, egregia vobis, & pinguia reseruantes: ne polluatis oblationes filiorum Israel, & moriamini.

Exo. 30. b.13. Leui.27. c.11. Sap. 3.g. 47. Ezec.45. a.11.

Deut.10. b.9 & 18. a.1.

Iosu.17.b. 14.d.23. Ezec.44 g.28.

CAPVT XIX.

1 A Locutusque est Dominus ad Moysen, & Aaron, dicens: ♀ Ista est religio victimæ, quam 2 constituit Dominus. Præcipe filijs Israel, vt adducant ad te vaccam rufam ætatis integræ, in qua 3 nulla sit macula, nec portauerit iugum: ♀ tradetisque eam Eleazaro sacerdoti: qui eductam extra castra, 4 immolabit in conspectu omnium. ♀ & || tingens digitum in sanguine eius, asperget contra fores taber- 5 naculi septem vicibus; ♀ comburetque eam cunctis videntibus, tam pelle, & carnibus eius, quam san- 6 guine, & fimo flammæ traditis. ♀ Lignum quoque cedrinum, & hyssopum, coccumque bis tinctum 7 sacerdos mittet in flammam quæ vaccam vorat. ♀ Et tunc demum lotis vestibus, & corpore suo, ingredietur in castra, commaculatusque erit vsque ad ve- 8 sperum. ♀ Sed & ille qui combusserit eam, lauabit B vestimenta sua, & corpus, & immundus erit vsque 9 ad vesperum. ♀ Colliget autem vir mundus cineres vaccæ, & effundet eos extra castra in loco purissimo, vt sint multitudini filiorum Israel in custodiam, & in aquam aspersionis: quia pro peccato vacca combu- 10 sta est. ♀ Cumque lauerit qui vaccæ portauerat cineres, vestimenta sua, immundus erit vsque ad vesperum. Habebunt hoc filij Israel, & aduenæ, qui habi- 11 tant inter eos, sanctum iure perpetuo. ♀ Qui tetigerit cadauer hominis, & propter hoc septem diebus fue- 12 rit immundus: ♀ aspergetur ex hac aqua die tertio, & septimo, & sic mundabitur. Si die tertio aspersus non 13 fuerit, septimo non poterit emundari. ♀ Omnis qui te- C tigerit humanæ animæ morticinum, & aspersus hac commistione non fuerit, polluet tabernaculum Domini, & peribit ex Israel: quia aqua expiationis non est aspersus, immūdus erit, & manebit spurcitia eius 14 super eum. ♀ Ista est lex hominis qui moritur in tabernaculo. Omnes qui ingrediuntur tētorium illius, & vniuersa vasa quæ ibi sunt, polluta erunt septem 15 diebus. ♀ Vas quod non habuerit operculum, nec li- 16 gaturam desuper, immundum erit. ♀ Si quis in agro tetigerit cadauer occisi hominis, aut per se mortui, siue os illius, vel sepulchrum: immundus erit septem 17 diebus. ♀ Tollentque de cineribus combustionis, atque peccati, & mittent aquas viuas super eos in vas. 18 ♀ in quibus cum homo mundus tinxerit hyssopum, asperget ex eo omne tentorium, & cunctam supellectilem, & homines huiuscemodi contagione pollu- 19 tos: ♀ Atque hoc modo mundus lustrabit immundum D tertio, & septimo die: expiatusque die septimo, lauabit & se, & vestimenta sua, & immundus erit vsq; ad 20 vesperum. ♀ Si quis hoc ritu non fuerit expiatus, peribit anima illius de medio ecclesiæ: quia sanctuariū Domini polluit, & nō est aqua lustrationis aspersus: 21 ♀ erit hoc præceptum legitimum sempiternum. Ipse quoque qui aspergit aquas, lauabit vestimenta sua. Omnis qui tetigerit aquas expiationis, immundus e- 22 rit vsque ad vesperum. ♀ Quidquid tetigerit immundus, immundum faciet: & anima quæ horum quippiam tetigerit, immunda erit vsque ad vesperum.

|| Heb.9. b.13.

CAPVT XX.

1 A Veneruntque filij Israel, & omnis multitudo in desertum Sin, mense primo; & mansit populus in Cades. Mortuaque est ibi Ma- 2 ria, & sepulta in eodē loco. ♀ Cumq; indigeret aqua populus, cōuenerunt aduersum Moysen, & Aaron, 3 ♀ & versi in seditionem, dixerunt: Vtinā perijssemus 4 inter fratres nostros coram Domino. ♀ Cur eduxistis ecclesiam domini in solitudinem, vt & nos, & 5 nostra iumenta moriamur? ♀ Quare nos fecistis ascendere de Aegypto, & adduxistis in locum istum pessimum, qui seri non potest, qui nec ficum gignit, nec vineas, nec malogranata, insuper & a- 6 quam non habet ad bibendum? ♀ Ingressusque Moyses, & Aaron, dimissa multitudine tabernaculum fœderis, corruerunt proni in terram, clamaueruntque ad Dominum, atque dixerunt: Domine Deus audi clamorem huius populi, & aperi eis thesaurum tuum, fontem aquæ viuæ, vt satiati cesset mur- B muratio eorum. Et apparuit gloria Domini su-

|| Exo.17. a.2.

7 per eos: ℣ Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen, di-
8 cens: ℣ Tolle virgam, & congrega populum, tu & Aaron frater tuus, & loquimini ad petram coram eis,& illa dabit aquas. Cumque eduxeris aquam de
9 petra,bibet omnis multitudo & iumenta eius.℣‖ Tulit igitur Moyſes virgam,quæ erat in conſpectu Do-
10 mini, ſicut præceperat ei, ℣ congregata multitudine ante petram,dixitque eis: Audite rebelles & increduli. ‖ Num de petra hac vobis aquam poteri-
11 mus eijcere? ℣Cumque eleuaſſet Moyſes manũ percutiens virga bis ſilicem, egreſſæ ſunt aquæ largiſſi-
12 mæ, ita vt populus biberet & iumenta. ℣ Dixitque Dominus ad Moyſen & Aaron: ‖ Quia non credidiſtis mihi, vt ſanctificaretis me coram filijs Iſrael: non introducetis hos populos in terram quam da-
13 bo eis. ℣ Hæc eſt aqua contradictionis, vbi iurgati ſunt filij Iſrael contra Dominum, & ſanctificatus eſt
14 in eis. ℣ Miſit interea nuncios Moyſes de Cades ad regem Edom, qui diceret: Hæc mandat frater tuus
C Iſrael: Noſti omnem laborem qui apprehendit nos,
15 ℣ quomodo deſcenderint patres noſtri in Ægyptum, & habitauerimus ibi multo tempore, affixerintque
16 nos Aegyptij,& patres noſtros:℣ & quomodo clamauerimus ad Dominum,& exaudierit nos,miſeritque Angelum qui eduxerit nos de Aegypto.Ecce in vrbe
17 Cades,quæ eſt in extremis finibus tuis,poſiti,℣ obſecramus vt nobis tranſire liceat per terram tuam.Non ibimus per agros,nec per vineas, nõ bibemus aquas de puteis tuis,ſed gradiemur via publica, nec ad dexteram,nec ad ſiniſtram declinãtes, donec tranſeamus
18 terminos tuos. ℣ Cui reſpondit Edom:Non tranſibis
19 per me,alioquin armatus occurram tibi.℣Dixeruntque filij Iſrael:Per tritam gradiemur viam:& ſi biberimus aquas tuas nos & pecora noſtra,dabim⁹ quod iuſtum eſt:nulla erit in precio difficultas, tantum velociter tranſeamus. At ille reſpondit; Non tranſibis.
20 ℣Statimque egreſſus eſt obuius cum infinita multitu-
D dine, & manu forti. ℣ Nec voluit acquieſcere depre-
21 canti, vt concederet tranſitum per fines ſuos. Quam
22 ob rem diuertit ab eo Iſrael. ℣ Cumque caſtra mouiſſent de Cades,venerunt in montem Hor,qui eſt in fi-
23 nibus Terræ Edom; ℣ Vbi locutus eſt Dominus ad
24 Moyſen:℣Pergat,inquit,Aaron ad populos ſuos:non enim intrabit terram quam dedi filijs Iſrael, eo quod incredulus fuerit ori meo ad Aquas contradictionis.
25 ℣‖ Tolle Aaron,& filium eius cum eo,& duces eos in
26 montẽ Hor. ℣Cumq; nudaueris patrem veſte ſua,indues ea Eleazarum filium eius, Aaron colligetur, &
27 morietur ibi.℣ Fecit Moyſes,vt præceperat Domin⁹, & aſcenderunt in montem Hor coram multitudine.
28 ℣‖ Cumque Aaron ſpoliaſſet veſtibus ſuis, induit eis
29 Eleazarum filium eius.℣illo mortuo in montis ſuper-
30 cilio,deſcendit cum Eleazaro.℣Omnis autem multitudo videns occubuiſſe Aaron, fleuit ſuper eo triginta diebus per cunctas familias ſuas.

‖ Sap.11.a.4. Exo.17.b.6.
‖Deu.32.g.51. Pſal.77.b.15.104.d.40. 1.Cor.10.a.4.
‖Deut.1.f.37. Inf.27.c.14.
Inf.33.d.37.
‖Infr.33.g.38. Deut.32.g.50.
‖Deuter.10.b.6.

CAPVT XXI.

1 QVod cum audiſſet Chananæus rex Arad,qui
A habitabat ad Meridiem, veniſſe ſcilicet Iſrael per exploratorum viam, pugnauit contra illum,& victor exiſtens duxit ex eo prædam.
2 ℣At Iſrael voto ſe Domino obligans, ait:Si tradideris
3 populũ iſtũ in manu mea,delebo vrbes eius.℣ Exaudiuitque Dñs preces Iſrael,& tradidit Chananæum, quem ille interfecit ſubuerſis vrbibus eius, & voca-
4 uit nomen loci illius Horma,id eſt,anathema. ℣ Profecti ſunt autem, & de monte Hor per viam quæ ducit ad Mare rubrum, vt circumirent Terram Edom.
5 Et tædere cœpit populum itineris, ac laboris: ℣ locu-
B tuſque cõtra Deum & Moyſen,ait: Cur eduxiſti nos de Aegypto, vt moreremur in ſolitudine? Deeſt panis, non ſunt aquæ: anima noſtra iam nauſeat ſuper
6 cibo iſto leuiſſimo.℣ Quamobrem ‖miſit Dominus in populum ignitos ſerpentes, ad quorum plagas, &
7 mortes plurimorum, ℣ venerunt ad Moyſen, atque dixerunt:Peccauimus,quia locuti ſumus contra Dominum & te:ora vt tollat a nobis ſerpentes. Orauit-
8 que Moyſes pro populo,℣& locutus eſt Dominus ad
C eum:Fac ſerpentem æneum, & pone eum pro ſigno:
9 qui percuſſus aſpexerit eum, viuet.℣‖Fecit ergo Moy

Inf.33.c.43.
‖Sap.16.a.1. Iud.8.c.25. 1.Corin.10.b.9.
‖ Ioan.3.b.14.

ſes SERPENTEM ÆNEVM, & poſuit eum pro ſi-
10 gno:quem cum percuſſi aſpicerent,ſanabantur.℣Pro
11 fectique filij Iſrael caſtrametati ſunt in Oboth, ℣ vnde egreſſi fixere tentoria in Ieabarim in ſolitudine,
12 quæ reſpicit Moab contra Orientalem plagam. ℣ Et
13 inde mouentes venerunt ad Torrentem Zared.℣Quẽ relinquentes caſtrametati ſunt contra Arnon,quę eſt in deſerto,& prominet in finibus Amorrhæi: ‖ ſi quidem Arnon terminus eſt Moab,diuidens Moabitas,
14 & Amorrhæos.℣Vnde dicitur in libro bellorum Domini, ſicut fecit in Mari rubro, ſic faciet in torrenti-
15 bus Arnon. ℣ Scopuli Torrentium inclinati ſunt, vt
D requieſcerent in Ar, & recũberent in finibus Moabi-
16 tarum. ℣ Ex eo loco apparuit puteus,ſuper quo locutus eſt Dñs ad Moyſen:Congrega populum,& dabo
17 ei aquam. ℣ Tunc cecinit Iſrael carmen iſtud, Aſcen-
18 dat puteus. Concinebant: ℣ Puteus quem foderunt principes,& parauerunt duces multitudinis in datore legis, & in baculis ſuis. De ſolitudine Mathana.
19 ℣ De Mathana in Nahaliel: de Nahaliel in Bamoth.
20 ℣ De Bamoth vallis eſt in regione Moab, in vertice
21 Phaſga,quod reſpicit contra deſertum.℣‖Miſit autem Iſrael nuncios ad Sehon regem Amorrhæorum, di-
22 cens:℣Obſecro,vt tranſire mihi liceat per terram tuã:
E non declinabimus in agros, & vineas, non bibemus aquas ex puteis, via regia gradiemur,donec tranſea-
23 mus terminos tuos.℣ Qui concedere noluit vt tranſiret Iſrael per fines ſuos:quin potius exercitu congregato,egreſſus eſt obuiam in deſertum, & venit in Ia-
24 ſa,pugnauitque contra eum.℣‖A quo percuſſus eſt in ore gladij, & poſſeſſa eſt terra eius ab Arnon, vſque Ieboc,& filios Ammon: quia forti præſidio teneban-
25 tur termini Ammonitarum. ℣ Tulit ergo Iſrael omnes ciuitates eius, & habitauit in vrbibus Amor-

‖Iud.11.c.23.
‖Deut.2.c.26. ‖Iud.11.d.19.
‖ Am.2.c.9. Pſal.13[illegible] Ioſ.[illegible] b.8. Iud.5.c.20.

26 rhæi, in Heſebon ſcilicet, & viculis eius. ℣ Vrbs Heſebon fuit Sehon regis Amorrhæi, qui pugnauit contra Regem Moab: & tulit omnem terram quæ ditionis illius fuerat, vſque Arnon. 27 ℣ Idcirco dicitur in prouerbio, Venite in Heſebon, ædificetur & conſtruatur ciuitas Sehon: 28 ℣ Ignis egreſſus eſt de Heſebon, flamma de oppido Sehon, & deuorauit Ar Moabitarum, & habitatores excelſorum Arnon. 29 ℣ ‖ Væ tibi Moab, ‖ periſti popule Chamos. Dedit filios eius in fugam, & filias in captiuitatem Regi 30 Amorrhæorum Sehon: ℣ Iugum ipſorum diſperijt ab Heſebon vſque Dibon; laſſi peruenerunt in Nophe, & vſque Medaba. 31 ℣ Habitauit itaque Iſrael in 32 terra Amorrhæi. ℣ Miſitque Moyſes, qui explorarent Iazer: cuius ceperunt viculos, & poſſederunt habi-33 tatores. ℣ ‖ Verteruntque ſe, & aſcenderunt per viam Baſan, & occurrit eis Og rex Baſan cum omni populo ſuo, pugnaturus in Edrai. 34 ℣ Dixitque Dominus ad Moyſen: Ne timeas eum, quia in manu tua tradidi illum, & omnem populum, ac terram eius: faciesque illi, ſicut feciſti Sehon regi Amorrhæorum 35 habitatori Heſebon. ℣ Percuſſerunt igitur & hunc cum filijs ſuis, vniuerſumque populum eius vſque ad internecionem, & poſſederunt terram illius.

‖ Iud.11.b.11. ‖ 3 Reg.11.b.7. ‖ Deut.3.a.1.29.a.7. Pſal.134.a.11.

CAPVT XXII.

1 Profectique caſtrametati ſunt in campeſtribus Moab, vbi trans Iordanem Iericho ſita eſt. 2 ℣ Videns autem Balac filius Sephor omnia quæ 3 fecerat Iſrael Amorrhæo, ℣ & quod pertimuiſſent eum 4 Moabitæ, & impetum eius ferre non poſſent; ℣ dixit ad maiores natu Madian: Ita delebit hic populus omnes qui in noſtris finibus commorantur, quomodo ſolet bos herbas vſque ad radices carpere. Ipſe autem 5 erat eo tempore rex in Moab. ℣ ‖ Miſit ergo nuncios ad Balaam filium Beor ariolum, qui habitabat ſuper flumen terræ filiorum Ammon, vt vocarent eum, & dicerent: Ecce egreſſus eſt populus ex Ægypto, qui 6 operuit ſuperficiem terræ, ſedens contra me. ℣ Veni igitur, & maledic populo huic, quia fortior me eſt: ſi quomodo poſſim percutere, & eijcere eum de terra mea. noui enim, quod benedictus ſit, cui benedixeris: & maledictus, in quem maledicta congeſ-7 ſeris. ℣ Perrexeruntque ſeniores Moab, & maiores natu Madian, habentes diuinationis precium in manibus. Cumque veniſſent ad Balaam, & narraſſent ei 8 omnia verba Balac, ℣ ille reſpondit: Manete hic nocte, & reſpondebo quidquid mihi dixerit Domi-9 nus. Manentibus illis apud Balaam, ℣ venit Deus & ait ad eum: Quid ſibi volunt homines iſti apud 10 te? ℣ Reſpondit: Balac filius Sephor, Rex Moabi-11 tarum, miſit ad me, ℣ dicens: Ecce populus qui egreſſus eſt de Ægypto, operuit ſuperficiem terræ: veni, & maledic ei, ſi quomodo poſſim pugnans abi-12 gere eum. ℣ Dixitque Deus ad Balaam: Noli ire cum eis, neque maledicas populo, quia benedictus eſt. 13 ℣ Qui mane conſurgens, dixit ad principes: Ite in terram veſtram, quia prohibuit me Dominus ve-14 nire vobiſcum. ℣ Reuerſi principes dixerunt ad Ba-15 lac: Noluit Balaam venire nobiſcum. ℣ Rurſum ille multo plures & nobiliores quam ante miſerat, mi-16 ſit. ℣ Qui cum veniſſent ad Balaam, dixerunt: Sic dicit Balac filius Sephor: Ne cuncteris venire ad me: 17 ℣ paratus ſum honorare te, & quidquid volueris, 18 dabo tibi: veni, & maledic populo iſti. ℣ Reſpondit Balaam: ‖ Si dederit mihi Balac plenam domum ſuam argenti, & auri, non potero immutare verbum Domini Dei mei, vt vel plus, vel minus loquar. 19 ℣ Obſecro, vt hic maneatis etiam hac nocte, & ſcire queam quid mihi rurſum reſpondeat Dominus. 20 ℣ Venit ergo Deus ad Balaam nocte, & ait ei: Si vocare te venerint homines iſti, ſurge, & vade cum eis: 21 ita duntaxat, vt quod tibi præcepero, facias. ℣ Surrexit Balaam mane, & ſtrata aſina ſua profectus eſt 22 cum eis. ℣ Et iratus eſt Deus. Stetitque Angelus Domini in via contra Balaam, qui inſidebat aſinæ, & 23 duos pueros habebat ſecum. ℣ ‖ Cernens aſina Angelum ſtantem in via euaginato gladio, auertit ſe de itinere, & ibat per agrum. Quam cum verbera-24 ret Balaam, & vellet ad ſemitam reducere, ℣ Stetit Angelus in anguſtijs duarum maceriarum, quibus 25 vineæ cingebantur. ℣ Quem videns aſina, iunxit ſe parieti, & attriuit ſedentis pedem. At ille iterum 26 verberabat eam: ℣ & nihilominus Angelus ad locum anguſtum tranſiens, vbi nec ad dexteram, nec 27 ad ſiniſtram poterat deuiari, obuius ſtetit. ℣ Cumque vidiſſet aſina ſtantem Angelum, concidit ſub pedibus ſedentis. Qui iratus, vehementius cædebat fu-28 ſte latera eius. ℣ Aperuitque Dominus os aſinæ, & locuta eſt: Quid feci tibi? cur percutis me? ecce iam

‖ Ioſ.24.b.9. ‖ Ioſ.24 c.15. ‖ 2.Pet.2.c.16. Iudæ b.11.

29 tertio? ℣ Reſpondit Balaam: Quia commeruiſti, & illuſiſti mihi: vtinam haberem gladium, vt te per-30 cuterem. ℣ Dixit aſina: Nonne animal tuum ſum, cui ſemper ſedere conſueuiſti vſque in præſentem diem? dic q̃d ſimile vnquam fecerim tibi. At ille ait: 31 Nũquam. ℣ Protinus aperuit Dominus oculos Balaã, & vidit Angelum ſtantem in via euaginato gladio, 32 adorauitq; eũ pronus in terram. ℣ Cui Angelus: Cur, inquit, tertio verberas aſinam tuam? Ego veni, vt aduerſarer tibi: quia peruerſa eſt via tua, mihique con-33 traria: ℣ & niſi aſina declinaſſet de via, dans locum re-34 ſiſtenti, te occidiſſem, & illa viueret. ℣ Dixit Balaam: Peccaui, neſciens quod tu ſtares contra me: & nunc ſi 35 diſplicet tibi, vt vadam, reuertar. ℣ Ait Angelus: Vade cum iſtis, & caue ne aliud quam præcepero tibi, 36 loquaris. Iuit igitur cum principibus. ℣ Quod cum audiſſet Balac, egreſſus eſt in occurſum eius in oppido Moabitarum, quod ſitum eſt in extremis finibus Ar-37 non. ℣ Dixitque ad Balaam: Miſi nuncios, vt vocarem te, cur non ſtatim veniſti ad me? an quia mer-38 cedem aduentui tuo reddere nequeo? ℣ Cui ille reſpondit: Ecce adſum: nunquid loqui potero aliud, niſi quod Deus poſuerit in ore meo? 39 ℣ Perrexerunt ergo ſimul, & venerunt in vrbem quæ 40 in extremis regni eius finibus erat. ℣ Cumque

occidisset Balac boues, & oues, misit ad Balaam, &
41 principes qui cum eo erant munera. ¶ Mane autem facto duxit eum ad excelsa Baal, & intuitus est extremam partem populi.

CAPVT XXIII.

1 A DIxitque Balaam ad Balac: Ædifica mihi hic septem aras, & para totidem vitulos, eiusdemque numeri arietes. 2 ¶ Cúmque fecisset iuxta sermonem Balaam, imposuerunt simul vitulum, & arietem super aram. 3 ¶ Dixitque Balaam ad Balac: Sta paulisper iuxta holocaustum tuum, donec vadam, si forte occurrat mihi Dominus; & 4 quodcunque imperauerit, loquar tibi. ¶ Cumque abijsset velociter, occurrit illi Deus. Locutusque ad eum Balaam: Septem, inquit, aras erexi, & imposui vitulum, & arietem desuper. 5 ¶ Dominus autem posuit verbum in ore eius, & ait: Reuertere ad Balac, & hæc loqueris. 6 ¶ Reuersus inuenit stantem Balac iuxta holocaustum suum, & omnes principes 7 Moabitarum: ¶ assumptaque parabola sua, dixit: De Aran adduxit me Balac rex Moabitarum, de B montibus Orientis. Veni, inquit, & maledic Iacob: 8 propera, & detestare Israel. ¶ Quomodo maledicam, cui non maledixit Deus? Qua ratione detester, 9 quem Dominus non detestatur? ¶ De summis silicibus videbo eum, & de collibus consyderabo illum. Populus solus habitabit, & inter Gentes non reputa- 10 bitur. ¶ Quis dinumerare possit puluerem Iacob, & nosse numerum stirpis Israel? Moriatur anima mea morte iustorum, & fiant nouissima mea horum simi- 11 lia. ¶ Dixitque Balac ad Balaam: Quid est hoc, quod agis? Vt maledicceres inimicis meis, vocaui te: & tu 12 econtrario, benedicis eis. ¶ Cui ille respondit: Num 13 aliud possum loqui, nisi quod iusserit Dominus? ¶ Dixit ergo Balac: Veni mecum in alterum locum, vnde partem Israel videas, & totum videre non possis, 14 inde maledicito ei. ¶ Cumque duxisset eum in locum sublimem, super verticem montis Phasga, ædifica- C uit Balam septem aras, & impositis supra vitulo, at- 15 que ariete, ¶ dixit ad Balac: Sta hic iuxta holo- 16 caustum tuum, donec ego obuius pergam. ¶ Cui cum Dominus occurrisset, posuissetq; verbum in ore eius, ait: Reuertere ad Balac, & hæc loqueris ei. 17 ¶ Reuersus inuenit eum stantem iuxta holocaustum suum, & principes Moabitarum cum eo. Ad quem 18 Balac: Quid, inquit, loquutus est Dominus? ¶ At ille assumpta parabola sua, ait: Sta Balac, & ausculta: 19 audi fili Sephor: ¶ Non est Deus quasi homo, vt mentiatur; nec vt filius hominis, vt mutetur. Dixit ergo 20 & non faciet? locutus est, & non implebit? ¶ Ad benedicendum adductus sum, benedictionem prohibe- 21 re non valeo. ¶ Non est idolum in Iacob, nec videtur simulachrum in Israel. Dominus Deus eius cum eo 22 est, & clangor victoriæ regis in illo. ¶ Deus eduxit il- D lum de Aegypto, ‖ cuius fortitudo similis est rhinoce- 23 rotis. ¶ Nō est augurium in Iacob, nec diuinatio in Israel. Temporibus suis dicetur Iacob; & Israeli quid 24 operatus sit Deus. ¶ Ecce populus, vt leæna cōsurget, & quasi leo erigetur: non accubabit, donec deuoret 25 prædam, & occisorum sanguinem bibat. ¶ Dixitque 26 Balac ad Balaā: Nec maledicas ei, nec benedicas. ¶ Et ille ait: Nonne dixi tibi, quod quidquid mihi Deus 27 imperaret, hoc facerem? ¶ Et ait Balac ad eum: Veni, & ducam te ad alium locum: si forte placeat Deo, vt 28 inde maledicas eis. ¶ Cumq; duxisset eū super verticē 29 montis Phogor, q respicit solitudinē, ¶ dixit ei Balaā: Ædifica mihi hic septē aras, & para totidem vitulos, 30 eiusdēq; numeri arietes. ¶ Fecit Balac, vt Balaā dixerat: imposuitque vitulos, & arietes per singulas aras.

‖ Inf. 24. b. 8.

CAPVT XXIIII.

1 A CVmque vidisset Balaam, quod placeret Domino, vt benediceret Israeli, nequaquam abijt, vt ante perrexerat, vt augurium quæreret, sed dirigens contra desertum vultum suum, 2 ¶ & eleuans oculos, vidit Israel in tentorijs cōmorātem per tribus suas: & irruente in se spiritu Dei, 3 ¶ assumpta parabola, ait: Dixit Balaam filius Beor; dixit 4 homo, cuius obturatus est oculus; ¶ dixit auditor sermonum Dei, qui visionem Omnipotētis intuitus est; 5 qui cadit, & sic aperiūtur oculi eius: ¶ Quàm pulchra 6 tabernacula tua Iacob, & tentoria tua Israel ¶ vt valles nemorosæ, vt horti iuxta fluuios irrigui, vt tabernacula quæ fixit Dominus, quasi cedri prope aquas. 7 ¶ Fluet aqua de situla eius, & semen illius erit in aquas multas. Tolletur propter Agag, rex eius, & au- 8 feretur regnum illius. ¶ Deus eduxit illum de Aegy- B pto, ‖ cuius fortitudo similis est rhinocerotis. Deuorabunt Gentes hostes illius, ossaque eorum confringet, 9 & perforabunt sagittis. ¶ Accubans dormiuit, vt Leo, & quasi leæna quam suscitare nullus audebit. Qui benedixerit tibi, erit & ipse benedictus: qui maledixerit 10 in maledictione reputabitur. ¶ Iratusque Balac cōtra Balaam, complosis manibus, ait: Ad maledicendū inimicis meis vocaui te, quibus ecōtrario tertio benedi- 11 xisti: ¶ reuertere ad locum tuum. Decreueram quidē magnifice honorare te, sed Dominus priuauit te ho- 12 nore disposito. ¶ Respondit Balaam ad Balac: Non- 13 ne nuncijs tuis, quos misisti ad me, dixi, ¶ ‖ Si de- C derit mihi Balac plenam domum suam argenti, & auri, non potero præterire sermonem Domini Dei mei, vt vel boni quid, vel mali proferam ex corde meo: sed quidquid Dominus di-

‖ Sup. 23. f. 22.

‖ Sup. 22. d. 18.

14 xerit, hoc loquar? ♀ Veruntamen pergens ad populum meum, dabo conſilium, quid populus tuus po-
15 pulo huic faciat extremo tempore. ♀ Sumpta igitur parabola, rurſum ait: Dixit Balaam filius Beor, di-
16 xit homo, cuius obturatus eſt oculus; ♀ dixit auditor ſermonum Dei, qui nouit doctrinam Altiſſimi, & viſiones Omnipotentis videt, qui cadens apertos
17 habet oculos: ♀ Videbo eum, ſed non modo: intuebor illum, ſed non prope, ‖ ORIETVR STELLA
D ex Iacob, & conſurget virga de Iſrael, & percutiet
18 duces Moab, vaſtabitque omnes filios Seth. ♀ Et erit Idumæa poſſeſſio eius: hæreditas Seir cedet inimi-
19 cis ſuis: Iſrael vero fortiter aget. ♀ De Iacob erit, qui
20 dominetur, & perdat reliquias ciuitatis. ♀ Cumque vidiſſet Amalec, aſſumens parabolam, ait: Principium Gentium Amalec, cuius extrema perdentur.
21 ♀ Vidit quoq; Cinæum, & aſſumpta parabola, ait: Robuſtum quidem eſt habitaculum tuum: ſed ſi in petra
22 poſueris nidum tuũ, ♀ & fueris electus de ſtirpe Cin; quandiu poteris permanere? Aſſur enim capiet te.
23 ♀ Aſſumptaq; parabola, iterum loquut⁹ eſt: Heu, quis
24 victurus eſt, quando iſta faciet Deus? ♀ Venient in trieribus de Italia, ſuperabunt Aſſyrios, vaſtabuntque Hebræos, & ad extremum etiam ipſi peri-
25 bunt. ♀ Surrexitque Balaam, & reuerſus eſt in locum ſuum: Balac quoque via qua venerat, redijt.

‖ Matt. 2. a. 2.

CAPVT XXV.

1 A MOrabatur autem eo tempore Iſrael in Setim, & fornicatus eſt populus cum filia-
2 bus Moab, ♀ quæ vocauerunt eos ad ſacrificia ſua. At illi comederunt & adorauerunt Deos
3 earum. ♀ Initiatuſque eſt Iſrael Beelphegor. & iratus
4 Dominus, ♀ ait ad Moyſen: ‖ Tolle cunctos principes
B populi, & ſuſpende eos contra Solem in patibulis: vt
5 auertatur furor meus ab Iſrael. ♀ Dixitque Moyſes ad iudices Iſrael: Occidat vnuſquiſq; proximos ſuos,
6 qui initiati ſunt Beelphegor. ♀ Et ecce vnus de filijs Iſrael intrauit coram fratribus ſuis ad ſcortum Madianitidem, vidente Moyſe, & omni turba filiorum
7 Iſrael, qui flebant ante fores tabernaculi. ♀ ‖ Quod cũ
C vidiſſet Phinees filius Eleazari filij Aaron ſacerdotis, ſurrexit de medio multitudinis, & arrepto pugione,
8 ♀ ingreſſus eſt poſt virum Iſraelitẽ in lupanar, & perfodit ambos ſimul, virũ ſcilicet & mulierem in locis
9 genitalibus. Ceſſauitq; plaga a filijs Iſrael, ♀ & occiſi
10 ſunt viginti quatuor millia hominum. ♀ Dixitq; Do-
11 minus ad Moyſen: ♀ Phinees filius Eleazari filij Aarõ ſacerdotis, auertit iram meam a filijs Iſrael, quia zelo meo commotus eſt contra eos, vt non ipſe delerem
12 filios Iſrael in zelo meo. ♀ Idcirco loquere ad eum:
13 ‖ Ecce do ei pacem fœderis mei, ♀ & erit tam ipſi,
D quam ſemini eius pactum ſacerdotij ſempiternum: quia zelatus eſt pro Deo ſuo, & expiauit ſcelus fi-
14 liorum Iſrael. ♀ Erat autem nomen viri Iſraelitæ qui occiſus eſt cum Madianitide, Zambri filius Salu, dux
15 de cognatione & tribu Simeonis. ♀ Porro mulier Madianitis, quæ pariter interfecta eſt, vocabatur Cozbi
16 filia Sur principis nobiliſſimi Madianitarum. ♀ Locu-
17 tuſque eſt Dñs ad Moyſen, dicens: ♀ ‖ Hoſtes vos ſen-
18 tiant Madianitæ, & percutite eos: ♀ quia & ipſi hoſtiliter egerunt contra vos, & decepere inſidijs per idolũ Phogor, & Cozbi filiã ducis Madian ſororẽ ſuam, quæ percuſſa eſt in die plagæ pro ſacrilegio Phogor.

‖ Ioſ. 22. d. 17. Deute. 4. a. 3.
‖ 1. Mac. 2. f. 54. Pſal. 145. c. 30. 1. Cor. 10. b. 8.
1. Mac. 21. f. 54. ‖ Eccl. 45 d. 24.
‖ Infr. 31. a. 2.

CAPVT XXVI.

1 A POſtquam noxiorum ſanguis effuſus eſt, dixit Dominus ad Moyſen, & Eleazarum fi-
2 lium Aaron ſacerdotem: ♀ Numerate omnem ſummam filiorum Iſrael a viginti annis, & ſupra, per domos, & cognationes ſuas, cunctos qui poſſunt ad
3 bella procedere. ♀ Locuti ſunt itaque Moyſes, & Eleazar ſacerdos in campeſtribus Moab ſuper Iordanem
4 contra Iericho, ad eos qui erant ♀ a viginti annis, & ſupra, ſicut Dominus imperauerat: quorum iſte eſt
5 numerus: ♀ ‖ Ruben primogenitus Iſrael, huius filius Henoch, a quo familia Henochitarum: & Phallu, a
6 quo familia Phalluitarum: ♀ & Heſron, a quo familia Heſronitarum, & Charmi, a quo familia Charmita-
7 rum: ♀ hæ ſunt familiæ de ſtirpe Ruben, quarum numerus inuentus eſt quadragintatria millia, & ſeptin-
8 genti triginta. ♀ Filius Phallu, Eliab. Huius filij Na-
9 muel, & Dathan, & Abiron. ♀ Iſti ſunt Dathan, & Abiron principes populi, qui ‖ ſurrexerunt contra Moyſen, & Aaron in ſeditione Core, quãdo aduerſus Do-
10 minum rebellauerunt: ♀ & aperiens terra os ſuum, de
B uorauit Core, morientibus plurimis, quãdo combuſſit ignis ducentos quinquaginta viros. Et factum eſt
11 grãde miraculum, ♀ vt, Core pereunte, filij illius non
12 perirẽt. ♀ Filij Simeon per cognationes ſuas: Namuel, ab hoc familia Namuelitarum: Iamin, ab hoc familia Iaminitarum: Iachin, ab hoc familia Iachinitarũ:
13 ♀ Zare, ab hoc familia Zareitarum: Saul, ab hoc fami-
14 lia Saulitarum. ♀ hæ ſunt familiæ de ſtirpe Simeon, quarum omnis numerus fuit vigintiduo millia du-
15 cẽti. ♀ Filij Gad per cognationes ſuas: Sephon, ab hoc familia Sephonitarum: Aggi, ab hoc familia Aggitarum: Suni, ab hoc familia Sunitarum: ♀ Ozni, ab
16 hoc familia Oznitarum: Her, ab hoc familia Herita-
17 rum: ♀ Arod, ab hoc familia Aroditarum: Ariel, ab
18 hoc familia Arielitarum. ♀ Iſtæ ſunt familiæ Gad, quarum omnis numerus fuit quadraginta millia
19 quingenti. ♀ ‖ Filij Iuda, Her, & Onan, qui ambo mor-
20 tui ſunt in terra Chanaan. ♀ Fueruntque filij Iuda per cognationes ſuas: Sela, a quo familia Selaitarum:
C Phares, a quo familia Phareſitarum: Zare, a quo fami
21 lia Zareitarum. ♀ Porro filij Phares, Heſron, a quo familia Heſronitarum: & Hamul, a quo familia Hamu
22 litarum. ♀ Iſtæ ſunt familiæ Iuda, quarum omnis nu-
23 merus fuit ſeptuaginta ſex millia quingenti. ♀ Filij Iſſachar per cognationes ſuas: Thola, a quo familia Tholaitarum: Phua, a quo familia Phuaitarum:
24 ♀ Iaſub, a quo familia Iaſubitarum: Semran, a quo
25 familia Semranitarum. ♀ hæ ſunt cognationes Iſſachar, quarum numerus fuit ſexagintaquatuor mil-
26 lia trecenti. ♀ Filij Zabulon per cognationes ſuas: Sared, a quo familia Sareditarum: Elon, a quo familia Elonitarum: Ialel, a quo familia Ialelitarum:
27 ♀ hæ ſunt cognationes Zabulon, quarum numerus
28 fuit ſexaginta millia quingenti. ♀ Filij Ioſeph per
29 cognationes ſuas, Manaſſe & Ephraim. ♀ De Ma-
D naſſe ortus eſt Machir, a quo familia Machiritarum. Machir genuit Galaad, a quo familia Galaadita-
30 rum. ♀ Galaad habuit filios: Iezer, a quo familia Iezeritarum: & Helec, a quo familia Helecitarum:
31 ♀ & Aſriel, a quo familia Aſrielitarum: & Sechem,
32 a quo familia Sechemitarum: ♀ & Semida a quo familia Semidaitarũ: & ‖ Hepher, a quo familia Hepheri-

tarum.

‖ Geneſ. 46. b. 9. Exod. 6. b. 14. 1. Par. 5. a. 1.
‖ Sup. 16. 12. g. 49.
‖ Geneſ 38. a. 3. b 7.
‖ Inf. 27 a. 1.

33 tarum. Fuit autem Hepher pater Salphaad, qui filios non habebat, sed tantum filias, quarum ista sunt nomina: Maala, & Noa, & Hegla, & Melcha, & Tersa.
34 hæ sunt familiæ Manasse, & numerus earum quin-
35 quaginta duo millia septingenti. Filij autē Ephraim per cognationes suas fuerunt hi: Suthala, a quo familia Suthalaitarum: Becher, a quo familia Becherita-
36 rū. Thehen, a quo familia Thehenitarum: Porro filius Suthala fuit Heran, a quo familia Heranitarum.
37 hæ sunt cognationes filiorum Ephraim, quarum numerus fuit triginta duo millia quingenti. Isti sunt
38 filij Ioseph per familias suas. Filij Beniamin in co-
E gnationibus suis: Bela, a quo familia Belaitarum, Asbel, a quo familia Asbelitarum, Ahiram, a quo fami-
39 lia Ahiramitarum: Supham, a quo familia Suphamitarum: Hupham, a quo familia Huphamitarum:
40 Filij Bela, Hered, & Noeman. De Hered, familia He-
41 reditarum: de Noeman, familia Noemanitarum. hi sunt filij Beniamin per cognationes suas, quorum nu-
42 merus fuit quadragintaquinque millia sexcenti. filij Dan per cognationes suas: Suham, a quo familia Suhamitarum. hę sunt cognationes Dan per familias
43 suas: omnes fuere Suhamitæ, quorum numerus erat
44 sexagintaquatuor millia quadringenti. Filij Azer per cognationes suas: Iemna, a quo familia Iemnaitarū: Iessui, a quo familia Iessuitarum: Brie, a quo fa-
45 milia Brieitarum. Filij Brie: Heber a quo familia Heberitarum: & Melchiel, a quo familia Melchielitarū.
46 Nomen autem filiæ Aser, fuit Sara. hæ cognationes
47 filiorum Aser, & numerus eorum quinquagintatria
F millia quadringenti. Filij Nephthali per cognatio-
48 nes suas: Iesiel, a quo familia Iesielitarum: Guni, a
49 quo familia Gunitarum: Ieser, a quo familia Ieseri-
50 tarum: Sellem, a quo familia Sellemitarum: hæ sunt cognationes filiorum Nephthali per familias suas: quorum numerus quadragintaquinque millia qua-
51 dringenti. Ista est summa filiorum Israel qui recensiti sunt, sexcenta millia, & mille septingenti triginta.
52 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens: Istis
53 diuidetur terra iuxta numerum vocabulorum in pos-
54 sessiones suas. Pluribus maiorem partem dabis, & paucioribus minorem: singulis sicut nunc recensiti
55 sunt tradetur possessio: ita duntaxat, vt sors terram
56 tribubus diuidat, & familijs. Quidquid sorte conti-
57 gerit, hoc vel plures accipiant, vel pauciores. || Hic quoque est numerus filiorum Leui per familias suas: Gerson, a quo familia Gersonitarum: Caath, a quo familia Caathitarum: Merari, a quo familia Merari-
58 tarum. hæ sunt familię Leui: Familia Lobni, familia
G Hebroni, familia Moholi, familia Musi, familia Co-
59 re. At vero Caath genuit Amram: ||qui habuit vxorē Iochabed filiam Leui, quę nata est ei in Aegypto. hæc genuit Amram viro suo filios, Aaron & Moy-
60 sen, & Mariam sororem eorum. De Aaron orti sunt
61 Nadab, & Abiu, & Eleazar, & Ithamar: || quorum Nadab, & Abiu mortui sunt, cum obtulissent ignem
62 alienum coram Domino. Fueruntque omnes qui numerati sunt, vigintitria millia generis masculini ab vno mense, & supra: quia non sunt recensiti inter fi-
63 lios Israel, nec eis cum cæteris data possessio est. Hic est numerus filiorum Israel, qui descripti sunt a Moyse, & Eleazaro sacerdote, in campestribus Moab su-
64 pra Iordanem contra Iericho. || inter quos nullus fuit eorum qui ante numerati sunt a Moyse, & Aa-
65 ron in deserto Sinai, || Prædixerat enim Dominus quod omnes morerentur in solitudine. Nullusque remansit ex eis, nisi Caleb filius Iephone, & Iosue filius Nun.

|| Exo. 6. c. 17.

|| Exo. 2. a. 1. 6. c. 20.

|| Sup. 3. a. 2. Leui. 10. a. 1. 1. Par. 24. a. 2.

|| 1. Cor. 10. a. 6.

CAPVT XXVII.

1 A Ccesserunt autem || filię Salphaad, filij Hepher, filij Galaad, filij Machir, filij Manasse, qui fuit filius Ioseph: quarum sunt nomina Maala, & Noa, & Hegla, & Melcha, & Thersa:
2 Steteruntque coram Moyse, & Eleazaro sacerdote, & cunctis principibus populi ad hostium tabernacu-
3 li fœderis, atque dixerunt: Pater noster mortuus est in deserto, nec fuit in seditione quæ|| concitata est contra Dominum sub Core, sed in peccato suo mortuus
4 est: hic non habuit mares filios. Cur tollitur nomen illius de familia sua, quia non habuit filium? Date
5 nobis possessionem inter cognatos patris nostri. Re-
B tulitque Moyses causam earum ad iudicium Domi-
6 ni. Qui dixit ad eum: Iustam rem postulant filię Sal-
7 phaad: da eis possessionem inter cognatos patris sui,
8 & ei in hæreditatem succedāt. Ad filios autem Israel loqueris hæc: Homo cū mortuus fuerit absque filio,
9 ad filiam eius transibit hæreditas. si filiam non ha-
10 buerit, habebit successores fratres suos. quod si & fratres non fuerint, dabitis hæreditatem fratribus patris
11 eius. sin autem nec patruos habuerit, dabitur hęreditas his qui ei proximi sunt. eritq; hoc filijs Israel sanctum lege perpetua, sicut præcepit Dominus Moysi.
12 Dixit quoq; Dominus ab Moysen: Ascende in mon-
C tem istum Abarim: & cōtemplare inde terram quam
13 daturus sum filijs Israel. cumque videris eam, ibis & tu ad populum tuum, sicut iuit frater tuus Aaron:
14 quia ||offendistis me in deserto Sin in contradictione multitudinis, nec sanctificare me voluistis coram ea super aquas. hæ sunt aquæ contradictionis in Cades
15 deserti Sin. Cui respondit Moyses: Prouideat
16 Dominus Deus spirituum omnis carnis, hominem
17 qui sit super multitudinem hanc: & possit exire, &
D intrare ante eos, & educere eos, vel introducere, ne
18 sit populus Domini sicut oues absq; pastore. Dixitque Dominus ad eum: || Tolle Iosue filium Nun virū in quo est Spiritus, & pone manum tuam super eum.
19 Qui stabit coram Eleazaro sacerdote, & omni mul-
20 titudine, & dabis ei præcepta cunctis videntibus, & partem gloriæ tuę, vt audiat eum omnis synagoga fi-
21 liorum Israel. Pro hoc, si quid agēdum erit, Eleazar sacerdos consulet Dominum ad verbum eius egredietur, & ingredietur ipse, & omnes filij Israel cum eo, & cætera
22 multitudo. Fecit Moyses, vt pręceperat Dominus. Cumque tulisset Iosue, statuit eum coram Eleazaro sacerdote, & omni
23 frequentia populi. Et impositis capiti eius manibus, cuncta replicauit quę mandauerat Dominus.

CAPVT XXVIII.

1 A DIxit quoque Dominus ad Moysen: ¶ Præcipe filijs Israel, & dices ad eos: Oblationem 2 meam, & panes, & incensum odoris suauissimi offerte per tempora sua. 3 ¶ Hæc sunt sacrificia quæ offerre debetis, Agnos anniculos immaculatos duos quotidie in holocaustum sempiternum: 4 ¶ vnum offeretis mane: & alterum ad vesperum: 5 ¶ decimam partem ephi similæ, quæ conspersa sit oleo purissimo, 6 & habeat quartam partem hin. ¶ holocaustum iuge est quod obtulistis in monte Sinai in odorem suauissimum incensi Domini. 7 ¶ & libabitis vini quartam partem hin per agnos singulos in sanctuario Domini. 8 ¶ Alterumque agnum similiter offeretis ad vesperam iuxta omnem ritum sacrificij matutini, & libamētorum eius oblationem suauissimi odoris Domino. 9 ¶ ‖ Die B autem Sabbati offeretis duos agnos anniculos immaculatos, & duas decimas similæ oleo conspersæ in sacrificio, 10 & liba, ¶ quæ rite funduntur per singula Sabbata in holocaustum sempiternum. 11 ¶ In calendis autem offeretis holocaustum Domino, vitulos de armēto duos, arietem vnum, agnos anniculos septem immaculatos, 12 ¶ & tres decimas similæ oleo conspersæ in sacrificio per singulos vitulos. & duas decimas similæ oleo conspersæ per singulos arietes: 13 ¶ & decimam decimæ similæ ex oleo in sacrificio per agnos singulos. holocaustum suauissimi odoris, atque incensi, est 14 Domino. ¶ Libamenta autem vini quæ per singulas fundenda sunt victimas, ista erunt: Media pars hin per singulos vitulos, tertia per arietem, quarta per aC gnum, hoc erit holocaustum per omnes menses, qui 15 sibi anno vertente succedunt. ¶ Hircus quoque offeretur Domino pro peccatis in holocaustum sempiter16 num cum libamentis suis. ¶ Mense autem primo, 17 quartadecima die mensis, Phase Domini erit, ¶ & quintadecima die solemnitas: septem diebus vescen18 tur azymis. ¶ Quarum dies prima venerabilis, & san19 cta erit, omne opus seruile non facietis in ea. ¶ Offeretisque incensum holocaustum Domino, vitulos de armento duos, arietem vnum, agnos anniculos im20 maculatos septem: ¶ & sacrificia singulorum ex simila quæ conspersa sit oleo, tres decimas per singulos vi21 tulos, & duas decimas per arietem, ¶ & decimam decimæ per agnos singulos, id est, per septem agnos: 22 ¶ Et hircum pro peccato vnum, vt expietur pro vo23 bis: ¶ præter holocaustum matutinum quod semper 24 offeretis. ¶ Ita facietis per singulos dies septem dierū in fomitem ignis, & in odorem suauissimum DomiD no, qui surget de holocausto, & de libationibus singu25 lorum. ¶ Dies quoque septimus celeberrimus, & sanctus erit vobis: omne opus seruile non facietis in eo. 26 ¶ Dies etiam primitiuorum quando offeretis nouas fruges Domino, expletis hebdomadib⁹, venerabilis & sancta erit: omne opus seruile non facietis in ea. 27 ¶ Offeretisque holocaustum in odorem suauissimum Domino, vitulos de armēto duos, arietem vnum, & 28 agnos anniculos immaculatos septem: ¶ atque in sacrificijs eorum similæ oleo conspersæ tres decimas 29 per singulos vitulos, per arietes duas, ¶ per agnos de30 cimam decimæ, qui simul sunt agni septem. ¶ hircum 31 quoque qui mactatur pro expiatione: ¶ præter holocaustum sempiternum, & liba eius. Immaculata offeretis omnia cum libationibus suis.

CAPVT XXIX.

1 A MEnsis etiam septimi prima dies venerabilis, & sancta erit vobis. omne opus seruile non facietis in ea, quia dies clangoris 2 est, & tubarum. ¶ Offeretisque holocaustum in odorē suauissimum Domino, vitulum de armento vnum, arietem vnum, & agnos anniculos immaculatos se3 ptem: ¶ & in sacrificijs eorum similæ oleo conspersæ tres decimas per singulos vitulos, duas decimas per 4 arietem, ¶ vnam decimam per agnum, qui simul sunt 5 agni septem: ¶ & hircum pro peccato, qui offertur in 6 expiationem populi, ¶ præter holocaustum calendarum cum sacrificijs suis, & holocaustum sempiternū cum libationibus solitis. Eisdem ceremonijs offeretis 7 in odorem suauissimum incensum Domino. ¶ ‖ Decima quoque dies mensis huius septimi erit vobis sancta, atq; venerabilis, & affligetis animas vestras: om8 ne opus seruile non facietis in ea. ¶ Offeretisque holocaustum Domino in odorem suauissimum vitulū de armento vnum, arietem vnum, agnos anniculos im9 maculatos septem. ¶ & in sacrificijs eorū similæ oleo B conspersę tres decimas per singulos vitulos, duas de10 cimas per arietem, ¶ decimam decimæ per agnos sin11 gulos, qui sunt simul agni septem: ¶ & hircum pro peccato, absque his quæ offerri pro delicto solent in expiationem, & holocaustum sempiternum, cum sacrifi12 cio & libaminibus eorum. ¶ Quintadecima vero die mensis septimi, quæ vobis sancta erit, atque venerabilis, omne opus seruile nō facietis in ea, sed celebra13 bitis solemnitatem Dn̄o, septem diebus. ¶ Offeretisq; holocaustū in odorem suauissimū Dn̄o, vitulos de armento tredecim, arietes duos, agnos anniculos imma14 culatos quatuordecim: ¶ & in libamentis eorū similæ oleo cōspersæ tres decimas ꝑ vitulos singulos, q̃ sunt simul vituli tredecim: & duas decimas arieti vno, id 15 est, simul arietibus duobus: ¶ & decimā decimæ agnis 16 singulis, qui sunt simul agni quatuordecim: ¶ & hircū pro pctō, absq; holocausto sempiterno, & sacrificio, 17 & libamine eius. ¶ In die altero offeretis vitulos de arC mēto duodecim, arietes duos, agnos anniculos imma18 culatos quatuordecim: ¶ sacrificiaq; & libamina singulorū ꝑ vitulos & arietes, & agnos rite celebrabitis, 19 ¶ & hircū ꝑ pctō, absq; holocausto sempiterno, sacri20 ficioq; & libamine eius. ¶ Die tertio offeretis vitulos vndecim, arietes duos, agnos anniculos immaculatos 21 quatuordecim: ¶ sacrificiaq; & libamina singulorū ꝑ 22 vitulos & arietes, & agnos rite celebrabitis: ¶ & hircū pro pctō, absq; holocausto sempiterno, sacrificioq; & 23 libamine eius. ¶ Die quarto offeretis vitulos decē, arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuorde24 cim: ¶ sacrificiaq; & libamina singulorū ꝑ vitulos, & 25 arietes, & agnos rite celebrabitis: ¶ & hircū pro pctō, absq; holocausto sempiterno, sacrificioq; eius & liba26 mine. ¶ Die q̄nto offeretis vitulos nouē, arietes duos, 27 agnos anniculos immaculatos quatuordecim: ¶ sacrificiaq; & libamina singulorū ꝑ vitulos, & arietes, & 28 agnos rite celebrabitis: ¶ & hircū ꝑ peccato, absq; ho29 locausto sēpiterno, sacrificioq; eius & libamine. ¶ Die D sexto offeretis vitulos octo, arietes duos, agnos anni30 culos immaculatos quatuordecim: ¶ sacrificiaque & libamina singulorum per vitulos, & arietes, & agnos 31 rite celebrabitis: ¶ & hircum pro peccato, absque holocausto sempiterno, sacrificioque eius, & libamine.

Leu. 23. d. 24.

‖ Leu. 16. g. 30. & 23. d. 27.

32 ne. ¶ Die ſeptimo offeretis vitulos ſeptem, & arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuorde-
33 cim:¶ ſacrificiaque,& libamina ſingulorum per vitu-
34 los,& arietes, & agnos rite celebrabitis; ¶ & hircum pro peccato, abſque holocauſto ſempiterno, ſacrifi-
35 cioque eius & libamine.¶Die octauo,qui eſt celeber-
36 rimus, omne opus ſeruile non facietis, ¶ offerentes holocauſtum in odorem ſuauiſſimum Domino, vitulum vnum, arietem vnum, agnos anniculos im-
37 maculatos ſeptem: ¶ ſacrificiaque & libamina ſingulorum per vitulos, & arietes, & agnos rite cele-
38 brabitis: ¶ & hircum pro peccato, abſque holocau-
39 ſto ſempiterno,ſacrificioque eius & libamine. ¶Hæc offeretis Domino in ſolemnitatibus veſtris. præter vota & oblationes ſpontaneas in holocauſto, in ſacrificio, in libamine, & in hoſtijs pacificis.

CAPVT XXX.

1 A NArrauitque Moyſes filijs Iſrael omnia quæ ei Dominus imperarat, ¶ & locutus eſt ad
2 Principes tribuum filiorum Iſrael: Iſte eſt
3 ſermo quem præcepit Dominus: ¶Si quis virorũ votum Domino vouerit, aut ſe conſtrinxerit iuramento: non faciet irritum verbum ſuum, ſed omne quod
4 promiſit,implebit.¶Mulier ſi quippiam vouerit,& ſe conſtrinxerit iuramento, quæ eſt in domo patris ſui,
5 & in ętate adhuc puellari: ¶ ſi cognouerit pater votũ ꝙ pollicita eſt,& iuramentũ quo obligauit aĩam ſuã,
B & tacuerit;voti rea erit: quidquid pollicita eſt, & iu-
6 rauit,opere complebit. ¶ ſin autem ſtatim vt audierit,contradixerit pater; & vota,& iuramenta eius irrita erunt, nec obnoxia tenebitur ſponſioni, eo quod
7 contradixerit pater. ¶ Si maritum habuerit,& vouerit aliquid, & ſemel de ore eius verbum egrediens a-
8 nimam eius obligauerit iuramento: ¶ quo die audierit vir, & non contradixerit, voti rea erit, reddetque
9 quodcunque promiſerat.¶ Sin autem audiens ſtatim
C contradixerit, & irritas fecerit pollicitationes eius, verbaque quibus obſtrinxerat animam ſuam:propi-
10 tius erit ei Dominus.¶ Vidua & repudiata quidquid
11 vouerint,reddent.¶ Vxor in domo viri cum ſe voto
12 conſtrinxerit,& iuramento,¶ ſi audierit vir,& tacuerit,nec contradixerit ſponſioni; reddet quodcunque
13 promiſerat.¶ ſin autem extemplo cõtradixerit,nõn tenebitur promiſſionis rea: quia maritus contradixit,
14 & Dominus ei propitius erit.¶ Si vouerit,& iuramen
D to ſe conſtrinxerit, vt per ieiunium, vel cęterarum rerum abſtinentiam affligat animam ſuam: in arbitrio
15 viri erit vt faciat,ſiue nõ faciat.¶quod ſi audiẽs vir tacuerit,& in alteram diem diſtulerit ſententiam:quidquid vouerat, atque promiſerat, reddet: quia ſtatim
16 vt audiuit,tacuit. ¶ ſin autem cõtradixerit poſtquam
17 reſciuit,portabit ipſe iniquitatem eius. ¶ Iſtæ ſunt leges quas conſtituit Dominus Moyſi inter virum, & vxorem, inter patrem, & filiam quæ in puellari adhuc ætate eſt,vel quę manet in parentis domo.

CAPVT XXXI.

1 A LOcutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens: ¶ ‖Vlciſcere prius filios Iſrael de Madianitis,
2 & ſic colligeris ad populum tuum. ¶ Statim-
3 que Moyſes: Armate, inquit, ex vobis viros ad pugnam, qui poſſint vltionem Domini expetere de
4 Madianitis. ¶ mille viri de ſingulis tribubus eligan-

‖Sup.25 1.17.

5 tur ex Iſrael,qui mittantur ad bellum.¶ Dederũtque millenos de ſingulis tribubus,ideſt, duodecim millia
6 expeditorum ad pugnam: ¶ quos miſit Moyſes cum Phinees filio Eleazari ſacerdotis, vaſaque ſancta, &
7 tubas ad clangendum tradidit ei. ¶ Cumque pugnaſſent contra Madianitas,atque viciſſent,omnes mares
8 occiderunt,¶& ‖reges eorum Eui,& Recem,& Sur,& Hur,& Rebe,quinque principes gentis:Balaam quo-
9 que filium Beor interfecerunt gladio. ¶ Ceperuntque
B mulieres eorum,& paruulos,omniaq; pecora,& cunctam ſupellectilem: quidquid habere potuerant, de-
10 populati ſunt: ¶ tam vrbes,quam viculos,& caſtella
11 flamma conſumpſit.¶Et tulerunt prædam,& vniuerſa quæ ceperant tam ex hominibus,quam ex iumen-
12 tis,¶& adduxerunt ad Moyſen, & Eleazarum ſacerdotem, & ad omnem multitudinem filiorum Iſrael: reliqua autem vtenſilia portauerunt ad caſtra in cã-
13 peſtribus Moab,iuxta Iordanem contra Iericho. ¶ Egreſſi ſunt autem Moyſes,& Eleazar ſacerdos, & omnes principes ſynagogæ in occurſum eorum extra ca
14 ſtra.¶Iratuſque Moyſes principibus exercitus, tribu-
C nis,& centurionibus qui venerant de bello,¶ ait: Cur
15 fœminas reſeruaſtis?¶Nonne iſtæ ſunt quæ ‖ decepe-
16 runt filios Iſrael ad ſuggeſtionem Balaam,& præuaricari vos fecerunt in Dominum ſuper peccato Pho-
17 gor,vnde & percuſſus eſt populus?¶Ergo cunctos interficite quidquid eſt generis maſculini,etiam in paruulis:& mulieres,quæ nouerunt viros in coitu,iugu-
18 late:¶puellas autem, & omnes fœminas virgines re-
19 ſeruate vobis, ¶ & manete extra caſtra ſeptẽ diebus. Qui occiderit hominem,vel occiſum tetigerit,luſtra-
20 bitur die tertio,& ſeptimo.¶& de omni pręda,ſiue veſtimentum fuerit,ſiue vas,& aliquid in vtenſilia pręparatum,de caprarum pellibus, & pilis, & ligno ex-
21 piabitur.¶Eleazar quoque ſacerdos ad viros exercitus,qui pugnauerant,ſic locutus eſt:Hoc eſt pręceptũ
22 legis quod‖mãdauit Dominus Moyſi:¶Aurum,& ar-
23 gẽtum,& æs,& ferrum,& plumbum & ſtannum,¶& omne quod poteſt tranſire per flammas,igne purgabitur: quidquid autem ignem nõ poteſt ſuſtinere,aqua
24 expiationis ſanctificabitur, ¶ & lauabitis veſtimenta
D veſtra die ſeptimo, & purificati poſtea caſtra intrabi-
25 tis.¶Dixit quoq; Dominus ad Moyſen:¶Tollite ſum-
26 mam eorum quæ capta ſunt ab homine vſque ad pe-
27 cus,tu & Eleazar ſacerdos,& principes vulgi: ¶ diuideſque ex æquo prædam inter eos qui pugnauerunt, egreſſique ſunt ad bellum, & inter omnem reliquam
28 multitudinem, ¶ & ſeparabis partem Domino ab his qui pugnauerunt, & fuerunt in bello, vnam animam de quingentis,tam ex hominibus,quam ex bobus,&
29 aſinis,& ouibus, ¶ & dabis eam Eleazaro ſacerdoti,
30 quia primitię Domini ſunt.¶Ex media quoque parte
E filiorum Iſrael accipies quinquageſimum caput hominum,& boum,& aſinorum,& ouium, cunctorum animantium:& dabis ea Leuitis qui excubant in cu-
31 ſtodijs tabernaculi Domini. ¶Fecerũtque Moyſes,&
32 Eleazar,ſicut præceperat Dominus. ¶ Fuit autẽ præda,quã exercitus ceperat,ouium ſexcenta ſeptuagin-
33 taquinq; millia,¶boum ſeptuagintaduo millia,¶ aſi-
34 norum ſexaginta millia,& mille: ¶ animæ hominum
35 ſexus fœminei,quæ non cognouerant viros,triginta-
36 duo millia.¶Dataque eſt media pars his qui in prælio fuerant, ouium trecentatrigintaſeptẽ millia quingen
37 tæ:¶e quibus in partem Dñi ſupputatę ſunt oues ſex-

‖ Ioſ.13 c.18.

‖Sup.25 a.2.

‖Leui.6. 1.11.

38 centæ ſeptuagintaquinque. ⁋ Et de bobus trigintaſex F millibus, boues ſeptuaginta, & duo: ⁋ de aſinis tri-39 ginta millibus quingentis, aſini ſexaginta vnus: ⁋ de 40 animabus hominum ſedecim millibus, ceſſerunt in 41 partem Domini triginta duæ animæ. ⁋ Tradiditque Moyſes numerum primitiarum Domini Eleazaro ſa-42 cerdoti, ſicut fuerat ei imperatum, ⁋ ex media parte filiorum Iſrael, quam ſeparauerat his qui in prælio 43 fuerant. ⁋ De media vero parte quæ contigerat reliquæ multitudini, id eſt, de ouibus trecentis triginta-44 ſeptem millibus quingentis, ⁋ & de bobus triginta-45 ſex millibus, ⁋ & de aſinis triginta millibus quin-46 gentis, ⁋ & de hominibus ſedecim millibus, ⁋ tulit 47 Moyſes quinquageſimum caput, & dedit Leuitis, G qui excubabant in tabernaculo Domini, ſicut præce-48 perat Dominus. ⁋ Cumq; acceſſiſſent principes exer-49 citus ad Moyſen, & tribuni, centurioneſque, ⁋ dixerunt: Nos ſerui tui recenſuimus numerum pugnatorum, quos habuimus ſub manu noſtra: & ne vnus 50 quidem defuit. ⁋ Ob hanc cauſam offerimus in donarijs Domini ſinguli quod in præda auri potuimus inuenire, periſcelides & armillas, annulos & dextralia, ac murenulas, vt depreceris pro nobis Dominũ. 51 ⁋ Suſceperuntque Moyſes, & Eleazar ſacerdos omne 52 aurum in diuerſis ſpeciebus, ⁋ pondo ſedecim millia ſeptingentos quinquaginta ſiclos, a tribunis, & cen-53 turionibus. ⁋ Vnuſquiſque enim quod in præda ra-54 puerat, ſuum erat. ⁋ Et ſuſceptum intulerunt in tabernaculum teſtimonij, in monimentum filiorum Iſrael coram Domino.

CAPVT XXXII.

1 A Filij autem Ruben, & Gad habebant pecora multa, & erat illis in iumentis infinita ſubſtantia. Cumque vidiſſent Iazer, & Galaad aptas ani-2 malibus alendis terras, ⁋ venerunt ad Moyſen, & ad Eleazarum ſacerdotem, & principes multitudinis, 3 atque dixerunt: ⁋ Ataroth, & Dibon, & Iazer, & Nemra, Heſebon, & Elealc, & Saban, & Nebo, & 4 Beon, ⁋ terra quam percuſſit Dominus in conſpectu filiorũ Iſrael, regio huberrima eſt ad paſtum aĩaliũ: 5 & nos ſerui tui habemus iumenta plurima: ⁋ precamurque ſi inuenimus gratiam coram te, vt des nobis famulis tuis eam in poſſeſſionem, nec facias nos tran-6 ſire Iordanem. ⁋ Quibus reſpondit Moyſes: Nunquid fratres veſtri ibunt ad pugnam, & vos hic ſede-7 bitis? ⁋ Cur ſubuertitis mentes filiorum Iſrael, ne B tranſire audeant in locum quem eis daturus eſt Do-8 minus? ⁋ nonne ita egerunt patres veſtri, quando mi-9 ſi de Cadesbarne ad explorandam terram? ⁋ ‖ Cumque veniſſent vſque ad Vallem botri, luſtrata omni regione, ſubuerterunt cor filiorum Iſrael, vt non in-10 trarent fines quos eis Dominus dedit. ⁋ Qui iratus iu-11 rauit, dicens: ⁋ ‖ Si videbunt homines iſti qui aſcenderunt ex Ægypto a viginti annis, & ſupra, terram quã ſub iuramento pollicitus ſum Abraham, Iſaac, & Ia-12 cob: & noluerunt ſequi me, ⁋ præter Caleb filium Ie-C phone Cenezæum, & Ioſue filium Nun: iſti implcue-13 runt voluntatem meam. ⁋ Iratuſque Dominus aduerſum Iſrael, circunduxit eum per deſertum quadraginta annis, donec conſumeretur vniuerſa gene-14 ratio quæ fecerat malum in conſpectu eius. ⁋ Et ecce, inquit, vos ſurrexiſtis pro patribus veſtris, incrementa, & alumni hominum peccatorum, vt augeretis fu-

‖ Sup. 13. c. 14.

‖ Sup. 14. c. 28.

15 rorem Domini contra Iſrael. ⁋ Quod ſi nolueritis ſequi eum, in ſolitudine populum derelinquet, & vos 16 cauſa eritis necis omnium. ⁋ At illi prope accedentes, dixerunt: Caulas ouium fabricabimus, & ſtabula iumentorum, paruulis quoque noſtris vrbes mu-17 nitas: ⁋ nos autem ipſi armati, & accincti pergemus ad prælium ante filios Iſrael, donec introducamus eos ad loca ſua. Paruuli noſtri, & quidquid habere poſſumus, erunt in vrbibus muratis, propter habita-18 torum inſidias. ⁋ Non reuertemur in domos noſtras, D vſque dum poſſideant filij Iſrael hæreditatem ſuam: 19 ⁋ nec quidquam quæremus trans Iordanem, quia iam habemus noſtram poſſeſſionem in orientali eius pla-20 ga. ⁋ Quibus Moyſes, ait: ‖ Si facitis quod promittitis, expediti pergite coram Domino ad pugnam: 21 ⁋ & omnis vir bellator armatus Iordanem tranſeat, 22 donec ſubuertat Dominus inimicos ſuos, ⁋ & ſubijciatur ei omnis terra: tunc eritis inculpabiles apud Dominum, & apud Iſrael, & obtinebitis regiones, 23 quas vultis coram Domino. ⁋ Sin autem quod dici-E tis, non feceritis, nulli dubium eſt quin peccetis in Deum: & ſcitote quoniam peccatum veſtrum apprehendet vos. ⁋ Ædificate ergo vrbes paruulis veſtris, & caulas, & ſtabula ouibus, ac iumentis: & quod 25 polliciti eſtis, implete. ⁋ Dixeruntque filij Gad, & Ruben ad Moyſen. Serui tui ſumus: faciemus, quod 26 iubet Dominus noſter. ⁋ Paruulos noſtros & mulieres, & pecora, ac iumenta relinquemus in vrbibus 27 Galaad: ⁋ nos autẽ famuli tui omnes expediti perge-28 mus ad bellum, ſicut tu domine loqueris. ⁋ ‖ Præcepit ergo Moyſes Eleazaro ſacerdoti, & Ioſue filio Nun, & principibus familiarum per tribus Iſrael, & 29 dixit ad eos: ⁋ Si tranſierint filij Gad, & filij Ruben vobiſcum Iordanem omnes armati ad bellum coram Domino, & vobis fuerit terra ſubiecta; date eis 30 Galaad in poſſeſſionem. ⁋ Sin autem noluerint tran-F ſire armati vobiſcum in terram Chanaan, inter vos 31 habitandi accipiant loca. ⁋ Reſponderuntque filij Gad, & filij Ruben: Sicut locutus eſt Dominus ſer-32 uis ſuis, ita faciemus: ⁋ ipſi armati pergemus coram Domino in terram Chanaan, & poſſeſſionem iam ſu-33 ſcepiſſe nos confitemur trans Iordanem. ⁋ ‖ Dedit itaque Moyſes filijs Gad, & Ruben, & dimidiæ tribui Manaſſe filij Ioſeph, regnum Sehon regis Amorrhæi, & regnum Og, regis Baſan, & terram eorum cũ 34 vrbibus ſuis per circuitum. ⁋ Igitur extruxerunt filij 35 Gad, Dibon, & Ataroth, & Aroer, ⁋ & Etroth, & So-36 phan, & Iazer, & Iegbaa, ⁋ & Bethnemra, & Betha-37 ran, vrbes munitas, & caulas pecoribus ſuis. ⁋ Filij vero Ruben ædificauerunt Heſebon, & Eleale, & 38 Chariathaim, ⁋ & Nabo, & Baalmeon verſis nominibus, Sabama quoque: imponẽtes vocabula vrbibus 39 quas extruxerant. ⁋ ‖ Porro filij Machir, filij Manaſſe perrexerunt in Galaad, & vaſtauerunt eam interfe-40 cto Amorrhæo habitatore eius. ⁋ Dedit ergo Moyſes terram Galaad Machir filio Manaſſe, qui habita-41 uit in eã. ⁋ Iair autem filius Manaſſe abijt, & occupauit vicos eius, quos appellauit Hauoth 42 Iair: id eſt, villas Iair. ⁋ Nobe quoque perrexit, & apprehendit Chanath cum viculis ſuis: vocauitque eam ex nomine ſuo Nobe.

‖ Ioſ. 1. c. 13.

‖ Ioſ. 4. c. 10.

‖ Ioſ. 13. b. 8. 22. a. 4. Deut. 3. b. 12.

‖ Gene. 50. d. 23.

CAPVT XXXIII.

1 A HAc ſunt mãſiones filiorum Iſrael, qui egreſſi ſunt de Aegypto per turmas ſuas in manus Moyſi, & Aaron: 2 quas deſcripſi Moyſes iuxta caſtrorum loca, quæ Domini iuſſione mutabant. 3 ‖ Profecti igitur de Rameſſe menſe primo, quintadecima die menſis primi, altera die Phaſe filij Iſrael in manu excelſa, videntibus cunctis Aegyptijs, 4 & ſepelientibus primogenitos quos percuſſerat Dominus (nam & in dijs eorum exercuerat vltionem) 5 caſtrametati ſunt in Socoth. Et de Socoth 6 venerunt in Ethan, quæ eſt in extremis finibus ſolitudinis: 7 ‖ Inde egreſſi venerunt contra Phihahiroth, quæ reſpicit Beelſephon, & caſtrametati ſunt ante 8 Magdalum. ‖ Profectiq; de Phihahiroth, tranſierunt B per medium mare in ſolitudinem, & ambulantes tribus diebus per deſertum Ethan, caſtrametati ſunt in 9 Mara. Profectique de Mara, venerunt in Elim, vbi erant duodecim fontes aquarum, & palmæ ſeptua- 10 ginta: ibique caſtrametati ſunt. Sed & inde egreſſi, 11 fixerunt tentoria ſuper Mare rubrum. ‖ Profectique 12 de Mari rubro, caſtrametati ſunt in deſerto Sin. Vn- 13 de egreſſi, venerũt in Daphca. ‖ Profectiq; de Daph- 14 ca, caſtrametati ſunt in Alus. ‖ Egreſſique de Alus, in 15 Raphidim fixere tentoria, vbi populo defuit aqua ad 16 bibendum. Profectique de Raphidim, caſtrametati C sũt in deſerto Sinai. Sed & de ſolitudine Sinai egreſ- 17 ſi, venerunt ad Sepulchra concupiſcentię. Profectiq; de Sepulchris cõcupiſcentiæ, caſtrametati ſunt in Ha- 18 ſeroth. ‖ Et de Haſeroth venerunt in Rethma. Pro- 19 fectiq; de Rethma, caſtrametati ſunt in Remon pha- 20 res. ‖ Vnde egreſſi, venerũt in Lebna. De Lebna ca- 21 ſtrametati ſunt in Reſſa. Egreſſiq; de Reſſa, venerũt 22 in Ceelatha. Vnde ꝓfecti, caſtrametati ſunt in mon- 23 te Sepher. Egreſſi de monte Sepher, venerunt in Ha- 24 rada. Inde proficiſcentes, caſtrametati ſunt in Ma- 25 celoth. Profectique de Maceloth, venerunt in Tha- 26 ath. De Thaath caſtrametati ſunt in Thare. Vn- 27 de egreſſi, fixere tentoria in Methca. Et de Meth- 28 ca caſtrametati ſunt in Heſmona. ‖ Profectique de 29 Heſmona, venerunt in Moſeroth. Et de Moſeroth D caſtrametati ſunt in Beneiaacan. Profectique de 30 Beneiaacan, venerunt in montem Gadgad. Vn- 31 de profecti, caſtrametati ſunt in Ietebatha. Et de 32 Ietebatha venerunt in Hebrona. Egreſſique de He- 33 brona, caſtrametati ſunt in Aſiongaber. Inde pro- 34 fecti, venerunt in deſertum Sin, hæc eſt Cades. 35 ‖ Egreſſique de Cades, caſtrametati ſunt in mon- 36 te Hor, in extremis finibus Terræ Edon. ‖ Aſcen- 37 ditque Aaron ſacerdos in montem Hor, iubente E Domino: & ibi mortuus eſt anno quadrageſimo e- 38 greſſionis filiorum Iſrael ex Aegypto, menſe quin- 39 to, prima die menſis, cum eſſet annorum centum 40 vigintitrium. ‖ Audiuitque Chananæus rex Arad, qui habitabat ad meridiem, in terram Chanaan ve- 41 niſſe filios Iſrael. Et profecti de monte Hor, caſtra- 42 metati ſunt in Salmona. Vnde egreſſi, venerunt in 43 Phunon. ‖ Profectique de Phunon, caſtrametati 44 ſunt in Oboth. Et de Oboth venerunt in Ieaba- 45 rim, quæ eſt in finibus Moabitarum. Profectique F de Ieabarim, fixere tentoria in Dibon Gad. Vn- 46 de egreſſi, caſtrametati ſunt in Helmon deblathaim. 47 Egreſſique de Helmon deblathaim, venerunt ad 48 montes Abarim contra Nabo. Profectique de montibus Abarim, tranſierunt ad campeſtria Moab, ſu- 49 pra Iordanem, contra Iericho. Ibique caſtrametati ſunt de Bethſimoth vſque ad Abelſatim in pla- 50 nioribus locis Moabitarum. vbi locutus eſt Do- 51 minus ad Moyſen: Præcipe filijs Iſrael, & dic ad eos: Quando tranſieritis Iordanem, intrantes Ter- 52 ram Chanaan, diſperdite cunctos habitatores terræ illius: confringite titulos, & ſtatuas comminuite, 53 atque omnia excelſa vaſtate, mundantes Terram, G & habitantes in ea: ego enim dedi vobis illam in poſ- 54 ſeſsionem, quam diuidetis vobis ſorte. Pluribus dabitis latiorem, & paucis anguſtiorem. Singulis, vt ſors ceciderit, ita tribuetur hæreditas. Per tri- 55 bus & familias poſſeſsio diuidetur. Sin autem nolueritis interficere habitatores Terræ: qui remanſerint, erunt vobis quaſi claui in oculis, & lanceæ in lateribus, & aduerſabuntur vobis in terra habita- 56 tionis veſtræ: & quidquid illis cogitaueram facere, vobis faciam.

‖Exo. 12. f. 37. ‖Exo. 13. d. 20. ‖Exo. 14. a. 22. ‖Exo. 15. a. 17. ‖Exo. 16. a. 1. Exo. 17. a. 1. ‖Exo. 19. a. 1. ‖Sup. 11. g. 35. ‖Sup. 13. a. 1. ‖Deu. 10 b. 6. ‖Sup. 20. d. 22. 25. ‖Deu. 32 g. 50. ‖Sup. 21. a. ‖Sup. 21. c. 10. Deut. 7 a. 2. Ioſue 11 b. 11.

CAPVT XXXIIII.

1 A LOcutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens: 2 Præcipe filijs Iſrael, & dices ad eos: Cum ingreſſi fueritis Terram Chanaan, & in poſſeſſionem vobis ſorte ceciderit, his finibus terminabi- 3 tur. ‖ Pars meridiana incipiet a ſolitudine Sin, quæ eſt iuxta Edon: & habebit terminos contra Orientem 4 mare ſalſiſsimum: qui circuibunt auſtralem plagam per Aſcenſum ſcorpionis, ita vt tranſeant in Senna, & perueniant ad Meridie vſque ad Cadesbarne, vnde egredientur confinia ad villam nomine Adar, & ten- 5 dent vſque ad Aſemona. ibitque per gyrum terminus ab Aſemona vſq; ad torrentem Aegypti, & ma- 6 ris magni littore finietur. Plaga autem Occidentalis B a mari magno incipiet, & ipſo fine claudetur. Por- 7 ro ad ſeptentrionalem plagam a mari magno termini incipient, peruenientes vſque ad montem altiſ- 8 ſimum, a quo venient in Emath vſque ad termi- 9 nos Sedada, ibuntque confinia vſque ad Zephrona, & villam Enam: hi erunt termini in parte Aqui- 10 lonis. Inde metabuntur fines contra Orientalem 11 plagam de villa Enan vſque Sephama, & de Sephama deſcendent termini in Rebla contra fontem C Daphnim: inde peruenient contra Orientem ad ma- 12 re Cenereth, & tendent vſque ad Iordanem, & ad vltimum ſalſiſſimo claudentur mari. Hanc ha- 13 bebitis terram per fines ſuos in circuitu. Præcepitque Moyſes filijs Iſrael, dicens: Hæc erit terra quam poſsidebitis ſorte, & quam iuſſit Dominus dari no- 14 uem tribubus, & dimidiæ tribui. Tribus enim filiorum Ruben per familias ſuas, & tribus filiorum Gad 15 iuxta cognationum numerum, media quoque tribus Manaſſe, id eſt, duæ ſemis tribus, acceperunt partem ſuam trans Iordanẽ contra Iericho ad Orien- 16 talem plagam. Et ait Dominus ad Moyſen: ‖ Hæc 17 ſunt nomina virorum qui Terram vobis diuident, 18 Eleazar ſacerdos, & Ioſue filius Nun, & ſinguli D principes de tribubus ſingulis, quorum iſta ſunt 19 vocabula. De tribu Iuda, Caleb filius Iephone. 20 De tribu Simeon, Samuel filius Ammiud. De 21 tribu Beniamin, Elidad filius Chaſelon. De tri- 22 bu filiorum Dan, Bocci filius Iogli. Filiorum Io- 23 ſeph de tribu Manaſſe, Haniel filius Ephod. De

‖Ioſ. 15. a. ‖Ioſ. 14 a. 1.

24 tribu Ephraim, Camuel filius Sephthan. ♀ De tri-
25 bu Zabulon, Elisaphan filius Pharnach. ♀ De tri-
26 bu Issachar dux Phaltiel filius Ozan. ♀ De tribu Aser,
27 Ahiud filius Salomi. ♀ De tribu Nephthali, Phe-
28 dael filius Ammiud. ♀ Hi sunt quibus præcepit Do-
29 minus ♀ vt diuiderent filijs Israel Terram Chanaan.

CAPVT XXXV.

1 A HÆc quoque locutus est Dominus ad Moysen in campestribus Moab supra Iordanem, contra Iericho. 2 ♀ ‖ Præcipe filijs Israel, vt dent Leuitis de possessionibus suis ♀ 3 vrbes ad habitandum, & suburbana earum per circuitum: vt ipsi in oppidis maneant, & suburbana sint 4 pecoribus, ac iumentis: ♀ quæ a muris ciuitatum forinsecus per circuitum mille passuum spacio tendentur: 5 ♀ contra Orientem duo millia erunt cubiti, & contra Meridiem similiter erunt duo millia: ad mare quoque quod respicit ad Occidentem, eadem mensura erit, & septentrionalis plaga æquali termino finietur. eruntque vrbes in medio, & foris suburbana. 6 ♀ ‖ De ipsis autem oppidis, quæ Leuitis dabitis, sex erunt in fugitiuorum auxilia separata, vt fugiat ad ea qui fuderit sanguinem: & ex- 7 ceptis his alia quadragintaduo oppida, ♀ id est si- 8 mul quadragintaocto cum suburbanis suis. ♀ Ipsæque vrbes quæ dabuntur de possessionibus filiorum Israel, ab his qui plus habent, plures auferentur: B & qui minus, pauciores. singuli iuxta mensuram 9 hæreditatis suæ dabunt oppida Leuitis. ♀ Ait Do- 10 minus ad Moysen: ♀ Loquere filijs Israel, & dices ad eos: ‖ Quando transgressi fueritis Iordanem in 11 Terram Chanaan, ♀ decernite quæ vrbes esse debeant in præsidia fugitiuorum, qui nolentes san- 12 guinem fuderint: ♀ in quibus cum fuerit profugus, cognatus occisi non poterit eum occidere, donec stet in conspectu multitudinis, & causa illius iudi- 13 cetur. ♀ De ipsis autem vrbibus quæ ad fugitiuorum 14 subsidia separantur, ♀ tres erunt trans Iordanem, 15 & tres in Terra Chanaan, ♀ tam filijs Israel, quam aduenis, atque peregrinis, vt confugiat ad eas qui 16 nolens sanguinem fuderit. ♀ Si quis ferro percusserit, & mortuus fuerit, qui percussus est; reus erit 17 homicidij, & ipse morietur. ♀ Si lapidem iecerit, & 18 ictus occubuerit: similiter punietur. ♀ Si ligno per- C cussus interierit, percussoris sanguine vindicabitur. 19 ♀ Propinquus occisi, homicidam interficiet: statim 20 vt apprehenderit eum, interficiet. ♀ ‖ Si per odium quis hominem impulerit, vel iecerit quippiam in 21 eum per insidias; ♀ aut cum esset inimicus, manu percusserit, & ille mortuus fuerit: percussor homicidij reus erit. cognatus occisi statim vt inuenerit 22 eum, iugulabit. ♀ Quod si fortuitu, & absque odio 23 ♀ & inimicitijs quidquam horum fecerit, ♀ & hoc 24 audiente populo fuerit comprobatum, atque inter percussorem, & propinquum sanguinis quæstio ven- 25 tilata: ♀ liberabitur innocens de vltoris manu, & reducetur per sententiam in vrbem, ad quam confugerat, manebitque ibi, donec sacerdos magnus, 26 qui oleo sancto vnctus est, moriatur. ♀ Si interfe- D ctor extra fines vrbium, quæ exulibus deputatæ 27 sunt, ♀ fuerit inuentus & percussus ab eo qui vltor est sanguinis; absque noxa erit qui eum occide- 28 rit. ♀ debuerat enim profugus vsque ad mortem Pontificis in vrbe residere. postquam autem ille o- 29 bierit, homicida reuertetur in terram suam. ♀ Hæc sempiterna erunt, & legitima in cunctis habitatio- 30 nibus vestris. ♀ Homicida sub testibus punietur: ad 31 vnius testimonium nullus condemnabitur. ♀ Non accipietis precium ab eo qui reus est sanguinis, sta- 32 tim & ipse morietur. ♀ Exules & profugi ante mortem Pontificis nullo modo in vrbes suas reuerti po- 33 terunt. ♀ Ne polluatis terram habitationis vestræ quæ insontium cruore maculatur, nec aliter expiari potest, nisi per eius sanguinem qui alterius sanguinem 34 fuderit. ♀ Atque ita emundabitur vestra possessio me commorante vobiscum. ego enim sum Dominus, qui habito inter filios Israel.

‖ Iosf. 21. a. 2.

‖ Iosf. 21. a. 2. Deut. 4. g. 41.

‖ Prou 19 a. 1. Iosf. 20. a. 2.

‖ Deut. 19 c. 11.

CAPVT XXXVI.

1 A ACcesserunt autem & principes familiarum Galaad filij Machir, filij Manasse de stirpe filiorum Ioseph: locutique sunt Moysi 2 coram principibus Israel, atque dixerunt: ♀ ‖ Tibi Domino nostro præcepit Dominus, vt Terram sorte diuideres filijs Israel, & vt filiabus Salphaad fra- 3 tris nostri dares possessionem debitam patri: ♀ quas si alterius tribus homines vxores acceperint, sequetur possessio sua: & translata ad aliam tribum de no- 4 stra hæreditate minuetur: ♀ atque ita fiet, vt cum B iubileus, id est, quinquagesimus annus remissionis aduenerit, confundatur sortium distributio, & 5 aliorum possessio ad alios transeat. ♀ Respondit Moyses filijs Israel & Domino præcipiente, ait: Recte 6 tribus filiorum Ioseph locuta est. ♀ & hæc lex super filiabus Salphaad a Domino promulgata est: ‖ Nubant quibus volunt, tantum vt suæ tribus homini- 7 bus: ♀ ne commisceatur possessio filiorum Israel de C tribu in tribum. Omnes enim viri ducent vxores 8 de tribu, & cognatione sua: ♀ & cunctæ fœminæ de eadem tribu maritos accipient: vt hæreditas perma- 9 neat in familijs, ♀ nec sibi misceantur tribus, sed ita 10 maneant ♀ vt a Domino separatæ sunt. Feceruntque 11 filij Salphaad, vt fuerat imperatum: ♀ & nupse- D runt Maala, & Thersa, & Hegla, & Melcha, & 12 Noa filijs patrui sui, ♀ de familia Manasse, qui fuit filius Ioseph: & possessio quæ illis fuerat attributa, mansit in tribu & familia patris earum. 13 ♀ Hęc sunt mandata, atque iudicia, quę mandauit Dominus per manum Moysi ad filios Israel in campestribus Moab supra Iordanem, contra Iericho.

‖ Sup. 27 a. 1. Iosf. 17. a. 11.

‖ Tob. 7. c. 15.

Libri Numeri Finis.

LIBER DEVTERONOMII, HEBRAICE HELLE HADDEBARIM.

CAPVT PRIMVM.

1 A HÆc sunt verba, quæ locutus est Moyses ad omnem Israel trans Iordanem in solitudine campestri contra Mare rubrum, inter Pharan & Thophel & Laban, & Haseroth vbi auri est plurimum: 2 ¶ Vndecim diebus de Horeb per viam montis Seir vsque ad Cadesbarne. 3 ¶ Quadragesimo anno, vndecimo mense, prima die mensis locutus est Moyses ad filios Israel omnia quæ 4 præceperat illi Dominus vt diceret eis: ¶ ‖ postquam percussit Sehon regem Amorrhæorum, qui habitabat in Hesebon: & Og regē Basan, qui mansit in Astaroth, & in Edrai 5 ¶ trans Iordanem in Terra Moab. 6 Cœpitque Moyses explanare legem, & dicere: ¶ Do- B minus Deus noster locutus est ad nos in Horeb, di- 7 cens: Sufficit vobis quod in hoc monte mansistis: ¶ reuertimini & venite ad montem Amorrhæorum, & ad cætera quę ei proxima sunt campestria, atq; montana, & humiliora loca contra meridiem, & iuxta littus maris, Terram Chananæorum, & Libani vsque 8 ad flumen magnum Euphraten. ¶ En, inquit, tradidi vobis: ingredimini, & possidete eam, super qua iurauit Dominus patribus vestris Abraham, Isaac, & Ia- 9 cob, vt daret illam eis, & semini eorum post eos. ¶ Dixique vobis illo in tempore: ‖ Non possum solus susti- 10 nere vos: ¶ quia Dominus Deus vester multiplicauit C vos, & estis hodie sicut stellæ cœli, plurimi. ¶ (Domi- 11 nus Deus patrum vestrorum addat ad hunc numerū multa millia, & benedicat vobis sicut locutus est.) 12 ¶ Nō valeo solus negocia vestra sustinere, & pondus, 13 ac iurgia. ¶ Date ex vobis viros sapientes, & gnaros & quorum cōuersatio sit probata in tribubus vestris, 14 vt ponam eos vobis principes. ¶ Tunc respōdistis mi- 15 hi: Bona res est quam vis facere. ¶ Tuliq; de tribubus vestris viros sapientes & nobiles, & cōstitui eos principes, tribunos, & centuriones, & quinquagenarios, 16 ac decanos, qui docerent vos singula. ¶ Pręcepiq; eis, dicens: Audite illos, & ‖ quod iustum est iudicate: siue 17 ciuis sit ille, siue peregrinus. ¶ ‖ Nulla erit distātia personarum, ita paruum audietis vt magnum: nec accipietis cuiusquam personam, quia Dei iudicium est. D Quod si difficile vobis visum aliquid fuerit, referte 18 ad me, & ego audiam. ¶ Præcepiq; omnia quæ facere 19 deberetis. ¶ Profecti autem de Horeb, transiuimus per eremum terribilem, & maximam, quam vidistis, per viam montis Amorrhæi, sicut præceperat Dominus Deus noster nobis. Cumq; venissemus in Cadesbar- 20 ne, ¶ dixi vobis: Venistis ad mōtem Amorrhæi, quem 21 Dominus Deus noster daturus est nobis. ¶ Vide Terram quam Dominus Deus tuus dat tibi: ascende, & posside eam, sicut locutus est Dominus Deus noster 22 patribus tuis: noli timere, nec quidquam paueas: ¶ Et accessistis ad me omnes, atque dixistis: Mittamus viros qui considerent terram: & renuncient per quod iter debeamus ascendere, & ad quas pergere ciuita- 23 tes. ¶ Cūq; mihi sermo placuisset, misi ex vobis duo- 24 decim viros, singulos de tribubus suis. ¶ Qui cū perrexissent, & ascendissent in montana, venerunt vsque 25 ad Vallem botri: & considerata terra, ¶ sumentes de fructibus eius, vt ostenderent hubertatem, attulerunt E ad nos, atque dixerunt: Bona est terra quam Domi- 26 nus Deus noster daturus est nobis. ¶ Et noluistis ascendere, sed increduli ad sermonem Domini Dei 27 nostri, ¶ murmurastis in tabernaculis vestris, atque 28 dixistis: ¶ Odit nos Dominus, & idcirco eduxit nos de Terra Ægypti, vt traderet nos in manu Amor- 29 rhæi, atque deleret. ¶ Quo ascendemus? nuncij terruerunt cor nostrum, dicentes: Maxima multitudo est, & nobis statura procerior, vrbes magnæ, & ad cœlum vsque munitæ, filios Enacim vidimus ibi. 30 Et dixi vobis: ¶ Nolite metuere, nec timeatis eos: Dominus Deus qui ductor est vester, pro vobis ipse pugnabit, sicut fecit in Ægypto cunctis videnti- 31 bus. ¶ Et in solitudine (ipse vidisti) portauit te Dominus Deus tuus, vt solet homo gestare paruulum filium suum in omni via, per quam ambulastis, donec 32 veniretis ad locum istum. ¶ Et nec sic quidem cre- 33 didistis Domino Deo vestro, ¶ qui præcessit vos in via, & metatus est locum in quo tentoria figere deberetis, ‖ nocte ostendens vobis iter per ignem, &

‖Num.21.c.24. ‖Exo.18.c.19. ‖Ioan.7.d.24. ‖Inf.16.d.18. Leuit.19.c.15. Prou.24.c.24. Eccl.42.a.1. Iac.2.a.2. Num.13.a.4. Num.13.d.24. ‖Exo.13.d.21.

34 die per columnam nubis. Cumq; audisset Dominus vocem sermonum vestrorum, iratus iurauit, & ait: 35 Non videbit quispiam de hominibus generationis F huius pessimæ terram bonam, quam sub iuramento pollicitus sum patribus vestris, 36 prçter Caleb filiũ Iephone: ipse enim videbit eam, & ipsi dabo terram quam calcauit, & filijs eius, quia secutus est Dominum. 37 Nec miranda indignatio in populum, cũ mihi quoque iratus Dominus propter vos, dixerit, ‖Nec tu 38 ingredieris illuc: Sed Iosue filius Nun minister tuus, ipse intrabit pro te, hunc exhortare & robora, & ipse sorte terram diuidet Israeli. 39 Paruuli vestri, de quibus dixistis quod captiui ducerentur, & filij qui hodie boni ac mali ignorant distantiam, ipsi ingredien- 40 tur: & ipsis dabo terram, & possidebunt eam. Vos G autem reuertimini & abite in solitudinem per viam 41 Maris rubri. ‖Et respondistis mihi: Peccauimus Domino: ascẽdemus & pugnabimus, sicut præcepit Dominus Deus noster. Cumq; instructi armis pergere- 42 tis in mõtem. Ait mihi Dñs: Dic ad eos: Nolite ascẽdere, neq; pugnetis: nõ enim sum vobiscũ, ne cadatis 43 corã inimicis vestris. Locutus sum, & nõ audistis: sed aduersantes imperio Domini, & tumentes superbia 44 ascendistis in montẽ. Itaq; egressus Amorrhæus qui habitabat in mõtibus, & obuiã veniẽs persecutus est vos, sicut solent apes persequi: & cæcidit de Seir vsq; 45 Horma. Cumque reuersi ploraretis coram Domino, non audiuit vos, nec voci vestræ voluit acquiescere. 46 Sedistis ergo in Cadesbarne multo tempore.

Num. 14. d. 10.
‖ Nu. 10. b. 12.
‖Num. 14 f. 40.

CAPVT II.

1 A Profectique inde venimus in solitudinem, quæ ducit ad Mare rubrũ, sicut mihi dixerat Dominus, & circuiuimus montem Seir longo 2 tempore. Dixitque Dominus ad me: Sufficit vobis 3 circuire montem istum: ite contra aquilonem, & 4 populo præcipe, dicens: Transibitis per terminos fratrum vestrorum filiorum Esau, qui habitant in Seir, 5 & timebunt vos. Videte ergo diligenter ne moueamini contra eos: neque enim dabo vobis de terra eorum quantum potest vnius pedis calcare vestigiũ: 6 quia in possessionem Esau dedi montem Seir. Cibos emetis ab eis pecunia, & comedetis: aquam 7 emptam haurietis, & bibetis. Dominus Deus tuus B benedixit tibi in omni opere manuum tuarum: nouit iter tuum, quõ trãsieris solitudinẽ hanc magnam, per quadraginta annos habitãs tecũ Domin⁹ Deus tuus, 8 & nihil tibi defuit. Cumq; transissemus fratres nostros filios Esau, qui habitabãt in Seir per viã cãpestrẽ de Elath, & de Asiongaber, venim⁹ ad iter quod du- 9 cit in desertum Moab. Dixitq; Dominus ad me: Nõ pugnes contra Moabitas, nec in eas aduersus eos prælium: non enim dabo tibi quidquam de terra eo- 10 rum, quia filijs Loth tradidi Ar in possessionẽ. Emim primi fuerunt habitatores eius, populus magnus, & 11 validus, & tam excelsus vt de Enacim stirpe, quasi gigantes crederẽtur, & essent similes filiorũ Enacim. 12 Denique Moabitæ appellant eos Emim. In Seir au- C tem prius habitauerunt Horrhæi: quibus expulsis, atque deletis habitauerunt filij Esau, sicut fecit Israel in terra possessionis suæ, quam dedit illi Dominus. 13 Surgentes ergo vt transiremus torrentem Zared, 14 venimus ad eum. Tempus autẽ quo ambulauimus de Cadesbarne vsque ad transitum torrentis Zared, triginta & octo annorũ fuit: donec consumeretur omnis generatio hominũ bellatorum de castris, sicut iu- 15 rauerat Dñs, cuius manus fuit aduersum eos, vt in- D terirent de castrorum medio. Postquam autem vni- 16 uersi ceciderunt pugnatores, locutus est Dñs ad me, 17 dicens: Tu transibis hodie terminos Moab, vrbem 18 nomine Ar: & accedens in vicina filiorum Ammon, 19 caue ne pugnes contra eos, nec mouearis ad prçlium: nõ enim dabo tibi de terra filiorum Ammon, quia fi- 20 lijs Loth dedi eam in possessionem. Terra gigantum reputata est: & in ipsa olim habitauerunt gigantes, 21 quos Ammonitæ vocãt Zomzommin, populus magnus, & multus, & proceræ longitudinis, sicut Enacim, quos deleuit Dñs a facie eorũ: & fecit illos habi- 22 tare pro eis, sicut fecerat filijs Esau, qui habitant in E Seir, delens Horrhços, & terram eorum illis tradens, 23 quam possident vsque in præsens. Heuços quoq; qui habitabant in Haserim vsq; Gazan, Cappadoces expulerunt: qui egressi de Cappadocia deleuerunt eos, 24 & habitauerunt ꝓ illis. Surgite, & transite Torrentẽ Arnon: ecce tradidi in manu tua Sehon regem Hesebon Amorrhæum, & terram eius incipe possidere, & 25 committe aduersus eum prælium. Hodie incipiam mittere terrorem, atque formidinem tuam in populos qui habitãt sub omni cçlo, vt audito nomine tuo, paueant, & in morem parturiẽtium contremiscant, 26 & dolore teneãtur. ‖ Misi ergo nuncios de solitudine Cademoth ad Sehon regem Hesebon verbis pacifi- 27 cis dicẽs: Transibimus per terram tuam publica gradiemur via; non declinabimus, neque ad dexteram, 28 neque ad sinistram. Alimenta pretio vende nobis vt vescamur: aquam pecunia tribue, & sic bibemus. Tñ 29 est vt nobis concedas transitum, sicut fecerunt filij F Esau, qui habitant in Seir, & Moabitæ qui morantur in Ar: donec veniamus ad Iordanem, & transeamus ad terrã, quã Dominus Deus noster daturus est no- 30 bis. Noluitq; Sehon rex Hesebon dare nobis transitum: quia indurauerat Dñs Deus tuus spiritũ eius, & obfirmauerat cor illius, vt traderetur in manus tuas, 31 sicut nunc vides. Dixitq; Dñs ad me: ‖Ecce cçpi tibi tradere Sehon, & terram eius, incipe possidere eam. 32 Egressusque est Sehon obuiã nobis cum omni popu- 33 lo suo ad pliũ in Iasa. Et tradidit eũ Dñs De⁹ noster nobis: percussimusq; eũ cũ filijs suis, & omni populo 34 suo. Cũctasq; vrbes in tẽpore illo cepimus, interfectis habitatoribus earũ viris, ac mulieribus, & paruu 35 lis. non reliquimus in eis quidquã. Absq; iumẽtis, q̃ in partem venere prædantium: & spolijs vrbiũ, quas 36 cepimus. ab Aroer, quç est super ripam torrentis Arnon: oppido quod in valle situm est, vsque Galaad. Nõ fuit vicus, & ciuitas quç nostras effugeret manus: 37 oẽs tradidit Dñs Deus noster nobis: Absque terra filiorum Ammon, ad quam non accessimus: & cunctis quæ adiacent torrẽti Ieboc: & vrbib⁹ montanis, vniuersisq; locis, a qbus nos ꝓhibuit Dñs Deus noster.

‖Num. 21 d. 21.
‖Amos 2 c. 9.

CAPVT III.

1 A Itaque cõuersi ascẽdimus ꝑ iter Basan: egressusq; est Og rex Basan in occursum nobis cum populo 2 suo ad bellandũ in Edrai. Dixitq; Dñs ad me: Ne timeas eũ: quia in manu tua traditus est cum omni populo, ac terra sua: faciesque ei ‖ sicut fecisti Sehon regi Amorrhæorum, qui habitauit in Hesebon. 3 Tradidit ergo Dominus Deus noster in manibus

Infra 29. b. 7.
Num. 21 g. 33.
‖ Nu 21. e. 24.
Num. 21 g. 33.

nostris etiam Og regem Basan, & uniuersum populum eius; percussimusq; eos usq; ad internecionem,
4 ♀ vastantes cunctas ciuitates illius uno tempore: non fuit oppidũ, quod nos effugeret: sexaginta vrbes, om
5 nem regionem Argob regni Og in Basan. ♀ Cunctæ vrbes erant munitæ muris altissimis, portisque & vectibus, absque oppidis innumeris quæ non habebant
6 muros. ♀ Et deleuimus eos, sicut feceramus Sehon re
B gi Hesebon, disperdentes omnem ciuitatem, virosque ac mulieres & paruulos: ♀ iumenta autem & spo
7 lia vrbium diripuimus. ♀ Tulimusq; illo in tempore
8 terram de manu duorum regum Amorthæorum, qui erant trans Iordanem a torrente Arnon vsq; ad mon
9 tem Hermon, ♀ quem Sidonij Sarion uocant, & A-
10 morrhæi Sanir: ♀ omnes ciuitates quæ sitæ sunt in planitie, & uniuersam terram Galaad & Basan usque ad
11 Selcha, & Edrai ciuitates regni Og in Basan. ♀ Solus quippe Og rex Basan restiterat de stirpe gigantum. Monstratur lectus eius ferreus, qui est in Rabbath filiorum Ammon nouem cubitos habens longitudinis, & quatuor latitudinis, ad mensuram cubiti uiri-
12 lis manus. ♀ Terramque possedimus tempore illo ab Aroer, quæ est super ripam torrentis Arnon, vsq; ad mediam partem montis Galaad: & ciuitates illius de
13 di Ruben & Gad. ♀ Reliquã autem partem Galaad, & omnem Basan regni Og, tradidi mediæ tribui Manasse, oẽm regionem Argob: cunctaq; Basan uocatur
14 terra gigantum. ♀ Iair filius Manasse possedit omnem
C regionem Argob usq; ad terminos Gessuri, & Machati. Vocauitque ex nomine suo Basan, Hauoth Iair, id est uillas Iair usq; in præsentem diẽ. Machir quoque
15 dedi Galaad. ♀ Et tribubus Ruben, ♀ & Gad dedi de
16 Terra Galaad usq; ad Torrentem Arnon mediũ Torrentis, & confinium usq; ad Torrentem Ieboc, qui est
17 terminus filiorum Ammon: ♀ & planitiem solitudinis, atque Iordanem & terminos Cenereth usque ad
D mare deserti, quod est salsissimum ad radices montis
18 Phasga contra Orientem. ♀ Præcepiq; uobis in tempore illo, dicens: Dominus Deus uester dat uobis terram hanc in hæreditatem, expediti pręcedite fratres
19 vestros filios Israel omnes uiri robusti: ♀ absque uxoribus, & paruulis atque iumentis. Noui enim, quod plura habeatis pecora, & in urbibus remanere debe-
20 bunt, quas tradidi uobis, ♀ donec requiem tribuat Dominus fratribus uestris, sicut uobis tribuit: & possideant ipsi etiam terram quam daturus est eis trans
D Iordanem: tunc reuertetur vnusquisque in possessio-
21 nem suam quam dedi uobis. ‖ ♀ Iosue quoque in tempore illo pręcepi, dicens: Oculi tui uiderunt quæ fecit Dominus Deus uester duobus his regibus: sic faciet
22 omnibus regnis, ad quæ transiturus es. ♀ Ne timeas eos: Dominus enim Deus uester pugnabit pro uo-
23 bis. ♀ Precatusque sum Dominum in tempore illo, di
24 cens. ♀ Domine Deus, tu cœpisti ostendere seruo tuo magnitudinem tuam, manumque fortissimam. neque enim est alius Deus, uel in cœlo, uel in terra, qui possit facere opera tua, & comparari fortitudini
25 tuæ. ♀ Transibo igitur, & uidebo terram hanc optimam trans Iordanem, & montem istum egregium,
26 & Libanum. ♀ Iratusque ‖ est Dominus mihi propter vos, nec exaudiuit me, sed dixit mihi: Sufficit tibi:
27 nequaquam vltra loquaris de hac re ad me. ♀ Ascende cacumen Phasgæ, & oculos tuos circumfer ad Occidentem, & ad Aquilonem, Austrumque & Orientem, & aspice. nec enim transibis Iordanem istum.
28 ♀ Præcipe Iosue, & corrobora eum atque conforta, quia ipse præcedet populum istum, & diuidet eis ter-
29 ram quam uisurus es. ♀ Mansimusque in ualle contra phanum Phogor.

Num.32. f.33.

Nu.27. 18.

nf.31. ..& 34

CAPVT IIII.

1 A ET nunc Israel audi præcepta & iudicia quæ ego doceo te: ut faciens ea, uiuas, & ingrediens possideas terram quam Dominus
2 Deus patrum uestrorum daturus est vobis. ♀ Non addetis ad uerbum quod uobis loquor, nec auferetis ex eo: custodite mandata Domini Dei uestri,
3 quæ ego præcipio uobis. ♀ ‖ Oculi uestri uiderunt omnia quæ fecit Dominus contra Beelphegor, quomodo contriuerit omnes cultores eius de medio
4 vestri. ♀ Vos autem, qui adhæritis Domino Deo ue-
5 stro, uiuitis uniuersi usque in præsentem diem. ♀ Scitis, quod docuerim uos præcepta atque iustitias, sicut mandauit mihi Dominus Deus meus: sic facie-
6 tis ea in terra quam possessuri estis, ♀ & obseruabitis, & implebitis opere. Hæc est enim uestra sapientia & intellectus coram populis, ut audientes vniuersa præcepta hæc, dicant: En populus sapiens, & intelligens,
7 gens magna. ♀ Nec est alia natio tam grandis, quæ habeat Deos appropinquantes sibi, sicut Deus no-
8 ster adest cunctis obsecrationibus nostris. ♀ Quæ est enim alia gens sic inclyta, vt habeat ceremonias, iu-
B staque iudicia, & uniuersam legem, quam ego propo
9 nam hodie ante oculos uestros? ♀ Custodi igitur temetipsum, & animam tuam solicite. Ne obliuiscaris verborum quæ uiderunt oculi tui, & ne excidant de corde tuo cunctis diebus uitæ tuæ. ‖ Docebis ea filios
10 ac nepotes tuos, ♀ a die in quo stetisti corã Domino Deo tuo in Horeb, quando Dominus locutus est mihi, dicens: Congrega ad me populum, ut audiant sermones meos, & discant timere me omni tempore
11 quo uiuunt in terra, doceantque filios suos. ♀ Et ac-
12 cessistis ad radices montis qui ardebat usque ad cœlum, erantque in eo tenebre, & nubes & caligo. ♀ Locutusque est Dominus ad uos de medio ignis. Vocem uerborum eius audistis, & formam penitus non
13 uidistis. ♀ Et ostendit uobis pactum suum quod præcepit ut faceretis, & decem verba quæ scripsit in
14 duabus tabulis lapideis. ♀ Mihique mandauit in illo
C tempore, ut docerem uos ceremonias & iudicia quæ
15 facere deberetis in terra, quam possessnri estis. ♀ Custodite igitur solicite animas uestras. Non uidistis aliquam similitudinem in die qua loquutus est uo-
16 bis Dominus in Horeb de medio ignis: ♀ ne forte decepti faciatis vobis sculptam similitudinem, aut
17 imaginem masculi uel fœmine, ♀ similitudinem omnium iumentorum quæ sunt super terram, uel auium
18 sub cœlo uolantium, ♀ atque reptilium quæ mouentur in terra, siue piscium qui sub terra morantur in-
19 aquis: ♀ ne forte eleuatis oculis ad cœlum, uideas Solem & Lunam, & omnia astra cœli, & errore deceptus adores ea & colas, quæ creauit Dominus Deus tuus in ministerium cunctis gentibus quæ sub
20 cœlo sunt. ♀ Vos autem tulit Dominus, & eduxit de fornace ferrea Ægypti, ut haberet populum hęre-
21 ditarium, sicut est in præsenti die. ♀ ‖ Iratusque est Do
D minus contra me propter sermones vestros, & iurauit, ut non transirem Iordanum, nec ingrederer

‖ Nu.25. 3.1. Iof 22.c. 17. Num.25. a.4.

‖ Exo.19. c 18.

‖ Sup 1.f 17. 3.d 16. Infr.34. a.1.

terram

22 terram optimam, quam daturus est uobis. ♀ Ecce morior in hac humo, non transibo Iordanem: vos trāsibitis, & possidebitis terram egregiam. ♀ Caue ne 23 quando obliuiscaris pacti Domini Dei tui, quod pepigit tecum: & facias tibi sculptam similitudinem eorum, quæ fieri Dominus prohibuit. ♀ ‖Quia Domi- 24 nus Deus tuus ignis consumens est, Deus æmulator.

‖Heb.12. g.22.

25 ♀ Si genueritis filios ac nepotes, & morati fueritis in terra, deceptique feceritis vobis aliquam similitudinem, patrantes malum coram Domino Deo uestro, 26 vt eum ad iracundiam prouocetis: ♀ testes inuoco hodie cœlum & terram, cito perituros uos esse de terra quam transito Iordane possessuri estis. non habitabitis in ea longo tempore: sed delebit uos Dominus, 27 ♀ atque disperget in omnes gentes, & remanebitis pauci in nationibus ad quas uos ducturus est Domi- 28 nus. ♀ ibique seruietis dijs qui hominum manu fabricati sunt ligno & lapidi, qui non uident, nec audiunt, 29 nec comedunt, nec odorantur. ♀ Cumq; quæsieris ibi E Dominum Deum tuum, inuenies eum, si tamen toto corde quæsieris, & tota tribulatione animæ tuæ. 30 ♀ Postquam te inuenerint omnia quæ prædicta sunt, nouissimo tempore reuerteris ad Dominum Deum tuum, & audies uocem eius. ♀ Quia Deus misericors 31 Dominus Deus tuus est: non dimittet te, nec omnino delebit, neq; obliuiscetur pacti in quo iurauit pa- 32 tribus tuis. ♀ Interroga de diebus antiquis, qui fuerunt ante te ex die quo creauit Deus hominem super terram, a summo cęlo usque ad summum eius, si facta est aliquando huiuscemodi res, aut unquam co- 33 gnitum est, ♀ ut audiret populus uocem Dei loquen- 34 tis de medio ignis, sicut tu audisti, & vixisti: ♀ si fecit Deus vt ingrederetur, & tolleret sibi Gentem de medio nationum, per tentationes, signa atque portenta, per pugnam & robustam manum, extentumque brachium, & horribiles uisiones iuxta omnia, quæ fe F cit pro uobis Dominus Deus uester in Ægypto ui- 35 dentibus oculis tuis: ♀ vt scires quoniam Dominus 36 ipse est Deus, & non est alius præter eum. ♀ De cœlo te fecit audire vocem suam, vt doceret te: & in terra ostendit tibi ignem suum maximum, & audisti 37 uerba illius de medio ignis, ♀ quia dilexit patres tuos, & elegit semen eorum post eos. ‖ Eduxitque te 38 præcedens in uirtute sua magna ex Aegypto, ♀ vt deleret nationes maximas & fortiores te in introitu tuo: & introduceret te, daretque tibi terram earum 39 in possessionem, sicut cernis in præsenti die. ♀ Scito ergo hodie, & cogitato in corde tuo, quod Dominus ipse sit Deus in cœlo sursum, & in terra deorsum, & 40 non sit alius. ♀ Custodi præcepta eius atque mandata, quæ ego præcipio tibi: vt bene sit tibi, & filijs G tuis post te, & permaneas multo tempore super terram, quam Dominus Deus tuus daturus est tibi.

Sap.12.1

‖Exo.13. d. 21

41 ♀ Tunc separauit Moyses tres ciuitates trans Iorda- 42 nem ad orientalem plagam, ♀ ut confugiat ad eas qui occiderit nolens proximum suum, nec sibi fuerit inimicus ante unum & alterum diem: & ad harum 43 aliquam urbium possit euadere: ♀ ‖ Bosor in solitudine, quæ sita est in terra campestri de tribu Ruben: & Ramod in Galaad, quæ est in tribu Gad: & Golan in 44 Basan quæ est in tribu Manasse. ♀ Ista est lex quam 45 proposuit Moyses coram filijs Israel, ♀ & hæc testimonia, & ceremoniæ atque iudicia quæ locutus est 46 ad filios Israel, quādo egressi sunt de Aegypto ♀ trans Iordanem in ualle contra Phanum Phogor in terra Sehon regis Amorrhæi, qui habitauit in Hesebon, quem percussit Moyses. Filij quoque Israel egressi ex 47 Aegypto ♀ possederunt terram eius & terram Og regis Basan: duorum regum Amorrhæorum, qui erant 48 trans Iordanem ad solis ortum: ♀ ab Aroer, quæ sita est super ripam torrentis Arnon, usque ad montem 49 Sion, qui est & Hermon: ♀ Omnem planitiem trans Iordanem ad Orientalem plagam, usque ad mare solitudinis, & usque ad radices montis Phasga.

‖Nu. 35. a.6.

‖Iof. 20. c. 18.

CAPVT V.

1 A Vocauitque Moyses omnem Israelem, & dixit ad eum: Audi Israel ceremonias atque iudicia, quæ ego loquor in auribus 2 vestris hodie: discite ea, & opere complete. ♀ ‖ Dominus Deus noster pepigit nobiscum fœdus in Horeb. 3 ♀ Non cum patribus nostris inijt pactum: sed nobis- 4 cum qui impræsentiarum sumus & uiuimus. ♀ Facie ad faciem locutus est nobis in monte de medio ignis. 5 ♀ Ego sequester & medius fui inter Dominum & vos in tempore illo, vt annunciarem uobis verba eius. timuistis enim ignem, & non ascendistis in mon- 6 tem, & ait: ♀ ‖ Ego Dominus Deus tuus, qui eduxi 7 te de terra Aegypti de domo seruitutis. ♀ Non habe- 8 bis deos alienos in conspectu meo. ♀ Non facies tibi sculptile, nec similitudinem omnium quæ in cœlo sunt desuper, & quæ in terra deorsum, & quæ uersan- 9 tur in aquis sub terra. ♀ Non adorabis ea, & non co- B les. ‖ Ego enim sum Dominus Deus tuus: Deus æmulator, reddens iniquitatem patrum super filios in tertiam & quartam generationem his qui oderunt me; 10 ♀ & faciens misericordiam in multa millia diligenti- 11 bus me, & custodientibus præcepta mea. ♀ Non usurpabis nomen Domini Dei tui frustra: quia non erit impunitus, qui super re uana nomen eius assumpse- 12 rit. ♀ Obserua diem Sabbati, vt sanctifices eum sicut, 13 ‖ præcepit tibi Dominus Deus tuus: ♀ Sex diebus 14 operaberis, & facies omnia opera tua. ♀ Septimus dies Sabbati est, id est, ‖ requies Domini Dei tui. Non facies in eo quidquam operis, tu & filius tuus, & filia, seruus, & ancilla, & bos, & asinus, & omne iumentum tuum, & peregrinus qui est intra portas tuas: vt requiescat seruus tuus, & ancilla tua, sicut & 15 tu. ♀ Memento quod & ipse seruieris in Aegypto, & eduxerit te inde Dominus Deus tuus in manu forti, & brachio extento. Idcirco præcepit tibi, ut obserua- 16 res diem Sabbati. ♀ ‖ Honora patrem tuum & matrem, sicut præcepit tibi Dominus Deus tuus, ut longo uiuas tempore, & bene sit tibi in terra, quam Do- 17 minus Deus tuus daturus est tibi. ♀ ‖ Non occides. 18 ♀ Neque mœchaberis. ♀ Furtumque non facies. 19 ♀ Nec loqueris contra proximum tuum falsum testi- 20 monium. ♀ ‖ Non concupisces uxorem proximi tui, C non domum, non agrum, non seruum, non ancil- 21 lam, non bouem, non asinum, & uniuersa quæ il- 22 lius sunt. ♀ Hæc verba loquutus est Dominus ad omnem multitudinem vestram in monte de medio ignis & nubis, & caliginis, uoce magna, nihil addens, amplius; & scripsit ea in duabus tabulis lapi- 23 deis quas tradidit mihi. ♀ Vos autem postquam audistis vocem de medio tenebrarum, & montem ardere vidistis, accessistis ad me omnes principes tribuum 24 & maiores natu, atque dixistis: ♀ Ecce ostendit nobis

‖Exo.19. a.5.

‖Exo. 20. a.2. Leui.26. a.1. Psal. 96. b. 7.

‖Exo.34. a. 7. Ier.32.c. 18. Leu. 19. c 12. Matth.5. c. 38. Eze. 20. b 8. ‖Exo.20. a 7. Exo. 20. b 8. ‖ Gen.2. a. 2. Heb 4. a. 4.

Exo. 20. c. 12. Eccle. 3. b. 9. Matt. 15. a 4. Ephes. 6. a. 2. ‖ Matt.5. a. 21. ‖Rom.7. b. 7.

Dominus Deus noster maiestatem & magnitudinē suam: uocem eius audiuimus de medio ignis, & pro- D bauimus, hodie, quod loquente Deo cum homine, 25 vixerit homo: ¶ Cur ergo moriemur, & deuorabit nos ignis hic maximus? Si enim audierimus ultra uo- 26 cem Domini Dei nostri, moriemur. ¶ Quid est omnis caro, ut audiat uocem Dei uiuentis, qui de medio ignis loquitur, sicut nos audiuimus, & possit viuere? 27 ¶ Tu magis accede, & audi cuncta quæ dixerit Dominus Deus noster tibi, loquerisque ad nos, & nos 28 audientes faciemus ea. ¶ Quod cum audisset Dominus, ait ad me: Audiui uocem verborum populi huius, quæ locuti sunt tibi: bene omnia sunt locuti. 29 ¶ Quis det talem eos habere mentem, vt timeant me, & custodiant uniuersa mandata mea in omni tempore, vt bene sit eis & filijs eorum in sempiternum? 30 ¶ Vade & dic eis: Reuertimini in tentoria uestra. 31 ¶ Tu uero hic sta mecum, & loquar tibi omnia mandata mea, & ceremonias atque iudicia: quæ docebis eos, ut faciant ea in terra quam dabo illis in possessio- 32 nem. ¶ Custodite igitur & facite quæ præcepit Dominus Deus uobis, non declinabitis neque ad dexte- 33 ram, neque ad sinistram: ¶ sed per uiam quam præcepit Dominus Deus uester, ambulabitis, ut uiuatis, & bene sit uobis, & protelentur dies in terra possessionis uestræ.

CAPVT VI.

1 A HAec sunt præcepta & ceremoniæ atque iudicia quæ mandauit Dominus Deus vester, ut docerem uos, & faciatis ea in terra 2 ad quam transgredimini possidendam, ¶ vt timeas Dominum Deum tuum, & custodias omnia mandata & præcepta eius, quæ ego præcipio tibi & filijs ac nepotibus tuis cunctis diebus uitæ tuæ, ut prolongen- 3 tur dies tui. ¶ Audi Israel, & obserua, ut facias quæ præcepit tibi Dominus, & bene sit tibi, & multipliceris amplius, sicut pollicitus est Dominus Deus patrum tuorum tibi terram lacte & melle manantem. 4 ¶ ‖Audi Israel, Dominus Deus noster, Dn̄s vnus est. 5 ¶ Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua. 6 ¶ ‖ Eruntque uerba hæc quæ ego præcipio tibi hodie, 7 in corde tuo: & narrabis ea filijs tuis, ¶ & meditaberis B in eis, sedens in domo tua, & ambulans in itinere, 8 dormiens atque consurgens. ¶ Et ligabis ea quasi signum in manu tua, eruntq; & mouebūtur inter ocu- 9 los tuos, ¶ scribesq; ea in limine, & ostijs domus tuæ. 10 ¶ Cumque introduxerit te Dominus Deus tuus in terram, pro qua iurauit patribus tuis, Abraham, Isaac, & Iacob: & dederit tibi ciuitates magnas & op- 11 timas quas non edificasti, ¶ domos plenas cunctarum opum quas non extruxisti, cisternas quas non fodisti, uineta & olïueta quæ non plātasti, & comede- 12 ris, & saturatus fueris: ¶ Caue diligenter ne obliuisca- C ris Domini, qui eduxit te de Terra Aegypti, de domo 13 seruitutis. ¶ ‖ Dominum Deum tuum timebis, & illi 14 soli serujes, ac per nomen illius iurabis. ¶ Non ibitis post deos alienos cunctarum Gentium, quæ in circui- 15 tu vestro sunt: ¶ quoniam Deus æmulator Dominus Deus tuus in medio tui: ne quando irascatur furor Domini Dei tui contra te, & auferat te de superfi- 16 cie terræ. ¶ ‖ Non tentabis Dominum Deum tuum, 17 sicut tentasti in loco tentationis. ¶ Custodi præcepta Domini Dei tui, ac testimonia & ceremonias 18 quas præcepit tibi: ¶ & fac quod placitum est & bonum in conspectu Domini, vt bene sit tibi & ingressus possideas terram optimam: de qua iurauit Do- 19 minus patribus tuis, ¶ vt deleret omnes inimicos 20 tuos coram te, sicut locutus est. ¶ Cumq; interrogauerit te filius tuus cras, dicens, Quid sibi uolunt testimonia hæc, & ceremoniæ, atque iudicia, quæ præcepit 21 Dominus Deus noster nobis? ¶ Dices ei: Serui era- D mus Pharaonis in Aegypto, & eduxit nos Dominus 22 de Aegypto in manu forti. ¶ fecitque signa atque prodigia magna & pessima in Aegypto, contra Pharaonem & omnem domum illius in conspectu no- 23 stro. ¶ & eduxit nos inde, ut introductis daret ter- 24 tam super qua iurauit patribus nostris. ¶ Præcepitque nobis Dominus, ut faciamus omnia legitima hæc, & timeamus Dominum Deum nostrum, ut bene sit nobis cunctis diebus uitæ nostræ, sicut est ho- 25 die. ¶ Eritque nostri misericors, si custodierimus & fecerimus omnia præcepta eius coram Domino Deo nostro, sicut mandauit nobis.

Mat. 12. 27. Mar. 12. 29. Luc. 10. 27. Inf. 11. 18.

Inf. 10. 20. Mic. 4. b. 10. Lu. 4. b.

Matt. 4. 7.

Luc. b. 12. Nu. 2. b. 5. Exo. 7. 2.

CAPVT VII.

1 A CVm introduxerit te Dominus Deus tuus in terram quam possessurus ingrederis, & deleuerit Gentes multas coram te, Hethæum & Gergezæum & Amorrhæum, Chananæum, & Pherezæum, & Heuæum & Iebusæum, septem gentes multum maioris numeri quam tu es, & robustio- 2 res te: ¶ tradideritque eas Dominus Deus tuus tibi, percuties eas vsque ad internecionem. ‖ Non inibis cum eis fœdus, nec misereberis earum, neque sociabis 3 cum eis coniugia: ¶ Filiam tuam non dabis filio 4 eius, nec filiam illius accipies filio tuo: ¶ quia seducet filium tuum ne sequatur me, & ut magis seruiat dijs alienis irascetur que furor Domini, & delebit te cito. 5 ¶ Quin potius hæc facietis eis: Aras eorum subuerti- B te, & confringite statuas, lucosque succidite, & scul- 6 ptilia comburite. ¶ ‖ quia populus sanctus es Domino Deo tuo. Te elegit Dominus Deus tuus, vt sis ei populus peculiaris de cunctis populis qui sunt super 7 terram. ¶ Non quia cunctas gentes numero uincebatis, uobis iunctus est Dominus, & elegit uos, cum 8 omnibus sitis populis pauciores: ¶ sed quia dilexit vos Dominus, & custodiuit iuramentum quod iurauit patribus vestris. Eduxitque uos in manu forti, & redemit de domo seruitutis, de manu Pharaonis re- 9 gis Aegypti. ¶ Et scies, quia Dominus Deus tuus, ipse est Deus fortis & fidelis, custodiens pactum & misericordiam diligentibus se, & his qui custodiunt 10 præcepta eius in mille generationes: ¶ & reddens odientibus se statim, ita ut disperdat eos, & ultra non differat, protinus eis restituens quod merentur. 11 ¶ Custodi ergo præcepta & ceremonias atque iudi- 12 cia quę ego mando tibi hodie, ut facias. ¶ Si postquam audieris hęc iudicia, custodieris ea & feceris, custodiet et Dominus Deus tuus pactum tibi & mi- 13 sericordiam quam iurauit patribus tuis. ¶ Et diliget C te, ac multiplicabit, benedicetque fructui uentris tui, & fructui terrę tuę, frumento tuo atque uindemię, oleo, & armentis, gregibus ouium tuarum super terram, pro qua iurauit patribus tuis, vt daret 14 eam tibi. ¶ Benedictus eris inter omnes populos. ‖Non erit apud te sterilis vtriusque sexus, tam in

Inf. 31. 3.

‖Exo. 23. d. 30. b. 12.

‖Inf. 2. 2. & d. 18.

‖Exo. d. 16.

hominihomini-

15 hominibus quam in gregibus tuis. ℣ Auferet Dominus a te omnem languorem: & infirmitates Aegypti pessimas quas nouisti, non inferet tibi, sed cun-
16 ctis hostibus tuis. ℣ Deuorabis omnes populos, quos Dominus Deus tuus daturus est tibi. Non parcet eis oculus tuus; nec seruies dijs eorum, ne sint in ruinam
17 tui. ℣ Si dixeris in corde tuo: Plures sunt gentes istæ
18 quam ego, quomodo potero delere eas? ℣ noli metuere, sed recordare quæ fecerit Dominus Deus
19 tuus Pharaoni & cunctis Ægyptijs, ℣ plagas maximas quas uiderunt oculi tui, & signa atque portenta, manumq; robustam, & extentum brachium, vt educeret te Dominus Deus tuus. sic faciet cunctis popu-
20 lis quos metuis. ℣ Insuper & crabrones mittet Dominus Deus tuus in eos, donec deleat omnes atque di-
21 sperdat qui te fugerint & latere potuerint. ℣ Non ti-
D mebis eos, quia Dominus Deus tuus in medio tui
22 est: Deus magnus & terribilis. ℣ Ipse consumet nationes has in conspectu tuo paulatim atque per partes. Non poteris eas delere pariter: ne forte multiplicen-
23 tur contra te bestiæ terræ. ℣ Dabitque eos Dominus Deus tuus in conspectu tuo, & interficiet illos, donec
24 penitus deleantur. ℣ Tradetque reges eorum in manus tuas, & disperdes nomina eorum sub cœlo: nul-
25 lus poterit resistere tibi, donec cōteras eos. ℣ ‖ Sculptilia eorum igne combures: non concupisces argentum & aurum, de quibus facta sunt, neque assumes ex eis tibi quidquā, ne offendas; propterea quia abo
26 minatio est Domini Dei tui. ℣ Nec inferes quippiam ex idolo in domum tuam, ne fias anathema, sicut & illud est. Quasi spurcitiam detestaberis, & uelut inquinamentum, ac sordes abominationi habebis: quia anathema est.

Exo. 23. c. 32.33. a. 12. Iof. 24 c. 11.

‖ 2. Mac. 12. g 40.

CAPVT VIII.

1 A
OMne mandatum, quod ego præcipio tibi hodie, caue diligenter vt facias, ut possitis uiuere, & multiplicemini, ingressiq; possideatis terram, pro qua iurauit Dominus patribus ue-
2 stris. ℣ Et recordaberis cuncti itineris, per quod adduxit te Dominus Deus tuus quadraginta annis per desertum, vt affligeret te atque tentaret, & nota fierent quę in tuo animo uersabantur, vtrum custodires
3 mandata illius, an non. ℣ Afflixit te penuria, & dedit tibi cibum Manna, quod ignorabas tu & patres tui, vt ostenderet tibi quod ‖ non in solo pane viuat homo, sed in omni uerbo quod egreditur de ore Dei.
4 ℣ Vestimentum tuum quo operiebaris, nequaquam
B vetustate defecit; & pes tuus non est subtritus, en
5 quadragesimus annus est: ℣ ‖ Vt recogites in corde tuo, quia sicut erudit filium suum homo, sic Domi-
6 nus Deus tuus erudiuit te, ℣ vt custodias mandata Domini Dei tui, & ambules in uijs eius, & timeas
7 eum. ℣ Dominus enim Deus tuus introducet te in terram bonam, terram riuorum acquarumque, & fontium: in cuius campis & montibus erumpunt
8 fluuiorum abyssi: ℣ terram frumenti, hordei, ac uinearum, in qua ficus & malogranata: & oliueta nascun-
9 tur: terram olei ac mellis, ℣ Vbi absque ulla penuria
C comedes panem tuum, & rerum omnium abūndantia perfrueris: cuius lapides ferrum sunt, & de monti
10 bus eius æris metalla fodiuntur: ℣ ut cum comederis, & satiatus fueris, benedicas Domino Deo tuo pro

Infr. 29. a. 5.

‖ Matt. 4 a. 4. Luc. 4. a. 51

‖ Infr. 26. a. 3.

11 terra optima quam dedit tibi. ℣ Obserua, & caue nequando obliuiscaris Domini Dei tui, & negligas mandata eius atque iudicia & ceremonias, quas ego
12 præcipio tibi hodie: ℣ ne post quam comederis, & satiatus fueris, domos pulchras ædificaueris, & habita-
13 ueris in eis. ℣ habuerisq; armenta boum, & ouium greges; argenti & auri, cunctarumque rerum co-
14 piam: ℣ eleuetur cor tuum, & non reminiscaris Domini Dei tui, qui eduxit te de Terra Aegypti, de do-
15 mo seruitutis: ℣ & ductor tuus fuit in solitudine magna atque terribili, in qua erat serpens flatu adurens, & scorpio, ac dipsas, & nullæ omnino aquæ: ‖ qui e-
16 duxit riuos de petra durissima, ℣ & cibauit te Manna in solitudine, quod nescierunt patres tui. Et postquam afflixit, ac probauit, ad extremum misertus
17 est tui, ℣ ne diceres in corde tuo: Fortitudo mea, &
D robur manus meæ hæc mihi omnia præstiterunt:
18 ℣ Sed recorderis Domini Dei tui, quod ipse uires tibi præbuerit, ut impleret pactum suum, super quo iu
19 rauit patribus tuis, sicut præsens indicat dies. ℣ Sin autem oblitus Domini Dei tui, secutus fueris deos alienos, coluerisque illos & adoraueris: ecce nunc
20 prædico tibi, quod omnino dispereas. ℣ Sicut gentes quas deleuit Dominus in introitu tuo, ita & uos peribitis, si inobedientes fueritis uoci Domini Dei vestri.

‖ Bar. 1. d 10. Nu. 20. b. 11. 21. b. 5. ‖ Exo. 16. d. 17. & 17. a. 2.

CAPVT IX.

1 A
AVdi Israel: Tu transgredieris hodie Iordanem, vt possideas nationes maximas & fortiores te, ciuitates ingentes, & ad cœ-
2 lum usque muratas, ℣ populum magnum atque sublimem, filios Enacim, quos ipse vidisti & audisti,
3 quibus nullus potest ex aduerso resistere. ℣ Scies ergo hodie, quod Dominus Deus tuus ipse transibit ante te, ignis deuorans atque consumens, qui conterat eos & deleat atque disperdat ante faciem tuam veloci-
4 ter, sicut locutus est tibi. ℣ Ne dicas in corde tuo, cum deleuerit eos Dominus Deus tuus in conspectu tuo, Propter iustitiam meam introduxit me Dominus, vt terram hanc possiderem, cum propter impietates
5 suas istæ deletæ sint nationes. ℣ Neque enim propter iustitias tuas, & æquitatem cordis tui ingredieris, vt possideas terras earum; sed quia illæ egerunt impie, introeunte te deletæ sunt. & vt compleret verbum suum Dominus, quod sub iuramento pollicitus est
6 patribus tuis, Abraham, Isaac, & Iacob. ℣ Scito ergo, quod non propter iustitias tuas Dominus Deus tuus dederit tibi terram hanc optimam in possessio-
7 nem, cum durissimæ ceruicis sis populus. ℣ Memen-
B to, & ne obliuiscaris, quomodo ad iracundiam prouocaueris Dominum Deum tuum in solitudine. ‖ Ex eo die quo egressus es ex Aegypto, vsque ad locum istum, semper aduersum Dominum contendisti.
8 ℣ Nam & in Horeb prouocasti eum: & iratus delere
9 te voluit, ℣ quando ascendi in montem, vt acciperem tabulas lapideas, tabulas pacti quod pepigit vobiscum Dominus: & perseueraui in monte quadraginta diebus, ac noctibus, panem non comedens, & a-
10 quam non bibēs. ℣ Deditque mihi Dominus duas tabulas lapideas scriptas digito Dei, & continentes omnia verba quę vobis locutus est in monte de medio i-
11 gnis, quādo concio populi congregata est. ℣ Cūq; trāsissent quadraginta dies, & totidē noctes, dedit mihi

‖ Exo. 14 b. 10. & 16. a. 2 & 17. a. 2.

Exo. 24 d. 18. & 34. d. 28. Exo. 31. d. 18.

12 Dñs duas tabulas lapideas, tabulas fœderis. ♀ dixitq; mihi: Surge & descende, hinc cito, quia populus tuus quem eduxisti de Ægypto, deseruerunt velociter viā, quam demonstrasti eis; feceruntq; sibi conflatile.
13 ♀ Rursumq; ait Dñs ad me: Cerno, quod populus iste
14 duræ ceruicis sit: ♀ dimitte me, vt conteram eum, &
C deleam nomen eius de sub cœlo, & constituam te su
15 per gentem quæ hac maior & fortior sit. ♀ Cumq; de monte ardente descenderem, & duas tabulas fœderis
16 vtraq; tenerē manu, ♀ vidissemq; vos peccasse Dño Deo vestro, & fecisse vobis vitulum conflatilem, ac deseruisse velociter uiam eius quam uobis ostende-
17 rat; ♀ proieci tabulas de manibus meis, confregiq; eas
18 in cōspectu uestro. ♀ Et procidi ante Dñm sicut prius, quadraginta diebus & noctibus panem non comedens, & aquam nō bibens propter omnia peccata vestra quæ gessistis cōtra Dominum, & eum ad iracun-
19 diam prouocastis: ♀ timui enim indignationem & irā illius, quā aduersum vos concitatus delere uos vo-
20 luit. Et exaudiuit me Dñs etiam hac vice. ♀ Aduersum Aaron quoq; vehementer iratus, voluit eum cō-
21 terere: & pro illo similiter deprecatus sum. ♀ Peccatū autem vestrum, quod feceratis, id est uitulum, arripiens, igne combussi, & in frusta comminuens, omninoq; in puluerem redigens proieci in torrentem qui
22 de monte descendit. ♀ In incendio quoque & in
D Tentatione, & in Sepulchris concupiscentiæ prouo-
23 castis Dominum. ♀ & quando misit vos de Cades barne, dicens: Ascendite, & possidete terram, quam dedi uobis, & contempsistis imperium Domini Dei vestri: & non credidistis ei, neque uocem eius audire
24 voluistis, ♀ sed semper fuistis rebelles a die qua nosse
25 vos cœpi. ♀ Et iacui coram Domino quadraginta diebus ac noctibus, quibus eum suppliciter depreca-
26 bar, ne deleret uos vt fuerat comminatus. ♀ Et orans dixi, Domine Deus, ne disperdas populum tuum, & hæreditatem tuam, quam redemisti in magnitudine
27 tua, quos eduxisti de Aegypto in manu forti. ♀ Recordare seruorum tuorum, Abrahā, Isaac, & Iacob, ne aspicias duritiam populi huius, & impietatem atque
28 peccatum: ♀ ne forte dicant habitatores terræ, de qua eduxisti nos: Non poterat Dominus introducere eos in terram quam pollicitus est eis, & oderat illos:
29 idcirco eduxit, vt interficeret eos in solitudine. ♀ qui sunt populus tuus & hæreditas tua, quos eduxisti in fortitudine tua magna, & in brachio tuo extento.

Exo. 17 b.7. Num.11. d.1.21.a.5

CAPVT X.

Exo. 34. a.1.

1 A IN tempore illo dixit Dominus ad me: Dola tibi duas tabulas lapideas, sicut priores fuerunt, & ascende ad me in mōtem: faciesq; arcam lignea,
2 ♀ & scribam in tabulis uerba quæ fuerunt in his quas
3 ante confregisti: ponesq; eas in arca. ♀ Feci igitur arcam de lignis setim. Cumq; dolassem duas tabulas lapideas instar priorum, ascendi in montem habens
4 eas in manibus. ♀ Scripsitque in tabulis iuxta id quod prius scripserat, uerba decem, quæ locutus est Dominus ad uos in monte de medio ignis, quando po-
5 pulus congregatus est, & dedit eas mihi. ♀ Reuersusque de monte, descendi, & posui tabulas in ar-
B cam quam feceram: quæ hucusque ibi, sunt sicut
6 mihi præcepit Dominus. ♀ ‖ Filij autem Israel mouerunt castra ex Beroth filiorum Iacan in Mosera, ‖ vbi Aaron mortuus ac sepultus est, pro quo sacerdotio
7 functus est Eleazar filius eius. ♀ Inde venerūt in Gadgad: de quo loco profecti, castrametati sunt in Iete-
8 batha, in terra aquarum atque torrentium. ♀ Eo tempore separauit tribum Leui, ut portaret arcam fœderis Domini, & staret coram eo in ministerio, ac benediceret in nomine illius usque in præsentem diem.
9 ♀ Quamobrem non habuit Leui partem neque possessionem cum fratribus suis: quia ipse Dominus possessio eius est, sicut promisit ei Dominus Deus tuus.
10 ♀ Ego autem steti in monte, sicut prius, quadraginta
C diebus ac noctibus: exaudiuitque me Dominus etiā
11 hac uice, & te perdere noluit. ♀ Dixitque mihi: Vade, & præcede populum, ut ingrediatur, & possideat terram quam iuraui patribus eorum, ut traderem eis.
12 ♀ Et nunc Israel quid Dominus Deus tuus petit a te, nisi ut timeas Dominum Deum tuum, & ambules in vijs eius, & diligas eum, ac seruias Domino Deo
13 tuo in toto corde tuo, & in tota anima tua; ♀ custodiasque mandata Domini, & ceremonias eius, quas ego
14 hodie præcipio tibi, vt bene sit tibi? ♀ En Domini Dei tui cœlum est, & cœlum cœli; terra, & omnia
15 quæ in ea sunt: ♀ & tamē patribus tuis conglutinatus est Dominus, & amauit eos, elegitque semen eorum post eos, idest vos, de cunctis gentibus, sicut hodie
16 comprobatur. ♀ Circuncidite igitur præputium cor-
D dis uestri, & ceruicem vestram ne induretis amplius:
17 ♀ quia Dominus Deus uester ipse est Deus Deorum, & Dominus dominantium, Deus magnus & potens & terribilis, ‖ qui personam non accipit, nec munera.
18 ♀ Facit iudicium pupillo & uiduæ; amat peregrinum,
19 & dat ei uictum atq; vestitum. ♀ & uos ergo amate peregrinos: quia & ipsi fuistis aduenæ in terra Aegy-
20 pti. ♀ ‖ Dominum Deū tuum timebis, et ei soli seruies.
21 ipsi adhærebis, iurabisq; in nomine illius. ♀ Ipse est laus tua, & Deus tuus qui fecit tibi hæc magnalia &
22 terribilia quæ viderūt oculi tui. ♀ ‖ In septuaginta aīabus descenderunt patres tui in Ægyptū: & ecce nunc multiplicauit te Dominus Deus tuus sicut astra cęli

‖ Nu. 33. d.39. ‖ Nu. 20. d.10.

Num.18. c.20. Inf.18.a.2.

‖ 2.Par.19 b.7. Iob.34.b.6. Sap.6.b.8. Eccl.35.b.16. Rom.2.b.11. ‖ Gala.2.b.6. Sup.6.c.13. ‖ Mat.4.b.10. Lu.4.b.8. Gen.46.c.27.

CAPVT XI.

1 A AMa itaque Dominum Deum tuum, & obserua præcepta eius & ceremonias, iudicia at-
2 que mandata omni tempore: ♀ Cognoscite hodie quæ ignorant filij uestri, qui non uiderunt disciplinam Domini Dei vestri, magnalia eius & robu-
3 stam manum, extentumque brachium, ♀ signa & opera quæ fecit in medio Aegypti Pharaoni regi, & uni-
4 uersæ terrę eius, ♀ omnique exercitui Aegyptiorum, & equis ac curribus, quomodo operuerint eos aquæ Maris rubri, cum uos persequerentur; et deleuerit eos
5 Dominus vsq; in præsentem diem: ♀ uobisque quæ fecerit in solitudine, donec ueniretis ad hunc locū:
6 ♀ & Dathan, atque Abiron filijs Eliab, qui fuit filius Ruben: quos aperto ore suo terra absorbuit cum domibus, & tabernaculis, & uniuersa substātia eorum,
7 quam habebant in medio Israel. ♀ Oculi uestri uide-
8 runt omnia opera Domini magna quæ fecit, ♀ vt cu-
B stodiatis vniuersā mandata illius, quæ ego hodie pręcipio uobis, & possitis introire & possidere terram ad
9 quam ingredimini. ♀ Multoque in ea uiuatis tempore: quam sub iuramento pollicitus est Dominus patribus uestris, & semini eorum, lacte & melle ma-
10 nantem. ♀ Terra enim, ad quam ingrederis possidendam, non est sicut Terra Aegypti, de qua exi-

‖ Nu.16.c.31. Psal.105.c.17.

sti, vbi iacto semine in hortorum more aquæ ducuntur irriguæ. ¶Sed montuosa est & cãpestris, de cœlo expectans pluuias, ¶quã Dñs Deus tuus semper inuisit, & oculi illius in ea sunt a principio anni usq; ad finẽ eius. ¶Si ergo obedieritis mandatis meis, quæ ego hodie præcipio vobis, ut diligatis Dñm Deum vestrũ, & seruiatis ei in toto corde vestro, & in tota anima uestra: ¶dabit pluuiã terræ uestræ temporaneã & serotinam, vt colligatis frumentũ, & vinum, & oleũ. ¶Fœnumq; ex agris ad pascenda iumenta, & vt ipsi comedatis ac saturemini. ¶Cauete ne forte decipiatur cor uestrũ, & recedatis a Dño, seruiatisq; dijs alienis, & adoretis eos. ¶Iratusq; Dñs claudat celum, & pluuiæ nõ descendant, nec terra det germẽ suũ, pereatisq; velociter de terra optima, quã Dñs daturus est vobis. ¶‖Ponite hæc uerba mea in cordibus, & in animis vestris, & suspẽdite ea pro signo in manibus, & inter oculos vestros collocate. ¶Docete filios vestros, vt illa meditentur, qñ sederis in domo tua, & ambulaueris in uia, & accubueris, atq; surrexeris. ¶Scribes ea super postes & ianuas domus tuæ: ¶vt multiplicentur dies tui, & filiorum tuorum in terra quam iurauit Dñs patribus tuis, ut daret eis quandiu cœlum immi net terræ. ¶Si enim custodieritis mandata quæ ego præcipio vobis, & feceritis ea, ut diligatis Dñm Deũ vestrũ, & ambuletis in oĩbus uijs eius, adhærẽtes ei, ¶disperdet Dominus oẽs gentes istas ante faciem vestram, & possidebitis eas quæ maiores & fortiores vobis sunt. ¶‖Omnis locus quem calcauerit pes vester, vester erit. A deserto, & a Libano, a flumine magno Euphrate vsq; ad mare occidẽtale erunt termini vestri. ¶Nullus stabit cõtra uos: terrorẽ vestrũ & formidinem dabit Dñs Deus uester super oẽm terram quã calcaturi estis, sicut locutus est uobis. ¶En propono in cõspectu uestro hodie benedictionem, & maledictionem: ¶Benedictionem, si obedieritis mandatis Domini Dei uestri, quę ego hodie præcipio uobis: ¶maledictionem, si non obedieritis mandatis Domini Dei uestri, sed recesseritis de uia quam ego nunc ostendo vobis, & ambulaueritis post Deos alienos, quos ignoratis. ¶Cum uero introduxerit te Dominus Deus tuus in terrã, ad quã pergis habitandã; ‖pones benedictionẽ super montem Garizim, maledictionẽ super montẽ Hebal, ¶qui sunt trans Iordanẽ post viam quæ vergit ad Solis occubitũ in terra Chananæi, qui habitat in campestribus contra Galgalam, quæ est iuxta vallem tendentem & intrantem procul. ¶Vos enim transibitis Iordanẽ, ut possideatis terrã, quam Dñs Deus vester daturus est uobis, ut habeatis, & possideatis illam. ¶Videte ergo, ut impleatis ceremonias, atque iudicia, quæ ego hodie ponam in conspectu uestro.

Sup.6.b 6. — Ios. 1.a. 3. — Inf.27.b. 12.

CAPVT XII.

Haec sunt præcepta atq; iudicia quæ facere debetis in terra quã Dominus Deus patrũ tuorum daturus est tibi, ut possideas eã cũctis diebus quibus super humum gradieris. ¶Subuertite oĩa loca in quibus coluerunt gentes quas possessuri estis, Deos suos, super montes excelsos, & colles, & subter omne lignũ frondosum. ¶Dissipate aras eorum, & confringite statuas, lucos igne comburite, & idola comminuite, disperdite nomina eorum de locis illis. ¶Non facietis ita Domino Deo uestro: ¶sed ad locum quẽ elegerit Dominus Deus uester de cunctis tribubus uestris, ut ponat nomẽ suũ ibi, & habitet in eo, venietis: ¶& offeretis in loco illo holocausta, & victimas vestras, decimas, & primitias manuũ vestrarum, & vota, atq; donaria, primogenita boũ & ouiũ. ¶Et comedetis ibi in conspectu Dñi Dei vestri: ac lætabimini in cũctis ad quæ miseritis manũ uos, & domus uestræ, in quibus benedixerit uobis Dñs Deus vester. ¶Nõ facietis ibi q̃ nos hic facimus hodie, singuli quod sibi rectũ uidet. ¶Neq; enim vsq; in pręsens tp̃s venistis ad requiẽ, & possessionẽ quã Dñs Deus uester daturus est uobis. ¶Trãsibitis Iordanẽ, et habitabitis in terra quã Dñs Deus vester daturus est uobis, vt requiescatis a cũctis hostibus ꝑ circuitũ: et absq; vllo timore habitetis ¶in loco quẽ elegerit Dñs Deus vester, ut sit nomẽ eius in eo. Illuc oĩa, q̃ præcipio, cõferetis holocausta, & hostias, ac decimas, & primitias manuũ vestrarũ: & quidq̃d præcipuũ est in muneribus q̃ vouebitis Dño. ¶Ibi epulabimini corã Dño Deo vestro, vos & filij ac filiæ uestræ, famuli & famulæ atq; Leuites, q in vrbibus uestris cõmoratur: neq; eñi habet aliã partẽ & possessionem inter uos. ¶Caue ne offeras holocausta tua in oĩ loco quem uideris. ¶sed in eo quẽ elegerit Dñs in una tribuũ tuarũ offeres hostias, & facies quæcuũq; præcipio tibi. ¶Si aũt comedere volueris, & te esus carnium delectauerit; occide & comede iuxta benedictionẽ Dñi Dei tui, quã dedit tibi in urbibus tuis: siue immundũ fuerit, hoc est maculatũ & debile; siue mundũ, hoc est, integrũ & sine macula, qđ offerri licet, sicut capreã & ceruum, comedes, ¶absq; esu duntaxat sanguinis, quẽ super terrã quasi aquã effundes. ¶Nõ poteris comedere in oppidis tuis decimã frumẽti, et uini, & olei tui, primogenita armẽtorũ & pecorũ, & oĩa quæ voueris & spõte offerre uolueris, & primitias manuũ tuarũ: ¶Sed corã Dño Deo tuo comedes ea in loco quẽ elegerit Dñs Deus tuus, tu, & filius tuus, & filia tua, & seruus & famula, atq; Leuites, q manet in vrbib⁹ tuis: & lętaberis & reficieris corã Dño Deo tuo in cũctis ad q̃ extenderis manũ tuã. ¶Caue ne derelinquas Leuitẽ in oĩ tp̃e quo uersaris in terra. ¶Quãdo dilatauerit Dñs Deus tuus terminos tuos, ‖sicut locutus est tibi, & volueris uesci carnibus quas desyderat aĩa tua: ¶locus aũt quem elegerit Dñs Deus tuus, vt sit nomẽ eius ibi, si procul fuerit, occides de armẽtis & pecoribus q̃ habueris, sicut pręcepi tibi, et comedes in oppidis tuis, ut tibi placet. ¶Sicut comeditur caprea & ceruus, ita uesceris eis: et mũdus & immundus in cõmune vescentur. ¶Hoc solũ caue, ne sanguinẽ comedas. sanguis enim eorũ pro aĩa est: & idcirco non debes aĩam comedere cum carnibus. ¶Sed super terram fundes quasi aquã, ¶vt bene sit tibi & filijs tuis post te, cũ feceris quod placet in conspectu Dñi. ¶Quæ aũt sanctificaueris & voueris Dño, tolles, & uenies ad locũ quem elegerit Dñs, ¶& offeres oblationes tuas carnẽ & sanguinem super altare Dñi Dei tui: sanguinem hostiarum fundes in altari: carnibus autem ipse vesceris. ¶Obserua & audi omnia quæ ego præcipio tibi, vt bene sit tibi, & filijs tuis post te in sempiternũ, cum feceris quod bonũ est & placitũ in conspectu Dñi Dei tui. ¶Quando disperdiderit Dñs Deus tuus ante faciem tuam gentes ad quas ingredieris possidendas, & possederis eas, atque habitaueris in terra earum: ¶caue ne imiteris eas, postquam te fuerint introeunte subuersæ, & requiras ceremonias earum, dicens: Sicut coluerunt gen-

1.Par.7.c 12. — 3.Reg.8. c.29. — Gen.28. c.14. Inf.19 b. 9.

Sup.4.a. Prou.30.b.6.

31 tes istæ deos suos, ita & ego colam. Non facies similiter Domino Deo tuo. Omnes enim abominationes quas auersatur Dominus, fecerunt dijs suis, offe-
32 rentes filios, & filias, & comburentes igni. Quod præcipio tibi, hoc tantum facito Domino: nec addas quidquam, nec minuas.

CAPVT XIII.

1 A SI surrexerit in medio tui prophetes, aut qui somnium vidisse se dicat, & prædixerit signum at-
2 que portentum, & euenerit quod locutus est, & dixerit tibi: Eamus & sequamur deos alienos,
3 quos ignoras, & seruiamus eis: non audies verba prophetæ illius, aut somniatoris: quia tentat vos Dominus Deus vester, vt palam fiat vtrum diligatis eũ,
4 an non, in toto corde, & in tota anima vestra. Dominum Deum vestrum sequimini, & ipsum timete, & mandata illius custodite, & audite vocem eius: ipsi
5 seruietis, & ipsi adhærebitis. Propheta autem ille, aut fictor somniorum, interficietur: quia locutus est, vt vos auerteret a Domino Deo vestro, qui eduxit vos de terra Aegypti, & redemit vos de domo seruitutis: vt errare te faceret de via quã tibi præcepit Dominus Deus tuus: & auferes malum de medio tui.
6 B Si tibi voluerit persuadere frater tuus, filius matris tuæ, aut filius tuus, vel filia, siue vxor quæ est in sinu tuo, aut amicus quem diligis, vt animam tuam, clam dicens: Eamus, & seruiamus dijs alienis quos igno-
7 ras tu, & patres tui, cunctarum in circuitu gentium quæ iuxta, vel procul sunt, ab initio vsque ad finem
8 terræ: non acquiescas ei, nec audias, neque parcat ei
9 oculus tuus, vt miserearis, & occultes eum: sed statim interficies. ‖ sit primum manus tua super eum, &
10 postea omnis populus mittat manum. Lapidibus
C obrutus necabitur: quia voluit te abstrahere a Domino Deo tuo, qui eduxit te de terra Aegypti, de do-
11 mo seruitutis: vt omnis Israel audiens timeat, & nequaquam vltra faciat quippiam huius rei simile.

‖Infr.17.b.25.

12 Si audieris in vna vrbium tuarum, quas Dominus Deus tuus dabit tibi ad habitandum, dicentes ali-
13 quos, Egressi sunt filij Belial de medio tui, & auerterunt habitatores vrbis suæ, atque dixerunt: Eamus
14 & seruiamus dijs alienis quos ignoratis: quære solicite: & diligenter rei veritate perspecta, si inueneris certum esse quod dicitur, & abominationem hanc
15 opere perpetratam; statim percuties habitatores vrbis illius in ore gladij, & delebis eam, ac omniaque
16 quæ in illa sunt, vsque ad pecora. Quidquid etiam supellectilis fuerit, congregabis in medio platearum eius, & cum ipsa ciuitate succendes, ita, vt vniuersa consumas Domino Deo tuo, & sit tumulus sempiter
17 nus. non ædificabitur amplius, & non adhærebit de illo anathemate quidquam in manu tua, vt auertatur Dominus ab ira furoris sui, & misereatur tui, mul
18 tiplicetque te, sicut iurauit patribus tuis, quando audieris vocem Domini Dei tui, custodiens omnia præcepta eius, quæ ego præcipio tibi hodie, vt facias quod placitum est in conspectu Domini Dei tui.

CAPVT XIIII.

Sup.7.a.6. Inf.26.d.18.

1 A FIlij estote Domini Dei vestri: nõ vos incidetis, nec facietis caluitium super mortuo. quoniã
2 populus sanctus es Domino Deo tuo: & te elegit, vt sis ei in populum peculiarem de cunctis genti-
3 bus quæ sunt super terram. ‖ Ne comedatis quæ im-
4 munda sunt. Hoc est animal quod comedere debe-
5 tis: Bouem, & ouem, & capram, ceruum, & capreã, bubalum, tragelaphum, pygargum, orygem, came-
6 lopardalum. Omne animal quod in duas partes fin-
7 dit vngulam, & ruminat, comedetis. De his autem quæ ruminant, & vngulam non findunt, comedere non debetis, vt camelũ, leporem, chœrogryllum: hæc quia ruminant, & non diuidunt vngulam, immunda
8 erũt vobis. Sus quoque, quoniam diuidit vngulam,
B & non ruminat, immunda erit. carnibus eorum non
9 vescemini, & cadauera non tangetis. Hæc comedetis ex omnibus quæ morantur in aquis. Quæ ha-
10 bent pinnulas, & squamas comedite. Quæ absque pinnulis, & squamis sunt, ne comedatis, quia immun
11 da sunt. omnes aues mundas comedite. immundas
12 ne comedatis; aquilam scilicet, & gryphem, & haliæ-
13 tum, ixion, & vulturem, ac miluũ iuxta genus suũ:
14 & omne coruini generis, & struthionem, ac no-
15 ctuam, & larum, atq; accipitrem iuxta genus suum:
16 herodium, ac cygnum, & ibin, ac mergulum, por-
17 phyrionem, & nycticoracem, onocrotalũ, & chara-
18 drium, singula in genere suo, vpupam quoque, & ve-
19 spertilionem. Et omne quod reptat, & pennulas ha-
20 bet, immundum erit, & nõ comedetur. Omne quod
21 mundum est, comedite. Quidquid autem morticinũ
C est, ne vescamini ex eo. Peregrino q intra portas tuas est, da vt comedat, aut vende ei. quia tu populus sanctus Domini Dei tui es. Non coques hœdum in lacte
22 matris suæ. ‖ Decimam partem separabis de cunctis fructibus tuis, quæ nascuntur in terra per annos singu
23 los, & comedes in conspectu Domini Dei tui in loco quem elegerit, vt in eo nomen illius inuocetur, decimam frumenti, & vini, & olei, & primogenita de armentis, & ouibus tuis: vt discas timere Dominum
24 Deum tuum omni tempore. Cum autem longior fuerit via, & locus quem elegerit Dominus Deus tuus, tibique benedixerit, nec potueris ad eũ hæc cun
25 cta portare: vendes omnia, & in precium rediges,
D portabisque manu tua, & proficisceris ad locum quẽ
26 elegerit Dominus Deus tuus, & emes ex eadem pecunia quidquid tibi placuerit, siue ex armentis, siue ex ouibus: vinum quoque, & siceram, & omne quod desiderat anima tua: & comedes corã Domino Deo
27 tuo, & epulaberis tu, & domus tua, & Leuites qui intra portas tuas est, caue ne derelinquas eum, quia nõ
28 habet aliam partem in possessione tua. Anno tertio separabis aliam decimam ex omnibus quæ nascũtur
29 tibi eo tempore: & repones intra ianuas tuas. Venietque Leuites qui aliam non habet partem nec possessionem tecum, & peregrinus, ac pupillus & vidua, qui intra portas tuas sunt, & comedent, & saturabuntur: vt benedicat tibi Dominus Deus tuus in cunctis operibus manuum tuarum, quæ feceris.

‖Leu.11.a.2. ‖Exo.23.c.19. & 34.d.26. Matt.21.c.12.

CAPVT XV.

1 A SEptimo anno facies remissionem, quæ hoc ordine celebrabitur. Cui debetur aliquid ab ami
2 co, vel proximo, ac fratre suo; repetere non po-
3 terit, quia annus remissionis est Domini. A peregrino, & aduena exiges: ciuem & propinquum repeten-
4 di non habebis potestatem. Et omnino indigens, & mendicus non erit inter vos: vt benedicat tibi Dominus Deus tuus in terra, quam traditurus est tibi in

5 possessionem.¶Si tamen audieris vocem Dñi Dei tui,
& custodieris vniuersa quæ iussit, & quæ ego hodie
6 præcipio tibi.¶benedicet tibi, vt pollicitus est. Fœne-
B rabis Gentibus multis, & ipse a nullo accipies mu-
tuum. Dominaberis nationibus plurimis,& tui ne-
7 mo dominabitur. ¶ Si vnus de fratribus tuis qui mo-
rantur intra portas ciuitatis tuæ in terra quam Dñs
Deus tuus daturus est tibi, ad paupertatem venerit:
8 non obdurabis cor tuum,nec contrahes manum,¶sed
aperies eam pauperi,& ‖ dabis mutuum quo eum in-
9 digere perspexeris. ¶ Caue ne forte subrepat tibi im-
pia cogitatio, & dicas in corde tuo: Appropinquat
septimus annus remissionis: & auertas oculos tuos a
paupere fratre tuo,nolens ei quod postulat, mutuum
commodare; ne clamet cõtra te ad Dominum,& fiat
10 tibi in peccatum. ¶ Sed dabis ei: nec ages quippiam
callide in eius necessitatibus subleuandis: vt benedi-
cat tibi Dñs Deus tuus in omni tempore, & in cun-
11 ctis ad quæ manum miseris.¶‖Non deerunt pauperes
in terra habitationis tuæ:idcirco ego præcipio tibi, vt
C aperias manum fratri tuo egeno & pauperi qui tecũ
12 versatur in Terra. ¶ ‖ Cum tibi venditus fuerit frater
tuus Hebræus,aut Hebræa,& sex annis seruierit tibi,
13 in septimo anno dimittes eum liberum: ¶ & quem li-
bertate donaueris, nequaquam vacuum abire patie-
14 ris: ¶ sed dabis viaticum de gregibus, & de area, &
torculari tuo, quibus Dñs Deus tuus benedixerit ti-
15 bi. ¶ Memento quod & ipse seruieris in Terra Aegy-
pti, & liberauerit te Dñs Deus tuus: & idcirco ego
16 nunc præcipio tibi.¶Sin autem dixerit,Nolo egredi:
eo quod diligat te,& domum tuam,& bene sibi apud
17 te esse sentiat:¶assumes subulam,& perforabis aurem
eius in ianua domus tuę, & seruiet tibi vsque in ęter-
18 num. ancillæ quoque similiter facies. ¶ Non auertas
ab eis oculos tuos, quando dimiseris eos liberos:
quoniam iuxta mercedem mercenarij per sex an-
nos seruiuit tibi, vt benedicat tibi Dñs Deus tuus in
19 cunctis operibus quę agis.¶De primogenitis quę na-
D scuntur in armentis & in ouibus tuis,quidquid est se-
xus masculini,sanctificabis Dño Deo tuo. Non ope-
raberis in primogenito bouis, & nõ tondebis primo-
20 genito ouiũ. ¶ ‖In conspectu Dñi Dei tui comedes ea
per annos singulos in loco quẽ elegerit Dñs,tu & do-
21 mus tua.¶Sin aũt habuerit maculã, vel claudũ fuerit,
vel cæcũ,aut in aliqua parte deforme, vel debile; nõ
22 immolabitur Domino Deo tuo: ¶sed intra portas vr-
bis tuæ comedes illud:tam mundus, quam immun-
dus similiter vescentur eis quasi caprea, & ceruo.
23 ¶ Hoc solum obseruabis, vt sanguinem eorum non
comedas, sed effundes in terram quasi aquam.

‖Matt.5.g.42. Luc.6.c.34.
‖Mat.26.a.11.
‖Exo.21.a.2. Iere.34.c.14.
‖Leu.22.c.21. Eccl.35.b.14.

CAPVT XVI.

1 A OBserua mensem nouarum frugum, & verni
primum temporis, vt facias Phase Domi-
no Deo tuo: quoniam in isto mense eduxit
2 te Dominus Deus tuus de Aegypto nocte. ¶ Immo-
labisque Phase Domino Deo tuo de ouibus, & de
bobus in loco quem elegerit Dominus Deus tuus,
3 vt habitet nomen eius ibi. ¶ Non comedes in eo pa-
nem fermentatum. Septem diebus comedes absque
fermento afflictionis panem: quoniam in pauore
egressus es de Aegypto: vt memineris diei egressio-
4 nis tuæ de Aegypto omnibus diebus vitæ tuæ.¶Non
apparebit fermentum in omnibus terminis tuis se-
ptem diebus,& nõ remanebit de carnibus eius quod
immolatum est vespere in die primo, vsque mane.
5 ¶ Non poteris immolare Phase in qualibet vrbium
tuarum,quas Dominus Deus tuus daturus est tibi:
6 ¶ sed in loco quem elegerit Dominus Deus tuus, vt
B habitet nomen eius ibi:immolabis Phase vespere ad
7 Solis occasum,quando egressus es de Aegypto. ¶ Et
coques, & comedes in loco quem elegerit Dominus
Deus tuus,maneque consurgens vades in tabernacu
8 la tua.¶Sex dieb⁹ comedes azyma:& in die septima,
9 quia collecta est Domini Dei tui,nõ facies opus.¶Se-
ptem hebdomadas numerabis tibi ab ea die qua fal-
10 cem in segetem miseris, ¶ & celebrabis diem festum
hebdomadarum Domino Deo tuo, oblationẽ spon-
taneam manus tuæ,quam offeres iuxta benedictionẽ
11 Domini Dei tui:¶& epulaberis coram Domino Deo
tuo, tu, filius tuus, & filia tua, & seruus tuus, & an-
cilla tua,& Leuites qui est intra portas tuas; & adue-
na,ac pupillus,& vidua,qui morantur vobiscum:in
loco quem elegerit Dominus Deus tuus, vt habitet
12 nomẽ eius ibi:¶& recordaberis,quoniam seruus fue-
ris in Aegypto: custodiesque ac facies quæ præcepta
13 sunt. ¶ Solemnitatem quoque tabernaculorum cele-
C brabis per septem dies, quando collegeris de area, &
14 torculari fruges tuas: ¶ & epulaberis in festiuitate
tua,tu,filius tuus,& filia,seruus tuus,& ancilla: Leui
tes quoq;,& aduena,pupillus,ac vidua qui intra por
15 tas tuas sunt. ¶ Septẽ diebus Dño Deo tuo festa cele-
brabis ĩ loco quẽ elegerit Dñs, benedicetq; tibi Dñs
Deus tuus in cunctis frugibus tuis, & in omni opere
16 manuum tuarũ,erisq; in lætitia.¶ Tribus vicibus per
D annum apparebit omne masculinum tuum in cõspe-
ctu Dñi Dei tui in loco quem elegerit,in solemnitate
azymorum, in solemnitate hebdomadarum, & in
17 solemnitate tabernaculorum.¶‖Non apparebit ante
Dñm vacuus; sed offeret vnusquisq; secundũ quod
habuerit iuxta benedictionẽ Dñi Dei sui, q̃ dederit
18 ei. ¶Iudices & magistros cõstitues in omnibus portis
tuis,quas Dñs Deus tuus dederit tibi per singulas tri
19 bus tuas: vt iudicent populum iusto iudicio, ¶ nec in
alteram partem declinent.‖ Non accipies personam,
nec munera:quia munera excæcant oculos sapientũ,
20 & mutant verba iustorum.¶ Iuste quod iustũ est,per-
sequeris:vt viuas,& possideas terram quã Dñs Deus
21 tuus dederit tibi. ¶ Non plantabis lucum,& omnem
22 arborem iuxta altare Dñi Dei tui. ¶ Nec facies tibi,
neque constitues statuam: quæ odit Dñs Deus tuus.

Leui.23.c.15.
‖Exo.23.b.15.34.c.23. Eccl.16 b.6.
‖Supr.1.c.17. Leui.19.c.15. Exo.23.a.8. Eccl.20.d.13.

CAPVT XVII.

1 A NOn immolabis Domino Deo tuo ouem, &
bouẽ,in quo est macula, aut quippiã vitij:
2 quia abominatio est Domino Deo tuo.¶Cũ
reperti fuerint apud te intra vnam portarum tuarum
quas Dominus Deus dabit tibi, vir aut mulier, qui
faciant malum in conspectu Domini Dei tui,& trãs-
3 grediantur pactum illius,¶vt vadant & seruiant dijs
alienis,& adorent eos; Solem, & Lunam, & omnem
4 militiam cœli,quæ non præcepi: ¶ & hoc tibi fuerit
nunciatum,audiensque inquisieris diligenter, & ve-
rum esse repereris, & abominatio facta est in Israel:
5 ¶ educes virum, ac mulierem, qui rem sceleratissi-
mam perpetrarunt,ad portas ciuitatis tuæ,& lapidi-
6 bus obruentur. ¶ ‖ In ore duorum,aut trium testium
B peribit, qui interficietur. Nemo occidatur, vno

‖Inf.19.d.15 ‖Matt.18.b.16.

contra

2.Cor.13.a.1. Sup.13.b.9.

7 contra se dicente testimonium. ¶Manus testium prima interficiet eum, & manus reliqui populi extre-
8 ma mittetur, vt auferas malum de medio tui. ¶Si difficile & ambiguum apud te iudicium esse perspexeris inter sanguinem & sanguinem, causam, & causam, lepram & lepram, & iudicum intra portas tuas videris uerba variari: surge, & ascende ad locum
9 quem elegerit Dñs Deus tuus: ¶‖Veniesq; ad sacerdotes Leuitici generis, & ad iudicem qui fuerit illo tẽpore: quæresq; ab eis, qui indicabũt tibi iudicij veri-
10 tatẽ. ¶Et facies quodcunq; dixerint qui præsunt loco
11 quem elegerit Dñs, & docuerint tè ¶iuxta legem
C eius, sequerisq; sententiam eorum. Nec declinabis
12 ad dexteram, neq; ad sinistram. ¶Qui autẽ superbierit, nolens obedire sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Dño Deo tuo: & decreto iudicis morie-
13 tur homo ille, & auferes malũ de Israel. ¶cunctusque populus audiens timebit, ut nullus deinceps intume-
14 scat superbia. ¶Cum ingressus fueris terram quam Dñs Deus tuus dabit tibi, & possederis eam, habitauerisq; in illa, & dixeris: Constitutam super me regẽ,
15 sicut habent omnes per circuitum nationes: ¶eũ constitues quem Dñs Deus tuus elegerit de numero fratrum tuorum. Non poteris alterius gentis hominem
16 regem facere, qui non sit frater tuus. ¶Cumq; fuerit
D constitutus, non multiplicabit sibi equos, nec reducet populum in Aegyptum, equitatus numero subleuatus, presertim cum Dñs preceperit uobis, ut nequa-
17 quam amplius per eandem uiam reuertamini. ¶Non habebit uxores plurimas quæ alliciant animũ eius,
18 neq; argenti & auri immensa pondera. ¶Postquam autem sederit in solio regni sui, describet sibi Deuteronomium legis huius in uolumine, accipiens exem-
19 plar a sacerdotibus Leuiticæ tribus, & habebit ¶secũ, legetq; illud omnibus diebus uitæ suæ, ut discat timere Dñm Deum suum, & custodire verba & ceremo-
20 nias eius, quæ in lege præcepta sunt. ¶Nec eleuetur cor eius in superbiam super fratres suos, neq; declinet in partem dexterã uel sinistram, vt longo tempore regnet ipse, & filij eius super Israel.

‖1.Paral 19.c.18.

CAPVT XVIII.

1 A NOn habebunt sacerdotes & Leuitæ, & omnes qui de eadem tribu sunt, partem & hæreditatem cum reliquo Israel: ‖quia sacrifi-
2 cia Dñi & oblationes eius comedent: ¶& nihil aliud accipient de possessione fratrum suorum. ‖Dñs enim
3 ipse est hæreditas eorum, sicut locutus est illis. ¶Hoc erit iudicium sacerdotum a populo, & ab his qui offerunt uictimas: siue bouem, siue ouem immolaue-
4 rint, dabunt sacerdoti armum ac uentriculum: ¶primitias frumenti, uini, & olei, & lanarum partem ex
5 ouium tonsione. ¶Ipsum enim elegit Dñs Deus tuus de cunctis tribubus tuis, vt stet, & ministret nomini
6 Domini, ipse & filij eius in sempiternum. ¶Si exierit
B Leuites ex vna vrbium tuarũ ex omni Israel in qua habitat, & uoluerit uenire, desiderans locum quem
7 elegerit Dñs: ¶ministrabit in nomine Dñi Dei sui, sicut omnes fratres eius Leuitę, qui stabunt eo tempo-
8 re coram Dño. ¶Partem ciborũ eandem accipiet, quã & cęteri: excepto eo quod in urbe sua ex paterna ei
9 successione debetur. ¶Quando ingressus fueris terrã quã Dñs Deus tuus dabit tibi, caue ne imitari velis
10 abominationes illarũ gentium: ¶‖nec inueniatur in te

‖Sup.10 b 9. ‖Nu. 18. c.10. 1.Cor.9 b.13. Num.18. c.10. ‖Leu.20. a 27.

qui lustret filiũ suum, aut filiam ducens per ignẽ: aut qui ariolos sciscitetur, & obseruet somnia, atq; augu-
11 ria, nec sit maleficus, ¶nec incantator, nec qui pytho-
C nes consulat, nec diuinos, ‖aut quærat a mortuis ve-
12 ritatem. ¶Omnia enim hæc abominatur Dñs, & pp
13 istiusmodi scelera delebit eos in introitu tuo. ¶Perfe-
14 ctus eris, & absq; macula cũ Dño Deo tuo. ¶Gentes istæ quarum possidebis terrã, augures & diuinos audiunt: tu autem a Dño Deo tuo aliter institutus es.
15 ¶‖PROPHETAM de gente tua, & de fratribus tuis, sicut me, suscitabit tibi Dñs Deus tuus: ipsum au-
16 dies. ¶Vt petisti a Dño Deo tuo in Horeb, quando cõcio cõgregata est, atq; dixisti: ‖Vltra non audiam uocem Dñi Dei mei, & ignem hunc maximũ amplius
17 non uidebo, ne moriar: ¶& ait Dñs mihi: Bene oĩa
18 sunt locuti. ¶‖Prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorũ similẽ tui: & ponã uerba mea in ore eius,
19 loqueturq; ad eos omnia quę præcepero illi. ¶qui autem uerba eius, quæ loquetur in noĩe meo, audire no-
20 luerit, ego vltor existam. ¶Propheta autem qui ar-
D rogantia deprauatus uoluerit loqui in noĩe meo, quę ego non præcepi illi, ut diceret, aut ex nomine aliено-
21 rum deorum; interficietur. ¶Quod si tacita cogitatione responderis, Quomodo possum intellligere uer-
22 bum quod Dñs non est locutus? ¶hoc habebis signũ: Quod in nomine Dñi propheta ille prædixerit, & nõ euenerit: hoc Dñs nõ est locutus, sed p tumorem animi sui propheta confinxit: & idcirco non timebis eũ.

‖1. Reg. 28. b. 7. ‖Ioan. 1. g. 45. Act. 3. d. 22. 7 c 37 ‖Exo. 20. d. 19. ‖Ioan. 1. g. 45.

CAPVT XIX.

1 A CVm disperdiderit Dñs Deus tuus gentes, quarum tibi traditurus est terrã, & possederis eam, habitauerisque in urbibus eius, &
2 in ædibus: ¶tres ciuitates separabis tibi in medio terræ, quam Dominus Deus tuus dabit tibi in possessio-
3 nem, ¶sternens diligenter uiam: & in tres æqualiter partes totã terræ tuæ prouinciam diuides: ut habeat e uicino qui propter homicidium profugus est, quo
4 possit euadere. ¶Hæc erit lex homicidæ fugientis, cuius uita seruanda est: Qui percusserit proximum suũ nesciens, & qui heri & nudiustertius nullum contra
5 eum odium habuisse comprobatur: ¶sed abijsse cum eo simpliciter in syluam ad ligna cædenda, & in succisione lignorum securis fugerit manu, ferrumq; lapsum de manubrio amicum eius percusserit, & occiderit: hic ad vnam supradictarum vrbium cõfugiet,
6 & viuet: ¶ne forsitan proximus eius, cuius effusus est
B sanguis, dolore stimulatus, persequatur, & apprehendat eum, si longior uia fuerit; & percutiat animã eius qui nõ est reus mortis: quia nullum contra eum, qui occisus est, odium prius habuisse monstratur.
7 ¶Idcirco præcipio tibi, ut tres ciuitates equali inter se
8 spacij diuidas. ¶Cum autem Dilatauerit Dñs Deus tuus terminos tuos, sicut iurauit patribus tuis; & dederit tibi cunctam terram, ‖quam eis pollicitur est,
9 ¶(si tamen custodieris mandata eius, & feceris quæ hodie præcipio tibi, vt diligas Dominum Deum
C tuum, & ambules in vijs eius omni tempore) addes tibi ‖tres alias ciuitates, & supradictarum trium vr-
10 bium numerum duplicabis: ¶vt non effundatur sanguis innoxius in medio terræ, quam Dominus Deus tuus dabit tibi possidendam, ne sis sanguinis reus.
11 ¶‖Si quis autem odio habens, proximum suum insidiatus fuerit vitæ eius, surgensque percusserit illum,

Num.35. b.13. Iof.20.a. 8. Ezec.21. c.13. ‖Gen.18. c.14. Sup. 11. c.10. ‖Iof. 20. c.7. ‖Nu. 35. c. 20.

& mortuus fuerit, fugeritq; ad vnam de supradictis 12 vrbibus; mittent seniores ciuitatis illius, & arripient eum de loco effugij, tradentq; in manu proximi, 13 cuius sanguis effusus est, & morietur. Non misereberis eius, & auferes innoxium sanguinem de 14 Israel, ut bene sit tibi. Non assumes & transferes terminos proximi tui, quos fixerunt priores in posses- D sione tua, quam Dominus Deus tuus dabit tibi in 15 terra quam acceperis possidendam. Non stabit testis unus contra aliquem, quidquid illud peccati & facinoris fuerit: sed ‖ in ore duorum, aut trium te- 16 stium stabit omne uerbum. Si steterit testis mendax contra hominem, accusans eum præuaricationis; 17 stabunt ambo quorum causa est, ante Dñm in conspectu sacerdotum & iudicum qui fuerint in diebus 18 illis. Cumq; diligentissime perscrutantes, inuenerint falsum testem dixisse contra fratrem suum men- 19 dacium: ‖ reddent ei sicut fratri suo facere cogitauit, 20 & auferes malum de medio tui. Vt audientes cæteri timorem habeant, & nequaquam talia audeant fa- 21 cere. Nō misereberis eius, ‖ sed animam pro anima, oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede exiges.

Sup. 17. b.6. ‖ Matt.18. b.16. Ioan.8.b 17. 2.Cor.13. a.1. Heb. 10 c. 28. ‖ Dan. 13. g 61. Matt.5.f. 38. Prou.19. a.5. ‖ Exo.21. c.24. Leu. 24. d.20.

CAPVT XX.

1 A SI exieris ad bellum contra hostes tuos, & videris æquitatus & currus, & maiorem quam tu habeas, aduersarij exercitus multitudinem; non timebis eos: quia Dominus Deus tuus tecum 2 est, qui eduxit te de Terra Aegypti. Appropinquante autem iam prælio, stabit sacerdos ante aciem, & sic 3 loquetur ad populum: Audi Israel, vos hodie contra inimicos uestros pugnam committitis; non pertimescat cor uestrum, nolite metuere, nolite cedere, 4 nec formidetis eos: quia Dominus Deus uester in B medio uestri est, & pro vobis contra aduersarios di- 5 micabit, vt eruat uos de periculo. Duces quoq; per singulas turmas audiente exercitu proclamabunt: ‖ Quis est homo qui ædificauit domum nouam, & non dedicauit eam? vadat, & reuertatur in domum suam, ne forte moriatur in bello, & alius dedicet 6 eam. Quis est homo qui plantauit uineam, ‖ & necdum fecit eam esse communem, de qua uesci omnibus liceat? vadat, & reuertatur in domum suam: ne forte moriatur in bello, & alius homo eius fungatur 7 officio. Quis est homo qui despondit uxorem, & nō accepit eam? vadat, & reuertatur in domum suam, ne forte moriatur in bello, & alius homo accipiat 8 eam. His dictis addent reliqua, & loquentur ad populum: ‖ Quis est homo formidolosus, & corde pauido? uadat, & reuertatur in domum suam, ne pauere faciat corda fratrum suorum, sicut ipse timore per- 9 territus est. Cumq; siluerint duces exercitus, & finē C loquendi fecerint; vnusquisque suos ad bellandum 10 cuneos præparabit. Si quando accesseris ad expu- 11 gnandam ciuitatem, offeres ei primum pacem. Si receperit, & aperuerit tibi portas; cunctus populus qui in ea est, saluabitur, & seruiet tibi sub tributo. 12 Sin autem fœdus inire noluerit, & cœperit contra 13 te bellum; oppugnabis eam. Cumque tradiderit Dominus Deus tuus illam in manu tua, percuties omne quod in ea generis masculini est, in ore gladij, 14 absque mulieribus & infantibus, iumentis & cæteris quæ in ciuitate sunt. Omnem prædam exercitui diuides, & comedes de spolijs hostium tuorum, quæ 15 Dominus Deus tuus dederit tibi. Sic facies cunctis ciuitatibus quæ a te procul ualde sunt, & non sunt de his vrbibus quas in possessionem accepturus es. 16 De his autem ciuitatibus quæ dabuntur tibi, nul- D lum omnino permittes uiuere: sed interficies in ore 17 gladij, Hethæum uidelicet, & Amorrhæum, & Chananæum, Phærezæum, & Heuæum, & Iebusæum, si- 18 cut præcepit tibi Dñs Deus tuus: ne forte doceant vos facere cunctas abominationes quas ipsi operati sunt dijs suis, & peccetis in Dñm Deum uestrum. 19 Quando obsederis ciuitatem multo tempore, & munitionibus circumdederis, ut expugnes eā; non succides arbores de quibus uesci potest, nec securibus per circuitum debes uastare regionem: quoniā lignū est, & non homo, nec potest bellantium contra te augere 20 numerum. Si qua aūt ligna non sunt pomifera, sed agrestia, et in cęteros apta usus; succide, & instrue machinas, donec capias ciuitatē quæ contra te dimicat.

‖ 1. Mac. 3.g. 56. ‖ Leu.19. c.9. ‖ Iudi. 7. a.3.

CAPVT XXI.

1 A QVando inuentum fuerit in terra quam Dominus Deus tuus daturus est tibi, hominis cadauer occisi, & ignorabitur cædis re- 2 us; egredientur maiores natu, & iudices tui, & metientur a loco cadaueris singularum per circuitum 3 spacia ciuitatū: & quam uiciniorem cęteris esse perspexerint, seniores ciuitatis illius tollent uitulam de armento, quæ non traxit iugum, nec terram scidit vo- 4 mere; & ducent eā ad uallem asperam, atque saxosam, quæ nunquā arata est, nec sementē recepit, & cæ- 5 dent in ea ceruices vitulæ: accedentque sacerdotes filij Leui, quos elegerit Dominus Deus tuus, vt ministrent ei, & benedicant in noīe eius; & ad uerbum eorum omne negocium, & quidquid mundum, uel 6 immundum est, iudicetur. Et uenient maiores natu B ciuitatis illius ad interfectum, lauabuntque manus 7 suas super uitulam, quæ in valle percussa est, & dicent: Manus nostræ non effuderunt sanguinem 8 hunc, nec oculi uiderunt. propitius esto populo tuo Israel, quem redemisti Domine, & ne reputes sanguinem innocentem in medio populi tui Israel. Et aufe- 9 retur ab eis reatus sanguinis: tu autē alienus eris ab innocentis cruore qui fusus est, cum feceris quod præ- 10 cepit Dominus. Si egressus fueris ad pugnam contra inimicos tuos, & tradiderit eos Dñs Deus tuus in 11 manu tua, captiuosq; duxeris, & uideris in numero captiuorum mulierem pulchram, & adamaueris eā, 12 uolueriśq; habere vxorē, introduces eam in domū C tuam: quæ radet cesariem & circuncidet vngues, & 13 deponet uestē in qua capta est: sedensq; in domo tua, flebit patrē & matrem suam uno mense, & postea intrabis ad eam, dormiesq; cum illa, & erit uxor tua. 14 Si aūt postea non sederit animo tuo, dimittes eam liberam, nec uendere poteris pecunia, nec opprimere 15 per potentiam: quia humiliasti eam. Si habuerit homo vxores duas, vnam dilectam, & alteram odiosam, genuerintq; ex eo libros, & fuerit filius odio- 16 sæ primogenitus, uoluerítq; substantiam inter filios suos diuidere: non poterit filiū dilectæ facere primo- 17 genitum, & præferre filio odiosæ: sed filium odiosæ agnoscet primogenitum, ‖ dabitq; ei de his quæ habuerit cuncta duplicia. iste est enim principium li- 18 berorum eius, & huic debētur primogenita. Si ge-

‖ 1.Par.5. a.1.

nuerit

nuerit homo filium contumacem, & proteruum, qui non audiat patris, aut matris imperium, & coercitus 19 obedire contempserit: ¶ apprehendent eum, & ducent D ad seniores ciuitatis illius, & ad portam iudicij, ¶ di-20 centque ad eos: Filius noster iste proteruus, & contumax est, monita nostra audire contemnit, comessatio-21 nibus vacat, & luxuriæ, atque conuiuijs: ¶ lapidibus eum obruet populus ciuitatis, & morietur, vt auferatis malum de medio vestri, & vniuersus Israel audiēs 22 pertimescat. ¶ Quando peccauerit homo quod morte plectendum est, & adiudicatus morti, appensus fue-23 rit in patibulo: ¶ non permanebit cadauer eius in ligno, sed in eadem die sepelietur: ‖ quia maledictus a Deo est, qui pendet in ligno: & nequaquam contaminabis terram tuam, quam Dominus Deus tuus dederit tibi in possessionem.

‖ Gal.3. b.13

CAPVT XXII.

Exo. 23. a.4. Tob.2.c. 21.

1 A 2 NOn videbis bouem fratris tui, aut ouem errātem, & præteribis: sed reduces fratri tuo, ¶ etiamsi nō est propinquus frater tuus, nec nosti eum: duces in domum tuam, & erunt apud te 3 quamdiu quærat ea frater tuus, & recipiat. ¶ Similiter facies de asino, & de vestimento, & de omni re fratris tui, quæ perierit: si inueneris eam, ne negligas 4 quasi alienam. ¶ Si videris asinum fratris tui, aut bouem cecidisse in via; nō despicies, sed subleuabis cum 5 eo. ¶ Non induetur mulier veste virili, nec vir vtetur veste fœminea: abominabilis enim apud Deum est, 6 qui facit hæc. ¶ Si ambulans per viam, in arbore vel in terra nidum auis inueneris: & matrem pullis, vel ouis desuper incubantem: nō tenebis eam cum filijs, 7 ¶ sed abire patieris, captos tenens filios: vt bene sit ti-8 bi, & longo viuas tempore. ¶ Cum ædificaueris domum nouam, facies murum tecti per circuitum: ne effundatur sanguis in domo tua, & sis reus labente a-9 lio, & in præceps ruente. ¶ Non seres vineam tuam al-B tero semine: ne & sementis quam seuisti, & quæ na-10 scuntur ex vinea, pariter sanctificentur. ¶ Non arabis 11 in boue simul, & asino. ¶ Non indueris vestimento, 12 quod ex lana linoque contextum est. ¶ Funiculos in fimbrijs facies per quatuor angulos pallij tui quo o-13 perieris. ¶ Si duxerit vir vxorem, & postea odio ha-14 buerit eam, ¶ quæsieritque occasiones quibus dimittat eā, obijciens ei nomen pessimum, & dixerit, Vxorem hanc accepi, & ingressus ad eam, non inueni vir-15 ginem: ¶ tollent eam pater, & mater eius, & ferent secum signa virginitatis eius ad seniores vrbis, qui in 16 porta sunt: ¶ & dicet pater: Filiam meam dedi huic 17 vxorem: quam quia odit, ¶ imponit ei nomen pessimum, vt dicat, Non inueni filiam tuam virginem: & C ecce hæc sunt signa virginitatis filiæ meæ. Expandent 18 vestimentum coram senioribus ciuitatis: ¶ apprehendentque senes vrbis illius virum, & verberabunt il-19 lum, ¶ condemnantes insuper centum siclis argenti, quos dabit patri puellæ: quoniam diffamauit nomen pessimum super virginem Israel: habebitque eam vxorem, & nō poterit dimittere eam omnibus diebus 20 vitæ suæ. ¶ Quod si verum est quod obijcit, & non est 21 in puella inuenta virginitas: ¶ eijciēt eam extra fores domus patris sui, & lapidibus obruent viri ciuitatis illius, & morietur. quoniam fecit nefas in Israel, vt fornicaretur in domo patris sui: & auferes malum de 22 medio tui. ¶ ‖ Si dormierit vir cū vxore alterius, vter-

‖ Leu.20. b.10.

que morietur: idest, adulter & adultera: & auferes ma-23 lum de Israel. ¶ Si puellam virginem desponderit vir, D & inuenerit eam aliquis in ciuitate, & cōcubuerit cū 24 ea: ¶ educes vtrunque ad portam ciuitatis illius, & lapidibus obruentur: puella, quia non clamauit, cū esset in ciuitate: vir, quia humiliauit vxorem proximi 25 sui, & auferes malum de medio tui. ¶ Sin autem in agro repererit vir puellam quæ desponsata est, & apprehendens concubuerit cum ea, ipse morietur solus: 26 ¶ puella nihil patietur, nec est rea mortis: quoniam sicut latro consurgit contra fratrem suum, & occidit 27 animam eius, ita & puella perpessa est. ¶ sola erat in 28 agro: clamauit, & nullus affuit qui liberaret eam. ¶ Si inuenerit vir puellam virginem, quæ non habet sponsum, & apprehendens concubuerit cum illa, & res ad 29 iudicium venerit: ¶ ‖ dabit qui dormiuit cum ea, patri puellæ quinquaginta siclos argenti, & habebit eam vxorem, quia humiliauit illam: non poterit dimitte-30 re eam cunctis diebus vitæ suæ. ¶ Non accipiet homo vxorem patris sui, nec reuelabit operimentum eius.

CAPVT XXIII.

1 A 2 NOn intrabit eunuchus attritis, vel amputatis testiculis, & absciso veretro, ecclesiam Domini. ¶ Non ingredietur manzer, hoc est, de scorto natus, in ecclesiam Domini vsq; ad decimam 3 generationem. ¶ Ammonites, & Moabites etiam post decimam generationem non intrabunt ecclesiam Do-4 mini, in æternum: ¶ quia noluerunt vobis occurrere cum pane, & aqua in via, quando egressi estis de Aegypto: & quia conduxerunt contra te Balaam filium 5 Beor de Mesopotamia Syriæ, vt malediceret tibi: ¶ ‖ & noluit Dominus Deus tuus audire Balaam, vertitq; maledictionem eius in benedictionem tuam, eo quod 6 diligeret te. ¶ Non facies cum eis pacē, nec quæras eis B bona cunctis diebus vitæ tuæ in sempiternum. ¶ Non 7 abominaberis Idumæum, quia frater tuus est: nec Ae-8 gyptium, quia aduena fuisti in terra eius. ¶ Qui nati fuerint ex eis, tertia generatione intrabunt in ecclesiā 9 Domini. ¶ Quādo egressus fueris aduersus hostes tuos 10 in pugnā, custodies te ab omni re mala. ¶ Si fuerit inter vos homo, qui nocturno pollutus sit somnio, egre-11 dietur extra castra, ¶ & non reuertetur priusquam ad vesperam lauetur aqua, & post Solis occasum regre-12 dietur in castra. ¶ Habebis locum extra castra, ad quē 13 egrediaris ad requisita naturæ, ¶ gerens paxillum in baltheo: cumque sederis, fodies per circuitum, & ege-14 sta humo operies, ¶ quo releuatus es, (Dn̄s enim Deus C tuus ambulat in medio castrorum, vt eruat te, & tradat tibi inimicos tuos) & sint castra tua sancta, & nihil 15 in eis appareat fœditatis, ne derelinquat te. ¶ Non tra-16 des seruum Domino suo, qui ad te confugerit; ¶ habitabit tecum in loco qui ei placuerit, & in vna vrbium 17 tuarum requiescet: ne contristes eum. ¶ Non erit mere-18 trix de filiab⁹ Israel, nec scortator de filijs Israel. ¶ Nō offeres mercedem prostibuli, nec precium canis in domo Domini Dei tui, quidquid illud est quod voueris, quia abominatio est vtrunque apud Dn̄m Deum 19 tuum. ¶ Non fœnerabis fratri tuo ad vsurā pecuniam 20 nec fruges, nec quamlibet aliam rem: ¶ sed alieno. Fra-D tri autem tuo absque vsura id quo indiget, commodabis: vt benedicat tibi Dominus Deus tuus in omni opere tuo in terra ad quam ingredieris possidendam 21 ¶ Cum votum voueris Domino Deo tuo, nō tardabis

reddere: quia requiret illud Dominus Deus tuus: & 22 si moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum. ♀ Si 23 nolueris polliceri, absque peccato eris. ♀ Quod autem semel egressum est de labijs tuis, obseruabis, & facies sicut promisisti Domino Deo tuo, & propria volun- 24 tate, & ore tuo locutus es. ♀ Ingressus vineam proximi tui, comede vuas quantum tibi placuerit: foras au 25 tem ne efferas tecũ. ♀ Si intraueris in segetẽ amici tui, franges spicas, & manu conteres: falce aũt nõ metes.

Matt.12. a.4.

CAPVT XXIIII.

Mat.5.c. 31.& 19 a 7.

1 A SI acceperit homo vxorem, & habuerit eam, & nõ inuenerit gratiam ante oculos eius propter aliquam fœditatem: scribet libellum repudij, & dabit in manu illius, & dimittet eam de domo sua. 2 ♀ Cumque egressa alterum maritum duxerit, ♀ & ille 3 quoque oderit eam, dederitque ei libellum repudij, & dimiserit de domo sua, vel certe mortuus fuerit: 4 ♀ non poterit prior maritus recipere eam in vxorem: quia polluta est, & abominabilis facta est coram Domino: ne peccare facias terram tuam quam Domi- 5 nus Deus tuus tradiderit tibi possidendam. ♀ Cum ac B ceperit homo nuper vxorem, non procedet ad bellũ, nec ei quippiam necessitatis iniungetur publicæ: sed vacabit absque culpa domi suæ, vt vno anno lętetur 6 cum vxore sua. ♀ Non accipies loco pignoris inferiorem, & superiorem molam: quia animam suam appo 7 suit tibi. ♀ Si deprehensus fuerit homo solicitans fratrem suum de filijs Israel, & vendito eo acceperit precium; interficietur, & auferes malum de medio tui. 8 ♀ Obserua diligenter ne incurras plagam lepræ, sed facies quæcunque docuerint te sacerdotes Leuitici generis iuxta id quod præcepi eis, & imple solicite. 9 ♀ ‖Mementote quæ fecerit Dominus Deus vester Ma 10 riæ in via, cum egrederemini de Aegypto. ♀ Cum re- C petes a proximo tuo rem aliquam quã debet tibi, non 11 ingredieris domum eius, vt pignus auferas: ♀ sed sta- 12 bis foris, & ille tibi proferet quod habuerit. ♀ sin autẽ 13 pauper est, non pernoctabit apud te pignus, ♀ sed statim reddes ei ante Solis occasum: vt dormiens in vestimento suo, benedicat tibi, & habeas iustitiam corã 14 Domino Deo tuo. ♀ Non negabis mercedem indigentis, & pauperis fratris tui, siue aduenæ qui tecum mo 15 ratur in terra, & intra portas tuas est: ♀ sed eadem die reddes ei preciũ laboris sui ante Solis occasum, quia pauper est, & ex eo sustẽtat animam suam: ne clamet cõtra te ad Dominum, & reputetur tibi in peccatum. 16 ♀ Non occidentur patres pro filijs, nec filij pro patri- 17 bus, sed vnusquisque pro peccato suo morietur. ♀ Nõ peruertes iudicium aduenę, & pupilli, nec auferes pi- 18 gnoris loco viduæ vestimẽtum. ♀ Memento quod seruieris in Aegypto, & eruerit te Dominus Deus tuus D inde. Idcirco præcipio tibi, vt facias hanc rem. ♀ Quã- 19 do messueris segetem in agro tuo, & oblitus manipulum reliqueris: non reuerteris, vt tollas illum: sed aduenam, & pupillum, & viduam auferre patieris, vt benedicat tibi Dominus Deus tuus in omni opere 20 manuum tuarum. ♀ Si fruges collegeris oliuarum, quidquid remanserit in arboribus, non reuerteris, vt 21 colligas: sed relinques aduenæ, pupillo, ac viduæ. ♀ Si vindemiaueris vineam tuam, non colliges remanentes racemos, sed cedent in vsus aduenæ, pupilli, ac vi 22 duæ. ♀ Memento quod & tu seruieris in Aegypto, & idcirco præcipio tibi, vt facias hanc rem.

‖Nu.12. a.10.

Leui.19 c.13. Tob.4 c.15.

Reg.4. ..1. Paral. c.2.4. Ezec.18. c.17.

CAPVT XXV.

1 A SI fuerit causa inter aliquos, & interpellauerint iudices: quem iustum esse perspexerint, illi iustitiæ palmam dabunt: quem impium, con- 2 demnabunt impietatis. ♀ Sin autem eum qui peccauit, dignum viderint plagis: prosternent, & coram se facient verberari. Pro mensura peccati erit & plaga- 3 rum modus, ♀ ita duntaxat, vt ‖quadragenarium numerum non excedant: ne fœde laceratus ante oculos 4 tuos abeat frater tuus. ♀ Non ligabis os bouis terentis 5 in area fruges tuas. ♀ Quando habitauerint fratres simul, & vnus ex eis absque liberis mortuus fuerit; v- B xor defuncti non nubet alteri: sed accipiet eam frater 6 eius, & suscitabit semen fratris sui: ♀ & primogenitum ex ea filium nomine illius appellabit, vt nõ deleatur 7 nomen eius ex Israel. ♀ Sin autem noluerit accipere vxorem fratris sui, quæ ei lege debetur; perget mulier ad portam ciuitatis, & interpellabit maiores natu, dicetque: ‖Non vult frater viri mei suscitare nomẽ 8 fratris sui in Israel, nec me in coniugẽ sumerẽ. ♀ Statimque accersiri eum facient, & interrogabunt. Si re- 9 sponderit; Nolo eam vxorem accipere: ♀ accedet mulier ad eum coram senioribus, & tollet calceamẽtum de pede eius, spuetq; in faciem illius, & dicet: Sic fiet 10 homini, qui non ædificat domum fratris sui. ♀ Et vocabitur nomen illius in Israel, Domus discalceati. 11 ♀ Si habuerint inter se iurgium viri duo, & vnus con- C tra alterum rixare cœperit, volensque vxor alterius eruere virum suum de manu fortioris, miseritque 12 manum, & apprehenderit verenda eius: ♀ abscindes manum illius: nec flecteris super eam vlla misericor- 13 dia. ♀ Non habebis in sacculo diuersa pondera, maius 14 & minus, ♀ nec erit in domo tua modius maior, & mi- 15 nor. ♀ pondus habebis iustum, & verum, & modius æqualis, & verus erit tibi: vt multo viuas tempore super terram, quam Dominus Deus tuus dederit ti- 16 bi. ♀ abominatur enim Dominus tuus eum qui facit 17 hæc, & auersatur omnem iniustitiam. ♀ Memento quę fecerit tibi Amalec in via, quando egrediebaris ex 18 Ægypto. ♀ quomodo occurrerit tibi, & extremos ag- D minis tui, qui lassi residebant, ceciderit quando tu eras fame & labore confectus, & nõ timuerit Deum. 19 ♀ Cum ergo Dominus Deus tuus dederit tibi requiem, & subiecerit cunctas per circuitum nationes in terra quam tibi pollicitus est: delebis nomen eius sub cœlo. Caue ne obliuiscaris.

‖1.Cor. 11.f.24. 1.Cor.9. b.9. 1.Tim.5. c.18. Matt.22. c.22. Mar.12. b.19. Luc.20. d.27.

‖Ruth 4. b.7.

Exo.17. c.8.

CAPVT XXVI.

1 A CVmque intraueris terrã quã Dominus Deus tuus tibi daturus est possidẽdam, & obtinue- 2 ris eam, atq; habitaueris in ea; ♀ tolles de cũctis frugibus tuis primitias, & pones in cartallo, pergesq; ad locum quem Dñs Deus tuus elegerit, vt ibi 3 inuocetur nomen eius. ♀ accedesq; ad sacerdotem qui fuerit in diebus illis, & dices ad eum: Profiteor hodie coram Domino Deo tuo, quod ingressus sum in terram, pro qua iurauit patribus nostris, vt daret eam 4 nobis. ♀ Suscipiesq; sacerdos cartallum de manu tua, 5 ponet ante altare Domini Dei tui, ♀ & loqueris in cõspectu Domini Dei tui: Syrus persequebatur patrem B meum, qui descendit in Aegyptum, & ibi peregrinatus in paucissimo numero: creuitque in gentem ma- 6 gnam, ac robustam, & infinitæ multitudinis. ♀ Affli-

xeruntque nos Ægyptij, & persecuti sunt, imponen-7 tes onera grauissima: ¶ & clamauimus ad Dominum Deum patrum nostrorum: qui exaudiuit nos, & respexit humilitatem nostram, & laborem, atque 8 angustiam, ¶ & eduxit nos de Ægypto in manu forti & brachio extento, in ingenti pauore, in signis, 9 atque portentis, ¶ & introduxit ad locum istum, & 10 tradidit nobis terram lacte & melle manantem. ¶ Et idcirco nunc offero primitias frugum terræ, quam Dominus dedit mihi. Et dimittes eas in conspectu 11 Domini Dei tui, & adorato Domino Deo tuo. ¶ Et epulaberis in omnibus bonis quæ Dominus Deus tuus dederit tibi, & domui tuæ, tu & Leuites, & ad-12 uena qui tecum est. ¶ Quando compleueris decimam C cunctarum frugum tuarum, anno decimarum tertio dabis Leuitæ, & aduenæ, & pupillo, & viduæ, vt 13 comedant intra portas tuas, & saturentur. ¶ loquerisque in conspectu Domini Dei tui: Abstuli quod sanctificatum est de domo mea, & dedi illud Leuitæ, & aduenæ, & pupillo, ac viduæ, sicut iussisti mihi: non præteriui mandata tua, nec sum oblitus imperij tui. 14 ¶ Non comedi ex eis in luctu meo, nec separaui ea in qualibet immunditia, nec expendi ex his quidquam in re funebri. Obediui voci Domini Dei 15 mei, & feci omnia sicut præcepisti mihi. ¶ || Respice de sanctuario tuo, & de excelso cœlorum habitaculo, & benedic populo tuo Israel, & terræ quam dedisti nobis, sicut iurasti patribus nostris, terræ la-16 cte & melle mananti. ¶ Hodie Dominus Deus tuus præcepit tibi, vt facias mandata hæc, atque iudicia: & custodias, & impleas ex toto corde tuo, & ex tota 17 anima tua. ¶ || Dominum elegisti hodie, vt sit tibi D Deus, & ambules in vijs eius, & custodias ceremonias illius, & mandata, atque iudicia, & obedias eius 18 imperio. ¶ Et Dominus elegit te hodie, vt sis ei populus peculiaris, sicut locutus est tibi, & custodias 19 omnia præcepta illius: ¶ & faciet te excelsiorem cunctis gentibus quas creauit in laudem, & nomen, & gloriam suam: vt sis populus sanctus Domini Dei tui, sicut locutus est.

Sup. 14 d.17.

|| Isa. 63. d.15. Baruc. 2. c.16.

|| Sup. 7. a.6.

CAPVT XXVII.

1 A PRæcepit autem Moyses, & seniores Israel, populo, dicentes: Custodite omne mandatum 2 quod præcipio vobis hodie. ¶ Cumque transieritis Iordanem in terrã quam Dominus Deus tuus dabit tibi, eriges ingentes lapides, & calce leuigabis 3 eos, ¶ vt possis in eis scribere omnia verba legis huius, Iordane transmisso: vt introeas terram quam Dominus Deus tuus dabit tibi, terram lacte & melle ma-4 nantem, sicut iurauit patribus tuis. ¶ || Quando ergo transieritis Iordanem, erigite lapides, quos ego hodie præcipio vobis in monte Hebal, & leuigabis eos cal-5 ce: ¶ & ædificabis ibi altare Domino Deo tuo de lapi-6 dibus quos ferrum non tetigit, ¶ & de saxis informi-B bus, & impolitis: & offerres super eo holocausta Do-7 mino Deo tuo, ¶ & immolabis hostias pacificas, comedesq; ibi, & epulaberis coram Domino Deo tuo. 8 ¶ Et scribes super lapides omnia verba legis huius pla-ne, & lucide. 9 ¶ Dixeruntq; Moyses, & sacerdotes Leuitici generis ad omnem Israelem: Attende, & audi Israel: Hodie factus es populus Domini Dei tui. 10 ¶ audies vocem eius, & facies mandata, atque iusti-11 tias, quas ego præcipio tibi. ¶ Præcepitque Moy-12 ses populo in die illo, dicens: ¶ Hi stabunt ad benedicendum populo super montem Garizim, Iordane transmisso: Simeon, Leui, Iudas, Issachar, Io-13 seph, & Beniamin. ¶ Et e regione isti stabunt ad maledicendum in monte Hebal, Ruben, Gad, & Aser, C & Zabulon, Dan, & Nephtali. ¶ || Et pronuncia-14 bunt Leuitæ, dicentque ad omnes viros Israel excel-15 sa voce: ¶ Maledictus homo, qui facit sculptile, & conflatile, abominationem Domini, opus manuum artificum, ponetque illud in abscondito. & respon-16 debit omnis populus, & dicet, Amen. ¶ Maledictus qui non honorat patrem suum, & matrem. & dicet 17 omnis populus, Amen. ¶ Maledictus qui transfert D terminos ꝓximi sui. & dicet omnis populus, Amen. 18 ¶ Maledictus qui errare facit cæcum in itinere. & di-19 cet omnis populus, Amen. ¶ Maledictus qui peruertit iudicium aduenæ, pupilli, & viduæ. & dicet 20 omnis populus, Amen. ¶ Maledictus qui dormit cum vxore patris sui, & reuelat operimentum le-21 ctuli eius. & dicet omnis populus, Amen. ¶ Maledictus qui dormit cum omni iumento. & dicet om-22 nis populus, Amen. ¶ Maledictus qui dormit cum sorore sua filia patris sui, vel matris suæ. & dicet om-23 nis populus, Amen. ¶ Maledictus qui dormit cum 24 socru sua. & dicet omnis populus, Amen. ¶ Maledictus qui clam percusserit proximum suum. & di-25 cet omnis populus, Amen. ¶ Maledictus qui accipit munera, vt percutiat animam sanguinis inno-26 centis. & dicet omnis populus, Amen. ¶ || Maledictus qui non permanet in sermonibus legis huius, nec eos opere perficit. & dicet omnis populus, Amen.

|| Exo. 20. d.25. Iosue 8. f.31.

|| Dan. 9 c.11.

|| Gala. 3. b.10. Leuit. 26 a.3.

CAPVT XXVIII.

1 A SI autem audieris vocem Domini Dei tui, vt facias, atque custodias omnia mandata eius quę ego pcipio tibi hodie; faciet te Dominus Deus tuus excelsiorem cunctis gentibus quæ versantur in 2 terra. ¶ Venientque super te vniuersæ benedictiones istæ, & apprehendent te; si tamen præcepta eius au-3 dieris. ¶ Benedictus tu in ciuitate, & benedictus in 4 agro. ¶ Benedictus fructus ventris tui, & fructus terræ tuæ, fructusque iumentorum tuorum, greges armen-5 torum tuorum, & caulæ ouium tuarum. ¶ Benedicta 6 horrea tua, & benedictæ reliquiæ tuæ. ¶ Benedictus 7 eris tu ingrediens, & egrediens. ¶ Dabit Dominus inimicos tuos qui consurgunt aduersum te, corruentes in conspectu tuo: per vnam viam venient contra te, 8 & per septem fugient a facie tua. ¶ Emittet Dominus benedictioné super cellaria tua, & super omnia opera manuum tuarum: benedicetque tibi in terra quam 9 acceperis. ¶ Suscitabit te Dominus sibi in populum sanctum, sicut iurauit tibi, si custodieris mandata Do-10 mini Dei tui, & ambulaueris in vijs eius. ¶ Videbuntque omnes terrarum populi, quod nomen Do-11 mini inuocatum sit super te, & timebunt te. ¶ Abundare te faciet Dominus omnibus bonis, fructu ventri tui, & fructu iumentorum tuorum, fructu terræ tuę, quam iurauit Dominus patribus tuis, vt daret ti-12 bi. ¶ Aperiet Dominus thesaurum suum optimum, B cœlum, vt tribuat pluuiam terræ tuæ in tempore suo: benedicetque cunctis operibus manuum tuarum. Et fœnerabis gentibus multis, & ipse a nullo fœnus 13 accipies. ¶ Constituet te Dominus in caput, & non

in caudam: & eris ſemper ſupra, & non ſubter: ſi tamen audieris mandata Domini Dei tui, quæ ego 14 præcipio tibi hodie, & cuſtodieris, & feceris, ¶ ac non declinaueris ab eis nec ad dexteram, nec ad ſiniſtram; nec ſequutus fueris deos alienos, neque colueris eos. 15 ¶‖Quod ſi audire nolueris vocem Domini Dei tui, vt cuſtodias & facias omnia mandata eius & ceremonias, quas ego præcipio tibi hodie; venient ſuper te omnes maledictiones iſtæ, & apprehendent te. 16 ¶Maledict⁹ eris in ciuitate, maledictus in agro. 17 ¶ Maledictum horreum tuum, & maledictæ reliquiæ tuæ. 18 ¶ Maledictus fructus ventris tui, & fructus terræ tuæ, C armenta boum tuorum, & greges ouium tuarum. 19 ¶ Maledictus eris ingrediens, & maledictus egrediẽs. 20 ¶ mittet Dominus ſuper te famem & eſuriem, & increpationem in omnia opera tua, quæ tu facies: donec conterat te, & perdat velociter, propter adinuen-21 tiones tuas peſſimas in quibus reliquiſti me. ¶Adiungat tibi Dominus peſtilentiam, donec conſumat te 22 de terra ad quam ingrederis poſſidẽdam. ¶Percutiat te Dominus egeſtate, febri, & frigore, ardore & æſtu, & aere corrupto ac rubigine, & perſequatur, donec 23 pereas. ¶‖Sit cœlum quod ſupra te eſt, æneum: & ter-24 ra quam calcas, ferrea. ¶Det Dominus imbrem terræ tuæ puluerem, & de cœlo deſcendat ſuper te cinis, 25 donec conteraris. ¶ Tradat te Dominus corruentem ante hoſtes tuos: per vnam viam egrediaris cõtra eos, & per ſeptem fugias, & diſpergaris per omnia regna 26 terræ. ¶ ſitque cadauer tuum in eſcam cunctis volati-27 libus cœli, & beſtijs terræ, & non ſit qui abigat. ¶Percutiat te Dominus vlcere Aegypti, & partem corporis per quam ſtercora egeruntur, ſcabie quoque & 28 prurigine, ita vt curari nequeas. ¶Percutiat te Domi-29 nus amentia & cæcitate ac furore mentis, ¶ & palpes in meridie, ſicut palpare ſolet cæcus in tenebris, & nõ dirigas vias tuas. Omnique tempore calumniam ſuſtineas, & opprimaris violentia, nec habeas qui libe-30 ret te. ¶ Vxorem accipias, & alius dormiat cum ea. D Domum ædifices, & non habites in ea. Plantes vi-31 neam, & non vindemies eam. ¶ Bos tuus immoletur coram te, & non comedas ex eo. Aſinus tuus rapiatur in conſpectu tuo, & non reddatur tibi. Oues tuæ 32 dentur inimicis tuis, & non ſit qui te adiuuet. ¶ Filij tui & filiæ tuæ tradantur alteri populo, videntibus oculis tuis, & deficientibus ad conſpectum eorum to-33 ta die, & non ſit fortitudo in manu tua. ¶ Fructus terræ tuæ, & omnes labores tuos comedat populus quẽ ignoras: & ſis ſemper calumniam ſuſtinẽs, & oppreſ-34 ſus cunctis diebus, ¶ & ſtupens ad terrorem eorum 35 quæ videbunt oculi tui. ¶ Percutiat te Dominus vlcere peſſimo in genibus & in ſuris, ſanarique non poſ-36 ſis a planta pedis vſque ad verticem tuum. ¶Ducet te Dñs, & regem tuum, quem conſtitueris ſuper te, in gentem quam ignoras tu & patres tui: & ſeruies ibi 37 dijs alienis, ligno & lapidi. ¶ Et eris perditus in prouerbium ac fabulam omnibus populis, ad quos te 38 introduxerit Dominus. ¶‖ Sementem multam iacies in terram, & modicum congregabis: quia locuſtæ 39 deuorabunt omnia. ¶ Vineam plantabis, & fodies, & vinum non bibes, nec colliges ex ea quippiam: 40 quoniam vaſtabitur vermibus. ¶ Oliuas habebis in omnibus terminis tuis, & non vngeris oleo: quia 41 defluent, & peribunt. ¶ Filios generabis & filias, & non frueris eis: quoniam ducentur in captiuita-42 tem. ¶ Omnes arbores tuas, & fruges terræ tuæ rubi-43 go conſumet. ¶ Aduena qui tecum verſatur in terra, E aſcendet ſuper te, eritq; ſublimior: tu autem deſcen-44 des, & eris inferior. ¶Ipſe fœnerabit tibi, & tu non fœ-45 nerabis ei. Ipſe erit in caput, & tu eris in caudam. ¶Et venient ſuper te omnes maledictiones iſtæ, & perſequentes apprehendent te, donec intereas: quia non audiſti vocem Domini Dei tui, nec ſeruaſti mandata 46 eius, & ceremonias quas præcepit tibi. ¶ Et erunt in te ſigna, atque prodigia, & in ſemine tuo vſq; in ſem-47 piternum: ¶ eo quod non ſeruieris Domino Deo tuo in gaudio, cordiſque lætitia, propter rerum omnium 48 abundantiam. ¶ Seruies inimico tuo quem immittet tibi Dominus, in fame, & ſiti, & nuditate, & omni penuria, & ponet iugum ferreum ſuper ceruicem tuam, 49 donec te conterat. ¶ Adducet Dominus ſuper te gentem de longinquo, & de extremis terræ finibus in ſimilitudinem Aquilæ volantis cum impetu: cuius lin-50 guam intelligere non poſſis. ¶ gẽtem procaciſſimam, 51 quæ non deferat ſeni, nec miſereatur paruuli, ¶& deuoret fructum iumentorum tuorum, ac fruges terræ tuæ, donec intereas, & non relinquat tibi triticum, vinum, & oleum, armenta boum, & greges ouium: 52 donec te diſperdat, ¶ & conterat in cunctis vrbibus tuis, & deſtruantur muri tui firmi, atque ſublimes, in quibus habebas fiduciam in omni terra tua. Obſideberis intra portas tuas in omni terra tua, quam dabit 53 tibi Dominus Deus tuus, ¶& comedes fructum vteri tui, & carnes filiorum tuorum, & filiarum tuarum, F quas dederit tibi Dominus Deus tuus, in anguſtia, & 54 vaſtitate qua opprimet te hoſtis tuus. ¶Homo delicatus in te, & luxurioſus valde inuidebit fratri ſuo, & 55 vxori, quæ cubat in ſinu ſuo, ¶ ne det eis de carnibus filiorum ſuorum quas comedet: eo quod nihil aliud habeat in obſidione, & penuria qua vaſtauerint te 56 inimici tui intra omnes portas tuas. ¶ Tenera mulier, & delicata quæ ſuper terram ingredi non valebat, nec pedis veſtigium figere propter mollitiem, & teneritudinem nimiam; inuidebit viro ſuo qui cubat 57 in ſinu eius, ſuper filij & filiæ carnibus, ¶ & illuuie ſecundarum quæ egrediuntur de medio feminum eius; & ſuper liberis qui eadem hora nati ſunt. comedent enim eos clam propter rerum omnium penuriam, in obſidione, & vaſtitate qua opprimet te inimicus tuus 58 intra portas tuas. ¶ Niſi cuſtodieris, & feceris omnia verba legis huius, quæ ſcripta ſunt in hoc volumine, 59 & timueris nomen eius glorioſum, & terribile, ¶ hoc 60 eſt Dominum Deum tuum: ¶ augebit Dominus plagas tuas, & plagas ſeminis tui, plagas magnas, & perſeuerantes, infirmitates peſſimas, & perpetuas, 61 ¶ & conuertet in te omnes afflictiones Ægypti, quas G timuiſti, & adhærebunt tibi: Inſuper & vniuerſos languores, & plagas, quæ non ſunt ſcriptæ in volumine legis huius, inducet Dominus ſuper te, donec te 62 conterat: ¶ & remanebitis pauci numero, qui prius eratis ſicut aſtra cœli præ multitudine: quoniam non 63 audiſti vocem Domini Dei tui. ¶ Et ſicut ante lætatus eſt Dominus ſuper vos, bene vobis faciens, voſque multiplicans: ſic lætabitur diſperdens vos, atque ſubuertens, vt auferamini de terra ad quam in-64 gredieris poſſidendam. ¶ Diſperget te Dominus in omnes populos a ſummitate terræ, vſque ad terminos eius: & ſeruies ibi dijs alienis, quos & tu igno-65 ras, & patres tui, lignis & lapidibus. ¶ In gentibus

quoque

quoque illis non quiesces, neque erit requies vestigio pedis tui. Dabit enim tibi Dominus ibi cor pauidum, & deficientes oculos, & animam consum-66 ptam mœrore. ¶ & erit vita tua quasi pendens ante te. Timebis nocte & die, & non credes vitæ tuæ. 67 ¶ Mane dices, Quis mihi det vesperum? & vespere, Quis mihi det mane? propter cordis tui formidinem, qua terreberis, & propter ea quæ tuis vide-68 bis oculis. ¶ Reducet te Dominus classibus in Aegyptum per viam de qua dixit tibi, vt eam amplius non videres. Ibi venderis inimicis tuis in seruos & ancillas, & non erit qui emat.

CAPVT XXIX.

1 A HÆc sunt verba fœderis, quod præcepit Dominus Moysi, vt feriret cum filijs Israel in Terra Moab: præter illud fœdus quod cum 2 eis pepigit in Horeb. ¶ Vocauitque Moyses omnem Israel, & dixit ad eos: Vos vidistis vniuersa quæ fecit Dominus coram vobis in Terra Aegypti Pharaoni, 3 & omnibus seruis eius, vniuersæque terræ illius, ¶ tentationes magnas quas viderunt oculi tui, signa illa, 4 portentaque ingentia: ¶ & non dedit vobis Dominus cor intelligens, & oculos videntes, & aures quæ pos-5 sunt audire vsque in præsentem diem. ¶ ||Adduxit vos quadraginta annis per desertum: non sunt attrita vestimenta vestra, nec calceamenta pedum vestrorum 6 vetustate consumpta sunt. ¶ Panem non comedistis, vinum & siceram non bibistis: vt sciretis, quia ego 7 sum Dominus Deus vester. ¶ ||Et venistis ad hunc locum: egressusque est Sehon rex Hesebon, & Og rex Basan, occurrentes nobis ad pugnam. Et percussimus 8 eos, ¶ & tulimus terram eorum, ac tradidimus possidendam Ruben & Gad, & dimidiæ tribui Manasse. 9 ¶ Custodite ergo verba pacti huius, & implete ea: vt B intelligatis vniuersa quæ facitis. ¶ Vos statis hodie 10 cuncti coram Domino Deo vestro, principes vestri, & tribus, ac maiores natu, atque doctores, omnis po-11 pulus Israel, ¶ liberi & vxores vestræ, & aduena qui tecum moratur in castris, exceptis lignorum Cæsori-12 bus, & his qui comportant aquas: ¶ vt transeas in fœdere Domini Dei tui, & in iureiurando quod ho-13 die Dominus Deus tuus percutit tecum: ¶ vt suscitet te sibi in populum, & ipse sit Deus tuus, sicut locutus est tibi, & sicut iurauit patribus tuis Abraham, 14 Isaac, & Iacob. ¶ Nec vobis solis ego hoc fœdus fe-15 rio, & hæc iuramenta confirmo; ¶ sed cunctis præ-16 sentibus, & absentibus. ¶ Vos enim nostis, quomodo habitauerimus in Terra Aegypti, & quomodo transierimus per medium nationum, quas trans-17 euntes, ¶ vidistis abominationes & sordes, id est idola eorum, lignum & lapidem, argentum & aurum, 18 quæ colebant. ¶ Ne forte sit inter vos vir, aut mulier, familia, aut tribus, cuius cor auersum est hodie a Domino Deo nostro, vt vadat & seruiat dijs illarum gentium, & sit inter vos radix germinans fel & 19 amaritudinem. ¶ Cumque audierit verba iuramen-C ti huius, benedicat sibi in corde suo, dicens: Pax erit mihi, & ambulabo in prauitate cordis mei: & assu-20 mat ebria sitientem, & ¶ Dominus non ignoscat ei: sed tunc quam maxime furor eius fumet & zelus cōtra hominem illum, & sedeant super eum omnia maledicta quæ scripta sunt in hoc volumine, & deleat 21 Dominus nomen eius sub cœlo, ¶ & consumat eum in perditionem ex omnibus tribubus Israel, iuxta maledictiones quæ in libro legis huius, ac fœderis 22 continentur. ¶ Dicetque sequens generatio, & filij qui nascentur deinceps, & peregrini qui de longe venerint, videntes plagas terræ illius, & infirmitates quibus eam afflixerit Dominus, sulphure, 23 ¶ & salis ardore comburens, ita, vt vltra nōn sera-D tur; nec virens quippiam germinet in exemplum ||subuersionis Sodomæ, & Gomorrhæ, Adamæ, & Seboim, quas subuertit Dominus in ira, & furore 24 suo. ¶ Et dicent omnes gentes, Quare sic fecit Dominus terræ huic? quæ est hæc ira furoris eius im-25 mensa? ¶ Et respondebunt: Quia dereliquerunt pactum Domini, quod pepigit cum patribus eorum, 26 quando eduxit eos de Terra Aegypti: ¶ & seruierunt dijs alienis, & adorauerunt eos, quos nescie-27 bant, & quibus non fuerant attributi: ¶ idcirco iratus est furor Domini contra terram istam, vt induceret super eam omnia maledicta, quæ in hoc volu-28 mine scripta sunt: ¶ & eiecit eos de terra sua in ira, & in furore, & in indignatione maxima, proiecitque 29 in terram alienam, sicut hodie comprobatur. ¶ Abscondita Domino Deo nostro: quæ manifesta sunt, nobis & filijs nostris vsque in sempiternum, vt faciamus vniuersa verba legis huius.

CAPVT XXX.

1 A CVm ergo venerint super te omnes sermones isti, benedictio, siue maledictio quam proposui in conspectu tuo: & ductus pœnitudine cordis tui in vniuersis gentibus, in quas disperse-2 rit te Dominus Deus tuus, ¶ & reuersus fueris ad eū, & obedieris eius imperijs, sicut ego hodie præcipio tibi, cum filijs tuis, in toto corde tuo, & in tota anima 3 tua: ¶ reducet Dominus Deus tuus captiuitatem tuā, ac miserebitur tui, & rursum congregabit te de cun-4 ctis populis, in quos te ante dispersit. ¶ Si ad cardines cœli fueris dissipatus, inde te retrahet Dominus Deus 5 tuus, ¶ ||& assumet, atque introducet in terram quam possederunt patres tui, & obtinebis eam: & benedicens tibi, maioris numeri te esse faciet, quam fuerunt 6 patres tui. ¶ Circuncidet Dominus Deus tuus cor B tuum, & cor seminis tui: vt diligas Dominum Deū tuum in toto corde tuo, & in tota anima tua, vt possis 7 viuere. ¶ Omnes autem maledictiones has conuertet super inimicos tuos, & eos qui oderunt te, & 8 persequuntur. ¶ Tu autem reuerteris, & audies vocem Domini Dei tui: faciesque vniuersa mandata 9 quæ ego præcipio tibi hodie. ¶ & abundare te faciet Dominus Deus tuus in cunctis operibus manuum tuarum, in sobole vteri tui, & in fructu iumentorum tuorum, in hubertate terræ tuæ, & in rerum omnium largitate. Reuertetur enim Dominus, vt gaudeat super te in omnibus bonis, sicut gauisus est in pa-10 tribus tuis: ¶ si tamen audieris vocem Domini Dei tui, & custodieris præcepta eius, & ceremonias, quæ in hac lege conscripta sunt: & reuertaris ad Domi-C num Deum tuum in toto corde tuo, & in tota ani-11 ma tua. ¶ || Mandatum hoc quod ego præcipio tibi hodie, non supra te est, neque procul positum, 12 ¶ nec in cœlo situm, vt possis dicere, Quis nostrum valet ad cœlum ascendere, vt deferat illud ad nos, 13 & audiamus, atq; opere compleamus? ¶ Neque trans mare positum: vt causeris, & dicas: Quis ex nobis

poterit

Marginal notes: ...o. 19. 4. — Sup. 8. — Num.21 3. p.3.a.1 — ||Gen.19. c.25. 3.Reg.9. b.8. Iere. 22. c.8. — Psal.105. g.45. — ||2.Mac.1 f.46.2.0 18. — Rom.10 a.6.

poterit transfretare mare, & illud ad nos vſq; deferre, vt poſſimus audire, & facere quod præceptum eſt?
14 ¶ Sed iuxta te eſt ſermo valde, in ore tuo, & in corde
15 tuo, vt facias illum. ¶ Conſydera, quod hodie propoſuerim in conſpectu tuo vitam, & bonum, & econtra
16 rio mortem, & malum: ¶ vt diligas Dominum Deum tuum, & ambules in vijs eius, & cuſtodias mandata illius, ac ceremonias, atque iudicia: & viuas, atque
D multiplicet te, benedicatque tibi in terra ad quam in-
17 gredieris poſſidendam. ¶ Si autem auerſum fuerit cor tuum, & audire nolueris, atque errore deceptus ado-
18 raueris deos alienos, & ſeruieris eis: ¶ prædico tibi hodie, quod pereas, & paruo tempore moreris in terra, ad quam Iordane tranſmiſſo ingredieris poſſidēdam.
19 ¶ Teſtes inuoco hodie cęlum, & terram, quod propoſuerim vobis vitam, & mortem, benedictionē & maledictionem. Elige ergo vitam, vt & tu viuas, & ſemē
20 tuum: ¶ & diligas Dominum Deum tuum, atque obedias voci eius, & illi adhæreas (ipſe eſt enim vita tua, & longitudo dierum tuorum) vt habites in terra, pro qua iurauit Dominus patribus tuis, Abraham, Iſaac, & Iacob, vt daret eam illis.

CAPVT XXXI.

1 A Bijt itaque Moyſes, & locutus eſt omnia verba hæc ad vniuerſum Iſrael, ¶ & dixit ad
2 eos: Centum viginti annorum ſum hodie, non poſſum vltra egredi, & ingredi, prę ſertim cum & Dominus dixerit mihi; ‖ Non tranſibis Iordanem
3 iſtum. ¶ Dominus ergo Deus tuus tranſibit ante te: ipſe delebit omnes gentes has in conſpectu tuo, & poſſidebis eas: & Ioſue iſte tranſibit ante te, ſicut locutus
4 eſt Dominus. ¶ Facietque Dominus eis‖ ſicut fecit Sehon & Og, regibus Amorrhęorum, & terrę eorum,
5 delebitque eos. ¶ Cum ergo & hos tradiderit vobis,
6 ſimiliter facietis eis, ſicut præcepi vobis. ¶ ‖ Viriliter agite & confortamini: nolite timere, nec paueatis ad
B conſpectum eorum: quia Dominus Deus tuus ipſe eſt ductor tuus, & non dimittet, nec derelinquet te.
7 ¶ Vocauitque Moyſes Ioſue, & dixit ei coram omni Iſrael: Confortare, & eſto robuſtus: tu enim introduces populum iſtum in terram quam daturum ſe patribus eorum iurauit Dominus: & tu eam ſorte diui-
8 des. ¶ Et Dominus qui ductor eſt veſter, ipſe erit tecum: nō dimittet, nec derelinquet te: noli timere, nec
9 paueas. ¶ Scripſit itaque Moyſes legem hanc, & tradidit eam ſacerdotibus filijs Leui, qui portabant arcam fœderis Domini, & cunctis ſenioribus Iſrael.
10 ¶ Præcepitque eis, dicens: Poſt ſeptem annos anno remiſſionis, in ſolemnitate tabernaculorum,
11 ¶ conuenientibus cunctis ex Iſrael, vt appareant in
C conſpectu Domini Dei tui in loco quem elegerit Dominus: leges verba legis huius coram omni Iſrael,
12 audientibus eis, ¶ & in vnum omni populo congregato, tam viris, quam mulieribus, paruulis & aduenis, qui ſunt intra portas tuas: vt audientes diſcant, & timeant Dominum Deum veſtrum, & cuſtodiant, impleantque omnes ſermones legis huius.
13 ¶ filij quoque eorum, qui nunc ignorant: vt audire poſſint, & timeant Dominum Deum ſuum cunctis diebus quibus verſantur in terra, ad aquam vos
14 Iordane tranſmiſſo pergitis obtinendam. ¶ Et ait Dominus ad Moyſen: Ecce prope ſunt dies mortis tuæ: voca Ioſue, & ſtate in tabernaculo teſtimonij,

‖ Supr. 3. d. 6. Num. 27. c. 18.
‖ Nu. 21. c. 24
‖ Supr. 7 a. 1.

D vt præcipiam ei. Abierunt ergo Moyſes, & Ioſue,
15 & ſteterunt in tabernaculo teſtimonij: ¶ apparuitque Dominus ibi in columna nubis, quæ ſtetit in in-
16 troitu tabernaculi. ¶ Dixitque Dominus ad Moyſen: Ecce tu dormies cum patribus tuis, & populus iſte conſurgens fornicabitur poſt deos alienos in terra ad quam ingreditur, vt habitet in ea: ibi derelinquet me, & irritum faciet fœdus quod pepigi cum
17 eo. ¶ Et iraſcetur furor meus contra eum in die illo: & derelinquam eum, & abſcondam faciem meam ab eo, & erit in deuorationem: inuenient eum omnia mala, & afflictiones: ita vt dicat in illo die: Vere, quia non eſt Deus mecum, inuenerunt me hæc
18 mala. ¶ Ego autem abſcondam, & celabo faciem
E meam in die illo propter omnia mala quæ fecit: quia
19 ſecutus eſt deos alienos. ¶ Nunc itaque ſcribite vobis canticum iſtud, & docete filios Iſrael: vt memoriter teneant, & ore decātent, & ſit mihi carmen iſtud
20 pro teſtimonio inter filios Iſrael. ¶ Introducam enim eum in terram, pro qua iuraui patribus eius, lacte & melle manantem. Cumque comederint, & ſaturati, craſſique fuerint, auertentur ad deos alienos, & ſeruient eis: detrahentque mihi, & irritum facient pa-
21 ctum meum. ¶ Poſtquam inuenerint eum mala multa, & afflictiones, reſpondebit ei canticum iſtud pro teſtimonio, quod nulla delebit obliuio ex ore ſemi-
22 nis ſui. ¶ Scio enim cogitationes eius, quæ facturus
F ſit hodie antequam introducam eum in terram, quam ei pollicitus ſum. Scripſit ergo Moyſes canticum, &
23 docuit filios Iſrael. ¶ Præcepitque Dominus Ioſue filio Nun, & ait: Confortare, & eſto robuſtus: tu enim introduces filios Iſrael in terram quam pollici-
24 tus ſum: & ego ero tecum. ¶ Poſtquam ergo ſcripſit Moyſes verba legis huius in volumine, atque com-
25 pleuit, ¶ præcepit Leuitis qui portabant arcam fęde-
26 ris Domini, dicens: ¶ Tollite librum iſtum, & poni-
G te eum in latere arcæ fœderis Domini Dei veſtri: vt
27 ſit ibi contra te in teſtimonium. ¶ Ego enim ſcio contentionem tuam, & ceruicem tuam duriſſimam. Adhuc viuente me, & ingrediente vobiſcū, ſemper contentioſe egiſtis contra Dominum: quanto magis
28 cum mortuus fuero? ¶ Congregate ad me omnes maiores natu per tribus veſtras, atque doctores, & loquar audientibus eis ſermones iſtos, & inuocabo
29 contra eos cęlum, & terram. ¶ Noui enim, quod poſt mortem meam inique agetis, & declinabitis cito de via quam præcepi vobis. & occurrent vobis mala in extremo tempore, quando feceritis malum in conſpectu Domini, vt irritetis eum per opera manuum ve-
30 ſtrarum. ¶ Locutus eſt ergo Moyſes audiente vniuerſo cętu Iſrael, verba carminis huius, & ad finem vſque compleuit.

CAPVT XXXII.

1 A Vdite cęli quæ loquor, audiat terra verba oris mei.
2 ¶ Concreſcat vt pluuia doctrina mea, fluat vt ros eloquium meum, quaſi imber ſuper herbam, & quaſi ſtillæ ſuper gramina.
3 ¶ Quia nomen Domini inuocabo: date magnificentiam Deo noſtro.
4 ¶ Dei perfecta ſunt opera, & omnes viæ eius iudicia: Deus fidelis, & abſque vlla iniquitate, iuſtus, & rectus.

¶ Pecca-

5 ℣Peccauerunt ei,& non filij eius in sordibus, generatio praua, atque peruersa.

6 ℣Hæccine reddis Domino popule stulte, & insipiens? nunquid non ipse est pater tuus, qui possedit te,& fecit,& creauit te?

7 ℣Memento dierum antiquorum, cogita generationes singulas: interroga patrem tuum, & annunciabit tibi: maiores tuos,& dicent tibi.

8 ℣Quando diuidebat Altissimus gentes: quando se-B. parabat filios Adam, constituit terminos populorum iuxta numerum filiorum Israel.

9 ℣Pars autem Domini populus eius:Iacob funiculus hæreditatis eius.

10 ℣Inuenit eum in terra deserta, in loco horroris, & vastæ solitudinis: circunduxit eum, & docuit: & custodiuit quasi pupillam oculi sui.

11 ℣Sicut Aquila prouocans ad volandum pullos suos, & super eos volitans,expandit alas suas:& assumpsit eum,atque portauit in humeris suis.

12 ℣Dominus solus dux eius fuit: & non erat cum eo Deus alienus.

13 ℣Constituit eum super excelsam terram: vt comederet fructus agrorum: vt sugeret mel de petra, oleumque de saxo durissimo.

14 ℣Butyrum de armento, & lac de ouibus cum adipe agnorum,& arietum filiorum Basan,& hircos cũ medulla tritici, & sanguinem vuę biberet meracissimũ.

15 ℣Incrassatus est dilectus,& recalcitrauit:incrassatus, C impinguatus, dilatatus, dereliquit Deum factorem suum,& recessit a Deo salutari suo.

16 ℣Prouocauerunt eum in dijs alienis,& in abominationibus ad iracundiam concitauerunt.

17 ℣Immolauerunt dæmonijs & non Deo, dijs quos ignorabant: noui, recentesque venerunt, quos non coluerunt patres eorum.

18 ℣Deum qui te genuit,dereliquisti:& oblitus es Domini creatoris tui.

19 ℣Vidit Dominus, & ad iracundiam concitatus est: quia prouocauerunt eum filij sui,& filiæ.

20 ℣Et ait: Abscondam faciem meam ab eis, & considerabo nouissima eorum: generatio enim peruersa est,& infideles filij.

21 ℣Ipsi me prouocauerunt in eo qui non erat Deus,& irritauerunt in vanitatibus suis: ‖ & ego prouocabo eos in eo qui non est populus, & in gente stulta irritabo illos.

‖ Ro.10. d.19. Iere. 15. c.14.

22 ℣Ignis succensus est in furore meo,& ardebit vsque ad inferni nouissima: deuorabitque terram cum germine suo, & montium fundamenta comburet.

23 ℣Congregabo super eos mala, & sagittas meas complebo in eis.

24 ℣Consumentur fame,& deuorabunt eos aues morsu amarissimo: dentes bestiarum immittam in eos, cũ D furore trahentium super terram, atque serpentium.

25 ℣Foris vastabit eos gladius,& intus pauor,iuuenem simul,ac virginem,lactentem cum homine sene.

26 ℣Dixi,Vbinam sunt? cessare faciam ex hominibus memoriam eorum.

27 ℣Sed propter iram inimicorum distuli: ne forte superbirent hostes eorum, & dicerent: Manus nostra excelsa,& non Dominus, fecit hæc omnia.

28 ℣Gens absque consilio est: & sine prudentia.

29 ℣Vtinam saperent, & intelligerent, ac nouissima prouiderent.

30 ℣Quomodo persequatur vnus mille, & duo fugent decem millia? nonne ideo, quia Deus suus ven-E didit eos,& Dominus conclusit illos?

31 ℣Non enim est Deus noster,vt dij eorum:& inimici nostri sunt iudices.

32 ℣De vinea Sodomorum,vinea eorum, & de suburbanis Gomorrhæ: vua eorum vua fellis, & botri amarissimi.

33 ℣Fel draconum vinum eorum, & venenum aspidum insanabile.

34 ℣Nonne hæc condita sunt apud me, & signata in thesauris meis?

35 ℣‖ Mea est vltio, & ego retribuam in tempore, vt lauabatur pes eorum: iuxta est dies perditionis, & adesse festinant tempora.

‖ Eccl.28 a.1. Rom.12. d.19. Heb. 10. e.30.

36 ℣Iudicabit Dominus populũ suum,& in seruis suis miserebitur:videbit quod infirmata sit manꝰ,& clausi quoque defecerunt, residuique consumpti sunt.

37 ℣Et dicet: Vbi sunt dij eorum, in quibus habebant fiduciam?

38 ℣De quorum victimis comedebant adipes,& bibebãt vinum libaminum:surgant,& opitulentur vobis, & in necessitate vos protegant.

39 ‖℣Videte,quod ego sim solus,& non sit alius Deus F præter me: ego occidam, & ego viuere faciam: percutiam, & ego sanabo; & non est qui de manu mea possit eruere.

‖ 1.Re.2. b.6. Tob.13. a 2. Sap. 16. b.13.

40 ℣Leuabo ad cœlum manum meam,& dicam: Viuo ego in æternum.

41 ℣Si acuero vt fulgur gladium meum, & arripuerit iudicium manus mea: reddam vltionem hostibus meis; & his qui oderunt me, retribuam.

42 ℣Inebriabo sagittas meas sanguine, & gladius meus deuorabit carnes de cruore occisorum, & de captiuitate, nudati inimicorum capitis.

43 ℣‖ Laudate gentes populum eius,quia sanguinem seruorum suorum vlciscetur: & vindictam retribuet in hostes eorum, & propitius erit terræ populi sui.

‖ 2. Mac. 7.b.6.

44 ℣Venit ergo Moyses,& locutus est oĩa verba cantici huius in auribus populi, ipse & Iosue filius Nun.

45 ℣Compleuitque omnes sermones istos, loquens G ad vniuersum Israel, 46 ℣& dixit ad eos: Ponite corda vestra in omnia verba quæ ego testificor vobis hodie: vt mandetis ea filijs vestris custodire & facere, & implere vniuersa quæ scripta sunt legis huius: 47 ℣q͞a non incassum præcepta sunt vobis, sed vt singuli in eis viuerent: quæ facientes longo perseueretis tempore in terra, ad quam Iordane transmisso ingredimini possidendam. 48 ℣Locutusque est Dominus ad Moysen in eadem die, dicens: 49 ℣Ascende in montem istum Abarim, id est, transitum, in montem Nebo,qui est in Terra Moab contra Iericho:& vide terram Chanaan,quam ego tradam filijs Israel obtinendam, 50 ℣& morere in monte. Quem conscendens iungeris populis tuis, ‖ sicut mortuus est Aaron frater tuus in monte Hor, & appositus populis suis: 51 ℣Quia ‖ præuaricati estis contra me in medio filiorum Israel, ad Aquas contradictionis in Cades deserti Sin: & non sanctificastis me inter filios Israel. 52 ℣Econtra videbis terram,& non ingredieris in eam, quam ego dabo filijs Israel.

Num 20 d.

‖ Nu.20. d.15 33. d.38.

‖ Nu.20 b.16. 27. c.14.

CAPVT XXXIII.

1 A HÆc est benedictio, qua benedixit Moyses homo Dei, filijs Israel ante mortem suam. 2 ♀ Et ait: Dominus de Sinai venit, & de Seir ortus est nobis: apparuit de monte Pharan, & cum eo sanctorũ millia. In dextera eius ignea lex. 3 ♀ Dilexit populos, omnes sancti in manu illius sunt: ‖ & qui appropinquant pedibus eius, accipient de doctrina illius. 4 ♀ Legem præcepit nobis Moyses hęreditatem multitudinis Iacob. 5 ♀ Erit apud rectissimum rex, congregatis principibus populi cum tribubus Israel. 6 ♀ Viuat Ruben, & nõ moriatur, & sit paruus in numero. 7 ♀ Hæc est Iudæ benedictio: Audi Domine vocem Iudæ, & ad populum suum introduc eum: manus B eius pugnabunt pro eo, & adiutor illius contra aduersarios eius erit. 8 ♀ Leui quoque ait: Perfectio tua, & doctrina tua viro sancto tuo, quem probasti in tentatione, & iudicasti ad Aquas contradictionis. 9 ♀ Qui dixit patri suo, & matri suæ, Nescio vos: & fratribus suis, Ignoro vos: & nescierunt filios suos. Hi custodierunt eloquium tuum, & pactum tuum seruauerunt. 10 ♀ Iudicia tua o Iacob, & legem tuam o Israel: ponent thymiama in furore tuo, & holocaustum super altare tuum. 11 ♀ Benedic Domine fortitudini eius, & opera manuum illius suscipe. Percute dorsa inimicorum eius: & qui oderunt eum, non consurgant. 12 ♀ Et Beniamin ait: Amantissimus Domini habitabit confidenter in eo: quasi in thalamo tota die morabitur, & inter humeros illius requiescet. 13 ♀ Ioseph quoque ait: De benedictione Domini C terra eius, de pomis cœli, & rore, atque abysso subiacente. 14 ♀ De pomis fructuum Solis, ac Lunæ, ♀ de vertice 15 antiquorum montium, de pomis collium ęternorum. 16 ♀ Et de frugibus terræ, & de plenitudine eius. Benedictio illius ‖ qui apparuit in rubo, veniat super caput Ioseph, & super verticem nazaræi inter fratres suos. 17 ♀ Quasi primogeniti tauri pulchritudo eius, cornua rhinocerotis cornua illius: in ipsis ventilabit Gentes vsque ad terminos terræ. hæ sunt multitudines Ephraim, & hæc millia Manasse. 18 ♀ Et Zabulon ait: Lætare Zabulon in exitu tuo, & Issachar in tabernaculis tuis. 19 ♀ Populos vocabunt ad montem: ibi immolabunt victimas iustitiæ. Qui inundationem maris quasi lac sugent, & thesauros absconditos arenarum. 20 ♀ Et Gad ait: Benedictus in latitudine Gad: quasi leo requieuit, cepitque brachium & verticem. 21 ♀ Et vidit principatum suum, quod in parte sua doctor esset repositus: qui fuit cum principibus popu- D li, & fecit iustitias Domini, & iudicium suum cum Israel. 22 ♀ Dan quoque ait: Dan catulus leonis, fluet largiter de Basan. 23 ♀ Et Nephthali dixit: Nephthali abundantia perfruetur, & plenus erit benedictionibus Domini: mare & Meridiem possidebit. 24 ♀ Aser quoque ait: Benedictus in filijs Aser, sit placens fratribus suis, & tingat in oleo pedem suum. 25 ♀ Ferrum, & æs calceamentum eius. Sicut dies iuuentutis tuæ, ita & senectus tua. 26 ♀ Non est Deus alius vt Deus rectissimi: ascẽsor cęli auxiliator tuus. Magnificẽtia eius discurrunt nubes, 27 ♀ habitaculum eius sursum, & subter brachia sempiterna: eijciet a facie tua inimicum, dicetque, Contерere. 28 ♀ ‖ Habitabit Israel confidenter, & solus. Oculus Iacob in terra frumenti, & vini, cœlique caligabunt rore. 29 ♀ Beatus es tu Israel: quis similis tui popule, qui saluaris in Domino? scutum auxilij tui, & gladius gloriæ tuæ. negabunt te inimici tui, & tu eorum colla calcabis.

‖ Sap.3.2.1.
‖ Exod.3.2.2.
‖ Ier.23.b.6 33.c.16.

CAPVT XXXIIII.

1 A AScendit ergo Moyses de campestribus Moab super montem Nebo, in verticem Phasga contra Iericho: ‖ ostenditque ei Do- 2 minus omnem terram Galaad vsque Dan, ♀ & vniuersum Nephthali, terramque Ephraim, & Manasse, & omnem terram Iuda vsque ad mare no- 3 uissimum, ♀ & australem partem, & latitudinem campi Iericho ciuitatis palmarum, vsque Segor. 4 ♀ Dixitque Dominus ad eum: Hæc est terra, pro B qua iuraui Abraham, Isaac, & Iacob, dicens: ‖ Semini tuo dabo eam. Vidisti eam oculis tuis, & 5 non transibis ad illam. ♀ Mortuusque est ibi Moyses seruus Domini in terra Moab, iubente Domi- 6 no: ♀ & sepeliuit eum in valle terræ Moab, contra Phogor: ‖ & non cognouit homo sepulchrum eius 7 vsque in præsentem diem. ♀ Moyses centum & vi- C ginti annorum erat: quando mortuus est: non cali- 8 gauit oculus eius, nec dentes illius moti sunt. ♀ Fleueruntque eum filij Israel in campestribus Moab triginta diebus; & completi sunt dies planctus lugen- 9 tium Moysen. ♀ Iosue vero filius Nun repletus est spiritu sapientiæ: quia Moyses posuit super eum manus suas. Et obedierunt ei filij Israel, feceruntque sicut præcepit Dominus Moysi. 10 ♀ & non surre- D xit vltra propheta in Israel, sicut Moyses, quem nos- 11 set Dominus facie ad faciem ♀ in omnibus signis, atque portentis, quæ misit per eum, vt faceret in Terra Ægypti Pharaoni, & omnibus seruis eius, vni- 12 uersæque terræ illius, ♀ & cunctam manum robustam, magnaque mirabilia, quæ fecit Moyses coram vniuerso Israel.

‖ 2.Mach.2.2.4. Sup.3.d.27.
‖ Gen.12 b 7.13.d 15.15.d 18.26.a 4.
‖ Iudæ c.9.

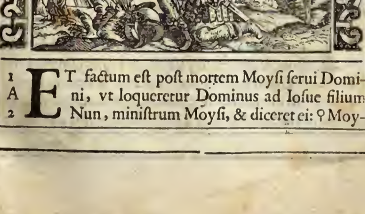
Libri Deuteronomij Finis.

LIBER IOSVE, HEBRAICE IEHOSVA.

HIERONYMI IN IOSVE PRAEFATIO.

TAndem finito Pentateucho Moysi, velut grandi fœnore liberati, ad Iesum filium Naue manum mittimus, quem Hebræi Iehosua Ben Nun, id est, Iosue filium Nun, vocant: & ad Iudicum librum, quem Sophetim appellant: ad Ruth quoque & Esther, quos eisdem nominibus efferunt. Monemusque lectorem vt syluam Hebraicorum nominum, & distinctiones per membra diuisas, diligens scriptor conseruet: ne & noster labor, & illius studium pereat. Et vt in primis, (quod sæpe testatus sum) sciat me non in reprehensionem veterum noua cudere, sicut inimici mei criminantur: sed pro virili parte offerre linguæ meæ hominibus, quos tamen nostra delectant, vt pro Græcorum Hexaplis, quæ & sumptu, & labore maximo indigent, editionem nostram habeant. Et sicubi in antiquorum voluminum lectione dubitarint, hæc illis conferentes, inueniant quod requirunt, maxime cum apud Latinos tot sint exemplaria, quot codices: & vnusquisque pro arbitrio suo vel addiderit, vel subtraxerit quod ei visum est: & vtique non possit verum esse quod dissonat. Vnde cesset arcuato vulnere contra nos insurgere scorpius, & sanctum opus venenata carpere lingua desistat: vel suscipiens, si placet: vel contemnens, si displicet: memineritque illorum versuum: Os tuum abundauit malitia, & lingua tua concinnabat dolos. Sedens aduersus fratrem tuum loquebaris: & aduersus filium matris tuæ ponebas scandalum: hæc fecisti, & tacui. Existimasti inique, quod ero tui similis: arguam te, & statuam contra faciem tuam. Quæ enim audientis, vel legentis vtilitas est, nos laborando sudare, & alios detrahendo laborare dolere? Iudæos quod calumniandi eis, & irridendi Christianos sit ablata occasio, & Ecclesię homines id despicere, imo lacerare vnde aduersarij torqueantur? Quod si vetus eis tantum interpretatio placet, quæ & mihi non displicet, & nihil extra recipiendum putant: cur ea quæ sub asteriscis, & obelis, vel addita sunt, vel amputata, legunt, et negligunt? Quare Danielem iuxta Theodotionis translationem Ecclesię susceperunt? Cur Origenem mirantur, & Eusebium Pamphili cunctas editiones similiter disserentes? Aut quę fuit stultitia, postquam vera dixerint, proferre quę falsa sunt? Vnde autem in nouo Testamento probare poterunt assumpta testimonia, quæ in libris veteribus non habentur? Hæc dicimus, ne omnino calumniantibus tacere videamur. Cæterum post Sanctæ Paulæ dormitionem, cuius vita virtutis exemplum est, & hos libros quos Eustochio virgini Christi negare non potui: decreuimus, dum spiritus hos regit artus, Prophetarum explanationi incumbere: & omissum iam diu opus, quasi quodam postliminio repetere: præsertim cum & admirabilis Sanctusque vir Pammachius, hoc idem literis flagitet: & nos ad patriam festinantes mortiferos Sirenarum cantus surda debeamus aure transire.

CAPVT PRIMVM.

1 A ET factum est post mortem Moysi serui Domini, vt loqueretur Dominus ad Iosue filium 2 Nun, ministrum Moysi, & diceret ei: ⁋ Moyses seruus meus mortuus est: surge, & transi Iordanem istum, tu & omnis populus tecum in terram, 3 quam ego dabo filijs Israel. ⁋ ‖ Omnem locum quem calcauerit vestigium pedis vestri, vobis tradam, sicut 4 locutus sum Moysi. ⁋ A deserto, & Libano vsque ad fluuium magnum Euphratem, omnis terra Hethæorum vsque ad mare magnum contra Solis occasum, 5 erit terminus vester. ⁋ Nullus poterit vobis resistere cunctis diebus vitæ tuæ: sicut fui cum Moyse, ita ero tecum: ‖ non dimittam, nec derelinquam te. 6 ⁋ Confortare & esto robustus: tu enim sorte diui- B des populo huic terram, pro qua iuraui patribus 7 suis, vt traderem eam illis. ⁋ Confortare igitur, & esto robustus valde, vt custodias, & facias omnem legem quam præcepit tibi Moyses seruus meus: ne declines ab ea ad dexteram, vel ad sinistram, vt in- 8 telligas cuncta quæ agis. ⁋ Non recedat volumen

legis huius ab ore tuo: sed meditaberis in eo diebus ac noctibus, vt custodias & facias omnia quæ scripta sunt in eo: tunc diriges viam tuam, & intelliges eam. 9 ¶ Ecce præcipio tibi, confortare, & esto robustus. Noli metuere, & noli timere: quoniam tecum est Dominus Deus tuus in omnibus ad quæcunque perrexeris. 10 ¶ Præcepitque Iosue principibus populi, C dicens: Transite per medium castrorum, & imperate populo, 11 ac dicite: ¶ Præparate vobis cibaria: quoniam post diem tertium transibitis Iordanem, & intrabitis ad possidendam terram, quam Dominus Deus vester daturus est vobis: 12 ¶ Rubenitis quoque, 13 & Gadditis, & dimidiæ tribui Manasse ait: ¶ Mementote sermonis, ‖ quem præcepit vobis Moyses famulus Domini, dicens: Dominus Deus vester dedit vobis 14 requiem, & omnem terram. ¶ Vxores vestræ, & filij, ac iumenta manebunt in terra quam tradidit vobis Moyses trans Iordanem: vos autem transite armati ante fratres vestros, omnes fortes manu, & 15 pugnate pro eis, ¶ donec det Dominus requiem fra- D tribus vestris, sicut & vobis dedit, & possideant ipsi quoque terram quam Dominus Deus vester daturus est eis: & sic reuertemini in terram possessionis vestræ, & habitabitis in ea quam vobis dedit Moyses famulus Domini trans Iordanem contra Solis or- 16 tum. ¶ Responderuntque ad Iosue, atque dixerunt: Omnia quæ præcepisti nobis, faciemus: & quocun- 17 que miseris, ibimus. ¶ Sicut obediuimus in cunctis Moysi, ita obediemus, & tibi: tantum sit Dominus 18 Deus tuus tecum, sicut fuit cum Moyse. ¶ Qui contradixerit ori tuo, & non obedierit cunctis sermonibus quos præceperis ei, moriatur. tu tantum confortare, & viriliter age.

‖ Nu. 32 d. 20.

CAPVT II.

1 A MIsit igitur Iosue, filius Nun, de Setim duos viros exploratores in abscondito, & dixit eis: Ite, & considerate terram, vrbemque Iericho: ‖ Qui pergentes ingressi sunt domum mulieris meretricis, nomine Rahab, & quieuerunt 2 apud eam. ¶ Nunciatumque est regi Iericho, & dictum: Ecce viri ingressi sunt huc per noctem de fi- 3 lijs Israel, vt explorarent terram. ¶ Misitque rex Iericho ad Rahab, dicens: Educ viros qui venerunt ad te, & ingressi sunt domum tuam: exploratores quippe sunt, & omnem terram considerare vene- 4 runt. ¶ Tollensque mulier viros, abscondit, & ait: Fateor, venerunt ad me, sed nesciebam vnde essent. 5 ¶ cumque porta clauderetur in tenebris, & illi pariter exierunt, nescio quo abierunt: persequimini cito, 6 & comprehendetis eos. ¶ Ipsa autem fecit ascendere viros in solarium domus suæ, operuitque eos sti- 7 pula lini, quæ ibi erat. ¶ Hi autem qui missi fue- B rant, secuti sunt eos per viam quæ ducit ad vadum Iordanis: illisque egressis statim porta clausa est. 8 ¶ Necdum obdormierant qui latebant, & ecce mu- 9 lier ascendit ad eos, & ait: ¶ Noui quod Dominus tradiderit vobis terram: etenim irruit in nos terror vester, & elanguerunt omnes habitatores terræ. 10 ¶ Audiuimus, quod siccauerit Dominus aquas Maris rubri ad vestrum introitum, quando egressi estis ex Ægypto: ‖ & quæ feceritis duobus Amorrhæorum regibus qui erant trans Iordanem, Sehon 11 & Og, quos interfecistis. ¶ Et hæc audientes pertimuimus, & elanguit cor nostrum, nec remansit in nobis spiritus ad introitum vestrum. Dominus enim Deus vester, ipse est Deus in cœlo sursum, & in ter- 12 ra deorsum. ¶ Nunc ergo iurate mihi per Dominum, vt quo modo ego misericordiam feci vobiscum, ita C & vos faciatis cum domo patris mei: detisque mi- 13 hi verum signum, ¶ vt saluetis patrem meum, & matrem, fratres, ac sorores meas, & omnia quæ illorum 14 sunt: & eruatis animas nostras a morte. ¶ Qui responderunt ei: Anima nostra sit pro vobis in mortem: si tamen non prodideris nos: cumque tradiderit nobis Dominus terram, faciemus in te misericor- 15 diam, & veritatem. ¶ Demisit ergo eos per funem de 16 fenestra: domus enim eius hærebat muro. ¶ Dixitque ad eos: Ad montana conscendite, ne forte occurrant vobis reuertentes, ibique latitate tribus diebus, donec redeant; & sic ibitis per viam vestram. 17 ¶ Qui dixerunt ad eam: Innoxij erimus a iuramen- 18 to hoc quo adiurasti nos, ¶ si ingredientibus nobis terram, signum fuerit funiculus iste coccineus, & ligaueris eum in fenestra, per quam demisisti nos: & patrem tuum, ac matrem, fratresque, & omnem cognationem tuam congregaueris in domum tuam. 19 ¶ Qui ostium domus tuæ egressus fuerit, sanguis ip- D sius erit in caput eius, & nos erimus alieni. Cunctorum autem sanguis qui tecum in domo fuerint, redundabit in caput nostrum, si eos aliquis tetigerit. 20 ¶ Quod si nos prodere volueris, & sermonem istum proferre in medium, erimus mundi ab hoc iuramen- 21 to quo adiurasti nos. ¶ Et illa respondit: Sicut locuti estis, ita fiat. Dimittensque eos, vt pergerent, 22 appendit funiculum coccineum in fenestra. ¶ Illi vero ambulantes, peruenerunt ad montana, & manserunt ibi tres dies, donec reuerterentur qui fuerant persecuti: quærentes enim per omnem viam, non 23 repererunt eos. ¶ Quibus vrbem ingressis, reuersi sunt, & descenderunt exploratores de monte: & transmisso Iordane, venerunt ad Iosue filium Nun, 24 narraueruntque ei omnia quæ acciderant sibi, ¶ atque dixerunt: Tradidit Dominus omnem terram hanc in manus nostras, & timore prostrati sunt cuncti habitatores eius.

‖ Iac. 2. d. 25. Hebr. 11. f. 31.

‖ Nu. 21. c. 25.

CAPVT III.

1 A IGitur Iosue de nocte consurgens, mouit castra: egredientesq; de Setim, venerunt ad Iordanem, ipse, & omnes filij Israel, & morati sunt ibi tres 2 dies. ¶ Quibus euolutis, transierunt præcones per ca- 3 strorum medium, ¶ & clamare cœperunt: Quando videritis arcam fœderis Domini Dei vestri, & sacer-

dotes ſtirpis Leuiticæ portantes eam, vos quoque
4 conſurgite,& ſequimini præcedentes: ⁋ ſitque inter
vos & arcam ſpacium cubitorum duum millium: vt
procul videre poſſitis,& noſſe per quam viam ingre-
diamini:quia prius non ambulaſtis per eam:& caue-
5 te ne appropinquetis ad arcam. ⁋ Dixitque Ioſue ad
B populum: Sanctificamini:cras enim faciet Dominus
6 inter vos mirabilia:⁋ Et ait ad ſacerdotes: Tollite ar-

cam fœderis, & præcedite populum. Qui iuſſa com-
7 plentes,tulerunt,& ambulauerunt ante eos. ⁋ Dixit-
que Dominus ad Ioſue: Hodie incipiam exaltare te
coram omni Iſrael: vt ſciant quod ſicut cum Moyſe
8 fui,ita & tecũ ſim. ⁋ Tu autem præcipe ſacerdotibus,
qui portant arcam fœderis, & dic eis: Cum ingreſſi
9 fueritis partem aquæ Iordanis,ſtate in ea. ⁋ Dixitque
Ioſue ad filios Iſrael:Accedite huc,& audite verbum
10 Domini Dei veſtri. ⁋ Et rurſum In hoc inquit,ſcietis,
quod Dominus Deus viuens in medio veſtri eſt, &
C diſperdet in conſpectu veſtro Chananæũ,& Hethæũ,
Heuæum,& Pherezæum, Gergeſæum quoque & Ie-
11 buſæum,& Amorrhæum. ⁋ Ecce arca fœderis Domi-
12 ni omnis terræ antecedet vos per Iordanem. ⁋ Parate
duodecim viros de tribubus Iſrael,ſingulos per ſingu
13 las tribus. ⁋ Et cum poſuerint veſtigia pedum ſuorum
ſacerdotes,qui portant arcam Domini Dei vniuerſæ
terræ in aquis Iordanis, aquæ, quæ inferiores ſunt,
decurrent atque deficient.quę autẽ deſuper veniunt,
14 ‖ in vna mole conſiſtent. ⁋ Igitur egreſſus eſt populus
de tabernaculis ſuis, vt tranſiret Iordanem: & ſacer-
dotes qui portabant arcam fœderis, pergebant ante
15 eum. ⁋ Ingreſſiſque eis Iordanem, & pedibus eorum
D in parte aquæ tinctis (‖Iordanis autem ripas aluei ſui
16 tempore meſſis impleuerat) ⁋ ſteterunt aquæ deſcen-
dentes in loco vno, & ad inſtar montis intumeſcẽtes
apparebant procul ab vrbe quæ vocatur Adom vſq;
ad locum Sarthan:quę autem inferiores erant,in Ma
re ſolitudinis(quod nunc vocatur mortuum)deſcen-
derunt, vſquequo omnino deficerent. Populus au-
17 tem incedebat contra Iericho:⁋ & ſacerdotes,qui por
tabant arcam fœderis Domini, ſtabant ſuper ſiccam
humum in medio Iordanis accincti.omniſque popu-
lus per arentem alueum tranſibat.

‖Pſ.113. a 3. Act.7. f. 45.

‖Eccl.24 e.36.

CAPVT IIII.

1 QVibus tranſgreſſis dixit Dominus ad Ioſue:⁋Eli
A ge duodecim viros ſingulos per ſingulas tribus:
2 ⁋& præcipe eis,vt tollant de medio Iordanis
3 alueo,vbi ſteterunt pedes ſacerdotum, duodecim du
riſſimos lapides, quos ponetis in loco caſtrorum, vbi
4 fixeritis hac nocte tentoria. ⁋ Vocauitque Ioſue duo-
decim viros,quos elegerat de filijs Iſrael, ſingulos de
5 ſingulis tribubus, ⁋ & ait ad eos:Ite ante arcam Do-
mini Dei veſtri ad Iordanis medium, & portate inde
ſinguli ſingulos lapides in humeris veſtris, iuxta nu-

6 merum filiorum Iſrael, ⁋ vt ſit ſignum inter vos. Et
quando interrogauerint vos filij veſtri cras,dicẽtes:
7 Quid ſibi volunt iſti lapides?⁋ reſpondebitis eis:De-
fecerunt aquę Iordanis ante arcam fœderis Domini,
cum tranſiret eum: idcirco poſiti ſunt lapides iſti in
8 monumentum filiorum Iſrael vſque in æternum. ⁋ Fe
B cerunt ergo filij Iſrael ſicut pręcepit eis Ioſue,portã-
tes de medio Iordanis alueo duodecim lapides, vt
Dominus ei imperarat, iuxta numerum filiorum Iſ-
rael, vſque ad locum in quo caſtrametati ſunt,ibique
9 poſuerunt eos. ⁋ Alios quoque duodecim lapides po-
ſuit Ioſue in medio Iordanis alueo, vbi ſteterũt ſa-
cerdotes,qui portabant arcam fœderis,& ſunt ibi vſ
10 que in præſentem diem. ⁋ Sacerdotes autem qui por-
tabant arcam, ſtabant in Iordanis medio donec om-
nia complerentur,quæ Ioſue, vt loqueretur ad popu
lum,pręceperat Dominus, & dixerat ei Moyſes. Fe-
11 ſtinauitque populus,& tranſijt. ⁋ Cumque tranſiſſent
omnes,tranſiuit & arca Domini ſacerdoteſque perge
12 bant ante populum. ⁋ Filij quoque Ruben,& Gad,&
C dimidia tribus Manaſſe,armati præcedebant filios Iſ-
13 rael,ſicut eis præceperat Moyſes: ⁋ & quadraginta
pugnatorum millia per turmas, & cuneos incedebãt
14 per plana,atque campeſtria vrbis Iericho. ⁋ In die il-
lo magnificauit Dominus Ioſue coram omni Iſrael,
vt timerent eum, ſicut timuerant Moyſen dum ad-
15 uiueret. ⁋ Dixitq; ad eum:⁋ Pręcipe ſacerdotibus qui
16 portant arcam fœderis, vt aſcẽdant de Iordane. ⁋ Qui
17 pręcepit eis,dicens:Aſcendite de Iordane. ⁋ Cumque
18 aſcendiſſent portantes arcam fœderis Domini,& ſic-
cam humum calcare cępiſſent, reuerſę ſunt aquę in
19 alueum ſuum,& fluebant ſicut ante conſueuerãt. ⁋ Po
D pulus autem aſcendit de Iordane decimo die menſis
primi, & caſtrametati ſunt in Galgalis contra orien-
20 talem plagam vrbis Iericho. ⁋ Duodecim quoque la-
pides, quos de Iordanis alueo ſumpſerant, poſuit Io-
21 ſue in Galgalis, ⁋ & dixit ad filios Iſrael: Quando in-
terrogauerint filij veſtri cras patres ſuos, & dixerint
22 eis:Quid ſibi volũt lapides iſti?⁋ docebitis eos,atque
dicetis: Per arẽtem alueum tranſiuit Iſrael Iordanem
23 iſtum, ⁋ ſiccante Dño Deo veſtro aquas eius in cõſpe
ctu veſtro,donec tranſiretis:ſicut fecerat prius in ma
24 ri rubro,quod ſiccauit donec tranſiremus: ⁋ vt diſcãt
omnes terrarum populi fortiſſimam Dñi manum, vt
& vos timeatis Dñm Deum veſtrum omni tempore.

Num.32 c 29.

Exo.14.d 21.

CAPVT V.

1 POſtquam ergo audierunt omnes reges Amor-
A rhæorum, qui habitabant trans Iordanem

ad occidentalem plagam, & cuncti reges Chanaan, qui propinqua possidebant magni maris loca, quod siccasset Dominus fluenta Iordanis coram filijs Israel donec transirent, dissolutum est cor eorum, & non remansit in eis spiritus timentium introitum filio-
2 rum Israel. ♀ Eo tempore ait Dominus ad Iosue: Fac tibi cultros lapideos, & circuncide secundo filios
3 Israel. ♀ Fecit quod iusserat Dominus, & cir-
4 cuncidit filios Israel in colle præputiorum. ♀ Hæc autem causa est secundæ circuncisionis. Omnis po-
B pulus qui egressus est de Aegypto generis masculini vniuersi bellatores viri, mortui sunt in deserto per
5 longissimos viç circuitus, ♀qui omnes circuncisi erãt.
6 Populus autem qui natus est in deserto, ♀ per quadraginta annos itineris latissimæ solitudinis incircuncisus fuit: donec consumerentur qui non audierant vocem Domini, & quibus ante iurauerat, vt non ostenderet eis terram lacte & melle manantem.
7 ♀ Horum filij in locum successerunt patrum, & cir-
C cuncisi sunt a Iosue: quia sicut nati fuerãt, in præputio
8 erãt, nec eos in via aliquis circũciderat. ♀ Postquã autem omnes circuncisi sunt, manserunt in eodẽ castro-
9 rum loco, donec sanarentur. ♀ Dixitque Dominus ad Iosue: Hodie abstuli opprobrium Aegypti a vobis. Vocatumque est nomen loci illius Galgala, vsque in
10 præsentem diem. ♀ Manseruntque filij Israel in Galgalis, & fecerunt Phase quartadecima die mensis ad
11 vesperum in campestribus Iericho: ♀ & comederunt de frugibus terræ die altero, azymos panes, & polen
12 tam eiusdem anni. ♀ Defecitque manna postquam comederunt de frugibus terræ, nec vsi sunt vltra cibo
D illo filij Israel, sed comederunt de frugibus præsentis
13 anni terræ Chanaan. ♀ Cum autem esset Iosue in agro vrbis Iericho, leuauit oculos, & vidit virum stantem contra se, euaginatum tenentem gladium, perrexit-
14 que ad eum, & ait: Noster es, an aduersariorum? ♀ qui respondit: Nequaquam, sed sum princeps exercitus
15 Domini, & nũc venio. ♀ Cecidit Iosue pronus in terram. Et adorans, ait: Quid Dominus meus loquitur
16 ad seruum suum? ♀ ‖ Solue, inquit, calceamẽtum tuum de pedibus tuis: locus enim in quo stas, sanctus est. Fecitque Iosue vt sibi fuerat imperatum.

Exo 13. c.13. ‖ Exo.3. b.5.

CAPVT VI.

1 IEricho autem clausa erat, atque munita, timore
A filiorum Israel, & nullus egredi audebat, aut
2 ingredi. ♀ Dixitque Dominus ad Iosue: Ecce dedi in manu tua Iericho, & regem eius, omnes-
3 que fortes viros. ♀ Circuite vrbem cuncti bellato-
4 res semel per diem: sic facietis sex diebus. ♀ Septimo autem die sacerdotes tollent septem buccinas, quarum vsus est in iubileo, & præcedant arcam fœderis: septiesque circuibitis ciuitatem, & sacerdotes
5 clangent buccinis. ♀ Cumque insonuerit vox tubæ longior, atque concisior, & in auribus vestris increpuerit, conclamabit omnis populus vociferatione maxima, & muri funditus corruent ciuitatis, ingrediunturque singuli per locum contra quem stete-
6 rint. ♀ Vocauit ergo Iosue filius Nun sacerdotes, & dixit ad eos: Tollite arcam fœderis: & septem alij sacerdotes tollant septem iubileorum buccinas, & ince
7 dant ante arcam Domini. ♀ Ad populum quoque ait: Ite, & circuite ciuitatem, armati præcedentes ar-
8 cam Domini. ♀ Cumque Iosue verba finisset, & se-
B ptem sacerdotes septem buccinis clangerent ante ar-
9 cam fœderis Domini, ♀ omnisque præcederet armatus exercitus, reliquum vulgus arcam sequebatur,
10 ac buccinis omnia concrepabant. ♀ Preceperat autem Iosue populo, dicens: Non clamabitis, nec audietur vox vestra, neque vllus sermo ex ore vestro egrediatur: donec veniat dies in quo dicam vobis, Clamate
11 & vociferamini. ♀ Circuiuit ergo arca Domini ciuitatem semel per diem, & reuersa in castra, mansit ibi.
12 ♀ Igitur Iosue de nocte consurgente, tulerunt sacerdo-
13 tes arcam Domini, ♀ & septem ex eis septem buccinas, quarum in iubileo vsus est: præcedebantque arcam Domini ambulantes, atque clangentes: & armatus populus ibat ante eos: vulgus autem reliquum
14 sequebatur arcam, & buccinis personabat. ♀ Circuieruntque ciuitatem secundo die semel, & reuersi
15 sunt in castra. Sic fecerunt sex diebus. ♀ Die autem septimo diluculo consurgentes, circuierunt vrbem,
16 sicut dispositum erat, septies. ♀ Cumque septimo circuitu clangerent buccinis sacerdotes, dixit Iosue ad
C omnem Israel: Vociferamini, tradidit enim vobis Do
17 minus ciuitatem. ♀ sitque ciuitas hæc anathema: & omnia quæ in ea sunt, Domino. sola Rahab meretrix viuat cum vniuersis qui cum ea in domo sunt: ‖ ab-
18 scondit enim nuncios quos direximus. ♀ Vos autem cauete ne de his quæ præcepta sunt quippiam contingatis, & sitis præuaricationis rei, & omnia castra Is-
19 rael sub peccato sint atque turbentur. ♀ Quidquid autem auri, & argenti fuerit, & vasorum æneorum, ac ferri, Domino consecretur, repositum in thesauris e-
20 ius. ♀ Igitur omni populo vociferante, & clãgentibus tubis, postquam in aures multitudinis vox sonitusq; increpuit, muri illico corruerũt: & ascendit vnusquisque per locum, qui contra se erat. ‖ ceperuntque ciui-
21 tatem, ♀ & interfecerunt omnia quæ erant in ea, a viro vsque ad mulierem, ab infante vsque ad senẽ. Boues quoq;, & oues, & asinos in ore gladij percusserũt.

‖ Supr.2. a.4. Heb. 11. f.30. ‖ 2.Mac. 12. c.15.

22 ♀ Duobus autem viris, ‖ qui exploratores missi fue-
D rant, dixit Iosue: Ingredimini domum mulieris meretricis,

‖ Sup.2.c. 14.

Heb. 11. f.33.

retricis, & producite eam, & omnia quæ illius sunt, 23 sicut illi iuramento firmastis, ‖ ingressique iuuenes, eduxerunt Rahab, & parẽtes eius, fratres quoque & cunctam supellectilem ac cognationem illius, & extra castra Israel manere fecerunt. 24 Vrbem autem & omnia quæ erunt in ea, succenderunt: absque auro, & argento, & vasis æneis, ac ferro, quæ in ærarium Domini consecrarunt. 25 Rahab vero meretricem, & domum patris eius, & omnia quæ habebat, fecit Iosue viuere, & habitauerunt in medio Israel vsque in præsentem diem: eo quod abscondérit nuncios, quos miserat vt explorarent Iericho. In tempore illo, imprecatus est Iosue, dicens: 26 ‖ Maledictus vir coram Domino qui suscitauerit, & ædificauerit ciuitatem Iericho. In primogenito suo fundamenta illius iaciat, & in nouissimo liberorum ponat portas eius. 27 Fuit ergo Dominus cum Iosue, & nomen eius vulgatum est in omni terra.

3. Reg.16 g.34.

CAPVT VII.

Infra 22, d.20. 1. Par. 2. b.7.

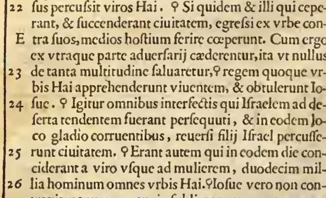
1 A FIlij autem Israel præuaricati sunt mandatum, & vsurpauerunt de anathemate. Nam Achan filius Charmi, filij Zabdi, filij Zare de tribu Iuda, tulit aliquid de anathemate: iratusq; est Dominus contra filios Israel. 2 Cumq; mitteret Iosue de Iericho viros contra Hai, quæ est iuxta Bethauen, ad orientalem plagam oppidi Bethel, dixit eis: Ascẽdite, & explorate terram. Qui præcepta complentes, explorauerunt Hai, 3 & reuersi dixerunt ei: Non ascendat omnis populus, sed duo vel tria millia virorum pergat & deleant ciuitatẽ: quare omnis populus frustra vexabitur contra hostes paucissimos? 4 Ascenderunt ergo tria millia pugnatorum. Qui statim terga vertentes, 5 percussi sunt a viris vrbis Hai, & corruerunt ex eis triginta sex homines: persecutique sunt eos aduersarij de porta vsque ad Sabarim, & ceciderũt per prona fugientes: pertimuitq; cor populi, & ad instar aquæ liquefactum est. 6 Iosue vero scidit vestimenta sua, & pronus cecidit in terram corã arca Domini vsque ad vesperam, tam ipse, quam omnes senes Israel: miseruntque puluerem super capita sua, 7 & dixit Iosue: Heu Domine Deus, quid voluisti tra-B ducere populum istum Iordanem fluuiũ, vt traderes nos in manus Amorrhæi, & perderes? vtinã vt cœpimus, 8 mansissemus trans Iordanem. Mi Dñe Deus, quid dicã, videns Israelẽ hostibus suis terga vertentem? 9 Audient Chananæi, & omnes habitatores terræ, & pariter conglobati, circundabũt nos, atque delebunt nomẽ nostrum de terra, & quid facies magno 10 nomini tuo? Dixitq; Dominus ad Iosue: Surge, cur 11 iaces pronus in terra? Peccauit Israel, & præuaricatus est pactũ meũ: tuleruntque de anathemate, & furati sunt atq; mẽtiti, & absconderunt inter vasa sua. 12 Nec poterit Israel stare ante hostes suos, eosq; fugiet: quia pollutus est anathemate. non ero vltra vobiscũ, 13 donec conteratis eũ, qui huius sceleris reus est. Surge, sanctifica populum, & dic eis: Sanctificamini in crastinum: hęc enim dicit Dominus Deus Israel: Anathema in medio tui est Israel: non poteris stare coram hostibus tuis, donec deleatur ex te qui hoc contaminatus est scelere. 14 Accedetisque mane singuli per tri-C bus vestras: & quamcunque tribum sors inuenerit, accedet per cognationes suas, & cognatio per domos, 15 domusque per viros. Et quicunque ille in hoc facinore fuerit deprehensus, comburetur igni cum omni substantia sua: quoniam præuaricatus est pactum Do-16 mini, & fecit nephas in Israel. Surgens itaque Iosue mane, applicuit Israel per tribus suas, & inuenta est 17 tribus Iuda. Quæ cum iuxta familias suas esset oblata, inuenta est familia Zare. Illam quoque per domos 18 offerens, reperit Zabdi: cuius domum in singulos diuidens viros, inuenit Achan filium Carmi, filij Zabdi, filij Zare de tribu Iuda. 19 Et ait Iosue ad Achan: Fili mi, da gloriam Domino Deo Israel, & confitere, atq; 20 indica mihi quid feceris, ne abscondas. Responditque Achan Iosue, & dixit ei: Vere ego peccaui Domi-21 no Deo Israel, & sic, & sic feci. vidi.n. inter spolia D pallium coccineum valde bonum, & ducentos siclos argenti, regulamq; auream quinquaginta siclorum: & concupiscens, abstuli, & abscondi in terra contra medium tabernaculi mei, argentumque fossa humo 22 operui. Misit ergo Iosue ministros, qui currentes ad tabernaculum illius, repererunt cuncta abscondita in 23 eodem loco, & argentum simul. Auferentesque de tentorio, tulerunt ea ad Iosue, & ad omnes filios Is-24 rael proiecerunt que ante Dominum. Tollens itaq; Iosue Achan filium Zare, argentumque & pallium, & auream regulam, filios quoque & filias eius, boues & asinos & oues, ipsumque tabernaculum, & cũctam supellectilem: (& omnis Israel cum eo) duxerũt 25 eos ad Vallem Achor. vbi dixit Iosue: Quia turbasti nos, exturbet te Dominus in die hac. Lapidauitque eum omnis Israel: & cuncta quæ illius erant igne cõ-26 sumpta sunt. Congregaueruntque super eum aceruum magnum lapidum, qui permanet vsque in præsentem diẽ. Et auersus est furor Domini ab eis. Vocatumq; est nomẽ loci illius, Vallis achor, vsq; hodie.

CAPVT VIII.

1 A DIxit autem Dominus ad Iosue: Ne timeas, neque formides: tolle tecum omnem multitudinem pugnatorum, & consurgens ascende in oppidum Hai: ecce tradidi in manu tua regem eius, & populum, vrbemque, & terram. 2 Faciesque vrbi Hai, & regi eius, ‖ sicut fecisti Iericho, & regi illius: prædam vero & omnia animantia 3 diripietis vobis: pone insidias vrbi post eam. Surrexitque Iosue, & omnis exercitus bellatorum cum eo, vt ascenderent in Hai: & electa triginta millia viro-4 rum fortium misit nocte, præcepitque eis, dicens: Ponite insidias post ciuitatem: nec longius recedatis, 5 & eritis omnes parati. ego autem & reliqua multitudo quæ mecum est, accedemus ex aduerso contra B vrbem. Cumque exierint contra nos, sicut an-6 te fecimus, fugiemus, & terga vertemus: donec persequentes ab vrbe longius protrahantur: pu-7 tabunt enim nos fugere, sicut prius. Nobis ergo fugientibus, & illis persequentibus, consurgetis de insidijs, & vastabitis ciuitatem: tradetque eam Domi-8 nus Deus vester in manus vestras. Cumque ceperi-9 tis, succendite eam, & sic omnia facietis, vt iussi. Dimisitque eos, & perrexerunt ad locum insidiarum, sederuntque inter Bethel, & Hai, ad occidentalem plagam vrbis Hai. Iosue autem nocte illa in medio man-10 sit populi, surgensque diluculo recensuit socios, & 11 ascendit cum senioribus in fronte exercitus, vallatus auxilio pugnatorum. Cumque venissent, & ascendissent ex aduerso ciuitatis, steterunt ad Septen-

‖Sup.6.d 20.

trionalem vrbis plagam, inter quam & eos erat val-
12 lis media. ⁋ Quinque autem millia viros elegerat, &
C posuerat in insidijs inter Bethel, & Hai ex Occidentali parte eiusdem ciuitatis: ⁋ omnis vero reliquus exer-
13 citus ad Aquilonem aciem dirigebat, ita vt nouissimi illius multitudinis Occidentalem plagam vrbis attingerent. Abijt ergo Iosue nocte illa, & stetit in
14 vallis medio. ⁋ Quod cum vidisset rex Hai, festinauit mane, & egressus est cum omni exercitu ciuitatis, direxitque aciem contra desertum, ignorans quod post
15 tergum laterent insidiæ. ⁋ Iosue vero, & omnis Israel cesserunt loco, simulantes metum, & fugientes per
16 solitudinis viam. ⁋ At illi vociferantes pariter, & se mutuo cohortantes, persecuti sunt eos. Cumque re-
17 cessissent a ciuitate, ⁋ & ne vnus quidem in vrbe Hai, & Bethel remansisset, qui non persequeretur Israel
18 (sicut eruperant aperta oppida relinquentes,) ⁋ dixit
D Dominus ad Iosue: Leua clypeum qui in manu tua est contra vrbem Hai, quoniam tibi tradam eam.
19 ⁋ Cumque eleuasset clypeum ex aduerso ciuitatis, insidiæ quæ latebant, surrexerunt confestim: & pergen-
20 tes ad ciuitatem, ceperunt & succenderunt eam. ⁋ Viri autem ciuitatis qui persequebantur Iosue, respiciẽtes, & videntes fumum vrbis ad cœlum vsque conscendere, non potuerunt vltra huc illucque diffugere: præsertim cum hi qui simulauerant fugam, & tendebant ad solitudinem, contra persequentes fortissi-
21 me restitissent. ⁋ Vidensq; Iosue, & omnis Israel, quod capta esset ciuitas, & fumus vrbis ascenderet, reuer-
22 sus percussit viros Hai. ⁋ Si quidem & illi qui ceperant, & succenderant ciuitatem, egressi ex vrbe con-
E tra suos, medios hostium ferire cœperunt. Cum ergo ex vtraque parte aduersarij cæderentur, ita vt nullus
23 de tanta multitudine saluaretur, ⁋ regem quoque vrbis Hai apprehenderunt viuentem, & obtulerunt Io-
24 sue. ⁋ Igitur omnibus interfectis qui Israelem ad deserta tendentem fuerant persequuti, & in eodem loco gladio corruentibus, reuersi filij Israel percusse-
25 runt ciuitatem. ⁋ Erant autem qui in eodem die conciderant a viro vsque ad mulierem, duodecim mil-
26 lia hominum omnes vrbis Hai. ⁋ Iosue vero non contraxit manum, quam in sublime porrexerat, tenens clypeum donec interficerentur omnes habitatores
27 Hai. ⁋ Iumenta autem, & prædam ciuitatis diuise-
F runt sibi filij Israel, sicut præceperat Dominus Io-
28 sue. ⁋ Qui succendit vrbem, & fecit eam tumulum
29 sempiternum: ⁋ regem quoque eius suspendit in patibulo vsque ad vesperam, & Solis occasum. Præcepitque, & deposuerunt cadauer eius de cruce: proieceruntque in ipso introitu ciuitatis, congesto super eo magno a ceruo lapidum, qui permanet

30 vsque in præsentem diem. ⁋ Tunc ædificauit Iosue
31 altare Domino Deo Israel in monte Hebal, ⁋ ‖ sicut præceperat Moyses famulus Domini filijs Israel, & scriptum est in volumine legis Moysi, Altare vero de lapidibus impolitis, quos ferrum non tetigit: & obtulit super eo holocausta Domino, immolauitque
32 pacificas victimas. ⁋ Et scripsit super lapides Deute-
G ronomium legis Moysi, quod ille digesserat coram
33 filijs Israel. ⁋ Omnis autem populus, & maiores natu, ducesque, ac iudices stabant ex vtraque parte arcæ, in conspectu sacerdotum, qui portabant arcam fœderis Domini, vt aduena ita, & indigẽna. Media pars eorum iuxta montem Garizim, & media iuxta montem Hebal, sicut præceperat Moyses famulus Domini. Et primum quidem benedixit po-
34 pulo Israel. ⁋ Post hæc legit omnia verba benedictionis, & maledictionis, & cuncta quæ scripta erant in
35 legis volumine. ⁋ Nihil ex his quæ Moyses iusserat, reliquit intactum, sed vniuersa replicauit coram omni multitudine Israel, mulieribus, ac paruulis, & aduenis qui inter eos morabantur.

‖ Exo. 20 d. 25. Deut. 17. a. 5.

CAPVT IX.

1 A QVibus auditis, cuncti reges trans Iordanem qui versabantur in montanis, & campestribus, in maritimis, ac littore Magni maris: hi quoque qui habitabant iuxta Libanum, Hethæus, & Amorrhæus, Chananæus,
2 Pherezæus, & Heuæus, & Iebusæus, ⁋ congregati sunt pariter, vt pugnarent contra Iosue, & Israel vno ani-
3 mo, eademque sententia. ⁋ At hi qui habitabant in Gabaon, audientes cuncta quæ fecerat Iosue Ieri-
4 cho, & Hai, ⁋ & callide cogitantes tulerunt sibi cibaria, saccos veteres asinis imponentes: & vtres vina-
5 rios scissos, atque consutos, ⁋ calceamentaque perantiqua, quæ ad iudicium vetustatis pittacijs consuta erant, induti veteribus vestimentis: panes quoque quos portabant ob viaticum, duri erant, & in fru-
6 sta comminuti: ⁋ perrexeruntque ad Iosue, qui tunc
B morabatur in castris Galgalæ, & dixerunt ei, atque simul omni Israeli: De terra longinqua venimus, pacem vobiscum facere cupientes. Responderuntque
7 viri Israel ad eos, atque dixerunt: ⁋ Ne forte in terra quæ nobis sorte debetur, habitetis, & non possi-
8 mus fœdus inire vobiscum. ⁋ At illi ad Iosue: Serui, inquiunt, tui sumus. Quibus Iosue ait: Quinam estis
9 vos? & vnde venistis? ⁋ Responderunt: De terra longinqua valde venerunt serui tui in nomine Domini Dei tui: Audiuimus enim famam potentiæ e-
10 ius, cuncta quæ fecit in Ægypto, ⁋ ‖ & duobus regibus Amorrhæorum, qui fuerunt trans Iordanem, Sehon regi Hesebon, & Og regi Basan, qui erat
11 in Astaroth: ⁋ dixeruntque nobis seniores, & om-

‖ Num. 21 c. 24.

nes

nes habitatores terrę nostrę: Tollite in manibus cibaria ob longissimam viam & occurrite eis, & dicite: 12 Serui vestri sumus: fœdus inite nobiscum. ⁋En panes quando egressi sumus de domibus nostris, vt veniremus ad vos, calidos sumpsimus, nunc sicci facti sunt, 13 & vetustate nimia comminuti. ⁋vtres vini nouos im- C pleuimus, nunc rupti sunt et soluti. vestes et calceaméta quibus induimur, et quæ habemus in pedibus, ob longitudinem longioris viæ trita sunt et pene 14 consumpta. ⁋Susceperunt igitur de cibarijs eorum, et 15 os Domini non interrogauerunt. ⁋‖ Fecitque Iosue cum eis pacem, et inito fœdere pollicitus est quod non occiderentur: principes quoque multitudinis iu- 16 rauerunt eis. ⁋Post dies autem tres initi fœderis, audierunt quod in vicino habitarent, et inter eos futuri 17 essent. ⁋Moueruntque castra filij Israel: et venerunt in ciuitates eorum die tertio, quarum hæc vocabula sunt: Gabaon, et Caphira et Beroth, et Cariathiarim. 18 ⁋Et non percusserunt eos, eo quod iurassent eis principes multitudinis in nomine Domini Dei Israel. Murmurauit itaque omne vulgus contra principes. 19 ⁋Qui respóderunt eis: Iurauimus illis in nomine Domini Dei Israel, et idcirco non possumus eos contin- 20 gere. ⁋Sed hoc faciemus eis, Reseruentur quidem D vt viuant, ne contra nos ira Domini concitetur, si pe- 21 ierauerimus: ⁋sed sic viuāt, vt in vsus vniuersę multitudinis ligna cædant, aquasque comportent. Quibus 22 hæc loquentibus, ⁋vocauit Gabaonitas Iosue, et dixit eis: Cur nos decipere fraude voluistis vt diceretis: Procul valde habitamus a vobis, cum in medio 23 nostri sitis? ⁋Itaque sub maledictione eritis, et non deficiet de stirpe vestra ligna cædens, aquasque com- 24 portans in domum Dei mei. ⁋Qui responderunt. Nunciatum est nobis seruis tuis, quod promisisset Dominus Deus tuus Moysi seruo suo, vt traderet vobis omnem terram, et disperderet cunctos habitatores eius. Timuimus igitur valde, et prouidimus animabus nostris, vestro terrore compulsi: et hoc consilium ini- 25 uimus. ⁋nunc autem in manu tua sumus: quod tibi 26 bonum, et rectum videtur, fac nobis. ⁋Fecit ergo Iosue, vt dixerat, et liberauit eos de manu filiorum Is- 27 rael, vt non occiderētur. ⁋Decreuitque in illo die eos esse in ministerio cuncti populi, et altaris Domini, cædentes ligna, et aquas comportantes, vsque in præsens tempus, in loco quem Dominus elegisset.

‖ 2.Reg. 21.2.

CAPVT X.

1 A QVæ cum audisset Adonisedec rex Ierusalem, quod scilicet cepisset Iosue Hai, et subuertisset eam (sicut enim fecerat Iericho, & regi eius, sic fecit Hai, & regi illius) & quod transfugissent Gabao- 2 nitæ ad Israel, & essent fœderati eorum, ⁋timuit valde. Vrbs enim magna erat Gabaon, & vna ciuitatū regalium, & maior oppido Hai, omnesque bellatores 3 eius fortissimi. ⁋Misit ergo Adonisedec rex Ierusalem ad Ohā regem Hebron, & ad Pharam regē Ierimoth, ad Iaphia quoque regem Lachis, & ad Dabir regem 4 Eglon, dicens: ⁋Ad me ascendite, & ferte præsidium, ut expugnemus Gabaon, quare transfugerit ad Io- 5 sue, & ad filios Israel. ⁋Cógregati igitur ascenderunt B quinque reges Amorrhæorum, rex Ierusalem, rex Hebron, rex Ierimoth, rex Lachis, rex Eglon, simul cum exercitibus suis, & castrametati sunt circa Ga- 6 baon, oppugnantes eam. ⁋Habitatores autem Gabaon vrbis obsessæ miserunt ad Iosue, qui tunc morabatur in castris apud Galgalam; & dixerunt ei: Ne retrahas manus tuas ab auxilio seruorom tuorum: ascende cito, & libera nos, ferque præsidium: conuenerunt enim aduersum nos omnes reges Amorrhęorū, 7 qui habitant in montanis. ⁋Ascenditque Iosue de Galgalis, & omnis exercitus bellatorum cum eo viri 8 fortissimi. ⁋Dixitque Dominus ad Iosue: Ne timeas eos: in manus enim tuas tradidi illos: nullus ex eis ti- 9 bi resistere poterit. ⁋Irruit itaque Iosue super eos repē- 10 te, tota nocte ascendens de Galgalis. ⁋Et conturbauit eos Dominus a facię Israel: contriuitque plaga magna in Gabaon, ac persecutus est eos per viam ascensus Bethhorom, & percussit vsque Azeca, et Ma- 11 ceda. ⁋Cumque fugerent filios Israel, et essent in C descensu Bethhoron, Dominus misit super eos lapides magnos de cœlo vsque ad Azeca: et mortui sunt multo plures lapidibus grādinis, quam quos gladio per- 12 cusserant filij Israel. ⁋Tunc loquutus est Iosue Domino in die qua tradidit Amorrhęum in conspectu filiorum Israel, dixitque coram eis: ‖ Sol contra Gabaon 13 ne mouearis, et Luna contra vallem Aialon. ⁋Steteruntque Sol, et Luna, donec vlcisceretur se gens de

‖ Isa. 28. f 21. Eccl. 46. a.5.

inimicis suis. Nonne scriptum est hoc in libro iustorum? Stetit itaque Sol in medio cœli, et nō festinauit 14 occumbere spacio vnius diei. ⁋Non fuit antea nec postea tam longa dies, obediente Domino voci homi- 15 nis, et pugnante pro Israel. ⁋Reuersusque est Iosue cū 16 omni Israel in castra Galgalę. ⁋Fugerant enim quinque reges, et se absconderant in spelunca vrbis Mace- 17 da. ⁋Nunciatumque est Iosue quod inuenti essent D quinque reges latentes in spelunca vrbis Maceda. 18 ⁋Qui præcepit socijs, et ait: Voluite saxa ingentia ad os speluncę, et ponite viros industrios qui clausos cu- 19 stodiāt: ⁋vos autem nolite stare, sed persequimini hostes, et extremos quosque fugientium cedite: nec dimittatis eos vrbium suarum intrare pręsidia, quos 20 tradidit Dominus Deus in manus vestras. ⁋Cæsis ergo aduersarijs plaga magna, et vsque ad internecionem pene consumptis, hi qui Israel effugere potuerūt 21 ingressi sunt ciuitates munitas. ⁋Reuersusque est omnis exercitus ad Iosue in Maceda, vbi tunc erant castra, sani, et integro numero: nullusque contra filios 22 Israel mutire ausus est. ⁋Præcepitque Iosue, dicens: Aperite os speluncæ, et producite ad me quinque 23 reges, qui in ea latitant. ⁋Feceruntque ministri, vt sibi fuerat imperatum: et adduxerunt ad eum quinque reges de spelunca, regem Ierusalem, re- E gem Hebron, regem Ierimoth, regem Lachis, re- 24 gem Eglon. ⁋Cumque educti essent ad eum, voca-

uit omnes viros Israel, & ait ad principes exercitus qui secum erant: Ite, & ponite pedes super colla regum istorum. Qui cum perrexissent, & subiectorum 25 colla pedibus calcarent, rursum ait ad eos: Nolite timere, nec paueatis: confortamini & estote robusti: sic enim faciet Dominus cunctis hostibus vestris aduersum quos dimicatis. 26 Percussitque Iosue, & interfecit eos, atque suspendit super quinque stipites: fueruntque suspensi vsque ad vesperum. 27 Cumq; occumberet Sol, præcepit socijs, vt deponerent eos de patibulis. Qui depositos proiecerunt in speluncam in qua latuerant, & posuerunt super os eius saxa ingentia, quæ permanent vsque in præsens. 28 Eodẽ quoq; die Macedam cepit Iosue, & percussit eã in ore gladij: regemque illius interfecit, & omnes habitatores eius: F non dimisit in ea saltem paruas reliquias. Fecitque 29 regi Maceda, sicut fecerat regi Iericho. Transiuit autem cum omni Israel de Maceda in Lebna, & pugna30 bat contra eam: quam tradidit Dominus cum rege suo in manus Israel: percusseruntque vrbẽ in ore gladij, & omnes habitatores eius: non dimiserunt in ea vllas reliquias. Feceruntque regi Lebna|| sicut fecerãt 31 regi Iericho. De Lebna transiuit in Lachis cum omni Israel: & exercitu per gyrũ disposito oppugnaba32 eam. Tradiditq; Dominus Lachis in manus Israel, & cepit eam die altero, atque percussit in ore gladij, omnemque animam quæ fuerat in ea, sicut fecerat 33 Lebna. Eo tempore ascendit Horam rex Gazer, vt auxiliaretur Lachis: quem percussit Iosue cum omni 34 populo eius vsque ad internecionem. 35 Transiuitque de Lachis in Eglon, & circundedit, atque expugnauit eam eadem die, percussitque in ore gladij omnes animas quæ erant in ea, iuxta omnia quę fecerat La36 chis. Ascendit quoque cum omni Israel de Eglon in 37 Hebron, & pugnauit contra eam. cepit eam, & percussit in ore gladij, regem quoque eius, & omnia oppida regionis illius, vniuersasque animas quæ in ea G fuerant commoratæ: nõ reliquit in ea vllas reliquias: sicut fecerat Eglon, sic fecit & Hebron, cuncta quæ in 38 ea reperit, cõsumens gladio. Inde reuersus in Dabir, 39 cepit eam, atque vastauit: regem quoque eius, atque omnia per circuitum oppida percussit in ore gladij: non dimisit in ea vllas reliquias: sicut fecerat Hebron & Lebna, & regibus earum, sic fecit Dabir & regi il40 lius. Percussit itaque Iosue omnem terram montanã & meridianam atque campestrem, & Asedoth cum regibus suis: non dimisit in ea vllas reliquias, sed omne quod spirare poterat, interfecit, sicut pręceperat ei 41 Dominus Deus Israel a Cadesbarne, vsque Ga42 zam. Omnem terram Gossen vsque Gabaon, vniuersosque reges, & regiones eorum vno impetu cepit atque vastauit. Dominus enim Deus Israel pugnauit 43 pro eo. reuersusque est cum omni Israel ad locum castrorum in Galgala.

||Sup. 6 c 21.

CAPVT XI.

1 A QVi cum audisset Iabin rex Asor, misit ad Iobab regem Madon, & ad regem Semeron, atque ad regem Achsaph; 2 ad reges quoq; Aquilonis, qui habitabant in montanis, & in planicie contra Meridiem Ceneroth, in campestribus quoque & in regionibus Dor iuxta mare; 3 Chananæum quoq; ab Oriente, & Occidente, & Amorrhæum, atque Hethæum, ac Pherezęum, & Iebusęum in mõtanis: Heuæum quoque qui habitabat ad radices Hermon in 4 terra Maspha. Egressique sunt omnes cum turmis suis, populus multus nimis sicut arena quæ est in littore maris, equi quoque & currus immensæ multitudi5 nis. Conueneruntque omnes reges isti in vnum ad 6 Aquas Merom, vt pugnarent contra Israel. Dixitq; Dñs ad Iosue: Ne timeas eos: cras enim hac eadem hoB ra ego tradam omnes istos vulnerandos in conspectu Israel: equos eorum subneruabis, & currus igne com7 bures. Venitq; Iosue, & omnis exercitus cum eo aduersus illos ad Aquas Merom subito, & irruerunt su8 per eos: tradiditque illos Dominus in manus Israel. Qui percusserunt eos, & persecuti sunt vsque ad Sidonem magnam, & Aquas Maserephoth, campumque Masphe, qui est ad Orientalem illius partem. Ita per9 cussit omnes, vt nullas dimitteret ex eis reliquias: fecitque sicut præceperat ei Dominus, equos eorũ sub10 neruauit, currusque combussit. Reuersusque statim cepit Asor: & regem eius percussit gladio. Asor enim antiquitus inter omnia regna hæc principatum tene11 bat. Percussitque omnes animas quæ ibidem morabantur: non dimisit in ea vllas reliquias, sed vsq; ad C internecionem vniuersa vastauit, ipsamque vrbẽ pe12 remit incendio. Et omnes per circuitum ciuitates, regesque earum cepit, percussit atque deleuit, || si13 cut pręceperat ei Moyses famulus Domini. Absque vrbibus quæ erant in collibus, & in tumulis sitæ, cæteras succendit Israel: vnam tantum Asor munitissi14 mam flamma consumpsit. Omnemq; prædam istarum vrbium, ac iumenta diuiserunt sibi filij Israel, cũ15 ctis hominibus interfectis. || Sicut præceperat Dominus Moysi seruo suo, || ita præcepit Moyses Iosue, & ille vniuersa cõpleuit: non prætérijt de vniuersis mandatis, nec vnum quidem verbum quod iusserat Do16 minus Moysi. Cepit itaque Iosue omnem terram montanam & meridianam, terramque Gossen, & planiciem, & Occidentalem plagam, montemq; Israel, 17 & campestria eius: & partem montis quæ ascendit D Seir vsque Baalgad per planiciem Libani subter mõtem Hermon: omnes reges eorum cepit, percussit, & 18 occidit. Multo tempore pugnauit Iosue contra reges 19 istos. Non fuit ciuitas quæ se traderet filijs Israel, pręter Heuæum qui habitabat in Gabaon: omnes enim 20 bellando cepit. Domini enim sententia fuerat, vt indurarentur corda eorum, & pugnarent contra Israel, & caderent: & nõ mererentur vllam clementiam, ac 21 perirent, sicut præceperat Dominus Moysi. In illo tẽpore venit Iosue, & interfecit Enacim de montanis Hebron, & Dabir, & Anab, & de omni monte Iuda, 22 & Israel, vrbesque eorum deleuit. Non reliquit vllum de stirpe Enacim in terra filiorum Israel: absque ciuitatibus Gaza, & Geth, & Azoto, in quibus solis 23 relicti sunt. Cepit ergo Iosue omnem terram, sicut locutus est Dominus ad Moysen, & tradidit eam in possessionem filijs Israel secundum partes, & tribus suas: quieuitque terra a prælijs.

Iosf. 13. a. 8.

||Deut. 17 a. 1. Nu. 33. f 51.

||Exo. 34. b. 2. Deute. 7. a. 1.

CAPVT XII.

1 A HI sunt reges quos percusserunt filij Israel, & possederunt terram eorum trans Iordanem ad Solis ortum, a torrente Arnon vsque ad montem Hermon, & omnem orientalem plagam, quæ respicit solitudinem. 2 Sehon rex Amorrhæorum, qui habitauit in Hesebon:

sebon: dominatus est ab Aroer quæ sita est super ripam torrentis Arnon, & mediæ partis in valle, dimidiæq; Galaad, vsque ad torrentem Iaboc, qui est terminus filiorum Ammon. 3 & a solitudine vsque ad Mare Ceneroth contra Orientem, & vsque ad Mare deserti, quod est mare salsissimum, ad orientalem plagam, B per viam quæ ducit Bethsimoth: & ab australi 4 parte, quæ subiacet Asedoth vsque Phasga. Terminus Og regis Basan, de reliquijs Raphaim. qui habitauit in Astaroth, & in Edrai, & dominatus est in monte Hermon, & in Salecha, atque in vniuersa Basan, 5 vsque ad terminos Gessuri, & Machati, & dimidię partis Galaad: terminos Sehon regis Hesebon. 6 Moyses famulus Domini, & filij Israel percusserunt eos, tradiditque terram eorum Moyses in possessionem Rubenitis, & Gaditis, & dimidiæ tribui Manasse. 7 Hi sunt Reges terræ quos percussit Iosue, & filijs C Israel trans Iordanem ad occidentalem plagam, a Baalgad in campo Libani, vsque ad montem, cuius 8 pars ascendit in Seir, tradiditque eam Iosue in possessionem D tribubus Israel, singulis partes suas, tam in 9 montanis, quam in planis, atque campestribus. In 10 Asedoth, & in solitudine, ac in meridie Hethæus fuit, 11 & Amorrhæus, Cananæus, & Pherezæus, Heuæus, & 12 Iebusæus, rex Iericho vnus, rex Hai, q̃ est ex latere 13 Bethel, vnus, rex Ierusalem vnus, rex Hebron vnus, 14 rex Ierimoth vnus, rex Lachis vnus, rex Eglon 15 vnus, rex Gazer vnus, rex Dabir vnus, rex Gader 16 vnus, rex Herma vnus, rex Hered vnus, rex Lebna 17 vnus, rex Odullam vnus, rex Maceda vnus, rex 18 Bethel vnus, rex Taphua vnus, rex Opher vnus, 19 rex Aphec vnus, rex Saron vnus, rex Madon 20 vnus, rex Asor vnus, rex Semeron vnus, rex Acsaph 21 vnus, rex Thenac vn⁹, rex Mageddo vnus, rex Ca-22 des vnus, rex Iachanan Carmeli vnus, rex Dor, & 23 prouinciæ Dor vnus, rex gentium Galgal vnus, 24 rex Thersa vnus: omnes reges triginta vnus.

Iudic.5.a 10.

CAPVT XIII.

1 A IOsue senex prouectęque ætatis erat, & dixit Dominus ad eum: Senuisti, & longæuus es, terraq; latissima derelicta est, quæ necdum sorte diuisa 2 est: omnis videlicet Galilęa, Philisthijm, & vniuersa 3 Gessuri. A fluuio turbido qui irrigat Ægyptum, vsque ad terminos Accaron contra Aquilonem, terra Chanaan: quæ in quinque regulos Philisthijm diuiditur, Gazæos, & Azotios, Ascalonitas, Gethæos, 4 & Accaronitas. Ad meridiem vero sunt Heuæi, omnis Terra Chanaan, & Maara Sidoniorũ vsq; Apheca, 5 & terminos Amorrhæi, eiusque confinia. Libani quoque regio contra Orientem a Baalgad sub monte 6 Hermon, donec ingrediaris Emath. Omnium qui habitant in monte a Libano vsque ad Aquas Maserephoth, vniuersique Sidonij. Ego sum qui delebo eos a facie filiorum Israel. Veniat ergo in partem hæ-7 reditatis Israel, sicut præcepi tibi. Et nunc diuide B Terram in possessionem nouem tribubus, & dimidiæ 8 tribui Manasse, cum qua Ruben, & Gad possederunt terram, ‖ quam tradidit eis Moyses famulus Domini trans fluenta Iordanis, ad Orientalem pla-9 gam. Ab Aroer, quæ sita est in ripa torrentis Arnon, & in vallis medio, vniuersaque campestria Medaba, 10 vsq; Dibon. & cunctas ciuitates Sehon regis Amorrhæi, qui regnauit in Hesebon vsque ad terminos fi-11 liorum Ammon. & Galaad, ac terminum Gessuri, & Machati, & omnem montem Hermon, & vniuer-12 sam Basan, vsque ad Salecha, omne regnum Og in Basan, qui regnauit in Astaroth, & Edrai, ipse fuit de reliquijs Raphaim: percussitque eos Moyses, atq; de-13 leuit. Nolueruntque disperdere filij Israel Gessuri, & Machati: & habitauerunt in medio Israel vsque in 14 præsentem diem. ‖ Tribui autem Leui non dedit possessionem: sed sacrificia, & victimæ Domini Dei Israel: ipsa est eius hæreditas, sicut locutus est illi. 15 Dedit ergo Moyses possessionẽ tribui filiorum Ru-16 ben iuxta cognationes suas. Fuitq; terminus eorum C ab Aroer, quæ sita est in ripa torrentis Arnon, & in valle eiusdem torrẽtis media: vniuersam planiciem, 17 quæ ducit Medaba, & Hesebon, cunctosque viculos earum, qui sunt in campestribus: Dibon quoque, & 18 Bamothbaal, & oppidum Baalmaon. & Iassa, & Ce-19 dimoth, & Mephaat, & Cariathaim, & Sabama, & 20 Sarathasar in monte conuallis. Bethphogor, & Ase-21 doth, Phasga, & Bethiesimoth, & omnes vrbes campestres, vniuersaq; regna Sehon regis Amorrhæi qui regnauit in Hesebon, ‖ quem percussit Moyses cum principibus Madian: Heuæum, & Recem, & Sur, & 22 Hur, & Rebe, duces Sehon, habitatores terræ. Et Balaam filium Beor ariolum occiderunt filij Israel gla-23 dio cum cæteris interfectis. Factusque est terminus filiorum Ruben Iordanis fluuius. Hæc est possessio Rubenitarum per cognationes suas vrbium, & vicu-24 lorum. Deditq; Moyses tribui Gad, & filijs eius per cognationes suas possessionem, cuius hæc diuisio est. 25 Terminus Iaser, & omnes ciuitates Galaad, & dimidiam partem terræ filiorum Ammon: vsque ad 26 Aroer quæ est contra Rabba. & ab Hesebon vsque Ramoth, Masphe, & Betonim: & a Manaim vsque 27 ad terminos Dabir. in valle quoque Betharam, & D Bethnemra, et Socoth, et Saphon reliquam partem regni Sehon regis Hesebon. huius quoque finis, Iordanis est vsq; ad extremam partem maris Cenereth 28 trans Iordanem ad orientalem plagam: hæc est possessio filiorum Gad per familias suas, ciuitates, et vil-29 læ earum. Dedit et dimidiæ tribui Manasse, filijsque 30 eius iuxta cognationes suas possessionem, cuius hoc principium est a Manaim vniuersam Basan, et cuncta regna Og regis Basan, omnesque vicos Iair qui 31 sunt in Basan, sexaginta oppida: et dimidiam partem Galaad, et Astaroth, et Edrai vrbes regni Og in Basan: filijs Machir, filij Manasse dimidiæ par-32 ti filiorum Machir iuxta cognationes suas. Hanc possessionem diuisit Moyses in campestribus Moab, trans Iordanem contra Iericho ad Orientalem pla-33 gam. Tribui autem Leui non dedit possessionem: quoniam Dominus Deus Israel ipse est possessio eius: ‖ vt locutus est illi.

Supr.11. b.8

‖ Nu.32. f.33. Ios.13.a 4.

‖ Nu.18. c.22.

‖ Nu.31. a.4.

‖ Nu.18. c.26.

CAPVT XIIII.

1 A HOc est quod possederunt filij Israel in terra Chanaan, quã dederunt eis Eleazar sacerdos, et Iosue filius Nun, et principes fami-2 liarũ per tribus Israel: sorte oĩa diuidentes, ‖ sicut p̃ceperat Dñs in manu Moysi, nouem tribubus, et di-3 midiæ tribui. Duabus enim tribubus, et dimidię dederat Moyses trãs Iordanẽ possessionẽ: absq; Leuitis, 4 q nihil terrę acceperũt inter fratres suos. sed in eorũ successerũt locũ filij Ioseph in duas diuisi tribus, Ma-

Nu 34.g. 14.

naſſe & Ephraim: nec acceperunt Leuitæ aliam in B terra partem, niſi vrbes ad habitandum, & ſuburbana earum ad alenda iumenta & pecora ſua. 5 ¶ Sicut præceperat Dominus Moyſi, ita fecerunt filij Iſrael, 6 & diuiſerunt terram. ¶ Acceſſerunt itaque filij Iuda ad Ioſue in Galgala, locutuſque eſt ad eum Caleb filius Iephone Cenezæus: ‖ Noſti quid locutus ſit Dominus ad Moyſen hominem Dei de me & te in Cadesbarne. 7 ¶ Quadraginta annorum eram quando miſit me Moyſes famulus Dñi de Cadesbarne, vt conſiderarem terram: nunciauique ei quod mihi verum 8 videbatur. ¶ Fratres autẽ mei qui aſcenderãt mecum, C diſſoluerunt cor populi: & nihilominus ego ſecutus 9 ſum Dominum Deum meum. ¶ ‖ Iurauitque Moyſes in die illo, dicens, Terra quam calcauit pes tuus, erit poſſeſſio tua, & filiorum tuorum in æternum, quia ſe-10 cutus es Dominum Deum meum. ¶ Conceſſit ergo Dominus vitam mihi, ſicut pollicitus eſt vſq; in præſentem diem. Quadraginta & quinque anni ſunt ex quo locutus eſt Dominus verbum iſtud ad Moyſen, quando ambulabat Iſrael per ſolitudinem: hodie 11 octogintaquinque annorũ ſum ¶ ſic valẽs, vt eo vale-D bam tẽpore quãdo ad explorandũ miſſus ſum: ‖ illius in me temporis fortitudo vſq; hodie perſeuerat, tam 12 ad bellandum, quam ad gradiendum. ¶ Da ergo mihi montem iſtum quem pollicitus eſt Dominus, te quoque audiente, in quo Enacim ſunt, & vrbes magnæ atque munitæ, ſi forte ſit Dominus mecum, & po-13 tuero delere eos: ſicut promiſit mihi. ¶ Benedixitque ei Ioſue: ‖ & tradidit ei Hebron in poſſeſſionem, 14 ¶ atque ex eo fuit Hebron Caleb filio Iephone Cenezæo vſque in præſentem diem: quia ſecutus eſt 15 Dominum Deum Iſrael. ¶ Nomen Hebron ante vocabatur Cariath Arbe. Adam maximus ibi inter Enacim ſitus eſt, & terra ceſſauit a prælijs.

‖ Nu. 14. d. 24. ‖ Sup. 1. a. 3. ‖ Eccl. 46. b. 11. ‖ 1. Mac. 2. f. 36.

CAPVT XV.

Num. 34. a. 3.

1 IGitur ſors filiorum Iudæ per cognationes ſuas A iſta fuit. A termino Edom deſertum Sin contra Meridiem, & vſque ad extremam partem au-2 ſtralis plagæ. ¶ initium eius a ſummitate maris ſalſiſ-3 ſimi, & a lingua eius quæ reſpicit Meridiem. ¶ Egrediturq; contra aſcenſum Scorpionis, & pertranſit in Sina: aſcenditque in Cadesbarne, & peruenit in Eſrõ, 4 aſcendens ad Addar, & circuiens Carcaa, ¶ atque inde pertranſiens in Aſemona, & perueniens ad torrentem Aegypti: eruntque termini eius mare ma-5 gnum. hic erit finis meridianæ plagæ. ¶ Ab Oriente vero erit initium mare ſalſiſſimum vſque ad extrema Iordanis: & ea quæ reſpiciunt ad Aquilonem, a lingua maris vſque ad eundem Iordanis fluuium. 6 ¶ aſcenditque terminus in Bethhagla, & tranſit ab Aquilone in Betharaba: aſcendens ad lapidem Boen 7 filij Ruben, ¶ & tendens vſque ad terminos Debera de Valle Achor contra Aquilonem reſpiciens Galgala, quæ eſt ex aduerſo Aſcenſionis adommin, ab Auſtrali parte torrentis: tranſitque aquas quæ vocantur Fons ſolis: & erunt exitus eius ad Fon-8 tem rogel, ¶ aſcenditque per conuallem filij Ennom ex latere Iebuſæi ad Meridiem, hæc eſt Ieruſalem: & inde ſe erigens ad verticem montis, quæ eſt contra Gehennom ad Occidentem in ſummitate 9 Vallis Raphaim contra Aquilonem. ¶ pertranſitque C a vertice montis, vſque ad fontem aquæ Nephtoa, & peruenit vſq; ad vicos montis Ephron: inclinaturque in Baala, quę eſt Cariathiarim, id eſt, vrbs ſylua-10 rum, ¶ & circuit de Baala contra Occidentem, vſq; ad montem Seir: tranſitque iuxta latus montis Iarim ad Aquilonem in Cheſlon: & deſcendit in Bethſames, 11 tranſitq; in Thamna, ¶ & peruenit contra Aquilonem partis Accaron ex latere: inclinaturque Sechrona, & tranſit montem Baala: peruenitq; in Iebneel, & ma-12 gni maris contra Occidentem fine concluditur. ¶ hi ſunt termini filiorum Iuda per circuitum in cogna-13 tionibus ſuis. ¶ Caleb vero filio Iephone dedit partem D in medio filiorum Iuda, ſicut præceperat ei Dominus: 14 Cariatharbe patris Enac, ipſa eſt Hebron. ¶ ‖ Deleuitque ex ea Caleb tres filios Enac; Seſai, & Ahiman, & 15 Tholmai de ſtirpe Enac. ¶ Atq; inde conſcendens venit ad habitatores Dabir quæ prius vocabatur Ca-16 riath Sepher, id eſt, ciuitas literarũ. ¶ Dixitq; Caleb: 17 Qui percuſſerit Cariat Sepher, & ceperit eam, dabo 18 ei Axam filiã meã vxorem. ¶ Cepitq; eã Othoniel fi-19 lius Cenez frater Caleb iunior, deditq; ei Axam filiã E ſuã vxorẽ. ¶ Quę cum pergerent ſimul ſuaſa eſt a viro 20 ſuo, vt peteret a patre ſuo agrũ, ſuſpirauitq; vt ſede-21 bat in aſino. Cui Caleb. Quid habes, inquit? ¶ At illa 22 reſpondit: Da mihi benedictionem: terrã Auſtralem, 23 & arentem dediſti mihi, iunge, & irriguã. Dedit itaq; 24 ei Caleb irriguum ſuperius, & inferius. ¶ Hæc eſt poſ-25 ſeſſio tribus filiorũ Iuda ꝑ cognationes ſuas. ¶ Erantq; 26 ciuitates ab extremis partibus filiorũ Iuda iuxta ter-27 minos Edom a Meridie: Cabſeel, & Eder, & Iagur, & 28 ¶ Cina, & Dimona, & Adada, ¶ & Cades, & Aſor, & 29 Iethnan, ¶ Ziph, & Telem, & Baloth, ¶ Aſor noua, & 30 Carioth, Heſron, hæc eſt Aſor. ¶ Amam, Sama, & 31 Molada, & Aſergadda, & Aſſemon, & Betphelet, ¶ & 32 Haſerſual, & Berſabee, & Baziothia, ¶ & Baala, & 33 Im, & Eſem, ¶ & Eltholad, & Ceſil, & Harma, ¶ & Si-34 celeg, & Medemena, & Senſenna, ¶ Lebaoth, & Se-35 lim, & Aen, & Remon, omnes ciuitates vigintino-36 uem, & villę earum. ¶ In campeſtribus vero: Eſtaol, & 37 Sarea, & Aſena, ¶ & Zanoe, & Engannim, & Taphua, F & Enaim, ¶ & Ierimoth, & Adullã, Socho, & Azeca, 38 ¶ & Saraim, & Adithaim, & Gedera, & Gederotha-39 im, vrbes quatuordecim, & villæ earum. ¶ Sanan, & 40 Hadaſſa, & Magdalgad, Delean, & Maſepha, & Ie-41 ethel, ¶ Lachis, & Baſchath, & Eglon, ¶ Chebbon, & 42 Leheman, & Cethlis, ¶ & Gideroth, & Bethdagon, & 43 Naama, & Maceda: ciuitates ſedecim, & villæ earũ. 44 ¶ Labana, & Ether, & Aſan, ¶ Iephta, & Eſna, & Ne-45 ſib, ¶ & Ceila, & Achzib, & Mareſa: ciuitates nouẽ, & 46 villę earum. ¶ Accaron cum vicis, & villulis ſuis. ¶ Ab 47 Accaron vſq; ad mare, omnia quæ vergunt ad Azo-48 tum, & viculos eius. ¶ Azotus cum vicis, & villulis 49 ſuis. ¶ Gaza cum vicis, & villulis ſuis, vſq; ad Torren-50 tem Ægypti, & Mare magnum terminus eius. ¶ Et in 51 monte, Samir, & Iether, ¶ Socoth, & Danna, & Ca-52 riathſenna, hęc eſt Dabir: ¶ Anab, & Iſtemo, & Anim, 53 Goſen, & Olon, & Gilo: ciuitates vndecim, & villæ 54 earũ. ¶ Arab, et Ruma, & Eſaan, ¶ & Ianũ, & Beththa-55 phua, & Apheca, ¶ Athmatha, & Cariatharbe, hæc eſt G Hebron, & Sior: ciuitates nouẽ, et villæ earũ. ¶ Maon, 56 & Charmel, & Ziph, & Iotha, Iezrael, & Iucadam, et 57 Zanoe, Accain, Gabaa, et Thamna: ciuitates de-58 cem, et villæ earum. ¶ Halhul, & Beſur, & Ge-59 dor, ¶ Mareth, & Bethanoth, & Eltecon: ciui-60 tates ſex, & villæ earum. ¶ Cariathbaal, hæc

‖ Iudic. 1. c. 10.

eſt

eſt Cariathiarim vrbs ſyluarum, & Arebba: ciuitates
61 duæ, & villæ earum. ♀ In deſerto Betharaba, Med-
62 din, & Sachacha, ♀ & Nebſan, & Ciuitas ſalis, & En-
63 gaddi: ciuitates ſex, & villę earum. ♀ Iebuſæum autē habitatorem Ieruſalem non potuerunt filij Iuda dele re: habitauitque Iebuſæus cum filijs Iuda in Ieruſalem vſque in præſentem diem.

CAPVT XVI.

1 A CEcidit quoque ſors filiorum Ioſeph ab Iordane contra Iericho, & aquas eius, ab Oriente: ſolitudo quæ aſcendit de Iericho ad mõtem
2 Bethel, ♀ & egreditur de Bethel Luza, tranſitque
3 terminum Archiatharoth. ♀ & deſcendit ad Occidentem iuxta terminum Iephleti, vſque ad terminos Bethhoron inferioris, & Gazer, finiunturque
4 regiones eius Mari magno, ♀ poſſederuntque filij
5 Ioſeph Manaſſes, & Ephraim. ♀ Et factus eſt terminus filiorum Ephraim per cognationes ſuas: & poſ-
B ſeſſio eorum contra Orientem Atarothaddar vſque
6 Bethhoron ſuperiorem. ♀ Egrediunturque confinia
C in mare: Machmethath vero Aquilonem reſpicit: & circuit terminos contra Orientem in Thanathſelo:
7 & pertranſit ab Oriente Ianoe: ♀ deſcenditque de Ianoe in Ataroth, & Naaratha: & peruenit in Ie-
8 richo, egrediturque ad Iordanem. ♀ De Taphua pertranſit contra mare in Vallem arundineti, ſunt-
D que egreſſus eius in mare ſalſiſſimum: hæc eſt poſ- ſeſſio tribus filiorum Ephraim per familias ſuas.
9 ♀ Vrbeſque ſeparatæ ſunt filijs Ephraim in medio
10 poſſeſſionis filiorum Manaſſe, & villæ earum. ♀ & non interfecerunt filij Ephraim Chananæum, qui habitabat in Gazer: habitauitque Chananæus in medio Ephraim, vſque in diem hanc tributarius.

CAPVT XVII.

1 A CEcidit autem ſors tribui Manaſſe (ipſe enim eſt primogenitus Ioſeph) Machir primogenito Manaſſe patri Galaad, qui fuit vir pugnator: habuitque poſſeſſionem Galaad, & Ba-
2 ſan, ♀ ‖ & reliquis filiorum Manaſſe iuxta familias ſuas. filijs Abiezer, & filijs Helec, & filijs Eſriel, & filijs Sechen, & filijs Hepher, & filijs Semida. Iſti ſunt filij Manaſſe filij Ioſeph, mares ‖ per cogna-
3 tiones ſuas. ♀ Salphaad vero filio Hepher filij Galaad, filij Machir filij Manaſſe non erant filij, ſed ſolæ filiæ: quarum iſta ſunt nomina, Maala, & Noa,
4 & Hegla, & Melcha, & Therſa. ♀ Veneruntque in conſpectu Eleazari ſacerdotis, & Ioſue filij Nun, & principum, dicentes: Dominus præcepit per manum Moyſi, vt daretur nobis poſſeſſio in medio fratrum noſtrorum. Deditque eis iuxta imperium Domini poſſeſſionem in medio fratrum patris ea-
5 rum. ♀ Et ceciderunt funiculi Manaſſe, decem, abſ-
B que terra Galaad, & Baſan trans Iordanem. ♀ Filiæ
6 enim Manaſſe poſſederunt hæreditatem in medio filiorum eius. Terra autem Galaad cecidit in ſortem
7 filiorum Manaſſe, qui reliqui erant. ♀ Fuitque terminus Manaſſe ab Aſer, Machmethath, quæ reſpicit Sichem: & egreditur ad dextram iuxta habitatores fon
8 tis Taphuæ. ♀ Etenim in ſorte Manaſſe ceciderat terra Taphuæ, quę eſt iuxta terminos Manaſſe filiorum E-
9 phraim. ♀ Deſcenditque terminus Vallis arundineti in Meridiem torrentis ciuitatum Ephraim, quæ in medio ſunt vrbium Manaſſe: terminus Manaſſe ab
10 Aquilone torrentis, & exitus eius pergit ad Mare: ♀ i-
C ta, vt poſſeſſio Ephraim ſit ab Auſtro, & ab Aquilone Manaſſe, & vtranque claudat mare, & coniugantur ſibi in tribu Aſer ab Aquilone, & in tribu Iſſachar ab
11 Oriente. ♀ Fuitque hæreditas Manaſſe in Iſſachar, & in Aſer, Bethſan & viculi eius, & Ieblaam cum viculis ſuis, & habitatores Dor cum oppidis ſuis, habitatores quoque Endor cum viculis ſuis: ſimiliterque habitatores Tenac cum viculis ſuis, & habitatores Mageddo cum viculis ſuis, & tertia pars vr-
12 bis Nopheth, ♀ Nec potuerunt filij Manaſſe has ciuitates ſubuertere: ſed cœpit Chananæus habitare in
13 terra ſua. ♀ Poſtquam autem cõualuerunt filij Iſrael, ſubiecerunt Chananæos, & fecerunt ſibi tributarios,
14 nec interfecerunt eos. ♀ Locutique ſunt filij Ioſeph ad Ioſue, & dixerunt: Quare dediſti mihi poſſeſſionem ſortis, & funiculi vnius, cum ſim tantæ multitudinis,
15 & benedixerit mihi Domin⁹? ♀ Ad quos Ioſue ait: Si
D populus multus es, aſcende in ſyluam: & ſuccide tibi ſpatia in terra Pherezæi, & Raphaim: quia anguſta
16 eſt tibi poſſeſſio montis Ephraim. ♀ Cui reſponderunt filij Ioſeph: Non poterimus ad montana conſcendere cum ferreis curribus vtantur Chananæi qui habitãt in terra campeſtri, in qua ſitæ ſunt Bethſan cum vicu
17 lis ſuis, & Iezrael mediam poſſidens vallem. ♀ Dixitque Ioſue ad domum Ioſeph, Ephraim & Manaſſe: Populus multus es, & magnæ fortitudinis, non ha-
18 bebis ſortem vnam, ♀ ſed tranſibis ad montem, & ſuccides tibi, atque purgabis ad habitandum ſpacia: & poteris vltra procedere, cum ſubuerteris Chananæum, quem dicis ferreos habere currus, & eſſe fortiſſimum.

‖ Nu.26.d.29.

‖ Nu.27.a.1.36.a.2.

CAPVT XVIII.

1 A COngregatique ſunt omnes filij Iſrael in Silo, ibique fixerunt tabernaculum teſtimo-
2 nij, & fuit eis terra ſubiecta. ♀ Remanſerant autem filiorum Iſrael ſeptem tribus, quæ nec-
3 dum acceperant poſſeſſiones ſuas. ♀ Ad quos Ioſue ait: Vſquequo marcetis ignauia, & non intratis ad poſſidendam terram, quam Dominus Deus patrum
4 veſtrorum dedit vobis? ♀ Eligite de ſingulis tribubus ternos viros: vt mittam eos, & pergant, atque circumeant terram, & deſcribant eam iuxta numerum vniuſcuiuſque multitudinis: referantque ad
5 me quod deſcripſerint. ♀ Diuidite vobis terram in ſeptem partes: Iudas ſit in terminis ſuis ab auſtrali
6 plaga, & domus Ioſeph ab Aquilone. ♀ mediam inter hos terram in ſeptem partes deſcribite: & huc venietis ad me, vt coram Domino Deo veſtro mit-
7 tam vobis hic ſortem: ♀ quia non eſt inter vos pars
B Leuitarum, ſed ſacerdotium Domini eſt eorum hæreditas. Gad autem & Ruben, & dimidia tribus Manaſſe iam acceperant poſſeſſiones ſuas trans Iordanem ad Orientalem plagam: quas dedit eis
8 Moyſes famulus Domini. ♀ Cumque ſurrexiſſent viri, vt pergerent ad deſcribendam terram, præcepit eis Ioſue, dicens: Circuite terram, & deſcribite eam, ac reuertimini ad me: vt hic coram Do-
9 mino in Silo mittam vobis ſortem. ♀ Itaque perrexerunt: & luſtrantes eam, in ſeptem partes diuiſerunt, ſcribentes in volumine. Reuerſique ſunt ad

10 Ioſue in caſtra Silo. ♀ Qui miſit ſortes coram Domino in Silo, diuiſitque terram filijs Iſrael in ſeptē partes. 11 ♀Et aſcēdit ſors prima filiorum Beniamin per familias ſuas, vt poſſiderent terram inter filios Iuda & 12 filios Ioſeph. ♀Fuitque terminus eorum contra Aquilonem a Iordane, pergens iuxta latus Iericho ſeptentrionalis plagæ, & inde contra Occidentem ad montana conſcendens, & perueniens ad ſolitudinem Be-13 thauen, ♀ atque pertranſiens iuxta Luzam ad Meridiem, ipſa eſt Bethel: deſcenditque in Ataroth addar C in montem qui eſt ad Meridiem Bethhoron inferio-14 ris: ♀& inclinatur circuiens cōtra mare ad Meridiem montis qui reſpicit Bethhoron contra Africum: ſuntque exitus eius in Gariatbaal, quæ vocatur & Cariathiarim, vrbem filiorum Iuda. hęc eſt plaga cōtra 15 mare ad Occidētem. ♀A Meridie autem ex parte Cariathiarim egreditur terminus contra mare, et perue-16 nit vſque ad fontem aquarum Nephtoa. ♀deſcenditque in partem montis qui reſpicit Vallem filiorum Ennom: et eſt contra ſeptentrionalem plagam in extrema parte Vallis raphaim: Deſcenditque in Gennom (id eſt Vallem Ennom,) iuxta latus Iebuſæi 17 ad Auſtrum: & peruenit ad Fontem rogel, ♀ tranſiens ad Aquilonem, & egrediens ad Enſemes, id eſt 18 Fontem ſolis: ♀ & pertranſit vſque ad tumulos qui ſunt e regione Aſcenſus Adommim: deſcenditque Aben Boen: id eſt lapidem Boen filij Ruben, & pertranſit ex latere Aquilonis ad campeſtria: deſcendit-19 que in planiciem, ♀ & prætergreditur contra Aquilonem Beth hagla: ſuntque exitus eius contra linguā maris ſalſiſſimi ab Aquilone in fine Iordanis ad Au-20 ſtralem plagam, ♀ qui eſt terminus illius ab Oriente. D hęc eſt poſſeſſio filiorum Beniamin per terminos ſuos 21 in circuitu, & familias ſuas. ♀ Fueruntque ciuitates 22 eius, Iericho & Beth hagla & Vallis caſis, ♀ Beth 23 haraba & Samaraim & Bethel ♀ & Auim & Apha-24 ra & Ophera, ♀ Villa hemona, et Ophni et Gabee: 25 ciuitates duodecim, et villæ earum, ♀ Gabaon et 26 Rama & Beroth ♀ & Meſphe, & Caphara & Amoſa 27 ♀ & Recen, Iarephel & Tharela ♀ & Sela, Eleph & 28 Iebus, quæ eſt Ieruſalem, Gabaath & Cariath: ciuitates quatuordecim, & villæ earum. Hęc eſt poſſeſſio filiorum Beniamin iuxta familias ſuas.

CAPVT XIX.

1 A ET egreſſa eſt ſors ſecunda filiorum Simeon per cognationes ſuas: fuitq; hæreditas ♀ eorum in 2 medio poſſeſſionis filiorum Iuda: Berſabee, 3 & Sabee, & Molada, ♀ & Haſerſual, Bala & Aſem ♀& 4 Eltholad, Bethul & Harma ♀ & Siceleg & Bethmar-5 chaboth, & Haſerſuſa, ♀& Bethlebaoth & Sarohē: ci-6 uitates tredecim & villæ earum. ♀Ain & Remmon & 7 Athar & Aſan: ciuitates quatuor, & villæ earū. ♀ om-8 nes viculi per circuitum vrbium iſtarum vſque ad Baalath, Beer, Ramath contra Auſtralem plagam. Hæc eſt hæreditas filiorum Simeon iuxta cognatio-9 nes ſuas, ♀ in poſſeſſione, & funiculo filiorum Iuda: quia maior erat, & idcirco filij Simeon poſſederunt 10 in medio hæreditatis eorum. ♀ Ceciditque ſors tertia filiorum Zabulon per cognationes ſuas: & factus 11 eſt terminus poſſeſſionis eorum vſque Sarid. ♀ Aſcenditque de mari, & Merala, & peruenit in Debbaſeth, vſque ad torrentem, qui eſt contra Ieco-12 nam. ♀ & reuertitur de Sared contra Orientem in fines Ceſeleththabor: & egreditur ad Dabereth, 13 aſcenditque contra Iaphiæ. ♀ Et inde pertranſit vſ-B que ad Orientalem plagam Gethhepher & Tacaſin: 14 & egreditur in Remmon Amthar, & Noa. ♀ Et circuit ad Aquilonem Hanathon: ſuntque egreſſus eius 15 Vallis Iephtahel, ♀& Cateth, & Naalol, & Semeron, & Ierala & Bethlehem: ciuitates duodecim, & villæ 16 earum. ♀ Hæc eſt hæreditas tribus filiorum Zabulon 17 per cognationes ſuas, vrbes & viculi earū. ♀ Iſſachar 18 egreſſa eſt ſors quarta per cognationes ſuas. ♀ Fuit-19 que eius hęreditas Iezrael, & Caſaloth & Sunem, ♀& 20 Hapharaim & Seon & Anaharath ♀ & Rabboth, & 21 Ceſion, Abes, ♀ & Rameth & Engannim & Enhad-22 da, & Bethpheſes. ♀ Et peruenit terminus eius vſque Thabor. & Seheſima & Bethſames: eruntque exitus 23 eius Iordanis ciuitates ſedecim, & villę earum. ♀Hęc eſt poſſeſſio filiorum Iſſachar per cognationes ſuas, vr-24 bes, & viculi earum. ♀ Ceciditque ſors quinta tribui 25 filiorum Aſer per cognationes ſuas: ♀ fuitque termi-26 nus eorum Halcath, & Chali & Betem & Axaph, ♀& Elmelech, & Amaad, & Meſſal: & peruenit vſque ad 27 Carmelum maris, & Sihor, & Labanath. ♀Ac reuertitur contra Orientem Bethdagon: & pertranſit vſque Zabulon, & Vallem Iephtael contra Aquilonem in Bethemec, & Nehiel. Egrediturq; ad Leuam Cabul, 28 ♀ & Abran, & Rohob, & Hamon, & Cana, vſque C ad Sidonem magnam: ♀ reuertiturque in Horma vſ-29 que ad ciuitatem munitiſſimam Tyrum, & vſque Hoſa: eruntque exitus eius in mare de funiculo Achzi-30 ba: ♀& Amma, & Aphec, & Rohob: ciuitates viginti-31 duæ, & villæ earum. ♀ Hæc eſt poſſeſſio filiorum Aſer 32 per cognationes ſuas, vrbeſque & viculi earum. ♀ Filiorū Nephthali ſexta ſors cecidit per familias ſuas: 33 ♀& cœpit terminus de Heleph, & Elon in Saananim, & Adami, quæ eſt Neceb, & Iebnael vſque Lecum: 34 & egreſſus eorum vſque ad Iordanem, ♀ reuertiturq; terminus cōtra Occidentē in Azanoththabor, atq; inde egreditur in Hucuca, et ptrāſit in Zabulon contra Meridiem, et in Aſer contra Occidentem, et in Iuda 35 ad Iordanem contra ortum ſolis. ♀ciuitates munitiſſimæ, Aſſedim, Ser, et Emath, et Reccath, et Ce-36 nereth, ♀ et Edema, et Arama, Aſor ♀ et Cedes, 37 et Edrai, Enhaſor, ♀ et Ieron, et Magdalel, Horem 38 et Bethanath, et Bethſames, ciuitates decē et nouem, D et villæ earum. ♀ Hæc eſt poſſeſsio tribus filiorum 39 Nephthali per cognationes ſuas, vrbes et viculi ea-40 rum. ♀ Tribui filiorum Dan per familias ſuas egreſ-41 ſa eſt ſors ſeptima: ♀ & fuit terminus poſſeſsionis eius Sara, et Eſthaol, et Hirſemes, id eſt, ciuitas 42 ſolis. ♀ Selebin, et Aialon, et Iethela, ♀ Elon, et 43 Themna, et Acron. ♀ Elthece, Gebbethon, et Ba-44 laath, ♀ et Iud et Bane, et Barac, et Gethremmon: 45 ♀ et Meiarcon, et Arecon, cum termino qui reſpi-46 cit Ioppen, ♀ et ipſo fine concluditur. ♀ Aſcende-47 runtque filij Dan, et pugnauerunt contra Leſem, ceperuntque eam: et percuſſerunt eam in ore gladij, et poſſederunt, et habitauerunt in ea, vocantes nomen 48 eius Leſem Dan, ex nomine Dan patris ſui. ♀ Hæc eſt poſſeſsio tribus filiorum Dan, per cognationes 49 ſuas, vrbes, et viculi earum. ♀ Cumque compleſſet ſorte diuidere Terram ſingulis per tribus ſuas, dederūt filij Iſrael poſſeſsionem Ioſue filio Nun in medio 50 ſui. ♀ iuxta præceptum Dñi, vrbem quam poſtulauit.

Tham-

Thamnath Saraa in monte Ephraim: & ædificauit ciuitatem, habitauitq; in ea. 51 Hæ sunt possessiones quas sorte diuiserunt Eleazar sacerdos, & Iosue filius Nun, & principes familiarum, ac tribuum filiorum Israel, in Silo, coram Domino ad ostium tabernaculi testimonij, partitiq; sunt Terram.

CAPVT XX.

1 A ET locutus est Dominus ad Iosue, dicens: Loquere filijs Israel, & dic eis: 2 Separate vrbes fugitiuorum, ‖ de quibus locutus sum ad uos per manum Moysi; 3 vt confugiat ad eas quicunque animam percusserit nescius: & possit euadere iram proximi qui vltor est sanguinis, 4 cum ad unam harũ confugerit ciuitatum: stabit ante portam ciuitatis, & loquetur senioribus urbis illius ea, quæ se comprobent innocentem: sicque suscipient eum, & dabunt ei locum ad habitandum. 5 B Cumq; vltor sanguinis eum fuerit persecutus, non tradent in manus eius: quia ignorans percussit proximum eius, nec ante biduum, triduumve eius probatur inimicus. 6 Et habitabit in ciuitate illa, donec stet ante iudicium, causam reddens facti sui, & moriatur sacerdos magnus C qui fuerit in illo tempore: tunc reuertetur homicida, & ingredietur ciuitatem, & domum suam, de qua fugerat. 7 Decreueruntq; Cedes in Galilæa montis Nephtali, & Sichem, in monte Ephraim, & Cariatharbe, ipsa est Hebron in monte Iuda: 8 & trans Iordanem contra Orientalem plagam, Iericho. ‖ statuerunt Bosor, quę sita est in campestri solitudine de tribu Ruben, & Ramoth in Galaad de tribu Gad, & Gaulon in Basan de tribu Manasse. 9 D Hæ ciuitates constitutæ sunt cunctis filijs Israel, & aduenis qui habitabant inter eos: ut fugeret ad eas qui animam nescius percussisset, & non moreretur in manu proximi, effusum sanguinem uindicare cupientis, donec staret ante populum expositurus causam suam.

‖ Nu. 35. b. 9. Deu. 19. a. 2.

‖ Deu. 4. g. 41. Ios. 10. b. 9.

CAPVT XXI.

1 A ACcesseruntque principes familiarum Leui ad Eleazarum sacerdotem, & Iosue filium Nun, & ad duces cognationum per singulas tribus filiorum Israel. 2 locutique sunt ad eos in Silo Terræ Chanaan, atque dixerunt: ‖ Dominus præcepit per manum Moysi, ut darentur nobis urbes ad habitandum, & suburbana earum ad alenda iumenta. 3 Dederuntque filij Israel de possessionibus suis iuxta imperium Domini, ciuitates & suburbana earum. 4 Egressaque est sors in familiam Caath filiorum Aaron sacerdotis de tribubus Iuda, & Simeon, & Beniamin: ciuitates tredecim. 5 Et reliquis filiorum Caath, id est in Leuitis qui superfuerant, de tribubus Ephraim, & Dan, & dimidiæ tribus Manasse, ciuitates decem. 6 Porro filijs Gerson egressa est sors, ut acciperent de tribubus Issachar, & Aser, & Nephthali, dimidiaque tribu Manasse in Basan ciuitates numero tredecim. 7 Et filijs Merari per cognationes suas de tribubus Ruben, & Gad, & Zabulon, vrbes duodecim. 8 Dederuntque filij Israel Leuitis ciuitates & suburbana earum, sicut præcepit Dominus per manum Moysi, singulis sorte tribuentes. 9 B De tribubus filiorum Iuda, & Simeon dedit Iosue ciuitates: ‖ quarum ista sunt nomina: 10 filijs Aaron per familias Caath Leuitici generis (prima enim sors illis egressa est) 11 Cariatharbe patris Enac, quæ vocatur Hebron, in monte Iuda, & suburbana eius per circuitum. 12 ‖ Agros uero, & villas eius dederat Caleb filio Iephone ad possidendum. 13 Dedit ergo filijs Aaron sacerdotis Hebron confugij ciuitatẽ, ac suburbana eius, & Lobnam cũ suburbanis suis: 14 & Iether, & Estemo, 15 & Holon, & Dabir, 16 & Ain, & Ieta, & Bethsames, cum suburbanis suis: ciuitates nouem de tribubus, ut dictum est, 17 duabus. De tribu autem filiorum Beniamin, Gabaon, & Gabae, 18 & Anatoth, & Almon, cum suburbanis suis, ciuitates quatuor. 19 Omnes simul ciuitates filiorum Aaron sacerdotis tredecim cum suburbanis suis. 20 Reliquis uero per familias filiorum Caath Leuitici generis hæc est data possessio. 21 C De tribu Ephraim urbes confugij Sichen, cum suburbanis suis, in monte Ephraim, & Gazer, 22 & Cibsaim, & Bethhoron, cum suburbanis suis, ciuitates quatuor. 23 De tribu quoque Dan: Eltheco & Gabathon, 24 & Aialon, & Gethremmon, cum suburbanis suis, ciuitates quatuor. 25 Porro de dimidia tribu Manasse, Thanach, & Gethremmon cum suburbanis suis, ciuitates duæ. 26 Omnes ciuitates decem, & suburbana earum, datæ sunt filijs Caath, inferioris gradus. 27 Filijs quoque Gerson Leuitici generis dedit de dimidia tribu Manasse confugij ciuitates, Gaulon in Basan, & Bosram cum suburbanis suis, ciuitates duas. 28 Porro de tribu Issachar: Cesion, & Dabereth, 29 & Iaramoth, & Engannim, cum suburbanis suis, ciuitates quatuor. 30 De tribu autem Aser: Masal, & Abdon. 31 & Helcath, & Rohob cum suburbanis suis, ciuitates quatuor. 32 De tribu quoque Nephthali ciuitates confugij Cedes in Galilęa, & Hãmoth Dor, & Carthan, cum suburbanis suis, ciuitates tres. 33 Omnes urbes familiarum Gerson, tredecim, cum suburbanis suis. 34 Filijs autem Merari Leuitis inferioris gradus per familias suas data est de tribu Zabulon, Iecnam, & Cartha, 35 & Damna, & Naalol, ciuitates quatuor cum suburbanis suis. 36 D De tribu Ruben vltra Iordanem contra Iericho ciuitates refugij, Bosor in solitudine, Misor & Iaser, & Iethson, & Mephaath, 37 ciuitates quatuor cum suburbanis suis. De tribu Gad ciuitates confugij: Ramoth in Galaad, & Manaim & Hæsebon & Iazer, ciuitates quatuor, cum suburbanis suis. 38 Omnes urbes filiorum Merari per familias, & cognationes suas, duodecim. 39 Itaq; ciuitates vniuersæ Leuitarum in medio possessionis filiorum Israel fuerunt quadragintaocto, 40 cum suburbanis suis, singulę per familias distributæ. 41 Deditq; Dominus Deus Israeli omnem terram, quam traditurũ se patribus eorum iurauerat; & possederunt illam, 42 atq; habitauerunt in ea. Dataq; est ab eo pax in omnes per circuitum nationes: nullusq; eis hostium resistere ausus est, sed cuncti in eorũ ditionẽ redacti sunt. 43 Ne unum quidẽ uerbum, quod illis præstiturum se esse promiserat, irritũ fuit: sed rebus expleta sunt oĩa.

‖ Nu. 35. a. 8.

‖ 1. Par. 6. a. 2.

‖ Sup. 14. d. 26.

CAPVT XXII.

1 A EOdem tempore uocauit Iosue Rubenitas, & Gaditas, & dimidiam tribum Manasse, 2 dixitque ad eos: Fecistis omnia quæ præcepit uobis Moyses famulus Domini: mihi quoque in omnibus obedistis, 3 nec reliquistis fratres ve-

ſtros longo tempore, uſque in præſentem diem, cuſto-
4 dientes imperium Domini Dei ueſtri. ? Quia igitur dedit Dominus Deus veſter fratribus veſtris quietẽ & pacem, ſicut pollicitus eſt: reuertimi, & ite in tabernacula ueſtra, & in terram poſſeſſionis, ‖ quam tradidit uobis Moyſes famulus Domini, trans Iordanem
5 ? ita dũtaxat, ut cuſtodiatis attente, & opere compleatis mandatum & legem, quam præcepit vobis Moyſes famulus Domini, ut diligatis Dominum Deum veſtrum, & ambuletis in omnibus vijs eius, & obſeruetis mandata illius, adhæreatiſq; ei, ac ſeruiatis in
6 omni corde, & in omni anima ueſtra: ? Benedixitque
B eis Ioſue, & dimiſit eos. Qui reuerſi ſunt in tabernacu-
7 la ſua. ? Dimidiæ autem tribui Manaſſe poſſeſſionem Moyſes dederat in Baſan: & idcirco mediæ quæ ſuperfuit, dedit Ioſue ſortem inter cæteros fratres ſuos trans Iordanem ad Occidẽtalem plagam. Cũq; dimitteret eos in tabernacula ſua, & benedixiſſet eis,
8 ? dixit ad eos; In multa ſubſtantia atq; diuitijs reuertimini ad ſedes veſtras, cum argento & auro, ære, ac ferro, & veſte multiplici: diuidite prædam hoſtium
9 cum fratribus ueſtris. ? Reuerſiq; ſunt, & abierũt filij Ruben, & filij Gad, & dimidia tribus Manaſſe, a filijs Iſrael de Silo, quæ ſita eſt in Chanaan, ut intrarẽt Galaad terram poſſeſſionis ſuæ, quã obtinuerant iux-
10 ta imperium Domini in manu Moyſi. ? Cumq; ve-
C niſſent ad tumulos Iordanis, in terram Chanaan, ædificauerunt iuxta Iordanem altare infinitæ magnitu-
11 dinis. ? Quod cum audiſſent filij Iſrael, & ad eos certi nuncij detuliſſent edificaſſe filios Ruben, & Gad, & dimidiæ tribus Manaſſe altare in Terra Chanaan, ſu-
12 per Iordanis tumulos contra filios Iſrael: ? conuenerunt omnes in Silo, vt aſcenderent & dimicarent
13 contra eos. ? Et interim miſerunt ad illos in Terram
14 Galaad Phinees filium Eleazari ſacerdotis, ? & decem principes cum eo, ſingulos de ſingulis tribubus.
15 ? Qui venerunt ad filios Ruben, & Gad, & dimidiæ tribus Manaſſe in terram Galaad, dixeruntq; ad
16 eos. ? Hæc mandat omnis populus Dñi, Quæ eſt iſta trãſgreſſio? Cur reliquiſtis Dominum Deum Iſrael, ædificantes altare ſacrilegum, & a cultu illius recedẽ-
17 tes? ? An parum uobis eſt quod ‖ peccaſtis in Beelphe-
D gor, & vſq; in præſentem diem macula huius ſceleris in nobis permanet, multiq; de populo corruerunt.
18 ? Et uos hodie reliquiſtis Dñm, & cras in uniuerſum
19 Iſrael ira eius deſæuiet. ? Quod ſi putatis immundã eſſe terrã poſſeſſionis ueſtræ, trãſitæ ad terrã in qua tabernaculum Domini eſt, & habitate inter nos: tantũ vt a Domino, & a noſtro conſortio non recedatis, ędi-
20 ficato altari præter altare Domini Dei noſtri: ? ‖ Nonne Achan filius Zare præterijt mãdatum Domini, & ſuper omnem populum Iſrael ira eius incubuit? Et ille erat unus homo, atq; vtinam ſolus perijſſet in ſce-
21 lere ſuo. ? Reſponderuntq; filij Ruben, & Gad, & dimidia tribus Manaſſe principibus legationis Iſrael:
22 Fortiſſimus Deus Dominus, Fortiſſimus Deus Dominus, ipſe nouit & Iſrael ſimul intelliget: ſi præuaricationis aĩo hoc altare conſtruximus, nõ cuſtodiat nos,
23 ſed puniat nos in præſenti: ? & ſi ea mente fecimus vt holocauſta, & ſacrificium, & pacificas victimas ſuper
24 eo imponeremus, ipſe quærat & iudicet: ? & non ea magis cogitatione, atq; tractatu, vt diceremus, Cras dicent filij veſtri filijs noſtris: Quid vobis et Domino
25 Deo Iſrael? ? terminũ poſuit Dñs inter nos & uos o filij Ruben, et filij Gad, Iordanem fluuium: & idcirco partem non habetis in Domino. Et per hanc occaſionem auertent filij veſtri filios noſtros a timore Domi-
26 ni. Putauimus itaq; melius, ? & diximus. Extruamus nobis altare, non in holocauſta, neque ad victimas of-
27 ferendas, ? ſed in teſtimonium inter nos & uos, & ſobolem noſtram veſtramq; progeniem, ut ſeruiamus Domino, & iuris noſtri ſit offerre & holocauſta, & uictimas, & pacificas hoſtias: & nequaquã dicant cras filij veſtri, & filijs noſtris: Non eſt uobis pars in Dño.
28 ? Quod ſi uoluerint dicere, reſpondebunt eis: Ecce
F altare Domini quod fecerunt patres noſtri, non in holocauſta, neque in ſacrificium, ſed in teſtimonium
29 noſtrum, ac ueſtrum. ? Abſit a nobis hoc ſcelus, vt recedamus a Domino, & eius veſtigia relinquamus extructo altari ad holocauſta & ſacrificia, & victimas offerẽdas præter altare Domini Dei noſtri quod
30 extructum eſt ante tabernaculum eius. ? Quibus auditis, Phinees ſacerdos, & principes legationis Iſrael, qui erant cum eo, placati ſunt: & uerba filiorum Ruben, & Gad, & dimidiæ tribus Manaſſe, libentiſ-
31 ſime ſuſceperunt. ? Dixitq; Phinees filius Eleazari ſa-
G cerdos ad eos: Nunc ſcimus quod nobiſcum ſit Dominus, quoniam alieni eſtis a præuaricatione hac,
32 & liberaſtis filios Iſrael de manu Domini, ? Reuerſuſq; eſt cum principibus a filij Ruben, & Gad, de terra Galaad, finium Chanaan ad filios Iſrael, & retulit
33 eis. ? Placuitq; ſermo cunctis audientibus. Et laudauerunt Deum filij Iſrael, & nequaquam vltra dixerunt ut aſcenderent contra eos, atque pugnarent, &
34 delerent terram poſſeſſionis eorum. ? Vocaueruntque filij Ruben, & filii Gad altare quod extruxerant, Teſtimonium noſtrum, quod Dominus ipſe ſit Deus.

CAPVT XXIII.

1 EVoluto autem multo tempore, poſtquam pa-
A cem dederat Dominus Iſraeli, ſubiectis in gyro nationibus uniuerſis, & Ioſue iam lõgæuo,
2 & perſenilis ætatis: ? vocauit Ioſue omnem Iſraelem, maioreſq; natu, & principes, ac duces, & magiſtros dixitq; ad eos: Ego ſenui, & progreſſioris ætatis ſum:
3 ? voſq; cernitis omnia, quæ fecerit Dominus Deus veſter cunctis per circuitum nationibus, quo modo
4 pro uobis ipſe pugnauerit: ? & nunc, quia vobis ſorte diuiſit omnem terram; ab Orientali parte Iordanis vſq; ad Mare magnũ, multæq; adhuc ſuperſunt na-
5 tiones. ? Dominus Deus veſter diſperdet eas, & au-
B feret a facie veſtra, & poſſidebitis Terrã, ſicut vobis
6 pollicitus eſt: ? tãtum confortamini & eſtote ſoliciti, vt cuſtodiatis cũcta quæ ſcripta ſunt in volumine legis Moyſi: & non declinetis ab eis, neque ad dexterã,
7 neq; ad ſiniſtrã: ? ne poſtquam intraueritis ad Gẽtes, quæ inter uos futuræ ſunt, iuretis in nomine deorum
8 earum, & ſeruiatis eis; & adoretis illos. ? Sed adhęreatis Domino Deo veſtro, quod feciſtis vſque in diem
9 hanc. ? Et tunc auferet Dominus Deus in conſpectu veſtro gentes magnas & robuſtiſſimas, & nullus uo-
10 bis reſiſtere poterit. ? Vnus e uobis perſequetur hoſtiũ
C mille uiros: quia Dominus Deus veſter pro uobis ip-
11 ſe pugnabit, ſicut pollicitus eſt. ? Hoc tantum diligentiſſime præcauete, vt diligatis Dominũ Deũ ueſtrũ.
12 ? Quod ſi volueritis gentium harũ, quæ inter vos habitant, erroribus adhærere, & cum eis miſcere connu-
13 bia, atq; amicitias copulare: ? iam nunc ſcitote quod

‖Nu. 32. c. 31. Supr. 12. b. 8.

‖Nu. 25. a. 4.

‖Supr. 7. a 1.

Dominus Deus vester nõ eas deleat ante faciem vestram, sed sint vobis in foueam ac laqueum, et offendiculum ex latere vestro, et sudes in oculis vestris, donec vos auferat, atque disperdat de terra hac optima quam tradidit vobis. ♀ En ego hodie ingredior viam vniuersæ terræ, et toto animo cognoscetis quod de omnibus verbis quæ se Dominus præstiturum vobis esse pollicitus est, vnum non præterierit incassum. ♀ Sicut ergo impleuit opere quod promisit, & prospera cuncta venerunt: sic adducet super vos quidquid malorum comminatus est, donec vos auferat, atque disperdat de terra hac optima quam tradidit vobis, ♀ Eo quod præterieritis pactum Domini Dei vestri, quod pepigit vobiscum, & seruieritis dijs alienis, & adoraueritis eos: cito atque velociter consurget in vos furor Domini, & auferemini ab hac terra optima quam tradidit vobis.

CAPVT XXIIII.

Congregauitque Iosue omnes tribus Israel in Sichem, & vocauit maiores natu ac principes, & iudices, & magistros: steteruntque in conspectu Domini, ♀ & ad populum sic locutus est: Hæc dicit Dominus Deus Israel: ‖Trans fluuium habitauerunt patres vestri ab initio, Thare pater Abraham & Nachor: seruieruntque dijs alienis. ♀ Tuli ergo patrem vestrum Abraham de Mesopotamiæ finibus: & adduxi eũ in Terrã Chanaan: multiplicauitque semen eius, ♀‖ & dedi ei Isaac: illique rursum dedi Iacob, & Esau. ‖E quibus Esau dedi montem Seir ad possidendum. ‖ Iacob vero, & filij eius descenderunt in Aegyptum. ♀‖ Misique Moysen & Aaron, & percussi Aegyptum multis signis, atque portẽtis. ♀‖ Eduxique vos & patres vestros de Aegypto, & venistis ‖ ad mare, persecutique sunt Aegyptij patres vestros cum curribus, & equitatu, vsque ad Mare rubrum. ♀ Clamauerunt autem ad Dominum filij Israel: qui posuit tenebras inter vos, & Ægyptios: & adduxit super eos mare, & operuit eos. Viderunt oculi vestri cuncta quæ in Ægypto fecerim, & habitastis in solitudine multo tempore: ♀ & introduxi vos in Terram Amorrhæi, qui habitabat trans Iordanem. ‖ Cumque pugnarent contra vos, tradidi eos in manus vestras, & possedistis terram eorum, atque interfecistis eos. ♀‖ Surrexit autem Balac filius Sephor rex Moab, & pugnauit contra Israelem. Misitque & vocauit Balaã filium Beor, vt malediceret vobis: ♀ & ego nolui audire eum, sed econtrario per illum benedixi vobis, & liberaui vos de manu eius. ♀ ‖ Transistisque Iordanem, & venistis ad Iericho. Pugnaueruntque contra vos viri ciuitatis eius, Amorrhæus, & Pherezæus, & Chananæus, & Hethæus, & Gergesæus, & Heuæus, & Iebusæus: & tradidi illos in manus vestras. ♀‖ Misique ante vos crabrones: & eieci eos de locis suis, duos reges Amorrhęorum, non in gladio, nec in arcu tuo. ♀ Deditque vobis terram in qua non laborastis, & vrbes quas non ædificastis, vt habitaretis in eis, vineas, & oliueta quæ non plantastis. ♀ Nunc ergo timete Dñm, & seruite ei perfecto corde, atque verissimo, & auferte Deos quibus seruierũt patres vestri in Mesopotamia, & in Ægypto, ac seruite Dño. ♀ Sin autem malum vobis videtur vt Domino seruiatis, optio vobis datur: eligite hodie quod placet, cui seruire potissimum debeatis, vtrum dijs quibus seruierunt patres vestri in Mesopotamia, an dijs Amorrhæorũ, in quorum terra habitatis: ego autem & domus mea seruiemus Domino. ♀ Responditque populus, & ait: Absit a nobis vt relinquamus Dominum, & seruiamus dijs alienis. ♀ Dominus Deus noster ipse eduxit nos, & patres nostros de Terra Ægypti, de domo seruitutis: fecitque videntibus nobis signa ingentia, & custodiuit nos in omni via, per quam ambulauimus, & in cunctis populis per quos transiuimus. ♀ Et eiecit vniuersas gentes, Amorrhęum habitatorem terrę quam nos intrauimus. Seruiemus igitur Domino, quia ipse est Deus noster. ♀ Dixitque Iosue ad populum: Non poteritis seruire Domino: Deus enim sanctus, & fortis æmulator est, nec ignoscet sceleribus vestris, atque peccatis. ♀ Si dimiseritis Dominum, & seruieritis dijs alienis, conuertet se, & affliget vos, atque subuertet postquam vobis præstiterit bona. ♀ Dixitque populus ad Iosue: Nequaquam ita vt loqueris erit: sed Domino seruiemus. ♀ Et Iosue ad populũ: Testes, inquit, vos estis, quia ipsi elegeritis vobis Dominum, vt seruiatis ei: Responderuntque Testes. ♀ Nunc ergo, ait, auferte deos alienos de medio vestri, & inclinate corda vestra ad Dominum Deum Israel. ♀ Dixitque populus ad Iosue: Domino Deo nostro seruiemus, & obedientes erimus præceptis eius. ♀ Percussit ergo Iosue in die illo fœdus, & proposuit populo pręcepta, atque iudicia in Sichem. ♀ Scripsit quoque omnia verba hæc in volumine legis Domini: & tulit lapidem pergrandem, posuitque eum subter quercum quæ erat in sanctuario Domini, ♀ & dixit ad omnem populum: En lapis iste erit vobis in testimonium quod audierit omnia verba Domini quæ locutus est vobis: ne forte postea negare velitis, & mentiri Dño Deo vestro. ♀ Dimisitque populum, singulos in possessionẽ suam. ♀ Et post hæc mortuus est Iosue filius Nun seruus Domini, centum & decem annorũ: ♀ sepelieruntque eum in finibus possessionis suę in Thamnathsare, quæ est sita in monte Ephraim, a septentrionali parte montis Gaas. ♀ Seruiuitque Israel Domino cunctis diebus Iosue, & seniorum, qui longo vixerunt tempore post Iosue, & qui nouerunt omnia opera Domini quæ fecerat in Israel. ♀ Ossa quoque Ioseph, ‖ quæ tulerant filij Israel de Ægypto, sepelierunt in Sichem, in parte agri quem emerat Iacob ‖ a filijs Hemor patris Sichem, centum nouellis ouibus, & fuit in possessionem filiorum Ioseph. ♀ Eleazar quoque filius Aaron mortuus est: & sepelierunt eum in Gabaath Phinees filij eius, quæ data est ei in monte Ephraim.

Marginal verse numbers and letters: 14 D; 15; 16; 1 A; 2; 3; 4; 5; 6 B; 7; 8; 9 C; 10; 11; 12; 13; 14 D; 15; 16; 17; 18 E; 19; 20; 21; 22; 23; 24 F; 25; 26; 27; 28; 29; 30 G; 31; 32; 33.

Marginal references: ‖Gen. 11. d. 26. & 31. ‖Gen. 21 a. 2. 25. d. 26. ‖Gen. 36 a. 8. ‖Gen. 46 a. 6. ‖ Exo. 3. c. 10. ‖Exo. 12. f. 37. ‖Exo. 14. b 9. ‖ Nu. 21. c. 29. ‖ Nu. 22. a. 5. ‖ Supr. 3. d. 14. 6. a. 1. 21. a. 3. ‖Sup. 11. d. 20. Deute. 7. c. 20. ‖Gen. 50 d. 25. Exo. 13. d. 19. ‖Gen. 33 d. 19.

Libri Iosue Finis.

LIBER IVDICVM, HEBRAICE SOPHETIM.

CAPVT PRIMVM.

1 A POst mortem Iosue consuluerunt filij Israel Dominum, dicentes: Quis ascendet ante nos contra Chananæum, & erit dux belli? 2 ¶ Dixitque Dominus: Iudas ascendet: ecce tradidi terram in manus eius. 3 ¶ Et ait Iudas Simeoni fratri suo: Ascende mecum in sortem meam, & pugna contra Chananæum, vt & ego pergam tecum in sortem tuam. Et abijt cum eo Simeon. 4 B ¶ Ascenditque Iudas, & tradidit Dominus Chananæum, ac Pherezæum in manus eorum: & percusserunt in Bezec decem millia virorum. 5 ¶ Inueneruntque Adonibezec, in Bezec, & pugnauerunt contra eum, ac percusserunt Chananæum, & Pherezæum. 6 ¶ Fugit autem Adonibezec: quem persequuti comprehenderunt: cæsis summitatibus manuum eius, ac pedum. 7 ¶ Dixitque

Adonibezec: Septuaginta Reges amputatis manuum, ac pedum summitatibus, colligebant sub mensa mea ciborum reliquias: sicut feci, ita reddidit mihi Deus. Adduxeruntque eum in Ierusalem, & ibi mortuus est. 8 ¶ Oppugnantes ergo filij Iuda, Ierusalem, ceperunt eam, & percusserunt in ore gladij, tradentes cunctam incendio ciuitatem: 9 ¶ & postea descendentes pugnauerunt contra Chananæum qui habitabat in montanis, & ad Meridiem, & in 10 campestribus. ¶ Pergensque Iudas contra Chana- C næum qui habitabat in Hebron, (cuius nomen fuit antiquitus Cariatharbe) || percussit Sesai, & 11 Ahiman, & Tholmai: ¶ atque inde profectus abijt ad habitatores Dabir, cuius nomen vetus erat Ca- 12 riath Sepher, id est, ciuitas literarum. ¶ Dixitque Caleb; Qui percusserit Cariath Sepher, & vastauerit eam, dabo ei Axam filiam meam vxorem. 13 ¶ Cumque cepisset eam Othoniel filius Cenez frater Caleb minor, dedit ei Axam filiam suam con- 14 iugem. ¶ Quam pergentem in itinere monuit vir suus, vt peteret a patre suo agrum. Quæ cum suspirasset sedens in asino, dixi ei Caleb: Quid ha- 15 bes? ¶ At illa respondit: Da mihi benedictionem, D quia terram arentem dedisti mihi: da & irriguam aquis. Dedit ergo ei Caleb irriguum superius, & 16 irriguum inferius. ¶ Filij autem Cinæi cognati Moysi ascenderunt de ciuitate palmarum, cum filijs Iuda in desertum sortis eius, quod est ad meridiem 17 Arad, & habitauerunt cum eo. ¶ Abijt autem Iudas cum Simeone fratre suo, & percusserunt simul Chananæum qui habitabat in Sephat, & interfecerunt eum. Vocatumque est nomen vrbis, Horma, 18 id est, anathema. ¶ Cepitque Iudas Gazan cum finibus suis, & Ascalonem, atque Accaron cum ter- 19 minis suis. ¶ Fuitque Dominus cum Iuda, & montana possedit: nec potuit delere habitatores vallis, 20 quia falcatis curribus abundabant. ¶ Dederunt- E que Caleb Hebron, || sicut dixerat Moyses, qui de- 21 leuit ex ea tres filios Enac. ¶ Iebusæum autem habitatorem Ierusalem non deleuerunt filij Beniamin: habitauitque Iebusæus cum filijs Beniamin in Ie- 22 rusalem vsque in præsentem diem. ¶ Domus quoque Ioseph ascendit in Bethel, fuitque Dominus 23 cum eis. ¶ Nam cum obsiderent vrbem, quæ prius 24 Luza vocabatur, ¶ viderunt hominem egredientem de ciuitate, dixeruntque ad eum: Ostende nobis introitum ciuitatis, & faciemus tecum miseri- 25 cordiam. ¶ Qui cum ostendisset eis, percusserunt vrbem in ore gladij: hominem autem illum, & F omnem cognationem eius dimiserunt. ¶ Qui di- 26 missus, abijt in terram Hetthim, & ædificauit ibi ciuitatem, vocauitque eam Luzam: quæ ita appella- 27 tur vsque in præsentem diem. ¶ Manasses quoque non deleuit Bethsan, & Tanach cum viculis suis, & habitatores Dor, & Ieblaam, & Mageddo cum viculis suis: cœpitque Chananæus habitare cum eis. 28 ¶ Postquam autem confortatus est Israel, fecit eos 29 tributarios, & delere noluit. ¶ Ephraim etiam non interfecit Chananæum qui habitabat in Gazer, sed 30 habitauit cum eo. ¶ Zabulon non deleuit habitatores Cetron, & Naalol: sed habitauit Chananæus 31 in medio eius, factusque est ei tributarius. ¶ Aser

|| Iof. 15. d.14.

|| Nu. 14. d. 24. Iof 14. d. 13. & 16. d. 14.

quoque non deleuit habitatores Accho, & Sidonis, Ahalab, & Achazib, & Helba, & Aphec, & Rohob. 32 ¶ habitauitq; in medio Chananæi habitatoris illius G terræ, nec interfecit eũ. ¶ Nephthali quoq; nõ deleuit 33 habitatores Bethsames, & Bethanath: & habitauit inter Chananæum habitatorem terræ, fueruntq; 34 ei Betsamitæ & Bethanitæ tributarij. ¶ Arctauitque Amorrhæus filios Dan in monte, nec dedit eis locum, vt ad planiora descenderent: 35 ¶ habitauitque in monte Hares, quod interpretatur testaceo, in Aialon, & Salebim. Et aggrauata est manus domus Io- 36 seph, factusq; est ei tributarius. ¶ Fuit autem terminus Ammorrhæi ab Ascensu scorpionis, Petra, & superiora loca.

CAPVT II.

1 A AScenditque Angelus Domini de Galgalis ad Locum flentium, & ait: Eduxi vos de Aegypto, & introduxit in terram pro qua iuraui patribus vestris: & pollicitus sum vt non facerem irritum pactum meum vobiscum in sempiternũ: 2 ¶ ita duntaxat vt non feriretis fœdus cum habitatoribus terræ huius, sed aras eorũ subuerteretis: & noluistis 3 audire vocem meam. Cur hoc fecistis? ¶ Quam ob rem nolui delere eos a facie vestra: vt habeatis ho- 4 stes, & dij eorum sint uobis in ruinam. ¶ Cumq; loqueretur Angelus Domini hæc verba ad omnes filios Israel, eleuauerunt ipsi uocem suam, & fleuerũt. 5 ¶ Et uocatum est nomen loci illius, Locus flentium, B siue lacrymarum: immolaueruntq; ibi hostias Domi- 6 no. ¶ || Dimisit ergo Iosue populum, & abierunt filij Israel uniuscuiusq; in possessionem suam, vt obtine- 7 rent eam: ¶ seruieruntq; Domino cunctis diebus eius, & seniorum, qui longo post eum uixerunt tempore, & nouerant omnia opera Domini quæ fecerat cũ Is- 8 rael. ¶ Mortuus est autem Iosue filius Nun, famulus 9 Domini, centum & decem annorum, ¶ & sepelierunt eum in finibus possessionis suæ in Thamnathsare in monte Ephraim, a septentrionali plaga mõtis Gaas. 10 ¶ Omnisque illa generatio congregata est ad patres suos: & surrexerunt alij, qui non nouerant Dominũ, 11 & opera quæ fecerat cum Israel. ¶ Feceruntq; filij Israel malum in conspectu Dñi, & seruierunt Baalim, 12 ¶ ac dimiserunt Dñm Deũ patrũ suorum: qui eduxe- C rat eos de Terra Aegypti: & sequuti sunt Deos alienos, Deosq; populorũ qui habitabãt in circuitu eorũ; 13 & adorauerũt eos, & ad iracũdiã cõcitauerunt Dñm, 14 ¶ dimittentes eũ, & seruientes Baal & Astharoth. ¶ Iratusque Dominus contra Israel, tradidit eos in manus diripientium: qui ceperunt eos, & uendiderunt hostibus qui habitabant per gyrum: nec potuerunt

Ios. 24. 28.

15 resistere aduersarijs suis, ¶ sed quocunque pergere voluissent, manus Domini super eos erat, sicut locutus 16 est, & iurauit eis, & vehementer afflicti sunt. ¶ Suscitauitq; Dominus iudices, qui liberarent eos de vastan- 17 tium manibus; sed nec eos audire uoluerunt: ¶ fornicantes cum dijs alienis, & adorantes eos. Cito deseruerunt viam per quam ingressi fuerant patres eorũ: & audientes mandata Domini omnia fecere contra- 18 ria. ¶ Cumq; Dominus iudices suscitaret, in diebus D eorum flectebatur misericordia, & audiebat afflictorum gemitus, & liberabat eos de cœde vastantium. 19 ¶ Postquam autem mortuus esset iudex, reuertebantur, & multo faciebant peiora quam fecerant patres eorum, sequentes deos alienos, seruientes eis, & adorantes illos. Non dimiserunt adinuentiones suas, & viam durissimam per quam ambulare cõsueuerunt. 20 ¶ Iratusq; est furor Dñi in Israel, & ait: Quia irritum fecit gens ista pactum meum quod pepigeram cum patribus eorum, & uocem meam audire contempsit: 21 ¶ & ego non delebo gentes quas dimisit Iosue, & mor- 22 tuus est. ¶ vt in ipsis experiar Israel, vtrum custodiant viam Domini, & ambulent in ea, sicut custodierunt 23 patres eorum, an non. ¶ Dimisit ergo Dominus omnes nationes has, & cito subuertere noluit, nec tradidit in manus Iosue.

CAPVT III.

1 A HAe sunt gentes, quas Dominus dereliquit vt erudiret in eis Israelem, & omnes qui 2 non nouerant bella Chananæorum: ¶ & postea discerent filij eorũ certare cum hostibus, & ha- 3 bere consuetudinem prœliandi: ¶ quinq; satrapas Philisthinorum, oẽmq; Chananæũ, & Sidoniũ, atq; Heuæum qui habitabat in mõte Libano, de monte Baal 4 Hermon vsq; ad introitum Emath. ¶ Dimisitq; eos, vt in ipsis experiretur Israelem, vtrum audirent mandata Domini, quæ præceperat patribus eorum per 5 manum Moysi, an non. ¶ Itaque filij Israel habitauerunt in medio Chananæi, & Hethæi, & Amorrhæi, & 6 Pherezæi, & Heuæi, & Iebusæi: ¶ & duxerunt uxores filias eorum, ipsiq; filias suas filijs eorum tradiderũt, 7 & seruierunt dijs eorum. ¶ Feceruntq; malum in conspectu Dñi, & obliti sunt Dei sui, seruientes Baalim, 8 & Astaroth. ¶ Iratusq; contra Israel Dominus, tradidit eos in manus Cusan Rasathaim regis Mesopo- 9 tamiæ. seruieruntq; ei octo annis. ¶ Et clamauerunt B ad Dominum: qui suscitauit eis saluatorem, & liberauit eos, Othoniel videlicet filium Cenez, fratrem 10 Caleb minorem. ¶ fuitq; in eo Spiritus Domini: & iudicauit Israel. Egressusq; est ad pugnam, & tra-

didit

didit Dominus in manus eius Chusan Rasathaim re-
11 gem Syriæ, & oppressit eum. ¶ Quieuitq; terra qua-
draginta annis, & mortuus est Othoniel filius Ce-
12 nez. ¶Addiderunt autem filij Israel facere malum in
conspectu Domini: qui confortauit aduersum eos Eg
lon regem Moab: quia fecerunt malum in conspectu
13 eius. ¶Et copulauit ei filios Ammō, & Amalec: abijt-
que & percussit Israel, atq; possedit vrbem palmarū.
14 ¶Seruieruntq; filij Israel Eglon regni Moab decem
15 & octo annis. ¶& postea clamauerunt ad Dominum:
qui suscitauit eis saluatorem uocabulo Aod, filium
Gera, filij Iemini, qui utraque manu pro dextera vte
batur. Miseruntq; filij Israel per illum munera Eglon
16 regi Moab. ¶Qui fecit sibi gladium ancipitem, haben
C tem in medio capulum longitudinis palmæ manus,
& accinctus est eo subter sagum in dextro femore.
17 ¶ Obtulitq; munera Eglon regi Moab. Erat autem
18 Eglon crassus nimis. ¶Cumque obtulisset ei munera,
19 prosecutus est socios qui cum eo venerant. ¶Et reuer
sus de Galgalis, vbi erant idola, dixit ad regem: Ver-
bum secretum habeo ad te o rex. Et ille imperauit si-
20 lentium: egressisq; omnibus qui circa eum erant, ¶ in
gressus est Aod ad eum: sedebat autem in æstiuo ce-
naculo solus, dixitque: Verbum Dei habeo ad te.
21 Qui statim surrexit de throno. ¶Extenditq; Aod sini-
stram manū, & tulit sicam de dextero femore suo, in-
22 fixitq; eam in ventre eius; ¶tam valide vt capulus se-
queretur ferū in vulnere, ac pinguissimo adipe strin-
geretur. Nec eduxit gladium, sed ita ut percusserat, re
liquit in corpore, statimq; per secreta naturæ alui ster
23 cora proruperunt. ¶Aod autem clausis diligentissime
24 ostijs cœnaculi, & obfirmatis sera, ¶per posticū egres
D sus est. Seruiq; regis ingressi uiderunt clausas fores
cœnaculi, atque dixerunt: Forsitan purgat aluum in
25 æstiuo cubiculo. ¶Expectantesq; diu donec erubesce
rent, & videntes quod nullus aperiret, tulerunt cla-
uem: & aperientes inuenerunt Dominum suum in
26 terra iacententem mortuum. ¶ Aod autem dum illi
turbarentur, effugit, & pertransijt Locum idolorum,
27 vnde reuersus fuerat. Venitq; in Seirath: ¶ & statim
insonuit buccina in mōte Ephraim: descenderuntq;
28 cum eo filij Israel, ipsi in fronte gradiente. ¶Qui dixit
ad eos: Sequimini me: tradidit enim Dominus inimi
cos nostros Moabitas in manus nostras. Descende-
runtq; post eum, & occupauerunt vada Iordanis,
quæ transmittunt in Moab: & non dimiserunt transi-
29 re quemquam: ¶sed percusserunt Moabitas in tempo
re illo, circiter decem millia, omnes robustos, & for-
30 tes uiros. nullus eorum euadere potuit. ¶Humiliatus-
que est Moab in die illo sub manu Israel: & quieuit
31 terra octoginta annis. ¶ Post hunc fuit Samgar filius
Anath, qui percussit de Philisthijm sexcentos uiros
vomere, & ipse quoque defendit Israel.

CAPVT IIII.

1 ADdideruntque filij Israel facere malum in
A conspectu Domini post mortem Aod, ¶ &
2 tradidit illos Dominus in manus Iabin re-
gis Chanaan, qui regnauit in Asor: habuitq; ducem
exercitus sui nomine Sisaram, ipse autem habitabat
3 in Haroseth gentium. ¶ Clamaueruntque filij Israel
ad Dominum. nongentos enim habebat falcatos cur-
rus, & per viginti annos uehementer oppresserat eos.

1.Reg.12 b.9.

4 ¶ Erat autem Debora prophetis uxor Lapidoth,
5 quæ iudicabat populum in illo tempore. ¶Et sedebat

sub palma, quæ nomine illius vocabatur, inter Ra-
ma & Bethel in monte Ephraim: ascendebantque ad
6 eam filij Israel in omne iudicium. ¶Quæ misit, & uo-
cauit Barac filium Abinoem de Cedes in Nephtha-
li: dixitque ad eum: Præcepit tibi Dominus Deus Is-
rael, vade, & duc exercitum in montem Thabor, tol-
lesq; tecum decē millia pugnatorū de filijs Nephtha
7 li, & de filijs Zabulon: ¶ego autē adducam ad te in lo
co Torrentis Cison, Sisaran principem exercitus Ia-
bin, & currus eius, atq; omnem moltitudinem, & tra
8 dam eos in manu tua. ¶Dixitq; ad eam Barac: Si ve-
B nis mecum, vadam: si nolueris venire mecum, non
9 pergam. ¶Quæ dixit ad eum: Ibo quidem tecum, sed
in hac uice uictoria non reputabitur tibi, quia in ma-
nu mulieris tradetur Sisara. Surrexit itaq; Debora,
10 & perrexit cum Barac in Cedes. ¶ Qui accitis Zabu-
lon & Nephthali, ascendit cum decem millibus pu-
11 gnatorum, habens Deboram in comitatu suo. ¶Ha-
ber autem Cinæus recesserat quondam a cæteris Ci-
næis fratribus suis filijs Hobab, cognati Moysi: & te-
tenderat tabernacula usque ad vallem quæ uocatur
12 Sennim, & erat iuxta Cedes. ¶Nunciatumq; est Sisa-
ræ quod ascendisset Barac filius Abinoē, in montem
13 Thabor, ¶& cōgregauit nongentos falcatos currus, &
omnem exercitum de Haroseth gentium ad Torren-
14 tem Cison. ¶ Dixitq; Debora ad Barac: Surge. hæc
C est enim dies in qua tradidit Dominus Sisaran in ma
nus tuas: en ipse ductor est tuus. Descendit itaque Ba-
rac de monte Thabor, & decem millia pugnatorum
15 cum eo. ¶‖Perterruitque Dominus Sisaran, & omnes
currus eius, vniuersamq; multitudinem in ore gladij
ad cōspectum Barac: in tantum ut Sisara de curru de
16 siliens, pedibus fugeret, ¶ & Barac persequeretur fu-
gientes currus, & exercitum usq; ad Haroseth gen-
tium, & omnis hostium multitudo usque ad interne-
17 cionem caderet. ¶ Sisara autem fugiens peruenit ad
tentorium Iahel vxoris Haber Cinæi. Erat enim pax
inter Iabin regem Azor, & domum Haber Cinæi.
18 ¶Egressa igitur Iahel in occursum Sisaræ, dixit ad
eum. Intra ad me Domine mi, intra, ne timeas. Qui
ingressus tabernaculum eius, & opertus ab ea pallio,
19 ¶ dixit ad eam: Da mihi obsecro paululum aquæ,
D quia sitio valde. Quæ aperuit vtrem lactis, & dedit
20 ei bibere, & operuit illum. ¶Dixitque Sisara ad eam
Sta ante ostium tabernaculi: & cum venerit aliquis:
interrogans te, & dicens: Nunquid hic est aliquis?
21 Respondebis: Nullus est. ¶Tulit itaque Iahel vxor
Haber clauum tabernaculi, assumens pariter & mal-

‖Psal. 82. c.11.

leum:

leũ: & ingreſſa abſcondite, & cũ ſilentio poſuit ſupra tẽpus capitis eius clauũ, percuſſumq; malleo defixit in cerebrũ vſq; ad terrã: qui ſoporẽ morti conſocians 22 defecit, & mortuus eſt. ¶Et ecce Barac ſequens Siſarã veniebat: egreſſaq; Iahel in occurſum eius, dixit ei: Veni & oſtendam tibi virum quem quæris. Qui cum intraſſet ad eam, uidit Siſaram iacentem mortuum, 23 & clauum infixum in tempore eius. ¶Humiliauit ergo Deus in die illo Iabin regem Chanaan coram filijs Iſrael. 24 ¶qui creſcebant quotidie, & forti manu opprimebant Iabin regẽ Chanaan, donec delerẽt eum.

CAPVT V.

1 A Cecineruntque Debora & Barac filius Abinoem in illo die, dicentes:

2 ¶Qui ſponte obtuliſtis de Iſrael animas veſtras ad periculum, benedicite Domino.

3 ¶Audite reges, auribus ꝑcipite principes: Ego ſũ, ego ſum quæ Dño canam, pſallam Dño Deo Iſrael.

4 ¶Dñe cũ exires de Seir, & tranſires ꝑ regiones Edon, terra mota eſt, cęliq; ac nubes diſtillauerũt aqs.

5 ¶Montes fluxerunt a facie Domini, & Sinai a facie Domini Dei Iſrael.

6 ¶In diebus Sangar filij Anath, in diebus Iahel quieuerunt ſemitæ: & qui ingrediebantur per eas, ambulauerunt per calles deuios.

7 ¶Ceſſauerunt fortes in Iſrael, & quieuerunt: donec ſurgeret Debora, ſurgeret mater in Iſrael.

8 ¶Noua bella elegit Dominus, & portas hoſtiũ ipſe ſubuertit: clypeus & haſta ſi apparuerint in quadraginta millibus Iſrael.

9 ¶Cor meum diligit principes Iſrael: qui propria B voluntate obtuliſtis uos diſcrimini, benedicite Dño.

10 ¶Qui aſcenditis ſuper nitentes aſinos, & ſedetis in iudicio, & ambulatis in uia, loquimini.

11 ¶Vbi colliſi ſunt currus, & hoſtium ſuffocatus eſt exercitus, ibi narrentur iuſtitiæ Domini, & clementia in fortes Iſrael: tunc deſcendit populus Domini ad portas, & obtinuit principatum.

12 ¶Surge, ſurge Debora. ſurge, ſurge, & loquere canticum: ſurge Barac, & apprehende captiuos tuos filij Abinoem.

13 ¶Saluatæ ſunt reliquiæ populi, Dominus in fortibus dimicauit.

14 ¶Ex Ephraim deleuit eos in Amalec, & poſt eum ex Beniamin in populos tuos o Amalec: de Machir principes deſcenderunt, & de Zabulon, qui exercitum ducerent ad bellandum.

15 ¶Duces Iſſachar fuere cum Debora, & Barac veſtigia ſunt ſecuti, qui quaſi in præceps ac barathrum ſe diſcrimini dedit: diuiſo contra ſe Ruben, magnanimorum reperta eſt contentio.

16 ¶Quare habitas inter duos terminos, ut audias ſibilos gregum? diuiſo contra ſe Ruben magnanimorum reperta eſt contentio.

17 ¶Galaad trans Iordanem quieſcebat. & Dan vaca- C bat nauibus: Aſſer habitabat in littore maris, & in portubus morabatur.

18 ¶Zabulon vero & Nephthali obtulerunt anima ſuas morti in regione Merome.

19 ¶Venerunt reges & pugnauerunt, pugnauerunt r ges Chanaan in Tanach iuxta aquas Mageddo, & t men nihil tulere prædantes.

20 ¶De cœlo dimicatũ eſt cõtra eos: ſtellæ manẽtes i ordine & curſu ſuo, aduerſus Siſaram pugnauerunt

21 ¶Torrẽs Ciſon traxit cadauera eorũ: torrens Cad mim, torrens Ciſon, conculca anima mea robuſtos

22 ¶Vngulæ equorũ ceciderũt, fugiẽtibus impetu, & præceps ruentibus fortiſſimis hoſtium.

23 ¶Maledicite terræ Meroz. dixit Angelus Dñi, m ledicite habitatoribus, eius, quia nõ venerũt ad auxilium Domini, in adiutorium fortiſſimorum eius.

24 ¶Benedicta inter mulieres Iahel vxor Haber Ci D næi, & benedicatur in tabernaculo ſuo.

25 ¶Aquam petenti lac dedit, & in phiala principun obtulit butyrum.

26 ¶Siniſtram manum miſit ad clauum, & dextran ad fabrorum malleos, percuſſitq; Siſaram quęrens i capite vulneri locum, & tempus valide perforans.

27 ¶Inter pedes eius ruit, defecit, & mortu⁹ eſt: volu batur ante pedes eius, & iacebat exaĩs & miſerabilis

28 ¶Per feneſtram reſpiciens, vlulabat mater eius: & de cœnaculo loquebatur; Cur moratur regredi cur rus eius? quare tardauerũt pedes quadrigarũ illius

29 ¶Vna ſapientior cæteris vxoribus eius, hæc ſocru verba reſpondit.

30 ¶Forſitan nunc diuidit ſpolia, & pulcherrima fœminarum eligitur ei: veſtes diuerſorum colorum Si ſaræ traduntur in prędam, & ſupellex varia ad orna da colla congeritur.

31 ¶Sic pereãt omnes inimici tui Domine: qui auten diligunt te, ſicut ſol in ortu ſuo ſplendet, ita rutilent.

32 ¶Quieuitque terra per quadraginta annos.

CAPVT VI.

1 A Fecerunt autem filij Iſrael malum in conſpect Dñi: qui tradidit illos in manu Madiã ſepten 2 annis. ¶& oppreſſi ſunt valde ab eis. Fecerũtq ſibi antra & ſpelũcas in mõtibus, & munitiſſima a 3 repugnãdũ loca. ¶Cũq; ſeuiſſet Iſrael, aſcẽdebat M 4 diã, & Amalec, cæteriq; orientaliũ nationũ: ¶& apu eos figẽtes tẽtoria, ſicut erãt in herbis cũcta vaſtabã vſq; ad introitũ Gazæ: nihilq; oĩno ad vitã pertinẽ relinquebant in Iſrael, non oues, non boues, non aſi 5 nos. ¶Ipſi enim & vniuerſi greges eorum veniebar cum tabernaculis ſuis, & inſtar locuſtarum uniuerſ complebant, innumera multitudo hominũ & came 6 lorũ, quidquid tetigerãt deuaſtantes. ¶Humiliatuſq 7 eſt Iſrael valde in conſpectu Madian. ¶Et clamaui B ad Dominum, poſtulãs auxilium cõtra Madianita 8 ¶Qui miſit ad eos uirum Prophetam, & locutus eſt Hæc dicit Dñs Deus Iſrael, Ego uos feci conſcender 9 de Aegypto, & eduxi vos de domo ſeruitutis, ¶& li beraui de manu Aegyptiorũ & oĩum inimicorũ q affligebãt uos: eieciq; eos ad introitũ ueſtrum, & tra 10 didi uobis terrã eorũ. ¶Et dixi: Ego Dominus Dei

vester, ne timeatis Deos Amorrhæorum, in quorum terra habitatis: Et noluistis audire uocem meam.
11 ⁋ Venit autem Angelus Domini, & sedit sub quer-

cu quæ erat in Ephra, & pertinebat ad Ioas patrẽ familiæ Ezri. Cumq; Gedeon filius eius excuteret atq; purgaret frumenta in torculari, vt fugeret Madian:
12 ⁋apparuit ei Angelus Dñi, & ait: Dominus tecum: vi
13 rorum fortissime. ⁋ Dixitq; ei Gedeon, Obsecro mi
C domine, si Dominus nobiscũ est, cur apprehenderunt nos hæc omnia? vbi sunt mirabilia eius quæ narrauerunt patres nostri, atq; dixerunt, De Aegypto eduxit nos Dominus? Nunc autem dereliquid nos Domi-
14 nus, & tradidit in manus Madian. ⁋Respexitq; ad eũ Dñs, & ait: Vade in hac fortitudine tua, & liberabis
15 Israel de manu Madiã: scito quod miserim te. ⁋Qui respondens ait, Obsecro mi Domine, in quo liberabo Israel? ecce familia mea infima est in Manasse, & ego
16 minimus in domo patris mei. ⁋Dixitq; ei Dominus: Ego ero tecum, & percuties Madian quasi vnum ui-
17 rum. ⁋Et ille: Si inueni, inquit, gratiam coram te, da
18 mihi signum quod tu sis qui loqueris ad me. ⁋Nec re
D cedas hinc, donec reuertar ad te portans sacrificium, & offerẽs tibi: Qui respondit. Ego prestolabor aduen
19 tũ tuum. ⁋ Ingressus est itaq; Gedeon, & coxit hœdũ, & de farinæ modio azymos panes: carnesq; ponens in canistro, & ius carnium mittens in ollam, tulit om
20 nia sub quercu, & obtulit ei. ⁋Cui dixit Angelus Domini: Tolle carnes & azymos panes, & pone supra petrã illam, & ius desuper funde. Cumq; fecisset ita,
21 ⁋extendit Angelus Domini summitatem uirgæ quã tenebat in manu, & tetigit carnes & panes azymos: ascenditq; ignis de petra, & carnes, azymosq; panes consumpsit. Angelus autẽ Domini euanuit ex oculis
22 eius. ⁋ Vidensq; Gedeon quod esset Angelus Domini, ait: Heu mi Dñe Deus: quia uidi Angelum Domi
23 ni facie ad faciem. ⁋Dixitq; ei Dominus: Pax tecum:
24 ne timeas, non morieris. ⁋Aedificauit ergo ibi Gedeõ
E altare Domino, vocauitq; illud, Domini pax, vsque in præsentem diem. Cumque adhuc esset in Ephra,
25 quæ est familiæ Ezri, ⁋ nocte illa dixit Dominus ad eum: Tolle taurum patris tui, & alterũ taurum annorum septem, destruesq; aram Baal, quæ est patris tui:
26 & nemus quod circa aram est, succide: ⁋& ædificabis altare Domino Deo tuo in summitate petræ huius, super quam ante sacrificium posuisti: tollesque taurum secundum, & offeres holocaustum super struem
27 lignorum, quæ de nemore succideris. ⁋Assumptis ergo Gedeon decem uiris de seruis suis, fecit sicut præceperat ei Dominus. Timens autem domum patris sui, & homines illius ciuitatis, per diẽ noluit id facere,
28 sed omnia nocte compleuit. ⁋Cumq; surrexissent uiri

.Reg.12 .13.

F oppidi eius mane, viderunt destructam aram Baal, lucumq; succisum, & taurum alterum impositum su
29 per altare, quod tunc ædificatum erat. ⁋Dixeruntque ad inuicem: Quis hoc fecit? Cumq; perquirerent authorem facti, dictum est: Gedeon filius Ioas fecit hæc
30 omnia. ⁋Et dixerunt ad Ioas: Produc filium tuũ huc, vt moriatur: quia destruxit aram Baal, & succidit ne-
31 mus. ⁋ Quibus ille respondit: Nunquid vltores estis Baal, ut pugnetis pro eo? qui aduersarius est eius moriatur antequã lux crastina veniat: si Deus est, uindi-
32 cet se de eo qui suffodit aram eius. ⁋ Ex illo die uocatus est Gedeon, Ierobaal, eo quod dixisset Ioas, Vl-
33 ciscatur se de eo Baal, qui suffodit aram eius ⁋ Igitur omnis Madian & Amalec, & orientales populi cõgregati sunt simul, & transeuntes Iordanem, castrameta
34 ti sunt in ualle Iezrael. ⁋ Spiritus autẽ Domini induit
G Gedeon, qui clangens buccina, conuocauit domum
35 Abiezer, vt sequeretur se. ⁋Misitq; nuncios in vniuersum Manassem, qui & ipse secutus est eum: & alios noncios in Azer & Zabulon & Nephthali, qui occur
36 rerunt ei. ⁋Dixitque Gedeon ad Deum: Si saluum fa
37 cis per manum meam Israel, sicut locutus es, ⁋ponam hoc vellus lanæ in area: si ros in solo vellere fuerit, & in omni terra siccitas, sciam quod per manum meã,
38 sicut locutus es, liberabis Israel. ⁋Factumq; est ita. Et de nocte consurgens expresso vellere, concham rore
39 impleuit. ⁋Dixitq; rursus ad Deum: Ne irascatur furor tuus contra me si adhuc semel tentauero, signum quærens in vellere. Oro ut solum vellus siccum sit, &
40 omnis terra rore madens. ⁋Fecitq; Deus nocte illa vt postulauerat: & fuit siccitas in solo vellere, & ros in omni terra.

CAPVT VII.

1 IGitur Ierobaal qui & Gedeon, de nocte consur-
A gens, & omnis populus cum eo, venit ad fontem qui uocatur Harad. Erant autem castra Madian in valle ad septentrionalem plagam collis ex-
2 celsi. ⁋Dixitq; Dominus ad Gedeon: Multus tecum est populus, nec tradetur Madian in manus eius: ne glorietur contra me Israel, & dicat: Meis uiribus li-
3 beratus sum. ⁋Loquere ad populum, & cunctis audiẽtibus prædica: ‖Qui formidolosus & timidus est, reuertatur. Recesseruntque de monte Galaad, & reuersi sunt. De populo vigintiduo millia virorum, & tan-
4 tum decem millia remanserunt. ⁋ Dixitque Domi-
B nus ad Gedeon: Adhuc populus multus est, duc eos ad aquas, & ibi probabo illos: & de quo dixero tibi vt tecum vadat, ipse pergat: quem ire prohibuero,
5 reuertatur. ⁋ Cumq; descendisset populus ad aquas, dixit Dominus ad Gedeon, Qui lingua lambuerint aquas, sicut solent canes lambere, separabis eos seorsum, qui autem curuatis genibus biberint, in altera
6 parte erunt. ⁋ Fuit itaq; numerus eorũ qui manu ad os proijciente, lãbuerant acquas, trecenti uiri: omnis
7 autẽ reliqua multitudo flexo poplite biberat. ⁋Et ait Dñs ad Gedeon: In trecentis uiris qui lambuerunt aquas, liberabo vos, & tradam in manu tua Madiã: oĩs aũt reliqua moltitudo reuertatur in locum suum.
8 ⁋ Sũptis itaq; pro numero cibarijs & tubis, oẽm reliquã moltitudinẽ abire præcepit ad tabernacula sua:
C & ipse cum trecentis uiris se certamini dedit. Castra
9 autẽ Madian erant subter in valle. ⁋Eadem nocte dixit Dñs ad eũ: Surge, & descẽde in castra: q a tradidi

‖Deu.20 b 5. 1.Mac.3. g. 46.

10 eos in manu tua. ¶ Sin autem solus ire formidas, de-
11 scẽdat tecum Phara puer tuus. ¶ Et cum audieris quid loquantur, tunc confortabuntur manus tuæ, & securior ad hostium castra descendes. Descendit ergo ipse & Phara puer eius in partem castrorum, vbi erant
12 armatorum vigiliæ. ¶ Madian autẽ & Amalec, & om-
D nes orientales populi fusi iacebant in valle, vt locustarum multitudo: cameli quoque innumerabiles e-
13 rant, sicut arena quæ iacet in littore maris. ¶ Cumque venisset Gedeon, narrabat aliquis somnium proximo suo: & in hunc modum referebat quod viderat: Vidi somnium, & videbatur mihi quasi subcinericius panis ex hordeo volui, & in castra Madian descendere: cumque peruenisset ad tabernaculum, percussit illud, atque subuertit, & terræ funditus coequa-
14 uit. ¶ Respondit is cui loquebatur: Non est hoc aliud, nisi gladius Gedeonis filij Ioas viri Israelitæ: tradidit enim Dominus in manus eius Madian, & omnia
15 castra eius. ¶ Cumque audisset Gedeon somnium, &
E interpretationem eius, adorauit: & reuersus est ad castra Israel, & ait: Surgite, tradidit enim Dominus in
16 manus nostras castra Madian. ¶ Diuisitque trecentos

viros in tres partes, & dedit tubas in manibus eorũ, lagenasque vacuas, ac lampades in medio lagenarũ.
17 ¶ Et dixit ad eos. Quod me facere videritis, hoc facite: ingrediar partem castrorum, & quod fecero secta-
18 mini. ¶ Quando personuerit tuba in manu mea, vos quoque per castrorum circuitum clangite, & concla-
19 mate, Domino & Gedeoni. ¶ Ingressusq; est Gedeon, & trecenti viri qui erãt cum eo in partem castrorum,
F incipientibus vigilijs noctis mediæ, & custodibus suscitatis, cœperunt buccinis clangere, & complodere
20 inter se lagenas. ¶ Cumque per gyrum castrorum in tribus personarent locis, & hydrias confregissent, tenuerunt sinistris manibus lampades, & dextris sonantes tubas, clamaueruntque, Gladius Domini, & Ge-
21 deonis. ¶ stantes singuli in loco suo per circuitum castrorum hostilium. Omnia itaq; castra turbata sunt,
22 & vociferantes, vlulantesq; fugerunt, ¶ & nihilominus insistebãt trecenti viri buccinis personantes. ‖ Immisitque Dominus gladiũ in omnibus castris, & mu-
23 tua se cęde trũcabant, ¶ fugientes vsque ad Bethseta, & crepidinem Abelmehula in Tebbath. Conclamantes autem viri Israel de Nephthali, & Aser, & omni
24 Manasse, persequebantur Madian. ¶ Misitq; Gedeon
G nuncios in omnem montem Ephraim, dicens: Descẽdite in occursum Madian, & occupate aquas vsque Bethbera, atque Iordanem. Clamauitque omnis Ephraim; & preoccupauit aquas atque Iordanem vsq;
25 Bethbera. ¶ ‖ Apprehensosq; duos viros Madian, Oreb & Zeb: interfecit Oreb ĩ petra Oreb, Zeb vero in torculari Zeb. Et persecuti sunt Madian, capita Oreb & Zeb portantes ad Gedeon trans fluenta Iordanis.

‖ Psal. 82. c. 10.

‖ Isa. 10. f. 16. Psal. 82. c. 11.

CAPVT VIII.

1 A DIxeruntque ad eum viri Ephraim: Quid est hoc quod facere voluisti, vt nos non vocares cum ad pugnam pergeres contra Madiàn? iurgantes fortiter, & prope vim inferentes?
2 ¶ Quibus ille respondit: Quid enim tale facere potui, quale vos fecistis? nonne melior est racemus E-
3 phraim, vindemijs Abiezer? ¶ In manus vestras Dominus tradidit principes Madian, Oreb & Zeb: quid tale facere potui, quale vos fecistis? Quod cum locutus esset, requieuit spiritus eorum, quo tume-
4 bant contra eum. ¶ Cumque venisset Gedeon ad Iordanem, transiuit eum cum trecentis viris qui secum erant. & præ lassitudine fugientes persequi
5 non poterant. ¶ Dixitque ad viros Socoth: Date, obsecro, panes populo qui mecum est, quia valde defecerunt: vt possimus persequi Zebee, & Salma-
6 na reges Madiàn. ¶ Responderunt principes Socoth:
B Forsitan palmæ manuum Zebee, & Salmana in manu tua sunt, & idcirco postulas, vt demus exerci-
7 tui tuo panes. ¶ Quibus ille ait: Cum ergo tradiderit Dominus Zebee, & Salmana in manus meas, conteram carnes vestras cum spinis tribulisque deser-
8 ti. ¶ Et inde conscendens, venit in Phanuel: locutusq; est ad viros loci illius similia. cui & illi responderunt
9 sicut responderant viri Socoth. ¶ Dixit itaque eis: Cũ reuersus fuero victor in pace, destruam turrim hanc.
10 ¶ Zebee autem & Salmana requiescebant cum omni
C exercitu suo. Quindecim.n.millia viri remãserant ex omnibus turmis orientalium populorum, cęsis centũ viginti millibus bellatorum, & educentium gladiũ.
11 ¶ ‖ Ascendensque Gedeon per viam eorum qui in tabernaculis morabantur ad orientalem partem Nobe, & Iegbaa, pcussit castra hostium, qui securi erãt,
12 & nihil aduersi suspicabantur. ¶ Fugeruntque Zebee, & Salmana, quos persequens Gedeon comprehen-
13 dit, turbato omni exercitu eorum. ¶ Reuertensque de
14 bello ante Solis ortum, ¶ apprehendit puerum de viris Socoth, interrogauitque eum nomina principum & seniorum Socoth, & descripsit septuaginta septem
15 viros. ¶ Venitque ad Socoth, & dixit eis: En Zebee, & Salmana, super quibus exprobrastis mihi, dicentes: Forsitan manus Zebee, & Salmana in manibus tuis sunt, & idcirco postulas vt demus viri, qui lassi
16 sunt, & defecerunt, panes. ¶ Tulit ergo seniores ciuita-
D tis, & spinas deserti, ac tribulos, & contriuit cum eis,
17 atque comminuit viros Socoth. ¶ Turrim quoq; Pha-
18 nuel subuertit, occisis habitatorib⁹ ciuitatis. ¶ Dixitque ad Zebee, & Salmana: Quales fuerunt viri quos occidistis in Thabor? Qui responderunt: Similes tui,
19 & vnus ex eis quasi filius regis. ¶ Quibus ille respondit: Fratres mei fuerunt filij matris meæ. viuit Domi-
20 nus, quia si seruassetis eos, non vos occiderem. ¶ Dixitq; Iether primogenito suo: Surge & interfice eos. Qui nõ eduxit gladiũ: timebat enim q̃a adhuc puer
21 erat. ¶ Dixerũtque Zebee, & Salmana: Tu surge, & ir-
E rue in nos: q̃a iuxta ętatẽ robur est hominis. ‖ Surrexit Gedeon, & interfecit Zebee & Salmana: & tulit ornamẽta ac bullas q̃bus colla regaliũ camelorũ decorari
22 solẽt. ¶ Dixerũtq; oẽs viri Israel ad Gedeõ: Dñare nostri tu & filius tuus & filius filij tui: q̃a liberasti nos de

‖ Ose. 9. 10 d. 14.

‖ Psa. 82. c. 12.

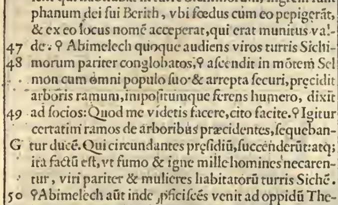
23 manu Madian.?Quibus ille ait:Non dominabor vestri,nec dominabitur in vos filius meus,sed domina-
24 bitur vobis Dominus.?Dixitque ad eos: Vnam petitionem postulo a vobis.|Date mihi inaures ex præda vestra: Inaures enim aureas Ismaelitæ habere cõsue-
25 uerant, ? Qui responderunt : Libentissime dabimus :
F Expandentesque super terram pallium, proiecerunt
26 in eo inaures de præda:?& fuit pondus postulatarum inaurium,mille septingenti auri sicli,absque ornamẽtis,& monilibus,& veste purpurea,quibus reges Madian vti soliti erant,& præter torques aureas camelo
27 rum. ? Fecitque ex eo Gedeon Ephod,& posuit illud in ciuitate sua Ephra. Fornicatusque est omnis Israel in eo , & factum est Gedeoni , & omni domui eius in
28 ruinam. ? Humiliatus est autem Madian coram filijs Israel,nec potuerunt vltra ceruices eleuare:sed quieuit terra per quadraginta annos quibus Gedeon præ-
29 fuit.?Abijt itaque Ierobaal filius Ioas,& habitauit in
30 domo sua: ? habuitque septuaginta filios,qui egressi
G sunt de femore eius,eo quod plures haberet vxores .
31 ?Concubina autem illius,quam habebat in Sichem,
32 genuit ei filium nomine Abimelech.?Mortuusque est Gedeon filius Ioas in senectute bona , & sepultus est in sepulchro Ioas patris sui in Ephra de familia Ezri .
33 ?Postquam autem mortuus est Gedeon,auersi sunt filij Israel,& fornicati sunt cum Baalim. Percusseruntque
34 cum Baal fœdus, vt esset eis in Deum:?nec recordati sunt Domini Dei sui , qui eruit eos de manibus
35 inimicorum suorum omnium per circuitum:?nec fecerunt misericordiam cum domo Ierobaal Gedeon iuxta omnia bona quæ fecerat Israeli.

CAPVT IX.

1 A Bijt autem Abimelech filius Ierobaal in Sichem ad fratres matris suę,& locutus est ad eos,& ad omnem cognationem domus pa-
2 tris matris suæ, dicens: ? Loquimini ad omnes viros Sichem.Quid vobis est melius,vt dominentur vestri septuaginta viri omnes filij Ierobaal, an vt dominetur vnus vir?simulque considerate quod os vestrum,
3 & caro vestra sum.?Locutiq; sunt fratres matris eius de eo ad omnes viros Sichem vniuersos sermones istos, & inclinauerunt cor eorum post Abimelech, di-
4 centes:Frater noster est.? Dederuntque illi septuaginta pondo argenti de phano Baalberith . Qui conduxit sibi ex eo viros inopes , & vagos , secutique sunt
5 eum.?Et venit in domum patris sui in Ephra,& occidit fratres suos filios Ierobaal septuaginta viros , super lapidem vnum:remansitque Ioatham filius Iero-
6 baal minimus,& absconditus est. ? Congregati sunt autem omnes viri Sichem,& vniuersæ familiæ vrbis Mello : abieruntque & constituerunt regem Abime-
7 lech,iuxta quercum quæ stabat in Sichem . ? Quod
B cum nunciatum esset Ioatham, iuit,& stetit in vertice montis Garizim,eleuataque voce,clamauit & dixit: Audite me viri Sichem , ita audiat vos Deus .
8 ? Ierunt ligna, vt vngerent super se regem:dixerunt-
9 que oliuæ:Impera nobis. ? Quæ respondit:Nunquid possum deserere pinguedinem meam, qua & dij vtũtur,& homines,& venire vt inter ligna promouear ?
10 ? Dixeruntque ligna ad arborem ficum: Veni,& su-
11 per nos regnum accipe. ? Quæ respondit eis: Nunquid possum deserere dulcedinem meam, fructusque suauissimos , & ire vt inter cætera ligna promo-
12 uear??Locutaque sunt ligna ad vitem: Veni,& impe
13 ra nobis.?Quæ respondit eis:Nunquid possum deserere vinum meum,quod lętificat Deum & homines,
14 & inter ligna cætera promoueri??Dixeruntque om-
15 nia ligna ad rhanũ:Veni,& impera super nos.? Quæ respondit eis:Si vere me regem vobis constituitis,venite,& sub vmbra mea requiescite,si autem non vultis,egrediatur ignis de rhamno, & deuoret cedros Li
16 bani.? Nunc igitur si recte,& absque peccato consti-
C tuistis super vos regem Abimelech, & bene egistis cũ Ierobaal,& cũ domo eius,& reddidistis vicem bene-
17 ficijs eius,?qui pugnauit pro vobis,& animam suam
18 dedit periculis,vt erueret vos de manu Madian,?qui nunc surrexistis contra domum patris mei, & interfecistis filios eius septuaginta viros super vnum lapidẽ & constituistis regem Abimelech filium ancillæ eius super habitatores Sichem, eo quod frater vester sit .
19 ?si ergo recte,& absque vitio egistis cum Ierobaal,& domo eius,hodie lætamini in Abimelech,& ille lętetur in vobis.? sin autem peruerse,egrediatur ignis ex
20 eo,& consumat habitatores Sichem, & oppidũ Mello:egrediaturque ignis de viris Sichem,& de oppido
21 Mello,& deuoret Abimelech.?Quę cum dixisset,fugit,& abijt in Bera:habitauitque ibi ob metum Abi-
22 melech fratris sui. ? Regnauit itaque Abimelech su-
23 per Israel tribus annis.?Misitque Dominus spiritum pessimum inter Abimelech, & habitatores Sichem ,
24 qui cœperunt eum detestari,? & scelus interfectionis septuaginta filiorum Ierobaal, & effusionem sanguinis eorum conferre in Abimelech fratrem suum , & in cæteros Sichimorum principes qui eum adiuue-
25 rant. ? Posueruntque insidias aduersum eum in sum-
D mitate montium,& dum illis præstolabantur aduentum , exercebant latrocinia, agentes prædas de præ-
26 tereuntibus.nunciatumque est Abimelech.?Venit autem Gaal filius Obed cum fratribus suis , & transiuit in Sichimam. Ad cuius aduentum erecti habitatores
27 Sichem,?egressi sunt in agros vastantes vineas, vuasque calcantes: & factis cantantiũ choris ingressi sunt phanum Dei sui,& inter epulas,& pocula maledice-
28 bant Abimelech, ? clamante Gaal filio Obed,?Quis est Abimelech , & quæ est Sichem , vt seruiamus ei ? nunquid non est filius Ierobaal,& constituit principẽ Zebul seruum suum super viros Emor patris Sichẽ ?
29 Cur ergo seruiemus ei?? vtinam daret aliquis populum istum sub manu mea, vt auferrem de medio Abimelech. Dictumq;est Abimelech:Cõgrega exercitus
30 multitudinẽ,& veni.? Zebul enim princeps ciuitatis auditis sermonibus Gaal filij Obed, iratus est valde ,
31 ?& misit clam ad Abimelech nuncios,dicens : Ecce, Gaal filius Obed venit in Sichimam cum fratribus
32 suis,& oppugnat aduersum te ciuitatem.? Surge itaque nocte cum populo qui tecũ est, & latita in agro :
33 ?& primo mane oriente Sole, irrue super ciuitatem , illo autem egrediente aduersum te cum populo suo
34 fac ei quod potueris.? Surrexit itaque Abimelech cũ omni exercitu suo nocte,& tetendit insidias iuxta Si-
35 chimam in quatuor locis.?Egressusque est Gaal filius Obed,& stetit in introitu portæ ciuitatis. Surrexit autem Abimelech, & omnis exercitus cũ eo de insidia-
36 rum loco.?Cumque vidisset populum Gaal,dixit ad Zebul:Ecce de montibus multitudo descendit. Cui ille respondit:Vmbras montium vides quasi capita hominum, & hoc errore deciperis. ? Rursumque Gaal,
37

ait: Ecce, populus de vmbilico terræ descendit, & v-
38 nus cuneus venit per viam quæ respicit quercũ. ♀Cui
dixit Zebul. Vbi est nunc os tuum, quo loquebaris,
Quis est Abimelech vt seruiamus ei? Nonne hic po-
pulus est, quem despiciebas? Egredere, & pugna con
39 tra eum: ♀Abijt ergo Gaal, spectante Sichimorum po
40 pulo, & pugnauit contra Abimelech, ♀qui persecutus
F est eum fugientem, & in vrbem compulit: ceciderũt-
que ex parte eius plurimi, vsque ad portam ciuitatis,
41 ♀& Abimelech sedit in Ruma: Zebul autem, Gaal &
socios eius expulit de vrbe, nec in ea passus est cômo-
42 rari. ♀ Sequenti ergo die egressus est populus in cam-
43 pum. Quod cum nunciatum esset Abimelech, ♀ tulit
exercitum suum, & diuisit in tres turmas, tendens in-
sidias in agris. Vidensque quod egrederetur populus
44 de ciuitate, surrexit & irruit in eos, ♀ cum cuneo suo,
oppugnans & obsidens ciuitatem: duæ autem turmæ
palantes per campum, aduersarios persequebantur.
45 ♀ Porro Abimelech omni die illo oppugnabat vrbẽ,
quam cepit, interfectis habitatoribus eius ipsaq; de-
46 structa, ita vt sal in ea dispergeret. ♀Quod cum audis-
sent qui habitabãt in turre Sichimorum, ingressi sunt
phanum dei sui Berith, vbi fœdus cum eo pepigerãt,
& ex eo locus nomẽ acceperat, qui erat munitus va!-
47 de. ♀ Abimelech quoque audiens viros turris Sichi-
48 morum pariter conglobatos, ♀ ascendit in mõtem Sel
mon cum omni populo suo: & arrepta securi, præcidit
arboris ramum, impositumque ferens humero, dixit
49 ad socios: Quod me videtis facere, cito facite. ♀Igitur
certatim ramos de arboribus præcidentes, sequeban-
G tur ducẽ. Qui circundantes præsidiũ, succenderũt: atq;
ita factũ est, vt fumo & igne mille homines necaren-
tur, viri pariter & mulieres habitatorũ turris Sichẽ.
50 ♀Abimelech aũt inde proficiscẽs venit ad oppidũ The-
51 bes, quod circũdãs obsidebat exercitu. ♀ Erat aũt tur-
ris excelsa in media ciuitate, ad quã cõfugerant simul
viri ac mulieres, & omnes principes ciuitatis, clausa
firmissime ianua, & super turris tectũ stantes per pro-
52 pugnacula. ♀Accedensq; Abimelech iuxta turrim pu-
gnabat fortiter: & appropinquãs ostio, ignẽ suppone-
53 re nitebatur: ♀& ‖ ecce vna mulier fragmen molæ de-
super iaciens, illisit capiti Abimelec, & confregit
54 cerebrũ eius. ♀ Qui vocauit cito armigerũ suũ, & ait

‖ 2. Re. 11 c. 21.

ad eum: Euagina gladiũ tuum & percute me: ne forte
dicatur quod a fœmina interfectus sim. Qui iussa per-
55 ficiens, interfecit eũ: ♀illoq; mortuo, omnes qui cũ eo
56 erant de Israel, reuersi sunt in sedes suas: ♀& reddidit
Deus malum quod fecerat Abimelech contra pa-
57 trem suum, interfectis septuaginta fratribus suis. ♀ Si-
chimitis quoque quod operati erant, retributum est,
& venit super eos maledictio Ioatham filij Ierobaal.

CAPVT X.

1 POst Abimelech surrexit dux in Israel Thola fi-
A lius Phua patrui Abimelech vir de Issachar,
2 qui habitauit in Samir montis Ephraim: ♀ &
iudicauit Israelem viginti, & tribus annis, mortuusq;
3 est, ac sepultus in Samir. ♀ Huic successit Iair Galaadi
tes, qui iudicauit Israelem per viginti & duos annos,
4 ♀ habens triginta filios sedentes super triginta pullos
asinarum, & principes triginta ciuitatum, quæ ex no-
mine eius sunt appellatæ Auoth Iair, idest oppida
5 Iair, vsque in præsentem diem in terra Galaad. ♀Mor
tuusque est Iair, ac sepultus in loco, cui est vocabulũ
6 Camon. ♀ Filij autem Israel peccatis veteribus iun-
B gentes noua, fecerunt malum in conspectu Domini,
& seruierunt idolis Baalim, & Astaroth, & dijs Sy-
riæ, ac Sidonis, & Moab, & filiorum Ammon, & Phi-
listhijm: dimiseruntque Dominum, & non coluerunt
7 eum. ♀ Contra quos Dominus iratus, tradidit eos in
8 manus Philisthijm, & filiorum Ammon. ♀ Afflicti-
que sunt, & vehementer oppressi per annos decem,
& octo, omnes qui habitabant trans Iordanem in ter
9 ra Amorrhæi, qui est in Galaad. ♀ in tantum vt filij
Ammon Iordane transmisso vastarent Iudam, & Be-
niamin, & Ephraim: afflictusque est Israel nimis.
10 ♀ Et clamantes ad Dominum dixerunt: Peccauimus
tibi, quia dereliquimus Dominum Deum nostrum,
11 & seruiuimus Baalim. ♀ Quibus locutus est Domi-
nus: Nunquid non Ægyptij, & Amorrhæi, filijque
12 Ammon, & Philisthijm, ♀ Sidonij quoque & Ama-
lech, & Chanaan oppresserunt vos: & clamastis ad
13 me, & erui vos de manu eorum? ♀ Et tamen reli-
quistis me, & coluistis Deos alienos. idcirco non
14 addam, vt vltra vos liberem. ♀ Ite, & inuocate deos
quos elegistis, ipsi vos liberent in tempore angu-
15 stiæ. ♀ Dixeruntque filij Israel ad Dominum: Pec-
cauimus, redde tu nobis quidquid tibi placet: tan-
16 tum nunc libera nos. ♀ Quæ dicentes, omnia de
finibus suis alienorum Deorum idola proiecerunt,
D & seruierunt Domino Deo: qui doluit super miserijs
17 eorum. ♀ Itaque filij Ammon conclamantes, in Ga-
laad fixere tentoria: contra quos congregati filij Is-
18 rael, in Maspha castrametati sunt. ♀ Dixeruntque
principes Galaad singuli ad proximos suos: Qui pri-
mus ex nobis contra filios Ammon cęperit dimicare,
erit dux populi Galaad.

CAPVT XI.

1 FVit illo tempore Iephte Galaadites vir fortissi-
A mus atque pugnator, filius mulieris meretri-
2 cis, qui natus est de Galaad. ♀ Habuit autem
Galaad vxorem, de qua suscepit filios, qui postquam
creuerant, eiecerunt Iephte, dicentes: Hæres in domo
patris nostri esse non poteris, quia de altera matre
3 natus es. ♀Quos ille fugiens atque deuitãs, habitauit
in Terra Tob: congregatique sunt ad eum viri ino-
pes, & latrocinantes, & quasi principem sequeban-
4 tur. ♀ In illis diebus pugnabant filij Ammon contra
5 Israel. ♀ Quibus acriter instantibus perrexerunt ma-
iores natu de Galaad, vt tollerent in auxilium sui
6 Iephte de terra Tob: ♀Dixeruntque ad eum: Veni, &
esto princeps noster, & pugna contra filios Ammon.
7 ♀ Quibus ille respondit: Nonne vos estis qui odi-
B stis me, & eiecistis de domo patris mei, & nunc veni-

8 ſtis ad me neceſſitate compulſi? ९ Dixeruntq; principes Galaad ad Iephte: Ob hanc igitur cauſam nunc ad te venimus, vt proficiſcaris nobiſcum, & pugnes cõtra filios Ammon, ſiſq; dux omnium qui habitant 9 in Galaad. ९ Iephte quoq; dixit eis: Si uere veniſtis ad me, vt pugnem pro uobis contra filios Ammon, tradideritq; eos Dominus in manus meas, ego ero ue 10 ſter princeps? ९ Qui reſponderunt ei: Dominus qui hæc audit, ipſe mediator ac teſtis eſt quod noſtra pro 11 miſſa faciemus. ९Abijt itaq; Iephte cum principibus Galaad, feceitq; eũ omnis populus principem ſui. Locutuſq; eſt Iephte omnes ſermones ſuos coram Do- 12 mino in Maſpha. ९ Et miſit nuncios ad regem filiorũ Ammon, qui ex perſona ſua dicerent: Quid mihi & tibi eſt, quia veniſti contra me, ut vaſtares terram 13 meam? ९Quibus ille reſpondit. ‖Quia tulit Iſrael ter- C ram meam, quando aſcendit de Ægypto a finibus Arnon uſque Iaboc atque Iordanem: nunc ergo cum pa 14 ce redde mihi eam. ९ Per quos rurſum mandauit Ie- 15 phte, & imperauit eis vt dicerent regi Ammon: ९ Hęc dicit Iephte: Non tulit Iſrael Terram Moab, nec Ter- 16 ram filiorum Ammon: ९ſed quando de Ægypto conſcenderunt, ambulauit per ſolitudinem vſq; ad Ma- 17 re rubrum, & venit in Cades. ९ ‖Miſitque nuncios ad regẽ Edom, dicens: Dimitte me, vt tranſeam per terram tuam. Qui noluit acquieſcere precibus eius. Miſit quoq; ad regem Moab, qui & ipſe tranſitum præ- 18 bere contempſit. Manſit itaq; in Cades ९ & circuiuit ex latere Terram Edom, & Terram Moab: venitque contra orientalem plagam Terræ Moab, & caſtrametatus eſt trans Arnon: nec uoluit intrare terminos Moab: Arnon quippe confinium eſt Terræ Moab. 19 ९ Miſit itaq; Iſrael nuncios ad Sehon regem Amor- D rhæorum, qui habitabat in Heſebõ, & dixerũt ei: Dimitte vt trãſeam per terram tuam uſque ad fluuium. 20 ९Qui & ipſe Iſrael verba deſpiciens, non dimiſit eũ tranſire per terminos ſuos; ſed infinita multitudine congregata egreſſus eſt contra eum in Iaſa, & forti- 21 ter reſiſtebat. ९ Tradiditque eum Dominus in manus Iſrael cum omni exercitu ſuo, qui percuſſit eum, & poſſedit omnem Terram Amorrhæi habitatoris 22 regionis illius, ९ & uniuerſos fines eius de Arnon 23 vſq; Iaboc, & de ſolitudine uſque ad Iordanem. ९ Dominus ergo Deus Iſrael ſubuertit Amorrhæm, pugnãtem cõtra illum populo ſuo Iſrael: & tu nunc uis poſ- 24 ſidere terram eius? ९Nonne ea quæ poſſidet Chamos E Deus tuus, tibi iure debentur? Quę autem Dominus Deus noſter uictor obtinuit in noſtram cedent poſſeſ- 25 ſionem, ९ ‖niſi forte melior es Balac filio Sephor rege Moab: aut docere potes, quod iurgatus ſit contra Iſ- 26 rael, & pugnauerit cõtra eum, ९ quando habitauit in Heſebon, & viculis eius, & in Aroer, & villis illius, vel in cunctis ciuitatibus iuxta Iordanem, per trecentos annos. Quare tanto tempore nihil ſuper hac repe 27 titione tentaſtis? ९Igitur nõ ego pecco in te, ſed tu cõtra me male agis, indicens mihi bella non iuſta. Iudicet Dominus arbiter huius diei inter Iſrael, & inter fi 28 lios Ammon. ९Noluitq; acquieſcere rex filiorum Ammon verbis Iephte, quæ per nuncios mandauerat. 29 ९Factus eſt ergo ſuper Iephte Spiritus Domini, & cir- F cuiens Galaad & Manaſſe, Maſpha quoque Galaad, 30 & inde trãſiens ad filios Ammon, ९votum vouit Domino, dicens: Si tradideris filios Ammon in manus 31 meas: ९ quicunque primus fuerit egreſſus de foribus domus meę, mihiq; occurrerit reuertenti cũ pace a filijs Ammon, eum holocauſtum offeram Domino. 32 ९Tranſiuitq; Iephte ad filios Ammon, vt pugnaret contra eos: quos tradidit Dominus in manus eius. 33 ९Percuſſitq; ab Aroer vſq; dũ venias in Mennith, uiginti ciuitates, & uſq; ad Abel, quæ eſt uineis conſita, plaga magna nimis: humiliatiq; ſunt filij Ammõ 34 a filijs Iſrael. ९ Reuertente autem Iephte in Maſpha domũ ſuam, occurrit ei unigenita filia ſua cum tympanis & choris. non enim habebat alios liberos. 35 ९Qua uiſa ſcidit veſtimenta ſua, & ait: Heu me filia mea, decepiſti me, & ipſa decepta es. aperui enim os meum ad Dominum, & aliud facere non potero. 36 ९ Cui illa reſpondit: Pater mi, ſi aperuiſti os tuum ad G Dominum, fac mihi quodcunq; pollicitus es, conceſ- 37 ſa tibi vltione, atq; victoria de hoſtibus tuis. ९Dixitque ad patrem: Hoc ſolũ mihi præſta quod deprecor: Dimitte me, vt duobus menſibus circumeam montes, & plangam virginitatem meam cum ſodalibus 38 meis. ९Cui ille reſpondit: Vade. Et dimiſit eam duobus menſibus. Cumq; abijſſet cum ſocijs, ac ſodali- 39 bus ſuis, flebat uirginitatem ſuam in montibus. ९Expletiſq; duobus mẽſibus, reuerſa eſt ad patrem ſuũ, & fecit ei ſicut vouerat, quæ ignorabat virũ. Exinde 40 mos increbruit in Iſrael, & cõſuetudo ſeruata eſt, ९vt poſt anni circulum cõueniant in unum filijæ Iſrael, & plangant filiam Iephte Galaaditæ diebus quatuor.

‖Nu. 21. f. 31.

‖Nu. 20. c. 19.

Nu. 21. c. 13. & 21. f. 24.

‖Nu. 22. a. 2.

CAPVT XII.

1 A ECce autem in Ephraim orta eſt ſeditio: nam tranſeuntes contra Aquilonem, dixerunt ad Iephte: Quare vadens ad pugnam contra filios Ammon, vocare nos noluiſti, ut pergeremus te- 2 cum? Igitur incendemus domum tuam. ९Quibus ille reſpondit: Diſceptatio erat mihi, & populo meo contra filios Ammon vehemens: vocauiq; vos vt præbe 3 retis mihi auxilium, & facere noluiſtis. ९ Quod cernens, poſui animam meam in manibus meis, tranſi- B uiq; ad filios Ammon, & tradidit eos Dominus in manus meas. Quid commerui, ut aduerſum me con- 4 ſurgatis in prælium? ९Vocatis itaq; ad ſe cunctis uiris Galaad, pugnabat contra Ephraim: percuſſerũtq; viri Galaad Ephraim, quia dixerat: Fugitiuus eſt Galaad de Ephraim, & habitat in medio Ephraim & 5 Manaſſe. ९ Occupaueruntq; Galaaditæ vada Iordanis, per quæ Ephraim reuerſurus erat. Cumque veniſſet ad ea de Ephraim numero, fugiens, atque dixiſſet: Obſecro ut me tranſire permittatis: dicebant ei Galaaditæ, Nunquid Ephratæus es? Quo dicente: 6 Non ſum: ९ interrogabant eum: Dic ergo Scibbo- C leth, quod interpretatur ſpica. Qui reſpondebat, Sibboleth: eadem litera ſpicam exprimere non valens. Statimq; apprehenſum iugulabant in ipſo Iordanis tranſitu. Et ceciderunt in illo tempore de Ephraim 7 quadraginta duo millia. ९Iudicauit itaq; Iephte Galaadites Iſrael ſex annis: & mortuus eſt, ac ſepultus 8 in ciuitate ſua Galaad. ९ Poſt hunc iudicauit Iſrael 9 Abeſan de Bethlehem: ९qui habuit triginta filios, & totidem filias: quas emittens foras, maritis dedit, D & eiuſdem numeri filijs ſuis accepit uxores introducens in domum ſuam. Qui ſeptem annis iudicauit 10 Iſrael, ९mortuuſq; eſt, ac ſepultus in Bethlehem. 11 ९ Cui ſucceſſit Aialon Zabulonites, & iudicauit Iſ- 12 rael decẽ annis: ९mortuuſque eſt, ac ſepultus in Zabulon.

13 lon. ⁋ Post hunc iudicauit Israel Abdon, filius Illel
14 Pharathonites: ⁋ qui habuit quadraginta filios, & triginta ex eis nepotes, ascendentes super septuaginta
15 pullos asinarum, & iudicauit Israel octo annis: ⁋ mortuusque est, ac sepultus in Pharathon terrę Ephraim, in monte Amalec.

CAPVT XIII.

1 A R Vrsumque filij Israel fecerunt malum in conspectu Domini: qui tradidit eos in manus
2 Philisthinorum quadraginta annis. ⁋ Erat autem quidam vir de Saraa, & de stirpe Dan, nomi-
Nu.6.a.5 3 ne Manue, habens vxorem sterilem. ⁋ Cui apparuit Angelus Domini, & dixit ad eam: Sterilis es, & absq;
4 liberis: sed concipies, & paries filium. ⁋ Caue ergo ne bibas vinum, ac siceram, nec immundum quidquam
5 comedas: ⁋ quia concipies, & paries filium, cuius non tanget caput nouacula: erat enim nazaraeus Dei ab infantia sua, & ex matris vtero: & ipse incipiet libe-
6 rare Israel de manu Philisthinorum. ⁋ Quæ cum venisset ad maritum suũ, dixit ei: Vir Dei venit ad me,
B habẽs vultum angelicum, terribilis nimis. Quem cũ interrogassem quis esset, & vnde venisset, & quo nōe
7 vocaretur: noluit mihi dicere: ⁋ sed hoc respondit: Ecce concipies, & paries filium: caue ne vinũ bibas, nec siceram, & ne aliquo vescaris immundo: erit enim puer nazaræus Dei ab infantia sua, ex vtero matris
8 suæ vsq; ad diem mortis suæ. ⁋ Orauit itaque Manue Dominum, & ait: Obsecro Domine, vt vir Dei quem misisti, veniat iterũ, & doceat nos qd debeamus face-
9 re de puero q̃ nasciturus est. ⁋ Exaudiuitq; Dominu

deprecantẽ Manue, & apparuit rursum Angelus Dei vxori eius sedẽti in agro. Manue autem maritus eius
10 non erat cum ea. Quæ cum vidisset Angelum, ⁋ festi-
C nauit, & cucurrit ad virum suum: nunciauitque ei, di-
11 cens: Ecce apparuit mihi vir quẽ ante videram. ⁋ Qui surrexit, & secutus est vxorem suã: veniensq; ad virũ, dixit ei: Tu es qui locutus es mulieri? Et ille respō-
12 dit: Ego sum. ⁋ Cui Manue: Quando, inquit, sermo tuus fuerit expletus, qd vis vt faciat puer? aut a quo
13 se obseruare debebit? ⁋ Dixitq; Angelus Domini ad Manue: Ab omnibus quæ locutus sum vxori tuæ, ab-
14 stineat se: ⁋ & quidquid ex vinea nascitur, non comedat: vinum & siceram non bibat, nullo vescatur immundo: & quod ei præcepi, impleat, atque custodiat.
15 ⁋ Dixitque Manue ad Angelum Domini: Obsecro te, vt acquiescas precibus meis, & faciamus tibi hędum
16 de capris. ⁋ Cui respondit Angelus: Si me cogis, non comedam panes tuos: si autem vis holocaustum facere, offer illud Domino. Et nesciebat Manue quod An-
17 gelus Domini esset. ⁋ Dixitque ad eum. Quod est tibi nomen, vt si sermo tuus fuerit expletus, honoremus
18 te? ⁋ Cui ille rñdit, Cur quæris nomẽ meum, quod est
D mirabile? ⁋ Tulit itaq; Manue hœdũ de capris, & li-
19 bamenta, & posuit sup̃ petrã, offerens Dño qui facit
20 mirabilia: ipse aũt & vxor eius intuebantur. ⁋ Cumq; ascenderet flamma altaris in cœlũ, Angelus Domini pariter in flamma ascendit. Quod cum vidissent Ma-
21 nue, & vxor eius, proni ceciderunt in terram, ⁋ & vltra eis non apparuit Angelus Domini. Statimque in-
22 tellexit Manue Angelum Domini esse, ⁋ & dixit ad vxorem suam: Morte moriemur, quia vidimus Deũ.
23 ⁋ Cui respondit mulier: Si Dominus nos vellet occidere, de manibus nostris holocaustum, & libamenta non suscepisset, nec ostendisset nobis hæc omnia, neq;
24 ea quæ sunt ventura, dixisset. ⁋ Peperit itaque filium, & vocauit nomen eius Samson. Creuitque puer, &
25 benedixit ei Dominus. ⁋ Cœpitque Spiritus Domini esse cum eo in castris Dan, inter Saraa, & Esthaol.

CAPVT XIIII.

1 A D Escendit ergo Samson in Thamnatha, vidensq; ibi mulierẽ de filiabus Philisthijm,
2 ⁋ ascendit, & nunciauit patri suo, & matri suæ, dicens: Vidi mulierem in Thamnatha de filiabus Philisthinorum: quam quæso vt mihi accipiatis vxo-
3 rem. ⁋ Cui dixerunt pater & mater sua. Nunquid non est mulier in filiabus fratrum tuorum, & in omni populo meo, quia vis accipere vxorem de Philisthijm, qui incircuncisi sunt? Dixitque Samson ad patrem suum: Hanc mihi accipe: quia placuit oculis meis.
4 ⁋ Parentes autem eius nesciebant quod res a Domino fieret: & quæreret occasionem contra Philisthijm. eo
5 enim tẽpore Philisthijm dominabantur Israeli. ⁋ Descendit itaq; Samson cũ patre suo, & matre in Thamnatha. Cumque venissent ad vineas oppidi, apparuit
6 catulus leonis sæuus, & rugiens, & occurrit ei. ⁋ Irruit
B autem Spiritus Domini in Samson, & dilacerauit leonem, quasi hœdum in frusta discerpens, nihil

omnino habens in manu: & hoc patri, & matri no-
7 luit indicare. ⁋ Descenditque, & locutus est mulieri
8 quæ placuerat oculis eius. ⁋ Et post aliquot dies reuertens vt acciperet eam, declinauit vt videret cadauer leonis: & ecce examen apum in ore leonis erat, ac
9 fauus mellis. ⁋ Quem cum sumpsisset in manibus, comedebat in via: veniensque ad patrem suum, & matrem, dedit eis partem: qui & ipsi comederunt: nec tamen eis voluit indicare quod mel de corpore leo-
10 nis assumpserat. ⁋ Descendit itaque pater eius ad mulierem, & fecit filio suo Samson conuiuium. sic
11 enim iuuenes facere consueuerant. ⁋ Cum ergo ciues loci illius vidissent eum, dederunt ei sodales triginta,

12 vt essent cum eo. ¶ Quibus locutus est Samson: Proponam vobis problema, quod si solueritis, mihi C intra septem dies conuiuij, dabo vobis triginta sin- 13 dones, & totidem tunicas. ¶ sin autem non potueritis soluere, vos dabitis mihi triginta sindones, & eiusdem numeri tunicas. Qui responderunt ei: Pro- 14 pone problema, vt audiamus. ¶ Dixitque eis: De comedente exiuit cibus, & de forti egressa est dulcedo. nec potuerunt per tres dies propositionem sol- 15 uere. ¶ Cumque adesset dies septimus, dixerunt ad vxorem Samson: Blandire viro tuo, & suade ei, vt indicet tibi quid significet problema. quod si facere nolueris incendemus te, & domum patris tui. an id- 16 circo vocastis nos ad nuptias, vt spoliaretis? ¶ Quæ fundebat apud Samson lachrymas, & quærebatur, D dicens: Odisti me, & non diligis: idcirco problema quod proposuisti filijs populi mei, non vis mihi exponere. At ille respondit: Patri meo, & matri nolui 17 dicere, & tibi indicare potero? ¶ Septem igitur diebus conuiuij flebat ante eum: tandemque die septimo cum ei esset molesta, exposuit. Quæ statim indi- 18 cauit ciuibus suis. ¶ Et illi dixerunt ei die septimo ante Solis occubitum: Quid dulcius melle, & quid fortius leone? Qui ait ad eos: Si non arassetis in vitula mea, non inuenissetis propositionem meam. 19 ¶ Irruit itaque in eum Spiritus Domini, descenditque Ascalonem, & percussit ibi triginta viros: quorum ablatas vestes dedit ijs qui problema soluerant. 20 Iratusque nimis ascendit in domum patris sui: ¶ vxor autem eius accepit maritum vnum de amicis eius, & pronubis.

CAPVT XV.

1 A POst aliquantulum autem temporis, cum dies triticeæ messis instarent, venit Samson inuisere volens vxorem suam, & attulit ei hœdum de capris. Cumque cubiculum eius solito vellet intrare, prohibuit eum pater illius, dicens. 2 ¶ Putaui quod odisses eam, & ideo tradidi illam amico tuo: sed habet sororem, quæ iunior, & pul- 3 chrior illa est, sit tibi pro ea vxor. ¶ Cui Samson respondit: Ab hac die non erit culpa in me contra 4 Philisthæos: faciam enim vobis mala. ¶ Perrexitque, & cepit trecentas vulpes, caudasque earum 5 iunxit ad caudas, & faces ligauit in medio: ¶ quas igne succendens dimisit vt huc illucque discurrerent. Quæ statim perrexerunt in segetes Philisthinorum. Quibus succensis, & comportatæ iam fruges, & adhuc stantes in stipula concrematæ sunt, in tantum vt vineas quoque, & olineta, flamma consumeret. 6 ¶ Dixeruntq; Philisthijm: Quis fecit hanc rem? Qui- B bus dictum est, Samson gener Thamnathæi: quia tulit vxorem eius, & alteri tradidit, hæc operatus est. Ascenderuntque Philisthijm, & combusserunt tam 7 mulierem, quam patrem eius. ¶ Quibus ait Samson: Licet hæc feceritis, tamen adhuc ex vobis expetam 8 vltionem, & tunc quiescam. ¶ Percussitque eos ingenti plaga, ita vt stupentes suram femori imponerent. Et descendens habitauit in spelunca petræ Etam: 9 ¶ Igitur ascendentes Philisthijm in Terram Iuda castrametati sunt in loco, qui postea vocatus est Lechi, id est, maxilla: vbi eorum fusus est exercitus. 10 ¶ Dixeruntque ad eos de tribu Iuda: Cur ascendi- C stis aduersum nos? Qui responderunt: Vt ligemus Samson venimus, & reddamus ei quæ in nos opera- 11 tus est. ¶ Descenderunt ergo tria millia virorum de Iuda, ad specum silicis Etam, dixeruntque ad Samson: Nescis quod Philisthijm imperent nobis? quare hoc facere voluisti? Quibus ille ait: Sicut fecerunt 12 mihi, sic feci eis. ¶ Ligare, inquiunt, te venimus, & tradere in manus Philisthinorum. Quibus Samson: Iurate, ait, & spondete mihi quod non occidatis me. 13 ¶ Dixerunt: Non te occidemus, sed vinctum trademus. Ligaueruntque eum duobus nouis funibus, & 14 tulerunt eum de petra Etam. ¶ Qui cum venisset ad locum Maxillæ, & Philisthijm vociferantes occurrissent ei, irruit Spiritus Domini in eum: & sicut solent ad odorem ignis, lina consumi, ita vincu- 15 la quibus ligatus erat, dissipata sunt, & soluta. ¶ Inuentamque maxillam, id est, mandibulam asini, quæ 16 iacebat, arripiens, interfecit in ea mille viros, ¶ & ait: D In maxilla asini, in mandibula pulli asinarum dele- 17 ui eos, & percussi mille viros. ¶ Cumque hæc verba canens complesset, proiecit mandibulam de manu, & vocauit nomen loci illius Ramathlechi, quod in- 18 terpretatur eleuatio maxillæ. ¶ Sitiensque valde, clamauit ad Dominum, & ait: Tu dedisti in manu serui tui salutem hanc maximam, atque victoriam: & en siti morior, incidamque in manus incircuncisorum. 19 ¶ Aperuit itaque Dominus molarem dentem in maxilla asini, & egressæ sunt ex eo aquæ. Quibus hau-

stis refocillauit spiritum, & vires recepit. Idcirco appellatum est nomen loci illius Fons inuocantis de 20 maxilla, vsque in præsentem diem. ¶ Iudicauitque Israel in diebus Philisthijm viginti annis.

CAPVT XVI.

1 A ABijt quoque in Gazam, & vidit ibi mulierem meretricem, ingressusque est ad eam. 2 ¶ Quod cum audissent Philisthijm, & percrebuisset apud eos intrasse vrbem Samson, circumdederunt eum, positis in porta ciuitatis custodibus: & ibi tota nocte cum silentio præstolantes, vt facto

3 mane exeuntem occiderent. ¶ Dormiuit autem Samson vsque ad medium noctis, & inde consurgens, apprehendit ambas portæ fores cum postibus suis & sera, impositasque humeris suis portauit ad verticem 4 montis qui respicit Hebron. ¶ Post hæc amauit mu-

lierem quæ habitabat in Valle sorec, & vocabatur 5 Dalila. ¶ Veneruntque ad eam principes Philisthi- B norum, atque dixerunt: Decipe eum, & disce ab illo, in quo habeat tantam fortitudinem, & quomodo eum superare valeamus, & vinctum affligere, quod si feceris, dabimus tibi singuli mille & centum argen- 6 teos. ¶ Locuta est ergo Dalila ad Samson: Dic mihi, obsecro, in quo sit tua maxima fortitudo, & quid sit 7 quo ligatus erumpere nequeas. ¶ Cui respondit Samson: Si septem neruiceis funibus necdum siccis, & adhuc humentibus ligatus fuero, infirmus ero, vt cæte- 8 ri homines: ¶ Attuleruntque ad eam satrapæ Philisthinorum septem funes, vt dixerat: quibus vinxit 9 eum, ¶ latentibus apud se insidijs, & in cubiculo finem rei expectantibus: clamauitque ad eum Philisthijm super te Samson. Qui rupit vincula quomodo si rumpat quis filum de stupę tortum putamine, cum odorem ignis acceperit: & non est cogni- 10 tum in quo esset fortitudo eius. ¶ Dixitque ad eum C Dalila: Ecce illusisti mihi, & falsum locutus es: 11 saltem nunc indica mihi quo ligari debeas. ¶ Cui ille respondit: Si ligatus fuero nouis funibus, qui nunquam fuerunt in opere, infirmus ero, & alio- 12 rum hominum similis. ¶ Quibus rursum Dalila vinxit eum, & clamauit: Philisthijm super te Samson, in cubiculo insidijs præparatis. Qui ita rupit vin- 13 cula quasi fila telarum. ¶ Dixitque Dalila rursum ad eum: Vsquequo decipis me, & falsum loqueris? ostende quo vinciri debeas: Cui respondit Samson: Si septem crines capitis mei cum licio plexueris, & clauum his circumligatum terræ fixe- 14 ris, infirmus ero. ¶ Quod cum fecisset Dalila, dixit ad eum: Philisthijm super te Samson. Qui consurgens de somno extraxit clauum cum crinibus, & 15 licio. ¶ Dixitque ad eum Dalila: Quomodo dicis D quod amas me, cum animus tuus non sit mecum? Per tres vices mentitus es mihi, & noluisti dicere in 16 quo sit maxima fortitudo tua. ¶ Cumque molesta esset ei, & per multos dies iugiter adhæreret; spacium ad quietem non tribuens, defecit anima eius, 17 & ad mortem vsque lassata est. ¶ Tunc aperiens veritatem rei, dixit ad eam: Ferrum nunquam ascendit super caput meum, quia nazaræus, id est, consecratus Deo sum de vtero matris meæ: si rasum fuerit caput meum, recedet a me fortitudo mea, & de- 18 ficiam, eroque sicut cæteri homines. ¶ Vidensque illa quod confessus ei esset omnem animum suum, misit ad principes Philisthinorum, ac mandauit: Ascendite adhuc semel, quia nunc mihi aperuit cor suum. E Qui ascenderunt, assumpta pecunia quam promise- 19 rant. ¶ At illa dormire eum fecit super genua sua, & in sinu suo reclinare caput. Vocauitque tonsorem, & rasit septem crines eius, & cœpit abigere eum, & a se 20 repellere: statim enim ab eo fortitudo discessit: ¶ dixitque, Philisthijm super te Samson. Qui de somno consurgens, dixit in animo suo: Egrediar sicut ante feci, & me excutiam: nesciens quod recessisset ab eo Do- 21 minus. ¶ Quem cum apprehendissent Philisthijm, statim eruerunt oculos eius, & duxerunt Gazam vinctum catenis, & clausum in carcere molere fecerunt. 22 ¶ Iamque capilli eius renasci cœperant, ¶ & principes 23 Philisthinorum conuenerunt in vnum vt immolarēt hostias magnificas Dagon Deo suo, & epularentur, F dicentes: Tradidit Deus noster inimicum nostrum 24 Samson in manus nostras. ¶ Quod etiam populus videns, laudabat Deum suum, eademque dicebat: Tradidit Deus noster aduersarium nostrum in manus nostras, qui deleuit terram nostrā, & occidit plurimos. 25 ¶ Lætantesque per conuiuia, sumptis iam epulis, præceperunt vt vocaretur Samson, & ante eos luderet. Qui adductus de carcere ludebat ante eos, fecerunt- 26 que eum stare inter duas columnas. ¶ Qui dixit puero regenti gressus suos: Dimitte me vt tangam columnas, quibus omnis imminet domus, & recliner super 27 eas, & paululum requiescam. ¶ Domus autem erat plena virorum, ac mulierum: & erant ibi omnes principes Philisthinorum, ac de tecto, & solario circiter tria millia vtriusque sexus spectātes ludentem Sam- 28 son. ¶ At ille inuocato Domino, ait: Domine Deus, G memento mei, & redde mihi nunc fortitudinem pristinam, Deus meus, vt vlciscar me de hostibus meis, & pro amissione duorum luminum vnam vltionem 29 recipiam. ¶ Et apprehendens ambas columnas, quibus innitebatur domus, alteramq; earum dextra, & 30 alteram læua tenens, ¶ ait: Moriatur anima mea cum Philisthijm: concussisq; fortiter columnis, cecidit domus super omnes principes, & cæteram multitudinem quæ ibi erat: multoque plures interfecit moriēs, 31 quam ante viuus occiderat. ¶ Descēdentes autem fratres eius, & vniuersa cognatio, tulerunt corpus eius, & sepelierunt inter Saraa, & Esthaol in sepulchro patris sui Manue: iudicauitque Israel viginti annis.

CAPVT XVII.

1 FVit eo tēpore vir quidā de mōte Ephraim nomine A Michas, ¶ qui dixit matri suę: Mille & cētū ar- 2 gēteos quos separaueras tibi, & sup q̄bus me audiēte iuraueras, ecce ego habeo, & apud me sunt.

Cui illa respondit: Benedictus filius meus Domino.
3 ¶ Reddidit ergo eos matri suæ, quæ dixerat ei: Con-
secraui, & voui hoc argentum Domino, vt de manu
mea suscipiat filius meus, & faciat sculptile, atque
4 conflatile: & nunc trado illud tibi. ¶ Reddidit igitur
B eos matri suæ: quæ tulit ducentos argenteos, & dedit
eos argentario, vt faceret ex eis sculptile, atque con-
5 flatile, quod fuit in domo Michę. ¶ Qui ędiculam quo-
que in ea Deo separauit, & fecit Ephod, & thera-
phim, id est, vestem sacerdotalem, & idola: impleuit-
que vnius filiorum suorum manum, & factus est ei
6 sacerdos. ¶ In diebus illis non erat Rex in Israel, sed
C vnusquisque quod sibi rectum videbatur, hoc facie-
7 bat. ¶ Fuit quoque alter adolescens de Bethlehem Iu-
da, ex cognatione eius: eratque ipse Leuites, & habi-
8 tabat ibi. ¶ Egressusque de ciuitate Bethlehem, pere-
grinari voluit vbicunque sibi commodum reperisset.
Cumque venisset in montem Ephraim, iter faciens,
9 & declinasset parumper in domum Michæ, ¶ interro-
gatus est ab eo vnde venisset. Qui respondit: Leuita
D sum de Bethlehem Iuda, & vado vt habitem vbi po-
10 tuero, & vtile mihi esse perspexero. ¶ Dixitque Mi-
chas: Mane apud me, & esto mihi parẽs, ac sacerdos:
daboque tibi per annos singulos decem argenteos, ac
vestem duplicem, & quæ ad victum sunt necessaria.
11 ¶ Acquieuit, & mansit apud hominem, fuitque illi
12 quasi vnus de filijs: ¶ impleuitque Michas manum e-
13 ius. & habuit puerum sacerdotem apud se. ¶ Nunc
scio, dicens, quod benefaciet mihi Deus habenti Le-
uitici generis sacerdotem.

CAPVT XVIII.

1 IN diebus illis non erat rex in Israel, & tribus
A Dan quærebat possessionem sibi, vt habitaret
in ea: vsque ad illum enim diem inter cæteras
2 tribus sortem non acceperat. ¶ Miserunt ergo filij
Dan stirpis, & familiæ suæ quinque viros fortissimos
de Saraa, & Esthaol, vt explorarẽt terram, & diligen
ter inspicerent: dixeruntque eis: Ite & consyderate
terram. Qui cum pergentes venissent in montem E-
phraim, & intrassent domum Michæ, requierunt ibi:
3 ¶ & agnoscentes vocem adolescentes Leuitę, vtentes-
que illius diuersorio, dixerunt ad eum: Quis te huc
adduxit? Quid hic agis? quam ob causam huc veni-
4 re voluisti? ¶ Qui respondit eis: Hæc & hæc præstitit
B mihi Michas, & me mercede conduxit, vt sim ei sa-
5 cerdos. ¶ Rogauerunt autem eum, vt consuleret Do-
minum, vt scire possent, an prospero itinere pergerẽt,
6 & res haberet effectum. ¶ Qui respondit eis: Ite in pa-
ce, Dominus respicit viam vestram, & iter quo per-
7 gitis: ¶ Euntes igitur quinque viri venerunt Lais: vi-
deruntque populum habitantem in ea absque vllo ti
more, iuxta consuetudinem Sidoniorum, securum &
quietum, nullo ei penitus resistente, magnarumque
opum, & procul a Sidone atque a cunctis hominibus
8 separatum. ¶ Reuersique ad fratres suos in Saraa, &
C Esthaol, & quid egissent sciscitantibus, ¶ responderũt:
9 Surgite, ascendamus ad eos: vidimus enim terra val
de opulentam, & huberem: nolite negligere, nolite
cessare: eamus & possideamus eam: nullus erit labor.
10 ¶ Intrabimus ad securos in regionem latissimam, tra-
derque nobis Dominus locum, in quo nullius rei est
11 penuria, eorum quæ gignuntur in terra. ¶ Profecti igi
tur sunt de cognatione Dan, id est, de Saraa & Est-

12 haol sexcenti viri accincti armis bellicis, ¶ ascenden-
tesque, manserunt in Cariathiarim Iudæ: qui locus
ex eo tempore Castrorum Dan nomen accepit, & est
13 post tergum Cariathiarim. ¶ Inde transierunt in mon-
D tem Ephraim. Cumque venissent ad domum Michę,
14 ¶ dixerunt quinque viri qui prius missi fuerant ad
consyderandam terram Lais, cæteris fratribus suis:
Nostis quod in domibus istis sit ephod & theraphim,
& sculptile, atque conflatile: videte quid vobis pla-
15 ceat. ¶ Et cum paululum declinassent, ingressi sunt do
mum adolescentis Leuitæ, qui erat in domo Michæ:
16 salutaueruntque eum verbis pacificis. ¶ Sexcenti au-
17 tem viri ita vt erant armati, stabant ante ostium. ¶ At
illi qui ingressi fuerant domum iuuenis, sculptile &
ephod & theraphim, atque conflatile tollere niteban
tur, & sacerdos stabat ante ostium, sexcentis viris for
18 tissimis haud procul expectantibus. ¶ Tulerunt igitur
E qui intrauerant, sculptile, ephod & idola, atque con-
19 flatile. Quibus dixit sacerdos: Quid facitis? ¶ Cui re-
sponderunt: Tace & pone digitum super os tuum: ve
nique nobiscum, vt habeamus te patrem, ac sacer-
dotem: Quid tibi melius est. vt sis sacerdos in domo
20 vnius viri, an in vnã tribu, & familia in Israel? ¶ Qđ
cum audisset, acquieuit sermonibus eorum, & tulit
ephod, & idola, ac sculptile, & profectus est cum eis.
21 ¶ Qui cum pergerent, & ante se ire fecissent paruulos
22 ac iumenta, & omne quod erat pretiosum, ¶ & iam a
domo Michæ essent procul, viri qui habitabant in
23 ædibus Michæ conclamantes sequuti sunt, ¶ & post
F tergum clamare cœperunt. Qui cum respexissent,

dixerunt ad Micham: quid tibi vis? cur clamas?
24 ¶ Qui respondit: Deos meos quos mihi feci, tulistis,
& sacerdotem, & omnia quæ habeo, & dicitis, Quid
25 tibi est? ¶ Dixeruntque ei filij Dan: Caue ne vltra lo-
quaris ad nos, & veniant ad te viri animo concitati,
26 & ipse cum omni domo tua pereas. ¶ Et sic cœpto iti-
nere perrexerunt. Videns autem Michas quod fortio
27 res se essent, reuersus est in domum suam. ¶ Sexcenti
autem viri tulerunt sacerdotem, & quæ supra dixi-
mus: veneruntque in Lais ad populum quiescentem
G atque securum, & percusserunt eos in ore gladij: vr-
28 bemque incendio tradiderunt: ¶ nullo penitus feren-
te præsidium, eo quod procul habitarent a Sidone,
& cum nullo hominum haberent quidquam socie-
tatis, ac negotij. Erat autem ciuitas sita in regione
Rohob: quam rursum extruentes habitauerunt in
29 ea: ¶ vocato nomine ciuitatis Dan, iuxta vocabu-
lum patris sui, quem genuerat Israel, quæ prius Lais
30 dicebatur. ¶ Posueruntque sibi sculptile, & Iona-
than filium Gersam filij Moysi, ac filios eius sacer-
dotes in tribu Dan, vsque ad diem captiuitatis suæ.

31 ℣ Mansitque apud eos idolum Michæ omni tempore quo fuit domus Dei in Silo. in diebus illis non erat rex in Israel.

CAPVT XIX.

1 A FVit quidam vir Leuites, habitās in latere montis Ephraim, qui accepit vxorem de Bethlehē 2 Iuda: ℣ quæ reliquit eum, & reuersa est in domum patris sui in Bethlehem, mansitque apud eum 3 quatuor mensibus. ℣ Secutusque est eam vir suus, volens reconciliari ei, atque blandiri, & secum reducere, habens in comitatu puerum, & duos asinos: quæ suscipit eum, & introduxit in domū patris sui. Quod cum audisset socer eius, eumque vidisset, occurrit ei 4 lætus, ℣ & amplexatus est hominem. Mansitq; gener in domo soceri tribus diebus, comedens cum eo, & 5 bibens familiariter. ℣ Die autem quarto de nocte cōsurgens proficisci voluit. Quem tenuit socer, & ait ad B eum: Gusta prius pausillum panis, & cōforta stoma- 6 chum, & sic proficisceris. ℣ Sederuntque simul, ac comederunt & biberunt. Dixitque pater puellæ ad generum suum: Quæso te vt hodie hic maneas, pariter- 7 que lætemur. ℣ At ille consurgens, cœpit velle proficisci. Et nihilominus obnixe eū socer tenuit, & apud 8 se fecit manere. ℣ Mane autem facto, parabat Leuites iter. Cui socer rursum: Oro te, inquit, vt paululum cibi capias, & assumptis viribus, donec increscat dies, 9 postea proficiscaris. Comederunt ergo simul. ℣ Surrexitque adolescens, vt pergeret cum vxore sua & puero. Cui rursum loquutus est socer. Considera quod dies ad occasum decliuior fit, & propinquat ad vesperum: mane apud me etiam hodie, & duc lætum diem, & cras proficisceris vt vadas in domum tuam. 10 ℣ Noluit gener acquiescere sermonibꝰ eius: sed statim C perrexit, & venit cōtra Iebus, quę altero nomine vocatur Ierusalem, ducēs secum duos asinos onustos, & 11 concubinam. ℣ Iamq; erant iuxta Iebus, & dies mutabatur in noctem: dixitq; puer ad Dominum suū: Veni, obsecro, declinemus ad vrbem Iebusæorū, & ma- 12 neamus in ea. ℣ Cui respondit Dominus: Non ingrediar oppidū gentis alienæ, quæ non est de filijs Israel, 13 sed transibo vsque Gabaa, ℣ & cum illuc peruenero, 14 manebimus in ea, aut certe in vrbe Rama. ℣ Transierunt ergo Iebus, & ceptum carpebant iter, occubuitque eis sol iuxta Gabaa: quæ est in tribu Beniamin: 15 ℣ diuerteruntque ad eam, vt manerent ibi. Quo cum D intrassent, sedebant in platea ciuitatis, & nullus eos 16 recipere voluit hospitio. ℣ Et ecce apparuit hō senex reuertens de agro & de opere suo vesperi, qui & ipse de monte erat Ephraim, & peregrinus habitabat in Gabaa. homines autem regionis illius erant filij Ie- 17 mini. ℣ Eleuatisq; oculis, vidit senex sedentem hominem cum sarcinulis suis in platea ciuitatis: & dixit ad 18 eū: Vnde Venis, & quo vadis? ℣ Qui respondit ei: Profecti sumus de Bethlehem Iuda, & pergimus ad locū nostrum, qui est in latere mōtis Ephraim, vnde ieramus in Bethlehem: & nunc vadimus ad domum Dei, nullusque sub tectum suum nos vult recipere, 19 ℣ habentes paleas, & fœnum in asinorum pabulum, E & panem ac vinum in meos, & ancillæ tuæ vsus, & pueri qui mecum est: nulla re indigemus nisi hospi- 20 tio. ℣ Cui respondit senex: Pax tecum sit: ego præbebo omnia quæ necessaria sunt, tantum quæso, ne 21 in platea maneas. ℣ Introduxitque eum in domum suam, & pabulum asinis præbuit: ac postquam la- 22 uerunt pedes suos, recepit eos in conuiuium: ℣ illis epulantibus, & post laborem itineris, & cibo & potu reficientibus corpora, venerunt viri ciuitates illius, filij Belial, (id est, absque iugo,) & circundantes domum senis, fores pulsare cœperunt, clamantes ad dominum domus, atque dicentes: Educ virum qui ingressus est domum tuam, vt abutamur eo: 23 ℣ Egressusque est ad eos senex, & ait: Nolite fratres, F nolite facere malum hoc: quia ingressus est homo ho- 24 spitium meum: & cessate ab hac stultitia, ℣ habeo filiam virginem, & hic homo habet concubinam, educam eas ad vos, vt humilietis eas, & vestram libidinem compleatis: tantum, obsecro, ne scelus hoc 25 contra naturam operemini in virum. ℣ Nolebant acquiescere sermonibus illius. Quod cernens homo, eduxit ad eos concubinam suam, & eis tradidit illudendam: qua cum tota nocte abusi essent, dimisse- 26 runt eam mane. ℣ At mulier recedentibus tenebris, venit ad ostium domus, vbi manebat Dominus suus 27 & ibi corruit. ℣ Mane facto surrexit homo, & aperuit hostium, vt cœptam expleret viam: & ecce concubina eius iacebat ante ostium, sparsis in limine 28 manibus. ℣ Cui ille, putans eam quiescere, loque- G batur: Surge & ambulemus. Qua nihil responden-

te, intelligens quod erat mortua, tulit eam, & im- 29 posuit asino, reuersusque est in domum suam. ℣ Quā cum esset ingressus, arripuit gladium, & cadauer vxoris cum ossibus suis in duodecim partes, ac frusta 30 concidens, misit in omnes terminos Israel. ℣ Quod cum vidissent singuli, conclamabant: Nunquam res talis facta est in Israel ex eo die quo ascenderunt patres nostri de Aegypto, vsque in præsens tempus. ferte sententiam, & in commune decernite quid facto opus sit.

CAPVT XX.

1 A EGressi itaque sunt omnes filij Israel, & pariter congregati quasi vir vnus de Dan vsque Bersabee, & terra Galaad ad Dominum in 2 Maspha. ℣ omnesque anguli populorum, & cunctæ tribus Israel in ecclesiam populi Dei conuenerunt quadringenta millia peditum pugnatorum. 3 ℣ (Nec latuit filios Beniamin quod ascendissent filij Israel in Maspha.) Interrogatusque Leuita maritus mulieris interfectæ, quomodo tantum scelus per- 4 petratum esset, ℣ respondit: Veni in Gabaa Be- 5 niamin cum vxore mea, illucque diuerti: ℣ & ecce, homines ciuitatis illius circundederunt nocte domum in qua manebam, volentes me occi-

Osee 10 c 9.

dere:

dere: & vxorem meam incredibili furore libidinis vexantes, denique mortua est. 6 Quam arreptam in frusta concidi, misique partes in omnes terminos possessionis vestræ, quia nunquam tantum nefas, & tam grãde piaculum factum est in Israel. 7 Adestis omnes filij Israel, decernite quid facere debeatis. 8 Stansque omnis populus quasi vnius hominis sermone respondit. Non recedemus in tabernacula nostra, nec suam quisquam intrabit domum: 9 sed hoc contra Gabaa in commune faciemus. 10 Decem viri eligantur e centum, ex omnibus tribubus Israel, & centum de mille, & mille de decem millibus, vt comportent exercitui cibaria, & possimus pugnare cõtra Gabaa Beniamin, & reddere ei pro scelere quod meretur. 11 Côuenitque vniuersus Israel ad ciuitatem, quasi homo vnus eadem mente, vnoque consilio, 12 & miserunt nuncios ad omnem tribum Beniamin, qui dicerent: Cur tantum nefas in vobis repertum est? 13 Tradite homines de Gabaa, qui hoc flagitium perpetrarunt, vt moriãtur, & auferatur malum de Israel. Qui noluerunt fratrum suorum filiorum Israel audire mandatum: 14 sed ex cunctis vrbibus quæ sortis suę erant, conuenerunt in Gabaa, vt illis ferrent auxilium, & contra vniuersum populum Israel dimicarent. 15 Inuentique sunt vigintiquinque millia de Beniamin educẽtium gladium, præter habitatores Gabaa, 16 qui septingenti erant viri fortissimi, ita sinistra vt dextra præliãtes: & sic fundis lapides ad certum iacentes, vt capillum quoque possent percutere, & nequaquam in alteram partem ictus lapidis deferretur. 17 Virorum quoque Israel absque filijs Beniamin, inuenta sunt quadringenta millia educentium gladios, & paratorum ad pugnam. 18 Qui surgentes, venerunt in domum Dei, hoc est in Silo: consulueruntque Deum, atque dixerunt: Quis erit in exercitu nostro princeps certaminis contra filios Beniamin? Quibus respondit Dominus: Iudas sit dux vester: Statimque 19 filij Israel surgentes mane castrametati sunt iuxta Gabaa: 20 & inde procedentes ad pugnam contra Beniamin, vrbem oppugnare cœperunt. 21 Egressique filij Beniamin de Gabaa, occiderunt de filijs Israel die illo vigintiduo millia virorum. 22 Rursum filij Israel & fortitudine & numero confidentes: in eodem loco in quo prius certauerant, aciem direxerunt, 23 ita tamen vt prius ascenderent, & flerent coram Domino vsque ad noctem: consulerentque eum, & dicerent: Debeo vltra procedere ad dimicandum contra filios Beniamin fratres meos, an non? Quibus ille respondit: Ascendite ad eos, & inite certamen. 24 Cumque filij Israel altera die contra filios Beniamin ad prælium processissent, 25 eruperunt filij Beniamin de portis Gabaa: & occurrentes eis tanta in illos cæde bacchati sunt, vt decem & octo millia virorum educentium gladium prosternerent. 26 Quamobrem omnes filij Israel venerunt in domum Dei, & sedentes flebant coram Domino: ieiunaueruntque die illo vsque ad vesperam, & obtulerunt ei holocausta, atque pacificas victimas, 27 & super statu suo interrogauerunt. Eo tempore ibi erat arca fœderis Dei, 28 & Phinees filius Eleazari filij Aaron præpositus domus. Consuluerunt igitur Dominum, atque dixerunt: Exire vltra debemus ad pugnam contra filios Beniamin fratres nostros, an quiescere? Quibus ait Dominus: Ascendite: cras enim tradam eos in manus vestras. 29 Posueruntque filij Israel insidias per circuitum vrbis Gabaa. 30 & tertia vice, sicut semel & bis, contra Beniamin exercitum produxerunt. 31 Sed & filij Beniamin audacter eruperunt de ciuitate, & fugientes aduersarios longius persecuti sunt: ita vt vulnerarent ex eis, sicut primo die, & secundo, & cæderent per duas semitas vertentes terga, quarum vna ferebatur in Bethel, & altera in Gabaa, atque prosternerent triginta circiter viros: 32 putauerunt enim solito eos more cædere. Qui fugam arte simulantes, inierũt consilium, vt abstraherent eos de ciuitate, & quasi fugientes ad supradictas semitas perducerẽt. 33 Omnes itaque filij Israel surgentes de sedibus suis, tetenderunt aciem in loco qui vocatur Baalthamar. Insidiæ quoque quæ circa vrbem erant, paulatim se aperire cœperunt, 34 & ab occidentali vrbis parte procedere. Sed & alia decem millia virorum de vniuerso Israel, habitatores vrbis ad certamina prouocabant, Ingrauatumque est bellum contra filios Beniamin: & non intellexerunt quod ex omni parte illis instaret interitus. 35 Percussitque eos Dominus in conspectu filiorum Israel, & interfecerunt ex eis in illo die vigintiquinque millia, & centum viros, omnes bellatores, & educentes gladium. 36 Filij autem Beniamin cum se inferiores esse vidissent, cœperunt fugere. Quod cernentes filij Israel, dederunt eis ad fugiendum locum, vt ad præparatas insidias deuenirent, quas iuxta vrbem posuerant. 37 Qui cum repente de latibulis surrexissent, & Beniamin terga cædentibus daret, ingressi sunt ciuitatem, & percusserunt eam in ore gladij. 38 Signum autem dederant filij Israel his quos in insidijs collocauerant, vt postquam vrbem cepissent, ignẽ accẽderent: vt ascendente in altum fumo captam vrbem demonstrarent. 39 Quod cum cernerent filij Israel in ipso certamine positi (putauerunt enim filij Beniamin eos fugere, & instantius persequebantur, cæsis de exercitu eorum triginta uiris) 40 & viderunt quasi columnam fumi de ciuitate conscendere. Beniamin quoque aspiciens retro cum captam cerneret ciuitatem, & flammas in sublime ferri: 41 qui prius simulauerant fugam, uersa facie fortius resistebãt. Quod cum uidissent filij Beniamin, in fugam versi sunt, 42 & ad viam deserti ire cœperunt, illuc quoque eos aduersarijs persequentibus. sed & hi qui vrbem succenderant, occurrerunt eis. 43 Atque ita factum est, vt ex vtraque parte ab hostibus cæderentur: nec erat ulla requies morientium. Ceciderunt atque prostrati sunt ad orientalem plagam vrbis Gabaa. 44 Fuerunt autem qui in eodem loco interfecti sunt, decem & octo millia virorum, omnes robustissimi pugnatores. 45 Quod cum uidissent, qui remanserant de Beniamin, fugerunt in solitudinem: & pergebant ad petram: cuius vocabulum est Remmon. In illa quoque fuga palantes, & ãn diuersa tendentes, occiderunt quinque millia virorum. Et cum vltra tenderent persequuti sunt eos, & interfecerunt etiam alia duo millia. 46 Et sic factum est, vt omnes qui ceciderant de Beniamin in diuersis locis, essent uigintiquinque millia, pugnatores ad bella promptissimi. 47 Remanserunt itaque de omni numero Beniamin, qui euadere, & fugere in solitudinem potuerunt sexcenti uiri: sederuntque in Petra Remmon mensibus quatuor: 48 Regressi

gressi autem filij Israel, omnes reliquias ciuitatis a viris vsque ad iumenta gladio percusserunt, cunctasque vrbes, & viculos Beniamin vorax flamma consumpsit.

CAPVT XXI.

1 A IVrauerunt quoque filij Israel in Masphа, & dixerunt: Nullus nostrum dabit filijs Beniamin de filiabus suis vxorem. 2 ♀ Veneruntque omnes ad domum Dei in Silo, & in conspectu eius sedentes vsque ad vesperam, leuauerunt vocem, & magno vlulatu cœperunt flere, 3 ♀ dicentes: Quare Domine Deus Israel factum est hoc malum in populo tuo, vt hodie vna tribus auferretur ex nobis: 4 ♀ Altera autem die diluculo consurgentes extruxerunt altare, obtuleruntque ibi holocausta, & pacificas victimas, 5 ♀ & dixerunt: Quis non ascendit in exercitu Domini de vniuersis tribubus Israel? Grandi enim iuramento se constrinxerant cum essent in Maspha, interfici eos qui defuissent. 6 B ♀ Ductique pœnitentia filij Israel super fratre suo Beniamin, cœperunt dicere: 7 Ablata est tribus vna de Israel: ♀ vnde vxores accipient? omnes enim in commune iurauimus, non daturos nos his filias nostras. 8 ♀ Idcirco dixerunt: Quis est de vniuersis tribubus Israel, qui non ascendit ad Dominum in Maspha? Et ecce inuenti sunt habitatores Iabes Galaad in illo exercitu non fuisse. 9 (♀ Eo quoque tempore cum essent in Silo, nullus ex eis ibi repertus est.) 10 ♀ Miserunt itaque decem millia viros robustissimos, & præceperunt eis: Ite, & percutite habitatores Iabes Galaad in ore gladij, tam vxores, quam paruulos eorum. 11 ♀ Et hoc erit quod obseruare debebitis, Omne generis masculini, & mulieres quæ cognouerunt viros, 12 interficite: virgines autem reseruate. ♀ Inuentæque sunt de Iabes Galaad quadringentæ virgines, quæ nescierunt viri thorum, & adduxerunt eas ad castra in Silo, in terram Chanaan. 13 ♀ Miseruntque nuncios ad filios Beniamin qui erant in Petra Remmon, C & præceperunt eis, vt eos susciperent in pace. 14 ♀ Veneruntque filij Beniamin in illo tempore, & datæ sunt eis vxores de filiabus Iabes Galaad: alias autem non repererunt, quas simili modo traderent. 15 ♀ Vniuersusque Israel valde doluit, & egit pœnitentiam super interfectione vnius tribus ex Israel. 16 ♀ Dixeruntque maiores natu: Quid faciemus reliquis qui non acceperunt vxores? omnes in Beniamin fœminæ conciderunt, 17 ♀ & magna nobis cura ingentique studio prouidendum est, ne vna tribus deleatur ex Israel. 18 ♀ Filias enim nostras eis dare non possumus, constricti iuramento, & maledictione, qua diximus: Maledictus qui dederit de filiabus suis vxorem Beniamin. 19 ♀ Ceperuntque consilium, atque dixerunt: Ecce solemnitas Domini est in Silo anniuersaria, quæ sita est ad Septentrionem D vrbis Bethel, & ad Orientalem plagam viæ quæ de Bethel tendit ad Sichimam, & ad Meridiem oppidi Lebona. 20 ♀ Præceperuntque filijs Beniamin, 21 atque dixerunt: Ite, & latitate in vineis. ♀ Cumque videritis filias Silo ad ducendos choros ex more procedere, exite repente de vineis, & rapite ex eis singuli vxores singulas: & pergite in terram Beniamin. 22 ♀ Cumque venerint patres earum, ac fratres, & aduersum vos queri cœperint, atque iurgari, dicemus eis, Misereminі eorum: non enim rapuerunt eas iure bellantium, atque victorum: sed rogantibus vt acciperent, non dedistis, & a vestra parte peccatum est: 23 ♀ Feceruntque filij Beniamin, vt sibi fuerat imperatum: & iuxta numerum suum rapuerunt sibi de his quæ ducebant choros, vxores singulas: abieruntque in possessionem suam. ædificantes vrbes, & habitantes in eis. 24 ♀ Filij quoque Israel reuersi sunt per tribus, & familias in tabernacula sua. In diebus illis non erat Rex in Israel: sed vnusquisque quod sibi rectum videbatur, hoc faciebat.

Liber Iudicum Finis.

LIBER RVTH.

CAPVT PRIMVM.

1 A IN diebus vnius iudicis quando iudices præerant, facta est fames in terra. Abijtque homo de Bethlehem Iuda, vt peregrinaretur in regione Moabitide cum vxore sua, ac duobus liberis: 2 ♀ ipse vocabatur Elimelech, & vxor eius Noemi: & duo filij, alter Mahalon, & alter Chelion, Ephratæi de Bethlehem Iuda. Ingressique regionem Moabitidem, morabantur ibi. 3 ♀ Et mortuus est Elimelech maritus Noemi: remansitque ipsa cum filijs. 4 ♀ Qui acceperunt vxores Moabitidas, quarum vna vocabatur Orpha, altera vero Ruth. Manseruntque ibi decem annis, 5 ♀ & ambo mortui sunt, Mahalon videlicet & Chelion: remansitque mulier orbata duobus liberis, ac marito. 6 B ♀ Et surrexit vt in patriam pergeret cum vtraque nuru sua de regione Moabitide: audierat enim quod respexisset Dominus populum suum, & dedisset eis escas. 7 ♀ Egressa est itaque de loco peregrinationis suæ cum vtraque nuru: & iam in via reuertendi posita in terram Iuda, 8 ♀ dixit ad eas: Ite in domum matris vestræ: faciat vobiscum Dominus misericordiam, sicut fecistis cum mortuis, & mecum. 9 ♀ Det vobis inuenire requiem in domibus virorum, quos sortituræ estis. Et osculata est eas. Quæ eleuata voce flere cœperunt, 10 ♀ & dicere: Tecum pergemus ad populum tuum. 11 ♀ Quibus illa respondit: Reuertimini filiæ meæ, cur venitis mecum? num vltra habeo filios in vtero meo, vt viros ex me sperare possitis? 12 ♀ Reuertimini filiæ meæ, C & abite: iam enim senectute

fecta sum, nec apta vinculo coniugali. etiam si pos- 13 sem hac nocte concipere, & parere filios, ¶si eos expectare velitis donec crescant, & annos pubertatis impleant, ante eritis vetulæ quam nubatis. Nolite quæso filiæ meæ: quia vestra angustia magis me premit, 14 & egressa est manus Domini contra me. ¶Eleuata igitur voce, rursum flere cœperunt. Orpha osculata est 15 socrum, ac reuersa est. Ruth adhæsit socrui suæ, ¶ cui dixit Noemi: En reuersa est cognata tua ad populum 16 suum, & ad Deos suos, vade cum ea. ¶Quæ respondit: Ne aduerseris mihi vt relinquam te, & abeam: quocunque enim perrexeris, pergam: & vbi morata D fueris, & ego pariter morabor. Populus tuus, popu- 17 lus meus: & Deus tuus Deus meus. ¶ Quæ te terra morientem susceperit, in ea moriar: ibique locum accipiā sepulturæ. Hæc mihi faciat Dominus, & hæc 18 addat, si non sola mors me & te separauerit. ¶ Videns ergo Noemi, quod obstinato animo Ruth decreuisset secum pergere, aduersari noluit, nec ad suos vltra re- 19 ditum persuadere: ¶profectæque sunt simul, & venerunt in Bethlehem. Quibus vrbem ingressis, velox apud cunctos fama percrebuit: dicebantque mulie- 20 res, Hæc est illa Noemi. ¶ Quibus ait: Ne vocetis me Noemi, id est pulchram: sed vocate me Mara, id est, amaram, quia amaritudine valde repleuit me Omni- 21 potens. ¶ Egressa sum plena, & vacuam reduxit me Dominus. Cur ergo vocatis me Noemi, quam Domi- 22 nus humiliauit, & afflixit Omnipotens? ¶ Venit ergo Noemi cum Ruth Moabitide nuru sua, de terra peregrinationis suæ, ac reuersa est in Betlehem, quando primum hordea metebantur.

CAPVT II.

1 A ERat autem viro Elimelech consanguineus, homo potẽs, & magnarum opum nomine Booz. 2 ¶ Dixitque Ruth Moabitis ad socrum suam: Si iubes, vadam in agrum, & colligam spicas, quæ fugerint manus metentium, vbicunque clementis in me patris familias reperero gratiam. Cui illa respon- 3 dit: Vade filia mea. ¶Abijt itaque & colligebat spicas post terga metentium. Accidit autem vt ager ille haberet dominum nomine Booz, qui erat de cognatio- 4 ne Elimelech. ¶ Et ecce, ipse veniebat de Bethlehem, dixitque Messoribus: Dominus vobiscum. Qui re- 5 sponderunt ei: Benedicat tibi Dominus. ¶ Dixitque Booz iuueni qui messoribus præerat: Cuius est hæc 6 puella? ¶Cui respõdit: Hęc est Moabitis quæ venit cũ 7 Noemi, de regione Moabitide, ¶& rogauit vt spicas colligeret remanentes, sequens messorum vestigia: & de mane vsque nunc stat in agro, & ne ad momen- 8 tum quidem domum reuersa est. ¶Et ait Booz ad B Ruth: Audi filia, ne vadas in alterum agrum ad colligendum, nec recedas ab hoc loco: sed iungere 9 puellis meis, ¶& vbi messuerint, sequere. Mandaui enim pueris meis vt nemo molestus sit tibi: sed etiam si sitieris, vade ad sarcinulas, & bibe aquas, 10 de quibus & pueri bibunt. ¶ Quæ cadens in faciem suam & adorans super terram, dixit ad eum: Vnde mihi hoc, vt inuenirem gratiam ante oculos tuos, & 11 nosse me dignareris peregrinam mulierem? ¶Cui ille respondit: Nunciata sunt mihi omnia quæ feceris socrui tuæ post mortem viri tui: & quod reliqueris parentes tuos, & terram, in qua nata es, & veneris 12 ad populum quem antea nesciebas. ¶ Reddat tibi C Dominus pro opere tuo, & plenam mercedem recipias a Domino Deo Israel, ad quem venisti, & 13 sub cuius confugisti alas. ¶ Quæ ait: Inueni gratiam apud oculos tuos, Domine mi, qui consolatus es me, & locutus es ad cor ancillæ tuæ, quæ non sum similis 14 vnius puellarum tuarum. ¶ Dixitque ad eam Booz. Quando hora vescendi fuerit, veni huc, & comede panem, & intinge buccellam tuam in aceto. Sedit itaque ad messorum latus, & congessit polentam si- 15 bi, comeditque, & saturata est, & tulit reliquias. ¶Atque inde surrexit, vt spicas ex more colligeret. Præcepit autem Booz pueris suis, dicens: Etiam si vo- 16 biscum metere voluerit, ne prohibeatis eam: ¶& de vestris quoque manipulis proijcite de industria, & remanere permittite, vt absque rubore colligat, & 17 colligentem nemo corripiat. ¶ Collegit ergo in agro vsque ad vesperã: & quæ collegerat virga cædens & excutiens, inuenit hordei quasi ephi mensuram, id est 18 tres modios. ¶Quos portans reuersa est in ciuitatem, D & ostendit socrui suæ: insuper protulit, & dedit ei 19 de reliquijs cibi sui quo saturata fuerat. ¶ Dixitque ei socrus sua: Vbi hodie collegisti, & vbi fecisti opus? sit benedictus qui misertus est tui. Indicauitque ei apud quem fuisset operata: & nomen dixit viri, 20 quod Booz vocaretur. ¶ Cui respondit Noemi: Benedictus sit a Domino: quoniam eandem gratiam quam præbuerat viuis, seruauit & mortuis. Rursum- 21 que ait: Propinquus noster est homo. ¶ Et Ruth: Hoc quoque, inquit, præcepit mihi, vt tamdiu messoribus eius iungerer, donec omnes segetes meterentur. 22 ¶Cui dixit socrus: Melius est filia mea, vt cum puellis eius exeas ad metendum, ne in alieno agro quispiam resistat tibi. 23 ¶ Iuncta est itaque puellis Booz: & tandiu cum eis messuit, donec hordea, & triticum in horreis conderentur.

CAPVT III.

1 A POstquam autem reuersa est ad socrum suam, audiuit ab ea: Filia mea, quærã tibi requiem, 2 & prouidebo vt bene sit tibi. ¶Booz iste, cuius puellis in agro iũcta es, propinquus noster est, & hac 3 nocte aream hordei ventilat. ¶ Lauare igitur, & vngere, & induere cultioribus vestimentis, & descende in aream non te videat homo, donec esum potum- 4 que finierit: ¶Quando autem ierit ad dormiendum, nota locum in quo dormiat: veniesq; & discooperies pallium quo operitur a parte pedum, & proijcies te, B & ibi iacebis: ipse autẽ dicet tibi, quid agere debeas: 5 ¶ Quæ respondit: Quidquid præceperis, faciam. 6 ¶ Descenditque in aream, & fecit omnia quæ sibi

7 imperauerat socrus. ℣ Cumque comedisset Booz, & bibisset, & factus esset hilarior, issetque ad dormiendum iuxta aceruum manipulorum, venit abscondite, & discooperto pallio, a pedibus eius se 8 proiecit. ℣ Et ecce, nocte iam media expauit homo, & conturbatus est: viditque mulierem iacen- 9 tem ad pedes suos, ℣ & ait illi: Quæ es? Illaque respondit: Ego sum Ruth ancilla tua: expande pallium tuum super famulam tuam, quia propinquus 10 es. ℣ Et ille: Benedicta, inquit, es a Domino filia, & priorem misericordiam posteriore superasti: quia 11 non es secuta iuuenes pauperes, siue diuites. ℣ Noli ergo metuere, sed quidquid dixeris mihi, faciam C tibi. Scit enim omnis populus qui habitabat intra 12 portas vrbis meæ, mulierem te esse virtutis. ℣ Nec abnuo me propinquum, sed est alius me propin- 13 quior. ℣ Quiesce hac nocte: & facto mane, si te voluerit propinquitatis iure retinere, bene res acta est: sin autem ille noluerit, ego te absque vlla dubitatione suscipiam, viuit Dominus. dormi vsque mane. 14 ℣ Dormiuit itaque ad pedes eius, vsque ad noctis D abscessum. Surrexit itaque antequam homines se cognoscerent mutuo, & dixit Booz: Caue ne quis 15 nouerit quod huc veneris. ℣ Et rursum: Expande, inquit, pallium tuum, quo operiris, & tene vtraque manu. Qua extendente, & tenente mensus est sex modios hordei, & posuit super eam. Quæ 16 portans ingressa est ciuitatem, ℣ & venit ad socrum suam. Quæ dixit ei: Quid egisti filia? Narrauit- 17 que ei omnia quæ sibi fecisset homo. ℣ Et ait: Ecce sex modios hordei dedit mihi, & ait: Nolo vacuam 18 te reuerti ad socrum tuam. Dixitque Noemi. Expecta filia donec videamus quem res exitum habeat: neque enim cessabit homo nisi compleuerit quod locutus est.

CAPVT IIII.

1 A Scendit ergo Booz ad portam, & sedit ibi. Cumque vidisset propinquum præterire, de quo prius sermo habitus est, dixit ad eum: Declina paulisper, & sede hic: vocans eum nomine 2 suo. Qui diuertit, & sedit. ℣ Tollens autem Booz decem viros de senioribus ciuitatis, dixit ad eos: Sedete 3 hic. Quibus sedentibus, ℣ locutus est ad propinquum: Partem agri fratris nostri Abimelech vendet Noemi, quæ reuersa est de regione Moabitide. 4 ℣ quod audire te volui, & tibi dicere coram cunctis sedentibus, & maioribus natu de populo meo. Si vis possidere iure propinquitatis, eme, & posside. sin autem displicet tibi, hoc ipsum indica mihi, vt sciam quid facere debeam. nullus enim est propinquus, excepto te, qui prior es: & me, qui secundus sum. At ille 5 respondit: Ego agrum emam. ℣ Cui dixit Booz: Quā-B do emeris agrum de manu mulieris, Ruth quoque Moabitidem, quæ vxor defuncti fuit, debes accipere: vt suscites nomen propinqui tui in hæreditate sua. 6 ℣ Qui respōdit: Cedo iuri propinquitatis: neque enim posteritatem familiæ meæ delere debeo. tu meo vtere 7 priuilegio, quo me libenter carere profiteor. ℣ ‖ Hic autem erat mos antiquitus in Israel inter propinquos, vt si quando alter alteri suo iuri cedebat: vt esset firma concessio, soluebat homo calceamentum suum, & dabat proximo suo. hoc erat testimonium 8 cessionis in Israel. ℣ Dixit ergo propinquo suo Booz: Tolle calceamentum tuum. Quod statim soluit de 9 pede suo. ℣ At ille maioribus natu, & vniuerso popu-C lo: Testes vos, inquit, estis hodie, quod possederim omnia quæ fuerunt Elimelech, & Chelion & Maha- 10 lon, tradente Noemi: ℣ & Ruth Moabitidem, vxorem Mahalon, in coniugium sumpserim, vt suscitem nomen defuncti in hæreditate sua, ne vocabulum eius de familia sua, ac fratribus & populo deleatur. Vos, 11 inquam, huius rei testes estis. ℣ Respondit omnis populus qui erat in porta, & maiores natu: Nos testes sumus: faciat Dominus hanc mulierem, quę ingreditur domum tuam, sicut Rachel, & Liam, quæ ædificauerunt domum Israel, vt sit exemplum virtutis in Ephrata, & habeat celebre nomen in Bethlehem: 12 ℣ fiatque domus tua, sicut domus Phares, quem ‖ Thamar peperit Iudæ, de semine quod tibi dede- 13 rit Dominus ex hac puella. ℣ Tulit itaque Booz Ruth, & accepit vxorem: ingressusque est ad eam, D & dedit illi Dominus vt conciperet, & pareret fi- 14 lium. ℣ Dixeruntque mulieres ad Noemi: Benedictus Dominus, qui non est passus vt deficeret successor familiæ tuę, & vocaretur nomen eius in Israel: 15 ℣ Et habeas qui consoletur animam tuam, & enutriat senectutem. de nuru enim tua natus est, quæ te diligit: & multo tibi melior est, quam si septem 16 haberes filios. ℣ Susceptumque Noemi puerum posuit in sinu suo, & nutricis, ac gerulę fungeba- 17 tur officio. ℣ Vicinę autem mulieres congratulantes ei, & dicentes: Natus est filius Noemi: vocauerunt nomen eius Obed: hic est pater Isai, patris 18 Dauid. ℣ Hę sunt generationes Phares. ‖ Phares 19 genuit Esron, ℣ Esron genuit Aram, Aram genuit 20 Aminadab, ℣ Aminadab genuit Nahasson, Na- 21 hasson genuit Salmon, ℣ Salmon genuit Booz, 22 Booz genuit Obed, ℣ Obed genuit Isai, Isai genuit Dauid.

‖Deu.25 b.7.

‖Gen.38 g.29.

‖1.Par.2. a 4.b.10. Matth.1. a.3.

Libri Ruth Finis.

LIBER PRIMVS SAMVELIS, quem nos Primum Regum dicimus.

HIERONYMI IN LIBROS REGVM PRAEFATIO.

VIginti, & duas literas esse apud Hebræos Syrorum quoque, & Chaldæorum lingua testatur, quæ Hebrææ magna ex parte confinis est. nam & ipsi viginti duo elementa habent, eodem sono, sed diuersis characteribus. Samaritani etiam Pentateuchum Moysi totidem literis scriptitant: figuris tantum, & apicibus discrepantes. Certumque est, Esdram scribam, legisque doctorem, post captam Ierosolymam, & instaurationem templi sub Zorobabel, alias literas reperisse quibus nunc vtimur: cum ad illud vsque tempus ijdem Samaritanorum, & Hebræorum characteres fuerint. In libro quoque Numerorum hæc eadem supputatio, sub Leuitarum, ac sacerdotum censu, mysticè ostenditur. Et nomen Domini Tetragrammaton in quibusdam Græcis voluminibus vsque hodie antiquis expressum literis inuenimus. Sed & Psalmi, tricesimus sextus, & centesimus decimus, & centesimus vndecimus, & centesimus decimus octauus, & centesimus quadragesimus quartus, quanquam diuerso scribantur metro, tamen eiusdem numeri texuntur alphabeto. Et Ieremiæ lamentationes, & oratio eius. Salomonis quoque in fine prouerbia, ab eo loco in quo ait: Mulierem fortem quis inueniet? ijsdem alphabetis, vel incisionibus supputantur. Porro quinque literæ duplices apud Hebræos sunt: Caph, Mem, Num, Pe, Sade: aliter enim scribuntur per has principia medietatesque verborum, aliter fines. Vnde & quinque a plerisque libri, duplices æstimantur: Samuel, Malachim, Dibrehaiamin, Esdras, Ieremias, cum Cynoth, id est, lamentationibus suis. Quomodo igitur vigintiduo elementa sunt per quæ scribimus Hebraicè omne quod loquimur, & eorum initijs vox humana comprehenditur: ita vigintiduo volumina supputantur, quibus quasi literis, & exordijs in Dei doctrina, tenera adhuc, & latens viri iusti eruditur infantia.

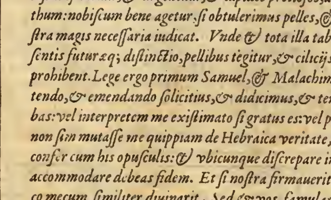
Primus apud eos liber, vocatur Beresith, *quem nos Genesim dicimus. Secundus,* Veellesemoth, *qui Exodus appellatur. Tertius,* Vaicra, *id est, Leuiticus. Quartus,* Vaiedabber, *quem Numeros vocamus. Quintus,* Ellehaddebarim, *qui Deuteronomium prænotatur. Hi sunt quinque libri Moysi: quos propriè* Thorah, *id est, legem appellant.*

Secundum Prophetarum ordinem faciunt: & incipiunt ab Iesu filio Naue, qui apud eos Iehosua Ben nun *dicitur. Deinde subtexunt* Sophetim, *id est, Iudicum librum. Et in eundem compingunt* Ruth: *quia in diebus Iudicum, facta eius narratur historia. Tertius sequitur* Samuel, *quem nos Regum primum, & secundum dicimus. Quartus,* Malachim, *id est, Regum: qui tertio, & quarto Regum volumine continetur. Meliusque multo est* Malachim, *id est, Regum, quam* Malacoth, *id est, regnorum dicere. Non enim multarum gentium describit regna, sed vnius Israelitici populi, qui tribubus duodecim continetur. Quintus est* Isaias. *Sextus,* Ieremias. *Septimus,* Ezechiel. *Octauus liber duodecim Prophetarum: qui apud illos vocatur* Thereazar.

Tertius ordo hagiographa possidet. Et primus liber incipit ab Iob. *Secundus a* Dauid, *quem quinque incisionibus, et vno Psalmorum volumine comprehendunt. Tertius est,* Salomon, *tres libros habens: Prouerbia, quæ illi parabolas, id est,* Misle *appellant. Quartus Ecclesiastes, id est,* Coheleth. *Quintus, Canticum Canticorum, quem titulo* Sirhassirim *prænotant. Sextus est* Daniel. *Septimus* Dibrehaiamim, *id est, verba dierum: quod significantius Chronicon totius diuinæ historiæ possumus appellare: qui liber apud nos Paralipomenon primus, & secundus inscribitur. Octauus,* Esdras, *qui & ipse similiter apud Græcos, & Latinos,*

nos, in duos libros diuisus est. Nonus, Esther. *Atque ita fiunt pariter Veteris legis libri viginti duo: id est, Moysi quinque, & Prophetarum octo, hagiographorum nouem. Quanquam nonnulli* Ruth, & Cinoth *inter hagiographa scriptitent, & hos libros in suo putent numero supputandos: ac per hoc esse priscæ legis libros vigintiquatuor: quos sub numero vigintiquatuor seniorum Apocalypsis Ioannis inducit adorantes agnum, & coronas suas prostratis vultibus offerentes, stantibus coram quatuor animalibus oculatis retro, & ante, id est in præteritum, & in futurum respicientibus, & indefessa voce clamantibus, Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus omnipotens, qui erat, & qui est, & qui venturus est. Hic prologus, scripturarum quasi galeatum principium, omnibus libris quos de Hebræo vertimus in Latinum, conuenire potest, vt scire valeamus quidquid extra hos est, inter apocrypha esse ponendum. Igitur Sapientia, quæ vulgo Salomonis inscribitur, & Iesu filij Strach liber, & Iudith, & Tobias, & Pastor, non sunt in canone. Machabæorum primum librum Hebraicum reperi. Secundus Græcus est: quod ex ipsa quoque phrasi probari potest. Quæ cum ita se habeant, obsecro te Lector, ne laborem meum, reprehensionem existimes antiquorum. In templo Dei offert vnusquisque quod potest: alij aurum, & argentum, & lapides pretiosos, alij byssum, & purpuram, & coccum offerunt, & hyacinthum: nobiscum bene agetur, si obtulerimus pelles, & caprarum pilos. Et tamen Apostolus contemptibiliora nostra magis necessaria iudicat. Vnde & tota illa tabernaculi pulchritudo, & per singulas species Ecclesiæ præsentis futuræq; distinctio, pellibus tegitur, & cilicijs: ardoremq; Solis, & iniuriam imbriū ea quæ viliora sunt prohibent. Lege ergo primum Samuel, & Malachim meum. Meum, inquam, meū. quidquid enim crebrius vertendo, & emendando solicitius, & didicimus, & tenemus, nostrum est. Et cum intellexeris quod antea nesciebas: vel interpretem me existimato si gratus es: vel paraphrasten, si ingratus. Quanquam mihi omnino conscius non sim mutasse me quippiam de Hebraica veritate, certe si incredulus es, lege Græcos codices, & Latinos: & confer cum his opusculis: & vbicunque discrepare inter se videris, interroga quemlibet Hebræorum, cui magis accommodare debeas fidem. Et si nostra firmauerit, puto quod eum non existimes coniectorem, vt in eodem loco mecum similiter diuinarit. Sed & vos famulas Christi rogo, quæ Domini discumbentis pretiosissimo fidei myro vngitis caput, quæ nequaquam Saluatorem quæritis in sepulchro, quibus iam ad patrem Christus ascendit. vt contra latrantes, canes qui aduersum me rabido ore desæuiunt, & circumeunt ciuitatem, atque in eo se doctos arbitrantur si alijs detrahant, orationum vestrarum clypeos opponatis. Ego sciens humilitatem meam, illius semper sententiæ recordabor, Dixi, custodiam vias meas: vt non delinquam in lingua mea. Posui ori meo custodiam, cum consisteret peccator aduersum me, Obmutui, & humiliatus sum: & silui a bonis.*

CAPVT PRIMVM.

1 A FVit vir vnus de Ramathaimsophim de monte Ephraim, & nomen eius Elcana, filius Ieroham, filij Eliu, filij Thohu, filij Suph, Ephrateus: 2 ♀ & habuit duas vxores nomen vni Anna, & nomen secundæ Phenenna. Fueruntque Phenennæ filij: Annæ autem non erant liberi. 3 ♀ Et ascendebat vir ille de ciuitate sua statutis diebus, vt adoraret, & sacrificaret Domino exercituum in Silo. Erant autem ibi duo filij Heli, Ophi, & Phinees, sacerdotes Domini. 4 ♀ Venit ergo dies, & immolauit Elcana, deditque Phenennæ vxori suæ, & 5 cunctis filijs eius, & filiabus partes: ♀ Annæ autem B dedit partem vnam tristis, quia Annam diligebat. 6 Dominus autem concluserat vuluam eius. ♀ Affligebat quoque eam æmula eius, & vehementer angebat, in tantum vt exprobraret, quod Dominus con- 7 clusisset vuluam eius: ♀ sicque faciebat per singulos annos, cum redeunte tempore ascenderent ad templum Domini: & sic prouocabat eam. porro illa fle- 8 bat, & non capiebat cibum. ♀ Dixit ergo ei Elcana vir suus: Anna, cur fles? & quare non comedis? & quā ob rem affligitur cor tuum? nunquid non ego me- 9 lior tibi sum, quam decem filij? ♀ Surrexit autem Anna postquam comederat, & biberat in Silo. Et Heli sacerdote sedente super sellam ante postes templi 10 Domini: ♀ cum esset Anna amaro animo, orauit ad 11 Dominum, flens largiter, ♀ & votum vouit, dicens: Domine exercituum si respiciens videris afflictionem famulæ tuæ, & recordatus mei fueris, nec oblitus ancillæ tuæ, dederisque seruæ tuæ sexum virilem: dabo eum Domino omnibus diebus vitæ eius, & 12 nouacula non ascendet super caput eius. ♀ Factum C est autem, cum illa multiplicaret preces coram Do- 13 mino, vt Heli obseruaret os eius. ♀ Porro Anna loquebatur in corde suo, tantumque labia illius mouebantur, & vox penitus non audiebatur: Æstima- 14 uit ergo eam Heli temulentam, ♀ dixitque ei: Vsquequo ebria eris? digere paulisper vinum quo ma- 15 des. ♀ Respondens Anna: Nequaquam, inquit, Domine mi: nam mulier infelix nimis ego sum, vinumq; & omne quod inebriare potest, non bibi, sed effudi 16 animam meam in conspectu Domini. ♀ Ne repu-

tes ancillam tuam quaſi vnam de filiabus Belial: quia ex multitudine doloris & mœroris mei locuta ſum

17 vſque in præſens. ¶Tunc Heli ait ei: Vade in pace: & Deus Iſrael det tibi petitionem tuam, quam rogaſti

18 eum. ¶Et illa dixit: Vtinam inueniat ancilla tua gratiam in oculis tuis. Et abijt mulier in viam ſuam, & comedit vultuſque illius non ſunt amplius in diuerſa

19 mutati. ¶Et ſurrexerunt mane, & adorauerunt coram Domino: reuerſique ſunt, & venerunt in domum ſuam Ramatha. Cognouit autem Elcana Annam

20 vxorem ſuam: & recordatus eſt eius Dominus. ¶Et factum eſt poſt circulum dierum, concepit Anna, & peperit filium, vocauitque nomen eius Samuel: eo

21 quod a Domino poſtulaſſet eum. ¶Aſcendit autẽ vir

D eius Elcana, & omnis domus eius, vt immolaret Do-

22 mino hoſtiam ſolẽnem, & votum ſuum: ¶& Anna nõ aſcendit: dixit enim viro ſuo: Non vadam, donec ablactetur infans, & ducam eũ, vt appareat ante cõſpe-

23 ctum Domini, & maneat ibi iugiter. ¶Et ait ei Elcana vir ſuus: Fac quod bonũ tibi videtur, & mane donec ablactes eum: precorque vt impleat Dominus verbũ ſuum. Mãſit ergo mulier & lactauit filium ſuum, do-

24 nec amoueret eum a lacte. ¶Et adduxit eum ſecum, poſtquam ablactauerat in vitulis tribus, & tribus modijs farinæ, & amphora vini, & adduxit eum ad domum Domini in Silo. Puer autem erat adhuc in-

25 fantulus: ¶& immolauerunt vitulum, & obtulerunt

26 puerum Heli: ¶Et ait Anna: obſecro mi domine, viuit anima tua domine: ego ſum illa mulier quæ ſteti

27 coram te hic orans Dominum. ¶Pro puero iſto oraui, & dedit mihi Dominus petitionem meam, quam

28 poſtulaui eum. ¶Idcirco & ego commodaui eum Domino cunctis diebus quibus fuerit commodatus Domino. Et adorauerunt ibi Dominum. Et orauit Anna, & ait:

CAPVT II.

1 A EXultauit cor meum in Domino, & exaltatum eſt cornu meum in Deo meo: dilatatum eſt os meum ſuper inimicos meos: quia lætata ſum in ſalutari tuo.

2 ¶Non eſt ſanctus, vt eſt Dominus: neque enim eſt alius extra te, & non eſt fortis ſicut Deus noſter.

3 ¶Nolite multiplicare loqui ſublimia gloriantes: recedant vetera de ore veſtro: quia Deus ſcientiarum Dominus eſt, & ipſi præparantur cogitationes.

4 ¶Arcus fortium ſuperatus eſt, & infirmi accincti ſunt robore.

5 ¶Repleti prius, pro panibus ſe locauerunt: & famelici ſaturati ſunt: donec ſterilis peperit plurimos: & quæ multos habebat filios, infirmata eſt.

B

6 ¶‖Dominus mortificat & viuificat: deducit ad inferos, & reducit.

‖Deu.32.f.39. Tob.13.a.2. Sap.16.b.13.

7 ¶Dñs pauperẽ facit & ditat: humiliat, & ſubleuat.

8 ¶Suſcitat de puluere egenum, & de ſtercore eleuat pauperem, vt ſedeat cum principibus, & ſolium gloriæ teneat. Domini enim ſunt cardines terræ, & poſuit ſuper eos orbem.

9 ¶Pedes ſanctorum ſuorum ſeruabit, & impij in tenebris conticeſcent: quia non in fortitudine ſua roborabitur vir.

10 ¶Dñm formidabunt aduerſarij eius, & ſuper ipſos in cœlis tonabit: Dñs iudicabit fines terræ, & dabit imperium regi ſuo, & ſublimabit cornu Chriſti ſui.

11 ¶Et abijt Elcana Ramatha, in domum ſuam: puer au-

C tem erat miniſter in conſpectu Domini ante faciem

12 Heli ſacerdotis. ¶Porro filij Heli, filij Belial neſcientes

13 Dominum, ¶neque officium ſacerdotum ad populũ: ſed quicunque immolaſſet victimam, veniebat puer ſacerdotis dum coquerentur carnes, & habebat fuſci-

14 nulam tridentem in manu ſua, ¶& mittebat eam in lebetem, vel in caldariam, aut in ollam, ſiue in cacabum: & omne quod leuabat fuſcinula, tollebat ſacerdos ſibi: ſic faciebant vniuerſo Iſraeli venientium in

15 Silo. ¶Etiam antequam adolerent adipem, veniebat puer ſacerdotis, & dicebat immolanti: Da mihi carnem, vt coquam ſacerdoti: non enim accipiã a te car-

16 nem coctam, ſed crudam. ¶Dicebatque illi immolãs:

D Incendatur primum iuxta morem hodie adeps, & tolle tibi quantumcunque deſiderat anima tua. Qui reſpõdens, aiebat ei: Nequaquam: nunc enim dabis, a-

17 lioquin tollam vi. ¶Erat ergo peccatum puerorum grande nimis coram Domino: quia retrahebant ho-

18 mines a ſacrificio Domini. ¶Samuel autem miniſtrabat ante faciẽ Domini: puer accinctus ephod lineo.

19 ¶Et tunicam paruam faciebat ei mater ſua, quam afferebat ſtatutis diebus, aſcendens cum viro ſuo, vt im-

20 molaret hoſtiam ſolemnem. ¶Et benedixit Heli El-

canæ, & vxori eius, dixitque ei: Reddat tibi Dominus ſemen de muliere hac, pro fœnore quod commo-

21 daſti Domino. Et abierunt in locum ſuum. ¶Viſitauit

E ergo Dominus Annam, & concepit, & peperit tres filios, & duas filias: & magnificatus eſt puer Samuel a-

22 pud Dominum. ¶Heli autem erat ſenex valde, & audiuit omnia quæ faciebant filij ſui vniuerſo Iſraeli: & quomodo dormiebant cum mulieribus quæ ob-

23 ſeruabant ad oſtium tabernaculi: ¶& dixit eis: Quare facitis res huiuſcemodi, quas ego audio, res peſſimas

24 ab omni populo? ¶Nolite filij mei: non enim eſt bona fama quam ego audio, vt tranſgredi faciatis populũ

25 Domini. ¶Si peccauerit vir in virũ, placari ei poteſt Deus: ſi autem in Dominum peccauerit vir, quis orabit pro eo? Et non audierunt vocem patris ſui: quia

26 voluit Dominus occidere eos. ¶Puer autem Samuel proficiebat, atque creſcebat, & placebat tam Domi-

27 no, quam hominibus. ¶Venit autem vir Dei ad Heli,

F & ait ad eum: Hæc dicit Dominus: Nunquid nõ aperte reuelatus ſum domui patris tui, cum eſſent in Ae-

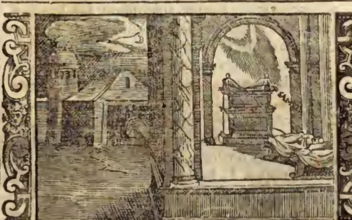
28 gypto in domo Pharaonis? ¶Et elegi eum ex omnibus tribubus Iſrael mihi in ſacerdotem, vt aſcenderet ad altare meum, et adoleret mihi incenſum, & portaret ephod coram me: et dedi domui patris

29 tui omnia de ſacrificijs filiorum Iſrael. ¶Quare calce abieciſtis victimam meam, et munera mea quæ

præcepi, vt offerentur in templo: & magis honorasti filios tuos quam me, vt comederetis primitias omnis 30 sacrificij Israel populi mei? ¶ Propterea ait Dominus Deus Israel: ||Loquens, locutus sum, vt domus tua, & domus patris tui ministraret in conspectu meo, vsque in sempiternum. Nunc autem dicit Dominus: Absit hoc a me: sed quicunque glorificauerit me, glorificabo eum: qui autem contemnunt me, erunt igno- 31 biles. ¶ Ecce dies veniunt, & præcidam brachium tuum, & brachium domus patris tui, vt non sit senex 32 in domo tua. ¶ Et videbis æmulum tuum in templo, in vniuersis prosperis Israel: & non erit senex in do- 33 mo tua omnibus diebus. ¶ Veruntamen non auferam penitus virum ex te ab altari meo: sed vt deficiant oculi tui, & tabescat anima tua, & pars magna domus tuæ morietur cum ad virilem ætatem venerit. 34 ¶ Hoc autem erit tibi signum quod venturum est duobus filijs tuis, Ophni & Phinees: In die vno morietur 35 ambo. ¶ Et suscitabo mihi sacerdotē fidelem qui iuxta cor meum, & animam meam faciet: & ædificabo ei domum fidelem, & ambulabit coram Christo meo 36 cunctis diebus. ¶ Futurum est autem vt quicunque remanserit in domo tua, veniat vt oretur pro eo, & offerat nummum argenteum, & tortam panis, dicatque: Dimitte me obsecro, ad vnam partem sacerdotalem, vt comedam buccellam panis.

3.Reg.2. c.27. — G

CAPVT III.

1 A PVer autem Samuel ministrabat Domino coram Heli, & sermo Domini erat preciosus in 2 diebus illis, non erat visio manifesta. ¶ Factum est ergo in die quadam, Heli iacebat in loco suo, & oculi eius caligauerant, nec poterat videre 3 ¶ lucerna Dei antequam extingueretur. Samuel dormiebat in templo Domini, vbi erat arca Dei. 4 ¶ Et vocauit Dominus Samuel. Qui respondens ait: 5 Ecce ego. ¶ Et cucurrit ad Heli, & dixit: Ecce ego: vocasti enim me. Qui dixit: Non vocaui: reuertere, & 6 dormi. Et abijt, & dormiuit. ¶ Et adiecit Dominus rursum vocare Samuelem. Consurgensque Samuel, abijt ad Heli, & dixit: Ecce ego: quia vocasti me. Qui respondit: Non vocaui te fili mi, reuertere, & dormi. 7 ¶ Porro Samuel necdum sciebat Dominum, neque re- B uelatus fuerat ei sermo Domini. ¶ Et adiecit Domi- 8 nus, & vocauit adhuc Samuelem tertio. Qui consur- 9 gens, abijt ad Heli, ¶ & ait: Ecce ego: quia vocasti me. Intellexit ergo Heli, quia Dominus vocaret puerū: & ait ad Samuelem: Vade & dormi: & si deinceps vocauerit te, dices, Loquere Domine, quia audit seruus tuus. Abijt ergo Samuel, & dormiuit in loco suo.

10 ¶ Et venit Dominus, & stetit: & vocauit sicut vocauerat secundo, Samuel, Samuel. Et ait Samuel. Lo- 11 quere Domine, quia audit seruus tuus. ¶ Et dixit Dominus ad Samuelem: Ecce ego facio verbum in Is- C rael, quod quicunque audierit, tinnient ambæ aures 12 eius. ¶ In die illa suscitabo aduersum Heli, omnia quę locutus sum super domum eius: incipiam & comple- 13 bo. ¶ Prędixi enim ei, quod iudicaturus essem domum eius in æternum, propter iniquitatem, eo quod nouerat indigne agere filios suos, & non corripuerit eos. 14 ¶ Idcirco iuraui domui Heli, quod non expietur iniquitas domus eius victimis, & muneribus vsque in 15 æternum. ¶ Dormiuit autem Samuel vsque mane, aperuitque ostia domus Domini. Et Samuel timebat 16 indicare visionem Heli. ¶ Vocauit ergo Heli Samuelem, & dixit: Samuel fili mi? Qui respondens, ait: Præ- 17 sto sum. ¶ Et interrogauit eum: Quis est sermo, quem locutus est Dominus ad te? oro te ne celaueris me. D hæc faciat tibi Deus, & hæc addat, si absconderis a me sermonem ex omnibus verbis quæ dicta sunt ti- 18 bi. ¶ Indicauit itaque ei Samuel vniuersos sermones, & non abscondit ab eo. Et ille respondit: Dominus 19 est: quod bonum est in oculis suis, faciat. ¶ Creuit autem Samuel, & Dominus erat cum eo, & non cecidit 20 ex omnibus verbis eius in terram. ¶ Et cognouit vniuersus Israel a Dan, vsque Bersabee, quod fidelis Sa- 21 muel propheta esset Domini. ¶ Et addidit Dominus, vt appareret in Silo: quoniā reuelatus fuerat Dominus Samueli in Silo iuxta verbum Domini. Et euenit sermo Samuelis vniuersō Israeli.

CAPVT IIII.

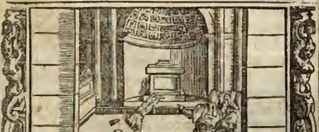
1 A ET factum est in diebus illis, conuenerunt Philisthijm in pugnam. Et egressus est Israel obuiam Philisthijm in prælium, & castrametatus est iuxta Lapidem adiutorij. Porro Philisthijm ve- 2 nerunt in Aphec, ¶ & instruxerunt aciem cōtra Israel. Inito autē certamine, terga vertit Israel Philisthæis: & cæsa sunt in illo certamine passim per agros, quasi 3 quatuor millia virorum. ¶ Et reuersus est populus ad castra, dixeruntque maiores natu de Israel: Quare percussit nos Dominus hodie coram Philisthijm? Afferamus ad nos de Silo arcam fœderis Domini, & veniat in medium nostri, vt saluet nos de manu inimi- 4 corum nostrorum. ¶ Misit ergo populus in Silo, & tulerunt inde arcam fœderis Domini exercituum sedentis super Cherubim: erantque duo filij Heli cum 5 arca fœderis Dei, Ophni & Phinees. ¶ Cumque ve- B nisset arca fœderis Domini in castra, vociferatus est omnis Israel clamore grandi, & personuit terra 6 ¶ Et audierunt Philisthijm vocem clamoris, dixeruntque: Quænam est hæc vox clamoris magni in castris Hebræorum? Et cognouerunt quod arca 7 Domini venisset in castra. ¶ Timueruntque Philisthijm, dicentes: Venit Deus in castra. Et ingemue- 8 runt, dicentes: ¶ Væ nobis: non enim fuit tanta exultatio heri, & nudiustertius: væ nobis. Quis nos saluabit de manu deorum sublimium istorum? hi sunt dij qui percusserunt Aegyptum omni plaga, in deserto 9 ¶ Confortamini, & estote viri, Philisthijm: ne seruiatis Hebræis sicut & illi seruierunt vobis: confortami- 10 ni & bellate. ¶ Pugnauerūt ergo Philisthijm, & cæsus est Israel: & fugit vnusquisque in tabernaculum suū & facta est plaga magna nimis: & ceciderūt de Israel

11 triginta millia peditum. ♀ Et arca Dei capta est: duo
12 quoq; filij Heli mortui sunt, Ophni & Phinees. ♀ Currens autem vir de Beniamin ex acie, venit in Silo in
C die illa, scissa veste, & conspersus puluere caput. ♀ Cũque ille venisset, Heli sedebat super sellam contra viã
13 spectans. Erat enim cor eius pauens pro arca Dei. Vir autem ille postquam ingressus est, nunciauit vrbi: &
14 vlulauit omnis ciuitas. ♀ Et audiuit Heli sonitum clamoris, dixitq;: Quis est hic sonitus tumultus huius?
15 At ille festinauit, & venit, & nunciauit Heli. ♀ Heli autem erat nonaginta, & octo annorum, & oculi eius
16 caligauerant, & videre non poterat. ♀ Et dixit ad Heli: ego sum qui veni de prælio, & ego qui de acie fugi
17 hodie. Cui ille ait: Quid actum est fili mi? ♀ Respondens autem ille qui nunciabat: Fugit, inquit, Israel coram Philisthijm, & ruina magna facta est in populo: insuper & duo filij tui mortui sunt, Ophni & Phi-

18 nees: & arca Dei capta est. ♀ Cumque ille nominasset
D arcam Dei, cecidit de sella retrorsum iuxta ostium, & fractis ceruicibus mortuus est. Senex enim erat vir, & grandæuus: & ipse iudicauit Israel quadraginta
19 ta annis. ♀ Nurus autem eius, vxor Phinees, prægnans erat, vicinaque partui, & audito nuncio quod capta esset arca Dei, & mortuus esset socer suus, & vir suus, incuruauit se & peperit: irruerant enim in eam
20 dolores subiti. ♀ In ipso autem momento mortis eius, dixerunt ei quæ stabant circa eam: Ne timeas quia filium peperisti. Quæ non respondit eis, neque
21 animaduertit. ♀ Et vocauit puerum, Ichabod, dicens: Translata est gloria de Israel, quia capta est ar-
22 ca Dei, & pro socero suo, & pro viro suo. ♀ Et ait: Translata est gloria ab Israel, eo quod capta esset arca Dei.

CAPVT V.

1 A PHilisthijm autem tulerunt arcam Dei, & asportauerunt eam a Lapide adiutorij in Azo-
2 tum. ♀ Tuleruntque Philisthijm arcam Dei, & intulerunt eam in templum Dagon, & statue-
3 runt eam iuxta Dagon. ♀ Cumque surrexissent diluculo Azotij altera die, ecce Dagon iacebat pronus in terra ante arcam Domini, & tulerunt Da-
4 gon, & restituerunt eum in locum suum. ♀ Rursumque mane die altera consurgentes, inuenerunt Dagon iacentem super faciem suam in terra coram arca Domini: caput autem Dagon, & duæ pal-
5 mæ manuum eius abscissæ erant super limen: ♀ porro Dagon solus truncus remanserat in loco suo. Pro-
B pter hanc causam non calcant sacerdotes Dagon, & omnes qui ingrediuntur templum eius, super limen Dagon in Azoto, vsque in hodiernum diem.
6 ♀ Aggrauata est autem manus Domini super Azotios, & demolitus est eos: ‖ & percussit in secretiori parte natium Azotum, & fines eius. Et ebullierunt villæ, & agri in medio regionis illius, & nati sunt mures, & facta est confusio mortis magnæ in

‖ Psal. 77 g 66.

7 ciuitate. ♀ Videntes autem viri Azotij huiuscemodi plagam, dixerunt: Non maneat arca Dei Israel apud nos, quoniam dura est manus eius super nos,
8 & super Dagon Deum nostrum. ♀ Et mittentes, congregauerunt omnes satrapas Philisthinorum ad
C se, & dixerunt: Quid faciemus de arca Dei Israel? Responderuntque Gethæi: Circunducatur arca Dei
9 Israel. Et circunduxerunt arcam Dei Israel. ♀ Illis autem circunducentibus eam: fiebat manus Domini per singulas ciuitates interfectionis magnæ nimis: & percutiebat viros vniuscuiusque vrbis a paruo, vsque ad maiorem, & computrescebant prominentes extales eorum. Inieruntque Gethæi consi-
10 lium, & fecerunt sibi sedes pelliceas. ♀ Miserunt ergo arcam Dei in Accaron. Cumque venisset arca
D Dei in Accaron, exclamauerunt Accaronitæ, dicentes: Adduxerunt ad nos arcam Dei Israel, vt inter-
11 ficiat nos, & populum nostrum. ♀ Miserunt itaque & congregauerunt omnes satrapas Philisthinorum: qui dixerunt: Dimittite arcam Dei Israel, & reuertatur in locum suum, & non interficiat nos cum populo nostro. Fiebat enim pauor mortis in singulis
12 vrbibus, & grauissima valde manus Dei. ♀ viri quoque qui mortui non fuerant, percutiebantur in secretiori parte natium: & ascendebat vlulatus vniuscuiusque ciuitatis in cœlum.

CAPVT VI.

1 A FVit ergo arca Domini in regione Philisthinorum septem mensibus. ♀ Et vocauerunt Phi-
2 listhijm sacerdotes, & diuinos dicentes: Quid faciemus de arca Domini? indicate nobis quomodo remittamus eam in locum suum. Qui dixe-
3 runt: ♀ Si remittitis arcam Dei Israel, nolite dimittere eam vacuam, sed quod debetis, reddite ei pro peccato, & tunc curabimini: & scietis quare
4 non recedat manus eius a vobis. ♀ Qui dixerunt: Quid est quod pro delicto reddere debeamus ei:
5 Responderuntque illi: ♀ Iuxta numerum prouinciarum Philisthinorum quinque anos aureos facietis, & quinque mures aureos: quia plaga vna fuit omnibus vobis, & satrapis vestris. Facietisque similitudines anorum vestrorum, & similitudines murium, qui demoliti sunt terram, & dabitis Deo Israel gloriam: si forte releuet manum suam a vobis, & a dijs vestris, & a terra vestra.
6 ♀ Quare aggrauatis corda vestra, sicut aggrauauit

‖ Exo. 12. d. 31.

Aegyptus, & Pharao cor suum? ‖ nonne postquam
B percussus est, tunc dimisit eos, & abierunt? ¶ Nunc
7 ergo arripite & facite plaustrum nouum vnum: &

duas vaccas fœtas, quibus non est impositum iugum, iungite in plaustro, & recludite vitulos earum do-
8 mi. ¶ Tolletisque arcam Domini & ponetis in plaustro, & vasa aurea quæ exoluistis ei pro delicto, ponetis in capsellam ad latus eius: & dimittite eam vt
9 vadat. ¶ Et aspicietis: & siquidem per viam finium suorum ascenderit contra Bethsames, ipse fecit nobis hoc malum grande: sin autem minime, sciemus quia nequaquam manus eius tetigit nos, sed casu ac-
10 cidit. ¶ Fecerunt ergo illi hoc modo: & tollentes duas vaccas, quæ lactabant vitulos, iunxerunt ad plau-
11 strum, vitulosque earum concluserunt domi. ¶ Et posuerunt arcam Dei super plaustrum, & capsellam, quæ habebat mures aureos & similitudinem ano-
12 rum. ¶ Ibant autem in directum vaccæ per viam quæ
C ducit Bethsames, & itinere vno gradiebantur, pergentes, & mugientes: & non declinabant, neque ad dextram, neque ad sinistram: sed & satrapæ Philisthijm sequebantur vsque ad terminos Bethsames:
13 ¶ Porro Bethsamitæ metebant triticum in valle: & eleuantes oculos suos, viderunt arcam, & gauisi sunt cũ
14 vidissent. ¶ Et plaustrum venit in agrum Iosue Bethsamitæ, & stetit ibi. Erat autem ibi lapis magnus, & cõciderunt ligna plaustri, vaccasque imposuerunt super
15 ea holocaustum Domino. ¶ Leuitæ autem deposuerunt arcam Dei, & capsellam quæ erat iuxta eam, in qua erant vasa aurea, & posuerunt super lapidem grandem. Viri autem Bethsamitæ obtulerunt holocausta, & immolauerunt victimas in die illa Domi-
16 no. ¶ Et quinque satrapæ Philistinorum viderunt, &
D reuersi sunt in Accaron in die illa. ¶ Hi sunt autem ani
17 aurei quos reddiderunt Philisthijm pro delicto Domino, Azotus vnum, Gaza vnum, Ascalon vnum,
18 Geth vnum, Accaron vnum, ¶ & mures aureos secundum numerum vrbium Philisthijm, quinque prouinciarum, ab vrbe murata vsque ad villam quæ erat absque muro, & vsque ad Abelmagnum, super quem posuerunt arcam Domini, quæ erat vsque in
19 illũ diẽ in agro Iosue Bethsamitis. ¶ Percussit autem de viris Bethsamitibus, eo quod vidissent arcam Domini: & percussit de populo septuaginta viros, & quinquaginta millia plebis. Luxitque populus, eo
20 quod Dominus percussisset plebem plaga magna. ¶ Et dixerunt viri Bethsamitæ. Quis poterit stare in conspectu Domini Dei sancti huius? & ad quem ascen-
21 det a nobis? ¶ Miseruntque nuncios ad habitatores Cariathiarim, dicentes: Reduxerunt Philisthijm arcam Domini, descendite, & reducite eam ad vos.

CAPVT VII.

1 A VEnerunt ergo viri Cariathiarim, & reduxerunt arcam Domini, & intulerunt eam in domum Abinadab in Gabaa. Eleazarum autem filium eius sanctificauerunt, vt custodiret ar-
2 cam Domini. ¶ Et factum est ex qua die mansit arca Domini in Cariathiarim, multiplicati sunt dies, (erat quippe iam annus vigesimus:) & requieuit omnis do
3 mus Israel post Dominum, ¶ Ait autem Samuel ad vniuersam domum Israel, dicens: Si in toto corde vestro reuertimini ad Dominum, auferte Deos alienos de medio vestri, Baalim & Astaroth: & præparate cor da vestra Dño, ‖ & seruite ei soli, & eruet vos de ma-
4 nu Philisthijm. ¶ Abstulerunt ergo filij Israel Baalim,
5 & Astaroth, & seruierũt Domino soli. ¶ Dixit autem
B Samuel: Congregate vniuersum Israel in Masphath,
6 vt orem pro vobis Dominum. ¶ Et conuenerunt in Masphath: hauseruntque aquam, & effuderunt in cõspectu Domini, & ieiunauerunt in die illa, atque dixerunt ibi: Peccauimus Domino. Iudicauitque Sa-
7 muel filios Israel in Masphath. ¶ Et audierunt Philisthijm quod cõgregati essent filij Israel in Masphath, & ascenderunt satrapæ Philisthinorum ad Israel. Qd cum audissent filij Israel, timuerunt a facie Philisthi-
8 norum. ¶ Dixeruntque ad Samuelem: Ne cesses pro nobis clamare ad Dominum Deum nostrum, vt sal-
9 uet nos de manu Philisthinorum. ¶ Tulit autẽ Samuel agnum lactantem vnum, & obtulit illum holocaustũ integrum Domino: & clamauit Samuel ad Dominũ
10 pro Israel: & exaudiuit eum Dominus. ¶ Factum est autẽ, cum Samuel offerret holocaustum, Philisthijm iniere prælium contra Israel. intonuit autem Dominus fragore magno in die illa super Philisthijm, & ex
11 terruit eos, & cæsi sunt a facie Israel. ¶ Egressique viri Israel de Masphath, persecuti sunt Philisthæos, & percusserũt eos vsq; ad locum qui erat subter Bethchar:
12 ¶ Tulit autem Samuel lapidem vnum, & posuit eum inter Masphath, & inter Sen: & vocauit nomen loci illius, Lapis adiutorij. Dixitq;: Hucusque auxiliatus
13 est nobis Dominus. ¶ Et humiliati sũt Philisthijm, nec
D apposuerunt vltra vt venirẽt in terminos Israel: facta est itaque manus Domini super Philisthæos, cunctis
14 diebus Samuelis, ¶ Et redditæ sunt vrbes quas tulerant Philisthijm ab Israel, Israeli, ab Accaron vsque Geth, & terminos suos: liberauitque Israel de manu Philisthinorum, eratque pax inter Israel, & A-
15 morrhæum. ¶ Iudicabat quoque Samuel Israe-
16 lem cunctis diebus vitæ suæ: ¶ & ibat per singulos annos circuiens Bethel, & Galgala, & Masphath, &
17 iudicabat Israelem, in supradictis locis. ¶ Reuerte-

‖ Deu. 6. c. 13. Matt. 4. b. 18.

Eccle. 46 d. 22.

baturq; in Ramatha. ibi enim erat domus eius, & ibi iudicabat Israelem: ædificauit etiam ibi altare Dño.

CAPVT VIII.

1 FActum est autem cum senuisset Samuel, posuit A filios suos iudices Israel. ¶ Fuitque nomen 2 filij eius primogeniti Ioel: & nomen secundi 3 Abia, iudicum in Bersabee. ¶ Et non ambulauerunt filij illius in vijs eius: sed declinauerunt post auaritiam, acceperuntque munera, & peruerterunt iudi- 4 cium. ¶ Cõgregati ergo vniuersi maiores natu Israel, 5 venerunt ad Samuelem in Ramatha. ¶ Dixeruntque ei: Ecce tu senuisti, & filij tui non ambulabant in vijs tuis: ‖ constitue nobis regem, vt iudicet nos, sicut & 6 vniuersæ habent nationes. ¶ Displicuitque sermo in B oculis Samuelis: eo quod dixissent: Da nobis Regem, 7 vt iudicet nos. Et orauit Samuel ad Dominum. ¶ Dixit autem Dominus ad Samuelem: Audi vocem populi in omnibus quę loquũtur tibi: non enim te abiecerunt, sed me, ne regnem super eos. 8 ¶ Iuxta omnia opera sua, quæ fecerunt a die qua eduxi eos de Aegypto, vsque ad diem hanc: sicut dereliquerunt me, 9 & seruierunt dijs alienis, sic faciunt etiam tibi. ¶ Nũc ergo vocem eorum audi: veruntamen contestare eos, & prædic eis ius regis qui regnaturus est super 10 eos. ¶ Dixit itaque Samuel omnia verba Domini 11 ad populum qui petierat a se Regem, ¶ & ait: Hoc C erit ius regis qui imperaturus est vobis. Filios vestros tollet, & ponet in curribus suis, facietque sibi 12 equites & præcursores quadrigarum suarum, ¶ & constituet sibi tribunos & centuriones, & aratores agrorum suorum & messores segetum, & fabros ar- 13 morum & curruum suorum. ¶ Filias quoque vestras 14 faciet sibi vnguentarias & focarias & panificas. ¶ Agros quoque vestros, & vineas, & olueta optima 15 tollet, & dabit seruis suis. ¶ Sed & segetes vestras & vinearum redditus addecimabit, vt det eunuchis 16 & famulis suis. ¶ Seruos etiam vestros, & ancillas, & D iuuenes optimos, & asinos auferet, & ponet in opere 17 suo. ¶ Greges quoque vestros addecimabit, vosq; eri- 18 tis ei serui. ¶ Et clamabitis in die illa, a facie regis vestri quem elegistis vobis: & non exaudiet vos Domi- 19 nus in die illa, quia petistis vobis regem. ¶ Noluit autem populus audire vocem Samuelis, sed dixerunt: 20 Nequaquam. Rex enim erit super nos, ¶ & erimus nos quoque sicut omnes gentes: & iudicabit nos rex noster, & egredietur ante nos, & pugnabit bella nostra 21 pro nobis. ¶ Et audiuit Samuel omnia verba populi, 22 & locutus est ea in auribus Domini. ¶ Dixit autem Dominus ad Samuelem: Audi vocem eorum, & constitue super eos Regem. Et ait Samuel ad viros Israel: Vadat vnusquisque in ciuitatem suam.

‖ Osee 9.b. & 13.c. 10. Act.13.c. 21.

CAPVT IX.

1 ET erat vir de Beniamin nomine Cis, filius A A biel, filij Seror, filij Bechorath, filij Aphia, filij 2 viri Iemini, fortis robore. ¶ Et erat ei filius vocabulo Saul, electus & bonus: & non erat vir de filijs Israel melior illo, ab humero & sursum eminebat su- 3 per omnem populum. ¶ Perierant aũt asinę Cis patris Saul: & dixit Cis ad Saul filium suum: Tolle tecum vnum de pueris, & consurgens vade, & quęre asinas. 4 Qui cum transissent per montem Ephraim, ¶ & per Terram Salisa, & non inuenissent, transierunt etiam per terram Salim, & non erant: sed & per terram Ie- 5 mini, & minime repererunt. ¶ Cum autem venissent in Terram Suph, dixit Saul ad puerum qui erat cum eo: Veni & reuertamur, ne forte dimiserit pater meus 6 asinas, & solicitus sit pro nobis. ¶ Qui ait ei: Ecce vir Dei est in ciuitate hac, vir nobilis: omne quod loquitur, sine ambiguitate venit: nunc ergo eamus illuc, si forte indicet nobis de via nostra propter quam 7 venimus. ¶ Dixitque Saul ad puerum suum: Ecce ibi- B mus: quid feremus ad virum Dei? panis defecit in sitarcijs nostris: & sportulam non habemus vt demus 8 homini Dei, nec quidquam aliud. ¶ Rursum puer respondit Sauli, & ait: Ecce inuenta est in manu mea quarta pars stateris argenti: demus homini Dei, vt 9 indicet nobis viam nostram. ¶ (Olim in Israel sic loquebatur vnusquisque, vadens consulere Deum: Venite, & eamus ad Videntem. Qui enim propheta 10 dicitur hodie, vocabatur olim Vidẽs.) ¶ Et dixit Saul ad puerũ suũ: Optimus sermo tuus: Veni, eamus. Et 11 ierunt in ciuitatẽ in qua erat vir Dei. ¶ Cumq; ascenderent cliuum ciuitatis, inuenerunt puellas egrediẽtes ad hauriendam aquam, & dixerunt eis: Num hic 12 est Videns? ¶ Quæ respondentes, dixerunt illis: Hic est, ecce ante te, festina nunc, hodie enim venit in ciuitatem: quia sacrificium est hodie populi in excelso. 13 ¶ Ingredientes vrbem, statim inuenietis eum antequã ascendat excelsum ad vescendum: neque enim commessurus est populus donec ille veniat: quia ipse benedicit hostię, & deinceps comedunt qui vocati sunt. Nunc ergo conscendite: quia hodie reperietis eum. 14 ¶ Et ascenderunt in ciuitatem. Cumque illi ambularent in medio vrbis, apparuit Samuel egrediens ob- 15 uiam eis, vt ascenderet in excelsum. ¶ (‖ Dominus autem reuelauerat auriculam Samuelis, ante vnam diẽ 16 quam veniret Saul, dicens: ¶ Hac ipsa hora, quæ nunc C est, cras mittã virum ad te de Terra Beniamin, & vnges eum ducem super populum meum Israel: & saluabit populum meum de manu Philisthinorum: quia respexi populum meum: venit enim clamor 17 eorum ad me. ¶ Cumque aspexisset Samuel Saulem: Dominus dixit ei: Ecce vir quem dixerã tibi, iste do- 18 minabitur populo meo. ¶ Accessit autem Saul ad Samuelem in medio portæ, & ait: Indica, oro, mihi, vbi 19 est domus Videntis. ¶ Et respõdit Samuel Sauli, dicẽs: Ego sum Videns: ascende ante me in excelsum, vt comedatis mecum hodie, & dimittam te mane: & om- 20 nia quæ sunt in corde tuo, indicabo tibi. ¶ Et de asinis quas nudiustertius perdisti, ne solicitus sis, quia inuẽtæ sunt. Et cuius erũt optima quæque Israel? nõne ti- 21 bi & omni domui patris tui? ¶ Respõdẽs aũt Saul, ait: Nũqđ nõ filius Iemini ego sũ de minima tribu Israel, & cognatio mea nouissima ĩter oẽs familias de tribu

‖ Act. 13. c. 21.

Beniamin?

Beniamin? quare ergo loquutus es mihi sermonem i-
22 stum? ¶ Assumens itaque Samuel Saulem, & puerum
D eius, introduxit eos in triclinium, & dedit eis locum in capite eorum qui fuerant inuitati. erant enim qua-
23 si triginta viri. ¶ Dixitque Samuel coco: Da partem quā dedi tibi, & præcepi vt reponeres seorsum apud
24 te. ¶ Leuauit autem cocus armū, & posuit ante Saul. Dixitque Samuel: Ecce quod remansit, pone ante te, & comede: quia de industria seruatum est tibi, quando populum vocaui. & comedit Saul cum Samuele
25 in die illa. ¶ Et descenderunt de excelso in oppidum, & locutus est cum Saule in solario: strauitque Saul
26 in solario, & dormiuit. ¶ Cumque mane surrexissent, & iam elucesceret, vocauit Samuel Saulem in solario, dicens: Surge, & dimittam te. Et surrexit Saul:
27 egressique sunt ambo: ipse videlicet & Samuel. ¶ Cūque descenderent in extrema parte ciuitatis, Samuel dixit ad Saul: Dic puero vt antecedat nos, & transeat: tu autem subsiste paulisper, vt indicem tibi verbum domini.

CAPVT X.

1 A TVlit autem Samuel Lenticulam olei, & effudit super caput eius, & deosculatus est eum, & ait. || Ecce vnxit te Dominus super hæreditatem suam in principem, & liberabis populum suum de manibus inimicorum eius, qui in circuitu eius sunt. Et hoc tibi signū, quia vnxit te Deus
2 in principem. ¶ Cum abieris hodie a me, inuenies duos viros iuxta sepulchrum Rachel in finibus Beniamin in meridie, dicentque tibi: Inuentæ sunt

|| Act. 13. c 21 Osee 9. d 15.

asinæ, ad quas ieras perquirendas: & intermissis pater tuus asinis solicitus est pro vobis, & dicit: Quid fa-
3 ciam de filio meo? ¶ Cumque abieris inde, & vltra transieris, & veneris ad quercum Thabor, inuenient te ibi tres viri ascendentes ad Deum in Bethel, vnus portans tres hœdos, & alius tres tortas panis, & alius
4 portans lagenam vini. ¶ Cumque te salutauerint, dabunt tibi duos panes, & accipies de manu eorum.
5 ¶ Post hæc venies in collem Dei, vbi est statio Philisthinorum, & cum ingressus fueris ibi vrbem, obuiū habebis gregem prophetarum descendentium de excelso, & ante eos psalterium & tympanum, & tibiam
6 & cytharam: ipsosque prophetantes. ¶ Et insiliet in te
B Spiritus Domini, & prophetabis cum eis, & muta-
7 beris in virum alium. ¶ Quando ergo euenerint signa hæc omnia tibi, fac quęcunque inuenerit manus tua:
8 quia Dominus tecum est. ¶ Et descendes ante me in Galgala: (ego quippe descendā ad te) vt offeras oblationem, & immoles victimas pacificas. Septem diebus expectabis donec veniam ad te, & ostendam tibi
9 quid facias. ¶ Itaque cum auertisset humerum suum, vt abiret a Samuele, immutauit ei Deus cor aliud, &
10 venerunt omnia signa hæc in die illa. ¶ Veneruntque ad prædictum collem, & ecce cuneus prophetarum obuius ei: & insiluit super eum Spiritus Domini, &
11 prophetauit in medio eorum. ¶ Videntes autem omnes qui nouerant eum heri & nudiustertius, quod es-
C set cum prophetis, & prophetaret, dixerunt ad inuicem: Quænam res accidit filio Cis? num & Saul inter
12 prophetas? ¶ Responditque alius ad alterum, dicens: Et quis pater eorum? Propterea versum est in prouerbiū: NVM ET SAVL INTER PROPHETAS?
13 ¶ Cessauit autem prophetare, & venit ad excelsum.
14 ¶ Dixitque patruus Saul ad eum, & ad puerum eius: || Quo abistis? Qui responderūt: Quærere asinas: quas
15 cum non reperissemus, venimus ad Samuelem: ¶ Et dixit ei patruus suus: Indica mihi quid dixerit tibi Sa-
16 muel. ¶ Et ait Saul ad patruum suū: Indicauit nobis, quia inuentæ essent asinæ. De sermone autem regni non indicauit ei, quem loquutus fuerat ei Samuel.
17 ¶ Et conuocauit Samuel populum ad Dominum in
18 Maspha, ¶ & ait ad filios Israel: Hæc dicit Dominus Deus Israel: Ego eduxi Israel de Aegypto, & erui vos de manu Aegyptiorum, & de manu omnium re-
19 gum qui affligebant vos. ¶ Vos autem hodie proiecistis Deum vestrum, qui solus saluauit vos de vniuer-
D sis malis, & tribulationibus vestris, & dixistis: Nequaquam, sed regem constitue super nos. Nunc ergo state coram Domino per tribus vestras, & per familias.
20 ¶ Et applicuit Samuel omnes tribus Israel, & cecidit
21 sors tribum Beniamin. ¶ Et applicuit tribū Beniamin, & cognationes eius, & cecidit cognatio Metri, & peruenit vsque ad Saul filium Cis. Quæsierunt ergo eū,
22 & non est inuentus. ¶ Et consuluerunt post hæc Dominum vtrum nam venturus esset illuc. Responditque
23 Dominus: Ecce absconditus est domi. ¶ Cucurrerunt itaque & tulerunt eum inde: stetitque in medio populi: & altior fuit vniuerso populo ab humero, & rur-
24 sum. ¶ Et ait Samuel ad omnem populum: Certe videtis quem elegit Dominus: quoniam non sit similis illi in omni populo. Et clamauit omnis populus, &
25 ait: Viuat rex. ¶ Loquutus est autem Samuel ad populum legem regni, & scripsit in libro, & reposuit corā Domino, & dimisit Samuel omnem populum, singu-
26 los in domū suam. ¶ Sed & Saul abijt in domū suam in Gabaa: & abijt cum eo pars exercitus, quorum te-
27 tigerat Deus corda. ¶ Filij vero Belial dixerunt: Num saluare nos poterit iste? Et despexerunt eum, & non attulerūt ei munera: ille vero dissimulabat se audire.

|| Inf. 19. d. 24.

|| Sup. 8. c. 11.

Inf. 11. c. 12.

CAPVT XI.

1 A ET factum est quasi post mensem, ascendit Naas Ammonites, & pugnare cœpit aduersum Iabes Galaad. Dixeruntque omnes viri Iabes ad Naas: Habeto nos fœderatos, & seruiemus
2 tibi. ¶ Et respondit ad eos Naas Ammonites: In hoc feriam vobiscum fœdus, vt eruam omnium vestrum oculos dextros, ponamque vos opprobrium in vni-
3 uerso Israel. ¶ Et dixerunt ad eum seniores Iabes: Cōcede nobis septem dies, vt mittamus nuncios ad vniuersos terminos Israel: & si non fuerit qui defendat
4 nos, egrediemur ad te. ¶ Venerunt ergo nuncij in Ga-
B baa Saulis, & locuti sunt verba hæc, audiente populo: & leuauit omnis populus vocem suam, & fleuit.

5 ¶ Et ecce Saul veniebat, ſequens boues de agro, & ait: Quid habet populus quod plorat? Et narrauerũt 6 ei verba virorum Iabes. ¶ Et inſiluit Spiritus Domini in Saul, cum audiſſet verba hæc, & iratus eſt furor 7 eius nimis. ¶ Et aſſumens vtrunque bouem, concidit in fruſta, miſitque in omnes terminos Iſrael per manum nunciorum, dicens: Quicunque non exierit, &

ſecutus fuerit Saul, & Samuel, ſic fiet bobus eius. Inuaſit ergo timor Domini populum, & egreſſi ſunt 8 quaſi vir vnus. ¶ Et recẽſuit eos in Bezec: fueruntque C filiorum Iſrael trecenta millia: virorum autem Iuda 9 triginta millia. ¶ Et dixerunt nuncijs qui venerant: Sic dicetis viris qui sũt in Iabes Galaad: Cras erit vobis ſalus cùm incaluerit Sol. Venerunt ergo nuncij, 10 & annunciauerunt viris Iabes: qui lætati ſunt. ¶ Et dixerunt: Mane exibimus ad vos: & facietis nobis 11 omne quod placuerit vobis. ¶ Et factum eſt, cum dies craſtinus veniſſet, conſtituit Saul populum in tres partes: & ingreſſus eſt media caſtra in vigilia matutina, & percuſſit Ammon vſque dum incaleſceret dies: reliqui autem diſperſi ſunt, ita vt non relinquerentur 12 in eis duo pariter. ¶ ‖ Et ait populus ad Samuelẽ: Quis D eſt iſte qui dixit: Saul num regnabit ſuper nos? Date 13 viros, & interficiemus eos. ¶ Et ait Saul: Non occidetur quiſquam in die hac, quia hodie fecit Dominus 14 ſalutem in Iſrael. ¶ Dixit autem Samuel ad populũ: Venite, & eamus in Galgala, & innouemus ibi re- 15 gnũ. ¶ Et perrexit omnis populus in Galgala, & fecerunt ibi regem Saul coram Domino in Galgala, & immolauerunt ibi victimas pacificas coram Domino. Et lætatus eſt ibi Saul, & cuncti viri Iſrael nimis.

‖ Sup. 10 d. 27.

CAPVT XII.

1 A DIxit autem Samuel ad vniuerſum Iſrael: ecce audiui vocẽ veſtram iuxta omnia quæ locuti eſtis ad me, & conſtitui ſuper vos re- 2 gem. ¶ Et nunc rex graditur ante vos: ego autem ſenui, & incanui, porro filij mei vobiſcum ſunt: itaque conuerſatus coram vobis ab adoleſcẽtia mea vſque 3 ad hanc diem, ¶ ecce præſto ſum. ‖ Loquimini de me coram Domino, & coram Chriſto eius, vtrum bouẽ cuiuſquam tulerim aut aſinum, ſi quempiam calumniatus ſum, ſi oppreſſi aliquem, ſi de manu cuiuſquã munus accepi: & contemnam illud hodie reſtituamque 4 vobis. ¶ Et dixerunt: Non es calumniatus nos, neque oppreſſiſti, neque tuliſti de manu alicuius quip- 5 piam. ¶ Dixitque ad eos: Teſtis eſt Dominus aduerſum vos, & teſtis Chriſtus eius in die hac: quia non inueneritis in manu mea quippiam. Et dixerunt: Te- 6 ſtis. ¶ Et ait Samuel ad populum: Dominus qui B fecit Moyſen, & Aaron, & eduxit patres noſtros 7 de terra Ægypti. ¶ Nunc ergo ſtate, vt iudicio contendam aduerſum vos coram Domino de omnibus miſericordijs Domini, quas fecit vobiſcum, & 8 cum patribus veſtris: ¶ ‖ quomodo Iacob ingreſſus eſt in Aegyptum, & clamauerunt patres veſtri ad Dominum: & miſit Dominus Moyſen, & Aaron, & eduxit patres veſtros de Aegypto, & collocauit 9 eos in loco hoc. ¶ ‖ qui obliti ſunt Domini Dei ſui, & tradidit eos in manu Siſaræ magiſtri militiæ Haſor, & in manu Philiſthinorum, & in manu regis 10 Moab, & pugnauerunt aduerſum eos. ¶ Poſtea autem clamauerunt ad Dominum, & dixerunt: Peccauimus, quia dereliquimus Dominum, & ſeruiuimus Baalim, & Aſtaroth: nunc ergo erue nos de manu inimicorum noſtrorum, & ſeruiemus tibi. 11 ¶ Et miſit Dominus Ierobaal, & Badam, & Iephte, & Samuel, & eruit vos de manu inimicorum veſtrorum per circuitum, & habitaſtis confidenter. 12 ¶ Videntes autem quod Naas, rex filiorum Am- C mon, veniſſet aduerſum vos, dixiſtis mihi: Nequaquam, ſed rex imperabit nobis: cum Dominus 13 Deus veſter regnaret in vobis: ¶ Nunc ergo præſto eſt rex veſter, quem elegiſtis, & petiſtis: ecce de- 14 dit vobis Dominus regem. ¶ Si timueritis Dominum, & ſeruieritis ei, & audieritis vocem eius, & non exaſperaueritis os Domini, eritis & vos, & rex qui imperat vobis, ſequentes Dominum Deum 15 veſtrum: ¶ ſi autem non audieritis vocem Domini, ſed exaſperaueritis ſermones eius, erit manus Do- 16 mini ſuper vos, & ſuper patres veſtros. ¶ Sed & nunc ſtate, & videte rem iſtam grandem, quam facturus 17 eſt Dominus in conſpectu veſtro. ¶ Nunquid non meſſis tritici eſt hodie? inuocabo Dominum, & dabit voces, & pluuias: & ſcietis & videbitis, quia grande malum feceritis vobis in conſpectu Domini, 18 petentes ſuper vos regem. ¶ Et clamauit Samuel ad Dominum, & dedit Dominus voces, & pluuias in il- 19 la die. ¶ Et timuit omnis populus nimis Dominum & D Samuelem. Et dixit vniuerſus populus ad Samuelem: Ora pro ſeruis tuis ad Dominum Deum tuum, vt non moriamur. addidimus enim vniuerſis pecca- 20 tis noſtris malum, vt peteremus nobis regem. ¶ Dixit autem Samuel ad populum: Nolite timere, vos feciſtis vniuerſum malum hoc: veruntamen nolite recedere a tergo Domini, ſed ſeruite Domino in omni 21 corde veſtro. ¶ Et nolite declinare poſt vana, quæ non proderunt vobis, neque eruent vos, quia vana ſunt. 22 ¶ Et non derelinquet Dominus populum ſuum, propter nomẽ ſuum magnum: quia iurauit Dominus fa- 23 cere vos ſibi populum. ¶ Abſit autem a me hoc peccatum in Domino, vt ceſſem orare pro vobis, & doce- 24 bo vos viam bonam, & rectam. ¶ Igitur timete Dominum, & ſeruite ei in veritate, & ex toto corde veſtro. 25 vidiſtis enim magnifica quę in vobis geſſerit. ¶ Quod ſi perſeueraueritis in malitia, & vos & Rex veſter pariter peribitis.

‖ Eccl. 46 d. 22.

‖ Gen. 46 a. 5.

‖ Iudic. 4 a. 2.

CAPVT XIII.

1 A FIlius vnius anni erat Saul cum regnare cœpiſſet: duobus autem annis regnauit ſuper Iſrael. ¶ Et 2 elegit ſibi Saul tria millia de Iſrael: & erant cũ Saul duo millia in Machmas, & in monte Bethel: mille autem cum Ionatha in Gabaa Beniamin. porro cęterũ populũ remiſit, vnũquemq; in tabernacula ſua. 3 ¶ Et percuſſit Ionathas ſtationem Philiſthinorũ, quæ

Inf. 15. d 17.

erat in Gabaa. Quod cum audiſſent Philiſthijm, Saul cecinit buccina in omni terra, dicens: Audiant 4 Hebræi. ¶ Et vniuerſus Iſrael audiuit huiuſcemodi famam. Percuſſit Saul ſtationem Philiſthinorum: & erexit ſe Iſrael aduerſus Philiſthijm. Cla 5 mauit ergo populus poſt Saul in Galgala. ¶ Et Philiſthijm congregati ſunt ad prœliandum contra Iſrael, triginta millia curruum, & ſex millia equitum, & reliquum vulgus, ſicut arena quæ eſt in littore maris plurima. Et aſcendentes caſtrameta- 6 ti ſunt in Machmas ad Orientem Bethauen. ¶ Quod B cum vidiſſent viri Iſrael ſe in arcto poſitos (afflictus enim erat populus) abſconderunt ſe in ſpeluncis, & in abditis: in petris quoque, & in antris, & in 7 ciſternis. ¶ Hebræi autem tranſierunt Iordanem in terram Gad, & Galaad. Cumque adhuc eſſet Saul in Galgala, vniuerſus populus perterritus eſt, qui 8 ſequebatur eum. ¶ Et expectauit ſeptem diebus iuxta placitum Samuelis, & non venit Samuel in 9 Galgala, dilapſuſque eſt populus ab eo. ¶ Ait ergo Saul: Afferte mihi holocauſtum, & pacifica: Et 10 obtulit holocauſtum. ¶ Cumque compleſſet offerens holocauſtum, ecce Samuel veniebat: & egreſ- 11 ſus eſt Saul obuiam ei, vt ſalutaret eum. ¶ Locutuſque eſt ad eum Samuel: Quid feciſti? Reſpondit Saul: Quia vidi quod populus dilaberetur a me, & tu non veneras iuxta placitos dies, porro Phili- 12 ſthijm congregati fuerant in Machmas, ¶ dixi: Nunc C deſcendent Philiſthijm ad me in Galgala, & faciem Domini non placaui. Neceſſitate compulſus, obtuli 13 holocauſtum. ¶ Dixitque Samuel ad Saul: Stulte egiſti, nec cuſtodiſti mandata Domini Dei tui, quæ præcepit tibi. Quod ſi non feciſſes, iam nunc præparaſſet Dominus regnum tuum ſuper Iſrael in ſempiter- 14 num, ¶ ſed nequaquam regnum tuum vltra conſurget. Quæſiuit Dominus ſibi virum iuxta cor ſuum: & præcepit ei Dominus, vt eſſet dux ſuper populum ſuum. eo quod non ſeruaueris, quæ præcepit Domi- 15 nus, ¶ Surrexit autem Samuel, & aſcendit de Galgalis in Gabaa Beniamin. Et reliqui populi aſcenderunt poſt Saul obuiam populo, qui expugnabant eos, venientes de Galgala in Gabaa, in colle Beniamin: Et recenſuit Saul populum, qui inuenti fuerant cum 16 eo, quaſi ſexcentos viros. ¶ Et Saul, & Ionathas filius eius, populuſque qui inuentus fuerat cum eis, erat in Gabaa Beniamin: porro Philiſthijm conſederant 17 in Machmas. ¶ Et egreſſi ſunt ad prædandum de ca- D ſtris Philiſthinorum tres cunei. Vnus cuneus per- 18 gebat contra viam Ephra ad terram Sual. ¶ porro alius ingrediebatur per viam Bethoron. tertius autem verterat ſe ad iter termini imminentis valli Se- 19 boim contra deſertum. ¶ Porro faber ferrarius non inueniebatur in omni terra Iſrael. cauerant enim Philiſthijm, ne forte facerent Hebræi gladium, 20 aut lanceam. ¶ Deſcendebat ergo omnis Iſrael ad Philiſthijm, vt exacueret vnuſquiſque vomerem 21 ſuum, & ligonem, & ſecurim, & ſarculum. ¶ Retuſæ itaque erant acies vomerum, & ligonum, & tridentum, & ſecurium vſque ad ſtimulum corrigendum. 22 ¶ Cumque veniſſet dies prælij, non eſt inuentus enſis, & lancea in manu totius populi qui erat cum Saule, & Ionatha, excepto Saul, & Ionatha filio eius. 23 ¶ Egreſſa eſt autem ſtatio Philiſthijm, vt tranſcenderet in Machmas.

Act.13.d 21.

C A P V T XIIII.

1 A ET accidit quadam die, vt diceret Ionathas filius Saul ad adoleſcentem armigerum ſuum: Veni & tranſeamus ad ſtationem Philiſthinorum, quę eſt trans locum illum. Patri autem ſuo hoc 2 ipſum non indicauit. ¶ Porro Saul morabatur in extrema parte Gabaa ſub malogranato, quę erat in Magron: & erat populus cum eo quaſi ſexcentorum 3 virorum. ¶ Et Achias filius Achitob fratris Ichabod filij Phinees, ‖ qui ortus fuerat ex Heli ſacerdote Domini in Silo, portabat Ephod. Sed & populus ignora- 4 bat quo iſſet Ionathas. ¶ Erant autem inter aſcenſus, per quos nitebatur Ionathas tranſire ad ſtationē Philiſthinorum, eminentes petrę ex vtraq; parte, & quaſi in modum dentiū ſcopuli hinc & inde prerupti: no- 5 men vni Boſes, & nomen alteri Sene: ¶ vnus ſcopulus prominens ad Aquilonem ex aduerſo Machmas, & 6 alter ad Meridiem, contra Gabaa. ¶ Dixit autem Io- B nathas ad adoleſcētem armigerum ſuum: Veni tranſeamus ad ſtationem incircunciſorum horum, ſi forte faciat Dominus pro nobis: quia non eſt Domino dif- 7 ficile ſaluare, vel in multis, vel in paucis. ¶ Dixitq; ei armiger ſuus: Fac omnia quę placēt animo tuo: perge 8 quo cupis, & ero tecū vbicūq; volueris. ¶ Et ait Ionathas: Ecce nos tranſimus ad viros iſtos. Cumq; appa- 9 ruerimus eis, ¶ ſi taliter locuti fuerint ad nos: Manete, donec veniamus ad vos: ſtēmus in loco noſtro, nec 10 aſcendamus ad eos: ¶ Si aūt dixerint: Aſcēdite ad nos: aſcendamus, q̄a tradidit eos Dn̄s in manibus noſtris, 11 hoc erit nobis ſignū. ¶ Apparuit igitur vterq; ſtationi Philiſthinorum: dixeruntque Philiſthijm, En Hebręi egrediuntur de cauernis, in quibus abſconditi fuerāt, 12 ¶ Et locuti ſunt viri de ſtatione ad Ionatham, & ad armigerum eius, dixeruntq;: Aſcendite ad nos, & oſtendemus vobis rem. Et ait Ionathas ad armigerū ſuū. Aſcēdamus, ſequere me. tradidit enim Dominus eos 13 in manus Iſrael. ¶ Aſcendit autem Ionathas manibus, C & pedibus reptans, & armiger eius poſt eum. Itaque alij cadebant ante Ionatham, alias armiger eius 14 interficiebat ſequens eum. ¶ Et facta eſt plaga prima, qua percuſſit Ionathas, & armiger eius, quaſi viginti virorum in media parte iugeri, quam par 15 boum in die arare conſueuit. ¶ Et factum eſt miraculum in caſtris, per agros: ſed & omnis populus ſtationis eorum, qui ierant ad prędandum, obſtupuit, & conturbata eſt terra: & accidit quaſi 16 miraculum a Deo. ¶ Et reſpexerunt ſpeculatores Saul, qui erant in Gabaa Beniamin, & ecce multi- 17 tudo proſtrata, & huc illucque diffugiens, ¶ Et ait Saul populo qui erat cum eo: Requirite, & videte quis abierit ex nobis. Cumque requiſiſſent, reper-

‖Sup. 4. a. 1.

1.Par.14 c.11.

18 tum est non adesse Ionathan, & armigerum eius. ¶ Et ait Saul ad Achiam: Applica arcam Dei. (Erat enim 19 ibi arca Dei in die illa cum filijs Israel.) ¶ Cumque loqueretur Saul ad sacerdotem, tumultus magnus exortus est in castris Philisthijnorũ: crescebatq; paulatim, & clarius resonabat. Et ait Saul ad sacerdotem: Con- 20 trahe manum tuam. ¶ Conclamauit ergo Saul, & omnis populus qui erat cum eo, & venerunt vsq; ad locum certaminis: & ecce versus fuerat gladius vniuscuiusque ad proximum suum, & cędes magna nimis. 21 ¶ Sed & Hebræi qui fuerant cum Philisthijm heri, & nudiustertius, ascenderantq; cum eis in castris, reuersi sunt vt essent cum Israel, qui erant cum Saul, & Iona- 22 tha. ¶ Omnes quoq; Israelitæ qui se absconderant in D monte Ephraim, audientes quod fugissent Philisthæi, sociauerunt se cum suis in prælio. Et erant cum Saul 23 quasi decem millia virorum. ¶ Et saluauit Dominus in die illa Israel. pugna autẽ peruenit vsq; ad Betha- 24 uen. ¶ Et viri Israel sociati sunt sibi in die illa: adiurauit autem Saul populum, dicens: Maledictus vir qui comederit panem vsq; ad vesperam, donec vlciscar de inimicis meis. Et nõ manducauit vniuersus popu- 25 lus panem: ¶ omneq; terræ vulgus venit in saltum, in 26 quo erat mel super faciem agri. ¶ Ingressus est itaque populus saltum, & apparuit fluens mel, nullusq; applicuit manum ad os suũ: timebat enim populus iu- 27 ramentum. ¶ Porro Ionathas non audierat cum adiuraret pater eius populum, extẽditq; summitatem virgę, quam habebat in manu, & intinxit in fauum mellis: & conuertit manum suam ad os suum, & illumi- 28 nati sunt oculi eius. ¶ Respondensq; vnus de populo, ait: Iureiurando constrinxit pater tuus populum, dicẽs: Maledictus vir qui comederit panem hodie (de- 29 fecerat autem populus.) ¶ Dixitq; Ionathas: Turbauit E pater meus terram: vidistis ipsi, quia illuminati sunt oculi mei, eo quod gustauerim paululũ de melle isto: 30 ¶ quanto magis si comedisset populus de prǫda inimicorum suorum, quam reperit? nonne maior plaga fa- 31 cta fuisset in Philisthijm? ¶ Percusserunt ergo in die illa Philisthæos a Machmis vsq; in Aialon. Defatiga- 32 tus est autem populus nimis: ¶ & versus ad prædam, tulit oues, & boues, & vitulos, & mactauerunt in ter- 33 ra. comeditq; populus cum sanguine. ¶ Nunciauerunt autem Sauli, dicentes quod populus peccasset Domino, comedens cũ sanguine. Qui ait: Præuaricati estis. 34 Voluite ad me iam nunc saxũ grande. ¶ Et dixit Saul: Dispergimini in vulgus, & dicite eis, vt adducat ad me vnusquisque bouem suum, & arietem, & occidite super istud, & vescimini, & non peccabitis Domino comedentes cum sanguine. Adduxit itaq; omnis populus vnusquisq; bouem in manu sua vsq; ad noctẽ: 35 & occiderunt ibi. ¶ Ædificauit autem Saul altare Domino: tuncque primum cœpit ædificare altare Do- 36 mino. ¶ Et dixit Saul: Irruamus super Philisthæos nocte, & vastemus eos vsque dum illucescat mane, F nec relinquamus ex eis virum. Dixitque populus: Omne quod bonum videtur in oculis tuis, fac. Et ait 37 sacerdos: Accedamus huc ad Deum. ¶ Et consuluit Saul Dominum, dicẽs: Num persequar Philisthijm? si trades eos in manus Israel? Et non respondit ei in 38 die illa. ¶ Dixitque Saul: Applicate huc vniuersos angulos populi: & scitote, & videte per quem accide- 39 rit peccatum hoc hodie. ¶ Viuit Dominus saluator Israel, quia si per Ionathan filium meum factum est, absque retractione morietur. Ad quod nullus con- 40 tradixit ei de omni populo. ¶ Et ait ad vniuersum Israel. Separamini vos in partem vnam, & ego cum Ionatha filio meo ero in parte altera. Responditque populus ad Saul: Quod bonum videtur in oculis 41 tuis, fac. ¶ Et dixit Saul ad Dominum Deum Israel: Domine Deus Israel, da indicium quid est quod non responderis seruo tuo hodie. Si in me, aut in Ionatha filio meo est iniquitas hæc, da ostensionem: aut si hæc iniquitas est in populo tuo, da sanctitatem. Et deprehensus est Ionathas, & Saul, populus 42 autem exiuit. ¶ Et ait Saul: Mittite sortem inter me, & inter Ionathan filium meum. Et captus est Iona- 43 thas: ¶ Dixit autem Saul ad Ionathan: Indica mihi quid feceris. Et indicauit ei Ionathas, & ait: Gustans gustaui in summitate virgæ, quæ erat in manu mea, 44 paululum mellis, & ecce ego morior. ¶ Et ait Saul: G Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat, quia morte mo- 45 rieris Ionatha. ¶ Dixitque populus ad Saul: Ergone Ionathas morietur, qui fecit salutem hanc magnam in Israel? hoc nefas est: viuit Dominus, si ceciderit capillus de capite eius in terram, quia cum Deo operatus est hodie. Liberauit ergo populus Ionathan, 46 vt non moreretur. ¶ Recessitque Saul, nec persecutus est Philisthijm: porro Philisthijm abierunt in lo- 47 ca sua. ¶ Et Saul confirmato regno super Israel, pugnabat per circuitum aduersum omnes inimicos eius: contra Moab, & filios Ammon, & Edom, & reges Soba, & Philisthæos: & quocunque se verte- 48 rat, superabat. ¶ Congregatoque exercitu percussit Amalec, & eruit Israel de manu vastatorum eius. 49 ¶ Fuerunt autem filij Saul, Ionathas, & Iessui, & Melchisua: & nomina duarum filiarum eius, nomen primogenitæ Merob, & nomen minoris Michol. 50 ¶ Et nomen vxoris Saul, Achinoam filia Achimaas: & nomen principis militię eius Abner, filius Ner, pa- 51 truelis Saul. ¶ Porro Cis fuit pater Saul, & Ner pater 52 Abner, filius Abiel. ¶ Erat autem bellum potens aduersum Philisthæos omnibus diebus Saul. Nam quemcunque viderat Saul virum fortem, & aptum ad prǫlium, sociabat eum sibi.

1. Par. 8. c. 33.

CAPVT XV.

1 A Et dixit Samuel ad Saul: Me misit Dominus, vt vngerem te in regem super populum eius Is- 2 rael: nunc ergo audi vocem Dñi: ¶ Hęc dicit Dominus exercituũ: Recensui quęcunq; fecit Amalec Israeli, ‖ quomodo restitit ei in via cum ascenderet de 3 Ægypto. ¶ Nunc ergo vade, & percute Amalec, & demolire vniuersa eius: nõ parcas ei, & nõ concupiscas ex rebus ipsius aliqd: sed interfice a viro vsq; ad mulierem,

‖ Exo. 17. b. 8.

lierem, & paruulum atq; lactentem, bouem, & ouē,
4 camelum, & asinum. ¶ Præcepit itaq; Saul populo,
& recensuit eos quasi agnos: ducēta millia peditum,
5 & decē millia uirorum Iuda. ¶ Cumq; venisset Saul
vsque ad ciuitatem Amalec, tetendit insidias in tor-
6 rente. ¶ Dixitq; Saul Cinæo: Abite, recedite, atq; descē
B dite ab Amalec: ne forte inuoluam te cū eo, tu enim
fecisti misericordiam cum omnibus filijs Israel, cum
ascenderent de Ægypto. Et recessit Cinæus de medio
7 Amalec. ¶ Percussitq; Saul Amalech ab Heuila, do-
8 nec venias ad Sur, quæ est e regione Ægypti. ¶ Et ap-
prehendit Agag regem Amalec viuum, omne autem
9 vulgus interfecit in ore gladij. ¶ Et pepercit Saul &
populus, Agag, & optimis gregibus ouium & armen
torum, & vestibus, & arietibus & vniuersis quæ pul-
chra erant, nec voluerunt disperdere ea: quidquid
C vero vile fuit & reprobum, hoc demoliti sunt. ¶ Fa-
10 ctum est autem verbum Domini ad Samuel, dicens:
11 ¶ Penitet me quod constituerim Saul regem: quia de-
reliquit me, & verba mea opere non impleuit. Con-
tristatusq; est Samuel, & clamauit ad Dominum to-
12 ta nocte. ¶ Cumq; de nocte surrexisset Samuel, vt iret
ad Saul, mane nunciatum est Samueli, eo quod venis-
set Saul in Carmelum, & erexisset sibi fornicē trium-
phalem, & reuersus transisset: descendissetq; in Gal-
gala. Venit ergo Samuel ad Saul, & Saul offerebat
holocaustum Domino de initijs prædarum quæ attu
13 lerat ex Amalec. ¶ Et cum venisset Samuel ad Saul,
14 dixit ei Saul: Benedictus tu Domino, impleui verbū
D Domini. ¶ Dixitq; Samuel: Et quæ est hæc vox gre-
gum quæ resonat in auribus meis, & armentorum
15 quā ego audio? ¶ Et ait Saul: De Amalec adduxerūt
ea: pepercit enim populus melioribus ouibus et armē
tis vt immolarentur Domino Deo tuo: reliqua vero
16 occidimus. ¶ Ait autem Samuel ad Saul: Sine me, &
indicabo tibi quæ locutus sit Dominus ad me nocte.
17 Dixitq; ei: Loquere. ¶ Et ait Samuel: ‖Nonne cum par
uulus esses in oculis tuis caput in tribubus Israel fa-
ctus es? vnxitq; te Dominus in regem super Israel,
18 ¶ & misit te Dominus in uiam, & ait: Vade & interfi-
ce peccatores Amalec, & pugnabis cōtra eos vsq; ad
19 internecionem eorum. ¶ Quare ergo non audisti uo-
cē Domini: sed versus ad prædam es, & fecisti malū
20 in oculis Domini? ¶ Et ait Saul ad Samuelē: Imo au-
diui vocem, Dñi & ambulaui in uia per quam misit
E me Dominus, & adduxi Agag regē Amalec, & Ama
21 lec interfeci. ¶ Tulit autem de præda populus oues &
boues primitias eorum quæ cæsa sunt, vt immolet
22 Domino Deo suo in Galgalis. ¶ Et ait Samuel: Nun-
quid vult Dominus holocausta & victimas, & non
potius ut obediatur uoci Domini? MELIOR EST
ENIM OBEDIENTIA QVAM VICTIMAE;
& auscultare magis quam offerre adipem arietum.
23 ¶ quoniam quasi peccatum ariolandi est, repugnare:
& quasi scelus idolatriæ, nolle acquiescere. Pro eo er
go quod abiecisti sermonem Domini, abiecit te Do-
24 minus ne sis rex. ¶ Dixitq; Saul ad Samuelem: pecca-
ui, quia præuaricatus sum sermonem Domini, & ver
ba tua, timens populum, & obediens uoci eorum.
25 ¶ Sed nunc porta, quæso, peccatum meum, & reuer-
26 tere mecum ut adorem Dominum. ¶ Et ait Samuel
F ad Saul: Non reuertar tecum, quia proiecisti sermo-
nem Domini, & proiecit te Dominus ne sis Rex su-
27 per Israel. ¶ Et cōuersus est Samuel vt abiret: ille au-

‖Sup. 13. a. 1.

Eccl. 4. d. 17. Ose. 6. c. 7. Matt. 9 b 13. & 12. a. 1.

tem apprehendit summitatem pallij eius, quæ & scis-
28 sa est. ¶ Et ait ad eum Samuel: Scidit Dominus regnū
Israel a te hodie, & tradidit illud proximo tuo melio
29 ri te. ¶ Porro Triumphator in Israel non parcet, & pœ
nitudine non flectetur: neque enim homo est vt agat
30 pœnitētiam. ¶ At ille ait: Peccaui: sed nūc honora me
coram senioribus populi mei, & coram Israel, & re-
uertere mecum, vt adorem Dominum Deum tuum.
31 ¶ Reuersus ergo Samuel, secutus est Saulem: & adora
G uit Saul Dominū. ¶ Dixitq; Samuel: Adducite ad me
32 Agag regem Amalec. Et oblatus est ei Agag pinguis-
simus, & tremēs. Et dixit Agag: Siccine separat amara
33 mors? ¶ Et ait Samuel: Sicut fecit absq; liberis mulie
res gladius tuus, sic absq; liberis erit inter mulieres
mater tua. Et in frusta concidit eum Samuel coram
34 Dño in Galgalis. ¶ Abijt autem Samuel in Ramatha.
35 Saul vero ascendit in domum suam in Gabaa. ¶ &
non vidit Samuel vltra Saul vsq; ad diē mortis suæ:
veruntamen lugebat Samuel, Saulem, quoniā Dñm
pœnitebat quod cōstituisset eum regem super Israel.

Infra 28. c. 17.

CAPVT XVI.

1 A DIxitq; Dominus ad Samuelem: Vsquequo
tu luges Saul, cum ego proiecerim eum ne
regnet super Israel? imple cornu tuū oleo,
& ueni, vt mittam te ad Isai Bethlehemitem: prouidi
2 enim in filijs eius mihi regem. ¶ Et ait Samuel: Quo-
modo vadam? audiet enim Saul, & interficiet me. Et
ait Dominus: Vitulum de armento tolles in manu
3 tua, & dices: Ad immolandum Domino ueni. ¶ Et uo
cabis Isai ad uictimam, & ego ostendam tibi quid fa
4 cias, & unges quencunque monstrauero tibi. ¶ Fecit
ergo Samuel sicut locutus est ei Dominus. Venitque
B in Bethlehem, & admirati sunt seniores ciuitatis, oc
currētes ei, dixerūtq;: Pacificus ne est ingressus tuus?
5 ¶ Et ait: Pacificus: ad immolandum Domino ve-
ni: sanctificamini, & venite mecum vt immolem. San
ctificauit ergo Isai & filios eius, & vocauit eos ad sa-
6 crificium. ¶ Cumq; ingressi essent, uidit Eliab, & ait:
7 Num coram Domino est Christus eius? ¶ Et dixit Do
minus ad Samuelem: Ne respicias vultum eius, neq;
altitudinem staturæ eius: quoniam abieci eum, nec
iuxta intuitum hominis ego iudico: homo enim ui-
8 det ea quæ parent, Dominus autem intuetur cor. ¶ Et
vocauit Isai Abinadab, & adduxit eum corā Samue-
9 le. Qui dixit: Nec hunc elegit Dominus. ¶ Adduxit
autem Isai Samma, de quo ait: Etiam hunc non ele-
10 git Dominus. ¶ Adduxit itaq; Isai septem filios suos
coram Samuele, & ait Samuel ad Isai: Non elegit
11 Dominus ex istis. ¶ Dixitque Samuel ad Isai: Nun-
quid iam completi sunt filij? Qui respondit: Adhuc

Inf. 17. b. 12.

Psal. 7. a. 10.

C reliquus est paruulus & pascit oues. Et ait Samuel ad Isai; Mitte, & adduc eum: nec enim discumbemus 12 priusquam huc ille veniat. ♀Misit ergo, & adduxit eum. Erat autem rufus, & pulcher aspectu, decoraq; facie: et ait Dominus: Surge, vnge eum: ipse est enim. 13 ♀Tulit ergo Samuel cornu olei: & vnxit eum in medio fratrum eius, & ‖ directus est Spiritus Domini a die illa in Dauid, & deinceps: surgensque Samuel, abijt in Ramatha. 14 ♀Spiritus autem Domini recessit a Saul, et exagitabat eum spiritus nequam, a Domino. 15 ♀Dixeruntq; serui Saul ad eum. Ecce spiritus Dei malus exagitat te. 16 ♀Iubeat Dominus noster, & serui tui qui coram te sunt, quærent hominem scientem psallere cithara, ut quando arripuerit te spiritus Domini malus, psallat manu sua, & leuius feras. 17 ♀ Et ait Saul ad seruos suos: Prouidete ergo mihi aliquem bene psallentem, & adducite eum ad me: 18 ♀ Et respondens D vnus de pueris, ait: Ecce vidi filium Isai Bethlehemitē scientem psallere, & fortissimum robore, & uirum bellicosum, & prudentem in verbis, & uirum pulchrum: & Dominus est cum eo. 19 ♀Misit ergo Saul nuncios ad Isai, dicens: Mitte ad me Dauid filium tuum, 20 qui est in pascuis. ♀Tulit itaq; Isai asinum plenum panibus, & lagenam uini, & hœdum de capris unum, 21 & misit per manum Dauid filij sui, Sauli. ♀ Et venit Dauid ad Saul, & stetit coram eo: at ille dilexit eum 22 nimis, & factus est eius armiger. ♀ Misitq; Saul ad Isai, dicens: Stet Dauid in conspectu meo: inuenit 23 enim gratiā in occulis meis. ♀Igitur quādocunq; spiritus Dñi malus arripiebat Saul, Dauid tollebat citharā, & percutiebat manu sua, & refocillabatur Saul, & leuius habebat. recedebat enim ab eo spiritus malus.

‖2. Reg. 7.b.8. Psal. 17. d. 44 88. c 21. Act. 7. f. 46. 13.d. 24.

CAPVT XVII.

1 A Congregantes autem Philisthijm agmina sua in prælium, conuenerunt in Socho Iudæ, & castrametati sunt inter Socho & Azeca in fi- 2 nibus Dōmim. ♀Porro Saul & Filij Israel congregati venerunt in Vallem terebinthi, & direxerunt aciem 3 ad pugnandum contra Philisthijm ♀ Et Philisthijm stabāt super montē ex parte hac, & Israel stabat supra 4 mōtē ex altera parte: vallisq; erat inter eos. ♀Et egressus est uir spurius de castris Philisthinorum, noīe Go- 5 liath, de Geth, altitudinis sex cubitorū & palmi: ♀ & cassis ærea super caput eius, & lorica squamata induebatur. porro pondus loricæ eius, quinq; millia siclo- 6 rum æris erat: ♀& ocreas æreas habebat in cruribus: 7 & clypeus æreus tegebat humeros eius. ♀hastile autē hastæ eius erat quasi liciatorium texētium. ipsum autem ferrū hastæ eius sexcentos siclos habebat ferri: & 8 armiger eius antecedebat eum. ♀ Stansq; clamabat aduersum phalangas Israel, & dicebat eis: Quare venistis parati ad prælium? Nunquid ego non sum Philisthæus, & vos serui Saul? Eligite ex uobis uirum, & 9 descendat ad singulare certamen. ♀si quiuerit pugna- B re mecum, & percusserit me, erimus vobis serui: si autem ego præualuero, & percussero eum, vos serui eri- 10 tis: & seruietis nobis. ♀Et aiebat Philisthæus: Ego exprobraui agminibus Israel hodie: Date mihi uirum, 11 & ineat mecum singulare certamen. ♀ Audiens autē Saul, & omnes Israelitæ sermones Philisthæi huiusce- 12 modi, stupebāt, & metuebant nimis. ♀ Dauid autem erat filius viri Ephrathæi, de quo ‖ supra dictum est de Bethlehem Iuda, cui nomē erat Isai, qui habebat octo filios, & erat vir in diebus Saul senex, & grandæuus 13 inter uiros. ♀ Abierunt autem tres filij eius maiores post Saul in prælium: & nomina trium filiorum eius, qui perrezerunt ad bellum, Eliab primogenitus, & se- 14 cundus Abinadab, tertiusque Samma. ♀ Dauid autē erat minimus. Tribus ergo maioribus secutis Saulē, 15 ♀abijt Dauid, & reuersus est a Saul, ut pasceret gre- 16 gē patris sui in Bethlehē. ♀procedebat vero Philisthęus mane & vespere, & stabat quadraginta diebus. 17 ♀Dixit autē Isai ad Dauid filium suum: Accipe fratri- C bus tuis ephi polentę, ♀& decem panes istos, & cur- 18 re in castra ad fratres tuos: & decem formellas casei has deferes ad tribunum: & fratres tuos visitabis, si 19 recte agant: & cum quibus ordinati sunt, disce. ♀Saul autem, & illi, & omnes filij Israel in Valle terrebin- 20 thi pugnabant aduersum Philisthijm. ♀Surrexit itaq; Dauid mane, & commendauit gregem custodi: & onustus abijt, sicut præceperat ei Isai. Et venit ad locum Magala, & ad exercitum qui egressus ad pugnā 21 vociferatus erat in certamine. ♀Direxerat.n.aciem Israel, sed & Philisthijm ex aduerso fuerant preparati. 22 ♀ Derelinques ergo Dauid vasa quæ attulerat, sub manu custodis ad sarcinas, cucurrit ad locum certaminis, & interrogabat si omnia recte agerentur erga 23 fratres suos. ♀ Cumq; adhuc ille loqueretur eis, apparuit uir ille spurius ascendens, Goliath noīe, Philisthæus de Geth, de castris Philisthinorum: & loquē- 24 te eo hæc eadem uerba audiuit Dauid. ♀ Omnes autem Israelitæ, cum uidissent uirum, fugerunt a facie 25 eius, timentes eum valde. ♀ Et dixit vnus quispiam de Israel: Num vidistis uirum hunc qui ascendit? ad exprobādum enim Israeli, ascendit. Virum ergo qui percusserit eum, ditabit rex diuitijs magnis, & filiam suam dabit ei, & domum patris eius faciet absque tri- 26 buto in Israel. ♀ Et ait Dauid ad uiros qui stabant se- D cum, dicens: Quid dabitur uiro qui percusserit Philisthæum hunc, & tulerit opprobrium de Israel? quis enim est hic Philisthæus incircuncisus, qui expro- 27 brauit acies Dei viuentis? ♀Referebat autem ei populus eundem sermonem, dicens: Hæc dabuntur uiro 28 qui percusserit eum. ♀Quod cum audisset Eliab, frater eius maior, loquente eo cum alijs, iratus est cōtra Dauid, & ait: Quare venisti, & quare dereliquisti pauculas oues illas in deserto? ego noui superbiam tuā, & nequitiā cordis tui: quia ut uideres prælium, 29 descendisti. ♀Et dixit Dauid: Quid feci? nunquid non 30 verbum est? ♀ Et declinauit paulum ab eo ad alium: dixitq; eundem sermonē. Et respondit ei populus uer- 31 bum, sicut prius. ♀ Audita sunt autem verba quæ locutus est Dauid, & annunciata in conspectu Saul.

‖Sup. 16. a.1.

32 ¶ Ad quem cum fuisset adductus, locutus est ei: Non concidat cor cuiusquã in eo: ego seruus tuus vadam,
33 & pugnabo aduersus Philisthæũ. ¶ Et ait Saul ad Da-
E uid: Non vales resistere Philisthæo isti, nec pugnare aduersus eum: quia puer es, hic autem vir bellator est
|| Eccl. 47 c. 3. 34 ab adolescentia sua. ¶ || Dixitq; Dauid ad Saul: Pascebat seruus tuus patris sui gregem, & veniebat leo, vel
35 vrsus, & tollebat arietem de medio gregis: ¶ & persequebar eos, & percutiebam, eruebamq; de ore eorũ, & illi consurgebant aduersum me, & apprehẽdebam mentum eorum, & suffocabam, interficiebamque
36 eos. ¶ Nam & leonem, & vrsum interfeci ego seruus tuus: erit igitur & Philisthæus hic incircuncisus, quasi vnus ex eis. Nunc vadam, & auferam opprobrium populi: quoniam quis est iste Philisthæus incircuncisus, qui ausus est maledicere exercitui Dei viuen-
37 tis? ¶ Et ait Dauid: Dominus qui eripuit me de manu leonis, & de manu vrsi, ipse me liberabit de manu Philisthæi huius. Dixit autem Saul ad Dauid: Va-
38 de, & Dominus tecum sit. ¶ Et induit Saul Dauid vestimentis suis, & imposuit galeam æream super ca-
39 put eius, & vestiuit eum lorica. ¶ Accinctus ergo Dauid gladio eius super vestem suam, cœpit tentare si armatus posset incedere: non enim habebat consuetudinem. Dixitque Dauid ad Saul: Non possum sic
40 incedere, quia non vsum habeo. Et deposuit ea, ¶ & tulit baculum suum, quem semper habebat in manibus: & elegit sibi quinque limpidissimos lapides de torrente, & misit eos in peram pastoralem quam habebat secum: & fundam manu tulit: & processit ad-
41 uersum Philisthæum. ¶ Ibat autem Philisthæus ince-
F dens, & appropinquans aduersum Dauid, & armi-
42 ger eius ante eum. ¶ Cumque inspexisset Philisthæus, & vidisset Dauid, despexit eum. Erat enim adole-
43 scens rufus, & pulcher aspectu. ¶ Et dixit Philisthæus ad Dauid: Nunquid ego canis sum, quod tu venis ad me cum baculo? Et maledixit Philisthæus Da-
44 uid in dijs suis: ¶ dixitque ad Dauid: Veni ad me, & dabo carnes tuas volatilibus cœli, & bestijs terræ.
45 ¶ Dixit autem Dauid ad Philisthæum: Tu venis ad me cum gladio, & hasta, & clypeo: ego autem venio ad te in nomine Domini exercituum, Dei agmi-
46 nũ Israel, quibus exprobrasti ¶ hodie: & dabit te Dominus in manu mea, & percutiam te, & auferam caput tuum a te: & dabo cadauera castrorum Philisthijm hodie volatilibus cœli, & bestijs terræ: vt sciat
47 omnis terra, quia est Deus in Israel. ¶ Et nouerit vniuersa Ecclesia hęc, quia non in gladio, nec in hasta saluat Dominus: ipsius enim est bellum, & tradet vos
48 in manus nostras: ¶ Cum ergo surrexisset Philisthęus, & veniret, & appropinquaret contra Dauid, festinauit Dauid, & cucurrit ad pugnam ex aduerso
49 Philisthęi. ¶ Et misit manum suam in peram, tulitque
G vnum lapidem, & funda iecit, & circunducens percussit Philisthęũ in fronte: & infixus est lapis in fron-
|| 1. Mac. 4 d. 38. 50 te eius, & cecidit in faciem suam super terram. ¶ || Prępualuitque Dauid aduersum Philisthęum in funda, et lapide, percussumque Philisthęum interfecit, Cum-
51 que gladium non haberet in manu Dauid, ¶ cucurrit, et stetit super Philisthęum, et tulit gladium eius, et eduxit eum de vagina sua: et interfecit eum, pręciditque caput eius. Videntes autem Philisthijm, quod mortuus esset fortissimus eorum, fugerunt.
52 ¶ Et consurgentes viri Israel, et Iuda, vociferati sunt, et persecuti sunt Philisthęos vsque dum venirent in vallem, et vsque ad portas Accaron: cecideruntque vulnerati de Philisthijm in via Saraim, vsque

53 ad Geth, et vsque ad Accaron. ¶ Et reuertentes filij Israel postquam persecuti fuerant Philisthæos, inua-
54 serunt castra eorum. ¶ Assumens autem Dauid caput Philisthæi, attulit illud in Ierusalem: arma vero eius
55 posuit in tabernaculo suo. ¶ Eo autem tempore quo videbat Saul Dauid egredientem contra Philisthæũ, ait ad Abner principem militiæ: De qua stirpe descendit hic adolescens Abner? Dixitque Abner: Vi-
56 uit anima tua, rex, si noui: ¶ Et ait rex: Interroga
57 tu, cuius filius sit iste puer. ¶ Cumque egressus esset Dauid, percusso Philisthæo, tulit eum Abner, et introduxit coram Saule, caput Philisthæi habentem in
58 manu. ¶ Et ait ad eum Saul: De qua progenies es, o adolescens? Dixitque Dauid: Filius serui tui Isai Bethlehemitæ ego sum.

CAPVT XVIII.

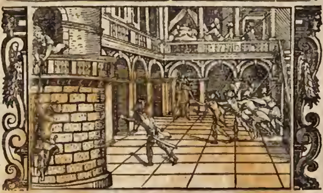

1 A ET factum est cum complesset loqui ad Saul, anima Ionathæ conglutinata est animæ Dauid, & dilexit eum Ionathas quasi animam
2 suam. ¶ Tulitque eum Saul in die illa, et non concessit
3 ei, vt reuerteretur in domum patris sui. ¶ Inierunt autem Dauid, et Ionathas fœdus: diligebat enim eum
4 quasi animam suã. ¶ Nam expoliauit se Ionathas tunica qua erat indutus, et dedit eam Dauid, et reliqua vestimẽta sua vsq; ad gladium, et arcum suũ, et vsq;
5 ad baltheũ. ¶ Egrediebatur quoque Dauid ad omnia
B quæcunq; misisset eum Saul, et prudenter se agebat: posuitq; eum Saul super viros belli, et acceptus erat in oculis vniuersi populi, maximeq; in conspectu fa-
6 mulorũ Saul. ¶ Porro cum reuerteretur percusso Philisthęo Dauid, egressę sunt mulieres de vniuersis vrbibus Israel, cantantes, chorosq; ducẽtes in occursum
7 Saul regis in tympanis lętitiæ, et in sistris. ¶ Et pcinebant mulieres ludentes, atque dicentes: Percussit Saul
8 mille, et Dauid decem millia. ¶ Iratus est aũt Saul ni-

mis, & displicuit in oculis eius sermo iste: dixitque C Dederunt Dauid decem millia, & mihi mille dede- 9 runt: quid ei superest, nisi solum regnum? ♀Non re- ctis ergo oculis Saul aspiciebat Dauid a die illa, & 10 deinceps. ♀Post diem autem alteram, inuasit spiritus Dei malus Saul, & prophetabat in medio domus suæ. Dauid autem psallebat manu sua, sicut per sin- 11 gulos dies. Tenebatque Saul lanceam, ♀& misit eam, putans quod configere posset Dauid cum pariete: & 12 declinauit Dauid a facie eius secundo. ♀Et timuit Saul Dauid, eo quod Dominus esset cum eo & a se 13 recessisset. ♀Amouit ergo eum Saul a se, & fecit eum tribunum super mille viros, & egrediebatur, & intra- 14 bat in conspectu populi. ♀In omnibus quoque vijs D suis Dauid prudenter agebat, & Dominus erat cum 15 eo. ♀Vidit itaque Saul quod prudens esset nimis, & 16 cœpit cauere eum. ♀Omnis autem Israel & Iuda dili- gebat Dauid: ipse enim ingrediebatur, & egrediebatur 17 ante eos. ♀Dixitque Saul ad Dauid: Ecce filia mea maior Merob, ipsam dabo tibi vxorem, tantummo- do esto vir fortis, & præliare bella Domini. Saul autē reputabat, dicens: Non sit manus mea in eum, sed sit 18 sup eū manus Philisthinorū. ♀Ait aūt Dauid ad Saul: E Quis ego sum, aut quę est vita mea, aut cognatio pa 19 tris mei in Israel, vt fiam gener regis? ♀Factum est au- tem tempus cum deberet dari Merob filia Saul, Da- 20 uid, data est Hadrieli Molathitæ vxor. ♀Dilexit autē Dauid Michol filia Saul altera. Et nunciatum est 21 Saul, & placuit ei. ♀Dixitque Saul: Dabo eam illi, vt fiat ei in scandalum, & sit super eum manus Philisthi- norum. Dixitq; Saul ad Dauid: In duabus rebus ge- 22 ner meus eris hodie. ♀Et mādauit Saul seruis suis: Lo- quimini ad Dauid clam me, dicentes: Ecce places regi, & omnes serui eius diligunt te. Nunc ergo esto gene- 23 ra regis. ♀Et locuti sunt serui Saul in auribus Dauid omnia verba hæc. Et ait Dauid: Num parum videtur vobis generum esse regis? ego autem sum vir pauper 24 & tenuis. ♀Et renunciauerunt serui Saul, dicentes: 25 Huiuscemodi verba locutus est Dauid. ♀Dixit autem F Saul: Sic loquimini ad Dauid: Non habet rex sponsa- lia necesse, nisi tantum centum præputia Philisthino- rum, vt fiat vltio de inimicis regis. Porro Saul cogita- 26 bat tradere Dauid in manus Philistinorum. ♀Cumq; renunciassent serui eius Dauid verba, quæ dixerat Saul, placuit sermo in oculis Dauid, vt fieret gener 27 regis. ♀Et post paucos dies surgens Dauid, abijt cum viris qui sub eo erant. Et percussit ex Philisthijm du- centos viros, & attulit eorum præputia, & annume- rauit ea regi, vt esset gener eius. Dedit itaque Saul ei 28 Michol filiam suam, vxorem. ♀Et vidit Saul, & intel- lexit quod Dominus esset cum Dauid. Michol autem 29 filia Saul diligebat eum. ♀Et Saul magis cœpit time- re Dauid: factusque est Saul inimicus Dauid cunctis 30 diebus. ♀Et egressi sunt principes Philisthinorum. a principio autem egressionis eorum prudentius se ge- rebat Dauid, quam omnes serui Saul, & celebre fa- ctum est nomen eius nimis.

CAPVT XIX.

1 A LOcutus est autem Saul ad Ionatham filium suum, & ad omnes seruos suos, vt occiderent Dauid. Porro Ionathas filius Saul diligebat 2 Dauid valde. ♀Et indicauit Ionathas Dauid, dicens: Quærit Saul pater meus occidere te: qua propter ob- serua te quæso mane, & manebis clam, & absconde- 3 ris. ♀Ego autem egrediens stabo iuxta patrem meum in agro, vbicunque fueris: & ego loquar de te ad pa-

trem meum: & quodcunque videro, nunciabo tibi. 4 ♀Locutus est ergo Ionathas de Dauid bona ad Saul patrem suum: dixitque ad eum: Ne pecces rex in ser- uum tuum Dauid: quia non peccauit tibi, & opera 5 eius bona sunt tibi valde. ♀Et posuit animam suam in manu sua, & percussit Philisthęum, & fecit Domi- nus salutem magnam vniuerso Israeli: vidisti, & læ- tatus es. Quare ergo peccas in sanguine innoxio, in- 6 terficiens Dauid, qui est absque culpa? ♀Quod cum audisset Saul, placatus voce Ionathæ, iurauit: Viuit 7 Dñs, quia non occidetur. ♀Vocauit itaque Ionathas Dauid, & indicauit ei omnia verba hæc: & introdu- B xit Ionathas Dauid ad Saul, & fuit ante eum sicut 8 fuerat heri, & nudiustertius. ♀Motum est aūt rursum bellum: & egressus Dauid, pugnauit aduersum Phili sthijm, percussitque eos plaga magna. Et fugerunt a 9 facie eius. ♀Et factus est spiritus Domini malus in Saul: sedebat autem in domo sua, & tenebat lanceā: 10 porro Dauid psallebat manu sua. ♀Nisusque est Saul configere Dauid lancea in pariete, & declinauit Da- uid a facie Saul: lancea autem casso vulnere perlata est in parietem, & Dauid fugit, & saluatus est nocte 11 illa. ♀Misit ergo Saul satellites suos in domū Dauid, vt custodirēt eum, & interficeretur mane. Quod cum annunciasset Dauid Michol vxor sua, dicens: Nisi sal 12 uaueris te nocte hac, cras morieris: ♀deposuit eum per fenestram: porro ille abijt & aufugit, atque salua- 13 tus est. ♀Tulit autem Michol statuam, & posuit eam C super lectum, & pellem pilosam caprarum posuit ad 14 caput eius, & operuit eam vestimentis. ♀Misit autem Saul apparitores qui raperēt Dauid: & responsum est 15 quod ægrotaret. ♀Rursumque misit Saul nuncios, vt viderent Dauid, dicens: Afferte eum ad me in lecto, 16 vt occidatur. ♀Cumque venissent nuncij, inuentum est simulachrum super lectum, & pellis caprarum ad 17 caput eius. ♀Dixitque Saul ad Michol: Quare sic illu sisti mihi, & dimisisti inimicū meum vt fugeret? Et respondit Michol ad Saul: Quia ipse locutus est mi- 18 hi. Dimitte me, alioquin interficiam te. ♀Dauid autē fugiēs, saluatus est, & venit ad Samuel in Ramatha, & nunciauit ei omnia quæ fecerat sibi Saul: & abie- 19 rūt ipse & Samuel, & morati sunt in Naioth. ♀Nun- ciatū est autē Sauli a dicentibus: Ecce Dauid in Na- 20 ioth in Ramatha. ♀Misit ergo Saul lictores, vt raperēt D Dauid: qui cum vidissent cuneum prophetarum vati cinantiū, & Samuelē stantē super eos, factus est et Spi ritus Domini in illis, & prophetare cœperūt etiā ipsi. 21 ♀Quod cū nūciatū esset Sauli, misit & alios nuncios:

prophetauerunt autem & illi. Et rursus misit Saul tertios nuncios: qui & ipsi prophetauerunt. Et iratus iracundia Saul 22 ¶ abijt etiam ipse in Ramatha, & venit vsq; ad cisternã magnã quæ est in Socho: & interrogauit & dixit: In quo loco sũt Samuel & Dauid? Dictumq; est ei: Ecce in Naioth sunt in Ramatha, 23 ¶ Et abijt in Naioth in Ramatha, & factus est etiã super eũ Spiritus Domini, & ambulabat ingrediens, & prophetabat vsque dum veniret in Naioth in Ramatha. 24 ¶ Et expoliauit etiam ipse se vestimẽtis suis, et prophetauit cum ceteris coram Samuele, & cecidit nudus tota die illa & nocte. Vnde & exiuit prouerbium, ‖ Num & Saul inter prophetas?

‖ Sup. 10. c. 11.

CAPVT XX.

1 A FVgit autem Dauid de Naioth, quæ est in Ramatha, veniensq; locutus est coram Ionatha: Quid feci? quæ est iniquitas mea, & quod peccatum meum in patrem tuum, quia quærit animam meam? 2 ¶ Qui dixit ei: Absit, non morieris: neq; enim faciet pater meus quidquam grande, uel paruum, nisi prius indicauerit mihi: hunc ergo celauit me pater meus sermonẽ tantummodo? nequaquam erit istud. 3 ¶ Et iurauit rursum Dauid: & ille ait: Scit profecto pater tuus, quia inueni gratiam in oculis tuis, & dicet, Nesciat hoc Ionathas, ne forte tristetur. Quinimo viuit Dominus, & viuit anima tua, quia vno tantum 4 (vt ita dicam) gradu, ego morsq; diuidimur. ¶ Et ait Ionathas ad Dauid: Quodcumque dixerit mihi anima tua, faciã tibi. 5 ¶ Dixit autem Dauid ad Ionathan: B Ecce calendæ sunt crastino, & ego ex more sedere soleo iuxta regem ad vescendum: dimitte ergo me, vt 6 abscondar in agro vsq; ad vesperam diei tertiæ. ¶ Si respiciens requisierit me pater tuus, respondebis ei: Rogauit me Dauid, vt iret celeriter in Bethlehem ciuitatem suam: quia victimæ solemnes ibi sunt vniuersis contribulibus suis. 7 ¶ Si dixerit: Bene: pax erit seruo tuo. si autem fuerit iratus, scito quia completa est malitia eius. 8 ¶ Fac ergo misericordiam in seruum tuum: quia fedus Domini me famulum tuum tecum inire fecisti. si autem est iniquitas aliqua in me, tu me 9 interfice, & ad patrem tuum ne introducas me. ¶ Et ait Ionathas. Absit hoc a te: neque enim fieri potest, vt si certe cognouero completam esse patris mei 10 malitiam contra te, non annunciem tibi. ¶ Respónditq; Dauid ad Ionathan. Quis renunciabit mihi, si quid forte responderit tibi pater tuus dure de me? 11 ¶ Et ait Ionathas ad Dauid: Veni, & egrediamur foras in agrum. Cumq; exissent ambo in agrum, 12 ¶ ait C Ionathas ad Dauid: Domine Deus Israel, si inuestigauero sententiam patris mei crastino vel perendie: & aliquid boni fuerit super Dauid, & non statim misero ad te, & notum tibi fecero: 13 ¶ hæc faciat Dominus Ionathæ, & hæc addat. Si autem perseuerauerit patris mei malitia aduersum te, reuelabo aurem tuam, & dimittam te, vt vadas in pace, & sit Dominus tecum, sicut fuit cum patre meo. 14 ¶ Et si uixero, facies mihi misericordiam Domini: si uero mortuus fuero, 15 ¶ nõ auferes misericordiam tuam a domo mea usq; in sempiternũ, quando eradicauerit Dominus inimicos Dauid, vnumquenq; de terra: auferat Ionathan de domo sua, & requirat Dominus de manu inimicorũ 16 Dauid. ¶ Pepigit ergo Ionathas fœdus cũ domo Dauid: & requisiuit Dominus de manu inimicorum Dauid. 17 ¶ Et addidit Ionathas deierare Dauid, eo quod D diligeret illum: sicut enim animã suam, ita diligebat 18 eũ. ¶ Dixitq; ad eum Ionathas: Cras calendæ sunt, & 19 requireris: ¶ requiretur enim sessio tua vsq; perendie. Descẽdens ergo festinus, & venies in locum vbi celãdus es in die qua operari licet, & sedebis iuxta lapi- 20 dem, cui nomen est Ezel. ¶ Et ego tres sagittas mittã iuxta eum, & iaciam quasi exercens me ad signnm. 21 ¶ Mittam quoq; & puerum, dicens ei: Vade & affer 22 mihi sagittas. ¶ Si dixero puero: Ecce sagittæ intra te sunt, tolle eas: tu veni ad me, quia pax tibi est, & nihil est mali, viuit Dominus: Si autem sic locutus fuero puero, Ecce sagittæ ultra te sunt: Vade in pace, quia 23 dimisit te Dominus. ¶ De verbo autẽ quod locuti sumus ego & tu, sit Dominus inter me & te, vsque in 24 sempiternum. ¶ Abscõditus est ergo Dauid in agro, & venerunt calendæ, & sedit rex ad comedendnm 25 panẽ. ¶ Cumq; sedisset rex super cathedram suam (secundum consuetudinem) quæ erat iuxta parietẽ, sur- E rexit Ionathas, & sedit Abner ex latere Saul, vacuusque apparuit locus Dauid. 26 ¶ Et non est locutus Saul quicquã in die illa: cogitabat enim quod forte euenisset ei, vt non esset mundus, nec purificatus. 27 ¶ Cumque illuxisset dies secunda post calendas, rursus apparuit vacuus locus Dauid. Dixitq; Saul ad Ionathan filium suum. Cur non venit filius Isai nec heri, 28 nec hodie ad uescẽdum? ¶ Respónditq; Ionathas Sau- 29 li: Rogauit me obnixe, vt iret in Bethlehem, ¶ & ait: Dimitte me quoniam sacrificium solẽne est in ciuitate, vnus da fratribus meis accersiuit me: nunc ergo si inueni gratiã in oculis tuis, vadam cito, & uidebo fratres meos. Ob hanc causã nõ venit ad mensam regis. 30 ¶ Iratus autem Saul aduersum Ionathan, dixit ei: Fili F mulieris uirum vltro rapiẽtis: numquid ignoro, quia diligis filium Isai in confusionem tuam, & in confu- 31 sionem ignominiosæ matris tuæ? ¶ Omnibus enim diebus, quibus filius Isai uixerit super terram, nõ stabilieris tu, neq; regnũ tuum: itaq; iam nunc mitte, & 32 adhuc eum ad me: quia filius mortis est. ¶ Respõdens autẽ Ionathas Sauli patri suo. ait: Quare morietur? 33 Quid fecit? ¶ Et arripuit Saul lanceam, ut percuteret eum. Et intellexit Ionathas quod definitum esset a pa- 34 tre suo, vt interficeret Dauid. ¶ Surrexit ergo Ionathas a mensa in ira furoris, & non comedit in die calendarum secunda panem. Contristatus est enim su- 35 per Dauid, eo quod confudisset eum pater suus. ¶ Cũque illuxisset mane, venit Ionathas in agrum iuxta 36 placitum Dauid, & puer paruulus cum eo, ¶ Et ait ad puerum suum: Vade, & affer mihi sagittas, quas ego G iacio. Cumq; puer cucurrisset, iecit aliam sagittam 37 trans puerum. ¶ Venit itaque puer ad locum iaculi,

quod miserat Ionathas: & clamauit Ionathas post tergum pueri, & ait: Ecce ibi est sagitta, porro vltra te. 38 ¶ Clamauitq; iterum Ionathas post tergum pueri, dicens: Festina velociter ne steteris. Collegit autem puer Ionathæ sagittas, & attulit ad dominum suum: 39 ¶ & quid ageretur, penitus ignorabat. tantummodo 40 enim Ionathas, & Dauid rem nouerant. ¶ Dedit ergo Ionathas arma sua puero, & dixit ei: Vade & defer in 41 ciuitatem. ¶ Cumq; abijsset puer, surrexit Dauid de loco qui vergebat ad austrum, & cadens pronus in terram, adorauit tertio: & osculantes se alterutrum, 42 fleuerunt pariter, Dauid autem amplius. ¶ Dixit ergo Ionathas ad Dauid: Vade in pace: quæcunque iurauimus ambo in nomine Domini, dicentes: Dominus sit inter me & te, & inter semen tuum, & semen meum 43 vsque in sempiternum. ¶ Et surrexit Dauid, & abijt: sed Ionathas ingressus est ciuitatem.

CAPVT XXI.

1 A VEnit autem Dauid in Nobe ad Achimelech sacerdotem: & obstupuit Achimelech, eo quod venisset Dauid: Et dixit ei: Quare tu 2 solus, & nullus est tecum? ¶ Et ait Dauid ad Achimelech sacerdotem: Rex præcepit mihi sermonem, & dixit: Nemo sciat rem propter quam missus es a me, & cuiusmodi præcepta tibi dederim: nam & pueris con3 dixi in illum, & illum locum. ¶ Nunc ergo si quid habes ad manum, uel quinque panes, da mihi, aut quid4 quid inueneris. ¶ Et respondens sacerdos ad Dauid, ait illi: Non habeo laicos panes ad manum, sed tantum panem sanctum: si mundi sunt pueri, maxime a 5 mulieribus. ¶ Et respondit Dauid sacerdoti, & dixit B ei. Equidem si de mulieribus agitur, cōtinuimus nos ab heri & nudiustertius, quando egrediebamur, & fuerunt vasa puerorum sancta. porro uia hæc polluta 6 est, sed & ipsa hodie sanctificabitur in vasis. ¶ ‖ Dedit ergo ei sacerdos sanctificatum panem. neq; enim erat ibi panis, nisi tantum panes propositionis, qui sublati 7 fuerant a facie Dñi, vt ponerētur panes calidi. ¶ Erat autem ibi uir quidam de seruis Saul, in die illa inC tus in tabernaculo Domini: & nomen eius Doeg Idu8 mæus, potentissimus pastorum Saul: ¶ Dixit autem Dauid ad Achimelech: Si habes hic ad manum hastam, aut gladium? quia gladium meū, & arma mea 9 non tuli mecum, sermo enim regis vrgebat. ¶ Et dixit sacerdos: Ecce hic gladius Goliath Philisthæi, quem percussisti in Valle terebinthi, est inuolutus pallio post ephod: si istum uis tollere, tolle: neque enim hic est alius absque eo. Et ait Dauid: Non est 10 huic alter similis, da mihi eum. ¶ Surrexit itaque Dauid, & fugit in die illa a facie Saul, & venit ad Achis 11 regem Geth, ¶ dixeruntq; serui Achis ad eum cum vidissent Dauid: Nunquid nō iste est Dauid rex terræ? D nonne huic cantabant per choros, dicentes: Percussit 12 Saul mille, & Dauid decem millia? ¶ Posuit autem Dauid sermones istos in corde suo; & extimuit valde 13 a facie Achis regis Geth. ¶ Et immutauit os suum coram eis, & collabebatur inter manus eorum: & impingebat in ostia portæ, defluebantq; saliuæ eius in 14 barbam. ¶ Et ait Achis ad seruos suos: Vidistis homi15 nem insanum, quare adduxistis eum ad me? ¶ An desunt nobis furiosi, quod introduxistis istum, vt fureret me præsente? hiccine ingredietur domum meā?

Mat. 12. 3.

CAPVT XXII.

1 A ABijt ergo Dauid inde, & fugit in speluncam Odollam. Quod cum audissent fratres eius: & omnis domus patris eius, descenderunt 2 ad eum illuc. ¶ Et conuenerunt ad eum omnes qui erant in angustia constituti, & oppressi ære alieno, & amaro animo: & factus est eorum princeps: fuerunt3 que cum eo quasi quadringenti uiri. ¶ Et profectus est Dauid inde in Maspha, quæ est Moab: & dixit ad regem Moab: Maneat oro, pater meus, & mater mea 4 vobiscum, dōnec sciam quid faciat mihi Deus. ¶ Et reliquit eos ante faciem regis Moab: manseruntque apud eum cūctis diebus, quibus Dauid fuit in præsi5 sidio. ¶ Dixitque Gad propheta ad Dauid: Noli manere in præsidio: proficiscere, & vade in terrā Iuda. Et 6 profectus est Dauid, & venit in Saltum Hareth. ¶ Et audiuit Saul, quod apparuisset Dauid, & uiri qui B erant cum eo. Saul autem cum maneret in Gabaa, & esset in nemore quod est in Rama, hastam manu te7 nens, cunctique serui eius circunstarent eum, ¶ ait ad seruos suos qui assistebāt ei; Audite nunc filij Iemini: nunquid omnibus vobis dabit filius Isai agros & vineas, & vniuersos vos faciet tribunos, & centurio8 nes: ¶ quoniam coniurastis omnes aduersum me, & non est qui mihi renunciet, maxime cum & filius meus fœdus inierit cum filio Isai? Non est qui vicem meam doleat ex uobis, nec qui annunciet mihi: eo quod suscitauerit filius meus seruum meum aduer9 sum me, insidiantem mihi usq; hodie. ¶ Respondens autem Doeg Idumæus qui assistebat, & erat primus inter seruuos Saul: Vidi, inquit, filium Isai in Nobe 10 apud Achimelech filium Achitob sacerdotem. ¶ Qui consuluit pro eo Dominum, & cibaria dedit ei: sed & 11 gladium Goliath Philisthæi dedit illi. ¶ Misit ergo rex ad accersendum Achimelech sacerdotem, filium Achitob, & omnem domum patris eius, sacerdotum qui erant in Nobe, qui vniuersi uenerunt ad regem. 12 ¶ Et ait Saul ad Achimelech: Audi fili Achitob, Qui 13 respondit: Præsto sum domine. ¶ Dixitque ad eum C Saul: Quare coniurastis aduersum me tu & filius Isai, & dedisti ei panes & gladium, & consuluisti pro eo Deum, vt consurgeret aduersum me insidiator vs14 que hodie permanens? ¶ Respondensq; Achimelech regi, ait: Et quis in omnibus seruis tuis, sicut Dauid fidelis, & gener regis, & pergens ad imperium tuum, 15 & gloriosus in domo tua? ¶ Num hodie cœpi pro eo consulere Deum? absit hoc a me: ne suspicetur rex aduersus seruum suum rem huiuscemodi, in vniuersa domo patris mei: non enim sciuit seruus tuus quidquam super hoc negocio, vel modicū, vel gran16 de. ¶ Dixitque rex: Morte morieris Achimelech, tu

& om-

17 & omnis domus patris tui. ¶ Et ait rex emissarijs qui circumstabant eum: Conuertimini, & interficite sacerdotes Domini: nam manus eorum cū Dauid est: scientes quod fugisset, & non indicauerunt mihi. Noluerunt autem serui Regis extendere manus suas 18 in sacerdotes Domini, ¶ Et ait rex ad Doeg: Con-

D uertere tu, & irrue in sacerdotes. Conuersusque. Doeg Idumæus, irruit in sacerdotes: & trucidauit in die illa octogintaquinque viros vestitos ephod li- 19 neo. ¶ Nobe autem ciuitatem sacerdotum percussit in ore gladij, viros & mulieres, & paruulos & lactentes, bouemque & asinum, & ouem in ore gla- 20 dij. ¶ Euadens autem vnus filius Achimelech fili Achitob, cuius nomē erat Abiathar, fugit ad Dauid, 21 ¶ & annunciauit ei quod occidisset Saul sacerdotes 22 Domini. ¶ Et ait Dauid ad Abiathar: Sciebam in die illa, quod cum ibi esset Doeg Idumæus, proculdubio annunciaret Sauli: ego sum reus omnium anima- 23 rum patris tui. ¶ Mane mecum, ne timeas: si quis quæsierit animam meam, quæret & animam tuam, mecumque seruaberis.

CAPVT XXIII.

1 A ET annunciauerunt Dauid, dicentes: Ecce Philistijm oppugnant Ceilam & diripiunt areas. 2 ¶ Consuluit ergo Dauid Dominum, dicens: Num vadam & percutiam Philistæos istos? Et ait Dominus ad Dauid: Vade, & percuties Philistæos 3 & Ceilam saluabis. ¶ Et dixerunt viri qui erant cum Dauid ad eum: Ecce nos hic in Iudæa consistentes timemus: quanto magis si ierimus in Ceilam aduer- 4 sum agmina Philistinorum? ¶ Rursum ergo Dauid consuluit Dominum. Qui respondens, ait ei: Surge, & vade in Ceilam: ego enim tradam Philistæos in 5 manu tua. ¶ Abijt ergo Dauid & viri eius in Ceilā, & pugnauit aduersum Philisthæos, & abegit iumenta eorum, & percussit eos plaga magna: & saluauit 6 Dauid habitatores Ceilæ. ¶ Porro eo tempore quo fugiebat Abiathar filius Achimelech ad Dauid in 7 Ceilam, ephod secum habens descenderat. ¶ Nuncia- B tum est autem Sauli, quod venisset Dauid in Ceilam. & ait Saul: Tradidit eum Deus in manus meas, conclususque est introgressus vrbem in qua portæ & 8 seræ sunt. ¶ Et præcepit Saul omni populo vt ad pugnam descenderet in Ceilam, & obsideret Dauid & 9 viros eius. ¶ Quod cum Dauid rescisset, quia præpararet ei Saul clam malum, dixit ad Abiatar sacerdo- 10 tem: Applica ephod. ¶ Et ait Dauid: Domine Deus Israel, audiuit famā seruus tuus, quod disponat Saul 11 venire in Ceilam, vt euertat vrbem propter me. ¶ Si tradent me viri Ceilæ in manus eius? & si descendet Saul sicut audiuit seruus tuus? Domine Deus Israel 12 indica seruo tuo. Et ait Dominus: Descendet. ¶ Dixitque Dauid: Si tradent me viri Ceilæ, & viros qui sunt mecum in manus Saul? Et dixit Dominus: Tra- 13 dent. ¶ Surrexit ergo Dauid & viri eius quasi sexcenti, & egressi de Ceila. huc atque illuc vagabantur incerti; nunciatumque est Sauli, quod fugisset Dauid de Ceila, & saluatus esset: quam ob rem dissimulauit 14 exire. ¶ Morabatur autem Dauid in deserto in locis firmissimis, mansitque in monte solitudinis Ziph in C monte opaco: quærebat eum tamen Saul cunctis die- 15 bus, & non tradidit eum Deus in manus eius. ¶ Et vidit Dauid quod egressus esset Saul vt quæreret animam eius. Porro Dauid erat in deserto Ziph in sylua. 16 ¶ Et surrexit Ionathas filius Saul, & abijt ad Dauid 17 in syluam, & confortauit manus eius in Deo, ¶ dixitque ei: Ne timeas: neque enim inueniet te manus Saul patris mei, & tu regnabis super Israel, & ego ero tibi secundus, sed & Saul pater meus scit hoc. 18 ¶ Percussit ergo vterq; fœdus coram Dño: Mansitq; Dauid in sylua, Ionathas aūt reuersus est in domum 19 suam. ¶ Ascenderunt autem Ziphæi ad Saul in Gabaa, dicentes: Nonne, ecce Dauid latitat apud nos in locis tutissimis syluæ, in Colle Hachila, quæ est ad 20 dexteram deserti? ¶ Nunc ergo sicut desiderauit anima tua vt descenderes, descende: nostrum autem erit 21 vt tradamus eum in manus regis. ¶ Dixitque Saul: Benedicti vos a Domino, quia doluistis vicem meā. 22 ¶ Abite ergo, oro, & diligentius præparate, & curiosus agite et considerate locum vbi sit pes eius, vel quis viderit eum ibi, recogitat enim de me, quod cal- 23 lide insidier ei. ¶ Considerate, et videte omnia latibu- D la eius, in quibus absconditur: et reuertimini ad me ad rem certam, vt vadam vobiscum. quod si etiam in terram se abstruxerit, perscrutabor eum in cun- 24 ctis millibus Iuda. ¶ At illi surgētes, abierunt in Ziph ante Saul: Dauid autem et viri eius erant in deser- 25 to Maon in campestribus ad dexteram Iesimon. ¶ Iuit ergo Saul et socij eius ad quærendum eum: et nunciatum est Dauid, statimq; descendit ad petram, et versabatur in deserto Maon, quod cū audisset Saul, 26 persequutus est Dauid in deserto Maon. ¶ Et ibat Saul ad latus montis ex parte vna: Dauid autem et viri eius erant in latere montis ex parte altera: porro Dauid desperabat se posse euadere a facie Saul: itaque Saul, et viri eius in modum coronæ cinge- 27 bant Dauid et viros eius, vt caperent eos. ¶ Et nūcius venit ad Saul, dicens: Festina, et ueni, quoniam infu- 28 derunt se Philistijm super terram. ¶ Reuersus est ergo Saul, desistens persequi Dauid, et perrexit in occursum Philistijnorum: propter hoc vocauerunt locum illum Petram diuidentem.

CAPVT XXIIII.

1 A ASCendit ergo Dauid inde: et habitauit in locis tutissimis Engaddi. ¶ Cumque re- 2 uersus esset Saul, postquam persequutus est Philisthæos, nunciauerunt ei, dicen- 3 tes: Ecce Dauid in deserto est Engaddi. ¶ Assumens ergo Saul tria millia electorum virorum ex omni Israel, perrexit ad inuestigandum Dauid et uiros eius, etiam super abruptissimas petras, quę solis ibici- 4 bus peruię sunt. ¶ Et venit ad caulas ouiū, quæ se of-

ferebant vianti: eratque ibi spelunca, quam ingressus est Saul, vt purgaret ventrem: porro Dauid & viri eius in interiore parte speluncæ latebant. Et dixerunt serui Dauid ad eum: Ecce dies de qua loquutus est Dominus ad te: Ego tradam tibi inimicum tuum, vt facias ei sicut placuerit in oculis tuis. Surrexit ergo Dauid & præcidit oram chlamydis Saul silenter. Post hæc percussit cor suum Dauid, eo quod abscidisset oram chlamydis Saul. Dixitque ad viros suos: Propitius sit mihi Dominus ne faciam hanc rem Domino meo, Christo Domini, vt mittam manum meam in eum, quia Christus Domini est. Et confregit Dauid viros suos sermonibus, & non permisit eos vt consurgerent in Saul: porro Saul exurgens de spelunca, pergebat cœpto itinere. Surrexit autem, & Dauid post eum: & egressus de spelunca, clamauit post tergum Saul, dicens: Domine mi rex. Et respexit Saul post se, & inclinans se Dauid pronus in terram, adorauit, dixitque ad Saul: Quare

audis verba hominum loquentium, Dauid quærit malum aduersum te? Ecce hodie uiderunt oculi tui quod tradiderit te Dominus in manu mea in spelunca: & cogitaui ut occiderem te: sed pepercit tibi oculus meus. dixi enim: Non extendam manum meam in dominũ meum, quia Christus Domini est. Quin potius pater mi, vide, & cognosce oram chlamydis tuæ in manu mea: quoniam cum præscinderem summitatẽ chlamidis tuæ, nolui extendere manum meã in te. animaduerte, & vide, quoniam non est in manu mea malum, neq; iniquitas, neque peccaui in te: tu autem insidiaris animæ meæ vt auferas eam. Iudicet Dominus inter me & te, & vlciscatur me Dominus ex te: manus autem mea non sit in te. Sicut & in prouerbio antiquo dicitur: AB IMPIIS egredietur impietas: manus ergo mea non sit in te. Quẽ persequeris Rex Israel? quem persequeris? canem mortuum persequeris, & pulicem vnum. Sit Dominus iudex, & iudicet inter me, & te: & videat & iudicet causam meam, & eruat me de manu tua. Cũ autem complesset Dauid, loquens sermones huiuscemodi ad Saul, dixit Saul: Nunquid vox hæc tua est, fili mi Dauid? Et leuauit Saul vocem suam, & fleuit, dixitq; ad Dauid: Iustior tu es quam ego: tu enim tribuisti mihi bona: ego autem reddidi tibi mala. Et tu indicasti hodie, quæ feceris mihi bona: quomodo tradiderit me Dominus in manum tuam, & non occideris me. Quis enim cum inuenerit inimicum suũ, dimittet eum in via bona? Sed Dominus reddat tibi vicissitudinem hanc pro eo quod hodie operatus es in me. Et nunc, quia scio quod certissime regnaturus sis, & habiturus in manu tua regnũ Israel: iura mihi in Domino, ne deleas semen meum post me, neque auferas nomen meum de domo patris mei. Et iurauit Dauid Sauli. Abijt ergo Saul in domum suã: & Dauid & viri eius ascenderũt ad tutiora loca.

CAPVT XXV.

MOrtuus est autem Samuel, & congregatus est vniuersus Israel, & planxerunt eum, & sepelierunt eum in domo sua in Ramatha. Consurgensque Dauid, descendit in desertum Pharan. Erat autem vir quispiam in solitudine Maon, & possessio eius in Carmelo, & homo ille magnus nimis: erantque ei oues tria millia, & mille capræ: & accidit vt tonderetur grex eius in Carmelo. Nomen autem viri illius erat Nabal: & nomen vxoris eius Abigail: eratque mulier illa prudentissima & speciosa: porro vir eius durus, & pessimus, & malitiosus: erat autem de genere Caleb. Cum ergo audisset Dauid in deserto quod tonderet Nabal gregem suum, misit decem iuuenes, & dixit eis: Ascendite in Carmelum, & venietis ad Nabal, & salutabitis eum ex nomine meo pacifice. Et dicetis: Sit fratribus meis & tibi pax, & domui tuæ pax, & omnibus quæcunque habes, sit pax. Audiui quod tonderent pastores tui, qui erat nobiscum in deserto: nunquam eis molesti fuimus, nec aliquando defuit quidquam eis de grege, omni tempore quo fuerunt nobiscum in Carmelo. Interroga pueros tuos, & indicabunt tibi. Nunc ergo inueniant pueri tui gratiam in oculis tuis: in die enim bona venimus, quodcunque inuenerit manus tua, da seruis tuis, & filio tuo Dauid. Cumq; venissent pueri Dauid, loquuti sunt ad Nabal omnia verba hæc ex nomine Dauid: & siluerunt. Respondens autem Nabal pueris Dauid, ait: Quis est Dauid? & quis est filius Isai? hodie increuerunt serui qui fugiunt dominos suos. Tollam ergo panes meos, & aquas meas, & carnes pecorum quæ occidi tonsoribus meis, & dabo viris quos nescio vnde sitt? Regressi sunt itaque pueri Dauid per viam suam, & reuersi venerunt, & nunciauerunt ei omnia verba quæ dixerat. Tunc ait Dauid pueris suis: accingatur vnusquisque gladio suo. Et accincti sunt singuli gladijs suis, accinctusque est & Dauid ense suo: & secuti sunt Dauid quasi quadringenti viri: porro ducenti remanserunt ad sarcinas. Abigail autem vxori Nabal nunciauit vnus de pueris suis, dicens: Ecce Dauid misit nuncios de deserto vt benedicerent domino nostro: & auersatus est eos. homines isti, boni satis fuerunt nobis, & non molesti, nec quidquam aliquando perijt omni tempore quo fuimus conuersati cum eis in deserto: pro muro erant nobis tam in nocte, quam in die, omnibus diebus quibus pauimus apud eos greges. Quam ob rem considera, & recogita quid facias: quoniam completa est malitia aduersum virum tuum, & aduersum domum tuam, & ipse est filius Belial, ita vt nemo possit ei loqui. Festinauit igitur Abigail, & tulit ducentos panes et duos vtres vini, et quinque arietes coctos, et quinque sata polentæ, et centum ligaturas vuæ passæ, et ducentas massas caricarum, et posuit super asinos: dixitque pueris suis: Præcedite me: ecce, ego post tergum sequar vos, viro autem suo Nabal non indicauit. Cum ergo ascendisset asinum, et descenderet ad radicem montis, Dauid et viri

eius

eius descendebant in occursum eius: quibus & illa
21 occurrit. Et ait Dauid: ♀ Vere frustra seruaui omnia, quæ huius erant in deserto, & non perijt quidquam de cunctis quæ ad eum pertinebant: & reddidit mihi
22 malum pro bono. ♀ Hæc faciat Deus inimicis Dauid, & hæc addat, si reliquero de omnibus quæ ad ipsum
23 pertinent vsque mane, mingentem ad parietē. ♀ Cum autem vidisset Abigail Dauid, festinauit, & descendit de asino, & procidit coram Dauid super faciem
24 suam, & adorauit super terram, ♀ & cecidit ad pedes eius, & dixit: In me sit domine mi, hæc iniquitas: loquatur obsecro ancilla tua in auribus tuis: & audi
25 verba famulę tuę. ♀ Ne ponat oro, dominus meus rex cor suum super virum istum iniquum Nabal: quoniam secundum nomen suum stultus est, & stultitia est cū eo: ego autem ancilla tua non vidi pueros tuos
26 domine mi, quos misisti. ♀ Nunc ergo domine mi, vi-
E uit Dominus, & viuit anima tua, qui prohibuit te ne venires in sanguinem, & saluauit manum tuam tibi: & nunc fiant sicut Nabal inimici tui, & qui quærunt
27 domino meo malum. ♀ Quapropter suscipe benedictionem hanc, quam attulit ancilla tua tibi domino meo: & da pueris qui sequuntur te dominum meum.
28 ♀ Aufer iniquitatem famulæ tuæ: faciens enim faciet Dominus tibi domino meo domum fidelē, quia prælia Domini domine mi tu præliaris: malitia ergo non
29 inueniatur in te omnibus diebus vitæ tuæ. ♀ Si enim surrexerit aliquando homo persequens te, & quærēs animam tuam, erit anima domini mei custodita quasi in fasciculo viuentium, apud Dominum Deum tuum: porro inimicorum tuorum anima rotabitur,
30 quasi in impetu, & circulo fundæ. ♀ Cum ergo fecerit Dominus tibi domino meo omnia quæ loquutus est bona de te, & constituerit te ducem super Israel.
31 ♀ non erit tibi hoc in singultum, & in scrupulum cordis domino meo, quod effuderis sanguinem innoxiū, aut ipse te vltus fueris: & cum benefecerit Dominus
32 domino meo, recordaberis ancillæ tuæ. ♀ Et ait Da-
F uid ad Abigail: Benedictus Dominus Deus Israel,
33 qui misit hodie te in occursum meum: ♀ & benedictū eloquium tuum: & benedicta tu, quæ prohibuisti me hodie ne irem ad sanguinem, & vlciscerer me manu
34 mea. ♀ Alioquin viuit Dominus Deus Israel, qui prohibuit me, ne malum facerem tibi: nisi cito venisses in occursum mihi, non remansisset Nabal vsque ad
35 lucem matutinam, mingens ad parietem. ♀ Suscepit ergo Dauid de manu eius omnia quę attulerat ei, dixitque ei: Vade pacifice in domum tuam, ecce audiui
36 vocem tuam, & honoraui faciem tuam. ♀ Venit autē Abigail ad Nabal: & ecce erat ei cōuiuium in domo eius, quasi conuiuium regis, & cor Nabal iucundum: erat enim ebrius nimis: & non indicauit ei verbum
37 pusillum, aut grande vsque mane. ♀ Diluculo autem
G cum digessisset vinum Nabal, indicauit ei vxor sua verba hæc, & emortuum est cor eius intrinsecus, &
38 factus est quasi lapis. ♀ Cumque pertransissent decem
39 dies, percussit Dominus Nabal, & mortuus est. ♀ Qđ cum audisset Dauid mortuum Nabal, ait: Benedictus Dominus qui iudicauit causam opprobrij mei de manu Nabal, & seruum suum custodiuit a malo: & malitiam Nabal reddidit Dominus in caput eius. Misit ergo Dauid, & locutus est ad Abigail, vt sumeret eā
40 sibi in vxorem. ♀ Et venerunt pueri Dauid ad Abigail in Carmelum, & locuti sunt ad eam, dicentes: Dauid misit nos ad te, vt accipiat te sibi in vxorem.
41 ♀ Quæ consurgens adorauit prona in terram, & ait: Ecce famula tua sit in ancillam, vt lauet pedes seruo-
42 rum Domini mei. ♀ Et festinauit, & surrexit Abigail: & ascendit super asinum, & quinque puellæ ierunt cum ea, pedissequę eius, & secuta est nuncios Dauid,
43 & facta est illi vxor. ♀ Sed & Achinoam accepit Da-
44 uid de Iezrahel: & fuit vtraque vxor eius. ♀ Saul autem dedit Michol filiam suam vxorem Dauid, Phalti, filio Lais, qui erat de Gallim.

CAPUT XXVI.

1 ET venerunt Ziphæi ad Saul in Gabaa, dicen-
A tes: Ecce Dauid absconditus est in Colle Hachila, quæ est ex aduerso solitudinis.
2 ♀ Et surrexit Saul, & descendit in desertum Ziph, & cum eo tria millia virorum de electis Israel, vt
3 quæreret Dauid in deserto Ziph. ♀ Et castrametatus est Saul in Gabaa Hachila, quæ erat ex aduerso solitudinis in via: Dauid autem habitabat in deserto. Videns autem quod venisset Saul post se in
4 desertum, ♀ misit exploratores, & didicit quod il-
5 luc venisset certissime. ♀ Et surrexit Dauid clam, & venit ad locum vbi erat Saul: cumque vidisset locum in quo dormiebat Saul, & Abner filius Ner, princeps militiæ eius, & Saulem dormientem in ten-
6 torio, & reliquum vulgus per circuitum eius, ♀ ait Dauid ad Achimelech Hethæum, & Abisai filium Saruiæ, fratrem Ioab, dicens: Quis descendet mecum ad Saul in castra? Dixitque Abisai: Ego de-
7 scendam tecum. ♀ Venerunt ergo Dauid, & Abisai ad populum nocte, & inuenerunt Saul iacentem & dormientem in tentorio, & hastam fixam in terra ad caput eius: Abner autem, & populum dor-
8 mientes in circuitu eius. ♀ Dixitque Abisai ad Dauid: Conclusit Deus inimicum tuum hodie in manus
B tuas: nunc ergo perfodiam eum lancea in terra se-
9 mel, & secundo opus non erit. ♀ Et dixit Dauid ad Abisai: Ne interficias eum: quis enim extendet manum suam in Christum Domini, & innocens erit?
10 ♀ Et dixit Dauid: Viuit Dominus, quia nisi Dominus percusserit eum, aut dies eius venerit, vt moria-
11 tur, aut in prælium descendens, perierit: ♀ propitius sit mihi Dominus ne extendam manum meam in Christum Domini. nunc igitur tolle hastam, quæ est
12 ad caput eius, & scyphum aquæ, & abeamus. ♀ Tulit igitur Dauid hastam, & scyphum aquæ, qui erat ad caput Saul, & abierunt: & non erat quisquam qui videret, & intelligeret, & euigilaret, sed omnes dormiebant: quia sopor Domini irruerat super eos.
13 ♀ Cumque transisset Dauid ex aduerso, & stetisset in vertice montis de longe, & esset grande interual-

14 lum inter eos, ¶ clamauit Dauid ad populum, & ad Abner filium Ner, dicẽs: Nonne respondebis Abner?
C Et respondens Abner, ait: Quis es tu qui clamas, & in-
15 quietas regem? ¶ Et ait Dauid ab Abner: Nunquid non vir tu es? & quis alius similis tui in Israel? quare ergo non custodisti Dominum tuum regem? ingressus est enim vnus de turba vt interficeret regem Do-
16 minum tuum. ¶ Nõ est bonum hoc quod fecisti: viuit Dominus, quoniam filij mortis estis vos, qui non custodistis Dominum vestrum, Christum Domini: nũc ergo vide vbi sit hasta regis, & vbi sit scyphus aquæ
17 qui erat ad caput eius. ¶ Cognouit autem Saul vocẽ Dauid, & dixit: Nunquid vox hęc tua fili mi Dauid?
18 Et ait Dauid: Vox mea domine mi rex. ¶ Et ait: Quã ob causam dominus meus persequitur seruum suũ?
19 Quid feci? aut quod est malum in manu mea? ¶ Nũc ergo audi oro Domine mi rex verba serui tui: Si Dominus incitat te aduersum me, odoretur sacrificium:
D si autem filij hominum, maledicti sunt in conspectu Domini qui eiecerunt me hodie, vt non habitem in hæreditate Domini, dicentes: Vade, serui dijs alienis.
20 ¶ Et nunc non effundatur sanguis meus in terram coram Domino: quia egressus est rex Israel vt quærat pulicem vnum, sicut persequitur perdix in mõtibus.
21 ¶ Et ait Saul, Peccaui: reuertere fili mi Dauid: nequaquã enim vltra tibi male faciã, eo quod preciosa fuerit anima mea in oculis tuis hodie: apparet enim qđ
22 stulte egerim, & ignorauerim multa nimis. ¶ Et respondens Dauid, ait: Ecce hasta regis, transeat vnus
23 de pueris regis, & tollat eam. ¶ Dominus autem retribuet vnicuique secundum iustitiam suam, & fidem: tradidit enim te Dominus hodie in manum meam, & nolui extendere manum meam in Christum Do-
24 mini. ¶ Et sicut magnificata est anima tua hodie in oculis meis, sic magnificetur anima mea in oculis Do-
25 mini, & liberet me de omni angustia. ¶ Ait ergo Saul ad Dauid: Benedictus tu fili mi Dauid: & quidem faciens facies, & potens poteris. Abijt autem Dauid in viam suam, & Saul reuersus est in locum suum.

CAPVT XXVII.

1 A ET ait Dauid in corde suo: Aliquando incidam vna die in manus Saul: nonne melius est vt fugiam, & saluer in terra Philisthinorum, vt desperet Saul, cessetque me quærere in cunctis finibus
2 Israel? fugiam ergo manus eius. ¶ Et surrexit Dauid, & abijt ipse, & sexcenti viri cum eo, ad Achis filium
3 Maoch regem Geth. ¶ Et habitauit Dauid cum Achis in Geth, ipse & viri eius, vir & domus eius, & duæ vxores eius, Achinoam Iezrahelitis, & Abigail
4 vxor Nabal Carmeli. ¶ Et nunciatum est Sauli, quod fugisset Dauid in Geth, & non addidit vltra
5 quærere eum. ¶ Dixit autem Dauid ad Achis: Si
B inueni gratiã in oculis tuis, detur mihi locus in vna vrbium regionis huius, vt habitem ibi. cur enim ma-
6 net seruus tuus in ciuitate regis tecum? ¶ Dedit itaque ei Achis in die illa Siceleg: propter quã causam facta est Siceleg regum Iuda vsque in diem hanc.
7 ¶ Fuit autem numerus dierum quibus habitauit Dauid in regione Philisthinorum, quatuor mensium.
8 ¶ Et ascendit Dauid, & viri eius, & agebant præ-
C das de Gessuri, & de Gerzi, & de Amalecitis: hi enim pagi habitabantur in terra antiquitus, eunti-
9 bus Sur vsque ad terram Ægypti. ¶ Et percutiebat Dauid omnem terram, nec relinquebat viuentem virum, & mulierem: tollensque oues, & boues, & asinos, & camelos, & vestes, reuertebatur
10 & veniebat ad Achis. ¶ Dicebat autem ei Achis: In quem irruisti hodie? Respondebat Dauid: Contra meridiem Iudæ, & contra meridiem Ierameel,
11 & contra meridiem Ceni. ¶ Virum, & mulierem
D non viuificabat Dauid, nec adducebat in Geth: dicens: Ne forte loquantur aduersum nos. Hæc fecit Dauid: & hoc erat decretum illi omnibus diebus,
12 quibus habitauit in regione Philisthinorum. ¶ Credidit ergo Achis Dauid, dicens: Multa mala operatus est contra populum suum Israel: erit igitur mihi seruus sempiternus.

CAPVT XXVIII.

1 A FActum est autem in diebus illis, congregauerunt Philisthijm agmina sua, vt præpararentur ad bellum contra Israel. Dixitque Achis ad Dauid: Sciens nunc scito, quoniam mecum e-
2 gredieris in castris tu & viri tui. ¶ Dixitque Dauid ad Achis: Nunc scies quæ facturus est seruus tuus. Et ait Achis ad Dauid: Et ego custodem ca-
3 pitis mei ponam te cunctis diebus. ‖ ¶ Samuel autem mortuus est, planxitque eum omnis Israel, & sepelierunt eum in Ramatha vrbe sua. Et Saul ab-
4 stulit magos, & hariolos de terra. ¶ Congregatique sunt Philisthijm, & venerunt, & castrametati sunt in Sunam: congregauit autem & Saul vniuersum
5 Israel, & venit in Gelboe. ¶ Et vidit Saul castra Philisthijm, & timuit, & expauit cor eius nimis.
6 ¶ Consuluitque Dominum, & non respondit ei, neque per somnia, neque per sacerdotes, neque per
7 prophetas. ¶ Dixitque Saul seruis suis: Quærite mihi mulierem habentem pythonem, & vadam ad eam, & sciscitabor per illam. Et dixerunt serui eius
B ad eum: Est mulier pythonem habens in Endor.
8 ¶ Mutauit ergo habitum suum, vestitusque est alijs vestimentis, & abijt ipse, & duo viri cum eo, veneruntque ad mulierem nocte, & ait illi: Diuina mihi
9 in pythone, & suscita mihi quem dixero tibi. ¶ Et ait mulier ad eum: Ecce tu nosti quanta fecerit Saul, & quomodo eraserit magos, & hariolos de terra: qua-
10 re ergo insidiaris animæ meæ, vt occidar? ¶ Et iurauit ei Saul in Domino, dicens: Viuit Dominus, quia non eueniet tibi quidquam mali pro-
11 pter hanc rem. ¶ Dixitque ei mulier: Quem suscitabo tibi? Qui ait: Samuelem mihi suscita.
12 ¶ Cum autem vidisset mulier Samuelem, exclamauit voce magna, & dixit ad Saul: Quare impo-

‖Sap. 25. 1. 1.

Leui. 26. d. 27. Deut. 18 b. 1.

suisti

13 fuisti mihi? Tu es enim Saul. ¶ Dixitq; ei rex: Noli timere: quid vidisti? Et ait mulier ad Saul: deos vidi 14 ascendentes de terra. ¶ Dixitque ei: Qualis est forma C eius? Quæ ait. Vir senex ascendit, & ipse amictus est pallio. Et intellexit Saul, qđ Samuel esset, & inclina 15 uit se super faciem suam in terra, & adorauit. ¶ ‖ Dixit autem Samuel ad Saul: Quare, inquietasti me vt suscitarer? Et ait Saul: Coarctor nimis: siquidem Philisthijm pugnant aduersum me, & Deus recessit a me, & exaudire me noluit, neq; in manu prophetarum, neq; per somnia: vocaui ergo te, vt ostenderes 16 mihi quid faciam. ¶ Et ait Samuel, Quid interrogas me, cum Dominus recesserit a te, & transierit ad æmu 17 lum tuum? ¶ Faciet enim tibi Dominus sicut loquutus est in manu mea, & ‖ scindet regnum tuum de ma 18 nu tua, & dabit illud proximo tuo Dauid: ¶ quia non obedisti voci Domini, neque fecisti iram furoris eius in Amalec: idcirco quod pateris, fecit tibi Dominus 19 hodie. ¶ Et dabit Dominus etiam Israel tecum in manus Philisthijm: cras autem tu & filij tui mecum eritis: sed & castra Israel tradet Dominus in manus Phi 20 listhijm. ¶ Statimq; Saul cecidit porrectus in terram; D extimuerat enim verba Samuelis: & robur non erat 21 in eo, quia non comederat panem tota die illa. ¶ Ingressa est itaq; mulier illa ad Saul, (cõturbatus enim erat valde) dixitq; ad eum: Ecce obediuit ancilla tua voci tuæ, & posui animam meã in manu mea: & au 22 diui sermones tuos, quos loquutus es ad me. ¶ Nunc igitur audi & tu vocem ancillę tuæ, & ponam coram te bucellam panis, vt comedẽs conualescas, & possis 23 iter agere. ¶ Qui renuit, & ait: Non comedam. Coegerunt autem eum serui sui & mulier: & tandem audita voce eorum, surrexit de terra, & sedit super lectũ. 24 ¶ Mulier autem illa habebat uitulum pascualem in domo; & festinauit, & occidit eum: tollensque fari 25 nam miscuit eam, & coxit azyma, ¶ & posuit ante Saul, & ante seruos eius. Qui cum comedissent, surrexerunt & ambulauerunt per totam noctem illam.

‖ Ecc. 46. d. 23.

‖ Sup. 15. f. 28.

CAPVT XXIX.

1 A CONgregata sunt ergo Philisthijm vniuersa agmina in Aphec: sed & Israel castrametatus est super fontem qui erat in Iezrahel. ¶ Et 2 satrapæ quidem Philisthijm incedebant in centurijs & millibus. Dauid autem & viri eius erant in nouissi 3 mo agmine cum Achis. ¶ Dixeruntque principes Philisthiim ad Achis: Quid sibi volũt Hebræi isti? Et ait Achis ad principes Philisthijm: Num ignoratis Dauid, qui fuit seruus Saul regis Israel, & est apud me multis diebus vel annis, & nõ inueni in eo quidquã 4 ex die qua transfugit ad me, vsq; ad diem hanc? ¶ Irati sunt autem aduersus eum principes Philistijm, & B dixerunt ei: ‖ Reuertatur vir iste, et sedeat in loco suo, in quo cõstituisti eũ: & non descendat nobiscũ in prælium, ne fiat nobis aduersarius cum præliari cœperimus: quõ enim aliter poterit placare Dñm suũ, nisi in 5 capitibus nostris? ¶ Nonne iste est Dauid, cui cantabant in choris, dicẽtes: Percussit Saul in millibus suis: 6 Et Dauid in decẽ millibus suis? ¶ Vocauit ergo Achis C Dauid, & ait ei: Viuit Dñs, quia rectus es tu, & bonus in cõspectu meo: & exituus tuus, et introitus tuus mecũ est in castris: & non inueni in te quidquam mali ex die qua venisti ad me, vsq; in diem hanc: sed sa-

‖ 1. Pa. 12. d. 19.

7 trapis non places. ¶ Reuertere ergo, & vade in pace, & 8 non offendas oculos satraparũ Philisthijm. ¶ Dixitq; Dauid ad Achis: Quid enim feci, & quid inuenisti in me seruo tuo a die qua fui in conspectu tuo vsq; in diem hanc, vt non veniam, & pugnem contra inimi 9 cos domini mei regis? ¶ Respondens autem Achis, locutus est ad Dauid: Scio, quia bonus es tu in oculis meis, sicut Angelus Dei: sed principes Philisthinorũ 10 dixerunt, Non ascendet nobiscum in prælium. ¶ Igi D tur consurge mane, tu & serui domini tui, qui uenerunt tecum: & cum de nocte surrexeritis, & cœperit 11 dilucescere, pergite. ¶ Surrexit itaq; de nocte Dauid ipse & uiri eius, ut proficiscerentur mane, & reuerterentur ad terram Philisthijm: Philisthijm autem ascenderunt in Iezrael.

CAPVT XXX.

1 A CVmque venissent Dauid & uiri eius in Siceleg die tertia, Amalecitæ impetum fecerant ex parte australi in Siceleg, & percusserant 2 Siceleg, & succenderant eam igni. ¶ Et captiuas duxerant mulieres ex ea, a minimo vsque ad magnum, & non interfecerant quenquam: sed secum duxerãt, 3 & pergebãt itinere suo. ¶ Cum ergo venissent Dauid & viri eius ad ciuitatem, & inuenissent eam succensã igni, & vxores suas, & filios suos, & filias ductas esse 4 captiuas, ¶ leuauerunt Dauid & populus qui erat cũ eo, voces suas, & planxerunt donec deficerent in eis 5 lachrymę. ¶ Si quidem & duæ vxores Dauid captiuę ductæ fuerãt, Achinoã Iezrahelites, & Abigail vxor 6 Nabal Carmeli. ¶ Et cõtristatus est Dauid valde: vo B lebat enim eum populus lapidare: quia amara erat aĩa vniuscuiusq; viri super filijs suis, & filiabus: con 7 fortatus est autẽ Dauid in Domino Deo suo. ¶ Et ait ad Abiathar sacerdotẽ filium Achimelech: Applica ad me ephod. Et applicauit Abiathar ephod ad Da 8 uid: ¶ & consuluit Dauid Dominum dicens. Persequar latrunculos hos, & comprehendam eos, an nõ? Dixitq; ei Dominus: Persequere: absq; dubio enim 9 comprehendes eos, & excuties prædam. ¶ Abijt ergo Dauid ipse & sexcenti uiri qui erant cum eo, & venerunt usque ad Torrentem Besor: & lassi quidam sub 10 stiterunt. ¶ Persecutus est autem Dauid ipse & quaC dringenti uiri: substiterant enim ducẽti, qui lassi tran 11 sire non poterant Torrentem Besor. ¶ Et inuenerunt virum Ægyptium in agro, & adduxerunt eum ad Dauid: dederuntq; ei panem vt comederet, & bibe 12 ret acquam, ¶ sed & fragmen massæ caricarũ & duas ligaturas vuæ passæ. Quę cum comedisset, reuersus est spiritus eius, & refocillatus est: non enim comederat panem, neque biberat aquam, tribus diebus & tri 13 bus noctibus. ¶ Dixit itaque ei Dauid: Cuius es tu? vel vnde? & quo pergis? Qui ait: Puer Aegyptius D ego sum, seruus viri Amalecitæ: dereliquit autem me dominus meus, quia ægrotare cœpi nudiustertius. 14 ¶ Siquidem nos erupimus ad australem plagam Cerethi, & contra Iudam, & ad meridiem Caleb, 15 & Siceleg succendimus igni. ¶ Dixitque ei Dauid: Potes me ducere ad cuneum istum? Qui ait: Iura mihi per Deum quod non occidas me, & non tradas me in manus Domini mei, & ego du 16 cam te ad cuneum istum. Et iurauit ei Dauid. ¶ Qui cum duxisset eum, ecce illi discumbebant super

faciem vniuersæ terræ, comedentes, & bibentes, & quasi festum celebrantes diem pro cuncta præda & spolijs quæ ceperant de terra Philisthijm, & de ter-
17 ra Iuda. ¶ Et percussit eos Dauid a vespere vsque ad
E vesperam alterius diei, & non euasit ex eis quisquã, nisi quadringenti viri adolescentes, q ascẽderant ca-
18 melos, & fugerant. ¶ Eruit ergo Dauid omnia quæ tu-
19 lerant Amalecitæ, & duas vxores suas eruit. ¶ Nec de-
fuit quidquam a paruo usq; ad magnum, tam de filijs, quam de filiabus, & de spolijs: & quæcunq; ra-
20 puerant, omnia reduxit Dauid. ¶ Et tulit uniuersos greges & armenta, & minauit ante faciem suam, di-
21 xeruntque: Hæc est præda Dauid. ¶ Venit autem Dauid ad ducentos uiros, qui lassi substiterant, nec sequi potuerant Dauid, & residere eos iusserat in Torren-
F te Besor: qui egressi sunt obuiam Dauid, & populo qui erat cum eo. Accedens autem Dauid ad popu-
22 lum, salutauit eos pacifice. ¶ Respondensque omnis vir pessimus, & iniquus de uiris qui ierant cum Dauid, dixit: Quia non venerunt nobiscũ, non dabimus eis quidquam de præda quam eruimus: sed sufficiat vnicuique vxor sua & filij, quos cum acceperint, re-
23 cedant. ¶ Dixit autem Dauid: Non sic facietis fratres mei de his quæ tradidit nobis Dominus, & custodiuit nos, & dedit latrunculos qui eruperant aduersum
24 nos, in manus nostras: ¶ nec audiet vos quisquam super sermone hoc: æqua enim pars erit descendentis ad prælium, & remanentis ad sarcinas, & similiter
25 diuident. ¶ Et factum est hoc ex die illa, & deinceps constitutum & præfinitum, & quasi lex in Israel, vsq;
26 in diem hanc. ¶ Venit ergo Dauid in Siceleg, & misit dona de præda senioribus Iuda proximis suis, dicens: Accipite benedictionem de præda hostium Do-
27 mini; ¶ His qui erant in Bethel, & qui in Ramoth
28 ad meridiem, & qui in Gether, ¶ & qui in Aroer, &
29 qui in Sephamoth, & qui in Esthamo, ¶ & qui in Rachal, & qui in vrbibus Ierameel, & qui in vrbibus
30 Ceni, ¶ & qui in Harama, & qui in lacu Asan, & qui
31 in Athach, ¶ & qui in Hebron: & reliquis qui erant in his locis, in quibus commoratus fuerat Dauid ipse & viri eius.

CAPVT XXXI.

1.Par.10.a.1.

1 A PHilisthijm autem pugnabant aduersum Israel: & fugerunt viri Israel ante faciẽ Philisthijm,
2 & ceciderunt interfecti in monte Gelboe. ¶ Irrueruntq; Philisthijm in Saul, & in filios eius, & percusserũt Ionathã & Abinadab, & Melchisua filios Sa-
3 ul: ¶ totũq; pondus prælij versum est in Saul: & consecuti sunt eum viri sagittarij, & vulneratus est vehe-
4 menter a sagittarijs. ¶ Dixitq; Saul ad armigerum suum: Euagina gladium tuũ, & percute me, ne forte veniãt incircuncisi isti, & interficiant me, illudentes
B mihi. Et noluit armiger eius: fuerat enim nimio terrore perterritus. Arripuit itaque Saul gladium, &
5 irruit super eum. ¶ Quod cum uidisset armiger eius, videlicet quod mortuus esset Saul, irruit etiam ipse
6 super gladium suum, & mortuus est cum eo. ¶ Mortuus est ergo Saul, & tres filij eius, & armiger illius,
7 & vniuersi viri eius in die illa pariter. ¶ Videntes autem viri Israel qui erant trans vallem & trans Iordané, quod fugissent uiri Israelitæ, & quod mortuus esset Saul, & filij eius, reliquerunt ciuitates suas, &

fugerũt: veneruntq; Philisthijm, & habitauerunt ibi.
8 ¶ Facta autem die altera, venerunt Philisthijm, vt ex-
C poliarent interfectos, & inuenerunt Saul & tres fi-
9 lios eius iacentes in monte Gelboe. ¶ Et præciderunt caput Saul, & expoliauerunt eum armis: & miserunt in terram Philisthinorum per circuitum, vt annun-
10 ciaretur in templo idolorum, & in populis. ¶ Et posuerunt arma eius in templo Astaroth: corpus vero eius
11 suspenderunt in muro Bethsan. ¶ ‖ Quod cum audissent habitatores Iabes Galaad, quæcunq; fecerãt
12 Philisthijm Saul, ¶ surrexerunt omnes uiri fortissimi, & ambulauerant tota nocte, & tulerunt cadauer Saul, & cadauera filiorum eius de Muro Bethsan: veneruntque Iabes Galaad, & combusserunt ea ibi:
13 ¶ & tulerunt ossa eorum, & sepelierunt in nemore Iabes, & ieiunauerunt septem diebus.

‖ 2. Reg. 2. a.

Libri Primi Regum Finis.

LIBER SECVNDVS SAMVELIS, quem nos Secundum Regum dicimus.

CAPVT PRIMVM.

1 A FActum eſt autem poſtquam mortuus eſt Saul, vt Dauid reuerteretur a cæde Amalec, & maneret in Sicceleg duos dies. 2 ♀ In die autem tertia apparuit homo veniens de caſtris Saul veſte conſciſſa, & puluere conſperſus caput: & vt venit ad Dauid, cecidit ſuper faciem ſuam, & adorauit. 3 ♀ Dixitque ad eum Dauid: Vnde venis? Qui ait ad eum: De caſtris Iſrael fugi. 4 ♀ Et dixit ad eum Dauid: Quod eſt verbum quod factum eſt? indica mihi. Qui ait: Fugit populus ex prælio, & multi corruentes e populo mortui ſunt: ſed & 5 Saul, & Ionathas filius eius, interierunt. ♀ Dixitque Dauid ad adoleſcentem qui nunciabat ei: Vnde ſcis, 6 quia mortuus eſt Saul, & Ionathas filius eius? ♀ Et ait adoleſcens qui nunciabat ei: Caſu veni in montem Gelboe, & Saul incumbebat ſuper haſtam ſuam: 7 porro currus, & equites appropinquabant ei, & ♀ con- B uerſus poſt tergum ſuum, videnſque me vocauit. 8 Cui cum reſpōdiſſem, Adſum: ♀ dixit mihi: Quiſnam 9 es tu? Et aio ad eum: Amalecites ego ſum. ♀ Et locutus eſt mihi: Sta ſuper me, & interfice me: quoniam tenent me anguſtiæ, & adhuc tota anima mea in me 10 eſt. ♀ Stanſque ſuper eum, occidi illum: ſciebam enim quod viuere non poterat poſt ruinam: & tuli diadema quod erat in capite eius, & armillam de brachio 11 illius, & attuli ad te, dominum meum huc. ♀ Apprehendens autem Dauid veſtimenta ſua ſcidit, om- 12 neſque viri qui erant cum eo. ♀ & planxerunt, & fleuerunt, & ieiunauerunt vſque ad veſperam ſuper Saul, & ſuper Ionathan filium eius, & ſuper populum Domini, & ſuper domum Iſrael, eo quod corruiſſent 13 gladio. ♀ Dixitq; Dauid ad iuuenem qui nunciauerat ei: Vnde es tu? Qui rñdit: Filius hominis aduenæ A- 14 malecitę ego ſum. ♀ Et ait ad eum Dauid: ‖Quare non C timuiſti mittere manum tuam, vt occideres Chriſtū 15 Dñi? ♀ Vocanſque Dauid vnū de pueris ſuis, ait: Accedens, irrue in eum. Qui percuſſit illum, & mortuus 16 eſt. ♀ Et ait ad eum Dauid: Sanguis tuus ſuper caput tuum: os enim tuum locutum eſt aduerſum te, di- 17 cens: Ego interfeci Chriſtum Domini. ♀ Planxit autem Dauid planctum huiuſcemodi ſuper Saul, & ſu- 18 per Ionathan filium eius: ♀ (& præcepit vt docerent filios Iuda arcum, ſicut ſcriptum eſt in Libro iuſtorū.) Et ait: Conſydera Iſrael pro his qui mortui ſunt ſuper 19 excelſa tua vulnerati. ♀ Inclyti, Iſrael, ſuper montes tuos interfecti ſunt: quomodo ceciderunt for- 20 tes? ♀ Nolite annunciare in Geth, neque annuncietis in compitis Aſcalonis: ne forte lætentur filij 21 Philiſthijm, ne exultent filię incircunciſorum. ♀ Montes Gelboe, nec ros, nec pluuia veniant ſuper vos: neque ſint agri primitiarum: quia ibi abiectus eſt clypeus fortium, clypeus Saul, quaſi non eſſet vn- 22 ctus oleo. ♀ A ſanguine interfectorum, ab adipe for- D tium, ſagitta Ionathæ nunquam redijt retrorſum: 23 & gladius Saul non eſt reuerſus inanis. ♀ Saul & Ionathas amabiles, & decori in vita ſua, in morte quoque non ſunt diuiſi: Aquilis velociores, leoni- 24 bus fortiores. ♀ Filiæ Iſrael ſuper Saul flete, qui veſtiebat vos coccino in delitijs, qui præbebat orna- 25 menta aurea cultui veſtro. ♀ Quomodo ceciderunt fortes in prælio? Ionathas in excelſis tuis occiſus 26 eſt? ♀ Doleo ſuper te frater mi Ionatha decore nimis, & amabilis ſuper amorem mulierum. Sicut mater vnicum amat filium ſuum, ita ego te dilige- 27 bam. ♀ Quomodo ceciderunt robuſti, & perierunt arma bellica?

‖Pſal.104 b.13.

CAPVT II.

1 A IGitur poſt hæc conſuluit Dauid Dominum, dicens: Num aſcēdam in vnam de ciuitatibus Iuda? Et ait Dominus ad eum: Aſcende. Dixitque Dauid: Quo aſcendam? & reſpondit ei, in Hebron. 2 ♀ Aſcēdit ergo Dauid, & duæ vxores eius, Achinoam 3 Iezrahelites, & Abigail vxor Nabal Carmeli: ♀ ſed & viros qui erāt cum eo, duxit Dauid ſingulos cū domo 4 ſua, & manſerunt in oppidis Hebron. ♀ ‖Veneruntque viri Iuda, & vnxerunt ibi Dauid, vt regnaret ſup domū Iuda. ‖ Et nunciatum eſt Dauid, ꝙ viri Iabes Ga- 5 laad ſepeliſſent Saul. ♀ Miſit ergo Dauid nuncios ad

‖1. Mac.2 f.57.
‖1.Re.31 d.11.

viros Iabes Galaad, dixitque ad eos: Benedicti vos
a Domino, qui fecistis misericordiam hanc cum do-
6 mino vestro Saul, & sepelistis eum. ¶ Et nunc retri-
B buet vobis quidem Dominus misericordiam, & ve-
ritatem: sed & ego reddam gratiam, eo quod fecistis
7 verbum istud. ¶ Confortentur manus vestræ, & esto-
te filij fortitudinis: licet enim mortuus sit dominus
vester Saul, tamen me vnxit domus Iuda in regem
8 sibi. ¶ Abner autẽ filius Ner princeps exercitus Saul,
tulit Isboseth filium Saul, & circumduxit eum per
9 castra, ¶ regemq; constituit sup Galaad, & sup Gessu-
ri, & super Gezrahel, & super Ephraim, & sup Benia-
10 min, & super Israel vniuersum. ¶ Quadraginta anno-
rũ erat Isboseth filius Saul, cum regnare cœpisset sup
Israel, & duobus annis regnauit: sola aũt domus Iuda
11 sequebatur Dauid. ¶ Et fuit numerus dierũ quos com
C moratus est Dauid, imperans in Hebron sup domum
12 Iuda, septem annorum, & sex mensium. ¶ Egressusque
est Abner filius Ner, & pueri Isboseth filij Saul de ca-
13 stris in Gabaon. ¶ Porro Ioab filius Saruiæ, & pueri
Dauid egressi sunt, & occurrerunt eis iuxta piscinam
Gabaon. Et cum in vnum cõuenissent e regione sede-
14 runt: hi ex vna parte piscinæ, & illi ex altera. ¶ Dixitq;
Abner ad Ioab: Surgant pueri, & ludãt coram nobis.
15 Et rñdit Ioab: Surgant. ¶ Surrexerunt ergo, & transie-
runt numero duodecim de Beniamin, ex parte Isbo-
16 seth filij Saul, & duodecim de pueris Dauid. ¶ Appre-
hensoq; vnusquisq; capite comparis sui, defixit gla-
D diũ in latus contrarij, & ceciderunt simul: vocatumq;
est nomen loci illius, Ager robustorum, in Gabaon.
17 ¶ Et ortum est bellum durũ satis in die illa: fugatusq;
18 est Abner, & viri Israel, a pueris Dauid. ¶ Erãt autem
ibi tres filij Saruiæ, Ioab, & Abisai, & Asael: porro
Asael cursor velocissimus fuit, quasi vnus de capreis
19 quę morantur in syluis. ¶ Persequebatur autem Asael
Abner, & non declinauit ad dexteram, neque ad sini-
20 stram, omittens persequi Abner. ¶ Respexit itaq; Ab-
ner post tergum suum, & ait: Tune es Asael? Qui re-
21 spõdit: Ego sum. ¶ Dixitq; ei Abner: Vade ad dextrã,
E siue ad sinistram, & apprehende vnũ de adolescenti-
bus, & tolle tibi spolia eius. Noluit aũt Asael omitte-
22 re quin vrgeret eum. ¶ Rursumque locutus est Abner
ad Asael: Recede, & noli me sequi, ne compellar con-
fodere te in terram, & leuare non potero faciẽ meam
23 ad Ioab fratrem tuum. ¶ Qui audire contempsit, &
noluit declinare: percussit ergo eum Abner auersa
hasta in inguine, & transfodit, & mortuus est in eo-
dem loco: omnesque qui transibant per locum illum
in quo ceciderat Asael, & mortuus erat, subsistebant.
24 ¶ Persequentibus autem Ioab, & Abisai fugientem
F Abner, Sol occubuit: & venerunt vsque ad Collem
aquæductus, qui est ex aduerso vallis, itineris de-
25 serti in Gabaon. ¶ Congregatique sunt filij Benia-
min ab Abner: & conglobati in vnum cuneum, stete-
26 runt in summitate tumuli vnius. ¶ Et exclamauit Ab-
ner ad Ioab, & ait: Num vsq; ad internecionem tuus
mucro deseruiet? an ignoras, quod periculosa sit di-
speratio? vsquequo non dicis populo, vt omittat per-
27 sequi fratres suos? ¶ Et ait Ioab: Viuit Dominus, si lo-
cutus fuisses, mane recessisset populus persequens fra-
28 trem suum. ¶ Insonuit ergo Ioab buccina, & stetit om-
nis exercitus, nec persecuti sunt vltra Israel, neque
29 inire certamen. ¶ Abner autem, & viri eius abierunt
G per campestria, tota nocte illa: & transierunt Iorda-
nem, & lustrata omni Bethhoron, venerunt ad ca-
30 stra. ¶ Porro Ioab reuersus omisso Abner, congrega-
uit omnem populum: & defuerunt de pueris Dauid
31 decem & nouem viri, excepto Asaele. ¶ Serui autem
Dauid percusserunt de Beniamin, & de viris qui
erant cum Abner, trecentos sexaginta, qui & mor-
32 tui sunt. ¶ Tuleruntque Asael, & sepelierunt eum in
sepulchro patris sui in Bethlehem: & ambulauerunt
tota nocte Ioab, & viri qui erant cum eo, & in ipso
crepusculo peruenerunt in Hebron.

CAPVT. III.

1 FActa est ergo longa concertatio inter domum
A Dauid, & inter domum Saulis: Dauid profi-
ciscens, & semper seipso robustior, domus autẽ
2 Saul decrescens quotidie: ¶ ‖ Natique sunt filij Dauid (1. Par. 3. a. 1.)
in Hebron, fuitque primogenitus eius Amnon de
3 Achinoam Iezrahelitide. ¶ Et post eum Cheleab de
Abigail vxore Nabal Carmeli: porro tertius Absa-
4 lom filius Maacha filiæ Tolmai regis Gessur. ¶ Quar-
tus autem Adonias, filius Haggith: & quintus Saphi-
5 tia, filius Abital. ¶ Sextus quoque Iethraam de Egla
6 vxore Dauid. hi nati sunt Dauid in Hebron. ¶ Cum
ergo esset prælium inter domum Saul, & domum Da
7 uid. Abner filius Ner regebat domum Saul. ¶ Fuerat
autem Sauli cõcubina nomine Respha, filia Aia: Di-
8 xitq; Isboseth ad Abner: ¶ Quare ingressus es ad con-
B cubinam patris mei? Qui iratus nimis propter verba
Isboseth, ait: Nũquid caput canis ego sum aduersum
Iudam hodie, qui fecerim misericordiam super domũ
Saul patris tui, & sup fratres, & proximos eius, et nõ
tradidi te in manus Dauid, et tu reqsisti in me quod
9 argueres pro muliere hodie? ¶ Hæc faciat Deus Ab-
ner, et hæc addat ei, nisi quomodo iurauit Dominus
10 Dauid, sic faciam cum eo, ¶ vt transferatur regnum
de domo Saul, et eleuetur thronus Dauid super Is-
11 rael, et super Iudam, a Dan vsque Bersabee. ¶ Et
non potuit respondere ei quidquam, quia metuebat
12 illum. ¶ Misit ergo Abner nuncios ad Dauid pro se di-
centes: Cuius est terra? Et vt loquerentur: Fac me-
cum amicitias, et erit manus mea tecum, et reducam
13 ad te vniuersum Israel. ¶ Qui ait: Optime: ego faciam
tecum amicitias: sed vnam rem peto a te, dicens: Non
C videbis faciem meam, antequam adduxeris Michol
14 filiam Saul: et sic venies, et videbis me. ¶ Misit autem
Dauid nuncios ad Isboseth filium Saul, dicens: Red-
de vxorem meam Michol, ‖ quam despondi mihi (1. Re. 18 g. 27.)
15 centum præputijs Philisthijm. ¶ Misit ergo Isboseth,
16 et tulit eam a viro suo Phaltiel, filio Lais. ¶ Sequeba-
turq; eam vir suus, plorans vsq; Bahurim: et dixit ad
17 eum Abner: Vade, et reuertere. Qui reuersus est. ¶ Ser-
monem quoq; intulit Abner ad seniores Israel, dicẽs:

Tam heri, quam nudiustertius quærebatis Dauid, vt 18 regnaret super vos. ♀ Nunc ergo facite quoniam Dominus locutus est ad Dauid, dicens: In manu serui mei Dauid saluabo populum meum Israel de manu 19 Philisthijm, & omnium inimicorum eius. ♀ Locutus D est autem Abner etiam ad Beniamin. Et abijt vt loqueretur ad Dauid in Hebron omnia quæ placuerãt 20 Israeli, & vniuerso Beniamin. ♀ Venitq; ad Dauid in Hebron cum viginti viris, & fecit Dauid Abner, & 21 viri eius qui venerant cum eo, conuiuium. ♀ Et dixit Abner ad Dauid: Surgam, vt congregem ad te Dominum meum regem omnem Israel, & ineam tecum fœdus, & imperes omnibus, sicut desiderat anima tua. Cum ergo deduxisset Dauid Abner, & ille isset in pa- 22 ce, ♀ statim pueri Dauid, & Ioab venerunt cæsis latronibus cum præda magna nimis. Abner autem non erat cum Dauid in Hebron, quia iam dimiserat eum, 23 & profectus fuerat in pace. ♀ ||Et Ioab, & omnis exercitus qui erat cum eo, postea venerunt: nunciatum est itaque Ioab a narrantibus: Venit Abner filius Ner ad 24 regem, & dimisit eum, & abijt in pace. ♀ Et ingressus E est Ioab ad regem, & ait: Quid fecisti? Ecce venit Abner ad te: quare dimisisti eum, & abijt & recessit? 25 ♀ Ignoras Abner filium Ner, quoniam ad hoc venit ad te, vt deciperet te, & sciret exitum tuum, & introi- 26 tum tuum, & nosset omnia quæ agis? ♀ Egressus itaq; Ioab a Dauid misit nuncios post Abner, & reduxit 27 eum a cisterna Sira, ignorante Dauid. ♀ Cumque redijsset Abner in Hebron, seorsum adduxit eum Ioab ad medium portæ, vt loqueretur ei in dolo: & percussit illum ibi in inguine, & mortuus est in vltione san- 28 guinis Asael fratris eius. ♀ Quod cum audisset Dauid rem iam gestam, ait: Mundus ego sum, & regnũ meũ apud Dominũ vsq; in sempiternum a sanguine Ab- 29 ner filij Ner, ♀ & veniat super caput Ioab, & super om- F nem domum patris eius: nec deficiet de domo Ioab fluxum seminis sustinens, & leprosus, & tenens fusũ, 30 & cadẽs gladio, & indigẽs pane. ♀ Igitur Ioab, & Abisai frater eius interfecerũt Abner, eo quod occidisset 31 Asael fratrem eorum in Gabaon in prælio. ♀ Dixit autem Dauid ad Ioab, & ad omnem populum qui erat cũ eo. Scindite vestimenta vestra, & accingimini saccis, & plangite ante exequias Abner: porro rex Da- 32 uid sequebatur feretrũ. ♀ Cumque sepelissent Abner in Hebron, leuauit rex Dauid vocem suam, & fleuit super tumulum Abner: fleuit autem & omnis popu- 33 lus. ♀ Plangensque rex & lugens Abner, ait: Nequa- 34 quam vt mori solent ignaui, mortuus est Abner. ♀ Manus tuæ ligatæ non sunt, & pedes tui non sunt compedibus aggrauati: sed sicut solent cadere coram filijs iniquitatis, sic corruisti. Cõgeminansque, omnis po- 35 pulus fleuit super eum. ♀ Cumque venisset vniuersa G multitudo cibum capere cum Dauid, clara adhuc die iurauit Dauid, dicens: Hæc faciat mihi Deus: & hæc addat, si ante occasum Solis gustauero panem, vel a- 36 liud quidquam. ♀ Omnisque populus audiuit, & placuerunt eis cuncta quæ fecit rex in conspectu totius 37 populi. ♀ Et cognouit oẽ vulgus, & vniuersus Israel in die illa, quoniam non actum fuisset a rege, vt occide- 38 retur Abner filius Ner. ♀ Dixit quoque rex ad seruos suos: Num ignoratis quoniam princeps, & maximus 39 cecidit hodie in Israel? ♀ Ego autẽ adhuc delicatus, & vnctus rex: porro viri isti filij Saruiæ duri sunt mihi: retribuat Dñs facienti malum iuxta malitiam suam.

||3.Re.2 a.5.

CAPVT IIII.

1 A Vdiuit autem Isboseth filius Saul, quod cecidisset Abner in Hebron, & dissolutæ sunt manus eius, omnisque Israel perturbatus 2 est. ♀ Duo autem viri principes latronum erant filio Saul, nomen vni Baana, & nomen alteri Rechab, filij Remmon Berothitæ de filijs Beniamin, siquidem, & 3 Beroth reputata est in Beniamin. ♀ & fugerũt Berothitæ in Gethaim, fueruntque ibi aduenæ vsque ad tem- 4 pus illud. ♀ Erat autem Ionathæ filio Saul filius debilis pedibus: quinquennis enim fuit quando venit nũ- B cius de Saul, & Ionatha ex Iezrahel. tollens itaque eum nutrix sua, fugit: cumque festinaret, vt fugeret, cecidit & claudus effectus est: habuitque vocabulum 5 Miphiboset. ♀ Venientes igitur filij Remmon Berothitæ Rechab, & Baana ingressi sunt feruente die domũ Isboseth: qui dormiebat super stratũ suum meridie. 6 Et ostiaria domus purgans triticum, obdormiuit, ♀ Ingressi sunt autem domum latenter assumentes spicas tritici, & percusserunt eum in inguine Rechab, & 7 Baana frater eius, & fugerunt. ♀ Cum autem ingressi fuissent domum, ille dormiebat super lectum suum C in conclaui, & percutientes interfecerunt eum: sublatoque capite eius, abierunt per viam deserti tota no- 8 cte, ♀ & attulerunt caput Isboseth ad Dauid in Hebron: dixeruntque ad regem: Ecce caput Isboseth fi-

lij Saul inimici tui, qui quærebat animam tuam: & dedit Dominus domino meo regi vltionem hodie 9 de Saul, & de semine eius. ♀ Respondens autem Dauid Rechab, & Baana fratri eius filij Remmon Berothitę, dixit ad eos: Viuit Dominus, qui eruit animam 10 meam de omni angustia, ♀ ||quoniam eum qui annun- D ciauerat mihi, & dixerat: Mortuus est Saul: qui putabat, se prospera nunciare, tenui, & occidi eum in Sice- 11 leg, cui oportebat mercedem dare pro nuncio. ♀ Quãto magis nunc cum homines impij interfecerunt virum innoxium in domo sua, super lectum suum, non quæram sanguinem eius de manu vestra, & auferam 12 vos de terra? ♀ Præcepit itaque Dauid pueris suis, & interfecerunt eos: præcidentesque manus & pedes eorum, suspenderunt eos super piscinam in Hebron: caput autem Isboseth tulerunt, & sepelierunt in sepulchro Abner in Hebron.

||Sup.1.c 15.

CAPVT V.

1 A ET venerunt vniuersę tribus Israel ad Dauid in Hebrõ, dicẽtes: Ecce nos os tuũ, & caro tua su- 2 mus. ♀ Sed & heri & nudiustertiꝰ cũ esset Saul rex super nos, tu eras educens & reducẽs Israel: dixit autẽ Dñs ad te: Tu pasces populũ meũ Israel, & tu eris

1.Par.11 a.1.

Psa.77: 71.

dux

3 dux ſuper Iſrael.¶ Venerũt quoque & ſeniores Iſrael ad regem in Hebron, & percuſſit cum eis rex Dauid fœdus in Hebron coram Domino: vnxeruntque Dauid in regem ſuper Iſrael. 4 ¶ Filius triginta annorum erat Dauid, cum regnare cœpiſſet, & ‖quadraginta annis regnauit. 5 ¶ In Hebron regnauit ſuper Iudam ſeptẽ annis, & ſex menſibus: in Ieruſalem autem regnauit triginta tribus annis ſuper omnem Iſrael, & Iudam, 6 ¶ & abijt rex, & omnes viri qui erant cum eo, in Ieruſalem ad Iebuſæum habitatorem terræ: dictumque eſt Dauid ab eis: Non ingredieris huc, niſi abſtuleris cæcos, & claudos, dicentes. Non ingredietur Dauid 7 huc. ¶ Cepit autem Dauid arcem Sion, hæc eſt ciuitas 8 Dauid. ¶ Propoſuerat enim Dauid in die illa præmiũ, B qui percuſſiſſet Iebuſæum, & tetigiſſet domatum fiſtulas, & abſtuliſſet cæcos, & claudos odientes animam Dauid: idcirco dicitur in prouerbio: Cæcus, & 9 claudus non intrabunt in templum. ¶ Habitauit autẽ Dauid in arce, & vocauit eam, Ciuitatem Dauid: & 10 ædificauit per gyrum a Mello, & intrinſecus. ¶ Et ingrediebatur proficiſcẽs, atque ſuccreſcens, & Domi-11 nus Deus exercituum erat cum eo. ¶ ‖Miſit quoq; Hiram rex Tiri nuncios ad Dauid, & ligna cedrina, & artifices lignorum, artificeſque lapidum ad parietes: 12 & ædificauerũt domum Dauid. ¶ Et cognouit Dauid, quoniam cõfirmaſſet eum Dominus regem ſuper Iſrael, & quoniam exaltaſſet regnum eius ſuper popu-13 lum ſuum Iſrael. ¶ ‖Accepit ergo Dauid adhuc concu-C binas, & vxores de Ieruſalem, poſtquam venerat de 14 Hebron: natique ſunt Dauid & alij filij, & filiæ: ¶ & hæc nomina eorum qui nati ſunt ei in Ieruſalem, Sa-15 mua, & Sobab, & Nathan, & Salomon. ¶ & Iebahar, 16 & Eliſua, & Nepheg, ¶ & Iaphia, & Eliſama, & Elio-17 da, & Eliphalet. ¶ ‖Audierunt ergo Philiſthijm, quod vnxiſſent Dauid in regem ſuper Iſrael: & aſcenderũt vniuerſi, vt quærerent Dauid, quod cum audiſſet Da-18 uid, deſcendit in præſidium. ¶ Philiſtijm autem veniẽ-19 tes, diffuſi ſunt in Valle Raphaim. ¶ Et conſuluit Dauid Dominum, dicens: Si aſcendam ad Philiſthijm? & ſi dabis eos in manu mea? Et dixit Dominus ad Dauid: Aſcende, quia tradens dabo Philiſthijm in 20 manu tua. ¶ ‖ Venit ergo Dauid in Baal Pharaſim, & percuſſit eos ibi, & dixit: Diuiſit Dominus inimicos meos coram me, ſicut diuiduntur aquę. Propterea vo-21 catum eſt nomẽ loci illius Baal Pharaſim. ¶ Et relique-22 runt ibi ſculptilia ſua: quæ tulit Dauid, & viri eius. D ¶ Et addiderunt adhuc Philiſthijm, vt aſcenderent, & 23 diffuſi ſunt in valle Raphaim. ¶ Conſuluit autem Dauid Dominum: Si aſcendam contra Philiſthæos, & tradas eos in manus meas? Qui reſpondit: Non aſcendas contra eos, ſed gyra poſt tergum eorum, & 24 venies ad eos ex aduerſo pyrorum. ¶ Et cum audieris ſonitum gradientis in cacumine pyrorum, tunc inibis prælium: quia tunc egredietur Dominus an-25 te faciem tuam, vt percutiat caſtra Philiſthijm. ¶ Fecit itaque Dauid ſicut præceperat ei Dominus, & percuſſit Philiſthijm de Gabaa, vſque dum venias Gezer.

‖3 Re.2. c.11. ‖1.Par.14. a.1. ‖1.Par.3. b.5. ‖1.Par.14. b.8.c.11. d.16. ‖Iſai.28. ſ.21.

CAPVT VI.

‖1.Par.13. b.5.

1 A CONgregauit autem rurſum Dauid omnes electos ex Iſrael, triginta millia. 2 ¶ ‖Surrexitque Dauid, & abijt, & vniuerſus populus, q́ erat cũ eo de viris Iuda, vt adducerent arcam Dei, ſuper quam inuocatum eſt nomẽ Domini exercituum, ſe-3 dentis in Cherubim ſuper eam. ¶ Et impoſuerunt arcam Dei ſuper plauſtrum nouum: tuleruntque eam de domo Abinadab, qui erat in Gabaa: Oza autem

& Ahio filij Abinadab, minabãt plauſtrum nouum. 4 ¶ ‖ Cumque tuliſſent eam de domo Abinadab, qui erat in Gabaa, cuſtodiens arcam Dei, Ahio præcede-5 bat arcam. ¶ Dauid autem, & omnis Iſrael ludebãt coram Domino in omnibus lignis fabrefactis, & citharis, & lyris, & tympanis, & ſiſtris, & cymbalis. 6 ¶ ‖ Poſtquam autem venerunt ad Aream Nachon, extendit Oza manum ad arcam Dei, & tenuit eam: quoniam calcitrabant boues, & declinauerunt eam. 7 ¶ Iratuſque eſt indignatione Dominus contra Ozam & percuſſit eum ſuper temeritate: qui mortuus eſt ibi 8 iuxta arcam Dei. ¶ Contriſtatus eſt autem Dauid, eo B quod percuſſiſſet Dominus Ozam, & vocatum eſt nomen loci illius, Percuſſio Ozæ, vſque in diem hanc. 9 ¶ Et extimuit Dauid Dominum in die illa, dicens: 10 Quomodo ingredietur ad me arca Domini? ¶ Et noluit diuertere ad ſe arcam Domini in ciuitate Dauid: ſed diuertit eam in domum Obededom Gethæi. 11 ¶ Et habitauit arca Domini in domo Obededom Gethæi tribus menſibus: & benedixit Dominus O-12 bededom, & omnem domum eius. ¶ ‖Nunciatumque eſt regi Dauid, quod benedixiſſet Dominus Obededom, & omnia eius propter arcam Dei. Abijt ergo Dauid, & adduxit arcã Dei de domo Obededom in ciuitatẽ Dauid cũ gaudio: & erãt cum Dauid ſeptem 13 chori, & victima vituli. ¶ Cumq; tranſcendiſſent, qui C portabant arcam Domini ſex paſſus, immolabat bo-14 uem, & arietem, ¶ & Dauid ſaltabat totis viribus ante Dominũ. porro Dauid, erat accinctus ephod lineo. 15 ¶ Et Dauid, & omnis domus Iſrael ducebãt arcam teſtamenti Domini in iubilo, & in clangore buccinæ. 16 ¶ Cumq; intraſſet arca Domini in ciuitatem Dauid, Michol filia Saul proſpiciẽs per feneſtrã, vidit regem Dauid ſubſilientẽ, atq; ſaltãtẽ coram Domino: & de-17 ſpexit eũ in corde ſuo. ¶ Et introduxerunt arcã Domini, & impoſuerunt eam in loco ſuo in medio tabernaculi, quod tetenderat ei Dauid: & obtulit Dauid ho-18 locauſta, & pacifica coram Domino. ¶ Cumq; cõpleſſet offerens holocauſta, & pacifica, benedixit populo 19 in nomine Domini exercituũ. ¶ Et partitus eſt vniuerſæ multitudini Iſrael tam viro quam mulieri ſingulis, collyridam panis vnam, & aſſaturam bubulæ carnis D vnam, & ſimilam frixã oleo: & abijt omnis populus, 20 vnuſquiſq; in domum ſuam. ¶ Reuerſuſq; eſt Dauid vt benediceret domui ſuę: & egreſſa Michol filia Saul in occurſum Dauid, ait: Quam glorioſus fuit hodie

‖1.Reg.7. a.2. ‖1.Par.15. b.15. ‖1.Par.15. d.25. 1.Par.16. a.2.

rex

rex Israel discooperiens se ante ancillas seruorum suorum, & nudatus est, quasi si nudetur vnus de scurris. ¶ 21 Dixitque Dauid ad Michol: Ante Dominum, qui elegit me potius, quam patrem tuum, & quam omnem domum eius, & præcepit mihi vt essem dux 22 super populum Domini in Israel, & Iudam ¶ & vilior fiam plus quam factus sum: & ero humilis in oculis meis, & cum ancillis, de quibus locuta es, 23 gloriosior apparebo. ¶ Igitur Michol filiæ Saul non est natus filius vsque in diem mortis suæ.

CAPVT VII.

1 A FActum est autem cum sedisset rex in domo sua, & Dominus dedisset ei requiem vndique ab 2 vniuersis inimicis suis, ¶ dixit ad Nathan prophetam: Videsne quod ego habitem in domo cedri- 3 na, & arca Dei posita sit in medio pellium? ¶ Dixitque Nathan ad regem: Omne quod est in corde tuo, 4 vade fac: quia Dominus tecum est. ¶ Factum est autem in illa nocte: & ecce sermo Domini ad Na- 5 than, dicens: ¶ Vade & loquere ad seruum meum Dauid: Hæc dicit Dominus: Nunquid tu ædificabis 6 mihi domum ad habitandum? ¶ Neque enim habitaui in domo ex die illa, qua eduxi filios Israel de terra Aegypti, vsque in diem hanc: sed ambulabam in ta- 7 bernaculo, & in tentorio. ¶ Per cuncta loca quæ transiui cum omnibus filijs Israel, nunquid loquens locutus sum ad vnã de tribubus Israel, cui præcepi, vt pasceret populum meum Israel, dicens: Quare non ædi- 8 ficastis mihi domum cedrinam? ¶ Et nunc hæc dices B seruo meo Dauid: Hæc dicit Dominus exercituum: ‖ Ego tuli te de pascuis sequentẽ greges, vt esses dux 9 super populum meum Israel, ¶ & fui tecum in omnibus vbicunque ambulasti, & interfeci vniuersos inimicos tuos a facie tua: fecique tibi nomen grande, 10 iuxta nomen magnorũ qui sunt in terra. ¶ Et ponam locum populo meo Israel, & plantabo eum, & habitabit sub eo, & non turbabitur amplius: nec addent 11 filij iniquitatis, vt affligant eum sicut prius, ¶ ex die qua constitui iudices super populum meum Israel: & requiem dabo tibi ab omnibus inimicis tuis: prædicitque tibi Dominus, quod domum faciat tibi Do- 12 minus. ¶ ‖ Cumque completi fuerint dies tui, & dormieris cum patribus tuis, suscitabo semen tuum post te, quod egredietur de vtero tuo, & firmabo regnum 13 eius. ¶ ‖ Ipse ædificabit domum nomini meo, & stabiliam thronum regni eius vsque in sempiternum. 14 ¶ ‖ EGO ERO EI IN PATREM, & ipse erit mihi in filium: qui si inique aliquid gesserit, arguam eum in virga virorum, & in plagis filiorum hominũ.

1.Par.17. a.2. ‖1.Re.16. c.12. Psal. 77. g.70. 1.Par.33 a 4 b.7. ‖3.Reg.8 b.12. ‖3.Re.5. a.5. 1.Par.22 b.10. ‖Heb.1. b.5. Psal. 88. c.31.

15 ¶ Misericordiam autem meam non auferam ab eo, si- C cut abstuli a Saul, quem amoui a facie mea. ¶ Et fide- 16 lis erit domus tua, & regnum tuum vsque in æternum ante faciem tuam, & thronus tuus erit firmus iugiter. 17 ¶ Secundum omnia verba hæc, & iuxta vniuersam 18 visionem istam, sic locutus est Nathan ad Dauid. ¶ Ingressus est autem rex Dauid, & sedit coram Domino, & dixit: Quis ego sum domine Deus, & quæ do- 19 mus mea, quia adduxisti me hucusque? ¶ Sed & hoc parum visum est in conspectu tuo Domine Deus, nisi loquereris etiam de domo serui tui in lõginquum: 20 ista est enim lex Adam Domine Deus. ¶ Quid ergo addere poterit adhuc Dauid, vt loquatur ad te? tu e- 21 nim scis seruum tuũ Domine Deus. ¶ Propter verbũ tuum, & secundum cor tuum fecisti omnia magna- 22 lia hæc, ita vt notum faceres seruo tuo. ¶ Idcirco magnificatus es Domine Deus, quia non est similis tui, neque est Deus extra te, in omnibus quæ audiuimus 23 auribus nostris. ¶ Quæ est autem vt populus tuus Is- D rael, gens in terra, propter quam iuit Deus, vt redimeret eam sibi in populum, & poneret sibi nomen, faceretque eis magnalia, & horribilia super terram a facie populi tui, quem redemisti tibi ex Aegypto, gen- 24 tem, & Deum eius? ¶ Firmasti enim tibi populum tuum Israel in populum sempiternum. Et tu Domine 25 Deus factus es eis in Deum. ¶ Nunc ergo Domine Deus verbum quod locutus es super seruum tuum, & super domum eius, suscita in sempiternum: & fac 26 sicut locutus es, ¶ vt magnificetur nomen tuum vsque in sempiternum, atq; dicatur, Dominus exercituum Deus super Israel. Et domus serui tui Dauid erit sta- 27 bilita coram Domino, ¶ quia tu Domine exercituum Deus Israel reuelasti aurem serui tui, dicẽs: Domum ædificabo tibi: propterea inuenit seruus tuus cor suũ 28 vt oraret te oratione hac. ¶ Nũc ergo Domine Deus, tu es Deus, & verba tua erunt vera: locutus es enim 29 ad seruum tuum bona hæc. ¶ Incipe ergo, & benedic domui serui tui, vt sit in sempiternum coram te, quia tu Domine Deus locutus es, benedictione tua benedicetur domus serui tui in sempiternum.

CAPVT VIII.

1 A FActum est autem post hæc, percussit Dauid Philisthijm & humiliauit eos, ‖ & tulit Dauid 2 Frenum tributi de manu Philisthijm. ¶ Et percussit Moab, & mẽsus est eos funiculo, coæquãs terræ: mensus est autem duos funiculos, vnum ad occidendum, & vnum ad viuificandum: factusq; est Moab 3 Dauid seruiens sub tributo. ¶ Et percussit Dauid Adarezer filium Rohob regem Soba, quando profe- 4 ctus est, vt dominaretur super flumẽ Euphratem. ¶ Et captis Dauid ex parte eius mille septingentis equitibus, & viginti millibus peditum, subneruauit omnes iugales curruum: dereliquit autem ex eis cẽtum cur- 5 rus. ¶ Venit quoque Syria Damasci, vt præsidium fer- B ret Adarezer regi Soba: & percussit Dauid de Syria 6 viginti duo millia virorum. ¶ Et posuit Dauid præsidium in Syria Damasci: factaque est Syria Dauid seruiens sub tributo: seruauitque Dominus Dauid 7 in omnibus ad quæcunque profectus est. ¶ Et tulit Dauid arma aurea, quæ habebant serui Adarezer, & 8 detulit ea in Ierusalem. ¶ Et de Bete, & de Beroth ciuitatibus Adarezer, tulit rex Dauid æs multum nimis.

‖1.Par.18 a.1.

¶ Audiuit

9 ¶ Audiuit autem Thou rex Emath, quod percuſſiſ-
10 ſet Dauid omne robur Adarezer, ¶ & miſit Thou
C Ioram filium ſuum ad regem Dauid, vt ſalutaret
eum congratulans, & gratias ageret: eo quod ex-
pugnaſſet Adarezer, & percuſſiſſet eum. Hoſtis
quippe erat Thou Adarezer, & in manu eius erant
11 vaſa aurea, & vaſa argentea, & vaſa ærea. ¶ Quæ
& ipſa ſanctificauit rex Dauid Domino cum argen-
to & auro, quæ ſanctificauerat de vniuerſis genti-
12 bus quas ſubegerat ¶ de Syria, & Moab, & filijs
Ammon, & Philiſthijm, & Amalec, & de manu-
13 bijs Adarezer filij Rohob regis Soba. ¶ Fecit quo-
D que ſibi Dauid nomen cum reuerteretur capta Syria
in Valle Salinarum, cæſis decem & octo millibus:
14 ¶ & poſuit in Idumæa cuſtodes ſtatuitque præſi-
dium: & facta eſt vniuerſa Idumæa ſeruiens Dauid:
& ſeruauit Dominus Dauid in oĩbus ad quæcunque
15 profectus eſt. ¶ Et regnauit Dauid ſuper omnem
Iſrael: faciebat quoque Dauid iudicium, & iuſti-
16 tiam omni populo ſuo. ¶ Ioab autem filius Saruię erat
ſuper exercitum: porro Ioſaphat filius Ahilud erat
17 a commentarijs: ¶ & Sadoc filius Achitob, & Achi-
melec filius Abiatar erant ſacerdotes: & Saraias
18 ſcriba: ¶ Banaias autem filius Ioiadæ. Super Cere-
thi, & Phelethi: filij autem Dauid ſacerdotes erant.

CAPVT IX.

1 ET dixit Dauid: Putaſne eſt aliquis qui reman-
A ſerit de domo Saul, vt faciam cum eo miſeri-
2 cordiam propter Ionathã? ¶ Erat autem de do-
mo Saul, ſeruus nomine Siba: quem cum vocaſſet
rex ad ſe, dixit ei: Tu ne es Siba? Et ille reſpondit:
3 Ego ſum ſeruus tuus. ¶ Et ait Rex: Nunquid ſupereſt
aliquis de domo Saul, vt faciam cum eo miſericor-
diam Dei? Dixitque Siba regi: Supereſt filius Iona-
4 thæ, debilis pedibus. ¶ Vbi, inquit, eſt? Et Siba ad re-
B gem: Ecce, ait, in domo eſt Machir filij Ammiel in
5 Lodabar. ¶ Miſit ergo rex Dauid, & tulit eum de do-
6 mo Machir filij Ammiel de Lodabar. ¶ Cum autem
veniſſet Miphiboſeth filius Ionathæ filij Saul ad Da-
uid, corruit in faciem ſuam, & adorauit: Dixitq; Da-
uid: Miphiboſet? qui reſpondit: Adſum ſeruus tuus.
7 ¶ Et ait ei Dauid: Ne timeas, quia faciens faciam in
te miſericordiam propter Ionathan patrem tuum, &
C reſtituam tibi omnes agros Saul patris tui, & tu co-
8 medes panem in menſa mea ſemper. ¶ Qui adorans
eum, dixit: Quis ego ſum ſeruus tuus, quoniam re-
9 ſpexiſti ſuper canem mortuum ſimilem mei? ¶ Voca-
uit itaque rex Sibam puerum Saul, & dixit ei: Om-
nia quæcunque fuerunt Saul, & vniuerſam domum
10 eius, dedi filio domini tui. ¶ Operare igitur ei ter-
ram tu, & filij tui, & ſerui tui: & inferes filio do-
mini tui cibos, vt alatur: Miphiboſet autem filius
domini tui comedet ſemper panem ſuper menſam
meam. Erant autem Sibæ quindecim filij, & vi-
11 ginti ſerui. ¶ Dixitque Siba ad regem: Sicut iuſſiſti
D domine mi rex ſeruo tuo, ſic faciet ſeruus tuus: &
Miphiboſeth comedet ſuper menſam meam quaſi v-
12 nus de filijs regis. ¶ Habebat autem Miphiboſeth
filium paruulum nomine Micha: omnis vero cogna-
13 tio domus Sibæ ſeruiebat Miphiboſet. ¶ Porro Mi-
phiboſeth habitabat in Ieruſalem: quia de men-
ſa regis iugiter veſcebatur: & erat claudus vtro-
que pede.

CAPVT X.

1 FActum eſt autem poſthæc, vt moreretur rex fi-
A liorum Ammon: & regnauit Hannon filius
2 eius pro eo. ¶ ‖ Dixitque Dauid: Faciam miſe-
ricordiam cum Hanon filio Naas, ſicut fecit pater e-
ius mecum miſericordiam. Miſit ergo Dauid, con-
ſolãs eum per ſeruos ſuos ſuper patris interitu. Cum
autem veniſſent ſerui Dauid, in terram filiorum
3 Ammon, ¶ dixerunt principes filiorum Ammon
ad Hanon dominum ſuum: Putas quod propter ho-
norem patris tui miſerit Dauid ad te conſolatores, &
non ideo vt inueſtigaret, & exploraret ciuitatem,
& euerteret eam, miſit Dauid ſeruos ſuos ad te?
4 ¶ Tulit itaque Hanon ſeruos Dauid, raſitque dimi-
diam partem barbæ eorum, & præſcidit veſtes eo-
5 rum medias vſque ad nates, & dimiſit eos. ¶ Quod
B cũ nunciatum eſſet Dauid, miſit in occurſum eorum:
erant enim viri confuſi turpiter valde, & mandauit
eis Dauid: Manete in Iericho, donec creſcat bar-
6 ba veſtra, & tunc reuertimini. ¶ Videntes autem
filij Ammon quod iniuriam feciſſent Dauid, miſe-
runt, & conduxerunt mercede Syrum Rohob, &
Syrum Soba, *viginti millia peditum, & a rege
Maacha mille viros, & ab Iſtob duodecim millia
7 virorum. ¶ Quod cum audiſſet Dauid, miſit Ioab,
8 & omnem exercitum bellatorum. ¶ Egreſſi ſunt er-
go filij Ammon, & direxerunt aciem ante ipſum in-
troitum portæ. Syrus autem Soba, & Rohob, & Iſ-
9 tob, & Maacha, ſeorſum erant in campo. ¶ Videns igi-
tur Ioab, quod præparatum eſſet aduerſum ſe præ-
lium, & ex aduerſo, & poſt tergum, elegit ex omni-
bus electis Iſrael, & inſtruxit aciem contra Syrum.
10 ¶ reliquam autem partem populi tradidit Abiſai fra-
tri ſuo, qui direxit aciem aduerſus filios Ammon.
11 ¶ Et ait Ioab: Si præualuerint aduerſum me Syri, eris
C mihi in adiutorium: ſi autem filij Ammon præua-
12 luerint aduerſum te, auxiliabor tibi. ¶ Eſto vir fortis,
& pugnemus pro populo noſtro, & ciuitate Dei

‖ 1. Par. 19. a. 9.

noſtri:

noſtri: Dominus autem faciet quod bonum eſt in conſpectu ſuo. 13 ¶ Inijt itaque Ioab, & populus qui erat cum eo, certamen contra Syros: qui ſtatim fugerunt a facie eius. 14 ¶ Filij autem Ammon videntes quia fugiſſent Syri, fugerunt & ipſi a facie Abiſai, & ingreſſi ſunt ciuitatem: reuerſuſque eſt Ioab a filijs Ammon, & venit Ieruſalem. 15 ¶ Videntes igitur Syrij, quoniam corruiſſent coram Iſrael, congregati ſunt pariter. 16 ¶ Miſitque Adarezer, & eduxit Syros qui erant trans fluuium, & adduxit eorum exercitum: Sobach autem magiſter militiæ Adarezer, erat princeps eorum. 17 ¶ Quod cum nunciatum eſſet Dauid, D contraxit omnem Iſraelem, & tranſiuit Iordanem, venitque in Helam: & direxerunt aciem Syri ex aduerſo Dauid, & pugnauerunt contra eum. 18 ¶ Fugeruntque Syri a facie Iſrael, & occidit Dauid de Syris ſeptingentos currus, & quadraginta millia equitūm: & Sobach principem militiæ percuſſit, qui ſtatim mortuus eſt. 19 ¶ Videntes autem vniuerſi reges qui erant in præſidio Adarezer, ſe victos eſſe ab Iſrael, expauerunt, & fugerunt quinquaginta & octo millia coram Iſrael. Et fecerunt pacem cum Iſrael: & ſeruierunt eis, timueruntque Syri auxilium præbere vltra filijs Ammon.

CAPVT XI.

1.Par.20 a.1.

1 A FActum eſt autem, vertente anno, eo tempore quo ſolent reges ad bella procedere, miſit Dauid Ioab, & ſeruos ſuos cum eo, & vniuerſum Iſrael, & vaſtauerunt filios Ammon, & obſederunt Rabba: Dauid autem remanſit in Ieruſalem. 2 ¶ Dum hæc agerentur, accidit vt ſurgeret Dauid de ſtrato ſuo poſt meridiem, & deambularet in ſolario domus regiæ; viditque mulierem ſe lauantem, ex aduerſo ſuper ſolarium ſuum: erat autem mulier pulchra valde: 3 ¶ Miſit ergo Rex, & requiſiuit quæ eſſet mulier. Nunciatumque eſt ei quod ipſa eſſet Bethſabee, filia Eliam, vxor Vriæ Hethæi. 4 ¶ Miſſis itaque Dauid nuncijs tulit eam: quæ cum ingreſſa eſſet ad illum, dormiuit cum ea. ‖ Statimque ſanctificata eſt ab immunditia ſua: 5 ¶ & reuerſa eſt in domum ſuam concepto fœtu: Mittenſque nunciauit Dauid, 6 & ait: Concepi. ¶ Miſit autem Dauid ad Ioab dicens: Mitte ad me Vriam Hethæum. Miſitque Ioab 7 Vriam ad Dauid. ¶ Et venit Vrias ad Dauid. Quæ- B ſiuitque Dauid quam recte ageret Ioab, & populus, 8 & quomodo adminiſtraretur bellum, ¶ & dixit Dauid ad Vriam: Vade in domum tuam, & laua pedes tuos. Et egreſſus eſt Vrias de domo regis, Secutuſ- 9 que eſt eum cibus regius. ¶ Dormiuit autem Vrias ante portā domus regiæ cū alijs ſeruis Dñi ſui, & nō 10 deſcendit ad domum ſuā: ¶ Nunciatumq; eſt Dauid a dicētibus: Non iuit Vrias in domum ſuam. Et ait Dauid ad Vriam: Nunquid non de via veniſti? quarē nō 11 deſcendiſti in domum tuam? ¶ Et ait Vrias ad Dauid: Arca Dei, & Iſrael, & Iuda habitant in papilionibus, & dominus meus Ioab, et ſerui Domini mei ſuper faciem terræ manent: et ego ingrediar domum meam, vt comedam, et bibam, et dormiam cum vxore mea? per ſalutem tuam, et per ſalutem animæ tuæ non fa- 12 ciam rem hanc. ¶ Ait ergo Dauid ad Vriam: Mane hic etiam hodie, et cras dimittam te. Manſit Vrias in Ie- 13 ruſalem in die illa, et altera. ¶ Et vocauit eum Dauid vt comederet coram ſe, et biberet: et inebriauit eum: qui egreſſus veſpere, dormiuit in ſtrato ſuo cum ſeruis domini ſui, et in domum ſuam non deſcendit. 14 ¶ Factum eſt ergo mane, et ſcripſit Dauid epiſtolam C ad Ioab: miſitque per manum Vriæ, ¶ ſcribens in Epi- 15 ſtola: Ponite Vriam ex aduerſo belli, vbi fortiſſimum eſt prælium: et derelinquite eū, vt percuſſus intereat. 16 ¶ Igitur cum Ioab obſideret vrbem, poſuit Vriam in 17 loco vbi ſciebat viros eſſe fortiſſimos. ¶ Egreſſique viri de ciuitate, bellabant aduerſum Ioab, et ceciderunt de populo ſeruorum Dauid, et mortuus eſt etiam 18 Vrias Hethæus. ¶ Miſit itaque Ioab, et nunciauit Da- 19 uid omnia verba prælij: ¶ præcepitque nuncio, dicens: Cum compleueris vniuerſos ſermones belli ad Re- 20 gem, ¶ ſi eum videris indignari, et dixerit: Quare acceſſiſtis ad murum vt præliaremini? an ignorabatis 21 quod multa deſuper ex muro tela mittantur? ¶ ‖Quis percuſſit Abimelech filium Ierobaal? nonne mulier miſit ſuper eum fragmen molæ de muro, et interfecit eum in Thebes? quare iuxta murum acceſſiſtis? di- 22 ces: Etiā ſeruus tuus Vrias Hethæus occubuit. ¶ Abijt D ergo nuncius, et venit, et narrauit Dauid omnia quæ 23 ei præceperat Ioab: ¶ Et dixit nuncius ad Dauid: Præualuerunt aduerſum nos viri, et egreſſi ſunt ad nos in agrum: nos autem facto impetu perſecuti eos ſumus 24 vſque ad portam ciuitatis. ¶ Et direxerunt iacula ſagittarij ad ſeruos tuos ex muro deſuper: mortuique ſunt de ſeruis regis, quinetiam ſeruus tuus Vrias He- 25 thæus mortuus eſt. ¶ Et dixit Dauid ad nuncium: Hæc dices Ioab: Non te frangat iſta res: varius enim euentus eſt belli, nunc hunc, et nunc illum conſumit gladius: conforta bellatores tuos aduerſus vrbem, 26 vt deſtruas eam, et exhortare eos. ¶ Audiuit autem vxor Vriæ, quod mortuus eſſet Vrias vir ſuus, et plan- 27 xit eum. ¶ Tranſacto autem luctu, miſit Dauid, et introduxit eam in domum ſuam, et facta eſt ei vxor, peperitque ei filium: et diſplicuit verbum hoc quod fecerat Dauid coram Domino.

‖Leu.15. c.18.

‖ Iudi.9. g.53.

CAPVT XII.

1 A MIſit ergo Dominus Nathan ad Dauid: qui cum veniſſet ad eum, dixit ei: Duo viri erant in ciuitate vna, vnus diues, et al- 2 ter pauper. ¶ Diues habebat oues, et boues pluri- 3 mos valde. ¶ Pauper autem nihil habebat omnino, præter ouem vnam paruulam quam emerat, et nutrierat, et quæ creuerat apud eum cū filijs eius ſimul, de pane illius comedens, et de calice eius bibens, et in 4 ſinu illius dormiens: eratque illi ſicut filia. ¶ Cum autem peregrinus quidam veniſſet ad diuitem, parcens ille ſumere de ouibus, et de bobus ſuis, vt exhiberet cōuiuium peregrino illi qui venerat ad ſe, tulit ouem viri pauperis, et præparauit cibos homini qui vene-

5 rat ad se. ¶ Iratus autem indignatione Dauid aduer-
D sus hominem illũ nimis, dixit ad Nathan: Viuit Do-
minus, quoniam filius mortis est vir qui fecit hoc.
6 ¶ Ouem reddet ‖ in quadruplum, eo quod fecerit ver-
7 bum istud, & non pepercerit. ¶ Dixit autem Nathan
ad Dauid: Tu es ille vir. Hæc dicit Dominus Deus Is-
rael: Ego vnxi te in regem super Israel, & ego erui te
8 de manu Saul, ¶ & dedi tibi domum domini tui, &
vxores domini tui in sinu tuo, dedique tibi domum
Israel, & Iuda: & si parua sunt ista, adijciam tibi mul-
9 to maiora. ¶ Quare ergo contempsisti verbum Domi-
ni, vt faceres malum in cõspectu meo? Vriam Hethęũ
percussisti gladio, & vxorem illius accepisti in vxorẽ
10 tibi, & interfecisti eũ gladio filiorũ Ammon. ¶ Quam
C ob rem non recedet gladius de domo tua vsq; in sem-
piternũ, eo quod despexeris me, & tuleris vxorẽ Vriæ
11 Hethæi, vt esset vxor tua. ¶ Itaque hæc dicit Dñs: Ecce
ego suscitabo super te malum de domo tua, & tollam
vxores tuas in oculis tuis, ‖ & dabo proximo tuo, &
12 dormiet cum vxoribus tuis in oculis Solis huius. ¶ Tu
enim fecisti absc ondite: ego aũt faciã verbum istud in
13 conspectu oĩs Israel, & in conspectu Solis. ¶ Et dixit
Dauid ad Nathan: ‖ Peccaui Dño. Dixitq; Nathã ad
Dauid: Dñs quoq; trãstulit peccatũ tuũ: nõ morieris.
14 ¶ Veruntamẽ, quĩ blasphemare fecisti inimicos Dñi:
D propter verbum hoc, filius qui natus est tibi, morte
15 morietur. ¶ Et reuersus est Nathan in domum suam.
Percussit quoq; Dñs paruulum quem pepererat vxor
16 Vriæ Dauid, & desperatus est. ¶ Deprecatusq; est Da-
uid Dñm pro paruulo: & ieiunauit Dauid ieiunio, &
17 ingressus seorsum, iacuit super terram. ¶ Venerunt aũt
seniores domus eius, cogẽtes eum, vt surgeret de ter-
18 ra: qui noluit, nec comedit cum eis cibũ. ¶ Accidit aũt
die septima, vt moreretur infans: timueruntque serui
Dauid nunciare ei quod mortuus esset paruulus: di-
E xerunt enim: Ecce cum paruulus adhuc viueret, lo-
quebamur ad eum, & non audiebat vocem nostram:
quanto magis si dixerimus: Mortuus est puer, se affli-
19 get? ¶ Cum ergo Dauid vidisset seruos suos mussitan-
tes, intellexit quod mortuus esset infantulus, dixitq;
ad seruos suos: Num mortuus est puer? Qui respõde-
20 runt ei: Mortuus est. ¶ Surrexit ergo Dauid de terra, &
lotus vnctusque est: cumque mutasset vestem, ingres-
sus est domum Domini: & adorauit, & venit in do-
mum suam, petiuitque vt ponerent ei panem, & co-
21 medit. ¶ Dixerunt autem ei serui sui: Quis est sermo
quem fecisti? propter infantem cum adhuc viueret,
ieiunasti & flebas: mortuo autem puero surrexisti, &
22 comedisti panem. ¶ Qui ait: Propter infantem, dum
adhuc viueret, ieiunaui, & fleui: dicebam enim: Quis
scit si forte donet eum mihi Dominus, & viuat in-
23 fans? ¶ Nunc autem, quia mortuus est, quare ieiu-
F nem? Nunquid potero reuocare eum amplius? ego
vadam magis ad eum: ille vero nõ reuertetur ad me.
24 ¶ Et consolatus est Dauid Bethsabee vxorem suam,
ingressusque ad eam, dormiuit cum ea: ‖ quæ genuit
filium, & vocauit nomen eius Salomon, & dominus
25 dilexit eum. ¶ Misitque in manu Nathan prophetæ,
& vocauit nomen eius Amabilis Domino: eo quod
26 diligeret eum Dominus. ¶ ‖ Igitur pugnabat Ioab con-
tra Rabbath filiorum Ammõ, & expugnabat vrbem
27 regiam. ¶ Misitque Ioab nuncios ad Dauid, dicens:
Dimicaui aduersum Rabbath, & capienda est Vrbs
28 aquarum. ¶ Nunc igitur congrega reliquam partem

‖ Exo. 22. a. 1.
‖ Inf. 16. d. 22.
‖ Eccl. 47. b. 13. Eccl. 47. b. 23.
‖ Matt. 1. a. 6.
‖ 1. Par. 20. a. 1.

G populi, & obside ciuitatem, & cape eam: ne cum a
me vastata fuerit vrbs, nomini meo ascribatur victo-
29 ria. ¶ Congregauit itaque Dauid omnem populum,
& profectus est aduersum Rabbath: cumque dimi-
30 casset, cepit eam. ¶ Et tulit diadema regis eorum de
capite eius, pondo auri talentum, habens gemmas
preciosissimas, & impositum est super caput Dauid.
Sed & prædam ciuitatis asportauit multam valde.
31 ¶ Populum quoque eius adducens serrauit, & cir-
cumegit super eos ferrata carpenta: diuisitque cul-
tris, & traduxit in typo laterum: sic fecit vniuersis
ciuitatibus filiorum Ammon: & reuersus est Dauid,
et omnis exercitus in Ierusalem.

CAPVT XIII.

1 FActum est autem post hæc, vt Absalom filij Da-
A uid sororem speciosissimã vocabulo Thamar,
2 adamaret Amnon filius Dauid, ¶ et deperiret
eam valde, ita vt propter amorem eius ægrotaret:
quia cum esset virgo, difficile ei videbatur vt quippiã
3 inhoneste ageret cum ea. ¶ Erat autem Amnon ami-
cus, nomine Ionadab filius Semmaa fratris Dauid,
4 vir prudens valde. ¶ Qui dixit ad eum: Quare sic atte-
nuaris macie fili regis, per singulos dies? cur non indi-
cas mihi? Dixitque ei Amnon: Thamar sororem fra-
5 tris mei Absalom amo. ¶ Cui respondit Ionadab: Cu-
ba super lectum tuum, & languorem simula: cumque
venerit pater tuus vt visitet te, dic ei: Veniat, oro,
Thamar soror mea, vt det mihi cibum, & faciat pul-
6 mentum, vt comedam de manu eius. ¶ Accubuit ita-
que Amnon, & quasi ægrotare cępit: cumque venis-
B set rex ad visitandum eum, ait Amnon ad regem: Ve-
niat obsecro, Thamar soror mea, vt faciat in oculis
meis duas sorbitiunculas, et cibum capiam de manu
7 eius. ¶ Misit ergo Dauid ad Thamar domum, dicens:
Veni in domum Amnon fratris tui, & fac ei pulmen-
8 tum. ¶ Venitque Thamar in domum Amnon fratris
sui: ille autem iacebat: quæ tollens farinam commi-
scuit, & liquefaciens, in oculis eius coxit sorbitiuncu-
9 las. ¶ Tollensq; quod coxerat, effudit, & posuit coram
eo, & noluit comedere: dixitque Amnon: Eijcite
10 vniuersos a me. Cumq; eiecissent omnes, ¶ dixit Am-
non ad Thamar: Infer cibum in cõclaui, vt vescar de
manu tua. Tulit ergo Thamar sorbitiunculas, quas fe-
cerat, & intulit ad Amnon fratrem suum in cõclaue.
11 ¶ Cumque obtulisset ei cibum, apprehendit eam, &
C ait: Veni cuba mecum, soror mea. ¶ Quæ respondit
12 ei: Noli frater mi, noli opprimere me: neque enim
hoc fas est in Israel: noli facere stultitiam hanc.
13 ¶ Ego enim ferre non potero opprobrium meum, &
tu eris quasi vnus de insipientibus in Israel: quin po-

tius

14 tius loquere ad regem, & non negabit me tibi: ⁋ Noluit autem acquiescere precibus eius, & præualens 15 viribus oppressit eam, & cubauit cum ea. ⁋ Et exosam eam habuit Amnon odio magno nimis ita: vt maius esset odium, quo oderat eam, amore, quo autem dile- 16 xerat. Dixitque ei Amnon: Surge & vade. ⁋ Quæ respondit ei: Maius est hoc malum quod nunc agis aduersum me, quam quod ante fecisti, expellens me. Et 17 noluit audire eam: ⁋ sed vocato puero, qui ministrabat ei, dixit: Eijce hanc a me foras, & claude ostium 18 post eam. ⁋ Quę induta erat talari tunica: huiuscemodi enim filiæ regis virgines vestibus vtebantur. Eiecit itaque eam minister illius foras: clausitque fores 19 post eam. ⁋ Quæ aspergens cinerem capiti suo, scissa D talari tunica: impositisque manibus super caput suũ, 20 ibat ingrediens, & clamans. ⁋ Dixit autem ei Absalõ frater suus. Nunquid Amnon frater tuus concubuit tecum? sed nunc soror tace: frater tuus est: neque affligas cor tuum pro hac re. Mansit itaq; Thamar conta- 21 bescens in domo Absalom fratris sui. ⁋ Cum autem audisset rex Dauid verba hęc, contristatus est valde, & noluit contristare spiritum Amnon' filij sui, quo- 22 niam diligebat eum, quia primogenitus erat ei. ⁋ Porro non est locutus Absalom ad Amnon, nec malum, E nec bonum: oderat enim Absalom Amnon, eo quod 23 violasset Thamar sororem suam. ⁋ Factum est autem post tempus biennij, vt tonderentur oues Absalom in Baalhasor, quæ est iuxta Ephraim, & vocauit Absa- 24 lom omnes filios regis. ⁋ Venitque ad regem, & ait ad eum: Ecce tondentur oues serui tui: veniat oro rex cũ 25 seruis suis ad seruum suum. ⁋ Dixitque rex ad Absalom: Noli fili mi, noli rogare vt veniamus oẽs, & grauemus te. Cum autem cogeret eum, & noluisset ire, 26 benedixit ei: ⁋ Et ait Absalõ: Si non vis venire, veniat obsecro nobiscum saltem Amnon frater meus. Dixit- 27 que ad eum rex: Non est necesse, vt vadat tecũ. ⁋ Coegit itaque Absalom eum, & dimisit cum eo Amnon, & vniuersos filios regis. Feceratque Absalom conui- 28 uium quasi conuiuium regis. ⁋ Præceperat autẽ Absalom pueris suis, dicens: Obseruate cum temulentus fuerit Amnon vino, & dixero vobis, Percutite eũ, & interficite: nolite timere: ego enim sum qui præcipio 29 vobis: roboramini, & estote viri fortes. ⁋ Fecerũt ergo F pueri Absalõ aduersum Amnon sicut præceperat eis Absalom. Surgentesque omnes filij regis, ascenderũt 30 singuli mulas suas, & fugerunt. ⁋ Cumq; adhuc pergerent in itinere, fama peruenit ad Dauid, dicẽs: Percussit Absalom omnes filios regis, & non remansit ex 31 eis saltem vnus. ⁋ Surrexit itaque rex, & scidit vestimenta sua: & cecidit super terram, & omnes serui il- 32 lius qui assistebant ei, sciderunt vestimenta sua. ⁋ Respondens autem Ionadab filius Semaa fratris Dauid, dixit: Ne æstimet dominus meus rex, quod omnes pueri filij regis occisi sint. Amnon solus mortuus est, quoniam in ore Absalom erat positus ex die qua op- 33 pressit Thamar sororem eius. ⁋ Nunc ergo ne ponat dominus meus rex super cor suum verbum istud, dicens: Omnes filij regis occisi sunt: quoniam Amnon 34 solus mortuus est. ⁋ Fugit autem Absalom: & eleuauit puer speculator oculos suos, & aspexit: & ecce popu- G lus multus veniebat per iter deuium ex latere mon- 35 tis. ⁋ Dixit autem Ionadab ad regem: Ecce filij regis 36 adsunt: iuxta verbum serui tui sic factum est. ⁋ Cumque cessasset loqui, apparuerunt & filij regis: & intrãtes leuauerunt vocẽ suã, & fleuerũt: sed & rex, & oẽs 37 serui eius fleuerũt ploratu magno nimis. ⁋ Porro Absalõ fugiens abijt ad Tholomai filiũ Ammiud regem Gessur. Luxit ergo Dauid filiũ suum cunctis diebus. 38 ⁋ Absalom autem cum fugisset, & venisset in Gessur, 39 fuit ibi tribus annis. ⁋ Cessauitq; rex Dauid persequi Absalom, eo q consolatus esset super Amnon interitu.

CAPVT XIIII.

1 INtelligens autem Ioab filius Saruiæ, quod cor A regis versum esset ad Absalom, ⁋ misit Thecuã, 2 & tulit inde mulierem sapientem, dixitque ad eam: Lugere te simula, & induere veste lugubri, & ne vngaris oleo, vt sis quasi mulier iam plurimo tempo- 3 re lugens mortuum: ⁋ & ingredieris ad regem, & loqueris ad eum sermones huiuscemodi. Posuit au- 4 tem Ioab verba in ore eius. ⁋ Itaque cum ingressa fuisset mulier Thecuitis ad regem, cecidit coram eo super terram, & adorauit, & dixit: Serua me rex: 5 ⁋ Et ait ad eam rex: Quid causæ habes? Quæ respondit: Heu, mulier vidua ego sum: mortuus 6 est enim vir meus. ⁋ Et ancillæ tuæ erant duo filij: qui rixati sunt aduersum se in agro, nullusque erat qui eos prohibere posset: & percussit alter alterum, 7 & interfecit eum. ⁋ Et ecce consurgens vniuersa B cognatio aduersum ancillam tuam, dicit: trade eum qui percussit fratrem suum, vt occidamus eum pro anima fratris sui quem interfecit, & deleamus hæredem: & quærunt extinguere scintillam meam quæ relicta est, vt non supersit viro meo nomen, & re- 8 liquiæ super terram. ⁋ Et ait rex ad mulierem: Vade 9 in domum tuam, & ego iubebo pro te. ⁋ Dixitque mulier Thecuitis ad regem: In me domine mi rex sit iniquitas, & in domum patris mei, rex autem, & 10 thronus eius sit innocens. ⁋ Et ait rex: Qui contradixerit tibi, adduc eum ad me, & vltra non ad- 11 det vt tangat te. ⁋ Quæ ait: Recordetur Rex domini Dei sui, vt non multiplicentur proximi sanguinis C ad vlciscendum, & nequaquam interficiant filium meum. Qui ait: Viuit Dominus, quia non cadet de 12 capillis filij tui super terram. ⁋ Dixit ergo mulier: loquatur ancilla tua ad dominũ meum regẽ verbum. 13 Et ait: Loquere. ⁋ Dixitque mulier: Quare cogitasti huiuscemodi rem contra populum Dei, & locutus est rex verbum istud vt peccet, & non reducat eie- 14 ctum suum? ⁋ Omnes morimur, & quasi aquæ dilabimur in terram, quæ non reuertuntur: ‖ nec vult Deus perire animam, sed retractat cogitans ne penitus 15 pereat qui abiectus est. ⁋ Nunc igitur veni vt loquar ad dominum meum regem verbum hoc præsente populo. Et dixit ancilla tua: Loquar ad regẽ, si quo-

‖ Ezec 18. & 33. c. 11.

modo

16 modo faciat rex verbum ancillæ ſuę:ꝰEt audiuit rex,
D vt liberaret ancillam ſuam de manu omnium qui
volebant de hæreditate Dei delere me, & filium
17 meum ſimul. ꝰDicat ergo ancilla tua, vt fiat ver-
bum domini mei regis ſicut ſacrificium. Sicut enim
angelus Dei, ſic eſt dominus meus rex, vt nec bene-
dictione, nec maledictione moueatur: vnde & Do-
18 minus Deus tuus eſt tecum. ꝰEt reſpondens rex dixit
ad mulierem: Ne abſcondas a me verbum quod te
interrogo. Dixitque ei mulier: Loquere domine mi
19 rex. ꝰEt ait rex: Nunquid manus Ioab tecum eſt in
E omnibus iſtis? Reſpondit mulier & ait: Per ſalutem
animæ tuæ domine mi rex, nec ad ſiniſtram: nec ad
dexteram eſt ex omnibus his quæ locutus eſt domi-
nus meus rex: ſeruus enim tuus Ioab, ipſe præcepit
mihi,& ipſe poſuit in os ancillę tuę omnia verba hęc.
20 ꝰVt verterem figuram ſermonis huius, ſeruus tuus
Ioab præcepit iſtud:tu autem domine mi rex, ſapiens
es, ſicut habet ſapientiam angelus Dei: vt intelligas
21 omnia ſuper terram. ꝰEt ait rex ad Ioab:Ecce placa-
tus feci verbum tuum: vade ergo,& reuoca puerum
22 Abſalom. ꝰCadéſque Ioab ſuper faciem ſuam in ter-
ram,adorauit,& benedixit regi,& dixit Ioab: Hodie
intellexit ſeruus tuus, quia inueni gratiam in oculis
tuis domine mi rex: feciſti enim ſermonem ſerui tui.
23 ꝰSurrexit ergo Ioab, & abijt in Geſſur, & adduxit
F Abſalom in Ieruſalem.ꝰDixit autem rex:Reuertatur
24 in domum ſuam,& faciem meam non videat.Reuer-
ſus eſt itaque Abſalom in domum ſuam,& faciem re-
25 gis non vidit.ꝰPorro ſicut Abſalom,vir non erat pul-
cher in omni Iſrael,& decorus nimis: a veſtigio pedis
26 vſque ad verticem non erat in eo vlla macula. ꝰEt
quando tondebat capillum(ſemel autem in anno tõ-
debatur,quia grauabat eum cęſaries)ponderabat ca-
27 pillos capitis ſui ducẽtis ſiclis,pondere publico. ꝰNa-
ti ſunt autem Abſalom filij tres: & filia vna, nomine
28 Thamar, elegantis formæ. ꝰManſitque Abſalom in
Ieruſalem duobus annis, & faciem regis non vidit.
29 ꝰMiſit itaque ad Ioab,vt mitteret eum ad regem:qui
noluit venire ad eum.Cumque ſecundo miſiſſet:& il-
30 le noluiſſet venire ad eum, ꝰdixit ſeruis ſuis: Scitis a-
G grum Ioab iuxta agrum meum, habentem meſſem
hordei: ite igitur,& ſuccendite eũ igni. Succẽderunt
ergo ſerui Abſalom ſegetem igni. Et venientes ſerui
Ioab,ſciſſis veſtibus ſuis,dixerunt.Succenderunt ſer-
31 ui Abſalom partem agri igni. ꝰSurrexitque Ioab &
venit ad Abſalom in domum eius, & dixit: Quare
32 ſuccenderunt ſerui tui ſegetem meam igni? ꝰEt re-
ſpondit Abſalom ad Ioab:Miſi ad te obſecrans vt ve-
nires ad me, & mitterem te ad regem, & diceres ei:
Quare veni de Geſſur? melius mihi erat ibi eſſe: ob-
ſecro ergo, vt videam faciem Regis: quod ſi memor
33 eſt iniquitatis meæ, interficiat me. ꝰIngreſſus itaque
Ioab ad regem, nunciauit ei omnia: vocatuſque eſt
Abſalom, & intrauit ad regem, & adorauit ſuper fa-
ciem terræ coram eo: oſculatuſque eſt rex Abſalom.

CAPVT XV.

1 IGitur poſt hęc fecit ſibi Abſalom currus & equi-
A tes, & quinquaginta viros qui præcederent
2 eum. ꝰEt mane conſurgens Abſalom, ſtabat
iuxta introitum portæ, & omnem virum qui habe-
bat negocium vt veniret ad regis iudicium, voca-
bat Abſalom ad ſe, & dicebat: De qua ciuitate es
tu? Qui reſpondens,aiebat. Ex vna tribu Iſrael ego
3 ſum ſeruus tuus. ꝰReſpondebatque ei Abſalom: Vi-
dentur mihi ſermones tui boni,& iuſti,ſed nõ eſt qui
te audiat conſtitutus a rege. Dicebatque Abſalom:
4 ꝰQuis me conſtituat iudicem ſuper terram,vt ad me
veniant omnes, qui habent negocium, & iuſte iudi-
5 cem?ꝰSed & cum accederet ad eum homo,vt ſaluta-
ret illum,extendebat manum ſuam,& apprehendẽs
6 oſculabatur eum. ꝰFaciebatque hoc omni Iſrael ve-
B nienti ad iudicium,vt audiretur a rege,& ſolicitabat
7 corda virorum Iſrael.ꝰpoſt quadraginta autẽ annos,
dixit Abſalom ad regem Dauid: Vadam, & reddam
8 vota mea quæ voui Domino in Hebron.ꝰVouens e-
nim vouit ſeruus tuus,cum eſſet in Geſſur Syriæ, di-
cens: Si reduxerit me Dominus in Ieruſalem,ſacrifi-
9 cabo Domino.ꝰDixitque ei rex Dauid:Vade in pa-
10 ce.Et ſurrexit & abijt in Hebron. ꝰMiſit autem Ab-
ſalom exploratores in vniuerſas tribus Iſrael,dicens:
Statim vt audieritis clangorem buccinæ, dicite: Re-
11 gnabit Abſalom in Hebron.ꝰPorro cum Abſalom ie
runt ducenti viri de Ieruſalem vocati,euntes ſimpli-
12 ci corde,& cauſam penitus ignorantes. ꝰAccerſiuit
quoque Abſalom Achitophel Gilonitem conſiliariũ
C Dauid,de ciuitate ſua Gilo. Cumque immolaret vi-
ctimas,facta eſt coniuratio valida, populuſque con-
13 currens augebatur cum Abſalom.ꝰVenit igitur nun-
cius ad Dauid, dicens: Toto corde vniuerſus Iſrael
14 ſequitur Abſalom. ꝰEt ait Dauid ſeruis ſuis qui erãt
cum eo in Ieruſalem: Surgite,fugiamus:neque enim
erit nobis effugium a facie Abſalom.feſtinate egredi
ne forte veniẽs occupet nos, & impellat ſuꝑ nos rui-
15 nã,& percutiat ciuitatem in ore gladij.ꝰDixeruntq;
ſerui regis ad eum. Omnia quæcunque præceperit
dominus noſter rex, libenter exequemur ſerui tui.
16 ꝰEgreſſus eſt ergo rex & vniuerſa domus eius pedi-
bus ſuis: & dereliquit rex decem mulieres concubi-
17 nas ad cuſtodiendam domum. ꝰEgreſſuſque rex &
D omnis Iſrael pedibus ſuis: ſtetit procul a domo: ꝰ&
18 vniuerſi ſerui eius ambulabant iuxta eum, & legio-
nes Cerethi,& Phelethi, & omnes Gethæi pugnato-
res validi ſexcenti viri qui ſequuti eum fuerant de
19 Geth pedites,præcedebant regem.ꝰDixit autem rex
ad Ethai Gethæum: Cur venis nobiſcum? reuerte-
re, & habita cum rege, quia peregrinus es, & egreſ-
20 ſus es de loco tuo.ꝰHeri veniſti,& hodie compelleris
nobiſcũ egredi? ego autem vadam quo iturus ſum:
reuertere, & reduc tecum fratres tuos, & Dominus
faciet tecum miſericordiam, & veritatem, quia o-
21 ſtendiſti gratiam & fidem. ꝰEt reſpondit Ethai regi,
dicens:Viuit Dominus, & viuit dominus meus rex:
quoniam in quocunque loco fueris domine mi rex,
22 ſiue in morte,ſiue in vita,ibi erit ſeruus tuus. ꝰEt ait
E Dauid Ethai: Veni,& tranſi. Et tranſiuit Ethai Ge-
thæus, & omnes viri qui cum eo erant, & reliqua
23 multitudo.ꝰOmneſque flebant voce magna, & vni-
uerſus populus tranſibat: rex quoque tranſgredie-
batur Torrentem Cedron, & cunctus populus in-
24 cedebat contra viam quæ reſpicit ad deſertum.ꝰVe-
nit autem & Sadoc ſacerdos, & vniuerſi Leuitæ cum
eo, portantes arcam fœderis Dei, & depoſuerunt
arcam Dei, & aſcendit Abiathar, donec expletus
eſſet omnis populus, qui egreſſus fuerat de ciui-
25 tate. ꝰEt dixit rex ad Sadoc: Reporta arcam
Dei in vrbem, ſi inuenero gratiam in oculis Do-

mini, reducet me, & ostendet mihi eam, & taberna-
26 culum suum. ♀Si autem dixerit mihi: Nō places, præ-
27 sto sum, faciat quod bonū est coram se. ♀ Et dixit rex
F ad Sadoc sacerdotem: O videns reuertere in ciuitatem in pace: & Achimaas filius tuus, & Ionathas fi-
28 lius Abiathar duo filij vestri, sint vobiscum. ♀ Ecce ego abscondar in campestribus deserti, donec veniat
29 sermo a vobis indicas mihi. ♀ Reportauerūt ergo Sadoc & Abiathar arcam Dei in Ierusalem: & mãserunt
30 ibi. ♀ Porro Dauid ascendebat Cliuum Oliuarum, scandens, & flens nudis pedibus incedens, & operto capite, sed & omnis populus qui erat cum eo, operto
31 capite ascendebat plorans. ♀ Nunciatum est autem Dauid, quod & Achitophel esset in cōiuratione cum Absalom, dixitque Dauid: Infatua quæso Domine
32 consilium Achitophel. ♀ Cumque ascenderet Dauid
G summitatem montis, in quo adoraturus erat Dominum, ecce occurrit ei Chusai Arachites scissa veste &
33 terra pleno capite. ♀Et dixit ei Dauid: Si veneris me-
34 cum eris mihi oneri: ♀ si autem in ciuitatem reuertaris, & dixeris Absalom, Seruus tuus sum rex, sicut fui seruus patris tui, sic ero seruus tuus dissipabis consi-
35 lium Achitophel. ♀ Habes autem tecum Sadoc & Abiathar sacerdotes: & omne verbum quodcunque audieris de domo regis, indicabis Sadoc & Abiathar
36 sacerdotibus. ♀ Sunt autem cum eis duo filij eorum Achimaas filius Sadoc, & Ionathas filius Abiathar: & mittetis per eos ad me omne verbum quod audie-
37 ritis. ♀ Veniente ergo Chusai amico Dauid in ciuitatem, Absalom quoque ingressus est Ierusalem.

CAPVT XVI.

1 A Cumque Dauid transisset paululum montis verticem, apparuit Siba puer Miphiboseth, in occursum eius, cum duobus asinis, qui onerati erant ducētis panibus, & centum alligaturis
2 vuę passæ, & centū massis palatharū, & vtre vini. ♀Et dixit rex Sibæ: Quid sibi volunt hæc? Responditque Siba: asini, domesticis regis vt sedeāt, & panes & palathæ ad vescendum pueris tuis, vinum autem vt bi-
3 bat siquis defecerit in deserto. ♀‖ Et ait rex. Vbi est filius domini tui? Responditque Siba regi: Remansit in Ierusalem, dicens: Hodie restituet mihi domus
4 Israel regnum patris mei. ♀ Et ait rex Sibæ: Tua sint omnia quæ fuerunt Miphiboseth. Dixitque Siba: Oro, vt inueniam gratiam coram te domine mi rex.
5 ♀ Venit ergo rex Dauid vsq; Bahurim, & ecce egrediebatur inde vir de cognatione domus Saul, nomine Semei, filius Gera, procedebatque egrediens &
6 maledicebat, ♀ mittebatque lapides contra Dauid,
B & contra vniuersos seruos regis Dauid: omnis autem populus, & vniuersi bellatores a dextro & a sinistro
7 latere regis incedebant. ♀ Ita autem loquebatur Semei cum malediceret regi: Egredere, egredere vir
8 sanguinum, & vir Belial. ♀ Reddidit tibi Dominus vniuersum sanguinem domus Saul: quoniam inuasisti regnum pro eo, & dedit Dominus regnum in manu Absalom filij tui: & ecce præmunt te mala tua,
9 quoniam vir sanguinum es. ♀ Dixit autem Abisai filius Saruiæ regi: Quare maledicit canis hic mortuus domino meo regi? vadam, & amputabo caput
10 eius. ♀ Et ait rex: quid mihi & vobis est filij Saruiæ? dimittite eum vt maledicat: Dominus enim præcepit ei vt malediceret Dauid: & quis est qui audeat
11 dicere, quare sic fecerit? ♀Et ait rex Abisai, & vniuersis seruis suis: Ecce filius meus, qui egressus est de vte-
C ro meo, quęrit animā meam: quanto magis nūc filius Iemini dimittite eum, vt maledicat iųxta præceptū
12 Domini, ♀ si forte respiciat Dominus afflictionem meam, & reddat mihi Dominus bonum pro maledi-
13 ctione hac hodierna. ♀ Ambulabat itaque Dauid & socij eius per viam cum eo. Semei autem per iugum montis ex latere, contra illum gradiebatur, maledicens, & mittens lapides aduersum eum, terramque
14 spargens. ♀ Venit itaque rex & vniuersus populus
15 cum eo lassus, & refocillati sunt ibi. ♀Absalom autem & omnis populus eius ingressi sunt Ierusalem, sed &
16 Achitophel cum eo. ♀ Cum autem venisset Chusai Arachites amicus Dauid ad Absalom, locutus est ad
17 eum: Salue rex, salue rex. ♀Ad quem Absalom: Hæc est, inquit, gratia tua ad amicum tuum? quare non
18 iuisti cum amico tuo? ♀Responditque Chusai ad Ab-
D salom: Nequaquam: quia illius ero quem elegit Dominus, & omnis hic populus, & vniuersus Israel, &
19 cum eo manebo. ♀Sed vt & hoc inferam, cui ego seruiturus sum? nonne filio regis? sicut parui patri tuo,
20 ita parebo & tibi. ♀ Dixit autem Absalom ad Achi-
21 tophel: Inite consilium quid agere debeamus. ♀ Et ait Achitophel ad Absalom: Ingredere ad concubinas patris tui, quas dimisit ad custodiendum domum: vt cum audierit omnis Israel, quod fœdaueris patrem
22 tuum, roborentur tecum manus eorum. ♀ Tetenderunt ergo Absalom tabernaculum in solario, ‖ingressusque est ad concubinas patris sui coram vniuerso
23 Israel. ♀Consilium autem Achitophel, quod dabat in diebus illis, quasi siquis consuleret Deum: sic erat omne consilium Achitophel, & cum esset cum Dauid, & cum esset cum Absalom.

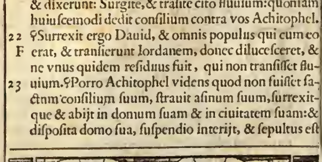
‖ Infr. 19 c. 27.

‖ Sup. 12 c. 17.

CAPVT XVII.

1 A Dixit ergo Achitophel ad Absalom: Eligam mihi duodecim millia virorum, & consur-
2 gens persequar Dauid hac nocte. ♀ Et irruens super eum (quippe qui lassus est, & solutis manibus) percutiam eum: cumque fugerit omnis popu-
3 lus qui cum eo est, percutiam regem desolatum. ♀ Et reducam vniuersum populum quomodo vnus homo reuerti solet: vnum enim virum tu quæris, & om-
4 nis populus erit in pace. ♀Placuitque sermo eius Ab-
5 salom, & cunctis maioribus natu Israel. ♀ Ait autem Absalom: Vocate Chusai Arachiten, & audiamus
6 quid etiam ipse dicat. ♀ Cumque venisset Chusai ad Absalom, ait Absalom ad eum: Huiuscemodi sermonem locutus est Achitophel: facere debemus an non?
7 quod das consilium? ♀ Et dixit Chusai ad Absalom:
B Nō est bonum consilium quod dedit Achitophel hac
8 vice. ♀Et rursum intulit Chusai: Tu nosti patrem tuū, & viros qui cum eo sunt, esse fortissimos & amaro animo, veluti si vrsa raptis catulis in saltu sæuiat: sed & pater tuus vir bellator est, nec morabitur cum po-
9 pulo. ♀ Forsitan nunc latitat in foueis, aut in vno quo voluerit loco, & cū ceciderit vnus quilibet in principio, audiet q̄cūq; audierit, & dicet: Facta est plaga in
10 populo qui sequebatur Absalō. ♀ Et fortissimus quisque, cuius cor est quasi leonis, pauore soluetur: scit enim omnis populus Israel fortē esse patrē tuū, & robu-
11 stos omnes qui cū eo sunt. ♀ Sed hoc mihi videtur re-
C ctū esse consiliū: Congregetur ad te vniuersus Israel, a

Dan vsque Bersabee, quasi arena maris innumerabi-
12 lis: & tu eris in medio eorũ. ¶ Et irruemus super eum
in quocunque loco inuentus fuerit, & operiemus eũ,
sicut cadere solet ros super terram: & non relinque-
13 mus de viris qui cum eo sunt, ne vnum quidẽ. ¶ Quod
si vrbem aliquam fuerit ingressus, circundabit omnis
Israel ciuitati illi funes: & trahemus eam in torrentẽ,
14 vt non reperiatur ne calculus quidem ex ea. ¶ Dixitq;
Absalom, & omnes viri Israel: Melius est consilium
D Chusai Arachitæ, consilio Achitophel: Domini autẽ
nutu dissipatum est consilium Achitophel vtile, vt
15 induceret Dominus super Absalom malum. ¶ Et ait
Chusai, Sadoc & Abiathar sacerdotibus: Hoc & hoc
modo cõsilium dedit Achitophel Absalom, & senio-
16 ribus Israel: & ego tale & tale dedi consilium. ¶ Nunc
ergo mittite cito, & nunciate Dauid dicẽtes: Ne mo-
reris nocte hac in campestribus deserti, sed absque di-
latione transgredere, ne forte absorbeatur rex, &
17 omnis populus qui cum eo est. ¶ Ionathas autem &
Achimaas stabant iuxta Fontem rogel: abijt ancilla
& nunciauit eis: & illi profecti sunt, vt referrent ad
regem Dauid nuncium, non enim poterant videri,
18 aut introire ciuitatem. ¶ Vidit autem eos quidam
E puer, & indicauit Absalom: illi vero concito gradu
ingressi sunt domum cuiusdam viri in Bahurim, qui
habebat puteum in vestibulo suo, & descenderunt in
19 eum. ¶ Tulit autem mulier, & expandit velamẽ super
20 os putei quasi siccans ptisanas: & sic latuit res: ¶ Cum-
que venissẽt serui Absalom in domum, ad mulierem
dixerunt: Vbi est Achimaas & Ionathas? Et respondit
eis mulier: Transierunt festinanter, gustata paululum
aqua. At hi qui quærebant, cum non reperissent, re-
21 uersi sunt in Ierusalem. ¶ Cumq; abijssent, ascẽderunt
illi de puteo, & pergentes nunciauerunt regi Dauid,
& dixerunt: Surgite, & trãsite cito fluuium: quoniam
huiuscemodi dedit consilium contra vos Achitophel.
22 ¶ Surrexit ergo Dauid, & omnis populus qui cum eo
F erat, & transierunt Iordanem, donec dilucesceret, &
ne vnus quidem residuus fuit, qui non transisset flu-
23 uium. ¶ Porro Achitophel videns quod non fuisset fa-
ctum consilium suum, strauit asinum suum, surrexit-
que & abijt in domum suam & in ciuitatem suam: &
disposita domo sua, suspendio interijt, & sepultus est

24 in sepulchro patris sui. ¶ Dauid autem venit in castra
& Absalom trãsiuit Iordanem, ipse & omnes viri Is-
25 rael cum eo. ¶ Amasam vero constituit Absalom pro
Ioab super exercitum. Amasa autem erat filius viri,
qui vocabatur Ietra de Israeli, qui ingressus est ad
G Abigail filiam Naas, sororem Saruiæ, quæ fuit mater
26 Ioab. ¶ Et castrametatus est Israel cum Absalom in
27 terra Galaad. ¶ Cumque venisset Dauid in castra, So-
bi filius Naas de Rabath filiorum Ammon & Machir
filius Amihel de Lodabar, & Berzellai Galaadites de
28 Rogelim, ¶ obtulerunt ei stratoria, & tapetia, & vasa
fictilia, frumẽtum, & hordeum, & farinam, & polen-
29 tam, & fabam, & lentem, & frixum cicer, ¶ & mel, &
butyrum, oues, & pingues vitulos, dederuntque Da-
uid, & populo qui cum eo erat, ad vescendum: su-
spicati enim sunt populum fame & siti fatigari in
deserto.

CAPVT XVIII.

1 A Igitur considerato Dauid populo suo constituit
super eos tribunos & centuriones, ¶ & dedit po-
2 puli tertiam partem sub manu Ioab, & tertiam
partem sub manu Abisai filij Saruiæ fratris Ioab, &
tertiã partem sub manu Ethai, qui erat de Geth: Di-
xitque rex ad populum: Egrediar & ego vobiscum.
3 ¶ Et respondit populus: Non exibis: siue enim fugeri-
mus non magnopere ad eos de nobis pertinebit, siue
media pars ceciderit e nobis, non satis curabunt: quia
tu vnus pro decem millibus computaris: melius est
4 igitur vt sis nobis in vrbe præsidio. ¶ Ad quos rex ait:
Quod vobis videtur rectum, hoc faciam. Stetit ergo
rex iuxta portam: egrediebaturque populus per tur-
5 mas suas centeni & milleni. ¶ Et præcepit rex Ioab &
B Abisai & Ethai, dicens: Seruate mihi puerum Absa-
lom. Et omnis populus audiebat præcipiẽtem regem
6 cũctis principibus pro Absalom. ¶ Itaque egressus est
populus in campum contra Israel, & factum est præ-
7 lium in saltu Ephraim. ¶ Et cæsus est ibi populus Is-
rael ab exercitu Dauid, factaque est plaga magna in
8 die illa, viginti millium. ¶ Fuit autem ibi prælium di-
spersum super faciem omnis terræ, & multo plures e-
rant quos saltus consumpserat de populo, quam hi
9 quos vorauerat gladius in die illa. ¶ Accidit autem vt
occurreret Absalom seruis Dauid, sedẽs mulo: cum-
que ingressus fuisset mulus subter condensam quer-
cum, & magnam, adhæsit caput eius quercui: & illo
suspenso inter cęlum & terram, mulus cui insederat,
10 pertransiuit. ¶ Vidit autẽ hoc quispiam, & nunciauit
C Ioab, dicẽs: Vidi Absalom pendere de quercu. ¶ Et ait
Ioab viro qui nunciauerat ei: Si vidisti, quare non cõ
fodisti eum cum terra, & ego dedissem tibi decem ar-
12 gẽti siclos, & vnum baltheum? ¶ Qui dixit ad Ioab: si
appenderes in manibus meis mille argenteos, nequa
quam mitterem manum meam in filium regis: au-
dientibus enim nobis præcepit rex tibi, & Abisai, &
13 Ethai, dicens: Custodite mihi puerum Absalom. ¶ Sed
& si fecissem contra animam meam audacter, nequa-
quam hoc regẽ latere potuisset, & tu stares ex aduer-
14 so? ¶ Et ait Ioab: Non sicut tu vis, sed aggrediar eum
coram te. Tulit ergo tres lanceas in manu sua, & infi-
xit eas in corde Absalom. Cumque adhuc palpitaret
15 hærens in quercu, ¶ cucurrerunt decem iuuenes ar-
migeri Ioab, & percutientes interfecerunt eum.
16 ¶ Cecinit autem Ioab buccina, & retinuit populum,
D ne persequeretur fugientem Israel, volens parcere
17 multitudini. ¶ Et tulerunt Absalom, & proiecerunt
eum in saltu, in foueam grandem, & comportauerũt
super eum aceruum lapidum magnum nimis: omnis
18 autem Israel fugit in tabernacula sua. ¶ Porro Absa-
lom erexerat sibi cum adhuc viueret, titulum qui est
in Valle regis: dixerat enim, Non habeo filium,

& hoc erit monimentum nominis mei. Vocauitque titulum nomine suo, & appellatur Manus Absalom, 19 vsque ad hanc diem. ♀Achimaas autem filius Sadoc, ait: Curram, & nunciabo regi, quia iudicium fecerit 20 ei Dominus de manu inimicorum eius. ♀ Ad quem Ioab dixit: Non eris nuncius in hac die, sed nunciabis in alia: hodie nolo te nunciare: filius enim regis 21 est mortuus. ♀ Et ait Ioab Chusi: Vade, & nuncia regi E quæ vidisti. Adorauit Chusi Ioab, & cucurrit. ♀ Rur- 22 sus autē Achimaas filius Sadoc dixit ad Ioab: Quid impedit si etiam ego curram post Chusi? Dixitque ei Ioab: Quid vis currere fili mi? non eris boni 23 nuncij baiulus. ♀ Qui respondit: Quid enim si cucurrero? Et ait ei: Curre. Currens ergo Achi- 24 maas per viam compendij, transiuit Chusi. ♀ David autem sedebat inter duas portas: speculator vero qui erat in fastigio portæ super murum, eleuans 25 oculos, vidit hominem currentem solum. ♀ Et exclamans, indicauit regi. Dixitque rex: Si solus est, bo- F nus est nuncius in ore eius. Properante autem ill[o], 26 & accedente propius, ♀ vidit speculator hominem alterum currentem, & vociferans in culmine, ait: Apparet mihi alter homo currens solus. Dixitque 27 rex: Et iste bonus est nuncius. ♀ Speculator autem: Contemplor, ait, cursum prioris, quasi cursum Achimaas filij Sadoc. Et ait rex: Vir bonus est: & nuncium 28 portans bonum venit. ♀ Clamans autem Achimaas, dixit ad regem: Salue rex. Et adorans regem coram eo pronus in terram, ait: Benedictus Dominus Deus tuus, qui conclusit homines, qui leuauerunt manus 29 suas contra Dominum meum regem. ♀ Et ait rex: Estne pax puero Absalom? Dixitque Achimaas: Vi- G di tumultum magnum, cui mitteret Ioab seruus 30 tuus, o rex, me seruum tuum: nescio aliud. ♀ Ad quem rex: Transi, ait, & sta hic. Cumque ille transisset, & 31 staret. ♀ Apparuit Chusi, & veniens, ait: Bonum apporto nuncium Domine mi rex: iudicauit enim pro te Dominus hodie de manu omnium, qui surrexerunt 32 contra te. ♀ Dixit autem rex ad Chusi: Estne pax puero Absalom? Cui respondens Chusi: Fiant, inquit, sicut puer, inimici Domini mei regis, & vniuer- 33 si qui consurgunt aduersus eum in malum. ♀ Contristatus itaque rex, ascendit cœnaculum portæ, & fleuit. Et sic loquebatur vadens: Fili mi Absalom, Absalom fili mi: quis mihi tribuat vt ego moriar pro te, Absalom fili mi, fili mi Absalom?

CAPVT XIX.

1 A NVnciatum est autem Ioab quod rex fleret, & lugeret filium suum: ♀ & versa est victoria in 2 luctum in die illa omni populo: audiuit enim populus in die illa dici: Dolet rex super filio suo. 3 ♀ Et declinauit populus in die illa ingredi ciuitatem, quomodo declinare solet populus versus, & fugiens 4 de prælio. ♀ Porro rex operuit caput suum, & clamabat voce magna: Fili mi Absalom, Absalom fili mi, 5 fili mi. ♀ Ingressus ergo Ioab ad regem in domum, dixit: Confudisti hodie vultus omnium seruorum tuorum, qui saluam fecerunt animam tuam, & animam filiorum tuorum, & filiarum tuarum, & animam vxorum tuarum, & animam concubinarum tuarum. 6 ♀ Diligis odientes te, & odio habes diligentes te: & ostendisti hodie quia non curas de ducibus tuis, & de seruis tuis: & vere cognoui modo, quia si Absalō viueret, & omnes nos occubuissemus, tunc placeret ti- 7 bi. ♀ Nunc igitur surge, & procede: & alloquens satis- B fac seruis tuis: iuro enim tibi per Dominum, quod si non exieris, ne vnus quidem remansurus sit tecum nocte hac: & peius erit hoc tibi, quam omnia mala quæ venerunt super te ab adolescentia tua, vsque in præ- 8 sens. ♀ Surrexit ergo rex, & sedit in porta: & omni populo nunciatum est quod rex sederet in porta: venitque vniuersa multitudo coram rege, Israel autem fu- 9 git in tabernacula sua. ♀ Omnis quoque populus certabat in cunctis tribubus Israel, dicens: Rex liberauit nos de manu inimicorū nostrorum, ipse saluauit nos de manu Philisthinorum: & nunc fugit de terra pro- 10 pter Absalom. ♀ Absalom autem quem vnximus super nos, mortuus est in bello: vsquequo siletis, & non 11 reducitis regem? ♀ Rex vero David misit ad Sadoc, & C Abiathar sacerdotes, dicens: Loquimini ad maiores natu Iuda, dicentes: Cur venitis nouissimi ad reducēdum regem in domum suam? (Sermo autem omnis 12 Israel peruenerat ad regem in domo eius.) ♀ Fratres mei vos, os meum, & caro mea vos: quare nouissimi 13 reducitis regem? ♀ Et Amasę dicite: Nonne os meum, & caro mea es? Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat, si non magister militiæ fueris coram me omni tempo- 14 re pro Ioab. ♀ Et inclinauit cor omnium virorum Iuda, quasi viri vnius: miseruntque ad regem, dicentes: 15 Reuertere tu, & omnes serui tui. ♀ ‖ Et reuersus est rex: & venit vsque ad Iordanem, & omnis Iuda venit vsque in Galgalā, vt occurreret regi, & traduceret eum 16 Iordanem. ♀ Festinauit autem Semei filius Gera filij Iemini de Bahurim, & descendit cum viris Iuda in 17 occursum regis David ♀ cū mille viris de Beniamin, & Siba puer de domo Saul: & quindecim filij eius, ac viginti serui erant cum eo: & irrumpentes Iordanem 18 ante regem, ♀ transierunt vada, vt traducerent domū D regis, & facerent iuxta iussionem eius: Semei autem filius Gera prostratus coram rege, cum iam tran- 19 sisset Iordanem, ♀ dixit ad eum: ‖ Ne reputes mihi domine mi iniquitatem, neque memineris iniuriarum serui tui in die qua egressus est Domine mi rex 20 de Ierusalem, neque ponas rex in corde tuo. ♀ Agnosco enim seruus tuus peccatum meum: & idcirco hodie primus veni de omni domo Ioseph, descendique 21 in occursum domini mei regis. ♀ Respondens vero Abisai filius Saruiæ, dixit: Nunquid pro his verbis non occidetur Semei, quia maledixit Christo Domini? 22 ♀ Et ait David: Quid mihi & vobis filij Saruiæ? cur efficimini mihi hodie in satan? ergone hodie interficietur vir in Israel? an ignoro hodie me factum re- 23 gem super Israel? ♀ Et ait rex Semei, Non morieris. Iu- 24 rauitque ei. ♀ Miphiboseth quoque filius Saul descen- E dit in occursum regis illotis pedibus, & intonsa barba: vestesque suas non lauerat a die qua egressus fuerat rex, vsque ad diem reuersionis eius in pace. 25 ♀ Cumque Ierusalem occurrisset regi, dixit ei rex: 26 Quare non venisti mecum Miphiboseth? ♀ Et respondens, ait: Domine mi rex, seruus meus contempsit me: dixique ei ego famulus tuus, vt sterneret mihi asinum, & ascendens abirem cum rege: 27 claudus enim sum seruus tuus. ♀ ‖ Insuper & accusauit me seruum tuum ad te dominum meum regem: tu autem domine mi rex, sicut Angelus Dei es, fac quod 28 placitum est tibi. ♀ Neque enim fuit domus patris mei, nisi morti obnoxia Domino meo regi: tu

‖ 3. Reg. 2. b. 8
‖ Sup. 16. a. 5.
‖ Sup. 16. a. 3. Esth. 15. c. 16.

autem posuisti me seruum tuum inter côuiuas mensæ tuæ:quid ergo habeo iustæ querelę?aut quid possum 29 vltra vociferari ad regem? Ait ergo ei rex: Quid vltra loqueris?fixum est ‖ quod locutus sum:tu & Siba 30 diuidite possessiones. Respondítque Miphiboseth regi.Etiam cuncta accipiat,postquam reuersus est Do- 31 minus meus rex pacifice in domum suam. ‖ Berzel- F lai quoque Galaadites,descendens de Rogelim, traduxit regem Iordanem,paratus etiam vltra fluuium 32 prosequi eum. Erat autem Berzellai Galaadites senex valde,idest octogenarius,& ipse præbuit alimenta regi,cum moraretur in Castris: fuit quippe vir di- 33 ues nimis. Dixit itaque rex ad Berzellai:Veni me- 34 cum,vt requiescas securus mecum in Ierusalem. Et ait Berzellai ad regem:Quot sunt dies annorum vitę 35 meæ,vt ascendam cum rege in Ierusalem? Octogenarius sum hodie, nunquid vigent sensus mei ad discernendum suaue,aut amarum?aut delectare potest seruum tuum cibus,& potus? vel audire possum vltra vocem cantorum,atque cantatricum? quare ser- 36 uus tuus sit oneri domino meo regi? paululum procedam famulus tuus ab Iordane tecum: non indigeo 37 hac vicissitudine, sed obsecro vt reuertar seruus tuus, & moriar in ciuitate mea,& sepeliar iuxta sepulchrû patris mei,& matris meæ.Est autem seruus tuus Chamaam, ipse vadat tecum domine mi rex, & fac ei 38 quidquid tibi bonum videtur. Dixit itaque ei rex: G Mecum transeat Chamaam, & ego faciam ei quidquid tibi placuerit, & omne quod petieris a me, im- 39 petrabis. Cumque transisset vniuersus populus,& rex Iordanem,osculatus est rex Berzellai, & benedi- 40 xit ei: & ille reuersus est in locum suum. Transiuit ergo rex in Galgalam, & Chamaam cum eo: omnis autem populus Iuda traduxerat regem,& media tan- 41 tum pars affuerat de populo Israel. Itaque omnes viri Israel concurrentes ad regem, dixerunt ei: Quare te furati sunt fratres nostri viri Iuda, & traduxerunt regem, & domum eius Iordanem, omnésque viros 42 Dauid cum eo? Et respondit omnis vir Iuda ad viros Israel: Quia mihi propior est rex: cur irasceris super hac re? nunquid comedimus aliquid ex rege,aut 43 munera nobis data sunt? Et respondit vir Israel ad viros Iuda,& ait: Decem partibus maior ego sum apud regem, magisque ad me pertinet Dauid, quam ad te: cur fecisti mihi iniuriam, & non mihi nunciatum est priori, vt reducerem regem meum? Durius autem responderunt viri Iuda viris Israel.

‖Supr.16.a.4.

‖3 Reg.2.b.7. Sup.17.g.27.

CAPVT XX.

1 A Accidit quoque vt ibi esset vir Belial, nomine Seba,filius Bochri, vir Iemineus:& cecinit buccina,& ait:Nô est nobis pars in Dauid,neque hæreditas in filio Isai:reuertere in taberna- 2 cula tua Israel. Et separatus est omnis Israel a Dauid,secutúsque est Seba filium Bochri:viri autem Iuda adhæserunt regi suo a Iordane, vsque Ierusalem. 3 Cumq; venisset rex in domum suam in Ierusalem, tulit decem mulieres concubinas, quas dereliquerat ad custodiendam domum,& tradidit eas in custodiâ, alimenta eis præbens:& non est ingressus ad eas, sed erant clausæ vsque in diem mortis suæ in vidui- 4 tate viuentes. Dixit autem rex Amasę: Conuoca B mihi omnes viros Iuda in diem tertium: & tu adesto 5 præsens. Abijt ergo Amasa vt conuocaret Iudâ, & moratus est extra placitum quod ei constituerat rex. 6 Ait autem Dauid ad Abisai:Nunc magis afflicturus est nos Seba filius Bochri,quam Absalom. Tolle igitur seruos Domini tui,& persequere eum,ne forte in- 7 ueniat ciuitates munitas, vt effugiat nos. Egressi sunt ergo cum eo viri Ioab, Cerethi quoque & Phelethi: & omnes robusti exierunt de Ierusalem ad persequê- 8 dum Seba filium Bochri. Cumque illi essent iuxta lapidem grâdem,qui est in Gabaon, Amasa veniens C occurrit eis. Porro Ioab vestitus erat tunica stricta ad mensuram habitus sui, & desuper accinctus gladio dependente, vsque ad ilia,in vagina, qui fabricatus 9 leui motu egredi poterat,& percutere. Dixit itaque Ioab ad Amasam: Salue mi frater. ‖ Et tenuit manu 10 dextera mentum Amasæ,quasi osculans eum. Porro Amasa non obseruauit gladiû,quem habebat Ioab, qui percussit eum in latere, & effudit intestina eius in terram,nec sêm vulnus apposuit,& mortuus est.Ioab autê, & Abisai frater eius persecuti sunt Seba filium 11 Bochri. Interea quidâ viri,cum stetissent iuxta cada- D uer Amasæ,de socijs Ioab,dixerunt:Ecce qui esse vo- 12 luit pro Ioab comes Dauid. Amasa autem conspersus sanguine,iacebat in media uia. Vidit hoc quidam vir quod subsisteret omnis populus ad videndum eum,& amouit Amasam de via in agrum: operuitque eum vestimento,ne subsisterent transeuntes pro- 13 pter eum. Amoto ergo illo de via transibat omnis vir sequens Ioab ad persequendum Seba filium Bo- 14 chri. Porro ille transierat per omnes tribus Israel in E Abelam, & Bethmaacha: omnésque viri electi con- 15 gregati fuerant ad eum. Venerunt itaque,& oppu-

‖3.Reg.2.a.5.

gnabant eum in Abela, & in Bethmaacha, & circundederunt munitionibus ciuitatem, & obsessa est vrbs: omnis autem turba quæ erat cum Ioab, mo- 16 liebatur destruere muros. Et exclamauit mulier sapiens de ciuitate: Audite, audite, dicite Ioab, 17 Appropinqua huc, & loquar tecum. Qui cum accessisset ad eam, ait illi: Tu es Ioab? Et ille respondit: Ego. Ad quem sic locuta est: Audi ser- 18 mones ancillæ tuæ. Qui respondit: Audio. Rur- F súmque illa: Sermo, inquit, dicebatur in veteri prouerbio, ‖ Qui interrogant, interrogent in Abela: & 19 sic perficiebant. Nonne ego sum, quæ respondeo veritatem in Israel, & tu quæris subuertere ciuitatem,& euertere matrem in Israel? Quare præcipitas 20 hæreditatem Domini? Respondensque Ioab, ait: Absit,absit hoc a me: nô præcipito,neque demolior. 21 Non sic se habet res, sed homo de monte Ephraim Seba,filius Bochri cognomine,leuauit manum suam contra regem Dauid: tradite illum solum, & recedemus a ciuitate. Et ait mulier ad Ioab: Ecce ca- 22 put eius mittetur ad te per murum. Ingressa est

‖Deu.20.c.11.

ergo

ergo ad omnem populum, & locuta est eis sapienter: G qui abscissum caput Seba filij Bochri proiecerunt ad Ioab: Et ille cecinit tuba, & recesserũt ab vrbe, vnusquisque in tabernacula sua: Ioab autem reuersus est Ierusalem ad regem. 23 ||Fuit ergo Ioab super omnem exercitum Israel: Banaias autem filius Ioiadæ super 24 Cerethæos, & Phelethæos. Aduram vero super tributa: porro Iosaphat filius Ahilud, a commentarijs. 25 Siba autem, scriba. Sadoc vero & Abiathar, sacerdo 26 tes: Ira autem Iairites erat sacerdos Dauid.

||2. Sup. 8. d. 16.

CAPVT XXI.

1 A FActa est quoque fames in diebus Dauid tribus annis iugiter: & consuluit Dauid oraculum Domini. Dixitque Dominus: Propter Saul, & domum eius sanguinum, quia occidit Gabaonitas. 2 Vocatis ergo Gabaonitis rex, dixit ad eos: (Porro Gabaonitæ non erant de filijs Israel, sed reliquiæ Amorrhæorum: || filij quippe Israel iurauerant eis, & voluit Saul percutere eos zelo, quasi pro filijs Israel, 3 & Iuda.) Dixit ergo Dauid ad Gabaonitas: Quid faciam vobis? & quod erit vestri piaculum, vt bene-4 dicatis hæreditati Domini? Dixeruntque ei Gabaonitæ: Non est nobis super argento, & auro quæstio, sed contra Saul, & contra domum eius: neque volumus, vt interficiatur homo de Israel. Ad quos rex ait: 5 Quid ergo vultis, vt faciam vobis? Qui dixerunt regi: Virum qui attriuit nos & oppressit inique, ita delere debemus, vt ne vnus quidem residuus sit de stirpe 6 eius in cunctis finibus Israel. Dentur nobis septem B viri de filijs eius, vt crucifigamus eos Domino in Gabaa Saul, quondam electi Domini. Et ait rex: Ego da-7 bo. Pepercitque Rex Miphiboseth filio Ionathæ filij Saul, ||propter iusiurandum Domini, quod fuerat in-8 ter Dauid, & inter Ionathan filium Saul. Tulit itaque rex duos filios Respha filiæ Aia, quos peperit Sauli, Armoni, & Miphiboseth, & quinque filios Michol filiæ Saul, quos genuerat Hadrieli filio Berzellai. 9 qui fuit de Molathi, et dedit eos in manus Gabaonitarum: qui crucifixerunt eos in monte coram Domino: & ceciderũt hi septem simul occisi in diebus mes-10 sis primis, incipiente messione hordei. Tollens autem Respha filia Aia, cilicium, substrauit sibi supra petram ab initio messis, donec stillaret aqua super eos de cœlo, & non dimisit aues lacerare eos per diem, 11 neque bestias per noctem. Et nunciata sunt Dauid 12 quæ fecerat Respha, filia Aia, concubina Saul. Et abijt Dauid, & tulit ossa Saul, & ossa Ionathę filij eius C a viris Iabes Galaad, qui furati fuerant ea de platea Bethsan, ||in qua suspenderãt eos Philisthijm cum in-13 terfecissent Saul in Gelboe, & asportauit inde ossa Saul, & ossa Ionathæ filij eius: & colligentes ossa eo-14 rum, qui affixi fuerant, sepelierunt ea cum ossibus Saul, & Ionathæ filij eius in Terra Beniamin, in latere, in sepulchro Cis patris eius: feceruntque omnia quæ præceperat rex, & repropitiatus est Deus terræ 15 post hæc. Factum est autem rursum prælium Philisthinorum aduersum Israel, & descendit Dauid, & serui eius cum eo, & pugnabant contra Philisthijm. 16 Deficiẽte autem Dauid, Iesbibenob, qui fuit de genere Arapha, cuius ferrum hastæ trecentas vncias appendebat, & accinctus erat ense nouo, nisus est percu-17 tere Dauid. Præsidioque ei fuit Abisai filius Saruiæ, D & percussum Philisthæum interfecit. Tunc iurauerũt viri Dauid, dicentes: Iam non egredieris nobiscum in 18 bellum, ne extinguas lucernam Israel. ||Secundum quoque bellum fuit in Gob contra Philisthæos: tunc percussit Sobochai de Husathi, & Saph de stirpe Ara-19 pha de genere gigantum. Tertium quoque fuit bellum in Gob contra Philisthæos, in quo percussit Adeodatus filius Saltus polymitarius Bethlehemites Goliath Gethæum, cuius hastile hastæ erat quasi li-20 ciatorium texẽtium. Quartum bellum fuit in Geth: in quo vir fuit excelsus qui senos in manibus pedibusque habebat digitos, id est vigintiquatuor, & erat 21 de origine Arapha. Et blasphemauit Israel: percussit 22 autem eum Ionathan filius Samaa fratris Dauid. Hi quatuor nati sunt de Arapha in Geth, & ceciderunt in manu Dauid, & seruorum eius.

||Iosue. 9. c. 16.

||1. Re. 18. a. 3.

||1. Re. 31. d. 19.

CAPVT XXII.

1 A LOcutus est autem Dauid Domino verba carminis huius, in die qua liberauit eum Dominus de manu omnium inimicorum suorum, 2 & de manu Saul. Et ait:

Dñs petra mea, & robur meum, & saluator meus.

3 Deus fortis meus sperabo in eum: scutum meum & cornu salutis meæ: eleuator meus, & refugium meum: saluator meus, de iniquitate liberabis me.

4 Laudabilem inuocabo Dominum, & ab inimicis meis saluus ero.

5 Quia circundederunt me contritiones mortis torrentes Belial terruerunt me.

6 Funes inferni circundederunt me: præuenerunt me laquei mortis.

7 In tribulatione mea inuocabo Dominum, & ad Deum meum clamabo: & exaudiet de templo suo vocem meam, & clamor meus veniet ad aures eius.

8 Commota est, & contremuit terra, fundamenta montium concussa sunt & conquassata, quoniam iratus est eis.

9 Ascendit fumus de naribus eius, & ignis de ore eius vorabit: carbones succensi sunt ab eo.

10 Inclinauit cœlos, & descendit: & caligo sub pedibus eius.

11 Et ascendit super Cherubim, & volauit, & lapsus est super pennas venti.

12 Posuit tenebras in circuitu suo latibulum: cribrans aquas de nubibus cœlorum.

13 B Præ fulgore in conspectu eius, succensi sunt carbones ignis.

14 Tonabit de cœlo Dominus, & excelsus dabit vocem suam.

15 Misit sagittas, & dissipauit eos: fulgur, & consumpsit eos.

16 Et apparuerunt effusiones maris, & reuelata sunt fundamenta orbis ab increpatione Domini, ab inspiratione spiritus furoris eius.

17 Misit de excelso, & assumpsit me, & extraxit me de aquis multis.

18 Liberauit me ab inimico meo potentissimo, & ab his qui oderant me, quoniam robustiores me erant.

19 Præuenit me in die afflictionis meæ, & factus est Dominus firmamentum meum.

20 Et eduxit me in latitudinem: liberauit me, quia complacui ei.

21 Retribuet mihi Dñs secundum iustitiam meam, & secundum mũditiam manuũ mearũ reddet mihi.

22 ℣ Quia custodiui vias Domini, & non egi impie a Deo meo.
23 ℣ Omnia enim iudicia eius in conspectu meo, & præcepta eius non amoui a me.
24 ℣ Et ero perfectus cum eo, & custodiam me ab iniquitate mea.
25 ℣ Et restituet mihi Dominus secundum iustitiam C meam: & secundum munditiam manuum mearum in conspectu oculorum suorum.
26 ℣ Cum sancto sanctus eris, & cum robusto perfectus.
27 ℣ Cum electo electus eris, & cum peruerso peruerteris.
28 ℣ Et populum pauperem saluum facies, oculisque tuis excelsos humiliabis.
29 ℣ Quia tu lucerna mea Domine, & tu Domine illuminabis tenebras meas.
30 ℣ In te enim curram accinctus, in Deo meo transiliam murum.
31 ℣ Deus, immaculata via eius, eloquium domini igne examinatum: scutum est omnium sperantium in se.
32 ℣ Quis est Deus præter Dominum: & quis fortis, præter Deum nostrum?
33 ℣ Deus qui accinxit me fortitudine, & complanauit perfectam viam meam.
34 ℣ Coæquans pedes meos ceruis, & super excelsa mea statuens me.
35 ℣ Docens manus meas ad prælium, & componens quasi arcum æreum brachia mea.
36 ℣ Dedisti mihi clypeum salutis tuæ, & mansuetudo tua multiplicauit me.
37 ℣ Dilatabis gressus meos subtus me, & non deficient D tali mei.
38 ℣ Persequar inimicos meos, & conteram; & non conuertar donec consumam eos.
39 ℣ Consumam eos, & confringam, vt non consurgant: cadent sub pedibus meis.
40 ℣ Accinxisti me fortitudine ad prælium, incuruasti resistentes mihi subtus me.
41 ℣ Inimicos meos dedisti mihi dorsum, odientes me, & disperdam eos.
42 ℣ Clamabunt, & non erit qui saluet, ad Dominum, & non exaudiet eos.
43 ℣ Delebo eos, vt puluerem terræ: quasi lutum platearum comminuam eos, atque confringam.
44 ℣ Saluabis me a contradictionibus populi mei: custodies ME IN CAPVT GENTIVM: populus, quem ignoro, seruiet mihi.
45 ℣ Filij alieni resistent mihi, auditu auris obedient mihi.
46 ℣ Filij alieni defluxerunt, & contrahentur in angustijs suis.
47 ℣ Viuit Dominus, & benedictus Deus meus, & exaltabitur Deus fortis salutis meæ.
48 ℣ Deus qui das vindictas mihi, & deijcis populos sub me.
49 ℣ Qui educis me ab inimicis meis, & a resistentibus mihi eleuas me: a viro iniquo liberabis me.
50 ℣ ‖ Propterea confitebor tibi Domine in gentibus, & nomini tuo cantabo. (‖ Rom. 15 b. 9.)
51 ℣ Magnificans salutes regis sui, & faciens misericordiam Christo suo Dauid, & semini eius in sempiternum.

CAPVT XXIII.

1 A HÆc autem sunt verba Dauid nouissima. Dixit Dauid filius Isai: Dixit vir cui constitutum est de Christo Dei Iacob, egregius psal- 2 tes Israel. ℣ Spiritus Domini locutus est per me, & ser- 3 mo eius per linguam meam. ℣ Dixit Deus Israel mihi, locutus est Fortis Israel, Dominator hominum, iu- 4 stus dominator in timore Dei. ℣ Sicut lux auroræ oriete sole, mane absque nubibus rutilat, & sicut pluuijs 5 germinat herba de terra. ℣ Nec tanta est domus mea apud Deum, vt pactum æternum iniret mecum firmũ in omnibus, atque munitũ. Cuncta enim salus mea, & omnis voluntas: nec est quidquam ex ea quod non 6 germinet. ℣ Præuaricatores autem quasi spinæ euellé- 7 tur vniuersi: quæ non tolluntur manibus. ℣ Et si quis tãgere voluerit eas, armabitur ferro & ligno lanceato, igneque succensæ comburétur, vsque ad nihilum.
8 ℣ ‖ Hæc nomina fortium Dauid. Sedens in cathedra sapientissimus princeps inter tres, ipse est quasi tenerrimus ligni vermiculus, qui octingentos interfecit (‖ I. Par. 11. b. 10.)
9 impetu vno. ℣ Post hunc Eleazar filius patrui eius B Ahohites inter tres fortes, qui erant cum Dauid, quãdo exprobauerunt Philisthijm, & congregati sunt il-
10 luc in prælium. ℣ Cumque ascendissent viri Israel, ipse stetit, & percussit Philisthæos donec deficeret manus eius, & obrigesceret cum gladio: fecitque Dominus salutem magnam in die illa: & populus qui fugerat, reuersus est ad cæsorum spolia detrahen-
11 da. ℣ Et post hunc, Semma filius Age de Arari; & congregati sunt Philisthijm in statione: erat quippe ibi ager lente plenus. Cumque fugisset populus a facie
12 Philisthijm, ℣ stetit ille in medio agri, & tuitus est eum, percussitque Philisthæos: & fecit Dominus salu-
13 tem magnam. ℣ Necnon & ante descenderant tres, qui erant principes inter triginta, & venerant tempore messis ad Dauid in speluncam Odollam, castra autem Philisthinorum erant posita in Valle gigantum.
14 ℣ Et Dauid erat in præsidio: porro statio Philisthino-
15 rũ tunc erat in Bethlehem: ℣ Desiderauit ergo Dauid, & ait: O si quis mihi daret potũ aquę de cisterna, quę
16 est in Bethlehem iuxta portam? ℣ Irruperũt ergo tres C fortes castra Philisthinorum, & hauserunt aquam de cisterna Bethlehem, quæ erat iuxta portam, & attulerunt ad Dauid: at ille noluit bibere, sed libauit eam
17 Domino. ℣ dicens: Propitius sit mihi Dominus, ne faciam hoc: num sanguinem hominum istorum qui profecti sunt, & animarum periculum bibam? No-
18 luit ergo bibere. hæc fecerũt tres robustissimi. ℣ Abisai quoq; frater Ioab filius Saruiæ, princeps erat de tribus: ipse est q leuauit hastã suã contra trecẽtos, quos
19 interfecit, nominatus in tribus, ℣ & inter tres nobilior eratque eorum princeps, sed vsque ad tres primos
20 non peruenerat. ℣ Et Banaias filius Ioiadæ viri fortissimi, magnorũ operum de Cabseel: ipse percussit duos leones Moab, & ipse descendit, & percussit leonem in
21 media cisterna in diebus niuis. ℣ Ipse quoque interfecit virum Ægyptium, virum dignum spectaculo, habentem in manu hastam: itaque cum descendisset ad eum in virga, vi extorsit hastam de manu Æ-
22 gyptij, & interfecit eum hasta sua. ℣ Hæc fecit Bana-
23 ias filius Ioiadæ. ℣ Et ipse nominatus inter tres ro- D bustos, qui erant inter triginta nobiliores: veruntamen, vsque ad tres non peruenerat: fecitque eum sibi

24 Dauid auricularium, a secreto. ❡ Asael frater Ioab inter triginta, Elchanan filius patrui eius de Bethlehem. ❡ Semma de Harodi. Elica de Harori. ❡ Heles de Phalti, Hira filius Acces de Thecua. ❡ Abiezer de Anathoth, Mobonnai de Husati, ❡ Selmon Ahohites, Maharai de Netophathites, ❡ Heled filius Baana, & ipse Netophathites, Ithai filius Ribai de Gabaath filiorum Beniamin. ❡ Bannaia Pharathonites, Heddai de Torrente Gaas, ❡ Abialbon Arbathites, Azmaueth de Beromi, ❡ Eliaba de Salaboni: Filij Iassen, Ionathan. ❡ Semma de Orori, Ahiam filius Sarar Arorites, ❡ Eliphelet filius Aasbai filij Machati, Eliam filius Achitophel Gelonites, ❡ Hesrai de Carmelo, Pharai de Arbi, ❡ Igaal filius Nathan de Soba. Bonni de Gadi, ❡ Selec de Ammoni, Naharai Berothites armiger Ioab filij Saruiæ. ❡ Ira Iethrites, Gareb, & ipse Iethrites, ❡ Vrias Hethæus. Omnes triginta septem.

CAPVT XXIIII.

1. Par. 21. a. 1.

1 A ET addidit furor Domini irasci contra Israel, commouitque Dauid in eis dicentem: Vade, numera Israel, & Iudam. 2 ❡ Dixitque rex ad Ioab principem exercitus sui: Perambula omnes tribus Israel a Dan vsque Bersabee, & numerate populum, vt sciam numerum eius. 3 ❡ Dixitque Ioab regi: Adaugeat Dominus Deus tuus ad populum tuum, quantus nunc est, iterumque centuplicet in conspectu domini mei regis: sed quid sibi dominus meus rex vult in re huiuscemodi? 4 ❡ Obtinuit autem sermo Regis verba Ioab, & principum exercitus: egressusque est Ioab, & principes militum a facie regis, vt numerarent populum Israel. 5 ❡ Cumque pertransissent Iordanem, venerunt in Aroer ad dexteram vrbis, quæ est in Valle Gad. 6 ❡ & per Iazer transierunt in Galaad, & in terram inferiorem Hodosi, & venerunt in Dan syluestria. Circumeuntesq; iuxta Sidonem. 7 ❡ Transierunt prope mœnia Tyri, & omnem terram Heuæi, & Chananæi, veneruntq; ad meridiem Iuda in Bersabee: 8 ❡ & lustrata vniuersa terra affuerunt post nouem menses, & viginti dies, in Ierusalem. 9 ❡ Dedit ergo Ioab numerum descriptionis populi regi, B & inuenta sunt de Israel octingenta millia virorum fortium, qui educerent gladium: & de Iuda quingenta millia pugnatorum. 10 ❡ Percussit autem cor Dauid eum, postquam numeratus est populus: & dixit Dauid ad Dominum: Peccaui valde in hoc facto, sed precor Domine vt transferas iniquitatem serui tui, quia stulte egi nimis. 11 ❡ Surrexit itaque Dauid mane, & sermo Domini factus est ad Gad prophetam, & videntem Dauid, dicens: 12 ❡ Vade, & loquere ad Dauid: Hæc dicit Dominus: Trium tibi datur optio, elige vnum quod volueris ex his, vt faciam tibi. 13 ❡ Cumque venisset Gad ad Dauid, nunciauit ei, dicens: Aut septem annis veniet tibi fames in terra tua: aut tribus mensibus fugies aduersarios tuos: & illi te persequentur: aut certe tribus diebus C erit pestilentia in terra tua. Nunc ergo delibera, & vide quem respondeam ei, qui me misit, sermonem. 14 ❡ Dixit autem Dauid ad Gad. Coarctor nimis: sed melius est, vt incidam in manus Domini (multę enim misericordiæ eius sunt) quam in manus hominum. 15 ❡ Immisitque Dominus pestilentiam in Israel de mane vsque ad tempus constitutum, & mortui sunt ex populo a Dan vsque ad Bersabee septuaginta millia virorum. 16 ❡ Cumq; extendisset manum suam Angelus Domini super Ierusalem, vt disperderet eam, misertus est Dominus super afflictionem, & ait Angelo percutienti populum: Sufficit: nunc contine manum tuã. Erat autem Angelus Domini iuxta aream Areuna Iebusæi. 17 ❡ Dixitq; Dauid ad Dominum cum vidisset Angelum cædentem populum: Ego sum qui peccaui, ego inique egi: isti qui oues sunt, quid fecerunt? vertatur obsecro manus tuas contra me, & contra domum patris mei. 18 ❡ Venit autem Gad ad Dauid in die illa, & dixit ei: Ascende, & constitue altare Domino in area Areuna Iebusæi. 19 ❡ Et ascendit D Dauid, iuxta sermonem Gad, quem præceperat ei Dominus. 20 ❡ Conspiciensque Areuna, animaduertit regem, & seruos eius transire ad se: 21 ❡ & egressus adorauit regem prono vultu in terram, & ait: Quid causæ est, vt veniat Dominus meus rex ad seruum suũ? Cui Dauid ait: Vt emam a te aream, & ædificem altare Domino, & cesset interfectio quæ grassatur in populo. 22 ❡ Et ait Areuna ad Dauid: Accipiat, & offerat dominus meus rex, sicut placet ei: habes boues in holocaustum, & plaustrum, & iuga boum in vsum lignorum. 23 ❡ Omnia dedit Areuna rex Regi, dixitq; Areuna ad regem: Dominus Deus tuus suscipiat votum tuum. 24 ❡ Cui respondens rex ait: Nequaquam vt vis, sed emam precio a te, & non offeram Domino Deo meo holocausta gratuita. Emit ergo Dauid aream, & boues, argenti siclis quinquaginta: 25 ❡ & ædificauit ibi Dauid altare Domino: & obtulit holocausta, & pacifica: & propitiatus est Dominus terræ, & cohibita est plaga ab Israel.

1. Paral. 3. a. 2.

Libri Secundi Regum Finis.

LIBER TERTIVS REGVM, Secundum Hebræos, primus Malachim.

CAPVT PRIMVM.

1 ET Rex Dauid ſenuerat, habebatqu ætatis plurimos dies: cumque operiretur veſtibus non calefiebat. 2 ¶ Dixerunt ergo ei ſerui ſui: Quæramus Domino noſtro regi adoleſcentulam virginem, & ſtet coram rege, & foueat eum, dormiatque in ſinu ſuo, & calefaciat Dominum noſtrum regem. 3 ¶ Quæſierunt igitur adoleſcentulam ſpecioſam in omnibus finibus Iſrael, & inuenerunt Abiſag Sunamitidem, & adduxerunt eam ad regem. 4 ¶ Erat autem puella pulchra nimis, dormiebatq; cum rege, & miniſtrabat ei: rex vero non cognouit eam. 5 ¶ Adonias autem filius Haggith eleuabatur, dicens: Ego regnabo. Fecitq; ſibi currus, & equites, & quinquaginta viros qui currerent ante eum. 6 ¶ Nec corripuit eum pater ſuus aliquando, dicens: Quare hoc feciſti? Erat autem & ipſe pulcher valde, ſecundus natu poſt Abſalom. 7 ¶ Et ſermo ei cum Ioab filio Saruiæ, & cum Abiathar ſacerdote, qui adiuuabant partes Adoniæ. 8 ¶ Sadoc vero ſacerdos, & Banaias filius Ioiadæ, & Nathan propheta, & Semei, & Rei, & robur exercitus Dauid non erat cum Adonia. 9 ¶ Immolatis ergo Adonias arietibus, & vitulis, & vniuerſis pinguibus iuxta lapidem Zoheleth, qui erat vicinus Fonti rogel, vocauit vniuerſos fratres ſuos filios regis, & omnes viros Iuda ſeruos regis. 10 ¶ Nathan autem prophetam, & Banaiam, & robuſtos quoſque, & Salomonem fratrem ſuum non vocauit. 11 ¶ Dixit itaque Nathan ad Bethſabee matrem Salomonis: Num audiſti quod regnauerit Adonias filius Haggith, & dominus noſter Dauid hoc ignorat? 12 ¶ Nunc ergo veni, accipe conſilium a me, & ſalua animam tuam, filijque tui Salomonis. 13 ¶ Vade, & ingredere ad regem Dauid, & dic ei: Nonne tu Domine mi rex iuraſti mihi ancillæ tuæ, dicens: Salomon filius tuus regnabit poſt me, & ipſe ſedebit in ſolio meo? 14 quare ergo regnat Adonias? ¶ Et adhuc ibi te loquente cum rege, ego veniam poſt te, 15 & complebo ſermones tuos. ¶ Ingreſſa eſt itaq; Bethſabee ad regem in cubiculum: rex autem ſenuerat nimis, & Abiſag Sunamitis miniſtrabat ei. 16 ¶ Inclinauit ſe Bethſabee, & adorauit regem. Ad quam rex: 17 Quid tibi, inquit, vis? ¶ Quæ reſpondens ait: Domine mi tu iuraſti per Dominum Deum tuum ancillæ tuæ: Salomon filius tuus regnabit poſt me, & ipſe ſedebit in ſolio meo. 18 ¶ Et ecce nunc Adonias regnat, te domine mi rex ignorante. 19 ¶ Mactauit boues, & pinguia quæque, & arietes plurimos, & vocauit omnes filios regis, Abiathar quoque ſacerdotem, & Ioab principem militiæ: Salomonem autem ſeruum tuum non vocauit. 20 ¶ Verumtamen domine mi rex, in te oculi reſpiciunt totius Iſrael, vt indices eis quis ſedere debeat in ſolio tuo domine mi rex, poſt te. 21 ¶ Eritque, cum dormierit Dominus meus rex cum patribus ſuis, erimus ego & filius meus Salomon peccatores: 22 ¶ Adhuc illa loquente cum rege, Nathan propheta venit. 23 ¶ Et nunciauerunt regi, dicentes: Adeſt Nathan propheta. Cumque introiſſet in conſpectum regis, & adoraſſet eum pronus in terram, 24 ¶ dixit Nathan: Domine mi rex, tu dixiſti: Adonias regnet poſt me, & ipſe ſedeat ſuper thronum meum? 25 ¶ Quia deſcendit hodie, & immolauit boues, & pinguia, & arietes plurimos, & vocauit vniuerſos filios regis, & principes exercitus, Abiathar quoque ſacerdotem: illiſque veſcentibus, & bibentibus coram eo, & dicentibus: Viuat rex Adonias. 26 ¶ Me ſeruum tuum, & Sadoc ſacerdotem, & Banaiam filium Ioiadæ, & Salomonem famulum tuum non vocauit. 27 ¶ Nunquid a domino meo rege exiuit hoc verbum, & mihi non indicaſti ſeruo tuo quis ſeſſurus eſſet ſuper thronum domini mei regis poſt eum? 28 ¶ Et reſpondit rex Dauid, dicens: Vocate ad me Bethſabee. Quæ cum fuiſſet ingreſſa coram rege, & 29 ſtetiſſet ante eum, ¶ iurauit rex, & ait: Viuit Dominus, qui eruit animam meam de omni anguſtia. 30 ¶ Quia ſicut iuraui tibi per Dominum Deum Iſrael, dicens: Salomon filius tuus regnabit poſt me, & ipſe ſedebit ſuper ſolium meum pro me: ſic faciam hodie. 31 ¶ Summiſſoque Bethſabee in terram vultu, adorauit regem, dicens: Viuat dominus meus Dauid in æternum. 32 ¶ Dixit quoque rex Dauid: Vocate mihi Sadoc ſacerdotem, & Nathan prophetam, & Banaiam filium Ioiadæ. Qui cum ingreſſi fuiſſent 33 coram rege, ¶ dixit ad eos: Tollite vobiſcum ſeruos domini veſtri, & imponite Salomonem filium meum ſuper mulam meam: & ducite eum 34 in Gihon. ¶ & vngat eum ibi Sadoc ſacerdos, &

1. Par. 29. f. 22.

Nathan propheta in regem super Israel: & canetis 35 buccina, atque dicetis: Viuat rex Salomon. ♀Et ascendetis post eum, & veniet, & sedebit super solium meũ & ipse regnabit pro me: illique præcipiam vt sit dux 36 super Israel, & super Iudam. ♀ Et respondit Banaias filius Ioiadæ regi, dicens: Amen: sic loquatur Domi- 37 nus Deus domini mei regis. ♀ Quomodo fuit Dominus cum domino meo rege, sic sit cum Salomone, & sublimius faciat solium eius a solio domini mei regis 38 Dauid. ♀ Descendit ergo Sadoc sacerdos, & Nathan propheta, & Banaias filius Ioiadæ, & Cerethi, & Phelethi: & imposuerunt Salomonem super mulam re- 39 gis Dauid, & adduxerunt eum in Gihon. ♀ Sumpsitque Sadoc sacerdos cornu olei de tabernaculo, & vnxit Salomonem: & cecinerunt buccina, & dixit 40 omnis populus: Viuat Rex Salomon. ♀ Et ascendit vniuersa multitudo post eum, & populus canentium tibijs, & lætantium gaudio magno, & inso- 41 nuit terra a clamore eorum. ♀ Audiuit autem Adonias, & omnes qui inuitati fuerant ab eo, iamque F conuiuium finitum erat: sed & Ioab audita voce tubæ ait: Quid sibi vult clamor ciuitatis tumultuan- 42 tis? ♀ Adhuc illo loquente, Ionathas filius Abiathar sacerdotis venit: cui dixit Adonias: Ingrede- 43 re, quia vir fortis es, & bona nuncians. ♀ Responditque Ionathas Adoniæ: Nequaquam: Dominus enim noster rex Dauid regem cõstituit Salomonem: 44 ♀misitque cum eo Sadoc sacerdotem, & Nathan prophetam, & Banaiam filium Ioiadę, & Cerethi, & Phe 45 lethi, & imposuerunt eum super mulam regis. ♀ Vnxeruntque eum Sadoc sacerdos, & Nathan propheta regem in Gihon: & ascenderunt inde lætantes, & 46 insonuit ciuitas. hæc est vox quam audistis. ♀ Sed 47 & Salomon sedet super solium regni. ♀ Et ingressi serui regis, benedixerunt Domino nostro regi Da- G uid, dicentes: Amplificet Deus nomen Salomonis super nomen tuum, & magnificet thronum eius su- 48 per thronum tuum. Et adorauit rex in lectulo suo: ♀& locutus est: Benedictus Dominus Deus Israel, qui dedit hodie sedentem in solio meo, videntibus ocu- 49 lis meis. ♀ Territi sunt ergo, & surrexerunt omnes qui inuitati fuerant ab Adonia, & iuit vnusquisque 50 in viam suam. ♀ Adonias autem timens Salomonem, surrexit, & abijt, tenuitque cornu altaris. 51 ♀ Et nunciauerunt Salomoni, dicentes: Ecce Adonias timens regem Salomonem, tenuit cornu altaris, dicens: Iuret mihi rex Salomon hodie, quod 52 non interficiat seruum suum gladio. ♀ Dixitque Salomon: Si fuerit vir bonus, non cadet ne vnus quidem capillus eius in terram: sin autem malum in- 53 uentum fuerit in eo, morietur. ♀ Misit ergo rex Salomon, & eduxit eum ab altari, & ingressus adorauit regem Salomonem: dixitque ei Salomon: Vade in domum tuam.

CAPVT II.

1 APpropinquauerunt autem dies Dauid, vt A moreretur, præcepitque Salomoni filio 2 suo, dicens: ♀ Ego ingredior viam vni- 3 uersæ terræ: confortare, & esto vir. ♀ Et obserua custodias Domini Dei tui, vt ambules in vijs eius, vt custodias ceremonias eius, & præcepta eius, & iudicia, & testimonia, sicut‖scriptum est in lege Moysi, vt intelligas vniuersa quæ facis, & quocunque te

‖Deut. 17 d. 16. Inf. 7. b. 14.

4 verteris. ♀Vt cõfirmet Dominus sermones suos, quos locutus est de me, dicens: Si custodierint filij tui vias suas, & ambulauerint coram me in veritate, in omni

corde suo, & in omni anima sua, non auferetur ti- 5 bi vir de solio Israel. ♀ Tu quoque nosti quæ fecerit mihi Ioab filius Saruiæ, quæ fecerit duobus principibus exercitus Israel,‖ Abner filio Ner, & Amasæ filio Iether: quos occidit, & effudit sanguinem belli in pace, & posuit cruorem prælij in baltheo suo, qui erat circa lumbos eius, & in calceamento suo quod erat 6 in pedibus eius. ♀Facies ergo iuxta sapientiam tuam, B & nõ deduces canitiem eius pacifice ad inferos. ♀Sed 7 & filijs Berzellai Galaaditis reddes gratiam, eruntq; comedentes in mensa tua: ‖ occurrerunt enim mihi 8 quando fugiebam a facie Absalom fratris tui. ♀ Habes quoque apud te Semei filium Gera filij Iemini de Bahurim ‖ qui maledixit mihi maledictione pessima, quando ibam ad Castra: sed quia descendit mihi in occursum cum transirem Iordanem, & iuraui ei per Dominum, dicens: Non te interficiam gladio: 9 ♀tu noli pati eum esse innoxium. Vir autem sapiens es, vt scias quæ facies ei, deducesque canos eius cum 10 sanguine ad inferos. ♀‖ Dormiuit igitur Dauid cum patribus suis, & sepultus est in Ciuitate Dauid. 11 ♀ Dies autem quibus regnauit Dauid super Israel, quadraginta anni sunt: in Hebron regnauit ‖ septem 12 annis: in Ierusalem triginta tribus. ♀ Salomon autem C sedit super thronum Dauid patris sui, & firmatum est 13 regnum eius nimis. ♀ Et ingressus est Adonias filius Haggith ad Bethsabee matrem Salomonis. Quæ dixit ei: Pacificusne est ingressus tuus? Qui respondit: 14 Pacificus. ♀Addiditque: Sermo mihi est ad te. Cui ait: 15 Loquere. Et ille: ♀ Tu, inquit, nosti, quia meum erat regnum, & me præposuerat omnis Israel sibi in regem: sed translatum est regnum, & factum est fratris 16 mei: a Domino enim constitutum est ei. ♀ Nunc ergo petitionem vnam precor a te, ne confundas faciem 17 meam. Quæ dixit ad eum: Loquere. ♀ Et ille ait: Precor vt dicas Salomoni regi (neque enim negare tibi quidquam potest) vt det mihi Abisag Sunamitidem 18 vxorem. ♀ Et ait Bethsabee: Bene, ego loquar pro te 19 regi. ♀ Venit ergo Bethsabee ad regem Salomonem, vt loqueretur ei pro Adonia: & surrexit rex in occursum eius, adorauitque eam, & sedit super thronum suum. positusque est thronus matri regis, quæ 20 sedit ad dexteram eius. ♀ Dixitque ei: Petitionem vnam paruulam ego deprecor a te, ne confundas fa- D ciem meam. Et dixit ei rex: Pete mater mea: neque 21 enim fas est, vt auertam faciem tuam. ♀Quæ ait: De- 22 tur Abisag Sunamitis Adoniæ fratri tuo vxor. ♀ Responditque rex Salomon, & dixit matri suæ: Quare

‖ 2. Reg 3 e. 29 & 20. c. 10.

‖ 2. Reg 19 f. 31.

‖ 2. Reg 16. a. 5 & 19. d 19.

‖ Act. 2. c 29. & 13 e. 36.

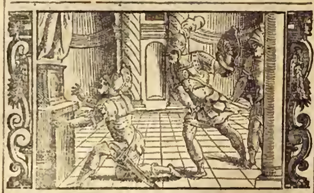
‖ 1. Paral. 29 f. 25.

‖ 2. Reg 5 a. 4.

postulas

postulas Abisag Sunamitidem Adoniæ? postula ei & regnum: ipse est enim frater meus maior me, & habet 23 Abiathar sacerdotem, & Ioab filium Saruiç. ¶ Iurauit itaque rex Salomon per Dominum, dicens: Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat, quia contra animam 24 suam locutus est Adonias verbum hoc. ¶ Et nunc viuit Dominus qui firmauit me, & collocauit me super solium Dauid patris mei, & qui fecit mihi domum, 25 sicut locutus est, quia hodie occidetur Adonias. ¶ Misitque Rex Salomon per manum Banaiç filij Ioiadç, 26 qui interfecit eum, & mortuus est. ¶ Abiathar quoque E sacerdoti dixit rex: Vade in Anathoth ad agrum tuũ, e quidem vir mortis es, sed hodie te non interficiam, quia portasti arcam Domini Dei coram Dauid patre meo, & sustinuisti laborem in omnibus in quibus 27 laborauit pater meus. ¶ Ejecit ergo Salomon Abiathar, vt non esset sacerdos Domini, ‖ vt impleretur sermo Domini, quem locutus est super domum Heli in

‖ 1.Reg. 2.c.31.

28 Silo. ¶ Venit autem nuncius ad Ioab quod Ioab declinasset post Adoniam, & post Salomonem non declinasset: fugit ergo Ioab in tabernaculum Domini, & 29 apprehendit cornu altaris. ¶ Nunciatumque est regi Salomoni, quod fugisset Ioab in tabernaculum Domini, & esset iuxta altare, misitq; Salomon Banaiam 30 filium Ioiadæ, dicens: Vade, interfice eum. ¶ Et venit Banaias ad tabernaculum Domini, & dixit ei: Hęc dicit rex: Egredere. Qui ait: Non egrediar, sed hic moriar. Renunciauit Banaias regi sermonem, dicẽs: Hæc 31 locutus est Ioab, & hæc respondit mihi. ¶ Dixitque ei rex: Fac sicut locutus est: & interfice eum, & sepeli, & amouebis sanguinem innocentem, qui effusus est 32 a Ioab, a me, & a domo patris mei. ¶ Et reddet Domi- F nus sanguinem eius super caput eius, quia interfecit duos viros iustos, melioresque se: & occidit eos gladio, patre meo Dauid ignorante: ‖ Abner filium Ner principem militiæ Israel, ‖ & Amasam filium Iether 33 principem exercitus Iuda: ¶ & reuertetur sanguis illorum in caput Ioab, & in caput seminis eius in sempiternum: Dauid autem & semini eius, & domui, & throno illius sit pax vsque in æternum a Domino. 34 ¶ Ascendit itaque Banaias filius Ioiadæ, & aggressus eum interfecit, sepultusque est in domo sua in deser- 35 to. ¶ Et constituit rex Banaiam filium Ioiadæ pro eo super exercitum, & Sadoc sacerdotem posuit pro A- 36 biathar. ¶ Misit quoque rex & vocauit Semei, dixitque ei: Aedifica tibi domum in Ierusalem, & habita 37 ibi, & non egredieris inde huc, atque illuc. ¶ Quacunque autem die egressus fueris, & transieris Torrentem Cedron, scito te interficiendum: sanguis tuus erit 38 super caput tuum. ¶ Dixitque Semei regi: Bonus sermo: sicut locutus est Dominus meus rex, sic faciet

‖ 2.Reg. 3.c.27.
‖ 2.Reg. 20.c.9.

seruus tuus. Habitauit itaque Semei in Ierusalem 39 diebus multis. ¶ Factum est autem post annos tres vt fugerent serui Semei ad Achis filium Maacha regem Geth: nunciatumque est Semei, quod serui e- 40 ius issent in Geth. ¶ Et surrexit Semei, & strauit asinum suum, iuitque ad Achis in Geth ad requiren- 41 dum seruos suos, & adduxit eos de Geth. ¶ Nunciatum est autem Salomoni quod isset Semei in Geth de 42 Ierusalem, & redijsset. ¶ Et mittens vocauit eum, dixitque illi: Nonne testificatus sum tibi per Dominum, & prædixi tibi: Quacunque die egressus ieris huc & illuc, scito te esse moriturum? Et respondisti 43 mihi, Bonus sermo quem audiui? ¶ Quare ergo non custodisti iusiurandum domini, & præceptum quod 44 præceperam tibi? ¶ Dixitque rex ad Semei: Tu nosti omne malum, cuius tibi conscium est cor tuum, quod fecisti Dauid patri meo: reddidit Dominus 45 malitiam tuam in caput tuum, ¶ Et rex Salomon benedictus, & thronus Dauid erit stabilis coram Do- 46 mino vsque in sempiternum. ¶ Iussit itaque rex Banaiæ filio Ioiadæ: qui egressus percussit eum, & mortuus est.

CAPVT III.

1 A CONfirmatum est igitur regnum in manu Salomonis, & affinitate coniunctus est Pharaoni regi Ægypti: accepit nanque filiam eius, & adduxit in ciuitatem Dauid, donec compleret ædificans domum suam, & domum Do- 2 mini, & murum Ierusalem per circuitum. ¶ Attamen populus immolabat in excelsis: non enim ædificatum erat templum nomini Domini, vsque in 3 diem illum. ¶ Dilexit autem Salomon Dominum, ambulans in præceptis Dauid patris sui, excepto

‖ 2.Par.1. a.1.

quod in excelsis immolabat, & accendebat thy- 4 miama. ¶ Abijt itaque in Gabaon, vt immolaret ibi: illud quippe erat excelsum maximum: mille hostias in holocaustum obtulit Salomon super alta- 5 re illud ¶ in Gabaon. Apparuit autem Dominus Salomoni per somnium nocte, dicens: Postula, 6 quod vis vt dem tibi. ¶ Et ait Salomon: Tu fecisti cum seruo tuo Dauid patre meo misericordiam magnã, sicut ambulauit in conspectu tuo in veritate, & iustitia, & recto corde tecum: custodisti ei misericordiam tuam grandem, & dedisti ei filium sedentem 7 super thronum eius, sicut est hodie. ¶ Et nunc Domine Deus, tu regnare fecisti seruum tuum pro Da- B uid patre meo: ego autem sum puer paruulus, & i- 8 gnorans egressum, & introitum meum. ¶ Et seruus tuus in medio est populi quem elegisti, populi in-

2.Par. 3. b.10.

finiti,

finita, qui numerari & supputari non potest præ multitudine. 9 Dabis ergo seruo tuo cor docile, vt populum tuum iudicare possit, & discernere inter bonum, & malum: quis enim poterit iudicare populum istũ, 10 populum tuum hunc multum? Placuit ergo sermo coram Domino, quod Salomon postulasset huiuscemodi rem. 11 Et dixit Dominus Salomoni: Quia postulasti verbum hoc, & non petisti tibi dies multos, nec diuitias, aut animas inimicorum tuorum: sed postulasti tibi sapientiam ad discernendum iudicium: 12 ecce feci tibi secundum sermones tuos: & dedi tibi cor sapiens & intelligens, intantum vt nullus ante te 13 similis tui fuerit nec post te surrecturus sit. || Sed & hæc quæ non postulasti dedi tibi, diuitias scilicet, & gloriam, vt nemo fuerit similis tui in regibus cunctis 14 retro diebus. Si autem ambulaueris in vijs meis, & custodieris præcepta mea & mandata mea, sicut 15 ambulauit pater tuus, longos faciam dies tuos. Igi- C tur euigilauit Salomon, & intellexit quod esset somnium. Cumque venisset Ierusalem, stetit coram arca fœderis Domini, & obtulit holocausta, & fecit victimas pacificas & grande conuiuium vniuersis famu- 16 lis suis. Tunc venerunt duæ mulieres meretrices ad 17 regẽ, steteruntq; coram eo. Quarum vna ait: Obsecro, mi domine, ego & mulier hæc habitabamus in 18 domo vna, & peperi apud eam in cubiculo. Tertia autem die postquam ego peperi, peperit & hæc: & eramus simul, nullusque alius nobiscum in domo, ex- 19 ceptis nobis duabus. Mortuus est autem filius mulieris huius nocte: dormiens quippe oppressit eum. 20 Et consurgens intempestæ noctis silentio, tulit filiũ meum de latere meo ancillæ tuæ dormientis, & collocauit in sinu suo: suum autem filium, qui erat mor- 21 tuus, posuit in sinu meo. Cumque surrexissem mane vt darem lac filio meo, apparuit mortuus: quem diligentius intuens clara luce, deprehendi non esse 22 meum quem genueram. Respõditq; altera mulier: D Non est ita vt dicis, sed filius tuus mortuus est, meus autẽ viuit. Econtrario illa dicebat: Mentiris: filius quippe meus viuit, & filius tuus mortuus est. Atq; in 23 hunc modum contendebant coram rege. Tunc rex ait: Hæc dicit, Filius meus viuit, & filius tuus mortuus est: Et ista respondit: Non, sed filius tuus mor- 24 tuus est, meus autẽ viuit. Dixit ergo rex: Afferte mihi gladium. Cumque attulissent gladium coram re- 25 ge. Diuidite, inquit, infantem viuum in duas partes, & date dimidiam partẽ vni, & dimidiam partem 26 alteri. Dixit autem mulier, cuius filius erat viuus, ad regem (commota sunt quippe viscera eius super filio suo:) Obsecro dñe, date illi infantem viuũ, & nolite interficere eũ. Econtrario illa dicebat: Nec mihi, 27 nec tibi sit, sed diuidatur. Respondit rex, & ait: Date huic infantem viuum, & non occidatur: hæc est n. 28 mater eius. Audiuit itaque omnis Israel iudicium quod iudicasset rex, & timuerunt regem, videntes sapientiam Dei esse in eo ad faciendum iudicium.

|| Sap.7. b.11. Matth.6. d.29.

CAPVT IIII.

1 A ERat autem rex Salomon regnans super omnem Israel: & hi principes quos habebat: 2 Azarias filius Sadoc sacerdotis: Elioreph & 3 Ahia filij Sisa, scribæ: Iosaphat filius Ahilud, a com- 4 mentarijs: Banaias filius Ioiadæ, super exercitum: 5 Sadoc autem & Abiathar sacerdotes. Azarias filius Nathan, super eos qui assistebant regi: Zabud filius 6 Nathan, sacerdos amicus regis: & Ahisar præpositus domus: & Adoniram filius Abda super tributa. 7 Habebat autem Salomõ duodecim præfectos super omnem Israel, qui præbebant annonam regi & domui eius: per singulos enim menses in anno, singuli 8 necessaria ministrabant. Et hæc nomina eorum: 9 Benhur, in monte Ephraim. Bendecar, in Macces et in Salebim, & in Bethsames, & in Elon, & in Betha- 10 nam. Benhesed, in Aruboth: ipsius erat Socho, & 11 omnis terra Epher. Benabinadab, cuius omnis Nephador, Tapheth filiam Salomonis habebat vxo- 12 rem. Bana filius Ahilud regebat Thanach, & Mageddo, & vniuersam Bethsan, quæ est iuxta Sartha- B na subter Iezrahel, a Bethsan vsque Abelmehula e 13 regione Iecmaan. Bengaber in Ramothgalaad habebat Auothiair filij Manasse in Galaad, ipse præerat in omni regione Argob, quæ est in Basan, sexaginta ciuitatibus magnis, atque muratis, quę habe- 14 bant seras æreas. Ahinadab filius addo præ erat in 15 Manaim. Achimaas in Nephtali: sed & ipse habe- 16 bat Basemath filiam Salomonis in coniugio. Baana 17 filius Husi, in Aser, & in Baloth. Iosaphat filius 18 Pharue: in Issachar. Semei filius Ela, in Beniamin. 19 Gaber filius Vri, in terra Galaad, in terra Sehon regis Amorrhæi, & Og regis Basan, super omnia quæ 20 erant in illa terra. Iuda & Israel innumerabiles, sicut arena maris in multitudine comedentes, & bi- 21 bentes, atque lætantes. || Salomon autem erat in di- C tione sua, habens omnia regna a flumine terræ Philistijm vsque ad terminum Aegypti offerentium sibi numera, & seruientium ei cunctis diebus vitæ eius. 22 Erat autem cibus Salomonis per dies singulos tri- 23 ginta cori similæ, & sexaginta cori farinæ, Decem boues pingues, & viginti boues pascuales, & centum arietes, excepta venatione ceruorum, capREArum, 24 atque bubalorum, & auium altilium. Ipse enim obtinebat omnem regionem, quæ erat trans flumen a Taphsa vsque ad Gazam, & cunctos reges illarum regionum: & habebat pacem ex omni parte in cir- 25 cuitu. Habitabatque Iuda & Israel absque timore vllo, vnusquisque sub vite sua, & sub ficu sua, a Dan 26 vsque Bersabee cũctis diebus Salomonis. Et habe- D bat Salomon || quadraginta millia præsepia equorum 27 curillium, & duodecim millia equestrium. Nutriebantque eos supradicti regis præfecti: sed & necessaria mensæ regis Salomonis cum ingenti cura 28 præbebant in tempore suo. Hordeum quoque & paleas equorum & iumentorum deferebant in locũ 29 vbi erat rex, iuxta constitutum sibi. || Dedit quoq; Deus sapientiam Salomoni, & prudentiam multam nimis, & latitudinem cordis quasi arenam quæ est in 30 litore maris: Et præcedebat sapientia Salomonis sapientiam omnium Orientalium, & Aegyptiorum, 31 & erat sapientior cunctis hominibus: sapientior Ethan Ezrahite, & Heman, & Chalcol, & Dorda filijs Mahol: & erat nominatus in vniuersis gentibus 32 per circuitum. Locutus est quoque Salomon tria millia parabolas: & fuerunt carmina eius quinque & 33 mille. Et disputauit super lignis a cedro, quę est in Libano, vsque ad hyssopum quę egreditur de pariete: & disseruit de iumentis & volucribus & repti- 34 libus, & piscibus, Et veniebant de cunctis populis

Eccl.47. d.12.

1. Par.9. f.25.

|| Ecc.47. c.16.

ad au-

ad audiendam sapientiam Salomonis, & ab vniuersis regibus terræ qui audiebant sapientiam eius.

CAPVT V.

1 A MIsit quoq; Hiram rex Tyri seruos suos ad Salomonem: audiuit enim quod ipsum vnxissent regem pro patre eius: quia amicus
2 fuerat Hiram Dauid omni tempore. ¶ Misit autem
3 Salomon ad Hiram, dicens: ¶ Tu scis voluntatẽ Dauid patris mei, & quia non potuerit ædificare domũ nomini Domini Dei sui propter bella iminentia per circuitum, donec daret Dñs eos sub vestigio pedum
4 eius. ¶ Nunc autem requiem dedit Dominus Deus meus mihi per circuitum: & non est satan, neque oc-
5 cursus malus. ¶ Quamobrem cogito ædificare templum nomini Domini Dei mei, sicut locutus est Do-
B minus Dauid patri meo, dicens: Filius tuus quem dabo pro te super solium tuum, ipse ędificabit domum
6 nomini meo. ¶ Præcipe igitur vt præcidant mihi serui tui cedros de Libano, & serui mei sint cũ seruis tuis; mercedem autem seruorum tuorum dabo tibi quamcunque petieris: scis enim quomodo non est in populo meo vir qui nouerit ligna cædere sicut Sidonij.
7 ¶ Cũ ergo audisset Hiram verba Salomonis, lætatus est valde, & ait: Benedictus Dominus Deus hodie, qui dedit Dauid filium sapientissimum super populũ
8 hunc plurimum. ¶ Et misit Hiram ad Salomonem, dicens: Audiui quæcunque mandasti mihi: ego faciam omnem voluntatem tuam in lignis cedrinis &
9 abiegnis. ¶ Serui mei deponent ea de Libano ad ma-

2.Par.2. a.3.

3.Reg.7. b.13. 1.Par.22. c.10.

re: & ego componam ea in ratibus in mari, vsque ad
C locum quem significaueris mihi, & applicabo ea ibi, & tu tolles ea: præbebisque necessaria mihi, vt detur
10 cibus domui meæ. ¶ Itaque Hiram dabat Salomoni ligna cedrina, & ligna abiegna, iuxta omnem volun-
11 tatem eius. ¶ Salomon autem præbebat Hiram coros tritici viginti millia in cibum domui eius, & viginti coros purissimi olei: hæc tribuebat Salomon Hiram
12 per singulos annos. ¶ Dedit quoq; Dominus sapientiam Salomonis ‖ sicut locutus est ei: & erat pax inter Hiram & Salomonem, & percusserunt ambo fœdus.
13 ¶ Elegitque rex Salomon operarios de omni Israel,
14 & erat indictio triginta millia virorum. ¶ Mittebatque eos in Libanum, decem millia per menses singu-
D los vicissim, ita ut duobus mẽsibus essent in domibus suis: & Adoniram erat super huiuscemodi indictio-
15 nem. ¶ Fueruntque Salomoni septuaginta millia eorum, qui onera portabãt: & octoginta millia latomo-
16 rum in monte ¶ absq; prępositis qui prę erant singulis operibus, numero trium millium, & trecentorũ præ-
17 cipientium populo, & his qui faciebant opus. ¶ Præcepitque rex vt tollerent lapides grandes, lapides preciosos in fundamentum templi, & quadrarent eos:
18 ¶ quos dolauerũt cæmentarij Salomonis, & cæmentarij Hiram: porro Giblij præparauerunt ligna & lapides ad ædificandam domum.

‖ Sup.3. b.12. 1.Par.22. b.19.

Templum Sine Tecto, cum porticu sua.

a b Longitudo lx cubitorum.
a c Latitudo xx cubitorum.
d e Altitudo xxx cubitorum.
f g Porticus ante templum, xx cubitorum longitudinis, & x cubitorum latitudinis.
h Fenestræ obliquę, siue laxiores intrinsecus, & extrinsecus arctę:
i K Tabulata per gyrum tria, siue appendices: quarum vna quinque cubitos latitudinis habebat: media, sex: suprema, septem: singula altitudinis quinque cubitorum.
m n o Retractiones, siue reductiones in muro templi, quibus innitebantur capita trabium. Vocamus Gallice retraictes. Pro quibus trabes vertit Interpres.
p Cochlea.
q Sanctum sanctorum, siue oraculum, cuius longitudo, & latitudo erant xx cubitorum: altitudo autem cubitorum xx. quod dũ dicimus, eam partem altitudinis intelligimus quę solo auro erat tecta: nam alij decem cubiti erant tecti lapillis preciosis, & auro.
r Templum, siue sanctum, pro foribus oraculi, xl cubitorum longitudinis.
s Arca fœderis.
t Cherubim duo, x cubitorum altitudinis.
u Ostiola, siue valuę in introitu oraculi.
x Velum quo distinguebatur Sanctum a Sancto sanctorum. 2.Par.3. Matth.27.
y Locus ostij templi: quod ideo non expressit pictor, ne reliquę picturę officeret.
z Candelabra decem, quinque ad dexteram, & quinque ad sinistram. 2.Paral.4.
a a Mensę decem.
b b Altare thymiamatis.

Templum tectum cum porticu sua, atrio Sacerdotum, & atrio populi.

OCCIDENS.

MERIDIES.

SEPTENTRIO.

ORIENS.

a Atrium interius, quod & atrium sacerdotum dicitur.
b Altare holocausti, longitudinis, & latitudinis viginti cubitorum,& decem altitudinis.
c Labra, siue luteres. 2. Paralip. 4.
d Mare. 2. Paralip. 4.
e Atrium populi, quod basilica, siue basilica grandis. 1.Paral.4.& 6.dicitur:& Act.3. Porticus Salomonis. Hoc atrium, nomine templi sæpe intelligitur in Nouo Testamento, vt Matth.21.Act.3.In hoc atrio concionabatur Christus, & ex eo vendentes, & ementes eiecit.
f Basis ænea, siue suggestum, longitudinis, & latitudinis quinque cubitorum, & altitudinis trium. 2.Paral.6.
g Porta Orientalis, quæ porta Sur,4.Reg.2.& Porta fundamenti.2.Paralip.23.dicitur:Hanc nonnulli putant eam esse, quæ Actuum 3.dicitur Porta speciosa:quod omnium portarum, Orientalis esset pulcherrima.
h Porta Meridionalis.
i Porta Septentrionalis.

CAPVT VI.

1 A FActum est ergo quadringentesimo,& octogesimo anno egressionis filiorum Israel de Terra Ægypti, in anno quarto, (mense Zio, ipse est mensis secundus) regni Salomonis super Israel,ædifi- 2 care cœpit domus Domino. ⁋ Domus autem quam ædificabat rex Salomon Domino, habebat sexaginta cubitos in longitudine, & viginti cubitos in lati- 3 tudine, & triginta cubitos in altitudine. ⁋ Et porticus erat ante templum viginti cubitorum longitudinis iuxta mensuram latitudinis templi: & habebat 4 decem cubitos latitudinis ante faciem templi. ⁋ Fe- 5 citque in templo fenestras obliquas. ⁋ Et ædificauit super parietem templi tabulata per gyrum, in parietibus domus per circuitum templi, & oraculi, & fe- 6 cit latera in circuitu. ⁋ Tabulatum quod subter erat, quinque cubitos habebat latitudinis, & medium tabulatum sex cubitorum latitudinis, & tertium tabulatum septem habens cubitos latitudinis: Trabes autem posuit in domo per circuitum forinsecus, vt non 7 hærerent muris templi. ⁋ Domus autem cum ædificaretur, de lapidibus dolatis, atque perfectis ædificata est:& malleus, & securis, & omne ferramentum non 8 sunt audita in domo cum ædificaretur. ⁋ Ostium lateris medij in parte erat domus dextræ:& per cochleam ascendebant in medium cœnaculum, & a medio in 9 tertium. ⁋ Et ædificauit domum,& cõsummauit eam: B texit quoq; domum laquearibus cedrinis. ⁋ Et ædifi- 10 cauit tabulatum super omnem domum quinq; cubi- 11 tis altitudinis: & operuit domum lignis cedrinis. ⁋ Et 12 factus est sermo Dñi ad Salomonem,dicens: ⁋ Domus hæc quam ædificas,si ambulaueris in præceptis meis, & iudicia mea feceris, & custodieris omnia mandata mea,gradiens per ea, firmabo sermonem meum tibi, 13 ‖ quem locutus sum ad Dauid patrem tuum. ⁋ Et habitabo in medio filiorum Israel, & non derelinquam 14 populum meũ Israel. ⁋ Igitur ædificauit Salomon do- 15 mum, & consummauit eam. ⁋ Et ædificauit parietes domus; intrinsecus, tabulatis cedrinis, a pauimento domus vsq; ad summitatem parietum, & vsq; ad laquearia, operuit lignis cedrinis intrinsecus: & texit 16 pauimentum domus tabulis abiegnis. ⁋ Ædificauitq; viginti cubitorũ ad posteriorem partem templi tabulata cedrina, a pauimento vsq; ad superiora, & fecit interiorem domum oraculi in Sanctum sanctorum. 17 ⁋ Porro quadraginta cubitorum erat ipsum templum 18 pro foribus oraculi. ⁋ Et cedro omnis domus intrinse- C cus vestiebatur, habens tornaturas, & iuncturas suas fabrefactas, & cælaturas eminentes: omnia cedrinis tabulis vestiebantur: nec omnino lapis apparere po- 19 terat in pariete. ⁋ Oraculum autem in medio domus in interiori parte fecerat, vt poneret ibi arcam fœde- 20 ris Domini. ⁋ Porro oraculum habebat viginti cubitos longitudinis, & viginti cubitos latitudinis, & viginti cubitos altitudinis,& operuit illud,atque vesti- 21 uit auro purissimo, sed & altare vestiuit cedro. ⁋ Domum quoq; ante oraculum operuit auro purissimo, 22 & affixit laminas clauis aureis. ⁋ Nihilq; erat in templo,quod nõ auro tegeretur: sed & totum altare ora- 23 culi texit auro. ⁋ Et fecit in oraculo duos Cherubim de lignis oliuarum, decem cubitorum altitudinis. 24 ⁋ Quinque cubitorum ala cherub vna,& quinque cubitorum ala cherub altera: id est, decem cubitos habentes a summitate alæ vnius, vsque ad alæ alterius 25 summitatem. ⁋ Decem quoq; cubitorum erat cherub secundus:in mensura pari,& opus vnum erat in duo- 26 bus cherubim, ⁋ id est, altitudinẽ habebat vnus cherub decem cubitorum, & similiter cherub secundus. 27 ⁋ Posuitq; cherubim in medio templi interioris:extendebant autem alas suas cherubim, & tangebat ala vna parietem, & ala cherub secundi tangebat parie- D tem alterum: alæ autem alteræ in media parte templi 28 seinuicem contingebant. ⁋ Texit quoq; cherubim au- 29 ro. ⁋ Et oẽs parietes templi per circuitum sculpsit varijs cælaturis,& torno:& fecit in eis cherubim,et palmas, et picturas varias quasi prominentes de pariete, 30 et egredientes. ⁋ Sed et paulmẽtum domus texit auro 31 intrinsecus,et extrinsecus. ⁋ Et in ingressu oraculi fecit ostiola de lignis oliuarũ, postesq; angulorũ quinque. 32 ⁋ Et duo ostia de lignis oliuarũ,et sculpsit in eis picturã cherubim,et palmarũ species,& anaglypha valde ꝑminẽtia: & texit ea auro, & operuit tam cherubim 33 quã palmas,& cætera auro. ⁋ Fecitq; in introitu tẽpli

1.Paral.3 a.2.

‖2.Reg 7 c.16. 1.Par.22. b 9.

postes

34 postes de lignis oliuarum quadrangulatos: ℣ & duo ostia de lignis abiegnis altrinsecus: & vtrunque ostium duplex erat, & se inuicem tenens aperiebatur. 35 ℣ Et sculpsit cherubim, & palmas, & cælaturas valde eminentes: operuitque omnia laminis aureis 36 opere quadro ad regulam. ℣ Et ædificauit atrium interius tribus ordinibus lapidum politorum, & vno 37 ordine lignorum cedri: ℣ Anno quarto fundata est 38 domus Domini in mense Zio. ℣ & in anno vndecimo, mense Bul (ipse est mensis octauus) perfecta est domus in omni opere suo, & in vniuersis vtensilibus suis: ædificauitque eam annis septem.

CAPVT VII.

‖Infra 9. b.10.

1 A Domum autẽ suam ædificauit Salomon ‖ tredecim annis, & ad perfectum vsque perduxit. 2 ℣ Ædificauit quoq; domum saltus Libani centum cubitorum longitudinis, & quinquaginta cubitorum latitudinis, & triginta cubitorum altitudinis, & quatuor deambulacra inter columnas cedrinas: ligna quippe cedrina exciderat in columnas. 3 ℣ Et tabulatis cedrinis vestiuit totam cameram, quæ 4 quadragintaquinq; columnis sustentabatur. ℣ Vnus 5 autem ordo habebat columnas quindecim: ℣ contra se inuicem positas, & e regione se respicientes, æquali spacio inter columnas, & super columnas quadrangulata ligna in cunctis æqualia. 6 ℣ Et porticum columnarum fecit quinquaginta cubitorum longitudinis, & triginta cubitorum latitudinis: & alteram porticũ in facie maioris porticus: & columnas, & epistylia, 7 super columnas. ℣ Porticum quoque solij, in qua tribunal est, fecit: & texit lignis cedrinis a pauimento 8 vsque ad summitatem. ℣ Et domuncula in qua sedebatur ad iudicandum, erat in media porticu simili B opere. Domum quoque fecit filiæ Pharaonis (‖quam vxorem duxerat Salomon) tali opere, quali & hanc 9 porticum. ℣ Omnia lapidibus preciosis, qui ad normã quandam, atque mensuram, tam intrinsecus, quam extrinsecus serrati erant: a fundamento vsque ad summitatem parietum, & extrinsecus vsque ad atriũ 10 maius. ℣ Fundamenta autem de lapidibus preciosis, 11 lapidibus magnis decem, siue octo cubitorum. ℣ Et desuper lapides preciosi æqualis mensuræ secti erant: 12 similiterque de cedro. ℣ Et atrium maius rotundum trium ordinum de lapidibus sectis, & vnius ordinis de dolata cedro: nec non & in atrio domus Domini interiori, & in porticu domus. 13 ℣ Misit quoque rex 14 Salomon, & tulit Hiram de Tyro, ℣ filium mulieris viduæ de tribu Nephthali, patre Tyrio, artificem ærarium, & plenum sapientia, & intelligentia, & doctrina ad faciendum omne opus ex ære. Qui cum venisset ad regem Salomonem, fecit omne opus eius. 15 ℣ Et finxit duas columnas æreas, decem & octo cubitorum altitudinis columnam vnam: & ‖ linea duodecim cubitorum ambiebat columnam vtramque. 16 ℣ Duo quoque capitella fecit, quæ ponerentur C super capita columnarum, fusilia ex ære, quinque cubitorum altitudinis capitellum vnum, & quinque 17 cubitorum altitudinis capitellum alterum: ℣ & quasi in modum retis, & catenarum sibi inuicem miro opere contextarum. Vtrunque capitellum columnarum fusile erat: septena versuum retiacula in capi-18 tello vno, & septena retiacula in capitello altero. ℣ Et perfecit columnas, & duos ordines, per circuitum retiaculorum singulorum, vt tegerent capitella, quæ erant super summitatem malogranatorũ: eodem mo-19 do fecit & capitello secundo. ℣ Capitella autem quæ erant super capita columnarum, quasi opere lilij fa-20 bricata erant, in porticu, quatuor cubitorum. ℣ Et rursum alia capitella in summitate columnarũ desuper iuxta mensuram columnæ cõtra retiacula: malogranatorũ autem ducenti ordines erant in circuitu capi-21 telli secũdi. ℣ Et statuit duas columnas in porticu templi: cumq; statuisset columnã dexteram, vocauit eam nomine Iachin: similiter erexit columnam secũdam, 22 & vocauit nomen eius Booz. ℣ Et super capita columnarum opus in modum lilij posuit: perfectumque est 23 opus columnarum. ℣ Fecit quoque mare fusile decem D cubitorum a labio vsq; ad labium, rotundum circuitu: quinque cubitorum altitudo eius, & resticula tri-24 ginta cubitorũ cingebat illud per circuitum. ℣ Et sculptura subter labiũ circuibat illud decem cubitis ambiens mare: duo ordines sculpturarum striatarũ erant 25 fusiles. ℣ Et stabat sup duodecim boues, e quibus tres respiciebant ad Aquilonem, & tres ad Occidentem, & tres ad Meridiem, & tres ad Orientem: & mare super eos desuper erat: quorum posteriora vniuersa in-26 trinsecus latitabant. ℣ Grossitudo autem luteris, trium vnciarum erat: labiumq; eius quasi labium calicis, & 27 folium repandi lilij: duo millia batos capiebat. ℣ Et fecit decem bases æneas quatuor cubitorum longitudinis bases singulas, & quatuor cubitorum latitudi-28 nis, & trium cubitorum altitudinis. ℣ Et ipsum opus basium, interrasile erat, & sculpturæ inter iuncturas. 29 ℣ Et inter coronulas, & plectas, leones, & boues, & cherubim: & in iuncturis similiter desuper: & subter 30 leones, & boues quasi lora ex ære dependentia. ℣ Et quatuor rotæ per bases singulas, & axes ærei, & per quatuor partes quasi humeruli subter luterem fusi-31 les, contra se inuicem respectantes. ℣ Os quoque lu-E teris intrinsecus erat in capitis summitate: & quod forinsecus apparebat vnius cubiti erat, totum rotundum, pariterque habebat vnum cubitum, et dimidium: in angulis autem columnarum variæ cælaturæ erant: et media intercolumnia, quadrata non ro-32 tunda. ℣ Quatuor quoque rotæ, quæ per quatuor angulos basis erant, cohærebant sibi subter basim: 33 vna rota habebat altitudinis cubitum, et semis. ℣ Tales autem rotæ erant, quales solent in curru fieri: et axes earum, et radij, et canthi, et modioli, omnia 34 fusilia. ℣ Nam et humeruli illi quatuor per singulos angulos basis vnius, ex ipsa basi fusiles, et coniun-35 cti erant. ℣ In summitate autem basis erat quædam rotunditas dimidij cubiti, ita fabrefacta, vt luter desuper posset imponi, habens cælaturas suas, 36 variasque sculpturas ex semetipsa. ℣ Sculpsit quoque F in tabulatis illis, quæ erant ex ære, et in angulis, cherubim, et leones, et palmas, quasi in similitudinem hominis stantis, vt non cælata, sed apposita per cir-37 cuitum viderentur. ℣ In hunc modum fecit decem bases fusura vna, et mensura, sculpturaque consimi-38 li. ℣ Fecit quoque decem luteres æneos: quadraginta batos capiebat luter vnus, eratque quatuor cubitorum: singulos quoque luteres per singulas, id est, 39 decem bases posuit. ℣ Et constituit decem bases, quinque ad dexteram partem templi, et quinque ad sinistram: mare autem posuit ad dexteram partem 40 templi contra Orientem ad Meridiem. ℣ Fecit ergo

‖Supra 3. a.1.

‖Iere. 52. c.21.

2. Par. 4. a.2.

Hiram

Hiram lebetes, & scutras, & amulas, & perfecit om-
41 ne opus regis Salomonis in templo Domini. ♀ Columnas duas, & funiculos capitellorum super capitella columnarum duos: & retiacula duo, vt operirent duos funiculos, qui erant super capita columna-
42 rum. ♀ Et malogranata quadringenta in duobus retiaculis: duos versus malogranatorum in retiaculis singulis, ad operiendos funiculos capitellorum, qui
43 erant super capita columnarum. ♀ Et bases decem,
44 & luteres decem super bases. ♀ Et mare vnum, & bo
45 ues duodecim subter mare. ♀ Et lebetes, & scutras, &
G amulas, omnia vasa quæ fecit Hiram regi Salomoni
46 in domo Domini, de aurichalco erant. ♀ In campestri regione Iordanis fudit ea rex in argillosa terra, inter
47 Socoth & Sartham. ♀ Et posuit Salomon omnia vasa: propter multitudinem autem nimiam non erat
48 pondus æris. ♀ Fecitque Salomon omnia vasa in domo Domini: altare aureum, & mensam super quam
49 ponerentur panes propositionis, auream: ♀ & candelabra aurea quinque ad dexteram, & quinque ad sinistram contra oraculum ex auro puro: & quasi lilij flores, & lucernas desuper aureas: & forcipes aureos,
50 ♀ & hydrias, & fuscinulas, & phialas, & mortariola, & thuribula de auro purissimo, & cardines ostiorum domus interioris sancti sanctorum, & ostiorum domus
51 templi, ex auro erant. ♀ ‖ Et perfecit omne opus quod faciebat Salomon in domo Domini, & intulit quę sanctificauerat Dauid pater suus, argentum, & aurum, & vasa, reposuitque in thesauris domus Domini.

‖ 2. Par. 5. a. 1.

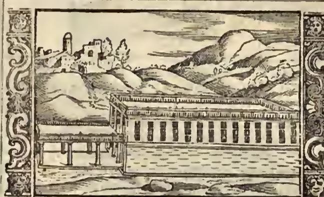
Duo schemata domus saltus Libani, siue domus columnarum, siue regiæ rusticæ.

Primum schema domus saltus Libani, in quo sublato pariete, oculis tuis subiecimus lx. illas cedrinas columnas mansionis inferioris, et xlv. mansionis superioris.

a b. Longitudo centum cubitorum.
a c. Latitudo l. cubitorum.
d e. Altitudo xxx. cubitorum.
f g h i. Quatuor deambulatoria, siue potius quatuor ordines columnarum cedrinarum, in inferiori parte domus numero sexaginta.
K l m. Tres ordines columnarum in superiori parte, numero xlv.
n Porticus columnarum, siue Porticus domus columnarum, aut Porticus, seu vestibulum domus saltus Libani, l. cubitorum lõgitudinis, & latitudinis xxx. Porticus hæc obiecta & coniuncta fronti domus columnarum, habebat contignationem vnam deambulationis causa: neque certo numero colũmnarum constabat. quamuis illi sex adiecerimus in vtroque schemate: quod fecimus, vt intelligas, eam quoque suum columnarum numerum habuisse, incertum tamen, quod illum scriptura non exprimat.

Secundum schema domus saltus Libani, in quo et alterum parietem regiæ ipsius, et alteros fenestrarum superioris mansionis terniones, tibi expressimus. Erant enim in vtroque latere superioris mansionis regiæ huius rusticæ, multiplices fenestrarum terniones.

Absoluto templo ædificauit Salomon regiam in saltu Libani, in qua per æstatem ageret. Constabat hæc regia duabus mansionibus: in inferiori habebat lx. columnas cedrinas, quod maius onus sustineret, quam superior, quæ xlv. columnis tantum constabat. Superior mansio sortita est tam copiosum fenestrarum numerum, vt illa esset oportunior ventis hinc inde excipiendis. Saltus Libani in quo ædificata fuit regia hæc rustica, erat prope Ierusalem. Sic autem appellatus est, quod amœnitate, pulchritudine, & cedrorum copia cum ipso Libano certare videretur. Totum ædificium regiæ saltus Libani oculis tuis non subiecimus: sed tantum illius partes, quæ maiorem obscuritatem videbantur habere.

Porticus solij, seu tribunalis, id est porticus, in qua ius reddebat populo Salomon, pertinebat ad regiam vrbanam, non ad rusticam. Absurdum enim esset dicere, Salomonem habuisse tribunal ruri, & non in vrbe. Hanc autem porticum, & domum filiæ Pharaonis, quæ erat Salomoni vxor, non expressimus pictura, quod earum metrum & formam scriptura non tradat.

Altera Columnarum æ̃nearum vestibuli templi.

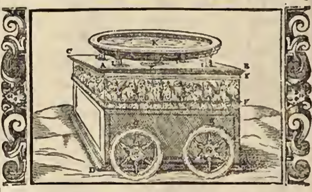
a b Altitudo, xviij. cubitorum.
c Linea, siue filum ambiens, aut rotunditas, xij. cubitorum.
d Capitellum altitudinis quinq; cubitorum, factum ex duobus hemisphærijs, contectum retiaculo. in singulis hemisphærijs erant singuli ordines malogranatorum sculptorum in ipsis maculis, & interuallis retiaculi, reliqua vero hemisphæriorum portio erat sparsa lilijs. A vertice autem capitelli dependebant septem funiculi.

Descriptio maris, id est vasis continentis aquæ vim maximam.

a b Latitudo x. cubitorum.
c d Altitudo v. cubitorum.
e f Rotunditas, xxx. cubitorum.
g Cincturæ ornatæ tuberculis trecentis, instar cucurbitarum: in quibus deformata erant capita boum. 2. Paralip. 4. In capitibus autem illis boum erant sentientes ad educendam aquam.

Luteris siue conchæ vnius e decem forma.

a b Longitudo basis, iiiij. cubitorum.
a c Latitudo, iiij. cubitorum.
a d Altitudo, iij. cubitorum.
e Prominentiæ.
f Cinctura, in qua imagines leonum, boũ, & cherubim.
g Rotæ quatuor, altitudinis cubiti, & semis.
h Columella in formam capitelli, latitudinis cubiti, & dimidij, & dimidij altitudinis, in qua cælaturæ cherubim, leonum, & palmarum.
i Humeruli, siue sustentacula.
K Luter. iiij. cubitorum in diametro.

CAPVT VIII.

1 A TVnc ‖ congregati sunt omnes maiores natu Israel cum principibus tribuum, & duces familiarum filiorum Israel ad regem Salomonem in Ierusalem: vt deferrent arcam fœderis 2 Domini, de ciuitate Dauid, id est de Sion. ♀ Conuenitque ad regem Salomonem vniuersus Israel in mẽse Ethanim, in solemni die, ipse est mensis septimus. 3 ♀ Veneruntq; cũcti senes de Israel, & tulerunt arcam 4 sacerdotes. ♀ & portauerunt arcam Domini, & tabernaculum fœderis, & omnia vasa sanctuarij, quæ erant in tabernaculo: & ferebant ea sacerdotes & Le-5 uitæ. ♀ Rex autem Salomon, & omnis multitudo Israel quæ conuenerat ad eum, gradiebatur cum illo ante arcam, & immolabant oues, & boues absque 6 æstimatione, & numero. ♀ Et intulerunt sacerdotes arcam fœderis Domini in locum suum, in oraculum templi, in Sanctum sanctorum subter alas cherubim. 7 ♀ Siquidem cherubim expandebant alas super locum arcæ, & protegebant arcam, & vectes eius desuper. 7 ♀ Cumque eminerẽt vectes, & apparerent summitates eorum foris sanctuarium ante oraculum, non apparebant vltra extrinsecus, qui & fuerunt ibi vs-9 que in præsentẽ diem. ♀ In arca autem non erat aliud ‖ B nisi duæ tabulæ lapideæ ‖ quas posuerat in ea Moyses in Horeb, quãdo pepigit Dominus fœdus cum filijs 10 Israel, cum egrederentur de Terra Aegypti. ♀ Factum est autem cùm exissent sacerdotes de sanctuario, ne-11 bula impleuit domum Domini, ♀ & non poterant sacerdotes stare, & ministrare propter nebulam: impleuerat enim gloria Domini domum Domini. 12 ♀ Tunc ait Salomon: Dominus dixit, vt habitaret in 13 nebula. ♀ Aedificans ædificaui domum in habitaculum tuum, firmissimum solium tuum in sempiternũ. 14 ♀ Conuertitque rex faciem suam, & benedixit omni Ecclesiæ Israel: omnis enim ecclesia Israel stabat.

‖ 1. Par. 5. a. 2.
‖ Exo. 25. d. 25. Heb. 9. a. 4.
‖ Exo. 40. d. 27. 1. Par. 6. a. 1.

15 ♀Et ait Salomon: Benedictus Dominus Deus Israel, qui locutus est ore suo ad Dauid patrem meum,& in 16 manibus eius perfecit, dicens: ♀ A die qua eduxi populum meum Israel de Aegypto, non elegi ciuitatem de vniuersis tribubus Israel, vt ædificaretur domus, & esset nomen meum ibi: sed elegi Dauid, vt esset 17 super populum meum Israel.♀‖ Voluitque Dauid pater meus ædificare domum nomini Domini Dei Israel: 18 ♀& ait Dominus ad Dauid patrẽ meũ: Quod cogitasti in corde tuo ędificare domum nomini meo, 19 bene fecisti hoc ipsum mente tractans.♀ Veruntamen tu non ædificabis mihi domum, sed filius tuus qui egredietur de renibus tuis, ipse ædificabit domum no20 mini meo. ♀ Cõfirmauit Dominus sermonem suum, quem locutus est: steti que pro Dauid patre meo, & sedi super thronum Israel, sicut locutus est Dominus: 21 & ædificaui domum nomini Domini Dei Israel.♀ Et constitui ibi locum arcæ, in qua fœdus Domini est, quod percussit cum patribus nostris, quando egressi 22 sunt de Terra Aegypti. ♀ Stetit autem Salomon ante C altare Domini in conspectu ecclesiæ Israel,& expan23 dit manus suas in cęlũ, ♀ & ait ‖Dñe Deus Israel, non est similis tui Deus in cœlo desuper, & super terram deorsum: qui custodis pactum, & misericordiam seruis tuis, qui ambulant coram te in toto corde suo. 24 ♀ Qui custodisti seruo tuo Dauid patri meo, quæ locutus es ei: ore locutus es, & manibus perfecisti vt 25 hæc dies probat. ♀ Nunc igitur Domine Deus Israel, conserua famulo tuo Dauid patri meo, quæ locutus es ei, dicens: ‖ Non auferetur de te vir coram me, qui sedeat super thronum Israel, ita tamen si custodierint filij tui viã suam, vt ambulent coram me, sicut tu am26 bulasti in conspectu meo. ♀ Et nunc Domine Deus Israel firmentur verba tua quæ locutus es seruo tuo 27 Dauid patri meo. ♀ Ergone putandum est, quod vere Deus habitet super terram? si enim cœlum,& cœli cœlorum te capere non possunt, quanto magis do28 mus hæc quam ædificaui? ♀ Sed respice ad orationẽ serui tui, & ad preces eius Domine Deus meus audi hymnum & orationem quam seruus tuus orat corã 29 te hodie: ♀ Vt sint oculi tui aperti super domum hanc nocte, ac die: super domũ de qua dixisti,‖ Erit nomen meũ ibi: vt exaudias orationẽ, quam orat in loco isto 30 ad te seruus tuus.♀ Vt exaudias deprecationem serui tui, & populi tui Israel, quodcũque orauerint in loco isto, & exaudies in loco habitaculi tui in cęlo:& cum 31 exaudieris, propitius eris: ♀ Si peccauerit homo in D proximũ suum, & habuerit aliquod iuramẽtum quo teneatur astrictus: & venerit propter iuramentum co32 ram altari tuo in domum tuam,♀ tu exaudies in cœlo:& facies,& iudicabis seruos tuos, condemnans impium, & reddens viam suam super caput eius, iustificansque iustum, & retribuens ei secundum iustitiam 33 suam. ♀ Si fugerit populus tuus Israel inimicos suos (quia peccaturus est tibi) & agentes pœnitentiam, & confitentes nomini tuo, venerint,& orauerint, & 34 deprecati te fuerint in domo hac:♀ exaudi in cęlo, & dimitte peccatum populi tui Israel, & reduces eos in 35 terram quam dedisti patribus eorũ. ♀ Si clausum fuerit cęlũ,& non plucrit propter peccata eorum,& orãtes in loco isto pęnitentiam egerint nomini tuo, & a peccatis suis conuersi fuerint propter afflictionẽ suã: 36 ♀exaudi eos in cęlo,& dimitte peccata seruorum tuorum, & populi tui Israel: & ostende eis viam bonam per quam ambulent, & da pluuiam super terram 37 tuam quam dedisti populo tuo in possessionem.♀ Fames si oborta fuerit in terra, aut pestilentia, aut corruptus aer, aut ærugo, aut locusta, vel rubigo,& afflixerit eum inimicus eius portas obsidens, omnis plaga, 38 vniuersa infirmitas, ♀ cuncta deuoratio,& imprecatio, quæ acciderit omni homini de populo tuo Israel: si quis cognouerit plagam cordis sui, & expanderit 39 manus suas in domo hac, ♀ tu exaudies in cœlo in loco habitationis tuæ, & repropitiaberis, & facies vt des vnicuique secundũ omnes vias suas, sicut videris cor eius (quia tu nosti solus cor omnium filiorum 40 hominum) ♀ vt timeant te cunctis diebus quibus viuunt super faciem terræ quam dedisti patribus no41 stris.♀ Insuper & alienigena, qui nõ est de populo tuo E Israel, cum venerit de terra longinqua propter nomẽ tuum (audietur enim nomen tuum magnum,& ma42 nus tua fortis, & brachium tuum ♀ extentum vbiq;) 43 cum venerit ergo,& orauerit in hoc loco, ♀ tu exaudies in cœlo, in firmamento habitaculi tui, & facies omnia pro quibus inuocauerit te alienigena: vt discant vniuersi populi terrarum nomen tuum timere, sicut populus tuus Israel, & probent, quia nomen tuum inuocatum est super domum hanc quam ędifi44 caui. ♀ Si egressus fuerit populus tuus ad bellum contra inimicos suos, per viam, quocunque miseris eos, orabunt te contra viam ciuitatis quam elegisti, & 45 contra domum quam ędificaui nomini tuo,♀& exaudies in cœlo orationes eorum, & preces eorum, & 46 facies iudicium eorum. ♀ Quod si peccauerint tibi (‖ non est.n.homo qui non peccet) & iratus tradideris eos inimicis suis,& captiui ducti fuerint in terram 47 inimicorum longe vel prope, ♀ & egerint pœnitentiam in corde suo in loco captiuitatis, & conuersi deprecati te fuerint in captiuitate sua, dicentes: Pec48 cauimus, inique egimus, impie gessimus: ♀ & reuersi fuerint ad te in vniuerso corde suo, & tota anima sua in terra inimicorum suorum, ad quam captiui ducti fuerint: & orauerint te contra viam terrę suæ, quam dedisti patribus eorum, & ciuitatis quam ele49 gisti, & templi quod ædificaui nomini tuo: ♀ exau F dies in cęlo, in firmamento solij tui orationes eorum, & preces eorum, & facies iudicium eorum: 50 ♀& propitiaberis populo tuo qui peccauit tibi,& omnibus iniquitatibus eorum, quibus præuaricati sunt in te: & dabis misericordiam coram eis qui eos 51 captiuos habuerint, vt misereantur eis. ♀ Populus enim tuus est, & hæreditas tua, quos eduxisti 52 de Terra Aegypti, de medio fornacis ferreæ. ♀ Vt sint oculi tui aperti ad deprecationem serui tui, & populi tui Israel, & exaudias eos in vniuersis pro 53 quibus inuocauerint te. ♀ Tu enim separasti eos tibi in hæreditatem de vniuersis populis terræ, sicut locutus es per Moysen seruum tuum, quando eduxisti patres nostros de Aegypto Domine Deus. 54 ♀ Factum est autem, cum complesset Salomon orans Dominum, omnem orationem, & deprecationem hanc, surrexit de conspectu altaris Domini, vtrunque enim genu in terram fixerat, & manus expan55 derat in cœlum. ♀ Stetit ergo, & benedixit om56 ni ecclesiæ Israel voce magna, dicens: ♀ Benedictus Dominus, qui dedit requiem populo suo Israel, iuxta omnia quæ locutus est: non cecidit ne vnus quidem sermo ex omnibus bonis, quæ

‖ 2.Reg. 7.a.5. 2. Paral. 33.b.7.

‖ 2.Mac 2.b.7.

‖ 2 Reg. 7.b.12 c 16.

‖ Deu.12 b.11.

‖ 1. Par. 6 g 36. 1. Ioã.1. d.8. Eccle. 7. c.21

57 locutus est, per Moysen seruum suum. ♀ Sit Dominus Deus noster nobiscum: sicut fuit cum patribus nostris, non derelinquens nos, neque proijciens: 58 ♀ sed inclinet corda nostra ad se, vt ambulemus in vniuersis vijs eius, & custodiamus mandata eius, & G cæremonias eius, & iudicia quęcunque mandauit patribus nostris. 59 ♀ Et sint sermones mei isti, quibus deprecatus sum coram Domino, appropinquantes Domino Deo nostro die, ac nocte, vt faciat iudicium seruo suo, 60 & populo suo Israel per singulos dies: ♀ vt sciant omnes populi terræ, quia Dñs ipse est Deus, 61 & non est vltra absque eo. ♀ Sit quoque cor nostrum perfectum cum Domino Deo nostro, vt ambulemus in decretis eius, & custodiamus mãdata eius, sicut & 62 hodie. ♀ Igitur rex & omnis Israel cum eo, immola- 63 bant victimas coram Domino. ♀ Mactauitque Salomon hostias pacificas, quas immolauit Dño, boum viginti duo millia, & ouium centũ viginti millia: & 64 dedicauerunt templum Dñi rex & filij Israel. ♀ In die illa sanctificauit rex medium atrij, quod erat ante domum Domini: fecit quippe holocaustum ibi, & sacrificium, & adipem pacificorum: quoniam altare æreũ quod erat coram Domino, minus erat, & capere non poterat holocaustum, & sacrificium, & adipem paci- 65 ficorum. ♀ Fecit ergo Salomon in tempore illo festiuitatem celebrem, & omnis Israel cum eo multitudo magna ab introitu Emath vsque ad Riuum Aegypti coram Domino Deo nostro, septem diebus, & septẽ 66 diebus, id est, quatuordecim diebus. ♀ Et in die octaua dimisit populos: qui benedicentes regi, profecti sunt in tabernacula sua lætantes, & alacri corde super omnibus bonis quæ fecerat Dominus Dauid seruo suo, & Israel populo suo.

1. Par. 7. a. 5.

CAPVT IX.

1 A FActum est autem cum perfecisset Salomon ædificium domus Domini, & ædificium regis, & 2 omne quod optauerat, & voluerat facere, ♀ apparuit ei Dominus secundo ‖ sicut apparuerat ei in 3 Gabaon. ♀ Dixitque Dominus ad eum: Exaudiui orationem tuam, & deprecationem tuam, quam deprecatus es coram me. Sanctificaui domum hanc quã ædificasti, vt ponerem nomen meum ibi in sempiternum, & erunt oculi mei, & cor meum ibi cunctis die- 4 bus. ♀ Tu quoque si ambulaueris coram me, sicut ambulauit pater tuus, in simplicitate cordis, & in æquitate: & feceris omnia quæ præcepi tibi, & legiti- 5 ma mea & iudicia mea seruaueris: ♀ ponam thronum regni tui super Israel in sempiternum, ‖ sicut locutus sum Dauid patri tuo, dicens: Nõ auferetur vir de ge- 6 nere tuo de solio Israel. ♀ Si aũt auersione auersi fueritis vos & filij vestri, nõ sequentes me, nec custodiẽtes mãdata mea, & cæremonias meas quas proposui vobis, sed abieritis, & colueritis deos alienos, & ado- 7 raueritis eos: ♀ auferam Israel de superficie terrę quã B dedi eis, & templum quod sanctificaui nomini meo proijciam a conspectu meo, eritque Israel in prouer- 8 bium, & in fabulam cunctis populis: ♀ & domus hęc erit in exemplum: omnis qui transierit per eam, stupebit & sibilabit, & dicet: ‖ Quare fecit Dominus sic 9 terræ huic, & domui huic? ♀ Et respondebunt: Quia dereliquerũt Dominum Deum suum, qui eduxit patres eorum de Terra Aegypti, & secuti sunt deos alienos, & adorauerunt eos, & coluerunt eos, idcirco in- 10 duxit Dominus super eos omne malum hoc. ♀ ‖ Expletis autem annis viginti postquam ędificauerat Salomon duas domos, id est domum Domini, & domũ 11 regis. (♀ Hiram rege Tyri præbente Salomoni ligna cedrina & abiegna, & aurum iuxta omne quod opus habuerat:) tunc dedit Salomon Hiram viginti oppi- 12 da in terra Galilææ. ♀ Et egressus est Hiram de Tyro, vt videret oppida quæ dederat ei Salomon, & non 13 placuerunt ei, ♀ & ait: Hæccine sunt ciuitates quas de C disti mihi frater? Et appellauit eas Terram chabul, 14 vsque in diem hanc. ♀ Misit quoque Hiram ad regem 15 Salomonem centum viginti talenta auri. ♀ Hæc est summa expensarum, quam obtulit rex Salomon ad ædificandam domum Domini, & domum suam, & Mello, & murum Ierusalem, & Heser, & Mageddo, 16 & Gazer. ♀ Pharao rex Aegypti ascendit, & cepit Gazer, succenditque eam igni: & Chananæum qui habitabat in ciuitate, interfecit, & dedit eam in do- 17 tem filiæ suæ vxori Salomonis. ♀ Aedificauit ergo Sa- 18 lomon Gazer, & Bethoron inferiorem, ♀ & Balaath, 19 & Palmiram in terra solitudinis, ♀ Et omnes vicos qui ad se pertinebant, & erant absque muro, muniuit & ciuitates curruũ, & ciuitates equitum, & quodcunque ei placuit, vt ædificaret in Ierusalem, & in Li- 20 bano, & in omni terra potestatis suę. ♀ Vniuersum populum qui remanserat de Amorrhæis, et Hethęis, et Pherezæis, et Heuęis, & Iebusæis, qui non sunt de 21 filijs Israel. ♀ horum filios, qui remanserant in terra, quos scilicet nõ potuerant filij Israel exterminare: fe- 22 cit Salomon tributarios, vsque in diem hanc. ♀ De D filijs autem Israel non constituit Salomon seruire quenquam, sed erant viri bellatores et ministri eius, et principes, et duces, et præfecti curruum et equo- 23 rum. ♀ Erant autem principes super omnia opera Salomonis præpositi quingẽti quinquaginta, qui habebant subiectum populum, et statutis operibus 24 imperabant. ♀ ‖ Filia autem Pharaonis ascendit de ciuitate Dauid in domum suam, quam ædificaue- 25 rat ei Salomon: tunc ædificauit Mello. ♀ Offerebat quoque Salomon tribus vicibus per annos singulos holocausta, et pacificas victimas super altare quod ædificauerat Domino, et adolebat thymiama coram 26 Domino: perfectumque est templum. ♀ Classem quoque fecit rex Salomon in Asiongaber, quæ est iuxta Ailath in littore Maris rubri, in terra Idumeæ. 27 ♀ Misitque Hiram in classe illa seruos suos viros nau- 28 ticos et gnaros maris, cum seruis Salomonis. ♀ Qui cum venissent in Ophir, sumptum inde aurum quadringentorum viginti talentorum, detulerunt ad regem Salomonem.

‖ 1. Paral. 7. c. 11. Sup. 3. a 5.

‖ 2. Reg. 7. b. 12. c. 16. 1. Paral 22. d. 10.

‖ Deu. 29. d. 24. Iere. 22. b. 8.

‖ 2. Par. 8. a. 1.

‖ 2. Par. 8. c. 11.

CAPVT X.

1 A SEd ‖ et regina Saba audita fama Salomonis in nomine Dñi, venit tẽtare eũ in ænigmatibus 2 ♀ Et ingressa Ierusalem multo cum comitatu & diuitijs camelis portantibus aromata, et aurum infinitum nimis, et gemmas preciosas, venit ad regem Salomonem, et locuta est ei vniuersa quæ ha- 3 bebat in corde suo. ♀ Et docuit eam Salomon omnia verba quæ proposuerat: non fuit sermo qui regem 4 posset latere, et non responderet ei. ♀ Videns autem

‖ 1. Par. 9. a. 1. Matt. 12. d. 42. Lucæ. 11. d. 31.

regina

regina Saba omnem ſapientiam Salomonis, & do-
5 mum, quam ædificauerat. ꝰ & cibos menſæ eius,
& habitacula ſeruorum, & ordines miniſtrantium:
veſteſque eorum, & pincernas: & holocauſta quæ
offerebat in domo Domini, non habebat vltra ſpi-

6 ritum, ꝰ dixitque ad regem: Verus eſt ſermo quem
7 audiui in terra mea ꝰ ſuper ſermonibus tuis, & ſu-
per ſapientia tua: & non credebam narrantibus mi-
hi, donec ipſa veni, & vidi oculis meis, & proba-
ui, quod media pars mihi nunciata non fuerit: ma-
ior eſt ſapientia, & opera tua, quam rumor quem
8 audiui. ꝰ Beati viri tui, & beati ſerui tui, qui ſtant
B coram te ſemper, & audiunt ſapientiam tuam. ꝰ Sit
9 Dominus Deus tuus benedictus, cui complacuiſti,
& poſuit te ſuper thronum Iſraël, eo quod dilexerit
Dominus Iſrael in ſempiternum, & conſtituit te re-
10 gem, vt faceres iudicium, & iuſtitiam. ꝰ Dedit
ergo regi centum viginti talenta auri, & aromata
multa nimis, & gemmas precioſas: non ſunt allata
vltra aromata, tam multa, quam ea quæ dedit re-
11 gina Saba regi Salomoni. ꝰ (Sed & claſſis Hiram,
quæ portabat aurum de Ophir, attulit ex Ophir li-
12 gna thyina multa nimis, & gemmas pretioſas. ꝰ Fe-
citque rex de lignis thyinis fulcra domus Domini,
& domus regiæ, & citharas lyraſque cantoribus:
non ſunt allata huiuſcemodi ligna thyina, neque
13 viſa vſque in præſentem diem.) ꝰ rex autem Sa-
lomon dedit reginæ Saba omnia quæ voluit, & pe-
tiuit ab eo: exceptis his quæ vltro obtulerat ei mu-
nere regio. Quæ reuerſa eſt, & abijt in terram ſuam
14 cum ſeruis ſuis. ꝰ Erat autem pondus auri quod af-
C ferebatur Salomoni per annos ſingulos, ſexcento-
15 rum ſexaginta ſex talentorum auri: ꝰ excepto eo
quod afferebant viri, qui ſuper vectigalia erant, &
negociatores, vniuerſique ſcruta vendentes, & om-
16 nes reges Arabiæ, duceſque terræ. ꝰ Fecit quoque
rex Salomon ducenta ſcuta de auro puriſſimo, ſex-
17 centos auri ſiclos dedit in laminas ſcuti vnius. ꝰ Et
trecentas peltas ex auro probato, trecentæ minæ
auri vnam peltam veſtiebant; poſuitque eas rex in
18 domo ſaltus Libani. ꝰ Fecit etiam rex Salomon
thronum de ebore grandem, & veſtiuit eum auro
19 fuluo nimis: ꝰ qui habebat ſex gradus: & ſummitas
throni rotunda erat in parte poſteriori: & duæ ma-
nus hinc, atque inde tenentes ſedile: & duo leones
20 ſtabant iuxta manus ſingulas. ꝰ Et duodecim leun-
culi ſtantes ſuper ſex gradus hinc, atque inde: non
21 eſt factum tale opus in vniuerſis regnis. ꝰ Sed & om-
D nia vaſa, quibus potabat rex Salomon, erant au-
rea: & vniuerſa ſupellex domus ſaltus Libani de au-
ro puriſſimo: non erat argentum, nec alicuius pretij

22 putabatur in diebus Salomonis, ꝰ quia claſſis re-
gis per mare cum claſſe Hiram ſemel per tres annos
ibat in Tharſis, deferens inde aurum, & argentum,
23 & dentes elephantorum, & ſimias, & pauos. ꝰ Ma-
gnificatus eſt ergo rex Salomon ſuper omnes re-
24 ges terræ diuitijs, & ſapientia. ꝰ Et vniuerſa ter-
ra deſiderabat vultum Salomonis, vt audiret ſapien-
25 tiam eius, quam dederat Deus in corde eius. ꝰ Et
ſinguli deferebant ei munera, vaſa argentea, & au-
rea, veſtes & arma bellica, aromata quoque & e-
26 quos, & mulos, per annos ſingulos. ꝰ Congrega-
uitque Salomon currus, & equites, & facti ſunt ei
mille quadringenti currus, & duodecim millia equi-
tum: & diſpoſuit eos per ciuitates munitas, & cum re-
27 ge in Ieruſalem. ꝰ Fecitque vt tanta eſſet abundantia
argenti in Ieruſalem, quāta & lapidum: & cedrorum
præbuit multitudinem quaſi ſicomoros, quæ naſcun-
28 tur in campeſtribus. ꝰ Et educebantur equi Salomoni
de Aegypto, & de Coa. Negociatores enim regis
emebant de Coa, & ſtatuto precio perducebant.
29 ꝰ Egrediebatur autem quadriga ex Aegypto ſexcen-
tis ſiclis argenti, & equus centum quinquaginta. At-
que in hunc modum cuncti reges Hethæorum, et Sy-
riæ equos venundabant.

2 Par. 1. 14.

CAPVT XI.

1 A R Ex autem Salomon adamauit mulieres
alienigenas multas, filiam quoque Pha-
raonis, et Moabitidas, et Ammonitidas,
2 Idumæas, et Sidonias, et Hethæas. ꝰ de gentibus
ſuper quibus dixit Dominus filijs Iſrael: ‖ Non in-
grediemini ad eas, neque de illis ingredientur ad
veſtras: certiſſime enim auertent corda veſtra, vt
ſequamini Deos earum. His itaque copulatus eſt
3 Salomon ardentiſſimo amore. ꝰ Fueruntque ei vxo-
res quaſi reginæ ſeptingentæ, et concubinæ trecen-
4 tæ: & auerterunt mulieres cor eius. ꝰ Cumque iam

Eccl. 47. d. 21. Deu. 17. d 17.
‖ Exo. 34 b. 26.

esset senex, deprauatum est cor eius per mulieres, vt sequeretur deos alienos, nec erat cor eius perfectum cum Domino Deo suo, sicut cor Dauid patris eius.

5 ¶Sed colebat Salomon Astarthen deam Sidoniorum, 6 & Moloc idolum Ammonitarum. ¶ Fecitque Salomon quod non placuerat corā Domino, & non adimpleuit vt sequeretur Dominum, sicut Dauid pater eius. 7 ¶Tunc ędificauit Salomon phanum Chamos ido- B lo Moab, in monte qui est contra Ierusalem, & Moloch idolo filiorum Ammon. 8 ¶ Atque in hūc modum fecit vniuersis vxoribus suis alienigenis, quæ adolebant thura, & immolabant dijs suis. 9 ¶Igitur iratus est Dominus Salomoni, quod auersa esset mens eius a 10 Domino Deo Israel, ‖qui apparuerat ei secundo, ¶ & præceperat de verbo hoc ne sequeretur deos alienos, 11 & non custodiuit quæ mandauit ei Dominus. ¶Dixit itaque Dominus Salomoni: Quia habuisti hoc apud te: & non custodisti pactum meum, & præcepta mea quæ mandaui tibi, disrumpens ‖ scindam regnum 12 tuum, & dabo illud seruo tuo. ¶ Veruntamen in diebus tuis non faciam propter Dauid patrem tuum: de 13 manu filij tui scindam illud, ¶ nec totum regnum auferam, sed tribum vnam dabo filio tuo propter Dauid 14 seruum meum, & Ierusalem quam elegi. ¶ Susci- C tauit autem Dominus aduersarium Salomoni Adad 15 Idumæum de semine regio, qui erat in Edom. ¶‖Cum enim esset Dauid in Idumæa, & ascendisset Ioab princeps militiæ ad sepeliendum eos qui fuerant interfe- 16 cti, & occidisset omne masculinum in Idumæa. ¶ (sex enim mensibus ibi moratus est Ioab, & omnis Israel, donec interimeret omne masculinum in Idumæa) 17 ¶ fugit Adad ipse, & viri Idumæi de seruis patris eius cum eo, vt ingrederetur Ægyptum: erat autem Adad 18 puer paruulus. ¶Cumque surrexissent de Madian, venerunt in Pharan, tuleruntque secum viros de Pharan, & introierunt Ægyptum ad Pharaonem regem Ægypti: qui dedit ei domum, & cibos constituit, & 19 terram delegauit. ¶ Et inuenit Adad gratiam coram Pharaone valde, in tantum vt daret ei vxorem, sororem 20 vxoris suæ germanam Taphnes reginæ. ¶ Genuitque ei soror Taphnes Genubath filium, & nutri- D uit eum Taphnes in domo Pharaonis: eratq; Genu- 21 bath habitans apud Pharaonem cum filijs eius. ¶Cūque audisset Adad in Ægypto, dormisse Dauid cum patribus suis, & mortuum esse Ioab principem militiæ, dixit Pharaoni: Dimitte me, vt vadam in terram 22 meam. ¶ Dixitque ei Pharao: Qua enim re apud me indiges, vt quæras ire ad terram tuam? At ille respon- 23 dit: Nulla: sed obsecro te vt dimittas me. ¶ Suscitauit quoque ei Deus aduersarium Razon filium Eliada, qui fugerat Adarezer regem Soba dominum suum:

‖Sup 6.b 12.9.a.3

‖Inf.12.d 15.

‖2.Reg. 8.d.14.

24 ¶& congregauit contra eum viros, & factus est princeps latronum cum interficeret eos Dauid: abieruntque Damascum, & habitauerunt ibi, & constituerūt 25 eum regem in Damasco, ¶eratque aduersarius Israeli cunctis diebus Salomonis: & hoc est malum Adad, 26 & odium contra Israel, regnauitque in Siria. ¶ Iero- E boam quoque filius Nabat, Ephratæus de Sareda, seruus Salomonis, cuius mater erat nomine Sarua, mu- 27 lier vidua: leuauit manum contra regem. ¶ Et hæc est causa rebellionis aduersus eum, quia Salomon ędificauit Mello, & coæquauit voraginem ciuitatis Da- 28 uid patris sui. ¶Erat autem Ieroboam vir fortis, & potens, vidensque Salomon adolescentem bonę indolis & industrium, constituerat eum præfectum super tri- 29 buta vniuersæ domus Ioseph. ¶ Factum est igitur in tempore illo, vt Ieroboam egrederetur de Ierusalem, & inueniret eū Ahias Silonites propheta in via, oper- 30 tus pallio nouo: erant autē duo tantum in agro. ¶Ap-

prehendensque Ahias pallium suum nouū, quo coo- 31 pertus erat, scidit in duodecim partes. ¶Et ait ad Iero- F boam: Tolle tibi decem scissuras: hæc enim dicit Dñs Deus Israel: Ecce ego scindam regnum de manu Sa- 32 lomonis, & dabo tibi decem tribus. ¶ Porro vna tribus remanebit ei propter seruum meum Dauid, & Ierusalem ciuitatem quam elegi ex omnibus tribu- 33 bus Israel: ¶ eo quod dereliquerit me, & adorauerit Astarthen Deam Sidoniorum, & Chamos Deum Moab, & Moloch deum filiorum Ammon: & non ambulauerit in vijs meis, vt faceret iustitiam coram me, & præcepta mea, & iudicia sicut Dauid pater e- 34 ius: ¶Nec auferam omne regnū de manu eius, sed ducem ponam eum cunctis diebus vitæ suę, propter Dauid seruum meum quem elegi, qui custodiuit manda- 35 ta mea, & præcepta mea. ¶ Auferam autē regnum de 36 manu filij eius, & dabo tibi decem tribus: ¶ filio autē eius dabo tribum vnam, vt remaneat lucerna Dauid seruo meo cunctis diebus coram me in Ierusalem ci- 37 uitate quam elegi vt esset nomen meum ibi. ¶Te autē G assumam, & regnabis super omnia quæ desiderat ani- 38 ma tua, erisq; rex super Israel. ¶Si igitur audieris omnia quæ præcepero tibi, & ambulaueris in vijs meis, & feceris quod rectum est coram me, custodiens mandata mea, & præcepta mea, sicut fecit Dauid seruus meus: ero tecum, & ædificabo tibi domum fidelem, quomodo ædificaui Dauid domū, & tradam tibi Is- 39 rael: ¶& affligā semen Dauid super hoc: veruntamen 40 non cunctis diebus. ¶Voluit ergo Salomon interficere Ieroboam: qui surrexit, & aufugit in Ægyptum ad Sesac regem Ægypti, & fuit in Aegypto vsq; ad mor- 41 tem Salomonis. ¶ Reliquum autem verborum Salomonis, & omnia q̄ fecit, & sapientia eius: ecce vniuersa scripta sunt in libro verborum dierum Salomonis.

2.Par. 13 a.6.

2.Par.10. c.15

¶Dies

42 ♀ Dies autem quos regnauit Salomon in Ierusalem 43 super omnem Israel, quadraginta anni sunt. ♀ Dormiuitque Salomon cum patribus suis, & sepultus est in ciuitate Dauid patris sui, regnauitq; Roboam filius eius pro eo.

CAPVT XII.

1 A Venit autem Roboam in Sichem: illuc enim congregatus erat omnis Israel, ad constituendum eum regem. (1. Par. 10. a. 1.) 2 ♀ At vero Ieroboam filius Nabat, cum adhuc esset in Aegypto profugus a facie regis Salomonis, audita morte eius, reuersus 3 est de Aegypto. ♀ Miseruntque & vocauerunt eum: venit ergo Ieroboam, & omnis multitudo Israel, & 4 locuti sunt ad Roboam, dicentes: ♀ Pater tuus durissimum iugum imposuit nobis: tu itaque nunc imminue paululum de imperio patris tui durissimo, & de iugo grauissimo quod imposuit nobis, & seruiemus 5 tibi. ♀ Qui ait eis, Ite vsq; ad tertium diem, & reuerti 6 mini ad me. Cumque abijsset populus, ♀ inijt consiliũ B rex Roboam cum senioribus, qui assistebant coram Salomone patre eius cũ adhuc viueret, & ait: Quod datis mihi consilium, vt respondeam populo huic? 7 ♀ Qui dixerunt ei: Si hodie obedieris populo huic, & seruieris, & petitioni eorum cesseris, locutusque fueris ad eos verba lenia, erunt tibi serui cũctis diebus. 8 ♀ Qui dereliquit consilium senum quod dederant ei, & adhibuit adolescentes qui nutriti fuerant cum eo, 9 & assistebant illi. ♀ dixitque ad eos: Quod mihi datis consilium, vt respondeam populo huic, qui dixerunt mihi, Leuius fac iugum quod imposuit pater tuus su-10 per nos? ♀ Et dixerunt ei iuuenes, qui nutriti fuerant C cum eo: Sic loqueris populo huic, qui locuti sunt ad te, dicẽtes: Pater tuus aggrauauit iugum nostrũ, tu releua nos: ‖ Sic loqueris ad eos, Minimus digitus meus (‖Ecc. 47 d. 28.) 11 grossior est dorso patris mei. ♀ Et nunc pater meus posuit super vos iugum graue, ego autem addam super iugum vestrum: pater meus cecidit vos flagellis, ego 12 autem cædam vos scorpionibus. ♀ Venit ergo Ieroboam, & omnis populus ad Roboam die tertia, sicut locutus fuerat rex, dicens: Reuertimini ad me die ter-13 tia. ♀ Responditque rex populo dura, derelicto consi-14 lio seniorum quod ei dederant, ♀ & locutus est eis secundum consiliũ iuuenum, dicens: Pater meus aggrauauit iugum vestrum, ego autem addã iugo vestro: pater meus cecidit vos flagellis, ego autem cædã vos 15 scorpionibus. ♀ Et non acquieuit rex populo: quoniã auersatus fuerat eum Dominus, vt suscitaret verbũ D suum ‖ quod locutus fuerat in manu Ahiæ Silonitæ, (‖Sup. 11. b. 12.) 16 ad Ieroboam filium Nabat. ♀ Videns itaque populus quod noluisset eos audire rex, respondit ei, dicens: Quæ nobis pars in Dauid? vel quæ hæreditas in filio Isai? Vade in tabernacula tua Israel, nunc vide domum tuam Dauid. Et abijt Israel in tabernacula 17 sua. ♀ Super filios aũt Israel, quicunque habitabant in 18 ciuitatibus Iuda, regnauit Roboam. ♀ Misit ergo rex Roboam Aduram qui erat super tributa: & lapidauit eum omnis Israel, & mortuus est. Porro rex Roboam festinus ascendit currum, & fugit in Ierusalẽ, 19 ♀ recessitq; Israel a domo Dauid, vsque in præsentem 20 diem. ♀ Factum est autem cum audisset omnis Israel quod reuersus esset Ieroboã, miserunt, & vocauerunt eũ cõgregato cœtu, & constituerunt eum regem super omnẽ Israel, nec secutus est quispiam domum Dauid 21 præter tribum Iuda solam. ♀ Venit aũt Roboam Ierusalem, & congregauit vniuersam domũ Iuda, & tribũ Beniamin, centũ octoginta millia electorum virorum, bellatorũ, vt pugnarent contra domum Israel, & reducerent regnum Roboam filio Salomonis. 22 ♀ ‖ Factus est autem sermo Dñi ad Semeiam virum (‖2. Paral 11. a. 2.) 23 Dei, dicens: ♀ Loquere ad Roboam filium Salomonis regem Iuda, & ad omnem domum Iuda, & Benia-24 min, & reliquos de populo, dicens: ♀ Hæc dicit Dñs: Non ascendetis, neque bellabitis contra fratres vestros, filios Israel: reuertatur vir in domum suam: a me.n. factum est verbum hoc. Audierunt sermonem Domini, & reuersi sunt de itinere sicut eis præceperat Dominus. 25 ♀ Aedificauit autem Ieroboam Sichẽ in monte Ephraim, & habitauit ibi: & egressus inde, 26 ædificauit Phanuel. ♀ Dixitq; Ieroboã in corde suo, ‖ (‖Sup. 11. f. 37.) 27 Nunc reuertetur regnũ ad domum Dauid, ♀ si ascenderit populus iste vt faciat sacrificia in domo Dñi in Ierusalem: & conuertetur cor populi huius ad dominum suum Roboam regem Iuda, interficientque me, 28 & reuertentur ad eum. ♀ Et excogitato consilio fecit duos vitulos aureos: & dixit eis. Nolite vltra ascende (Tob. 1. a. 5.) G re in Ierusalem: ‖ Ecce dij tui Israel, qui te eduxerunt (‖Exo. 32. b. 8.) 29 de terra Aegypti. ♀ Posuitq; vnũ in Bethel, & alterũ 30 in Dan: ♀ & factum est verbum hoc in peccatum: ibat enim populus ad adorandum vitulum vsq; in Dan. 31 ♀ Et fecit phana in excelsis, ‖ & sacerdotes de extre- (‖2. Paral 11. c. 15.) 32 mis populi, qui non erant de filijs Leui. ♀ Constituitque diem solemnem in mense octauo, quintadecima die mensis, in similitudinẽ solemnitatis quæ celebrabatur in Iuda. Et ascendens altare similiter fecit in Bethel, vt immolaret vitulis quos fabricatus fuerat: constituitque in Bethel sacerdotes excelsorum quæ 33 fecerat. ♀ Et ascendit super altare quod extruxerat in Bethel quintadecima die mensis octaui, quem finxerat de corde suo: & fecit solemnitatem filijs Israel, & ascendit super altare, vt adoleret incensum.

CAPVT XIII.

1 A Et ecce vir Dei venit de Iuda in sermone Domini in Bethel, Ieroboam stante super altare, & 2 thus iaciente. ♀ Et exclamauit contra altare in sermone Domini, & ait: Altare, altare, hæc dicit Dominus: ‖ Ecce filius nascetur domui Dauid, Iosias nomine, & immolabit super te sacerdotes excelsorum, (‖4. Reg. 23. d. 17.) qui nunc in te thura succendunt, & ossa hominum su-3 per te incendet. ♀ Deditque in illa die signum dicẽs: Hoc erit signum quod locutus est Dominus: Ecce altare scindetur, & effundetur cinis qui in eo est. 4 ♀ Cumq; audisset rex sermonẽ hominis Dei, quẽ inclamauerat contra altare in Bethel, extendit manum suã de altari, dicens: Apprehendite eũ. Et exaruit ma-B nus eius quam extenderat contra eum: nec valuit re-5 trahere eam ad se. ♀ Altare quoque scissum est, & effusus est cinis de altare, iuxta signum quod prædixerat 6 vir Dei in sermone Dñi. ♀ Et ait rex ad virum Dei: Deprecare faciem Dñi Dei tui, & ora pro me, vt restituatur manus mea mihi. Orauitque vir Dei faciẽ Dñi, & reuersa est manus regis ad eum, & facta est si-7 cut prius fuerat. ♀ Locutus est aũt rex ad virum Dei: Veni mecũ domũ vt prandeas, & dabo tibi munera. 8 ♀ Rñditq; vir Dei ad rẽgẽ: Si dederis mihi mediã partem domus tuæ, non veniam tecum, nec comedam 9 panem, neque bibam aquam in loco isto: ♀ sic enim

C mandatum est mihi in sermone Domini præcipientis: Non comedes panem, neque bibes aquam, nec reuer 10 teris per viam qua venisti. ¶ Abijt ergo per aliam viam, & non est reuersus per iter quo venerat in Be- 11 thel. ¶ Prophetes autem quidam senex habitabat in Bethel, ad quem venerunt filij sui, & narrauerunt ei omnia opera quæ fecerat vir Dei illa die in Bethel, & verba quæ locutus fuerat ad regem, narrauerunt 12 patri suo. ¶ Et dixit eis pater eorum: Per quam viam abijt? Ostenderunt ei filij sui viam, per quam abie- 13 rat vir Dei, qui venerat de Iuda. ¶ Et ait filijs suis: Sternite mihi asinum. Qui cum strauissent, ascendit, 14 ¶ & abijt post virum Dei, & inuenit eũ sedentem sub- D tus terebinthum, & ait illi: Tu ne es vir Dei qui veni 15 sti de Iuda? Respondit ille: Ego sum. ¶ Dixitq; ad 16 eum: Veni mecũ domum, vt comedas panem. ¶ Qui ait: Non possum reuerti, neque venire tecũ, nec come 17 dam panem, neque bibam aquam in loco isto: ¶ quia locutus est Dominus ad me in sermone Domini, dicens: Nõ comedes panẽ, & non bibes aquam ibi, nec 18 reuerteris per viã qua ieris. ¶ Qui ait illi: Et ego propheta sum similis tui: & angelus locutus est mihi in sermone Dñi, dicens: Reduc eum tecum in domum tuã, vt comedat panem, & bibat aquam. Fefellit eũ, 19 ¶ & reduxit secũ: comedit ergo panem in domo eius, 20 & bibit aquam. ¶ Cumque sederent ad mensam, factus est sermo Domini ad prophetam qui reduxerat 21 eũ. ¶ Et exclamauit ad virum Dei, qui venerat de Iu- E da, dicens: Hæc dicit Dñs, Quia non obediens fuisti ori Domini, & non custodisti mandatum quod præ- 22 cepit tibi Dominus Deus tuus: ¶ & reuersus es, & comedisti panem, & bibisti aquam in loco, in quo præcepit tibi ne comederes panem, neque biberes aquã: non inferetur cadauer tuum in sepulchrũ patrum 23 tuorum. ¶ Cumque comedisset, & bibisset, strauit asi- 24 num suum prophetæ, quem reduxerat. ¶ Qui cum

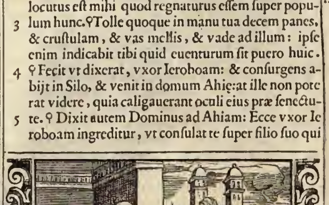

abijsset, inuenit eum leo in via, & occidit, & erat cadauer eius proiectum in itinere: asinus aũt stabat iux 25 ta illum, & leo stabat iuxta cadauer. ¶ Et ecce viri, trãseuntes viderunt cadauer proiectum in via, & leonẽ stantem iuxta cadauer. Et venerunt, & diuulgauerũt in ciuitate, in qua prophetes ille senex habitabat. 26 ¶ Quod cum audisset propheta ille qui reduxerat eũ F de via, ait: Vir Dei est, qui inobediens fuit ori Dñi, & tradidit eum Dñs leoni, & confregit eum, & occi- 27 dit iuxta verbum Dñi quod locutus est ei. ¶ Dixitq; ad filios suos: Sternite mihi asinum. Qui cum strauis- 28 sent, ¶ & ille abijsset, inuenit cadauer eius proiectum in via, & asinũ & leonem stantes iuxta cadauer: non 29 comedit leo de cadauere, nec læsit asinũ. ¶ Tulit ergo prophetes cadauer viri Dei, & posuit illud super asinum, & reuersus intulit in ciuitatem prophetæ senis 30 vt plangerent eum. ¶ Et posuit cadauer eius in sepulchro suo: & planxerunt eum. Heu heu mi frater. 31 ¶ Cumque planxissent eum, dixit ad filios suos: Cum mortuus fuero, sepelite me in sepulchro in quo vir 32 Dei sepultus est: iuxta ossa eius ponite ossa mea. ¶ Profecto enim veniet sermo quem prædixit in sermone Domini contra altare quod est in Bethel, & contra omnia phana excelsorum, quæ sunt in vrbibus Sama 33 riæ. ¶ Post verba hæc non est reuersus Ieroboam de via sua pessima, sed econtrario fecit de nouissimis populi sacerdotes excelsorum: quicunq; volebat, imple 34 bat manum suam, & fiebat sacerdos excelsorum. ¶ Et propter hanc causam peccauit domus Ieroboam, & euersa est, & deleta de superficie terræ.

CAPVT XIIII.

1 IN tempore illo ęgrotauit Abia filius Ieroboam. A ¶ Dixitque Ieroboam vxori suę: Surge, & com- 2 muta habitum, ne cognoscaris quod sis vxor Ieroboam: & vade in Silo, vbi est Ahias propheta ‖ qui locutus est mihi quod regnaturus essem super popu- 3 lum hunc. ¶ Tolle quoque in manu tua decem panes, & crustulam, & vas mellis, & vade ad illum: ipse enim indicabit tibi quid euenturum sit puero huic. 4 ¶ Fecit vt dixerat, vxor Ieroboam: & consurgens abijt in Silo, & venit in domum Ahię: at ille non poterat videre, quia caligauerant oculi eius præ senectu- 5 te. ¶ Dixit autem Dominus ad Ahiam: Ecce vxor Ieroboam ingreditur, vt consulat te super filio suo qui

‖ Sup. 11. f. 31.

B ægrotat: hæc & hæc loqueris ei. Cum ergo illa intra- 6 ret, & dissimularet se esse quæ erat, ¶ audiuit Ahias sonitum pedum eius introeuntis per ostium, & ait: Ingredere vxor Ieroboam: quare aliam te esse simu- 7 las? ego autem missus sum ad te durus nuncius. ¶ Vade & dic Ieroboam: Hęc dicit Dominus Deus Israel, Quia exaltaui te de medio populi, & dedi te ducem 8 super populum meum Israel: ¶ & scidi regnum domus Dauid, & dedi illud tibi, & non fuisti sicut seruus meus Dauid, qui custodiuit mandata mea, & secutus est me in toto corde suo, faciens quod placi- 9 tum esset in conspectu meo: ¶ sed operatus es mali super omnes qui fuerunt ante te, & fecisti tibi deos alienos, & conflatiles, vt me ad iracundiam prouocares, me autem proiecisti post corpus tuum. 10 ¶ Idcirco ecce ego inducam mala super domum C Ieroboam, & percutiam de Ieroboam mingentem ad parietem, & clausum, & nouissimum in Israel: & mundabo reliquias domus Ieroboam, si- 11 cut mundari solet fimus vsque ad purum. ¶ Qui

Infra 15. f. 29.

mortui

mortui fuerint de Ieroboam in ciuitate, comedent eos canes: qui autem mortui fuerint in agro, vorabunt eos aues cœli: quia Dominus locutus est. 12 Tu igitur surge, & vade in domũ tuam: & in ipso introitu pedum tuorum in vrbem, morietur puer, 13 & planget eum omnis Israel, & sepeliet: iste enim solus inferetur de Ieroboam in sepulchrum, quia inuentus est super eo sermo bonus a Domino Deo Israel, in domo Ieroboam. 14 Constituet autem sibi Dominus regem super Israel, qui percutiet domum Ieroboam in hac die, & in hoc tempore: 15 & percutiet Dominus Deus Israel, sicut moueri solet arundo in aqua: & euellet Israel de terra bona hac, quam dedit patribus eorum, & ventilabit eo trans Flumen: quia fecerunt sibi lucos, vt irritarent Dominum. 16 Et tradet Dominus Israel propter peccata Ieroboam, qui peccauit, & peccare fecit Israel. 17 Surrexit itaque vxor Ieroboam, & abijt, & venit in Thersa: cumque illa ingrederetur limen domus, puer mortuus est, 18 & sepelierunt eum. Et planxit eum omnis Israel iuxta sermonem Domini, quem locutus est in manu serui sui Ahiæ prophetæ. 19 Reliqua autem verborum Ieroboam, quomodo pugnauerit, & quomodo regnauerit, ecce scripta sunt in libro verborum dierum regum Israel. 20 Dies autem quibus regnauit Ieroboam, viginti duo anni sunt: & dormiuit cum patribus suis: regnauitque Nadab filius eius pro eo. 21 ‖ Porro Roboam filius Salomonis regnauit in Iuda: Quadraginta & vnius anni erat Roboam, cum regnare cœpisset: decem & septem annos regnauit in Ierusalem ciuitate, quam elegit Dominus, vt poneret nomen suum ibi, ex omnibus tribubus Israel. Nomen autem matris eius Naama Ammanitis. 22 Et fecit Iudas malum coram Domino, & irritauerunt eum super omnibus quæ fecerant patres eorum in peccatis suis, quæ peccauerunt. 23 Ædificauerunt enim & ipsi sibi aras, & statuas, & lucos super omnem collem excelsum, & subter omnem arborem frondosam. 24 Sed & effœminati fuerunt in terra, feceruntque omnes abominationes gentium, quas attriuit Dominus ante faciem filiorum Israel. 25 In quinto autem anno regni Roboam, ascendit Sesac rex Ægypti in Ierusalem, 26 & tulit thesauros domus Domini, & thesauros regios, & vniuersa diripuit: scuta quoque aurea ‖ quæ fecerat Salomon: 27 pro quibus fecit rex Roboam scuta ærea, & tradidit ea in manum ducum scutariorum, & eorum qui excubabant ante ostium domus regis. 28 Cumque ingrederetur rex in domum Domini, portabant ea qui præeundi habebant officium, & postea 29 reportabant ad armamentarium scutariorum. Reliqua autem sermonum Roboam, & omnia quæ fecit, ecce scripta sunt in libro sermonum dierum regum Iuda. 30 Fuitque bellum inter Roboam, & Ieroboam cunctis diebus. 31 Dormiuitque Roboam cum patribus suis, & sepultus est cum eis in Ciuitate Dauid: nomen autem matris eius Naamá Ammanitis: & regnauit Abiam filius eius pro eo.

‖ 2.Par.12 c.13. — 2.Par.12 a.2. — ‖ Sup.10 c.16.

CAPVT XV.

1 Igitur in octauo decimo anno regni Ieroboam filij Nabat, regnauit Abiam super Iudam. 2 Tribus annis regnauit in Ierusalem: nomen matris eius Maacha filia Abessalon. 3 Ambulauitque in omnibus peccatis patris sui, quæ fecerat ante eum, nec erat cor eius perfectum cum Domino Deo suo, sicut 4 cor Dauid patris eius. Sed propter Dauid dedit ei Dominus Deus suus lucernam in Ierusalem, vt suscitaret filium eius post eum, & statueret Ierusalem, 5 eo quod fecisset Dauid rectum in oculis Domini, & non declinasset ab omnibus quæ præceperat ei, cũctis diebus vitæ suæ, ‖ excepto sermone Vriæ Hethæi. 6 Attamen bellum fuit inter Roboam, & Ieroboam omni tempore vitæ eius. 7 Reliqua autem sermonum Abiam, & omnia quæ fecit, nonne hæc scripta ‖ sunt in libro verborum dierum regum Iuda? Fuitque prælium inter Abiam, & inter Ieroboam. 8 Et dormiuit Abiam cum patribus suis: & sepelierunt eum in Ciuitate Dauid: regnauitque Asa filius eius pro eo. 9 In anno ergo vigesimo Ieroboam regis Israel regnauit Asa rex Iuda. 10 & quadraginta, & vno anno regnauit in Ierusalem. Nomen matris eius Maacha, filia Abessalom. 11 Et fecit Asa rectum ante conspectum Domini, sicut Dauid pater eius: 12 & abstulit effœminatos de terra, purgauitque vniuersas sordes idolorum, quæ fecerant patres eius. 13 Insuper &

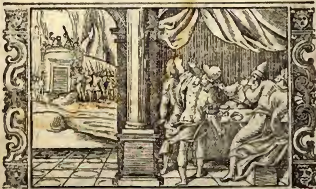
Maacham matrem suam amouit, ne esset princeps in sacris Priapi, & in luco eius quem consecrauerat: subuertitque specum eius, & confregit simulacrum turpissimum, & combussit in Torrente Cedron: 14 excelsa autem non abstulit. Veruntamen cor Asa perfectum erat cum Domino cunctis diebus suis: 15 & intulit ea quæ sanctificauerat pater suus, & vouerat, in domum Domini, argentum, & aurum, & vasa. 16 Bellum autem erat inter Asa, & Baasa regem Israel cunctis diebus eorum. 17 Ascendit quoque Baasa rex Israel in Iudam, & ædificauit Rama, vt non posset quispiam egredi, vel ingredi de parte Asa regis Iuda. 18 Tollens itaque Asa omne argentum, & aurum quod remanserat in thesauris domus Domini, & in thesauris domus regiæ, & dedit illud in manus seruorum suorum: & misit ad Benadad filium Tabremon filij Hezion, regem Syriæ, qui habitabat in Damasco, dicens: 19 Fœdus est inter me, & te, & inter patrem meum, & patrem tuum: ideo misi tibi munera, argentum, & aurum: & peto vt venias, & irritum facias fœdus quod habes cum Baasa rege Israel, & recedat a me. 20 Acquiescens Benadad regi Asa, misit principes exercitus sui in ciuitates Israel, et percusserunt Ahion, et Dan, et Abeldomum Maacha, et vniuersam Cenheroth, omnem 21 scilicet Terram Nephthali. Quod cum audisset Baasa, intermisit ædificare Rama, et reuersus est in Thersa. 22 Rex autem Asa nuncium misit in omnem Iudam, dicens: Nemo sit excusatus. et tulerunt lapides de Rama, et ligna eius, quibus

‖ 2.Par.12 d.22. 2.Par.13 a.2. — ‖ 2.Re.11 a.4.c.17. & 12.b.9. — ‖ 2.Par.14 a.1. — 2.Par.16 a.2. — 2.Par.16 a.2.

ædificauerat Baaſa, & extruxit de eis rex Aſa Gabaa Beniamin, & Maſpha. 23 ¶ Reliqua autem omnium ſermonum Aſa, & vniuerſæ fortitudines eius, & cuncta quæ fecit, & ciuitates quas extruxit, nonne hæc ſcripta ſunt in libro verborum dierum regum Iuda? Veruntamen in tempore ſenectutis ſuæ doluit pedes. 24 ¶ Et dormiuit cum patribus ſuis, & ſepultus F eſt cum eis in ciuitate Dauid patris ſui. Regnauitque Ioſaphat filius eius pro eo. 25 ¶ Nadab vero filius Ieroboam regnauit ſuper Iſrael anno ſecundo Aſa regis Iuda: regnauitque ſuper Iſrael duobus annis. 26 ¶ Et fecit quod malum eſt in conſpectu Domini, & ambulauit in vijs patris ſui, & in peccatis eius, quibus peccare fecit Iſrael. 27 ¶ Inſidiatus eſt autem ei Baaſa filius Ahiæ de domo Iſſachar, & percuſſit eum in Gebbethon, quæ eſt vrbs Philiſthinorum: ſiquidem Nadab, 28 & omnis Iſrael obſidebant Gebbethon. ¶ Interfecit ergo illum Baaſa in anno tertio Aſa regis Iuda, & re- 29 gnauit pro eo. ¶ Cumque regnaſſet, percuſſit omnem domum Ieroboam: nō dimiſit ne vnam quidem ani- G mam de ſemine eius, donec deleret eum ‖ iuxta verbum Domini quod locutus fuerat in manu ſerui ſui 30 Ahiæ Silonitis, ¶ propter peccata Ieroboam quæ peccauerat, & quibus peccare fecerat Iſrael: & propter delictum quo irritauerat Dominum Deum Iſrael. 31 ¶ Reliqua autem ſermonum Nadab, & omnia quæ operatus eſt: nonne hæc ſcripta ſunt in libro verborum dierum regum Iſrael? 32 ¶ Fuitque bellum inter Aſa, & Baaſa regem Iſrael, cunctis diebus eorum. 33 ¶ Anno tertio Aſa regis Iuda regnauit Baaſa filius Ahiæ, ſuper omnem Iſrael in Therſa viginti quattuor 34 annis. ¶ Et fecit malum coram Domino, ambulauitque in via Ieroboam, & in peccatis eius, quibus peccare fecit Iſrael.

1.Par.17. a.1. — ‖Sup.14. c.10.

CAPVT XVI.

1 A **F**Actus eſt autem ſermo Domini ad Iehu filium Hanani contra Baaſa, dicens: 2 ¶ Pro eo quod exaltaui te de puluere, & poſui te ducem ſuper populum meum Iſrael, tu autem ambulaſti in via Ieroboam, & peccare feciſti populum meum Iſrael, vt 3 me irritares in peccatis eorum: ¶ ecce, ego demetam poſteriora Baaſa, & poſteriora domus eius: & faciam domum tuam, ‖ ſicut domum Ieroboam filij Nabat. 4 ¶ Qui mortuus fuerit de Baaſa in ciuitate, comedent eum canes: & qui mortuus fuerit ex eo in regione, co- 5 medent eum volucres cœli. ¶ Reliqua aūt ſermonum Baaſa, & quæcunque fecit, & prælia eius: nonne hæc ſcripta ſunt ‖ in libro verborum dierū regum Iſrael? 6 ¶ Dormiuit ergo Baaſa cum patribus ſuis, ſepultuſ- B que eſt in Therſa: & regnauit Ela filius eius pro eo. 7 ¶ Cum autē in manu Iehu filij Hanani prophetæ verbum Domini factum eſſet cōtra Baaſa, & contra domum eius, & contra omne malum quod fecerat corā Domino, ad irritandum eum in operibus manuum ſuarum, vt fieret ſicut domus Ieroboam: ob hanc cauſam occidit eum, hoc eſt, Iehu filium Hanani prophe- 8 tam. ¶ Anno vigeſimo ſexto Aſa regis Iuda, regnauit Ela filius Baaſa ſuper Iſrael in Therſa duobus annis. 9 ¶ Et rebellauit contra eum ſeruus ſuus Zambri, dux mediæ partis equitum: erat autem Ela in Therſa bi- C bens, & temulentus in domo Arſa præfecti Therſa. 10 ¶ ‖ Irruens ergo Zambri, percuſſit, & occidit eum anno vigeſimo ſeptimo Aſa regis Iuda, & regnauit pro 11 eo. ¶ Cumque regnaſſet, & ſediſſet ſuper ſolium eius, percuſſit omnem domum Baaſa, & non dereliquit ex ea mingentem ad parietem, & propinquos, & amicos 12 eius. ¶ Deleuitque Zambri omnem domum Baaſa, iuxta verbum Domini, quod locutus fuerat ad Baaſa 13 in manu Iehu prophetæ, ¶ propter vniuerſa peccata Baaſa, & peccata Ela filij eius, qui peccauerūt, & peccare fecerūt Iſrael prouocantes Dominum Deum Iſ- 14 rael in vanitatibus ſuis. ¶ Reliqua autem ſermonum D Ela, & omnia quæ fecit, nonne hæc ſcripta ſunt in li- 15 bro verborum dierum regum Iſrael? ¶ Anno vigeſimo ſeptimo Aſa regis Iuda, regnauit Zambri ſeptem diebus in Therſa: porro exercitus obſidebat Gebbe- 16 thon vrbem Philiſthinorum. ¶ Cumq; audiſſet rebellaſſe Zambri, & occidiſſe regem, fecit ſibi regem omnis Iſrael Amri, qui erat princeps militiæ ſuper Iſrael 17 in die illa, in caſtris. ¶ Aſcendit ergo Amri, & omnis Iſrael cum eō de Gebbethon, & obſidebant Therſa. 18 ¶ Videns autem Zambri quod expugnanda eſſet ciuitas, ingreſſus eſt palatium, & ſuccendit ſe cum domo 19 regia: ¶ & mortuus eſt in peccatis ſuis quæ peccauerat E faciens malum coram Domino, & ambulans in via Ieroboam, & in peccato eius, quo fecit peccare Iſrael. 20 ¶ Reliqua autem ſermonum Zambri, & inſidiarum eius, & tyrannidis, nonne hæc ſcripta ſunt in libro 21 verborum dierum regum Iſrael? ¶ Tūc diuiſus eſt populus Iſrael in duas partes: media pars populi ſequebatur Thebni filium Gineth, vt conſtitueret eum re- 22 gem: & media pars Amri. ¶ Præualuit autem populus qui erat cum Amri, populo qui ſequebatur Thebni filium Gineth: mortuuſque eſt Thebni, & regnauit 23 Amri. ¶ Anno trigeſimo primo Aſa regis Iuda, regnauit Amri ſuper Iſrael, duodecim annis: in Ther- 24 ſa regnauit ſex annis. ¶ Emitque montem Samariæ a Somer duobus talentis argenti: & ędificauit eum, F & vocauit nomen ciuitatis quam extruxerat nomi- 25 ne Semer domini montis Samariam. ¶ Fecit autem Amri malum in conſpectu Domini, & operatus eſt 26 nequiter ſuper omnes qui fuerunt ante eum. ¶ Ambulauitq; in omni via Ieroboam filij Nabat, & in peccatis eius quibus peccare fecerat Iſrael: vt irritaret 27 Dominum Deum Iſrael in vanitatibus ſuis. ¶ Reliqua autem ſermonum Amri, & pręlia eius quę geſſit, nonne hæc ſcripta ſunt in libro verborum dierum 28 regum Iſrael? ¶ Dormiuitque Amri cum patribus ſuis, & ſepultus eſt in Samaria: regnauitque Achab 29 filius eius pro eo. ¶ Achab vero filius Amri regnauit ſuper Iſrael anno trigeſimo octauo Aſa regis Iuda. Et regnauit Achab filius Amri ſuper Iſrael in Sa- 30 maria viginti, & duobus annis. ¶ Et fecit Achab fi- G lius Amri malum in conſpectu Domini ſuper om- 31 nes qui fuerunt ante eum. ¶ Nec ſuffecit ei, vt ambularet

‖Sup.15. g.29. — ‖2.Par.15 a.1. — ‖4.Reg 9 g 31.

bularet in peccatis Ieroboam filij Nabat, insuper duxit vxorem Iezabel filiam Ethbaal regis Sidoniorum. 32 Et abijt, & seruiuit Baal, & adorauit eum. ⁋ Et posuit aram Baal in templo Baal, quod ædificauerat in Samaria, 33 ⁋ & plantauit lucum: & addidit Achab in opere suo, irritans Dominum Deum Israel super 34 omnes reges Israel qui fuerunt ante eum. ⁋ In diebus eius ædificauit Hiel de Bethel, Iericho: in Abiram primitiuo suo fundauit eam, & in Segub nouissimo suo posuit portas eius: ‖ iuxta verbum Domini quod locutus fuerat in manu Iosue filij Nun.

‖ Iosu. 6. d. 26.

CAPVT XVII.

1 A ET dixit Elias Thesbites de habitatoribus Galaad ad Achab: ‖ Viuit Dominus Deus Israel, in cuius conspectu sto: si erit annis his ros, & 2 pluuia, nisi iuxta oris mei verba. ⁋ Et factum est ver-3 bum Domini ad eum, dicens: ⁋ Recede hinc, & vade contra Orientem, & abscondere in torrente carith, 4 qui est contra Iordanem, ⁋ & ibi de torrente bibes: co-5 ruisque præcepi, vt pascant te ibi. ⁋ Abijt ergo, & fecit iuxta verbum Domini: cumque abijsset, sedit in tor-6 rente carith, qui est cōtra Iordanem. ⁋ Corui quoque deferebāt ei panem, & carnes mane, similiter panem, 7 & carnes vesperi, & bibebat de Torrente. ⁋ Post dies autem siccatus est Torrens: non enim pluerat super 8 terram. ⁋ Factus est ergo sermo Domini ad eum, di-9 cens: ⁋ ‖ Surge & vade in Sarephta Sidoniorum, & manebis ibi: præcepi enim ibi mulieri viduę vt pascat te. 10 ⁋ Surrexit, & abijt in Sarephta. Cumque venisset ad B portam ciuitatis, apparuit ei mulier vidua colligens ligna, & vocauit eam, dixitq; ei: Da mihi paululum 11 aquę in vase, vt bibam. ⁋ Cumque illa pergeret vt afferret, clamauit post tergum eius dicens: Affer mihi 12 obsecro, & buccellam panis in manu tua. ⁋ Quæ respondit: Viuit Dominus Deus tuus, quia non habeo panem, nisi quantum pugillus capere potest farinę in hydria, & paululum olei in lecytho: en colligo duo ligna, vt ingrediar, & faciam illud mihi, & filio meo, 13 vt comedamus, & moriamur. ⁋ Ad quam Elias ait. Noli timere, sed vade, & fac sicut dixisti: veruntamē mihi primum fac de ipsa farinula subcineritium panem paruulum, & affer ad me: tibi autem & filio tuo

‖ Eccl. 48 a. 5. Iacob. 5. d. 16

‖ Luc. 4 d. 25

14 facies postea. ⁋ Hæc autem dicit Dominus Deus Israel, hydria farinæ non deficiet, nec lecythus o-C lei minuetur vsque ad diem, in qua Dominus datu-15 rus est pluuiam super faciem terræ. ⁋ Quæ abijt, & fecit iuxta verbum Eliæ: & comedit ipse, & il-16 la, & domus eius, & ex illa die ⁋ hydria farinæ non defecit, & lecythus olei non est imminutus, iuxta verbum Domini quod locutus fuerat in manu

17 Eliæ. ⁋ Factum est autem post hæc, ægrotauit filius mulieris matrisfamilias, & erat languor fortis-18 simus, ita vt non remaneret in eo halitus. ⁋ Dixit D ergo ad Eliam: Quid mihi, & tibi vir Dei? ingressus es ad me, vt rememorarentur iniquitates meæ, 19 & interficeres filium meum? ⁋ Et ait ad eam Elias: Da mihi filium tuum. Tulitque eum de sinu eius, & portauit in cœnaculum, vbi ipse manebat: & po-

20 suit super lectulum suum. ⁋ Et clamauit ad Dominū, & dixit: Domine Deus meus, etiamne viduam, apud quam ego vtcunque sustentor, afflixisti, vt 21 interficeres filium eius? ⁋ Et expandit se, atque mensus est super puerum tribus vicibus, & clamauit ad Dominum, & ait: Domine Deus meus reuertatur obsecro, anima pueri huius in viscera eius. 22 ⁋ Et exaudiuit Dominus vocem Eliæ: & reuersa est 23 anima pueri intra eum, & reuixit. ⁋ Tulitque Elias puerum, & deposuit eum de cęnaculo in inferiorem domum, & tradidit matri suæ, & ait illi: En viuit 24 filius tuus. ⁋ Dixitque mulier ad Eliam: nunc in isto cognoui quoniam vir Dei es tu, & verbum Domini in ore tuo verum est.

CAPVT XVIII.

1 A POst dies multos factum est verbum Domini ad Eliam, in anno tertio, dicens: Vade, & ostende te Achab, vt dem pluuiam super fa-2 ciem terræ. ⁋ Iuit ergo Elias, vt ostenderet se A-chab: erat autem fames vehemens in Samaria. 3 ⁋ Vocauitque Achab Abdiam dispensatorem domus suæ: Abdias autem timebat Dominum val-4 de. ⁋ Nam cum interficeret Iezabel prophetas Domini, tulit ille centum prophetas, & abscondit eos quinquagenos, & quinquagenos in speluncis, & 5 pauit eos pane, & aquā. ⁋ Dixit ergo Achab ad Abdiam: Vade in terram ad vniuersos fontes aquarum, & in cunctas valles: si forte possimus inuenire herbam, & saluare equos, & mulos, & non peni-6 tus iumenta intereant. ⁋ Diuiseruntque sibi regiones, vt circuirent eas: Achab ibat per viam vnam,

7 et Abdias per viam alteram seorsum. ¶ Cumque es-
set Abdias in via, Elias occurrit ei: qui cum cognouis-
B set eum, cecidit super faciem suam, & ait: Non tu es,
8 Domine mi, Elias? ¶ Cui ille respondit: Ego. Vade, &
9 dic Domino tuo: Adest Elias. ¶ Et ille: Quid peccaui,
inquit, quoniam tradis me seruum tuum in manu A-
10 chab, vt interficiat me? ¶ Viuit Dominus Deus tuus,
quia non est gens, aut regnum, quo non miserit do-
minus meus te requirens: & respondentibus cunctis,
Non est hic: adiurauit regna singula, & gentes, eo qđ
11 minime repertreris. ¶ Et nunc tu dicis mihi; Vade, &
12 dic domino tuo; Adest Elias. ¶ Cumque recessero a te,
Spiritus Domini asportabit te in locum quem ego i-
gnoro: & ingressus nũciabo Achab, & non inueniens
te, interficiet me: seruus autem tuus timet Dominum
13 ab infantia sua. ¶ Nunquid non indicatum est tibi do
mino meo, quid fecerim cum interficeret Iezabel ꝓ-
phetas Domini, quod absconderim de prophetis Do
mini centum viros, quinquagenos, & quinquagenos
14 in speluncis, & pauerim eos pane, & aqua? ¶ Et nunc
C tu dicis. Vade, & dic Domino tuo, Adest Elias: vt in-
15 terficiat me? ¶ Et dixit Elias: Viuit Dominus exerci-
tuum, ante cuius vultum sto, quia hodie apparebo
16 ei. ¶ Abijt ergo Abdias in occursum Achab, & indica-
17 uit ei: venitque Achab in occursum Eliæ. ¶ Et cum vi
disset eum, ait: Tu ne es ille, qui conturbas Israel?
18 ¶ Et ille ait: Non ego turbaui Israel, sed tu, & domus
patris tui, qui dereliquistis mandata Domini, & secu
19 ti estis Baalim. ¶ Veruntamen nunc mitte, & congre-
ga ad me vniuersum Israel in monte Carmeli, & pro-
phetas Baal quadringentos quinquaginta, prophe-
tasque lucorum quadringentos, qui comedunt de
20 mensa Iezabel. ¶ Misit Achab ad omnes filios Israel,
21 & congregauit prophetas in monte Carmeli. ¶ Acce-
dens autem Elias ad omnẽ populum, ait: Vsquequo
D claudicatis in duas partes? si Dominus est Deus, se-
quimini eum: si autem Baal, sequimini illum. Et non
22 rũdit ei populus verbũ. ¶ Et ait rursus Elias ad popu-
lum: Ego remansi propheta Domini solus: prophetę
autem Baal quadringenti, & quinquaginta viri sunt.
23 ¶ Dentur nobis duo boues, & illi eligant sibi bouem
vnum, & in frusta cædentes ponant super ligna, ignẽ
autem non supponant: & ego faciam bouem alte-
rum, & imponam super ligna, ignem autem non sup-
24 ponam. ¶ Inuocate nomina deorum vestrorum, & e-
go inuocabo nomen Domini mei: & Deus qui exau-
dierit per ignem, ipse sit Deus. Respondens omnis po
25 pulus, ait: Optima propositio. ¶ Dixit ergo Elias pro-
phetis Baal: Eligite vobis bouem vnum, & facite pri
mi: quia vos plures estis: & inuocate nomina deo-
26 rum vestrorum, ignemque non supponatis. ¶ Qui
cum tulissent bouem quem dederat eis, fecerunt: &
E inuocabant nomen Baal de mane vsque ad meridiẽ,
dicentes: Baal exaudi nos. Et non erat vox, nec qui
responderet: transiliebantque altare quod fecerant.
27 ¶ Cumque esset iam meridies: illudebat illis Elias, di-
cens: Clamate voce maiore: Deus enim est, & forsitã
loquitur, aut in diuersorio est, aut in itinere, aut certe
28 dormit, vt excitetur. ¶ Clamabant ergo voce magna,
& incidebant se iuxta ritum suum cultris & lãceolis,
29 donec perfunderentur sanguine. ¶ Postquam autem
transijt meridies, & illis prophetantibus venerat tem
pus, quo sacrificiũ offerri solet, nec audiebatur vox,
nec aliquis respondebat, nec attendebat orantes:
30 ¶ dixit Elias omni populo: Venite ad me. Et acceden-
te ad se populo, curauit altare Domini, quod destru-
31 ctum fuerat. ¶ Et tulit duodecim lapides iuxta nume-
rum tribuum filiorum Iacob, ad quem factus est ser-
32 mo Domini, dicens: ‖ Israel erit nomen tuum. ¶ Et
ædificauit de lapidibus altare in nomine Domini,
fecitque aquæductum, quasi per duas aratiunculas
33 in circuitu altaris, ¶ & composuit ligna: diuisitque per
34 membra bouem, & posuit super ligna, ¶ & ait: Imple-
F te quatuor hydrias aqua, & fundite super holocau-
stum, & super ligna. Rursumque dixit: Etiam secun-
do hoc facite. Qui cum fecissent secundo, ait: Etiam
35 tertio idipsum facite. Feceruntque tertio, ¶ & curre-
bant aquæ circum altare, & fossa aquæductus repleta
36 est. ¶ Cumque iam tempus esset, vt offerretur holocau
stum, accedens Elias propheta, ait: Domine Deus A-
braham, & Isaac, & Israel, ostende hodie, quia tu es
Deus Israel, & ego seruus tuus, & iuxta præceptum
37 tuum feci omnia verba hæc. ¶ Exaudi me Domine,
exaudi me: vt discat populus iste, quia tu es Domi-
38 nus Deus, & tu conuertisti cor eorum iterum. ¶ Ceci-
dit autem ignis Domini, & vorauit holocaustum, &
ligna, & lapides, puluerem quoque, & aquam quæ e-
39 rat in aquæductu lambens. ¶ Quod cum vidisset om-
nis populus, cecidit in faciem suam, & ait: Dominus
40 ipse est Deus, Dominus ipse est Deus. ¶ Dixitque
Elias ad eos: Apprehendite prophetas Baal, & ne
G vnus quidem effugiat ex eis: Quos cum apprehen-
dissent, duxit eos Elias ad Torrentem Cison, & inter-
41 fecit eos ibi. ¶ Et ait Elias ad Achab: Ascende, come-
42 de, & bibe: quia sonus multæ pluuiæ est. ¶ Ascendit
Achab, vt comederet, & biberet: Elias autem ascen-
dit in verticem Carmeli, & pronus in terram posuit
43 faciem suam inter genua sua, ¶ & dixit ad puerum
suum: Ascende, & prospice contra mare. Qui cum
ascendisset, & contemplatus esset, ait: Non est quid-
quam. Et rursum ait illi: Reuertere septem vicibus.
44 ¶ In septima autem vice, Ecce nubecula parua quasi
vestigium hominis ascendebat de mari. Qui ait:
Ascende, & dic Achab: Iunge currum tuum, & de-
45 scende, ne occupet te pluuia. ¶ Cumque se verteret
huc atque illuc, ecce cœli contenebrati sunt, & nu-
bes, & ventus, & facta est pluuia grandis. Ascendens
46 itaque Achab abijt in Iezrahel. ¶ & manus Domini
facta est super Eliam, accinctisque lumbis currebat
ante Achab, donec veniret in Iezrahel.

‖ Gen. 32. f. 18. 4. Re. 17. f. 34.

CAPVT XIX.

1 NVnciauit aũt Achab Iezabel oĩa q̃ fecerat E-
A lias, & quõ occidisset vniuersos ꝓphetas gla-
2 dio. ¶ Misitq; Iezabel nũciũ ad Eliã, dicẽs: Hęc
mihi faciãt dij, et hęc addãt, nisi hac hora cras posuero

3 animam tuam, sicut animam vnius ex illis. ¶ Timuit ergo Elias, & surgens abijt quocunque eum ferebat voluntas: venitq; in Bersabee Iuda, & dimisit ibi puerum suum, ¶ & perrexit in desertum viam vnius diei.
4 Cumque venisset, & sederet subter vnam iuniperum, petiuit animæ suæ, vt moreretur, & ait: Sufficit mihi Domine, tolle animam meam: neq; enim melior sum
5 quam patres mei. ¶ Proiecitque se, & obdormiuit in vmbra iuniperi: & ecce angelus Domini tetigit eum,
6 & dixit illi: Surge, & comede. ¶ Respexit, & ecce ad
B caput suum subcineritius panis, & vas aquę comedit
7 ergo & bibit, & rursum obdormiuit. ¶ Reuersusq; est angelus Domini secundo, & tetigit eum, dixitq; illi:
8 Surge comede: grādis enim tibi restat via. ¶ Qui cum surrexisset, comedit & bibit, & ambulauit in fortitudine cibi illius quadraginta diebus, & quadraginta
9 noctibus, vsque ad montem Dei, Horeb. ¶ Cumq; venisset illuc, mansit in spelunca: & ecce sermo Domini
10 ad eum, dixitque illi: Quid hic agis Elia? ¶ At ille respondit: ‖Zelo zelatus sum pro Domino Deo exercituum, quia dereliquerūt pactum tuum filij Israel: altaria tua destruxerunt, prophetas tuos occiderūt gladio, derelictus sum ego solus, & quærunt animam
11 meam, vt auferant eam. ¶ Et ait ei. Egredere, & sta in monte coram Domino: & ecce Dominus transit, &
C spiritus grandis, & fortis subuertens montes, & conterens petras ante Dominum: non in spiritu Dominus, & post spiritum commotio: non in commotione
12 Dominus, ¶ & post commotionem ignis: non in igne
13 Dominus, & post ignem sibilus auræ tenuis. ¶ Quod cum audisset Elias, operuit vultum suum pallio, & egressus stetit in ostio speluncæ: & ecce vox ad eum,
14 dicens: Quid hic agis Elia? ¶ Et ille respōdit: Zelo zelatus sum pro Domino Deo exercituum, quia dereliquerunt pactum tuum filij Israel: altaria tua destruxerunt, prophetas tuos occiderunt gladio, derelictus sum ego solus, & quærunt animam meam, vt auferāt
15 eam. ¶ Et ait Dn̄s ad eum: Vade, & reuertere in viam tuam per desertum in Damascum: cumq; perueneris
16 illuc, vnges Hazael regem super Siriam. ¶ & Iehu filium Namsi vnges regem super Israel: Eliseum autē
D filium Saphat, qui est de Abelmeula, vnges prophe-
17 tam pro te. ¶ ‖ Et erit quicunque fugerit gladium Hazael, occidet eum Iehu: & quicunq; fugerit gladium
18 Iehu, interficiet eum Elisæus. ¶ ‖Et derelinquam mihi in Israel septem millia virorum, quorum genua non sunt incuruata ante Baal, & omne os quod non ado-
19 rauit eū, osculans manus: ¶ Profectus ergo inde Elias, reperit Eliseum filium Saphat, arantem in duodecim iugis boum, & ipse in duodecim iugis boum arantibus, vnus erat: cumque venisset Elias ad eum, misit
20 pallium suum super illum. ¶ Qui statim relictis bobus cucurrit post Eliam, & ait: Osculer oro, patrem meū, & matrē meā, & sic sequar te. Dixitq; ei: Vade,
21 & reuertere: quod enim meū erat, feci tibi. ¶ Reuersus autē ab eo, tulit par boū, & mactauit illud, & in aratro boū coxit carnes, & dedit populo, & comederūt: cōsurgēsq; abijt, & secutus est Eliā, & ministrabat ei.

‖ Ro. 11. a. 3.

‖ 4. Re 9. a. 1. Eccl. 48. a. 8.

‖ Ro. 11. a. 4.

CAPVT XX.

1 A PORRO Benadad rex Syriæ congregauit omnem exercitum suum, & triginta duos reges secum, & equos, et currus: et ascendens pu-
2 gnabat contra Samariam, et obsidebat eam. ¶ Mittensque nūcios ad Achab regem Israel in ciuitatem,
3 ¶ ait: Hæc dicit Benadad, Argentum tuum, & aurum tuum meum est: & vxores tuæ, et filij tui optimi, mei
4 sunt. ¶ Respondit que rex Israel: Iuxta verbum tuum
5 domine mi rex, tuus sum ego, & omnia mea. ¶ Reuertentesque nuncij dixerunt: Hæc dicit Benadad, qui misit nos ad te, Argentum tuum, & aurum tuum, &
6 vxores tuas, & filios tuos dabis mihi. ¶ Cras igitur hac eadem hora mittam seruos meos ad te, et scrutabuntur domum tuam, & domum seruorum tuorum: et omne quod eis placuerit, ponent in manibus suis, et
7 auferent. ¶ Vocauit autem Rex Israel omnes seniores
B terræ, et ait: Animaduertite et videte quoniam insidietur nobis, misit enim ad me pro vxoribus meis, et
8 filijs, et pro argento, et auro: & non abnui. ¶ Dixerūtque oēs maiores natu, et vniuersus populus ad eum:
9 Nō audias, neque acquiescas illi. ¶ Respondit itaque nuncijs Benadad: Dicite domino meo regi, Omnia propter quæ misisti ad me seruum tuum in initio, fa-
10 ciam: hāc autem rem facere nō possum. ¶ Reuersique nuncij retulerunt ei. Qui remisit, et ait: Hæc faciant mihi dij, et hæc addāt, si suffecerit puluis Samarię pu-
11 gillis omnis populi qui sequitur me. ¶ Et respondens rex Israel, ait: Dicite ei: Ne glorietur accinctus æque,
12 vt discinctus. ¶ Factum est autem cum audisset Benadad verbum istud, bibebat ipse et reges in vmbraculis, et ait seruis suis. Circundate ciuitatem. Et circun-
13 dederunt eam. ¶ Et ecce propheta vnus accedens ad Achab regem Israel, ait ei: Hæc dicit Dominus: Cer-
C te vidisti omnem multitudinem hanc nimiam? ecce ego tradam eam in manu tua hodie: vt scias quia
14 ego sum Dominus: ¶ Et ait Achab: Per quem? Dixitque ei: Hæc dicit Dominus; Per pedissequos principū prouinciarum. Et ait: Quis incipiet prę liari? Et ille di-
15 xit: Tu. ¶ Recensuit ergo pueros principum prouinciarum, et reperit numerum ducētorum trigintaduorum: et recensuit post eos populum, omnes filios Is-
16 rael, septem millia: ¶ et egressi sunt meridie. Benadad autem bibebat temulentus in vmbraculo suo, et reges trigintaduo cum eo, qui ad auxilium eius vene-
17 rant. ¶ egressi sunt autem pueri principum prouinciarum in prima fronte. Misit itaque Benadad. Qui nun-
18 ciauerūt ei, dicentes: Viri egressi sunt de Samaria. ¶ Et ille ait: Siue pro pace veniūt, apprehendite eos uiuos:
19 siue vt prælietur, viuos eos capite. ¶ Egressi sunt ergo pueri principum prouinciarū, ac reliquus exercitus
20 sequebatur: ¶ et percussit vnusquisque virum qui contra se veniebat: fugeruntque Syri, et persecutus est
D eos Israel. Fugit quoque Benadad rex Syriæ in equo
21 cum equitibus suis. ¶ Nec non egressus rex Israel percussit equos et currus: et percussit Syriam plaga ma-
22 gna. ¶ (Accedens autem propheta ad regem Israel, dixit ei: Vade, et cōfortare, et scito, et vide quid facias: sequenti enim anno rex Syriæ ascendet contra te.)
23 ¶ Serui vero regis Syriæ dixerunt ei: Dij montium sunt Dij eorum, ideo superauerūt nos: sed melius est vt pugnemus contra eos in campestribus, et obtine-
24 bimus eos. ¶ Tu ergo verbum hoc fac: Amoue reges singulos ab exercitu tuo, et pone principes pro eis:
25 ¶ et instaura numerum militum qui ceciderūt de tuis, et equos secundum equos pristinos, et currus secundum currus quos ante habuisti: et pugnabimus cōtra eos in cāpestribus, et videbis quod obtinebimus eos.
26 Credidit cōsilio eorum, et fecit ita. ¶ Igitur postquam

annus tranſierat, recenſuit Benadad Syros, et aſcen-
27 dit in Aphec, vt pugnaret contra Iſrael. ℣ Porro filij
E Iſrael recenſiti ſunt, & acceptis cibarijs profecti ex aduerſo, caſtraque metati ſunt contra eos, quaſi duo parui greges caprarum. Syri autem repleuerunt ter-
28 ram. ℣ (Et accedens vnus vir Dei, dixit ad regem Iſrael: Hæc dicit Dominus: Quia dixerunt Syri: Deus montium eſt Dominus, & non eſt Deus vallium: dabo omnem multitudinem hanc grandem in manu
29 tua, & ſcietis quia ego ſum Dominus.) ℣ Dirigebantque ſeptem diebus ex aduerſo hi, atque illi acies, ſeptima autem die commiſſum eſt bellum: percuſſeruntque filij Iſrael de Syris centum millia peditum in
30 die vna. ℣ Fugerũt autem qui remãſerant in Aphec, in ciuitatem: & cecidit murus ſuper vigintiſeptem millia hominũ qui remanſerant. Porro Benadad fugiens, ingreſſus eſt ciuitatem, in cubiculum quod erat intra
31 cubiculum. ℣ Dixeruntque ei ſerui ſui: Ecce, audiuimus quod reges domus Iſrael clemẽtes ſint, ponamus
F itaque ſaccos in lumbis noſtris, & funiculos in capitibus noſtris, & egrediamur ad regem Iſrael: forſitan
32 ſaluabit animas noſtras. ℣ Accinxerunt ſaccis lumbos ſuos, & poſuerunt funiculos in capitibus ſuis, veneruntque ad regem Iſrael, & dixerunt ei: Seruus tuus Benadad dicit: Viuat, oro te, anima mea. Et ille ait: Si
33 adhuc viuit, frater meus eſt. ℣ Quod acceperunt viri pro omine: & feſtinantes rapuerunt verbum ex ore eius, atque dixerũt: Frater tuus Benadad. Et dixit eis: Ite, & adducite eum ad me. Egreſſus eſt ergo ad eum:
34 Benadad, & leuauit eum in currum ſuum. ℣ Qui dixit ei: Ciuitates quas tulit pater meus a patre tuo, reddã: & plateas fac tibi in Damaſco, ſicut fecit pater meus in Samaria, & ego fœderatus recedam a te. Pepigit
35 ergo fœdus, & dimiſit eum. ℣ Tunc vir quidam de fi-
G lijs prophetarum dixit ad ſocium ſuum in ſermone
36 Domini: Percute me. At ille noluit percutere. ℣ Cui ait: Quia noluiſti audire vocẽ Domini, ecce recedes a me, & percutiet te leo. Cumque paululum receſſiſ-
37 ſet ab eo, inuenit eum leo, atque percuſſit. ℣ Sed & alterum inueniens virum, dixit ad eum: Percute me.
38 Qui percuſſit eum, & vulnerauit. ℣ Abijt ergo propheta, & occurrit regi in via, & mutauit aſperſio-
39 ne pulueris os & oculos ſuos. ℣ Cumque rex tranſiſſet, clamauit ad regem, & ait: Seruus tuus egreſſus eſt ad præliandum cominus: cumq; fugiſſet vir vnus, adduxit eum quidam ad me, & ait: Cuſtodi virum iſtum: qui ſi lapſus fuerit, erit anima tua pro anima
40 eius, aut talentum argenti appendes: ℣ Dum autem ego turbatus huc illucque me verterem, ſubito non comparuit. Et ait rex Iſrael ad eum: Hoc eſt iudi-
41 cium tuum, quod ipſe decreuiſti. ℣ At ille ſtatim abſterſit puluerem de facie ſua, & cognouit eum rex
42 Iſrael quod eſſet de prophetis. ℣ Qui ait ad eum: Hæc dicit Dominus: ‖ Quia dimiſiſti virum dignum morte de manu tua, erit anima tua pro anima eius,
43 & populus tuus pro populo eius. ℣ Reuerſus eſt igitur rex Iſrael in domum ſuam, audire contemnens, & furibundus venit in Samariam.

‖ Inf. 22. 1.38.

CAPVT XXI.

1 A POſt verba autem hæc, tempore illo vinea erat Naboth Iezraelitæ, qui erat in Iezrahel, iuxta
2 palatium Achab regis Samariæ. ℣ Locutus eſt ergo Achab ad Naboth, dicens: Da mihi vineam tuam, vt faciam mihi hortum olerum, quia vicina eſt, & prope domum meam: daboque tibi pro ea vineam meliorem, aut ſi commodius tibi putas, argenti
3 precium quantum digna eſt. ℣ Cui reſpondit Naboth: Propitius ſit mihi Dominus, ne dem hæreditatem pa-
4 trum meorum tibi. ℣ Venit ergo Achab in domum ſuam indignãs, & frendens ſuper verbo quod locutus fuerat ad eum Naboth Iezraelites, dicens: Non
B dabo tibi hæreditatem patrum meorum. Et proijciẽs ſe in lectulum ſuum, auertit faciem ſuam ad parietẽ,
5 & non comedit panem. ℣ Ingreſſa eſt autem ad eum Iezabel vxor ſua, dixitque ei: Quid eſt hoc, vnde anima tua contriſtata eſt? & quare nõ comedis panem?
6 ℣ Qui reſpondit ei: Locutus ſum Naboth Iezrahelitæ, & dixi ei: Da mihi vineam tuam, accepta pecunia: aut ſi tibi placet, dabo tibi vineam meliorem
7 pro ea: Et ille ait: Non dabo tibi vineam meam. ℣ Dixit ergo ad eum Iezabel vxor eius: Grandis authoritatis es, & bene regis regnum Iſrael: ſurge & comede panem, & æquo animo eſto: ego dabo tibi vi-
8 neam Naboth Iezrahelitæ. ℣ Scripſit itaque literas
C ex nomine Achab, & ſignauit eas annulo eius, & miſit ad maiores natu, & optimates, qui erant in
9 ciuitate eius, & habitabant cum Naboth. ℣ Literarum autem hęc erat ſententia: Prędicate ieiunium,
10 & ſedere facite Naboth inter primos populi, ℣ & ſubmittite duos viros filios Belial contra eum, & falſum teſtimonium dicant: Benedixit Deum, & regem: &
11 educite eum, & lapidate, ſicque moriatur. ℣ Fecerunt ergo ciues eius maiores natu, & optimates qui habitabant cum eo in vrbe, ſicut præceperat eis Iezabel, & ſicut ſcriptum erat in literis quas miſerat ad eos.
D
12 ℣ Prædicauerunt ieiunium, & ſedere fecerunt Na-
13 both inter primos populi. ℣ Et adductis duobus viris filijs diaboli, fecerunt eos ſedere contra eum: at illi, ſcilicet vt viri diabolici, dixerunt contra eum teſtimonium coram multitudine: Benedixit Naboth Deum, & regem: quamobrem eduxerunt eum extra
14 ciuitatem, & lapidibus interfecerunt, ℣ Miſeruntque

ad Iezabel, dicentes: lapidatus eſt Naboth, &
15 mortuus eſt. ℣ Factum eſt autem, cum audiſſet Iezabel lapidatum Naboth, & mortuum, locuta eſt ad Achab: Surge, & poſſide vineam Naboth Iezrahelitæ, qui noluit tibi acquieſcere, & dare eam accepta pecunia: non enim viuit Naboth, ſed mortuus
16 eſt. ℣ Quod cum audiſſet Achab mortuum videlicet Naboth, ſurrexit, & deſcendebat in vineam Naboth
17 Iezrahelitæ, vt poſſideret eam. ℣ Factus eſt igitur
18 ſermo Domini ad Eliam Theſbiten, dicens: ℣ Surge,
E & deſcende in occurſum Achab regis Iſrael, qui eſt in Samaria: ecce ad vineam Naboth deſcendit, vt

poſſideat

Infra 22. f.38.

19 poſſideat eam. ¶ Et loqueris ad eum, dicens: Hæc dicit Dominus: Occidiſti, inſuper & poſſediſti. Et poſt hæc addes: Hæc dicit Dominus, In loco hoc in quo linxerunt canes ſanguinem Naboth, lam-
20 bent quoque ſanguinem tuum. ¶ Et ait Achab ad Eliam: Num inueniſti me inimicum tibi? Qui dixit: Inueni, eo quod venundatus ſis, vt faceres ma-
21 lum in conſpectu Domini. ¶ Ecce ego inducam ſu-
F per te malum, & demetam poſteriora tua, & interficiam de Achab mingentem ad parietem, & clau-
22 ſum, & vltimum in Iſrael. ¶ Et dabo domum tuam || ſicut domum Ieroboam filij Nabat, || & ſicut domum Baaſa filij Ahia: quia egiſti, vt me ad iracun-
23 diam prouocares, & peccare feciſti Iſrael. ¶ || Sed & de Iezabel loquutus eſt Dominus, dicens: Ca-
24 nes comedent Iezabel in agro Iezrahel. ¶ Si mortuus fuerit Achab in ciuitate, comedent eum canes: ſi autem mortuus fuerit in agro, comedent eum vo-
25 lucres cœli. ¶ Igitur non fuit alter talis, ſicut Achab,
G qui venundatus eſt vt faceret malum in conſpectu Domini: concitauit enim eum Iezabel vxor ſua,
26 ¶ & abominabilis factus eſt, in tantum vt ſequeretur idola quæ fecerant Amorrhæi, quos conſum-
27 pſit Dominus a facie filiorum Iſrael. ¶ Itaque cum audiſſet Achab ſermones iſtos, ſcidit veſtimenta ſua, & operuit cilicio carnem ſuam, ieiunauitque & dormiuit in ſacco, & ambulauit demiſſo capite,
28 ¶ Et factus eſt ſermo Domini ad Eliam Theſbiten,
29 dicens: ¶ Nonne vidiſti humiliatum Achab coram me? Quia igitur humiliatus eſt mei cauſa, non inducam malum in diebus eius, ſed || in diebus filij inferam malum domui eius.

4.Reg 9 b.8. ||Sup.11. g.29. ||Sup.16. a.3. ||4.Reg.9 g 33. ||4.Reg.9 f.26.

CAPVT XXII.

2.Par.18. a.1.

1 TRanſierunt igitur tres anni abſque bello in-
A ter Syriam, & Iſrael. ¶ In anno autem ter-
2 tio, deſcendit Ioſaphat rex Iuda ad regem
3 Iſrael. ¶ (Dixitque rex Iſrael ad ſeruos ſuos: Ignoratis quod noſtra ſit Ramoth Galaad, & negligimus tolle-
4 re eã de manu regis Syriæ?) ¶ Et ait ad Ioſaphat: Ve-

niſne mecum ad præliandum in Ramoth Galaad?
5 ¶ Dixitque Ioſaphat ad regem Iſrael: Sicut ego ſum, ita & tu: populus meus, & populus tuus vnum ſunt: & equites mei equites tui. Dixitque Ioſaphat ad regem Iſrael: Quære, oro te, hodie ſermonem Domini.
6 ¶ Congregauit ergo rex Iſrael prophetas, quadringentos circiter viros, & ait ad eos: Ire debeo in Ramoth Galaad ad bellandum, an quieſcere? Qui reſponderunt: Aſcende, & dabit eam Dominus in manu re-
7 gis. ¶ Dixit autem Ioſaphat: Non eſt hic propheta
8 Domini quiſpiam, vt interrogemus per eum? ¶ Et ait rex Iſrael ad Ioſaphat: Remanſit vir vnus per quem poſſumus interrogare dominum: ſed ego odi eum, quia non prophetat mihi bonum, ſed malum, Michæas filius Iemla. Cui Ioſaphat ait: Ne
9 loquaris ita rex. ¶ Vocauit ergo rex Iſrael eunu-
B chum quendam, & dixit ei: Feſtina adducere Mi-
10 chæam filium Iemla. ¶ Rex autem Iſrael, & Ioſaphat rex Iuda ſedebant vnuſquiſque in ſolio ſuo veſtiti cultu regio, in area iuxta oſtium portæ Samariæ, & vniuerſi prophetæ prophetabant in conſpectu eo-
11 rum. ¶ Fecit quoque ſibi Sedecias filius Chanaana cornua ferrea, & ait: Hæc dicit Dominus, his ven-
12 tilabis Syriam donec deleas eam. ¶ Omneſque prophetæ ſimiliter prophetabant, dicentes: Aſcende in Ramoth Galaad, & vade proſpere, & tradet
13 eam Dominus in manus regis. ¶ Nuncius vero qui ierat vt vocaret Michæam, locutus eſt ad eum, dicens: Ecce ſermones prophetarum ore vno regi bona prædicant: ſit ergo ſermo tuus ſimilis eorum,
14 & loquere bona. ¶ Cui Michæas ait: Viuit Dominus, quia quodcunque dixerit mihi Dominus, hoc
15 loquar. ¶ Venit itaque ad regem, & ait illi rex: Michæa ire debemus in Ramoth Galaad ad præliandum, an ceſſare? Cui ille reſpondit: Aſcende, &
C vade proſpere, & tradet eum Dominus in manus re-
16 gis. ¶ Dixit autem rex ad eum: Iterum, atque iterum adiuro te, vt non loquaris mihi niſi quod verum eſt,
17 in nomine Domini. ¶ Et ille ait: Vidi cunctum Iſrael diſperſum in montibus, quaſi oues non habentes paſtorem: & ait Dominus, Non habent iſti dominum: reuertatur vnuſquiſque in domum ſuam in
18 pace. ¶ (Dixit ergo rex Iſrael ad Ioſaphat: Nunquid non dixi tibi, quia non prophetat mihi bonum,
19 ſed ſemper malum?) ¶ Ille vero addens, ait: Propterea audi ſermonem Domini: Vidi Dominum ſedentem ſuper ſolium ſuum, & omnem exercitum
20 cœli aſſiſtentem ei a dextris, & a ſiniſtris. ¶ Et ait Dominus: Quis decipiet Achab regem Iſrael, vt aſcendat, & cadat in Ramoth Galaad? Et dixit vnus ver-
21 ba huiuſcemodi, & alius aliter. ¶ Egreſſus eſt autem ſpiritus, & ſtetit coram Domino, & ait: Ego decipiam illum. Cui locutus eſt Dominus. In quo?
22 ¶ Et ille ait: Egrediar, & ero ſpiritus mendax in ore
D omnium prophetarum eius. Et dixit Dominus:
23 Decipies & præualebis: egredere, & fac ita. ¶ Nunc igitur ecce dedit Dominus ſpiritum mendacij in ore omnium prophetarum tuorum qui hic ſunt, & Do-
24 minus locutus eſt contra te malum. ¶ Acceſſit autem Sedecias filius Chanaana, & percuſſit Michæam in maxillam, & dixit: Me ne ergo dimiſit Spiritus
25 domini, & locutus eſt tibi? ¶ Et ait Michæas: Viſurus es in die illa, quando ingredieris cubiculum in-
26 tra cubiculum, vt abſcondaris. ¶ Et ait rex Iſrael: Tollite Michæam, & maneat apud Amon princi-
27 pem ciuitatis, & apud Ioas filium Amelech: ¶ & dicite eis: Hæc dicit rex: Mittite virum iſtum in carcerem, & ſuſtentate eum pane tribulationis, & a-
28 qua anguſtiæ, donec reuertar in pace. ¶ Dixitque Michæas: Si reuerſus fueris in pace, non eſt locutus in me Dominus. Et ait: Audite populi omnes.
29 ¶ Aſcendit itaque rex Iſrael, & Ioſaphat rex Iuda
30 in Ramoth Galaad. ¶ Dixit itaque rex Iſrael ad Ioſaphat: Sume arma, & ingredere prælium, & induere veſtibus tuis: porro rex Iſrael mutauit ha-
31 bitum ſuum, & ingreſſus eſt bellum. ¶ Rex autem

E Syriæ præceperat principibus curruum trigintaduobus, dicens: Non pugnabitis contra minorem, & maiorem quempiam, niſi contra regem Iſrael ſolum. 32 ♀ Cum ergo vidiſſent principes curruum Ioſaphat, ſuſpicati ſunt quod ipſe eſſet rex Iſrael, & impetu facto pugnabant contra eum, & exclamauit Ioſaphat. 33 ♀ Intellexeruntque principes curruum quod non eſſet 34 rex Iſrael, & ceſſauerunt ab eo. ♀ Vir autem quidam tetendit arcum, in incertum ſagittam dirigens, & caſu percuſſit regem Iſrael inter pulmonem & ſtomachum. At ille dixit aurigæ ſuo: Verte manum tuam, & eijce me de exercitu, quia grauiter vulneratus 35 ſum. ♀ Commiſſum eſt ergo prælium in die illa, & rex Iſrael ſtabat in curru ſuo contra Syros, & mortuus eſt veſpere: fluebat autem ſanguis plagæ in ſinum 36 currus, ♀ & præco inſonuit in vniuerſo exercitu antequam ſol occumberet, dicens: Vnuſquiſque reuerta-37 tur in ciuitatem, & in terram ſuam. ♀ Mortuus eſt autem rex, & perlatus eſt in Samariam: ſepelieruntque 38 regem in Samaria: ♀ & lauerunt currum eius in piſcina Samariæ, & linxerunt canes ſanguinem eius, & habenas lauerunt ‖ iuxta verbum Domini quod lo-39 cutus fuerat. ♀ Reliqua autem ſermonum Achab, & F vniuerſa quæ fecit, & domus eburnea quam ædificauit cunctarumque vrbium, quas extruxit, nonne hęc ſcripta ſunt in libro ſermonum dierum regum Iſ-40 rael? ♀ Dormiuit ergo Achab cum patribus ſuis, & 41 regnauit Ochozias filius eius pro eo. ♀ Ioſaphat vero filius Aſa regnare cœperat ſuper Iudam anno 42 quarto Achab regis Iſrael. ♀ Trigintaquinque annorum erat cum regnare cœpiſſet, & viginti quinque annis regnauit in Ieruſalem: nomen matris eius 43 Azuba filia Salai. ♀ & ambulauit in omni via Aſa patris ſui, & non declinauit ex ea: fecitque quod 44 rectum erat in conſpectu Domini. ♀ Veruntamen excelſa non abſtulit: adhuc enim populus ſacrifi-45 cabat, & adolebat incenſum in excelſis. ♀ Pacem-46 que habuit Ioſaphat cum rege Iſrael. ♀ Reliqua autem verborum Ioſaphat, et opera eius quæ geſſit, et prælia, nonne hæc ſcripta ſunt in libro ver-47 borum dierum regum Iuda? ♀ Sed et reliquias ef-G fœminatorum, qui remanſerant in diebus Aſa pa-48 tris eius, abſtulit de terra. ♀ Nec erat tunc rex con-49 ſtitutus in Edom. ♀ Rex vero Ioſaphat fecerat claſſes in mari, quæ nauigarent in Ophir propter aurum: et ire non potuerunt, quia confractæ ſunt in 50 Aſiongaber. ♀ Tunc ait Ochozias filius Achab ad Ioſaphat: Vadant ſerui mei cum ſeruis tuis in na-51 uibus. Et noluit Ioſaphat. ♀ Dormiuitque Ioſaphat cum patribus ſuis, et ſepultus eſt cum eis in ciuitate Dauid patris ſui: regnauitque Ioram filius 52 eius pro eo. ♀ Ochozias autem filius Achab regnare cœperat ſuper Iſrael in Samaria, anno ſeptimodecimo Ioſaphat regis Iuda, regnauitque ſuper Iſ-53 rael duobus annis. ♀ Et fecit malum in conſpectu Domini, et ambulauit in via patris ſui, et matris ſuæ, et in via Ieroboam filij Nabat, qui peccare fecit 54 Iſrael. ♀ Seruiuit quoque Baal, et adorauit eum, et irritauit Dominum Deum Iſrael, iuxta omnia quæ fecerat pater eius.

‖Sap. 11. c. 21. — 2. Par. 21. a. 1.

Libri Tertij Regum Finis.

LIBER QVARTVS REGVM,

Secundum Hebræos, Malachim ſecundus.

CAPVT PRIMVM.

1 A P Rævaricatus eſt autem Moab in Iſrael, poſtquam mortuus eſt Achab. 2 ♀ Ceciditque Ochozias per cancellos cœnaculi ſui, quod habebat in Samaria, et ęgrotauit: miſitque nuncios, dicens ad eos: Ite, conſulite Beelzebub Deum Accaron, vtrum viuere queam de infirmitate mea 3 hac. ♀ Angelus autem Domini locutus eſt ad Eliam Thesbiten, dicens: Surge, et aſcende in occurſum nunciorum regis Samariæ, et dices ad eos: Nunquid non eſt Deus in Iſrael, vt eatis ad conſulendum Beel-4 zebub deum Accaron? ♀ Quamobrem hęc dicit Dominus: De lectulo ſuper quem aſcendiſti, non de-5 ſcendes, ſed morte morieris. Et abijt Elia. ♀ Reuerſiq; B ſunt nūcij ad Ochoziam. Qui dixit eis: Quare reuerſi 6 eſtis? ♀ At illi reſpōderūt ei: Vir occurrit nobis et dixit ad nos: Ite, & reuertimini ad regē qui miſit vos, et dicetis ei: Hæc dicit Dn̄s. Nunquid quia non erat Deus in Iſrael, mittis vt conſulatur Beelzebub Deus Accaron? Idcirco de lectulo ſuper quē aſcendiſti, non de-7 ſcēdes, ſed morte morieris. ♀ Qui dixit eis: Cuius figuræ & habitus eſt vir ille qui occurrit vobis, et locutus 8 eſt verba hæc? ♀ At illi dixerunt: Vir piloſus, et zona pellicea accinctus renibus. Qui ait: Elias Thesbites 9 eſt. ♀ Miſitque ad eum quinquagenarium principem.

&

& quinquaginta qui erant ſub eo. Qui aſcendit ad eum: ſedentique in vertice montis, ait: Homo Dei, 10 rex præcepit vt deſcendas. ¶ Reſpondenſque Elias, dixit quinquagenario: Si homo Dei ſum, deſcen- C dat ignis de cœlo, & deuoret te, & quinquaginta tuos. Deſcendit itaque ignis de cœlo, & deuorauit 11 eum, & quinquaginta qui erant cum eo. ¶ Rurſumque miſit ad eum principem quinquagenarium alterum, & quinquaginta cum eo. Qui locutus eſt il- 12 li: Homo Dei, hæc dicit rex: Feſtina, deſcende. ¶ Reſpondens Elias, ait: Si homo Dei ego ſum, deſcendat ignis de cœlo, & deuoret te, & quinquaginta tuos. Deſcendit ergo ignis de cœlo, & deuorauit 13 illum, & quinquaginta eius. ¶ Iterum miſit principem quinquagenarium tertium, & quinquaginta qui erãt cum eo. Qui cũ veniſſet, curuauit genua contra Eliã, & precatus eſt eum, & ait: Homo Dei, noli deſpicere animam meam, & animas ſeruorum tuorum, qui 14 mecum ſunt: ¶ Ecce deſcendit ignis de cœlo, & de- D rauit duos principes quinquagenarios primos, & quinquagenos qui cum eis erant: ſed nunc obſecro vt 15 miſerearis animæ meæ. ¶ Locutus eſt autem angelus Domini ad Eliam, dicens: Deſcende cum eo, ne timeas. Surrexit igitur & deſcendit cum eo ad regẽ, 16 ¶ & locutus eſt ei: Hæc dicit Dominus: Quia miſiſti nuncios ad conſulendum Beelzebub Deum Accaron, quaſi nõ eſſet Deus in Iſrael, a quo poſſes interrogare ſermonem, ideo de lectulo ſuper quem aſcen- 17 diſti, non deſcendes, ſed morte morieris. ¶ Mortuus eſt ergo iuxta ſermonem Domini quem locutus eſt Elias: & regnauit Ioram frater eius pro eo, anno ſecundo Ioram filij Ioſaphat regis Iudæ: non 18 enim habebat filium. ¶ Reliqua autem verborum Ochoziæ quæ operatus eſt, nonne hæc ſcripta ſunt in libro ſermonum dierum regum Iſrael?

CAPVT II.

1 A FActum eſt autem, cum leuare vellet Dominus Eliam per turbinem in cœlum, ibant Elias & 2 Eliſeus de Galgalis. ¶ Dixitque Elias ad Eliſeum: Sede hic, quia Dominus miſit me vſque in Bethel. Cui ait Eliſeus: Viuit Dominus, & viuit anima tua, quia non derelinquam te. Cumque deſcẽdiſſent 3 Bethel, ¶ egreſſi ſunt filij prophetarum, qui erant in Bethel, ad Eliſeum, & dixerunt ei: Nunquid noſti, quia hodie Dominus tollet dominum tuum a te? 4 Qui reſpondit: Et ego noui: ſilete. ¶ Dixit autem Elias ad Eliſeum: Sede hic, quia Dominus miſit me in Iericho. Et ille ait: Viuit Dominus, & viuit anima tua, quia nõ derelinquam te. Cumque veniſſent Iericho, 5 ¶ acceſſerunt filij prophetarum qui erant in Iericho, ad Eliſeum, & dixerunt ei: Nunquid noſti, quia Dominus hodie tollet dominum tuum a te? Et ait: Et ego 6 noui, ſilete. ¶ Dixit autem ei Elias: Sede hic, quia Dominus miſit me vſque ad Iordanem. Qui ait: Vi- B uit Dominus, & viuit anima tua, quia non derelin- 7 quam te. ¶ Ierunt igitur ambo pariter, & quinquaginta viri de filijs prophetarum ſecuti ſunt eos, qui & ſteterunt econtra, longe: illi autem ambo ſtabant 8 ſuper Iordanem. ¶ Tulitque Elias pallium ſuum, & inuoluit illud, & percuſſit aquas, quæ diuiſæ ſunt in vtranque partem, & tranſierunt ambo per ſiccum. 9 ¶ Cumque tranſiſſent, Elias dixit ad Eliſeum: Poſtula quod vis vt faciam tibi, antequam tollar a te. Dixitque Eliſeus: Obſecro vt fiat in me duplex 10 Spiritus tuus. ¶ Qui reſpondit: Rem difficilem poſtulaſti: attamen ſi videris me, quando tollar a te, erit tibi quod petiſti: ſi autem non videris, non erit. 11 ¶ Cumque pergerent, & incedentes ſermocinarentur: ecce currus igneus, & equi ignei diuiſerunt vtrumque, ‖ & aſcendit Elias per turbinem in cœ- 12 lum. ¶ Eliſeus autem videbat & clamabat: Pater mi, pater mi, currus Iſrael, & auriga eius. Et non vidit eum amplius: apprehenditque veſtimenta ſua, & ſci- 13 dit illa in duas partes. ¶ Et leuauit pallium Eliæ, quod C ceciderat ei: reuerſuſque ſtetit ſuper ripam Iorda- 14 nis, ¶ & pallio Eliæ quod ceciderat ei, percuſſit aquas, & non ſunt diuiſæ, & dixit: Vbi eſt Deus Eliæ? etiam nunc. Percuſſitque aquas, & diuiſæ ſunt huc 15 atque illuc, & tranſijt Eliſeus. ¶ Videntes autem filij prophetarum qui erant in Iericho econtra, dixerunt: Requieuit Spiritus Eliæ ſuper Eliſeum. Et venientes in occurſum eius, adorauerunt eum proni 16 in terram, ¶ dixeruntque illi: Ecce, cum ſeruis tuis ſunt quinquaginta viri fortes, qui poſſunt ire, & quærere Dominum tuum, ne forte tulerit eum Spiritus Domini, & proiecerit eum in vnum montium, 17 aut in vnam vallium. Qui ait: Nolite mittere. ¶ Coegeruntque eum, donec acquieſceret, & diceret: Mittite. Et miſerunt quinquaginta viros: qui cum quæ- 18 ſiſſent tribus diebus, non inuenerunt. ¶ Et reuerſi D ſunt ad eum: at ille habitabat in Iericho, & dixit eis: 19 Nunquid non dixi vobis: Nolite mittere? ¶ Dixerunt quoque viri ciuitatis ad Eliſeum: Ecce habitatio ciuitatis huius optima eſt, ſicut tu ipſe Domine perſpicis: ſed aquæ peſſimæ ſunt, & terra ſterilis. 20 ¶ At ille ait: Afferte mihi vas nouum, et mittite in il- 21 lud ſal. Quod cum attuliſſent, ¶ egreſſus ad fontem aquarum, miſit in illum ſal, & ait: Hæc dicit Dominus: Sanaui aquas has, & non erit vltra in eis mors, 22 neque ſterilitas. ¶ Sanatæ ſunt ergo aquæ vſque in diem hanc, iuxta verbum Eliſei quod locutus eſt. 23 ¶ Aſcendit autem inde in Bethel. Cumque aſcenderet per viam, pueri parui egreſſi ſunt de ciuitate, & illudebant ei, dicentes: Aſcende calue, aſcende 24 calue. ¶ Qui cum reſpexiſſet, vidit eos, et maledixit eis in nomine Domini: egreſſique ſunt duo vrſi de ſaltu, & lacerauerunt ex eis quadraginta duos pue- 25 ros. ¶ Abijt autem inde in montem Carmeli, et inde reuerſus eſt in Samariam.

‖ 1. Mach. 2. f. 58. Eccl. 48. b. 15.

CAPVT III.

1 A IOram vero filius Achab regnauit ſuper Iſrael in Samaria anno decimooctauo Ioſaphat regis Iu- 2 dæ. Regnauitq; duodecim annis. ¶ Et fecit malũ coram Domino, ſed nõ ſicut pater ſuus et mater: tulit

3 enim ſtatuas Baal, quas fecerat pater eius. ¶ Verun- tamen in peccatis Ieroboam filij Nabat, qui peccare
4 fecit Iſrael, adhæſit nec receſſit ab eis. ¶ Porro Meſa rex Moab, nutriebat pecora multa, et ſoluebat regi Iſ- rael centum millia agnorum, et centum millia arie-
5 tum cum velleribus ſuis. ¶ Cumque mortuus fuiſſet, Achab, præuaricatus eſt fœdus quod habebat cum
6 rege Iſrael. ¶ Egreſſus eſt igitur rex Ioram in die illa
7 de Samaria, et receſſit vniuerſum Iſrael. ¶ Miſitq; ad, Ioſaphat regem Iuda, dicens: Rex Moab receſſit a me, veni mecum contra eum ad prælium. Qui reſpondit:

Aſcendam, qui meus eſt, tuus eſt: populus meus, po-
8 pulus tuus: et equi mei, equi tui. ¶ Dixitque: Per quam viam aſcendemus? At ille reſpondit: Per
9 deſertum Idumææ. ¶ Perrexerunt igitur rex Iſrael,
B & rex Iuda, & rex Edom, & circuierunt per viam ſeptem dierum, nec erat aqua exercitui, & iumen-
10 tis quæ ſequebantur eos. ¶ Dixitque rex Iſrael: Heu heu, heu: congregauit nos Dominus tres reges, vt tra
11 deret in manus Moab. ¶ Et ait Ioſaphat: Eſt ne hic propheta Domini, vt deprecemur Dominum per eum? Et reſpondit vnus de ſeruis regis Iſrael: Eſt hic Eliſeus filius Saphat, qui fundebat aquam ſuper ma-
12 nus Eliæ. ¶ Et ait Ioſaphat: Eſt apud eum ſermo Do mini. Deſcenditque ad eum rex Iſrael, & Ioſaphat
13 rex Iuda, & rex Edom. ¶ Dixit autem Eliſeus ad re- gem Iſrael: Quid mihi & tibi eſt? vade ad prophetas patris tui & matris tuæ. Et ait illi rex Iſrael: Quare congregauit Dominus tres reges hos, vt traderet eos
14 in manus Moab? ¶ Dixitque ad eum Eliſæus: Viuit Dominus exercituum, in cuius conſpectu ſto, quod ſi non vultum Ioſaphat regis Iudæ erubeſcerem, non
15 attendiſſem quidem te, nec reſpexiſſem. ¶ Nunc au-
C tem adducite mihi pſaltem. Cumque caneret pſaltes,
16 facta eſt ſuper eum manus Domini, ¶ & ait: Hæc dicit Dominus: Facite alueum torrẽtis huius foſſas, & foſ-
17 ſas. ¶ Hæc enim dicit Dominus: Non videbitis ven- tum, neque pluuiam: & alueus iſte replebitur aquis, & bibetis vos, & familiæ veſtræ, & iumenta veſtra.
18 ¶ Parumque eſt hoc in conſpectu Domini: inſuper
19 tradet etiam Moab in manus veſtras. ¶ Et percutietis omnem ciuitatem munitam, & omnem vrbem ele ctam, & vniuerſum lignum fructiferũ ſuccidetis. cunctoſque fontes aquarum obturabitis, & omnem
20 agrum egregium operietis lapidibus. ¶ Factum eſt igi- tur mane, quando ſacrificium offerri ſolet, & ecce, aquæ veniebant per viam Edom, & repleta eſt terra
21 aquis. ¶ Vniuerſi autem Moabitæ audientes quod aſcendiſſent reges, vt pugnarent aduerſum eos, con- uocauerunt omnes qui accincti erant baltheo deſu-
22 per, & ſteterunt in terminis. ¶ Primoque mane ſur- gentes, & orto iam ſole ex aduerſo aquarum, vide runt Moabitæ econtra aquas rubras, quaſi ſangui-
23 nem. ¶ dixeruntque: Sanguis gladij eſt: pugna- uerunt reges contra ſe, & cæſi ſunt mutuo: nunc per-
24 ge ad prædam Moab. ¶ Perrexeruntque in caſtra Iſ- rael: porro conſurgens Iſrael, percuſſit Moab: at illi fugerunt coram eis. Venerunt igitur qui vicerant,
25 & percuſſerunt Moab, ¶ & ciuitates deſtruxerunt: & omnem agrum optimum, mittentes ſinguli lapides, repleuerunt: & vniuerſos fontes aquarum obtura- uerunt: & omnia ligna fructifera ſucciderunt, ita vt muri tantum fictiles remanerent: & circundata eſt ci- uitas a fundibularijs, & magna ex parte percuſſa.
26 ¶ Quod cum vidiſſet rex Moab, præualuiſſe ſcilicet hoſtes, tulit ſecum ſeptingentos viros educentes gla- dium, vt irrumperent ad regem Edom: & non potue-
27 runt. ¶ Arripienſque filium ſuum primogenitum, qui regnaturus erat pro eo, obtulit holocauſtum ſuper murum: & facta eſt indignatio magna in Iſrael, ſtatimque receſſerunt ab eo, & reuerſi ſunt in ter- ram ſuam.

CAPVT IIII.

1 A MVlier autem quædam de vxoribus pro- phetarum clamabat ad Eliſeum, dicens: Seruus tuus vir meus mortuus eſt, & tu noſti, quia ſeruus tuus fuit timens Dñm: & ecce creditor venit, vt tollat duos filios meos ad ſeruien-
2 dum ſibi. ¶ Cui dixit Eliſeus: Quid vis vt faciam tibi? Dic mihi, quid habes in domo tua? At illa re- ſpondit: Non habeo ancilla tua quidquam in domo
3 mea, niſi parum olei quo vngar. ¶ Cui ait: Vade, pe- te mutuo ab omnibus vicinis tuis vaſa vacua nõ pau
4 ca. ¶ Et ingredere, & claude oſtium tuum, cum intrinſecus fueris tu & filij tui: & mitte inde in om-
5 nia vaſa hæc: & cum plena fuerint, tolles. ¶ Iuit ita- que mulier, & clauſit oſtium ſuper ſe, & ſuper filios
6 ſuos: illi offerebant vaſa, & illa infundebat. ¶ Cum- que plena fuiſſent vaſa, dixit ad filium ſuum: Affer mihi adhuc vas. Et ille reſpondit: Non habeo. Ste-
7 titque oleum. ¶ Venit autem illa, & indicauit ho-
B mini Dei. Et ille: Vade, inquit, vende oleum, & red- de creditori tuo: tu autem & filii tui viuite de reli-
8 quo. ¶ Facta eſt autem quædam dies, & tranſibat Eliſeus per Sunam: erat autem ibi mulier magna, quæ tenuit eum, vt comederet panem: cumque fre- quenter inde tranſiret, diuertebat ad eam vt come-
9 deret panem. ¶ Quæ dixit ad virũ ſuum: Animaduer- to quod vir Dei ſanctus eſt iſte, qui tranſit per nos
10 frequenter. ¶ Faciamus ergo ei cœnaculum paruum, & ponamus ei in eo lectulum, & menſam, & ſellam, & candelabrum, vt cum venerit ad nos, maneat ibi.

11 ℣ Facta est ergo dies quædam, & veniens diuertit in 12 cœnaculum, & requieuit ibi. ℣ Dixitq; ad Giezi puerum suum: Voca Sunamitidem istam. Qui cum vo-13 casset eam, & illa stetisset coram eo, ℣ dixit ad puerum C suum: Loquere ad eam, Ecce sedule in omnibus ministrasti nobis, quid vis vt faciam tibi? nunquid habes negocium, & vis vt loquar regi, siue principi militię? 14 Quæ respondit: In medio populi mei habito. ℣ Et ait: Quid ergo vult vt faciam ei? Dixitque Giezi: Ne quæras: filium enim non habet, & vir eius senex est. 15 ℣ præcepit itaque vt vocaret eam: quæ cum vocata 16 fuisset, & stetisset ante ostium, ℣ dixit ad eā: In tpe isto, & in hac eadem hora, si vita comes fuerit, habebis in vtero filiū. At illa respondit: Noli quæso Domine mi 17 vir Dei, noli mentiri ancillę tuę. ℣ Et concepit mulier, & peperit filiū in tēpore, & in hora eadē qua dixerat 18 Eliseus. ℣ Creuit autem puer. Et cum esset quędā dies, 19 & egressus isset ad patrem suum ad messores, ℣ ait patri suo: Caput meum doleo, caput meū doleo. At ille 20 dixit puero: Tolle, & duc eum ad matrē suam. ℣ Qui cum tulisset, & duxisset eum ad matrem suam, posuit eum illa super genua sua vsque ad meridiem, & mor-21 tuus est. ℣ Ascendit autem, & collocauit eum super le-D ctulum hominis Dei, & clausit ostium & egressa ℣ vo-22 cauit virū suum, & ait: Mitte mecum obsecro, vnū de pueris, & asinam vt excurram vsq; ad hominē Dei, 23 & reuertar. ℣ Qui ait illi: Quam ob causam vadis ad eū? hodie non sunt Calendæ, neque Sabbatum. Quæ 24 respondit: Vadam. ℣ Strauitque asinā, & pręcepit puero: Mina, & propera, ne mihi moram facias in eundo, 25 & hoc age quod præcipio tibi. ℣ Profecta est igitur, & venit ad virū Dei in montem Carmeli: cumque vidisset eam vir Dei econtra, ait ad Giezi puerum suū: 26 Ecce Sunamitis illa. ℣ Vade ergo in occursum eius, & dic ei: Rectene agitur circa te, & circa virum tuum, 27 & circa filium tuum? Quæ respondit: Recte. ℣ Cumq; venisset ad virum Dei in montem, apprehēdit pedes eius, & accessit Giezi vt amoueret eam. Et ait homo Dei: Dimitte illam: anima enim eius in amaritudine est, & Dominus celauit a me, & non indicauit mihi. 28 ℣ Quæ dixit illi: Nunquid petiui filium a Domino E meo? nunquid non dixi tibi, Ne illudas me? ℣ Et ille 29 ait ad Giezi: Accinge lumbos tuos, & tolle baculum meum in manu tua, & vade: Si occurrerit tibi homo, non salutes eum: & si salutauerit te quispiam, non respondeas illi: & pones baculum meum super faciem 30 pueri. ℣ Porro mater pueri ait: Viuit Dominus, & viuit anima tua, non dimittam te. Surrexit ergo: & se-31 cutus est eam. ℣ Giezi autē pręcesserat ante eos, & posuerat baculum super faciem pueri, & non erat vox, neque sensus: reuersusq; est in occursum eius, & nun-32 ciauit ei, dicens: Nō surrexit puer. ℣ Ingressus est ergo Eliseus domum, & ecce puer mortuus iacebat in le-33 ctulo eius: ℣ ingressusq; clausit ostium super se, & su-F per puerum, & orauit ad Dñm. ℣ Et ascendit, & incu-34 buit super puerum, posuitq; os suum super os eius, & oculos suos super oculos eius, & manus suas super manus eius: & incuruauit se super eum, & calefacta est 35 caro pueri. ℣ At ille reuersus, deambulauit in domo semel huc atque illuc: & ascendit, & incubuit super 36 eū: & oscitauit puer septies, aperuitq; oculos. ℣ At ille vocauit Giezi, & dixit ei: Voca Sunamitidem hāc. Quæ vocata, ingressa est ad eum. Qui ait: Tolle filiū 37 tuum. ℣ Venit illa, & corruit ad pedes eius, & adorauit. 38 super terram: tulitque filium suum, & egressa est: ℣ & Eliseus reuersus est in Galgala. Erat autem fames in terra, & filij prophetarum habitabant coram eo, dixitq; vni de pueris suis. Pone ollam grandem, & co-39 que pulmentum filijs prophetarum. ℣ Et egressus est vnus in agrum, vt colligeret herbas agrestes: inue-G nitque quasi vitem syluestrem, & collegit ex ea colocynthidas agri, & impleuit pallium suum, & reuersus concidit in ollam pulmenti: nesciebat enim quid 40 esset. ℣ Infuderunt ergo socijs: vt comederent: Cumque gustassent de coctione, clamauerunt, dicentes: Mors in olla vir Dei. Et non potuerunt comedere. 41 ℣ At ille: Afferte, inquit, farinam. Cumque tulissent, misit in ollam, & ait: Infunde turbæ, vt comedant. Et 42 nō fuit amplius quidquam amaritudinis in olla. ℣ Vir autem quidam venit de Baalsalisa deferens viro Dei panes primitiarum, viginti panes hordeaceos, & frumentum nouum in pera sua. At ille dixit: Da 43 populo, vt comedat. ℣ Respondit que ei minister eius. Quantum est hoc, vt apponam centum viris? Rursum ille ait: Da populo, vt comedat: hæc enim 44 dicit Dominus: Comedent, & supererit. ℣ Posuit itaque coram eis: qui comederunt, & superfuit iuxta verbum Domini.

CAPVT V.

1 A NAaman princeps militię regis Syriæ erat vir magnus apud Dñm suum, & honoratus: per illum enim dedit Dñs salutē Syriæ: erat aūt 2 vir fortis, & diues, sed leprosus. ℣ Porro de Syria egressi fuerant latrunculi, & captiuā duxerant de Terra Israel puellam paruulā, quæ erat in obsequio vxo-3 ris Naaman, ℣ quæ ait ad dñam suam: Vtinam fuisset dñs meus ad prophetam, qui est in Samaria: profecto 4 curasset eum a lepra quam habet. ℣ Ingressus est itaq; Naaman ad dñm suum, & nunciauit ei, dicens: Sic & 5 sic locuta est puella de Terra Israel. ℣ Dixitque ei rex Syriæ: Vade, & mittam literas ad regem Israel. Qui cùm profectus esset, & tulisset secum decem talenta B argenti, & sex millia aureos, & decem mutatoria ve-6 stimentorum, ℣ detulit literas ad regem Israel, in hæc verba: Cum acceperis epistolam hanc, scito quod miserim ad te Naaman seruum meum, vt cures eum a 7 lepra sua. ℣ Cumque legisset rex Israel literas, scidit vestimenta sua, & ait: Nunquid Deus ego sum, vt occidere possim, & viuificare, quia iste misit ad me, vt curem hominem a lepra sua? animaduertite, & vide-8 te quod occasiones quærat aduersum me. ℣ Quod cū audisset Eliseus vir Dei, scidisse videlicet regem Israel vestimenta sua, misit ad eum, dicens: Quare scidisti vestimenta tua? veniat ad me, & sciat esse pro-9 phetam in Israel. ℣ Venit ergo Naaman cum equis & C curribus, & stetit ad ostium domus Elisei: ℣ misitq; ad 10 eum Eliseos, nuncium, dicens: Vade et lauare septies in Iordane, et recipiet sanitatem caro tua, atque mun-11 daberis. ℣ Iratus Naaman recedebat, dicens: Putabam quod egrederetur ad me, et stans inuocaret nomen Domini Dei sui, et tangeret manu sua locum 12 lepræ, et curaret me. ℣ Nunquid non meliores sunt D Abana et Pharphar fluuij Damasci omnibus aquis Israel, vt lauer in eis, et munder? ‖ Cum ergo vertis-13 set se, et abiret indignans, ℣ accesserunt ad eum serui sui, et locuti sunt ei: Pater, et si rem grandem dixisset tibi propheta, certe facere debueras: quanto

‖ Luc. 4. c. 27.

magis quia nunc dixit tibi, Lauare, & mundaberis?
14 ¶ Descendit & lauit in Iordane septies iuxta sermo-

nem viri Dei, & restituta est caro eius, sicut caro pue-
15 ri paruuli, & mundatus est. ¶ Reuersusque ad virum
Dei cum vniuerso comitatu suo, venit, & stetit coram
eo, & ait: Vere scio quod non sit alius Deus in vni-
uersa terra, nisi tantum in Israel. Obsecro itaque vt
16 accipias benedictionem a seruo tuo. ¶ At ille respon-
E dit: Viuit Dominus ante quem sto, quia non accipiã.
17 Cumque vim faceret, penitus non acquieuit. ¶ Dixit-
que Naaman: Vt vis, sed obsecro, concede mihi seruo
tuo, vt tollam onus duorum burdonum de terra: non
enim faciet vltra seruus tuus holocaustum, aut victi-
18 mam dijs alienis, nisi Domino. ¶ Hoc autem solum est
de quo depreceris Dominum pro seruo tuo. Quando
ingredietur Dominus meus templum Remmon, vt
adoret: & illo innitente super manum meam, si ado-
rauero in templo Remmon, adorante eo in eodem
loco, vt ignoscat mihi Dominus seruo tuo pro hac re.
19 ¶ Qui dixit ei: Vade in pace. Abijt ergo ab eo electo
20 terræ tempore. ¶ Dixitque Giezi puer viri Dei: Pe-
F percit Dominus meus Naaman Syro isti, vt non ac-
ciperet ab eo quę attulit: viuit Dñs, quia curram post
21 eum, & accipiam ab ęo aliquid. ¶ Et secutus est Giezi
post tergum Naaman: quem cum vidisset ille curren-
tẽ ad se, desilijt de curru in occursum eius, & ait: Re-
22 ctene sunt omnia? ¶ Et ille ait: Recte: Dominus meus
misit me ad te, dicens: Modo venerunt ad me duo a-
dolescentes de monte Ephraim, ex filijs prophetarũ,
da eis talentum argenti, & vestes mutatorias dupli-
23 ces. ¶ Dixitque Naaman: Melius est vt accipias duo
talenta. Et coegit eum, ligauitque duo talenta argen-
ti in duobus saccis, & duplicia vestimenta, & impo-
suit duobus pueris suis, qui & portauerunt coram eo.
24 ¶ Cumque venisset iam vesperi, tulit de manu eorum,
G & reposuit in domo: dimisitque viros, & abierunt.
25 ¶ Ipse autem ingressus, stetit coram Domino suo. Et di-
xit Eliseus: Vnde venis Giezi? Qui respondit: Non
26 iuit seruus tuus quoquam. ¶ At ille ait: Nonne cor
meum in præsenti erat, quando reuersus est homo
de curru suo in occursum tui? Nunc igitur accepisti
argentum, & accepisti vestes, vt emas olueta, & vi-
27 neas, & oues, & boues, & seruos, & ancillas. ¶ Sed &
lepra Naaman adhærebit tibi, & semini tuo vsque in
sempiternũ. Et egressus est ab eo leprosus quasi nix.

CAPVT VI.

1 DIxerunt autem filij prophetarum ad Eliseũ:
A Ecce, locus in quo habitamus coram te,
2 angustus est nobis. ¶ Eamus vsque ad Ior-
danem, & tollant singuli de sylua materias singulas,
vt ædificemus nobis ibi locum ad habitandum. Qui
3 dixit: Ite. ¶ Et ait vnus ex illis: Veni ergo & tu cum
4 seruis tuis. Respondit: Ego veniam. ¶ Et abijt cum
eis. Cumque venissent ad Iordanem, cædebant ligna.
5 ¶ Accidit autem, vt cum vnus materiam succidisset,
caderet ferrum securis in aquam: exclamauitque il-
le, & ait: Heu, heu, heu, Domine mi, & hoc ipsum mu-
6 tuo acceperam. ¶ Dixit autem homo Dei: Vbi ceci-
B dit? At ille monstrauit ei locum: præcidit ergo lignũ,
7 & misit illuc: natauitque ferrum, ¶ & ait: Tolle. Qui
8 extendit manum, & tulit illud. ¶ Rex autem Syriæ
pugnabat contra Israel, consiliumque inijt cum ser-
uis suis, dicens: In loco illo & illo ponamus insidias.
9 ¶ Misit itaque vir Dei ad regem Israel, dicens: Caue
ne transeas in locum illum: quia Syri in insidijs sunt.

10 ¶ Misit itaque rex Israel ad locum quem dixerat ei
vir Dei, & præoccupauit eum, & obseruauit se ibi
11 nõ semel, neque bis. ¶ Conturbatumque est cor regis
Syriæ pro hac re, & conuocatis seruis suis, ait: Quare
non indicatis mihi quis proditor mei sit apud regem
12 Israel? ¶ Dixitque vnus seruorum eius: Nequaquam
C domine mi rex, sed Eliseus propheta qui est in Israel,
indicat regi Israel omnia verba quæcunque locutus
13 fueris in conclaui tuo. ¶ Dixitque eis: Ite, & videte
vbi sit: vt mittam, & capiam eum. Annunciauerunt-
14 que ei, dicentes: Ecce in Dothan. ¶ Misit ergo illuc
equos & currus, & robur exercitus: qui cum venis-
15 sent nocte, circundederunt ciuitatem. ¶ Consur-
gens autem diluculo minister viri Dei, egressus,
vidit exercitum in circuitu ciuitatis, & equos, &
currus, nunciauitque ei, dicens: Heu, heu, heu, Do-
16 mine mi, quid faciemus? ¶ At ille respondit: Noli ti-
mere, plures enim nobiscum sunt, quam cum illis.
17 ¶ Cumque orasset Eliseus, ait: Domine aperi ocu-
D lus huius, vt videat. Et aperuit Dominus oculos
pueri, & vidit: & ecce mons plenus equorum, & cur-
18 ruum igneorum in circuitu Elisei. ¶ Hostes vero de-
scenderunt ad eum: porro Eliseus orauit ad Domi-
num, dicens: Percute, obsecro, gentem hanc cæ-
citate. Percussitque eos Dominus, ne viderent,
19 iuxta verbum Elisei. ¶ Dixit autem ad eos Eliseus:
Non est hæc via, neque ista est ciuitas: sequimini
me, & ostendam vobis virum quem quæritis. Duxit
20 ergo eos in Samariam. ¶ Cumque ingressi fuissent in
Samariam, dixit Eliseus: Domine aperi oculos isto-
rum vt videãt. Aperuitque Dominus oculos eorum,
21 & viderunt se esse in medio Samariæ. ¶ Dixitque rex
E Israel ad Eliseum, cum vidisset eos. Nunquid percu-
22 tiam eos pater mi? Et ille ait: ¶ Non percuties: ne-
que enim cepisti eos gladio, & arcu tuo, vt percu-
tias: sed pone panem, & aquam coram eis, vt come-

23 dant, & bibant, & vadant ad dominum suum. ¶ Appositaque est eis ciborum magna præparatio, & comederunt, & biberunt, & dimisit eos, abieruntque ad dominum suum, & vltra non venerunt latrones 24 Syriæ in terram Israel. ¶ Factum est autem post hæc, congregauit Benadad, rex Syriæ vniuersum exerci- 25 tum suum, & ascendit, & obsidebat Samariam. ¶ Factaque est fames magna in Samaria, & tandiu obsessa est, donec venundaretur caput asini octoginta argenteis, & quarta pars cabi stercoris columbarum, 26 quinque argenteis. ¶ Cumque rex Israel transiret per F murum, mulier quędam exclamauit ad eum, dicens: 27 Salua me domine mi rex. ¶ Qui ait: Non te saluat Dominus: vnde te possum saluare? de area, vel de torculari? Dixitque ad eam rex: Quid tibi vis? Quę respó- 28 dit, ¶ Mulier ista dixit mihi: Da filium tuum, vt comedamus eum hodie, & filium meum comedemus 29 cras. ¶ Coximus ergo filium meum, & comedimus. Dixique ei die altera: Da filium tuum: vt comedamus eum. Quæ abscondit filium suum. 30 ¶ Quod cum audisset rex, scidit vestimenta sua, & transibat per murum. Viditque omnis populus cili- 31 cium, quo vestitus erat ad carnem intrinsecus. ¶ Et G ait rex: Hæc mihi faciat Deus, & hæc addat, si ste- 32 terit caput Elisei filij Saphat super ipsum hodie. ¶ Eliseus autem sedebat in domo sua, & senes sedebant cũ eo. Præmisit itaque virum: & antequam veniret nuncius ille, dixit ad senes: Nunquid scitis, quod miserit filius homicidæ hic, vt præcidatur caput meum? videte ergo, cum venerit nuncius, claudite ostium, & non sinatis eum introire: ecce enim sonitus pedum 33 Domini eius post eum est. ¶ Adhuc illo loquente eis, apparuit nuncius, qui veniebat ad eum. Et ait: Ecce, tantum malum a Domino est: quid amplius expectabo a Domino?

CAPVT VII.

1 A DIxit autem Eliseus: Audite verbum Domini: Hæc dicit Dominus: In tempore hoc cras modius similæ vno statere erit, & duo 2 modij hordei statere vno, in porta Samariæ. ¶ Rñdens vnus de ducibus, super cuius manũ rex incumbebat, homini Dei, ait: Si Dominus fecerit etiam cataractas in cęlo, nunquid poterit esse quod loqueris? Qui ait: Videbis oculis tuis, & inde non comedes. 3 ¶ Quatuor ergo viri erant leprosi iuxta introitum por

tæ: qui dixerunt adinuicem: Quid hic esse volumus, 4 donec moriamur? ¶ Siue ingredi voluerimus ciuitatem, fame moriemur: siue manserimus hic, moriendum nobis est: venite ergo, & trãsfugiamus ad castra B Syrię: si pepercerint nobis, viuemus: si autem occide- 5 re voluerint, nihilominus moriemur. ¶ Surrexerunt ergo vesperi, vt venirent ad castra Syriæ. Cumque venissent ad principium castrorum Syriæ, nullũ ibi- 6 dem repererunt. ¶ Siquidem Dominus sonitum audire fecerat in castris Syriæ, curruum & equorum, & exercitus plurimi, dixeruntque adinuicem: Ecce mercede cõduxit aduersum nos rex Israel, reges Hetheo- 7 rum, & Ægyptiorum, & venerunt super nos. ¶ Surrexerunt ergo, & fugerunt in tenebris, & dereliquerũt tentoria sua, & equos, & asinos in castris, fugeruntq; 8 animas tantum suas saluare cupientes. ¶ Igitur cum venissent leprosi illi ad principium castrorum, ingressi sunt vnum tabernaculum, & comederunt, & biberunt: tuleruntque inde argẽtum, & aurum, & vestes, & abierunt, & absconderunt: & rursum reuersi sunt ad aliud tabernaculum, & inde similiter auferentes, 9 absconderunt. ¶ Dixeruntque ad inuicem: Non recte C facimus: hæc enim dies boni nũcij est. Si tacuerimus, & noluerimus nunciare vsque mane, sceleris arguemur: venite eamus, & nunciemus in aula regis. 10 ¶ Cumque venissent ad portam ciuitatis narrauerunt eis, dicentes: Iuimus ad castra Syriæ, & nullum ibidẽ reperimus hominem, nisi equos, & asinos alligatos, 11 & fixa tentoria. ¶ Ierunt ergo portarij, & nunciauerũt 12 in palatio regis intrinsecus. ¶ Qui surrexit nocte, & ait ad seruos suos: Dico vobis quid fecerint nobis Syri: Sciũt quia fame laboramus, & idcirco egressi sunt de castris, & latitant in agris, dicentes: Cum egressi fuerint de ciuitate, capiemus eos viuos, & tunc ciui- 13 tatem ingredi poterimus. ¶ Respondit autem vnus seruorum eius: Tollamus quinque equos, qui remanserunt in vrbe, (quia ipsi tãtum sunt in vniuersa multitudine Israel, alij enim consumpti sunt) & mittentes, explorare poterimus. 14 ¶ Adduxerunt ergo duos equos, misitque rex in castra Syrorum, dicens: Ite, & 15 videte. ¶ Qui abierunt post eos vsque ad Iordanem: D ecce autem omnis via plena erat vestibus, & vasis, quæ proiecerant Syri cum turbarentur: reuersique 16 nuncij indicauerunt regi. ¶ Et egressus populus diripuit castra Syriæ: factusque est modius similæ statere vno, & duo modij hordei statere vno, iuxta verbum 17 Domini. ¶ Porro rex ducem illum, in cuius manu incumbebat, constituit ad portam: quem conculcauit turba in introitu portæ, & mortuus est, iuxta quod locutus fuerat vir Dei, quando descenderat rex ad eũ. 18 ¶ Factumque est secũdum sermonem viri Dei, quem dixerat regi, quando ait: Duo modij hordei statere vno erunt, & modius similæ statere vno, hoc eodem 19 tempore cras in porta Samariæ: ¶ quando responderat dux ille viro Dei, & dixerat: Etiamsi Dominus fecerit cataractas in cœlo, nunquid poterit fieri quod loqueris? Et dixit ei: Videbis oculis tuis, & inde non 20 comedes. ¶ Euenit ergo ei sicut prædictum fuerat, & conculcauit eum populus in porta, & mortuus est.

CAPVT VIII.

1 A ELiseus autem locutus est ad mulierem ‖ cuius viuere fecerat filium, dicẽs: Surge, vade, tu & domus tua, & peregrinare vbicunque repereris: vocauit enim Dominus famem, & veniet super 2 terram septẽ annis. ¶ Quæ surrexit, & fecit iuxta verbũ hominis Dei: & vadens cũ domo sua, peregrinata 3 est in terra Philisthijm dieb⁹ multis. ¶ Cũq; finiti essẽt anni septem, reuersa est mulier de terra Philisthijm: &

‖ Sup. 4. f 35.

egressa est, vt interpellaret regem pro domo sua, & 4 pro agris suis. ℣ Rex autem loquebatur cum Giezi B puero viri Dei, dicens: Narra mihi omnia magnalia 5 quæ fecit Eliseus. ℣ Cumq; ille narraret regi quomodo mortuum suscitasset, apparuit mulier cuius viuificauerat filium, clamans ad regem pro domo sua, & pro agris suis: dixitque Giezi: Domine mi, rex, hæc

est mulier, & hic est filius eius quẽ suscitauit Eliseus. 6 ℣ Et interrogauit rex mulierem: quæ narrauit ei. Deditque ei rex eunuchum vnum, dicens: Restitue ei omnia quæ sua sunt, & vniuersos reditus agrorum a 7 die qua reliquit terram, vsque ad præsens. ℣ Venit quoque Eliseus Damascum, & Benadad rex Syriæ C ægrotabat, nunciaueruntque ei, dicentes: Venit vir 8 Dei huc. ℣ Et ait rex ad Hazael: Tolle tecum munera, & vade in occursum viri Dei, & consule Dominum per eum, dicẽs: Si euadere potero de infirmitate mea 9 hac? ℣ Iuit igitur Hazael in occursum eius, habens secum munera, & omnia bona Damasci, onera quadraginta camelorum: cumque stetisset coram eo, ait: Filius tuus Benadad, rex Syriæ misit me ad te, dicẽs: 10 Si sanari potero de infirmitate mea hac? ℣ Dixitque ei Eliseus: Vade, dic ei: Sanaberis, porro ostendit mi- 11 hi Dominus, quia morte morietur. ℣ Stetitque cũ eo, & conturbatus est vsque ad suffusionem vultus: fle- 12 uitque vir Dei. ℣ Cui Hazael ait: Quare Dominus meus flet? At ille dixit: Quia scio, quæ facturus sis fi- D lijs Israel mala. Ciuitates eorum munitas igne succẽdes, & iuuenes eorum interficies gladio, & paruulos 13 eorum elides, & prægnantes diuides. ℣ Dixitque Hazael: Quid enim sum seruus tuus canis, vt faciam rẽ istam magnam? Et ait Eliseus: Ostendit mihi Domi- 14 nus te regem Syriæ fore. ℣ Qui cum recessisset ab Eliseo, venit ad dominum suum, qui ait ei: Quid dixit tibi Eliseus? At ille respondit: Dixit mihi, Recipies 15 sanitatem. ℣ Cumque venisset dies altera, tulit stragulum, & infudit aquam, & expãdit super faciem eius: 16 quo mortuo regnauit Hazael pro eo. ℣ ‖ Anno quinto E Ioram filij Achab regis Israel, & Iosaphat regis Iu- 17 da, regnauit Ioram filius Iosaphat rex Iuda. ℣ Triginta duorum annorum erat cum regnare cœpisset, & 18 octo annis regnauit in Ierusalem. ℣ Ambulauitque in vijs regum Israel, sicut ambulauerat domus Achab: filia enim Achab erat vxor eius: & fecit quod malum 19 est in conspectu Domini. ℣ Noluit autem Dominus disperdere Iudam, propter Dauid seruum suum, ‖ sicut promiserat ei: vt daret illi lucernam, & filijs eius 20 cunctis diebus. ℣ In diebus eius recessit Edom, ne esset 21 sub Iuda, & constituit sibi regem. ℣ Venitque Ioram Seira, & omnes currus cum eo: & surrexit nocte, percussitq; Idumæos qui eum circundederant, & princi-

‖ 2. Par. 21 a. 4.

‖ 2. Reg. 7. b. 14.

pes curruum: populus autẽ fugit in tabernacula sua: 22 ℣ Recessit ergo Edom ne esset sub Iuda vsque ad diem F hanc. Tunc recessit & Lobna in tempore illo. ℣ Reli- 23 qua autem sermonum Ioram, & vniuersa quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in libro verborum dierum re- 24 gum Iudæ? ℣ Et dormiuit Ioram cum patribus suis, sepultusque est cum eis in Ciuitate Dauid, ‖ & regna- 25 uit Ochozias filius eius pro eo. ℣ Anno duodecimo Ioram filij Achab regis Israel, regnauit Ochozias filius 26 Ioram regis Iudæ. ℣ Viginti duorum annorum erat G Ochozias cum regnare cœpisset, & vno anno regnauit in Ierusalem: nomen matris eius Athalia filia 27 Amri regis Israel. ℣ Et ambulauit in vijs domus Achab: & fecit quod malum est coram Domino, sicut 28 domus Achab: gener enim domus Achab fuit. ℣ Abijt quoque cum Ioram filio Achab, ad præliandum contra Hazael regem Syriæ in Ramoth Galaad, & 29 vulnerauerunt Syri Ioram: ℣ qui reuersus est vt curaretur in Iezrahel, quia vulnerauerant eum Syri in Ramoth præliantem contra Hazael regem Syriæ. Porro Ochozias filius Ioram rex Iuda, descendit inuisere Iorã filiũ Achab in Iezrahel, quia ægrotabat ibi.

2. Par. 21 b. 8.

‖ 2. Paral. 22 a. 1.

Inf. 19. c. 4.

CAPVT IX.

1 ELiseus autem propheta vocauit vnum de fi-A lijs prophetarum, & ait illi: ‖ Accinge lumbos tuos, & tolle lenticulam olei hanc in manu 2 tua, & vade in Ramoth Galaad. ℣ Cumque veneris illuc, videbis Iehu filium Iosaphat filij Namsi: & ingressus suscitabis eum de medio fratrum suorum, & 3 introduces in interius cubiculum. ℣ Tenensque lenticulam olei, fundes super caput eius, & dices: Hæc dicit Dominus, Vnxi te regem super Israel. Aperiesq; 4 ostium, & fugies, & non ibi subsistes. ℣ Abijt ergo adolescẽs puer prophetæ in Ramoth Galaad, ℣ & ingres- 5 sus est illuc: Ecce autem principes exercitus sedebant & ait. Verbum mihi ad te o princeps. Dixitque Iehu: Ad quẽ ex omnibus nobis? At ille dixit: Ad te o prin- 6 ceps. ℣ Et surrexit, & ingressus est cubiculum: at ille B fudit oleum super caput eius, & ait: Hæc dicit Dominus Deus Israel, Vnxi te regem super populum Do- 7 mini Israel, ℣ & percuties domum Achab Domini tui, & vlciscar sanguinem seruorum meorũ prophetarum, & sanguinem omnium seruorum Domini de 8 manu Iezabel. ℣ perdamque omnem domum Achab: & interficiam de Achab mingentem ad parietem, & 9 clausum, & nouissimum in Israel. ℣ Et dabo domum Achab, ‖ sicut domum Ieroboam filij Nabat, ‖ & sicut 10 domum Baasa filij Ahia. ℣ Iezabel quoque comedent canes in agro Iezrahel: nec erit qui sepeliat eam. Ape- 11 ruitque ostium, & fugit. ℣ Iehu autem egressus est ad seruos domini sui: qui dixerunt ei: Rectene sunt omnia? quid venit insanus iste ad te? Qui ait eis: Nostis 12 hominem, & quid locutus sit. ℣ At illi responderunt: C Falsum est, sed magis narra nobis. Qui ait eis: Hæc & hæc locutus est mihi. & ait: Hæc dicit Dominus: Vn- 13 xi te regem super Israel. ℣ Festinauerũt itaq;, & vnusquisq; tollens palliũ suũ posuerunt sub pedibus eius, in similitudinem tribunalis, & cecinerũt tuba, atque 14 dixerũt: Regnauit Iehu. ℣ Coniurauit ergo Iehu filius Iosaphat filij Namsi contra Ioram: porro Ioram obsederat Ramoth Galaad, ipse, & omnis Israel cõtra Ha- 15 zael regem Syriæ: ℣ & reuersus fuerat vt curaretur in Iezrahel, propter vulnera, quia percusserant eũ Syri,

‖ 1. Reg. 19. d. 17.

‖ 3. Reg. 21 f. 30.

‖ 3. Reg. 15. g. 30

‖ 3. Reg. 16. a. 3.

Sup. 8. g. 28.

præliantem

præliantem contra Hazael regem Syriæ. Dixitque
Iehu: Si placet vobis, nemo egrediatur profugus de
16 ciuitate, ne vadat, & nunciet in Iezrahel. ¶ Et ascen-
dit, & profectus est in Iezrahel. Ioram enim ægrota-
bat ibi, & Ochozias rex Iuda descenderat ad visitan-
17 dū Ioram. ¶ Igitur speculator qui stabat super turrim
D Iezrael, vidit globum Iehu venientis, & ait: Video
ego globum. Dixitque Ioram: Tolle currum, & mit-
te in occursum eorum, & dicat vadens: Rectene sunt
18 omnia? ¶ Abijt ergo qui ascenderat currum, in occur
sum eius, & ait: Hęc dicit rex: Pacatane sunt omnia?
Dixitque Iehu: Quid tibi & paci? transi & sequere
me. Nunciauit quoque speculator, dicens: Venit nun
19 cius ad eos, & non reuertitur. ¶ Misit etiam currum
equorum secundum: venitque ad eos, & ait: Hæc di-
cit rex: Nunquid pax est? Et ait Iehu: Quid tibi & pa
20 ci? transi, & sequere me. ¶ Nunciauit autem specula-
tor, dicens: Venit vsque ad eos, & non reuertitur: est
autem incessus quasi incessus Iehu filij Namsi: præ-
21 ceps enim graditur. ¶ Et ait Ioram: Iunge currum: Iun
E xeruntque currum eius, & egressus est Iorã rex Israel,
& Ochozias rex Iuda, singuli in curribus suis, egressi-
que sunt in occursum Iehu, & inuenerunt eum in a-
22 gro Naboth Iezrahelitæ. ¶ Cumque vidisset Ioram
Iehu, dixit: Pax est Iehu? At ille respondit: Quæ pax?
adhuc fornicationes Iezabel matris tuæ, & veneficia
23 eius multa vigent. ¶ Conuertit autem Ioram manum
suam, & fugiens ait ad Ochoziam: Insidiæ Ochozia.
24 ¶ Porro Iehu tetendit arcum manu, & percussit Ioram
inter scapulas, & egressa est sagitta per cor eius, sta-
25 timque corruit in curru suo. ¶ Dixitque Iehu ad Ba-
dacer ducē: Tolle, proijce eū in agro Naboth Iezrahe
F litæ: memini enim quando ego & tu sedentes in cur-
ru, sequebamur Achab patrem huius, quod Domi-
26 nus onus hoc leuauerit super eum, dicens: ¶ Si nō pro
sanguine Naboth, & pro sanguine filiorum eius, quē
vidi heri, ait Dominus, reddam tibi in agro isto, dicit
Dñs. Nunc ergo tolle, & proijce eum in agrum iuxta
27 verbum Dñi. ¶ Ochozias autem rex Iuda vidēs hoc,
fugit per viã domus horti: persecutusq; est eum Iehu
& ait: Etiã hūc percutite in curru suo. Et percusserunt
eū in ascensu Gaber, qui est iuxta Ieblaam: qui fugit
28 in Mageddo, & mortuus est ibi. ¶ Et imposuerunt eū
serui eius super currum suum, & tulerunt in Ierusa-
lem: sepelieruntque eum in sepulchro cum patribus
29 suis in ciuitate Dauid. ¶ Anno vndecimo Iorã filij A-
30 chab, regnauit Ochozias sup Iudã, ¶ venitq; Iehu in
Iezrahel. Porro Iezabel introitu eius audito, depin-
xit oculos suos stibio, & ornauit caput suum, & re-
31 spexit per fenestram ¶ ingredientem Iehu per portam,
G & ait: Nunquid pax potest esse Zambri, || qui interfe-
32 cit dominum suum? ¶ Leuauitque Iehu faciem suam
ad fenestram, & ait: Quæ est ista? Et inclinauerunt se
33 ad eum duo vel tres eunuchi. ¶ At ille dixit eis: Præci-
pitate eam deorsum. Et præcipitauerunt eam, asper-
susque est sanguine paries, & equorum vngulæ con-
34 culcauerunt eam. ¶ Cumque introgressus esset, vt co-
mederet, biberetque, ait: Ite, & videte maledictam il-
35 lam, & sepelite eam: quia filia regis est. ¶ Cumque is-
sent, vt sepelirent eam: non inuenerunt nisi caluariã,
36 & pedes, & summas manus. ¶ Reuersique nunciaue-
runt ei. Et ait Iehu: Sermo Domini est, || quem locu-
tus est per seruum suum Eliam Thesbitem, dicens:
In agro Iezrahel, comedent canes carnes Iezabel,

3. Reg. 21. f. 21.
|| 3. Reg. 16. c. 10.
|| 3. Reg. 21. f. 21

37 ¶ & erunt carnes Iezabel sicut stercus super faciem
terræ in agro Iezrahel, ita vt prætereuntes dicant:
Hæccine est illa Iezabel?

CAPVT X.

1 ERant autem Achab septuaginta filij in Sama-
A ria: scripsit ergo Iehu literas, & misit in Sama-
riã, ad optimates ciuitatis, & ad maiores na-
2 tu, & ad nutritios Achab, dicens. ¶ Statim vt accipere
tis literas has, qui habetis filios domini vestri, & cur-
3 rus, & equos, & ciuitates firmas, & arma, ¶ eligite me
liorem, & eum qui vobis placuerit de filijs Domini
vestri, & eum ponite super solium patris sui, & pu-
4 gnate pro domo Domini vestri. ¶ Timuerunt illi
vehementer, & dixerunt: Ecce duo reges non potue-
runt stare coram eo, & quomodo nos valebimus re-
5 sistere? ¶ Miserunt ergo præpositi domus, & præfecti
ciuitatis, & maiores natu, & nutritij ad Iehu, dicen-
tes: Serui tui sumus, quæcunque iusseris faciemus,
nec constituemus nobis regem: quæcunque tibi pla-
6 cent, fac. ¶ Rescripsit autem eis literas secundo, dicēs:
B Si mei estis, & obeditis mihi, tollite capita filiorum
Domini vestri, & venite ad me hac eadem hora cras
in Iezrahel. Porro filij regis, septuaginta viri, apud
7 optimates ciuitatis nutriebantur. ¶ Cumque venis-
sent literæ ad eos, tulerunt filios regis, et occiderunt
septuaginta viros, et posuerunt capita eorū in cophi-
8 nis, et miserūt ad eū in Iezrahel: ¶ Venit autem nun-
cius, et indicauit ei, dicēs: Attulerunt capita filiorum
regis. Qui respondit: Ponite ea ad duos aceruos iuxta
9 introitum portæ vsque mane. ¶ Cumque diluxisset e-
gressus est, & stans dixit ad omnem populum: Iusti e-
stis: si ego coniuraui cōtra dominum meum, & inter-
10 feci eum, quis percussit omnes hos? ¶ Videte ergo nūc
quoniam nō cecidit de sermonibus Domini in terrã,
quos || locutus est Dominus super domum Achab: &
Dñs fecit quod locutus est in manu serui sui Eliæ.
11 ¶ Percussit igitur Iehu omnes qui reliqui erant de do-
C mo Achab in Iezrahel, & vniuersos optimates eius,
& notos, & sacerdotes, donec non remanerent ex eo
12 reliquię. ¶ Et surrexit & venit in Samariam. Cumque
13 venisset ad Cameram pastorum, in via ¶ inuenit fra-
tres Ochoziæ regis Iuda, dixitque ad eos: Quinam e-
stis vos? Qui responderunt: Fratres Ochoziæ sumus,
et descendimus ad salutandos filios Regis, et filios
14 Reginæ. ¶ Qui ait: Comprehendite eos viuos. Quos
cum comprehendissent viuos, iugulauerunt eos in ci-
sterna iuxta Camerã, quadraginta duos viros, et nō
15 reliquit ex eis quenquam. ¶ Cumq; abijsset inde, in-
D uenit Ionadab filiū Rechab in occursū sibi, et benedi
xit ei. Et ait ad eū: Nūquid est cor tuum rectum, sicut

|| 3. Reg 21 g. 19

cor meum cum corde tuo? Et ait Ionadab: Est. Si est, inquit, da manum tuam. Qui dedit ei manum suam. 16 At ille leuauit eum ad se in currum, ¶ dixitque ad eũ: Veni mecum, & vide zelum meum pro Domino. Et 17 impositum in curru suo, ¶ duxit in Samariam. Et percussit omnes qui reliqui fuerãt de Achab in Samaria, vsq; ad vnum, iuxta verbum Domini quod locutus 18 est per Eliam. ¶ Congregauit ergo Iehu omnem populum, & dixit ad eos: Achab coluit Baal parum, ego au19 tem colam eum amplius: ¶ Nũc igitur omnes prophetas Baal, & vniuersos seruos eius, & cunctos sacerdotes ipsius vocate ad me: nullus sit qui non veniat: sacrificium enim grande est mihi Baal: quicunque de- E fuerit, non viuet. Porro Iehu faciebat hoc insidiose, 20 vt disperderet cultores Baal. ¶ Et dixit: Sanctificate 21 diem solemnẽ Baal. Vocauitque, ¶ & misit in vniuersos terminos Israel, & venerunt cuncti serui Baal: nõ fuit residuus ne vnus quidem qui non veniret. Et ingressi sunt tẽplum Baal, & repleta est domus Baal, 22 a summo vsque ad summum. ¶ Dixitque his qui erãt super vestes: Proferte vestimenta vniuersis seruis 23 Baal. Et protulerunt eis vestes. ¶ Ingressusque Iehu, & Ionadab filius Rechab templum Baal, ait cultoribus Baal: Perquirite & videte ne quis forte vobiscum sit 24 de seruis Domini, sed vt sint serui Baal soli. ¶ Ingressi sunt igitur vt facerent victimas, & holocausta. Iehu autem præparauerat sibi foris octoginta viros, & dixerat eis: Quicunque fugerit de hominibus his, quos ego adduxero in manus vestras, anima eius erit 25 pro anima illius. ¶ Factum est autem cum completum esset holocaustũ, præcepit Iehu militibus, & ducibus F suis: Ingredimini & percutite eos, nullus euadat: Percusseruntque eos in ore gladij, & proiecerunt milites 26 & duces: & ierunt in ciuitatem templi Baal, ¶ & pro27 tulerunt statuam de phano Baal, & combusserunt. ¶ & comminuerunt eam. Dextruxerunt quoque ædem Baal, & fecerunt pro ea latrinas vsque in diem hanc. 28 ¶ Deleuit itaque Iehu Baal de Israel. ¶ Veruntamen a 29 peccatis Ieroboã filij Nabat, qui peccare fecit Israel, non recessit, nec dereliquit vitulos aureos qui erant 30 in Bethel & in Dã. ¶ Dixit autem Dominus ad Iehu. Quia studiose egisti quod rectum erat, & placebat in oculis meis, & omnia quæ erant in corde meo fecisti contra domum Achab: ‖ filij tui vsque ad quartam ge31 nerationem sedebunt super thronum Israel. ¶ Por- G ro Iehu non custodiuit, vt ambularet in lege Domini Dei Israel in toto corde suo: non enim recessit a 32 peccatis Ieroboam, qui peccare fecerat Israel. ¶ In diebus illis cœpit Dominus tædere super Israel: per33 cussitque eos Hazael in vniuersis finibus Israel, ¶ a Iordane contra orientalem plagam omnem terram Galaad, & Gad, & Ruben, & Manasse, ab Aroer, quę 34 est super Torrentem Arnon, & Galaad, & Basan. ¶ Reliqua autem verborum Iehu, & vniuersa quæ fecit, & fortitudo eius, nonne hæc scripta sunt in libro ver35 borum dierum regum Israel? ¶ Et dormiuit Iehu cum patribus suis, sepelieruntque eum in Samaria, & re36 gnauit Ioachaz filius eius pro eo. ¶ Dies autem quos regnauit Iehu super Israel, viginti & octo anni sunt, in Samaria.

‖ 3. Reg. 16. g. 32.

‖ Inf. 15. c. 12.

CAPVT XI.

‖ 2. Pa. 22. 1. 10.

1 A ‖ Athalia vero mater Ochoziæ, videns mortuum filium suum, surrexit, & interfecit omne semẽ 2 regium. ¶ Tollens autem Iosaba filia regis Iorã, soror Ochoziæ, Ioas filium Ochozię furata est eum de medio filiorum regis qui interficiebantur, & nutricem eius de triclinio: & abscondit eum a facie Athaliæ, vt 3 non interficeretur. ¶ Eratque cum ea sex annis clam in domo Domini: porro Athalia regnauit super ter4 ram. ¶ ‖ Anno autem septimo misit Ioiada, & assumẽs centuriones, & milites introduxit ad se in templum Domini, pepigitque cum eis fœdus: & adiurans eos in 5 domo Domini, ostendit eis filium regis, ¶ & præcepit 6 illis, dicens: Iste est sermo quẽ facere debetis: ¶ Tertia B pars vestrum introeat sabbato, & obseruet excubias domus regis. Tertia autem pars sit ad portam Sur: & tertia pars sit ad portam q̃ est post habitaculum scuta7 riorum: & custodietis excubias domus Messa: ¶ Duæ vero partes e vobis omnes egredientes sabbato cu8 stodiant excubias domus Domini circa regem. ¶ Et vallabitis eũ, habẽtes arma in manibus vestris: siquis autem ingressus fuerit septum templi, interficiatur: 9 eritisque cum rege introeunte & egrediente. ¶ Et fecerunt cẽturiones iuxta omnia quæ præceperat eis Ioiada sacerdos: & assumẽtes singuli viros suos, qui ingrediebantur sabbatum cum his qui egrediebantur 10 sabbato, venerunt ad Ioiadam sacerdotem. ¶ Qui dedit eis hastas, & arma regis Dauid, quę erant in do11 mo Domini. ¶ Et steterũt singuli habẽtes arma in manu sua a parte templi dextera, vsque ad partem sini12 stram altaris, & ædis, circum regem. ¶ Produxitq; fi- C lium regis, & posuit super eum diadema, & testimonium: feceruntque eum regẽ, & vnxerunt, & plaudẽ13 tes manu dixerunt: Viuat rex. ¶ Audiuit autem Athalia vocem populi currẽtis: & ingressa est ad turbas in 14 templum Dñi: ¶ vidit regem stantem super tribunal iuxta morem, & cantores, & tubas prope eum, omnemque populum terræ lætantem, & canentẽ tubis: & scidit vestimẽta sua, clamauitq;: Coniuratio, con15 iuratio. ¶ Præcepit autẽ Ioiada centurionibus qui erãt super exercitum, & ait eis: Educite eam extra septa templi: & quicunque eam secutus fuerit, feriatur gladio. Dixerat enim sacerdos: Non occidatur in templo 16 Domini. ¶ Imposueruntque ei manus, & impegerunt D eam per viam introitus equorum, iuxta palatiũ, & in17 terfecta est ibi. ¶ Pepigit ergo Ioiada fœdus inter Dominum, & inter regem, & inter populũ, vt esset popu18 lus Dñi, & inter regem, & populum. ¶ Ingressusque est omnis populus terræ templum Baal, & destruxerunt aras eius, & imagines contriuerunt valide: Mathan quoque sacerdotem Baal occiderunt coram altari: Et 19 posuit sacerdos custodias in domo Domini. ¶ Tulitq; centuriones, & Cerethi, & Phelethi legiones, & omnem populum terrę, deduxeruntque regem de domo Domini: & venerunt per viam portæ scutariorum in 20 palatium, & sedit super thronum regum. ¶ Lætatusq; est omnis populus terræ, & ciuitas conquieuit. Atha21 lia autem occisa est gladio in domo regis. ¶ Septemque annorum erat Ioas cum regnare cœpisset.

‖ 2. Par. 23. a. 1.

CAPVT XII.

1 A Nno septimo Iehu regnauit Ioas: & quadraginta annis regnauit in Ierusalem: no2 men matris eius Sebia, de Bersabee. ¶ Fecitque Ioas rectum coram Domino cunctis diebus, quibus docuit eum Ioiada sacerdos. 3 ¶ Veruntamen excelsa non abstulit: adhuc enim

populus

populus immolabat,& adolebat in excelsis incẽsum.
4 ♀Dixitque Ioas ad sacerdotes: Omnem pecuniã sanctorum quæ illata fuerit in templum Domini a prætereuntibus,quæ offertur pro precio animæ,& quam spõte & arbitrio cordis sui inferunt in templũ Domi-
5 ni:♀accipiant illam sacerdotes,iuxta ordinem suum, & instaurent sartatecta domus, siquid necessarium
6 viderint instauratione.♀Igitur vsque ad vigesimumtertium annum regis Ioas, non instaurauerunt sacer-
7 dotes sartatecta templi. ♀ Vocauitque rex Ioas Ioia-
B dam pontificem,& sacerdotes,dicẽs eis:Quare sartatecta non instauratis templi?nolite ergo amplius accipere pecuniam iuxta ordinem vestrũ,sed ad instau-
8 rationem templi reddite eam.♀Prohibitiq; sunt sacerdotes vltra accipere pecuniã a populo, & instaurare
9 sartatecta domus.♀Et tulit Ioiada põtifex gazophylacium vnum: aperuitque foramẽ desuper, & posuit illud iuxta altare ad dexteram ingredientium domũ Domini,mittebantque in eo sacerdotes qui custodiebant ostia,omnem pecuniam quæ deferebatur ad tẽ-
10 plum Domini.♀ Cumque viderent nimiam pecuniã esse in gazophylacio,ascendebat scriba regis,& pontifex,effundebantque & numerabant pecuniam quæ
11 inueniebatur in domo Domini:♀& dabant eam iuxta numerum atque mensurã in manu eorum qui præerant cæmentarijs domus Dñi:qui impendebãt eam in fabris lignorum , & in cæmentarijs ijs qui opera-
12 bantur in domo Domini, ♀ & sartatecta faciebant:& ijs qui cædebãt saxa, & vt emerent ligna, & lapides qui excidebãtur:ita ut impleretur instauratio domus Dñi in vniuersis quæ indigebant expensa ad muniẽ-
13 dam domum.♀Veruntamen non fiebant ex eadẽ pecunia hydriæ tẽpli Domini,& fuscinulæ,& turibula, & tubæ,& omne vas aureum,& argenteum,de pecu-
14 nia quæ inferebatur in templum Domini. ♀ Ijs enim qui faciebant opus, dabatur, vt instauraretur tem-
15 plum Domini:♀& non fiebat ratio ijs hominibus qui accipiebant pecuniam vt distribuerent eam artifici-
16 bus,sed in fide tractabant eam. ♀ Pecuniam vero pro delicto,& pecuniam pro peccatis non inferebãt in tẽ-
17 plum Domini,quia sacerdotum erat.♀Tunc ascendit
D Hazael rex Syriæ,& pugnabat contra Geth,cepitq; eam, & direxit faciem suam vt ascẽderet in Ierusalẽ.
18 ♀ Quã ꝓb rem tulit Ioas rex Iuda omnia sanctificata, quę consecrauerant Iosaphat,& Ioram, & Ochozias patres eius reges Iuda, & quæ ipse obtulerat:& vniuersum argentum, quod inueniri potuit in thesauris tẽpli Domini & in palatio regis:misitq;Hazaeli regi
19 Syriæ,& recessit ab Ierusalem . ♀ Reliqua autem sermonum Ioas, et vniuersa quæ fecit, nonne hæc scri-
20 pta sunt in libro uerborum dierum regum Iuda?♀Surrexerunt autem serui eius,et coniurauerunt inter se, percusseruntque Ioas in domo mello in descensu Sel-
21 la. ♀ Iosachar namque filius Semaath,& Iozabad filius Somer serui eius, percusserunt eum , & mortuus est:et sepelierunt eum cum patribus suis in Ciuitate Dauid, regnauitque Amasias filius eius pro eo.

CAPVT XIII.

1 A Nno vigesimo tertio Ioas filij Ochoziæ regis Iudæ, regnauit Ioachaz filius Iehu super Israel in Samaria , decem & septem
2 annis . ♀ Et fecit malum coram Domino , secutusque est peccata Ieroboam filij Nabat,
3 qui peccare fecit Israel,et non declinauit ab eis.♀Iratusque est furor Domini contra Israel , & tradidit eos in manu Hazael regis Syriæ, & in manu Bena-
4 dad filij Hazael,cunctis diebus.♀ Deprecatus est autem Ioachaz faciem Domini, et audiuit eum Dominus:vidit enim angustiam Israel, quia attriuerat eos
5 rex Syriæ:♀& dedit Dominus Saluatorem Israeli,& liberatus est de manu regis Syriæ : habitaueruntque filij Israel in tabernaculis suis sicut heri,& nudiuster-
6 tius. ♀Veruntamen non recesserunt a peccatis domus Ieroboam qui peccare fecit Israel,sed in ipsis ambula
7 uerunt:siquidem et lucus permansit in Samaria . ♀Et non sunt derelicti Ioachaz de populo, nisi quinquaginta equites,& decem currus,& decem millia peditum : interfecerat enim eos rex Syriæ, & redegerat
8 quasi puluerem in tritura areæ. ♀Reliqua aũt sermonum Ioachaz , & vniuersa quæ fecit, & fortitudo
B eius , nonne hæc scripta sunt in libro sermonum die-
9 rum regum Israel?♀ Dormiuitque Ioachaz cum patribus suis,& sepelierunt eum in Samaria: regnauit-
10 que Ioas filius eius pro eo. ♀ Anno vigesimoseptimo Ioas regis Iuda,regnauit Ioas filius Ioachaz super Is-
11 rael in Samaria sedecim annis , ♀ & fecit quod malum est in conspectu Domini:non declinauit ab omnibus peccatis Ieroboam filij Nabat, qui peccare fe-
12 cit Israel,sed in ipsis ambulauit. ♀Reliqua autem sermonum Ioas,& vniuersa quę fecit,& fortitudo eius, quomodo pugnauerit contra Amasiam regem Iuda, nonne hęc scripta sunt in libro sermonum dierum re-
13 gum Israel?♀Et dormiuit Ioas cum patribus suis: Ieroboam autem sedit super solium eius.Porro Ioas se-
14 pultus est in Samaria cum regibus Israel.♀Eliseus au
C tem ægrotabat infirmitate , qua et mortuus est: descenditque ad eum Ioas rex Israel , & flebat coram eo, dicebatque: Pater mi,pater mi,currus Israel , &
15 auriga eius . ♀ Et ait illi Eliseus : Affer arcum , et sagittas. Cumque attulisset ad eum arcum,& sagittas,
16 ♀ dixit ad regem Israel:Pone manum tuam super arcum. Et cum posuisset ille manum suam,superposuit
17 Eliseus manus suas manibus regis, ♀ & ait : Aperi fenestram orientalem.Cumque aperuisset, dixit Eliseus:Iace sagittam.Et iecit.Et ait Eliseus : Sagitta salutis Domini, & sagitta salutis contra Syriam , percutiesque Syriam in Aphec , donec consumas eam .
18 ♀ Et ait:Tolle sagittas . Qui cum tulisset , rursum dixit ei : Percute iaculo terram . Et cum percussisset
19 tribus vicibus , et stetisset, ♀ iratus est vir Dei contra eum , & ait : Si percussisses quinquies,aut sexies, siue septies, percussisses Syriam , vsque ad consum-

mationem : nunc autem tribus vicibus percuties
20 eam : ♀ Mortuus est ergo Eliseus , et sepelierunt eum.

Latrunculi autem de Moab, venerunt in terram in 21 ipſo anno. Quidam autem ſepelientes hominem, viderunt latrunculos, & proiecerunt cadauer in ſepulchrum Eliſei: ‖ Quod cum tetigiſſet oſſa Eliſei, reuixit 22 homo, & ſtetit ſuper pedes ſuos. Igitur Hazael rex 23 Syriæ afflixit Iſrael cunctis diebus Ioachaz: & miſertus eſt Dominus eorū, & reuerſus eſt ad eos propter pactum ſuum quod habebat cum Abraham, & Iſaac & Iacob: & noluit diſperdere eos, neque proijcere 24 penitus, vſque in præſens tempus. Mortuus eſt autē Hazael rex Syriæ, & regnauit Benadad filius eius 25 pro eo. Porro Ioas filius Ioachaz, tulit vrbes de manu Benadad filij Hazael, quas tulerat de manu Ioachaz patris ſui iure prælij: tribus vicibus percuſſit eum Ioas, & reddidit ciuitates Iſrael.

‖ Eccl. 48 b.14.

CAPVT XIIII.

1 A IN anno ſecundo Ioas filij Ioachaz regis Iſrael, regnauit Amaſias filius Ioas regis Iuda. 2 Viginti quinque annorum erat cum regnare cœpiſſet: viginti autem & nouem annis regnauit in Ieruſalē: 3 nomen matris eius Ioadam de Ieruſalem. Et fecit rectum coram Domino, veruntamen non vt Dauid pater eius. Iuxta omnia quę fecit Ioas pater ſuus, fecit: 4 niſi hoc tantum quod excelſa non abſtulit: adhuc enim populus immolabat, & adolebat incēſum in ex- 5 celſis. Cumque obtinuiſſet regnum percuſſit ſeruos 6 ſuos qui interfecerunt regem patrem ſuum: filios autem eorum qui occiderant, non occidit iuxta quod B ſcriptum eſt in libro legis Moyſi, ſicut præcepit Dominus, dicens: ‖ Non morientur patres pro filijs, neq; filij morientur pro patribus: ſed vnuſquiſque in pec- 7 cato ſuo morietur. Ipſe percuſſit Edom in Valle Salinarum decem millia, & apprehendit petram in prælio, vocauitque nomen eius Iectehel, vſque in præſen- 8 tem diem. Tūc miſit Amaſias nuncios ad Ioas filium Ioachaz, filij Iehu regis Iſrael, dicens: Veni, & videa- 9 mus nos. Remiſitque Ioas rex Iſrael ad Amaſiam regem Iuda, dicens: Carduus Libani miſit ad Cedrum, quę eſt in Libano, dicens: Da filiam tuam filio meo vxorem. Tranſieruntque beſtię ſaltus, quę ſunt in Li- 10 bano, & conculcauerunt carduum. Percutiens inualuiſti ſuper Edom, & ſubleuauit te cor tuum: contentus eſto gloria, & ſede in domo tua; quare prouocas 11 malum, vt cadas tu & Iudas tecum? Et non acquieuit Amaſias: Aſcenditque Ioas rex Iſrael, & viderunt ſe, ipſe & Amaſias rex Iuda in Bethſames oppido Iu- 12 dæ. Percuſſuſque eſt Iuda coram Iſrael, & fugerunt D vnuſquiſque in tabernacula ſua. Amaſiam vero re- 13 gem Iuda filium Ioas filij Ochozię, cepit Ioas rex Iſrael in Bethſames, & adduxit eum in Ieruſalem, & interrupit murum Ieruſalem, a porta Ephraim vſq; ad 14 portam anguli, quadringentis cubitis. Tulitque omnem aurum, & argentum, & vniuerſa vaſa quę inuēta ſunt in domo Domini, & in theſauris regis, & obſi- 15 des, & reuerſus eſt in Samariam. Reliqua autem verborum Ioas quę fecit, & fortitudo eius qua pugnauit contra Amaſiam regem Iuda, nonne hęc ſcripta 16 ſunt in libro ſermonum regum dierum Iſrael? Dor- E miuitque Ioas cum patribus ſuis, & ſepultus eſt in Samaria cum regibus Iſrael: & regnauit Ieroboā filius 17 eius pro eo. Vixit autem Amaſias filius Ioas rex Iuda, poſtquā mortuus eſt Ioas filius Ioachaz regis Iſ- 18 rael, quindecim annis. Reliqua autem ſermonum Amaſiæ, nonne hæc ſcripta ſunt in libro ſermonum 19 dierum regum Iuda? Factaque eſt contra eum coniuratio in Ieruſalem, at ille fugit in Lachis. Miſerūtque 20 poſt eum in Lachis, & interfecerūt eum ibi: & aſportauerunt in equis, ſepultuſque eſt in Ieruſalem cum 21 patribus ſuis in ciuitate Dauid. ‖ Tulit autem vniuerſus populus Iudæ Azariam annos natum ſede- F cim, & conſtituerunt eum regem pro patre eius A- 22 maſia. Ipſe ædificauit Elath, & reſtituit eam Iudæ, 23 poſtquam dormiuit rex cum patribus ſuis. Anno quintodecimo Amaſiæ filij Ioas regis Iuda, regnauit Ieroboam filius Ioas regis Iſrael in Samaria quadra- 24 ginta & vno anno: & fecit quod malum eſt coram Domino. Non receſſit ab omnibus peccatis Iero- 25 boam filij Nabat, qui peccare fecit Iſrael. Ipſe reſti- G tuit terminos Iſrael ab introitu Emath, vſque ad Mare ſolitudinis iuxta ſermonem Domini Dei Iſrael, quem locutus eſt per ſeruum ſuum Ionam filiū Amathi prophetam, qui erat de Geth, quæ eſt in Opher. 26 Vidit enim Dominus afflictionem Iſrael amaram nimis, & quod conſumpti eſſent vſque ad clauſos carcere, & extremos, & non eſſet qui auxiliaretur Iſrae- 27 li. Nec locutus eſt Dominus, vt deleret nomen Iſrael de ſub cœlo, ſed ſaluauit eos in manu Ieroboam 28 filij Ioas. Reliqua autem ſermonum Ieroboam, & vniuerſa quæ fecit, & fortitudo eius qua prœliatus eſt, & quomodo reſtituit in Damaſcū, & Emath Iudæ in Iſrael, nōne hęc ſcripta ſunt in libro ſermonū dierū re- 29 gum Iſrael? Dormiuitq; Ieroboā cū patribus ſuis regibus Iſrael, & regnauit Zacharias filius eius pro eo.

1. Par. 25 a.1.

‖ Deu. 24 c.16 Ezec. 18. c.20.

‖ 2. Pa. 26 a.1.

Ioan. 1.2. 1.

CAPVT XV.

1 A ANno vigeſimo ſeptimo Ieroboam regis Iſrael, regnauit Azarias filius Amaſię regis 2 Iuda. Sedecim annorum erat, cum regnare cœpiſſet, & quinquaginta duobus annis regnauit in Ieruſalem: nomen matris eius Iechelia, de Ieruſa- 3 lem. Fecitque quod erat placitum coram Domino, 4 iuxta omnia quę fecit Amaſias pater eius. Veruntamen excelſa non eſt demolitus: adhuc populus ſacri- 5 ficabat, & adolebat incēſum in excelſis. Percuſſit autem Dominus regem, & fuit leproſus vſque in diem mortis ſuæ, & habitabat in domo libera ſeorſum: Ioatham vero filius regis gubernabat palatium, & iudi- 6 cabat populum terrę. Reliqua autem ſermonum Azarię, & vniuerſa quę fecit, nonne hęc ſcripta ſunt in 7 libro verborum dierum regum Iuda? Et dormiuit Azarias cum patribus ſuis: ſepelieruntque eum cum maioribus ſuis in Ciuitate Dauid, & regnauit Ioathā 8 filius eius ꝑ eo. Anno trigeſimo octauo Azarię regis B Iuda, regnauit Zacharias filius Ieroboā ſup Iſrael in 9 Samaria ſex mēſibus: & fecit qđ malū eſt corā Dño, ſicut fecerant patres eius: non receſſit a peccatis Iero- 10 boam filij Nabat, qui peccare fecit Iſrael. Coniurauit autem contra eum Sellum filius Iabes: percuſſitq; 11 eū palā, & interfecit, regnauitq; pro eo. Reliqua aūt verborum Zacharię, nonne hęc ſcripta ſunt in libro 12 ſermonum dierū regum Iſrael? ‖ Iſte eſt ſermo Domi- C ni quē locutus eſt ad Iehu dicēs: Filij tui vſq; ad quartam generationem ſedebūt ſuper thronum Iſrael. Fa- 13 ctumque eſt ita. Sellum filius Iabes regnauit trigeſimonono anno Azariæ regis Iuda. regnauit autē vno 14 menſe in Samaria. Et aſcēdit Manahem filius Gadi de Therſa: venitq; in Samariam, & percuſſit Sellum

‖ 2. Pa. 26 d.22.

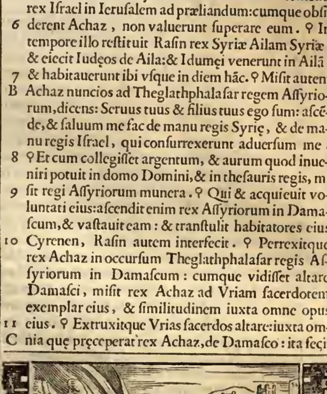
‖ Sup. 10 f.36.

filium Iabes in Samaria, & interfecit eum, regnauitque pro eo. 15 ⁋ Reliqua autem verborum Sellū, & coniuratio eius, per quā tetendit insidias, nonne hæc scripta sunt in libro sermonum dierū regū Israel? 16 ⁋ Tunc percussit Manahem Thapsam, & omnes qui erant in ea, & terminos eius de Thersa, noluerant enim aperire ei: & interfecit omnes prægnātes eius, & scidit eas. 17 ⁋ Anno trigesimonono Azariæ regis Iuda regnauit D Manahem filius Gadi super Israel decem annis in Samaria: 18 ⁋ Fecitq; quod erat malū coram Domino: non recessit a peccatis Ieroboam filij Nabat, qui peccare fecit Israel cunctis diebus eius. 19 ⁋ Veniebat Phul rex Assyriorum in terram, & dabat Manahem Phul mille talenta argenti, vt esset ei in auxilium, & firmaret regnum eius. 20 ⁋ Indixitque Manahem argentum super Israel cunctis potentibus, & diuitibus, vt daret regi Assyriorum, quinquaginta siclos argēti per singulos: reuersusque est rex Assyriorum, & non est moratus in terra. 21 ⁋ Reliqua autem sermonum Manahem, & vniuersa quæ fecit, nōne hæc scripta sunt in libro sermonum dierum regum Israel? 22 ⁋ Et dormiuit Manahem E cum patribus suis; regnauitq; Phaceia filius eius pro eo. 23 ⁋ Anno quinquagesimo Azariæ regis Iudæ, regnauit Phaceia filius Manahem super Israel in Samaria, biennio: 24 ⁋ & fecit quod erat malum coram Domino. non recessit a peccatis Ieroboam filij Nabat, qui peccare fecit Israel. 25 ⁋ Coniurauit autem aduersus eum Phacee filius Romeliæ, dux eius, & percussit eum in Samaria in turre domus regiæ iuxta Argob, & iuxta Ariæ, & cum eo quinquaginta viros de filijs Galaaditarum, & interfecit eum, regnauitque pro eo. 26 ⁋ Reliqua aūt sermonū Phaceia, & vniuersa quę fecit, nōne hæc scripta sunt in libro sermonum dierum regum Israel? 27 ⁋ Anno quinquagesimo secundo Azariæ regis Iuda, regnauit Phacee filius Romeliæ super Israel in Samaria, viginti annis. 28 ⁋ Et fecit quod erat malū coram F Domino: non recessit a peccatis Ieroboam filij Nabat, qui peccare fecit Israel. 29 ⁋ In diebus Phacee regis Israel venit Teglathphalasar rex Assur, & cepit Aion, & Abeldomum Maacha, & Ianoe, & Cedes, & Asor, & Galaad, & Galilæam, & vniuersam terram Nephthali: & transtulit eos in Assyrios. 30 ⁋ Coniurauit autem, & tetendit insidias Osee filius Ela cōtra Phacee filium Romeliæ, & percussit eum, & interfecit: regnauitque pro eo vigesimo anno Ioatham filij Oziæ. 31 ⁋ Reliqua autem sermonum Phacee, & vniuersa quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in libro sermonum dierū regum Israel? 32 ‖ ⁋ Anno secundo Phacee filij Romelię G regis Israel, regnauit Ioatham filius Ozię regis Iuda. 33 ⁋ Vigintiquinque annorum erat cum regnare cępisset, & sedecim annis regnauit in Ierusalem: nomen matris eius, Ierusa filia Sadoc. 34 ⁋ Fecitque quod erat placitum coram Domino: iuxta omnia quæ fecerat Ozias pater suus, operatus est. 35 ⁋ Veruntamen excelsa nō abstulit: adhuc populus immolabat, & adolebat incensum in excelsis: ipse ædificauit portam domus Domini sublimissimam. 36 ⁋ Reliqua autem sermonum Ioathan, et vniuersa quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in libro verborum dierum regum Iuda? 37 ⁋ In diebus illis cœpit Dominus mittere in Iudam Rasin regem Syriæ, et Phacee filium Romeliæ. 38 ⁋ Et dormiuit Ioatham cum patribus suis, sepultusque est cum eis in ciuitate Dauid patris sui, et regnauit Achaz filius eius pro eo.

‖2.Par.2. a.1.

CAPVT XVI.

1 A Anno decimo septimo Phacee filij Romeliæ, Regnauit Achaz filius Ioatham regis Iuda. 2 ⁋ Viginti annorum erat Achaz cum regnare cœpisset, et sedecim annis regnauit in Ierusalem. Non fecit quod erat placitum in conspectu Domini Dei sui, sicut Dauid pater eius, 3 ⁋ sed ambulauit in via regum Israel: insuper et filium suum consecrauit, transferens per ignem secundum idola Gentium, 4 quæ dissipauit Dominus coram filijs Israel: ⁋ Immolabat quoque victimas, et adolebat incensum in excelsis, et in collibus, et sub omni ligno frōdoso. 5 ⁋ ‖ Tūc ascendit Rasin rex Syriæ, et Phacee filius Romeliæ rex Israel in Ierusalem ad præliandum: cumque obsiderent Achaz, non valuerunt superare eum. 6 ⁋ In tempore illo restituit Rasin rex Syriæ Ailam Syriæ, & eiecit Iudęos de Aila: & Idumęi venerunt in Ailā, 7 & habitauerunt ibi vsque in diem hāc. ⁋ Misit autem B Achaz nuncios ad Theglathphalasar regem Assyriorum, dicens: Seruus tuus & filius tuus ego sum: ascēde, & saluum me fac de manu regis Syrię, & de manu regis Israel, qui consurrexerunt aduersum me. 8 ⁋ Et cum collegisset argentum, & aurum quod inueniri potuit in domo Domini, & in thesauris regis, misit regi Assyriorum munera. 9 ⁋ Qui & acquieuit voluntati eius: ascendit enim rex Assyriorum in Damascum, & vastauit eam: & transtulit habitatores eius 10 Cyrenen, Rasin autem interfecit. ⁋ Perrexitque rex Achaz in occursum Theglathphalasar regis Assyriorum in Damascum: cumque vidisset altare Damasci, misit rex Achaz ad Vriam sacerdotem exemplar eius, & similitudinem iuxta omne opus 11 eius. ⁋ Extruxitque Vrias sacerdos altare: iuxta omnia C quę pręceperat rex Achaz, de Damasco: ita fecit

sacerdos Vrias, donec veniret rex Achaz de Damasco. 12 ⁋ Cumque venisset rex de Damasco, vidit altare & veneratus est illud, ascenditque & immolauit 13 holocausta, & sacrificium suū, ⁋ & libauit libamina, & fudit sanguinem pacificorum, quę obtulerat super altare. 14 ⁋ Porro altare ęreum, quod erat coram Domino, transtulit de facie templi, & de loco altaris, & de loco templi Domini, posuitque illud ex latere altaris ad Aquilonem. 15 ⁋ Pręcepit quoque rex Achaz Vrię sacerdoti, dicens: Super altare maius offer holocaustum matutinum, & sacrificium vespertinum, & holocaustum regis, & sacrificium eius, & holocaustum vniuersi populi terrę, & sacrificia eorum, & libamina eorum, & omnem sanguinem holocausti, & vniuersum sanguinem victimę super D illud effundes: altare vero ęreum erit paratum ad

2.Par.28 a.1.

‖ Isaia 7 a.1.

voluntatem

16 voluntatem meam. Fecit igitur Vrias sacerdos iuxta omnia quæ præceperat rex Achaz. 17 Tulit autem rex Achaz cœlatas bases, & luterem, qui erat desuper: & mare deposuit de bobus æreis, qui sustentabant illud, & posuit super pauimentum stratum lapide. 18 Musach quoque sabbati, quod ædificauerat in templo, & ingressum regis exterius, conuertit in templum Domini propter regem Assyriorum. 19 Reliqua autem verborum Achaz quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in libro sermonum dierum regum Iuda? 20 Dormiuitque Achaz cum patribus suis, & sepultus est cum eis in Ciuitate Dauid, & regnauit Ezechias filius eius pro eo.

CAPVT XVII.

1 A Nno duodecimo Achaz regis Iuda, regnauit Osee filius Ela in Samaria super Israel nouem annis. 2 Fecitq; malum coram Domino: sed non sicut reges Israel qui ante eum fuerant. 3 Contra hunc ascendit Salmanasar rex Assyriorum, & factus est ei Osee seruus, reddebatque illi tributa. 4 Cumq; deprehendisset rex Assyriorum Osee, quod rebellare nitens, misisset nuncios ad Sua regem Ægypti, ne præstaret tributa regi Assyriorum, sicut singulis annis solitus erat: obsedit eum, & vinctum misit in 5 carcerem. Peruagatusq; est omnem terram: & ascen-6 dens Samariam, obsedit eam tribus annis. ‖ Anno autem nono Osee, cepit rex Assyriorum Samariam, & transtulit Israel in Assyrios: posuitque eos in Hala, & in Habor iuxta fluuium Gozan, in ciuitatibus Medorum. 7 Factum est enim, cum peccassent filij Israel B Domino Deo suo, qui eduxerat eos de Terra Ægypti, de manu Pharaonis regis Ægypti, coluerunt 8 deos alienos. Et ambulauerunt iuxta ritum Gentium quas consumpserat Dominus in conspectu filiorum Israel, & regum Israel: quia similiter fece-9 rant. Et offenderunt filij Israel verbis non rectis Dominum Deum suum: & ædificauerunt sibi excelsa in cunctis vrbibus suis a Turre custodum, vsque 10 ad Ciuitatem munitam. Feceruntque sibi statuas, & lucos in omni colle sublimi, & subter omne lignum 11 nemorosum: & adolebant ibi incensum super aras in morem Gentium, quas transtulerat Dominus a facie eorum: feceruntque verba pessima, irritantes 12 Dominum, & coluerunt immunditias, de quibus 13 præcepit eis Dominus ne facerent verbum hoc. Et testificatus est Dominus in Israel, & in Iuda per manum omnium Prophetarum, & Videntium, dicens: ‖ Reuertimini a vijs vestris pessimis, & custodite præcepta mea, & ceremonias, iuxta omnem legem quam præcepi patribus vestris, & sicut misi ad vos 14 in manu seruorum meorum Prophetarum. Qui C non audierunt, sed indurauerunt ceruicem suam iuxta ceruicem patrum suorum, qui noluerunt obedi-15 re Domino Deo suo. Et abiecerunt legitima eius, & pactum quod pepigit cum patribus eorum, & testificationes quibus contestatus est eos: secutique sunt vanitates, & vane egerunt: & secuti sunt Gentes, quæ erant per circuitum eorum, super quibus præceperat Dominus eis, vt non facerent, sicut & illæ fa-16 ciebant. Et dereliquerunt omnia præcepta Domini Dei sui: feceruntque sibi conflatiles duos vitulos, & lucos, & adorauerunt vniuersam militiam 17 cœli: seruieruntque Baal, & consecrauerunt filios suos, & filias suas per ignem: & diuinationibus inseruiebant, & augurijs, & tradiderunt se, vt facerent 18 malum coram Domino, vt irritarent eum. Iratusq; est Dominus vehementer Israeli, & abstulit eos a conspectu suo, & non remansit nisi tribus Iuda tantum-19 modo. Sed nec ipse Iuda custodiuit mandata Domini Dei sui: verum ambulauit in erroribus Israel, 20 quos operatus fuerat. Proiecitque Dominus omne D semen Israel, & afflixit eos, & tradidit eos in manu di-21 ripientium, donec proijceret eos a facie sua: ‖ ex eo iam tempore, quo scissus est Israel a domo Dauid, & constituerunt sibi regem Ieroboam filium Nabat. separauit enim Ieroboam Israel a Domino: & peccare 22 eos fecit peccatum magnum. Et ambulauerunt filij Israel in vniuersis peccatis Ieroboam quæ fecerat: & 23 non recesserunt ab eis, vsquequo Dominus auferret Israel a facie sua, ‖ sicut locutus fuerat in manu omnium seruorum suorum prophetarum: translatusque est Israel de terra sua in Assyrios, vsque in diem hanc. 24 Adduxit autem rex Assyriorum de Babylone, & de Cutha, & de Auah, & de Emath, & de Sepharuaim: & collocauit eos in ciuitatibus Samariæ pro filijs Israel: qui possederunt Samariam, & habitauerunt in 25 vrbibus eius. Cumq; ibi habitare cœpissent, non timebant Dominũ: & immisit in eos Dominus leones,

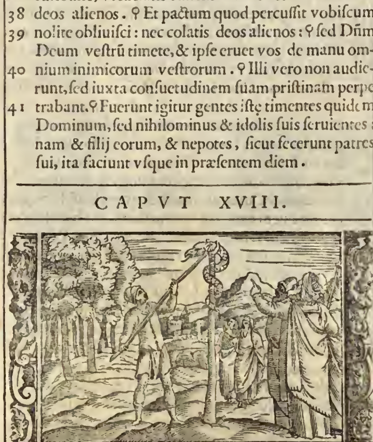

26 qui interficiebant eos. Nunciatumque est regi Assyriorum, & dictum: Gentes quas transtulisti, & habitare fecisti in ciuitatibus Samariæ, ignorant legitima Dei terræ, & immisit in eos Dominus leones: & ecce interficiunt eos, eo quod ignorent ritum 27 Dei terræ. Præcepit autem rex Assyriorum, dicens: Ducite illuc vnum de sacerdotibus, quos inde captiuos adduxistis, & vadat, & habitet cum eis: & do-28 ceat eos legitima Dei terræ. Igitur cum venisset vnus de sacerdotibus his, qui captiui ducti fuerant de Samaria, habitauit in Bethel, & docebat eos 29 quomodo colerent Dominum. Et vnaquæque gens fabricata est Deum suum: posueruntque eos in phanis excelsis quæ fecerant Samaritæ, gens & gens in 30 vrbibus suis, in quibus habitabat. Viri enim Babylonij fecerunt Socothbenot: Viri autem Cuthæi fecerunt Nergel: & Viri de Emath fecerunt Asi-31 ma. Porro Heuæi fecerunt Nebahaz, & Tharthac. F Hi autem qui erant de Sepharuaim, comburebant filios suos igni, Adramelech, & Anamelech dijs Se-32 pharuaim: & nihilominus colebant Dominum. Fecerunt autem sibi de nouissimis sacerdotes excel-33 sorum, & ponebant eos in phanis sublimibus. Et cum Dominum colerent, dijs quoque suis seruiebant iuxta consuetudinem Gẽtium, de quibus trans-34 lati fuerant Samariam, vsque in præsentem diem morem

Marginal notes: Infra 18. b 9. Tobias 1.a.1. — ‖ Infra 18 b.10. — ‖ Iere. 25. b.5. — ‖ 3.Reg. 12.c.16. — Iere. 25. b 3.

morem sequuntur antiquum:non timēt Dominum,
neque custodiunt ceremonias eius, iudicia & legem
& mandatum quod præceperat Dominus filijs Ia-
Gen.32. f.28.
35 cob, ‖ quem cognominauit Israel: ¶ & percusserat
cum eis pactum, & mandauerat eis,dicens:Nolite ti
mere deos alienos,& non adoretis eos, neque colatis
36 eos,& non immoletis eis.¶ Sed Dominum Deum ve
G strum, qui eduxit vos de terra Aegypti in fortitudine
magna,& in brachio extento: ipsum timete,& illum
37 adorate, & ipsi immolate. ¶ Ceremonias quoque, &
iudicia,& legem,& mandatum, quod scripsit vobis,
custodite, vt faciatis cunctis diebus: & non timeatis
38 deos alienos. ¶ Et pactum quod percussit vobiscum
39 nolite obliuisci: nec colatis deos alienos: ¶ sed Dñm
Deum vestrū timete,& ipse eruet vos de manu om-
40 nium inimicorum vestrorum. ¶ Illi vero non audie-
runt,sed iuxta consuetudinem suam pristinam perpe
41 trabant.¶ Fuerunt igitur gentes istę timentes quidem
Dominum,sed nihilominus & idolis suis seruientes:
nam & filij eorum, & nepotes, sicut fecerunt patres
sui, ita faciunt vsque in præsentem diem.

CAPVT XVIII.

1. Paral. 28. d.28. & 29. a. 1.
1 A Nno tertio Osee filij Ela regis Israel, regna-
A uit Ezechias filius Achaz regis Iuda. ¶ Vi-
2 gintiquinque annorum erat cum regnare
cœpisset: & vigintinouem annis regnauit in Ierusa-
3 lem: nomen matris eius Abi filia Zachariæ. ¶ Fecit-
que quod erat bonum coram Domino, iuxta omnia
4 quæ fecerat Dauid pater eius. ¶ Ipse dissipauit excel-
sa, & contriuit statuas, & succidit lucos, confregitq;
‖ Nu.21. c.9.
serpentem æneum, ‖ quem fecerat Moyses:siquidem
vsque ad illud tempus filij Israel adolebant ei incen-
5 sum:vocauitque nomen eius Nohestan. ¶ In Domi-
no Deo Israel sperauit:itaque post eum non fuit simi
lis ei de cunctis regibus Iuda,sed neq; in his qui ante
6 eum fuerunt: ¶ & adhæsit Domino, & non recessit a
vestigijs eius, fecitque mandata eius quæ præcepe-
7 rat Dominus Moysi. ¶ Vnde et erat Dominus cum
B eo, et in cunctis ad quæ procedebat,sapienter se age-
bat. Rebellauit quoque contra regem Assyriorum,
Supr. 17. a.3. Tob.1.2. 2. Supr. 17. a.6.
8 et non seruiuit ei. ¶ Ipse percussit Philisthæos vsque
ad Gazam, et omnes terminos eorum,a Turre custo
9 dum vsque ad Ciuitatem munitam. ¶ Anno quarto
regis Ezechiæ, qui erat annus septimus Osee filij Ela
regis Israel, ascendit Salmanasar rex Assyriorum in
10 Samariam, et oppugnauit eam ¶ et cœpit.Nam post
annos tres, anno sexto Ezechiæ, id est nono anno
11 Osee regis Israel, capta est Samaria: ¶ et transtulit
rex Assyriorum Israel in Assyrios, collocauitque eo-
in Hala, et in Habor fluuijs Gozam in ciuitatibus
12 Medorum:¶ quia non audierunt vocem Domini Dei
sui,sed prætergressi sunt pactum eius:omnia quę præ
ceperat Moyses seruus Domini,non audierunt, neq;
13 fecerunt. ¶ ‖ Anno quartodecimo regis Ezechiæ ascē
C dit Sennacherib rex Assyriorum ad vniuersas ciuita-
14 tes Iuda munitas: et cępit eas. ¶ Tunc misit Ezechias
rex Iuda nuncios ad regem Assyriorum in Lachis: di
cens:Peccaui recede a me: et omne quod imposueris
mihi, feram. Indixit itaque rex Assyriorum Ezechiæ
regi Iudæ trecenta talenta argenti, et triginta talenta
15 auri. ¶ Deditque Ezechias omne argentum quod re
pertum fuerat in domo Domini, et in thesauris re-
16 gis.¶ In tempore illo confregit Ezechias valuas tem-
pli Domini, et laminas auri,quas ipse affixerat,et de
17 dit eas regi Assyriorum. ¶ Misit autem rex Assyriorū
D Tharthan,& Rabsaris,et Rabsacen de Lachis ad regē
Ezechiam cū manu valida Ierusalē: qui cum ascen-
dissent, venerunt Ierusalem,et steterunt iuxta aquæ-
ductum piscinæ superioris, quæ est in via Agrifullo-
18 nis, ¶ Vocaueruntque regem,egressus est autem ad
eos Eliacin filius Helciæ præpositus domus, & Sob-
19 na scriba,& Ioahe filius Asaph,a cōmentarijs. ¶ Di-
xitq; ad eos Rabsaces:Loquimini Ezechiæ: Hæc di-
xit rex magnus,rex Assyriorum, Quę est ista fiducia
20 qua niteris? ¶ Forsitan inisti consilium, vt prepares
te ad prælium. In quo confidis vt audeas rebellare?
21 ¶ an speras in baculo arundineo atque confracto Ae-
gypto, super quem si incubuerit homo comminutus
ingredietur manū eius,& perforabit eam?sic est Pha
22 rao rex Aegypti,omnibus qui cōfidunt in se.¶ Quod
E si dixeritis mihi: In Dño Deo nostro habemus fidu-
ciā:nonne iste est cuius abstulit Ezechias excelsa &
altaria: & præcepit Iudæ & Ierusalē: Ante altare hoc
23 adorabitis in Ierusalem? ¶ Nunc igitur transite ad
dominum meum regem Assyriorum, & dabo vobis
duo millia equorum: & videte an habere valeatis a-
24 scensores eorum. ¶ Et quomodo potestis resistere an-
te vnū satrapam de seruis domini mei minimis? An
fiduciam habes in Aegypto propter currus & equi-
25 tes? ¶ Nunquid sine Domini voluntate ascendi ad lo
cum istum,vt demolirer eum? Dominus dixit mihi
26 Ascende ad terram hanc, & demolire eam. ¶ Dixe-
runt autem Eliacim filius Helcię,& Sobna,& Ioahe
Rabsaci: Precamur vt loquaris nobis seruis tuis Si-
riace:siquidem intelligimus hanc linguam:& non lo
quaris nobis Iudaice audiente populo qui est super
27 murum.¶ Rñditque ei Rabsaces,dicens:Nunquid ad
F dominum tuum,& ad te misit me dñs meus,vt loque
rer sermones hos, & non potius ad viros qui seden
super murum,vt comedant stercora sua,& bibāt vri
28 nam suā vobiscum? ¶ Stetit itaque Rabsaces, & ex
clamauit voce magna Iudaice, & ait: Audite verba
29 regis magni,regis Assyriorū. ¶ Hęc dicit rex:Non vo
seducat Ezechias,non.n.poterit eruere vos de manu
30 mea. ¶ Neque fiduciam vobis tribuat super Domi
num,dicē: Eruens liberabit nos Dñs, & non trade
31 tur ciuitas hæc in manus regis Assyriorum. ¶ Nolite
audire Ezechiam. Hæc enim dicit rex Assyriorum
Facite mecum quod vobis est vtile,& egredimini ad
me:& comedet vnusquisque de vinea sua, & de fic
32 sua: & bibetis aquas de cisternis vestris, ¶ donec ve
niā,& transferā vos in terrā, quæ similis est terræ ve
stræ, in terram fructiferam, & fertilem vini, terram

panis

panis & vinearum, terram oliuarum, & olei ac mel-
G lis: & viuetis, & non moriemini. Nolite audire Eze-
chiam, qui vos decipit, dicens: Dñs liberabit nos.
33 ¶ Nunquid liberauerunt dij gentium terram suam
34 de manu regis Assyriorũ? ¶ Vbi est Deus Emath & Arphad? vbi est Deus Sepharuaim, Ana, & Aua? Nũ-
35 quid liberauerunt Samariã de manu mea? ¶ Qui nã illi sunt in vniuersis dijs terrarũ, qui eruerunt regionem suam de manu mea, vt possit eruere Dñs Ierusa-
36 lem de manu mea? ¶ Tacuit itaq; populus, & non respondit ei quidquam, siquidem præceptũ regis acce-
37 perant vt non rñderent ei. ¶ Venitque Heliacim filius Helciæ, præpositus domus, & Sobna scriba, & Ioahe filius Asaph, a commentarijs, ad Ezechiam scissis vestibus, & nunciauerunt ei verba Rabsacis.

Tob. 1. d. 24.

CAPVT XIX.

1 QVæ cum audisset Ezechias rex, scidit vesti-
A menta sua, & opertus est sacco: ingressusq;
2 est domum Domini. ¶ Et misit Eliacim præpositum domus, & Sobnam scribam, & senes de sacerdotibus opertos saccis, ad Isaiam prophetam
3 filium Amos. ¶ Qui dixerunt: Hæc dicit Ezechias: Dies tribulationis, & increpationis, & blasphemiæ dies iste: Venerunt filij vsque ad partum, & vires
4 non habet parturiens: ¶ Si forte audiat Dominus Deus tuus vniuersa verba Rabsacis, quem misit rex Assyriorum dominus suus, vt exprobraret Deum viuentem, & argueret verbis quæ audiuit Dominus Deus tuus: & fac orationem pro reliquijs quæ reper-
5 tæ sunt. ¶ Venerunt ergo serui regis Ezechiæ ad Isa-
6 iam. ¶ Dixitque eis Isaias: Hæc dicetis dño vestro:
B Hæc dicit Dominus: Noli timere a facie sermonum quos audisti, quibus blasphemauerũt pueri regis As-
7 syriorum me. ¶ Ecce ego immittã ei spiritum, & audiet nuncium, & reuertetur in terram suam, & deij-
8 ciam eum gladio in terra sua. ¶ Reuersus est ergo Rabsaces, & inuenit regem Assyriorum expugnantem Lobnam: audierat enim quod recessisset de La-
9 chis. ¶ Cumque audisset de Tharaca rege Aethiopię, dicentes: Ecce egressus est vt pugnet aduersum te: & iret contra eum, misit nuncios ad Ezechiam, dicens:
10 ¶ Hęc dicite Ezechiæ regi Iuda: Non te seducat Deus
C tuus, in quo habes fiduciam: neque dicas: Non tra-
11 detur Ierusalem in manus regis Assyriorum. ¶ Tu enim ipse audisti quæ fecerunt reges Assyriorum vniuersis terris, quomodo vastauerunt eas: num ergo so-
12 lus poteris liberari? ¶ Nunquid liberauerunt dij gentium singulos, quos vastauerunt patres mei, Gozam videlicet, & Haram, & Reseph, & filios Edẽ, qui erãt

Isaia. 37 a. 1.

13 in Thelassar? ¶ Vbi est rex Emath, & rex Arphad, &
14 rex ciuitatis Sepharuaim, Ana, & Aua? ¶ Itaque cum accepisset Ezechias literas de manu nunciorum, & legisset eas, ascendit in domum Domini, & expandit
15 eas coram Domino, ¶ & orauit in conspectu eius, dicens: Domine Deus Israel, qui sedes super cherubim, tu es Deus solus regum omnium terræ: tu fecisti cę-
16 lum & terram. ¶ Inclina aurem tuam & audi: aperi Domine oculos tuos, & vide: audi omnia verba Sennacherib, qui misit vt exprobraret nobis Deum vi-
17 uentem: ¶ Vere Domine dissipauerunt reges Assyrio-
D rum gentes, & terras omnium. ¶ Et miserunt deos eo-
18 rum in ignem: non enim erant dij, sed opera manuũ hominum ex ligno, & lapide: & perdiderunt eos.
19 ¶ Nunc igitur Domine Deus noster, saluos nos fac de manu eius, vt sciant omnia regna terræ, quia tu
20 es Dominus Deus solus. ¶ Misit autem Isaias filius Amos ad Ezechiã, dicens: Hæc dicit Dominus Deus Israel. Quæ deprecatus es me super Sennacherib re-
21 ge Assyriorum, audiui. ¶ Iste est sermo quem locutus est Dominus de eo: Spreuit te, & subsannauit te virgo filia Sion: post tergum tuum caput mouit, filia
22 Ierusalem: ¶ Cui exprobrasti, & quem blasphemasti? contra quem exaltasti vocem tuam, & eleuasti in ex-
23 celsum oculos tuos? contra sanctum Israel. ¶ Per ma-
E num seruorum tuorum exprobrasti Domino: & dixisti: In multitudine curruum meorum ascendi excelsa montiũ, in summitate Libani, & succidi sublimes cedros eius, et electas abietes illius. Et ingressus sum
24 vsque ad terminos eius, et saltum carmeli eius ¶ ego succidi. Et bibi aquas alienas, et siccaui vestigijs pe-
25 dum meorum omnes aquas clausas. ¶ Nunquid non audisti quid ab initio fecerim? Ex diebus antiquis plasmaui illud, et nunc adduxi: eruntque in ruinam
26 collium pugnantium ciuitates munitæ. ¶ Et qui sedẽ in eis, humiles manu contremuerunt et confusi sunt. facti sunt velut fęnũ agri, et virens herba tectorum quæ arefacta est antequam veniret ad maturitatem.
27 ¶ Habitaculum tuum, et egressum tuũ, et introitum

F tuum, et viã tuam ego præsciui, et furorem tuum cõ-
28 tra me. ¶ Insanisti in me, et superbia tua ascendit in aures meas: ponã itaque circulum in naribus tuis, et camum in labijs tuis, et reducam te in viam per quam
29 venisti. ¶ Tibi aũt Ezechia hoc erit signum: Comede hoc anno quæ repereris: in secundo autẽ anno quæ spõte nascũtur: porro in tertio anno seminate et meti-
30 te: plantate vineas, et comedite fructum earum. ¶ Et quodcunque reliquũ fuerit de domo Iuda, mittet radicem deorsum, et faciet fructum sursum. ¶ De Ierusa-
31 lẽ quippe egredientur reliquię, et quod saluetur de

monte

monte Sion: zelus Domini exercituum faciet hoc. 32 Quam ob rem hæc dicit Dominus de rege Assyriorum: Non ingredietur vrbem hanc, nec mittet in eam sagittam, nec occupabit eam clypeus, nec circũdabit 33 eã munitio. Per viã qua venit, reuertetur: & ciuitatẽ G hãc nõ ingredietur, dicit Dominus: Protegamq; vr- 34 bem hãc, & saluabo eam propter me, & propter Da- 35 uid seruum meũ. ‖ Factum est igitur in nocte illa, venit Angelus Domini, & percussit in castris Assyriorũ, centum octogintaquinque millia. Cumque diluculo 36 surrexisset, vidit omnia corpora mortuorum: & recedens abijt, & reuersus est Sennacherib rex Assyrio- 37 rum, & mãsit in Niniue. Cumq; adoraret in templo Nesroch deum suũ, Adramelech, & Sarasar filij eius percusserũt eum gladio, fugeruntque in terrã Armeniorum; & regnauit Asarhaddon filius eius pro eo.

Tob.1.d.21. Eccl.48.d.24. Isai.37.g.45. 1.Mac.7.f.41. 2.Mac.8.c.19.

CAPVT XX.

1 IN diebus illis ęgrotauit Ezechias vsque ad mor- A tem: & venit ad eum Isaias filius Amos propheta, dixitq; ei: Hæc dicit Dominus Deus: Præcipe 2 domui tuæ: morieris enim tu, & nõ viues. Qui conuertit faciem suam ad parietem, & orauit Dominũ, 3 dicens: Obsecro Domine, memento quæso, quomodo ambulauerim coram te in veritate, & in corde perfecto, & quod placitum est coram te, fecerim. 4 Fleuit itaque Ezechias fletu magno. Et antequam egrederetur Isaias mediam partem atrij, factus est 5 sermo Domini ad eum, dicens: Reuertere, & dic Ezechiæ duci populi mei: Hæc dicit Dominus Deus Dauid patris tui: Audiui orationem tuam, & vidi lachrymas tuas: & ecce sanaui te, die tertio ascen- 6 des templum Domini. Et addam diebus tuis quindecim annos: sed & de manu regis Assyriorum liberabo te, & ciuitatem hanc, & protegam vrbem istam propter me, & propter Dauid seruum meum. 7 Dixitque Isaias: Afferte massam ficorum. Quam B cum attulissent, & posuissent super hulcus eius, cura- 8 tus est. Dixerat autem Ezechias ad Isaiam: Quod erit signum, quia Dominus me sanabit, & quia ascen- 9 surus sum die tertia templum Domini? Cui ait Isaias: Hoc erit signum a Domino, quod facturus sit Dominus sermonem quem locutus est: Vis vt ascendat vmbra decem lineis, an vt reuertatur totidem 10 gradibus? Et ait Ezechias: Facile est vmbram crescere decem lineis: nec hoc volo vt fiat, sed vt reuer- 11 tatur retrorsum decem gradibus. Inuocauit itaque Isaias propheta Dominum, & reduxit vmbram per lineas, quibus iam descenderat in horologio Achaz, 12 retrorsum decem gradibus. ‖ In tempore illo misit C Berodach Baladan filius Baladan rex Babyloniorum literas, & munera ad Ezechiam: audierat enim quod 13 ægrotasset Ezechias. Lætatus est autem in aduentu eorum Ezechias, & ostendit eis domum aromatum, & aurum, & argentum, & pigmenta varia, vnguenta quoque, & domum vasorum suorum, & omnia quæ habere poterat in thesauris suis. Non fuit quod non monstraret eis Ezechias in domo sua, & 14 in omni potestate sua. Venit autem Isaias propheta ad regem Ezechiam, dixitque ei: Quid dixerunt viri isti? aut vnde venerunt ad te? Cui ait Ezechias: De terra longinqua venerunt ad me de Babylone. 15 At ille respondit: Quid viderunt in domo tua? Ait D Ezechias: Omnia quæcunque sunt in domo mea, viderunt: nihil est quod non monstrauerim eis in the- 16 sauris meis. Dixit itaque Esaias Ezechiæ: Audi ser- 17 monem Domini: Ecce dies venient, & auferentur omnia quæ sunt in domo tua, & quæ condiderunt patres tui vsque in diem hanc, in Babylonem: non 18 remanebit quidquam, ait Dominus: Sed & de filijs tuis qui egredientur ex te, quos generabis tollentur, & erunt eunuchi in palatio regis Babylonis. 19 Dixit Ezechias ad Isaiam: Bonus sermo Domini quem locutus es, sit pax, & veritas in diebus meis. 20 Reliqua autem sermonum Ezechiæ, & omnis fortitudo eius, & quomodo fecerit piscinam, & aquæductum, & introduxerit aquas in ciuitatem, nonne hæc scripta sunt in libro sermonum dierum regum 21 Iuda? Dormiuitque Ezechias cum patribus suis, & regnauit Manasses filius eius pro eo.

2.Par.32.f.24. Isaia 38.a.1. Eccl 48.d.46. ‖ Isai.39.a.1.

CAPVT XXI.

1 DVodecim annorum erat Manasses cum re- A gnare cœpisset, & quinquaginta quinque annis regnauit in Ierusalem: nomen matris 2 eius Haphsiba. Fecitq; malum in conspectu Domini iuxta idola gentium, quas deleuit Dñs a facie filiorũ 3 Israel. Conuersusq; est, & ædificauit excelsa quę dissipauerat Ezechias pater eius: & erexit aras Baal, & fecit lucos, sicut fecerat Achab rex Israel: & adorauit 4 omnẽ militiã cœli, & coluit eam. Extruxitq; aras in domo Domini, de qua dixit Dominus: ‖ In Ierusalem 5 ponam nomen meum. Et extruxit altaria vniuersæ 6 militiæ cœli in duobus atrijs templi Domini. Et traduxit filium suum per ignem. & ariolatus est, & obseruauit auguria, & fecit phythones, et aruspices multiplicauit, vt faceret malum coram Domino, et irri- 7 taret eum. Posuit quoq; idolum luci quem fecerat, B in templo Domini, ‖ super quod locutus est Dominus ad Dauid, et ad Salomonem filium eius: In templo hoc, et in Ierusalem, quam elegi de cunctis tribubus 8 Israel, ponam nomen meum in sempiternum. Et vltra non faciam commoueri pedem Israel de terra, quam dedi patribus eorũ: si tamen custodierint opere omnia quæ præcepi eis, et vniuersam legem quam 9 mandauit eis seruus meus Moyses. Illi vero non audierunt: sed seducti sunt a Manasse, vt facerent malum super gentes, quas contriuit Dominus a facie fi- 10 liorum Israel. Locutusq; est Dominus in manu ser- 11 uorum suorum prophetarum, dicens: ‖ Quia fecit Manasses rex Iuda abominationes istas pessimas, super omnia quæ fecerunt Amorrhæi ante eum, et pec- 12 care fecit etiam Iudam in immunditijs suis: propte- C rea hęc dicit Dominus Deus Israel: Ecce ego inducã mala sup Ierusalem, et Iudam: vt quicunq; audierit,

2.Par.33.a.1. ‖ 2.Reg.7.b.10. Iere.32.f.34. ‖ 2.Reg.7.b.10. 3.Reg.8.b.16.& 9.a.3. ‖ Iere.15.a.4.

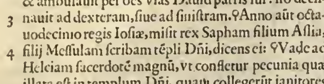
tinniant

13 tinniant ambæ aures eius. ¶Et extendã sup Ierusalem funiculũ Samariæ,& pondus domus Achab: & delebo Ierusalẽ,sicut deleri solẽt tabulæ: & delẽs vertã,& 14 ducam crebrius stylũ sup faciẽ eius. ¶Dimittam vero reliquias hęreditatis meæ,& tradam eas in manus inimicorũ eius: eruntq; in vastitatẽ,& in rapinam cun- 15 ctis aduersarijs suis. ¶eo quod fecerit malũ corã me, & perseuerauerint irritantes me, ex die qua egressi 16 sunt patres eorũ ex Ægypto, vsq; ad hanc diẽ. ¶Insuper & sanguinẽ innoxiũ fudit Manasses multũ nimis, donec impleret Ierusalẽ vsq; ad os: absq; peccatis suis q̃bus peccare fecit Iudam, vt faceret malum coram 17 Domino. ¶Reliqua autem sermonũ Manasse,& vniuersa quæ fecit,& peccatum eius quod peccauit, nõne hæc scripta sunt in libro sermonum dierum regum 18 Iuda? ¶Dormiuitq; Manasses cũ patribus suis,& sepultus est in horto domus suæ, in horto Oza: & re- 19 gnauit Amon filius eius pro eo. ¶Viginti duorum an- D norum erat Amon cũ regnare cępisset: duobus quoq; annis regnauit in Ierusalem nomen matris eius Mes- 20 salemeth, filia Harus de Ieteba. ¶Fecitque malum in conspectu Domini,sicut fecerat Manasses pater eius. 21 ¶Et ambulauit in omni via per quam ambulauerat pater eius: seruiuitque immunditijs,quibus seruierat 22 pater eius,& adorauit eas, ¶ & dereliquit Dominum Deum patrum suorum,& non ambulauit in via Do- 23 mini. ¶Tetenderuntque ei insidias serui sui,& interfe- 24 cerunt regem in domo sua. ¶Percussit autem populus terræ omnes qui coniurauerant contra regem Amon: & constituerunt sibi regem Iosiam filium eius pro eo. 25 ¶Reliqua autem sermonum Ammon quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in libro sermonum dierum regum 26 Iuda? ¶Sepelieruntque eum in sepulchro suo,in horto Oza: & regnauit Iosias filius eius pro eo.

CAPVT XXII.

1 A Octo annorum erat Iosias cum regnare cępisset, triginta & vno anno regnauit in Ierusalem: nomen matris eius Idida, filia Hadaia 2 de Besecath. ¶Fecitq; quod placitũ erat coram Dño, & ambulauit per oẽs vias Dauid patris sui: nõ declinauit ad dexteram, siue ad sinistram. ¶Anno aũt octa- 3 uodecimo regis Iosiæ, misit rex Sapham filium Aslia, 4 filij Messulam scribam tẽpli Dñi, dicens ei: ¶Vade ad Helciam sacerdotẽ magnũ, vt confletur pecunia quæ illata est in templum Dñi, quam collegerũt ianitores 5 templi a populo. ¶Deturq; fabris p præpositos domus

2. Par.34 a.4

Domini: qui & distribuant eam his qui operantur in templo Domini, ad instauranda sartatecta templi: 6 ¶tignarijs videlicet, & cæmentarijs, & ijs qui inter- B rupta componunt,& vt emantur ligna, & lapides de 7 lapidicinis ad instaurandum templum Domini. ¶Verumtamen non supputetur eis argentũ quod accipiũt, 8 sed in potestate habeant,& in fide. ¶Dixit autem Helcias pontifex ad Sapham scribam. Librũ Legis reperi in domo Domini: deditq; Helcias volumẽ Saphã, 9 qui & legit illud. ¶Venit quoq; Saphan scriba ad regẽ,& renunciauit ei quod præceperat,& ait: Conflauerũt serui tui pecuniã quæ reperta est in domo Domini: & dederunt vt distribueretur fabris a præfectis 10 operum templi Domini. ¶Narrauit quoque Saphan scriba regi, dicens: Librum dedit mihi Helcias sacer- 11 dos. ¶Quem cum legisset Saphan corã rege,& audisset rex verba libri Legis Domini, scidit vestimenta 12 sua. ¶Et præcepit Helciæ sacerdoti, & Ahicam filio Saphan, & Achobor filio Micha, & Saphan scribæ, 13 & Asaiæ seruo regis, dicens: ¶Ite & consulite Domi- C num super me, & super populo, & super omni Iuda de verbis voluminis istius, quod inuentũ est: magna enim ira Domini succensa est contra nos: quia non audierunt patres nostri verba libri huius, vt facerent 14 oẽ quod scriptum est nobis. ¶Ierunt itaq; Helcias sacerdos,& Ahicam, & Achobor, & Saphan, & Asaia ad Holdam prophetidẽ vxorẽ Sellum filij Thecuæ, filij Araas custodis vestium, quę habitabat in Ierusa- 15 lem in Secunda: locutiq; sunt ad eam. ¶Et illa respondit eis: Hęc dicit Dñs Deus Israel: Dicite viro qui mi- 16 sit vos ad me: ¶Hæc dicit Dominus; Ecce ego addu- D cam mala super locum istum, & super habitatores 17 eius, omnia verba legis, quæ legit rex Iuda. ¶quia dereliquerunt me,& sacrificauerũt dijs alienis: irritantes me in cunctis operibus manuum suarum, & succendetur indignatio mea in loco hoc, & non extin- 18 guetur. ¶Regi autem Iuda, qui misit vos, vt consuleretis Dominum, sic dicetis: Hęc dicit Dominus Deus 19 Israel, Pro eo quod audisti verba voluminis, ¶& perterritum est cor tuum,& humiliatus es coram Domino, auditis sermonibus contra locum istum, & habitatores eius, quod videlicet fierent in stuporem, & in maledictum: & scidisti vestimenta tua, & fleuisti co- 20 ram me, & ego audiui, ait Dominus: ¶idcirco colligam te ad patres tuos, & colligeris ad sepulchrum tuum in pace, vt non videant oculi tui omnia mala quæ inducturus sum super locum istum.

CAPVT XXIII.

1 A Et renunciauerunt regi quod dixerat. Qui misit: & congregati sunt ad eũ oẽs senes Iuda, & 2 Ierusalẽ. ¶Ascenditq; rex tẽplum Domini, & oẽs viri Iuda, vniuersiq; qui habitabant in Ierusalem cũ eo, sacerdotes & pphetæ, & oĩs populus a paruo vsq; ad magnũ: legitq; cunctis audientibus oĩa verba libri fœderis, qui inuentus est in domo Domini. 3 ¶Stetitq; rex super gradum: & fędus percussit coram Domino, vt ambularent post Dominũ, & custodirẽt pcepta eius,& testimonia,& cęremonias in oĩ corde, et in tota anima, et suscitarẽt verba fœderis huius, q̃ scripta erant in libro illo: acquieuitq; populus pacto. 4 ¶Et præcepit rex Helciæ pontifici, et sacerdotibus secundi ordinis, et ianitoribus, ‖ vt proijcerent de templo Domini omnia vasa, quę facta fuerant Baal, et in luco, et vniuersę militię cœli: et cõbussit ea foris Ierusalem in Conualle Cedron, et tulit puluerem eorum 5 in Bethel. ¶Et deleuit aruspices, quos posuerant reges B Iuda ad sacrificandum in excelsis per ciuitates Iuda, et in circuitu Ierusalem, et eos qui adolebant in-

1. Par.34 f.30.

‖ Ezec. [illegible] a.3.

censum Baal,& Soli,& Lunæ,& duodecim signis, & 6 omni militiæ cœli. ? Et efferri fecit lucum de domo Domini foras Ierusalem in Conualle Cedron:& cōbussit eum ibi,& redegit in puluerem, & proiecit super sepulchra vulgi. 7 ?Destruxit quoque ædiculas effœminatorum, quæ erant in domo Domini, pro quibus 8 mulieres texebant quasi domunculas luci.? Congregauitq; omnes sacerdotes de ciuitatibus Iuda: & contaminauit excelsa, vbi sacrificabant sacerdotes, de Gabaa vsq; Bersabee: & destruxit aras portarū in introitu ostij Iosue principis ciuitatis, quod erat ad 9 sinistram portæ ciuitatis. ? Veruntamen non ascēdeC bant sacerdotes excelsorum ad altare Domini in Ierusalem: sed tantū comedebant azyma in medio fra 10 trum suorū. ? Contaminauit quoque Thophet,quod est in Conualle filij Ennom, vt nemo consecraret fi 11 lium suum aut filiam per ignem, Moloch, ? Abstulit quoq; equos,quos dederant reges Iuda Soli,in introitu templi Dñi,iuxta exedram. Nathan Melech eunuchi, qui erat in Pharurim: currus autem Solis com- 12 bussit igni. ? Altaria quoque quæ erant super tecta cęnaculi Achaz,quę fecerant reges Iuda,& altaria quę fecerat Manasses in duobus atrijs tēpli Domini, destruxit rex:& cucurrit inde,& dispersit cinerē eorum 13 in Torrentem Cedron. ? Excelsa quoq; quæ erant in Ierusalē ad dexteram partem Mōtis offensionis,‖quæ ædificauerat Salomon rex Israel Astaroth idolo Sidoniorum, & Chamos offensioni Moab, & Melchom 14 abominationi filiorum Ammon, polluit rex. ? Et D contriuit statuas, & succidit lucos: repleuitq; loca eo 15 rum ossibus mortuorum. ? ‖ Insuper & altare quod erat in Bethel, & excelsum quod fecerat Ieroboam filius Nabat,qui peccare fecit Israel:& altare illud & excelsum destruxit,neq; combussit,& comminuit in 16 puluerē,succenditque ēt lucum. ?Et conuersus Iosias vidit ibi sepulchra quæ erant in mōte:misitq; & tulit ossa de sepulchris,& combussit ea super altare,& polluit illud iuxta verbū Dñi, quod locutus est vir Dei, 17 qui prædixerat verba hæc. ?Et ait: Quis est titulus ille quem uideo? Responderuntq; ei ciues urbis illius: Sepulchrum est hominis Dei, qui uenit de Iuda, & prædixit verba hæc quę fecisti super altare Bethel. 18 ?Et ait:Dimitte eum,nemo commoueat ossa eius. Et intacta manserunt ossa illius cum ossibus prophetæ 19 qui venerat de Samaria.?Insuper & omnia phana excelsorum quæ erant in ciuitatibus Samariæ, quæ fecerant reges Israel ad irritandū Dñm, abstulit Iosias: & fecit eis secundum omnia opera quæ fecerat in Be 20 thel.? Et occidit vniuersos sacerdotes excelsorū, qui E erant ibi super altaria: & cōbussit ossa humana super 21 ea: reuersusq; est Ierusalē.?‖ Et præcepit omni populo,dicens: Facite Phase Dño Deo vestro secundum 22 quod scriptum est in libro fœderis huius. ? Nec enim factum est Phase tale a diebus Iudicum,qui iudicauerunt Israel,& omnium dierum regum Israel, & regū 23 Iuda, ? sicut in octauo decimo anno regis Iosiæ factū 24 est Phase istud Domino in Ierusalem. ? Sed & pythones & ariolos, & figuras idolorum, & immunditias, & abominationes quę fuerant in terra Iuda & Ierusalem, abstulit Iosias, ut statueret verba legis, quæ scripta sunt in libro quem inuenit Helcias sacerdos in 25 templo Domini. ? Similis illi non fuit ante eum rex, qui reuerteretur ad Dñm in omni corde suo, & in tota anima sua,& in uniuersa virtute sua,iuxta oēm le- 26 gem Moysi,neque post eum surrexit similis illi. ?VeF runtamen non est auersus Dñs ab ira furoris sui magni,quo iratus est furor eius contra Iudam,propter ir 27 ritationes quibus prouocauerat eum Manasses.? Dixit itaq; Dñs:Etiam Iudam auferam a facie mea, sicut abstuli Israel:& proijciā ciuitatē hanc quam elegi Ierusalē, & domum de qua dixi:Erit nomen meū 28 ibi. ? Reliqua autem sermonum Iosiæ, & vniuersa quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in libro verborum 29 dierum regum Iuda? ?‖ In diebus eius ascendit Pharao Nechao rex Aegypti, contra regē Assyriorum ad flumē Euphratē:& abijt Iosias rex in occursum eius: 30 & occisus est in Maggedo,cū vidisset eum.? Et portauerunt eum serui sui mortuū de Mageddo:& pertulerunt in Ierusalem, & sepelierunt eū in sepulchro suo. Tulitque populus terræ Ioachaz filiū Iosiæ: & vnxe- 31 runt eū,& constituerunt eum rege pro patre suo.?Viginti trium annorum erat Ioachaz cum regnare cœpisset,& tribus mensibus regnauit in Ierusalem: no- 32 men matris eius Amital,filia Ieremiæ de Lobna. ? Et fecit malū coram Dño, iuxta omnia quæ fecerant pa 33 tres eius.?Vinxitq; eum Pharao Nechao in Rebla, quæ est in terra Emat,ne regnaret in Ierusalem:& imposuit multam terræ,centum talentis argenti, & talē 34 to auri.? Regemq; cōstituit Pharao Nechao Eliacim filium Iosiæ pro Iosia patre eius, vertitq; nomē eius 35 Ioakim porro Ioachaz tulit, & duxit in Aegyptum, 35 & mortuus est ibi.? Argentū autē, & aurū dedit Ioakim Pharaoni,cū indixisset terræ per singulos,vt conferretur iuxta pręceptum Pharaonis· & vnumquēq; iuxta vires suas exegit,tam argentum quam aurū de 36 populo terrę:vt daret Pharaoni Nechao.?Vigintiquīque annorum erat Ioakim cum regnare cœpisset: & vndecim annis regnauit in Ierusalem: nomen matris 37 eius Zebida filia Phadaia de Ruma.?Et fecit malum corā Domino iuxta omnia quæ fecerant patres eius.

3. Reg. 10.b.7. — ‖ 3. Reg. 12.g.28. — ‖ 3. Reg 13.a.2. — ‖ 2. Paral. 35.a.1. 3. Esd. 1. a.1. — Iosu. 14. a.a. — ‖ 2. Par. 35.d 20. 3. Esd. 1. d.23. — ‖ 2. Paral. 39.a.1.

CAPUT XXIIII.

1 IN diebus eius ascendit Nabuchodonosor rex A Babylonis,& factus est ei Ioakim seruus tribus 2 annis:& rursum rebellauit contra eum.? Immisitq; ei Dominus latrunculos Chaldęorū, & latrunculos Syriæ,& latrunculos Moab, & latrunculos filiorum Ammon:& immisit eos in Iudam, vt disperderent eum, iuxta verbum Domini, quod locutus 3 fuerat per seruos suos prophetas.? Factum est autem hoc per verbum Domini contra Iudam, vt auferret eum coram se propter peccata Manasse vniuersa quę 4 fecit:?& propter sanguinem innoxium quem effudit, & impleuit Ierusalem cruore innocentium,& ob hāc 5 rem noluit Dominus propitiari. ? Reliqua autem sermonum Ioakim & vniuersa quæ fecit, nonne hęc B scripta sunt in libro sermonum dierum regum Iuda? 6 Et dormiuit Ioakim cum patribus suis. ? & regnauit 7 Ioachin filius eius pro eo. ? Et vltra non addidit rex Aegypti, vt egrederetur de terra sua:tulerat. n. rex Babylonis a riuo Aegypti, vsq; ad fluuium Euphra- 8 ten, omnia quę fuerant regis Aegypti. ? Decem & octo annorū erat Ioachin cum regnare cępisset, & tribus mensibus regnauit in Ierusalē: nomen matris e- 9 ius Nohesta filia Elnathan de Ierusalē. ? Et fecit malum coram Domino, iuxta omnia quę fecerat pa- 10 ter eius. ?‖ In tempore illo ascenderunt serui Nabu- C chodonosor regis Babylonis in Ierusalem,& circum-

Supr. 23. f.23. — ‖ Dan. 1. a.1.

11 data est vrbs munitionibus. ♀ Venitq; Nabuchodonosor rex Babylonis ad ciuitatem cum seruis suis vt 12 oppugnarent eam. ♀ Egressusq; est Ioachin rex Iuda ad regem Babylonis, ipse & mater eius, & serui eius, & principes eius, & eunuchi eius: & suscepit eum rex 13 Babylonis anno octauo regni sui. ♀ Et protulit inde omnes thesauros domus Dñi, & thesauros domus regiæ: & concidit vniuersa vasa aurea quæ fecerat rex Salomon rex Israel in templo Dñi iuxta verbum Do- 14 mini. ♀ Et transtulit omnem Ierusalem & vniuersos principes, & omnes fortes exercitus, decem millia in captiuitatem: & omnem artificem & inclusorem: nihilq; relictum est, exceptis pauperibus populi terræ.

‖ 2 Paral. 36 b 10. Esth. 2. 2. 6. & 11. 2. 4.

15 ♀‖ Transtulit quoque Ioachin in Babylonem, & ma- D trem regis, & vxores regis, & eunuchos eius: & iudices terræ duxit in captiuitatem de Ierusalem in Baby- 16 lonem. ♀ Et omnes viros robustos, septem millia, & artifices, & clusores mille, omnes viros fortes & bellatores: duxitq; eos rex Babylonis captiuos in Babylonẽ.

‖ Iere. 37. a. 1. & 52. a. 1.

17 ♀ Et constituit Matthaniã patruũ eius pro eo: im- 18 posuitq; nomen ei Sedeciã. ♀ Vigesimũ & primum annum ætatis habebat Sedecias cum regnare cœpisset. Et vndecim annis regnauit in Ierusalem: nomen ma- 19 tris eius erat Amital, filia Ieremiæ de Lobna. ♀ Et fecit malum coram Domino, iuxta omnia quæ fecerat 20 Ioakim. ♀ Irascebatur enim Dominus contra Ierusalem & contra Iudam, donec proijceret eos a facie sua: recessitq; Sedecias a rege Babylonis.

CAPVT XXV.

Iere. 39. 2. 4 & 52 a. 5.

1 A FActum est autem anno nono regni eius, mense decimo, decima die mensis, venit Nabuchodonosor rex Babylonis, ipse & omnis exercitus eius in Ierusalem, & circundederunt eam: & extru- 2 xerunt in circuitu eius munitiones. ♀ Et clausa est ciuitas atque vallata vsque ad vndecimum annum re- 3 gis Sedeciæ. ♀ nona die mẽsis, præualuitq; fames in 4 ciuitate, nec erat panis populo terræ. ♀ Et interrupta est ciuitas: & omnes viri bellatores nocte fugerũt per viam portæ, quę est inter duplicẽ murum ad hortum regis (porro Chaldæi obsidebant in circuitu ciuitatẽ) fugit itaque Sedecias per viã quæ ducit ad cãpestria 5 solitudinis. ♀ Et persequutus est exercitus Chaldæo- B rũ regem, comprehenditq; eũ in planicie in Iericho: & oẽs bellatores qui erant cũ eo dispersi sunt, & reli- 6 querunt eũ. ♀ Apprehensum ergo regẽ duxerunt ad 7 regẽ Babilonis in Reblatha: qui locutus est cũ eo iudi- 7 ciũ. ♀ Filios autem Sedeciæ occidit corã eo, & oculos eius effodit, vinxitque eum catenis, & adduxit in Ba- 8 bylonẽ. ♀ Mense quinto, septima die mensis, ipse est annus nonus decimus regis Babylonis: venit Nabuzardan princeps exercitus, seruus regis Babylonis, in

‖ Iere. 37. b.

9 Ierusalẽ. ♀‖ Et succendit domum Dñi, & domum regis & domos Ierusalem; omnemq; domum combus- 10 sit igni. ♀ Et muros Ierusalẽ in circuitu destruxit omnis exercitus Chaldæorũ, qui erat cum principe mi- 11 litum. ♀ Reliquam autem populi partem quæ reman- C serat in ciuitate, & perfugas qui transfugerant ad regem Babylonis, & reliquum vulgus trãstulit Nabu- 12 zardan princeps militiæ. ♀‖ Et de pauperibus terræ

Iere. 17. d. 19.

13 reliquit vinitores & agricolas. ♀ Columnas aũt æreas quæ erant in templo Dñi & bases, & mare æreum quod erat in domo Domini, confregerunt Chaldæi, 14 & transtulerunt æs omne in Babylonem. ♀ Ollas quoque æreas, & trullas, & tridentes, & scyphos & mortariola, & omnia vasa ærea, in quibus ministrabant, 15 tulerunt. ♀ Necnon & thuribula, & phialas: quæ au- D rea, aurea: & quæ argentea, argentea, tulit princeps 16 militiæ: ♀ id est, columnas duas, mare vnum, & bases quas fecerat Salomon in tẽplo Dñi: non erat pondus

‖ 3. Reg. 7 b. 15. Iere. 52 c. 21. 2. Par. 3 d. 15.

17 æris omniũ vasorum. ♀‖ Decem & octo cubitos altitudinis habebat columna vna: & capitellum æreum super se altitudinis trium cubitorum: & retiaculum, & malogranata super capitellum columnæ, omnia ærea: similem et columna secunda habebat ornatũ. 18 ♀ Tulit quoq; princeps militię Saraiam sacerdotẽ primum, et Sophoniã sacerdotem secundum, et tres iani- 19 tores. ♀ Et de ciuitate eunuchũ vnum, qui erat pręfe- E ctus super bellatores viros: et quinq; viros de his qui steterant corã rege, quos reperit in ciuitate: & Sopher principẽ exercitus qui probabat tyrones de populo terrę, et sexaginta viros e vulgo, qui inuenti fuerant 20 in ciuitate. ♀ Quos tollens Nabuzardan princeps mi- 21 litũ, duxit ad regẽ Babylonis in Reblatha. ♀ Percussitque eos rex Babylonis, et interfecit eos in Reblatha 22 in terra Emath: et trãslatus est Iuda de terra sua: ♀ Populo aũt qui relictus erat in terra Iuda, quẽ dimiserat Nabuchodonosor rex Babylonis pręfecit Godoliã fi- 23 liũ Ahicam filij Saphan: ♀ Quod cum audissent oẽs

Ier. 49. b. 5. 4. 9.

F duces militũ, ipsi et viri qui erant cum eis, videlicet quod constituisset rex Babylonis Godoliam: venerũt ad Godoliã in Maspha, Ismahel filius Nathanię, et Iohanan filius Caree, et Saraia filius Thanehumeth Nętophatites, et Iezonias, filius Maachati, ipsi et socij eo- 24 rum. ♀ Iurauitq; Godolias ipsis et socijs eorum, dicẽs: Nolite timere seruire Chaldęis: manete in terra, 25 et seruite regi Babylonis, et bene erit vobis. ♀ Factum est autem in mense septimo, venit Ismahel filius Nathaniæ filij Elisama de semine regio, et decẽ viri cum eo: percusseruntq; Godoliam qui et mortuus est: sed et Iudæos et Chaldæos qui erant cum eo in Maspha. 26 ♀ Consurgensq; omnis populus a paruo vsq; ad magnũ, et principes militum, venerunt in Aegyptum ti- 27 mẽtes Chaldęos. ♀ Factum est vero in anno trigesimo G septimo transmigrationis Ioachin regis Iuda, mense duodecimo, vigesima septima die mensis: subleuauit Euilmerodach rex Babylonis anno quo regnare cœ- 28 perat, caput Ioachin regis Iuda de carcere. ♀ Et locutus est ei benigne, et posuit thronum eius super thro- 29 num regum qui erant cum eo in Babylone. ♀ Et mutauit vestes eius quas habuerat in carcere, et comedebat panem semper in conspectu eius cunctis diebus 30 vitę suæ. ♀ Annonam quoque constituit ei sine intermissione, quæ et dabatur ei a rege per singulos dies, omnibus diebus vitæ suæ.

Libri Quarti Regum finis.

LIBER

LIBER PRIMVS, PARALIPOMENON:
Hebraice Dibre Haiamin.

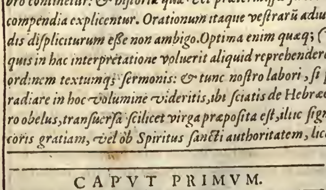
Beati Hieronymi in librum Paralipomenon Præfatio.

SI septuaginta Interpretum, pura & vt ab eis in Græcum versa est, æditio permaneret, superfluè me, Chromati episcoporum sanctissime atque doctissime, impelleres vt Hebræa tibi volumina Latino sermone transferrem. Quod enim semel aures hominum occupauerat, & nascentis ecclesiæ roborauerat fidem: iustum erat etiam nostro silentio comprobari. Nunc vero, cum pro varietate regionum diuersa ferantur exemplaria, & germana illa antiquaq; translatio corrupta sit, atque violata: nostri arbitrij putas, aut e pluribus iudicare quid verum sit, aut nonum opus in veteri opere condere, illudentibusq; Iudæis, cornicum (vt dicitur) oculos configere. Alexandria & Aegyptus in septuaginta suis Hesychium laudat authorem. Constantinopolis vsque Antiochiam Luciani martyris exemplaria probat. Media inter has prouinciæ Palestinos codices legunt, quos ab Origene elaboratos Eusebius & Pamphilus vulgauerunt, totusq; orbi: hac inter se trifaria varietate compugnat. Et certe Origenes non solum exemplaria composuit quatuor editionum, e regione singula verba describens, vt vnus dissentiens, statim cæteris inter se consentientibus, arguatur: sed quod maioris audaciæ est, in editione septuaginta Theodotionis editionum miscuit, asteriscis designans quæ minus fuerant, & virgulis quæ ex superfluo videbantur apposita. Si igitur alijs licuit non temere quod semel susceperant: & post septuaginta cellulas, quæ vulgo sine auctore iactantur, singulas cellulas aperuere, hocq; in ecclesiis legitur quod septuaginta nescierunt cur me non suscipiant Latini mei, qui inuiolata editione veteri, ita nouam condidi, vt laborem meum Hebræis, & quod his maius est, Apostolis authoribus comprobem? Scripsi nuper librum de optimo genere interpretandi, ostendens illa de Euangelio, Ex Aegypto vocaui filium meum: & Quoniam Nazaræus vocabitur: &, Videbunt in quem compunxerunt: & illud Apostoli: Quæ oculus non vidit nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderũt, Quæ præparauit Deus diligentibus illum: cæteraq; his similia in Hebræorum libris inueniri. Certe Apostoli & Euangelistę septuaginta Interpretes nouerant, & vnde eis hæc quæ in septuaginta Interpretibus non habentur? Christus Dominus noster vtriusque testamenti conditor in Euangelio secundum Ioannem: Qui credit, inquit, in me, sicut dicit scriptura, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. Vtique scriptum est quod Saluator scriptum esse testatur. Vbi scriptum est? Septuaginta non habent, apocrypha nescit ecclesia: Ad Hebræos igitur reuertendum est, vnde & Dominus loquitur, & discipuli exempla præsumunt. Hæc pace veterum loquor: & obtrectatoribus meis tantum respondeo, qui canino dente me rodunt in publico detrahentes, & legentes in angulis, ijdem & accusatores & defensores, cum in alijs probent quod in me reprobant: quasi virtus & vitium non in rebus sit, sed cum authore mutetur. Cęterum memini editionem septuaginta translatorum, olim de Gręco emendatam tribuisse me nostris: nec inimicum debere existimari eorum quos in conuentu fratrum semper edisſero. Et quod nunc DIBRE HAIAMIN, id est, Verba dierum, interpretatus sum: idcirco feci, vt inextricabiles moras, & syluam nominum, quæ scriptorum confusa sunt vitio, sensuumq; barbariem apertius, & per versuum cola digererem, mihimetipsi & meis iuxta Ismeniam cauens, si aures surdę sunt cęterorum.

AD DOMNIONEM, ET ROGATIANVM in librum Paralipomenon Præfatio B. Hieronymi.

Qvomodo Græcorum historias magis intelligunt qui Athenas viderint: & tertium Virgilij Librum, qui a Troade per Leucaten, & Acroceraunia ad Siciliam, inde ad ostia Tiberis nauigauerint: ita sanctam scripturam lucidius intuebitur, qui Iudæam oculis contemplatus sit, & antiquarum vrbium memorias, locorumq; vel eadem vocabula, vel mutata cognouerit. Vnde & nobis curæ fuit cum eruditissimis Hebræorum hunc laborem subire: vt circuiremus prouinciam quam vniuersæ Christi ecclesiæ sonant. fateor enim mi Dõnion & Rogatiane carissimi, nũquam me in diuinis voluminibus proprijs viribus credidisse: nec habuisse opinionẽ meã: sed ea etiam de quibus scire me arbitrabar, interrogare me solitum, quãto magis de his super quibus anceps erã? Deniq; cum a me nuper literis flagitassetis, vt vobis Librum Paralipomenon Latino sermone transferrem, de Tyberiade quendam legis doctorẽ, qui apud Hebræos admirationi habebatur assumpsi: & contuli cum eo a vertice (vt aiunt) vsque ad extremum vnguem: & sic confirmatus, ausus sum facere quod iubebatis. Libere enim vobis loquor: ita in Græcis & Latinis codicibus hic nominum liber vitiosus est, vt non tam Hebræa, quam Barbara quædam, & Sarmatica nomina coniecta arbitrandum sit. Nec hoc septuaginta Interpretibus, qui spiritu sancto pleni, ea quæ vera fuerunt transtulerunt: sed scriptorum culpæ adscribendum, dum de emendatis inemendata scriptitant: & sæpe tria nomina subtractis e medio syllabis in vnum vocabulum cogunt: vel e regione vnum nomen, propter latitudinem suam, in duo vel tria vocabula diuidunt. Sed & ipsæ appellationes, non homines, vt pleriq; existimant, sed vrbes, & regiones, & saltus, & prouincias sonant: & obliquè sub interpretatione et figura eorum, quædam narrantur historiæ: de quibus in Regnorum libro dicitur. Nonne ecce hæc scripta sunt in Libro verborũ dierum regum Iuda? Quæ vtique in nostris codicibus non habentur. Hoc primum sciendum, quod apud Hebræos, Paralipomenon liber vnus sit: & apud illos vocatus DIBREHAIAMIN, id est, Verba dierum: qui propter magnitudinem apud nos diuisus est, quod nonnulli etiam in Bruto Ciceronis dialogo faciunt. vt eum in tres partes secent, cum vnus a suo auctore sit editus. Deinde illud etiam attendendum, quod frequenter nomina non vocabula hominum, sed rerum (vt dixi) significantias sonant. Ad extremum quod omnis eruditio scripturarum in hoc libro continetur: & historiæ quæ vel prætermissæ sunt in suis locis vel perstricta leuiter, hic per quædam verborũ compendia explicentur. Orationum itaque vestrarũ adiutus auxilio, misi librum beneuolis placiturum, tamen inuidis displiciturum esse non ambigo. Optima enim quæq; (vt ait Plin.) malum contemnere pleriq; quam discere. Si quis in hac interpretatione voluerit aliquid reprehendere, interroget Hebræos, suam conscientiam recolat, videat ordinem textumq; sermonis: & tunc nostro labori, si potuerit, detrahat. Vbicunque ergo asteriscos, id est stellas, radiare in hoc volumine videritis, ibi sciatis de Hebræo additum quod in Latinis codicibus non habetur. Vbi vero obelus, transuersa scilicet virga præposita est, illic signatur quid septuaginta Interpretes addiderint, vel ob decoris gratiam, vel ob Spiritus sancti authoritatem, licet in Hebræis voluminibus non legatur.

CAPVT PRIMVM.

Ge. 1. b 15. 4. d 13. & 5. b. 10. ‖Gen. 10 c. 1.

1 ADam, Seth, Enos ♀ Cainan, Malaleel, Ia-
A red, ♀ Henoch, Mathusale, Lamech. ♀ Noe
2 Sem Cam, & Iapheth. ♀‖ Filij Iapheth:
3 Gomer, & Magog, & Madai & Iauan,
4 Thubal, Mosoch, Thiras. ♀ Porro filij Gomer: Ascenez,
5 & Riphath, & Thogorma. ♀ Filij autem Iauan:
6 Elisa & Tharsis Cethim & Dodanim: ♀ Filii Cham
7 Chus, & Mesraim & Phut & Chanaan. ♀ Filii autem
8 Chus: Saba & Hæuila, Sabatha & Regma & Sabathaca,
9 Porro filii Regma: Saba & Dadan. ♀‖ Chus autem
10 genuit Nẽrod: iste cępit esse potẽs in terra. ♀ Mesraim
11 vero genuit Ludim, & Anamin, & Laabim, &
12 Nephtuim, ♀ Phetrusim quoque & Casluim: de quibus
B egressi sunt Philisthiim, & Caphtorim. ♀ Chanaan
13 vero genuit Sidonem primogenitum suum: Hethęum
14 quoq;, ♀ & Iebusęum, & Amorrhęum, & Gergesæum,
15 ♀ Hæuæumque & Aracæum, & Sinæum,
16 ♀ Aradium quoque & Samaręum, & Hamathęũ. ♀‖ filii
17 Sem: Aelã & Assur, & Arphaxad, & Lud, & Arã,
18 & Hus, & Hul, & Gether, & Mosoch. ♀ Arphaxad aũt
19 genuit Sale, qui & ipse genuit Heber. ♀ Porro Heber
nati sunt duo filii, nomen vni Phaleg, quia in diebus
eius diuisa est terra: et nomen fratris eius Iectã.

‖Gen. 10. b. 8.

‖Ge. 10. d. 22. 11. b. 10.

♀ Iectan

20 ¶ Iectan autem genuit Elmodad, & Saleph, & Aſar-
21 moth, & Iare, ¶ Adoram quoque, & Vzal, & Decla,
22 ¶ Hebal etiã, & Abimael, & Saba, necnon ¶ & Ophir,
23 & Heuila, & Iobab. omnes iſti filij Iectã. ¶ Sem, Arpha
24 xad, Sale, ¶ Heber, Phaleg, Ragau, ¶ Serug, Nachor,
25 Thare, ¶ Abram, iſte eſt Abraham. ¶ ‖ Filij autem Abra
26 ham, Iſaac, & Iſmahel: ¶ Et hæ generationes eorum.
27 ‖ Primogenitus Iſmaelis, Nabaioth, & Cedar, & Ad-
28 beel, & Mabſam, ¶ & Maſma, & Duma, Maſſa, Ha-
29 dad, & Thema, ¶ Iachur, Naphis, Cedma, hi ſunt filij
30 Iſmahelis. ¶ Filij autem Ceturæ cõcubinæ Abraham,
C quos genuit: Zamran, ‖ Iecſan, Madan, Madian, Ieſ-
31 boc, & Sue. Porro filij Iecſan: Saba, & Dadan. Filij
32 autem Dadan: Aſſurim, & Latuſſim, & Laomim. ¶ ‖ Fi
33 lii autem Madian: Epha, & Epher, & Henoch, & Abi
34 da, & Eldaa. omnes hi filii Ceturæ. ¶ ‖ Genuit autem
35 Abraham Iſaac, cuius fuerũt filii Eſau, & Iſrael. ¶ ‖ Fi
36 lii Eſau: Eliphaz, Rahuel, Iehus, Ihelom, & Core. ¶ Fi
lii Eliphaz, Themam, Omar, Sephi, Gatham, Cenez,
37 Thamna, Amalec. ¶ Filii Rahuel: Nahath, Zara, Sam-
38 na, Meza. ¶ Filii Seir: Lotan, Sobal, Sebeon, Ana, Di-
39 ſon, Eſer, Diſan. ¶ Filii Lotam: Hori, Homam. ſoror au
40 tem Lotan fuit Thamna. ¶ Filii Sobal: Alian, & Mana
hath, & Ebal, Sephi, & Onam. Filii Sebeon: Aia, &
41 Ana. Filii Ana: Diſon. ¶ Filii Diſon: Hamram, & He-
42 ſebam, & Iethran, & Charan. ¶ Filii Eſer: Balaan, &
43 Zauan, & Iacan. Filii Diſan: Hus, & Aran. ¶ Iſti ſunt
D reges qui imperauerunt in terra Edom, antequam eſ-
ſet rex ſuper filios Iſrael. Bale filius Beor, & nomen ci
44 uitatis eius, Denaba. ¶ Mortuus eſt autem Bale, & re-
45 gnauit pro eo Iobab filius Zare de Boſra. ¶ Cumque
& Iobab fuiſſet mortuus, regnauit pro eo Huſam de
46 Terra Themanorum. ¶ Obijt quoque & Huſam, & re
gnauit pro eo Adad filius Badad, qui percuſſit Ma-
diam in terra Moab, & nomen ciuitatis eius Auith.
47 ¶ Cumque & Adad fuiſſet mortuus, regnauit pro eo
48 Semla de Maſreca. ¶ Sed & Semla mortuus eſt, & re-
gnauit pro eo Saul de Rohoboth, quæ iuxta amnem
49 ſita eſt. ¶ Mortuo quoque Saul, regnauit pro eo Bala-
50 nan filius Achobor. ¶ Sed & hic mortuus eſt, & regna
uit pro eo Adad: cuius vrbis nomen fuit Phau, & ap-
pellata eſt vxor eius Meetabel filia Matred filiæ Me-
51 zaab. ¶ Adad autem mortuo duces pro regibus in E-
dom eſſe cœperunt, dux Thamna, dux Alua, dux Ie-
52 theth, ¶ dux Oolibama, dux Ela, dux Phinon, ¶ dux
53 Cenez, dux Themam, dux Mabſar, ¶ dux Magdiel,
54 dux Hiram. Hi duces Edom.

‖ Gen. 11. d. 26. ‖ Gen. 25 b. 12. ‖ Gen. 25 a. 3. ‖ Gen. 25 c. 18. ‖ Gen. 36 b. 11.

CAPVT II.

1 Filij autem Iſrael: ‖ Ruben, Simeon, Leui, Iuda,
A Iſſachar, & Zabulon, ¶ Dan, Ioſeph, Beniamin,
2 Nephthali, Gad, & Aſer: ¶ ‖ Filij Iuda: Her, O-
3 nan, & Sela. hi tres nati ſunt ei de filia Sue Chanani-
tide. Fuit autem Her primogenitus Iuda, malus co-
4 ram Domino, & occidit eum. ¶ Thamar autem nurus
eius peperit ei Phares, & Zara. omnes ergo filij Iuda,
5 quinque. ¶ Filij autem Phares, Heſron & Hamul. ¶ Fi-
6 lij quoque Zaræ: Zamri, & Etham, & Eman, Chal-
7 chal quoque, & Dara, ſimul quinque. ¶ Filij Charmi:
B Achar, ¶ qui turbauit Iſrael, & peccauit in furto ana-
8 thematis. ¶ Filii Ethan Azarias. ¶ Filii autem Heſron
9 qui nati ſunt ei: Ierameel, & Ram, & Calubi. ¶ ‖ Porro
10 Ram genuit Aminadab, Aminadab autẽ genuit Na-
11 haſſon principem filiorum Iuda. ¶ Nahaſſon quoque

‖ Gen. 29 g. 32. & 30. a. 3. & 35. c. 23. Gen. 38. a. 3. Infr. 4. a. 1. Mat. 1. a. 1. Ioſ. 7. a. 1. Ruth. 4 d. 19.

12 genuit Salma, de quo ortus eſt Booz. ¶ Booz vero ge-
13 nuit Obed, qui & ipſe genuit Iſai: ¶ ‖ Iſai autem genu[it]
primogenitum Eliab, ſecundum Abinadab, tertium
14 Simmaa, ¶ quartum Nathanael, quintum Raddai,
15 ¶ ſextum Aſom, ſeptimum Dauid. ¶ quorum ſorores
16 fuerunt Saruia, & Abigail. Filij Saruiæ: Abiſai, Ioab,
17 & Aſael, tres. ¶ Abigail autem genuit Amaſa, cuius pa
18 ter fuit Iether Iſmahelites, ¶ Caleb vero filius Heſro[n]
accepit vxorem nomine Azuba, de qua genuit Ie-
rioth, fueruntque filij eius Iaſer, & Sobab, & Ardon.
19 ¶ Cumque mortua fuiſſet Azuba, accepit vxorem Ca
C leb, Ephratha: q̃ peperit ei Hur. ¶ Porro Hur genuit
20 Vri: & Vri genuit Bezeleel. ¶ Poſt hæc ingreſſus e[ſt]
21 Heſron ad filiam Machir patris Galaad, & accepit e[am]
cum eſſet annorum ſexaginta: quæ peperit ei Segub.
22 ¶ Sed & Segub genuit Iair, & poſſedit viginti tres ciu[i]
23 tates in terra Galaad. ¶ Cœpitque Geſſur & Aram op
pida Iair, & Canath, & viculos eius ſexaginta ciuita-
24 tum: omnes iſti filij Machir patris Galaad. ¶ Cum au-
tẽ mortuus eſſet Heſron ingreſſus eſt Caleb ad Ephra
ta. Habuit quoque Heſron uxorem Abia, quę peperi[t]
25 ei Ashur patrem Thecuæ. ¶ Nati ſunt autem filij Iera-
D meel primogeniti Heſron, Ram primogenitus eius
26 & Buna, & Aram, & Aſom, & Achia. ¶ Duxit quoq[ue]
vxorem alteram Ierameel nomine Atara, quæ fui[t]
27 mater Onã. ¶ Sed & filij Ram primogeniti Ierameel
28 fuerunt Moos, Iamin, & Acar. ¶ Onam autem habui[t]
filios Semei, & Iada. Filij autem Semei: Nadab & A-
29 biſur. ¶ Nomen vero vxoris Abiſur, Abihahil quæ pe
30 perit ei Ahobban, & Molid. ¶ Filij autem Nadab fue
runt Saled, & Apphaim. Mortuus eſt autem Saled
31 abſque liberis. ¶ Filius vero Apphaim, Ieſi: qui Ieſi ge
32 nuit Seſan. Porro Seſan genuit Oholai. ¶ Filij autem
Iada fratris Semei: Iether & Ionathan. Sed & Iethe[r]
33 mortuus eſt, abſque liberis. ¶ Porro Ionathan genui[t]
34 Phaleth, & Ziza. Iſti fuerunt filij Ierameel. ¶ Seſan au
E tem nõ habuit filios, ſed filias: & ſeruum Ægyptium
35 nomine Ieraa. ¶ deditque ei filiam ſuam vxorem: quæ
36 peperit ei Ethei. ¶ Ethei autem genuit Nathan, & Na-
37 than genuit Zabad, ¶ Zabad quoque genuit Ophlal
38 ¶ & Ophlal genuit Obed, ¶ Obed genuit Iehu, Iehu ge
39 nuit Azariam, ¶ Azarias genuit Helles, & Helles ge
40 nuit Elaſa, ¶ Elaſa genuit Siſamoi, Siſamoi genuit Se[l]
41 lum, ¶ Sellum genuit Icamiam, Icamia autem genui[t]
42 Eliſama. ¶ Filij autem Caleb fratris Ierameel: Meſſ[a]
F primogenitus eius, ipſe eſt pater Ziph: & filij Mare[ſ]
43 ſa patris Hebron. ¶ porro filij Hebron, Core & Ta
44 phua, & Recem, & Samma, ¶ Samma autem genuit
Raham patrem Iercaam, & Recem genuit Sammai
45 ¶ Filius Sammai, Mahon: & Mahon pater Bethſur
46 ¶ Epha autem concubina Caleb peperit Haran, &
47 Moſa, & Gezez. Porro Haram genuit Gezez. ¶ Fili[j]
autem Iahaddai, Regom, & Ioathã, & Geſan, & Ph[a]
48 let, & Epha, & Saaph. ¶ Concubina Caleb Maacha
49 peperit Saber, & Tharana. ¶ Genuit autem Saap[h]
pater Madmena, Sue patrem Machbena, & patrem
50 Gabaa. ¶ Filia vero Caleb, fuit Achſa. ¶ Hi erant fili[j]
G Caleb, filij Hur, primogeniti Ephratha, Sobal pate[r]
51 Cariathiarim. Salma pater Bethlehem, Hariph pa
52 ter Bethgader. ¶ Fuerunt autem filij Sobal patri[s]
Cariathiarim, Qui videbat dimidium Requietio
53 num. ¶ Et de cognatione Cariathiarim, Iethrei
& Aphuthei, & Semathei, & Maſerei. Ex hi[s]
54 egreſſi ſunt Saraitæ, & Eſthaolitæ. ¶ Filij Sal

ma, Bethlehem, & Netophathi, Coronæ domus 55 Ioab, & Dimidium requietionis Sarai. ⁋ Cognationes quoque scribarum habitantium in Iabes, Canentes atque Resonantes, & in tabernaculis commorantes. Hi sunt Cinæi, qui venerunt de Calore patris domus Rechab.

CAPVT III.

1. Reg 3 a. 2.

1 A DAuid vero hos habuit filios, qui ei nati sunt in Hebron: primogenitum Amnon ex Achinoam Iezrahelitide: secundum Daniel 2 de Abigail Carmelitide, ⁋ tertium Absalom filium Maacha filiæ Tolmai regis Gessur, quartum Adoniam filium Aggith, 3 ⁋ quintum Saphatiam ex Abital, 4 sextum Iethraham de Egla vxore sua. ⁋ Sex ergo nati sunt ei in Hebron, vbi regnauit septem annis, & sex mensibus. Triginta autem, & tribus annis regnauit in Ierusalem. 5 ⁋ ‖ Porro in Ierusalem B nati sunt ei filij Simmaa, & Sobab, & Nathan, & 6 Salomon, ⁋ quattuor de Bethsabee filia Ammiel, 7 ⁋ Iebaar quoque, & Elisama, & Eliphalet, & Noge, 8 & Nepheg, & Iaphia, ⁋ necnon Elisama, & Eliada Eli 9 phelet, nouem: ⁋ omnes hi filij Dauid, absque filijs concubinarum: habueruntque sororem Thamar. 10 ⁋ Filius autem Salomonis, Roboam: cuius Abia filius genuit Asa. De hoc quoque natus est Iosaphat 11 ⁋ pater Ioram, qui Ioram genuit Ochoziam, ex quo 12 ortus est Ioas: ⁋ & huius Amasias filius genuit Azariam. 13 Porro Azariæ filius Ioatham, ⁋ procreauit Achaz patrem Ezechiæ, de quo natus est Manasses: 14 ⁋ Sed & Manasses genuit Amon patrem Iosiæ. ⁋ Fi- C lij autem Iosiæ fuerunt, primogenitus Iohanan, se- 15 cundus Ioakim, tertius Sedecias, quartus Sellum. 16 ⁋ ‖ De Ioakim natus est Iechonias, & Sedecias. ⁋ Fi- 17 lij Iechoniæ fuerunt: Asir, Salathiel, ⁋ Melchiram, 18 Phadaia, Sennefer, & Iecemia, Sama, & Nadabia. 19 ⁋ De Phadaia orti sunt Zorobabel, & Semei. Zorobabel genuit Mosollam, Hannaniam, & Salomith 20 sororem eorum: ⁋ Hasabam quoque, & Ohol, & Ba- 21 rachiam, & Hasadiam Iosabhesed, quinque. ⁋ Filius D autem Hananiæ Phaltias pater Ieseiæ, cuius filius Raphaia: huius quoq; filius, Arnan, de quo natus est 22 Obdia, cuius filius fuit Sechenias: ⁋ Filius Secheniæ, Semeia, cuius filij Hattus, & Iegaal, & Baria, & Naa 23 ria, & Saphat, sex numero. ⁋ Filius Naariæ, Elioenai, 24 & Ezechias, & Ezricam tres. ⁋ Filij Elioenai, Oduia, & Eliasub, & Pheleia, & Accub, & Iohanan, & Dalaia, & Anani, septem.

‖ 3. Reg. 5 c. 14.

‖ Mat. 1 b 11.

CAPVT IIII.

‖ Supr. 2. a 4. Gen. 38. g. 29. & 46. b. 12.

1 A FIlij Iuda: ⁋ Phares, Hesron, & Charmi, & Hur, & Sobal. 2 ⁋ Raia vero filius Sobal genuit Iahath, de quo nati sunt Ahumai, & Laad, hæ co 3 gnationes Sarathi. ⁋ Ista quoque stirps Etham: Iezrahel, & Iesema, & Iedebos. Nomen quoque sororis eo- 4 rum, Asalelphuni. ⁋ Phanuel autem pater Gedor, & Ezer pater Hosa. isti sunt filij Hur primogeniti E- 5 phrata patris Bethlehem. ⁋ Assur vero patri Thecuæ 6 erant duæ vxores, Halaa, & Naara, ⁋ Peperit autem ei Naara, Oozam, & Hepher, & Themani, & Aha- 7 sthari, isti sunt filij Naara. ⁋ Porro filij Haala, Sereth, 8 Isaar, & Ethnam. ⁋ Cos autem genuit Anob, & Sobo- 9 ba, & cognationem Aharehel filij Arum. ⁋ Fuit autẽ B Iabes inclytus præ fratribus suis, & mater eius vocauit nomen illius Iabes, dicẽs: Quia peperi eum in do- 10 lore. ⁋ Inuocauit vero Iabes Deum Israel, dicẽs: Si benedicens benedixeris mihi, & dilataueris terminos meos, & fuerit manus tua mecum, & feceris me a malitia non opprimi. Et præstitit Deus quæ precatus est. 11 ⁋ Caleb autem frater Sua, genuit Mahir, qui fuit pa- 12 ter Esthon. ⁋ Porro Esthon genuit Bethrapha, & Phesse, & Theinna patrẽ vrbis Naas, hi sunt viri Recha. 13 ⁋ Filij autem Cenez: Othoniel & Saraia. Porro filij C Othoniel, Hathath, & Maonathi. ⁋ Maonathi genuit 14 Ophra. Saraia autem genuit Ioab patrem Vallis ar- 15 tificum: ibi quippe artifices erant. ⁋ Filij vero Caleb filij Iephone, Hir, & Ela, & Naham. Filij quoque Ela 16 Cenez. ⁋ Filij quoque Ialeleel: Ziph, & Zipha, Thiria, 17 & Asrael. ⁋ Et filij Ezra: Iether, & Mered, & Epher, & Ialon, genuitque Mariam, & Sammai, & Iesba patrẽ 18 Esthamo. ⁋ Vxor quoq; eius Iudaia, peperit Iared patrem Gedor, & Heber patrem Socho, & Icuthiel patrem Zanoe. hi autem filij Bethiæ filiæ Pharaonis, 19 quam accepit Mered. ⁋ Et filij vxoris Odaiæ sororis D Naham patris Ceila, Carmi, & Esthamo, qui fuit de 20 Machathi. ⁋ Filij quoque Simon: Ammon, & Rinna filius Hanan, & Thilon. Et filij Iesi, Zoheth & Bezo- 21 heth. ⁋ ‖ Filij Sela, Filij Iuda: Her pater Lecha, & Laada pater Maresa, & cognationes domus operantium 22 byssum in Domo iuramenti. ⁋ Et qui stare fecit solem, virique Mendacij, & Securus, & Incendens, qui principes fuerunt in Moab, & qui reuersi sunt 23 in Lahem. hæc autem verba vetera. ⁋ Hi sunt figuli habitantes in Plantationibus, & in Sepibus, apud regem in operibus eius, commoratique sunt ibi. 24 ⁋ ‖ Filii Simeon, Namuel, & Iamin, Iarib, Zara, Saul, E ⁋ Sellum filius eius, Mapsam filius eius, Masma fi- 25 lius eius. ⁋ Filii Masma: Hamuel filius eius, Zachur 26 filius eius, Semei filius eius. ⁋ Filii Semei sedecim, & 27 filiæ sex: fratres autem eius non habuerunt filios multos, & vniuersa cognatio non potuit adæquare 28 summam filiorum Iuda. ⁋ Habitauerunt autem in 29 Bersabee, & Molada, & Hasarsuhal, ⁋ & in Bala, & in 30 Asom, & in Tholad, ⁋ & in Bathuel, & in Horma, 31 & in Siceleg, ⁋ & in Bethmarchaboth, & in Hasarsusim, & in Bethberai, & in Saarim. hæ ciuitates eo- 32 rum vsque ad regem Dauid. ⁋ Villæ quoque eorum: Etam & Aen, Remmon, & Thochen, & Asan, ciuita 33 tes quinque. ⁋ Et vniuersi viculi eorum per circui- F tum ciuitatum istarum, vsque ad Baal: hęc est habi- 34 tatio eorum, & sedium distributio. ⁋ Mosobab quo- 35 que & Iemlech, & Iosa filius Amasię, ⁋ & Ioel, & Iehu filius Iosabię, filii Saraię, filii Asiel, & Elioenai, 36 & Iacoba, & ⁋ Isuhaia, & Asaia, & Adiel, & Ismiel, et 37 Banaia. ⁋ Ziza quoque filius Sephei filii Allon filii 38 Idaia filii Semri filii Samaia: ⁋ Isti sunt nominati principes in cognationibus suis, et in domo affinitatum 39 suarum multiplicati sunt vehementer. ⁋ Et profecti sunt, vt ingrederentur in Gador, vsque ad Orientem vallis, et vt quęrerent pascua gregibus 40 suis. ⁋ Inueneruntque pascuas vberes, et valde G bonas, et terram latissimam, et quietam, et fertilem, in qua ante habitauerant de stirpe Cham. 41 ⁋ Hi ergo venerunt, quos supra descripsimus nominatim, in diebus Ezechiæ regis Iuda: et percusserunt tabernacula eorum, et habitatores, qui inuenti fuerant ibi, et deleuerunt eos, vsque in pręsentem diem: habitaueruntque pro eis, quoniam

‖ Gen. 38 a 3.

‖ Gen. 46 b. 10.

vberrimas

42 hubertimas pascuas ibidem repererunt. ¶ De filijs quoque Simeon abierunt in montem Seir viri quingenti, habentes principes Phaltiam, & Naariam, & 43 Raphaiam & Oziel filios Iesi, ¶ & percusserunt reliquias quæ euadere potuerant Amalecitarum, & habitauerunt ibi pro eis vsque ad diem hanc.

CAPVT V.

1 A FIlij quoque Ruben primogeniti Israel (‖ ipse quippe fuit primogenitus eius, sed cũ violasset thorum patris sui, data sunt primogenita eius filijs Ioseph filij Israel, & non est ille reputatus in 2 primogenitum. ¶ Porro Iudas, qui erat fortissimus inter fratres suos, de stirpe eius principes germinati 3 sunt: primogenita autem reputata sunt Ioseph) ¶ ‖ filij ergo Ruben primogeniti Israel: Enoch, & Phallu, Esron, 4 & Charmi. ¶ Filij Ioel, Samia filius eius, Gog filius 5 eius, Semei filius eius, ¶ Micha filius eius, Reia 6 filius eius, Baal filius eius. ¶ Beera filius eius, quem captiuum duxit Thelgathphalnasar rex Assyriorum, 7 & fuit princeps in tribu Ruben. ¶ Fratres autem eius & vniuersa cognatio eius quando numerabantur per familias suas, habuerunt principes Iehiel, & Zacha- 8 riam. ¶ Porro Bala filius Azaz, filij Samma, filij Ioel, ipse habitauit in Aroer vsque ad Nebo, & Beelmeõ. 9 ¶ Contra orientalem quoque plagam habitauit vsq; ad introitum eremi, & flumen Ephratem. Multum quippe iumentorum numerum possidebant in Terra 10 Galaad. ¶ In diebus autem Saul præliati sunt contra Agareos, & interfecerunt illos, habitaueruntque pro eis in tabernaculis eorum, in omni plaga quę respicit 11 ad Orientem Galaad. ¶ Filii vero Gad e regione eo- 12 rum habitauerũt in Terra Basan vsque Selcha: ¶ Ioel in capite, & Sapham secũdus: Ianai autem & Saphat 13 in Basan. ¶ Fratres vero eorum secundum domos cognationum suarum, Michael & Mosollã & Sebe, & 14 Iorai, & Iachan, & Zie, & Heber, septem. ¶ Hi filii Abihail, filii Huri, filii Iara, filii Galaad, filii Michael, 15 filii Iesesi, filii Ieddo, filii Buz. ¶ Fratres quoque filii Abdiel, filii Guni, principes domus in familiis suis. 16 ¶ Et habitauerũt in Galaad, & in Basan, & in viculis eius, & in cunctis suburbanis Saron, vsque ad termi- 17 nos. ¶ Omnes hi numerati sunt in diebus Ioatham re C gis Iuda, & in diebus Ieroboã regis Israel. ¶ Filii Ru- 18 bẽ & Gad & dimidię tribus Manasse, viri bellatores, scuta portantes & gladios, & tendentes arcum, eruditiq; ad prçlia, quadraginta quatuor millia, & septin 19 genti sexaginta procedẽtes ad pugnam. ¶ Dimicauerunt contra Agareos: Ituræi vero, & Naphis, & No- 20 dab ¶ præbuerunt eis auxiliũ. Traditiq; sunt in manus eorum Agarei, & vniuersi qui fuerant cum eis, quia Deum inuocauerũt cum præliarentur: & exau- 21 diuit eos, eo quod credidissent in eum. ¶ Ceperuntq; omnia quæ possederant, camelorum quinquaginta millia, & ouium ducenta quinquaginta millia, & asi- 22 nos duo millia, & animas hominũ centũ millia. ¶ Vulnerati autem multi corruerunt. fuit enim bellum Domini. Habitaueruntque pro eis vsque ad transmigra- 23 tionẽ. ¶ Filii quoque dimidiæ tribus Manasse possederunt terram a finibus Basan vsque Baal, Hermon, & Sanir, & montẽ Hermon. ingens quippe numerus e- 24 rat. ¶ Et hi fuerunt principes domus cognationis eorum, Epher, & Iesi, & Eliel, & Ezriel, et Ieremia, & Odoia, & Iediel viri fortissimi & potentes, & nomi- 25 nati duces in familiis suis. ¶ Reliquerunt aũt Deum patrum suorum, & fornicati sunt post deos populo- 26 rum terræ, quos abstulit Deus coram eis. ¶ & suscitauit Deus Israel spiritum Phul regis Assyriorum, & spiritum Thelgathphalnasar regis Assur: & transtulit Ruben & Gad, & dimidiam tribum Manasse, & adduxit eos in Lahela, & in Habor, & Ara, & fluuiũ Gozan, vsque ad diem hanc.

‖ Ge. 35. d. 22. 49. a. 4. ‖ Ge 46 b. 9. Exod. 6. c. 14. Nu. 26. a. 5.

CAPVT VI.

1 A FIlii Leui: ‖ Gerson, Caath, et Merari. ¶ Filii Caath, Amrã, Isaar, Hebron, & Oziel: ¶ Filii Am- 2 ram: Aaron, Moyses & Maria. ¶ Filii Aaron, 3 Nadab, et Abiu, Eleazar, et Ithamar. ¶ Eleazar ge- 4 nuit Phinees, et Phinees genuit Abisue, ¶ Abisue ve- 5 ro genuit Bocci: et Bocci genuit Ozi, ¶ Ozi genuit Za 6 raiam, et Zaraias genuit Meraioth. ¶ Porro Meraioth 7 genuit Amariã, et Amarias genuit Achitob, ¶ Achi- 8 tob genuit Sadoc, et Sadoc genuit Achimaas, ¶ Achi 9 maas genuit Azariam, Azarias genuit Iohanan, ¶ Io- 10 hanã genuit Azariam. ipse est qui sacerdotio functus est in domo, quam ædificauit Salomon in Ierusalem. 11 ¶ Genuit autẽ Azarias Amariam. et Amarias genuit 12 Achitob, ¶ Achitob genuit Sadoc, et Sadoc genuit 13 ¶ Sellũ, Sellum genuit Helciã, et Helcias genuit Aza 14 riam, ¶ Azarias genuit Saraiã, et Saraias genuit Iose- 15 dec. ¶ Porro Iosedec egressus est, quando trãstulit Do B minus Iudam et Ierusalem per manus Nabucdono- 16 sor. ¶ Filii ergo Leui: ‖ Gerson Caath, et Merari. ¶ Et 17 hæc nomina filiorum Gerson: Lobni, et Semei: ¶ Filii 18 Caath: Amram, et Isaar, et Hebron, et Oziel: ¶ Filii 19 Merari: Moholi, et Musi. Hæ auta cognationes Leui 20 sm familias eorũ. ¶ Gerson Lobni filius eius, Iahath fi- 21 lius eius, Zãma filius ei⁹, ¶ Ioab filius eius, Addo filius 22 eius, Zara filius eius, Iethrai filius eius. ¶ Filii Caath, Aminadab filius eius, Core filius eius, Asir filius eius. 23 ¶ Elcana filius eius, Abiasaph filius eius, Asir filius e- 24 ius, ¶ Thahath filius eius, Vriel filius eius, Ozias filius 25 eius, Saul filius eius. ¶ Filii Elcana: Amasai, et Achi- 26 moth, ¶ et Elcana. filii Elcana, Sophai filius eius, Na- 27 hath filius eius, ¶ Eliab filius eius, Ieroham filius eius, C Elcana filius eius. ¶ filii Samuel: primogenitus Vasse- 28 ni, et Abia: ¶ filii autem Merari, Moboli: Lobni filius 29 eius, Semei filius eius, Oza filius eius, ¶ Sãmaa filius 30 eius, Haggia filius eius, Asaia filius eius. ¶ Isti sũt quos 31 constituit Dauid super cantores domus Domini, ex 32 quo collocata est arca. ¶ et ministrabant coram tabernaculo testimonii, canentes donec ędificaret Salomõ domum Domini in Ierusalem: stabant autem iux- 33 ta ordinem suum in ministerio. ¶ Hi vero sunt qui assistebant cum filiis suis, de filiis Caath, Heman 34 cantor filius Ioel, filii Samuel. ¶ filii Elcana, filii Ie- 35 roham, filii Eliel, filii Thohu, ¶ filii Suph, filii Elca- 36 na, filii Mahath, filii Amasai, ¶ filii Elcana, filii Io- 37 hel, filii Azariæ, filii Sophoniæ, ¶ filii Thahath, fi- 38 lii Asir, filii Abiasaph, filii Core. ¶ filii Isaar, filii 39 Caath, filii Leui, filii Israel. ¶ Et frater eius Asaph, qui stabat a dextris eius, Asaph filius Barachiæ, fi- 40 lii Sammaa, ¶ filii Michael, filii Basaiæ, filii Melchię, 41 ¶ filii Athanai, filii Zara, filii Adaia, ¶ filii Ethan, filii 42 Zamma, filij Semei, ¶ filii Ieth, filii Gerson, filii Leui. 43 ¶ filii aũt Merari fratres eorũ, ad sinistram. Ethan fi-

‖ Ge 46. b. 11. Infr. 23. b. 6. Exo. 6. c. 17. Iol 21. b. 10. Exo. 6. c. 17.

44 lius Cusi,filij Abdi,filij Maloch, ♀ filij Asabiæ, filij
45 Amasiæ,filij Helciæ, ♀ filij Amasai,filij Boni,filij So-
46 mer, filij Moholi, filij Musi, filij Merari, filij Leui.
47 ♀ Fratres quoque eorum Leuitæ qui ordinati sunt in
48 cunctum ministerium tabernaculi domus Domi-
49 ni. ♀ Aaron vero & filij eius adolebant incensum su-
D per altare holocausti,& super altare thymiamatis,in omne opus Sancti sanctorum: & vt precarentur pro Israel iuxta omnia q̃ præceperat Moyses seruus Dei,
50 ♀ Hi sunt autem filij Aaron: Eleazar filius eius, Phi-
51 nees filius eius, Abisue filius eius, ♀ Bocci filius eius,
52 Ozi filius eius, Zarahia filius eius, ♀ Meraioth filius
53 eius, Amarias filius eius, Achitob filius eius. ♀ Sadoc fi-
54 lius eius, Achimaas filius eius. ♀ Et hæc habitacula eorũ per vicos atque confinia, filiorũ scilicet Aaron iuxta cognationes Caathitarum: ipsis enim forte conti-
55 gerant. ♀ Dederunt igitur eis Hebron in terra Iuda,
E & suburbana eius per circuitum: ♀ agros autem ciui-
56 tatis,& villas, Caleb filio Iephone. ♀ Porro filijs Aa-
57 ron dederunt ciuitates ad confugiendum, Hebron,&
58 Lobna, & suburbana eius, ♀ Iether quoque & Esthe-mo cum suburbanis suis,sed & Helon,& Dabir cum
59 suburbanis suis. ♀ Asan quoq; & Bethsemes & sub-
60 urbana earũ. ♀ De tribu autem Beniamin: Gabee & suburbana eius,& Almath cum suburbanis suis. Anathoth quoque cum suburbanis suis. Omnes ciuitates
61 tredecim per cognationes suas. ♀ Filijs autem Caath residuis de cognatione sua, dederunt ex dimidia tri-
62 bu Manasse in possessionem vrbes decem. ♀ Porro filijs Gerson per cognationes suas de tribu Issachar,& de tribu Aser,& de tribu Nephthali, & de tribu Ma-
63 nasse in Basan, vrbes tredecim. ♀ Filijs autem Merari
F per cognationes suas de tribu Ruben, & de tribu Gad, & de tribu Zabulon, dederunt sorte ciuitates
64 duodecim. ♀ Dederunt quoque filij Israel Leuitis ci-
65 uitates, & suburbana earum: ♀ dederuntque per sortem ex tribu filiorum Iuda, & ex tribu filiorum Simeon, & ex tribu filiorum Beniamin, vrbes has quas
66 vocauerunt nominibus suis. ♀ & his qui erant de cognatione filiorum Caath, fueruntque ciuitates in ter-
67 minis eorum de tribu Ephraim. ♀ ‖ Dederunt ergo eis vrbes ad confugiendum, Sichem cũ suburbanis suis in monte Ephraim:& Gazer cũ suburbanis suis:
68 ♀ Iecmaam quoque cum suburbanis suis,& Bethorõ
69 similiter, ♀ nec non & Helon cũ suburbanis suis, &
70 Gethremmon in eundem modum. ♀ Porro ex dimidia tribu Manasse, Aner & suburbana eius: Balaam & suburbana eius: his videlicet qui de cognatione fi-
71 liorũ Caath reliqui erant. ♀ Filijs autem Gerson de cognatione dimidiæ tribus Manasse, Gaulon in Basan & suburbana eius, & Astaroth cum suburbanis
72 suis. ♀ De tribu Issachar, Cedes & suburbana eius,&
G Dal ereth cum suburbanis suis, ♀ Ramoth quoque &
73 suburbana eius,& Anẽ cum suburbanis suis. ♀ De tri-
74 bu vero Aser Masal cũ suburbanis suis, & Abdon si-
75 militer. ♀ Hucac quoq; & suburbana eius, & Rohob
76 cum suburbanis suis. ♀ Porro de tribu Nephtali, Cedes in Galilæa & suburbana eius, Hamõ cum subur-
77 banis suis,et Cariathaim,et suburbana eius. ♀ Filijs autem Merari residuis de tribu Zabulon, Remmono et suburbana eius, et Thabor cum suburbanis suis.
78 ♀ trans Iordanem quoque ex aduerso Iericho contra orientem Iordanis,de tribu Ruben, Bosor in solitudine cum suburbanis suis,et Iassa cum suburbanis suis.
79 ♀ Cademoth quoq; et suburbana eius, et Mephaath
80 cum suburbanis suis. ♀ Nec non et de tribu Gad, Ramoth in Galaad et suburbana eius, et Manaim cum
81 suburbanis suis: ♀ sed et Hesebon cum suburbanis suis,et Iezer cum suburbanis suis.

‖ Iosu. 21. b. 10.

Iosu. 21. b. 10.

CAPUT VII.

1 PORRO filij Issachar: Tola,et Phua, Iasub et Simeron,quatuor. ♀ Filij Thola: Ozi et Raphaia,et
A
2 Ieriel,et Iemai,et Iebsem,et Samuel principes per domos cognationum suarum. De stirpe Thola viri fortissimi numerati sunt in diebus Dauid, viginti
3 duo millia sexcenti. ♀ Filij Ozi: Izrahia, de quo nati sunt Michael,et Obadia,et Ioel,et Iesia, quinque om-
4 nes principes. ♀ Cumque eis per familias, et populos suos,accincti ad prælium, viri fortissimi triginta sex
5 millia: multas enim habuerunt vxores, et filios. ♀ Fratres quoque eorum per omnem cognationem Issa-
B char,robustissimi ad pugnandum, octoginta septem
6 millia numerati sunt. ♀ ‖ Filij Beniamin, Bela, et Be-
7 chor, et Iadihel,tres. ♀ Filij Bela: Esbon,et Ozi,et Oziel,et Ierimoth,et Vrai,quinque principes familiarum,et ad pugnandum robustissimi: numerus autem eorum, viginti duo millia et trigintaquatuor.
8 ♀ Porro filij Bechor: Zamira,et Ioas, et Eliezer, et Elioenai,et Amri,et Ierimoth,et Abia, et Anathoth et
9 Almath: omnes hi filij Bechor. ♀ Numerati sunt au-
C tem per familias suas principes cognationum suarũ
10 ad bella fortissimi, viginti millia,et ducenti. ♀ Porro filij Iadihel Balã. Filij aũt Balan: Iehus,et Beniamin, et Aod,et Chanana,et Zethan, et Tharsis, et Ahiha-
11 sar. ♀ omnes hi filij Iadihel, principes cognationum suarũ, viri fortissimi, decem et septem millia, et ducẽ-
12 ti ad prẽliũ procedentes. ♀ Sepham quoque et Haphã
13 filij Hir: et Hasin filij Aher. ♀ Filij autem Nephthali,
14 Iasiel,et Guni,et Ieser,et Sellum, filij Bala: ♀ Porro filius Manasse, Esriel: concubinaque eius Syra peperit
15 Machir patrem Galaad. ♀ Machir autem accepit vxo-
D res filijs suis Happhim et Saphan: et habuit sororẽ nomine Maacha: nomen aũt secundi Salphaad, na-
16 tæque sunt Salphaad filiæ. ♀ et peperit Maacha vxor Machir filium vocauitque nomen eius Phares: porro nomen fratris eius, Sares: et filij eius, Vlam,et Recẽ:
17 ♀ Filius autem Vlam, Badan. hi sunt filii Galaad, filii
18 Machir, filii Manasse. ♀ Soror autem eius regina pe-
19 perit virum decorum,et Abiezer,et Mohola. ♀ Erant autem filii Semida: Ahin,et Sechen,et Leci, et Aniã.
20 ♀ Filii aũt Ephraim, Suthala, Bared filius eius, Thahath filius eius, Elada filius eius, Thahath filius eius,
21 huius filius Zabad. ♀ et huius filius Suthala et huius filius Ezer et Elad: occiderunt aũt eos viri Geth indigenæ, quia descenderãt vt inuaderẽt possessiones eo-
22 rũ. ♀ Luxit igitur Ephraim pater eorũ multis diebus,
23 et venerunt fratres eius vt consolarẽtur eũ. ♀ Ingressusq; est ad vxorẽ suã: quę concepit, & peperit filiũ, et vocauit nomẽ eius Beria, eo quod in malis domus
24 eius ortus esset: ♀ filia autem eius fuit Sara, quæ ædificauit Bethoron inferiorem, et superiorem,et Ozen-
25 sara. ♀ Porro filius eius Rapha, et Reseph, et Tha-
26 le, de quo natus est Thaan, ♀ qui genuit Laadan: hu-
27 ius quoque filius Ammiud, qui genuit Elisama, ♀ de
28 quo ortus est Nun, qui habuit filium Iosue. ♀ Possessio autem eorum et habitatio, Bethel cum filiabus suis,et contra Orientem Noran, ad occidẽtalem

‖ Gen. 46. c. 21.

plagam Gazer, et filiæ eius, Sichem quoque cum filiabus suis, vsque ad Aza cum filiabus eius. ⁋ Iuxta filios quoque Manasse Bethsan, et filias eius, Tanach, et filias eius, Mageddo et filias eius, Dor et filias eius: in his habitauerũt filij Ioseph, filij Israel. ⁋ ‖ Filij Aser: Iemna, et Iesua, et Iessui, et Baria, et Sara soror eorũ. ⁋ Filij autem Baria: Heber, et Melchiel: ipse est pater Barsaith. ⁋ Heber autem genuit Iephlat, et Somer, et Hotham, et Suaa sororem eorum. ⁋ Filij Iephlat: Phosech, et Chamaal, et Asoth: hi filij Iephlat. ⁋ Porro filij Somer Ahi, et Roaga, et Haba, et Aram. ⁋ Filij autem Helẽ fratris eius: Supha, et Iemna, et Selles, et Amal. ⁋ Filij Supha: Sue, Harnapher, et Sual, et Beri, et Iamra, ⁋ Bosor, et Hod, et Samma, et Salusa, et Iethran, et Bera. ⁋ Filij Iether: Iephone, et Phaspha, et Ara. ⁋ Filij autem Olla: Aree, & Haniel, & Resia. ⁋ Omnes hi filij Aser principes cognationum, electi atque fortissimi duces ducum: numerus autem eorum ætatis quę apta esset ad bellum, viginti sex millia.

‖ Gen. 46. b. 17.

CAPVT VIII.

Gen. 46. c. 21. Sup. 7. b. 6.

Beniamin autem genuit Bale primogenitum suum, Asbel secundum, Ahara tertium: ⁋ Noha quartum, & Rapha quintum. ⁋ Fuerũtque filij Bale: Addar, & Gera, & Abiud, ⁋ Abisue quoque & Naaman, & Ahoe, ⁋ sed & Gera, & Sephuphan, & Huram. ⁋ Hi sunt filij Ahod principes cognationum habitantium in Gabaa, qui translati sunt in Manaath. ⁋ Naaman aũt & Achia, & Gera ipse transtulit eos, & genuit Oza, & Ahihud. ⁋ porro Saharaim genuit in regione Moab, postquam dimisit Husim & Bara vxores suas. ⁋ Genuit autẽ de Hodes vxore sua Iobab, & Sebia, & Mosa, & Molchon, ⁋ Iehus quoq;, & Sechia, & Marma. hi sunt filij eius principes in familijs suis. ⁋ Mehusim vero genuit Abitob, & Elphaal: ⁋ Porro filij Elphaal: Heber, & Misaan, & Saman: hic ædificauit Ono, & Lod, & filias eius. ⁋ Baria aũt & Sama principes cognationũ habitãtiũ in Aialon; hi fugauerũt habitatores Geth. ⁋ Et Ahio, & Sesac, & Ierimoth, ⁋ & Zabadia, & Arod, & Heder, ⁋ Michael quoq; & Iespha, & Ioha filij Baria. ⁋ Et Zabadia, & Mosollã, & Hezeci, & Heber, ⁋ & Iesamari, & Iezlia, & Iobab filij Elphaal. ⁋ Et Iacim, & Zechri, & Zabdi, ⁋ & Elioenai, & Selethai, & Eliel, ⁋ & Adaia, & Baraia, & Samarath filij Semei. ⁋ Et Iesphan, & Heber, & Eliel, ⁋ & Abdon, & Zechri, & Hanam, ⁋ & Hanania, & Elam, & Anathothia, ⁋ & Iephdaia: & Phanuel filij Sesac. ⁋ & Samsari, & Sohoria, & Otholia, ⁋ & Iersia, & Elia, & Zechri, filij Ieroham. ⁋ hi patriarchæ, & cognationum principes, qui habitauerunt in Ierusalem. ⁋ ‖ In Gabaon autem habitauerunt Abigabaon, & nomen vxoris eius Maacha. ⁋ Filiusque eius primogenitus Abdon: & Sur, & Cis, & Baal, et Nadab, ⁋ Gedor quoque et Ahio, et Zacher, et Macelloth: ⁋ & Macelloth genuit Samaa: habitaueruntque ex aduerso fratrum suorum in Ierusalem cum fratribus suis. ⁋ ‖ Ner autem genuit Cis, & Cis genuit Saul. Porro Saul genuit Ionathan, & Melchisua, et Abinadab, et Esbaal: ⁋ Filius autem Ionathan, Meribaal: et Meribaal genuit Micha. ⁋ filij Micha, Phiton, et Melech, et Tharaa, et Ahaz, ⁋ et Ahaz genuit Ioada, et Ioada genuit Alamath, et Azmoth, et Zamri: porro Zamri genuit Mosa, ⁋ et Mosa genuit Banaa, cuius filius fuit Rapha: de quo ortus est Elasa, qui genuit Asel. ⁋ Porro Asel sex filij fuerunt, his nominibus, Ezricham, Bocru, Ismahel, Saria, Obdia, et Hanam: omnes hi filij Asel. ⁋ Filij autem Esec fratris eius, Vlam primogenitus et Iehus secundus, et Eliphalet tertius. ⁋ Fueruntque filij Vlam viri robustissimi, et magno robore tendentes arcum: et multos habentes filios, ac nepotes, vsque ad centum quinquaginta. Omnes hi filij Beniamin.

‖ Inf. 9. f. 35.

‖ 1. Reg. 14. g. 51. Inf. 9. g. 39.

CAPVT IX.

Vniuersus ergo Israel dinumeratus est: & sũma eorum scripta est in libro regũ Israel, et Iuda: trãslatique sunt in Babylonem, propter delictum suum. ⁋ Qui autem habitauerũt primi in possessionibus, et in vrbibus suis: Israel et sacerdotes, et Leuitæ, et Nathinei. ⁋ Commorati sunt in Ierusalẽ de filijs Iuda, et de filijs Beniamin, de filijs quoq; Ephraim, & Manasse. ⁋ Othei filius Ammiud. filij Amri, filij Omrai, filij Bonni, de filijs Phares filij Iuda. ⁋ Et de Siloni, Asaia primogenitus, & filij eius. ⁋ de filijs autem Zara: Iehuel, & fratres eorum, sexcenti nonaginta. ⁋ Porro de filijs Beniamin: Salo filius Mosollam filii Oduia, filii Asana, ⁋ et Iobania filius Ieroham: & Ela filius Ozi, filii Mochori: & Mosollã filius Saphatiæ, filij Rahuel, filii Iebaniæ, ⁋ & fratres eorũ per familias suas, nongenti quinquaginta sex. Omnes hi, principes cognationum per domos patrum suorum. ⁋ De sacerdotibus autem: Iedaia, Ioiarib, & Iachin. ⁋ Azarias quoque filius Helciæ, filii Mosollã, filii Sadoc, filii Maraioth, filii Achitob, pontifex domus Dei. ⁋ Porro Adaias filius Ieroham, filii Phassur, filii Melchiæ, & Maasai filius Adiel filii Iezra, filii Mosollam, filii Mosollamith, filii Emmer: ⁋ fratres quoque eorum principes per familias suas, mille septingenti sexaginta: fortissimi robore ad faciendum opus ministerii in domo Dei. ⁋ De Leuitis autem: Semeia filius Hassub filii Ezricam, filii Hasebia de filiis Merari. ⁋ Bacbacar quoque carpentarius, & Galal, & Mathania filius Micha, filii Zechri, filii Asaph, ⁋ & Obdia filius Semeiæ filii Galal, filii Idithun: & Barachia filius Asa, filii Elcana, qui habitauit in atriis Netophati. ⁋ Ianitores autem: Sellum, & Accub, & Telmon, & Ahiman: & frater eorum Sellum princeps: ⁋ vsque ad illum tempus, in porta regis ad orientem, obseruabant per vices suas de filiis Leui. ⁋ Sellum vero filius Core filii Abiasaph, filii Core, cum fratribus suis, & domo patris sui, hi sunt Coritæ super opera ministerii, custodes vestibulorum tabernaculi: & familiæ eorum per vices castrorum Domini custodientes introitum. ⁋ Phinees autem filius Eleazari, erat dux eorum coram Domino. ⁋ Porro Zacharias filius Mosollamia ianitor portæ tabernaculi testimonii. ⁋ Omnes hi electi in ostiarios per portas, ducẽti duodecim: & descripti in villis propriis: quos constituerunt Dauid, & Samuel Videns, in fide sua ⁋ tam ipsos, quam filios eorum in ostiis domus Domini, & in tabernaculo vicibus suis. ⁋ Per quatuor ventos erant ostiarii: idest ad orientem, et ad occidentem, et ad Aquilonem, & ad Austrum. ⁋ Fratres autem eorum in viculis morabantur, et veniebant in sabbatis suis de tempore, vsque ad tempus. ⁋ His quatuor Leuitis creditus erat omnis numerus ianitorum, & erant super exedras, & thesauros domus Domini. ⁋ Per gyrum quoque templi Domini

E morabantur in custodijs suis: vt cum tempus fuisset, 28 ipsi mane aperirent fores. ♀ De horum genere erãt, & super vasa ministerij: ad numerum enim, & inferebantur vasa, & efferebantur. 29 ♀ De ipsis, & qui credita habebant vtensilia sanctuarij, præerant similæ, & 30 vino, & oleo, & thuri, & aromatibus. ♀ Filij autem sacerdotum vnguenta ex aromatibus conficiebant. 31 ♀ Et Mathathias Leuites primogenitus Sellum Coritæ, præfectus erat eorum, quæ in Sartagine frigebantur. 32 ♀ Porro de filijs Caath fratribus eorum, super panes erant propositionis, vt semper nouos per 33 singula sabbata præpararent. ♀ Hi sunt principes F cantorum per familias Leuitarum, qui in exedris morabantur: vt die, ac nocte iugiter suo ministerio de- 34 seruirent. ♀ Capita Leuitarum per familias suas prin- 35 cipes, manserunt in Ierusalem. ♀ ‖ In Gabaon autem commorati sunt pater Gabaon Iehiel, & nomen vxo- 36 ris eius Maacha. ♀ Filius primogenitus eius Abdom, 37 & Sur, & Cis, & Baal, & Ner, & Nadab, ♀ Gedor 38 quoque, & Ahio, & Zacharias, & Macelloth. ♀ Porro Macelloth genuit Saaman: isti habitauerunt e regione fratrum suorum in Ierusalem, cum fratribus 39 suis. ♀ ‖ Ner autem genuit Cis: & Cis genuit Saul: & G Saul genuit Ionathan, & Melchisua, & Abinadab, 40 & Esbaal. ♀ Filius autem Ionathan, Meribbaal: & 41 Meribbaal genuit Micha. ♀ Porro filij Micha: Phi- 42 ton, & Melech, & Tharaa, & Ahaz. ♀ Ahaz autem genuit Iara: & Iara genuit Alamath, & Azimoth, & 43 Zamri. Zamri autem genuit Mosa. ♀ Mosa vero genuit Banaa: cuius filius Raphaia, genuit Elasa: de 44 quo ortus est Asel. ♀ Porro Asel sex filios habuit his nominibus, Ezricam, Bochru, Ismael, Saria, Obdia, Hanan. hi sunt filij Asel.

‖ Sup. 8. c. 29.

‖ Sup. 8. d. 33.

CAPVT X.

1 Reg. 31 a. 1.

1 A PHilisthijm autem pugnabant contra Israel, fugeruntque viri Israel Palæsthinos, & ceciderunt vulnerati in monte Gelboe. 2 ♀ Cumque appropinquassent Philisthæi persequentes Saul, & filios eius, percusserunt Ionathan, & Abinadab, 3 & Melchisua filios Saul. ♀ Et aggrauatum est prælium contra Saul, inueneruntque eum sagittarij, & 4 vulnerauerunt iaculis. ♀ Et dixit Saul ad armigeB rum suum: Euagina gladium tuum, & interfice me: ne forte veniant incircuncisi isti, & illudant mihi. Noluit autem armiger eius hoc facere, timore perterritus: arripuit ergo Saul ensem; & irruit 5 in eum. ♀ Quod cum vidisset armiger eius, videlicet mortuum esse Saul, irruit etiam ipse in gladium 6 suum, & mortuus est. ♀ Interijt ergo Saul, & tres filij eius, & omnis domus illius pariter concidit. 7 ♀ Quod cum vidissent viri Israel, qui habitabant in campestribus, fugerunt: & Saul ac filijs eius mortuis, dereliquerunt vrbes suas, & huc illucque dispersi sunt, veneruntque Philisthijm, & habitauerũt in eis. 8 ♀ Die igitur altero detrahentes Philisthijm spolia cæC sorum, inuenerunt Saul, & filios eius iacentes in mon- 9 te Gelboe. ♀ Cumque spoliassent eum, & amputassent caput armisque nudassent, miserunt in terram suam, vt circumferretur, & ostenderetur idolorum templis, 10 & populis: ♀ arma autem eius consecrauerunt in phano Dei sui, & caput affixerunt in templo Dagon. 11 ♀ Hoc cum audissent viri Iabes Galaad, oĩa scilicet q̃ D Philisthijm fecerant super Saul, ♀ cõsurrexerunt sin- 12 guli virorum fortium, & tulerunt cadauera Saul, & filiorum eius, attuleruntque ea in Iabes, & sepelierunt ossa eorum subter quercum quæ erat in Iabes, & 13 ieiunauerunt septem diebus. ♀ Mortuus est ergo Saul propter iniquitates suas, eo quod præuaricatus sit mandatum Domini, quod præceperat, & non custodierit illud: sed insuper etiam ‖ pythonissam 14 consuluerit, ♀ nec sperauerit in Domino, propter quod interfecit eum, & transtulit regnum eius ad Dauid, filium Isai.

‖ 1. Reg. 15. c. 23.
‖ 1. Reg. 28. b. 8.

CAPVT XI.

2. Reg. 5 a. 1.

1 A COngregatus est igitur omnis Israel ad Dauid in Hebron, dicens: Os tuum sumus, & caro 2 tua. ♀ Heri quoque & nudiustertius cum adhuc regnaret Saul, tu eras qui educebas, & introducebas Israel: tibi enim dixit Dominus Deus tuus: Tu pasces populum meum Israel, & tu eris princeps su- 3 per eum. ♀ Venerunt ergo omnes maiores natu Israel ad regem in Hebron, & inijt Dauid cum eis fœdus coram Domino: vnxeruntque eum regem super Israel iuxta sermonem Domini, quem locutus est in manu 4 Samuel. ♀ Abijt quoque Dauid, & omnis Israel in Ierusalem. hæc est Iebus, vbi erant Iebusæi habitatores 5 terræ. ♀ Dixeruntque qui habitabant in Iebus ad DaB uid: Non ingredieris huc. Porro Dauid cepit arcem 6 Sion, quæ est Ciuitas Dauid, dixitque: ♀ Omnis qui percusserit Iebusæum in primis, erit princeps, & dux. Ascendit igitur primus Ioab filius Saruiæ, & factus 7 est princeps. ♀ Habitauit autem Dauid in arce, & id- 8 circo appellata est ciuitas Dauid. ♀ Ædificauitque vrbem in circuitu a Mello vsque ad gyrum: Ioab au- 9 tem reliqua vrbis extruxit. ♀ Proficiebatque Dauid vadens, & crescens, & Dominus exercituum erat 10 cum eo. ♀ ‖ Hi principes virorum fortium Dauid, C qui adiuuerunt eum vt rex fieret super omnem Israel 11 iuxta verbũ Domini quod locutus est ad Israel. ♀ Et iste numerus robustorum Dauid: Iesbaam filius Hachamoni princeps inter triginta: iste leuauit hastam 12 suam super trecentos vulneratos vna vice. ♀ Et post eum Eleazar filius patrui eius Ahohites, qui erat in- 13 ter tres potentes. ♀ Iste fuit cum Dauid in Phesdomin, quando Philisthijm congregati sunt ad locum illum in prælium: & erat ager regionis illius plenus hordeo, fugeratque populus a facie Philisthino- 14 rum. ♀ Hi steterunt in medio agri, et defenderunt eum: cumque percussissent Philisthæos, dedit Domi- 15 nus salutem magnam populo suo. ♀ Descenderunt autem tres de triginta principibus ad petram in qua erat Dauid, ad spelũcã Odollã, quãdo Philisthijm fue- 16 rãt castrametati in Valle Raphaim. ♀ Porro Dauid erat in præsidio, et statio Philisthinorũ in Bethlehem.

‖ 2. Reg. 23. a. 8

1. Reg. 23. c. 15. 17 ℣ Desiderauit igitur Dauid, & dixit: O si quis daret D mihi aquam de cisterna Bethlehem, quæ est in porta. 18 ℣ Tres ergo isti per media castra Philisthinorum perrexerunt, & hauserunt aquam de cisterna Bethlehem quæ erat in porta, & attulerunt ad Dauid, vt biberet: 19 qui noluit, sed magis libauit illam Domino, ℣ dicens: Absit vt in conspectu Dei mei hoc faciam, & sanguinem istorum virorũ bibam: quia in periculo animarũ suarum attulerũt mihi aquam. Et ob hanc causam 20 noluit bibere. hæc fecerunt tres robustissimi. ℣ Abisai quoq; frater Ioab, ipse erat princeps trium, & ipse leE uauit hastam suam contra trecẽtos vulneratos, & ip-21 se erat inter tres nominatissimus, ℣ & inter tres secundus inclytus, & princeps eorum: veruntamen vsq; ad 22 tres primos non peruenerat. ℣ Banaias filius Ioiadę viri robustissimi, qui multa opera perpetrarat, de Cabseel: ipse percussit duos ariel Moab: & ipse descendit, & interfecit leonem in media cisterna tempore niuis. 23 ℣ Et ipse percussit virum Ægyptium, cuius statura erat quinque cubitorum, & habebat lanceam, vt liciatorium texentium: descendit igitur ad eum cum virga, & rapuit hastam quam tenebat manu, & interfe-24 cit eum hasta sua. ℣ Hæc fecit Banaias filius Ioiadæ, q F erat inter tres robustos nominatissimus, ℣ inter trigin-25 ta primus: veruntamen ad tres vsq; non peruenerat: 26 posuit autem eum Dauid ad auriculam suam. ℣ Porro fortissimi viri in exercitu, Asahel frater Ioab, & El-27 chanan filius Patrui eius de Bethlehem, ℣ Sammoth, 28 Arorites, Helles Phalonites. ℣ Ira filius Acces The-29 cuites, Abiezer Anathothites, ℣ Sobbochai Husa-30 thites, Ilai Ahohites, ℣ Maharai Netophatites, Heled 31 filius Baana Nethophathites, ℣ Ethai filius Ribai de Gabaath filiorum Beniamin, Banaia Pharatonites, 32 ℣ Hurai de Torrente Gaas, Abiel Arbathithes, Az-33 moth Bauramites, Eliaba Salabonites. ℣ Filij Assem 34 Gezonites, Ionathan filius Sage Ararites. ℣ Ahiam fi-35 lius Sachar Ararites. ℣ Eliphal filius Vr, ℣ Hepher Me-36 cherathites, Ahia Phelonites, ℣ Hesro Carmelites, G Naarai filius Azbai, ℣ Ioel frater Nathan, Mibahar 37 filius Agarai. ℣ Selec Ammonites, Naarai Berothi-38 tes armiger Ioab filij Saruię, ℣ Ira Iethræus, Gareb Ie-39 thræus, ℣ Vrias Hethæus, Zabad filius Oholi. ℣ Adi-40 na filius Siza Rubenites princeps Rubenitarum, & 41 cum eo triginta. ℣ Hanan filius Maacha, & Iosaphat 42 Mathanites. ℣ Ozia Astarothites, Samma, & Iehiel 43 filij Hothan Arorhites, ℣ Iedihel filius Samri, & Io-44 ha frater eius Thosaites, ℣ Eliel Mahumithes, & Ie-45 ribai, & Iosaia filij Elnaem, & Iethma Moabites, E-46 liel, & Obed, & Iasiel de Masobia.

CAPVT XII.

1 A HI quoque venerunt ad Dauid in Siceleg, cum adhuc fugeret Saul filium Cis, qui e-2 rant fortissimi, & egregij pugnatores, ℣ tendentes arcum, & vtraque manu fundis saxa iacientes, & dirigentes sagittas: de fratribus Saul ex Be-3 niamin. ℣ Princeps Ahiezer, & Ioas filij Samaa Gabaathites: & Iaziel, & Phallet filij Azmoth, & Ba-4 racha, & Iehu Anathotites. ℣ Samaias quoque Gabaonites fortissimus inter triginta, & super triginta. Ieremias, & Iehezicl, & Iohanam, & Iezabad Gade-5 rothites. ℣ & Eluzai, & Ierimuth, & Baalia, & Sama-6 ria, et Saphatia Haruphites. ℣ Elcana, & Iesia, & Aza-7 reel, & Ioezer, & Iesbaam de Carehim: ℣ Ioela quoq; 8 & Zabadia filij Ieroham de Gedor. ℣ Sed & de Gaddi B transfugerunt ad Dauid, cum lateret in deserto, viri robustissimi, & pugnatores optimi tenẽtes clypeum, & hastam: facies eorum quasi facies leonis, & velo-9 ces quasi capreę in montibus. ℣ Ezer princeps, Obdias 10 secundus, Eliab tertius. ℣ Masmana quartus, Ieremias 11 quintus, ℣ Ethi sextus. Eliel septimus, ℣ Iohanan octa-12 uus, Elzebad nonus, ℣ Ieremias decimus, Machaba-13 nai vndecimus. ℣ hi de filijs Gad principes exercitus: 14 nouissimus, centum militibus præerat, & maximus 15 mille. ℣ Isti sunt qui transierunt Iordanem mense primo, quando inundare consueuit super ripas suas: & omnes fugauerũt qui morabantur in vallibus ad O-16 rientalem plagam, & Occidentalem. ℣ Venerunt au-C tem, et de Beniamin, et de Iuda ad præsidium in quo 17 morabatur Dauid. ℣ Egressusq; est Dauid obuiã eis, et ait: Si pacifice venistis ad me, vt auxiliemini mihi, cor meum iungatur vobis: si autem insidiamini mihi pro aduersarijs meis, cum ego iniquitatem in manibus non habeam, videat Deus patrum nostrorum, et 18 iudicet. ℣ Spiritus vero induit Amasai principem inter triginta, et ait: Tui sumus o Dauid, et tecum fili Isai, pax, pax tibi, et pax adiutoribus tuis: te enim adiuuat Deus tuus. Suscepit ergo eos Dauid, et con-19 stituit principes turmæ. ℣ Porro de Manasse transfugerunt ad Dauid, quando veniebat cum Philisthijm aduersus Saul, vt pugnaret: et non dimicauit cum eis, ‖ quia inito consilio remiserunt eum principes Philisthinorum, dicentes: Periculo capitis nostri re-20 uertetur ad dominum suum Saul. ℣ Quando igitur D reuersus est in Siceleg, transfugerunt ad eum de Manasse, Ednas, et Iozabad, et Iedihel, et Michael, et Ednas, et Iozabad, et Eliu, et Salathi, principes 21 milium in Manasse. ℣ hi præbuerunt auxilium Dauid aduersus latrunculos: omnes enim erant viri fortis-22 simi, et facti sunt principes in exercitu. ℣ Sed et per singulos dies veniebant ad Dauid ad auxiliandum ei, vsq; dum fieret grandis numerus, quasi exercitus 23 Dei. ℣ Iste quoque est numerus principum exercitus, qui venerunt ad Dauid, cum esset in Hebron, vt transferrent regnum Saul ad eum, iuxta verbum 24 Domini. ℣ Filij Iuda portãtes clypeum, et hastam, sex 25 millia octingenti expediti ad prælium. ℣ De filijs Si-E meon virorum fortissimorum ad pugnandũ, septem 26 millia centum. ℣ De filijs Leui, quatuor millia sexcen-27 ti. ℣ Ioiada quoque princeps de stirpe Aaron, et cum 28 eo tria millia septingenti. ℣ Sadoc etiam puer egregiæ indolis, et domus patris eius, principes viginti-29 duo. ℣ De filijs autem Beniamin fratribus Saul, tria millia: magna enim pars eorum adhuc seque-30 batur domum Saul. ℣ Porro de filijs Ephraim viginti millia octingenti, fortissimi robore, viri nomina-31 ti in cognatibus suis. ℣ Et ex dimidia tribu Manasse, decem et octo millia, singuli per nomina sua vene-32 runt, vt constituerent regem Dauid. ℣ De filijs quoque Issachar viri eruditi qui nouerant singula tempora, ad præcipiendum quid facere deberet Israel, principes ducenti: omnis autem reliqua tribus, eo-33 rum consilium sequebatur. ℣ Porro de Zabulon qui F egrediebantur ad prælium, et stabant in acie instructi armis bellicis, quinquaginta millia venerunt in 34 auxilium, non in corde duplici. ℣ Et de Nephthali, principes mille, et cum eis instructi clypeo, et ha-35 sta, triginta et septem millia. ℣ De Dan etiam præ-

‖ 1. Reg. 29. b. 4.

36 parati ad prælium, vigintiocto millia sexcenti, ℣ Et de Aser egredientes ad pugnam, et in acie prouocan-
37 tes, quadraginta millia. ℣ Trans Iordanem autem de filijs Ruben, et de Gad, et dimidia parte tribus Manasse instructi armis bellicis, centum viginti millia.
38 ℣ Omnes isti viri bellatores expediti ad pugnandum, corde perfecto venerunt in Hebron, vt constituerent regem Dauid super vniuersum Israel: sed et omnes
G reliqui ex Israel, vno corde erant, vt rex fieret Da-
39 uid. ℣ Fueruntque ibi apud Dauid tribus diebus comedentes et bibentes, præparauerant enim eis fratres
40 sui. ℣ Sed et qui iuxta eos erant, vsque ad Issachar et Zabulon, et Nephthalin, afferebant panes in asinis et camelis, et mulis, & bobus ad vescendum: farinam, palathas, vuam passam, vinum, oleum, boues, arietes ad oēm copiā, gaudium quippe erat in Israel.

CAPVT XIII.

1 A INijt autem consilium Dauid cum tribunis & centurionibus & vniuersis principibus, ℣ & ait
2 ad omnem cœtum Israel: Si placet vobis, & a Domino Deo nostro egreditur sermo quem loquor: mittamus ad fratres nostros reliquos in vniuersas regiones Israel, & ad sacerdotes & Leuitas qui habitant in suburbanis vrbium, vt congregentur
3 ad nos, ℣ & reducamus arcam Dei nostri ad nos: non
4 enim requisiuimus eam in diebus Saul. ℣ Et respondit vniuersa multitudo vt ita fieret: placuerat enī sermo
5 omni populo. ℣ Congregauit ergo Dauid cunctum
B Israel a Sihor Aegypti, vsque dum ingrediaris E-
6 math, ‖ vt adduceret arcam Dei de Cariathiarim: ℣ Et ascendit Dauid, & omnis vir Israel ad collem Cariathiarim, qui est in Iuda, vt afferret inde arcam Domini Dei sedentis super cherubim, vbi inuocatum
7 est nomen eius. ℣ Imposueruntque arcam Dei su-
C per plaustrum nouum, de domo Abinadab: Oza au-
8 tem & frater eius minabant plaustrum. ℣ Porro Dauid, & vniuersus Israel ludebant coram Deo omni virtute in canticis, & in citharis, & psalterijs, & tym-
9 panis, & cymbalis, & tubis. ℣ Cum autē peruenissent ad Aream Chidon, tetēdit Oza manum suam, vt sustentaret arcam: bos quippe lasciuiens paululum in-
10 clinauerat eam. ℣ Iratus est itaque Dominus contra Ozam, & percussit eum, ‖ eo quod tetigisset arcam: &
11 mortuus est ibi coram Domino. ℣ Contristatusque est
D Dauid, eo quod diuisisset Dominus Ozam: vocauitque locum illum, Diuisio Ozæ, vsque in præsen-
12 tem diem. ℣ Et timuit Deum tunc temporis, dicens: Quomodo possum ad me introducere arcam Dei?
13 ℣ Et ob hanc causam non adduxit eam ad se, hoc est in Ciuitatem Dauid, sed auertit in domum Obede-
14 dom Gethæi. ℣ Mansit ergo arca Dei in domo Obededom tribus mensibus: & benedixit Dominus domui eius, & omnibus quæ habebat.

‖ 2. Reg. 6. a. 1.

‖ Num. 4. b. 19.

CAPVT XIIII.

1 A MIsit quoque Hiram rex Tyri nuncios ad Dauid, & ligna cedrina, & artifices parietum, lignorumque, vt ædificarent ei
2 domum. ℣ Cognouitque Dauid, quod confirmasset eum Dominus in regem super Israel, & subleuatum esset regnum suum super populum eius Israel.
3 ℣ Accepit quoque Dauid alias vxores in Hierusa-
4 lem: genuitque filios, & filios. ℣ ‖ Et hæc nomina
B eorum qui nati sunt ei in Ierusalem: Samua, & So-
5 bad, Nathan, & Salomon, ℣ Iebahar, & Elisua, &
6 Eliphalet, ℣ Noga quoque, & Napheg, & Iaphia,
7 ℣ Elisama, & Baaliada, & Eliphalet, ℣ ‖ Audientes
8 autem Philisthijm eo quod vnctus esset Dauid in regem super vniuersum Israel: ascenderunt omnes vt quærerent eum: quod cum audisset Dauid, egres-
9 sus est obuiam eis. ℣ Porro Philisthijm venientes,
10 diffusi sunt in Valle Raphaim. ℣ Consuluitque Dauid Dominum, dicens: Si ascendam ad Philisthæos,
C & si trades eos in manu mea? Et dixit ei Dominus:
11 ℣ Ascende, & tradam eos in manu tua. Cumque illi ascendissent in Baalpharasim, percussit eos ibi Dauid, & dixit: Diuisit Deus inimicos meos per manum meam, sicut diuiduntur aquæ: & idcirco vo-
12 catum est nomen illius loci Baalpharasim. ℣ Dereliqueruntque ibi deos suos, quos Dauid iussit exuri.
13 ℣ Alia etiam vice Philisthijm irruerunt, & diffusi sunt
14 in valle. ℣ Consuluitque rursum Dauid Deum: &
D dixit ei Deus: Non ascendas post eos, recede ab eis, & venies contra illos ex aduerso pyrorum.
15 ℣ Cumque audieris sonitum gradientis in cacumine pyrorum, tunc egredieris ad bellum. Egressus est enim Deus ante te, vt percutiat castra Phili-
16 sthijm. ℣ Fecit ergo Dauid sicut præceperat ei Deus, & percussit castra Philisthinorum, de Gabaon vsque
17 Gazera. ℣ Diuulgatumque est nomen Dauid in vniuersis regionibus, & Dominus dedit pauorem eius super omnes gentes.

‖ 2. Reg. 5. b. 13

‖ 2. Reg. 5. c. 17.

‖ 2. Reg. 5. b. 11.

CAPVT XV.

1 A FEcit quoque sibi domos in Ciuitate Dauid: & ædificauit locum arcæ Dei, tetenditque ei ta-
2 bernaculum. ℣ Tunc dixit Dauid: Illicitum est, vt a quocunque portetur arca Dei, nisi a Leuitis: quos elegit Dominus ad portandum eam, & ad mi-
3 nistrandum sibi, vsq; in æternum. ℣ Congregauitque vniuersum Israel in Ierusalem, vt afferretur arca Dei
4 in locum suum, quem præparauerat ei. ℣ Necnon & fi-
5 lios Aaron, & Leuitas ℣ de filijs Caath, Vriel princeps
6 fuit: & fratres eius centum viginti. ℣ De filijs Merari,
7 Asaia princeps: & fratres eius ducenti viginti. ℣ De filijs Gerson, Ioel princeps, & fratres eius centum tri-
8 ginta. ℣ De filijs Elisaphan, Semeias princeps: & fra-
9 tres eius ducenti. ℣ De filijs Hebron, Eliel princeps:
10 & fratres eius octoginta. ℣ De filijs Oziel, Amminadab
11 princeps, & fratres eius centum duodecim. ℣ Vocauitque Dauid Sadoc, & Abiathar sacerdotes, & Leuites, Vriel, Asaiam, Ioel, Semeiam, Eliel, &
12 Amminadab: ℣ & dixit ad eos: Vos qui estis princi-
B pes familiarum Leuiticarum, sanctificamini cum fratribus vestris, & afferte arcam Domini Dei Israel
13 ad locum qui ei præparatus est: ℣ ne ‖ vt a principio, quia non eratis præsentes, percussit nos Dominus:
14 sic & nunc fiat, illicitum quid nobis agentibus. ℣ Sanctificati sunt ergo sacerdotes, & Leuitæ vt portarent
15 arcam Domini Dei Israel. ℣ Et tulerunt filij Leui arcam Dei, sicut præceperat ‖ Moyses iuxta verbum
16 Domini, humeris suis, in vectibus. ℣ Dixitque Dauid principibus Leuitarum, vt constituerent de fratribus suis cantores in organis musicorum, nablis videlicet & lyris, & cymbalis, vt resonaret in excelsis

‖ Num. 4. c. 6.

‖ Sup. 13. d. 10.

‖ Num. 4. b. 15.

17 fonitus lætitiæ. ♀ Conftitueruntque Leuitas: Heman filium Ioel, & de fratribus eius Afaph filium Barachiæ. de filijs vero Merari, fratribus eorum: Ethan 18 filium Cafaiæ. ♀ Et cum eis fratres eorum, in fecun- C do ordine, Zachariam, & Ben, & Iaziel, & Semiramoth, & Iahiel, & Ani, Eliab, & Banaiam, & Maafiam, & Mathathiam, & Eliphalu, & Maceniam, & 19 Obededom, & Iehiel, ianitores. ♀ Porro cantores Hemam, Afaph, & Ethan:in cymbalis æneis concre- 20 pantes. ♀Zacharias autem & Oziel, & Semiramoth, & Iahiel, & Ani, & Eliab, & Maafias, & Banaias in 21 nablis arcana cantabant. ♀ Porro Mathatias, & Eliphalu, & Macenias, & Obededom, & Iehiel, & Oza- 22 ziu: in citharis pro octaua canebãt epinicion. ♀ Chonenias autem princeps Leuitarum, prophetiæ præerat, ad præcinendam melodiam. erat quippe valde 23 fapiẽs:♀Et Barachias, & Elcana: ianitores arcæ.♀Por- 24 ro Sebenias, & Iofaphat, & Nathanael, & Amafai, & Zacharias, & Banaias, & Eliezer facerdotes clangebant tubis coram arca Dei: & Obededom, & Iehias erant ianitores arcæ.♀‖ Igitur Dauid & omnes maio- D res natu Ifrael, & tribuni, ierunt ad deportandam arcam fœderis Domini de domo Obededom cum læ- 26 titia.♀Cumque adiuuiffet Deus Leuitas qui portabant arcam fœderis Domini, immolabantur feptem tauri, 27 & feptem arietes. ♀ Porro Dauid erat indutus ftola byffina, & vniuerfi Leuitæ qui portabant arcam, cãtorefque, & Chonenias princeps prophetię inter cantores: Dauid autem etiam indutus erat ephod lineo. 28 ♀ Vniuerfufque Ifrael deducebant arcam fœderis Domini in iubilo, & fonitu buccinæ, & tubis cym- 29 balis, & nablis, & cytharis concrepantes. ♀ Cumque perueniffet arca fœderis Domini vfque ad Ciuitatem Dauid, Michol filia Saul profpiciens per feneftram, vidit regem Dauid faltantem, atq; ludentem, & defpexit eum in corde fuo.

‖ 2 Reg 6.b.12.

CAPVT XVI.

1 A ATtulerunt igitur arcam Dei, & conftituerunt eam in medio tabernaculi quod tetenderat ei Dauid, & obtulerunt ho- 2 locaufta, & pacifica coram Deo. ♀ Cumque compleffet Dauid offerens holocaufta, & pacifica, 3 benedixit populo in nomine Domini. ♀ Et diuifit vniuerfis per fingulos, a viro vfque ad mulierem tortam panis, et partem affæ carnis bubalæ, & fri- 4 xam oleo fimilam, ♀ Conftituitque coram arca Domini de Leuitis, qui miniftrarent: et recordarentur operum eius, et glorificarent, atque laudarent 5 Dominum Deum Ifrael: ♀ Afaph principem, et fecundum eius Zachariam. Porro Iahiel, et Semiramoth, et Iehiel, et Mathathiam, et Eliab, et Banaiam, et Obededom: Iehiel fuper organa pfalterij, et lyras: 6 Afaph autem vt cymbalis perfonaret. ♀Banaiam vero et Iaziel facerdotes, canere tuba iugiter coram ar- 7 ca fœderis Domini. ♀ In illo die fecit Dauid principem ad confitendum Domino, Afaph et fratres eius.

1. Reg. 6 d.17.

8 ♀‖ Confitemini Domino, et inuocate nomen eius: notas facite in populis adinuentiones eius.

9 ♀ Cantate ei, et pfallite ei, et narrate omnia mira- B bilia eius.

10 ♀Laudate nomen fanctum eius: lætetur cor quærentium Dominum.

11 ♀ Quærite Dominum et virtutem eius: quærite faciem eius femper.

12 ♀ Recordamini mirabilium eius quæ fecit, fignorum illius, et iudiciorum oris eius.

13 ♀ Semen Ifrael ferui eius: filij Iacob electi eius.

14 ♀ Ipfe Dominus Deus nofter: in vniuerfa terra iudicia eius.

15 ♀ Recordamini in fempiternum pacti eius: fermonis quem præcepit in mille generationes.

16 ♀ Quem pepigit cum Abraham: et iuramenti illius cum Ifaac.

17 ♀ Et conftituit illud Iacob in præceptum, et Ifrael in pactum fempiternum.

18 ♀ Dicens, Tibi dabo terram Chanaan, funiculum hæreditatis veftræ.

19 ♀ Cum effent pauci numero, parui, et coloni eius

20 ♀ Et tranfierunt de gente in gentem, et de regno ad populum alterum.

21 ♀Non dimifit quenquam calumniari eos: fed incre pauit pro eis reges.

22 ♀ ‖Nolite tangere Chriftos meos: & in prophe tis meis nolite malignari.

23 ♀Cantate Domino omnis terra, annunciate ex di- C in diem falutare eius.

24 ♀Narrate in gentibus gloriam eius: in cunctis po pulis mirabilia eius.

25 ♀ Quia magnus Dominus, & laudabilis nimis: & horribilis fuper omnes deos.

26 ♀Oẽs enĩ dij populorũ, idola: Dñs aũt cęlos fecit

27 ♀Confeffio & magnificentia coram eo: fortitudo & gaudium in loco eius.

28 ♀Afferte Domino familiæ populorum: afferte Do mino gloriam, & imperium.

29 ♀Date Domino gloriam, nomini eius, leuate facri ficium, & venite in confpectu eius: & adorate Domi num in decore fancto.

30 ♀Commoueatur a facie eius omnis terra: ipfe enim fundauit orbem immobilem.

31 ♀Lætentur cęli, & exultet terra: & dicant in natio nibus, Dominus regnauit.

32 ♀Tonet mare, & plenitudo eius: exultent agri, & omnia quæ in eis funt.

33 ♀ Tunc laudabunt ligna faltus coram Domino quia venit iudicare terram.

34 ♀Cõfitemini Domino, quoniam bonus: quoniam in ęternum mifericordia eius.

35 ♀Et dicite, Salua nos Deus Saluator nofter: & con- D grega nos, et erue de gentibus; vt confiteamur nomi ni fancto tuo, & exultemus in carminibus tuis.

36 ♀Benedictus Dominus Deus Ifrael ab æterno vfq in æternum: & dicat omnis populus, Amen, & hym num Domino.

37 ¶ Reliquit itaque ibi coram arca fœderis Domini, Asaph & fratres eius: vt ministrarent in conspectu arcæ iugiter per singulos dies, & vices suas. 38 ¶ Porro Obededom, & fratres eius sexaginta octo: & Obededom filium Idithum, & Hosa constituit ianitores. 39 ¶ Sadoc autem sacerdotem, & fratres eius sacerdotes, coram tabernaculo Domini in excelso, quod erat in Gabaon: 40 ¶ vt offerrent holocausta Domino super altare holocautomatis iugiter, mane & vespere, iuxta omnia quæ scripta sunt in lege Domini, 41 quam præcepit Israeli. ¶ Et post eum Hemam & Idithum, & reliquos electos, vnumquenque vocabulo suo, ad confitendum Domino; Quoniam in æternum misericordia eius. 42 ¶ Hemam quoque & Idithum canentes tuba, & quatientes cymbala, & omnia musicorum organa ad canendum Deo: filios autem Idithum fecit esse portarios. 43 ¶ Reuersusque est omnis populus in domum suam: & Dauid, vt benediceret etiam domui suæ.

CAPVT XVII.

2.Reg.7. a.1.

1 A CVm autem habitaret Dauid in domo sua, dixit ad Nathan prophetam: Ecce ego habito in domo cedrina: arca autem fœderis Domini sub pellibus est. 2 ¶ Et ait Nathan ad Dauid. Omnia quæ in corde tuo sunt, fac: Deus enim tecum est. 3 ¶ Igitur nocte illa factus est sermo Dei ad Nathan, dicens: 4 ¶ Vade & loquere Dauid seruo meo: Hæc dicit Dominus, Non ædificabis tu mihi domum ad habitandum. 5 ¶ Neque enim mansi in domo ex eo tempore quo eduxi Israel vsque ad diem hãc: sed fui semper mutãs loca tabernaculi, & in tentorio 6 ¶ manes cum omni Israel. Nunquuid locutus sum saltem vni iudicum Israel, quibus præceperam vt pascerent populum meum, & dixi: Quare non ædificastis mihi domum cedrinam? 7 ¶ Nunc itaque sic loqueris ad seruum meum Dauid: Hæc dicit Dominus exercituum, Ego tulite cum in pascuis sequereris gregem: vt esses 8 dux populi mei Israel. ¶ Et fui tecum quocunque perrexisti: B & interfeci omnes inimicos tuos coram te, fecique tibi nomen quasi vnius magnorum, qui celebrantur in terra. 9 ¶ Et dedi locum populo meo Israel: plantabitur & habitabit in eo, & vltra non commouebitur: nec filii iniquitatis atterent eos, sicut a principio, 10 ¶ ex diebus quibus dedi iudices populo meo Israel, & humiliaui vniuersos inimicos tuos. Annũcio ergo tibi, quod ædificaturus sit tibi Dominus domũ. 11 ¶ Cumque impleueris dies tuos, vt vadas ad patres tuos, suscitabo semen tuum post te, quod erit de filiis tuis: & stabiliam regnum eius. 12 ¶ Ipse ædificabit mihi domum, & firmabo solium eius vsque in æternum: 13 ¶ EGO ERO EI IN PATREM, & ipse erit mihi in filium: & misericordiam meam non auferam ab eo, sicut abstuli ab eo qui ante te fuit. 14 ¶ Et statuam eum in domo mea, & in regno meo vsque in sempiternum: & thronus eius erit firmissimus 15 in perpetuum. ¶ Iuxta omnia verba hæc, & iuxta vniuersam visionem istam, sic locutus est Nathan ad 16 Dauid. ¶ Cumque venisset rex Dauid, & sedisset coram Domino, C dixit: Quis ego sum Domine Deus, 17 & quæ domus mea, vt præstares mihi talia? ¶ Sed & hoc parum visum est in conspectu tuo, ideoque locutus es super domum serui tui, etiam in futurum: & fecisti me spectabilem super omnes homines, 18 Domine Deus. ¶ Quid vltra addere potest Dauid, cum ita glorificaueris seruum tuum, & cognoueris 19 eum? ¶ Domine propter famulum tuum iuxta cor tuum fecisti omnem magnificentiam hanc, & nota 20 esse voluisti vniuersa magnalia. ¶ Domine non est similis tui: & non est alius Deus absque te, ex om- 21 nibus quos audiuimus auribus nostris. ¶ Quis enim est alius, vt populus tuus Israel, gens vna in terra, D ad quam perrexit Deus, vt liberaret, & faceret populum sibi, & magnitudine sua, atque terroribus eijceret nationes a facie eius, quem de Ægypto li- 22 berarat? ¶ Et posuisti populum tuum Israel tibi in populum, vsque in æternum, et tu Domine factus es 23 Deus eius. ¶ Nunc igitur Domine sermo quem locutus es famulo tuo, et super domum eius, confir- 24 metur in perpetuum, et fac, sicut locutus es. ¶ Permaneatque, et magnificetur nomen tuum, vsque in sempiternum: et dicatur, Dominus exercituum Deus Israel, et domus Dauid serui eius permanens 25 coram eo. ¶ Tu enim Domine Deus meus reuelasti auriculam serui tni, vt ædificares ei domum: et idcirco inuenit seruus tuus fiduciam, vt oret coram 26 te. ¶ Nunc ergo Domine tu es Deus: et locutus es 27 ad seruum tuum tanta beneficia. ¶ Et cœpisti benedicere domui serui tui, vt sit semper coram te: te enim Domine benedicente, benedicta erit in perpetuum.

CAPVT XVIII.

1.Reg.8. a.1.

1 A FActum est autem post hęc, vt percuteret Dauid Philisthiim, et humiliaret eos, et tolleret Geth, 2 et filias eius de manu Philistijm, ¶ percuteretq; Moab, et fierent Moabitæ serui Dauid offerentes ei 3 munera. ¶ Eo tempore percussit Dauid etiam Adarezer regem Soba regionis Emath, quando perrexit vt dilataret imperium suũ vsque ad flumen Euphraten. 4 ¶ Cepit ergo Dauid mille quadrigas eius, et septem millia equitum, ac viginti millia virorum peditum, subneruauitque omnes equos curruum, exceptis cen- 5 tum quadrigis quas reseruauit sibi. ¶ Superuenit autẽ B et Syrus Damascenus, vt auxilium præberet Adarezer regi Soba: sed et huius percussit Dauid vigin- 6 ti duo millia virorum. ¶ Et posuit milites in Damasco, vt Syria quoque seruiret sibi, et offerret munera. Adiuuitque eum Dominus in cunctis, ad quæ per- 7 rexerat. ¶ Tulit quoque Dauid pharetras aureas, quas habuerant serui Adarezer: et attulit eas in Ie- 8 rusalem. ¶ Necnon de Tebath, et Chun vrbibus Adarezer æris plurimum, de quo fecit Salomon ma- 9 re æneum, et columnas, et vasa ænea. ¶ Quod cum C audisset Thou rex Hemath percussisse videlicet Da- 10 uid omnem exercitum Adarezer regis Soba, ¶ misit Adoran filium suum ad regem Dauid, vt postularet ab eo pacem, et congratularetur ei, quod percussisset, et expugnasset Adarezer: aduersarius quip- 11 pe erat Thou Adarezer. ¶ Sed et omnia vasa aurea et argentea, et ęnea consecrauit Dauid rex Domino, cum argento et auro, quod tulerat ex vniuersis gentibus, tam de Idumæa, et Moab, et filiis Ammon, 12 quam de Philisthiim, et Amalec. ¶ Abisai vero filius D Saruiæ percussit Edom in Valle Salinarum, decem 13 et octo millia: ¶ et constituit in Edom præsidium, vt seruiret Idumæa Dauid: saluauitque Dominus 14 Dauid in cunctis ad quæ perrexerat. ¶ Regnauit ergo

Dauid super vniuersum Israel, & faciebat iudicium, 15 atque iustitiam cuncto populo suo. ♀ Porro Ioab filius Saruiæ erat super exercitum, & Iosaphat filius 16 Ahilud a commentarijs. ♀ Sadoc autem filius Achitob, & Ahimelech, filius Abiathar, sacerdotes: & 17 Susa, scriba. ♀ Banaias quoque filius Ioiadæ super legiones Cerethi, & Phelethi: Porro filij Dauid primi ad manum regis.

CAPVT XIX.

2.Reg 10 2.1.

1 A Ccidit autem vt moreretur Naas rex filiorum Ammon, & regnaret filius eius pro eo. 2 ♀ Dixitque Dauid: Faciam misericordiam cum Hanon filio Naas: præstitit enim mihi pater eius gratiam. Misitque Dauid nuncios ad consolandum eum super morte patris sui. Qui cum peruenissent in terram filiorum Ammon, vt consolarentur Hanon, 3 ♀ dixerunt principes filiorum Ammon ad Hanon. Tu forsitan putas quòd Dauid honoris causa in patrem tuum, miserit qui consolarentur te: nec animaduertis, quod vt explorent, & inuestigent, & scrutentur 4 terram tuam venerint ad te serui eius. ♀ Igitur Hanon pueros Dauid decaluauit, & rasit, & præcidit tunicas 5 eorum a natibus vsque ad pedes, & dimisit eos. ♀ Qui cum abijssent, & hoc mandassent Dauid, misit in occursum B eorum (grandem enim contumeliam sustinuerant) & præcepit, vt manerent in Iericho, donec 6 cresceret barba eorum, & tunc reuerterentur. ♀ Videntes autem filij Ammon, quod iniuriam fecissent Dauid, tam Hanon, quam reliquus populus, miserunt mille talenta argenti, vt conducerent sibi de Mesopotamia, & de Syria Maacha, & de Soba currus, & 7 equites. ♀ Conduxeruntque triginta duo millia curruum, & regem Maacha cum populo eius. Qui cum venissent castrametati sunt e regione Medaba. Filij quoque Ammon congregati de vrbibus suis, vene- 8 runt ad bellum. ♀ Quod cum audisset Dauid, misit C Ioab, & omnem exercitum virorum fortium: ♀ egres- 9 sique filij Ammon, direxerunt aciem iuxta portam ciuitatis: reges autem qui ad auxilium eius venerant, 10 separatim in agro steterunt. ♀ Igitur Ioab intelligens bellum ex aduerso, & post tergum contra se fieri, elegit viros fortissimos de vniuerso Israel, & perrexit 11 contra Syrum. ♀ Reliquam autem partem populi dedit sub manu Abisai fratris sui, & perrexerunt con- 12 tra filios Ammon: ♀ Dixitque: Si vicerit me Syrus, auxilio eris mihi: Si autem superauerint te filij Am- 13 mon, ero tibi in præsidium. ♀ Confortare, & agamus viriliter pro populo nostro, & pro vrbibus Dei nostri. Dominus autem quod in conspectu suo bonum 14 est, faciet. ♀ Perrexit ergo Ioab, & populus qui cum eo D erat, contra Syrum ad prælium: & fugauit eos. ♀ Por- 15 ro filij Ammon videntes quod fugisset Syrus, ipsi quoque fugerunt Abisai fratrem eius, & ingressi sunt ciuitatem: reuersusque est etiam Ioab in Ierusalem. 16 ♀ Videns autem Syrus quod cecidisset coram Israel, misit nuncios, & adduxit Syrum qui erat trans Fluuium: Sophach autem princeps militiæ Adarezer, 17 erat dux eorum. ♀ Quod cum annunciatum esset Dauid, congregauit vniuersum Israel, & transiuit Iordanem, irruitque in eos, & direxit ex aduerso 18 aciem, illis contra pugnantibus. ♀ Fugit autem Syrus Israel: & interfecit Dauid de Syris septem millia curruum, & quadraginta millia peditum, & So- 19 phac exercitus principem. ♀ Videntes autem serui Adarezer se ab Israel esse superatos, transfugerunt ad Dauid, & seruierunt ei, noluitque vltra Syria auxilium præbere filijs Ammon.

CAPVT XX.

1 A Factum est autem post anni circulum, eo tempore quo solent Reges ad bella procedere, congregauit Ioab exercitum, & robur militiæ, & vastauit terram filiorum Ammon; perrexitque, & obsedit Rabba: porro Dauid manebat in Ierusalem, quando Ioab percussit Rabba, & de- 2 struxit eam. ♀ Tulit autem Dauid coronam Mel- B chon, de capite eius, & inuenit in ea auri pondo talentum, & preciosissimas gemmas, fecitque sibi inde diadema: manubias quoque vrbis plurimas 3 tulit. ♀ Populum autem qui erat in ea, eduxit: & fecit super eos tribulas, & trahas, & ferrata carpenta transire, ita vt dissecarentur, & contererentur: sic fecit Dauid cunctis vrbibus filiorum Ammon: & reuersus est cum omni populo suo in Ieru- 4 salem. ♀ Post hæc initum est bellum in Gazer aduersum Philisthæos: in quo percussit Sobochai Husathites, Saphai de genere Raphaim, & humiliauit 5 eos. ♀ Aliud quoque bellum gestum est aduersus C Philisthæos, in quo percussit Adeodatus filius Saltus Bethlehemites fratrem Goliath Gethæi, cuius 6 hastæ lignum erat quasi liciatorium texentium. ♀ Sed & aliud bellum accidit in Geth, in quo fuit ho- D mo longissimus, senos habens digitos, id est, simul vigintiquattuor: qui & ipse de Rapha fuerat stirpe 7 generatus. ♀ Hic blasphemauit Israel: & percussit eum Ionathan filius Samaa, fratris Dauid. Hi sunt filij Rapha in Geth, qui ceciderunt in manu Dauid & seruorum eius.

CAPVT XXI.

1 A C Onsurrexit autem Satan contra Israel: & concitauit Dauid vt numeraret Israel. 2 ♀ Dixitque Dauid ad Ioab, et ad principes populi: Ite, & numerate Israel a Bersabee vsque Dan 3 et afferte mihi numerum, vt sciam. ♀ Respondit- que Ioab: Augeat Dominus populum suum centuplum, quam sunt: nonne domine mi rex, omnes serui tui sunt? quare hoc quærit dominus meus 4 quod in peccatum reputetur Israeli? ♀ Sed sermo regis magis præualuit: egressusque est Ioab, et circuiuit vniuersum Israel: & reuersus est Ierusalem 5 ♀ Deditque Dauidi numerum eorum quos circuierat: & inuentus est omnis numerus Israel, mille millia, & centum millia virorum educentium gladium: de Iuda autem quadringenta septuaginta 6 millia bellatorum. ♀ Nam Leui, & Beniamin non numerauit: eo quod Ioab inuitus exequeretur re- 7 gis imperium. ♀ Displicuit autem Deo quod iussum 8 erat: & percussit Israel. ♀ Dixitque Dauid ad Deum B Peccaui nimis, vt hoc facerem: obsecro aufer ini- 9 quitatem serui tui, quia insipienter egi. ♀ Et locutus est Dominus ad Gad videntem Dauidis, dicens 10 ♀ Vade, & loquere ad Dauid, & dic ei: Hæc dicit Dominus: Trium tibi optionem do: vnum quod 11 volueris elige, & faciam tibi. ♀ Cumque venisset Gad ad Dauid, dixit ei: Hæc dicit Dominus: Elige 12 quod volueris: ♀ aut tribus annis famem: aut tri-

bus mensibus te fugere hostes tuos, & gladium eorũ non posse euadere: aut tribus diebus gladium Domini,& pestilẽtiam versari in terra,& Angelum Domini interficere in vniuersis finibus Israel: nũc igitur vide quid respondeam ei qui misit me. 13 ¶ Et dixit Dauid ad Gad: Ex omni parte me angustiæ præmũt, sed melius mihi est, vt incidam in manus Domini, quia multæ sunt miserationes eius: quam in manus hominum. 14 ¶ Misit ergo Dominus pestilẽtiam in Israel: & ceciderunt de Israel septuaginta millia virorũ. 15 ¶ Misit quoq; Angelũ in Ierusalem, vt percuteret eam: cumq; percuteretur, vidit Dominus, & misertus est super magnitudine mali: & imperauit Angelo q percutiebat: Sufficit, iam cesset manus tua. Porro Angelus Domini stabat iuxta aream Ornan Iebusæi. 16 ¶ Leuansq; Dauid oculos suos, vidit Angelum Domini stantem inter cœlum, & terram, & euaginatum gladium in manu eius, & versum contra Ierusalem: & ceciderunt tam ipse, quam maiores natu vestiti cilicijs, proni in terram. 17 ¶ Dixitque Dauid ad Deum: Nonne ego sum qui iussi, vt numeraretur populus? Ego qui peccaui, ego qui malum feci: iste grex quid commeruit? Domine Deus meus vertatur obsecro, manus tua in me, & in domum patris mei: populus autem tuus non percutiatur. 18 ¶ Angelus autem Domini præcepit Gad, vt diceret Dauidi, vt ascenderet, extrueretque altare Domino Deo in area Ornan Iebusæi. 19 ¶ Ascendit ergo Dauid iuxta sermonem Gad, quem locutus ei fuerat ex nomine Domini. 20 ¶ Porro Ornan cum suspexisset, & vidisset Angelum, quattuorque filij eius cum eo, absconderunt se: nam eo tempore terebat in area triticum. 21 ¶ Igitur cum veniret Dauid ad Ornan conspexit eum Ornan, & processit ei obuiam de area, & adorauit eum pronus in terram. 22 ¶ Dixitque ei Dauid: Da mihi locum areæ tuæ, vt ædificem in ea altare Domino: ita vt quantum valet, argenti accipias, & cesset plaga a populo. 23 ¶ Dixit autem Ornan ad Dauid: Tolle, & faciat D dominus meus rex quodcunque ei placet: sed & boues do in holocaustum, & tribulas in ligna, & triticum in sacrificium. Omnia libens præbebo. 24 ¶ Dixitque ei rex Dauid: Nequaquam ita fiet, sed argentum dabo quantum valet: neque enim tibi auferre debeo, & sic offerre Domino holocausta gratuita. 25 ¶ Dedit ergo Dauid Ornan pro loco siclos auri iustissimi ponderis sexcentos. 26 ¶ Et ædificauit ibi altare Domino: obtulitque holocausta, & pacifica, & inuocauit Dominum, & exaudiuit eum in igne de cœlo super altare holocausti. 27 ¶ Præcepitque Dominus Angelo: & conuertit gladium suum in vaginam. 28 ¶ Protinus ergo Dauid, videns quod exaudisset eum Dominus in area Ornan Iebusæi, immolauit ibi victimas. 29 ¶ Tabernaculum autem Domini, quod fecerat || Moyses in deserto, & altare holocaustorum, ea tempestate erat in excelso Gabaon: 30 ¶ Et non præualuit Dauid ire ad altare, vt ibi obsecraret Deum: nimio enim fuerat in timore perterritus videns gladium Angeli Domini.

2. Par. 3. a. 1. — *|| Exo. 36 a. 2.*

CAPVT XXII.

1 A Dixitque Dauid: Hæc est domus Dei, & hoc altare in holocaustum Israel. 2 ¶ Et præcepit vt congregarentur omnes proselyti de terra Israel, & constituit ex eis latomos ad cædendos lapides, & poliendos, vt ædificaretur domus Dei. 3 ¶ Ferrum quoque plurimum ad clauos ianuarum, & ad commissuras, atque iuncturas præparauit Dauid: & æris pondus innumerabile. 4 ¶ Ligna quoque cedrina non poterant æstimari, quæ Sidonij, & Tyrij deportauerant ad Dauid. 5 ¶ Et dixit Dauid: Salomon filius meus puer paruulus est, & delicatus: domus autem quam ædificare volo Domino, talis esse debet, vt in cunctis regionibus B nominetur: præparabo ergo ei necessaria. Et ob hanc causam, ante mortem suam omnes præparauit impensas. 6 ¶ Vocauitque Salomonem filium suum: & præcepit ei, vt ædificaret domum Domino Deo Israel. 7 ¶ Dixitque Dauid ad Salomonem. Fili mi, voluntatis meæ fuit, vt ædificarem domum nomini Domini Dei mei. 8 ¶ Sed factus est sermo Domini ad me, dicens: Multum sanguinem effudisti, & plurima bella bellasti: non poteris ædificare domum nomini meo, tanto effuso sanguine coram me: 9 ¶ Filius qui nascetur tibi, erit vir quietissimus: faciam enim eum requiescere ab omnibus inimicis suis per circuitum: & ob hanc causam Pacificus vocabitur: & pacem, & ocium dabo in Israel cunctis diebus eius. ipse ædificabit domum nomini meo, 10 ¶ & || IPSE ERIT MIHI IN FILIVM: & ego ero illi in patrem: firmaboque solium regni eius super Israel in æternum. 11 ¶ Nunc ergo fili mi, sit Do-C minus tecum, & prosperare, & ædifica domum Domino Deo tuo, sicut locutus est de te. 12 ¶ Det quoque tibi Dominus prudentiam, & sensum. vt regere possis Israel, & custodire legem Domini Dei tui. 13 ¶ Tunc enim proficere poteris, si custodieris mandata, & iudicia quæ præcepit Dominus Moysi, vt doceret Israel: confortare, & viriliter age, ne timeas, neque paueas. 14 ¶ Ecce ego in paupertate mea præparaui impensas domus Domini, auri talenta centum millia, & argenti mille millia talentorum: æris vero, & ferri non est pondus: vincitur enim numerus magnitudine: ligna et lapides præparaui ad vniuersa impendia. 15 ¶ Habes quoque plurimos artifices, latomos, et cæmentarios, artificesque lignorum, D et omnium artium ad faciendum opus prudentissimos, 16 ¶ in auro, et argento, et ære, et ferro, cuius non est numerus. Surge igitur, et fac, et erit Dominus tecum. 17 ¶ Præcepit quoque Dauid cunctis principibus Israel, vt adiuuarent Salomonem filium suum. 18 ¶ Cernitis inquiens, quod Dominus Deus vester vobiscum sit, et dederit vobis requiem per circuitum, et tradiderit omnes inimicos vestros in manus vestras, et subiecta sit terra coram Domino, et coram populo eius: 19 ¶ Præbete igitur corda vestra, et animas vestras, vt quæratis Dominum Deum vestrum: et consurgite, et ædificate sanctuarium Domino Deo: vt introducatur arca fœderis Domini, et vasa Domino consecrata, in domum quæ ædificatur nomini Domini.

Infra 28. a. 9. — *|| 2. Reg 7. b. 13. Hebr. 1. a. 5. 1. Reg 5. b. 5.*

CAPVT XXIII.

1 A IGitur Dauid senex, et plenus dierum, regem cõstituit Salomonem filium suũ, super Israel. 2 ¶ Et congregauit oẽs principes Israel, et sacerdotes, 3 atq; Leuitas. ¶ Numeratiq; sunt Leuitæ a triginta annis, et supra, et inuẽta sũt triginta octo millia virorũ. 4 ¶ Ex his electi sunt, et distributi in ministeriũ domus

Domini

Domini viginti quatuor millia: prępositorum autem 5 & iudicum, sex millia. ℣ Porro quatuor millia ianitores: totidem psaltæ canentes Domino in organis, 6 quæ fecerat ad canendum. ℣ Et distribuit eos Dauid per vices filiorum Leui, Gerson videlicet, & Caath, 7 & Merari. ℣ Filij Gerson: Leedam, & Semei. ℣ Filij 8 Leedam: princeps Iahiel, & Zetham, & Iohel, tres. 9 ℣ Filij Semei: Salomith, & Hosiel, & Aran, tres: isti B principes familiarum Leedam. ℣ Porro filij Semei: Le 10 heth, & Ziza, & Iaus, & Baria: isti filij Semei qua- 11 tuor. ℣ Erat autem Leheth prior, Ziza secundus, porro Iaus, & Baria non habuerunt plurimos filios, & idcirco in una familia vnaque domo computati sunt. 12 ℣ Filij Caath: Amram & Isaar, Hebron, & Oziel, qua- 13 tuor. ℣ Filij Amram Aaron, & Moyses. Separatusq; est Aaron, vt ministraret in Sancto sanctorum, ipse & filij eius in sempiternum, & adoleret incensum Domino secundum ritum suum, ac benediceret nomini 14 eius in perpetuum. ℣ Moysis quoque hominis Dei fi- 15 lij annumerati sunt in tribu Leui. ℣ Filij Moysi: Ger- 16 som, & Eliezer. ℣ Filij Gersom: Subuel primus. ℣ Fue- 17 runt autem filij Eliezer: Rohobia primus: & non erãt C Eliezer filij alij. Porro filij Rohobia multiplicati sunt 18 nimis. ℣ Filij Isaar: Salomith primus. ℣ Filii Hebron: 19 Ieriau primus, Amarias secundus, Iahaziel tertius, 20 Iecmaan quartus. ℣ Filij Oziel: Micha primus, Iesia 21 secundus. ℣ Filii Merari: Moholi & Musi. filii Moholi: 22 Eleazar, & Cis. ℣ Mortuus est autem Eleazar, & non habuit filios, sed filias: acceperuntque eas filii Cis 23 fratres earum. ℣ Filii Musi: Moholi, & Eder, & 24 Ierimoth, tres. ℣ Hi filii Leui in cognationibus, & familiis suis, principes per vices, & numerum capitum singulorum, qui faciebant opera ministerii do- 25 mus Domini a viginti annis, & supra. ℣ Dixit enim Dauid: Requiem dedit Dominus Deus Israel populo suo, & habitationem Ierusalem vsque in ęternum. 26 ℣ Nec erit officii Leuitarum, vt vltra portent taberna- 27 culum, & omnia vasa eius administrandum. ℣ Iuxta præcepta quoque Dauid nouissima supputabitur nu- 28 merus filiorum Leui a viginti annis, & supra. ℣ Et e- D runt sub manu filiorum Aaron in cultum domus Domini in vestibulis, & in exedris, & in loco purificationis, & in sanctuario, & in vniuersis operibus mini- 29 sterii templi Domini: ℣ Sacerdotes autem, super panes propositionis, & ad similæ sacrificium, & ad lagana azyma, & sartaginem, & ad torrendum, & su- 30 per omne pondus, atque mensuram. ℣ Leuitæ vero vt stent mane ad confitendum, & canendum Domino: 31 similiterque ad vesperam, ℣ tam in oblatione holocaustorum Domini, quam in sabbatis, & Calendis, & solemnitatibus reliquis iuxta numerum, & cæremonias vniuscuiusque rei, iugiter coram Domino. 32 ℣ Et custodiant obseruationes tabernaculi fœderis, & ritum sanctuarii, & obseruationem filiorum Aaron fratrum suorum, vt ministrent in domo Domini.

Exo. 6. 17. Sup. 6. a. 1.

Exo. 2. 2. & 6. 20. Heb. 5. 5.

Exod. 2. 22. & 18. a. 3.

CAPVT XXIIII.

1 A PORRO filiis Aaron hæ partitiones erant. Filii Aaron: Nadab, & Abiu, & Eleazar, & Itha- 2 mar. ℣ Mortui sunt autem Nadab, & Abiu ante patrem suum absque liberis: sacerdotioque functus est Eleazar, & Ithamar. 3 ℣ Et diuisit eos Dauid, id est Sadoc de filiis Eleazari, & Abimelech de filiis Ithamar secundum vices suas, & ministe- 4 rium. ℣ Inuentique sunt multo plures filii Eleazar in principibus viris, quam filii Ithamar. Diuisit autem eis, hoc est filiis Eleazar principes per familias sedecim: & filiis Ithamar per familias, & do- 5 mos suas octo. ℣ Porro diuisit vtrasque inter se familias sortibus: erant enim principes sanctuarii, & principes Dei, tam de filiis Eleazar, quam de fi- 6 liis Ithamar. ℣ Descripsitque eos Semeias filius Na- B thanael scriba Leuites, coram rege, & principibus, & Sadoc sacerdote, & Ahimelech filio Abiathar, principibus quoque familiarum sacerdotalium, & Leuiticarum: vnam domum, quæ cæteris præerat, Eleazar: & alteram domum, quæ sub se habebat cæ- 7 teros, Ithamar. ℣ Exiuit autem sors prima Ioiarib, 8 secunda Iedei, ℣ tertia Harim, quarta Seorim, ℣ quin- 9 ta Melchia, sexta Maiman, ℣ septima Accos, octa- 10 ua Abia, ℣ nona Iesua, decima Sechenia, ℣ vndeci- 11 ma Eliasib, duodecima Iacim, ℣ tertiadecima Hop- 12 pha, decimaquarta Isbaab, ℣ decimaquinta Belga, 13 decimasexta Emmer, ℣ decimaseptima Hezir, de- 14 cimaoctaua Aphses, ℣ decimanona Pheteia, vige- 15 sima Hezechiel, ℣ vigesimaprima Iachin, vigesima- 16 secunda Gamul, ℣ vigesimatertia Dalaiau, vigesima- 17 quarta Maaziau. ℣ Hæ vices eorum secundum mini- 18 steria sua, vt ingrediantur domum Domini, & iuxta 19 ritum suum sub manu Aaron patris eorum: sicut C præceperat Dominus Deus Israel. ℣ Porro filiorum 20 Leui, qui reliqui fuerant, de filiis Amram erat Su- 21 bael: & de filiis Subael, Iehedeia. ℣ de filiis quoque 22 Rohobiæ princeps Iesias. ℣ Isaari vero filius Sale- 23 moth. filiusque Salemoth Iahath: ℣ filiusque eius D Ieriau primus, Amarias secundus, Iahaziel tertius, 24 Iecmaan quartus. ℣ Filius Oziel, Micha: filius Mi- 25 cha, Samir. ℣ Frater Micha, Iesia, filiusque Iesiæ, 26 Zacharias. ℣ Filii Merari: Moholi & Musi. filius O- 27 ziau: Benno. ℣ Filius quoq; Merari: Oziau, & Soam, 28 & Zachur, & Hebri. ℣ Porro Moholi filius Eleazar, 29 qui non habebat liberos: ℣ Filius vero Cis, Ierameel. 30 ℣ Filii Musi: Moholi, Eder, & Ierimoth. Isti filii Leui 31 secundum domos familiarum suarum. ℣ Miseruntque et ipsi sortes contra fratres suos filios Aaron corã Dauid rege, & Sadoc, & Ahimelech, & principibus familiarum Sacerdotalium, & Leuiticarum, tam maiores, quam minores: omnes sors æqualiter diuidebat.

Luc. 10. 1. Num. 3. 4. & 26. 60.

CAPVT XXV.

1 A IGITUR Dauid, & magistratus exercitus segregauerunt in ministerium filios Asaph, & Heman, & Idithun: qui prophetarent in citharis, & psalteriis, & cymbalis secundum numerum suum dedica- 2 to sibi officio seruientes. ℣ De filiis Asaph: Zacchur, & Ioseph, & Nathania, & Asarela, filii Asaph sub ma- 3 nu Asaph prophetantis iuxta regem. ℣ Porro Idithun: filii Idithun, Godolias, Sori, Iesceias, et Hasabias, et Mathathias, sex, sub manu patris sui Idithun, qui in cithara prophetabat super confitentes, et laudantes 4 Dominum. ℣ Heman quoque: filii Heman, Bocciau, B Mathaniau, Oziel, Subuel, et Ierimoth, Hananias, Hanani, Ehiatha, Geddelthi, et Romemtiezer, et 5 Iesbacassa, Mellothi, Othir, Mahazioth. ℣ omnes isti filii Heman Videntis regis in sermonibus Dei, vt exaltaret cornu: deditque Deus Heman filios 6 quatuordecim: et filias tres. ℣ Vniuersi sub manu

patris sui ad cantandum in templo Domini distributi erant, in cymbalis, & psalterijs, & citharis, in ministeria domus Domini iuxta regem: Asaph videlicet, & Idithun, & Heman. 7 ¶ Fuit autem numerus eorum cum fratribus suis, qui erudiebant cáticum Domini, cuncti doctores, ducenti octogintaocto. 8 ¶ Miseruntque sortes per vices suas, ex æquo, tã maior, quam minor, doctus pariter, & indoctus. 9 ¶ C Egressaque est sors prima Ioseph, qui erat de Asaph, secunda Godoliæ, ipsi & filijs eius, & fratribus eius duodecim. 10 ¶ Tertia Zacchur, filijs & fratribus eius duodecim. 11 ¶ Quarta Isari, filijs & fratribus eius duodecim: 12 ¶ Quinta Nathaniæ, filijs & fratribus eius duodecim. 13 ¶ Sexta Bocciau, filijs & fratribus eius duodecim. 14 ¶ Septima Isreela, filijs & fratribus eius duodecim. 15 ¶ Octaua Iesaiæ, filij & fratribus eius duodecim. 16 ¶ Nona Mathaniæ, filijs & fratribus eius duodecim. 17 ¶ Decima Semeiæ, filijs & fratribus eius duodecim. 18 ¶ Vndecima Azareel, filijs & fratribus eius duodecim. 19 ¶ Duodecima Hasabiæ filijs, & fratribus eius duodecim. 20 ¶ Tertiadecima Subael, filijs, & fratribus eius duodecim. D ¶ Quarta decima 21 Mathathiæ, filijs & fratribus eius duodecim. ¶ Quin- 22 tadecima Ierimoth, filijs & fratribus eius duodecim. 23 ¶ Sextadecima Hananiæ, filijs & fratribus eius duo- 24 decim. ¶ Septimadecima Iesbacassæ, filijs & fratribus 25 eius duodecim. ¶ Octauadecima Hanani, filijs & fra- 26 tribus eius duodecim. ¶ Nonadecima Mellothi, filijs 27 & fratribus eius duodecim. ¶ Vigesima Eliatha, filijs 28 & fratribus eius duodecim. ¶ Vigesimaprima Othir, 29 filijs & fratribus eius duodecim. ¶ Vigesimasecunda Geddelthi, filijs, & fratribus eius duodecim. 30 ¶ Vigesimatertia Mahazioth, filijs & fratribus eius 31 duodecim. ¶ Vigesimaquarta Romenthiezer, filijs & fratribus eius duodecim.

CAPVT XXVI.

1 A DIuisiones autem ianitorum. de Coritis Meselemia, filius Core, de filijs Asaph, 2 ¶ filij Meselemiæ: Zacharias primogenitus, Iahiel secundus, Zabadias tertius, Iathanael quar- 3 tus, ¶ Ælam quintus, Iohanam sextus, Elioenai 4 septimus. ¶ Filij autem Obededom: Semeias primogenitus, Iozabad secundus, Ioaha tertius, Sa- 5 char quartus, Nathanael quintus. ¶ Ammiel sextus, Issachar septimus, Phollathi octauus: quia 6 benedixit illi Dominus: ¶ Semeiæ autem filio eius nati sunt filij, præfecti familiarum suarum: erant 7 enim viri fortissimi. ¶ filij ergo Semeiæ: Othni, & Raphael, & Obed, Elzabad, fratres eius viri fortis- 8 simi: Eliu quoque, & Samachias. ¶ omnes hi de filijs Obededom: ipsi & filij, & fratres eorum fortissimi ad ministrandum, sexagintaduo de Obede- 9 dom. ¶ Porro Meselemiæ filij, & fratres eorum ro- 10 bustissimi, decem & octo. ¶ De Hosa autem, idest B de filijs Merari: Semri princeps (non enim habuerat primogenitum, & idcirco posuerat eum pater 11 eius in principem:) ¶ Helcias secundus, Tabelias tertius, Zacharias quartus: omnes hi filij, & fratres 12 Hosa, tredecim. ¶ Hi diuisi sunt in ianitores, vt semper principes custodiarum, sicut & fratres eorum 13 ministrarent in domo Domini. ¶ Missæ sunt ergo sortes ex æquo, & paruis & magnis per familias suas in vnamquanque portarum. 14 ¶ Cecidit ergo sors Orientalis, Selemiæ. Porro Zachariæ filio eius, viro prudentissimo, & erudito, sortito obtigit plaga septentrio- 15 nalis. ¶ Obededom vero & filijs eius, ad austrum: in 16 qua parte domus erat seniorum concilium. ¶ Sephim & Hosa ad Occidentem iuxta portam, quæ ducit ad 17 viam ascensionis: custodia contra custodiam. ¶ Ad Orientem vero Leuitæ sex: & ad aquilonem quatuor per diem, atq; ad Meridiem similiter in die, quatuor: 18 & vbi erat concilium, bini & bini. ¶ In cellulis quoq; C ianitorum ad Occidentem quatuor in via: binique 19 per cellulas. ¶ Hæ sunt diuisiones ianitorum filiorum 20 Core, & Merari. ¶ Porro Achias erat super thesauros 21 domus Dei, & vasa sanctorum. ¶ Filij Ledam, filii Gersonni: de Ledan principes familiarum, Ledan & 22 Gersonni, Iehieli. ¶ Filij Iehieli: Zathan & Ioe fratres 23 eius super thesauros domus Domini, ¶ Amrami- 24 tis, & Isaaritis, & Hebronitis, & Ozihelitis. ¶ Subael autem filius Gersom, filii Moysi, præpositus 25 thesauris. ¶ Frater quoque eius Eliezer, cuius filius Rahabia, & huius filius Isaias, & huius filius Ioram, 26 huius quoq; filius Zechri, & huius filius Selemith. ¶ Ipse Selemith, & fratres eius super thesauros sanctorum, quæ sanctificauit Dauid rex, & principes familiarum, & tribuni, & centuriones, & duces exer- 27 citus, ¶ de bellis, & manubijs præliorum, quæ consecrauerant ad instaurationem, & supellectilem tem- 28 pli Domini. ¶ Hæc autem vniuersa sanctificauit Sa- D muel Videns, & Saul filius Cis, & Abner filius Ner, & Ioab filius Saruiæ: omnes qui sanctificauerant ea 29 per manum Selemith, et fratrum eius. ¶ Isaaritis vero præerat Chonenias, et filij eius ad opera forinsecus super Israel ad docendum, et iudicandum eos. 30 ¶ Porro de Hebronitis Hasabias, et fratres eius viri fortissimi, mille septingenti præerant Israeli trans Iordanem contra Occidentem, in cunctis operibus 31 Domini, et in ministerium regis. ¶ Hebronitarum autem princeps fuit Ieria secundum familias et cognationes eorum. Quadragesimo anno regni Dauid recensiti sunt, et inuenti sunt viri fortissimi in 32 Iazer Galaad, ¶ fratresque eius robustioris ætatis, duo millia septingenti principes familiarum. Præposuit autem eos Dauid rex Rubenitis, et Gadditis, et dimidiæ tribui Manasse, in omne ministerium Dei, et regis.

CAPVT XXVII.

1 A FIlii autem Israel secundum numerum suum, principes familiarum, tribuni, et centuriones, et præfecti, qui ministrabant regi iuxta turmas suas, ingredientes et egredientes per singulos menses in anno: vigintiquatuor millibus singuli præerant. 2 ¶ Primę turmę in primo mẽse Iesboã ẽerat filius Zab- 3 diel: et sub eo vigintiquatuor millia. ¶ de filiis Phares princeps cunctorum principum in exercitu mẽse pri- 4 mo. ¶ Secundi mensis habebat turmam Dudia Ahohites, et post se alter nomine Macelloth, qui regebat 5 partem exercitus vigintiquatuor milliũ. ¶ Dux quoque turmæ tertiæ in mense tertio, erat Banaias filius Ioiadæ sacerdos: et ĩ diuisione sua vigĩtiquatuor mil- 6 lia. ¶ Ipse est Banaias fortissimus inter triginta, et super triginta. præerat autem turmæ ipsius Amizabad 7 filius eius. ¶ Quartus, mense quarto, Asahel frater B Ioab, et Zabadias filius eius post eum: et in turma 8 eius vigintiquatuor millia. ¶ Quintus, mense quinto,

princeps Samaoth Iezerites: & in turma eius vigin-
9 quattuor millia. ℣ Sextus, mense sexto, Hira filius Acces Thecuites: & in turma eius vigintiquattuor mil-
10 lia. ℣ Septimus, mense septimo, Helles Phallonites de filijs Ephraim: & in turma eius vigintiquattuor mil-
11 lia. ℣ Octauus, mense octauo, Sobochai Husathites de stirpe Zarahi: & in turma eius vigintiquattuor mil-
12 lia. ℣ Nonus, mense nono, Abiezer Anathotites de filijs Iemini: & in turma eius vigintiquattuor millia.
13 ℣ Decimus, mēse decimo, Marai, & ipse Netophatites de stirpe Zarahi, & in turma eius vigintiquattuor mil
14 lia. ℣ Vndecimus, mense vndecimo, Banaias Pharathonites de filijs Ephraim: & in turma eius vigintiquattuor millia. ℣ Duodecimus, mense duodecimo,
15 Holdai Netophathites, de stirpe Gothoniel: & in tur-
16 ma eius vigintiquattuor millia. ℣ Porro tribubus præ-
C erant Israel, Rubenitis, dux Eliezer filius Zechri:
17 Simeonitis, dux Saphathias filius Maacha: ℣ Leuitis,
18 Hasabias filius Camuel: Aaronitis, Sadoc. ℣ Iuda, E-
19 liu frater Dauid: Issachar, Amri filius Michael: ℣ Zabulonitis, Iesmaias filius Abdiæ: Nephthalitibus, Ie-
20 rimoth filius Ozriel. ℣ Filijs Ephraī, Osee filiꝰ Ozaziu:
21 dimidiæ tribui Manasse, Ioel filius Phadaiæ: ℣ & dimidiæ tribui Manasse in Galaad, Iaddo filius Zachariæ:
22 Beniamin autem Iasiel filius Abner. ℣ Dan vero, Ezri-
23 hel filius Ieroham. hi principes filiorum Israel. ℣ Noluit autem Dauid numerare eos a viginti annis inferius: quia dixerat Dominus, vt multiplicaret Israel
24 quasi stellas cęli. ℣ Ioab filius Saruiæ cœperat numerare, ‖ nec compleuit: quia super hoc ira irruerat in Israel: & idcirco numerus eorum qui fuerant recensiti,
25 non est relatus in fastos regis Dauid. ℣ Super thesau-
D ros autem regis fuit Azmoth filius Adiel. his autem thesauris qui erant in vrbibus, & in vicis, & in turri-
26 bus præsidebat Ionathan filius Oziæ. ℣ Operi autem rustico, & agricolis qui exercebant terram, præerat
27 Ezri filius Chelub: ℣ vinearumque cultoribus, Semeias Romathites: cellis autem vinarijs, Zabdias Apho
28 nites. ℣ Nam super oliueta, & ficeta, quę erant in campestribus Balanan Gederites: super apothecas autem
29 olei, Ioas. ℣ Porro armentis quæ pascebantur in Saron, præpositus fuit Setrai Saronites: & super boues
30 in vallibus Saphath filius Adli: ℣ super camelos vero, Vbil Ismaelites: & super asinos, Iadias Merona-
31 thites: ℣ super oues quoque Iaziz Agareus omnes
32 hi, principes substantiæ regis Dauid. ℣ Ionathan autem patruus Dauid, consiliarius, vir prudens, & literatus. ipse & Iahiel filius Hachamoni, erant cum fi-
33 lijs regis. ℣ Achitophel etiam consiliarius regis, &
34 Chusai Arachites amicus regis: ℣ Post Achitophel fuit Ioiada filius Banaiæ, & Abiathar. Princeps autem exercitus regis erat Ioab.

‖ Sup. 21. 2. 2.

CAPVT XXVIII.

1 A Conuocauit igitur Dauid omnes principes Israel, duces tribuum, & præpositos turmarum, qui ministrabant regi: tribunos quoque & centuriones, & qui præerant substantiæ, & possessionibus regis, filiosque suos cum eunuchis, & potentes, & robustissimos quosque in exercitu Ie-
2 rusalem. ℣ Cumque surrexisset rex, & stetisset, ait: Audite me fratres mei, & populus meus. Cogitaui vt ædificarem domum in qua requiesceret arca fœderis Domini, & scabellum pedum Dei nostri, & ad ædi-
3 ficandum omnia præparaui. ℣ Deus autem dixit mihi: ‖ Non ædificabis domum nomini meo: eo quod sis
4 vir bellator, & sanguinem fuderis. ℣ Sed elegit Dominus Deus Israel me de vniuersa domo patris mei, vt essem rex super Israel in sempiternum: de Iuda enim elegit principes: porro de domo Iuda, domum patris
B mei, & de filijs patris mei, placuit ei vt me eligeret re-
5 gem super cunctum Israel. ℣ ‖ Sed & de filijs meis (filios enim mihi multos dedit Dominus) elegit Salomonem filium meum, vt sederet in throno regni Do-
6 mini super Israel: ℣ Dixitq; mihi: Salomon filius tuus ædificabit domum meam, & atria mea: ipsum enim
7 elegi mihi in filium, & ego ero ei in patrem. ℣ Et firmabo regnum eius, vsque in æternum, si perseuerauerit facere præcepta mea, & iudicia, sicut & hodie.
8 ℣ Nunc ergo coram vniuerso cœtu Israel audiente Deo nostro, custodite, & perquirite cuncta mandata Domini Dei nostri, vt possideatis terram bonam, & relinquatis eam filijs vestris post vos vsque in sempi-
9 ternum. ℣ Tu autem Salomon fili mi, scito Deum patris tui, & seruito ei corde perfecto, & animo voluntario: ‖ Omnia enim corda scrutatur Dominus, & vniuersas mentium cogitationes intelligit: Si quæsieris eum, inuenies: si autem dereliqueris eum, proijciet te
10 in æternum. ℣ Nunc ergo quia elegit te Dominus, vt ædificares domum sanctuarij, confortare, & perfice.
11 ℣ Dedit autem Dauid Salomoni filio suo descriptio-
C nem porticus, & templi, & cellariorum, & cœnaculi, & cubiculorum in adytis, & domus propitiationis,
12 ℣ necnon & omnium, quę cogitauerat atriorum, & exedrarum per circuitum in thesauros domus Domi
13 ni, & in thesauros sanctorum, ℣ diuisionumque sacerdotalium, & Leuiticarum, in omnia opera domus Domini, & in vniuersa vasa ministerij templi Domi
14 ni, ℣ Aurum in pondere per singula vasa ministerij. Argenti quoque pondus pro vasorum, & operum di
15 uersitate. ℣ Sed & in candelabra aurea, & ad lucernas eorum, aurum pro mensura vniuscuiusque candelabri, & lucernarum. Similiter & in candelabra argentea, & in lucernas eorum pro diuersitate mensuræ.
16 pondus argenti tradidit. ℣ Aurum quoque dedit in mensas, propositionis pro diuersitate mensarum simi
17 liter, & argentum in alias mensas argenteas. ℣ Ad fu-
D scinulas quoque & phialas, & thuribula ex auro purissimo, & leunculos aureos pro qualitate mensuræ pondus distribuit, in leunculum & leunculum. Similiter & in leones argenteos diuersum argenti pondus
18 separauit. ℣ Altari autem in quo adoletur incensum, aurum purissimum dedit: vt ex ipso fieret similitudo quadrigæ cherubim extendentium alas, & velātium
19 arcam fœderis Domini. ℣ Omnia, inquit, venerūt scripta manu Domini ad me, vt intelligerem vniuersa
20 opera exemplaris. ℣ Dixit quoque Dauid Salomoni filio suo: Viriliter age, & confortare, & fac: ne timeas, & ne paueas: Dominus enim Deus meus tecum erit, & non dimittet te, nec derelinquet, donec perficias omne opus ministerij domus Do-
21 mini. ℣ Ecce diuisiones sacerdotum, & Leuitarum, in omne ministerium, domus Domini assistunt tibi, & parati sunt, & nouerunt tam principes, quam populus facere omnia præcepta tua.

‖ 2. Reg. 7. b. 13.

‖ Sap. 9. b 7.

‖ Psal. 7. c. 10.

CAPVT XXIX.

1 A Locutusque est Dauid rex ad omnem ecclesiam: Salomonem filium meum vnum elegit Deus, adhuc puerum & tenellum: opus namque grande est: neque enim homini preparatur habitatio, sed Deo. 2 Ego autem totis viribus meis præparaui impensas domus Dei mei. Aurum ad vasa aurea, & argentum in argentea, æs in ænea, ferrum in ferrea, ligna ad lignea: & lapides onychinos, & quasi stibinos, & diuersorum colorum, omnemque preciosum lapidem, & marmor parium abundātissime. 3 & super hæc quæ obtuli in domum Dei mei, de peculio meo aurum & argentum do in templum Dei mei, exceptis his quæ præparaui in ædem sanctam. 4 Tria millia talenta auri de auro Ophir: & septem B millia talentorum argenti probatissimi: ad deaurandos parietes templi. 5 Et vbicūque opus est aurum, de auro, & vbicunque opus est argentum, de argento opera fiāt per manus artificum: & siquis sponte offert, impleat manum suam hodie, & offerat quod voluerit Domnio. 6 Polliciti sunt itaque principes familiarum, & proceres tribuum Israel, tribuni quoque, & centuriones, & principes possessionum regis. 7 Dederuntque in opera domus Dei auri talenta quinque millia, & solidos decem millia, argenti talenta decem millia: & æris talenta decem, & octo millia: ferri quoque centum millia talentorū. 8 Et apud quemcunque inuenti sunt lapides, dederunt in thesauros domus Domini, per manum Iahiel Gersonitis. 9 Lætatusque est populus, cum vota C sponte promitterent: quia corde toto offerebant ea Domino: sed & Dauid rex lætatus est gaudio magno. 10 Et benedixit Domino coram vniuersa multitudine, & ait: Benedictus es Domine Deus Israel patris nostri ab æterno in æternum. 11 Tua est Domine magnificentia, & potentia, & gloria, atque victoria, & tibi laus: cuncta enim quæ in cœlo sunt, & in terra, tua sunt: tuum Domine regnum, & tu es super omnes principes. 12 Tuæ diuitiæ, & tua est gloria: tu dominaris omnium: in manu tua virtus & potentia, in manu tua magnitudo, & imperium omnium. 13 Nunc igitur Deus noster confitemur tibi, & laudamus nomen tuum inclytum. 14 Quis ego, & quis populus D meus, vt possimus hæc tibi vniuersa promittere? tua sunt omnia: & quæ de manu tua accepimus, dedimus tibi. 15 Peregrini enim sumus coram te & aduenæ, sicut omnes patres nostri. ‖ Dies nostri quasi 16 vmbra super terram, & nulla est mora. Domine Deus noster, omnis hæc copia quam parauimus, vt ædificaretur domus nomini sancto tuo, de manu 17 tua est, & tua sunt omnia. Scio Deus meus quod probes corda, & simplicitatem diligas, vnde & ego in simplicitate cordis mei, lætus obtuli vniuersa hæc: & populum tuum, qui hic repertus est, vi-18 di cum ingenti gaudio tibi offerre donaria. Do-E mine Deus Abraham, & Isaac, & Israel Patrum nostrorum, custodi in æternum hanc voluntatem cordis eorum, & semper in venerationem tui mens 19 ista permaneat. Salomoni quoque filio meo da cor perfectum, vt custodiat mandata tua, testimonia tua, & cæremonias tuas, & faciat vniuersa: 20 & ædificet ædem, cuius impensas paraui. Præcepit autem Dauid vniuersæ ecclesiæ: Benedicite Domino Deo nostro. Et benedixit omnis ecclesia Domino Deo patrum suorum, & inclinauerunt se, 21 & adorauerunt Deum, & deinde regem. Immo-F lauerun tque victimas Domino: & obtulerunt holocausta die sequenti, tauros mille, arietes mille, agnos mille cum libaminibus suis, & vniuerso ritu 22 abundantissime in omnem Israel. Et comederunt, & biberunt coram Domino in die illo cum grandi lætitia. ‖ Et vnxerunt secundo Salomonem filium Dauid. Vnxerunt autem eum Domino in princi-23 pem, & Sadoc in pontificem, Seditque Salomon super solium Domini in regem pro Dauid patre suo, & cunctis placuit: & paruit illi omnis Israel. 24 Sed & vniuersi principes & potentes, & cuncti filij regis Dauid dederunt manum, & subiecti fuerunt Sa-25 lomoni regi. Magnificauit ergo Dominus Salomonem super omnem Israel: & dedit illi gloriam regni, 26 qualem nullus habuit ante eum rex Israel. Igitur G Dauid filius Isai regnauit super vniuersum Israel. 27 Et dies quibus regnauit super Israel, fuerunt quadraginta anni: in Hebron regnauit septem annis, & in 28 Ierusalem annis triginta tribus. Et mortuus est in senectute bona, plenus dierum, & diuitijs, & glo-29 ria. Et regnauit Salomon filius eius pro eo. Gesta autem Dauid regis priora, & nouissima scripta sunt in libro Samuelis Videntis, & in libro Nathan pro-30 phetæ, atque in volumine Gad Videntis: vniuersique regni eius, & fortitudinis, & temporum, quæ transierunt sub eo, siue in Israel, siue in cunctis regnis terrarum.

‖ Sap. 2. b. 5.

‖ 3. Reg. 1. c. 34.

3. Reg. 2. b. 11.

Libri Primi Paralipomenon Finis.

LIBER

LIBER SECVNDVS PARALIPOMENON:

Hebraice Dibre Haiamin.

CAPVT PRIMVM.

3.Reg.3.a.1.

1 A CONFORTATUS eſt ergo Salomon filius Dauid in regno ſuo, & Dominus Deus eius erat cum eo, & magnificauit eum in excelſum. 2 Præcepitque Salomon vniuerſo Iſraeli, tribunis, & centurionibus, & ducibus, & iudicibus 3 omnis Iſrael, & principibus familiarum: & abijt cũ vniuerſa multitudine in Excelſum Gabaon, vbi erat tabernaculum fœderis Dei, quod fecit Moyſes famulus Dei, in ſolitudine. 4 Arcam autem Dei adduxerat Dauid de Cariathiarim in locum quem præparauerat ei, & vbi fixerat illi tabernaculum, hoc eſt in 5 Ieruſalem. Altare quoque æneum, ‖ quod fabricatus fuerat Beſeleel filius Vri, filij Hur, ibi erat coram B tabernaculo Domini, quod & requiſiuit Salomon, 6 & omnis Eccleſia. Aſcenditque Salomon ad altare æneum, coram tabernaculo fœderis Domini, & 7 obtulit in eo mille hoſtias. Ecce autem in ipſa nocte apparuit ei Deus, dicens: Poſtula quod vis, vt dem 8 tibi. Dixitque Salomon Deo: Tu feciſti cum Dauid patre meo miſericordiam magnam, & conſtituiſti 9 me regem pro eo. Nunc ergo Domine Deus impleatur ſermo tuus, quem pollicitus es Dauid patri meo: tu enim me feciſti regem ſuper populum tuum multum, qui tam innumerabilis eſt, quam puluis ter- 10 ræ. ‖ Da mihi ſapientiam, & intelligentiam, vt ingre- C diar, & egrediar coram populo tuo: quis enim poteſt hunc populum tuum digne, qui tam grandis eſt, iudi- 11 care? Dixit autem Deus ad Salomonem: Quia hoc magis placuit cordi tuo, & non poſtulaſti diuitias, & ſubſtantiam, & gloriam, neq; animas eorum qui te oderant, ſed nec dies vitæ plurimos: petiſti autem ſapientiam, & ſcientiã, vt iudicare poſſis populũ meum, 12 ſuper quem conſtitui te regem: Sapientia, & ſcientia data ſunt tibi: diuitias autem, & ſubſtantiam, & gloriam dabo tibi, ita vt nullus in regibus, nec ante te, 13 nec poſt te fuerit ſimilis tui. ‖ Venit ergo Salomon ab D excelſo Gabaon in Ieruſalem coram tabernaculo fœ- 14 deris, & regnauit ſuper Iſrael. Congregauitque ſibi currus, & equites, & facti ſunt ei mille quadringenti currus, & duodecim millia equitum: & fecit eos eſſe in vrbibus quadrigarum, & cum rege in Ieruſalem. 15 Præbuitque rex argentum, & aurum in Ieruſalem quaſi lapides, & cedros quaſi ſycomoros, quæ naſcun- 16 tur in campeſtribus multitudine magna. ‖ Adducebantur autem ei equi de Ægypto, & de Coa a nego- 17 ciatoribus regis, qui ibant, & emebant precio, quadrigam equorum ſexcentis argenteis, & equum centum quinquaginta: ſimiliter de vniuerſis regnis Hethæorum, & a regibus Syriæ emptio celebrabatur.

‖Exo.38.a.1. ‖Sap.9.b.10. ‖3.Reg.10.d.26. ‖3.Reg.10.d.28.

CAPVT II.

1 A DECREUIT aũt Salomon ædificare domum nomini Domini, & palatium ſibi. Et nume- 2 rauit ſeptuaginta millia virorum portãtiũ humeris, & octoginta millia qui cæderent lapides in montibus, præpoſitoſq; eorum tria millia ſexcentos. 3 Miſit quoque ad Hiram regem Tyri, dicens: ‖ Sicut egiſti cum Dauid patre meo, & miſiſti ei ligna cedri- 4 na, vt ædificaret ſibi domum, in qua & habitauit: ſic fac mecum, vt ædificem domũ nomini Domini Dei mei, vt conſecrem eam ad adolendum incenſum coram illo, et fumiganda aromata, et ad propoſitionem panum ſempiternam, et ad holocautomata mane, et veſpere, ſabbatis quoque, et neomenijs, et ſolemnitatibus Domini Dei noſtri in ſempiternum, quæ man- 5 data ſunt Iſraeli. Domus enim quam ædificare cu- B pio, magna eſt: magnus eſt enim Deus noſter ſuper 6 omnes deos. Quis ergo poterit præualere, vt ædificet ei dignam domum? ſi cœlum, et cœli cœlorum capere eum nequeunt: quantus ego ſum, vt poſſim ædificare ei domum? ſed ad hoc tantum, vt adoleatur incen- 7 ſum coram illo. Mitte ergo mihi virum eruditũ, qui nouerit operari in auro, et argento, ære, et ferro, purpura, coccino, et hyacintho, et qui ſciat ſculpere cælaturas cum his artificibus quos mecũ habeo in Iudæa, 8 et Ieruſalẽ, quos præparauit Dauid pater meus. Sed et ligna cedrina mitte mihi, et arceuthina, et pinea de Libano: ſcio enim quod ſerui tui nouerint cædere li- 9 gna de Libano, et erunt ſerui mei cum ſeruis tuis, vt C parentur mihi ligna plurima. Domus enim quam 10 cupio ædificare, magna eſt nimis, et inclyta. Præterea operarijs qui cæſuri ſunt ligna, ſeruis tuis dabo in cibaria tritici coros viginti millia, et hordei coros totidem, et vini viginti millia metretas, olei quo-

‖3.Reg.5.a.2.

11 que sata viginti millia.? Dixit autem Hiram rex Tyri per literas, quas miserat Salomoni: Quia dilexit
12 Dñs populũ suũ, idcirco te regnare fecit sup eum.?Et addidit, dicens: Benedictus Dñs Deus Israel, qui fecit cœlũ, & terrã, qui dedit Dauid regi filiũ sapiẽtem, & eruditũ, & sensatũ, atq; prudentẽ, vt ædificaret domũ
13 Dño, & palatium sibi.? Misi ergo tibi virum pruden-
14 tem, & scientissimum Hiram patrem meum, ? filium mulieris de filiabus Dan: cuius pater fuit Tyrius, qui nouit operari in auro, & argento, ære, & ferro, & marmore, & lignis, in purpura quoque, & hyacintho, & bysso, & coccino: & qui scit cælare omnem sculpturam, & adinuenire prudenter quodcunque in opere necessarium est cum artificibus tuis, & cum ar-
15 tificibus Domini mei Dauid patris tui.?Triticum er-
D go, & hordeum, & oleum, & vinum, quæ pollicitus
16 es Domine mi, mitte seruis tuis. ? Nos autẽ cædemus ligna de Libano, quot necessaria habueris, & applicabimus ea ratibus per mare in Ioppe: tuum autem
17 erit transferre ea in Ierusalem.?Numerauit igitur Salomon omnes viros proselytos qui erant in terra Israel: post dinumerationem quam dinumerauit Dauid pater eius: & inuẽti sunt centũ quinquaginta mil-
18 lia, & tria millia sexcenti.? Fecitq; ex eis septuaginta millia, qui humeris onera portarẽt, & octoginta millia qui lapides in montibus cæderent: tria autem millia, & sexcentos præpositos operum populi.

CAPVT III.

1 A ET cœpit Salomon ædificare domum Domini in Ierusalem, in Monte Moria, qui demonstratus fuerat Dauid patri eius, in loco, quem pa-
2 rauerat Dauid in area‖ Ornam Iebusæi.?Cœpit autẽ
3 ædificare mense secundo, anno quarto regni sui. ? Et hæc sunt fundamenta quæ iecit Salomon, vt ædificaret domum Dei, longitudinis cubitos in mensura pri-
4 ma sexaginta, latitudinis cubitos viginti. ? Porticum vero ante frontem, quæ tendebatur in longum iuxta mẽsuram latitudinis domus, cubitorum viginti: porro altitudo centum viginti cubitorum erat: & deau-
5 rauit eam intrinsecus auro mũdissimo.?Domũ quoq; maiorẽ texit tabulis ligneis abiegnis, & laminas auri
B obrizi affixit per totũ: sculpsitq; in ea palmas, & qua-
6 si catenulas seinuicem complectentes.? Strauit quoq; pauimentum templi preciosissimo marmore, decore
7 multo. ? Porro aurum erat probatissimum, de cuius laminis texit domum, & trabes eius, & postes, & pa-
8 rietes, & ostia: & cęlauit cherubim in parietibus.?Fecit quoque domum Sanctisanctorum: longitudinem iuxta latitudinem domus, cubitorum viginti: & latitudinem similiter viginti cubitorum: & laminis au-
9 reis texit eam, quasi talentis sexcentis.?Sed & clauos fecit aureos. ita vt singuli claui siclos quinquagenos
10 appenderent: cęnacula quoque texit auro.? Fecit etiã in domo Sanctisanctorum cherubim duos, opere sta-
11 tuario: & texit eos auro.?Alæ cherubim viginti cubi-
C tis extẽdebantur, ita vt vna ala haberet cubitos quinque, & tangeret parietem domus: & altera quinq; cu-
12 bitos habens, alam tangeret alterius cherub.? Similiter cherub alterius ala, quinque habebat cubitos, & tangebat parietem: & ala eius altera quinque cubito-
13 rum, alam cherub alterius contingebat. ? Igitur alæ vtriusque cherubim expansæ erant, & extendebantur per cubitos viginti: ipsi aũt stabãt erectis pedibus,
14 & facies eorũ erãt versæ ad exteriorẽ domum. ? Fecit quoq;‖ velũ ex hyacintho, purpura, cocco, & bysso:
15 & intexuit ei cherubim.?Ante fores ẽt tẽpli ‖duas columnas, q̃ triginta, & quinq; cubitos habebãt altitu-
16 dinis: porro capita earũ, quinq; cubitorũ.?Necnon & quasi catenulas in oraculo, & superposuit eas capitibus columnarũ: malogranata ẽt centũ, q̃ catenulis in-
17 terposuit.? Ipsas quoq; columnas posuit in vestibulo templi, vnam a dextris, & alteram a sinistris: eam quę a dextris erat, vocauit Iachin: & quę ad lęuam, Booz.

Margin: ‖ 3. Reg. 6. a. 1. / 1. Par. 21. d. 16. / 3. Reg. 6. a. 1. / ‖ Mat. 27. f. 51. / ‖ Iere. 52. d. 20.

CAPVT IIII.

1 A FEcit quoq; altare æneũ viginti cubitorum lon-
2 gitudinis, & viginti cubitorũ latitudinis, & decẽ cubitorũ altitudinis.? Mare ẽt fusile decẽ cubitis a labio vsq; ad labiũ, rotundũ p circuitũ: quinq; cubitos habebat altitudinis: & funiculus triginta cu-
3 bitorum ambiebat gyrum eius.? Similitudo quoque boũ erat subter illud: & decẽ cubitis quædã extrinsecus cęlaturę, quasi duobus versibus aluum maris cir-
4 cuibant: Boues autem erant fusiles: ? & ipsum mare super duodecim boues impositũ erat, quorum tres respiciebant ad aquilonem, & alij tres ad occidentem, porro tres alij meridiem, & tres qui reliqui erãt, orientem, habentes mare superpositum: posteriora autem
5 boum erãt intrinsecus sub mari. ? Porro vastitas eius habebat mensuram palmi, & labium illius erat quasi
B labium calicis, vel repandi lilij, capiebatque tria mil-
6 lia metretas.? Fecit quoque conchas decem: & posuit quinque a dextris, & quinque a sinistris, vt lauarent in eis omnia quæ in holocaustum oblaturi erant: por-
7 ro in mari sacerdotes lauabantur.?Fecit autem et candelabra aurea decẽ, secundũ speciẽ, qua iussa erãt fieri: & posuit ea in tẽplo, quinq; a dextris, & quinq; a
8 sinistris: ? Necnon et mensas decem: et posuit eas in templo, quinq; a dextris, et quinq; a sinistris. Phialas
9 quoq; aureas centum. ? Fecit etiam atrium sacerdotũ, et basilicam grandem: et ostia in basilica, quę texit
10 ære.?Porro mare posuit in latere dextro contra orien-
C tem ad meridiem.? Fecit autẽ Hiram lebetes, et crea-
11 gras, et phialas: et compleuit omne opus regis in do-
12 mo Dei:?Hoc est, columnas duas: et epistylia, et capita, et quasi quędam retiacula, quę capita tegerent su-
13 per epistylia. ? Malogranata quoque quadringenta, et retiacula duo, ita vt bini ordines malogranatorum singulis retiaculis iungerentur, quę protegerent epi-
14 stylia: et capita columnarum. ? Bases etiam fecit, et
15 conchas, quas superposuit basibus:? mare vnum, bo-
16 ues quoque duodecim, sub mari. ? Et lebetes, et creagras, et phialas. Omnia vasa fecit Salomoni Hiram
17 pater eius in domo Domini ex ęre mundissimo. ? In
D regione Iordanis fudit ea rex in argillosa terra inter
18 Socoth, et Saredatha. ? Erat autem multitudo vaso-
19 rũ innumerabilis, ita vt ignoraretur pondus ęris.?Fecitq; Salomon oĩa vasa domus Dei, et altare aureũ:
20 et mẽsas, et super eas panes propositionis. ? Candelabra quoq; cum lucernis suis, vt lucerent ante oraculũ
21 iuxta ritũ, ex auro purissimo:? et florentia quędam, et lucernas, et forcipes aureos. oĩa de auro mundissimo
22 facta sunt. ? Thymiateria quoque, et thuribula, et phialas, et mortariola ex auro purissimo. Et ostia cęlauit templi interioris, id est, in Sanctasanctorum: et ostia templi forinsecus aurea. Sicque completum est omne opus quod fecit Salomon in domo Domini.

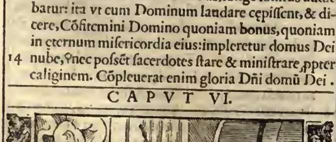
Margin: 3. Reg. 7. c. 23.

CAPVT V.

3 Reg. 7. g. 51 & 8 a. 1.

1 A INtulit igitur Salomon omnia quæ vouerat Dauid pater suus, argentum, & aurum, & vniuersa 2 vasa posuit in thesauris domus Dei. ¶ Post quæ congregauit maiores natu Israel, & cunctos principes tribuum, & capita familiarum de filijs Israel, in Ierusalem: vt adducerent arcam fœderis Domini de 3 ciuitate Dauid, quę est Sion. ¶ Venerunt itaque ad regem omnes viri Israel: in die solemni mensis septimi. 4 ¶ Cumque venissent cuncti seniorum Israel, portaue-5 runt Leuitę arcam, ¶ & intulerunt eam, & omnem paraturam tabernaculi. Porro vasa sanctuarij quæ erãt in tabernaculo, portauerunt sacerdotes cum Leuitis. 6 ¶ Rex autem Salomon, & vniuersus cœtus Israel, & B omnes, qui fuerunt congregati ante arcam, immolabant arietes & boues absque vllo numero: tãta enim 7 erat multitudo victimarum. ¶ Et intulerunt sacerdotes arcam fœderis Domini in locum suum, idest, ad oraculum templi, in Sãcta sanctorum subter alas che-8 rubim: ¶ ita vt cherubim expanderent alas suas super locum in quo posita erat arca, & ipsam arcam tege-9 rent cum vestibus suis. ¶ Vectium autem quibus portabatur arca, quia paululum longiores erant, capita C parebant ante oraculum: si vero quis paululum fuisset extrinsecus, eos videre non poterat: Fuit itaque ar-10 ca ibi vsque in pręsentem diem. ¶ Nihilque erat aliud in arca, nisi duæ tabulæ quas posuerat Moyses in Horeb, quãdo legem dedit Dominus filiis Israel egredië-11 tibus ex Ægypto. ¶ Egressis autẽ sacerdotibus de sanctuario (omnes enim sacerdotes qui ibi poterant inueniri, sanctificati sunt: nec adhuc in illo tẽpore vices, 12 & ministeriorũ ordo inter eos diuisus erat) ¶ tã Leuitæ, quã cantores, idest, & qui sub Asaph erant, & qui sub Hemam, & qui sub Idithum, filij & fratres eorũ D vestiti byssinis, cymbalis, & psalterijs, & cytharis, cõcrepabant, stantes ad orientalem plagam altaris, & 13 cum eis sacerdotes centum viginti canentes tubis. ¶ Igitur cunctis pariter & tubis, & voce, & cymbalis, & organis, & diuersi generis musicorum concinentibus & vocem in sublime tollentibus, longe sonitus audiebatur: ita vt cum Dominum laudare cępissent, & dicere, Cõfitemini Domino quoniam bonus, quoniam in ęternum misericordia eius: impleretur domus Dei 14 nube, ¶ nec possẽt sacerdotes stare & ministrare, ꝓpter caliginem. Cõpleuerat enim gloria Dñi domũ Dei.

CAPVT VI.

3. Reg. 8. b. 12.

1 A TVnc Salomon ait: Dominus pollicitus est vt habitaret in caligine: ¶ ego autem ædi-2 ficaui domum nomini eius, vt habitaret 3 ibi in perpetuum. ¶ Et conuertit rex faciem suam, & benedixit vniuersæ multitudini Israel (nã omnis tur-4 ba stabat intẽta,) & ait: ¶ Benedictus Dominus Deus Israel, qui quod locutus est Dauid patri meo, opere 5 compleuit, dicẽs: ¶ A die qua eduxit populum meum de terra Aegypti, nõ elegi ciuitatem de cunctis tribubus Israel, vt ædificaretur in ea domus nomini meo: neque elegi quemquam alium virum, vt esset dux in 6 populo meo Israel: ¶ sed elegi Ierusalem, vt sit nomen meum in ea, & elegi Dauid, vt constituerem eum 7 super populum meum Israel. ¶ Cumque fuisset voluntatis Dauid patris mei, vt ædificaret domum nomini 8 Domini Dei Israel, ¶ dixit Dominus ad eum: Quia B hæc fuit voluntas tua, vt ædificares domum nomini meo, bene quidẽ fecisti huiuscemodi habere volũta-9 tem: ¶ sed non tu ædificabis domum: verum filius tuus, qui egredietur de lumbis tuis, ipse ædificabit 10 domum nomini meo. ¶ Compleuit ergo Dominus sermonem suum quem locutus fuerat: & ego surrexi pro Dauid patre meo, & sedi super thronum Israel, sicut locutus est Dominus: & ædificaui domum no-11 mini Domini Dei Israel. ¶ Et posui in ea arcam, in qua est pactum Domini, quod pepigit cum filijs Is-12 rael. ¶ Stetit ergo coram altari Domini ex aduerso vniuersę multitudinis Israel, & extendit manus suas. 13 ¶ Siquidem fecerat Salomon basim æneam, & posuerat eam in medio basilicæ, habentem quinque cubitos longitudinis, & quinque cubitos latitudinis, & tres cubitos altitudinis. stetitque super eam: & deinceps flexis genibus contra vniuersam multitudi-14 nem Israel, & palmis in cœlum leuatis, ¶ ait: ‖ Do-C mine Deus Israel non est similis tui Deus in cœlo, & in terra: qui custodis pactum, & misericordiam cum seruis tuis, qui ambulant coram te in toto cor-15 de suo. ¶ Qui præstitisti seruo tuo Dauid, patri meo, quęcunque locutus fueras ei: & quę ore promiseras, 16 opere complesti, sicut & pręsens tẽpus probat. ¶ Nunc ergo Domine Deus Israel, imple seruo tuo patri meo Dauid, quæcunque locutus es, dicens: Non deficiet ex te vir coram me, qui sedeat super thronum Israel: ita tamen si custodierint filij tui vias suas, & ambulauerint in lege mea, sicut & tu ambulasti 17 corã me. ¶ Et nunc Domine Deus Israel, firmetur ser-18 mo tuus quem locutus es seruo tuo Dauid. ¶ Ergone credibile est, vt habitet Deus cum hominibus super terram? Si cœlũ, & cœli cœlorũ non te capiunt: quã-19 to magis domus ista quam ędificaui? ¶ Sed ad hoc tãtum facta est, vt respicias orationem serui tui, & obsecrationem eius Dñe Deus meus: & audias præces 20 quas fundit famulus tuus corã te: ¶ vt aperias oculos D tuos super domum istã diebus ac noctibus, super locũ 21 in quo pollicitus es, vt inuocaretur nomen tuum: ¶ & exaudires orationem quam seruus tuus orat in eo, & exaudias preces famuli tui, & populi tui Israel. Quicunque orauerit in loco isto, exaudi de habitaculo 22 tuo, id est, de cœlis, & propitiare. ¶ Si peccauerit quispiam in proximum suum, & iurare contra eum paratus venerit, seque maledicto constrinxerit coram 23 altari in domo ista: ¶ tu audies de cœlo, & facies iudiciũ seruorũ tuorum, ita vt reddas iniquo viam suã in caput propriũ, & vlciscaris iustũ, retribuens ei se-24 cundũ iustitiã suam. ¶ Si superatus fuerit populus tuus Israel ab inimicis (peccabunt enim tibi) & conuersi egerint pęnitentiã, & obsecrauerint nomen tuũ, & fue-25 rint deprecati in loco isto: ¶ tu exaudies de cęlo, &

‖ 1. Mac. 2. b. 10.

propitiare peccato populi tui Israel, & reduc eos in
26 terram quam dedisti eis, & patribus eorum. Si clauso cœlo pluuia non fluxerit propter peccata populi,
E & deprecati te fuerint in loco isto, & confessi nomini
27 tuo, & conuersi a peccatis suis, cum eos afflixeris: exaudi de cęlo Domine, & dimitte peccata seruis tuis, & populi tui Israel, & doce eos viam bonam, per quã ingrediantur, & da pluuiam terræ quam dedisti po-
28 pulo tuo ad possidendum. || Fames si orta fuerit in terra, & pestilentia, ærugo, & aurugo, & locusta, & bruchus, & hostes vastatis regionibus portas obsederint ciuitatis, omnisque plaga & infirmitas presse-
29 rit: si quis de populo tuo Israel fuerit deprecatus, cognoscens plagam, & infirmitatem suam, & expan-
30 derit manus suas in domo hac: tu exaudies de cœlo, de sublimi scilicet habitaculo tuo, & propitiare, & redde vnicuique secundum vias suas, quas nosti eum habere in corde suo: (tu enim solus nosti corda filio-
31 rum hominum:) Vt timeant te, & ambulent in vijs
F tuis cunctis diebus, quibus viuunt super faciem ter-
32 ręquam dedisti patribus nostris. Externum quoque q non est de populo tuo Israel, si venerit de terra longinqua, propter nomen tuum magnum, & propter manum tuam robustam, & brachium tuum exten-
33 tum, & adorauerit in loco isto: tu exaudies de cœlo firmissimo habitaculo tuo, & facies cuncta, pro quibus inuocauerit te ille peregrinus: vt sciant omnes populi terræ nomen tuum, & timeant te sicut populus tuus Israel, & cognoscant quia nomẽ tuũ inuoca-
34 tum est super domum hãc quam ędificaui. Si egressus fuerit populus tuus ad bellum cõtra aduersarios suos per viam in qua miseris eos, adorabunt te cõtra viam in qua ciuitas hæc est quam elegisti, & domus
35 quã ædificaui nomini tuo: tu exaudies de cœlo pre-
36 ces eorum, & obsecrationem, & vlciscaris. Si autem
G peccauerint tibi ||(neque enim est homo qui non peccet) & iratus fueris eis, & tradideris hostibus, & captiuos duxerint eos in terram longinquam, vel certe
37 quę iuxta est, & conuersi in corde suo in terra ad quam captiui ducti fuerant, egerint pœnitentiam. Et deprecati te fuerint in terra captiuitatis suę, dicentes:
38 Peccauimus, inique fecimus, iniuste egimus: & reuersi fuerint ad te in toto corde suo, & in tota anima sua, in terra captiuitatis suę ad quam ducti sunt, adorabunt te contra viam terræ suæ quam dedisti patribus eorum, & vrbis quam elegisti, & domus quam
39 ædificaui nomini tuo, tu exaudies de cœlo, hoc est de firmo habitaculo tuo, preces eorum, et facias iudi-
40 ciũ, et dimittas populo tuo quamuis peccatori: tu es enim Deus meus: aperiãtur quæso oculi tui, et aures
41 tuę intentę sint ad orationẽ quę fit in loco isto. ||Nũc igitur consurge Domine Deus in requiem tuam, tu et arca fortitudinis tuæ. Sacerdotes tui Domine Deus induantur salutem, et sancti tui lætentur in bo-
42 nis. Domine Deus ne auerteris faciem Christi tui: memento misericordiarum Dauid serui tui.

|| Inf. 20. a. 9
|| 3. Reg. 8. c. 46. Eccl. 7. c. 21. 1. Io. 1. d. 8.
Psal. 131. c. 8.

CAPUT VII.

1 Cumque compleßet Salomon fundens, pre-
A ces, ignis descendit de cœlo, et deuorauit holocausta, et victimas: et maiestas Do-
2 mini impleuit domum. Nec poterant sacerdotes ingredi templum Domini, eo quod implesset maiestas
3 Domini templum Domini. Sed et omnes filij Israel videbant descendentem ignem, et gloriam Domini super domum: et corruentes proni in terram super pauimentum stratum lapide, adorauerunt, et laudauerunt Dominum, Quoniam bonus, quoniam
4 in seculum misericordia eius. Rex autem et omnis populus immolabant victimas coram Domino.
5 ||Mactauit igitur rex Salomon hostias, boum viginti duo millia, arietum centum viginti millia: et dedi-
6 cauit domum Dei rex et vniuersus populus. Sacerdotes autem stabant in officijs suis: et Leuitę in organis carminum Domini, quæ fecit Dauid rex ad laudandum Dominum, Quoniã in æternum misericor-
B dia eius, hymnos Dauid canentes per manus suas: porro sacerdotes canebant tubis ante eos, cunctusque
7 Israel stabat. Sanctificauit quoq; Salomon mediũ atrij ante templũ Dñi: obtulerat enim ibi holocausta et adipes pacificorum: quia altare æneum quod fecerat, non poterat sustinere holocausta, et sacrificia,
8 et adipes. Fecit ergo Salomon solemnitatem in tempore illo septem diebus, et omnis Israel cum eo, ecclesia magna valde, ab introitu Emath, vsque ad tor-
9 rentem Ægypti. Fecitque die octauo collectam, eo quod dedicasset altare septem diebus, et solemnitatẽ
10 celebrasset diebus septem. Igitur in die vigesimo tertio mensis septimi dimisit populos ad tabernacula sua, lætantes atque gaudentes super bono quod fecerat Dominus Dauidi, et Salomoni, et Israeli populo
11 suo. || Compleuitque Salomon domum Domini, et domum regis, et omnia quæ disposuerat in corde suo vt faceret in domo Domini, & in domo sua, & pro-
12 speratus est. Apparuit autem ei Dominus nocte, &
C ait: Audiui orationem tuam, & elegi locum istum mi-
13 hi in domum sacrificii. Si clausero cœlum & pluuia non fluxerit, & mandauero & præcepero locustæ vt deuoret terram, & misero pestilentiam in populum
14 meum: conuersus autem populus meus, super quos inuocatum est nomen meum, deprecatus me fuerit, & exquisierit faciem meam, & egerit pœnitentiam a vijs suis pessimis: et ego exaudiam de cœlo, et propi-
15 tius ero peccatis eorum, et sanabo terram eorum. Oculi quoque mei erunt aperti, et aures meæ erectę ad
16 orationem eius qui in loco isto orauerit. Elegi enim, et sanctificaui locum istum, vt sit nomen meum ibi in sempiternum, et permaneant oculi mei, et cor meũ
17 ibi cunctis diebus. Tu quoque si ambulaueris corã me, sicut ambulauit Dauid pater tuus, et feceris iuxta omnia quæ præcepi tibi, et iustitias meas indiciaq;
18 seruaueris: suscitabo thronum regni tui, sicut pollicitus sum Dauid patri tuo, dicens: Non auferetur de
19 stirpe tua vir, qui sit princeps in Israel. Si autem auersi fueritis, et dereliqueritis iustitias meas, et præcepta mea quæ proposui vobis, et abeuntes seruieri-
20 tis dijs alienis, et adoraueritis eos: euellam vos de terra mea quam dedi vobis; et domum hanc quam sanctificaui nomini meo proijciam a facie mea, & tradam eam in parabolam, & in exemplum cunctis
21 populis. Et domus ista erit in prouerbium vniuersis transeuntibus, & dicent stupentes: Quare fecit Do-
22 minus sic terræ huic, & domui huic? Respondebuntque: Quia dereliquerunt Dominum Deum patrum suorum, qui eduxit eos de terra Ægypti, & apprehenderunt deos alienos, & adorauerunt eos, et coluerunt: idcirco venerunt super eos vniuersa hæc mala.

2. Mac. 2. b. 10.
|| 3. Reg. 8. g. 63.
|| 3. Reg. 10. a. 1.

CAPUT

CAPVT VIII.

3.Reg.5. b.10.

1 A EXpletis autem viginti annis post quam ædificauit Salomon domum Domini, & domum 2 suam: ciuitates quas dederat Hiram Salomoni, ædificauit, & habitare ibi fecit filios Israel. Abijt 3 quoque in Emath Suba: & obtinuit eam. Et ædifica- 4 uit Palmiram in deserto, & alias ciuitates munitissimas ædificauit in Emath. Extruxitque Bethhoron 5 superiorem, & Bethhoron inferiorem, ciuitates muratas, habentes portas, & vectes, & seras: Balaath 6 etiam, & omnes vrbes firmissimas quæ fuerunt Salomonis, cunctasque vrbes quadrigarum, & vrbes equitum: omnia quęcumque voluit Salomon, atque disposuit, ædificauit in Ierusalem, & in Libano, & in 7 vniuersa terra potestatis suæ. Omnem populum qui B derelictus fuerat de Hethæis, & Amorrhæis, & Pherezæis, & Heuæis, & Iebusæis, qui non erant de stirpe 8 Israel, de filiis eorum, & de posteris quos non interfecerant filii Israel, subiugauit Salomon in tributa- 9 rios, vsque in diem hanc. Porro de filiis Israel non posuit vt seruirent operibus regis: ipsi enim erant viri bellatores, & duces primi, & principes quadrigarū, 10 & equitum eius. Omnes autem principes exercitus regis Salomonis fuerunt ducenti quinquaginta, qui 11 erudiebant populum. Filiam vero Pharaonis transtulit de Ciuitate Dauid in domum quam ædificaue- C rat ei. Dixit enim rex: Nō habitabit vxor mea in domo Dauid, regis Israel, eo quod sanctificata sit: quia 12 ingressa est in eam arca Domini. Tunc obtulit Salomon holocausta Dño super altare Dñi, quod extru- 13 xerat ante porticū, vt per singulos dies offerretur in eo iuxta præceptum Moysi, in sabbatis, & in calendis, & in festis diebus, ter per annum, id est, in solemnitate azymorum, & in solemnitate hebdomadarum, & in 14 solemnitate tabernaculorū. Et cōstituit iuxta dispositionem Dauid patris sui, officia sacerdotum in ministeriis suis: & Leuitas in ordine suo, vt laudarent & ministrarent corā sacerdotibus iuxta ritū vniuscuiusque diei: & ianitores in diuisionibus suis per portam & portam: sic enim præceperat Dauid homo 15 Dei. Nec prętergressi sunt de mandatis regis tam sa- D cerdotes, quam Leuitæ, ex omnibus quæ præceperat, 16 & in custodiis thesaurorum. Omnes impensas præparatas habuit Salomon ex eo die quo fundauit do- 17 mum Dñi, vsque in diem quo perfecit eam. Tunc abiit Salomon in Asiongaber, & in Ailath ad oram 18 Maris rubri, quæ est in terra Edom. Misit autem ei Hirā per manum seruorum suorum naues, et nautas gnaros maris, et abierunt cum seruis Salominis in Ophir: tuleruntque inde quadringenta quinquaginta talenta auri, et attulerunt ad regem Salomonem.

CAPVT IX.

3.Reg.10 a.1. Matt.12. d.42. Luc. 11. d.31.

1 A REgina quoque Saba cum audisset famam Salomonis, venit vt tentaret eum in ænigmatibus, in Ierusalem: cum magnis opibus et camelis, qui portabant aromata, et auri plurimum, gemmasque preciosas. Cumque venissent ad Salomonem, locuta est ei quęcunque erant 2 in corde suo. Et exposuit ei Salomon omnia quæ proposuerat: nec quidquam fuit quod non perspi- 3 cuum ei fecerit. Quæ postquam vidit sapientiam scilicet Salomonis, et domum quam ædifica- 4 uerat, necnon et cibaria mensæ eius, et habitacula seruorum, et officia ministrorum eius, et vestimenta eorum, pincernas quoque, et vestes eorum, et victimas, quas immolabat in domo Domini: non erat pre 5 stupore vltra in ea spiritus. Dixitque ad regem: Verus est sermo quem audieram in terra mea de virtuti- B bus & sapientia tua. Non credebā narrantibus, do- 6 nec ipsa venissem, et vidissent oculi mei: et probassem vix medietatem sapientiæ tuæ mihi fuisse narratam: 7 vicisti famam virtutibus tuis. Beati viri tui, & beati serui tui, qui assistunt coram te omni tempore, & 8 audiunt sapientiam tuā. Sit Dominus Deus tuus benedictus, qui voluit te ordinare super thronū suum regem Domini Dei tui. Quia diligit Deus Israel, & vult seruare eum in æternum: idcirco posuit te super 9 eum regem, vt facias iudicia atque iustitiam. Dedit autem regi centum viginti talenta auri, & aromata multa nimis, & gemmas preciosissimas: non fuerunt aromata talia, vt hæc quæ dedit regina Saba regi Salo- 10 moni. Sed & serui Hiram cum seruis Salomonis at- C tulerunt aurum de Ophir, & ligna thyina, & gemmas 11 preciosissimas. De quibus fecit rex, de lignis scilicet thyinis, gradus in domo Domini, & in domo regia: citharas quoque & psalteria cantoribus: nunquam 12 visa sunt in terra Iuda ligna talia. Rex autem Salomon dedit reginæ Saba cuncta quæ voluit, & quæ postulauit, & multo plura quam attulerat ad eum: 13 quæ reuersa abijt in terram suam cum seruis suis. Erat autem pondus auri quod afferebatur Salomoni D per singulos annos, sexcenta sexaginta sex talenta 14 auri: excepta ea summa quam legati diuersarum gētium, & negociatores afferre cōsueuerant, omnesque reges Arabię, & satrapę terrarum, qui comportabant 15 aurum & argentum Salomoni. Fecit igitur rex Salomon ducentas hastas aureas de summa sexcentorū 16 aureorum, qui in singulis hastis expendebātur. Trecenta quoque scuta aurea trecentorum aureorum, quibus tegebantur singula scuta: posuitque ea rex in 17 armamentario, quod erat consitum nemore. Fecit quoque rex solium eburneum grande: & vestiuit illud auro mundissimo. Sex quoque gradus, quibus 18 ascēdebatur ad solium: & scabellum aureum, & brachiola duo altrinsecus, & duos leones stantes iuxta 19 brachiola: sed & alios duodecim leunculos stantes super sex gradus ex vtraque parte. non fuit tale soliū 20 in vniuersis regnis. Omnia quoque vasa conuiuii regis erant aurea: & vasa domus saltus Libani ex auro purissimo. Argentum enim in diebus illis pro ni- 21 hilo reputabatur. Siquidem naues regis ibant in Tharsis cum seruis Hiram, semel in annis tribus: & deferebant inde aurum & argentū, & ebur, & simias 22 & pauos. Magnificatus est igitur Salomō super om- 23 nes reges terræ præ diuitijs & gloria. Omnesque reges terrarum desiderabant videre faciem Salomonis, vt audirent sapientiam quam dederat Deus in corde 24 eius. Et deferebant ei munera, vasa argentea, & aurea, & vestes, & arma, & aromata, equos & mulos 25 per singulos annos. Habuit quoque Salomon quadraginta millia equorum in stabulis: & curruum, equitumq; duodecim millia: constituitq; eos in vrbi- 26 bus quadrigarū, & vbi erat rex, in Ierusalē. Exercuit et potestatem super cunctos reges, a flumine Euphrate, vsq; ad terram Philisthinorum, & vsque ad termi- 27 nos Ægypti. Tantamque copiam præbuit argenti

3.Reg.10 b.11.

in Ierusalem quasi lapidum: & cedrorum tãtam multitudinem, velut sycomororum quæ gignuntur in cã-
28 pestribus. ⚲ Adducebantur autem ei equi de Ægypto,
29 cunctis que regionibus. ⚲ Reliqua autem operum Salomonis priorum, & nouissimorum scripta sunt in verbis Nathan prophetæ, & in libris Ahiæ Silonitis, in visione quoque Addo videntis, contra Iero-
30 boam filium Nabat. ⚲ Regnauit autem Salomon in Ierusalem super omnem Israel, quadraginta annis.
31 ⚲ Dormiuitque cum patribus suis: & sepelierunt eum in Ciuitate Dauid: regnauitque Roboam filius eius pro eo.

CAPVT X.

3. Reg. 12 a. 1.

1 A **P**Rofectus est autem Roboam in Sichem: illuc enim cunctus Israel conuenerat, vt constituerent eum regem. ⚲ Quod cum audisset Ieroboã
2 filius Nabat, qui erat in Ægypto (fugerat quippe il-
3 luc ante Salomonem) statim reuersus est. ⚲ Vocaueruntque eum, & venit cum vniuerso Israel, & locuti
4 sunt ad Roboam, dicentes: ⚲ Pater tuus durissimo iugo nos pressit: tu leuiora impera patre tuo, qui nobis imposuit grauem seruitutem, & paululum de one-
5 re subleua, vt seruiamus tibi. ⚲ Qui ait: Post tres dies reuertimini ad me. Cumque abijsset populus,
6 ⚲ inijt consilium cum senibus, qui steterant coram patre eius Salomone, dum adhuc viueret, dicens:
7 Quid datis consilij, vt respondeam populo? ⚲ Qui dixerunt ei: Si placueris populo huic, & leniueris
B eos verbis clementibus, seruient tibi omni tempore.
8 ⚲ At ille reliquit consilium senum, & cum iuuenibus tractare cœpit, qui cum eo nutriti fuerant, &
9 erant in comitatu illius. ⚲ Dixitque ad eos, quid vobis videtur? vel respondere, quid debeo populo huic, qui dixit mihi, Subleua iugum quod impo-
10 suit nobis pater tuus? ⚲ At illi responderunt, vt iuuenes, & nutriti cum eo in delicijs, atque dixerunt: Sic loqueris populo, qui dixit tibi, Pater tuus ag-
C grauauit iugum nostrum, tu subleua: & sic respondebis ei: Minimus digitus meus grossior est lumbis
11 patris mei. ⚲ Pater meus imposuit vobis graue iugum, & ego maius pondus apponam: pater meus cecidit vos flagellis, ego vero cædam vos scorpioni-
12 bus. ⚲ Venit ergo Ieroboam, & vniuersus populus
13 ad Roboam die tertio, sicut præceperat eis. ⚲ Respon-
14 ditque rex dura, derelicto consilio seniorum, ⚲ locutusque est iuxta iuuenum voluntatem: Pater meus graue vobis imposuit iugum, quod ego grauius faciam: pater meus cecidit vos flagellis, ego vero cæ-
15 dam vos scorpionibus. ⚲ Et non acquieuit populi precibus: erat enim voluntatis Dei, vt compleretur sermo eius, ‖ quem locutus fuerat per manum Ahiæ Silo-
16 nitis ad Ieroboam filium Nabat. ⚲ Populus autem v-
D niuersus, rege duriora dicente, sic locutus est ad eum: Non est nobis pars in Dauid, neque hęreditas in filio Isai. Reuertere in tabernacula tua Israel, tu autem pasce domum tuam Dauid. Et abijt Israel in tabernacu-
17 la sua. ⚲ Super filios autem Israel, qui habitabant in
18 ciuitatibus Iuda, regnauit Roboam. ⚲ Misitque rex Roboam Aduram, qui præerat tributis, & lapidauerunt eum filij Israel, & mortuus est: porro rex Roboam currum festinauit ascendere, & fugit in Ierusa-
19 lem. ⚲ Recessitque Israel a domo Dauid vsque ad diem hanc.

‖ 3. Reg. 11. c. 29.

CAPVT XI.

3. Reg. 12 d. 21.

1 A **V**Enit autem Roboam in Ierusalem, & conuocauit vniuersam domum Iuda, & Beniamin, centum octoginta millia electorum, atque bellantium, vt dimicaret contra Israel,
2 & conuerteret ad se regnum suum. ⚲ Factusque est sermo Domini ad Semeiam hominem Dei, dicens:
3 ⚲ Loquere ad Roboam filium Salomonis regem Iuda, & ad vniuersum Israel, qui est in Iuda, & Be-
4 niamin: ⚲ Hæc dicit Dominus: Non ascendetis, neque pugnabitis contra fratres vestros: reuertatur vnusquisque in domum suam, quia mea hoc gestum
B est voluntate. Qui cum audissent sermonem Domini, reuersi sunt, nec perrexerunt contra Ieroboam.
5 ⚲ Habitauit autem Roboam in Ierusalem; & ædifi-
6 cauit ciuitates muratas in Iuda. ⚲ Extruxitque Beth-
7 lehem, & Etan, & Thecue, ⚲ Bethsur quoque, &
8 Socho, & Odollam, ⚲ necnon & Geth, & Mare-
9 sa, & Ziph: ⚲ sed & Aduram, & Lachis, & Aze-
10 ca. ⚲ Saraa quoque, & Aialon, & Hebron, quæ erant
11 in Iuda, & Beniamin, ciuitates munitissimas. ⚲ Cumque clausisset eas muris, posuit in eis principes, cibo-
12 rumque horrea, hoc est, olei, & vini. ⚲ Sed & in singulis vrbibus fecit armamentariũ scutorum, & hastarũ: firmauitque eas summa diligentia, & imperauit su-
13 per Iudam, & Beniamin. ⚲ Sacerdotes autem & Leui-
C tæ qui erant in vniuerso Israel, venerunt ad eũ de cun-
14 ctis sedibus suis, ⚲ relinquentes suburbana, & possessiones suas, & transeuntes ad Iudam, & Ierusalem: eo quod abiecisset eos Ieroboam, & posteri e-
15 ius, ne sacerdotio Domini fungerentur. ⚲ Qui constituit sibi sacerdotes excelsorum, & dæmonio-
16 rum vitulorumque quos fecerat. ⚲ Sed & de cunctis tribubus Israel, quicunque dederant cor suum, vt quærerent Dominum Deum Israel, venerunt in Ierusalem ad immolandum victimas suas coram
17 Domino Deo patrum suorum. ⚲ Et roborauerunt regnum Iuda, & confirmauerunt Roboam filium Salomonis per tres annos: ambulauerunt enim in vijs Dauid, & Salomonis, annis tantum tribus.
18 ⚲ Duxit autem Roboam vxorem Mahalath, filiam
D Ierimoth filij Dauid: ⚲ Abihail quoque filiam E-
19 liab filij Isai, ⚲ quæ peperit ei filios Iehus, & Somo-
20 riam, & Zoon. ⚲ Post hanc quoque accepit Maacha filiam Absalom, quæ peperit ei Abia, & E-
21 thai, & Ziza, & Salomith. ⚲ Amauit autem Roboam Maacha filiam Absalom super omnes vxores suas, & concubinas: nam vxores decem & octo duxerat, concubinas autem sexaginta: & genuit
22 viginti octo filios, & sexaginta filias. ⚲ Constituit vero in capite Abiam filium Maacha ducem super omnes fratres suos: ipsum enim regem facere co-
23 gitabat, ⚲ quia sapientior fuit, & potentior super omnes filios eius, & in cunctis finibus Iuda, & Beniamin, & in vniuersis ciuitatibus muratis: præbuitque eis escas plurimas, & multas petiuit vxores.

3. Reg. 12 g. 31.

CAPVT XII.

1 CVmque roboratum fuiſſet regnum Roboam, & confortatum, dereliquit legem Domini, & omnis Iſrael cum eo. ¶ 2 ‖ Anno autem quinto regni Roboam, aſcendit Seſac rex Ægypti in Ieruſalem, (quia peccauerant Domino) ¶ 3 cum mille ducentis curribus, & ſexaginta millibus equitum: nec erat numerus vulgi quod venerat cum eo ex Ægypto, Lybies ſcilicet, & Troglodytæ, & Æthiopes. ¶ 4 Cepitque ciuitates munitiſſimas in Iuda, & venit vſque in Ieruſalem. ¶ 5 Semeias autem propheta ingreſſus eſt ad Roboam, & principes Iuda, qui congregati fuerant in Ieruſalem, fugientes Seſac: dixitque ad eos: Hæc dicit Dominus: Vos reliquiſtis me, & ego reliqui vos in manu Seſac. ¶ 6 Conſternatique principes Iſrael, & rex, dixerunt: Iuſtus eſt Dominus. ¶ 7 Cumque vidiſſet Dominus quod humiliati eſſent, factus eſt ſermo Domini ad Semeiam, dicens: Quia humiliati ſunt, non diſperdam eos: daboque eis pauxillum auxilij, & non ſtillabit furor meus ſuper Ieruſalem per manum Seſac. ¶ 8 Veruntamen ſeruient ei: vt ſciant diſtantiam ſeruitutis meæ, & ſeruitutis regni terrarum. ¶ 9 Receſſit itaque Seſac rex Ægypti ab Ieruſalem, ſublatis theſauris domus Domini, & domus regis: omniaque ſecum tulit: & clypeos aureos quos fecerat Salomon, ¶ 10 pro quibus fecit rex æneos, & tradidit illos principibus ſcutariorum qui cuſtodiebant veſtibulum palatij. ¶ 11 Cumque introiret rex domum Domini, veniebant ſcutarij, & tollebant eos: iterumque referebant eos ad armamentarium ſuum. ¶ 12 Veruntamen quia humiliati ſunt, auerſa eſt ab eis ira Domini, nec deleti ſunt penitus: ſi quidem & in Iuda inuenta ſunt opera bona. ¶ 13 ‖ Confortatus eſt ergo Rex Roboam in Ieruſalem, atque regnauit: quadraginta autem, & vnius anni erat cum regnare cœpiſſet: & decem & ſeptem annis regnauit in Ieruſalem, vrbe quam elegit Dominus, vt confirmaret nomen ſuum ibi: de cunctis tribubus Iſrael: nomen autem matris eius Naama Ammanitis. ¶ 14 Fecit autem malum, & non præparauit cor ſuum, vt quæreret Dominum. ¶ 15 Opera vero Roboam prima, & nouiſſima ſcripta ſunt in libris Semeiæ Prophetæ, & Addo Videntis, & diligenter expoſita: pugnaueruntque aduerſum ſe Roboam, & Ieroboam cunctis diebus. ¶ 16 Et dormiuit Roboam cum patribus ſuis: ſepultuſque eſt in ciuitate Dauid. Et regnauit Abia filius eius pro eo.

‖ 3. Reg. 14. f. 25.
‖ 3. Reg. 14. c. 21.

CAPVT XIII.

1 ANno octauodecimo regis Ieroboam, regnauit Abia ſuper Iudã. ¶ 2 Tribus annis regnauit in Ieruſalem: nomenq; matris eius Michaia, filia Vriel de Gabaa: & erat bellũ inter Abiã, & Ieroboam. ¶ 3 ‖ Cumq; iniſſet Abia certamen, & haberet bellicoſiſſimos viros, & electorum quadraginta millia: Ieroboam inſtruxit econtra aciem octoginta millia virorum, qui & ipſi electi erant, & ad bella fortiſſimi. ¶ 4 Stetit ergo Abia ſuper montem Semeron, q erat in Ephraim, & ait: Audi Ieroboam, & omnis Iſrael: ¶ 5 Num ignoratis quod Dominus Deus Iſrael dederit regnum Dauid ſuper Iſrael in ſempiternum, ipſi & filijs eius in pactum ſalis? ¶ 6 Et ſurrexit Ieroboam filius Nabath, ſeruus Salomonis filij Dauid: ‖ & rebellauit cõtra Dominum ſuum. ¶ 7 Congregatiq; ſunt ad eum viri vaniſſimi, & filij Belial: & præualuerunt contra Roboam filiũ Salomonis: porro Roboam erat rudis, & corde pauido, nec potuit reſiſtere eis. ¶ 8 Nunc ergo vos dicitis, quod reſiſtere poſſitis regno Domini, quod poſſidet per filios Dauid: habetiſque grandem populi multitudinem, atq; vitulos aureos quos fecit vobis Ieroboam in deos: ¶ 9 ‖ Et eieciſtis ſacerdotes Domini filios Aaron, atq; Leuitas: & feciſtis vobis ſacerdotes, ſicut omnes populi terrarum: quicunque venerit, & initiauerit manum ſuam in tauro de bobus, & in arietibus ſeptem, fit ſacerdos eorum qui non ſunt dij. ¶ 10 Noſter autem Dominus Deus eſt quem non relinquimus: ſacerdoteſque miniſtrant Domino de filijs Aaron: & Leuitæ ſunt in ordine ſuo. ¶ 11 Holocauſta quoque offerunt Domino per ſingulos dies, mane, & veſpere: & thymiama iuxta legis præcepta confectum, & proponuntur panes in menſa mundiſſima: eſtque apud nos candelabrum aureum, & lucernæ eius, vt accendantur ſemper ad veſperam: nos quippe cuſtodiuimus præcepta Domini Dei noſtri, quem vos reliquiſtis. ¶ 12 Ergo in exercitu noſtro dux Deus eſt, & ſacerdotes eius, qui clangunt tubis, & reſonant contra vos: Filij Iſrael nolite pugnare contra Dominum Deum patrum veſtrorum, quia non vobis expedit. ¶ 13 Hæc illo loquente, Ieroboam retro moliebatur inſidias. Cumque ex aduerſo hoſtium ſtaret, ignorantem Iudam ſuo ambiebat exercitu. ¶ 14 Reſpicienſque Iudas, vidit inſtare bellum ex aduerſo, & poſt tergum, & clamauit ad Dominum: ac ſacerdotes tubis canere cœperunt. ¶ 15 Omneſque viri Iuda vociferati ſunt: & ecce illis clamantibus perterruit Deus Ieroboam, & omnem Iſrael qui ſtabat ex aduerſo Abia, & Iuda. ¶ 16 Fugeruntque filij Iſrael Iudam, & tradidit eos Deus in manu eorum. ¶ 17 Percuſſit ergo eos Abia, & populus eius plaga magna: & corruerunt vulnerati ex Iſrael quingenta millia virorum fortium. ¶ 18 Humiliatique ſunt filij Iſrael in tempore illo: & vehementiſſime confortati filij Iuda, eo quod ſperaſſent in Domino Deo patrum ſuorum. ¶ 19 Perſecutus eſt autem Abia fugientem Ieroboam: & cœpit ciuitates eius Bethel, & filias eius: & Ieſana cum filiabus ſuis: Ephron quoque, et filias eius. ¶ 20 Nec valuit vltra reſiſtere Ieroboam in diebus Abia: quem percuſſit Dominus, & mortuus eſt. ¶ 21 Igitur Abia confortato imperio ſuo, accepit vxores quatuordecim, procreauitque vigintiduos filios, et ſedecim filias.

‖ 3. Reg. 15. a. 1.
‖ 3. Reg. 15. a. 7.
‖ 3. Reg. 11. c. 20.
‖ 3. Reg. 12. g. 31.

22 ¶ Reliqua autem sermonum Abia, viarumque, & operum eius, scripta sunt diligentissime in libro Addo prophetæ.

CAPVT XIIII.

3.Reg.15 a.8.

1 A DOrmiuit autem Abia cum patribus suis: & sepelierunt eum in Ciuitate Dauid: regnauitque Asa filius eius pro eo, in cuius diebus quieuit terra annis decem. 2 ¶ Fecit autẽ Asa quod bonum, & placitum erat in conspectu Dei sui, & subuertit altaria peregrini cultus, & excelsa, 3 ¶ & confregit statuas, lucosque succidit. 4 ¶ Et præcepit Iudæ, vt quæreret Dominum Deum patrum suorum, & faceret legem, & vniuersa mandata. 5 ¶ Et abstulit de cunctis vrbibus Iuda aras, & phana, & regnauit in pace. 6 ¶ Ædificauit quoq; vrbes munitas in Iuda, quia quietus erat, & nulla temporibus eius bella surrexerant, pacem Domino largiente. 7 ¶ Dixit autem Iudæ: B Ædificemus ciuitates istas, & vallemus muris, & roboremus turribus, & portis, & seris: donec a bellis quieta sunt omnia, eo quod quæsierimus Dominum Deum patrum nostrorum, & dederit nobis pacem per gyrum. Ædificauerunt igitur, & nullum in extruendo impedimentum fuit. 8 ¶ Habuit autem Asa in exercitu suo portantium scuta, & hastas, de Iuda trecenta millia: de Beniamin vero scutariorum, & sagittariorum, ducenta octoginta millia: omnes isti viri fortissimi. 9 ¶ Egressus est autem cõtra eos Zara Æthiops cum C exercitu suo, decies centena millia, & curribus trecentis: & venit vsque Maresa. 10 ¶ Porro Asa perrexit obuiam ei, & instruxit aciem ad bellum in Valle Sephatha, quæ est iuxta Maresa. 11 ¶ ‖ Et inuocauit Dominum Deum, & ait: Domine, non est apud te vlla distantia, vtrum in paucis auxilieris, an in pluribus: adiuua nos Domine Deus noster: in te enim, & in tuo nomine habentes fiduciam, venimus contra hanc multitudinem. Domine Deus noster tu es, 12 non præualeat contra te homo. ¶ Exterruit itaque D Dominus Æthiopes coram Asa, & Iuda: fugeruntque Æthiopes. 13 ¶ Et persecutus est eos Asa, & populus qui cum eo erat, vsque Gerara: & ruerunt Æthiopes vsque ad internecionem, quia Domino cædente contriti sunt, & exercitu illius præliante. 14 Tulerunt ergo spolia multa. ¶ Et percusserunt ciuitates omnes per circuitum Geraræ: grandis quippe cunctos terror inuaserat: & diripuerunt vrbes, & 15 multam prædam asportauerunt. ¶ Sed & caulas ouium destruentes, tulerunt pecorum infinitam multitudinem, & camelorum: reuersique sunt in Ierusalem.

‖ 3. Reg. 14.b.6.

CAPVT XV.

‖ 3. Reg. 15. c.22.

1 A AZarias autem filius Oded, facto in se spiritu Dei, 2 ¶ egressus est in occursum Asa, & dixit ei: Audite me Asa, & omnis Iuda, & Beniamin: Dominus vobiscum, quia fuistis cum eo. Si quæsieritis eum, inuenietis: si autem dereliqueritis eum, derelinquet vos. 3 ¶ Transibunt autem multi dies in Israel absque Deo vero, & absque sacerdote doctore, & absque lege. 4 ¶ Cumque reuersi fuerint in angustia sua, ad Dominum Deum 5 Israel, & quæsierint eum, reperient eum. ¶ In tempore illo non erit pax egredienti, & ingredienti: sed terrores vndique in cunctis habitatoribus ter6 rarum. ¶ Pugnabit enim gens contra gentem, & ciB uitas contra ciuitatem: quia Dominus conturbabit eos in omni angustia. 7 ¶ Vos ergo confortamini, & non dissoluantur manus vestræ: erit enim merces operi vestro. 8 ¶ Quod cum audisset Asa, verba scilicet, & prophetiam Azariæ filij Oded Prophetæ, confortatus est, & abstulit idola de omni terra Iuda, & de Beniamin, & ex vrbibus, quas ceperat, montis Ephraim, & dedicauit altare Domini quod erat ante porticum Domini. 9 ¶ Congregauitque vniC uersum Iudam, & Beniamin, & aduenas cum eis de Ephraim, & de Manasse, & de Simeon: plures enim ad eum confugerant ex Israel, videntes quod 10 Dominus Deus illius esset cum eo. ¶ Cumque venissent in Ierusalem mense tertio, anno decimo quinto regni Asa, 11 ¶ immolauerunt Domino in die illa de manubijs, & præda quam adduxerãt, boues septingentos, & arietes septem millia. 12 ¶ Et intrauit ex more ad corroborandum fœdus, vt quærerent Dominum Deum patrum suorum in toto corde, & in tota anima sua. 13 ¶ Si quis autem, inquit, non quæsierit Dominum Deum Israel, moriatur, a minimo vsque ad maximum, a viro vsque ad mulierem. 14 ¶ IuD rauerunque Domino voce magna in iubilo, & in 15 clangore tubæ, & in sonitu buccinarum ¶ omnes qui erant in Iuda, cum execratione: in omni enim corde suo iurauerunt, & in tota voluntate quæsierunt eum, & inuenerunt: præstititque eis Dominus requiem 16 per circuitum. ¶ Sed & Maacham matrem Asa regis ex augusto deposuit imperio, eo quod fecisset in luco simulachrum Priapi: quod omne contriuit, & in fru17 sta comminuens combussit in Torrente Cedron. ¶ Excelsa autem derelicta sunt in Israel: Attamen cor Asa 18 erat perfectum cunctis diebus eius. ¶ Eaque quæ vouerat pater suus, & ipse, intulit in domum Domini: argentum, et aurum, vasorumque diuersam supelle19 ctilem. ¶ Bellum vero non fuit vsque ad trigesimum quintum annum regni Asa.

CAPVT XVI.

‖ 3. Reg. 15. d.18.

1 A ‖ ANno autem trigesimosexto regni eius, ascendit Baasa rex Israel in Iudam, et muro circundabat Rama, vt nullus tute pos2 set egredi, et ingredi de regno Asa. ¶ Protulit ergo Asa argentum, et aurum de thesauris domus Domini, et de thesauris regis, misitque ad Benadad regem Syriæ, qui habitabat in Damasco, di3 cens: ¶ Fœdus inter me, et te est: pater quoque meus, et pater tuus habuere concordiam: quamobrem misi tibi argentum, et aurum, vt rupto fœdere quod habes cum Baasa Rege Israel, facias 4 eum a me recedere. ¶ Quo comperto Benadad misit principes exercituum suorum ad vrbes Israel: qui percusserunt Ahion, et Dan, et Abelmain, et 5 vniuersas vrbes Nephthali muratas. ¶ Quod cum audisset Baasa, desijt ædificare Rama, et intermisit 6 opus suum. ¶ Porro Asa rex assumpsit vniuersum IuB dam, et tulerunt lapides de Rama, et ligna quæ ædificationi præparauerat Baasa: ædificauitque ex 7 eis Gabaa, et Maspha. ¶ In tempore illo venit Hanani propheta ad Asam regem Iuda, et dixit ei: Quia habuisti fiduciam in rege Syriæ, et non in Domino Deo tuo: idcirco euasit Syriæ regis exercitus de ma8 nu tua. ¶ ‖ Nonne Æthiopes, et Lybies multo plu-

‖ Sup.14. c.9.

res

C res erant quadrigis & equitibus, & multitudine nimia: quos, cum Domino credidisses, tradidit in ma-
9 nu tua? ❡ Oculi enim Domini contemplantur vniuersam terram, & præbent fortitudinem his, ‖ qui corde perfecto credunt in eum. Stulte igitur egisti: & propter hoc ex præsenti tempore aduersum te bella con-
10 surgent. ❡ Iratusque Asa aduersus Videntem, iussit eum mitti in neruum: valde quippe super hoc fuerat indignatus, & interfecit de populo in tempore illo
11 plurimos. ❡ Opera autem Asa prima & nouissima scri-
12 pta sunt in libro regum Iuda, & Israel. ❡ Aegrotauit etiam Asa anno trigesimonono regni sui, dolore pe-
D dum vehementissimo: & nec in infirmitate sua quæsiuit Dominum, sed magis in medicorum arte confi-
13 sus est. ❡ Dormiuitque cum patribus suis, & mortuus
14 est anno quadragesimoprimo regni sui. ❡ Et sepelierunt eum in sepulchro suo quod foderat sibi in Ciuitate Dauid. posueruntq; eum super lectum suum plenum aromatibus & vnguentis meretricijs, quę erant pigmentariorum arte confecta, & combusserunt super eum ambitione nimia.

‖ Ioan. 7. f. 38.

CAPVT XVII.

1 A 2 REgnauit autem Iosaphat filius eius pro eo, & inualuit contra Israel. ❡ Constituitq; militum numeros in cunctis vrbibus Iuda, quæ erant vallatæ muris. Præsidiaq; disposuit in terra Iuda, & in ciuitatibus Ephraim quas ceperat Asa
3 pater eius. ❡ Et fuit Dominus cum Iosaphat, quia ambulauit in vijs Dauid patris sui primis, & non spera-
4 uit in Baalim, ❡ sed in Deo patris sui, & perrexit in
5 præceptis illius, & non iuxta peccata Israel. ❡ Confirmauitque Dominus regnum in manu eius: & dedit omnis Iuda munera Iosaphat: factæque sunt ei infini-
6 tæ diuitiæ & multa gloria. ❡ Cumque sumpsisset cor
B eius audaciam propter vias Domini, etiam excelsa
7 & lucos de Iuda abstulit. ❡ Tertio autem anno regni sui, misit de principibus suis Benhail, & Obdiam, & Zachariam, & Nathanael, & Michæam, vt docerent
8 in ciuitatibus Iuda: ❡ & cum eis Leuitas, Semeiam, & Nathaniam, & Zabadiam, Asel quoque, & Semiramoth, & Ionathan, Adoniamque & Tobiam, & Thobadoniam Leuitas; & cum eis Elisama & Ioram
9 sacerdotes: ❡ docebantque populum in Iuda, habentes librum legis Domini: & circuibant cunctas vrbes
10 Iuda, atque erudiebant populum. ❡ Itaque factus est
C pauor Domini super omnia regna terrarum, quæ erant per gyrum Iuda: nec audebant bellare contra
11 Iosaphat. ❡ Sed & Philisthæi Iosaphat munera deferebant, & vectigal argenti: Arabes quoque adducebant pecora arietum, septem millia septingentas, &
12 hircorum totidem. ❡ Creuit ergo Iosaphat, & magnificatus est vsque in sublime: atque ædificauit in Iuda
13 domos ad instar turrium, vrbesq; muratas. ❡ Et multa opera parauit in vrbibus Iuda: viri quoque bella-
14 tores, & robusti erant in Ierusalem. ❡ Quorum iste numerus per domos atque familias singulorum. In Iuda princeps exercitus, Ednas dux, & cum eo robu-
15 stissimi viri trecenta millia. ❡ Post hunc Iohanam prin-
D ceps, & cum eo ducenta octoginta millia. ❡ Post istū
16 quoque Amasias filius Zechri, consecratus Domino,
17 & cum eo ducenta millia virorum fortium. ❡ Hunc sequebatur robustus ad prælia. Eliada, & cum eo te-
18 nentium arcum & clypeum ducēta millia. ❡ Post istū etiam Iozabad, & cum eo centum octoginta millia
19 expeditorum militum. ❡ Hi omnes erant ad manum regis, exceptis alijs quos posuerat in vrbibus muratis in vniuerso Iuda.

3. Reg. 15. c. 24.

CAPVT XVIII.

1 A 2 FVit ergo Iosaphat diues & inclytus multum, & affinitate coniunctus est Achab. ❡ Descenditq; post annos ad eum in Samariam: ad cuius aduentum mactauit Achab arietes, & boues plurimos ipsi & populo qui venerant cum eo: persuasitque illi
3 vt ascenderet in Ramoth Galaad. ❡ Dixitq; Achab rex Israel ad Iosaphat regem Iuda: Veni mecum in Ramoth Galaad. Cui ille respondit: Vt ego & tu: sicut populus tuus, sic & populus meus, tecumque eri-
4 mus in bello. ❡ Dixitque Iosaphat ad regem Israel: Consule obsecro in præsentiarum sermonem Domi-
5 ni. ❡ Congregauit igitur rex Israel prophetarum qua-
B dringentos viros, & dixit ad eos: In Ramoth Galaad ad bellandum ire debemus, an quiescere? At illi: A-
6 scende, inquiunt, & tradet Deus in manu regis. ❡ Dixitque Iosaphat: Nunquid non est hic prophetes Do-
7 mini, vt ab illo etiam requiramus? ❡ Et ait rex Israel ad Iosaphat: Est vir vnus a quo possumus quærere Domini voluntatem: sed ego odi eum, quia non prophetat mihi bonum, sed malum omni tempore: est autem Michæas filius Iemla. Dixitque Iosaphat: Ne
8 loquaris rex hoc modo. ❡ Vocauit ergo rex Israel vnum de eunuchis, & dixit ei: Voca cito Michæam fi-
9 lium Iemla. ❡ Porro rex Israel, & Iosaphat rex Iuda, vterque sedebant in solio suo, vestiti cultu regio: sedebant autem in area iuxta portā Samariæ, omnes-
10 que prophetæ vaticinabantur coram eis. ❡ Sedecias
C vero filius Chanaana, fecit sibi cornua ferrea, et ait: Hæc dicit Dominus, His ventilabis Syriam, donec
11 conteras eam. ❡ Omnesque prophetæ similiter prophetabant atque dicebant: Ascende in Ramoth Galaad, et prosperaberis, et tradet eos Dominus in ma-
12 nu regis. ❡ Nuncius autem qui ierat ad vocandū Michæam, ait illi: En, verba omnium prophetarū vno ore bona regi annunciant: quæso ergo te, vt et sermo tuus ab eis non dissentiat, loquarisque prospera.
13 ❡ Cui respōdit Micheas: Viuit Dominus, quia quod-
14 cunque dixerit mihi Deus meus: hoc loquar. ❡ Venit ergo ad regem, Cui rex ait: Michæa, ire debemus in
D Ramoth Galaad ad bellandum, an quiescere? Cui ille respondit: Ascendite: cuncta enim prospera eue-
15 nient, et tradentur hostes in manus vestras. ❡ Dixitque rex, Iterum atque iterum te adiuro, vt mihi non
16 loquaris, nisi quod verum est in nomine Domini. ❡ At ille ait: Vidi vniuersum Israel dispersum in montibus, sicut oues absque pastore: et dixit Dominus, Nō habent isti dominos: reuertatur vnusquisque in do-
17 mum suam in pace. ❡ Et ait rex Israel ad Iosaphat: Nōne dixi tibi quod non prophetaret iste mihi quid-
18 quam boni, sed ea quæ mala sunt? ❡ At ille: Idcirco,
E ait, audite verbum Domini: Vidi Dominum sedentē in solio suo, et omnem exercitum cœli assistentem ei
19 a dextris et a sinistris. ❡ Et dixit Dominus: Quis decipiet Achab regem Israel, vt ascendat et corruat in Ramoth Galaad? Cumque diceret vnus hoc mo-
20 do, et alter alio: ❡ processit spiritus, et stetit coram Domino, et ait: Ego decipiam eum. Cui Dominus:

3. Reg. 22. a. 2.

21 In quo, inquit, decipies? ❡ At ille respondit: Egrediar, & ero spiritus mendax in ore omnium prophetarum eius. Dixitque Dominus: Decipies, & præualebis: 22 egredere & fac ita. ❡ Nunc igitur, ecce Dominus dedit spiritum mendacij in ore omnium prophetarum 23 tuorum: & Dominus locutus est de te mala. ❡ Accessit autem Sedecias filius Chanaana, & percussit Michææ maxillam, & ait: Per quam viam transiuit Spi-24 ritus Domini a me, vt loqueretur tibi? ❡ Dixitq; Michæas: Tu ipse videbis in die illo, quando ingressus 25 fueris cubiculum de cubiculo, vt abscondaris. ❡ Præcepit autem rex Israel, dicens: Tollite Michæam, & F ducite eum ad Amon principem ciuitatis. & ad Ioas 26 filium Amelech, ❡ Et dicetis: Hæc dicit rex: Mittite hunc in carcerem, & date eis panis modicum & aquę 27 pauxillum, donec reuertar in pace. ❡ Dixitque Michæas: Si reuersus fueris in pace, non est locutus Do-28 minus in me. Et ait: Audite omnes populi. ❡ Igitur ascenderunt rex Israel et Iosaphat rex Iuda in Ramoth 29 Galaad. ❡ Dixitq; rex Israel ad Iosaphat: Mutabo habitum, & sic ad pugnā vadam: tu autem induere vestibus tuis. Mutatoq; rex Israel habitu, venit ad bel-30 lum. ❡ Rex autem Siriæ præceperat ducibus equitatus sui, dicēs: Ne pugnetis contra minimum aut con-31 tra maximum, nisi contra solum regem Israel. ❡ Itaque cum vidissent principes equitatus Iosaphat, dixe-G runt: Rex Israel est iste. Et circumdederunt eum dimicantes: at ille clamauit ad Dominum, & auxilia-32 tus est ei, atq; auertit eos ab illo. ❡ Cū.n. vidissent duces equitatus, quod non esset rex Israel, reliquerunt 33 eum. ❡ Accidit autem vt vnus e populo sagittam in incertum iaceret, & percuteret regem Israel inter ceruicem & scapulas: at ille aurigæ suo ait: Conuerte manum tuam, & educ me de acie, quia vulneratus 34 sum. ❡ Et finita est pugna in die illo: porro rex Israel stabat in curru suo contra Syros vsque ad vesperam, & mortuus est Occidente Sole.

CAPVT XIX.

1 A R Euersus est autem Iosaphat rex Iuda, in domum suam pacifice, in Ierusalem. ❡ Cui oc-2 currit Iehu filius Hanani Videns, & ait ad eum: Impio præbes auxilium, & his qui oderunt Dominum, amicitia iungeris: & idcirco iram quidē Do-3 mini merebaris: ❡ sed bona opera inuenta sunt in te, eo quod abstuleris lucos de terra Iuda, & præparaueris cor tuum, vt requireres Dominum Deum patrū 4 tuorum. ❡ Habitauit ergo Iosaphat in Ierusalem: rursumque egressus est ad populum de Bersabee vsque ad montem Ephraim, & reuocauit eos ad Dominum 5 Deum patrum suorum. ❡ Constituitque iudices ter-B ræ in cunctis ciuitatibus Iuda munitis, per singula lo-6 ca, ❡ & præcipiens iudicibus: Videte, ait, quid faciatis: non enim hominis exercetis iudicium, sed Domini: & quodcunque iudicaueritis, in vos redundabit. 7 ❡ Sit timor Domini vobiscum: & cum diligentia cuncta facite, non est enim apud Dominum Deū nostrū iniquitas, || nec personarum acceptio, nec cupido mu-8 nerum. ❡ In Ierusalem quoque constituit Iosaphat C Leuitas & sacerdotes, & principes familiarum ex Israel, vt iudicium & causam Domini iudicarent ha-9 bitatoribus eius. ❡ Præcepitque eis dicens: Sic agetis 10 in timore Domini fideliter, & corde perfecto. ❡ Om-D nem causam quæ venerit ad vos fratrum vestrorum qui habitant in vrbibus suis inter cognationem, & cognationem, vbicunque quæstio est de lege, de mādato, de ceremonijs, de iustificationibus, ostendite eis, vt non peccent in Dominum, & ne veniat ira super vos, & super fratres vestros: sic ergo agentes non 11 peccabitis. ❡ Amarias autem sacerdos & pontifex vester, in his quæ ad Deum pertinent, præsidebit: porro Zabadias filius Ismael, qui est dux in domo Iuda, super ea opera erit quæ ad regis officium pertinent: habetisq; magistros Leuitas corā vobis, confortamini, & agite diligenter: & erit Dn̄s vobiscum in bonis.

|| Deu.10. d.17. Rom.2. b.11. Galat.2 b.6 Ephes.6. b 9.

Col.3 d 25. Act.10.e 34. 1. Pet. 1. c. 17. Sap.6. b 8. Eccl.35. b.16.

CAPVT XX.

1 A P Ost hęc congregati sunt filii Moab, & filij Am-mon, & cum eis de Ammonitis ad Iosaphat, 2 vt pugnarent contra eum. ❡ Veneruntq; nuncij, & indicauerunt Iosaphat, dicentes: Venit contra te multitudo magna de his locis quę trās mare sunt, & de Syria: & ecce consistunt in Asason thamar, quę 3 est Engaddi. ❡ Iosaphat aūt timore perterritus, totum se contulit ad rogandum Dominum: & prædicauit 4 ieiunium vniuerso Iuda. ❡ Congregatusque est Iudas ad deprecandum Dominum: sed & omnes de vr-5 bibus suis venerunt ad obsecrandum eum. ❡ Cumque stetisset Iosaphat in medio cætu Iudæ, & Ierusa-6 lem, in domo Domini ante atrium nouum, ❡ ait: Domine Deus patrum nostrorum, tu es Deus in cœlo, & dominaris cunctis regnis gentium: in manu tua est B fortitudo & potentia, nec quisquam tibi potest resi-7 stere. ❡ Nonne tu Deus noster interfecisti omnes habitatores terræ huius coram populo tuo Israel, & dedisti eam semini Abraham amici tui in sempiter-8 num? ❡ Habitaueruntque in ea, & extruxerunt in il-9 la sanctuarium nomini tuo, dicentes: ❡ || Si irruerint super nos mala, gladius iudicij, pestilentia, & fames, stabimus coram domo hac in conspectu tuo, in qua inuocatum est nomen tuum: & clamabimus ad te in tribulationibus nostris, & exaudies, saluosque fa-10 cies. ❡ Nunc igitur ecce filij Ammon & Moab, & mōs C Seir, || per quos non concessisti Israel vt transirent quando egrediebantur de Aegypto, sed declinaue-11 runt ab eis, & non interfecerunt illos: ❡ econtrario agunt, & nituntur eijcere nos de possessione quam 12 tradidisti nobis. ❡ Deus noster, ergo non iudicabis eos? In nobis quidem non est tanta fortitudo, vt possimus huic multitudini resistere, quæ irruit super nos. Sed cum ignoremus quid agere debeamus, hoc solum habemus residui, vt oculos nostros diri-13 gamus ad te. ❡ Omnis vero Iuda stabat coram Do-

|| Sap. 6. c.28.

|| Deut.2. 1. 1.

14 mino cum paruulis, & vxoribus, & liberis suis. ¶ Erat autem Iahaziel filius Zachariæ, filij Banaiæ, filij Iehiel, filij Mathaniæ, Leuites de filijs Asaph, super quẽ 15 factus est spiritus Domini in medio turbæ, ¶ & ait: Attendite omnis Iuda, & qui habitatis Ierusalem, & tu rex Iosaphat. Hæc dicit Dominus vobis: Nolite timere, nec paueatis hanc multitudinem: non est enim ve-16 stra pugna, sed Dei. ¶ Cras descendetis contra eos: aD scensuri enim sunt per cliuum nomine Sis, & inuenietis illos in summitate torrentis, qui est contra solitudi-17 nem Ieruel. ¶ Non eritis vos qui dimicabitis, sed tantummodo confidenter state, & videbitis auxiliũ Domini super vos, o Iuda, & Ierusalem: nolite timere, nec paueatis: cras egrediemini contra eos, & Domi-18 nus erit vobiscum. ¶ Iosaphat ergo, & Iuda, & omnes habitatores Ierusalem ceciderunt proni in terram co-19 ram Domino, & adorauerunt eum. ¶ Porro Leuitę de filijs Caath, & de filijs Core laudabant Dominum 20 Deum Israel voce magna, in excelsum. ¶ Cumq; mane surrexissent, egressi sunt per desertum Thecue: profectisque eis, stans Iosaphat in medio eorum, dixit: audite me viri Iuda, & omnes habitatores Ierusalem: credite in Domino Deo vestro, & securi eritis: credi-21 te prophetis eius, & cuncta euenient prospera. ¶ Deditque consilium populo, & statuit cantores Domini, vt laudarent eum in turmis suis, & antecederent exercitum: ac voce consona dicerent: Confitemini Domino, quoniam in æternum misericordia eius. (Psal. 35 a. 1.)

22 ¶ Cumque cœpissent laudes canere, vertit Dominus E insidias eorũ in semetipsos, filiorum scilicet Ammon, & Moab, & montis Seir, qui egressi fuerãt, vt pugna-23 rent contra Iudam: & percussi sunt. ¶ nanque filij Ammon, & Moab cõsurrexerunt aduersum habitatores montis Seir, vt interficerent, & delerent eos: cumque hoc opere perpetrassent, etiam in semetipsos versi, 24 mutuis concidere vulneribus. ¶ Porro Iuda cum venisset ad speculam, quæ respicit solitudinem, vidit procul omnem late regionem plenam cadaueribus, nec superesse quenquam qui necem potuisset euade-25 re. ¶ Venit ergo Iosaphat, & omnis populus cum eo ad detrahenda spolia mortuorum: inueneruntque inter cadauera variam supellectilem, vestes quoque, & vasa preciosissima: & diripuerunt, ita vt omnia portare non possent, nec per tres dies spolia auferre præ 26 prædæ magnitudine. ¶ Die autem quarto congregati F sunt in Valle benedictionis: etenim quoniam ibi benedixerant Domino, uocauerunt locum illum vallis 27 benedictionis, vsque in præsentem diem. ¶ Reuersusque est omnis vir Iuda, & habitatores Ierusalem, & Iosaphat ante eos in Ierusalem cum lætitia magna, eo quod dedisset eis Dominus gaudium de inimicis 28 suis. ¶ Ingressique sunt in Ierusalẽm cum psalterijs, & 29 citharis, & tubis in domum Domini. ¶ Irruit autem pauor Domini super vniuersa regna terrarum, cum audissent quod pugnasset Dominus contra inimicos 30 Israel. ¶ Quieuitque regnum Iosaphat, & præbuit 31 ei Deus pacem per circuitum. ¶ Regnauit igitur Iosaphat super Iudam, & erat trigintaquinque annorum cum regnare cœpisset: viginti autem, & quinque annis regnauit in Ierusalem: & nomen matris 32 eius Azuba filia Selahi. ¶ Et ambulauit in via patris G sui Asa, nec declinauit ab ea, faciens quæ placita erãt 33 coram Domino. ¶ Veruntamen excelsa non abstulit, & adhuc populus non direxerat cor suum ad Domi-34 num Deum patrum suorum. ¶ Reliqua autem gestorum Iosaphat priorum, & nouissimorum scripta sunt in verbis Iehu filij Hanani, quæ digessit in libros re-35 gum Israel. ¶ Post hæc inijt amicitias Iosaphat rex Iu-da cum Ochozia rege Israel, cuius opera fuerunt im-36 pijssima. ¶ Et particeps fuit, vt facerẽt naues quę irent 37 in Tharsis: feceruntque classem in Asiongaber. ¶ Prophetauit autem Eliezer filius Dodau de Maresa ad Iosaphat, dicens: Quia habuisti fœdus cum Ochozia percussit Dominus opera tua: contritęq; sunt naues, nec potuerunt ire in Tharsis.

CAPVT XXI.

1 A DOrmiuit autem Iosaphat cum patribus suis, & sepultus est cum eis in Ciuitate Dauid: (3. Reg. 22. g. 51.) 2 regnauitque Ioram filius eius pro eo. ¶ qui habuit fratres filios Iosaphat, Azariam, & Iahiel, & Zachariam, & Azariam, & Michael, & Saphatiam: 3 omnes hi filij Iosaphat regis Iuda. ¶ Deditque eis pater suus multa munera argenti, & auri, & pensitationes cum ciuitatibus munitissimis in Iuda: regnum au-4 tem tradidit Ioram, eo quod esset primogenitus. ¶ Surrexit autem Ioram super regnum patris sui: cumque se confirmasset, occidit omnes fratres suos gladio, & 5 quosdam de principibus Israel. ¶ ‖ Trigintaduorum annorum erat Ioram cum regnare cœpisset: & octo (‖ 4. Reg. 8. c. 16.) 6 annis regnauit in Ierusalem. ¶ Ambulauitque in vijs regum Israel, sicut egerat domus Achab: filia quippe Achab erat vxor eius, & fecit malũ in conspectu Do-7 mini. ¶ Noluit autem Dominus disperdere domum B Dauid propter pactum, quod inierat cum eo: & quia promiserat, vt daret ei lucernam, & filijs eius omni 8 tempore. ¶ ‖ In diebus illis rebellauit Edom, ne esset (‖ 4. Reg 8. f. 22.) 9 subditus Iudæ, & constituit sibi regem. ¶ Cumque trãsisset Ioram cum principibus suis, & cuncto equitatu, qui erat secum, surrexit nocte, & percussit Edom, qui 10 se circundederat, & omnes duces equitatus eius. ¶ Attamen rebellauit Edom, ne esset sub ditione Iuda, vsque ad hanc diem: tempore & Lobna recessit, ne esset sub manu illius. Dereliquerat enim Dominum 11 Deum patrum suorum: insuper, ¶ & excelsa fabricatus est in vrbibus Iuda, & fornicari fecit habitatores 12 Ierusalem, & præuaricari Iudam. ¶ Allatę sunt autem C ei literæ ab Elia propheta, in quibus scriptum erat: Hęc dicit Dominus Deus Dauid patris tui: quoniam non ambulasti in vijs Iosaphat patris tui, & in vijs 13 Asa regis Iuda, ¶ sed incessisti per iter regum Israel, & fornicari fecisti Iudam, & habitatores Ierusalem, imitatus fornicationem domus Achab: insuper & fratres 14 tuos domum patris tui, meliores te occidisti: ¶ ecce Dominus percutiet te plaga magna cum populo tuo, & filijs, & vxoribus tuis: vniuersaque sub-15 stantia tua. ¶ tu autem ægrotabis pessimo languore vteri tui donec egrediantur vitalia tua paulatim per 16 singulos dies. ¶ Suscitauit ergo Dominus contra Ioram spiritum Philisthinorum, & Arabum, qui con-17 fines sunt Aethiopibus. ¶ & ascenderunt in terram D Iuda, & vastauerunt eam, diripueruntque cunctam substantiam quæ inuenta est in domo regis, insuper & filios eius, & vxores: nec remansit ei filius, nisi Ioa-18 chaz qui minimus natu erat. ¶ Et super hæc omnia, percussit eum Dominus alui languore insanabili. 19 ¶ Cumque diei succederet dies, & temporum spacia voluerentur, duorum annorum expletus est circu-

lus: & sic longa consumptus tabe, ita vt egereret etiam viscera sua, lãguore pariter, & vita caruit. Mortuusque est in infirmitate pessima, & non fecit ei populus secundum morem combustionis exequias sicut fecerat maioribus eius. 20 Triginta duorum annorum fuit cum regnare cœpisset: & octo annis regnauit in Ierusalem. Ambulauitque non recte, & sepelierunt eum in Ciuitate Dauid: veruntamen non in sepulchro regum.

CAPVT XXII.

4.Reg.8.
f.24.

1 A Constituerunt autem habitatores Ierusalem Ochoziam filium eius minimum, regem pro eo: omnes enim maiores natu qui ante eum fuerant, interfecerant latrones Arabum, qui irruerant in castra: regnauitque Ochozias filius Ioram regis Iuda. 2 Quadragintaduorum annorum erat Ochozias cum regnare cœpisset, & vno anno regnauit in Ierusalem: & nomen matris eius Athalia filia Amri. 3 Sed & ipse ingressus est per vias domus Achab: mater enim eius impulit eum vt impie ageret. 4 Fecit igitur malum in conspectu Domini, sicut domus Achab: B ipsi enim fuerunt ei consiliarij post mortem patris sui, in interitum eius. 5 Ambulauitque in consilijs eorum. Et perrexit cũ Ioram filio Achab rege Israel, in bellum contra Hazael regem Syriæ, in Ramoth Galaad: 6 vulnerauerunt que Syri Ioram: Qui reuersus est, vt curaretur in Iezrahel: multas enim plagas acceperat in supradicto certamine. Igitur Ochozias filius Ioram rex Iuda, descendit vt inuiseret Ioram filium Achab in Iezrahel ægrotantem. 7 Voluntatis quippe fuit Dei aduersus Ochoziam, vt veniret ad C Ioram: & cum venisset, & egrederetur cum eo aduersum Iehu filium Namsi, quem vnxit Dominus, vt 8 deleret domum Achab. Cum ergo euerteret Iehu domum Achab, inuenit principes Iuda, & filios fratrum Ochoziæ, qui ministrabant ei, & interfecit illos. 9 Ipsum quoque perquirens Ochoziam, comprehendit latitantem in Samaria, adductumque ad se occidit, & sepelierunt eum: eo quod esset filius Iosaphat, qui quæsierat Dominum in toto corde suo. nec erat vltra spes aliqua, vt de stirpe quis regnaret O-

‖ 4 Reg 11.a.1.

10 chozie. ‖ Siquidem Athalia mater eius videns, quód D mortuus esset filius suus, surrexit, & interfecit omnẽ stirpem regiam domus Ioram. 11 Porro Iosabeth filia regis, tulit Ioas filium Ochoziæ, & furata est eum de medio filiorũ regis, cũ interficerentur: absconditq; eũ cum nutrice sua in cubiculo lectulorum: Iosabeth autem quæ absconderat eum, erat filia regis Ioram, vxor Ioiadę pontificis, soror Ochoziæ, & idcirco Athalia non interfecit eum. 12 Fuit ergo cum eis in domo Dei absconditus sex annis, quibus regnauit Athalia super terram.

CAPVT XXIII.

4 Reg.11
a.4.

1 A Anno autem septimo confortatus Ioiada, assumpsit centuriones, Azariam videlicet filium Ieroham, & Ismahel filium Iohanan, Azariam quoque filium Obed, & Maasiam filium Adaiæ, & Elisaphat filium Zechri: & inijt cum eis fœdus. 2 Qui circumeuntes Iudam, congregauerunt Leuitas de cunctis vrbibus Iuda, & principes familiarum Israel: veneruntque in Ierusalem. 3 Inijt ergo omnis multitudo pactum in domo Dei cum rege: dixitque ad eos Ioiada: Ecce filius regis regnabit, sicut 4 locutus est Dominus super filios Dauid. Iste est ergo sermo quem facietis: 5 Tertia pars vestrum qui veniunt ad Sabbatum, sacerdotum, & Leuitarum, & ianitorum, erit in portis: tertia vero pars ad domum regis: & tertia ad portam quæ appellatur Fundamenti: omne vero reliquum vulgus sit in atrijs domus Domini. 6 Nec quispiam alius ingrediatur domum Domini, nisi sacerdotes, & qui ministrant de Leuitis: ipsi tantummodo ingrediantur, quia sanctificati sunt: & omne reliquum vulgus obseruet custodias Domini. 7 Leuitæ autem circundent regem, habentes singuli B arma sua: (& si quis alius ingressus fuerit templum, interficiatur) sintque cum rege, & intrante, & egrediente. 8 Fecerunt ergo Leuitæ, & vniuersus Iuda iuxta omnia quæ præceperat Ioiada pontifex: & assumpserunt singuli viros qui sub se erant, & veniebant per ordinem sabbati cum his qui impleuerant sabbatum, & egressuri erant, siquidem Ioiada pontifex non dimiserat abire turmas, quæ sibi per singulas hebdomadas succedere consueuerant. 9 Deditque Ioiada sacerdos centurionibus, lanceas, clypeosque, & peltas regis Dauid, quas consecrauerat in domo Domini. 10 Constituitque omnem populum tenentium pugiones a parte templi dextra, vsque ad partem templi sinistram coram altari, & templo, per circuitum regis. 11 Et eduxerunt filium regis, & imposuerunt ei diaC dema, & testimonium, dederuntque in manu eius tenendam legem: & constituerunt eum regem: vnxit quoque illum Ioiada pontifex, & filij eius: imprecatique sunt ei: atque dixerunt: Viuat rex. 12 Quod cum audisset Athalia, vocem scilicet currentium, atq; laudantium regem, ingressa est ad populum in templum 13 Domini. Cumque vidisset regem stantem super gradum in introitu, & principes, turmasque circa eum, omnemque populum terræ gaudentem, atque clangentem tubis, & diuersi generis organis concinentẽ, vocemque laudantium: scidit vestimenta sua, & ait: 14 Insidiæ, insidiæ. Egressus autem Ioiada pontifex ad centuriones, & principes exercitus, dixit eis: Educite illam extra septa templi, & interficiatur foris gladio. Præcepitque sacerdos, ne occideretur in domo Do15 mini. Et imposuerunt ceruicibus eius manus: cumque intrasset portam equorum domus regis, interfe16 cerunt eam ibi. Pepigit autem Ioiada fœdus inter se, vniuersumque populum, & regem, vt esset popu17 lus Domini. Itaque ingressus est omnis populus doD mum Baal, & destruxerunt eum: & altaria, ac simulachra illius confregerũt: Mathan quoque sacerdotem 18 Baal interfecerunt ante aras. Constituit autem Ioiada præpositos in domo Domini, sub manibus sacerdotum, & Leuitarum, quos distribuit Dauid in domo Domini: vt offerrent holocausta Domino, sicut scriptum est in lege Moysi, in gaudio, & canticis, iux19 ta dispositionem Dauid. Constituit quoque ianitores in portis domus Domini, vt non ingrederetur eã 20 immundus in omni re: Assumpsitque centuriones, & fortissimos viros, ac principes populi, & omne vulgus terrę, & fecerunt descendere regem de domo Domini, & introire per medium portæ superioris in domum regis, & collocauerunt eum in solio rega21 li. Lætatusque est omnis populus terræ, & vrbs quieuit: porro Athalia interfecta est gladio.

CAPVT XXIIII.

4. Reg. 12. a.1.

1 A SEptem annorum erat Ioas cum regnare cœpisset: & quadraginta annis regnauit in Ierusalē:
2 nomen matris eius Sebia de Bersabee. ¶ Fecitque quod bonum est coram Domino cunctis diebus
3 Ioiadæ sacerdotis. ¶ Accepit autem ei Ioiada vxores
4 duas, e quibus genuit filios & filias. ¶ Post quæ pla-
5 cuit Ioas vt instauraret domum Domini. ¶ Congregauitque sacerdotes & Leuitas, & dixit eis: Egredimini ad ciuitates Iuda, & colligite de vniuerso Israel pecuniam ad sartatecta tēpli Dei vestri, per singulos annos festinatoque hoc facite: porro Leuitæ egere ne-
6 gligentius. ¶ Vocauitque rex Ioiadam principem, &
B dixit ei: Quare tibi non fuit curæ vt cogeres Leuitas inferre de Iuda, & de Ierusalē pecuniam quæ constituta est a Moyse seruo Domini, vt inferret eam omnis multitudo Israel in tabernaculum testimonij?
7 ¶ Athalia enim impijssima, & filij eius destruxerunt domum Dei, & de vniuersis quæ sanctificata fuerant in templo Domini, ornauerunt phanum Baalim.
8 ¶ Præcepit ergo Rex, & fecerunt arcam: posueruntq;
9 eam iuxta portam domus Domini forinsecus. ¶ Et prædicatum est in Iuda & Ierusalem vt deferāt singuli pretium Domino, quod ‖ constituit Moyses seruus

‖Exo.30. b.12.

10 Dei super omnem Israel, in deserto. ¶ Lætatique sunt
C cuncti principes, & omnis populus: & ingressi contulerunt in arcam Domini, atq; miserunt ita vt im-
11 pleretur. ¶ Cumq; tempus esset vt deferrent arcā coram rege per manus Leuitarum (videbant enim multam pecuniam) ingrediebatur scriba regis, & quem primus sacerdos constituerat: effundebantq; pecuniā quæ erat in arca: porro arcam reportabant ad locum suū: sicq; faciebāt per singulos dies, & congregata est
12 infinita pecunia. ¶ Quam dederūt rex & Ioiada his qui præerant operibus domus Domini: at illi conducebant ex ea cæsores lapidum, & artifices operū singulorum, vt instaurarent domum Domini: fabros quoque ferri, & æris: vt quod cadere cœperat, fulci-
13 retur. ¶ Egeruntq; hi qui operabantur industrie, &
D obducebatur parietum cicatrix per manus eorum: ac suscitauerunt domum Domini in statum pristinū,
14 & firmiter eam stare fecerunt. ¶ Cūque complessent omnia opera, detulerunt corā rege & Ioiada reliquā partem pecuniæ, de qua facta sunt vasa templi in ministerium & ad holocausta, phialæ quoque & cætera vasa aurea & argentea: & offerebantur holocausta
15 in domo Dñi iugiter cunctis diebus Ioiadæ. ¶ Senuit
E aūt Ioiada plenus dierum, & mortuus est cum esset
16 centum triginta annorum: ¶ sepelieruntque eum in Ciuitate Dauid cum regibus, eo quod fecisset bonū
17 cum Israel, & cum domo eius. ¶ Postquam autem obijt Ioiada, ingressi sunt principes Iuda, & adorauerunt regē: qui delinitus obsequijs eorum, acquieuit
18 eis. ¶ Et dereliquerunt templum Domini Dei patrū suorum, seruieruntq; lucis & sculptilibus: & facta est ira contra Iudam et Ierusalem propter hoc peccatū.
19 ¶ Mittebatque eis prophetas, vt reuerterentur ad Do
20 minum: quos protestantes, illi audire nolebant. ¶ Spiritus itaque Dei induit Zachariam filium Ioiadæ sacerdotem, et stetit in conspectu populi, et dixit eis. Hæc dicit Dominus Deus, Quare trāsgredimini præ
F ceptum Domini, quod vobis non proderit: et dereli-
21 quistis Dominum, vt dereliqueret vos? ¶ Qui congregati aduersus eum, miserunt lapides, iuxta regis
22 imperium, in atrio domus Domini. ¶ Et non est recordatus Ioas rex misericordiæ quam fecerat Ioiada pater illius secum: sed interfecit filium eius. ‖ Qui cum

‖Mat.23. d.35.

23 moreretur, ait: Videat Dñs et requirat. ¶ Cumq; euolutus esset annus, ascendit contra eum exercitus Syriæ: venitq; in Iudam et Ierusalem, et interfecit cunctos principes populi, atque vniuersam prædam mi-
24 serunt regi in Damascum. ¶ et certe cum permodicus
G venisset numerus Syrorum, tradidit Dñs in manibus eorum infinitā multitudinem: eo quod dereliquissent Dominum Deum patrum suorum: in Ioas quoque
25 ignominiosa exercuere iudicia. ¶ Et abeuntes, dimiserunt eum in languoribus magnis. surrexerunt autem contra eum serui sui, in vltionem sanguinis filij Ioiadæ sacerdotis, et occiderunt eū in lectulo suo, et mortuus est: sepelieruntq; eū in Ciuitate Dauid, sed non
26 in sepulchris regum. ¶ Insidiati vero sunt ei Zabad filius Semmaath Ammanitidis, et Iozabad filius Se-
27 marith Moabitidis. ¶ Porro filij eius, ac summa pecuniæ quæ adunata fuerat sub eo, et instauratio domus Dei, scripta sunt diligentius in Libro regum: regnauit autem Amasias filius eius pro eo.

CAPVT XXV.

4. Reg. 14. a.1.

1 A VIgintiquinque annorū erat Amasias cum regnare cœpisset, et vigintinouē annis regnauit in Ierusalem: nomen matris eius Ioadē
2 de Ierusalem. ¶ Fecitq; bonum in conspectu Dñi, ve-
3 runtamen non in corde perfecto. ¶ Cumq; roboratum sibi videret imperiū, iugulauit seruos qui occiderant
4 regem patrem suum. ¶ Sed filios eorū non interfecit, sicut scriptum est in Libro legis Moysi: vbi præcepit Dominus, dicens: ‖ Non occidentur patres pro filijs, neque filij pro patribus suis: sed vnusquisque in suo

‖Deute. 24. c. 16. 4 Reg. 14. b.6. Ezec. 18. c.20.

5 peccato morietur. ¶ Congregauit igitur Amasias
B Iudam, et constituit eos per familias, tribunosque

et cen-

& centuriones in vniuerso Iuda, & Beniamin: & recensuit a viginti annis supra, inuenitque trecenta millia iuuenum qui egrederentur ad pugnam, & tenerent hastam & clypeum. 6 Mercede quoque conduxit de Israel centum millia robustorum, centū talentis argenti. 7 Venit autem homo Dei ad illū: & ait: O rex, ne egrediatur tecum exercitus Israel: non est enim Dominus cum Israel, & cunctis filijs Ephraim. 8 Quod si putas in robore exercitus bella cōsistere: superari te faciet Deus ab hostibus: Dei quippe est, & adiuuare, & in fugam conuertere. 9 Dixitque Amasias ad hominem Dei: Quid ergo fiet de centum talentis quæ dedi militibus Israel? Et respondit ei homo Dei: Habet Dominus vnde tibi dare possit multo his plura. 10 Separauit itaque Amasias exercitum qui venerat ad eum ex Ephraim, vt reuerteretur in locum suum: at illi contra Iudam vehementer irati, reuersi sunt in regionem suam. 11 Porro Amasias confidēter eduxit populum suum, & abijt in Vallem salinarum, percussitq; filios Seir, decem millia. 12 Et alia decem millia virorum ceperunt filij Iuda, & adduxerunt ad præruptum cuiusdam petræ, præcipitaueruntq; eos de summo in præceps, qui vniuersi crepuerunt. 13 At ille exercitus quem remiserat Amasias, ne secum iret ad prælium, diffusus est in ciuitatibus Iuda, a Samaria vsque ad Bethoron, & interfectis tribus millibus, diripuit prædam magnam. 14 Amasias vero post cædem Idumæorum, & allatos deos filiorum Seir, statuit illos in deos sibi, & adorabat eos, et illis adolebat incensum. 15 Quamobrem iratus Dominus contra Amasiam, misit ad illum prophetam, qui diceret ei: Cur adorasti deos qui non liberauerunt populum suum de manu tua? 16 Cumq; hæc ille loqueretur, respondit ei: Num consiliarius regis es? quiesce, ne interficiā te. Discedensq; propheta: Scio, inquit, quod cogitauerit Deus occidere te, quia fecisti hoc malū, & insuper non acquieuisti consilio meo. 17 Igitur Amasias rex Iuda inito pessimo consilio, misit ad Ioas filiū Ioachaz filij Iehu, regē Israel, dicēs: Veni, videamus nos mutuo. 18 At ille remisit nuncios, dicens: Carduus qui est in Libano misit ad Cedrum Libani, dicens: Da filiam tuam filio meo vxorem: & ecce, bestię quę erant in sylua Libani transierunt, & conculcauerunt carduum. 19 Dixisti: Percussi Edom: & idcirco erigitur cor tuum in superbiam, sede in domo tua, cur malum aduersum te prouocas, vt cadas & tu & Iuda tecum? 20 Noluit audire Amasias, eo quod Dñi esset voluntas vt traderetur in manus hostium propter deos Edom. 21 Ascendit igitur Ioas rex Israel, & mutuos sibi præbuere cōspectus. Amasias autem rex Iuda erat in Bethsames Iuda. 22 Corruitque Iuda coram Israel, & fugit in tabernacula sua. 23 Porro Amasiam regē Iuda filiū Ioas, filij Ioachaz, cepit Ioas rex Israel in Bethsames, & adduxit in Ierusalem, destruxitque murum eius a porta Ephraim vsque ad portam anguli, quadringentis cubitis. 24 Omne quoque aurum & argentum, & vniuersa vasa quæ repererat in domo Dei, & apud Obededom, in thesauris etiam domus regiæ, nec non & filios obsidum reduxit in Samariam. 25 Vixit aūt Amasias filius Ioas rex Iuda, postquam mortuus est Ioas filius Ioachaz rex Israel, quindecim annis. 26 Reliqua autem sermonum Amasiæ priorum & nouissimorū scripta sunt in libro regū Iuda & Israel. 27 Qui postquam recessit a Domino, tetenderunt insidias, in Ierusalem. Cumque fugisset in Lachis, miserunt, & interfecerunt eum ibi. 28 Reportantesque super equos, sepelierunt eum cum patribus suis in Ciuitate Dauid.

CAPVT XXVI.

1 Omnis autem populus Iuda, filium eius Oziā annorum sedecim, constituit regem pro Amasia patre suo. 2 Ipse ædificauit Ailath, & restituit eam ditioni Iuda, post quam dormiuit rex cum patribus suis. 3 Sedecim annorum erat Ozias cum regnare cœpisset, & quinquagintaduobus annis regnauit in Ierusalem: nomen matris eius Iechelia de Ierusalem. 4 Fecitque quod erat rectum in oculis Domini, iuxta omnia quæ fecerat Amasias pater eius. 5 Et exquisiuit Dominum in diebus Zachariæ intelligentis & videntis Deum: cumque requireret Dominum, direxit eum in omnibus. 6 Denique egressus est, & pugnauit contra Philisthijm, & destruxit murum Geth, & murū Iabniæ, murumque Azoti: ædificauit quoque oppida in Azoto, & in Philisthijm. 7 Et adiuuit eum Deus contra Philisthijm, & contra Arabes qui habitabant in Gurbaal, & contra Ammonitas. 8 Appendebantque Ammonitę munera Ozię: & diuulgatum est nomen eius vsque ad introitum Aegypti, propter crebras victorias. 9 Aedificauitque Ozias turres in Ierusalem super portam anguli, & super portam vallis, & reliquas, in eodem muri latere, firmauitque eas. 10 Extruxit etiam turres in solitudine, & effodit cisternas plurimas, eo quod haberet multa pecora tam in campestribus, quam in eremi vastitate: vineas quoque habuit & vinitores in montibus & in carmelo: erat quippe homo agriculturæ deditus. 11 Fuit autem exercitus bellatorum eius, qui procedebant ad prælia sub manu Iehiel scribæ, Maasięque doctoris, & sub manu Hananiæ qui erat de ducibus regis. 12 Omnisque numerus principum per familias, virorum fortium duorum millium sexcentorū. 13 Et sub eis vniuersus exercitus trecentorū & septem millium quingentorum, qui erant apti ad bella, & pro rege contra aduersarios dimicabant. 14 Præparauit quoque eis Ozias, id est, cūcto exercitui, clypeos, & hastas, & galeas, & loricas, arcusq; & fundas, ad iaciendos lapides. 15 Et fecit in Ierusalem diuersi generis machinas, quas in turribus collocauit, & in angulis murorum, vt mitterent sagittas et saxa grandia; egressumq; est nomen eius procul, eo quod auxiliaretur ei Dominus, et corroborasset illum. 16 Sed cum roboratus esset, eleuatum est cor eius in interitum suum, et neglexit Dominum Deum suum: ingressusque templum Domini, adolere voluit incensum super altare thymiamatis. 17 Statimq; ingressus post eū Azarias sacerdos, et cum eo sacerdotes Domini octoginta, viri fortissimi, 18 restiterunt regi, atque dixerūt: Non est tui officij Ozia, vt adoleas incensum Domino: sed sacerdotum, hoc est, filiorum Aaron, qui consecrati sunt ad huiuscemodi ministerium: egredere de sanctuario, ne contempseris: quia non reputabitur tibi in gloriam hoc a Domino Deo. 19 Iratusq; Ozias, et tenens in manu thuribulum vt adoleret incēsum, minabatur sacerdotibus. Statimque orta est lepra in fronte eius coram sacerdotibus, in domo Domini super altare thymiamatis. 20 Cumque respexisset

[Margin: 4. Reg. 14. f. 21. — Zach. 4. b. 6.]

cum

cum Azarias pontifex & omnes reliqui sacerdotes, viderunt lepram in fronte eius, & festinato expulerunt eum. Sed & ipse perterritus accelerauit egredi, eo quod sensisset illico plagam Domini. ‖Fuit igitur Ozias rex leprosus vsque ad diem mortis suæ, & habitauit in domo separata plenus lepra, ob quam eiectus fuerat de domo Domini. Porro Ioathan filius eius rexit domum regis, & iudicabat populum terræ. Reliqua autem sermonum Oziç priorum, & nouissimorum scripsit Isaias filius Amos propheta. Dormiuitq; Ozias cum patribus suis, & sepelierunt eum in agro regalium sepulcrorum, eo quod esset leprosus regnauitque Ioathan filius eius pro eo.

‖4. Reg. 15. 2. 5.

CAPVT XXVII.

1 A Vigintiquinque annorum erat Ioathan cum regnare cępisset: & sedecim annis regnauit in Ierusalem: nomen matris eius Ierusa filia 2 Sadoc. Fecitq; quod rectum erat coram Dño, iuxta omnia quæ fecerat Ozias pater suus, excepto quod nō est ingressus templum Dñi: & adhuc populus de- 3 linquebat. Ipse ædificauit portam domus Dñi ex- B celsam: & in muro Ophel multa construxit. vrbes 4 quoque ædificauit in montibus Iuda: & in saltibus ca- 5 stella & turres. Ipse pugnauit contra regem filiorū Ammon, & vicit eos: dederuntque ei filij Ammon in C tempore illo centum talenta argenti, & decem millia coros tritici, ac totidem coros hordei: hæc ei præbue- 6 runt filij Ammon in anno secundo & tertio. Corroboratusq; est Ioathan, eo quod direxisset vias suas co- 7 ram Domino Deo suo. Reliqua autem sermonum Ioathan, & omnes pugnæ eius, & opera, scripta sunt 8 in libro regum Israel & Iuda. Vigintiquinque an- D norum erat cum regnare cępisset, & sedecim annis re- 9 gnauit in Ierusalem. Dormiuitque Ioathan cum patribus suis, & sepelierunt eum in Ciuitate Dauid, & regnauit Achaz filius eius pro eo.

4. Reg. 15. g. 32.

CAPVT XXVIII.

1 A Viginti annorum erat Achaz cum regnare cępisset: & sedecim annis regnauit in Ierusalem: non fecit rectum in conspectu Dñi si- 2 cut Dauid pater eius. Sed ambulauit in vijs regum 3 Israel, insuper & statuas fudit Baalim. Ipse est qui adoleuit incensum in Vallebenennon, & lustrauit filios suos in igne iuxta ritum gentium quas interfecit 4 Dominus in aduentu filiorum Israel. Sacrificabat quoque, & thymiama succendebat in excelsis, & in 5 collibus, & sub omni ligno frondoso. Tradiditque eum Dominus Deus eius in manu regis Syriæ, qui percussit eum, magnamque prædam cepit de eius imperio, & adduxit in Damascū: manibus quoq; regis 6 Israel traditus est, & percussus plaga grandi. Occiditque Phaceæ filius Romeliæ de Iuda centum viginti millia in die vno, omnes viros bellatores: eo quod 7 reliquissent Dñm Deum patrum suorū. Eodem tempore occidit Zechri vir potēs ex Ephraim, Maasiam filium regis, & Ezricam ducem domus eius, Elcanā 8 quoque secundum a rege. Ceperuntq; filij Israel de fratribus suis ducenta millia mulierum, puerorum, & puellarum, & infinitam prædam: pertuleruntq; eā 9 in Samariam. Ea tempestate erat ibi propheta Do- B mini, nomine Obed: qui egressus obuiam exercitui venienti in Samariam, dixit eis: Ecce iratus Dominus Deus patrum vestrorum contra Iuda, tradidit eos in manibus vestris, & occidistis eos atrociter, ita vt 10 ad cœlum pertingeret vestra crudelitas. Insuper filios Iuda, & Ierusalem vultis vobis subijcere in seruos & ancillas, quod nequaquā facto opus est: pecca- 11 stis enim super hoc Domino Deo vestro. Sed audite consilium meū, & reducite captiuos quos adduxistis de fratribus vestris: quia magnus furor Domini 12 imminet vobis. Steterunt itaq; viri de principibus filiorum Ephraim, Azarias filius Iohanā, Barachias filius Mosollamoth, Ezechias filius Sellum, & Amasa filius Hadali, contra eos qui veniebant de prælio, 13 & dixerunt eis: Non introducetis huc captiuos, ne peccemus Domino: Quare vultis adijcere super peccata nostra, & vetera cumulare delicta? grande quippe peccatum est, & ira furoris Domini imminet su- 14 per Israel. Dimiseruntque viri bellatores prædam, & vniuersa quæ ceperāt coram principibus & omni 15 multitudine. Steteruntque viri quos supra memorauimus, & apprehendentes captiuos, omnesque qui nudi erant, vestierunt de spolijs: cūque vestissent eos, & calceassent, & refecissent cibo ac potu, vnxissentq; propter laborem, & adhibuissent eis curam: quicunque ambulare non poterant, & erant imbecillo corpore imposuerunt eos iumentis, & adduxerunt Iericho Ciuitatē palmarum, ad fratres eorum, ipsique re- 16 uersi sunt in Samariam. Tēpore illo misit rex Achaz 17 ad regem Assyriorum, postulans auxilium. Veneruntq; Idumæi, & percusserunt multos ex Iuda, & ce- 18 perunt prædam magnā: Philisthijm quoque diffusi sunt per vrbes campestres, & ad meridiem Iuda: ceperuntq; Bethsames, & Aialō, & Gederoth, Socho quoque, & Thamnan, & Gāzo cum viculis suis: & habi- 19 tauerunt in eis. Humiliauerat enim Dominus Iudā propter Achaz regem Iuda, eo quod nudasset eum D auxilio, et contemptui habuisset Dominum. Addu- 20 xitque contra eum Thelgatphalnasar regem Assyriorum, qui et afflixit eum, et nullo resistente vastauit. 21 Igitur Achaz, spoliata domo domini, et domo regum ac principum, dedit regi Assyriorum munera: et 22 tamen nihil ei profuit. Insuper et tempore angustiæ suæ auxit contemptum in Dominum, ipse per se rex 23 Achaz: immolauit dijs Damasci victimas percussoribus suis, et dixit: Dij regum Syriæ auxiliantur eis, quos ego placabo hostijs, et aderunt mihi, cum econtrario ipsi fuerint ruinæ ei, et vniuerso Israel. 24 Direptis itaq; Achaz omnibus vasis domus Dei, atque confractis, clausit ianuas templi Dei, et fecit sibi 25 altaria in vniuersis angulis Ierusalem. In omnibus quoque vrbibus Iuda extruxit aras ad cremandum thus, atque ad iracundiam prouocauit Dominum 26 Deum patrum suorum. Reliqua autem sermonum eius, et omniū operum suorum priorū et nouissimo- 27 rum scripta sunt in libro regum Iuda et Israel. Dormiuitque Achaz cum patribus suis, et sepelierunt eum in ciuitate Ierusalem: neque enim receperunt eum in sepulchra regum Israel. Regnauitq; Ezechias filius eius pro eo.

4. Re. 16. a. 2.

CAPVT XXIX.

1 A IGitur Ezechias regnare cępit, cū vigintiquinq; esset annorū: et uigintinouē annis regnauit in Ierusa-

4 Re. 18. a. 1.

2 le; nomen matris eius Abia, filia Zachariæ. Fecitque quod erat placitum in conspectu Domini, iuxta omnia quę fecerat Dauid pater eius. 3 Ipse anno & mense primo regni sui, aperuit valuas domus Domini, & instaurauit eas. 4 Adduxitq; sacerdotes atque Leuitas, & congregauit eos in plateam orientalē. 5 Dixitque ad eos: Audite me Leuitæ, & sanctificamini, mundate domum Domini Dei patrum vestrorū, & auferte omnem immunditiā de sanctuario. 6 Peccauerunt patres nostri, & fecerunt malum in conspectu Domini Dei nostri, derelinquentes eum: auerterunt facies suas a tabernaculo Domini, & præbuerunt dorsum: 7 clauserunt ostia quæ erant in porticu, & extinxerūt B lucernas: incensumq; non adoleuerunt, & holocausta non obtulerunt in sanctuario Deo Israel. 8 Concitatus est itaque furor Domini super Iudam & Ierusalem; tradiditque eos in cōmotionem, & in interitum, 9 & in sibilū, sicut ipsi cernitis oculis vestris. En corruerūt patres nostri gladijs: filij nostri, & filiæ nostræ, & coniuges captiuæ ductæ sunt propter hoc scelus. 10 Nunc ergo placet mihi vt ineamus fœdus cum Domino Deo Israel, & auertet a nobis furorem iræ suæ. 11 Filij mei nolite negligere: vos elegit Dominus vt stetis coram eo, & ministretis illi, colatisque eum, & cremetis ei incensum. 12 Surrexerunt ergo Leuitæ: Mahath filius Amasai, & Ioel filius Azarię, de filijs C Caath. Porro de filijs Merari: Cis filius Abdi, & Azarias filius Ialaleel. De filijs autem Gerson: Ioha filius Zemma, & Eden filius Ioha. 13 At vero de filijs Elisaphan: Sāri & Iahiel. De filijs quoque Asaph: Zacharias et Mathanias. 14 Necnon de filijs Heman, Iahiel, & Semei. Sed et de filijs Idithun: Semeias et Oziel. 15 Congregaueruntq; fratres suos, et sanctificati sunt, et ingressi sunt iuxta mandatum regis, et imperium Domini, vt expiarent domum Dei. 16 Sacerdotes quoque ingressi templum Dñi vt sanctificarent illud, extulerunt omnem immunditiam quam intro repererant in vestibulo domus Domini: quam tulerunt Leuitæ, et asportauerunt ad Torrentem Cedron foras. 17 cœperunt autem prima die mensis primi mundare, D et in die octauo eiusdem mensis ingressi sunt porticū templi Dñi: expiaueruntq; templum diebus octo, et in die sextadecima mensis eiusdē, quod cęperant, impleuerunt. 18 Ingressi quoq; sunt ad Ezechiam regē, et dixerunt ei: Sanctificauimus omnem domum Domini, et altare holocausti, vasaq; eius necnon et mensam propositionis cum omnibus vasis suis, 19 cunctāque templi suppellectilē quam polluerat rex Achaz in regno suo postquam præuaricatus est: et ecce exposita sunt omnia coram altare Domini. 20 Consurgensque diluculo Ezechias rex, adunauit omnes principes ciuitatis, et ascendit in domum Domini: 21 obtuleruntq; simul tauros septem, et arietes septem, agnos septem, et hircos septem, pro peccato, pro regno, pro sanctuario, pro Iuda: dixitque sacerdotibus filijs Aaron, vt offerrent super altare Domini. 22 Mactauerunt E igitur tauros, et susceperunt sanguinem sacerdotes, et fuderunt illum super altare: mactauerunt etiam arietes, et illorum sanguinem super altare fuderūt: immolaueruntque agnos, et fuderunt super altare sanguinem. 23 Applicuerunt hircos pro peccato coram rege, et vniuersa multitudine: imposueruntque manus suas super eos. 24 Et immolauerunt illos sacerdotes, et asperserunt sanguinem eorum coram altari pro piaculo vniuersi Israelis: pro omni quippe Israel præceperat rex, vt holocaustum fieret et pro peccato. 25 Constituit quoque Leuitas in domo Domini cum cymbalis & psalterijs, & citharis secundū dispositionem Dauid regis, & Gad videntis, & Nathan prophetæ: siquidem Domini præceptum fuit per manum prophetarum eius. 26 Steteruntque Leuitæ tenentes organa Dauid, & sacerdotes tubas. 27 Et F iussit Ezechias vt offerrent holocausta super altare: cumque offerrentur holocausta, cœperunt laudes canere Domino, & clangere tubis, atque in diuersis organis quæ Dauid rex Israel præparauerat, concrepare. 28 Omni autem turba adorante, cantores, & ij qui tenebant tubas, erant in officio suo, donec compleretur holocaustum. 29 Cumque finita esset oblatio, incuruatus est rex, & omnes qui erant cum eo, & adorauerunt. 30 Præcepitq; Ezechias, & principes Leuitis, vt laudarent Dominum sermonibus Dauid & Asaph Videntis: qui laudauerunt eum magna lætitia, & incuruato genu adorauerunt. 31 Ezechias autem etiam hæc addidit: Implestis manus vestras Domino, accedite, & offerte victimas, & laudes in domo Domini. G Obtulit ergo vniuersa multitudo hostias, & laudes, & holocausta mente deuota. 32 Porro numerus holocaustorum quæ obtulit multitudo, hic fuit: Tauros septuaginta, arietes centum, agnos ducentos. 33 Sanctificaueruntque Domino boues sexcentos, & oues tria millia. 34 Sacerdotes vero pauci erant, nec poterant sufficere vt pelles holocaustorum detraherent: vnde & Leuitę fratres eorum adiuuerunt eos, donec impleretur opus, & sanctificarentur antistites: Leuitæ quippe faciliori ritu sanctificantur, quam sacerdotes. 35 Fuerunt ergo holocausta plurima, adipes pacificorum, & libamina holocaustorum: & completus est cultus domus Domini. 36 Lætatusque est Ezechias, & omnis populus eo quod ministerium Domini esset expletum. De repente quippe hoc fieri placuerat.

CAPVT XXX.

1 A MIsit quoque Ezechias ad omnem Israel & Iudam: scripsitque epistolas ad Ephraim & Manassen, vt venirent ad domum Domini in Ierusalem, & facerēt Phase Domino Deo Israel. 2 Inito ergo consilio regis & principum, & vniuersi cœtus Ierusalem, decreuerunt vt facerent Phase mense secundo. 3 Non enim potuerant facere in tēpore suo: quia sacerdotes qui possent sufficere, sanctificati non fuerant: & populus nondum congregatus fuerat in Ierusalem. 4 Placuitque sermo regi & omni multitudini. 5 Et decreuerunt vt mitterent nūcios in vniuersum Israel de Bersabee vsque Dan, vt venirent, & facerent Phase Domino Deo Israel, in Ierusalem: multi enim non fecerant sicut lege præscriptum est. 6 Perrexeruntque cursores cum epistolis ex regis imperio et principū eius, in vniuersum Israel et Iudam, iuxta id quod rex iusserat prædicantes: Filij Israel reuertimini ad Dominum Deum Abraham, et Isaac, et Israel: et reuertetur ad reliquias quæ effugerunt manum regis Assyriorum. 7 Nolite fieri sicut patres vestri et fratres qui recesserunt a Domino Deo patrum suorum, qui tradidit eos in interitum, vt ipsi cernitis. 8 Nolite indurare ceruices vestras, sicut

patres

B patres vestri, tradite manus Domino, & venite ad sanctuarium eius quod sanctificauit in æternum: seruite Domino Deo patrum vestrorum, & auertetur a 9 vobis ira furoris eius. Si enim vos reuersi fueritis ad Dominum, fratres vestri, & filij habebunt misericordiam coram dominis suis, qui illos duxerunt captiuos, & reuertentur in terram hanc: pius enim & clemens est Dominus Deus vester, & nō auertet faciem 10 suam a vobis, si reuersi fueritis ad eum. Igitur cursores pergebant velociter de ciuitate in ciuitatem, per terram Ephraim, & Manasse, vsq; ad Zabulon, illis 11 irridentibus, & subsannantibus eos. Attamen quidā viri ex Aser, & Manasse, & Zabulon acquiescentes 12 consilio, venerunt Ierusalem. In Iuda vero facta est manus Domini, vt daret eis cor vnum, vt facerent iuxta præceptum regis, & principum, verbum Domi 13 ni. Congregatique sunt in Ierusalem populi multi, vt facerent solemnitatem azymorum in mense secun 14 do. Et surgentes destruxerunt altaria, quæ erant in Ierusalem: atque vniuersa in quibus idolis adolebatur incensum subuertentes, proiecerunt in Torrētem 15 Cedron. Immolauerūt autem Phase quartadecima die mensis secundi. Sacerdotes quoque, atque Leuitæ tandem sanctificati obtulerunt holocausta in domo 16 Domini. Steteruntque in ordine suo iuxta dispositionem, & legem Moysi hominis Dei: sacerdotes vero suscipiebant effundendum sanguinem de mani 17 bus Leuitarum, eo quod multa turba sanctificata non esset: & idcirco immolarent Leuitæ Phase, his 18 qui non occurrerant sanctificari Domino. Magna etiam pars populi de Ephraim, & Manasse, & Issachar, & Zabulon, quæ sanctificata non fuerat, comedit Phase, non iuxta quod scriptum est: & orauit pro eis Ezechias, dicens: Dominus bonus propitiabitur, 19 cunctis qui in toto corde requirunt Dominum Deū patrum suorum, & nō imputabit eis quod minus san 20 ctificati sunt. Quē exaudiuit Dominus, & placatus 21 est populo. Feceruntque filij Israel qui inuenti sunt in Ierusalem, solemnitatem Azymorum septem diebus in lætitia magna, laudantes Dominum per singulos dies. Leuitę quoque & sacerdotes per organa, quę 22 suo officio congruebant. Et locutus est Ezechias ad D cor omnium Leuitarum, qui habebant intelligētiam bonam super Domino, & comederunt septem diebus solemnitatis immolantes victimas pacificorum, & 23 laudantes Dominum Deum patrum suorum. Placuitque vniuersæ multitudini, vt celebrarent etiam alios dies septem: quod & fecerunt cum ingenti gau 24 dio. Ezechias enim rex Iuda præbuerat multitudini mille tauros, & septem millia ouium: principes vero dederant populo tauros mille, & oues decem millia: sanctificata est ergo sacerdotum plurima multitudo. 25 Et hilaritate perfusa omnis turba Iuda, tam sacerdotum, & Leuitarum, quā vniuersæ frequentiæ quæ venerat ex Israel: proselytorum quoque de terra Israel, 26 & habitantiū in Iuda. Factaque est grandis celebritas in Ierusalē, qualis a diebus Salomonis filij Dauid 27 regis Israel in ea vrbe nō fuerat. Surrexerunt aūt sacerdotes atq; Leuitę benedicētes populo: & exaudita est vox eorū, peruenitq; oratio in habitaculū sāctū cęli.

CAPVT XXXI.

1 A CVmque hæc fuissent rite celebrata, egressus est omnis Israel, qui inuentus fuerat in vrbibus Iuda, & fregerunt simulachra, succideruntque lucos, demoliti sunt excelsa, & altaria destruxerunt, non solū de vniuerso Iuda, & Beniamin, sed & de Ephraim quoque & Manasse, donec penitus euerterent: reuersique sunt omnes filij Israel in possessiones, & ciuita 2 tes suas. Ezechias autem constituit turmas sacerdotales, & Leuiticas per diuisiones suas vnumquenque in officio proprio, tam sacerdotum videlicet, quam Leuitarum, ad holocausta, & pacifica, vt ministrarēt, & confiterentur, canerētque in portis castrorum Do 3 mini. Pars autem regis erat, vt de propria eius substantia offerretur holocaustum mane semper & vespere. Sabbatis quoque, & Calendis, & solemnitatibus 4 cęteris, sicut scriptum est in lege Moysi. Pręcepit etiā B populo habitantium Ierusalem, vt darent partes sacerdotibus, & Leuitis, vt possent vacare legi Domi 5 ni. Quod cū percrebuisset in auribus multitudinis, plurimas obtulere primitias filij Israel, frumēti, vini, & olei, mellis quoque: & omniū quæ gignit humus, 6 & decimas obtulerūt. Sed & filij Israel, & Iuda, qui habitabant in vrbibus Iuda, obtulerunt decimas boū & ouium, decimasque sanctorum, quæ vouerant Domino Deo suo: atque vniuersa portantes, fecerunt 7 aceruos plurimos. Mense tertio cœperunt aceruorū iacere fundamenta, & mense septimo compleuerunt 8 eos. Cumque ingressi fuissent Ezechias & principes eius, viderunt aceruos, & benedixerunt Domino, ac 9 populo Israel. Interrogauitque Ezechias sacerdotes 10 & Leuitas, cur ita iacerēt aceruí. Respondit illi Azarias sacerdos primus de stirpe Sadoc, dicens: Ex quo cęperunt offerri primitiæ in domo Domini, comedimus, & saturati sumus, & remanserunt plurima: eo quod benedixerit Dominus populo suo: reliquiarum 11 autem copiam est ista, quam cernis. Præcepit igitur Ezechias, vt præpararent horrea in domo Domini. C Quod cum fecissent, intulerūt tam primitias, quam 12 decimas, & quæcunque vouerāt fideliter. Fuit autem præfectus eorum Chonenias Leuita, & Semei frater 13 eius, secundus: post quem Iahiel, & Azarias, & Nahath, & Asael, & Ierimoth, Iozabad quoq; et Eliel, & Iesmachias, & Mahath, & Banaias, ꝓpositi sub manibus Choneniæ & Semei fratris eius, ex imperio Ezechiæ regis & Azariæ pontificis domus Dei, ad quos 14 omnia pertinebant. Core vero filius Iemna Leuites & ianitor orientalis portæ, præpositus erat ijs quæ sponte offerebantur Dño, primitijsque & consecratis 15 in Sancta sanctorum. Et sub cura eius Eden & Beniamin, Iesue & Semeias, Amarias quoque et Sechenias in ciuitatibus sacerdotum: vt fideliter distribuerent fratribus suis partes, minoribus atque maioribus: 16 exceptis maribus ab annis tribus et supra, cunctis D qui ingrediebantur templum Domini, et quidquid per singulos dies conducebat in ministerio atque ob 17 seruationibus iuxta diuisiones suas, sacerdotibus per familias, et Leuitis a vigesimo anno et supra per 18 ordines, et turmas suas, vniuersæque multitudini tā vxoribus, quam liberis eorum vtriusq; sexus, fideliter cibi de his quæ sanctificata fuerant, præbebantur. 19 Sed et filiorum Aaron per agros, et suburbana vrbium singularum dispositi erant viri, qui partes distribuerēt vniuerso sexui masculino, de sacerdotibus 20 et Leuitis. Fecit ergo Ezechias vniuersa quę diximus, in omni Iuda: operatusque est bonum et re 21 ctum, et verum coram Domino Deo suo. In vniuersa

cultura ministerij domus Domini, iuxta legem, & cęremonias, volens requirere Deum suum in toto corde suo: fecitque, & prosperatus est:

CAPVT XXXII.

4. Reg. 18. c. 13. Isaia 36. a. 1. Eccl. 47. c. 17.

1 A Post quæ & huiuscemodi veritatem, venit Sennacherib rex Assyriorum, & ingressus Iudam, obsedit ciuitates munitas, volens eas capere. 2 Quod cum vidisset Ezechias, venisse scilicet Sennacherib, & totum belli impetum verti contra Ierusalē: 3 inito cum principibus consilio, virisque fortissimis, vt obturarent capita fontium, qui erāt extra vrbem: 4 & hoc omnium decernente sententia, congregauit plurimam multitudinem, & obturauerunt cunctos fontes, & riuum qui fluebat in medio terræ, dicentes: Ne veniant reges Assyriorum, & inueniant aquarum 5 abundantiam. Ædificauit quoque, agens industrie, omnem murum qui fuerat dissipatus, & extruxit turres desuper, & forinsecus alterum murum: instaurauitque Mello in Ciuitate Dauid, & fecit vniuersi ge- 6 neris armaturam, & clypeos. Constituitque princi- B pes bellatorum in exercitu. Et conuocauit vniuersos in platea portæ ciuitatis, ac locutus est ad cor eo- 7 rum, dicens: Viriliter agite, & confortamini: nolite timere, nec paueatis regem Assyriorum, & vniuersam multitudinem, quæ est cum eo: multo enim 8 plures nobiscū sunt, quam cum illo. Cum illo enim est brachium carneum, nobiscum Dominus Deus noster, qui auxiliator est noster, pugnatque pro nobis. Confortatusque est populus huiuscemodi: ver- 9 bis Ezechiæ regis Iuda. Quæ postquam gesta sunt, misit Sennacherib rex Assyriorum seruos suos in Ierusalem (ipse enim cum vniuerso exercitu obsidebat Lachis) ad Ezechiam regem Iuda, & ad omnem po- 10 pulum, qui erat in vrbe, dicens: Hęc dicit Sennache- C rib rex Assyriorum: In quo habentes fiduciam, sede- 11 tis obsessi in Ierusalem? Num Ezechias decipit vos, vt tradat morti in fame, & siti, affirmans, quod Dominus Deus vester liberet vos de manu regis As- 12 syriorum? Nunquid non iste est Ezechias qui destruxit excelsa illius, & altaria, & præcepit Iuda, & Ierusalem, dicēs: Coram altare vno adorabitis, & in 13 ipso comburetis incensum? An ignoratis quæ ego fecerim, & patres mei cunctis terrarum populis? nunquid præualuerunt dij gentium, omniumque terra- 14 rum liberare regionem suam de manu mea? Quis est de vniuersis dijs gentium, quas vastauerunt patres mei, qui potuerit eruere populum suum de manu mea, vt possit etiam Deus vester eruere vos de 15 hac manu? Non vos ergo decipiat Ezechias, nec D vana persuasione deludat, neque credatis ei. Si enim nullus potuit Deus cunctarum gentium, atque regnorum liberare populum suum de manu mea, & de manu patrum meorum, consequenter nec Deus ve- 16 ster poterit eruere vos de manu mea. Sed & alia multa locuti sunt serui eius cōtra Dominum Deum, 17 & contra Ezechiam seruum eius: epistolas quoque scripsit plenas blasphemiæ in Dominum Deum Israel, & locutus est aduersus eum: Sicut dij gentium cæterarum non potuerunt liberare populum suum de manu mea, sic & Deus Ezechiæ eruere 18 non poterit populum suum de manu ista. Insuper & clamore magno, lingua Iudaica, contra populum qui sedebat in muris Ierusalem, personabat, 19 vt terreret eos, & caperet ciuitatem. Locutusque E est contra Deum Ierusalem, sicut aduersum deos po- 20 pulorum terræ, opera manuum hominum. Orauerunt igitur Ezechias rex, & Isaias filius Amos prophetes, aduersum hanc blasphemiam, ac vociferati 21 sunt vsque in cœlum. Et misit Dominus angelum qui percussit omnem virum robustum, & bellatorē, & principem exercitus regis Assyriorum. Reuersusque est cum ignominia in terram suam. Cumque ingressus esset domum Dei sui, filij qui egressi fue- 22 rant de vtero eius, interfecerunt eum gladio. Saluauitque Dominus Ezechiam, & habitatores Ierusalem, de manu Sennacherib, regis Assyriorum, & de manu omnium, & pręstitit eis quietem per circui- 23 tum. Multi etiam deferebant hostias, & sacrificia Domino in Ierusalem, & munera Ezechię regi Iuda: qui exaltatus est post hæc coram cunctis gentibus. 24 ‖ In diebus illis ægrotauit Ezechias vsque ad mor- F tem, & orauit Dominum, exaudiuitque eum, & de- 25 dit ei signum. Sed non iuxta beneficia quæ acceperat: retribuit, quia eleuatum est cor eius: & facta est 26 contra eum ira, & contra Iudam & Ierusalem. Humiliatusque est postea, eo quod exaltatum fuisset cor eius, tam ipse, quam habitatores Ierusalem: & idcirco non venit super eos ira Domini in diebus Eze- 27 chiæ. Fuit autem Ezechias diues, & inclytus valde, & thesauros sibi plurimos congregauit argenti & auri & lapidis preciosi, aromatum, & armorum 28 vniuersi generis, & vasorum magni precij: Apothecas quoque frumenti, vini, & olei, & præsepia om- 29 nium iumentorum, caulasque pecorum, & vrbes ædificauit sibi: habebat quippe greges ouium, et armentorum innumerabiles, eo quod dedisset ei Do- 30 minus substantiam multam nimis. Ipse est Ezechias G qui obturauit superiorem fontem aquarum Gihon, et auertit eas subter ad occidentem Vrbis Dauid: in omnibus operibus suis fecit prospere quæ voluit, 31 Attamen in legatione principum Babylonis qui missi fuerant ad eum, vt interrogarent de portento quod acciderat super terram, dereliquit eum Deus vt tentaretur, et nota fierent omnia quæ erant in corde eius. 32 Reliqua autem sermonum Ezechiæ, et misericordiarum eius, scripta sunt in visione Isaiæ filij Amos prophetæ, et in libro regum Iuda et Israel. 33 Dormiuitque Ezechias cum patribus suis, et sepelierunt eum super sepulchra filiorum Dauid: et celebrauit eius exequias vniuersus Iuda, et omnes habitatores Ierusalem, regnauitque Manasses filius eius pro eo.

Tob. 1. d 14. Gen. 24. f. 33. 4. Reg. 20. a. 1. Isaia 38 a. 1.

CAPVT XXXIII.

4. Reg. 21. a. 1.

1 A Duodecim annorum erat Manasses cum regnare cœpisset: et quinquagintaquinque annis regnauit in Ierusalem. 2 Fecit autem malum corā Dn̄o iuxta abominationes gentiū, quas 3 subuertit Dominus coram filijs Israel. Et conuersus, instaurauit excelsa quæ demolitus fuerat Ezechias pater eius: construxitque aras Baalim, et fecit lucos, et adorauit omnem militiam cœli, et coluit eam. 4 Aedificauit quoque altaria in domo Domini, de qua dixerat Dominus: ‖ In Ierusalem erit nomē meū 5 in æternum. Aedificauit autem ea cuncto exercitui 6 cœli in duobus atrijs domus Domini. Transireque fecit filios suos per ignem, in Vallebenennon:

‖ 2. Reg. 7. b. 10.

obseruabat somnia, sectabatur auguria, maleficis artibus inseruiebat: habebat secum magos & incantatores: multaq; mala operatus est coram Domino, vt 7 irritaret eum. ⁋ Sculptile quoque & conflatile signum posuit in domo Dei, || de qua locutus est Deus ad Dauid, & ad Salomonem filium eius, dicens: In domo hac, & in Ierusalem quam elegi de cunctis tribubus Israel, ponam nomen meum in sempi- 8 ternum. ⁋ Et mouere non faciam pedem Israel de terra quam tradidi patribus eorum: ita duntaxat si custodierint facere quæ præcepi eis, cunctamque legẽ, 9 & cæremonias atq; iudicia per manum Moysi. ⁋ Igitur Manasses seduxit Iudam, & habitatores Ierusalẽ, vt facerent malũ super omnes gentes, quas subuerte- 10 rat Dominus a facie filiorum Israel. ⁋ locutusque est Dominus ad eum, & ad populum illius, & attendere 11 noluerunt. ⁋ Idcirco superinduxit eis principes exercitus regis Assyriorum: cœperuntque Manassem, & vinctum catenis atque compedibus, duxerunt in Ba- 12 bylonem. ⁋ Qui postquam coangustatus est, orauit Dominum Deum suum: & egit pœnitentiam valde 13 coram Deo patrum suorum. ⁋ Deprecatusque est eum: & obsecrauit intente: & exaudiuit orationem eius, reduxitq; eum Ierusalẽ in regnum suum: & cognouit Manasses, quod Dominus ipse esset Deus. 14 ⁋ Post hæc ædificauit murum extra Ciuitatem Dauid, ad occidentem Gihon in conualle: ab introitu portæ pisciũ per circuitũ vsq; ad Ophel, & exaltauit illum vehementer: constituitq; principes exercitus 15 in cunctis ciuitatibus Iuda munitis. ⁋ Et abstulit deos alienos, & simulacrũ de domo Dñi: aras quoq; quas fecerat in monte domus Domini, & in Ierusalem: & 16 proiecit omnia extra vrbem. ⁋ Porro instaurauit altare Dñi, & immolauit super illud victimas, & pacifica, & laudem: præcepitq; Iudæ, vt seruiret Domino 17 Deo Israel. ⁋ Attamen adhuc populus immolabat in 18 excelsis Domino Deo suo. ⁋ Reliqua autem gestorũ Manasse: & obsecratio eius ad Deum suum: verba quoque Videntium qui loquebãtur ad eum in nomine Domini Dei Israel, continentur in sermonibus re- 19 gum Israel. ⁋ Oratio quoque eius & exauditio, & cuncta peccata, atque contemptus, loca etiam in quibus ædificauit excelsa, & fecit lucos & statuas antequam ageret pœnitentiam, scripta sunt in sermoni- 20 bus Hozai. ⁋ Dormiuit ergo Manasses cum patribus suis, & sepelierunt eũ in domo sua: regnauitq; pro eo 21 filius eius Amon. ⁋ Vigintiduorum annorum erat Amon cum regnare cœpisset: & duobus annis regna- 22 uit in Ierusalem. ⁋ Fecitque malum in conspectu Domini, sicut fecerat Manasses pater eius: & cunctis idolis quę Manasses fuerat fabricatus, immolauit, atque 23 seruiuit. ⁋ Et non est reueritus faciem Domini, sicut reueritus est Manasses pater eius: & multo maiora de- 24 liquit. ⁋ Cũque coniurassent aduersus eum serui sui, 25 interfecerunt eum in domo sua. ⁋ Porro reliqua populi multitudo, cęsis ijs qui Amon percusserant, constituit regem Iosiam filium eius pro eo.

|| 2.Re.7. b. 10. 3.Reg.8. b. 17.

CAPVT XXXIIII.

1 Octo annorũ erat Iosias cum regnare cępisset: & triginta & vno anno regnauit in Ierusa- 2 lẽ. ⁋ Fecitque quod erat rectum in conspectu Dñi, & ambulauit in vijs Dauid patris sui: non decli- 3 nauit neq; ad dexteram, neque ad sinistram. ⁋ Octauo autem anno regni sui, cum adhuc esset puer, cępit quęrere Deũ patris sui Dauid, & duodecimo anno postquã regnare cęperat, mundauit Iudam & Ierusalẽ ab excelsis, & lucis, simulacrisque, & sculptilibus: 4 ⁋ Destruxeruntq; coram eo aras Baalim: & simulachra quę superposita fuerant, demoliti sunt: lucos ẽt, & sculptilia succidit atq; comminuit: & super tumulos eorũ qui eis immolare consueuerant, fragmenta 5 dispersit. ⁋ Ossa præterea sacerdotũ combussit in altaribus idolorũ, mundauitq; Iudam & Ierusalem. ⁋ Sed 6 & in vrbibus Manasse & Ephraim, & Simeon, vsque 7 Nephthali cuncta subuertit. ⁋ Cumque altaria dissipasset, & lucos, & sculptilia contriuisset in frusta, cunctaq; delubra demolitus esset de vniuersa terra Is- 8 rael, reuersus est in Ierusalem. ⁋ Igitur anno octauodecimo regni sui, mundata iam terra, & templo Domini, misit Saphan filium Eselię, & Maasian principem ciuitatis, et Ioha filium Ioachaz a commentarijs: vt 9 instaurarent domum Dñi Dei sui. ⁋ Qui venerunt ad Helciam sacerdotem magnũ: acceptamque ab eo pecuniam, quæ illata fuerat in domum Domini, et quam congregauerant Leuitę, et ianitores de Manasse et Ephraim, et vniuersis reliquijs Israel, ab omni quoq; Iuda, et Beniamin, et habitatoribus Ierusalẽ 10 ⁋ tradiderunt in manibus eorum qui præerant operarijs in domo Domini, vt instaurarent templum, et in- 11 firma quęque sarcirent, ⁋ At illi dederunt eam artificibus, et cæmentariis, vt emerent lapides de lapidicinis, et ligna ad commissuras ædificij, et ad contigna- 12 tionem domorum quas destruxerãt reges Iuda. ⁋ Qui fideliter cuncta faciebant. Erant autem prępositi operantium, Iahath et Abdias de filiis Merari: Zacharias et Mosollam de filijs Caath, qui vrgebant opus: om- 13 nes Leuitæ scientes organis canere. ⁋ Super eos vero qui ad diuersos vsus onera portabant erant scri- 14 bæ, et magistri de Leuitis, ianitores. ⁋ Cumque efferrent pecuniam, quæ illata fuerat in templum Domini, reperit Helcias sacerdos librum legis Domi- 15 ni per manum Moysi. ⁋ Et ait ad Saphan scribam: Librum legis inueni in domo Domini. Et tradidit 16 ei. ⁋ At ille intulit volumen ad regem, et nunciauit ei, dicens: Omnia quæ dedisti in manu seruorum 17 tuorum, ecce complentur. ⁋ Argentum quod repertum est in domo Domini, conflauerunt: datumque est præfectis artificum, et diuersa opera fabricantiũ. 18 ⁋ Præterea tradidit mihi Helcias sacerdos hunc li- 19 brum. Quem cum rege præsente recitasset, ⁋ audis- 20 setq; illa verba legis, scidit vestimenta sua: ⁋ et præcepit Helciæ: et Ahicam filio Saphan, et Abdon filio Micha, Saphan quoque scribæ, et Asaæ seruo regis, 21 dicens: ⁋ Ite, et orate Dominum pro me, et pro reliquijs Israel et Iuda, super vniuersis sermonibus libri istius qui repertus est: magnus enim furor Domini stillauit super nos, eo quod non custodierint patres nostri verba Domini, vt facerent omnia quæ scripta 22 sunt in isto volumine. ⁋ Abijt ergo Helcias, et hi qui simul a rege misi fuerant, ad Oldam prophetidem vxorem Sellum filij Thecuath, filij Hasra, custodis vestium: quæ habitabat in Ierusalem in secunda: et locuti sunt ei verba quæ supra narrauimus. 23 ⁋ At illa respondit eis: Hæc dicit Dominus Deus 24 Israel: Dicite viro qui misit vos ad me: ⁋ Hæc dicit Dominus: Ecce ego inducam mala super locum istum, et super habitatores eius: cunctaque maledi-

cta quæ scripta sunt in libro hoc, quem legerunt coram rege Iuda: 25 quia dereliquerunt me, & sacrificauerunt dijs alienis, vt me ad iracundiam prouocarét in cunctis operibus manuum suarũ: idcirco stillabit furor meus super locum istum, & non extinguetur. 26 Ad regem autem Iuda, qui misit vos pro Domino F deprecãdo, sic loquimini: Hæc dicit Dominus Deus 27 Israel: Quoniam audisti verba voluminis, atque emollitum est cor tuum: & humiliatus es in conspectu Dei super his quæ dicta sunt contra locum hunc, & habitatores Ierusalem, reueritusque faciem meã, scidisti vestimenta tua, & fleuisti coram me: ego quo 28 que exaudiui te, dicit Dominus. Iã enim colligam te ad patres tuos, & infereris in sepulchrum tuum in pace: nec videbunt oculi tui omne malum quod ego inducturus sum super locum istum, & super habitatores eius. ‖ Retulerunt itaque regi cuncta quæ dixe- 29 rat. At ille conuocatis vniuersis maioribus natu Iu- 30 da & Ierusalem, ascendit in domum Domini, vnaque omnes viri Iuda, & habitatores Ierusalem, sacerdotes, & Leuitæ, & cunctus populus a minimo vsq; ad maximum. Quibus audientibus in domo Domi 31 ni legit rex omnia verba voluminis. Et stans in tribunali suo, percussit fœdus coram Domino, vt ambularet post eum, & custodiret præcepta & testimonia, & iustificationes eius, in toto corde suo, & in tota anima sua, faceretque quæ scripta sunt in volumi- 32 ne illo quod legerat. Adiurauit quoque super hoc omnes qui reperti fuerant in Ierusalem & Beniamin: & fecerunt habitatores Ierusalem iuxta pactum Do- 33 mini Dei patrum suorum. Abstulit ergo Iosias cunctas abominationes de vniuersis regionibus filiorum Israel: & fecit omnes qui residui erant in Israel, seruire Domino Deo suo. Cunctis diebus eius non recesserunt a Domino Deo patrum suorum.

‖ 4. Reg. 23. a. 2.

CAPVT XXXV.

1 A FEcit autem Iosias in Ierusalem Phase Domino quod immolatum est quartadecima die mensis 2 primi. Et constituit sacerdotes in officijs suis: hortatusque est eos vt ministrarent in domo Domi- 3 ni. Leuitis quoque, ad quorum eruditionem omnis Israel sanctificabatur Domino, locutus est: Ponite arcam in sanctuario templi, quod ædificauit Salomon filius Dauid, rex Israel: nequaquam enim eam vltra portabitis: nunc autem ministrate Domino Deo ve- 4 stro, & populo eius Israel. Et præparate vos per domos & cognationes vestras in diuisionibus singulorum, sicut præcepit Dauid rex Israel, & descripsit 5 Salomon filius eius: & ministrate in sanctuario 6 per familias, turmasq; Leuiticas, & sanctificati immolate Phase: fratres etiam vestros, vt possint iuxta verba quæ locutus est Dominus in manu Moysi fa- 7 cere, præparate. Dedit præterea Iosias omni populo qui ibi fuerat inuentus in solemnitate Phase, agnos & hœdos de gregibus, & reliqui pecoris triginta millia, boum quoque tria millia. hæc de regis 8 vniuersa substantia. Duces quoque eius sponte B quod vouerant obtulerunt, tam populo, quam sacerdotibus & Leuitis. Porro Helcias & Zacharias & Iahiel principes domus Domini, dederunt sacerdotibus ad faciendum Phase, pecora commixtim duo 9 millia sexcenta, & boues trecentos. Chonenias autem, & Semeias, etiam Nathanael fratres eius: nec non Hasabias, & Iehiel, & Zozabad principes Leuitarum, dederunt cæteris Leuitis ad celebrandũ Pha- 10 se, quinq; millia pecorum, & boues quingẽtos. Præparatumque est ministerium, & steterunt sacerdotes in officio suo: Leuitæ quoque in turmis iuxta regis 11 imperium. Et immolatum est Phase: asperseruntq; sacerdotes manu sua sanguinem: & Leuitæ detraxe- 12 runt pelles holocaustorum. Et separauerunt ea vt darent per domos & familias singulorum, & offerrentur Domino, sicut scriptum est in libro Moysi, de bo 13 bus quoq; fecerunt similiter. Et assauerunt Phase super ignem, iuxta quod in lege scriptum est. pacificas vero hostias coxerunt in lebetibus, & cacabis, & 14 ollis: & festinato distribuerunt vniuersę plebi. Sibi autem, & sacerdotibus postea parauerunt. nam in oblatione holocaustorum & adipum, vsq; ad noctem sacerdotes fuerunt occupati: vnde Leuitæ sibi, & sa- 15 cerdotibus filijs Aaron parauerunt nouissimis. Porro cantores filij Asaph, stabant in ordine suo, iuxta præceptum Dauid, & Asaph, & Heman, & Idithum prophetarum regis. Ianitores vero per portas singulas obseruabant, ita vt nec puncto quidem discederent a ministerio: quam ob rem & fratres eorum Le- 16 uitæ parauerunt eis cibos. Omnis igitur cultura Do C mini rite completa est in die illa, vt facerent Phase, & offerrent holocausta super altare Domini, iuxta præ- 17 ceptum regis Iosiæ. Feceruntq; filij Israel qui reperti fuerant ibi Phase in tempore illo, & solemnitatem 18 azymorum septẽ diebus: Nõ fuit Phase simile huic in Israel, a diebus Samuelis prophetæ: sed nec quisquam de cunctis regibus Israel fecit Phase sicut Iosias, sacerdotibus, & Leuitis, & omni Iudæ, & Israel qui repertus fuerat, & habitantibus in Ierusalem. 19 Octauo decimo anno regni Iosiæ, hoc Phase cele- 20 bratũ est. Postquam instaurauerat Iosias templum, ascendit Nechao rex Aegypti ad pugnandũ in Charcamis iuxta Euphratẽ: & processit in occursum eius 21 Iosias: At ille missis ad eum nunciis, ait: Quid mihi et tibi est rex Iuda? non aduersum te hodie uenio, sed contra aliam pugno domum, ad quam me Deus festinato ire præcepit: Desine aduersum Deum face- 22 re, qui mecum est, ne interficiat te. Noluit Iosias re- D uerti, sed præparauit contra eũ bellum: nec acquieuit sermonibus Nechao ex ore Dei: ‖ verum perrexit vt 23 dimicaret in campo Mageddo. Ibiq; vulneratus a sagittariis, dixit pueris suis: Educite me de prælio, 24 quia oppido vulneratus sum. Qui transtulerunt eũ de curru in alterum currum, qui sequebatur eum more regio: et asportauerũt eum in Ierusalem, mortuusque est: et sepultus in mausoleo patrum suorum: et 25 vniuersus Iuda et Ierusalem luxerũt eum, Ieremias maxime: cuius omnes cantores atque cãtatrices, vsque in præsentem diem lamentationes super Iosiam replicãt, et quasi lex obtinuit in Israel: Ecce scriptum 26 fertur in lamentationibus. Reliqua autem sermonũ Iosiæ, et misericordiarum eius, quæ lege pręcepta 27 sunt Domini, opera quoque illius prima et nouissima scripta sunt in libro regum Iuda et Israel.

4. Re. 23. c. 21. 3. Esd. 1. a. 1.

4. Re. 23. f. 29. 3. Esdr. 1. d. 25.

‖ Zac. 12. b. 11.

CAPVT XXXVI.

1 A TVlit ergo populus terrę, Ioachaz filiũ Iosiæ et cõstituit regẽ pro patre suo in Ierusalẽ. Vi- 2 ginti triũ annorũ erat Ioachaz cũ regnare cę- 3 pisset: et tribus mẽsibus regnauit in Ierusalẽ. Amo-

4. Reg. 23. f. 30. 3. Esdr. 1. c. 34.

uit

uit autem eum rex Ægypti cũ venisset in Ierusalem, & condemnauit terram centum talentis argenti, & 4 talento auri. ‖ Constituitq; pro eo regem, Eliakim fratrem eius, super Iudam, & Ierusalem: & vertit nomen eius Ioakim. Ipsum vero Ioachaz tulit secum, 5 & abduxit in Ægyptum. Vigintiquinque annorum erat Ioakim cum regnare cœpisset, & vndecim annis regnauit in Ierusalem: fecitque malum coram Do-6 mino Deo suo. Contra hunc ascendit Nabuchodo-B nosor rex Chaldæorum: & vinctum catenis duxit in 7 Babylonem. Ad quam, & vasa Domini transtulit, 8 & posuit ea in templo suo. Reliqua autem verborum Ioakim, & abominationum eius quas operatus est, & quæ inuenta sunt in eo, continentur in libro regum Iuda, & Israel. Regnauit autem Ioachim filius 9 eius pro eo. Octo annorum erat Ioachim cum regnare cœpisset: & tribus mensibus, ac decem diebus regnauit in Ierusalem: fecitque malum in conspectu 10 Domini. Cumque anni circulus volueretur, misit Nabuchodonosor Rex, qui adduxerunt eum in Babylonem, asportatis simul preciosissimis vasis domus Domini. ‖ Regem vero constituit Sedeciam pa-11 truum eius super Iudam, & Ierusalem. Viginti & vnius anni erat Sedecias cum regnare cœpisset: 12 & vndecim annis regnauit in Ierusalem. ‖ Fecitque malum in oculis Domini Dei sui: nec erubuit faciem Ieremiæ prophetæ loquentis ad se ex ore Domini. 13 A rege quoque Nabuchodonosor recessit, qui adiu-C rauerat eum per Deum: & indurauit ceruicem suam, & cor, vt non reuerteretur ad Dominum Deum Is-14 rael. Sed & vniuersi principes sacerdotum, & populus, præuaricati sunt inique iuxta vniuersas abominationes gentium: & polluerunt domum Domini, 15 quam sanctificauerat sibi in Ierusalem. Mittebat autem Dominus Deus patrum suorum ad illos per manum nunciorum suorum, de nocte consurgens, & quotidie commonens: eo quod parceret populo, 16 & habitaculo suo. At illi subsannabant nuncios Dei, & paruipendebant sermones eius, illudebantque prophetis: donec ascenderet furor Domini in 17 populum eius, & esset nulla curatio. Adduxit enim super eos regem Chaldæorum, & interfecit iuuenes eorum gladio in domo sanctuarij sui: non est misertus adolescentis, & virginis, & senis, nec decrepiti D quidem: sed omnes tradidit in manibus eius. Vni-18 uersaque vasa domus Domini, tam maiora quam minora, & thesauros templi, & regis, & principum 19 transtulit in Babylonem. Incenderunt hostes domum Dei, destruxeruntque murum Ierusalem: vniuersas turres combusserunt, & quidquid preciosum 20 fuerat demoliti sunt. Siquis euaserat gladium, ductus in Babylonem seruiuit regi, & filijs eius, donec 21 imperaret rex Persarum. Et compleretur sermo Domini ex ore Ieremiæ: & celebraret terra sabbata sua: cunctis enim diebus desolationis egit sabbatum, vs-22 que dum complerentur septuaginta anni. ‖ Anno autem primo Cyri regis Persarum, ad explendum sermonem Domini, quem locutus fuerat per os Ieremiæ, suscitauit Dominus spiritum Cyri regis Persarum, qui iussit prædicari in vniuerso regno 23 suo, etiam per scripturam, dicens: Hæc dicit Cyrus rex Persarum. Omnia regna terrę dedit mihi Dominus Deus cœli: & ipse præcepit mihi, vt ędificarem ei domum in Ierusalem, quæ est in Iudæa. Quis ex vobis est in omni populo eius? sit Dominus Deus suus cum eo; & ascendat.

‖ Matt. 1. b. 13.

‖ 4. Reg. 25. d. 15

‖ Iere. 37. a. 1. & 2.

‖ Iere. 25. c. 12. & 29 c. 11. 1. Esd. 1. a. 1. & 6. a. 3. Daniel. 9 a. 2. 1. Esd. 1. g. 57 & 2 a. 1. & 6. c. 14.

Libri Secundi Paralipomenon Finis.

LIBER PRIMVS ESDRAE.

B. HIERONYMVS AD DOMNIONEM, & Rogatianum in Esdram, & Nehemiam, PRAEFATIO.

VTRVM difficilius sit, facere quod poscitis, an negare, necdum statui. Nam neque vobis aliquid imperantibus abnuere sententia est: & magnitudo oneris impositi ita ceruices premit, vt ante sub fasce ruendum sit, quam leuandum. Accedunt ad hoc inuidorum studia, qui omne quod scribimus, reprehendendum putant: & interdum contra se conscientia repugnante, publice lacerant quæ occulte legunt, intantum vt clamare compellar, & dicere, Domine, libera animam meam a labijs iniquis, & a lingua dolosa. Tertius annus est quod semper scribitis, atque rescribitis, vt Esdræ librum, & Esther, vobis de Hebræo transferam: quasi non habeatis Græca, & Latina volumina: aut quidquid illud est quod a nobis vertitur, non statim ab omnibus conspuendum sit. Frustra autem (vt ait quidam) niti, neque aliud fatigando, nisi odium quærere, extremæ dementiæ est. Itaque obsecro vos, mi Domnion, & Rogatiane carissimi, vt priuata lectione contenti, librum non efferatis in publicum, nec fastidiosis cibos ingeratis: vitetisque eorum supercilium qui iudicare tantum de alijs, & ipsi facere nihil nouerunt. Si qui autem fratrum sunt, quibus nostra non displicent, his tribuatis exemplar: admonentes vt Hebræa nomina, quorum grandis in hoc volumine copia est, distincte & per interualla transcribant. Nihil enim proderit emendasse librum, nisi emendatio librariorum diligentia conseruetur. Nec quemquam moueat, quod vnus a nobis liber editus est: nec apocryphorum tertij, & quarti libri somnijs delectetur: quia & apud Hebræos Esdræ Nehemiæque sermones in vnum librum coarctantur: & quæ non habentur apud illos, nec de vigintiquattuor senioribus, sunt procul abijcienda. Si quis autem septuaginta vobis opposuerit Interpretes, quorum exemplaria varietas ipsa lacerata, & inuersa demonstrat: nec potest vtique verum asseri quod diuersum est: mittite eum ad Euangelia: in quibus multa ponuntur de Veteri Testamento, quæ apud septuaginta Interpretes non habentur, velut illud: Quoniam Nazaræus vocabitur: &, Ex Ægypto vocaui filium meum, &: Videbunt in quem compunxerunt, multaque alia, quæ latiori operi reseruamus: & quærite ab eo vbi scripta sunt: cumque proferre non potuerit, vos legite de his exemplaribus quæ nuper a nobis edita, maledicorum quotidie linguis confodiuntur. Sed vt ad compendium veniam: certe quod illaturus sum, æquissimum est. Edidi aliquid quod non habetur in Græco, aut aliter habetur quam a me versum est. Quid interpretem laniant? interrogent Hebræos: & ipsis authoribus translationi meæ, vel arrogent, vel derogent fidem. Porro aliud est si clausis (quod dicitur) oculis mihi volunt maledicere, & non imitantur Græcorum studium, & beneuolentiam, qui post Septuaginta translatores, iam Christi Euangelio coruscante, Iudæos, & Hebionitas legis veteris interpretes, Aquilam videlicet, & Symmachum, & Theodotionem, & curiose legunt, & per Origenis laborem in hexaplis, Ecclesijs dedicarunt. Quãto magis Latini grati esse deberent, q; exultantẽ cernerent Græciam a se aliquid mutuari? Primũ enim magnorũ sumptuum est, & infinitæ difficultatis, exemplaria posse habere omnia: deinde etiam qui habuerint, & Hebræi sermonis ignari sunt, magis errabunt ignorãtes quis e multis verius dixerit. Quod etiam sapientissimo cuidam nuper apud Græcos accidit, vt interdum scripturæ sensum relinquens, vniuscuiuslibet interpretis

terpretis sequeretur errorem. Nos autem qui Hebrææ linguæ saltem paruam habemus scientiam, & latinus nobis vtcunque sermo non deest, & de alijs magis possumus iudicare, & ea quæ ipse intelligimus i nostra lingua promere. Itaque licet hydria sibilet, victorque Sinon incendia iactet: nunquam meum iuuante Christo, silebit eloquium: etiam præcisa lingua balbutiet. Legant qui volunt; qui nolunt, abijciant. Euentilent apices, literas calummentur: magis vestra charitate prouocabor ad studium, quam il lorum destructione, & odio deterrebor.

CAPVT PRIMVM.

Infra 16 a.3. Iere. 25. c. 12. & 29. c. 10. 1. Par. 36 d 22. 3. Esd. 2. a. 1. & 6. c. 24. Dan. 9. a. 2. Iudit. 5. g. 57. & 5. d. 23.

1 A IN anno primo Cyri regis Persarum, vt compleretur verbum Domini ex ore Ieremiæ, suscitauit Dominus spiritum Cyri regis Persarum: & traduxit vocem in omni regno suo, etiam
2 per scri pturam dicens: ♀ Hæc dicit Cyrus rex Persarum: Omnia regna terræ dedit mihi Dominus Deus cœli, & ipse præcepit mihi, vt ædificarem ei domum
3 in Ierusalem, quæ est in Iudæa. ♀ Quis est in vobis de
B vniuerso populo eius? Sit Deus illius cum ipso. Ascēdat in Ierusalem, quæ est in Iudæa, & ædificet domum Domini Dei Israel, ipse est Deus, qui est in
4 Ierusalem. ♀ Et omnes reliqui in cunctis locis, vbicunque habitant, adiuuent eum viri de loco suo, argento & auro, & substantia, & pecoribus, excepto quod voluntarie offerunt templo Dei, quod est in Ierusa-
5 lem. ♀ Et surrexerunt principes patrum de Iuda, & Be
C niamin, & sacerdotes, & Leuitę, & omnis cuius Deus suscitauit spiritum vt ascenderēt ad ædificādum tem
6 plum Domini, quod erat in Ierusalem. ♀ Vniuersique qui erant in circuitu, adiuuerunt manus eorum in vasis argenteis, & aureis, in substantia & iumentis, in su
7 pellectili, exceptis his quæ sponte obtulerant. ♀ Rex quoque Cyrus protulit vasa templi Domini, quæ tulerat Nabuchodonosor de Ierusalem, & posuerat ea
8 in templo Dei sui. ♀ Protulit autem ea Cyrus rex Per-
D sarum per manum Mitridatis filij Gazabar, & annu
9 merauit ea Sassabasar principi Iuda. ♀ Et hic est numerus eorum, Phialæ aureæ triginta, Phialæ argenteæ
10 millæ, cultri viginti noue, ♀ scyphi aurei triginta, scy phi argentei secundi quadringenti decē: uasa alia mil
11 le. ♀ Omnia vasa aurea, & argētea, quinq; millia quadringenta: vniuersa tulit Sassabasar cū his qui ascendebant de transmigratione Babylonis in Ierusalem.

CAPVT II.

2. Esd. 7. b. 4. 3. Esdr. 5. a. 1. & 7.

1 A HI sunt autem prouinciæ filij, qui ascenderunt de captiuitate, quam transtulerat Nabuchodonosor rex Babylonis in Babylonem, & reuersi sunt in Ierusalem, & Iudam, vnusquisque
2 in ciuitatem suam. ♀ Qui venerunt cum Zorobabel,
3 Iosue, Nehemia, Saraia, Rahelaia, Mardochai
4 Belsan, Mesphar, Beguai Rehum, Baana, Nume
5 rus virorum populi Israel. ♀ Filij Pharos, duo mil
6 lia centum septuaginta duo. ♀ Filij Sephatia, tre
7 centi septuaginta duo. ♀ Filij Area, septingenti se
8 ptuagintaquinque. ♀ Filij Phahath Moab filiorum
9 Iosue Ioab, duo millia octingenti duodecim. ♀ Fi
10 lij Aelam, mille ducenti quinquaginta quattuor
11 ♀ Filij Zethua, nongenti quadragintaquinque. ♀ Fi
12 lij Zachai, septingenti sexaginta. ♀ Filij Bani, sex
13 centi quadragintaduo. ♀ Filij Bebai, sexcenti vi
14 ginti tres. ♀ Filij Azgad, mille ducenti viginti duo
15 ♀ Filij Adonicam, sexcenti sexaginta sex. ♀ Fili
16 Beguai, duo millia quinquaginta sex, ♀ Filij Adin
17 quadringenti quinquagintaquattuor. ♀ Filij Ather
18 qui erant ex Ezechia, nonaginta octo. ♀ Filij Be-
B sai, trecenti viginti tres. ♀ Filij Iora, centum duo-
19 decim. ♀ Filij Hasum, ducenti viginti tres. ♀ Filij
20 Gebbar, nonagintaquinque. ♀ Filij Bethlehem,
21 centum viginti tres. ♀ Viri Netupha, quinquagin-
22 ta sex. ♀ Viri Anathoth, centum viginti octo. ♀ Fi-
23 lij Azmaueth, quadraginta duo. ♀ Filij Chariathia-
24 rim, Cephira, & Beroth, septingenti quadragin-
25 ta tres. ♀ Filij Rama, & Gabaa, sexcenti vigintivnus.
26 ♀ Viri Machmas, centum vigintiduo. ♀ Viri Bethel, &
27 Hai, ducenti viginti tres. ♀ Filij Nebo, quinqua-
28 ginta duo. ♀ Filij Megbis, centum quinquaginta
29 sex. ♀ Filij Aelam alterius, mille ducenti quinqua-
30 ginta quattuor. ♀ Filij Harim, trecenti viginti.
31 ♀ Filij Lodhadid, & Ono, septingenti vigintiquin-
32 que. ♀ Filij Iericho, trecenti quadragintaquinque.
33 ♀ Filij Senaa, tria millia sexcenti triginta. ♀ Sacer-
34 dotes: Filij Iadai in domo Iesue, nongenti septua-
35 ginta tres. ♀ Filij Emmer, mille quinquaginta duo.
36 ♀ Filij Pheshur, mille ducenti quadraginta septem.
37 ♀ Filij Harim, mille decem, & septem. ♀ Leuitæ: Filij
C Iosue, & Cedmiel filiorum Odouię, septuagintaquat
38 tuor. ♀ Cantores: Filij Asaph centum viginti octo. ♀ Fi
39 lij Ianitorum: filij Sellum, filij Ater, filij Telmon, filij
40 Accub, filij Hatita, filij Sobai: vniuersi centum tri-
41 gintanouem. ♀ Nathinæi, filij Siha, filij Hasu-
42 pha, filij Tabbaoth, ♀ filij Ceros, filij Siaa, filij
43 Phadon, ♀ filij Lebana, filij Hagaba, filij Accub,
44 ♀ filij Hagab, filij Semlai, filij Hana, ♀ filii Gaddel, fi-
45 lii Gaher, filii Raaia, ♀ filii Rasin, filii Necoda, filii Ga
46 zan. ♀ filii Aza, filii Phasea, filii Besee, ♀ filii Asena, filii
47 Munim, filii Nephusim, ♀ filii Bacbuc, filii Hacupha,
48 filii Harhur, ♀ filii Besluth, filii Mahida, filii Harsa, ♀ fi
49 lii Bercos, filii Sisara, filii Thema, ♀ filii Nasia, filii Ha
50 tipha, ♀ filii seruorum Salomonis, filii Sotai, filii So-
51 phereth, filii Pharuda, ♀ filii Iala, filii Dercon,
52 filii Geddel, ♀ filii Saphatia, filii Hatil, filii Pho-
53 chereth, qui erant de Asebaim, filii Ami. ♀ omnes
54 Nathinæi, & filii seruorum Salomonis, trecenti no-
55 naginta duo. ♀ Et hi qui ascenderunt de Thelma-
56 la, Thelharsa, Cherub, & Adon, & Emer: Et non

potue. unt

57 potuerunt indicare domum patrum suorum, & semen suum, vtrum ex Israel essent. ♀ Filii Dalaia, filii Tobia, filii Necoda, sexcenti quinquaginta duo. ♀ Et de filiis sacerdotum: Filii Hobia, filii Accos, filii Berzellai, qui accepit de filiabus Berzellai Galaaditis vxorem, & vocatus est nomine eorum: ♀ hi quæsierunt scripturam genealogiæ suæ, & non inuenerunt, & eiecti sunt de sacerdotio. ♀ Et dixit Athersatha eis, vt non comederent de Sanctasanctorum, donec surgeret sacerdos doctus, atque perfectus. ♀ Omnis multitudo quasi vnus, quadraginta duo millia trecenti sexaginta, ♀ exceptis seruis eorum, & ancillis, qui erant septem millia, trecenti triginta septem, & in ipsis cantores, atque cantatrices ducenti. ♀ Equi eorum septingenti triginta sex: muli eorum, ducenti quadragintaquinque: ♀ cameli eorum, quadringenti trigintaquinque: asini eorum, sex millia septingenti viginti, ♀ Et de principibus patrum, cum ingrederentur templum Domini quod est in Ierusalem, sponte obtulerunt in domum Dei ad extruendam eam in loco suo. ♀ Secundum vires suas dederunt impensas operis, auri solidos sexaginta millia, & mille, argenti mnas quinque millia, & vestes sacerdotales centum. ♀ Habitauerunt ergo sacerdotes, & Leuitæ, & de populo, & cantores, & ianitores, & Nathinæi in vrbibus suis, vniuersusque Israel in ciuitatibus suis.

CAPVT III.

3. Esdr. 5 c. 47.

1 IAmque venerat mensis septimus, & erant filii Israel in ciuitatibus suis: congregatus est ergo populus quasi vir vnus in Ierusalem: ♀ Et surrexit Iesue filius Iosedech, & fratres eius sacerdotes, & Zorobabel filius Salathiel, & fratres eius, & ædificauerunt altare Dei Israel, vt offerrent in eo holocautomata, sicut scriptum est in lege Moysi viri Dei. ♀ Collocauerunt autem altare Dei super bases suas, deterrentibus eos per circuitum populis terrarum: & obtulerunt super illud holocaustum Domino mane, & vespere. ♀ Feceruntque solemnitatem tabernaculorū, sicut scriptum est: & holocaustum diebus singulis per ordinem, secundum præceptum, opus diei in die suo. ♀ Et post hæc holocaustum iuge, tam in Calendis, quam in vniuersis solemnitatibus Domini, quæ erant consecratę, & in omnibus in quibus vltro offerebatur munus Domino. ♀ A primo die mensis septimi cœperunt offerre holocaustum Domino: porro templum Dei nondum fundatum erat. ♀ Dederunt autem pecunias latomis, & cæmentariis: cibum quoque & potum, & oleum Sidoniis Tyriisque, vt deferrent ligna cedrina de Libano ad mare Ioppe, iuxta quod præceperat Cyrus Rex Persarum eis. ♀ Anno autem secundo aduentus eorum ad templum Dei in Ierusalem, mense secundo, cœperunt Zorobabel filius Salathiel, & Iesue filius Iosedec, & reliqui de fratribus eorum sacerdotes, & Leuitę, & omnes qui venerant de captiuitate in Ierusalem: & constituerunt Leuitas a viginti annis, & supra, vt vrgerent opus Domini. ♀ Stetitque Iosue, & filii eius, & fratres eius, Cedmihel, & filii eius, & filii Iuda, quasi vir vnus, vt instarent super eos, qui faciebant opus in templo Dei filii Henadad, & filii eorum, & fratres eorum Leuitæ. ♀ Fundato igitur a cęmentariis templo Domini, steterunt sacerdotes in ornatu suo cum tubis, & Leuitę filii Asaph in cymbalis, vt laudarent Deum per manus Dauid regis Israel. ♀ Et concinnebant in hymnis, & confessione Domino: Quoniam bonus: quoniam in ęternum misericordia eius super Israel. Omnis quoque populus vociferabatur clamore magno in laudando Dominum, eo quod fundatum esset templum Domini. ♀ Plurimi etiam de sacerdotibus, & Leuitis, & principes patrum, & seniores qui viderant templum prius cum fundatum esset, & hoc templum in oculis eorum flebāt voce magna, & multi vociferantes in lętitia, eleuabant vocem. ♀ Nec poterat quisquam agnoscere vocem clamoris, lętantium, & vocem fletus populi: commixtim enim populus vociferabatur clamore magno, & vox audiebatur procul.

CAPVT IIII.

3. Esdr. 5 g. 66.

1 AVdierunt autem hostes Iudę, & Beniamin, quia filii captiuitatis ędificarent templum Domino Deo Israel. ♀ Et accedentes ad Zorobabel, & ad principes patrum, dixerunt eis: Ædificemus vobiscum, quia ita vt vos, quęrimus Deum vestrum: ecce nos immolauimus victimas a diebus Asor Haddan regis Assur, qui adduxit nos huc. ♀ Et dixit eis Zorobabel, & Iosue, & reliqui principes patrum Israel: Non est vobis & nobis, vt ędificemus domum Deo nostro: sed nosipsi soli ędificabimus Domino Deo nostro, sicut pręcepit nobis Cyrus rex Persarum. ♀ Factum est igitur vt populus terrę impediret manus populi Iudæ, & turbaret eos in ædificando. ♀ Conduxerunt autem aduersus eos consiliatores, vt destruerent consilium eorum omnibus diebus Cyri regis Persarum, & vsque ad regnum Darij regis Persarum. ♀ ‖ In regno autem Assueri in principio regni eius scripserunt accusationem aduersus habitatores Iudæ, & Ierusalem, ♀ Et in diebus Artaxerxis scripsit Beselam Mithridates, & Thabeel, & reliqui qui erant in consilio eorum, ad Artaxerxem regem Persarum. Epistola autem accusationis scripta erat Syriace, & legebatur sermone Syro. ♀ Reum Beelteem, & Samsai Scriba scripserunt epistolam vnam de Ierusalem Artaxerxi regi huiuscemodi: ♀ REVM BEELTEEM, & Samsai scriba, & reliqui consiliatores eorum, Dinæi, & Apharsathachæi, Terphalæi, Apharsæi, Erchuæi, Babylonii, Susanechęi, Dieui, & Ælamitę: ♀ & cæteri de Gentibus, quas transtulit Asenaphar magnus, & gloriosus: & habitare eas fecit in ciuitatibus Samariæ, & in reliquis regionibus trans Flumen in pace. ♀ (Hoc est exemplar epistolæ, quam miserunt ad eum) Artaxerxi regi, serui tui viri qui sunt trans Fluuium, salutem dicunt. ♀ Notum sit regi, quia Iudæi, qui ascenderunt a te ad nos, venerunt in Ierusalem ciuitatem rebellem, & pessimam, quam ędificant, extruentes muros eius, & parietes componentes. ♀ Nunc igitur notum sit regi, quia si ciuitas illa ædificata fuerit, & muri eius instaurati, tributum, & vectigal, & annuos reditus non dabunt, & vsque ad reges hæc noxa perueniet. ♀ Nos autem memores salis, quod in palatio comedimus, et quia læsiones regis videre nefas ducimus: idcirco misimus, et nunciauimus regi, ♀ vt recenseas in libris historiarum patrum tuorum, et inuenies scriptum in commentariis, et scies quoniam vrbs illa, vrbs rebellis est, et

1. Esdr. 1 c. 16.

nocens regibus & prouincijs, & bella concitantur in ea ex diebus antiquis: quamobrem & ciuitas ipsa de-16 structa est. Nuntiamus nos regi, quoniam si ciuitas illa ædificata fuerit, & muri ipsius instaurati, posses-17 sionem trans Fluuium non habebis. Verbum misit rex ad Reum Beelteem, & Samsai scribam, & ad reliquos qui erant in consilio eorum, habitatores Samariæ, & cæteris trans fluuium, salutem dicens & pacẽ.
18 ACCVSATIO quam misisti ad nos manifeste 19 lecta est coram me, & a me præceptum est: & recen- D suerunt, inueneruntque: quoniam ciuitas illa a diebus antiquis aduersum reges rebellat, & seditio-20 nes & prælia concitantur in ea. Nam & reges fortissimi fuerunt in Ierusalem, qui & dominati sunt omni regioni quæ trans fluuium est. Tributum quo-21 que & vectigal, & reditus accipiebant. Nunc ergo audite sententiam. Prohibeatis viros illos, vt vrbs illa non ædificetur, donec si forte a me iussum fuerit. 22 Videte ne negligenter hoc impleatis, & paulatim 23 crescat malum contra reges. Itaque exemplum edicti Artaxerxis regis lectum est coram Reum Beelteẽ, & Samsai scriba, & consiliarijs eorum: & abierunt festini in Ierusalem ad Iudæos, & prohibuerunt eos 24 in brachio & robore. Tunc intermissum est opus domus Domini in Ierusalem, & non fiebat vsque ad annum secundum regni Darij regis Persarum.

CAPVT V.

3. Esdr. 6 2.1.

1 A PRophetauerunt autem Aggæus propheta, & Zacharias filius Addo, prophetantes ad Iudæos qui erant in Iudæa & Ierusalem, in no-2 mine Dei Israel. Tunc surrexerunt Zorobabel filius Salathiel, & Iosue filius Iosedec: & cœperunt ædificare templum Dei in Ierusalem, & cum eis 3 prophetæ Dei adiuuantes eos. In ipso autem tempore venit ad eos Thathanai, qui erat dux trans flumen, & Stharbuzanai, & consiliarij eorum: sicque dixerunt eis: Quis dedit vobis consilium vt domum hanc ædificaretis, & muros eius instaurare-4 tis? Ad quod respondimus eis, quæ essent nomi-5 na hominum authorum ædificationis illius. Ocu- B lus autem Dei eorum factus est super senes Iudæorũ, & non potuerunt inhibere eos. Placuitque vt res ad Darium referretur, & tunc satisfacerent aduersus 6 accusationem illam. Exemplar epistolæ quam misit Thathanai dux regionis trans flumen, & Stharbuzanai, & consiliatores eius Arphasachæi, qui erant 7 trans flumen, ad Darium regem. Sermo quem miserant ei, sic scriptus erat: DARIO REGI 8 pax omnis. Notum sit regi isse nos ad Iudæam prouinciam, ad domum Dei magni, quæ ædificatur lapide impolito, & ligna ponuntur in parietibus: opusque illud diligenter extruitur, & crescit 9 in manibus eorum. Interrogauimus ergo senes illos, & ita diximus eis: Quis dedit vobis potestatem, vt domum hanc ædificaretis, & muros hos 10 instauraretis? Sed & nomina eorum quæsiuimus D ab eis, vt nunciaremus tibi: scripsimusque nomi-11 na eorum virorum qui sunt principes in eis. Huiuscemodi autem sermonem responderunt nobis, dicentes: Nos sumus serui Dei cœli & terræ, & ędificamus templum quod erat extructum ante hos annos multos: quodque rex Israel magnus ædifi-12 cauerat & extruxerat. Postquam autem ad iracundiam prouocauerunt patres nostri Deum cœli, tradidit eos in manus Nabuchodonosor regis Babylonis Chaldæi: domum quoque hanc destruxit, & 13 populum eius transtulit in Babylonem. Anno autem primo Cyri regis Babylonis Cyrus rex pro-14 posuit edictum vt domus Dei hęc ędificaretur. Nam D & vasa templi Dei aurea & argentea quæ Nabuchodonosor tulerat de templo quod erat in Ierusalem, & asportauerat ea in templum Babylonis, protulit Cyrus rex de templo Babylonis, & data sunt Sassa-15 basar vocabulo, quem & principem constituit, dixitque ei: Hæc vasa tolle: & vade: & pone ea in templo quod est in Ierusalem, & domus Dei ędificetur 16 in loco suo. Tunc itaque Sassabasar ille venit, & posuit fundamẽta templi Dei in Ierusalem, & ex eo tempore vsque nunc ędificatur, & necdum com-17 pletum est. Nunc ergo si videtur regi bonum recenseatur in bibliotheca regis, quę est in Babylone, vtrum nam a Cyro rege iussum fuerit vt ędificaretur domus Dei in Ierusalem, & voluntatem regis super hac re mittat ad nos.

CAPVT VI.

3 Esdr 6. 23. supra. 1. 1.1. 2. Par 36 d.22. Iere 25. c. 11. & 29 c 10. 1. Esd 1. 1.57. & 2.a.1. & 6 c 24. Dan .9. 1.2.

1 A TVnc Darius rex pręcepit, & recensuerunt in bibliotheca librorum, qui erant repositi 2 in Babylone, & inuentum est in Ecbatanis, quod est castrum in Medena prouincia, volumen vnum, talisque scriptus erat in eo commentarius: 3 ANNO PRIMO Cyri regis, Cyrus rex decreuit vt domus Dei ędificaretur, quę est in Ierusalem, in loco vbi immolent hostias, & vt ponant fundamẽta supportantia altitudinem cubitorum sexaginta, & 4 latitudinem cubitorum sexaginta, ordines de lapidibus impolitis tres, & sic ordines de lignis nouis: 5 sumptus autem de domo regis dabuntur. Sed & vasa templi Dei aurea & argentea, quę Nabuchodonosor tulerat de templo Ierusalem, & attulerat ea in Ba- B bylonem, reddantur, & referrantur in templum in Ierusalem in locum suum: quę & posita sunt in templo 6 Dei. Nunc ergo Thathanai dux regionis, quę est trãs flumen, Stharbuzanai, & consiliarij vestri Apharsachæi, qui estis trans Flumen, procul recedite ab illis, 7 & dimittite fieri templum Dei illud a duce Iudęorũ, & a senioribus eorum, vt domum Dei illam ędificẽt 8 in loco suo. Sed & a me pręceptum est quid oporteat fieri a presbyteris Iudęorum illis, vt ędificetur domus Dei, scilicet vt de arca regis, id est, de tributis quę dantur de regione trans Flumen, studiose sum-9 ptus dentur viris illis, ne impediatur opus. Quod si necesse fuerit, & vitulos, & agnos, & hędos in holocaustum Deo cęli, frumentum, sal, vinum, & oleum, secundum ritum sacerdotum qui sunt in Ierusalem, detur eis per singulos dies: ne sit in aliquo querimo-10 nia. Et offerant oblationes Deo cœli, orentque 11 pro vita regis, & filiorum eius. A me ergo positum est decretum, Vt omnis homo qui hanc mutauerit iussionem, tollatur lignum de domo ipsius, & erigatur, & configatur in eo: domus autem eius publi-12 cetur. Deus autem, qui habitare fecit nomen C suum ibi, dissipet omnia regna, & populum qui extẽderit manum suam vt repugnet & dissipet domum Dei illam, quæ est in Ierusalem. Ego Darius statui 13 decretum, quod studiose impleri volo. ‖ Igitur Thathanai dux regionis trans Flumen, & Stharbuzanai,

‖ 3. Esdr. 7 a 1.

buzanai, & consiliarij eius, secundum quod præceperat Darius rex, sic diligenter executi sunt. 14 ꝰSeniores autem Iudæorum ædificabant, & prosperabantur iuxta prophetiam Aggæi prophetæ, & Zachariæ filij Addo: & ædificauerunt & construxerunt iubente Deo Israel, & iubente Cyro, & Dario, & Artaxerxe regibus Persarum: 15 ꝰ& compleuerunt domum Dei istam, vsque ad diem tertium mensis Adar, qui est annus sextus Darij regis. 16 ꝰ Fecerunt autem filij Israel sacerdotes, & Leuitæ, & reliqui filiorum transmigrationis, dedicationem domus Dei in gaudio. 17 ꝰ Et obtulerunt in dedicatione domus Dei, vitulos D centum, arietes ducentos, agnos quadringentos, hircos caprarum pro peccato totius Israel duodecim, 18 iuxta numerum tribuum Israel. ꝰ Et statuerunt sacerdotes in ordinibus suis, & Leuitas in vicibus suis super opera Dei in Ierusalem, sicut scriptum est in‖ libro Moysi. 19 ꝰ Fecerunt autem filij Israel transmigrationis, Pascha, quartadecima die mensis primi. 20 ꝰ Purificati enim fuerant sacerdotes & Leuitæ quasi vnus, omnes mundi ad immolandum Pascha vniuersis filijs transmigrationis, & fratribus suis sacerdotibus, & sibi. 21 ꝰ Et comederunt filij Israel qui reuersi fuerant de transmigratione, & omnes qui se separauerant a coinquinatione Gentium terræ ad eos, 22 vt quærerent Dominum Deum Israel. ꝰ Et fecerunt solemnitatem azymorum septem diebus in lætitia, quoniam lætificauerat eos Dominus, & conuerterat cor regis Assur ad eos, vt adiuuaret manus eorum in opere domus Domini Dei Israel.

‖Num.3. a 6. & 8. b.9.

CAPVT VII.

1 A POst hæc autẽ verba in regno Artaxerxis regis Persarum, Esdras filius Saraiæ, filij Azariæ, filij Helciæ, 2 ꝰfilij Sellum, filij Sadoc, filij Achitob, 3 ꝰfilij Amariæ, filii Azariæ, filii Maraioth, ꝰfilii Zarahiæ, 4 filii Ozi, filii Bocci, ꝰ filij Abisue, filii Phinees, 5 filii Eleazar, filii Aaron sacerdotis ab initio. ꝰ Ipse 6 Esdras ascendit de Babylone, & ipse scriba velox in lege Moysi, quam Dominus Deus dedit Israel: & dedit ei rex secundum manum Dñi Dei eius, sup eum, 7 omnem petitionem eius. ꝰEt ascenderunt de filiis Israel, & de filiis sacerdotum, & de filiis Leuitarum, & de cantoribus, & de ianitoribus, & de Nathinæis in 8 Ierusalem anno septimo Artaxerxis regis. ꝰ Et venerunt in Ierusalem mense quinto, ipse est annus septi- 9 mus regis. ꝰ Quia in primo die mensis primi cœpit ascendere de Babylone, & in primo die mensis quinti venit in Ierusalem iuxta manum Dei sui bonam su- 10 per se. ꝰ Esdras enim parauit cor suum, vt inuestigaret legem Domini, & faceret & doceret in Israel præ- 11 ceptum, & iudicium. ꝰHoc est autem exemplar episto B læ edicti, quod dedit rex Artaxerses Esdræ sacerdoti scribæ erudito in sermonibus & præceptis Domi- 12 ni, & cæremoniis eius in Israel. ꝰ ARTAXERXES rex regum, Esdræ sacerdoti, scribæ legis Dei cæ- 13 li doctissimo, salutem. ꝰA me decretum est, vt cuicunque placuerit in regno meo de populo Israel, & de sacerdotibus eius, & de Leuitis ire in Ierusalem, te- 14 cum vadat. ꝰ A facie enim regis & septem consiliatorum eius missus es, vt visites Iudæam & Ierusalem 15 in lege Dei tui, quæ est in manu tua: ꝰ& vt feras argẽtum & aurum quod rex & consiliatores eius sponte obtulerunt Deo Israel, cuius in Ierusalem taberna- 16 culum est. ꝰ Et omne argentum & aurum quodcunque inueneris in vniuersa prouincia Babylonis, & populus offerre voluerit, & de sacerdotibus quæ spõte obtulerint domui Dei sui, quæ est in Ierusalem, 17 ꝰ libere accipe, & studiose eme de hac pecunia vitulos, arietes, agnos, & sacrificia, & libamina eorum, & offer ea super altare templi Dei vestri quod 18 est in Ierusalem. ꝰSed & si quid tibi, & fratribus tuis C placuerit de reliquo argento & auro vt faciatis iux- 19 ta voluntatem Dei vestri, facite. ꝰ Vasa quoque quæ dantur tibi in ministerium domus Dei tui, trade in 20 conspectu Dei in Ierusalem. ꝰ Sed & cætera quibus opus fuerit in domum Dei tui quantuncunque necesse est, vt expendas, dabitur de thesauro & de fisco 21 regis, ꝰ& a me. Ego Artaxerxes rex statui atque decreui omnibus custodibus arcæ publicæ qui sunt trans Flumen, vt quodcunque petierit a vobis Esdra sacerdos, scriba legis Dei cœli absque mora de- 22 tis, ꝰ vsque ad argenti talenta centum, & vsque ad frumenti coros centum, & vsque ad vini batos centum, & vsque ad batos olei centum, sal vero absque 23 mensura. ꝰ Omne quod ad ritum Dei cœli pertinet, tribuatur diligenter in domo Dei cœli: ne forte ira- D scatur contra regnum regis, & filiorum eius. ꝰ Vo- 24 bis quoque notum facimus, de vniuersis sacerdotibus, & Leuitis, & cantoribus, & ianitoribus, Nathinæis, & ministris domus Dei huius, vt vectigal, & tributum, & annonas non habeatis potestatem 25 imponendi super eos. ꝰ Tu autem Esdra secundum sapientiam Dei tui, quæ est in manu tua, constitue iudices & præsides, vt iudicent omni populo qui est trans Flumen, his videlicet qui nouerunt legem 26 Dei tui, sed & imperitos docete libere. ꝰ Et omnis qui non fecerit legem Dei tui, & legem regis diligenter, iudicium erit de eo, siue in mortem, siue in exilium, siue in condemnationem substantiæ eius, 27 vel certe in carcerem. ꝰ Benedictus Dominus Deus patrum nostrorum, qui dedit hoc in corde regis vt glorificaret domum Domini, quæ est in Ierusalem, 28 ꝰ & in me inclinauit misericordiam suam coram rege & consiliatoribus eius, et vniuersis principibus regis potentibus: et ego confortatus manu Domini Dei mei quæ erat in me, congregaui de Israel principes qui ascenderent mecum.

3.Esdr.8. a.1.

CAPVT VIII.

1 A HI sunt ergo principes familiarum et genealogia eorum qui ascenderunt mecum in re- 2 gno Artaxerxis regis, de Babylone. ꝰDe filiis Phinees, Gersom. De filiis Ithamar, Daniel. De fi- 3 liis Dauid, Hattus. ꝰ De filiis Secheniæ, filiis Pharos, Zacharias: et cum eo numerati sunt viri, cẽtum quin- 4 quaginta. ꝰ De filiis Phahath Moab, Elioenai filius 5 Zarehæ: et cum eo ducenti viri. ꝰ De filiis Secheniæ, 6 filius Ezechiel: et cũ eo trecenti viri. ꝰDe filiis Adan, Abed filius Ionathan: et cum eo quinquaginta viri. 7 ꝰDe filiis Alam, Isaias, filius Athaliæ, et cũ eo septua 8 ginta viri. ꝰ De filiis Saphatiæ, Zebedia filius Mi- 9 chael: et cum eo octoginta viri. ꝰ De filiis Ioab, Obe- B dia filius Iahiel: et cum eo ducẽti decem et octo viri. 10 ꝰDe filiis Selomith, filius Iosphiæ: et cum eo cẽtum 11 sexaginta viri. ꝰ De filiis Bebai, Zacharias filius Be- 12 bai: et cum eo viginti octo viri. ꝰ De filiis Azgad, Iohanan filius Eccetan: et cum eo cẽtum et decem viri:

3.Esdr.8. c.31.

13 ꝰDe filijs Adonicam, qui erant nouissimi, & hæc nomina eorum, Elipheleth, & Iehiel, & Samaias: & cũ 14 eis sexaginta viri. ꝰDe filijs Begui, Vthai & Zachur: 15 & cum eis septuaginta viri. ꝰCongregaui autem eos ad fluuium qui decurrit ad Ahaua, & mansimus ibi C tribus diebus: quæsiuitque in populo, & in sacerdoti-16 bus de filijs Leui, & non inueni ibi. ꝰItaque misi Eliezer, & Ariel, & Semeiam, & Elnathan, & Iarib, & alterum Elnathan, & Nathan, & Zachariam, & Mosol 17 lam principes: & Ioiarib, & Elnathan sapientes. ꝰ Et misi eos ad Eddo, qui est primus in Chasphiæ loco: & posui in ore eorum verba quæ loquerentur ad Eddo, & fratres eius Nathinæos in loco Chasphię, vt addu-18 cerent nobis ministros domus Dei nostri. ꝰ Et adduxerunt nobis per manũ Dei nostri bonam super nos, D virum doctissimum de filijs Moholi, filij Leui, filij Israel, & Sarabiam, & filios eius, & fratres eius, decem 19 & octo: ꝰ& Hasabiam, & cum eo Isaiam de filijs Me-20 rari, fratresque eius, & filios eius viginti. ꝰ Et de Nathinęis quos dederat Dauid, & principes ad ministeria Leuitarum: Nathinæos ducentos viginti: omnes 21 hi suis nominibus vocabantur. ꝰEt prædicaui ibi ieiunium iuxta fluuium Ahaua, vt affligeremur coram Domino Deo nostro, & peteremus ab eo viam rectam nobis, & filijs nostris, vniuersæque substantiæ 22 nostrę. ꝰErubui enim petere a rege auxilium, & equites, qui defenderent nos ab inimico in via, quia dixeramus regi: Manus Dei nostri est super omnes qui quærunt eum in bonitate: & imperium eius, & fortitudo eius, & furor super omnes qui derelinquunt eũ. 23 ꝰIeiunauimus autem, & rogauimus Deum nostrum E per hoc: & euenit nobis prospere. ꝰEt separaui de prin-24 cipibus sacerdotum duodecim. Sarabiam, & Hasa-25 biam, & cum eis de fratribus eorum decem: ꝰ appenditque eis argentum, & aurum, & vasa cõsecrata domus Dei nostri, quæ obtulerat rex, & consiliatores eius, & principes eius, vniuersusque Israel eorum qui 26 inuenti fuerant: ꝰ& appendi in manibus eorum argẽti talenta sexcenta quinquaginta, & vasa argentea 27 centum, auri centum talenta: ꝰ & crateres aureos viginti, qui habebant solidos millenos, & vasa æris ful-28 gentis optimi duo pulchra, vt aurũ, ꝰ Et dixi eis: Vos sancti Domini, & vasa sancta, & argentum & aurum quod sponte oblatum est Domino Deo patrum no-29 strorum. ꝰ Vigilate, & custodite, donec appendatis F coram principibus sacerdotum, & Leuitarum, & ducibus familiarum Israel in Ierusalem in thesaurum 30 domus Domini. ꝰ Susceperunt autem sacerdotes & Leuitæ pondus argenti, & auri, & vasorum, vt de-31 ferrent Ierusalem in domum Dei nostri. ꝰ Promouimus ergo a flumine Ahaua duodecimo die mensis primi, vt pergeremus Ierusalem: & manus Dei nostri fuit super nos, & liberauit nos de manu inimici, 32 & insidiatores in via. ꝰEt venimus Ierusalem: & man-33 simus ibi tribus diebus. ꝰ Die autem quarta appensum est argentum, & aurum, & vasa in domo Dei nostri per manum Meremoth filij Vriæ sacerdotis, & cum eo Eleazar filius Phinees, cumque eis Iozabed 34 filius Iosue, & Noadaia filius Bennoi Leuitæ, ꝰ iuxta numerum, & pondus omnium: descriptumque est 35 omne pondus in tempore illo. ꝰ Sed & qui venerant de captiuitate filij transmigrationis obtulerunt holocautomata Deo Israel, vitulos duodecim pro omni populo Israel, arietes nonaginta sex, agnos septuagintaseptem, hircos pro peccato duodecim. 36 omnia in holocaustum Domino. ꝰ Dederunt autem edicta regis satrapis, qui erant de conspectu regis, & ducibus trans Flumen, & eleuauerunt populum & domum Dei.

CAPVT IX.

1 A Postquam autem hæc completa sunt, accesserunt ad me principes, dicentes: Non est separatus populus Israel, & sacerdotes, & Leuitæ a populis terrarum, & abominationibus eorum, Chananæi videlicet, et Hethæi, et Pherezęi, et Iebusæi, et Ammonitarum, et Moabitarum, et Ægy-2 ptiorum, et Amorrhęorum. ꝰTulerunt enim de filiabus eorum sibi, et filijs suis, et comiscuerunt semen sanctum cum populis terrarum. Manus enim principum, et magistratum fuit in trãsgressione hac prima. 3 ꝰ Cumque audissem sermonem istum, scidi pallium meum, et tunicam, et euelli capillos capitis mei, et 4 barbę, et sedi mœrens. ꝰ Conuenerunt autem ad me omnes qui timebant verbum Dei Israel, pro trãsgressione eorum qui de captiuitate venerant: et ego sede-5 bam tristis, vsque ad sacrificium vespertinum. ꝰEt in B sacrificio vespertino surrexi de afflictione mea, et scisso pallio, et tunica, curuaui genua mea, et expandi manus meas ad Dominum Deum meum, et dixi: 6 ꝰ Deus meus, confundor et erubesco leuare faciem meam ad te, quoniam iniquitates nostræ multiplicatæ sunt super caput nostrum, et delicta nostra creue-7 runt vsque ad cœlum, ꝰ a diebus patrum nostrorum: Sed et nosipsi peccauimus grauiter, vsque ad diem hãc, et in iniqtatibus nostris traditi sumus ipsi, et reges nostri, et sacerdotes nostri in manum regum terrarum, et in gladium, et in captiuitatem, et in rapinam, et in confusionem vultus, sicut et die hac. 8 ꝰEt nunc quasi parum, et ad momentum facta est deprecatio nostra apud Dominum Deum nostrum, C vt dimitterentur nobis reliquię, et daretur nobis paxillus in loco sancto eius, et illuminaret oculos nostros Deus noster, et daret nobis vitam modicam 9 in seruitute nostra, ꝰ quia serui sumus, et in seruitute nostra non dereliquit nos Deus noster: Sed inclinauit super nos misericordiam coram rege Persarum, vt daret nobis vitam, et sublimaret domum Dei nostri, et extrueret solitudines eius, et daret nobis 10 sepem in Iuda, et Ierusalem. ꝰ Et nunc quid dicemus Deus noster, post hæc? quia dereliquimus 11 mandata tua, ꝰ quæ præcepisti in manu seruorum tuorum prophetarum, dicens: ‖ Terra ad quam vos ingredimini, vt possideatis eam, terra immunda est iuxta immunditiam populorum, cæterarumque terrarum, abominationibus eorum, qui repleuerunt eam ab ore, vsque ad os in coinquinatione sua. 12 ꝰ Nunc ergo filias vestras, ne detis filijs eorum, et filias eorum, ne accipiatis filijs vestris: et non quęratis pacem eorum, et prosperitatem eorum, vsque in ęternum, vt confortemini, et comedatis quæ bona sunt terrę, et hæredes habeatis filios vestros, vsque in 13 seculum. ꝰEt post omnia quæ venerunt super nos in operibus nostris pessimis, et in delicto nostro magno, quia tu Deus noster liberasti nos de iniquitate nostra, et dedisti nobis salutem, sicut est hodie, 14 ꝰvt non conuerteremur, et irrita faceremus mandata tua, neque matrimonia iungeremus cum populis

abominationum istarum. Nunquid iratus es nobis vsque ad consumationem, ne dimitteres nobis reliquias ad salutem? 15 Domine Deus Israel, iustus es tu: quoniam derelicti sumus, qui saluaremur sicut die hac. Ecce coram te sumus in delicto nostro. Non enim stari potest coram te super hoc.

CAPVT X.

3. Esd. 8. g 32.

1 A Sic ergo orante Esdra, & implorante eo, & flente, & iacente ante templum Dei, collectus est ad eum de Israel cœtus grandis nimis, virorum, & mulierum, & puerorum: & fleuit populus fletu multo. 2 Et respondit Sechenias filius Iehiel de filijs Aelam, & dixit Esdræ: Nos præuaricati sumus in Deum nostrum, & duximus vxores alienigenas de populis terræ: & nunc si est pœnitentia in Israel super hoc, 3 percutiamus fœdus cum Domino Deo nostro, vt proijciamus vniuersas vxores, & eos qui de his nati sunt, iuxta voluntatem Domini, & eorum qui timent præceptum Domini Dei nostri: secundum legem fiat. 4 Surge, tuum est decernere: nosque erimus tecum confortare, & fac. 5 Surrexit ergo Esdras, & adiurauit principes sacerdotum & Leuitarum, & omnem Israel, vt facerent secundum verbum hoc: & iurauerunt. 6 || Et surrexit Esdras ante domum Dei, & abijt ad cubiculum Iohanan filij Eliasib, & ingressus est illuc: panem non comedit, & aquam non bibit: lugebat enim transgressionem eorum qui venerant de captiuitate. 7 Et missa est vox in Iuda & in Ierusa- B lem omnibus filijs transmigrationis: vt congregarentur in Ierusalem. 8 Et omnis qui non venerit in tribus diebus, iuxta consilium principum & seniorum, auferetur vniuersa substantia eius, & ipse abijcietur de cœtu transmigrationis. 9 Conuenerunt igitur omnes viri Iuda & Beniamin in Ierusalem tribus diebus, ipse est mensis nonus, vigesimo die mensis: & sedit omnis populus in platea domus Dei, trementes pro peccato & pluuijs. 10 Et surrexit Esdras sacerdos, & dixit ad eos: Vos transgressi estis, & duxistis vxores alienigenas, vt adderetis super delictum Israel. 11 Et nunc date confessionem Domino Deo patrum vestrorum, & facite placitum eius: & separamini a populis terræ, & ab vxoribus alienigenis. 12 Et respondit vniuersa multitudo, dixitque voce magna: Iuxta verbum tuum ad nos, sic fiat. 13 Veruntamen quia populus multus est, & tempus pluuiæ, & non sustinemus stare foris, & opus non est diei vnius vel duorum (vehementer quippe peccauimus in sermone isto) 14 constituantur principes in vniuersa multitudine: & omnes in ciuitatibus nostris qui duxerunt vxores alienigenas, veniãt in temporibus statutis, & cum his seniores per ciuitatem & ciuitatem, & iudices eius, donec auertatur ira Dei nostri a nobis super peccato hoc. 15 Igitur Ionathan filius C Azahel: & Iaasia filius Thecuæ, steterunt super hoc, & Mesollam & Sebethai Leuites adiuuerunt eos, 16 Feceruntque sic filij transmigrationis. Et abierunt Esdras sacerdos, & viri principes familiarum, in domos patrum suorum, & omnes per nomina sua, & sederunt in die primo mensis decimi, vt quærerent rem. 17 Et consumati sunt omnes viri qui duxerant vxores alienigenas, vsque ad diem primam mensis primi: 18 Et inuenti sunt de filijs sacerdotum qui duxerant vxores alienigenas. De filijs Iosue filij Iosedech, & fratres eius, Maasia, & Eliezer, & Iarib, & Godolia. 19 Et dederũt manus suas, vt eijcerent vxores suas, & pro delicto suo arietem de ouibus offerrent. 20 Et de filijs Emmer: Hanani & Zebedia. 21 et de filijs Harim: Maasia, & Elia, & Semeia, & Iehiel, & Ozias. 22 Et de filijs Phesbur: Elioenai, Maasia, Ismael, Nathanael, Iozabed, & Elasa. 23 Et de filijs Leuitarum: Iozabed, & Semei, & Celaia, ipse est Calita, Phathaia, Iuda, & Eliezer. 24 Et de cantoribus, Eliasib. Et de ianitoribus, Sellum, & Telem, & Vri. 25 Et ex Israel, de filijs D Pharos: Remeia, & Iezia, & Melchia, & Miamin, & Eliezer, & Melchia, & Banea. 26 Et de filijs Aelam: Mathania, Zacharias, & Iehiel, & Abdi, & Ierimoth, & Elia. 27 Et de filijs Zethua: Elioenai, Eliasib, Mathania & Ierimuth, & Zabad, & Aziza. 28 Et de filijs Bebai: Iohanan, Hanania, Zabbai, Athalai. 29 Et de filijs Bani, Mosollam, & Meluch, & Adaia, Iasub, & Saal, & Ramoth. 30 Et de filijs Phahath Moab: Edna, & Chalal, Bananias, & Maasias, Mathanias, Beseleel, Bennui, & Manasse. 31 Et de filijs Herem: Eliezer, Iosue, Melchias, Semeias, Simeon, 32 Beniamin, Maloch, Samarias. 33 Et de filijs Hasom: Mathanai, Mathatha, Zabad, Eliphelet, Iermai, Manasse, Semei. 34 De filijs Bani: Maaddi, Amram, & Vel, 35 Baneas, & Badaias, Cheliau, 36 Vania, Marimuth, & Eliasib, 37 Mathanias, Mathanai, et Iasi, 38 et Bani, et Benui, Semei, 39 et Salmias, et Nathan, et Adaias, 40 et Mechnedebai, Sisai, Sarai, 41 Ezrel, et Selemiau, Semeria, 42 Sellum, Amaria, Ioseph, 43 De filijs Nebo: Iehiel, Mathathias, Zabad, Zabina, Ieddu, et Ioal, et Banaia. 44 Omnes hi acceperant vxores alienigenas, et fuerunt ex eis mulieres, quæ pepererant filios.

3. Esd. 9. a. 1.

Libri Primi Esdræ Finis.

LIBER NEHEMIAE, qui & Esdræ secundus dicitur.

CAPVT PRIMVM.

1 A VErba Nehemiæ filij Helchiæ. Et factū est in mense Casleu, anno vigesimo, 2 & ego eram in Susis castro. ⁊ Et venit Hanani vnus de fratribus meis, ipse, & viri ex Iuda: & interrogaui eos de Iudæis qui remanserant, & supererāt 3 de captiuitate, & Ierusalem. ⁊ Et dixerunt mihi: Qui remanserunt, & relicti sunt de captiuitate ibi in prouincia, in afflictione magna sunt, & in opprobrio: & murus Ierusalē dissipatus est, & portæ eius combustæ 4 sunt igni. ⁊ Cumq; audissem verba huiuscemodi, sedi, B & fleui, & luxi diebus multis, & ieiunabā, & orabam 5 ante faciē Dei cęli. ⁊ Et dixi: Quæso Dñe Deus cœli fortis, magne, atq; terribilis, q custodis pactū, & misericordiā cum his qui te diligūt, & custodiūt mandata 6 tua: ⁊ fiāt aures tuæ auscultantes, & oculi tui aperti, vt C audias orationē serui tui, quā ego oro corā te hodie, nocte, & die ꝓ filijs Israel seruis tuis: & confiteor pro peccatis filiorū Israel: qbus peccauerunt tibi: ego, & 7 domus patris mei peccauimus, ⁊ vanitate seducti sumus, & nō custodiuimus mandatū tuum, & cęremo- 8 nias, & iudicia q præcepisti Moysi famulo tuo. ⁊ Memento verbi quod mādasti Moysi seruo tuo, dicens: Cum transgressi fueritis, ego dispergam vos in populos. 9 ⁊ Et si reuertamini ad me, & custodiatis præcepta D mea, & faciatis ea, etiā si abducti fueritis ad extrema cœli, inde congregabo vos, & reducā in locum quem 10 elegi, vt habitaret nomen meū ibi. ⁊ Et ipsi serui tui, & populus tuus, quos redemisti in fortitudine tua ma- 11 gna, & in manu tua valida. ⁊ Obsecro Domine, sit auris tua attendens ad orationem serui tui, & ad orationem seruorum tuorum qui volūt timere nomen tuū: & dirige seruum tuum hodie, & da ei misericordiam ante virum hunc. ego enim eram pincerna regis.

Daniel.9 c.4.

CAPVT II.

1 A FActum est autem in mense Nisan, anno vigesimo Artaxerxis regis, & vinum erat ante eum, & leuaui vinum, & dedi regi: & eram quasi 2 languidus ante faciem eius. ⁊ Dixitq; mihi rex: Quare vultus tuus tristis est, cum te ęgrotum nō videam? non est hoc frustra, sed malū nescio quod in corde tuo 3 est. Et timui valde, ac nimis, ⁊ & dixi regi: Rex in ęternum viue: quare non mœreat vultus meus, quia ciuitas domus sepulchrorū patris mei deserta est, & portę 4 eius combustæ sunt igni? ⁊ Et ait mihi rex: Pro qua re 5 postulas? Et oraui Deum cœli: ⁊ & dixi ad regem: Si videtur regi bonum, & si placet seruus tuus ante faciē tuam, vt mittas me in Iudæam ad ciuitatem sepul- 6 chri patris mei, & ædificabo eam. ⁊ Dixitq; mihi rex, B & regina quę sedebat iuxta eum: Vsq; ad quod tēpus erit iter tuum, & quando reuerteris? Et placuit ante 7 vultū regis, & misit me: & constitui ei tēpus. ⁊ Et dixi regi: Si regi videtur bonum, epistolas det mihi ad duces regionis trans Flumen, vt traducāt me, donec ve- 8 niam in Iudęā: ⁊ & epistolam ad Asaph custodē saltus regis, vt det mihi ligna, vt tegere possim portas turris, domus, et muros ciuitatis, et domū quam ingressus fuero. Et dedit mihi rex iuxta manū Dei mei bo- 9 nam mecum. ⁊ Et veni ad duces regionis trās Flumē, dediq; eis epistolas regis. Miserat aūt rex mecū prin- 10 cipes militum, et equites. ⁊ Et audierunt Sanaballat Horonites, et Tobias seruus Ammanites, et contrista- C ti sunt afflictione magna, q venisset homo qui quære- 11 ret prosperitatem filiorum Israel. ⁊ Et veni Ierusalē, et 12 eram ibi tribus diebus: ⁊ et surrexi nocte ego, et viri pauci mecum, et non indicaui cuiquā quid Deus dedisset in corde meo, vt facerem in Ierusalem: et iumen- 13 tum non erat mecum, nisi animal cui sedebam. ⁊ Et egressus sum ꝑ portam vallis nocte, et ante fontē draconis, et ad portam stercoris: et cōsiderabam murum Ierusalem dissipatum, et portas eius cōsumptas igni. 14 ⁊ Et transiui ad portam fontis, et ad aquæductū regis, 15 et non erat locus iumento cui sedebā, vt transiret. ⁊ Et ascendi ꝑ torrentē nocte, et considerabam murum: et 16 reuersus veni ad portam vallis, et redij. ⁊ Magistratus autē nesciebāt quo abijssem, aut qd ego facerem: sed et Iudęis, et sacerdotibus, et optimatibus, et magistratibus, et reliquis q faciebāt opus vsq; ad id loci nihil 17 indicaueram. ⁊ Et dixi eis: Vos nostis afflictionem in D qua sumus, qa Ierusalem deserta est, et portæ eius cōsumptæ sunt igni: venite, et ędificemus muros Ierusa- 18 lem, et non simus vltra opprobrium. ⁊ Et indicaui eis manum Dei mei, quod esset bona mecum, et verba regis q locutus esset mihi, et aio: Surgamus, et ædifica- 19 mus. Et cōfortatæ sunt manus eorū in bono. ⁊ Audierunt aūt Sanaballat Horonites, et Tobias seruus Ammanites, et Gosem Arabs: et subsannauerūt nos, et despexerunt, dixeruntq;: Quæ est hęc res quam facitis? 20 nunquid contra regem vos rebellatis? ⁊ Et reddidi eis sermonem, dixiq; ad eos: Deus cœli ipse nos iuuat, et nos serui eius sumus: surgamus, et ædificemus: vobis aūt non est pars, et iustitia, et memoria in Ierusalem.

CAPVT III.

1 A ET surrexit Eliasib sacerdos magnus, et fratres eius sacerdotes: et ędificauerūt portā gregis: ipsi sanctificauerunt eā, et statuerūt valuas eius, et vsq; ad turrim centū cubitorū sanctificauerunt eā, 2 vsq; ad turrim Hananeel. ⁊ Et iuxta eū ędificauerunt viri Iericho: et iuxta eū ædificauit Zacchur filius Am- 3 ri. ⁊ Portā aūt pisciū ędificauerūt filij Asnaa: ipsi texerunt eā, et statuerūt valuas eius, et seras, et vectes. Et

iuxta eos ædificauit Marimuth filius Vriç, filij Accus.
4 ¶ Et iuxta eum ædificauit Mosollam filius Barachiæ,
B filij Mesezebel: & iuxta eos ædificauit Sadoch filius
5 Baana. ¶ Et iuxta eos ædificauerũt Thecueni optimates: aũt eorũ non supposuerunt colla sua in opere Dñi
6 sui. ¶ Et portã veterẽ ædificauerunt Ioiada filius Phasea, & Mosollam filius Besodia: ipsi texerunt eã, & statuerunt valuas eius, & seras, & vectes. ¶ Et iuxta eos
7 ædificauerũt Meltias Gabaonites, & Iadon Meronathites, viri de Gabaon, & Maspha: ꝓ duce qui erat in
8 regione trans Flumen. ¶ Et iuxta eũ ædificauit Eziel filius Araia aurifex: & iuxta eũ ędificauit Ananias fi-
C lius pigmentarij: & dimiserunt Ierusalẽ vsq; ad murũ
9 plateæ latioris. ¶ Et iuxta eũ ædificauit Raphaia filius
10 Hur princeps vici Ierusalem. ¶ Et iuxta eũ ædificauit Iedaia filius Haromaph contra domũ suam: & iuxta
11 eũ ędificauit Hattus filius Haseboniæ. ¶ Mediam partem vici ædificauit Melchias filius Herẽ, & Hasub fi-
12 lius Phahath Moab, & turrim furnorũ. ¶ Et iuxta eum ædificauit Sellum filius Alohes princeps mediæ par-
13 tis vici Ierusalẽ, ipse & filiæ eius. ¶ Et portã vallis ędificauit Hanun, & habitatores Zanoe: ipsi ędificauerũt eã, & statuerunt valuas eius, & seras, & vectes, & mil-
14 le cubitos in muro, vsq; ad portã sterquilinij. ¶ Et portam sterquilinij ædificauit Melchias filius Rechab, princeps vici Bethacharam: ipse ædificauit eã, & sta-
15 tuit valuas eius, & seras, & vectes. ¶ Et portam fontis
D ædificauit Sellũ filius Cholhoza, princeps pagi Maspha: ipse ædificauit eã, & texit, & statuit valuas eius, & seras, & vectes, & muros piscinæ Siloe in hortũ regis, & vsq; ad gradus qui descendunt de Ciuitate Da-
16 uid. ¶ Post eũ ędificauit Nehemias filius Azboc princeps dimidiæ partis vici Bethsur, vsque contra sepulchrũ Dauid, & vsq; ad piscinã quę grandi opere con-
17 structa est, & vsq; ad domum fortiũ. ¶ Post eum ędificauerunt Leuitæ, Rehum filius Benni: post eum ędificauit Hasebias princeps dimidię partis vici Ceilę in
18 vico suo. ¶ Post eum ędificauerunt fratres eorũ Bauai
19 filius Henadad, princeps dimidiæ partis Ceilæ. ¶ Et ędificauit iuxta eũ Azer filius Iosue, princeps Maspha
E mensuram secundã, cõtra ascensum firmissimi angu-
20 li. ¶ Post eũ in monte ædificauit Baruch filius Zachai, mensuram secundã ab angulo vsq; ad portã domus
21 Eliasib sacerdotis magni. ¶ Post eum ædificauit Merimuth filius Vriæ filij Haccus, mensuram secundam a porta domus Eliasib, donec extẽderetur domus Elia-
22 sib. ¶ Et post eũ ædificauerunt sacerdotes, viri de cam-
23 pestribus Iordanis. ¶ Post eum ędificauit Beniamin, & Hasub contra domũ suam: & post eũ ædificauit Azarias filius Maasiæ filij Ananiæ contra domum suam.
24 ¶ Post eum ędificauit Bennui filius Henadad mensurã
F secundam, a domo Azariæ vsq; ad flexuram, & vsq;
25 ad angulum ¶ Phalel filius Ozi contra flexurã, & turrim, quæ eminet de domo regis excelsa, id est in atrio
26 carceris: post eum Phadaia filius Pharos. ¶ Nathinęi aũt habitabant in Ophel, vsq; cõtra portam aquarũ,
27 ad Orientem, & turrim quæ prominebat. ¶ Post eum ędificauerũt Thecueni mensuram secundam e regione, a turre magna, & eminente, vsq; ad murũ templi.
28 ¶ Sursum autem a porta equorum ędificauerũt sacer-
29 dotes, vnusquisq; cõtra domum suam. ¶ Post eos ędificauit Sadoc filius Emmer contra domum suam. Et post eum ædificauit Semaia filius Secheniæ, custos
30 portæ Orientalis. ¶ Post eum ædificauit Hanania fi-
G lius Selemiæ, & Hanun filius Seleph sextus mensuram secundam: post eum ædificauit Mosollam filius
31 Barachiæ, contra gazophylacium suum. ¶ Post eum ædificauit Melchias filius aurificis vsque ad domum Nathinæorum, et scruta vendentium, contra portam
32 iudicialem, et vsque ad cœnaculum anguli. ¶ Et inter cœnaculum anguli in porta gregis ædificauerunt aurifices, et negociatores.

CAPVT IIII.

1 A FActum est autem, cum audisset Sanaballat ꝙ ędificaremus murum, iratus est valde: et mo-
2 tus nimis subsannauit Iudęos, ¶ et dixit coram fratribus suis, et frequẽtia Samaritanorum: Quid Iudæi faciunt imbecilles? num dimittent eos gentes? Num sacrificabunt, et complebunt in vna die? Nunquid ędificare poterunt lapides de aceruis pulueris, q
3 combusti sunt? ¶ Sed et Tobias Ammanites ꝓximus eius, ait: Ædificent: si ascenderit vulpes, transiliet mu-
4 rum eorum lapideum. ¶ Audi Deus noster, quia facti sumus despectui: conuerte opprobrium super caput eorum, et da eos in despectionem in terra captiuita-
5 tis. ¶ Ne operias iniquitatem eorum, et peccatum eo-
B rum coram facie tua non deleatur: quia irriserũt ędi-
6 ficantes. ¶ Itaque ędificauimus murũ, et coniunximus totũ vsq; ad partem dimidiam: et prouocatum est cor
7 populi ad operandum. ¶ Factum est aũt, cum audisset Sanaballat, et Tobias, et Arabes, et Ammanitę, et Azotij, ꝙ obducta esset cicatrix muri Ierusalẽ, et quod
8 cœpissent interrupta cõcludi, irati sunt nimis. ¶ Et cõgregati sunt oẽs pariter vt venirent, et pugnarent cõ-
9 tra Ierusalem, et molirentur insidias. ¶ Et orauimus Deum nostrum, et posuimus custodes super murum
10 die, ac nocte contra eos. ¶ Dixit aũt Iudas: Debilitata est fortitudo portantis, et humus nimia est, et nos non
11 poterimus ędificare murũ. ¶ Et dixerunt hostes nostri: Nesciant, & ignorent, donec veniamus in mediũ eorum, & interficiamus eos, & cessare faciamus opus.
12 ¶ Factum est autẽ venientibus Iudæis qui habitabant iuxta eos, & dicẽtibus nobis per decem vices, ex om-
13 nibus locis quibus venerãt ad nos, ¶ statui in loco post murum per circuitum populum in ordinem cum gla-
14 dijs suis, & lanceis, & arcubus. ¶ Et perspexi atq; surrexi: & aio ad optimates & magistratus & ad reliquã partem vulgi: Nolite timere a facie eorum. Dñi magni, & terribilis memẽtote, & pugnate pro fratribus vestris, filijs vestris, & filiabus vestris, & vxoribus
15 vestris, & domibus vestris. ¶ Factũ est autẽ, cũ audissent inimici nostri nũciatũ esse nobis, dissipauit Deus consilium eorum. Et reuersi sumus omnes ad muros,
16 vnusquisque ad opus suum. ¶ Et factum est a die illa, media pars iuuenum eorum faciebat opus, & media

parata erat ad bellum, & lanceæ, & scuta, & arcus, &
17 loricæ, & principes post eos in omni domo Iuda ædi-
D ficantium in muro, & portantium onera, & imponē-
tium: vna manu sua faciebat opus, & altera tenebat
18 gladium. ædificantium enim vnusquisque erat ac-
cinctus renes. Et ædificabant, & clangebant buccina
19 iuxta me. Et dixi ad optimates, & ad magistratus, &
ad reliquam partem vulgi: Opus grande est & latum,
& nos separati sumus in muro procul alter ab altero:
20 in loco quocunque audieritis clangorem tubæ, illuc
concurrite ad nos. Deus noster pugnabit pro nobis.
21 Et nosipsi faciamus opus: & media pars nostrum te-
neat lanceas ab ascensu auroræ, donec egrediantur
22 astra. In tempore quoq; illo dixi populo: Vnusquis-
que cum puero suo maneat in medio Ierusalem, &
sint nobis vices per noctem, & diem, ad operandum.
23 Ego autem & fratres mei & pueri mei, & custodes
qui erant post me, non deponebamus vestimenta no-
stra: vnusquisque tantum nudabatur ad baptismum.

CAPVT V.

1 ET factus est clamor populi, & vxorum eius ma
A gnus aduersus fratres suos Iudæos. Et erant
2 qui dicerent: Filij nostri & filiæ nostræ multæ
sunt nimis: accipiamus pro precio eorum frumentū:
3 & comedamus, & viuamus. Et erant qui dicerent:
Agros nostros, & vineas, & domos nostras opponа-
4 mus: & accipiamus frumentum in fame. Et alij dice-
bant: Mutuo sumamus pecunias in tributa regis, de-
5 musque agros nostros, & vineas: & nūc sicut carnes
fratrum nostrorum, sic carnes nostræ sunt: & sicut filij
eorum, ita & filii nostri. ecce nos subiugamus filios
nostros & filias nostras in seruitutem, & de filiabus
nostris sunt famulæ, nec habemus vnde possint re-
dimi, & agros nostros, & vineas nostras alii possi-
6 dent. Et iratus sum nimis, cum audissem clamorem
7 eorum, secundum verba hæc: cogitauitque cor
B meum mecum, et increpaui optimates et magistra-
tus, et dixi eis: Vsurasne singuli a fratribus vestris
exigitis? Et congregaui aduersum eos concionem
8 magnam. et dixi eis: Nos, vt scitis, redemimus fra-
tres nostros Iudæos qui venditi fuerant gentibus,
secundum possibilitatem nostram: et vos igitur ven-
detis fratres vestros, et redimemus eos? Et siluerunt,
9 nec inuenerunt quid responderent. Dixique ad
eos: Non est bona res: quam facitis: quare non in ti-
more Dei nostri ambulatis, ne exprobretur nobis
10 a gentibus inimicis nostris? Et ego et fratres mei
et pueri mei, commodauimus plurimis pecuniam
et frumentum: non repetamus in commune istud,
11 æs alienum concedamus quod debetur nobis. Red-
dite eis hodie agros suos, et vineas suas, et olìueta
sua, et domos suas: quin potius et centesimam pecu-
niæ, frumenti, vini, et olei, quam exigere soletis ab
12 eis, date pro illis. Et dixerunt: Reddemus et ab eis
C nihil quæremus: sicque faciemus vt loqueris. Et vo-
caui sacerdotes, et adiuraui eos vt facerent iuxta
13 quod dixeram. Insuper excussi sinum meum, et di-
xi: Sic excutiat Deus omnem virum qui non com-
pleuerit verbum istud de domo sua et de laboribus
suis: sic excutiatur, et vacuus fiat. Et dixit vniuersa
multitudo: Amen. Et laudauerunt Deum. Fecit er-
14 go populus sicut erat dictum. A die autem illa qua
præceperat rex mihi vt essem dux in terra Iuda, ab
anno vigesimo vsque ad annum trigesimum secun-
dum Artaxerxis regis, per annos duodecim, ego et
fratres mei annonas quæ ducibus debebantur, nō co-
15 medimus. Duces autem primi, qui fuerant ante me,
grauauerunt populum, et acceperunt ab eis in pane
et vino, et pecunia quotidie siclos quadraginta: sed et
D ministri eorū depresserūt populū. Ego autē nō feci ita,
16 pp timorē Dei, quin potius in opere muri ędificaui,
et agrū nō emi, et oēs pueri mei cōgregati ad opus e-
17 rant. Iudęi quoque et magistratus centum quinqua-
ginta viri, & qui veniebant ad nos de gentibus quæ
18 in circuitu nostro sunt in mensa mea erant. Paraba-
tur autem mihi per dies singulos bos unus, arietes sex
electi, exceptis volatilibus, & inter dies decem vina
diuersa, & alia multa tribuebam: insuper & annonas
ducatus mei non quæsiui: valde enim attenuatus erat
19 populus. Memento mei Deus meus in bonum, se-
cundum omnia quæ feci populo huic.

CAPVT VI.

1 FActum est autem cum audisset Sanaballat, et
A Tobias, & Gossem Arabs, & cæteri inimici no
stri, quod ædificassem ego murum, & non esset
in ipso residua interruptio (vsque ad tempus autem
2 illud valuas non posueram in portis) miserunt Sana
ballat, & Gossem ad me, dicentes: Veni, & percutia-
mus fœdus pariter in viculis in Campo Ono. Ipsi
3 autem cogitabant vt facerent mihi malum. Misi er-
go ad eos nuncios, dicens: Opus grande ego facio, &
non possum descendere, ne forte negligatur cum ve-
4 nero, & descendero ad vos. Miserunt autem ad me
secundum verbum hoc per quattuor vices: & respon
5 di eis iuxta sermonem priorem. Et misit ad me Sana
B ballat iuxta verbum prius quinta vice puerum suū,
& epistolam habebat in manu sua, scriptam hoc
6 modo: IN GENTIBVS auditum est, & Gos-
sem dixit quod tu & Iudæi cogitetis rebellare, & pro
pterea ædifices murum, & leuare te velis super eos re
7 gem: propter quam causam & prophetas posueris,
qui prædicent de te in Ierusalem, dicentes: Rex in Iu-
dæa est. Auditurus est rex verba hæc: idcirco nunc ve
8 ni vt ineamus consilium pariter. Et misi ad eos, di-
cens: Non est factum secundum verba hæc quæ tu
9 loqueris: de corde enim tuo tu componis hæc. Om-
C nes enim hi terrebant nos cogitantes, quod cessarent
manus nostræ ab opere, & quiesceremus. Quam ob
10 causam magis confortaui manus meas: & ingressus
sum domum Semaiæ filij Dalaiæ, filij Metabeel se-
creto. Qui ait: Tractemus nobiscum in domo Dei in
medio templi, & claudamus portas ædis: quia ventu
ri sunt, vt interficiant te, & nocte venturi sunt ad oc-
11 cidendum te. Et dixi: Num quisquam similis mei fu
git? & quis, vt ego ingredietur templum & viuet?
12 non ingrediar. Et intellexi quod Deus non misisset
eum, sed quasi vaticinans locutus esset ad me, & To-
13 bias, & Sanaballat conduxissent eum. acceperat
enim precium, vt territus facerem, & peccarem, &
14 haberent malum quod exprobrarent mihi. Memen
D to mei Domine pro Tobia, & Sanaballat iuxta ope-
ra eorum talia: sed & Noadiæ prophetæ, & cætero-
15 rum prophetarum qui terrebant me. Completus est
autem murus vigesimo quinto die mensis Elul, quin
16 quaginta duobus diebus. Factum est ergo cum au-
dissent omnes inimici nostri, vt timerent vniuersa

gentes quæ erant in circuitu nostro, & conciderent intra semetipsos, & scirent quod a Deo factum esset opus hoc. 17 Sed & in diebus illis multæ optimatum Iudæorum epistolæ mittebantur ad Tobiam, & 18 a Tobia veniebant ad eos. Multi enim erant in Iudæa habentes iuramentum eius; quia gener erat Secheniæ filij Area, & Iohanan filius eius acceperat 19 filiam Mosollam filij Barachiæ. Sed & laudabant eum coram me, & verba mea nunciabant ei: & Tobias mittebat epistolas vt terreret me.

CAPVT VII.

Eccl. 49. c. 15.

1 A POstquam autem ædificatus est murus & posui valuas, & recensui ianitores, & cantores, & 2 Leuitas: præcepi Hanani fratri meo, & Hananiæ principi domus de Ierusalem (ipse enim quasi vir 3 verax & timens Deum plus ceteris videbatur) & dixi eis: Non aperiatur portæ Ierusalem vsque ad calorem solis. Cumque adhuc assisterent, clausæ portæ sunt, & oppilatæ, & posui custodes de habitatoribus Ierusalem singulos per vices suas, & vnumquenque 4 contra domum suam. Ciuitas autem erat lata nimis & grandis, & populus paruus in medio eius, & non 5 erant domus ædificatæ. Deus autem dedit in corde meo, & congregaui optimates, & magistratus, & vulgus, vt recenserem eos: & inueni librum census eorum qui ascenderant primum, & inuentum est scriptum 6 in eo. Isti filij prouinciæ, qui ascenderunt de captiui- B tate migrantium, quos transtulerat Nabuchodonosor rex Babylonis, & reuersi sunt in Ierusalē, & in Iudæā, 7 vnusquisque in ciuitatem suam. Qui venerunt cum Zorobabel, Iosue, Nehemias Azarias, Raamias, Nahamani, Mardochæus, Belsan, Mespharath, Begoai, 8 Nahum, Baana. Numerus virorum populi Israel, Fi- 9 lij Pharos, duo millia centum septuaginta duo. Filij 10 Saphatia, trecenti septuagintaduo. Filij Area sexcē- 11 ti quinquaginta duo. Filij Phahathmoab filiorum C Iosue, & Ioab, duo millia octingenti decem & octo. 12 Filij Aelam, mille ducenti quinquaginta quattuor. 13 Filij Zethua, octingēti quadragintaquinq;. Filij Za- 14 chai, septingenti sexaginta. Filij Bannui, sexcenti 15 quinquaginta octo. Filij Bebai, sexcenti vigintiocto. 16 Filij Azgad, duo millia trecenti vigintiduo. Filij 17 Adonicam, sexcenti sexaginta septem. Filij Beguai, 18 duo millia sexaginta septem. Filij Adim, sexcenti 19 quinquaginta quinque. Filij Ater, filij Hezeciæ, no- 20 naginta octo. Filij Hasen, trecenti viginti octo. Filij 21 Besai, trecenti vigintiquattuor. Filij Hareph, centū 22 duodecim. Filij Gabaon: nonagintaquinque. Filij 23 Bethlehem, & Netupha, centum octoginta octo. Vi- 24 ri Anathoth, centum viginti octo. Viri Bethaz- 25 moth, quadragintaduo. Viri Cariathiarim, Ce- 26 phira et Beroth, septingenti quadraginta tres. Vi- 27 ri Rama et Geba, sexcenti viginti vnus. Viri Mach D mas, centum viginti duo. Viri Bethel et Hai, cen- 28 tum viginti tres. Viri Nebo alterius, quinquagin- 29 taduo. Viri Aelam alterius, mille ducenti quin- 30 quaginta quattuor. Filij Harem, trecēti viginti. Fi- 31 lij Iericho, trecenti quadraginta quinque. Filij Lod 32 Hadid, et Ono, septingenti viginti vnus. Filij Se- 33 naa, tria millia nongenti triginta. Sacerdotes: Filij 34 Idaia in domo Iosue, nongenti septuaginta tres. Fi- 35 lij Emmer, mille quinquagintaduo. Filij Phashur, 36 mille ducenti quadraginta septem. Filij Arem, mil- 37 le decem et septem. Leuitæ: filij Iosue et Cedmiel fi- 38 liorum Oduiæ septuagintaquattuor. Cantores: Filij 39 Asaph, centum quadraginta octo. Ianitores: Filij Sel- 40 lum, filij Ater, filij Telmon, filij Accub, filij Hatita, fi- 41 lij Sobai cētum trigintaocto: Nathinæi: Filij Soha, fi- 42 lij Hasupha, filij Thebbaoth, filii Ceros, filii Siaa, fi- 43 lii Phadon. filii Lebena, filii Hagaba, filii Selmai, fi- 44 lii Hanan, filii Geddel, filii Gaher, filii Raaia, filii 45 Rasin, filii Necoda, filii Gezē, filii Azā, filii Phasea, E filii Besai, filii Munim, filij Nephussim, filii Babuc, 46 filii Hacupha filii Harhur, filii Besloth, filii Mahida, 47 filii Harsa, filii Bercos, filii Sisara, filii Thema. Filii 48 Naasia, filii Hatipha, filii seruorum Salomonis, filii 49 Sotai, filii Sophereth, filii Pharida, filii Iahala, filii 50 Darcō, filii Ieddel, filii Saphatia, filii Hatil, filii Pho 51 chereth, qui erat ortus ex Sabaim filio Amon. Om- 52 nes Nathinæi, et filii seruorum Salomonis, trecēti no- 53 naginta duo. Hi sunt autem qui ascenderūt de Thel- 54 mela, Thelharsa, Cherub, Addon, et Emmer: et nō po 55 tuerunt indicare domum patrum suorum, et semen 56 suum, vtrū ex Israel essent. Filii Dalaia, filii Tobia, 57 filii Necoda, sexcenti quadragintaduo. Et de sacer- 58 dotibus filii Habia, filii Accos, filii Berzellai, qui acce 59 pit de filiabus Berzellai Galaaditis vxorem, et voca- 60 tus est nomine eorum. hi quæsierunt scripturam suā 61 in censu, et non inuenerunt: et eiecti sunt de sacerdo- F tio. Dixitque Athersatha eis, vt non manducarent 62 de Sanctis sanctorum, donec staret sacerdos doctus et 63 eruditus. Omnis multitudo quasi vir vnus, quadra- 64 ginta duo millia trecenti sexaginta: absque seruis, 65 et ancillis eorum, qui erant septem millia trecenti tri 66 gintaseptem: et inter eos cantores, et cantatrices, du- 67 centi quadragintaquinque: Equi eorum, septingen- 68 ti trigintasex, muli eorum, ducenti quadragintaquin 69 que: cameli eorum, quadringenti triginta quinque: asini, sex millia septingenti viginti.

1. Esdr. 2. a. 1. 3. Esdr. 5. a. 7.

Hucusque refertur quid in commentario scriptum fuerit, ex in Nehemiæ historia texitur.

70 Nonnulli autem de principibus familiarum dede- G runt in opus. Athersatha dedit in thesaurum auri drachmas mille, phialas quinquaginta tunicas sa- 71 cerdotales quingentas triginta. Et de principibus familiarum dederunt in thesaurum operis, auri drachmas viginti millia: et argenti mnas duo millia du- 72 centas. Et quod dedit reliquus populus, auri drachmas viginti millia, et argenti mnas duo millia, et 73 tunicas sacerdotales sexaginta septem. Habitauerunt autem sacerdotes, et Leuitæ, et ianitores, et cantores, et reliquum vulgus, et Nathinæi, et omnis Israel in ciuitatibus suis.

CAPVT VIII.

1 A ET venerat mensis septimus: filii autem Israel erant in ciuitatibus suis. Congregatusque est omnis populus quasi vir vnus ad plateā, quæ est ante portam aquarum: & dixerunt Esdræ scribæ, vt afferret librum legis Moysi, quem præceperat Do- 2 minus Israeli. Attulit ergo Esdras sacerdos legē coram multitudine virorum et mulierum, cunctisque, qui poterant intelligere, in die prima mensis septimi. 3 Et legit ī eo aperte in platea q̄ erat ante portā aqua-

rum,

rum, de mane vsque ad mediam diem in conspectu virorum, & mulierum, & sapientium: & aures omnis populi erant erectæ ad librum. 4 ❡ Stetit autem Esdras scriba super gradum ligneum, quē fecerat ad loquendum: & steterunt iuxta eum Mathathias, & Semeia, & Ania, & Vria, & Helcia, & Maasia: ad dextrā eius: & ad sinistrā, Phadaia, Misael, & Melchia, & Hasum, & Hasbadana, Zacharia, & Mosollam. 5 ❡ Et aperuit B Esdras librum coram omni populo: super vniuersum quippe populum eminebat. Et cum aperuisset eum, 6 stetit omnis populus. ❡ Et benedixit Esdras Domino Deo magno: & respondit omnis populus: Amen, amen: eleuans manus suas, & incuruati sunt, & adorauerunt Deum proni in terram. 7 ❡ Porro Iosue, & Bani, & Serebia, Iamin, Accub, Septhai, Odia, Maasia, Celita, Azarias, Iozabed, Hanan, Phalaia, Leuitæ, silentium faciebant in populo ad audiendam legem: 8 populus autem stabat in gradu suo. ❡ Et legerunt in libro legis Dei distincte, & aperte ad intelligēdum: & intellexerūt cum legeretur. 9 ❡ Dixit autem Nehemias C (ipse est Athersatha) & Esdras sacerdos, & scriba, & Leuitæ interpretantes vniuerso populo: Dies sanctificatus est Domino Deo nostro, nolite lugere, & nolite flere. Flebat enim omnis populus cum audiret verba legis. 10 ❡ et dixit eis: ite comedite pinguia, & bibite mulsum, & mittite partes his qui non præparauerunt sibi, quia sanctus dies Domini est, & nolite contristari: 11 gaudium etenim Domini est fortitudo nostra. ❡ Leuitæ autem silentium faciebant in omni populo, dicentes: Tacete, quia dies sanctus est, & nolite dolere. 12 ❡ Abijt itaque omnis populus, vt comederet, & biberet, & mitteret partes, & faceret lætitiam magnam: quia intellexerant verba quæ docuerat eos. 13 ❡ Et in die secūdo congregati sunt principes familiarum vniuersi populi, sacerdotes & Leuitæ ad Esdram scribam, vt interpretaretur eis verba legis. 14 ❡ et inuenerunt scriptum D in lege, præcepisse Dominum in manu Moysi, vt habitent filij Israel in tabernaculis, in die solemni, mense septimo, 15 ❡ & vt prędicent, & diuulgent vocē in vniuersis vrbibus suis, & in Ierusalem, dicentes: Egredimini in montem, & afferte frondes oliuæ, & frondes ligni pulcherrimi, frondes myrti, et ramos palmarū, & frondes ligni nemorosi, vt fiant tabernacula, sicut scriptum est. 16 ❡ Et egressus est populus, & attulerunt. feceruntque sibi tabernacula vnusquisque in domate suo, & in atrijs suis, & in atrijs domus Dei, & in platea portæ aquarum, & in platea portæ Ephraim. 17 ❡ Fecit ergo vniuersa ecclesia eorum, qui redierant de captiuitate tabernacula, & habitauerunt in tabernaculis: non enim fecerant a diebus Iosue filij Nun taliter filij Israel, vsq; ad diē illū. Et fuit lętitia magna nimis. 18 ❡ Legit aūt Esdras in libro legis Dei ꝑ dies singulos a die primo vsq; ad diē nouissimū. & fecerūt solēnitatē septem diebus, & in die octauo collectā iuxta ritum.

CAPVT IX.

1 A IN die autem vigesimo quarto mensis huius conuenerunt filij Israel in ieiunio, & in saccis, & humus super eos. 2 ❡ Et separatum est semē filiorum Israel ab omni filio alienigena: & steterunt, & confitebantur peccata sua, & iniquitates patrum suorum. 3 ❡ Et consurrexerunt ad standum: & legerunt in volumine legis Domini Dei sui, quater in die, & quater 4 confitebantur, & adorabant Dñm Deum suum. ❡ Surrexerunt autem super gradum Leuitarū Iosue, & Bani, & Cedmiel, Sabania, Bōni, Sarebias, Bani, & Chanani: & clamauerūt voce magna ad Dominū Deum suum. 5 ❡ Et dixerunt Leuitæ Iosue, & Cedmiel, Bonni, Hasebnia, Serebia, Odaia, Sebnia, Phathahia: Surgite, benedicite Domino Deo vestro ab æterno vsque in æternum: & benedicant nomini gloriæ tuæ excelso in omni benedictione, et laude. 6 ❡ Tu ipse Domine solus, tu fecisti cęlum, & cœlum cœlorum, & omnem B exercitum eorum, terram, & vniuersa quę in ea sunt: maria, et omnia quæ in eis sunt: et tu viuificas omnia 7 hęc, et exercitus cœli te adorat. ❡ Tu ipse Dñe Deus, qui elegisti Abram, et‖ eduxisti eū de Igne Chaldæorum: et posuisti nomen eius Abraham. 8 ❡ Et inuenisti cor eius fidele coram te: et percussisti cum eo fœdus, vt dares ei terram Chananæi, Hethæi, et Amorrhæi, et Pherezæi, et Iebusæi, et Gergesæi, vt dares semini eius: et implesti verba tua, quoniam iustus es. 9 ❡ Et vidisti afflictionem patrum nostrorum in Ægypto, clamorēque eorum audisti super Mare rubrum. 10 ❡ Et dedisti signa, atque portenta in Pharaone, et in vniuersis seruis eius, et in omni populo terræ illius: cognouisti enim quia superbe egerant contra eos, et fecisti tibi nomen, sicut et in hac die. 11 ❡ Et mare diuisisti ante eos, et transierunt per medium maris in sicco: persecutores autem eorum proiecisti in profundum, quasi lapidem in aquas validas. 12 ❡ Et in colūna nubis ductor C eorum fuisti per diem: et in columna ignis per noctē: 13 vt appareret eis via per quam ingrediebantur. ❡ Ad montem quoque Sinai descendisti, et locutus es cum eis de cœlo: et dedisti eis iudicia recta, et legem veritatis, cæremonias, et præcepta bona. 14 ❡ Et sabbatū sanctificatum tuum ostendisti eis, et mandata, et cæremonias, et legem pręcepisti eis, in manu Moysi serui tui. 15 ❡ Panem quoque de cœlo dedisti eis in fame eorum, et aquam de petra eduxisti eis sitientibus: et dixisti eis, vt ingrederentur et possiderent terram super quam leuasti manū tuam, vt traderes eis. 16 ❡ Ipsi vero et patres nostri superbe egerunt, et indurauerūt ceruices suas, et non audierunt mandata tua. 17 ❡ Et noluerūt audire, et nō sunt recordati mirabilium tuorum quæ feceras eius. Et indurauerunt ceruices suas, et dederūt caput vt conuerterentur ad seruitutem suam, quasi per contentionem. Tu autem Deus propitius, clemens, et misericors, longanimis, et multæ miserationis non dereliquisti eos, 18 ❡ et quidem cum fecissent sibi vitulum cō D flatilem, et dixissent: Iste est Deus tuus, qui eduxit te de Ægypto. feceruntque blasphemias magnas. 19 ❡ Tu autem in misericordiis tuis multis nō dimisisti eos in deserto: columna nubis nō recessit ab eis per diem, vt duceret eos in viam: et columna ignis per noctem, vt ostenderet eis iter per quod ingrederentur. 20 ❡ Et spiritū tuum bonum dedisti qui doceret eos, et manna tuum non prohibuisti ab ore eorum, et aquam dedisti eis in siti. 21 ❡ Quadraginta annis pauisti eos in deserto, nihilque eis defuit: vestimenta eorum non inueterauerunt, et pedes eorum non sunt attriti. 22 ❡ Et dedisti eis regna, et populos, et partitus es eis sortes: et possederunt terram Sehon, et terram regis Hesebon, et terram Og regis Basan. 23 ❡ Et multiplicasti filios eorum, sicut stellas cœli, et adduxisti eos ad terram de qua dixeras patribus eorum, vt ingrederentur, et possiderent. 24 ❡ Et venerunt filii, et possederunt terram, E et humiliasti coram eis habitatores terræ Chananæos,

‖Gen. 11. g. 31.
Exo. 14. c. 21.
Exo. 20. a. 1.
Exo. 16. c. 13.
Exo. 13. d. 22.

naeos, & dedisti eos in manu eorum, & reges eorum, & populos terrae, vt facerent eis, sicut placebat illis.
25 ¶Ceperunt itaque vrbes munitas & humum pinguẽ, & possederunt domos plenas cunctis bonis: cisternas ab alijs fabricatas, vineas, & olivueta, & ligna pomifera multa: & comederunt, & saturati sunt, & impinguati sunt, & abundauerunt delitijs in bonitate tua
26 magna. ¶Prouocauerunt autem te ad iracundiam, & recesserunt a te, & proiecerunt legem tuam post terga sua: & prophetas tuos occiderunt, qui contestabãtur eos, vt reuerterentur ad te: feceruntque blasphe-
27 mias grandes. ¶Et dedisti eos in manu hostium suorũ & afflixerunt eos. Et in tempore tribulationis suae clamauerunt ad te, & tu de coelo audisti, & secundũ miserationes tuas multas dedisti eis saluatores, qui sal-
28 uarent eos de manu hostium suorum. ¶ Cumque requieuissent, reuersi sunt, vt facerent malum in conspectu tuo: & dereliquisti eos in manu inimicorum suo-
F rum, & possederunt eos. Conuersique sunt, & clamauerunt ad te: tu autem de coelo exaudisti, & liberasti
29 eos in misericordijs tuis multis temporibus. ¶Et contestatus es eos, vt reuerterẽtur ad legem tuam. Ipsi vero superbe egerunt, & non audierunt mandata tua, & in iudicijs tuis peccauerunt, quae faciet homo, & viuet in eis: & dederũt humerum recedentem, & cer
30 uicem suam indurauerunt, nec audierunt. ¶Et protraxisti super eos annos multos, & contestatus es eos in Spiritu tuo per manum prophetarum tuorum: & nõ audierunt, & tradidisti eos in manu populorum ter-
31 rarum. ¶In misericordijs autem tuis plurimis non fecisti eos in consumptionem, nec dereliquisti eos: quo
32 niam Deus miserationum, & clemens es tu. ¶ Nunc itaque Deus noster magne, fortis, & terribilis, custodiẽs pactum, & misericordiam, ne auertas a facie tua omnẽ laborem, qui inuenit nos, reges nostros, & principes nostros, & sacerdotes nostros, & prophetas nostros, & patres nostros, & omnem populum tuum a
33 diebus regis Assur, vsque in diem hanc. ¶ Et tu iustus es in omnibus quae venerunt super nos: quia veritatẽ
G fecisti, nos autem impie egimus. ¶Reges nostri, princi
34 pes nostri, sacerdotes nostri, & patres nostri non fecerunt legem tuam, & non attenderunt mandata tua,
35 & testimonia tua q̃ testificatus es in eis. ¶Et ipsi in regnis suis, & in bonitate tua multa, quam dederas eis, & in terra latissima, & pingui, quam tradideras in cõspectu eorum, non seruierunt tibi, nec reuersi sunt a
36 studijs suis pessimis. ¶ecce nos ipsi hodie serui sumus: & terra quam dedisti patribus nostris, vt comederent panem eius, & quae bona sunt eius, & nosipsi serui su-
37 mus in ea. ¶ Et fruges eius multiplicantur regibus, quos posuisti super nos propter peccata nostra, & corporibus nostris dominantur, & iumentis nostris secundum voluntatem suam, & in tribulatione magna
38 sumus. ¶ Super omnibus ergo his nosipsi percutimus foedus, & scribimus, & signant principes nostri, Leuitae nostri, & sacerdotes nostri.

Leuit. 18 a. 6. Ro 10. b 11.

Gal. 3. b 11.

CAPVT X.

1 SIgnatores autem fuerũt, Nehemias, Athersatha
A filius Hachelai, & Sedecias, ¶Saraias, Azarias,
2 Ieremias, ¶Pheshur, Amarias, Melchias, ¶Hat-
3 tus, Sebenia, Melluch, ¶Harẽ, Merimuth, Obdias, ¶Da
4 niel, Genthon, Baruch, ¶ Mosollam, Abia, Miamin,
5 ¶Maazia, Belgai, Semeia: hi sacerdotes. ¶Porro Leui-
6 tae, Iosue filius Azaniae, Bennui de filijs Henadad,
7 Cedmiel: ¶ & fratres eorum, Sebenia, Odaia, Celita,
8 Phalaia, Hanan, ¶Micha, Rohob, Hasebia, ¶ Zachur,
9 Serebia, Sabania, ¶Odaia, Bani, Baniu. ¶Capita popu
10 li, Pharos, Phahath, Moab, Helam, Zethu, Bani, ¶Bon
11 ni, Azgad, Bebai, ¶Adonia, Begoai, Adin, ¶ Ater, He-
12 zecia, Azur, ¶Odaia, Hasũ, Besai, ¶Areph, Anathoth,
13 Nebai, ¶Megphias, Mosollam, Hazir, ¶Mesizabel, Sa
14 doc, Ieddua, ¶Pheltia, Hanã, Anaia, ¶ Osee, Hanania,
15 Hasub, ¶Alohes, Phalea, Sobec, ¶ Rehum, Hasebna,
16 Maasia, ¶Echaia, Hanan, Anã, ¶ Melluch, Haran, Baa
B na, ¶ & reliq́ de populo, sacerdotes, Leuitę, ianitores,
17 & cantores, Nathinaei, & omnes qui se separauerunt
18 de populis terrarum ad legem Dei, vxores eorum, fi-
19 lij eorum, & filiae eorum, ¶ omnes qui poterant sape-
20 re spondentes pro fratribus suis, optimates eorum, &
21 qui veniebant ad pollicendum, & iurandum, vt am-
22 bularent in lege Dei, quam dederat in manu Moysi
23 serui Dei, vt facerent, & custodirent vniuersa manda
24 ta Domini Dei nostri, & iudicia eius, & caeremonias
25 eius, ¶& vt non daremus filias nostras populo terrae,
26 & filias eorum non acciperemus filijs nostris. ¶Popu-
27 li quoque terrae, qui important venalia, & omnia ad
28 vsum, per diem sabbati, vt vendant, non accipiemus
29 ab eis in sabbato, & in die sanctificato. et dimittemus
30 annum septimum, & exactionem vniuersae manus.
31 ¶Et statuemus super nos praecepta, vt demus tertiam
32 partem sicli per annum ad opus domus Dei nostri,
C ¶ad panes propositionis, & ad sacrificium sempiter-
33 num, & in holocaustum sempiternum in sabbatis, in calendis, in solemnitatibus, et in sanctificatis, & pro peccato: vt exoretur pro Israel, & in omnẽ vsum do-
34 mus Dei nostri. ¶ Sortes ergo misimus, super oblationem lignorum inter sacerdotes, & Leuitas, & populum, vt inferrentur in domum Dei nostri per domos patrum nostrorum, per tempora, a temporibus anni vsq; ad annum: vt arderẽt super altare Domini Dei
35 nostri, sicut scriptum est in lege Moysi, ¶ & vt afferremus primogenita terrae nostrae, & primitiua vniuersi fructus omnis ligni ab anno in annum, in domo Do
36 mini. ¶ & primitiua filiorum nostrorum, & pecorum
D nostrorum, sicut scriptum est in lege, & primitiua boũ nostrorum, & ouium nostrarum, vt offerrentur in domo Dei nostri sacerdotibus, qui ministrant in do-
37 mo Dei nostri. ¶ Et primitias ciborum nostrorum, & libaminum nostrorum, & poma, omnis ligni vindemiae quoque, & olei afferemus sacerdotibus ad gazophylacium Dei nostri, & decimam partem terrae nostrę Leuitis. Ipsi Leuitae decimas accipiẽt ex omnibus
38 ciuitatibus operum nostrorum. ¶Erit autem sacerdos filius Aaron cum Leuitis in decimis Leuitarum, & Leuitae offerent decimam partem decimae suę in domo
39 Dei nostri, ad gazophylacium in domo thesauri. ¶ad gazophylacium enim deportabunt filij Israel, & filij Leui primitias frumenti, vini, & olei: & ibi erunt vasa sanctificata, & sacerdotes, & cantores, & ianitores, et ministri, et non dimittemus domum Dei nostri.

CAPVT XI.

1 HAbitauerunt autem principes populi in Ie-
A rusalem: reliqua vero plebs misit sortem, vt tollerent vnam partem de decem, qui habitaturi essent in Ierusalem ciuitate sancta, nouem
2 vero partes in ciuitatibus. ¶ Benedixit autem

populus

populus omnibus viris qui se sponte obtulerant, vt
3 habitarēt in Ierusalē. ¶ Hi sunt itaq; principes prouin
ciæ qui habitauerunt in Ierusalem, & in ciuitatibus
Iuda. Habitauit aūt vnusquisq; in possessione sua, in
vrbibus suis, Israel, sacerdotes, Leuitę, Nathinęi, & fi-
4 lij seruorū Salomonis. ¶ Et in Ierusalem habitauerunt
de filijs Iuda, & de filij Beniamin: de filijs Iuda Atha-
ias filius Aziā, filij Zachariæ, filij Amariæ, filij Sapha
5 tiæ, filij Malaleel. de filijs Phares, ¶ Maasia filius Ba-
B ruch, filius Cholhoza, filius Hazia, filius Adaia, filius
6 Ioiarib, filius Zachariæ, filius Siloniris. ¶ omnes hi, fi-
lij Phares, qui habitauerunt in Ierusalē, quadringēti
7 sexagintaocto viri fortes. ¶ Hi sunt aūt filij Beniamin:
Sellū filius Mosollam, filius Ioed, filius Phadaia, filius
8 Colaia, filius Masia, filius Etheel, filius Isaia, ¶ & post
9 cū Gebai, Sellai nongenti viginti octo. ¶ & Ioel filius
Zechri præpositus eorū, & Iudas filius Senua super ci
10 uitatē secūdus. ¶ Et de sacerdotibus, Idaia filius Ioia-
11 rib, Iachin. ¶ Saraia filius Helciæ, filius Mosollā, filius
Sadoch, filius Meraioth, filius Achitob, princeps do-
12 mus Dei, ¶ & fratres eorū faciētes opera tēpli: octingē
ti viginti duo. Et Adaia filius Ierohā, filius Phelelia,
filius Amsi, filius Zachariæ, filius Pheshur, filius Mel
13 chiæ, ¶ & fratres eius principes patrū: ducenti quadra
ginta duo. Et Amassai filius Azreel, filius Ahazi, filius
14 Mosollamoth, filius Emmer, ¶ & fratres eorū potentes
nimis: cētū viginti octo, & prępositus eorū Zabdiel fi
15 lius potētiū. ¶ Et de Leuitis Semeia filius Hasub, filius
16 Azaricā, filius Hasabia filius Boni, ¶ & Sabathai, &
C Iozabed, super omnia opera, q̃ erant forinsecus in do
17 mo Dei, a principibus Leuitarū. ¶ Et Mathania filius
Micha, filius Zebedæi, filius Asaph princeps ad lau-
dādū, & ad cōfitēdū in oratione, & Becbecia secūdus
de fratribus eius, & Abda filius Samua, filius Galal,
18 filius Idithū: ¶ oēs Leuitę in ciuitate sācta, ducēti octo-
19 ginta quatuor. ¶ Et Ianitores, Accub, Thelmon, & fra
tres eorū, qui custodiebāt ostia: cētū septuaginta duo.
20 ¶ Et reliqui ex Israel sacerdotes, & Leuitę in vniuersis
21 ciuitatibus Iuda, vnusquisque in possessione sua. ¶ Et
Nathinęi q̃ habitabāt in Ophel, & Siaha, & Gaspha
22 de Nathineis. ¶ Et episcopus Leuitarū in Ierusalē Az-
zi filius Bani, filius Hasabiæ, filius Mathaniæ, filius
Michæ: De filijs Asaph cātores in ministerio domus
23 Dei. ¶ Præceptū q̃ppe regis sup eos erat, & ordo in cā
24 toribus p dies singulos, ¶ & Phathahia filius Mesezc-
bel de filijs Zara filij Iuda in manu regis, iuxta oē ver
25 bū populi, ¶ & in domibus per oēs regiones eorum.
D De filijs Iuda habitauerunt in Cariatharbe, & in filia
bus eius, & in Dibon, & in filiabus eius, & in Cabseel
26 & in viculis eius, ¶ & in Iesue, & in Molada, & ĩ Beth
27 phalet, ¶ & in Hasersual, & in Bersabee, & in filiabus
28 eius: ¶ & in Siceleg, & in Mochona, & in filiabus eius:
29 ¶ & in Remmon, & in Saraa, & in Ierimuth, ¶ Zanoa,
30 Odollā, & in villis earū, Lachis & in regionibus eius,
31 & Azeca, & filiab⁹ eius. Et māserūt in Bersabee vsq;
32 ad vallem Ennon. ¶ filij aūt Beniamin, a Geba, Mech
33 mas, & Hais, & Bethel, & filiabus eius. ¶ Anathoth,
34 Nob, Anania, ¶ Asor, Rama, Gethain, ¶ Hadid, Se-
35 boim, & Neballat, Lod, ¶ & Ono, valle artificum. ¶ Et
36 de Leuitis portiones Iudæ, & Beniamin.

CAPVT XII.

1 HI sunt autem sacerdotes, & Leuitę, qui ascende
A runt cum Zorobabel filio Salathiel, & Iosue,
2 Saraia: Ieremias, Esdras, ¶ Amaria, Melluch, Hattus,
3 ¶ Sebenias, Rehum, Merimuth, ¶ Addo, Genthon, A-
4 bia, ¶ Miamin, Madia, Belga, ¶ Semeia, & Ioiarib, I-
5 daia, Sellū, Amoc, Helcias, ¶ Idaia. Isti principes sacer
6 dotum, & fratres eorum in diebus Iosue. ¶ Porro Le-
7 uitæ, Iesua, Bennui, Cedmiel, Sarebia, Iuda, Matha-
8 nias, super hymnos ipsi, & fratres eorum: ¶ & Becbe-
9 cia, atque Hanni, & fratres eorum vnusquisque in of
10 ficio suo. ¶ Iosue autem genuit Ioacim, & Ioacim ge-
11 nuit Eliasib, & Eliasib genuit Ioiada, ¶ & Ioiada ge-
12 nuit Ionathan, & Ionathan genuit Ieddoa. ¶ In die-
13 bus autem Ioacim erant sacerdotes, & principes fa-
14 miliarum: Saraię, Maraia: Ieremiæ, Hanania, ¶ Esdrę,
15 Mosollam: Amariæ, Iohanan. ¶ Milicho, Ionathan: Se
16 benię, Ioseph: ¶ Haram, Edna: Maraioth, Helci: ¶ Ada-
17 iæ, Zacharia: Genthon, Mosollā: ¶ Abiæ, Zechri: Mia-
18 min & Moadiæ, Phelti: ¶ Belgæ Sammua: Semaiæ, Io
19 nathan, ¶ Ioiarib, Mathanai: Iodaiæ, Azzi: ¶ Sellai, Ce
20 lai, Amoc, Heber: ¶ Helciæ, Hasebia: Idaiæ, Natha-
21 nael. ¶ Leuitæ in diebus Eliasib, & Ioiada, & Iohanan
B & Ieddoa scripti principes familiarum, & sacerdotes
22 in regno Darij Persæ. ¶ Filij Leui principes familia-
23 rum, scripti in libro verborum dierum, & vsque ad
24 dies Ionathan filij Eliasib. ¶ Et principes Leuitarum:
Hasebia, Serebia, & Iosue filius Cedmiel: & fratres
eorum per vices suas, vt laudarēt, & cōfiterentur iux
ta præceptum Dauid viri Dei, & obseruarent æque
25 per ordinem. ¶ Mathania, & Becbecia, Obedia, Mosol
lam, Telmon, Accub custodes portarum, & vestibu-
26 lorum ante portas. ¶ hi in diebus Ioacim filij Iosue, fi-
lij Iosedec, & in diebus Nehemiæ ducis, & Esdræ sa-
27 cerdotis scribæque. ¶ In dedicatione autem muri Ieru
salem requisierunt Leuitas de omnibus locis suis, vt
adducerent eos in Ierusalem, & facerent dedicationē
& lætitiam in actione gratiarū, & cantico, & in cym-
28 balis, psalterijs, & citharis. ¶ Congregati sunt autem
filij cātorum, de campestribus circa Ierusalem, & de
29 villis Netuphathi, ¶ & de domo Galgal, & de regio-
nibus Geba, & Azmaueth: quoniam villas ædificaue
30 runt sibi cantores in circuitu Ierusalem. ¶ Et mundati
sunt sacerdotes, & Leuitæ, & mundauerūt populum,
31 & portas, & murum. ¶ Ascēdere autem feci principes
C Iuda super murum, & statui duos magnos choros lau
dantium. Et ierūt ad dexteram super murum ad por-
32 tā sterquilinij. ¶ Et iuit post eos Osaias, & media pars
33 principum Iuda, ¶ & Azarias, Esdras, & Mosollam,
34 Iudas, & Beniamin, & Semeia, & Ieremias. ¶ Et de fi-
lijs sacerdotum in tubis, Zacharias filius Ionathan, fi-
lius Semeiæ, filius Mathaniæ, filius Michaię, filius Ze
35 chur, fili⁹ Asaph, ¶ & fratres eius Semeia, & Azareel,
Malalai, Galalai, Maai, Nathanael, & Iudas, & Ha-
nani, in vasis cantici Dauid viri Dei: & Esdras scriba
36 antē eos in porta Fontis. ¶ Et cōtra eos ascenderunt in
gradibus ciuitatis Dauid in ascēsu muri super domū
37 Dauid, & vsque ad portam Aquarū ad orientem. ¶ &
chorus secundus gratias referētium ibat ex aduerso,
& ego post eum, & media pars populi super murum,
& super turrim furnorum, & vsque ad murum latissi
38 mum, ¶ & super portam Ephraim, & super portā an-
tiq̃, & super portā piscium, & turrim Hananeel, & tur
rim Emath, & vsq; ad portā gregis, & steterūt in por-
39 ta custodiæ, ¶ steteruntque duo chori laudantiū in do-
40 mo Dei, & ego, & dimidia pars magistratuum mecū.
D ¶ Et sacerdotes, Eliachim, Maasia, Miamin, Michea,

41 Elioenai, Zacharia, Hanania in tubis, ॰ & Maasia, & Semeia, & Eleazar, & Azzi, & Iohanan, & Melchia, & Ælan, & Ezer. Et clare cecinerunt cantores, & Iez-
42 raia præpositus: ॰ & immolauerunt in die illa victimas magnas, & lætati sunt. Deus enim lætificauerat eos lætitia magna. Sed & vxores eorum, & liberi ga-
43 uisi sunt, & audita est lætitia Ierusalem procul. ॰ Recensuerunt quoque in die illa viros super gazophylacia thesauri, ad libamina, & ad primitias, & ad decimas, vt introferrent per eos principes ciuitatis in decore gratiarum actionis, sacerdotes, & Leuitas: quia lætificatus est Iuda, in sacerdotibus, & Leuitis astan-
44 tibus, ॰ Et custodierunt obseruationem Dei sui, & obseruationem expiationis, & cantores, & ianitores iu-
45 xta præceptum Dauid, & Salomonis filij eius. ॰ quia in diebus Dauid, & Asaph ab exordio erant principes constituti cantorum in carmine laudantium, &
46 confitentium Deo. ॰ Et omnis Israel in diebus Zorobabel, & in diebus Nehemiæ dabant partes cantoribus, & ianitoribus per dies singulos, & sanctificabant Leuitas, & Leuitæ sanctificabant filios Aaron.

CAPVT XIII.

1 A IN die autem illo lectum est in volumine Moysi audiente populo: ‖ & inuentum est scriptum in eo, quod non debeant introire Ammonites, &
2 Moabites in Ecclesiam Dei vsque in æternum. ॰ eo quod non occurrerint filijs Israel cum pane, & aqua, & conduxerint aduersum eos Balaam, ad maledicendum eis, & conuertit Deus noster maledictionem in
3 benedictionem. ॰ Factum est autem cum audissent legem, separauerunt omnem alienigenam ab Israel.
4 ॰ Et super hoc erat Eliasib sacerdos qui fuerat præpositus in gazophylacio domus Dei nostri, & proxi-
5 mus Tobiæ. ॰ Fecit ergo sibi gazophylacium grande, & ibi erant ante eum reponentes munera, & thus, & vasa, & decimam frumenti, vini, & olei, partes Leuitarum, & cantorum, & ianitorum, & primitias sa-
6 cerdotales. ॰ In omnibus autem his non fui in Ierusalem, quia anno trigesimo secundo Artaxerxis regis Babylonis veni ad regem: & in fine dierum rogaui
7 regem. ॰ Et veni in Ierusalem, & intellexi malum quod fecerat Eliasib Tobiæ, vt faceret ei thesaurum
8 in vestibulis domus Dei. ॰ Et malum mihi visum est valde. Et proieci vasa domus Tobiæ foras de gazo-
9 phylacio. ॰ Præcepique, & emundauerunt gazophy-
B lacia: & retuli ibi vasa domus Dei, sacrificium, &
10 thus. ॰ Et cognoui quod partes Leuitarum non fuissent datæ: & fugisset vnusquisque in regionem suam de Leuitis, & cantoribus, & de his qui ministrabant.
11 ॰ & egi causam aduersum magistratus, & dixi: Quare dereliquimus domum Dei? Et congregaui eos:
12 & feci stare in stationibus suis. ॰ Et omnis Iuda apportabat decimam frumenti, vini, et olei in horrea.
13 ॰ Et constituimus super horrea Selemiam sacerdotem, et Sadoc scribam, et Phadaiam de Leuitis, et iuxta eos Hanan filium Zachur, filium Mathaniæ: quoniam fideles comprobati sunt, et ipsis creditę sunt
14 partes fratrum suorum. ॰ Memento mei Deus meus pro hoc, et ne deleas miserationes meas quas feci in
15 domo Dei mei, et in cæremonijs eius. ॰ In diebus illis vidi in Iuda calcantes torcularia in Sabbato, portantes aceruos, et onerantes super asinos vinum, et vuas, et ficus, et omne onus: et inferentes in Ierusalem die Sabbati. Et contestatus sum, vt in die qua
16 vendere liceret, venderent. ॰ Et Tyrij habitauerunt
C in ea inferentes pisces, et omnia venalia: et vende-
17 bant in Sabbatis filijs Iuda in Ierusalem: ॰ et obiurgaui optimates Iuda, et dixi eis: Quæ est hæc res mala quã vos facitis, et prophanatis diem Sabbati?
18 ॰ Nunquid non hæc fecerunt patres nostri, et adduxit Deus noster super nos omne malum hoc, et super ciuitatem hanc? Et vos additis iracundiam super Is-
19 rael violando Sabbatum. ॰ Factum est autem, cum quieuissent portæ Ierusalem in die Sabbati, dixi: et clauserunt ianuas, et præcepi vt non aperirent eas vsque post Sabbatum: & de pueris meis constitui super portas, vt nullus inferret onus in die Sabbati.
20 ॰ Et manserunt negociatores, & vendentes vniuer-
21 sa venalia foris Ierusalem semel, & bis. ॰ Et contestatus sum eos, & dixi eis: Quare manetis ex aduerso muri? si secundo hoc feceritis, manum mittam in vos. Itaque ex tempore illo non venerunt in
22 sabbato. ॰ Dixi quoque Leuitis, vt mundarentur, & venirent ad custodiendas portas, & sanctificandam diem Sabbati: & pro hoc ergo memento mei Deus meus, & parce mihi secundum multitudinem
23 miserationum tuarum. ॰ Sed & in diebus illis vidi
D Iudæos ducentes vxores Azotidas, Ammonitidas,
24 & Moabitidas. ॰ Et filij eorum ex media parte loquebantur Azotice, et nesciebant loqui Iudaice, &
25 loquebantur iuxta linguam populi, & populi. ॰ Et obiurgaui eos, et maledixi. Et cecidi ex eis viros, & decaluaui eos, & adiuraui in Deo, vt non darent filias suas filijs eorum, & non acciperent de filiabus
26 eorum filijs suis, & sibimetipsis, dicens: ॰ ‖ Nunquid non in huiuscemodi re peccauit Salomon rex Israel? & certe in gentibus multis non erat rex similis ei: & dilectus Deo suo erat, et posuit eum Deus regem super omnem Israel: ‖ et ipsum ergo duxerunt
27 ad peccatum mulieres alienigenæ. ॰ Nunquid et nos inobedientes faciemus omne malum grande hoc, vt præuaricemur in Deo nostro, et ducamus vxores pe-
28 regrinas? ॰ De filijs autem Ioiada filij Eliasib sacerdotis magni, gener erat Sanaballat Horonites quem
29 fugaui a me. ॰ Recordare Domine Deus meus aduersum eos qui polluunt sacerdotium, iusque sa-
30 cerdotale, et Leuiticum. ॰ Igitur mundaui eos ab omnibus alienigenis: et constitui ordines sacerdotum, et Leuitarum, vnumquemque in mini-
31 sterio suo: ॰ et in oblatione lignorum in temporibus constitutis, et in primitiuis: memento mei Deus meus in bonum. Amen.

‖ Deu. 23. a. 3.

‖ 4. Reg. 3 b. 7.

‖ 3. Reg. 11. a. 1.

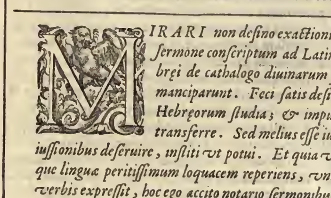
Nehemiæ, qui Secundus Esdræ dicitur, finis:

LIBER TOBIAE,

Hieronymi ad Chromatium, & Heliodorum in Tobiam Præfatio.

MIRARI non desino exactionis vestrę instantiam. Exigitis enim vt librum Chaldęo sermone conscriptum ad Latinum stylum traham; Librum vtique Tobiæ, quem Hebręi de cathalogo diuinarum scripturarum secantes, his quę hagiographa memorant, manciparunt. Feci satis desiderio vestro, non tamen meo studio. Arguunt enim nos Hebręorum studia; & imputant nobis, contra suum canonem Latinis auribus ista transferre. Sed melius esse iudicans Pharisęorum displicere iudicio, & Episcoporum iussionibus deseruire, institi vt potui. Et quia vicina est Chaldęorum lingua sermoni Hebraico, vtriusque linguæ peritissimum loquacem reperiens, vnius diei laborem arripui; & quidquid ille mihi Hebraicis verbis expressit, hoc ego accito notario sermonibus Latinis exposui. Orationibus vestris mercedem huius operis compensabo, cum gratum vobis didicero me, quod iubere estis dignati, complesse.

CAPVT PRIMVM.

1 A TObias ex tribu, & ciuitate Nephthali, (quæ est in superioribus Galilææ supra Naasson, post viam quæ ducit ad Occidétem, in sinistro habens ciuitatem Sephet:) 2 ꝰ Cum captus esset in diebus Salmanasar Regis Assyriorum, in captiuitate tamen positus, viam veritatis non deseruit, 3 ꝰ ita vt omnia quæ habere poterat, quotidie concaptiuis fratribus, qui erant ex eius genere, impertiret. 4 ꝰ Cumque esset iunior omnibus in tribu Nephthali, nihil tamen puerile gessit in opere. 5 ꝰ Denique cum irent omnes ad vitulos aureos, ‖ quos Ieroboam fecerat, Rex Israel, 6 hic solus fugiebat consortia omnium: ꝰ sed pergebat in Ierusalem ad Templum Domini, & ibi adoB rabat Dominum Deum Israel, omnia primitiua 7 sua, & decimas suas fideliter offerens, ꝰ ita vt in tertio anno proselytis, & aduenis ministraret om- 8 nem decimationem. ꝰ Hæc & his similia secun- 9 dum legem Dei puerulus obseruabat. ꝰ Cum vero factus esset vir, accepit vxorem Annam de tribu sua: genuitque ex ea filium, nomen suum im- 10 ponens ei, ꝰ quem ab infantia timere Deum do- 11 cuit, & abstinere ab omni peccato. ꝰ Igitur cum per captiuitatem deuenisset cum vxore sua, & fi- 12 lio in ciuitatem Niniuem cum omni tribu sua: ꝰ (cum omnes ederent ex cibis gentilium,) iste custoC diuit animam suam, & nunquam contaminatus est 13 in escis eorum. ꝰ Et quoniam memor fuit Domini in toto corde suo, dedit illi Deus gratiam in 14 conspectu Salmanasar Regis: ꝰ & dedit illi potestatem quocunque vellet ire, habens libertatem quæ- 15 cunque facere voluisset. ꝰ Pergebat ergo ad omnes qui erant in captiuitate, & monita salutis dabat eis. 16 ꝰ Cum autem venisset in Rages, ciuitatem Medorum, & ex his quibus honoratus fuerat a rege, habuisset 17 decem talenta argenti: ꝰ & cum in multa turba generis sui Gabelum egentem videret, qui erat ex tribu eius, sub chirographo dedit illi memoratum pon-

4.Reg.17 a.4.& 18. b.9.

‖ 3. Reg. 12.f.28.

18 dus argenti. ? Post multum vero temporis, mortuo Salmanasar rege, cum regnaret Sennacherib filius eius pro eo, & filios Israel exosos haberet in conspectu 19 suo. ? Tobias quotidie pergebat per omnem cognationem suam, & cōsolabatur eos, diuidebatque vni-20 cuique, prout poterat de facultatibus suis. ? esurientes alebat, nudisque vestimenta præbebat, & mortuis, atque occisis sepulturam solicitus exhibebat. 21 ? ‖ Denique cum reuersus esset rex Sennacherib fugiens a Iudæa plagam, quam circa eum fecerat Deus propter blasphemiam suam, & iratus multos occideret ex filijs Israel, Tobias sepeliebat corpora eorū. 22 ? At vbi nunciatum est regi, iussit eum occidi, & tu-23 lit omnem substantiam eius. ? Tobias vero cum filio suo, & cum vxore fugiens, nudus latuit, quia mul-24 ti diligebant eum. ? Post dies vero quadraginta-25 quinque occiderunt regem filij ipsius, ? & reuersus est Tobias in domum suam, omnisque facultas eius restituta est ei.

‖ 4. Reg. 19 g. 35. Eccle. 48 d. 24. Isaia 37. g. 36. 1. Ma. 7. f. 41. 2. Ma. 8. c. 19. Infr. 2. b. 8. 4. Reg. 18 g 37. 2. Par. 32 c. 21.

CAPVT II.

1 POst hæc vero cum esset dies festus Domini, & A factum esset prandiū bonum in domo Tobiæ, 2 ? dixit filio suo: Vade, & adduc aliquos de tribu nostra, timentes Deum, vt epulentur nobiscum. 3 ? Cumque abijsset, reuersus nunciauit ei vnum ex filijs Israel iugulatum iacere in platea. Statimque exiliens de accubitu suo, relinquens prandium, ieiunus 4 peruenit ad corpus: ? tollensque illud portauit ad domum suam occulte, vt dum sol occubuisset, caute se-5 peliret eum. ? Cumque occultasset corpus, manduca-6 uit panem cum luctu, & tremore, memorans ? illum sermonem, quem dixit Dominus per Amos prophetam: ‖ Dies festi vestri conuertētur in lamentationem 7 & luctum. ? Cum vero sol occubuisset, abijt, & sepeli-8 uit eum. ? Arguebant autem eum omnes proximi e-B ius, dicentes: Iam huius rei causa interfici iussus es, & vix effugisti mortis imperium: & iterum sepelis mor-9 tuos? ? Sed Tobias plus timens Deum, quam regem, rapiebat corpora occisorum, & occultabat in do-10 mo sua, & medijs noctibus sepeliebat ea. ? Contigit autē, vt quadam die fatigatus a sepultura, veniēs in domum suam, iactasset se iuxta parietem, & ob-11 dormisset: ? & ex nido hirundinum dormienti illi calida stercora inciderent super oculos eius, fie-12 retque cæcus. ? Hanc autem tentationem ideo per-C misit Dominus euenire illi, vt posteris daretur exem-13 plum patientiæ eius, sicut & sancti Iob. ? Nam cum ab infantia sua semper Deum timuerit, & mandata eius custodierit, non est contristatus contra Deum, 14 quod plaga cæcitatis euenerit ei: ? sed immobilis in Dei timore permansit, agens gratias Deo omnibus 15 diebus vitæ suæ. ? Nam sicut beato Iob insultabant reges: ita isti parentes, & cognati eius irridebant vi-16 tam eius, dicentes: ? Vbi est spes tua, pro qua elee-17 mosynas, & sepulturas faciebas? ? Tobias vero in-18 crepabat eos, dicens: Nolite ita loqui, ? quoniam filij sanctorum sumus, & vitam illam expectamus, quam Deus daturus est his, qui fidem suam nūquam 19 mutant ab eo. ? Anna vero vxor eius ibat ad opus D textrinum quotidie: & de labore manum suarum 20 victum, quem consequi poterat, deferebat. ? Vnde factum est, vt hœdum caprarum accipiens, detulis-21 set domi. ? Cuius cum vocem balantis vir eius audisset, dixit: Videte ne forte furtiuus sit: reddite eum dominis suis, quia non licet nobis, aut edere ex furto 22 aliquid, aut contingere. ? Ad hæc vxor eius irata respondit: Manifeste vana facta est spes tua, & eleemo-23 synę tuę modo apparuerunt. ? Atque his, & alijs huiuscemodi verbis exprobrabat ei.

Inf. 21. c. 14. ‖ Amos 8. c. 10. 1. Mac. 1. d. 14. Sup. 1. d. 23. Deut. 22 a. 2. Iob 2. a 9.

CAPVT III.

1 TVnc Tobias ingemuit, & cœpit orare cum A lachrymis, ? dicens: Iustus es Domine, & 2 omnia iudicia tua iusta sunt, & omnes viæ 3 tuæ misericordia, & veritas, & iudicium. ? Et nunc Domine memor esto mei, & ne vindictam sumas de peccatis meis, neque reminiscaris delicta mea, vel pa-4 rentum meorum. ? Quoniam non obediuimus præcep tis tuis, ideo traditi sumus in direptionem, & captiuitatē, & mortem, & in fabulam, & in improperium 5 omnibus nationibus in quibus dispersisti nos. ? Et nunc Domine magna iudicia tua, quia nō egimus secundum pręcepta tua, & non ambulauimus synceri-6 ter coram te. ? Et nunc Domine secundum voluntatem tuam fac mecum, & præcipe in pace recipi spiritum meum. Expedit enim mihi mori magis quam vi-7 uere. ? Eadem itaque die contigit, vt Sara filia Rague B lis in Rages, ciuitate Medorum, & ipsa audiret im-8 properium ab vna ex ancillis patris sui: ? quoniā tradita fuerat septem viris, & dæmoniū nomine Asmodæus occiderat eos mox, vt ingressi fuissent ad eam. 9 ? Ergo cum pro culpa sua increparet puellam, respon dit ei, dicens: Amplius ex te nō videamus filium, aut filiam super terram, interfectrix virorum tuorum. 10 ? Nunquid & occidere me vis, sicut iam occidisti septem viros? Ad hanc vocem perrexit in superius cubiculum domus suæ: & tribus diebus, & tribus nocti-11 bus non manducauit, neque bibit: ? sed in oratione persistens, cum lachrymis deprecabatur Deum, ut ab 12 isto improperio liberaret eam: ? Factum est autem die C tertia, dum compleret orationem, benedicens Domi-13 num, ? dixit: Benedictum est nomen tuum Deus patrum nostrorum, qui cum iratus fueris, misericordiam facies, & in tempore tribulationis peccata di-14 mittis his, qui inuocant te. ? Ad te Domine faciem 15 meam conuerto, ad te oculos meos dirigo. ? Peto Domine, vt de vinculo improperij huius absoluas 16 me, aut certe desuper terram eripias me. ? Tu scis Domine, quia nunquam concupiui virum, & mundam seruaui animam meā ab omni concupiscentia. 17 ? Nunquam cum ludentibus miscui me, neque cum his, qui in leuitate ambulant participem me præ-18 bui. ? Virum autem cum timore tuo non cum libi-19 dine mea consensi suscipere. ? Et aut ego indigna fui illis, aut illi forsitan me non fuerunt digni: quia 20 forsitan viro alij conseruasti me. ? Non est enim in 21 hominis potestate consilium tuum. ? Hoc autem pro D certo habet omnis qui te colit, quod vita eius, si in probatione fuerit, coronabitur: si autem in tribulatione fuerit, liberabitur: & si in correptione fuerit, 22 ad misericordiam tuam venire licebit. ? Non enim delectaris in perditionibus nostris: quia post tempestatem tranquillum facis, & post lachrymationem 23 & fletum, exultationem infundis. ? Sit nomen tuum 24 Deus Israel benedictum in secula. ? In illo tempore exauditæ sunt preces amborum in conspectu glo-25 riæ sūmi Dei: ? & missus est angelus Domini, sanctus

Deut. 28 b. 15.

Raphael, vt curaret eos ambos, quorum vno tempore sunt orationes in conspectu Domini recitatæ.

CAPVT IIII.

1 A Igitur cum Tobias putaret orationem suã exaudiri, vt mori potuisset, vocauit ad se Tobiam filium suum, 2 dixitque ei: Audi fili mi verba oris mei, & ea in corde tuo quasi fundamentum construe. 3 Cum acceperit Deus animam meam, corpus meum sepeli: & honorem habebis matri tuę omnibus diebus vitę eius. 4 Memor enim esse debes quę & quanta 5 pericula passa sit propter te in vtero suo. Cum autẽ & ipsa compleuerit tempus vitæ suæ, sepelias eam 6 circa me. Omnibus autem diebus vitæ tuæ in mente B habeto Deum: & caue ne aliquando peccato cõsentias, & prætermittas pręcepta Domini Dei nostri. 7 ||Ex substantia tua fac eleemosynam, & noli auertere faciem tuam ab vllo paupere: ita enim fiet vt nec a 8 te auertatur facies Domini. Quo modo potueris, ita 9 esto misericors. Si multum tibi fuerit, abundanter tribue: si exiguum tibi fuerit, etiam exiguum libenter 10 impertiri stude. Præmium enim bonũ tibi thesaurizas in die necessitatis, 11 ||quoniam eleemosyna ab omni peccato, & a morte liberat, & nõ patietur animam 12 ire in tenebras. Fiducia magna erit coram summo C Deo eleemosyna omnibus facientibus eam. Attẽde 13 tibi fili mi, ab omni fornicatione: & præter vxorem 14 tuam nunquam patiaris crimen scire. Superbiam nunquam in tuo sensu, aut in tuo verbo dominari permittas: in ipsa enim initium sumpsit omnis perdi- 15 tio. ||Quicunque tibi aliquid operatus fuerit, statim ei mercedem restitue, & merces mercenarij tui apud 16 te omnino non remaneat. Quod ab alio oderis fieri 17 tibi, vide ne tu aliquando alteri facias. Panem tuum cum esurientibus & egenis comede: & de vestimentis 18 tuis nudos tege. Panem tuum, & vinum tuum super sepulturam iusti constitue, & noli ex eo manducare, 19 & bibere cum peccatoribus: consilium semper a sa- 20 piente perquire. Omni tempore benedic Deum: & D pete ab eo, vt vias tuas dirigat, & omnia consilia tua 21 in ipso permaneant. Indico etiam tibi fili mi, dedisse me decem talenta argenti, dum adhuc infantulus esses Gabelo, in Rages, ciuitate Medorum, & chirogra- 22 phum eius apud me habeo: & ideo perquire quomodo ad eum peruenias, & recipias ab eo supra memoratum pondus argenti, & restituas ei chirogra- 23 phum suum. Noli timere fili mi, pauperem quidem vitam gerimus, sed multa bona habebimus si timuerimus Deum, & recesserimus ab omni peccato, & fecerimus bene.

Eccle. 7. c.19. Exo. 20. b.12. ||Luc.14. c.13 Prou. 3. b.9 Eccle. 4. a.1. & 14 b.13. Eccl. 35 a.4. ||Eccl.29 c.15. 1. Thes 4.a.3. || Gen. a.5. Leui. 19 c.13. Deut. 24 c.14. ||Matt.7. b.12. Luc.6.c.31. Luc.14.c 14. Ro. 8. d. 17.

CAPVT V.

1 A Tvnc respondit Tobias patri suo, & dixit: Omnia quæcunque præcepisti mihi, 2 faciam pater. Quomodo autem pecuniam hanc requiram, ignoro, ille me nescit, & ego eum ignoro: quod signum dabo ei? Sed neque viam, 3 per quam pergatur illuc, aliquando cognoui. Tunc pater suus respondit illi, & dixit: Chirographum quidem illius penes me habeo: quod dum illi osten- 4 deris, statim restituet. Sed perge nunc, & inquire tibi aliquem fidelem virum, qui eat tecum salua mer- 5 cede sua: vt dum adhuc viuo, recipias eam. Tunc egressus Tobias, inuenit iuuenem splendidum, stantem, pręcinctum, & quasi paratum ad ambulandum. 6 Et ignorans quod angelus Dei esset, salutauit eum, 7 & dixit: Vnde te habemus bone iuuenis? At ille rñdit: Ex filijs Israel. Et Tobias dixit ei: Nosti viã quæ 8 ducit in regionẽ Medorũ? Cui rñdit: Noui, & oĩa iti- B nera eius frequenter ambulaui, & mansi apud Gabelum fratrẽ nostrum qui moratur in Rages, ciuitate 9 Medorum, quæ posita est in monte Ecbatanis. Cui Tobias ait: Sustine me, obsecro, donec hæc ipsa nũciẽ 10 patri meo. Tunc ingressus Tobias indicauit vniuersa hęc patri suo. Super q̃ admiratus pater, rogauit vt in- 11 troiret ad eũ. Ingressus itaq; salutauit eum, & dixit: 12 Gaudium tibi sit semper. Et ait Tobias: Quale gaudiũ mihi erit, q̃ in tenebris sedeo, & lumẽ cœli nõ vi- 13 deo? Cui ait iuuenis: Forti aĩo esto, in proximo est, 14 vt a Deo cureris. Dixit itaq; illi Tobias: Nũquid poteris perducere filiũ meũ ad Gabelum in Rages, ciui- C tatẽ Medorũ? & cum redieris, restituã tibi mercedem 15 tuam. Et dixit ei angelus: ego ducam, & reducam eũ 16 ad te. Cui Tobias respõdit: Rogo te, indica mihi, de 17 qua domo, aut de qua tribu es tu? Cui Raphael angelus dixit: genus quęris mercenarij: an ipsum merce- 18 nariũ qui cum filio tuo eat? Sed ne forte solicitum te 19 reddã, ego sum Azarias Ananiæ magni filius: Et Tobias respondit. Ex magno genere es tu. Sed peto ne 20 irascaris quod voluerim cognoscere genus tuũ. Di- D xit aũt illi angelus: Ego sanũ ducam, & sanum tibi re- 21 ducã filium tuũ. Rñdẽs autẽ Tobias, ait: Bene ambuletis, & sit Deus in itinere vestro, & angelus eius co- 22 mitetur vobiscum. Tunc paratis omnibus quę erant in via portanda, fecit Tobias vale patri suo, & matri 23 suę, & ambulauerunt ambo simul. Cũq; pfecti essent, cępit mater eius flere, & dicere: Baculum senectu- 24 tis nostræ tulisti, & transmisisti a nobis. Nunq̃ fuisset 25 ipsa pecunia, pro qua misisti eum. Sufficiebat enim nobis paupertas nostra, vt diuitias cõputaremus hoc 26 q̃ videbamus filiũ nostum. Dixitq; ei Tobias: Noli flere, saluus perueniet filius noster, & saluus reuertetur 27 ad nos, & oculi tui videbunt illũ. Credo enim, q̃ angelus Dei bonus comitẽ ei, & bene disponat omnia q̃ circa eũ geruntur, ita vt cum gaudio reuertatur ad 28 nos. Ad hãc vocẽ cessauit mater eius flere, & tacuit.

Infra 10 a.4.

CAPVT VI.

1 A Profectus est autem Tobias, & canis secutus est eum, & mansit prima mãsione iuxta fluuium 2 Tigris. Et exiuit, vt lauaret pedes suos, & 3 ecce piscis immanis exiuit ad deuorãdum eum. Quẽ expauescens Tobias, clamauit voce magna, dicens: 4 Domine, inuadit me. Et dixit ei Angelus: Apprehende branchiam eius, & trahe eum ad te. Quod cum fecisset, attraxit eum in siccum, & palpitare cępit ante

5 pedes eius. ¶ Tunc dixit ei angelus: exentera hunc piscem: & cor eius, & fel, & iecur repone tibi. sunt enim
6 hęc necessaria ad medicamenta vtiliter. ¶ Quod cum fecisset, assauit carnes eius, & secum tulerunt in via: cætera salierunt quæ sufficerent eis, quousque perue-
7 nirent in Rages, ciuitatem Medorum. ¶ Tunc interro-
B gauit Tobias angelum, & dixit ei: Obsecro te Azaria frater, vt dicas mihi, quod remedium habebunt ista,
8 quæ de pisce seruare iussisti? ¶ Et respōdens angelus, dixit ei: Cordis eius particulam si super carbones ponas, fumus eius extricat omne genus dæmoniorum, siue a viro, siue a muliere: ita vt vltra non accedat ad
9 eos. ¶ Et fel valet ad vngendos oculos, in quibus fue-
10 rit albugo, & sanabuntur. ¶ Et dixit ei Tobias: Vbi
11 vis vt maneamus? Respondensque angelus, ¶ ait: Est hic Raguel nomine, vir propinquus de tribu tua, & hic habet filiam nomine Saram, sed neque masculū,
12 neque fœminam vllam habet aliam pręter eam. ¶ Ti-
C bi debetur omnis substantia eius, & oportet eam te
13 accipere coniugem. ¶ Pete ergo eam a patre eius, &
14 dabit tibi eam in vxorem. ¶ Tunc respondit Tobias, & dixit: Audio quia tradita est septem viris: & mortui sunt: sed & hoc audiui, quia dęmonium occidit il-
15 los. ¶ Timeo ergo ne forte mihi hæc eueniant: & cum sim vnicus parentibus meis, deponam senectutem il-
16 lorum cum tristitia ad inferos. ¶ Tunc angelus Raphael dixit ei: Audi me, & ostendam tibi qui sunt
17 quibus pręualere potest dęmonium. ¶ Hi namque qui coniugium ita suscipiunt, vt Deum a se, & a sua mēte excludant, & suæ libidini ita vacent, sicut equus &
D mulus, quibus non est intellectus: habet potestatem
18 dæmonium super eos. ¶ Tu autē cum acceperis eam, ingressus cubiculum, per tres dies continens esto ab ea, & nihil aliud, nisi orationibus vacabis cum ea.
19 ¶ Ipsa autem nocte incenso iecore piscis, fugabitur
20 dæmonium. ¶ Secunda vero nocte in copulatione
21 sanctorum patriarcharum admitteris. ¶ Tertia autem nocte benedictionem consequeris, vt filij ex
22 vobis procreentur incolumes. ¶ Transacta autem tertia nocte, accipies virginem cum timore Domini, amore filiorum magis, quam libidine ductus, vt in semine Abrahæ benedictionem in filijs consequaris.

Num. 27. b. 8. & 36 c. 8.

CAPVT VII.

1 INgressi sunt autem ad Raguelem, & suscepit eos
A Raguel cum gaudio. ¶ Intuensque Tobiam Ra-
2 guel, dixit Annæ vxori suæ: Quam similis est
3 iuuenis iste consobrino meo? ¶ Et cum hæc dixisset, ait: Vnde estis iuuenes fratres nostri? At illi dixerunt:
4 Ex tribu Nephtali sumus, ex captiuitate Niniue. ¶ Dixitque illis Raguel: Nostis Tobiam fratrem meum?
5 Qui dixerunt: Nouimus. ¶ Cumque multa bona loqueretur de eo, dixit angelus ad Raguelem: Tobias
6 de quo interrogas, pater istius est. ¶ Et misit se Raguel,
B & cum lachrymis osculatus est eum, & plorans supra
7 collum eius, ¶ dixit: Benedictio sit tibi fili mi, quia bo-
8 ni & optimi viri filius es. ¶ Et Anna vxor eius, & Sa-
9 ra ipsorum filia lachrymatæ sunt. ¶ Postquam autem locuti sunt, præcepit Raguel occidi arietem, & parari conuiuium. Cumque hortaretur eos discumbe-
10 re ad prandium. ¶ Tobias dixit: Hic ego hodie non manducabo neque bibam, nisi prius petitionem meam confirmes, & promittas mihi dare Saram fi-
11 liam tuam. ¶ Quo audito verbo Raguel, expauit, sciens quid euenerit illis septē viris qui ingressi sunt ad eam: & timere cœpit ne forte & huic similiter contingeret. Et cū nutaret, & nō daret petenti vllū respō-
12 sum, ¶ dixit ei angelus: Noli timere dare eam isti, quo-
C niam huic timenti Deum debetur coniunx filia tua:
13 propterea alius non potuit habere illam. ¶ Tunc dixit Raguel: Non dubito, quod Deus preces lachrymas meas
14 in conspectu suo admiserit. ¶ Et credo quoniā ideo fecit vos venire ad me, vt ista coniungeretur cognationi suæ ‖ secundum legem Moysi: & nunc noli dubium
15 gerere quod tibi eam tradam. ¶ Et apprehendens dexteram filiæ suæ, dextræ Tobiæ tradidit, dicens: Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob vobiscū sit, & ipse coniungat vos, impleatque benedictionē suā
16 in vobis. ¶ & accepta charta fecerunt conscriptionem
17 coniugij. ¶ Et post hæc epulati sunt benedicētes Deū.
18 ¶ Vocauitque Raguel ad se Annam vxorem suam, &
19 præcepit ei, vt pręparāret alterum cubiculum. ¶ Et introduxit illuc Saram filiam suam, & lachrymata est.
20 ¶ Dixitque ei: Forti animo esto filia mea: Dominus cęli det tibi gaudium pro tędio quod perpessa es.

‖ Nu. 36. c. 6.

CAPVT VIII.

1 POstquam vero cœnauerunt, introduxerunt iu-
A uenem ad eam. ¶ Recordatus itaque Tobias
2 sermonum angeli, protulit de cassidili suo partem iecoris, posuitque eam super carbones viuos.
3 ¶ Tunc Raphael angelus apprehendit dęmonium, &
4 religauit illud in deserto superioris Ægypti. ¶ Tunc hortatus est virginem Tobias, dixitque ei: Sara, exurge, & deprecemur Deum hodie, & cras, et secundum cras: quia his tribus noctibus Deo iungimur: tertia
5 autem transacta nocte, in nostro erimus coniugio. ¶ Filii quippe sanctorum sumus, et non possumus ita con-
6 iungi sicut gentes quę ignorant Deum. ¶ Surgētes autem pariter, instanter orabant ambo simul, vt sanitas
7 daretur eis. ¶ Dixitque Tobias: Domine Deus patrū nostrorum, benedicant te cœli et terræ, mareque et fontes, et flumina, et omnes creaturæ tuæ, quæ in eis sūt.
B ¶ ‖ Tu fecisti Adam de limo terræ, dedistique ei adiu-
8 torium Heuam. ¶ Et nunc Domine tu scis, quia non
9 luxuriæ causa accipio sororem meam coniugem, sed sola posteritatis dilectione, in qua benedicatur nomē
10 tuum in secula seculorum. ¶ Dixit quoque Sara: Miserere nobis Domine miserere nobis, et consenescamus
11 ambo pariter sani. ¶ Et factum est circa pullorum cantum, accersiri iussit Raguel seruos suos, et abierunt
12 cum eo pariter vt foderent sepulchrum. ¶ Dicebat e-
nim: Ne forte simili modo euenerit ei, quo et cæteris
13 illis septem viris, qui sunt ingressi ad eam. ¶ Cumque
C parassent fossam, reuersus Raguel ad vxorem suam,

‖ Gen. 2. c. 7.

14 dixit ei: ¶ Mitte vnā ex ancillis tuis, & videat ſi mortuus eſt, vt ſepeliam eum antequam illuceſcat dies. 15 ¶ At illa miſit vnam ex ancillis ſuis. Quæ ingreſſa cubiculum, reperit eos ſaluos & incolumes, ſecum pari- 16 ter dormientes. ¶ Et reuerſa nunciauit bonū nunciū, & benedixerunt Dñm, Raguel videlicet, & Anna v- 17 xor eius, ¶ & dixerūt: Benedicimus te Dñe Deus Iſrael, quia non contigit quemadmodum putabamus. 18 ¶ Feciſti enim nobiſcum miſericordiam tuam, & ex- 19 cluſiſti a nobis inimicum perſequentem nos. ¶ Miſer- D tus es autem duobus vnicis. Fac eos Domine plenius benedicere te: & ſacrificium tibi laudis tuæ, & ſuæ ſanitatis offerre, vt cognoſcat vniuerſitas gētium, quia 20 tu es Deus ſolus in vniuerſa terra. ¶ Statimque præcepit ſeruis ſuis Raguel, vt replerent foſſam quam fe- 21 cerant, priuſquam eluceſceret. ¶ Vxori autem ſuæ dixit, vt inſtrueret conuiuiū, & præpararet omnia quæ 22 in cibos erant iter agentibus neceſſaria. ¶ Duas quoque pingues vaccas, & quatuor arietes occidi fecit, & parari epulas omnibus vicinis ſuis, cunctiſq; ami- 23 cis. ¶ Et adiurauit Raguel Tobiā, vt duas hebdoma- 24 das moraretur apud ſe. ¶ De omnibus autē quę poſſidebat Raguel, dimidiam partem dedit Tobię: & fecit ſcripturam, vt pars dimidia quæ ſupererat poſt obitum eorum, Tobiæ dominio deueniret.

CAPVT IX.

1 A TVnc vocauit Tobias angelum ad ſe, quem quidem hominem exiſtimabat: dixitq; ei: Azaria frater, peto vt auſcultes verba mea: 2 ¶ Si meipſum tradam tibi ſeruum, non ero condignus 3 prouidentiæ tuæ. ¶ Tamen obſecro te, vt aſſumas tibi animalia ſiue ſeruitia, & vadas ad Gabelum in Rages, ciuitatem Medorum: reddaſque ei chirographū ſuum, & recipias ab eo pecuniam, & roges eum ve- 4 nire ad nuptias meas. ¶ Scis enim ipſe quoniam nu- B merat pater meus dies: & ſi tardauero vna die plus, 5 contriſtatur anima eius. ¶ Et certe vides quomodo adiurauit me Raguel, cuius adiuramentum ſpernere 6 non poſſum. ¶ Tunc Raphael aſſumens quattuor ex ſeruis Raguelis, & duos camelos in Rages ciuitatem Medorum perrexit, & inueniens Gabelum, reddidit ei chirographum ſuum, & recepit ab eo omnem pe- 7 cuniam. ¶ Indicauitq; ei de Tobia filio Tobiæ, omnia C quæ geſta ſunt: fecitque eum ſecū venire ad nuptias. 8 ¶ Cumque ingreſſus eſſet domum Raguelis, inuenit Tobiam diſcumbentem: & exiliens, oſculati ſunt ſe inuicem: & fleuit Gabelus, benedixitque Deum, & 9 dixit: ¶ Benedicat te Deus Iſrael, quia filius es opti- D mi viri, & iuſti, & timentis Deum, & eleemoſynas 10 facientis: ¶ & dicatur benedictio ſuper vxorem tuā, 11 & ſuper parētes veſtros: ¶ & videatis filios veſtros, & filios filiorum veſtrorum vſque in tertiam & quartam generationem: & ſit ſemen veſtrum benedictum 12 a Deo Iſrael, qui regnat in ſecula ſeculorum. ¶ Cumque omnes dixiſſent: Amen, acceſſerunt ad conuiuium: ſed & cum timore Domini nuptiarum conuiuium exercebant.

CAPVT X.

1 A CVm vero moras faceret Tobias, cauſa nuptiarum, ſolicitus erat pater eius Tobias, dicēs: Putas quare moratur filius meus, aut quare 2 detentus eſt ibi? ¶ Putaſne Gabelus mortuus eſt, & 3 nemo reddet illi pecuniam? ¶ Cœpit autem contriſtari nimis ipſe, & Anna vxor eius cum eo: & cœperunt ambo ſimul flere: eo quod die ſtatuto minime 4 reuerteretur filius eorum ad eos. ¶ Flebat igitur mater eius irremediabilibus lachrymis, atque dicebat: || B Heu heu me fili mi, vt quid te miſimus peregrinari, lumen oculorum noſtrorum, baculum ſenectutis noſtræ, ſolatium vitæ noſtræ, ſpem poſteritatis noſtræ? 5 ¶ Omnia ſimul in te vno habentes, te non debuimus 6 dimittere a nobis. ¶ Cui dicebat Tobias: Tace, & noli turbari: ſanus eſt filius noſter: ſatis fidelis eſt vir ille 7 cum quo miſimus eum. ¶ Illa autem nullo modo conſolari poterat, ſed quotidie exiliens circumſpiciebat, & circuibat vias omnes, per quas ſpes remeandi videbatur, vt procul videret eum, ſi fieri poſſet, venien- 8 tem. ¶ At vero Raguel dicebat ad generum ſuum: C Mane hic, & ego mittam nuncium ſalutis de te ad To- 9 biam patrem tuum. ¶ Cui Tobias ait: Ego noui, quia pater meus & mater mea modo dies computant, & 10 cruciatur ſpiritus eorum in ipſis. ¶ Cumque verbis multis rogaret Raguel Tobiam, & ille eum nulla ratione vellet audire, tradidit ei Saram, & dimidiam partem omnis ſubſtantiæ ſuæ in pueris, in puellis, in pecudibus, in camelis, & in vaccis, & in pecunia mul- 11 ta: & ſaluum atque gaudentem dimiſit eum a ſe, ¶ di- D cens: Angelus Domini ſanctus ſit in itinere veſtro, perducatque vos incolumes, & inueniatis omnia recte circa parentes veſtros, & videant oculi mei filios 12 veſtros priuſquam moriar. ¶ Et apprehendentes parentes filiam ſuam, oſculati ſunt eam, et dimiſerunt 13 ire: ¶ monentes eam honorare ſoceros, diligere maritum, regere familiam, gubernare domum, et ſeipſam irreprehenſibilem exhibere.

|| Sup. 5 d 23.

CAPVT XI.

1 A CVmq; reuerterentur, peruenerunt ad Charan, quæ eſt in medio itinere contra Niniuen, 2 vndecimo die. ¶ Dixitque angelus: Tobia frater, ſcis quemadmodum reliquiſti patrem tuum. 3 ¶ Si placet itaque tibi, præcedamus, et lento gradu ſequantur iter noſtrum familiæ, ſimul cum cōiuge tua, 4 et cum animalibus. ¶ Cumq; hoc placuiſſet, vt irent, dixit Raphael ad Tobiam: Tolle tecum ex felle piſcis: erit.n. neceſſarium. Tulit itaque Tobias ex felle 5 illo, et abierunt. ¶ Anna autē ſedebat ſecus viam quotidie in ſupercilio montis vnde reſpicere poterat de 6 longinquo. ¶ Et dum ex eodem loco ſpecularetur aduentum eius, vidit a longe, et illico agnouit ve- B nientem filium ſuum: currenſq; nūciauit viro ſuo, di-

7 cens: Ecce venit filius tuus. ♀ Dixitq; Raphael ad Tobiam: At vbi introieris domum tuam, statim adora Dominum Deum tuum & gratias agens ei, accede 8 ad patrem tuum & osculare eum. ♀ Statimque lini super oculos eius ex felle isto piscis, quod portas tecum. Scias enim quoniam mox aperientur oculi eius, & videbit pater tuus lumē cœli, & in aspectu tuo 9 gaudebit. ♀ Tunc præcucurrit canis, qui simul fuerat in via: & quasi nũcius adueniēs, blandimēto suæ cau 10 dæ gaudebat. ♀ Et consurgens cæcus pater eius, cœpit offendēs pedibus currere: & data manu puero occur- 11 rit obuiam filio suo. ♀ Et suscipiens osculatus est eum C cum vxore sua, & cœperunt ambo flere præ gaudio. 12 ♀ Cumque adorassent Deum, & gratias egissent, con- 13 sederunt. ♀ Tunc sumens Tobias de felle piscis, lini- 14 uit oculos patris sui. ♀ Et sustinuit quasi dimidiam fere horā: & cœpit albugo ex oculis eius, quasi membra 15 na oui, egredi. ♀ Quam apprehendens Tobias traxit 16 ab oculis eius, statimq; visum recepit. ♀ Et glorificabant Deum, ipse videlicet & vxor eius, & omnes qui 17 sciebant eum. ♀ Dicebatque Tobias: Benedico te Do D mine Deus Israel, quia tu castigasti me, & tu saluasti 18 me: & ecce, ego video Tobiam filium meũ. ♀ Ingressa est etiam post septem dies Sara vxor filij eius, & omnis familia sana, & pecora, & cameli, & pecunia multa vxoris, sed & illa pecunia quam receperat a 19 Gabelo: ♀ & narrauit parentibus suis omnia beneficia Dei, quæ fecisset circa eum per hominem qui eũ 20 duxerat. ♀ Veneruntque Achior & Nabat, consobrini Tobiæ, gaudentes ad Tobiam, & congratulantes ei de omnibus bonis quæ circa illũ ostenderat Deus. 21 ♀ Et per septem dies epulantes, omnes cum gaudio magno gauisi sunt.

CAPVT XII.

1 A TVnc vocauit ad se Tobias filium suum, dixitq; ei: Quid possumus dare viro isti san- 2 cto, qui venit tecum? ♀ Respondēs Tobias dixit patri suo: Pater, quam mercedem dabimus ei? 3 aut quid dignũ poterit esse beneficijs eius? ♀ Me duxit & reduxit sanum, pecuniam a Gabelo ipse recepit, vxorem ipse me habere fecit, & dęmonium ab ea ipse compescuit, gaudium parētibus eius fecit, meipsum a deuoratione piscis eripuit, te quoque videre fecit lumen cęli, & bonis omnibus per eum repleti su- 4 mus. Quid illi ad hæc poterimus dignum dare? ♀ Sed B peto a te pater mi, vt roges eũ, si forte dignabitur me dietatem de omnibus quæ allata sunt, sibi assumere. 5 ♀ Et vocantes eum, pater scilicet & filius, tulerunt eũ in partem: & rogare cęperunt, vt dignaretur dimidiā partem omnium quæ attulerant, acceptam habere. 6 ♀ Tunc dixit eis occulte: Benedicite Deum cœli, & coram omnibus viuentibus confitemini ei, quia fecit 7 vobiscum misericordiam suam. ♀ Etenim sacramentum regis abscondere, bonum est: opera autem Dei 8 reuelare, & confiteri, honorificum est. ♀ Bona est oratio cum ieiunio: & eleemosyna, magis quam thesau- 9 ros auri recondere: ♀ quoniam eleemosyna a morte liberat, & ipsa est quæ purgat peccata, & facit inueni 10 re misericordiā & vitam æternam. ♀ Qui aũt faciunt 11 peccatum & iniquitatē, hostes sunt animæ suæ. ♀ Ma C nifesto ergo vobis veritatem, & non abscondam a 12 vobis occultum sermonem. ♀ Quando orabas cum lachrymis, & sepeliebas mortuos, & derelinquebas prandium tuũ: & mortuos abscondebas per diem in domo tua, & nocte sepeliebas eos: ego obtuli oratio- 13 nem tuam Dño. ♀ Et quia acceptus eras Deo, necesse 14 fuit vt tentatio probaret te. ♀ Et nunc misit me Dñs vt curarem te, & Saram vxorē filij tui a dęmonio li- 15 berarē. ♀ Ego enim sum Raphael angelus vnus ex se 16 ptē, qui astamus ante Dñm. ♀ Cumq; hæc audissent, D turbati sunt, & trementes ceciderunt super terrā in fa 17 ciem suam. ♀ Dixitq; ei angelus: Pax vobis, nolite ti- 18 mere. ♀ Etenim cũ essem vobiscum, per voluntatem 19 Dei eram: ipsum benedicite, & cantate illi. ♀ Videbar quidē vobiscum manducare, & bibere, sed ego cibo inuisibili, & potu, qui ab hominibus videri non po- 20 test, vtor. ♀ Tēpus est ergo vt reuertar ad eum qui me misit: vos aũt benedicite Deum, & narrate omnia mi 21 rabilia eius. ♀ Et cum hæc dixisset, ab aspectu eorum 22 ablatus est, & vltra eum videre non potuerunt. ♀ Tũc prostrati per horas tres in faciem, benedixerũt Deũ: & exurgentes narrauerunt omnia mirabilia eius.

Sup. 2. 2. 5.

CAPVT XIII.

1 A APeriens autem Tobias senior os suum, benedixit Dominum, & dixit: Magnus es Domine in æternum, & in omnia secula regnũ 2 tuum: ♀ quoniam tu flagellas, & saluas: deducis ad inferos, & reducis: & non est qui effugiat manum tuā: 3 ♀ Confitemini Domino filij Israel: & in conspectu gē 4 tium laudate eum: ♀ quoniam ideo dispersit uos inter gentes, quę ignorant eum, vt vos enarretis mirabilia eius, et faciatis scire eos, quia non est alius Deus 5 omnipotens, præter eum. ♀ Ipse castigauit nos propter iniquitates nostras, et ipse saluabit nos propter 6 misericordiam suam. ♀ Aspicite ergo quæ fecit no- B biscum, et cum timore et tremore confitemini illi: re 7 gemque seculorum exaltate in operibus vestris. ♀ Ego autem in terra captiuitatis meæ cōfitebor illi: quoniam ostendit maiestatem suam in gentem peccatri- 8 cem. ♀ Conuertimini itaque peccatores, et facite iustitiam coram Deo, credentes quod faciat vobiscum 9 misericordiam suam. ♀ Ego autem et anima mea in 10 eo lætabimur. ♀ Benedicite Dominũ omnes electi e- 11 ius: agite dies lætitiæ, et confitemini illi. ♀ Ierusalem ciuitas Dei, castigauit te Dominus in operibus ma- 12 nuum tuarum. ♀ Confitere Domino in bonis tuis, et C benedic Deum seculorum, vt reædificet in te tabernaculum suum, et reuocet ad te omnes captiuos, et gau 13 deas in omnia secula seculorum. ♀ Luce splendida 14 fulgebis, et omnes fines terræ adorabunt te. ♀ Nationes ex longinquo ad te uenient, & munera deferentes, adorabũt in te Dominum, et terram tuam in san- 15 ctificationem habebunt. ♀ Nomen enim magnum 16 inuocabunt in te. ♀ Maledicti erunt qui contempserint te: et condemnati erunt omnes qui blasphema- 17 uerint te: benedictiq; erunt qui ædificauerint te. ♀ Tu D autē lætaberis in filijs tuis, quoniam omnes benedi- 18 centur, et congregabuntur ad Dñm. ♀ Beati oēs qui 19 diligunt te, et qui gaudent super pace tua. ♀ Anima mea benedic Dominum, quoniam liberauit Ierusalem ciuitatem suam a cunctis tribulationibus eius, 20 Dominus Deus noster. ♀ Beatus ero, si fuerint reliquiæ seminis mei ad videndam claritatem Ierusa- 21 lem. ♀ Portæ Ierusalē ex sapphiro et smaragdo ædificabuntur: et ex lapide precioso omnis circuitus mu- 22 rorũ eius. ♀ Ex lapide candido, et mundo oēs plateæ

Deu. 32. b. 39. 1. Reg. 2. 6. Sapi. 16. 13.

eius

eius sternentur: & per vicos eius halleluia cantabi-
23 tur. ♀ Benedictus Dominus, qui exaltauit eam, & sit regnum eius in secula seculorum super eam, Amen.

CAPVT XIIII.

1 A ET consummati sunt sermones Tobiæ. Et postquam illuminatus est Tobias, vixit annis quadraginta duobus, & vidit filios nepotum suo-
2 rum. ♀ Completis itaq; annis cētum duobus, sepultus
3 est honorifice in Niniue. ♀ Quinquaginta namque & sex annorum lumen oculorum amisit: sexagenarius
4 vero recepit. ♀ Reliquū vero vitæ suæ in gaudio fuit, & cum bono profectu timoris Dei perrexit in pace.
5 ♀ In hora autem mortis suæ vocauit ad se Tobiam filium suū, & septem iuuenes filios eius, nepotes suos,
6 dixitq; eis: ♀ Prope erit interitus Niniue: nō enim excidit verbum Domini: & fratres nostri qui dispersi
7 sunt a terra Israel reuertentur ad eam. ♀ Omnis autem
B deserta terra eius replebitur, & domus Dei quæ in ea incensa est, iterum reædificabitur: ibique reuertentur
8 omnes timentes Deum, ♀ & relinquent gentes idola sua, & venient in Ierusalem, & inhabitabunt in ea:
9 ♀ & gaudebunt in ea omnes reges terræ adorantes re-
10 gem Israel: ♀ Audite ergo filij mei patrem vestrum:

1. Esd. 3. b. 8. & 6. c. 14.

C seruite Domino in veritate, & inquirite vt faciatis
11 quæ placita sunt illi: ♀ & filijs vestris mandate vt faciant iustitias, & eleemosynas, vt sint memores Dei, & benedicant eum in omni tempore in veritate, &
12 in tota virtute sua. ♀ Nunc ergo filij audite me, & nolite manere hic: sed quacunque die sepelieritis matrem vestram circa me in vno sepulchro, ex eo diri-
13 gite gressus vestros, vt exeatis hinc. ♀ Video enim,
14 quia iniquitas eius finem dabit ei. ♀ Factum est autem post obitum matris suæ, Tobias abscessit ex Niniue cum vxore sua, & filijs, & filiorum filijs, &
15 reuersus est ad soceros suos. ♀ Inuenitque eos incolumes in senectute bona, & curam eorum gessit,
D ipse clausit oculos eorum: & omnem hæreditatem domus Raguelis ipse percepit: viditque quintam ge-
16 nerationem, filios filiorum suorum. ♀ Et completis annis nonagintanouem in timore Domini cum
18 gaudio sepelierunt eum. ♀ Omnis autem cognatio eius, & omnis generatio eius in bona vita, & in sancta conuersatione permansit, ita vt accepti essent tam Deo, quam hominibus, & cunctis habitantibus in terra.

Libri Tobiæ finis.

LIBER IVDITH.

Hieronymi in librum Iudith Præfatio.

APVD Hebræos, liber Iudith inter hagiographa legitur: cuius authoritas ad roboranda illa quæ in contentionem veniunt, minus idonea iudicatur: Chaldæo tamen sermone conscriptus inter historias computatur. Sed quia hunc librum synodus Nicena in numero sanctarum scripturarum legitur computasse, acquieui postulationi vestræ, imo exactioni: & sepositis occupationibus, quibus vehementer arctabar, huic vnam lucubratiunculam dedi, magis sensum e sensu, quam ex verbo verbum transferens. Multorum codicum varietatem vitiosissimam amputaui: sola ea quę intelligentia integra in verbis Chaldęis inuenire potui, Latinis expressi. Accipite Iudith viduam, castitatis exemplum: & triumphali laude perpetuis eam pręconijs declarate. Hanc enim non solum fœminis, sed & viris imitabilem dedit, qui castitatis eius remunerator, virtutem ei talem tribuit, vt inuictum omnibus hominibus vinceret, & insuperabilem superaret.

CAPVT PRIMVM.

1 A ARphaxad itaque rex Medorum subiugauerat multas gentes imperio suo, & ipse ædificauit ciuitatem potentissimam, quam appellauit Ecbata-
2 nis. ♀ Ex lapidibus quadratis, & sectis: fecit muros eius in latitudinem cubitorum septuaginta, & in altitudinem cubitorum triginta: turres vero eius posuit in altitudinem cubi-
3 torum centū. ♀ Per quadrum vero earum latus vtriūq;
B vicenorum pedum spacio tendebatur, posuitq; por-
4 tas eius in altitudinem turrium. ♀ Et gloriabatur quasi potens in potentia exercitus sui, & in gloria qua-
5 drigarum suarum. ♀ Anno igitur duodecimo regni
C sui, Nabuchodonosor Rex Assyriorum, qui regnabat in Niniue ciuitate magna, pugnauit contra Ar-
6 phaxad: ♀ & obtinuit eum in campo magno, qui appellatur Ragau, circa Euphraten, & Tigrin, &
7 Iadason in campo Erioch regis Elicorum. ♀ Tunc exaltatum est regnum Nabuchodonosor, & cor eius eleuatum est: & misit ad omnes qui habita-
8 bant in Cilicia, & Damasco, & Libano: ♀ & ad gentes quæ sunt in Carmelo, & Cedar, & inhabi-
9 tantes Galilæam in campo magno Esdrelon: ♀ & ad
D omnes qui erant in Samaria, & trans flumen Iordanem, vsque ad Ierusalem, & omnem terram Iesse,
10 quousque perueniatur ad terminos Æthiopiæ. ♀ Ad

hos omnes misit nuncios Nabuchodonosor rex Assy-
11 riorum, ℣ qui omnes vno animo contradixerũt, & re-
12 miserunt eos vacuos, & sine honore abiecerunt. ℣ Tũc
indignatus Nabuchodonosor rex aduersus omnem
terram illam, iurauit per thronum, & regnum suum,
quod defenderet se de omnibus regionibus his.

CAPVT II.

1 A Nno tertiodecimo Nabuchodonosor regis,
A vigesima & secunda die mensis primi, factũ
est verbum in domo Nabuchodonosor re-
2 gis Assyriorum, vt defenderet se. ℣ Vocauitq; omnes
maiores natu, omnesque duces, & bellatores suos, &
3 habuit cum eis mysterium consilij sui. ℣ Dixitq; cogi-
tationem suam in eo esse, vt omnem terram suo subiu
4 garet imperio. ℣ Quod dictũ cum placuisset omnibus,
vocauit Nabuchodonosor rex Holofernem principẽ
5 militiæ suæ, & dixit ei: ℣ Egredere aduersus omne re-
gnum occidentis: & contra eos pręcipue qui contem-
6 pserunt imperium meum. ℣ Non parcet oculus tuus
B vlli regno, omnemque vrbem munitam subiugabis
7 mihi. ℣ Tunc Holofernes vocauit duces, & magistra-
tus virtutis Assyriorum: & dinumerauit viros in ex-
peditionem, sicut pręcepit ei rex, centum viginti mil-
lia peditum pugnatorum, & equitũ sagittariũ duo-
8 decim millia. ℣ Omnemque expeditionem suam fecit
præire in multitudine innumerabilium camelorum,
cum his quæ exercitibus sufficerent copiose: boum
9 quoque armenta, gregesq; ouium, quorum non erat
10 numerus. ℣ Frumentum ex omni Syria in transitu suo
C parari constituit. ℣ Aurum vero, & argentum de do-
11 mo regis assumpsit, multum nimis. ℣ Et profectus est
ipse, & omnis exercitus, cum quadrigis, & equitibus,
& sagittarijs, qui cooperuerunt faciem terræ, sicut lo-
12 custæ. ℣ Cumque pertransisset fines Assyriorum, venit
ad magnos montes Ange, qui sunt a sinistro Ciliciæ:
ascenditq; omnia castella eorum, & obtinuit omnem
13 munitionem. ℣ Effregit autem ciuitatem opinatissimã
Melothi, prædauitq; omnes filios Tharsis, & filios If-
mahel, qui erãt contra faciẽ deserti, et ad austrũ terrę
14 Cellon. ℣ Et trãsiuit Euphraten, & venit in Mesopota
D miam: et fregit omnes ciuitates excelsas, quæ erant
ibi, a torrente Mambre, vsquequo perueniatur ad ma
15 re: ℣ et occupauit terminos eius a Cilicia, vsque ad fi-
16 nes Iapheth qui sunt ad austrum. ℣ Abduxitque om-
nes filios Madian, & prædauit omnem locupletatio-
nem eorum, omnesque resistentes sibi occidit in ore
17 gladij. ℣ Et post hæc descendit in campos Damasci in
diebus messis, et succendit omnia sata, omnesque ar-
18 bores, et vineas fecit incidi, ℣ et cecidit timor illius su-
per omnes inhabitantes terram.

Infra 16. a. 5.

CAPVT III.

1 T Vnc miserunt legatos suos vniuersarum vr-
A bium, ac prouinciarum reges, ac principes,
Syriæ scilicet, Mesopotamiæ, et Syriæ So-
bal, et Libyæ, atque Ciliciæ, qui venientes ad Holo-
2 fernem, dixerunt: ℣ Desinat indignatio tua circa nos.
Melius est enim, vt viuentes seruiamus Nabuchodo-
nosor regi magno, et subditi simus tibi, quam mo-
rientes cum interitu nostro ipsi seruitutis nostrę dam-
3 na patiamur. ℣ Omnis ciuitas nostra, omnisque pos-
B sessio, omnes montes, et colles, et campi, et armenta
boum, gregesq; ouium, et caprarum, equorumque, et
camelorum, et vniuersæ facultates nostræ, atq; fami-
4 liæ in conspectu tuo sunt: ℣ sint omnia nostra sub lege
5 tua. ℣ Nos et filij nostri, serui tui sumus. ℣ Veni nobis
6 pacificus dominus, et vtere seruitio nostro, sicut pla-
7 cuerit tibi. ℣ Tunc descendit de montibus cum equiti-
bus in virtute magna, et obtinuit omnem ciuitatem,
8 et omnem inhabitantẽ terram. ℣ De vniuersis autẽ vr-
C bibus assumpsit sibi auxiliarios viros fortes, et electos
9 ad bellum. ℣ Tantusq; metus prouincijs illis incubuit,
vt vniuersarum vrbiũ habitatores, principes, et ho-
norati simul cum populis exirent obuiam venienti,
10 ℣ excipientes eum cum coronis, et lampadibus, ducen
11 tes choros in tympanis, et tibijs. ℣ Nec ista tamen fa
cientes ferocitatem eius pectoris mitigare potue-
12 runt. ℣ Nam et ciuitates eorum destruxit, et lucos eo-
D rum excidit. ℣ Præceperat enim illi Nabuchodono-
13 sor rex, vt omnes deos terræ exterminaret, videlicet
vt ipse solus diceretur Deus ab his nationibus quæ
14 potuissent Holofernis potentia subiugari. ℣ Pertran-
siẽs autem Syriam Sobal, et omnem Apameam, om-
nemque Mesopotamiam, venit ad Idumæos in ter-
15 ram Gabaa; ℣ accepitque ciuitates eorum, et sedit ibi
per triginta dies, in quibus diebus adunari præcepit
vniuersum exercitum virtutis suæ.

CAPVT IIII.

1 T Vnc audientes hæc filij Israel, q habitabant
A in terra Iuda, timuerunt valde a facie eius.
2 ℣ Tremor, et horror inuasit sensus eorum,
ne hoc faceret Ierusalem, et tẽplo Domini, quod fe-
3 cerat cæteris ciuitatibus, et templis earum. ℣ Et mise-
runt in omnem Samariã per circuitum vsq; Iericho,
4 et præoccupauerunt omnes vertices montium. ℣ Et
muris circundederunt vicos suos, et congregauerunt
5 frumenta in preparationem pugnę. ℣ Sacerdos etiam
B Eliachim scripsit ad vniuersos qui erant contra Es-
drelon, quę est contra faciem campi magni, iuxta Do
thain, & vniuersos, per quos viæ transitus esse pote-
6 rat, ℣ vt obtinerent ascensus montium, per quos via
esse poterat ad Ierusalem, & illic custodirent vbi an-
7 gustum iter esse poterat inter montes. ℣ Et fecerunt fi-
lij Israel secũdum quod cõstituerat eis sacerdos Do-
8 mini, Eliachim. ℣ Et clamauit omnis populus ad Do-
minum instãtia magna, & humiliauerũt animas suas
9 in ieiunijs, & orationibus, ipsi & mulieres eorum. ℣ Et
induerunt se sacerdotes cilicijs, & infantes prostraue-
runt contra faciem templi Domini, & altare Domini
10 operuerunt cilicio. ℣ Et clamauerunt ad Dominum
C Deum Israel vnanimiter, ne darentur in prædam in-
fantes eorum, & vxores eorum in diuisionem, & ci-
uitates eorum in exterminium, & sancta eorum in
11 pollutionem, & fierent opprobrium gentibus. ℣ Tunc
Eliachim, sacerdos Domini magnus, circuiuit om-
12 nem Israel, allocutusque est eos, dicens: ℣ Scitote, quo-
niam exaudiet Dominus preces vestras, si manentes
permanseritis in ieiunijs, & orationibus in conspectu
13 Domini. ℣ Memores estote Moysi serui Domini, qui
D Amalec confidentem in virtute sua, & in potẽtia sua,
& in exercitu suo, & in clypeis suis, & in curribus
suis, & in equitibus suis, non ferro pugnãdo, sed pre-
15 cibus sanctis orando deiecit: ℣ sic erunt vniuersi ho-
stes Israel, si perseueraueritis in hoc opere quod cępi-
15 stis. ℣ Ad hanc igitur exhortationem eius deprecan-
tes Dominum permanebant in conspectu Domini:

Exo. 17. d. 12.

16 Vita vt etiam hi qui offerebant Domino holocausta, præcincti cilicijs offerrent sacrificia Domino, & erat 17 cinis super capita eorum. ♀ Et ex toto corde suo omnes orabant Deum, vt visitaret populum suũ Israel.

CAPVT V.

1 A NVnciatumque est Holoferni principi militiæ Assyriorum, quod filij Israel præpararent se ad resistendum, ac montium itinera conclu- 2 sissent: ♀ & furore nimio exarsit in iracundia magna, vocauitq; omnes principes Moab & duces Ammõ, 3 ♀ & dixit eis: Dicite mihi, quis sit populus iste, qui montana obsidet: aut quæ & quales, & quantæ sint ciuitates eorum: quę etiam sit virtus eorum, aut quæ sit multitudo eorum, vel quis rex militiæ illorum: 4 ♀ & quare præ omnibus qui habitãt in oriente, isti cõtempserunt nos, & non exierunt obuiam nobis, vt su- 5 sciperent nos cum pace? ♀ Tunc Achior dux omniũ filiorum Ammon respondens, ait: Si digneris audire domine mi, dicam veritatem in conspectu tuo de populo isto, qui in montanis habitat, & non egredietur 6 verbum falsum ex ore meo. ♀ Populus iste ex proge- 7 nie Chaldæorum est. ♀ ‖ hic primum in Mesopotamia habitauit, quoniam noluerunt sequi deos patrum 8 suorum, qui erant in terra Chaldæorum. ♀ Deserentes itaque cęremonias patrum suorum, quæ in multi- 9 tudine deorum erant, ♀ vnum Deum cœli coluerunt, qui ‖ & pręcepit eis vt exirent inde & habitarent in Charan. Cumque operuisset omnem terram fames, B ‖ descenderunt in Aegyptum, illicque per quadringentos annos sic multiplicati sunt, vt dinumerari eo- 10 rum non posset exercitus. ♀ Cumque grauaret eos rex Aegypti, atque in ædificationibus vrbium suarum in luto & latere subiugasset eos, clamauerunt ad Dominum suum, & percussit totam terram Aegypti plagis 11 varijs. ♀ ‖ Cumque eiecissent eos Aegypti a se, & cessasset plaga ab eis, & iterum eos vellent capere, & ad 12 suum seruitium reuocare, ♀ fugientibus his Deus cœli mare aperuit, ita vt hinc inde aquę quasi murus solidarentur, & isti pede sicco fundum maris perambu- 13 lando transirent. ♀ In quo loco dum innumerabilis exercitus Aegyptiorum eos persequeretur, ita aquis coopertus est, vt non remaneret vel vnus, qui factũ 14 posteris nunciaret. ♀ Egressi vero mare rubrum, deserta Sina montis occupauerũt, in quibus nunquam homo habitare potuit, vel filius hominis requieuit. 15 ♀ Illic fontes amari, obdulcati sunt eis ad bibendum, & per annos quadraginta annonam de cœlo conse- 16 cuti sunt. ♀ Vbicunque ingressi sunt sine arcu & sagitta, & absque scuto & gladio: Deus eorum pugna- 17 uit pro eis, & vicit. ♀ Et non fuit qui insultaret populo isti, nisi quando recessit a cultu Domini Dei sui. 18 ♀ Quotiescunque autem præter ipsum Deum suum, C alterum coluerunt, dati sunt in prædam, & in gladiũ, 19 & in opprobrium. ♀ Quotiescunque autem pœnituerunt se recessisse a cultura Dei sui, dedit eis Deus cœli 20 virtutem resistendi. ♀ ‖ Denique Chananæum regẽ, & Iebuzęum, & Pherezęum, & Hethęum, & Heuęũ, & Amorrhæum, & omnes potentes in Hesebon prostrauerunt, & terras eorum, & ciuitates eorum ipsi 21 possederunt: ♀ & vsque dum non peccarent in conspectu Dei sui, erant cum illis bona. Deus enim illorum 22 odit iniquitatem. ♀ Nam & ante hos annos cum recessissent a via, quam dederat illis Deus, vt ambularent in ea: exterminati sunt prælijs a multis nationibus, & plurimi eorum captiui abducti sunt in terram 23 non suam. ♀ ‖ Nuper autem reuersi ad Dominum D Deum suum ex dispersione qua dispersi fuerant, adunati sunt, & ascenderunt montana hæc omnia, & iterum possident Ierusalem, vbi sunt Sancta eorum. 24 ♀ Nunc ergo mi Domine, perquire si est aliqua iniquitas eorum in conspectu Dei eorum, ascendamus ad illos: quoniam tradens tradet illos Deus eorum tibi, 25 & subiugati erunt sub iugo potentiæ tuæ. ♀ Si vero non est offensio populi huius coram Deo suo, non poterimus resistere illis, quoniã Deus eorum defendet 26 illos, & erimus in opprobrium vniuersæ terræ. ♀ Et factum est cum cessasset loqui Achior verba hæc, irati sunt omnes magnates Holofernis, & cogitabãt inter- 27 ficere eum, dicentes ad alterutrum. ♀ Quis est iste qui filios Israel posse dicat resistere regi Nabuchodonosor & exercitibus eius, homines inermes, & sine vir- 28 tute, & sine peritia artis pugnæ? ♀ Vt ergo agnoscat Achior quoniam fallit nos, ascendamus in montana: & cum capti fuerint potentes eorum, tunc cum eis- 29 dem gladio transuerberabitur: ♀ vt sciat omnis gens quoniam Nabuchodonosor Deus terræ est, & pręter ipsum alius non est.

Infra 11. b.7. ‖ Ge. 11. d.31. Gene.12. a. 1. ‖ Ge. 46. a.1. ‖ Exo.14. a.10. Infr.6. c. 13. ‖ Exo.15. b.13. & 16. g.32. ‖ Nu. 21. c.25. Iof.12.a. 7. ‖ 1. Esd. 1. a.3.

CAPVT VI.

1 A FActum est autem cum cessassent loqui, indignatus Holofernes vehementer, dixit ad Achior: 2 ♀ Quoniam prophetasti nobis, dicens: quod gens Israel defendatur a Deo suo, vt ostendam tibi 3 quoniam non est Deus, nisi Nabuchodonosor: ♀ cum percusserimus eos omnes sicut hominem vnum, tunc & ipse cum illis Assyriorum gladio interibis, & om- 4 nis Israel tecum perditione disperiet: ♀ & probabis quoniam Nabuchodonosor dominus sit vniuersæ terræ, tuncque gladius militiæ meæ transiet per latera tua, & confixus cades inter vulneratos Israel, & non respirabis vltra, donec extermineris cum illis. 5 ♀ Porro autem si prophetiam tuam veram existimas, non concidat vultus tuus: & pallor qui faciem tuam obtinet, abscedat a te, si verba mea hæc putas imple- 6 ri non posse. ♀ Vt autem noueris quia simul cum illis B hæc experieris, ecce ex hac hora illorum populo sociaberis, vt dum dignas mei gladij pœnas excepe- 7 rint, ipse simul vltioni subiaceas. ♀ Tunc Holofernes præcepit seruis suis, vt comprehenderent Achior, & perducerent eum in Bethuliam, & traderent eum in 8 manus filiorum Israel. ♀ Et accipientes eum serui Holofernis, profecti sunt per campestria: sed cum appropinquassent ad montana, exierunt contra eos fun- 9 dibularij. ♀ Illi autem diuertentes a latere montis, ligauerunt Achior ad arborem manibus & pedibus, & sic vinctum restibus dimiserũt eum, & reuersi sunt 10 ad dominum suum. ♀ Porro filij Israel descendentes de Bethulia, venerunt ad eũ. Quem soluentes, duxerunt ad Bethuliam, atq; in medium populi illum statuentes, percunctati sunt quid rerum esset, quod illũ 11 uinctum Assyrij reliquissent. ♀ In diebus illis erant C illic principes, Ozias filius Micha de tribu Simeon, 12 et Charmi, qui et Gothoniel. ♀ In medio itaque seniorum et in conspectu omnium Achior dixit omnia quæ locutus ipse fuerat ab Holoferne interrogatus: et qualiter populus Holofernis uoluisset

Sup.5.b. 12.

13 propter hoc verbum interficere eum,♀& quemadmo-
dum ipse Holofernes iratus iusserit eum Israelitis hac
de causa tradi: vt dum vicerit filios Israel, tunc & ip-
sum Achior diuersis iubeat interire suppliciis, pro-
pter hoc quod dixisset, Deus cœli defensor eorũ est.
14 ♀Cumque Achior vniuersa hæc exposuisset, omnis
populus cecidit in faciem, adorãtes Dominum, & cõ-
muni lamẽtatione & fletu vnanimes preces suas Do-
15 mino effuderunt, dicẽtes: ♀Dñe Deus cœli & terræ, in-
tuere superbiam eorum, & respice ad nostrã humili-
tatẽ, & faciem sanctorum tuorum attende, & ostẽde,
quoniam non derelinquis pręsumentes de te: et pręsu-
16 mẽtes de se, & de sua virtute gloriantes, humilias. ♀Fi-
D nito itaq; fletu, & per totã diem oratione populorũ cõ-
17 pleta, consolati sunt Achior, ♀dicentes: Deus patrum
nostrorum, cuius tu virtutem prædicasti, ipse tibi hãc
dabit vicissitudinem, vt eorum magis tu interitum
18 videas. ♀Cum vero Dominus Deus noster dederit
hanc libertatem seruis suis, sit & tecum Deus in me-
dio nostri: vt sicut placuerit tibi, ita cum tuis omni-
19 bus conuerseris nobiscum. ♀Tunc Ozias finito consi-
lio, suscepit eum in domum suam, & fecit ei cœnam
20 magnam. ♀Et vocatis omnibus presbyteris, simul
21 expleto ieiunio refecerunt. ♀Postea vero conuocatus
est omnis populus, & per totam noctem intra eccle-
siam orauerunt, petentes auxilium a Deo Israel.

CAPVT VII.

1 A HOlofernes autem altera die præcepit exerci-
tibus suis, vt ascenderent contra Bethuliã.
2 ♀Erant autem pedites bellatorum centum
viginti millia, & equites viginti duo millia, præter
præparationes virorum illorum quos occupauerat
captiuitas, & abducti fuerant de prouincijs & vrbi-
3 bus vniuersæ iuuentutis. ♀Omnes parauerunt se pari-
ter ad pugnam contra filios Israel, & venerũt per cre-
pidinem montis vsque ad apicem, qui respicit super
Dothain, a loco qui dicitur Belma, vsque ad Chel-
4 mon, qui est contra Esdrelon. ♀Filij autem Israel, vt
viderunt multitudinem illorum, prostrauerunt se su-
per terram, mittentes cinerem super capita sua, vna-
nimes orantes, vt Deus Israel misericordiam suam
5 ostenderet super populum suum. ♀Et assumentes ar-
ma sua bellica, sederunt per loca quæ ad angusti iti-
neris tramitem dirigunt inter montosa, & erant cu-
6 stodientes ea tota die & nocte. ♀Porro Holofernes
B dum circuit per gyrum, reperit quod fons qui influe-
bat, aquæductum illorum a parte australi extra ciui-
tatem dirigeret, & incidi præcepit aquæductum il-
7 lorum. ♀Erant tamen non longe a muris fontes, ex
quibus furtim videbantur haurire aquam ad refocil-
8 landũ potius, quam ad potandum. ♀Sed filij Ammõ
& Moab accesserunt ad Holofernem, dicentes: Filij
Israel non in lancea, nec in sagitta confidunt, sed mõ-
tes defendunt illos, & muniunt illos colles in præci-
9 pitio constituti. ♀Vt ergo sine congressione pugnæ
possis superare eos, pone custodes fontium, vt non
hauriant aquam ex eis, & sine gladio interficies eos,
vel certe fatigati tradent ciuitatem suam, quam pu-
10 tant in montibus positã superari nõ posse. ♀Et placue-
runt verba hæc coram Holoferne, & coram satelliti-
bus eius: & constituit per gyrum centenarios per sin-
11 gulos fontes. ♀Cumque ista custodia per dies viginti
C fuisset expleta, defecerunt cisternæ, & collectiones
aquarum omnibus habitantibus Bethuliam, ita vt
non esset intra ciuitatem vnde satiarentur vel vna
die: quoniam ad mensurã dabatur populis aqua quo-
12 tidie. ♀Tunc ad Oziam congregati omnes viri, fœmi-
13 næq; iuuenes & paruuli, omnes simul vna voce ♀di-
xerunt: Iudicet Deus inter nos, & te: quoniam fecisti
in nos mala, nolens loqui pacifice cum Assyrijs, &
propter hoc vendidit nos Deus in manibus eorum.
14 ♀Et ideo non est qui adiuuet, cum prosternamur an-
15 te oculos eorum in siti & perditione magna. ♀Et nũc
congregate vniuersos qui in ciuitate sunt, vt sponte
16 tradamus nos omnes populo Holofernis. ♀Melius est
enim vt captiui benedicamus Dominum viuentes,
quam moriamur & simus opprobriũ omni carni, cũ
viderimus vxores nostras, & infantes nostros mori
17 ante oculos nostros. ♀Contestamur hodie cœlum &
D terram, & Deum patrum nostrorum, qui vlciscitur
nos secundum peccata nostra, vt iam tradatis ciuita-
tem in manu militiæ Holofernis, & sit finis noster bre-
uis in ore gladij, qui lõgior efficitur in ariditate sitis.
18 ♀Et cum hęc dixissent, factus est fletus & vlulatus ma-
gnus in ecclesia ab omnibus, & per multas horas vna
19 voce clamauerunt ad Deum, dicentes: ♀‖Peccauimus
cum patribus nostris, iniuste egimus, iniquitatem fe-
20 cimus. ♀Tu, quia pius es, miserere nostri: aut in tuo
flagello vindica iniquitates nostras, et noli tradere cõ-
21 fitentes te populo qui ignorat te. ♀vt non dicant in-
22 ter gentes, Vbi est Deus eorum? ♀Et cum fatigati his
23 clamoribus, & his fletibus lassati siluissent, ♀exurgẽs
Ozias, infusus lachrymis, dixit: Aequo animo estote
fratres, & hos quinque dies expectemus a Domino
24 misericordiam. ♀Forsitan enim indignationem suam
25 abscindet, & dabit gloriam nomini suo. ♀Si autem
transactis quinque diebus non venerit adiutorium,
faciemus hæc verba quæ locuti estis.

‖ Psal.105.6.

CAPVT VIII.

1 A ET factum est, cum audisset hæc verba Iudith vi-
dua, quæ erat filia Merari, filij Idox, filij Io-
seph, filij Oziæ, filij Elai, filij Iamnor, filij Ge-
deon, filij Raphaim, filij Achitob, filij Melchiæ, filij
Enan, filij Nathaniæ, filij Salathiel, filij Simeon, filij
2 Ruben: ♀& vir eius fuit Manasses, qui mortuus est
3 in diebus messis hordeaceæ: ♀instabat enim super al-
ligantes manipulos in cãpo, & venit æstus super ca-
put eius, & mortuus est in Bethulia ciuitate sua, & se-
4 pultus est illic cũ patribus suis. ♀Erat aũt Iudith reli-
5 cta eius vidua iã annis tribus, & mensibus sex. ♀Et in
superioribus domus suæ fecit sibi secretum cubicu-
6 lum, in quo cum puellis suis clausa morabatur: ♀&

habens

habens super lumbos suos cilicium, ieiunabat omnibus diebus vitæ suæ, præter sabbata, & neomenias, 7 & festa domus Israel. ♀ Erat autem eleganti aspectu nimis, cui vir suus reliquerat diuitias multas, & familiam copiosam, ac possessiones armentis boum, & 8 gregibus ouium plenas. ♀ Et erat hæc in omnibus famosissima, quoniam timebat Dominum valde: nec 9 erat qui loqueretur de illa verbum malum. ♀ Hæc itaque cum audisset, quoniã Ozias promisisset, quod transacto quinto die, traderet ciuitatem, misit ad pres 10 byteros Chabri, & Charmi, ♀ & venerunt ad illam, B & dixit illis: Quod est hoc verbum in quo consensit Ozias, vt tradat ciuitatem Assyrijs, si intra quinque 11 dies non venerit vobis adiutoriũ? ♀ Et qui estis vos, 12 qui tentatis Dominum? ♀ Non est iste sermo qui misericordiam prouocet: sed potius qui iram excitet, 13 & furorem accendat. ♀ Posuistis vos tempus miserationis Domini, & in arbitrium vestrum diem consti- 14 tuistis ei. ♀ Sed quia patiens Dominus est, in hoc ipso pœniteamus, & indulgentiam eius fusis lachrymis 15 postulemus. ♀ non enim quasi homo sic Deus comminabitur: neque sicut filius hominis ad iracundiam 16 inflammabitur. ♀ Et ideo humiliemus illi animas nostras: & in spiritu constituti humiliato, seruientes illi, 17 ♀ dicamus flentes Domino, vt secundum voluntatem suam sic faciat nobiscum misericordiam suam: vt sicut conturbatum est cor nostrum in superbia eorum, 18 ita etiam de nostra humilitate gloriemur: ♀ quoniam non sumus secuti peccata patrum nostrorum qui dereliquerunt Deum suum, & adorauerunt deos alie- 19 nos: ♀ pro quo scelere dati sunt in gladium, & in rapi C nam, & in confusionem inimicis suis: nos autem alte- 20 rum Deum nescimus præter ipsum. ♀ Expectemus humiles consolationem eius, & exquiret sanguinem nostrum de afflictionibus inimicorum nostrorum: & humiliabit omnes gentes, quæcunque insurgunt contra nos, & faciet illas sine honore Dominus Deus no- 21 ster. ♀ Et nunc fratres, quoniam vos estis presbyteri in populo Dei, & ex vobis pendet anima illorum, ad eloquium vestrum corda eorum erigite, vt memores sint, quia tentati sunt patres nostri, vt probarentur, si 22 vere colerent Deum suum. ♀ Memores esse debent ‖ quomodo pater noster Abraham tentatus est, & per multas tribulationes probatus, Dei amicus effectus 23 est. ♀ Sic Isaac, sic Iacob, sic Moyses: & omnes qui placuerunt Deo, per multas tribulationes transierunt fi- 24 deles. ♀ Illi autem qui tentationes non susceperunt cum timore Domini, & impatientiam suam, & improperium murmurationis suæ contra Dominũ pro- 25 tulerunt ♀ ‖ exterminati sunt ab exterminatore, & 26 a serpentibus perierunt. ♀ Et nos ergo non vlciscamur 27 nos pro his quæ patimur: ♀ sed reputantes pecca D tis nostris hæc ipsa supplicia minora esse flagella Domini, quibus quasi serui corripimur ad emendationem, & non ad perditionem nostram euenisse creda- 28 mus. ♀ Et dixerunt illi Ozias & presbyteri: Omnia quæ locuta es, vera sunt, & nõ est in sermonibus tuis 29 vlla reprehensio. ♀ Nunc ergo ora pro nobis, quoniã 30 mulier sancta es, & timens Deum. ♀ Et dixit illis Iudith: Sicut quod potui loqui, Dei esse cognosciris: 31 ♀ ita quod facere dispositi, probate si ex Deo est: & 32 orate, vt firmum faciat Deus consilium meum. ♀ Stabitis vos ad portam nocte ista, & ego exeam cum Abra mea: & orate, vt sicut dixistis, in diebus quinque 33 respiciat Dominus populum suum Israel. ♀ Vos autem nolo vt scrutemini actum meum, & vsque dum renunciem vobis, nihil aliud fiat, nisi oratio pro me 34 ad Dominum Deum nostrum. ♀ Et dixit ad eam Ozias princeps Iuda: Vade in pace, & Dominus sit tecum in vltionem inimicorum nostrorum. Et reuertentes abierunt.

‖ Ge. 22. a 1.

‖ Nu. 21. b. 6. 1. Cor. 10. b. 9.

CAPVT IX.

1 A QVibus ascendentibus, Iudith ingressa est oratorium suum: & induens se cilicio posuit cinerem super caput suum: & prosternens 2 se Domino, clamabat ad Dominum dicens: ♀ Domine Deus patris mei Simeon, ‖ qui dedisti illi gladiũ in defensione alienigenarum, qui violatores extiterunt in coinquinatione sua, & denudauerunt femur 3 virginis in confusionem: ♀ & dedisti mulieres illorum in prædam, & filias illorum in captiuitatem: & omnẽ prædam in diuisionem seruis tuis, qui zelauerunt zelum tuum: subueni quæso te, Domine Deus meus 4 mihi viduæ. ♀ Tu enim fecisti priora, & illa post illa B cogitasti: & hoc factum est quod ipse voluisti. ♀ Om- 5 nes enim viæ tuæ paratæ sunt, & tua iudicia in tua 6 prouidentia posuisti. ♀ Respice castra Assyriorũ nunc, sicut tunc castra Aegyptiorum videre dignatus es, quando post seruos tuos armati currebant confidentes in quadrigis, & in equitatu suo, & in multitudine 7 bellatorum. ♀ Sed aspexisti super castra eorum, & te 8 nebræ fatigauerunt eos. ♀ Tenuit pedes eorum abys- 9 sus, & aquæ operuerunt eos. ♀ Sic fiant & isti Domi- C ne qui confidunt in multitudine sua, et in curribus suis, et in contis, et in scutis, et in sagittis suis, et in lã- 10 ceis gloriantur, ♀ et nesciunt quia tu ipse es Deus noster qui conteris bella ab initio, et Dominus nomen 11 est tibi. ♀ Erige brachium tuum sicut ab initio: et allide virtutem illorum in virtute tua: cadat virtus eorum in iracundia tua, qui promittunt se violare sancta tua, et polluere tabernaculum nominis tui, et de- 12 ijcere gladio suo cornu altaris tui. ♀ Fac Domine vt 13 gladio proprio eius superbia amputetur, ♀ capiatur laqueo oculorũ suorũ in me, et percuties eum ex la- 14 bijs charitatis meæ. ♀ Da mihi in animo constãtiam 15 vt contemnam illum, et virtutẽ, vt euertam illũ. ♀ Erit enim hoc memoriale nominis tui, cum manus fœ 16 minæ deiecerit eum. ♀ Non enim in multitudine est D virtus tua Domine, neque in equorum viribus volũtas tua est, nec superbi ab initio placuerunt tibi: sed humilium et mãsuetorum semper tibi placuit depre- 17 catio. ♀ Deus cœlorum creator aquarum, et Dñs totius creaturæ, exaudi me miseram deprecantem, et 18 de tua misericordia præsumentem. ♀ Memento Domine testamenti tui, et da verbum in ore meo, et in corde meo consilium corrobora, vt domus tua in san 19 ctificatione tua permaneat: ♀ et omnes gentes agnoscant, quia tu es Deus, et non est alius præter te.

‖ Gen. 34. d. 25.

Exod. 14. b 9.

CAPVT X.

1 A FActum est aũt cum cessasset clamare ad Dñm, surrexit de loco in quo iacuerat prostrata ad 2 Dñm. ♀ Vocauitque Abram suã, et descendens in domum suam, abstulit a se cilicium, et exuit se ve-

3 stimentis viduitatis suæ. ⁋ & lauit corpus suum: & vnxit se myro optimo, & discriminauit crinem capitis sui, & imposuit mitram super caput suum, & induit se vestimentis iucunditatis suæ, induitque sandalia pedibus suis, assumpsitque dextrariola, & lilia, & inaures, & annulos, & omnibus ornamétis suis 4 ornauit se. ⁋ Cui etiam Dominus contulit splendoré: quoniam omnis ista compositio non ex libidine, sed ex virtute pendebat: & ideo Dominus hanc in illam pulchritudinem ampliauit, vt incomparabili decore 5 omnium oculis appareret. ⁋ Imposuit itaque Abræ suæ ascoperam vini, & vas olei, & polentam, & pala- 6 tas, & panes, & caseum, & profecta est. ⁋ Cumq; venissent ad portam ciuitatis, inuenerunt expectantem 7 Oziam & presbyteros ciuitatis. ⁋ Qui cum vidissent eam, stupétes mirati sunt nimis pulchritudinem eius. 8 ⁋ Nihil tamen interrogantes eam dimiserunt transire dicentes: Deus patrum nostrorum det tibi gratiã, & omne consilium tui cordis sua virtute corroboret, vt glorietur super te Ierusalem, & sit nomen tuum in

9 numero sanctorum & iustorum. ⁋ Et dixerunt hi qui 10 illic erant omnes vna voce: Fiat, fiat. ⁋ Iudith vero orans Dominum, transiuit per portas, ipsa & Abra 11 eius. ⁋ Factum est autem, cum descenderet montem, circa ortũ diei, occurrerunt ei exploratores Assyrio- 12 rum, & tenuerunt eam, dicentes: ⁋ Vnde venis? aut C quo vadis? Quæ rũdit: Filia sum Hebræorum, ideo ego fugi a facie eorum, quoniam futurum agnoui, quod dentur vobis in deprædationem, pro eo quod contemnentes vos, noluerunt vltro tradere seipsos vt inuenirent misericordiam in conspectu vestro. 13 ⁋ Hac de causa cogitaui mecum, dicens: Vadam ad faciem principis Holofernis, vt indicem illi secreta illorum, & ostendam illi, quo aditu possit obtinere eos: 14 ita vt non cadat vir vnus de exercitu eius. ⁋ Et cum audissent viri illi verba eius, considerabant faciem eius: & erat in oculis eorum stupor, quoniam pulchri 15 tudinem eius mirabantur nimis. ⁋ Et dixerunt ad eã: Conseruasti animam tuam, eo quod tale reperisti cõ- 16 silium, vt descenderes ad dominum nostrũ. ⁋ Hoc au- D tem scias, quoniam cum steteris in conspectu eius, bene tibi faciet, & eris gratissima in corde eius. Duxeruntq; illam ad tabernaculum Holofernis, annunciã- 17 tes eam. ⁋ Cumque intrasset ante facié eius, statim ca- 18 ptus est in suis oculis Holofernes. ⁋ Dixeruntque ad eum satellites eius: Quis cõtemnat populum Hebræorum qui tam decoras mulieres habent, vt nõ pro his 19 merito pugnare contra eos debeamus? ⁋ Videns itaque Iudith Holofernem sedentem in conopeo, quod erat ex purpura, & auro, & smaragdo, & lapidibus 20 preciosis intextum: ⁋ & cum in faciem eius intendisset, adorauit eũ, prosternens se super terrã. Et eleuauerunt eam serui Holofernis, iubente domino suo.

Infr.6.b.4.

CAPVT XI.

1 TVnc Holofernes dixit ei: Aequo animo esto, & noli pauere in corde tuo, quoniam ego nunquam nocui viro qui voluit seruire Na- 2 bu[chod]onosor regi. ⁋ Populus autem tuus si non contempsisset me, nõ leuassem lanceam meam super eũ. 3 ⁋ Nunc autem dic mihi, qua ex causa recessisti ab il- 4 lis, & placuit tibi vt venires ad nos? ⁋ Et dixit illi Iudith: Sume verba ancillæ tuę: quoniam si secutus fueris verba ancillæ tuæ, perfectam rem faciet Domi- 5 nus tecum. ⁋ Viuit enim Nabuchodonosor rex terræ, & viuit virtus eius, quæ est in te ad correptionem omnium animarum errantium: quoniam non solum homines seruiunt illi per te, sed & bestiæ agri obtem- 6 perant illi. ⁋ Nunciatur enim animi tui industria vniuersis gentibus, & indicatum est omni seculo, quoniã B tu solus bonus & potens es in omni regno eius, & di- 7 sciplina tua omnibus prouincijs prædicatur. ⁋ Nec hoc latet quod locutus est Achior, nec illud ignora- 8 tur quod ei iusseris euenire. ⁋ Cõstat .n. Deum nostrũ sic peccatis offensum, vt mandauerit per prophetas suos ad populum, quod tradat eum pro peccatis suis. 9 ⁋ Et quoniam sciunt se offendisse Deum suum filij Is- 10 rael, tremor tuus super ipsos est. ⁋ Insuper etiam fames inuasit eos, & ab ariditate aquæ iam inter mor- 11 tuos computantur. ⁋ Denique hoc ordinant, vt inter- 12 ficiant pecora sua, & bibant sanguinem eorum, ⁋ & C Sancta Domini Dei sui, quę pręcepit Deus non contingi, in frumento, vino, & oleo, hęc cogitauerunt impendere, & volunt consumere quę nec manibus deberent contingere. ergo quoniam hęc faciunt, cer- 13 tum est quod in perditionem dabuntur. ⁋ Quod ego ancilla tua cognoscens, fugi ab illis, & misit me Do- 14 minus hęc ipsa nunciare tibi. ⁋ Ego enim ancilla tua Deum colo, etiam nunc apud te: & exiet ancilla tua, 15 & orabo Deum, ⁋ & dicet mihi quando eis reddat peccatum suum, & veniens nunciabo tibi, ita vt ego D adducam te per mediam Ierusalem, & habebis omnem populum Israel, sicut oues, quibus non est pa- 16 stor, & non latrabit vel vnus canis contra te, ⁋ quoniam hæc mihi dicta sunt per prouidentiam Dei. 17 ⁋ Et quoniam iratus est illis Deus, hæc ipsa missa sum 18 nunciare tibi. ⁋ Placuerunt autem omnia verba hæc coram Holoferne, & coram pueris eius: & mirabantur sapientiam eius, & dicebant alter ad alterum. 19 ⁋ Non est talis mulier super terram in aspectu, in pul- 20 chritudine, & in sensu verborum. ⁋ Et dixit ad illam Holofernes: Benefecit Deus, qui misit te ante popu- 21 lum, vt des illum tu in manibus nostris: ⁋ & quoniam bona est promissio tua, si fecerit mihi hoc Deus tuus, erit et Deus meus, et tu in domo Nabuchodonosor magna eris, et nomen tuum nominabitur in vniuersa terra.

Sup.5.25.

CAPVT XII.

1 TVnc iussit eam introire vbi repositi erant A thesauri eius, et iussit illic manere eam, et constituit quid daretur illi de cõuiuio suo.

Cui

2 Cui reſpondit Iudith, & dixit: Nunc non potero manducare ex his quæ mihi præcipis tribui, ne veniat ſuper me offenſio: ex his autem, quæ mihi detuli manducabo. 3 Cui Holofernes ait: Si defecerint tibi iſta quæ tecum detuliſti, quid faciemus tibi? 4 Et dixit Iudith: Viuit anima tua Domine meus, quoniam non expendet omnia hæc ancilla tua, donec faciat Deus in manu mea hæc, quæ cogitaui. Et induxerunt illam ſerui eius in tabernaculum, quod 5 præceperat. Et petijt dum introiret, vt daretur ei (B) copia nocte, & ante lucem egrediendi foras ad orationem, 6 & deprecandi Dominum. Et præcepit cubicularijs ſuis, vt ſicut placeret illi, exiret & introiret 7 ad orandum Deum ſuum per triduum. Et exibat noctibus in Vallem Bethuliæ, & baptizabat 8 ſe in fonte aquæ. Et vt aſcendebat, orabat Dominum Deum Iſrael, vt dirigeret viam eius ad liberationem 9 populi ſui. Et introiens, munda manebat in tabernaculo, vſque dum acciperet eſcam ſuam 10 in veſpere. Et factum eſt in quarto die Holofernes (C) fecit cœnam ſeruis ſuis, & dixit ad Vagao eunuchum ſuum: Vade, & ſuade Hebræam illam, vt ſponte 11 conſentiat habitare mecum. Fœdum eſt enim apud Aſſyrios, ſi fœmina irrideat virum agendo, 12 vt immunis ab eo tranſeat. Tunc introiuit Vagao ad Iudith, & dixit: Non vereatur bona puella introire ad Dominum meum, vt honorificetur ante faciem eius, vt manducet cum eo, & bibat vinum 13 in iucunditate. Cui Iudith reſpondit: Quæ ego 14 ſum, vt contradicam Domino meo? Omne quod (D) erit ante oculos eius bonum, & optimum, faciam. Quidquid autem illi placuerit, hoc mihi erit optimum 15 omnibus diebus vitæ meæ. Et ſurrexit, & ornauit ſe veſtimento ſuo, & ingreſſa ſtetit ante faciem 16 eius. Cor autem Holofernis concuſſum eſt: 17 erat enim ardens in concupiſcentia eius. Et dixit ad eam Holofernes: Bibe nunc, & accumbe in iucunditate: quoniam inueniſti gratiam coram me. 18 Et dixit Iudith: Bibam Domine, quoniam magnificata eſt anima mea hodie, præ omnibus diebus 19 meis. Et accepit, & manducauit, & bibit coram 20 ipſo ea, quæ parauerat illi ancilla eius. Et iucundus factus eſt Holofernes ad eam, bibitque vinum multum nimis, quantum nunquam biberat in vita ſua.

CAPVT XIII.

1 (A) VT autem ſero factum eſt, feſtinauerunt ſerui illius ad hoſpitia ſua, & cõcluſit Vagao hoſtia cubiculi, & abijt. 2 Erant autem omnes 3 fatigati a vino. Eratq; Iudith ſola in cubiculo. 4 Porro Holofernes iacebat ĩ lecto, nimia ebrietate ſopitus. 5 Dixitque Iudith puellæ ſuæ, vt ſtaret foris ante cu- 6 biculum, & obſeruaret. Stetitque Iudith ante lectũ, orans cum lachrymis, & labiorum motu in ſilentio, 7 dicens: Confirma me Domine Deus Iſrael, & reſpice in hac hora ad opera manuum mearum, vt ſicut promiſiſti, Ieruſalem ciuitatem tuam erigas, & hoc quod credens per te poſſe fieri cogitaui, perfi- 8 ciam. Et cum hæc dixiſſet, acceſſit ad columnã, quæ erat ad caput lectuli eius, & pugionem eius qui in ea 9 ligatus pendebat, exoluit. Cumque euaginaſſet illum, apprehendit comam capitis eius, & ait: Con- 10 firma me Domine Deus in hac hora: & percuſſit bis in ceruicem eius, & abſcidit caput eius, & abſtulit conopæum eius a columnis, & euoluit corpus e- 11 ius truncum. Et poſt puſillum exiuit, & tradi-

dit caput Holofernis ancillæ ſuæ, & iuſſit, vt mit- 12 teret illud in peram ſuam. Et exierunt duæ ſecun- (B) dum conſuetudinem ſuam, quaſi ad orationem, & tranſierunt caſtra: & gyrantes vallem, venerunt ad 13 portam ciuitatis. Et dixit Iudith a longe cuſtodibus murorum: Aperite portas, quoniam nobiſcum 14 eſt Deus, qui fecit virtutem in Iſrael. Et factum eſt, cum audiſſent viri vocem eius, vocauerunt preſ- 15 byteros ciuitatis. Et concurrerunt ad eam omnes, a minimo vſque ad maximum: quoniam ſperabant 16 eam iam non eſſe venturam. Et accendentes luminaria, congyrauerunt circa eam vniuerſi: illa autem aſcendens in eminentiorem locum iuſſit fieri ſi- 17 lentium. Cumque omnes tacuiſſent, dixit Iudith: Laudate Dominum Deum noſtrum, qui non de- 18 ſeruit ſperantes in ſe: & in me ancilla ſua adimpleuit miſericordiam ſuam, quam promiſit domui Iſrael: & interfecit in manu mea hoſtem populi ſui 19 in hac nocte. Et proferens de pera caput Holofernis, oſtendit illis, dicens: Ecce caput Holofernis, principis militiæ Aſſyriorum. Et ecce conopœum illius, in quo recumbebat in ebrietate ſua, vbi per manum fœminæ percuſſit illum Dominus Deus no- 20 ſter. Viuit autem ipſe Dominus, quoniam cuſto- (C) diuit me Angelus eius, & hinc euntem, & ibi commorantem, & inde huc reuertentem: & non permiſit me Dominus ancillam ſuam coinquinari, ſed ſine pollutione peccati reuocauit me vobis gaudentem in victoria ſua, in euaſione mea, & in liberatio- 21 ne veſtra. ‖ Confitemini illi omnes, quoniam bo- 22 nus, quoniam in ſeculum miſericordia eius. Vniuerſi autem adorantes Dominum, dixerunt ad eam: Benedixit te Dominus in virtute ſua, quia per te ad 23 nihilum redegit inimicos noſtros. Porro Ozias princeps populi Iſrael, dixit ad eam: Benedicta es tu filia a Domino Deo excelſo præ omnibus mulie- 24 ribus ſuper terram. Benedictus Dominus qui creauit cœlum, & terram, qui te direxit in vulnera ca- 25 pitis principis inimicorum noſtrorum: Quia ho- (D) die nomen tuum, ita magnificauit, vt non recedat laus tua de ore hominum, qui memores fuerint virtutis Domini in æternum, pro quibus non pepercisti animæ tuæ propter anguſtias, & tribulationem generis tui, ſed ſubueniſti ruinæ ante conſpectum Dei 26 noſtri. Et dixit omnis populus: Fiat, fiat. Porro 27 Achior vocatus venit, & dixit ei Iudith, Deus Iſrael cui tu teſtimonium dediſti, quod vlciſcatur ſe de inimicis ſuis, ipſe caput omnium incredulorum

‖ Pſal. 105. a. 1. & 106. a. 1.

28 incidit hac nocte in manu mea. ꝰ Et vt probes qui ita est, ecce caput Holofernis, qui in contemptu superbiæ suæ, Deum Israel contempsit: & tibi interitum minabatur, dicens: Cum captus fuerit populus Israel, gladio perforari præcipiam latera
29 tua. ꝰ Videns autem Achior caput Holofernis, angustiatus præ pauore cecidit in faciem suam super
30 terram, & æstuauit anima eius. ꝰ Postea vero quam resumpto spiritu, recreatus est, procidit ad pedes
31 eius, & adorauit eam, & dixit: ꝰ Benedicta tu a Deo tuo in omni tabernaculo Iacob: quoniam in omni gente quæ audierit nomen tuum, magnificabitur super te Deus Israel.

CAPVT XIIII.

1 A DIxit autem Iudith ad omnem populum; Audite me fratres: suspendite caput hoc super
2 muros nostros: ꝰ & erit, cum exierit sol, accipiat vnusquisque arma sua, & exite cum impetu: non vt descendatis deorsum, sed quasi impetum fa-
3 cientes. ꝰ Tunc exploratores necesse erit vt fugiant ad
4 principem suum excitandum ad pugnam. ꝰ Cumque duces eorũ cucurrerint ad tabernaculum Holofernis, & inuenerint eum truncum in suo sanguine volutá-
5 tum, decidet super eos timor. ꝰ Cumque cognoueritis fugere eos, ite post illos securi, quoniam Dominus
6 conteret eos sub pedibus vestris. ꝰ Tunc Achior vi-
B dens virtutem quam fecit Deus Israel, relicto gentilitatis ritu, credidit Deo, & circuncidit carnem præputij sui, & appositus est ad populum Israel, & omnis successio generis eius, vsque in hodiernum
7 diem. ꝰ Mox autem vt ortus est dies, suspenderunt super muros caput Holofernis, accepitque vnusquisque vir arma sua, & egressi sunt cum gran-
8 di strepitu & vlulatu. ꝰ Quod videntes exploratores, ad tabernaculum Holofernis cucurrerunt.
9 ꝰ Porro hi qui in tabernaculo erant, venientes, & ante ingressum cubiculi perstrepentes, excitandi gratia, inquietudinem arte moliebantur, vt non ab excitantibus, sed a sonantibus Holofernes evi-
10 gilaret. ꝰ Nullus enim audebat cubiculum virtutis
C Assyriorum pulsando aut intrando aperire. ꝰ Sed
11 cum venissent eius duces ac tribuni, & vniuersi maiores exercitus regis Assyriorum, dixerunt cu-
12 bicularijs: ꝰ Intrate, & excitate illum, quoniam egressi mures de cauernis suis, ausi sunt prouoca-
13 re nos ad prælium. ꝰ Tunc ingressus Vagao cubiculum eius, stetit ante cortinam, & plausum fecit manibus suis: suspicabatur enim illum cum Iu-
14 dith dormire. ꝰ Sed cum nullum motum iacentis sensu aurium caperet, accessit proximans ad cortinam, & eleuans eam, vidensque cadauer absque capite Holofernis in suo sanguine tabefactum iacere super terram, exclamauit voce magna cum
15 fletu, & scidit vestimenta sua. ꝰ Et ingressus taberna-
D culum Iudith, non inuenit eam: & exilijt foras ad
16 populum, & dixit: ꝰ Vna mulier Hebræa fecit confusionem in domo regis Nabuchodonosor: ecce enim Holofernes iacet in terra, & caput eius non est
17 in illo. ꝰ Quod cum audissent principes virtutis Assyriorum, sciderunt omnes vestimenta sua, & intollerabilis timor & tremor cecidit super eos, & turbati
18 sunt animi eorum valde. ꝰ Et factus est clamor incomparabilis in medio castrorum eorum.

CAPVT XV.

1 A CVmque omnis exercitus decollatum Holofernem audisset, fugit mens & consilium ab eis, & solo tremore & metu agitati, fugæ
2 præsidium sumunt, ꝰ ita vt nullus loqueretur cum proximo suo, sed inclinato capite, relictis omnibus, euadere festinabant Hebræos, quos armatos super se venire audiebant, fugientes per vias cam-
3 porum & semitas collium. ꝰ Videntes itaque filij Israel fugientes, secuti sunt illos. Descenderunt-
4 que clangentes tubis, & vlulantes post ipsos. ꝰ Et quoniam Assyrij non adunati in fugam ibant præcipites: filij autem Israel vno agmine persequentes,
5 debilitabant omnes quos inuenire potuissent. ꝰ Misit itaque Ozias nuncios per omnes ciuitates & regio-
6 nes Israel. ꝰ Omnis itaque regio, omnisque vrbs electam iuuentutem armatam misit post eos, & persecuti sunt eos in ore gladij, quousque peruenirent ad
7 extremitatem finium suorum. ꝰ Reliqui autem qui erant in Bethulia, ingressi sunt castra Assyriorum, & prædam quam fugientes Assyrij reliquerant, abstule-
8 runt, & onustati sunt valde. ꝰ Hi vero qui victores re-
C uersi sunt ad Bethuliam, omnia quę erant illorum attulerunt secum, ita vt non esset numerus in pecoribus, & iumentis, & vniuersis mobilibus eorum, vt a minimo vsque ad maximum omnes diuites fierent
9 de prædationibus eorum. ꝰ Ioachim autem summus pontifex de Ierusalem, venit in Bethuliam cum v-
10 niuersis presbyteris suis, vt videret Iudith. ꝰ Quæ cum exisset ad illum, benedixerunt eam omnes vna voce, dicentes: Tu gloria Ierusalem, tu lætitia
11 Israel, tu honorificentia populi nostri: ꝰ quia fecisti viriliter, & confortatum est cor tuum, eo quod castitatem amaueris, & post virum tuum, alterum nescieris: ideo & manus Domini confortauit te, &
12 ideo eris benedicta in æternum. ꝰ Et dixit omnis
13 populus: Fiat, fiat. ꝰ Per dies autem triginta, vix collecta sunt spolia Assyriorum a populo Israel.
14 ꝰ Porro autem vniuersa, quæ Holofernis peculiaria fuisse probata sunt, dederunt Iudith in auro,
D & argento, & vestibus, & gemmis, & omni supellectili, & tradita sunt omnia illi a populo.
15 ꝰ Et omnes populi gaudebant cum mulieribus, & virginibus, & iuuenibus in organis, & citharis.

CAPVT XVI.

1 TVnc cantauit canticum hoc Domino Iu-
A dith, dicens:
2 ℣ Incipite Domino in tympanis, cantate Domino in cymbalis,modulamini illi psalmum nouum: exaltate, & inuocate nomen eius.
3 ℣ Dominus conterens bella,Dominus nomẽ est illi.
4 ℣ Qui posuit castra sua in medio populi sui,vt eriperet nos de manu omnium inimicorum nostrorum.
5 ℣ Venit Assur ex montibus ab aquilone in multitudine fortitudinis suæ:cuius multitudo obturauit torrentes, & equi eorum cooperuerunt valles. Sup.2.b.11.
6 ℣ Dixit se incensurum fines meos, & iuuenes meos occisurum gladio,infantes meos dare in prædam, & virgines in captiuitatem.
7 ℣ Dominus autem omnipotens nocuit eum, & tradidit eum in manus fœminæ,& confodit eum.
8 ℣ Non enim cecidit potens eorum a iuuenibus, nec filij Titan percusserunt eum,nec excelsi gigantes opposuerunt se illi:sed Iudith filia Merari in specie faciei suæ dissoluit eum. Supr.10.d.17.
9 ℣ Exuit enim se vestimento viduitatis, & induit se vestimento lætitiæ in exultatione filiorum Israel.
10 ℣ Vnxit faciem suam vnguento,& colligauit cincinnos suos mitra, accepit stolam nouam ad decipiendum illum.
11 ℣ Sandalia eius rapuerunt oculos eius, pulchritudo eius captiuam fecit animam eius, amputauit pugione ceruicem eius.
12 ℣ Horruerunt Persæ constantiam eius, & Medi audaciam eius.
13 ℣ Tunc vlulauerunt castra Assyriorum quando apparuerunt humiles mei, arescentes in siti.
14 ℣ Filij puellarum compunxerunt eos, & sicut pueros fugientes occiderunt eos, perierunt in prælio a facie Domini Dei mei.
15 ℣ Hymnum cantemus Domino, hymnum nouum
C cantemus Deo nostro.
16 ℣ Adonai Domine, magnus es tu, & præclarus in virtute tua, & quem superare nemo potest.
17 ℣ Tibi seruiat omnis creatura tua: || quia dixisti, & facta sunt: misisti spiritum tuum, & creata sunt, & non est qui resistat voci tuæ. || Ge.1.c.a.24. Psal.32.b.9.
18 ℣ Montes a fundamentis mouebuntur cum aquis, petræ sicut cera liquescent ante faciem tuam.
19 ℣ Qui autem timent te, magni erunt apud te per omnia.
20 ℣ Vę genti insurgenti super genus meum:Dominus enim omnipotens vindicabit in eis, in die iudicij visitabit illos.
21 ℣ Dabit enim ignem & vermes in carnes eorum,vt vrantur & sentiant vsque in sempiternum.
22 ℣ Et factum est post hæc,omnis populus post victoriã venit in Ierusalem adorare Dominum:& mox vt purificati sunt,obtulerunt omnes holocausta, & vota,
23 & repromissiones suas. ℣ Porro Iudith vniuersa vasa bellica Holofernis, quæ dedit illi populus, & cono-
D pœum quod ipsa sustulerat de cubili ipsius,obtulit in
24 anathema obliuionis. ℣ Erat autem populus iucundus secundũ faciem sanctorũ,& per tres menses gau-
25 dium huius victoriæ celebratum est cũ Iudith. ℣ Post dies autem illos vnusquisq; redijt in domum suam, & Iudith magna facta est in Bethulia, & pręclarior
26 erat vniuersę terrę Israel. ℣ Erat etiam virtuti castitas adiuncta,ita vt non cognosceret virum omnibus diebus vitę suę, ex quo defunctus est Manasses vir
27 eius. ℣ Erat autem diebus festis procedens cum ma-
28 gna gloria. ℣ Mansit autem in domo viri sui annos centum quinque, & dimisit Abram suam liberam,&
29 defuncta est ac sepulta cum viro suo in Bethulia.℣Lu
30 xitq; illam omnis populus diebus septem. ℣ In omni autem spacio vitæ eius non fuit qui perturbaret Is- Gen.50.b.10.
31 rael,& post mortem eius annis multis.℣ Dies autem victorię huius festiuitatis,ab Hebræis in numero sanctorum dierum accipitur, & colitur a Iudæis ex illo tempore vsque in præsentem diem.

Libri Iudith, Finis.

LIBER ESTHER.

Hieronymi in librum Esther Præfatio.

LIBRVM Esther varijs translatoribus constat esse vitiatum: quem ego de archiuis Hebræorum releuans, verbum e verbo expressius transtuli. Quem librum editio vulgata, laciniosis hinc inde verborum funibus trahit, addens ea quę ex tempore dici poterant, & audiri: sicut solitum est scholaribus disciplinis, sumpto themate, excogitare quibus verbis vti potuit qui iniuriam passus est, vel qui iniuriam fecit. Vos autem o Paula, & Eustochium, quoniam tantum bibliothecas Hebræorum studuistis intrare, & interpretum certamina comprobastis, tenentes Esther Hebraicum librum, per singula verba nostram translationem aspicite: vt positis agnoscere, me nihil, etiam augmentasse addendo, sed fideli testimonio simpliciter, sicut in Hebræo habetur, historiam Hebraicam Latinæ Linguæ tradidisse. Nec affectamus laudes hominum, nec vituperationes expauescimus. Deo enim placere curantes, minas hominum penitus non timemus: quoniam ‖ Deus dissipat ossa eorum qui hominibus placere desiderant; & secundum Apostolum ‖ qui eiusmodi sunt, serui Christi esse non possunt. Rursum in libro Esther alphabetum ex minio vsque ad Teth literam fecimus diuersis in locis, volentes scilicet septuaginta Interpretum ordinem per hoc insinuare studioso lectori. Nos enim iuxta morem Hebraicum, ordinem prosequi etiam in Septuaginta editione maluimus.

Ps. 52. b.
Gal. 1. b.

CAPVT PRIMVM.

1 A IN diebus Assueri, qui regnauit ab India vsque Aethiopiam super centum viginti septem prouincias: 2 ¶ quando sedit in solio regni sui, Susan ciuitas regni eius exordium fuit. 3 ¶ Tertio igitur anno imperij sui fecit grande conuiuium cũctis principibus, & pueris suis, fortissimis Persarũ, & Medorum inclytis, & præfectis prouinciarũ coram se, 4 ¶ vt ostenderet diuitias gloriæ regni sui, ac magnitudinem, atq; iactãtiam potentiæ suæ, multo tempore, centum videlicet & octoginta diebus. 5 ¶ Cumque implerentur dies conuiuij, inuitauit omnem populum qui inuentus est in Susan, a maximo vsque ad minimum: & iussit septem diebus cõuiuium præparari in vestibulo horti, & nemoris, quod regio cultu & manu consitum erat. 6 ¶ Et pendebant ex omni parte tentoria aerei coloris, B & carbasini ac hyacinthini, sustentata funibus byssinis, atque purpureis, qui eburneis circulis inserti erant, & columnis marmoreis fulciebantur. Lectuli quoque aurei & argentei super pauimentum smaragdino & pario stratum lapide, dispositi erant: 7 quod mira varietate pictura decorabat. ¶ Bibebant autem qui inuitati erant, aureis poculis, & alijs atq; alijs vasis cibi inferębantur. Vinum quoque, vt magnificentia regia dignum erat, abundans & præcipuum ponebatur. 8 ¶ Nec erat qui nolentes cogeret ad bibendum: sed sicut rex statuerat, præponens mensis singulos de principibus suis, vt sumeret vnusquisque quod vellet. 9 ¶ Vasthi quoque regina fecit conuiuium fęminarum in palatio, vbi rex Assuerus manere cõsueuerat. 10 ¶ Itaque die septimo, cum rex esset hilarior, & post nimiam potationẽ incaluisset mero, præ- C cepit Mauman, & Bazatha, & Harbona, & Bagatha, & Abgatha, & Zethar, & Charchas, septem eunuchis qui in conspectu eius ministrabant, 11 ¶ vt introducerẽt reginam Vasthi coram rege, posito super caput eius diademate, vt ostẽderet cunctis populis & principibus pulchritudinem illius: erat. n. pulchra valde. 12 ¶ Quę renuit, & ad regis imperiũ, quod per eunuchos mandauerat, venire contempsit. Vnde iratus rex, & nimio furore succensus, 13 ¶ interrogauit sapientes qui ex more regio semper ei aderant, & illorum faciebat cuncta consilio, scientium leges, ac iura maiorum: 14 ¶ (erant autẽ primi & proximi, Charsena, & Sethar,

& Ad-

& Admatha, & Tharsis, & Mares, & Marsana, & Mamuchan, septem duces Persarum, atque Medorum qui videbant faciem regis, & primi post eum 15 residere soliti erant) ꝰ cui sententiæ Vasthi regina subiaceret, quæ Assueri regis imperium, quod per 16 eunuchos mandauerat, facere noluisset. ꝰ Respondítque Mamuchan, audiente rege, atque principibus: Non solum regem læsit regina Vasthi, sed & omnes populos, & principes qui sunt in cunctis pro-17 uincijs regis Assueri. ꝰ Egredietur enim sermo re-D ginæ ad omnes mulieres, vt contemnant viros suos, & dicant: Rex Assuerus iussit vt regina Vasthi intra-18 ret ad eum, & illa noluit. ꝰAtque hoc exemplo omnes principum coniuges Persarum atque Medorum paruipendent imperia maritorum, vnde regis iusta 19 est indignatio. ꝰ Si tibi placet, egrediatur edictum a facie tua, & scribatur iuxta legem Persarum atque Medorum, quam præteriri illicitum est, vt nequaquam vltra Vasthi ingrediatur ad regẽ, sed regnum 20 illius, altera quæ melior est illa, accipiat. ꝰ Et hoc in omne (quod latissimum est) prouinciarum tuarum diuulgetur imperium: & cunctę vxores tam maiorum quam minorum, deferrant maritis suis hono-21 rem. ꝰ Placuit consilium eius regi, & principibus: 22 fecitque rex iuxta consilium Mamuchan: ꝰ & misit epistolas ad vniuersas prouincias regni sui, vt quæque gens audire & legere poterat, diuersis linguis & literis, esse viros principes ac maiores in domibus suis, & hoc per cunctos populos diuulgari.

CAPVT II.

1 A His ita gestis, postquam regis Assueri indignatio deferbuerat, recordatus est Vasthi, & 2 quæ fecisset, vel quæ passa esset: ꝰ dixeruntque pueri regis, ac ministri eius: Quærantur regi 3 puellæ virgines ac speciosę, ꝰ& mittãtur qui considerẽt per vniuersas prouincias puellas speciosas & virgines: & adducant eas ad ciuitatem Susan, & tradant eas in domum fœminarum sub manu Egei eunuchi, qui est præpositus & custos mulierum regiarum: & accipiant mundum muliebrem, & cętera ad vsus ne-4 cessaria. ꝰEt quęcunque inter omnes oculis regis placuerit, ipsa regnet pro Vasthi. Placuit sermo regi: & 5 ita vt suggesserant, iussit fieri. ꝰErat vir Iudęus in Susan ciuitate, vocabulo Mardochæus, filius Iair, filij 6 Semei, filij Cis de stirpe Iemini, ꝰ qui translatus fuerat de Ierusalem ‖ eo tempore quo Iechoniam regem Iuda Nabuchodonosor rex Babylonis transtulerat, 7 ꝰ qui fuit nutritius filiæ fratris sui Edissæ, quæ altero nomine vocabatur Esther: & vtrunque parentem amiserat: pulchra nimis, & decora facie. Mortuisque patre eius ac matre, Mardochæus sibi eam adopta-8 uit in filiam. ꝰCumque percrebuisset regis imperium, B & iuxta mãdatum illius multæ pulchræ virgines adducerentur Susan, & Egeo traderentur eunucho: Esther quoque inter cæteras puellas ei tradita est, 9 vt seruaretur in numero fœminarum. ꝰ Quæ placuit ei, & inuenit gratiam in conspectu illius. Et præcepit eunucho vt acceleraret mundum muliebrem, & traderet ei partes suas, & septem puellas speciosissimas de domo regis, & tam ipsam, quam pedisse-10 quas eius ornaret atque excoleret. ꝰ Quæ noluit indicare ei populum, & patriam suam: Mardochæus enim pręceperat ei, vt de hac re omnino reticeret:

Infra 11. a. 1.

‖ 4 Reg 24. d 15 Infra 11 a. 4.

11 ꝰ qui deambulabat quotidie ante vestibulum domus in qua electę virgines seruabantur, curam agens salutis Esther, & scire volens quid ei accideret. 12 ꝰCum autem venisset tempus singularum per ordinem puellarum, vt intrarent ad regem, expletis omnibus quę ad cultum muliebrem pertinebant, mensis duodecimus vertebatur; ita duntaxat, vt sex C mensibus oleo vngerentur myrhino, & alijs sex qui-13 busdam pigmentis & aromatibus vterentur. ꝰ Ingredientesque ad regem, quidquid postulassent ad ornatum pertinens, accipiebant: & vt eis placuerat compositæ, de triclinio fœminarum ad regis cubi-14 culum transibant. ꝰ Et quę intrauerat vespere, egrediebatur mane, atque inde in secundas ędes deducebatur, quę sub manu Susagazi eunuchi erant, qui concubinis regis pręsidebat: nec habebat potestatem ad regem vltra redeundi, nisi voluisset rex, 15 & eam venire iussisset ex nomine. ꝰ Euoluto autem tempore per ordinem, instabat dies quo Esther filia Abihail fratris Mardochęi, quam sibi adoptauerat in filiam, deberet intrare ad regem. Quę non quęsiuit muliebrem cultum, sed quęcunque voluit Egeus eunuchus custos virginum, hęc ei ad ornatum dedit. Erat enim formosa valde, & incredibili pulchritudine, omnium oculis gratiosa, & amabilis 16 videbatur. ꝰ Ducta est itaque ad cubiculum regis Assueri mense decimo, qui vocatur Tebeth, septi-17 mo anno regni eius. ꝰ Et adamauit eam rex plus, quam omnes mulieres, habuitque gratiam, & misericordiam coram eo super omnes mulieres, & posuit diadema regni in capite eius, fecitque eam re-18 gnare in loco Vasthi. ꝰ Et iussit conuiuium pręparari per magnificum cunctis principibus, & seruis D suis pro coniunctione, & nuptijs Esther. Et dedit requiem vniuersis prouincijs, ac dona largitus est 19 iuxta magnificentiam principalem. ꝰ Cumque secundo quęrerentur virgines, et congregarentur, 20 Mardochæus manebat ad ianuam regis. ꝰ Necdum prodiderat Esther patriam, & populum suum, iuxta mandatum eius. Quidquid enim ille pręcipiebat, obseruabat Esther: & ita cuncta faciebat, vt eo tem-21 pore solita erat, quo eam paruulam nutriebat. ꝰ Eo igitur tempore quo Mardochęus ad regis ianuam morabatur, irati sunt Bagatham, & Thares duo eunuchi regis, qui ianitores erant, & in primo palatij limine pręsidebant, volueruntque insurgere in re-22 gem, & occidere eum. ꝰ Quod Mardochęum non latuit: statimque nunciauit reginæ Esther, & illa regi ex nomine Mardochæi, qui ad se rem detulerat. 23 ꝰ Quæsitum est, & inuentum: & appensus est vterque eorum in patibulo. Mandatumque est historijs, & annalibus traditum coram rege.

Infra 12. a. 1.

CAPVT III.

1 A Post hæc rex Assuerus exaltauit Aman filiũ Amadathi, qui erat de stirpe Agag: & posuit so-lium eius super omnes principes quos habe-2 bat. ꝰCunctiq; serui regis qui in foribus palatij versabantur, flectebãt genua, & adorabãt Aman: sic enim præceperat eis imperator: solus Mardochæus non fle-3 ctebat genu, neque adorabat eum. ꝰCui dixerũt pueri regis qui ad fores palatij præsidebãt: Cur præter cę-4 teros non obseruas mandatum regis? ꝰCumque hoc crebrius dicerent, & ille nollet audire, nunciauerunt

Inf. 16. b 10.

Aman, scire cupientes vtrum perseueraret in senten-
5 tia: dixerat enim eis se esse Iudæum. ℣Quod cum au-
B disset Aman, & experimento probasset quod Mardo-
chæus non flecteret sibi genu, nec se adoraret, iratus
6 est valde, ℣ & pro nihilo duxit in vnũ Mardochæum
mittere manus suas. Audierat enim quod esset gen-
tis Iudææ, magisque voluit omnem Iudæorum,
7 qui erant in regno Assueri, perdere nationem.℣men-
se primo (cuius vocabulum est Nisan) anno duo-
decimo regni Assueri, missa est sors in vrnam, quæ
Hebraice dicitur Phur, coram Aman, quo die & quo
mense gens Iudæorum deberet interfici: & exiuit
8 mensis duodecimus qui vocatur Adar. ℣ Dixit-
que Aman regi Assuero: Est populus per omnes
prouincias regni tui dispersus, & a se mutuo sepa-
ratus, nouis vtens legibus & cæremonijs, insuper
& regis scita contemnens. Et optime nosti, quod
non expediat regno tuo vt insolescat per licentiam.
9 ℣si tibi placet, decerne vt pereat, & decem millia
C talentorum appendam arcarijs gazæ tuæ. ℣ Tulit er-
10 go rex annulum quo vtebatur, de manu sua, & de-
dit eum Aman filio Amadathi de progenie Agag,
11 hosti Iudæorum. ℣dixitque ad eum: Argentum quod
tu polliceris, tuum sit, de populo age quod tibi
12 placet. ℣ Vocatique sunt scribæ regis mense primo
Nisan, tertiadecima die eiusdem mensis: & scriptum
est, vt iusserat Aman ad omnes satrapas regis, & iu-
dices prouinciarum, diuersarumque gentium, vt
quæque gens legere poterat, & audire pro varieta-
D te linguarum, ex nomine regis Assueri: & literę si-
13 gnatę ipsius annulo, ℣ missæ sunt per cursores regis
ad vniuersas prouincias, vt occiderent atque dele-
rent omnes Iudæos, a puero vsque ad senem, par-
uulos & mulieres vno die, hoc est tertiodecimo
mensis duodecimi qui vocatur Adar, & bona eo-
14 rum diriperent. ℣ Summa autem epistolarum hæc
fuit, vt omnes prouinciæ scirent, & pararent se ad
15 prædictam diem. ℣ Festinabant cursores qui missi erãt
regis imperium explere. Statimque in Susan pepen-
dit edictum, rege & Aman celebrante conuiuium, &
cunctis Iudęis qui in vrbe erant, flentibus.

CAPVT IIII.

1 QVæ cum audisset Mardochæus, scidit vestimẽ-
A ta sua, & indutus est sacco, spargens cinerem
capiti: & in platea mediæ ciuitatis voce
magna clamabat, ostendens amaritudinem animi
2 sui, ℣& hoc eiulatu vsque ad fores palatij gradiens.
Non enim erat licitum, indutum sacco aulam regis
3 intrare.℣In omnibus quoque prouincijs, oppidis, ac
locis, ad quæ crudele regis dogma peruenerat, plan-
ctus ingens erat apud Iudæos, ieiunium, vlulatus, &
4 fletus, sacco, & cinere multis pro stratu vtẽtibus. ℣In-
gressæ autem sunt puellę Esther & eunuchi, nuncia-
ueruntque ei. Quod audiens cõsternata est: & vestem
misit, vt ablato sacco induerent eum: quam accipere
5 noluit. ℣ Accitoque Athach eunucho, quem rex mi-
B nistrum ei dederat, præcepit ei, vt iret ad Mardo-
6 chæum, & disceret ab eo, cur hoc faceret. ℣Egressusq;
Athach, iuit ad Mardochęum stantem in platea ciui-
7 tatis, ante ostium palatij: ℣qui indicauit ei omnia quę
acciderãt, quomodo Aman promisisset, vt in thesau-
ros regis pro Iudęorum nece inferret argentum.
8 ℣ Exemplar quoque edicti quod pendebat in Susan,
dedit ei, vt reginę ostenderet, & moneret eam, vt in-
traret ad regem, & deprecaretur eũ pro populo suo.
9 ℣Regressus Athach, nũciauit Esther omnia quę Mar-
C dochæus dixerat. ℣ Quę respondit ei, & iussit, vt dice-
10 ret Mardochęo: ℣Omnes serui regis, & cũctę quę sub
11 ditione eius sunt, norũt prouincię, quod siue vir, siue
mulier non vocatus, interius atrium regis intrauerit,
absque vlla cunctatione statim interficiatur: nisi for-
te rex auream virgam ad eum tetẽderit pro signo cle-
mentiæ, atque ita possit viuere. Ego igitur quomo-
do ad regem intrare potero, quæ triginta iam diebus
12 non sum vocata ad eum? ℣ Quod cum audisset Mar-
13 dochæus, ℣rursum mandauit Esther, dicens: Ne putes
quod animam tuam tantum liberes, quia in domo re-
14 gis es præ cunctis Iudæis: ℣ si enim nunc silueris, per
D aliam occasionem liberabũtur Iudæi: & tu, & domus
patris tui peribitis. Et quis nouit vtrum idcirco ad re-
15 gnum veneris, vt in tali tẽpore parareris? ℣ Rursum-
16 que Esther hæc Mardochæo verba mandauit: Vade,
& congrega omnes Iudęos, quos in Susan repereris,
& orate pro me. Non comedatis, & non bibatis tri-
bus diebus, & tribus noctibus, & ego cum ancillis
meis similiter ieiunabo, & tunc ingrediar ad regem,
contra legem faciens non vocata, tradensq; me mor-
17 ti, & periculo. ℣ Iuit itaque Mardochęus, & fecit om-
nia quæ ei Esther pręceperat.

CAPVT V.

1 DIe autem tertio induta est Esther regalibus
A vestimentis, & stetit in atrio domus regię
quod erat interius contra basilicam regis:
at ille sedebat super solium suum in consistorio pala-
2 tij, contra ostium domus. ℣Cumque vidisset Esther re-
ginã stantẽ, placuit oculis eius, & extendit contra eã
virgam auream quam tenebat manu. Quę accedens
3 osculata est summitatem virgę eius. ℣Dixitque ad eã
rex: Quid vis Esther regina? quę est petitio tua? etiã
4 si dimidiam partem regni petieris, dabitur tibi. ℣At il
la respondit: Si regi placet, obsecro, vt venias ad me
hodie, & Aman tecum ad conuiuium quod paraui.
5 ℣Statimque rex: Vocate, inquit, cito Aman, vt Esther
B obediat voluntati. Venerunt itaque rex & Aman ad
6 conuiuium quod eis regina parauerat. ℣ Dixitque ei
rex, postquam vinum biberat abundanter. Quid pe-
tis vt detur tibi? & pro qua re postulas? etiam si di-
7 midiam partem regni mei petieris, impetrabis. ℣Cui
8 respondit Esther: Petitio mea, & preces sunt istę: ℣ Si
inueni in conspectu regis gratiam, & si regi placet,
vt det mihi quod postulo, & meam impleat petitio-
nem: veniat rex & Aman ad conuiuium quod pa-
raui eis, & cras aperiam regi voluntatem meam.
9 ℣ Egressus est itaque illo die Aman lętus, & alacer.
C Cumque vidisset Mardochęum sedentem ante fores
palatij, & non solum non assurrexisse sibi, sed nec
motum quidem de loco sessionis suę, indignatus est
10 valde: ℣ & dissimulata ira, reuersus in domum suam,
cõuocauit ad se amicos suos, & Zares vxorem suam:
11 ℣ & exposuit illis magnitudinem diuitiarum suarum
filiorumque turbam, & quanta eum gloria super om
12 nes principes & seruos suos rex eleuasset. ℣Et post hęc
ait: Regina quoque Esther nullum alium vocauit ad
conuiuium cum rege, pręter mę: apud quam etiam
13 cras cum rege pransurus sum. ℣ Et cum hæc omnia
D habeam, nihil me habere puto, quãdiu videro Mar-

Matth. 6 c. 23.

14 dochæum Iudæum ſedentem ante fores regias. ¶ Reſponderuntque ei Zares vxor eius, & cæteri amici: Iube parari excelſam trabem, habentem altitudinis quinquaginta cubitos: & dic mane regi, vt appendatur ſuper eam Mardochæus: & ſic ibis cum rege lætus ad conuiuium. Placuit ei conſilium, & iuſſit excelſam parari crucem.

CAPVT VI.

1 A Noctem illam duxit rex inſomnem, iuſſitque ſibi afferri hiſtorias, & annales priorum temporum. Quæ cum illo præſente legerentur, 2 ventum eſt ad illum locum, vbi ſcriptum erat, ¶ quomodo nunciaſſet Mardochæus inſidias Bagathan, & Thares eunuchorum, regem Aſſuerum iugulare cupientium. 3 ¶ Quod cum audiſſet rex, ait: Quid pro hac fide honoris, ac præmij Mardochæus conſecutus eſt? Dixerunt ei ſerui illius, ac miniſtri nihil omnino mercedis accepit. 4 ¶ Statimq; rex: quis eſt, inquit, in atrio? Aman quippe interius atrium domus regiæ intrauerat, B vt ſuggereret regi, & iuberet Mardochæũ affigi patibulo quod ei fuerat preparatum. 5 ¶ Reſponderunt pueri: Aman ſtat in atrio. Dixitque rex: Ingrediatur. 6 ¶ Cumque eſſet ingreſſus, ait illi: Quid debet fieri viro, quem rex honorare deſiderat? Cogitans autem in corde ſuo Aman, & reputans, quod nullum aliũ rex, 7 niſi ſe, vellet honorare, ¶ reſpondit. Homo quem rex 8 honorare cupit, ¶ debet indui veſtibus regijs: & imponi C ſuper equum, qui de ſella regis eſt, & accipere re- 9 gium diadema ſuper caput ſuum, ¶ & primus de regijs, principibus, ac tyrannis teneat equum eius: & per plateam ciuitatis incedens, clamet, & dicat: Sic honorabitur, quemcunque voluerit rex honorare. 10 ¶ Dixitque ei rex: Feſtina, & ſumpta ſtola, & equo, fac vt locutus es, Mardochæo Iudæo qui ſedet ante fores palatij. Caue ne quidquam de his quæ locutus 11 es, prætermittas. ¶ Tulit itaque Aman ſtolam, & equum, indutumque Mardochæum, in platea ciuitatis, & impoſitum equo præcedebat, atque clama- D bat: Hoc honore condignus eſt, quemcunque rex 12 voluerit honorare. ¶ Reuerſuſque eſt Mardochæus ad ianuam palatij: & Aman feſtinauit ire in domum 13 ſuam, lugens & operto capite: ¶ narrauitque Zares vxori ſuæ, & amicis omnia, quæ euenifſent ſibi. Cui reſponderunt ſapientes quos habebat in conſilio, & vxor eius: Si de ſemine Iudæorum eſt Mardochæus ante quem cadere cœpiſti, non poteris ei reſiſtere: 14 ſed cades in conſpectu eius. ¶ Adhuc illis loquentibus, venerunt eunuchi regis, & cito eum ad conuiuium quod regina parauerat, pergere cōpulerunt.

Infr.12.a 1.

CAPVT VII.

1 Intrauit itaque rex, & Aman, vt biberent cum regina. ¶ Dixitque ei rex etiam ſecunda die, 2 poſtquam vino incaluerat: Quæ eſt petitio tua Eſther, vt detur tibi? & quid vis fieri? etiam ſi dimi- 3 diam partem regni mei petieris, impetrabis. ¶ Ad quē illa reſpondit: Si inueni gratiam in oculis tuis o rex, & ſi tibi placet, dona mihi animam meam, pro qua 4 rogo, & populum meum pro quo obſecro. ¶ Traditi enim ſumus, ego & populus meus, vt conteramur, iu- B gulemur, & pereamus. Atque vtinam in ſeruos, & famulas venderemur: eſſet tolerabile malum, & gemēs tacerem: nunc autem hoſtis noſter eſt, cuius crude- 5 litas redundat in regem. ¶ Reſpondenſque rex Aſſuerus, ait: Quis eſt iſte, & cuius potentiæ, vt hæc 6 audeat facere? ¶ Dixitque Eſther: Hoſtis, & inimicus noſter peſſimus iſte eſt Aman. Quod ille audiens, illico obſtupuit, vultum regis, ac reginæ fer- 7 re non ſuſtinens. ¶ Rex autem iratus ſurrexit, & de C loco conuiuij intrauit in hortum arboribus conſitum. Aman quoque ſurrexit, vt rogaret Eſther reginam pro anima ſua. Intellexit enim a rege ſibi paratum 8 malum. Qui cum reuerſus eſſet de horto nemoribus conſito, & intraſſet conuiuij locum, reperit Aman ſuper lectulum corruiſſe, in quo iacebat Eſther, & ait: Etiam reginam vult opprimere, me præſente, in domo mea. Necdum verbum de ore regis exie- 9 rat, & ſtatim operuerunt faciem eius. ¶ Dixitque Harbona, vnus de eunuchis, qui ſtabant in mini- D ſterio regis: En lignum quod parauerat Mardocheo qui locutus eſt pro rege, ſtat in domo Aman, habens altitudine quinquaginta cubitos. Cui dixit

10 rex: Appendite eum in eo. ¶ Suſpenſus eſt itaque Aman in patibulo quod parauerat Mardochæo: & regis ira quieuit.

CAPVT VIII.

1 A Die illo dedit rex Aſſuerus Eſther reginæ domum Aman aduerſarij Iudæorum, & Mardochæus ingreſſus eſt ante faciem re- 2 gis. ¶ Confeſſa eſt enim ei Eſther, quod eſſet patruus ſuus. Tulitque rex annulum, quem ab Aman recipi iuſſerat, & tradidit Mardochæo. Eſther autem conſtituit Mardochæum ſuper domum ſuam. 3 ¶ Nec his contenta, procidit ad pedes regis: fleuitque, & locuta ad eum, orauit, vt malitiam Aman Agagitæ, & machinationes eius peſſimas, quas excogitauerat contra Iudæos iuberet irritas fieri. 4 ¶ At ille ex more ſceptrum aureum protendit manu, quo ſignum clementiæ monſtrabatur. Illaque

5 consurgens stetit ante eum, & ait: Si placet regi, & si inueni gratiam in oculis eius, & deprecatio mea non ei videtur esse contraria, obsecro vt nouis epistolis veteres Aman literæ insidiatoris, & hostis Iudęorũ, quibus eos in cunctis regis prouincijs perire præceperat, 6 corrigantur. ¶ Quomodo enim potero sustinere necẽ, 7 & interfectionem populi mei? ¶ Responditque rex Assuerus B Esther reginę, & Mardochęo Iudæo: Domum Aman concessi Esther: & ipsum iussi affigi cruci, qui 8 ausus est manum mittere in Iudæos. ¶ Scribite ergo Iudæis, sicut vobis placet, regis nomine signantes literas annulo meo. Hæc enim consuetudo erat, vt epistolis quæ ex regis nomine mittebantur, & illius annulo signatæ erant, nemo auderet contradicere. 9 ¶ Accitisque scribis, & librarijs regis (erat autem tempus tertij mensis, qui appellatur Siban) vigesima & tertia die illius scriptæ sunt epistolæ, vt Mardochæus voluerat, ad Iudæos, & ad principes, procuratoresq; & iudices, qui centum vigintiseptem prouincijs ab India, C vsque ad Æthiopiam præsidebant: prouinciæ atque prouinciæ, populo & populo iuxta linguas, & literas 10 suas, & Iudæis, prout legere poterant, & audire. ¶ Ipsæque epistolæ quæ regis nomine mittebantur, annulo ipsius obsignatæ sunt, & missæ per veredarios: qui per omnes prouincias discurrentes, veteres literas nouis nuncijs præuenirent. 11 ¶ Quibus imperauit rex, vt cõuenirent Iudæos per singulas ciuitates, & in vnum præciperent cõgregari, vt starent pro animabus suis, & omnes inimicos suos cum coniugibus, ac liberis, & vniuersis domibus interficerent, atque delerent, & 12 spolia eorum diriperent. ¶ Et constituta est per omnes prouincias vna vltionis dies, idest, tertiadecima mensis duodecimi Adar. 13 ¶ Summaque epistolę hęc fuit, vt D in omnibus terris, ac populis, qui regis Assueri subiacebãt imperio, notũ fieret paratos esse Iudæos ad capiendam 14 vindictam de hostibus suis. ¶ Egressique sunt veredarij celeres nuncia perferentes, & edictum regis 15 pependit in Susan. ¶ Mardochæus autem de palatio, & de conspectu regis egrediens, fulgebat vestibus regijs, hyacinthinis videlicet & aerijs, coronam aureã portans in capite, & amictus serico pallio, atque purpureo. Omnisque ciuitas exultauit, atque lætata est. 16 ¶ Iudæis autem noua lux oriri visa est, gaudium, honor, 17 & tripudium. ¶ Apud omnes populos, vrbes, atque prouincias, quocunque regis iussa veniebant, mira exultatio, epulę atque conuiuia, & festus dies: intantum vt plures alterius gentis, & sectæ eorum religioni, & cæremonijs iungerentur. Grandis enim cunctos Iudaici nominis terror inuaserat.

CAPVT IX.

1 A IGitur duodecimi mensis, quem Adar vocari ante iam diximus, tertiadecima die, quando cunctis Iudæis interfectio parabatur, & hostes eorũ inhiabant sanguini, versa vice Iudæi superiores esse 2 cœperunt, & se de aduersarijs vindicare. ¶ Congregatique sunt per singulas ciuitates, oppida, & loca, vt extenderent manum contra inimicos, & persecutores suos. Nullusque ausus est resistere, eo quod omnes populos magnitudinis eorum formido penetrarat. 3 ¶ Nam & prouinciarum iudices, & duces, & procuratores, omnisque dignitas quæ singulis locis, ac operibus præerat, extollebant Iudęos timore Mardochęi, 4 ¶ quem principem esse palatij, & plurimum posse cognouerãt. fama quoque nominis eius crescebat 5 quotidie, & per cunctorum ora volitabat. ¶ Itaque B percusserunt Iudæi inimicos suos plaga magna, & occiderunt eos, reddentes eis quod sibi parauerant facere: 6 ¶ intantum vt etiam in Susan quingentos viros interficerent extra decem filios Aman Agagitæ hostis 7 Iudęorum: quorum ista sunt nomina, ¶ Pharsandatha 8 & Delphon, & Esphata, ¶ & Phoratha, & Adalia, & 9 Aridatha, ¶ & Phermesta, & Arisai, & Aridai, & Iezatha. 10 ¶ Quos cum occidissent, prædas de substantijs eorum 11 tangere noluerunt. ¶ Statimque numerus eorum 12 qui occisi erant in Susan, ad regem relatus est. ¶ Qui dixit reginæ: In vrbe Susan interfecerũt Iudæi quingentos viros, & alios decem filios Aman: quantam putas eos exercere cædem in vniuersis prouincijs? Quid vltra postulas, & quid vis, vt fieri iubeam? 13 ¶ Cui illa respondit: Si regi placet, detur potestas Iudæis: C vt sicut fecerunt hodie in Susan, sic & cras faciant, & decem filij Aman in patibulis suspendantur. 14 ¶ Præcepitque rex vt ita fieret. statimque in Susan pependit edictum, & decem filij Aman suspensi sunt. 15 ¶ Congregatis Iudæis quartadecima die mẽsis Adar, interfecti sunt in Susan trecẽti viri: nec eorum ab illis 16 direpta substantia est. ¶ Sed & per omnes prouincias, quæ ditioni regis subiacebant, pro animabus suis steterũt Iudæi, interfectis hostibus, ac persecutoribus suis: intantum vt septuagintaquinque millia occisorum implerentur, & nullus de substantijs eorũ quidquam 17 contingeret. ¶ Dies autem tertiusdecimus mensis D Adar primus apud oẽs interfectionis fuit, & quartadecima die cędere desierunt. Quem constituerunt esse solemnem, vt in eo omni tempore deinceps vacarent 18 epulis, gaudio, atque conuiuijs. ¶ At hi qui in vrbe Susan cędem exercuerant, tertiodecimo & quartodecimo die eiusdem mensis in cæde versati sunt: quintodecimo autem die percutere desierunt. Et idcirco eundem diem constituerunt solemnem epularum, atque 19 lætitiæ. ¶ Hi vero Iudæi qui in oppidis non muratis, ac villis morabantur. quartumdecimum diẽ mensis Adar conuiuiorum, & gaudij decreuerunt, ita vt exultent in eo, & mittant sibi mutuo partes epularum, 20 & ciborum. ¶ Scripsit itaque Mardochæus omnia E hæc, & literis comprehensa misit ad Iudæos, qui in omnibus regis prouincijs morabantur, tam 21 in vicino positis, quam procul, ¶ vt quartamdecimam, & quintamdecimam diem mensis Adar pro festis susciperent, & reuertente semper anno solemni 22 celebrarent honore: ¶ quia in ipsis diebus se vlti sunt Iudæi de inimicis suis, & luctus, atque tristitia in hilaritatem gaudiumque conuersa sunt: essentq; dies isti epularum, atque lætitiæ, & mitterent sibi inuicem ciborum partes, & pauperibus munuscula largirẽtur. 23 ¶ Susceperuntque Iudæi in solemnem ritum cuncta quę eo tempore facere cœperant, & quę Mardochęus 24 literis facienda mãdauerat. ¶ Aman enim, filius Amadathi, stirpis Agag hostis, & aduersarius Iudęorum, cogitauit contra eos malum, vt occideret illos, atque deleret: & misit ‖ phur, quod nostra lingua vertitur in 25 sortem. ¶ Et postea ingressa est Esther ad regem, F obsecrans, vt conatus eius literis regis irriti fierent: & malum, quod contra Iudęos cogitauerat, reuerteretur in caput eius. Denique & ipsum & filios 26 eius affixerunt cruci: ¶ atque ex illo tempore dies isti appellati sunt Phurim, id est, Sortium: eo

Supra 3. b.7.

quod

quod phur, id est sors, in vnam missa fuerit. Et cuncta quæ gesta sunt, epistolæ, id est libri huius volumine
27 continentur: ꝯquæq; sustinuerunt, & quę deinceps im mutata sunt, susceperunt Iudęi super se, & semen suũ, & super cũctos qui religioni eorum voluerunt copulari, vt nulli liceat duos hos dies absque solemnitate transigere: quos scriptura testatur, & certa expetunt
28 tempora annis sibi iugiter succedentibus. ꝯ Isti sunt dies, quos nulla vnquam delebit obliuio: & per sin-
C gulas generationes cunctæ in toto orbe prouinciæ celebrabunt: nec est vlla ciuitas in qua dies phurim, id est sortium, nõ obseruentur a Iudæis, & ab eorum ꝓ-
29 genie, quæ his cæremonijs obligata est. ꝯScripserũtq; Esther regina, filia Abihail, & Mardochæus Iudæus etiam secundam epistolam, vt omni studio dies istas
30 solemnis sanciretur in posterum: ꝯ & miserunt ad oẽs Iudæos, qui in centum viginti septẽ prouincijs regis Assueri versabantur, vt haberẽt pacem, & susciperẽ
31 veritatẽ, ꝯobseruãtes dies sortiũ, & suo tempore cum gaudio celebrarent: sicut constituerant Mardochæus, & Esther, & illi obseruanda susceperũt a se, & a semi-
32 ne suo ieiunia, & clamores, & Sortiũ dies. ꝯ & oĩa quæ libri huius, qui vocatur Esther, historia continentu

CAPVT X.

1 A REx vero Assuerus oẽm terrã, & cũctas maris
2 insulas fecit tributarias: ꝯcuius fortitudo, & imperiũ, & dignitas, atque sublimitas, quæ exaltauit Mardochæũ, scripta sunt in libris Medorũ,
3 atq; Persarũ: ꝯ & quomodo Mardochæus Iudaici generis, secũdus a rege Assuero fuerit, & magnꝰ apud Iudęos, & acceptabilis plebi fratrũ suorũ, qrẽs bona po-
B pulo suo, & loquẽs ea q̃ ad pacẽ seminis sui ꝑtinerẽt.

Quæ habentur in Hebræo, plena fide expreßi. Hæc autem, quæ sequuntur, scripta reperi in editione vulgata, quæ Græcorum lingua, & litteris continentur: & interim post finem libri hoc capitulum ferebatur: quod iuxta consuetudinem nostram obelo, id est, veru pernotauimus.

4 ꝯDixitq; Mardochęus: A Deo facta sunt ista. ꝯ Recor
5 datus sum somnij quod viderã, hæc eadẽ significãtis,
6 nec eorũ quidquã irritũ fuit. ꝯParuus fons q creuit in fluuiũ, & in lucẽ, Solemq; cõuersus est, & in aquas plurimas redũdauit: Esther est, quã rex accepit vxorẽ, &
7 voluit esse reginã. ꝯDuo aũt dracones: ego sum, & A-
8 man. ꝯ Gentes q̃ cõuenerunt: hi sunt q conati sunt de-
9 lere nomen Iudæorũ. ꝯ Gens aũt mea, Israel est, q̃ cla-
C mauit ad Dñm, & saluũ fecit Dñs populũ suũ: liberauitq; nos ab oĩbus malis, & fecit signa magna, atque
10 portẽta inter gẽtes: ꝯ& duas sortes esse ꝓcepit: vnã po-
11 puli Dei, & alterã cunctarũ gentium. ꝯVenitq; vtraq;
D sors in statutũ ex illo iam tẽpore diẽ coram Deo vni-
12 uersis gẽtibꝰ: ꝯ & recordatus est Dñs populi sui, ac mi
13 sertus est hęreditatis suę. ꝯEt obseruabũtur dies isti in mẽse Adar, quartadecima, & quintadecima die eiusdẽ mẽsis, cũ oĩ studio, & gaudio in vnum cętũ populi cõgregati, in cũctas deinceps gñationes populi Israel.

CAPVT XI.

1 A ANno quarto regnãtibus Ptolemæo, & Cleopatra, attulerũt Dositheus, q se sacerdotẽ, & Leuitici generis ferebat, & Ptolemęus filius eius hanc epistolam phurim, quam dixerũt interpretatũ esse Lysimachum Ptolemæi filium in Ierusalem.

Hoc quoque principium erat in editione vulgata, quod nec in Hebræo, nec apud vllum fertur interpretum.

2 ꝯAnno secundo, regnante Artaxerxe maximo, prima
B die mensis Nisan, vidit somnium Mardochæus, filius
3 Iairi, filij Semei, filij Cis de tribu Beniamin: ꝯ homo Iudæus q habitabat in vrbe Susis, vir magnus, & in-
4 ter primos aulæ regię. ꝯErat autẽ de eo numero captiuorũ, quos trãstulerat Nabuchodonosor rex Babylo-
5 nis de Ierusalẽ cum Iechonia rege Iuda: ꝯ & hoc eius
C somniũ fuit. Apparuerunt voces, & tumultus, & toni-
6 trua, & terręmotus, & conturbatio sup terrã: ꝯ & ecce
7 duo dracones magni, paratiq; cõtra se in prælũ. ꝯ Ad quorũ clamorẽ cunctæ concitatæ sunt nationes, vt pu
8 gnarẽt cõtra Gentẽ iustorũ. ꝯ Fuitq; dies illa tenebrarũ, & discriminis, tribulationis, & angustiæ, & ingens
9 formido sup terrã. ꝯ Conturbataq; est gens iustorũ ti-
10 mentiũ mala sua, & præparata ad mortẽ. ꝯ Clamaue-
D runtq; ad Deũ: & illis vociferãtibus, fons paruus creuit in fluuiũ maximũ, & in aquas plurimas redundauit. ꝯ Lux, & Sol ortus est, & humiles exaltati sunt, &
11
12 deuorauerũt inclytos. ꝯ Qđ cũ vidisset Mardochęꝰ, & surrexisset de strato, cogitabat qd Deus facere vellet: & fixũ hẽbat ĩ aĩo, scire cupiẽs qd significaret somniũ.

Iul.16 Sup 2. 21. 5.
4. Reg 24. d. 15. sup. 1. 2 6.

CAPVT XII.

1 A MOrabatur autẽ eo tpe in aula regis cũ Bagatha, & Thara, eunuchis regis, q ianito-
2 res erãt palatij. ꝯCumq; intellexisset cogi-
B tationes eorũ, & curas diligẽtius peruidisset, didicit q conarentur in regẽ Artaxerxẽ manus mittere: & nũ-
3 ciauit sup eo regi. ꝯQui de vtroq; habita q̃stione, con
4 fessos iussit duci ad mortẽ. ꝯ Rex aũt quod gestũ erat,
C scripsit in cõmentarijs: sed & Mardochęus rei memo-
5 riã literis tradidit. ꝯ Pręcepitq; ei rex, vt in aula pala-
6 tij moraretur, datis ei ꝓ delatione muneribus. ꝯ Aman vero filius Amadathi Bugæus erat gloriosissimus co-
D rã rege, & voluit nocere Mardochæo, & populo eius pro duobus eunuchis regis, qui fuerant interfecti.

Sup. 2. d. 21. & 6. a. 2.

Hucusque Prooemium.

Quæ sequuntur, in eo loco posita erant, vbi scriptum est in volumine.

Et diripuerunt bona, vel substantias eorum.

Quæ in sola vulgata editione reperimus.

Epistolæ autem hoc exemplar fuit.

CAPVT XIII.

1 A REx maximus Artaxerxes ab India vsque Æthiopiam, centum viginti septem prouinciarum principibus, & ducibus, qui eius im
2 perio subiecti sunt, salutem. ꝯCum plurimis gentibus imperarem, & vniuersum orbem meæ ditioni subiugassem, volui nequaquam abuti potentię magnitudine, sed clementia, & lenitate gubernare subiectos: vt absque vllo terrore vitam silentio transigentes, opta-
3 ta cunctis mortalibus pace fruerentur. ꝯQuærente autem me a consiliarijs meis, quomodo posset hoc impleri: vnus qui sapientia, & fide cæteros præcellebat,
4 & erat post regem secundus, Aman nomine, ꝯ indicauit mihi in toto orbe terrarum populum esse dispersum, qui nouis vteretur legibus, & contra omnium Gentium consuetudinem faciens, Regum iussa contemneret, & vniuersarum concordiam nationum sua
5 dissensione violaret. ꝯQuod cum didicissemus, viden-
B tes vnam gẽtem rebellem aduersus omne hominum genus peruersis vti legibus, nostrisq; iussionibus con-

traire,

traire, & turbare ſubiectarum nobis prouinciarum
6 pacem,atque concordiam:¶ iuſſimus, vt quoſcunque Aman, qui omnibus prouincijs præpoſitus eſt, & ſecundus a rege,& quem patris loco colimus,monſtrauerit:cum coniugibus, ac liberis deleantur ab inimicis ſuis, nulluſque eorum miſereatur quartadecima
7 die duodecimi menſis Adar, anni præſentis: ¶ vt nefarij homines vno die ad inferos deſcendentes, reddant imperio noſtro pacem, quam turbauerant.

Hucuſque exemplar Epiſtolæ.

Quæ ſequuntur,poſt eum locum ſcripta reperi,vbi legitur, Pergenſque Mardochæus, fecit omnia, quæ ei mandauerat Eſther.

Nec tamen habentur in Hebraico,& apud nullum penitus feruntur interpretum.

8 ¶Mardochæus aūt deprecatus eſt Dñm memor oīum
9 operū eius,¶& dixit: Dñe, Domine rex omnipotens,
C in ditione enim tua cuncta ſunt poſita: & non eſt qui poſſit tuæ reſiſtere voluntati, ſi decreueris ſaluare Iſ-
10 rael.¶Tu feciſti cœlum,& terrā,& quidquid cęli am-
11 bitu cōtinetur.¶Dominus oīum es,nec eſt qui reſiſtat
12 maieſtati tuæ. ¶ Cuncta noſti,& ſcis quia non pro ſuperbia,& contumelia,& aliqua gloriæ cupiditate fecerim hoc, vt non adorarem Aman ſuperbiſſimum.
13 (¶Libenter enim ꝓ ſalute Iſrael ēt veſtigia pedū eius
D deoſculari paratus eſſem:) ¶ ſed timui ne honorē Dei
14 mei transferrem ad hominem: & ne quenquam ado-
15 rarem excepto Deo meo. ¶ Et nunc Domine rex, Deus Abraham,miſerere populi tui,quia volunt nos inimici noſtri perdere, & hæreditatem tuam delere.
16 ¶Ne deſpicias partem tuam quam redemiſti tibi de
17 Ægypto. ¶ Exaudi deprecationem meam, & propitius eſto ſorti,& funiculo tuo,& conuerte luctum noſtrum in gaudium, vt viuentes laudemus nomen tuū
18 Domine, & ne claudas ora te canentium. ¶ Omnis quoque Iſrael pari mente, & obſecratione, clamauit ad Dominum, eo quod eis certa mors impenderet.

CAPVT XIIII.

1 ESther quoque regina confugit ad Dominum,
A pauens periculum quod imminebat. ¶ Cumq;
2 depoſuiſſet veſtes regias,fletibus,& luctui apta indumenta ſuſcepit, & pro vnguentis varijs, cinere, & ſtercore impleuit caput, & corpus ſuū humiliauit ieiunijs:omniaq; loca in quibus antea lætari con-
3 ſueuerat, crinium laceratione compleuit. ¶ Et deprecabatur Dominum Deum Iſrael, dicēs: Domine mi, qui rex noſter es ſolus,adiuua me ſolitariam,& cuius
4 præter te nullus eſt auxiliator alius.¶ Periculum meū
5 in manibus meis eſt.¶Audiui a patre meo,ꝙ tu Domine tuliſſes Iſrael de cunctis Gētibus, & patres noſtros
B ex oībus retro maioribus ſuis, vt poſſideres hæredita-
6 tem ſempiternā,feciſtiq; eis,ſicut locutus es. ¶ Peccauimus in cōſpectu tuo, & idcirco tradidiſti nos in ma
7 nus inimicorū noſtrorum:¶coluimus enim deos eorū.
8 Iuſtus es Domine.¶ Et nunc non eis ſufficit,ꝙ duriſſima nos opprimunt ſeruitute:ſed robur manuū ſuarū,
9 idolorū potentiæ deputantes,¶ volunt tua mutare ꝓmiſſa,& delere hæreditatem tuā, & claudere ora laudantium te, atq; extinguere gloriā templi, & altaris
10 tui,¶ vt aperiāt ora Gentiū,& laudent idolorū fortitudinē,& prædicent carnalem regem in ſempiternum.
11 ¶ Ne tradas Domine ſceptrum tuum his qui nō ſunt,
C ne rideant ad ruinam noſtram: ſed cōuerte conſilium eorum ſuper eos, & eum qui in nos cœpit ſæuire, di-
12 ſperde.¶ Memēto Domine,& oſtende te nobis in tempore tribulationis noſtrę,& da mihi fiduciam Domi-
13 ne rex deorū, & vniuerſę poteſtatis:¶Tribue ſermonē compoſitum in ore meo in conſpectu leonis, & transfer cor illius in odium hoſtis noſtri, vt & ipſe pereat,
14 & cæteri qui ei conſentiunt.¶Nos autem libera manu tua, & adiuua me, nullum aliud auxilium habētem,
15 niſi te Domine,qui habes omnium ſcientiam,¶& noſti,quia oderim gloriam iniquorum,& deteſter cubi-
16 le incircunciſorum,& oīs alienigenę.¶Tu ſcis neceſſitatem meā quod abominer ſignū ſuperbiæ, & gloriæ meæ, quod eſt ſuper caput meum in diebus oſtētationis meæ,& deteſter illud quaſi pannum menſtruatæ,
17 & non portem in diebus ſilentij mei,¶& quod non comederim in menſa Aman, nec mihi placuerit conui-
18 uium Regis, & non biberim vinum libaminum: ¶ & nunquam lætata ſit ancilla tua, ex quo huc tranſlata ſum vſq; in præſentem diem, niſi in te Domine Deus
19 Abraham. ¶ Deus fortis ſuper omnes exaudi vocem eorum qui nullam aliam ſpem habent, & libera nos de manu iniquorum,& erue me a timore meo.

CAPVT XV.

Hæc quoque addita reperi in editione vulgata.

1 ET mandauit ei (haud dubium quin eſſet Mar-
A dochæus) vt ingrederetur ad regem, & roga-
2 ret pro populo ſuo,& pro patria ſua.¶ Memorare (inquit) dierum humilitatis tuæ,quomodo nutrita ſis in manu mea,quia Aman ſecundus a rege locu-
3 tus eſt contra nos in mortem:¶& tu inuoca Dominū, & loquere regi pro nobis,& libera nos de morte.

Necnon & iſta quæ ſubdita ſunt.

4 ¶ Die autem tertio depoſuit veſtimēta ornatus ſui, &
5 circundata eſt gloria ſua. ¶ Cumq; regio fulgeret habitu, & inuocaſſet oīum rectorē, & ſaluatorem Deū,
6 aſſumpſit duas famulas:¶& ſuper vnā quidem innite-
B batur,quaſi prę delicijs,& nimia teneritudine corpus
7 ſuum ferre non ſuſtinens:¶altera autē famularum ſequebatur dominā, defluentia in humū indumēta ſu-
8 ſtentans. ¶ Ipſa aūt roſeo colore vultū perfuſa,& gratis, ac nitentibus oculis triſtem celabat animū, & ni-
9 mio timore contractū. ¶ Ingreſſa igitur cuncta per ordinem oſtia,ſtetit contra regē,vbi ille reſidebat ſuper ſolium regni ſui, indutus veſtibus regijs, auroq; fulgens, & prætioſis lapidibus: eratq; terribilis aſpectu.
10 ¶Cumq; eleuaſſet faciem,& ardentibus oculis furorē
C pectoris indicaſſet, regina corruit, & in pallorem colore mutato, laſſum ſuper ancillulā reclinauit caput.
11 ¶ conuertitq; Deus ſpiritum regis in māſuetudinem, & feſtinus,ac metuens exiliuit de ſolio: & ſuſtentans eam vlnis ſuis, donec rediret ad ſe, his verbis blan-
12 diebatur. ¶ Quid habes Eſther? Ego ſum frater tuus,
13 noli metuere.¶Non morieris:non enim pro te,ſed pro
14 omnibus hæc lex conſtituta eſt. ¶ Accede igitur, &
15 tange ſceptrum.¶Cumque illa reticeret,tulit auream
D virgam, & poſuit ſuper collum eius, et oſculatus eſt
16 eam,et ait:Cur mihi non loqueris? ¶ Quę reſpondit: Vidi te domine quaſi Angelum Dei, et conturbatum
17 eſt cor meum prę timore glorię tuę.¶ Valde enim mirabilis es Domine, et facies tua plena eſt gratiarum.
18 ¶ Cumque loqueretur, rurſus corruit, & pene exani-
19 mata eſt. ¶ Rex autem turbabatur,& omnes miniſtri eius conſolabantur eam.

Geneſ. 3. b. 10. 2. Reg 19 c. 27.

CAPVT XVI.

Exemplar Epiſtolæ Regis Artaxerxis, quam pro Iudæis ad totas regni ſui prouincias miſit: quod & ipſum in Hebraico volumine non habetur.

Sup. 11. a. 1.

1 A REx magnus Artaxerxes, ab India, vſque Æthiopiam centum vigintiſeptem prouinciarum ducibus, ac principibus, qui noſtræ 2 iuſſioni obediunt, ſalutem dicit. Multi bonitate principum, & honore qui in eos collatus eſt, abuſi ſunt in 3 ſuperbiam: & non ſolum ſubiectos regibus nitūtur opprimere, ſed datam ſibi gloriam non ferentes, in ip 4 ſos qui dederunt, moliuntur inſidias. Nec contenti ſunt gratias nō agere beneficijs, & humanitatis in ſe iura violare: ſed Dei quoque cuncta cernentis arbi- 5 trantur ſe poſſe fugere ſententiam. Et in tantum veſaniæ proruperunt, vt eos qui credita ſibi officia diligenter obſeruant, & ita cuncta agunt, vt omnium laude digni ſint, mendaciorum cuniculis conentur 6 ſubuertere, dum aures principum ſimplices, & ex ſua natura alios æſtimantes callida fraude decipiunt. 7 Quę res, & ex veteribus probatur hiſtorijs, & ex his B q̄ geruntur quotidie, quomodo malis quorundā ſug- 8 geſtionibus regum ſtudia deprauentur. Vnde proui- 9 dendum eſt paci omnium prouinciarum. Nec putare debetis, ſi diuerſa iubeamus, ex animi noſtri venire leuitate: ſed pro qualitate, & neceſſitate temporum

Supra 3. a. 1.

10 vt reipublicæ poſcit vtilitas, ferre ſententiam. Et vt manifeſtius quod dicimus, intelligatis: Amaн filius Amadathi, & animo, & gente Macedo, alienuſque a Perſarum ſanguine, & pietatem noſtram ſua crudelitate commaculās, peregrinus a nobis ſuſceptus eſt: 11 & tantam in ſe expertus humanitatem, vt pater noſter vocaretur, & adoraretur ab omnibus, poſt re- 12 gem ſecundus: qui in tantum arrogantiæ tumorem ſublatus eſt, vt regno priuare nos niteretur, & ſpiri- 13 tu. Nam Mardochæum, cuius fide & beneficijs vi- C uimus, & conſortem regni noſtri Eſther cū omni gente ſua, nouis quibuſdam, atq; inauditis machinis ex- 14 petiuit in mortem: hoc cogitans, vt illis interfectis, inſidiaretur noſtræ ſolitudini, & regnum Perſarum 15 trāsferret in Macedonas. Nos autem a peſſimo mortalium Iudæos neci deſtinatos in nulla penitus culpa 16 reperimus: ſed econtrario, iuſtis vtentes legibus, & filios Altiſſimi, & maximi, ſemperque viuentis Dei, cuius beneficio, & patribus noſtris, & nobis regnum 17 eſt traditum, & vſque hodie cuſtoditur. Vnde eas literas quas ſub nomine noſtro ille direxerat, ſciatis eſ- 18 ſe irritas. Pro quo ſcelere ante portas huius vrbis, ideſt Suſan, & ipſe qui machinatus eſt, & omnis cognatio eius, pendet in patibulis: non nobis, ſed Deo 19 reddente ei quod meruit. Hoc autem edictum quod D nunc mittimus, in cunctis vrbibus proponatur, vt li- 20 ceat Iudæis vti legibus ſuis. Quibus debetis eſſe adminiculo, vt eos qui ſe ad necem eorum parauerant, poſſint interficere tertiadecima die mēſis duodecimi, 21 qui vocatur Adar: hanc enim diem Deus omnipo- 22 tens, mœroris & luctus eis vertit in gaudium. Vnde & vos inter cæteros feſtos dies, hanc habetote diem, & celebrate eam cum omni lætitia, vt & in poſterum 23 cognoſcatur, omnes, qui fideliter Perſis obediunt, dignam pro fide recipere mercedem: qui autem inſidiā- 24 tur regno eorum, perire pro ſcelere. Omnis autem prouincia, & ciuitas quæ noluerit ſolemnitatis huius eſſe particeps, gladio & igne pereat: & ſic deleatur, vt non ſolum hominibus, ſed etiam beſtijs inuia ſit in ſempiternum pro exemplo contemptus, & inobedientiæ.

Libri Eſther finis.

L I B E R I O B.

Hieronymi in librum Iob Præfatio.

COGOR per ſingulos ſcripturæ diuinæ libros aduerſariorum reſpondere maledictis, qui interpretationem meam, reprehenſionem ſeptuaginta Interpretum criminantur: quaſi non, & apud Græcos, Aquila, Symmachus, & Theodotio, vel verbum e verbo, vel ſenſum e ſenſu, vel ex vtroque commiſtum, & mediæ temperatum genus tranſlationis expreſſerint: & omnia veteris inſtrumenti volumina Origenes obelis aſteriſciſque diſtinxerit, quos vel additos, vel de Theodotione ſumptos tranſlationi antiquæ inſeruit, probans defuiſſe, quod additum eſt. Diſcant igitur obtrectatores mei recipere in toto, quod in partibus ſuſceperunt, aut interpretationem meam cum aſteriſcis ſuis radere. Neque enim fieri poteſt, vt quos plura intermiſiſſe ſuſceperint, non eoſdem etiam in quibuſdam erraſſe fateantur, præcipue in Iob: cui ſi ea, quæ ſub aſteriſcis addita ſunt, ſubtraxeris, pars maxima detruncabitur, & hoc duntaxat apud Græcos. Cæterum apud Latinos, ante eam tranſlationem, quam ſub aſteriſcis, &

obelis nuper edidimus, ſeptingenti ferme, aut octingenti verſus deſunt, vt decurtatus, & laceratus, corroſuſque liber fœditatem ſui publice legentibus præbeat. Hæc autem tranſlatio nullum de veteribus ſequitur interpretem: ſed ex ipſo Hebraico, Arabicoq; ſermone, & interdū Syro, nunc verba, nunc ſenſus, nunc ſimul vtrunque reſonabit. Obliquus enim etiam apud Hebræos totus liber fertur, & lubricus: & quod Græci rhetores vocant eſchematiſmenos dum, qui aliud loquitur, aliud agit: vt ſi velis anguillam, vel murenulam ſtrictis tenere manibus, quanto fortius preſſeris, tanto citius elabitur. Memini me ob intelligentiam huius voluminis, Lyddæum quendam præceptorem, qui apud Hebræos primus haberi putabatur, non paruis redimiſſe nummis: cuius doctrina, an aliquid profecerim, neſcio. hoc vnum ſcio, non potuiſſe me interpretari, niſi quod ante intellexeram. A principio itaque voluminis, vſque ad verba Iob, apud Hebræos proſa oratio eſt. Porro a verbis Iob, in quibus ait: Pereat dies in qua natus ſum, & nox in qua dictum eſt: Conceptus eſt homo, vſque ad eum locum vbi ante finem voluminis ſcriptum eſt: Idcirco ipſe me reprehendo, & ago pœnitentiam in fauilla, & cinere, hexametri verſus ſunt, dactylo, ſpondeoque currentes: & propter linguæ idioma, crebro recipientes, & alios pedes, non earundem ſyllabarum, ſed eorundem temporum. Interdum quoque rythmus ipſe dulcis, & tinnulus fertur numeris pedum lege ſolutis: quod metrici magis, quam ſimplex lector intelligunt. A ſupradicto autem verſu vſque ad finem libri, paruum comma quod remanet, proſa oratione contexitur. Quod ſi cui videtur incredulum, metra ſcilicet eſſe apud Hebræos, & in morem noſtri Flacci, Græcique Pindari, & Alcei, & Saphus, vel Pſalterium, vel Lamentationes Ieremiæ, vel omnia ferme ſcripturarum cantica comprehendi, legat Philonem, Ioſephum, Origenem, Cæſarienſem Euſebium, & eorum teſtimonio me verum dicere comprobabit. Audiant quapropter canes mei, idcirco me in hoc volumine laboraſſe, non vt interpretationem antiquam reprehenderem, ſed vt ea quæ in illa, aut obſcura ſunt, aut omiſſa, aut certe ſcriptorum vitio deprauata, maniſeſtiora, noſtra interpretatione, fierent, qui & Hebræum ſermonem ex parte didicimus, & in Latino pene ab ipſis cunabulis inter Grammaticos, & Rhetores, & Philoſophos detriti ſumus. Quod ſi apud Græcos poſt Septuaginta editionem, iam Chriſti Euangelio coruſcante, Iudæus, Aquila, & Symmachus, ac Theodotio Iudaizantes hæretici ſunt recepti, qui multa myſteria Saluatoris ſubdola interpretatione celarunt, & tamen in exaplis habentur apud Eccleſias, & explanantur ab eccleſiaſticis viris: quanto magis ego Chriſtianus, & de parentibus Chriſtianis natus, & vexillum Crucis in mea fronte portans (cuius ſtudium fuit omiſſa repetere, deprauata corrigere, & ſacramenta Eccleſiæ puro, & fideli aperire ſermone) vel a faſtidioſis, vel a malignis lectoribus non debeo reprobari? Habeant qui volunt veteres libros, vel in membranis purpureis auro argentoque deſcriptos, vel vncialibus (vt vulgo aiunt) literis onera magis exarata, quam codices: dummodo mihi, meiſque permittant pauperes habere ſchedulas, & non tam pulchros codices, quam emendatos. Vtraque autem editio, & Septuaginta iuxta Græcos, & mea iuxta Hebræos in Latinum meo labore tranſlata eſt. Eligat vnuſquiſque quod vult: & ſtudioſum me magis, quam maleuolum probet.

Alia eiuſdem Præfatio.

SI aut fiſcellam iunco texerem, aut palmarum folia complicarem, vt in ſudore vultus mei comederem panem, & ventris opus ſolicita mente pertractarem, nullus morderet, nemo reprehenderet. Nunc autem quia iuxta ſententiam Saluatoris volo operari cibum qui non perit, & antiquam diuinorum voluminum viam ſentibus virgultiſque purgare, error mihi geminus infigitur: corrector vitiorum, falſarius vocor, & errores non auferre, ſed ſerere. Tanta eſt enim vetuſtatis conſuetudo, vt etiam confeſſa pleriſque vitia placeant: dum magis pulchros habere volunt codices, quam emendatos. Quapropter, o fratres dilectiſſimi, vnicum nobilitatis, & humilitatis exemplar, pro flabello, calatis, ſporteliſque munuſculis monachorum, ſpiritalia hæc, & manſura dona ſuſcipite, ac Beatum Iob, qui adhuc apud Latinos iacebat in ſtercore, & vermibus ſcatebat errorum, integrum immaculatumque gaudete. Quomodo enim poſt probationem, atque victoriam, duplicia ſunt ei vniuerſa reddita: ita ego in lingua noſtra, (vt audacter loquar) feci eum habere quæ amiſerat. Igitur & vos, & vnumquemque lectorem ſolita præfatione commoneo, & in principijs librorum eadem ſemper annectens, rogo, vt vbicunque ſemper præcedentes virgulas videritis, ſciatis ea quæ ſubiecta ſunt, in Hebraicis voluminibus non haberi. Porro vbi ſtellæ imago præfulſerit, ex Hebræo in ſermone noſtro addita ſunt. Necnon & illa quæ haberi videbantur, & ita corrupta erant, vt ſenſum legentibus tollerent, orantibus vobis magno labore correxi: magis vtile quid ex ocio meo Eccleſijs Chriſti venturum ratus, quam ex aliorum negotio.

Argumentum in Librum Iob.

IN terra quidem habitasse Iob Husitidi, in finibus Idumææ, & Arabiæ fertur: & erat ei antea nomen Iobab. Et accepit vxorem Arabissam: & genuit filium quem vocauit Ennon. Erat autem ipse filius quidem Zaræ, de Esau filijs filius: de matre vero Bosra, ita vt sit quintus ab Abraham. Et hi sunt reges qui regnauerunt in Edom, in qua & ipse regnauit. Sed primus in ea regnauit Bela filius Beor & nomen ciuitatis eius Dennaba. Post hunc autem Bela, Iobab, qui vocatur Iob. Post Iob autem Husam qui erat dux ex Themanorum regione. Et post illum regnauit Adad filius Badad, qui excidit Madian in campo Moab: & nomen ciuitatis eius Auith. Porro liber Iob patientiam, & reliquas virtutes ipsius commendat, disputationem quoque Iob cum amicis habitam continet: qui licet ad consolandum venissent, iniuriosi tamen & contumeliosi in Iob fuerunt. Nam audientes quod Iob in grauissima afflictione constitutus, malediceret diei natiuitatis suæ, se quoque innocentem a Deo tam acerbe affligi assereret, ipsum arguunt impatientiæ, arrogantiæ, blasphemię multorumq; aliorum criminum, propter quæ contendunt ipsum a Deo merito afflictum: cum Deus (vt impie volebant) hic tantum malos flagellet: ideoque vt Iob se ob sua peccata a Deo affligi agnoscat, & ab illis resipiscens ad Deum se conuertat, iustitiæ quoque diuinæ humiliter se subijciat, multis rationibus exhortantur. Dei potentiam, sapientiam, iustitiam, & bonitatem, assidue ad hoc commendantes: item quod Deus in præsenti vita tantum malus mala, & bonis bona dispenset, quamobrem Iob resipiscenti liberationem a flagellis, & bona quæque promittunt. At Iob suam constanter tuetur iustitiam, & in præsenti vita vniuersa æque euenire iusto, & impio: sed veram iustorum retributionem post hanc vitam esse expectandam asserit, nempe futuram resurrectionem. Tum demum ipsius Iob a Deo correptionem, & restitutam fœlicitatem, amicos quoque per ipsius orationem Deo reconciliatos hic liber explicat.

CAPVT PRIMVM.

1 A VIr erat in terra Hus, nomine Iob: & erat vir ille simplex, & rectus, ac timens Deum, & recedens a malo: 2 ⁋ Natique sunt ei septem filij, & tres filiæ. 3 ⁋ Et fuit possessio eius septem millia ouium, & tria millia camelorum, quingenta quoque iuga boum, & quingentæ asinæ, ac familia multa nimis: eratque vir ille magnus inter omnes orientales. 4 ⁋ Et ibant filij eius, & faciebant conuiuium per domos, vnusquisque in die suo. Et mittentes vocabant tres sorores suas, vt comederent, & biberent cum eis. 5 ⁋ Cumque in orbem B transissent dies conuiuij, mittebat ad eos Iob, & sanctificabat illos, consurgensque diluculo offerebat holocausta per singulos. Dicebat enim: Ne forte peccauerint filij mei, & benedixerint Deo in cordibus suis. Sic faciebat Iob cunctis diebus. 6 ⁋ Quadam autem die cum venissent filij Dei, vt assisterent coram Domino, affuit inter eos etiam Satan. 7 ⁋ Cui dixit Dominus: Vnde venis? Qui respondens ait: 8 Circuiui terram, & perambulaui eam. ⁋ Dixitque Dominus ad eum: Nunquid considerasti seruum meum Iob, quod non sit ei similis in terra, homo simplex, & rectus, ac timens Deum, & recedens 9 a malo? ⁋ Cui respondens Satan, ait: Nunquid 10 Iob frustra timet Deum? ⁋ Nonne tu vallasti eum, ac domum eius, vniuersamque substantiam per circuitum: operibus manuum eius benedixisti, & pos- 11 sessio eius creuit in terra. ⁋ Sed extende paululum C manum tuam, & tange cuncta quæ possidet: nisi in 12 faciem benedixerit tibi. ⁋ Dixit ergo Dominus ad Satan: Ecce, vniuersa quæ habet, in manu tua sunt: tantum in eum ne extendas manum tuam. 13 Egressusque est Satan a facie Domini. ⁋ Cum autem quadam die filij, & filiæ eius comederent, & biberent vinum in domo fratris sui primogeni- 14 ti, ⁋ nuncius venit ad Iob, qui diceret: Boues ara- 15 bant, & asinæ pascebantur iuxta eos: ⁋ & irruerunt Sabæi, tuleruntque omnia, & pueros percusserunt gladio: & euasi ego solus, vt nunciarem ti- 16 bi. ⁋ Cumque adhuc ille loqueretur venit alter, & dixit: Ignis Dei cecidit e cœlo, & tactas oues puerosque consumpsit: et effugi ego solus, vt nuncia- 17 rem tibi. ⁋ Sed & illo adhuc loquente, venit alius, & dixit: Chaldæi fecerunt tres turmas, & inuaserunt camelos, & tulerunt eos, necnon et pueros percusserunt gladio: et ego fugi solus, vt nunciarem 18 tibi. ⁋ Adhuc loquebatur ille, et ecce alius intra- D uit, et dixit: Filijs tuis, et filiabus vescentibus, et bibentibus vinum in domo fratris sui primogeniti, 19 ⁋ repente ventus vehemens irruit a regione deserti, et concussit quattuor angulos domus, quæ corruens oppressit liberos tuos, et mortui sunt: et effugi ego 20 solus, vt nunciarem tibi. ⁋ Tunc surrexit Iob, et scidit vestimenta sua: et tonso capite corruens in ter- 21 ram, adorauit, ⁋ et dixit: ‖ Nudus egressus sum de vtero matris meę, et nudus reuertar illuc. Dominus dedit, Dominus abstulit: sicut Domino placuit, ita 22 factum est: sit nomen Domini benedictum. ⁋ In omnibus his non peccauit Iob labijs suis, neque stultum quid contra Deum locutus est.

CAPVT

CAPVT II.

1 A FActum est autem cum quadam die venissent filij Dei,& starêt coram Domino, venisset quoque Satan inter eos,& staret in conspectu eius,
2 ⁋vt diceret Dominus ad Satan: Vnde venis? Qui respondens, ait: Circuiui terram,& perambulaui eam.
3 ⁋Et dixit Dñs ad Satan: Nũquid considerasti seruum meum Iob, quod non sit ei similis in terra, vir simplex & rectus, ac timens Deum,& recedens a malo,& adhuc retinens innocentiam? Tu autem commouisti me
4 aduersus eum, vt affligerê eũ frustra. ⁋Cui rñdens Sa-
B tan, ait: Pellem pro pelle,& cuncta quæ habet homo,
5 dabit pro anima sua: ⁋alioquin mitte manum tuam, & tange os eius & carnem, & tũc videbis quod in fa-
6 ciê benedicat tibi. ⁋Dixit ergo Dñs ad Satan: Ecce, in
7 manu tua est, verũtamê animã illius serua. ⁋Egressus
C igitur Satan a facie Dñi, percussit Iob vlcere pessimo,
8 a planta pedis vsq; ad verticê eius, ⁋qui testa saniê ra
9 debat, sedens in sterquilinio. ⁋ Dixit aũt illi vxor sua: Adhuc tu permanes in simplicitate tua? benedic Deo
10 & morere. ⁋Qui ait ad illã: Quasi vna de stultis mulieribus locuta es. si bona suscepimus de manu Dei, mala quare nõ suscipiamus? In oĩbus his non pecca-
11 uit Iob labijs suis. ⁋Igitur audientes tres amici Iob oẽ malũ quod accidisset ei, venerunt singuli de loco suo, Eliphaz Themanites, & Baldad Suhites, & Sophar Naamathites. Cõdixerant enim, vt pariter venientes
12 visitarent eũ,& consolarentur. ⁋ Cumque eleuassent
D procul oculos suos, non cognouerunt eum, & exclamantes plorauerunt, scissisq; vestibus sparserunt pul-
13 uerem super caput suum in cęlum. ⁋ Et sederunt cũ eo in terra septê diebus,& septê noctibus,& nemo loquebatur ei verbũ: videbãt enim dolorê esse vehementê.

Tob.2.d.21. *Sup.1.d.22.*

CAPVT III.

1 A POst hæc aperuit Iob os suum,& maledixit die suo, ⁋& locutus est.
2 ‖ ⁋ Pereat dies in qua natus sum, & nox in
3 qua dictum est: Conceptus est homo.
4 ⁋ Dies ille vertatur in tenebras: non requirat eum Deus desuper, & non illustretur lumine.
5 ⁋ Obscurent eum tenebræ & vmbra mortis: occupet eum caligo, & inuoluatur amaritudine.
6 ⁋Noctem illam tenebrosus turbo possideat: non cõputetur in diebus anni, nec numeretur in mẽsibus.
7 ⁋ Sit nox illa solitaria, nec laude digna:
8 ⁋ Maledicant ei qui maledicunt diei, qui parati
B sunt suscitare Leuiathan.
9 ⁋ Obtenebrentur stellæ caligine eius: expectet lucem, & non videat nec ortum surgentis auroræ.
10 ⁋ Quia non conclusit ostia ventris qui portauit me, nec abstulit mala ab oculis meis.
11 ⁋ Quare non in vulua mortuus sum, egressus ex vtero non statim perij?
12 ⁋Quare exceptus genibus? cur lactatus huberibus.
13 ⁋ Nunc enim dormiens silerem, & somno meo requiescerem.
14 ⁋ Cum regibus, & consulibus terræ, qui ædifi-
C cant sibi solitudines:
15 ⁋ Aut cum principibus, qui possident aurum, & replent domos suas argento:
16 ⁋ Aut sicut abortiuum absconditum non subsisterem, vel qui concepti non viderunt lucem.

‖ Ier. 20. d.14.

17 ⁋Ibi impij cessauerunt a tumultu: & ibi requieuerunt fessi robore.
18 ⁋ Et quondam vincti pariter sine molestia non audierunt vocem exactoris.
19 ⁋Paruꝰ & magnꝰ ibi sũt,& seruus liber a Dño suo.
20 ⁋Quare misero data est lux, & vita his qui in amaritudine animę sunt?
21 ⁋ Qui expectant mortem,& non venit: quasi effodientes thesaurum.
22 ⁋Gaudentq; vehementer cũ inuenerint sepulchrũ.
23 ⁋Viro cuius abscondita est via,& circundedit eum Deus tenebris?
24 ⁋Antequam comedam suspiro: & tanquam inundantes aquæ sic rugitus meus:
25 ⁋Quia timor quem timebam, euenit mihi: & quod verebar, accidit.
26 ⁋Nonne dissimulaui? nonne silui? nonne quieui? & venit super me indignatio.

CAPVT IIII.

1 A REspõdês aũt Eliphaz Themanites, dixit: ⁋Si cœperimus loqui tibi, forsitan moleste acci-
2 pies, sed cõceptũ sermonê tenere qs poterit?
3 ⁋ Ecce docuisti multos, & manus lassas roborasti.
4 ⁋Vacillantes confirmauerunt sermones tui, & genua trementia confortasti.
5 ⁋ Nunc autem venit super te plaga, & defecisti: tetigit te,& conturbatus es.
6 ⁋ Vbi est timor tuus, fortitudo tua patientia tua,
B & perfectio viarum tuarum?
7 ⁋Recordare obsecro te, quis vnquam innocens perijt? aut quando recti deleti sunt?
8 ⁋Quin potius vidi eos qui operantur iniquitatem & seminant dolores,& metunt eos,
9 ⁋Flante Deo perisse,& spũ irę eius esse cõsumptos.
10 ⁋ Rugitus leonis,& vox leænæ, & dentes catulorum leonum contriti sunt.
11 ⁋ Tigris perijt, eo quod non haberet prædam, & catuli leonis dissipati sunt.
12 ⁋Porro ad me dictum est verbum absconditum,&
C quasi furtiue suscepit auris mea venas susurri eius.
13 ⁋In horrore visionis nocturnæ, quando solet sopor occupare homines.
14 ⁋ Pauor tenuit me, & tremor, & omnia ossa mea perterrita sunt.
15 ⁋ Et cum spiritus me præsente transiret, inhorruerunt pili carnis meæ.
16 ⁋Stetit quidã, cuius non agnoscebam vultũ, imago
D coram oculis meis,& vocem quasi auræ lenis audiui.
17 ⁋Nunquid homo Dei comparatione iustificabitur aut factore suo purior erit vir?
18 ⁋ Ecce qui seruiunt ei, non sunt stabiles, ‖ & in angelis suis reperit prauitatem.
19 ⁋Quãto magis hi qui habitãt domos luteas, qui terrenũ habêt fundamentũ, consumentur velut a tinea?
20 ⁋De mane usque ad vesperam succidentur: & quia nullus intelligit, in æternum peribunt.
21 ⁋Qui autem reliqui fuerint, auferentur ex eis: morientur,& non in sapientia.

Infra 25.a.4. Inf.15.b.15. ‖ 2.Pet.2.a.4.

CAPVT V.

1 A VOca ergo si est qui tibi respondeat, & ad aliquem sanctorum conuertere.
2 ⁋ Vere stultum interficit iracundia, &

paruulum occidit inuidia.

3 ⁋ Ego vidi stultum firma radice, & maledixi pulchritudini eius statim.

4 ⁋ Longe fient filij eius a salute: & conterentur in porta, & non erit qui eruat.

5 ⁋ Cuius messem famelicus comedet, & ipsum rapiet armatus, & bibent sitientes diuitias eius.

6 ⁋ Nihil in terra sine causa fit, & de humo non ori-B tur dolor.

7 ⁋ Homo nascitur ad laborem, & auis ad volatum.

8 ⁋ Quam ob rem ego deprecabor Dominum, & ad Deum ponam eloquium meum.

9 ⁋ Qui facit magna, & inscrutabilia, & mirabilia absque numero.

10 ⁋ Qui dat pluuiam super faciem terræ, & irrigat aquis vniuersa.

11 ⁋ Qui ponit humiles in sublime, & mœrentes erigit sospitate.

12 ⁋ Qui dissipat cogitationes malignorum, ne possint C implere manus eorum quod cœperant.

‖1. Cor. 3 d. 19.

13 ⁋ ‖ Qui apprehendit sapientes in astutia eorum, & consilium prauorum dissipat.

14 ⁋ Per diem incurrent tenebras: & quasi in nocte, sic palpabunt in meridie.

15 ⁋ Porro saluum faciet egenum a gladio oris eorum, & de manu violenti pauperem.

16 ⁋ Et erit egeno spes, iniquitas autem contrahet os suum.

‖Iac. 1. b. 12.

17 ⁋ ‖ Beatus homo qui corripitur a Deo: increpationem ergo Domini ne reprobes.

18 ⁋ Quia ipse vulnerat, & medetur: percutit, & manus eius sanabunt.

19 ⁋ In sex tribulationibus liberabit te, & in septima non tanget te malum.

20 ⁋ In fame, eruet te de morte: & in bello de manu D gladij.

21 ⁋ A flagello linguæ absconderis: & non timebis calamitatem cum venerit.

22 ⁋ In vastitate, & fame ridebis: & bestias terræ non formidabis.

22 ⁋ Sed cum lapidibus regionum pactum tuum, & bestiæ terræ pacificæ erunt tibi.

24 ⁋ Et scies quod pacem habeat tabernaculum tuum, & visitans speciem tuam, non peccabis.

25 ⁋ Scies quoque quoniam multiplex erit semen tuũ, & progenies tua quasi herba terræ.

26 ⁋ Ingredieris in abundantia sepulchrum, sicut infertur aceruus tritici in tempore suo.

27 ⁋ Ecce hoc vt inuestigauimus, ita est: quod auditum, mente pertracta.

CAPVT VI.

1 A R Espondens autem Iob, dixit:

2 ⁋ Vtinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui: & calamitas quam patior, in statera.

3 ⁋ Quasi arena maris hæc grauior appareret: vnde & verba mea dolore sunt plena.

4 ⁋ Quia sagittæ Domini in me sunt: quarum indignatio ebibit spiritum meum, & terrores Domini militant contra me.

5 ⁋ Nunquid rugiet onager cum habuerit herbam? aut mugiet bos, cum ante præsepe plenum steterit?

6 ⁋ Aut poterit comedi insulsum, quod non est sale conditum? aut potest aliquis gustare, quod gustatum affert mortem?

7 ⁋ Quæ prius nolebat tangere anima mea, nunc præ angustia, cibi mei sunt.

8 ⁋ Quis det vt veniat petitio mea: & quod expecto tribuat mihi Deus?

9 ⁋ Et qui cœpit, ipse me conterat: soluat manum suam, & succidat me?

10 ⁋ Et hęc mihi sit consolatio, vt affligens me dolore non parcat, nec contradicam sermonibus Sancti.

11 ⁋ Quæ est enim fortitudo mea, vt sustineam? aut quis finis meus, vt patienter agam?

12 ⁋ Nec fortitudo lapidum fortitudo mea, nec caro mea ænea est.

13 ⁋ Ecce non est auxilium mihi in me, & necessarij C quoque mei recesserunt a me.

14 ⁋ Qui tollit ab amico suo misericordiam, timorem Domini derelinquit.

15 ⁋ Fratres mei præterierunt me, sicut torrens qui raptim transit in conuallibus.

16 ⁋ Qui timent pruinam, irruet super eos nix.

17 ⁋ Tempore quo fuerint dissipati, peribunt, & vt incaluerit, soluentur de loco suo.

18 ⁋ Inuolutæ sunt semitæ gressuum eorum: ambulabunt in vacuum, & peribunt.

19 ⁋ Considerate semitas Thema, itinera Saba, & expectate paulisper.

20 ⁋ Confusi sunt, quia speraui: venerunt quoque vsque ad me, & pudore cooperti sunt.

21 ⁋ Nũc venistis: & modo vidẽtes plagã meã, timetis.

22 ⁋ Nunquid dixi: Afferte mihi, & de substantia vestra donate mihi?

23 ⁋ Vel: Liberate me de manu hostis, & de manu ro-D bustorum eruite me?

24 ⁋ Docete me, & ego tacebo: & si quid forte ignoraui, instruite me.

25 ⁋ Quare detraxistis sermonibus veritatis, cum e vobis nullus sit qui possit arguere me?

26 ⁋ Ad increpandum tantum eloquia concinnatis, & in ventum verba profertis.

27 ⁋ Super pupillum irruitis, & subuertere nitimini amicum vestrum.

28 ⁋ Veruntamen quod cœpistis, explete: præbete aurem, & videte an mentiar.

29 ⁋ Respondete obsecro absque contentione: & loquentes id quod iustum est, iudicate.

30 ⁋ Et non inuenietis in lingua mea iniquitatem, nec in faucibus meis stultitia personabit.

CAPVT VII.

1 A M Ilitia est vita hominis super terram: & sicut dies mercenarij dies eius.

2 ⁋ Sicut seruus desiderat vmbram, & sicut mercenarius præstolatur finem operis sui.

3 ⁋ Sic & ego habui menses vacuos, & noctes laboriosas enumeraui mihi.

4 ⁋ Si dormiero, dicam: Quando consurgam? & rursum expectabo vesperam, & replebor doloribus vsque ad tenebras.

5 ⁋ Induta est caro mea putredine, & sordibus pulueris, cutis mea aruit, & contracta est.

6 ⁋ Dies mei velocius transierunt, quam a texente tela succiditur, & consumpti sunt absque vlla spe.

7 ⁋ Memento, quia ventus est vita mea, & non reuertetur

tetur oculus meus, vt videat bona.

8 ℣Nec aſpiciet me viſus hominis: oculi tui in me, & non ſubſiſtam.

9 ℣Sicut conſumitur nubes, & pertranſit: ſic qui deſcenderit ad inferos non aſcendet.

10 ℣Nec reuertetur vltra in domum ſuam, neque cognoſcet eum amplius locus eius.

11 ℣Quapropter & ego non parcam ori meo, loquar C in tribulatione ſpiritus mei: confabulabor cum amaritudine animæ meæ.

12 ℣Nunquid mare ego ſum, aut cetus, quia circundediſti me carcere?

13 ℣Si dixero: Conſolabitur me lectulus meus, & releuabor loquens mecum in ſtratu meo.

14 ℣Terrebis me p ſõnia, & p viſiones horrore cõcuties.

15 ℣Quam ob rem elegit ſuſpendium anima meá, & mortem oſſa mea.

16 ℣Deſperaui, nequaquam vltra iam viuam: parce D mihi, nihil enim ſunt dies mei.

17 ℣Quid eſt homo, quia magnificas eum? aut quid apponis erga eum cor tuum?

18 ℣Viſitas eum diluculo, & ſubito probas illum.

19 ℣Vſquequo non parcis mihi, nec dimittis me, vt glutiam ſaliuam meam?

20 ℣Peccaui, qd faciã tibi o cuſtos hoĩum? quare poſuiſti me ꝯriũ tibi, & factus ſum mihimetipſi grauis?

21 ℣Cur non tollis peccatum meum, & quare non auſers iniquitatem meam? ecce nunc in puluere dormiam: & ſi mane me quæſieris, non ſubſiſtam.

CAPVT VIII.

1 A Reſpondens autem Baldad Suhites, dixit:

2 ℣Vſquequo loqueris talia, & ſpiritus multiplex ſermones oris tui?

3 ℣Nunquid Deus ſupplantat iudicium? aut Omnipotens ſubuertit quod iuſtum eſt?

4 ℣Etiam ſi filij tui peccauerunt ei, & dimiſit eos in manu iniquitatis ſuæ:

5 ℣Tu tamen ſi diluculo conſurrexeris ad Deum, & Omnipotentem fueris deprecatus:

6 ℣Si mundus & rectus inceſſeris, ſtatim euigilabit ad te, & pacatum reddet habitaculum iuſtitiæ tuæ.

7 ℣In tantum, vt ſi priora tua fuerint parua, & nouiſſima tua multiplicentur nimis.

8 ℣Interroga enim generationem priſtinam, & diligenter inueſtiga patrum memoriam.

9 ℣‖(Heſterni quippe ſumus, & ignoramus, quoniam ſicut vmbra dies noſtri ſunt ſuper terram.)

‖Pſal.143 a 4. Inf.14.a.2.

10 ℣Et ipſi docebunt te: loquentur tibi, & de corde ſuo proferent eloquia.

11 ℣Nunquid virere poteſt ſcirpus abſque humore? C aut creſcere carectum ſine aqua?

12 ℣Cum adhuc ſit in flore, nec carpatur manu, ante omnes herbas areſcit.

13 ℣Sic viæ omnium qui obliuiſcuntur Deum, & ſpes hypocritæ peribit:

14 ℣Non ei placebit vecordia ſua, & ſicut tela aranearum fiducia eius.

15 ℣Innitetur ſuper domum ſuam, & non ſtabit: fulciet eam, & non conſurget.

16 ℣Humectus videtur antequam veniat Sol, & in ortu ſuo germen eius egredietur.

17 ℣Super acceruum petrarum radices eius denſabun- D tur, & inter lapides commorabitur.

18 ℣Si abſorbuerit eum de loco ſuo, negabit eum, & dicet: Non noui te.

19 ℣Hæc eſt enim lætitia viæ eius, vt rurſum de terra alij germinentur.

20 ℣Deus non proijciet ſimplicem, nec porriget manum malignis.

21 ℣Donec impleatur riſu os tuũ, & labia tua iubilo.

22 ℣Qui oderunt te, induentur confuſione: & tabernaculum impiorum non ſubſiſtet.

CAPVT IX.

1 A ET reſpondens Iob, ait:

2 ℣Vere ſcio quod ita ſit, & quod non iuſtificetur homo compoſitus Deo.

3 ℣Si voluerit contendere cum eo, non poterit ei reſpondere vnum pro mille.

4 ℣Sapiens corde eſt, & fortis robore: quis reſtitit ei, & pacem habuit?

5 ℣Qui tranſtulit montes, & neſcierunt hi quos ſubuertit in furore ſuo.

6 ℣Qui commouet terram de loco ſuo, & columnæ eius concutiuntur.

7 ℣Qui præcipit ſoli, & non oritur: & ſtellas claudit quaſi ſub ſignaculo.

8 ℣Qui extẽdit cęlos ſolus, & gradiť ſup fluct⁹ maris.

9 ℣Qui facit Arcturum, & Oriona, & Hyadas, & interiora Auſtri.

10 ℣Qui facit magna, & incomprehenſibilia, & mira- B bilia quorum non eſt numerus.

11 ℣Si venerit ad me, non videbo eum: ſi abierit non intelligam.

12 ℣Si repente interroget, quis reſpondebit ei? vel quis dicere poteſt: Cur ita facis?

13 ℣Deus cuius iræ nemo reſiſtere poteſt, & ſub quo curuantur qui portant orbem.

14 ℣Quantus ergo ſum ego, vt reſpondeam ei, & loquar verbis meis cum eo?

15 ℣Qui etiam ſi habuero quippiam iuſtum, non reſpondebo, ſed meum iudicem deprecabor.

16 ℣Et cum inuocantem exaudierit me, non credo quod audierit vocem meam.

17 ℣In turbine enim conteret me, & multiplicabit vulnera mea etiam ſine cauſa.

18 ℣Non concedit requieſcere ſpiritum meum, & implet me amaritudinibus.

19 ℣Si fortitudo quæritur, robuſtiſſimus eſt: ſi æquitas C iudicij, nemo audet pro me teſtimonium dicere.

20 ℣Si iuſtificare me voluero, os meum condemnabit me: ſi innocentem oſtẽdero, prauũ me comprobabit.

21 ℣Etiam ſi ſimplex fuero, hoc ipſum ignorabit anima mea, & tædebit me vitæ meæ.

22 ℣Vnum eſt quod locutus ſum, & innocentem, &

23 impium ipſe conſumit. ℣Si flagellat, occidat ſemel, & non de pœnis innocentum rideat.

24 ℣Terra data eſt in manus impij, vultum iudicum eius operit: quod ſi non ille eſt, quis ergo eſt?

25 ℣Dies mei velociores fuerunt curſore: fugerunt, & non viderunt bonum.

26 ℣Pertranſierunt quaſi naues poma portantes, ſicut Aquila volans ad eſcam.

27 ℣Cum dixero: Nequaquam ita loquar: commuto D faciem meam, & dolore torqueor.

28 ℣Verebar omnia opera mea, ſciens quod non parceres delinquenti.

29 Si autẽ & sic impius sum, quare frustra laboraui?
30 Si lotus fuero quasi aquis niuis, & fulserint velut mundissimæ manus meæ:
31 Tamen sordibus intinges me, & abominabuntur me vestimenta mea.
32 Neque enim viro qui similis mei est, respõdebo: nec qui mecum in iudicio ex æquo possit audiri.
33 Non est qui vtrunque valeat arguere, & ponere manum suam in ambobus.
34 Auferat a me uirgam suam, & pauor eius non me terreat.
35 Loquar, & non timebo eum: neque enim possum metuens respondere.

CAPVT X.

1 A TÆdet animam meam vitæ meæ, dimittam aduersum me eloquium meum, loquar in amaritudine animæ meæ.
2 Dicam Deo: Noli me condemnare: indica mihi, cur me ita iudices.
3 Nunqd bonũ tibi videtur, si calũnieris me, & opprimas me opus manuũ tuarũ, & consiliũ impiorum
4 adiuues? Nunquid oculi carnei tibi sunt: aut sicut videt homo, & tu videbis?
5 Nunquid sicut dies hominis dies tui, & anni tui, sicut humana sunt tempora:
6 Vt quæras iniquitatem meam, & peccatum meũ B scruteris?
7 Et scias, quia nihil impium fecerim, cum sit nemo qui de manu tua possit eruere.
8 Manus tuæ fecerunt me, & plasmauerunt me totum in circuitu: & sic repente præcipitas me?
9 Memento quæso, quod sicut lutum feceris me, & in puluerem reduces me.
10 Nonne sicut lac mulsisti me, & sicut caseum me coagulasti?
11 Pelle, & carnibus vestisti me. ossibus, & neruis compegisti me.
12 Vitam, & misericordiam tribuisti mihi, & visita- C tio tua custodiuit spiritum meum.
13 Licet hæc celes in corde tuo, tamen scio, quia vniuersorum memineris.
14 Si peccaui, & ad horam pepercisti mihi: cur ab iniquitate mea mundum me esse non pateris?
15 Et si impius fuero, væ mihi est: & si iustus, non leuabo caput, saturatus afflictione, & miseria.
16 Et propter superbiam quasi leænam capies me, reuersusque mirabiliter me crucias.
17 Instauras testes tuos contra me, & multiplicas i- D ram tuam aduersum me, & pœnæ militant in me.
18 Quare de vulua eduxisti me? qui vtinam cõsumptus essem, ne oculus me videret.
19 Fuissẽ quasi nõ essẽ, de vtero trãslatus ad tumulũ.
20 Nunquid non paucitas dierũ meorũ finietur breui? dimitte ergo me, vt plãgã paululũ dolorẽ meum,
21 Antequam vadam, & non reuertar, ad terram tenebrosam, & opertam mortis caligine,
22 Terrã miseriæ, & tenebrarũ, vbi vmbra mortis & nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat.

CAPVT XI.

1 A REspondẽs autẽ Sophar Naamathites, dixit:
2 Nunquid qui multa loquitur, non & audiet? aut vir verbosus iustificabitur?
3 Tibi soli tacebunt homines? & cum cæteros irriseris, a nullo confutaberis?
4 Dixisti enim: Purus est sermo meus, & mundus sum in conspectu tuo.
5 Atque vtinam Deus loqueretur tecum, & aperiret labia sua tibi.
6 Vt ostenderet tibi secreta sapientiæ, & quod mul B tiplex esset lex eius, & intelligeres quod multo minora exigaris ab eo, quam meretur iniquitas tua.
7 Forsitan vestigia Dei comprehendes, & vsque ad perfectum, Omnipotentem reperies?
8 Excelsior cœlo est, & quid facies? profundior inferno, & vnde cognosces?
9 Longior terra mensura eius, & latior mari.
10 Si subuerterit omnia, vel in vnum coarctauerit, C quis contradicet ei?
11 Ipse enim nouit hominum vanitatem, & videns iniquitatem nonne considerat?
12 Vir vanus in superbiam erigitur, & tanquam pullum onagri se liberum natum putat.
13 Tu autem firmasti cor tuum, & expandisti ad eũ manus tuas.
14 Si iniquitatem quæ est in manu tua, abstuleris a te, & non manserit in tabernaculo tuo iniustitia:
15 Tunc leuare poteris faciem tuam absque macula D & eris stabilis, & non timebis.
16 Miseriæ quoque obliuisceris, & quasi aquarum, quæ præterierunt, recordaberis.
17 ||Et quasi meridianus fulgor consurget tibi ad vesperam: & cum te consumptum putaueris, orieris, vt lucifer. (||Leui.16 a.5.)
18 Et habebis fiduciam proposita tibi spe, & defossus securus dormies.
19 Requiesces, & non erit qui te exterreat: & deprecabuntur faciem tuam plurimi.
20 Oculi autem impiorum deficient, & effugium peribit ab eis, & spes illorum abominatio animæ.

CAPVT XII.

1 A REspondens autem Iob, dixit:
2 Ergo vos estis soli homines, & vobiscũ morietur sapientia?
3 Et mihi est cor sicut & vobis, nec inferior vestri sum: quis enim hæc quæ nostis, ignorat? (Infra 10. a.2.)
4 Qui deridetur ab amico suo sicut ego, inuocabit Deũ, & exaudiet eũ: deridetur enim iusti simplicitas. (||Prou.14 a.2.)
5 Lampas contempta apud cogitationes diuitum parata ad tempus statutum.
6 Abundant tabernacula prædonum, & audacter prouocant Deũ, cum ipse dederit oĩa in manus eorũ.
7 Nimirum interroga iumenta, & docebunt te: & B volatilia cœli, & indicabunt tibi.
8 Loquere terræ, & respondebit tibi: & narrabunt pisces maris.
9 Quis ignorat, ꝙ omnia hæc manus Dñi fecerit?
10 In cuius manu anima omnis viuentis, & spiritus vniuersæ carnis hominis?
11 Nonne auris verba dijudicat, & fauces comedentis, saporem? (Infra 34. a.3.)
12 In antiqs est sapiẽtia, & ĩ multo tẽpore prudẽtia.
13 Apud ipsum est sapientia, & fortitudo, ipse habet consilium, & intelligentiam. (||Isa.22.f. 22.)
14 Si destruxerit, nemo est qui ædificet: si incluserit C hominem, nullus est qui aperiat. (Apoc. 3 b.7.)

15 ¶Si continuerit aquas, omnia ſiccabuntur: & emiſerit eas, ſubuertent terram.

16 ¶Apud ipſum eſt fortitudo, & ſapientia: ipſe nouit, & decipientem, & eum qui decipitur.

17 ¶Adducit conſiliarios in ſtultum finem, & iudices in ſtuporem.

18 ¶Baltheū regū diſſoluit, & p̃cingit fune renes eorū.

19 ¶Ducit ſacerdotes inglorios, & optimates ſupplantat.

20 ¶Cõmutãs labiũ veraciũ, & doctrinã ſenũ auferẽs.

21 ¶Effundit deſpectionem ſuper principes, eos qui D oppreſſi fuerant releuans.

22 ¶Qui releuat profunda de tenebris, & producit in lucem vmbram mortis.

23 ¶Qui multiplicat gentes, & perdit eas, & ſubuerſas in integrum reſtituit.

24 ¶Qui immutat cor principum populi terræ, & decipit eos, vt fruſtra incedant per inuium.

25 ¶Palpabunt quaſi in tenebris, & non in luce: & errare eos faciet quaſi ebrios.

CAPVT XIII.

1 A ECce omnia hæc vidit oculus meus, & audiuit auris mea: & intellexi ſingula.

2 ¶Secundum ſcientiam veſtram, & ego noui: nec inferior veſtri ſum.

3 ¶Sed tamen ad Omnipotentem loquar, & diſputare cum Deo cupio.

4 ¶Prius vos oſtendens fabricatores mendacij, & cultores peruerſorum dogmatum.

5 ¶Atq; vtinã taceretis, vt putaremini eſſe ſapientes.

6 ¶Audite ergo correptionẽ meam, & iudicium la- B biorum meorum attendite.

7 ¶Nunquid Deus indiget veſtro mendacio, vt pro illo loquamini dolos?

8 ¶Nunquid faciem eius accipitis, & pro Deo iudicare nitimini?

9 ¶Aut placebit ei, quem celare nihil poteſt? aut decipietur, vt homo, veſtris fraudulentijs?

10 ¶Ipſe vos arguet, quoniam in abſcondito faciem eius accipitis.

11 ¶Statim vt ſe commouerit, turbabit vos: & terror eius irruet ſuper vos.

12 ¶Memoria veſtra comparabitur cineri: & redigentur in lutum ceruices veſtræ.

13 ¶Tacete paulíſper, vt loquar quodcunque mihi mens ſuggeſſerit.

14 ¶Quare lacero carnes meas dentibus meis, & animam meam porto in manibus meis?

15 ¶Etiam ſi occiderit me, in ipſo ſperabo: veruntamẽ C vias meas in conſpectu eius arguam.

16 ¶Et ipſe erit ſaluator meus: non enim veniet in conſpectu eius omnis hypocrita.

17 ¶Audite ſermonem meum, & ænigmata percipite auribus veſtris.

18 ¶Si fuero iudicatus, ſcio quod iuſtus inueniar.

19 ¶Quis eſt qui iudicetur mecum? veniat: quare tacens conſumor?

20 ¶Duo tantum ne facias mihi, & tunc a facie tua non abſcondar:

21 ¶Manum tuam longe fac a me & formido tua non me terreat.

22 ¶Voca me, & ego reſpondebo tibi: aut certe loquar, & tu reſponde mihi.

23 ¶Quantas habeo iniquitates, & peccata, ſcelera mea, & delicta, oſtende mihi.

24 ¶Cur faciem tuam abſcondis, & arbitraris me inimicum tuum?

25 ¶Contra folium quod vento rapitur, oſtendis potentiam tuam, & ſtipulam ſiccam perſequeris.

26 ¶Scribis enim contra me amaritudines, & conſumere me vis peccatis adoleſcentiæ meæ.

27 ¶Poſuiſti in neruo pedem meum, & obſeruaſti omnes ſemitas meas, & veſtigia pedum meorum conſideraſti.

28 ¶Qui quaſi putredo cõſumendus ſum, & quaſi veſtimentum quod comeditur a tinea.

CAPVT XIIII.

1 A HOmo natus de muliere, breui viuens tempore, repletur multis miſerijs. Sup. 8. b. 9

2 ¶Qui quaſi flos egreditur, & conteritur, & fugit velut vmbra, & nunquam in eodem ſtatu permanet. Pſal. 143 b 4.

3 ¶Et dignum ducis ſuper huiuſcemodi aperire oculos tuos, & adducere eum tecum in iudicium.

4 ¶‖Quis poteſt facere mundum de immundo conceptum ſemine? nonne tu qui ſolus es? ‖Pſalm. 50. b. 7.

5 ¶Breues dies hominis ſunt, numerus menſium eius apud te eſt: conſtituiſti terminos eius, qui præteriri non poterunt.

6 ¶Recede paululum ab eo, vt quieſcat, donec opta- B ta veniat, ſicut mercenarij, dies eius.

7 ¶Lignum habet ſpem: ſi preciſum fuerit, rurſum vireſcit, & rami eius pullulant.

8 ¶Si ſenuerit in terra radix eius, & in puluere emortuus fuerit truncus illius:

9 ¶Ad odorem aquæ germinabit, & faciet comam quaſi cum primum plantatum eſt:

10 ¶Homo vero cum mortuus fuerit, & nudatus atq; conſumptus, vbi quæſo eſt?

11 ¶Quomodo ſi recedant aquæ de mari, & fluuius vacuefactus areſcat:

12 ¶Sic homo cum dormierit non reſurget: donec atteratur cœlum, non euigilabit, nec conſurget de ſomno ſuo.

13 ¶Quis mihi hoc tribuat, vt in inferno protegas me & abſcondas me, donec pertranſeat furor tuus, & conſtituas mihi tempus in quo recorderis mei?

14 ¶Putaſne mortuus homo rurſum viuat? cunctis diebus, quibus nunc milito, expecto donec veniat immutatio mea.

15 ¶Vocabis me, & ego reſpondebo tibi: operi manuum tuarum porriges dexteram.

16 ¶‖Tu quidem greſſus meos dinumeraſti, ſed parce peccatis meis. ‖Prou. 5. d. 28.

17 ¶Signaſti quaſi in ſacculo delicta mea, ſed curaſti D iniquitatem meam.

18 ¶Mons cadens defluit, & ſaxum transfertur de loco ſuo:

19 ¶Lapides excauant aquæ, & alluuione paulatim terra conſumitur: & hominem ergo ſimiliter perdes.

20 ¶Roboraſti eum paululum, vt in perpetuum tranſiret: immutabis faciem eius, & emittes eum.

21 ¶Siue nobiles fuerint filij eius, ſiue ignobiles, non intelliget.

22 ¶Attamen caro eius dum viuet, dolebit: & anima illius ſuper ſemetipſo lugebit.

CAPVT XV.

1 A RESpondens autem Eliphaz Themanites, dixit:

2 ¶Nunquid sapiens respondebit, quasi in ventum loquens, & implebit ardore stomachum suum?

3 ¶Arguis verbis eum qui non est æqualis tibi, & loqueris quod tibi non expedit.

4 ¶Quantum in te est, euacuasti timorem, & tulisti preces coram Deo.

5 ¶Docuit enim iniquitas tua os tuum, & imitaris linguam blasphemantium.

6 ¶Condemnabit te os tuum, & non ego: & labia tua respondebunt tibi.

7 ¶Nunquid primus homo tu natus es, & ante colles formatus?

8 ¶Nunquid consilium Dei audisti, & inferior te erit eius sapientia?

9 ¶Quid nosti quod ignoremus? quid intelligis quod B nesciamus?

10 ¶‖ Et senes, & antiqui sunt in nobis multo vetustiores quam patres tui. ‖ Eccl.10.b.8.

11 ¶Nunquid grande est, vt consoletur te Deus? sed verba tua praua hoc prohibent.

12 ¶Quid te eleuat cor tuum: & quasi magna cogitans, attonitos habes oculos?

13 ¶Quid tumet contra Deum spiritus tuus, vt proferas de ore tuo huiuscemodi sermones?

14 ¶Quid est homo, vt immaculatus sit, & vt iustus appareat natus de muliere?

15 ¶‖Ecce inter sanctos eius nemo immutabilis, & cęli non sunt mundi in conspectu eius: ‖ Sup.4.d 18.

16 ¶Quanto magis abominabilis, & inutilis homo, qui bibit quasi aquam iniquitatem?

17 ¶Ostendam tibi, audi me: quod vidi, narrabo tibi.

18 ¶Sapientes cõfitẽtur, & nõ abscõdunt patres suos.

19 ¶Quibus solis data est terra, & non transiuit alie- C nus per eos.

20 ¶Cunctis diebus suis impius superbit, & numerus annorum incertus est tyrannidis eius.

21 ¶Sonitus terroris semper in auribus illius: & cum pax sit, ille semper insidias suspicatur.

22 ¶Non credit quod reuerti possit de tenebris ad lucem, circunspectans vndique gladium.

23 ¶Cum se mouerit ad quærendum panem, nouit quod paratus sit in manu eius tenebrarum dies.

24 ¶Terrebit eum tribulatio, & angustia vallabit eũ, sicut regem qui præparatur ad prælium.

25 ¶Tetendit enim aduersus Deum manum suam, & contra Omnipotentem roboratus est.

26 ¶Cucurrit aduersus eum erecto collo, & pingui ceruice armatus est.

27 ¶Operuit faciem eius crassitudo, & de lateribus D eius aruina dependet.

28 ¶Habitauit in ciuitatibus desolatis, & in domibus desertis, quæ in tumulos sunt redactæ.

29 ¶Non ditabitur, nec perseuerabit substantia eius, nec mittet in terra radicem suam.

30 ¶Non recedet de tenebris: ramos eius arefaciet flamma, & auferetur spiritu oris sui.

31 ¶Non credet frustra errore deceptus, quod aliquo precio redimendus sit.

32 ¶Antequam dies eius impleantur, peribit: & manus eius arescent.

33 ¶Lædetur quasi vinea, in primo flore botrus eius, & quasi oliua proijciens florem suum.

34 ¶Congregatio enim hypocritæ sterilis, & ignis deuorabit tabernacula eorũ q̃ munera libẽter accipiũt.

35 ¶‖ Concepit dolorem, & peperit iniquitatem, & vterus eius præparat dolos. ‖ Isa.59 b 14. Ps.7.d.15

CAPVT XVI.

1 A RESpondens autem Iob, dixit:

2 ¶Audiui frequenter talia: consolatores onerosi omnes vos estis.

3 ¶Nunquid habebunt finem verba ventosa? aut aliquid tibi molestum est si loquaris?

4 ¶Poteram, & ego similia vestri loqui: atque vtinam esset anima vestra pro anima mea.

5 ¶Consolarer, & ego vos sermonibus, & mouerem caput meum super vos.

6 ¶Roborarem vos ore meo: & mouerem labia B mea, quasi parcens vobis.

7 ¶Sed quid agam? Si locutus fuero, non quiescet dolor meus: & si tacuero, non recedet a me,

8 ¶Nunc autem oppressit me dolor meus, & in nihilum redacti sunt omnes artus mei.

9 ¶Rugę meę testimoniũ dicũt contra me, & suscitat falsiloquus aduersus faciẽ meam, contradicens mihi.

10 ¶Collegit furorem suum in me, & comminans mihi, infremuit contra me dentibus suis: hostis meus terribilibus oculis me intuitus est,

11 ¶Aperuerunt super me ora sua, & exprobrantes percusserunt maxillam meã, satiati sunt pœnis meis.

12 ¶Conclusit me Deus apud iniquum, & manibus impiorum me tradidit.

13 ¶Ego ille quondam opulentus repente contritus C sum: tenuit ceruicem meam, confregit me, & posuit me sibi quasi in signum.

14 ¶Circundedit me lanceis suis, cõuulnerauit lumbos meos, non pepercit, & effudit in terra viscera mea.

15 ¶Concidit me vulnere super vulnus, irruit in me quasi gigas.

16 ¶Saccum consui super cutem meam, & operui cinere carnem meam.

17 ¶Facies mea intumuit a fletu, & palpebræ meæ caligauerunt.

18 ¶Hæc passus sum absque iniquitate manus meæ, cum haberem mundas ad Deum preces.

19 ¶Terra ne operias sanguinem meum, neque inue- D niat in te locum latendi clamor meus.

20 ¶Ecce enim in cœlo testis meus, & conscius meus in excelsis.

21 ¶Verbosi amici mei, ad Deum stillat oculus meus.

22 ¶Atque vtinam sic iudicaretur vir cum Deo, quo-

modo iudicatur filius hominis cum collega suo.

23 ¶ Ecce enim breues anni transeunt: & semitam per quam non reuertar, ambulo.

CAPVT XVII.

1 Spiritus meus attenuabitur, dies mei breuiabuntur: & solum mihi superest sepulchrum.
2 ¶ Non peccaui, & in amaritudinibus moratur oculus meus.
3 ¶ Libera me Domine, & pone me iuxta te, & cuiusuis manus pugnet contra me.
4 ¶ Cor eorum longe fecisti a disciplina, propterea non exaltabuntur.
5 ¶ Prædam pollicetur socijs, & oculi filiorum eius deficient.
6 ¶ Posuit me quasi in prouerbium vulgi, & exemplum sum coram eis.
7 ¶ Caligauit ab indignatione oculus meus, & membra mea quasi in nihilum redacta sunt.
8 ¶ Stupebunt iusti super hoc, & innocens contra hypocritam suscitabitur.
9 ¶ Et tenebit iustus viam suam, & mundis manibus addet fortitudinem.
10 ¶ Igitur omnes vos conuertimini, & venite, & non inueniam in vobis vllum sapientem.
11 ¶ Dies mei transierunt, cogitationes meæ dissipatæ sunt, torquentes cor meum.
12 ¶ Noctem verterunt in diem, & rursum post tenebras spero lucem.
13 ¶ Si sustinuero, infernus domus mea est, & in tenebris straui lectulum meum.
14 ¶ Putredini dixit, Pater meus es: Mater mea, & soror mea, vermibus.
15 ¶ Vbi est ergo nunc præstolatio mea, & patientiam meam quis considerat?
16 ¶ In profundissimum infernum descendent omnia mea: putasne saltem ibi erit requies mihi?

CAPVT XVIII.

1 Respondens autem Baldad Suhites, dixit:
2 ¶ Vsque ad quem finem verba iactabitis? intelligite prius, & sic loquamur.
3 ¶ Quare reputati sumus vt iumenta, & sorduimus coram vobis?
4 ¶ Qui perdis animam tuam in furore tuo, nunquid propter te derelinquetur terra, & transferentur rupes de loco suo?
5 ¶ Nonne lux impij extinguetur, nec splendebit flamma ignis eius?
6 ¶ Lux obtenebrescet in tabernaculo illius: & lucerna quæ super eum est, extinguetur.
7 ¶ Arctabuntur gressus virtutis eius, & præcipitabit eum consilium suum.
8 ¶ Immisit enim in rete pedes suos, & in maculis eius ambulat.
9 ¶ Tenebitur planta illius laqueo, & exardescet contra eum sitis.
10 ¶ Abscondita est in terra pedica eius, & decipula illius super semitam.
11 ¶ Vndique terrebunt eum formidines, & inuoluent pedes eius.
12 ¶ Attenuetur fame robur eius, & inedia inuadat costas illius.
13 ¶ Deuoret pulchritudinem cutis eius, consumat brachia illius primogenita mors.
14 ¶ Auellatur de tabernaculo suo fiducia eius, & calcet super eum, quasi rex, interitus.
15 ¶ Habitent in tabernaculo illius socij eius qui non est, aspergatur in tabernaculo eius sulphur.
16 ¶ Deorsum radices eius siccentur, sursum autem atteratur messis eius.
17 ¶ || Memoria illius pereat de terra, & non celebretur nomen eius in plateis. [|| Prou. 2. d. 22.]
18 ¶ Expellet eum de luce in tenebras, & de orbe transferet eum.
19 ¶ Non erit semen eius, neque progenies in populo suo, nec vllæ reliquiæ in regionibus eius.
20 ¶ In die eius stupebunt nouissimi, & primos inuadet horror. 21 ¶ Hæc sunt ergo tabernacula iniqui, & iste locus eius qui ignorat Deum.

CAPVT XIX.

1 Respondens autem Iob, dixit:
2 ¶ Vsquequo affligitis animam meam, & atteritis me sermonibus?
3 ¶ En, decies confunditis me, & non erubescitis opprimentes me.
4 ¶ Nempe & si ignoraui, mecū erit ignorantia mea.
5 ¶ At vos contra me erigimini, & arguitis me opprobrijs meis.
6 ¶ Saltem nunc intelligite, quia Deus non æquo iudicio afflixerit me, & flagellis suis me cinxerit.
7 ¶ Ecce, clamabo vim patiens, & nemo audiet: vociferabor, & non est qui iudicet.
8 ¶ Semitam meam circumsepsit, & transire non possum, & in calle meo tenebras posuit. [Infra 30. c. 20.]
9 ¶ Spoliauit me gloria mea, & abstulit coronam de capite meo. 10 ¶ Destruxit me vndique, & pereo, & quasi euulsæ arbori abstulit spem meam.
11 ¶ Iratus est contra me furor eius, & sic me habuit quasi hostem suum.
12 ¶ Simul venerunt latrones eius, & fecerunt sibi viā per me, & obsederunt in gyro tabernaculum meum.
13 ¶ Fratres meos longe fecit a me, & noti mei quasi alieni recesserunt a me.
14 ¶ Dereliquerunt me propinqui mei: & qui me nouerant, obliti sunt mei.
15 ¶ Inquilini domus meę, & ancillę meæ, sicut alienū habuerunt me, & quasi peregrinus fui in oculis eorū.
16 ¶ Seruum meum vocaui, & nō respondit, ore proprio deprecabar illum.
17 ¶ Halitum meum exhorruit vxor mea, & orabam filios vteri mei.
18 ¶ Stulti quoque despiciebant me: & cum ab eis recessissem, detrahebant mihi.
19 ¶ Abominati sunt me quondam consiliarij mei: & quem maxime diligebam, auersatus est me.
20 ¶ Pelli meæ, cōsumptis carnibus, adhęsit os meum: & derelicta sunt tantūmodo labia circa dentes meos.
21 ¶ Miseremini mei, miseremini mei, saltem vos amici mei, quia manus Domini tetigit me.
22 ¶ Quare persequimini me sicut Deus, & carnibus meis saturamini?
23 ¶ Quis mihi tribuat vt scribantur sermones mei? quis mihi det, vt exarentur in libro
24 ¶ Stylo ferreo, & plumbi lamina, vel celte sculpantur in silice?
25 ¶ Scio enim quod Redemptor meus viuit, & in nouissimo die de terra surrecturus sum.

26 ‖ Et rursum circundabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum meum.
27 ‖ Quē visurus sum ego ipse, & oculi mei cõspectu ri sunt, & nõ alius. reposita est hæc mea in sinu meo.
28 ‖ Quare ergo nunc dicitis: Persequamur eum, & radicem verbi inueniamus contra eum?
29 ‖ Fugite ergo a facie gladij: quoniam vltor iniquitatum gladius est, & scitote esse iudicium.

CAPVT XX.

Supr. 12. a.2.

1 A RESpondens autē Sophar Naamathites, dixit:
2 ‖ Idcirco cogitationes meæ variæ succedunt sibi, & mens in diuersa rapitur.
3 ‖ Doctrinam qua me arguis, audiam, & spiritus intelligentiæ meæ respondebit mihi.
4 ‖ Hoc scio a principio, ex quo positus est homo super terram.
5 ‖ Quod laus impiorum breuis sit, & gaudium hypocritæ ad instar puncti.
6 ‖ Si ascenderit vsque ad cœlum superbia eius, & caput eius nubes tetigerit:
7 ‖ Quasi sterquilinium in fine perdetur: & qui eum viderant, dicent: Vbi est?
8 B ‖ Velut somnium auolans non inuenietur, transiet sicut visio nocturna.
9 ‖ Oculus qui eum viderat, non videbit: neque vltra intuebitur eum locus suus.
10 ‖ Filij eius atterentur egestate, & manus illius reddent ei dolorem suum.
11 ‖ Ossa eius implebuntur vitijs adolescentiæ eius, & cum eo in puluere dormient.
12 ‖ Cum enim dulce fuerit in ore eius malum, abscondet illud sub lingua sua.
13 ‖ Parcet illi, & non derelinquet illud, & celabit in gutture suo.
14 ‖ Panis eius in vtero illius vertetur in fel aspidum intrinsecus.
15 ‖ Diuitias quas deuorauit, euomet: & de ventre illius extrahet eas Deus.
16 ‖ Caput aspidū suget, & occidet eū lingua viperę.
17 (‖ Non videat riuulos fluminis, torrentes mellis, & butyri.)
18 ‖ Luet quæ fecit omnia, nec tñ consumetur: iuxta multitudinem adinuentionū suarū, sic & sustinebit.
19 ‖ Quoniam cõfringens nudauit pauperes: domum rapuit, & non ædificauit eam.
20 ‖ Nec est satiatus venter eius: & cum habuerit quæ concupierat, possidere non poterit.
21 ‖ Non remansit de cibo eius, & propterea nihil permanebit de bonis eius.
22 ‖ Cum satiatus fuerit, arctabitur: æstuabit, & omnis dolor irruet super eum.
23 ‖ Vtinam impleatur venter eius, vt emittat in eum iram furoris sui, & pluat super illum bellum suum.
24 ‖ Fugiet arma ferrea, & irruet in arcum æreum.
25 D ‖ Eductus, & egrediens de vagina sua, & fulgurās ĩ amaritudine sua: vadēt, & veniēt sup eū horribiles.
26 ‖ Omnes tenebræ absconditæ sunt in occultis eius: deuorabit eum ignis qui non succenditur, affligetur relictus in tabernaculo suo.
27 ‖ Reuelabunt cœli iniquitatem eius, & terra consurget aduersus eum.
28 ‖ Apertum erit germen domus illius, detrahetur in die furoris Dei.
29 ‖ Hæc est pars hominis impij a Deo: & hæreditas verborum eius a Domino.

CAPVT XXI.

1 A RESpondens autem Iob, dixit:
2 ‖ Audite quæso, sermones meos, & agite pœnitentiam.
3 ‖ Sustinete me, & ego loquar: & post mea, si videbitur, verba, ridete.
4 ‖ Nunquid contra hominem disputatio mea est, vt merito non debeam contristari?
5 ‖ Attendite me, & obstupescite, & superponite digitum ori vestro.
6 ‖ Et ego quando recordatus fuero, pertimesco, & concutit carnem meam tremor.
7 ‖ ‖Quare ergo impij viuunt, subleuati sunt, confortatique diuitijs?

‖Iere. 12. a. 1. Haba. 1 a. 3.

8 ‖ Semen eorum permanet coram eis, propinquorum turba, & nepotum in conspectu eorum.
9 ‖ Domus eorum securæ sunt, & pacatæ, & non est virga Dei super illos.
10 B ‖ Bos eorum concepit, & non abortiuit: vacca peperit, & non est priuata fœtu suo.
11 ‖ Egrediuntur quasi greges paruuli eorum, & infantes eorum exultant lusibus.
12 ‖ Tenent tympanum, & citharam, & gaudent ad sonitum organi.
13 ‖ Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt.
14 ‖ Qui dixerunt Deo: Recede a nobis, & scientiam viarum tuarum nolumus.
15 ‖ ‖ Quis est Omnipotens, vt seruiamus ei? & quid nobis prodest si orauerimus illum?

‖ Mal. 3. d.14.

16 Veruntamen quia non ‖sunt‖ in manu eorum bona sua, consilium impiorum longe sit a me.
17 C ‖ Quoties lucerna impiorū extinguetur, & superueniet eis inundatio, & dolores diuidet furoris sui?
18 ‖ Erunt sicut paleæ ante faciem venti, & sicut fauilla, quam turbo dispergit.
19 ‖ Deus seruabit filijs illius dolorem patris, & cum reddiderit, tunc sciet.
20 ‖ Videbunt oculi eius interfectionem suam, & de furore Omnipotentis bibet.
21 ‖ Quid enim ad eum pertinet de domo sua post se? & si numerus mensium eius dimidietur?
22 ‖ Nunquid Deum docebit quispiam scientiam, qui excelsos iudicat?
23 ‖ Iste moritur robustus, & sanus, diues, & fœlix.
24 ‖ Viscera eius plena sunt adipe, & medullis ossa illius irrigantur:
25 ‖ Alius vero moritur in amaritudine animæ absque vllis opibus.
26 D ‖ Et tamen simul in puluere dormient, & vermes operient eos.
27 ‖ Certe noui cogitationes vestras, & sententias contra me iniquas.
28 ‖ Dicitis enim: Vbi est domus principis? & vbi tabernacula impiorum?
29 ‖ Interrogate quemlibet de viatoribus, & hæc eadem illum intelligere cognoscetis.
30 ‖ Quia in diē pditionis seruaт malus, & ad diē furoris ducet.
31 ‖ Quis arguet corā eo viā eius? & q̄ fecit, qs reddet illi?
32 ‖ Ipse ad sepulchra ducetur, & in congerie mortuorum vigilabit.

33 ℣Dulcis fuit glareis Cocyti, & post se omnem hominem trahet,& ante se innumerabiles.

34 ℣Quomodo igitur consolamini me frustra,cum responsio vestra repugnare ostensa sit veritati?

CAPVT XXII.

1 A RESpondens autẽ Eliphaz Themanites,dixit: ℣Nunquid Deo potest comparari homo, 2 etiam cum perfectæ fuerit scientiæ?

3 ℣Quid prodest Deo si iustus fueris? aut quid ei confert si immaculata fuerit via tua?

4 ℣Nunquid timens arguet te,& veniet tecum in iudicium,

5 ℣Et non propter malitiam tuam plurimam, & infinitas iniquitates tuas?

6 ℣Abstulisti enim pignus fratrum tuorum sine causa,& nudos spoliasti vestibus.

7 ℣Aquam lasso non dedisti,& esurienti subtraxasti B panem.

8 ℣In fortitudine brachij tui possidebas terram, & potentissimus obtinebas eam.

9 ℣Viduas dimisisti vacuas,& lacertos pupillorum comminuisti.

10 ℣Propterea circumdatus es laqueis,& conturbat te formido subita.

11 ℣Et putabas te tenebras non uisurum,& impetu aquarum inundantium non oppressum iri?

12 ℣An non cogitas quod Deus excelsior cœlo sit, & super stellarum verticem sublimetur?

13 ℣Et dicis:Quid enim nouit Deus? & quasi per caliginem iudicat.

14 ℣Nubes latibulum eius,nec nostra cõsiderat & circa cardines cœli perambulat.

15 ℣Nunquid semitam seculorum custodire cupis, C quam calcauerunt viri iniqui?

16 ℣Qui sublati sunt ante tempus suum, & fluuius subuertit fundamentum eorum.

17 ℣Qui dicebant Deo:Recede a nobis:& quasi nihil possit facere Omnipotens,æstimabant eum.

18 ℣Cum ille impleſſet domos eorum bonis:quorum sententia procul sit a me.

19 ℣‖Videbunt iusti & lætabuntur,& innocens subsanabit eos.

‖ Psalm. 106.d.42

20 ℣Nonne succisa est erectio eorum, & reliquias eorum deuorauit ignis?

21 ℣Acquiesce igitur ei,& habeto pacem,& per hæc habebis fructus optimos.

22 ℣Suscipe ex ore illius legem,& pone sermones eius in corde tuo.

23 ℣Si reuersus fueris ad Omnipotentem,ædificaberis, D & longe facies iniquitatem a tabernaculo tuo.

24 ℣Dabit pro terra silicem,& pro silice torrentes aureos.

25 ℣Eritque Omnipotens contra hostes tuos, & argentum coaceruabitur tibi.

26 ℣Tunc super Omnipotentem delicijs affluces,& eleuabis ad Deum faciem tuam.

27 ℣Rogabis eum,& exaudiet te,& vota tua reddes.

28 ℣Decernes rem,& veniet tibi,& in vijs tuis splendebit lumen.

29 ℣Qui enim humiliatus fuerit,erit in gloria: & qui inclinauerit oculos,ipse saluabitur.

‖ Prou.29 d.23.

30 ℣Saluabitur innocens,saluabitur autem in munditia manuum suarum.

CAPVT XXIII.

1 A REspondens autem Iob,ait: ℣Nunc quoque in amaritudine est sermo 2 meus, & manus plagæ meæ aggrauata est super gemitum meum.

3 ℣Quis mihi tribuat vt cognoscam,& inueniam illum,& veniam vsque ad solium eius?

4 ℣Ponam coram eo iudicium,& os meum replebo increpationibus.

5 ℣Vt sciam verba quæ mihi respondeat, & intelli- B gam quid loquatur mihi.

6 ℣Nolo multa fortitudine contendat mecum, nec magnitudinis suæ mole me præmat.

7 ℣Proponat æquitatem contra me, & perueniet ad victoriam iudicium meum.

8 ℣Si ad Orientem iero, non apparet: si ad Occidentem,non intelligam eum.

9 ℣Si ad sinistram, quid agam? non apprehendam C eum:si me vertam ad dexteram non videbo illum.

10 ℣Ipse vero scit viam meam,& probauit me quasi aurum quod per ignem transit.

11 ℣Vestigia eius secutus est pes meus, viam eius custodiui,& non declinaui ex ea.

12 ℣A mandatis labiorum eius non recessi, & in sinu meo abscondi verba oris eius.

13 ℣Ipse enim solus est, & nemo auertere potest cogi- D tationem eius:& anima eius quodcunque voluit,hoc fecit.

14 ℣Cum expleuerit in me voluntatem suam, & alia multa similia præsto sunt ei?

15 ℣Et idcirco a facie eius turbatus sum: & considerans eum,timore solicitor.

16 ℣Deus molliuit cor meum,& Omnipotens conturbauit me.

17 ℣Non enim perij propter imminentes tenebras, nec faciem meam operuit caligo.

CAPVT XXIIII.

1 A AB Omnipotente non sunt abscondita tempora: qui autem nouerunt eum, ignorant dies illius.

2 ℣Alij terminos transtulerunt,diripuerunt greges, & pauerunt eos.

3 ℣Asinum pupillorum abegerunt, & abstulerunt pro pignore bouem viduæ.

4 ℣Subuerterunt pauperum viam, & oppresserunt pariter mansuetos terræ.

5 ℣Alij quasi onagri in deserto egrediuntur ad opus suum:vigilantes ad prędam,pręparant panẽ liberis.

6 ℣Agrum non suum demetunt: & vineam eius, quem vi oppresserint,vindemiant.

7 ℣Nudos dimittunt homines indumenta tollentes, B quibus non est operimentum in frigore:

8 ℣Quos imbres montium rigant: & non habentes velamen,amplexantur lapides.

9 ℣Vim fecerunt deprædantes pupillos: & vulgum pauperem spoliauerunt.

10 ℣Nudis & incedentibus absque vestitu, & esurientibus tulerunt spicas:

11 ℣Inter aceruos eorum meridiati sunt qui calcatis torcularibus sitiunt.

12 ℣De ciuitatibus fecerunt viros gemere, & anima vulneratorũ clamauit,& Deus inultũ abire nõ patiť.

℣Ipsi

13 ℣ Ipsi fuerunt rebelles lumini, nescierunt vias eius: C nec reuersi sunt per semitas eius.

14 ℣ Mane primo consurgit homicida, interficit egenum & pauperem: per noctem vero erit quasi fur.

15 ℣ Oculus adulteri obseruat caliginem, dicens: Non me videbit oculus: & operiet vultum suum.

16 ℣ Perfodit in tenebris domos, sicut in die condixerant sibi, & ignorauerunt lucem.

17 ℣ Si subito apparuerit aurora, arbitrantur vmbram mortis: & sic in tenebris quasi in luce ambulāt.

18 ℣ Leuis est super faciem aquæ: maledicta sit pars eius in terra, nec ambulet per viam vinearum.

19 ℣ Ad nimium calorem transeat ab aquis niuium, & vsque ad inferos peccatum illius.

20 ℣ Obliuiscatur eius misericordia: dulcedo illius vermes: non sit in recordatione, sed conteratur quasi lignum infructuosum.

21 ℣ Pauit enim sterilem, quę non parit, & viduę bene non fecit.

22 ℣ Detraxit fortes in fortitudine sua: & cum steterit, non credet vitæ suæ.

23 ℣ ‖ Dedit ei Deus locum pœnitentiæ, & ille abutitur eo in superbiam: oculi autē eius sunt in vijs illius. ‖ Apo.2.c.21.

24 ℣ Eleuati sunt ad modicum, & non subsistent, & humiliabuntur sicut omnia, & auferentur, & sicut summitates spicarum conterentur.

25 ℣ Quod si non est ita, quis me potest arguere esse mentitum, & ponere ante Deum verba mea?

CAPVT XXV.

1 A Respondens autem Baldad Suhites, dixit:

2 ℣ Potestas & terror apud eum est qui facit concordiam in sublimibus suis.

3 ℣ Nunquid est numerus militum eius? & super quem non surget lumen illius?

4 ℣ Nunquid iustificari potest homo comparatus Deo, aut apparere mundus natus de muliere? Supr.4.c.17.

5 ℣ Ecce luna etiam non splendet, & stellæ non sunt mundæ in conspectu eius.

6 ℣ Quāto magis homo putredo, & fili⁹ hoīs vermis?

CAPVT XXVI.

1 A Respondens autem Iob, dixit:

2 ℣ Cuius adiutor es? nunquid imbecillis? & sustentas brachiū eius qui non est fortis?

3 ℣ Cui dedisti consilium? forsitan illi qui non habet sapientiam, & prudentiā tuam ostendisti plurimam.

4 ℣ Quem docere voluisti? nonne eum qui fecit spiramentum?

5 ℣ Ecce gigantes gemunt sub aquis, & qui habi- B tant cum eis.

6 ℣ Nudus est infernus coram illo, & nullum est operimentum perditioni.

7 ℣ Qui extendit Aquilonem super vacuum, & appendit terram super nihilum.

8 ℣ Qui ligat aquas in nubibus suis: vt non erumpant pariter deorsum.

9 ℣ Qui tenet vultum solij sui, & expandit super il- C lud nebulam suam.

10 ℣ Terminum circundedit aquis, vsque dum finiantur lux & tenebræ.

11 ℣ Colūnę cęli cōtremiscūt, & pauent ad nutū eius.

12 ℣ In fortitudine illius repente maria congregata D sunt, & prudentia eius percussit superbum.

13 ℣ Spiritus eius ornauit cœlos: & obstetricante manu eius, eductus est coluber tortuosus.

14 ℣ Ecce, hæc ex parte dicta sunt viarum eius: & cum vix paruam stillā sermonis eius audierimus, quis poterit tonitruum magnitudinis illius intueri?

CAPVT XXVII.

1 A Ddidit quoque Iob, assumens parabolam suam, & dixit:

2 ℣ Viuit Deus, qui abstulit iudicium meū, & Omnipotens, qui ad amaritudinem adduxit animam meam.

3 ℣ Quia donec superest halitus in me, & spiritus Dei in naribus meis.

4 ℣ Non loquentur labia mea iniquitatem, nec lingua mea meditabitur mendacium.

5 ℣ Absit a me, vt iustos vos esse iudicem, donec deficiam, non recedam ab innocentia mea.

6 ℣ Iustificationem meam quā cępi tenere nō deserā: neq; enim reprehēdit me cor meū in omni vita mea.

7 ℣ Sit vt impius, inimicus meus, & aduersarius B meus quasi iniquus.

8 ℣ Quæ est enim spes hypocritæ si auare rapiat, & non liberet Deus animam eius?

9 ℣ Nunquid Deus audiet clamorem eius, cum venerit super eum angustia?

10 ℣ Aut poterit in Omnipotente delectari, & inuocare Deum omni tempore?

11 ℣ Docebo vos per manum Dei quæ Omnipotens C habeat, nec abscondam.

12 ℣ Ecce vos omnes nostis, & quid sine causa vana loquimini?

13 ℣ Hæc est pars hominis impij apud Deum, & hæreditas violentorū, quam ab Omnipotente suscipient.

14 ℣ Si multiplicati fuerint filij eius, in gladio erunt: & nepotes eius non saturabuntur pane.

15 ℣ Qui reliqui fuerint ex eo sepelientur in interitu, & viduæ illius non plorabunt.

16 ℣ Si comportauerit quasi terram argentum, & sicut lutum præparauit vestimenta.

17 ℣ Præparabit quidem: sed iustus vestietur illis: & argentum innocens diuidet.

18 ℣ Ædificauit sicut tinea domum suam, & sicut cu- D stos fecit vmbraculum.

19 ℣ ‖ Diues cum dormierit, nihil secum auferet: aperiet oculos suos, & nihil inueniet. ‖ Psal.48.d.18.

20 ℣ Apprehendet eum quasi aqua, inopia: nocte opprimet eum tempestas.

21 ℣ Tollet eum ventus vrens, & auferet: & velut turbo rapiet eum de loco suo.

22 ℣ Et mittet super eum, & non parcet: de manu eius fugiens fugiet.

23 ℣ Stringet super eum manus suas, & sibilabit super illum, intuens locum eius.

CAPVT XXVIII.

1 A Habet argentum venarum suarum principia: & auro locus est in quo conflatur.

2 ℣ Ferrum de terra tollitur: & lapis solutus calore in æs vertitur.

3 ℣ Tempus posuit tenebris, & vniuersorum finē ipse cōsiderat: lapidem quoq; caliginis, & vmbrā mortis.

4 ℣ Diuidit torrens a populo peregrinante, eos quos oblitus est pes egentis hominis, & inuios.

5 ¶ Terra de qua oriebatur panis in loco suo, igni subuersa est.
6 ¶ Locus sapphiri lapides eius, & glebæ illius aurũ.
7 ¶ Semitam ignorauit auis, nec intuitus est eam
B oculus vulturis.
8 ¶ Non calcauerunt eam filij institorum, nec pertransiuit per eam leæna.
9 ¶ Ad silicem extendit manum suam, subuertit a radicibus montes.
10 ¶ In petris riuos excidit, & omne preciosum vidit oculus eius.
11 ¶ Profunda quoque fluuiorum scrutatus est, & abscondita in lucem produxit.
12 ¶ Sapiẽtia vero vbi inuenit? & q̃s est loc⁹ intelligẽtiæ?
13 ¶ Nescit homo precium eius, nec inuenitur in terra suauiter viuentium.
14 ¶ Abyssus dicit, Non est in me: & mare loquitur,
C Non est mecum.
15 ¶ ‖ Non dabitur aurum obrizum pro ea, nec appẽdetur argentum in commutatione eius.
16 ¶ Non conferetur tinctis Indiæ coloribus, nec lapidi sardonycho preciosissimo, vel sapphiro.
17 ¶ Non adęquabitur ei aurum vel vitrum, nec commutabuntur pro ea vasa auri.
18 ¶ Excelsa & eminentia non memorabuntur comparatione eius: trahitur autem sapientia de occultis.
19 ¶ Non adæquabitur ei topazius de Aethiopia, nec
D tinctura mundissimæ componetur.
20 ¶ Vnde ergo sapiẽtia venit? & q̃s est loc⁹ intelligẽtiæ?
21 ¶ Abscondita est ab oculis omnium viuentium, volucres quoque cœli latet.
22 ¶ Perditio & mors dixerunt: Auribus nostris audiuimus famam eius.
23 ¶ Deus intelligit viã eius, & ipse nouit locũ illius.
24 ¶ Ipse enim fines mundi intuetur: & omnia quæ sub cœlo sunt, respicit.
25 ¶ Qui fecit ventis pondus, & aquas appendit in mensura.
26 ¶ Quando ponebat pluuijs legem, & viam procellis sonantibus.
27 ¶ Tunc vidit illam, & enarrauit, & præparauit, & inuestigauit.
28 ¶ Et dixit homini: Ecce timor Domini, ipsa est sapientia, & recedere a malo intelligentia.

CAPVT XXIX.

1 A ADdidit quoque Iob assumens parabolam suam, & dixit.
2 ¶ Quis mihi tribuat, ut sim iuxta menses pristinos, secũdũ dies quibus Deus custodiebat me?
3 ¶ Quando splendebat lucerna eius super caput meũ, & ad lumen eius ambulabam in tenebris?
4 ¶ Sicut fui in diebus adolescentiæ miæ, quando secretò Deus erat in tabernaculo meo.
5 ¶ Quando erat Omnipotens mecum: & in circuitu meo pueri mei?
6 ¶ Quando lauabam pedes meos butyro, & petra fundebat mihi riuos olei?
7 ¶ Quando procedebam ad portam ciuitatis, & in platea parabant cathedram mihi?
8 ¶ Videbant me iuuenes, & abscondebantur: & se-
B nes assurgentes stabant.
9 ¶ Principes cessabant loqui, & digitum superponebant ori suo.
10 ¶ Vocem suam cohibebant duces, & lingua eorum gutturi suo adhærebat.
11 ¶ Auris audiens beatificabat me, & oculus videns testimonium reddebat mihi.
12 ¶ Eo quod liberassem pauperem vociferantem, & pupillum cui non esset adiutor.
13 ¶ Benedictio perituri super me veniebat, & cor vi-
C duæ consolatus sum.
14 ¶ Iustitia indutus sum: & vestiui me, sicut vestimento, & diademate, iudicio meo.
15 ¶ Oculus fui cæco, & pes claudo.
16 ¶ Pater eram pauperum: & causam quam nesciebam diligentissimè inuestigabam.
17 ¶ Conterebam molas iniqui, & de dẽtibus illius auferebam prædam.
18 ¶ Dicebamque: In nidulo meo moriar, & sicut palma multiplicabo dies.
19 ¶ Radix mea aperta est secus aquas, & ros morabitur in messione mea.
20 ¶ Gloria mea semper innouabitur, & arcus meus in
D manu mea instaurabitur.
21 ¶ Qui me audiebant, expectabant sententiam, & intenti tacebant ad consilium meum.
22 ¶ Verbis meis addere nihil audebant, & super illos stillabat eloquium meum.
23 ¶ Expectabant me sicut pluuiam, & os suum aperiebant quasi ad imbrem serotinum.
24 ¶ Si quando ridebam ad eos, non credebant: & lux vultus mei non cadebat in terram.
25 ¶ Si voluissem ire ad eos, sedebam primus: cumque sederem quasi rex circunstante exercitu, eram tamen merentium consolator.

CAPVT XXX.

1 A NVnc autem derident me iuniores tempore, quorum non dignabar patres ponere cum canibus gregis mei.
2 ¶ Quorum virtus manuum mihi erat pro nihilo, & vita ipsa putabantur indigni.
3 ¶ Egestate, & fame steriles, qui rodebant in solitudine, squallentes calamitate, & miseria.
4 ¶ Et mandebant herbas, & arborum cortices, & radix iuniperorum erat cibus eorum.
5 ¶ Qui de conuallibus ista rapientes, cum singula reperissent, ad ea cum clamore currebant.
6 ¶ In desertis habitabant torrentium, & in cauernis terrę, vel super glaream:
7 ¶ Qui inter huiuscemodi lætabantur, & esse sub
B sentibus delicias computabant.
8 ¶ Filij stultorum, & ignobilium, & in terra penitus non parentes.
9 ¶ Nunc in eorum canticum versus sum, & factus sum eis in prouerbium.
10 ¶ Abominantur me, & longe fugiunt a me, & faciem meam conspuere non verentur.
11 ¶ Pharetram enim suam aperit, & afflixit me, & fręnum posuit in os meum.
12 ¶ Ad dexteram orientis calamitates meæ: illico surrexerunt: pedes meos subuerterunt, & oppresserunt quasi fluctibus, semitis suis.
13 ¶ Dissipauerunt itinera mea, insidiati sunt mihi: & præualuerunt, & non fuit qui ferret auxilium.
14 ¶ Quasi rupto muro, & aperta ianua, irruerunt super me, & ad meas miserias deuoluti sunt.

15 ♀ Redactus sum in nihilum: abstulisti quasi ventus C desideriũ meũ, & velut nubes pertransijt salus mea.
16 ♀ Nunc autẽ in memetipso marcescit anima mea, & possident me dies afflictionis.
17 ♀ Nocte os meum perforatur doloribus: & qui me comedunt, non dormiunt.
18 ♀ In multitudine eorum consumitur vestimentum meum, & quasi capitio tunicæ succinxerunt me.
19 ♀ Comparatus sum luto, & assimilatus sum fauillæ & cineri.
20 ♀ ‖ Clamo ad te & non exaudis me: sto, & non respicis me.

Sup.19.a.7.

21 ♀ Mutatus es mihi in crudelem, & in duritia manus tuæ aduersaris mihi.
22 ♀ Eleuasti me, & quasi super ventum ponens, elisisti me valide.
23 ♀ Scio quia morti trades me, vbi constituta est do- D mus omni viuenti.
24 ♀ Veruntamen non ad consumptionem eorum amittis manum tuam: & si corruerint, ipse saluabis.
25 ♀ Flebam quondam super eo qui afflictus erat, & compatiebatur anima mea pauperi.
26 ♀ Expectabam bona, & venerunt mihi mala: præstolabar lucem, & eruperunt tenebræ.
27 ♀ Interiora mea efferbuerunt absque vlla requie, præuenerunt me dies afflictionis.
28 ♀ Mærens incedebam sine furore, cõsurgens in turba clamabam.
29 ♀ Frater fui draconum, & socius struthionum.
30 ♀ Cutis mea denigrata est super me, & ossa mea aruerunt præ caumate.
31 ♀ Versa est in luctum cithara mea, & organum meum in vocem flentium.

CAPVT XXXI.

1 A PEpigi fœdus cum oculis meis, vt ne cogitarem quidem de virgine.
2 ♀ Quam enim partem haberet in me Deus desuper, & hæreditatem Omnipotens de excelsis?
3 ♀ Nunquid non perditio est iniquo, & alienatio operantibus in iustitiam?
4 ♀ Nonne ipse considerat vias meas, & cunctos gressus meos dinumerat?
5 ♀ Si ambulaui in vanitate, & festinauit in dolo pes meus.

Prou.5.d.21. Infr.34.c.21.

6 ♀ Appendat me in statera iusta, & sciat Deus simplicitatem meam.
7 ♀ Si declinauit gressus meus de via, & si secutum est oculos meos cor meum, & si in manibus meis adhæsit macula.
8 ♀ Seram, & alius comedat: & progenies mea eradicetur.
9 ♀ Si deceptum est cor meum super muliere, & si ad ostium amici mei insidiatus sum:
10 ♀ Scortum alterius sit vxor mea, & super illam in- B curuentur alij.
11 ♀ Hoc enim nefas est, & iniquitas maxima.
12 ♀ Ignis est vsque ad perditionem deuorans, & omnia eradicans genimina.
13 ♀ Si contempsi subire iudicium cum seruo meo & ancilla mea, cum disceptarent aduersum me.
14 ♀ Quid enim faciam cum surrexerit ad iudicandum Deus? & cum quæsierit, quid respondebo illi?
15 ♀ Nunquid non in vtero fecit me, qui & illum operatus est: & formauit me in vulua vnus?
16 ♀ Si negaui, quod volebant pauperibus, & oculos viduæ expectare feci.
17 ♀ Si comedi bucellam meam solus, & non comedit pupillus ex ea?
18 ♀ (Quia ab infantia mea creuit mecum miseratio & de vtero matris meæ egressa est mecum.)
19 ♀ Si despexi pereuntem, eo quod non habuerit indumentum, & absque operimento pauperem?
20 ♀ Si non benedixerunt mihi latera eius, & de velle- C ribus ouium mearum calefactus est?
21 ♀ Si leuaui super pupillum manum meam, etiam cum viderem me in porta superiorem?
22 ♀ Humerus meus a iunctura sua cadat, & brachium meum cum suis ossibus confringatur.
23 ♀ Semper enim quasi tumentes super me fluctus timui Deum, & pondus eius ferre non potui.
24 ♀ Si putaui aurum robur meum: & obrizo dixi, Fiducia mea.
25 ♀ Si lætatus sum super multis diuitijs meis, & quia plurima reperit manus mea.
26 ♀ Si vidi Solẽ cum fulgeret, & Lunã incedentẽ clare
27 ♀ Et lætatum est in abscondito cor meum, & osculatus sum manum meam ore meo.
28 ♀ Quæ est iniquitas maxima, & negatio contra Deum altissimum?
29 ♀ Si gauisus sum ad ruinam eius qui me oderat: & exultaui quod inuenisset eum malum.
30 ♀ Non enim dedi ad peccandum guttur meum, v D expeterem maledicens animam eius.
31 ♀ Si non dixerunt viri tabernaculi mei, Quis det d carnibus eius, vt saturemur?
32 ♀ Foris nõ mãsit peregrinus, ostiũ meũ viatori patuit
33 ♀ Si abscondi quasi homo peccatum meum, & celaui in sinu meo iniquitatem meam?
34 ♀ Si expaui ad multitudinem nimiam, & despectio propinquorum terruit me: & non magis tacui, nec egressus sum ostium.
35 ♀ Quis mihi tribuat auditorẽ, vt desideriũ meum a diat Omnipotens: & librum scribat ipse qui iudicat
36 ♀ Vt in humero meo portem illum, & circundem illum quasi coronam mihi?
37 ♀ Per singulos gradus meos pronunciabo illum, & quasi principi offeram eum.
38 ♀ Si aduersum me terra mea clamat, & cum ipsa sulci eius deflent?
39 ♀ Si fructus eius comedi absq; pecunia, & animam agricolarum eius afflixi:
40 ♀ Pro frumento oriatur mihi tribulus, et pro hordeo spina.

Finita sunt verba Iob.

CAPVT XXXII.

1 A OMiserunt autem tres viri isti respondere Iob eo quod iustus sibi videretur.
2 ♀ Et iratus indignatusq; est Eliu filius Barachel Buzites, de cognatione Ram: iratus est aũt aduersum Iob, eo quod iustũ se esse diceret coram Deo
3 ♀ Porro aduersum amicos eius indignatus est, eo quod non inuenissent responsionem rationabilem sed tantummodo condemnassent Iob.
4 ♀ Igitur Eliu expectauit Iob loquentem: eo quod seniores essent qui loquebantur.

5 ♀ Cum autem vidisset quod tres respondere non po
B tuissent, iratus est vehementer.
6 ♀ Respondensq; Eliu filius Barachel Buzites, dixit: Iunior sum tempore, vos aût antiquiores: idcirco demisso capite veritus sum vobis indicare meā sñīam.
7 ♀ Sperabam enim quod ætas prolixior loqueretur, & annorum multitudo doceret sapientiam.
8 ♀ Sed vt video, spiritus est in hominibus, & inspiratio Omnipotentis dat intelligentiam.
9 ♀ Non sunt longæui sapientes, nec senes intelligunt
C iudicium.
10 ♀ Ideo dicam, audite me, ostendam vobis etiam ego meam sapientiam.
11 ♀ Expectaui enim sermones vestros, audiui prudentiam vestram, donec disceptaremini sermonibus.
12 ♀ Et donec putabam vos aliquid dicere, considerabam: sed vt video, non est qui possit arguere Iob, & respondere ex vobis sermonibus eius.
13 ♀ Ne forte dicatis, inuenimus sapientiam, Deus proiecit eum, non homo.
14 ♀ Nihil locutus est mihi, & ego non secundum ser-
D mones vestros respondebo illi.
15 ♀ Extimuerunt nec responderunt vltra, abstuleruntque a se eloquia.
16 ♀ Quoniam igitur expectaui, & non sunt locuti steterunt, nec vltra responderunt.
17 ♀ Respondebo & ego partem meam, & ostendam scientiam meam.
18 ♀ Plenus sum enim sermonibus, & coarctat me spiritus vteri mei.
19 ♀ En venter meus quasi mustum absque spiraculo, quod lagunculas nouas disrumpit.
20 ♀ Loquar, & respirabo paululum: aperiam labia & respondebo.
21 ♀ Non accipiam personam viri, & Deum homini non æquabo.
22 ♀ Nescio enim quandiu subsistam, & si post modicum tollat me factor meus.

CAPVT XXXIII.

1 AVdi igitur Iob eloquia mea, & omnes sermo
A nes meos ausculta.
2 ♀ Ecce, aperui os meum, loquatur lingua mea in faucibus meis.
3 ♀ Simplici corde meo sermones mei, & sententiam puram labia mea loquentur.
4 ♀ Spiritus Dei fecit me, & spiraculum Omnipotentis viuificauit me.
5 ♀ Si potes rñde mihi, & aduersus faciē meā consiste.
6 ♀ Ecce, & me sicut & te fecit Deus, & de eodem luto ego quoque formatus sum.
7 ♀ Veruntamen miraculum meum non te terreat & eloquentia mea non sit tibi grauis.
8 ♀ Dixisti ergo in auribus meis, & vocem verborum tuorum audiui.
9 ♀ Mundus sum ego, & absque delicto immacula-
B tus, & non est iniquitas in me.
10 ♀ Quia querelas in me reperit: ideo arbitratus est me inimicum sibi.
11 ♀ Posuit in neruo pedes meos custodiuit omnes semitas meas.
12 ♀ Hoc est ergo in quo non es iustificatus: respondebo tibi, quia maior sit Deus homine.
13 ♀ Aduersus eum contendis, quod non ad omnia verba responderit tibi?
14 ♀ Semel loquitur Deus, & secūdo idipsum nō repetit.
15 ♀ Per somnium in visione nocturna, quando irruit sopor super homines, & dormiunt in lectulo:
16 ♀ Tunc aperit aures virorum, & erudiēs eos instruit
17 disciplina. ♀ Vt auertat hominem ab his quę fa-
C cit, & liberet eum de superbia.
18 ♀ Eruens animam eius a corruptione, & vitam illius, vt non transeat in gladium.
19 ♀ Increpat quoque per dolorem in lectulo, & omnia ossa eius marcescere facit.
20 ♀ Abominabilis ei fit in vita sua panis, & animæ illius cibus ante desiderabilis.
21 ♀ Tabescet caro eius, & ossa quæ tecta fuerant, nu-
22 dabuntur. ♀ Appropinquauit corruptioni anima eius, & vita illius mortiferis.
23 ♀ Si fuerit pro eo angelus loquens vnus de millibus, vt annunciet hominis æquitatem.
24 ♀ Miserebitur eius, & dicet: Libera eum, vt non descendat in corruptionem: inueni in quo ei propitier.
25 ♀ Consumpta est caro eius a supplicijs, reuertatur ad dies adolescentiæ suæ.
26 ♀ Deprecabitur Deum, & placabilis ei erit: & vide-
D bit faciē eius in iubilo, & reddet homini iustitiā suā.
27 ♀ Respiciet homines, & dicet, Peccaui, & vere deliqui: & vt eram dignus, non recepi.
28 ♀ Liberauit animam suam ne pergeret in interitum, sed viuens lucem videret.
29 ♀ Ecce, hæc omnia operatur Deus tribus vicibus
30 per singulos. ♀ Vt reuocet animas eorum a corruptione, & illuminet luce viuentium.
31 ♀ Attende Iob, & audi me: & tace, dum ego loquor.
32 ♀ Si autem habes quod loquaris, responde mihi, loquere: volo enim te apparere iustum.
33 ♀ Quod si non habes, audi me: tace, & docebo te sapientiam.

CAPVT XXXIIII.

1 PRonuncians itaque Eliu, etiā hęc locutus est:
A ♀ Audite sapientes verba mea, & eruditi: au-
2 scultate me.
3 ♀ || Auris enim verba probat, & guttur escas gustu diiudicat. Sup.12. b.11.
4 ♀ Iudicium eligamus nobis, & inter nos videamus quid sit melius.
5 ♀ Quia dixit Iob, Iustus sum, & Deus subuertit iudicium meum.
6 ♀ In iudicando enim me mendacium est: violenta sagitta mea absque vllo peccato.
7 ♀ Quis est vir vt est Iob, qui bibit subsannationem quasi aquam.
8 ♀ Qui graditur cum operantibus iniquitatem, & ambulat cum viris impijs?
9 ♀ Dixit enim: Non placebit vir Deo, etiam si cucurrerit cum eo.
10 ♀ Ideo viri cordati audite me, absit a Deo impietas, & ab Omnipotente iniquitas.
11 ♀ Opus enim hominis reddet ei, & iuxta vias singu
B lorum restituet eis.
12 ♀ Vere enim Deus non condemnabit frustra, nec Omnipotens subuertet iudicium.
13 ♀ Quem constituit alium super terram? aut quem posuit super orbem quem fabricatus est?
14 ♀ Si direxerit ad eum cor suum, spiritū illius & fla-

tum ad se trahet:

15 ⁋Deficiet oĩs caro simul,& hõ in cinerem reuertet.

16 ⁋Si habes ergo intellectum, audi quod dicitur, & ausculta vocem eloquij mei.

17 ⁋Nunquid qui non amat iudicium, sanari potest? & quomodo tu eũ qui iustus est, intantum condẽnas.

18 ⁋Qui dicit regi apostata: qui vocat duces impios?

19 ⁋Qui non accipit personas principum: nec cognouit tyrannum, cum disceptaret contra pauperem: opus enim manuum eius sunt vniuersi.

20 ⁋Subito morietur,& in media nocte turbabũt populi,& pertransibũt,& auferent violẽtũ absq; manu.

21 ⁋Oculi enim eius super vias hominum, & omnes C egressus eorum considerat.

22 ⁋Non sunt tenebræ, & non est vmbra mortis, vt abscondantur ibi qui operantur iniquitatem.

23 ⁋Neque enim vltra in hominis potestate est, vt veniat ad Deum in iudicium.

24 ⁋Conteret multos, innumerabiles, & stare faciet alios pro eis.

25 ⁋Nouit enim opera eorum: & idcirco inducet noctem,& conterentur.

26 ⁋Quasi impios percussit eos in loco videntium.

27 ⁋Qui quasi de industria recesserunt ab eo, & omnes vias eius intelligere noluerunt.

28 ⁋Vt peruenire facerent ad eum clamorem egeni, & audiret vocem pauperum.

29 ⁋Ipso enim concedente pacem, quis est qui condemnet? ex quo absconderit vultum, quis est qui cõ- D templetur eum,& super gẽtes & super oẽs homines?

30 ⁋Qui regnare facit hominem hypocritam propter peccata populi.

31 ⁋Quia ergo ego locutus sum ad Deum, te quoque non prohibebo.

32 ⁋Si erraui, tu doce me: si iniquitatem locutus sum vltra non addam.

33 ⁋Nunquid a te Deus expetit eam, quia displicuit tibi? tu enim cœpisti loqui, & non ego: quod si quid nosti melius, loquere.

34 ⁋Viri intelligentes loquantur mihi, & vir sapiens audiat me.

35 ⁋Iob autem stulte locutus est, & verba illius non sonant disciplinam.

36 ⁋Pater mi, probetur Iob vsque ad finem: ne desinas ab homine iniquitatis.

37 ⁋Qui addit super peccata sua blasphemiam: inter nos interim constringatur; & tunc ad iudicium prouocet sermonibus suis Deum.

Deut. 10. d. 17. 2. Paral. 19. c. 7. Sap. 6. b. 8. Eccl. 35. b. 16. Ro. 2. b. 11. Gal. 2. b. 6. Ephes. 6. b 9. Colo. 3. d. 26. Act. 10. c. 34. 1. Pet. 1. c. 17. Sup. 31. 2. 4. Pro. 5. d. 21.

CAPVT XXXV.

1 IGitur Eliu hæc rursum locutus est:

A ⁋Nunquid æqua tibi videtur tua cogitatio, vt 2 diceres: Iustior sum Deo?

3 ⁋Dixisti enim: Non tibi placet quod rectum est: vel quid tibi proderit, si ego peccauero?

4 ⁋Itaque ego respondebo sermonibus tuis, & amicis tuis tecum.

5 ⁋Suspice cœlum & intuere, & contemplare æthe- B ra quod altior te sit.

6 ⁋Si peccaueris, quid ei nocebis? & si multiplicatæ fuerint iniquitates tuæ, quid facies contra eum?

7 ⁋Porro si iuste egeris, quid donabis ei, aut quid de manu tua accipiet?

8 ⁋Homini qui similis tui est nocebit impietas tua: & filium hominis adiuuabit iustitia tua.

9 ⁋Propter multitudinem calumniatorum clama bunt: eiulabunt propter vim brachij tyrannorum.

10 ⁋Et non dixit: Vbi est Deus qui fecit me, qui ded C carmina in nocte?

11 ⁋Qui docet nos super iumenta terræ,& super vo lucres cœli erudit nos.

12 ⁋Ibi clamabunt, & non exaudiet propter super biam malorum.

13 ⁋Non ergo frustra audiet Deus,& Omnipoten causas singulorum intuebitur.

14 ⁋Etiam cum dixeris, Non considerat: iudicare co ram illo,& expecta eum.

15 ⁋Nunc enim non infert furorem suum, nec vlcisc 16 tur scelus valde. ⁋Ergo Iob frustra aperit os suum & absque scientia verba multiplicat.

CAPVT XXXVI.

1 ADdens quoque Eliu, hæc locutus est:

A ⁋Sustine me paululum, & indicabo tib 2 adhuc enim habeo quod pro Deo loqua

3 ⁋Repetam scientiam meam a principio, & oper torem meum probabo iustum.

4 ⁋Vere enim absque mendacio sermones mei, perfecta scientia probabitur tibi.

5 ⁋Deus potentes non abijcit, cum & ipse sit poten

6 ⁋Sed non saluat impios, & iudicium pauperib B tribuit.

7 ⁋Non auferet a iusto oculos suos,& reges in sol collocat in perpetuum,& illi eriguntur.

8 ⁋Et si fuerint in catenis, & vinciantur funibus pa pertatis.

9 ⁋Indicabit eis opera eorum,& scelera eorum, qu violenti fuerunt.

10 ⁋Reuelabit quoque aurem eorum, vt corripiat: loquetur, vt reuertantur ab iniquitate.

11 ⁋Si audierint, & obseruauerint, complebunt di suos in bono,& annos suos in gloria.

12 ⁋Si autem non audierint, transibunt per gladiu & consumentur in stultitia.

13 ⁋Simulatores, & callidi prouocant iram Dei, ne clamabunt cum vincti fuerint.

14 ⁋Morietur in tempestate anima eorum, & vita e rum inter effœminatos.

15 ⁋Eripiet de angustia sua pauperem,& reuelabit tribulatione aurem eius.

16 ⁋Igitur saluabit te de ore angusto latissime,& no habente fundamentum subter se: requies autem m sæ tuæ erit plena pinguedine.

17 ⁋Causa tua quasi impij iudicata est, causam iud C ciumque recipies.

18 ⁋Non te ergo superet ira, vt aliquem opprima nec multitudo donorum inclinet te.

19 ⁋Depone magnitudinem tuam absque tribulati ne,& omnes robustos fortitudine.

20 ⁋Ne protrahas noctẽ, vt ascendant populi pro ei

21 ⁋Caue ne declines ad iniquitatem: hanc eni cœpisti sequi post miseriam.

22 ⁋Ecce Deus excelsus in fortitudine sua,& nullus similis in legislatoribus.

23 ⁋Quis poterit scrutari vias eius, aut quis potest D dicere: Operatus es iniquitatem?

24 ⁋Memẽto q̃ ignores opus ei⁹, de quo cecinerũt vi

25 ⁋Omnes homines vident eum, vnusquisq; intu

tur procul.

26 ¶ Ecce Deus magnus vincens scientiam nostram, numerus annorum eius inæstimabilis.

27 ¶ Qui aufert stillas pluuiæ, & effundit imbres ad instar gurgitum.

28 ¶ Qui de nubibus fluũt, quę pretexũt cũcta desuper.

29 ¶ Si voluerit extendere nubes quasi tẽtoriũ suum,

30 ¶ Et fulgurare lumine suo desuper, cardines quoque maris operiet.

31 ¶ Per hæc enim iudicat populos, & dat escas multis mortalibus.

32 ¶ In manibus abscondit lucem, & pręcipit ei vt rursus adueniat.

33 ¶ Annunciat de ea amico suo, quod possessio eius sit, & ad eam possit ascendere.

CAPVT XXXVII.

1 A SVper hoc expauit cor meum, & emotum est de loco suo.

2 ¶ Audite auditionem in terrore vocis eius: & sonum de ore illius procedentem.

3 ¶ Subter omnes cœlos ipse considerat, & lumen illius super terminos terræ.

4 ¶ Post eũ rugiet sonitus, tonabit voce magnitudinis suę, & nõ inuestigabitur, cũ audita fuerit vox ei⁹.

5 ¶ Tonabit Deus in voce sua mirabiliter, qui facit magna & inscrutabilia.

6 ¶ Qui pręcipit niui, vt descendat in terram, & hyemis pluuijs, & imbri fortitudinis suæ.

B

7 ¶ Qui in manu omnium hominum signat, vt nouerinţ singuli opera sua.

8 ¶ Ingrediet̃ bestia latibulũ, & in antro suo morabit̃.

9 ¶ Ab interioribns egredietur tempestas, & ab arcturo frigus.

10 ¶ Flante Deo concrescit gelu, & rursum latissime funduntur aquæ.

11 ¶ Frumentum desiderat nubes, & nubes spargunt lumen suum.

12 ¶ Quæ lustrant per circuitum quocunque eas voluntas gubernantis duxerit, ad omne quod pręceperit illis super faciem orbis terrarum.

13 ¶ Siue in vna tribu, siue in terra sua, siue in quocunque loco misericordiæ suæ eas iusserit inueniri.

C

14 ¶ Ausculta hæc Iob: sta, & cõsidera mirabilia Dei.

15 ¶ Nunquid scis quando præceperit Deus pluuijs, vt ostenderent lucem nubium eius?

16 ¶ Nunquid nosti semitas nubium magnas, & perfectas scientias?

17 ¶ Nonne vestimenta tua calida sunt cum perflata fuerit terra Austro?

18 ¶ Tu forsitan cum eo fabricatus es cœlos, qui solidissimi quasi ære fusi sunt.

D

19 ¶ Ostende nobis quid dicamus illi: nos quippe inuoluimur tenebris.

20 ¶ Quis narrabit ei quæ loquor? etiam si locutus fuerit homo, deuorabitur.

21 ¶ At nunc non vident lucem: subito aer cogetur in nubes, & ventus transiens fugabit eas.

22 ¶ Ab Aquilone aurum venit, & ad Deum formidolosa laudatio.

23 ¶ Digne eum inuenire non possumus: magnus fortitudine & iudicio, & iustitia, & enarrari non potest.

24 ¶ Ideo timebunt eum viri, & non audebunt contemplari omnes qui sibi videntur esse sapientes.

CAPVT XXXVIII.

1 A REspondens autem Dominus Iob de turbine, dixit:

2 ¶ Quis est iste inuoluens sententias sermonibus imperitis?

3 ¶ Accinge sicut vir lumbos tuos, interrogabo te, & responde mihi.

4 ¶ Vbi eras quando ponebam fuudamenta terræ? indica mihi, si habes intelligentiam.

5 ¶ Quis posuit mensuras eius si nosti? vel quis tetendit super eam lineam?

6 ¶ Super quo bases illius solidatæ sunt? aut quis demisit lapidem angularem eius?

7 ¶ Cum me laudarent simul astra matutina: & iubilarent omnes filij Dei?

8 ¶ Quis conclusit ostijs mare, quando erumpebat quasi de vulua procedens.

9 ¶ Cum ponerem nubem vestimentum eius, & caligine illud quasi pannis infantię obuoluerem?

10 ¶ Circundedi illud terminis meis, & posui vectem & ostia;

11 ¶ Et dixi, vsque huc venies, & non procedes amplius, & hic confringes tumentes fluctus tu[illegible]s.

B

12 ¶ Nunquid post ortum tuum pręcepisti diluculo, & ostendisti auroræ locum suum?

13 ¶ Et tenuisti concutiens extrema terræ, & excussisti impios ex ea?

14 ¶ Restituetur vt lutum signaculum, & stabit sicut vestimentum.

15 ¶ Auferetur ab impijs lux sua, & brachium excelsum confringetur.

16 ¶ Nunquid ingressus es profunda maris, & in nouissimis abyssi deambulasti?

17 ¶ Nunquid apertæ sunt tibi portæ mortis, & ostia tenebrosa vidisti?

18 ¶ Nunquid considerasti latitudinem terræ? indica mihi, si nosti omnia.

19 ¶ In qua via lux habitet, & tenebrarũ q̃s locus sit.

20 ¶ Vt ducas vnumquodque ad terminos suos, & intelligas semitas domus eius.

21 ¶ Sciebas tunc quod nasciturus esses? & numerum dierum tuorum noueras?

C

22 ¶ Nunquid ingressus es thesauros niuis, aut thesauros grandinis aspexisti?

23 ¶ Quę pręparaui in tempus hostis, in diem pugnę & belli?

24 ¶ Per quam viam spargitur lux, diuiditur æstus super terram?

25 ¶ Quis dedit vehementissimo imbri cursum, & viã sonantis tonitrui.

26 ¶ Vt plueret super terram, absq; homine in deserto,

vbi

vbi nullus mortalium commoratur.
27 ♀ Vt impleret inuiam & desolatam, & produceret
28 herbas virentes? ♀ Quis est pluuiæ pater? vel quis genuit stillas roris?
29 ♀ De cuius vtero egressa est glacies? & gelu de cœlo quis genuit?
30 ♀ In similitudinem lapidis aquę durantur, & super-
D ficies abyssi constringitur.
31 ♀ Nũquid coniungere valebis micantes stellas Pleiadas, aut gyrum Arcturi poteris dissipare?
32 ♀ Nunquid producis Luciferum in tempore suo, & vesperum super filios terræ consurgere facis?
33 ♀ Nunquid nosti ordinem cœli, & pones rationem eius in terra?
34 ♀ Nunquid eleuabis in nebula vocem tuam, & impetus aquarum operiet te?
35 ♀ Nunquid mittes fulgura, & ibunt, & reuertentia dicent tibi, Adsumus?
36 ♀ Quis posuit in visceribus hominis sapientiam? vel quis dedit gallo intelligentiam?
37 ♀ Quis enarrabit cœlorum rationem, & concentum cœli quis dormire faciet?
38 ♀ Quando fundebatur puluis in terra, & glebæ compingebantur?

CAPVT XXXIX.

1 NVnquid capies leænæ prædam, & animam
A catulorum eius implebis.
2 ♀ Quando cubant in antris, & in specubus insidiantur?
3 ♀ ‖ Quis præparat coruo escã suam, qñ pulli eius clamant ad Deũ, vagantes, eo quod non habent cibos? *Psal.146. b.9.*
4 ♀ Nunquid nosti tempus partus ibicum in petris? vel parturientes ceruas obseruasti?
5 ♀ Dinumerasti menses conceptus earum, & scisti tempus partus earum?
6 ♀ Incuruãtur ad fętũ, & pariunt, & rugitus emittũt.
7 ♀ Separantur filij earum, & pergunt ad pastum: egrediuntur, & non reuertuntur ad eas.
8 ♀ Quis dimisit onagrum liberum, & vincula eius
9 quis soluit? ♀ Cui dedi in solitudine domum, & tabernacula eius in terra salsuginis?
10 ♀ Contemnit multitudinem ciuitatis, clamorem e-
B xactoris non audit.
11 ♀ Circunspicit montes pascuæ suæ, & virentia quæque perquirit.
12 ♀ Nunquid volet rhinoceros seruire tibi aut morabitur ad præsepe tuum?
13 ♀ Nunquid alligabis rhinocerota ad arandum loro tuo? aut confringet glebas vallium post te?
14 ♀ Nunquid fiduciam habebis in magna fortitudine eius, & derelinques ei labores tuos?
15 ♀ Nunquid credes illi quod sementem reddat tibi, & aream tuam congreget?
16 ♀ Penna struthionis similis est pennis herodij, & ac-
17 cipitris. ♀ Quando derelinquit oua sua in terra, tu forsitan in puluere calefacies ea?
18 ♀ Obliuiscitur quod pes conculcet ea, aut bestia agri conterat.
19 ♀ Duratur ad filios suos quasi non sint sui, frustra la-
C borauit nullo timore cogente.
20 ♀ Priuauit enim eam Deus sapientia, nec dedit illi intelligentiam.
21 ♀ Cum tempus fuerit, in altum alas erigit: deridet equum, & ascensorem eius.
22 ♀ Nunquid præbebis equo fortitudinem, aut circu[m]dabis collo eius hinnitum.
23 ♀ Nunquid suscitabis eum quasi locustas? glo[ria] narium eius terror.
24 ♀ Terram vngula fodit, exultat audacter: in occu[r]sum pergit armatis.
25 ♀ Contemnit pauorem, nec cedit gladio.
26 ♀ Super ipsum sonabit pharetra, vibrabit hasta [&] clypeus.
27 ♀ Feruens, & fremens sorbet terram, nec reputat t[u]bę sonare clangorem.
28 ♀ Vbi audierit buccinam, dicit: Vah, procul odor[a]tur bellum, exhortationẽ ducũ & vlulatũ exercitu[s].
29 ♀ Nunquid per sapientiam tuam plumescit accip[i]-
D ter expandens alas suas ad Austrum?
30 ♀ Nunquid ad præceptum tuum eleuabitur aquil[a], & in arduis ponet nidum suum?
31 ♀ In petris manet, & in præruptis silicibus comm[o]ratur atque inaccessis rupibus.
32 ♀ Inde contemplatur escam, & de longe oculi ei[us] prospiciunt.
33 ♀ Pulli eius lambent sanguinem: & vbicunque c[a]dauer fuerit, statim adest.
34 ♀ Et adiecit Dominus, & locutus est ad Iob:
35 ♀ Nunquid qui contendit cum Deo, tam facile co[n]quiescit? vtique qui arguit Deum, debet rñdere e[i].
36 ♀ Respondens autem Iob Domino, dixit:
37 ♀ Qui leuiter locutus sum, respondere quid possu[m]? manum meam ponam super os meum.
38 ♀ Vnum locutus sum, quod vtinam non dixisse[m], & alterum, quibus vltra non addam.

CAPVT XL.

1 REspondẽs autem Dñs Iob de turbine, dixi[t]
A ♀ Accinge sicut vir lumbos tuos, interr[o]-
2 gabo te, & indica mihi.
3 ♀ Nunquid irritum facies iudicium meum, & co[n]demnabis me, vt tu iustificeris?
4 ♀ Et si habes brachium sicut Deus, & si voce sim[i]-
5 tonas? ♀ Circunda tibi decorem, & in sublime er[i]gere, & esto gloriosus, & speciosis induere vestibu[s].
6 ♀ Disperge superbos in furore tuo, & respiciens o[m]nem arrogantem humilia.
7 ♀ Respice cunctos superbos, & confunde eos, & co[n]-
B tere impios in loco suo.
8 ♀ Absconde eos in puluere simul, & facies eoru[m] demerge in foueam:
9 ♀ Et ego confitebor qđ saluare te possit dextera tu[a].
10 ♀ Ecce, Behemoth quem feci tecum, fœnum qu[asi] bos comedet.
11 ♀ Fortitudo eius in lumbis eius, & virtus illius [in] vmbilico ventris eius.
12 ♀ Stringit caudam suam quasi cedrum, nerui tes[ti]culorum eius perplexi sunt.
13 ♀ Ossa eius velut fistulæ æris, cartilago illius quasi [la]minæ ferreæ.
14 ♀ Ipse est principium viarum Dei qui fecit eum, [ap]-
C plicabit gladium eius.
15 ♀ Huic mõtes herbas ferunt: oẽs bestię agri ludũt i[bi].
16 ♀ Sub vmbra dormit in secreto calami, & in lo[cis] humentibus.
17 ♀ Protegunt vmbræ vmbram eius, circundabu[nt] eum salices torrentis.

18 ❧ Ecce, absorbebit fluuium,& non mirabitur;& habet fiduciam quod influat Iordanis in os eius.

19 ❧ In oculis eius quasi hamo capiet eum, & in sudibus perforabit nares eius.

20 ❧ An extrahere poteris leuiathan hamo,& fune ligabis linguam eius?

21 ❧ Nunquid pones circulum in naribus eius, aut armilla perforabis maxillam eius?

22 ❧ Nunquid multiplicabit ad te preces, aut loquetur D tibi mollia?

23 ❧ Nunquid feriet tecum pactum, & accipies eum seruum sempiternum?

24 ❧ Nunquid illudes ei quasi aui, aut ligabis eum ancillis tuis?

25 ❧ Concident eum amici, diuident illũ negociatores?

26 ❧ Nunquid implebis sagenas pelle eius, & gurgustium piscium capite illius?

27 ❧ Pone super eum manum tuam: memento belli, nec vltra addas loqui.

28 ❧ Ecce, spes eius frustrabitur eum, & videntibus cunctis præcipitabitur.

CAPVT XLI.

1 A Non quasi crudelis suscitabo eum: quis enim resistere potest vultui meo?

2 ❧ Quis ante dedit mihi, vt reddam ei? omnia quæ sub cœlo sunt, mea sunt.

3 ❧ Non parcam ei, & verbis potentibus,& ad deprecandum compositis.

4 ❧ Quis reuelabit faciem indumenti eius? & in medium oris eius quis intrabit?

5 ❧ Portas vultus eius quis aperiet? per gyrum dentium eius formido.

6 ❧ Corpus illius quasi scuta fusilia, compactum squamis se prementibus.

7 ❧ Vna vni coniungitur,& ne spiraculum quidem incedit per eas.

8 ❧ Vna alteri adhærebit, & tenentes se nequaquam separabuntur.

9 ❧ Sternutatio eius splendor ignis, & oculi eius vt B palpebræ diluculi.

10 ❧ De ore eius lampades procedunt, sicut tedæ ignis accensæ.

11 ❧ De naribus eius procedit fumus sicut ollæ succensæ atque feruentis.

12 ❧ Halitus eius prunas ardere facit,& flamma de ore eius egreditur.

13 ❧ In collo eius morabitur fortitudo, & faciem eius præcedit egestas.

14 ❧ Membra carnium eius cohærentia sibi: mittet eon C tra eum flumina,& ad locum alium non ferentur.

15 ❧ Cor eius indurabitur tamquam lapis, & stringetur quasi malleatoris incus.

16 ❧ Cum sublatus fuerit, timebunt angeli, & territi purgabuntur.

17 ❧ Cum apprehenderit eum gladius, subsistere non poterit neque hasta, neque thorax:

18 ❧ Reputabit enim quasi paleas ferrum, & quasi lignum putridum, æs.

19 ❧ Non fugabit eum vir sagittarius, in stipulam versi sunt ei lapides fundæ.

20 ❧ Quasi stipulam æstimabit malleum, & deridebit D vibrantem hastam. ❧ Sub ipso erunt radij solis, &

21 sternet sibi aurum quasi lutum.

22 ❧ Feruescere faciet quasi ollam, profundum mare: & ponet quasi cum vnguenta bulliunt.

23 ❧ Post eum lucebit semita: æstimabit abyssum quasi senescentem.

24 ❧ Non est super terram potestas, quæ comparetur ei, qui factus est vt nullum timeret.

25 ❧ Omne sublime videt, ipse est rex super vniuersos filios superbiæ.

CAPVT XLII.

1 A Respondens autem Iob Domino, dixit:

2 ❧ Scio quia omnia potes,& nulla te latet cogitatio.

3 ❧ Quis est iste qui celat consilium absque scientia? ideo insipienter locutus sum, & quæ vltra modum excederent scientiam meam.

4 ❧ Audi, & ego loquar: interrogabo te, & responde mihi.

5 ❧ Auditu auris audiui te, nunc autem oculus meus videt te.

6 ❧ Idcirco ipse me reprehendo, & ago pœnitentiam B in fauilla & cinere.

7 ❧ Postquam autem locutus est Dominus verba hęc ad Iob, dixit ad Eliphaz Themanitem: Iratus est furor meus in te, & in duos amicos tuos: quoniam non estis locuti coram me rectum, sicut seruus meus Iob.

8 ❧ Sumite ergo vobis septem tauros & septem arietes,& ite ad seruum meum Iob, & offerte holocaustum pro vobis: Iob autem seruus meus orabit pro vobis: faciem eius suscipiam, vt non vobis imputetur stultitia: neque enim locuti estis ad me recta sicut seruus meus Iob.

9 ❧ Abierunt ergo Eliphaz Themanithes, & Baldad C Suhites,& Sophar Naamathites: & fecerunt sicut locutus fuerat Dominus ad eos: & suscepit Dominus faciem Iob.

10 ❧ Dominus quoque conuersus est ad pœnitentiam Iob, cum oraret ille pro amicis suis. & addidit Dominus omnia quæcunque fuerant Iob, duplicia.

11 ❧ Venerunt autem ad eum omnes fratres sui,& vniuersæ sorores suæ,& cuncti qui nouerant eum prius: & comederunt cum eo panem in domo eius, & mouerunt super eum caput, & consolati sunt eum super omni malo quod intulerat Dominus super eum. Et dederunt ei vnusquisque ouem vnam, & inaurem D auream vnam.

12 ❧ Dominus autem benedixit nouissimis Iob magis quam principio eius. Et facta sunt ei quatuordecim millia ouium,& sex millia camelorum,& mille iuga boum, & mille asinæ.

13 ❧ Et fuerunt ei septem filij, & tres filiæ.

14 ❧ Et vocauit nomen vnius Diem, & nomen secundæ Cassiam,& nomen tertiæ Cornustibij.

15 ❧ Non sunt autem inuentæ mulieres speciosæ sicut filiæ Iob in vniuersa terra: deditque eis pater suus hęreditatem inter fratres earum.

16 ❧ Vixit autem Iob post hæc, centum quadraginta annis, & vidit filios suos, & filios filiorum suorum, vsque ad quartam generationem, & mortuus est senex, & plenus dierum.

Libri Iob finis.

LIBER PSALMORVM.

Prologus Beati Hieronymi in Psalterium, quod secundum Septuaginta editionem correxit.

PSALTERIVM Romæ dudum positus emendaram: & iuxta septuaginta Interpretes licet cursim, magna tamen ex parte correxeram. Quod quia rursum videtis o Paula, & Eustochium, scriptorum vitio deprauatum, plusq; antiquum errorem quam nouam emendationem valere: me cogitis vt veluti quodam nouali scissum iam aruum exerceam, & obliquis sulcis renascentes spinas eradicem: æquum esse dicentes, vt, quod crebro male pullulat, crebrius succidatur. Vnde consueta præfatione commoneo tam vos quibus forte labor iste desudat; quam eos qui exemplaria istiusmodi habere voluerint, vt quæ diligenter emendaui, cum cura & diligentia transcribantur. Notet sibi vnusquisque vel iacentem lineam, vel radiantia signa, idest obelos, vel asteriscos. Et vbicunque viderit uirgulam præcedentem, ab ea usque ad duo puncta quæ impressimus, sciat in septuaginta Translatoribus plus haberi. Vbi autem perspexerit stellę similitudinem, de Hebręis uoluminibus additum nouerit ęque usque ad duo puncta, iuxta Theodotionis duntaxat editionem, qui simplicitate sermonis a septuaginta Interpretibus non discordat. Hæc ergo & uobis & studioso cuiq; fecisse me sciens, non ambigo multos fore, qui, uel inuidia, uel supercilio malint contemnere uideri pręclara, quam discere: & de turbulento magis riuo, quam de purissimo fonte potare.

PSALMVS PRIMVS.

1 A BEATVS vir qui non abijt in consilio impiorum, & in via peccatorum non stetit, & in cathedra pestilentiæ non sedit:

2 ♀‖ Sed in lege Domini voluntas eius: & in lege eius meditabitur die ac nocte. (Iosu.1.b.8.)

3 ♀‖ Et erit tanquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum: quod fructum suum dabit in tempore suo. (‖ Iere.17. b.8.)

Et folium eius non defluet: & omnia quęcunque faciet, prosperabuntur.

4 ♀ Non sic impij, non sic: sed tanquam puluis quem proijcit ventus a facie terræ.

5 ♀ Ideo non resurgunt impij in iudicio: neque peccatores in concilio iustorum.

6 ♀ Quoniam nouit Dominus viam iustorum: & iter impiorum peribit.

PSALMVS II.

1 A QVare fremuerunt Gentes, & populi meditati sunt inania?

2 ♀ Astiterunt reges terræ & principes cōuenerunt in vnum aduersus Dominum, & aduersus CHRISTVM eius. (Actu. c.25.)

3 ♀ Dirumpamus vincula eorum, & proijciamus a nobis iugum ipsorum.

4 ♀ Qui habitat in cœlis irridebit eos: & Dominus

5 subsannabit eos. ♀ Tunc loquetur ad eos in ira sua: & in furore suo conturbabit eos.

6 ♀ Ego autem constitutus sum rex ab eo super Sion montem sanctum eius: prædicans pręceptum eius.

7 ♀‖ Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te. (‖ Act. c.13. Heb. c.&.5)

8 ℣ Postula a me, & dabo tibi Gentes hæreditatem C tuam, & possessionem tuam terminos terræ.
9 ℣|| Reges eos in virga ferrea: & tanquam vas figuli confringes eos.
10 ℣ Et nunc reges intelligite: erudimini qui iudicatis terram.
11 ℣ Seruite Dño in timore: & exultate ei cũ tremore.
12 ℣ Apprehendite disciplinam, ne quando irascatur Dominus: & pereatis de via iusta.
13 ℣ Cum exarserit in breui ira eius, beati omnes qui confidunt in eo.

|| Apo.2.g.27.& 19.c.15.

1 *Psalmus Dauid, cum fugeret a facie Absalon filij sui. (2.Reg.15.14.) III.*

2 A DOmine, quid multiplicati sunt qui tribulãt me? multi insurgunt aduersum me.
3 ℣ Multi dicunt animæ meæ: Non est salus ipsi in Deo eius.
4 ℣ Tu autem Domine susceptor meus es, gloria mea, & exaltans caput meum.
5 ℣ Voce mea ad Dominum clamaui: & exaudiuit me de monte sancto suo.
6 ℣|| Ego dormiui, & soporatus sum, & exurrexi: quia Dominus suscepit me.
7 ℣ Non timebo millia populi circundantis me: exur- B ge Domine, saluum me fac Deus meus.
8 ℣ Quoniam tu percussisti omnes aduersantes mihi sine causa: dentes peccatorum contriuisti.
9 ℣ Domini est salus: & super populum tuum benedictio tua.

|| Io.2.d.21.

1 *In finem in carminibus, Psalmus Dauid. IIII.*

2 A CVm inuocarem, exaudiuit me Deus iustitię meę: in tribulatione dilatasti mihi: Miserere mei, & exaudi orationem meam.
3 ℣ Filij hominum vsquequo graui corde? vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium?
4 ℣ Et scitote quoniam mirificauit Dominus sanctum suum: Dominus exaudiet me cum clamauero ad eũ.
5 ℣|| Irascimini & nolite peccare: quæ dicitis in cordibus vestris, & in cubilibus vestris, compungimini.
6 ℣ Sacrificate sacrificium iustitiæ, & sperate in Do- B mino. multi dicunt: Quis ostendit nobis bona?
7 ℣ Signatum est super nos lumen vultus tui Domine: dedisti lætitiam in corde meo.
8 ℣ A fructu frumenti, vini, & olei sui multiplicati sunt.
9 ℣ In pace in idipsum dormiam & requiescam.
10 ℣ Quoniã tu Dñe singulariter in spe constituisti me.

|| Eph. 4 f.26.

1 *In finem pro ea quæ hęreditatem consequitur. Psalmus Dauid. V.*

2 A VErba mea auribus percipe Domine intellige clamorem meum.
3 ℣ Intende voci orationis meæ, rex meus & Deus meus.
4 ℣ Quoniam ad te orabo: Domine mane exaudies vocem meam:
5 ℣ Mane astabo tibi & videbo: quoniam non Deus volens iniquitatem tu es.
6 ℣ Neque habitabit iuxta te malignus, neque permanebunt iniusti ante oculos tuos.
7 ℣ Odisti omnes qui operantur iniquitatem: perdes omnes qui loquuntur mendacium.
B Virum sanguinũ & dolosum abominabitur Dñs.
8 ℣ Ego autem in multitudine misericordiæ tuæ introibo in domum tuam: adorabo ad templum sanctum tuum in timore tuo.
9 ℣ Domine deduc me in iustitia tua: propter inimicos meos dirige in conspectu tuo viam meam.
10 ℣ Quoniam non est in ore eorum veritas: cor eorum C vanum est.
11 ℣|| Sepulchrum patens est guttur eorum, linguis suis dolose agebant, iudica illos Deus.
Decidant a cogitationibus suis, secundum multitudinem impietatum eorum expelle eos, quoniam irritauerunt te Domine.
12 ℣ Et lætentur omnes qui sperant in te: in æternum exultabunt, & habitabis in eis.
Et gloriabuntur in te oẽs qui diligunt nomen tuum:
13 ℣ quoniam tu benedices iusto.
Dñe, vt scuto bonæ voluntatis tuæ coronasti nos.

|| Iof. 13. b3. Rom. 3. b.13.

1 *In finem in carminibus. Psalmus Dauid pro octaua. VI.*

2 A DOmine ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me.
3 ℣ Miserere mei Domine, quoniam infirmus sum: sana me Domine, quoniam conturbata sunt ossa mea.
4 ℣ Et anima mea turbata est valde: sed tu Domine vsquequo?
5 ℣ Conuertere Domine, & eripe animam meam: saluum me fac propter misericordiam tuam.
6 ℣ Quoniam non est in morte qui memor sit tui: in B inferno autem quis confitebitur tibi?
7 ℣ Laboraui in gemitu meo, lauabo per singulas noctes lectũ meum, lacrymis meis stratũ meum rigabo.
8 ℣ Turbatus est a furore oculus meus: inueteraui inter omnes inimicos meos.
9 ℣|| Discedite a me omnes qui operamini iniquitatẽ: quoniam exaudiuit Dominus vocem fletus mei.
10 ℣ Exaudiuit Dominus deprecationem meam, Dominus orationem meam suscepit.
11 ℣ Erubescant, & conturbentur vehementer oẽs inimici mei: conuertantur & erubescãt valde velociter.

|| Psal.38. a.1.
|| Mat. 7. d.23.25. d.41. Luc. 13. f.27.

1 *Psalmus Dauid, quem cantauit Domino pro verbis Chusi filij Iemini. (2.Reg.16.) VII.*

2 A DOmine Deus meus in te speraui: saluum me fac ex omnibus persequentibus me, & libera me.
3 ℣ Ne quando rapiat vt leo animam meam, dum non est qui redimat neque qui saluum faciat.
4 ℣ Domine Deus meus si feci istud, si est iniquitas in manibus meis.
5 ℣ Si reddidi retribuentibus mihi mala: decidam merito ab inimicis meis inanis.
6 ℣ Persequatur inimicus animam meam, & comprehendat, & conculcet in terra vitam meam, & gloriam meam in puluerem deducat.
7 ℣ Exurge Domine in ira tua: & exaltare in finibus inimicorum meorũ. Et exurge Domine Deus meus
8 in præcepto quod mandasti: ℣ & synagoga populorum circundabit te.
Et propter hanc in altum regredere:
9 ℣ Dominus iudicat populus.

B Iudica me Domine secundum iustitiam meam, & secundum innocentiam meam super me.

10 ꝰConsumetur nequitia peccatorum, & diriges iustum,‖ scrutans corda & renes Deus. Iustumꝰ adiutorium meum a Domino, qui saluos facit rectos corde.

12 ꝰDeus iudex iustus, fortis, & patiens, nunquid irascitur per singulos dies?

13 ꝰNisi conuersi fueritis, gladium suum vibrauit, arcum suum tetendit, & parauit illum.

14 ꝰEt in eo parauit vasa mortis sagittas suas ardentibus effecit.

15 ꝰ‖Ecce parturijt iniustitiam, concepit dolorem: & peperit iniquitatem.

16 ꝰLacum aperuit, & effodit eum: & incidit in foueam quam fecit.

17 ꝰConuertetur dolor eius in caput eius: & in verticem ipsius iniquitas eius descendet. 18 ꝰConfitebor Domino secundum iustitiam eius, & psallam nomini Domini altissimi.

1.Paral. 28.b.9. Iere. 11.d.20. 17.b.10. c. 12.

Isaia 59 24. Iob 15.d 35.

1 *In finem pro torcularibus, Psalmus Dauid. VIII.*

2 A DOmine Dominus noster, quam admirabile est nomen tuum in vniuersa terra? Quoniam eleuata est magnificentia tua super cœlos.

3 ꝰ‖Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem propter inimicos tuos: vt destruas inimicum & vltorem.

4 ꝰQuoniam videbo cœlos tuos, opera digitorum tuorum. lunam & stellas quæ tu fundasti:

5 ꝰQuid est homo, quod memor es eius? aut filius hominis, quoniam visitas eum?

6 ꝰMinuisti eum paulominus ab angelis: gloria & 7 honore coronasti eum, ꝰ& constituisti eum super opera B manuum tuarum.

8 ‖Omnia subiecisti sub pedibus eius: ꝰoues & boues vniuersas: insuper & pecora campi.

9 ꝰVolucres cœli & pisces maris, qui perambulant semitas maris.

10 ꝰDomine Dominus noster, quam admirabile est nomen tuum in vniuersa terra?

‖Mat.21. b.16.

‖Heb.2. b.7

‖Gen.1.c 28. 1 Cor.15 d.27.

1 *In finem pro occultis filij. Psalm. Dauid. IX.*

2 A COnfitebor tibi domine in toto corde meo narrabo omnia mirabilia tua.

3 ꝰLętabor & exaltabo in te, psallam nomini tuo Altissime.

4 ꝰIn conuertendo inimicum meum retrorsum: infirmabuntur, & peribunt a facie tua.

5 ꝰQuoniam fecisti iudicium meum & causam meam: sedisti super thronum qui iudicas iustitiam.

6 ꝰIncrepasti Gentes, & perijt impius: nomen eorum delesti in æternum, & in seculum seculi.

7 ꝰInimici defecerunt frameæ in finem: & ciuitates eorum destruxisti. Perijt memoria eorum cũ sonitu.

8 ꝰEt Dominus in æternum permanet. Parauit in iu9 dicio thronum suum: ꝰ& ipse iudicabit orbem terrę B in æquitate, iudicabit populos in iustitia.

10 ꝰEt factus est Dominus refugium pauperi: adiutor in opportunitatibus, in tribulatione.

11 ꝰEt sperent in te qui nouerunt nomen tuum: quoniam non dereliquisti quærentes te Domine.

12 ꝰPsallite Domino qui habitat in Sion: annunciate inter gentes studia eius.

13 ꝰQuoniam requirens sanguinem eorum recordatus est: non est oblitus clamorem pauperum.

14 ꝰMiserere mei Domine: vide humilitatem meam C de inimicis meis.

15 ꝰQui exaltas me de portis mortis, vt annunciem omnes laudationes tuas in portis filiæ Sion.

16 ꝰExultabo in salutari tuo: infixæ sunt Gentes in interitu quem fecerunt.

In laqueo isto quem absconderunt, comprehensus est pes eorum.

17 ꝰCognoscetur Dominus iudicia faciens: in operibus manuum suarum comprehensus est peccator.

18 ꝰConuertantur peccatores in infernum, omnes Gentes quæ obliuiscuntur Deum.

19 ꝰQuoniam non in finem obliuio erit pauperis: patientia pauperum non peribit in finem.

20 ꝰExurge Domine, non confortetur homo: iudicentur Gentes in conspectu tuo.

21 ꝰConstitue Domine legislatorem super eos: vt sciant Gentes quoniam homines sunt.

Psal. X. secundum Hebræos.

1 Vt quid Domine recessisti longe, despicis in opportunitatibus, in tribulatione?

2 ꝰDum superbit impius, incenditur pauper: comprehenduntur in consilijs quibus cogitant.

3 ꝰQuoniam laudatur peccator in desiderijs animæ suæ: & iniquus benedicitur.

4 ꝰExacerbauit Dominum peccator, secundum multitudinem iræ suæ non quęret.

5 Non est Deus in conspectu eius: ꝰinquinatæ sunt viæ illius in omni tempore.

B Auferuntur iudicia tua a facie eius omnium inimicorum suorum dominabitur.

6 ꝰDixit enim in corde suo, Non mouebor a generatione in generationem, sine malo.

7 ꝰCuius maledictione os plenum est, & amaritudine, & dolo: sub lingua eius labor, & dolor.

8 ꝰSedet in insidijs cum diuitibus: in occultis, vt interficiat innocentem.

9 Oculi eius in pauperem respiciunt: ꝰinsidiator in abscondito quasi leo in spelunca sua.

Insidiatur vt rapiat pauperem: rapere pauperẽ dum C attrahit eum.

10 ꝰIn laqueo suo: humiliabit eum, inclinabit se, & cadet cum dominatus fuerit pauperum.

11 ꝰDixit enim in corde suo, Oblitus est Deus: auertit faciem suam ne videat in finem.

12 ꝰExurge Domine Deus, exaltetur manus tua: ne obliuiscaris pauperum.

13 ꝰPropter quod irritauit impius Deum? dixit enim D in corde suo: Non requiret.

14 ꝰVides, quoniam tu laborem, & dolorem consideras, vt tradas eos in manus tuas.

Tibi derelictus est pauper: orphano tu eris adiutor.

15 ꝰContere brachium peccatoris, & maligni: quæretur peccatum illius, & non inuenietur.

16 ꝰDominus regnabit in æternum, & in seculum seculi: peribitis Gentes de terra illius.

17 ꝰDesiderium pauperum exaudiuit Dominus; præparationem cordis eorum audiuit auris tua.

18 ꝰIudicare pupillo, & humili: vt non apponat vltra magnificare se homo super terram.

In finem, Psalmus David. X.

1 A IN Domino cōfido: quomodo dicitis animę meę, Transmigra in montem sicut passer?
2 ⁋Quoniā ecce peccatores intēderūt arcū: parauerūt sagittas suas in pharetra, vt sagittēt in obscuro
3 rectos corde. ⁋Quoniam quæ perficisti destruxerunt: iustus autem quid fecit?
4 B ⁋‖Dominus in templo sancto suo, Dominus in cœlo sedes eius.
5 ⁋Oculi eius in pauperē respiciūt: palpebræ eius in-
6 terrogant filios hominū. ⁋Dn̄s interrogat iustū, & impiū: qui aūt diligit iniquitatē, odit animam suam.
7 ⁋Pluet super peccatores laqueos ignis, & sulphur, & spiritus procellarum, pars calicis eorum.
8 ⁋Quoniam iustus Dominus, & iustitias dilexit æquitatem vidit vultus eius.

Ab.2.d 20.

1 *In finem, pro octaua, Psalmus David,* XI.

2 A SAluum me fac Domine, quoniam defecit sanctus, quoniam diminutæ sunt veritates a filijs hominum.
3 ⁋Vana locuti sunt vnusquisq; ad proximū suum: labia dolosa, in corde & corde locuti sunt.
4 ⁋Disperdat Dominus vniuersa labia dolosa, & linguam magniloquam.
5 ⁋Qui dixerunt, Linguā nostram magnificabimus: labia nostra a nobis sunt, quis noster Dominus est?
6 B ⁋Propter miseriam inopum, & gemitum pauperum nunc exurgam, dicit Dominus. Ponam in salutari: fiducialiter agam in eo.
7 ⁋‖Eloquia Domini, eloquia casta: argentum igne examinatum, probatum terræ purgatum septuplum.
8 ⁋Tu domine seruabis nos: & custodies nos a generatione hac in æternum.
9 ⁋In circuitu impij ambulant: secundum altitudinē tuam multiplicasti filios hominum.

‖Prouer. 31.2.5.

1 *In finem, Psalmus David.* XII.

2 A VSquequo Domine obliuisceris me in finem? usquequo auertis faciem tuam a me?
3 ⁋Quandiu ponam consilia in anima mea, dolorem in corde meo per diem? Vsquequo exalta-
4 bitur inimicus meus super me? ⁋respice, & exaudi me Domine Deus meus,
Illumina oculos meos ne vnquā obdormiā ī morte:
5 B ⁋Nequando dicat inimicus meus, Præualui aduersus eum. Qui tribulāt me exultabunt si motus fuero:
6 ⁋Ego autem in misericordia tua speraui.
Exultabit cor meum in salutari tuo: cantabo Domino, qui bona tribuit mihi: & Psallam nomini Domini altissimi.

1 *In finem, Psalmus David.* XIII.

A DIxit insipiens in corde suo: Non est Deus. Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt in studijs suis: non est qui faciat bonum, non est vsque ad vnum.
2 ⁋Dominus de cęlo prospexit super filios hominū: ‖vt videat si est intelligens, aut requirens Deum.
3 ⁋Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt: nō est qui faciat bonum, non est vsque ad vnum.
‖Sepulchrum patens est guttur eorum: linguis suis dolose agebant, ‖venenum aspidum sub labijs eorū. ‖Quorum os maledictione, & amaritudine plenum est: veloces pedes eorum ad effundēdum sanguinem. Contritio & infœlicitas in vijs eorum, & viam pacis non cognouerunt: ‖non est timor Dei ante oculos eorum.
4 B ⁋Nonne cognoscent omnes qui operantur iniquitatem, qui deuorāt plebem meam sicut escam panis?
5 ⁋Dominum non inuocauerunt, illic trepidauerunt timore vbi non erat timor.
6 ⁋Quoniam Dn̄s in generatione iusta est consilium inopis confudistis: quoniam Dominus spes eius est.
7 ⁋Quis dabit ex Syon salutare Israel? cum auerterit Dominus captiuitatem plebis suę, exultabit Iacob & lætabitur Israel.

4. Esd. 8. d.58. Inf. 52. a.1. ‖Ro. 3. b.10. ‖Sup. 5. c.11. Ro.3. b. 13. Inf. 139. a.4. Sup.9.d. 26. Ro. 3. b 14. ‖Isai.59. b 8 Inf.35.a. 2.

1 *Psalmus David,* XIIII.

A DOmine quis habitabit in tabernaculo tuo? aut quis requiescet in monte sancto tuo?
2 ⁋Qui ingreditur sine macula, & operatur iustitiam:
3 Qui loquitur veritatem in corde suo, ⁋qui nō egit dolum in lingua sua:
Nec fecit proximo suo malum, & opprobrium non accepit aduersus proximos suos.
4 B ⁋Ad nihilum deductus est in conspectu eius malignus, timentes autem Dominum glorificat:
5 Qui iurat proximo suo, & non decipit, ⁋qui pecuniam suam non dedit ad usuram, & munera super innocentem non accepit.
Qui facit hæc non mouebitur in æternum.

1 *Tituli inscriptio ipsi David,* XV.

A COnserua me Domine, quoniam speraui in te.
2 ⁋Dixi Domino: Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges.
3 ⁋Sanctis qui sunt in terra eius mirificauit omnes uoluntates meas in eis.
4 ⁋Multiplicatæ sunt infirmitates eorum: postea accelerauerunt.
Non congregabo conuenticula eorum de sanguinibus: nec memor ero nominum eorum per labia mea.
5 ⁋Dominus pars hæreditatis meæ, & calicis mei: tu es qui restitues hæreditatem meam mihi.
6 ⁋Funes ceciderunt mihi in præclaris: etenim hæreditas mea præclara est mihi.
7 B ⁋Benedicam Dominum qui tribuit mihi intellectum, insuper & vsque ad noctem increpuerunt me renes mei.
8 ⁋‖Prouidebam Dominum in conspectu meo semper: quoniam a dextris est mihi, ne commouear.
9 ⁋Propter hoc lætatum est cor meum, & exultauit lingua mea: insuper & caro mea requiescet in spe.
10 ⁋‖Quoniam non derelinques animam meam in inferno: nec dabis sanctum tuum videre corruptionem.
11 ⁋Notas mihi fecisti vias vitæ: adimplebis me lætitia cum uultu tuo, delectationes in dextera tua vsque in finem.

‖Act. 2.d 25. ‖Act. 2.c 31.13. c. 35.

1 *Oratio David,* XVI.

A EXaudi Domine iustitiam meam: intende deprecationem meam.
Auribus percipe orationem meam, non in labijs dolosis.
2 ⁋De vultu tuo iudicium meum prodeat: oculi tui videant æquitates.
3 ⁋Probasti cor meū, & visitasti nocte: igne me examinasti,

minasti, & non est inuenta in me iniquitas.
4 Vt non loquatur os meum ♀ opera hominum, propter verba labiorũ tuorum ego custodiui vias duras.
5 ♀ Perfice gressus meos in semitis tuis: vt non moueantur vestigia mea.
B
6 ♀ Ego clamaui, quoniam exaudisti me Deus: inclina aurem tuam mihi, & exaudi verba mea.
7 ♀ Mirifica misericordias tuas, qui saluos facis sperantes in te. ♀ A resistentibus dexteræ tuæ, custodi me vt pupillam oculi.
8
9 Sub vmbra alarum tuarum protege me: ♀ a facie impiorum qui me afflixerunt.
C
10 Inimici mei animam meam circundederunt: ♀ adipem suum cõcluserunt, os eorũ locutũ est superbiam.
11 ♀ Proijcientes me, nunc circundederunt me: oculos suos statuerunt declinare in terram.
12 ♀ Susceperunt me sicut leo paratus ad prædam, & sicut catulus leonis habitans in abditis.
13 ♀ Exurge Domine, præueni eum, & supplãta eum:
14 eripe animam meam ab impio, frameam tuam ♀ ab inimicis manus tuæ.
D
Domine, a paucis de terra diuide eos in vita eorũ, de absconditis tuis adimpletus est venter eorum.
Saturati sunt filijs: & dimiserunt reliquias suas paruulis suis.
15 ♀ Ego autem in iustitia apparebo conspectui tuo: satiabor cum apparuerit gloria tua.

1 *In finem, puero Domini Dauid, qui locutus est Domino verba cantici huius, in die qua eripuit eum Dominus de manu omnium inimicorum eius, & de manu Saul. & dixit. (2.Reg.22. 1.)* XVII.

2 Diligam te Domine fortitudo mea: ♀ Dominus firmamentum meum, & refugium meum, & liberator meus.
3
A
Heb.2.c.13.
Deus adiutor meus, & sperabo in eum. Protector meus, & cornu salutis meæ, & susceptor meus.
4 ♀ Laudans inuocabo Dominũ: & ab inimicis meis saluus ero.
5 ♀ Circundederunt me dolores mortis, & torrentes iniquitatis conturbauerunt me.
6 ♀ Dolores inferni circundederunt me, præoccupauerunt me laquei mortis. ♀ In tribulatione mea inuo-
7 cui Dominum, & ad Deum meum clamaui.
Et exaudiuit de templo sancto suo vocẽ meã: & clamor meus in conspectu eius, introiuit in aures eius.
8 ♀ Commota est & contremuit terra: fundamenta montium conturbata sunt, & commota sunt, quoniam iratus est eis.
9 ♀ Ascendit fumus in ira eius: & ignis a facie eius exarsit: carbones succensi sunt ab eo.
10 ♀ Inclinauit cœlos, & descendit: & caligo sub pedi-
11 bus eius. ♀ Et ascendit super cherubim & volauit: volauit super pennas ventorum.
12 ♀ Et posuit tenebras latibulũ suũ, in circuitu eius tabernaculum eius: tenebrosa aqua in nubibus aeris.
B
13 ♀ Præ fulgore in conspectu eius nubes transierunt grando, & carbones ignis.
14 ♀ Et intonuit de cœlo Dominus, & altissimus dedit vocem suam: grando & carbones ignis.
15 ♀ Et misit sagittas suas, & dissipauit eos: fulgura multiplicauit, & conturbauit eos.
16 ♀ Et apparuerunt fontes aquarum, & reuelata sunt fundamenta orbis terrarum.
Ab increpatione tua Domine, ab inspiratione spiritus iræ tuæ.
17 ♀ Misit de summo, & accepit me: & assumpsit me de aquis multis.
18 ♀ Eripuit me de inimicis meis fortissimis, & ab his qui oderunt me: quoniam confortati sunt super me.
19 ♀ Præuenerunt me in die afflictionis meæ: & factus est Dominus protector meus.
20 ♀ Et eduxit me in latitudinem: saluum me fecit, quoniam voluit me.
21 ♀ Et retribuet mihi Dominus secundum iustitiam meam, & secundum puritatem manuum mearum re-
22 tribuet mihi. ♀ Quia custodiui vias Domini, nec impie gessi a Deo meo.
23 ♀ Quoniam omnia iudicia eius in conspectu meo: & iustitias eius non repuli a me.
24 ♀ Et ero immaculatus cum eo: & obseruabo me ab iniquitate mea.
25 ♀ Et retribuet mihi Dominus secundum iustitiam meam: & secundum puritatem manuum mearum in conspectu oculorum eius.
C
26 ♀ Cum sancto sanctus eris, & cum viro innocente
27 innocens eris. ♀ Et cum electo electus eris, & cum peruerso peruerteris.
28 ♀ Quoniam tu populum humilem saluum facies: & oculos superborum humiliabis.
29 ♀ Quoniam tu illuminas lucernam meam Domine: Deus meus illumina tenebras meas.
30 ♀ Quoniam in te eripiar a tentatione, & in Deo meo transgrediar murum.
31 ♀ Deus meus impollutá via eius: eloquia Domini igne examinata: protector est omniũ sperantiũ in se.
32 ♀ Quoniam quis Deus præter Dominum? aut quis Deus præter Deum nostrum?
33 ♀ Deus qui præcinxit me virtute: & posuit imma-
34 culatam viam meam. ♀ Qui perfecit pedes meos tanquam ceruorum: & super excelsa statuens me.
35 ♀ || Qui docet manus meas ad prælium: & posuisti vt arcum æreum, brachia mea.
|| 2.Reg.22.c.
36 ♀ Et dedisti mihi protectionem salutis tuæ, & dextera tua suscepit me.
Et disciplina tua correxit me in finem: & disciplina tua ipsa me docebit.
37 ♀ Dilatasti gressus meos subtus me: & non sunt infirmata vestigia mea.
D
38 ♀ Persequar inimicos meos, & comprehendam illos: & non conuertar donec deficiant.
39 ♀ Confringam illos, nec poterunt stare: cadent subtus pedes meos.
40 ♀ Et præcinxisti me virtute ad bellum: & supplantasti insurgentes in me subtus me.
41 ♀ Et inimicos meos dedisti mihi dorsum: & odientes me disperdidisti.
42 ♀ Clamauerunt, nec erat qui saluos faceret: ad Dominum, nec exaudiuit eos.
43 ♀ Et comminuam eos vt puluerẽ ante faciem venti: vt lutum platearum delebo eos.
44 ♀ Eripies me de contradictionibus populi: constitues me in caput Gentium.
45 ♀ Populus quem non cognoui, seruiuit mihi: in auditu auris obediuit mihi.
46 ♀ Filij alieni mentiti sunt mihi, filij alieni inueterati sunt, & claudicauerunt a semitis suis.

47 ♀ Viuit Dominus, & benedictus Deus meus, & exaltetur Deus salutis meæ.
48 ♀ Deus qui das vindictas mihi, & subdis populos sub me, liberator meus de inimicis meis iracundis.
49 ♀ Et ab insurgentibus in me exaltabis me: a viro iniquo eripies me.
50 ♀ Propterea confitebor tibi in nationibus Domine: & nomini tuo psalmum dicam.
51 ♀ Magnificans salutes regis eius, & faciem misericordiam Christo suo Dauid, & semini eius vsque in seculum.

‖ 2. Reg. 22. d 50. Rom. 15. b. 9.

1 *In finem, Psalmus Dauid.* XVIII.

2 A Coeli enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annunciat firmamentum.
3 ♀ Dies diei eructat verbum: & nox nocti indicat scientiam.
4 ♀ Non sunt loquelæ neque sermones, quorum non audiantur voces eorum.
5 ♀ ‖ In omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.
6 In sole posuit tabernaculum suum: ♀ & ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo,
7 ‖ Exultauit vt gigas ad currendam viam, ♀ a summo cœlo egressio eius. Et occursus eius vsque ad summum eius: nec est qui se abscondat a calore eius.
8 ♀ Lex Domini immaculata, conuertens animas: testimonium Dñi fidele, sapientiam præstans paruulis.
B
9 ♀ Iustitiæ Domini rectæ, lætificantes corda: præceptum Domini lucidum, illuminans oculos.
10 ♀ Timor Domini sanctus, permanens in seculum seculi: iudicia Domini vera iustificata in semetipsa.
11 ♀ Desiderabilia super aurum & lapidem preciosum multum: & dulciora super mel & fauum.
12 ♀ Etenim seruus tuus custodit ea, in custodiendis illis retributio multa.
C
13 ♀ Delicta quis intelligit? ab occultis meis munda
14 me: ♀ & ab alienis parce seruo tuo.
Si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero, & emundabor a delicto maximo.
15 ♀ Et erunt vt complaceant eloquia oris mei: & meditatio cordis mei in conspectu tuo semper. Domine adiutor meus, & redemptor meus.

‖ Ro. 10. d. 18. ‖ Luc. 24. g 16.

1 *In finem, Psalmus Dauid.* XIX.

2 A Exaudiat te Dominus in die tribulationis protegat te nomen Dei Iacob.
3 ♀ Mittat tibi auxilium de sancto: & de Sion tueatur te.
4 ♀ Memor sit omnis sacrificij tui: & holocaustum tuum pingue fiat.
5 ♀ Tribuat tibi secundum cor tuum: & omne consi-
6 lium tuum confirmet. ♀ Lætabimur in salutari tuo:
B & in nomine Dei nostri magnificabimur.
7 ♀ Impleat Dñs omnes petitiones tuas: nunc cognoui quoniam saluũ fecit Dñs CHRISTVM suum.
Exaudiat illum de cęlo sancto suo: in potentatibus salus dexteræ eius.
8 ♀ Hi in curribus, & hi in equis: nos autem in nomine Domini Dei nostri inuocabimus.
9 ♀ Ipsi obligati sunt, & ceciderunt: nos autem surreximus & erecti sumus.
10 ♀ Domine saluum fac regem, & exaudi nos in die qua inuocauerimus te.

1 *In finem, Psalmus Dauid.* XX.

2 A Domine in virtute tua lætabitur rex: & super salutare tuum exultabit vehementer.
3 ♀ Desiderium cordis eius tribuisti ei: & voluntate labiorum eius non fraudasti eum.
4 ♀ Quoniam præuenisti eum in benedictionibus dulcedinis: posuisti in capite eius coronam de lapide precioso.
5 ♀ Vitam petijt a te: & tribuisti ei longitudinem dierum in seculum, & in seculum seculi.
6 ♀ Magna est gloria eius in salutari tuo: gloriam &
B magnum decorem impones super eum.
7 ♀ Quoniam dabis eum in benedictionem in seculum seculi: lætificabis eum in gaudio cum vultu tuo.
8 ♀ Quoniam rex sperat in Domino: & in misericordia Altissimi non commouebitur.
9 ♀ Inueniatur manus tua omnibus inimicis tuis: dextera tua inueniat omnes qui te oderunt.
10 ♀ Pones eos vt clibanum ignis in tempore vultus tui: Dominus in ira sua conturbabit eos, & deuora-
C bit eos ignis.
11 ♀ Fructum eorum de terra perdes: & semen eorum a filijs hominum.
12 ♀ Quoniam declinauerunt in te mala: cogitauerunt consilia quæ non potuerunt stabilire.
13 ♀ Quoniam pones eos dorsum: in reliquijs tuis præparabis vultum eorum.
14 ♀ Exaltare domine in virtute tua: cantabimus & psallemus virtutes tuas.

1 *In finem pro susceptione matutina Psalmus Dauid.* XXI.

2 A Deus Deus meus respice in me: ‖ quare me dereliquisti? longe a salute mea verba delictorum meorum.
3 ♀ Deus meus clamabo per diem, & non exaudies: & nocte, & non ad insipientiam mihi.
4 ♀ Tu autem in sancto habitas, Laus Israel.
5 ♀ In te sperauerunt patres nostri: sperauerunt, & liberasti eos.
6 ♀ Ad te clamauerunt & salui facti sunt: in te sperauerunt, & non sunt confusi.
7 ♀ Ego autem sum vermis, & non homo: opprobriũ hominum, & abiectio plebis.
8 ♀ Omnes videntes me, deriserunt me: locuti sunt labijs, & ‖ mouerunt caput.
9 ♀ Sperauit in Domino eripiat eum: saluum faciat eum, quoniam vult eum.
10 ♀ Quoniam tu es qui extraxisti me de ventre, spes
11 mea ab huberibus matris meæ. ♀ in te proiectus sum
B ex vtero.
12 De ventre matris meæ Deus meus es tu: ♀ ne discesseris a me.
Quoniam tribulatio proxima est, quoniam non est qui adiuuet.
13 ♀ Circundederunt me vituli multi tauri pingues obsederunt me.
14 ♀ Aperuerunt super me os suum, sicut leo rapiens & rugiens.
15 ♀ Sicut aqua effusus sum: & dispersa sunt omnia ossa mea.

‖ Mat. 27. c. 46. Marc. 15. e. 34.

‖ Mat. 27. c 39. Mat. 15. e. 29. Matt. 27. e. 45.

Factum est cor meum tanquam cera liquescens in
16 medio ventris mei. ꝰ Aruit tãquam testa virtus mea, & lingua mea adhæsit faucibus meis, & in puluerem mortis deduxisti me.
17 ꝰ Quoniam circundederunt me canes multi: con-
C cilium malignantium obsedit me.
18 ‖ Foderunt manus meas & pedes meos: ꝰ dinumerauerunt omnia ossa mea.
19 ꝰ Ipsi vero considerauerunt & inspexerunt me: diuiserunt sibi vestiméta mea, & super vestem meam miserunt sortem.
20 ꝰ Tu autem Domine ne elongaueris auxilium tuum a me ad defensionem meam conspice.
21 ꝰ Erue a framea Deus animam meam: de manu canis vnicam meam.
22 ꝰ Salua me ex ore leonis: & a cornibus vnicornium humilitatem meam.
23 ꝰ ‖ Narrabo nomen tuum fratribus meis: in medio ecclesiæ laudabo te.
24 ꝰ Qui timetis Dominum, laudate eum: vniuersum semen Iacob glorificate eum.
25 ꝰ Timeat eum omne semen Israel: quoniam non spreuit, neque despexit deprecationem pauperis.
Nec auertit faciem suam a me, & cum clamarem ad eum, exaudiuit me.
26 ꝰ Apud te laus mea in ecclesia magna: vota mea
D reddam in conspectu timentium eum.
27 ꝰ Edent pauperes & saturabuntur: & laudabunt Dominum qui requirunt eum: viuent corda eorum in seculum seculi.
28 ꝰ Reminiscentur & conuertentur ad Dominum vniuersi fines terræ.
Et adorabunt in conspectu eius vniuersæ familiæ Gentium.
29 ꝰ Quoniam Domini est regnum: & ipse dominabitur Gentium.
30 ꝰ Manducauerunt & adorauerunt omnes pingues terræ: in conspectu eius cadent omnes qui descendunt in terram.
31 ꝰ Et anima mea illi viuet: & semen meum seruiet ipsi.
32 ꝰ Annunciabitur Domino generatio ventura, & annunciabunt cœli iustitiam eius populo, qui nascetur, quem fecit Dominus.

‖ Mat. 27. d 31. Ioan. 19. d 23. Matt. 27. d. 35.

‖ Heb. 2. c. 12.

1 *Psalmus David.* XXII.

2 Dominus regit me, & nihil mihi deerit: ꝰ in
A loco pascuæ ibi me collocauit. Super aquã
3 refectionis educauit me: ꝰ animam meam conuertit.
Deduxit me super semitas iustitiæ, propter nomen suum.
4 ꝰ Nam etsi ambulauero in medio vmbræ mortis, non timebo mala: quoniam tu mecum es.
Virga tua & baculus tuus, ipsa me consolata sunt.
5 ꝰ Parasti in conspectu meo mensam aduersus eos qui tribulant me.
Impinguasti in oleo caput meum: & calix meus inebrians, quam præclarus est.
6 ꝰ Et misericordia tua subsequetur me omnibus diebus vitæ meæ.
Et vt inhabitem in Domo Domini, in longitudinem dierum.

‖ Isai. 40. c. 11. Ier. 23. a. 5. Ezec. 34. c. 11. e. 23. Io. 10. b. 11. 1. Pet. 2. d. 25. 5. a. 4.

1 *Prima sabbati Psalmus David.* XXIII.

A Domini ‖ est terra, & plenitudo eius: orbis terrarum & vniuersi qui habitant in eo.
2 ꝰ Quia ipse super maria fundauit eum: & super flumina præparauit eum.
3 ꝰ Quis ascendet in montem Domini? aut quis stabit in loco sancto eius?
4 ꝰ Innocens manibus & mundo corde: qui non accepit in vano animam suam, nec iurauit in dolo proximo suo.
5 ꝰ Hic accipiet benedictionem a Domino, & mise-
B ricordiam a Deo salutari suo.
6 ꝰ Hęc est generatio quærentium eum, quęrentium faciem Dei Iacob.
7 ꝰ Attollite portas principes vestras, & eleuamini portæ æternales: & introibit rex gloriæ.
8 ꝰ Quis est iste rex gloriæ? Dominus fortis, & potens, Dominus potens in prælio.
9 ꝰ Attollite portas principes vestras, & eleuamini portæ æternales: & introibit rex gloriæ.
10 ꝰ Quis est iste rex gloriæ? Dominus virtutum, ipse est rex gloriæ.

1 *In finem Psalmus David.* XXIIII.

A Ad te Domine leuaui animam meam: ꝰ Deus
2 meus in te confido non erubescam.
3 ꝰ Neque irrideant me inimici mei: etenim vniuersi qui sustinent te, non confundentur.
Confundantur omnes iniqua agentes superuacue
4 ꝰ Vias tuas Domine demonstra mihi, & semita tuas edoce me.
5 ꝰ Dirige me in veritate tua, & doce me, quia tu e Deus saluator meus, & te sustinui tota die.
6 ꝰ Reminiscere miserationum tuarum Domine, & misericordiarum tuarum quæ a seculo sunt.
7 ꝰ Delicta iuuentutis meæ, & ignorantias meas n
B memineris.
Secundum misericordiam tuam memento mei tu propter bonitatem tuam Domine.
8 ꝰ Dulcis & rectus Dominus, propter hoc legem d bit delinquentibus in via.
9 ꝰ Diriget mansuetos in iudicio: docebit mites via suas.
10 ꝰ Vniuersæ viæ Domini misericordia, & veritas requirentibus testamentum eius, & testimoni eius.
11 ꝰ Propter nomen tuum domine propitiaberis pe
C cato meo: multum est enim.
12 ꝰ Quis est homo qui timet Dominum? legem sta tuit ei in via, quam elegit.
13 ꝰ Anima eius in bonis demorabitur, & semen eiu hæreditabit terram.
14 ꝰ Firmamentum est Dominus timentibus eum & testamentum ipsius, vt manifestetur illis.
15 ꝰ Oculi mei semper ad Dominum: quoniam ip euellet de laqueo pedes meos.
16 ꝰ Respice in me, & miserere mei, quia vnicus & pauper sum ego.
17 ꝰ Tribulationes cordis mei multiplicatæ sun de necessitatibus meis erue me.
18 ꝰ Vide humilitatem meam, & laborem meur & dimitte vniuersa delicta mea.
19 ꝰ Respice inimicos meos, quoniam multiplica

Iob. 15. d. 55.

sunt, & odio iniquo oderunt me.

20 ꝑ Custodi animam meam, & erue me: non erubescam, quoniam speraui in te.

21 ꝑ Innocētes & recti adhæserunt mihi: q̃a sustinui te.

22 ꝑ Libera Deus Israel, ex omnibus tribulationibus suis.

1 *In finem, Psalmus Dauid.* XXV.

A Iudica me Domine, quoniam ego in innocentia mea ingressus sum: & in Domino sperans non infirmabor.

2 ꝑ Proba me Domine, & tenta me, vre renes meos & cor meum.

3 ꝑ Quoniam misericordia tua ante oculos meos est: & complacui in veritate tua.

4 ꝑ Non sedi cum concilio vanitatis, & cum iniqua gerentibus non introibo.

5 ꝑ Odiui ecclesiam malignantium: & cum impijs B non sedebo.

6 ꝑ Lauabo inter innocentes manus meas, & circundabo altare tuum Domine:

7 ꝑ Vt audiam vocem laudis, & enarrem vniuersa mirabilia tua.

8 ꝑ Domine dilexi decorem domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ.

9 ꝑ Ne perdas cum impijs Deus animam meam, & C cum viris sanguinum vitam meam.

10 ꝑ In quorum manibus iniquitates sunt: dextera eorum repleta est muneribus.

11 ꝑ Ego autem in innocentia mea ingressus sum: redime me, & miserere mei.

12 ꝑ Pes meus stetit in directo: in ecclesijs benedicam te Domine.

1 *Psalmus Dauid priusquam liniretur.* XXVI.

A Dominus illuminatio mea, & salus mea: quē timebo?

Dominus protector vitæ meæ, a quo trepidabo?

2 ꝑ Dum appropiant super me nocentes: vt edant carnes meas.

Qui tribulant me inimici mei, ipsi infirmati sunt & ceciderunt.

3 ꝑ Si consistant aduersum me castra, non timebit cor meum.

B Si exurgat aduersum me prælium, in hoc ego sperabo.

4 ꝑ Vnam petij a Domino, hanc requiram, vt inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ.

Vt videam voluntatem Domini, & visitem templum eius.

5 ꝑ Quoniam abscondit me in tabernaculo suo: in die malorum protexit me in abscondito tabernaculi sui.

6 ꝑ In petra exaltauit me: & nunc exaltauit caput meum super inimicos meos.

Circuiui, & immolaui in tabernaculo eius hostiam C vociferationis: cantabo & psalmum dicam Domino.

7 ꝑ Exaudi Domine vocem meam, qua clamaui ad te: miserere mei & exaudi me.

8 ꝑ Tibi dixit cor meum, exquisiuit te facies mea: faciem tuam Domine requiram.

9 ꝑ Ne auertas faciem tuam a me: ne declines in ira a seruo tuo.

Adiutor meus esto: ne derelinquas me, neque despicias me Deus salutaris meus.

10 ꝑ Quoniam pater meus & mater mea dereliquerunt me: Dominus autem assumpsit me.

11 ꝑ Legem pone mihi Domine in via tua: & dirige D me in semitam rectam propter inimicos meos.

12 ꝑ Ne tradideris me in animas tribulantium me: quoniam insurrexerunt in me testes iniqui, & mentita est iniquitas sibi.

13 ꝑ Credo videre bona Domini in terra viuentium.

14 ꝑ Expecta Dominum, viriliter age, & confortetur cor tuum, & sustine Dominum.

Infr. 30. d. 25.

1 *Psalmus ipsi Dauid.* XXVII.

A Ad te Domine clamabo, Deus meus ne sileas a me: ne quando taceas a me, & assimilabor descendentibus in lacum.

2 ꝑ Exaudi Domine vocem deprecationis meę, dum oro ad te, dū extollo manus meas ad tēplū sanctū tuū.

3 ꝑ Ne simul trahas me cum peccatoribus: & cū operantibus iniquitatē ne perdas me: Qui loquuntur pacē cum proximo suo, mala autē in cordibus eorum.

4 ꝑ Da illis secundum opera eorum, & secundum nequitiam adinuentionum ipsorum.

Secundum opera manuum eorum tribue illis: redde retributionem eorum ipsis.

5 ꝑ Quoniam non intellexerunt opera Domini, & in opera manuum eius: destrues illos, & non ædificabis eos.

6 ꝑ Benedictus Dominus: quoniam exaudiuit vocem B deprecationis meæ.

7 ꝑ Dominus adiutor meus, & protector meus: in ipso sperauit cor meum, & adiutus sum.

Et refloruit caro mea: & ex voluntate mea confitebor ei.

8 ꝑ Dominus fortitudo plebis suæ: & protector salutationum Christi sui est.

9 ꝑ Saluum fac populum tuū Dn̄e, & benedic hęreditati tuæ: & rege eos, & extolle illos vsque in æternū.

1 *Psalmus Dauid, in consumatione tabernaculi.* XXVIII.

A Afferte Domino filij Dei: afferte Domino filios arietum.

2 ꝑ Afferte Domino gloriam & honorē, afferte Domino gloriam nomini eius: adorate Dominum in atrio sancto eius.

3 ꝑ Vox Domini super aquas, Deus maiestatis intoB nuit: Dominus super aquas multas.

4 ꝑ Vox Domini in virtute: vox Domini in magnificentia.

5 ꝑ Vox Domini confringentis cedros: & confringet Dominus cedros Libani.

6 ꝑ Et comminuet eas tanquam vitulum Libani: & dilectus quemadmodum filius vnicornium.

7 ꝑ Vox Domini intercidentis flammam ignis:

8 ꝑ Vox Domini concutientis desertum, & commouebit Dominus desertum Cades.

9 ꝑ Vox Domini præparantis ceruos, & reuelabit cōC densa: & in templo eius omnes dicent gloriam.

10 ꝑ Dominus diluuium inhabitare facit: & sedebit Dominus rex in æternum.

11 ꝑ Dominus virtutem populo suo dabit: Dominus benedicet populo suo in pace.

1 *Psalmus cantici in dedicatione domus David.* XXIX.

2 A EXaltabo te Domine, quoniã suscepisti me: nec delectasti inimicos meos super me.
3 ℣Dñe Deus meus clamaui ad te & sanasti me.
4 ℣Domine eduxisti ab inferno animam meam, saluasti me a descendentibus in lacum.
5 ℣ Psallite Domino sancti eius: & confitemini memoriæ sanctitatis eius.
6 ℣Quoniam ira in indignatione eius: & vita in voluntate eius.
B Ad vesperum demorabitur fletus, & ad matutinum lætitia.
7 ℣Ego autem dixi in abundantia mea: Non mouebor in æternum.
8 ℣ Domine, in voluntate tua præstitisti decori meo virtutem.
C Auertisti faciem tuam a me, & factus sum conturbatus.
9 ℣Ad te Domine clamabo, & ad Deum meum deprecabor.
10 ℣ Quæ vtilitas in sanguine meo, dum descendo in corruptionem?
D Nunquid confitebitur tibi puluis, aut annunciabit veritatem tuam?
11 ℣Audiuit Dominus, & misertus est mei: Dominus factus est adiutor meus.
12 ℣ Conuertisti planctum meum in gaudium mihi: cõscidisti saccum meum, & circundedisti me lætitia.
13 ℣Vt cantet tibi gloria mea, & non compungar: Domine Deus meus in æternum confitebor tibi.

1 *In finem, Psalmus David, pro extasi.* XXX.

2 A IN te Domine speraui, ℣ non confundar in æternum: in iustitia tua libera me.
Infra 40. a. 1.
3 ℣ Inclina ad me aurem tuam, accelera vt eruas me.
Esto mihi in Deum protectorem, & in domum refugij, vt saluum me facias.
4 ℣ Quoniam fortitudo mea, & refugium meum es tu; & propter nomen tuum deduces me, & enutries me.
5 ℣Educes me de laqueo hoc quem abscõderunt mihi: quoniam tu es protector meus.
6 ℣‖In manus tua commendo spiritum meum: redemisti me Domine Deus veritatis.
‖ Luc. 23. f. 46.
7 ℣Odisti obseruantes vanitates superuacue.
8 ℣Ego autem in Domino speraui: exultabo & lætabor in misericordia tua.
B Quoniam respexisti humilitatem meam, saluasti de necessitatibus animam meam.
9 ℣Nec cõclusisti me in manibus inimici: statuisti in loco spacioso pedes meos.
10 ℣Miserere mei Domine, quoniam tribulor: conturbatus est in ira oculus meus, anima mea, & venter meus.
11 ℣Quoniam defecit in dolore vita mea, & anni mei in gemitibus.
Infirmata est in paupertate virtus mea, & ossa mea conturbata sunt.
12 ℣ Super omnes inimicos meos factus sum opprobrium, & vicinis meis valde, & timor notis meis.
13 ℣Qui videbant me foras fugerunt a me: obliuioni
C datus sum tanquam mortuus a corde.
14 ℣Factus sum tanquam vas perditum: quoniam audiui vituperationem multorum commorantium in circuitu.
In eo dum conuenirent simul aduersum me, accipere animam meam consiliati sunt.
15 ℣ Ego autẽ in te speraui Domine: dixi Deus meus
16 es tu, ℣ in manibus tuis sortes meæ.
Eripe me de manu inimicorum meorum, & a persequentibus me.
17 ℣Illustra faciem tuam super seruum tuum, saluum me fac in misericordia tua.
18 ℣Domine non confundar, quoniam inuocaui te.
19 ℣Erubescant impij & deducantur in infernum: muta fiant labia dolosa.
Quæ loquuntur aduersus iustum iniquitatem, in superbia, & in abusione.
20 ℣Quam magna multitudo dulcedinis tuæ, Domine, quam abscondisti timentibus te.
Perfecisti eis qui sperant in te, in conspectu filiorum
D hominum.
21 ℣Abscondes eos in abscondito faciei tuæ a conturbatione hominum.
Proteges eos in tabernaculo tuo a contradictione linguarum.
22 ℣Benedictus Dominus: quoniam mirificauit misericordiam suam mihi in ciuitate munita.
23 ℣Ego autem dixi in excessu mentis meæ, Proiectus sum a facie oculorum tuorum.
Ideo exaudisti vocẽ orationis meæ, dum clamarem ad te.
24 ℣ Diligite Dominum omnes sancti eius: quoniam veritatem requiret Dominus, & retribuet abundanter facientibus superbiam.
25 ℣‖Viriliter agite, & cõfortetur cor vestrum, omnes qui speratis in Domino.
‖ Sup. 26. d. 14.

1 *Ipsi David intellectus.* XXXI.

A BEati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata.
Rom. 4. a. 7.
2 ℣ Beatus vir cui non imputauit Dominus peccatum, nec est in spiritu eius dolus.
3 ℣ Quoniam tacui inueterauerunt ossa mea, dum clamarem tota die.
4 ℣ Quoniam die, ac nocte grauata est super me manus tua: conuersus sum in ærumna mea, dum configitur spina.
5 ℣ Delictum meum cognitũ tibi feci, & iniustitiam
B meam non abscondi.
‖Dixi, Confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino: & tu remisisti impietatem peccati mei.
‖ Isa. 65. d. 24.
6 ℣Pro hac orabit ad te omnis sanctus in tempore opportuno.
Verũtamen in diluuio aquarum multarum ad eum non approximabunt.
7 ℣Tu es refugium meum a tribulatione quæ circun
C dedit me: exultatio mea, erue me a circundantibus me.
8 ℣ Intellectum tibi dabo, & instruam te in via hac qua gradieris, firmabo super te oculos meos.
9 ℣Nolite fieri sicut equus, & mulus, quibus non est intellectus.
In camo, & freno maxillas eorum constringe, qui non approximant ad te.

10 ¶ Multa flagella peccatoris: sperantem autem in Domino misericordia circumdabit.
11 ¶Lætamini in Domino, & exultate iusti, & gloriamini omnes recti corde.

1 *Psalmus David.* XXXII.

A EXultate iusti in Dño: rectos decet collaudatio.
2 ¶Confitemini Domino in cithara: in psalterio decem cordarum psallite illi.
3 Cantate ei canticum nouum: bene psallite ei in vociferatione.
4 ¶Quia rectum est verbum Domini, & omnia opera eius in fide.
5 ¶Diligit misericordiam, & iudicium: misericordia Domini plena est terra.
6 ¶ Verbo Domini cœli firmati sunt, & spiritu oris B eius omnis virtus eorum.
7 ¶Congregans sicut in vtre aquas maris: ponens in Thesauris abyssos.
8 ¶Timeat Dominum omnis terra: ab eo autem commoueantur omnes inhabitantes orbem.
9 ¶‖Quoniam ipse dixit, & facta sunt: ipse mandauit & creata sunt.
10 ¶Dominus dissipat consilia gentium: reprobat autem cogitationes populorum, & reprobat consilia principum.
11 ¶Consilium autem Dñi in æternum manet: cogita C tiones cordis eius in generatione, & generationem.
12 ¶Beata gens cuius est Dominus, Deus eius: populus quem elegit in hæreditatem sibi.
13 ¶De cęlo respexit Dñs: vidit omnes filios hominũ.
14 ¶De præparato habitaculo suo respexit super omnes qui habitant terram.
15 ¶Qui finxit sigillatim corda eorum: qui intelligit omnia opera eorum.
16 ¶Non saluatur rex per multam virtutem: & gigas D non saluabitur in multitudine virtutis suæ.
17 ¶Fallax equus ad salutem: in abundantia autẽ virtutis suæ non saluabitur.
18 ¶ Ecce oculi Domini super metuentes eum: & in eis qui sperant super misericordia eius.
19 ¶Vt eruat a morte animas eorum, & alat eos in fame.
20 ¶Anima nostra sustinet Dominum, quoniam adiutor, & protector noster est.
21 ¶Quia in eo lætabitur cor nostrum: & in nomine sancto eius sperauimus.
22 ¶Fiat misericordia tua Domine super nos, quemadmodum sperauimus in te.

‖Gene.1 a 3. Iudit.16. c.17.

1 *Dauidi cum immutauit vultum suum coram Achimelech, & dimisit eum, & abijt.* (1.Reg.21.) XXXIII.

2 A BEnedicam Dominum in omni tempore: semper laus eius in ore meo.
3 ¶In Domino laudabitur anima mea: audiãt mansueti, & lætentur.
4 ¶ Magnificate Dominũ mecum: & exaltemus nomen eius in idipsum.
5 ¶Exquisiui Dominum, & exaudiuit me: & ex omnibus tribulationibus meis eripuit me.
6 ¶ Accedite ad eum, & illuminamini: & facies vestræ non confundentur.
7 ¶Iste pauper clamauit, & Dominus exaudiuit eũ: B & de omnibus tribulationibus eius saluauit eum.
8 ¶Immittet Angelus Domini in circuitu timẽtium eum: & eripiet eos.
9 ¶Gustate, & videte quoniam suauis est Dominus: beatus vir qui sperat in eo.
10 ¶ Timete Dominum omnes sancti eius: quoniam non est inopia timentibus eum.
11 ¶Diuites eguerunt, & esurierunt: inquirentes autẽ Dominum non minuentur omni bono.
12 ¶Venite filij, audite me: timorem Domini docebo C vos.
13 ¶‖Quis est homo qui vult vitam, diligit dies videre bonos?
14 ¶Prohibe linguam tuam a malo, & labia tua ne loquantur dolum.
15 ¶Diuerte a malo, & fac bonum: inquire pacem, & persequere eam.
16 ¶‖Oculi Domini super iustos: & aures eius in preces eorum.
17 ¶ Vultus autem Domini super facientes mala: vt perdat de terra memoriam eorum.
18 ¶ Clamauerunt iusti: & Dominus exaudiuit eos: D & ex omnibus tribulationibus eorum liberauit eos.
19 ¶ Iuxta est Dominus ijs qui tribulato sunt corde: & humiles spiritu saluabit.
20 ¶Multæ tribulationes iustorum: & de omnibus his liberabit eos Dominus.
21 ¶ Custodit Dominus omnia ossa eorum: vnum ex his non conteretur.
22 ¶Mors peccatorum pessima, & qui oderunt iustum delinquent.
23 ¶Redimet Dominus animas seruorum suorum; & non delinquent omnes qui sperant in eo.

Mat.18.b 10. Luc.1.e 53. 1. Pet.3 b.17. ‖Eccl.15 d.21. Heb.4.c. 13.

1 *Psalmus ipsi David.* XXXIIII.

A IVdica Domine nocentes me: expugna impugnantes me.
2 ¶Apprehende arma & scutũ: & exurge in adiutorium mihi.
3 ¶ Effunde frameam, & conclude aduersus eos, qui persequuntur me: dic animæ meæ: Salus tua ego sum.
4 ¶ ‖ Confundantur, & reuereantur quærentes animam meam.
Auertantur retrorsum, & confundantur, cogitantes mihi mala.
5 ¶Fiant tanquam puluis ante faciem venti, & angelus Domini coarctans eos.
6 ¶Fiat via illorum tenebrę, & lubricum: & angelus B Domini persequens eos.
7 ¶ Quoniam gratis abscõderunt mihi in interitum laquei sui: superuacue exprobrauerunt animam meam.
8 ¶ Veniat illi laqueus quem ignorat, & captio quã abscondit, apprehendat eum: & in laqueum cadat in ipsum.
9 ¶Anima autem mea exultabit in Domino: & delectabitur super salutari suo.
10 ¶ Omnia ossa mea dicent: Domine quis similis tibi?
Eripiens inopem de manu fortiorum eius: egenum, & pauperem a diripientibus eum.

‖Infr.39. d 15. & 69.a.3.

¶Surgen-

11 ♀ Surgentes testes iniqui, quæ ignorabam, interrogabant me.
12 ♀ Retribuebant mihi mala pro bonis: sterilitatem animæ meæ.
13 ♀ Ego autem cum mihi molesti essent, induebar cilicio.
C Humiliabam in ieiunio animam meam: & oratio mea in sinu meo conuertetur.
14 ♀ Quasi proximum, & quasi fratrem nostrum, sic complacebam: quasi lugens, & contristatus sic humiliabar.
15 ♀ Et aduersum me lętati sunt, & conuenerunt: congregata sunt super me flagella, & ignoraui.
16 ♀ Dissipati sunt, nec compuncti, tentauerunt me, subsannauerunt me subsannatione: frenduerunt super me dentibus suis.
17 ♀ Domine quando respicies? restitue animam meã a malignitate eorum, a leonibus vnicam meam.
18 ♀ Confitebor tibi in Ecclesia magna, in populo graui laudabo te.
19 ♀ Non supergaudeant mihi qui aduersantur mihi inique, ‖ qui oderunt me gratis, & annuunt oculis.

Ioan.15.d.25.

20 ♀ Quoniam mihi quidem pacifice loquebantur: & in iracundia terræ loquentes, dolos cogitabant.
21 ♀ Et dilatauerunt super me os suum: dixerunt, Euge, euge, viderunt oculi nostri.
22 ♀ Vidisti Domine, ne sileas: Domine ne discedas a me.
23 ♀ Exurge, & intende iudicio meo, Deus meus: &
D Dominus meus in causam meam.
24 ♀ Iudica me secundum iustitiam tuam Domine Deus meus, & non supergaudeant mihi.
25 ♀ Non dicant in cordibus suis: Euge, euge, animæ nostræ: nec dicant: Deuorauimus eum.
26 ♀ Erubescant, & reuereantur simul qui gratulantur malis meis.
Induantur confusione, & reuerentia qui magna loquuntur super me.
27 ♀ Exultẽt, & lætentur qui volunt iustitiam meam: & dicant semper: Magnificetur Dominus, qui volunt pacem serui eius.
28 ♀ Et lingua mea meditabitur iustitiam tuam, tota die laudem tuam.

1 *In finem, seruo Domini ipsi Dauid.* XXXV.

2
A DIxit iniustus vt delinquat in semetipso, non est timor Dei ante oculos eius.

Supr.13.a.3.

3 ♀ Quoniam dolose egit in conspectu eius: vt inueniatur iniquitas eius ad odium.
4 ♀ Verba oris eius iniquitas, & dolus: noluit intelligere vt bene ageret.
5 ♀ Iniquitatem meditatus est in cubili suo: astitit omni viæ non bonæ, malitiam autem non odiuit.
6 ♀ Domine in cœlo misericordia tua: & veritas tua vsque ad nubes.
7 ♀ Iustitia tua sicut montes Dei: iudicia tua abyssus multa.
8 Homines, & iumenta saluabis Domine: ♀ quemad
B modum multiplicasti misericordiam tuam Deus.
Filij autem hominum in tegmine alarum tuarum sperabunt.
9 ♀ Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos.
10 ♀ Quoniam apud te est fons vitæ: & in lumine tuo videbimus lumen.
11 ♀ Prætende misericordiam tuam scientibus te, & iustitiam tuam his qui recto sunt corde.
12 ♀ Non veniat mihi pes superbiæ: & manus peccatoris non moueat me.
13 ♀ Ibi ceciderunt qui operantur iniquitatem, expulsi sunt, nec potuerunt stare.

1 *Psalmus ipsi Dauid.* XXXVI.

A NOli æmulari in malignantibus, neque zelaueris facientes iniquitatem.
2 ♀ Quoniam tanquam fœnum velociter arescent: & quemadmodum olera herbarum cito decident.
3 ♀ Spera in Domino, & fac bonitatem, & inhabita terram, & pasceris in diuitijs eius.
4 ♀ Delectare in Domino: & dabit tibi petitiones cordis tui.
5 ♀ Reuela Domino viam tuam, & spera in eo: & ipse faciet.
6 ♀ Et educet quasi lumen iustitiam tuam: & iudi-
7 cium tuum tanquam meridiem: ♀ subditus esto Domino, & ora eum.
Noli æmulari in eo qui prosperatur in via sua, in homine faciente iniustitias.
8 ♀ Desine ab ira, & derelinque furorem: noli æmulari vt maligneris.
9 ♀ Quoniam qui malignantur, exterminabuntur: sustinentes autem Dominum, ipsi hæreditabunt terram.
10 ♀ Et adhuc pusillum, & non erit peccator: & quæres locum eius, & non inuenies.
11 ♀ ‖ Mansueti autem hæreditabunt terram: & dele-
B ctabuntur in multitudine pacis.

Matth.5.a.4.

12 ♀ Obseruabit peccator iustum, & stridebit super eum dentibus suis.
13 ♀ Dominus autem irridebit eum: quoniam prospicit quod veniet dies eius.
14 ♀ Gladium euaginauerunt peccatores, intenderunt arcum suum.
Vt deijciant pauperem, & inopem, vt trucident rectos corde.
15 ♀ Gladius eorum intret in corda ipsorum, & arcus eorum confringatur.
16 ♀ Melius est modicum iusto super diuitias peccatorum multas.
17 ♀ Quoniam brachia peccatorum conterentur: confirmat autem iustos Dominus.
18 ♀ Nouit Dominus dies immaculatorum: & hæreditas eorum in æternum erit.
19 ♀ Non confundentur in tempore malo, & in die-
20 bus famis saturabuntur, ♀ quia peccatores peribunt.
C Inimici vero Domini mox vt honorificati fuerint, & exaltati: deficientes quemadmodum fumus deficient.
21 ♀ Mutuabitur peccator, & non soluet: iustus autem miseretur, & tribuet:
22 ♀ Quia benedicentes ei hæreditabunt terram: maledicentes autem ei, disperibunt.
23 ♀ Apud Dominum gressus hominis dirigetur: & viam eius volet.
24 ♀ Cum ceciderit, non collidetur: quia Dominus supponit manum suam.
25 ♀ ‖ Iunior fui, etenim senui: & non vidi iustum de-

Eccl.2.b.11.

relictum,nec ſemen eius quærens panem.

26 ♀Tota die miſeretur,& commodat: & ſemen illius in benedictione erit.

27 ♀Declina a malo, & fac bonum, & inhabita in ſeculum ſeculi.

28 ♀Quia Dominus amat iudicium: & non derelinquet ſanctos ſuos:in æternum conſeruabuntur.

Iniuſti punientur: & ſemen impiorum peribit.

29 ♀Iuſti autem hæreditabunt terram: & inhabitabunt in ſeculum ſeculi ſuper eam.

D

‖Prou.31 d.26. Iſai.51.c 7.

30 ♀‖Os iuſti meditabitur ſapientiam, & lingua eius loquetur iudicium.

31 ♀Lex Dei eius in corde ipſius, & non ſupplantabuntur greſſus eius.

32 ♀Conſiderat peccator iuſtum: & quærit mortificare eum.

33 ♀Dominus autem non derelinquet eum in manibus eius:nec damnabit eum cum iudicabitur illi.

34 ♀Expecta Dominum,& cuſtodi viam eius:& exaltabit te, vt hæreditate capias terram: cum perierint peccatores videbis.

35 ♀Vidi impium ſuperexaltatum,& eleuatum, ſicut cedros Libani.

36 ♀Et tranſiui, & ecce non erat, & quæſiui eum, & non eſt inuentus locus eius.

37 ♀Cuſtodi innocentiam, & vide æquitatem: quoniam ſunt reliquiæ homini pacifico.

38 ♀Iniuſti autem diſperibunt ſimul: reliquiæ impiorum interibunt.

39 ♀Salus autem iuſtorum a Domino: & protector eorum in tempore tribulationis.

40 ♀Et adiuuabit eos Dominus, & liberabit eos: & eruet eos a peccatoribus, & ſaluabit eos: quia ſperauerunt in eo.

1 *Pſalmus Dauid, in rememorationem de Sabbato.* XXXVII.

Pſ.6.a.2.

2 A Domine ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me.

3 ♀Quoniam ſagittæ tuæ infixæ ſunt mihi: & confirmaſti ſuper me manum tuam.

4 ♀Non eſt ſanitas in carne mea a facie iræ tuæ: non eſt pax oſſibus meis a facie peccatorum meorum.

5 ♀Quoniam iniquitates meæ ſupergreſſę ſunt caput meum: & ſicut onus graue grauatæ ſunt ſuper me.

6 ♀Putruerunt,& corruptæ ſunt cicatrices meę,a facie inſipientiæ meæ.

7 ♀Miſer factus ſum, & curuatus ſum vſque in finem:tota die contriſtatus ingrediebar.

8 ♀Quoniam lumbi mei impleti ſunt illuſionibus:&

B non eſt ſanitas in carne mea.

9 ♀Afflictus ſum, & humiliatus ſum nimis: rugiebam a gemitu cordis mei.

10 ♀Domine ante te omne deſiderium meum: & gemitus meus a te non eſt abſconditus.

11 ♀Cor meum cõturbatum eſt, dereliquit me virtus mea: & lumen oculorũ meorũ,& ipſum nõ eſt mecũ.

12 ♀Amici mei,& proximi mei,aduerſum me appro-

C pinquauerunt,& ſteterunt.

13 ♀Et qui iuxta me erant,de longe ſteterunt: & vim faciebant,qui quærebant animam meam.

Et qui inquirebant mala mihi locuti ſunt vanitates,& dolos tota die meditabantur.

14 ♀Ego autem tanquam ſurdus non audiebam: & ſicut mutus non aperiens os ſuum.

15 ♀Et factus ſum ſicut homo non audiens,& non habens in ore ſuo redargutiones.

16 ♀Quoniam in te Domine ſperaui, tu exaudies me Domine Deus meus.

17 ♀Quia dixi: Nequando ſupergaudeant mihi inimici mei: & dum commouentur pedes mei,ſuper me magna locuti ſunt.

18 ♀Quoniam ego in flagella paratus ſum, & dolor

D meus in conſpectu meo ſemper.

19 ♀Quoniam iniquitatem meam annunciabo: & cogitabo pro peccato meo.

20 ♀Inimici autem mei viuunt, & confirmati ſunt ſuper me: & multiplicati ſunt qui oderunt me inique.

21 ♀Qui retribuunt mala pro bonis,detrahebant mihi,quoniam ſequebar bonitatem.

22 ♀Ne derelinquas me Domine Deus meus: ne diſceſſeris a me.

23 ♀Intende in adiutorium meum Domine Deus ſalutis meæ.

1 *In finem,ipſi Idithun,canticum Dauid* XXXVIII.

2 A Dixi: Cuſtodiam vias meas: vt non delinquam in lingua mea.

Poſui ori meo cuſtodiam, cum conſiſteret peccator aduerſum me.

3 ♀Obmutui, & humiliatus ſum, & ſilui a bonis: & dolor meus renouatus eſt.

4 ♀Concaluit cor meum intra me: & in meditatione mea exardeſcet ignis.

5 ♀Locutus ſum in lingua mea: Notum fac mihi Domine finem meum.

Et numerum dierum meorum quis eſt: vt ſciam quid deſit mihi.

6 ♀Ecce menſurabiles poſuiſti dies meos,& ſubſtan-

B tia mea, tanquam nihilum ante te.

Veruntamen vniuerſa vanitas: oĩs homo viuens.

7 ♀Veruntamen in imagine pertranſit homo: ſed & fruſtra conturbatur. Theſaurizat,& ignorat cui congregabit ea.

8 ♀Et nunc quæ eſt expectatio mea? Nonne Dominus? & ſubſtantia mea apud te eſt.

9 ♀Ab omnibus iniquitatibus meis erue me: oppro-

C brium inſipienti dediſti me.

10 ♀Obmutui, & non aperui os meum, quoniam tu

11 feciſti: ♀amoue a me plagas tuas.

12 ♀A fortitudine manus tuæ ego defeci: in increpationibus propter iniquitatem, corripuiſti hominem.

Et tabeſcere feciſti ſicut araneam animam eius: veruntamen vane conturbatur omnis homo.

13 ♀Exaudi orationem meam Domine, & deprecationem meam, auribus percipe lachrymas meas.

Ne ſileas: quoniam aduena ego ſum apud te, & peregrinus,ſicut omnes patres mei.

14 ♀Remitte mihi, vt refrigerer prius quam abeam, & amplius non ero.

1 *In finem,Pſalmus ipſi Dauid.* XXXIX.

2 A Expectans expectaui Dominum, & intendit mihi.

3 ♀Et exaudiuit preces meas, & eduxit me

de lacu miseriæ,& de luto fæcis.

Et statuit super petram pedes meos, & direxit gressus meos.

4 ♀Et immisit in os meum canticum nouum,carmen Deo nostro.

Videbunt multi,& timebunt:& sperabunt in Dño.

5 ♀Beatus vir,cuius est nomen Domini spes eius: & non respexit in vanitates & insanias falsas.

6 ♀Multa fecisti tu Domine Deus meus mirabilia B tua: & cogitationibus tuis non est qui similis sit tibi.

Annunciaui & locutus sum:multiplicati sunt super numerum.

7 ♀Sacrificium & oblationem noluisti: aures autem perfecisti mihi.

8 ♀Holocaustum & pro peccato non postulasti: tunc dixi,Ecce venio.

Heb. 10. b.5.

9 In capite libri scriptum est de me,♀vt facerem voluntatem tuam, Deus meus volui, & legem tuam in medio cordis mei.

10 ♀Annunciaui iustitiam tuam in ecclesia magna, ecce labia mea non prohibebo,Domine tu scisti.

11 ♀Iustitiam tuam non abscondi in corde meo, veri- C tatem tuam & salutare tuum dixi.

Non abscondi misericordiam tuam, & veritatem tuam a concilio multo.

12 ♀Tu autem Domine ne longe facias miserationes tuas a me: misericordia tua & veritas tua semper susceperunt me.

13 ♀Quoniam circundederunt me mala quorum non est numerus: comprehenderunt me iniquitates meæ, & non potui vt viderem.

Multiplicatæ sunt super capillos capitis mei: & cor meum dereliquit me.

‖Infr.59. 2.1. ‖Sup.34. 24. Inf.69.2. 3.

14 ♀Complaceat tibi Domine vt eruas me ‖ Domine ad adiuuandum me respice.

15 ♀‖Confundantur, & reuereantur simul qui quærunt animam meam, vt auferant eam.

Conuertãtur retrorsum, & reuereantur qui volunt D mihi mala.

16 ♀Ferant confestim confusionem suam, qui dicunt mihi,Euge, euge,

17 ♀Exultent & lætentur super te omnes quærentes te:& dicant semper,Magnificetur Dominus qui diligunt salutare tuum.

18 ♀Ego autem mendicus sum & pauper: Dominus solicitus est mei.

Adiutor meus & protector meus tu es: Deus meus ne tardaueris.

1 *In finem, Psalmus ipsi Dauid.* XL.

2 A BEatus vir qui intelligit super egenum & pauperem: in die mala liberabit eum Dominus.

3 ♀Dominus conseruet eum, & viuificet eum, & beatum faciat eum in terra: & non tradat eum in animam inimicorum eius.

4 ♀Dominus opem ferat illi super lectum doloris eius: vniuersum stratum eius versasti in infirmitate eius.

5 ♀Ego dixi: Domine miserere mei: sana animam B meam,quia peccaui tibi.

6 ♀Inimici mei dixerunt mala mihi, Quando morietur,& peribit nomen eius?

7 ♀Et si ingrediebatur vt videret, vana loquebatur, cor eius congregauit iniquitatem sibi.

8 Egrediebatur foras,& loquebatur ♀ in idipsum.

Aduersum me susurrabant omnes inimici mei: aduersum me cogitabant mala mihi.

9 ♀Verbum iniquum constituerunt aduersum me Nunquid qui dormit,non adijciet vt resurgat?

10 ♀Etenim homo pacis meę in quo speraui,qui edebat panes meos: magnificauit super me supplantationem.

11 ♀Tu autem Domine miserere mei,& resuscita me C & retribuam eis.

12 ♀In hoc cognoui quoniam voluisti me: quoniam non gaudebit inimicus meus super me.

13 ♀Me autem propter innocentiam suscepisti: & cõfirmasti me in conspectu tuo in æternum.

14 ♀Benedictus Dominus Deus Israel a seculo, & vsque in seculum.fiat,fiat.

1 *In finem, intellectus filijs Core.* XLI.

2 A QVemadmodũ desiderat ceruus ad fontes aquarum: ita desiderat anima mea ad te Deus.

3 ♀Sitiuit anima mea ad Deum fortem viuum:quando veniam & apparebo ante faciẽ Dei?

4 ♀Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte dum dicitur mihi quotidie:Vbi est Deus tuus?

5 ♀Hæc recordatus sum, & effudi in me animam meam, quoniam transibo in locum tabernaculi ad- B mirabilis, vsque ad domum Dei,In voce exultationis,& confessionis,sonus epulantis.

6 ♀‖Quare tristis es anima mea? & quare conturbas me?

Spera in Deo,quoniam adhuc cõfitebor illi:saluta- 7 re vultus mei,♀& Deus meus.

Ad meipsum anima mea conturbata est, propterea memor ero tui de terra Iordanis, & Hermonijm a monte modico.

8 ♀Abyssus abyssum inuocat,in voce cataractarum tuarum.

Omnia excelsa tua, & fluctus tui super me transierunt.

9 ♀In die mandauit Dominus misericordiam suam, & nocte canticum eius.

10 Apud me oratio Deo vitæ meæ:♀dicam Deo, su- C sceptor meus es.

Quare oblitus es mei?& quare contristatus incedo, dum affligit me inimicus?

11 ♀Dum confringuntur ossa mea, exprobauerunt mihi,qui tribulant me inimici mei: Dum dicunt mi- 12 hi per singulos dies: Vbi est Deus tuus? ♀‖quare tristis es anima mea?& quare conturbas me?

Spera in Deo,quoniam adhuc confitebor illi:salutare vultus mei,& Deus meus.

Psalmus Dauid. XLII.

1 A IVdica me Deus, & discerne causam meam de gente non sancta, ab homine iniquo, & doloso erue me.

2 ♀Quia tu es Deus fortitudo mea:quare me repulisti? & quare tristis incedo, dum affligit me inimicus?

3 ♀Emitte lucem tuam,& veritatem tuam: ipsa me deduxerunt,& adduxerunt in montem sanctum tuũ, & in tabernacula tua.

4 ♀Et introibo ad altare Dei,ad Deum qui lætificat B iuuentutem meam,

Sup.41.b.6.& c.12.

5 Confitebor tibi in cithara Deus Deus meus? quare tristis es anima mea? & quare conturbas me?
Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi: salutare vultus mei, & Deus meus.

1 *In finem, pro filijs Core ad intellectum. XLIII.*

2 A Deus auribus nostris audiuimus: patres nostri annunciauerunt nobis.
Opus quod operatus es in diebus eorum, & in diebus antiquis.
3 Manus tua gentes disperdidit, & plantasti eos: afflixisti populos, & expulisti eos.
4 Nec enim in gladio suo possederũt terram, & brachium eorum non saluauit eos.
Sed dextera tua, & brachium tuum, & illuminatio vultus tui: quoniam complacuisti in eis.
5 Tu es ipse rex meus, & Deus meus: qui mandas salutes Iacob.
6 In te inimicos nostros ventilabimus cornu, & in nomine tuo spernemus insurgentes, in nobis.
7 B Non enim in arcu meo sperabo: & ‖ gladius meus non saluabit me.
8 ‖ Saluasti enim nos de affligentibus nos: & odientes nos, confudisti.
9 In Deo laudabimur tota die: & in nomine tuo confitebimur in seculum.
10 Nunc autem repulisti, & confudisti nos: & non egredieris Deus in virtutibus nostris.
11 Auertisti nos retrorsum post inimicos nostros: & qui oderunt nos, diripiebant sibi.
12 Dedisti nos tanquam oues escarum, & in Gentibus dispersisti nos.
13 Vendidisti populum tuum sine precio: & non fuit multitudo in commutationibus eorum.
14 Posuisti nos opprobrium vicinis nostris, subsannationem, & derisum his, qui sunt in circuitu nostro.
15 Posuisti nos in similitudinem Gentibus: commotionem capitis in populis.
16 Tota die verecundia mea contra me est, & confusio faciei meæ cooperuit me.
17 A voce exprobrantis, & obloquentis, a facie inimici, & persequentis.
18 Hæc omnia venerunt super nos, nec obliti sumus te: & inique non egimus in testamento tuo.
19 Et non recessit retro cor nostrum: & declinasti semitas nostras a via tua.
20 Quoniam humiliasti nos in loco afflictionis, & cooperuit nos vmbra mortis.
21 Si obliti sumus nomen Dei nostri, & si expandimus manus nostras ad Deum alienum?
22 Nonne Deus requiret ista? ipse enim nouit abscõdita cordis.
23 ‖ Quoniam propter te mortificamur tota die: æstimati sumus sicut oues occisionis.
Exurge, quare obdormis Domine? exurge, & ne repellas in finem.
24 Quare faciem tuam auertis, obliuisceris inopiæ nostræ, & tribulationis nostræ?
25 Quoniam humiliata est in puluere anima nostra: conglutinatus est in terra venter noster.
26 Exurge Domine, adiuua nos: & redime nos propter nomen tuum.

Iosu.24.c.19. 2.Reg.17.c.39 & 41. 3.Reg.8.d.14. Ro.8.g.36.

1 *In finem, pro ijs qui commutabuntur, filijs Core ad intellectum, canticum pro dilecto. XLIIII.*

2 A Eructauit cor meum verbum bonum: dico ego opera mea regi.
Lingua mea calamus scribæ, velociter scribentis.
3 Speciosus forma præ filijs hominũ, diffusa est gratia in labijs tuis: ꝑpterea benedixit te Deꝰ in æternũ.
4 Accingere gladio tuo sup femur tuũ, potẽtissime.
5 Specie tua, & pulcritudine tua intende, prospere procede, & regna.
B Propter veritatem & mansuetudinem, & iustitiam: & deducet te mirabiliter dextera tua.
6 Sagittæ tuæ acutæ, populi sub te cadent in corda inimicorum regis.
7 ‖ Sedes tua Deus in seculum seculi: virga directionis virga regni tui.
8 Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem: propterea vnxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis.
9 Myrrha & gutta & casia a vestimentis tuis, a domibus eburneis, ex quibus delectauerunt te 10 filiæ regum in honore tuo.
C Astitit regina a dextris tuis in vestitu deaurato, circundata varietate.
11 Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam: & obliuiscere populum tuum, & domum patris tui.
12 Et concupiscet rex decorem tuum: quoniam ipse est Dominus Deus tuus, & adorabunt eum.
13 Et filiæ Tiri, in muneribus vultum tuum deprecabuntur, omnes diuites plebis.
14 Omnis gloria eius filiæ regis ab intus, in fimbrijs 15 aureis circumamicta varietatibus.
D Adducentur regi virgines post eam: proximæ eius afferrentur tibi.
16 Afferentur in lætitia & exultatione: adducentur in templum regis.
17 Pro patribus tuis nati sunt tibi filij: constitues eos principes super omnem terram.
18 Memores erunt nominis tui in omni generatione & generationem.
Propterea populi confitebuntur tibi in æternum, & in seculum seculi.

‖ Heb.1.c.8.

1 *In finem, filijs Core pro arcanis. Psalmus XLV.*

2 A Deus noster refugium & virtutis: adiutor in tribulationibus, quæ inuenerunt nos nimis.
3 Propterea non timebimus dum turbabitur terra, & transferentur montes in cor maris.
4 Sonuerunt, & turbatæ sunt aquæ eorum: conturbati sunt montes in fortitudine eius.
5 Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei: sanctificauit tabernaculum suum Altissimus.
6 Deus in medio eius, non commouebitur, adiuuabit eam Deus mane diluculo.
7 Conturbatæ sunt gentes, & inclinata sunt regna: dedit vocem suam, mota est terra.
8 Dominus virtutum nobiscum: susceptor noster Deus Iacob.
9 Venite, & videte opera Domini, quæ posuit pro10 digia super terram: Auferens bella vsque ad finem terræ.

C Arcum conteret,& confringet arma:& ſcuta comburet igni.

11 ♀ Vacate, & videte, quoniam ego ſum Deus: exaltabor in gentibus, & exaltabor in terra.

12 ♀ Dominus virtutum nobiſcum: ſuſceptor noſter Deus Iacob.

1 *In finem,pro filijs Core. Pſalmus XLVI.*

2 A OMnes gentes plaudite manibus:iubilate Deo in voce exultationis.

3 ♀ Quoniam Dominus excelſus, terribilis, Rex magnus ſuper omnem terram.

4 ♀Subiecit populos nobis:& gẽtes ſub pedibus nr̃is.

5 ♀ Elegit nobis hæreditatem ſuam, ſpeciem Iacob quam dilexit.

6 ♀‖ Aſcendit Deus in iubilo, & Dñs in voce tubæ. ‖ 2. Reg. 7.c.

7 ♀ Pſallite Deo noſtro,pſallite:pſallite Regi noſtro, B pſallite.

8 ♀ Quoniam Rex omnis terræ Deus: pſallite ſapienter.

9 ♀ Regnabit Deus ſuper gentes: Deus ſedet ſuper ſedem ſanctam ſuam.

10 ♀ Principes populorum congregati ſunt cum Deo Abraham:quoniam dij fortes terræ, vehementer eleuati ſunt.

1 *Pſalmus cantici filijs Core ſecunda Sabbati.XLVII.*

2 A MAgnus Dominus, & laudabilis nimis in ciuitate Dei noſtri, in monte ſancto eius.

3 ♀Fundatur exultatione vniuerſæ terræ mons Sion,latera Aquilonis,ciuitas Regis magni.

4 ♀ Deus in domibus eius cognoſcetur, cum ſuſcipiet eam.

5 ♀ Quoniam ecce reges terræ congregati ſunt: conuenerunt in vnum.

6 ♀Ipſi videntes ſic admirati ſunt, conturbati ſunt, commoti ſunt:

7 ♀Tremor apprehendit eos, ibi dolores vt parturientis.

8 ♀In ſpiritu vehementi conteres naues Tharſis.

9 ♀ Sicut audiuimus, ſic vidimus in ciuitate Domi- B ni virtutum, in ciuitate Dei noſtri: Deus fundauit eam in æternum.

10 ♀ Suſcepimus Deus miſericordiam tuam in medio templi tui.

11 ♀ Secundum nomen tuum Deus, ſic & laus tua in fines terræ:iuſtitia plena eſt dextera tua.

12 ♀ Lætetur mons Sion, & exultent filiæ Iudæ, propter iudicia tua Domine.

13 ♀ Circundate Sion, & complectimini eam: narrate in turribus eius.

14 ♀ Ponite corda veſtra in virtute eius: & diſtribuite domos eius, vt enarretis in progenie altera.

15 ♀Quoniam hic eſt Deus,Deus noſter in æternum, & in ſeculum ſeculi: ipſe reget nos in ſecula.

1 *In finem,filijs Core Pſalmus. XLVIII.*

2 A AVdite hæc omnes gentes: auribus percipite omnes qui habitatis orbem.

3 ♀ Quique terrigenæ, & filij hominum: ſimul in vnum diues, & pauper.

4 ♀Os meum loquetur ſapientiam:& meditatio cordis mei prudentiam.

5 ♀‖Inclinabo in parabolam aurem meam,aperiam in pſalterio propoſitionem meam. ‖ Inf. 77. a.2. ‖ Matt. 13. e.35.

6 ♀ Cur timebo in die mala? iniquitas calcanei mei circundabit me.

7 ♀ Qui confidunt in virtute ſua, & in multitudine diuitiarum ſuarum gloriantur.

8 ♀Frater non redimit, redimet homo: non dabit B Deo placationem ſuam.

9 ♀ Et precium redemptionis animæ ſuæ: & labora- 10 bit in æternum, ♀ & viuet adhuc in finem.

11 Non videbit interitum, ♀ cum viderit ſapientes morientes:ſimul inſipiens,& ſtultus peribunt.

12 Et relinquent alienis diuitias ſuas: ♀ & ſepulchra eorum domus illorum in æternum.

Tabernacula eorum in progenie,& progenie, vocauerunt nomina ſua in terris ſuis.

13 ♀Et homo cum in honore eſſet, non intellexit, comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis fa- C ctus eſt illis.

14 ♀Hæc via illorum ſcandalum ipſis:& poſtea in ore ſuo complacebunt.

15 ♀ Sicut oues in inferno poſiti ſunt: mors depaſcet eos.

Et dominabuntur eorum iuſti in matutino: & auxilium eorum veteraſcet, in inferno a gloria eorum.

16 ♀ Veruntamen Deus redimet animam meam, de manu inferi cum acceperit me.

17 ♀ Ne timueris cum diues factus fuerit homo: & D cum multiplicata fuerit gloria domus eius.

18 ♀‖Quoniam cum interierit, non ſumet omnia: neque deſcendet cum eo gloria eius. ‖ Iob 27. d.19.

19 ♀ Quia anima eius in vita ipſius benedicetur: confitebitur tibi cum benefeceris ei.

20 ♀ Introibit vſque in progenies patrum ſuorum, & vſque in æternum non videbit lumen.

21 ♀ Homo cum in honore eſſet, non intellexit: comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis.

1 *Pſalmus Aſaph. XLIX.*

A DEus deorum Dominus locutus eſt, & vocauit terram.

2 A Solis ortu vſque ad occaſum:♀ex Sion ſpecies decoris eius.

3 ♀ Deus manifeſte veniet: Deus noſter, & non ſilebit.

Ignis in conſpectu eius exardeſcet: & in circuitu eius tempeſtas valida.

4 ♀ Aduocabit cœlum deſurſum: & terram diſcernere populum ſuum.

5 ♀ Congregate illi ſanctos eius: qui ordinant teſtamentum eius ſuper ſacrificia.

6 ♀ Et annunciabunt cœli iuſtitiam eius: quoniam B Deus iudex eſt.

7 ♀Audi populus meus,& loquar: Iſrael,& teſtificabor tibi:Deus Deus tuus ego ſum.

8 ♀ Non in ſacrificijs tuis arguam te: holocauſta autem tua in conſpectu meo ſunt ſemper.

9 ♀ Non accipiam de domo tua vitulos: neque de gregibus tuis hircos.

10 ♀Quoniam meæ ſunt omnes feræ ſyluarum iumenta in montibus, & boues.

11 ♀ Cognoui omnia volatilia cœli, & pulchritu[illegible] agri mecum eſt.

‖Sup.23.a.1.

12 ¶Si esuriero, non dicam tibi: ‖ meus est enim orbis terræ,& plenitudo eius.

13 ¶Nunquid manducabo carnes taurorum? aut san-
C guinem hircorum potabo?

14 ¶Immola Deo sacrificium laudis: & redde Altissimo vota tua.

15 ¶Et inuoca me in die tribulationis: eruam te, & honorificabis me.

16 ¶Peccatori aūt dixit Deus: Quare tu enarras iustitias meas,& assumis testamentū meum per os tuum?

17 ¶Tu vero odisti disciplinam:& proiecisti sermones meos retrorsum.

18 ¶Si videbas furem,currebas cum eo: & cum adulteris portionem tuam ponebas.

19 ¶Os tuum abundauit malitia: & lingua tua con-
C cinnabat dolos.

20 ¶Sedens, aduersus fratrem tuum loquebaris, &
21 aduersus filium matris tuæ ponebas scandalum:¶hæc fecisti,& tacui. Existimasti inique quod ero tui similis:arguam te,& statuam contra faciem tuam.

22 ¶Intelligite hæc qui obliuiscimini Deum:nequando rapiat,& non sit qui eripiat.

23 ¶Sacrificium laudis honorificabit me: & illic iter, quo ostendam illi salutare Dei.

1 *In finem, Psalmus Dauid ¶ cum venit ad eum Na-*
2 *than Propheta, quando intrauit ad Bethsabee.*
(2.Reg.12.) L.

A MIserere mei Deus secundum magnam misericordiam tuam.

3 ¶Et secundum multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meam.

4 ¶Amplius laua me ab iniquitate mea:& a peccato meo munda me.

5 ¶Quoniam iniquitatem meam ego cognosco: & peccatum meum contra me est semper.

‖Rom.3.a.4.

6 ¶Tibi soli peccaui,& malum coram te feci: ‖vt iustificeris in sermonibus tuis, & vincas cum iudicaris.

‖Iob 14.a.4.

7 ¶‖Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum:& in
B peccatis concepit me mater mea.

8 ¶Ecce enim veritatem dilexisti: incerta,& occulta sapientiæ tuæ manifestasti mihi.

9 ¶Asperges me hyssopo,& mundabor: lauabis me, & super niuem dealbabor.

10 ¶Auditui meo dabis gaudium,& lętitiam:& exultabunt ossa humiliata.

11 ¶Auerte faciem tuam a peccatis meis: & omnes iniquitates meas dele.

12 ¶Cor mundum crea in me Deus, & spiritum re-
C ctum innoua in visceribus meis.

13 ¶Ne proijcias me a facie tua, & Spiritum sanctum tuum ne auferas a me.

14 ¶Redde mihi lætitiam salutaris tui:& spiritu principali confirma me.

15 ¶Docebo iniquos vias tuas: & impij ad te conuertentur.

16 ¶Libera me de sanguinibus Deus, Deus salutis meæ:& exultabit lingua mea iustitiam tuam.

17 ¶Domine labia mea aperies, & os meum annun-
D ciabit laudem tuam.

18 ¶Quoniam si voluisses sacrificium, dedissem vtique:holocaustis non delectaberis.

19 ¶Sacrificium Deo spiritus contribulatus: cor contritum & humiliatum Deus non despicies.

20 ¶Benigne fac Domine in bona volūtate tua Sion: vt ædificentur muri Ierusalem.

21 ¶Tunc acceptabis sacrificium iustitiæ, oblationes & holocausta: tunc imponent super altare tuum vitulos.

1 *In finem intellectus Dauid, ¶ cum venit Doeg Idu-*
2 *mæus,& enunciauit Sauli, Venit Dauid in domum Achimelech. (1.Reg.22.9.* LI.

3 QVid gloriaris in malitia, qui potens es in ini-
A quitate?

4 Tota die ¶ iniustitiam cogitauit lingua tua: sicut nouacula acuta fecisti dolum.

5 ¶Dilexisti malitiam super benignitatem:iniquitatem magis,quam loqui æquitatem.

6 ¶Dilexisti omnia verba præcipitationis, lingua dolosa.

7 ¶Propterea Deus destruet te in finem: euellet te,&
B emigrabit te de tabernaculo tuo,& radicem tuam de terra viuentium.

8 ¶Videbunt iusti, & timebunt, & super eum ride-
9 bunt: & dicent: ¶ Ecce homo qui non posuit Deum adiutorem suum.

Sed sperauit in multitudine diuitiarum suarum: & præualuit in vanitate sua.

10 ¶Ego autem sicut oliua fructifera in domo Dei,
C speraui in misericordia Dei in æternum, & in seculum seculi.

11 ¶Confitebor tibi in seculum,quia fecisti: & expectabo nomen tuum, quoniam bonum est in conspectu sanctorum tuorum.

1 *In finem pro Maeleth intelligentiæ Dauid.* LII.

Psal.13.a.1. 4.Esdr.d.58.

2 DIxit insipiens in corde suo: Non est Deus.
A Corrupti sunt,& abominabiles facti sunt in iniquitatibus:non est qui faciat bonum.

3 ¶Deus de cœlo prospexit super filios hominum:vt videat si est intelligens, aut requirens Deum.

‖Rom.3.b.12.

4 ¶‖Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt: non est qui faciat bonum,non est vsque ad vnum.

5 ¶Nonne scient omnes qui operantur iniquitatem,
B qui deuorant plebem meam,vt cibum panis?

6 ¶Deum non inuocauerunt: illic trepidauerunt timore,vbi non erat timor.

Quoniam Deus dissipauit ossa eorum qui hominibus placent: confusi sunt, quoniam Deus spreuit eos.

7 ¶Quis dabit ex Sion salutare Israel? cum conuerterit Deus captiuitatem plebis suæ, exultabit Iacob, & lætabitur Israel.

In

1 *In finem, in carminibus intellectus David, cum venissent Ziphei, & dixissent ad Saul: Nonne David absconditus est apud nos? (1.Reg.23.19.& 26.1.)*

LIII.

3 A DEus in nomine tuo saluum me fac: & in virtute tua iudica me.
4 ¶ Deus exaudi orationem meam: auribus percipe verba oris mei.
5 ¶ Quoniam alieni insurrexerunt aduersum me, & fortes quæsierunt animam meam: & non proposuerunt Deum ante conspectum suum.
6 ¶ Ecce enim Deus adiuuat me: & Dominus suscepB tor est animæ meæ.
7 ¶ Auerte mala inimicis meis: & in veritate tua disperde illos.
8 ¶ Voluntarie sacrificabo tibi, & confitebor nomini tuo Domine, quoniam bonum est.
9 ¶ Quoniam ex omni tribulatione eripuisti me: & super inimicos meos despexit oculus meus.

1 *In finem, in carminibus intellectus David. LIIII.*

2 A EXaudi Deus orationem meam, & ne despexeris deprecationem meam.
3 ¶ Intende mihi, & exaudi me.
Contristatus sum in exercitatione mea: & conturba-
4 tus sum ¶ a voce inimici, & a tribulatione peccatoris.
Quoniam declinauerunt in me iniquitates: & in ira molesti erant mihi.
5 ¶ Cor meum conturbatum est in me, & formido mortis cecidit super me.
6 ¶ Timor & tremor venerunt super me, & contexerunt me tenebræ:
7 ¶ Et dixi: Quis dabit mihi pennas sicut columbæ,
B & volabo, & requiescam?
8 ¶ Ecce elongaui fugiens: & mansi in solitudine.
9 ¶ Expectabam eum qui saluum me fecit a pusillanimitate spiritus, & tempestate.
10 ¶ Præcipita Domine, diuide linguas eorum: quoniam vidi iniquitatem & contradictionē in ciuitate.
11 ¶ Die ac nocte circundabit eam super muros eius iniquitas, & labor in medio eius, & iniustitia.
12 ¶ Et non defecit de plateis eius vsura & dolus.
13 ¶ Quoniam si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem vtique.
Et si is qui oderat me, super me magna locutus fuisset: abscondissem me forsitan ab eo.
14 ¶ Tu vero homo vnanimis, dux meus & notus
C meus.
15 ¶ Qui simul mecum dulces capiebas cibos: in domo Dei ambulauimus cum consensu.
16 ¶ Veniat mors super illos, & descendant in infernum viuentes.
Quoniam nequitiæ in habitaculis eorum, in medio
17 eorum. ¶ Ego autem ad Deum clamaui: & Dominus saluabit me.
18 ¶ Vespere, & mane, & meridie narrabo & annunciabo, & exaudiet vocem meam.
19 ¶ Redimet in pace animam meā ab his qui appropinquant mihi; quoniam inter multos erant mecum.
20 ¶ Exaudiet Deus, & humiliabit illos, q. est ante secula.
D Non enim est illis commutatio, & non timuerunt
21 Deum: ¶ extendit manum suam in retribuendo.
22 Contaminauerunt testamentum eius, ¶ diuisi sunt ab ira vultus eius: & appropinquauit cor illius. Molliti sunt sermones eius super oleū: & ipsi sunt iacula.
23 ¶ | Iacta super Dominum curam tuam, & ipse te enutriet. non dabit in æternum fluctuationem iusto.
24 ¶ Tu vero Deus deduces eos in puteum interitus. Viri sanguinum & dolosi non dimidiabunt dies suos: ego autem sperabo in te Domine.

| Matt.6 d 25. Luc. 12 c 22. 1. Pet.5 b 7.

1 *In finem, pro populo qui a sanctis longe factus est, David in tituli inscriptionē, cum tenuerunt eum Allophyli in Geth. (1.Reg.21.12) LV.*

2 A MIserere mei Deus, quoniā cōculcauit me homo: tota die impugnans tribulauit me.
3 ¶ Conculcauerunt me inimici mei tota die: quoniam multi bellantes aduersum me.
4 ¶ Ab altitudine diei timebo: ego vero in te sperabo.
5 ¶ In Deo laudabo sermones meos, in Deo speraui: non timebo quid faciat mihi caro.
6 ¶ Tota die verba mea execrabantur: aduersum me
B omnes cogitationes eorum, in malum.
7 ¶ Inhabitabunt & abscondent: ipsi calcaneum meum obseruabunt.
8 Sicut sustinuerunt animam meam ¶ pro nihilo saluos facies illos: in ira populos confringes.
9 Deus, ¶ vitam meam annunciaui tibi: posuisti lachrymas meas in conspectu tuo:
10 Sicut & in promissione tua: ¶ tunc conuertentur
C inimici mei retrorsum.
In quacunque die inuocauero te, ecce cognoui, quoniam Deus meus es.
11 ¶ In Deo laudabo verbum, in Domino laudabo
12 sermonem: ¶ in Deo speraui, non timebo quid faciat mihi homo.
13 ¶ In me sunt Deus vota tua, quæ reddam, laudationes tibi.
14 ¶ Quoniam eripuisti animam meam de morte, & pedes meos de lapsu, vt placeam coram Deo in lumine viuentium.

1 *In finem, nē disperdas, David in tituli inscriptionem, cum fugeret a facie Saul in speluncam. (1.Reg. 22.1. & 24.4.) LVI.*

1. Reg 22. a. 1 & 24. a 4.

2 A MIserere mei Deus, miserere mei: quoniam in te confidit anima mea.
Et in vmbra alarum tuarum sperabo, donec transeat iniquitas.
3 ¶ Clamabo ad Deum altissimum: Deum qui benefecit mihi.
4 ¶ Misit de cœlo, & liberauit me: dedit in opprobrium conculcantes me.
Misit Deus misericordiam suam, & veritatem
5 suam. ¶ & eripuit animam meam de medio catulorum leonum: dormiui conturbatus.
Filij hominum, dentes eorum arma, & sagittæ: & lingua eorum, gladius acutus.
6 ¶ Exaltare super cœlos Deus. & in omnem terram
B gloria tua.
7 ¶ Laqueum parauerunt pedibus meis: & incuruauerunt animam meam.
Foderunt ante faciem meam foueam: & inciderunt
8 in eam. ¶ | Paratum cor meum Deus, paratum cor meum: cantabo & psalmum dicam.

| Inf.107 a.1.

9 ꝰ|Exurge gloria mea,exurge psalterium,& cithara:exurgam diluculo.
10 ꝰConfitebor tibi in populis Domine:& psalmum dicam tibi in Gentibus.
11 ꝰ Quoniã magnificata est vsq; ad cęlos misericor-
12 dia tua,& vsq; ad nubes veritas tua. ꝰExaltare super cœlos Deus: & super omnem terram gloria tua.

1 *In finem,ne disperdas,David in tituli inscriptionem.* LVII.

2 SI vere vtique iustitiam loquimini: recte iudicate filij hominum.
3 ꝰEtenim in corde iniquitates operamini: in terra iniustitias manus vestræ concinnant.
4 ꝰAlienati sũt peccatores a vulua:errauerũt ab vte-
5 ro,locuti sunt falsa. ꝰ Furor illis secũdũ similitudinẽ serpẽtis:sicut aspidis surdę,& obturãtis aures suas.
6 ꝰQuæ non exaudiet vocem incantantium, & venefici incantantis sapienter.
7 ꝰDeus conteret dentes eorum in ore ipsorum molas leonum confringet Dominus.
8 ꝰAd nihilum deueniẽt tanquam aqua decurrens: intendit arcum suum donec infirmentur.
9 ꝰSicut cera quæ fluit,auferẽtur:supercecidit ignis & non viderunt solem.
10 ꝰPriusquam intelligerent spinę vestræ rhamnum: sicut viuentes,sicut in ira absorbet eos.
11 ꝰLætabitur iustus cum viderit vindictam, manus suas lauabit in sanguine peccatoris.
12 ꝰEt dicet homo:Si vtique est fructus iusto:vtique est Deus iudicans eos in terra.

1 *In finem,ne disperdas,David in tituli inscriptionem,quando misit Saul, & custodiuit domum eius, vt eum interficeret. (1.Reg.19.11.)* LVIII.

2 ERipe me de inimicis meis Deus meus:& ab insurgentibus in me libera me.
3 ꝰEripe me de operantibus iniquitatem:& de viris sanguinum salua me.
4 ꝰQuia ecce cęperũt animã meã,irruerũt in me
5 tes: ꝰNeque iniquitas mea,neque peccatum meum Domine:sine iniquitate cucurri,& direxi.
6 ꝰExurge in occursum meum,& vide: & tu Domine Deus virtutum,Deus Israel.
B Intende ad visitandas omnes gentes: non miserearis omnibus,qui operantur iniquitatem.
7 ꝰConuertentur ad vesperam:& famem patientur, vt canes,& circuibunt ciuitatem.
8 ꝰEcce loquentur in ore suo,& gladius in labijs eorum:quoniam quis audiuit?
9 ꝰEt tu Domine deridebis eos: ad nihilum deduces omnes gentes.
10 ꝰFortitudinem meam ad te custodiam: quia Deus susceptor meus es.
11 ꝰDeus meus misericordia eius præueniet me.
12 ꝰDeus ostendit mihi super inimicos meos:ne occi-
C das eos,ne quando obliuiscantur populi mei.
Disperge illos in virtute tua: & depone eos protector meus Domine.
13 ꝰ Delictum oris eorum,sermonem labiorum ipsorum,& comprehendantur in superbia sua.
Et de execratione, & mendacio annunciabuntur
14 ꝰin cõsummatione:in ira cõsummationis,& nõ erũt.
Et scient,quia Deus dominabitur Iacob, & finium terræ.
15 ꝰConuertentur ad vesperam,& famem patientur, vt canes:& circuibunt ciuitatem.
16 ꝰIpsi dispergentur ad manducandum: si vero non
D fuerint saturati,& murmurabunt:
17 ꝰEgo autem cantabo fortitudinem tuam,& exultabo mane misericordiam tuam:
Quia factus es susceptor meus, & refugium meum in die tribulationis meę.
18 ꝰ Adiutor meus tibi psallam,quia Deus susceptor meus es:Deus meus misericordia mea.

1 *In finem,pro ijs qui immutabuntur in tituli inscri-*
2 *ptionem ipsi David in doctrinam:* ꝰ|*cum succendit Mesopotamiam Syriæ,& Sobal, & conuertit Ioab, & percussit Idumæam in valle Salinarum duodecim millia. (2.Reg.8.1.& 10.7.& 1.Par.18.1.)* LIX.

[margin: 2.Reg.8 1.10.b 7. 1.Par.18.1.]

3 DEus repulisti nos, & destruxisti nos: iratus
A es,& misertus est nobis.
4 ꝰCommouisti terram,& cõturbasti eam: sana contritiones eius,quia commota est.
5 ꝰOstendisti populo tuo dura:potasti nos vino compunctionis.
6 ꝰ Dedisti metuentibus te significationem: vt fu-
B giant a facie arcus:
7 ꝰVt liberentur dilecti tui:saluum fac dextera tua, & exaudi me.
8 ꝰ|Deus locutus est in sancto suo, Lætabor & partibor Sichimam, & conuallem tabernaculorum metibor.

[margin: Inf 107.8.]

9 ꝰ Meus est Galaad, & meus est Manasses: & Ephraim fortitudo capitis mei.
10 ꝰIuda rex meus:Moab olla spei meæ.
In Idumæam extendam calceamentum meum:mihi alienigenæ subditi sunt.
11 ꝰ Quis deducet me in ciuitatem munitam? quis educet me vsque in Idumæam?
12 ꝰNonne tu Deus qui repulisti nos: & non egre-
C dieris Deus in virtutibus nostris?
13 ꝰDa nobis auxilium de tribulatione: quia vana salus hominis.
14 ꝰIn Deo faciemus virtutem: & ipse ad nihilum deducet tribulantes nos.

1 *In finem,in hymnis David.* LX.

2 EXaudi Deus deprecationem meam: intende
A orationi meæ.
3 ꝰA finibus terræ ad te clamaui: dum anxiaretur cor meum in petra exaltasti me.
4 Deduxisti me,ꝰquia factus es spes mea: turris fortitudinis a facie inimici.
5 ꝰ Inhabitabo in tabernaculo tuo in secula: protegar in velamento alarum tuarum.
6 ꝰ Quoniam tu Deus meus exaudisti orationem meam: dedisti hæreditatem timentibus nomen tuum.
7 ꝰ Dies super dies regis adijcies: annos eius vsque in diem generationis & generationis.
8 ꝰ Permanet in æternum in conspectu Dei: misericordiam,& veritatem eius,quis requiret?
9 ꝰSic psalmum dicam nomini tuo in seculum seculi:vt reddam vota mea de die in diem.

1 *In finem, pro Idithun, Psalmus David. LXI.*

2 A NOnne Deo subiecta erit anima mea? ab ipso enim salutare meum.

3 ℣ Nam & ipse Deus meus, & salutaris meus: susceptor meus, non mouebor amplius.

4 ℣ Quousque irruitis in hominem? interficitis vniuersi vos: tãquã parieti inclinato, & maceriæ depulsæ?

5 ℣ Veruntamen precium meum cogitauerunt repellere, cucurri in siti: ore suo benedicebant, & corde suo maledicebant.

6 ℣ Veruntamen Deo subiecta esto anima mea: quoniam ab ipso patientia mea.

7 B ℣ Quia ipse Deus meus, & saluator meus: adiutor meus, non emigrabo.

8 ℣ In Deo salutare meum, & gloria mea: Deus auxilij mei, & spes mea in Deo est.

9 ℣ Sperate in eo omnis congregatio populi, effundite coram illo corda vestra: Deus adiutor noster in æternum.

10 ℣ Veruntamen vani filij hominum, mendaces filij hominum in stateris: vt decipiant ipsi de vanitate in idipsum.

11 ℣ Nolite sperare in iniquitate, & rapinas nolite concupiscere: diuitiæ si affluant, nolite cor apponere.

12 ℣ Semel locutus est Deus, duo hæc audiui: quia potestas

13 Dei est, ℣ & tibi Domine misericordia: ‖ quia tu reddes vnicuique iuxta opera sua.

Matt.16. d.27. Rom. 2. b.6. 1.Cor.3. b.8. Gal.6.b. 5.

1 *Psalmus David, cum esset in deserto Idumeæ. (1.Reg.22.5.) LXII.*

2 A DEus Deus meus, ad te de luce vigilo. Sitiuit in te anima mea, quam multipliciter tibi caro mea.

3 In terra deserta, & inuia, & inaquosa. ℣ sic in sancto apparui tibi, vt viderem virtutem tuam, & gloriam tuam.

4 ℣ Quoniam melior est misericordia tua super vitas: labia mea laudabunt te.

5 ℣ Sic benedicam te in vita mea: & in nomine tuo leuabo manus meas.

6 ℣ Sicut adipe, & pinguedine repleatur anima mea: & labijs exultationis laudabit os meum.

7 ℣ Si memor fui tui super stratum meum, in matu-

8 tinis meditabor in te: ℣ quia fuisti adiutor meus.

B Et in velamento alarum tuarum exultabo, ℣ adhæ-

9 sit anima mea post te: me suscepit dextera tua.

10 ℣ Ipsi vero in vanum quæsierunt animam meam,

11 introibunt in inferiora terræ, ℣ tradentur in manus gladij, partes vulpium erunt.

12 ℣ Rex vero lætabitur in Deo, laudabuntur omnes qui iurant in eo, quia obstructum est os loquentium iniqua.

1 *In finem, Psalmus David. LXIII.*

2 A EXaudi Deus orationem meam cum deprecor: a timore inimici eripe animam meam.

3 ℣ Protexisti me a conuentu malignantium: a multitudine operantium iniquitatem.

4 ℣ Quia exacuerunt vt gladium linguas suas, in-

5 tenderunt arcum rem amaram: ℣ vt sagittent in occultis immaculatum.

6 ℣ Subito sagittabunt eum, & non timebunt, firmauerunt sibi sermonem nequam:

Narrauerunt vt absconderent laqueos: dixerunt: Quis videbit eos.

7 B ℣ Scrutati sunt iniquitates: defecerunt scrutantes scrutinio.

8 Accedet homo ad cor altum: ℣ & exaltabitur Deus.

9 Sagittæ paruulorum factæ sunt plagæ eorum: ℣ & infirmatæ sunt contra eos linguæ eorum.

10 Conturbati sunt omnes, qui videbant eos: ℣ & timuit omnis homo.

Et annunciauerunt opera Dei, & facta eius intellexerunt.

11 ℣ Lætabitur iustus in Domino, & sperabit in eo, & laudabuntur omnes recti corde.

1 *In finem, Psalmus David; Canticum Ieremiæ, & Ezechielis populo transmigrationis, cum inciperent exire. LXIIII.*

2 A TE decet hymnus Deus in Sion: & tibi reddetur votum in Ierusalem.

3 ℣ Exaudi orationem meam: ad te omnis caro veniet.

4 ℣ Verba iniquorum præualuerunt super nos: & impietatibus nostris tu propitiaberis.

5 ℣ Beatus quem elegisti, & assumpsisti, inhabitabit in atrijs tuis.

Replebimur in bonis domus tuæ: sanctum est tem-

6 plum tuum, ℣ mirabile in æquitate.

B Exaudi nos Deus salutaris noster, spes omnium finium terræ, & in mari longe.

7 ℣ Præparans montes in virtute tua, accinctus poten-

8 tia: ℣ qui conturbas profundum maris, sonum fluctuum eius.

9 Turbabuntur gentes, ℣ & timebunt qui habitant terminos a signis tuis: exitus matutini, & vespere delectabis.

10 ℣ Visitasti terram, & inebriasti eam: multiplicasti

C locupletare eam.

Flumen Dei repletum est aquis, parasti cibum illorum: quoniam ita est præparatio eius.

11 ℣ Riuos eius inebria, multiplica genimina eius: in stillicidijs eius lætabitur germinans.

12 ℣ Benedices coronæ anni benignitatis tuæ, & campi tui replebuntur vbertate.

13 ℣ Pinguescent speciosa deserti, & exultatione colles accingentur.

14 ℣ Induti sunt arietes ouium, & valles abundabunt frumento: clamabunt, etenim hymnum dicent.

1 *In finem, Canticum Psalmi resurrectionis LXV.*

2 A IVbilate Deo omnis terra, ℣ psalmum dicite nomini eius, date gloriam laudi eius.

3 ℣ Dicite Deo, quam terribilia sunt opera tua Domine? in multitudine virtutis tuæ mentientur tibi inimici tui.

4 ℣ Omnis terra adoret te, & psallat tibi: psalmum dicat nomini tuo.

5 ℣ Venite, & videte opera Dei, terribilis in consilijs super filios hominum.

6 ℣ Qui conuertit mare in aridam, in flumine pertransibunt pede: ibi lætabimur in ipso.

7 ℣ Qui dominatur in virtute sua in æternum, oculi

B eius super Gentes respiciunt: qui exasperant non exaltentur in semetipsis.

8 ♀Benedicite Gentes Deum nostrum, & auditam facite vocem laudis eius.
9 ♀Qui posuit animam meam ad vitam: & non dedit in commotionem pedes meos.
10 ♀Quoniam probasti nos Deus: igne nos examinasti, sicut examinatur argentum.
11 ♀Induxisti nos in laqueũ, posuisti tribulationes in
12 dorso nostro: ♀imposuisti homines sup capita nostra.
C Transiuimus per ignem, & aquam: & eduxisti nos in refrigerium.
13 ♀Introibo in domum tuam in holocaustis: reddam
14 tibi vota mea, ♀quæ distinxerunt labia mea.
Et locutum est os meum in tribulatione mea.
15 ♀Holocausta medullata offeram tibi cum incenso arietum, offeram tibi boues cum hircis.
16 ♀Venite, audite, & narrabo omnes qui timetis
D Deum, quanta fecit animæ meæ.
17 ♀Ad ipsum ore meo clamaui, & exaltaui sub lingua mea.
18 ♀Iniquitatem si aspexi in corde meo, non exaudiet Dominus.
19 ♀Propterea exaudiuit Deus, & attendit voci deprecationis meæ.
20 ♀Benedictus Deus, qui non amouit orationem meam, & misericordiam suam a me.

1 *In finem, in hymnis Psalmus cantici Dauid.* LXVI.

2 A DEus misereatur nostri, & benedicat nobis: illuminet vultum suum super nos, & misereatur nostri.
3 ♀Vt cognoscamus in terra viam tuam: in omnibus gentibus salutare tuum.
4 ♀Confiteantur tibi populi Deus: confiteantur tibi populi omnes.
5 ♀Lætentur, & exultent gentes, quoniam iudicas
B populos in æquitate, & gentes in terra dirigis.
6 ♀Confiteantur tibi populi Deus, confiteantur tibi
7 populi omnes, ♀terra dedit fructum suum.
8 Benedicat nos Deus Deus noster, ♀benedicat nos Deus, & metuant eum omnes fines terræ.

1 *In finem, Psalmus cantici ipsi Dauid.* LXVII.

2 A EXurgat Deus, & dissipentur inimici eius, & fugiant qui oderunt eum, a facie eius.
3 ♀Sicut deficit fumus deficiant: sicut fluit cera a facie ignis, sic pereant peccatores a facie Dei.
4 ♀Et iusti epulentur, & exultent in conspectu Dei: & delectentur in lætitia.
5 ♀Cantate Deo, psalmum dicite nomini eius: iter facite ei qui ascendit super occasum: Dñs nomen illi.
Exultate in conspectu eius, turbabuntur a facie
6 eius, ♀patris orphanorum, & iudicis viduarum.
7 Deus in loco sancto suo: ♀Deus qui inhabitare facit vnius moris in domo:
Qui educit vinctos in fortitudine, similiter eos qui exasperant, qui habitant in sepulchris.
8 ♀Deus cum egredereris in conspectu populi tui, cum pertransires in deserto.
9 ♀Terra mota est, etenim cœli distillauerunt a facie Dei Sinai, a facie Dei Israel.
10 ♀Pluuiam voluntariam segregabis, Deus, hæreditati
B tuæ: & infirmata est, tu vero perfecisti eam.
11 ♀Animalia tua habitabunt in ea: parasti in dulcedine tua pauperi, Deus.
12 ♀Dominus dabit verbum euangelizantibus virtute multa.
13 ♀Rex virtutum dilecti dilecti: & speciei domus diuidere spolia.
14 ♀Si dormiatis inter medios cleros, pennæ columbę deargentatæ, & posteriora dorsi eius in pallore auri.
15 ♀Dum discernit cœlestis reges super eam, niue de-
16 albabuntur in Selmon: ♀mons Dei, mons pinguis.
17 Mons coagulatus, mons pinguis, ♀vt quid suspicamini montes coagulatos.
Mons in quo beneplacitum est Deo habitare in eo: etenim Dominus habitabit in finem.
18 ♀Currus Dei decem millibus multiplex millia lætantium: Dominus in eis in Sina in sancto.
19 ♀‖Ascendisti in altum, cepisti captiuitatem, accepi-
C sti dona in hominibus.

‖Ephes.4.b.8.

Etenim non credentes, inhabitare Dominũ Deum.
20 ♀Benedictus Dominus die quotidie: prosperum iter faciet nobis, Deus salutarium nostrorum.
21 ♀Deus noster, Deus saluos faciendi: & Domini Domini exitus mortis.
22 ♀Veruntamen Deus confringet capita inimicorum suorum: verticem capilli perambulantium in delictis suis.
23 ♀Dixit Dominus, Ex Basan, conuertam, conuertam in profundum maris:
24 ♀Vt intingatur pes tuus in sanguine: lingua canum tuorum ex inimicis, ab ipso.
25 ♀Viderunt ingressus tuos Deus, ingressus Dei mei, regis mei, qui est in sancto.
26 ♀Præuenerunt principes coniuncti psallentibus, in medio iuuencularum tympanistriarum.
27 ♀In Ecclesijs benedicite Deo Domino, de fontibus Israel.
28 ♀Ibi Beniamin adolescentulus in mentis excessu:
D Principes Iuda, duces eorum: principes Zabulon, principes Nephthali.
29 ♀Manda, Deus, virtuti tuæ: confirma hoc Deus quod operatus es in nobis.
30 ♀A templo tuo in Ierusalem, tibi offerent reges munera.
31 ♀Increpa feras arundinis, congregatio taurorum in vaccis populorum: vt excludant eos qui probati sunt argento.
32 Dissipa gentes quæ bella volunt: ♀venient legati ex Ægypto. Æthiopia præueniet manus eius Deo.
33 ♀Regna terræ cantate Deo: psallite Domino.
34 Psallite Deo ♀qui ascendit super cœlum cœli, ad Orientem.
35 Ecce dabit voci suæ vocem virtutis, ♀date gloriam Deo, super Israel magnificentia eius, & virtus eius in nubibus.
36 ♀Mirabilis Deus in sanctis suis, Deus Israel ipse dabit virtutem, & fortitudinem plebi suæ: benedictus Deus.

1 *In finem, pro ijs qui commutabuntur Dauid.* LXVIII.

2 A SAluum me fac Deus, quoniam intrauerunt aquæ vsque ad animam meam.
3 ♀Infixus sum in limo profundi: & non est substantia.
Veni in altitudinem maris, & tempestas demersit me.

4 ℣Laboraui clamans:raucæ factæ sunt fauces meæ, defecerunt oculi mei,dum spero in Deum meum.
5 ℣Multiplicati sunt super capillos capitis mei, qui oderunt me gratis.
Confortati sunt, qui persecuti sunt me inimici mei iniuste:quæ non rapui tunc exoluebam.
6 ℣Deus tu scis insipientiam meam: & delicta mea a te non sunt abscondita.
7 ℣Non erubescant in me, qui expectant te Domine, Domine virtutum.
Non confundantur super me,qui quærunt te, Deus Israel.
8 ℣Quoniam propter te sustinui opprobrium: operuit confusio faciem meam.
9 ℣Extraneus factus sum fratribus meis, & peregri-
B nus filijs matris meæ.
10 ℣|Quoniam zelus domus tuæ comedit me:&|opprobria exprobrantium tibi ceciderunt super me.
‖ Ioan.2 d 27. ‖ Ro.15. a 3.
11 ℣Et operui in ieiunio animam meam: & factum est in opprobrium mihi.
12 ℣Et posui vestimentum meum cilicium: & factus sum illis in parabolam.
13 ℣Aduersum me loquebantur qui sedebant in porta:& in me psallebant qui bibebant vinum.
14 ℣Ego vero orationem meam ad te Domine: tempus beneplaciti Deus.
In multitudine misericordiæ tuæ exaudi me, in veritate salutis tuæ.
15 ℣Eripe me de luto, vt non infigar:libera me ab ijs, qui oderunt me,& de profundis aquarum.
16 ℣Non me demergat tẽpestas aquæ,neq; absorbeat me profundũ: neque vrgeat super me puteus os suũ.
17 ℣Exaudi me Dñe,qm̃ benigna est misericordia tua: sm̃ multitudinẽ miserationum tuarũ respice in me.
18 ℣Et ne auertas faciem tuam a puero tuo:quoniam tribulor, velociter exaudi me.
19 ℣Intende animæ meæ,& libera eam,propter inimi-
C cos meos eripe me.
20 ℣Tu scis improprium meum, & confusionem meam,& reuerentiam meam.
21 ℣In cõspectu tuo sunt omnes qui tribulant me,improperium expectauit cor meum,& miseriam.
Et sustinui,qui simul contristaretur,& non fuit: & qui consolaretur,& non inueni.
22 ℣Et dederunt in escam meam fel:|& in siti mea potauerunt me aceto.
‖ Mat.27. c 48. Mar.15. d 36.
23 ℣Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum, & in retributiones,& in scandalum.
24 ℣Obscurentur oculi eorum ne videant: & dorsum eorum semper incurua.
25 ℣Effunde super eos iram tuam: & furor iræ tuæ comprehendat eos.
26 ℣|Fiat habitatio eorum deserta: & in tabernaculis eorum non sit qui inhabitet.
Act. 1.d. 20.
27 ℣Quoniam quem tu percussisti, persecuti sunt: & super dolorem vulnerum meorum addiderunt.
28 ℣Appone iniquitatem super iniquitatem eorum:
D & non intrent in iustitiam tuam.
29 ℣Deleantur de libro viuentium: & cum iustis non scribantur.
30 ℣Ego sum pauper,& dolens: salus tua Deus suscepit me.
31 ℣Laudabo nomen Dei cum cantico:& magnificabo eum in laude.
32 ℣Et placebit Deo super vitulum nouellum,cornua producentem,& vngulas.
33 ℣Videant pauperes,& lætentur:quærite Deum,& viuet anima vestra.
34 ℣Quoniam exaudiuit pauperes Dominus: & vinctos suos non despexit.
35 ℣Laudent illum cœli,& terra,mare,& omnia reptilia in eis.
36 ℣Quoniam Deus saluam faciet Sion: & ædificabuntur ciuitates Iuda.
Et inhabitabunt ibi, & hæreditate acquirent eam.
37 ℣Et semen seruorum eius possidebit eam,& qui diligunt nomen eius,habitabunt in ea.

1 *In finem, Psalmus Dauid, in rememorationem quod saluum fecerit eum Dominus.* LXIX.

2 Deus in adiutorium meum intende:
A Domine ad adiuuandum me festina.
Sup. 34. d.23.19. c.14.
3 ℣Confundantur,& reuereantur qui quærunt animam meam.
4 ℣Auertantur retrorsum & erubescant, qui volunt mihi mala.
Sup. 34 d.26. Inf.70 b 13.
Auertantur statim erubescentes: qui dicunt mihi: Euge, euge.
5 ℣Exultent & lætentur in te omnes qui quærunt te: & dicant semper, Magnificetur Dominus, qui diligunt salutare tuum.
6 ℣Ego vero egenus & pauper sũ: Deus adiuua me.
Adiutor meus & liberator meus es tu: Domine ne moreris.

1 *Psalmus Dauid, filiorum Jonadab, & priorum captiuorum.* LXX.

In te Domine speraui, non confundar in æternum: ℣in iustitia tua libera me,& eripe me.
A Inclina ad me aurem tuam, & salua me.
Sup. 30. a.1.
3 ℣Esto mihi in Deum protectorem, & in locum munitum,vt saluum me facias.
Qm̃ firmamentum meum & refugium meum es tu.
4 ℣Deus meus eripe me de manu peccatoris: & de manu contra legem agentis & iniqui.
5 ℣Quoniam tu es patientia mea Domine, Domine spes mea a iuuentute mea.
6 ℣In te confirmatus sum ex vtero: de ventre ma-
B tris meæ tu es protector meus.
7 In te cantatio mea semper: ℣tanquam prodigium factus sum multis,& tu adiutor fortis.
8 ℣Repleatur os meum laude: vt cantem gloriam tuam,tota die magnitudinem tuam.
9 ℣Ne proijcias me in tempore senectutis, cum defecerit virtus mea,ne derelinquas me.
10 ℣Quia dixerunt inimici mei mihi:& qui custodiebant animam meam, consilium fecerunt in vnum,
11 ℣Dicentes: Deus dereliquit eum:persequimini, & comprehendite eum:quia non est qui eripiat.
12 ℣Deus ne elongeris a me: Deus meus in auxilium meum respice.
13 ℣Confundantur & deficiant detrahentes animæ
C meæ: operiantur confusione & pudore qui quærunt mala mihi.
14 ℣Ego autem semper sperabo: & adijciam super omnem laudem tuam.
15 ℣Os meus annunciabit iustitiam tuam: tota die salutare tuum.

Quoniam non cognoui literaturam, introibo in
16 potentias Domini: ♀ Domine memorabor iustitiæ tuæ solius.
17 ♀ Deus docuisti me a iuuentute mea, & vsque nunc pronunciabo mirabilia tua.
18 ♀ Et vsque in senectam, & senium, Deus ne derelinquas me,
Donec annunciem brachium tuum generationi omni quę ventura est:
19 Potentiam tuam, ♀ & iustitiam tuam Deus, vsque D in altissima, quæ fecisti magnalia: Deus quis similis tibi?
20 ♀ Quantas ostendisti mihi tribulationes multas, & malas: & conuersus viuificasti me: & de abyssis terræ iterum reduxisti me.
21 ♀ Multiplicasti magnificentiam tuam: & conuersus consolatus es me:
22 ♀ Nam & ego confitebor tibi in vasis psalmi veritatem tuam Deus: psallam tibi in cithara, sanctus Israel.
23 ♀ Exultabunt labia mea cum cantauero tibi: & anima mea quam redemisti.
24 ♀ Sed & lingua mea tota die meditabitur iustitiam tuam: cum confusi, & reueriti fuerint qui quærunt mala mihi.

1 *Psalmus in Salomonem.* LXXI.

2 A DEus iudicium tuum regi da: & iustitiam tuã filio regis.
Iudicare populum tuum in iustitia, & pauperes tuos in iudicio.
3 ♀ Suscipiãt mõtes pacẽ populo, & colles iustitiam.
4 ♀ Iudicabit pauperes populi, & saluos faciet filios pauperum: & humiliabit calumniatorem.
5 ♀ Et permanebit cum Sole, & ante Lunam in generatione, & generationem,
6 ♀ Descendet sicut pluuia in vellus: & sicut stillicidia B stillantia super terram.
7 ♀ Orietur in diebus eius iustitia, & abundantia pacis: donec auferatur Luna.
8 ♀ Et dominabitur a mari, vsque ad mare: & a flumine, vsque ad terminos orbis terrarum.
9 ♀ ‖ Coram illo procident Æthiopes: & inimici eius terram lingent.

‖ Isa. 60. a. 6. Matth. 2. b. 11.

10 ♀ Reges Tharsis, & insulæ munera offerent, reges Arabum, & Saba dona adducent.
11 ♀ Et adorabunt eum omnes reges terrę: omnes gen C tes seruient ei.
12 ♀ Quia liberabit pauperem a potente, & pauperem cui non erat adiutor.
13 ♀ Parcet pauperi & inopi: & animas pauperum saluas faciet.
14 ♀ Ex vsuris, & iniquitate redimet animas eorum: & honorabile nomen eorum coram illo.
15 ♀ Et viuet, & dabitur ei de auro Arabiæ, & adorabunt de ipso semper: tota die benedicent ei.
16 ♀ Et erit firmamentum in terra in summis montium, superextolletur super Libanum fructus eius: & D florebunt de ciuitate sicut fœnum terræ.
17 ♀ Sit nomen eius benedictum in secula: ante solem permanet nomen eius.
Et benedicentur in ipso omnes tribus terræ: omnes gentes magnificabunt eum.
18 ♀ Benedictus Dominus Deus Israel, qui facit mirabilia solus.
19 ♀ Et benedictum nomen maiestatis eius in æternum, & replebitur maiestate eius omnis terra: fiat, fiat.
20 ♀ Defecerunt laudes Dauid filij Iessæ.

1 *Psalmus Asaph.* LXXII.

A QVam bonus Israel Deus his, qui recto sunt corde?
2 ♀ Mei autem pene moti sunt pedes, pene effusi sunt gressus mei.
3 ♀ Quia zelaui super iniquos, pacem peccatorum videns.
4 ♀ Quia non est respectus morti eorum: & firmamentum in plaga eorum.
5 ♀ In labore hominum non sunt, & cum hominibus non flagellabuntur.
5 ♀ Ideo tenuit eos superbia, operti sunt iniquitate, & impietate sua.
7 ♀ Prodijt quasi ex adipe iniquitas eorum: transierunt in affectum cordis.
8 ♀ Cogitauerunt, & locuti sunt nequitiam: iniquita B tem in excelso locuti sunt.
9 ♀ Posuerunt in cœlum os suum: & lingua eorum transiuit in terra.
10 ♀ Ideo conuertetur populus meus hic: & dies pleni inuenientur in eis.
11 ♀ Et dixerunt: Quomodo scit Deus, & si est scientia in excelso?
12 ♀ Ecce ipsi peccatores & abundantes in seculo, obtinuerunt diuitias.
13 ♀ Et dixi: Ergo sine causa iustificaui cor meum, & laui inter innocentes manus meas:
14 ♀ Et fui flagellatus tota die, & castigatio mea in matutinis.
15 ♀ Si dicebam: Narrabo sic, ecce nationem filiorum C tuorum reprobaui.
16 ♀ Existimabam, vt cognoscerem hoc: labor est ante me.
17 ♀ Donec intrem in sanctuarium Dei: & intelligam in nouissimis eorum.
18 ♀ Veruntamen propter dolos posuisti eis, deiecisti eos dum alleuarentur.
19 ♀ Quomodo facti sunt in desolationem? subito defecerunt: perierunt propter iniquitatem suam.
20 ♀ Velut somnium surgentium Domine, in ciuitate tua imaginem ipsorum ad nihilum redige.
21 ♀ Quia inflammatum est cor meum, & renes mei
22 commutati sunt: ♀ & ego ad nihilum redactus sum, & D nesciui.
23 ♀ Vt iumentum factus sum apud te: & ego semper tecum.
24 ♀ Tenuisti manum dexteram meam: & in voluntate tua deduxisti me & cum gloria suscepisti me.
25 ♀ Quid enim mihi est in cœlo? & a te quid volui super terram?
26 ♀ Defecit caro mea, & cor meũ: Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum.
27 ♀ Quia ecce, qui elongant se a te, peribunt: perdidisti omnes qui fornicantur abs te.
28 ♀ Mihi autem adhærere Deo bonum est, ponere in Domino Deo spem meam:
Vt annunciem omnes prædicationes tuas in portis filiæ Sion.

1 *Intellectus Asaph.* LXXIII.

A VT quid Deus repulisti in finem: iratus est furor tuus super oues pascuæ tuæ?
2 ♀ Memor esto congregationis tuæ, quam possedisti ab initio.
Redemisti virgam hæreditatis tuæ: mons Sion in quo habitasti in eo.
3 ♀ Leua manus tuas in superbias eorum in finem: quanta malignatus est inimicus in sancto?
4 ♀ Et gloriati sunt qui oderunt te, in medio solemnitatis tuæ.
5 ♀ Posuerunt signa sua, signa: & non cognouerunt sicut in exitu super summum.
6 Quasi in sylua lignorū securibus ♀ exciderunt ia-
B nuas eius in idipsum: in securi, & ascia deiecerunt eā.
7 ♀ | Incenderunt igni sanctuarium tuum: in terra polluerunt tabernaculum nominis tui. (4 Re.25 b.9.)
8 ♀ Dixerunt in corde suo cognatio eorum simul, Quiescere faciamus omnes dies festos Dei a terra.
9 ♀ Signa nostra non vidimus, iam non est propheta: & nos non cognoscet amplius.
10 ♀ Vsquequo Deus improperabit inimicus, irritat aduersarius nomen tuum in finem?
11 ♀ Vt quid auertis manum tuam, & dexteram tuam
C de medio sinu tuo in finem?
12 ♀ | Deus autem rex noster ante secula: operatus est salutem in medio terræ. (Lucæ 1. g.70.)
13 ♀ Tu confirmasti in virtute tua mare: contribulasti capita draconum in aquis.
14 ♀ Tu confregisti capita draconis: dedisti eum escam populis Aethiopum.
15 ♀ Tu dirupisti fontes & torrentes: tu siccasti fluuios
16 Ethan. ♀ Tuus est dies, & tua est nox: tu fabricatus es auroram, & solem.
17 ♀ Tu fecisti omnes terminos terræ: æstatem & vertu plasmasti ea.
18 ♀ Memor esto huius, inimicus improperauit Domi-
D no, & populus insipiens incitauit nomen tuum.
19 ♀ Ne tradas bestijs animas confitentes tibi: & animas pauperum tuorum ne obliuiscaris in finem.
20 ♀ Respice in testamentum tuum: quia repleti sunt, qui obscurati sunt terræ domibus iniquitatum.
21 ♀ Ne auertatur humilis factus confusus: pauper, & inops laudabunt nomen tuum.
22 ♀ Exurge Deus, iudica causam tuā: memor esto improperiorū tuorū, eorū quæ ab insipiēte sunt tota die.
23 ♀ Ne obliuiscaris voces inimicorum tuorum: superbia eorum qui te oderunt, ascendit semper.

1 *In finem, Ne corrumpas, Psalmus Cantici Asaph.* LXXIIII.

2 COnfitebimur tibi Deus; confitebimur, & in-
A uocabimus nomen tuum.
3 Narrabimus mirabilia tua: ♀ cum accepero tempus, ego iustitias iudicabo.
4 ♀ Liquefacta est terra, & omnes qui habitant in ea: ego confirmaui columnas eius.
5 ♀ Dixi iniquis: Nolite inique agere: & delinquentibus: Nolite exaltare cornu.
6 ♀ Nolite extollere in altum cornu vestrum: nolite
B loqui aduersus Deum iniquitatem.
7 ♀ Quia neque ab Oriente, neque ab Occidente, ne-
8 que a desertis montibus: ♀ quoniam Deus iudex est.
9 Hunc humiliat, & hunc exaltat: ♀ quia calix in manu Domini vini meri plenus misto.
C Et inclinauit ex hoc in hoc: veruntamen fæx eius non est exinanita: bibent omnes peccatores terræ.
10 ♀ Ego autem annunciabo in seculum: cantabo Deo Iacob.
11 ♀ Et omnia cornua peccatorum confringam: & exaltabuntur cornua iusti.

1 *In finem, in Laudibus, Psalmus Asaph, Canticum Ad Assyrios.* LXXV.

2 NOtus in Iudæa Deus in Israel magnum nomen eius.
3 ♀ Et factus est in pace locus eius: & habitatio eius in Sion.
4 ♀ Ibi cōfregit potētias arcū, scutū, gladiū, & bellū.
5 ♀ Illuminans tu mirabiliter a montibus æternis:
6 ♀ turbati sunt omnes insipientes corde.
B Dormierunt somnum suum, & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus suis.
7 ♀ Ab increpatione tua Deus Iacob dormitauerunt, qui ascenderunt equos.
8 ♀ Tu terribilis es, & q̃s resistet tibi? ex tunc ira tua.
9 ♀ De cœlo auditum fecisti iudicium, terra tremuit
C & quieuit.
10 ♀ Cum exurgeret in iudicium Deus, vt saluos faceret omnes mansuetos terræ.
11 ♀ Quoniam cogitatio hominis confitebitur tibi: & reliquiæ cogitationis diem festum agent tibi.
12 ♀ Vouete & reddite Domino Deo vestro: omnes qui in circuitu eius affertis munera.
13 Terribili, ♀ & ei qui aufert spiritum principum, terribili apud reges terræ.

1 *In fine, pro Idithun, Psalmus Asaph.* LXXVI.

2 VOce mea ad Dominum clamaui: voce mea
A ad Deum, & intendit mihi. (| Inf. 141. a.1.)
3 ♀ In die tribulationis meę Deum exquisiui, manibus meis nocte cōtra eū: & nō sum deceptus.
4 Renuit cōsolari anima mea, ♀ memor fui Dei, & delectatus sum, & exercitatus sum: & defecit spiritus
5 meus. ♀ Anticipauerunt vigilias oculi mei, turbatus sum, & non sum locutus.
6 ♀ Cogitaui dies antiquos: & annos æternos in mente habui.
7 ♀ Et meditatus sum nocte cum corde meo: & exer-
B citabar, & scopebam spiritum meum.
8 ♀ Nunquid in ęternum proijciet Deus, aut non apponet, vt complacitior sit adhuc?
9 ♀ Aut in finem misericordiam suam abscindet a generatione in generationem?
10 ♀ Aut obliuiscetur misereri Deus? aut continebit in ira sua misericordias suas?
11 ♀ Et dixi: Nunc cœpi: hæc mutatio dexterę Excelsi.
12 ♀ Memor fui operum Domini, quia memor ero
C ab initio mirabilium tuorum.
13 ♀ Et meditabor in omnibus operibus tuis: & in adinuentionibus tuis exercebor.
14 ♀ Deus in sancto via tua: quis Deus magnus sicut
15 Deus noster? ♀ tu es Deus qui facis mirabilia.
16 Notam fecisti in populis virtutem tuam: ♀ redemisti in brachio tuo populum tuum filios Iacob & Ioseph.
17 ♀ Viderunt te aquæ Deus, viderunt te aquæ: & timuerunt, & turbatę sunt abyssi.

18 Multitudo sonitus aquarũ: vocẽ dederũt nubes. 19 Etenim sagittę tuę trãseũt: vox tonitrui tui in rota. Illuxerunt coruscationes tuæ orbi terræ: commota est, & contremuit terra.

20 In mari via tua, & semitæ tuæ in aquis multis: & vestigia tua non cognoscentur.

21 ‖ Deduxisti sicut oues populum tuum in manu Moysi, & Aaron.

‖Exo. 14. d.19.

1 *Intellectus Asaph.* LXXVII.

A Ttẽdite popule meus legem meam: inclinate aurem vestram in verba oris mei.

2 ‖ Aperiam in parabolis os meum: loquar propositiones ab initio.

‖Sup.48. a.5. Matt.13. c.35.

3 Quanta audiuimus, & cognouimus ea: & patres nostri narrauerunt nobis.

4 Non sunt occultata a filijs eorum in generatione altera,

Narrãtes laudes Domini, & virtutes eius, & mirabilia eius quæ fecit.

5 Et suscitauit testimonium in Iacob: & legem posuit in Israel.

Quanta mandauit patribus nostris nota facere ea 6 filijs suis: vt cognoscat generatio altera.

Filij qui nascentur, & exurgent, & narrabunt filijs suis.

7 Vt ponant in Deo spem suam, & non obliuiscantur operum Dei, & mandata eius exquirant.

8 Ne fiant sicut patres eorum, generatio praua, & exasperans.

Generatio quæ non direxit cor suum, & non est creditus cum Deo spiritus eius.

9 Filij Ephrem intendentes, & mittentes arcum: B conuersi sunt in die belli.

10 Non custodierunt testamentum Dei: & in lege eius noluerunt ambulare.

11 Et obliti sunt benefactorum eius, & mirabilium eius quæ ostendit eis.

12 Coram patribus eorum fecit mirabilia in terra Ægypti, in campo Taneos.

13 ‖Interrupit mare, & perduxit eos: & statuit aquas quasi in vtre.

14 ‖ Et deduxit eos in nube diei: & tota nocte in illuminatione ignis.

15 ‖ Interrupit petram in eremo: & adaquauit eos velut in abysso multa.

Exo. 14. c.21. Exo. 13. d.21. d.14. d.19. f.24. ‖ Psalm. 104.d.38. ‖Exo.17. b.6.

16 Et eduxit aquam de petra: & deduxit tanquam flumina aquas.

17 Et apposuerunt adhuc peccare ei: in iram excitauerunt Excelsum in inaquoso.

18 Et tentauerunt Deum in cordibus suis, vt peterent escas animabus suis,

19 ‖ Et male locuti sunt de Deo: dixerunt, nunquid poterit Deus parare mensam in deserto?

‖Nu.20. a.1.

20 ‖Quoniam percussit petram, & fluxerunt aquæ, C & torrentes inundauerunt.

‖Nu.11. a.1.

Nunquid panem poterit stare, aut parare mensam populo suo?

21 Ideo audiuit Dominus, & distulit: & ignis accensus est in Iacob, & ira ascendit in Israel.

22 Quia non crediderunt in Deo, nec sperauerunt in salutari eius.

23 Et mãdauit nubibus desup, & ianuas cęli aperuit.

24 ‖ Et pluit illis manna ad manducandum, & panem cœli dedit eis.

‖Exo.16. d.14. c.14.

25 ‖ Panem Angelorum manducauit homo: cibaria misit eis in abundantia.

‖Nu.11. b.7. ‖Ioan.6. d.31. 1.Cor.10 a.4.

26 Transtulit Austrum de cœlo: & induxit in virtute sua Africum.

27 Et pluit super eos sicut puluerem carnes: & sicut arenam maris volatilia pennata.

‖ Nu.11. g.31.

28 Et ceciderunt in medio castrorum eorum, circa tabernacula eorum.

29 Et manducauerunt & saturati sunt nimis, & de-30 siderium eorum attulit eis: non sunt fraudati a desiderio suo.

D ‖ Adhuc escæ eorum erant in ore ipsorum: & ira 31 Dei ascendit super eos.

‖ Nu.11. g.33.

Et occidit pingues eorũ, & electos Israel impediuit.

32 In omnibus his peccauerunt adhuc: & non crediderunt in mirabilibus eius.

33 Et defecerunt in vanitate dies eorum: & anni eorum cum festinatione.

34 Cum occideret eos, quærebant eum: & reuertebantur, & diluculo veniebant ad eum.

35 Et rememorati sunt, quia Deus adiutor est eorum: & Deus excelsus redemptor eorum est.

36 Et dilexerunt eum in ore suo, & lingua sua mentiti sunt ei.

37 Cor autem eorum non erat rectum cum eo, nec fideles habiti sunt in testamento eius.

38 Ipse autem est misericors, & propitius fiet peccatis eorum: & non disperdet eos.

Et abundauit vt auerteret iram suam: & non accendit omnem iram suam.

39 Et recordatus est quia caro sunt: spiritus vadens, & non rediens.

40 Quoties exacerbauerunt eum in deserto, in iram E concitauerunt eum in inaquoso?

41 Et conuersi sunt, & tentauerunt Deum: & sanctum Israel exacerbauerunt.

42 Non sunt recordati manus eius, die qua redemit eos de manu tribulantis.

43 Sicut posuit in Aegypto signa sua, & prodigia sua in campo Taneos.

44 ‖ Et conuertit in sanguinem flumina eorum, & imbres eorum, ne biberent,

‖ Exo.7. d.10.

45 ‖ Misit in eos cænomyam, & comedit eos: & ranam, & disperdidit eos.

‖ Exo.8. a.6. f.14.

46 ‖ Et dedit ærugini fructus eorum: & labores eorum locustæ.

‖Exo.10. d.13.

47 ‖ Et occidit in grandine vineas eorum: & moros eorum in pruina.

‖Exo. 9. c.23.

48 ‖ Et tradidit grandini iumenta eorum: & possessionem eorum igni.

‖ Exo.9. a.3.

49 Misit in eos iram indignationis suæ: indignationem & iram & tribulationem. immissiones per angelos malos.

50 Viã fecit semitę irę suę, non pepercit a morte ani-F mabus eorum, & iumenta eorum in morte conclusit.

51 ‖ Et percussit oẽ primogenitũ in terra Aegypti: primitias omnis laboris eorũ in tabernaculis Cham.

‖ Exo.12. d.29.

52 ‖ Et abstulit sicut oues populum suum: & perduxit eos tanquam gregem in deserto.

‖ Exo.13. c.18.

53 Et deduxit eos in spe, & non timuerunt: & ‖ inimicos eorum operuit mare.

‖Exo.14. f.27.

54 Et induxit eos in montem sanctificationis suæ, montem, quem acquisiuit dextera eius.

|| Et eiecit a facie eorum Gentes: & sorte diuisit eis terram in funiculo distributionis. [|| Ios. 11. b.7.]

55 Et habitare fecit in tabernaculis eorũ trib⁹ Israel.

56 Et tentauerunt, & exacerbauerunt Deum excelsum: & testimonia eius non custodierunt.

57 Et auerterunt se, & non seruauerunt pactum quemadmodum patres eorum, conuersi sunt in arcum prauum.

58 In iram concitauerunt eum in collibus suis: & in sculptilibus suis ad æmulationem eum prouocauerunt.

59 Audiuit Deus & spreuit: & ad nihilum redegit valde Israel.

60 Et repulit tabernaculum Silo, tabernaculum G suum vbi habitauit in hominibus. [|| Iere.7. b.12.]

61 Et tradidit in captiuitatem virtutem eorum, & pulchritudinem eorum in manus inimici. [1.Reg.4 a.2.]

62 Et conclusit in gladio populum suum: & hæreditatem suam spreuit.

63 Iuuenes eorum comedit ignis: & virgines eorum non sunt lamentatæ.

64 Sacerdotes eorum in gladio ceciderunt: & viduæ eorum non plorabantur.

65 Et excitatus est tanquam dormiens Dominus, tanquam potens crapulatus a vino:

66 Et percussit inimicos suos in posteriora opprobrium sempiternum dedit illis.

67 Et repulit tabernaculum Ioseph: & tribum Ephraim non elegit.

68 Sed elegit tribum Iuda, montem Sion quem dilexit.

69 Et ędificauit sicut vnicornium sanctificium suum in terra, quam fundauit in secula.

70 || Et elegit Dauid seruum suum, & sustulit eum [|| 3.Reg. 16.2.]

71 de gregibus ouium: de post fœtantes accepit eum. Pascere Iacob seruum suum, & Israel hæreditatem

72 suam: Et pauit eos in innocentia cordis sui: & in intellectibus manuum suarum deduxit eos.

Psalmus Asaph. LXXVIII.

A Deus venerunt Gentes in hęreditatem tuam, polluerunt templum sanctum tuum: posuerunt Ierusalem in pomorum custodiam.

2 Posuerunt morticina seruorum tuorum escas volatilibus cœli: carnes sanctorum tuorum bestijs terrę.

3 Effuderunt sanguinem eorum, tanquam aquam in circuitu Ierusalem: & non erat qui sepeliret.

4 Facti sumus opprobrium vicinis nostris: subsan-B natio, & illusio his qui in circuitu nostro sunt.

5 Vsquequo Domine irasceris in finem, accendetur velut ignis zelus tuus?

6 || Effunde iram tuam in Gentes quæ te non nouerunt: & in regna quæ nomen tuum non inuocauerũt. [|| Iere.10. d.25.]

7 Quia comederunt Iacob: & locum eius desolauerunt.

8 || Ne memineris iniquitatum nostrarum antiqua-C rum, cito anticipent nos misericordiæ tuæ: quia pauperes facti sumus nimis. [|| Isai.64. c.9.]

9 Adiuua nos Deus salutaris noster, & propter gloriam nominis tui Domine, libera nos, & propitius esto peccatis nostris propter nomen tuum.

10 Ne forte dicant in gentibus, Vbi est Deus eorũ? & innotescat in nationibus coram oculis nostris. Vltio sanguinis seruorum tuorum qui effusus est.

11 introeat in conspectu tuo gemitus compeditorum.

D Secundum magnitudinem brachij tui posside filios mortificatorum.

12 Et redde vicinis nostris septuplum in sinu eorum: improperium ipsorum, quod exprobrauerunt tibi Domine.

13 Nos autem populus tuus, & oues pascuæ tuæ, confitebimur tibi in seculum,

In generationem, & generationem annunciabimus laudem tuam.

1 *In finem, pro ijs qui commutabuntur, testimonium Asaph Psalmus.* LXXIX.

2 A Qui regis Israel, intẽde: qui deducis velut ouem, Ioseph.

3 Qui sedes super cherubin manifestare coram Ephraim, Beniamin, & Manasse. Excita potentiã

4 tuam, & veni vt saluos facias nos. Deus conuerte nos: & ostende faciem tuam, & salui erimus.

5 Domine Deus virtutum, quousque irasceris super orationem serui tui?

6 Cibabis nos pane lachrymarum, & potum dabis B nobis in lachrymis in mensura?

7 Posuisti nos in contradictionem vicinis nostris: & inimici nostri subsannauerunt nos.

8 Deus virtutum conuerte nos: & ostende faciem tuam, & salui erimus.

9 Vineam de Ægypto transtulisti: eiecisti Gentes, & plantasti eam.

10 Dux itineris fuisti in conspectu eius, plantasti radices eius, & impleuit terram.

11 Operuit montes vmbra eius: & arbusta eius ce-C dros Dei.

12 Extendit palmites suos, vsque ad mare: & vsque ad flumen propagines eius.

13 Vt quid destruxisti maceriam eius, & vindemiãt eam omnes qui prætergrediuntur viam?

14 Exterminauit eam aper de sylua: & singularis ferus depastus est eam.

15 Deus virtutum conuertere: respice de cœlo, & vide, & visita vineam istam.

16 Et perfice eam, quam plãtauit dextera tua: & super filium hominis, quem confirmasti tibi.

17 Incensa igni, & suffossa ab increpatione vultus D tui peribunt.

18 Fiat manus tua super virum dexteræ tuæ: & super filium hominis quem confirmasti tibi.

19 Et non discedimus a te: viuificabis nos, & nomen tuum inuocabimus.

20 Domine Deus virtutum conuerte nos: & ostende faciem tuam, & salui erimus.

1 *In finem pro torcularibus, Psalmus ipsi Asaph.* LXXX.

2 A Exultate Deo adiutori nr̃o: iubilate Deo Iacob.

3 Sumite psalmũ, & date tympanum: psalterium iucundum cum cithara.

4 Buccinate in Neomenia tuba, in insigni die solemnitatis vestræ.

5 Quia pceptũ in Israel est, & iudiciũ Deo Iacob.

6 | Testimonium in Ioseph posuit illud, cum exiret de Terra Aegypti, linguam quã nõ nouerat, audiuit.

7 Diuertit ab oneribus dorsum eius: manus eius B in cophino seruierunt.

In

Exo. 17. b.6. Exo. 20. 2.7.

8 In tribulatione inuocasti me, & liberaui te, exaudiui te in abscondito tempestatis: | probaui te apud aquam contradictionis.

9 Audi populus meus, & contestabor te: Israel si au-10 dieris me, non erit in te Deus recens, neque adorabis Deum alienum.

11 Ego enim sum Dñs Deus tuus, qui eduxi te de C Terra Ægypti: dilata os tuum, & implebo illud.

12 Et non audiuit populus meus vocem meam: & Israel non intendit mihi.

|Act. 14. c.16. |Baru.3. b.13.

13 |Et dimisi eos secundum desideria cordis eorum, ibunt in adinuentionibus suis.

14 |Si populus meus audisset me: Israel si in vijs meis ambulasset;

15 Pro nihilo forsitan inimicos eorum humiliassem: D & super tribulantes eos misissem manum meam.

16 Inimici Dñi mētiti sunt ei: & erit tēpus eorū in se-17 cula. Et cibauit eos ex adipe frumenti: & de petra melle saturauit eos.

1 *Psalmus Asaph.* LXXXI.

A DEus stetit in synagoga deorum: in medio autem deos dijudicat.

2 Vsquequo iudicatis iniquitatem: & facies peccatorum sumitis?

3 Iudicate egeno, & pupillo: humilem, & pauperem iustificate.

|Prou. 24 b.11.

4 | Eripite pauperem: & egenum de manu peccatoris liberate.

5 Nescierunt, neque intellexerunt, in tenebris am-B bulant: mouebuntur omnia fundamenta terræ.

|Ioan.10 f.34.

6 |Ego dixi, Dij estis, & filij excelsi omnes.

7 Vos autem sicut homines moriemini: & sicut vnus de principibus cadetis.

8 Surge Deus iudica terram: quoniam tu hæreditabis in omnibus Gentibus.

1 *Canticum Psalmi Asaph.* LXXXII.

2 A DEus quis similis erit tibi? ne taceas, neque compescaris Deus.

3 Quoniam ecce inimici tui sonuerunt: & qui oderunt te extulerunt caput.

3 Super populum tuum malignauerunt consilium, & cogitauerunt aduersus sanctos tuos.

5 Dixerunt: Venite, & disperdamus eos de gente: & non memoretur nomen Israel vltra:

6 Quoniam cogitauerūt vnanimiter: simul aduer-7 sum te testamentum disposuerunt, tabernacula Idu-B mæorū, & Ismahelitæ. Moab, & Agareni, Gebal, & 8 Ammon, & Amalec: alienigenę cū habitātibus Tyrū.

9 Etenim Assur venit cum illis facti sunt in adiutorium filijs Lot.

|Iudi.7.f. 22.

10 Fac illis sicut Madian, & | Sisaræ: sicut Iabin in Torrente Cisson.

Iud.4. d. 15. |Iud.7.g. 25. |Iud.8.d. 21.

11 Disperierunt in Endor: facti sunt, vt stercus C terræ.

12 Pone principes eorum, sicut Oreb, & Zeb: & Zebee, & Salmana,

13 Omnes principes eorum: qui dixerunt, Hæreditate possideamus sanctuarium Dei.

14 Deus meus pone illos, vt rotam, & sicut stipulam ante faciem venti.

15 Sicut ignis qui comburit syluam, & sicut flamma comburens montes:

16 Ita persequeris illos in tempestate tua, & in ira D tua turbabis eos.

17 Imple facies eorum ignominia: & quærent nomen tuum Domine.

18 Erubescant, & conturbentur in seculum seculi: & confundantur & pereant:

19 Et cognoscant quia nomen tibi Dominus, tu solus altissimus in omni terra.

1 *In finem, pro torcularibus filijs Core, Psalmus* LXXXIII.

2 QVam dilecta tabernacula tua Domine virtu-3 tum: concupiscit, & deficit anima mea in A atria Domini.

Cor meū, & caro mea exultauerūt in Deū viuum.

4 Etenim passer inuenit sibi domum: & turtur nidum sibi, vbi ponat pullos suos.

B Altaria tua Dñe virtutū, rex meus, & Deus meus.

5 Beati qui habitant in domo tua: Domine in secula seculorum laudabunt te.

6 Beatus vir cuius est auxilium abs te: ascensio-7 nes in corde suo disposuit, in valle lachrymarum in loco quem posuit.

8 Etenim benedictionem dabit legislator, ibunt de C virtute in virtutem: videbitur Deus deorum in Sion.

9 Domine Deus virtutum exaudi orationem meam: auribus percipe Deus, Iacob.

10 Protector noster aspice Deus, & respice in faciem Christi tui.

11 Quia melior est dies vna in atrijs tuis super mil-D lia. Elegi abiectus esse in domo Dei mei: magis quam habitare in tabernaculis peccatorum.

12 Quia misericordiam & veritatem diligit Deus: gratiam & gloriam dabit Dominus.

Non priuabit bonis eos qui ambulant in innocen-13 tia: Domine virtutū, beatus homo qui sperat in te.

1 *In finem, filijs Core, Psalmus.* LXXXIIII.

2 A BEnedixisti domine terram tuam: auertisti captiuitatem Iacob.

3 Remisisti iniquitatem plebis tuæ: operuisti omnia peccata eorum.

4 Mitigasti omnem iram tuam, auertisti ab ira in-5 dignationis tuæ. Conuerte nos Deus salutaris noster: & auerte iram tuam a nobis.

6 Nunquid in æternum irasceris nobis? aut exten-B des iram tuam a generatione in generationem?

7 Deus tu conuersus viuificabis nos: & plebs tua lætabitur in te.

8 Ostende nobis Domine misericordiam tuam: & salutare tuum da nobis.

9 Audiam quid loquatur in me Dominus Deus: quoniam loquetur pacem in plebem suam.

C Et super sanctos suos, & in eos, qui conuertuntur ad cor.

10 Veruntamen prope timentes eum salutare ipsius: vt inhabitet gloria in terra nostra.

11 Misericordia, & veritas obuiauerunt sibi: iustitia, & pax osculatæ sunt.

12 Veritas de terra orta est: & iustitia de cœlo pro-D spexit.

13 Etenim Dñs dabit benignitatem: & terra nostra 14 dabit fructū suum. Iustitia ante eum ambulabit: & ponet in via gressus suos.

1 *Oratio ipsi Dauid.* LXXXV.

A INclina Domine aurem tuam:& exaudi me:quoniam inops & pauper sum ego.
2 ꝰCustodi animam meam, quoniam sanctus sum: saluũ fac seruum tuũ Deus meus sperantẽ in te.
3 ꝰMiserere mei Domine, quoniam ad te clamaui
4 tota die: ꝰ lætifica animam serui tui,quoniam ad te Domine animam meam leuaui.
5 ꝰ|Quoniam tu Domine suauis & mitis, & multæ misericordiæ omnibus inuocantibus te.

|Ioel. 1. c.13.

6 ꝰAuribus percipe Domine orationem meam, &
B intende voci deprecationis meæ.
7 ꝰIn die tribulationis meæ clamaui ad te: quia
8 exaudisti me. ꝰNon est similis tui in dijs Domine: & non est secundum opera tua.
9 ꝰOmnes gentes quascunq; fecisti, venient & adorabunt coram te Dñe:& glorificabunt nomen tuum.
10 ꝰQuoniam magnus es tu, & faciens mirabilia: tu
C es Deus solus.
11 ꝰDeduc me Dñe in via tua,& ingrediar in veritate tua:lætetur cor meum vt timeat nomen tuum.
12 ꝰConfitebor tibi Domine Deus meus in toto corde meo,& glorificabo nomen tuum in æternum.
13 ꝰQuia misericordia tua magna est super me: & eruisti animam meam ex inferno inferiori.
14 ꝰDeus, iniqui insurrexerunt super me,& synagoga potentium quæsierunt animam meam: & non
D proposuerunt te in conspectu suo.
15 ꝰEt tu Domine Deus miserator & misericors,patiens,& multæ misericordiæ,& verax.
16 ꝰRespice in me, & miserere mei, da imperium tuum puero tuo:& saluum fac filium ancillæ tuæ.
17 ꝰFac mecum signum in bonum, vt videant qui oderunt me, & confundantur, quoniam tu Domine adiuuisti me, & consolatus es me.

1 *Filijs Core, Psalmus cantici.* LXXXVI.

A FVndamenta eius in montibus sanctis: ꝰ diligit
2 Dominus portas Sion super omnia tabernacula Iacob.
3 ꝰGloriosa dicta sunt de te,ciuitas Dei.
4 ꝰMemor ero Raab & Babylonis scientium me. Ecce alienigenæ, & Tyrus, & populus Aethiopum, hi fuerunt illic.
5 ꝰNunquid Sion dicet, Homo, & homo natus est
B in ea:& ipse fundauit eam Altissimus?
6 ꝰDominus narrabit in scripturis populorum & principum,horum qui fuerunt in ea.
7 ꝰSicut lætantium omnium habitatio est in te.

1 *Canticum Psalmi Filijs Core, in finem,pro Maeleth ad respondendum, intellectus Eman Ezrahitæ.* LXXXVII.

2 DOmine Deus salutis meæ in die clamaui &
A nocte coram te.
3 ꝰIntret in conspectu tuo oratio mea:inclina aurem tuam ad precem meam.
4 ꝰQuia repleta est malis anima mea:& vita mea inferno appropinquauit.
5 ꝰAestimatus sum cũ descendentibus in lacũ: factus
6 sum sicut homo sine adiutorio, ꝰinter mortuos liber. Sicut vulnerati dormiẽtes in sepulchris,quorũ non es memor amplius: & ipsi de manu tua repulsi sunt.
7 ꝰPosuerunt me in lacu inferiori:in tenebrosis,& in
B vmbra mortis.
8 ꝰSuper me confirmatus est furor tuus: & omnes fluctus tuos induxisti super me.
9 ꝰLonge fecisti notos meos a me: posuerunt me abominationem sibi.
10 Traditus sum,& non egrediebar: ꝰoculi mei languerunt præ inopia.
Clamaui ad te Domine tota die: expandi ad te manus meas.
11 ꝰNunquid mortuis facies mirabilia, aut medici su
C scitabunt,& confitebuntur tibi?
12 ꝰNunquid narrabit aliquis in sepulchro misericordiam tuam,& veritatem tuam in perditione?
13 ꝰNunquid cognoscentur in tenebris mirabilia tua,& iustitia tua in terra obliuionis?
15 ꝰEt ego ad te Domine clamaui: & mane oratio mea præueniet te.
15 ꝰVt quid Domine repellis orationem meam:auertis faciem tuam a me?
16 ꝰPauper sum ego,& in laboribus a iuuẽtute mea,
D exaltatus autem humiliatus sum,& conturbatus.
17 ꝰIn me transierunt iræ tuæ: & terrores tui conturbauerunt me.
18 ꝰCircundederunt me sicut aqua: tota die circundederunt me simul.
19 ꝰElongasti a me amicum & proximum: & notos meos a miseria.

1 *Intellectus Ethan Ezrahitæ.* LXXXVIII.

2 MIsericordias Domini in ęternum cantabo.
A In generatione & generationem annunciabo veritatem tuam in ore meo.
3 ꝰQuoniam dixisti,In æternum misericordia ædificabitur:in cęlis præparabitur veritas tua in eis.
4 ꝰDisposui testamentum electis meis, |iuraui Dauid seruo meo,

|2. Reg 7.b. 12.

5 ꝰVsque in ęternum præparabo semen tuum.
Et ædificabo in generatione, & generationem sedem tuam.
6 ꝰConfitebuntur cœli mirabilia tua;Domine: etenim veritatem tuam in ecclesia sanctorum.
7 ꝰQuoniam quis in nubibus æquabitur Domino, similis erit Deo in filijs Dei?
8 ꝰDeus qui glorificatur in consilio sanctorum:ma-
B gnus,& terribilis super oẽs,qui in circuitu eius sunt.
9 ꝰDomine Deus virtutum, quis similis tibi?potens es Domine,& veritas tua in circuitu tuo.
10 ꝰTu dominaris potestati maris: motum autem fluctuum eius tu mitigas.
11 ꝰTu humiliasti, sicut vulneratum, superbum: in brachio virtutis tuæ dispersisti inimicos tuos.
12 ꝰTui sunt cęli,& tua est terra,orbem terrę & pleni
13 tudinẽ eius tu fundasti:ꝰaquilonẽ,& mare tu creasti.

Genes.1. a.1.

Thabor, & Hermon in nomine tuo exultabunt:
14 ꝰtuum brachium cum potentia.
15 Firmetur manus tua,& exaltetur dextera tua: ꝰiu-
C stitia,& iudicium præparatio sedis tuę.
Misericordia,& veritas præcedent faciem tuam:
16 ꝰbeatus populus qui scit iubilationem.
17 Domine, in lumine vultus tui ambulabunt, ꝰ& in nomine tuo exultabunt tota die, & in iustitia tua exaltabuntur.
18 ꝰQuoniam gloria virtutis eorum tu es,& in bene-

placito

placito tuo exaltabitur cornu nostrum.

19 ♀ Quia Domini est assumptio nostra, & sancti Israel regis nostri.

20 ♀Tunc locutus es in visione sanctis tuis, & dixisti, Posui adiutorium in potente, & exaltaui electum de

21 plebe mea. ♀ Inueni Dauid seruum meum: | oleo D sancto meo vnxi eum.

Act.13. d.22. 1.Reg.16 a.2. c.12. 2.Reg.5 a.2.

22 ♀ Manus enim mea auxiliabitur ei: & brachium meum confortabit eum.

23 ♀ Nihil proficiet inimicus in eo: & filius iniquitatis non apponet nocere ei.

24 ♀Et concidam a facie ipsius inimicos eius, & odientes eum in fugam conuertam.

25 ♀Et veritas mea, & misericordia mea cum ipso: & in nomine meo exaltabitur cornu eius.

26 ♀ Et ponam in mari manum eius: & in fluminibus dexteram eius.

27 ♀ Ipse inuocabit me: Pater meus es tu: Deus meus, & susceptor salutis meæ.

28 ♀ Et ego primogenitum ponam illum: excelsum præ regibus terræ.

29 ♀In æternum seruabo illi misericordiam meam: & testamentum meum fidele ipsi.

30 ♀ Et ponam in seculum seculi semen eius: & thro-E num eius sicut dies cœli.

31 ♀Si autem dereliquerint filij eius legem meam, & in iudicijs meis non ambulauerint.

32 ♀Si iustitias meas prophanauerint, & mandata mea non custodierint.

33 ♀Visitabo in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum.

34 ♀ Misericordiam autem meam non dispergam ab eo, neque nocebo in veritate mea.

35 ♀ Neque profanabo testamentum meum, & quę procedunt de labijs meis non faciam irrita.

36 ♀ Semel iuraui in sancto meo, si Dauid mentiar:

37 ♀|semen eius in æternum manebit.

2. Reg. 7.c.10.

38 Et thronus eius sicut sol in conspectu meo: ♀ & si-F cut luna perfecta in æternum: & testis in cœlo fidelis.

39 ♀ Tu vero repulisti & despexisti: distulisti Chri-

40 stum tuum. ♀ Euertisti testamentum serui tui: profanasti in terra sanctuarium eius.

41 ♀Destruxisti omnes sepes eius: posuisti firmamentum eius formidinem.

42 ♀ Diripuerunt eum omnes transeuntes viam: factus est opprobrium vicinis suis.

43 ♀Exaltasti dexteram deprimentium eum: lætificasti omnes inimicos eius.

44 ♀Auertisti adiutorium gladij eius: & non es auxi-G liatus ei in bello.

45 ♀ Destruxisti eum ab emundatione: & sedem eius in terra collisisti.

46 ♀Minorasti dies temporis eius: perfudisti eum confusione.

47 ♀Vsquequo Domine auertis in finem: exardescet, sicut ignis ira tua?

48 ♀ Memorare quæ mea substantia: nunquid enim vane constituisti omnes filios hominum?

49 ♀ Quis est homo qui viuet, & non videbit mortem: eruet animam suam de manu inferi?

2.Reg.7. b.11.

50 ♀Vbi sunt misericordiæ tuæ antiquę Domine: sicut iurasti Dauid in veritate tua?

51 ♀ Memor esto Domine opprobrij seruorum tuorum (quod continui in sinu meo) multarum gentium.

52 ♀ Quod exprobrauerũt inimici tui Domine, quod exprobrauerunt, commutationem Christi tui.

53 ♀Benedictus Dominus in æternum: fiat, fiat.

1 *Oratio Moysi hominis Dei.* LXXXIX.

A Domine refugium factus es nobis a generatione in generationem.

2 ♀Priusquã montes fierent, aut formaretur terra, & orbis, a seculo, & vsq; in seculũ tu es Deus.

3 ♀Ne auertas hominem in humilitatem: & dixisti: Conuertimini filij hominum.

4 ♀Quoniam mille anni ante oculos tuos: tanquam dies hesterna quæ præterijt,

5 Et custodia in nocte: ♀quę pro nihilo habentur, eorum anni erunt.

6. ♀Mane sicut herba transeat, mane floreat, & tran-B seat: vespere decidat, induret, & arescat.

7 ♀Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati sumus.

8 ♀Posuisti iniquitates nostras in conspectu tuo: seculum nostrum in illuminatione vultus tui.

9 ♀ Quoniam omnes dies nostri defecerunt: & in ira tua defecimus.

Eccle.18 a.8.

10 Anni nostri sicut aranea meditabuntur: ♀ dies an-C norum nostrorum in ipsis septuaginta anni.

Si autem in potentatibus, octoginta anni: & amplius eorum, labor & dolor.

Quoniam superuenit mansuetudo, & corripiemur.

11 ♀Quis nouit potestatem iræ tuæ, & præ timore tuo iram tuam dinumerare?

12 ♀ Dexteram tuam sic notam fac: & eruditos corde in sapientia.

13 ♀Conuertere Domine, vsquequo? & deprecabilis esto super seruos tuos.

14 ♀Repleti sumus mane misericordia tua: & exulta-D uimus. & delectati sumus omnibus diebus nostris.

15 ♀Lætati sumus pro diebus quibus nos humiliasti: annis quibus vidimus mala.

16 ♀Respice in seruos tuos, & in opera tua: & dirige filios eorum.

17 ♀ Et sit splendor Domini Dei nostri super nos, & opera manuum nostrarum dirige super nos: & opus manuum nostrarum dirige.

1 *Laus cantici David.* XC.

A Qui habitat in adiutorio Altissimi, in protectione Dei cœli commorabitur.

2 ♀Dicet Domino, susceptor meus es tu, & refugium meum, Deus meus sperabo in eum.

3 ♀Quoniam ipse liberauit me de laqueo venantiũ, & a verbo aspero.

4 ♀Scapulis suis obumbrabit tibi: & sub pennis eius sperabis.

5 ♀Scuto circumdabit te veritas eius: non timebis a ti-B more nocturno.

6 ♀A sagitta volante in die, a negotio perambulante in tenebris, ab incursu, & dæmonio meridiano.

7 ♀Cadent a latere tuo mille, & decem millia a dextris tuis: ad te autem non appropinquabit.

8 ♀Veruntamen oculis tuis considerabis: & retributionem peccatorum videbis.

9 ♀ Quoniam tu es Domine spes mea: Altissimum C posuisti, & refugium tuum.

10 ♀Non accedet ad te malum, & flagellũ non appro-

pinquabit tabernaculo tuo.

‖ Matt. 4. a. 6. Luc. 4. b. 10.

11 ℣ Quoniam ‖ angelis suis mandauit de te, vt custodiant te in omnibus vijs tuis.

12 ℣ In manibus portabunt te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum.

13 ℣ Super aspidem & basiliscum ambulabis, & con-D culcabis leonem & draconem.

14 ℣ Quoniam in me sperauit: liberabo eum: protegam eum, quoniam cognouit nomen meum.

15 ℣ Clamauit ad me, & ego exaudiam eum: cum ipso sum in tribulatione: eripiã eum & glorificabo eum:

16 ℣ Longitudine dierum replebo eum: & ostendam illi salutare meum.

1 *Psalmus cantici in die sabbati. XCI.*

2 A BOnum est confiteri Domino, & psallere nomini tuo Altissime.

3 ℣ Ad annunciandum mane misericordiam tuam, & veritatem tuam per noctem.

4 ℣ In decachordo psalterio, cum cantico, in cithara.

5 ℣ Quia delectasti me Domine in factura tua: & in operibus manuum tuarum exultabo.

‖ Inf. 110. a. 2.

6 ℣ ‖ Quam magnificata sunt opera tua Domine? ni-B mis profundæ factæ sunt cogitationes tuæ.

7 ℣ Vir insipiens non cognoscet, & stultus non intelliget hæc.

8 ℣ Cum exorti fuerint peccatores sicut fœnum, & apparuerint omnes qui operantur iniquitatem.

9 Vt intereant in seculum seculi, ℣ tu autem altissimus in æternum Domine.

10 ℣ Quoniam ecce inimici tui Domine, quoniam ecce inimici tui peribunt: & dispergentur omnes qui operantur iniquitatem.

11 ℣ Et exaltabitur sicut vnicornis cornu meum: & senectus mea in misericordia huberi.

12 ℣ Et despexit oculus meus inimicos meos: & insur-C gentibus in me malignantibus, audiet auris mea.

13 ℣ Iustus vt palma florebit: sicut cedrus Libani multiplicabitur.

14 ℣ Plantati in domo Domini, in atrijs domus Dei nostri florebunt.

15 ℣ Adhuc multiplicabuntur in senecta huberi: & be-16 ne patientes erunt: ℣ vt annuncient: Quoniam rectus Dominus Deus noster, & non est iniquitas in eo.

Laus cantici ipsi Dauid in die ante sabbatum, quando fundata est terra. XCII.

1 A DOminus regnauit decorem indutus est: indutus est Dominus fortitudinem, & præcinxit se.

Etenim firmauit orbem terræ, qui non commouebitur.

2 ℣ Parata sedes tua Deus ex tunc: a seculo tu es.

3 ℣ Eleuauerunt flumina Domine, eleuauerunt flumina vocem suam:

4 Eleuauerunt flumina fluctus suos ℣ a vocibus aqua-B rum multarum.

Mirabiles elationes maris: mirabilis in altis Dominus.

5 ℣ Testimonia tua credibilia facta sunt nimis: domum tuam decet sanctitudo Domine in longitudinem dierum.

Psalmus ipsi Dauid quarta sabbati. XCIII.

1 A DEus vltionum Dominus: Deus vltionum libere egit.

2 ℣ Exaltare qui iudicas terram: redde retributionem superbis.

3 ℣ Vsquequo peccatores Domine, vsquequo peccatores gloriabuntur.

4 ℣ Effabuntur & loquentur iniquitatem, loquentur omnes qui operantur iniustitiam?

5 ℣ Populum tuum Domine humiliauerunt: & hæreditatem tuam vexauerunt.

6 ℣ Viduam & aduenam interfecerunt: & pupillos occiderunt.

7 ℣ Et dixerunt: Non videbit Dominus: nec intelli-B get Deus Iacob.

8 ℣ Intelligite insipientes in populo: & stulti aliquando sapite.

9 ℣ Qui plantauit aurem, non audiet? aut qui finxit oculum non considerat?

10 ℣ Qui corripit gentes, non arguet, qui docet hominem scientiam?

11 ℣ Dñs scit cogitationes hominum, qm̃ vanæ sunt.

12 ℣ Beatus homo quem tu erudieris Domine, & de lege tua docueris eum.

13 ℣ Vt mitiges ei a diebus malis: donec fodiatur pec-C catori fouea.

14 ℣ Quia non repellet Dominus plebem suam, & hereditatem suam non derelinquet.

15 ℣ Quoadusque iustitia conuertatur in iudicium: & qui iuxta illam omnes qui recto sunt corde.

16 ℣ Quis consurget mihi aduersus malignantes? aut quis stabit mecum aduersus operantes iniquitatem?

17 ℣ Nisi quia Dominus adiuuit me: paulominus habitasset in inferno anima mea.

18 ℣ Si dicebam: Motus est pes meus: misericordia tua D Domine adiuuabat me.

19 ℣ Secundũ multitudinem dolorum meorũ in corde meo, consolationes tuæ lætificauerunt aĩam meam.

20 ℣ Nunquid adhæret tibi sedes iniquitatis: qui fingis laborem in præcepto?

21 Captabunt in animam iusti: & sanguinem innocentem condemnabunt.

22 ℣ Et factus est mihi Dominus in refugium, & Deus meus in adiutorium spei meæ.

23 ℣ Et reddet illis iniquitatem ipsorum: & in malitia eorum disperdet eos, disperdet illos Dominus Deus noster.

Laus cantici ipsi Dauid. XCIIII.

1 A VEnite exultemus Domino, iubilemus Deo salutari nostro:

2 ℣ Præoccupemus faciem eius in confessione, & in psalmis iubilemus ei.

3 ℣ Quoniam Deus magnus Dominus, & rex magnus super omnes deos.

4 ℣ Quia in manu eius sunt omnes fines terræ: & altitudines montium ipsius sunt.

5 ℣ Quoniam ipsius est mare, & ipse fecit illud: & siccam manus eius formauerunt.

6 ℣ Venite, adoremus, & procidamus, & ploremus an-7 te Dominum qui fecit nos: ℣ quia ipse est Dominus Deus noster.

B Et nos populus pascuæ eius: & oues manus eius.

8 ‖ Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra.

9 Sicut in irritatione secundum diem tentationis in deserto.

Vbi tentauerunt me patres vestri probauerunt me, & viderunt opera mea.

10 Quadraginta annis offensus fui generationi illi: & dixi, Semper hi errant corde.

11 Et isti non cognouerunt vias meas: ‖ vt iuraui in ira mea, Si introibunt in requiem meam.

Heb. 3. b. 7. ‖ Heb. 4. a. 3.

1 *Canticum ipsi Dauid quando domus ędificabatur post captiuitatem. (1. Par. 15.) XCV.*

1. Pa. 16. c. 23.

A CAntate Domino canticum nouum: cantate Dominum omnis terræ.

2 Cantate Domino, & benedicite nomini eius: annunciate de die in diem salutare eius.

3 Annunciate inter Gentes gloriam eius, in omnibus populis mirabilia eius.

4 Quoniam magnus Dominus, & laudabilis nimis: terribilis est super omnes Deos.

5 Quoniam omnes dij Gentium dæmonia: Dominus autem cœlos fecit.

6 Confessio & pulchritudo in conspectu eius, sanctimonia & magnificentia in sanctificatione eius.

B

7 Afferte Dño patriæ Gentium, afferte Dño gloriã 8 & honorem. afferte Domino gloriam nomini eius.

9 Tollite hostias, & introite in atria eius, adorate Dominum in atrio sancto eius.

10 Commoueatur a facie eius vniuersa terra: dicite in Gentibus quia Dominus regnauit.

C Etenim correxit orbem terræ qui non commouebi- 11 tur: iudicabit populos in æquitate. Lætentur cœli, & exultet terra: commoueatur mare, & plenitudo e- 12 ius: gaudebunt campi, & omnia quæ in eis sunt.

13 Tunc exultabunt omnia ligna syluarum a facie Domini, quia venit, quoniam venit iudicare terram.

Iudicabit orbem terræ in æquitate, & populos in veritate sua.

1 *Huic Dauid, quando terra eius restituta est. XCVI.*

A DOminus regnauit, exultet terra: lætentur in- 2 sulæ multæ. Nubes & caligo in circuitu eius, iustitia & iudiciũ correctio sedis eius.

3 Ignis ante ipsum præcedet, & inflammabit in cir- 4 cuitu inimicos eius. Illuxerunt fulgura eius orbi terræ, vidit & commota est terra.

5 Montes sicut cera fluxerunt a facie Domini, a facie Domini omnis terra.

6 Annunciauerunt cœli iustitiam eius, & viderunt omnes populi gloriam eius.

7 ‖ Confundantur omnes qui adorant sculptilia, & B qui gloriantur in simulachris suis.

8 Adorate eũ oẽs angeli eius: audiuit & lætata ẽ Siõ. Et exultauerũt filiæ Iudæ propter iudicia tua Dñe.

9 Quoniam tu Dominus altissimus super omnem terram, nimis exultatus es super omnes deos.

10 ‖ Qui diligitis Dominum, odite malum: custodit Dominus animas sanctorum suorum, de manu peccatoris liberabit eos.

11 Lux orta est iusto, & rectis corde lætitia.

12 Lætamini iusti in Domino: & confitemini memoriæ sanctificationis eius.

‖ Exo. 20. a. 4. Leui. 26. a. 1. Deu. 5. a. 8. Heb. 1. b. 6. ‖ Amos 5. d. 15. Ro. 12. b. 9.

1 *Psalmus ipsi Dauid. XCVII.*

A CAntate Domino canticum nouum: quia mirabilia fecit.

Saluauit sibi dextera eius, & brachium sanctum eius.

2 ‖ Notum fecit Dominus salutare suum: in conspectu Gentium reuelauit iustitiam suam.

Isa. 52. c. 10. 63. b. 8.

3 Recordatus est misericordiæ suæ, & veritatis suæ domui Israel.

Viderũt omnes termini terræ, salutare Dei nostri.

4 Iubilate Deo omnis terra: cantate, & exultate, & psallite.

5 Psallite Domino in cithara, in cithara & voce 6 psalmi: in tubis ductilibus, & voce tubæ corneæ.

7 Iubilate in cõspectu regis Dñi: moueatur mare & B plenitudo eius: orbis terrarum, & qui habitant in eo.

8 Flumina plaudent manu, simul montes exulta- 9 bunt a conspectu Domini: qm̃ venit iudicare terrã.

Iudicabit orbem terrarum in iustitia, & populos in æquitate.

1 *Psalmus ipsi Dauid. XCVIII.*

A DOminus regnauit, irascantur populi: qui sedet super cherubim, moueatur terra.

2 Dominus in Sion magnus: & excelsus super omnes populos.

3 Confiteantur nomini tuo magno, quoniam terribi- 4 le & sanctum est: & honor regis iudicium diligit.

Tu parasti directiones: iudicium & iustitiam in Iacob tu fecisti.

5 Exaltate Dominum Deum nostrum, & adorate scabellum pedum eius: quoniam sanctum est.

6 Moyses & Aaron in sacerdotibus eius: & Samuel B inter eos qui inuocant nomen eius.

7 Inuocabant Dominum, & ipse exaudiebat eos: in columna nubis loquebatur ad eos.

Custodiebant testimonia eius, & præceptum quod dedit illis.

8 Dñe Deus noster tu exaudiebas eos. Deus tu propitius fuisti eis, & vlciscẽs in oẽs adinuentiones eorũ.

9 Exaltate Dominum Deum nostrum, & adorate in monte sancto eius: qm̃ sanctus Dñs Deus noster.

1 *Psalmus in confessione. XCIX.*

2 IVbilate Deo oĩs terra: seruite Dño in lætitia.

A Introite in conspectu eius, in exultatione.

3 Scitote quoniam Dominus ipse est Deus: ipse fecit nos, & non ipsi nos.

4 Populus eius & oues pascuæ eius. Introite portas eius in confessione, atria eius in hymnis confitemini illi.

5 Laudate nomen eius: quoniam suauis est Domi- B nus, in æternum misericordia eius, & vsque in generationem & generationem veritas eius.

1 *Psalmus ipsi Dauid. C.*

2 MIsericordiam & iudicium cantabo tibi Do- A mine.

Psallam, & intelligam in via immaculata: quando venies ad me.

Perambulabam in innocentia cordis mei, in medio domus meæ.

Non

3 ꝰNon proponebam ante oculos meos rem iniustam: facientes præuaricationes odiui.
4 ꝰNon adhæsit mihi cor prauum: declinantem a me malignum non cognoscebam.
5 ꝰDetrahentem secreto proximo suo, hunc persequebar.
B Superbo oculo & insatiabili corde, cum hoc non
6 edebā. ꝰOculi mei ad fideles terræ, vt sedeant mecū: ambulās ī via immaculata, hic mihi ministrabat.
7 ꝰNon habitabit in medio domus meæ qui facit superbiam: qui loquitur iniqua, non direxit in conspectu oculorum meorum.
8 ꝰIn matutino interficiebam omnes peccatores terræ: vt disperderem de ciuitate Domini omnes operantes iniquitatem.

1 *Oratio pauperis cum anxius fuerit, & in conspectu Domini effuderit precem suam.* CI.

2 A D Omine exaudi orationem meam: & clamor meus ad te veniat.
3 ꝰNon auertas faciem tuam a me in quacunque die tribulor, inclina ad me aurem tuam.
In quacūq; die inuocauero te, velociter exaudi me.
4 ꝰQuia defecerunt sicut fumus dies mei: & ossa mea sicut cremium aruerunt.
5 ꝰPercussus sum vt fœnum, & aruit cor meum: quia oblitus sum comedere panem meum.
6 ꝰA voce gemitus mei adhęsit os meum carni meę.
7 ꝰSimilis factus sum pellicano solitudinis: factus
B sum sicut nicticorax in domicilio.
8 ꝰVigilaui & factus sū sicut passer solitariꝰ in tecto.
9 ꝰTota die exprobrabant mihi inimici mei: & qui laudabant me aduersum me iurabant.
10 ꝰQuia cinerem tanquam panem manducabam, & potum meum cum fletu miscebam.
11 ꝰA facie irę & indignationis tuæ: quia eleuans allisisti me.
12 ꝰDies mei sicut vmbra declinauerunt, & ego sicut fœnum arui.
13 ꝰTu autem Domine in ęternum permanes: & memoriale tuum in generatione & generationem.
14 ꝰTu exurgens misereberis Sion: quia tempus miserendi eius, quia venit tempus.
15 ꝰQuoniam placuerunt seruis tuis lapides eius: &
C terræ eius miserebuntur.
16 ꝰEt timebunt Gentes nomen tuum Domine, & omnes reges terræ gloriam tuam.
17 ꝰQuia ædificauit Dominus Sion: & videbitur in gloria sua.
18 ꝰRespexit in orationem humilium: & non spreuit precem eorum.
19 ꝰScribantur hæc in generatione altera: & populus qui creabitur laudabit Dominum.
20 ꝰQuia prospexit de excelso sancto suo, Dominus de cœlo in terram aspexit.
21 ꝰVt audiret gemitus compeditorum, vt solueret filios interemptorum.
22 ꝰVt annuncient in Sion nomen Domini, & lau-
D dem eius in Ierusalem.
23 ꝰIn conueniendo populos in vnum, & reges vt seruiant Domino.
24 ꝰRespondit ei in via virtutis suæ, Paucitatem dierum meorum nuncia mihi.
25 ꝰNe reuoces me in dimidio dierum meorum: in generatione & generationem anni tui.
26 ꝰ|Initio tu Domine terram fundasti: & opera manuum tuarum sunt cęli.
27 ꝰIpsi peribunt, tu autem permanes, & omnes sicut vestimentum veterascent.
Et sicut opertorium mutabis eos, & mutabuntur:
28 ꝰtu autem idem ipse es: & anni tui non deficient.
29 ꝰFilij seruorum tuorum habitabunt: & semen eorum in seculum dirigetur.

|Heb. 1. c. 14.

1 *Ipsi Dauid.* CII.

A B Enedic anima mea Domino: & omnia quæ intra me sunt nomini sancto eius.
2 ꝰBenedic anima mea Domino: & noli obliuisci omnes retributiones eius.
3 ꝰQui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis, qui sanat omnes infirmitates tuas:
4 ꝰQui redimit de interitu vitam tuam: qui coronat te in misericordia, & miserationibus.
5 ꝰQui replet in bonis desiderium tuum: renouabitur vt aquilæ iuuentus tua.
6 ꝰFaciens misericordia Dominus: & iudicium omnibus iniuriam patientibus.
7 ꝰNotas fecit vias suas Moysi, filijs Israel volunta-
B tes suas.
8 ꝰ|Miserator & misericors Dominus: longanimis, & multum misericors.
9 ꝰNon in perpetuum irascetur: neque in æternum comminabitur.
10 ꝰNon secundum peccata nostra fecit nobis: neque secundum iniquitates nostras retribuit nobis.
11 ꝰQuoniam secundum altitudinem cœli a terra: corroborauit misericordiam suam super timentes se.
12 ꝰQuantum distat ortus ab occidente longe fecit a
C nobis iniquitates nostras.
13 ꝰQuomodo miseretur pater filiorum, misertus est
14 Dominus timentibus se: ꝰquoniam ipse cognouit figmentum nostrum.
15 Recordatus est quoniam puluis sumus, ꝰhomo sicut fœnum: dies eius tanquam flos agri, sic efflorebit.
16 ꝰQuoniam spiritus pertransibit in illo & non subsistet: & non cognoscet amplius locum suum.
17 ꝰMisericordia autem Domini ab æterno, & vsque in æternum super timentes eum.
18 ꝰEt iustitia illius in filios filiorum, his qui seruant
D testamentum eius.
Et memores sunt mandatorum ipsius ad faciendum ea.
19 ꝰDominus in cęlo parauit sedem suam: & regnum ipsius omnibus dominabitur.
20 ꝰBenedicite Domino omnes angeli eius potentes virtute, facientes verbum illius: ad audiendam vocē sermonum eius.
21 ꝰBenedicite Domino omnes virtutes eius; ministri eius qui facitis voluntatem eius.
22 ꝰBenedicite Domino omnia opera eius: in omni loco dominationis eius, benedic anima mea Domino.

|Nu. 15. c. 18.

Ipsi Dauid. CIII.

1 A B Enedic anima mea Domino: Domine Deus meus magnificatus es vehementer.
2 Confessionem & decorem induisti: ꝰamictus lumine, sicut vestimento.
3 ꝰExtendens cęlum sicut pellem: qui tegis aquis su-

periora

periora eius.

Qui ponis nubem ascensum tuum: qui ambulas super pennas ventorum.

4 ꝰ|Qui facis angelos tuos spiritus:& ministros tuos ignem vrentem.

5 ꝰ Qui fundasti terram super stabilitatem suam:nō inclinabitur in seculum seculi.

6 ꝰ Abyssus sicut vestimentum amictus eius: super montes stabunt aquæ.

7 ꝰAb increpatione tua fugient: a voce tonitrui tui formidabunt.

8 ꝰAscēdunt montes,& descendunt campi in locum quem fundasti eis.

9 ꝰ Terminum posuisti quem non transgredientur:

B neque conuertentur operire terram.

10 ꝰ Qui emitis fontes in conuallibus: inter medium montium pertransibunt aquę.

11 ꝰPotabunt omnes bestiæ agri:expectabunt onagri in siti sua.

12 ꝰSuper ea volucres cœli habitabunt:de medio petrarum dabunt voces.

13 ꝰRigās montes de superioribus suis:de fructu operum tuorum satiabitur terra.

14 ꝰProducens fœnum iumentis, & herbam seruituti hominum.

15 Vt educas panem de terra:ꝰ& vinum lætificet cor hominis.

Vt exhilaret faciem in oleo: & panis cor hominis confirmet.

16 ꝰSaturabuntur ligna campi,& cedri Libani, quas

17 plantauit:ꝰillic passeres nidificabunt.

18 Herodij domus dux est eorum, ꝰ montes excelsi

C ceruis,petra refugium herinacijs.

19 ꝰFecit Lunā in tēpora, Sol cognouit occasum suū.

20 ꝰPosuisti tenebras,& facta est nox:in ipsa pertransibunt omnes bestiæ syluæ.

21 ꝰCatuli leonum rugientes, vt rapiant, & quærant a Deo escam sibi.

22 ꝰ Ortus est sol, & congregati sunt, & in cubilibus suis collocabuntur.

23 ꝰ Exibit homo ad opus suum, & ad operationem suam, vsque ad vesperum.

24 ꝰQuam magnificata sunt opera tua Dn̄e? omnia in sapientia fecisti:impleta est terra possessione tua.

25 ꝰHoc mare magnum,& spaciosum manibus: illic reptilia quorum non est numerus.

26 Animalia pusilla cum magnis:ꝰillic naues pertransibunt.

27 Draco iste quem formasti ad illudendum ei:ꝰom-

D nia a te expectant, vt des illis escam in tempore.

28 ꝰDante te illis,colligent:aperiente te manum tuā, omnia implebuntur bonitate.

29 ꝰAuertente autē te faciē,turbabūtur:auferes spiritū eorū,& deficient,& in puluerē suum reuertentur.

30 ꝰEmittes spiritum tuum,& creabuntur:& renouabis faciem terræ.

31 ꝰSit gloria Domini in seculum, lætabitur Dominus in operibus suis.

32 ꝰQui respicit terram,& facit eam tremere:qui tangit montes,& fumigant.

33 ꝰ|Cātabo Domino in vita mea,psallam Deo meo quandiu sum.

34 ꝰIucundum sit ei eloquium meum: ego vero delectabor in Domino.

35 ꝰDeficiant peccatores a terra,& iniqui, ita vt non sint,benedic anima mea Domino.

| Heb. 1. b.7. — | Inf.14. a.2.

Alleluia. (1.*Paralip.* 16.8.) CIII.

1 Confitemini Domino, & inuocate nomen e-

A ius:annunciate inter Gentes opera eius.

2 ꝰCātate ei,& psallite ei:narrate omnia mi-

3 rabilia eius. ꝰLaudamini in nomine sancto eius:læ-

4 tetur cor quærentium Dn̄m. ꝰ Quærite Dominum,& confirmamini:quærite faciem eius semper.

5 ꝰMementote mirabilium eius quæ fecit, prodigia eius,& iudicia oris eius.

6 ꝰSemen Abraham serui eius,filij Iacob electi eius.

7 ꝰIpse Dominus Deus noster, in vniuersa terra iudicia eius.

8 ꝰMemor fuit in seculum testamenti sui,uerbi quod mandauit in mille generationes.

9 ꝰ|Quod disponit ad Abraham,& iuramenti sui ad Isaac.

10 ꝰEt statuit illud Iacob in præceptum,& Israel in testamentum æternum.

11 ꝰDicens:Tibi dabo terram Chanaan, funiculum hæreditatis vestræ.

12 ꝰ Cum essent numero breui, paucissimi, & incolæ

B eius.

13 ꝰEt pertransierunt de gēte in gentem, & de regno ad populum alterum.

14 ꝰ Non reliquit hominem nocere eis: & corripuit pro eis reges.

15 ꝰ| Nolite tangere Christos meos: & in prophetis meis nolite malignari.

16 ꝰEt vocauit famem super terram: & omne firmamentum panis contriuit.

17 ꝰMisit ante eos virum: in seruum venundatus est Ioseph.

18 ꝰ| Humiliauerunt in compedibus pedes eius, fer-

19 rum pertransijt animam eius, ꝰ donec veniret verbum eius.

20 ꝰEloquium Domini inflammauit eum,| misit rex, & soluit eum,princeps populorum,& dimisit eum.

21 ꝰ Constituit eum dominum domus suæ,& principem omnis possessionis suæ.

22 ꝰVt erudiret principes eius sicut semetipsum,& se-

C nes eius prudentiam doceret.

23 ꝰ| Et intrauit Israel in Ægyptum, & Iacob accola fuit in terra Cham.

24 ꝰEt auxit populum suum vehementer:& firmauit eum super inimicos eius.

25 ꝰ|Conuertit cor eorum, vt odirent populum eius, & dolum facerent in seruos eius.

26 ꝰMisit Moysen seruum suum: Aaron quem elegit ipsum.

27 ꝰ|Posuit in eis verba signorum suorum,& prodigiorum in Terra Cham.

28 ꝰ|Misit tenebras &,obscurauit,& non exacerbauit sermones suos.

29 ꝰ|Conuertit aquas eorum in sanguinem,& occidit pisces eorum.

30 ꝰ|Edidit terra eorum ranas in penetralibus regum ipsorum.

31 ꝰ| Dixit,& venit cenomyia,& cynifes in omnibus finibus eorum.

32 ꝰPosuit pluuias eorum grandinem, ignem comburentem in terra ipsorum.

| Isa.12.a. 4. — | Gen.12. c.16. — | 1 Par.16 c.22. — 2 Reg.1. c.14. — | Gen.37. g.36. — | Gen.39. d.20. — | Gen.41. b.14. — Gen.41. c.40. — | Gen.46 a.6. — | Exod.1. a.7. — | Act.7.b. 17. — | Exo.3.c. 10.4. g. 19. — | Exo.7. b.10. — | Exo.10. f.21 — | Exo.7 c.20. — | Exo.8.b. 6. — | Exod.8. f.24. — | Exo.9.c. 13.

Exo. 10. c.12. 33 ℣Et percussit vineas eorum, & ficulneas eorum: & contriuit lignum finium eorum.

Exo.12.d 29. 34 ℣| Dixit, & venit locusta, & bruchus, cuius nō erat D numerus.

35 ℣Et comedit omne fœnum in terra eorum, & comedit omnem fructum terræ eorum.

Exo.12. c.35. 36 ℣ Et percussit omne primogenitum in terra eorum, primitias omnis laboris eorum.

Exod 13 d 21. 37 ℣| Et eduxit eos cum argento, & auro, & non erat in tribubus eorum infirmus.

Psal. 77. b 14. 38 ℣Lętata est Ægyptus in profectione eorum: quia incubuit timor eorum super eos.

1. Cor. 16.2.1. 39 ℣| Expandit nubem in protectionem eorum, & ignem, vt luceret eis per noctem.

Exo.16. c 13. d. 11. 40 ℣|Petierunt, & venit coturnix: & pane cœli saturauit eos.

Nu.20. c.11. 41 ℣| Dirupit petram, & fluxerunt aquæ, abierunt in sicco flumina;

Gen.17 a.7. 42 ℣|Quoniam memor fuit verbi sancti sui, quod habuit ad Abraham puerum suum.

Iof.3.17. 43 ℣| Et eduxit populum suum in exultatione, & electos suos in lætitia.

Inf.110. a 6. 44 ℣|Et dedit illis regiones Gentium, & labores populorum possederunt.

45 ℣ Vt custodiant iustificationes eius, & legem eius requirant.

1 *Alleluia. (Judith.13.21.)* CV.

Iudith. 13.c.21. A CONfitemini Domino quoniam bonus: quoniam in seculum misericordia eius.

Eccl.43. d 35. 2 ℣| Quis loquetur potentias Domini, auditas faciet omnes laudes eius?

3 ℣ Beati qui custodiunt judicium, & faciunt iustitiam in omni tempore.

4 ℣ Memento nostri Domine in beneplacito populi tui, visita nos in salutari tuo.

5 ℣Ad videndum in bonitate electorum tuorum: ad lætandum in lætitia gentis tuæ: vt lauderis cum hæreditate tua.

Iudith. 7.d.19. 6 ℣| Peccauimus cum patribus nostris: iniuste egimus iniquitatem fecimus.

7 ℣Patres nostri in Ægypto non intellexerunt mirabilia tua: non fuerunt memores multitudinis misericordiæ tuæ.

B Et irritauerunt ascēdentes in mare, Mare rubrum.

8 ℣ Et saluauit eos propter nomen suum, vt notam faceret potentiam suam.

Exo.14. c.21. 9 ℣| Et increpuit Mare rubrum, & exiccatum est, & deduxit eos in abyssis, sicut in deserto:

10 ℣ Et saluauit eos de manu odientium, & redemit eos de manu inimici.

Exod.14 f.27. 11 ℣|Et operuit aqua tribulantes eos: vnus ex eis non remansit.

12 ℣Et crediderūt verbis eius: & laudauerūt laudē ei⁹.

13 ℣Cito fecerunt, obliti sunt operum eius, & non sustinuerunt consilium eius.

Num.11 a 4. 14 ℣|Et concupierunt concupiscentiam in deserto: & C tentauerunt Deum in inaquoso.

Exo.17. a.2. 15 ℣| Et dedit eis petitionem ipsorum: & misit saturitatem in animas eorum.

Nu.11.g. 31. 16 ℣ Et irritauerūt Moysen in castris, Aaron sanctum Domini.

Deut. 11. a 6. 17 ℣| Aperta est terra, & deglutiuit Dathan, & operuit super congregationem Abiron.

18 ℣Et exarsit ignis in synagoga eorum: flamma combussit peccatores.

19 ℣| Et fecerunt vitulum in Horeb: & adorauerunt sculptile.

20 ℣ Et mutauerunt gloriam suam in similitudinem vituli comedentis fœnum.

21 ℣Obliti sunt Deum, qui saluauit eos, qui fecit magnalia in Aegypto, ℣ mirabilia in Terra Cham: terribilia in Mari rubro.

22

23 ℣|Et dixit vt disperderet eos, si non Moyses electus D eius stetisset in confractione in conspectu eius.

24 Vt auerteret iram eius ne disperderet eos, ℣ & pro nihilo habuerunt terram desiderabilem.

25 Non crediderunt verbo eius, ℣ & murmurauerunt in tabernaculis suis: non exaudierunt vocē Domini.

26 ℣|Et eleuauit manum suam super eos, vt prosterneret eos in deserto.

27 ℣Et vt deijceret semen eorum in Nationibus, & dispergeret eos in regionibus.

28 ℣Et initiati sunt Beelphegor: & comederunt sacrificia mortuorum.

29 ℣ Et irritauerunt eum in adinuentionibus suis: & E multiplicata est in eis ruina.

30 ℣| Et stetit Phinees, & placauit: & cessauit quassatio.

31 ℣Et reputatum est ei in iustitiam in generationem & generationem, vsque in sempiternum.

32 ℣Et irritauerunt eum ad aquas contradictionis, & vexatus est Moyses propter eos:

33 ℣Quia exacerbauerunt spiritum eius.

34 Et distinxit in labijs suis, ℣non disperdiderunt gentes, quas dixit Dominus illis.

35 ℣Et commisti sunt inter gentes: & didicerunt opera eorum: ℣& seruierūt sculptilibus eorum: & factum est illis in scandalum.

36

37 ℣Et immolauerunt filios suos, & filias suas dæmonijs.

38 ℣Et effuderunt sanguinem innocentem, sanguinē F filiorum suorum, & filiarum suarum, quas sacrificauerunt sculptilibus Chanaan.

39 Et infecta est terra in sanguinibus, ℣ & contaminata est in operibus eorum: & fornicati sunt in adinuētionibus suis.

40 ℣Et iratus est furore Dominus in populum suum, & abominatus est hæreditatem suam.

41 ℣Et tradidit eos in manus gētium: & dominati sunt eorum qui oderunt eos.

42 ℣Et tribulauerunt eos inimici eorum, & humiliati sunt sub manibus eorum: ℣sæpe liberauit eos.

43 Ipsi autem exacerbauerunt eum in consilio suo: & humiliati sunt in iniquitatibus suis.

44 ℣Et vidit cum tribularentur, & audiuit orationem G eorum.

45 ℣ Et memor fuit testamenti sui: & pœnituit eum secundum multitudinem misericordiæ suæ.

46 ℣ Et dedit eos in misericordias in conspectu omnium, qui ceperant eos.

47 ℣ Saluos nos fac Domine Deus noster, & congrega nos de Nationibus:

Vt confiteamur nomini sancto tuo: & gloriemur in laude tua.

48 ℣Benedictus Dominus Deus Israel, a seculo, & vsque in seculum: & dicet omnis populus: Fiat, fiat.

Iudith. 13. c. 21.

1 *Alleluia. (Iudith. 13. 21.) CVI.*

A CONfitemini Domino quoniam bonus, quoniam in seculum misericordia eius.
2 ♀ Dicant qui redempti sunt a Domino, quos redemit de manu inimici: de regionibus congregauit eos.
3 ♀A solis ortu & occasu, ab aquilone & mari.
4 ♀ Errauerunt in solitudine in inaquoso: viam ciuitatis habitaculi non inuenerunt.
5 ♀Esurientes & sitiẽtes: anima eorũ in ipsis defecit.
6 ♀ Et clamauerunt ad Dominum cum tribularentur: & de necessitatibus eorum eripuit eos.
7 ♀Et deduxit eos in viam rectam: vt irent in ciuitatem habitationis.
8 ♀ Confiteantur Domino misericordiæ eius, & mirabilia eius filijs hominum.
9 ♀ Quia satiauit animam inanem: & animam esurientem satiauit bonis.
10 ♀Sedentes in tenebris & vmbra mortis, vinctos in
11 mendicitate & ferro. ♀ Quia exacerbauerunt eloquia Dei, & consilium Altissimi irritauerunt.
12 ♀ Et humiliatum est in laboribus cor eorum: infirmati sunt, nec fuit qui adiuuaret.
13 ♀ Et clamauerunt ad Dominum cum tribularen-
B tur, & de necessitatibus eorum liberauit eos.
14 ♀ Et eduxit eos de tenebris & vmbra mortis: & vincula eorum disrupit.
15 ♀ Confiteantur Domino misericordiæ eius, & mirabilia eius filijs hominum.
16 ♀ Quia contriuit portas æreas: & vectes ferreos
17 confregit. ♀Suscepit eos de via iniquitatis eorum: propter iniustitias enim suas humiliati sunt.
18 ♀ Omnem escam abominata est anima eorum: & appropinquauerunt vsque ad portas mortis.
19 ♀ Et clamauerunt ad Dominum, cum tribularentur: & de necessitatibus eorum liberauit eos.
20 ♀Misit verbum suum, & sanauit eos: & eripuit eos de interitionibus eorum.

Mat. 8. b. 13. Luc. 7. b. 10.

21 ♀ Confiteantur Domino misericordiæ eius, & mirabilia eius filijs hominum.
22 ♀ Et sacrificent sacrificium laudis, & annuncient opera eius in exultatione.
23 ♀ Qui descendunt mare in nauibus, facientes ope-
C rationem in aquis multis:
24 ♀Ipsi viderunt opera Domini, & mirabilia eius in profundo.
25 ♀ Dixit, & stetit spiritus procellæ: & exaltati sunt fluctus eius.
26 ♀Ascendunt vsque ad cœlos, & descendunt vsque ad abyssos: anima eorum in malis tabescebat.
27 ♀Turbati sunt, & moti sunt sicut ebrius: & omnis sapientia eorum deuorata est.
28 ♀ Et clamauerunt ad Dominum cum tribularentur, & de necessitatibus eorum eduxit eos.
29 ♀ Et statuit procellam eius in auram, & siluerunt fluctus eius.
30 ♀ Et lætati sunt, quia siluerunt: & deduxit eos in portum voluntatis eorum.
31 ♀Confiteantur Domino misericordiæ eius, & mirabilia eius filijs hominum.
32 ♀Et exaltent eum in ecclesia plebis: & in cathedra seniorum laudent eum.
33 ♀ Posuit flumina in desertum: & exitus aquarum in sitim:
34 ♀ Terram fructiferam in salsuginem, a malitia in-
D habitantium in ea.
35 ♀Posuit desertum in stagna aquarum: & terram sine aqua in exitus aquarum.
36 ♀Et collocauit illic esurientes: & constituerunt ciuitatem habitationis.
37 ♀ Et seminauerunt agros, & plantauerunt vineas & fecerunt fructum natiuitatis.
38 ♀Et benedixit eis, & multiplicati sunt nimis: & iumenta eorum non minorauit.
39 ♀ Et pauci facti sunt, & vexati sunt a tribulatione malorum & dolore.
40 ♀Effusa est contentio super principes, & errare fecit eos in inuio, & non in via.
41 ♀ Et adiuuit pauperem de inopia: & posuit sicut oues familias.
42 ♀| Videbunt recti, & lætabuntur: & omnis iniquitas oppilabit os suum.

Iob 22. c. 9.

43 ♀Quis sapiens, & custodiet hæc? & intelliget misericordias Domini?

1 *Canticum Psalmi ipsi Dauid (Sup. 56. 8.) CVII.*

2 PAratum cor meum Deus, paratum cor meum:
A cantabo, & psallam in gloria mea.

Sup. 56. b. 8.

3 ♀ Exurge gloria mea, exurge psalterium & cithara: exurgam diluculo.
4 ♀ Confitebor tibi in populis Domine, & psallam tibi in nationibus.
5 ♀Quia magna est super cœlos misericordia tua: & vsque ad nubes veritas tua.
6 ♀Exaltare super cœlos Deus, & super omnem ter-
7 ram gloria tua: ♀vt liberentur dilecti tui.
8 Saluum fac dextera tua, & exaudi me. ♀ Deus locutus est in sancto suo.
B Exultabo & diuidam Sichimam: & conuallem tabernaculorum dimetiar.
9 ♀ Meus est Galaad, & meus est Manasses: & Ephraim susceptio capitis mei.
10 Iuda rex meus, ♀Moab lebes spei meæ.
In Idumæam extendam calceamentum meum: mihi alienigenæ amici facti sunt.
11 ♀ Quis deducet me in ciuitatem munitam? quis deducet me vsque in Idumæam?
12 ♀Nonne tu Deus qui repulisti nos, & non exibis, Deus in virtutibus nostris.
13 ♀Da nobis auxilium de tribulatione: quia vana salus hominis.
14 ♀ In Deo faciemus virtutem: & ipse ad nihilum deducet inimicos nostros.

1 *In finem, Psalmus David. CVIII.*

2 DEus laudẽ meã ne tacueris, quia os peccato-
A ris, & os dolosi super me apertũ est. ♀Lo-
3 cuti sunt aduersum me lingua dolosa, & sermonibus odij circũdederũt me: & expugnauerunt
4 me gratis. ♀ Pro eo, vt me diligerent, detrahebant mihi: ego autem orabam.
5 ♀ Et posuerunt aduersum me mala pro bonis, & odium pro dilectione mea.
6 ♀ Constitue super eum peccatorem: & diabolus stet a dextris eius.
7 ♀Cum iudicatur exeat condemnatus: & oratio eius fiat in peccatum.

Fiant

Iob 17. d. 12. | Act. 1. d 10.

8 ⁋ Fiant dies eius pauci, | & Episcopatum eius accipiat alter.
B
9 ⁋ Fiant filij eius orphani, & vxor eius vidua.
10 ⁋ Nutantes transferantur filij eius, & mendicent: & eijciantur de habitationibus suis.
11 ⁋ Scrutetur fœnerator omnem substantiam eius: & diripiant alieni labores eius.
12 ⁋ Nō sit illi adiutor, nec sit q̨ misereat̄ pupillis eius.
13 ⁋ Fiant nati eius in interitum: in generatione vna deleatur nomen eius.
14 ⁋ In memoriā redeat iniquitas patrum eius in conspectu Domini: & peccatum matris eius nō deleatur.
15 ⁋ Fiant contra Dominum semper, & dispereat de
16 terra memoria eorum: ⁋ pro eo quod non est recordatus facere misericordiam.
17 ⁋ Et persecutus est hominem inopem, & mendicum, & compunctum corde mortificare.
18 ⁋ Et dilexit maledictionem, & veniet ei: & noluit
C benedictionem, & elongabitur ab eo.
Et induit maledictionem sicut vestimentum, & intrauit sicut aqua in interiora eius, & sicut oleum in ossibus eius.
19 ⁋ Fiat ei sicut vestimentum quo operitur, & sicut zona qua semper præcingitur.
20 ⁋ Hoc opus eorum qui detrahunt mihi apud Dominū: & qui loquuntur mala aduersus animam meā.
21 ⁋ Et tu Domine, Domine, fac mecum propter nomen tuum: quia suauis est misericordia tua.
22 Libera me, ⁋ quia egenus, & pauper ego sum: & cor meum conturbatum est intra me.
23 ⁋ Sicut vmbra cum declinat, ablatus sum: & excussus sum sicut locustæ.
24 ⁋ Genua mea infirmata sunt a ieiunio: & caro mea immutata est propter oleum.
25 ⁋ Et ego factus sum opprobrium illis: viderunt me,
D & mouerunt capita sua.
26 ⁋ Adiuua me Domine Deus meus: saluum me fac secundum misericordiam tuam.
27 ⁋ Et sciant quia manus tua hæc: & tu Domine fecisti eam.
28 ⁋ Maledicent illi, & tu benedices: qui insurgunt in me, confundantur: seruus autem tuus lætabitur.
29 ⁋ Induantur, qui detrahunt mihi, pudore: & operiantur sicut diploide confusione sua.
30 ⁋ Confitebor Domino nimis in ore meo: & in medio multorum laudabo eum.
31 ⁋ Quia astitit a dextris pauperis, vt saluam faceret a persequentibus animam meam.

1 *Psalmus Dauid.* CIX.

Matt. 22 d. 44. 1. Cor. 15 d. 25. Heb. 1. d 13. 10. c. 13. Act. 2. f. 34 Heb. 5. b. 6. 7. c. 17. | Ioan. 12 c. 34.

A D | Ixit Dominus Domi o meo: Sede a dextris meis:
Donec ponam inimicos tuos: scabellum pedum tuorum.
2 ⁋ Virgam virtutis tuæ emittet Dominus ex Sion: dominare in medio inimicorum tuorum.
3 ⁋ Tecum principium in die virtutis tuæ in splendoribus sanctorum: ex vtero ante Luciferū genui te.
4 ⁋ | Iurauit Dominus, & non pœnitebit eum: Tu es sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchisedec.
5 ⁋ Dominus a dextris tuis, confregit in die iræ suæ
B reges.
6 ⁋ Iudicabit in nationibus, implebit ruinas: conquassabit capita in terra multorum.
7 ⁋ De torrēte in via bibit: ꝓpterea exaltabit caput.

Alleluia. CX.

1 A C Onfitebor tibi Domine in toto corde meo: in consilio iustorum, & congregatione.
2 ⁋ | Magna opera Domini: exquisita in omnes voluntates eius.
3 ⁋ Confessio, & magnificentia opus eius: & iustitia eius manet in seculum seculi.
4 ⁋ Memoriam fecit mirabilium suorum, misericors
5 & miserator Dominus: ⁋ escam dedit timentibus se.
6 Memor erit in seculum testamenti sui. ⁋ virtutem operum suorum annunciabit populo suo:
7 | ⁋ Vt det illis hæreditatem gentium: opera ma-
B nuum eius, veritas, & iudicium.
8 ⁋ Fidelia omnia mandata eius: confirmata in seculum seculi, facta in veritate, & æquitate.
9 ⁋ Redemptionem misit populo suo: mandauit in æternum testamentum suum.
10 Sanctum & terribile nomen eius: ⁋ | initium sapientiæ timor Domini.
Intellectus bonus omnibus facientibus eum: laudatio eius manet in seculum seculi.

1 *Alleluia, reuersionis Aggæi, & Zachariæ.* CXI.

A B Eatus vir qui timet Dominum: in mandatis eius volet nimis.
2 ⁋ Potens in terra erit semen eius: generatio rectorum benedicetur,
3 ⁋ Gloria, & diuitiæ in domo eius: & iustitia eius manet in seculum seculi.
4 ⁋ Exortum est in tenebris lumen rectis: misericors & miserator & iustus.
5 ⁋ Iocundus homo qui miseretur, & commodat: di-
6 sponet sermones suos in iudicio: ⁋ quia in æternum
B non commouebitur.
7 In memoria æterna erit iustus: ⁋ ab auditione mala non timebit.
8 Paratum cor eius sperare in Domino, ⁋ confirmatum est cor eius: non commouebitur, donec despiciat inimicos suos.
9 ⁋ Dispersit, dedit pauperibus: iustitia eius manet in seculum seculi: cornu eius exaltabitur in gloria.
10 ⁋ Peccator videbit, & irascetur, dentibus suis fremet, & tabescet: desiderium peccatorum peribit.

1 *Alleluia.* CXII.

A L Audate pueri Dominum: laudate nomen Domini.
2 ⁋ Sit nomen Domini benedictum, ex hoc nunc, & vsque in seculum.
3 ⁋ A Solis ortu vsque ad occasum, laudabile nomen Domini.
4 ⁋ Excelsus super omnes gentes Dominus: & super cœlos gloria eius.
5 ⁋ Quis sicut Dominus Deus noster, qui in altis ha-
6 bitat, ⁋ & humilia respicit in cœlo, & in terra?
7 ⁋ Suscitans a terra inopem, & de stercore erigens
B pauperem:
8 ⁋ Vt collocet eum cum principibus, cum principibus populi sui.
9 ⁋ Qui habitare facit sterilem in domo, matrem filiorum lætantem.

Alleluia. CXIII.

1 A IN exitu Israel de Ægypto, domus Iacob de populo barbaro. (Exod.13. a 3.)
2 ♀Facta est Iudæa sanctificatio eius, Israel potestas eius.
3 ♀Mare vidit, & fugit, Iordanis conuersus est retrorsum.
4 ♀Montes exultauerunt vt arietes, & colles, sicut agni ouium.
5 ♀Quid est tibi mare quod fugisti, & tu Iordanis, quia conuersus es retrorsum?
6 ♀Montes exultastis sicut arietes, & colles sicut agni ouium.
7 ♀A facie Domini mota est terra, a facie Dei Iacob.
8 ♀Qui conuertit petram in stagna aquarum, & rupem in fontes aquarum.
B
1 ♀NON NOBIS Domine, non nobis: sed nomini tuo da gloriam,
2 ♀Super misericordia tua, & veritate tua, nequando dicant Gentes, Vbi est Deus eorum?
3 ♀Deus autem noster in cœlo: omnia quæcunque voluit fecit. (Infra 134 c.15.)
4 ♀Simulachra gentium argentum, & aurum, opera manuum hominum.
5 ♀|Os habent, & non loquentur: oculos habent, & non videbunt. (|Sap. 15 d 15)
6 ♀Aures habent, & non audient: nares habent, & non odorabunt.
7 ♀Manus habent, & non palpabunt, pedes habent, & non ambulabunt: non clamabunt in gutture suo.
8 ♀Similes illis fiant qui faciunt ea: & omnes qui confidunt in eis.
9 ♀Domus Israel sperauit in Domino: adiutor eorum, & protector eorum est.
C
10 ♀Domus Aaron sperauit in Domino: adiutor eorum, & protector eorum est.
11 ♀Qui timent Domino, sperauerunt in Domino: adiutor eorum, & protector eorum est.
12 ♀Dominus memor fuit nostri, & benedixit nobis. Benedixit domui Israel, benedixit domui Aaron.
13 ♀Benedixit omnibus qui timent Dominum: pusillis cum maioribus.
D
14 ♀Adijciat Dominus super vos: super vos, & super filios vestros.
15 ♀Benedicti vos a Dño, qui fecit cœlum, & terram.
16 ♀Cęlũ cęli Dño: terram autẽ dedit filijs hominum.
17 ♀|Non mortui laudabunt te Domine: neque omnes qui descendunt in infernum. (|Baru 2.d 17.)
18 ♀Sed nos qui viuimus, benedicimus Domino, ex hoc nunc, & vsque in seculum.

Alleluia. CXIIII.

1 A DIlexi, quoniam exaudiet Dominus vocem orationis meæ.
2 ♀Quia inclinauit aurem suam mihi: & in diebus meis inuocabo.
3 ♀Circundederunt me dolores mortis: & pericula inferni inuenerunt me.
4 ♀Tribulationem, & dolorem inueni: & nomen Domini inuocaui.
5 O Domine libera animam meam: ♀misericors Dominus, & iustus, & Deus noster miseretur.
6 ♀Custodiens paruulos Dominus: humiliatus sum, & liberauit me.
7 ♀Conuertere anima mea in requiem tuam: quia Dominus benefecit tibi.
8 ♀Quia eripuit animam meam de morte: oculos meos a lachrymis, pedes meos a lapsu.
9 ♀Placebo Domino in regione viuorum.

Alleluia. CXV.

10 A CRedidi propter quod locutus sum: ego autem humiliatus sum nimis.
11 ♀Ego dixi in excessu meo: Omnis homo mendax.
12 ♀Quid retribuam Domino, pro omnibus quæ retribuit mihi?
13 ♀Calicẽ salutaris accipiã: & nomẽ Dñi inuocabo.
14 ♀Vota mea Dño reddam corã oĩ populo eius: ♀pre-
15 ciosa in conspectu Domini mors sanctorum eius. (1.Cor.4 c.13. Rom.3.a 4.)
16 ♀O Domine, quia ego seruus tuus, ego seruus tuus, & filius ancillæ tuæ.
17 Dirupisti vincula mea: ♀tibi sacrificabo hostiam laudis, & nomen Domini inuocabo.
18 ♀Vota mea Domino reddam in conspectu omnis
19 populi eius: ♀in atrijs domus Domini in medio tui Ierusalem.

Alleluia. CXVI.

1 A L|Audate Dominum omnes Gentes: laudate eum omnes populi. (|Rom.15 c.11.)
2 ♀Quoniam confirmata est super nos misericordia eius: & |veritas Domini manet in æternum. (|Ioan.12 c.34.)

Alleluia. CXVII.

1 A COnfitemini Domino quoniam bonus: quoniam in seculum misericordia eius.
2 ♀Dicat nunc Israel quoniam bonus, quoniam in seculum misericordia eius.
3 ♀Dicat nunc domus Aaron: quoniam in seculum misericordia eius.
4 ♀Dicant nunc qui timent Dominum: quoniam in seculum misericordia eius.
5 ♀De tribulatione inuocaui Dominum, & exaudiuit me in latitudine Dominus.
6 ♀|Dominus mihi adiutor, non timebo quid faciat mihi homo, (|Hebr.13 16.)
7 ♀Dominus mihi adiutor: & ego despiciam inimicos meos.
8 ♀Bonum est confidere in Domino, quam confidere in homine.
B
9 ♀Bonum est sperare in Domino, quam sperare in principibus.
10 ♀Omnes gentes circuierunt me, & in nomine Domini, quia vltus sum in eos.
11 ♀Circundantes circundederunt me: & in nomine Domini, quia vltus sum in eos.
12 ♀Circundederunt me sicut apes, & exarserunt sicut ignis in spinis: & in nomine Domini, quia vltus sum in eos.
13 ♀Impulsus euersus sum vt caderem: & Dominus suscepit me.
14 ♀|Fortitudo mea, & laus mea Dominus: & factus est mihi in salutem. (|Exod 15 a.2.)
15 ♀Vox exultationis, & salutis in tabernaculis iustorũ.
16 ♀Dextera Domini fecit virtutem, dextera Domini exaltauit me, dextera Domini fecit virtutem.

17 Non moriar, sed viuã: & narrabo opera Domini.
18 Castigans castigauit me Dominus: & morti non tradidit me.
19 Aperite mihi portas iustitiæ, ingressus in eas con-
20 fitebor Domino: hæc porta Domini, iusti intrabunt in eam.
21 Confitebor tibi quoniam exaudisti me: & factus es mihi in salutem.
22 |Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, hic factus est in caput anguli.
23 A Domino factum est istud: & est mirabile in oculis nostris.
24 Hæc est dies quam fecit Dominus, exultemus
D & lætemur in ea.
25 O Domine saluum me fac, o Domine bene pro-
26 sperare: benedictus qui venit in nomine Domini.
27 Benediximus vobis de domo Domini: Deus Dominus, & illuxit nobis.
Constituite diem solemnem in condensis, vsque ad cornu altaris.
28 Deus meus es tu, & confitebor tibi: Deus meus es tu, & exaltabo te.
Confitebor tibi, quoniam exaudisti me: & factus es mihi in salutem.
29 Confitemini Domino, quoniam bonus, quoniam in seculum misericordia eius.

Mat. 21. d 42. Luc. 20. c. 17 Act. 4. b. 11. Rom. 9 g 33. 1. Pet. 2 a. 7. Isa. 28 d. 16. Matt. 21. a. 1.

Alleluia. C X V I. Aleph.

1 BEati immaculati in via: qui ambulant in lege
A Domini.
2 Beati qui scrutantur testimonia eius: in toto corde exquirunt eum.
3 Non enim qui operãtur iniquitatem, in vijs eius ambulauerunt.
4 Tu mandasti mandata tua custodiri nimis.
5 Vtinam dirigantur viæ meæ ad custodiendas iustificationes tuas.
6 Tunc non confundar, cum perspexero in omnibus mandatis tuis.
7 Confitebor tibi in directione cordis, in eo quod didici iudicia iustitiæ tuæ.
8 Iustificationes tuas custodiam: non me derelinquas vsquequaque.

Beth.

9 In quo corrigit adolescentior viam suam? in custodiendo sermones tuos.
10 In toto corde meo exquisiui te: ne repellas me a mandatis tuis.
11 In corde meo abscondi eloquia tua: vt non peccem tibi.
12 Benedictus es Domine: doce me iustificationes tuas.
13 In labijs meis, pronũciaui omnia iudicia oris tui.
14 In via testimoniorum tuorum delectatus sum, sicut in omnibus diuitijs.
15 In mãdatis tuis exercebor: & cõsiderabo vias tuas.
16 In iustificationibus tuis meditabor, non obliuiscar sermones tuos.

Gimel.

17 Retribue seruo tuo, viuifica me: & custodiam sermones tuos.
18 Reuela oculos meos: & considerabo mirabilia de lege tua.
19 Incola ego sum in terra: non abscondas a me mandata tua.
20 Concupiuit anima mea desiderare iustificationes tuas, in omni tempore.
21 Increpasti superbos: maledicti, qui declinant a mandatis tuis.
22 Aufer a me opprobrium, & contemptum: quia testimonia tua exquisiui.
23 Etenim sederunt principes, & aduersum me loquebantur: seruus autem tuus exercebatur in iustificationibus tuis.
24 Nam & testimonia tua meditatio mea est: & consilium meum iustificationes tuæ.

Daleth.

25 Adhæsit pauimento anima mea: viuifica me secundum verbum tuum.
26 Vias meas enunciaui, & exaudisti me: doce me iustificationes tuas.
27 Viam iustificationum tuarum instrue me, & exercebor in mirabilibus tuis.
28 Dormitauit anima mea præ tædio, confirma me in verbis tuis.
29 Viam iniquitatis amoue a me: & de lege tua miserere mei.
30 Viam veritatis elegi: iudicia tua nõ sum oblitus
31 Adhęsi testimonijs tuis Domine: noli me confundere.
32 Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilatasti cor meum.

He.

33 Legem pone mihi Domine viam iustificationum tuarum, & exquiram eam semper.
34 Da mihi intellectum, & scrutabor legem tuam, & custodiam illam in toto corde meo.
35 Deduc me in semitam mãdatorum tuorum: quia ipsam volui.
36 Inclina cor meum in testimonia tua, & non in auaritiam.
37 Auerte oculos meos ne videant vanitatem: in via tua viuifica me.
38 Statue seruo tuo eloquium tuum in timore tuo.
39 Amputa opprobrium meum, quod suspicatus sum: quia iudicia tua iucunda.
40 Ecce concupiui mandata tua: in æquitate tua viuifica me.

Vau.

41 Et veniat super me misericordia tua Domine: salutare tuum secundum eloquium tuum.
42 Et respondebo exprobrantibus mihi verbũ, quia speraui in sermonibus tuis.
43 Et ne auferas de ore meo verbum veritatis vsquequaque: quia in iudicijs tuis supersperaui.
44 Et custodiam legem tuam semper: in seculum, & in seculum seculi.
45 Et ambulabã ĩ latitudine: q̃a mãdata tua exq̃siui.
46 Et loquebar in testimonijs tuis in conspectu regum, & non confundebar.
47 Et meditabar in mandatis tuis, quæ dilexi:
48 Et leuaui manus meas ad mandata tua, quæ dilexi, & exercebar in iustificationibus tuis.

Zain.

49 Memor esto verbi tui seruo tuo, in quo mihi spem dedisti.
50 Hæc me consolata est in humilitate mea: quia eloquium tuum viuificauit me.

51 ♀Superbi inique agebant vsquequaque: a lege autem tua non declinaui.
52 ♀ Memor fui iudiciorum tuorum a seculo Domine, & consolatus sum.
53 ♀Defectio tenuit me pro peccatoribus derelinquentibus legem tuam.
54 ♀Cantabiles mihi erant iustificationes tuæ in loco peregrinationis meæ.
55 ♀ Memor fui nocte nominis tui Domine, & custodiui legem tuam.
56 ♀ Hæc facta est mihi, quia iustificationes tuas exquisiui.

Heth.

57 ♀Portio mea Domine, dixi custodire legem tuam.
58 ♀Deprecatus sum faciem tuam in toto corde meo: miserere mei secundum eloquium tuum.
59 ♀ Cogitaui vias meas, & conuerti pedes meos in testimonia tua.
60 ♀Paratus sum, & non sum turbatus: vt custodiam mandata tua.
61 ♀Funes peccatorum circumplexi sunt me: & legem tuam non sum oblitus.
62 ♀ Media nocte surgebam ad confitendum tibi super iudicia iustificationis tuæ.
63 ♀Particeps ego sum omnium timentium te: & custodientium mandata tua.
64 ♀Misericordia tua Domine plena est terra: iustificationes tuas doce me.

Teth.

65 ♀Bonitatem fecisti cum seruo tuo Domine, secundum verbum tuum.
66 ♀Bonitatem, & disciplinam, & scientiam doce me: quia mandatis tuis credidi.
67 ♀Priusquam humiliarer, ego deliqui: propterea eloquium tuum custodiui.
68 ♀Bonus es tu: & in bonitate tua doce me iustificationes tuas.
69 ♀Multiplicata est super me iniquitas superborum: ego autem in toto corde meo scrutabor mandata tua.
70 ♀Coagulatum est sicut lac cor eorum: ego vero legem tuam meditatus sum.
71 ♀Bonum mihi, quia humiliasti me: vt discam iustificationes tuas.
72 ♀Bonũ mihi lex oris tui super millia auri, & argẽti.

Iod.

73 ♀Manus tuæ fecerunt me, & plasmauerunt me: da mihi intellectum, & discam mandata tua.
74 ♀Qui timent te videbunt me, & lætabuntur: quia in verba tua supersperaui.
75 ♀Cognoui Domine, quia æquitas iudicia tua, & in veritate tua humiliasti me.
76 ♀ Fiat misericordia tua, vt consoletur me, secundum eloquium tuum seruo tuo.
77 ♀Veniant mihi miserationes tuæ, & viuam: quia lex tua meditatio mea est.
78 ♀ Confundantur superbi, quia iniuste iniquitatem fecerunt in me: ego autem exercebor in mãdatis tuis.
79 ♀Conuertantur mihi timentes te, & qui nouerunt testimonia tua.
80 ♀Fiat cor meum immaculatum in iustificationibus tuis, vt non confundar.

Caph.

81 ♀Defecit in salutare tuum anima mea: & in verbum tuum supersperaui.
82 ♀Defecerunt oculi mei in eloquium tuum, dicentes: Quando consolaberis me.
83 ♀Quia factus sum sicut vter in pruina: iustificationes tuas non sum oblitus.
84 ♀Quot sunt dies serui tui, quando facies de persequentibus me iudicium?
85 ♀Narrauerunt mihi iniqui fabulationes: sed non vt lex tua.
86 ♀ Omnia mandata tua veritas: inique persecuti sunt me, adiuua me.
87 ♀ Paulominus consummauerunt me in terra: ego autem non dereliqui mandata tua.
88 ♀Secundum misericordiam tuam viuifica me: & custodiam testimonia oris tui.

Lamed.

89 ♀In æternum Domine verbum tuum permanet in cœlo.
90 ♀In generatione, & generationem veritas tua: fundasti terram, & permanet.
91 ♀Ordinatione tua pseuerat dies: qm̃ oĩa seruiũt tibi.
92 ♀Nisi q lex tua, meditatio mea est: tũc forte perijssem in humilitate mea.
93 ♀In æternũ non obliuiscar iustificationes tuas: quia in ipsis viuificasti me.
94 ♀Tuus sum ego, saluum me fac: quoniam iustificationes tuas exquisiui.
95 ♀Me expectauerunt peccatores, vt perderent me: testimonia tua intellexi.
96 ♀Omnis consummationis vidi finem: latum mandatum tuum nimis.

Mem.

97 ♀Quomodo dilexi legem tuam Domine? tota die meditatio mea est.
98 ♀Super inimicos meos prudentem me fecisti mandato tuo: quia in æternum mihi est.
99 Super omnes docentes me intellexi: quia testimonia tua meditatio mea est.
100 ♀Super senes intellexi: quia mandata tua quæsiui.
101 ♀Ab omni via mala prohibui pedes meos: vt custodiam verba tua.
102 ♀ A iudicijs tuis non declinaui: quia tu legem posuisti mihi.
103 ♀ Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel ori meo?
104 ♀ A mandatis tuis intellexi: propterea odiui omnem viam iniquitatis.

Nun.

105 ♀Lucerna pedibus meis verbum tuum: & lumen semitis meis.
106 ♀Iuraui, & statui custodire iudicia iustitiæ tuæ.
107 ♀Humiliatus sum vsquequaque Domine: viuifica me secundum verbum tuum.
108 ♀Voluntaria oris mei beneplacita fac Domine: & iudicia tua doce me.
109 ♀Anima mea in manibus meis semper: & legem tuam non sum oblitus.
110 ♀Posuerunt peccatores laqueum mihi, & de mandatis tuis non erraui.
111 ♀Hæreditate acquisiui testimonia tua in æternũ: quia exultatio cordis mei sunt.
112 ♀ Inclinaui cor meum ad faciendas iustificationes tuas in æternum propter retributionem.

Samech.

113 ♀Iniquos odio habui: & legem tuam dilexi.
114 ♀ Adiutor, & susceptor meus es tu: & in verbum

tuum supersperaui.

115 ♀ Declinate a me maligni: & scrutabor mandata Dei mei.

116 ♀ Suscipe me secundum eloquium tuum, & viuam: & non confundas me ab expectatione mea.

117 ♀ Adiuua me, & saluus ero: & meditabor in iustificationibus tuis semper.

118 ♀ Spreuisti omnes discendentes a iudicijs tuis: quia iniusta cogitatio eorum.

119 ♀ Praeuaricantes reputaui omnes peccatores terrae: ideo dilexi testimonia tua.

120 ♀ Confige timore tuo carnes meas: a iudicijs enim tuis timui.

Ain.

121 ♀ Feci iudicium, & iustitiam: non tradas me calumniantibus me.

122 ♀ Suscipe seruum tuum in bonum: non calumnientur me superbi.

123 ♀ Oculi mei defecerunt in salutare tuum: & in eloquium iustitiae tuae.

124 ♀ Fac cum seruo tuo secundum misericordiam tuam: & iustificationes tuas doce me.

125 ♀ Seruus tuus sum ego: da mihi intellectum, vt sciam testimonia tua.

126 ♀ Tempus faciẽdi Domine: dissipauerunt legẽ tuã.

127 ♀ Ideo dilexi mãdata tua sup aurum, & topazion.

128 ♀ Propterea ad omnia mandata tua dirigebar: omnem viam iniquam odio habui.

Phe.

129 ♀ Mirabilia testimonia tua: ideo scrutata est ea anima mea.

130 ♀ Declaratio sermonum tuorum illuminat: & intellectum dat paruulis.

131 ♀ Os meum aperui, & attraxi spiritum, quia mandata tua desiderabam.

132 ♀ Aspice in me, & miserere mei secũdum iudicium diligentium nomen tuum.

133 ♀ Gressus meos dirige secundum eloquium tuum: & non dominetur mei omnis iniustitia.

134 ♀ Redime me a calumnijs hominum, vt custodiam mandata tua.

135 ♀ Faciem tuam illumina super seruum tuum: & doce me iustificationes tuas.

136 ♀ Exitus aquarum deduxerunt oculi mei: quia non custodierunt legem tuam.

Sade.

137 ♀ Iustus es Domine: & rectum iudicium tuum.

138 ♀ Mandasti iustitiam testimonia tua: & veritatem tuam nimis.

139 ♀ Tabescere me fecit zelus meus, quia obliti sunt verba tua inimici mei.

140 ♀ Ignitum eloquium tuum vehementer: & seruus tuus dilexit illud.

141 ♀ Adolescentulus sum ego, & contemptus: iustificationes tuas non sum oblitus.

142 ♀ Iustitia tua, iustitia in ęternum: & lex tua veritas.

143 ♀ Tribulatio, & angustia inuenerunt me: mandata tua meditatio mea est.

144 ♀ Æquitas testimonia tua in aeternum: intellectum dã mihi, & viuam.

Coph.

145 ♀ Clamaui in toto corde meo, exaudi me Domine: iustificationes tuas requiram.

146 ♀ Clamaui ad te saluum me fac: vt custodiam mandata tua.

147 ♀ Praeueni in maturitate, & clamaui, quia in verba tua supersperaui.

148 ♀ Praeuenerunt oculi mei ad te diluculo: vt meditarer eloquia tua.

149 ♀ Vocem meam audi secundum misericordiam tuã Domine: & secundum iudicium tuum viuifica me.

150 ♀ Appropinquauerunt persequentes me iniquitati: a lege autem tua longe facti sunt.

151 ♀ Prope es tu Domine: & omnes viae tuae veritas.

152 ♀ Initio cognoui de testimonijs tuis, quia in aeternum fundasti ea.

Res.

153 ♀ Vide humilitatem meam, & eripe me: quia legem tuam non sum oblitus.

154 ♀ Iudica iudicium tuum, & redime me: propter eloquium tuum viuifica me.

155 ♀ Longe a peccatoribus salus: quia iustificationes tuas non exquisierunt.

156 ♀ Misericordiae tuae multae Domine: secundum iudicium tuum viuifica me.

157 ♀ Multi qui persequuntur me, & tribulant me, a testimonijs tuis non declinaui.

158 ♀ Vidi praeuaricantes, & tabescebam, quia eloquia tua non custodierunt.

159 ♀ Vide quoniam mandata tua dilexi Domine: in misericordia tua viuifica me.

160 ♀ Principium verborum tuorum veritas: in aeternum omnia iudicia iustitiae tuae.

Sin.

161 ♀ Principes persecuti sunt me gratis: & a verbis tuis formidauit cor meum.

162 ♀ Laetabor ego super eloquia tua, sicut qui inuenit spolia multa.

163 ♀ Iniquitatem odio habui, & abominatus sum: legem autem tuam dilexi.

164 ♀ Septies in die laudem dixi tibi super iudicia iustitiae tuae.

165 ♀ Pax multa diligentibus legem tuam: & non est illis scandalum.

166 ♀ Expectabam salutare tuum Domine, & mandata tua dilexi.

167 ♀ Custodiuit anima mea testimonia tua: & dilexi ea vehementer.

168 ♀ Seruaui mandata tua, & testimonia tua, quia omnes viae meae in conspectu tuo.

Tau.

169 ♀ Appropinquet deprecatio mea in conspectu tuo Domine: iuxta eloquium tuum da mihi intellectum.

170 ♀ Intret postulatio mea in conspectu tuo: secundum eloquium tuum eripe me.

171 ♀ Eructabunt labia mea hymnum, cum docueris me iustificationes tuas.

172 ♀ Pronunciabit lingua mea eloquium tuum: quia omnia mandata tua aequitas.

173 ♀ Fiat manus tua vt saluet me: quoniam mandata tua elegi.

174 ♀ Concupiui salutare tuum Domine: & lex tua meditatio mea est.

175 ♀ Viuet anima mea, & laudabit te: & iudicia tua adiuuabunt me.

176 ♀ Erraui sicut ouis quae perijt: quaere seruum tuum quia mandata tua non sum oblitus.

1 *Canticum graduum.* CXIX.

A AD Dominum cum tribularer, clamaui: & exaudiuit me.
2 ♀ Domine libera animam meam a labijs iniquis, & a lingua dolosa.
3 ♀ Quid detur tibi, aut quid apponatur tibi ad linguam dolosam?
4 ♀ Sagittæ potentis acutæ, cum carbonibus desolatorijs.
5 ♀ Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est:
6 habitaui cum habitantibus Cedar: ♀ multum incola fuit anima mea.
7 ♀ Cum his qui oderunt pacem, eram pacificus: cum loquebar illis, impugnabant me gratis.

1 *Canticum graduum.* CXX.

A ‖ LEuaui oculos meos in montes, vnde veniet auxilium mihi.
2 ♀ Auxilium meum a Domino, qui fecit cœlum, & terram.
3 ♀ Non det in commotionem pedem tuum: neque dormitet qui custodit te.
4 ♀ Ecce non dormitabit, neque dormiet qui custo-
B dit Israel.
5 ♀ Dominus custodit te, Dominus protectio tua super manum dexteram tuam.
6 ♀ Per diem Sol nō vret te: neq; Luna per noctem.
7 ♀ Dominus custodit te ab omni malo: custodiat animam tuam Dominus.
8 ♀ Dominus custodiat introitum tuum, & exitum tuum, ex hoc nunc, & vsque in seculum.

‖ 1. Paral. 20. c. 17.

1 *Canticum graduum.* CXXI.

A LÆtatus sum in his quæ dicta sunt mihi, In domum Domini ibimus,
2 ♀ Stantes erant pedes nostri: in atrijs tuis Ierusalem.
3 ♀ Ierusalem quæ ædificatur vt ciuitas: cuius participatio eius in idipsum.
4 ♀ Illuc enim ascenderunt tribus, tribus Domini: testimonium Israel, ad confitendum nomini Domini.
5 ♀ Quia illic sederunt sedes in iudicio, sedes super domum Dauid.
6 ♀ Rogate quæ ad pacem sunt Ierusalem: & abun-
B dantia diligentibus te:
7 ♀ Fiat pax in virtute tua: & abundantia in turribus tuis.
8 ♀ Propter fratres meos, & proximos meos, loquebar pacem de te.
9 ♀ Propter domum Domini Dei nostri, quæsiui bona tibi.

1 *Canticum graduum.* CXXII.

A AD te leuaui oculos meos, qui habitas in cœlis.
2 ♀ Ecce sicut oculi seruorum in manibus dominorum suorum.
Sicut oculi ancillæ in manibus dominæ suæ: ita oculi nostri ad Dominum Deum nostrum, donec misereatur nostri.
3 ♀ Miserere nostri Domine, miserere nostri: quia multum repleti sumus despectione.
4 ♀ Quia multum repleta est anima nostra: opprobrium abundantibus, & despectio superbis.

1 *Canticum graduum.* CXXIII.

A NIsi quia Dominus erat in nobis, dicat nunc Is-
2 rael, ♀ nisi quia Dominus erat in nobis.
3 Cum exurgerent homines in nos, ♀ forte viuos deglutissent nos:
4 Cum irasceretur furor eorum in nos: ♀ forsitan aqua absorbuisset nos.
5 ♀ Torrentem pertransiuit anima nostra: forsitan
B pertransisset anima nostra aquam intolerabilem.
6 ♀ Benedictus Dominus, qui non dedit nos in captionem dentibus eorum.
7 ♀ Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantium.
Laqueus contritus est, & nos liberati sumus.
8 ♀ Adiutorium nostrum in nomine Domini, qui fecit cœlum, & terram.

1 *Canticum graduum.* CXXIIII.

A QVi confidunt in Domino, sicut mons Sion: non commouebitur in æternum, qui habitat in Ierusalem.
2 ♀ Montes in circuitu eius: & Dominus in circuitu populi sui, ex hoc nunc, & vsque in seculum.
3 ♀ Quia non relinquet Dominus virgam peccatorum super sortem iustorum: vt non extendant iusti ad iniquitatem manus suas.
4 ♀ Benefac Domine bonis, & rectis corde.
5 ♀ Declinantes autem in obligationes, adducet Dominus cum operantibus iniquitatem: pax super Israel.

1 *Canticum graduum.* CXXV.

A IN conuertendo Dominus captiuitatem Sion, facti sumus sicut consolati.
2 ♀ Tunc repletum est gaudio os nostrum, & lingua nostra exultatione.
Tunc dicent inter Gentes, Magnificauit Dominus facere cum eis.
3 ♀ Magnificauit Dominus facere nobiscum: facti sumus lætantes.
4 ♀ Conuerte Domine captiuitatem nostram, sicut torrens in Austro.
5 ♀ Qui seminant in lachrymis, in exultatione metent.
6 ♀ Euntes ibant, & flebant, mittentes semina sua. Venientes autem venient cum exultatione, portantes manipulos suos.

1 *Canticum graduum Salomonis.* CXXVI.

A NIsi Dominus ædificauerit domum, in vanum laborauerunt qui ædificant eam.
Nisi Dominus custodierit ciuitatem, frustra vigilat qui custodit eam.
2 ♀ Vanum est vobis ante lucem surgere: surgite postquam sederitis qui manducatis panem doloris.
3 Cum dederit dilectis suis somnum: ♀ ecce hæreditas Domini, filij merces, fructus ventris.
4 ♀ Sicut sagittæ in manu potentis: ita filij excussorum.
5 ♀ Beatus vir qui impleuit desiderium suum ex ipsis: non confundetur cum loquetur inimicis suis in porta.

1 Canticum graduum. CXXVII.

A BEati omnes qui timent Dominum: qui ambulant in vijs eius.
2 ♀ Labores manuum tuarum quia manducabis: beatus es, & bene tibi erit.
3 ♀ Vxor tua ſicut vitis abundans in lateribus domus tuæ.
Filij tui ſicut nouellæ oliuarum in circuitu menſæ tuæ.
4 ♀ Ecce ſic benedicetur homo, qui timet Dñm.
5 ♀ Benedicat tibi Dominus ex Sion: & videas bona Ieruſalem omnibus diebus vitæ tuæ.
6 ♀ Et videas filios filiorum tuorum, pacem ſuper Iſrael.

1 Canticum graduum. CXXVIII.

A SAepe expugnauerunt me a iuuentute mea, dicat nunc Iſrael.
2 ♀ Sæpe expugnauerunt me a iuuentute mea: etenim non potuerunt mihi.
3 ♀ Supra dorſum meum fabricauerunt peccatores: prolongauerunt iniquitatem ſuam.
4 ♀ Dominus iuſtus concidit ceruices peccatorum:
5 ♀ confundantur & conuertantur retrorſum omnes qui oderunt Sion.
6 ♀ Fiant ſicut fœnum tectorum, quod priuſquam e-
B uellatur exaruit:
7 ♀ De quo non impleuit manum ſuam qui metit, & ſinum ſuum qui manipulos colligit.
8 ♀ Et non dixerunt qui præteribant, Benedictio Dñi ſuper vos: benediximus vobis in nomine Domini.

1 Canticum graduum. CXXIX.

A DE profundis clamaui ad te Domine:
2 ♀ Domine exaudi vocem meam.
Fiant aures tuæ intendentes in vocem deprecationis meæ.
3 ♀ Si iniquitates obſeruaueris Domine, Domine quis ſuſtinebit?
4 ♀ Quia apud te propitiatio eſt; & propter legem
5 tuam ♀ ſuſtinui te Domine.
6 Suſtinuit anima mea in verbo eius: ♀ ſperauit anima mea in Domino. A cuſtodia matutina vſque ad
7 noctem: ♀ ſperet Iſrael in Domino.
Quia apud Dominum miſericordia: & copioſa apud eum redemptio.
8 ♀ Et ipſe redimet Iſrael ex oībus iniquitatibus eius.

1 Canticum graduum David. CXXX.

A DOmine non eſt exaltatum cor meum, neq; elati ſunt oculi mei.
Neque ambulaui in magnis, neque in mirabilibus ſuper me.
2 ♀ Si non humiliter ſentiebam, ſed exaltaui animam meam. Sicut ablactatus eſt ſuper matre ſua, ita retributio in anima mea.
3 ♀ Speret Iſrael in Domino, ex hoc nunc, & vſque in ſeculum.

1 Canticum graduum. CXXXI.

A MEmento Domine Dauid, & omnis manſuetudinis eius. (‖2. Re. 7. b. 12.)
2 ♀ Sicut iurauit Dño, votū vouit Deo Iacob.
3 ♀ Si introiero in tabernaculum domus meæ, ſi aſcendero in lectum ſtrati mei.
4 ♀ Si dedero ſomnum oculis meis, & palpebris meis dormitationem.
5 ♀ Et requiem temporibus meis: donec inueniam lo-
B cum Domino, tabernaculum Deo Iacob.
6 ♀ Ecce audiuimus eam in Ephrata: inuenimus eam in campis ſyluæ.
7 ♀ Introibimus in tabernaculum eius: adorabimu[s] in loco vbi ſteterunt pedes eius.
8 ♀‖ Surge Domine in requiem tuam, tu & arca ſanctificationis tuæ.
9 ♀ Sacerdotes tui induantur iuſtitiam: & ſancti tu[i]
C exultent.
10 ♀ Propter Dauid ſeruum tuum, non auertas facien[ciem] Chriſti tui.
11 ♀ Iurauit Dominus Dauid veritatem, & non fruſtr[abitur] eam, ‖ De fructu ventris tui ponam ſuper ſe[dem] tuam.
12 ♀ Si cuſtodierint filij tui teſtamentum meum, & teſtimonia mea hæc quæ docebo eos.
Et filij eorum vſque in ſeculum ſedebunt ſuper ſe[dem] tuam.
13 ♀ Quoniam elegit Dominus Sion: elegit eam in ha-
D bitationem ſibi.
14 ♀ Hæc requies mea in ſeculum ſeculi: hic habitabo quoniam elegi eam.
15 ♀ Viduam eius benedicens benedicam: paupere[s] eius ſaturabo panibus.
16 ♀ Sacerdotes eius induam ſalutari: & ſancti eius e-
17 xultatione exultabunt. ♀ Illuc producam cornu Dauid, ‖ paraui lucernam Chriſto meo.
18 ♀ Inimicos eius induam confuſione: ſuper ipſum autem efflorebit ſanctificatio mea.

1 Canticum graduum David. CXXXII.

A ECce quam bonum, & quam iucundum habitare fratres in vnum.
2 ♀ Sicut vnguentum in capite, quod deſcendit in barbam, barbam Aaron, Quod deſcendit i[n]
3 oram veſtimenti eius: ♀ ſicut ros Hermon qui deſcendit in montem Sion.
Quoniam illic mandauit Dominus benedictionem & vitam vſque in ſeculum.

1 Canticum graduum. CXXXIII.

A ECce nunc benedicite Dño, omnes ſerui Dñi.
Qui ſtatis in domo Domini, in atrijs domu[s] Dei noſtri.
2 In noctibus ♀ extollite manus veſtras in ſancta, & benedicite Domino.
3 ♀ Benedicat te Dominus ex Sion, qui fecit cœlu[m] & terram.

1 Alleluia. CXXXIIII.

A LAudate nomen Domini, laudate ſerui Dominum.
2 ♀ Qui ſtatis in domo Domini, in atrijs domus Dei noſtri.
3 ♀ Laudate Dominum, quia bonus Dominus: pſallite nomini eius, quoniam ſuaue.
4 ♀ Quoniam Iacob elegit ſibi Dominus, Iſrael i[n] poſſeſſionem ſibi.
5 ♀ Quia ego cognoui quod magnus eſt Dominus, & Deus noſter præ omnibus dijs.

6 ♀ Omnia quæcunque voluit Dominus fecit in cœ-
B lo, in terra, in mari, & in omnibus abyssis.

7 ♀ |Educens nubes ab extremo terræ: fulgura in pluuiam fecit.

8 ♀ Qui producit ventos de thesauris suis: |qui percussit primogenita Aegypti ab homine vsque ad pecus.

9 ♀ Et misit signa & prodigia in medio tui Aegypte, in Pharaonem, & in omnes seruos eius.

10 ♀ | Qui percussit gentes multas: & occidit reges fortes.

11 ♀ | Sehon regem Amorrhæorum, & Og regem Basan, & omnia regna Chanaan.

12 ♀ | Et dedit terram eorum hæreditatem, hæredita-
C tem Israel populo suo.

13 ♀ Domine nomen tuum in æternum: Domine memoriale tuum in generationem & generationem.

14 ♀ Quia iudicabit Dominus populum suum, & in seruis suis deprecabitur.

15 ♀ | Simulachra Gentium argentum & aurum, opera manuum hominum.

16 ♀ | Os habent, & non loquentur: oculos habent, & non videbunt.

17 ♀ Aures habent, & non audient: neque enim est spi-
D ritus in ore ipsorum.

18 ♀ Similes illis fiant qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis.

19 ♀ Domus Israel benedicite Domino: domus Aaron benedicite Domino.

20 ♀ Domus Leui benedicite Domino: qui timetis Dominum benedicite Domino.

21 ♀ Benedictus Dñs ex Sion, qui habitat in Ierusalē.

1 *Alleluia.* CXXXV.

A Confitemini Domino quoniam bonus: quoniam in æternum misericordia eius.

2 ♀ Confitemini Deo Deorum: quoniam in æternum misericordia eius.

3 ♀ Confitemini Domino dominorum: quoniam in æternum misericordia eius.

4 ♀ Qui facit mirabilia magna solus: quoniam in ęternum misericordia eius.

5 ♀ Qui fecit cœlos in intellectu: quoniam in ęternum misericordia eius.

6 ♀ | Qui firmauit terram super aquas: quoniam in æternum misericordia eius.

7 ♀ | Qui fecit luminaria magna: quoniam in ęternum
8 misericordia eius. ♀ Solem in potestatem diei: quo-
B niam in æternum misericordia eius.

9 ♀ Lunam & stellas in potestatem noctis: quoniam in æternum misericordia eius.

10 ♀ | Qui percussit Aegyptum cum primogenitis eorum: quoniam in æternum misericordia eius.

11 ♀ | Qui eduxit Israel de medio eorum: quoniam in æternum misericordia eius.

12 ♀ In manu potenti & brachio excelso: quoniam in æternum misericordia eius.

13 ♀ Qui diuisit Mare rubrum in diuisiones: quoniam in æternum misericordia eius.

14 ♀ Et eduxit Israel per medium eius: quoniam in ęternum misericordia eius.

15 ♀ | Et excussit Pharaonem & virtutem eius in Mari
C rubro: quoniam in æternum misericordia eius.

16 ♀ Qui traduxit populum suum per desertum: quoniam in æternum misericordia eius.

17 ♀ Qui percussit reges magnos: quoniam in æternum misericordia eius.

18 ♀ | Et occidit reges fortes: quoniam in æternum misericordia eius.

19 ♀ Sehon regem Amorrhæorum: quoniam in æternum misericordia eius.

20 ♀ | Et Og regem Basan: quoniam in æternum miseri-
21 cordia eius. ♀ | Et dedit terram eorum hæreditatem: quoniam in æternum misericordia eius.

22 ♀ Hæreditatem Israel seruo suo: quoniam in æternum misericordia eius.

23 ♀ Quia in humilitate nostra memor fuit nostri: quoniam in æternum misericordia eius.

24 ♀ Et redemit nos ab inimicis nostris: quoniam in æternum misericordia eius.

25 ♀ Qui dat escam omni carni: quoniam in æternum misericordia eius.

26 ♀ Confitemini Deo cœli: quoniam in æternum misericordia eius.

Confitemini domino dominorum: quoniam in ęternum misericordia eius.

1 *Psalmus Dauid Ieremiæ.* CXXXVI.

A Super flumina Babylonis, illic sedimus & fleuimus, cum recordaremur Sion.

2 ♀ In salicibus in medio eius suspendimus organa nostra.

3 ♀ Quia illic interrogauerunt nos, qui captiuos duxerunt nos, verba cantionum.

Et qui abduxerunt nos, Hymnum cantate nobis de canticis Sion.

4 ♀ Quomodo cantabimus canticum Domini in ter-
B ra aliena?

5 ♀ Si oblitus fuero tui Ierusalem, obliuioni detur dextera mea.

6 ♀ Adhereat lingua mea faucibus meis, si non meminero tui. Si non proposuero Ierusalem in principio
7 lętitię meę. ♀ Memor esto Domine filiorum Edom, in die Ierusalem:

Qui dicunt, Exinanite, exinanite, vsque ad fundamentum in ea.

8 ♀ Filia Babylonis misera: beatus qui retribuet tibi retributionem tuam, quam retribuisti nobis.

9 ♀ | Beatus qui tenebit & allidet paruulos tuos ad petram.

1 *Ipsi Dauid.* CXXXVII.

A Confitebor tibi Domine in toto corde meo: quoniam audisti verba oris mei.

2 In conspectu angelorum psallam tibi: ♀ adorabo ad templum sanctum tuum, & confitebor nomini tuo.

Super misericordia tua & veritate tua: quoniam magnificasti super omne nomen sanctum tuum.

3 ♀ In quacunque die inuocauero te, exaudi me: multiplicabis in anima mea virtutem.

4 ♀ Confiteantur tibi Domine omnes reges terræ, quia audierunt omnia verba oris tui.

5 ♀ Et cantent in vijs Domini: quoniam magna est
B gloria Domini.

6 ♀ Quoniam excelsus Dominus: & humilia respicit, & alta a longe cognoscit.

7 ♀ Si ambulauero in medio tribulationis, viuificabis me:

Marginal references: | Iere. 10. b. 13. 51. b. 16. | Io. 3. b. 8. Exo. 12. d. 29. | Ios. 12. a. 1. b. 7. Nu. 21. c. 24. d. 33. | Ios. 13. a. 7. | Sup. 113. a. 4. | Sup. 16. c. 15. Gen. 1. a. 1. & 6. b. Ibid. 1. a. | Ibid. 1. b. | Exo. 12. c. 29. Exo. 13. c. 17. | Exo. 14. g. 28. | Nu. 21. c. 24. | Nu. 21. g. 33. | Ios. 13. e. 7. | Isa. 13. c. 16.

bis me:& super iram inimicorum meorum extendisti manum tuam,& saluum me fecit dextera tua.

8 ⁊ Dominus retribuet pro me, Domine misericordia tua in seculum, opera manuū tuarū ne despicias.

1 *In finem, Psalmus David.* CXXXVIII.

A D Omine probasti me,& cognouisti me: ⁊ tu
2 cognouisti sessionem meam,& resurrectionem meam.

3 ⁊ Intellexisti cogitationes meas de longe, semitam meam, & funiculum meum inuestigasti.

4 ⁊ Et omnes vias meas præuidisti: quia non est sermo in lingua mea.

5 ⁊ Ecce Domine tu cognouisti omnia nouissima, & antiqua:tu formasti me, & posuisti super me manum tuam.

6 ⁊ Mirabilis facta est scientia tua ex me: confortata est,& non potero ad eam.

7 ⁊ Quo ibo a spiritu tuo?& quo a facie tua fugiam?

8 ⁊| Si ascendero in cœlum, tu illic es: si descendero
B in infernum,ades,

Amos 9 a.2.

9 ⁊ Si sumpsero pennas meas diluculo, & habitauero in extremis maris.

10 ⁊ Etenim illuc manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua.

11 ⁊ Et dixi, Forsitan tenebræ conculcabunt me: & nox illuminatio mea in delicijs meis.

12 ⁊ Quia tenebræ non obscurabuntur a te, & nox sicut dies illuminabitur: sicut tenebræ eius, ita & lumen eius.

13 ⁊ Quia tu possedisti renes meos: suscepisti me de
C vtero matris meæ.

14 ⁊ Confitebor tibi, quia terribiliter magnificatus es: mirabilia opera tua, & anima mea cognoscit nimis.

15 ⁊ Non est occultatum os meum a te quod fecisti in occulto: & substantia mea in inferioribus terræ.

16 ⁊ Imperfectum meum viderūt oculi tui, & in libro tuo oēs scribentur:dies formabuntur,& nemo in eis.

17 ⁊ Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui Deus:nimis confortatus est principatus eorum.

18 ⁊ Dinumerabo eos, & super arenam multiplicabuntur:exurrexi,& adhuc sum tecum.

19 ⁊ Si occideris Deus peccatores: viri sanguinum
D declinate a me:

20 ⁊ Qui dicitis in cogitatione, accipient in vanitate ciuitates tuas.

21 ⁊ Nonne qui oderunt te Domine,oderam:& super inimicos tuos tabescebam?

22 ⁊ Perfecto odio oderā illos:& inimici facti sūt mihi.

23 ⁊ Proba me Deus,& scito cor meum:interroga me, & cognosce semitas meas.

24 ⁊ Et vide si via iniquitatis in me est:& deduc me in via æterna.

1 *In finem, Psalmus David.* CXXXIX.

2 E Ripe me Domine ab homine malo, a viro ini-
A quo eripe me.

3 ⁊ Qui cogitauerunt iniquitates in corde,tota die constituebant prelia.

4 ⁊| Acuerunt linguas suas sicut serpentis: venenum aspidum sub labijs eorum.

Sup.5.c. 11.13.a.3. Rom. 3. b.13.

5 ⁊ Custodi me Domine de manu peccatoris: & ab hominibus iniquis eripe me.

6 Qui cogitauerunt supplantare gressus meos: ⁊ absconderunt superbi laqueum mihi:

Et funes extenderunt in laqueum, iuxta iter scandalum posuerunt mihi.

7 ⁊ Dixi Domino,Deus meus es tu,exaudi Domine vocem deprecationis meæ.

8 ⁊ Domine Domine virtus salutis meæ:obumbrasti
B super caput meum in die belli.

9 ⁊ Ne tradas me Domine a desiderio meo peccatori:cogitauerunt cōtra me,ne derelinquas me,ne forte exaltentur.

10 ⁊ Caput circuitus eorum, labor labiorum ipsorum operiet eos.

11 ⁊ Cadent super eos carbones: in ignem deijcies eos,in miserijs non subsistent.

12 ⁊ Vir linguosus non dirigetur in terra:virum iniustum mala capient in interitu.

13 ⁊ Cognoui quia faciet Dominus iudicium inopis, & vindictam pauperum.

14 ⁊ Veruntamen iusti confitebuntur nomini tuo; & habitabunt recti cum vultu tuo.

1 *Psalmus David.* CXL.

A D Omine clamaui ad te, exaudi me: intende voci meæ,cum clamauero ad te.

2 ⁊ Dirigatur oratio mea sicut incensum in cōspectu tuo: eleuatio manuum mearum sacrificium vespertinum.

3 ⁊| Pone Domine custodiam ori meo,& ostium circunstantiæ labijs meis.

4 ⁊ Non declines cor meum in verba malitiæ,ad excusandas excusationes in peccatis.

Cum hominibus operantibus iniquitatem: & non communicabo cum electis eorum.

5 ⁊ Corripiet me iustus in misericordia, & increpabit me: oleum autem peccatoris nō impinguet caput meum.

B Quoniam adhuc, & oratio mea in beneplacitis eo-
6 rum:⁊ absorpti sunt iuncti petræ iudices eorum.

7 Audient verba mea quoniam potuerunt: ⁊ sicut crassitudo terræ erupta est super terram.

8 Dissipata sunt ossa nostra secus infernum:⁊ quia ad te Domine Domine oculi mei,in te speraui, non auferas animam meam.

9 ⁊ Custodi me a laqueo, quem statuerunt mihi: & a scandalis operantium iniquitatem.

10 ⁊ Cadent in retiaculo eius peccatores: singulariter sum ego donec transeam.

1 *Intellectus David,cum esset in spelunca, oratio (1.Reg.24)* CXLI.

2 V Oce mea ad Dominum clamaui,voce mea
A ad Dominum deprecatus sum.

3 ⁊ Effundo in conspectu eius orationem meam & tribulationē meam ante ipsum pronuncio.

4 ⁊ In deficiendo ex me spiritum meum,& tu cognouisti semitas meas.

In via hac qua ambulabam,absconderūt laqueum mihi.

5 ⁊ Considerabam ad dexteram,& videbam:& non erat qui cognosceret me.

B Perijt fuga a me:& nō est qui requirat animā meā.

6 ⁊ Clamaui ad te Domine,dixi:Tu es spes mea,portio mea in terra viuentium.

7 ꝰIntende ad deprecationem meam: quia humiliatus sum nimis.
Libera me a persequentibus me: quia confortati sunt super me.
8 ꝰEduc de custodia animam meam, ad confitẽdum nomini tuo: me expectãt iusti, donec retribuas mihi.

1 *Psalmus David, quando persequebatur eum Absalom filius eius.* (2.Reg.17.) CXLII.

A Domine exaudi orationem meam: auribus percipe obsecrationem meam in veritate tua, exaudi me in tua iustitia.
2 ꝰ Et non intres in iudicium, cum seruo tuo: quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens.
3 ꝰQuia persecutus est inimicus animam meam, humiliauit in terra vitam meam.
Collocauit me in obscuris sicut mortuos seculi,
4 ꝰ& anxiatus est super me spiritus meus, in me turbatum est cor meum.
5 ꝰ Memor fui dierum antiquorum, meditatus sum
B in omnibus operibus tuis; in factis manuum tuarum meditabar.
6 ꝰ Expandi manus meas ad te, anima mea sicut terra sine aqua tibi:
7 ꝰ Velociter exaudi me Dñe, defecit spiritus meus.
Non auertas faciem tuam a me: & similis ero descendentibus in lacum.
8 ꝰ Auditam fac mihi mane misericordiam tuam: quia in te speraui.
Notam fac mihi viam in qua ambulem: quia ad te leuaui animam meam.
9 ꝰ Eripe me de inimicis meis Domine, ad te confu-
10 gi: ꝰ doce me facere voluntatem tuam, quia Deus meus es tu.
C Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam:
11 ꝰ propter nomen tuum Domine viuificabis me in æquitate tua.
12 Educes de tribulatione animam meam: ꝰ& in misericordia tua disperdes inimicos meos.
Et perdes omnes qui tribulant animam meam, quoniam ego seruus tuus sum.

1 *Psalmus David aduersus Goliath.* CXLIII.

A Benedictus Dominus Deus meus qui docet manus meas ad prælium, & digitos meos ad bellum.
2 ꝰMisericordia mea & refugium meum: susceptor meus, & liberator meus.
Protector meus, & in ipso speraui: qui subdit populum meum sub me.
3 ꝰDomine quid est homo, quia innotuisti ei? aut filius hominis, quia reputas eum?
4 ꝰHomo vanitati similis factus est: | dies eius sicut
B vmbra prætereunt.

|Iob 8.9. & 14.2.

5 ꝰ Domine inclina cœlos tuos, & descende: tange montes, & fumigabunt.
6 ꝰFulgura coruscationem, & dissipabis eos: emitte sagittas tuas, & conturbabis eos.
7 ꝰ Emitte manum tuam de alto, eripe me, & libera me de aquis multis, de manu filiorum alienorum.
8 ꝰ Quorum os locutum est vanitatem: & dextera
C eorum, dextera iniquitatis.
9 ꝰDeus canticum nouum cantabo tibi: in psalterio, dechachordo psallam tibi.
10 ꝰ Qui das salutem regibus: qui redemisti David
11 seruum tuum de gladio maligno: ꝰeripe me.
Et erue me de manu filiorum alienorum, quorum os locutum est vanitatem: & dextera eorum dextera iniquitatis.
12 ꝰ Quorum filij sicut nouellæ plantationes in iuuentute sua.
Filiæ eorum compositæ: circumornatæ vt similitudo templi.
13 ꝰ Promptuaria eorum plena: eructantia ex hoc in illud.
Oues eorum fœtosæ, abundantes in egressibus suis:
14 ꝰboues eorum crassæ.
Non est ruina maceriæ, neque transitus, neque clamor in plateis eorum.
15 ꝰ Beatum dixerunt populum cui hæc sunt: beatus populus cuius Dominus Deus eius.

1 *Laudatio ipsi David.* CXLIIII.

A Exaltabo te Deus meus rex: & benedicam nomini tuo in seculum, & in seculum seculi.
2 ꝰPer singulos dies benedicam tibi, & laudabo nomen tuum in seculum, & in seculum seculi.
3 ꝰ Magnus Dominus & laudabilis nimis: & magnitudinis eius non est finis.
4 ꝰGeneratio, & generatio laudabit opera tua, & potentiam tuam pronunciabunt.
5 ꝰ Magnificentiam gloriæ sanctitatis tuæ loquentur, & mirabilia tua narrabunt.
6 ꝰ Et virtutem terribilium tuorum dicent, & magnitudinem tua narrabunt.
7 ꝰ Memoriam abundantiæ suauitatis tuæ eructa-
B bunt: & iustitia tua exultabunt.
8 ꝰMiserator & misericors Dominus, patiens & multum misericors.
9 ꝰ Suauis Dominus vniuersis: & miserationes eius super omnia opera eius.
10 ꝰ Confiteantur tibi Domine omnia opera tua, & sancti tui benedicant tibi:
11 ꝰ Gloriam regni tui dicent, & potentiam tuam loquentur.
12 ꝰVt notam faciant filijs hominum potentiam tuã,
C & gloriam magnificentiæ regni tui.
13 ꝰ Regnum tuum regnum omnium seculorum: & dominatio tua in omni generatione, & generationẽ.
Fidelis Dominus in omnibus verbis suis: & sanctus in omnibus operibus suis.
14 ꝰ Alleuat Dominus omnes qui corruunt, & erigit omnes elisos.
15 ꝰ Oculi omnium in te sperant Domine: & tu das escam illorum in tempore opportuno.
16 ꝰAperis tu manum tuam: & imples omne animal benedictione.
17 ꝰ Iustus Dominus in omnibus vijs suis: & sanctus
D in omnibus operibus suis.
18 ꝰPrope est Dominus omnibus inuocantibus eum: omnibus inuocantibus eum in veritate.
19 ꝰ Voluntatem timentium se faciet, & deprecationem eorum exaudiet, & saluos faciet eos.
20 ꝰ Custodit Dominus omnes diligentes se: & omnes peccatores disperdet.
21 ꝰLaudationem Domini loquetur os meum: & benedicat omnis caro nomini sancto eius in seculum, & in seculum seculi.

1 *Alleluia, Aggæi, & Zachariæ.* CXLV.

2 A LAuda anima mea Dominum, | laudabo Dominum in vita mea, psallam Deo meo quamdiu fuero.

3 Nolite confidere in principibus: in filijs hominum, in quibus non est salus.

4 Exibit spiritus eius, & reuertetur in terram suam: in illa die peribunt omnes cogitationes eorum.

5 Beatus cuius Deus Iacob adiutor eius, spes eius in 6 Domino Deo ipsius, | qui fecit cœlum & terram, mare, & omnia quæ in eis sunt.

7 Qui custodit veritatem in seculum facit iudicium B iniuriam patientibus: dat escam esurientibus.

8 Dns soluit compeditos: Dominus illuminat cæcos. Dominus erigit elisos, Dominus diligit iustos.

9 Dominus custodit aduenas, pupillum & viduam suscipiet: & vias peccatorum disperdet.

10 Regnabit Dominus in secula, Deus tuus Sion, in generatione, & generationem.

Psal. 103. d. 33. | Act. 14. c. 15. Apoc. 14. b. 7.

1 *Alleluia.* CXLVI.

A LAudate Dominum, quoniam bonus est psalmus: Deo nostro sit iucunda decoraque laudatio.

2 Aedificans Ierusalem Dominus: dispersionis Israelis congregabit.

3 Qui sanat contritos corde, & alligat contritiones eorum:

4 Qui numerat multitudinem stellarum: & omnibus eis nomina vocat.

5 Magnus Dominus noster, & magna virtus eius: & sapientiæ eius non est numerus.

6 Suscipiens mansuetos Dominus: humilians autem peccatores vsque ad terram.

7 Præcinite Domino in confessione: psallite Deo no B stro in cithara.

8 Qui operit cœlum nubibus, & parat terræ pluuiã. Qui producit in montibus fœnum, & herbam seruituti hominum.

9 Qui dat iumentis escam ipsorum: & pullis coruorum inuocantibus eum.

10 Non in fortitudine equi voluntatem habebit: nec in tibijs viri beneplacitum erit ei:

11 Beneplacitum est Domino super timentes eum, & in eis qui sperant super misericordia eius.

4. Esd. 16. g. 57. | Iob. 39 a. 3.

1 *Alleluia.* CXLVII.

12 LAuda Ierusalem Dominum, lauda Deum tuum Sion.

13 Quoniam confortauit seras portarum tuarum: benedixit filijs tuis in te.

14 Qui posuit fines tuos pacem: & adipe frumenti satiat te:

15 Qui emittit eloquium suum terræ: velociter currit sermo eius.

16 Qui dat niuem sicut lanam: nebulam sicut cinerem spargit.

17 Mittit crystallum suam sicut buccellas, ante faciem frigoris eius quis sustinebit?

18 Emittet verbum suum, & liquefaciet ea: flabit spiritus eius, & fluent aquæ:

19 Qui annunciat verbum suum Iacob: iustitias & iudicia sua Israel.

20 Non fecit taliter omni nationi: & iudicia sua non manifestauit eis. Alleluia.

1 *Alleluia.* CXLVIII.

A LAudate Dñm de cælis: laudate eũ in excelsis.

2 | Laudate eum omnes angeli eius: laudate eum omnes virtutes eius.

3 Laudate eum sol & luna: laudate eum omnes stellæ & lumen.

4 | Laudate eum cœli cœlorum: & aquæ omnes quæ 5 super cœlos sunt, laudent nomen Domini.

Quia ipse dixit, & facta sunt: ipse mandauit, & creata sunt.

6 Statuit ea in æternum, & in seculum seculi: præce B ptum posuit, & non præteribit.

7 Laudate Dominum de terra, dracones & omnes abyssi.

8 Ignis, grando, nix, glacies, spiritus procellarum, quæ faciunt verbum eius.

9 Montes, & omnes colles, ligna fructifera, & omnes cedri.

10 Bestiæ, & vniuersa pecora, serpentes & volucres pennatæ.

11 Reges terræ, & omnes populi, principes & omnes iudices terræ.

12 Iuuenes & virgines, senes cum iunioribus, laudent 13 nomen Dñi: quia exaltatum est nomen eius solius.

14 Cõfessio eius super cœlum & terram: & exaltauit cornu populi sui.

Hymnus omnibus sanctis eius: filijs Israel populo appropinquanti sibi. Halleluia.

1 *Alleluia.* CXLIX.

A CAntate Domino canticum nouum: laus eius in ecclesia sanctorum.

2 Lætetur Israel in eo qui fecit eum: & filij Sion exultent in rege suo.

3 Laudent nomen eius in choro, in tympano & psalterio psallant ei.

4 Quia beneplacitum est Domino in populo suo, & 5 exaltabit mansuetos in salutem. Exultabunt sancti in gloria, lætabuntur in cubilibus suis.

6 Exaltationes Dei in gutture eorum, & gladij anci 7 pites in manibus eorum. Ad faciendam vindictam B in nationibus, increpationes in populis.

8 Ad alligandas reges eorum in compedibus, & nobiles eorum in manicis ferreis.

9 Vt faciant in eis iudicium conscriptum: gloria hæc est omnibus sanctis eius. Alleluia.

1 *Alleluia.* CL.

A LAudate Dominũ in sanctis eius: laudate eum in firmamento virtutis eius.

2 Laudate eum in virtutibus eius: laudate eum secundum multitudinem magnitudinis eius.

3 Laudate eum in sono tubæ: laudate eum in psal 4 terio & cithara. Laudate eum in tympano & choro: laudate eum in chordis & organo.

5 Laudate eum in cymbalis bene sonantibus: lauda 6 te eum in cymbalis iubilationis: omnis spiritus laudet Dominum Alleluia.

Libri Psalmorum finis.

HIERONYMI IN LIBROS SALOMONIS
Ad Chromacium, & Heliodorum episcopos præfatio.

IVNGAT epistola quos iungit sacerdotium: immo charta non diuidat quos Christi nectit amor. Commentarios in Osee, Amos, Zachariam, Malachiam, quos poscitis scripsissem, si licuisset præ valetudine. Mittitis solatia sumptuum, notarios nostros & librarios sustentatis, vt vobis potissimum nostrum desudet ingenium. Et ecce ex latere frequens turba diuersa poscentium: quasi aut æquum sit, me vobis esurientibus, alijs laborare: aut in ratione dati & accepti, cuiquam præter vos, obnoxius sim. Itaque longa ægrotatione fractus, ne penitus hoc anno reticerem; & apud vos mutus essem, tridui opus nomini vestro consecraui, interpretationem videlicet trium Salomonis voluminum, MISLE, quas Hebræi Parabolas, vulgata autem editio Prouerbia vocat: COHELETH, quem Græce Ecclesiasten, Latine concionatorem possumus dicere: SIRHASIRIM, quod in nostram linguam vertitur, Canticum Canticorum. Fertur & Panaretos Iesu filij Sirach liber, & alius pseudepigraphus, qui Sapientia Salomonis inscribitur. Quorum priorem, Hebraicum reperi: non Ecclesiasticum, vt apud Latinos, sed parabolas prænotatum, cui iuncti erant Ecclesiastes & Canticũ Canticorum; vt similitudinem Salomonis, non solum librorum numero, sed etiam materiarum genere coæquarent. Secundus apud Hebræos nusquam est, quin & ipse stylus Græcam eloquentiam redolet: nonnulli scriptorum veterum hunc esse Iudæi Philonis affirmant. Sicut ergo Iudith, & Tobiæ, & Machabæorum libros legit quidem Ecclesia, sed eos inter Canonicas Scripturas non recipit: sic & hæc duo volumina legat ad ędificationem plebis, non ad authoritatem ecclesiasticorum dogmatum confirmandam. Si cui sane Septuaginta Interpretum magis editio placet, habet eam a nobis olim emendatam. Neque enim noua sic cudimus, vt vetera destruamus. Et tamen cum diligentissime legerit, sciat magis nostra scripta intelligi, quę non in tertium vas transfusa coacuerint, sed statim de pręlo purissimę commendata testę, suum saporem seruauerint.

LIBER PROVERBIORVM,
Quem Hebræi Misle appellant.

CAPVT PRIMVM.

1 A PArabolæ Salomonis filij Dauid, regis Israel: 2 ad sciendam sapientiam & disciplinam, 3 ad intelligẽda verba prudentię, & suscipiendam eruditionem doctrinę, iustitiam & iudicium, & ęquitatem, 4 vt detur paruulis astutia, adolescenti scientia & intellectus. 5 Audiens sapiens sapientior erit: & intelligens, gubernacula possidebit. 6 Animaduertet parabolã & interpretationem, verba sapientum, & enigmata eorum. 7 Timor Dñi, principium sapientię. Sapientiã atque doctrinam stulti despiciunt. 8 Audi fili mi disciplinã patris tui, & ne dimittas legẽ matris tuę: 9 vt addatᷣ gratia capiti tuo, & torques collo tuo. 10 Fili mi si te lactauerint peccatores, ne acquiescas eis. 11 Si dixerint:

Psal. 110. b. 10. Eccl. 1. b. 16. Iob. 28. d. 28.

Veni nobiscum insidiemur sanguini, abscondamus
B tendiculas contra insontem frustra: ¶ deglutiamus eũ
12 sicut infernus, viuentem, & integrum quasi descendẽ-
13 tem in lacum. ¶ Omnem preciosam substantiam repe-
14 riemus, implebimus domos nostras spolijs. ¶ Sortem
mitte nobiscum, marsupium vnum sit omnium no-
15 strum. ¶ Fili mi ne ambules cum eis, prohibe pedem
16 tuum a semitis eorum. ¶ | Pedes enim illorum ad ma- [Isaia 59. b. 7.]
17 lum currunt, & festinant, vt effundant sanguinẽ: ¶ fru-
18 stra autem iacitur rete ante oculos pennatorum. ¶ Ipsi
quoque contra sanguinem suum insidiantur, & mo-
19 liuntur fraudes contra animas suas. ¶ Sic semitæ om-
20 nis auari, animas possidentium rapiunt. ¶ Sapientia
21 foris prædicat, in plateis dat vocem suam: ¶ in capite
C turbarum clamitat, in foribus portarum vrbis profert
22 verba sua, dicens: ¶ Vsquequo paruuli diligitis infan-
tiam, & stulti ea quæ sibi sunt noxia cupient, & im-
23 prudentes odibunt scientiam? ¶ | Conuertimini ad cor- [Isa. 65. b 11. 66 b 4. Iere. 7 b 13. 35. c. 15.]
reptionem meam: en proferam vobis spiritum meũ,
24 & ostendam vobis verba mea. ¶ Quia vocaui, & re-
nuistis, extendi manum meam, & non fuit qui aspice-
25 ret. ¶ Despexistis omnem consilium meum, & incre-
26 pationes meas neglexistis, ¶ Ego quoque in interitu
vestro ridebo, & subsannabo, cum vobis id quod ti-
27 mebatis, aduenerit. ¶ Cum irruerit repentina calami-
tas, & interitus quasi tempestas ingruerit: quando ve-
28 nerit super vos tribulatio, & angustia. ¶ Tunc inuoca-
D bunt me, & non exaudiam, mane consurgent, & non
29 inuenient me: ¶ eo quod exosam habuerint discipli-
30 nam, & timorem Domini non susceperint, ¶ nec ac-
quieuerint consilio meo, & detraxerint vniuersę cor-
31 reptioni meæ. ¶ Comedent igitur fructus viæ suæ,
32 suisque consilijs saturabuntur. ¶ auersio paruulorum
interficiet eos, & prosperitas stultorum perdet il-
33 los. ¶ Qui autem me audierit, absque terrore re-
quiescet, & abundantia perfruetur, timore malorum
sublato.

CAPVT II.

1 Fili mi, si susceperis sermones meos, & manda-
A ta mea absconderis penes te, ¶ vt audiat sa-
2 pientiam auris tua: inclina cor tuum, ad
3 cognoscendum prudentiam. ¶ Si enim sapientiam in-
4 uocaueris, & inclinaueris cor tuum prudentiæ, ¶ si
quæsieris eam quasi pecuniam, & sicut thesauros ef-
5 foderis illam: ¶ tunc intelliges timorem Domini,
6 & scientiam Dei inuenies: ¶ quia Dominus dat sa-
7 pientiam, & ex ore eius prudentia, & scientia. ¶ Cu-
stodiet rectorum salutem, & proteget gradientes
8 simpliciter, ¶ seruans semitas iustitiæ, & vias sancto-
B rum custodiens. ¶ Tunc intelliges iustitiam, & iudi-
9 cium, & æquitatem, & omnem semitam bonam.
10 ¶ Si intrauerit sapientia cor tuum, & scientia ani-
11 mæ tuæ placuerit: ¶ consilium custodiet te, & pruden-
12 tia seruabit te, ¶ vt eruaris a via mala, & ab homine
13 qui peruersa loquitur: ¶ qui relinquunt iter rectum,
14 & ambulant per vias tenebrosas: ¶ qui lætantur cum
C malefecerint, & exultant in rebus pessimis: ¶ quorum
15 viæ peruersæ sunt, & infames gressus eorum. ¶ Vt e-
16 ruaris a muliere aliena, & ab extranea, quæ mollit
17 sermones suos, ¶ & relinquit ducem pubertatis suæ, &
18 pacti Dei sui oblita est: inclinata est enim ad mortem
D domus eius, & ad inferos semitæ ipsius; ¶ omnes,
19 qui ingrediuntur ad eam, non reuertentur, nec ap-
20 prehendant semitas vitæ: ¶ Vt ambules in via bo-
21 na, & calles iustorũ custodias. ¶ Qui enim recti sunt,
habitabunt in terra, & simplices permanebunt in ea.
22 ¶ | Impij vero de terra perdentur: & qui inique agunt, [Iob 18. d. 17.]
auferentur ex ea.

CAPVT III.

1 Fili mi, ne obliuiscaris legis meæ, & præcepta
A mea cor tuum custodiat. ¶ | longitudinem [Deut. 8. a. 1. 30. d. 16.]
2 enim dierum, & annos vitæ, & pacem ap-
3 ponent tibi. ¶ Misericordia, & veritas te non dese-
rant, circunda eas gutturi tuo, & describe in tabulis
4 cordis tui: ¶ & inuenies gratiam, & disciplinam
5 bonam coram Deo, & hominibus: ¶ Habe fidu-
ciam in Domino ex toto corde tuo, & ne innitaris
6 prudentiæ tuæ: ¶ In omnibus vijs tuis cogita illum,
7 & ipse diriget gressus tuos. ¶ | Ne sis sapiens apud te- [Ro. 12. d. 16.]
8 metipsum: time Deum, & recede a malo. ¶ sanitas
quippe erit vmbilico tuo, & irrigatio ossium tuorum.
9 ¶ | Honora Dominum de tua substantia, & de primi- [Tob. 4. b 7. Luc. 14. 13.]
10 tijs omnium frugum tuarum da ei, ¶ & implebuntur
B horrea tua saturitate, & vino torcularia tua redun-
11 dabunt. ¶ | Disciplinam Domini fili mi, ne abijcias, [Heb. 12. b 7. Apoc. 3. d. 19.]
12 nec deficias cum ab eo corriperis. ¶ quem enim dili-
git Dominus, corripit, & quasi pater in filio compla-
13 cet sibi. ¶ Beatus homo qui inuenit sapientiam, & qui
14 affluit prudentia. ¶ melior est acquisitio eius negotia-
tione argenti, & auri, primi & purissimi fructus eius:
15 ¶ preciosior est cunctis opibus: & omnia quæ deside-
16 rantur, huic non valent comparari. ¶ Longitudo
dierum in dextera eius, & in sinistra illius diuitiæ, &
17 gloria. ¶ Viæ eius viæ pulchræ, & omnes semitæ illius
18 pacificæ. ¶ Lignum vitæ est his qui apprehenderint
C eam: & qui tenuerit eam, beatus. ¶ Dominus sapien-
19 tia fundauit terram, stabiliuit cœlos prudentia. ¶ Sa-
20 pientia illius eruperunt abyssi, & nubes rore concre-
21 scunt. ¶ Fili mi, ne effluant hæc ab oculis tuis. Custodi
22 legem, atque consilium: ¶ & erit vita animæ tuæ, &
23 gratia faucibus tuis, ¶ tunc ambulabis fiducialiter in
24 via tua, & pes tuus non impinget. ¶ Si dormieris non
25 timebis: quiesces, & suauis erit somnus tuus, ¶ ne pa-
ueas repentino terrore, & irruentes tibi potentias,
26 impiorum. ¶ Dominus enim erit in latere tuo, &
27 custodiet pedem tuum, ne capiaris. ¶ Noli prohi-
D bere benefacere eum, qui potest: si vales, & ipse
benefac. Nec dicas amico tuo: Vade, & reuerte-
28 re: cras dabo tibi: cum statim possis dare. ¶ Ne mo-
liaris amico tuo malum, cum ille in te habeat fidu-
30 ciam. ¶ Ne contendas aduersus hominem frustra,
31 cum ipse tibi nihil mali fecerit. ¶ | Ne æmuleris ho- [Psal. 36. a 1. 2. 8.]
32 minem iniustum, nec imiteris vias eius: ¶ quia abo-
minatio Domini est omnis illusor, & cum simplici-
33 bus sermocinatio eius. ¶ Egestas a Domino in do-
mo impij: habitacula autem iustorum benedicentur.
34 ¶ Ipse deludet illusores, & mansuetis dabit gratiam.
35 ¶ Gloriam sapientes possidebunt: stultorum exaltatio
ignominia.

CAPVT IIII.

1 Audite filij disciplinam patris, & attendi-
A te: vt sciatis prudentiam: ¶ Donum bo-
2 num tribuam vobis, legem meam ne de-
3 relinquatis. ¶ Nam & ego filius fui pa-
tris mei: tenellus & vnigenitus coram matre mea:

&

4 & docebat me, atque dicebat: Suscipiat verba mea
5 cor tuum, custodi præcepta mea, & viues. Posside
sapientiam, posside prudentiam, ne obliuiscaris ne-
6 que declines a verbis oris mei. Ne dimittas eam, &
7 custodiet te, dilige eam & conseruabit te. Princi-
pium sapientiæ, posside sapientiam, & in omni posses-
8 sione tua acquire prudentiam: arripe illam, & exal-
B tabit te: glorificaberis ab ea cum eam fueris ample-
9 xatus. dabit capiti tuo augmenta gratiarum, & co-
10 rona inclyta proteget te. Audi fili mi, & suscipe ver-
11 ba mea, vt multiplicentur tibi anni vitæ. Viam sa-
pientiæ monstrabo tibi, ducam te per semitas æqui-
12 tatis: quas cum ingressus fueris, non artabūtur gres-
13 sus tui, & currens non habebis offendiculum. Tene
disciplinam, ne dimittas eam, custodi illam, quia ipsa
14 est via tua. Ne delecteris in semitis impiorum,
15 nec tibi placeat malorum via. Fuge ab ea, nec tran-
16 seas per illam, declina & desere eam. non enim dor-
C miunt nisi malefecerint: & rapitur somnus ab eis,
17 nisi supplantauerint. Comedunt panem impie-
18 tatis, & vinum iniquitatis bibunt: Iustorum autem
semita, quasi lux splendens, procedit & crescit vsque
19 ad perfectam diem. Via impiorum tenebrosa: nesciūt
20 vbi corruant. Fili mi, ausculta sermones meos, & ad
21 eloquia mea inclina aurem tuam. ne recedant ab
22 oculis tuis, custodi ea in medio cordis tui. vita enim
D sunt inuenientibus ea, & vniuersæ carnis sanitas.
23 Omni custodia serua cor tuum, quia ex ipso vita
24 procedit. Remoue a te os prauum, & detrahentia la-
25 bia sint procul a te. Oculi tui recta videant, & palpe-
26 bræ tuæ præcedant gressus tuos. Dirige semitam pe-
27 dibus tuis, & omnes viæ tuæ stabilientur. Ne decli-
nes ad dexteram, neque ad sinistram: auerte pedem
tuum a malo: vias enim quæ a dextris sunt, nouit
Dominus: peruersæ vero sunt quæ a sinistris sunt. Ipse
autem rectos faciet cursus tuos, itinera autem tua in
pace producet.

CAPVT V.

1 Filli mi, attende ad sapientiam meā, & prudentiæ
A meæ inclina aurē tuam: vt custodias cogitatio
2 nes, & disciplinam labia tua conseruēt. Ne attē-
3 das fallaciæ mulieris: fauus .n. distillās labia meretri
4 cis, & nitidius oleo guttur eius: nouissima autē illius
amara, quasi absynthium, & acuta, quasi gladius bi-
5 ceps. Pedes eius descēdunt in mortem, & ad inferos
6 gressus illius penetrant. Per semitam vitæ non am-
bulant, vagi sunt gressus eius, & inuestigabiles.
7 Nunc ergo fili mi, audi me, & ne recedas a verbis
8 oris mei. Longe fac ab ea viam tuam, & ne appro-
9 pinques foribus domus eius. Ne des alienis honorē
B tuum, & annos tuos crudeli. ne forte impleantur
10 extranei viribus tuis, & labores tui sint in domo alie-
11 na, & gemas in nouissimis quando consumpseris
12 carnes tuas & corpus tuum, & dicas; Cur detestatus
C sum disciplinam, & increpationibus non acquie-
13 uit cor meum, nec audiui vocem docentium me,
14 & magistris non inclinaui aurem meam? Pene fui
15 in omni malo, in medio ecclesiæ & synagogæ. Bi-
16 be aquam de cisterna tua & fluenta putei tui: De-
riuentur fontes tui foras, & in plateis aquas tuas
17 diuide. Habeto eas solus, nec sint alieni partici-
18 pes tui. Sit vena tua benedicta, & lætare cum mu-
19 liere adolescentiæ tuæ, cerua charissima, & gratis-
D simus hinnulus, hubera eius inebrient te in omni
20 tempore, in amore eius delectare iugiter. Quare
seduceris fili mi, ab aliena, & foueris in sinu alte-
21 rius? | Respicit Dominus vias hominis, & omnes
22 gressus eius considerat. Iniquitates suæ capiunt im-
pium, & funibus peccatorum suorum constringitur,
23 Ipse morietur, quia non habuit disciplinam, & in
multitudine stultitiæ suæ decipietur.

| Iob. 31. a. 4. & 34. c. 21.

CAPVT VI.

1 Filli mi, si spoponderis pro amico tuo, defixisti
A apud extraneum manum tuam, illaqueatus
2 es verbis oris tui, & captus proprijs sermoni-
3 bus. Fac ergo quod dico, fili mi, & temetipsū libera,
qui incidisti in manum proximi tui. Discurre, festi-
4 na, suscita amicum tuum: ne dederis somnum ocu-
5 lis tuis, nec dormitent palpebræ tuæ. Eruere quasi
6 damula de manu, & quasi auis de manu aucupis. va
de ad formicam o piger, & considera vias eius, & di-
7 sce sapientiam: quæ cum non habeat ducē, nec præ-
8 ceptorem, nec principem, parat in æstate cibum si-
9 bi, & congregat in messe quod comedat. | Vsquequo
piger dormies? quando consurges, e somno tuo?
10 Paululum dormies, paululum dormitabis, paulu-
B lum conseres manus vt dormias, & veniet tibi qua-
11 si viator egestas, & paupies quasi vir armatus. Si ve
ro impiger fueris, veniet vt fons messis tua, & egestas
12 longe fugiet a te. Homo apostata, vir inutilis, gradi-
13 tur ore peruerso, annuit oculis, terit pede, digito lo-
14 quitur, prauo corde machinatur malum, & omni
15 tempore iurgia seminat: huic ex templo veniet per-
ditio sua, & subito conteretur, nec habebit vltra me-
16 dicinam. Sex sunt quæ odit Dominus, & septimum
17 detestatur anima eius. Oculos sublimes, Linguam
mendacem, Manus effundentes innoxium sangui-
18 nem, Cor machinans cogitationes pessimas, Pedes
19 veloces ad currendum in malum, Proferentem men
C dacia testem fallacem. Et eum, qui seminat inter fra-
20 tres discordias. Conserua fili mi, præcepta patris
21 tui, & ne dimittas legem matris tuæ. Liga ea in cor-
22 de iugiter, & circunda gutturi tuo. Cum ambulaue-
ris, gradiantur tecum: cum dormieris, custodiant te,
23 & euigilans loquere cum eis. Quia mandatum lu-
cerna est, et lex lux, et via vitæ increpatio disciplinæ.
24 Vt custodiant te a muliere mala, et a blanda lingua
25 extraneæ. Non concupiscat pulchritudinem eius
26 cor tuum, ne capiaris nutibus illius. precium enim
scorti vix est vnius panis: mulier autem viri precio-
27 sam animam capit. Nunquid potest homo abscon-
D dere ignem in sinu suo, vt vestimenta illius non ar-
28 deant? aut ambulare super prunas, vt non combu-
29 rantur plantæ eius? Sic qui ingreditur ad mulierem
proximi sui, non erit mundus cum tetigerit eam.
30 Non grandis est culpa, cum quis furatus fuerit: fura
31 tur enim, vt esurientem impleat animam. depre-
hensus quoque reddet septuplum, & omnem substan
32 tiam domus suæ tradet. Qui autem adulter est, pro-
33 pter cordis inopiam perdet animam suam: turpitu-
dinem, & ignominiam congregat sibi, & oppro-
34 brium illius non delebitur. Quia zelus, et furor viri
35 non parcet in die vindictæ, nec acquiescet cuius-
quam precibus, nec suscipiet pro redemptione dona
plurima.

| Infr. 24. a. 33.

CAPVT VII.

1 FIlli mi, custodi sermones meos,& pręcepta mea
A reconde tibi. ¶ Fili serua mandata mea, & vi-
2 ues: & legem meam quasi pupillam oculi tui,
3 ¶ liga eam in digitis tuis, scribe illam in tabulis cor-
4 dis tui. ¶ Dic sapientiæ, Soror mea es,& prudentiam
5 voca amicam tuam, ¶ Vt custodiat te a muliere ex-
6 tranea, & ab aliena quæ verba sua dulcia facit.¶ De
fenestra enim domus meæ per cancellos prospexi,
7 ¶ & video paruulos, considero vecordem iuuenem,
8 ¶ qui transit per plateā iuxta angulum,& prope viā
9 domus illius graditur ¶ in obscuro, aduesperascente
B die, in noctis tenebris, & caligine. ¶ Et ecce occurrit
10 illi mulier ornatu meretricio, præparata ad capien-
11 das animas:garrula & vaga,¶ quietis impatiens,nec
12 valens in domo consistere pedibus suis,¶ nunc foris,
13 nunc in plateis,nunc iuxta angulos insidians. ¶ Ap-
prehensumque deosculatur iuuenem & procaci vul-
14 tu blanditur, dicens: ¶ Victimas pro salute voui, ho-
15 die reddidi vota mea. ¶ idcirco egressa sum in occur-
C sum tuum,desiderans te videre,& reperi.¶Intexui fu
16 nibus lectulum meum, straui tapetibus pictis ex Ae-
17 gypto.¶ aspersi cubile meum myrrha,& aloe, & cin-
18 namomo.¶ Veni inebriemur huberibus, & fruamur
19 cupitis amplexibus donec illucescat dies. ¶ non est e-
20 nim vir in domo sua, abijt via longissima.¶sacculum
pecuniæ secum tulit: in die plenæ lunæ reuersurus est
21 in domum suam.¶ Irretiuit eum multis sermonibus,
22 & blanditijs labiorum protraxit illum.¶ Statim eam
D sequitur quasi bos ductus ad victimam, & quasi a-
gnus lasciuiens, & ignorans quod ad vincula stultus
23 trahatur, ¶ donec transfigat sagitta iecur eius: velut
si auis festinet ad laqueum,& nescit quod de periculo
24 lo animæ illius agitur. ¶ Nunc ergo fili mi, audi me,
25 & attende verbis oris mei. ¶ Ne abstrahatur in vijs
26 illius mens tua, neque decipiaris semitis eius. ¶ mul-
tos enim vulneratos deiecit, & fortissimi quique in-
27 terfecti sunt ab ea. ¶ Viæ inferi domus eius,penetran
tes interiora mortis.

CAPVT VIII.

1 NVnquid non sapientia clamitat, & prudentia
A dat vocem suam? ¶ In summis excelsisque
2 verticibus supra viam, in medijs semitis
3 stans, ¶ iuxta portas ciuitatis in ipsis foribus loqui-
4 tur, dicens: ¶ O viri, ad vos clamito, & vox mea ad
5 filios hominum: ¶ intelligite paruuli astutiam, & insi
6 pientes animaduertite. ¶ Audite, quoniam de rebus
magnis locutura sum:& aperientur labia mea, vt re-
7 cta prædicent. ¶ Veritatem meditabitur guttur meū,
8 & labia mea detestabuntur impium. ¶ Iusti sunt om-
nes sermones mei,non est in eis prauum quid,neque
9 peruersum. ¶ recti sunt intelligentibus,& æqui inue-
10 nientibus scientiam. ¶ Accipite disciplinam meam,
B & non pecuniam: doctrinam magis,quam aurum e-
11 ligite. ¶ Melior est enim sapientia cunctis precio-
sissimis: & omne desiderabile ei non potest compa
12 rari.¶ Ego sapientia habito in consilio,& eruditis in-
13 tersum cogitationibus. ¶ Timor Domini odit malū:
arrogantiam & superbiam,& viam prauam, & os bi
14 lingue detestor. ¶ Meum est consilium & æquitas,
15 mea est prudentia, mea est fortitudo. ¶ Per me reges

Iob. 27. c.18. Sap. 7.2.9.

16 regnant,& legū conditores iusta decernunt:¶ Per me
principes imperant,& potentes decernunt iustitiam
17 ¶ Ego diligentes me, diligo: & qui mane vigilant ad
18 me,inuenient me. ¶ Mecum sunt diuitiæ,& gloria, o-
19 pes superbę,& iustitia.¶Melior est enim fructus meu
C auro,& lapide precioso, & genimina mea argento e-
20 lecto.¶ In vijs iustitiæ ambulo, in medio semitarum
21 iudicij,¶ vt ditem diligentes me,& thesauros eorum
22 repleam.¶Dominus possedit me in initio viarum sua
23 rum,antequam quidquam faceret a principio. ¶ Ab
æterno ordinata sum, & ex antiquis antequam terra
24 fieret. ¶ Nondum erant abyssi, & ego iam concepta
25 eram:necdum fontes aquarum eruperāt. ¶ Nec dum
montes graui mole consiterant, ante colles ego par-
26 turiebar:¶ adhuc terram non fecerat,& flumina, &
27 cardines orbis terræ. ¶ Quando præparabat cœlos,a-
D deram: quando certa lege, & gyro vallabat abyssos.
28 ¶ quando æthera firmabat sursum, & librabat fontes
29 aquarum: ¶ Quando circundabat mari terminum
suum,& legem ponebat aquis,ne trāsirent fines suos:
30 quando appendebat fundamenta terræ. ¶ Cum eo
eram cuncta componens: & delectabar per singulos
31 dies,ludens coram eo omni tempore: ¶ ludens in or-
be terrarum:& deliciæ meę esse cum filijs hominum.
32 ¶Nunc ergo filij audite me,Beati qui custodiunt vias
33 meas.¶ Audite disciplinam,& estote sapientes,& no-
34 lite abijcere eam.¶ Beatus homo qui audit me,& qu
vigilat ad fores meas quotidie, & obseruat ad postes
35 ostij mei.¶ Qui me inuenerit,inueniet vitam,& hau-
36 riet salutem a Domino: ¶ qui autem in me peccaue-
rit, lædet animam suam. Omnes qui me oderunt,di-
ligunt mortem.

CAPVT IX.

1 SApientia ædificauit sibi domum, excidit colum
nas septē. ¶ Immolauit victimas suas,miscui
2 vinum,& proposuit mensam suam.¶Misit an
3 cillas suas vt vocarent ad arcem, & ad mœnia ciuita
4 tis. ¶ Si quis est paruulus veniat ad me. Et insipien-
5 tibus locuta est:¶ Venite,comedite panem meum, &
B bibite vinum quod miscui vobis. ¶ Relinquite infan
6 tiam,& viuite,& ambulate per vias prudentię.¶Qu
7 erudit derisorem,ipse iniuriā sibi facit: & qui arguit
8 impium,sibi maculam generat. ¶ Noli arguere deri-
9 sorem,ne oderit te. Argue sapiētem,& diliget te.¶ Da
C sapienti occasionem, & addetur ei sapientia. Doce
10 iustum,& festinabit accipere.¶Principium sapiētię,
11 timor Domini:& scientia sanctorum prudentia.¶Per
me enim multiplicabuntur dies tui,& addentur tibi
12 anni vitæ.¶ Si sapiens fueris,tibimetipsi eris:si autem
13 illusor,solus portabis malum.¶ Mulier stulta & cla-
14 mosa, plenaque illecebris, & nihil omnino sciens:
15 ¶ sedit in foribus domus suæ super sellam, in excelso
D vrbis loco,¶vt vocaret trāseuntes per viam & pergē
16 tes itinere suo.¶Quis est paruulus; declinet ad me.Et
17 vecordi locuta est, ¶ Aquæ furtiuæ dulciores sunt, &
18 panis absconditus suauior. ¶ Et ignorauit quod ibi
sint gigantes, & in profundis inferni conuiuiæ eius.

PARABOLAE SALOMONIS.

CAPVT DECIMVM.

1 A Filius sapiens lætificat patrem: filius vero stultus mæstitia est matris suę.
2 ♀ Nil proderunt thesauri impietatis: iustitia vero liberabit a morte.
3 ♀ Non affliget Dñs fame animam iusti:& insidias impiorũ subuertet.
4 ♀ Egestatem operata est manus remissa: manus autem fortium diuitias parat.
Qui nititur mendacijs, hic pascit ventos, idem autem ipse sequitur aues volantes,
5 ♀ Qui congregat in messe filius sapiens est: qui autem stertit æstate, filius confusionis.
6 ♀ Benedictio Domini super caput iusti:os autem impiorum operit iniquitas.
7 ♀ Memoria iusti cum laudibus: & nomen impio- B rum putrescet.
8 ♀ Sapiens corde præcepta suscipit: stultus cæditur labijs.
9 ♀ Qui ambulat simpliciter, ambulat confidenter: qui autem deprauat vias suas, manifestus erit.
10 ♀|Qui annuit oculo, dabit dolorem:& stultus labijs verberabitur. (Eccl.27. 25.)
11 ♀ Vena vitæ,os iusti:& os impiorum operit iniquitatem.
12 ♀| Odium suscitat rixas: & vniuersa delicta operit charitas. (1. Pet.4 b 8. 1 Cor.13. b.4.)
13 ♀ In labijs sapientis inuenitur sapientia, & virga in dorso eius qui indiget corde.
14 ♀ Sapientes abscondunt scientiam: os autem stulti confusioni proximum est.
15 ♀ Substantia diuitis, vrbs fortitudinis eius: pauor C pauperum,egestas eorum.
16 ♀ Opus iusti, ad vitam: fructus autem impij ad peccatum.
17 ♀ Via vitæ, custodienti disciplinam: qui autem increpationes relinquit, errat.
18 ♀ Abscondunt odium labia mendacia: qui profert contumeliam, insipiens est.
19 ♀ In multiloquio non deerit peccatum: qui autem moderatur labia sua, prudentissimus est.
20 ♀ Argentum electum, lingua iusti: cor autem impiorum pro nihilo.
21 ♀ Labia iusti erudiunt plurimos: qui autem indocti sunt, in cordis egestate morientur.
22 ♀ Benedictio Domini diuites facit,nec sociabitur eis afflictio.
23 ♀ Quasi per risum stultus operatur scelus: sapientia D autem est viro prudentia.
24 ♀ Quod timet impius, veniet super eum:desiderium suum iustis dabitur.
25 ♀ Quasi tempestas transiens non erit impius: iustus autem quasi fundamentum sempiternum.
26 ♀ Sicut acetum dentibus,& fumus oculis, sic piger his qui miserunt eum.
27 ♀ Timor Dñi apponet dies: & anni impiorum bre-
28 uiabuntur. ♀ Expectatio iustorum lætitia: spes autem impiorum peribit.
29 ♀ Fortitudo simplicis, via Domini:& pauor his qui operantur malum.
30 ♀ Iustus in æternum non commouebitur: impij autem non habitabunt super terram.
31 ♀ Os iusti parturiet sapientiam: lingua prauorum peribit.
32 ♀ Labia iusti considerant placita, & os impiorum peruersa.

CAPVT XI.

1 A Statera dolosa abominatio est apud Dominum, & pondus æquum voluntas eius. (Inf.20.b. 10. d.23.)
2 ♀ Vbi fuerit superbia,ibi erit & contumelia: vbi autem est humilitas,ibi & sapientia.
3 ♀ Simplicitas iustorum diriget eos, & supplantatio peruersorum vastabit illos.
4 ♀|Non proderunt diuitiæ in die vltionis:iustitia autem liberabit a morte. (Eccl.5.c. 10.)
5 ♀ Iustitia simplicis diriget viam eius: & in impietate sua corruet impius.
6 ♀ Iustitia rectorum liberabit eos: & in insidijs suis capientur iniqui.
7 ♀| Mortuo homine impio nulla erit vltra spes, & expectatio solicitorum peribit. (Sap.5.c. 15.)
8 ♀ Iustus de angustia liberatus est,& tradetur impius
9 pro eo. ♀ Simulator ore decipit amicum suum:iu- B sti autem liberabuntur scientia.
10 ♀ In bonis iustorum exultabit ciuitas:& in perditione impiorum erit laudatio.
11 ♀ Benedictione iustorum exaltabitur ciuitas: & ore impiorum subuertetur.
12 ♀ Qui despicit amicum suum, indigens corde est: vir autem prudens tacebit.
13 ♀ Qui ambulat fraudulenter,reuelat arcana: qui autem fidelis est animi, celat amici commissum.
14 ♀ Vbi non est gubernator, populus corruet:salus autem, vbi multa consilia.
15 ♀ Affligetur malo,qui fidem facit pro extraneo: qui autem cauet laqueos,securus erit.
16 ♀ Mulier gratiosa inueniet gloriam: & robusti habe- C bunt diuitias.
17 ♀ Benefacit animæ suæ vir misericors: qui autem crudelis est, etiam propinquos abijcit.
18 ♀ Impius facit opus instabile: seminanti autem iustitias merces fidelis.
19 ♀ Clementia præparat vitam: & sectatio malorum
20 mortem. ♀ Abominabile Domino cor prauum,& voluntas eius in ijs qui simpliciter ambulant.
21 ♀ Manus in manu non erit innocens malus: semen

autem iuſtorum ſaluabitur.

22 ¶ Circulus aureus in naribus ſuis, mulier pulchra & fatua.

23 ¶ Deſiderium iuſtorum omne bonum eſt: præſtolatio impiorum furor.

24 ¶ Alij diuidunt propria, & ditiores fiunt: alij rapiunt non ſua, & ſemper in egeſtate ſunt.

25 ¶ Anima quæ benedicit, impinguabitur: & qui inebriat, ipſe quoque inebriabitur.

26 ¶ Qui abſcondit frumenta maledicetur in populis:
D benedictio autem ſuper caput vendentium.

27 ¶ Bene conſurgit diluculo qui quærit bona: qui autem inueſtigator malorum eſt, opprimetur ab eis.

28 ¶ Qui confidit in diuitijs ſuis, corruet: iuſti autem quaſi virens folium germinabunt.

29 ¶ Qui conturbat domum ſuam, poſſidebit ventos: & qui ſtultus eſt ſeruiet ſapienti.

30 ¶ Fructus iuſti lignum vitæ: & qui ſuſcipit animas, ſapiens eſt.

1. Pet. 4. d. 18.

31 ¶ | Si iuſtus in terra recipit, quanto magis impius & peccator?

CAPVT XII.

1 A Qui diligit diſciplinam, diligit ſcientiam: qui autem odit increpationes, inſipiens eſt.

2 ¶ Qui bonus eſt, hauriet gratiam a Domino: qui autem confidit in cogitationibus ſuis, impie agit.

3 ¶ Non roborabitur homo ex impietate: & radix iuſtorum non commouebitur.

4 ¶ Mulier diligens: corona eſt viro ſuo: & putredo in oſſibus eius quæ confuſione res dignas gerit.

5 ¶ Cogitationes iuſtorum, iudicia: & conſilia impiorum fraudulenta.

6 ¶ Verba impiorum inſidiantur ſanguini: os iuſtorum liberabit eos.

7 ¶ Verte impios, & non erunt: domus autem iuſto-
B rum permanebit.

8 ¶ Doctrina ſua noſcetur vir: qui autem vanus, & excors eſt, patebit contemptui.

Eccl. 10. d. 30.

9 ¶ | Melior eſt pauper, & ſufficiens ſibi, quam glorioſus, & indigens pane.

10 ¶ Nouit iuſtus iumentorum ſuorum animas: viſcera autem impiorum crudelia.

Eccl. 20. d. 30. Infr. 28. c. 19.

11 ¶ | Qui operatur terram ſuam, ſatiabitur panibus: qui autem ſectatur ocium, ſtultiſſimus eſt.

Qui ſuauis eſt in vini de moderationibus, in ſuis munitionibus relinquit contumeliam.

12 ¶ Deſiderium impij munimẽtum eſt peſſimorum; radix autem iuſtorum proficiet.

13 ¶ Propter peccata labiorum ruina proximat malo:
C effugit autem iuſtus de anguſtia.

14 ¶ De fructu oris ſui vnuſquiſque replebitur bonis, & iuxta opera manuum ſuarum retribuetur ei.

15 ¶ Via ſtulti recta in oculis eius: qui autem ſapiens eſt, audit conſilia.

16 ¶ Fatuus ſtatim indicat iram ſuam: qui autem diſſimulat iniuriam, callidus eſt.

17 ¶ Qui quod nouit loquitur, index iuſtitiæ eſt: qui autem mentitur, teſtis eſt fraudulentus.

18 ¶ Eſt qui promittit, & quaſi gladio pungitur conſcientiæ: lingua autem ſapientium ſanitas eſt.

19 ¶ Labiũ veritatis firmum erit in perpetuum, qui au-
D tem teſtis eſt repentinus, concinnat linguã mendacij.

20 ¶ Dolus in corde cogitantium mala: qui autem pacis ineunt conſilia, ſequitur eos gaudium.

21 ¶ Non contriſtabit iuſtum, quidquid ei acciderit: impij autem replebuntur malo.

22 ¶ Abominatio eſt Domino labia mendacia: qui autem fideliter agunt, placent ei.

23 ¶ Homo verſutus celat ſcientiam: & cor inſipientiũ prouocat ſtultitiam.

24 ¶ Manus fortium dominabitur: quæ autem remiſſa eſt, tributis ſeruiet.

25 ¶ Mœror in corde viri humiliabit illum: & ſermone bono lætificabitur.

26 ¶ Qui negligit damnum propter amicũ, iuſtus eſt: iter autem impiorum decipiet eos.

27 ¶ Non inueniet fraudulentus lucrum: & ſubſtantia hominis erit auri precium.

28 ¶ In ſemita iuſtitiæ vita; iter autem deuium ducit ad mortem.

CAPVT XIII.

1 A Filius ſapiens, doctrina patris: qui autem illuſor eſt, non audit cum arguitur.

2 ¶ De fructu oris ſui homo ſatiabitur bonis: anima autem præuaricatorum iniqua.

3 ¶ Qui cuſtodit os ſuum, cuſtodit animam ſuam: qui aũt incõſideratus eſt ad loquẽdum, ſentiet mala.

4 ¶ Vult & non vult piger: anima autem operantium impinguabitur.

5 ¶ Verbum mẽdax iuſtus deteſtabitur: impius autem confundit, & confundetur.

6 ¶ Iuſtitia cuſtodit innocentis viam: impietas autem peccatorem ſupplantat.

7 ¶ Eſt quaſi diues cum nihil habeat: & eſt quaſi pauper, cum in multis diuitijs ſit.

8 ¶ Redemptio animæ viri, diuitiæ ſuæ: qui autem
B pauper eſt increpationem non ſuſtinet.

9 ¶ Lux iuſtorum lætificat: lucerna autem impiorum extinguetur.

10 ¶ Inter ſuperbos ſemper iurgia ſunt: qui autem agunt omnia cum conſilio, reguntur ſapientia.

11 ¶ Subſtantia feſtinata minuetur: quę autem paulatim colligitur manu, multiplicabitur.

12 ¶ Spes quæ differtur, affligit animam: lignum vitæ deſiderium veniens.

13 ¶ Qui detrahit alicui rei, ipſe ſe in futurum obligat: qui autem timet præceptum, in pace verſabitur.

C Animæ doloſæ errant in peccatis: iuſti autem miſericordes ſunt & miſerantur.

14 ¶ Lex ſapiẽtis fons vitæ, vt declinet a ruina mortis.

15 ¶ Doctrina bona dabit gratiam: in itinere contemptorum vorago.

16 ¶ Aſtutus omnia agit cum conſilio: qui autem fatuus eſt, aperit ſtultitiam.

17 ¶ Nũcius impij cadet in malũ: legatus autẽ fidelis ſanitas.

18 ¶ Egeſtas & ignominia ei qui deſerit diſciplinam: qui autem acquieſcit arguẽti, glorificabitur.

19 ¶ Deſiderium ſi compleatur, delectat animam: de-
D teſtantur ſtulti eos qui fugiunt mala.

20 ¶ Qui cum ſapientibus graditur, ſapiens erit: amicus ſtultorum ſimilis efficietur.

21 ¶ Peccatores perſequitur malum: & iuſtis retribuẽ-

22 tur bona. ¶ Bonus relinquit hæredes filios & nepotes: & cuſtoditur iuſto ſubſtantia peccatoris.

23 ¶ Multi cibi in noualibus patrum: & alijs con

gregantur absque iudicio.

24 ℣Qui parcit virgæ, odit filium suum: qui autem diligit illum, instanter erudit. *Infra 23. d.13. Eccl. 30. a.1.*

25 ℣Iustus comedit, & replet animam suam: venter autem impiorum insaturabilis.

CAPVT XIIII.

1 A SApiens mulier ædificat domum suam: insipiens extructam quoque manibus destruet.

2 ℣|Ambulans recto itinere, & timens Deum, despicitur ab eo qui infami graditur via. *|Iob. 12. a.4.*

3 ℣In ore stulti virga superbiæ: labia autem sapientum custodiunt eos.

4 ℣Vbi non sunt boues, præsepe vacuum est: vbi aũt plurimæ segetes, ibi manifesta est fortitudo bouis.

5 ℣Testis fidelis non mentitur: profert autem mendacium dolosus testis.

6 ℣Quærit derisor sapientiam, & non inuenit: doctrina prudentium facilis.

7 ℣Vade contra virum stultum, & nescit labia prudentiæ.

8 ℣Sapientia callidi est intelligere viam suam: & imprudentia stultorum errans.

9 ℣Stultus illudet peccatum, & inter iustos morabitur gratia.

10 B ℣Cor quod nouit amaritudinem animæ suæ, in gaudio eius non miscebitur extraneus.

11 ℣Domus impiorum delebitur: tabernacula uero iustorum germinabunt.

12 ℣Est via quæ videtur homini iusta: nouissima autem eius deducunt ad mortem. *Inf.16.d 25.*

13 ℣Risus dolore miscebitur, & extrema gaudij luctus occupat.

14 ℣Vijs suis replebitur stultus, & super eum erit vir bonus.

15 ℣Innocens credit omni verbo: astutus considerat gressus suos.
Filio doloso nihil erit boni: seruo autem sapienti prosperi erunt actus, & dirigetur via eius.

16 ℣Sapiens timet, & declinat a malo, stultus transilit & confidit.

17 ℣Impatiens operabitur stultitiam: & vir versutus odiosus est.

18 C ℣Possidebunt paruuli stultitiam, & expectabunt astuti scientiam.

19 ℣Iacebunt mali ante bonos: & impij ante portas iustorum.

20 ℣Etiam proximo suo pauper odiosus erit: amici vero diuitum multi.

21 ℣Qui despicit proximum suum, peccat: qui autem miseretur pauperis, beatus erit.
Qui credit in Domino, misericordiam diligit.

22 ℣Errant qui operantur malum: misericordia & veritas præparant bona.

23 ℣In omni opere erit abundantia: vbi autem verba sunt plurima, ibi frequenter egestas.

24 ℣Corona sapientum, diuitiæ eorum: fatuitas stultorum imprudentia.

25 ℣Liberat animas testis fidelis: & profert mendacia versipellis.

26 D ℣In timore Domini fiducia fortitudinis, & filijs eius erit spes.

27 ℣Timor Dñi fons vitæ, vt declinẽt a ruina mortis.

28 ℣In multitudine populi dignitas regis: & in paucitate plebis ignominia principis.

29 ℣Qui patiens est, multa gubernatur prudentia: qui autem impatiens est, exaltat stultitiam suam.

30 ℣Vita carnium, sanitas cordis: putredo ossium, inuidia.

31 ℣|Qui calumniatur egẽtem exprobrat factori eius: honorat autem eum, qui miseretur pauperis. *|Inf.17.a 5.*

32 ℣In malitia sua expelletur impius: sperat autem iustus in morte sua.

33 ℣In corde prudentis requiescit sapientia, & indoctos quosque erudiet.

34 ℣Iustitia eleuat gentem: miseros autem facit populos peccatum.

35 ℣Acceptus est regi minister intelligẽs: iracundiam eius inutilis sustinebit.

CAPVT XV.

1 A REsponsio mollis frangit iram: sermo duris suscitat furorem. *Inf.15.c 15.*

2 ℣Lingua sapientium ornat scientiam: os fatuorum ebullit stultitiam.

3 ℣In oĩ loco oculi Dñi contẽplant̃ bonos, & malos.

4 ℣Lingua placabilis, lignum vitæ: quæ autem immoderata est, conteret spiritum.

5 ℣Stultus irridet disciplinam patris sui: qui autem custodit increpationes, astutior fiet.
In abundantia iustitia virtus maxima est: cogitationes autem impiorum eradicabuntur.

6 ℣Domus iusti plurima fortitudo: & in fructibus impij conturbatio.

7 ℣Labia sapientium disseminabunt scientiam: cor stultorum dissimile erit.

8 B ℣|Victimæ impiorum abominabiles Domino: vota iustorum placabilia. *|Eccl 34. c.21.*

9 ℣Abominatio est Domino via impij: qui sequitur iustitiam, diligitur ab eo.

10 ℣Doctrina mala deserenti viam vitæ: qui increpationes odit, morietur.

11 ℣Infernus, & perditio coram Domino: quanto magis corda filiorum hominum?

12 ℣Non amat pestilens eum qui se corripit, nec ad sapientes graditur.

13 ℣|Cor gaudens exhilarat faciem: in mœrore animi deijcitur spiritus. *Inf17.d. 22.*

14 ℣Cor sapientis quærit doctrinam, & os stultorum pascitur imperitia.

15 ℣Omnes dies pauperis, mali: secura mens quasi iuge conuiuium.

16 ℣Melius est parum cum timore Domini, quã thesauri magni, & insatiabiles.

17 ℣Melius est vocari ad olera cum charitate: quam ad vitulum saginatum cum odio.

18 C ℣Vir iracundus prouocat rixas: qui patiens est, mitigat suscitatas.

19 ℣Iter pigrorũ quasi sepes spinarum: via iustorum, absque offendiculo.

20 ℣Filius sapiens lætificat patrem: & stultus homo despicit matrem suam.

21 ℣Stultitia, gaudium stulto: & vir prudens dirigit gressus suos.

22 ℣Dissipantur cogitationes, vbi non est consilium: vbi vero sunt plures consiliarij, confirmantur.

23 ℣Lætatur homo in sententia oris sui: & sermo opportunus est optimus.

Semi-

24 ♀ Semita vitæ super eruditum, vt declinet de inferno nouissimo.
25 ♀ Domum superborum demolietur Dominus: & firmos faciet terminos viduæ.
26 ♀ Abominatio Domini cogitationes malæ: & purus sermo pulcherrimus firmabitur ab eo.
27 ♀ Conturbat domum suam qui sectatur auaritiam: D qui autem odit munera, viuet.
Per misericordiam & fidem purgantur peccata: per timorem autem Domini declinat omnis a malo.
| Inf.c.16. a.6.
28 ♀ Mens iusti meditatur obedientiam: os impiorum redundat malis.
29 ♀ Longe est Dominus ab impijs: & orationes iustorum exaudiet.
30 ♀ Lux oculorum lætificat animam: fama bona impinguat ossa.
31 ♀ Auris quæ audit increpationes vitæ, in medio sapientium commorabitur.
32 ♀ Qui abijcit disciplinã, despicit animam suam: qui autẽ acquiescit increpationibus, possessor est cordis.
33 ♀ Timor Domini, disciplina sapientiæ: & gloriam præcedit humilitas.

CAPVT XVI.

1 A HOminis est animam præparare, & Domini gubernare linguam.
2 ♀ Omnes viæ hominis patent oculis eius, spirituum ponderator est Dominus.
3 ♀ Reuela Domino opera tua, & dirigentur cogitationes tuæ.
4 ♀ Vniuersa propter semetipsum operatus est Dominus: impium quoque ad diem malum.
5 ♀ Abominatio Domini est omnis arrogans: etiam si manus ad manum fuerit, non est innocens.
Initium viæ bonæ, facere iustitiam: accepta est autẽ apud Deum magis, quam immolare hostias.
6 ♀| Misericordia & veritate redimitur iniquitas: & in timore Domini declinatur a malo.
| Sup.15. d.27.
7 ♀ Cum placuerint Domino viæ hominis, inimicos quoque eius conuertet ad pacem.
8 ♀ Melius est parum cum iustitia, quam multi B fructus cum iniquitate.
9 ♀ Cor hominis disponit viam suam: sed Domini est dirigere gressus eius.
10 ♀ Diuinatio in labijs regis, in iudicio non errabit os eius.
11 ♀ Pondus & statera iudicia Domini sunt: & opera eius omnes lapides sacculi.
12 ♀ Abominabiles regi qui agunt impie: quoniam iustitia firmatur solium.
13 ♀ Voluntas regum labia iusta: qui recta loquitur, diligetur.
14 ♀ Indignatio regis, nuncij mortis: & vir sapiens placabit eam.
15 ♀ In hilaritate vultus regis, vita: & clementia eius quasi imber serotinus.
16 ♀ Posside sapientiam, quia auro melior est: & acqui C re prudentiam, quia preciosior est argento.
17 ♀ Semita iustorum declinat mala: custos animæ suę seruat viam suam.
18 ♀ Contritionem præcedit superbia: & ante ruinam exaltatur spiritus.
19 ♀ Melius est humiliari cum mitibus, quam diuidere spolia cum superbis.
20 ♀ Eruditus in verbo reperiet bona: & qui sperat in Domino, beatus est.
21 ♀ Qui sapiens est corde, appellabitur prudẽs: & qui dulcis eloquio, maiora percipiet.
22 ♀ Fons vitę eruditio possidentis: doctrina stultorum,
23 fatuitas. ♀ Cor sapientis erudiet os eius, & labijs eius addet gratiam.
24 ♀ Fauus mellis composita verba: dulcedo animæ, sa D nitas ossium. ♀| Est via quæ videtur homini recta, &
25 nouissima eius ducunt ad mortem.
| Sup.14 b.12.
26 ♀ Anima laborantis laborat sibi, quia compulit eum
27 os suum: ♀ vir impius fodit malum, & in labijs eius ignis ardescit.
28 ♀ Homo peruersus suscitat lites, & verbosos separat
29 principes. ♀ Vir iniquus lactat amicum suum, & ducit eum per viam non bonam.
30 ♀ Qui attonitis oculis cogitat praua, mordens labia sua perficit malum.
31 ♀ Corona dignitatis senectus, quæ in vijs iustitiæ reperietur.
32 ♀ Melior est patiens viro forti: & qui dominatur animo suo, expugnatore vrbium.
33 ♀ Sortes mittuntur in sinum, sed a Dño tẽperantur.

CAPVT XVII.

1 A MElior est buccella sicca cum gaudio, quam domus plena victimis cum iurgio.
2 ♀| Seruus sapiens dominabitur filijs stultis, & inter fratres hæreditatem diuidet.
| Eccl.10. d.28. Inf.27.d.21.
3 ♀ Sicut igne probatur argentum, & aurum camino: ita corda probat Dominus.
4 ♀ Malus obedit linguæ iniquæ: & fallax obtemperat labijs mendacibus.
5 ♀| Qui despicit pauperem, exprobrat factori eius: & qui ruina lætatur alterius, non erit impunitus.
| Supr.14. d.31.
6 ♀ Corona senum, filij filiorum: & gloria filiorum patres eorum.
7 ♀ Non decent stultum verba composita, nec principem labium mentiens.
8 ♀ Gemma gratissima expectatio præstolantis: quo B cunque se vertit, prudenter intelligit.
9 ♀ Qui celat delictum, quęrit amicitias: qui altero sermone repetit, separat fœderatos.
10 ♀ Plus proficit correptio apud prudentem, quam centum plagæ apud stultum.
11 ♀ Semper iurgia quærit malus: angelus autem crudelis mittetur contra eum.
12 ♀ Expedit magis vrsę occurrere raptis fętibus, quam fatuo confidenti sibi in stultitia sua.
13 ♀| Qui reddit mala pro bonis, non recedet malum de domo eius.
| Ro.12.d.17. 1.Petr.3.b.9. |1.Thes.5.c.15.
14 ♀| Qui dimittit aquam, caput est iurgiorum: & an C tequam patiatur contumeliam, iudicium deserit.
15 ♀| Qui iustificat impium, & qui condemnat iustum, abominabilis est vterque apud Deum.
| Inf.20.c.22. |Isai.5.c.23.
16 ♀ Quid prodest stulto habere diuitias, cum sapientiam emere non possit.
Qui altam facit domum suam, quærit ruinam: & qui euitat discere, incidet in mala.
17 ♀ Omni tempore diligit qui amicus est, & frater in angustijs comprobatur
18 ♀ Stultus homo plaudet manibus, cum spoponderit pro amico suo.
19 ♀ Qui meditatur discordias, diligit rixas: & qui

exaltat ostium suum, quærit ruinam.

20 ♀ Qui peruersi cordis est, non inueniet bonum: &
D qui vertit linguam, incidet in malum.

21 ♀ Natus est stultus in ignominiam suam: sed nec pater in fatuo lætabitur.

Sup. 15. b. 15. 22 ♀ Animus gaudens ætatem floridam facit: spiritus tristis exiccat ossa.

23 ♀ Munera de sinu impius accipit, vt peruertat semitas iudicij.

Eccl. 2. c. 14. & 8. a. 1. 24 ♀ In facie prudentis lucet sapientia: oculi stultorum in finibus terræ.

25 ♀ Ira patris, filius stultus: & dolor matris quæ genuit eum.

26 ♀ Non est bonum, damnum inferre iusto: nec percutere principem qui recta iudicat.

Iacob 1. c. 19. 27 ♀ Qui moderatur sermones suos, doctus, & prudens est: & preciosi spiritus vir eruditus.

28 ♀ Stultus quoque si tacuerit, sapiens reputabitur: & si compresserit labia sua, intelligens.

CAPVT XVIII.

1 A OCcasiones quærit qui vult recedere ab amico, omni tempore erit exprobrabilis.

2 ♀ Non recipit stultus verba prudentiæ, nisi ea dixeris quæ versantur in corde eius.

3 ♀ Impius cum in profundum venerit peccatorum, cõtemnit: sed sequitur eũ ignominia & opprobrium.

4 ♀ Aqua profunda verba ex ore viri: & torrens redundans fons sapientiæ.

5 ♀ Accipere personam impij non est bonum, vt declines a veritate iudicij.

6 ♀ Labia stulti miscent se rixis, & os eius iurgia prouocat.

7 ♀ Os stulti contritio eius, & labia ipsius ruina animę
B eius.

8 ♀ Verba bilinguis, quasi simplicia, & ipsa perueniũt vsque ad interiora ventris.

Pigrum deijcit timor: animæ autem effœminatorum esurient.

9 ♀ Qui mollis & dissolutus est in opere suo, frater est sua opera dissipantis.

10 ♀ Turris fortissima nomen Domini: ad ipsum currit iustus, & exaltabitur.

11 ♀ Substantias diuitis vrbs roboris eius, & quasi murus validus circundans eum.

12 ♀ Antequam conteratur, exaltatur cor hominis, & antequam glorificetur, humiliatur.

Ecc. 11. a. 8. 13 ♀ Qui prius respondet quam audiat, stultum se esse
C demonstrat, & confusione dignum.

14 ♀ Spiritus viri sustentat imbecillitatem suam: spiritum vero ad irascẽdũ facilem quis poterit sustinere?

15 ♀ Cor prudens possidebit scientiam, & auris sapientium quærit doctrinam.

16 ♀ Donum hominis dilatat viam eius, & ante principes spacium ei facit.

17 ♀ Iustus prior est accusator sui: venit amicus eius, &
18 inuestigabit eum. ♀ Contradictiones comprimit sors, & inter potentes quoque dijudicat.

19 ♀ Frater qui adiuuatur a fratre, quasi ciuitas firma: & iudicia quasi vectes vrbium.

20 ♀ De fructu oris viri replebitur venter eius, & geni-
D mina labiorum ipsius saturabunt eum.

21 ♀ Mors & vita, in manu linguæ: qui dlligunt eam, comedent fructus eius.

22 ♀ Qui inuenit mulierem bonam, inuenit bonum, & hauriet iucunditatem a Domino.

Qui expellit mulierem bonam, expellit bonũ, qui autem tenet adulteram, stultus est & impius.

23 ♀ Cum obsecrationibus loquetur pauper, & diues effabitur rigide.

24 ♀ Vir amabilis ad societatem, magis amicus erit, quam frater.

CAPVT XIX.

1 A MElior est pauper qui ambulat in simplicitate sua, quam diues torquens labia sua & insipiens. Inf. 28. a. 6.

2 ♀ Vbi non est scientia animæ, non est bonum: & qui festinus est pedibus, offendet.

3 ♀ Stultitia hominis supplantat gressus eius: & contra Deum feruet animo suo.

4 ♀ Diuitiæ addunt amicos plurimos: a paupere autem & hi quos habuit separantur.

5 ♀ Testis falsus non erit impunitus: & qui mendacia loquitur, non effugiet. Dan. 13. g. 61.

6 ♀ Multi colunt personam potentis, & amici sunt dona tribuentis.

7 ♀ Fratres hominis pauperis oderunt eum, insuper & amici procul recesserunt ab eo.

8 ♀ Qui tantum verba sectatur, nihil habebit: qui au-
B tem possessor est mentis, diligit animam suam, & custos prudentiæ inueniet bona.

9 ♀ Falsus testis non erit impunitus: & qui loquitur mendacia, peribit.

10 ♀ Non decent stultum deliciæ, nec seruum dominari principibus.

11 ♀ Doctrina viri per patientiam noscitur: & gloria eius est iniqua prætergredi.

12 ♀ Sicut fremitus leonis, ita & regis ira: & sicut ros super herbam, ita & hilaritas eius.

13 ♀ Dolor patris, filius stultus: & tecta iugiter perstillantia, litigiosa mulier.

14 ♀ Domus & diuitiæ dantur a parentibus: a Domino autem proprie vxor prudens.

15 ♀ Pigredo immittit soporẽ, & aĩa dissoluta esuriet.

16 ♀ Qui custodit mandatum, custodit animam suam: qui autem negligit viam suam mortificabitur.

17 ♀ Fœneratur Domino, qui miseretur pauperis: & vicissitudinem suam reddet ei.

18 ♀ Erudi filium tuum, ne desperes: ad interfectionem autem eius ne ponas animam tuam.

19 ♀ Qui impatiens est, sustinebit damnum: & cum rapuerit, aliud apponet.

20 ♀ Audi consilium, & suscipe disciplinam, vt sis sapiens in nouissimis tuis.

21 ♀ Multæ cogitationes in corde viri: voluntas autem Domini permanebit.

22 ♀ Homo indigens misericors est: & melior est pauper, quam vir mendax.

23 ♀ Timor Domini ad vitam: & in plenitudine com-
D morabitur, absque visitatione pessima.

24 ♀ Abscondit piger manum suam sub ascella, nec ad os suum applicat eam. Inf. 26. b. 15.

25 ♀ Pestilente flagellato stultus sapientior erit: si autem corripueris sapientem, intelliget disciplinam. Inf. 21. b. 11.

26 ♀ Qui affligit patrem, & fugat matrem, ignominiosus est & infelix.

27 ♀ Non cesses fili audire doctrinam, nec ignores

sermo-

sermones scientiæ.

28 ¶Testis iniquus deridet iudicium, & os impiorum deuorat iniquitatem.

29 ¶Parata sunt derisoribus iudicia: & mallei percutientes, stultorum corporibus.

CAPVT XX.

1 A LVxuriosa res vinum, & tumultuosa ebrietas: quicunque his delectatur, non erit sapiens.

2 ¶Sicut rugitus leonis, ita & terror regis: qui prouocat eum, peccat in animam suam.

3 ¶Honor est homini qui separat se a cōtentionibus: omnes autem stulti miscentur contumelijs.

4 ¶Propter frigus piger arare noluit: mendicabit ergo æstate, & non dabitur illi.

5 ¶Sicut aqua profunda: sic consilium in corde viri: sed homo sapiens exhauriet illud.

6 ¶Multi homines misericordes vocantur: virum autem fidelem quis inueniet?

7 ¶Iustus qui ambulat in simplicitate sua, beatos post se filios derelinquet.

8 ¶Rex qui sedet in solio iudicij, dissipat omne malum B intuitu suo.

9 ¶| Quis potest dicere, Mundum est cor meum, purus sum a peccato?

(|1.Ioan.1 d.8. 3.Reg.8. c.46. 2.Paral.6 g.36. Ecclesi.7. c.21. Sup. 11. a.1. Infra 20. d.23.)

10 ¶Pondus & pondus, mensura & mensura vtrūque abominabile est apud Deum.

11 ¶Ex studijs suis intelligitur puer, si munda & recta sint opera eius.

12 ¶Aurem audientem, & oculum videntem, Dominus fecit vtrunque.

13 ¶Noli diligere somnum, ne te egestas opprimat: aperi oculos tuos, & saturare panibus.

14 ¶Malum est, malum est, dicit omnis emptor: & cū recesserit, tunc gloriabitur.

15 ¶Est aurum, & multitudo gemmarum: & vas preciosum C labia scientiæ.

16 ¶|Tolle vestimentum eius qui fideiussor extitit alieni, & pro extraneis aufer pignus ab eo.

(| Inf. 27. b.13.)

17 ¶Suauis est homini panis mendacij, & postea implebitur os eius calculo.

18 ¶Cogitationes consilijs roborantur, & gubernaculis tractanda sunt bella.

19 ¶Ei qui reuelat mysteria, & ambulat fraudulenter, & dilatat labia sua, ne commiscearis.

20 ¶Qui maledicit patri suo, & matri, extinguetur lucerna eius in medijs tenebris.

(|Exo.21. c.16. Leu.20.b 9. Matt.15. a.4. Sup.17.c. 13. Ro.12.d. 17. 1.Pet.3. b.9. 1.The.5. c.15 Sup.11.a. 1.20.b.10.)

21 ¶Hæreditas ad quam festinatur in principio, in nouissimo benedictione carebit.

22 ¶Ne dicas, Reddam malum: expecta Dominum, & liberabit te.

23 ¶Abominatio est apud Dominum pondus & ponD dus: statera dolosa non est bona.

24 ¶A Domino diriguntur gressus viri: quis autem hominum intelligere potest viam suam?

25 ¶Ruina est homini deuorare sanctos, & post vota retractare.

26 ¶Dissipat impios rex sapiens, & incuruat super eos fornicem.

27 ¶Lucerna Domini spiraculum hominis, quæ inuestigat omnia secreta ventris.

28 ¶Misericordia & veritas custodiunt regem, & roboratur clementia thronus eius.

29 ¶Exultatio iuuenum fortitudo eorum, & dignitas senum canities.

30 ¶Liuor vulneris absterget mala, & plagæ in secretioribus ventris.

CAPVT XXI.

1 A SIcut diuisiones aquarum, ita cor regis in manu Domini: quocunque voluerit, inclinabit illud.

2 ¶Omnis via viri, recta sibi videtur: appendit autem corda Dominus.

3 ¶Facere misericordiam, & iudicium magis placet Domino, quam victimę.

4 ¶Exaltatio oculorum est dilatatio cordis, lucerna impiorum peccatum.

5 ¶Cogitationes robusti semper in abundantia: omnis autem piger semper in egestate est.

6 ¶Qui cōgregat thesauros lingua męndacij, vanus & excors est, & impingetur ad laqueos mortis.

7 ¶Rapinæ impiorum detrahent eos: quia noluerunt facere iudicium.

8 ¶Peruersa via viri, aliena est: qui autem mundus est, rectum opus eius.

9 ¶|Melius est sedere in angulo domatis, quam cum B muliere litigiosa, & in domo communi.

(Inf.c.19 25.d.24.|)

10 ¶Anima impij desiderat malum, non miserebitur proximo suo.

11 ¶Mulctato pestilente sapientior erit paruulus: & si sectetur sapientem, sumet scientiam.

(|Sup.19. d.24.)

12 ¶Excogitat iustus de domo impij, vt detrahat impios a malo.

13 ¶Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis: & ipse clamabit, & non exaudietur.

14 ¶Munus absconditum extinguit iras: & donum in sinu indignationem maximam.

15 ¶Gaudium iusto est facere iudicium: & pauor opeC rantibus iniquitatem.

16 ¶Vir qui errauerit a via doctrinæ, in cœtu gigātum commorabitur.

17 ¶Qui diligit epulas, in egestate erit: qui amat vinū & pinguia, non ditabitur.

18 ¶Pro iusto datur impius: & pro rectis, iniquus.

19 ¶|Melius est habitare in terra deserta, quam cū muliere rixosa, & iracunda.

(|Eccl.25. c.23. Inf.25.d. 24. Sup.b 9.)

20 ¶Thesaurus desiderabilis, & oleum in habitaculo iusti: & imprudens homo dissipabit illud.

21 ¶Qui sequitur iustitiam, & misericordiā, inueniet vitam, iustitiam, & gloriam.

22 ¶Ciuitatem fortium ascendit sapiens, & destruxit robur fiduciæ eius.

23 ¶Qui custodit os suum, & linguam suam, custodit D ab angustijs animam suam.

24 ¶Superbus, & arrogans vocatur indoctus, qui in ira operatur superbiam.

25 ¶Desideria occidunt pigrum: noluerūt enim quidquam manus eius operari:

26 ¶tota die concupiscit, & desiderat: qui autem iustus est, tribuet, & nō cessabit.

27 ¶|Hostiæ impiorum abominabiles, quia offeruntur ex scelere.

(| Isai.1.d. 13.)

28 ¶Testis mēdax peribit: uir obediēs loquet victoriā.

29 ¶Vir impius procaciter obfirmat vultum suum: qui autem rectus est, corrigit viam suam.

30 ¶Non est sapientia, non est prudentia, non est consilium contra Dominum.

31 ¶Equus paratur ad diem belli: Dominus autem salutem tribuit

CAPVT XXII.

| Eccle.7.a.2.

1 A MElius est nomen bonum, quã diuitię multæ: super argẽtum & aurum, gratia bona. 2 ♀ Diues & pauper obuiauerunt sibi: vtriusque operator est Dominus.

3 ♀Callidus videt malum, & abscondit se: innocens pertransijt, & afflictus est damno.

4 ♀ Finis modestiæ timor Domini, diuitiæ & gloria 5 & vita. ♀Arma & gladij in via peruersi: custos autem animæ suę longe recedit ab eis.

6 ♀Prouerbium est, Adolescens iuxta viam suam, etiam cum senuerit, non recedet ab ea.

7 ♀ Diues pauperibus imperat: & qui accipit mu- B tuum, seruus est fœnerantis.

8 ♀ Qui seminat iniquitatem, metet mala, & virga iræ suę consummabitur.

| Eccl.31.c.28.

9 ♀| Qui pronus est ad misericordiam, benedicetur: de panibus enim suis dedit pauperi.

Victoriam & honorem acquiret qui dat munera: animam autem aufert accipientium.

10 ♀Eijce derisorem, & exibit cum eo iurgium, cessabuntque causæ, & contumeliæ.

11 ♀ Qui diligit cordis munditiam, propter gratiam labiorum suorum habebit amicum regem.

12 ♀Oculi Domini custodiunt scientiam, & supplantantur verba iniqui.

13 ♀Dicit piger, Leo est foris, in medio platearum occidendus sum.

14 ♀ Fouea profunda os alienæ: cui iratus est Dominus, incidet in eam.

15 ♀ Stultitia colligata est in corde pueri, & virga di- C sciplinæ fugabit eam.

16 ♀ Qui calumniatur pauperem, vt augeat diuitias suas, dabit ipse ditiori, & egebit.

17 ♀ Inclina aurem tuam, & audi verba sapientium: 18 appone autem cor ad doctrinam meam: ♀ quæ pulchra erit tibi cum seruaueris eam in ventre tuo, & redundabit in labijs tuis.

19 ♀ Vt sit in Domino fiducia tua, vnde & ostendi eam tibi hodie.

20 ♀Ecce descripsi eam tibi tripliciter, in cogitationi- 21 bus & scientia, ♀vt ostenderem tibi firmitatem & eloquia veritatis, respondere ex his illis qui miserũt te.

22 ♀Non facias violentiam pauperi, quia pauper est: D neque conteras egenum in porta, ♀ quia iudicabit 23 Dominus causam eius: & configet eos, qui confixerunt animam eius.

24 ♀Noli esse amicus homini iracundo, neque ambu- 25 les cum viro furioso: ♀ne forte discas semitas eius, & sumas scandalum animæ tuæ.

26 ♀Noli esse cum his qui defigunt manus suas, & qui vades se offerunt pro debitis: si enim non habes 27 vnde restituas, ♀quid causę est vt tollat operimentum de cubili tuo?

28 ♀ Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt patres tui.

29 ♀Vidisti virum velocem in opere suo? coram regibus stabit, nec erit ante ignobiles.

CAPVT XXIII.

1 A QVãdo sederis vt comedas cũ principe, diligẽter attẽde quę apposita sũt ante faciẽ tuã: ♀& sta- 2 tue cultrum in gutture tuo, si tamẽ habes 3 in potestate animam tuam, ♀ ne desideres de cibis eius, in quo est panis mendacij.

4 ♀Noli laborare vt diteris: sed prudentiæ tuæ pone 5 modum. ♀ ne erigas oculos tuos ad opes, quas non potes habere: quia facient sibi pennas quasi aquilæ, & volabunt in cœlum.

Sup.13.b.11.20.c.21 Infr. 28.c.20.

6 ♀ Ne comedas cum homine inuido, & ne desideres 7 cibos eius: ♀quoniam in similitudinem arioli & coniectoris æstimat quod ignorat. Comede & bibe, dicet 8 tibi: & mens eius non est tecum. ♀ cibos quos comederas euomes, & perdes pulchros sermones tuos.

9 ♀In auribus insipientium ne loquaris, quia despi- B cient doctrinam eloquij tui.

10 ♀Ne attingas paruulorum terminos, & agrum pu- 11 pillorum ne introeas: ♀propinquus enim illorum fortis est: & ipse iudicabit contra te causam illorum.

12 ♀Ingrediatur ad doctrinam cor tuum, & aures tuæ ad verba scientiæ.

13 ♀| Noli subtrahere a puero disciplinam: si enim percusseris eum virga, non morietur.

| Sup.13.d.24. Eccl. 30 a.1.

14 ♀ Tu virga percuties eum: & animam eius de inferno liberabis.

15 ♀Fili mi, si sapiens fuerit animus tuus, gaudebit te- 16 cum cor meum: ♀& exultabunt renes mei, cum locuta fuerint rectum labia tua.

17 ♀|Non ęmuletur cor tuum peccatores, sed in timo- 18 re Domini esto tota die: ♀ quia habebis spem in nouissimo, & præstolatio tua non auferetur.

| Infr.24.a.1.

19 ♀ Audi fili mi, & esto sapiens, & dirige in via animum tuum.

20 ♀Noli esse in conuiuijs potatorum, nec in comessa- C tionibus eorum qui carnes ad vescendum conferunt: 21 ♀quia vacantes potibus, & dantes symbola consumentur, & vestietur pannis dormitatio.

22 ♀ Audi patrem tuum qui genuit te: & ne contemnas cum senuerit mater tua.

23 ♀ Veritatem eme, & noli vendere sapientiam, & doctrinam, & intelligentiam.

24 ♀Exultat gaudio pater iusti: qui sapientem genuit, 25 lætabitur in eo. ♀Gaudeat pater tuus, & mater tua, & exultet quæ genuit te.

26 ♀ Præbe fili mi, cor tuum mihi, & oculi tui vias 27 meas custodiant. ♀ fouea enim profunda est mere- 28 trix, & puteus angustus aliena. ♀ insidiatur in via quasi latro, & quos incautos viderit, interficiet.

29 ♀Cui væ? cuius patri væ? cui rixę? cui foueæ? Cui D sine causa vulnera? cui suffusio oculorum? ♀ nonne 30 his qui commorantur in vino, & student calicibus epotandis?

31 ♀ Ne intuearis vinum quando flauescit, cum splenduerit in vitro color eius: ingreditur blande, 32 ♀sed in nouissimo mordebit vt coluber, & sicut regulus venena diffundet.

33 ♀ Oculi tui videbunt extraneas, & cor tuum loquetur peruersa.

34 ♀Et eris sicut dormiens in medio mari, & quasi so- 35 pitus gubernator amisso clauo, ♀& dices: Verberauerunt me, sed non dolui: traxerunt me, & ego non sensi. Quando euigilabo, & rursus vina reperiam?

CAPVT XXIIII.

Sap. 23.b.17.

1 NE æmuleris viros malos, nec desideres esse 2 cum eis: ♀ quia rapinas meditatur mens eo- A rum, & fraudes labia eorum loquuntur.

3 ℣Sapientia ædificabitur domus,& prudentia robo
4 rabitur. ℣ in doctrina replebuntur cellaria, vniuersa substantia preciosa,& pulcherrima.
5 ℣Vir sapiens,fortis est:& vir doctus, robustus, &
6 validus. ℣Quia cum dispositione initur bellum: & erit salus vbi multa consilia sunt.
7 ℣Excelsa stulto sapiētia,in porta nō aperiet os suū.
8 ℣Qui cogitat mala facere,stultus vocabitur.
9 ℣Cogitatio stulti peccatum est:& abominatio hominum detractor.
10 ℣Si desperaueris lassus in die angustiæ,imminuetur fortitudo tua.
11 ℣|Erue eos qui ducuntur ad mortem:& qui trahuntur ad interitum,liberare ne cesses.

| Psal.81. a.1.

12 ℣Si dixeris: Vires non suppetunt:qui inspector est
B cordis,ipse intelligit, & seruatorem animæ tuæ nihil fallit,reddetque homini iuxta opera sua.
13 ℣Comede fili mi mel, quia bonum est, & fauum
14 dulcissimum gutturi tuo: ℣ sic & doctrina sapientiæ animæ tuæ:quam cum inueneris, habebis in nouissimis spem,& spes tua non peribit.
15 ℣Ne insidieris,& quæras impietatem in domo iusti,neque vastes requiem eius.
16 ℣Septies enim cadet iustus, & resurget: impij autem corruent in malum.
17 ℣Cum ceciderit inimicus tuus, ne gaudeas, & in
18 ruina eius ne exultet cor tuum:℣ne forte videat Dominus,& displiceat ei,& auferat ab eo iram suam.
19 ℣Ne contendas cum pessimis, nec æmuleris im-
20 pios:℣quoniam non habent futurorum spem mali,&
C lucerna impiorum extinguetur.
21 ℣Time Dominum,fili mi,& regem: & cum detra-
22 ctoribus non commiscearis: ℣ quoniam repente consurget perditio eorū: & ruinam vtriusq; quis nouit ?
23 ℣Hæc quoque sapientibus,
||Cognoscere personam in iudicio, non est bonum.
24 ℣Qui dicunt impio,Iustus es: maledicent eis popu
25 li,& detestabuntur eos tribus:℣qui arguunt eum,laudabuntur,& super ipsos veniet benedictio.

|Leu.19 c 15. Deute.1. c.17. 16. d.19. |Eccl.42. a.1.

26 ℣Labia deosculabitur,qui recta verba respondet.
27 ℣Præpara foris opus tuum, & diligenter exerce agrum tuum,vt postea ædifices domum tuam.
28 ℣|Ne sis testis frustra contra proximum tuum,nec
D lactes quenquam labijs tuis.

| Sup.20 c.22.

29 ℣Ne dicas:Quomodo fecit mihi,sic faciam ei:reddam vnicuique secundum opus suum.
30 ℣Per agrum hominis pigri transiui, & per vineam
31 viri stulti:℣& ecce totum repleuerant vrticæ,& operuerant superficiem eius spinæ, & maceria lapidum
32 destructa erat. ℣ Quod cum vidissem,posui in corde meo,& exemplo didici disciplinam.
33 ℣|Parum inquam dormies, modicum dormitabis
34 pauxillum manus conseres, vt quiescas: ℣ & veniet tibi,quasi cursor, egestas, & mendicitas quasi vir armatus.

|Sup.6.b 9.

CAPVT XXV.

1 HÆ quoque parabolæ Salomonis, quas transtulerunt viri Ezechiæ regis Iuda.
A
2 ℣Gloria Dei est celare verbum, & gloria regum inuestigare sermonem.
3 ℣Cœlum sursum, & terra deorsum,& cor regum inscrutabile.
4 ℣Aufer rubiginem de argento, & egredietur vas
5 purissimum:℣aufer impietatem de vultu regis, & firmabitur iustitia thronus eius:
6 ℣Ne gloriosus appareas coram rege, & in loco ma-
7 gnorum ne steteris.℣melius est enim, vt dicatur tibi Ascende huc:quam vt humilieris coram principe.
8 ℣Quæ viderunt oculi tui,ne proferas in iurgio ci-
B to:ne postea emendare non possis,cum dehonestaueris amicum tuum.
9 ℣Causam tuam tracta cum amico tuo,& secretum
10 extraneo ne reueles:℣ne forte insultet tibi cum audierit,& exprobare non cesset.
Gratia, & amicitia liberant, quas tibi serua, ne exprobrabilis fias.
11 ℣Mala aurea in lectis argenteis,qui loquitur verbum in tempore suo.
12 ℣Inauris aurea,& margaritum fulgens,qui argui sapientem,& aurem obedientem.
13 ℣Sicut frigus niuis in die messis,ita legatus fideli ei qui misit eum,animam ipsius requiescere facit.
14 ℣Nubes, & ventus, & pluuiæ non sequentes, vi gloriosus,& promissa non complens.
15 ℣Patientia lenietur princeps,& |lingua mollis co
C fringet duritiam.
16 ℣Mel inuenisti,comede quod sufficit tibi, ne fort satiatus euomas illud.
17 ℣Subtrahe pedem tuum de domo proximi tui,ne quando satiatus oderit te.
17 ℣Iaculū, & gladius,& sagitta acuta,homo qui loquitur contra proximum suum falsum testimonium
19 ℣Dens putridus,& pes lassus,qui sperat super infi
20 deli in die angustię,℣& amittit palliū in die frigoris
Acetū in nithro, qui cantat carmina cordi pessimo
Sicut tinea vestimento, & vermis ligno: ita tristiti viri nocet cordi.
21 ℣|Si esurierit inimicus tuus ciba illum:si sitierit d
22 ei aquam bibere:℣prunas enim congregabis super caput eius,& Dominus reddet tibi.
23 ℣Ventus aquilo dissipat pluuias:& facies tristis li
D guam detrahentem.
24 ℣|Melius est sedere in angulo domatis, quam cum muliere litigiosa,& in domo communi.
25 ℣Aqua frigida animæ sitienti:& nuncius bonus d terra longinqua.
26 ℣Fons turbatus pede,& vena corrupta, iustus cadens coram impio.
27 ℣Sicut qui mel multum comedit,nō est ei bonum |sic qui scrutator est maiestatis,opprimatur a gloria
28 ℣Sicut vrbs patens, & absque murorum ambitu ita vir qui non potest in loquendo cohibere spiritum suum.

CAPVT XXVI.

1 QVomodo nix in æstate, & pluuiæ in messe: si
A indecens est stulto gloria.
2 ℣Sicut auis ad alta transuolans, & passe quolibet vadens: sic maledictum frustra prolatum i quempiam superueniet.
3 ℣Flagellum equo,& camus asino,& virga in dor so imprudentium.
4 ℣Ne respondeas stulto iuxta stultitiam suam, n efficiaris ei similis.
5 ℣Responde stulto iuxta stultitiam suam,ne sibi sa piens esse videatur.
6 ℣Claudus pedibus, & iniquitatem bibens, qu

mittit

mittit verba per nuncium stultum.

7 ꝰQuomodo pulchras frustra habet claudus tibias: B sic indecens est in ore stultorum parabola.

8 ꝰSicut qui mittit lapidem in aceruum Mercurij: ita qui tribuit insipienti honorem.

9 ꝰQuomodo si spina nascatur in manu temulentis: sic parabola in ore stultorum:

10 ꝰIudicium determinat causas: & qui imponit stulto silentium, iras mitigat.

11 ꝰ|Sicut canis qui reuertitur ad vomitum suum, sic imprudens qui iterat stultitiam suam.

| 2. Pet. 2. d. 22.

12 ꝰVidisti hominem sapientem sibi videri? magis illo spem habebit insipiens.

13 ꝰDicit piger, Leo est in via, & leæna in itineribus:

14 ꝰsicut ostium vertitur in cardine suo, ita piger in lectulo suo.

15 ꝰ|Abscondit piger manum sub ascella sua, & laborat si ad os suum eam conuerterit.

| Sup. 19. d. 24.

16 ꝰSapientior sibi piger videtur septem viris lo- C quentibus sententias.

17 ꝰSicut qui apprehendit auribus canem, sic qui transit impatiens, & commiscetur rixæ alterius.

18 ꝰSicut noxius est qui mittit sagittas, & lanceas

19 in mortem: ꝰita vir qui fraudulenter nocet amico suo: & cum fuerit deprehensus, dicit: Ludens feci.

20 ꝰCum defecerint ligna, extinguetur ignis: & susurrone subtracto, iurgia conquiescent.

21 ꝰ|Sicut carbones ad prunas, & ligna ad ignem: sic homo iracundus suscitat rixas.

| Eccl. 8. b. 4.

22 ꝰVerba susurronis quasi simplicia, & ipsa perue- D niunt ad intima ventris.

23 ꝰQuomodo si argento sordido ornare velis vas fictile, sic labia tumentia cum pessimo corde sociata.

24 ꝰLabijs suis intelligitur inimicus, cum in corde

25 tractauerit dolos: ꝰquando submiserit vocem suam, ne credideris ei: quoniam septem nequitiæ sunt in corde illius.

26 ꝰQui operit odium fraudulenter, reuelabitur malitia eius in concilio.

27 ꝰ| Qui fodit foueam, incidet in eam: & qui voluit lapidem, reuertetur ad eum.

| Eccl. 10. b. 8 | Eccle. 27 d. 29.

28 ꝰLingua fallax non amat veritatem: & os lubricum operatur ruinas.

CAPVT XXVII.

1 A NE glorieris in crastinum, ignorans quid superuentura pariat dies.

2 ꝰLaudet te alienus, & non os tuum: extraneus, & non labia tua.

3 ꝰ| Graue est saxum, & onerosa arena: sed ira stulti vtroque grauior.

| Eccl. 22. b. 18.

4 ꝰIra non habet misericordiam, nec erumpens furor: & impetum concitati ferre quis poterit?

5 ꝰMelior est manifesta correptio, quã amor abscon-

6 ditus. ꝰMeliora sunt vulnera diligentis, quam fraudulenta oscula odientis.

7 ꝰAnima saturata calcabit fauum: | & anima esu- B riens etiam amarum pro dulci sumet.

| Iob 6. a. 7.

8 ꝰSicut auis transmigrans de nido suo, sic vir qui derelinquit locum suum.

9 ꝰVnguento & varijs odoribus delectatur cor: & bonis amici consilijs anima dulcoratur.

10 ꝰAmicũ tuũ, & amicũ patris tui ne dimiseris: & domum fratris tui ne ingrediaris in die afflictionis tuæ. Melior est vicinus iuxta, quam frater procul.

11 ꝰStude sapientiæ fili mi, & lætifica cor meum, vt possis exprobranti respondere sermonem.

12 ꝰAstutus videns malum, absconditus est: paruuli transeuntes sustinuerunt dispendia.

13 ꝰ| Tolle vestimentum eius qui spopondit pro ex- C traneo: & pro alienis aufer ei pignus.

| Sup. 20. c 16.

14 ꝰQui benedicit proximo suo voce grandi, de nocte consurgens maledicenti similis erit.

15 ꝰTecta perstillantia in die frigoris, & litigiosa mu-

16 lier comparantur. ꝰqui retinet eam, quasi qui ventum teneat, & oleum dexteræ suæ vocabit.

17 ꝰFerrum ferro exacuitur, & homo exacuit faciem amici sui.

18 ꝰQui seruat ficum, comedet fructus eius: & qui custos est Domini sui, glorificabitur.

19 ꝰQuomodo in aquis resplendet vultus prospicientium: sic corda hominũ manifesta sunt prudentibus.

20 ꝰ|Infernus & perditio nunquam implentur: similiter & oculi hominum insatiabiles.

| Eccl. 14. b. 10.

21 ꝰ|Quomodo probatur in conflatorio argentum, & D in fornace aurum: sic probatur homo ore laudantis. Cor iniqui inquirit mala: cor autem rectum inquirit scientiam.

| Sup. 17. a 3.

22 ꝰSi contuderis stultum in pila quasi ptisanas feriente desuper pilo, non auferetur ab eo stultitia eius.

23 ꝰDiligenter agnosce vultum pecoris tui, tuosque

24 greges considera: ꝰnon enim habebis iugiter potestatem, sed corona tribuetur in generationem, & generationem.

25 ꝰAperta sunt prata, & apparuerunt herbæ virentes, & collecta sunt fœna de montibus.

26 ꝰ| Agni ad vestimentum tuum, & hœdi, ad agri precium.

| 1. Tim. 6 b. 8.

27 ꝰSufficiat tibi lac caprarum in cibos tuos, & in necessaria domus tuæ: & ad victum ancillis tuis.

CAPVT XXVIII.

1 A FVgit impius nemine persequente: iustus autem quasi leo confidens absque terrore erit.

2 ꝰPropter peccata terrę multi principes eius: & propter hominis sapientiam, & horum scientiam, quæ dicuntur, vita ducis longior erit.

3 ꝰVir pauper calumnians pauperes, similis est imbri vehementi in quo paratur fames.

4 ꝰQui derelinquunt legem, laudant impium: qui custodiunt, succenduntur contra eum.

5 ꝰViri mali non cogitant iudicium: qui autem inquirunt Dominum, animaduertunt omnia.

6 ꝰ|Melior est pauper ambulans in simplicitate sua, quam diues in prauis itineribus.

| Sup. 19. a 1.

7 ꝰQui custodit legem, filius sapiens est: qui autem B comessatores pascit, confundit patrem suum.

8 ꝰQui coaceruat diuitias vsuris & fœnore liberali, in pauperes congregat eas.

9 ꝰQui declinat aures suas ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis.

10 ꝰQui decipit iustos in via mala, in interitu suo corruet, & simplices possidebunt bona eius.

11 ꝰSapiens sibi videtur vir diues, pauper autem prudens scrutabitur eum.

12 ꝰIn exultatione iustorum multa gloria est: regnantibus impijs ruinæ hominum.

13 ꝰQui abscondit scelera sua, non dirigetur: qui

autem

autem confessus fuerit, & reliquerit ea, misericordiam consequetur.

14 ♀ Beatus homo qui semper est pauidus: qui vero C mentis est duræ, corruet in malum.

15 ♀ Leo rugiens, & vrsus esuriens, princeps impius super populum pauperem.

16 ♀ Dux indigens prudentia, multos opprimet per calumniam: qui aũt odit auaritiã, lõgi fient dies eius.

17 ♀ Hominem qui calumniatur animæ sanguinem, si vsque ad lacum fugerit, nemo sustinet.

18 ♀ Qui ambulat simpliciter, saluus erit: qui peruersis graditur vijs concidet semel.

19 ♀ | Qui operatur terram suam, satiabitur panibus: qui autem sectatur ocium, replebitur egestate.

| Sup. 12. b. 11.

20 ♀ Vir fidelis multum laudabitur: | qui autem festinat ditari, non erit innocens.

| Eccl. 20. d. 30. Sup. 13. b 11. 20. c. 21. 23. 24

21 ♀ Qui cognoscit in iudicio faciem, non benefacit, D iste & pro buccella panis deserit veritatem.

22 ♀ Vir qui festinat ditari, & alijs inuidet, ignorat quod egestas superueniet ei.

23 ♀ Qui corripit hominem, gratiam postea inueniet apud eum magis, quam ille qui per linguæ blandimenta decipit.

24 ♀ Qui subtrahit aliquid a patre suo, & a matre, & dicit hoc non esse peccatum: particeps homicidæ est.

25 ♀ Qui se iactat, & dilatat, iurgia concitat: qui vero sperat in Domino, sanabitur.

26 ♀ Qui confidit in corde suo, stultus est: qui autem graditur sapienter, ipse saluabitur.

27 ♀ Qui dat pauperi, non indigebit: qui despicit deprecantem, sustinebit penuriam.

28 ♀ Cum surrexerint impij, abscondentur homines: cum illi perierint, multiplicabuntur iusti.

CAPVT XXIX.

1 A Viro qui corripientem dura ceruice contemnit, repentinus ei superueniet interitus, & eum sanitas non sequetur.

2 ♀ In multiplicatione iustorum lætabitur vulgus: cum impij sumpserint principatum, gemet populus.

3 ♀ Vir qui amat sapientiam, lætificat patrem suum: | qui autem nutrit scorta, perdet substantiam.

| Luc. 15. c. 13.

4 ♀ Rex iustus erigit terram: vir auarus destruet eam.

5 ♀ Homo qui blandis fictisque sermonibus loquitur amico suo, rete expandit gressibus eius.

6 ♀ Peccantem virum iniquum inuoluet laqueus: & iustus laudabit, atque gaudebit.

7 ♀ Nouit iustus causam pauperum: impius ignorat B scientiam.

8 ♀ Homines pestilentes dissipant ciuitatem: sapientes vero auertunt furorem.

9 ♀ Vir sapiens si cum stulto contenderit, siue irascatur, siue rideat, non inueniet requiem.

10 ♀ Viri sanguinum oderunt simplicem: iusti autem quærunt animam eius.

11 ♀ Totum spiritum suum profert stultus: sapiens differt & reseruat in posterum.

12 ♀ Princeps qui libenter audit verba mendacij, omnes ministros habet impios.

13 ♀ Pauper & creditor obuiauerunt sibi: vtriusque illuminator est Dominus.

14 ♀ Rex qui iudicat in veritate pauperes, thronus eius in æternum firmabitur.

15 ♀ Virga, atque correptio tribuit sapientiam: puer C autem qui dimittitur voluntati suæ, confundit matrem suam.

16 ♀ In multiplicatione impiorum multiplicabuntu[r] scelera, & iusti ruinas eorum videbunt.

17 ♀ Erudi filium tuum, & refrigerabit te, & dabit delicias animæ tuæ.

18 ♀ Cum prophetia defecerit, dissipabitur populus qui vero custodit legem, beatus est.

19 ♀ Seruus verbis non potest erudiri: quia quod dici intelligit, & respondere contemnit.

20 ♀ Vidisti hominem velocem ad loquendum? stul[titia] titia magis speranda est, quam illius correptio.

21 ♀ Qui delicate a pueritia nutrit seruum suum, postea sentiet eum contumacem.

22 ♀ Vir iracundus prouocat rixas: & qui ad indignan- D dum facilis est, erit ad peccandum procliuior.

23 ♀ | Superbum sequitur humilitas: & humilem spiritu suscipiet gloria.

24 ♀ Qui cum fure participat, odit animam suam: ad iurantem audit, & non indicat.

25 ♀ Qui timet hominem, cito corruet: qui sperat i[n] Domino, subleuabitur.

26 ♀ Multi requirunt faciem principis, & iudicium Domino egreditur singulorum.

27 ♀ Abominantur iusti virum impium: & abominan- tur impij eos qui in recta sunt via.

Verbum custodiens filius, extra perditionem eri[t].

CAPVT XXX.

1 A Verba Congregantis filij Vomentis. Visi[o] quam locutus est vir cum quo est Deus & qui Deo secum morante cõfortatus, ai[t].

2 ♀ Stultissimus sum virorum, & sapientia hominu[m] non est mecum.

3 ♀ Non didici sapientiam, & non noui scientiam sa[n]ctorum.

4 ♀ Quis ascendit in cœlum, atque descendit? qu[is] continuit spiritum in manibus suis? quis colligau[it] aquas quasi in vestimento? quis suscitauit omnes ter[]minos terræ? quod nomen est eius, & quod nome[n] filij eius, si nosti?

5 ♀ | Omnis sermo Dei ignitus clypeus est sperant[i-] 6 bus in se: ♀ ne addas quidquã verbis illius, & argua[]ris, inueniarisque mendax.

7 ♀ Duo rogaui te, ne deneges mihi antequam mo[- 8] riar: ♀ Vanitatem, & verba mendacia longe fac B me. Mendicitatem, & diuitias ne dederis mihi: tr[i]- 9 bue tantum victui meo necessaria. ♀ ne forte satiatu[s] illiciar ad negandum, & dicam: Quis est Dominus aut egestate compulsus furer, & periurem nome[n] Dei mei.

10 ♀ Ne accuses seruum ad dominum suum, ne fort[e] maledicat tibi, & corruas.

11 ♀ Generatio quæ patri suo maledicit, & quæ ma- tri suæ non benedicit.

12 ♀ Generatio quę sibi munda videtur, & tamen no[n] est lota a sordibus suis.

13 ♀ Generatio cuius excelsi sunt oculi, & palpebr[æ] eius in alta surrectæ.

14 ♀ Generatio quæ pro dentibus gladios habet, [&] commandit molaribus suis, vt comedat inopes [de] terra, & pauperes ex hominibus.

15 ♀ Sanguisugæ duæ sunt filiæ, dicentes; Affe[r] Affer.

C Tria sunt insaturabilia, & quartum quod nunquam dicit, Sufficit:

16 ℣ Infernus, & os vuluæ, & terra quæ non satiatur aqua: ignis vero nunquam dicit, Sufficit.

17 ℣ Oculum qui subsanat patrem, & qui despicit partum matris suæ, effodiant eum corui de torrentibus, & comedant eum filij Aquilæ.

18 ℣ Tria sunt difficilia mihi, & quartum penitus igno-19 ro. ℣ Viam Aquilæ in cœlo, viam colubri super petram, viam nauis in medio mari, & viam viri in adolescentia.

20 ℣ Talis est, & via mulieris adulteræ, quæ comedit, & tergens os suum dicit: Non sum operata malum.

21 ℣ Per tria mouetur terra, & quartum non potest sustinere.

22 ℣ Per seruum cum regnauerit: per stultum cum sa-23 turatus fuerit cibo: ℣ per odiosam mulierem cum in matrimonio fuerit assumpta: & per ancillam cum fuerit hæres dominæ suæ.

24 ℣ Quattuor sunt minima terræ, & ipsa sunt sapien-25 tiora sapientibus: ℣ formicæ populus infirmus, qui D præparat in messe cibum sibi: ℣ lepusculus plebs in-26 ualida, qui collocat in petra cubile suum: ℣ regem 27 locusta non habet, & egreditur vniuersa per turmas 28 suas, ℣ stellio manibus nititur, & moratur in ædibus regis.

29 ℣ Tria sunt quæ bene gradiuntur, & quartum quod 30 incedit fœliciter. ℣ leo fortissimus bestiarum, ad nul-31 lius pauebit occursum: ℣ gallus succinctus lumbos: & aries, nec est rex qui resistat ei.

32 ℣ Est qui stultus apparuit postquam eleuatus est in sublime: si enim intellexisset, ori suo imposuisset manum.

33 ℣ Qui autem fortiter premit vbera ad eliciendum lac, exprimit butyrum: & qui vehementer emungit, elicit sanguinem: & qui prouocat iras, producit discordias.

1 VERBA LAMVELIS REGIS.

Visio qua erudiuit eum mater sua.

CAPVT XXXI.

2 A QVid dilecte mi, quid dilecte vteri mei, quid dilecte votorum meorum?

3 ℣ Ne dederis mulieribus substantiam tuam, & diuitias tuas ad delendos reges.

4 ℣ Noli regibus o Lamuel, noli regibus dare vinum: quia nullum secretum est vbi re-5 gnat ebrietas: ℣ ne forte bibant, & obliuiscantur iudiciorum, & mutent causam filiorum pauperis.

6 ℣ Date siceram mœrentibus, & vinum his qui a-7 maro sunt animo: ℣ bibant, & obliuiscantur egestatis suæ, & doloris sui non recordentur amplius.

8 ℣ Aperi os tuum muto, & causis omnium filiorum 9 qui pertranseunt: ℣ aperi os tuum, decerne quod iustum est, & iudica inopem, & pauperem.

10 ℣ Mulierem fortem quis inueniet? procul, & de vl-B timis finibus precium eius.

11 ℣ Confidit in ea cor viri sui, & spolijs non indigebit.

12 ℣ Reddet ei bonum, & non malum, omnibus diebus vitæ suæ.

13 ℣ Quæsiuit lanam, & linum, & operata est consilio manuum suarum.

14 ℣ Facta est quasi nauis institoris de longe portans panem suum.

15 ℣ Et de nocte surrexit, deditque prædam domesticis suis, & cibaria ancillis suis.

16 ℣ Considerauit agrum, & emit eum, de fructu manuum suarum plantauit vineam.

17 ℣ Accinxit fortitudine lumbos suos, & roborauit brachium suum.

18 ℣ Gustauit, & vidit, quia bona est negotiatio eius, non extinguetur in nocte lucerna eius.

19 ℣ Manum suam misit ad fortia, & digiti eius ap-C prehenderunt fusum.

20 ℣ Manum suam aperuit inopi, & palmas suas extendit ad pauperem.

21 ℣ Non timebit domui suę a frigoribus niuis: omnes enim domestici eius vestiti sunt duplicibus.

22 ℣ Stragulatam vestem fecit sibi, byssus, & purpura indumentum eius.

23 ℣ Nobilis in portis vir eius, quando sederit cum senatoribus terræ.

24 ℣ Sindonem fecit, & vendidit, & cingulum tradidit Chananæo.

25 ℣ Fortitudo, & decor indumentum eius, & ridebit D in die nouissimo.

26 ℣ Os suum aperuit sapientiæ, & lex clementiæ in lingua eius.

27 ℣ Considerauit semitas domus suæ, & panem ociosa non comedit.

28 ℣ Surrexerunt filij eius, & beatissimam prædicauerunt: vir eius, & laudauit eam.

29 ℣ Multæ filiæ congregauerunt diuitias: tu supergressa es vniuersas.

30 ℣ Fallax gratia, & vana est pulchritudo: mulier timens Dominum, ipsa laudabitur.

31 ℣ Date ei de fructu manuum suarum, & laudent eam in portis opera eius.

Finis libri Prouerbiorum.

ECCLESIASTES,

Qui ab Hebræis Coheleth appellatur.

CAPVT PRIMVM.

1 A VErba Eccleſiaſtæ filij Dauid, regis Ieruſalem. ¶Vanitas vanitatum, 2 dixit Eccleſiaſtes: vanitas vanitatum, & omnia vanitas. 3 ¶ Quid habet amplius homo de vniuerſo labore ſuo quo laborat ſub ſole? 4 ¶Generatio præterit, & generatio 5 aduenit, terra autem in æternum ſtat. ¶ Oritur ſol, & occidit, & ad locum ſuum reuertitur: ibique renaſcés, 6 ¶ gyrat per meridiem, & flectitur ad aquilonem: lu- B ſtrans vniuerſa in circuitu pergit ſpiritus, & in cir- 7 culos ſuos reuertitur. ¶ Omnia flumina intrant in mare, & mare non redundat: ad locum vnde exeunt 8 flumina, reuertuntur, vt iterum fluant. ¶Cunctæ res difficiles non poteſt eas homo explicare ſermone. Non ſaturatur oculus viſu, nec auris auditu imple- 9 tur. ¶ Quid eſt quod fuit? ipſum quod futurum eſt. Quid eſt quod factum eſt? ipſum quod faciendum 10 eſt. ¶ Nihil ſub ſole nouum, nec valet quiſquam di- C cere, Ecce hoc recens eſt: iam enim præceſſit in ſe- 11 culis quæ fuerunt ante nos. ¶ Non eſt priorum memoria: ſed nec eorum quidem quæ poſtea futura ſunt, erit recordatio apud eos qui futuri ſunt in no- 12 uiſſimo: ¶ Ego eccleſiaſtes fui rex Iſrael in Ieruſalem 13 & propoſui in animo meo quærere & inueſtigare ſapienter de omnibus quæ fiunt ſub ſole. Hanc occupationem peſſimam dedit Deus filijs hominum, 14 vt occuparentur in ea. ¶ Vidi cuncta quæ fiunt ſub ſole, & ecce vniuerſa vanitas, & afflictio ſpiritus. 15 ¶ Peruerſi difficile corriguntur, & ſtultorum infinitus 16 eſt numerus. ¶ Locutus ſum in corde meo, dicens: Ecce magnus effectus ſum, & præceſſi omnes ſapientia, qui fuerunt ante me in Ieruſalem, & mens mea 17 contemplata eſt multa ſapienter, & didici. ¶ Dedique cor meum vt ſcirem prudétiam atque doctrinam, erroreſque & ſtultitiam: & agnoui quod in his quoque 18 eſſet labor, & afflictio ſpiritus, ¶ eo quod in multa ſapientia, multa ſit indignatio: & qui addit ſcientiam, addit & laborem.

CAPVT II.

1 A DIxi ego in corde meo: Vadam, & affluam delicijs, & fruar bonis. Et vidi quod 2 hoc quoque eſſet vanitas. Riſum reputaui errorem: & gaudio dixi: Quid fruſtra 3 deciperis? ¶ Cogitaui in corde meo abſtrahere a vino carnem meam, vt animum meum transferrem ad ſapientiam, deuitaremque ſtultitiam, donec viderem quid eſſet vtile filijs hominum, quo facto o- 4 pus eſt ſub ſole numero dierum vitæ ſuæ: ¶ Magnificaui opera mea, ædificaui mihi domos, & plantaui 5 vineas, ¶ feci hortos & pomaria, & conſeui ea cuncti 6 generis arboribus. ¶ Et extruxi mihi piſcinas aquarum, vt irrigarem ſyluam lignorum germinantium. 7 ¶ Poſſedi ſeruo & ancillas, multamque familiam ha- B bui: armenta quoque & magnos ouium greges vltra 8 omnes qui fuerunt ante me in Ieruſalem. ¶ Coaceruaui mihi argentum, & aurum, & ſubſtantias regum ac prouinciarum: feci mihi cantores & cantatrices, & delicias filiorum hominum, ſcyphos, & vrceos 9 in miniſterio ad vina fundenda. ¶ Et ſupergreſſus ſum opibus omnes, qui ante me fuerunt in Ieruſa- 10 lem. ſapientia quoque perſeuerauit mecum. ¶ Et omnia, quæ deſiderauerunt oculi mei, non negaui eis, nec prohibui cor meum, quin omni voluptate frueretur, & oblectaret ſe in his, quæ præparaueram: & hanc ratus ſum partem meam, ſi vterer la- 11 bore meo. ¶ Cumque me conuertiſſem ad vniuerſa opera, quæ fecerant manus meæ, & ad labores in quibus fruſtra ſudaueram, vidi in omnibus vanitatem, & afflictionem animi, & nihil permanere ſub 12 ſole. ¶ Tranſiui ad contemplandam ſapientiam, er- C roreſque & ſtultitiam (quid eſt, inquam, homo, vt ſe- 13 qui poſſit regem factorem ſuum?) ¶ & vidi quod tantum præcederet ſapientia ſtultitiam, quantum 14 differt lux a tenebris. ¶ |Sapientis oculi in capite eius: ſtultus in tenebris ambulat. Et didici quod vnus v- 15 triuſque eſſet interitus. ¶ Et dixi in corde meo: Si vnus, & ſtulti, & meus occaſus erit, quid mihi prodeſt quod maiorem ſapientiæ dedi operam? Locutuſque cum mente mea, animaduerti quod hoc quoque eſ- 16 ſet vanitas: ¶ Non enim erit memoria ſapientis ſimiliter, vt ſtulti in perpetuum, & futura tempora obliuione cuncta pariter operient: moritur doctus 17 ſimiliter, vt indoctus. ¶ Et idcirco tæduit me vitæ meæ, videntem mala vniuerſa eſſe ſub ſole, & cun- D cta vanitatem, & afflictionem ſpiritus. ¶ Rurſus 18 deteſtatus ſum omnem induſtriam meam, qua ſub ſole ſtudioſiſſime laboraui, habiturus hæredem poſt 19 me, ¶ quem ignoro, vtrum ſapiens an ſtultus futurus ſit, & dominabitur in laboribus meis, quibus deſudaui, & ſolicitus fui. & eſt quidquam tam vanum? 20 ¶ Vnde ceſſaui, renunciauitque cor meum vltra la- 21 borare ſub ſole. ¶ Nam cum alius laboret in ſapientia, & doctrina, & ſolicitudine, homini otioſo

| Inf. 8. a. 1. Prou. 17. d. 24.

quæsita dimittit, & hoc ergo vanitas, & magnũ ma-
22 lum. Quid enim proderit homini de vniuerso labore suo, & afflictione spiritus, qua sub sole cruciatus
23 est? Cũcti dies eius doloribus & erumnis pleni sunt, nec per noctẽ mente requiescit. & hoc nonne vanitas
24 est? Nonne melius est comedere, & bibere, & ostendere animæ suæ bona de laboribus suis? & hoc de
25 manu Dei est. Quis ita deuorabit, & delicijs affluet
26 vt ego? Homini bono in conspectu suo dedit Deus sapientiam, & scientiam, & lætitiam: peccatori autem dedit afflictionem, & curam superfluam, vt addat, & congreget, & tradat ei, qui placuit Deo. sed & hoc vanitas est, & cassa solicitudo mentis.

CAPVT III.

1 A Omnia tempus habent, & suis spacijs transeunt vniuersa sub cœlo.
2 Tempus nascendi, & tempus moriendi.
Tempus plantandi, & tempus euellendi quod plantatum est.
3 Tempus occidendi, & tempus sanandi.
Tempus destruendi, & tempus ædificandi.
4 Tempus flendi, & tempus ridendi.
Tempus plangendi, & tempus saltandi.
5 Tempus spargendi lapides, & tempus colligendi.
Tempus amplexandi, & tempus longe fieri ab amplexibus.
6 Tempus acquirendi, & tempus perdendi.
Tempus custodiendi, & tempus abijciendi.
7 Tempus scindendi, & tempus consuendi.
B Tempus tacendi, & tempus loquendi.
8 Tempus dilectionis, & tempus odij.
Tempus belli, & tempus pacis.
9 Quid habet amplius homo de labore suo? Vidi af-
10 flictionem quam dedit Deus filijs hominum, vt di-
11 stendantur in ea: Cuncta fecit bona in tempore suo, & mundum tradidit disputationi eorum, vt non inueniat homo opus quod operatus est Deus ab initio,
12 vsque ad finem. Et cognoui quod non esset melius,
C nisi lætari, & facere bene in vita sua. Omnis enim
13 homo qui comedit, & bibit, & videt bonum de labo-
14 re suo, hoc donum Dei est. Didici quod omnia opera quæ fecit Deus, perseuerent in perpetuum: non possumus eis quidquam addere, nec auferre, quæ fe-
15 cit Deus, vt timeatur: Quod factum est, ipsum permanet: quæ futura sunt, iam fuerunt: & Deus
16 instaurat, quod abijt. Vidi sub sole in loco iudi-
17 cij impietatem, & in loco iustitiæ iniquitatem. Et dixi in corde meo, Iustum, & impium iudicabit
18 Deus, & tempus omnis rei tunc erit. Dixi in corde
D meo de filijs hominum vt probaret eos Deus, & o-
19 stenderet similes esse bestijs: Idcirco vnus interitus est hominis & iumentorum, & æqua vtriusque conditio: sicut moritur homo, sic & illa moriuntur, similiter spirant omnia, & nihil habet homo iumento
20 amplius, cuncta subiacent vanitati. Et omnia pergunt ad vnum locum: de terra facta sunt, & in
21 terram pariter reuertuntur. Quis nouit si spiritus filiorum Adam ascendat sursum, & si spiritus iu-
22 mentorum descendat deorsum? Et deprehendi nihil esse melius quam lætari hominem in opere suo, & hanc esse partem illius. Quis enim eum adducet, vt post se futura cognoscat?

CAPVT IIII.

1 A Verti me ad alia, & vidi calumnias quæ sub sole geruntur, & lachrimas innocentium, & neminem consolatorem: nec posse resistere eorum violentiæ, cunctorum auxilio destitutos:
2 Et laudaui magis mortuos, quam viuentes: & fœ-
3 liciorem vtroque iudicaui qui necdum natus est, nec
4 vidit mala quæ sub sole fiunt. Rursum contemplatus sum omnes labores hominum, & industrias animaduerti patere inuidiæ proximi. & in hoc ergo va-
5 nitas, & cura superflua est. Stultus complicat ma-
6 nus suas, & comedit carnes suas, dicens: Melior est
B pugillus cum requie, quam plena vtraque manus cũ
7 labore, & afflictione animi. Considerans reperi, &
8 aliam vanitatem sub sole. Vnus est, & secundum nõ habet, non filium, non fratrem: & tamen laborare nõ cessat, nec satiantur oculi eius diuitijs: nec recogitat, dicens: Cui laboro, & fraudo animam meam bonis?
9 in hoc quoque vanitas est, & afflictio pessima. Melius est ergo duos esse simul, quam vnum: habẽt enim
10 emolumentum societatis suæ: si vnus ceciderit, ab
C altero fulcietur. væ soli, quia cum ceciderit, non ha-
11 bet subleuantem se. Et si dormierint duo, fouebun-
12 tur mutuo: vnus quomodo calefiet? Et si quispiam præualuerit contra vnum, duo resistunt ei: funicu-
13 lus triplex difficile rumpitur. Melior est puer pauper, & sapiens, rege sene, & stulto, qui nescit præuide-
14 re in posterum. Quod de carcere, catenisque interdum quis egrediatur ad regnum: & alius natus in re-
15 gno, inopia consummatur. Vidi cunctos viuentes,
D qui ambulant sub sole cum adolescente secundo qui
16 consurget pro eo. Infinitus numerus est populi omnium, qui fuerunt ante eum: & qui postea futuri sunt, non lætabuntur in eo. sed & hoc vanitas, & af-
17 flictio spiritus. Custodi pedem tuum ingrediens domum Dei, & appropinqua, vt audias. | Multo enim melior est obedientia, quam stultorum victimæ, qui nesciunt quid faciunt mali.

1. Reg. 15 C. 22. Osee 6. 26.

CAPVT V.

1 A Ne temere quid loquaris, neque cor tuum sit velox ad proferendum sermonem coram Deo. Deus enim in cœlo, & tu super ter-
2 ram: idcirco sint pauci sermones tui. Multas curas sequuntur somnia, & in multis sermonibus inuenie-
3 tur stultitia. Siquid vouisti Deo, ne moreris reddere: displicet enim ei infidelis, & stulta promissio: sed
4 quodcunque voueris, redde: multoque melius est non vouere, quam post votum promissa non redde-
5 re. Ne dederis os tuum, vt peccare facias carnem
B tuam: neque dicas coram angelo: Non est prouidentia: ne forte iratus Deus contra sermones tuos, dissi-
6 pet cuncta opera manuum tuarum. Vbi multa sunt somnia, plurimæ sunt vanitates, & sermones innume-
7 ri: tu vero Deum time. Si videris calumnias egenorum, & violẽtia iudicia, & subuerti iustitiam in prouincia, non mireris super hoc negotio: quia excelso excelsior est alius, & super hos quoque eminentiores
8 sunt alij: & insuper vniuersæ terræ rex imperat ser-
9 uiẽti: Auarus nõ implebitur pecunia: & qui amat di
C uitias, fructũ nõ capiet ex eis: & hoc ergo vanitas. V-
10 bi multæ sunt opes, multi & q comedũt eas. Et q d prodest possessori, nisi q cernit diuitias oculis suis? dulcis

Deuter. 23. d. 21.

est

eſt ſomnus operanti, ſiue parum, ſiue multum comedat: ſaturitas autem diuitis non ſinit eum dormire. 12 ¶| Eſt & alia infirmitas peſſima, quam vidi ſub Sole: diuitiæ conſeruatæ in malum domini ſui. 13 ¶ Pereunt enim in afflictione peſſima: generauit filium, qui in ſumma egeſtate erit. 14 ¶| Sicut egreſſus eſt nudus de vtero matris ſuæ, ſic reuertetur, & nihil auferet ſecum de labore ſuo. 15 ¶ Miſerabilis prorſus infirmitas: quomodo venit, ſic reuertetur. Quid ergo prodeſt ei, quod laborauit in ventum? 16 ¶ Cunctis diebus vitæ ſuæ comedit in tenebris, & in curis multis, & in ęrumna, atque triſtitia. 17 ¶ Hoc itaque viſum eſt mihi bonum, vt comedat quis & bibat, & fruatur lætitia ex labore ſuo, quo laborauit ipſe ſub Sole numero dierum vitæ ſuæ, quos dedit ei Deus, & hęc eſt pars illius. 18 ¶ Et omni homini, cui dedit Deus diuitias, atq; ſubſtantiam, poteſtatemque ei tribuit vt comedat ex eis, & fruatur parte ſua, & lætetur de labore ſuo: hoc eſt donũ Dei. 19 ¶ Non enim ſatis recordabitur dierum vitæ ſuæ, eo quod Deus occupet delicijs cor eius.

Iob 10 c. 10. — Iob 1. d. 21. 1. Tim. 6. b. 7.

CAPVT VI.

1 EST & aliud malum quod vidi ſub Sole, & quidem frequens apud homines. 2 ¶ Vir cui dedit Deus diuitias, & ſubſtantiam, & honorem, & nihil deeſt animæ ſuæ ex omnibus quæ deſiderat: nec tribuit ei poteſtatem Deus, vt comedat ex eo, ſed homo extraneus vorabit illud. hoc vanitas: & miſeria magna eſt. 3 ¶ Si genuerit quiſpiam centum liberos, & vixerit multos annos, & plures dies ætatis habuerit, & anima illius non vtatur bonis ſubſtantiæ ſuæ, ſepulturaque careat: de hoc ego pronuncio, quod melior illo ſit abortiuus. 4 ¶ Fruſtra enim venit, & pergit ad tenebras, & obliuione delebitur nomen eius. 5 ¶ Non vidit Solem, neque cognouit diſtantiam boni, & mali: 6 ¶ etiam ſi duobus millibus annis vixerit, & non fuerit perfruitus bonis: nonne ad vnum locum properant omnia? 7 ¶ Omnis labor hominis in ore eius: ſed anima eius non implebitur. 8 ¶ Quid habet amplius ſapiens a ſtulto? & quid pauper, niſi vt pergat illuc vbi eſt vita? 9 ¶ Melius eſt videre quod cupias, quam deſiderare quod neſcias: ſed & hoc vanitas eſt, & præſumptio ſpiritus. 10 ¶ Qui futurus eſt, iam vocatum eſt nomen eius: & ſcitur quod homo ſit, & non poſſit contra fortiorem ſe in iudicio contendere. 11 ¶ Verba ſunt plurima, multamque in diſputando habentia vanitatem.

CAPVT VII.

1 QVid neceſſe eſt homini maiora ſe quærere, cum ignoret quid conducat ſibi in vita ſua numero dierum peregrinationis ſuæ, & tempore quod velut vmbra præterit? Aut quis ei poterit indicare quid poſt eum futurum ſub Sole ſit? 2 ¶| Melius eſt nomen bonum, quam vnguenta pretioſa, & dies mortis die natiuitatis. 3 ¶ Melius eſt ire ad domum luctus, quam ad domum conuiuij: in illa enim finis cunctorum admonetur hominum, & viuens cogitat quid futurum ſit. 4 ¶ Melior eſt ira riſu: quia per triſtitiam vultus corrigitur animus delinquentis. 5 ¶ Cor ſapientium vbi triſtitia eſt, & cor ſtultorum vbi lætitia. 6 ¶ Melius eſt a ſapiente corripi, quam ſtultorum adulatione decipi: 7 ¶ quia ſicut ſonitus ſpinarum ardentium ſub olla, ſic riſus ſtulti: ſed & hoc vanitas. 8 ¶ Calumnia conturbat ſapientem, & perdet robur cordis illius. 9 ¶ Melior eſt finis orationis, quam principium. Melior eſt patiens arrogante: 10 ¶ Ne ſis velox ad iraſcendum: quia ira in ſinu ſtulti requieſcit. 11 ¶ Ne dicas: Quid putas cauſæ eſt, quod priora tempora meliora fuere quam nunc ſunt? ſtulta enim eſt huiuſcemodi interrogatio. 12 ¶ Vtilior eſt ſapientia, cum diuitijs, & magis prodeſt videntibus Solem. 13 ¶ Sicut enim protegit ſapientia, ſic protegit pecunia: hoc autem plus habet eruditio, & ſapientia, quod vitam tribuunt poſſeſſori ſuo. 14 ¶ Conſidera opera Dei, quod nemo poſſit corrigere quem ille deſpexerit. 15 ¶ In die bona fruere bonis, & malam diem præcaue. ſicut enim hanc, ſic & illam fecit Deus, vt non inueniat homo contra eum iuſtas querimonias. 16 ¶ Hæc quoque vidi in diebus vanitatis meæ. Iuſtus perit in iuſtitia ſua, & impius multo viuit tempore in malitia ſua. 17 ¶ Noli eſſe iuſtus multum: neque plus ſapias, quam neceſſe eſt, ne obſtupeſcas. 18 ¶ Ne impie agas multum: & noli eſſe ſtultus, ne moriaris in tempore non tuo. 19 ¶ Bonum eſt te ſuſtentare iuſtum, ſed & ab illo ne ſubtrahas manum tuam: quia qui timet Deum, nihil negligit. 20 ¶ Sapientia confortauit ſapientem ſuper decem principes ciuitatis. 21 ¶| Non eſt enim homo iuſtus in terra, qui faciat bonum, & non peccet. 22 ¶ Sed & cunctis ſermonibus qui dicuntur, ne accommodes cor tuum: ne forte audias ſeruum tuum maledicentem tibi. 23 ¶ ſcit enim conſcientia tua, quia & tu crebro maledixiſti alijs. 24 ¶ Cuncta tentaui in ſapientia. Dixi, Sapiens efficiar: & ipſa longius receſſit a me 25 ¶ multo magis quam erat: & alta profunditas, quis inueniet eam? 26 ¶ Luſtraui vniuerſa animo meo, vt ſcirem, & conſiderarem, & quærerem ſapientiam, & rationem, & vt cognoſcerem impietatem ſtulti, & errorem imprudentium: 27 ¶ & inueni amariorem morte mulierem, quæ laqueus venatorum eſt, & ſagena cor eius, vincula ſunt manus illius. qui placet Deo, effugiet illam: qui autem peccator eſt, capietur ab illa. 28 ¶ Ecce hoc inueni, dixit Eccleſiaſtes, vnum, & alterum, vt inuenirem rationem, 29 ¶ quam adhuc quærit anima mea, & non inueni. Virum de mille vnum reperi: mulierem ex omnibus non inueni. 30 ¶ Solummodo hoc inueni, quod fecerit Deus hominem rectum: & ipſe ſe infinitis miſcuerit quæſtionibus. Quis talis vt ſapiens eſt? & quis cognouit ſolutionem verbi?

Prou. 22 a. 1. — 3. Reg. 8. c. 46. 2. Par. 6. g. 36. Prou. 20. b. 9. 1. Ioan. 1 d. 8.

CAPVT VIII.

1 SApientia hominis lucet in vultu eius, & potentiſſimus faciem illius commutabit. 2 ¶ Ego os regis obſeruo, & præcepta iuramenti Dei. 3 ¶ Ne feſtines recedere a facie eius, neque permaneas in opere malo: quia omne quod voluerit, faciet: 4 ¶ & ſermo illius poteſtate plenus eſt, nec dicere ei quiſquam poteſt: Quare ita facis? 5 ¶ Qui cuſtodit præceptum, non experietur quidquam mali. Tempus, & reſponſionem cor ſapientis intelligit. 6 ¶ Omni negocio tempus eſt, & opportunitas, & multa hominis afflictio: 7 ¶ quia ignorat præterita, & futura nullo ſcire poteſt nuncio. 8 ¶ Non eſt in hominis poteſtate prohibere ſpiritum, nec habet poteſtatem in die mortis, nec ſinitur quieſcere

Sup. 2. c. 14. Prou. 17 d. 24.

ingruente bello, neque saluabit impietas impium. 9 ℣ Omnia hæc consideraui, & dedi cor meum in cūctis B operibus quæ fiunt sub Sole. Interdū dominatur ho-10 mo homini in malum suū. ℣ Vidi impios sepultos: qui etiam cum adhuc viuerent, in loco sancto erāt, & laudabantur in ciuitate quasi iustorum operū, sed & hoc 11 vanitas est. ℣ Etenim quia non profertur cito contra malos sententia, absque timore vllo filij hominum 12 perpetrant mala. ℣ Attamen peccator ex eo quod cen-C ties facit malum, & per patientiam sustentatur, ego cognoui quod erit bonum timentibus Deum qui ve-13 rentur faciem eius. ℣ Non sit bonum impio, nec prolungētur dies eius: sed quasi vmbra transeant qui nō 14 timent faciem Domini. ℣ Est & alia vanitas, quæ fit super terram. sunt iusti quibus mala proueniūt, quasi opera egerint impiorum: & sunt impij qui ita securi sunt, quasi iustorum facta habeant. sed & hoc vanissi-15 mum iudico. ℣ Laudaui igitur lætitiam, quod non es-D set homini bonum sub Sole, nisi quod comederet, & biberet, atque gauderet: & hoc solum secum auferret de labore suo in diebus vitæ suæ, quos dedit ei Deus 16 sub Sole. ℣ Et apposui cor meum vt scirem sapientiam, & intelligerem distentionem, quæ versatur in terra. Est homo qui diebus, ac noctibus somnum non 17 capit oculis. ℣ Et intellexi, quod omnium operum Dei nullam possit homo inuenire rationem eorum, quæ fiunt sub Sole: & quanto plus laborauerit ad quærendum, tanto minus inueniat: etiam si dixerit sapiens se nosse, non poterit reperire.

CAPUT IX.

1 A Omnia hæc tractaui in corde meo, vt curiose intelligerem: Sunt iusti, atque sapientes, & opera eorum in manu Dei: & tamen nescit 2 homo vtrum amore, an odio dignus sit: ℣ sed omnia in futurum seruantur incerta, eo quod vniuersa æque eueniant iusto & impio, bono & malo, mundo & immundo, immolanti victimas, & sacrificia contemnenti. sicut bonus, sic & peccator: vt periurus, ita & ille 3 qui verum deierat. ℣ Hoc est pessimum inter omnia quæ sub Sole fiunt, quia eadem cunctis eueniunt, vnde & corda filiorum hominum implentur malitia, & contemptu in vita sua, & post hæc ad inferos dedu-4 centur. ℣ Nemo est qui semper viuat, & qui huius B rei habeat fiduciam: melior est canis viuus leone 5 mortuo. ℣ Viuentes enim sciunt se esse morituros, mortui vero nihil nouerunt amplius, nec habent vltra mercedem: quia obliuioni tradita est memoria 6 eorum. ℣ Amor quoque, & odium, & inuidiæ simul perierunt, nec habent partem in hoc seculo, & in ope-7 re quod sub Sole geritur. ℣ Vade ergo, & comede in lætitia panem tuum, & bibe cum gaudio vinum tuū: 8 quia Deo placent opera tua. ℣ Omni tempore sint vestimenta tua candida, & oleum de capite tuo non de-9 ficiat. ℣ Perfruere vita cum vxore quam diligis, cun-C ctis diebus vitæ instabilitatis tuæ, qui dati sunt tibi sub Sole omni tempore vanitatis tuæ. hæc est enim pars in vita, & in labore tuo quo laboras sub Sole. 10 ℣ Quodcunque facere potest manus tua, instanter operare: quia nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec 11 scientia erunt apud inferos, quo tu properas. ℣ Verti me ad aliud, & vidi sub Sole, nec velocium esse cursum, nec fortium bellum, nec sapientium panem, nec doctorum diuitias, nec artificum gratiam; sed tempus 12 casumque in omnibus. ℣ Nescit homo finem suū: sed sicut pisces capiūtur hamo, & sicut aues laqueo comprehenduntur: sic capiūtur homines in tempore malo, cum eis extemplo superuenerit. ℣ Hanc quoq; sub 13 14 Sole vidi sapientiam, & probaui maximam: ℣ Ciuitas D parua, & pauci in ea viri. venit contra eam rex magnus, & vallauit eam, extruxitq; munitiones per gy-15 rum, & perfecta est obsidio. ℣ Inuentusq; est in ea vir pauper, & sapiens, & liberauit vrbem per sapientiam suā, & nullus deinceps recordatus est hominis illius 16 pauperis. ℣ Et dicebam ego, meliorem esse sapientiam fortitudine: quomodo ergo sapientia pauperis con-17 tempta est, & verba eius non sunt audita? ℣ Verba sapientiū audiuntur in silentio, plusquam clamor prin-18 cipis inter stultos. ℣ | Melior est sapientia, quam arma bellica: & qui in vno peccauerit, multa bona perdet.

Supra 6. [illegible]

CAPUT X.

1 A Mvscæ morientes perdunt suauitatem vnguenti. Preciosior est sapientia, & glo-2 ria, parua ad tempus stultitia. ℣ Cor sapientis in dextera eius, & cor stulti in sinistra illius. 3 ℣ Sed & in via stultus ambulans, cum ipse insipiens 4 sit omnes stultos æstimat. ℣ Si spiritus potestatem habentis ascenderit super te, locum tuum ne dimiseris: quia curatio faciet cessare peccata maxima. 5 ℣ Est malum quod vidi sub Sole, quasi per errorem 6 egrediens a facie principis: ℣ positum stultum in di-B gnitate sublimi, & diuites sedere deorsum. ℣ Vidi 7 seruos in equis: & principes ambulantes super ter-8 ram quasi seruos. ℣ | Qui fodit foueam, incidet in eam: & qui dissipat sepem, mordebit eum coluber. 9 ℣ Qui transfert lapides, affligetur in eis: & qui scin-10 dit ligna, vulnerabitur ab eis. ℣ Si retusum fuerit ferrum, & hoc non vt prius, sed hebetatum fuerit, multo labore exacuetur, & post industriam seque-11 tur sapientia. ℣ Si mordeat serpens in silentio, nihil 12 eo minus habet qui occulte detrahit. ℣ Verba oris sa-C pientis, gratia: & labia insipientis præcipitabunt 13 eum. ℣ Initium verborum eius stultitia, & nouissi-14 mum oris illius error pessimus. ℣ Stultus verba multiplicat: Ignorat homo quid ante se fuerit: & quid 15 post se futurum sit, quis ei poterit indicare? ℣ Labor stultorum affliget eos, qui nesciunt in vrbem 16 pergere: ℣ Væ tibi terra, cuius rex puer est, & cuius 17 principes mane comedunt. ℣ Beata terra, cuius rex nobilis est, & cuius principes vescuntur in tempore 18 suo ad reficiendum, & non ad luxuriam. ℣ In pigri-D tijs humiliabitur contignatio, & in infirmitate ma-19 nuum perstillabit domus. ℣ In risum faciunt panem & vinum, vt epulentur bibentes: & pecuniæ obediūt 20 omnia: ℣ In cogitatione tua regi ne detrahas, & in secreto cubiculi tui ne maledixeris diuiti: quia & aues cœli portabunt vocem tuam, & qui habet pennas annuntiabit sententiam.

[illegible] Eccl. [illegible] Eccl. [illegible] 29.

CAPUT XI.

1 A Mitte panem tuum super transeuntes aquas: quia post tempora multa inuenies illum. 2 ℣ Da partem septem, necnon & octo: quia 3 ignoras quid futurum sit mali super terram. ℣ Si repletæ fuerint nubes, imbrem super terram effundent. Si ceciderit lignū ad Austrū, aut ad Aquilonē, in quo-4 cunq; loco ceciderit, ibi erit. ℣ Qui obseruat ventum

non ſeminat, & qui conſiderat nubes, nunquam metet. 5 Quo ignoras quæ ſit via ſpiritus, & qua ratione compingantur oſſa in ventre prægnantis: ſic neſcis opera 6 Dei, qui fabricator eſt omnium. Mane ſemina ſemen tuum, & veſpere ne ceſſet manus tua: quia neſcis quid magis oriatur, hoc aut illud: & ſi vtrumque 7 ſimul, melius erit. Dulce lumen, & delectabile eſt 8 oculis videre ſolem. Si annis multis vixerit homo, & in his omnibus lætatus fuerit, meminiſſe debet tenebroſi temporis, & dierum multorum: qui cum 9 venerint, vanitatis arguentur præterita. Lætare ergo iuuenis in adoleſcentia tua, & in bono ſit cor tuum in diebus iuuentutis tuæ, & ambula in vijs cordis tui, & in intuitu oculorum tuorum: & ſcito quod pro omnibus his adducet te Deus in iudicium. 10 Aufer iram a corde tuo, & amoue malitiam a carne tua. Adoleſcentia enim, & voluptas vana ſunt.

CAPVT XII.

1 Memento creatoris tui in diebus iuuentutis tuæ, antequam veniat tempus afflictionis, & appropinquent anni, de quibus 2 dicas: Non mihi placent: antequam tenebreſcant Sol, & lumen, & Luna, & ſtellæ, & reuertantur 3 nubes poſt pluuiam: quando commouebuntur cuſtodes domus, & nutabunt viri fortiſſimi, & ocioſæ erunt molentes in minuto numero, & tenebre- 4 ſcent videntes per foramina. Et claudent oſtia in platea, in humilitate vocis molentis, & conſurgent ad vocem volucris, & obſurdeſcent omnes filiæ car- 5 minis. Excelſa quoque timebunt, & formidabunt in via, florebit amygdalus, impinguabitur locuſta, & diſſipabitur capparis: quoniam ibit homo in domum æternitatis ſuæ, & circuibunt in platea plan- 6 gentes. Antequam rumpatur funiculus argenteus, & recurrat vitta aurea, & conteratur hydria ſuper 7 fontem, & confringatur rota ſuper ciſternam, & reuertatur puluis in terram ſuam vnde erat, & ſpiritus 8 redeat ad Deum, qui dedit illum. Vanitas vanita- 9 tum, dixit Eccleſiaſtes, & omnia vanitas. Cumque eſſet ſapientiſſimus Eccleſiaſtes, docuit populum, & enarrauit quæ fecerat: & inueſtigans compoſuit pa- 10 rabolas multas: Quæſiuit verba vtilia, & conſcri- 11 pſit ſermones rectiſſimos, ac veritate plenos. Verba ſapientium, ſicut ſtimuli, & quaſi claui in altum defixi, quæ per magiſtrorum conſilium data ſunt a pa- 12 ſtore vno. His amplius fili mi ne requiras. Faciendi plures libros nullus eſt finis: frequenſque medita- 13 tio, carnis afflictio eſt. Finem loquendi pariter omnes audiamus. Deum time, & mandata eius obſer- 14 ua: hoc eſt enim omnis homo. Et cuncta quæ fiunt, adducet Deus in iudicium pro omni errato, ſiue bonum, ſiue malum illud ſit.

Libri Eccleſiaſtes finis.

CANTICVM CANTICORVM

Salomonis, Quod Hebraice dicitur Sir Haſirim.

CAPVT PRIMVM.

1 Oſculetur me oſculo oris ſui: quia meliora ſunt vbera tua vino, 2 fragrantia vnguentis optimis. Oleum 3 effuſum nomen tuum: ideo adoleſcentulæ dilexerunt te. 4 Trahe me: poſt te curremus in odorem vnguentorum tuorum. Introduxit me rex in cellaria ſua: exultabimus, & lætabimur in te, memores vberum tuorum ſuper vinum: recti diligunt te. 5 Nigra ſum, ſed formoſa filiæ Ieruſalem, ſicut tabernacu- 6 la Cedar, ſicut pelles Salomonis. Nolite me conſiderare, quod fuſca ſim, quia decolorauit me Sol: filij matris meæ pugnauerunt contra me, poſuerunt me cuſtodem in vineis: vineam meam non cuſtodi- 7 ui. Indica mihi quem diligit anima mea, vbi paſcas, vbi cubes in meridie, ne vagari incipiam poſt 8 greges ſodalium tuorum: Si ignoras te o pulcherrima inter mulieres, egredere, & abi poſt veſtigia gregum, & paſce hœdos tuos iuxta tabernacula 9 paſtorum. Equitatui meo in curribus Pharaonis 10 aſſimilaui te amica mea. Pulchræ ſunt genæ tuæ, ſi- 11 cut turturis: collum tuum ſicut monilia. Murenulas aureas faciemus tibi, vermiculatas argen- 12 to. Dum eſſet rex in accubitu ſuo, nardus mea 13 dedit odorem ſuum. Faſciculus myrrhæ dilectus meus mihi inter vbera mea commorabitur. Bo- 14 trus Cypri dilectus meus mihi, in vineis Engaddi. 15 Ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra es, 16 oculi tui columbarum. Ecce tu pulcher es dilecti 17 mi, & decorus. Lectulus noſter floridus: tigna domorum noſtrarum cedrina, laquearia noſtra cypreſſina.

CAPVT II.

1 EGo flos campi, & lilium conuallium. ¶ Sicut
A lilium inter spinas, sic amica mea inter fi-
2 lias. ¶ Sicut malus inter ligna syluarum, sic
3 dilectus meus inter filios. Sub vmbra illius quem desideraueram, sedi: & fructus eius dulcis guttu-
4 ri meo. ¶ Introduxit me in cellam vinariam, or-
5 dinauit in me charitatem. ¶ Fulcite me floribus,
6 stipate me malis: quia amore langueo: ¶ Læua e-
B ius sub capite meo, & dextera illius amplexabi-
7 tur me. | ¶ Adiuro vos filiæ Ierusalem per capreas, ceruosque camporum, ne suscitetis, neque euigilare faciatis dilectam, quoadusque ipsa velit.

| Inf. 8. a. 3. Inf. 3. b. 5.

8 ¶ Vox dilecti mei, ecce iste venit saliens in mon-
9 tibus, transiliens colles: ¶ Similis est dilectus meus capreæ, hinnuloque ceruorum. en ipse stat post parietem nostrum, respiciens per fenestras, prospi-
10 ciens per cancellos. ¶ En dilectus meus loquitur
C mihi: Surge, propera amica mea, columba mea,
11 formosa mea, & veni. ¶ Iam enim hyems transijt,
12 imber, abijt, & recessit. ¶ Flores apparuerunt in terra nostra, tempus putationis aduenit: vox turturis
13 audita est in terra nostra. ¶ ficus protulit grossos suos, vineæ florentes dederunt odorem suum. Sur-
14 ge. amica mea, speciosa mea, & veni. ¶ Columba
D mea in foraminibus petræ, in cauerna maceriæ, ostende mihi faciem tuam, sonet vox tua in auribus meis: vox enim tua dulcis, & facies tua decora.
15 ¶ Capite nobis vulpes paruulas, quæ demoliuntur
16 vineas. nam vinea nostra floruit. ¶ Dilectus meus
17 mihi, & ego illi, qui pascitur inter lilia, ¶ donec aspiret dies, & inclinentur vmbræ. Reuertere: similis esto dilecte mi capreæ, hinnuloque ceruorum super montes Bether.

CAPVT III.

1 IN lectulo meo per noctes quæsiui quem dili-
A git anima mea: quæsiui illum, & non inue-
2 ni. ¶ Surgam, & circuibo ciuitatem: per vicos, & plateas quæram quem diligit anima mea.
3 |quæsiui illum, & non inueni. ¶ Inuenerunt me vigiles, qui custodiunt ciuitatem: Num quem di-
4 ligit anima mea, vidistis? ¶ Paululum cum per-
B transissem eos, inueni quem diligit anima mea: tenui eum: nec dimittam, donec introducam illum in domum matris meæ, & in cubiculum genitri-
5 cis meæ. ¶ | Adiuro vos filiæ Ierusalem per capreas, ceruosque camporum, ne suscitetis, neque
6 euigilare faciatis dilectam, donec ipsa velit. ¶ Quæ est ista quæ ascendit per desertum, sicut virgu-
C la fumi ex aromatibus myrrhæ, & thuris, & vni-
7 uersi pulueris pigmentarij? ¶ En lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israel,
8 ¶ omnes tenentes gladios, & ad bella doctissimi: vniuscuiusque ensis super femur suum propter ti-
9 mores nocturnos. ¶ Ferculum fecit sibi Rex Salo-
10 mon de lignis Libani. ¶ Columnas eius fecit argenteas, reclinatorium aureum, ascensum purpureum: media charitate constrauit propter filias Ierusalem.
11 ¶ Egredimini, & videte filiæ Sion regem Salomonem in diademate, quo coronauit illum mater sua in die desponsationis illius, & in die lætitiæ cordis eius.

Inf. 6. b. 6. | Sup. 2. b. 7. Inf. 8. a. 4.

CAPVT IIII.

1 QVam pulchra es amica mea, quam pulchra
A es? Oculi tui columbarum, absque eo quod intrinsecus latet. | Capilli tui sicut greges caprarum quæ ascenderunt de monte Galaad.
2 ¶ Dentes tui sicut greges tonsarum, quæ ascenderunt de lauacro, omnes gemellis fętibus, & sterilis nō
3 est inter eas. ¶ Sicut vitta coccinea labia tua, & eloquium tuū, dulce. Sicut fragmen mali punici, ita ge-
4 næ tuæ, absq; eo quod intrinsecus latet. ¶ Sicut turris
B Dauid collum tuū, quæ ędificata est cū propugnaculis. mille clypei pendent ex ea, omnis armatura for-
5 tium. ¶ Duo vbera tua, sicut duo hinnuli capreæ ge-
6 melli, qui pascuntur in lilijs, ¶ donec aspiret dies, & inclinentur vmbræ. Vadam ad montem myrrhæ, &
7 ad collē thuris. ¶ Tota pulchra es amica mea, & ma-
8 cula non est in te. ¶ Veni de Libano sponsa mea, veni
C de Libano, veni: coronaberis de capite Amana, de vertice Sanir, & Hermon, de cubilibus leonum, de
9 montibus pardorum. ¶ Vulnerasti cor meum soror mea sponsa, vulnerasti cor meum in vno oculorum
10 tuorum, & in vno crine colli tui. ¶ Quam pulchræ sunt mammæ tuæ soror mea sponsa? pulchriora sunt vbera tua vino, & odor vnguentorum tuorum super
11 omnia aromata. ¶ Fauus distillans labia tua sponsa,
D mel & lac sub lingua tua: & odor vestimētorum tuo-
12 rum, sicut odor thuris. ¶ Hortus conclusus soror mea
13 sponsa, hortus conclusus, fons signatus. ¶ Emissiones tuæ paradisus malorum punicorum cum pomorum
14 fructibus. Cypri cum nardo, ¶ nardus & crocus, fistula & cinnamomum cum vniuersis lignis Libani, myr
15 rha, & aloe cum omnibus primis vnguentis. ¶ Fons hortorum: puteus aquarum viuentium, quæ fluunt
16 impetu de Libano. ¶ Surge Aquilo, & veni Auster, perfla hortum meum, & fluant aromata illius.

| Inf. 6. a. 4.

CAPVT V.

1 VEniat dilectus meus in hortum suum, &
A comedat fructum pomorum suorum. Veni in hortum meum soror mea sponsa, messui myrrham meam cum aromatibus meis: comedi fauum cum melle meo: bibi vinum meum cum lacte meo: comedite amici, & bibite, & ine-
2 briamini charissimi. ¶ Ego dormio, & cor meum vigilat: vox dilecti mei pulsantis, Aperi mihi soror mea, amica mea, columba mea, immaculata mea: quia caput meum plenum est rore, & cin-
3 cinni mei guttis noctium. ¶ Expoliaui me tunica mea, quomodo induar illa? laui pedes meos, quo-
4 modo inquinabo illos? ¶ Dilectus meus misit manum suam per foramen, & venter meus intremuit
5 ad tactum eius. ¶ Surrexi, vt aperirem dilecto meo.
B manus meæ stillauerunt myrrham, & digiti mei
6 pleni myrrha probatissima. ¶ Pessulum ostij mei aperui dilecto meo: at ille declinauerat, atque transierat. Anima mea liquefacta est, vt locutus est: |quæsiui, & non inueni illum: vocaui, & [illegible] re-
7 spondit mihi. ¶ Inuenerunt me custod[illegible] cumeunt ciuitatem: percusserunt me, [illegible]-uerunt me: tulerunt pallium meum mihi custodes
8 murorum. ¶| Adiuro vos filiæ Ierusalem, si inuene-
C ritis dilectum meum, vt nuncietis ei, quia amore
9 langueo. ¶ Qualis est dilectus tuus ex dilecto, o pulcher-

Sup. 3. a. | Sup. 2. b. 7. 3. b. 5. 8. a. 4.

cher-

cherrima mulierum? qualis est dilectus tuus ex dilecto, quia sic adiurasti nos? Dilectus meus candidus, & rubicundus, electus ex millibus. Caput eius aurum optimum. Comæ eius sicut elatæ palmarum, nigræ quasi coruus. Oculi eius, sicut columbæ super riuulos aquarum, quæ lacte sunt lotę, & resident iuxta fluenta plenissima. Genæ illius sicut areolæ aromatum consitæ a pigmentarijs. Labia eius lilia distillantia myrrham primam. Manus illius tornatiles aureæ, plenæ hyacinthis. Venter eius eburneus, distinctus sapphiris. Crura illius columnæ marmoreę, quæ fundatæ sunt super bases aureas. Species eius, vt Libani, electus vt cedri. Guttur illius suauissimum, & totus desiderabilis: talis est dilectus meus, & ipse est amicus meus, filiæ Ierusalem. Quo abijt dilectus tuus, o pulcherrima mulierum? quo declinauit dilectus tuus, & quæremus eum tecum?

CAPVT VI.

1 A Dilectus meus descendit in hortum suum ad areolam aromatum, vt pascatur in hortis, & lilia colligat. 2 Ego dilecto meo, & dilectus meus mihi, qui pascitur inter lilia. 3 Pulchra es amica mea, suauis & decora sicut Ierusalem: terribilis vt castrorum acies ordinata. 4 Auerte oculos tuos a me, quia ipsi me auolare fecerunt: | Capilli tui sicut 5 grex caprarum, quæ apparuerunt de Galaad. Dentes B tui sicut grex ouium, quæ ascenderunt de lauacro 6 omnes gemellis fœtibus, & sterilis non est in eis. Sicut cortex mali punici, sic genæ tuæ absque occultis 7 tuis. Sexaginta sunt reginæ, & octoginta concubi- 8 næ, & adolescentularum non est numerus. Vna est columba mea, perfecta mea: vna est matri suæ, electa genitrici suæ. Viderunt eam filiæ, & beatissimam prędicauerunt: reginæ & concubinæ, & laudauerunt eã. 9 Quæ est ista quæ progreditur quasi aurora consurgẽs, pulchra vt luna, electa vt sol, terribilis vt castro-C rum acies ordinata? Descendi in hortum nucum, vt 10 viderem poma conuallium, & inspicerem si floruisset 11 vinea, & germinassent mala punica. Nesciui: anima mea conturbauit me propter quadrigas Aminadab. 12 Reuertere reuertere Sulamitis: reuertere reuertere, vt intueamur te.

| Supr. 4. a. 1.

CAPVT VII.

1 A Qvid videbis in Sulamite, nisi choros castrorum? Quam pulchri sunt gressus tui in calceamentis, filia principis? Iũcturæ femorum tuorum, sicut monilia quæ fabricata sunt manu arti-2 ficis. Vmbilicus tuus crater tornatilis, nunquam indigens poculis. Venter tuus, sicut aceruus tritici, val-3 latus lilijs. Duo hubera tua, sicut duo hinnuli gemel-4 li capreæ. Collum tuum, sicut turris eburnea. Oculi B tui, sicut piscinæ in Hesebon, quæ sunt in porta filiæ multitudinis. Nasus tuus, sicut turris Libani, quæ re-5 spicit contra Damascum. Caput tuum, vt Carmelus: & comæ capitis tui, sicut purpura regis vincta ca-6 nalibus. Quam pulchra es, & quam decora charissi-7 ma, in delicijs? Statura tua assimilata est palmæ, & 8 hubera tua botris. Dixi, Ascendam in palmam, & apprehendam fructus eius: & erunt hubera tua, sicut C botri vineæ: & odor oris tui, sicut malorum. Guttur 9 tuum, sicut vinum optimum, dignum dilecto meo ad potandum, labijsque & dentibus illius ad ruminan-10 dum. Ego dilecto meo, & ad me conuersio eius. Ve-11 ni dilecte mi, egrediamur in agrum, commoremur in 12 villis. mane surgamus ad vineas, videamus si floruit D vinea, si flores fructus parturiunt, si floruerunt mala 13 punica: ibi dabo tibi hubera mea. Mandragoræ dederunt odorem. in portis nostris omnia poma: noua & vetera, dilecte mi, seruaui tibi.

CAPVT VIII.

1 A Qvis mihi det te fratrem meum, sugentem hubera matris meæ, vt inueniam te foris, & deosculer te. & iam me nemo despiciat? 2 Apprehendam te, & ducam in domum matris meę. Ibi me docebis, & dabo tibi poculum ex vino condi-3 to, & mustum malorum granatorum meorum. || Leua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabi-4 tur me. || Adiuro vos filię Ierusalem, ne suscitetis, ne-5 que euigilare faciatis dilectam, donec ipsa velit. Quę B est ista quę ascendit de deserto, delicijs affluens, innixa super dilectum suum? Sub arbore malo suscitaui te, ibi corrupta est mater tua, ibi violata est genitrix 6 tua. Pone me, vt signaculum super cor tuum, vt signaculum super brachium tuum: quia fortis est vt mors dilectio: dura sicut infernus ęmulatio, lampades 7 eius lampades ignis, atque flammarum. Aquę multę non potuerunt extinguere charitatem, nec flumina C obruent illam: si dederit homo omnem substantiam domus suę pro dilectione, quasi nihil despiciet eam. 8 soror nostra parua, & hubera non habet. quid facie-9 mus sorori nostrę in die, quando alloquenda est? Si murus est, ædificemus super eum propugnacula argentea: si ostium est, compingamus illud tabulis ce-10 drinis. ego murus & hubera mea sicut turris, ex quo 11 facta sum coram eo quasi pacem reperiens. Vinea D fuit pacifico, in ea quę habet populos, tradidit eam custodibus, vir affert pro fructu eius 12 mille argenteos. Vinea mea coram me est. Mille tui pacifici, & ducenti his, qui custodiunt 13 fructus eius. Quę habitas in hortis, amici auscultant, fac me audire vo-14 cem tuam. Fuge dilecte mi, & assimilare capreę, hinnuloque ceruorum super montes aromatum.

| Supr. 2. b. 6. | Sup. 2. b. 7. 3. b. 5. & 5. c. 8.

Finis Canticum Canticorum.

LIBER SAPIENTIAE.

CAPVT PRIMVM.

1 A Diligite iustitiam, qui iudicatis terram. Sentite de Domino in bonitate, & in simplicitate cordis, 2 quærite illum: ‖ quoniam inuenitur ab his, qui non tentant illum: apparet autem eis, qui fidem habent in illum. 3 peruersæ enim cogitationes separant a Deo: probata autem virtus corripit insipientes. 4 Quoniam in maleuolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis. 5 B Spiritus enim sanctus disciplinæ effugiet fictum, & auferet se a cogitationibus, quæ sunt sine intellectu, & corripietur a superueniente iniquitate. 6 ‖ Benignus est enim spiritus sapientiæ, & non liberabit maledicum a labijs suis: quoniam renum illius testis est Deus, & cordis illius scrutator est verus, & linguæ eius auditor. 7 ‖ Quoniam spiritus Domini repleuit orbem terrarum: & hoc quod continet omnia, 8 scientiam habet vocis. Propter hoc qui loquitur iniqua, non potest latere, nec præteriet illum corripiens iudicium. 9 C In cogitationibus enim impij interrogatio erit: sermonum autem illius auditio ad Deum veniet, ad correptionem iniquitatum illius. 10 Quoniam auris zeli audit omnia, & tumultus murmurationum non abscondetur. 11 Custodite ergo vos a murmuratione, quæ nihil prodest, & a detractione parcite linguæ: quoniam sermo obscurus in vacuum non ibit: os autem, quod mentitur, occidit animam. 12 ‖ Nolite zelare mortem in errore vitæ vestræ: ‖ neque acquiratis perditionem in operibus manuum vestrarum. 13 D Quoniam Deus mortem non fecit, nec lætatur in perditione viuorum. 14 Creauit enim, vt essent omnia: & sanabiles fecit nationes orbis terrarum: & non est in illis medicamentum exterminij, nec inferorum regnum in terra. 15 Iustitia enim perpetua est, & immortalis. 16 Impij autem manibus, & verbis accersierunt illam: & æstimantes illam amicam, defluxerunt, & sponsiones posuerunt ad illam: quoniam digni sunt qui sint ex parte illius.

3. Reg. 30.a.3.b 9. Isa.56.a.1. ‖1.Par.15 a.4. ‖Gal.5.d.22. Ier.17.b 10. ‖Isa.6.a.3. ‖Iere.4.d 18. ‖Deu.4 c.6. d.23. Ezec. 18. d.32. 33. c.11.

CAPVT II.

1 A Dixerunt enim cogitantes apud se non recte. ‖ Exiguum, & cum tædio est tempus vitæ nostræ, & non est refrigerium in fine hominis, & non est qui agnitus sit reuersus ab 2 inferis: quia ex nihilo nati sumus, & post hoc erimus tanquam non fuerimus: quoniam fumus flatus est in naribus nostris: & sermo scintilla ad commouendum cor nostrum: 3 qua extincta cinis erit cor nostrum, & spiritus defundetur, tanquam mollis aer: & transibit vita nostra, tanquam vestigium nubis, & sicut nebula dissoluetur, quæ fugata est a radijs solis, & a calore illius aggrauata: 4 & nomen nostrum obliuionem accipiet per tempus, & nemo memoriam habebit operum nostrorum. 5 | Vmbræ enim transitus est tempus nostrum, & B non est reuersio finis nostri: quoniam consignata est, & nemo reuertitur. 6 ‖ Venite ergo, & fruamur bonis, quæ sunt, & vtamur creatura tanquam in 7 iuuentute celeriter. Vino pretioso, & vnguentis nos impleamus, & non prætereat nos flos tempo- 8 ris. Coronemus nos rosis, antequam marcescant: nullum pratum sit, quod non pertranseat luxuria 9 nostra. Nemo nostrum exors sit luxuriæ nostræ: vbique relinquamus signa lætitiæ: quoniam hæc 10 est pars nostra, & hæc est sors. ‖ Opprimamus pauperem iustum, & non parcamus viduæ, nec 11 veterani, reuereamur canos multi temporis: Sit C autem fortitudo nostra lex iustitiæ: quod enim in- 12 firmum est, inutile inuenitur. Circumueniamus ergo iustum: quoniam inutilis est nobis, & contrarius est operibus nostris, & improperat nobis peccata legis, & diffamat in nos peccata disciplinæ no- 13 stræ: Promittit se scientiam Dei habere, ‖ & fi- 14 lium Dei se nominat. ‖ Factus est nobis in tradu- 15 ctionem cogitationum nostrarum. Grauis est nobis etiam ad videndum, quoniam dissimilis est alijs 16 vita illius, & immutatæ sunt viæ eius. Tanquam nugaces æstimati sumus ab illo, & abstinet se a vijs nostris, tanquam ab immunditijs, & præfert nouissima iustorum, & gloriatur patrem se habere Deum. 17 Videamus ergo si sermones illius veri sint, & ten- D temus, quæ ventura sunt illi, & sciemus quæ erunt 18 nouissima illius. | Si enim est verus filius Dei, suscipiet illum, & liberabit eum de manibus contra- 19 riorum. Contumelia, & tormento interrogemus eum, vt sciamus reuerentiam eius, & probemus 20 patientiam illius. Morte turpissima condemnemus eum: erit enim ei respectus ex sermonibus illius. 21 Hæc cogitauerunt, & errauerunt: excæcauit e- 22 nim illos malitia eorum. Et nescierunt sacramenta Dei, neque mercedem sperauerunt iustitiæ, nec 23 iudicauerunt honorem animarum sanctarum. quoniam Deus | creauit hominem inexterminabilem, 24 & ad imaginem similitudinis suæ fecit illum. ‖ Inuidia autem diaboli mors introiuit in orbem terra- 25 rum. Imitantur autem illum, qui sunt ex parte illius.

1 Iob 7. b.1. 14. a.1. 1.Cor.15. d.32. ‖1.Par.19 d.15. ‖Isa. 22. b.13.56. d.12. 1.Cor.15 d.32. ‖Prou.5. b.11. ‖Mat.27. c.43. ‖Io.7.a.7. ‖Mat.27. c.42. Psal. 21. a.9. Iere. 11. d.19 ‖Gen.1 d 27.2.a.7. 5.a.1. Eccl. 17. a.1. ‖Gen. 3. a.1.

CAPVT III.

1 A Iustorum autem animæ in manu Dei sunt, & non tanget illos tormentum mortis. 2 Visi sunt oculis insipientium mori: & æstimata est afflictio, exitus illorum:

Deut. 33 a.3. Infra 5. a.4.

& quod a nobis est iter exterminium: illi autem sunt in pace. 4 ♀ Et si coram hominibus tormenta passi sunt, 5 spes illorum immortalitate plena est. ♀ In paucis vexati, in multis bene disponentur: quoniam Deus tentauit eos, & inuenit illos dignos se. 6 ♀ Tanquam aurum in fornace probauit illos, & quasi holocausti hostiam B accepit illos, & in tempore erit respectus illorum. 7 ♀ |Fulgebunt iusti, & tanquam scintillæ in arundineto discurrent. 8 ♀ |Iudicabunt nationes, & dominabuntur populis, & regnabit Dominus illorum in perpetuum. 9 ♀ Qui confidunt in illo, intelligent veritatem, & fideles in dilectione acquiescent illi: quoniam donum, & pax est electis eius. 10 ♀ Impij autem secundum quæ cogitauerunt, correptionem habebunt: qui neglexerunt iustum, & a Domino recesserunt. 11 ♀ Sapientiam enim, & disciplinam qui abijcit, infœlix est: & C vacua est spes illorum, & labores sine fructu, & inutilia opera eorum. 12 ♀ Mulieres eorum insensatæ sunt, 13 & nequissimi filij illorum. ♀ Maledicta creatura eorum: quoniam fœlix est sterilis, & incoinquinata quę nesciuit thorum in delicto, habebit fructum in respectione animarum sanctarum, 14 |♀ & spado qui non operatus est per manus suas iniquitatem, nec cogitauit D aduersus Deum nequissima, dabitur enim illi fidei donum electum, & sors in templo Dei acceptissima. 15 ♀ Bonorum enim laborũ gloriosus est fructus, & quæ 16 non concidat radix sapientiæ. ♀ Filij autem adulterorum in consummatione erunt, & ab iniquo thoro semen exterminabitur. 17 ♀ Et si quidem longæ vitæ erunt in nihilum computabuntur, & sine honore erit nouissima senectus illorum. 18 ♀ Et si celerius defuncti fuerint, non habebunt spem, nec in die agnitionis allocutionem. 19 ♀ Nationis enim iniquæ, diræ sunt consummationes.

|Matt.13.f.43. |1.Cor.6 a.2. |Isai.56.a 4.

CAPVT IIII.

1 A O Quam pulchra est casta generatio cum claritate: immortalis est enim memoria illius: quoniam & apud Deum nota est, & apud 2 homines. ♀ Cum præsens est, imitantur illam: & desiderant eam cum se eduxerit, & in perpetuum coronata triumphat incoinquinatorum certaminum præmium vincens. 3 ♀ Multigena autem impiorum multitudo non erit vtilis, & spuria vitulamina non dabunt radices altas, nec stabile firmamentum collocabunt: 4 ♀ |Et si in ramis in tempore germinauerint: infirmiter posita a vento commouebuntur, & a nimietate ventorum eradicabuntur. 5 ♀ Confringentur enim B rami inconsummati, & fructus illorum inutiles, & 6 acerbi ad manducandum, & ad nihilum apti. ♀ Ex iniquis enim somnis filij, qui nascuntur, testes sunt nequitiæ aduersus parentes in interrogatione sua. 7 ♀ Iustus autem si morte præoccupatus fuerit, in refrigerio erit. 8 ♀ Senectus enim venerabilis est, non diuturna, neque annorum numero computata. 9 ♀ cani autem sunt sensus hominis: & ætas senectutis vita immaculata. 10 ♀ |Placens Deo factus est dilectus, & viuens inter peccatores translatus est. 11 ♀ Raptus est, ne malitia mutaret intellectum eius, aut ne fictio deciperet animam illius. 12 ♀ Fascinatio enim nugacitatis obscu- C rat bona, & inconstantia concupiscentiæ transuertit sensum sine malitia. 13 ♀ Consummatus in breui expleuit tempora multa. 14 ♀ Placita enim erat Deo anima illius: propter hoc properauit educere illum de medio iniquitatum, populi autem videntes, & non intelligentes, nec ponentes in præcordijs talia. 15 ♀ Quoniam gratia Dei, & misericordia est in sanctos 16 eius, & respectus in electos illius. ♀ Condemnat au- D tem iustus mortuus viuos impios, & iuuentus celerius consummata longam vitam iniusti. 17 ♀ Videbunt enim finem sapientis, & non intelligent quid cogitauerit de illo Deus, & quare muniuerit illum 18 Dominus. ♀ Videbunt, & contemnent eum: illos autem Dominus irridebit. 19 ♀ & erunt post hæc decidentes sine honore, & in contumelia inter mortuos in perpetuum: quoniam disrupet illos inflatos sine voce, & commouebit illos a fundamentis, & vsque ad supremum desolabuntur, & erunt gementes, & memoria illorum peribit. 20 ♀ Venient in cogitatione peccatorum suorum timidi, & traducent illos ex aduerso iniquitates ipsorum.

|Iere.17.a.6. Matt.7.d 37. |Heb.11 a.5.

CAPVT V.

1 A TVnc stabunt iusti in magna constantia aduersus eos qui se angustiauerunt, & qui abstulerunt labores eorum. 2 ♀ Videntes turbabuntur timore horribili, & mirabuntur in subitatione insperatæ salutis, 3 ♀ dicentes intra se, pœnitentiam agentes, & præ angustia spiritus gementes: Hi sunt quos habuimus aliquando in derisum, 4 & in similitudinem improperij. ♀ |Nos insensati vitam illorum æstimabamus insaniam, & finem illorum sine honore. 5 ♀ Ecce quomodo computati sunt inter filios Dei, & inter sanctos sors illorum est. 6 ♀ Ergo errauimus a via veritatis, & iustitiæ lumen non luxit nobis, & Sol intelligentiæ non est ortus nobis. 7 ♀ Lassati sumus in via iniquitatis, & perditio- B nis, & ambulauimus vias difficiles: viam autem 8 Domini ignorauimus. ♀ Quid nobis profuit superbia? aut diuitiarum iactantia quid contulit nobis? 9 ♀ |Transierunt omnia illa tanquam vmbra, & tan- 10 quam nuncius præcurrens. ♀ & tanquam nauis quæ pertransit fluctuantem aquam: cuius cum præterierit, non est vestigium inuenire, neque semitam ca- 11 rinæ illius in fluctibus. ♀ aut tanquam auis quæ transuolat in aere, | cuius nullum inuenitur argumentum itineris, sed tantum sonitus alarum verberans leuem ventum, & scindens per vim itineris aerem, commotis alis transuolauit, & post hoc nullum si- 12 gnum inuenitur itineris illius. ♀ aut tanquam sagitta emissa in locum destinatum, diuisus aer conti- C nuo in se reclusus est, vt ignoretur transitus illius. 13 ♀ sic & nos nati continuo desiuimus esse: & virtutis quidem nullum signum valuimus ostendere. In 14 malignitate autẽ nostra consumpti sumus. ♀ Talia di- 15 xerunt in inferno hi qui peccauerunt: ♀ | quoniam spes impij tanquam lanugo est, quæ a vento tollitur: & tanquam spuma gracilis, quæ a procella dispergitur: & tanquam fumus qui a vento diffusus est: & tanquam memoria hospitis vnius diei prætereuntis. 16 ♀ Iusti autem in perpetuum viuent, & apud Dominum est merces eorum, & cogitatio illorum apud Altissimum. 17 ♀ Ideo accipient regnum decoris, D & diadema speciei de manu Domini: quoniam dextera sua teget eos, & brachio sancto suo defen- 18 det illos. ♀ | Accipiet armaturam zelus illius, & ar- 19 mabit creaturam ad vltionem inimicorum. ♀ | Induet pro thorace iustitiam, & accipiet pro galea

|Sup.3.a 2. |Sup.2.b 5. 1.Par.29 d.15. |Prou.30 c.19. |Prou.11.a.7. |Ephes.6 b.13. Esa.59.d 17. |Ephes.6 c.17

30 tionem stellarum, luci cōparata inuenitur prior. Illi enim succedit nox, sapientiā autē non vincit malitia.

CAPVT VIII.

1 A Ttingit ergo a fine vsq; ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter. 2 Hanc amaui, & exquisiui a iuuentute mea, & quæsiui sponsam mihi eā assumere, & amator factus sum formæ illius. 3 Generositatem illius glorificat, contubernium habēs Dei: sed & omnium Dominus dilexit illam: 4 doctrix enim est disciplinę Dei, & electrix operum illius. 5 Et si diuitiæ appetuntur in vita: quid sapientia locupletius, quæ operatur omnia? 6 Si autem sensus operatur: quis horum quæ sunt, magis quam illa est artifex? 7 Et si iustitiam quis diligit: labores huius magnas habent virtutes: sobrietatem enim & prudentiam docet, & iustitiam, & virtutem, quibus vtilius nihil est in vita hominibus. 8 Et si multitudinem scientiæ desiderat quis: scit præterita, & de futuris æstimat: scit versutias sermonum, & dissolutiones argumentorum: signa & monstra scit antequam fiant, & euentus temporum, & seculorum. 9 Proposui ergo hanc adducere mihi ad conuiuendum: sciens quoniam mecum communicabit de bonis, & erit allocutio cogitationis, & tædij mei. 10 Habebo propter hanc claritatem ad turbas, & honorem apud seniores iuuenis: 11 & acutus inueniar in iudicio, & in conspectu potentium admirabilis ero: & facies principum mirabuntur me. 12 tacentem me sustinebunt, & loquentem me respicient, & sermocinantem me plura, manus ori suo imponent. 13 Præterea habebo per hanc immortalitatem: & memoriam æternam his qui post me futuri sunt relinquam. 14 Disponam populos, & 15 nationes mihi erunt subditæ. Timebunt me audientes reges horrendi, in multitudine videbor bonus, & in bello fortis. 16 Intrans in domum meam, conquiescam cum illa. non enim habet amaritudinem conuersatio illius, nec tædium conuictus illius, sed lætitiam, & gaudium. 17 Hæc cogitans apud me, & commemorans in corde meo, quoniam immortalitas est 18 in cogitatione sapiētiæ, & in amicitia illius delectatio bona, & in operibus manuum illius honestas sine defectione, & in certamine loquelæ illius sapientia, & præclaritas in communicatione sermonum ipsius: circuibam quærens, vt mihi illam assumerem. 19 Puer autem eram ingeniosus, & sortitus sum animam bonam. 20 Et cum essem magis bonus, veni ad 21 corpus incoinquinatum. Et vt sciui quoniam aliter non possem esse continens, nisi Deus det, & hoc ipsum erat sapientia, scire cuius esset hoc donum: adij Dominum, & deprecatus sum illum, & dixi ex totis præcordijs meis.

CAPVT IX.

1 D Eus patrum meorum, & Domine misericordiæ, qui fecisti omnia verbo tuo, 2 ‖ & sapientia tua constituisti hominē, vt dominaretur creaturæ, quæ a te facta est, 3 vt disponat orbem terrarum in æquitate, & iustitia, & in directione cordis iudicium iudicet: 4 da mihi sedium tuarum assistricem sapientiam, & noli me reprobare a seruis tuis. 5 ‖ quoniam seruus tuus sum ego, & filius ancillæ tuæ, homo infirmus, & exigui temporis, & minor ad intellectum iudicij, & legum. 6 Nam et si quis erit consummatus inter filios hominum, si ab illo abfuerit sapiētia tua, in nihilum computabitur. 7 ‖ Tu elegisti me regem populo tuo, & iudicem filiorum tuorum, & filiarū: 8 & dixisti me ædificare templum in monte sancto tuo, & in ciuitate habitationis tuæ altare, similitudinem tabernaculi sancti tui quod præparasti ab initio: 9 ‖ & tecum sapientia tua quæ nouit opera tua, quæ & affuit tunc cum orbem terrarum faceres, & sciebat quid esset placitum oculis tuis, & quid directum in præceptis tuis. 10 Mitte illam de cœlis sanctis tuis, & a sede magnitudinis tuæ, vt mecum sit, & mecū laboret, vt sciam qd acceptum sit apud te. 11 Scit enim illa omnia, & intelligit, & deducet me in operibus meis sobrie, & custodiet me in sua potentia. 12 Et erunt accepta opera mea, & disponam populum tuū iuste, & ero dignus sediū patris mei. 13 ‖ Quis enim hominum poterit scire consilium Dei? aut quis poterit cogitare quid velit Deus? 14 Cogitationes enim mortalium timidæ, & incertæ prouidentiæ nostræ. 15 Corpus enim quod corrumpitur, aggrauat animam: & terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitantem. 16 Et difficile æstimamus quæ in terra sunt, & quæ in prospectu sunt inuenimus cum labore. Quæ autem in cœlis sunt, quis inuestigabit? 17 Sensum autem tuum quis sciet, nisi tu dederis sapiētiam, & miseris Spiritum sanctum tuum de altissimis: 18 & si correctę sint semitę eorum qui sunt in terris, & quę tibi placent didicerint homines? 19 Nam per sapientiam sanati sunt, quicunque placuerunt tibi Domine a principio.

CAPVT X.

1 H Æc, illum qui primus formatus est a Deo pater orbis terrarum, cum solus esset creatus, custodiuit, 2 & eduxit illum a delicto suo, & dedit illi virtutem continendi omnia. 3 Ab hac vt recessit iniustus in ira sua, ‖ per iram homicidij fraterni deperijt. 4 Propter quem ‖ cum aqua deleret terram, sanauit iterum sapientia, per contemptibile lignum iustum gubernans. 5 ‖ Hęc & in consensu nequitię, cum se nationes contulissent, sciuit iustum, & conseruauit sine querela Deo, & in filijs misericordia fortem custodiuit. 6 Hęc, iustum a pereuntibus impijs liberauit fugientem, descendente igne in Pentapolim: 7 quibus in testimonium nequitię fumigabunda constat deserta terra, & incerto tempore fructus habentes arbores, & incredibilis animę memoria stans figmentum salis. 8 Sapientiam enim prętereuntes nō tantum in hoc lapsi sunt, vt ignorarent bona, sed & insipientię suę reliquerunt hominibus memoriam, vt in his quę peccauerunt, nec latere potuissent. 9 Sapientia autem hos qui se 10 obseruant, a doloribus liberauit. ‖ Hęc autem profugum iræ fratris iustū deduxit per vias rectas, & ostendit illi regnum Dei, & dedit illi sciētiam sanctorum, honestauit illum in laboribus, & compleuit labores 11 illius. In fraude circumuenientium illum affuit illi, 12 & honestum fecit illum. Custodiuit illum ab inimicis, & a seductoribus tutauit illum, & certamen forte dedit illi, vt vinceret, & sciret, quoniam omnium potentior est sapientia. 13 ‖ Hæc venditum iustum non dereliquit, sed a peccatoribus liberauit eum: 14 descenditque cum illo in foueam, ‖ & in vinculis non dereliquit illum, donec afferret, illi sceptrum regni.

Marginal notes: ‖ 3. Reg. 3 b. 9. c. 12. ‖ Psal. 115 c. 16. ‖ 1. Paral 28. a. 4 b. 5. 2. Paral. 1 b. 9. ‖ Prou. 8. b. 22. d. 27 Ioā. 1. a. 1 ‖ Isai. 40. c. 13. Rom. 11 d. 14 1. Cor. 2. d. 16. ‖ Gen. 1. d 27. 2. a. 7. ‖ Gen. 4. b. 8. Genes. 6 7. 8. ‖ Gen. 11 a. 1. d. 31. 11. 2. 1. ‖ Gen. 19. d. 17. ‖ Gen. 28 a. 2. ‖ Gen. 37 f. 26. Act. 7. a 9. ‖ Gen. 41 e. 40.

& potentiam aduersus eos qui eum deprimebant: & mendaces ostendit qui maculauerunt illum, & dedit
15 illi claritatem æternam. ♀ Hęc, populum iustum & semen sine querela liberauit a nationibus ‖ quæ illum
16 deprimebant. ♀ ‖ Intrauit in animam serui Dei, & stetit contra reges horrendos in portentis, & signis. ♀ Et
D
17 reddidit iustis mercedem laborum suorum, & deduxit illos in via mirabili: & fuit illis in velaměto diei,
18 & in luce stellarum per noctem: ♀ transtulit illos per Mare rubrum, & trāsuexit illos per aquam nimiam.
19 ♀ Inimicos autem illorum demersit in mare, & ab altitudine inferorum eduxit illos. ‖ Ideo iusti tulerunt
20 spolia impiorum, ♀ ‖ & decantauerunt Domine nomen sanctum tuum, & victricem manum tuam lau-
21 dauerunt pariter, ♀ quoniam sapientia aperuit os mutorum, & linguas infantium fecit disertas.

‖ Exo. 1. b. 11. Exo 3. 4. 5. 7. 9.
‖ Exo. 14. c. 22. Psal. 77. b. 14. ‖ Exo. 12. c. 35. ‖ Exo. 15 a. 1.

CAPVT XI.

1 A 2 Direxit opera eorum in manibus prophetæ sancti. ♀ Iter fecerunt per deserta, quæ non habitabantur: & in locis desertis fixerunt
3 casas. ♀ ‖ Steterunt contra hostes, & de inimicis se vin-
4 dicauerunt. ♀ ‖ Sitierunt, & inuocauerunt te, & data est illis aqua de petra altissima, & requies sitis de la-
5 pide duro. ♀ Per quæ enim pœnas passi sunt inimici illorū, a defectione potus sui: & in eis, cū abūdarēt filij
6 Israel, lætati sunt. ♀ Per hæc, cum illis deessent, bene
7 cum illis actum est. ♀ Nam pro fonte quidem sempiterni fluminis, humanum sanguinem dedisti iniustis:
8 ♀ Qui cum minuerentur in traductione infantium occisorum, dedisti illis abundantem aquam insperate:
9 ♀ ostendens per sitim quæ tunc fuit, quemadmodum
10 tuos exaltares, & aduersarios illorum necares. ♀ Cum
B enim tentati sunt, & quidem cum misericordia disciplinam accipientes, scierūt quemadmodum cum ira
11 iudicati impij torměta paterentur. ♀ Hos quidem tanquam pater monens probasti: illos autem tanquam
12 durus rex interrogans condemnasti. ♀ Absentes enim
13 & præsentes similiter torquebantur. ♀ Duplex enim illos acceperat tædium, & gemitus cum memoria
14 præteritorum. ♀ Cum enim audirent per sua tormenta bene secum agi, cōmemorati sunt Dominum admi-
15 rantes in finem exitus. ♀ Quem enim in expositione praua proiectum deriserunt, in finem euentus mirati
16 sunt: non similiter iustis sitientes: ♀ pro cogitationibus
C autem insensatis iniquitates illorum. ‖ Quod quidam errantes colebant mutos serpentes, & bestias superuacuas, immisisti illis multitudinem mutorum ani-
17 malium in vindictam: ♀ vt scirent, quia per quæ pec-
18 cat quis, per hæc & torquetur. ♀ Non enim impossibilis erat omnipotens manus tua, quæ creauit orbem terrarum ex materia inuisa, immittere illis multitu-
19 dinem vrsorum, aut audaces leones, ♀ aut noui generis ira plenas ignotas bestias, aut vaporem igneum spirantes, aut fumi odorem proferentes, aut horren-
20 das ab oculis scintillas immittentes: ♀ quarum non so-
D lum læsura poterat illos exterminare, sed & aspectus
21 per timorem occidere. ♀ Sed & sine his vno spiritu poterant occidi persecutionem passi ab ipsis factis suis, & dispersi per spiritum virtutis tuę: sed omnia in mē-
22 sura, & numero, & pondere disposuisti. ♀ Multū enim valere tibi soli supererat semper: & virtuti brachij
23 tui quis resistet? ♀ Quoniam tanquam momentum stateræ, sic est ante te orbis terrarum, & tanquam gutta
24 roris antelucani quę descēdit in terrā. ♀ Sed misereris oīum, q̄a oīa potes, & dissimulas peccata hominum
25 propter pœnitentiā. ♀ Diligis enim omnia quæ sunt, & nihil odisti eorum quæ fecisti: nec enim odiens ali-
26 quid constituisti, aut fecisti. ♀ Quomodo autem posset aliquid permanere, nisi tu voluisses? aut quod a te vo-
27 catum non esset, conseruaretur? ♀ Parcis autem omnibus, quoniam tua sunt Domine, qui amas animas.

Exo. 16. a. 1.
‖ Exo. 17. c. 12. ‖ Nu. 20. b. 11.
‖ Infr. 12. d. 24.
‖ Leui. 26 d. 22. Inf. 16. a. 1 Iere. 8. f. 17.

CAPVT XII.

1 A 2 O Quam bonus, & suauis est Domine spiritus tuus in omnibus? ♀ Ideoq; eos qui exerrant partibus, corripis: & de quibus peccant, admones & alloqueris: vt relicta malitia, credant in te
3 Domine. ♀ Illos enim antiquos inhabitatores terræ
4 sanctæ tuę, quos exhorruisti, ♀ quoniam odibilia ope-
5 ra tibi faciebant per medicamina, ♀ & sacrificia iniusta, & filiorum suorum necatores sine misericordia, & comestores viscerum hominū, & deuoratores san-
6 guinis a medio sacramento tuo, ♀ & authores parētes animarum inauxiliatarum perdere voluisti per ma-
7 nus parentum nostrorum, ♀ vt dignam perciperēt peregrinationem puerorum Dei, quę tibi omnium cha-
8 rior est terra. ♀ Sed & his tanquam hominibus pepercisti, & misisti antecessores exercitus tui vespas, vt il-
9 los paulatim exterminarent. ♀ Non quia impotens
B eras in bello subijcere impios iustis, aut bestijs sæuis,
10 aut verbo duro simul exterminare: ♀ ‖ sed partibus iudicans dabas locum pœnitentiæ, non ignorans quoniam nequam est natio eorum, & naturalis malitia ipsorum, & quoniam non poterat mutari cogita-
11 tio illorum in perpetuum. ♀ Semen enim erat maledictum ab initio, nec timens aliquem: veniam dabas
12 peccatis illorum. ♀ Quis enim dicet tibi, Quid fecisti? aut quis stabit contra iudicium tuum? aut quis in conspectu tuo veniet vindex iniquorum hominum? aut quis tibi imputabit si perierint nationes quas
13 tu fecisti? ♀ Non enim est alius Deus quam tu, ‖ cui cura est de omnibus, vt ostendas quoniam non iniu-
14 ste iudicas iudicium. ♀ Neque rex, neque tyrannus in conspectu tuo inquirent de his quos perdidisti.
15 ♀ Cum ergo sis iustus, iuste omnia disponis: ipsum quoque qui non debet puniri, condemnare, exterum
16 æstimas a tua virtute. ♀ Virtus enim tua, iustitiæ ini-
C tium est: & ob hoc quod omnium Dominus es, om-
17 nibus te parcere facis. ♀ Virtutem enim ostendis tu, qui non crederis esse in virtute consummatus, & ho-
18 rum qui te nesciunt, audaciam traducis. ♀ Tu autem dominator virtutis, cum tranquillitate iudicas, & cum magna reuerentia disponis nos. subest enim ti-
19 bi cum volueris, posse: ♀ Docuisti autem populum tuum per talia opera, quoniam oportet iustum esse & humanum, & bonæ spei fecisti filios tuos: quoniam
20 iudicans das locum in peccatis pœnitentiæ. ♀ Si enim inimicos seruorum tuorum, & debitos morti, cum tanta cruciasti attentione, dans tempus,
21 & locum, per quæ possent mutari a malitiā: ♀ cum quanta diligentia iudicasti filios tuos, quorum parentibus iuramenta, & cōuentiones dedisti bonarum
22 promissionum? ♀ Cum ergo das nobis disciplinam,
D inimicos nostros multipliciter flagellas, vt bonitatem tuam cogitemus iudicantes: & cum de nobis iu-
23 dicatur, speremus misericordiam tuā. ♀ Vnde & illis qui in vita sua insensate, & iniuste vixerunt, per hæc

Deut. 9 a 3. 12. d. 29. 18. c. 12.
‖ Exo. 23 g. 30. Deut. 7. d. 22.
‖ 1. Pet. 5 b. 7.

24 quæ coluerunt, dedisti summa tormenta. ‖ Etenim in erroris via diutius errauerũt, deos æstimantes hęc quæ in animalibus sunt superuacua, infantium insen
25 satorum more viuentes. Propter hoc tanquam pue
26 ris insensatis iudicium in derisum dedisti. Qui autem ludibrijs & increpationibus, non sunt correpti,
27 dignũ Dei iudiciũ experti sunt. In quibus enim patientes indignabantur, per hæc quos putabant deos, in ipsis cum exterminarentur, videntes illum quem olim negabant se nosse, verum Deum agnouerunt, propter quod & finis condemnationis eorum venit super illos.

‖Sup. 11. b. 16. Ro. 1. c. 24.

CAPVT XIII.

1 A VAni autem sunt omnes homines, in quibus non subest scientia Dei, & de his quæ vidẽtur bona non potuerunt intelligere eum qui est: neque operibus attendentes agnouerunt quis
2 esset artifex, ‖ sed aut ignem, aut spiritum, aut citatum aerem, aut gyrum stellarum, aut nimiam aquã, aut solem & lunam rectores orbis terrarum deos putauerunt.
3 Quorum si specie delectati Deos putauerunt: sciant quanto his dominator eorum speciosior est: speciei enim generator hæc omnia constituit.
4 Aut si virtutem & opera eorum mirati sunt, intelligant ab illis, quoniam qui hæc fecit, fortior est illis:
5 a magnitudine enim speciei, & creaturæ cognoscibi
6 liter poterit creator horum videri. sed tamen adB huc in his minor est querela. Et hi enim fortasse er
7 rant, Deum quærentes & volentes inuenire. ‖ Etenim cum in operibus illius conuersentur, inquirunt; & persuasum habent quoniam bona sunt quæ vidẽ
8 tur. Iterum autem nec his debet ignosci. Si enim
9 tantum potuerunt scire, vt possent æstimare seculum: quomodo huius Dominum non facilius inuenerũt?
10 Infelices autem sunt, & inter mortuos spes illorum est, qui appellauerunt Deos opera manuum hominum, aurum & argentum, artis inuentionem, & similitudines animalium, aut lapidem inutilem opus ma
11 nus antiquæ. ‖ Aut si quis artifex faber de sylua lignum rectum secuerit, & huius docte eradat omnem
C corticem, & arte sua vsus diligenter fabricet vas vti
12 le in conuersationem vitæ, reliquijs autem eius ope
13 ris ad præparationẽ escæ abutatur: & reliquum horum quod ad nullos est vsus, facit lignum curuum, & vorticibus plenum sculpat diligenter per vacuitatem suam, & per scientiam suæ artis figuret illud, & assimilet illud imagini hominis, aut alicui ex anima
14 libus illud comparet, perliniens rubrica, & rubicundum faciens fuco colorem illius, & omnem maculã
15 quæ in illo est perliniens: & faciat ei dignam habi
D tationem: & in pariete ponens illud, & confirmans
16 ferro, ne fortè cadat prospiciens illi, sciens quoniã non potest adiuuare se: imago enim est, & opus est il
17 li adiutorium. Et de substantia sua, & de filijs suis, & de nuptijs votum faciens inquirit. Non erubescit
18 loqui cum illo qui sine anima est. & pro sanitate quidem infirmum deprecatur, & pro vita rogat mortuũ,
19 & in adiutorium inutilem inuocat: & pro itinere petit ab eo qui ambulare non potest, & de acquirendo, & de operando, & de omnium rerum euentu petit ab eo qui in omnibus est inutilis.

Ro. 1. c. 18. Deu. 4. c. 19. 37. 2. 3. ‖Ro. 1. c. 21. ‖ Isa. 44. b. 12. 46. b. 6. Iere. 10. a. 3.

CAPVT XIIII.

1 A ITerum alius nauigare cogitans, & per feros fluctus iter facere incipiens, ligno portante se, fra
2 gilius lignum inuocat. Illud enim cupiditas acquirendi excogitauit, & artifex sapientia fabrica
3 uit sua. Tua autem pater prouidentia gubernat, quoniam ‖ dedisti & in mari viam, & inter fluctus se
4 mitam firmissimam, ostendens quoniam potens es ex omnibus saluare, etiam si sine arte aliquis adeat
5 mare. Sed vt non essent vacua sapientiæ tuæ opera: propter hoc etiam & exiguo ligno credunt homines animas suas: & transeuntes mare per ratem liberati
6 sunt. Sed & ab initio cum perirent ‖ superbi gigantes, spes orbis terrarum ad ratem confugiens, remisit seculo semen natiuitatis, quæ manu tua erat guber
7 nata. Benedictum est enim lignum, per quod fit iu
8 stitia. Per manus autem quod fit idolum, maledictum est & ipsum, & qui fecit illud: quia ille quidem operatus est: illud autem cum esset fragile, Deus co
9 gnominatus est. Similiter autẽ odio sunt Deo, im
10 pius & impietas eius. Etenim quod factum est cum
11 illo qui fecit, tormenta patietur. Propter hoc & in
B idolis nationum non erit respectus: quoniam creaturæ Dei in odium factæ sunt, & in tentationẽ animabus hominum, & in muscipulam pedibus insipien
12 tium. Initium enim fornicationis est exquisitio ido
13 lorũ, & adinuentio illorũ, corruptio vitæ est. neque
14 enim erant ab initio, neque erũt in perpetuũ. Superuacuitas enim hominum hæc adinuenit in orbẽ ter
15 rarum, & ideo breuis illorum finis est inuetus. Acerbo enim luctũ dolens pater, cito sibi rapti filij fecit imaginem: & illũ qui tunc quasi homo mortuus fuerat, nunc tanquam Deum colere cœpit, & constituit
16 inter seruos suos sacra & sacrificia. Deinde interueniente tempore, cõualescente iniqua consuetudine, hic error tanquam lex custoditus, & tyrannorum im
17 perio colebantur figmenta. Et hos quos in palã homines honorare non poterãt, ꝑp hoc quod longe essent, e lõginquo figura eorũ allata, euidẽtem imaginẽ regis, quẽ honorare volebant, fecerunt: vt illũ qui aberat, tanquam præsentem colerẽt sua solicitudine.
18 Prouexit autem ad horum culturã, & hos qui igno
19 rabãt, artificis eximia diligentia. Ille enim volẽs pla
C cere illi qui se assumpsit, elaborauit arte sua, vt simili
20 tudinẽ in melius figuraret. Multitudo autẽ hominũ abducta per speciẽ operis, eũ qui ante tempus tanquã homo honoratus fuerat, nunc Deum æstimauerunt.
21 Et hæc fuit vitæ humanæ deceptio: qm̃ aut affectui, aut regibus deseruientes hoĩes, incõicabile nomẽ la
22 pidibus & lignis imposuerũt. Et nõ suffecerat errasse eos circa Dei scientiã, sed & in magno viuẽtes in sciẽ
23 tiæ bello, tot & tam magna mala pacẽ appellãt. Aut enim filios suos sacrificãtes, aut obscura sacrificia fa
24 ciẽtes, aut insaniæ plenas vigilias habentes: neque vitã, neque nuptias mũdas iam custodiunt: sed alius aliũ per inuidiam occidit, aut adulterans contristat:
25 & oĩa commista sunt, sanguis, homicidium, furtũ,
D & fictio, corruptio, & infidelitas, turbatio & periu
26 rium, tumultus bonorũ, Dei immemoratio, anima
27 rũ inquinatio, natiuitatis immutatio, nuptiarũ inconstantia, inordinatio mœchiæ & impudicitiæ. Infandorum enim idolorũ cultura, omnis mali causa est,
28 & initium & finis. Aut enim dum lætantur, insa-

‖ Exo. 14. c. 22. ‖ Gen 6. a. 47. b. 7. Ps. 113. b 8. Bar. 6. a. 1. Ps 5. b. 7. Iere. 7. b 9.

niunt:

ad benedictionem te am, & ad ortum lucis te adora-
29 re. Ingrati enim spes tanquam hybernalis glacies ta besect, & disperiet tanquam aqua superuacua.

CAPVT XVII.

1 A Magna sunt enim iudicia tua Domine, & inenarrabilia verba tua: propter hoc indi sciplinatæ animæ errauerunt. 2 | Dum enim persuasum habent iniqui posse dominari nationi sanctæ: vinculis tenebrarum, & longæ noctis compediti, inclusi sub tectis, fugitiui perpetuæ prouidentiæ iacuerunt. 3 Et dum putant se latere in obscuris peccatis: tenebroso obliuionis velamento dispersi sunt, pauentes horrende, & cum admiratione nimia perturbati. 4 Neque enim quæ continebat illos spelunca, sine timore custodiebat: quoniam sonitus descendens perturbabat illos, & personæ tristes illis apparentes, pauorem illis præstabant. 5 Et ignis quidem nulla vis poterat illis lumen præbere, nec siderũ limpidæ flammæ illuminare poterant illam noctem horrendam. 6 Apparebat autem illis subitaneus ignis timore plenus: B & timore perculsi illius quæ non videbatur faciei, æstimabant deteriora esse quæ videbantur: 7 & magicæ artis appositi erant derisus, & sapientiæ gloriæ correptio cum contumelia. 8 Illi enim qui promittebant timores, & perturbationes expellere se ab anima languente, hi cum derisu pleni timore languebant. 9 Nam etsi nihil illos ex monstris perturbabant: transitu animalium, & serpentium sibilatione commoti, tremebundi peribant, & aerem quem nulla ratione quis effugere posset, negantes se videre.
10 Cum sit enim timida nequitia, dat testimonium condemnationis: semper enim præsumit sæua perturbata conscientia. 11 Nihil enim est timor, nisi C proditio cogitationis auxiliorum. 12 Et dum abintus minor est expectatio, maiorem computat scientiam eius causæ, de qua tormentum præstat. 13 Illi autem qui impotentem vere noctem, & ab infimis, & ab altissimis inferis superuenientem eundem somnum dormientes, 14 aliquando monstrorum exagitabantur timore, aliquando animæ deficiebant traductione: subitaneus enim illis, & insperatus timor superuenerat. 15 Deinde si quisquam ex illis decidisset, custodiebatur in carcere sine ferro reclusus. 16 Si enim rusticus quis erat, aut pastor, aut agri laborum operarius præoccupatus esset: ineffugibilem sustinebat necessitatem. 17 Vna enim catena tenebrarum D omnes erant colligati. Siue spiritus sibilans, aut inter spissos arborũ ramos auiũ sonus suauis, aut vis aquæ 18 decurrentis nimiũ, aut sonus validus præcipitatarũ petrarũ: aut ludentium animaliũ cursus inuisus, aut mugentium valida bestiarum vox, aut resonans de altissimis montibus Echo: deficientes faciebant illos 19 præ timore. Omnis enim orbis terrarum limpido illuminabatur lumine, & non impeditis operibus con- 20 tinebatur. Solis autem illis superposita erat grauis nox, imago tenebrarum, quæ superuentura illis erat. Ipsi ergo sibi erant grauiores tenebris.

| Exo. 10 f. 13. | Exo. 7. d. 22. 8. b. 7.

CAPVT XVIII.

1 A Sanctis autem tuis maxima erat lux, & horum quidem vocem audiebant, sed figuram non videbant. Et quia non & ipsi eadem passi erant, 2 magnificaban te: & qui ante læsi erant, quia non lædebantur, gratias agebant: & vt esset differẽtia, do- 3 num petebant. | Propter quod ignis ardentem columnam ducem habuerunt ignotæ viæ, & solem si- 4 ne læsura boni hospitij præstitisti. Digni quidem illi carere luce, & pati carcerem tenebrarum, qui inclusos custodiebant filios tuos, per quos incipiebat 5 incorruptum legis lumen sæculo dari. |Cum cogitarent iustorum occidere infantes: & vno exposito filio, & liberato in traductionem illorum, multitudinẽ filiorum abstulisti, | & pariter illos perdidisti in aqua 6 valida. Illa enim nox ante cognita est a patribus no B stris: vt vere scientes quibus iuramentis crediderunt, 7 animæ quiores essent. Suscepta est autem a populo tuo sanitas quidem iustorum, iniustorum autem ex- 8 terminatio. Sicut enim læsisti aduersarios: sic & nos 9 prouocans magnificasti. Absconse enim sacrificabant iusti pueri bonorũ, & iustitiæ legem in cõcordia disposuerũt: similiter & bona & mala recepturos iu- 10 stos, patrũ iam decantantes laudes: | Resonabat aũt inconueniens inimicorum vox, & flebilis audieba- 11 tur planctus ploratorum infantium. Simili autem pœna seruus cum domino afflictus est, & popularis 12 homo regi similia passus. Similiter ergo omnes vno nomine mortis mortuos habebant innumerabiles. Nec enim ad sepeliendum viui sufficiebant, quoniã vno momento quę erat prę clarior natio illorum, ex- 13 terminata est. De omnibus enim non credentes propter veneficia, tunc vero primum cum fuit exterminium primogenitorum, spoponderunt populum Dei 14 esse. Cum enim quietum silentium contineret om- C nia, & nox in suo cursu medium iter haberet, 15 omnipotens sermo tuus de cœlo a regalibus sedibus, durus debellator in mediam exterminij terram prosili- 16 uit, gladius acutus insimulatum imperium tuum portãs, & stans repleuit omnia morte, & vsque ad cę 17 lum attingebat stans in terra. Tunc continuo visus somniorum malorum turbauerunt illos, & timores 18 superuenerunt insperati. Et alius alibi proiectus semiuiuus, propter quam moriebatur, causam demon- 19 strabat mortis. Visiones enim quę illos turbauerũt, prę monebant, ne inscij quare mala patiebantur, pe- 20 rirent. Tetigit autem tunc & iustos tentatio mortis, & commotio in eremo facta est multitudinis: sed non 21 diu permansit ira tua. | Properans enim homo sine D quęrela deprecari pro populis proferens seruitutis suę scutum orationem, & per incensum deprecationem allegans, restitit irę, & finem imposuit necessita 22 ti, ostendens quoniam tuus est famulus. Vicit autem turbas, non in virtute corporis, nec armaturę potentia, sed verbo illum qui se vexabat subiecit, iuramenta parentum & testamentum commemorans. 23 Cum enim iam aceruatim cecidissent super alterutrum mortui, interstitit, & amputauit impetum, & di 24 uisit illam quę ad viuos ducebat viam. | In veste enim poderis, quam habebat, totus erat orbis terrarum: & parentum magnalia in quattuor ordinibus lapidum erant sculpta, & magnificentia tua in diademate capitis il- 25 lius sculpta erat. His autem cessit qui exterminabat, & hęc extimuit. erat enim sola tentatio iræ sufficiens.

| Exo. 10. f. 13. | Exo. 14. f. 24. | Ps 77. b. 14 & 104. d. 39. | Exo. 1. c. 16. & 2. a. 3. | Exo. 14. f. 27. | Exo. 12. e. 29. | Exo. 12. e. 30. | Nu. 16. g. | Exo. 28. a. 6.

CAPVT XIX.

1 IMpijs autem vſque in nouiſſimum ſine miſericordia ira ſuperuenit. Præſciebat enim & futura illorum: 2 quoniam cum ipſi permiſiſſent vt ſe educerent, & cum magna ſolicitudine præmiſiſſent 3 illos, conſequebantur illos pœnitentiæ acti. Adhuc enim inter manus habentes luctum, & deplorantes ad monumenta mortuorum, aliam ſibi aſſumpſerunt cogitationem inſcientiæ: & quos rogantes proiecerant, 4 hos tanquam fugitiuos perſequebantur. ducebat enim illos ad hunc finem digna neceſſitas: & horum quæ acciderant commemorationem amittebāt, 5 vt quæ deerant tormentis, repleret punitio: & populus quidem tuus mirabiliter tranſiret, illi autem 6 nouam mortem inuenirent. Omnis enim creatura ad ſuum genus ab initio refigurabatur, deſeruiens 7 tuis præceptis, vt pueri tui cuſtodirentur illæſi. Nam nubes caſtra eorum obumbrabat, & ex aqua quę ante erat, terra arida apparuit, & in mari rubro via ſine impedimento, & campus germinans de profundo ni 8 mio: Per quem omnis natio tranſiuit quæ tegeba9 tur tua manu, videntes tua mirabilia & monſtra. Tāquam enim equi depauerunt eſcam, & tāquam agni exultauerunt magnificantes te Domine, qui libera10 ſti illos: Memores enim erant adhuc eorum quæ in incolatu illorum facta fuerant, quemadmodū pro natione animalium eduxit terra muſcas, & pro piſci11 bus eructauit fluuius multitudinem ranarum. Nouiſſimè autem viderunt nouam creaturam auium, cum adducti concupiſcentia poſtulauerunt eſcas e12 pulationis. In allocutione enim deſiderij aſcendit illis de mari ortygometra, & vexationes peccatoribus ſuperuenerunt, non ſine illis quæ ante facta erant argumentis per vim fulminum: iuſte enim patieban13 tur ſecundum ſuas nequitias. Etenim deteſtabiliorem inhoſpitalitatem inſtituerunt, alij quidem ignotos non recipiebant aduenas, alij autem bonos hoſpi14 tes in ſeruitutem redigebant. Et non ſolum hæc, ſed & alius quidam reſpectus illorum erat: quoniam in15 uiti recipiebant extraneos. Qui autem cum lætitia receperunt hos, qui eiſdem vſi erant iuſtitijs, ſæuiſſi16 mis afflixerunt doloribus. Percuſſi ſunt autem cæcitate: ſicut illi in foribus iuſti cum ſubitaneis cooperti eſſent tenebris, vnuſquiſq; tranſitum oſtij ſui quæ17 rebat. In ſe enim elementa dum conuertuntur, ſicut in organo qualitatis ſonus immutatur, & omnia ſuū ſonum cuſtodiunt: vnde æſtimari ex ipſo viſu certo 18 poteſt. Agreſtia enim in aquatica conuertebantur: & quæcunque erant natantia, in terram tranſibant. 19 Ignis in aqua valebat ſupra ſuam virtutem, & aqua 20 extinguentis naturæ obliuiſcebatur. Flammæ econtrario, corruptibilium animalium non vexauerunt carnes coambulantium, nec diſſoluebant illam quæ facile diſſoluebatur, ſicut glacies bonā eſcam. In omnibus enim magnificaſti populum tuum Domine, & honoraſti, & non deſpexiſti omni tempore, & in omni loco aſsiſtens eis.

Exo. 12. c. 31. Exod. 14. a. 5. | Exo. 16. c. 13. Nu. 11. g. 31. Sup. 16. a. 2.

IN ECCLESIASTICVM IESV FILII SIRACH, PROLOGVS.

MVLTORVM nobis & magnorum per legem & prophetas aliosq; qui ſecuti ſunt illos, ſapientia demonſtrata eſt: in quibus oportet laudare Iſrael doctrinæ & ſapientiæ cauſa: quia non ſolum ipſos loquentes neceſſe eſt eſſe peritos, ſed etiam extraneos poſſe & dicentes & ſcribentes doctiſſimos fieri. Auus meus Ieſus, poſtquam ſe amplius dedit ad diligentiam lectionis legis, & prophetarum, & aliorum librorum, qui nobis a parentibus noſtris traditi ſunt: voluit & ipſe ſcribere aliquid horum quæ ad doctrinam, & ſapientiam pertinent: vt deſiderantes diſcere, & illorum periti facti magis, magisq; attendant animo, & confirmentur ad legitimam vitam. Hortor itaque venire vos cum beneuolentia, & attentiori ſtudio lectionem facere: & veniam habere, in illis in quibus videmur ſequentes imaginem ſapientię, deficere in verborum compoſitione. Nam deficiunt verba Hebraica quando fuerint tranſlata ad alteram linguam. Non autem ſolum hęc, ſed & ipſa lex & prophetę, cęteraq; aliorum librorum non paruam habent differentiam quando inter ſe dicuntur. Nā in octauo & trigeſimo anno temporibus Ptolemęi Euergetis regis, poſtquam perueni in Aegyptum, & cum multum temporis ibi fuiſſem, inueni ibi libros relictos non paruę, neque contemnendę doctrinę. Itaque bonum & neceſſarium putaui & ipſe aliquam addere diligentiam & laborem interpretandi librum iſtum: & multa vigilia attuli doctrinam in ſpatio temporis ad illa quę ad finem ducunt, librum iſtum dare, & illis qui volunt animum intendere, & diſcere quemadmodum oporteat inſtituere mores, qui ſecundum legem Domini propoſuerint vitam agere.

ECCLESIASTICVS.

CAPVT PRIMVM.

3 Reg. 3. b & 4. d 29.

1 A OMnis ſapientia a Domino Deo eſt. & cũ illo fuit ſemper, & eſt ante æuum. ¶ Arenã maris & pluuię gut-
2 tas, & dies ſeculi quis dinumerauit? Altitudinem cœli, & latitudinem terræ, & profundũ abyſſi quis di-
3 menſus eſt? ¶ Sapientiam Dei pręcedentem omnia quis inueſtigauit? ¶ Prior omnium
4 creata eſt ſapientia, & intellectus prudentiæ ab æuo.
5 ¶ Fons ſapientiæ verbum Dei in excelſis, & ingreſſus
6 illius mandata æterna. ¶ Radix ſapientiæ cui reuelata
7 eſt? & aſtutias illius quis agnouit? ¶ Diſciplina ſapientiæ cui reuelata eſt, & manifeſtata? & multipli-
8 cationem ingreſſus illius quis intellexit? ¶ Vnus eſt altiſſimus creator omnipotens, & rex potens & metuendus nimis, ſedens ſuper thronum illius & domi-
9 nans Deus. ¶ Ipſe creauit illam in ſpiritu ſancto, & vi-
B dit, & dinumerauit, & menſus eſt. ¶ Et effudit illam
10 ſuper omnia opera ſua, & ſuper omnem carnem ſecundum datum ſuum, & præbuit illam diligentibus
11 ſe. ¶ Timor Domini gloria, & gloriatio, & lætitia, &
12 corona exultationis. ¶ Timor Domini delectabit cor, & dabit lętitiam, & gaudiũ & longitudinem dierum.
13 ¶ Timenti Dominum bene erit in extremis, & in die
14 defunctionis ſuę benedicetur. ¶ Dilectio Dei honora-
15 bilis ſapientia. ¶ Quibus autem apparuerit in viſu, diligunt eam in viſione, & in agnitione magnalium
16 ſuorum. ¶ | Initium ſapientiæ timor Domini, & cum fidelibus in vulua concreatus eſt, & cum electis fœminis graditur, & cum iuſtis & fidelibus agnoſcitur.

Pſ. 110. b. 10. Prou. 1. a. 7. 9. c. 10.

17 ¶ Timor Domini ſcientiæ religioſitas. ¶ Religioſitas
18 cuſtodiet & iuſtificabit cor, iucunditatem atque gau-
19 dium dabit. ¶ Timenti Dominum bene erit, & in die-
20 bus conſummationis illius benedicetur. ¶ Plenitudo
C ſapientiæ eſt, timere Deum, & plenitudo a fructibus
21 illius. ¶ Omnem domum illius implebit a generatio-
22 nibus, & receptacula a theſauris illius. ¶ Corona ſapientiæ, timor Domini replens pacem, & ſalutis fru-
23 ctum. ¶ Et vidit, & dinumerauit eam. vtraque autem
24 ſunt dona Dei. ¶ Scientiam & intellectum prudentiæ ſapientia compartietur: & gloriam tenentium ſe, e-
25 xaltat. ¶ Radix ſapientiæ eſt, timere Dominum: vt ra-
26 mi illius longæui. ¶ In theſauris ſapientiæ intellectus & ſcientiæ religioſitas, execratio autem peccatoribus
27 ſapientia. ¶ Timor Domini expellit peccatum. ¶ nam
28 qui ſine timore eſt, non poterit iuſtificari: iracundia
29 enim animoſitatis illius, ſubuerſio illius eſt. ¶ Vſque in tempus ſuſtinebit patiens, & poſtea redditio iucũ-
30 ditatis. ¶ Bonus ſenſus vſque in tempus abſcondet
D verba illius, & labia multorum enarrabunt ſenſum
31 illius. ¶ In theſauris ſapientiæ ſignificatio diſciplinæ:
32 ¶ Execratio autem peccatori, cultura Dei. ¶ Fili, con-
33 cupiſcens ſapientiam, conſerua iuſtitiam, & Deus
34 præbebit illam tibi. ¶ Sapientia enim & diſciplina ti-
35 mor Domini: & quod beneplacitum eſt illi, ¶ fides &
36 manſuetudo, & adimplebit theſauros illius. ¶ Ne ſis incredibilis timori Domini, & ne acceſſeris ad illum
37 duplici corde. ¶ Ne fueris hypocrita in conſpectu
38 hominum, & non ſcandalizeris in labijs tuis. ¶ Attende in illis ne forte cadas, & adducas animę tuæ in-
39 honorationem, ¶ & reuelet Deus abſconſa tua, & in
40 medio ſynagogæ elidat te, ¶ quoniam acceſſiſti maligne ad Dñm, & cor tuum plenũ eſt dolo, & fallacia.

CAPVT II.

1 A FIli, accedens ad ſeruitutem Dei, ſta in iuſtitia, & timore, & præpara animam tuam ad tenta-
2 tionem. ¶ Deprime cor tuum: & ſuſtine: inclina aurem tuam, & ſuſcipe verba intellectus, & ne feſti-
3 nes in tempore obductionis. ¶ Suſtine ſuſtentationes Dei: coniungere Deo, & ſuſtine, vt creſcat in nouiſſi-
4 mo vita tua. ¶ Omne quod tibi applicitum fuerit, accipe: & in dolore ſuſtine, & in humilitate tua patien-
5 tiam habe: ¶ quoniam in igne probatur aurum & argentum, homines vero receptibiles in camino humi-
6 liationis. ¶ Crede Deo, & recuperabit te: & dirige
B viam tuam: & ſpera in illum. Serua timorem illius,
7 & in illo veteraſce. ¶ Metuentes Dominum, ſuſtinete miſericordiam eius: & non deflectatis ab illo, ne ca-
8 datis. ¶ Qui timetis Dominum, credite illi: & non eua-
9 cuabitur merces veſtra. ¶ Qui timetis Dominum, ſperate in illum: & in oblectationem veniet vobis miſe-
10 ricordia. ¶ Qui timetis Dominum, diligite illum, & il-
11 luminabuntur corda veſtra. ¶ Reſpicite filij nationes hominum: & ſcitote quia nullus ſperauit in Domi-
12 no, & confuſus eſt. ¶ | Quis enim permanſit in mandatis eius, & derelictus eſt? aut quis inuocauit eum, &
13 deſpexit illum? ¶ Quoniam pius, & miſericors eſt
C Deus, & remittet in die tribulationis peccata: & pro-
14 tector eſt omnibus exquirentibus ſe in veritate. ¶ Væ duplici corde, & labijs ſceleſtis, & manibus malefacientibus, & peccatori terrã ingredienti duabus vijs.

Pſ. 36. c. 25.

15 ¶ Væ diſſolutis corde, qui non credunt Deo, & ideo
16 non protegentur ab eo. ¶ Væ his qui perdiderunt ſuſtinentiam, & qui dereliquerunt vias rectas, & diuerte-
17 runt in vias prauas. ¶ Et quid facient, cum inſpicere
18 cęperit Dominus? ¶ Qui timent Dominum, nõ erunt incredibiles verbo illius; & qui diligunt illum, cõſer-
19 uabunt viam illius. ¶ Qui timent Dominum, inqui-
D rent quæ beneplacita ſunt ei, & qui diligunt eum, re-
20 plebuntur lege ipſius. ¶ Qui timẽt Dominum, præparabũt corda ſua, & in conſpectu illius ſanctificabunt
21 animas ſuas. ¶ Qui timent Dñm, cuſtodiunt mandata illius, & patientiam habebunt vſque ad inſpectio-
22 nem illius, ¶ dicentes: Si pœnitentiam non egerimus incidemus in manus Domini, & non in manus homi-
23 num. ¶ Secundum enim magnitudinem ipſius, ſic & miſericordia illius cum ipſo eſt.

CAPVT III.

1 Filij sapientiæ, ecclesia iustorum: & natio illorum obedientia, & dilectio. ⁋ Iudicium A patris audite filij, & sic facite vt salui sitis. ⁋ Deus 2 enim honorauit patrem in filijs: & iudicium matris 3 exquirens, firmauit in filios. ⁋ Qui diligit Deum, exo-4 rabit pro peccatis, & continebit se ab illis, & in oratione dierum exaudietur. ⁋ Et sicut qui thesaurizat, 5 ita & qui honorificat matrem suam. ⁋ Qui honorat 6 patrem suum, iucundabitur in filijs, & in die orationis suæ exaudietur. ⁋ Qui honorat patrem suum, vita 7 viuet longiore, & qui obedit patri, refrigerabit matrem. ⁋ Qui timet Dominum, honorat parentes, & 8 quasi dominis seruiet his qui se genuerunt. ⁋ | In ope- B re & sermone, & omni patientia honora patrem 9 tuum, ⁋ vt superueniat tibi benedictio ab eo, & bene- 10 dictio illius in nouissimo maneat. ⁋ Benedictio patris 11 firmat domos filiorum: maledictio autem matris eradicat fundamenta. ⁋ Ne glorieris in contumelia pa- 12 tris tui; non enim est tibi gloria eius confusio. ⁋ glo- 13 ria enim hominis ex honore patris sui: & dedecus filij, pater sine honore. ⁋ Fili, suscipe senectam pa- 14 tris tui, & nō cōtristes eum in vita illius: ⁋ & si defece- 15 rit sensu veniam da, & ne spernas eum in virtute tua, eleemosyna enim patris non erit in obliuione. ⁋ Nam 16 pro peccato matris restituetur tibi bonum, & in iustitia ædificabitur tibi, ⁋ & in die tribulationis comme- 17 morabitur tui: & sicut in sereno glacies, soluentur peccata tua. ⁋ Quam malæ famæ est qui derelinquit 18 patrem: & est maledictus a Deo, qui exasperat ma- C trem. ⁋ Fili in mansuetudine opera tua perfice, & su- 19 per hominum gloriam diligeris. ⁋ | Quanto magnus 20 es, humilia te in omnibus, & coram Deo inuenies gratiam, ⁋ quoniam magna potentia Dei solius & ab 21 humilibus honoratur. | ⁋ Altiora te ne quæsieris, & 22 fortiora te ne scrutatus fueris: sed quæ præcepit tibi Deus illa cogita semper, & in pluribus operibus eius ne fueris curiosus. ⁋ non est enim tibi necessa- 23 rium ea quæ abscondita sunt videre oculis tuis. ⁋ In 24 superuacuis rebus noli scrutari multipliciter, & in pluribus operibus eius non eris curiosus. ⁋ Plurima 25 enim super sensum hominum ostensa sunt tibi. ⁋ Mul- 26 tos quoque supplantauit suspicio illorum, & in vanitate detinuit sensus illorum. ⁋ Cor durū habebit ma- 27 le in nouissimo: & qui amat periculum in illo peribit. ⁋ Cor ingrediens duas vias, non habebit successus, & 28 prauus corde in illis scandalizabitur. ⁋ Cor nequam 29 grauabitur in doloribus, & peccator adijciet ad pec- D candum. ⁋ Synagogæ superborum non erit sanitas: 30 frutex enim peccati eradicabitur in illis, & non intelligetur. ⁋ Cor sapientis intelligitur in sapientia, & 31 auris bona audiet cum omni concupiscentia sapientiam. ⁋ Sapiens cor, & intelligibile abstinebit se a pec- 32 catis, & in operib⁹ iustitię successus habebit. ⁋ | Ignem 33 ardentem extinguit aqua, & eleemosyna resistit peccatis: ⁋ & Deus prospector est eius qui reddit gratiam. 34 Meminit eius in posternm, & in tempore casus sui inueniet firmamentum.

Exo. 20. c 12. Deut. 5: b 16. Matt. 15. a. 4. Matt. 7. b. 10. Ephe. 6. a. 2. Gen. 27 d. 27. 49 a. 1.

Philip. 2. a. 3.

Prou 25. d. 28.

Dan. 4 c. 24.

CAPVT IIII.

1 Filli, eleemosynam pauperis ne defraudes, & oculos tuos ne transuertas a paupere. ⁋ Animam A esurientem ne despexeris, & non exasperes 2 pauperem in inopia sua. ⁋ Cor inopis ne affixeris, & 3 non protrahas datum angustianti. ⁋ Rogationem cō- 4 tribulati ne abijcias: & non auertas faciem tuam ab egeno. ⁋ Ab inope ne auertas oculos tuos propter irā: 5 & non relinquas quærentibus tibi retro maledicere. ⁋ maledicētis enim tibi in amaritudine animæ, exau- 6 dietur deprecatio illius. exaudiet autem eum qui fecit illum. ⁋ Congregationi pauperum affabilem te fa- 7 cito, & presbytero humilia animam tuam, & magnato humilia caput tuum. ⁋ Declina pauperi sine tri- 8 stitia aurem tuam, & redde debitum tuum, & respōde illi pacifica in mansuetudine. ⁋ Libera eum qui in- 9 iuriam patitur de manu superbi: & non acide feras B in anima tua. ⁋ In iudicando esto pupillis misericors, 10 vt pater, & pro viro matri illorum: ⁋ & eris tu velut 11 filius Altissimi obediens, & miserebitur tui magis, quam mater. ⁋ Sapientia filijs suis vitam inspirat, & 12 suscipit inquirentes se, & præibit in via iustitię. ⁋ & 13 qui illam diligit, diligit vitam; & qui vigilauerint ad illam, complectentur placorem eius. ⁋ Qui tenuerint 14 illam, vitam hæreditabunt: & quo introibit, benedicet Deus: ⁋ Qui seruiunt ei obsequentes erunt sancto: 15 & eos qui diligunt illam, diligit Deus. ⁋ Qui audit il- 16 lam, iudicabit gentes, & qui intuetur illam, permanebit confidens. ⁋ Si crediderit ei, hæreditabit illam, & 17 erunt in confirmatione creaturæ illius: ⁋ quoniam in 18 tentatione ambulat cum eo, & in primis eligit eum. ⁋ Timorem & metum, & probationem inducet super 19 illum: & cruciabit illum in tribulatione doctrinę suę, C donec tentet eum in cogitationibus suis, & credat animæ illius. ⁋ Et firmabit illum, & iter adducet dire- 20 ctum ad illum, & lætificabit illum. ⁋ & denudabit ab- 21 sconsa sua illi, & thesaurizabit super illum scientiam, & intellectum iustitiæ. ⁋ Si autem oberrauerit, derelin- 22 quet eum, & tradet eum in manus inimici sui. ⁋ Fili 23 cōserua tempus, & deuita a malo. ⁋ Pro anima tua ne 24 confundaris dicere verum. ⁋ Est enim confusio addu- 25 cens peccatum, & est confusio adducens gloriam, & gratiam. ⁋ Ne accipias faciem aduersus faciem tuam, 26 nec aduersus animam tuam mendacium. ⁋ Ne reue- 27 rearis proximum tuum in casu suo: ⁋ nec retineas ver- 28 bum in tempore salutis. Non abscondas sapientiam tuam in decore suo. ⁋ In lingua enim sapientia digno- 29 scitur: & sensus, & scientia, & doctrina in verbo sen- D sati, & firmamentum in operibus iustitię. ⁋ Non con- 30 tradicas verbo veritatis vllo modo, & de mendacio ineruditionis tuę confundere. ⁋ Non confundaris con- 31 fiteris peccata tua, & ne subijcias te omni homini pro peccato. ⁋ Noli resistere contra faciem potentis, 32 nec coneris contra ictum fluuij. ⁋ Pro iustitia agoniza- 33 re pro anima tua, et vsque ad mortem certa pro iustitia, et Deus expugnabit pro te inimicos tuos. ⁋ Noli 34 citatus esse in lingua tua: & inutilis, & remissus in operibus tuis. ⁋ Noli esse sicut leo in domo tua, euertēs 35 domesticos tuos, & opprimens subiectos tibi. ⁋ non sit 36 porrecta manus tua ad accipiendum, & ad dandum collecta.

Tob. 4. b. 7.

CAPVT V.

1 Noli attendere ad possessiones iniquas, & ne di- A xeris: Est mihi sufficiēs vita. Nihil enim pro- 2 derit in tēpore vindictæ, et obductionis. ⁋ Ne sequaris in fortitudine tua, concupiscentiam cordis tui. ⁋ Et ne dixeris: Quō potui? aut quis me subijciet 3

pro-

propter facta mea? Deus enim vindicās vindicabit. 4 ♀ Ne dixeris: Peccaui, & quid mihi accidit triste? Altissimus enim est patiens redditor. 5 ♀ | De propitiato B peccato noli esse sine metu, neque adijcias peccatum super peccatum. 6 ♀ Et ne dicas: Miseratio Domini magna est, multitudinis peccatorum meorum miserebitur. 7 ♀ Misericordia enim & ira ab illo cito proximāt, & in peccatores respicit ira illius. 8 ♀ Non tardes conuerti ad Dominum, & ne differas de die in diem. 9 ♀ Subito enim veniet ira illius. & in tempore vindictæ disperdet te. 10 ♀ Noli anxius esse in diuitijs iniustis: non C enim proderunt tibi in die obductionis & vindictæ. 11 ♀| Non ventiles te in omnem ventum, & non eas in omnem viā. sic enim omnis peccator probatur in duplici lingua. 12 ♀ Esto firmus in via Dñi, & in veritate sensus tui & scientia, & prosequatur te verbum pacis & iustitię. 13 ♀ Esto mansuetus ad audiendum verbum, 14 vt intelligas: & cum sapientia proferas responsum verum. 14 ♀ Si est tibi intellectus, rñde proximo: sin autem, D sit manus tua super os tuum, ne capiaris in verbo indisciplinato, & confundaris. 15 ♀ Honor & gloria in sermone sensati: lingua vero imprudētis subuersio est ipsius. 16 ♀ Non appelleris susurro, & lingua tua ne capiaris, & confundaris. 17 ♀ Super fure enim est confusio & pœnitentia, & denotatio pessima super bilinguem, susurratori autem odium, & inimicitia, & contumelia. 18 ♀ Iustifica pusillum, & magnum similiter.

Infr.16. b.& 21.a.

Pro. 10. a.3.11.d. 29.

CAPVT VI.

1 A Noli fieri pro amico inimicus proximo, improperium enim & contumeliam malus hæreditabit, & omnis peccator inuidus & bilinguis. 2 ♀ Non te extollas in cogitatione animæ tuæ, velut taurus: ne forte elidatur virtus tua per stultitiam, 3 ♀ & folia tua comedat, & fructus tuos perdat, & relinquaris velut lignū aridū in eremo. 4 ♀ Anima enim nequā disperdet qui se habet, & in gaudium inimicis dat illū, & deducet in sortē impiorū. 5 ♀ Verbum dulce multiplicat amicos, & mitigat inimicos: & lingua eucharis in bono homine abūdat. 6 ♀ Multi pacifici sint tibi, & consiliarius sit tibi vnus de mille. 7 ♀ Si possides amicū, in tētatione posside eū, & ne facile credas ei. 8 ♀ Est enim amicus secūdum tempus suum, & non permanebit in die tribulationis. 9 ♀ Et est amicus qui conuertitur ad inimicitiam: & est amicus qui odium & rixam, & conuicia denudabit. 10 ♀ Est autem amicus socius mensæ, B & non permanebit in die necessitatis. 11 ♀ Amicus si permanserit fixus, erit tibi quasi coæqualis, & in domesticis tuis fiducialiter aget. 12 ♀ Si humiliauerit se contra te, & a facie tua absconderit se, vnanimem habebis amicitiam bonam. 13 ♀ Ab inimicis tuis separare, & ab amicis tuis attende. 14 ♀ Amicus fidelis protectio fortis: qui autem inuenit illum, inuenit thesaurum. 15 ♀ Amico fideli nulla est comparatio, & non est digna ponderatio auri & argenti contra bonitatem fidei illius. 16 ♀ Amicus fidelis medicamentum vitæ & immortalitatis: & qui metuunt Dominum, inuenient illum. 17 ♀ Qui timet Deum, æque habebit amicitiam bonam: quoniam secundum illum erit amicus illius. 18 ♀ Fili a iuuentute tua excipe doctrinam, & 19 vsque ad canos inuenies sapientiam. ♀ Quasi is qui arat, & seminat, accede ad eam, & sustine bonos fructus illius. 20 ♀ In opere enim ipsius exiguum laborabis 21 & cito edes de generationibus illius. ♀ Quā aspera est C nimium sapientia indoctis hominibus, & non permanebit in illa excors. 22 ♀ Quasi lapidis virtus probatio erit in illis, 23 & non deuorabuntur proijcere illam. ♀ Sapientia enim doctrinæ secundum nomen est eius, & non est multis manifesta, quibus autem cognita est permanet vsque ad conspectum Dei. 24 ♀ Audi fili, & accipe consilium intellectus, & ne abijcias consilium meum. 25 ♀ Inijce pedem tuum in cōpedes illius, & in torques illius collum tuum. 26 ♀ Subijce humerum tuū, 27 & porta illam, & ne accedieris vinculis eius. ♀ In omni animo tuo accede ad illam, & in omni virtute tua 28 conserua vias eius. ♀ Inuestiga illam, & manifestabitur tibi, & continens factus ne derelinquas eam. 29 ♀ In nouissimis enim inuenies requiem in ea, & con- 30 uertetur tibi in oblectationem. ♀ Et erunt tibi compedes eius in protectionem fortitudinis, & bases virtu- 31 tis, & torques illius in stolam gloriæ. ♀ decor enim vitæ est in illa, & vincula illius alligatura salutaris. 32 ♀ Stola gloriæ indues eam, & coronam gratulationis D superpones tibi. ♀ Fili, si attenderis mihi, disces: & si 33 accommodaueris animum tuum, sapiens eris. ♀ Si in- 34 clinaueris aurem tuam, excipies doctrinam: & si dile- 35 xeris audire, sapiens eris. ♀| In multitudine presbyterorum prudentium sta, & sapientiæ illorum ex corde coniungere, vt omnem narrationem Dei possis au- 36 dire, & prouerbia laudis non effugiant a te. ♀ Et si videris sensatum, euigila ad eum, & gradus ostiorum il- 37 lius exterat pes tuus. ♀ Cogitatum tuum habe in præceptis Dei, & in mandatis illius maxime assiduus esto: & ipse dabit tibi cor, & concupiscentia sapientię dabitur tibi.

Inf.8.b. 9.

CAPVT VII.

1 A Noli facere mala, & nō te apprehendent. ♀ Discede ab iniquo, & deficiēt mala abs te. 2 ♀ Fili non semines mala in sulcis iniustitiæ, & 3 non metes ea in septuplum. ♀ Noli quærere a domi- 4 no ducatum, neque a rege cathedram honoris. ♀| Nō 5 te iustifices ante Deum, qm̄ agnitor cordis ipse est: & 6 penes regem noli velle videri sapiens. ♀ Noli quærere fieri iudex, nisi valeas virtute irrumpere iniquitates: ne forte extimescas faciē potentis, & ponas scādalū in æquitate tua. 7 ♀ Non pecces in multitudine ciui- 8 tatis, nec te immittas in populū, ♀| neq; alliges dupli- 9 cia peccata, nec.n. in vno eris immunis. ♀ Noli esse pu- 10 sillanimis in animo tuo. ♀ Exorare, & facere eleemo- 11 synā ne despicias: ♀ Ne dicas, In multitudine munerum meorū respiciet Deus, & offerēte me Deo altissi- 12 mo munera mea suscipiet. ♀ Nō irrideas hominem in B amaritudine animæ: | est enim qui humiliat & exal- 13 tat, circūspector Deus. ♀ Noli amare mēdaciū aduer- 14 sus fratrem tuum: neq; in amicū similiter facias. ♀ Noli velle mentiri omne mendacium: assiduitas enim il- 15 lius nō est bona. ♀ Noli verbosus esse in multitudine 16 presbyterorū: & nō iteres verbū in oratione tua. ♀ Nō oderis laboriosa opera, & rusticationē creatā ab Al- 17 tissimo. ♀ Nō te reputes in multitudine indisciplinato- 18 rū. ♀| Memento iræ, qm̄ nō tardabit. ♀ Humilia valde 19 spiritū tuum: qm̄ vindicta carnis impij, ignis et ver- 20 mis. ♀ Noli p̄uaricari in amicū pecuniā differētē, neq; 21 fratrē charissimū auro spreueris. ♀ Noli discedere a C muliere sensata et bona, quam sortitus es in timore Domini: gratia enim verecundię illius super aurum.

Ps.141.a 1. Eccl.7.c. 17. Iob 9 a. c 20. Luc 18. b.11 d 21

Infr. 12 a.3.

1 Reg.2. b.7.

Infr.18 a.24.

Non

22 ♀| Non lædas seruum in veritate operantem, neque mercenarium dantem animam suam. ♀| Seruus sensatus sit tibi dilectus quasi anima tua: non defraudes illum libertate, neq; inopem derelinquas illum. ♀ Pecora tibi sunt? attende illis: & si sunt vtilia, perseuerent apud te. ♀| Filij tibi sunt? erudi illos, & curua illos a pueritia illorum. ♀ Filiæ tibi sunt? serua corpus illarum, & non ostendas hilarem faciē tuam ad illas. ♀ Trade filiam & grande opus feceris: & homini sensato da illam. ♀ Mulier si est tibi secundum animam tuam, non proijcias illam: & odibili non credas te in toto corde tuo. ♀| Honora patrē tuum: |& gemitus matris tuæ ne obliuiscaris. ♀ Memento quoniam nisi per illos natus non fuisses: & retribue illis, quomodo & illi tibi. ♀ In tota anima tua time Dñm, & sacerdotes illius sanctifica. ♀ In omni virtute tua dilige eum qui te fecit: |& ministros eius ne derelinquas. ♀ Honora Deū ex tota anima tua, & honorifica sacerdotes, & propurga te cum brachijs. ♀ Da illis partem, |sicut mandatum est tibi, primitiarum & purgationis: & de negligentia tua purga te cum paucis. ♀ Datum brachiorum tuorum, & sacrificiū sanctificationis offeres Domino, & initia sanctorum, ♀ & pauperi porrige manum tuam, vt perficiatur propitiatio, & benedictio tua. ♀ Gratia dati in conspectu omnis viuentis. | & mortuo non prohibeas gratiam. ♀| Non desis plorantibus in consolatione, & cum lugentibus ambula. ♀ Non te pigeat visitare infirmum: ex his enim in dilectione firmaberis. ♀ In omnibus operibus tuis memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis.

(Margin: | Leu. 19 c. 13. Inf. 34. d. 27. Inf 33. d. 31. | Infr. 30. b. 12. | Sup. 3. b. 9. | Tob. 4. a. 3. | Deu. 12. c. 18. | Leu. 2. a. 1. Nu. 18. b. 13. | Ro. 12. c 15. | Mat. 25. d. 36.)

CAPVT VIII.

1 A Non litiges cum homine potente, ne forte incidas in manus illius. ♀| Non contēdas cum viro locuplete, ne forte contra te constituat litem tibi. ♀| Multos enim perdidit aurum & argētum, & vsque ad cor regum extendit, & conuertit. ♀ Non litiges cum homine linguato, & non strues in ignem illius ligna. ♀ Non communices homini indocto, ne male de progenie tua loquatur. ♀ Ne despicias hominem auertentem se a peccato, neque improperes ei: memento quoniam omnes in correptione sumus. ♀| Ne spernas hominem in sua senectute: etenim ex nobis senescunt. ♀ Noli de mortuo inimico tuo gaudere: sciens quoniam omnes morimur, & in gaudium nolumus venire. ♀| Ne despicias narrationē presbyterorum sapientium, & in prouerbijs eorum conuersare. ♀ ab ipsis enim disces sapientiam, & doctrinam intellectus, & seruire magnatis sine querela. ♀ Non te prætereat narratio seniorum: ipsi enim didicerunt a patribus suis. ♀ quoniam ab ipsis disces intellectū, & in tempore necessitatis dare responsum. ♀| Non incendas carbones peccatorum, arguens eos: & ne incendaris flamma ignis peccatorum illorum. ♀ Ne contra faciem stes contumeliosi, ne sedeat quasi insidiator ori tuo. ♀| Noli fœnerari homini fortiori te: quod si fœneraueris, quasi perditum habe. ♀ Non spondeas super virtutem tuam: quod si spoponderis quasi restituens cogita. ♀ Non iudices contra iudicem: quoniam secū dum quod iustum est, iudicat. ♀| Cum audace nō eas in via, ne forte grauet mala sua in te: ipse enim secundum voluntatem suam vadit, & simul cum stultitia illius peries. ♀| Cum iracundo non facias rixam, & cum audace non eas in desertum: quoniam quasi nihil est ante illum sanguis, & vbi non est adiutorium, elidet te. ♀ Cum fatuis consilium non habeas: non enim poterunt diligere nisi quæ eis placent. ♀ Coram extraneo ne facias cōsilium: nescis enim quid pariet. ♀ Non omni homini cor tuum manifestes: ne forte inferat tibi gratiam falsam, & conuicietur tibi.

(Margin: | Mat. 5. d 25. | Infr. 31. a 6. | Gal. 6 a. 1. 1. Cor 2. a 6. Leui. 19. f. 11. Sup. 6. c. 35. | Pro. 26. c. 21. Inf. 29. a 4. | Ge. 4. b. 8. | Pro. 22. d. 24.)

CAPVT IX.

1 A Non zeles mulierem sinus tui, ne ostendat super te malitiam doctrinæ nequam. ♀ Nō des mulieri potestatem animæ tuæ, ne ingrediatur in virtutē tuā, & cōfundaris. ♀ Ne respicias mulierem multiuolam: ne forte incidas in laqueos illius. ♀ Cum saltatrice ne assiduus sis: nec audias illam, ne forte pereas in efficacia illius. ♀| Virginē ne cōspicias, ne forte scandalizeris in decore illius. ♀ Ne des fornicarijs animam tuam in vllo: ne perdas te & hæreditatem tuam. ♀ Noli circunspicere in vicis ciuitatis, nec oberraueris in plateis illius. ♀| Auerte faciem tuam a muliere compta, & ne circunspicias speciem alienā. ♀| Propter speciem mulieris multi perierunt: & ex hoc B concupiscentia quasi ignis exardescit. ♀ Omnis mulier quæ est fornicaria, quasi stercus in via conculcabitur. ♀ Speciem mulieris alienæ multi admirati, reprobi facti sunt: colloquium enim illius quasi ignis exardescit. ♀ Cum aliena muliere ne sedeas omnino, nec accumbas cum ea super cubitum: ♀ & nō alterceris cum illa in vino, ne forte declinet cor tuum in illam, & sanguine tuo labaris in perditionem. ♀ Ne derelinquas amicum antiquum: nouus enim non erit similis illi. ♀ Vinum nouum amicus nouus: veterascet, & cum suauitate bibes illud: ♀| Non zeles gloriam, C & opes peccatoris: non enim scis quæ futura sit illius subuersio. ♀ Non placeat tibi iniuria iniustorum, sciēs quoniam vsque ad inferos non placebit impius. ♀ Lōge abesto ab homine potestatem habente occidendi, & non suspicaberis timorem mortis. ♀ & si accesseris ad illum, noli aliquid cōmittere, ne forte auferat vitam tuam. ♀ Communionem mortis scito: quoniam in medio laqueorum ingredieris, & super dolentium arma ambulabis. ♀ Secundum virtutem tuam caue te a proximo tuo, & cum sapientibus & prudentibus tracta. ♀ Viri iusti sint tibi conuiuæ, & in timore Dei sit tibi gloriatio, ♀ & in sensu sit tibi cogitatus Dei, & omnis enarratio tua in præceptis altissimi. ♀ In manu artificum opera laudabuntur, et princeps populi in sapientia sermonis sui: in sensu vero seniorum verbum. ♀ Terribilis est in ciuitate sua homo linguosus: et temerarius in verbo suo odibilis erit.

(Margin: | Ge. 6. a. 2. Prou. 5. a. 2. Mat. 5. d. 28. Gen. 34. a. 2. 2. Re. 11. a. 4 13. a. 1. Mat. 10. c. 5. | Iud. 9. a 4. 2. Re. 15 b. 10.)

CAPVT X.

1 A Vdex sapiens iudicabit populum suum, et principatus sensati stabilis erit. ♀| Secundum iudicem populi, sic et ministri eius: et qualis rector est ciuitatis, tales et inhabitantes in ea. ♀| Rex insipiēs perdet populū suū: et ciuitates inhabitabuntur per sensū potentium. ♀ In manu Dei potestas terræ: et vtilem rectorem suscitabit in tempus super illam. ♀ In manu Dei prosperitas hominis, et super faciem scribæ imponet honorē suū. ♀ Omnis iniuriæ proximi ne memineris, et nihil agas in operibus iniuriæ. ♀ Odibilis co-

(Margin: | Pro. 29 b. 12. 3. Re. 12 c. 13. Leui. 19 d. 17.)

ram Deo eſt & hominibus ſuperbia: & execrabilis
8 omnis iniquitas gentium. ♀| Regnum a gente in gẽ-
tem transfertur propter iniuſtitias, & iniurias, & con
9 tumelias, & diuerſos dolos. ♀ Auaro autem nihil eſt
10 ſceleſtius. Quid ſuperbit terra & cinis? ♀ Nihil eſt ini
B quius quam amare pecuniam. hic enim & animam
ſuam venalem habet: quoniam in vita ſua proiecit
11 intima ſua. ♀ Omnis potentatus breuis vita. Languor
12 prolixior grauat medicum. ♀ Breuem languorem prę
cidit medicus: ſic & rex hodie eſt, & cras morietur.
13 ♀ Cum enim morietur homo, hæreditabit ſerpentes,
14 & beſtias & vermes. ♀ Initium ſuperbiæ hominis, a-
15 poſtatare a Deo: ♀ quoniam ab eo qui fecit illum, re-
ceſſit cor eius: quoniam initium omnis peccati eſt ſu
perbia: qui tenuerit illam, adimplebitur maledictis,
16 & ſubuertet eum in finem. ♀ Propterea exhonorauit
Dominus conuentus malorum, & deſtruxit eos vſq;
17 in finem. ♀ Sedes ducum ſuperborũ deſtruxit Deus,
18 & ſedere fecit mites pro eis. ♀ Radices gentium ſu-
perbarum areſecit Deus, & plantauit humiles ex ip-
19 ſis gentibus. ♀ Terras Gentium euertit Dominus, &
C perdidit eas vſque ad fundamentum. ♀ areſecit ex ip-
20 ſis, & diſperdidit eos, & ceſſare fecit memoriam eorũ
21 a terra. ♀ Memoriam ſuperborum perdidit Deus, &
22 reliquit memoriam humilium ſenſu. ♀ Non eſt creata
hominibus ſuperbia, neque iracundia nationi mulie
23 rum. ♀ Semen hominum honorabitur hoc, quod ti-
met Deum: ſemen autem hoc exhonorabitur, quod
24 præterit mandata Domini. ♀ In medio fratrum rector
illorum in honore: & qui timent Dominum, erunt
25 in oculis illius: ♀ Gloria diuitum, honoratorum, &
26 pauperum, timor Dei eſt: ♀ non deſpicere hominem
iuſtum pauperem, & non magnificare virum pecca-
27 torem diuitem. ♀ Magnus & iudex & potens eſt in
28 honore: & non eſt maior illo qui timet Deum. ♀| Ser-
uo ſenſato liberi ſeruient: & vir prudens & diſcipli-
natus non murmurabit correptus: & inſcius non ho-
29 norabitur. ♀ Noli extollere te in faciendo opere tuo,
30 & noli cunctari in tempore anguſtiæ. ♀| Melior eſt qui
operatur, & abundat in omnibus, quam qui gloria-
31 tur, & eget pane. ♀ Fili, in manſuetudine ſerua animã
tuam, & da illi honorem ſecundum meritum ſuum.
32 ♀ Peccantem in animam ſuam quis iuſtificabit? &
quis honorificabit exhonorantem animam ſuam?
33 ♀ Pauper gloriatur per diſciplinam & timorẽ ſuum:
& eſt homo qui honorificatur propter ſubſtantiam
34 ſuam: ♀ Qui autem gloriatur in paupertate, quanto
magis in ſubſtantia? & qui gloriatur in ſubſtantia,
paupertatem vereatur.

(Dan.4.c.14.f.27. — Prou.17.a.2. — Pro.12.b.9.)

CAPVT XI.

1 A SApientia humiliati exaltabit caput illius, & in
medio magnatorum conſedere illum faciet.
2 ♀| Non laudes virum in ſpecie ſua, neque ſper-
3 nas hominem in viſu ſuo. ♀ breuis in volatilibus eſt
4 apis, & initium dulcoris habet fructus illius: ♀ In veſti
tu ne glorieris vnquam, nec in die honoris tui extol-
laris: quoniam mirabilia opera Altiſſimi ſolius, & glo
5 rioſa & abſconſa & inuiſa opera illius. ♀| Multi tyran
ni ſederunt in throno, & inſuſpicabilis portauit dia-
6 dema. ♀| Multi potentes oppreſſi ſunt valide, & glo-
7 rioſi traditi ſunt in manus alterorum. ♀ Priuſquam
interroges, ne vituperes quenquam: & cum interro-
8 gaueris, corripe iuſte. ♀| Priuſquam audias, ne reſpon
deas verbum, & in medio ſermonum ne adijcias lo-
9 qui. ♀ De ea re quæ te non moleſtat, ne certeris: & in
10 iudicio peccantium ne conſiſtas. ♀ Fili, ne in multis
B ſint actus tui, & ſi diues fueris, non eris immunis a de
licto. ſi enim ſecutus fueris, non apprehendes: & non
11 effugies, ſi præcucurreris. ♀| Eſt homo laborans & fe-
ſtinans, & dolens impius, & tanto magis non abunda
12 bit. ♀ Eſt homo marcidus egens recuperatione, plus
13 deficiens virtute, & abundans paupertate, ♀ & ocu-
lus Dei reſpexit illum in bono, & erexit eum ab hu-
militate ipſius, & exaltauit caput eius: & mirati ſunt
14 in illo multi, & honorauerunt Deum. ♀ Bona & ma-
la, vita & mors, paupertas et honeſtas a Deo ſunt.
15 ♀ Sapientia et diſciplina, et ſcientia legis apud Deũ:
16 Dilectio et viæ bonorum apud ipſum. ♀ Error et te-
nebræ peccatoribus concreata ſunt: qui autem exul-
17 tant in malis conſeneſcunt in malo. ♀ Datio Dei per-
manet iuſtis, et profectus illius ſucceſſus habebit in
18 æternum. ♀ Eſt qui locupletatur parce agendo, et hęc
19 eſt pars mercedis illius ♀ in eo quod dicit: Inueni re-
C quiem mihi, et nunc manducabo de bonis meis ſo-
20 lus. et neſcit quod tempus præteriet, et mors appro-
21 pinquet, et relinquet omnia alijs, et morietur. ♀ Sta
in teſtamento tuo, et in illo colloquere, et in opere
22 mandatorum tuorum veteraſce. ♀ Ne manſeris in
operibus peccatorum. Confide autem in Deo, et ma
23 ne in loco tuo. ♀ Facile eſt enim in oculis Dei ſubito
24 honeſtare pauperem. ♀ Benedictio Dei in mercedem
iuſti feſtinat, et in hora veloci proceſſus illius fru-
25 ctificat. ♀ Ne dicas: Quid eſt mihi opus, et quę erunt
26 mihi ex hoc bona? ♀ Ne dicas: Sufficiens mihi ſum:
27 et quid ex hoc peſſimabor? ♀| In die bonorum ne im-
memor ſis malorum: et in die malorum ne immemor
28 ſis bonorum: ♀ quoniam facile eſt coram Deo in die
obitus retribuere vnicuique ſecundum vias ſuas.
29 ♀ Malitia horæ obliuionem facit luxuriæ magnæ, et
30 in fine hominis denudatio operum illius. ♀ Ante mor
tem ne laudes hominem quenquam, quoniam in fi-
31 lijs ſuis agnoſcitur vir. ♀ Non omnem hominem indu
D cas in domum tuam: multæ enim ſunt inſidiæ dolo-
32 ſi. ♀ Sicut enim eructant præcordia fœtentium, et ſi-
cut perdix inducitur in caueam, et vt caprea in la-
queum: ſic et cor ſuperborum: et ſicut proſpector vi
33 dens caſum proximi ſui. ♀ Bona enim in mala conuer
34 tens inſidiatur, et in electis imponet maculã. ♀ A ſcin-
tilla vna augetur ignis, et ab vno doloſo augetur ſan
35 guis: homo vero peccator ſanguini inſidiatur. ♀ At-
tende tibi a peſtifero, fabricat enim mala: ne forte in
36 ducat ſuper te ſubſannationem in perpetuum. ♀ Ad-
mitte ad te alienigenam, et ſubuertet te in turbine,
et ab alienabit te a tuis proprijs.

(Gen.41.24. — Dan.6.a.3. — Ioã.7.c.18. — Act.12.d.12. — 1.Re.15.f.28. — Eſth.6.a.7. — Deu.13.c.13.17.b.6. — Prou.18.c.13. — 1.Tim.6.b.9. — Prou.10.g.13. — Iob.42.c.10. — Iob.1.d.21. — Luc.12.c.19. — Inf.18.c.25.)

CAPVT XII.

1 A SI bene feceris, ſcito cui feceris et erit gratia in
bonis tuis multa. ♀ Benefac iuſto, et inuenies
2 retributionẽ magnam: et ſi non ab ipſo, certe
3 a Dño. ♀ Non eſt enim ei bene qui aſſiduus eſt in ma-
lis, et eleemoſynas non danti: quoniam et Altiſſimus
4 odio hẽt peccatores, et miſertus eſt pęnitẽtibus. ♀| Da
miſericordi, et ne ſuſcipias peccatorem: et impijs et
peccatoribus reddet vindictam, cuſtodiens eos in
5 diem vindictæ. ♀ Da bono, et non receperis pecca-
6 torem, ♀ Benefac humili, et non dederis impio: pro-

(Galat.6.c.10.)

7 hibe panes illi dari, ne in ipsis potétior te sit. ♀nam du B plicia mala inuenies in omnibus bonis, quęcunque feceris illi: quoniam & Altissimus odio habet pecca- 8 tores, & impijs reddet vindictam. ♀ Non agnoscetur in bonis amicus, & non abscondetur in malis inimi- 9 cus. ♀ In bonis viri, inimici illius; in tristitia & in ma- 10 litia illius, amicus agnitus est. ♀ Non credas inimico C tuo in æternum. sicut enim æramentum, æruginat ne 11 quitia illius. ♀ & si humiliatus vadat curuus, adijce 12 animum tuum, & custodi te ab illo. ♀ Non statuas il- lum penes te, nec sedeat ad dexteram tuam, ne for- te conuersus in locum tuum, inquirat cathedram tuam: & in nouissimo agnoscas verba mea, & in ser 13 monibus meis stimuleris. ♀ Quis miserebitur incan- tatori a serpente percusso, & omnibus qui appropiãt bestijs? & sic qui comitatur cum viro iniquo, & ob- 14 uolutus est in peccatis eius. ♀ Vna hora tecum per- manebit; si autem declinaueris, non supportabit. 15 ♀|| In labis suis indulcat inimicus, & in corde suo in- 16 sidiatur, vt subuertat te in foueam. ♀ In oculis suis D lachrymatur inimicus: & si inuenerit tempus, non 17 satiabitur sanguine. ♀ & si incurrerint tibi mala, in- 18 uenies eum illic priorem. ♀ In oculis suis lachryma- tur inimicus, & quasi adiuuans suffodiet plãtas tuas. 19 ♀ Caput suum mouebit & plaudet manu, & multa susurrans commutabit vultum suum.

| Iere.41. c.9.

CAPVT XIII.

Deu.7.a. 2.

1 A QVi tetigerit picem, inquinabitur ab ea: | & qui communicauerit superbo, induet superbiam. 2 ♀ Pondus super se tollet, qui honestiori se 3 communicat. Et ditiori te ne socius fueris. ♀ Quid communicabit cacabus ad ollam? quando enim se 4 colliserint, confringetur. ♀ Diues iniuste egit, & 5 fremet; pauper autem læsus tacebit. ♀ Si largitus fueris, assumet te, & si non habueris, derelinquet te. 6 ♀ Si habes conuiuet tecum, & euacuabit te, & ipse nõ 7 dolebit super te. ♀ Si necessarius illi fueris, supplan- tabit te, & subridens spem dabit, narrans tibi bona, 8 & dicet, Quid opus est tibi? ♀ Et confundet te in ci- bis suis, donec te exinaniat bis & ter: & in nouissimo B deridebit te: & postea uidens derelinquet te, & ca- 9 put suum mouebit ad te. ♀ Humiliare Deo & expe- 10 cta manus eius. ♀ Attende ne seductus in stultitiam 11 humilieris. ♀ Noli esse humilis in sapientia tua, ne hu 12 miliatus in stultitiam seducaris. ♀ Aduocatus a po- tentiore discede: ex hoc enim magis te aduocabit. 13 ♀ Ne improbus sis, ne impinguaris: & ne longe sis ab 14 eo, ne eas in obliuionem. ♀ Ne retineas ex ęquo lo- qui cum illo: nec credas multis verbis illius: ex mul ta enim loquela tentabit te, & subridens interroga- 15 bit te de absconditis tuis. ♀ Immittis animus illius conseruabit verba tua: & non parcet de malitia, & 16 de vinculis. ♀ Caue tibi, & attende diligenter audi- 17 tui tuo: quoniam cum subuersione tua ambulas. ♀ Au diens vero illa, quasi in somnis vide, & vigilabis. 18 ♀ Omni vita tua dilige Deum, & inuoca illum in sa- 19 lute tua. ♀| Omne animal diligit simile sibi: sic & C omnis homo proximum sibi. ♀ Omnis caro ad simi- 20 lem sibi coniungetur, & omnis homo simili sui socia- 21 bitur. ♀ Si communicabit lupus agno aliquando: sic 22 peccator iusto. ♀ Quæ communicatio sancto homini 23 ad canem, aut quæ pars diuiti ad pauperem? ♀ Vena- tio leonis, onager in eremo: sic & pascua diuitũ sunt

Infr.27. b.10.

24 pauperes. ♀ Et sicut abominatio est superbo humili- 25 tas: sic & execratio diuitis pauper. ♀ Diues commo- tus confirmatur ab amicis suis: humilis autem cum 26 ceciderit, expelletur & a notis. ♀ Diuiti decepto mul- D ti recuperatores: locutus est superba, & iustificauerũt 27 illum: ♀ humilis deceptus est, insuper & arguitur: 28 locutus est sensate, & non est datus ei locus. ♀ Diues locutus est, & omnes tacuerunt, & verbum illius v- 29 que ad nubes perducent. ♀ Pauper locutus est, & di- cunt, Quis est hic? & si offenderit, subuertent illum. 30 ♀ Bona est substantia, cui non est peccatum in con- 31 scientia: & nequissima paupertas in ore impij. ♀ Cor hominis immutat faciem illius, siue in bona, siue in 32 mala. ♀ Vestigium cordis boni, & faciem bonam dif- ficile inuenies, & cum labore.

CAPVT XIIII.

1 A BEatus vir qui non est lapsus verbo ex ore suo, & non est stimulatus in tristitia delicti: 2 ♀ Fœlix qui non habuit animi sui tristitiam, 3 & non excidit a spe sua. ♀ Viro cupido & tenaci, si- ne ratione est substantia: & homini liuido ad quid 4 aurum? ♀ Qui aceruat ex animo suo iniuste, alijs con 5 gregat, & in bonis illius alius luxuriabitur. ♀ Qui sibi nequam est, cui alij bonus erit? & non iucundabi- 6 tur in bonis suis. ♀ Qui sibi inuidet, nihil est illo ne- 7 quius, & hæc redditio est malitiæ illius: ♀ & si benefe cerit, ignoranter, & non volens facit: & in nouissimo 8 manifestat malitiam suam. ♀ Nequam est oculus liui di, & auertens faciem suam, & despiciens animam 9 suam. ♀| Insatiabilis oculus cupidi in parte iniquita- tis: non satiabitur donec consumat arefaciens animã 10 suam. ♀ Oculus malus ad mala: | & non satiabitur pane indigens, & in tristitia erit super mensam suam. 11 ♀ Fili si habes benefac tecum, & Deo dignas oblatio- 12 nes offer. ♀ Memor esto, quoniam mors non tardat, & testamentum inferorum quia demonstratum est ti bi: testamentum enim huius mundi morte morie- 13 tur. ♀| Ante mortem benefac amico tuo, & secun- 14 dum vires tuas exporrigens da pauperi. ♀ Non de- C frauderis a die bono, & particula boni doni non te 15 prætereat. ♀ Nonne aliis relinques dolores & labores 16 tuos in diuisione sortis? ♀ Da & accipe, & iustifica 17 animam tuam. ♀ Ante obitum tuum operare iustitiam: quoniam non est apud inferos inuenire cibum. 18 ♀| Omnis caro sicut fœnum veterascet, & sicut foliũ 19 fructificans in arbore viridi. ♀| Alia generantur, & alia deijciuntur: sic generatio carnis & sanguinis: 20 alia finitur, et alia nascitur. ♀ Omne opus corrupti- bile in fine deficiet: et qui illud operatur, ibit cum il- 21 lo. ♀ Et omne opus electum iustificabitur, & qui ope 22 ratur illud, honorabitur in illo. ♀| Beatus vir qui in D sapientia morabitur: & qui in iustitia sua meditabi- tur: & in sensu cogitabit circunspectionem Dei. 23 ♀ Qui excogitat uias illius in corde suo, et in abscon ditis suis intelligens, vadens post illam quasi inuesti- 24 gator, et in vijs illius cõsistens: ♀ qui respicit per fene 25 stras illius, et in ianuis illius audiens: ♀ qui requiescit iuxta domum illius, et in parietibus illius figens pa- lum statuet casulam suam ad manus illius, et requie- 26 scent in casula illius bona per æuum: ♀ statuet filios suos sub tegmine illius, et sub ramis eius morabitur: 27 ♀ protegetur sub tegmine illius a feruore, et in gloria eius requiescet.

| Infr.19. c.16.25. b.21.

| Pro.27. c.20.

| Pro.27. c.20.

| Supr.4. a.1. Tob.4.b. 7. Luc.14. c.13.

| Esai.40. b.7. Iacob.1. b.10. 1.Petr.1. d.24.

| Psal.1.a. 1.

CA-

CAPVT XV.

1 A QVi timet Deum, faciet bona, & qui continens est iustitię, apprehendet illam. ⁋& obuiabit il- 2 li quasi mater honorificata, & quasi mu- 3 lier a virginitate suscipiet illum. ⁋Cibabit illum pane vitæ, & intellectus, & aqua sapientiæ salutaris pota- 4 bit illum: & firmabitur in illo, & non flectetur: ⁋ & continebit illum & non confundetur: & exaltabit il- 5 lũ apud proximos suos. ⁋& in medio ecclesiæ aperiet os eius, & adimplebit illum spiritu sapientiæ & intel- 6 lectus, & stola gloriæ vestiet illum. ⁋Iucunditatem & B exultationem thesaurizabit super illum, & nomine 7 æterno hæreditabit illum. ⁋ Homines stulti non apprehendent illam, & homines sensati obuiabunt illi: homines stulti non videbunt eam: longe enim abest 8 a superbia & dolo: ⁋ viri mendaces non erunt illius memores: & viri veraces inuenientur in illa, & suc- 9 cessum habebunt vsque ad inspectionem Dei. ⁋ Non 10 est speciosa laus in ore peccatoris: ⁋qm̃ a Deo ꝓfecta est sapientia: sapientiæ enim Dei astabit laus, & in o- 11 re fideli abũdabit, & dominator dabit eam illi. ⁋ Nõ 12 dixeris: Per Deũ abest: quę enim odit, ne feceris. ⁋Nõ C dicas: Ille me implanauit: Non enim necessarij sunt ei 13 homines impij. ⁋ Omne execramentum erroris odit 14 Dominus, & non erit amabile timentibus eũ. ⁋|Deus ab initio constituit hominem, & reliquit illum in ma- 15 nu consilij sui. ⁋ Adiecit mandata & præcepta sua: 16 |⁋ si volueris mandata seruare, conseruabunt te, & 17 in perpetuum fidem placitam facere. ⁋ Apposuit tibi aquam & ignem: ad quod volueris, porrige 18 manum tuam. ⁋ | Ante hominem vita, & mors bonum & malum: quod placuerit ei, dabitur illi: 19 ⁋quoniam multa sapientia Dei, & fortis in potentia. D videns omnes sine intermissione. ⁋|Oculi Domini, ad 20 timentes eum, & ipse agnoscit omnem operam ho- 21 minis. ⁋ Nemini mandauit impie agere, & nemini dedit spacium peccandi, non enim concupiscit multitudinem filiorum infidelium & inutilium.

|Gen.1.d 27. |Mat.19. c.17 |Iere.21. c.8. |Psal.33. c.16. Heb.4 d 13.

CAPVT XVI.

1 A NE iucunderis in filijs impijs, si multiplicētur: nec oblecteris super ipsos, si non est timor 2 Dei in illis: ⁋Non credas vitæ illorum, & ne 3 respexeris in labores eorum. ⁋ Melior est enim vnus 4 timens Deum: quam mille filij impij. ⁋ Et vtile est mori, sine filijs, quam relinquere filios impios. 5 ⁋ Ab vno sensato inhabitabitur patria, tribus im- 6 piorum deseretur. ⁋ Multa talia vidit oculus meus, 7 & fortiora horum audiuit auris mea. ⁋| In synagoga peccantium exardebit ignis: & in gente incredibili 8 exardescet ira. ⁋ Non exorauerunt pro peccatis suis antiqui gigantes, qui destructi sunt confidentes suæ 9 virtuti: ⁋ & non pepercit peregrinationi Loth, & 10 execratus est eos præ superbia verbi illorũ. ⁋Non mi- B sertus est illis gentem totam perdens, & extollentem 11 se in peccatis suis. ⁋ Et sicut sexcenta millia peditum, qui congregati sunt in duritia cordis sui: & si vnus fuisset ceruicatus, mirum si fuisset immunis. 12 ⁋ misericordia enim, & ira est cum illo. Potens ex- 13 oratio, & effundens iram ⁋secundum misericordiam suam: sic correptio illius hominem secundum ope- 14 ra sua iudicat: ⁋ Non effugiet in rapina peccator, & non retardabit sufferentia misericordiam facien- 15 tis. ⁋Omnis misericordia faciet locum| vnicuique secundum meritum operum suorum, & secundum in- 16 tellectum peregrinationis ipsius. ⁋ Non dicas, A Deo 17 abscondar, & ex summo quis mei memorabitur? ⁋In populo magno non agnoscar; quæ est enim anima 18 mea in tam immensa creatura? ⁋Ecce, cœlum, & cœ- C li cœlorum, abyssus, & vniuersa terra, & quæ in eis 19 sunt, in conspectu illius commouebuntur. ⁋montes simul & colles, & fundamenta terræ: cum conspexerit 20 illa Deus, tremore concutientur. ⁋ Et in omnibus his 21 insensatũ est cor: & omne cor intelligitur ab illo: ⁋ & vias illius quis intelligit, et procellam quam nec ocu- 22 lus videbit hominis? ⁋nam plurima illius opera sunt in absconsis: sed opera iustitię eius quis enunciabit? aut quis sustinebit? Longe enim est testamentum a quibusdam, et interrogatio hominum in consumma- 23 tione est. ⁋Qui minoratur corde cogitat inania: et vir 24 imprudens, et errans cogitat stulta. ⁋ Audi me fili, et disce disciplinam sensus, et in verbis meis attende in 25 corde tuo, ⁋et dicam in ęquitate disciplinam, et scrutabor enarrare sapientiam: et in verbis meis attende D in corde tuo, et dico in ęquitate spiritus, virtutes quas posuit Deus in opera sua ab initio, et in veritate enũ- 26 cio scientiam eius. ⁋ In iudicio Dei opera eius ab initio, et ab institutione ipsorum distinxit partes illorũ, 27 et initia eorum in gentibus suis. ⁋Ornauit in ęternum opera illorum, nec esurierunt, nec laborauerunt, et nõ 28 destiterunt ab operibus suis. ⁋ Vnusquisque proximũ 29 sibi non angustiabit, vsque in æternum. ⁋ Non sis 30 incredibilis verbo illius. ⁋ Post hæc Deus in terram 31 respexit, et impleuit illam bonis suis. ⁋ Anima omnis vitalis denunciabit ante faciem ipsius, et in ipsa iterum reuersio illorum.

|Inf.21.b 10. Gene.6. 24. Nu.14. c.10.16. f.31. |Ro 2. 6.

CAPVT XVII.

1 A DEus creauit de terra hominem, et secundum imaginem suam fecit illum. ⁋Et iterum cõ- 2 uertit illum in ipsam, et secundum se vesti- 3 uit illum virtute. ⁋ Numerum dierum, et tempus dedit illi, et dedit illi potestatem eorum, quæ sunt super 4 terram. ⁋ Posuit timorem illius super omnem carnem, et dominatus est bestiarum, et volatilium. 5 ⁋|Creauit ex ipso adiutorium simile sibi: consilium et linguam, et oculos, et aures, et cor dedit illis excogi- 6 tandi: et disciplina intellectus repleuit illos. ⁋ Creauit illis scientiam spiritus, sensu impleuit cor illorum, et 7 mala, et bona ostendit illis. ⁋Posuit oculum suum su- B per corda illorum ostendere illis magnalia operum 8 suorum, ⁋vt nomen sanctificationis collaudent: et glo- riari in mirabilibus illius, vt magnalia enarrent ope- 9 rum eius. ⁋Addidit illis disciplinam, et legem vitæ hę- 10 reditauit illos, ⁋Testamentum æternum constituit cũ 11 illis, et iustitiam, et iudicia sua ostendit illis. ⁋ Et magnalia honoris eius vidit oculos illorum, et honorem vocis audierunt aures illorum, et dixit illis. Attendi- 12 te ab omni iniquo. ⁋ Et mandauit illis vnicuique de 13 proximo suo. ⁋Viæ illorum coram ipso sunt semper: 14 non sunt absconsæ ab oculis ipsius. ⁋ In vnamquam- 15 que gentem præposuit rectorem. ⁋ et pars Dei Israel 16 facta est manifesta. ⁋ Et omnia opera illorum velut C sol in cõspectu Dei: et oculi eius sine intermissione in- 17 spicientes in vijs eorum. ⁋ Non sunt absconsa testamenta per iniquitatem illorum, et omnes iniquitates 18 eorum in conspectu Dei. ⁋ | Eleemosyna viri quasi

| Gen.1 d.27. 1 b.7.5.2. 1. Sap 2. d 23. 1.Corin. 11 b.x. Colos 3. b.10. | Gen.1. d.22. Rom.13. a.2. | Inf.29. b 16.

signaculum cum ipso, & gratiam hominis quasi pu-
19 pillam conseruabit: & postea resurget, & retribuet illis retributionem, vnicuique in caput ipsorum, &
20 conuertet in interiores partes terrę. Pęnitentibus autem dedit viam iustitiæ, & confirmauit deficientes su-
21 stinere, & destinauit illis sortem veritatis. Conuerte-
22 re ad Dominum, & relinque peccata tua: precare an-
23 te faciem Domini, & minue offendicula. Reuertere ad Dominum, & auertere ab iniustitia tua, & nimis
24 odito execrationem: & cognosce iustitias, & iudicia Dei, & sta in sorte propositionis, & orationis altissi-
25 mi Dei. In partes vade seculi sancti, cum viuis, & dā-
D tibus confessionem Deo. Non demoreris in errore
26 impiorum, ante mortem confitere. A mortuo quasi ni-
27 hil, perit confessio. Confiteberis viuens, viuus & sanus confiteberis, & laudabis Deum, & gloriaberis in
28 miserationibus illius. Quam magna misericordia Domini, & propitiatio illius conuertentibus ad se?
29 Nec enim omnia possunt esse in hominibus: quoniā non est immortalis filius hominis, & in vanitate ma-
30 litiæ placuerunt. Quid lucidius sole? & hic deficiet, Aut q̄d nequius quam quod excogitauit caro, & san-
31 guis? & hoc arguetur. Virtutem altitudinis cęli ipse conspicit: & omnes homines terra, & cinis.

Mat. 25. c. 31.
Ис. 38. d. 19. Psalm. 6. a. 6.

CAPVT XVIII.

1 Qui viuit in æternū, creauit omnia simul. Deus
A solus iustificabitur, & manet inuictus rex in æ-
2 ternum. Quis sufficit enarrare opera il-
3 lius? Quis enim inuestigabit magnalia eius? Vir-
4 tutem autem magnitudinis eius quis enunciabit? aut
5 quis adijciet enarrare misericordiam eius? Non est minuere, neque adijcere, nec est inuenire magnalia
6 Dei. Cum consummauerit homo, tunc incipiet: &
7 cū quieuerit, aporiabitur: Quid est homo, & quę est gratia illius? & quid est bonum, aut quid nequam il-
8 lius? Numerus dierum hominum, vt multum centum anni: quasi gutta aquæ maris deputati sunt: & si-
9 cut calculus arenæ, sic exigui anni in die æui. Pro-
B pter hoc patiens est Deus in illis, & effundit super eos
10 misericordiam suam. Vidit præsumptionem cordis eorum, quoniam mala est, & cognouit subuersionem
11 illorum, quoniam nequam est. ideo adimpleuit propitiationem suam in illis, & ostendit eis viam æqui-
12 tatis. Miseratio hominis circa proximum suum: mi-
13 sericordia autem Dei super omnem carnem. Qui misericordiam habet, docet, & erudit quasi pastor gre-
14 gem suum. Miseretur excipientis doctrinam misera-
15 tionis, & qui festinat in iudicijs eius. Fili, in bonis non des querelam, & in omni dato non des tristitiam
16 verbi mali. Nonne ardorem refrigerabit ros? sic &
17 verbum melius quam datum. Nonne ecce verbum super datum bonum? sed vtraque cum homine iusti-
18 ficato. Stultus acriter improperabit, & datus indisci-
C plinati tabescere facit oculos. Ante iudicium para iu-
19 stitiam tibi: & antequam loquaris, disce. Ante lan-
20 guorem adhibe medicinam, & ante iudicium interroga teipsum, & in conspectu Dei inuenies propitia-
21 tionem. Ante languorem humilia te, & in tempore
22 infirmitatis ostende conuersationem tuam. Non impediaris orare semper, & ne verearis, vsque ad mortem iustificari: quoniam merces Dei manet in æter-
23 num. Ante orationem præpara animam tuam, &
24 noli esse quasi homo, qui tentat Deum. Memento

Genes. 1. a. 1.
Psal. 89. b. 10.
1. Cor. 11. f. 28.
Luc. 18. a. 1. 1. Tes. 5. d. 17.
Sup. 7. b. 18.

iræ in die consummationis, & tempus retributionis
25 in conuersatione faciei. Memento paupertatis in tēpore abundantiæ, & necessitatum paupertatis in die
26 diuitiarum. A mane vsque ad vesperam immutabi-
27 tur tempus, & hæc omnia citata in oculis Dei. Homo sapiens in omnibus metuet, & in diebus delicto-
D rum attendet ab inertia. Omnis astutus agnoscit sa-
28 pientiam, & inuenienti eam dabit confessionē. Sen-
29 sati in verbis, & ipsi sapienter egerunt, & intellexerunt veritatem, & iustitiam: & impluerunt prouer-
30 bia, & iudicia. Post concupiscentias tuas non eas, &
31 a voluntate tua auertere. Si præstes animæ tuæ concupiscentias eius, faciet te in gaudium inimicis tuis.
32 Ne oblecteris in turbis, nec in modicis: assidua enim
33 est commissio illorum. Ne fueris mediocris in contētione ex fœnore, & est tibi nihil in sacculo: eris enim inuidus vitæ tuæ.

Sup. 11. c. 27.
Ro. 6. c. 13. 13. d. 14.

CAPVT XIX.

1 Operarius ebriosus nō locupletabitur: & qui
A spernit modica, paulatim decidet. Vinum,
2 & mulieres apostatare faciunt sapientes, &
3 arguent sensatos: & qui se iungit fornicarijs, erit nequam, putredo, & vermes hæreditabunt illum, & extolletur in exemplum maius, & tolletur de numero
4 anima eius. Qui credit cito, leuis corde est, & minorabitur: & qui delinquit in animam suam, insuper ha-
5 bebitur. Qui gaudet iniquitate, denotabitur: & qui odit correptionem, minuetur vita: & qui odit loqua-
6 citatem, extinguit malitiam. Qui peccat in animam suam, pœnitebit, & qui iucundatur in malitia, deno-
7 tabitur. Ne iteres verbum nequam, & durum, & nō
8 minoraberis. Amico & inimico noli narrare sensum
B tuum: & si est tibi delictum, noli denudare. audiet
9 enim te, & custodiet te, & quasi defendens peccatum
10 odiet te, et sic aderit tibi semper. Audisti verbum aduersus proximum tuum? commoriatur in te, fidens
11 quoniam non te dirumpet. A facie verbi parturit fa-
12 tuus, tanquam gemitus partus infantis. Sagitta infi-
13 xa fœmori carnis: sic verbum in corde stulti. Corripe amicum, ne forte non intellexerit, & dicat: Non fe-
14 ci: aut si fecerit, ne iterum addat facere. Corripe proximum, ne forte non dixerit: & si dixerit, ne forte ite-
15 ret. Corripe amicum: sæpe enim fit commissio. Et
16 non omni verbo credas. est qui labitur lingua, sed nō
C ex animo. Quis est enim qui nō deliquerit in lingua
17 sua? Corripe proximum antequam cōmineris. Et
18 da locum timori Altissimi: quia omnis sapientia timor Dei, & in illa timere Deum, & in omni sapien-
19 tia dispositio legis. Et nō est sapientia nequitię disci-
20 plina: et non est cogitatus peccatorum prudentia. est nequitia, et in ipsa execratio: et est insipiens, qui mi-
21 nuitur sapientia. Melior est homo qui minuitur sapientia, et deficiens sensu in timore, quam qui abun-
22 dat sensu, et transgreditur legem Altissimi. Est soler-
D tia certa, et ipsa iniqua. Et est qui emittit verbum cer-
23 tum enarrans veritatem. Est qui nequiter humiliat
24 se, et interiora eius plena sunt dolo. & est qui se nimium submittit a multa humilitate: & est qui inclinat faciem suam, & fingit se non videre quod ignora-
25 tum est. et si ab imbecillitate virium vetetur pecca-
26 re, si inuenerit tempus malefaciendi, malefaciet. Ex visu cognoscitur vir, et ab occursu faciei cognoscitur
27 sensatus. Amictus corporis, et risus dentium, et in-

3. Reg. 11. a. 1.
Leu. 19. d. 17. Matt. 18. b. 15. Luc. 17. a. 3.
Iac. 3. a. 2.

28 gressus hominis enunciant de illo. ¶ Est correptio mendax in ira contumeliosi: & est iudicium quod non probatur esse bonum: & est tacens, & ipse est prudens.

CAPVT XX.

1 A. Qvam bonum est arguere, quam irasci: & confitentem in oratione non prohibere? ¶ Concu- 2 piscentia spadonis deuirginabit iuuencu- 3 lam: ¶ sic qui facit per vim iudicium iniquum. ¶ Quã 4 bonum est correptum manifestare pœnitentiam? sic 5 enim effugies voluntarium peccatum. ¶ Est tacens, qui inuenitur sapiẽs: & est odibilis, qui procax est ad 6 loquendum. ¶ Est tacens, non habens sensum loque- 7 læ: & est tacens, sciens tempus aptum. ¶ | Homo sapiens tacebit vsque ad tempus: lasciuus autem & im- 8 prudens non seruabunt tempus. ¶ Qui multis vtitur verbis, lædet animam suam: & qui potestatem sibi su- 9 mit iniuste, odietur. ¶ Est processio in malis viro indi- 10 sciplinato, & est inuentio in detrimentum: ¶ Est datũ B quod non est vtile: & est datum, cuius retributio du- 11 plex. ¶ Est propter gloriam minoratio: & est qui ab 12 humilitate leuabit caput. ¶ Est qui multa redimat 13 modico precio, & restituens ea in septuplum. ¶ Sapiẽs in verbis seipsum amabilem facit: gratię autẽ fatuo- 14 rum effundentur. ¶ Datus insipientis non erit vtilis 15 tibi: oculi enim illius septemplices sunt. ¶ exigua da- C bit, & multa improperabit: & apertio oris illius in- 16 flammatio est. ¶ Hodie fœneratur quis & cras expe- 17 tit, odibilis est homo huiusmodi. ¶ Fatuo non erit 18 amicus, & non erit gratia bonis illius. ¶ Qui.n. edunt panem illius falsæ linguæ sunt. Quoties, & quanti ir- 19 ridebunt eum? ¶ Neque enim quod habendum erat directo sensu distribuit: similiter & quod non erat ha- 20 bendũ. ¶ Lapsus falsæ linguę quasi q in pauimento ca- 21 dens sic casus malorum festinanter veniet. ¶ Homo acharis quasi fabula vana, in ore indisciplinatorũ assi- 22 dua erit. ¶ Ex ore fatui reprobabitur parabola: non 23 enim dicit illam in tempore suo. ¶ Est qui vetatur pec- 24 care præ inopia, & in requie sua stimulabitur. ¶ Est qui perdet animã suam præ confusione, & ab imprudenti persona perdet eam: personę autem acceptione 25 perdet se. ¶ Est qui præ confusione promittit amico, D & lucratus est eum inimicum gratis. ¶ Opprobrium 26 nequam in homine mendacium, & in ore indiscipli- 27 natorum assidue erit. ¶ Potior fur quam assiduitas viri mendacis. perditionem autem ambo hæreditabũt. 28 ¶ Mores hominum mendacium sine honore: & con- 29 fusio illorum cum ipsis sine intermissione. ¶ Sapiens in verbis producet seipsum, & homo prudens place- 30 bit magnatis. ¶ | Qui operatur terram suam, inaltabit aceruum frugum: & qui operatur iustitiam, ipse exaltabitur: qui vero placet magnatis, effugiet iniquita- 31 tem. ¶ | Xenia & dona excæcant oculos iudicum, & 32 quasi mutus in ore auertit correptiones eorum. ¶ Sapientia abscons a & thesaurus inuisus: quæ vti- 33 litas in vtrisque? ¶ Melior est qui celat insipientiam suam, quam homo qui abscondit sapientiam suam.

Eccl. 3. b 7. Inf. 32 a. 6.

Pro. 12. b. 11. & 28.c.19. Exo.23. b.8. Deu. 16. d.19. Infr. 41. c.18.

CAPVT XXI.

1 A Filii, | peccasti? non adijcias iterum: sed & de pri- stinis deprecare vt tibi dimittantur. ¶ Quasi a 2 facie colubri fuge peccata: & si accesseris ad il- 3 la, suscipient te. ¶ Dentes leonis dentes eius, interficiẽ- 4 tes animas hominum. ¶ Quasi romphæa bis acuta 5 omnis iniquitas: plagæ illius non est sanitas. ¶ Obiurgatio & iniuriæ annulabunt substantiam: & domus quæ nimis locuples est, annulabitur superbia: sic sub- 6 stantia superbi eradicabitur. ¶ Deprecatio pauperis ex ore vsq; ad aures eius perueniet, & iudicium festi- 7 nato adueniet illi. ¶ Qui odit correptionem, vestigiũ est peccatoris: & qui timet Deum, conuertetur ad cor 8 suum. ¶ Notus a longe potens lingua audaci: & sen- B satus scit labi se ab ipso. ¶ Qui ædificat domum suam 9 impendijs alienis, quasi qui colligit lapides suos in 10 hyeme. ¶ | Stupa collecta synagoga peccantium, & cõ- 11 summatio illorum flamma ignis. ¶ Via peccantium complanata lapidibus, & in fine illorum inferi, & te- 12 nebræ, & pœnæ. ¶ Qui custodit iustitiam, continebit 13 sensum eius. ¶ Consummatio timoris Dei, sapientia 14 & sensus. ¶ Non erudietur, qui non est sapiens in bo- 15 no. ¶ Est autem sapientia quæ abundat in malo: & nõ 16 est sensus vbi est amaritudo. ¶ Scientia sapientis tanquam inundatio abundabit, & consilium illius sicut 17 fons vitæ permanet. ¶ Cor fatui quasi vas cõfractum, 18 & omnem sapientiam non tenebit. ¶ Verbum sapiẽs, C quodcunque audierit scius laudabit & ad se adijciet: audiuit luxuriosus, & displicebit illi, & proijciet il- 19 lud post dorsum suum. ¶ Narratio fatui quasi sarcina 20 in via. nam in labijs sensati inuenietur gratia. ¶ Os prudentis quæritur in ecclesia: & verba illius cogita- 21 bunt in cordibus suis. ¶ Tanquam domus exterminata, sic fatuo sapientia: & scientia insensati inenarra- 22 bilia verba. ¶ Compedes in pedibus, stulto doctrina, & quasi vincula manuum super manum dextram. 23 ¶ Fatuus in risu exaltat vocem suam: vir autẽ sapiens 24 vix tacite ridebit. ¶ Ornamentum aureum prudenti D doctrina, & quasi brachiale in brachio dextro. ¶ Pes 25 fatui facilis in domũ proximi: & homo peritus cõfun- 26 detur a persona potentis. ¶ Stultus a fenestra respiciet 27 in domum: vir autem eruditus foris stabit. ¶ Stultitia hominis auscultare per ostium: & prudens grauabi- 28 tur contumelia. ¶ Labia imprudentium stulta narrabunt: verba autem prudentium statera ponderabun- 29 tur. ¶ In ore fatuorum cor illorum: & in corde sapien- 30 tium os illorum. ¶ Dum maledicit impius diabolum: 31 maledicit ipse animam suam. ¶ Susurro coinquinabit animam suam, & in omnibus odietur: & qui cum eo manserit, odiosus erit: tacitus & sensatus honorabitur.

Sup 5 b 5.

Sup. 16 a.7.

CAPVT XXII.

1 A In lapide luteo lapidatus est piger, & omnes loquentur super aspernationem illius: ¶ De sterco- 2 re boum lapidatus est piger, & omnis qui teti- 3 gerit eũ, excutiet manus. ¶ Confusio patris est de filio 4 indisciplinato: filia autem in deminoratione fiet. ¶ Filia prudens hæreditas viro suo. nã quæ confundit, in 5 contumeliã fit genitoris. ¶ Patrẽ et virum confundit audax: et ab impijs non minorabitur: ab vtrisque 6 autem inhonorabitur. ¶ Musica in luctu, importuna narratio: flagella et doctrina in omni tempore sa-

7 pientia. ⁋ Qui docet fatuum, quasi qui conglutinat 8 testam. ⁋ Qui narrat verbum non audienti, quasi qui 9 excitat dormientem de graui somno. ⁋ Cum dormiē te loquitur, qui enarrat stulto sapientiam, & in fine 10 narrationis dicit, Quis est hic? ⁋ | Supra mortuum plora, defecit enim lux eius: & supra fatuum plora, defi- 11 cit enim sensus. ⁋ Modicum plora supra mortuum, 12 quoniam requieuit. ⁋ Nequissimi enim nequissima vi 13 ta, super mortem fatui. ⁋ | Luctus mortui septē dies. B fatui autē & impij, omnes dies vitę illorum. ⁋ | Cum 14 stulto ne multum loquaris: & cum insensato ne abie- 15 ris. ⁋ Serua te ab illo, vt non molestiam habeas, & nō 16 coinquinaberis peccato illius. ⁋ Deflecte ab illo, & inuenies requiem, & non acediaberis in stultitia illius. 17 ⁋ Super plumbum quid grauabitur? & quod illi a- 18 liud nomen, quam fatuus? ⁋ | Arenam & salem, & massam ferri facilius est ferre, quam hominem im- 19 prudentem, & fatuum & impium. ⁋ Loramentum li- C gneum colligatum in fundamento ædificij non dissol uetur: sic & cor confirmatum in cogitatione consilij. 20 ⁋ Cogitatus sensati in omni tempore metu non depra 21 uabitur. ⁋ Sicut pali in excelsis, & cæmenta sine impensa posita contra faciem venti non permanebunt: 22 ⁋ sic & cor timidum in cogitatione stulti contra im- 23 petum timoris non resistet. ⁋ Sicut cor trepidum in cogitatione fatui, omni tempore non metuet: sic & 24 qui in præceptis Dei permanet semper. ⁋ Pungēs oculum, deducit lachrymas: & qui pungit cor, profert 25 sensum. ⁋ Mittens lapidem in volatilia, deijciet illa: 26 sic & qui conuiciatur amico, dissoluit amicitiam. ⁋ Ad amicum etsi produxeris gladium, non desperes: est e- 27 nim regressus ad amicum. ⁋ Si aperueris os triste, nō timeas: est enim concordatio: excepto conuitio, & im D properio & superbia & mysterij reuelatione, & pla- 28 ga dolosa: in his omnibus effugiet amicus. ⁋ Fidem posside cum amico in paupertate illius, vt & in bonis 29 illius læteris. ⁋ In tempore tribulationis illius permane illi fidelis, vt & in hæreditate illius cohæres sis. 30 ⁋ Ante ignem camini vapor & fumus ignis inaltatur: sic & ante sanguinem maledicta, & contumeliæ, & 31 minæ. ⁋ Amicum salutare non confundar, a facie illius non me abscondam: & si mala mihi euenerint 32 per illum, sustinebo. ⁋ Omnis qui audiet, cauebit se 33 ab eo. ⁋ | Quis dabit ori meo custodiam, & super labia mea signaculum certum, vt non cadam ab ipsis, & lingua mea perdet me.

[Infr. 38. b. 16. — Gen. 50. b. 10. — Pro. 23. b. 9. — Pro. 27. a. 3. — Psl. 140. a. 3.]

CAPVT XXIII.

1 Domine pater, & dominator vitæ meæ, ne A derelinquas me in consilio eorum: nec si- 2 nas me cadere in illis. ⁋ Quis superponit in cogitatu meo flagella, & in corde meo doctrinam sapientiæ, vt ignorationibus eorum non parcant mi- 3 hi, & non appareant delicta eorum, ⁋ & ne adincrescant ignorantiæ meæ, & multiplicētur delicta mea, & peccata mea abundent, & incidam in conspectu aduersariorum meorum, & gaudeat super me inimi 4 cus meus? ⁋ Domine pater, & Deus vitæ meæ, ne de 5 relinquas me in cogitatu illorum. ⁋ Extollētiam oculorum meorum ne dederis mihi, & omne desiderium 6 auerte a me. ⁋ Aufer a me ventris concupiscentias, & concubitus concupiscentiæ ne apprehendant me, 7 & animæ irreuerenti & infrunitæ ne tradas me. ⁋ Doctrinam oris audite filij: & qui custodierit illam non periet labijs, nec scādalizabitur in operibus nequissi- 8 mis. ⁋ In vanitate sua apprehenditur peccator, & su- 9 perbus & maledicus scandalizabitur in illis. ⁋ | Iuratio ni non assuescat os tuum: multi enim casus in illa. 10 ⁋ Nominatio vero Dei non sit assidua in ore tuo, & B nominibus sanctorum non admiscearis: quoniam nō 11 eris immunis ab eis. ⁋ Sicut enim seruus interrogatus assidue, a liuore non minuitur: | sic omnis iurans & 12 nominans, in toto a peccato non purgabitur. ⁋ Vir multum iurans implebitur iniquitate, & nō discedet 13 a domo illius plaga. ⁋ Et si frustrauerit, delictum illius super ipsum erit: & si dissimulauerit, delinquit 14 dupliciter: ⁋ & si in vacuum iurauerit, non iustificabi 15 tur: replebitur enim retributione domus illius. ⁋ Est & alia loquela contraria morti, non inueniatur in hæ 16 reditate Iacob. ⁋ Etenim a misericordibus omnia hęc 17 auferentur, & in delictis non volutabuntur. ⁋ Indisciplinatæ loquelæ non assuescat os tuum: est enim in il- 18 la verbum peccati. ⁋ Memento patris & matris tuæ: 19 in medio enim magnatorum consistis: ⁋ ne forte obliuiscatur te Deus in conspectu illorum, & assiduitate tua infatuatus, improperium patiaris, & maluisses 20 non nasci, & diem natiuitatis tuæ maledicas. ⁋ | Homo assuetus in verbis improperij, in omnibus diebus 21 suis non erudietur. ⁋ Duo genera abundant in pecca C tis, & tertium adducit iram, & perditionem. ⁋ Anima 22 calida quasi ignis ardens non extinguetur, donec ali- 23 quid glutiat: ⁋ & homo nequam in orē carnis suæ nō 24 desinet, donec incendat ignem. ⁋ Homini fornicario omnis panis dulcis, non fatigabitur trāsgrediens vs- 25 que ad finem. ⁋ Omnis homo qui transgreditur lectū suum, contemnens in animam suam, & dicens: | Quis 26 me videt? ⁋ tenebræ circundant me, & parietes cooperiunt me, & nemo circumspicit me: quem vereor? delictorum meorum non memorabitur Altissimus. 27 ⁋ Et non intelligit, quoniam omnia videt oculus illius, quoniam expellit a se timorem Dei huiusmodi hominis timor, & oculi hominum timentes illum: 28 ⁋ & nō cognouit quoniam oculi Domini multo plus lucidiores sunt super solem, circumspicientes omnes vias hominum, & profundum abyssi, & hominū cor 29 da intuentes in absconditas partes. ⁋ Domino enim D Deo antequam crearentur, omnia sunt agnita: sic & 30 post perfectum respicit omnia. ⁋ Hic in plateis ciuita tis vindicabitur, & quasi pullus equinus purgabitur: 31 & vbi non sperauit, apprehendetur. ⁋ Et erit dedecus omnibus, eo quod non intellexerit timorem Domi- 32 ni. ⁋ Sic & mulier omnis relinquens virum suum, & 33 statuens hæreditatem ex alieno matrimonio. ⁋ primo enim in lege Altissimi incredibilis fuit: & secūdo in virum suum deliquit: tertio in adulterio fornicata 34 est, & ex alio viro filios statuit sibi. ⁋ Hæc in ecclesiam 35 adducetur, & in filios eius respicietur. ⁋ Non tradent filij eius radices, & rami eius non dabunt fructum. 36 ⁋ Derelinquet in maledictum memoriam eius, & de- 37 decus illius non delebitur. ⁋ Et agnoscent qui derelicti sunt, quoniam nihil melius est, quam timor Dei: & nihil dulcius, quam respicere in mandatis Domi- 38 ni. ⁋ Gloria magna est sequi Dominum: longitudo enim dierum assumetur ab eo.

[Exod. 20. b. 7. — Infr. 27. b. 11. — Matt. 5. c. 33. — Infr. 27. b. 13. — 2 Re. 16. b. 7. — Isa. 29. c. 15. — Leui. 20. b. 10. — Deu. 22. c. 22.]

CAPVT XXIIII.

1 A SApientia laudabit animam suam, & in Deo honorabitur, & in medio populi sui gloriabitur, 2 ⁋ & in ecclesijs Altissimi aperiet os suum, & in 3 conspectu virtutis illius gloriabitur, ⁋ & in medio populi sui exaltabitur, & in plenitudine sancta admira- 4 bitur, ⁋ & in multitudine electorum habebit laudem, 5 & inter benedictos benedicetur, dicens: ⁋ Ego ex ore Altissimi prodiui, primogenita ante omnem creatu- 6 ram. ⁋ Ego feci in cœlis vt oriretur lumen indeficiens, 7 & sicut nebula texi omnem terram. ⁋ Ego in altissimis 8 habitaui, & thronus meus in columna nubis. ⁋ Gyrum cœli circuiui sola, & profundum abyssi penetra- 9 ui, in fluctibus maris ambulaui, ⁋ & in omni terra ste- 10 ti. Et in omni populo, ⁋ & in omni gente primatum 11 habui, ⁋ & omnium excellentium & humilium corda virtute calcaui: & in his omnibus requiem quæsi- 12 ui, & in hæreditatem Domini morabor. ⁋ Tunc præcepit & dicit mihi creator omnium: & qui creauit 13 me, requieuit in tabernaculo meo, ⁋ & dixit mihi: In Iacob inhabita, & in Israel hæreditare, in electis meis 14 mitte radices. ⁋ Ab initio & ante secula creata sum, B & vsque ad futurum seculum non desinam: & in ha- 15 bitatione sancta coram ipso ministraui. ⁋ Et sic in Sion firmata sum, & in ciuitate sanctificata militer re- 16 quieui, & in Ierusalem potestas mea. ⁋ Et radicaui in populo honorificato, & in partes Dei mei hæreditas illius, & in plenitudine sanctorum detentio mea. 17 ⁋ Quasi cedrus exaltata sum in Libano: & quasi cy- 18 pressus in monte Sion. ⁋ quasi palma exaltata sum in 19 Cades, & quasi plantatio rosæ in Iericho. ⁋ Quasi oliua speciosa in campis, & quasi platanus exaltata sum 20 iuxta aquam in plateis. ⁋ Sicut cinnamomum, & balsamum aromatizans odorem dedi: quasi myrrha ele- 21 cta, dedi suauitatem odoris: ⁋ & quasi storax & galbanus, & vngula, & gutta, & quasi Libanus non incisus vaporaui habitationem meam: & quasi balsamum 22 non mistum odor meus. ⁋ Ego quasi Terebinthus extendi ramos meos, & rami mei honoris & gratiæ. 23 ⁋ Ego quasi vitis fructificaui suauitatem odoris: & 24 flores mei fructus honoris & honestatis. ⁋ Ego mater C pulchræ dilectionis, & timoris, & agnitionis, & san- 25 ctæ spei. ⁋ in me gratia omnis viæ & veritatis, in 26 me omnis spes vitæ & virtutis. ⁋ Transite ad me omnes qui concupiscitis me, & a generationibus 27 meis implemini. ⁋ | Spiritus enim meus super mel 28 dulcis, & hæreditas mea super mel & fauum. ⁋ Me- 29 moria mea in generationes seculorum. ⁋ | Qui edunt me, adhuc esurient, & qui bibunt me, adhuc si- 30 tient. ⁋ Qui audit me, non confundetur: & qui 31 operantur in me, non peccabunt. ⁋ Qui elucidant 32 me, vitam æternam habebunt. ⁋ Hæc omnia liber vitæ, & testamentum Altissimi, & agnitio veritatis. 33 ⁋ Legem mandaui Moyses in præceptis iustitiarum, & hæreditatem domui Iacob, & Israel promissiones. 34 ⁋ Posuit Dauid puero suo excitare regem ex ipso fortissimum, & in throno honoris sedentem in sempi- 35 ternum. ⁋ | Qui implet quasi Phison sapientiam, & si- 36 cut Tigris in diebus nouorum. ⁋ | Qui adimplet quasi D Euphrates sensum: qui multiplicat quasi Iordanis in 37 tempore messis. ⁋ Qui mittit disciplinam sicut lucem, 38 & assistens quasi Gehon in die vindemiæ. ⁋ Qui perficit primus scire ipsam, & infirmior non inuestigabit 39 eam. ⁋ A mari enim abundabit cogitatio eius, & con- 40 silium illius ab abysso magna. ⁋ Ego sapientia effudi 41 flumina. ⁋ Ego quasi trames aquę immensæ de fluuio, ego quasi fluuius Diorix, & sicut aquæductus exiui 42 de paradiso. ⁋ Dixi: Rigabo hortum meum planta:io- 43 num, & inebriabo prati mei fructum. ⁋ Et ecce factus est mihi trames abundans, & fluuius meus appropin- 44 quauit ad mare. ⁋ quoniam doctrinam quasi antelucanum illumino omnibus, & enarrabo illam vsque ad 45 longinquum. ⁋ Penetrabo oēs inferiores partes terræ, & inspiciā omnes dormientes. & illuminabo omnes 46 sperantes in Domino. ⁋ Adhuc doctrinam quasi prophetiam effundam, & relinquam illam quærentibus sapientiam, & non desinam in progenies illorum, v- 47 que in æuum sanctum. ⁋ || Videte quoniam non soli mihi laboraui, sed omnibus exquirentibus veritatem.

Mal. 18. b.11.
Ioan.6. d.35.
| Gen.2. b.11. Iosue 3. c.15.
| Infr.33. c.18.

CAPVT XXV.

1 A IN tribus placitum est spiritui meo, quæ sunt probata coram Deo, & hominibus. ⁋ Concordia fra- 2 trum, & amor proximorum, & vir & mulier be- 3 ne sibi consentientes. ⁋ Tres species odiuit anima mea 4 et aggrauor valde animę illorum. ⁋ Pauperem superbum: diuitem mendacem; senem fatuum, et insensa- 5 tum. ⁋ Quę in iuuentute tua non congregasti, quomo- 6 do in senectute tua inuenies? ⁋ Quam speciosum caniciei iudicium, et presbyteris cognoscere cōsilium? 7 ⁋ Quam speciosa veteranis sapientia, et gloriosis in- 8 tellectus, et consilium? ⁋ Corona senum, multa peri- 9 tia; et gloria illorum, timor Dei. ⁋ Nouem insuspicabilia cordis magnificaui, et decimum dicam in lingua 10 hominibus. ⁋ Homo qui iucundatur in filijs, vi- B uens, et videns subuersionem inimicorum suorum. 11 ⁋ Beatus qui habitat cum muliere sensata, || et qui lingua sua non est lapsus, et qui non seruiuit indi- 12 gnis se. ⁋ || Beatus qui inuenit amicum verum, et qui 13 enarrat iustitiam auri audienti. ⁋ Quam magnus, qui inuenit sapientiam, et scientiam? sed non est super 14 timentem Dominum. ⁋ Timor Dei super omnia se 15 superposuit. ⁋ Beatus homo, cui donatum est habere timorem Dei: qui tenet illum, cui assimilabitur? 16 ⁋ Timor Dei initium dilectionis eius: fidei autem ini- 17 tium agglutinandum est ei: ⁋ Omnis plaga tristi- 18 tia cordis est: et omnis malitia, nequitia mulieris. C ⁋ Et omnem plagam, et non plagam videbit cordis: 19 ⁋ & omnem nequitiam, & non nequitiam mulieris: 20 ⁋ & omnem obductum, & nō obductum odientium: 21 ⁋ & omnem vindictam, & non vindictam inimico- 22 rum. ⁋ Non est caput nequius super caput colubri. 23 ⁋ et non est ira super iram mulieris. || Commorari leoni, & draconi placebit, quam habitare cum mu- 24 liere nequam. ⁋ Nequitia mulieris immutat faciem eius: et obcæcat vultum suum, tanquam vrsus: et quasi saccum ostendit in medio proximorum eius. 25 ⁋ Ingemuit vir eius, et audiens suspirauit modicum. 26 ⁋ Breuis omnis malitia super malitiam mulieris: sors D peccatorum cadat super illam. ⁋ Sicut ascensus are- 27 nosus in pedibus veterani, sic mulier linguata ho- 28 mini quieto. ⁋ Ne respicias in mulieris speciem, et 29 non concupiscas mulierem in specie. ⁋ Mulieris ira, 30 et irreuerentia, et confusio magna. ⁋ Mulier si pri- 31 matum habeat, contraria est viro suo. ⁋ Cor humile, et facies tristis, et plaga cordis, mulier nequam.

|| Inf.26. a.2.
Sup.14. a.1. 19 c. 16.
Iacob 3. a.2.
| Prouer. 21.c.19.

32 ℣ Manus debiles, & genua dissoluta, mulier quæ non
33 beatificat virum suum. ℣ | A muliere initium factum
34 est peccati, & per illam omnes morimur. ℣ Non des aquę tuæ exitum, nec modicum: nec mulieri nequam
35 veniam prodeundi. ℣ Si non ambulauerit ad manum
36 tuam, confundet te in conspectu inimicorum. ℣ A carnibus tuis abscinde illam, ne semper te abutatur.

Gene.3.a.6.

CAPVT XXVI.

1 A M | Vlieris bonæ beatus vir: numerus enim annorum illius duplex. ℣ Mulier fortis
2 oblectat virum suum, & annos vitæ illius
3 in pace implebit. ℣ Pars bona mulier bona, in parte timentium Deum, dabitur viro pro factis bo-
4 nis: ℣ diuitis autem, & pauperis cor bonum in omni
5 tempore vultus illorum hilaris. ℣ A tribus timuit cor
6 meum, & in quarto facies mea metuit. ℣ Delaturam
7 ciuitatis, & collectionem populi, ℣ calumniam men-
8 dacem super mortem omnia grauia. ℣ Dolor cordis &
9 luctus, mulier zelotypa. ℣ In muliere zelotypa flagel-
10 lum linguæ omnibus communicans. ℣ Sicut boum iugum quod mouetur, ita & mulier nequam: qui te-
11 net illam, quasi qui apprehendit scorpionem. ℣ Mulier
B ebriosa ira magna: & contumelia, & turpitudo illius
12 non tegetur. ℣ Fornicatio mulieris in extolientia ocu-
13 lorum & in palpebris illius agnoscetur. ℣ | In filia non auertente se, firma custodiam: ne inuenta occasione
14 vtatur se. ℣ Ab omni irreuerentia oculorum eius ca-
15 ue, & ne mireris si te neglexerit. ℣ sicut viator sitiens ad fontem os aperiet, & ab omni aqua proxima bibet, & contra omnem palum sedebit, & contra om-
16 nem sagittā aperiet pharetram, donec deficiat. ℣ Gra-
C tia mulieris sedulæ delectabit virum suum, & ossa il-
17 lius impinguabit. ℣ Disciplina illius datum Dei est.
18 ℣ Mulier sensata & tacita, non est immutatio eruditæ
19 animæ. ℣ Gratia super gratiam, mulier sancta, & pu-
20 dorata. ℣ Omnis autem ponderatio non est digna con-
21 tinentis animę. ℣ Sicut sol oriens mundo in Altissimis Dei, sic mulieris bonę species in ornamentum domus
22 eius. ℣ Lucerna splendens super candelabrum san-
23 ctum, & species faciei super ætatem stabilem. ℣ Co-
D lumnæ aureæ super bases argenteas, & pedes firmi
24 super plantas stabilis mulieris. ℣ Fundamenta æterna supra petram solidam, & mandata Dei in corde
25 mulieris sanctæ. ℣ In duobus contristatum est cor
26 meum, & in tertio iracundia mihi aduenit. ℣ Vir bellator deficiens per inopiam: & vir sensatus contem-
27 ptus: ℣ & qui transgreditur a iustitia ad peccatum,
28 Deus parauit eum ad rhomphæam. ℣ Duæ species difficiles & periculosæ mihi apparuerunt: difficile exuitur negociās a negligentia, & non iustificabitur caupo a peccatis labiorum.

Supr.25.b.12

Inf.42.b.11.

CAPVT XXVII.

1 A P Ropter inopiam multi deliquerunt: & qui quærit locupletari, auertit oculum suum. ℣ Si-
2 cut in medio compaginis lapidum palus figitur: sic & inter medium venditionis & emptionis an-
3 gustiabitur peccatum. ℣ Conteretur cum delinquen-
4 te delictum. ℣ Si non in timore Domini tenueris te in-
5 stanter, cito subuertetur domus tua. ℣ Sicut in percussura cribri remanebit puluis: sic aporia homi-
6 nis in cogitatu illius. ℣ | Vasa figuli probat fornax,
7 & homines iustos tentatio tribulationis. ℣ Sicut rusticatio de ligno ostendit fructum illius: sic verbum
8 ex cogitatu cordis hominis. ℣ Ante sermonem non
9 laudes virum: hæc enim tentatio est hominum. ℣ Si sequaris iustitiam apprehendes illam: & indues quasi poderem honoris, & inhabitabis cum ea: & proteget te in sempiternum, & in die agnitionis inuenies
10 firmamentum. ℣ | Volatilia ad sibi similia conueniunt:
B & veritas ad eos qui operātur illam reuertetur. ℣ Leo
11 venationi insidiatur semper, sic peccata operantibus
12 iniquitates. ℣ Homo sanctus in sapientia manet sicut
13 sol: nam stultus sicut luna mutatur. ℣ In medio insensatorum serua verbum tempori: in medio autem
14 cogitantium assiduus esto. ℣ | Narratio peccantium
15 odiosa, & risus illorum in delicijs peccati. ℣ Loquela multum iurans, horripilationem capiti statuet, & ir-
16 reuerentia ipsius obturatio aurium. ℣ Effusio sanguinis in rixa superborum, & maledictio illorum audi-
C tus grauis. ℣ Qui denudat arcana amici, fidem perdit,
17 & non inueniet amicum ad animum suum. ℣ Dilige
18 proximum, & coniungere fide cum illo. ℣ Quod si de-
19 nudaueris absconsa illius, non persequeris post eum.
20 ℣ Sicut enim homo qui perdit amicum suum: sic &
21 qui perdit amicitiam proximi sui. ℣ Et sicut qui dimittit auem de manu sua: sic dereliquisti proximum
22 tuum, & non eum capies. ℣ non illum sequaris, quoniam longe abest, effugit enim, quasi caprea de la-
23 queo, quoniam vulnerata est anima eius. ℣ vltra eum non poteris colligare, & maledicti est concordatio.
24 ℣ denudare autem amici mysteria, desperatio est ani-
25 mæ infœlicis. ℣ | Annuens oculo, fabricat iniqua, &
26 nemo eum abijciet: ℣ in conspectu oculorum tuorum conculcabit os suum, & super sermones tuos admi-
D rabitur. Nouissime autem peruertet os suum; & in
27 verbis tuis dabit scandalum. ℣ Multa audiui, & non
28 coæquaui ei, & Dominus odiet illum. ℣ Qui in altum mittit lapidem, super caput eius cadet: & plaga dolo
29 sa dolosi diuidet vulnera. ℣ | Et qui foueam fodit, incidet in eam: et qui statuit lapidem proximo, offendet
30 in eo: et qui laqueum alij ponit, peribit in illo. ℣ Facienti nequissimum consilium, super ipsum deuolue-
31 tur, et non agnoscet vnde adueniat illi. ℣ Illusio, et improperium superborum, et vindicta sicut leo insidia-
32 bitur illi. ℣ Laqueo peribunt qui oblectantur casu iustorum: dolor autem consumet illos antequam mo-
33 riantur. ℣ Ira et furor vtraque execrabilia sunt, et vir peccator continens erit illorum.

1.Tim.6 b.9.

Prou.27.c.21

Matt.7.b 15.

Sup.13.c 19.

| Sup.23.b 11

Sup.19.b.10.12.d 27.

| Prouer. 10.b.10.

| Prou.26 d.27. Eccle.10 b.8.

CAPVT XXVIII.

1 A Q Vi vindicari vult, a Domino inueniet vindictam, & peccata illius seruans seruabit. ℣ Re-
2 linque proximo tuo nocenti te: & tūc de-
3 precanti tibi peccata soluentur. ℣ Homo homini reser-
4 uat iram: & a Deo quęrit medelam? ℣ In hominem similem sibi non habet misericordiam: & de peccatis
5 suis deprecatur? ℣ Ipse cum caro sit, reseruat iram: et propitiationem petit a Deo? quis exorabit pro deli-
6 ctis illius? ℣ Memento nouissimorum, et desine inimi-
7 cari. ℣ Tabitudo enim et mors imminent in mandatis
8 eius. ℣ Memorare timorem Dei, et non irascaris proxi
9 mo. ℣ Memorare testamentum Altissimi, et despice i-
B gnorantiam proximi. ℣ abstine te a lite, et minues pec
10 cata. ℣ homo enim iracundus incędit litem, et vir pec-
11 cator turbabit amicos, et in medio pacem habētium

| Deuter. 32.c.35. Mat.6.b.14. Mar.11.c 25. | Ro.12.d 19.

Prou. 26. d. 21.

12 immittet inimicitiam. ¶ Secundum enim ligna syluę, sic ignis exardescit: & secundum virtutem hominis, sic iracundia illius erit, & secundum substantiam 13 suam exaltabit iram suam. ¶ Certamen festinatum incēdit ignē: & lis festinās effundit sanguinē, & lingua 14 testificās adducit mortem. ¶ Si sufflaueris, quasi ignis exardebit: & si expueris super illam, extinguetur: v-15 traque ex ore proficiscuntur. ¶ Susurro, & bilinguis C maledictus: multos enim turbauit pacem habentes. 16 ¶ Lingua tertia multos commouit, & dispersit illos de 17 gente in gentem, ¶ ciuitates muratas diuitum destru-18 xit, & domos magnatorum effodit. ¶ Virtutes popu-19 lorum concidit, & gentes fortes dissoluit. ¶ Lingua tertia mulieres viratas eiecit, & priuauit illas laboribus 20 suis. ¶ qui respicit illam non habebit requiem, nec ha-21 bebit amicum in quo requiescat. ¶ Flagelli plaga liuo-22 rem facit: plaga autem linguæ comminuet ossa. ¶ Multi ceciderunt in ore gladij, sed non sic quasi qui inte-23 rierunt per linguam suam. ¶ Beatus qui tectus est a lingua nequam, qui in iracundiam illius non transiuit, & qui non attraxit iugum illius, & in vinculis eius 24 non est ligatus: ¶ iugum enim illius, iugum ferreum 25 est: & vinculum illius, vinculū ęreū est. ¶ mors illius, mors nequissima: & vtilis potius infernus, quam illa. 26 ¶ Perseuerantia illius non permanebit, sed obtine-D bit vias iniustorum: & in flamma sua non comburet 27 iustos. ¶ Qui relinquunt Deum, incident in illam, & exardebit in illis, & non extinguetur, & immittetur in illos, quasi leo, & quasi pardus lædet illos. 28 ¶ Sepi aures tuas spinis, linguam nequam noli audi-29 re: & ori tuo facito ostia, & seras. ¶ Aurum tuum & argentum tuum confla, & verbis tuis facito state-30 ram, & frenos ori tuo rectos: ¶ & attende ne forte labaris in lingua, & cadas in conspectu inimicorum insidiantium tibi, & sit casus tuus insanabilis in mortem.

CAPVT XXIX.

1 A QVi facit misericordiam, fœneratur proximo suo: & qui præualet manu, mandata seruat. 2 ¶ Fœnerare proximo tuo in tempore necessitatis illius, & iterum redde proximo in tempore 3 suo. ¶ Confirma verbum, & fideliter age cum illo: & in omni tempore inuenies, quod tibi necessarium est. 4 ¶ Multi quasi inuentionem æstimauerunt fœnus, & 5 præstiterunt molestiam his qui se adiuuerunt. ¶ Donec accipiant, osculantur manus dantis, & in pro-6 missionibus humiliant vocem suam. ¶ Et in tempore redditionis postulabit tempus, & loquetur verba tæ-7 dij, & murmurationum, & tempus causabitur. ¶ Si autem potuerit reddere, aduersabitur, solidi vix reddet dimidium, & computabit illud quasi inuentionem. 8 ¶ sin autem, fraudabit illum pecunia sua, & possidebit B illum inimicum gratis. ¶ & conuitia, & maledicta red-9 det illi, & pro honore, & beneficio reddet illi contu-10 meliam. ¶ Multi non causa nequitiæ non fœnerati 11 sunt, sed fraudari gratis timuerunt. ¶ Veruntamen super humilem animo fortior esto, & pro eleemosyna 12 non trahas illum. ¶ Propter mandatum assume pauperem: & propter inopiam eius, ne dimittas eum va-13 cuum. ¶ Perde pecuniam propter fratrem, & amicum tuum: & non abscondas illam sub lapide in perditio-14 nem. ¶ Pone thesaurum tuum in præceptis Altissimi, 15 & proderit tibi magis, quam aurum. ¶ Conclude eleemosynam in corde pauperis, & hæc pro te exorabit 16 ab omni malo. ¶ Super scutum potentis, & super lan-17 ceam, aduersus inimicum tuum pugnabit. ¶ Vir bonus fidem facit proximo suo: & qui perdiderit confu-C sionem, derelinquet sibi. ¶ Gratiam fideiussoris, ne 18 obliuiscaris: dedit enim pro te animam suam. ¶ Repro-19 missorem fugit peccator, & immundus. ¶ Bona repro-20 missoris sibi adscribit peccator: & ingratus sensu dere-21 linquet liberantem se. ¶ Vir repromittit de proximo suo, & cum perdiderit reuerentiam, derelinquetur ab 22 eo. ¶ Repromissio nequissima multos perdidit diligen-23 tes, & commouit illos quasi fluctus maris. ¶ Viros potentes gyrans migrare fecit, & vagati sunt in genti-24 bus alienis. ¶ Peccator transgrediens mandatum Domini, incidet in promissionem nequam: & qui cona-25 tur multa agere, incidet in iudiciū. ¶ Recupera proximum secundum virtutem tuam, & attende tibi ne in-26 cidas. ¶ Initium vitæ hominis, aqua & panis, & vesti-D mentum, & domus protegens turpitudinem. ¶ Melior 27 est victus pauperis sub tegmine asserum, quam epulę 28 splendide in peregre sine domicilio. ¶ Minimum pro magno placeat tibi, & improperium peregrinationis 29 non audies. ¶ Vita nequam hospitandi de domo in domum: & vbi hospitabitur, non fiducialiter aget, 30 nec aperiet os. ¶ Hospitabitur, & pascet, & potabit in-31 gratos, & ad hæc amara audiet. ¶ Transi hospes, & or-32 na mensam, & quæ in manu habes, ciba cęteros. ¶ Exi a facie honoris amicorum meorum: necessitudine do-33 mus meæ hospitio mihi factus est frater. ¶ Grauia hæc homini habenti sensum: Correptio domus, & improperium fœneratoris.

Tob. b. 10.

Infr. 31. c. 31.

CAPVT XXX.

1 A QVi diligit filium suum, assiduat illi flagella, vt lætetur in nouissimo suo, & non palpet proxi-2 morum ostia. ¶ Qui docet filium suum, laudabitur in illo, & in medio domesticorum in illo 3 gloriabitur. ¶ Qui docet filium suum, in zelum mittit inimicum, & in medio amicorum gloriabitur in illo. 4 ¶ Mortuus est pater eius, & quasi non est mortuus: si-5 milem enim reliquit sibi post se. ¶ In vita sua vidit, & lętatus est in illo: in obitu suo non est contristatus, nec 6 confusus est coram inimicis. ¶ reliquit enim defensorem domus contra inimicos, & amicis reddentem 7 gratiam. ¶ Pro animabus filiorum colligabit vulnera sua, & super omnem vocem turbabuntur viscera e-8 ius. ¶ equus indomitus euadit durus, & filius remissus 9 euadet præceps. ¶ Lacta filium, & pauentem te faciet: 10 lude cum eo, & contristabit te. ¶ Non corrideas illi: ne B doleas, & in nouissimo obstupescent dentes tui. 11 ¶ Non des illi potestatem in iuuentute, & ne despicias 12 cogitatus illius. ¶ Curua ceruicem eius in iuuentute, & tunde latera eius dum infans est: ne forte indu-ret, & non credat tibi, & erit tibi dolor animæ. 13 ¶ Doce filium tuum, & operare in illo, ne in tur-14 pitudinem illius offendas. ¶ Melior est pauper sanus, & fortis viribus, quam diues imbecillis, & 15 flagellatus malitia: ¶ Salus animæ in sanctitate iusti-C tiæ, & melior est omni auro, & argento: & corpus va-16 lidum, quam census immensus. ¶ Non est census super censum salutis corporis: & non est oblectamentum

Prou. d. 34. a b. 13.

Deut. b. 7

Supr c. 25.

17 super cordis gaudium. ¶ Melior est mors, quam vita amara: & requies ęterna, quam languor perseuerans.
18 ¶Bona abscondita in ore clauso, quasi appositiones epularum circumpositæ sepulchro.
19 ¶|Quid proderit libatio idolo? nec enim manducabit, nec odorabit. [Dan. 14. b. 6.]
20 ¶sic qui effugatur a Domino, portans mercedes iniquitatis.
21 ¶ Videns oculis, & ingemiscens, sicut spado complectens virginem, & suspirans.
22 ¶|Tristitiam non D des animæ tuæ, & non affligas temetipsum in consilio tuo. [Prouer. 12. d. 25. 15. b. 13. & 17. d. 22.]
23 ¶Iucunditas cordis, hæc est vita hominis, & thesaurus sine defectione sanctitatis: & exultatio viri
24 est longæuitas. ¶Miserere animæ tuæ placens Deo, & contine, congrega cor tuum in sanctitate eius: & tri-
25 stitiam longe repelle a te. ¶Multos enim occidit tristi-
26 tia, & non est vtilitas in illa. ¶ Zelus & iracundia minuunt dies: & ante tempus senectam adducet cogita-
27 tus. ¶Splendidum cor, & bonum in epulis est: epulę enim illius diligenter fiunt.

CAPVT XXXI.

1 A Vigilia honestatis tabefaciet carnes, & cogitatus illius aufert somnum. ¶ Cogitatus
2 præscientiæ auertit sensum: & infirmitas
3 grauis sobriam facit animã. ¶ Laborauit diues in cõgregatione substantiæ, & in requie sua replebitur bo-
4 nis suis. ¶Laborauit pauper in diminutione victus, & in fine inops fit.
5 ¶ Qui aurum diligit, non iustificabitur: & qui insequitur consumptionem, replebitur ex
6 ea. ¶|Multi dati sunt in auri casus, & facta est in specie [Supra 8. a 3.]
7 ipsius perditio illorum. ¶ Lignum offensionis est aurum sacrificantium: væ illis qui sectantur illud, & om-
8 nis imprudens deperiet in illo. ¶Beatus diues, qui inuentus est sine macula: & qui post aurum non abijt,
9 nec sperauit in pecunia, & thesauris. ¶Quis est hic, & laudabimus eum? fecit enim mirabilia in vita sua.
10 ¶Qui probatus est in illo, & perfectus est, erit illi gloria æterna: qui potuit transgredi, & non est transgres-
11 sus: facere mala, & non fecit. ¶ Ideo stabilita sunt bona illius in Domino, & eleemosynas illius enarrabit
12 omnis Ecclesia sanctorum. ¶Supra mensam magnam B sedisti? non aperias super illam faucem tuam prior.
13 ¶Non dicas, sic multa sunt quæ super illam sunt. ¶Me-
14 mento quoniam malus est oculus nequam. ¶Nequius
15 oculo quid creatũ est? ideo ab omni facie sua lachry-
16 mabitur, cum viderit. ¶ Ne extendas manum tuam
17 prior, & inuidia contaminatus erubescas. ¶ Ne com-
18 primaris in conuiuio. ¶Intellige quæ sunt proximi tui
19 ex teipso. ¶Vtere quasi homo frugi his quæ tibi apponuntur, ne cum manducas multum, odio habearis.
20 ¶ Cessa prior, causa disciplinæ: & noli nimius esse, ne
21 forte offendas. ¶Et si in medio multorum sedisti, prior illis ne extendas manum tuam, nec prior poscas bibe-
22 re. ¶ Quam sufficiens est homini erudito vinum exi- C guum, & in dormiendo non laborabis ab illo, & non
23 senties dolorem. ¶Vigilia, cholera, & tortura viro in-
24 frunito: ¶ somnus sanitatis in homine parco: dormiet vsque mane, & anima illius cum ipso delectabitur.
25 ¶Et si coactus fueris in edendo multum, surge e medio, euome: & refrigerabit te, & non adduces cor-
26 pori tuo infirmitatẽ. ¶ Audi me fili, & ne spernas me:
27 & in nouissimo inuenies verba mea. ¶ In omnibus operibus tuis esto velox, & omnis infirmitas nõ occur-
28 ret tibi: ¶| Splendidum in panibus benedicent labia [Prouer. 22. b. 9.]
29 multorum, & testimoniũ veritatis illius fidele. ¶ Nequissimo in pane murmurabit ciuitas, & testimonium
30 nequitiæ illius verum est. ¶ Diligentes in vino noli D prouocare: multos enim exterminauit vinum. ¶Ignis
31 probat ferrum durum: sic vinum corda superborum
32 arguet in ebrietate potatũ. ¶Aequa vita hominibus, vinum in sobrietate: si bibas illud moderate, eris so-
33 brius. ¶Quę uita est qui minuitur uino? ¶Quid defrau-
34 dat vitam? Mors. ¶|Vinum in iucunditatem creatum [Psalm. 103. b. 15.]
35 est, & non|in ebrietatem ab initio. ¶Exultatio animæ,
36 & cordis vinum moderate potatum. ¶Sanitas est ani- [Pro. 31. a. 4.]
37 mæ, & corpori sobrius potus, ¶Vinum multum pota-
38 tum, irritationẽ, & iram, & ruinas multas facit. ¶ A-
39 maritudo animæ vinum multum potatum. ¶Ebrieta-
40 tis animositas, imprudentis offensio, minorans virtu-
41 tem, & faciens vulnera. ¶In conuiuio vini non arguas proximum: & non despicias eum in iucunditate il-
42 lius: ¶ verba improperij non dicas illi, & non premas illum in repetendo.

CAPVT XXXII.

1 A Rectorem te posuerunt? noli extolli. esto in illis quasi vnus ex ipsis. ¶Curam illorum ha-
2 be, & sic conside, & omni cura tua explicita
3 recumbe: ¶ vt læteris propter illos, & ornamentum gratiæ accipias coronam, & dignationem consequa-
4 ris corrogationis. ¶ Loquere maior natu, decet enim
5 te. ¶primum verbum diligenti scientiam, & non im-
6 pedias musicam. ¶| Vbi auditus non est, non effundas sermonem, & importune noli extolli in sapientia [Eccle. 3. b 7.]
7 tua. ¶ Gemmula carbunculi in ornamento auri, [Sup. 20. a. 7.]
8 & comparatio musicorum in conuiuio vini. ¶ Sicut B in fabricatione auri signum est smaragdi: sic nume-
9 rus musicorum in iucundo & moderato vino. ¶Audi tacens, & pro reuerentia accedet tibi bona gratia.
10 ¶ Adolescens loquere in tua causa vix. ¶ Si bis inter-
11 rogatus fueris, habeat caput responsum tuum. ¶ In
12 multis esto quasi inscius, et audi tacens simul et quæ- [Iob 32. a. 6.]
13 rens. ¶ In medio magnatorum non præsumas, et vbi
14 sunt senes, non multum loquaris. ¶ Ante grandinem præibit coruscatio: et ante verecundiam, præibit gra-
15 tia, et pro reuerentia accedet tibi bona gratia. ¶Et hora C surgendi non te trices: præcurre autem prior in
16 domum tuam, et illic auocare, et illic lude, ¶ et age conceptiones tuas, et non in delictis et verbo super-
17 bo. ¶Et super his omnibus benedicito Dominum qui fecit te, et inebriantem te ab omnibus bonis suis.
18 ¶ Qui timet Dominum, excipiet doctrinam eius: et qui vigilauerint ad illum, inuenient benedictionem.
19 ¶Qui quærit legem, replebitur ab ea: et qui insidiose
20 agit, scandalizabitur in ea. ¶ Qui timent Dominum, inuenient iudicium iustum, et iustitias quasi lumen
21 accendent. ¶Peccator homo vitabit correptionem, et secundum voluntatem suam inueniet comparatio-
22 nem. ¶Vir consilij non disperdet intelligentiam, alie- D nus et superbus non pertimescet timorem. ¶etiã postquam
23 fecit cum eo sine consilio, et suis insectatio-
24 nibus arguetur. ¶ Fili, sine consilio nihil facias, et
25 post factum non pœnitebis. ¶In via ruinæ non eas, et non offendes in lapides; nec credas te viæ laboriosæ,
26 ne ponas animæ tuę scandalum. ¶Et a filijs tuis caue,
27 et a domesticis tuis attende. ¶In omni opere tuo crede ex fide animæ tuæ. hoc est enim conseruatio man-
28 datorum. ¶Qui credit Deo, attendit mandatis: et qui confidit in illo, non minorabitur.

CAPVT

CAPVT XXXIII.

1 A Timenti Dominum non occurrent mala, sed in tentatione Deus illum conseruabit, & liberabit a malis. 2 ¶|Sapiens non odit mandata & iustitias, & non illidetur, quasi in procella nauis. 3 ¶ Homo sensatus credit legi Dei, & lex illi fidelis. 4 ¶ Qui interrogationem manifestat, parabit verbum, & sic deprecatus exaudietur, & conseruabit disciplinam, & tunc respondebit. 5 ¶|Precordia fatui quasi rota carri: 6 & quasi axis versatilis cogitatus illius. ¶ Equus emissarius, sic & amicus subsanator, sub omni suprasedente hinnit. 7 ¶ Quare dies diem superat, & iterum 8 lux lucem, & annus annum a Sole? ¶ A Domini scientia separati sunt facto Sole, & præceptum custodiẽte. 9 ¶Et immutauit tempora, & dies festos ipsorum, & in 10 illis dies festos celebrauerunt ad horã. ¶ Ex ipsis exaltauit, & magnificauit Deus, & ex ipsis posuit in numerum dierum, B & oẽs hoĩes de solo, |& ex terra vnde 11 creatus est Adam. ¶ In multitudine disciplinæ Dominus separauit eos, & immutauit vias eorum. 12 ¶Ex ipsis benedixit, & exaltauit: & ex ipsis sanctificauit, & ad se applicauit: & ex ipsis maledixit, & humiliauit, & 13 conuertit illos a separatione ipsorum. ¶| Quasi lutum figuli in manu ipsius, plasmare illud & disponere. 14 ¶Omnes viæ eius secundum dispositionem eius: sic homo in manu illius qui se fecit, & reddet illi secũdum 15 iudicium suum. ¶ Contra malum bonum est, & contra mortem vita: sic & cõtra virum iustum peccator. Et sic intuere in omnia opera Altissimi. Duo & duo, 16 & vnum contra vnum. ¶ Et ego nouissimus euigilaui, & quasi qui colligit acinos post vindemiatores. 17 ¶ In benedictione Dei, & ipse speraui: & quasi qui C vindemiat, repleui torcular. ¶| Respicite quoniam 18 non mihi soli laboraui, sed omnibus exquirentibus 19 disciplinam. ¶ Audite me magnates, & omnes popu- 20 li, & rectores Ecclesiæ auribus percipite. ¶ Filio, & mulieri, fratri & amico non des potestatem super te in vita tua: & non dederis alij possessionem tuam: 21 ne forte pœniteat te, & depreceris pro illis. ¶ Dum adhuc superes, & aspiras, non immutabit te omnis 22 caro. ¶ Melius est enim vt filij tui te rogent, quam te 23 respicere in manus filiorum tuorum. ¶ In omnibus 24 operibus tuis præcellens esto. ¶ Ne dederis maculam in gloria tua. In die consummationis dierum vi- D tæ tuæ, & in tempore exitus tui distribue hæreditatem 25 tuam. ¶Cibaria, & virga, & onus asino: panis & disci- 26 plina, & opus seruo. ¶ Operatur in disciplina, & quærit requiescere: laxa manus illi, & quærit libertatem. 27 ¶Iugum, & lorum curuant collum durum, & seruum 28 inclinant operationes assiduæ. ¶ Seruo maleuolo tortura, & compedes, mitte illum in operationem, ne va- 29 cet: ¶multam enim malitiã docuit ociositas. ¶ In ope- 30 ra constitue eum: sic enim condecet illum. Quod si nõ obaudierit, curua illum compedibus, & non amplifices super omnem carnem. Verum sine iudicio nihil 31 facias graue. ¶| Si est tibi seruus fidelis, sit tibi quasi anima tua: quasi fratrem sic eum tracta: quoniam 32 in sanguine animæ comparasti illum. ¶ Si læseris eum iniuste, in fugam conuertetur: 33 ¶ & si extollens discesserit: quem quæras, & in qua via quæras illum, nescis.

|Sup.21.b.17. |Genes.2.a.7. |Rom.9.c.21. |Sup.24.d.47. |Sup.7.c.25.

CAPVT XXXIIII.

1 A Vana spes, & mendacium viro insensato: & somnia extollunt imprudentes. 2 ¶Quasi qu apprehendit vmbram, & persequitur ven- 3 tum: sic & qui attendit ad visa mendacia. ¶ hoc secu dum hoc visio somniorum. Ante faciem hominis si- 4 militudo hominis. ¶Ab immundo quid mundabitur 5 & a mendace quid verum dicetur? ¶ Diuinatio erroris, & auguria, mendacia, & somnia malefacientium 6 vanitas est. ¶ Et sicut parturiẽtis, cor tuum phantasia patitur, nisi ab Altissimo fuerit emissa visitatio, ne de- 7 deris in illis cor tuum: ¶ multos enim errare fecerun 8 somnia, & exciderũt sperantes in illis. ¶ Sine mendacio consummabitur verbum legis, & sapientia in or 9 fidelis complanabitur. ¶Qui non est tentatus, q̃d scit? B Vir in multis expertus, cogitabit multa: & qui mult 10 didicit, enarrabit intellectum. ¶Qui non est expertus pauca recognoscit: qui autẽ in multis factus est, mul- 11 tiplicat malitiam. ¶ Qui tentatus non est, qualia scit? 12 qui implanatus est, abundabit nequitia. ¶ Multa vid enarrando, & plurimas verborum consuetudines 13 ¶ Aliquoties vsq; ad mortem periclitatus sum horum 14 causa, & liberatus sum gratia Dei. ¶ Spiritus timentium Deum quæritur, & in respectu illius benedice- 15 tur. ¶ Spes enim illorum in saluantem illos, & ocul 16 Dei in diligentes se. ¶Qui timet Dominum, nihil tre- C pidabit, & non pauebit: quoniã ipse est spes eius. ¶ Ti- 17 mẽtis Dominum beata est anima eius. ¶ Ad quem re- 18 spicit, & quis est fortitudo eius? ¶| Oculi Domini su- 19 per timentes eum, protector potentiæ, firmamentum virtutis, tegimen ardoris, & vmbraculum meridiani. 20 ¶ deprecatio offensionis, & adiutorium casus, exaltãs animam, & illuminans oculos, dans sanitatem, & vi- 21 tam, & benedictionem. ¶| Immolãtis ex iniquo oblatio est maculata, & non sunt beneplacitæ subsanatio- 22 nes iniustorum. ¶ Dominus solus sustinentibus se in 23 via veritatis, & iustitiæ. ¶|Dona iniquorum non probat Altissimus, nec respicit in oblationes iniquorum: nec in multitudine sacrificiorum eorum propitiabi- 24 tur peccatis. ¶ Qui offert sacrificium ex substantia pauperum, quasi qui victimat filium in conspectu 25 patris sui. ¶ Panis egentium, vita pauperum est: qui D defraudat illum, homo sanguinis est. ¶ Qui aufert in 26 sudore panem, quasi qui occidit proximum suum. 27 ¶|Qui effundit sanguinem, & qui fraudem facit mer- 28 cenario, fratres sunt. ¶ Vnus ædificans, & vnus de- 29 struens, quid prodest illis, nisi labor? ¶ Vnus orans, & 30 vnus maledicens cuius vocem exaudiet Deus? ¶Qui baptizatur a mortuo, & iterum tangit eum: quid pro- 31 ficit lauatio illius? ¶ sic homo qui ieiunat in peccatis suis: & iterum eadem faciens, quid proficit humiliando se? orationem illius quis exaudiet?

CAPVT XXXV.

1 A Qui conseruat legem, multiplicat oblationem. ¶| Sacrificium salutare est attendere manda- 2 tis, & discedere ab omni iniquitate: ¶& 3 propitiationem litare sacrificijs super iniustitias, & 4 deprecatio pro peccatis recedere ab iniustitia. ¶ Retribuet gratiam qui offert similaginem: & qui fa- 5 cit misericordiam, offert sacrificium. ¶ Beneplacitum est Domino recedere ab iniquitate: & depre- 6 catio pro peccatis recedere ab iniustitia. ¶ | Non

appare-

7 apparebis ante conspectum Domini vacuus. ⁋ Hæc
8 enim omnia propter mandatũ Dei fiũt. ⁋ Oblatio iu-
B sti impinguat altare, & odor suauitatis est in cõspectu
9 Altissimi. ⁋ Sacrificiũ iusti acceptũ est, & memoriam
10 eius nõ obliuiscetur Dñs. ⁋ Bono animo gloriã redde
11 Deo: & nõ minuas primitias manuũ tuarũ. ⁋ |In omni
dato hilarem fac vultum tuũ, & in exultatione san-
12 ctifica decimas tuas. ⁋ |Da Altissimo secũdum datum
eius, & in bono oculo adinuentionẽ facito manuum
13 tuarũ: ⁋ qm̃ Dñs retribuens est, & septies tantũ reddet
14 tibi. ⁋ | Noli offerre munera praua: non enim suscipiet
15 illa. ⁋ Et noli inspicere sacrificiũ iniustũ, qm̃ Dñs iu-
C dex est, |& nõ est apud illũ gloria personę. ⁋ |Nõ acci-
16 piet Dñs p̃sonã in pauperẽ, & deprecationẽ læsi exau
17 diet. ⁋ Non despiciet preces pupilli: nec viduã, si effun
18 dat loquelam gemitus. ⁋ Nonne lachrymæ viduæ ad
maxillã descendunt, & exclamatio eius sup deducen
19 tem eas? ⁋ A maxilla enim ascendunt vsq; ad cęlũ, &
20 Dñs exauditor non delectabitur in illis. ⁋ Qui adorat
Deũ in oblectatione, suscipietur: & deprecatio illius
21 vsq; ad nubes propinquabit. ⁋ Oratio humiliantis se,
nubes penetrabit: & donec propinquet, nõ cõsolabi-
22 tur: & non discedet donec Altissimus aspiciat. ⁋ Et
Dominus non elungabit, sed iudicabit iustos, & fa-
D ciet iudicium: & Fortissimus non habebit in illis pa-
23 tientiam, vt contribulet dorsum ipsorũ: ⁋ & Gentibus
reddet vindictã, donec tollat plenitudinem superbo-
24 rum: & sceptra iniquorum contribulet, ⁋ donec red-
dat hominibus secundum actus suos: & secundum
25 opera Adæ, & secundum præsumptionem illius, ⁋ do-
nec iudicet iudiciũ plebis suæ, & oblectabit iustos mi
26 sericordia sua. ⁋ Speciosa misericordia Dei in tẽpore
tribulationis, quasi nubes pluuiæ in tẽpore siccitatis.

Deut. 16 d. 16. | II. Cor 9. b. 7. | Tob. 4. b 8. | Leu. 22. c. 10. | Deut. 15 d. 41. | Deut. 10 d. 17. | 2. Par. 19 b 7. | Iob 34. b 19. | Sup. 6. b 4. | Rom. 2. b 11. | Gal. 2. b 6. | Eph 6. b 9. | Coloss 3 1. 25. | Actu. 10. c. 34. | 1. Pet. 1. c 17.

CAPVT XXXVI.

1 Miserere nostri Deus omnium, & respice
A nos, & ostende nobis lucem miserationũ
2 tuarum, & immitte timorẽ tuũ super gen-
tes quæ non exquisierunt te: vt cognoscant quia non
3 est Deus nisi tu, & enarrent magnalia tua. ⁋ Alleua
manum tuã sup Gentes alienas, vt videant potentiã
4 tuã. ⁋ Sicut enim in conspectu eorũ sanctificatus es in
5 nobis, sic in cõspectu nostro magnificaberis in eis: ⁋ vt
B cognoscant te, sicut & nos cognouimus, qm̃ non est
6 Deus præter te Domine. ⁋ Innoua signa, & immuta
7 mirabilia. ⁋ Glorifica manum, & brachium dextrum.
8 ⁋ Excita furorẽ, & effunde irã. ⁋ Tolle aduersarium, &
9 afflige inimicũ. ⁋ Festina tempus, & memento finis, vt
10 enarrent mirabilia tua. ⁋ In ira flammę deuoretur qui
11 saluatur: & qui pessimant plebẽ tuam, inueniant per-
12 ditionẽ. ⁋ Contere caput principũ, inimicorum dicen-
13 tiũ. Non est alius præter nos. ⁋ Congrega oẽs tribus Ia
cob: vt cognoscant quia non est Deus nisi tu, vt enar-
rent magnalia tua: & hæreditabis eos, sicut ab initio.
14 ⁋ miserere plebi tuæ, sup quam inuocatum est nomen
15 tuũ: & Israel, |quẽ coęquasti primogenito tuo. ⁋ Mise-
rere ciuitati sanctificationis tuæ Ierusalẽ, ciuitati re-
16 quiei tuæ. ⁋ Reple Sion inenarrabilibus verbis tuis, &
17 gloria tua populũ tuũ. ⁋ Da testimoniũ his, qui ab ini
C tio creaturæ tuæ sunt, & suscita p̃dicationes quas lo
18 quuti sunt in noĩe tuo prophetæ priores. ⁋ Da merce-
dẽ sustinentibus te, vt prophetæ tui fideles inueniãn-
19 tur, & exaudi orationes seruorũ tuorũ. ⁋ |Secundũ be-
nedictionẽ Aaron de populo tuo, & dirige nos in viã

Exo. 4. c 22. | Num. 6. d. 24.

iustitiæ: & sciãt oẽs qui habitãt terrã, quia tu es Deus
20 conspector seculorum. ⁋ Oẽm escã manducabit vẽter,
21 & est cibus cibo melior. ⁋ Fauces cõtingunt cibũ ferę,
22 & cor sensatum verba mẽdacia. ⁋ Cor prauum dabit
23 tristitiam, & homo peritus resistet illi. ⁋ Oẽm masculũ
D excipiet mulier: & est filia melior filia. ⁋ Species mu-
24 lieris exhilarat faciem viri sui, & super omnem cõcu
25 piscentiam hominis superducit desiderium: ⁋ Si est lin
gua curationis, est & mitigationis, & misericordiæ:
26 nõ est vir illius secundum filios hominum. ⁋ Qui pos-
sidet mulierem bonam, inchoat possessionem: adiuto-
27 rium secũdum illum est, & columna vt requies. ⁋ Vbi
non est sepes, diripietur possessio: & vbi non est mu-
28 lier, ingemiscit egens. ⁋ Quis credit ei, qui non habet
nidum? Et deflectens vbicunque obscurauerit, quasi
succinctus latro exiliens de ciuitate in ciuitatem.

CAPVT XXXVII.

1 Omnis amicus dicet: Et ego amicitiã copula-
A ui: sed est amicus solo noĩe amicus. Nonne
2 tristitia inest vsq; ad mortẽ? ⁋ Sodalis autẽ,
3 & amicus ad inimicitiã cõuertentur. ⁋ O pręsumptio
nequissima, vnde creata es cooperire aridã malitia,
4 & dolositate illius? ⁋ Sodalis amico coniucundatur in
oblectationibus, & in tempore tribulationis aduersa-
5 rius erit. ⁋ Sodalis amico condolet causa ventris, & cõ
6 tra hostem accipiet scutum. ⁋ Non obliuiscaris amici
tui in aĩo tuo, & nõ immemor sis illius in opibus tuis.
7 ⁋ Noli cõsiliari cũ eo, q̃ tibi insidiatorũ, & a zelantib[9]
8 te absconde consiliũ. ⁋ Oĩs cõsiliarius prodit consiliũ,
9 sed est consiliarius in semetipso. ⁋ A consiliario serua
animã tuã. prius scito quæ sit illius necessitas, & ipse
10 enim animo suo cogitabit. ⁋ ne forte mittat sudem in
11 terrã, & dicat tibi: ⁋ Bona est via tua, & stet e contra-
12 rio videre quid tibi eueniat. ⁋ Cum viro irreligioso
B tracta de sanctitate, & cum iniusto de iustitia, & cum
muliere de ea quæ emulatur: cum timido de bello, cũ
negociatore de traiectione, cum emptore de venditio
13 ne, cum viro liuido de gratijs agendis, ⁋ cum impio
de pietate, cum inhonesto de honestate, cum opera-
14 rio agrario de omni opere, ⁋ cum operario annuali de
consummatione anni, cum seruo pigro de multa ope-
15 ratione: non attendas his in omni consilio. ⁋ Sed cum
viro sancto assiduus esto, quemcunq; cognoueris ob-
16 seruantem timorem Dei, ⁋ cuius anima est secundum
animam tuam, & qui cum titubaueris in tenebris,
17 condolebit tibi. ⁋ Cor boni consilij statue tecum, non
18 est enim tibi aliud pluris illo. ⁋ Anima viri sancti enũ-
C ciat aliquando vera, quam septem circumspectores
19 sedentes in excelso ad speculandum. ⁋ Et in his omni-
bus deprecare Altissimum, vt dirigat in veritate viã
20 tuam. ⁋ Ante oĩa opera verbum verax præcedat te, &
21 ante oẽm actum cõsilium stabile. ⁋ Verbum nequam
immutabit cor: ex quo partes quattuor oriuntur, bo-
num, & malum, vita & mors: & dominatrix illorum
22 est assidua lingua. ⁋ Est vir astutus multorũ eruditor,
& aĩę suę inutilis est. Vir peritus multos erudiuit, &
23 aĩæ suæ suauis est. ⁋ Qui sophistice loquitur, odibilis
24 est: in oĩ re defraudabitur. ⁋ nõ est illi data a Dño gra-
25 tia: oĩ enim sapiẽtia defraudatus est. ⁋ Est sapiens, aĩæ
26 suæ sapiens: & fructus sensus illius laudabllis. ⁋ Vir
27 sapiẽs plebem suã erudit, & fructus sensus illius fide-
D les sunt. ⁋ Vir sapiens implebitur benedictionibus,
28 & videntes illum laudabunt. ⁋ Vita viri in numero

dierum:

29 dierum: dies autem Israel innumerabiles sunt. ♀Sapiens in populo hæreditabit honorem, & nomen il-
30 lius erit viuens in æternum. ♀Fili, in vita tua tenta animam tuam: & si fuerit nequam, non des illi pote-
31 statem: ♀| non enim omnia omnibus expediunt, &
32 non omni animæ omne genus placet. ♀Noli auidus esse in omni epulatione, & non te effundas super
33 omnem escam. ♀in multis enim escis erit infirmitas,
34 & auiditas appropinquabit vsq; ad choleram. ♀Propter crapulam multi obierunt: qui autem abstinens est, adijciet vitam.

1.Cor.6 c.12.10. e.23.

CAPVT XXXVIII.

1 A HOnora medicum propter necessitatem, etenim illum creauit Altissimus. ♀A Deo est
2 enim omnis medela, & a rege accipiet do-
3 nationem: ♀Disciplina medici exaltabit caput illius,
4 & in conspectu magnatorum collaudabitur. ♀Altissimus creauit de terra medicamenta, & vir prudens nō
5 abhorrebit illam. ♀| Nonne a ligno indulcata est aqua
6 amara? ♀Ad agnitionem hominum virtus illorum, et dedit hominibus scientiam Altissimus, honorari in
7 mirabilibus suis. ♀In his curans mitigabit dolorem, et vnguentarius faciet pigmēta suauitatis, & vnctiones conficiet sanitatis, & nō cōsummabuntur opera eius.
8 ♀Pax enim Dei super faciem terræ. ♀| Fili, in tua infir-
9 mitate ne despicias teipsum, sed ora Dominum, & ip-
10 se curabit te. ♀Auerte a delicto, & dirige manus, & ab
11 omni delicto munda cor tuū. ♀Da suauitatem & memoriam similaginis & impingua oblationem, & da
12 locū medico. ♀etenim illum Dn̄s creauit, & nō disce-
B dat a te, quia opera eius sunt necessaria. ♀Est enim tē-
13 pus quādo in manus illorū incurras: ♀ipsi vero Dn̄m
14 deprecabūtur, vt dirigat requiem eorum & sanitatē,
15 propter conuersationem illorum. ♀Qui delinquit in conspectu eius qui fecit eum, incidet in manus medi-
16 ci. ♀| Fili, in mortuum produc lachrymas, & quasi dira passus incipe plorare, & secundū iudiciū contege corpus
17 pus illius, & nō despicias sepulturā illius. ♀Propter delaturā autē amare fer luctum illius vno die, & conso-
18 lare propter tristitiā, ♀& fac luctū secundum meritum
19 eius vno die vel duobus propter detractionē. ♀| A tristitia enim festinat mors, & cooperit virtutem, & tri-
20 stitia cordis flectit ceruicē. ♀In abductione permanet
21 tristitia: & substātia inopis secūdum cor eius. ♀Ne dederis in tristitia cor tuum, sed repelle eā a te: & memē-
22 to nouissimorum, ♀noli obliuisci: neque enim est con-
D uersio, & huic nihil proderis, & teipsum pessimabis.
23 ♀Memor esto iudicij mei: sic enim erit & tuum. mihi
24 heri, & tibi hodie. ♀| In requie mortui requiescere, fac memoriā eius & consolare illum in exitu spiritus sui.
25 ♀Sapientiam scribe in tēpore vacuitatis: & qui minoratur actu, sapiētiam percipiet: qua sapientia replebi-
26 tur. ♀Qui tenet aratrum, & qui gloriatur in iaculo, stimulo boues agitat, & conuersatur in operibus eorum,
27 & enarratio eius in filijs taurorum. ♀Cor suū dab t ad versandos sulcos, & vigilia eius in sagina vaccarum.
28 ♀Sic omnis faber & architectus qui noctem tanquam diem transigit, qui sculpit signaculo sculptilia, & assiduitas eius variat picturam: cor suū dabit in similitu-
29 dinem picturæ, & vigilia sua perficiet opus. ♀Sic faber ferrarius sedens iuxta incudem, & considerans opus ferri. Vapor ignis vret carnes eius, & in calore forna-
30 cis concertatur. ♀Vox mallei innouat aurem eius, & i

Exo 15. d.25.

Esa. 38. 23.

Sup.22. 2.10.

Prouer. 15.b.13. & 17.d. 22.

2.Reg. 12.c.22.

D contra similitudinem vasis oculus eius: ♀Cor suu
31 dabit in consummationem operum, & vigilia sua c
32 nabit imperfectionem. ♀Sic figulus sedens ad opu suum, conuertens pedibus suis rotam, qui in sollicitu dine positus est semper propter opus suum, & innu
33 mera est omnis operatio eius. ♀In brachio suo forma bit lutum, & ante pedes suos curuabit virtutē suam
34 ♀Cor suum dabit vt consummet linitionem, et vig
35 lia sua mundabit fornacem. ♀Omnes hi in manibu suis sperauerunt, et vnusquisque in arte sua sapiēs es
36 ♀sine his omnibus non ædificatur ciuitas. ♀Et non in
37 habitabunt, nec inambulabunt, & in ecclesiam no
38 transilient. ♀Super sellam iudicis non sedebunt, & te stamentum iudicij non intelligent, neque palam fa cient disciplinam & iudicium, & in parabolis non in
39 uenientur: ♀sed creaturam æui confirmabunt, & de precatio illorum in operatione artis accommodāte animam suam, & conquirentes in lege Altissimi.

CAPVT XXXIX.

1 A SApientiam omnium antiquorum exquiret sapiens, & in prophetis vacabit. ♀Narrationem
2 virorum nominatorum conseruabit, & in ver-
3 sutias parabolarum simul introibit. ♀Occulta prouer biorum exquiret, & in absconditis parabolarum cō-
4 uersabitur. ♀In medio magnatorum ministrabit, & in
5 conspectu præsidis apparebit. ♀In terram alienigenarum gentium pertrāsiet: bona enim & mala in homi-
6 nibus tentabit. ♀Cor suum tradet ad vigilandum diluculo ad Dn̄m qui fecit illum, et in conspectu Altis-
7 simi deprecabitur. ♀Aperiet os suum in oratione, &
8 pro delictis suis deprecabitur. ♀Si enim Dominus ma
9 gnus voluerit, spiritu intelligentiæ replebit illum: ♀et
B ipse tanquam imbres mittet eloquia sapientiæ suæ, et
10 in oratione confitebitur Domino. ♀Et ipse diriget cōsilium eius, et disciplinam, et in absconditis suis consi
11 liabitur. ♀Ipse palam faciet disciplinam doctrinæ suę,
12 et in lege testamenti Domini gloriabitur. ♀Collaudabunt multi sapientiam eius, et vsque in seculum non
13 delebitur. ♀Non recedet memoria eius, & nomē eius
14 requiretur a generatione in generationem. ♀Sapientiam eius enarrabunt gentes, et laudem eius enuncia
15 bit ecclesia. ♀Si permanserit nomen, derelinquet plus
16 quam mille: et si requieuerit, proderit illi. ♀Adhuc cō
17 siliabor, vt enarrem: vt furore enim repletus sum. ♀In voce dicit: Obaudite me diuini fructus, & quasi rosa
18 plantata super riuos aquarum fructificate. ♀Quasi Li
19 banus odorem suauitatis habete. ♀Florete flores, quasi lilium, & date odorem, & frondete in gratiā, & collaudate canticum, & benedicite Dominum in operi-
20 bus suis. ♀Date nomini eius magnificentiam, & confitemini illi in voce labiorum vestrorum, & in canticis
C labiorum, & citharis, & sic dicetis in confessione, ♀| O-
21 pera Domini vniuersa bona valde. ♀| In verbo eius
22 stetit aqua, sicut congeries: & in sermone oris illius, si-
23 cut exceptoria aquarum: ♀quoniā in præcepto ipsius
24 placor fit, et non est minoratio in salute ipsius. ♀opera omnis carnis coram illo, et non est quicquam abscon
25 ditum ab oculis eius. ♀A seculo vsq; in seculum respi
26 cit: et nihil est mirabile in conspectu eius. ♀Non est di cere, Quid est hoc? aut quid est istud? omnia enim in
27 tēpore suo quęrentur. ♀Benedictio illius quasi fluuius
28 inundabit, ♀quomodo cataclysmus arida inebriauit, sic ira ipsius gentes quæ non exquisierunt eū, hæredi-

tabit

Exo. 14.c. 21.

29 tabit. ¶ | Quomodo conuertit aquas in siccitatem, & siccata est terra, & viæ illius vijs illorum directæ sunt: 30 sic peccatoribus offensiones in ira eius. ¶ Bona bonis creata sunt ab initio, sic nequissimis bona, & mala. 31 ¶ | Initium necessariæ rei vitæ hominum, aqua, ignis, D & ferrum, sal, lac, & panis similagineus, & mel, & botrus vuæ, & oleum, & vestimentum. 32 ¶ Hæc omnia sanctis in bona, sic & impijs, & peccatoribus in mala 33 conuertentur. ¶ Sunt spiritus qui ad vindictam creati sunt, & in furore suo confirmauerunt tormenta sua: 34 ¶ in tempore consummationis effundent virtutem: & 35 furorem eius, qui fecit illos, placabunt. ¶ | Ignis, grando, fames, & mors, omnia hæc ad vindictam creata 36 sunt. ¶ Bestiarum dentes, & scorpij, & serpẽtes, & rom 37 phæa vindicans in exterminium impios: ¶ In mandatis eius epulabuntur, & super terram in necessitate præparabuntur, & in temporibus suis non præterient 38 verbum. ¶ Propterea ab initio confirmatus sum, & cõ 39 siliatus sum, & cogitaui, & scripta dimisi. ¶ | Omnia opera Domini bona, & omne opus hora sua submi- 40 nistrabit. ¶ Non est dicere: Hoc illo nequius est: omnia 41 enim in tempore suo comprobabuntur. ¶ Et nunc in omni corde, & ore collaudate, & benedicite nomen Domini.

Sup. 39. d. 28. — Inf. 40. b. 6 — Exo. 9. c. 23. — 4 Reg. 6. c. 25. — Ier. 24. d. 10. — Gen. 1. d 31.

CAPVT XL.

1 A Occupatio magna creata est omnibus hominibus, & iugum graue super filios Adam à die exitus de ventre matris eorum, vsque 2 in diem sepulturæ in matrem omnium. ¶ Cogitationes eorum, & timores cordis, adinuentio expectationis, & dies finitionis. 3 ¶ a residente super sedem gloriosam, vsque ad humiliatum in terra, & cinerem: 4 ¶ ab eo qui vtitur hyacintho, & portat coronam, vsque ad eum qui operitur lino crudo. Furor, zelus, tumultus, fluctuatio, & timor mortis, iracundia perseuerans, & contentio, 5 ¶ & in tempore refectionis in cubili 6 somnus noctis immutat scientiam eius. ¶ Modicum tanquam nihil in requie, & ab eo in somnis, quasi in 7 die respectus. ¶ Conturbatus est in visu cordis sui, tanquam qui euaserit in die belli. In tempore salutis suæ 8 exurrexit, & admirans ad nullum timorem ¶ cum omni carne, ab homine vsque ad pecus, & super peccato 9 res septuplum. ¶ | Ad hæc mors, sanguis, contentio, & B romphæa, oppressiones, fames, & contritio, & flagel- 10 la: ¶ super iniquos creata sunt hæc omnia, & | propter il 11 los factus est cataclysmus. ¶ | Omnia quæ de terra sunt in terram conuertentur, | & omnes aquæ in mare re- 12 uertentur. ¶ Omne munus, & iniquitas delebitur, & fi 13 des in seculum stabit. ¶ Substantiæ iniustorum, sicut fluuius siccabuntur, & sicut tonitruum magnum in 14 pluuia personabunt. ¶ In aperiendo manus suas, lætabitur: sic præuaricatores in consummatione tabescẽt. 15 ¶ Nepotes impiorum non multiplicabunt ramos, & C radices immundæ super cacumen petræ sonant. ¶ Su- 16 per omnem aquam viriditas, & ad oram fluminis an 17 te omne fœnum euelletur. ¶ Gratia sicut paradisus in benedictionibus, & misericordia in seculum perma- 18 net. ¶ Vita sibi sufficientis operarij, condulcabitur, & 19 in ea inuenies thesaurum. ¶ Fili, & ædificatio ciuitatis confirmabit nomen, & super hæc mulier immaculata 20 computabitur. ¶ Vinum, & musica lętificant cor, & su 21 per vtraque dilectio sapientiæ. ¶ Tibiæ, & psalterium suauem faciunt melodiam, & super vtraque lingua 22 suauis. ¶ Gratiam, & speciem desiderabit oculus tuus, 23 & super hæc virides sationes. ¶ Amicus & sodalis in tempore conuenientes, & super vtrosque mulier cum 24 viro. ¶ Fratres in adiutoriũ in tempore tribulationis, D & super eos misericordia liberabit. ¶ Aurum & argẽ- 25 tũ est constitutio pedum: & super vtrunque cõsilium 26 beneplacitum. ¶ Facultates & virtutes exaltant cor, 27 & super hęc timor Dñi. ¶ Nõ est in timore Dñi mino- 28 ratio, & nõ est in eo inquirere adiutoriũ. ¶ Timor Dñi sicut paradisus benedictionis, & super omnem gloriã 29 operuerunt illũ. ¶ Fili, in tẽpore vitæ tuæ ne indigeas. 30 melius est enim mori, quam indigere. ¶ Vir respiciens in mensam aliená, non est vita eius in cogitationẽ vi- 31 ctus: alit enim animã suã cibis alienis. ¶ Vir autem di- 32 sciplinatus, & eruditus custodiet se. ¶ In ore imprudẽtis cõdulcabitur inopia, & in vẽtre ei⁹ ignis ardebit.

Sup. 39. d 35. — Gen. 7. b 10. — Inf. 41. b 13. — Eccl. 1. b. 7. — 1. Tim 6 b. 6.

CAPVT XLI.

1 A O Mors quam amara est memoria tua homini pacem habẽti in substantijs suis. ¶ viro quie 2 to, & cuius viæ directæ sunt in omnibus, & 3 adhuc valenti accipere cibũ? ¶ O mors bonum est iudicium tuum homini indigenti, & qui minoratur vi- 4 ribus, ¶ defecto ætate, & cui de omnibus cura est, & 5 incredibili qui perdit patientiam. ¶ Noli metuere iudiciũ mortis. Memẽto q̃ ante te fuerunt, & quę super- 6 uentura sunt tibi: hoc iudicium a Dño omni carni. ¶ & quid superueniet tibi in beneplacito Altissimi? siue 7 decem, siue centum, siue mille anni. ¶ Non est enim in 8 inferno accusatio vitæ. ¶ Filij abominationum fiunt B filij peccatorum, et qui conuersantur secus domos 9 impiorum. ¶ Filiorum peccatorum periet hæreditas, 10 et cum semine illorum assiduitas opprobrij. ¶ De patre impio quæruntur filij, quoniam propter illũ sunt 11 in opprobrio. ¶ Væ vobis viri impij, qui dereliquistis 12 legem Domini altissimi. ¶ Et si nati fueritis, in maledictione nascemini: et si mortui fueritis, in maledictio 13 ne erit pars vestra. ¶ | Oĩa quæ de terra sunt, in terram conuertentur: sic impij a maledicto in perditionem. 14 ¶ Luctus hominum in corpore ipsorum: nomen autem 15 impiorum delebitur. ¶ Curam habe de bono nomine, hoc enim magis permanebit tibi quam mille thesau- 16 ri preciosi et magni. ¶ Bonę vitæ numerus dierum: bo- 17 num autem nomen permanebit in æuum. ¶ Discipli- C nam in pace conseruate filij: sapientia enim abscon- 18 dita, et thesaur⁹ inuisus, quę vtilitas in vtrisq;? ¶ | Melior est homo qui abscondit stultitiam suã, quam ho- 19 mo qui abscondit sapientiam suam. ¶ Veruntamen re 20 uertimini in his, quæ procedunt de ore meo. ¶ Non est enim bonum omnem reuerentiam obseruare: et 21 non omnia omnibus bene placent in fide. ¶ Erubescite a patre et a matre de fornicatione: et a præsidente et 22 a potente de mendacio: ¶ a principe et a iudice de de- 23 licto: a synagoga et plebe de iniquitate: ¶ a socio 24 et amico de iniustitia, et de loco in quo habitas, de D furto, de veritate Dei, et testamento: de discubitu in 25 panibus, et ab obfuscatione dati, et accepti: ¶ a salutã tibus de silentio: a respectu mulieris fornicariæ: et ab 26 auersione vultus cognati. ¶ Ne auertas faciem a proximo tuo: et ab auferendo partem, et non restituẽdo. 27 ¶ Ne respicias mulierem alieni viri, et ne scruteris an- 28 cillam eius, neque steteris ad lectum eius. ¶ Ab amicis de sermonibus improperij: & cum dederis, ne improperes.

Sup. 40. b. 11. — Sup. 20. d. 31. — Mat. 5. d. 28.

CAPVT XLII.

1 A NOn duplices sermonem auditus de reuelatione sermonis absconditi, & eris vere sine confusione, & inuenies gratiā in conspectu omnium hominum: ne pro his omnibus confundaris, |& 2 ne accipias personam, vt delinquas. ¶ De lege Altissimi, & testamento, & de iudicio iustificare impiū, ¶ de 3 verbo sociorum, & viatorum, & de datione hęreditatis amicorū, ¶ de æqualitate stateræ, & ponderum, de 4 5 acquisitione multorum, & paucorum, ¶ de corruptione emptionis, & negociatorū, & de multa disciplina 6 filiorū, & seruo pessimo latus sanguinare. ¶ Super mu-7 lierē nequam bonum est signum. ¶ Vbi manus multæ sunt, claude: & quodcunq; trades, numera & appen-8 de: datum vero, & acceptū omne describe. ¶ De disci-B plina insensati, & fatui, & de senioribus qui iudicantur ab adolescentibus: & eris eruditus in oībus, & ꝓbabilis in conspectu oīum viuorum. ¶ Filia patris ab-9 scōdita est vigilia, & solicitudo eius aufert somnū, ne forte in adolescentia sua adulta efficiatur, & cū viro 10 cōmorata odibilis fiat: ¶ nequādo polluatur in virginitate sua, & in paternis suis grauida inueniatur: ne forte cū viro cōmorata transgrediatur, aut certe steri-11 lis efficiatur. ¶ |Super filiā luxuriosam confirma custodiā: ne quādo faciat te in opprobriū venire inimicis, a detractione in ciuitate, & obiectione plebis, & con-12 fundat te in multitudine populi. ¶ Omni homini noli C intendere in specie: & in medio mulierū noli cōmo-13 rari. ¶ De vestimētis enim ꝓcedit tinea, & a muliere 14 iniquitas viri. ¶ Melior est enim iniquitas viri quam mulier benefaciens, & mulier confundens in oppro-15 briū. ¶ Memor ero igitur operū Dñi, & quæ vidi an-16 nunciabo in sermonibus Dñi opera eius. ¶ Sol illuminās ꝑ oīa respexit, & gloria Dñi plenū est opus eius. 17 ¶ Nonne Dominus fecit sanctos enarrare oīa mirabilia sua, q̄ cōfirmauit Dñs omnipotens stabiliri in glo-18 ria sua? ¶ Abyssum, & cor hominū inuestigauit: & in D astutia eorū excogitauit. ¶ Cognouit enim [illegible] oēm 19 scientiā, & inspexit in signū æui, annūciās q̄ præterierunt, & q̄ superuentura sunt, reuelans vestigia occul-20 torū. ¶ Non præterit illū oīs cogitatus, & non abscon-21 dit se ab eo vllus sermo. ¶ Magnalia sapientiæ suæ de-22 corauit: qui est ante seculū, & vsq; in seculum, ¶ neq; adiectū est, neq; minuitur: & non eget alicuius consi-23 lio. ¶ Quam desiderabilia oīa opera eius, & tanquam 24 scintilla quæ est considerare? ¶ Omnia hæc viuunt, & manent in seculū, & in omni necessitate omnia obau-25 diunt ei. ¶ Omnia duplicia, vnum contra vnum, & nō 26 fecit quidquam deesse. ¶ Vniuscuiusque confirmauit bona. Et quis satiabitur videns gloriam eius?

† Leu.10. c.15. Deut.1.c 17.16.d. 19. Prou.24. c.23. Iac.2.a.1

| Sup.16. b.13.

CAPVT XLIII.

1 A ALtitudinis firmamentum pulchritudo eius est, species cœli in visione gloriæ. ¶ Sol in 2 aspectu annuncians in exitu, vas admira-3 bile opus excelsi. ¶ In meridiano exūrit terram, & in conspectu ardoris eius, quis poterit sustinere? Forna-4 cem custodiens in operibus ardoris. ¶ Tripliciter Sol exūrens montes, radios igneos exūfflans, & refulgens, radijs suis obcœcat oculos. ¶ Magnus Domi-5 nus qui fecit illum, & in sermonibus eius festinauit 6 iter. ¶ Et Luna in omnibus in tempore suo, osten-7 sio temporis, & signum æui. ¶ A Luna signum dies festi, luminare quod minuitur in consummatione. 8 ¶ Mensis secundum nomen eius est crescens mirabi-9 liter in consummatione. ¶ Vas castrorum in exce-B lsis, in firmamento cœli resplendens gloriose. ¶ Spe-10 cies cęli gloria stellarum mundum illuminans in ex-11 celsis Dominus. ¶ In verbis sanctis stabunt ad iudi-12 cium, & non deficient in vigilijs suis. ¶ Vide arcum & benedic eum | qui fecit illum: valde speciosus e[st] 13 in splendore suo. ¶ Gyrauit cœlum in circuitu glo-14 riæ suæ, manus excelsi aperuerūt illum. ¶ Imperio su[o] accelerauit niuem, & accelerat coruscationes emitte-15 re iudicij sui. ¶ Propterea aperti sunt thesauri, & eu[o]-16 lauerunt nebulæ sicut aues. ¶ In magnitudine sua po-17 suit nubes, & confracti sunt lapides grandinis. ¶ I[n] conspectu eius commouebuntur montes, & in vo-18 luntate eius aspirauit notus. ¶ Vox tonitrui eius ver-berabit terram, tempestas aquilonis, & congregati-19 spiritus. ¶ & sicut auis deponens ad sedendum, asper-git niuem, & sicut locusta demergens descensus eius. 20 ¶ Pulchritudinem candoris eius, admirabitur oculus C & sup imbrem eius expauescet cor. ¶ Gelu sicut salem 21 effundet super terram: & dum gelauerit, fiet tāquam 22 cacumina tribuli. ¶ Frigidus ventus aquilo flauit, & gelauit crystallus ab aqua, super omnem congregationem aquarum requiescet, & sicut lorica induet s[e] 23 aquis. ¶ Et deuorabit montes, & exūret desertum, & 24 extinguet viride sicut ignem. ¶ Medicina omnium in festinatione nebulæ: & ros obuians ab ardore venien-25 ti humilem efficiet eum. ¶ In sermone eius siluit ventus, & cogitatione sua placauit abyssum, & plantauit 26 in illam Dñs insulas. ¶ Qui nauigant mare, enarrent pericula eius: & audientes auribus nostris admirabi-27 mur. ¶ Illic præclara opera, & mirabilia: varia bestiarum genera, & omnium pecorum, & creatura belua-28 rum. ¶ Propter ipsum confirmatus est itineris finis, & 29 in sermone eius composita sunt omnia: ¶ Multa dice-D mus, & deficiemus in verbis, consummatio autem ser-30 monum ipse est in omnibus. ¶ Gloriantes ad quid va-lebimus? ipse enim omnipotens super omnia opera 31 sua. ¶ | Terribilis Dñs, & magnus vehementer, & mi-32 rabilis potentia ipsius. ¶ Glorificātes Dñm quantum-cunque potueritis, superualebit enim adhuc, & admi-33 rabilis magnificentia eius. ¶ Benedicētes Dominum, exaltate illum quantum potestis: maior enim est om-34 ni laude. ¶ Exaltantes eum replemini virtute. Ne labo-35 retis: non enim comprehendetis. ¶ |Quis videbit eum, & enarrabit? & quis magnificabit eum, sicut est ab 36 initio? ¶ Multa abscondita sunt maiora his: pauca 37 enim vidimus operum eius. ¶ Omnia autem Dominus fecit, & pie agentibus dedit sapientiam.

CAPVT XLIIII.

1 A LAudemus viros gloriosos, & parentes nostros in generatione sua. ¶ Multam gloriam fecit 2 Dominus magnificentia sua a seculo. ¶ Do-3 minantes in potestatibus suis homines magni virtute, & prudentia sua præditi nunciantes in prophe-4 tis dignitatem prophetarum, ¶ & imperantes in præsenti populo, & virtute prudentiæ populis sanctis-5 sima verba. ¶ In peritia sua requirentes modos musi-6 cos, & narrantes carmina scripturarum. ¶ Homines diuites in virtute pulchritudinis studium habentes: 7 pacificantes in domibus suis. ¶ Omnes isti in genera-B tionibus gentis suæ gloriam adepti sunt, & in diebus

8 suis habentur in laudibus. Qui de illis nati sunt, reli-
9 querunt nomen narrandi laudes eorũ, & sunt quorũ non est memoria: perierunt quasi qui non fuerint: &
10 nati sunt, quasi non nati, & filij ipsorũ cũ ipsis. Sed il- li viri misericordiæ sunt, quorũ pietates nõ defuerũt:
11 cum semine eorum permanent bona,
12 hæreditas sancta nepotes eorũ, & in testamẽtis stetit semen eorum:
13 & filij eorum propter illos vsque in æternũ manent: semen eorum, & gloria eorum non derelinquetur.
14 Corpora ipsorũ in pace sepulta sunt, & nomen eorũ
C viuit in generationem, & generationẽ. Sapientiam
15 ipsorũ narrent populi, & laudẽ eorũ nunciet Ecclesia.
16 Henoch placuit Deo, & trãslatus est in paradisum,
17 vt det gentibus pœnitentiam. Noe inuẽtus est perfectus, iustus, & in tempore iracundię factus est recon-
18 ciliatio. Ideo dimissum est reliquum terræ, cum fa-
19 ctũ est diluuium. Testamẽta seculi posita sunt apud
20 illum, ne deleri possit diluuio omnis caro. Abraham magnus pater multitudinis gentiũ, & non est inuẽtus
D similis illi in gloria, qui cõseruauit legem Excelsi, &
21 fuit in testamento cum illo. In carne eius stare fecit testamentum, & in tentatione inuentus est fidelis.
22 Ideo iureiurando dedit illi gloriam in gente sua,
23 crescere illum quasi terrę cumulum, & vt stellas exaltare semen eius, & hæreditare illos a mari vsque ad
24 mare, & a flumine vsque ad terminos terræ. Et in Isaac eodem modo fecit propter Abraham patrem
25 eius. Benedictionem omnium gentium dedit illi Dominus, & testamentum confirmauit super caput Ia-
26 cob. Agnouit eum in benedictionibus suis, & dedit illi hæreditatem, & diuisit illi partem in tribubus
27 duodecim. Et conseruauit illi homines misericordię, inuenientes gratiam in oculis omnis carnis.

Gen.5.c 21. | Heb.11. 25. | Gene.6. b.9.7.a.1. | Heb.11. b.7. | Gene.9 b.9.c.13. | Gen.12. a.2.15. b.5.17. 2.5. | Gen.17.a 10. | Gen.22. a.1. | Galat.3. a.6. | Heb.11.d 17. | Gen.22. d.18.

CAPVT XLV.

1 Dilectus Deo, & hominibus Moyses, cuius
A memoria in benedictione est. Similem il-
2 lum fecit in gloria sanctorum, & magnificauit eum in timore inimicorũ, & in verbis suis mon-
3 stra placauit. Glorificauit illum in cõspectu regum, & iussit illi coram populo suo, & ostendit illi gloriam
4 suam. In fide, & lenitate ipsius sanctum fecit illum,
5 & elegit eum ex omni carne. Audiuit enim eum, &
6 vocem ipsius, & induxit illum in nubem. Et dedit illi cor ad præcepta, & legem vitæ, & disciplinæ docere Iacob testamentum suum, & iudicia sua Israel.
7 Excelsum fecit Aaron fratrem eius, & similem sibi
8 de tribu Leui. statuit ei testamentum æternum, & dedit illi sacerdotium gentis, & beatificauit illum in
9 gloria, & circuncinxit eum zona gloriæ, & induit eum stolam gloriæ, & coronauit eum in vasis virtu-
10 tis. Circumpedes & fœmoralia, & humerale posuit ei, & cinxit illũ tintinnabulis aureis plurimis in gy-
11 ro, dare sonitum in incessu suo, auditum facere soni-
12 tum in templo in memoriam filijs gentis suæ. Stolã sanctã auro, & hyacintho, & purpura, opus textile, vi-
13 ri sapientis iudicio, & veritate præditi. Torto cocco opus artificis, gemmis preciosis figuratis in ligatura auri, & opere lapidarij sculptis in memoriam secun-
14 dum numerum tribuum Israel. Corona aurea super mitram eius expressa signo sanctitatis, & gloria
15 honoris, opus virtutis, desideria oculorũ ornata. Sic pulchra ante ipsum non fuerunt talia vsq; ad origi-
16 nem. Non est indutus illa alienigena aliquis, sed tãtum filij ipsius soli, & nepotes eius per omne tempus.
C Sacrificia ipsius consumpta sunt igne quotidie. Cõ-
17 pleuit Moyses manus eius, & vnxit illum oleo san-
18 cto. Factum est illi in testamentum æternum, & semi-
19 ni eius, sicut dies cœli, fungi sacerdotio, & habere lau-
20 dem, & glorificare populum suũ in nomine eius. Ipsum elegit ab omni viuenti, offerre sacrificium Deo, incensum, & bonum odorem in memoriam placare
21 pro populo suo: & dedit illi in præceptis suis potestatem in testamentis iudiciorum docere Iacob testimo-
22 nia, & in lege sua lucem dare Israel. Quia contra illum steterunt alieni, & propter inuidiam circundederunt illum homines in deserto, qui erant cũ Dathan,
23 & Abiron, & congregatio Core in iracundia. Vidit Dominus Deus, & non placuit illi, & consumpti sunt
24 in impetu iracundiæ. Fecit illis monstra, & consum-
25 psit illos in flamma ignis: Et addidit Aarõ gloriam,
D & dedit illi hæreditatem, & primitias frugum terræ
26 diuisit illi. Panem ipsis in primis parauit in satietatem: nam & sacrificia Domini edent, quę dedit illi, &
27 semini eius. Cæterum in terra gentes non hæreditabit, & pars non est illi in gente: ipse est enim pars eius
28 & hęreditas. Phinees filius Eleazari tertius in gloria
29 est, imitando eum in timore Domini: & stare in reuerentia gentis: in bonitate, & alacritate animæ suæ
30 placuit Deo pro Israel. Ideo statuit illi testamentum pacis, principem sanctorum, & gentiæ suæ, vt sit illi,
31 & semini eius sacerdotij dignitas in æternum. Et testamentum Dauid regi filio Iessæ de tribu Iuda, hæreditas ipsi, & semini eius, vt daret sapiẽtiam in cor nostrũ iudicare gentẽ suã in iustitia: ne abolerẽtur bona ipsorũ, & gloriam ipsorũ in gentẽ eorũ æternã fecit.

Exo.11. a.3. | Exo.7. a.9.10. | Numer. 12.a.2.b 7. | Hebr.3. a.5 | Exo.19. & 20. | Exo.4.d 14. | Exo.28. a.1. | Exo.28. & 29. | Leui.8. b.12 | Nu.16. a.1.26.b 9. | Nu.25 b.7. | 1.Mac.2 f.54.

CAPVT XLVI.

1 Fortis in bello Iesus Naue, successor Moysi in ꝓ-
A phetis, qui fuit magnus secundum nomen suũ,
2 maximus in salutẽ electorum Dei expugnare insurgentes hostes, vt consequeretur hæreditatem Is-
3 rael. Quam gloriam adeptus est in tollendo manus
4 suas, & iactando contra ciuitates romphæas? Quis ante illum sic restitit? Nam hostes ipse Dñs perduxit.
5 An non in iracundia eius impeditus est sol, & vna
6 dies facta est quasi duo? Inuocauit Altissimum potẽtem in oppugnãdo inimicos vndiq;, & audiuit illum magnus, & sanctus Deus in saxis grandinis virtutis
7 valde fortis. Impetũ fecit contra gentẽ hostilẽ, & in
8 descensu perdidit cõtrarios, vt cognoscãt gentes po-
B tentiã eius, quia contra Deũ pugnare non est facile,
9 & secutus est a tergo potentis. Et in diebus Moysi misericordiã fecit ipse & Caleb filius Iephone, stare contra hostẽ, & prohibere gentẽ a peccatis, & perfrin-
10 gere murmur malitiæ. Et ipsi duo constituti, a periculo liberati sunt a numero sexcentorũ milliũ peditũ inducere illos in hæreditatẽ, in terrã quæ manat lac,
11 & mel. Et dedit Dñs ipsi Caleb fortitudinẽ, & vsq; in senectutem permansit illi virtus, vt ascenderet in
C excelsum terræ locum, & semen ipsius obtinuit hære-
12 ditatem. vt viderent omnes filij Israel, quia bonum
13 est obsequi sancto Deo. Et iudices singuli suo nomine, quorum non est corruptum cor, qui nõ auersi sunt
14 a Domino, vt sit memoria illorum in benedictione,
15 & ossa eorum pullulent de loco suo, & nomen eorũ permaneat in æternum, permanens ad filios illorum
16 sanctorum virorum gloria. Dilectus a Domino

Iosu.10.c 12. | Nu.14. a.6. | Nu.14.d 24. | Iosu.14.c 11.

Deo suo Samuel Propheta Domini, renouauit imperiũ, & vnxit principes in gente sua. In lege Dñi congregationẽ iudicauit, & vidit Deus Iacob, & in fide sua ꝓbatus est ꝓpheta. Et cognitus est in verbis suis fidelis, quia vidit Deũ lucis, & inuocauit Dñm omnipotentem in oppugnando hostes circunstantes vndiq; in oblatione agni inuiolati. Et intonuit de cœlo Dominus, & in sonitu magno auditam fecit vocem suam, & cõtriuit principes Tyriorum, & omnes duces Philisthijm. Et ante tempus finis vitæ suæ, & seculi testimonium præbuit in conspectu Domini, & Christi, pecunias & vsque ad calceamenta ab omni carne non accepit, & non accusauit illum homo. Et post hoc dormiuit, & notum fecit regi, & ostendit illi finem vitæ suæ, & exaltauit vocem suam de terra in prophetia delere impietatem gentis.

1.Reg.7 c.10. 1.Reg.12 a.3. 1.Reg.28 c.17.

CAPVT XLVII.

Post hæc surrexit Nathan propheta in diebus Dauid. Et quasi adeps separatus a carne, sic Dauid a filijs Israel. Cum leonibus lusit quasi cum agnis, & in vrsis similiter fecit sicut in agnis ouium in iuuentute sua: Nunquid non occidit gigãtem, & abstulit opprobrium de gente? In tollendo manum saxo fundæ deiecit exultationem Goliæ, nam inuocauit Dominum omnipotentem, & dedit in dextera eius tollere hominem fortem in bello, & exaltare cornu gentis suæ. Sic in decem millibus glorificauit eum, & laudabit eum in benedictionibus Domini, in offerendo illi coronam gloriæ: contriuit enim inimicos vndique, & extirpauit Philistijm contrarios vsque in hodiernum diem: contriuit cornu ipsorum vsque in æternum. In omni opere dedit confessionem Sancto & Excelso in verbo gloriæ. De omni corde suo laudauit Dominum, & dilexit Deum qui fecit illum, & dedit illi cõtra inimicos potentiam. & stare fecit cantores contra altare, & in sono eorum dulces fecit modos. Et dedit in celebrationibus decus, & ornauit tempora vsque ad consummationem vitæ, vt laudarent nomen sanctum Domini, & amplificarent mane Dei sanctitatem. Dominus purgauit peccata ipsius, & exaltauit in æternum cornu eius: & dedit illi testamentum regni, & sedem gloriæ in Israel. Post ipsum surrexit filius sensatus, & propter illum deiecit omnem potentiam inimicorum. Salomon imperauit in diebus pacis, cui subiecit Deus omnes hostes, vt conderet domum in nomine suo, & pararet sanctitatem in sempiternum, quemadmodum eruditus est in iuuentute tua. Et impletus es quasi flumen sapientia: & terram retexit anima tua. Et replesti in comparationibus ænigmata: ad insulas longe diuulgatum est nomen tuum, & dilectus es in pace tua. In cantilenis, & prouerbijs, & comparationibus, & interpretationibus miratę sunt terræ. & in nomine Domini Dei, cui est cognomen, Deus Israel. Collegisti, quasi aurichalcum aurum, & vt plumbum complesti argentum, & inclinasti femora tua mulieribus. Potestatem habuisti in corpore tuo, dedisti maculam in gloria tua, & prophanasti semen tuum inducere iracundiam ad liberos tuos, & incitari stultitiam tuam, vt faceres imperium bipartitũ, & ex Ephraim imperare imperium durum. Deus autem non derelinquet misericordiam suam, & non corrumpet, nec delebit opera sua, neq; perdet a stirpe nepotes electi sui: & semen eius qui diligit Dominum, non corrumpet. Dedit autem reliquum Iacob, & Dauid de ipsa stirpe. Et finem habuit Salomon cum patribus suis. Et dereliquit post se de semine suo gentis stultitiam, & imminutũ a prudentia Roboam, qui auertit gentem cõsilio suo, & Ieroboam filium Nabat, qui peccare fecit Israel, & dedit viam peccandi Ephraim, & plurima redundauerunt peccata ipsorum. Valde auerterunt illos a terra sua. Et quæsiuit omnes nequitias, vsque dum perueniret ad illos defensio, & ab omnibus peccatis liberauit eos.

2.Reg.11 1.1. 1.Reg.17 d.24. 1.Reg.17 f.16. 1.Reg.18 b.7. 2.Reg.12 1.13. 3.Reg.3 a.1. 3.Reg.4 d.31. 3.Reg.10 f.17. 3.Reg.11 a.4. 2.Reg.7. c.15. 3.Reg. d.16. 3.Reg. f.28.

CAPVT XLVIII.

Et surrexit Elias propheta, quasi ignis, & verbum ipsius quasi facula ardebat. Qui induxit in illos famem, & irritantes illum inuidia sua, pauci facti sunt. non enim poterant sustinere præcepta Domini. Verbo Domini continuit cœlum, & deiecit de cœlo ignem ter. sic amplificatus est Elias in mirabilibus suis. Et quis potest similiter sic gloriari tibi? Qui sustulisti mortuum ab inferis, de sorte mortis, in verbo Domini Dei: Qui deiecisti reges ad perniciem, & confregisti facile potentiam ipsorum, & gloriosos de lecto suo. Qui audis in Sina iudiciũ, & in Horeb iudicia defensionis. Qui vngis reges ad pœnitentiam, & prophetas facis successores post te. Qui receptus es in turbine ignis, in curru equorum igneorum. Qui scriptus es in iudicijs temporum lenire iracundiam Domini, conciliare cor patris ad filium, & restituere tribus Iacob. Beati sunt qui te viderunt, & in amicitia tua decorati sunt. Nam nos vita viuimus tantum, post mortem autem non erit tale nomen nostrum. Elias quidem in turbine tectus est, & in Elisæo completus est spiritus eius: in diebus suis non pertimuit principem, & potentia nemo vicit illum. Nec superauit illum verbum aliquod, & mortuum prophetauit corpus eius. In vita sua fecit monstra, & in morte mirabilia operatus est. In omnibus istis non pœnituit populus, & non recesserunt a peccatis suis vsque dum eiecti sunt de terra sua, & dispersi sunt in omnem terram. & relicta est gens perpauca, & princeps in domo Dauid. Quidam ipsorum fecerunt quod placeret Deo: alij autem multa commiserunt peccata. Ezechias muniuit ciuitatem suam, & induxit in medium ipsius aquam, & fodit ferro rupem, & ædificauit ad aquam puteum. In diebus ipsius ascendit Sennacherib, & misit Rabsacen, & sustulit manum suam contra illos, & extulit manum suam in Sion, & superbus factus est potentia sua. Tunc mota sunt corda, & manus ipsorum: & doluerunt quasi parturientes mulieres. Et inuocauerunt Dominum misericordem, & expandentes manus suas extulerunt ad cœlum: & sanctus Dominus Deus audiuit cito vocem ipsorum. Non est commemoratus peccatorum illorum, neque dedit illos inimicis suis: sed purgauit eos in manu Isaiæ sancti prophetæ. Deiecit castra Assyriorum, & contriuit illos Angelus Domini. Nam fecit Ezechias quod placuit Deo, & fortiter iuit in via Dauid patris sui, quam mãdauit illi Isaias propheta magnus, & fidelis in conspectu Dei. In diebus ipsius retro redijt Sol, & addidit regi vitam. Spiritu magno vidit vltima, & consola-

1.Reg. a.1. 3.Reg. d.22. 4.Reg. c.16. 4.Reg. b.11. 4.Reg. 5.9. 4.Reg. 13.d.21. 4.Reg. 20.d.20. 4.Reg. b.13. 4.Reg. g.35. Tob.1.c. 21. a.21. Isa.37.g 36. 1.Mac. f.41. 2.Mac.8. c.19. 4.Reg. 20.b.11. Isa.38.b 8.

28 tus est lugentes in Sion, vsq; in sempiternum. ⁋ Ostendit futura, & absc ondita antequam euenirent.

CAPVT XLIX.

4. Reg. 22.a.1. 2.Par.34 a.1.

1 A 2 MEmoria Iosiæ in compositione odoris facta opus pigmentarij. ⁋ In omni ore quasi mel indulcabitur eius memoria, & vt musica 3 in conuiuio vini. ⁋ Ipse est directus diuinitus in pœni- 4 tentia gentis, & tulit abominationes impietatis. ⁋ | Et gubernauit ad Dominum cor ipsius, & in diebus pec- 5 catorum corroborauit pietatem. ⁋ Præter Dauid, & Ezechiam, & Iosiam, omnes peccatum commiserũt. 6 ⁋ nam reliquerunt legem Altissimi reges Iuda, & con 7 tempserunt timorem Dei. ⁋ Dederunt enim regnum 8 suum alijs, & gloriam suam alienigenæ genti. ⁋ | Incen B derunt electam sanctitatis ciuitatem, & desertas fece- 9 runt vias ipsius | in manu Ieremię. ⁋ Nam male tractauerunt illum, | qui a ventre matris cõsecratus est propheta, euertere, & eruere, & perdere, & iterum ædifi- 10 care, & renouare, ⁋ | Ezechiel qui vidit conspectum 11 gloriæ, quam ostendit illi in curru Cherubim. ⁋ Nam commemoratus est inimicorum in imbre benefacere 12 illis qui ostenderunt rectas vias. ⁋ Et duodecim pro- C phetarum ossa pullulent de loco suo: nam corrobora- 13 uerũt Iacob, & redemerunt se in fide virtutis. ⁋ Quomodo amplificemus | Zorobabel? nam & ipse quasi 14 signum in dextera manu: ⁋ | Sic & Iesum filium Iosedec, qui in diebus suis ędificauerunt domum, & exaltauerunt templum sanctum Domino, paratum in glo- 15 riam sempiternam. ⁋ | Et Nehemias in memoria mul- D ti tẽporis, qui erexit nobis muros euersos, et stare fecit 16 portas, & seras, qui erexit domos nostras. ⁋ | Nemo natus est in terra qualis Henoch, nam & ipse receptus 17 est a terra. ⁋ | Neque vt Ioseph, qui natus est homo, princeps fratrum, firmamentum gentis, rector fra- 18 trum, stabilimentum populi, ⁋ & ossa ipsius visitata 19 sunt, & post mortem prophetauerunt. ⁋ | Set, & | Sem apud homines gloriam adepti sunt, & super omnem animam in origine Adam.

4. Reg. 23.b.9. — 4. Reg. 25 b 9. — Ierem. 1 b.15. — Ierem. 1 b.5. — Ezec. 1. a.4. — Agg. 2.d 24. — 1. Esd. 3. a.2. — 3. Esd. 5. a.5. — Zach. 3. a.1. — Neh. 2.d 17 7. a.1. — Sup. 44.c 16. — Gen. 41. c. 40, 41. a.3. 45.b. 5. 50. d. 20. — Gen. 4 d 25. 5. d. 32.

CAPVT L.

1.Mac.14 a.6. 2.Mac.3. & 4.

1 A 2 SImon | Oniæ filius, sacerdos magnus, qui in vita sua suffulsit domum, & in diebus suis corroborauit templum, ⁋ Templi etiam altitudo ab ipso fundata est, duplex ædificatio, & ex- 3 celsi parietes templi. ⁋ In diebus ipsius emanauerunt putei aquarum, & quasi mare adimpleti sunt 4 supra modum. ⁋ Qui curauit gentem suam, & libe- 5 rauit eam a perditione. ⁋ Qui præualuit amplificare ciuitatem, qui adeptus est gloriam in conuersatione gentis: & ingressum domus, & atrij amplificauit. 6 ⁋ Quasi stella matutina in medio nebulæ: & quasi 7 Luna plena in diebus suis lucet. ⁋ Et quasi Sol refulgens, 8 sic ille effulsit in templo Dei: ⁋ Quasi arcus refulgens inter nebulas gloriæ, & quasi flos rosarum in diebus vernis, & quasi lilia quæ sunt in transitu aquæ, & quasi thus redolens in diebus æstatis. 9 ⁋ Quasi ignis refulgens, & thus ardens in igne. ⁋ Qua- 10 si vas auri solidum ornatum omni lapide precioso. 11 ⁋ Quasi oliua pullulans, & cypressus in altitudinem B se extollens, in accipiendo ipsum stolam gloriæ, & 12 vestiri eum in consummatione virtutis. ⁋ In ascensu altaris sancti gloriam dedit sanctitatis amictum. 13 ⁋ In accipiendo autem partes de manu sacerdotum, 14 & ipse stans iuxta aram. ⁋ Et circa illum corona fratrum: quasi plantatio cedri in monte Libano, sic circa illum steterunt quasi rami palmæ, & omnes 15 filij Aaron in gloria sua. ⁋ Oblatio autem Domini in manibus ipsorum, coram omni synagoga Israel, & consummationem fungens in ara, amplificare 16 oblationem excelsi regis, ⁋ porrexit manum suam 17 in libatione, & libauit de sanguine vuæ. ⁋ Effudit in fundamento altaris odorem diuinum excelso 18 principi. ⁋ Tunc exclamauerunt filij Aaron, in tubis C productilibus sonuerunt, & auditam fecerunt vo- 19 cem magnam in memoriam coram Deo. ⁋ Tunc omnis populus simul properauerunt, & ceciderunt in faciem super terram adorare Dominum Deum suũ, 20 & dare preces omnipotenti Deo excelso. ⁋ Et amplificauerunt psallentes in vocibus suis, & in magna do- 21 mo auctus est sonus suauitatis plenus. ⁋ Et rogauit populus Dominum excelsum in prece vsque dum perfectus est honor Domini, & munus suum perfece- 22 runt. ⁋ Tunc descendens, manus suas extulit in omnem congregationem filiorum Israel dare gloriam 23 Deo a labijs suis, & in nomine ipsius gloriari. ⁋ & iterauit orationem suam, volens ostendere virtutem 24 Dei. ⁋ Et nunc orate Deum omnium, qui magna fe- D cit in omni terra, qui auxit dies nostros a ventre matris nostræ, & fecit nobiscum secundum suam mi- 25 sericordiam, ⁋ det nobis iucunditatem cordis, & fieri pacem in diebus nostris in Israel per dies sempi- 26 ternos: ⁋ credere Israel nobiscum esse Dei miseri 27 cordiam, vt liberet nos in diebus suis. ⁋ Duas gentes odit anima mea, tertia autem non est gens quam 28 oderim: ⁋ qui sedent in monte Seir, & Philisthijm: 29 & stultus populus, qui habitat in Sichimis. ⁋ Doctrinam sapientiæ, & disciplinæ scripsit in codice isto Iesus filius Sirach Ierosolymita, qui renouauit sapien- 30 tiam de corde suo. ⁋ Beatus qui in istis versatur bonis: qui ponit illa in corde suo, sapiens erit semper: 31 ⁋ Si enim hæc fecerit, ad omnia valebit, quia lux Dei vestigium eius est.

Oratio Iesu filij Sirach.

CAPVT LI.

1 A 2 COnfitebor tibi Domine Rex, & collaudabo te Deum saluatorem meum. ⁋ Confitebor nomini tuo: quoniam adiutor, & 3 protector factus es mihi, ⁋ & liberasti corpus meum a perditione, a laqueo linguæ iniquæ, & a labijs operantium mendacium, & in conspectu astantium 4 factus es mihi adiutor. ⁋ Et liberasti me secundum multitudinem misericordiæ nominis tui a rugien- 5 tibus, præparatis ad escam, ⁋ De manibus quærentium animam meam: & de portis tribulatio- 6 num quæ circundederunt me. ⁋ a pressura flammæ quæ circundedit me, & in medio ignis non sum 7 æstuatus. ⁋ De altitudine ventris inferi, & a lingua coinquinata, & a verbo mendacij, a rege iniquo, 8 & a lingua iniusta. ⁋ Laudabit vsque ad mortem ani- 9 ma mea Dominum, ⁋ & vita mea appropinquans 10 erat in inferno deorsum. ⁋ Circundederunt me vndi- B que, & non erat qui adiuuaret. Respiciens eram ad 11 adiutorium hominum, & non erat. ⁋ Memoratus sum misericordiæ tuæ Domine, & operationis 12 tuæ, quæ a seculo sunt; ⁋ quoniam eruis sustinentes

te Domine, & liberas eos de manibus gentium. 13 ℣ Exaltasti super terram habitationem meam, & pro 14 morte defluente deprecatus sum: ℣ Inuocaui Dominum patrem Domini mei, vt non derelinquat me in die tribulationis meæ, & in tẽpore superborum, sine 15 adiutorio. ℣ Laudabo nomen tuum assidue & collaudabo illud in confessione, & exaudita est oratio 16 mea. ℣ Et liberasti me de perditione, & eripuisti 17 me de tempore iniquo. ℣ Propterea confitebor, & laudem dicam tibi, & benedicam nomini Domini. 18 ℣ Cum adhuc iunior essem, priusquam oberrarem, 19 quæsiui sapientiam palam in oratione mea. ℣ Ante C tempus postulabam pro illa, & vsque in nouissimis 20 inquiram eam, & floruit tanquam precox vua. ℣ Lætatum est cor meum in ea, ambulauit pes meus iter 21 rectum, a iuuentute mea inuestigabam eam. ℣ In-22 clinaui modice aurem meam, & excepi illam. ℣ Multam inueni in meipso sapientiam, & multum profe-23 ci in ea. ℣ Danti mihi sapientiam, dabo gloriam. ℣ Cõ-24 siliatus sum enim, vt facerem illam, zelatus sum bo-25 num, & non confundar. ℣ Colluctata est anima mea 26 in illa, & in faciendo eam confirmatus sum. ℣ Manus meas extendi in altum, & insipientiam eius luxi. animam meam, direxi ad illam, & in agnitione inu-27 ni eam. ℣ Possedi cum ipsa cor ab initio: propter hoc 28 non derelinquar. ℣ Venter meus conturbatus est quærendo illam, propterea bonam possidebo possessionẽ 29 ℣ Dedit mihi Dominus linguam mercedem meam 30 & in ipsa laudabo eum. ℣ Appropiate ad me indocti D & congregate vos in domum disciplinæ. ℣ Quid ad-31 huc retardatis? & quid dicitis in his? animæ vestra 32 sitiunt vehemẽter. ℣ Aperui os meum, & locutus sum. 33 Comparate vobis sine argento, ℣ & collum vestrum subijcite iugo, & suscipiat anima vestra disciplinam: 34 in proximo est enim inuenire eam. ℣ Videte oculis vestris, quia modicum laboraui & inueni mihi multam 35 requiem. ℣ Assumite disciplinam in multo numero ar-36 genti, & copiosum aurum possidete in ea. ℣ Lætetur anima vestra in misericordia eius, & non confunde-37 mini in laude ipsius. ℣ Operamini opus vestrum ante tempus, & dabit vobis mercedem vestram in tempore suo.

AD PAVLAM, ET EVSTOCHIVM

In translationem Isaiæ ex Hebraica veritate Hieronymi Præfatio.

NEMO cum prophetas versibus viderit esse descriptos, metro eos existimet apud Hebræos ligari, & aliquid simile habere de psalmis, vel operibus Salomonis: sed, quod in Demosthen & Tullio solet fieri, vt per cola scribantur, & commata, qui vtique prosa, & non versibus conscripserunt. Nos quoque vtilitate legentium prouidentes, interpretationem nouam nouo scribendi genere distinximus. Ac primum de Isaia sciendum, quod in sermone suo disertus sit: quippe vt vir nobilis, & vrbanæ eloquentiæ, nec habens quicquam in eloquio rusticitatis admistum. Vnde accidit, vt præ cæteris florem sermonis eius translatio non poterit conseruare. Deinde etiam hoc adijciendum, quod non tam propheta dicendus sit, quam Euangelista. Ita enim vniuersa Christi, Ecclesiæque mysteria ad liquidum prosecutus est, vt non putes eum de futuro vaticinari, sed de præteritis historiam texere. Vnde conijcio noluisse tunc temporis Septuaginta Interpretes fidei suæ sacramenta perspicue Ethnicis prodere, ne sanctum canibus, & margaritas porcis darent: quę, cum hãc editionem legeritis, ab illis animaduertetis abscondita. Nec ignoro, quanti laboris sit Prophetas intelligere: nec facile quempiam posse iudicare de interpretatione, nisi intellexerit ante quę legerit: nos quoque patere morsibus plurimorum, qui stimulante inuidia, quod consequi non valent, despiciunt. Sciens ergo & prudens in flammam mitto manum: & nihilominus hoc a fastidiosis lectoribus precor, vt quomodo Græci post Septuaginta translatores, Aquilam, & Symmacum, & Theodotionem legunt, vel ob studium doctrinæ suæ, vel vt Septuaginta magis ex collatione eorum intelligant: sic & isti saltem vnum post priores habere dignentur interpretem. Legant prius, & postea despiciant, ne videantur non ex iudicio, sed ex odij pręsumptione ignorata damnare. Prophetauit autem Isaias in Ierusalem, & in Iudęa, necdum decem tribubus in captiuitatem ductis: ac de vtroque regno, nunc commistim, nunc separatim texit oraculum. Et cum interdum ad præsentem respiciat historiam, & post Babyloniæ captiuitatem reditum populi significet in Iudæam: tamen omnis eius cura de vocatione Gentium, et aduentũ Christi est. Quem quanto plus amatis o Paula, & Eustochium, tanto magis ab eo petite, vt pro obtrectatione pręsenti, qua me indesinenter æmuli laniant, ipse mihi mercedem restituat in futuro: qui scit me ob hoc in peregrinæ linguę eruditione sudasse, ne Iudęi de falsitate scripturarum ecclesiis eius diutius insultarent.

PROPHETIA ISAIAE.

CAPUT PRIMUM.

1 VISIO Isaiæ filij Amos, quam vidit super Iudam, & Ierusalem in diebus Oziæ, Ioathan, Achaz, & Ezechiæ regum Iuda. 2 ¶Audite cœli, & auribus percipe terra, quoniam Dominus locutus est, Filios enutriui, & exaltaui: ipsi autem spreuerunt me. 3 ¶ Cognouit bos possessorem suum, & asinus præsepe Domini sui: Israel autem me non cognouit, & populus meus non intellexit. 4 ¶ Væ genti peccatrici, populo graui iniquitate, semini nequam, filijs sceleratis, dereliquerunt Dominum, blasphemauerunt sanctum Israel, abalienati sunt retrorsum. 5 ¶ Super quo percutiam vos vltra, addentes præuaricationem? omne caput languidum, & omne cor mœrens. 6 ¶ A planta pedis, vsque ad verticem non est in eo sanitas, vulnus, & liuor, & plaga tumens non est circumligata, nec curata medicamine, neque fota oleo. 7 ¶|Terra vestra deserta: ciuitates vestræ succensæ igni: regionem vestram coram vobis alieni deuorant: & desolabitur sicut in vastitate hostili. 8 ¶Et derelinquetur filia Sion, vt vmbraculum in vinea, & sicut tugurium in cucumerario, & sicut ciuitas, quæ vastatur. 9 ¶| Nisi Dominus exercituum reliquisset nobis semen, | quasi Sodoma fuissemus, & quasi Gomorrha similes essemus.| 10 ¶ Audite verbum Domini principes Sodomorum: percipite auribus legem Dei nostri populus Gomorrhæ. 11 ¶ Quo mihi multitudinem victimarum vestrarum, dicit Dominus? plenus sum holocausta arietum, & adipem pinguium, & sanguinẽ vitulorum, & agnorum, & hircorum nolui. 12 ¶Cum veniretis ante conspectum meum, quis quæsiuit hæc de manibus vestris, 13 vt ambularetis in atrijs meis? ¶ ne offeratis vltra sacrificium frustra: incensum abominatio est mihi. Neomeniam & sabbatum, & festiuitates alias non feram: 14 iniqui sunt cœtus vestri: ¶calendas vestras, & solemnitates vestras odiuit anima mea: facta sunt mihi molesta, 15 laboraui sustinens: ¶Et cum extenderitis manus vestras auertam oculos meos a vobis: & cum multiplicaueritis orationem, non exaudiam:| manus enim 16 vestræ sanguine plenæ sunt. ¶Lauamini, mundi estote, auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis 17 meis: quiescite agere peruerse, ¶ discite benefacere: quærite iudicium, subuenite oppresso, iudicate pupil-18 lo, defendite viduam: ¶ Et venite, & arguite me dicit Dominus: si fuerint peccata vestra, vt coccinum, quasi nix dealbabuntur: & si fuerint rubra quasi vermi-19 culus, velut lana alba erunt. ¶ Si volueritis, & audie-20 ritis me, bona terræ comedetis. ¶ Quod si nolueritis, & me ad iracundiam prouocaueritis: gladius deuo-21 rabit vos, quia os Domini locutum est. ¶ Quomodo facta est meretrix ciuitas fidelis, plena iudicij? iusti-22 tia habitauit in ea, nunc autem homicidæ. ¶ Argẽtum tuum versum est in scoriam: vinum tuum mistum est 23 aqua. ¶Principes tui infideles, socij furum, omnes diligunt munera, sequuntur retributiones. | Pupillo non iudicant: & causa viduæ non ingreditur ad illos. 24 ¶ Propter hoc ait Dominus Deus exercituum fortis Israel: Heu, consolabor super hostibus meis, & vindi-25 cabor de inimicis meis. ¶ Et conuertam manum meam ad te, & excoquam ad purum scoriam tuam, 26 & auferam omne stannum tuum. ¶Et restituam iudices tuos, vt fuerunt prius, & consiliarios tuos, sicut antiquitus. post hæc vocaberis ciuitas iusti, vrbs fide-27 lis. ¶Sion in iudicio redimetur, & reducent eam in iu-28 stitia: ¶ & conteret scelestos, & peccatores simul: & 29 qui dereliquerunt Dominum consumentur. ¶ Confundentur enim ab idolis quibus sacrificauerunt: & 30 erubescetis super hortis quos elegeratis. ¶cum fueritis velut quercus defluentibus folijs, & velut hortus 31 absq; aqua. ¶Et erit fortitudo vestra, vt fauilla stupę, & opus vestrum quasi scintilla: & succendetur vtrunque simul, & non erit qui extinguat.

Inf. 5. b. 6.
Ro 9. g. 29.
Gen. 19. c. 24.
Iere. 6. c. 10.
Amos 5. f. 11
Infr. 59 a 1.
II. Pet 5. b. 11.
Iere. 5. f. 28.
Zac. 7 c. 10.

CAPUT II.

1 VErbum quod vidit Isaias filius Amos, super Iuda, & Ierusalem. 2 ¶ Et erit in nouissimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium, & eleuabitur super colles, & fluent ad eum omnes gentes. 3 ¶ Et ibunt populi multi, & dicent: Venite, & ascendamus ad

Mich. 4. a. 1.

montem Dñi, & ad domũ Dei Iacob, & docebit nos vias suas,& ambulabimus in semitis eius:q̃a de Sion 4 exibit lex,& verbũ Dñi de Ierusalem. ♀ Et iudicabit B Gẽtes, & arguet populos multos, & conflabunt gladios suos in vomeres,& lanceas suas in falces:non leuabit gens contra gentẽ gladiũ,nec exercebuntur vltra ad prælium. ♀ Domus Iacob venite,& ambulemus 6 in lumine Dñi.♀Proiecisti enim populũ tuũ domũ Iacob:quia repleti sunt,vt olim & augures habuerũt vt 7 Philisthijm,& pueris alienis adhęserunt.♀Repleta est terra argento,& auro, & nõ est finis thesaurorũ eius, 8 ♀ & repleta est terra eius equis:& innumerabiles quadrigæ eius. Et repleta est terra eius idolis: opus manuũ suarũ adorauerunt, quod fecerunt digiti eorum. 9 ♀Et incuruauit se homo,& humiliatus est vir:ne ergo 10 dimittas eis.♀Ingredere in petrã,& abscõdere in fossa C humo a facie timoris Dñi,& a gloria maiestatis eius. 11 ♀Oculi sublimes hoĩs humiliati sunt, & incuruabitur altitudo virorũ: exaltabitur aũt Dñs solus in die illa. 12 ♀ Quia dies Dñi exercituũ sup oẽm superbũ,& excel 13 sum,& sup oẽm arrogantẽ, & humiliabitur. ♀ Et sup oẽs cedros Libani sublimes, & erectas, & sup omnes 14 quercus Basan.♀ Et sup oẽs montes excelsos,& super 15 oẽs colles eleuatos. ♀ Et sup oẽm turrim excelsam,& 16 sup oẽm murum munitũ. ♀ Et super oẽs naues Thar- 17 sis,& sup oẽ quod visu pulchrũ est. ♀ Et incuruabitur D sublimitas hominũ,& humiliabitur altitudo virorũ: 18 & eleuabitur Dñs solus in die illa. ♀ Et idola penitus 19 conterentur. ♀| Et introibunt in speluncas petrarũ, & in voragines terræ a facie formidinis Dñi,& a gloria 20 maiestatis eius,cum surrexerit percutere terram. ♀ In die illa proijciet homo idola argenti sui, & simulachra auri sui, quæ fecerat sibi vt adoraret, talpas, & 21 vespertiliones. ♀ Et ingredietur scissuras petrarum,& in cauernas saxorum a facie formidinis Domini,& a gloria maiestatis eius, cum surrexerit percutere terram.♀Quiescite ergo ab homine,cuius spiritus in na- 22 ribus eius est: quia excelsus reputatus est ipse.

|Osee 10 b.8. Luc. 23. d.30. Apoc.9 c.17.

CAPVT III.

1 A Ecce enim dominator Dominus exercituum auferet a Ierusalem,& a Iuda validum, & fortẽ, 2 omne robur panis,& omne robur aquæ:♀ fortem,& virum bellatorem,iudicem,& prophetam,& 3 ariolum,& senem.♀ Principem super quinquaginta, & honorabilem vultu,& consiliarium, & sapientem 4 de architectis,& prudentem eloquij mystici. ♀ Et dabo pueros principes eorum, & effœminati dominabuntur eis.♀Et irruet populus,vir ad virum,& vnusquisque ad proximum suum: tumultuabitur puer 6 contra senem,& ignobilis contra nobilem. ♀ Appre- B hẽdet enim vir fratrem suum domesticum patris sui: Vestimentum tibi est, princeps esto noster, ruina autem hæc sub manu tua. ♀ Respondebit in die illa di- 7 cens: Non sum medicus, & in domo mea non est panis, neque vestimentum: nolite constituere me prin- 8 cipem populi. ♀ Ruit enim Ierusalem, & Iudas concidit: quia lingua eorum, & adinuentiones eorum contra Dominum,vt prouocarent oculos maiestatis 9 eius.♀Agnitio vultus eorum respondit eis:& peccatũ suum quasi Sodoma prędicauerunt,nec abscõderũt. Væ animæ eorum, quoniam reddita sunt eis mala. 10 ♀Dicite iusto quoniam bene,quoniam fructum adin- 11 uentionum suarum comedet. ♀ Væ impio in malum: 12 retributio enim manuum eius fiet ei.♀Populum meũ C exactores sui spoliauerunt, & mulieres dominatæ sunt eis. Popule meus,qui te beatum dicũt,ipsi te de- 13 cipiunt,& viam gressuum tuorum dissipant.♀|Stat ad iudicandum Dominus,& stat ad iudicãdos populos. 14 ♀Dominus ad iudicium veniet cũ senibus populi sui, & principibus eius:vos enim depasti estis vineam, & 15 rapina pauperis in domo vestra. ♀Quare atteritis populum meum, & facies pauperum commolitis, dicit 16 Dominus Deus exercituũ? ♀ Et dixit Dominus: Pro eo q̃ eleuatæ sunt filiæ Sion,& ambulauerunt extento collo, & nutibus oculorum, ibant & plaudebant: ambulabant pedibus suis,cõposito gradu incedebãt: 17 ♀Decaluabit Dñs verticem filiarum Sion,& Dñs cri 18 nem earum nudabit. In ♀die illa auferet Dominus or 19 namentũ calceamentorũ, & lunulas, ♀ & torques, & D monilia,& armillas, & mitras, ♀ & discriminalia,& 20 periscelidas,& murenulas,& olfactoriola,& inaures, 21 ♀& annulos,& gemmas in fronte pendentes,♀& mu- 22 tatoria,& palliola,& linteamina, & acus, ♀ & specu- 23 la,& sindones,& vittas,& theristra. ♀ Et erit pro sua- 24 ui odore fœtor,& pro zona funiculus,& pro crispanti crine, caluitium, & pro fascia pectorali cilicium. 25 ♀ Pulcherrimi quoque viri tui gladio cadent, & for- 26 tes tui in prælio.♀Et mœrebunt,atque lugebunt portæ eius,& desolata in terra sedebit.

|Apoc.8. b.7.

CAPVT IIII.

1 A Et apprehendent septem mulieres virum vnum in die illa,dicentes: Panem nostrum comedemus, et vestimentis nostris operiemur: tantummodo inuocetur nomen tuum super nos, aufer 2 opprobrium nostrum. ♀ In die illa erit germen Domini in magnificentia, et gloria, et fructus terræ sublimis, et exultatio his qui saluati fuerint de Is- 3 rael. ♀ Et erit: omnis qui relictus fuerit in Sion, et residuus in Ierusalem, sanctus vocabitur, om- 4 nis qui scriptus est in vita in Ierusalem. ♀ Si ablue- B rit Dominus sordes filiarum Sion, et sanguinem Ierusalem lauerit de medio eius in spiritu iudicij, et 5 spiritu ardoris. ♀ Et creabit Dominus super omnem locum montis Sion, et vbi inuocatus est: nubem per diem, et fumum, et splendorem ignis flammantis in nocte, super omnem enim gloriam protectio. 6 ♀Et tabernaculum erit in vmbraculum diei ab æstu, et in securitatem, et absconsionem a turbine, et a pluuia.

CAPVT V.

1 A Cantabo dilecto meo canticum patruelis mei vineæ suæ. | Vinea facta est dilecto meo in 2 cornu filio olei. ♀ Et sepiuit eam et lapides elegit ex illa, et plantauit eam electam, et ædificauit turrim in medio eius, et torcular extruxit in ea: et expectauit vt faceret vuas, et fecit la- 3 bruscas. ♀ Nunc ergo habitatores Ierusalem, et vi- 4 ri Iuda, iudicate inter me, et vineam meam.♀ Quid est quod debui vltra facere vineæ meæ, et non feci ei? an quod expectaui vt faceret vuas, et fe- 5 cit labruscas? ♀ Et nunc ostendam vobis quid ego faciam vineæ meæ. Auferam sepem eius, et erit in direptionem: diruam maceriam eius, et erit in 6 conculcationem. ♀ | Et ponam eam desertam: non putabitur, et non fodietur: et ascendent vepres,

|Ierem.2 d.21. |Matt.21 c.33. |Sup.1. 7.

& spinæ; & nubibus mandabo ne pluant super eam 7 imbrẽ. ¶ Vinea enim Dñi exercituũ, domus Israel est: & vir Iuda, germẽ eius delectabile: & expectaui vt faceret iudiciũ, & ecce iniquitas: & iustitiã, & ecce cla- 8 mor. ¶ Væ, qui coniungitis domum ad domũ, & agrũ agro copulatis vsq; ad terminũ loci. nũquid habita- 9 bitis vos soli in medio terræ? ¶ In auribus meis sunt C hæc, dicit Dñs exercituũ. Nisi domus multæ desertæ 10 fuerint grandes, & pulchræ, absq; habitatore. ¶ Decẽ enim iugera vinearum facient lagunculã vnã, & tri- 11 ginta modij sementis facient modios tres. ¶ Væ, qui consurgitis mane ad ebrietatem sectandã, & potandũ 12 vsq; ad vesperã, vt vino æstuetis: ¶ Cithara, & lyra, & tympanũ, & tibia, & vinũ, in cõuiuijs vestris: & opus Dñi non respicitis, nec opera manuũ eius cõsideratis. 13 ¶ Propterea captiuus ductus est populus meus, quia non habuit scientiã, & nobiles eius interierunt fame, 14 & multitudo eius siti exaruit. ¶ Propterea dilatauit in D fernus animã suã, & aperuit os suũ absq; vllo termino: & descendẽt fortes eius, & populus eius, & subli- 15 mes gloriosiq; eius ad eũ. ¶ Et incuruabitur homo, & 16 humiliabitur vir, & oculi sublimiũ deprimentur. ¶ Et exaltabitur Dñs exercituũ in iudicio, & Deus sanctus 17 sanctificabitur in iustitia. ¶ Et pascẽtur agni iuxta ordinem suũ, & deserta in vbertatem versa aduenæ co- 18 medent. ¶ Væ, qui trahitis iniquitatem in funiculis va- 19 nitatis, & quasi vinculum plaustri, peccatũ. ¶ Qui di- E citis; Festinet, & cito veniat opus eius, vt videamus: & appropiet, & veniat consilium sancti Israel, & scie- 20 mus illud. ¶ Væ, qui dicitis malum bonum, & bonum malum: ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras: 21 ponẽtes amarum in dulce, & dulce in amarum. ¶ |Væ, qui sapientes estis in oculis vestris, & corã vobisme- 22 tipsis prudentes. ¶ Væ, qui potentes estis ad bibẽdum 23 vinum, & viri fortes ad miscẽdam ebrietatem. ¶ Qui iustificatis impium pro muneribus, & iustitiam iusti 24 aufertis ab eo. ¶ Propter hoc, sicut deuorat stipulã lin- F gua ignis, & calor flammæ exurit: sic radix eorum quasi fauilla erit, & germen eorum vt puluis ascendet. Abiecerunt enim legem Domini exercituum, 25 & eloquium sancti Israel blasphemauerunt. ¶ Ideo iratus est furor Domini in populum suum, & extendit manum suam super eum, & percussit eum: & conturbati sunt montes, et facta sunt morticina eorum quasi stercus in medio platearum. In his omnibus nõ est auersus furor eius, sed adhuc manus eius extenta. 26 ¶ Et eleuabit signum in nationibus procul, et sibilabit ad eum de finibus terræ: et ecce festinus velociter ve- 27 niet. ¶ Non est deficiens, neq; laborans in eo non dor- mitabit, neque dormiet, neque soluetur cingulum re- 28 nũ eius, nec rũpetur corrigia calceamenti eius. ¶ Sagittæ eius acutæ, et oẽs arcus eius extenti. Vngulæ equorum eius vt silex, et rotæ eius quasi impetus tẽpestatis. 29 ¶ Rugitus eius vt leonis, rugiet vt catuli leonũ: et frendet, et tenebit prædam, et amplexabitur, et non erit 30 qui eruat. ¶ Et sonabit super eum in die illa, sicut sonitus maris, aspiciemus in terram, et ecce tenebræ tribulationis, et lux obtenebrata est in caligine eius.

Prou. 3. a. 7. Rom. 12. d. 16.

CAPVT VI.

1 IN anno quo mortuus est rex Ozias, vidi Domi- A num sedentem super solium excelsum, et eleuatum: et ea quæ sub ipso erant, replebant tem- 2 plum. ¶ Seraphim stabant super illud: sex alæ vni, et sex alæ alteri: duabus velabant faciem eius, et dua- 3 bus velabant pedes eius, et duabus volabãt. ¶ Et clamabant alter ad alterum, et dicebant: | Sanctus, san- B ctus, sanctus, Dñs Deus exercituũ, plena est oĩs terra 4 gloria eius. Et ¶ cõmota sunt superliminaria cardinũ a 5 voce clamantis, et domus repleta est fumo. ¶ Et dixi: Væ mihi, quia tacui, quia vir pollutus labijs ego sum et in medio populi polluta labia habentis ego habi- 6 to, et regẽ Dñm exercituũ vidi oculis meis. ¶ Et volauit ad me vnus de Seraphim, & in manu eius calcu- 7 lus, quem forcipe tulerat de altari. ¶ Et tetigit os meũ & dixit: Ecce tetigit hoc labia tua, & auferetur iniqui- C tas tua, & peccatum tuum mundabitur. ¶ Et audiui 8 vocem Domini dicentis: Quem mittam? & quis ibit 9 nobis? Et dixi: Ecce ego mitte me. ¶ Et dixit: Vade, & dices populo huic: |Audite audientes, & nolite intelli- 10 gere: & videte visionem, & nolite cognoscere. ¶ Excæca cor populi huius, & aures eius aggraua, & oculos eius claude: ne forte videat oculis suis, & auribus suis audiat, & corde suo intelligat, & conuertatur, & 11 sanem eum. ¶ Et dixi: Vsquequo Domine? Et dixit: D Donec desolẽt ciuitates absq; habitatore, & domus 12 sine homine, & terra relinquetur deserta. ¶ Et longe faciet Dominus homines, & multiplicabitur quæ de- 13 relicta fuerat in medio terræ. ¶ Et adhuc in ea decimatio, & conuertetur; & erit in ostensionem sicut terebinthus, & sicut quercus quæ expandit ramos suos: semen sanctum erit id, quod steterit in ea.

Apoc. 4. c. 8.

Matt. 13 b. 14. Mar. 4. b 12. Luc. 8. b 10. Ioã. 12. f 40. Act. 28. f 26. Rom. 11 b. 8.

CAPVT VII.

1 ET factum est in diebus Achaz filij Ioathan, fi- A lij Oziæ regis Iuda, ascendit Rasin rex Syriæ, & Phacee filius Romeliæ, rex Israel, in Ierusalem, ad præliandum contra eam: & non po- 2 tuerunt debellare eam. ¶ Et nunciauerunt domui Dauid, dicentes: Requieuit Syria super Ephraim, & commotum est cor eius, & cor populi eius, sicut 3 mouentur ligna syluarum a facie venti. ¶ Et dixit Dominus ad Isaiam: Egredere in occursum Achaz tu, & qui derelictus est Iasub filius tuus, ad extremum aquæductus piscinæ superioris in via Agri ful- 4 lonis. ¶ Et dices ad eum: Vide vt sileas noli timere, & cor tuum ne formidet a duabus caudis titionum fumigantium istorum in ira furoris Rasin regis Sy- 5 riæ, & filij Romeliæ. ¶ eo quod consilium inierit contra te Syria in malum, Ephraim & filius Ro- 6 meliæ, dicentes: ¶ Ascendamus ad Iudam, & su- B scitemus eum, & auellamus eum ad nos, et pona- 7 mus regem in medio eius filium Tabeel. ¶ Hæc dicit Dominus Deus: Non stabit, et non erit istud: 8 ¶ sed caput Syriæ Damascus, et caput Damasci Rasin: et adhuc sexaginta et quinque anni, et desinet E- 9 phraim esse populus: ¶ et caput Ephraim Samaria, et caput Samariæ filius Romeliæ. Si non credide- 10 ritis, non permanebitis. ¶ Et adiecit Dominus lo- 11 qui ad Achaz, dicens: ¶ Pete tibi signum a Domino Deo tuo in profundum inferni, siue in excelsum 12 supra. ¶ Et dixit Achaz: Non petam, et non tenta- 13 bo Dominum. ¶ Et dixit: Audite ergo domus Dauid. Nunquid parum vobis est, molestos esse homini- 14 bus, quia molesti estis, et Deo meo? ¶ Propter hoc C dabit Dominus ipse vobis signum: |Ecce virgo concipiet, et pariet filium, et vocabitur nomen eius Em- 15 manuel. ¶ Butyrum, et mel comedet, vt sciat repro-

4. Reg. 16 a. 5.

Matt. 1. d 23. Luc. 1. c 31.

16 bare malum, & eligere bonum. ♀ Quia antequā ſciat puer reprobare malum, & eligere bonum, derelinquetur terra quam tu deteſtaris a facie duorum regū 17 ſuorum. ♀ Adducet Dominus ſuper te, & ſuper populum tuum, & ſuper domum patris tui dies qui non venerunt a diebus ſeparationis Ephraim a Iuda cum 18 rege Aſſyriorum. ♀ Et erit in die illa, ſibilabit Dominus muſcæ, quæ eſt in extremo fluminum Ægypti, & 19 api quæ eſt in terra Aſſur: ♀ & venient, & requieſcent omnes in torrentibus vallium, & in cauernis petrarū, & in omnibus frutetis, & in vniuerſis foraminibus. 20 ♀ In die illa radet Dominus in nouacula conducta | in D his qui trans flumen ſunt, in rege Aſſyriorum, caput 21 & pilos pedum, & barbam vniuerſam. ♀ Et erit in die 22 illa: nutriet homo vaccam boum, & duas oues. ♀ & præ hubertate lactis comedet butyrum: butyrum enim & mel manducabit omnis qui relictus fuerit in 23 medio terræ. ♀ Et erit in die illa: omnis locus vbi fuerint mille vites, mille argenteis, in ſpinas & in vepres 24 erunt. ♀ Cum ſagittis, & arcu ingredientur illuc: ve- 25 pres enim & ſpinę erunt in vniuerſa terra. ♀ Et omnes montes qui in ſarculo ſarrientur, non veniet illuc terror ſpinarum & veprium, & erit in paſcua bouis, et in conculcationem pecoris.

4. Reg. 19.d.35.

CAPVT VIII.

1 A ET Dixit Dominus ad me. Sume tibi librum grandem, & ſcribe in eo ſtylo hominis: Velo- 2 citer ſpolia detrahe, cito prędare. ♀ Et adhibui mihi teſtes fideles, Vriam ſacerdotem, & Zachariam 3 filium Barachiæ: ♀ & acceſſi ad prophetiſſam, & concepit, & peperit filium. Et dixit Dominus ad me: Voca nomen eius Accelera, ſpolia detrahere, Feſtina prę 4 dari. ♀ Quia antequam ſciat puer vocare patrem ſuū & matrem ſuam auferetur fortitudo Damaſci, & 5 ſpolia Samariæ coram rege Aſſyriorum. ♀ Et adiecit 6 Dominus loqui ad me adhuc, dicens: Pro eo quod abiecit populus iſte aquas Siloe, quæ vadunt cum ſilentio, & aſſumpſit magis Raſin, & filium Rome- 7 liæ: ♀ Propter hoc ecce Dominus adducet ſuper eos B aquas fluminis fortes & multas, regem Aſſyriorum & omnem gloriam eius: & aſcendet ſuper omnes 8 riuos eius, & fluet ſuper vniuerſas ripas eius, ♀ & ibit per Iudam inundans, et tranſiens vſque ad collum veniet. Et erit extenſio alarum eius, implens latitudi- 9 nem terræ tuæ o Emmanuel. ♀ Congregamini populi, et vincimini, et audite vniuerſæ procul terræ: confortamini et vincimini, accingite vos et vincimini. 10 ♀ inite conſilium et diſſipabitur: loquimini verbum, 11 et non fiet: quia nobiſcum Deus. ♀ Hæc enim ait Dominus ad me: Sicut in manu forti erudiuit me, ne 12 irem in via populi huius dicens, ♀ Non dicatis coniu- C ratio: omnia enim quæ loquitur populus iſte, cōiuratio eſt: et timorem eius ne timeatis, neque paueatis. 13 ♀ Dn̄m exercituum ipſum ſanctificate ipſe pauor ve- 14 ſter, et ipſe terror veſter. ♀ Et erit vobis in ſanctificationē. | In lapidē autē offenſionis, et in petram ſcandali duabus domibus Iſrael, in laqueū et in ruinam ha- 15 bitantibus Ieruſalem. ♀ Et offendent ex eis plurimi, & 16 cadent, & conterentur, & irretientur, & capiētur. ♀ Li- 17 ga teſtimoniū, ſigna legē in diſcipulis meis. ♀ Et expectabo Dn̄m qui abſcondit faciē ſuā a domo Iacob, 18 & præſtolabor eum. ♀ | Ecce ego & pueri mei: quos D dedit mihi Dominus in ſignum, & in portentū Iſrael

Luc. 2.c.34. Ro. 9.g.33. 1. Pet. 2. b.6.

Heb. 2. c.13.

a Domino exercituum, qui habitat in monte Sion. 19 ♀ Et cum dixerint ad vos; Quærite a pythonibus, & a diuinis qui ſtrident in incantationibus ſuis. Nunquid non populus a Deo ſuo requiret? pro viuis a mor- 20 tuis? ♀ Ad legem magis, & ad teſtimonium. Quod ſi non dixerint iuxta verbum hoc, non erit eis ma- 21 tutina lux. ♀ Et tranſibit per eam, corruet: & eſuriet: & cum eſurierit, iraſcetur, et maledicet regi ſuo, & 22 Deo ſuo, & ſuſcipiet ſurſum. ♀ Et ad terram intuebitur, et ecce tribulatio et tenebræ, diſſolutio et anguſtia, et caligo perſequens, et non poterit auolare de anguſtia ſua.

CAPVT IX.

1 A PRimo tempore alleuiata eſt terra Zabulon et terra Nephthali, et nouiſſimo aggrauata eſt via maris trans Iordanem Galilęę Gentium. 2 ♀ Populus qui ambulabat in tenebris, vidit lucē magnam: habitantibus in regione vmbræ mortis lux or- 3 ta eſt eis. ♀ Multiplicaſti gentem, & non magnificaſti lætitiam. Lætabuntur coram te, ſicut qui lætantur in meſſe, ſicut exultant victores capta præda quando di- 4 uidūt ſpolia. ♀ iugum enim oneris eius, & virgam humeri eius, & ſceptrum exactoris eius ſuperaſti, | ſicut 5 in die Madian. ♀ Quia omnis violenta prædatio cum tumultu, et veſtimentum miſtum ſanguine erit in cō- 6 buſtionem et cibus ignis. ♀ | PARVVLVS enim NATVS eſt nobis, et filius datus eſt nobis, et factus eſt B principatus ſuper humerum eius: et vocabitur nomē eius admirabilis, conſiliarius, Deus fortis, pater futu- 7 ri ſeculi, princeps pacis. ♀ Multiplicabitur eius imperium, & pacis non erit finis: ſuper ſolium Dauid, & ſuper regnum eius ſedebit: vt confirmet illud, & corroboret in iudicio, & iuſtitia amodo, & vſque in ſem- 8 piternum. Zelus Domini exercituum faciet hoc. ♀ Ver- 9 bum miſit Dominus in Iacob, & cecidit in Iſrael. ♀ Et ſciet omnis populus Ephraim, & habitantes Samariam, in ſuperbia, & magnitudine cordis, dicentes: 10 ♀ Lateres ceciderunt, ſed quadris lapidibus ędificabimus: ſycomoros ſucciderunt, ſed cedros immutabi- 11 mus. ♀ Et eleuabit Dominus hoſtes Raſin ſuper eum, 12 et inimicos eius in tumultum vertet. ♀ Syriam ab o- C riente, et Philiſtijm ab occidente: et deuorabūt Iſrael toto ore. In omnibus his nō eſt auerſus furor eius, ſed 13 adhuc manus eius extenta: ♀ & populus non eſt reuerſus ad percutientem ſe, & Dominum exercituum nō 14 inquiſierunt. ♀ Et diſperdet Dominus ab Iſrael caput, & caudam, incuruantem, et refrenantem die vna. 15 ♀ Longæuus, et honorabilis: ipſe eſt caput: et prophe- 16 ta docens mendacium, ipſe eſt cauda. ♀ Et erunt, qui beatificant populum iſtum ſeducentes: et qui beatifi- 17 cantur, præcipitati. ♀ Propter hoc ſuper adoleſcentulis D eius non lætabitur Dominus: et pupillorum eius, et viduarum non miſerebitur: quia omnis hypochrita eſt, et nequam, et vniuerſum os locutum eſt ſtultitiam. In omnibus his non eſt auerſus furor eius, ſed 18 adhuc manus eius extenta. ♀ Succenſa eſt enim quaſi ignis impietas, veprem, et ſpinam vorabit: et ſuccendetur in denſitate ſaltus, et conuoluetur ſuper- 19 bia fumi. ♀ In ira Domini exercituum conturbata eſt terra, et erit populus quaſi eſca ignis: vir fratri 20 ſuo non parcet. ♀ Et declinabit ad dexteram, et eſuriet: et comedet ad ſiniſtram, et non ſaturabitur: vnuſquiſque carnem brachij ſui vorabit. Manaſ-

Mat. 4. c. 15.

Iudi. 7. [illegible] 22.

Luc. 2. a. 7.

ses Ephraim, & Ephraim Manassen, simul ipsi contra Iudam. In omnibus his non est auersus furor eius, sed adhuc manus eius extenta.

C A P V T X.

1 A VÆ qui condunt leges iniquas: & scribentes iniustitiam scripserunt, ? vt opprimerent in 2 iudicio pauperes, & vim facerent causæ humilium populi mei, vt essent viduæ præda eorum, 3 & pupillos diriperent. ? Quid facietis in die visitationis, & calamitatis de longe venientis? ad cuius confugietis auxilium? & vbi derelinquetis gloriam ve-4 stram, ? ne incuruemini sub vinculo, & cum interfectis cadatis? Super omnibus his non est auersus furor 5 eius, sed adhuc manus eius extenta. ? Væ Assur, virga furoris mei & baculus ipse est, in manu eorum indi-6 gnatio mea. ? Ad gentem fallacem mittam eum, & B contra populum furoris mei mandabo illi, vt auferat spolia, & diripiat prædam, & ponat illum in concul-7 cationem quasi lutum platearum. ? Ipse autem non sic arbitrabitur, & cor eius non ita existimabit: sed ad conterendum erit cor eius, & ad internecionem 8 gentium non paucarum. ? Dicet enim: Nunquid 9 non principes mei simul reges sunt? ? Nunquid non vt Charcamis, sic Calano: & vt Arphad, sic Emath? 10 nunquid non vt Damascus, sic Samaria? ? Quo modo inuenit manus mea regna idoli, sic & simulachra 11 eorum de Ierusalem & de Samaria. ? Nunquid non C sicut feci Samariæ & idolis eius, sic faciam Ierusalem 12 & simulachris eius? ? Et erit, cum impleuerit Dominus cuncta opera sua in monte Sion & in Ierusalem, visitabo super fructum magnifici cordis regis | Assur, 13 & super gloriam altitudinis oculorum eius. ? Dixit enim: In fortitudine manus meæ feci, & in sapientia mea intellexi: & abstuli terminos populorũ, & principes eorum deprędatus sum, & detraxi quasi potens 14 in sublimi residentes. ? Et inuenit quasi nidum manus mea fortitudinem populorum: & sicut colliguntur oua quæ derelicta sunt, sic vniuersam terram ego cõgregaui: & non fuit qui moueret pennam, & aperiret 15 os, & ganniret. ? Nunquid gloriabitur securis contra D eum qui secat in ea? aut exaltabitur serra contra eum a quo trahitur? quõ si eleuetur virga contra eleuantẽ 16 se, & exaltetur baculus qui vtique dignum est. ? Propter hoc mittet Dominator Dominus exercituum, in pinguibus eius tenuitatem: & subtus gloriam eius 17 succensa ardebit quasi combustio ignis. ? Et erit lumẽ Israel in igne, & Sanctus eius in flamma: & succendetur, & deuorabitur spina eius, & vepres in die vna. 18 ? Et gloria saltus eius, & carmeli eius ab anima vsque E ad carnem consumetur, & erit terrore profugus. ? Et 19 reliquiæ ligni saltus eius præ paucitate numerabun-20 tur, & puer scribet eos. ? Et erit in die illa: non adijciet residuum Israel, & hi qui fugerint de domo Iacob, inniti super eo qui percutit eos: sed innitetur super Do-21 minum sanctum Israel, in veritate. ? Reliquiæ conuertentur, reliquię, inquam, Iacob ad Deum fortem. 22 ? Si enim fuerit populus tuus Israel quasi arena maris, reliquię conuertentur ex eo consummatio abbre-23 uiata innundabit iustitiam. ? Cõsummationem enim F & abbreuiationem Dominus Deus exercituum fa-24 ciet in medio omnis terræ. ? Propter hoc, hæc dicit Dominus Deus exercituum: Noli timere populus meus habitator Sion, ab Assur, in virga percutiet te, & baculum suum leuabit super te in via Ae-25 gypti. ? Adhuc enim paululum modicumque & consummabitur indignatio, & furor meus super scelus 26 eorum. ? | Et suscitabit super eum Dominus exercituum flagellum, iuxta | plagam Madian in Petra Oreb, & virgam suam super mare, & leuabit eam in 27 via Aegypti. ? Et erit in die illa: auferetur onus eius de humero tuo, & iugum eius de collo tuo, & com-28 putrescet iugum a facie olei. ? Veniet in Aiath, tran-G sibit in Magron: apud Machmas commendabit vasa 29 sua. ? Trãsierunt cursim Gaba sedes nostra: obstupuit 30 Rama. Gabaath Saulis fugit. ? Hinni voce tua filia 31 Gallim, attende Laisa, paupercula Anathot. ? Migrauit Medemena: habitatores Gabim confortami-32 ni. ? Adhuc dies est, vt in Nobe stetur: agitabit manum suam super montem filiæ Sion, collem Ierusa-33 lem. ? Ecce, dominator Dominus exercituum confringet lacunculã in terrore, & excelsi statura succi-34 dentur, & sublimes humiliabuntur. ? Et subuertentur condensa saltus ferro: & Libanus cum excelsis cadet.

[Margin: 4. Reg 19. g. 35. Inf. 37. g. 36. — Ro. 9. f. 27. Inf. 11. c. 11. — Inf. 37. g 36. — Iud. 7. g 25.]

C A P V T XI.

1 A ET | egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet. ? Et requiescet super eum 2 spiritus Domini, spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilij & fortitudinis, spiritus scientiæ 3 & pietatis. ? Et replebit eum spiritus timoris Domini: non secundum visionem oculorum iudicabit, neque 4 secundum auditum aurium arguet: ? Sed iudicabit in iustitia pauperes, & arguet in æquitate pro mansuetis terræ: | & percutiet terram virga oris sui, & spiritu 5 labiorũ suorum interficiet impiũ. ? Et erit iustitia cingulum lumborum eius: & fides cinctorium renum e-6 ius. ? | Habitabit lupus cum agno: & pardus cum hędo B accubabit: vitulus, & leo, & ouis simul morabuntur, 7 & puer paruulus minabit eos. ? Vitulus, & vrsus pascentur: simul requiescent catuli eorum, & leo quasi 8 bos comedet paleas. ? Et delectabitur infans ab hubere super foramine aspidis: & in cauerna reguli, qui 9 ablactus fuerit, manum suam mittet. ? Non nocebũt, & non occident in vniuerso monte sancto meo, quia repleta est terra scientia Domini sicut aquæ maris o-10 perientes. ? In die illa radix Iesse, | qui stat in signum populorum, ipsum gentes deprecabuntur, & erit se-11 pulchrũ eius gloriosum. | ? Et erit in die illa adijciet Dominus secundo manum suam ad possidendum C residuum populi sui, quod relinquetur ab Assyrijs, & ab Aegypto & a Phetros, & ab Aethiopia, & ab Aelam, et a Sennaar, & ab Emath, et ab insulis maris. 12 ? Et leuabit signum in nationes, et cõgregabit profugos Israel, et dispersos Iuda colliget a quattuor plagis 13 terræ. ? Et auferetur zelus Ephraim, et hostes Iuda peribunt: Ephraim non æmulabitur Iudam, et Iudas 14 non pugnabit contra Ephraim. ? Et volabunt in hu-D meros Philisthijm per mare, simul prædabuntur filios Orientis: Idumæa et Moab præceptum manus 15 eorum, et filij Ammon obedientes erunt. ? Et desolabit Dominus linguam maris Aegypti, et leuabit manum suam super flumen in fortitudine spiritus sui: et percutiet eum in septem riuis, ita vt transeant 16 per eum calceati. ? Et erit via residuo populo meo, qui relinquetur ab Assyrijs sicut fuit Israeli | in die illa qua ascendit de terra Ægypti.

[Margin: Act. 13. d 23. — 2. Tess. 2 c. 8. — Inf. 65. d 25. — Ro. 15. c. 12. — Sup. 10. e 21. — Exo. 14. g 29.]

CAPVT

CAPVT XII.

1 A ET dices in die illa: Confitebor tibi Domine, quoniam iratus es mihi: conuerſus eſt furor tuus,& conſolatus es me.
2 ¶ Ecce Deus ſaluator meus, fiducialiter agam, & non timebo:quia | fortitudo mea,& laus mea Dominus,& factus eſt mihi in ſalutem.
3 ¶Haurietis aquas in gaudio de fontibus ſaluatoris.
4 ¶Et dicetis in die illa: Confitemini Domino,& inuocate nomen eius: notas facite in populis adinuētiones eius: memētote quoniã excelſum eſt nomen eius.
5 ¶ Cantate Domino quoniam magnifice fecit: annunciate hoc in vniuerſa terra.
6 ¶Exulta, & lauda habitatio Sion: quia magnus in medio tui ſanctus Iſrael.

|Exo.15. a.2. Pſal.117 c.14

.CAPVT XIII.

1 A ONus Babylonis, quod vidit Iſaias filius Amos. 2 ¶Super montem caliginoſum leuate ſignum, exaltate vocem, leuate manum, & ingrediantur portas duces. 3 ¶Ego mandaui ſanctificatis meis,& vocaui fortes meos in ira mea, exultantes in gloria mea. 4 ¶ Vox multitudinis in montibus quaſi populorum frequentium, vox ſonitus regum, gentiũ congregatarum: Dominus exercituum præcepit militiæ belli, 5 ¶ venientibus de terra procul, a ſummitate cęli Dominus, & vaſa furoris eius, vt diſperdat oẽm terram. 6 ¶Vlulate,quia prope eſt dies Dñi:quaſi vaſtitas a Dño veniet. 7 ¶ Propter hoc omnes manus diſſoluentur,& omne cor hominis contabeſcet, 8 ¶ & conteretur. B Torſiones,& dolores tenebunt, quaſi parturiēs dolebunt: vnuſquiſque ad proximum ſuum ſtupebit, facies combuſtæ vultus eorum. 9 ¶ Ecce dies Domini veniet,crudelis, & indignationis plenus,& iræ, furoriſque ad ponendam terram in ſolitudinem, & peccatores eius conterendos de ea. 10 ¶| Quoniam ſtellæ cœli, & ſplendor earum non expandent lumen ſuum: | obtenebratus eſt Sol in ortu ſuo, & Luna non ſplendebit in lumine ſuo. 11 ¶ Et viſitabo ſuper C orbis mala, & contra impios iniquitatem eorum, & quieſcere faciam ſuperbiam infidelium, & arrogantiam fortium humiliabo. 12 ¶Precioſior erit vir auro,& homo mundo obrizo. 13 ¶ Super hoc,cœlum turbabo, & mouebitur terra de loco ſuo, propter indignationem Domini exercituum, & propter diem iræ furoris eius. 14 ¶ Et erit quaſi damula fugiens, & quaſi ouis: & non erit qui congreget: vnuſquiſque ad populum ſuum conuertetur, & ſinguli ad terram ſuam fugient. 15 ¶ Omnis qui inuentus fuerit, occidetur: & omnis qui ſuperuenerit, cadet in gladio. 16 ¶ | Infantes eorum allidentur in oculis eorum: diripientur domus eorum, & vxores eorum violabuntur. 17 ¶Ecce ego ſuſcitabo ſuper eos Medos, qui argentum non quærant, nec aurum velint. 18 ¶ ſed ſagittis D paruulos interficient,& lactantibus vteris nō miſerebuntur,& ſuper filios non parcet oculus eorum. 19 ¶ Et erit Babylon illa glorioſa in regnis, inclyta ſuperbia Chaldæorum, | ſicut ſubuertit Dominus Sodomam & Gomorrham. 20 ¶ Non habitabitur, vſque in finem, & non fundabitur, yſque ad generationem, & generationem: nec ponet ibi tentoria Arabs,nec paſtores requieſcent ibi. 21 ¶ Sed requieſcent ibi beſtiæ, & replebuntur domus eorum draconibus: & 22 habitabunt ibi ſtruthiones,& piloſi ſaltabunt ibi: ¶& reſpondebunt ibi vlulæ in ædibus eius, & ſirenes in delubris voluptatis.

|Ezec.32 b.6 Ioel 3.c. 15. Mat.24.c 29. Mar.13.c 24. Luc. 21. c.25.

|Pſ.136. b.9

|Gen.19. c.24.

CAPVT XIIII.

1 A PRope eſt, vt veniat tẽpus eius,& dies eius non elongabuntur. Miſerebitur enim Dominus Iacob, & eliget adhuc de Iſrael, & requieſcere eos faciet ſuper humum ſuam:adiungetur aduena ad 2 eos,& adhærebit domui Iacob. ¶ Et tenebunt eos populi,& adducēt eos in locum ſuum: & poſſidebit eos domus Iſrael ſuper terram Domini in ſeruos, & ancillas:& erunt capientes eos qui ſe ceperant,& ſubijcient exactores ſuos. 3 ¶Et erit in die illa:cum requiem dederit tibi Deus a labore tuo,& a concuſſione tua, 4 & a ſeruitute dura qua ante ſeruiſti, ¶ ſumes parabo- B lam iſtam contra regem Babylonis,& dices:Quomodo ceſſauit exactor,quieuit tributum? 5 ¶Contriuit Dominus baculum impiorum, virgam dominantium, 6 ¶cædentem populos in indignatione,plaga inſanabili,ſubijcientem in furore gentes,perſequētem crudeliter. 7 ¶ Conquieuit,& ſiluit omnis terra,gauiſa eſt,& exultauit: 8 ¶abietes quoque lætatæ ſunt ſuper te,& cedri Libani,ex quo dormiſti, nō aſcendet qui ſuccīdat nos. 9 ¶Infernus ſubter conturbatus eſt in occurſum ad C uentus tui,ſuſcitauit tibi gigantes. Omnes principes terræ ſurrexerunt de ſolijs ſuis, omnes principes nationum. 10 ¶ Vniuerſi reſpondebunt,et dicent tibi. Et tu vulneratus es, ſicut et nos, noſtri ſimilis effectus es. 11 ¶ Detracta eſt ad inferos,ſuperbia tua,concīdit cadauer tuum: ſubter te ſternetur tinea, & operimentum tuum erunt vermes. 12 ¶Quomodo cecidiſti de cœlo lucifer,qui mane oriebaris? corruiſti in terram,qui vulnerabas gentes? 13 ¶qui dicebas in corde tuo:In cœlum cōſcendam,ſuper aſtra Dei exaltabo ſolium meum, ſedebo in monte teſtamenti,in lateribus Aquilonis. 14 ¶ Aſcendam ſuper altitudinem nubium, ſimilis ero 15 Altiſſimo. ¶ Veruntamen ad infernum detraheris in profundum laci. 16 ¶ Qui te viderint, ad te inclina- D buntur, teque proſpicient: Nunquid iſte eſt vir, qui conturbauit terram, qui concuſſit regna? 17 ¶ Qui poſuit orbem deſertum,& vrbes eius deſtruxit, vinctis eius non aperuit carcerem? 18 ¶ Omnes reges gentium vniuerſi dormierunt in gloria, vir in domo ſua. 19 ¶ Tu autem proiectus es de ſepulchro tuo,quaſi ſtirps inutilis pollutus,& obuolutus cum his,qui interfecti ſunt gladio, & deſcenderunt ad fundamenta laci, 20 quaſi cadauer putridum. ¶ Non habebis conſortium, neque cum eis in ſepultura: tu enim terram tuam diſperdidiſti, tu populum tuum occidiſti: non vo- 21 cabitur in æternum ſemen peſſimorum. ¶ Præparate filios eius occiſioni, in iniquitate patrum ſuorum, E non conſurgent, nec hæreditabunt terram: neque implebunt faciem orbis ciuitatum. 22 ¶ Et conſurgam ſuper eos, dicit Dominus exercituum: & perdam Babylonis nomen, & reliquias, & germen, & progeniem:dicit Dominus. 23 ¶ Et ponam eam in poſſeſ- F ſionem ericij,& in paludes aquarum,& ſcopabo eam in ſcopa terens,dicit Dñs exercituũ. 24 ¶ Iurauit Dominus exercituum dicens: Si non vt putaui, ita erit: 25 & quomodo mente tractaui, ¶ſic eueniet. Vt cōteram Aſſyrium in terra mea, & in montibus meis conculcem eum,& auferetur ab eis iugũ eius, & onus illius ab humero eorum tolletur. 26 ¶Hoc conſilium quod

cogitaui super omnem terram, & hæc est manus ex-
27 tenta super vniuersas gentes. Dominus enim exercituum decreuit: & quis poterit infirmare? & manus e-
28 ius extenta: & quis auertet eam? In anno quo mor-
29 tuus est rex Achaz, factum est onus istud. Ne læteris
G Philisthæa omnis tu, quoniam comminuta est virga percussoris tui, de radice enim colubri egredietur re-
30 gulus, & semen eius absorbens volucrem. Et pascentur primogeniti pauperum, & pauperes fiducialiter requiescēt: & interire faciam in fame radicem tuam,
31 & reliquias tuas interficiam. Vlula porta, clama ciuitas: prostrata est Philisthæa omnis: ab Aquilone enim fumus veniet, & nō est qui effugiet agmen eius.
32 Et quid respondebitur nuncijs gentis? Quia Dominus fundauit Sion, & in ipso sperabunt pauperes populi eius.

CAPVT XV.

1 A Onus Moab. Quia nocte vastata ē Ar Moab, conticuit: quia nocte vastatus est Murus,
2 Moab conticuit. Ascendit domū & Dibō ad excelsa in planctum: super Nabo, & super Medaba, Moab vlulauit: in cunctis capitibus eius caluitiū:
3 & omnis barba radetur: In triuijs eius accincti sunt sacco: super tecta eius, & in plateis eius omnis vlula-
4 tus, descendit in fletum. Clamabit Hesebon & Elea-
B le, vsque Iasa audita est vox eorum: super hoc expe-
5 diti Moab vlulabunt, anima eius vlulabit sibi. Cor meum ad Moab clamabit, vectes eius, vsq; ad Segor vitulam conternantem. Per ascensum enim Luith flens ascendet, & in via Oronaim clamorem contri-
6 tionis leuabunt. Aquæ enim Nemrim desertę erunt, quia aruit herba, defecit germen, viror omnis inte-
7 rijt. Secundum magnitudinem operis, & visitatio
8 eorum: ad torrentem salicum ducent eos. Quoniam circuibit clamor terminum Moab: vsque ad Gallim vlulatus eius, & vsque ad Puteum Elim clamor eius.
9 Quia aquæ Dibon repletæ sunt sanguine: ponam enim super Dibon additamenta: his qui fugerint de Moab leonem, & reliquijs terræ,

Iere. 48. f. 37. Ezec. 7. c. 18.

CAPVT XVI.

1 A Emitte agnum Domine dominatorem terræ, de Petra deserti ad montem filiæ Sion. Et erit si-
2 cut auis fugiens, & pulli de nido auolantes, sic
3 erunt filiæ Moab in transcensu Arnon. Ini consiliū, coge concilium, pone quasi noctem vmbram tuam in meridie absconde fugientes, & vagos ne prodas.
4 Habitabunt apud te profugi mei: Moab esto latibulum eorum a facie vastatoris: finitus est enim puluis, consummatus est miser, defecit, qui conculcabat ter-
5 ram. Et præparabitur in misericordia solium, & se-
B debit super illud in veritate in tabernaculo Dauid, iudicans & quærens iudicium, & velociter reddens,
6 quod iustum est. Audiuimus superbiam Moab, superbus est valde: superbia eius, & arrogantia eius, &
7 indignatio eius, plusquam fortitudo eius. Idcirco vlulabit Moab ad Moab, vniuersus vlulabit: his qui lætantur super muros cocti lateris, loquimini plagas
8 suas. Quoniam suburbana Hesebon deserta sunt, & vineam Sabama Domini Gentium exciderunt flagella eius: vsque ad Iazer peruenerunt, errauerunt in deserto, propagines eius relictæ sunt, transierunt ma-
9 re. Super hoc plorabo in fletu Iazer vineam Saba-

Iere. 48. d. 15.

C ma: inebriabo te lachryma mea Hesebon, & Eleale: quoniam super vindemiam tuam, & super messem
10 tuam vox calcantium irruit. Et auferetur lætitia, & exultatio de Carmelo, & in vineis non exultabit, neque iubilabit. vinum in torculari non calcabit, qui
11 calcare consueuerat: vocem calcantium abstuli. Super hoc venter meus ad Moab quasi cithara sonabit,
12 & viscera mea ad murum cocti lateris. Et erit, cum apparuerit quod laborauit Moab super excelsis suis, ingredietur ad sancta sua, vt obsecret, & non valebit.
13 Hoc verbum quod locutus est Dominus ad Moab
14 ex tunc. Et nunc locutus est Dominus dicens: In tribus annis, quasi anni mercenarij auferetur gloria Moab super omni populo multo, & relinquetur paruus, & modicus, nequaquam multus.

CAPVT XVII.

1 A Onus Damasci. Ecce Damascus desinet esse ciuitas, & erit sicut aceruus lapidum in rui-
2 na. Derelictæ ciuitates Aroer gregibus erunt, & requiescent ibi, & non erit, qui exterreat. Et
3 cessabit adiutorium ab Ephraim, & regnum a Damasco: & reliquiæ Syriæ, sicut gloria filiorum Israel
4 erunt: dicit Dominus exercituum. Et erit in die illa: attenuabitur gloria Iacob, & pinguedo carnis eius
5 marcescet. Et erit sicut congregans in messe, quod restiterit, & brachium eius spicas leget, & erit, sicut
6 quærens spicas in valle Raphaim. Et relinquetur in
B eo sicut racemus, & sicut excussio oleæ duarum, vel trium oliuarum in summitate rami, siue quattuor aut quinque in cacuminibus eius fructus eius. Dicit Do-
7 minus Deus Israel. In die illa inclinabitur homo ad factorem suum, & oculi eius ad sanctum Israel respi-
8 cient: & non inclinabitur ad altaria quæ fecerunt manus eius: & quæ operati sunt digiti eius non respi-
9 ciet, lucos & delubra. In die illa erunt ciuitates for-
C titudinis eius derelictę, sicut aratra, & segetes quę derelictæ sunt a facie filiorum Israel, & eris deserta.
10 Quia oblita es Dei saluatoris tui, & fortis adiutoris tui non es recordata. propterea plantabis planta-
11 tionem fidelem, & germen alienum seminabis. In die plantationis tuæ labrusca, & mane semen tuum florebit: ablata est messis in die hæreditatis, & dolebit
12 grauiter. Væ multitudini populorum multorum, vt
D multitudo maris sonantis: & tumultus turbarum, si-
13 cut sonitus aquarum multarum. Sonabunt populi, sicut sonitus aquarum inundantium, & increpabit eum, & fugiet procul: & rapietur sicut puluis montiū
14 a facie venti, & sicut turbo coram tempestate. In tempore vespere, & ecce turbatio: in matutino, & non subsistet. hæc est pars eorum, qui vastauerunt nos, & sors diripientium nos.

CAPVT XVIII.

1 A Væ terræ cymbalo alarum, quæ est trans flumina Aethiopiæ, qui mittit in mare lega-
2 tos, & in vasis papyri super aquas. Ite angeli veloces ad gentem conuulsam, & dilaceratam: ad populum terribilem, post quē non est alius: ad gentem expectantem, & conculcatam, cuius diripuerunt
3 flumina terram eius. Omnes habitatores orbis, qui moramini in terra, cum eleuatum fuerit signum in
4 montibus, videbitis, & clangorem tubæ audietis: quia hæc dicit Dn̄s ad me: Quiescā, & considerabo in loco

meo

meo sicut meridiana lux clara est,& sicut nubes roris
5 in die messis.¶Ante messem enim totus effloruit & im
B matura perfectio germinabit, & præcidentur ramu-
sculi eius falcibus: & quæ derelicta fuerint,abscindẽ
6 tur,& excutientur. ¶ Et relinquentur simul auibus
montium, & bestijs terrę:& æstate perpetua erunt su
per eum volucres,& omnes bestiæ terræ super illum
7 hyemabunt. ¶ In tempore illo deferetur munus Do-
mino exercituum a populo diuulso & dilacerato: a
populo terribili, post quem non fuit alius a gente ex
pectante,expectante & conculcata, cuius diripuerũt
flumina terram eius ad locum nominis Domini exer
cituum,montem Sion.

CAPVT XIX.

1 A ONus Aegypti. Ecce Dominus ascẽdet super
nubem leuem, & ingredietur Aegyptum &
commouebuntur simulachra Aegypti a fa
2 cie eius,& cor Aegypti tabescet in medio eius.¶Et cõ
currere faciam Aegyptios aduersus Aegyptios:& pu
gnabit vir contra fratrem suum, & vir contra amicũ
suum,ciuitas aduersus ciuitatem, regnũ aduersus re-
3 gnum. ¶ Et dirumpetur spiritus Aegypti in visceri-
bus eius,& consilium eius præcipitabo:& interroga-
bunt simulachra sua,& diuinos suos,& pythones, &
4 ariolos.¶Et tradam Aegyptum in manu dñorum cru
delium,& rex fortis dominabitur eorum, ait Domi-
5 nus Deus exercituum. ¶ Et arescet aqua de mari, &
6 fluuius desolabitur atque siccabitur. ¶ Et deficient
flumina: attenuabuntur,& siccabuntur riui aggerũ.
7 Calamus & iuncus marcescet.¶nudabitur alueus ri-
B ui a fonte suo: & omnis sementis irrigua siccabitur,
8 arescet & non erit. ¶ Et mœrebunt piscatores,& luge
bunt omnes mittentes in flumen hamum, & expan-
9 dentes rete super faciem aquarum emarcescent.¶ Cõ
fundentur qui operabantur linum,pectentes & texẽ-
10 tes subtilia. ¶ Et erunt irrigua eius flaccentia: omnes
11 qui faciebant lacunas ad capiendos pisces. ¶ Stulti
principes Taneos,sapientes consiliarij Pharaonis de-
derunt cõsilium insipiens: quomodo dicetis Pharao-
ni,Filius sapientium ego, filius regum antiquorum?
12 ¶ Vbi nunc sunt sapientes tui? annuncient tibi, & in-
dicent quid cogitauerit Dominus exercituum super
13 Aegyptum.¶Stulti facti sunt principes Taneos,emar
cuerunt principes Memphĕos, deceperunt Aegyptũ,
14 angulum populorum eius.¶ Dñs miscuit in medio e-
ius spiritum vertiginis:& errare fecerunt Aegyptum
15 in omni opere suo,sicut errat ebrius & vomens.¶ Et
C non erit Aegypto opus quod faciat caput & caudam
16 incuruantẽ & refrenãtem. ¶ In die illa erit Aegyptus
quasi mulieres,& stupebunt & timebunt a facie com
motionis manus Domini exercituum,quam ipse mo
17 uebit super eam. ¶ Et erit terra Iuda Aegypto in pa-
uorem:omnis qui illius fuerit recordatus, pauebit a
facie consilij Dñi exercituum, quod ipse cogitauit su
18 per eam.¶ In die illa erunt quinque ciuitates in terra
Aegypti,loquentes lingua Chanaan,& iurantes per
19 Dñm exercituum:Ciuitas solis vocabitur vna: ¶ In
die illa erit altare Domini in medio terræ Aegypti,
20 & titulus Domini iuxta terminum eius: ¶ erit in
D signum & in testimonium Domino exercituum in
terra Aegypti. Clamabunt enim ad Dominum a fa-
cie tribulantis,& mittet eis saluatorem & propugna-
21 torem qui liberet eos. ¶ Et cognoscetur Dominus ab
Aegypto, & cognoscent Aegyptij Dominum in di[e]
illa,& colent eum in hostijs:& in muneribus:& vot[a]
22 vouebunt Domino,& soluent.¶ Et percutiet Domi
nus Aegyptum plaga,& sanabit eam, & reuertentu[r]
23 ad Dominum,& placabitur eis, & sanabit eos. ¶ I[n]
die illa erit via de Aegypto in Assyrios, & intrabi[t]
Assyrius Aegyptum,& Aegyptius in Assyrios, & se[r]
24 uient Aegyptij Assur. ¶ In die illa erit Israel tertiu[s]
25 Aegyptio & Assyrio:benedictio in medio terræ,¶ cu[i]
benedixit Dominus exercituum, dicens: Benedictu[s]
populus meus Aegypti, & opus manuum mearum
Assyrio,hæreditas autem mea Israel.

CAPVT XX.

1 A IN anno quo ingressus est Tharthan in Azotum
cum misisset eum Sargon rex Assyriorum,& pu
2 gnasset contra Azotum,& cepisset eam:¶In tem
pore illo locutus est Dominus in manu Isaiæ filij A-
mos,dicens: Vade, & solue saccum de lumbis tuis,
& calceamenta tua tolle de pedibus tuis. Et fecit sic
3 vadẽs nudus,& discalceatus.¶Et dixit Dñs: sicut am
bulauit seruus meus Isaias nudus, & discalceatus,
trium annorũ signum & portentum erit super Aegy-
4 ptum & super Aethiopiam: ¶ sic minabit rex Assyrio
B rum captiuitatem Aegypti, & trãsmigrationem Ae-
thiopiæ,iuuenum,& senum,nudam & discalceatam
5 discoopertis natibus ad ignominiam Aegypti.¶ Et ti
mebunt,& confundentur ab Aethiopia spe sua,& ab
6 Aegypto gloria sua. ¶ Et dicet habitator insulæ hu-
ius in die illa: Ecce hæc erat spes nostra, ad quos con
fugimus in Auxilium, vt liberarent nos a facie regis
Assyriorum: & quomodo effugere poterimus nos?

CAPVT XXI.

1 A ONus deserti maris. Sicut turbines ab Aphri-
co veniunt,de deserto venit,de terra horri-
2 bili. ¶ Visio dura nunciata est mihi: qui in-
credulus est,infideliter agit: & qui depopulator est,
vastat. Ascende Aelam,obside Mœde omnem gemi
3 tũ eius cessare feci. ¶ Propterea repleti sunt lũbi mei
dolore,angustia possidet me sicut angustia parturien
tis: corrui cum audirem,conturbatus sum cum vide-
4 rem. ¶ Emarcuit cor meum, tenebræ stupefecerunt
me:Babylõ dilecta mea posita est mihi in miraculũ.
5 ¶ Pone mensam, contemplare in specula, comeden-
tes & bibentes surgite principes, arripite clypeum:
6 ¶ hæc enim dixit mihi Dominus: Vade, et pone spe-
7 culatorem:et quodcũque viderit, annũciet.¶Et vidit
currum duorum equitum,ascensorem asini,et ascen-
sorem cameli:et contẽplatus est diligenter multo in-
8 tuitu.¶ Et clamauit leo: Super speculam Domini e-
go sum,stãs iugiter per diẽ,et super custodiam meam
9 ego sum,stans totis noctibus. ¶ Ecce iste venit ascen-
C sor vir bigę equitum,et respondit,et dixit: Cecidit ce
cidit Babylon, et omnia sculptilia deorum eius con-
10 trita sunt in terram. ¶ Tritura mea, et filij areæ meæ,
quæ audiui a Domino exercituum Deo Israel, an-
11 nunciaui vobis. ¶ Onus Duma. Ad me clamat ex
Seir: Custos quid de nocte? custos quid de nocte?
12 ¶ Dixit custos: Venit mane et nox: si quæritis, quæ-
13 rite: conuertimini, venite. ¶Onus in Arabia. In sal-
14 tu ad vesperã dormietis, in semitis Dedanim. ¶ Oc-
D currentes sitienti ferte aquam qui habitatis ter-
15 ram Austri,cum panibus occurrite fugienti.¶ A facie

enim

enim gladiorum fugerunt, a facie gladij imminen-
16 tis,a facie arcus extenti,a facie grauis prælij: ❡ quoniam hæc dicit Dominus ad me:Adhuc in vno anno quasi in anno mercenarij, & auferetur omnis gloria
17 Cedar. ❡ Et reliquiæ numeri sagittariorum fortium de filijs Cedar imminuentur: Dominus enim Deus Israel locutus est.

CAPVT XXII.

1 A ONus vallis visionis. ❡ Quidnam quoque tibi est, quia ascendisti & tu omnis in tecta?
2 ❡ clamoris plena, vrbs, frequens, ciuitas exultans: interfecti tui, non interfecti gladio: nec mor-
3 tui in bello. ❡ Cuncti principes tui fugerunt simul, dureq; ligati sunt: omnes qui inuēti sunt vincti sunt
4 pariter, procul fugerunt. ❡ Propterea dixi: Recedite a me, amare flebo: nolite incūbere vt cōsolemini me
5 super vastitate filię populi mei. ❡ Dies enim interfe-
B ctionis & conculcationis & fletuum Domino Deo exercituum in valle visionis, scrutans murum, & ma
6 gnificus super montem. ❡ Et Aelam sumpsit pharetram, currū hoīs equitis, & parietē nudauit clypeus.
7 ❡ Et erunt electæ valles tuæ plenæ quadrigarum, &
8 equites ponent sedes suas in porta. ❡ Et reuelabitur operimentum Iudæ, & videbis in die armentariū do
9 mus saltus. ❡ Et scissura ciuitatis Dauid videbitis, q̄a multiplicatæ sunt, & congregastis aquas piscinæ infe
10 rioris, ❡ & domos Ierusalem numerastis, & destruxi-
C stis domos ad muniendum murum. ❡ Et lacum feci-
11 stis inter duos muros, ad aquam piscinæ veteris: & non suspexistis ad eum qui fecerat eam, & operato-
12 rem eius de longe nō vidistis. ❡ Et vocabit Dominus Deus exercituum in die illa ad fletum, & ad plan-
13 ctum, ad caluitium, & ad cingulum sacci: ❡ & ecce
D gaudium & lætitia occidere vitulos, & iugulare arietes, comedere carnes, & bibere vinū, | Comedamus,
14 et bibamus, cras enim moriemur. ❡ Et reuelata est in auribus meis vox Domini exercituum: Si dimittetur iniquitas hæc vobis donec moriamini: dicit Domi-
15 nus Deus exercituum. ❡ Hęc dicit Dn̄s Deus exercituum: Vade, ingredere ad eum qui habitat in tabernaculo, ad Sobnā præpositum templi, et dices ad eū:
16 ❡ Quid tu hic? aut quasi quis hic? quia excidisti tibi hic sepulchrū, excidisti in excelso memoriale diligen
17 ter, in petra tabernaculū tibi. ❡ Ecce, Dn̄s asportari te
E faciet, sicut asportatur gallus gallinaceus, et quasi a-
18 mictum sic subleuabit te. ❡ Coronans coronabit te tribulatione, quasi pilā mittet te in terram latā et spaciosam: ibi morieris, et ibi erit currus gloriæ tuę, igno
19 minia Domus Domini tui. ❡ Et expellam te de statio
20 ne tua, et de ministerio tuo deponam te. ❡ Et erit in die illa: vocabo seruum meum Eliacim, filium Hel-
21 ciæ. ❡ et induam illum tunica tua, et cingulo tuo con-
F fortabo eum, et potestatem tuam dabo in manu eius: et erit quasi pater habitantibus Ierusalem, et domui
22 Iuda. ❡ | Et dabo clauē domus Dauid super humerum eius, et aperiet, et non erit qui claudat: et claudet, et
23 non erit qui aperiat. ❡ Et figam illum paxillum in loco fideli, et erit in solium gloriæ domui patris eius.
24 ❡ Et suspendent super eum omnem gloriam domus patris eius vasorum diuersa genera, omne vas paruulum, a vasis craterarum vsque ad omne vas musico-
25 rum. ❡ In die illa, dicit Dominus exercituum, auferetur paxillus, qui fixus fuerat in loco fideli: et frangetur, et cadet, et peribit quod pependerat in eo, quia Dominus locutus est.

Sup.2.b.6. 1.Cor.15.d.32. Inf.56.d.12.

Apoc.3.b.7. Iob.12.c.14.

CAPVT XXIII.

1 A ONus Tyri. Vlulate naues maris, quia vastata est domus vnde venire cōsueuerāt, de terra
2 Cethim reuelatū est eis: ❡ Tacete qui habitatis in insula: negociatores Sidonis, transfretantes ma
3 re, repleuerunt te. ❡ In aquis multis semen Nili, messis fluminis fruges eius: & facta est negociatio gen-
4 tium. ❡ Erubesce Sidon, ait enim mare, fortitudo ma
B ris, dicens: Non parturiui, & non peperi, & non enutriui iuuenes, nec ad incrementum perduxi virgines.
5 ❡ Cum auditum fuerit in Aegypto, dolebunt cum au
6 dierint de Tiro. ❡ Trāsite maria vlulate, qui habitatis
7 in insula: ❡ Nunquid non vestra hęc est, quę gloriabatur a diebus pristinis in antiquitate sua? ducent eam
8 pedes sui longe ad peregrinandum. ❡ Quis cogitauit hoc super Tyrum quondam coronatam, cuius nego-
9 ciatores principes, institores eius incyti terræ? ❡ Dominus exercituum cogitauit hoc, vt detraheret superbiam omnis gloriæ, & ad ignominiam deduceret v-
10 niuersos inclytos terræ. ❡ Transi terram tuam quasi
11 flumen, filia maris, non est cingulum vltra tibi. ❡ Manum suam extendit super mare, conturbauit regna:
C Dominus mandauit aduersus Chanaam, vt cōtereret
12 fortes eius, ❡ & dixit: Nō adijcies vltra vt glorieris, calumniam sustinens virgo filia Sidonis: in Cethim cō surgens transfreta, ibi quoque non erit requies tibi.
13 ❡ Ecce, terra Chaldæorum talis populus non fuit, Assur fundauit eam, in captiuitatem traduxerunt robustos eius, suffoderunt domos eius, posuerunt eum in
14 ruinam. ❡ Vlulate naues maris, quia deuastata est for
15 titudo vestra. ❡ Et erit in die illa: in obliuione eris, o Tyre, septuaginta annis, sicut dies regis vnius: post septuaginta autem annos erit Tyro quasi canticum
16 meretricis. ❡ Sume citharam, circui ciuitatem mere-
D trix obliuioni tradita: bene cane, frequenta canticū,
17 vt memoria tui sit. ❡ Et erit post septuaginta annos, visitabit Dominus Tirū, & reducet eā ad mercedes suas: & rursum fornicabitur cum vniuersis regnis ter
18 ræ super faciem terræ. ❡ Et erūt negotiationes eius, & mercedes eius sanctificatæ Domino, non condentur, neque reponentur: quia his qui habitauerint coram Domino, erit negociatio eius, vt manducent in saturitatem, & vestiantur vsque ad vetustatem.

CAPVT XXIIII.

1 A ECce, Dominus dissipabit terrā, & nudabit eam, & affliget faciem eius, & disperget habitato-
2 res eius. ❡ | Et erit sicut populus, sic sacerdos: & sicut seruus sic dominus eius: sicut ancilla, sic domina eius: sicut emens, sic ille qui vendit: sicut fœnerator, sic is qui mutuū accipit: sicut qui repetit, sic qui
3 debet. ❡ Dissipatione dissipabitur terra, & direptione prædabitur. Dominus enim locutus est verbum hoc.
4 ❡ Luxit et defluxit terra, et infirmata est: defluxit or-
5 bis, infirmata est altitudo populi terræ. ❡ Et terra infecta est ab habitatoribus suis: quia transgressi sunt leges, mutauerūt ius, dissipauerunt fœdus sempiternū.
6 ❡ Propter hoc maledictio vorabit terram, et peccabunt habitatores eius: ideoq; insanient cultores eius,
7 et relinquentur homines pauci. ❡ Luxit vindemia,

Osee 4 b.9.

infirmata est vitis, ingemuerunt omnes qui lætaban-
8 tur corde. ♀Cessauit gaudium tympanorum, quieuit
9 sonitus lætantium, conticuit dulcedo citharæ. ♀Cum cantico non bibent vinum: amara erit potio bibenti-
10 bus illam. ♀Attrita est ciuitas vanitatis, clausa est om-
11 nis domus nullo introeunte. ♀Clamor erit super vino in plateis: deserta est omnis lætitia, translatū est gau-
12 dium terræ. ♀Relicta est in vrbe solitudo, & calamitas
13 opprimet portas. ♀ Quia hæc erunt in medio terræ, in
C medio populorum, quo modo si paucæ oliuæ quæ remanserunt, excutiantur ex olea, & racemi cum fuerit
14 finita vindemia. ♀Hi leuabunt vocem suam, atq; laudabunt: cum glorificatus fuerit Dominus, hinnient
15 de mari. ♀Propter hoc in doctrinis glorificate Domi-
16 num: in insulis maris nomen Domini Dei Israel. ♀ A finibus terræ laudes audiuimus, gloriam iusti. Et dixi: Secretum meum mihi, secretum meum mihi, væ mihi: præuaricantes præuaricati sunt, & præuarica-
17 tione transgressorum præuaricati sunt. ♀ Formido &
18 fouea, & laqueus super te qui habitator es terræ. ♀ Et erit: |qui fugerit a voce formidinis, cadet in foueam: & qui se explicauerit de fouea, tenebitur laqueo: quia cataractæ de excelsis apertæ sunt, & cōcutientur fun-
19 damenta terræ. ♀Confractione confringetur terra, cō-
D tritione conteretur terra, commotione commouebi-
20 tur terra, agitatione agitabitur terra sicut ebrius, & auferetur quasi tabernaculum vnius noctis: & grauabit eam iniquitas sua, & corruet, & non adijciet vt
21 resurgat. ♀ Et erit: in die illa visitabit Dominus super malitiam cœli in excelso: & super reges terræ qui
22 sunt super terram. ♀Et congregabuntur in congregatione vnius fascis in lacum, & claudentur ibi in car-
23 cere: & post multos dies visitabuntur. ♀ Et erubescet Luna, & confundetur Sol, cum regnauerit Dominus exercituum in monte Sion, & in Ierusalem, & in conspectu senum suorum fuerit glorificatus.

|Ier.48 g 44.

CAPVT XXV.

1
A
DOmine Deus meus es tu, exaltabo te, & cōfitebor nomini tuo: quoniam fecisti mirabilia, cogitationes antiquas fideles amen.
2 ♀Quia posuisti ciuitatem in tumulum, vrbem fortem in ruinam, domum alienorum: vt non sit ciuitas, & in
3 sempiternum non ædificetur. ♀ Super hoc laudabit te populus fortis, ciuitas gentium robustarum timebit
4 te. ♀Quia factus es fortitudo pauperi, fortitudo egeno in tribulatione sua, spes a turbine, vmbraculum ab æstu: spiritus enim robustorum quasi turbo impellens
5 parietem. ♀ Sicut æstus in siti, tumultum alienorum
B humiliabis, & quasi calore sub nube torrente propa-
6 ginem fortiū marcescere facies. ♀ Et faciet Dominus exercituum omnibus populis in monte hoc conuiuiū pinguium, conuiuium vindemiæ pinguium medul-
7 latorum, vindemiæ defæcatæ. ♀ Et præcipitabit in monte isto faciem vinculi colligati super omnes populos, & telam quam orditus est super omnes natio-
8 nes. ♀Præcipitabit mortem in sempiternum|& auferet
C Dominus Deus lachrymam ab omni facie, & opprobrium populi sui auferet de vniuersa terra: quia Do-
9 minus locutus est. ♀ Et dicet in die illa: Ecce Deus noster iste, expectauimus eum, & saluabit nos: iste Dominus, sustinuimus eum, exultabimus, & lætabi-
10 mur in salutari eius. ♀ Quia requiescet manus Domini in monte isto: & triturabitur Moab sub eo, sicuti
D teruntur paleæ in plaustro. ♀ Et extendet manus suas
11 sub eo, sicut extendit natans ad natandum: & humi-
12 liabit gloriam eius cum allisione manuum eius. ♀Et munimenta sublimium murorū tuorū concident, & humiliabūtur, & detrahētur in terrā vsq; ad puluerē.

|Apo.7.d 17.21.b. 4.

CAPVT XXVI.

1
A
IN die illa cantabitur canticū istud in terra Iuda. Vrbs fortitudinis nostræ Sion saluator, ponetur in ea murus & antemurale.
2 ♀Aperite portas, & ingrediatur gens iusta, custodiens veritatem.
3 ♀ Vetus error abijt: seruabis pacem: pacem, quia in te sperauimus.
4 ♀Sperastis in Domino in seculis æternis, in Domino Deo forti in perpetuum.
5 ♀Quia incuruabit habitantes in excelso, ciuitatem sublimem humiliabit: humiliabit eam vsque ad terram, detrahet eam vsque ad puluerem.
6 ♀Conculcabit eam pes, pedes pauperis, gressus
B egenorum.
7 ♀Semita iusti recta est, rectus calis iusti ad ambulandum.
8 ♀ Et in semita iudiciorum tuorum Domine sustinuimus te: nomen tuum, & memoriale tuum in desiderio animæ.
9 ♀Anima mea desiderauit te in nocte: sed & spiritu meo in præcordijs meis de mane vigilabo ad te: cum feceris iudicia tua in terra, iustitiam discent habitatores orbis.
10 ♀Misereamur impio, & non discet iustitiam: in terra sanctorum iniqua gessit, & non videbit gloriam Domini.
11 ♀Domine exaltetur manus tua, & non uideant: uideant & confundantur zelantes populi: & ignis hostes tuos deuoret.
12 ♀Domine dabis pacem nobis: omnia enim opera
C nostra operatus es nobis.
13 ♀ Domine Deus noster, possederunt nos Domini absque te, tantum in te recordemur nominis tui.
14 ♀Morientes non viuant: gigantes non resurgant, propterea visitasti, & contriuisti eos, & perdidisti omnem memoriam eorum.
15 ♀Indulsisti genti Domine, indulsisti genti: nunquid glorificatus es? elongasti omnes terminos terræ.
16 ♀Domine in angustia requisierunt te, in tribulatione murmuris doctrina tua eis.
17 ♀Sicut quæ concipit, cum appropinquauerit ad partum, dolens clamat in doloribus suis: sic facti sumus a facie tua Domine.
18 ♀Concepimus, & quasi parturiuimus, & peperimus
D spiritum: salutes non fecimus in terra. ideo non ceciderunt habitatores terræ.
19 ♀ Viuent mortui tui, interfecti mei resurgent: expergiscimini, & laudate, qui habitatis in puluere, quia ros lucis ros tuus, & terram gigantum detrahes in ruinam.
20 ♀Vade populus meus, intra in cubicula tua, claude ostia tua, super te, abscondere modicum ad momentum, donec pertranseat indignatio.
21 ♀| Ecce enim Dominus egredietur de loco suo, vt visitet iniquitatem habitatoris terræ contra eum: & reuelabit terram sanguinem suum, & non operiet vltra interfectos suos.

|Mich.1. a.3.

CAPVT XXVII.

1 A IN die illa visitabit Dominus in gladio suo duro, & grandi, & forti, super Leuiathan serpentē vectem, & super Leuiatan serpentem tortuosum, 2 & occidet cetum, qui in mari est. ¶ In die illa vinea 3 meri cantabit ei: ¶ Ego Dominus qui seruo eam, repente propinabo ei: ne forte visitetur contra eam, no- 4 cte & die seruo eam. ¶ Indignatio non est mihi: quis dabit me spinam & veprem in prælio: gradiar super 5 eam, succendam eam pariter? ¶ An potius tenebit fortitudinem meam, faciet pacem mihi, pacem faciet 6 mihi? ¶ Qui ingrediuntur impetu ad Iacob, florebit & germinabit Israel, & implebunt faciem orbis semi- 7 ne. ¶ Nunquid iuxta plagam percutientis se per- B cussit eum? aut sicut occidit interfectos eius, sic occi- 8 sus est? ¶ In mensura contra mensuram cum abiecta fuerit, iudicabis eam, meditatus est in spiritu suo du- 9 ro per diem æstus. ¶ Idcirco super hoc dimittetur ini- C quitas domui Iacob: & iste omnis fructus vt auferatur peccatum eius, cum posuerit omnes lapides altaris, sicut lapides cineris allisos, non stabunt luci & de- 10 lubra. ¶ Ciuitas enim munita desolata erit, speciosa relinquetur, & dimittetur quasi desertū: ibi pascetur vitulus, & ibi accubabit, & consumet sūmitates eius. 11 ¶ In siccitate messes illius conterentur, mulieres ve- D nientes & docentes eam: non est enim populus sapiēs, propterea non miserebitur eius qui fecit eum, & qui 12 formauit eum non parcet ei. ¶ Et erit: in die illa percutiet Dominus ab alueo fluminis vsque ad Torrentem Ægypti, & vos congregabimini vnus & vnus filij Is- 13 rael. ¶ Et erit: in die illa clangetur in tuba magna, & venient, qui perditi fuerant de terra Assyriorum, & qui eiecti erant in terra Ægypti, & adorabunt Dominum in monte sancto in Ierusalem.

CAPVT XXVIII.

1 A VÆ coronæ superbiæ, ebrijs Ephraim, & flori decidenti, gloriæ exultationis eius, qui erāt in vertice vallis pinguissimæ, errantes a vi- 2 no. ¶ Ecce validus, & fortis Dominus, sicut impetus grandinis: turbo confringens, sicut impetus aquarum multarum inundantium & emissarum super terram 3 spaciosam. ¶ Pedibus conculcabitur corona superbiæ 4 ebriorum Ephraim. ¶ Et erit flos decidens gloriæ exultationis eius, qui est super verticem vallis pinguium, quasi temporaneum ante maturitatem Autumni: quod cum aspexerit videns, statim vt manu tenuerit, 5 deuorabit illud. ¶ In die illa erit Dominus exercituū B corona gloriæ, & sertum exultationis residuo populi 6 sui: ¶ & spiritus iudicij sedenti super iudicium, & for- 7 titudo reuertentibus de bello, ad portam. ¶ Verum hi quoque præ vino nescierunt, & præ ebrietate errauerunt, sacerdos & propheta nescierunt præ ebrietate, absorpti sunt a vino, errauerunt in ebrietate, nescie- 8 runt videntem, ignorauerunt iudicium. ¶ Omnes C enim mensæ repletæ sunt vomitu sordiumque, ita vt 9 non esset vltra locus, ¶ Quem docebit scientiam? & quem intelligere faciet auditum? ablactatos a lacte, 10 auulsos ab huberibus. ¶ Quia manda remanda, manda remanda, expecta reexpecta, expecta, reexpecta, 11 modicum ibi, modicum ibi. ¶ | In loquela enim labij, 12 & lingua altera loquetur ad populum istum. ¶ Cui dixit: Hęc est requies mea, reficite lassum, & hoc est meū 13 refrigerium: & noluerunt audire. ¶ Et erit eis verbum Domini, Manda remanda, manda remanda, expecta reexpecta, expecta reexpecta, modicum ibi, modicum ibi: vt vadant, & cadant retrorsum, & con- 14 terantur, & illaqueentur, & capiantur. ¶ Propter hoc D audite verbum Domini viri illusores, qui domina- 15 mini super populum meum qui est in Ierusalem. ¶ Dixistis enim: Percussimus fœdus cum morte, & cum inferno fecimus pactum. Flagellum inundans cum transierit non veniet super nos: quia posuimus mendacium spem nostram, & mendacio protecti sumus. 16 ¶ Idcirco hæc dicit Dominus Deus: | Ecce, ego mittam in fundamētis Sion lapidem, lapidem probatum E angularem, preciosum, in fundamēto fundatum | qui 17 crediderit, non festinet. ¶ Et ponam in pondere iudicium, & iustitiam in mensura: & subuertet grādo spē 18 mendacij, & protectionem. Aquæ inundabunt, ¶ & delebitur fœdus vestrum cum morte, & pactum vestrum cum inferno non stabit: flagellum inundans cū 19 transierit, eritis ei in cōculcationem. ¶ Quandocunq; pertransierit, tollet vos: quoniam mane diluculo pertransibit in die & in nocte, & tantummodo sola ve- 20 xatio intellectum dabit auditui. ¶ Coangustatum est enim stratum, ita vt alter decidat, & pallium breue 21 vtrunque operire non potest. ¶ | Sicut enim in monte F diuisionum stabit Dominus: sicut | in valle quæ est in Gabaon irascetur: vt faciat opus suum, alienum opus eius: vt operetur opus suum, peregrinum est opus eius 22 ab eo. ¶ Et nunc nolite illudere, ne forte constringantur vincula vestra. Consummationem enim, & abbreuiationem audiui a Domino Deo exercituum 23 super vniuersam terram. ¶ Auribus percipite & audite vocem meam, attendite & audite eloquium meū. 24 ¶ Nunquid tota die arabit arans vt serat, ꝓscindet & 25 sariet humum suam? ¶ Nonne cum adæquauerit fa- G ciem eius, seret gith, & cyminum sparget, & ponet triticum per ordinem, & hordeum, & milium, & vi- 26 ciā in finibus suis? ¶ Et erudiet illum in iudicio, Deus 27 suus docebit illum. ¶ Non enim in serris triturabitur gith, nec rota plaustri super cyminum circuibit, sed 28 in virga excutietur gith, & cyminum in baculo. ¶ Panis autem comminuetur: verum non in perpetuum triturans triturabit illum, neque vexabit eum rota 29 plaustri, nec vngulis suis comminuet eum. ¶ Et hoc a Domino Deo exercituum exiuit, vt mirabile faceret consilium, & magnificaret iustitiam.

[Marginal notes: I.Co.14.d.21. — Psal. 117.d.22. Matt.21.d.42. Act.4.b.11. 1.Pet.2.a.6. Rom.9.g.3. — II.Reg.5.20 II.Par.14.c.11. Iosue 10.c.10.]

CAPVT XXIX.

1 A VÆ Ariel, Ariel ciuitas quam expugnauit Da- 2 uid: additus est annus ad annum, solemnitates euolutæ sunt. ¶ Et circūuallabo Ariel, 3 & erit tristis, & mœrens, & erit mihi quasi Ariel. ¶ Et circundabo quasi sphæram, in circuitu tuo, & iaciam contra te aggerem, & munimenta ponam in obsidio- 4 nem tuam. ¶ Humiliaberis, de terra loqueris & de humo audietur eloquium tuum: & erit quasi pythonis de terra vox tua, & de humo eloquium tuum mussi- 5 tabit. ¶ Et erit sicut puluis tenuis multitudo ventilan- B tium te: & sicut fauilla pertransiens multitudo eorū, 6 qui contra te præualuerunt: ¶ eritque repente confestim. A Domino exercituum visitabitur in tonitruo, & cōmotione terræ, & voce magna turbinis, & tēpe- 7 state, & flāma ignis deuorātis. ¶ Et erit sicut somniū visionis nocturnæ multitudo omnium gentium quę di-

micante-

micauerunt contra Ariel, & omnes qui militauerunt, 8 & obsederunt, & præualuerunt aduersus eam. ꝰ Et sicut somniat esuriens & comedit, cum autem fuerit C expergefactus, vacua est anima eius: & sicut somniat sitiens & bibit, & postquam fuerit expergefactus, lassus adhuc sitit, & anima eius vacua est: sic erit multitudo omnium gentium, quæ dimicauerunt contra montem Sion. 9 ꝰ Obstupescite & admiramini: fluctuate, & vacillate: inebriamini, & non a vino: mouemini, 10 & non ab ebrietate. ꝰ Quoniam miscuit vobis Dominus spiritum soporis: claudet oculos vestros: prophe- 11 tas & principes vestros qui vident visiones, operiet. ꝰ Et D erit vobis visio omnium sicut verba libri signati: quem cum dederint scienti literas, dicent: Lege istum, & re- 12 spondebit: Non possum, signatus est enim. ꝰ Et dabitur liber nescienti literas, diceturque ei: Lege: & responde- 13 bit: Nescio literas. ꝰ Et dixit Dominus | Eo quod appropinquat populus iste ore suo, & labijs suis glorificat me, cor autem eius longe est a me, & timuerunt me man- 14 dato hominum & doctrinis: ꝰ Ideo, ecce ego addam E vt admirationem faciam populo huic miraculo grandi & stupendo: | peribit enim sapientia a sapientibus eius, & intellectus prudentium eius abscondetur.

15 ꝰ | Væ, qui profundi estis corde, vt a Domino absconditis consilium, quorum sunt in tenebris opera, & dicunt 16 | Quis videt nos, & quis nouit nos? ꝰ Peruersa est hæc vestra cogitatio: quasi si lutum contra figulum cogitet, & dicat opus factori suo: Non fecisti me: & figmen- 17 tum dicat fictori suo: Non intelligis. ꝰ Nonne adhuc in F modico, & in breui conuertetur Libanus in Charmel, 18 & Charmel in saltum reputabitur? ꝰ Et audient in die illa surdi verba libri, & de tenebris & caligine o- 19 culi cæcorum videbunt. ꝰ Et addent mites in Domino lætitiam, & pauperes homines in sancto Israel e- 20 xultabunt. ꝰ Quoniam defecit qui præualebat, consummatus est illusor, & succisi sunt omnes qui vigila- 21 bant super iniquitatem, ꝰ qui peccare faciebant homines in verbo, & arguentem in porta supplantabant, 22 & declinauerunt frustra a iusto. ꝰ Propter hoc hæc dicit Dominus ad domum Iacob, qui redemit Abraham: G Non modo confundetur Iacob, nec modo vultus eius 23 erubescet: ꝰ sed cum viderit filios suos, opera manuum mearum, in medio sui sanctificantes nomen meum, & sanctificabunt sanctum Iacob, & Deum Israel præ- 24 dicabunt, ꝰ & scient errantes spiritu intellectum, & mussitatores discent legem.

| Mat. 15. a 8. Mar. 7. b. 6.

| 1. Cor. 1. d. 19. | Abd. 1. a 8. | Eccl. 15. c. 25.

CAPVT XXX.

1 A VAe filij desertores, dicit Dominus, vt faceretis consilium, & non ex me: & ordiremini telam, & non per spiritum meum, vt addere- 2 tis peccatum super peccatum. ꝰ qui ambulatis vt descendatis in Aegyptum, & os meum non interrogastis, sperantes auxilium in fortitudine Pharaonis, & ha- 3 bentes fiduciam in vmbra Aegypti. ꝰ Et erit vobis fortitudo Pharaonis in confusionem, & fiducia vm- 4 bræ Aegypti in ignominiam. ꝰ Erant enim in Tani principes tui, & nuncij tui vsque ad Hanes peruenerunt. 5 ꝰ Omnes confusi sunt super populo, qui eis prodesse non potuit: non fuerunt in auxilium, & in aliquam vtili- 6 tatem, sed in confusionem, et in opprobrium. ꝰ Onus iumentorum Austri. In terra tribulationis et angustiæ, leæna et leo ex eis, vipera et regulus volans, portan- B tes super humeros iumentorum diuitias suas, et super gibbum camelorum thesauros suos ad popul[um] 7 qui eis prodesse non poterit. ꝰ Aegyptus enim frustr[a] & vane auxiliabitur: ideo clamaui super hoc: Super- 8 bia tantum est, quiesce. ꝰ Nunc ergo ingressus scribe e[i] super buxum, & in libro diligenter exara illud, & e- rit in die nouissimo in testimonium vsque in æternum. 9 ꝰ Populus enim ad iracundiam prouocans est, & fi- 10 lij mendaces, filij nolentes audire legem Dei. ꝰ Qu[i] dicunt videntibus: Nolite videre: & aspicientibus C Nolite aspicere nobis ea quæ recta sunt: loquimin[i] 11 nobis placentia, videte nobis errores. ꝰ Auferte a me viam, declinate a me semitam, cesset a facie nostra 12 Sanctus Israel. ꝰ Propterea hæc dicit Sanctus Israel: Pro eo quod reprobastis verbum hoc, & sperastis in ca- 13 lumnia, & in tumultu, & innixi estis super eo: ꝰ Propterea erit vobis iniquitas hæc sicut interruptio cadens, & requisita in muro excelso, quoniam subito, dum non spe- 14 ratur, venit contritio eius. ꝰ Et comminuetur, sicut conteritur lagena figuli contritione perualida: & non inuenietur de fragmentis eius testa, in qua portetur igniculus de incendio, aut hauriatur parum aquæ de 15 fouea. ꝰ Quia hæc dicit Dominus Deus Sanctus Israel: Si re- D uertamini & quiescatis, salui eritis in silentio, & in 16 spe erit fortitudo vestra. Et noluistis, ꝰ & dixistis: Nequaquam, sed equos fugiemus: ideo fugietis. Et super veloces ascendemus: ideo velociores erunt, qui perse- 17 quentur vos. ꝰ Mille homines a facie terroris vnius: & a facie terroris quinque, fugietis, donec relinquamini quasi malus nauis in vertice montis, & quasi signum 18 super collem. ꝰ Propterea expectat Dominus vt misereatur vestri: & ideo exaltabitur parcens vobis, quia Deus iudicij Dominus: | beati omnes qui expectant 19 eum. ꝰ Populus enim Sion habitabit in Ierusalem: plorans nequaquam plorabis, miserans miserebitur tui: ad vocem clamoris tui statim vt audierit, respondebit 20 tibi. ꝰ Et dabit vobis Dominus panem arctum, & a- E quam breuem: & non faciet auolare a te vltra doctorem tuum, & erunt oculi tui videntes præceptorem 21 tuum. ꝰ Et aures tuæ audient verbum post tergum monentis, Hæc est uia, ambulate in ea: & non declinetis ne- 22 que ad dexteram, neque ad sinistram. ꝰ Et contaminabis laminas sculptilium argenti tui, & vestimentum conflatilis auri tui, & disperges ea sicut immunditiam men- 23 struatæ. Egredere, dices ei. ꝰ Et dabitur pluuia semini tuo, vbicunque seminaueris in terra, & panis frugum terræ erit huberrimus, & pinguis: pascetur in 24 possessione tua in die illo agnus spatiosè: ꝰ & tauri tui, & pulli asinorum qui operantur terram, commistum migma comedent sicut in area ventilatum est. 25 ꝰ Et erunt super omnem montem excelsum, & super omnem collem eleuatum riui currentium aquarum in die interfectionis multorum cum ceciderint turres. 26 ꝰ Et erit lux lunæ sicut lux solis, & lux solis erit septempliciter, sicut lux septem dierum in die qua alligauerit Dominus vulnus populi sui, & percussuram pla- 27 gæ eius sanauerit. ꝰ Ecce nomen Domini venit de longinquo, ardens furor eius, & grauis ad portandum: labia eius repleta sunt indignatione, et lingua eius 28 quasi ignis deuorans. ꝰ Spiritus eius velut torrens inundans vsque ad medium colli, ad perdendas gentes in nihilum, et frenum erroris quod erat in maxil- 29 lis populorum. ꝰ Canticum erit vobis sicut nox sanctificatæ solemnitatis, et lætitia cordis sicut qui pergit cum tibia, vt intret in montem Domini ad for-

30 teni Israel. ꝰ Et auditam faciet Dominus gloriam vocis suæ, G & terrorem brachij sui ostendet in comminatione furoris, & flamma ignis deuorantis: allidet in turbine, & in lapide grandinis. 31 ꝰ A voce enim Domini pauebit Assur virga percussus. 32 ꝰ Et erit transitus virgæ fundatus, quam requiescere faciet Dominus super eum in tympanis & citharis: & in bellis pręcipuis expugnabit eos. 33 ꝰ Pręparata est enim ab heri Tophet, a rege præparata, profunda & dilatata. Nutrimenta eius, ignis & ligna multa: flatus Domini sicut torrens sulphuris succendens eam.

CAPUT XXXI.

1 A Vae qui descendunt in Aegyptum ad auxilium, in equis sperantes, & habentes fiduciam super quadrigis, quia multæ sunt: & super æquitibus, quia pręualidi nimis: & non sunt cõfisi super Sanctum Israel, & Dominum non requisierunt. 2 ꝰ Ipse autem sapiens adduxit malum, & verba sua non abstulit: & consurget contra domum pessimorum, & contra auxiliũ operantium iniquitatem. 3 ꝰ Æ-B gyptus homo, & non Deus: & equi eorum, caro, & non spiritus: & Dominus inclinabit manum suam, & corruet auxiliator, & cadet cui præstatur auxiliũ, 4 simulq; omnes cõsumentur. ꝰ Quia hæc dicit Dominus ad me, quomodo si rugiat leo, & catulus leonis super prædam suam, & cum occurrerit ei multitudo pastorum, a voce eorum non formidabit, & a multitudine eorum non pauebit: sic descendet Dñs exerci-C tuum, vt prælietur super montem Sion, & super col-5 lem eius. ꝰ Sicut aues volantes, sic proteget Dñs exercituum Ierusalem, protegens, & liberans, transiens, 6 & saluans. ꝰ Conuertimini sicut in profundum recesseratis filij Israel. 7 ꝰ | In die enim illa abijciet vir idola D argenti sui, & idola auri sui, quæ fecerunt vobis ma-8 nus vestræ in peccatum. ꝰ Et cadet Assur in gladio nõ viri, & gladius non hominis vorabit eum, & fugiet non a facie gladij: & iuuenes eius vectigales erunt: 9 ꝰ & fortitudo eius a terrore transibit, & pauebunt fugientes principes eius: dixit Dominus, cuius ignis est in Sion, & caminus eius in Ierusalem.

Sup. 2. d. 18.

CAPUT XXXII.

1 A Ecce, in iustitia regnabit rex, & principes in iudicio præerunt: 2 ꝰ Et erit vir sicut qui absconditur a vento, & celat se a tempestate, sicut riui aquarum in siti, & vmbra petræ prominẽtis in terra 3 deserta. ꝰ Non caligabunt oculi videntium, & aures 4 audientium diligenter auscultabunt. ꝰ Et cor stultorum intelliget scientiam, & lingua balborum veloci-5 ter loquetur & plane. ꝰ Nõ vocabitur vltra is qui insipiens est, princeps: neq; fraudulẽtus appellabitur ma-6 ior. ꝰ Stultus enim fatua loquetur, & cor eius faciet iniquitatem, vt perficiat simulationem, & loquatur ad Dñm fraudulenter, et vacuam faciat animam esu-7 rientis, et potum sitienti auferat. ꝰ Fraudulenti vasa pessima sunt: ipse enim cogitationes concinnauit ad B perdendos mites in sermone mendacij, cum loquere-8 tur pauper iudicium: ꝰ Princeps vero ea, quæ digna sunt principe, cogitabit, et ipse super duces stabit. 9 ꝰ Mulieres opulentæ surgite, et audite vocem meam; filiæ confidentes percipite auribus eloquium meum. 10 ꝰ Post dies enim et annum vos conturbabimini confidentes: consummata est enim vindemia, collectio 11 vltra non veniet. ꝰ Obstupescite opulentæ, conturba-C mini confidentes: exuite vos, & cõfundimini, accingi-12 te lũbos vestros. ꝰ Super hubera plangite, super regio-13 ne desiderabili, super vinea fertili. ꝰ Super humũ populi mei spinæ & vepres ascendent: quanto magis su-14 per omnes domus gaudij ciuitatis exultantis? ꝰ Domus enim dimissa est, multitudo vrbis relicta est, te-D nebræ & palpatio factæ sunt super speluncas vsq; in 15 æternum. Gaudium onagrorum pascua gregum: ꝰ donec effundatur super nos spiritus de excelso: | & erit desertum in Charmel, & Charmel in saltum reputa-16 bitur. ꝰ Et habitabit in solitudo iudicium, & iustitia 17 in Charmel sedebit. ꝰ Et erit opus iustitiæ pax, & cultus iustitiæ silentium, & securitas vsque in sempiter-18 num. ꝰ Et sedebit populus meus in pulchritudine pacis, & in tabernaculis fiduciæ, & in requie opulenta. 19 ꝰ Grando autẽ in descensione saltus, & humilitate hu-20 miliabitur ciuitas. ꝰ Beati qui seminatis super omnes aquas, immittentes pedem bouis & asini.

Sup. 29. c. 17.

CAPUT XXXIII.

1 A Vae qui prædaris, nonne & ipse prædaberis? & qui spernis, nonne & ipse sperneris? cum consummaueris deprædationem deprędaberis: cum fatigatus desieris contemnere, contemne-2 ris. ꝰ Domine miserere nostri: te enim expectauimus. Esto brachium nostrum in mane, & salus nostra in 3 tempore tribulationis. ꝰ A voce angeli fugerunt po-4 puli, & ab exaltatione tua dispersæ sunt gentes. ꝰ Et congregabũtur spolia vestra sicut colligitur bruchus, 5 velut cum fossæ plenæ fuerint de eo. ꝰ Magnificatus est Dñs, quoniam habitauit in excelso: impleuit Sion 6 iudicio & iustitia. ꝰ Et erit fides in temporibus tuis: diuitiæ salutis sapientia & scientia: timor Domini ip-7 se est thesauros eius. ꝰ Ecce, videntes clamabunt fo-8 ris, angeli pacis amare flebunt. ꝰ Dissipatæ sunt viæ, B cessauit transiens per semitam, irritum factum est pa-9 ctum, proiecit ciuitates, non reputauit homines. ꝰ Luxit et elanguit terra: confusus est Libanus, et obsurduit. et factus est Saron sicut desertum: et concussã est 10 Basan, et Carmelus. ꝰ Nunc consurgam dicit Dñs, 11 nunc exaltabor, nunc subleuabor. ꝰ Concipietis ardorem, parietis stipulam: spiritus vester vt ignis vora-12 bit vos. ꝰ Et erunt populi quasi de incendio cinis, spi-13 næ congregatæ igni cõburentur. ꝰ Audite qui longe estis, quæ fecerim, et cognoscite vicini fortitudinem 14 meam. ꝰ Conteriti sunt in Sion peccatores, possedit C tremor hypocritas. quis poterit habitare de vobis cũ igne deuorante? quis habitabit ex vobis cum ardori-15 bus sempiternis? ꝰ | Qui ambulat in iustitijs, et loquitur veritate qui proijcit auaritiã ex calumnia, et excutit manus suas ab oĩ munere, qui obturat aures suas ne audiat sanguinẽ, et claudit oculos suos ne videat 16 malum. ꝰ Iste in excelsis habitabit, munimenta saxorum sublimitas eius: panis ei datus est, aquæ eius fi-17 deles sunt. ꝰ Regem in decore suo videbunt oculi e-18 ius, cernent terram de longe. ꝰ Cor tuum meditabitur timorem: vbi est literatus? vbi legis verba pon-19 derans? vbi doctor paruulorũ? ꝰ Populum impudentem non videbis, populum alti sermonis: ita vt non possis intelligere disertitudinem linguæ eius, in quo 20 nulla est sapientia. ꝰ Respice Sion ciuitatem solen-

Psal. 14. a. 1.

1. Cor. 1. c. 20.

nitatis

D nitatis nostrę oculi tui videbunt Ierusalem habitationem opulentam, tabernaculum quod nequaquam transferri poterit: nec auferentur claui eius in sempi-
21 ternum, & omnes funiculi eius nõ rumpentur: ♀ quia solummodo ibi magnificus est Dominus noster: locus fluuiorum riui latissimi & patentes; non transibit per eum nauis remigum, neq; trieris magna transgre-
22 dietur eum. ♀ Dominus enim iudex noster, Dominus legifer noster, Dominus rex noster: ipse saluabit nos.
23 ♀ Laxati sunt funiculi tui, et non præualebunt: sic erit malus tuus, vt dilatare signum non queas. Tunc diuidentur spolia prædarum multarum: claudi diripient
24 rapinam. ♀ Nec dicet vicinus, Elangui; populus qui habitat in ea, auferetur ab eo iniquitas.

CAPVT XXXIIII.

1 A ACcedite Gentes, et audite, et populi attendite: audiat terra et plenitudo eius, orbis, et
2 omne germen eius. ♀ Quia indignatio Domini super omnes Gentes, et furor super vniuersam militiam eorum: interfecit eos, et dedit eos in occisio-
3 nem. ♀ Interfecti eorum proijcientur, et de cadaueribus eorum ascendet fœtor: tabescent mõtes a sangui-
4 ne eorum. ♀ Et tabescet omnis militia cœlorum, et cõplicabuntur sicut liber cœli: et oīs militia eorum
5 defluet sicut defluit folium de vinea et de ficu. ♀ Quoniam inebriatus est in cęlo gladius meus: ecce super Idumæam descẽdet, et super populum interfectionis
6 meæ ad iudicium. ♀ Gladius Dñi repletus est sangui-
B ne, incrassatus est adipe, de sanguine agnorũ et hircorum, de sanguine medullatorum arietum: victima enim Domini in Bosra, et interfectio magna in terra
7 Edom. ♀ Et descendent vnicornes cum eis, et tauri cũ potentibus: inebriabitur terra eorum sanguine, et hu-
8 mus eorum adipe pinguium. ♀| quia dies vltionis Do-
9 mini, annus retributionum iudicij Sion. ♀ Et conuertentur torrentes eius in picem, et humus eius in sul-
10 phur: et erit terra eius in picem ardentem. ♀ Nocte et
C die non extinguetur, in sempiternum ascendet fumus eius: a generatione in generationem desolabitur, in
11 secula seculorum non erit transiens per eum. ♀ Et possidebunt illam onocrotalus, et ericius: ibis, et coruus habitabunt in ea: et extendetur super eam mensura, vt redigatur ad nihilum, et perpendiculum in desola-
12 tionem. ♀ Nobiles eius nõ erunt ibi: regem potius inuocabunt, et omnes principes eius erunt in nihilum.
13 ♀ Et orientur in domibus eius spinæ et vrticæ, et pa-
D liurus in munitionibus eius: et erit cubile draconum,
14 et pascua struthionum: ♀ Et occurrent dæmonia, onocentaurus, et pilosus clamabit alter ad alterum: ibi
15 cubauit lamia, et inuenit sibi requiem. ♀ Ibi habuit foueam ericius, et enutriuit catulos et circunfodit, et fouit in vmbra eius: illuc congregati sunt milui, al-
16 ter ad alterum. ♀ Requirite diligenter in libro Domini, et legite: vnum ex eis non defuit, alter alterum nõ quęsiuit, quia quod ex ore meo procedit, ille manda-
17 uit, et spiritus eius ipse congregauit ea. ♀ Et ipse misit eis sortem, et manus eius diuisit eam illis in mensuram: vsque in æternum possidebunt eam, in generationem et generationem habitabunt in ea.

| Infr. 63. a. 4.

CAPVT XXXV.

1 A LAetabitur deserta et inuia, et exultabit solitudo, et florebit quasi lilium. ♀ Germinans ger-
2 minabit, et exultabit lætabunda et laudans: gloria Libani data est ei, decor Carmeli et Saron: ipsi videbunt gloriam Domini, et decorem Dei nostri.
3 ♀ Confortate manus dissolutas, et genua debilia ro-
4 borate. ♀ Dicite pusillanimis confortamini: et nolite
B timere. Ecce Deus vester vltionem adducet retribu-
5 tionis: Deus ipse veniet, et saluabit vos. ♀| Tunc aperientur oculi cæcorum, et aures surdorum patebunt.
6 ♀ Tunc saliet sicut ceruus claudus, et aperta erit lingua mutorum: quia scissæ sunt in deserto aquę, et tor-
7 rentes in solitudine. ♀ Et quæ erat arida, erit in stagnum, et sitiens in fontes aquarum. In cubilibus, in
C quibus prius dracones habitabant, orietur viror ca-
8 lami et iunci. ♀ Et erit ibi semita et via, et via sancta vocabitur: non transibit per eam pollutus, et hæc erit vobis directa via, ita vt stulti non errent per eã.
9 ♀ Non erit ibi leo, et mala bestia non ascendet per eã,
D nec inuenietur ibi: et ambulabunt qui liberati fue-
10 rint. ♀ Et redempti a Domino, conuertentur, et venient in Sion cum laude, et lætitia sempiterna super caput eorum: gaudium et lætitiam obtinebunt, et fugiet dolor, et gemitus.

| Mat. 11. c. 5.

CAPVT XXXVI.

1 A ET factum est: in quartodecimo anno regis Ezechiæ, ascendit Sennacherib rex Assyriorum super omnes ciuitates Iuda munitas, & cępit
2 eas. ♀ Et misit rex Assyriorum Rabsacem de Lachis in Ierusalem, ad regem Ezechiam in manu graui, & stetit in aquæductu piscinæ superioris in via Agri ful-
3 lonis. ♀ Et egressus est ad eam Eliacim filius Helciæ, qui erat super domum, & Sobna scriba, & Ioahe fi-
4 lius Asaph a commentarijs. ♀ Et dixit ad eos Rabsaces: Dicite Ezechiæ, Hæc dicit rex magnus, rex Assy-
5 riorum: Quæ est ista fiducia qua confidis? ♀ aut quo consilio vel fortitudine rebellare disponis? super quẽ
6 habes fiduciam, quia recessisti a me? ♀ Ecce confi-
B dis super baculum arundineum confractum istum, super Aegyptum: cui si innixus fuerit homo intrabit in manum eius, & perforabit eam: sic Pharao rex
7 Aegypti, omnibus qui confidunt in eo. ♀ Quod si responderis mihi, in Domino Deo nostro confidimus: nonne ipse est cuius abstulit Ezechias excelsa & altaria & dixit Iudæ & Ierusalem: Coram altari
8 isto adorabitis? ♀ Et nunc trade te domino meo regi Assyriorum, & dabo tibi duo millia equorum, nec
9 poteris ex te præbere ascensores eorum. ♀ Et quomodo sustinebis faciem iudicis vnius loci ex seruis domini mei minoribus? Quod si confidis in Aegypto,
10 in quadrigis & in equitibus: ♀ & nunc nunquid sine
C Domino ascendi ad terram istam vt disperderem eam? Dominus dixit ad me: Ascende super terram
11 istam, & disperde eam. ♀ Et dixit Eliacim, & Sobna, & Ioahe ad Rabsacen: Loquere ad seruos tuos Syra lingua: intelligimus enim, ne loquaris ad nos Iudaice in auribus populi, qui est super murum.
12 ♀ Et dixit ad eos Rabsaces: Nunquid ad dominum tuum, & ad te misit me dominus meus, vt loquerer

4 Reg. 8. c. 13. 2. Par. 32. a. 1.

omnia verba ista: & non potius ad viros qui sedent in muro, vt comedant stercora sua, & bibant vrinam 13 pedum suorum vobiscum? ℣ Et stetit Rabsaces, & clamauit voce magna Iudaice, & dixit: Audite ver-14 ba regis magni regis Assyriorum. ℣ Hæc dicit rex: Nõ seducat vos Ezechias, quia non poterit eruere vos. 15 ℣ Et non vobis tribuat fiduciam Ezechias super Domino dicens: Eruens liberabit nos Dominus, non da-16 bitur ciuitas ista in manu regis Assyriorum. ℣ Nolite D audire Ezechiam: hæc enim dicit rex Assyriorum: Facite mecum benedictionem, & egredimini ad me, & comedite vnusquisque vineam suam, & vnusquisq; ficum suã; & bibite vnusquisq; aquam cisternæ suæ. 17 ℣ donec veniam & tollam vos ad terram quæ est vt terra vestra, terram frumenti & vini, terram panum 18 & vinearũ. ℣ Ne conturbet vos Ezechias, dicens: Dominus liberabit nos. Nunquid liberauerũt dij gentiũ vnusquisque terram suam de manu regis Assyriorũ? 19 ℣ Vbi est Deus Emath & Arphad? vbi est Deus Sepharuaim? nunquid liberauerunt Samariã de manu 20 mea? ℣ Quis est ex omnibus dijs terrarum istarũ, qui eruerit terram suam de manu mea, vt eruat Dñs Ie-21 rusalem de manu mea? Et siluerunt, & non responderunt ei verbum: Mandauerat enim rex dicens: Ne re-22 spondeatis ei. ℣ Et ingressus est Eliacim filius Helciæ, qui erat super domum, & Sobna scriba, & Ioahe filius Asaph a commentarijs, ad Ezechiam scissis vestibus & nunciauerunt ei verba Rabsacis.

CAPVT XXXVII.

1 A ET | factum est cum audisset rex Ezechias, scidit vestimenta sua, & obuolutus est sacco, & in-2 trauit in domum Domini. ℣ Et misit Eliacim qui erat super domum & Sobnam scribam, & seniores de sacerdotibus opertos saccis ad Isaiam filiũ A-3 mos prophetam, ℣ & dixerunt ad eum: Hæc dicit Ezechias: Dies tribulationis, & correptionis, & blasphemiæ dies hæc: quia venerunt filij vsque ad par-4 tum, & virtus non est pariendi. ℣ Si quomodo audiat Dominus Deus tuus verba Rabsacis, quem misit rex Assyriorum Dominus suus ad blasphemandum Deũ viuentem, & exprobrandum sermonibus quos audiuit Dominus Deus tuus: leua ergo orationem pro re-5 liquijs quæ repertę sunt. ℣ Et venerunt serui regis E-6 zechiæ ad Isaiam, ℣ & dixit ad eos Isaias: Hæc dice-B tis domino vestro: Hæc dicit Dominus: Ne timeas a facie verborum quæ audisti, quibus blasphemauerũt 7 pueri regis Assyriorum me. ℣ Ecce, ego dabo ei spiritum, & audiet nuncium, & reuertetur ad terram suã, 8 & corruere eum faciam gladio in terra sua. ℣ Reuersus est autem Rabsaces, & inuenit regem Assyriorũ præliantem aduersus Lobnam. Audierat enim quia 9 profectus esset de Lachis, ℣ & audiuit de Tharaca rege Aethiopiæ, dicentes: Egressus est vt pugnet cõtra te. Quod cum audisset, misit nuncios ad Ezechiam, 10 dicens: ℣ Hæc dicetis Ezechiæ regi Iudæ, loquentes: Nõ te decipiat Deus tuus, in quo tu confidis, dicens: Non dabitur Ierusalem in manum regis Assyriorum. 11 ℣ Ecce tu audisti omnia quæ fecerunt reges Assyrio-C rum omnibus terris quas subuerterunt, & tu poteris 12 liberari? ℣ Nunquid eruerunt eos dij Gentium, quos subuerterunt patres mei Gozam & Harã, & Reseph, 13 & filios Eden, qui erant in Thalassar? ℣ Vbi est rex Emath, & rex Arphad, & rex vrbis Sepharuaim, A-14 na, & Aua? ℣ Et tulit Ezechias libros de manu nunciorum, & legit eos, & ascendit in domum Domini, 15 & expandit eos Ezechias coram Domino. ℣ Et orauit 16 Ezechias ad Dominum, dicens: ℣ Domine exercituũ, Deus Israel, qui sedes super cherubim: tu es Deus solus omnium regnorum terræ, tu fecisti cœlum & ter-17 ram. ℣ Inclina Dñe aurẽ tuam, & audi: aperi Dñe oculos tuos, & vide, & audi omnia verba Sennacherib, 18 quæ misit ad blasphemandum Deum viuentem. ℣ Ve-D re enim Domine desertas fecerunt reges Assyriorum 19 terras & regiones earum. ℣ Et dederunt deos earum igni: non enim erant dij, sed opera manuum homi-20 num, lignum & lapis, & comminuerunt eos. ℣ Et nũc Domine Deus noster salua nos de manu eius: & cognoscant omnia regna terræ, quia tu es Dominus so-21 lus. ℣ Et misit Isaias filius Amos ad Ezechiam, dicẽs: Hæc dicit Dominus Deus Israel: Pro quibus rogasti 22 me de Sennacherib rege Assyriorum, ℣ hoc est verbũ quod locutus est Dominus super eum: Despexit te, & subsannauit te, virgo filia Sion: post te caput mo-23 uit, filia Ierusalem: ℣ Cui exprobrasti, & quem blasphemasti, & super quem exaltasti vocem, & leuasti altitudinem oculorum tuorum? Ad sanctum Israel. 24 ℣ In manu seruorum tuorum exprobrasti Domino: & E dixisti: In multitudine quadrigarum mearum ego ascendi altitudinem montium, iuga Libani: & succidam excelsa cedrorum eius, & electas abietes illius, & introibo altitudinem summitatis eius, saltum Car-25 meli eius. ℣ Ego fodi & bibi aquam, & exiccaui vesti-26 gio pedis mei omnes riuos aggerum. ℣ Nunquid non audisti quæ olim fecerim ei? ex diebus antiquis ego plasmaui illud: & nunc adduxi & factum est in eradicationem colliũ compugnantium, & ciuitatum mu-27 nitarum. ℣ Habitatores earũ breuiata manu contremuerunt, & confusi sunt: facti sunt sicut fęnũ agri, & gramen pascuæ, & herba tectorũ, quæ exaruit ante-28 quã maturesceret. ℣ Habitationem tuam & egressum F tuum, & introitũ tuum cognoui, & insaniam tuã con-29 tra me. ℣ Cum furẽres aduersum me superbia tua ascẽdit in aures meas: ponam ergo circulum in naribus tuis, & frenum in labijs tuis, & reducam te in viam 30 per quam venisti. ℣ Tibi aũt hoc erit signũ: Comede hoc anno quæ sponte nascuntur, & in anno secundo pomis vescere: in anno autem tertio seminate & metite, et plantate vineas, et comedite fructum earum. 31 ℣ Et mittet id quod saluatum fuerit de domo Iuda, et quod reliquum est, radicem deorsum, et faciet fructũ 32 sursum. ℣ quia de Ierusalem exibunt reliquiæ, et saluatio de monte Sion: zelus Dñi exercituum faciet 33 istud. ℣ Propterea hæc dicit Dñs de rege Assyriorum, G non intrabit ciuitatem hanc, et non iaciet ibi sagittã: et non occupabit eam clypeus, et non mittet in cir-34 cuitu eius aggerem. ℣ In via qua venit, per eam reuertetur, et ciuitatem hanc non ingredietur, dicit Do-35 minus. ℣ Et protegam ciuitatem istam, vt saluem eã 36 propter me, et propter Dauid seruum meum. ℣ | Egressus est autem angelus Domini, et percussit in castris Assyriorum centum octoginta quinque millia. Et surrexerunt mane, et ecce omnes cadauera 37 mortuorum. ℣ Et egressus est, et abijt: et reuersus est Sennacherib rex Assyriorum, et habitauit in Nini-38 ue. ℣ Et factum est, cum adoraret in templo Nesroch Deum suum, Adramelech, et Sarasar filij eius, per-

4.Reg.19.a.1. 2.Par.32.a.1.

| Supr 10. c. 12. 4.Re.19. c.35. Tob.1.d.21. Eccl. 48.d.24. 1.Mac 7.f.41. 1.Mac.8.e.19.

cusserunt eum gladio, fugeruntque in terram Ararat & regnauit Asarhaddon filius eius pro eo.

CAPVT XXXVIII.

4. Reg. 20. a. 1. 2. Par. 32 f. 24.

1 A IN diebus illis ęgrotauit Ezechias vsque ad mortem, & introiuit ad eum Isaias filius Amos propheta, & dixit ei: Hæc dicit Dominus, Dispone 2 domui tuæ, quia morieris tu, & non viues. ¶ Et conuertit Ezechias faciem suam ad parietem, & orauit 3 ad Dominum, ¶ & dixit: Obsecro Domine, memento quæso quomodo ambulauerim coram te in veritate & in corde perfecto, & quod bonum est in oculis tuis 4 fecerim. Et fleuit Ezechias fletu magno. ¶ Et factum 5 est verbum Domini ad Isaiam, dicens: ¶ Vade, & dic Ezechię: Hęc dicit Dominus Deus Dauid patris tui, Audiui orationem tuam, & vidi lachrymas tuas. ecce ego adijciam super dies tuos, quindecim annos, 6 ¶ & de manu regis Assyriorum eruam te, & ciuitatem 7 istam, & protegam eam. ¶ Hoc autem tibi erit signum B a Domino, quia faciet Dominus verbum hoc quod 8 locutus est: ¶ Ecce ego reuerti faciam vmbram linearum, per quas descenderat in horologio Achaz in sole, retrorsum decem lineis. Et reuersus est sol decem lineis per gradus quos descenderat.

9 ¶ Scriptura Ezechiæ regis Iuda cum ægrotasset, & conualuisset de infirmitate sua.

10 ¶ Ego dixi: In dimidio dierum meorum vadam ad portas inferi: quæsiui residuum annorum meorum.

11 ¶ Dixi: Non videbo Dñm Deum in terra viuētiū.
Non aspiciā hominē vltra, & habitatorē quietis.

12 ¶ Generatio mea ablata est: & conuoluta est a me, C quasi tabernaculum pastorum:
Pręcisa est, velut a texente vita mea: dū adhuc ordirer succidit me: de mane vsq; ad vesperā finies me.

13 ¶ Sperabam vsque ad mane, quasi leo sic contriuit omnia ossa mea: de mane vsque ad vesperam finies me.

14 ¶ Sicut pullus hirundinis, sic clamabo, meditabor vt columba: attenuati sunt oculi mei suspicientes in excelsum: Domine vim patior, responde pro me.

15 ¶ Quid dicam, aut quid respondebit mihi cum ipse D fecerit? recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ.

16 ¶ Domine si sic viuitur, & in talibus vita spiritus mei, corripies me & viuificabis me.

17 ¶ Ecce, in pace amaritudo mea amarissima:
Tu autem eruisti animam meam vt non periret, proiecisti post tergum tuum omnia peccata mea.

18 ¶ Quia non infernus confitebitur tibi, neque mors laudabit te: non expectabunt qui descendunt in lacum, veritatem tuam.

19 ¶ Viuens viuens ipse confitebitur tibi, sicut & ego hodie: pater filijs notam faciet veritatem tuam.

20 ¶ Domine saluum me fac, & psalmos nostros cantabimus cūctis diebus vitæ nostræ in domo Domini.

21 ¶ Et iussit Isaias vt tollerent massam de ficis, & cataplasmarent super vulnus, & sanaretur.

22 ¶ Et dixit Ezechias: Quod erit signum, quia ascendam in domum Domini.

CAPVT XXXIX.

4. Reg. 20. c. 12.

1 A IN | tempore illo misit Merodach Baladan filius Baladan rex Babylonis, libros & munera ad Ezechiam: audierat enim quod ægrotasset, & 2 conualuisset. ¶ Lætatus est autem super eis Ezechias, & ostendit eis cellam aromatum, & argenti, & auri, & odoramentorum, & vnguenti optimi, & omnes a- B pothecas suppellectilis suæ, & vniuersa quæ inuenta sunt in thesauris eius. Non fuit verbum quod non ostenderet eis Ezechias in domo sua, & in omni potestate sua. 3 ¶ Introiuit autem Isaias propheta ad Ezechiam regem, & dixit ei: Quid dixerunt viri isti, & vnde venerunt ad te? Et dixit Ezechias: De terra lon- 4 ginqua venerūt ad me, de Babylone. ¶ Et dixit: Quid C viderunt in domo tua? Et dixit Ezechias: Omnia quę in domo mea sunt, viderunt: non fuit res, quam non 5 ostenderim eis in thesauris meis. ¶ Et dixit Isaias ad 6 Ezechiam: Audi verbum Domini exercituum: ¶ Ecce dies venient, & auferētur omnia quæ in domo tua D sunt, & quæ thesaurizauerunt patres tui vsque ad diem hanc, in Babylonem: non relinquetur quidquā, 7 dicit Dominus. ¶ Et de filijs tuis, qui exibunt de te, quos genueris, tollent, & erunt eunuchi in palatio 8 regis Babylonis. ¶ Et dixit Ezechias ad Isaiam: Bonum verbum Domini quod locutus est. Et dixit: Fiat tantum pax & veritas in diebus meis.

CAPVT XL.

1 A COnsolamini, consolamini popule meus, dicit Deus vester. ¶ Loquimini ad cor Ierusalem, 2 & aduocate eam: quoniam completa est malitia eius, dimissa est iniquitas illius: suscepit de manu 3 Domini duplicia pro omnibus peccatis suis. ¶ | Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini, rectas fa- 4 cite in solitudine semitas Dei nostri. ¶ Omnis vallis exaltabitur, & omnis mons & collis humiliabitur: & 5 erūt praua in directa, & aspera in vias planas. ¶ Et reuelabitur gloria Domini, & videbit omnis caro pari- 6 ter quod os Domini locutum est. ¶ Vox dicentis: Cla- B ma. Et dixi: Quid clamabo? | Omnis caro fœnum, & 7 omnis gloria eius quasi flos agri. ¶ Exiccatum est fœnum, & cecidit flos, quia spiritus Domini sufflauit 8 in eo. Vere fęnum est populus: ¶ exiccatum est fęnum & cecidit flos; | Verbum autem Domini nostri ma- 9 net in æternum. ¶ Super montem excelsum ascende tu qui euangelizas Sion; exalta in fortitudine vocem tuam, qui euangelizas Ierusalem; exalta, noli ti- 10 mere. Dic ciuitatibus Iuda: ecce Deus vester: ¶ ecce C Dominus Deus in fortitudine veniet, & brachium eius dominabitur: ecce merces eius cum eo, & opus 11 illius coram illo. ¶ | Sicut pastor gregem suum pascet, in brachio suo congregabit agnos, & in sinu suo le- 12 uabit, fœtas ipse portabit. ¶ Quis mensus est pugillo aquas, & cœlos palmo ponderauit? quis appēdit tribus digitis molem terræ, & librauit in pondere mon- 13 tes, & colles in statera? ¶ | Quis adiuuit spiritum Domini? aut quis consiliarius eius fuit, & ostendit il- 14 li? ¶ Cum quo inijt consilium, & instruxit eum, & docuit eum semitam iustitiæ, & erudiuit eum scien- 15 tiam, & viam prudentiæ ostendit illi? ¶ Ecce Gentes D quasi stilla situlæ, & quasi momentum stateræ repu- 16 tatæ sunt: ecce, insulæ quasi puluis exiguus. ¶ Et Libanus non sufficiet ad succendendum, & animalia e- 17 ius non sufficient ad holocaustum. ¶ Omnes gentes quasi non sint, sic sunt coram eo: & quasi nihilum, & 18 inanæ reputatæ sunt ei. ¶ | Cui ergo similem fecistis 19 Deum? aut quam imaginem ponetis ei? ¶ Nunquid sculptile conflauit faber? aut aurifex auro figurauit

Marginal notes: | Matt. 3. a. 1. Marc. 1. a. 3. Luc. 3. a. 4. Ioan. 1. c. 23. — | Eccl. 14. c. 8. Iacob. 1. b. 10. 1. Pet. 1. c. 24. — | Matt. 5. c. 18. 24. e. 35. Mar. 13. c. 31. Luc. 19. c. 17. — | Ioan. 10. b. 11. Ezec. 34. f. 23. 37. f. 24. — | Ro. 11. d. 34. 1. Cor. 2. d. 16. Sap. 9. c. 13. — | Act. 17. 29.

20 illud,& laminis argenteis argẽtarius?♀Forte lignum E & imputribile elegit: artifex sapiens quærit quomodo statuat simulachrum quod non moueatur.♀Nunquid non scitis?nunquid non audistis?nunquid non annunciatum est vobis ab initio?nunquid non intel-
22 lexistis fundamenta terræ? ♀ Qui sedet super gyrum terræ,& habitatores eius sunt quasi locustæ:qui extẽdit velut nihilum cœlos,& expandit eos,sicut taber-
23 naculum ad inhabitandum.♀qui dat secretorum scrutatores quasi non sint,iudices terræ velut inane fecit:
24 ♀ Et quidem neque plantatus,neque satus,neque ra-F dicatus in terra truncus eorum: repente flauit in eos,
25 & aruerunt,& turbo quasi stipulam auferet eos.♀ Et
26 cui assimilastis me,& adæquastis,dicit Sanctus?♀Leuate in excelsum oculos vestros, & videte quis creauit hæc;qui educit in numero militiam eorum,& omnes ex nomine vocat: præ multitudine fortitudinis, & roboris, virtutisque eius, neque vnum reliquum
27 fuit.♀Quare dicis Iacob,& loqueris Israel: Abscondi G ta est via mea a Domino, & a Deo meo iudicium
28 meum transiuit? ♀ Nunquid nescis, aut non audisti? Deus sempiternus Dominus, qui creauit terminos terræ:non deficiet,neque laborabit,nec est inuestiga-
29 tio sapientiæ eius. ♀ Qui dat lasso virtutem:& his qui
30 non sunt,fortitudinem,& robur multiplicat. ♀ Deficient pueri,& laborabunt, & iuuenes in infirmitate
31 cadent.♀ Qui autem sperant in Domino, mutabunt fortitudinem,assument pennas sicut aquilæ,current, & non laborabunt:ambulabunt,& non deficient.

CAPVT XLI.

1 A TAceant ad me insulæ, & Gentes mutent fortitudinem: accedant, & tunc loquantur,si-
2 mul ad iudicium propinquemus.♀ Quis suscitauit ab Oriente iustum, vocauit eum, vt sequeretur se?dabit in conspectu eius Gentes, & reges obtinebit.dabit quasi puluerem gladio eius, sicut stipulã
3 vento raptam arcui eius.♀ Persequetur eos,transibit
4 in pace,semita in pedibus eius non apparebit.♀ Quis hæc operatus est, & fecit vocans generationes ab exordio? Ego Dominus, | primus & nouissimus ego
5 sum. ♀ Viderunt insulæ,& timuerunt,extrema terræ B obstupuerunt, appropinquauerunt, & accesserunt.
6 ♀ Vnusquisq; proximo suo auxiliabitur,& fratri suo
7 dicet:Confortare.♀Confortauit faber ærarius percutiens malleo,eum qui cudebat tunc temporis dicens: Glutino bonum est: & confortauit eum clauis, vt nõ
8 moueretur.♀Et tu Israel serue meus,Iacob quem ele-
9 gi,semen Abraham amici mei,♀ In quo apprehendi te ab extremis terræ, & a longinquis eius vocaui te, C & dixi tibi:Seruus meus es tu, elegi te, & non abieci
10 te.♀Ne timeas,quia ego tecum sum:ne declines,quia ego Deus tuus: confortaui te,& auxiliatus sum tibi,
11 & suscepit te dextera iusti mei. ♀ Ecce confundentur & erubescent omnes qui pugnant aduersum te:erunt quasi non sint,& peribunt viri qui contradicunt tibi.
12 ♀ Quæres eos, & non inuenies viros rebelles tuos, erunt, quasi non sint, & veluti consumptio homines
13 bellãtes aduersum te.♀quia ego Dominus Deus tuus apprehendens manum tuam, dicensque tibi: Ne ti-
14 meas,ego audiui te. ♀ Noli timere vermis Iacob, qui mortui estis ex Israel; ego auxiliatus sum tibi, dicit
15 Dominus,& redemptor tuus,sanctus Israel.♀Ego posui te quasi plaustrum triturans nouum, habens ro-D strá serrantia:triturabis mõtes,& comminues:& col-
16 les quasi puluerem pones.♀ Ventilabis eos,& ventus tollet:& turbo disperget eos:& tu exultabis in Domi-
17 no: in Sancto Israel lætaberis. ♀ Egeni, & pauperes quærunt aquas, & non sunt: lingua eorum siti aruit. Ego Dominus exaudiam eos, Deus Israel non dere-
18 linquam eos.♀Aperiam in supinis collibus flumina, & in medio camporum fontes: ponam desertum in stagna aquarum, & terram inuiam in riuos aquarũ.
19 ♀ Dabo in solitudinem cedrum, & spinam, & myr-E tum,& lignum oliuæ:ponam in deserto abietem, vl-
20 mum,& buxum simul.♀Vt videant,& sciant, recogitent, & intelligant pariter, quia manus Domini fecit
21 hoc,& sanctus Israel creauit illud.♀Prope facite iudicium vestrum, dixit Dominus: afferte, si quid forte
22 habetis,dixit rex Iacob: ♀ Accedant,& nuncient nobis quæcunque ventura sunt:priora quæ fuerunt nũciate: & ponemus cor nostrum, & sciemus nouissima
23 eorum,& quæ ventura sunt indicate nobis.♀Annunciate quæ ventura sunt in futurum, & sciemus quia dij estis vos:bene quoque aut male,si potestis,facite:
24 & loquamur,& videamus simul.♀ Ecce, vos estis ex nihilo,& opus vestrum ex eo quod nõ est: abomina-
25 tio est qui elegit vos. ♀ Suscitaui ab Aquilone, & veniet ab Ortu solis: vocabit nomen meum, & adducet magistratus quasi lutum, & velut plastes conculcans
26 humum.♀Quis annunciauit ab exordio, vt sciamus: G & a principio, vt dicamus: Iustus es? non est neque annuncians,neque prædicens,neque audiens sermo-
27 nes vestros.♀Primus ad Sion dicet:Ecce adsum,& Ie-
28 rusalem euangelistam dabo.♀Et vidi,& non erat,neque ex istis quisquam qui iniret consilium, et inter-
29 rogatus responderet verbum.♀Ecce omnes iniusti, & vana opera eorum,ventus et inane simulachra eorũ.

CAPVT XLII.

1 A ECce | seruus meus, suscipiam eum: electus meus, complacuit sibi in illo anima mea: dedi spiritum meum super eum, iudicium
2 Gentibus proferet. ♀ Non clamabit, neque accipiet personam, nec audietur vox eius foris.
3 ♀ Calamnm quassatum non conteret, et linum fumigans non extinguet: in veritate educet iudi-
4 cium. ♀ Non erit tristis, neque turbulentus, donec ponet in terra iudicium: & legem eius insulæ
5 expectabunt. ♀Hæc dicit Dominus Deus,creans cœlos, et extendens eos: firmans terram, et quę germinant ex ea: dans flatum populo qui est super eam, et
6 spiritum calcantibus eam: ♀Ego Dominus vocaui te B in iustitia, et apprehendi manum tuam, et seruaui te. Et | dedi te in fœdus Populi, in lucem Gen-
7 tium. ♀ Vt aperires oculos cęcorum, et educeres de conclusione vinctum, de domo carceris sedentes in
8 tenebris. ♀ Ego Dominus, hoc est nomen meum: | gloriam meam alteri non dabo, et laudem meam
9 sculptilibus.♀Quę prima fuerunt,ecce venerunt: noua quoque ego annuncio: antequam oriantur, audi-
10 ta vobis faciam. ♀ Cantate Domino canticum nouum,laus eius ab extremis terrę, qui descenditis in mare,et plenitudo eius insulę,et habitatores earum.
11 ♀ Subleuetur desertum et ciuitates eius; indomibus habitabit Cedar: laudate habitatores Petrę, de
12 uertice montium clamabunt. ♀ Ponent Domino gloriam, et laudem eius in insulis nunciabunt.

Marginal notes: |Infr.44.a.5.4.8.b 12. Apoc.1.d 18.22.a 13. — Mat.12.b 18. — |Inf.49.b 6. — |Inf 48.b 11.

♀Do-

13 ꝰ Dominus sicut fortis egredietur, sicut vir præliator C suscitabit zelum: vociferabitur, & clamabit: super ini-
14 micos suos confortabitur. ꝰ Tacui semper, silui, patiens fui, sicut parturiens loquar: dissipabo, & absor-
15 bebo simul. ꝰ Desertos faciam montes, & colles, & omne gramen eorum exiccabo: & ponam flumina in
16 insulas, & stagna arefaciam. ꝰ Et ducam cæcos in viā quā nesciunt: & in semitis quas ignorauerunt, ambulare eos faciam: ponam tenebras coram eis in lucem, & praua in recta. hæc verba feci eis, & non dereliqui
17 eos. ꝰ Conuersi sunt retrorsum: confundantur confusione, qui confidunt in sculptili, qui dicūt conflatili,
18 Vos dij nostri. ꝰ Surdi audite, & cæci intuemini ad vi-
19 dendum. ꝰ Quis cæcus, nisi seruus meus? & surdus, nisi ad quem nuncios meos misi? quis cæcus, nisi qui
20 venūdatus est? & quis cæcus, nisi seruus Dñi? ꝰ Qui vides multa, nonne custodies? qui apertas habes au-
21 res, nonne audies? ꝰ Et Dominus voluit, vt sanctifi-
22 caret eum, & magnificaret legem & extolleret. ꝰ Ipse D autem populus direptus, & vastatus: laqueus iuuenum omnes, & in domibus carcerum abscōditi sunt: facti sunt in rapinam, nec est qui eruat: in direptionē,
23 nec est qui dicat: Redde, ꝰ Quis est in vobis qui au-
24 diat hoc, attendat, & auscultet futura? ꝰ Quis dedit in direptionem Iacob, & Israel vastantibus? nonne Dominus ipse, cui peccauimus? Et noluerunt in vijs
25 eius ambulare, & non audierunt legem eius. ꝰ Et effudit super eum indignationem furoris sui, & forte bellum, & combussit eum in circuitu, & non cognouit: & succendit eum, & non intellexit.

CAPVT XLIII.

1 A Et nunc hæc dicit Dominus creans te Iacob, & formans te Israel: Noli timere, quia redemi te,
2 & vocaui te nomine tuo, meus es tu. ꝰ Cum transieris per aquas, tecum ero: & flumina non operient te: cum ambulaueris in igne, non combureris,
3 & flamma non ardebit in te. ꝰ Quia ego Dominus Deus tuus sanctus Israel saluator tuus, dedi propitiationem tuā Aegyptum, Aethiopiam & Saba pro te.
4 ꝰ Ex quo honorabilis factus es in oculis meis, & gloriosus: ego dilexi te, & dabo hoīes pro te, & populos
5 pro anima tua. ꝰ Noli timere: quia ego tecum sum: ab Oriente adducam semen tuū, & ab Occidente con-
6 gregabo te. ꝰ Dicam Aquiloni: Da: & Austro: Noli prohibere: affer filios meos de longinquo, & filias
7 meas ab extremis terræ. ꝰ Et omnem, qui inuocat nomen meum, in gloriam meam creaui eum, formaui
8 eum, & feci eum. ꝰ Educ foras populum cæcum, &
9 oculos habentem: surdum, & aures ei sunt. ꝰ Omnes B gentes congregatę sunt simul, & collectę sunt tribus: quis in vobis annunciet istud, & quæ prima sunt audire nos faciet? dēt testes eorum, iustificentur, & au-
10 diant, & dicant. Vere, ꝰ Vos testes mei, dicit Dominus, & seruus meus quem elegi: vt sciatis, et credatis mihi: et intelligatis, quia ego ipse sum, ante me
11 non est formatus Deus, et post me non erit. ꝰ | Ego sum, ego sum Dominus, et non est absque me salua-
12 tor. ꝰ Ego annunciaui, et saluaui: auditum feci, et non fuit in vobis alienus. vos testes mei, dicit Dominus
13 et ego Deus. ꝰ Et ab initio ego ipse, et non est qui de manu mea eruat: operabor, et quis auertet illud?
14 ꝰ Hæc dicit Dominus redemptor vester, Sanctus Israel: Propter vos misi in Babylonem, et detraxi vectes vniuersos, et Chaldæos in nauibus suis glorian-
15 tes. ꝰ Ego Dominus sanctus vester, creans Israel, rex
16 vester. ꝰ Hęc dicit Dominus, qui dedit in mari viam, C et in aquis torrentibus semitam. ꝰ Qui eduxit quadri-
17 gam et equum: agmen et robustum, simul obdormierunt, nec resurgēt: contriti sunt quasi linum, et extin-
18 cti sunt. ꝰ Ne memineritis priorum, et antiqua ne in-
19 tueamini. ꝰ Ecce, |ego facio noua, et nunc orientur, vtique cognoscetis ea: ponam in deserto viam, et in in-
20 uio flumina. ꝰ Glorificabit me bestia agri, dracones et struthiones: quia dedi in deserto aquas, flumina in
21 inuio, ut darē potū populo meo, electo meo. ꝰ Populū
22 istum formaui mihi, laudem meam narrabit. ꝰ Non
23 me inuocasti Iacob: nec laborasti in me Israel. ꝰ Non obtulisti mihi arietē holocausti tui, & victimis tuis nō glorificasti me: non te seruire feci in oblatione, nec la-
24 borem tibi præbui in thure. ꝰ Non emisti mihi argen- D to calamum, & adipe victimarum tuarum non inebriasti me. Veruntamen seruire me fecisti in peccatis
25 tuis, prębuisti mihi laborem in iniquitatibus tuis. ꝰ Ego sum, ego sum ipse qui deleo iniquitates tuas pro-
26 pter me, & peccatorum tuorum non recordabor. ꝰ Reduc me in memoriam, & iudicemur simul: narra si
27 quid habes vt iustificeris. ꝰ Pater tuus primus pecca-
28 uit, & interpretes tui præuaricati sunt in me. ꝰ Et contaminaui principes sanctos, dedi ad internetionem Iacob, & Israel in blasphemiam.

Osee 13. b. 14.

CAPVT XLIIII.

1 A Et nunc audi Iacob serue meus, & Israel quem elegi. ꝰ Hæc dicit Dominus faciens & formās
2 te, ab vtero auxiliator tuus: Noli timere serue
3 meus Iacob, & rectissime quem elegi. ꝰ effundam enim aquas super sitiētem, & fluenta super aridam: effundam spiritum meum super semen tuum, & bene-
4 dictionem meam super stirpem tuam. ꝰ Et germinabunt inter herbas quasi salices iuxta præter fluentes
5 aquas. ꝰ Iste dicet, Domini ego sum: & ille vocabit in nomine Iacob, & hic scribet manu sua, Domino:
6 & in nomine Israel assimilabitur, ꝰ Hęc dicit Dominus rex Israel, & redemptor eius Dominus exercituum: | Ego primus, & ego nouissimus, & absque me
7 non est Deus. ꝰ Quis similis mei? vocet & annunciet: & ordinem exponat mihi, ex quo constitui populum antiquum: ventura & quæ futura sunt annun-
8 cient eis. ꝰ Nolite timere, neq; conturbemini: ex tunc B audire te feci, & annunciaui: vos estis testes mei. numquid est Deus absq; me, & formator quem ego non
9 nouerim? ꝰ Plastæ idoli omnes nihil sunt, & amātissima eorum non proderunt eis. ipsi sunt testes eorum, quia non vident neque intelligunt, vt confundan-
10 tur. ꝰ Quis formauit Deum, & sculptile conflauit ad
11 nihil vtile? ꝰ Ecce, oēs participes eius confundentur: fabri enim sunt ex hominibus: conuenient omnes,
12 stabunt & pauebunt, & confundentur simul. ꝰ | Faber ferrarius lima operatus est in prunis, & in malleis formauit illud, & operatus est in brachio fortitudinis suæ: esuriet & deficiet, non bibet aquam, &
13 lassesset. ꝰ Artifex lignarius extendit normam, formauit illud in runcina: fecit illud in angularibus, & in circino tornauit illud: & fecit imaginem viri qua-
14 si speciosum hominem habitantem in domo. ꝰ Succidit cedros, tulit ilicem, & quercum, quæ steterat

inter ligna saltus plantauit pinum, quam pluuia nutriuit. 15 ♀ Et facta est hominibus in focum: sumpsit ex C eis & calefactus est, & succendit, & coxit panes: de reliquo autem operatus est Deũ, & adorauit: fecit sculptile, & curuatus est ante illud. 16 ♀ Mediũ eius cõbussit igni, & de medio eius carnes comedit, coxit pulmentũ & saturatus est, & calefactus est, & dixit: Vah calefactus sum, vidi focum. 17 ♀ Reliquum autem eius Deũ fecit & sculptile sibi: curuatur ante illud, & adorat illud, & obsecrat, dicens: Libera me, quia Deus meus es tu. 18 ♀ Nescierunt, neque intellexerunt: obliti enim sunt, ne videant oculi eorum, & ne intelligant corde suo. 19 ♀ Non recogitant in mẽte sua, neq; cognoscunt, neque sentiunt vt dicant: Medietatem eius combussi igni, & coxi super carbones eius panes: coxi carnes & comedi: & de reliquo eius idolum faciam? ante truncum ligni procidam? 20 ♀ Pars eius cinis est: cor insipiẽs adorauit illud, & non liberabit animam suam, neque dicet: Forte mendacium est in dextera mea. 21 ♀ Memento horum Iacob, & Israel, quõ seruus meus es tu: formaui te, seruus meus es tu Israel, nõ obliuiscaris mei. 22 ♀ Deleui vt nubem iniquitates tuas, & quasi nebulã peccata tua. reuertere ad me, quoniam redemi te. 23 ♀ Laudate cœli, quoniam misericordiam fecit Dñs: D iubilate extrema terræ: resonate montes laudationẽ saltus & omne lignum eius: quoniam redemit Dominus Iacob, & Israel gloriabitur. 24 ♀ Hæc dicit Dominus redemptor tuus, & formator tuus ex vtero: Ego sum Dñs, faciens omnia, extendens cœlos solus, stabiliens terram, & nullus mecum. 25 ♀ Irrita faciens signa diuinorum, & ariolos in furorem vertens. Conuertens sapientes retrorsum: & scientiam eorum stultam faciens. 26 ♀ Suscitans verbum serui sui, & consiliũ nunciorum suorum complens. Qui dico Ierusalem: Habitaberis: & ciuitatibus Iuda: Aedificabimini, & deserta eius suscitabo. 27 ♀ Qui dico profundo. Desolare, & flumina tua arefaciam. 28 ♀ Qui dico Cyro: Pastor meus es; & omnem volun:atem meam complebis: Qui dico Ierusalem: Aedificaberis: & templo. Fundaberis.

CAPVT XLV.

1 A HAec dicit Dominus christo meo Cyro, cuius apprehendi dexteram vt subijciam ante faciem eius Gentes, & dorsa regum vertam, & aperiam coram eo ianuas, & portæ non claudentur. 2 ♀ Ego ante te ibo: & gloriosos terræ humiliabo: portas æreas conteram, & vectes ferreos cõfringam. 3 ♀ Et dabo tibi thesauros absconditos, & arcana secretorum: vt scias quia ego Dñs, qui voco nomen tuum Deus Israel. 4 ♀ Propter seruum meum Iacob, & Israel electum meum, & vocaui te nomine tuo: assimilaui te, & non cognouisti me. 5 ♀ Ego Dominus, & non est amplius: extra me nõ est Deus: accinxi te, & non cognouisti me. 6 ♀ Vt sciant hi qui ab ortu solis, & qui ab Occidente, quoniam absque me non est. Ego Dominus, & non est alter: 7 ♀ formans lucem, et creans tenebras: faciens pacem, et creans malum: ego Dominus faciens omnia hæc. 8 ♀ Rorate cœli desuper, et nubes B pluant iustum: aperiatur terra, et germinet Saluatorem et iustitia oriatur simul. Ego Dominus creaui eũ. 9 ♀ Væ qui contradicit fictori suo, testa de samijs terræ. |Nunquid dicet lutum figulo suo: Quid facis, et opus tuum absque manibus est? 10 ♀ Væ qui dicit patri: 11 Quid generas? et mulieri: Quid parturis? ♀ Hæc dicit Dominus Sanctus Israel, plastes eius: Ventura interrogate me: super filios meos, et super opus manuũ mearum mandate mihi. 12 ♀ Ego feci terram, et hominẽ super eam creaui ego: manus meę tetenderunt cęlos, et omni militiæ eorum mandaui. 13 ♀ Ego suscitaui eũ ad iustitiã, et omnes vias eius dirigam: ipse ędificabit ciuitatem meã, et captiuitatem meam dimittet, non in precio, neque in muneribus, dicit Dominus Deus exercituum. 14 ♀ Hæc dicit Dominus: Labor Aegypti, et negotiatio Aethiopiæ, et Sabaim viri sublimes ad te transibunt, et tui erunt: Post te ambulabunt, vincti manicis pergent: et te adorabunt, teq; deprecabuntur: Tantũ in te est Deus, et non est absque te Deus. 15 ♀ Vere tu es Deus absconditus, Deus Israel saluator. 16 ♀ Confusi sunt et erubuerunt omnes: simul abierunt in confusionem fabricatores errorum. 17 ♀ Israel saluatus est in Domino salute æterna: non confundemini, et non erubescetis vsque in seculum seculi. 18 ♀ Quia hæc dicit Dñs creans cœlos, ipse Deus formans terram, et faciens eam, ipse plastes eius: non in vanum creauit ęam: vt habitaretur formauit eam. ego Dominus, et non est alius. 19 ♀ Non in abscondito locutus sum, in loco terræ tenebroso: non dixi semini Iacob: Frustra quęrite me. ego Dñs loquens iustitiam, annũciãs recta. 20 ♀ Cõgregamini, & venite, et accedite simul D qui saluati estis ex Gentibus: nescierunt qui leuant lignum sculpturę suę, et rogant Deum non saluantẽ. 21 ♀ Annunciate, et venite, et consiliamini simul: quis auditũ fecit hoc ab initio: ex tunc prædixit illud? nũquid non ego Dñs, et non est vltra Deus absque me? 22 Deus iustus et saluans non est præter me. ♀ Conuertimini ad me, et salui eritis omnes fines terræ: quia ego Deus, et non est alius. 23 ♀ In memetipso iuraui, egredietur de ore meo iustitiæ verbum, et non reuertetur, 24 ♀ quia |mihi curuabitur omne genu, et iurabit omnis 25 lingua. ♀ Ergo in Domino, dicet, meæ sunt iustitiæ et imperium: ad eum venient, et confundentur omnes 26 qui repugnant ei. ♀ In Domino iustificabitur, et laudabitur omne semen Israel.

|Iere. 18. a 6. Ro. 9. d. 20.

|Ro. 14. b. 11. Philip. 2. b. 10.

CAPVT XLVI.

1 A COnfractus est Bel, contritus est Nabo: facta sunt simulachra eorum bestijs et iumentis, onera vestra graui pondere vsq; ad lassitu-2 dinem. ♀ Contabuerunt, et contrita sunt simul: non potuerunt saluare portantem, et anima eorum in captiuitatem ibit. 3 ♀ Audite me domus Iacob, et omne residuum domus Israel, qui portamini a meo vtero: 4 qui gestamini a mea vulua. ♀ Vsque ad senectam ego B ipse, et vsq; ad canos ego portabo: ego feci, et ego ferã: ego portabo, et saluabo. 5 ♀ Cui assimilastis me, et 6 adæquastis et cõparastis me, et fecistis similem? ♀ Qui confertis aurum de sacculo, et argentum statera ponderatis. conducentes aurificem, vt faciat Deum: et 7 procidunt et adorant. ♀ Portant illum in humeris gestantes, et ponentes in loco suo, et stabit, ac de loco C suo non mouebitur: sed et cum clamauerint ad eum, 8 non audiet: de tribulatione non saluabit eos. ♀ Memẽtote istud, et confundamini: redite præuaricatores ad 9 cor. ♀ Recordamini prioris seculi, quoniam ego sum Deus; et non est vltra Deus, nec est similis mei. 10 ♀ Annuncians ab exordio nouissimum, et ab initio quæ necdum facta sunt, dicens: Consilium meum

|Bar. 6. c. 35.

stabit,

11 stabit, & omnis voluntas mea fiet: Vocans ab Oriente auem, & de terra longinqua virum voluntatis meæ, & locutus sum, & adducam illud: creaui, & 12 faciam illud. Audite me duro corde, qui longe estis 13 a iustitia. Prope feci iustitiam meam, non elongabitur: & salus mea non morabitur. Dabo in Sion salutem, & in Israel gloriam meam.

CAPVT XLVII.

1 Descende, sede in puluere virgo filia Babylon, sede in terra: non est solium filię Chaldæorum, quia vltra non vocaberis mollis 2 & tenera. Tolle molam, & mole farinam: denuda turpitudinem tuam, & discooperi humerum, reuela 3 crura, transi flumina. Reuelabitur ignominia tua, & videbitur opprobrium tuum: vltionem capiam, & nõ 4 resistet mihi homo. Redemptor noster, Dominus e5 xercituum nomen illius, Sanctus Israel. Sede tacens, & intra in tenebras filia Chaldæorum: quia non vo6 caberis vltra domina regnorum. Iratus sum super populum meum, contaminaui hæreditatem meam, & dedi eos in manu tua: nõ posuisti eis misericordias, 7 super senem aggrauasti iugum tuum valde. Et dixisti: In sempiternum ero domina, non posuisti hæc su8 per cor tuum, neque recordata es nouissimi tui. Et nunc audi hæc delicata, & habitans confidenter, quæ dicis in corde tuo: Ego sum, & non est præter me amplius: non sedebo vidua, & ignorabo sterilitatem. 9 Venient tibi duo hæc subito in die vna, sterilitas & viduitas, vniuersa venerunt super te, propter multitudinem maleficiorum tuorum, & propter duritiam 10 incantatorum tuorum vehementem. Et fiduciam habuisti in malitia tua, & dixisti: Non est qui videat me. Sapiẽtia tua & scientia tua, hæc decepit te. Et dixisti in corde tuo, Ego sum, & pręter me nõ est altera. 11 Veniet super te malũ, & nescies ortum eius: & irruet super te calamitas quam non poteris expiare: veniet 12 super te repente miseria quã nescies. Sta cũ incantatoribus tuis, & cum multitudine maleficiorum tuorũ in quibus laborasti ab adolescentia tua, si forte quid 13 prosit tibi, aut si possis fieri fortior. Defecisti in multitudine consiliorum tuorum: stent, & saluent te augures cœli qui contemplabantur sydera, & supputa14 bant mẽses, vt ex eis annunciarent ventura tibi. Ecce, facti sunt quasi stipula, ignis combussit eos, non liberabunt animam suam de manu flammæ, non sunt prunæ quibus calefiant, nec focus vt sedeant ad eum. 15 Sic facta sunt tibi in quibuscunque laboraueras, negociatores tui ab adolescentia tua, vnusquisque in via sua errauerũt: nõn est qui saluet te.

Nah.3.b.5. | Apocal.18 b.7. | Inf 51.f.19.

CAPVT XLVIII.

1 Audite hæc domus Iacob, qui vocamini nomine Israel, & de aquis Iuda existis: qui iuratis in nomine Domini, & Dei Israel re2 cordamini non in veritate, neque in iustitia. De ciuitate enim sancta vocati sunt, & super Deum Israel cõ3 stabiliti sunt: Dominus exercituum nomẽ eius. Priora ex tũc annũciaui, & ex ore meo exierunt, & audi4 ta feci ea: repente operatus sum, & venerunt. Sciui enim, quia durus es tu, & neruus ferreus ceruix tua, 5 & frons tua ærea. Prędixi tibi ex tunc: antequam venirẽt indicaui tibi, ne forte diceres; Idola mea fecerũt hęc, & sculptilia mea, & conflatilia mandauerũt ista. 6 Quæ audisti vide omnia, vos autem num annunciastis? Audita feci tibi noua ex tunc, & conseruata sunt 7 quæ nescis; nunc creata sunt, & non ex tunc: & ante diem, & non audisti ea, ne forte dicas: Ecce ego cõ8 gnoui ea. Neque audisti, neque cognouisti neque ex tunc aperta est auris tua: scio enim quia præuaricans præuaricaberis, & transgressorem ex vtero uocaui te. 9 Propter nomẽ meum longe faciam furorem meum: 10 & laude mea infrenabo te, ne intereas. Ecce, excoxi te, sed non quasi argentum. elegi te in camino pauper11 tatis. Propter me, propter me faciam, vt non blasphe12 mer: & gloriam meam alteri non dabo. Audi me Iacob, & Israel quem ego voco: ego ipse, ego primus, 13 & ego nouissimus. Manus quoque mea fundauit terram, & dextera mea mensa est cęlos: ego vocabo eos, 14 & stabunt simul. Congregamini omnes vos, & audite: quis de eis annunciauit hæc? Dominus dilexit eũ, faciet voluntatem suam in Babylone, & brachium 15 suum in Chaldæis. Ego ego locutus sum, & vocaui 16 eum, adduxi eũ, & directa est via eius. accedite ad me, & audite hoc: non a principio in abscondito locutus sum: ex tempore antequã fieret, ibi eram, & nunc 17 Dñs Deus misit me, & spiritus eius. Hæc dicit Dñs, redemptor tuus, Sanctus Israel: Ego Dñs Deus tuus docens te vtilia, gubernans te in via qua ambulas. 18 Vtinam attendisses mandata mea: facta fuisset, sicut flumẽ pax tua, & iustitia tua, sicut gurgites maris, & 19 fuisset quasi arena semen tuum, & stirps vteri tui, vt lapilli eius non interisset, & non fuisset attritum no20 mẽ ei⁹ a facie mea. Egredimini de Babylone, fugite a Chaldæis, in voce exultationis annũciate: auditum facite hoc, & efferte illud vsque ad extrema terræ. Di21 cite: Redemit Dominus seruum suum Iacob. Non sitierunt in deserto, cum educeret eos: aquam de petra produxit eis, & scidit petram, & fluxerunt aquæ. 22 Non est pax impijs, dicit Dominus.

Sup.4.b.8. | Sup.4.1.4. 4.1.6. | Iere.3.1.6. | Exo.1.5.6. Nu.20.11. | Inf.57

CAPVT XLIX.

1 Audite insulæ, & attendite populi de longe: Dñs ab vtero vocauit me: de ventre matris 2 meæ recordatus est nominis mei. Et posuit os meum quasi gladium acutũ in vmbra manus suæ protexit me, & posuit me, sicut sagittam electam, in 3 pharetra sua abscõdit me. et dixit mihi: Seruus meus 4 es tu Israel, quia in te gloriabor: Et ego dixi: In vacuum laboraui, sine causa, & vane fortitudinem meã consumpsi: ergo iudicium meum cum Dño, & opus 5 meũ cũ Deo meo. Et nunc dicit Dñs, formans me ex vtero seruũ sibi, vt reducam Iacob ad eum, & Israel non cõgregabitur: & glorificatus sum in oculis Dñi, 6 & Deus meus factus est fortitudo mea. Et dixit: Parum est vt sis mihi seruus ad suscitandas tribus Iacob & fæces Israel conuertendas. Ecce, dedi te in lucem Gentium, vt sis salus mea vsque ad extremum terræ. 7 Hæc dicit Dominus redemptor Israel, sanctus eius, ad contemptibilem animam, ad abominatam gentẽ, ad seruum dominorum, Reges videbunt, et consurgent principes, et adorabũt propter Dominum, quia 8 fidelis est, et Sanctum Israel, qui elegit te. Hæc dicit Dominus: In tẽpore placito exaudiui te, et in die salutis auxiliatus sum tui: et seruaui te, et dedi te in fœdus populi, vt suscitares terram, et possideres hære9 ditates dissipatas: vt diceres his qui vincti sunt, Exite: et his qui in tenebris. Reuelamini. Super vias

Infra 5.6. | Sup.4.1.7. Act 13.47. | 2.Cor.6.2.

[Apoc. 7. d. 16.] 10 pascentur, & in omnibus planis pascua eorum. ¶ Non esurient, neque sitient, & non percutiet eos æstus, & sol: quia miserator eorũ reget eos, & ad fontes aqua-
11 rum potabit eos. ¶ Et ponam omnes montes meos in
12 viam, & semitæ meæ exaltabuntur. ¶ Ecce isti de lon-
D ge venient, & ecce illi ab Aquilone, & mari, & isti de
13 terra australi. ¶ Laudate cœli, & exulta terra, iubilate montes laudem, quia consolatus est Dominus popu-
14 lum suum, & pauperum suorum miserebitur. ¶ Et dixit Sion: Dereliquit me Dominus, & Dominus obli-
15 tus est mei. ¶ Nunquid obliuisci potest mulier infantẽ suum, vt non misereatur filio vteri sui? & si illa obli-
16 ta fuerit, ego tamen non obliuiscar tui. ¶ ecce, in mani
E bus meis descripsi te: muri tui coram oculis meis sem-
17 per. ¶ Venerunt structores tui: destruentes te, & dissi-
[Inf. 60. a. 4.] 18 pantes a te exibunt. ¶ |Leua in circuitu oculos tuos, & vide: omnes isti congregati sunt, venerunt tibi: viuo ego, dicit Dominus, quia omnibus his velut ornamẽ
19 to vestieris, & circundabis tibi eos quasi spõsa. ¶ Quia deserta tua, & solitudines tuæ, & terra ruinę tuę nunc angusta erunt præ habitatoribus, & longe fugabun-
20 tur qui absorbebant te. ¶ adhuc dicent in auribus tuis filij sterilitatis tuę: Angustus est mihi locus, fac spaciũ
21 mihi, vt habitẽ. ¶ Et dices in corde tuo: Quis genuit
F mihi istos? ego sterilis, & non pariens, transmigrata, & captiua: & istos quis enutriuit? ego destituta & so-
22 la: & isti vbi erãt? ¶ Hęc dicit Dominus Deus: Ecce leuabo ad Gentes manum meam, & ad populos exaltabo signum meum. Et afferent filios tuos in vlnis, &
23 filias tuas super humeros portabunt. ¶ Et erunt reges nutritij tui, & reginæ nutrices tuæ: vultu in terra demisso adorabunt te, & puluerem pedum tuorum lin-
G gent. Et scies quia ego Dominus, super quo non con-
24 fundentur, qui expectant eum. ¶ Nunquid tolletur a forti præda? aut quod captum fuerit a robusto, saluũ
25 esse poterit? ¶ Quia hæc dicit Dominus: Equidem & captiuitas a forti tolletur: & quod ablatum fuerit a robusto, saluabitur. Eos vero, qui iudicauerunt te, ego
26 iudicabo, & filios tuos ego saluabo. ¶ et cibabo hostes tuos carnibus suis: & quasi musto, sanguine suo inebriabuntur: & sciet omnis caro, quia ego Dominus saluans te, & redemptor tuus Fortis Iacob.

CAPVT L.

1 A HÆc dicit Dominus: Quis est hic liber repudij matris vestræ, quo dimisi eam? aut quis est creditor meus, cui vendidi vos? ecce in iniquitatibus vestris venditi estis, & in sceleribus ve-
2 stris dimisi matrem vestram. ¶ Quia veni, & non erat
[Infr. 59. a. 1. Nu. 11. c. 23.] vir: vocaui, & non erat, qui audiret, | nunquid abbreuiata, & paruula facta est manus mea, vt non possim
B redimere? aut non est in me virtus ad liberandũ? Ecce in increpatione mea desertum faciam mare, ponã flumina in siccum: computrescent pisces sine aqua, &
3 morientur in siti. ¶ Induam cœlos tenebris, & saccum
4 ponam operimentum eorum. ¶ Dominus dedit mihi linguã eruditã, vt sciam sustentare eũ qui lassus est, verbo: erigit mane, mane erigit mihi aurem, vt au-
5 diam quasi magistrum. ¶ Dominus Deus aperuit mi-
C hi aurem, ego autem non contradico, retrorsum non
[Mat. 26. g 67.] 6 abijt. ¶ Corpus meum dedi percutientibus, & genas meas vellentibus: faciem meam non auerti ab incre
7 pantibus, & conspuentibus in me. ¶ Dominus Deus auxiliator meus, ideo non sum confusus: ideo posui faciem meam, vt petram durissimam, & scio quoniã
8 non confundar. ¶ |Iuxta est qui iustificat me: quis con tradicet mihi? stemus simul: quis est aduersarius [Ro. 8. f. 33.]
9 meus, accedat ad me. ¶ Ecce Dominus Deus auxilia-
D tor meus, quis est qui condẽnet me? Ecce omnes qua
10 si vestimentum conterentur, tinea comedet eos. ¶ quis ex vobis timens Dominum, audiens vocem serui sui qui ambulauit in tenebris, & non est lumen ei? speret
11 in nomine Domini, & innitatur super Deum suũ. ¶ Ecce vos oẽs accẽdẽtes ignẽ, accincti flãmis, ambulate ĩ lumine ignis vestri, & in flãmis quas succendistis: de manu mea factũ est hoc vobis, in dolorib[9] dormietis.

CAPVT LI.

1 A AVdite me qui sequimini quod iustum est, & quęritis Dñm: attendite ad petrã vnde excisi estis: & ad cauernã laci de qua pcisi estis,
2 ¶ Attendite ad Abraham patrem vestrum, & ad Sarã quæ peperit vos: quia vnum vocaui eum, & benedi-
3 xi ei, & multiplicaui eum. ¶ Consolabitur ergo Dominus Sion, & consolabitur omnes ruinas eius: & ponet desertum eius quasi delicias, & solitudinem eius,
B quasi hortum Dñi. Gaudium & lætitia inuenietur in
4 ea, gratiarum actio, & vox laudis. ¶ Attendite ad me popule meus, & tribus mea me audite: quia lex a me exiet, & iudicium meum in lucem populorũ requie-
5 scet. ¶ Prope est iustus meus, egressus est saluator me[9], & brachia mea populos iudicabunt: me insulæ expe-
6 ctabunt, & brachium meum sustinebunt. ¶ Leuate in cœlum oculos vestros, & videte sub terra deorsum:
C quia cœli sicut fumus liquescent, & terra, sicut vestimentum atteretur, & habitatores eius sicut hæc interibunt: Salus autem mea in sempiternum erit, & iu- [Psal 36. d. 31. d. 39.]
7 stitia mea non deficiet. ¶ Audite me qui scitis iustum, populus meus, lex mea in corde eorum: nolite timere opprobrium hominum, & blasphemias eorum ne me
8 tuatis. ¶ Sicut enim vestimentum, sic comedet eos vermis: & sicut lanam, sic deuorabit eos tinea: |Salus autem mea in sempiternum erit, & iustitia mea in gene [Psal. 36. d. 31. d. 39.]
9 rationes generationum. ¶ Consurge, consurge, indue-
D re fortitudinem brachium Domini: consurge sicut in diebus antiquis, in generationibus seculorum. nunquid non tu percussisti superbum, vulnerasti draco- [Exo. 14. c 21.]
10 nem? ¶ | Nunquid non tu siccasti mare: aquam abyssi vehementis: qui posuisti profundum maris viam, vt
11 transirent liberati? ¶ Et nunc qui redempti sunt a Domino reuertentur, & venient in Sion laudantes, et lætitia sempiterna super capita eorum, gaudium & læ-
12 titiam tenebunt, fugiet dolor et gemitus. ¶ Ego ego ipse consolabor vos: quis tu vt timeres ab homine mor
13 tali, et a filio hominis, qui quasi fęnũ ita arescet? ¶ Et oblitus es Dñi factoris tui, qui tetendit cœlos, et fun-
E dauit terram: et formidasti iugiter tota die a facie furoris eius, qui te tribulabat, et parauerat ad perden-
14 dũ: vbi nũc est furor tribulãtis? ¶ Cito veniet gradiens ad apiẽdũ, et nõ interficiet vsq; ad internecionẽ, nec
15 deficiet panis eius. ¶ Ego aũt sum Dñs Deus tuus qui cõturbo mare, et intumescũt fluctus eius, Dñs exerci- [Sup. 49. a. 2.]
16 tuũ nomẽ meũ. ¶ |Posui verba mea in ore tuo, et in umbra manus meæ protexi te, vt plãtes cęlos, et fundes
17 terrã, et dicas ad Sion: Populus meus es tu. ¶ Eleuare,
F eleuare, cõsurge Ierusalẽ, q̃ bibisti de manu Dñi calicẽ irę eius: vsq; ad fundũ calicis soporis bibisti, et po-
18 tasti vsq; ad fęces. ¶ Non est qui sustentet eam ex om-

nibus filijs quos genuit: & non est qui apprehendat manum eius ex omnibus filijs quos enutriuit. 19 Duo sunt quæ occurrerunt tibi: quis contristabitur super te? vastitas & contritio, & fames, & gladius. 20 quis consolabitur te? Filij tui proiecti sunt, dormie- G runt in capite omnium viarum, sicut oryx illaqueatus: pleni indignatione Domini, increpatione Dei 21 tui. Idcirco audi hoc paupercula, & ebria non a vi- 22 no. Hæc dicit dominator tuus Dominus, & Deus tuus, qui pugnabit pro populo suo: Ecce tuli de manu tua calicem soporis, fundum calicis indigna- 23 tionis meæ, non adijcies vt bibas illum vltra. Et ponam illum in manu eorum qui te humiliauerunt, & dixerunt animæ tuæ: Incuruare, vt transeamus: & posuisti vt terram corpus tuum, & quasi viam transeuntibus.

Sup.47. b.9.

CAPVT LII.

1 A CONsurge, consurge, induere fortitudine tua Sion, induere vestimentis gloriæ tuæ Ierusalem, ciuitas Sancti: quia non adijciet vltra vt 2 pertransiat per te incircuncisus & immundus. Excutere de puluere, consurge, sede Ierusalem, solue 3 vincula colli tui captiua filia Sion. Quia hæc dicit Dominus: Gratis venundati estis, & sine argento re- 4 dimemini. Quia hęc dicit Dominus Deus: In Ægyptum descendit populus meus in principio, vt colonus esset ibi: & Assur absque vlla causa calumniatus 5 est eum. Et nunquid mihi est hic, dicit Dominus: quoniam ablatus est populus meus gratis? Domina- B tores eius inique agunt, dicit Dominus, & iugiter to- 6 ta die nomẽ meum blasphematur. Propter hoc sciet populus meus nomen meum in die illa: quia ego ipse 7 qui loquebar, Ecce adsum. Quam pulchri super montes pedes annunciantis & prædicantis pacem: annunciantis bonum, prædicantis salutem, dicentis 8 Sion: Regnabit Deus tuus? Vox speculatorum tuorum, leuauerunt vocem, simul laudabunt: quia oculo ad oculum videbunt cum conuerterit Dominus Siõ. 9 Gaudete & laudate simul deserta Ierusalem: quia C consolatus est Dominus populum suum, redemit Ie- 10 rusalem. Parauit Dominus brachium sanctum suũ in oculis omnium Gentium: & videbũt omnes fines 11 terræ salutare Dei nostri. Recedite, recedite, exite inde: pollutum nolite tangere: exite de medio eius, mũ- 12 damini qui fertis vasa Domini. Quoniam nõ in tu- D multu exibitis, nec in fuga properabitis: præcedet enim vos Dominus, & congregabit vos Deus Israel. 13 Ecce intelliget seruus meus, exaltabitur, & eleuabi- 14 tur, & sublimis erit valde. Sicut obstupuerunt super te multi, sic inglorius erit inter viros aspectus eius, & 15 forma eius inter filios hominum. Iste asperget gentes multas, super ipsum continebunt reges os suum: quia quibus non est narratum de eo, viderunt: & qui non audierunt, contemplati sunt.

Gen.46. a.6. Ro.2.d. 24. Ezec 36. d.20. Ro.10.c 15. Nah.1.d. 15. Psal 97. a 3. 2.Cor.6. d.17. Ro.15.d 21.

CAPVT LIII.

1 A QVis credidit auditui nostro? & brachium Domini cui reuelatum est? Et ascendet sicut vir- 2 gultum coram eo, & sicut radix de terra sitienti: non est species ei, neque decor: & vidimus eũ, 3 & non erat aspectus, & desiderauimus eum. Despectum & nouissimum virorum, virum dolorũ & scientem infirmitatem: & quasi absconditus vultus eius & 4 despectus vnde nec reputauimus eum. Vere languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit: & nos putauimus eum quasi leprosum, & per- 5 cussum a Deo & humiliatum. Ipse autẽ vulneratus B est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra: disciplina pacis nostræ super eum, & 6 liuore eius sanati sumus. Omnes nos quasi oues errauimus, vnusquisque in viam suam declinauit: & posuit Dominus in eo iniquitatem omnium nostrũ. 7 Oblatus est quia ipse voluit, & non aperuit os suũ: sicut ouis ad occisionem ducetur, & quasi agnus coram tondente se, obmutescet, & non aperiet os 8 suum. De angustia & de iudicio sublatus est: gene- C rationem eius quis enarrabit? quia abscissus est de terra viuentium: propter scelus populi mei percus- 9 si eum. Et dabit impios pro sepultura, & diuitem pro morte sua: eo quod iniquitatem non fecerit, ne- 10 que dolus fuerit in ore eius. Et Dominus voluit cõterere eum in infirmitate: si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longæuum, & volun- 11 tas Domini in manu eius dirigetur. Pro eo quod D laborauit anima eius, videbit & saturabitur: in scientia sua iustificabit ipse iustus seruus meus multos, 12 & iniquitates eorum ipse portabit. Ideo dispertiam ei plurimos, & fortium diuidet spolia, pro eo quod tradidit in mortem animam suam, & cum sceleratis reputatus est: & ipse peccata multorum tulit, & pro transgressoribus rogauit.

Iob 12.f 38. Ro.10.c. 16. Mar.9 b 12.

CAPVT LIIII.

1 A LAuda sterilis quæ non paris: decanta laudem, et hinni quæ non pariebas, quoniam multi filij desertæ magis quam eius quæ habet virũ, 2 dicit Dñs. Dilata locum tentorij tui, & pelles tabernaculorũ tuorũ extende, ne parcas: longos fac fu- 3 niculos tuos, et clauos tuos consolida. Ad dexteram B enim, et ad læuam penetrabis: et semen tuum Gen- 4 tes hæreditabit, et ciuitates desertas inhabitabit. Noli timere, quia non confunderis, neque erubesces: non enim te pudebit, quia confusionis adolescentiæ tuæ obliuisceris, et opprobrij viduitatis tuæ non recorda- 5 beris amplius. quia dominabitur tui qui fecit te: Do- C minus exercituum nomen eius: et redemptor tuus san- 6 ctus Israel, Deus omnis terræ vocabitur. Quia vt mulierem derelictam, et mœrentem spiritu vocauit te Dñs, et vxorem ab adolescẽtia abiectam, dixit Deus 7 tuus. Ad punctum in modico dereliquite, et in mise- 8 rationibus magnis congregabo te. In momento indi- D gnationis abscondi faciem meam parumper a te, et in misericordia sempiterna misertus sum tui: dixit re- 9 demptor tuus Dominus. Sicut in diebus Noe istud mihi est, cui iuraui ne inducerem aquas Noe vltra supra terram: sic iuraui vt non irascar tibi, & non incre- 10 pem te. Montes enim commouebuntur, & colles cõ- E tremiscent: misericordia autem mea non recedet a te, & fœdus pacis meæ non mouebitur: dixit miserator 11 tuus Dñs. Paupercula tẽpestate conuulsa, absq; vlla consolatione, Ecce ego sternã ꝑ ordinẽ lapides tuos, 12 & fundabo te in sapphiris, & ponã iaspidẽ ꝓpugnacula tua: & portas tuas in lapides sculptos, & oẽs ter- 13 minos tuos in lapides desiderabiles. vniuersos filios F tuos doctos a Dño: & multitudinẽ pacis filiis tuis. Et 14 in iustitia fundaberis: recede ꝓcul a calũnia, q̃a nõ timebis: & a pauore, q̃a nõ appropinquabit tibi. Ecce 15

accola

accola veniet, qui non erat mecum, aduena quon-
16 dam tuus adiungetur tibi. ¶ Ecce ego creaui fabrum
G sufflãtem in igne prunas, & proferentem vas in opus
suum:& ego creaui interfectorem ad disperdendum.
17 ¶ Omne vas quod fictum est contra te, non dirigetur: & omnem linguam resistentem tibi in iudicio iudicabis. Hæc est hæreditas seruorum Domini, & iustitia eorum apud me, dicit Dominus.

CAPVT LV.

|Eccl.51. d.12. |Apo.22. d.17.

1 A OMnes | sitientes venite ad aquas: & qui non habetis argentum, properate, emite & comedite: | venite, emite absque argento, &
2 absque vlla commutatione vinum, & lac. ¶ Quare appenditis argentum non in panibus, & laborem vestrum non in saturitate? Audite audientes me, & comedite bonum, & delectabitur in crassitudine anima
3 vestra. ¶ Inclinate aurem vestram, & venite ad me: au-
B dite & viuet anima vestra, & feriam vobiscum pactũ
4 sempiternum, misericordias Dauid fideles. ¶ |Ecce testem populis dedi eum, ducem ac præceptorem Gen-
5 tibus. ¶ Ecce, gentem quam nesciebas, vocabis: & gentes quæ te non cognouerunt, ad te currẽt propter Dominum Deum tuum, & sanctum Israel: quia glorifi-
6 cauit te. ¶ Quærite Dominum dum inueniri potest, in-
7 uocate eum dum prope est. ¶ Derelinquat impius viã suam, & vir iniquus cogitationes suas, & reuertatur
C ad Dominum, & miserebitur eius, & ad Deum no-
8 strum: quoniam multus est ad ignoscendum. ¶ Non enim cogitationes meæ, cogitationes vestræ: neq; viæ
9 vestræ, viæ meæ, dicit Dominus. ¶ Quia sicut exaltantur cœli a terra, sic exaltatæ sunt viæ meæ a vijs vestris, & cogitationes meæ a cogitationibus vestris.
10 ¶ Et quomodo descendit imber, & nix de cœlo, & illuc vltra non reuertitur, sed inebriat terram, & infundit eam, & germinare eam facit: & dat semen serenti,
11 & panem comedenti: ¶ Sic erit verbum meum, quod
D egredietur de ore meo: nõ reuertetur ad me vacuum, sed faciet quæcunque volui, & prosperabitur in his
12 ad quæ misi illud. ¶ Quia in lætitia egrediemini, & in pace deducemini: montes & colles cantabunt coram vobis laudem, & omnia ligna regionis plaudent ma-
13 nu. ¶ Pro saliunca ascendet abies, & pro vrtica crescet myrtus: & erit Dominus nominatus in signum æternum, quod non auferetur.

|Act.13.e 34.

CAPVT LVI.

|Sap.3. a.1.

1 A HÆc dicit Dominus: Custodite iudicium, & facite iustitiam: quia iuxta est salus mea,
2 vt veniat, & iustitia mea vt reueletur. ¶ Beatus vir qui facit hoc, & filius hominis, qui apprehendet istud, custodiens sabbatum, ne polluat illud: custo-
3 diens manus suas, ne faciat omne malum. ¶ Et non dicat filius aduenæ qui adhæret Domino, dicens: Separatione diuidet me Dominus a populo suo. Et non di-
4 cat Eunuchus: Ecce ego lignum aridum. ¶ Quia hæc
B dicit Dñs Eunuchis: Qui custodierint sabbata mea, & elegerint quæ ego volui, & tenuerint fœdus meum:
5 ¶ Dabo eis in domo mea, & in muris meis locum, & nomẽ melius a filijs, & filiabus: nomen sempiternum
6 dabo eis, quod non peribit. ¶ Et filios aduenę qui adhærent Domino, vt colant eum, & diligant nomẽ eius, vt sint ei in seruos: omnem custodientem sabba-
7 tũ, ne polluat illud, & tenentẽ fœdus meũ: ¶ Adducam eos in montem sanctum meum, & lætificabo eos in
C domo orationis meę: holocausta eorum & victimę eorũ placebunt mihi super altari meo: quia |domus mea
8 domus orationis vocabitur cunctis populis. ¶ Ait Dominus Deus qui congregat dispersos Israel: Adhuc
9 congregabo ad eum congregatos eius. ¶ Omnes bestiæ agri venite ad deuorandum, vniuersæ bestiæ sal-
10 tus. ¶ Speculatores eius cęci omnes, nescierunt vniuer-
D si: canes muti, non valentes latrare, vidẽtes vana, dor-
11 mientes & amãtes somnia. ¶ Et canes impudentissimi nescierunt saturitatem: ipsi pastores ignorauerunt intelligentiã: |omnes in viam suam declinauerũt, vnusquisque ad auaritiam suam, a summo vsque ad nouis-
12 simũ. ¶ |Venite, sumamus vinum, & impleamur ebrietate: & erit sicut hodie, sic & cras, & multo amplius.

Mat.21.b 13. Mar.11.e 16. Luc.19.g 46.

|Iere.6.c 13. 8.d. 10. |Sup.1.b 7. Supr.22. c.13.

CAPVT LVII.

1 A IVstus perit, & non est qui recogitet in corde suo: & viri misericordiæ colliguntur, quia non est qui intelligat: a facie enim malitiæ collectus est
2 iustus. ¶ Veniat pax, requiescat in cubili suo, qui
3 ambulauit in directione sua. ¶ Vos autẽ accedite huc
4 filij auguratricis, semen adulteri, & fornicariæ. ¶ Super quem lusistis? super quem dilatastis os, & eiecistis linguam? nunquid non vos filij scelesti, semen
5 mendax? ¶ qui consolamini in dijs subter omne lignum frondosum, immolantes paruulos in torren-
6 tibus, subter eminentes petras? ¶ In partibus torrentis pars tua, hæc est sors tua: & ipsis effudisti libamen, obtulisti sacrificium, nunquid super his non
7 indignabor? ¶ Super montem excelsum & sublimem
B posuisti cubile tuum, & illuc ascendisti, vt immola-
8 res hostias. ¶ Et post ostium, & retro postem posuisti memoriale tuum: quia iuxta me discooperuisti, & suscepisti adulterũ, dilatasti cubile tuum, & pepigisti cum eis fœdus: dilexisti stratum eorum manu a-
9 perta. ¶ Et ornasti te regio vnguento, & multiplicasti pigmenta tua. Misisti legatos tuos procul, & humi-
10 liata es, vsque ad inferos. ¶ In multitudine viæ tuæ laborasti: non dixisti: Quiescam: vitam manus tuę in-
11 uenisti, propterea non rogasti. ¶ Pro quo solicita ti-
C muisti, quia mentita es, & mei non es recordata, neq; cogitasti in corde tuo? quia ego tacens, & quasi non
12 videns, & mei oblita es. ¶ Ego annunciabo iustitiam
13 tuam, & opera tua non proderunt tibi. ¶ Cum clamaueris, liberent te congregati tui, & omnes eos auferet ventus, tollet aura. Qui autem fiduciam habet mei, hæreditabit terram, & possidebit montem sanctum
14 meum. ¶ Et dicam: |Viam facite, prębete iter, declinate de semita, auferte offendicula de via populi mei.
15 ¶ Quia hęc dicit excelsus, et sublimis habitans ęterni-
D tatem: et sanctum nomen eius in excelso, et in sancto habitans, et cum contrito, et humili spiritu: vt viuificet spiritum humilium, et viuificet cor contritorũ.
16 ¶ Non enim in sempiternum litigabo, neque vsque ad finem irascar: quia spiritus a facie mea egredietur,
17 et flatus ego faciam. ¶ Propter iniquitatem auaritiæ eius iratus sum, et percussi eum: abscondi a te faciem meam, et indignatus sum: et abijt vagus in via
18 cordis sui. ¶ Vias eius vidi, et sanaui eum, et reduxi eum, et reddidi consolationes ipsi, et lugentibus
19 eius. ¶ Creaui fructum labiorum pacem, pacem ei qui longe est, et qui prope, dixit Dominus, et sanaui
20 eum. ¶ Impij autẽ quasi mare feruens, quod quiesce-

|Inf.61.c 10.

re non

re non pôt,& redundant fluctus eius in cõculcationẽ, & lutum. | Non est pax impijs, dicit Dominus Deus.

[Sup.48. d.21.]

CAPVT LVIII.

1 A CLama, ne cesses, quasi tuba exalta vocẽ tuã, & annuncia populo meo | scelera eorũ,& do 2 mui Iacob peccata eorũ. ⁋ Me etenim de die in diem quærũt,& scire vias meas volunt:quasi gens quæ iustitiam fecerit,& iudicium Dei sui non dereliquerit: rogãt me iudicia iustitiæ,appropinquare Deo 3 volunt. ⁋Quare ieiunauimus, & non aspexisti:humiliauimus animas nostras,& nescisti? Ecce in die ieiunij vestri inuenitur volũtas vestra, & omnes debito- 4 res vestros repetitis.⁋Ecce ad lites,& contentiones ieiunatis,& percutitis pugno impie. Nolite ieiunare sicut vsque ad hanc diẽ, vt audiatur in excelso clamor 5 vester. ⁋| Nunquid tale est ieiunium quod elegi, per B diem affligere hominem animam suã? nunquid contorquere quasi circulum caput suum, & saccũ, & cinerem sternere ? nunquid istud vocabis ieiunium, & 6 diem acceptabilem Domino?⁋ Nonne hoc est magis ieiunium quod elegi? dissolue colligationes impietatis,solue fasciculos deprimentes,dimitte eos qui con- 7 fracti sunt liberos, & omne onus dirumpe. ⁋|Frange esurienti panem tuum, & egenos vagosque induc in domum tuã: cum videris nudum, operi eum, & car- 8 nem tuam ne despexeris.⁋Tunc erumpet quasi mane lumen tuum, & sanitas tua citius orietur, & anteibit C faciem tuã iustitia tua, & gloria Domini colliget te. 9 ⁋Tunc inuocabis, & Dominus exaudiet: clamabis, & dicet: Ecce adsum. si abstuleris de medio tui catenã, & desieris extendere digitum, & loqui quod non 10 prodest.⁋Cum effuderis esurienti animã tuam,& animam afflictam repleueris:orietur in tenebris lux tua, 11 & tenebræ tuæ erunt sicut meridies. ⁋Et requiem tibi dabit Dñs semper,& implebit splendoribus animam tuam, & ossa tua liberabit: & eris quasi hortus irriguus,& sicut fons aquarũ, cuius non deficient aquæ. 12 ⁋|Et ædificabuntur in te deserta seculorum:fundamẽ- D ta generationis, & generationis suscitabis: & vocaberis ędificator sepium,auertens semitas in quietem. 13 ⁋Si auerteris a sabbato pedem tuum, facere voluntatem tuam in die sancto meo, & vocaueris sabbatum delicatum,& sanctum Domini gloriosum, & glorificaueris eum dum non facis vias tuas, & non inueni- 14 tur voluntas tua, vt loquaris sermonem. ⁋Tunc delectaberis super Domino, & sustollam te super altitudines terræ, & cibabo te hæreditate Iacob patris tui. os enim Domini locutum est.

[Sup.1.d 16.] [Zach.7. b.5.] [Ezec.18 b.16. Matt.25. c.35.] [Inf.61. b. 4.]

CAPVT LIX.

1 A ECce, | nõ est abbreuiata manus Domini, vt saluare nequeat, neque aggrauata est auris eius, 2 vt non exaudiat.⁋Sed iniquitates vestræ diuiserunt inter vos,& Deum vestrum, & peccata vestra 3 absconderũt faciem eius a vobis ne exaudiret.⁋|Manus enim vestræ pollutę sunt sanguine,& digiti vestri iniquitate:labia vestra locuta sunt mẽdacium,& lin- 4 gua vestra iniquitatem fatur.⁋Non est qui inuocet iustitiam, neq; est qui iudicet vere: sed confidunt in nihilo,& loquuntur vanitates: |conceperũt laborem,& 5 pepererunt iniquitatem.⁋ Oua aspidum ruperunt,& telas araneæ texuerũt: qui comederit de ouis eorum, morietur: & quod cõfotum est, erumpet in regulum. 6 ⁋Telæ eorum non erunt in vestimentũ,neq; operien- B tur operibus suis:opera eorum opera inutilia,& opu- 7 iniquitatis in manibus eorum.⁋|Pedes eorum ad malum currunt, & festinant vt effundant sanguinem innocentem: cogitationes eorum cogitationes inutiles 8 vastitas & cõtritio in vijs eorum. ⁋ Viam pacis nescierunt, & non est iudicium in gressibus eorum. semita eorũ incuruatæ sunt eis:omnis qui calcat in eis,igno- 9 rat pacem.⁋Propter hoc elõgatum est iudicium a nobis,& non apprehendet nos iustitia:expectauimus lu cem,& ecce tenebræ: splendorem, & in tenebris am- 10 bulauimus.⁋Palpauimus sicut cęci,parietem,& quasi absque oculis attrectauimus: impegimus meridie 11 quasi in tenebris,in caliginosis quasi mortui.⁋Rugiemus quasi vrsi omnes, & quasi columbæ meditantes gememus.expectauimus iudicium, & non est:salutẽ 12 & elongata est a nobis. ⁋ Multiplicatæ sunt enim iniquitates nostræ coram te,& peccata nostra responderunt nobis:quia scelera nostra nobiscum,& iniquita- 13 tes nostras cognouimus,| ⁋ peccare & mentiri contra C Dñm, & auersi sumus ne iremus post tergum Dei nostri, vt loqueremur calumniam, & transgressionem concepimus, & locuti sumus de corde verba menda- 14 cij. ⁋Et conuersum est retrorsum iudicium,& iustitia longe stetit: quia corruit in platea veritas, & æqui- 15 tas non potuit ingredi.⁋ Et facta est veritas in obliuionem,& qui recessit a malo,prædę patuit:& vidit Dominus, & malum apparuit in oculis eius, quia nõ est 16 iudicium.⁋& vidit,quia non est vir: & aporiatus est, quia non est qui occurrat: & saluauit sibi brachium 17 suum,& iustitia eius ipsa confirmauit eum. ⁋Indutus est iustitia,vt lorica,& galea salutis in capite eius:indutus est vestimentis vltionis,& opertus est quasi pal- 18 lio zeli. ⁋ Sicut ad vindictam quasi ad retributionem D indignationis hostibus suis, & vicissitudinem inimi- 19 cis suis,insulis vicem reddet.⁋Et timebunt qui ab Occidente,nomen Dñi: & qui ab ortu Solis,gloriã eius: cũ venerit quasi fluuius violentus,quem spiritus Dñi 20 cogit.⁋&| venerit Sion redemptor,& eis qui redeunt 21 ab iniquitate in Iacob,dicit Dñs.⁋Hoc fœdus meum cum eis,dicit Dominus:Spiritus meus qui est in te,et verba mea quæ posui in ore tuo, non recedent de ore tuo, et de ore seminis tui, et de ore seminis seminis tui,dicit Dominus,amodo et vsque in sempiternum.

[Num.11 c.23. Sup.50.a 2.] [Sup.1.d 15.] [Iob 15.d 35.]

CAPVT LX.

1 A SVrge, illuminare Ierusalem: quia venit lumen tuum, et gloria Domini super te orta 2 est. ⁋ Quia ecce tenebræ operient terram, et caligo populos: super te autem orietur Dominus, 3 et gloria eius in te videbitur. ⁋ Et ambulabunt Gentes in lumine tuo, et reges in splendore ortus 4 tui. ⁋ Leua in circuitu oculos tuos, et vide: omnes isti congregati sunt, venerunt tibi: | filij tui de- 5 longe venient, et filiæ tuæ de latere surgent. ⁋ Tunc videbis, et affluẽs, mirabitur, et dilatabitur cor tuum, quãdo conuersa fuerit ad te multitudo maris, 6 fortitudo Gentium venerit tibi. ⁋ Inundatio camelorum operiet te, dromedarij Madian, et Epha: Omnes de Saba venient, aurum, et thus deferentes: et 7 laudem Domino annunciantes. ⁋ Omne pecus Ce- B dar congregabitur tibi, arietes Nabaioth ministrabunt tibi, offerentur super placabili altari meo, et 8 domum maiestatis meæ glorificabo. ⁋ Qui sunt isti,

qui

qui vt nubes volant, & quasi columbæ ad fenestras 9 suas? ⁋ Me enim insulæ expectant, & naues maris in principio, vt adducam filios tuos delonge: argentum eorum, & aurum eorum cũ eis nomini Domini Dei 10 tui, & Sancto Israel, quia glorificauit te. ⁋ Et ædificabunt filij peregrinorũ muros tuos, & reges eorum ministrabunt tibi: in indignatione enim mea percussi te, 11 & in reconciliatione mea misertus sum tui. ⁋ |Et aperientur portæ tuæ iugiter: die, ac nocte non claudentur, vt afferatur ad te fortitudo Gentiũ, & reges earũ 12 adducantur. ⁋ Gens enim, & regnum quod non seruierit tibi, peribit: & Gentes solitudine vastabũtur. ⁋ Glo-13 C ria Libani ad te veniet, abies, & buxus, & pinus simul, ad ornandũ locũ sanctificationis meæ, & locum 14 pedũ meorũ glorificabo. ⁋ Et venient ad te curui filij eorũ qui humiliauerunt te, & adorabunt vestigia pedum tuorũ oẽs qui detrahebant tibi, & vocabunt te 15 Ciuitatẽ Dñi, Sion Sancti Israel. ⁋ Pro eo quod fuisti derelicta, & odio habita, & non erat qui per te transiret, ponam te in superbiam seculorum, gaudium in 16 generationem, & generationem. ⁋ & suges lac Gentium, & mammilla regũ lactaberis: & scies quia ego 17 Dñs saluans te, & redemptor tuus fortis Iacob. ⁋ Pro ære afferam aurum, & pro ferro afferam argẽtum: & pro lignis æs, & pro lapidibus ferrum: & ponam visitationem tuam pacem, & præpositos tuos iustitiam. 18 ⁋ Non audietur vltra iniquitas in terra tua, vastitas, D & contritio in terminis tuis, & occupabit salus mu-19 ros tuos, & portas tuas laudatio. ⁋ | Non erit tibi amplius Sol ad lucendum per diem, nec splendor Lunæ illuminabit te: sed erit tibi Dominus in lucem sempi-20 ternam, & Deus tuus in gloriam tuam. ⁋ |Non occidet vltra Sol tuus, & Luna tua non minuetur: quia erit tibi Dominus in lucem sempiternam, & complebun-21 tur dies luctus tui. ⁋ Populus autem tuus omnes iusti, in perpetuum hæreditabunt terram, germen planta-22 tionis meæ, opus manus meæ ad glorificandum. ⁋ Minimus erit in mille, & paruulus in gentem fortissimã, ego Dominus in tempore eius subito faciam istud.

Apoc. 21 g. 25. — Apoc. 21 g. 23. — Apoc. 21 2. 5.

CAPVT LXI.

1 A SPiritus Domini super me, eo quod vnxerit Dominus me: ad annunciandum mansuetis misit me, vt mederer contritis corde, & prædicarem 2 captiuis indulgentiam, & clausis apertionem. ⁋ Vt prędicarem annum placabilem Domino, & diem vltio-3 nis Deo nostro: |vt cõsolarer omnes lugentes. ⁋ Vt ponerem lugentibus Sion, & darem eis coronam pro cinere, oleum gaudij pro luctu, pallium laudis pro spiritu mœroris: & vocabuntur in ea fortes iustitię, plan 4 tatio Domini ad glorificandum. ⁋ |Et ædificabunt de-B serta a seculo, & ruinas antiquas erigent, & instaurabunt ciuitates desertas, dissipatas in generationem, & 5 generationem. ⁋ Et stabunt alieni, & pascent pecora vestra: & filij peregrinorum, agricolę, & vinitores ve-6 stri erunt. ⁋ Vos autem sacerdotes Domini vocabimini: Ministri Dei nostri dicetur vobis, fortitudinẽ Gen-7 tium comedetis, & in gloria earum superbietis. ⁋ Pro confusione vestra duplici, & rubore laudabunt partẽ C suam: propter hoc in terra sua duplicia possidebunt, 8 lætitia sempiterna erit eis. ⁋ Quia ego Dñs diligẽs iudicium, odio habens rapinam in holocausto: & dabo opus eorũ in veritate, & fędus perpetuum feriam eis. 9 ⁋ Et scient in Gentibus semen eorum, & germen eorum in medio populorum: omnes qui viderint eos, cognoscent illos, quia isti sunt semen cui benedixit 10 Dominus. ⁋ Gaudens gaudebo in Domino, & exul-D tabit anima mea in Deo meo: quia induit me vestimentis salutis, & indumento iustitiæ circundedit me, quasi sponsum decoratum corona, & quasi sponsam 11 ornatam monilibus suis. ⁋ Sicut enim terra profert germen suum, & sicut hortus semen suum germinat: sic Dominus Deus germinabit iustitiam, & laudem coram vniuersis Gentibus.

Luc. 4. c 18. — Matt. 5. a 5. — Supra 58 d. 12.

CAPVT LXII.

1 A PRopter Sion non tacebo, & propter Ierusalem non quiescam, donec egrediatur vt splendor iustus eius, & saluator eius vt lampas accen-2 datur. ⁋ Et videbunt Gentes iustum tuum, & cuncti reges inclytum tuum: & vocabitur tibi nomẽ nouũ, 3 quod os Domini nominabit. ⁋ Et eris corona gloriæ in manu Domini, & diadema regni in manu Dei tui. 4 ⁋ Non vocaberis vltra Derelicta: & terra tua non vo-B cabitur amplius Desolata: sed vocaberis Voluntas mea in ea, & terra tua inhabitata, quia complacuit 5 Domino in te: & terra tua inhabitabitur. ⁋ Habitabit enim iuuenis cum virgine, & habitabũt in te filij tui. Et gaudebit sponsus super sponsam, & gaudebit su-6 per te Deus tuus. ⁋ Super muros tuos, Ierusalem, constitui custodes: tota die, & tota nocte in perpetuũ non 7 tacebunt. Qui reminiscimini Domini, ne taceatis, ⁋ & C ne detis silentium ei, donec stabiliat, & donec ponat 8 Ierusalem laudẽ in terra. ⁋ Iurauit Dominus in dextera sua, & in brachio fortitudinis suæ: Si dedero triticum tuum vltra cibum inimicis tuis: & si biberint 9 filij alieni vinum tuum in quo laborasti. ⁋ Quia qui congregant illud, comedent, & laudabunt Dominum: & qui comportant illud, bibent in atrijs sanctis 10 meis. ⁋ Transite, transite per portas, |præparate viam D populo, planum facite iter, eligite lapides, & eleuate 11 signum ad populos. ⁋ | Ecce Dominus auditum fecit in extremis terræ, | dicite filiæ Sion, Ecce saluator tuus venit: ecce merces eius cum eo, & opus eius 12 coram illo. ⁋ Et vocabunt eos, Populus Sanctus, redempti a Domino. Tu autem vocaberis, Quæsita ciuitas, & non Derelicta.

Sup. 57. c 14. — Matt. 21 a. 5. Zach. 9. b 9.

CAPVT LXIII.

1 A QVis est iste qui venit de Edom, tinctis vestibus de Bosra? iste formosus in stola sua, gradiens in multitudine fortitudinis suæ. Ego qui loquor iustitiam, & propugnator sum ad 2 saluandum. ⁋ | Quare ergo rubrum est indumentum tuum, & vestimenta tua sicut calcantium in 3 torculari? ⁋ Torcular calcaui solus, & de Gentibus non est vir mecum: calcaui eos in furore meo, & conculcaui eos in ira mea: & aspersus est sanguis B eorum super vestimenta mea, & omnia indumen-4 ta mea inquinaui. ⁋ | Dies enim vltionis in cor-5 de meo, annus redemptionis meæ venit. ⁋ Circunspexi, & non erat auxiliator: quæsiui, & non fuit qui adiuuaret: & saluauit mihi brachium meum, et 6 indignatio mea ipsa auxiliata est mihi. ⁋ Et conculcaui populos in furore meo, et inebriaui eos in indignatione mea, et detraxi in terram virtutem eo-7 rum. ⁋ Miserationum Domini recordabor, laudem Domini sup omnibus quæ reddidit nobis Dominus,

Apoc. 19 c. 13. — Sup. 34 b 8.

&

& super multitudinem bonorum domui Israel, quæ largitus est eis secundum indulgentiam suam, & secũdum multitudinem misericordiarum suarum. 8 Et dixit: Veruntamen populus meus est, filij non negantes: & factus est eis saluator. 9 In omni tribulatione C eorum non est tribulatus, & angelus faciei eius saluauit eos: in dilectione sua, & in indulgentia sua ipse redemit eos, & portauit eos, & eleuauit eos cunctis diebus seculi. 10 Ipsi autem ad iracundiam prouocauerunt, & afflixerunt spiritum sancti eius: & conuersus est eis in inimicum, & ipse debellauit eos. 11 Et recordatus est dierum seculi Moysi & populi sui: Vbi est qui | eduxit eos de mari cum pastoribus gregis sui? Vbi est qui posuit in medio eius spiritum Sãcti sui? 12 Qui eduxit ad dexteram Moysen brachio maiestatis suæ: qui scidit aquas ante eos, vt faceret sibi nomen sempiternum. 13 Qui eduxit eos per abyssos, 14 quasi equum in deserto nõ impingentem. Quasi animal in campo descendens spiritus Domini ductor eius fuit: sic adduxisti populum tuum vt faceres tibi nomen gloriæ. 15 | Attende de cœlo, & vide D de habitaculo sancto tuo, & gloriæ tuæ: vbi est zelus tuus, & fortitudo tua, multitudo viscerum tuorum, & miserationum tuarum? super me continuerunt se. 16 Tu enim pater noster, & Abraham nesciuit nos, & Israel ignorauit nos: tu Domine pater noster, redemptor noster, a seculo nomen tuum. 17 Quare errare nos fecisti Domine de vijs tuis: indurasti cor nostrum, ne timeremus te? conuertere propter seruos tuos, tribus hæreditatis tuæ. 18 Quasi nihilum possederunt populum sanctum tuum: hostes nostri 19 conculcauerunt sanctificationem tuam: Facti sumus quasi in principio, cum non dominareris nostri, neque inuocaretur nomen tuum super nos.

|Exo.14. g.29.

|Deu.26. c.15. Baruc.2. d.16.

CAPVT LXIIII.

1 A VTinam dirumperes cœlos, & descenderes: a facie tua montes defluerent. 2 Sicut exustio ignis tabescerent, aquæ arderent igni, vt notum fieret nomen tuum inimicis tuis: a facie tua 3 gentes turbarentur. Cum feceris mirabilia, non sustinebimus: descendisti, & a facie tua mõtes defluxerunt. 4 |A seculo non audierunt, neque auribus perceperunt: oculus non vidit Deus absque te, quæ preparasti expectantibus te. 5 Occurristi lætanti, & facienti B iustitiam: in vijs tuis recordabuntur tui: ecce tu iratus es, & peccauimus; in ipsis fuimus semper, & saluabimur. 6 Et facti sumus, vt immundus omnes nos, & quasi pannus menstruatæ vniuersæ iustitiæ nostræ: & cecidimus quasi foliũ vniuersi, & iniquitates nostræ 7 quasi ventus abstulerunt nos. Non est qui inuocet C nomen tuum: qui consurgat, & teneat te: abscondisti faciem tuam a nobis, & allisisti nos in manu iniquitatis nostræ. 8 Et nũc Domine pater noster es tu, nos vero lutum, & fictor noster tu, & opera manuum tuarũ omnes nos. 9 |ne irascaris Domine satis & ne vltra memineris iniquitatis nostræ: ecce respice populus tuus omnes nos. 10 Ciuitas sancti tui facta est deserta, Sion 11 deserta facta est, Ierusalem desolata est. Domus san D ctificationis nostræ, & gloriæ nostræ, vbi laudauerũt te patres nostri, facta est in exustionem ignis, & omnia desiderabilia nostra versa sunt in ruinas. 12 Nunquid super his continebis te Domine, tacebis, & affliges nos vehementer?

|1.Cor.2. b.9.

|Psal.78. b.8.

CAPVT LXV.

1 A QVæsierunt me, qui ante non interrogabant, inuenerunt qui non quæsierunt me, dixi: Ecce ego, ecce ego, ad Gentem quæ non inuo-2 cabat nomen meum. Expandi manus meas tota die ad populum incredulum, qui graditur in via non bo-3 na post cogitationes suas. Populus qui ad iracundiã prouocat me ante faciem meam semper: qui immo-4 lant in hortis, & sacrificant super lateres: qui habitant in sepulchris, & in delubris idolorum dormiunt: qui comedunt carnem suillam, & ius prophanum in 5 vasis eorum. Qui dicunt, Recede a me, non appropinques mihi, quia immundus es: isti fumus erunt in 6 furore meo, ignis ardens tota die. Ecce scriptum est coram me: non tacebo, sed reddam, & retribuam in si-7 nu eorum iniquitates vestras, & iniquitates patrum vestrorum simul, dicit Dominus, qui sacrificauerunt super montes, & super colles exprobrauerunt mihi, 8 & remetiar opus eorum primum in sinu eorum. Hæc B dicit Dominus: Quomodo si inueniatur granum in botro, & dicatur: Ne dissipes illud, quoniam benedictio est: sic faciam propter seruos meos, vt non disper-9 dam totum. Et educam de Iacob semen, & de Iuda possidentem montes meos, & hæreditabunt eam ele-10 cti mei, & serui mei habitabunt ibi. Et erunt campestria in caulas gregum, & vallis Achor in cubile ar-11 mentorum populo meo, qui requisierunt me. Et vos qui dereliquistis Dominum, qui obliti estis montem sanctum meum, qui ponitis Fortunæ mensam, & liba-12 tis super eam: Numerabo vos in gladio, & omnes in cæde corruetis: |pro eo quod vocaui, & non respondistis: locutus sum, & non audistis, & faciebatis malum 13 in oculis meis: & quæ nolui elegistis. Propter hoc hęc dicit Dñs Deus: Ecce serui mei comedent, & vos 14 esurietis: ecce serui mei bibent, & vos sitietis. Ecce C serui mei lætabuntur, & vos confundemini: Ecce serui mei laudabunt præ exultatione cordis, & vos clamabitis præ dolore cordis, & præ contritione spiritus 15 vlulabitis. Et dimittetis nomen vestrum in iuramentum electis meis: & interficiet te Dominus Deus, et 16 seruos suos vocabit nomine alio. In quo qui benedictus est super terram, benedicetur in Deo amẽ: et qui iurat in terra, iurabit in Deo amẽ: quia obliuioni traditæ sunt angustiæ priores, et quia abscõditæ sunt ab 17 oculis meis. Ecce enim ego creo |cęlos nouos, et terram nouam: et non erunt in memoria priora, et non 18 ascendent super cor. Sed gaudebitis, et exultabitis, vsque in sempiternum in his quę ego creo: quia ecce ego creo Ierusalem exultationem, et populum eius 19 gaudium. Et exultabo in Ierusalem, et gaudebo in populo meo, et non audietur in eo vltra vox fletus, 20 et vox clamoris. Nõ erit ibi amplius infans dierum, D et senex qui non impleat dies suos, quĩ puer cẽtum annorum morietur, et peccator cẽtũ annorũ maledictus 21 erit. Et ędificabunt domos, et habitabunt, et planta-22 bunt vineas, et comedent fructus earum. Non ędificabunt, et alius habitabit, non plantabunt: et alius comedet: sicut enim dies ligni, erũt dies populi mei et ope-23 ra manuũ eorũ inueterabunt electi mei. Non laborabunt frustra, neq; generabunt in conturbatione: quia semẽ benedictorum Dñi est, et nepotes eorum cũ eis. 24 |Eritq; antequam clamẽt, ego exaudiam: adhuc illis 25 loquentibus, ego audiam. | Lupus et agnus pascentur

|Ro.10.d. 20.

| Prou 1. 24. Iere.7.c 13. Inf.66.b. 4.

|Inf.66.g 22. Apoc.2 a.1.

|Psal.31 b 5 |Sup.11 b 6.

tur simul, leo, & bos comedent paleas, & serpenti pulvis panis eius: non nocebunt, neque occident in omni monte sancto meo, dicit Dominus.

CAPVT LXVI.

1 A HAc dicit Dominus: | Cœlum sedes mea, terra autem scabellum pedum meorum: quæ est ista domus, quam ędificabitis mihi? & quis 2 est iste locus quietis meæ? ꝰ Omnia hæc manus mea fecit, & facta sunt vniuersa ista, dicit Dominus. Ad quem autem respiciam, nisi ad pauperculum, & con-3 tritum spiritu, & trementem sermones meos? ꝰ Qui immolat bouem, quasi qui interficiat virum: qui mactat pecus, quasi qui excerebret canem: qui offert oblationem, quasi qui sanguinem suillum offerat: qui B recordatur thuris, quasi qui benedicat idolo. Hæc omnia elegerunt in vijs suis, & in abominationibus 4 suis anima eorum delectata est. ꝰ Vnde & ego eligam illusiones eorum: & quę timebant, adducam eis: quia | vocaui, & non erat qui responderet: locutus sum, & non audierunt: feceruntque malum in oculis meis, & 5 quæ nolui elegerunt. ꝰ Audite verbum Domini, qui tremitis ad verbum eius: dixerunt fratres vestri odiẽtes vos, & abijcientes propter nomen meum: glorificetur Dominus, & videbimus in lætitia vestra: ipsi 6 autem confundentur. ꝰ Vox populi de ciuitate, vox de templo, vox Domini reddentis retributionem ini-7 micis suis. ꝰ Antequam parturiret, peperit: antequam C veniret partus eius, peperit masculum. ꝰ Quis audiuit 8 vnquam tale? & quis vidit huic simile? nunquid parturiet terra in die vna? aut parietur gens simul, quia 9 parturiuit, & peperit Sion filios suos? ꝰ Nunquid ego qui alios parere facio, ipse non pariam, dicit Dominus? si ego, qui generationem cæteris tribuo, sterilis 10 ero, ait Dominus Deus tuus? ꝰ Lætamini cum Ierusalem, & exultate in ea omnes qui diligitis eam: gaude-11 te cum ea gaudio vniuersi qui lugetis super eam, ꝰ vt sugatis, & repleamini ab vbere consolationis eius: vt mulgeatis, & delitijs affluatis ab omnimoda glo-12 ria eius. ꝰ Quia hæc dicit Dominus: Ecce ego declina-D bo super eam quasi fluuium pacis, & quasi torrentem inundantem gloriam Gentium, quam sugetis: ad vbera portabimini, & super genua blandientur vobis. 13 ꝰ Quomodo si cui mater blandiatur, ita ego consola-14 bor vos, & in Ierusalem consolabimini. ꝰ Videbitis, & gaudebit cor vestrum, & ossa vestra quasi herba germinabunt, & cognoscetur manus Domini seruis e-15 ius, & indignabitur inimicis suis. ꝰ Quia ecce Domi-E nus in igne veniet, & quasi turbo quadrigæ eius: reddere in indignatione furorem suum, & increpationẽ 16 suam in flamma ignis: ꝰ quia in igne Dominus dijudicabit, & in gladio suo ad omnem carnem, & multi-17 plicabuntur interfecti a Domino. ꝰ Qui sanctificabantur, & mundos se putabant in hortis post ianuam intrinsecus, qui comedebant carnem suillam, & abominationem, & murem: simul consumentur, dicit Do-18 minus. ꝰ Ego autem opera eorum, & cogitationes eo-F rum: venio vt congregem cum omnibus gentibus, & 19 linguis: & venient, & videbunt gloriam meam. ꝰ Et ponam in eis signum, & mittam ex eis qui saluati fuerint, ad Gẽtes in mare, in Aphricam, & Lydiam tendentes sagittam: in Italiam & Græciam, ad insulas longe, ad eos qui non audierunt de me, & non viderunt gloriam meam. Et annunciabũt gloriam meam 20 Gentibus. ꝰ & adducent omnes fratres vestros de cunctis gentibus donum Domino, in equis, & in quadrigis, & in lecticis, & in mulis, & in carrucis, ad montem sanctum meum Ierusalem, dicit Dominus, quomodo si inferant filij Israel munus in vase mundo, in 21 domum Domini. ꝰ Et assumam ex eis in sacerdotes, 22 & Leuitas, dicit Dominus. ꝰ | Quia sicut cœli noui, G & terra noua, quæ ego facio stare coram me, dicit Dominus: sic stabit semen vestrum, & nomen ve-23 strum. ꝰ Et erit mensis ex mense, & sabbatum ex sabbato: veniet omnis caro, vt adoret coram facie mea, 24 dicit Dominus. ꝰ Et egredientur, & videbunt cadauera virorum, qui prævaricati sunt in me. ‖ vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur: & erunt vsque ad satietatem visionis omni carni.

Marginal notes: | Act. 7. f. 49. | Prou. 1. c. 24. Iere. 7. c. 13. Sup. 65. b 12. | Sup. 65. c 17. Apoc. 21. a. 1. | Mar 9 g. 44.

HIERONYMI IN IEREMIAM PRAEFATIO.

IEREMIAS Propheta, cui hic prologus scribitur sermone quidem apud Hebræos, Isaiæ, & Oseæ, & quibusdam alijs prophetis videtur esse rusticior, sed sensibus par est: quippe qui eodẽ spiritu prophetauerit. Porro simplicitas eloquij a loco ei in quo natus est, accidit. Fuit enim Anathothites, qui est, vsque hodie viculus tribus ab Ierosolymis distans milibus, sacerdos ex sacerdotibus, & in matris vtero sanctificatus: virginitate sua Euangelicum virum CHRISTI Ecclesiæ dedicans. Hic vaticinari exorsus est puer: & captiuitatem vrbis, atque Iudææ, non solum spiritu, sed & oculis carnis intuitus est: Iam decem tribus Israel Assyrij in Medos transtulerant: iam terras earum coloniæ Gentium possidebant. Vnde in Iuda tantum, & in Beniamin prophetauit: & ciuitatis suæ ruinas quadruplici planxit alphabeto, quod nos mensuræ metri, versibusque reddidimus. Præterea ordinem visionum, qui apud Græcos, & Latinos omnino confusus est, ad pristinam fidem correximus. Librum autem Baruch notarij eius, qui apud Hebræos, nec legitur, nec habetur, prætermisimus: pro his omnibus maledicta ab æmulis præstolantes: quibus me necesse est per singula opuscula respondere. Et hoc patior, quia vos me cogitis. Cæterum ad compendium mali, rectius fuerat modum furori eorum silentio meo ponere, quam quotidie noui aliquid scriptitantem inuidorum insaniam prouocare.

PROPHETIA IEREMIAE.

CAPVT PRIMVM.

1 A 2 VErba Ieremiæ, filij Helciæ, de sacerdotibus qui fuerunt in Anathoth, in terra Beniamin. ¶Quod factũ est verbũ Dñi ad eũ in diebus Iosię, filij Amon, regis Iuda in 3 tertiodecimo anno regni eius. ¶Et factũ est in diebus Ioakim filij Iosiæ, regis Iuda, vsq; ad cõsummationẽ vndecimi anni Sedeciæ, filij Iosiæ, regis Iuda, vsq; ad trãsmigrationẽ Ierusalẽ in mense 4 quinto. ¶Et factũ est verbũ Dñi ad me, dicens: ¶Priusquã 5 te formarẽ in vtero, noui te: & antequã exires de B vulua, sanctificaui te, & ꝓphetã in Gentibus dedi te. 6 ¶Et dixi: A, a, a, Dñe Deus: ecce nescio loqui: q̃a puer 7 ego sum. ¶Et dixit Dñs ad me: Noli dicere, Puer sum: qm̃ ad oĩa q̃ mittã te, ibis: & vniuersa q̃cunq; mãda8 uero tibi, loqueris. ¶Ne timeas a facie eorũ: q̃a tecum 9 ego sum, vt eruã te, dicit Dñs. ¶Et misit Dñs manum suã, & tetigit os meũ: & dixit Dñs ad me: | Ecce, dedi 10 verba mea in ore tuo: ¶ecce cõstitui te hodie sup Gẽtes, & sup regna: | vt euellas, & destruas, & disperdas, 11 & dissipes, & ædifices, & plãtes. ¶Et factũ est verbum Dñi ad me dicẽs: Quid tu vides Ieremia? Et dixi: vir12 gã vigilãtẽ ego video. ¶Et dixit Dñs ad me: Bene vidisti, q̃a vigilabo ego sup verbo meo, vt faciã illud. 13 ¶Et factũ est verbũ Dñi secũdo ad me, dicẽs: Quid tu C vides? Et dixi, Ollã succẽsam ego video, & faciẽ eius 14 a facie Aq̃lonis. ¶Et dixit Dñs ad me: | Ab Aq̃lone pã15 detur malũ sup oẽs habitatores terræ. ¶quia ecce ego cõuocabo oẽs cognationes regnorũ Aq̃lonis, ait Dñs: & veniẽt, & ponẽt vnusquisq; soliũ suum in introitu portarũ Ierusalẽ, & sup oẽs muros eius in circuitu, & 16 sup vniuersas vrbes Iuda. ¶Et loquar iudicia mea cũ D eis sup oẽm malitiã eorũ q̃ dereliquerũt me, & libauerũt dijs alienis, & adorauerunt opus manuũ suarũ. 17 ¶Tu ergo accinge lumbos tuos, & surge, & loquere ad eos oĩa quæ ego præcipio tibi. Ne formides a facie eo18 rum: nec enim timere te faciam vultum eorum. ¶Ego quippe dedi te hodie in ciuitatẽ munitã, & in columnã ferream, & in murũ æreũ sup omnẽ terrãm regibus Iuda, principibus eius, & sacerdotibus, & populo 19 terræ. ¶Et bellabunt aduersum te, & non præualebũt quia ego tecum sum, ait Dominus, vt liberem te.

Isa. 51. e 16. 19. g 21. Infra 18. 17. — Inf. 4. b. 6 15. b. 9. — Infra 6. g 27. 15. d 10.

CAPVT II.

1 A 2 ET factum est verbum Domini ad me, dicens: ¶Vade, & clama in auribus Ierusalem, dicens: Hæc dicit Dominus: Recordatus sum tui miserans adolescentiam tuam, & charitatem desponsationis tuæ, quando secuta es me in deserto, 3 in terra, quæ non seminatur. ¶Sanctus Israel Domino, primitiæ frugum eius: omnes qui deuorant eum, delinquunt: mala venient super eos, dicit Domi4 nus. ¶Audite verbum Domini domus Iacob, & om5 nes cognationes domus Israel. ¶hæc dicit Dominus: | Quid inuenerunt patres vestri in me iniquitatis, quia elongauerunt a me, & ambulauerunt 6 post vanitatem, & vani facti sunt? ¶Et non dixe B runt: Vbi est Dominus qui ascendere nos fecit de terra Ægypti: qui traduxit nos per desertum, per terram inhabitabilem, & inuiam, per terram sitis, & imaginem mortis, per terram in qua non ambulauit 7 vir, neque habitauit homo? ¶Et induxi vos in terram Carmeli, vt comederetis fructum eius, & optima illius: & ingressi contaminastis terram meã, & hæredi8 tatem meam posuistis in abominationem. ¶Sacerdotes non dixerunt: Vbi est Dominus? & tenentes legem, nescierunt me: & pastores præuaricati sunt in me: & prophetæ prophetauerunt in Baal, & idola se9 cuti sunt. ¶Propterea adhuc iudicio contendam vo C biscum, ait Dñs: & cũ filijs vestris disceptabo. ¶Tran10 site ad insulas Cethim, & videte: & in Cedar mittite & considerate vehementer: & videte si factum est hu11 iuscemodi. ¶Si mutauit gens deos suos, & certe ipsi non sunt dij: populus vero meus mutauit gloriam suã 12 in idolum. ¶Obstupescite cęli super hoc, & portæ eius 13 desolamini vehementer, dicit Dominus. ¶Duo enim mala fecit populus meus: Me dereliquerunt fontem aquæ viuæ, & foderunt sibi cisternas: cisternas dissipa14 tas, quæ continere non valent aquas. ¶Nunquid seruus est Israel? aut vernaculus? quare ergo factus est 15 in pdam? ¶Sup eum rugierunt leones, & dederũt vocem suã, posuerũt terrã eius in solitudinem: ciuitates 16 eius exustæ sunt, & non est qui habitet in eis. ¶Fili D quoq; Mempheos, & Taphnes constuprauerũt te vs17 que ad verticem. ¶Nunquid nõ istud factum est tibi quia dereliquisti Dñm Deum tuum eo tempore quo 18 ducebat te per viam? ¶Et nũc quid tibi vis in via Ægypti, vt bibas aquam turbidam? & quid tibi cũ via 19 Assyriorum, vt bibas aquã fluminis? ¶Arguet te malitia tua, & auersio tua increpabit te. Scito, & vide, q malũ, & amarum est reliquisse te Dominum Deum

tuum, & non esse timorē mei apud te: dicit Dominus 20 Deus exercituū. ♀ A seculo cōfregisti iugū meū, rupisti vincula mea, & dixisti: Nō seruiam. |In omni enim colle sublimi, & sub omni ligno frondoso tu prosternebaris meretrix. 21 ♀ |Ego aūt plantaui te vineā electā, E omne semen verum: quomodo ergo cōuersa es mihi 22 in prauū vineā aliena? ♀ Si laueris te nitro, & multiplicaueris tibi herbā borith, maculata es in iniquitate 23 tua coram me, dicit Dñs Deus. ♀ Quomodo dicis. Non sum polluta, post Baalim non ambulaui? vide vias tuas in conualle, scito quid feceris: cursor leuis 24 explicans vias suas. ♀ Onager assuetus in solitudine, in desiderio animæ suæ attraxit ventum amoris sui: nullus auertet eam: oēs qui quærunt eam, non defi-25 cient: in menstruis eius inueniēt eam. ♀ Prohibe pedē tuum a nuditate, & guttur tuū a siti. Et dixisti: Desperaui, nequaquam faciam: adamaui quippe alienos, & 26 post eos ambulabo. ♀ Quomodo cōfunditur fur quā-F do deprehēditur, sic confusi sunt domus Israel, ipsi & reges eorū, principes & sacerdotes, & prophetæ eorū, 27 ♀ dicētes ligno: Pater meus es tu: & lapidi: Tu me genuisti. | verterunt ad me tergum, & non faciem: & in tempore afflictionis suæ dicent: Surge, & libera nos. 28 ♀ Vbi sunt dij tui quos fecisti tibi? surgant, & liberent te in tēpore afflictionis tuæ: secundum numerū quippe 29 ciuitatū tuarū erant dij tui Iuda. ♀ |Quid vultis mecum iudicio contēdere? omnes dereliquistis me, dicit 30 Dñs. ♀ Frustra percussi filios vestros, disciplinam non receperūt: deuorauit gladius vester ꝓphetas vestros, 31 quasi leo vastator ♀ generatio vestra. Videte verbum G Dñi: Nunquid solitudo factus sum Israeli? aut terra serotina? quare ergo dixit populus meus, Recessi-32 mus, non veniemus vltra ad te? ♀ Nunquid obliuiscetur virgo ornamenti sui, aut sponsa fasciæ pectoralis suæ? populus vero meus oblitus est mei diebus innu-33 meris. Quid niteris bonā ostendere viam tuā ad quærendam dilectionem, quę insuper, & malitias tuas do-34 cuisti vias tuas, ♀ & in alis tuis inuentus est sanguis animarum pauperum, & innocentum? non in fossis inueni eos, sed in omnibus quæ supra memoraui. 35 ♀ Et dixisti: Absque peccato, & innocens ego sum: & propterea auertatur furor tuus a me. Ecce ego iudicio contendam tecum, eo quod dixeris: Non peccaui. 36 ♀ Quam vilis facta es nimis, iterans vias tuas? & ab 37 Ægypto confunderis, sicut cōfusa es ab Assur. ♀ Nam & ab ista egredieris, & manus tuæ erunt super caput tuum: quoniam obtriuit Dominus confidentiam tuam, & nihil habebis prosperum in ea.

Inf. 3. b. 6. Isa. 5. a. 1. Mat. 21. d. 33. Inf. 32. f. 33. Inf. 11. c. 13.

CAPVT III.

1 A VVlgo dicitur: Si dimiserit vir vxorem suam, & recedens ab eo, duxerit virum alterum, nunquid reuertetur ad eam vltra? nunquid non polluta, & contaminata erit mulier illa? tu autem fornicata es cum amatoribus multis, tamen reuertere ad me, dicit Dominus, & ego suscipiam te. 2 ♀ Leua oculos tuos in directum, & vide vbi non prostrata sis: in vijs sedebas, expectans eos quasi latro in solitudine, & polluisti terrā in fornicationibus tuis, 3 & in malitijs tuis. ♀ Quam ob rem prohibitæ sunt stillæ pluuiarum, & serotinus imber non fuit: frons mulieris meretricis facta est tibi, noluisti erubesce-4 re. ♀ Ergo saltem amodo voca me, Pater meus, dux 5 virginitatis meæ tu es. ♀ Nunquid irasceris in perpe-B tuum, aut perseuerabis in finem? Ecce locuta es, & fe-6 cisti mala, & potuisti. ♀ Et dixit Dñs ad me in diebus Iosiæ regis. |Nunquid vidisti quę fecerit auersatrix Israel? abijt sibimet sup oēm montem excelsum, & sub 7 omni ligno frondoso, & fornicata est ibi. ♀ Et dixi, cū fecisset hæc oīa, Ad me reuertere, & nō est reuersa. Et 8 vidit pręuaricatrix soror eius Iuda, ♀ quia ꝓ eo quod mœchata esset auersatrix Israel, dimisissem eā, & dedissem ei libellū repudij: & non timuit præuaricatrix 9 Iuda soror eius, sed abijt, & fornicata est etiā ipsa. ♀ Et C facilitate fornicationis suę contaminauit terrā, & mę-10 chata est cū lapide, & ligno. ♀ Et in oībus his nō est reuersa ad me præuaricatrix soror eius Iuda in toto cor-11 de suo, sed in mēdacio, ait Dñs. ♀ Et dixit Dñs ad me: Iustificauit animā suā auersatrix Israel, cōparatione 12 præuaricatricis Iudæ. ♀ Vade & clama sermones istos cōtra Aquilonē, & dices: Reuertere auersatrix Israel, D ait Dñs, & nō auertam faciē meam a vobis: quia sanctus ego sum, dicit Dñs: & non irascar in perpetuum. 13 ♀ Veruntamen scito iniquitatē tuam, quia in Dominū Deū tuū pręuaricata es: & dispersisti vias tuas alienis sub omni ligno frondoso, & vocem meam non au-14 disti, ait Dominus. ♀ Conuertimini filij reuertentes, dicit Dominus: quia ego vir vester: & assumam vos vnum de ciuitate, & duos de cognatione, & intro-15 ducam vos in Sion. ♀ Et dabo vobis pastores iuxta 16 cor meum, & pascent vos sciētia, & doctrina. ♀ Cumque multiplicati fueritis, & creueritis in terra in die-E bus illis, ait Dominus: non dicent vltra: Arca testamenti Domini: neque ascendet super cor, neque re-17 cordabuntur illius, nec visitabitur, nec fiet vltra. ♀ In tempore illo vocabunt Ierusalem Solium Domini: & congregabuntur ad eam omnes Gentes in nomine Domini in Ierusalem, & non ambulabunt post 18 prauitatem cordis sui pessimi. ♀ In diebus illis ibit domus Iuda ad domum Israel, & venient simul de terra Aquilonis ad terram quam dedi patribus ve-19 stris. ♀ Ego autem dixi: Quomodo ponam te in filios, & tribuam tibi terram desiderabilem, hæreditatem præclaram exercituum Gentium? Et dixi: Patrem vo-F cabis me, & post me ingredi non cessabis. ♀ Sed quo-20 modo si contemnat mulier amatorem suum, sic con-21 tempsit me domus Israel, dicit Dominus. ♀ Vox in vijs audita est, ploratus, & vlulatus filiorum Israel: quoniam iniquam fecerunt viam suam, obliti sunt 22 Domini Dei sui. ♀ Conuertimini filij reuertentes, & sanabo auersiones vestras. Ecce nos venimus ad te: 23 tu enim es Dominus Deus noster. ♀ Vere mendaces G erant colles, & multitudo montium: vere in Domino 24 Deo nostro salus Israel. ♀ Confusio comedit laborem patrum nostrorum ab adolescentia nostra, greges eorum, & armenta eorum, filios eorum, & filias eorum. 25 ♀ Dormiemus in confusione nostra, & operiet nos ignominia nostra: quoniam Domino Deo nostro peccauimus nos, & patres nostri ab adolescentia nostra vsque ad diem hanc: & non audiuimus vocem Domini Dei nostri.

Sup. 2. d. 20.

CAPVT IIII.

1 A SI reuerteris Israel, ait Dominus, ad me conuertere: si abstuleris offendicula tua a facie 2 mea, non commoueberis. ♀ Et iurabis, Viuit Dominus, in veritate, & in iudicio, & in iustitia: & benedicent eum Gentes, ipsumque laudabunt.

3 Hæc enim dicit Dominus viro Iuda, & Ierusalem: | Nouate vobis nouale, & nolite serere super spinas: 4 circuncidimini Domino, & auferte præputia cordiũ vestrorum viri Iuda, & habitatores Ierusalem: ne forte egrediatur vt ignis indignatio mea, & succẽdatur, & non sit qui extinguat: propter malitiam cogitationum vestrarum. 5 Annũciate in Iuda, & in Ierusalem B auditum facite: loquimini, & canite tuba in terra: clamate fortiter, & dicite: Cõgregamini, & ingrediamur 6 ciuitates munitas, leuate signum in Sion. Confortamini, nolite stare, | quia malum ego adduco ab Aquilone, & contritionem magnam. 7 Ascendit leo de cubili suo, & prædo Gentium se leuauit: egressus est de loco suo, vt ponat terram tuam in solitudinem: ciuitates tuæ vastabuntur, remanentes absque habitatore. 8 Super hoc accingite vos cilicijs, plangite, & vlu- C late: quia non est auersa ira furoris Domini a nobis. 9 Et erit in die illa, dicit Dominus: Peribit cor regis, & cor principum: & obstupescent sacerdotes, & prophetæ consternabuntur. 10 Et dixi: Heu, heu, heu Domine Deus, ergo ne decepisti populum istum & Ierusalem, dicens: Pax erit vobis: & ecce peruenit gladius vsque 11 ad animam? In tempore illo dicetur populo huic, & Ierusalem, Ventus vrens in vijs, quæ sunt in deserto viæ filiæ populi mei, non ad ventilandum, & ad pur- 12 gandum. Spiritus plenus ex his veniet mihi: & nunc 13 ego loquar iudicia mea cum eis. Ecce quasi nubes D ascendet, & quasi tempestas currus eius: velociores aquilis equi illius: væ nobis, quoniam vastati sumus. 14 Laua a malitia cor tuum Ierusalem, vt salua fias: vs- 15 quequo morabuntur in te cogitationes noxiæ? Vox enim annũciantis a Dan, & notum facientis idolum 16 de monte Ephraim. Dicite Gentibus: Ecce auditum est in Ierusalem custodes venire de terra longinqua, 17 & dare super ciuitates Iuda vocem suam. Quasi custodes agrorum facti sunt super eam in gyro: quia me 18 ad iracundiam prouocauit, dicit Dominus. | Viæ tuę, & cogitationes tuæ fecerunt hęc tibi: ista malitia tua, 19 quia amara, quia tetigit cor tuum. Ventrem meum, ventrem meum doleo, sensus cordis mei turbati sunt in me: non tacebo, quoniam vocem buccinæ audiuit 20 anima mea, clamorem prælij. Contritio super con- E tritionem vocata est, & vastata est omnis terra: repente vastata sunt tabernacula mea, subito pelles meæ. 21 Vsquequo videbo fugientem, audiam vocem buc- 22 cinæ? Quia stultus populus meus me non cognouit: filij insipientes sunt, & vecordes: sapientes sunt, vt fa- 23 ciant mala, bene autem facere nescierunt. Aspexi terram, & ecce vacua erat, & nihili: & cœlos, & nõ erat 24 lux in eis. Vidi montes, & ecce mouebantur: & om- 25 nes colles conturbati sunt. Intuitus sum, & non erat F homo: & omne volatile cœli recessit. Aspexi, & ecce 26 Carmelus desertus: & omnes vrbes eius destructæ 27 sunt a facie Domini, & a facie iræ furoris eius. Hæc enim dicit Dominus: Deserta erit omnis terra, sed ta- 28 men consummationem non faciam. Lugebit terra, & mœrebunt cœli desuper: eo quod locutus sum: co- 29 gitaui, & non pœnituit me, nec auersus sum ab eo. A G voce equitis, & mittentis sagittam fugit omnis ciuitas: ingressi sunt ardua, & ascenderunt rupes: vniuersæ vrbes derelictæ sunt, & non habitat in eis homo. 30 Tu autem vastata quid facies? cum vestieris te coccino, cum ornata fueris monili aureo, & pinxeris stibio oculos tuos: frustra componeris, contempserunt 31 te amatores tui, animam tuam quærẽt. Vocem enim quasi parturientis audiui, angustias vt puerperę. Vox filiæ Sion inter morientis expandentisq; manus suas vę mihi, quia defecit anima mea propter interfectos.

Osee 10 c.12. — Sup. 1. c 14. — Isa. 59. b 5. — Sap. 2. a 3. b. 5.

CAPVT V.

1 A Circuite vias Ierusalem, & aspicite, & considerate, & quærite in plateis eius, an inueniatis virum facientem iudicium, & quærentem 2 fidem, & propitius ero ei. Quod si etiam Viuit Do- 3 minus, dixerint: & hoc falso iurabunt. Domine oculi tui respiciunt fidem: percussisti eos, & non doluerũt: attriuisti eos, & renuerũt accipere disciplinam: indurauerunt facies suas supra petram, & noluerũt reuer- 4 ti. Ego autem dixi: Forsitan pauperes sunt, & stulti, 5 ignorantes viam Domini, iudicium Dei sui. Ibo igitur ad optimates, & loquar eis. Ipsi enim cognouerũt viam Dñi, iudiciũ Dei sui: & ecce magis hi simul con 6 fregerunt iugum, ruperũt vincula. Idcirco percussit B eos leo de sylua, lupus ad vesperã vastauit eos, pardus vigilans sup ciuitates eorum: oĩs q egressus fuerit ex eis, capietur: qa multiplicatę sunt præuaricationes 7 eorum, cõfortatæ sunt auersiones eorum. Super quo propitius tibi esse potero? filij tui dereliquerunt me, & iurant in his qui non sunt dij: saturaui eos, & mœchati sunt, & in domo meretricis luxuriabantur. 8 Equi amatores, & emissarij facti sunt: vnusquisque 9 ad vxorem proximi sui hinniebat. Nunquid super his non visitabo, dicit Dominus: & in gente tali non 10 vlciscetur anima mea? Ascendite muros eius, & C dissipate: consummationem autem nolite facere: au- 11 ferte propagines eius, quia non sunt Domini. Præuaricatione enim præuaricata est in me domus Is- 12 rael, & domus Iuda, ait Dominus. Negauerunt Dominum, & dixerunt: | Non est ipse, neque veniet super nos malum: gladium, & famem non 13 videbimus. Prophetæ fuerunt in ventum locuti, & responsum non fuit in eis: hæc ergo euenient illis. 14 Hæc dicit Dominus Deus exercituum: Quia locuti estis verbum istud: ecce ego do verba mea in ore tuo in ignem, & populum istum in ligna, & vorabit 15 eos. Ecce ego adducam super vos gentem de lon- D ginquo domus Israel, ait Dominus: gentem robustam, gentem antiquam, gentem cuius ignorabis 16 linguam, nec intelliges quid loquatur. Pharetra 17 eius quasi sepulchrum patens, vniuersi fortes. Et comedet segetes tuas, & panem tuum: deuorabit filios tuos, & filias tuas: comedet gregem tuum, & armenta tua: comedet vineam tuam, & ficum tuam: & E conteret vrbes munitas tuas, in quibus tu habes fidu 18 ciam, gladio. Veruntamen in diebus illis, ait Domi- 19 nus, non faciam vos in consummationem. | Quod si dixeritis: Quare fecit nobis Dominus Deus noster hæc omnia? dices ad eos: Sicut dereliquistis me, & seruistis Deo alieno in terra vestra: sic seruietis a- 20 lienis in terra non vestra. Annunciate hoc domui 21 Iacob, & auditum facite in Iuda, dicentes: Audi popule stulte, qui non habes cor: qui habentes oculos, 22 non videtis: & aures, & non auditis. Me ergo non timebitis, ait Dominus: & a facie mea non dolebitis? Qui posui arenam terminum mari, præceptum sempiternum quod non præteribit: & commouebun- F tur, & non poterunt: & intumescent fluctus eius, 23 & non transibunt illud: populo autem huic factum,

est cor incredulum, & exasperans, recesserũt, & abierunt. ⁋ Et non dixerũt in corde suo: Metuamus Dñm Deum nostrum, qui dat nobis pluuiam temporaneã, & serotinam in tempore suo: plenitudinẽ annuæ messis custodientẽ nobis. ⁋ Iniquitates vestræ declinauerũt hæc; & peccata vestra prohibuerunt bonum a vobis. ⁋ Quia inuenti sunt in populo meo impij insidiantes quasi aucupes, laqueos ponentes, & pedicas ad capiẽdos viros. ⁋ Sicut decipula plena auibus, sic domus eorũ plenæ dolo: ideo magnificati sunt, & ditati. ⁋ Incrassati sunt, & impinguati: & præterierũt sermones meos pessime. | Causam viduę non iudicauerunt, causam pupilli non direxerunt, & iudicium pauperũ non iudicauerunt. ⁋ Nunquid super his non visitabo, dicit Dominus? aut super gentem huiuscemodi non vlciscetur anima mea? ⁋ Stupor, & mirabilia facta sunt in terra: ⁋ prophetæ prophetabant mendacium, & sacerdotes applaudebant manibus suis: & populus meus dilexit talia: quid igitur fiet in nouissimo eius?

(24, 25, 26, 27, 28 G, 29, 30, 31) — Isa.1.f.23. Zach 7.c 10.

CAPVT VI.

1 A Confortamini filij Beniamin in medio Ierusalem, & in Thecua clangite buccina, & super Bethacarem leuate vexillum: quia malum 2 visum est ab Aquilone, & contritio magna. ⁋ Speciosę, & delicatæ assimilaui filiam Sion. ⁋ Ad eam venient 3 pastores, & greges eorũ, fixerunt in ea tentoria in circuitu: pascet vnusquisque eos qui sub manu sua sunt. 4 ⁋ Sanctificate super eam bellum: consurgite, & ascendamus in meridie: væ nobis, quia declinauit dies, quia 5 longiores factę sunt vmbræ vesperi. ⁋ Surgite, & ascẽdamus in nocte, & dissipemus domos eius. 6 ⁋ Quia hęc B dicit Dominus exercituum. Cædite lignum eius, & fundite circa Ierusalem aggerem: hæc est ciuitas visitationis: omnis calumnia in medio eius. 7 ⁋ Sicut frigidam fecit cisterna aquam suam, sic frigidam fecit malitiam suam: iniquitas, & vastitas audietur in 8 ea, coram me semper infirmitas, & plaga: ⁋ Erudire Ierusalem, ne forte recedat anima mea a te, ne forte 9 ponam te desertam, terram inhabitabilem. ⁋ Hæc dicit Dominus exercituum: Vsque ad racemum colligent quasi in vinea reliquias Israel: conuerte manum tuam, quasi vindemiator ad cartallum. 10 ⁋ Cui loquar? & quem contestabor, vt audiat? ecce incir- C cumcisæ aures eorum, & audire non possunt: ecce verbum Domini factum est eis in opprobrium, & 11 non suscipient illud. ⁋ Idcirco furore Domini plenus sum, laboraui sustinens: effunde super paruulum foris, & super consilium iuuenum simul: vir enim 12 cum muliere capietur, senex cum pleno dierum. ⁋ Et transibunt domus eorum ad alteros, agri & vxores pariter: quia extendam manum meam super habi- 13 tantes terram, dicit Dominus. ⁋ | A minore quippe vsque ad maiorem omnes auaritiæ student: & a propheta vsque ad sacerdotem cuncti faciunt dolum. 14 ⁋ Et curabant contritionem filiæ populi mei cum D ignominia dicentes: Pax, pax: & non erat pax. ⁋ Con- 15 fusi sunt, quia abominationem fecerunt: quin potius confusione non sunt confusi, & erubescere nescierunt: quam ob rem cadent inter ruentes: in tem- 16 pore visitationis suæ corruent, dicit Dominus. ⁋ Hæc dicit Dominus: State super vias, & videte, & interrogate de semitis antiquis, quæ sit via bona, & ambulate in ea, |& inuenietis refrigerium animabus ve- 17 stris. Et dixerunt: Non ambulabimus. ⁋ Et consti- 18 tui super vos speculatores. Audite vocem tubæ. Et E dixerunt: Non audiemus. ⁋ Ideo audite Gentes, & 19 cognosce congregatio, quanta ego faciam eis. ⁋ Audi terra: Ecce ego adducam mala super populum istum, fructum cogitationum eius: quia verba mea 20 non audierunt, & legem meam proiecerunt. ⁋ | Vt quid mihi thus de Saba affertis, & calamum suaue olentem de terra longinqua? holocautomata vestra non sunt accepta, & victimæ vestræ non placuerunt 21 mihi. ⁋ Propterea hæc dicit Dominus: Ecce ego da- F bo in populum istum ruinas, & ruent in eis patres, 22 & filij simul, vicinus, & proximus peribunt. ⁋ Hæc dicit Dominus: Ecce populus venit de terra Aqui- 23 lonis, & gens magna consurget a finibus terræ. ⁋ Sagittam, & scutum arripiet: crudelis est, & non miserebitur: vox eius quasi mare sonabit: & super equos ascendent præparati quasi vir ad prælium aduer- 24 sum te filia Sion. ⁋ Audiuimus famam eius, dissolutæ sunt manus nostræ: tribulatio apprehendit nos, do- 25 lores vt parturientem. ⁋ Nolite exire ad agros, & in via ne ambuletis: quoniam gladius inimici pauor 26 in circuitu. ⁋ Filia populi mei accingere cilicio, & G conspergere cinere: luctum vnigeniti fac tibi planctum amarum, quia repente veniet vastator super 27 nos. ⁋ Probatorem dedi te in populo meo robu- 28 stum: & scies, & probabis viam eorum. ⁋ Omnes isti principes declinantes, ambulantes fraudolenter, 29 æs, & ferrum: vniuersi corrupti sunt. ⁋ Defecit sufflatorium, in igne consumptum est plumbum: frustra conflauit conflator: malitiæ enim eorum non sunt 30 consumptæ. ⁋ Argentum reprobum vocate eos, quia Dominus proiecit illos.

Isa.16.c 11. Iosu.8.c 19. — Matt.11.d 29. — Isa.1.c.11 — Supra 1.d 18. Inf. 15.d 20.

CAPVT VII.

1 A Verbum quod factum est ad Ieremiam a Domino, dicẽs: ⁋ Sta in porta domus Domini, 2 & prædica ibi verbum istud, & dic: Audite verbũ Domini omnis Iuda, qui ingredimini per por- 3 tas has, vt adoretis Dominum. ⁋ Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: |Bonas facite vias vestras, & 4 studia vestra: & habitabo vobiscũ in loco isto. ⁋ Nolite confidere in verbis mendacij, dicentes: Templum Domini, templum Domini, templum Domini est. 5 ⁋ Quoniam si bene direxeritis vias vestras, & studia vestra: si feceritis iudicium inter virum, & proximũ 6 eius: ⁋ aduenæ & pupillo, & viduæ non feceritis calumniam, nec sanguinem innocentem effuderitis in loco hoc, & post deos alienos non ambulaueritis in 7 malum vobismetipsis: ⁋ habitabo vobiscum in loco B isto, in terra quam dedi patribus vestris a seculo, & 8 vsque in seculum. ⁋ Ecce vos confiditis vobis in ser- 9 monibus mendacij, qui non proderũt vobis: ⁋ furari, occidere, adulterari, iurare mẽdaciter, libare Baalim, 10 & ire post deos alienos quos ignoratis. ⁋ Et venistis, & stetistis coram me in domo hac, in qua inuocatum est nomen meum, & dixistis: Liberati sumus, eo quod fecerimus omnes abominationes istas. 11 ⁋| Nunquid ergo spelunca latronum facta est domus C ista, in qua inuocatum est nomen meum in oculis 12 vestris? ego ego sum, ego vidi, dicit Dominus. ⁋ Ite ad locum meum in Silo, vbi habitauit nomen meum a principio: & videte quæ fecerim ei propter mali- 13 tiam populi mei Israel. ⁋ Et nunc quia fecistis om-

Inf.26.c 13. — Matt.21.b.13. Mar.11.c 17. Luc.19.g 47.

nia

nia opera hæc, dicit Dominus: & locutus sum ad vos mane consurgens & loquens, & non audistis: | & vocaui vos & non respondistis: | Faciam domui huic in qua inuocatum est nomen meum, & in qua vos habetis fiduciam: & loco quem dedi vobis & patribus vestris, | sicut feci Silo. Et proijciam vos a facie mea, sicut proieci omnes fratres vestros vniuersum semen Ephraim. | tu ergo noli orare pro populo hoc, nec assumas pro eis laudem, & orationem, & non obsistas mihi: quia non exaudiam te. Nonne vides quid isti faciunt in ciuitatibus Iuda, & in plateis Ierusalem? | Filij colligunt ligna, & patres succendunt ignem, & mulieres conspergunt adipem, vt faciant placentas reginę cœli, & libent dijs alienis, & me ad iracũdiam prouocent. Nunquid me ad iracundiam prouocant dicit Dominus? nonne semetipsos in confusionem vultus sui? Ideo hæc dicit Dominus Deus: Ecce furor meus, & indignatio mea conflatur super locum istum, super viros, & super iumenta, & super lignum regionis, & super fruges terrę, & succendetur, & non extinguetur. Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Holocautomata vestra addite victimis vestris, & comedite carnes. Quia non sum locutus cum patribus vestris, & non præcepi eis in die qua eduxi eos de Terra Aegypti, de verbo holocautomatum, & victimarum. Sed hoc verbum præcepi eis, dicẽs: Audite vocem meam, & ero vobis Deus, & vos eritis mihi populus: & ambulate in omni via quam mãdaui vobis, vt bene sit vobis. Et non audierunt, nec inclinauerunt aurem suam: sed abierunt in voluntatibus, & in prauitate cordis sui mali: factique sunt retrorsum, & non in ante, a die qua egressi sunt patres eorum de Terra Aegypti, vsq; ad diem hanc. Et misi ad vos omnes seruos meos prophetas per diem, consurgens diluculo, & mittens. Et non audierunt me, nec inclinauerunt aurem suam: sed indurauerunt ceruicem suam: | & peius operati sunt quam patres eorum. Et loqueris ad eos omnia verba hæc, & non audient te, & vocabis eos, & non respondebunt tibi. Et dices ad eos: Hæc est gens quæ non audiuit vocem Domini Dei sui, nec recepit disciplinam: perijt fides, & ablata est de ore eorum. Tonde capillum tuum & proijce, & sume in directum planctum: quia proiecit Dominus, & reliquit generationem furoris sui, quia fecerunt filij Iuda malum in oculis meis, dicit Dominus. Posuerunt offendicula sua in domo, in qua inuocatum est nomen meum, vt pollueręt eam. & ædificauerunt excelsa Topheth, quæ est in valle filij Ennom: vt incenderent filios suos, & filias suas igni: quæ non præcepi, nec cogitaui in corde meo. Ideo ecce dies venient, dicit Dominus, & non dicetur amplius, Topheth & vallis filij Ennom: sed vallis interfectionis: & sepelient in Topheth, eo quod non sit locus. Et erit morticinum populi huius in cibos volucribus cœli, & bestijs terræ, & non erit, qui abigat. | Et quiescere faciam de vrbibus Iuda, & de plateis Ierusalem vocem gaudij, & vocem lætitiæ, vocem sponsi, & uocem sponsæ: in desolationem enim erit terra.

Prou. 1. c. 14. Isa. 65. b. 11. 1. Reg. 4. 2. 2. b. 10. Inf. 11. c. 14. 14. b. 11. Infr. 44. d. 17. c. 19. Inf. 16. c. 12. Ezec. 16. a. 13.

CAPVT VIII.

1 A IN illo tempore ait Dominus, eijcient ossa regum Iuda, & ossa principum eius, & ossa sacerdotum, & ossa prophetarum, & ossa eorum, qui 2 habitauerunt Ierusalem, de sepulchris suis. Et expãdent ea ad solem, & lunam, & omnem militiam cœli, quæ dilexerunt, & quibus seruierunt, & post quæ ambulauerũt, & quæ quæsierũt et adorauerunt: non colligẽtur, & nõ sepelientur: in sterquilinium sup faciem terrę erunt. 3 Et eligent magis mortem, quam vitam omnes qui residui fuerint de cognatione hac pessima in vniuersis locis, quæ derelicta sunt, ad quæ eieci eos, dicit Dominus exercituum. 4 Et dices ad eos: B Hæc dicit Dominus: Numquid qui cadit non resurget? 5 & qui auersus est, non reuertetur? Quare ergo auersus est populus iste in Ierusalem auersione cõtẽtiosa? Apprehenderunt mendacium, & noluerunt reuerti. 6 Attendi, et auscultaui: nemo quod bonum est loquitur: nullus est qui agat pœnitentiam super pecC cato suo, dicens: Quid feci? Omnes conuersi sunt ad cursum suum, quasi equus impetu vadens ad præliũ. 7 Miluus in cęlo cognouit tempus suum: turtur, et hirundo, et ciconia custodierunt tempus aduentus sui: populus autem meus non cognouit iudicium Domini. 8 Quomodo dicitis: Sapiẽtes nos sumus, et lex Domini nobiscum est? vere mendacium operatus est stylus mendax Scribarum. 9 Confusi sunt sapientes: perterriti et capti sunt: verbum enim Domini proiecerunt, et sapientia nulla est in eis. 10 Propterea dabo mu D lieres eorum exteris, agros eorum hæredibus: quia | a minimo vsque ad maximum, omnes auaritiam sequuntur; a propheta vsque ad sacerdotem, cuncti faciunt mendacium. 11 Et sanabant contritionem filiæ populi mei ad ignominiam, dicentes: Pax, pax: cum non esset pax. 12 Confusi sunt, quia abominationem fecerunt: quinimo confusione non sunt confusi, et erubescere nescierunt: idcirco cadent inter corruentes, in tempore visitationis suæ corruent, dicit Dominus. 13 Congregans congregabo eos, ait Dominus: non est E vua in vitibus, et non sunt ficus in ficulnea, folium defluxit: et dedi eis quæ prætergressa sunt. 14 Quare sedemus? conuenite, et ingrediamur ciuitatem munitam, et sileamus ibi, quia Dominus Deus noster silere nos fecit, et potum dedit nobis aquam fellis: peccauimus enim Domino. 15 | expectauimus pacem, et non F erat bonum: tempus medelæ, et ecce formido. 16 A Dã auditus est fremitus equorum eius: a voce hinnituum pugnatorum eius commota est omnis terra, et venerunt, et deuorauerunt terram, et plenitudinem eius: vrbem, et habitatores eius. 17 Quia ecce ego mittam vobis serpentes regulos, quibus non est incantatio: et mordebunt vos ait Dominus. 18 dolor meus super dolorem, 19 in me cor meum merens. Ecce vox clamoris filię populi mei de terra longinqua. Nunquid DomiG nus non est in Sion: aut rex eius non est in ea? Quare ergo me ad iracundiam concitauerũt in sculptilibus suis, et in vanitatibus alienis? 20 Transijt messis, finita est æstas: 21 et nos saluati non sumus. Super contritione filiæ populi mei contritus sum, et contristatus: stupor obtinuit me. 22 Nunquid resina non est in Galaad? aut medicus non est ibi? quare igitur non est obducta cicatrix filiæ populi mei?

Isai. 5. b. 11. Sup. 6. 13. Inf. 14. 19.

CAPVT IX.

1 A QVis dabit capiti meo aquam, et oculis meis, fontem lachrymarum? et plorabo die, ac nocte interfectos, filiæ populi mei? 2 Quis dabit me in solitudine diuer-

sorium viatorum, & derelinquam populum meum & recedam ab eis? quia omnes adulteri sunt, cœtus præuaricatorum. 3 ¶ Et extenderunt linguam suam quasi arcum mendacij & non veritatis: confortati sunt in terra, quia de malo ad malum egressi sunt, 4 & me non cognouerunt, dicit Dominus. ¶ Vnusquisque B se a proximo suo custodiat, & in omni fratre suo non habeat fiduciam: quia omnis frater supplantans supplantabit, & omnis amicus fraudulenter incedet. 5 ¶ Et vir fratrem suum deridebit, & veritatem non loquentur: docuerunt enim linguam suam loqui mendacium: vt inique agerent, laborauerunt. 6 ¶ Habitatio tua in medio doli: in dolo renuerunt scire me dicit Dominus. Propterea hæc dicit Dominus 7 exercituum: ¶ Ecce ego conflabo & probabo eos. quid 8 enim aliud faciam a facie filiæ populi mei? ¶ Sagitta C vulnerans lingua eorum, dolum locuta est. | in ore suo pacem cum amico suo loquitur, & occulte ponit ei 9 insidias. ¶ Nunquid super his non visitabo, dicit Dominus? aut in gentem huiusmodi non vlciscetur anima 10 mea? ¶ Super montes assumam fletum ac lamentum, & super speciosa deserti planctum: quoniam incensa sunt, eo quod non sit vir pertransiens: & non audierunt vocem possidentis: a volucre cęli vsque ad 11 pecora, transmigrauerunt & recesserũt. ¶ Et dabo Ierusalem in aceruos arenæ, & cubilia draconum: & ciuitates Iuda dabo in desolationem, eo quod non sit 12 habitator. ¶ Quis est vir sapiens qui intelligat hoc, & D ad quem verbum oris Domini fiat, vt annunciet istud, quare perierit terra, & exusta sit quasi desertum, 13 eo quod non sit qui pertranseat? ¶ Et dixit Dominus: Quia dereliquerunt legem meam quam dedi eis, & non audierunt vocem meam, & non ambulauerunt 14 in ea: ¶ & abierunt post prauitatem cordis sui, & post 15 Baalim, quod didicerunt a patribus suis. ¶ Idcirco hęc dicit Dominus exercituum Deus Israel: | Ecce ego cibabo populum istum absynthio, & potum dabo eis 16 aquam fellis. ¶ Et dispergam eos in gentibus, quas nõ E nouerunt ipsi & patres eorum: & mittam post eos gla 17 dium, donec consumãtur. ¶ Hæc dicit Dominus exercituũ Deus Israel: Cõtẽplamini & vocate lamentatrices, vt veniãt: & ad eas q̃ sapiẽtes sunt, mittite & ꝓpe 18 rent, ¶ festinent, & assumant super nos lamentum: deducant oculi nostri lachrymas, & palpebrę nostrę de 19 fluant aquis. ¶ Quia vox lamentationis audita est de Siõ. Quomodo vastati sumus & confusi vehemẽter? quia dereliquimus terram, quoniam deiecta sũt ta 20 bernacula nostra. ¶ Audite ergo mulieres verbũ Do F mini: & assumant aures vestrę sermonem oris eius: & docete filias vestras lamentum: & vnaqueque proximã suam planctum. quia ascendit mors per fenestras 21 nostras, ¶ ingressa est domos nostras, disperdere par 22 uulos de foris, iuuenes de plateis. ¶ Loquere: Hęc dicit Dominus, Et cadet morticinũ hominis quasi stercus super faciem regionis, & quasi fœnum post tergum 23 metentis, & non est qui colligat. ¶ Hæc dicit Dominus: | Non glorietur sapiens in sapientia sua, & non glorietur fortis in fortitudine sua, & non glorietur 24 diues in diuitijs suis: ¶ sed in hoc glorietur qui glo G riatur, scire & nosse me, quia ego sum Dominus, qui facio misericordiam & iudicium & iustitiam in 25 terra. hæc enim placent mihi. ait Dominus. ¶ Ecce dies venient, dicit Dominus, & visitabo super om 26 nem qui circũcisum habet prępUtiũ, ¶ super Ægyptũ, & super Iudam, & super Edom, & super filios Ammon, & super Moab, & super omnes qui attonsi sunt in comã, habitantes in deserto: quia oẽs gẽtes habent prępUtiũ, oĩs aũt domus Israel incircũcisi sunt corde.

Psal. 27. a. 3. Sup. 5. b. 9.

Inf. 23. c. 15.

1. Cor. 1. d. 31. 2. Cor. 10. d. 17.

CAPVT X.

1 A AVdite verbum quod locutus est Dominus super vos domus Israel. ¶ Hæc dicit Domi 2 nus: Iuxtã vias Gentium nolite discere: & a 3 signis cœli nolite metuere, quæ timent gentes: ¶ quia leges populorum vanę sunt: quia lignum de saltu 4 præcidit opus manus artificis in ascia. ¶ | Argento & auro decorauit illud: clauis et malleis compegit, vt 5 non dissoluatur. ¶ In similitudinem palmæ fabricata sunt, et non loquentur: portata tollentur, quia incedere non valent: nolite ergo timere ea, quia nec male 6 possunt facere, nec bene. ¶ | Non est similis tui Domine: magnus es tu, et magnum nomen tuum in forti 7 tudine. ¶ Quis nõ timebit te o rex gentium? tuum est enim decus: inter cunctos sapientes gentium, et in v 8 niuersis regnis eorum nullus est similis tui. ¶ Pariter insipientes et fatui probabuntur: doctrina vanitatis 9 eorum lignum est. ¶ Argentum inuolutum de Tharsis B affertur, et aurum de Ophaz: opus artificis et manus ærarij: hyacinthus, et purpura indumentum eorum. 10 opus artificum vniuersa hæc. ¶ Dominus autẽ Deus verus est ipse Deus viuens, et rex sempiternus, ab indignatione eius commouebitur terra, et non sustine 11 bunt Gentes comminationem eius. ¶ Sic ergo dicetis eis: Dij qui cœlos & terram non fecerunt, pereant de 12 terra, & de his quę sub cęlo sunt. ¶ | Qui facit terran in fortitudine sua, pręparat orbem in sapientia sua, & 13 prudentia sua extendit cęlos. ¶ Ad vocem suam dat multitudinem aquarum in cęlo, & eleuat nebulas ab extremitatibus terræ: fulgura in pluuiam facit, et edu 14 c t ventum de thesauris suis. ¶ Stultus factus est omnis homo a scientia, confusus est artifex omnis in scul C ptili: quoniam falsum est, quod conflauit, & non est 15 spiritus in eis. ¶ Vana sunt, & opus risu dignum: in 16 tempore visitationis suæ peribunt. ¶ Non est his similis pars Iacob: qui enim formauit omnia, ipse est: & Israel virga hæreditatis eius: Dominus exercituum 17 nomen illi. ¶ Congrega de terra confusionem tuam, 18 quæ habitas in obsidione. ¶ quia hęc dicit Dominus. Ecce, ego longe proijciam habitatores terræ in hac 19 vice; et tribulabo eos ita, vt inueniantur. ¶ Væ mihi super contritione mea, pessima plaga mea. Ego autem dixi; Plane hęc infirmitas mea est, et portabo illam. 20 ¶ Tabernaculum meum vastatum est, omnes funicu D li mei dirupti sunt: filij mei exierunt a me, et non subsistunt: non est, qui extendat vltra tentorium meum, 21 et erigat pelles meas. ¶ Quia stulte egerunt pastores, et Dominum non quęsierunt: propterea non intelle 22 xerunt, et omnis grex eorum dispersus est. ¶ Vox auditionis ecce venit, et commotio magna de terra Aquilonis: vt ponat ciuitates Iuda in solitudinem, et 23 habitaculum draconum. ¶ Scio Domine, quia non est hominis via eius: nec viri est, vt ambulet, et dirigat 24 gressus suos. ¶ | Corripe me Dñe, verũtamen in iudicio et non in furore tuo, ne forte ad nihilum redigas me. 25 ¶ | Effunde indignationem tuam super Gentes quę nõ cognouerunt te, et super prouincias quę nomẽ tuum nõ inuocauerũt: q̃a comederũt Iacob, et deuorauerũt eũ, et consumpserunt illũ, et decus eius dissipauerunt.

1 Sup. 13. c. 11. 14. a. 8.

Mich. 7. d. 18. Apo. 15. b. 4.

Gen. 1. a. 1. b. 9. Inf. 51. b. 15.

Psa. 134. b. 7. Inf. 51. b. 16.

Psalm. 6. a. 1.

Psal. 78. b. 6.

CAPVT XI.

1 A VErbum quod factum eſt a Domino ad Ieremiam, dicens: ¶ Audite verba pacti huius,
2 & loquimini ad viros Iuda, & ad habita-
3 tores Ieruſalem, ¶ & dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus Iſrael: Maledictus vir qui non audierit verba
4 pacti huius, ¶ quod præcepi patribus veſtris in die qua eduxi eos de terra Ægypti, de fornace ferrea, dicens: Audite vocem meam, & facite omnia quæ præcipio vobis: & eritis mihi in populum, & ego ero vobis in
5 Deum. ¶ Vt ſuſcitem iuramentum quod iuraui patribus veſtris daturum me eis terram fluentem lacte, & melle, ſicut eſt dies hęc. Et reſpódi, & dixi: Amen Do-
6 mine. ¶ Et dixit Dominus ad me: Vociferare omnia verba hæc in ciuitatibus Iuda, & foris Ieruſalem, di-
7 cẽs: Audite verba pacti huius, & facite illa: ¶ quia con
B teſtans cõteſtatus ſum patres veſtros in die qua eduxi eos de Terra Ægypti, vſq; ad diem hãc: mane conſurgens conteſtatus ſum, & dixi: Audite vocem meã.
8 ¶ & non audierunt, nec inclinauerũt aurem ſuam: ſed abierunt vnuſquiſque in prauitate cordis ſui mali: & induxi ſuper eos oĩa verba pacti huius, quod præcepi
9 vt facerent, & non fecerunt. ¶ Et dixit Dñs ad me: Inuenta eſt coniuratio in viris Iuda, & in habitatoribus
10 Ieruſalẽ. ¶ Reuerſi ſunt ad iniquitates patrum ſuorum priores, qui noluerunt audire verba mea: & hi ergo abierunt poſt deos alienos, vt ſeruirent eis: irritum fecerunt domus Iſrael, & domus Iuda pactum meum
11 quod pepigi cum patribus eorũ. ¶ Quam ob rem hæc dicit Dominus: Ecce ego inducam ſuper eos mala, de quibus exire non poterunt: & clamabunt ad me, &
12 non exaudiam eos. ¶ Et ibunt ciuitates Iuda, & habitatores Ieruſalem, & clamabunt ad deos, quibus libant, & non ſaluabunt eos in tempore afflictionis eo-
13 rum. ¶ Secundum numerum enim ciuitatum tuarum
C erant dij tui Iuda: & ſecundum numerum viarum Ieruſalem poſuiſti aras confuſionis, aras ad libandum
14 Baalim. ¶ Tu ergo noli orare pro populo hoc, & ne aſſumas pro eis laudem, & orationem: quia non exaudiam in tempore clamoris eorum ad me, in tempore
15 afflictionis eorum. ¶ Quid eſt quod dilectus meus in domo mea fecit ſcelera multa? nunquid carnes ſanctæ auferent a te malitias tuas, in quibus gloriata es?
16 ¶ Oliuam vberem, pulchram, fructiferam, ſpecioſam vocauit Dominus nomen tuum: ad vocem loquelæ, grandis exarſit ignis in ea, & combuſta ſunt fruteta
17 eius. ¶ Et Dominus exercituum qui plantauit te, locutus eſt ſuper te malum pro malis domus Iſrael, & domus Iuda, quæ fecerunt ſibi ad irritandum me, li-
18 bantes Baalim. ¶ Tu autem Domine demonſtraſti mi
19 hi, & cognoui: tunc oſtendiſti mihi ſtudia eorum. ¶ Et ego quaſi agnus manſuetus, qui portatur ad victimã:
D & non cognoui, quia cogitauerunt ſuper me conſilia, dicentes: Mittamus lignum in panem eius, & eradamus eum de terra viuentium, & nomen eius non me-
20 moretur amplius. ¶ Tu autem Domine Sabaoth, qui iudicas iuſte, & probas renes, & corda, videam vltionem tuam ex eis: tibi enim reuelaui cauſam meã.
21 ¶ Propterea hæc dicit Dominus ad viros Anathoth, qui quærunt animam tuam, & dicunt: Non prophetabis in nomine Domini, & non morieris in manibus
22 noſtris. ¶ Propterea hæc dicit Dominus exercituum: Ecce ego viſitabo ſuper eos: iuuenes moriẽtur in gla-
23 dio, filij eorum, & filiæ eorum morientur in fame. Et reliquiæ non erunt ex eis: inducam enim malum ſuper viros Anathoth, annum viſitationis eorum.

Sup. 2. f 28.
Sup. 5. c. Inf. 14. b 11.
Inf. 17. b 10. 20. c. 11.

CAPVT XII.

1 A IVſtus quidem tu es Domine, ſi diſputem tecum: veruntamen iuſta loquar ad te. Quare via impiorum proſperatur? bene eſt omnibus qui præ-
2 uaricantur, & inique agunt? ¶ Plantaſti eos, & radicẽ miſerunt: proficiunt, & faciunt fructũ: prope es tu ori
3 eorũ, & longe a renibus eorum. ¶ Et tu Domine noſti me, vidiſti me, & probaſti cor meum tecum: cõgrega eos quaſi gregem ad victimã, & ſanctifica eos in die
4 occiſionis. ¶ Vſquequo lugebit terra, & herba omnis regionis ſiccabitur propter malitiam habitantium in ea? conſumptũ eſt animal, & volucre, quoniam dixe-
5 runt: Non videbit nouiſſima noſtra. ¶ Si cum peditibus currens laboraſti: quomodo contendere poteris cum equis? cum autem in terra pacis ſecurus fueris,
6 quid facies in ſuperbia Iordanis? ¶ Nam & fratres tui & domus patris tui, etiam ipſi pugnauerunt aduerſum te, & clamauerunt poſt te plena voce: ne credas
7 eis, cum locuti fuerint tibi bona. ¶ Reliqui domũ meã, dimiſi hæreditatem meã: dedi dilectam animam meã
8 in manũ inimicorum eius. ¶ Facta eſt mihi hæreditas mea quaſi leo in ſylua: dedit contra me vocem, ideo
9 odiui eam. ¶ Nũquid auis diſcolor hæreditas mea mihi? nunquid auis tincta per totum? venite, congregamini omnes beſtiæ terræ, properate ad deuorandum.
10 ¶ Paſtores multi demoliti ſunt vineam meam, concul
C cauerunt partem meam, dederunt portionem meam
11 deſiderabilem in deſertum ſolitudinis. ¶ Poſuerunt eã in diſſipationem, luxitque ſuper me: deſolatione deſolata eſt omnis terra, quia nullus eſt qui recogitet
12 corde. ¶ Super omnes vias deſerti venerunt vaſtatores, quia gladius Domini deuorabit ab extremo terræ vſque ad extremum eius: non eſt pax vniuerſæ
13 carni. ¶ Seminauerũt triticum, & ſpinas meſſuerunt: hæreditatem acceperunt, & non eis proderit: confundemini a fructibus veſtris, propter iram furoris
14 Domini. ¶ Hęc dicit Dominus aduerſum omnes vici-
D nos meos peſſimos, qui tangunt hæreditatem, quam diſtribui populo meo Iſrael: Ecce ego euellam eos de terra ſua, & domum Iuda euellam de medio eorum.
15 ¶ Et cum euulſero eos, cõuertar, & miſerebor eorum, & reducam eos, virum ad hæreditatem ſuam, & virũ
16 in terram ſuã. ¶ Et erit: ſi eruditi didicerint vias populi mei, vt iurent in nomine meo: Viuit Dominus, ſicut docuerunt populum meum iurare in Baal: ædifica-
17 buntur in medio populi mei. ¶ Quod ſi non audierint, euellam gentem illam euulſione, & perditione, ait Dominus.

Iob 21. a 7.
Habac. 1 a. 3.

CAPVT XIII.

1 A HÆc dicit Dominus ad me: Vade, & poſſide tibi lumbare lineum, & pones illud ſuper lumbos tuos, & in aquam non in-
2 feres illud. ¶ Et poſſedi lumbare iuxta
3 verbum Domini, & poſui circa lumbos meos. Et factus eſt ſermo Domini ad me ſecundo, dicens:
4 ¶ Tolle lumbare quod poſſediſti quod eſt circa lumbos tuos, & ſurgens vade ad Euphraten, & abſcon-
5 de ibi illud in foramine petræ. ¶ Et abij, & abſcondi illud in Euphrate, ſicut præceperat mihi Dominus.

6 ¶Et factum est post dies plurimos, dixit Dominus ad me: Surge, vade ad Euphraten, & tolle inde lumba-
7 re, quod præcepi tibi, vt absćoderes illud ibi. ¶Et abij ad Euphraten, & fodi, & tuli lumbare de loco vbi ab scóderam illud: & ecce computruerat lumbare, ita vt
8 nulli vsui aptum esset. ¶Et factum est verbum Domi-
9 ni ad me, dicens: ¶ Hæc dicit Dñs, Sic putrescere faciã
10 superbiã Iuda, & superbiã Ierusalem multã. ¶ Populũ istum pessimũ, qui nolũt audire verba mea, & ambu-
B lant in prauitate cordis sui: abieruntq; post deos alienos, vt seruirent eis, & adorarent eos: & erunt sicut
11 lumbare istud quod nulli vsui aptum est. ¶Sicut enim adhæret lumbare ad lumbos viri, sic agglutinaui mihi oẽm domũ Israel, & oẽm domũ Iuda, dicit Dñs, vt essent mihi in populũ, & in nomen, & in laudẽ, & in
12 gloriã, & non audierunt. ¶Dices ergo ad eos sermonẽ istũ: Hæc dicit Dñs Deus Israel: Omnis laguncula implebitur vino. Et dicent ad te: Nunquid ignoramus,
13 quia omnis laguncula implebitur vino? ¶Et dices ad eos: Hæc dicit Dñs: Ecce ego implebo oẽs habitatores terræ huius, & reges qui sedẽt de stirpe Dauid sup thronũ eius, & sacerdotes, & ꝓphetas, & oẽs habita-
14 tores Ierusalẽ, ebrietate: ¶& dispergam eos, virũ a fra-
C tre suo, & patres, & filios pariter, ait Dñs: nõ parcam, & non concedam: neq; miserebor vt non disperdam
15 eos. ¶ Audite, & auribus percipite. Nolite eleuari, q̃a
16 Dominus locutus est. ¶Date Domino Deo vestro gloriam, antequam contenebrescat, & antequam offendant pedes vestri ad montes caliginosos: expectabitis lucem, & ponet eam in vmbram mortis, & in caligi-
17 nem. ¶ Quod si hoc non audieritis, in abscondito plorabit anima mea a facie superbiæ: | plorans plorabit, & deducet oculus meus lachrymam, quia captus est
18 grex Domini. ¶Dic regi, & dominatrici: Humiliamini, sedete: quoniam descendit de capite vestro corona
19 gloriæ vestræ. ¶ Ciuitates Austri clausæ sunt, & non est qui aperiat: translata est omnis Iuda transmigra-
20 tione perfecta. ¶ Leuate oculos vestros, & videte qui
D venitis ab Aquilone: vbi est grex qui datus est tibi,
21 pecus inclytum tuum? ¶ Quid dices cum visitauerit te? tu enim docuisti eos aduersum te, & erudisti in caput tuũ. nunquid non dolores apprehendent te, quasi
22 mulierem parturientem? ¶ | Quod si dixeris in corde tuo. Quare venerunt mihi hæc? Propter multitudinem iniquitatis tuæ reuelata sunt verecundiora tua,
23 pollutæ sunt plantæ tuæ. ¶ Si mutare potest Æthiops pellem suam, aut pardus varietates suas: & vos pote-
24 ritis benefacere, cum didiceritis malum. ¶ Et disseminabo eos quasi stipulam quæ vento raptatur in deser-
25 to. ¶Hæc sors tua parsque mẽsuræ tuæ a me, dicit Dominus: quia oblita es mei, & confisa es in mendacio.
26 ¶Vnde & ego nudaui femora tua cõtra faciem tuam,
27 & apparuit ignominia tua, ¶adulteria tua, & hinnitus tuus, scelus fornicationis tuæ: super colles in agro vidi abominationes tuas. Væ tibi Ierusalem, non mundaberis post me: vsquequo adhuc?

Thre. 1. 2. 2.

Inf. 30. c 15.

CAPVT XIIII.

1 Quod factum est verbum Domini ad Ieremiam
A de sermonibus siccitatis. ¶Luxit Iudæa, & por-
2 tæ eius corruerunt, & obscuratæ sunt in
3 terra, & clamor Ierusalem ascendit. ¶ Maiores miserunt minores suos ad aquam: venerunt ad hauriendum, non inuenerunt aquam, reportauerunt vasa sua vacua, confusi sunt, & afflicti, & operuerunt capita
4 sua. ¶Propter terræ vastitatem, quia non venit pluuia in terrã, confusi sunt agricolæ, operuerunt capita sua.
5 ¶Nam & cerua in agro peperit, & reliquit: quia non
6 erat herba. ¶Et onagri steterunt in rupibus, traxerunt ventum quasi dracones, defecerũt oculi eorum, quia
7 non erat herba. ¶ Si iniquitates nostræ responderint nobis: Domine fac propter nomen tuum, quoniam
8 multæ sunt auersiones nostræ, tibi peccauimus. ¶ Expectatio Israel, saluator eius in tempore tribulationis: quare quasi colonus futurus es in terra, & quasi
9 viator declinans ad manendum? ¶ Quare futurus es
B velut vir vagus, vt fortis qui non potest saluare? tu autem in nobis es Domine, & nomen tuum inuoca-
10 tum est super nos, ne derelinquas nos. ¶Hæc dicit Dominus populo huic, qui dilexit mouere pedes suos, & non quieuit, & Domino non placuit: Nunc recordabitur iniquitatem eorum, & visitabit peccata eo-
11 rum. ¶ Et dixit Dominus ad me: | Noli orare pro po-
12 pulo isto in bonum. ¶ Cum ieiunauerint, non exaudiam preces eorum: & si obtulerint holocautomata, & victimas, non suscipiam ea: quoniam gladio, &
13 fame, & peste consumam eos. ¶ | Et dixi: A, a, a, Domine Deus, Prophetæ dicunt eis: Non videbitis gladium, & fames non erit in vobis, sed pacem veram
14 dabit vobis in loco isto. ¶ Et dixit Dominus ad me:
C Falso prophetæ vaticinantur in nomine meo: non misi eos, & non præcepi eis, neque locutus sum ad eos: visionem mendacem, & diuinationem, & fraudulentiam, & seductionem cordis sui prophetant vo-
15 bis. ¶ Idcirco hæc dicit Dominus de prophetis qui prophetant in nomine meo, quos ego non misi, dicentes: Gladius, & fames nõn erit in terra hac. In gladio,
16 & fame consumentur prophetæ illi. ¶ Et populi quibus prophetant, erunt proiecti in vijs Ierusalem, præ fame, & gladio, & non erit qui sepeliat eos: ipsi & vxores eorum, filij & filiæ eorum, & effundam su-
17 per eos malum suum. ¶ Et dices ad eos verbum istud: | Deducant oculi mei lachrymam per noctem, & diem, & non taceant: quoniam contritione magna contrita est virgo filia populi mei, plaga pessi-
18 ma vehementer. ¶ Si egressus fuero ad agros: ecce
D occisi gladio: & si introiero in ciuitatem, ecce attenuati fame. Propheta quoque, & sacerdos abierunt
19 in terram quam ignorabant. ¶ Nunquid proijciens abiecisti Iudam? aut Sion abominata est anima tua? quare ergo percussisti nos, ita vt nulla sit sanitas? | expectauimus pacem, & non est bonum: & tempus cu-
20 rationis, & ecce turbatio. ¶ Cognouimus Domine impietates nostras, iniquitates patrum nostrorum,
21 quia peccauimus tibi. ¶ Ne des nos in opprobrium propter nomen tuum, neque facias nobis contumeliam solij gloriæ tuæ: recordare, ne irritum facias fœ-
22 dus tuum nobiscum. ¶ Nunquid sunt in sculptilibus Gentium qui pluant? aut cœli possunt dare imbres? nonne tu es Dominus Deus noster, quem expectauimus? tu enim fecisti omnia hæc.

Sup. 7. c 16. 11. c. 14

Sup. 5. c 12. Inf. 23. e 21. 27. c. 15. 29. b 9

Thre. 1. f. 16. 2. f. 18

Sup 8. c. 15.

CAPVT XV.

1 ET dixit Dominus ad me: Si steterit Moy-
A ses, & Samuel coram me, non est anima mea ad populum istum: eijce illos a fa-
2 cie mea, & egrediantur. ¶ Quod si dixerint ad te: Quo egrediemur? dices ad eos: Hæc dicit Domi-

Dominus: | Qui ad mortem, ad mortem: & qui ad gladium, ad gladium: & qui ad famem, ad famem: 3 & qui ad captiuitatem, ad captiuitatem. ¶ Et visitabo super eos quattuor species, dicit Dominus. Gladium ad occisionem, & canes ad lacerandum, & volatilia cœli & bestias terræ ad deuorandum & dis-4 sipandum: ¶ & dabo eos in feruorem vniuersis regnis terræ: | propter Manassen filium Ezechiæ regis Iuda, super omnibus quæ fecit in Ierusalem. 5 ¶ Quis enim miserebitur tui Ierusalem? aut quis contristabitur pro te? aut quis ibit ad rogandum pro 6 pace tua? ¶ Tu reliquisti me, dicit Dominus, retrorsum abijsti: B & extendam manum meam super te, & 7 interficiam te: laboraui rogans. ¶ Et dispergam eos ventilabro in portis terræ: interfeci, & disperdidi populum meum, & tamen a vijs suis non sunt re-8 uersi. ¶ Multiplicatæ sunt mihi viduæ eius super arenam maris: induxi eis super matrem adolescentis vastatorem meridie: misi super ciuitates repente ter-9 rorem. ¶ | Infirmata est quæ peperit septem, defecit anima eius, occidit ei sol, cum adhuc esset dies: confusa est, & erubuit: & residuos eius in gladium dabo in conspectu inimicorum eorum, ait Domi-10 nus. ¶ Væ mihi mater mea: quare genuisti me virum rixæ, virum discordiæ in vniuersa terra? non fœneraui, nec fœnerauit mihi quisquam: omnes 11 maledicunt mihi. ¶ Dicit Dominus: Si non reliquiæ C tuæ in bonum, si non occurri tibi in tempore afflictionis, & in tempore tribulationis aduersus ini-12 micum. ¶ Nunquid fœderabitur ferrum ferro ab 13 Aquilone, & æs? ¶ Diuitias tuas & thesauros tuos in direptionem dabo gratis in omnibus peccatis tuis, 14 & in omnibus terminis tuis. ¶ | Et adducam inimicos tuos de terra quam nescis: quia ignis succensus est in 15 furore meo, super vos ardebit. ¶ Tu scis Domine, recordare mei, & visita me, & tuere me ab his qui persequuntur me: noli in patientia tua suscipere me: scito 16 quoniam sustinui propter te opprobrium. ¶ Inuenti sunt sermones tui, & comedi eos, & factum est mihi verbum tuum in gaudium & in lætitia cordis mei: quoniam inuocatum est nomen tuum super me Do-17 mine Deus exercituum. ¶ Non sedi in concilio luden-D tium, & gloriatus sum a facie manus tuæ: | solus sede-18 bam, quoniam comminatione replesti me. ¶ | Quare factus est dolor meus perpetuus, & plaga mea desperabilis renuit curari? facta est mihi quasi mendacium 19 aquarum infidelium. ¶ Propter hoc hæc dicit Dominus: Si conuerteris, conuertam te, & ante faciem meam stabis: & si separaueris preciosum a vili, quasi os meum eris: conuertentur ipsi ad te, & tu non con-20 uerteris ad eos. ¶ Et dabo te populo huic in murum æreum, fortem: & bellabunt aduersum te, & non præualebunt: quia ego tecum sum vt saluem te, & eruam 21 te, dicit Dominus. ¶ Et liberabo te de manu pessimorum, & redimam te de manu fortium.

1 Zac. 11. b. 9 — 4. Reg. 21. b. 11. — Amos 8 c. 9. — Ro. 10. d 19. Deu. 32. d. 22. — Psalm. 1 a. 1. 25. 2 4. — Infr. 30. c. 15 — Supra 1. d. 18. 6. g 27.

CAPVT XVI.

1 ET factum est verbum Domini ad me, dicens: A ¶ Non accipies vxorem, & non erunt tibi filij 2 & filiæ in loco isto. ¶ Quia hæc dicit Dominus 3 super filios, & filias, qui generantur in loco isto: & super matres eorum quæ genuerunt eos: & super patres eorum, de quorum stirpe sunt nati in terra hac: 4 ¶ Mortibus ægrotationum morientur: non plangentur, & non sepelientur, in sterquilinium super faciem terræ erunt: & gladio & fame consumentur, & erit cadauer eorum in escam volatilibus cœli, & bestijs 5 terræ. ¶ Hæc enim dicit Dominus: Ne ingrediaris domum conuiuij, neque vadas ad plangendum, neque consoleris eos: quia abstuli pacem meam a populo isto, dicit Dominus, misericordiam & miserationes. 6 ¶ Et morientur grandes, & parui in terra ista: non B sepelientur neque plangentur, & non se incident, 7 neque caluitium fiet pro eis. ¶ Et non frangent inter eos lugenti panem ad consolandum super mortuo: & non dabunt eis potum calicis ad consolan-8 dum super patre suo & matre. ¶ Et domum conuiuij non ingrediaris, vt sedeas cum eis, & comedas 9 & bibas. ¶ quia hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Ecce, ego auferam de loco isto, in oculis vestris, & in diebus vestris vocem gaudij, & vocem 10 lætitiæ, vocem sponsi, & vocem sponsæ. ¶ Et cum annunciaueris populo huic omnia verba hæc, & dixerint tibi, | Quare locutus est Dominus super nos omne malum grande istud? quæ iniquitas nostra? & quod peccatum nostrum quod peccauimus Do-11 mino Deo nostro? ¶ Dices ad eos: Quia dereliquerunt C me patres vestri, ait Dominus: et abierunt post deos alienos, et seruierunt eis, et adorauerunt eos: & me dereliquerunt, et legem meam non custodie-12 runt. ¶ | Sed et vos peius operati estis, quam patres vestri, ecce enim ambulat vnusquisque post raui-13 tatem cordis sui mali, vt me non audiat. ¶ Et eijciam vos de terra hac, in terram quam ignoratis vos, et patres vestri: et seruietis ibi dijs alienis die ac no-14 cte, qui non dabunt vobis requiem. ¶ Propterea ecce dies veniunt, dicit Dominus, et non dicetur vltra, Viuit Dominus qui eduxit filios Israel de terra Ae-15 gypti: ¶ sed, Viuit Dominus qui eduxit filios Israel de terra Aquilonis, et de vniuersis terris, ad quas eieci eos: et reducam eos in terram suam, quam dedi 16 patribus eorum. ¶ Ecce ego mittam piscatores mul-D tos, dicit Dominus; et piscabuntur eos: et post hæc mittam eis multos venatores, et venabuntur eos de omni monte, et de omni colle, et de cauernis petra-17 rum. ¶ Quia oculi mei super omnes vias eorum non sunt absconditæ a facie mea, et non fuit occultata ini-18 quitas eorum ab oculis meis. ¶ Et reddam primum duplices iniquitates, et peccata eorum: quia contaminauerunt terram meam in morticinis idolorum suorum, et abominationibus suis impleuerunt hæredita-19 tem meam. ¶ Domine fortitudo mea, et robur meum, et refugium meum in die tribulationis: ad te Gentes venient ab extremis terræ, et dicent; Vere mendacium possederunt patres nostri, vanitatem, 20 quæ eis non profuit. ¶ Nũquid faciet sibi homo deos, 21 et ipsi non sunt dij? ¶ Idcirco, ecce ego ostendam eis per vicem hanc, ostendam eis manum meam, et virtutem meam; et scient, quia nomen mihi Dominus.

Sup. 7. f. 26. — Sup. 5. c. 19. — Infr. 23. b. 7.

CAPVT XVII.

1 PEccatum Iuda scriptũ est stillo ferreo in vngue A adamãtino, exaratum super latitudinẽ cordis 2 eorum, in cornibus ararum eorum. ¶ Cũ recordati fuerint filij eorum ararũ suarum, et lucorũ suo-3 rũ, lignorumq; frondentiũ in montibus excelsis, ¶ sa-

crificantes in agro: fortitudinem tuam, & omnes thesauros tuos in direptionem dabo, excelsa tua propter 4 peccata in vniuersis finibus tuis. ? Et relinqueris sola ab hæreditate tua, quam dedi tibi, & seruire te faciã inimicis tuis in terra, quam ignoras: quoniam ignẽ succendisti in furore meo, vsque in æternum ardebit. 5 ? Hæc dicit Dominus: | Maledictus homo qui confidit in homine, & ponit carnem brachium suum, & a Do 6 mino recedit cor eius. ? Erit enim quasi myrice in deserto, & non videbit cum venerit bonum: sed habitabit in siccitate in deserto, in terra salsuginis, & inhabi 7 tabili. ? Benedictus vir qui confidit in Domino, & e- 8 rit Dominus fiducia eius. ? | et erit quasi lignum quod B transplãtatur super aquas, quod ad humorem mittit radices suas: & non timebit cum venerit æstus. Et erit folium eius viride, & in tempore siccitatis non erit solicitum, nec aliquando desinet facere fructum. 9 ? Prauum est cor omnium, & inscrutabile: quis co- 10 gnoscet illud? ? | Ego Dominus scrutans cor, & probãs renes: qui do vnicuique iuxta viam suam, & iux 11 ta fructum adinuẽtionum suarum. ? Perdix fouit quę non peperit: fecit diuitias, & non in iudicio: in dimidio dierum suorum derelinquet eas, & in nouissimo 12 suo erit insipiens. ? Solium gloriæ altitudinis a princi 13 pio, locus sanctificationis nostræ. ? Expectatio Israel Domine: omnes qui te derelinquunt, confundentur: recedentes a te, in terra scribentur: quoniam dereli- C querunt venam aquarum viuentium Dominum. ? Sa 14 na me Domine, & sanabor: saluum me fac, & saluus 15 ero: quoniam laus mea tu es. ? Ecce ipsi dicũt ad me: 16 Vbi est verbum Domini? veniat. ? Et ego non sum turbatus, te pastorem sequens: & diem hominis non desideraui, tu scis. Quod egressum est de labijs meis, 17 rectum in conspectu tuo fuit. ? Non sis tu mihi formi- 18 dini, spes mea tu in die afflictionis. ? Confundantur, qui me persequuntur, & non confundar ego: paueant illi, & non paueam ego: induc super eos diem affli- 19 ctionis, & duplici contritione contere eos. ? Hæc dicit Dominus ad me: Vade, & sta in porta filiorum populi, per quam ingrediuntur reges Iuda, & egrediuntur 20 & in cunctis portis Ierusalem. ? & dices ad eos: Audite verbum Domini reges Iuda, & omnis Iuda, cunctique habitatores Ierusalem, qui ingredimini per 21 portas istas. ? Hæc dicit Dominus. Custodite animas D vestras, & nolite portare pondera in die sabbati: nec 22 inferatis per portas Ierusalem. ? Et nolite eijcere onera de domibus vestris in die sabbati, & omne opus non facietis; sanctificate diem sabbati, sicut præcepi 23 patribus vestris. ? Et non audierunt, nec inclinauerũt aurem suam: sed indurauerunt ceruicem suam, ne au 24 dirent me, & ne acciperent disciplinam. ? Et erit: si audieritis me, dicit Dominus, vt non inferatis onera per portas ciuitatis huius in die sabbati: & si sanctificaueritis diem sabbati, ne faciatis in eo omne opus: 25 ? Ingredientur per portas ciuitatis huius reges, & principes, sedentes super solium David, & ascendentes in curribus, & equis, ipsi & principes eorum viri Iuda, & habitatores Ierusalem: & habitabitur ciui- 26 tas, hæc in sempiternum. ? Et venient de ciuitatibus Iuda, & de circuitu Ierusalem, & de terra Beniamin, & de campestribus, & de montuosis, & ab Austro, portantes holocaustum, & victimam, & sacrificium, & thus, & inferent oblationem in domum Domini. 27 ? Si autem non audieritis me, vt sanctificetis diem sabbati, & ne portetis onus, & ne inferatis per portas Ierusalem in die sabbati, succendam ignem in portis eius, & deuorabit domos Ierusalem, & non extinguetur.

| Isai. 30. a. 2. 31. a. 1. | Inf. 48. a. 7. Infra 48. a. 6. | Psal. 1. a. 3. | 1. Reg. 16. b. 7. Psal. 7. b. 10. Supr. 11. d. 20. Apoc. 2. f. 23.

CAPVT XVIII.

1 A VErbum quod factum est ad Ieremiam a Domino, dicens: ? Surge, & descende in do- 2 mum figuli, & ibi audies verba mea. ? Et 3 descendi in domum figuli, & ecce ipse faciebat opus 4 super rotam. ? Et dissipatum est vas, quod ipse faciebat e luto manibus suis: conuersusque fecit illud, vas alterum, sicut placuerat in oculis eius, vt faceret. 5 ? Et factum est verbum Domini ad me, dicens: ? | Nun 6 quid, sicut figulus iste, non potero vobis facere, domus Israel? ait Dominus? Ecce sicut lutum in manu 7 figuli, sic vos in manu mea, domus Israel. ? Repente loquar aduersum gentem, & aduersus regnum, | vt 8 eradicem, & destruam, & disperdam illud. ? Si pœnitentiam egerit gens illa a malo suo, quod locutus sum aduersus eam; agam & ego pœnitentiam super 9 malo, quod cogitaui, vt facerem ei. ? Et subito loquar de gente, & de regno, vt ædificem, & plantem illud. 10 ? Si fecerit malum in oculis meis, vt non audiat vo- B cem meam: pœnitentiam agam super bono, quod 11 locutus sum, vt facerem ei. ? Nunc ergo dic viro Iuda, & habitatoribus Ierusalem, dicens: Hęc dicit Dominus, | Ecce ego fingo contra vos malum, & cogito contra vos cogitationem. | reuertatur vnusquisque a via sua mala, & dirigite vias vestras, & studia vestra. 12 ? Qui dixerunt: Desperauimus: post cogitationes enim nostras ibimus, & vnusquisque prauitatem cor- 13 dis sui mali faciemus. ? Ideo hæc dicit Dominus: Interrogate gentes: Quis audiuit talia horribilia, quæ 14 fecit nimis virgo Israel? ? Nunquid deficiet de petra C agri nix Libani? aut euelli possunt aquæ erumpentes 15 frigidæ, & defluentes? ? Quia oblitus est mei populus meus, frustra libantes, & impingẽtes in vijs suis, in semitis seculi, vt ambularẽt per eas in itinere non 16 trito: ? | vt fieret terra eorum in desolationem, & in sibilum sempiternum: omnis qui præterierit per eam, 17 obstupescet, & mouebit caput suum. ? Sicut ventus vrens dispergam eos coram inimico: dorsum, & non 18 faciem ostendam eis in die perditionis eorum. ? Et dixerunt: Venite, & cogitemus contra Ieremiam cogitationes: non enim peribit lex a sacerdote, neque consilium a sapiente, nec sermo a propheta. Venite, & percutiamus eum lingua, & non attendamus ad vni- 19 uersos sermones eius. ? Attende Domine ad me, & 20 audi vocem aduersariorum meorum: ? Nunquid redditur pro bono malum, quia foderunt foueam ani- D mæ meæ? Recordare quod steterim in conspectu tuo vt loquerer pro eis bonum, & auerterem indigna- 21 tionem tuam ab eis. ? Propterea da filios eorum in famem: & deduc eos in manus gladij: fiant vxores eorum, absque liberis, & viduæ: & viri earum interficiantur morte: iuuenes eorum confodiantur gladio 22 in prælio. ? Audiatur clamor de domibus eorum: adduces enim super eos latronem repente: quia foderũt foueam, vt caperent me, & laqueos absconderunt 23 pedibus meis. ? Tu autem Domine scis omne consilium eorum aduersum me in mortem: ne propitieris

| Esa. 45. b. 9. Ro. 9. d. 20. | Sup. 1. b. 10. | Infr. 25. a. 5. 35. c. 15. | Ion. 3. c. 8. | Infr. 19. c. 8. 49. c. 13. 50. c. 13.

iniquitati eorum;& peccatum eorum a facie tua non deleatur: fiant corruentes in conspectu tuo, in tempore furoris tui abutere eis.

CAPVT XIX.

1 A HÆc dicit Dominus: Vade, & accipe lagunculam figuli testeam a senioribus populi, 2 & a senioribus sacerdotum. ⁋ Et egredere ad vallem filij Ennom, quæ est iuxta introitum portę fictilis: & prædicabis ibi verba quę ego loquar ad te. 3 ⁋Et dices: Audite verbum Domini reges Iuda, & habitatores Ierusalem. Hęc dicit Dominus exercituum, Deus Israel. Ecce ego inducam afflictionem super locum istum: ita vt omnis qui audierit illam, tinniant 4 aures eius: ⁋Eo quod dereliquerint me, & alienum fecerint locum istum: & libauerunt in eo dijs alienis, quos nescierunt ipsi & patres eorum, & reges Iuda: & repleuerunt locum istum sanguine innocentum. 5 ⁋ Et ædificauerunt excelsa Baalim: ad comburendos filios suos igni in holocaustum Baalim: quæ non pręcepi, nec locutus sum, nec ascenderunt in cor meum. 6 ⁋Propterea ecce dies veniunt, dicit Dominus: & non B vocabitur amplius locus iste, Tophet, & Vallis filij 7 Ennom, sed Vallis occisionis. ⁋ Et dissipabo consilium Iuda, & Ierusalem in loco isto: & subuertam eos gladio in conspectu inimicorum suorum, & in manu quærentium animas eorum: & dabo caducera eorum escam volatilibus cœli, & bestijs terræ. 8 ⁋| Et ponam ciuitatem hanc in stuporem, & in sibi- C lum: omnis qui præterierit per eam, obstupescet, 9 & sibilabit super vniuersa plaga eius. ⁋ Et cibabo eos carnibus filiorum suorum, & carnibus filiarum suarum: & vnusquisque carnem amici sui comedet in obsidione & in angustia, in qua concludent eos 10 inimici eorum, & qui quærunt animas eorum. ⁋ Et conteres lagunculam in oculis virorum qui ibunt te-11 cum. ⁋ Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus exercituum: Sic conteram populum istum & ciuitatem istã, sicut conteritur vas figuli quod non potest vltra instaurari: & in Topheth sepelientur, eo quod non sit 12 alius locus ad sepeliendum. ⁋ Sic faciam loco huic, ait Dominus, & habitatoribus eius: & ponam ciui-13 tatem istam sicut Topheth. ⁋ Et erunt domus Ieru- D salem & domus regum Iuda sicut locus Topheth, immundæ: omnes domus, in quarum domatibus sacrificauerunt omni militiæ cœli, & libauerunt libami-14 na dijs alienis. ⁋ Venit autem Ieremias de Topheth, quo miserat eum Dominus ad prophetandum, & stetit in atrio domus Domini, & dixit ad omnem popu-15 lum: ⁋Hæc dicit Dominus exercituum, Deus Israel. Ecce ego inducam super ciuitatem hanc, et super omnes vrbes eius vniuersa mala quę locutus sum aduersum eam: quoniam indurauerunt ceruicem suam, vt non audirent sermones meos.

|Sup.18. c.16. Inf.49 c. 13.& 50. c.13.

CAPVT XX.

1 A ET audiuit Phassur, filius Emmer, sacerdos, qui constitutus erat princeps in domo Dñi, Iere-2 miam prophetantẽ sermones istos. ⁋Et percussit Phassur Ieremiam prophetam, & misit eum in neruũ, quod erat in porta Beniamin superiori, in domo 3 Domini. ⁋Cumq; illuxisset in crastinũ, eduxit Phassur Ieremiam de neruo, & dixit ad eum Ieremias: Nõ Phassur vocauit Dominus nomen tuum, sed pauorẽ 4 vndique. ⁋ Quia hæc dicit Dominus: Ecce ego dabo te in pauorem, te & oẽs amicos tuos: & corruent gladio inimicorum suorum, & oculi tui videbunt, & omnem Iudam dabo in manu regis Babylonis: & traducet eos in Babylonem, & percutiet eos gladio. 5 ⁋Et dabo vniuersam substantiam ciuitatis huius, & B omnem laborem eius, omneque precium, & cunctos thesauros regum Iuda dabo in manu inimicorum eorum: & diripient eos, & tollent, & ducent in Babylo-6 nem: ⁋ Tu autem Phassur, & omnes habitatores domus tuę ibitis in captiuitatem, & in Babylonem venies, & ibi morieris: ibique sepelieris tu, & omnes a-7 mici tui quibus prophetasti mendacium. ⁋ Seduxisti me Domine, & seductus sum: fortior me fuisti, & inualuisti: factus sum in derisum tota die, omnes sub-8 sannant me. ⁋Quia iam olim loquor, vociferans iniquitatem, & vastitatem clamito: & factuș est mihi sermo Domini in opprobrium, & in derisum tota 9 die. ⁋ Et dixi: Non recordabor eius, neque loquar vltra in nomine illius, & factus est in corde meo quasi ignis exæstuans, claususque in ossibus meis: 10 & defeci, ferre non sustinens. ⁋ Audiui enim contu- C melias multorum, & terrorem in circuitu: Persequimini, & persequamur eum: ab omnibus viris qui erãt pacifici mei, et custodientes latus meum: si quomodo decipiatur, et præualeamus aduersus eum, et conse-11 quamur vltionem ex eo. ⁋ Dominus autem mecum est, quasi bellator fortis: idcirco qui persequuntur me cadent, et infirmi erunt confundentur vehementer, | quia non intellexerunt opprobrium sempiter-12 num quod nunquam delebitur. ⁋Et tu Domine exercituum | probator iusti, qui vides renes et cor videam quæso vltionem tuam ex eis: tibi enim reuelaui cau-13 sam meam. ⁋ Cantate Domino, laudate Dominum: D quia liberauit animam pauperis de manu malorum. 14 ⁋| Maledicta dies in qua natus sum: dies in qua pepe-15 rit me mater mea, non sit benedicta. ⁋Maledictus vir qui annunciauit patri meo, dicens: Natus est tibi 16 puer masculus: et quasi gaudio lætificauit eum. ⁋ Sit homo ille vt sunt ciuitates quas subuertit Dominus, et non pœnituit eum: audiat clamorem mane, et vlu-17 latum in tempore meridiano. ⁋qui non me interfecit a vulua, vt fieret mihi mater mea sepulchrum, et vul-18 ua eius conceptus æternus. ⁋Quare de vulua egressus sum, vt viderem laborem et dolorem, et consumerentur in confusione dies mei?

CAPVT XXI.

1 A VErbum quod factum est ad Ieremiam a Dñ quando misit ad eum rex Sedecias Phassur filium Melchię, et Sophoniam, filium Maa-2 się, sacerdotem, dicens: Interroga pro nobis Dominũ, quia Nabuchodonosor rex Babylonis præliatur aduersum nos: si forte faciat Dominus nobiscum secun-3 dum omnia mirabilia sua, et recedat a nobis. ⁋ Et di-4 xit Ieremias ad eos: Sic dicetis Sedeciæ: ⁋ Hæc dicit Dominus Deus Israel: Ecce ego cõuertam vasa belli quæ in manibus vestris sunt, et quibus vos pugnatis aduersum regem Babylonis & Chaldæos qui obsidẽt vos in circuitu murorum: & congregabo ea in medio 5 ciuitatis huius. ⁋ Et debellabo ego vos in manu ex- B tenta, & in brachio forti, & in furore, & in indigna-6 tione, & in ira grãdi. ⁋Et percutiã habitatores ciuitatis huius: homines et bestię pestilentia magna morię-

tur:

7 tur. ♀ Et post hæc, ait Dominus, dabo Sedeciam regem Iuda, & seruos eius, & populũ eius, & qui derelicti sunt in ciuitate hac a peste, & gladio, & fame, in manu Nabuchodonosor regis Babylonis, & in manu inimicorum eorum, & in manu quærentium animam eorum: & percutiet eos in ore gladij, & non flectetur, neque parcet, nec miserebitur. ♀ Et ad populum hunc dices: Hæc dicit Dominus: Ecce ego do coram vobis viam vitæ, & viam mortis. ♀|Qui habitauerit in vrbe hac, morietur gladio, & fame, & peste: qui autẽ egressus fuerit, & transfugerit ad Chaldæos, qui obsident vos, viuet, & erit ei anima sua quasi spolium. ♀Posui enim faciem meam super ciuitatem hãc in malum, & non in bonum, ait Dominus: in manu regis Babylonis dabitur, & exuret eam igni. ♀ Et domui regis Iuda: Audite verbum Domini ♀ Domus Dauid, hæc dicit Dominus, |Iudicate mane iudicium & eruite vi oppressum de manu calumniantis: ne forte egrediatur, vt ignis indignatio mea, & succendatur, & non sit qui extinguat propter malitiam studiorum vestrorum. ♀ Ecce ego ad te habitatricem vallis solidę, atque campestris, ait Dominus: qui dicitis: Quis percutiet nos? & quis ingredietur domos nostras? ♀ & visitabo super vos iuxta fructũ studiorum vestrorum, dicit Dominus: & succendam ignem in saltu eius: & deuorabit omnia in circuitu eius.

(Margin: 8 C 9 10 11 12 D 13 14; |Infr. 38. a. 2. |Infr. 21. a 3.)

CAPVT XXII.

1 A 2 HÆc dicit Dominus: Descende in domum regis Iuda, & loqueris ibi verbum hoc, ♀ & dices: Audi verbum Domini rex Iuda, qui sedes super solium Dauid: tu & serui tui, & populus tuus, qui ingredimini per portas istas. ♀Hæc dicit Dominus: | Facite iudicium, & iustitiam: & liberate vi oppressum de manu calumniatoris: & aduenam, & pupillum, & viduam nolite contristare, neque opprimatis inique, & sanguinem innocentem ne effundatis in loco isto. ♀Si enim facientes feceritis verbum istud: ingredientur per portas domus huius reges sedentes de genere Dauid super thronum eius, & ascẽdentes currus, & equos, ipsi & serui, & populus eorũ. ♀Quod si non audieritis verba hæc: in memetipso iuraui, dicit Dominus: quia in solitudinem erit domus hæc. ♀ Quia hæc dicit Dominus super domum regis Iuda: Galaad tu mihi caput Libani: si non posuero te solitudinem, vrbes inhabitabiles. ♀Et sanctificabo super te interficientem virum, & arma eius: & succidẽt electas cedros tuas, & præcipitabunt in ignem. ♀ Et pertransibunt gentes multæ per ciuitatem hanc: & dicet vnusquisque proximo suo: |Quare fecit Dominus sic ciuitati huic grandi? ♀ Et respondebunt: Eo quod dereliquerint pactum Domini Dei sui, & adorauerint deos alienos, & seruierint eis. ♀ Nolite flere mortuum, neque lugeatis super eum fletu: plangite eum, qui egreditur, quia non reuertetur vltra, nec videbit terram natiuitatis suæ. ♀Quia hæc dicit Dominus ad Sellũ filiũ Iosiæ, regẽ Iuda, q regnauit pro Iosia patre suo, qui egressus est de loco isto. Non reuertetur huc amplius, ♀ sed in loco ad quem transtuli eum, ibi morietur, & terram istam non videbit amplius. ♀Væ qui ædificat domum suam in iniustitia, & cœnacula sua non in iudicio, amicum suum opprimet frustra, & mercedem eius non reddet ei. ♀ Qui dicit, Ædificabo mihi domum latam, & cœnacula spaciosa: qui aperit sibi fenestras, & facit laquearia cedrina, pingitque sinopide. ♀ Nunquid regnabis, quoniam confers te cedro? pater tuus nunquid non comedit, & bibit, & fecit iudicium, & iustitiam tunc cum bene erat ei? ♀ Iudicauit causam pauperis, & egeni in bonum suum, nunquid non ideo, quia cognouit me, dicit Dominus? ♀ Tui vero oculi, & cor ad auaritiam, & ad sanguinem innocentem fundendum, & ad calumniam, & ad cursum mali operis. ♀ Propterea hæc dicit Dominus ad Ioakim, filium Iosiæ, regẽ Iuda: Non plangent eum: Væ frater, & væ soror: non concrepabunt ei, Væ domine, & væ inclyte. ♀ Sepultura asini sepelietur, putrefactus, & proiectus extra portas Ierusalem. ♀Ascende Libanum, & clama: & in Basan da vocem tuam, & clama ad transeuntes, quia contriti sunt omnes amatores tui. ♀ Locutus sum ad te in abundantia tua, & dixisti: Non audiam: hæc est via tua ab adolescentia tua, quia non audisti vocem meam: ♀Omnes pastores tuos pascet ventus, & amatores tui in captiuitatem ibunt: & tunc confunderis, & erubesces ab oĩ malitia tua. ♀Quę sedes in Libano et nidificas in cedris, quomodo congemuisti cum venissent tibi dolores, quasi dolores parturientis? ♀Viuo ego, dicit Dominus: quia si fuerit Iechonias filius Ioakim regis Iuda annulus in manu dextera mea, inde euellam eum. ♀Et dabo te in manu quærentium animam tuam, et in manu quorum tu formidas faciem, et in manu Nabuchodonosor regis Babylonis, et in manu Chaldæorum. ♀Et mittam te, et matrem tuam, quæ genuit te, in terram alienam, in qua nati non estis, ibique moriemini: ♀et in terram, ad quam ipsi leuant animam suam, vt reuertantur illuc, non reuertentur. ♀ Nunquid vas fictile, atque contritum vir iste Iechonias? nunquid vas absque omni voluptate? quare abiecti sunt ipse, & semen eius, & proiecti in terram, quam ignorauerunt? ♀ Terra, terra, terra, audi sermonem Domini. ♀Hæc dicit Dominus: Scribe virum istum sterilem, virum qui in diebus suis nõ prosperabitur, nec enim erit de semine eius, vir qui sedeat super solium Dauid, et potestatem habeat vltra in Iuda.

(Margin: 3 4 5 B 6 7 8 9 C 10 11 12 13 D 14 15 16 17 18 E 19 20 21 22 F 23 24 25 26 G 27 28 29 30; | Sup. 21. d. 13. |Deut. 29 d. 24. 3. Reg. 9. b. 8.)

CAPVT XXIII.

1 A 2 VÆ pastoribus, qui disperdunt, & dilacerant gregem pascuæ meæ, dicit Dominus. ♀ Ideo hæc dicit Dominus Deus Israel ad pastores qui pascũt populum meum: Vos dispersistis gregem meum, et eiecistis eos, et nõ visitastis eos: ecce ego visitabo super vos malitiam studiorum vestrorum, ait Dominus: ♀Et ego congregabo reliquias gregis mei de omnibus terris, ad quas eiecero eos illuc: et conuertam eos ad rura sua, et crescent, et multiplicabuntur. ♀Et suscitabo super eos pastores, et pascent eos: non formidabunt vltra, et non pauebũt: et nullus quæretur ex numero, dicit Dominus. ♀| Ecce dies veniunt, dicit Dominus: et suscitabo Dauid germen iustum: et regnabit rex, et sapiẽs erit, et faciet iudicium, et iustitiam in terra. ♀|In diebus illis saluabitur Iuda, et Israel habitabit confidenter: et hoc est nomen quod vocabunt eum, Dominus iustus noster. ♀ | Propter hoc ecce dies veniunt, dicit Dominus, et non dicent vltra: Viuit Dominus, qui eduxit filios Israel de terra Ægypti. ♀Sed, |Viuit Dñs, qui eduxit, & adduxit semẽ domus Israel de terra Aquilonis, & de

(Margin: 3 4 5 6 7 B 8; |Ezec. 13 a 3. 34 a. 2. | Isa. 4. a. 2. 40. c. 11. 45. b. 8. |Infr. 31. c 14. Ezec. 34. c 1 f. 24. Dan. 9. f. 24. Ioan. 1. g 45. |Sup. 16. c 14. |Deut. 33 18)

cunctis terris, ad quas eieceram eos illuc: & habitabunt in terra sua. 9 ⁋ Ad prophetas: Contritum est cor meum in medio mei, cõtremuerũt omnia ossa mea: factus sum quasi vir ebrius, & quasi homo madidus a vino, a facie Domini, & a facie verborum sanctorũ eius. 10 ⁋ Quia adulteris repleta est terra, quia a facie maledictionis luxit terra, arefacta sunt arua deserti: factus est cursus eorum malus, & fortitudo eorum dissimilis. 11 ⁋ Propheta nanq; & sacerdos polluti sunt: C & in domo mea inueni malum eorum, ait Dominus. 12 ⁋ Idcirco via eorum erit quasi lubricum in tenebris; impellentur enim, & corruent in ea: afferam enim super eos mala, annum visitationis eorum, ait Dñs. 13 ⁋ Et in prophetis Samariæ vidi fatuitatem prophetabant in Baal, & decipiebant populum meum Israel. 14 ⁋ Et in prophetis Ierusalem vidi similitudinem adulterantium, & iter mendacij: & cõfortauerunt manus pessimorum, vt non conuerteretur vnusquisque a malitia sua: facti sunt mihi omnes vt Sodoma, & habitatores eius quasi Gomorrha. 15 ⁋ Propterea hæc dicit Dominus exercituũ ad prophetas: | Ecce ego cibabo eos absynthio, & potabo eos felle: a prophetis enim Ierusalem egressa est pollutio super omnem terram. 16 ⁋ Hęc dicit Dominus exercituum: Nolite audire verba prophetarum, qui prophetant vobis, & decipiunt vos: visionem cordis sui loquuntur, non de ore Domini. 17 ⁋ Dicunt his qui blasphemant me: Locutus est Do- D minus. | Pax erit vobis: & omni qui ambulat in prauitate cordis sui, dixerunt: Non veniet super vos malum. 18 ⁋ Quis enim affuit in consilio Domini, & vidit & audiuit sermonem eius? quis cõsiderauit verbum illius, & audiuit? 19 ⁋ | Ecce turbo Dominicæ indignationis egredietur, & tempestas erumpens: super caput impiorum veniet. 20 ⁋ Non reuertetur furor Domini, vsque dum faciat, & vsque dum compleat cogitationem cordis sui. in nouissimis diebus intelligetis consilium eius. 21 ⁋ | Non mittebam prophetas, & ipsi E currebant: non loquebar ad eos, & ipsi prophetabãt. 22 ⁋ Si stetissent in consilio meo, & nota fecissent verba mea populo meo: auertissem vtique eos a via sua mala, & a cogitationibus suis pessimis. 23 ⁋ Putasne Deus e vicino ego sum, dicit Dominus? & non Deus de lõge? 24 ⁋ Si occultabitur vir in absconditis: & ego non videbo eum, dicit Dominus? nunquid non cœlum & terram ego impleo, dicit Dominus? 25 ⁋ Audiui quę dixerũt prophetæ, prophetãtes in nomine meo mendacium, atq; dicentes: Sõniaui, somniaui. 26 ⁋ Vsquequo istud est in corde prophetarum vaticinantium mendacium & prophetantium seductiones cordis sui? 27 ⁋ Qui volunt facere vt obliuiscatur populus meus nominis mei propter somnia eorum, quæ narrat vnus- F quisque ad proximum suum: sicut obliti sunt patres eorũ nominis mei propter Baal. 28 ⁋ Propheta qui habet somnium, narret somnium: & qui habet sermonem meum, loquatur sermonẽ meum vere. quid paleis ad triticum, dicit Dominus? 29 ⁋ Nunquid non verba mea sunt quasi ignis, dicit Dñs, & quasi malleus conterẽs petram? 30 ⁋ Propterea ecce ego ad prophetas, ait Dñs: qui furantur verba mea vnusquisq; a proximo suo. 31 ⁋ Ecce ego ad prophetas, ait Dñs: qui assumunt linguas suas, & aiunt: Dicit Dominus. 32 ⁋ Ecce ego ad prophetas somniantes mendacium, ait Dominus: qui narrauerunt ea, & seduxerũt populum meum in mẽdacio suo, & in miraculis suis: cum ego nõ misissem eos, nec mandassem eis, qui nihil profuerunt populo huic, dicit Dñs. 33 ⁋ Si igitur interrogauerit te populus iste, vel propheta, aut sacerdos, dicẽs: Quod est onus Dñi? Dices ad eos: Vos estis onus proijciam quippe vos, dicit Dominus. 34 ⁋ Et propheta, & sacerdos, & po- G pulus qui dicit: Onus Domini: visitabo super virum illum, & super domum eius. 35 ⁋ Hæc dicetis vnusquisque ad proximum & ad fratrem suum: Quid respondit Dominus? Et quid locutus est Dñs? 36 ⁋ Et onus Domini vltra non memorabitur: quia onus erit vnicuique sermo suus: & peruertistis verba Dei viuentis, Domini exercituum Dei nostri. 37 ⁋ Hæc dices ad prophetam: Quid respondit tibi Dominus? & quid locutus est Dominus? 38 ⁋ Si autem onus Domini dixeritis: propter hoc hæc dicit Dominus: Quia dixistis sermonem istum, onus Domini: & misi ad vos, dicens: Nolite dicere, onus Domini: 39 ⁋ propterea ecce ego tollam vos portans, & derelinquã vos, & ciuitatem quã dedi vobis, & patribus vestris a facie mea. 40 ⁋ | Et dabo vos in opprobrium sempiternũ, et in ignominiam æternam, quæ nunquã obliuione delebitur.

Sup. 9 d. 15. | Infr. 27. b. 29. b. | Sup. 5. c. 11. 14. b. 13. | Inf. 30. c. 14. | Supr. 14. c. 14. Inf. 17. c. 15. & 29. b 9. | Sup. 20. c. 11.

CAPVT XXIIII.

1 A Ostendit mihi Dominus: & ecce duo calathi pleni ficis, positi ante templum Domini, postquam transtulit Nabuchodonosor rex Babylonis Iechoniam filium Ioakim, regem Iuda, & principes eius, & fabrum, & inclusorem de Ierusalẽ, & adduxit eos in Babylonem. 2 ⁋ Calathus vnus ficus bonas habebat nimis, vt solent ficus esse primi temporis: & calathus vnus, ficus habebat malas nimis, quæ comedi non poterant, eo quod essent malæ. 3 ⁋ Et B dixit Dominus ad me: Quid tu vides Ieremia? Et dixi: Ficus: ficus bonas, bonas valde: & malas, malas valde: quæ comedi non possunt, eo quod sint malę. 4 ⁋ Et factum est verbum Domini ad me, dicens: 5 ⁋ Hęc Dominus Deus Israel: sicut ficus hæ bonæ: sic cognoscam transmigrationem Iuda, quã emisi de loco isto in terram Chaldæorum, in bonum. 6 ⁋ Et ponam ocu- C los meos super eos ad placandum, & reducam eos in terram hanc: & ædificabo eos, & non destruam: & plantabo eos, & non euellam. 7 ⁋ Et dabo eis cor, vt sciant me, quia ego sum Dominus: | & erunt mihi in populum, & ego ero eis in Deum: quia reuertentur ad me in toto corde suo. 8 ⁋ | Et sicut ficus pessimę, quæ comedi non possunt, eo quod sint malæ: hæc dicit Dominus, Sic dabo Sedeciam regem Iuda: & principes eius, & reliquos de Ierusalem, qui remanserunt in vrbe hac, & qui habitant in terra Aegypti. 9 ⁋ Et dabo eos in vexationem, afflictionemque omnibus regnis terræ: in opprobrium, & in parabolam, & in prouerbium, & in maledictionem in vniuersis locis ad quæ eieci eos. 10 ⁋ | Et mittam in eis gladium, & famem, & pestem: donec consumantur de terra, quam dedi eis, & patribus eorum.

| Infr. 21. f. 31. | Infr. 29. d 17. | Infr. 29. d. 7.

CAPVT XXV.

1 A Verbum quod factum est ad Ieremiam de omni populo Iudæ in anno quarto Ioakim, filij Iosiæ, regis Iuda, (ipse est annus primus Nabuchodonosor regis Babylonis.) 2 ⁋ Quod locutus est Ieremias propheta ad omnem populum Iuda, & ad vniuersos habitatores Ierusalem, dicens: 3 ⁋ A ter-

tiodecimo anno Iosiæ, filij Amon, regis Iuda, vsque ad diem hanc: iste tertius & vigesimus annus, factū est verbum Domini ad me, & locutus sum ad vos de
4 nocte consurgens & loquens, & non audistis. ¶ Et misit Dominus ad vos omnes seruos suos prophetas, cōsurgens diluculo, mittensque: & non audistis, neque
5 inclinastis aures vestras vt audiretis, ¶ cū diceret: ‖ Reuertimini vnusquisque a via sua mala, & a pessimis cogitationibus vestris: & habitabitis in terra quam dedit Dominus vobis, & patribus vestris, a seculo
6 & vsq; in seculum. ¶ Et nolite ire post deos alienos,
B vt seruiatis eis, adoretisq; eos: neque me ad iracundiam prouocetis in operibus manuum vestrarum, &
7 non affligā vos. ¶ Et non audistis me, dicit Dominus, vt me ad iracundiam prouocaretis in operibus ma-
8 nuum vestrarum in malum vestrum. ¶ Propterea hęc dicit Dominus exercituū: Pro eo quod non audistis
9 verba mea, ¶ ecce ego mittam, & assumā vniuersas cognationes Aquilonis, ait Dominus, & Nabuchodonosor regem Babylonis seruū meū: & adducā eos super terrā istā, & super habitatores eius, & super oēs nationes quæ in circuitu illius sunt: & interficiam eos, & ponam eos in stuporem & in sibilum, & in solitudi-
10 nes sempiternas. ¶ Perdamq; ex eis vocem gaudij, & vocē lætitiæ, vocē sponsi & vocem spōsæ, vocem mo-
11 læ, & lumen lucernæ. ¶ | Et erit vniuersa terra hæc in
C solitudinem, & in stuporem: & seruient omnes gen-
12 tes istæ regi Babylonis septuaginta annis. ¶ | Cumq; impleti fuerint septuaginta anni, visitabo super regē Babylonis, & super gentem illam, dicit Dominus, iniquitatem eorum, & super terram Chaldæorum: et
13 ponam illam in solitudines sempiternas. ¶ Et adducā super terrā illam omnia verba mea quæ locutus sum contra eā, omne quod scriptum est in libro isto, quæcunque prophetauit Ieremias aduersum oēs gentes.
14 ¶ Quia seruierunt eis cum essent gentes multæ & reges magni: & reddam eis secundum opera eorum, &
15 secundum facta manuum suarum. ¶ Quia sic dicit Dominus exercituum Deus Israel: Sume calicem vini
D furoris huius de manu mea: & propinabis de illo cū-
16 ctis gentibus, ad quas ego mittam te. ¶ Et bibent, & turbabuntur, & insanient a facie gladij quē ego mit-
17 tam inter eos. ¶ Et accepi calicem de manu Domini, & propinaui cunctis gentibus, ad quas misit me Do-
18 minus: ¶ Ierusalē & ciuitatibus Iuda, & regibus eius, & principibus eius: vt darem eos in solitudinē, & in stuporem, & in sibilum, & in maledictionem: sicut est
19 dies ista. ¶ Pharaoni regi Aegypti, & seruis eius, &
20 principibus eius, & omni populo eius, ¶ & vniuersis generaliter: cunctis regibus terræ Ausitidis, & cūctis regibus terræ Philisthijm, & Ascalonis, & Gazæ, &
21 Accaron, ¶ & reliquijs Azoti & Idumeæ, & Moab, &
22 filijs Ammon: ¶ Et cunctis regibus Tyri, & vniuersis
E regibus Sidonis: & regibus terræ insularum qui sunt
23 trans mare. ¶ Et Dedan, & Thema, & Buz, & vniuer-
24 sis qui attonsi sunt in comam. ¶ Et cunctis regibus Arabiæ, & cunctis regibus Occidentis, qui habitant in
25 deserto. ¶ Et cunctis regibus Zambri, & cunctis regi-
26 bus Elam, & cunctis regibus Medorum: ¶ cūctis quoque regibus Aquilonis de prope & de longe, vnicuique contra fratrē suum: & omnibus regnis terræ, quę super faciem eius sunt: & rex Sesach bibet post eos.
27 ¶ Et dices ad eos: Hæc dicit Dn̄s exercituum, Deus Israel: Bibite, & inebriamini & vomite: & cadite, neq; surgatis, a facie gladij quem ego mittam inter vos.
28 ¶ Cumq; noluerint accipere calicem de manu tua vt bibant, dices ad eos: Hæc dicit Dn̄s exercituum: Bi-
29 bentes bibetis: ¶ | quia ecce, in ciuitate in qua inuocatum est nomen meum, ego incipiam affligere, & vos quasi innocentes & immunes eritis? non eritis immunes: gladium enim ego voco super omnes habitato-
30 res terræ, dicit Dominus exercituum. ¶ Et tu prophetabis ad eos omnia verba hæc, et dices ad illos: | Dominus de excelso rugiet, et de habitaculo sancto suo dabit vocem suam: rugiens rugiet super decorē suū: celeuma quasi calcantium concinetur aduersus oēs
31 habitatores terræ. ¶ Peruenit sonitus vsque ad extrema terræ: Quia iudicium Domino cum gentibus: iudicatur ipse cum omni carne, impios tradidi gladio,
32 dicit Dominus. ¶ Hæc dicit Dominus exercituum: Ecce afflictio egredietur de gēte in gentem: et turbo
33 magnus egredietur a summitatibus terræ. ¶ Et erunt
G interfecti Domini in die illa a summo terræ vsque ad summum eius: non plangentur et non colligentur, neque sepelientur: in sterquilinum super faciem terræ
34 iacebunt. ¶ Vlulate pastores et clamate: et aspergite vos cinere optimates gregis: quia completi sunt dies vestri, vt interficiamini: et dissipationes vestræ, et ca-
35 detis quasi vasa preciosa. ¶ Et peribit fuga a pastori-
36 bus, et saluatio ab optimatibus gregis. ¶ Vox clamoris pastorum, et vlulatus optimatum gregis: quia va-
37 stauit Dominus pascua eorum. ¶ Et conticuerunt ar-
38 ua pacis a facie iræ furoris Domini. ¶ Dereliquit quasi leo vmbraculum suum, quia facta est terra eorum in desolationem a facie iræ columbæ, et a facie iræ furoris Domini.

CAPVT XXVI.

1 IN principio regni Ioakim, filij Iosiæ, regis Iuda,
A factum est verbū istud a Domino, dicens: ¶ Hæc
2 dicit Dominus: Sta in atrio domus Domini, & loqueris ad omnes ciuitates Iuda, de quibus veniunt vt adorent in domo Domini, vniuersos sermones, quos ego mandaui tibi vt loquaris ad eos: noli sub-
3 trahere verbum: ¶ si forte audiant, & conuertantur vnusquisque a via sua mala: & pœniteat me mali, quod cogito facere eis propter malitiam studiorum
4 eorum: ¶ Et dices ad eos: Hęc dicit Dominus: Si non audieritis me vt ambuletis in lege mea quam dedi
5 vobis, ¶ vt audiatis sermones seruorum meorum prophetarum, quos ego misi ad vos de nocte consurgens
6 & dirigens, & non audistis: ¶ | Dabo domum istam sicut Silo, & vrbem hanc dabo in maledictionem cū-
7 ctis gentibus terræ. ¶ Et audierunt sacerdotes & pro-
B phetæ, & omnis populus Ieremiam loquentem ver-
8 ba hæc in domo domini. ¶ Cumque complesset Ieremias loquens omnia quæ præceperat ei Dominus, vt loqueretur ad vniuersum populum: apprehenderunt eum sacerdotes & prophetæ, & omnis populus,
9 dicens: Morte moriatur. ¶ Quare prophetauit in nomine Domini, dicens: Sicut Silo erit domus hæc: & vrbs ista desolabitur, eo quod non sit habitator? Et congregatus est omnis populus aduersus Ieremiam
10 in domo Domini. ¶ Et audierunt principes Iuda ver-
C ba hæc, & ascenderunt de domo regis in domum Domini, & sederunt in introitu portæ domus Domini
11 nouæ. ¶ Et locuti sunt sacerdotes & prophetæ ad principes, & ad omnem populum, dicentes: Iudi-

cium

3. Re. 17 b. 3. Supr. 18. b. 11. Infr. 25. a. 35. c. 11.

Dan. 9 a. 2. Inf. 26. c. 12. & 29. a. 10. 2. Par. 36. d. 22. 1. Esdr. 1 a. 1. & 6. a. 5. 2. Esdr. 1 a. 47. & 2. a. 1. & 6. c. 14.

1. Pet. 4. d. 17.

Ioel. 3. c. 16. Amos 1. a. 2.

1. Reg 4. a. 2. b. 10.

cium mortis est viro huic: quia prophetauit aduersus ciuitatem istam, sicut audistis auribus vestris. ¶ Et ait Ieremias ad omnes principes, & ad vniuersum populum, dicens: Dominus misit me, vt prophetarem ad domum istam, & ad ciuitatem hanc omnia verba quæ audistis. ¶ |Nunc ergo bonas facite vias vestras, & studia vestra, & audite vocem Domini Dei vestri: & pœnitebit Dominum mali, quod locutus est aduersum vos. ¶ Ego autẽ ecce in manibus vestris sum: facite mihi, quod bonum, & rectum est in oculis vestris. ¶ Veruntamen scitote, & cognoscite, quod si occideritis me, sanguinem innocentem tradetis contra vosmetipsos, & contra ciuitatem istam, & habitatores eius: in veritate enim misit me Dominus ad vos, vt loquerer in auribus vestris omnia verba hæc. ¶ Et dixerunt principes, & omnis populus ad sacerdotes, & ad prophetas: Non est viro huic iudicium mortis: quia in nomine Domini Dei nostri, locutus est ad nos. ¶ Surrexerunt ergo viri de senioribus terræ: & dixerũt ad omnem cętum populi loquentes: ¶ |Michęas de Morasthi fuit propheta in diebus Ezechiæ regis Iuda: & ait ad omnem populum Iudæ, dicens: Hæc dicit Dominus exercituum: Sion quasi ager arabitur: & Ierusalem in aceruum lapidum erit, & mons domus in excelsa syluarum. ¶ Nunquid morte cõdemnauit eum Ezechias Rex Iuda, & omnis Iuda? nunquid non timuerunt Dominum, & deprecati sunt faciem Domini: & pœnituit Dominum mali, quod locutus fuerat aduersum eos? Itaque nos facimus malum grande contra animas nostras. ¶ Fuit quoque vir prophetans in nomine Domini Vrias, filius Semei, de Cariathiarim: & prophetauit aduersus ciuitatem istam, & aduersus terram hanc, iuxta omnia verba Ieremiæ. ¶ Et audiuit rex Ioakim, & omnes potentes, & principes eius verba hæc: & quæsiuit rex interficere eum. Et audiuit Vrias, & timuit, fugitque, & ingressus est Aegyptum. ¶ Et misit rex Ioakim viros in Aegyptum, Elnathan filium Achobor, & viros cum eo in Aegyptum. ¶ Et eduxerunt Vriam de Aegypto, & adduxerunt eum ad regem Ioakim, & percussit eum gladio, & proiecit cadauer eius in sepulchris vulgi ignobilis. ¶ Igitur manus Ahicam, filij Saphan, fuit cum Ieremia, vt non traderetur in manus populi, & interficerent eum.

(Margin: 12, 13 D, 14, 15, 16, E, 17, 18, 19 F, 20, 21, 22 G, 23, 24. |Sup. 25. c. 13. 2. Par. 35 d. 22. 1. Esd. 1. a. 1. & 6. a. 3. 3. Esd. 1. g. 57 & 1. 2. 1. & 6. c. 24. Supra 7. a. 3. |Micch. 3 d. 12.)

CAPVT XXVII.

1 A IN principio regni Ioakim, filij Iosiæ, regis Iuda, factum est verbum istud ad Ieremiam a Domino, dicens: 2 ¶ Hæc dicit Dominus ad me: Fac tibi 3 vincula, & catenas: & pones eas in collo tuo. ¶ Et mittes eas ad regem Edom, & ad regem Moab, & ad regem filiorum Ammon, & ad regem Tyri, & ad regẽ Sidonis. in manu nunciorum, qui venerunt Ierusalẽ 4 ad Sedeciam regem Iuda. ¶ Et præcipies eis, vt ad dominos suos loquantur: Hæc dicit Dominus exercituum, Deus Israel: Hæc dicetis ad dominos vestros, 5 ¶ Ego feci terram, & homines, & iumenta, quæ sunt super faciem terræ, in fortitudine mea magna, & in brachio meo extento: & dedi eam ei qui placuit in o- 6 culis meis. ¶ Et nunc itaque ego dedi omnes terras istas in manu Nabuchodonosor, regis Babylonis, serui mei: insuper & bestias agri dedi ei vt seruiant illi. 7 ¶ Et seruient ei omnes gentes, & filio eius, & filio filij eius: donec veniat tẽpus terrę eius, & ipsius, & seruiẽt 8 ei gentes multæ, & reges magni. ¶ Gens autem, & regnum quod non seruierit Nabuchodonosor regi B Babylonis; & quicunque non curuauerit collum suum sub iugo regis Babylonis: in gladio, & in fame, & in peste visitabo super gentem illam, ait Dominus: do- 9 nec consumam eos in manu eius. ¶ |Vos ergo nolite audire prophetas vestros, & diuinos, & somniatores, & augures, & maleficos, qui dicunt vobis: Non seruietis 10 regi Babylonis. ¶ Quia mendacium prophetant vobis, vt longe vos faciant de terra vestra, & eijciãt vos 11 & pereatis. ¶ Porro gens quæ subiecerit ceruicem suã sub iugo regis Babylonis, & seruierit ei, dimittam eã in terra sua, dicit Dominus: & colet eam, & habita- 12 bit in ea. ¶ Et ad Sedeciam, regem Iuda, locutus sum C secundum omnia verba hæc, dicens. Subijcite colla vestra sub iugo regis Babylonis, & seruite ei, & popu- 13 lo eius, & uiuetis. ¶ Quare moriemini tu, & populus tuus gladio, & fame, & peste, sicut locutus est Dominus ad gentem quæ seruire noluerit regi Babylonis? 14 ¶ Nolite audire verba prophetarum dicẽtium vobis: Non seruietis regi Babylonis: quia mendacium ipsi 15 loquuntur vobis: ¶ |Quia non misi eos, ait Dominus: & ipsi prophetant in nomine meo mendaciter: vt eijciant vos, & pereatis, tam vos, quam prophetæ, qui 16 vaticinantur vobis. ¶ Et ad sacerdotes, & ad populũ istum locutus sum, dicens: Hæc dicit Dominus: Nolite audire verba prophetarum vestrorum, qui prophetant vobis, dicentes: Ecce vasa Domini reuertentur de Babylone nunc cito, mendacium enim prophetãt 17 vobis. ¶ nolite ergo audire eos, sed seruite regi Baby- D lonis, vt viuatis. quare datur hæc ciuitas in solitudi- 18 nem? ¶ Et si prophetæ sunt, & est verbum Domini in eos, occurrunt Domino exercituum, vt non veniant vasa, quæ derelicta fuerunt in domo Domini, & in domo regis Iuda, & in Ierusalem, in Babylonem. 19 ¶ Quia hæc dicit Dominus exercituum ad|columnas & ad mare, & ad bases, & ad reliqua vasorum, quæ 20 remanserunt in ciuitate hac: ¶ quæ non tulit Nabuchodonosor rex Babylonis, |cum transferret Iechoniam filium Ioakim regem Iuda de Ierusalem in Babylonem, & omnes optimates Iuda, & Ierusalem. 21 ¶ Quia hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel ad vasa, quæ derelicta sunt in domo Domini, & in 22 domo regis Iuda, & Ierusalem. ¶ |In Babylonem transferrentur, & ibi erunt, vsque ad diem visitationis suę, dicit Dominus: & afferri faciam ea, & restitui in loco isto.

(Margin: |Sup. 23. d. 16. Inf. 29. b. 8. |Sup. 14. c 14. 23. e. 21. 29 b. 9. |4 Reg. 25. c. 13. |4 Reg. 24. c. 16. |4 Reg. 25. c. 13.)

CAPVT XXVIII.

1 A ET factum est in anno illo in principio regni Sedecię regis Iuda, in anno quarto, in mense quinto, dixit ad me Hananias filius Azur Propheta de Gabaon, in domo Domini coram sacerdo- 2 tibus, & omni populo, dicens: ¶ Hęc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Contriui iugum regis Baby- 3 lonis. ¶ adhuc duo anni dierum, & ego referri faciam ad locum istum omnia vasa domus Domini, quę tulit Nabuchodonosor rex Babylonis de loco isto, & 4 transtulit ea in Babylonem. ¶ Et Iechoniam filium Ioakim regem Iuda, & omnem trãsmigrationem Iudę, qui ingressi sunt in Babylonem, ego conuertam ad locum istum, ait Dominus: conteram enim iugum 5 regis Babylonis. ¶ Et dixit Ieremias propheta, ad Hananiam prophetam in oculis sacerdotum, & in

B oculis omnis populi, qui stabat in domo Domini: 6 ℣& ait Ieremias propheta: Amē, sic faciat Dominus: suscitet Dominus verba tua, quæ prophetasti, vt referantur vasa in domum Domini, & omnis transmi- 7 gratio de Babylone ad locum istum. ℣Verūtamen audi verbum hoc, quod ego loquor in auribus tuis, & 8 in auribus vniuersi populi. ℣Prophetæ qui fuerunt ante me, & ante te ab initio, & prophetauerunt super terras multas, & super regna magna, de prælio, & de 9 afflictione, & de fame. ℣Propheta qui vaticinatus est C pacem, cum venerit verbum eius, scietur propheta, 10 quem misit Dominus in veritate. ℣Et tulit Hananias propheta catenam de collo Ieremiæ prophetæ, & con- 11 fregit eam. ℣ Et ait Hananias in conspectu omnis populi, dicens: Hæc dicit Dominus: Sic confringam iugum Nabuchodonosor regis Babylonis post duos an- 12 nos dierum de collo omnium gentium. ℣Et abijt Ieremias propheta in viam suam. Et factum est verbum Domini ad Ieremiam postquam confregit Hananias propheta catenam de collo Ieremiæ prophetæ, dicēs: 13 ℣Vade, & dices Hananiæ: Hæc dicit Dominus, Cate- D nas ligneas cōtriuisti, & facies pro eis catenas ferreas. 14 ℣ Quia hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel, Iugum ferreum posui super collum cunctarum gentium istarum, vt seruiant Nabuchodonosor regi Babylonis, & seruient ei: insuper & bestias terræ dedi 15 ei. ℣Et dixit Ieremias propheta ad Hananiam prophetam: Audi Hanania: non misit te Dominus, & tu con- 16 fidere fecisti populum istum in mendacio. ℣ Idcirco hæc dicit Dominus: Ecce ego mittam te a facie terrę: hoc anno morieris: aduersum enim Dominum locu- 17 tus est. ℣ Et mortuus est Hananias propheta in anno illo, mense septimo.

CAPVT XXIX.

1 A ET hæc sunt verba libri, quæ misit Ieremias propheta de Ierusalem ad reliquias seniorū transmigrationis, & ad sacerdotes, & ad prophetas & ad omnem populum, quem traduxerat Nabucho- 2 donosor de Ierusalem in Babylonem: ℣ postquam egressus est Iechonias rex, & domina, & eunuchi, & principes Iuda, & Ierusalem, & faber, & inclusor de 3 Ierusalem: ℣in manu Elasa, filij Saphan, & Gamariæ filij Helciæ, quos misit Sedecias rex Iuda ad Nabuchodonosor regem Babylonis in Babylonem, dicēs: 4 ℣ Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel omni B transmigrationi: quam transtuli de Ierusalem in Ba- 5 bylonem, ℣ Ædificate domos, & habitate, & plantate 6 hortos, & comedite fructum eorum. ℣ Accipite vxores, & generate filios, & filias: & date filijs vestris vxores: & filias vestras date viris, & pariant filios, & filias: & multiplicamini ibi, & nolite esse pauci nume- 7 ro. ℣Et quærite pacem ciuitatis ad quam transmigrare vos feci: & orate pro ea ad Dominum: quia in pa- 8 ce illius erit pax vobis. ℣ Hæc enim dicit Dominus exercituum Deus Israel: Non vos seducant prophetę vestri, qui sunt in medio vestrum, & diuini vestri: | & ne attendatis ad somnia vestra, quæ vos somniatis. 9 ℣ Quia falso ipsi prophetant vobis in nomine meo: & 10 non misi eos, dicit Dominus. ℣| Quia hæc dicit Domi- C nus: Cum cœperint impleri in Babylone septuaginta anni, visitabo vos: & suscitabo super vos verbū meū 11 bonum, vt reducam vos ad locum istum. ℣Ego enim scio cogitationes, quas ego cogito super vos, ait Dominus, cogitationes pacis, & non afflictionis, vt dem 12 vobis finem, & patientiam. ℣ Et inuocabitis me, & i- 13 bitis: & orabitis me, & ego exaudiam vos. ℣Quæretis me, & inuenietis: cum quæsieritis me in toto corde 14 vestro. ℣Et inueniar a vobis, ait Dominus: & reducā captiuitatem vestram: & congregabo vos de vniuersis gentibus, & de cunctis locis ad q̄ expuli vos, dicit Dominus: & reuerti vos faciam de loco ad quem 15 transmigrare vos feci. ℣ Quia dixistis: Suscitauit no- 16 bis Dominus prophetas in Babylone. ℣Quia hæc di- D cit Dominus ad regem qui sedet super soliū Dauid, & ad oēm populū habitatorē vrbis huius, ad fratres vestros qui non sunt egressi vobiscum in transmigra- 17 tionem. ℣Hæc dicit Dominus exercituum: |Ecce mittam in eos gladium, & famem & pestem: & ponam eos, quasi ficus malas, quæ comedi non possunt, 18 eo quod pessimæ sint. ℣Et persequar eos in gladio, & in fame, & in pestilentia: & dabo eos in vexationem vniuersis regnis terræ, in maledictionem, & in stuporem, & in sibilum, & in opprobrium cunctis Gen- 19 tibus ad quas ego eieci eos. ℣ Eo quod non audierint verba mea, dicit Dominus, quæ misi ad eos per seruos meos prophetas de nocte consurgens, & mit- 20 tens: & non audistis, dicit Dominus. ℣Vos ergo audi- E te verbum Domini omnis transmigratio, quam emi- 21 si de Ierusalem in Babylonem. ℣ Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel ad Achab filium Colię, & ad Sedeciam filium Maasię, qui prophetant vobis in nomine meo mēdaciter: Ecce ego tradā eos in man⁹ Nabuchodonosor regis Babylonis: et percutiet eos in 22 oculis vestris. ℣Et assumetur ex eis maledictio omni transmigrationi Iudæ, quę est in Babylone, dicentium: Ponat te Dominus sicut Sedeciam, et sicut A- 23 chab, quos frixit rex Babylonis in igne. ℣pro eo q̄ fecerint stultitiam in Israel, et mœchati sunt in vxo- F res amicorum suorum, et locuti sunt in verbū in nomine meo mendaciter quod non mandaui eis. ego 24 sum iudex & testis, dicit Dominus. ℣ Et ad Semeiam 25 Nehelamiten dices: ℣ Hæc dicit Dominus exercituum, Deus Israel: Pro eo quod misisti in nomine tuo libros ad omnem populum qui est in Ierusalem et ad Sophoniam filium Maasię sacerdotem, et ad 26 vniuersos sacerdotes, dicens: ℣ Dominus dedit te sacerdotem pro Ioiade sacerdote: vt sis dux in domo Domini super omnem virum arreptitium et prophe- 27 tantem, vt mittas eum in neruum et in carcerem. Et nunc quare non increpasti Ieremiam Anathothi- 28 ten, qui prophetat vobis? ℣ Quia super hoc misit in Babylonem ad nos, dicens: Longum est: ędificate domos et habitate: et plantate hortos, et comedi- 29 te fructus eorum. ℣ Legit ergo Sophonias sacerdos 30 librum istum in auribus Ieremię prophetę. ℣ Et fa- 31 ctum est verbum Domini ad Ieremiam, dicēs. ℣Mit- G te ad omnem transmigrationem, dicens: Hęc dicit Dominus ad Semeiam Nehelamiten: Pro eo quod prophetauit vobis Semeias, et ego non misi eum: et 32 fecit vos confidere in mendacio: ℣ Idcirco hæc dicit Dominus: Ecce ego visitabo super Semeiam Nehelamiten, et super semen eius: non erit ei vir sedens in medio populi huius, et non videbit bonum quod ego faciam populo meo, ait Dominus: quia pręuaricationem locutus est aduersus Dominum.

Marginal notes: | Sup. 14. d 13. 15. d 16. 27. b. 9. | Sup. 25. c. 12 & 26 c 12 2. Par. 16 d. 21. | 1. Esd. 1. a. 1. Dan. 9. a. 2. 3 Esd. 1. g 47. | Sup. 24. d 10. Supr. 24. c 8.

CAPVT XXX.

1 A HOc verbum quod factum est ad Ieremiam a Domino dicens. ♀ Hæc dicit Dñs Deus Israel, dicens: 2 Scribe tibi omnia verba quæ locutus sum ad te, in libro. 3 ♀ Ecce enim dies veniũt, dicit Dominus: & conuertam conuersionem populi mei Israel & Iuda, ait Dominus: & cõuertam eos ad terram quam dedi patribus eorum, & possidebunt eam. 4 ♀ Et hæc verba quæ locutus est Dominus ad Israel & ad Iudam. 5 ♀ Quoniam hæc dicit Dominus: Vocem terroris audiuimus: formido, & non est pax. 6 ♀ Interrogate, & videte si generat masculus: quare ergo vidi omnis viri manum super lumbum suum quasi parturientis, & conuersę sunt vniuersę facies in auruginem? 7 ♀ | Væ, quia magna dies illa, nec est similis B eius: tempusque tribulationis est Iacob, & ex ipso 8 saluabitur. ♀ Et erit in die illa, ait Dominus exercituum: conteram iugum eius de collo tuo, & vincula eius dirumpam, & non dominabuntur ei amplius alieni: 9 ♀ sed seruient Domino Deo suo, & Dauid regi 10 suo, quem suscitabo eis. ♀ | Tu ergo ne timeas serue meus Iacob, ait Dominus, neque paueas Israel: quia ecce ego saluabo te de terra longinqua, & semen tuũ de terra captiuitatis eorum, & reuertetur Iacob, & quiescet, & cunctis affluet bonis, & non erit quem 11 formidet: ♀ Quoniam tecum ego sum, ait Dominus, vt saluem te: faciam enim consummationem in cunctis gentibus in quibus dispersi te, te autem non faciã in consummationem: sed castigabo te in iudicio, vt 12 non videaris tibi innoxius. ♀ Quia hæc dicit Domi-13 nus: insanabilis fractura tua, pessima plaga tua. ♀ Nõ est qui iudicet iudicium tuum ad alligandum: cura-14 tionum vtilitas non est tibi. ♀ Omnes amatores tui o-C bliti sunt tui, teq; non quærent: | plaga enim inimici percussi te castigatione crudeli: propter multitudinẽ 15 iniquitatis tuæ dura facta sunt peccata tua. ♀ | Quid clamas super contritione tua? insanabilis est dolor tuus: propter multitudinem iniquitatis tuæ, & pro-16 pter dura peccata tua feci hæc tibi. ♀ Propterea omnes qui comedunt te, deuorabũtur: & vniuersi hostes tui in captiuitatem ducentur: & qui te vastant, vastabuntur: cunctosque prædatores tuos dabo in prædã. 17 ♀ Obducam enim cicatricem tibi, & a vulneribus tuis sanabo te, dicit Dominus. Quia eiectam vocauerunt 18 te Sion. Hæc est quę non habebat requirentem. ♀ Hęc D dicit Dominus: Ecce ego conuertam conuersionem tabernaculorum Iacob, & tectis eius miserebor, et ædificabitur ciuitas in excelso suo, et templum iuxta 19 ordinẽ suum fundabitur. ♀ Et egredietur de eis laus, voxque ludentium: et multiplicabo eos, et non minuentur: et glorificabo eos, et non attenuabuntur. 20 ♀ Et erunt filij eius sicut a principio, et cœtus eius corã me permanebit: et visitabo aduersum omnes qui 21 tribulant eum. ♀ Et erit dux eius ex eo: et princeps de medio eius producetur: et applicabo eum, et accedet ad me. quis enim iste est, qui applicet cor suum, vt ap-22 propinquet mihi, ait Dominus? ♀ Et eritis mihi in po-23 pulum: et ego ero vobis in Deum. ♀ Ecce turbo Domini furor egrediens, procella ruens: in capite impio-24 rum conquiescet. ♀ Non auertet iram indignationis Dominus: donec faciat et compleat cogitationem cordis sui, in nouissimo dierum intelligetis ea.

Ioel 2.a. 1.c.11. Amos 5.c.18 Soph. 1.d.15. Isa.13.a 6. | Isa.43.a. 1 44.a.2. Luc.1.g. 70. | Sup.23.d.19. Supr.15.d.22. | Supr.15.d 18. Supr.13.d.22.

CAPVT XXXI.

1 A IN tempore illo, dicit Dominus, Ero Deus vniuersis cognationibus Israel, et ipsi erunt mihi in 2 populum. ♀ Hæc dicit Dominus: Inuenit gratiã in deserto populus qui remanserat a gladio: vadet ad 3 requiem suam Israel. ♀ Longe Dominus apparuit mihi. Et in charitate perpetua dilexi te, ideo attraxi te 4 miserans. ♀ Rursumq; ędificabo te, et ædificaberis virgo Israel. adhuc ornaberis tympanis tuis, et egredie-5 ris in choro ludentium. ♀ Adhuc plantabis vineas in montibus Samariæ: plantabunt plantantes, et donec 6 tempus veniat, non vindemiabunt. ♀ Quia erit dies in qua clamabunt custodes in monte Ephraim, | Surgite, et ascendamus in Sion ad Dominum Deum no-7 strum. ♀ Quia hæc dicit Dominus: Exultate in lętitia Iacob, et hinnite contra caput Gentium: personate, et canite, et dicite: Salua Domine populum tuum re-8 liquias Israel. ♀ Ecce ego adducam eos de terra Aqui-B lonis, et cõgregabo eos ab extremis terræ: inter quos erunt cæcus, et claudus, et prægnans et pariens si-9 mul, cœtus magnus reuertentium huc. ♀ In fletu venient: et in misericordia reducam eos: et adducam eos per torrentes aquarum in via recta, et non impingent in ea: quia factus sum Israeli pater, et Ephraim 10 primogenitus meus est. ♀ Audite verbum Domini gẽtes, et annunciate in insulis quæ procul sunt, et dicite: Qui dispersit Israel, congregabit eum, et custodiet 11 eum sicut pastor gregem suum. ♀ Redemit enim Dominus Iacob, et liberabit eum de manu potentioris. 12 ♀ Et venient et laudabunt in monte Sion: et confluẽt ad bona Domini super frumento, et vino, et oleo, et fœtu pecorum et armentorum: eritque anima eorum 13 quasi hortus irriguus, et vltra non esurient. ♀ Tunc lę-C tabitur virgo in choro, iuuenes et senes simul, et conuertam luctum eorum in gaudium, et cõsolabor eos, 14 et lætificabo a dolore suo. ♀ Et inebriabo animam sacerdotum pinguedine, et populus meus bonis meis 15 adimplebitur, ait Dominus. ♀ Hæc dicit Dominus: | Vox in excelso audita est lamentationis, luctus, et fletus Rachel plorãtis filios suos: et nolẽtis consolari su-16 per eis, quia non sunt. ♀ Hęc dicit Dominus: Quiescat vox tua a ploratu, et oculi tui a lachrymis: quia est merces operi tuo, ait Dominus, et reuertentur de ter-17 ra inimici. ♀ Et est spes nouissimis tuis, ait Dominus, 18 et reuertentur filij ad terminos suos. ♀ Audiens audiui Ephraim transmigrantem, Castigasti me, et eruditus sum, quasi iuuenculus indomitus: conuerte me, et 19 conuertar: quia tu Dominus Deus meus. ♀ postquam D enim conuertisti me, egi pœnitentiam: et postquam ostẽdisti mihi, percussi femur meum. Confusus sum, et erubui, quoniam sustinui opprobrium adolescen-20 tiæ meæ. ♀ Si filius honorabilis mihi Ephraim, si puer delicatus: quia ex quo locutus sum de eo, adhuc recordabor eius. Idcirco conturbata sunt viscera mea super eum: miserans miserebor eius, ait Dominus: 21 ♀ Statue tibi speculam, pone tibi amaritudines: dirige cor tuum in viã rectam, in qua ambulasti: reuertere 22 virgo Israel, reuertere ad ciuitates tuas istas. ♀ Vsquequo delicijs dissolueris filia vaga? quia creauit Do-E minus nouum super terram. FOEMINA CIR-23 CVNDABIT VIRVM. ♀ Hęc dicit Dñs exercituũ Deus Israel: Adhuc dicent verbũ istud in Terra Iuda, et in vrbibus eius, cum conuertero captiuita-

Isa.2.a 3. Mat.4.a. 2. Zac.8.d. 21. | Mat.2.d. 18.

tem

tem eorum: Benedicat tibi Dominus pulchritudo iu-
24 stitiæ, mons sanctus: ❡ & habitabunt in eo Iudas, &
omnes ciuitates eius simul: agricolæ, & minantes gre-
25 ges. ❡ Quia inebriaui animam lassam, & omnem ani-
26 mam esurientem saturaui. ❡ Ideo quasi de somno su-
scitatus sum: & vidi, & somnus meus dulcis mihi,
27 ❡ Ecce dies veniunt, dicit Dominus, & seminabo do-
mum Israel & domum Iuda, semine hominum, & se-
28 mine iumentorũ, ❡ Et sicut vigilaui super eos vt euel-
lerem, & demolirer, & dissiparem, & disperderem, &
affligerem: sic vigilabo super eos, vt ædificẽ, & plan-
29 tem, ait Dominus. ❡ ‖ In diebus illis non dicent vltra;

Ezec. 18. a.3.

Patres comederunt vuam acerbam, & dentes filiorũ
30 obstupuerunt. ❡ Sed vnusquisque in iniquitate sua
F moritur: omnis homo qui comederit vuam acerbã,
31 obstupescent dentes eius. ❡ Ecce dies venient, dicit Do-

Heb.8.b.8.

minus: & feriam domui Israel & domui Iuda fœdus
32 nouum: ❡ non secundum pactum quod pepigi cum
patribus eorum in die qua apprehendi manum eorũ,
vt educerem eos de Terra Ægypti: pactum quod irri-
tum fecerunt, & ego dominatus sum eorum, dicit Do-
33 minus. ❡ ‖ Sed hóc erit pactũ, quod feriam cum domo

Hebr.10. c.16. Supr.24. c.7.

Israel post dies illos, dicit Dominus, dabo legem meã
in visceribus eorum, & in corde eorum scribã eam: &
34 ero eis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum. ❡ Et
non docebit vltra vir proximũ suum, & vir fratrem
suum dicens: Cognosce Dominum, omnes enim co-
gnoscent me à minimo eorum vsq; ad maximum, ait
Dominus: ‖ quia propitiabor iniquitati eorum, & pec-

Act. 10. g.43.

35 cati eorum non memorabor amplius. ❡ Hæc dicit Do-
G minus qui dat solem in lumine diei, ordinem lunę &
stellarum in lumine noctis: qui turbat mare, & sonant
36 fluctus eius. Dominus exercituum nomen illi. ❡ Si de-
fecerint leges istæ coram me, dicit Dominus, tunc &
semen Israel deficiet, vt non sit gens coram me cũctis
37 diebus. ❡ Hæc dicit Dominus: Si mensurari potuerint
cœli sursum, & inuestigari fundamenta terrę deorsũ:
& ego abijciam vniuersum semen Israel, propter om-
38 nia quæ fecerunt, dicit Dominus. ❡ Ecce dies veniũt,
dicit Dominus: & ædificabitur ciuitas Domino a tur-
39 re Hananeel vsq; ad portam anguli. ❡ Et exibit vltra
norma mensuræ in conspectu eius super collẽ Gareb:
40 & circuibit Goatha. ❡ Et omnem vallem cadauerum,
& cineris, & uniuersam regionem mortis, usque ad
torrentem Cedron, & usque ad angulum portę equo-
rum Orientalis: sanctum Domini non euelletur, &
non destruetur ultra in perpetuum.

CAPVT XXXII.

1 A Verbum quod factum est ad Ieremiam a Do-
mino in anno decimo Sedeciæ regis Iuda: ip-
se est annus decimus octauus Nabuchodo-
2 nosor. ❡ Tunc exercitus regis Babylonis obsidebat Ieru-
salem: & Ieremias propheta erat clausus in atrio car-
3 ceris, qui erat in domo regis Iuda. ❡ Clauserat enim
eum Sedecias Rex Iuda, dicens: Quare vaticinaris,
dicens: Hæc dicit Dominus: Ecce ego dabo ciuita-
tem istam in manu regis Babylonis, & capiet eam?
4 ❡ Et Sedecias rex Iuda nõ effugiet de manu Chaldæo-
rum: sed tradetur in manus regis Babylonis: & lo-
quetur os eius cum ore illius, & oculi eius oculos il-
5 lius videbunt. ❡ Et in Babylonem ducet Sedeciam:
& ibi erit donec uisitem eum, ait Dominus. Si autẽ
dimicaueritis aduersum Chaldæos, nihil prosperum
6 habebitis. ❡ Et dixit Ieremias: Factum est verbum
7 Domini ad me, dicens: ❡ Ecce Hanameel filius Sel-
B lum patruelis tuus veniet ad te, dicens: Eme tibi a-
grum meum qui est in Anathoth: tibi enim compe-
8 tit ex propinquitate ut emas. ❡ Et uenit ad me Ha-
nameel filius patrui mei secundum verbum Domini
ad vestibulum carceris, & ait ad me: Posside agrum
meum qui est in Anathoth, in terra Beniamin: quia
tibi competit hæreditas: & tu propinquus es ut possi-
deas. Intellexi autem quod verbum Domini esset.
9 ❡ Et emi agrum ab Hanameel filio patrui mei, qui est
in Anathoth: & appendi ei argentum septem state-
10 res, & decem argenteos. ❡ Et scripsi in libro & signa-
ui, & adhibui testes: & appendi argentum in statera.
11 ❡ Et accepi librum possessionis signatum, et stipula-
12 tiones, et rata, et signa forinsecus. ❡ Et dedi librum
possessionis Baruch filio Neri filij Maasiæ in oculis
Hanameel patruelis mei, in oculis testium qui scripti
erant in libro emptionis, et in oculis omnium Iu-
13 dæorum qui sedebat in atrio carceris, ❡ Et præce-
14 pi Baruch coram eis, dicens: ❡ Hæc dicit Dominus
C exercituum Deus Israel, Sume libros istos, librum em-
ptionis hunc signatum, et librum hunc qui apertus
est: et pone illos in uase fictili, ut permanere possint
15 diebus multis. ❡ Hæc enim dicit Dominus exercituũ
Deus Israel: Adhuc possidebuntur domus, et agri, et
16 vineæ in terra ista. ❡ Et oraui ad Dominũ postquam
tradidi librum possessionis Baruch filio Neri dicens:
17 ❡ Heu, heu, heu, Domine Deus: ecce tu fecisti cœ-
lum, & terram in fortitudine tua magna, & in bra-
chio tuo extento: non erit tibi difficile omne ver-
18 bum. ❡ ‖ Qui facis misericordiã in millibus, & reddis

Ex.34. a.2.

iniquitatem patrum in sinum filiorum eorũ post eos:
Fortissime, magne, & potens, Dominus exercituum
19 nomen tibi. ❡ Magnus consilio, & incomprehensibi-
lis cogitatu: cuius oculi aperti sunt super omnes vias
filiorum Adam, vt reddas vnicuique secundum vias
20 suas, & secundum fructum adinuentionũ eius. ❡ Qui
posuisti signa & portenta in terra Aegypti vsque ad
diem hanc, et in Israel, et in hominibus: et fecisti tibi
21 nomen sicut est dies hæc. ❡ Et eduxisti populum tuum
D Israel de Terra Aegypti, in signis, et in portentis, et
in manu robusta, et in brachio extento, et in terrore
22 magno. ❡ Et dedisti eis terram hanc, quam iurasti pa-
tribus eorũ, vt dares eis terram fluentẽ lacte et melle.
23 ❡ Et ingressi sunt, et possederunt eam: et non obedie-
runt voci tuæ, et in lege tua non ambulauerunt: om-
nia quæ mandasti eis vt facerent, non fecerunt: et eue-
24 nerunt eis oĩa mala hæc. ❡ Ecce munitiones extructę
sunt aduersum ciuitatem, vt capiatur: et vrbs data
est in manus Chaldæorum, qui præliantur aduersus
eam a facie gladij, et famis, et pestilentiæ: et quæcun-
25 que locutus es acciderunt, vt tu ipse cernis. ❡ Et tu di-
cis mihi Domine Deus: Eme agrum argento, et ad-
hibe testes cum vrbs data sit in manus Chaldæorũ?
26 ❡ Et factum est verbum Domini ad Ieremiam, dicẽs:
27 ❡ Ecce ego Dominus Deus vniuersæ carnis: nunquid
28 mihi difficile erit omne verbum? ❡ Propterea hæc di-
E cit Dominus: Ecce ego tradam ciuitatem istã in ma-
nus Chaldæorum, et in manus regis Babylonis, et
29 capient eam. ❡ Et venient Chaldæi præliantes aduer-
sum vrbem hanc, et succendent eã igni, et comburẽt
eam, et domos in quarum domatibus sacrificabant
Baal, et libabant dijs alienis libamina ad irritan-

dum

30 dum me. ❡ Erant enim filij Israel & filij Iuda iugiter facientes malum in oculis meis ab adolescentia sua:filij Israel qui vsque nunc exacerbant me in ope-
31 re manuum suarū,dicit Dominus. ❡ Quia in furore, & in indignatione mea facta est mihi ciuitas hæc a die qua ædificauerunt eam, vsq; ad diem istam, qua
32 auferetur de conspectu meo. ❡ Propter malitiam filiorum Israel & filiorum Iuda, quā fecerunt ad iracundiam me prouocantes, ipsi,& reges eorum,principes
F eorū,& sacerdotes eorum,& prophetę eorum, viri Iu
33 da, & habitatores Ierusalem. ❡| Et verterunt ad me terga & non facies: cum docerem eos diluculo & erudirem, & nollent audire vt acciperent disciplinam.
34 ❡| Et posuerunt idola sua in domo,in qua inuocatum
35 est nomen meum, vt pollucrent eam.❡ Et ædificauerunt excelsa Baal, quæ sunt in valle filij Ennom: vt initiarent filios suos & filias suas Moloch: quod non mandaui eis, nec ascendit in cor meum vt facerent abominationem hanc,& in peccatum deducerent Iu
36 dam. ❡ Et nūc propter ista,hæc dicit Dominus Deus Israel ad ciuitatem hanc, de qua vos dicitis quod tradetur in manus regis Babylonis in gladio, & in fa-
37 me, & in peste.❡Ecce ego cōgregabo eos de vniuersis terris ad quas eieci eos in furore meo, & in ira mea, & in indignatione grandi, & reducam eos ad locum
38 istum,& habitare eos faciam confidenter. ❡ Et erunt
39 mihi in populum, & ego eris in Deum. ❡| Et dabo eis cor vnum, & viam vnam, vt timeant me vniuer-
40 sis diebus: & bene sit eis, & filijs eorum post eos.❡Et
G feriam eis pactum sempiternum, & non desinam eis benefacere:& timorem meum dabo in corde eorum,
41 vt non recedant a me. ❡ Et lætabor super eis, cum bene eis fecero: & plantabo eos in terra ista in veritate
42 in toto corde meo, & in tota anima mea. ❡ Quia hæc dicit Dominus: Sicut adduxi super populum istum omne malum hoc grande: sic adducam super eos om
43 ne bonum quod ego loquor ad eos. ❡ Et possidebuntur agri in terra ista: de qua vos dicitis quod deserta sit,eo quod non remanserit homo & iumentum, &
44 data sit in manus Chaldæorum, ❡ Agri ementur pecuniam, & scribentur in libro, & imprimetur signū, & testis adhibebitur in terra Beniamin,& in circuitu Ierusalem, in ciuitatibus Iuda, & in ciuitatibus montanis,& in ciuitatibus campestribus,& in ciuitatibus quæ ad Austrum sunt: quia conuertam captiuitatem eorum, ait Dominus.

Sup.2.f.16. 4.Re.21.a.4. Ezec.11.d.19.36.f.26.

CAPVT XXXIII.

1 A ET factum est verbum Domini ad Ieremiam secundo, cum adhuc clausus esset in atrio carce-
2 ris, dicens:❡ Hæc dicit Dominus qui facturus est: & formaturus illud, & paraturus, dominus no-
3 men eius. ❡ Clama ad me, & exaudiam te, & annunciabo tibi grandia, & firma quæ nescis. ❡ Quia hęc
4 dicit Dominus Deus Israel ad domos vrbis huius, & ad domos regis Iuda quæ destructæ sunt,& ad muni-
5 tiones, & ad gladium❡ venientium vt dimicent cum Chaldæis, & impleant eas cadaueribus hominum, quos percussi in furore meo,& in indignatione mea, abscondens faciem meam a ciuitate hac propter om
6 nem malitiam eorum. ❡ Ecce ego obducam eis cicatricem & sanitatem, & curabo eos: & reuelabo illis
7 deprecationem pacis & veritatis. ❡ Et conuertam cōuersionem Iuda, & conuersionem Ierusalem: & ædi-
8 ficabo eos sicut a principio. ❡ Et emundabo illos ab omni iniquitate sua, in qua peccauerūt mihi:& propitius ero cunctis iniquitatibus eorum,in quibus de-
9 liquerunt mihi,& spreuerunt me.❡ Et erit mihi in no
B men, & in gaudium, & in laudem, et in exultationem cunctis gentibus terræ quæ audierint omnia bona quæ ego facturus sum eis: et pauebunt, et turbabuntur in vniuersis bonis,et in omni pace quam ego
10 faciam eis. ❡ Hæc dicit Dominus: Adhuc audietur in loco isto (quem vos dicitis esse desertum, eo quod non sit homo nec iumentum: in ciuitatibus Iuda, et foris Ierusalem, quæ desolatæ sunt absque homine
11 et absque habitatore et absque pecore.) ❡ Vox gaudij et vox lætitiæ, vox sponsi et vox sponsæ, vox dicentium, Confitemini Domino exercituum, quoniam bonus Dominus, quoniam in æternum misericordia eius: et portantium vota in domum Domini: reducam enim conuersionem terræ sicut a princi-
12 pio dicit Dominus. ❡ Hæc dicit Dominus exercituū:
C Adhuc erit in loco isto deserto absq; homine, et absque iumento, et in cunctis ciuitatibus eius, habitacu
13 lum pastorum accubantium gregum. ❡ In ciuitatibus montuosis, et in ciuitatibus campestribus, et in ciuitatibus quæ ad Austrum sunt, et in terra Beniamin, et in circuitu Ierusalem, et in ciuitatibus Iuda adhuc transibunt greges ad manum numerantis, ait
14 Dominus. ❡| Ecce dies veniunt, dicit Dominus: et suscitabo verbum bonum quod locutus sum ad do-
15 mum Israel, et ad domum Iuda: ❡ In diebus illis, et in tempore illo germinare faciam Dauid germen iu-
16 stitiæ: et faciet iudicium et iustitiam in terra.❡In diebus illis saluabitur Iuda, et Ierusalem habitabit confidenter et hoc est nomen quod vocabunt eum, Do-
17 minus iustus noster.❡Quia hæc dicit Dominus:Non interibit de Dauid vir,qui sedeat super thronum do-
18 mus Israel. ❡ Et de sacerdotibus et de Leuitis non interibit vir a facie mea, qui offerat holocaustomata, et incendat sacrificium, et cædat victimas omnibus die-
19 bus.❡ Et factum est verbum Dn̄i ad Ieremiam,dicēs:
20 ❡ Hæc dicit Dominus, si irritum potest fieri pactum
D meum cum die, et pactum meum cum nocte, vt non
21 sit dies et nox in tempore suo.❡ Et pactum meum irritum esse poterit cum Dauid seruo meo, vt non sit ex eo filius qui regnet in throno eius, et Leuitæ et sacer-
22 dotes ministri mei. ❡ Sicuti enumerari non possunt stellæ cœli,et metiri arena maris:sic multiplicabo se-
23 men Dauid serui mei,et Leuitas ministros meos.❡ Et
24 factum est verbum Dn̄i ad Ieremiam,dicens: ❡ Nunquid non vidisti quid populus hic locutus sit, dicens: Duæ cognationes, quas elegerat Dominus, abiectæ sunt: et populum meum despexerunt, eo quod non
25 sit vltra gens coram eis? ❡ Hæc dicit Dn̄s: Si pactum meum inter diem,et noctem, et leges cœlo et terræ
26 non posui: ❡ equidem et semen Iacob,et Dauid serui mei proijciam, vt non assumam de semine eius principes seminis Abraham, Isaac, et Iacob: reducam enim conuersionem eorum,et miserebor eis.

Sup.23.a.5.

CAPVT XXXIIII.

1 A VErbum quod factum est ad Ieremiam a Domino quando Nabuchodonosor rex Babylonis,et omnis exercitus eius vniuersaque

regna terræ, quæ erant ſub poteſtate manus eius, & omnes populi bellabant contra Ieruſalem, & contra
2 oēs vrbes eius, dicens: ¶ Hæc dicit Dominus Deus Iſrael: Vade, & loquere ad Sedeciam regem Iuda: & dices ad eum: Hæc dicit Dominus: Ecce ego tradam ciuitatem hanc in manus regis Babylonis, & ſuccen-
3 det eam igni. ¶ Et tu non effugies de manu eius: ſed cōprehēſione capieris, & in manu eius traderis: et oculi tui oculos regis Babylonis videbũt, et os eius cũ ore
4 tuo loquetur, & Babylonem introibis. ¶ Attamen audi verbum Domini Sedecia rex Iuda: Hæc dicit Do-
5 minus ad te: Non morieris in gladio, ¶ ſed in pace morieris: & ſecundum combuſtiones patrum tuorum regum priorum qui fuerunt ante te, ſic comburent te:
B & Væ Domine, plangent te: quia verbum ego locu-
6 tus ſum, dicit Dominus. ¶ Et locutus eſt Ieremias propheta ad Sedeciam regem Iuda vniuerſa verba hæc
7 in Ieruſalem. ¶ Et exercitus regis Babylonis pugnabat contra Ieruſalem, & contra omnes ciuitates Iuda, quæ reliquæ erant contra Lachis, & contra Azecha. hæ enim ſupererant de ciuitatibus Iuda vrbes
8 munitæ. ¶ Verbum quod factum eſt ad Ieremiam a Domino, poſtquam percuſſit rex Sedecias fœdus cũ
9 omni populo in Ieruſalem, prædicans, ¶ Vt dimitteret vnuſquiſque ſeruum ſuum, & vnuſquiſque ancillam ſuam, Hebræum & Hebræam liberos: & nequaquam dominarentur eis, id eſt in Iudæo & fratre ſuo.
10 ¶ Audierunt ergo omnes principes, & vniuerſus populus, qui inierant pactum, vt dimitteret vnuſquiſq; ſeruum ſuum & vnuſquiſq; ancillam ſuam liberos, & vltra non dominarentur eis. audierunt igitur & di-
11 miſerunt. ¶ Et conuerſi ſunt deinceps: & retraxerunt ſeruos & ancillas ſuas quos dimiſerāt liberos, & ſub-
12 iugauerunt in famulos & famulas. ¶ Et factum eſt verbum Domini ad Ieremiam a Domino, dicens:
13 ¶ Hæc dicit Dominus Deus Iſrael: Ego percuſſi fœdus cum patribus veſtris in die qua eduxi eos de Ter-
C ra Aegypti, de domo ſeruitutis, dicens: ¶ | Cum com-
14 pleti fuerint ſeptem anni, dimittat vnuſquiſque fratrem ſuum Hebræum, qui venditus eſt ei, & ſeruiet tibi ſex annis: & dimittes eum a te liberum: & nō audierunt patres veſtri me, nec inclinauerunt aurem
15 ſuam. ¶ Et conuerſi eſtis vos hodie, & feciſtis quod rectum eſt in oculis meis vt prædicaretis libertatem, vnuſquiſque ad amicum ſuũ: & iniſtis pactum in cōſpectu meo, in domo in qua inuocatum eſt nomen
16 meum ſuper eam. ¶ Et reuerſi eſtis, & commaculaſtis nomen meum: & reduxiſtis vnuſquiſque ſeruum ſuum, & vnuſquiſque ancillam ſuam quos dimiſeratis vt eſſent liberi & ſuæ poteſtatis: & ſubiugaſtis eos
17 vt ſint vobis ſerui & ancillæ. ¶ Propterea hæc dicit Dominus: Vos non audiſtis me, vt prædicaretis li-
D bertatem, vnuſquiſque fratri ſuo, & vnuſquiſque amico ſuo: ecce ego prædico vobis libertatem, ait Dominus, ad gladium, ad peſtem, & ad famem: & dabo
18 vos in commotionem cunctis regnis terræ. ¶ Et dabo viros qui præuaricantur fœdus meum, & non obſeruauerunt verba fœderis, quibus aſſenſi ſunt in cōſpectu meo, vitulum quem conciderunt in duas partes,
19 & tranſierunt inter diuiſiones eius, ¶ Principes Iuda & principes Ieruſalem, eunuchi, & ſacerdotes, & omnis populus terræ, qui tranſierunt inter diuiſiones vi-
20 tuli: ¶ Et dabo eos in manus inimicorum ſuorum, & in manus quærentium animam eorum: & erit morticinium eorum in eſcam volatilibus cœli et beſtijs ter-
21 ræ. ¶ Et Sedeciam regem Iuda et principes eius dabo in manus inimicorum ſuorum, et in manus quærentium animas eorum, et in manus exercituum regis
22 Babylonis, qui receſſerunt a vobis. ¶ Ecce ego præcipio, dicit Dominus, et reducam eos in ciuitatē hanc, et præliabuntur aduerſus eam, et capient eam, et incendent igni: et ciuitates Iuda dabo in ſolitudinem, eo quod non ſit habitator.

Exo. 21. a. 2. Deut. 15. c. 12.

CAPVT XXXV.

1 A VErbum quod factum eſt ad Ieremiam a Domino in diebus Ioakim, filij Ioſiæ, regis Iu-
2 da, dicens: ¶ Vade ad domum Rechabitarum, et loquere eis, et introduces eos in domum Domini in vnam exedram theſaurorum, et dabis eis bi-
3 bere vinum. ¶ Et aſſumpſi Iezoniam filium Ieremię, filij Habſaniæ, et fratres eius, et omnes filios eius, et
4 vniuerſam domum Rechabitarũ: ¶ Et introduxi eos in domum Domini, ad gazophylacium filiorum Hanan filij Iegedeliæ hominis Dei, quod erat iuxta gazophylacium principum, ſuper theſaurum Maaſiæ
5 filij Sellum, qui erat cuſtos veſtibuli. ¶ Et poſui coram filijs domus Rhechabytarum ſcyphos plenos vi-
6 no, et calices: et dixi ad eos: Bibite vinum. ¶ Qui reſponderunt: Non bibemus vinum: quia Ionadab, fi-
B lius Rechab, pater noſter, præcepit nobis, dicens: Nō bibetis vinum vos, et filij veſtri vſque in ſempiter-
7 num. ¶ Et domum non ædificabitis, et ſementem nō ſeretis, et vineas non plantabitis, nec habebitis: ſed in tabernaculis habitabitis cunctis diebus veſtris, vt viuatis diebus multis ſuper faciem terræ, in qua vos
8 peregrinamini. ¶ Obediuimus ergo voci Ionadab, filij Rechab, patris noſtri, in omnibus quæ præcepit nobis: ita vt non biberemus vinum cũctis diebus no-
9 ſtris: nos et mulieres noſtræ, filij et filiæ noſtræ: ¶ et nō ædificaremus domos ad habitandum, et vineam et
10 agrum et ſementem non habuimus: ¶ ſed habitauimus in tabernaculis, et obedientes fuimus iuxta om-
11 nia quæ præcepit nobis Ionadab pater noſter. ¶ Cum autem aſcendiſſet Nabuchodonoſor rex Babylonis, ad terram noſtram, diximus: Venite, et ingrediamur
C Ieruſalem a facie exercitus Chaldæorum, et a facie
12 exercitus Syriæ: et manſimus in Ieruſalem. ¶ Et fa-
13 ctum eſt verbum Domini ad Ieremiam, dicēs: ¶ Hæc dicit Dominus exercituum Deus Iſrael: Vade et dic viris Iuda et habitatoribus Ieruſalem. Nunquid non recipietis diſciplinam, vt obediatis verbis meis, di-
14 cit Dominus? ¶ Præualuerunt ſermones Ionadab filij Rechab, quos præcepit filijs ſuis, vt non biberent vinum, et non biberunt vſq; ad diem hanc, quia obedierunt præcepto patris ſui: ego autem locutus ſum ad vos, de mane conſurgens et loquens, et non obedi-
15 ſtis mihi. ¶ Miſique ad vos omnes ſeruos meos prophetas conſurgens diluculo, mittensq; et dicens: | Cōuertimini vnuſquiſque a via ſua peſſima, et bona facite ſtudia veſtra: et nolite ſequi deos alienos, neque colatis eos, et habitabitis in terra quam dedi vobis et patribus veſtris: et non inclinaſtis aurem veſtrā,
16 neque audiſtis me. ¶ Firmauerunt igitur filij Ionadab
D filij Rechab præceptum patris ſui: quod præceperat
17 eis: populus autem iſte non obediuit mihi. ¶ Idcirco hæc dicit Dominus exercituũ Deus Iſrael: Ecce ego

Supr. 18. b. 18. 25. a. 5.

adducam

adducam super Iuda, & super omnes habitatores Ierusalem vniuersam afflictionem quã locutus sum aduersum illos, eo quod locutus sum ad illos, & non audierunt: vocaui illos, & non responderunt mihi.
18 ¶ Domui autem Rechabitarum dixit Ieremias: Hæc dicit Dominus exercituũ Deus Israel. Pro eo quod obedistis præcepto Ionadab patris vestri, & custodistis omnia mandata eius, & fecistis vniuersa quæ
19 præcepit vobis. ¶ Propterea hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Non deficiet vir de stirpe Ionadab filij Rechab, stans in conspectu meo cunctis diebus.

CAPVT XXXVI.

1 A ET factum est in anno quarto Ioakim filij Iosiæ regis Iuda: factum est verbum hoc ad Ieremiam a Domino, dicens: 2 ¶ Tolle volumen libri, & scribes in eo omnia verba quæ locutus sum tibi aduersum Israel & Iudam, & aduersum omnes gentes: a die qua locutus sum ad te ex diebus Iosiæ, 3 vsque ad diem hanc. ¶ Si forte audiente domo Iuda vniuersa mala, quæ ego cogito facere eis, reuertatur vnusquisque a via sua pessima: & propitius ero i- 4 niquitati, & peccato eorum. ¶ Vocauit ergo Ieremias Baruch, filium Neriæ: & scripsit Baruch ex ore Ieremiæ omnes sermones Domini, quos locutus est 5 ad eum, in volumine libri. ¶ Et præcepit Ieremias Baruch, dicens: Ego clausus sum, nec valeo ingre- 6 di domum Domini. ¶ Ingredere ergo tu, & lege de B volumine in quo scripsisti ex ore meo verba Domini, audiente populo in domo Domini in die ieiunij: insuper & audiente vniuerso Iuda, qui veniunt de 7 ciuitatibus suis, leges eis: ¶ Si forte cadat oratio eorum in conspectu Domini, & reuertatur vnusquisque a via sua pessima: quoniam magnus furor & indignatio est, quam locutus est Dominus aduersus 8 populum hunc. ¶ Et fecit Baruch filius Neriæ iuxta omnia quæ præceperat ei Ieremias propheta, legẽs ex volumine sermones Domini in domo Domini. 9 ¶ Factum est autem in anno quinto Ioakim, filij Iosię, regis Iuda, in mense nono: prædicauerunt ieiunium in conspectu Domini omni populo in Ierusalem, & vniuersæ multitudini quę confluxerat de ciuitatibus 10 Iuda in Ierusalem. ¶ Legitque Baruch ex volumine C sermones Ieremię in domo Domini in gazophylacio Gamariæ filij Saphan scribę, in vestibulo superiori, in introitu portæ nouæ domus Domini, audiẽte om- 11 ni populo. ¶ Cumque audisset Michęas filius Gamarię filij Saphan, omnes sermones Domini ex libro: 12 ¶ descendit in domum regis ad gazophylacium scribæ: & ecce ibi omnes principes sedebant, Elisama scriba, & Dalaias filius Semeiæ, & Elnathan filius Achobor; & Gamarias filius Saphan, & Sedecias filius Hananię, & vniuersi principes. 13 ¶ Et nunciauit eis Michęas omnia verba quę audiuit, legente Baruch 14 ex volumine in auribus populi. ¶ Miserunt itaque omnes principes ad Baruch, Iudi filium Nathanię, filij Selemię, filij Chusi, dicentes: Volumen ex quo legisti audiente populo, sume in manu tua, & D veni. Tulit ergo Baruch filius Nerię volumen in 15 manu sua, & venit ad eos. ¶ Et dixerunt ad eum: Sede & lege hęc in auribus nostris. Et legit Baruch 16 in auribus eorum. ¶ Igitur cum audissent omnia verba, obstupuerunt vnusquisque ad proximum suum, & dixerunt ad Baruch: Nunciare debemus 17 regi omnes sermones istos? ¶ Et interrogauerunt eum, dicentes: Indica nobis quomodo scripsisti om- 18 nes sermones istos ex ore eius. ¶ Dixit autem eis Baruch: Ex ore suo loquebatur quasi legens ad me omnes sermones istos: & ego scribebam in volumine 19 atramento. ¶ Et dixerunt principes ad Baruch: Vade, & abscondere tu & Ieremias, & nemo sciat vbi sitis. 20 ¶ Et ingressi sunt ad regem in atrium: porro volumen commendauerunt in gazophylacio Elisamę scribę: 21 & nunciauerunt audiente rege omnes sermones. ¶ Mi- E sitque rex Iudi, vt sumeret volumen: qui tollens illud de gazophylacio Elisamę scribę: legit audiente rege & vniuersis principibus, qui stabant circa regem. 22 ¶ Rex autem sedebat in domo hyemali in mense no- 23 no; & posita erat arula coram eo plena prunis. ¶ Cumque legisset Iudi tres pagellas, vel quattuor, scidit illud scalpello scribę, & proiecit in ignem, qui erat super arulam: donec cõsumaretur omne volumen igni, 24 qui erat in arula. ¶ Et non timuerunt, neque sciderunt vestimenta sua rex, & omnes serui eius, qui audie- 25 rũt vniuersos sermones istos. ¶ Verũtñ Elnathã, & Dalaias, & Gamarias contradixerunt regi, ne combure- 26 ret librum, & non audiuit eos. ¶ Et pręcepit rex Ieremiel filio Amelech, & Saraiæ filio Ezriel, & Selemię F filio Abdeel, vt comprehenderent Baruch scribam, & Ieremiam prophetam. absconditautem eos Do- 27 minus. ¶ Et factum est verbum Domini ad Ieremiam prophetam, postquam combusserat rex volumen, & sermones quos scripserat Baruch ex ore Ieremię, di- 28 cens: ¶ Rursum tolle volumen aliud, & scribe in eo omnes sermones priores, qui erant in primo volumi- 29 ne, quod combussit Ioakim rex Iuda. ¶ Et ad Ioakim regem Iuda dices: Hęc dicit Dominus: Tu combussisti volumen illud, dicens: quare scripsisti in eo annuncians, Festinus veniet rex Babylonis, & vastabit terrã hanc: & cessare faciet ex illa hominem, & iumen- 30 tum? ¶ Propterea hęc dicit Dominus contra Ioakim G regem Iuda: Non erit ex eo, qui sedeat super solium Dauid: & cadauer eius proijcietur ad ęstum per diẽ, 31 & ad gelu per noctem. ¶ Et visitabo contra eum, & contra semen eius, & contra seruos eius, iniquitates suas: & adducam super eos, & super habitatores Ierusalem, & super viros Iuda omne malum, quod lo- 32 cutus sum ad eos: et non audierunt. ¶ Ieremias autem tulit volumen aliud, & dedit illud Baruch filio Nerię scribę: qui scripsit in eo ex ore Ieremiæ omnes sermones libri, quem combusserat Ioakim rex Iuda igni. & insuper additi sunt sermones multo plures, quam antea fuerant.

CAPVT XXXVII.

1 A ET regnauit rex Sedecias, filius Iosię, pro Iechonia filio Ioakim: quem constituit regem Nabuchodonosor rex Babylonis in terra Iuda. 2 ¶ Et non obediuit ipse, & serui eius, & populus terrę, verbis Domini quę locutus est in manu Ieremię prophe- 3 tę. ¶ Et misit rex Sedecias Iuchal, filium Selemiæ, & Sophoniam filium Maasiæ sacerdotem ad Ieremiam prophetam, dicens: Ora pro nobis Dominum Deum 4 nostrũ. ¶ Ieremias autem libere ambulabat in medio populi: non enim miserant eum in custodiã carceris.

Igitur exercitus Pharaonis egressus est de Ægypto: & audientes Chaldæi, qui obsidebant Ierusalem, huiuscemodi nuncium, recesserunt ab Ierusalem. 5 ¶Et factum est verbum Domini ad Ieremiam prophetam, 6 dicens: ¶ Hæc dicit Dominus Deus Israel: Sic dicetis B regi Iuda, qui misit vos ad me interrogandum: Ecce exercitus Pharaonis, qui egressus est vobis in auxiliũ 7 reuertetur in terram suam in Ægyptum: ¶ & redient Chaldæi, & bellabunt contra ciuitatem hanc: & capient eam, & succendent eam igni. 8 ¶ Hæc dicit Dominus: Nolite decipere animas vestras, dicentes: Euntes abibunt, & recedent a nobis Chaldæi: quia non abibunt. 9 ¶ Sed & si percusseritis omnem exercitum Chaldæorum, qui præliantur aduersum vos, & derelicti fuerint ex eis aliqui vulnerati: singuli de tentorio suo consurgent, & incendent ciuitatem hanc igni. 10 ¶Ergo cum recessisset exercitus Chaldæorum ab Ierusalem propter exercitum Pharaonis, 11 ¶ egressus est Ieremias de Ierusalem, vt iret in terram Beniamin, & diuideret ibi possessionem in conspectu ciuium. 12 ¶Cumque peruenisset ad portam Beniamin, erat ibi C custos portæ per vices, nomine Ierias, filius Selemiæ, filij Hananiæ: & apprehendit Ieremiam prophetam, 13 dicens: Ad Chaldæos profugis. ¶ Et respondit Ieremias: Falsum est, non fugio ad Chaldæos. Et non audiuit eum: sed comprehendit Ierias Ieremiam, & adduxit eum ad principes. 14 ¶ Quamobrem irati principes contra Ieremiam, cæsum eum miserunt in carcerem, qui erat in domo Ionathan scribæ, ipse enim prępositus erat super carcerem. 15 ¶ Itaque ingressus est Ieremias in domum laci, & in ergastulum: & sedit ibi 16 Ieremias diebus multis. ¶Mittens autem Sedecias rex tulit eum, & interrogauit eum in domo sua abscon- D dite, & dixit: Putasne est sermo a Domino? Et dixit Ietemias: Est. Et ait: In manus regis Babylonis trade- 17 ris. ¶Et dixit Ieremias ad regem Sedeciam: Quid peccaui tibi, & seruis tuis, & populo tuo, quia misisti me 18 in domum carceris? ¶ Vbi sunt prophetæ vestri, qui prophetabant vobis, & dicebant: Non veniet rex Ba- 19 bylonis super vos, & super terram hanc? ¶ Nunc ergo audi obsecro Domine mi rex: Valeat deprecatio mea in cõspectu tuo: & ne me remittas in domum 20 Ionathan scribæ, ne moriar ibi. ¶ Præcepit ergo rex Sedecias, vt traderetur Ieremias in vestibulo carceris: & daretur ei torta panis quotidie, excepto pulmento, donec consumerentur omnes panes de ciuitate: et mansit Ieremias in vestibulo carceris.

CAPVT XXXVIII.

1 A Vdiuit autem Saphatias filius Mathan, & Gedelias filius Phassur, & Iuchal filius Selemiæ, & Phassur filius Melchiæ, sermones quos Ieremias loquebatur ad omnem populum, di- 2 cens: ¶ Hæc dicit Dominus, |Quicunque manserit in ciuitate hac, morietur gladio, & fame & peste: qui autem profugerit ad Chaldæos, viuet, & erit anima eius sospes, & viuens. 3 ¶ Hæc dicit Dominus: Tradendo tradetur ciuitas hæc in manu exercitus regis Ba- 4 bylonis, & capiet eam. ¶ Et dixerunt principes regi: Rogamus, vt occidatur homo iste: de industria enim dissoluit manus virorum bellantium, qui remanserunt in ciuitate hac, & manus vniuersi populi, loquens ad eos iuxta verba hæc: siquidem homo iste, 5 non quærit pacem populo huic, sed malum. ¶ Et dixit B rex Sedecias: Ecce ipse in manibus vestris est: nec e- 6 nim fas est regem vobis quicquam negare. ¶ Tulerũt ergo Ieremiam, & proiecerunt eum in lacum Melchiæ filij Amelech, qui erat in vestibulo carceris: & submiserunt Ieremiam funibus in lacum, in quo non erat aqua, sed lutum: descendit itaque Ieremias in cœ- 7 num. ¶ Audiuit autem Abdemelech Æthiops vir eunuchus, qui erat in domo regis, quod misissent Ieremiam in lacum: porro rex sedebat in porta Benia- 8 min. ¶ Et egressus est Abdemelech de domo regis, & 9 locutus est ad regem, dicens: ¶Domine mi rex, malefecerunt viri isti omnia, quæcunque perpetrarunt C contra Ieremiam prophetam, mittẽtes eum in lacum, vt moriatur ibi fame: non sunt enim panes vltra in ci- 10 uitate. ¶ Præcepit itaque rex Abdemelech Æthiopi, dicens: Tolle tecum hinc triginta viros, & leua Ieremiam prophetam de lacu, antequam moriatur. 11 ¶Assumptis ergo Abdemelech secum viris, ingressus est domum regis, quæ erat sub cellario: & tulit inde veteres pannos, & antiqua quæ computruerant: & submisit ea ad Ieremiam in lacum per funiculos. 12 ¶Dixitque Abdemelech Aethiops ad Ieremiam: Pone veteres pannos, & hæc scissa & putrida sub cubito manuũ tuarũ, & sup funes: fecit ergo Ieremias sic. 13 ¶ Et extraxerunt Ieremiam funibus, & eduxerunt cũ D de lacu: mansit autem Ieremias in vestibulo carceris. 14 ¶ Et misit rex Sedecias, & tulit ad se Ieremiam prophetam ad ostium tertium, quod erat in domo Domini: & dixit rex ad Ieremiã: Interrogo ego te sermo- 15 nem, ne abscondas a me aliquid. ¶ Dixit autem Ieremias ad Sedeciam: Si annunciauero tibi, nunquid non interficies me? & si consilium dedero tibi, non 16 me audies. ¶Iurauit ergo rex Sedecias Ieremiæ clam, dicens: Viuit Dominus, qui fecit nobis animam hãc, si occidero te, & si tradidero te in manus virorum i- 17 storum qui quærunt animam tuam. ¶ Et dixit Ie- E remias ad Sedeciam: Hęc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Si profectus exieris ad principes regis Babylonis, viuet anima tua, & ciuitas hæc non suc- 18 cendetur igni: & saluus eris tu, & domus tua. ¶Si autem non exieris ad principes regis Babylonis, tradetur ciuitas hęc in manus Chaldęorum, & succendent 19 eam igni: & tu non effugies de manu eorum. ¶ Et dicit rex Sedecias ad Ieremiam: Solicitus sum propter Iudęos qui transfugerũt ad Chaldęos ne for- 20 te tradar in manus eorum, & illudant mihi. ¶ Respondit autem Ieremias: Non te tradent: audi quæso vocem Domini, quam ego loquor ad te, & bene 21 tibi erit, & viuet anima tua. ¶ Quod si nolueris egre- 22 di: iste est sermo quem ostendit mihi Dominus. ¶Ec- F ce omnes mulieres, quę remanserunt in domo regis Iuda, educentur ad principes regis Babylonis: & ipsę dicẽt: Seduxerunt te, & pręualuerũt aduersum te viri pacifici tui, demerserunt in cœno, & in lubrico pedes 23 tuos, & recesserunt a te. ¶ Et omnes vxores tuę, & filij tui educentur ad Chaldęos: & non effugies manus eorum, sed in manu regis Babylonis capieris: 24 & ciuitatem hanc comburet igni. ¶ Dixit ergo Sedecias ad Ieremiam: Nullus sciat verba hęc, & non 25 morieris. ¶ Si autem audierint principes quia locutus sum tecum: & venerint ad te, & dixerint tibi: In- G dica nobis quid locutus sis cum rege ne celes nos, & non te interficiemus: & quid locutus est tecum

rex:

|Sup.21. c.9.

26 rex: ¶ Dices ad eos: Prostraui ego preces meas coram rege, ne me reduci iuberet in domum Ionathā, & ibi 27 morerer. ¶ Venerunt ergo omnes principes ad Ieremiam, & interrogauerunt eum: & locutus est eis iuxta omnia verba quæ præceperat ei rex, & cessauerunt 28 ab eo: nihil enim fuerat auditum. ¶ Mansit vero Ieremias in vestibulo carceris: vsque ad diem quo capta est Ierusalem: & factum est vt caperetur Ierusalem.

CAPVT XXXIX.

4.Re.25.2.1. Inf.52.2.4.

1 A ANno nono Sedeciæ regis Iuda, mense decimo, venit Nabuchodonosor rex Babylonis, & omnis exercitus eius ad Ierusalem, & ob 2 sidebant eam. ¶ Vndecimo autem anno Sedeciæ, mense 3 quarto, quinta mensis aperta est ciuitas: ¶ Et ingressi sunt omnes principes regis Babylonis, & sederunt in porta media: Neregel, Serezer, Semegarnabu, Sarsachim, Rabsares, Neregel, Serezer, Regmar, & omnes 4 reliqui principes regis Babylonis. ¶ Cumque vidisset eos Sedecias rex Iuda, & omnes viri bellatores, fugerunt: & egressi sunt nocte de ciuitate per viā horti regis, & per portam quæ erat inter duos muros, 5 & egressi sunt ad viam deserti. ¶ Persecutus est autē eos exercitus Chaldæorum: & comprehenderunt Sedeciam in campo solitudinis Ierichuntinæ, & captum B adduxerunt ad Nabuchodonosor regem Babylonis in Reblathā, quæ est in terra Emath: & locutus est ad 6 eum iudicia. ¶ Et occidit rex Babylonis filios Sedeciæ in Reblatha, in oculis eius: & omnes nobiles Iuda oc 7 cidit rex Babylonis. ¶ Oculos quoque Sedeciæ eruit: & vinxit eum compedibus, vt duceretur in Babylo 8 nem. ¶ Domum quoque regis, & domum vulgi succenderunt Chaldæi igni: & murum Ierusalem subuer 9 terunt. ¶ Et reliquias populi, qui remanserant in ciuitate, & perfugas qui transfugerant ad eum, & superfluos vulgi qui remanserant, transtulit Nabuzardan 10 magister militū in Babylonē. ¶ Et de plebe pauperū, C qui nihil penitus habebant, dimisit Nabuzardan magister militum, in terra Iuda: & dedit eis vineas & ci 11 sternas in die illa. ¶ Præceperat autem Nabuchodonosor rex Babylonis de Ieremia Nabuzardan magi 12 stro militum, dicens: ¶ Tolle illum, & pone super eū oculos tuos, nihilque ei mali facias, sed vt voluerit, 13 sic facias ei. ¶ Misit ergo Nabuzardan princeps militiæ, & Nabusezban & Rabsares, & Neregel, & Serezer, & Rebmag, & omnes optimates regis Babylo 14 nis, ¶ miserunt & tulerunt Ieremiam de vestibulo car D ceris, & tradiderunt eum Godoliæ filio Ahicam, filij Sapham, vt intraret in domum, & habitaret in po 15 pulo. ¶ Ad Ieremiam autem factus fuerat sermo Domini, cum clausus esset in vestibulo carceris, dicens: 16 ¶ Vade, & dic Abdemelech Aethiopi, dicens: Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Ecce ego inducam sermones meos super ciuitatem hanc in malū, & non in bonum: & erunt in conspectu tuo in die illa. 17 ¶ Et liberabo te in die illa: ait Dominus: & non tra 18 deris in manus virorum quos tu formidas: ¶ Sed eruens liberabo te, & gladio non cades: sed erit tibi anima tua in salutem, quia in me habuisti fiduciam, ait Dominus.

CAPVT XL.

1 A SErmo qui factus est ad Ieremiā a Domino, post quam dimissus est a Nabuzardan magistro militiæ de Rama, quando tulit eum vinctum ca tenis in medio omnium, qui migrabant de Ierusalē 2 & Iuda: & ducebantur in Babylonem. ¶ Tollens ergo princeps militiæ Ieremiam, dixit ad eum: Dominus Deus tuus locutus est malum hoc super locum 3 istum, ¶ & adduxit: & fecit Dominus sicut locutu est: quia peccastis Domino, & non audistis vocem e 4 ius, & factus est vobis sermo hic: ¶ Nunc ergo ecce solui te hodie de catenis quæ sunt in manibus tuis: placet tibi vt venias mecum in Babylonem, veni: & ponam oculos meos super te: si autem displicet tib venire mecum in Babylonem, reside: ecce omnis te ra in cōspectu tuo est, quod elegeris, & quo placueri 5 tibi vt vadas, illuc perge. ¶ Et mecum noli venire: se B habita apud Godoliam, filium Ahicam, filij Saphā quem proposuit rex Babylonis ciuitatibus Iuda: ha bita ergo cum eo in medio populi: vel quocunq; pl cuerit tibi vt vadas, vade. Dedit quoque ei magiste 6 militiæ cibaria, & munuscula, & dimisit eum. ¶ Veni autem Ieremias ad Godoliam filium Ahicā in Mas phath: & habitauit cum eo in medio populi qui reli 7 ctus fuerat in terra. ¶ Cumque audissent omnes prin cipes exercitus, qui dispersi fuerant per regiones, ips & socij eorum, quod præfecisset rex Babylonis Go doliam filium Ahicam terræ: & quod commendasse ei viros, & mulieres, & paruulos, & de pauperibus 8 terræ qui non fuerant translati in Babylonem: ¶ Ve C nerunt ad Godoliam in Masphath, & Ismahel filius Nathaniæ, & Iohanan, & Ionathan, filij Caree, & Sa reas filius Thanehumeth, & filij Ophi qui erant de Netophathi, et Iezonias filius Maachathi, ipsi et viri 9 eorum. ¶ Et iurauit eas Godolias filius Ahicam filij Saphan, et comitibus eorum, dicens: Nolite timere seruire Chaldæis: habitate in terrā, et seruite regi 10 Babylonis, et bene erit vobis. ¶ Ecce ego habito in Masphath, vt respondeā præcepto Chaldæorū, qui mittuntur ad nos: vos autem colligite vindemiā, et messem, et oleū, et condite in vasis vestris: et manete 11 in vrbibus vestris quas tenetis. ¶ Sed et oēs Iudæi qui erant in Moab, et in filijs Ammon, et in Idumæa, et in vniuersis regionibus, audito quod dedisset rex Babylonis reliquias in Iudæa, et quod præposuisset su 12 per eos Godoliam filium Ahicam filij Saphan: ¶ reuersi sunt, inquam, omnes Iudæi de vniuersis locis ad D quæ profugerant, et venerunt in terram Iuda ad Godoliam in Masphath: et collegerunt vinum, et mes 13 sem multam nimis. ¶ Iohanan autem filius Caree, et omnes principes exercitus, qui dispersi fuerant in re 14 gionibus, venerunt ad Godoliam in Masphath. ¶ Et dixerunt ei: Scito, quod Baalis rex filiorum Ammō, misit Ismahel filium Nathaniæ percutere animam tuam. Et non credidit eis Godolias filius Ahicam. 15 ¶ Iohanan autem filius Caree dixit ad Godoliā seorsum in Masphath loquens: Ibo, et percutiam Ismahel filium Nathaniæ nullo sciente: ne interficiat animā tuam, et dissipentur omnes Iudæi qui cōgregati sunt 16 ad te, et peribunt reliquiæ Iuda. ¶ Et ait Godolias filius Ahicam ad Iohanan filium Caree: Noli facere verbum hoc: falsum enim tu loqueris de Ismahel.

CAPVT XLI.

1 A ET factum est in mense septimo, venit Ismahel filius Nathaniæ, filij Elisama de semine regali, & optimates regis, & decem viri cum eo, ad Godoliam filium Ahicam in Masphath: & comederunt ibi panes simul in Masphath. 2 ⁋ Surrexit autẽ Ismahel filius Nathaniæ, & decem viri qui cum eo erant, & percusserunt Godoliam filium Ahicam, filij Saphan, gladio, & interfecerunt eum, quem præfecerat rex Babylonis terræ. 3 ⁋ Omnes quoque Iudæos qui erant cum Godolia in Masphath, & Chaldæos qui reperti sunt ibi, & viros bellatores percussit Ismahel. 4 ⁋ Secundo autem die postquam occiderat Godoliam nullo adhuc sciente, 5 ⁋ venerunt viri de Sichẽ, & de Silo, & de Samaria octoginta viri: rasi barba, & scissis vestibus, & squalentes: & munera & thus habebant in manu, vt offerrent in domo Domini. 6 B ⁋ Egressus ergo Ismahel filius Nathanię in occursum eorum de Masphath, incedens & plorans ibat: cum autem occurrisset eis, dixit ad eos: Venite ad Godoliam filium Ahicam. 7 ⁋ Qui cum venissent ad medium ciuitatis, interfecit eos Ismahel filius Nathaniæ circa medium laci, ipse & viri qui erant cum eo. 8 ⁋ Decem autem viri reperti sunt inter eos, qui dixerunt ad Ismahel: Noli occidere nos, quia habemus thesauros in agro, frumenti, & hordæi, & olei, & mellis. Et cessauit: & non interfecit eos cum fratribus suis. 9 ⁋ Lacus autem in quem proiecerat Ismahel omnia cadauera virorum quos percussit propter Godoliam, ipse est quem fecit rex Asa, propter Baasa regẽ Israel: ipsum repleuit Ismahel filius Nathanię occisis. 10 C ⁋ Et captiuas duxit Ismahel omnes reliquias populi qui erant in Masphath: filias regis, & vniuersum populum qui remanserat in Masphat: quos commendauerat Nabuzardan princeps militiæ Godolię filio Ahicam. Et cepit eos Ismahel filius Nathaniæ: & abijt, vt transiret ad filios Ammon. 11 ⁋ Audiuit autem Iohanan filius Caree, & omnes principes bellatorum, qui erant cũ eo, omne malum quod fecerat Ismahel filius Nathaniæ. 12 ⁋ Et assumptis vniuersis viris, profecti sunt vt bellarent aduersum Ismahelem filium Nathaniæ, & inuenerunt eũ ad aquas multas quę sunt in Gabaon. 13 D ⁋ Cumque vidisset omnis populus qui erat cum Ismahel, Iohanan filium Caree, & vniuersos principes bellatorum, qui erant cum eo, lætati sunt. 14 ⁋ Et reuersus est omnis populus, quẽ ceperat Ismahel, in Masphath: reuersusque abijt ad Iohanan filium Caree. 15 ⁋ Ismahel autem filius Nathaniæ fugit cum octo viris a facie Iohanan, & abijt ad filios Ammon. 16 ⁋ Tulit ergo Iohanan filius Caree, & omnes principes bellatorum qui erant cum eo, vniuersas reliquias vulgi, quas reduxerunt ab Ismahel filio Nathaniæ de Masphath, postquam percussit Godoliam filium Ahicã: fortes viros ad prælium, & mulieres, & pueros, & eunuchos quos reduxerat de Gabaon. 17 ⁋ Et abierunt, & sederunt peregrinantes in Chamaam, quæ est iuxta Bethlehem: vt pergerent, & introirent Aegyptum 18 ⁋ a facie Chaldæorum: timebant enim eos, quia percusserat Ismahel filius Nathaniæ Godoliam filium Ahicam, quem præposuerat rex Babylonis in terra Iuda.

CAPVT XLII.

1 A ET accesserunt omnes principes bellatorum, & Iohanan filius Caree, & Iezonias filius Osaię, & reliquum vulgus a paruo vsq; ad magnũ: (Iosiæ 8. Osiæ 6.) 2 ⁋ Dixeruntque ad Ieremiam prophetam: Cadat oratio nostra in conspectu tuo: & ora pro nobis ad Dominum Deum tuũ pro vniuersis reliquijs istis, quia derelicti sumus pauci de pluribus, sicut oculi tui nos intuentur. 3 ⁋ Et annunciet nobis Dominus Deus tuus viam, per quam pergamus: & verbum quod faciamus. 4 ⁋ Dixit autem ad eos Ieremias propheta: Audiui: ecce ego oro ad Dominum Deum vestrum secundum verba vestra. omne verbum quodcunque respõderit mihi, indicabo vobis: nec celabo vos quicquã. 5 ⁋ Et illi dixerũt ad Ieremiam: Sit Dominus inter nos testis veritatis & fidei, si non iuxta omne verbum in quo miserit te Dominus Deus tuus ad nos, sic faciemus. 6 ⁋ Siue bonum est, siue malum, voci Domini Dei nostri ad quem mittimus te, obediemus: vt bene sit nobis cum audierimus vocem Domini Dei nostri. 7 B ⁋ Cum autem completi essent decem dies, factum est verbum Domini ad Ieremiam. 8 ⁋ Vocauitq; Iohanã filium Caree, & omnes principes bellatorũ, qui erant cum eo, & vniuersum populum a minimo vsque ad magnum. 9 ⁋ Et dixit ad eos: Hæc dicit Dñs Deus Israel, ad quem misistis me, vt prosternerem preces vestras in cõspectu eius, 10 ⁋ Si quiescẽtes manseritis in terra hac, ædificabo vos, & non destruã: plantabo, & nõ euellam: iam. n. placatus sum super malo quod feci vobis. 11 ⁋ Nolite timere a facie regis Babylonis, quem vos pauidi formidatis: nolite metuere eũ, dicit Dñs: quia vobiscum sum ego, vt saluos vos faciã, & eruã de manu eius. 12 ⁋ & dabo vobis misericordias, & miserebor vestri, & habitare vos faciã in terra vestra. 13 C ⁋ Si autẽ dixeritis vos: Non habitabimus in terra ista, nec audiemus vocẽ Domini Dei nostri, 14 ⁋ dicẽtes: Nequaquam, sed ad terram Aegypti pergemus: vbi non videbimus bellum, & clangorem tubæ non audiemus, & famem non sustinebimus: & ibi habitabimus. 15 ⁋ Propter hoc nunc audite verbum Domini reliquiæ Iuda: Hæc dicit Dominus exercituum, Deus Israel: Si posueritis faciem vestram, vt ingrediamini Aegyptum, & intraueritis vt ibi habitetis: 16 ⁋ gladius quem vos formidatis, ibi comprehendet vos in terra Aegypti: & fames, pro qua estis soliciti, adhærebit vobis in Aegypto, & ibi moriemini. 17 ⁋ Omnesque viri qui posuerint faciẽ suam vt ingrediantur Aegyptum, vt habitent ibi, morientur gladio, & fame, & peste: nullus de eis remanebit, nec effugiet a facie mali quod ego afferam super eos. 18 D ⁋ Quia hæc dicit Dominus exercituũ, Deus Israel: Sicut conflatus est furor meus, & indignatio mea super habitatores Ierusalem: sic conflabitur indignatio mea super vos, cum ingressi fueritis Aegyptum: & eritis in iusiurandum, & in stuporem, & in maledictum, & in opprobrium: & nequaquam vltra videbitis locum istum. 19 ⁋ Verbũ Domini super vos, reliquiæ Iuda: nolite intrare Aegyptum: Scientes scietis quia obtestatus sum vos hodie, 20 ⁋ quia decepistis animas vestras. vos enim misistis me ad Dominum Deum nostrum, dicentes: Ora pro nobis ad Dominum Deum nostrum, & iuxta omnia quæcunque dixerit tibi Dominus Deus noster, sic annuncia nobis, & faciemus. 21 ⁋ Et annunciaui

vobis hodie, & non audiſtis vocem Domini Dei veſtri ſuper vniuerſis, pro quibus miſit me ad vos. 22 ¶Nunc ergo ſcientes ſcietis, quia gladio, & fame & peſte moriemini in loco, ad quem voluiſtis intrare vt habitaretis ibi.

CAPVT XLIII.

1 A FActum eſt autem, cum compleſſet Ieremias loquens ad populum vniuerſos ſermones Domini Dei eorum, pro quibus miſerat eum Do- 2 minus Deus eorum ad illos, omnia verba hæc: ¶dixit Azarias filius Oſaiæ, & Iohanan filius Caree, & omnes viri ſuperbi, dicentes ad Ieremiam: Mendacium tu loqueris: non miſit te Dominus Deus noſter, dicēs: 3 Ne ingrediamini Aegyptum: vt habitetis illic. ¶Sed Baruch filius Nerię incitat te aduerſum nos, vt tradat nos in manus Chaldæorum, vt interficiat nos, & tra- 4 duci faciat in Babylonem. ¶Et non audiuit Iohanan B filius Caree, & omnes principes bellatorum, & vniuerſus populus, vocem Domini, vt manerent in ter- 5 ra Iuda: ¶Sed tollens Iohanan filius Caree, & vniuerſi principes bellatorum vniuerſos reliquiarum Iuda, qui reuerſi fuerant de cunctis Gentibus, ad quas fue- 6 rant ante diſperſi, vt habitarent in terra Iuda: ¶viros, & mulieres & paruulos, & filias regis: & omnem animam quam reliquerat Nabuzardan princeps militiæ cum Godolia filio Ahicam filij Saphan & Iere- 7 miā prophetam, & Baruch filium Nerię. ¶Et ingreſſi C ſunt terram Aegypti, quia non obedierunt voci Do- 8 mini: & venerunt vſque ad Taphnis. ¶Et factus eſt 9 ſermo Domini ad Ieremiam in Taphnis, dicens: ¶Sume lapides grandes in manu tua, & abſcondes eos in crypta, quæ eſt ſub muro lateritio in porta domus Pharaonis in Taphnis, cernentibus viris Iudęis. 10 ¶Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus exercituum Deus Iſrael: Ecce ego mittam, & aſſumam Nabuchodonoſor regem Babylonis ſeruum meum: & ponam thronum eius ſuper lapides iſtos quos abſcondi: & 11 ſtatuet ſolium ſuum ſuper eos. ¶Veniēſque percutiet D terram Ægypti: quos in mortem, in mortem: & quos in captiuitatem, in captiuitatem: & quos in gladium, 12 in gladium. ¶Et ſuccendet ignem in delubris deorum Aegypti, & comburet ea, & captiuos ducet illos: & amicietur terra Ægypti, ſicut amicitur paſtor pallio 13 ſuo: & egredietur inde in pace. ¶Et conteret ſtatuas domus Solis quę ſunt in terra Aegypti: & delubra deorum Aegypti comburet igni.

CAPVT XLIIII.

1 A VErbum quod factum eſt per Ieremiam, ad omnes Iudæos qui habitabant in terra Aegypti, habitantes in Madgalo, & in Taph- 2 nis, & in Memphis, & in terra phatures, dicens: ¶Hæc dicit Dominus exercituum Deus Iſrael: Vos vidiſtis omne malum iſtud quod adduxi ſuper Ieruſalem, & ſuper omnes vrbes Iuda: & ecce deſertæ ſunt hodie, 3 & non eſt in eis habitator. ¶Propter malitiam, quam fecerunt, vt me ad iracundiam prouocarent, & irent, vt ſacrificarent, & colerent deos alienos quos neſcie- 4 bant, & illi & vos & patres veſtri. ¶Et miſi ad vos omnes ſeruos meos prophetas de nocte conſurgens, mittenſque & dicēs: Nolite facere verbū abominationis 5 huiuſcemodi quam odiui. ¶Et non audierunt, nec inclinauerunt aurē ſuam, vt cōuerterentur a malis ſuis, 6 & non ſacrificarent dijs alienis. ¶Et conflata eſt indi- B gnatio mea, & furor meus: & ſuccenſa eſt in ciuitatibus Iuda: & in plateis Ieruſalem: & verſæ ſunt in ſoli- 7 tudinem, & vaſtitatem ſecundum diem hāc. ¶Et nūc hæc dicit Dominus exercituum Deus Iſrael. Quare vos facitis malum grāde hoc contra animas veſtras, vt intereat ex vobis vir, & mulier, paruulus, & lactēs de medio Iudæ, nec relinquatur vobis quicquam re- 8 ſiduum: ¶Prouocantes me in operibus manuum veſtrarum, ſacrificando dijs alienis in Terra Aegypti, in quam ingreſſi eſtis, vt habitetis ibi: & diſpereatis, & ſitis in maledictionem, & in opprobrium cunctis gen- 9 tibus terræ? ¶Nunquid obliti eſtis mala patrum veſtrorum, & mala regum Iuda, & mala vxorum eius, & mala veſtra, & mala vxorum veſtrarum, quæ fece- 10 rūt in terra Iuda, & in regionibus Ieruſalē? ¶Nō ſunt mundati, vſque ad diem hanc; & non timuerunt, & non ambulauerunt in lege Domini, & in præceptis meis, quæ dedi coram vobis, et coram patribus ve- 11 ſtris. ¶Ideo hæc dicit Dominus exercituum Deus Iſ- C rael, |Ecce ego ponam faciem meam in vobis in ma- 12 lum: & diſperdam omnem Iudam. ¶Et aſſumam reliquias Iudæ, qui poſuerunt facies ſuas, vt ingrederentur Terram Aegypti, et habitarent ibi, et conſumentur omnes in Terra Aegypti: cadent in gladio, et in fame: et conſumentur a minimo, vſque ad maximum, in gladio, et in fame morientur: et erunt in iuſiurandum, et in miraculum, et in maledictionem, et in op- 13 probriū. ¶et viſitabo ſuper habitatores terrę Aegypti, ſicut viſitaui ſuper Ieruſalē: in gladio, et fame, et pe- 14 ſte. ¶Et non erit qui effugiat et ſit reſiduus de reliquijs Iudæorum, qui vadūt, vt peregrinentur in Terra Aegypti: et reuertantur in Terram Iuda, ad quam ipſi eleuant animas ſuas, vt reuertantur, et habitent ibi: 15 non reuertentur niſi qui fugerint. ¶Reſponderunt au D tem Ieremiæ omnes viri ſcientes, quod ſacrificarent vxores eorum dijs alienis; et vniuerſæ mulieres quarum ſtabat multitudo grandis: et omnis populus habitantium in Terra Aegypti in Phatures, dicentes: 16 ¶Sermonem quem loquutus es ad nos in nomine Do- 17 mini non audiemus ex te: ¶ſed facientes faciemus omne verbū quod egredietur de ore noſtro, vt ſacrificemus reginę cęli, et libemus ei libamina, ſicut fecimus nos, et patres noſtri, reges noſtri, et principes noſtri in vrbibus Iuda, et in plateis Ieruſalē, et ſaturati ſumus panibus, et bene nobis erat, malumque nō vidimus. 18 ¶Ex eo autem tempore quo ceſſauimus ſacrificare reginæ cœli, et libare ei libamina, indigemus omnibus, 19 et gladio, et fame conſumpti ſumus. ¶|Quod ſi nos ſa- E crificamus reginæ cœli, et libamus ei libamina: nunquid ſine viris noſtris fecimus ei placentas ad colen- 20 dum eam, et libandum ei libamina? ¶Et dixit Ieremias ad omnem populum, aduerſum viros, et aduerſum mulieres, et aduerſum vniuerſam plebem, qui re- 21 ſponderant ei verbum, dicens: ¶Nunquid non ſacrificium quod ſacrificaſtis in ciuitatibus Iuda, et in plateis Ieruſalē vos, et patres veſtri, reges veſtri, et principes veſtri, et populus terræ, horū recordatus eſt Do- 22 minus, et aſcendit ſuper cor eius? ¶Et non poterat Dominus vltra portare propter malitiam ſtudiorum veſtrorum, et propter abominationes, quas feciſtis: et facta eſt terra veſtra in deſolationem, et in ſtuporem, et in maledictū, eo quod non ſit habitator, ſicut eſt dies 23 hæc. ¶Propterea quod ſacrificaueritis idolis, et pecca-

|Amos 9 a.4. Inf. g.27

|Sup.7.d.18.

ueritis Domino:& non audieritis vocem Domini,& F in lege,& in præceptis,& in testimonijs eius non ambulaueritis:idcirco euenerunt vobis mala hæc, sicut 24 est dies hæc.♀Dixit autem Ieremias ad omnem populum,& ad vniuersas mulieres: Audite verbum Domini omnis Iuda,qui estis in terra Ægypti: 25 ♀Hæc inquit Dominus exercituum Deus Israel, dicens: Vos & vxores vestræ locuti estis ore vestro,& manib⁹ vestris implestis,dicẽtes:Faciamus vota nostra,q̃ vouimus,vt sacrificemus reginæ cœli, & libemus ei libamina,implestis vota vestra, & opere perpetrastis ea. 26 ♀Ideo audite verbum Domini omnis Iuda,qui habitatis in terra Ægypti:ecce ego iuraui in nomine meo magno, ait Dominus: quia nequaquam vltra vocabitur nomen meum ex ore omnis viri Iudæi, dicentis: 27 Viuit Dominus Deus,in omni Terra Ægypti.♀Ecce ego vigilabo super eos in malum,& nõ in bonum: G & consumentur omnes viri Iuda, qui sunt in Terra Ægypti, gladio, & fame, donec penitus consumantur. 28 ♀ Et qui fugerint gladium, reuertentur de Terra Aegypti in terram Iuda viri pauci:& scient omnes reliquiæ Iuda ingredientium Terram Aegypti, vt habitent ibi, cuius sermo compleatur, meus, an illorũ. 29 ♀Et hoc vobis signum,ait Dominus,quod visitem ego super vos in loco isto:vt sciatis, quia vere complebuntur 30 sermones mei contra vos in malum.♀Hæc dicit Dominus: Ecce ego tradam Pharaonem Ephree regem Aegypti,in manu inimicorum eius, & in manu quærẽtium animam illius:sicut tradidi Sedeciam regem Iuda in manu Nabuchodonosor regis Babylonis inimici sui,& quærentis animam eius.

Supra c. 11.

CAPVT XLV.

1 A Verbum quod loquutus est Ieremias propheta ad Baruch filium Neriæ, cum scripsisset verba hæc in libro ex ore Ieremiæ, anno 2 quarto Ioakim,filij Iosiæ,regis Iuda,dicens:♀Hæc di 3 cit Dominus Deus Israel ad te Baruch.♀Dixisti:Væ misero mihi, quoniam addidit Dñs dolorem dolori meo:laboraui in gemitu meo, & requiem non inue- 4 ni.♀Hæc dicit Dñs:Sic dices ad eum:Ecce,quos ædi- B ficaui,ego destruo:& quos plantaui,ego euello,& v- 5 niuersam terram hanc.♀Et tu quæris tibi grãdia?noli quærere,quia ecce, ego adducam malum super omnem carnem,ait Dominus: & dabo tibi animam tuã in salutem in omnibus locis ad quęcunq; perrexeris.

CAPVT XLVI.

1 A Quod factum est verbum Domini ad Ieremiã prophetam contra Gentes♀ ad Ægyptum ad- 2 uersum exercitum Pharaonis Nechao regis Aegypti, qui erat iuxta fluuium Euphraten in Charcamis,quem percussit Nabuchodonosor rex Babylonis,in quarto anno Ioakim filij Iosię regis Iuda. 3 ♀Pręparate scutum,& clypeum, & procedite ad bel- 4 lum.♀Iungite equos,& ascendite equites:state in ga- 5 leis,polite lanceas,induite vos loricis.♀Quid igitur? vidi ipsos pauidos, & terga vertentes, fortes eorum B cęsos fugerunt conciti,nec respexerunt:terror undiq; 6 ait Dominus.♀Non fugiat velox,nec saluari se putet fortis: ad Aquilonem iuxta flumen Euphraten victi 7 sunt,& ruerunt.♀Quis est iste,qui quasi flumen ascendit:& veluti fluuiorum intumescunt gurgites eius? 8 Aegyptus,fluminis instar ascendit, & velut flumina mouebuntur fluctus eius,& dicet:ascendens operiam 9 terram:perdam ciuitatem,& habitatores eius.♀Ascẽdite equos,& exultate in curribus, & procedant fortes,Aethiopia,& Lybies tenentes scutum,& Lidij ar- 10 ripientes,& iacientes sagittas.♀ Dies autem ille Domini Dei exercituum,dies vltionis, vt sumat vindictam de inimicis suis:deuorabit gladius, & saturabi- C tur,& inebriabitur sanguine eorũ:victima enim Domini Dei exercituum in Terra Aquilonis iuxta flu- 11 mẽ Euphraten.♀Ascende in Galaad,& tolle resinam virgo filia Aegypti:frustra multiplicas medicamina, 12 sanitas non erit tibi.♀Audierunt Gentes ignominiam tuam,& vlulatus tuus repleuit terram:quia fortis im- 13 pegit in fortem,& ambo pariter conciderunt.♀verbũ quod locutus est Dominus ad Ieremiam prophetam, super eo, quod venturus est Nabuchodonosor rex 14 Babylonis,& percussurus terram Aegypti.♀Annun- D ciate Aegypto,& auditum facite in Magdalo,& resonet in Memphis,& in Taphnis:dicite: Sta,& pręparate: quia deuorabit gladius ea quę per circuitum tuũ 15 sunt.♀ Quare computruit fortis tuus?non stetit,quo- 16 niam Dominus subuertit eum.♀ Multiplicauit ruentes,ceciditque vir ad proximum suum,& dicent: Surge,& reuertamur ad populum nostrum,& ad terram 17 natiuitatis nostrę,a facie gladij columbę.♀vocate nomen Pharaonis regis Aegypti tumultum, adduxit tẽ- 18 pus.♀Viuo ego(inquit rex, Dominus exercituum no E men eius) quoniam sicut Thabor in montibus, & si- 19 cut Carmelus in mari,veniet.♀ Vasa trãsmigrationis fac tibi habitatrix filia Aegypti:quia Memphis in so- 20 litudinem erit,& deseretur,& inhabitabilis erit.♀ vitula elegans,atque formosa Aegyptus:stimulator ab 21 Aquilone veniet ei.♀mercenarij quoque eius qui versabãtur in medio eius,quasi vituli saginati versi sunt, & fugerunt simul, nec stare potuerunt, quia dies interfectionis eorum venit super eos,tempus visitatio- 22 nis eorum.♀ Vox eius quasi ęris sonabit:quoniam cũ exercitu properabunt, & cum securibus venient ei, 23 quasi cędentes ligna. ♀ Succiderunt saltum eius, ait F Dominus,qui supputari nõ potest: multiplicati sunt 24 super locustas.& non est eis numerus.♀Confusa est fi- 25 lia Aegypti,& tradita in manu populi Aquilonis.♀dixit Dominus exercituum Deus Israel: Ecce egó visitabo super tumultum Alexandriæ, & super Pharaonem,& super Aegyptum,& super deos eius, & super reges eius:& super Pharaonem,& super eos qui con- 26 fidunt in eo. ♀ Et dabo eos in manu quęrentium animam eorum, & in manu Nabuchodonosor regis Babylonis,& in manu seruorum eius: & post hęc habi- 27 tabitur,sicut diebus pristinis,ait Dominus.♀ Et tu ne G timeas serue meus Iacob,& ne paueas Israel:quia ecce ego saluum te faciam de longinquo, & semen tuum de terrã captiuitatis tuę,& reuertetur Iacob,& requiescet,et prosperabitur,et non erit, qui exterreat 28 eum.♀ Et tu noli timere serue meus Iacob, ait Dominus:quia tecum ego sum; quia ego consumam cunctas gentes,ad quas eieci te: te vero non consumam, sed castigabo te in iudicio, nec quasi innocenti parcam tibi.

Isa.43.a. 1.44.a.1. Supr.30. b.10.

CAPVT XLVII.

1 A Quod factum est verbum Domini ad Ieremiam prophetam contra Palęsthinos, antequam 2 percuteret Pharao Gazam. ♀ Hęc di-

cit Dominus: Ecce aquæ aſcendunt ab Aquilone, & erunt quaſi torrens innundans, & operient terram & plenitudinem eius, vrbem & habitatores eius: B clamabunt homines, & vlulabunt omnes habita- 3 tores terræ, ¶ a ſtrepitu pompæ armórum, & bellatorum eius, a commotione quadrigarum eius, & multitudine rotarum illius non reſpexerunt patres 4 filios manibus diſſolutis, ¶ pro aduentu diei, in quo C vaſtabuntur omnes Philiſthijm, & diſſipabitur Tyrus, & Sidon cum omnibus reliquis auxilijs ſuis: depopulatus eſt enim Dominus Palæſthinos, reliquias 5 inſulæ Cappadociæ. ¶ Venit caluitium ſuper Gazam: conticuit Aſcalon, & reliquiæ vallis earum, vſque- 6 quo concideris? ¶ O mucro Domini, vſquequo non D quieſces? ingredere in vaginam tuam: refrigerare 7 & ſile. ¶ Quomodo quieſcet cum Dominus præceperit ei aduerſus Aſcalonem, & aduerſus maritimas eius regiones, ibique condixerit illi?

CAPVT XLVIII.

1 A AD Moab. Hæc dicit Dominus exercituum Deus Iſrael: Væ ſuper Nabo, quoniam vaſtata eſt & confuſa: capta eſt Cariatha- 2 im: confuſa eſt fortis, & tremuit. ¶ Non eſt vltra exultatio in Moab cōtra Heſebon: cogitauerunt malum. Venite, & diſperdamus eam de gente: ergo ſilens 3 conticeſces, ſequeturque te gladius. ¶ Vox clamoris 4 de Oronaim: vaſtitas, & contritio magna. ¶ Contrita eſt Moab: annunciate clamorem paruulis eius. 5 ¶ Per aſcenſum enim Luith plorans aſcendet in fletu: quoniam in deſcenſu Oronaim hoſtes vlulatum con- 6 tritionis audierunt. ¶ | Fugite, ſaluate animas veſtras: 7 & eritis quaſi myricæ in deſerto. ¶ Pro eo enim quod habuiſti fiduciam in munitionibus tuis, & in theſauris tuis, tu quoque capieris: & ibit Chamos in tranſmigrationē, ſacerdotes eius, & principes eius ſimul. 8 ¶ Et veniet prædo ad omnem vrbē, & vrbs nulla ſal- B uabitur: & peribunt valles, & diſſipabuntur campe- 9 ſtria, quoniam dixit Dominus: ¶ Date florem Moab, quia florens egredietur: & ciuitates eius deſertæ erūt 10 & inhabitabiles. ¶ Maledictus qui facit opus Domini fraudulēter, & maledictus qui prohibet gladiū ſuum 11 a ſanguine. ¶ Fertilis fuit Moab ab adoleſcētia ſua, & requieuit in fęcibus ſuis: nec transfuſus eſt de vaſe in vas, & in tranſmigrationem nō abijt: idcirco permāſit guſtus eius in eo, & odor eius non eſt immutatus. 12 ¶ Propterea, ecce dies veniunt, dicit Dn̄s: & mittam ei ordinatores & ſtratores laguncularum, & ſternent eum: & vaſa eius exhaurient, & lagunculas eorum 13 colliſdent. ¶ Et confundetur Moab a Chamos, | ſicut confuſa eſt domus Iſrael a Bethel, in qua habebat fi- 14 duciam. ¶ Quomodo dicitis: | Fortes ſumus, & viri ro- 15 buſti ad præliandū? ¶ Vaſtata eſt Moab, & ciuitates C illius ſucciderunt: & electi iuuenes eius deſcenderunt in occiſionem: ait rex, Dominus exercituum nomen 16 eius. ¶ Prope eſt interitus Moab, vt veniat: & malum 17 eius velociter accurret nimis. ¶ Conſolamini eum omnes qui eſtis in circuitu eius: & vniuerſi qui ſcitis nomen eius, dicite: Quomodo confracta eſt vir- 18 ga fortis, baculus glorioſus? ¶ Deſcende de gloria, & ſede in ſiti habitatio filiæ Dibon: quoniam vaſtator 19 Moab aſcendet ad te, diſſipabit munitiones tuas. ¶ In via ſta, & proſpice habitatio Aroer: interroga fugiē- 20 tem: & ei qui euaſit, dic, Quid accidit? ¶ Confuſus eſt Moab, quoniam victus eſt: vlulate, & clamate, an- 21 nunciate in Arnon, quoniā vaſtata eſt Moab. ¶ Et iudicium venit ad terram campeſtrem: ſuper Helon, & 22 ſuper Iaſa, & ſuper Mephaat, ¶ & ſuper Dibon, & ſu- 23 per Nabo, & ſuper domum Deblathaim, ¶ & ſuper D Cariathaim, & ſuper Bethgamul, & ſuper Bethmaō, 24 ¶ & ſuper Carioth, & ſuper Boſra: & ſuper omnes ciuitates terræ Moab, quæ longe & quæ prope ſunt. 25 ¶ Abſciſſum eſt cornu Moab, & brachium eius cōtri- 26 tum eſt, ait Dominus. ¶ Inebriate eum, quoniam contra Dominum erectus eſt: & allidet manum Moab in 27 vomitu ſuo, & erit in deriſum etiam ipſe. ¶ Fuit enim in deriſum tibi Iſrael, quaſi inter fures repeiſſes eū: propter verba ergo tua quæ adſum illum locutus es, 28 captiuus duceris. ¶ Relinquite ciuitates, & habitate in petra habitatores Moab, & eſtote quaſi columba ni- 29 dificans in ſummo ore foraminis. ¶ Audiuimus ſuperbiam Moab, ſuperbus eſt valde: ſublimitatem eius & arrogantiam, & ſuperbiam, & altitudinem cordis e- 30 ius. ¶ Ego ſcio, ait Dominus, iactantiam eius: & quod E non ſit iuxta eam virtus eius, nec iuxta quod pote- 31 rat, conata ſit facere. ¶ Ideo ſuper Moab eiulabo, & ad Moab vniuerſam clamabo, ad viros muri fictilis la- 32 mentantes. ¶ De planctu Iazer plorabo tibi vinea Sabama: propagines tuæ tranſierunt mare vſque ad mare Iazer peruenerunt: ſuper meſſem tuam, & vin- 33 demiam tuam prædo irruit. ¶ | Ablata eſt lætitia, & exultatio de Carmelo, & de terra Moab, & vinum de torcularibus ſuſtuli, nequaquam calcator vuæ ſoli- 34 tum celeuma cantabit. ¶ De clamore Heſebon, vſque Eleale, & Iaſa, dederunt vocem ſuam: a Segor, vſque ad Oronaim vitula conternante: aquę quoque Nem- 35 rim peſſimæ erunt. ¶ Et auferam de Moab, ait Dominus, offerentem in excelſis, & ſacrificantem dijs eius. 36 ¶ Propterea cor meum ad Moab quaſi tibię reſonabit F et cor meum ad viros muri fictilis dabit ſonitum tibiarum: quia plus fecit quam potuit idcirco perierūt. 37 ¶ | Omne enim caput caluitiū, et omnis barba raſa erit: in cunctis manibus colligatio, et ſuper omne dor- 38 ſum cilicium. ¶ Super omnia tecta Moab, & in plateis eius omnis planctus: quoniam contriui Moab, ſicut 39 vas inutile, ait Dominus. ¶ Quomodo victa eſt, & vlulauerunt? quomodo deiecit ceruicem Moab, et confuſus eſt? eritque Moab in deriſum, & in exemplum 40 omnibus in circuitu ſuo. ¶ Hæc dicit Dominus: Ecce quaſi Aquila volabit, & extendet alas ſuas ad Moab. 41 ¶ Capta eſt Carioth, et munitiones comprehēſæ ſunt, G et erit cor fortium Moab in die illa, ſicut cor mulieris 42 parturientis. ¶ Et ceſſabit Moab eſſe populus: quoniā 43 contra Dominum gloriatus eſt. ¶ Pauor, et fouea, et laqueus ſuper te o habitator Moab, dicit Dominus. 44 ¶ | Qui fugerit a facie pauoris, cadet in foueam: et qui conſcenderit de fouea, capietur laqueo: adducam enim ſuper Moab annum viſitationis eorum, ait Dominus. 45 ¶ In vmbra Heſebon ſteterunt de laqueo fugientes: quia ignis egreſſus eſt de Heſebon, et flamma de medio Sion: et deuorabit partem Moab, et ver- 46 ticem filiorum tumultus. ¶ Vę tibi Moab, periſti popule Chamos: quia comprehenſi ſunt filij tui, 47 et filię tuę in captiuitatem. ¶ Et conuertam captiuitatem Moab in nouiſſimis diebus, ait Dominus.

Hucuſque iudicia Moab.

Margin notes: Sup. 17. 36. — Supr. 17. 29. — 3. Reg. 12.d. 16. & 29. — Iſa. 16.b 6. — Iſa. 16 c. 10. — Iſa. 15. a. 2. Ezec. 7. c. 18. — Iſa. 24. c. 18.

CAPVT XLIX.

1 A AD filios Ammon. Hęc dicit Dominus: Nunquid non filij sunt Israel? aut hæres non est ei? cur igitur hęreditate possedit Melchom, 2 Gad: & populus eius in urbibus eius habitauit? ideo ecce dies veniūt, dicit Dominus: & auditum faciam super Rabbath filiorum Ammon fremitum prælij, & erit in tumulū dissipata, filiæq; eius igni succendentur, & possidebit Israel possessores suos, ait Dominus. 3 Vlula Hesebon, quoniam vastata est Hai: clamate filiæ Rabbath, accingite vos cilicijs: plangite & circuite per sepes: quoniam Melchom in transmigrationem ducetur, sacerdotes eius, & principes eius simul. 4 Quid gloriaris in vallibus? defluxit vallis tua filia delicata, quæ confidebas in thesauris tuis, & dicebas: 5 Quis veniet ad me? Ecce ego inducam super te terrorem, B ait Dominus Deus exercituum, ab omnibus, qui sunt in circuitu tuo: & dispergemini singuli a con6spectu vestro, nec erit qui congreget fugientes. Et post hæc reuerti faciam captiuos filiorum Ammon, 7 ait Dominus. Ad Idumæam. Hæc dicit Dominus exercituum: Nunquid non vltra est sapientia in Theman? perijt consilium a filijs: inutilis facta est sapien8tia eorum. Fugite, & terga vertite: descendite in voraginem habitatores Dedan: quoniam perditionem 9 Esau adduxi super eum, tempus visitationis eius. Si vindemiatores venissent super te, non reliquissent racemum: si fures in nocte, rapuissent quod sufficeret si10bi. Ego vero discooperui Esau, reuelaui abscondita eius: & celari non poterit: vastatum est semen eius, & 11 fratres eius, & vicini eius, & non erit. Relinque pupillos tuos: ego faciam eos viuere: & viduę tuæ in me 12 sperabunt. Quia hæc dicit Dominus: Ecce quibus C non erat iudicium, vt biberent calicem, bibentes bibent: & tu quasi innocens relinqueris? non eris inno13cens, sed bibens bibes. Quia per memetipsum iuraui dicit Dominus, quod in solitudinem, & in opprobrium, & in desertum, & in maledictionem erit Bosra: & omnes ciuitates eius erunt in solitudines sempi14ternas. Auditū audiui a Domino, & legatus ad gentes missus est. Congregamini, & venite contra eam, 15 & consurgamus in prælium. Ecce enim paruulum dedi te in Gentibus, contemptibilem inter homines. 16 Arrogantia tua decepit te & superbia cordis tui: qui habitas in cauernis petræ, & apprehendere niteris altitudinem collis: cum exaltaueris quasi aquila nidum 17 tuum, inde detraham te, dicit Dominus. Et erit Idu- D mea deserta: omnis qui transibit per eam, stupebit, & 18 sibilabit super omnes plagas eius. Sicut subuersa est Sodoma, & Gomorrha, & vicinæ eius, ait Dominus: non habitabit ibi vir, & non incolet eam filius homi19nis. Ecce quasi leo ascendet de superbia Iordanis ad pulchritudinem robustam: quia subito currere faciā eum ad illam, & quis erit electus, quem præponam ei? quis enim similis mei? & qs sustinebit me? & qs 20 est iste pastor, qui resistat vultui meo? Propterea audite consilium Domini, quod inijt de Edom: & cogitationes eius, quas cogitauit de habitatoribus Theman. Si non deiecerint eos paruuli gregis, nisi dissipa21uerint cum eis habitaculum eorum. A voce ruinæ eorum commota est terra: clamor in Mari rubro audi22tus est vocis eius. Ecce quasi aquila ascendet, & auolabit: & expandet alas suas super Bosran. & erit cor fortium Idumęæ in die illa, quasi cor mulieris partu23rientis. Ad Damascum. Confusa est Emath, & Ar- E phad: quia auditum pessimum audierūt, turbati sunt 24 in mari. præ solicitudine quiescere non potuit. Dissoluta est Damascus, versa est in fugam, tremor apprehendit eam: angustia & dolores tenuerunt eam, quasi 25 parturientem. Quomodo dereliquerunt ciuitatem 26 laudabilem, vrbem lætitiæ? Ideo cadent iuuenes eius in plateis eius: & omnes viri prælij conticescent 27 in die illa, ait Dominus exercituum. Et succendam ignem in muro Damasci, & deuorabit mœnia Bena28dad. Ad Cedar, & ad regna Asor, quæ percussit Nabuchodonosor, rex Babylonis, hæc dicit Dominus: Surgite, & ascendite ad Cedar, & vastate filios Oriē29tis. Tabernacula eorum & greges eorum capient: F pelles eorum, & omnia vasa eorum & camelos eorū tollent sibi: & vocabūt super eos formidinem in cir30cuitu. Fugite, abite vehementer, in voraginibus sedete qui habitatis Asor, ait Dominus: inijt enim contra vos Nabuchodonosor rex Babylonis, consilium, 31 & cogitauit aduersum vos cogitationes. Consurgite, & ascendite ad gentem quietam, & habitantem confidenter, ait Dominus: non ostia, nec vectes eis: 32 soli habitant. Et erunt cameli eorum in direptionem, & multitudo iumentorum in prædam: & dispergam eos in omnem ventum, qui sunt attonsi in comam: & ex omni confinio eorum adducam interi33tum super eos, ait Dominus. Et erit Asor in habitaculum draconum, deserta vsque in æternum: non 34 manebit ibi vir nec incolet eā filius hominis. Quod G factum est verbum Domini ad Ieremiam prophetam aduersus Aelam in principio regni Sedeciæ regis Iu35da, dicens: Hæc dicit Dominus exercituum, Ecce ego confringam arcum Aela, & sumam fortitudinem 36 eorum. Et inducam super Aelam quattuor ventos a quattuor plagis cœli: & ventilabo eos in omnes vētos istos: & non erit gens ad quam non perueniant 37 profugi Aelam. Et pauere faciam Aelam coram inimicis suis, & in conspectu quærentium animam eorum: & adducam super eos malum iram furoris mei, dicit Dominus, & mittam post eos gladium, donec 38 consumā eos. Et ponā soliū meū in Aelā, & perdā in39de reges & principes: ait Dñs. In nouissimis autem diebus reuerti faciam captiuos Aelā, dicit Dominus.

Abd. 1. a. 1.

Abd. 1. a. 4.

Gen. 19. c. 24. Inf. 50. f. 40.

Iob 41. a. 1. Inf. 50. g 44.

CAPVT L.

1 A VErbum quod locutus est Dominus de Babylone, & de terra Chaldæorum in manu 2 Ieremiæ prophetæ. Annunciate in gentibus, & auditū facite, leuate signū: prædicate, & nolite celare: dicite; Capta est Babylon, confusus est Bel, victus est Merodach, cōfusa sunt sculptilia eius, supe3rata sunt idola eorū. Quoniam ascendit contra eam gens ab Aquilone, quę ponet terrā eius in solitudinē: & non erit qui habitet in ea, ab homine vsque ad pe4cus, & moti sunt et abierunt. In diebus illis, et in tēpore illo, ait Dñs, venient filij Israel, ipsi et filij Iuda simul ambulantes et flentes properabunt, & Domi5num Deum suum quærent. In Sion interrogabunt viam, huc facies eorum: venient, et apponentur ad Dominū fędere sempiterno, quod nulla obliuione de6lebitur. Grex perditus factus est populus meus: pastores eorū seduxerūt eos: feceruntq; vagari in montibus: de monte in collē transierunt, obliti sunt cubi-

7 lis sui. ℣ Omnes qui inuenerũt, comederunt eos: & hostes eorum dixerunt: Non peccauimus: pro eo quod peccauerunt Domino decori iustitiæ, & expectationi
B
8 patrum eorum Domino. ℣ Recedite de medio Babylonis, & de terra Chaldæorum egrediamini: & estote
9 quasi hœdi ante gregem. ℣ Quoniam ecce ego suscito, & adducam in Babylonem congregationem gentium magnarum de terra Aquilonis: & præparabuntur aduersus eam, & inde capietur: sagitta eius quasi
10 viri fortis interfectoris, nõ reuertetur vacua. ℣ Et erit Chaldæa in prædam: oẽs vastantes eam replebuntur,
11 ait Dñs. ℣ Quoniam exultatis, & magna loquimini, diripientes hæreditatem meam: quoniam effusi estis,
12 sicut vituli super herbam, & mugistis sicut tauri. ℣ Cõfusa est mater vestra nimis, & adæquata pulueri, quæ genuit vos: ecce nouissima erit in gẽtibus, deserta, in-
13 uia, & arens. ℣ Ab ira Domini non habitabitur, sed redigetur tota in solitudinẽ: omnis qui transibit per Babylonem, stupebit, & sibilabit super vniuersis plagis
C
14 eius. ℣ Præparamini contra Babylonem per circuitum omnes qui tenditis arcum, debellate eam, non parca-
15 tis iaculis, quia Domino peccauit. ℣ Clamate aduersus eam, vbique dedit manum, ceciderunt fundamenta eius, destructi sunt muri eius, quoniam vltio Domini est, vltionem accipite de ea: sicut fecit, facite ei.
16 ℣ Disperdite satorem de Babylone, & tenẽtem falcem in tempore messis: a facie gladij columbæ vnusquisq; ad populum suum conuertetur, & singuli ad terram
17 suam fugient. ℣ Grex dispersus Israel, leones eiecerunt eum: primus comedit eum rex Assur: iste nouissimus
18 exossauit eũ Nabuchodonosor rex Babylonis. ℣ Propterea hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Ecce ego visitabo regem Babylonis, & terram eius,
19 sicut visitaui regem Assur. ℣ & reducam Israel ad habitaculum suum: & pascetur Carmelum, & Basan, & in mõte Ephraim, & Galaad saturabitur anima eius.
D
20 ℣ In diebus illis, & in tempore illo, ait Dñs, quæretur iniquitas Israel, & non erit: & peccatum Iuda, & non inuenietur: quoniam propitius ero eis quos relique-
21 ro. ℣ Super terram dominantium ascende, & super habitatores eius visita, dissipa, & interfice quæ post eos sunt, ait Dominus: & fac iuxta omnia quę pręcepi ti-
22 bi. ℣ Vox belli in terra, & contritio magna. ℣ Quomo-
23 do confractus est, & contritus malleus vniuersæ terræ? quomodo versa est in desertum Babylon in gen-
24 tibus? ℣ Illaqueaui te, & capta es Babylon, & nesciebas: inuenta es, & apprehensa, quoniam Dominum
25 prouocasti. ℣ Aperuit Dominus thesaurum suum, & protulit vasa irę suæ: quoniam opus est Domino Deo
26 exercituum in terra Chaldęorum. ℣ Venite ad eam ab extremis finibus: aperite vt exeant qui conculcent eam: tollite de via lapides, & redigite in aceruos, &
E
27 interficite eam, nec sit quicquam reliquum. ℣ Dissipate vniuersos fortes eius, descendant in occisionem: vę eis, quia venit dies eorum, tempus visitationis eo-
28 rum. ℣ Vox fugientium, & eorum qui euaserunt de terra Babylonis: vt annuncient in Sion vltionem Do-
29 mini Dei nostri, vltionem templi eius. ℣ Annunciate in Babylonem plurimis omnibus qui tendũt arcum: consistite aduersus eum per gyrum, & nullus euadat: reddite ei secundum opus suum: iuxta omnia quæ fecit, facite illi: quia contra Dñm erecta est, aduersum
30 Sanctum Israel. ℣ Idcirco cadẽt iuuenes eius in plateis eius: & omnes viri bellatores eius conticescent in die
31 illa, ait Dñs. ℣ Ecce ego ad te superbe, dicit Dominus Deus exercituum: quia venit dies tuus, tempus visi-
32 tationis tuæ. ℣ Et cadet superbus, & corruet, & nõ erit qui suscitet eũ: & succẽdam ignem in vrbibus eius, &
33 deuorabit oĩa in circuitu eius. ℣ Hæc dicit Dñs exercituũ: Calumniã sustinẽt filij Israel, & filij Iuda simul:
F
34 oẽs q ceperunt eos, tenent, nolunt dimittere eos. ℣ Redẽptor eorũ fortis Dñs exercituũ nomen eius, iudicio defendet causam eorũ, vt exterreat terrã, & commo-
35 ueat habitatores Babylonis. ℣ Gladius ad Chaldæos, ait Dñs, & ad habitatores Babylonis, & ad princi-
36 pes, & ad sapiẽtes eius. ℣ Gladius ad diuinos eius, qui
37 stulti erunt, gladius ad fortes illius: qui timebũt. ℣ Gladius ad equos eius, & ad currus eius, & ad oẽ vulgus quod est in medio eius: & erunt quasi mulieres: gla-
38 dius ad thesauros eius, qui diripiẽtur. ℣ Siccitas super aquas eius erit, & arescent: quia terra sculptilium est,
39 & in portentis gloriãtur. ℣ Propterea habitabunt dracones cum faunis ficarijs: & habitabũt in ea struthiones: & non inhabitabitur vltra vsq; in sempiternum, nec extruetur vsq; ad generationẽ, & generationem.
40 ℣ Sicut subuertit Dominus Sodomam, & Gomorrhã, & vicinas eius, ait Dñs: non habitabit ibi vir, & non
41 incolet eam filius hoĩs. ℣ Ecce populus venit ab Aquilone, & gens magna, & reges multi consurgent a fini-
G
42 bus terrę. ℣ Arcũ, & scutũ apprehendẽt, crudeles sunt, & immisericordes: vox eorum quasi mare sonabit, & super equos ascẽdent, sicut vir paratus ad prælium
43 contra te filia Babylon. ℣ Audiuit rex Babylonis famam eorum, & dissolutæ sunt manus eius: angustia
44 apprehendit eum, dolor quasi parturientem. ℣ Ecce quasi leo ascẽdet de superbia Iordanis ad pulchritudinem robustam: quia subito currere faciam eum ad illam, & quis erit electus quem præponam ei? quis est enim similis mei? & quis sustinebit me? & quis est
45 iste pastor qui resistat vultui meo? ℣ Propterea audite consilium Domini, quod mente concepit aduersum Babylonem: & cogitationes eius quas cogitauit super terram Chaldæorum: Nisi detraxerint eos paruuli gregum, nisi dissipatum fuerit cum ipsis habitacu-
46 lum eorum. ℣ A voce captiuitatis Babylonis commota est terra, & clamor inter gentes auditus est.

Gen. 19. c. 14. Sup. 49. c. 18.

Iob 41. Sup. 49. c. 10.

CAPVT LI.

1 A HÆc dicit Dominus: Ecce ego suscitabo super Babylonem, & super habitatores eius, qui cor suum leuauerunt contra me, quasi ven-
2 tum pestilentem. ℣ Et mittam in Babylonem ventilatores, & ventilabunt eã, & demolientur terram eius: qm̃ venerunt super eam vndique in die afflictionis e-
3 ius. ℣ Non tendat qui tendit arcum suum, & non ascẽdat loricatus: nolite parcere iuuenibus eius, interfici-
4 te omnem militiam eius. ℣ Et cadent interfecti in ter-
5 ra Chaldęorũ, & vulnerati in regionibus eius. ℣ Quoniam non fuit viduatus Israel, & Iuda a Deo suo Domino exercituum: terra autem eorum repleta est de-
6 licto a sancto Israel. ℣ Fugite de medio Babylonis, & saluet vnusquisq; animam suam: nolite tacere super iniquitatem eius, quoniam tempus vltionis est a Do-
7 mino, vicissitudinem ipse retribuet ei. ℣ Calix aureus Babylon in manu Domini inebrians omnem terrã: de vino eius biberunt Gẽtes, & ideo commotæ sunt.
8 ℣ Subito cecidit Babylon, et cõtrita est: vlulate super eam, tollite resinam ad dolorem eius, si forte sanetur.

Isai. 21. b. Apoc. 14. b. 8.

9 ¶Curauimus Babylonem, & non est sanata: derelinquamus eã, & eamus vnusquisq; in terrã suã, qm̃ peruenit vsq; ad cœlos iudiciũ eius, & eleuatũ est vsque
10 ad nubes. ¶ Protulit Dominus iustitias nostras, ve-
B nite & narremus in Sion opus Domini Dei nostri.
11 ¶Acuite sagittas, implete pharetras: suscitauit Dominus spiritũ regum Medorum: & contra Babylonem mens eius est, vt perdat eã: qm̃ vltio Dñi est, vltio tẽ-
12 pli sui. ¶ Super muros Babylonis leuate signum, augete custodiam: leuate custodes, præparate insidias: quia cogitauit Dominus, & fecit quæcunq; locutus
13 est contra habitatores Babylonis. ¶ Quæ habitas sup aquas multas, locuples in thesauris: venit finis tuus
14 pedalis præcisionis tuæ. ¶Iurauit Dñs exercituũ ꝑ animam suã: Qm̃ replebo te hominibus quasi brucho, &
15 sup te celeuma cantabitur. ¶ Qui fecit terrã in fortitudine sua, præparauit orbem in sapientia sua, & pru-
16 dentia sua extendit cœlos. ¶Dante eo vocẽ, multiplicantur aquæ in cœlo: qui leuat nubes ab extremo terræ, fulgura in pluuiã fecit: & produxit ventũ de the-
17 sauris suis. ¶Stultus factus est oĩs homo à scientia, confusus est oĩs conflator in sculptili: q a mendax est con-
18 flatio eorũ, nec est spiritus in eis. ¶Vana sunt opera, &
19 risu digna, in tẽpore visitationis suæ peribunt. ¶ Non sicut hæc pars Iacob, quia qui fecit oĩa ipse est, & Israel sceptrũ hæreditatis eius: Dñs exercituum nomen
20 eius. ¶ Collidis tu mihi vasa belli, & ego collidam in
C te gentes, & disperdam in te regna. ¶Et collidam in te
21 equũ, & equitẽ eius: & collidam in te currũ, & ascen-
22 sorẽ eius. ¶Et collidam in te virũ, & mulierẽ: & collidam in te senem, & puerũ: & collidam in te iuuenem,
23 & virginẽ. ¶ Et collidam in te pastorẽ, & gregẽ eius, & collidam in te agricolam, & iugales eius, & colli-
24 dã in te duces, & magistratus. ¶Et reddã Babyloni, & cunctis habitatoribus Chaldææ oẽ malũ suum quod
25 fecerunt in Sion, in oculis vestris, ait Dominus. ¶ Ecce ego ad te mõs pestifer, ait Dñs, qui corrumpis vniuersam terrã: & extendam manum meam super te, & euoluam te de petris, & dabo te in montem combu-
26 stionis. ¶ Et non tollent de te lapidem in angulum, & lapidem in fundamẽta, sed perditus in æternum eris,
27 ait Dominus. ¶ Leuate signum in terra: clangite buccina in gentibus: sanctificate super eam gentes: annunciate cõtra illam regibus Ararat, Menni, & Ascenez: numerate contra eam Taphsar, adducite equum
28 quasi bruchum aculeatum. ¶ Sanctificate contra eam gentes, reges Mediæ, duces eius, & vniuersos magi-
29 stratus eius, cunctamque terram potestatis eius. ¶ Et commouebitur terra, & conturbabitur: quia euigila-
D bit contra Babylonem cogitatio Domini, vt ponat
30 terram Babylonis desertam, & inhabitabilem. ¶Cessauerunt fortes Babylonis a prælio, habitauerunt in præsidijs: deuoratum est robur eorum, & facti sunt quasi mulieres: incensa sunt tabernacula eius, contri-
31 ti sunt vectes eius. ¶Currens obuiam currenti veniet: & nuncius obuius nuncianti: vt annunciet regi Babylonis, quia capta est ciuitas eius a summo vsque ad
32 summum: ¶& vada præoccupata sunt, & paludes incensæ sunt igni, & viri bellatores conturbati sunt.
33 ¶ Quia hæc dicit Dominus exercituum, Deus Israel. Filia Babylonis quasi area, tempus trituræ eius: adhuc
34 modicum, & veniet tempus messionis eius. ¶ Comedit me, deuorauit me Nabuchodonosor rex Babylonis: reddidit me quasi vas inane: absorbuit me quasi draco: repleuit ventrem suum teneritudine mea, &
35 eiecit me. ¶Iniquitas aduersum me, & caro mea super Babylonem, dicit habitatio Sion: & sanguis meus su-
36 per habitatores Chaldeæ, dicit Ierusalem. ¶Propterea hæc dicit Dñs: Ecce ego iudicabo causam tuã, & vlciscar vltionem tuam: & desertum faciam mare eius,
37 & siccabo venam eius. ¶ Et erit Babylon in tumulos, habitatio draconum: stupor, & sibilus, eo quod non
38 sit habitator. ¶ Simul vt leones rugient, excutient co-
39 mas veluti catuli leonum. ¶ In calore eorum ponam potus eorum: & inebriabo eos, vt sopiantur, & dormiant somnum sempiternum, & non consurgant, di-
40 cit Dominus: ¶Deducam eos quasi agnos ad victimã,
41 & quasi arietes cum hœdis. ¶Quomodo capta est Se-
E sach, & comprehẽsa est inclyta vniuersæ terræ? quomodo facta est in stuporem Babylon inter gentes?
42 ¶ Ascendit super Babylonem mare: multitudine flu-
43 ctuum eius operta est. ¶ Factæ sunt ciuitates eius in stuporem: terra inhabitabilis, & deserta, terra in qua nullus habitet, nec transeat per eam filius hominis.
44 ¶ Et visitabo super Bel in Babylone, & eijciam quod absorbuerat de ore eius: & non confluent ad eum vltra gentes, siquidem & murus Babylonis corruet.
45 ¶ Egredimini de medio eius populus meus: vt saluet vnusquisque animam suam ab ira furoris Domini.
46 ¶Et ne forte mollescat cor vestrum, & timeatis auditum qui audietur in terra: & veniet in anno auditio, & post hunc annum auditio, & iniquitas in terra, &
47 dominator super dominatorem. ¶Propterea ecce dies veniunt, & visitabo super sculptilia Babylonis: & oĩs terra eius confundetur, & vniuersi interfecti eius ca-
48 dent in medio eius. ¶Et laudabunt super Babylonem cœli, & terra, & omnia quæ in eis sunt, quia ab Aqui-
49 lone venient ei prædones, ait Dominus. ¶ Et quomodo fecit Babylõ, vt caderẽt occisi in Israel: sic de Baby
50 lone cadent occisi in vniuersa terra. ¶ Qui fugistis gla
F dium, venite, nolite stare: recordamini procul Domi
51 ni, & Ierusalem ascendat super cor vestrum. ¶Confusi sumus, quoniã audiuimus opprobrium: operuit ignominia facies nostras: quia venerunt alieni super san-
52 ctificationem domus Domini. ¶ Propterea ecce dies veniunt, ait Dñs: & visitabo super sculptilia eius, &
53 in omni terra eius mugiet vulneratus. ¶ Si ascenderit Babylon in cœlum, & firmauerit in excelso robur suum: a me venient vastatores eius, ait Dominus:
54 ¶ Vox clamoris de Babylone, & contritio magna de
55 terra Chaldæorum: ¶ quoniam vastauit Dominus Babylonem, & perdidit ex ea vocem magnam: & sonabunt fluctus eorum quasi aquæ multæ: dedit soni-
56 tum vox eorum. ¶Quia venit super eam, id est, super Babylonem prædo, & apprehensi sunt fortes eius, & emarcuit arcus eorum: quia fortis vltor Domi-
57 nus reddens retribuet. ¶ Et inebriabo principes eius, & sapientes eius, & duces eius, & magistratus eius, & fortes eius, & dormient somnum sempiternũ, et non expergiscentur, ait rex: Dominus exercituum
58 nomen eius. ¶ Hæc dicit Dominus exercituum: Murus Babylonis ille latissimus suffosione suffodietur,
G et portæ eius excelsæ igni comburentur, et labores populorum ad nihilum, et gentium in ignem erunt,
59 et disperibunt. ¶ Verbum quod præcepit Ieremias propheta, Saraiæ filio Neriæ, filij Maasiæ, cum pergeret cum Sedecia rege in Babylonem, in anno quarto regni eius: Saraias autem erat princeps prophetiæ.

Amos 6. c. 8.
Gen. 1. a 1 b. 9.
Sup. 10. b 11.
Psal. 134 b. 7.
Sup. 10. b. 13.

60 ℣ Et ſcripſit Ieremias omne malum quod venturum erat ſuper Babylonem in libro vno: omnia verba 61 hęc quæ ſcripta ſunt contra Babylonem. ℣Et dixit Ieremias ad Saraiam: Cum veneris in Babylonem, & 62 videris, & legeris omnia verba hæc, ℣dices: Domine tu locutus es cõtra locum iſtum vt diſperderes eum: ne ſit qui in eo habitet ab homine vſque ad pecus, & 63 vt ſit perpetua ſolitudo. ℣Cumque compleueris legere librum iſtum, ligabis ad eum lapidem, & proijcies 64 illum in medium Euphraten, & dices: ℣ Sic ſubmergetur Babylon, & non conſurget a facie afflictionis, quam ego adduco ſuper eam, & diſſoluetur. Hucuſque verba Ieremiæ.

CAPVT LII.

4. Reg. 24. d. 18. 2. Par. 36 b. 13.

1 A FIlius viginti & vnius anni erat Sedecias cum regnare cępiſſet: & vndecim annis regnauit in Ieruſalem: & nomen matris eius Amital, filia 2 Ieremiæ de Lobna. ℣Et fecit malum in oculis Domi- 3 ni, iuxta omnia quę fecerat Ioakim. ℣Quoniam furor Domini erat in Ieruſalem, & in Iuda, vſq; quo proijceret eos a facie ſua: & receſſit Sedecias a rege Babylonis. ℣ Factum eſt autem in anno nono regni eius, in 4 menſe decimo, decima menſis: venit Nabuchodonoſor rex Babylonis, ipſe, & oĩs exercitus eius aduerſus Ieruſalẽ, & obſederunt eam, & ædificauerunt contra 5 eam munitiones in circuitu. ℣Et fuit ciuitas obſeſſa 6 vſque ad vndecimum annum regis Sedeciæ. ℣Menſe autem quarto, nona menſis, obtinuit fames ciuita- 7 tem: & non erant alimenta populo terræ. ℣Et dirupta B eſt ciuitas, & omnes viri bellatores eius fugerunt, exierunt que de ciuitate nocte per viam portæ, quæ eſt inter duos muros, & ducit ad hortum regis (Chaldęis obſidentibus vrbem in gyro) & abierunt per viam 8 quę ducit in eremum. ℣ Perſecutus eſt autem Chaldæorum exercitus regem: & apprehenderunt Sedeciam in deſerto, quod eſt iuxta Ierico: & omnis co- 9 mitatus eius diffugit ab eo. ℣cumque comprehendiſſent regem adduxerunt eum ad regem Babylonis in Reblatha, quæ eſt in terra Emath: & locutus eſt ad 10 eum iudicia. ℣ Et iugulauit rex Babylonis filios Sedecię in oculis eius: ſed & omnes principes Iuda 11 occidit in Reblatha. ℣Et oculos Sedeciæ eruit, & vinxit eum compedibus, & adduxit eum rex Babylonis C in Babylonem: & poſuit eum in domo carceris vſque 12 ad diem mortis eius. ℣ In menſe autem quinto, decima menſis, ipſe eſt annus nonuſdecimus Nabuchodonoſor regis Babylonis: venit Nabuzardã princeps militiæ, qui ſtabat coram rege Babylonis in Ieruſa- 13 lem. ℣Et incendit domum Domini, & domum regis, & omnes domos Ieruſalem: & omnem domum ma- 14 gnam igni combuſſit. ℣ Et totum murum Ieruſalem per circuitum deſtruxit cunctus exercitus Chaldæo- 15 rum, qui erat cum magiſtro militiæ. ℣De pauperibus autem populi, & dereliquo vulgo quod remanſerat in ciuitate, & de perfugis qui transfugerant ad regem Babylonis, & cęteros de multitudine, tranſtulit Na- 16 buzardan princeps militiæ. ℣ De pauperibus vero terræ reliquit Nabuzardan princeps militiæ vini- 17 tores, & agricolas. ℣ Columnas quoque æreas, D quę erant in domo Domini, & baſes, & mare ęneum, quod erat erat in domo Dñi, confregerunt Chaldæi: 18 & tulerunt omne æs eorum in Babylonem. ℣ Et lebetes, & creagras, & pſalteria, & phialas, & mortariola, & omnia vaſa ærea, quæ in miniſterio fue- 19 rant, tulerunt. ℣ Et hydrias, & thymiamateria, & vrceos, & pelues, & candelabra, & mortaria, & cyatos: quotquot aurea, aurea: & quotquot argẽtea, 20 argentea: tulit magiſter militiæ. ℣ & columnas duas, & mare vnum, & vitulos duodecim æreos, qui erant ſub baſibus, quas fecerat rex Salomon in domo Domini: non erat pondus æris omnium horum vaſo- 21 rum. ℣ De columnis autem, decem & octo cubiti alti- E tudinis erant in columna vna: & funiculus duodecim cubitorum circuibat eam: porro groſſitudo eius, 22 quattuor digitorum, & intrinſecus caua erat. ℣ Et capitella ſuper vtranque ærea: altitudo capitelli vnius, quinque cubitorum: & retiacula, et malogranata ſuper coronam in circuitu, omnia ærea. Simi- 23 liter columnæ ſecundæ, & malogranata, ℣ Et fuerunt malogranata nonaginta ſex dependentia: & omnia malogranata centum retiaculis circundaban- 24 tur. ℣ Et tulit magiſter militiæ Saraiam ſacerdotem primum, & Sophoniam ſacerdotem ſecundum: & 25 tres cuſtodes veſtibuli. ℣ Et de ciuitate tulit eunuchum vnum, qui erat præpoſitus ſuper viros bellatores: et ſeptem viros de his qui videbant faciem regis: qui inuenti ſunt in ciuitate: & ſcribam principem militum, qui probabat tyrones: et ſexaginta viros de populo terrę, qui inuenti ſunt in medio ciuitatis. 26 ℣ Tulit autem eos Nabuzardan magiſter militię: et F duxit eos ad regem Babylonis in Reblatha. ℣ Et 27 percuſſit eos rex Babylonis: et interfecit eos in Reblatha in terra Emath: et tranſlatus eſt Iuda de ter- 28 ra ſua. ℣ Iſte eſt populus quem tranſtulit Nabuchodonoſor: In anno ſeptimo, Iudęos tria millia, et 29 viginti tres. ℣ In anno octauodecimo Nabuchodonoſor de Ieruſalem animas octingẽtas triginta duas. 30 ℣ In anno viceſimotertio Nabuchodonoſor, tranſtulit Nabuzardan magiſter militię animas Iudęorum ſeptingentas quadragintaquinque: omnes ergo ani- 31 mę, quattuor millia ſexcentę. ℣ Et factum eſt in tri- G geſimoſeptimo anno tranſmigrationis Ioachin Regis Iuda, duodecimo menſe, vigeſimaquinta menſis, eleuauit Euilmerodach rex Babylonis ipſo anno regni ſui, caput Ioachin regis Iudę: et eduxit eum de domo 32 carceris. ℣ Et locutus eſt cum eo bona, et poſuit thronum eius ſuper thronos regum, qui 33 erant poſt ſe in Babylone. ℣ Et mutauit veſtimenta carceris eius, & comedebat panem coram eo ſemper cunctis diebus vitæ 34 ſuę. ℣Et cibaria eius, cibaria perpetua dabantur ei a rege Babylonis ſtatuta per ſingulos dies, vſque ad diem mortis ſuæ cunctis diebus vitę eius.

Sup. 39. a. 1. 4. Reg. 25. a. 1.

THRENI, IDEST, LAMENTATIONES Ieremiæ, quæ Hebraice Cinoth inſcribuntur.

Et factum eſt, poſtquam in captiuitatem redactus eſt Iſrael, & Ieruſalem deſerta eſt, ſedit Ieremias Propheta flens, et planxit lamentatione hac in Ieruſalem, et amaro animo ſuſpirans, & eiulans dixit:

CAPVT PRIMVM.

Aleph.

1 A QVOMODO ſedet ſola ciuitas plena populo: facta eſt quaſi vidua domina Gentium: princeps prouinciarũ facta eſt ſub tributo.

2 *Beth.* ♀ Plorans plorauit in nocte, & lachrymæ eius in maxillis eius: non eſt qui conſoletur eam ex omnibus charis eius: omnes amici eius ſpreuerunt eam, & facti ſunt ei inimici.

Ier. 13. c. 17.

3 *Ghimel.* ♀ Migrauit Iudas propter afflictionem, & multitudinem ſeruitutis: habitauit inter Gentes, nec inuenit requiem: omnes perſecutores eius apprehenderunt eam inter anguſtias.

4 B *Daleth.* ♀ Viæ Sion lugent, eo quod non ſint qui veniant ad ſolemnitatem: Omnes portæ eius deſtructæ: ſacerdotes eius gementes: virgines eius ſqualidæ, & ipſa oppreſſa amaritudine.

5 *He.* ♀ Facti ſunt hoſtes eius in capite, inimici eius locupletati ſunt: quia Dominus locutus eſt ſuper eum propter multitudinem iniquitatum eius: paruuli eius ducti ſunt in captiuitatem ante faciem tribulantis.

6 C *Vau.* ♀ Et egreſſus eſt a filia Sion omnis decor eius: facti ſunt principes eius velut arietes non inuenientes paſcua: & abierunt abſque fortitudine ante faciem ſubſequentis.

7 *Zain.* ♀ Recordata eſt Ieruſalem dierum afflictionis ſuæ, & præuaricationis omnium deſiderabilium ſuorum, quæ habuerat a diebus antiquis, cũ caderet populus eius in manu hoſtili, & non eſſet auxiliator: viderunt eam hoſtes, & deriſerunt ſabbata eius.

8 *Heth.* ♀ Peccatum peccauit Ieruſalem, propterea inſtabilis facta eſt: omnes qui glorificabant eam, ſpreuerunt illam, quia viderunt ignominiam eius: ipſa autem gemens, & conuerſa eſt retrorſum.

9 D *Teth.* ♀ Sordes eius in pedibus eius, nec recordata eſt finis ſui: depoſita eſt vehementer, non habens conſolatorem: vide Domine afflictionem meam, quoniam erectus eſt inimicus.

10 *Iod.* ♀ Manum ſuam miſit hoſtis ad omnia deſiderabilia eius: quia vidit Gentes ingreſſas ſanctuarium ſuum, de quibus præceperas ne intrarent in eccleſiam tuam.

11 *Caph.* ♀ Omnis populus eius gemens, & quærens panem: dederunt precioſa quæque pro cibo ad refocillandam animam. vide Domine, & conſidera, quoniam facta ſum vilis.

12 *Lamed.* ♀ O vos omnes qui tranſitis per viam, attendite, & videte ſi eſt dolor ſicut dolor meus: quoniam vindemiauit me, vt locutus eſt Dominus in die iræ furoris ſui.

13 E *Mem.* ♀ De excelſo miſit ignem in oſſibus meis: & erudiuit me: expandit rete pedibus meis, conuertit me retrorſum: poſuit me deſolatam, tota die mærore confectam.

14 *Nun.* ♀ Vigilauit iugum iniquitatum mearum: in manu eius conuolutæ ſunt, & impoſitæ collo meo: infirmata eſt virtus mea: dedit me Dominus in manum de qua non potero ſurgere.

15 *Samech.* ♀ Abſtulit omnes magnificos meos Dominus de medio mei: vocauit aduerſum me tempus, vt contereret electos meos: torcular calcauit Dominus virgini filiæ Iuda.

16 F *Ain.* ♀ Idcirco ego plorans, & oculus meus deducens aquas: quia longe factus eſt a me conſolator conuertens animam meam: facti ſunt filij mei perditi, quoniam inualuit inimicus.

Ier. 14. c. 17. Inf. 2. f. 8.

17 *Phe.* ♀ Expandit Sion manus ſuas, non eſt qui conſoletur eam: mandauit Dominus aduerſum Iacob, in circuitu eius hoſtes eius: facta eſt Ieruſalem quaſi polluta menſtruis inter eos.

18 *Sade.* ♀ Iuſtus eſt Dominus, quia os eius ad iracundiam prouocaui: audite obſecro vniuerſi populi, & videte dolorem meum: virgines meæ & iuuenes mei abierunt in captiuitatem.

19 G *Coph.* ♀ Vocaui amicos meos, ipſi deceperunt me: ſacerdotes mei & ſenes mei in vrbe conſumpti ſunt: quia quæſierunt cibum ſibi, vt refocillarent animam ſuam.

20 *Res.* ♀ Vide Domine quoniam tribulor, conturbatus eſt venter meus: ſubuerſum eſt cor meum in memetipſa: quoniam amaritudine plena ſum foris interficit gladius, & domi mors ſimilis eſt.

21 *Sin.* ♀ Audierunt quia ingemiſco ego, & non eſt qui conſoletur me: omnes inimici mei audierunt malum meum, lætati ſunt, quoniam tu feciſti: adduxiſti diem conſolationis, & fient ſimiles mei.

22 *Thau.* ♀ ingrediatur omne malum eorum coram te: & vindemia eos ſicut vindemiaſti me propter omnes iniquitates meas: multi enim gemitus mei, & cor meum mœrens.

CAPVT II.

Aleph.

1 A QVomodo obtexit caligine in furore ſuo Dominus filiam Sion: proiecit de cœlo in terram inclytam Iſrael, & non eſt recordatus ſcabelli pedum ſuorum in die furoris ſui.

Beth.

2 *Beth.* ℣ Præcipitauit Dominus, nec pepercit, omnia speciosa Iacob: destruxit in furore suo munitiones virginis Iuda: & deiecit in terram: polluit regnum, & principes eius.

3 *Ghimel.* ℣ Confregit in ira furoris sui omne cornu Israel: auertit retrorsum dexteram suam a facie inimici: & succendit in Iacob quasi ignem flammæ deuorantis in gyro.

4 *Daleth.* ℣ Tetendit arcum suum quasi inimicus, firmauit dexteram suam quasi hostis: & occidit omne quod pulchrum erat visu in tabernaculo filiæ Sion: effudit quasi ignem indignationem suam.

B

5 *He.* ℣ Factus est Dominus velut inimicus: præcipitauit Israel, præcipitauit omnia mœnia eius, dissipauit munitiones eius, & repleuit in filia Iuda humiliatum, & humiliatam.

6 *Vau.* ℣ Et dissipauit quasi ortum tentoriũ suum, demolitus est tabernaculũ suũ: obliuioni tradidit Dñs in Sion festiuitatem, & sabbatum: & in opprobrium, & in indignationem furoris sui regẽ, & sacerdotem.

7 *Zain.* ℣ Repulit Dñs altare suũ, maledixit sanctificationi suæ: tradidit in manu inimici muros turrium eius: vocẽ dederũt in domo Dñi, sicut in die solemni.

C

8 *Heth.* ℣ Cogitauit Dominus dissipare murum filiæ Sion: tetendit funiculum suum, & non auertit manum suam a perditione: luxitque antemurale, & murus pariter dissipatus est.

9 *Teth.* ℣ Defixæ sunt in terra portæ eius: perdidit & contriuit vectes eius: regem eius, & principes eius in gentibus: non est lex, & prophetæ eius non inuenerunt visionem a Domino.

10 *Iod.* ℣ Sederunt in terra, conticuerunt senes filiæ Sion: consperserũt cinere capita sua, accincti sunt ciliciis, abiecerũt in terrã capita sua virgines Ierusalem.

11 *Caph.* ℣ Defecerunt præ lachrymis oculi mei, conturbata sunt viscera mea, effusum est in terra iecur meum super contritionem filiæ populi mei, cum deficeret paruulus, & lactens in plateis oppidi.

D

12 *Lamed.* ℣ Matribus suis dixerunt: Vbi est triticũ, & vinum? cum deficerẽt quasi vulnerati in plateis ciuitatis: cum exhalarẽt animas suas in sinu matrũ suarũ.

13 *Mem.* ℣ Cui comparabo te? vel cui assimilabo te filia Ierusalem? cui exæquabo te, & consolabor te virgo filia Sion? magna est enim velut mare contritio tua: quis medebitur tui?

14 *Nun.* ℣ Prophetæ tui viderunt tibi falsa, & stulta: nec aperiebant iniquitatem tuam, vt te ad pœnitentiam prouocarent: viderunt autem tibi assumptiones falsas, & eiectiones.

E

15 *Samech.* ℣ Plauserũt super te manibus omnes transeuntes per viam: sibilauerunt, & mouerunt caput suum super filiam Ierusalem: Hęccine est vrbs, dicentes, perfecti decoris, gaudium vniuersæ terræ?

16 *Phe.* ℣ Aperuerunt super te os suum omnes inimici tui: sibilauerunt, & fremuerunt dentibus, & dixerunt: Deuorabimus: en ista est dies quam expectabamus: inuenimus, vidimus.

17 *Ain.* ℣ Fecit Dominus quæ cogitauit, compleuit sermonem suum quem præceperat a diebus antiquis: destruxit, & non pepercit: & lætificauit super te inimicum, & exaltauit cornu hostium tuorum.

F

Leu 26.c 16 d.25. Deut 28 b.15.

18 *Sade.* ℣ Clamauit cor eorũ ad Dñm sup. muros filię Siõ: Deduc quasi torrentẽ lachrymas p diẽ, & noctẽ: non des requiem tibi, neque taceat pupilla oculi tui.

Iere.14.c 17. Sup. 1. f. 16.

19 *Coph.* ℣ Consurge, lauda in nocte in principio vigiliarum: effunde sicut aquam cor tuum ante conspectum Domini: leua ad eum manus tuas pro anima paruulorum tuorum, qui defecerunt in fame in capite omnium compitorum.

20 *Res.* ℣ Vide Domine, & considera quem vindemiaueris ita. ergone comedent mulieres fructum suum paruulos ad mensuram palmæ? si occiditur in sanctuario Domini sacerdos, & propheta?

G

21 *Sin.* ℣ Iacuerunt in terra foris puer, & senex: virgines meę, & iuuenes mei ceciderunt in gladio, interfecisti in die furoris tui, percussisti, nec misertus es.

22 *Thau.* ℣ Vocasti quasi ad diem solemnem: qui terrerent me de circuitu, & non fuit in die furoris Domini qui effugeret, & relinqueretur: quos educaui, & enutriui, inimicus meus consumpsit eos.

CAPVT III.

Aleph.

1 EGo vir videns paupertatem meam in virga indignationis eius.

A

2 *Aleph.* ℣ Me minauit, & adduxit in tenebras, & non in lucem.

3 *Aleph.* ℣ Tantum in me vertit, & conuertit manum suam tota die.

4 *Beth.* ℣ Vetustam fecit pellem meam, & carnem meam, contriuit ossa mea.

5 *Beth.* ℣ Ædificauit in gyro meo, & circundedit me felle, & labore.

6 *Beth.* ℣ In tenebrosis collocauit me: quasi mortuos sempiternos.

7 *Ghimel.* ℣ Circumædificauit aduersum me, vt non egrediar: aggrauauit compedem meum.

8 *Ghimel.* ℣ Sed & cum clamauero, & rogauero, exclusit orationem meam.

9 *Ghimel.* ℣ Conclusit vias meas lapidibus quadris, semitas meas subuertit.

B

10 *Daleth.* ℣ Vrsus insidians factus est mihi leo in absconditis.

11 *Daleth.* ℣ Semitas meas subuertit, & confregit me: posuit me desolatam.

12 *Daleth.* ℣ Tetendit arcum suum, & posuit me quasi signum ad sagittam.

13 *He.* ℣ Misit in renibus meis filias pharetræ suæ.

14 *He.* ℣ Factus sum in derisum omni populo meo, canticum eorum tota die.

15 *He.* ℣ Repleuit me amaritudinibus, inebriauit me absynthio.

16 *Vau.* ℣ Et fregit ad numerum dentes meos, cibauit me cinere.

17 *Vau.* ℣ Et repulsa est a pace anima mea, oblitus sum bonorum.

18 *Vau.* ℣ Et dixi: Perijt finis meus, & spes mea a Domino.

C

19 *Zain.* ℣ Recordare paupertatis, & transgressionis meæ, absynthij, & fellis.

20 *Zain.* ℣ Memoria memor ero, & tabescet in me anima mea.

21 *Zain.* ℣ Hæc recolens in corde meo, ideo sperabo.

22 *Heth.* ℣ Misericordię Domini, quia non sumus consumpti: quia non defecerunt miserationes eius.

23 *Heth.* ℣ Noui diluculo, multa est fides tua.

24 *Heth.* ℣ Pars mea Dominus, dixit anima mea: propterea expectabo eum.

25 *Teth.* ♀ Bonus est Dominus sperantibus in eum, animæ quærenti illum.
26 *Teth.* ♀ Bonũ est prestolari cũ silentio salutare Dei.
27 *Teth.* ♀ Bonum est viro cum portauerit iugum ab
D adolescentia sua.
28 *Iod.* ♀ Sedebit solitarius, & tacebit: quia leuauit super se.
29 *Iod.* ♀ Ponet in puluere os suum, si forte sit spes.
30 *Iod.* ♀ Dabit percutienti se maxillam, saturabitur opprobrijs.
31 *Caph.* ♀ Quia non repellet in sempiternum Dñs.
32 *Caph.* ♀ Quia si abiecit, & miserebitur secundum multitudinem misericordiarum suarum.
33 *Caph.* ♀ Non enim humiliauit ex corde suo, & abiecit filios hominum.
34 *Lamed.* ♀ Vt contereret sub pedibus suis omnes vinctos terræ.
35 *Lamed.* ♀ Vt declinaret iudicium viri in conspectu vultus Altissimi.
36 *Lamed.* ♀ Vt peruerteret hominem in iudicio suo,
E Dominus ignorauit.
Amos 3. b. 6.
37 *Mem.* ♀ | Quis est iste qui dixit, vt fieret Domino non iubente?
38 *Mem.* ♀ Ex ore Altissimi non egredientur, nec mala nec bona?
39 *Mem.* ♀ Quid murmurauit homo viuens, vir pro peccatis suis?
40 *Nun.* ♀ Scrutemur vias nostras, & quæramus, & reuertamur ad Dominum.
41 *Nun.* ♀ Leuemus corda nostra, cum manibus ad Dominum in cœlos.
42 *Nun.* ♀ Nos inique egimus, & ad iracundiam prouocauimus: idcirco tu inexorabilis es.
43 *Samech.* ♀ Operuisti in furore, & percussisti nos: occidisti, nec pepercisti.
44 *Samech.* ♀ Opposuisti nubem tibi, ne trãseat oratio.
45 *Samech.* ♀ Eradicationem, & abiectionem posuisti
F me in medio populorum.
46 *Phe.* ♀ Aperuerunt super nos os suum oẽs inimici.
47 *Phe.* ♀ Formido, & laqueus facta est nobis vaticinatio, & contritio.
48 *Phe.* ♀ Diuisiones aquarum deduxit oculus meus in contritione filiæ populi mei.
49 *Ain.* ♀ Oculus meus afflictus est, nec tacuit, eo quod non esset requies.
50 *Ain.* ♀ Donec respiceret, & videret Dñs de cœlis.
51 *Ain.* ♀ Oculus meus depredatus est animam meam in cunctis filiabus vrbis meæ.
52 *Sade.* ♀ Venatione ceperunt me, quasi auem, inimici mei gratis.
53 *Sade.* ♀ Lapsa est in lacum vita mea, & posuerunt lapidem super me.
54 *Sade.* ♀ Inũdauerũt aquæ sup caput meũ: dixi: Perij.
55 *Coph.* ♀ Inuocaui nomẽ tuũ Dñe de lacu nouissimo.
56 *Coph.* ♀ Vocem meam audisti: ne auertas aurem tuam a singultu meo, & clamoribus.
57 *Coph.* ♀ Appropinquasti in die quando inuocaui
G te: dixisti: Ne timeas.
58 *Res.* ♀ Iudicasti Domine causam animæ meæ, redemptor vitæ meæ.
59 *Res.* ♀ Vidisti Domine iniquitatem illorum aduersum me: iudica iudicium meum.
60 *Res.* ♀ Vidisti omnem furorem, vniuersas cogitationes eorum aduersum me.
61 *Sin.* ♀ Audisti opprobrium eorum Domine, omnes cogitationes eorum aduersum me.
62 *Sin.* ♀ Labia insurgentium mihi, & meditationes eorum aduersum me tota die.
63 *Sin.* ♀ Sessionem eorum, & resurrectionem eorum vide, ego sum psalmus eorum.
64 *Thau.* ♀ Reddes eis vicem Domine, iuxta opera manuum suarum.
65 *Thau.* ♀ Dabis eis scutum cordis laborem tuum.
66 *Thau.* ♀ Persequeris in furore, & conteres eos sub cœlis Domine.

CAPVT IIII.

Aleph.

1
A QVomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus, dispersi sunt lapides sanctuarij in capite omnium platearum?
2 *Beth.* ♀ Filij Siõ inclyti, & amicti auro primo: quomodo reputati sũt in vasa testea, opus manuũ figuli?
3 *Ghimel.* ♀ Sed & lamiæ nudauerunt mammam, lactauerunt catulos suos: filia populi mei crudelis quasi struthio in deserto.
4 *Daleth.* ♀ Adhæsit lingua lactentis ad palatum eius in siti: paruuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis.
5 *He.* ♀ Qui vescebantur voluptuose, interierunt in vijs: qui nutriebantur in croceis, amplexati sunt stercora.
6 *Vau.* ♀ Et maior effecta est iniquitas filiæ populi mei peccato Sodomorum: | quæ subuersa est in momento, & non ceperunt in ea manus.
Gen. 19. c. 24. Iere. 49. d. 18.
7 *Zain.* ♀ Candidiores Nazaræi eius niue, nitidio-
B res lacte, rubicundiores ebore antiquo sapphiro pulchriores.
8 *Heth.* ♀ Denigrata est super carbones facies eorum, & non sunt cogniti in plateis: adhæsit cutis eorum ossibus: aruit, & facta est quasi lignum.
9 *Teth.* ♀ Melius fuit occisis gladio, quam interfectis fame: quoniam isti extabuerunt consumpti a sterilitate terre.
10 *Iod.* ♀ Manus mulierum misericordium coxerunt filios suos: facti sunt cibus earum in contritione filiæ populi mei.
11 *Caph.* ♀ Compleuit Dominus furorem suum, effudit iram indignationis suæ: & succendit ignem in Sion, & deuorauit fundamenta eius.
12 *Lamed.* ♀ Non crediderunt reges terræ, & vniuersi habitatores orbis: quoniam ingrederetur hostis, & inimicus per portas Ierusalem.
13 *Mem.* ♀ Propter peccata prophetarum eius, & ini-
C quitates sacerdotum eius, qui effuderunt in medio eius sanguinem iustorum.
14 *Nun.* ♀ Errauerunt cæci in plateis, polluti sunt in sanguine: cumq; non possent, tenuerunt lacinias suas.
15 *Samech.* ♀ Recedite polluti, clamauerunt eis, recedite, abite, nolite tangere: iurgati quippe sunt, & commoti: dixerunt inter Gentes: Non addet vltra vt habitet in eis.
16 *Phe.* ♀ Facies Domini diuisit eos, non addet vt respiciat eos: facies sacerdotum non erubuerunt, neque senum miserti sunt.
17 *Ain.* ♀ Cum adhuc subsisteremus, defecerunt oculi nostri ad auxilium nostrum vanum, cum respiceremus attenti ad gentem, quæ saluare non poterat.

18 *Sade.* Lubricauerunt veſtigia noſtra in itinere, D platearum noſtrarum: appropinquauit finis noſter, completi ſunt dies noſtri, quia venit finis noſter.
19 *Coph.* Velociores fuerunt perſecutores noſtri aquilis cœli: ſuper montes perſecuti ſunt nos, in deſerto inſidiati ſunt nobis.
20 *Res.* Spiritus oris noſtri Chriſtus Dominus captus eſt in peccatis noſtris: cui diximus: In vmbra tua viuemus in Gentibus.
21 *Sin.* Gaude, & lætare filia Edom, quæ habitas in terra Hus: ad te quoque perueniet calix, inebriaberis, atque nudaberis.
22 *Thau.* Completa eſt iniquitas tua filia Sion, non addet vltra vt tranſmigret te: viſitauit iniquitatem tuam filia Edom, diſcooperuit peccata tua.

Oratio Ieremiæ Prophetæ.

CAPVT V.

1 A Recordare Domine quid acciderit nobis: intuere & reſpice opprobrium noſtrum. 2 Hæreditas noſtra verſa eſt ad alienos, domus 3 noſtræ ad extraneos. Pupilli facti ſumus abſq; patre: 4 matres noſtræ quaſi viduæ. Aquam noſtram pecunia 5 bibimus: ligna noſtra precio comparauimus. Ceruicibus noſtris minabamur, laſſis non dabatur requies. 6 Ægypto dedimus manum, & Aſſyrijs: vt ſaturare-7 mur pane. Patres noſtri peccauerunt, & non ſunt: & 8 nos iniquitates eorum portauimus. Serui dominati 9 ſunt noſtri: nõ fuit qui redimeret de manu eorum. In B animabus noſtris afferebamus panem nobis, a facie 10 gladij in deſerto. Pellis noſtra, quaſi clibanus, exu-11 ſta eſt a facie tempeſtatum famis. Mulieres in Sion 12 humiliauerunt, & virgines in ciuitatibus Iuda. Principes manu ſuſpenſi ſunt: facies ſenum non erube-13 runt. Adoleſcentibus impudice abuſi ſunt: & pueri C in ligno corruerunt. Senes defecerunt de portis: iu-14 uenes de choro pſallentium. Defecit gaudium cor-15 dis noſtri: verſus eſt in luctum chorus noſter. Ceci-16 dit corona capitis noſtri: væ nobis, quia peccauimus. 17 Propterea mœſtum factum eſt cor noſtrum, ideo 18 contenebrati ſunt oculi noſtri. Propter montem 19 Sion, quia diſperijt: vulpes ambulauerunt in eo. Tu D autem Domine in æternum permanebis, ſolium 20 tuum in generatione, & generationem. Quare in perpetuum obliuiſceris noſtri? derelinques nos in 21 longitudine dierum? Conuerte nos Domine ad te, & conuertemur: innoua dies noſtros, ſicut a princi-22 pio. Sed proijciens repuliſti nos, iratus es contra nos vehementer.

PROPHETIA BARVCH.

CAPVT PRIMVM.

1 A ET hæc verba libri quæ ſcripſit Baruch, filius Neriæ, filij Maaſiæ, filij Sedeciæ, filij Sedei, filij 2 Helciæ in Babylonia, in anno quinto, in ſeptimo die menſis, in tempore quo ceperunt Chaldæi Ieruſalem, & ſuccenderunt eam 3 igni. Et legit Baruch verba libri huius ad aures Ieconiæ, filij Ioakim, regis Iuda, & ad aures vniuerſi po-4 puli venientis ad librum: & ad aures potentium filiorum regum, & ad aures presbyterorum, & ad aures populi, a minimo vſque ad maximum eorum om-5 nium habitantiũ in Babylonia, ad flumen Sodi. Qui audientes plorabãt, & ieiunabãt, & orabant in cõſpe-6 ctu Dñi. Et collegerunt pecuniã, ſecundum quod po-B tuit vniuſcuiuſq; manus: & miſerunt in Ieruſalẽ ad 7 Ioakim filiũ Helciæ, filij Salon Sacerdotem, & ad ſacerdotes, & ad omnẽ populum qui inuenti ſunt cũ eo 8 in Ieruſalem. cum acciperet vaſa tẽpli Domini quæ ablata fuerãt de templo, reuocare in terram Iuda decima die menſis Siuan, vaſa argentea quæ fecit Sede-9 cias filius Ioſiæ, rex Iuda, poſtea quam cepiſſet Nabuchodonoſor rex Babylonis Iechoniam, & principes, & cunctos potentes, & populum terræ ab Ieruſalem, 10 & duxit eos vinctos in Babylonem. Et dixerunt: Ecce miſimus ad vos pecunias, de q̃bus emite holocautomata, & thus, & facite manna, & offerte pro pecca-11 to ad aram Domini Dei noſtri: & orate pro vita Nabuchodonoſor regis Babylonis, & pro vita Balthaſar filij eius, vt ſint dies eorum, ſicut dies cœli ſuper ter-12 ram: & vt det Dominus virtutem nobis, & illumi-C net oculos noſtros, vt viuamus ſub vmbra Nabuchodonoſor regis Babylonis, & ſub vmbra Balthaſar filij eius, & ſeruiamus eis multis diebus, & inueniamus 13 gratiam in conſpectu eorum. Et pro nobiſipſis orate ad Dominum Deum noſtrum: quia peccauimus Domino Deo noſtro, & non eſt auerſus furor eius a no-14 bis vſq; in hunc diem: Et legite librum iſtum quem

misimus ad vos recitari in templo Domini, in die solemni, & in die opportuno: & dicetis: Domino Deo nostro iustitia: nobis autem confusio faciei nostræ, sicut est dies hęc omni Iuda, & habitantibus in Ierusalem. Regibus nostris, & principibus nostris, & sacerdotibus nostris, & prophetis nostris, & patribus nostris. Peccauimus ante Dominum Deum nostrum, & non credidimus, diffidentes in eum: & nó fuimus subiectibiles illi, & non audiuimus vocem Domini Dei nostri, vt ambularemus in mandatis eius, quæ dedit nobis. A die qua eduxit patres nostros de terra Ægypti, vsque ad diem hanc eramus incredibiles ad Dominum Deum nostrum: & dissipati recessimus, ne audiremus vocem ipsius. Et adhęserunt nobis multa mala, & maledictiones, quæ constituit Dominus Moysi seruo suo: qui eduxit patres nostros de terra Ægypti, dare nobis terram fluentem lac, & mel, sicut hodierna die. Et nó audiuimus vocem Domini Dei nostri secundum omnia verba prophetarum quos misit ad nos, & abiuimus vnusqùisque in sensum cordis nostri maligni, operari dijs alienis, facientes mala ante oculos Domini Dei nostri.

(Infra 3.b.6. — Deut. 9. a. 5. — Deut. 28. b. 15.)

CAPVT II.

1 A Propter quod statuit Dominus Deus noster verbum suum quod locutus est ad nos, & ad iudices nostros qui iudicauerũt Israel, & ad reges nostros, & ad principes nostros, & ad omnem Israel, 2 & Iuda: vt adduceret Dominus super nos mala magna quæ non sunt facta sub cœlo, quemadmodum facta sunt in Ierusalem, secundum quæ scripta sunt in 3 lege Moysi, vt manducaret homo carnes filij sui, & 4 carnes filiæ suæ. Et dedit eos sub manu regum omnium qui sunt in circuitu nostro in improperium, & in desolationem, in omnibus populis in quibus nos 5 dispersit Dominus. Et facti sumus subtus, & non supra: quia peccauimus Domino Deo nostro, non ob-6 audiendo voci ipsius. Domino Deo nostro iustitia: B nobis autem, & patribus nostris confusio faciei, sicut 7 est dies hæc. Quia locutus est Dominus super nos 8 omnia mala hæc quæ venerunt super nos: & non sumus deprecati faciem Domini Dei nostri, vt reuerteremur vnusquisque nostrum a vijs nostris pessimis. 9 Et vigilauit Dominus in malis, & adduxit ea super nos: quia iustus est Dominus in omnibus operibus 10 suis quæ mandauit nobis: & non audiuimus vocem ipsius, vt iremus in præceptis Domini quæ dedit an-11 te faciem nostram: Et nũc Domine Deus Israel, qui eduxisti populum tuum de terra Ægypti in manu valida, & in signis, & in prodigijs, & in virtute tua magna, & in brachio excelso, & fecisti tibi nomen, sicut 12 est dies iste: Peccauimus, impie egimus, inique gesC simus Domine Deus noster, in omnibus iustitijs tuis. 13 Auertatur ira tua a nobis: quia derelicti sumus pau-14 ci inter gentes, vbi dispersisti nos. Exaudi Domine preces nostras, & orationes nostras, & educ nos propter te: & da nobis inuenire gratiam ante faciem eo-15 rum qui nos abduxerunt: vt sciat omnis terra, quia D tu es Dominus Deus noster, & quia nomen tuum in-16 uocatum est super Israel, & super genus ipsius. Respice Domine de domo sancta tua in nos, & inclina 17 aurem tuam, & exaudi nos. Aperi oculos tuos, & vide: quia nó mortui qui sunt in inferno, quorum spiritus acceptus est a visceribus suis, dabunt honorem, 18 & iustificationem Domino: sed anima quæ tristis est super magnitudine mali, & incedit curua, & infirma, & oculi deficiẽtes, & anima esuriens dat tibi glo-19 riam, & iustitiam Domino. Quia non secundum iustitias patrum nostrorum nos fundimus preces, & petimus misericordiam ante conspectum tuum, Domi-20 ne Deus noster: sed quia misisti iram tuam, & furorem tuum super nos, sicut locutus es in manu puero-21 rum tuorum prophetarum, dicens: Sic dicit Domi-E nus, Inclinate humerum vestrum, & ceruicem vestram, & opera facite regi Babylonis: & sedebitis in 22 terra quam dedi patribus vestris. Quod si non audieritis vocem Domini Dei vestri operari regi Babyloniæ: defectionem vestram faciam de ciuitatibus Iu-23 da, & a foris Ierusalem, & auferam a vobis vocem iucunditatis, & vocem gaudij, & vocem sponsi, & vocem sponsæ: & erit omnis terra sine vestigio ab inha-24 bitantibus eam. & non audierunt vocem tuam, vt operarẽtur regi Babylonis: & statuisti verba tua quæ locutus es in manibus puerorum tuorum prophetarum, vt transferentur ossa regum nostrorum, et ossa 25 patrum nostrorum de loco suo: & ecce proiecta sunt in calore Solis, & in gelu noctis: & mortui sunt in doloribus pessimis, in fame, & in gladio, & in emissione. 26 Et posuisti templum, in quo inuocatum est nomen F tuum in ipso, sicut hæc dies, propter iniquitatem do-27 mus Israel, & domus Iuda. Et fecisti in nobis Domine Deus noster, secundum omnem bonitatem tuam, & secundum omnem miserationem tuam illam ma-28 gnam: sicut locutus es in manu pueri tui Moysi in die qua pręcepisti ei scribere legem tuam coram filijs 29 Israel, dicens: Si non audieritis vocem meam, multitudo hæc magna conuertetur in minimã inter Gen-30 tes, quo ego eos dispergam: quia scio quod me non audiet populus. Populus est enim dura ceruice: & cõuertetur ad cor suum in terra captiuitatis suæ: & sciẽt 31 quia ego sum Dominus Deus eorũ: & dabo eis cor, 32 & intelligent: aures, & audient. Et laudabunt me in terra captiuitatis suæ, et memores erũt nominis mei. 33 Et auertent se a dorso suo duro, et a malignitatibus G suis: quia reminiscentur viam patrum suorum qui 34 peccauerũt in me. Et reuocabo illos in terram quam iuraui patribus eorum Abraham, Isaac, & Iacob, & dominabuntur eis: & multiplicabo eos, & non mi-35 norabuntur. Et statuam illis testamentum alterum sempiternum, vt sim illis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum: & nó mouebo amplius populum meum filios Israel a terra quam dedi illis.

(Deut. 28. f. 53. — Sup. 1. c. 15. — Deut. 9. d. 15. — Deut. 26. c. 15. Isai. 63. d. 15. 64. c. 9 — Psal. 11. d. 17. — Iere. 27. b. 8. b. 11 — Leuit. 26 h. 14. Deut. 28 b. 14.)

CAPVT III.

1 A Et nunc Domine omnipotens, Deus Israel, anima in angustijs, & spiritus anxius clamat ad 2 te: audi Domine, & miserere, quia Deus es misericors, & miserere nostri: quia peccauimus an-3 te te. Quia tu sedes in sempiternum, & nos peribi-4 mus in æuum? Domine omnipotens Deus Israel, audi nunc orationem mortuorum Israel, & filiorum ipsorum qui peccauerunt ante te, & non audierũt vocem Domini Dei sui, & agglutinata sunt nobis mala. 5 Noli meminisse iniquitatum patrum nostrorum, sed memento manus tuæ, & nominis tui in tempore isto: 6 quia tu es Dominus Deus noster, & laudabimus te 7 Domine: quia propter hoc dedisti timorem tuum, in cordibus nostris, vt inuocemus nomen tuum, &

laude-

laudemus te in captiuitate nostra, quia conuertimur ab iniquitate patrum nostrorum qui peccauerunt an 8 te te. Et ecce nos in captiuitate nostra sumus hodie, qua nos dispersisti in improperiũ, & in maledictũ, & in peccatum, secundum omnes iniquitates patrum nostrorum qui recesserunt a te Domine Deus noster. 9 Audi Israel mandata vitæ: auribus percipe, vt scias 10 prudentiam. Quid est Israel quod in terra inimico- 11 rum es? inueterasti in terra aliena, coinquinatus es cũ mortuis: deputatus es cum descendẽtibus in infer- 12 num. Dereliquisti fontem sapientiæ. Nam si in via 13 Dei ambulasses, habitasses vtiq; in pace sempiterna. 14 Disce vbi sit prudentia, vbi sit virtus, vbi sit intellectus, vt scias simul vbi sit longiturnitas vitæ & vi- 15 ctus, vbi sit lumen oculorum & pax. Quis inuenit 16 locum eius? & quis intrauit in thesauros eius? Vbi sunt principes Gentium, & qui dominantur super be- 17 stias quæ sunt super terram? qui in auibus cœli lu- 18 dunt, qui argentum thesaurizant, & aurum in quo confidunt homines, & non est finis acquisitionis eorum? qui argentum fabricant, & soliciti sunt, nec est 19 inuentio operum illorum? exterminati sunt & ad inferos descenderunt, & alij loco eorum surrexerunt. 20 Iuuenes viderunt lumen & habitauerunt super ter- C ram: viam autem disciplinæ ignorauerunt, neque 21 intellexerunt semitas eius, neque filij eorum suscepe- 22 runt eam, a facie ipsorum longe facta est: non est audita in terra Chanaam, neque visa est in Theman. 23 Filij quoque Agar qui exquirunt prudentiam quæ de terra est, negociatores mere, & Theman, & fabulatores, & exquisitores prudentię & intelligentię: viam autem sapientiæ nescierunt: neque commemorati sũt 24 semitas eius. O Israel, quam magna est domus Dei, 25 & ingens locus possessionis eius? Magnus est, & non 26 habet finem: excelsus & immensus. Ibi fuerunt gigantes nominati illi qui ab initio fuerunt, statura ma- 27 gna, scientes bellum. Non hos elegit Dominus, neque viam disciplinæ inuenerunt: propterea perierũt. 28 Et quoniam non habuerunt sapientiam, interierunt 29 propter suam insipientiam. Quis ascendit in cęlum, 30 & accepit eam, & deduxit eam de nubibus? Quis D transfretauit mare, & inuenit illam, & attulit illam 31 super aurum electum? Non est qui possit scire vias 32 eius, neque qui exquirat semitas eius: sed qui scit vniuersa, nouit eam, & adinuenit eam prudentia sua, qui præparauit terram in æterno tempore, & repleuit 33 eam pecudibus, & quadrupedibus: qui emittit lumen, & vadit: & vocauit illud, & obedit illi in tre- 34 more. Stellæ autem dederũt lumen in custodijs suis, 35 & lætatæ sunt: vocatæ sunt, & dixerunt: Adsumus: 36 & luxerunt ei cum iucunditate, qui fecit illas. Hic est Deus noster: & non æstimabitur alius aduersus 37 eum. Hic adinuenit omnem viam disciplinæ, & tradidit illam Iacob puero suo, & Israel dilecto suo. 38 Post hæc in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est.

CAPVT IIII.

1 A HIc liber mandatorum Dei, & lex quæ est in æternum: omnes qui tenent eam, perueniẽt ad vitam: qui autem dereliquerunt eam, in 2 mortem. Conuertere Iacob, & apprehende eam, ambula per viam ad splendorem eius contra lumen 3 eius. Ne tradas alteri gloriam tuam, & dignita- 4 tem tuam genti alienæ. Beati sumus Israel: quia quæ 5 Deo placent, manifesta sunt nobis. Animæquior esto populus Dei, memorabilis Israel: venundati estis 6 Gentibus, non in perditionem: sed propter quod in ira ad iracundiam prouocastis Deum, traditi estis 7 aduersarijs. Exacerbastis enim eum qui fecit vos, B Deum æternum, immolantes dęmonijs, & non Deo. 8 Obliti enim estis Deum, qui nutriuit vos, & con 9 tristastis nutricem vestram Ierusalem. Vidit enim iracundiam a Deo venientem vobis, et dixit: Audite confines Sion, adduxit enim mihi Deus luctum 10 magnum: vidi enim captiuitatem populi mei, filiorum meorum, & filiarum, quam superduxit illis A- 11 ternus. Nutriui enim illos cum iucunditate: dimisi 12 autem illos cum fletu, & luctu. Nemo gaudeat super me viduam, & desolatam: a multis derelicta sum propter peccata filiorum meorum, quia declinaue- 13 runt a lege Dei. Iustitias autem ipsius nescierunt, nec ambulauerunt per vias mandatorum Dei, neque C per semitas veritatis eius cum iustitia ingressi sunt. 14 Veniant confines Sion, & memorentur captiuitatem filiorum, & filiarum mearum, quam superduxit 15 illis Aeternus. Adduxit enim super illos gentem de longinquo, gentem improbam, & alterius linguæ: 16 qui non sunt reueriti senem, neque puerorum misertí sunt: et adduxerunt dilectos viduæ, et a filijs v- 17 nicam desolauerunt. Ego autem quid possum adiu- 18 uare vos? Qui enim adduxit super vos mala, ipse vos eripiet de manibus inimicorum vestrorum. 19 Ambulate filij, ambulate: ego enim derelicta sum 20 sola. Exui me stola pacis, indui autem me sacco ob- D secrationis, et clamabo ad Altissimum in diebus 21 meis. Animæquiores estote filij, clamate ad Dominum, et eripiet vos de manu principum inimi- 22 corum. Ego enim speraui in æternum salutem vestram: et venit mihi gaudium a sancto super misericordia, quæ veniet vobis ab æterno salutari no- 23 stro. Emisi enim vos cum luctu, et ploratu: reducet autem vos mihi Dominus cum gaudio, et iu- 24 cunditate in sempiternum. Sicut enim viderunt E vicinæ Sion captiuitatem vestram a Deo: sic videbunt, et in celeritate salutem vestram a Deo, quæ superueniet vobis cum honore magno, et splen- 25 dore æterno. Filij patienter sustinete iram, quę superuenit vobis: persecutus est enim te inimicus tuus, sed cito videbis perditionem ipsius: et super 26 ceruices ipsius ascendes. Delicati mei ambulauerunt vias asperas: ducti sunt enim, vt grex dire- 27 ctus ab inimicis. Animęquiores estote filij, et proclamate ad Dominum: erit enim memoria ve- 28 stra ab eo, qui duxit vos. Sicut enim fuit sensus ve- F ster, vt erraretis a Deo: decies tantum iterum con- 29 uertentes requiretis eum. Qui enim induxit vobis mala, ipse rursum adducet vobis sempiternam 30 iucunditatem cum salute vestra. Animęquior esto Ierusalem: exhortatur enim te, qui te nominauit. 31 Nocentes peribunt, qui te vexauerunt: et qui gra- 32 tulati sunt in tua ruina, punientur. Ciuitates quibus seruierunt filij tui, punientur: et quę accepit 33 filios tuos. Sicut enim gauisa est in tua ruina, et lętata est in casu tuo: sic contristabitur in sua deso- 34 latione. Et amputabitur exultatio multitudinis 35 eius, et gaudimonium eius erit in luctum. Ignis G enim superueniet ei ab æterno in longiturnis die-

bus, & habitabitur a dæmonijs in multitudine temporis. 36 ¶|Circunspice Ierusalem ad Orientem, & vide 37 iucunditatem a Deo tibi venientem. ¶Ecce enim veniunt filij tui quos dimisisti dispersos: veniunt collecti ab Oriente, vsque ad Occidentem, in verbo Sancti gaudentes in honorem Dei.

|Infra 5. b.5.

CAPVT V.

1 A Exue te Ierusalem stola luctus, & vexationis tuæ: & indue te decore, & honore eius, quæ a Deo tibi est sempiterna gloria. 2 ¶ Circundabit te Deus diploide iustitiæ, & imponet mitram capiti honoris æterni. 3 ¶ Deus enim ostendet splendorem 4 suum in te, omni qui sub cœlo est. ¶ Nominabitur enim tibi nomen tuum a Deo in sempiternum, Pax iu5stitiæ, & honor pietatis. ¶ Exurge Ierusalem, & sta in B excelso: & |circunspice ad Orientem, & vide collectos filios tuos ab Oriente sole, vsque ad Occidentem, in 6 verbo Sancti gaudentes Dei memoria. ¶Exierunt enim abs te pedibus ducti ab inimicis: adducet autem illos Dominus ad te portatos in honorem sicut filios 7 regni. ¶Cõstituit enim Deus humiliare omnem mon C tem excelsum, & rupes perennes, & conualles replere in æqualitatem terræ: vt ambulet Israel diligẽter in 8 honorem Dei. ¶Obumbrauerunt autem & syluæ, & 9 omne lignum suauitatis Israel mandato Dei. ¶Adducet enim Deus Israel cum iucunditate in lumine maiestatis suæ cum misericordia, & iustitia, quæ est ex ipso.

|Sup. 4. g 36.

CAPVT VI.

Exemplar epistolæ, quam misit Ieremias ad abducendos captiuos in Babyloniam a Rege Babyloniorum, vt annunciaret illis secundum quod præceptum est illi a Deo.

1 A Propter peccata quæ peccastis ante Deum, abducemini in Babyloniam captiui a Nabuchodonosor rege Babyloniorum. 2 ¶ ingressi itaque in Babylonem, eritis ibi annis plurimis, & temporibus longis, vsque ad generationes septem: post hoc 3 autem educam vos inde cum pace. ¶|Nunc autem videbitis in Babylonia deos aureos, & argenteos, & lapideos, & ligneos in humeris portari, ostẽtantes me4tum Gentibus. ¶Videte ergo ne & vos similes efficiamini factis alienis, & metuatis & metus vos capiat in 5 ipsis. ¶Visa itaque turba de retro, & ab ante adorantes, dicite in cordibus vestris: Te oportet adorari Do6mine. ¶Angelus enim meus vobiscum est: ipse autem 7 exquiram animas vestras. ¶Nam lingua ipsorum polita a fabro, ipsa etiam inaurata, & inargentata falsa 8 sunt: & non possunt loqui. ¶Et sicut virgini amanti or9namenta: ita accepto auro fabricati sunt. ¶ Coronas certe aureas habent super capita sua dij illorum: vnde subtrahunt sacerdotes ab eis aurum, & argentum 10 & erogant illud in semetipsos. ¶Dant autem & ex ip B so prostitutis, & meretrices ornant: & iterum cum receperint illud a metricibus, ornant Deos suos. 11 ¶Hi autem non liberantur ab ærugine, & tinea. ¶ O12pertis autem illis veste purpurea, extergunt faciem ipsorum propter puluerem domus, qui est plurimus 13 inter eos. ¶Sceptrum autem habet, vt homo, sicut iudex regionis, qui in se peccantem non interficit. 14 ¶Habet etiam in manu gladium, & securim: se autem de bello, & a latronibus non liberat. Vnde vobis no15tum sit, quia non sunt dij. ¶Non ergo timueritis eos. Sicut enim vas hominis confractum inutile efficitur, 16 tales sunt & dij illorum. ¶ Constitutis illis in domo, oculi eorum pleni sunt puluere a pedibus introeun17tium. ¶ Et sicut alicui qui regem offendit, circunseptæ sunt ianuæ, aut sicut ad sepulchrum adductum mortuum: ita tutantur sacerdotes hostia clau18suris & seris, ne a latronibus expolientur. ¶ Lucernas accendunt illis, & quidem multas, ex quibus nullam videre possunt: sunt autem sicut trabes in 19 domo. ¶ Corda verò eorum dicunt elingere serpentes qui de terra sunt, dum comedunt eos & vesti20mentum ipsorum, & non sentiunt. ¶ Nigræ fiunt 21 facies eorum a fumo, qui in domo fit. ¶ Supra corpus eorum, & supra caput eorum volant noctuæ & 22 hyrundines, & aues etiam, similiter & cattæ. ¶ Vnde sciatis quia non sunt dij. Ne ergo timueritis eos. 23 ¶Aurum etiam quod habent, ad speciem est. Nisi C aliquis exterserit eruginem, non fulgebunt: neque 24 enim dum conflarentur, sentiebant. ¶ | Ex omni precio empta sunt, in quibus spiritus non inest ipsis. 25 ¶ Sine pedibus in humeris portantur, ostentantes ignobilitatem suam hominibus. Confundantur e26tiam qui colunt ea. ¶ Propterea si ceciderint in terram, a semetipsis non consurgunt: neque si quis eum statuerit rectum, per semetipsum stabit: sed si27cut mortuis munera eorum illis apponentur. ¶ Hostias illorum vendunt sacerdotes ipsorum, & abutuntur: similiter & mulieres eorum decerpentes, neque infirmo, neque mendicanti aliquid impertiunt. 28 ¶de sacrificijs eorum fœtæ & menstruatę contingunt. Scientes itaque ex his quia non sunt dij, ne timeatis 29 eos. ¶Vnde enim vocantur dij? Quia mulieres appo30nunt dijs argenteis & aureis, & ligneis: ¶ & in domibus eorum sacerdotes sedent, habentes tunicas scissas, & capita & barbam rasam, quorum capita nuda 31 sunt. ¶Rugiunt autem clamantes contra deos suos, si32cut in cœna mortui. ¶Vestimenta eorum auferunt sa33cerdotes, & vestiunt vxores suas & filios suos. ¶Neq; D si quid mali patiuntur ab aliquo, neque si quid boni, poterunt retribuere: neque regem constituere possũt, 34 neq; auferre. ¶Similiter neque dare diuitias possunt, neq; malum retribuere. Si quis illis votum vouerit, 35 & non reddiderit: neque hoc requirunt: ¶ Hominem a morte non liberant, neque infirmum a potentiori e36ripiunt. ¶Hominem cæcum, ad visum non restituunt: 37 de necessitate hominem non liberabunt. ¶Viduæ non 38 miserebuntur, neque orphanis benefacient. ¶Lapidibus de monte similes sunt dij illorum lignei, & lapidei, & aurei, & argẽtei. Qui autem colunt ea confun39dentur. ¶Quomodo ergo æstimandum est, aut dicen40dum illos esse deos? ¶Adhuc enim ipsis Chaldæis non honorantibus ea: qui cum audierint mutum nõ posse loqui offerunt illud ad Bel, postulãtes ab eo loqui: 41 ¶quasi possint sentire qui non habent motum, & ipsi cum intellexerint, relinquent ea: sensum enim non 42 habent ipsi dij illorum. ¶Mulieres autem circundatæ E funibus, in vijs sedent, succendentes ossa oliuarum. 43 ¶ Cum autem aliqua ex ipsis attracta ab aliquo transeunte dormierit cum eo, proximæ suæ exprobrat, quod ea non sit digna habita, sicut ipsa, neque funis

|Iere. 25. b 9

|Isa. 44 b 10. 46. b. 6. c. 7.

|Isa 46 b 6 c. 7. Supra 6. a 3.

44 eius diruptus sit. ♀ Omnia autem quæ illis fiunt, falsa sunt. Quomodo æstimandum, aut dicendum est, 45 illos esse deos. ♀ A fabris autem, & ab aurificibus facta sunt. Nihil aliud erunt, nisi id quod volunt esse 46 sacerdotes. ♀ Artifices etiam ipsi qui ea faciunt, non sunt multi temporis. Nunquid ergo possunt ea quæ 47 fabricata sunt ab ipsis, esse dij? ♀ Reliquerunt autem 48 falsa, & opprobrium postea futuris. ♀ Nam cum supervenerit illis prælium, & mala: cogitant sacerdo- 49 tes apud se, vbi se abscondant cum illis. ♀ Quomodo ergo sentiri debeant, quoniam dij sunt, qui nec de bello se liberant, neque de malis se eripiunt? 50 ♀ Nam cum sint lignea inaurata, & inargentata, scietur postea quia falsa sunt, ab vniuersis gentibus, & regibus: quæ manifesta sunt, quia non sunt dij, sed opera manuum hominum, & nullum Dei opus cum 51 illis. ♀ Vnde ergo notum est, quia non sunt dij, sed opera manuum hominum, & nullum Dei opus in 52 ipsis est? ♀ Regem regioni non suscitant, neque plu- 53 uiam hominibus dabunt. ♀ Iudicium quoque non F discernent, neque regiones liberabunt ab iniuria: quia nihil possunt, sicut corniculæ inter medium cœ- 54 li, & terræ. ♀ Etenim cum inciderit ignis in domum deorum ligneorum, argenteorum, & aureorum, sacerdotes quidem ipsorum fugient, & liberabuntur: 55 ipsi vero sicut trabes in medio comburentur. ♀ Regi autem & bello non resistent. Quomodo ergo æsti- 56 mandum est, aut recipiendum, quia dij sunt? ♀ Non a furibus, neque a latronibus se liberabũt dij lignei, & lapidei, & inaurati, & inargentati, quibus hi qui 57 fortiores sunt. ♀ Aurum, & argentum, & vestimentum quo operti sunt, auferret illis, & abibunt, nec 58 sibi auxilium ferent. ♀ Itaque melius est esse regem ostentantem virtutem suam: aut vas in domo vtile in quo gloriabitur, qui possidet illud: vel ostium in domo quod custodit quæ in ipsa sunt: quam falsi 59 dij. ♀ Sol quidem, & Luna, ac sydera cum sint splen- 60 dida, & emissa ad vtilitates obaudiunt. ♀ Similiter & fulgur cum apparuerit, perspicuum est: idipsum au- 61 tem & spiritus in omni regione spirat. ♀ Et nubes, quibus cum imperatum fuerit a Deo perambulare vniuersum orbem, perficiunt quod imperatum est 62 eis. ♀ Ignis etiam missus desuper, vt consumat montes, & syluas, facit quod præceptum est ei. Hæc autem, neque speciebus, neque virtutibus vni eorum 63 similia sunt. ♀ Vnde neque existimandum est, neque G dicendum illos esse deos, quando non possunt, neque iudicium iudicare, neque quidquam facere ho- 64 minibus. ♀ Scientes itaque quia non sunt dij, ne er- 65 go timueritis eos. ♀ Neque enim regibus maledi- 66 cent, neque benedicent. ♀ Signa etiam in cœlo gentibus non ostendunt, neque vt Sol lucebunt, neque 67 illuminabunt vt Luna. ♀ Bestiæ meliores sunt illis, quæ possunt fugere sub tectum, ac prodesse sibi. 68 ♀ Nullo itaque modo nobis est manifestum, quia sunt 69 dij: propter quod ne timeatis eos. ♀ Nam sicut in cucumerario formido nihil custodit: ita sunt dij illorum 70 lignei, & argentei, & inaurati. ♀ Eodem modo & in horto spina alba, supra quam omnis auis sedet. Similiter & mortuo proiecto in tenebris similes sunt 71 dij illorum lignei, & inaurati, & inargentati. ♀ A purpura quoque & murice, quæ supra illos tineant: scietis itaque, quia non sunt dij. Ipsi etiam postremo 72 comeduntur, & erunt opprobrium in regione. ♀ Melior est homo iustus qui non habet simulachra: nam erit longe ab opprobrijs.

HIERONYMI IN EZECHIELEM
PRAEFATIO.

EZECHIEL Propheta cum Ioachim rege Iuda captiuus ductus est in Babylonem: ibique ijs qui cum eo captiui fuerant, prophetauit: pœnitentibus quod ad Ieremiæ vaticinium se vltro aduersarijs tradidissent, & viderent adhuc vrbem Ierosolymam stare quam ille casuram esse prædixerat. Trigesimo autem ætatis suæ anno, & captiuitatis quinto, exorsus est ad concaptiuos loqui. Et eodem tempore, licet posterior, hic in Chaldæa, Ieremias in Iudæa prophetauerunt. Sermo eius nec satis disertus, nec admodum rusticus est: sed ex vtroque, medie temperatus. Sacerdos & ipse fuit, sicut Ieremias: principia voluminis, & finem magnis habens obscuritatibus inuoluta: Sed & vulgata eius editio non multum distat ab Hebraico. Vnde satis miror quid causæ extiterit, vt si eosdem in vniuersis libris habemus interpretes: in alijs eadem, in alijs diuersa transtulerint. Legite igitur, & hunc iuxta translationem nostram: quoniam per cola scriptus, & commata, manifestiorem legentibus sensum tribuit. Si autem amici mei, & hunc subsannauerint: dicite eis quod nemo eos compellat, vt scribant. Sed vereor ne illud eis eueniat quod Græce significantius dicitur, vt vocentur philolædori.

PROPHETIA EZECHIELIS.

CAPVT PRIMVM.

1 A ET factum est in trigesimo anno, in quarto, in quinta mensis: cum essem in medio captiuorum | iuxta fluuium Chobar, aperti sunt cœli, & vidi visiones Dei. 2 ℣ In quinta mensis ipse est annus quintus trāsmigrationis regis Ioachin, 3 ℣ factū est verbum Domini ad Ezechielem filiū Buzi sacerdotem in terra Chaldæorū, | secus flumen Chobar: 4 & facta est super eum ibi manus Domini. ℣ Et vidi, B & ecce ventus turbinis veniebat ab Aquilone: & nubes magna, & ignis inuoluēs, & splendor in circuitu eius: & de medio eius quasi species electri, id est, de medio ignis. 5 ℣ & in medio eius similitudo quattuor animalium: & hic aspectus eorum, similitudo hominis in eis. 6 ℣ Quattuor facies vni: & quattuor pennæ vni. 7 ℣ Pedes eorum pedes recti, & planta pedis eorum quasi planta pedis vituli, & scintillę quasi aspectus æris candentis. 8 ℣ Et manus hominis sub pēnis eorum in quattuor partibus: & facies & pennas ꝑ quattuor partes habebant. 9 ℣ Iunctęq; erant pennæ eorū alterius ad C alterū. non reuertebantur cum incederent: sed vnumquodq; ante faciem suā gradiebatur. 10 ℣ Similitudo aūt vultus eorū, facies hoīs, & facies leonis, a dextris ipsorū quattuor: facies aūt bouis, a sinistris ipsorū quattuor: 11 & facies aquilæ desuper ipsorum quattuor. ℣ Et facies eorū, & pennæ eorū extentæ desuper: duæ pennæ singulorum iungebātur, & duæ tegebant corpora eorū: 12 ℣ & vnumquodq; eorū coram facie sua ambulabat: vbi erat impetus spiritus illuc gradiebantur: nec reuertebantur cum ambularent. 13 ℣ Et similitudo animaliū, aspectus eorū quasi carbonū ignis ardentium, & quasi aspectus lampadarū. Hæc erat visio discurrēs D in medio animaliū, splendor ignis, & de igne fulgur egrediēs. 14 ℣ Et animalia ibāt, & reuertebantur in similitudinē fulguris coruscantis. 15 ℣ Cumq; aspicerem animalia, apparuit rota vna sup terrā iuxta animalia, habens quattuor facies. 16 ℣ Et aspectus rotarū, & opus earū quasi visio maris: & vna similitudo ipsarum quattuor: & aspectus earū, & opera, quasi sit rota in medio 17 rotę. ℣ Per quattuor partes earum euntes ibant: & non E reuertebantur cum ambularent. ℣ Statura quoq; erat 18 rotis, & altitudo, & horribilis aspectus: | & totū corpus oculis plenū in circuitu ipsarū quattuor. 19 ℣ Cumq; ambularent, animalia, ambulabant pariter, & rotę iuxta ea: & cū eleuarêntur animalia de terra, eleuabantur simul & rotę. 20 ℣ Quocunq; ibat spiritus illuc eunte spiritu, & rotæ pariter eleuabantur, sequētes eum. Spiritus enim vitæ erat in rotis. 21 ℣ Cum euntibus ibant, & cū stantibus stabant: & cū eleuatis a terra pariter eleuabantur, & rotę, sequentes ea: quia spiritus vitę erat in rotis. 22 ℣ Et similitudo sup capita animaliū, firmamēti, F quasi aspectus crystalli horribilis, & extenti sup capita eorū desup. 23 ℣ Sub firmamēto aūt pennæ eorū rectæ alterius ad alterū: vnumquodq; duabus alis velabat corpus suū, & alterū similiter velabatur. 24 ℣ Et audiebā sonū alarū, quasi sonū aquarū multarum, quasi sonū sublimis Dei cum ambularent, quasi sonus erat multitudinis vt sonus castrorū. cūq; starēt, demittebātur pēnę eorū. 25 ℣ Nā cū fieret vox sup firmamētū quod erat sup caput eorū, stabāt & submittebant alas suas. 26 ℣ Et sup firmamētū quod erat imminēs capiti eorum, G quasi aspectus lapidis sapphiri similitudo throni, & sup similitudinē throni, similitudo quasi aspect° hoīs desup. 27 ℣ Et vidi quasi spēm electri, velut aspectū ignis intrinsecus eius ꝑ circuitū, a lūbis eius & desup: & a lūbis eius vsq; deorsum, vidi quasi speciē ignis splendētis in circuitu. 28 ℣ Velut aspectū arcus cū fuerit in nube in die pluuiæ, hic erat aspectus splēdoris per gyrū.

Infra 3.f. 23. 9.d. 10.

Infra 3.f 23. 9.d. 20.

Infra 9.c 12.

CAPVT II.

1 A HÆc visio similitudinis gloriæ Domini: & vidi, & cecidi in faciem meam, & audiui vocem loquentis. Et dixit ad me: Fili hoīs sta 2 super pedes tuos, & loquar tecum. ℣ Et ingressus est in me spiritus postquam locutus est mihi, & statuit me 3 supra pedes meos: & audiui loquentem ad me. ℣ & dicentem: Fili hominis, mitto ego te ad filios Israel, ad gentes apostatrices, quæ recesserunt a me: ipsi & B patres eorum præuaricati sunt pactum meum vsque 4 ad diem hanc. ℣ Et filij dura facie, & indomabili corde sunt, ad quos ego mitto te: & dices ad eos: Hæc 5 dicit Dominus Deus: ℣ Si forte, vel ipsi audiant, & si forte quiescant, quoniam domus exasperans est: & 6 scient quia propheta fuerit in medio eorum. ℣ Tu ergo fili hominis ne timeas eos, neque sermones eorum C metuas: qm̄ increduli, & subuersores sunt tecum, & cum scorpionibus habitas: verba eorum ne timeas, & vultus eorum ne formides: quia domus exaspe- 7 rans est. ℣ Loqueris ergo verba mea ad eos, si forte au- 8 diant, & quiescant: quoniam irritatores sunt. ℣ Tu autem fili hominis audi quæcunq; loquor ad te: & noli esse exasperans, sicut domus exasperatrix est: aperi os

9 tuum,& comede quæcunque ego do tibi.ℽEt vidi,& ecce manus missa ad me,in qua erat inuolutus liber: 10 ℽ& expādit illū corā me,|qui erat scriptus intus,& foris,& scriptę erāt in eo lamētationes,& carmē,& vę.

|Apoc.5. a.1.

CAPVT III.

1 A ET dixit ad me:Fili hominis quodcunque inueneris,comede: comede volumen istud,& va- 2 dēs loquere ad filios Israel.ℽEt aperui os meū 3 & cibauit me volumine illo.ℽEt dixit ad me:Fili hominis venter tuus comedet, & viscera tua complebūtur volumine isto,quod ego do tibi.|Et comedi illud, 4 & factum est in ore meo,sicut mel dulce.ℽ Et dixit ad me: Fili hominis vade ad domum Israel, & loqueris 5 verba mea ad eos.ℽNon enim ad populum profundi sermonis,& ignotæ linguæ tu mitteris ad domum Is- 6 rael:ℽneq; ad populos multos profundi sermonis, & ignotæ linguæ,quorum nō possis audire sermones:& 7 si ad illos mittereris,ipsi audirent te.ℽ Domus autem Israel nolunt audire te:quia nolunt audire me.omnis quippe domus Israel attrita fronte est,& duro corde. 8 ℽEcce dedi faciem tuam valentiorem faciebus corū, B & frontem tuam duriorem frontibus eorum.ℽVt ada 9 mantē & vt silicē dedi faciē tuā:ne timeas eos,neque 10 metuas a facie eorū:quia domus exasperās est.ℽ& dixit ad me:Fili hominis, omnes sermones meos, quos ego loquor ad te,assume in corde tuo,& auribus tuis 11 audi.ℽ & vade ingredere ad trāsmigrationē,ad filios C populi tui, & loqueris ad eos, & dices eis: Hæc dicit 12 Dn̄s Deus: si forte audiant,& quiescant. ℽ Et assumpsit me spiritus,& audiui post me vocem commotio- 13 nis magnæ, Benedicta gloria Dn̄i de loco suo. ℽ & vocē alarū animaliū percutientiū alteram ad alterā, & vocem rotarum sequentium animalia,& vocē cō- 14 motionis magnæ.ℽSpiritus quoque leuauit me,& assumpsit me:& abij amarus in indignatione spūs mei, 15 manus enim Dn̄i erat mecū,confortans me.ℽ Et veni D ad transmigrationē ad aceruū nouarū frugū, ad eos qui habitabant iuxta flumen Chobar: & sedi vbi illi sedebant:& mansi ibi septē diebus mœrens in medio 16 eorū.ℽCū aūt pertransissent septem dies,factū est ver 17 bum Dn̄i ad me dicens:ℽ| Fili hominis,speculatorem dedi te domui Israel: & audies de ore meo verbū,& 18 annunciabis eis ex me.ℽSi dicente me ad impiū:Mor E te morieris:non annunciaueris ei, neque locutus fueris, vt auertatur a via sua impia,& viuat:ipse impius in iniquitate sua morietur,sanguinem autem eius de 19 manu tua requiram.ℽSi autem tu annunciaueris impio,& ille non fuerit conuersus ab impietate sua,& a via sua impia:ipse quidē in iniquitate sua morietur, 20 tu autem animam tuam liberasti. ℽ Sed & si conuersus iustus a iustitia sua fuerit, & fecerit iniquitatem: ponam offendiculum coram eo, ipse morietur: quia non annunciasti ei, in peccato suo morietur, & non erunt in memoria iustitiæ eius quas fecit: sanguinem 21 vero eius de manu tua requiram.ℽSi autem tu annun F ciaueris iusto,vt non peccet iustus, & ille non peccauerit: viuens viuet,quia annunciasti ei,& tu animam 22 tuam liberasti.ℽEt facta est super me manus Domini & dixit ad me: Surgens egredere in campum, & ibi 23 loquar tecum.ℽEt surgens egressus sum in campum: & ecce ibi gloria Domini stabat,quasi gloria | quam vidi iuxta fluuium Chobar:& cecidi in faciem meā. 24 ℽEt ingressus est in me spiritus,& statuit me super pedes meos:& locutus est mihi,& dixit ad me:ingrede- 25 re:& includere in medio domus tuę.ℽEt tu fili homi- G nis, ecce data sunt super te vincula, & ligabunt te in 26 eis:& non egredieris de medio eorum. ℽ Et linguam tuam adhærere faciam palato tuo,& eris mutus,nec 27 quasi vir obiurgans:quia domus exasperans est.ℽCū autem locutus fuero tibi, aperiam os tuum, & dices ad eos:Hęc dicit Dominus Deus: Qui audit,audiat: & qui quiescit,quiescat:quia domus exasperans est.

|Apocal. 10. d. 9. d. 10.

|Infr.33. b.7.

|Supr.1. a.1. a.3.

CAPVT IIII.

1 A ET tu fili hominis sume tibi laterem,& pones eū coram te, & describes in eo ciuitatem Ierusa- 2 lem.ℽEt ordinabis aduersus eam obsidionem, & ædificabis munitiones, & comportabis aggerem, & dabis contra eam castra,& pones arietes in gyro. 3 ℽ Et tu sume tibi sartaginem ferream, et pones eam in murum ferreum inter te et inter ciuitatem: et obfirmabis faciem tuam ad eam, et erit in obsidionem, 4 et circundabis eam:signum est domui Israel. ℽ Et tu dormies super latus tuum sinistrum, et pones iniquitates domus Israel super eo numero dierum, quibus dormies super illud, et assumes iniquitatem eo- 5 rum. ℽ Ego autem dedi tibi annos iniquitatis eorum numero dierum trecentos et nonaginta dies: et 6 portabis iniquitatem domus Israel. ℽ Et cum compleueris hæc dormies super latus tuum dexterum B secundo: et assumes | iniquitatem domus Iuda quadraginta diebus.diem pro anno, diem, in quam, pro 7 anno dedi tibi. ℽ Et ad obsidionem Ierusalem conuertes faciem tuam, et brachium tuum erit exten- 8 tum:et prophetabis aduersus eam. ℽ Ecce circundedi te vinculis: et non te conuertes a latere tuo in latus 9 aliud, donec compleas dies obsidionis tuæ. ℽ Et tū sume tibi frumentum, et hordeum, et fabam, et lentem, et milium, et viciam, et mittes ea in vas vnum,et facies tibi panes numero dierū quibus dormies super latus tuum: trecentis et nonaginta die- 10 bus comedes illud. ℽ Cibus autem tuus quo vesce- C ris, erit in pondere viginti stateres in die: a tempo- 11 re vsque ad tempus comedes illud.ℽEt aquam in mēsura bibes sextam partem hin:a tempore vsq; ad tem 12 pus bibes illud.ℽEt quasi subcineritium hordeaceum comedes illud: et stercore quod egredietur de homi- 13 ne operies illud in oculis eorum. ℽ Et dixit Dn̄s:Sic comedent filij Israel panem suū pollutū inter gentes 14 ad quas eijciam eos.ℽ|Et dixi:A,a,a, Domine Deus, ecce anima mea non est polluta, et morticinum et laceratum a bestijs non comedi,ab infantia mea vsque nunc:et non est ingressa in os meū oīs caro immūda. 15 ℽEt dixit ad me: Ecce dedi tibi fimum boū pro stercoribus humanis:et facies panē tuum in eo.ℽEt dixit ad 16 me: Fili hominis,ecce ego conteram baculum panis in Ierusalem:et comedent panē in pōdere,et in solici 17 tudine:et aquam in mēsura,et in angustia bibēt. ℽ Vt deficientibus pane et aqua, corruat vnusquisque ad fratrem suum, et contabescant in iniquitatibus suis.

|Nu.14.f 34.

|Osee.9. a.3.

|Inf.5.d. 16.& 14 d.13.

CAPVT V.

1 A ET tu fili hominis sume tibi gladium acutum, radentem pilos: et assumes eum, et duces per caput tuum, et per barbam tuam, et assumes tibi statera ponderis, et

2 diuides eos.⁋ Tertiam partem igni combures in medio ciuitatis,iuxta completionem dierum obsidionis: & assumes tertiam partem,& concides gladio in circuitu eius: tertiam vero aliam disperges in ventum,
3 & gladium nudabo post eos.⁋Et sumes inde paruum
4 numerum,& ligabis eos in summitate pallij tui. ⁋ Et ex eis rursum tolles, & proijcies eos in medio ignis, & combures eos igni:& ex eo egredietur ignis in om
5 nem domum Israel. ⁋ Hæc dicit Dominus Deus:Ista est Ierusalem,in medio gentium posui eam, & in cir-
6 cuitu eius terras.⁋ Et contempsit iudicia mea, vt plus
B esset impia,quam gentes,& præcepta mea vltra quã terræ, quæ in circuitu eius sunt. Iudicia enim mea proiecerunt,& in pręceptis meis non ambulauerunt.
7 ⁋ Idcirco hæc dicit Dominus Deus: Quia superastis gentes, quæ in circuitu vestro sunt, & in præceptis meis non ambulastis, & iudicia mea non fecistis, & iuxta iudicia gentium, quæ in circuitu vestro sunt,
8 non estis operati:⁋Ideo hęc dicit Dominus Deus:Ecce ego ad te & ipse ego faciam in medio tui iudicia in
9 oculis gentium: ⁋ & faciam in te quod non feci, & quibus similia vltra non faciam propter omnes abo-
10 minationes tuas.⁋Ideo patres comedent filios in me-
C dio tui,& filij comedent patres suos: & faciam in te iudicia, & ventilabo vniuersas reliquias tuas in om-
11 nẽ ventum.⁋Idcirco viuo ego,dicit Dominus Deus: Nisi pro eo, quod sanctum meum violasti in omnibus offensionibus tuis, & in cunctis abominationibus tuis:ego quoque confringam,& non parcet ocu-
12 lus meus,& non miserebor.⁋Tertia pars tui peste morietur,& fame cõsumetur in medio tui: & tertia pars tui in gladio cadet in circuitu tuo: tertiam vero partem tuam in omnem ventum dispergam,& gladium
13 euaginabo post eos.⁋Et complebo furorem meum,& requiescere faciam indignationem meam in eis,& cõsolabor:& scient, quia ego Dominus locutus sum in zelo meo, cum impleuero indignationem meam in
14 eis.⁋Et dabo te in desertum,& in opprobrium genti-
D bus quæ in circuitu tuo sunt,in conspectu omnis prę-
15 tereuntis.⁋ Et eris opprobrium, & blasphemia, exemplum & stupor in Gentibus, quæ in circuitu tuo sunt,cum fecero in te iudicia in furore,& in indignatione,& in increpationibus iræ:Ego Dominus locu-
16 tus sum.⁋ Quando misero sagittas famis pessimas in eos,quæ erunt mortiferæ,& quas mittam,vt disperdam vos,& famem congregabo super vos,|& conte-
17 ram in vobis baculum panis.⁋Et immittam in vos famem,& bestias pessimas, vsque ad internecionem:& pestilentia, & sanguis transibunt per te, & gladium inducam super te.ego Dominus locutus sum.

|Sup.4.d.16. Inf.14.d.13.

CAPVT VI.

1 ET factus est sermo Domini ad me,dicens:⁋Fili
A hominis,pone faciem tuam ad montes Israel,
2 & prophetabis ad eos, ⁋ & dices: | Montes Is-
3 rael audite verbum Domini Dei. Hæc dicit Dominus Deus montibus, & collibus rupibus & vallibus: Ecce,ego inducam super vos gladium, & disperdam
4 excelsa vestra, ⁋ & demoliar aras vestras,& confringentur simulachra vestra,& deijciam interfectos ve-
5 stros ante idola vestra. ⁋ Et dabo cadauera filiorum Israel ante faciem simulachrorum vestrorum: & di-
6 spergam ossa vestra circum aras vestras,⁋in omnibus habitationibus vestris. Vrbes desertæ erunt, & excelsa demolientur,& dissipabuntur,& interibunt arę vestræ,& confringentur:& cessabunt idola vestra,&
B conterentur delubra vestra, & delebuntur opera ve-
7 stra. ⁋ Et cadet interfectus in medio vestri: & scietis,
8 quia ego sum Dominus.⁋Et relinquam in vobis eos qui fugerint gladium in Gentibus,cũ dispersero vos
9 in terris. ⁋ Et recordabuntur mei liberati vestri in Gentibus, ad quas captiui ducti sunt: quia contriui cor eorum fornicans recedens a me, & oculos eorum fornicantes post idola sua: & displicebunt sibimet su-
C per malis quę fecerunt in vniuersis abominationibus
10 suis. ⁋ Et scient quia ego Dominus non frustra locu-
11 tus sum vt facerem eis malum hoc. ⁋ Hæc dicit Dominus Deus: Percute manum tuam,& allide pedem tuum, & dic: Heu, ad omnes abominationes malorum domus Israel:quia gladio, fame,& peste ruituri
12 sunt.⁋Qui longe est,peste morietur:qui autem prope, gladio corruet:& qui relictus fuerit & obsessus,fame morietur: & complebo indignationem meam in eis.
13 ⁋Et scietis quia ego Dominus, cum fuerint interfecti vestri in medio idolorum vestrorum in circuitu ararum vestrarum in omni colle excelso, & in cunctis
D summitatibus montium, & subtus omne lignum nemorosum, & subtus vniuersam quercum frõdosam, locum vbi accenderunt thura redolentia vniuersis i-
14 dolis suis.⁋Et extendam manum meam super eos: & faciam terram desolatam, & destitutam a deserto. Deblata in omnibus habitationibus eorum:& scient quia ego Dominus.

|Infr.36.a.1.

CAPVT VII.

1 ET factus est sermo Domini ad me,dicẽs: ⁋Et tu
A fili hominis,hęc dicit Dominus Deus terrę Is-
2 rael: Finis venit, venit finis super quattuor
3 plagas terrę.⁋ Nũc finis super te,& immittã furorem meũ in te:& iudicabo te iuxta vias tuas:& ponã con-
4 tra te oẽs abominationes tuas.⁋ Et non parcet oculus meus super te,& nõ miserebor:sed vias tuas ponã super te,& abominationes tuę in medio tui erũt:& scie-
5 tis,quia ego Dñs. ⁋Hæc dicit Dominus Deus: Affli-
6 ctio vna, afflictio ecce venit, ⁋finis venit,venit finis,
7 euigilauit aduersum te:ecce venit.⁋Venit cõtritio su-
B per te, qui habitas in terra:venit tẽpus,prope est dies
8 occisionis,& nõ gloriæ montiũ.⁋Nunc de propinquo effundam iram meam super te:& complebo furorem meũ in te:& iudicabo te iuxta vias tuas,& imponam
9 tibi omnia scelera tua. ⁋ Et non parcet oculus meus,
C nec miserebor:sed vias tuas imponã tibi,& abominationes tuæ in medio tui erunt: & scietis quia ego sum
10 Dñs percutiens.⁋Ecce dies,ecce venit: egressa est cõ-
11 tritio,floruit virga,germinauit superbia. ⁋ Iniquitas surrexit in virga impietatis:nõ ex eis,& non ex populo, neque ex sonitu eorum:& non erit requies in eis.
12 ⁋Venit tempus, appropinquauit dies: qui emit, non lætetur:& qui vendit,non lugeat: quia ira super om-
13 nem populum eius. ⁋ Quia qui vendit, ad id quod
D vendidit,non reuertetur:& adhuc in viuentibus vita eorum: visio enim ad omnem multitudinem eius nõ regredietur,& vir in iniquitate vitæ suæ non confor-
14 tabitur. ⁋Canite tuba,præparentur omnes,& non est qui vadat ad prælium: ira enim mea super vniuer-
15 sum populum eius.⁋Gladius foris,et pestis,& fames intrinsecus: qui in agro est,gladio morietur:& qui in
16 ciuitate,pestilentia,& fame deuorabuntur. ⁋ Et sal-

uabuntur qui fugerint ex eis: & erunt in montibus quasi columbæ conuallium, omnes trepidi, vnusquisque in iniquitate sua. Omnes manus dissoluentur, & omnia genua fluent aquis. | Et accingent se cilicijs, & operiet eos formido: & in omni facie confusio, & in vniuersis capitibus eorum caluitium. | Argentum eorum foras proijcietur, & aurum eorum in sterquilinium erit. Argentum eorum & aurum eorum non valebit liberare eos in die furoris Domini. Animam suam non saturabunt, & ventres eorum non implebũtur: quia scandalum iniquitatis eorum factum est: Et ornamentum monilium suorum in superbiam posuerunt, & imagines abominationum suarum, & simulachrorum fecerunt ex eo: propter hoc dedi eis illud in immunditiam: & dabo illud in manus alienorum ad diripiendum, & impijs terræ in prædam, & contaminabunt illud. Et auertam faciem meam ab eis, & violabunt arcanum meum: & introibunt in illud emissarij, & contaminabunt illud. Fac conclusionem: quoniam terra plena est iudicio sanguinum, & ciuitas plena iniquitate. Et adducam pessimos de Gentibus, & possidebunt domos eorum: & quiescere faciam superbiam potẽtium, & possidebunt sanctuaria eorum. Angustia superueniente requirent pacem, & non erit. Conturbatio super conturbationem veniet, & auditus super auditum: & quærent visionem de propheta, & lex peribit a sacerdote, & cõsilium a senioribus. Rex lugebit, & princeps induetur mœrore, & manus populi terrę conturbabuntur. Secundum viam eorum faciam eis, & secundum iudicia eorũ iudicabo eos, & scient quia ego Dominus.

(Margin: Isa. 15. 2.2. Iere. 48. F 37. Prou. 11. 2.4. Soph. 1. d 18. Ecclesi. 5. b. 10. c. 15.)

CAPVT VIII.

ET factum est in anno sexto, in sexto mense, in quinta mensis: ego sedebam in domo mea, & senes Iuda sedebant coram me, & cecidit ibi super me manus Domini Dei. Et vidi: & ecce similitudo quasi aspectus ignis: ab aspectu lumborum eius & deorsum, ignis: & a lumbis eius & sursum, quasi aspectus splendoris, vt visio electri. | Et emissa similitudo manus apprehẽdit me in cincinno capitis mei: & eleuauit me Spiritus inter terram & cœlum: & adduxit me in Ierusalem in visione Dei, iuxta ostium interius quod respiciebat ad Aquilonem, vbi erat statutum idolum zeli ad prouocandam æmulationẽ. Et ecce ibi gloria Dei Israel secundum visionem quam videram in campo. Et dixit ad me: Fili hominis, leua oculos tuos ad viam Aquilonis, & leuaui oculos meos ad viam Aquilonis: & ecce ab Aquilone portæ altaris idolum zeli in ipso introitu. Et dixit ad me: Fili hominis, putasne vides tu quid isti faciunt, abominationes magnas, quas domus Israel facit hic, vt procul recedam a sanctuario meo? & adhuc conuersus videbis abominationes maiores. Et introduxit me ad ostium atrij: & vidi, & ecce foramen vnum in pariete. Et dixit ad me: Fili hominis, fode parietem. Et cum fodissem parietem, apparuit ostium vnum. Et dixit ad me: Ingredere & vide abominationes pessimas, quas isti faciunt hic. Et ingressus vidi: & ecce omnis similitudo reptilium, & animalium, abominatio, & vniuersa idola domus Israel depicta erant in pariete in circuitu per totum. Et septuaginta viri de senioribus domus Israel, & Iezonias filius Saphan, stabat in medio eorum stantium ante picturas: & vnusquisque habebat thuribulum in manu sua: & vapor nebulæ de thure consurgebat. Et dixit ad me: Certe vides fili hominis quæ seniores domus Israel faciunt in tenebris, vnusquisque in abscondito cubiculi sui, dicunt enim: Non videt Dominus nos, dereliquit Dominus terram. Et dixit ad me: Adhuc conuersus videbis abominationes maiores, quas isti faciunt. Et introduxit me per ostium portæ domus Domini, quod respiciebat ab Aquilonem, & ecce ibi mulieres sedebant plangentes Adonidem. Et dixit ad me: Certe vidisti, fili hominis: adhuc conuersus videbis abominationes maiores his. Et introduxit me in atrium domus Domini interius: & ecce in ostio templi Domini inter vestibulum, & altare, quasi vigintiquinque viri dorsa, habentes contra templum Domini, & facies ad Orientem: & adorabant ad ortum solis. Et dixit ad me: Certe vidisti fili hominis: nunquid leue est hoc domui Iuda, vt facerent abominationes istas, quas fecerunt hic: quia replẽtes terram iniquitate, conuersi sunt ad irritandum me? & ecce applicant ramum ad nares suas. Ergo & ego faciam in furore: non parcet oculus meus, nec miserebor: & cum clamauerint ad aures meas voce magna, non exaudiam eos.

(Margin: Dan. 14. f 35.)

CAPVT IX.

ET clamauit in auribus meis voce magna, dicẽs: Appropinquauerunt visitationes vrbis, & vnusquisque vas interfectionis habet in manu sua. Et ecce sex viri veniebant de via portæ superioris, quæ respicit ad Aquilonem, & vniuscuiusque uas interitus in manu eius: vir quoque vnus in medio eorum vestitus erat lineis, & atramentarium scriptoris ad renes eius; & ingressi sunt, & ste erant iuxta altare æreum. Et gloria Domini Israel assumpta est de cherub, quæ erat super eum ad limen domus: & vocauit virum qui indutus erat lineis, & atramentarium scriptoris habebat in lumbis suis. Et dixit Dominus ad eum: Transi per mediam ciuitatem in medio Ierusalem: | & signa Thau sup frõtes virorũ gementiũ, & dolentium super cunctis abominationibus, quæ fiunt in medio eius. Et illis dixit audiente me: Transite per ciuitatem sequentes eum, & percutite, non parcat oculus vester, neque misereamini. Senem, adolescentulum, & virginem, paruulum, & mulieres interficite, vsque ad internecionem: omnem autem super quem videritis Thau, ne occidatis: & a sanctuario meo incipite. Cęperunt ergo a viris senioribus, qui erant ante faciem domus. Et dixit ad eos: Contaminate domũ et implete atria interfectis: egredimini, et egressi sunt, & percutiebant eos, qui erant in ciuitate. Et cęde cõpleta remansi ego: ruique super faciem meam, & clamãs, aio: Heu, heu, heu, Domine Deus, ergóne disperdes omnes reliquias Israel, effundens furorem tuum super Ierusalem? Et dixit ad me: Iniquitas domus Israel, & Iuda magna est nimis valde: & repleta est terra sanguinibus, & ciuitas repleta est auersione: dixerunt enim: Dereliquit Dominus terram, & Dominus non videt. Igitur & meus non parcet oculus, neque miserebor: viam eorum super caput eorum red dam. Et ecce vir qui erat indutus lineis, qui habebat atramẽtarium in dorso suo, respondit uerbum, dicens: feci sicut pręcepisti mihi.

CAPVT X.

1 A ET vidi, & ecce in firmamento quod erat super caput cherubim, quasi lapis sapphirus, quasi species similitudinis solij apparuit super ea. 2 ¶ Et dixit ad virum qui indutus erat lineis, & ait: Ingredere in medio rotarum quæ sunt subtus cherubim: & imple manum tuam prunis ignis quæ sunt inter cherubim, & effunde super ciuitatem. Ingressusq; 3 est in conspectu meo. ¶ Cherubim autem stabant a dextris domus cum ingrederetur vir, & nubes im- 4 pleuit atrium interius. ¶ Et leuata est gloria Domini desuper cherub ad limē domus: & repleta est domus nube, & atrium repletum est splendore gloriæ Do- 5 mini. ¶ Et sonitus alarum cherubim audiebatur vsque ad atrium exterius, quasi vox Dei omnipotentis lo- 6 quentis. ¶ Cumque præcepisset viro qui indutus erat B lineis, dicens: Sume ignem de medio rotarum quæ sunt inter cherubim: ingressus ille, stetit iuxta rotam. 7 ¶ Et extendit cherub manum de medio cherubim, ad ignem qui erat inter cherubim: & sumpsit, & dedit in manus eius qui indutus erat lineis; qui accipiens e- 8 gressus est. ¶ Et apparuit in cherubim similitudo ma- 9 nus hominis subtus pennas eorum ¶ & vidi: & ecce quattuor rotæ iuxta cherubim: rota vna iuxta cherub vnū, & rota alia iuxta cherub vnum: species autē 10 rotarum erat quasi visio lapidis chrysoliti. ¶ & aspectus earum similitudo vna quattuor: quasi sit rota in 11 medio rotæ. ¶ Cumque ambularent, in quattuor partes gradiebantur: & non reuertebantur ambulantes: sed ad locum ad quem ire declinabat quæ prima e- 12 rat, sequebantur & cæteræ, nec conuertebantur. ¶| Et C omne corpus earum, & colla, & manus, & penæ, & circuli plena erant oculis, in circuitu quattuor rota- 13 rum. ¶ Et rotas istas vocauit volubiles, audiente me. 14 ¶ Quattuor autem facies habebat vnum: facies vna, facies cherub: & facies secunda, facies hominis: & in 15 tertio facies leonis: & in quarto facies aquilæ. ¶ Et eleuata sunt cherubim: ipsum est animal quod videram 16 iuxta fluuium Chobar. ¶ Cumque ambularent cherubim, ibant pariter & rotæ iuxta ea: & cum eleuarent cherubim alas suas, vt exaltarentur de terra, 17 non residebant rotæ, sed & ipsæ iuxta erant. ¶ Stantibus illis, stabant: & cum eleuatis eleuabantur: spiri- 18 tus enim vitæ erat in eis. ¶ Et egressa est gloria Do- 19 mini a limine templi: & stetit super cherubim. ¶ Et eleuantia cherubim alas suas, exaltata sunt a terra co- D ram me: & illis egredientibus, rotæ quoque subsecutæ sunt: & stetit in introitu portæ domus Domini o- 20 rientalis, & gloria Dei Israel erat super ea. ¶ Ipsum est animal| quod vidi subter Deum Israel, iuxta fluuium 21 Chobar: & intellexi quia cherubim essent. ¶ Quattuor vultus vni, & quattuor alæ vni: & similitudo 22 manus hominis sub alis eorum. ¶ Et similitudo vultuū eorum, ipsi vultus quos videram iuxta fluuium Chobar, & intuitus eorum, et impetus singulorum ante faciem suam ingredi.

Sup. 1.c. 18.

|Sup. 1.a. 1.2.3.

CAPVT XI.

1 A ET eleuauit me spiritus, et introduxit me ad portam domus Domini orientalem, quæ respicit ad solis ortum: et ecce, in introitu portæ viginti quinque viri: et vidi in medio eorum Iezoniam filium Azur, et Pheltiam filium Banaiæ: principes po- 2 puli. ¶ Dixitque ad me: Fili hominis, hi sunt viri qui cogitant iniquitatem, et tractant consilium pessimū 3 in vrbe ista, ¶ dicentes: Nonne dudum ædificatæ sunt 4 domus? hæc est lebes, nos autem carnes. ¶ Idcirco va- 5 ticinare de eis, vaticinare fili hominis. ¶ et irruit in me spiritus Domini, et dixit ad me: Loquere, Hæc dicit Dominus: Sic locuti estis domus Israel, et cogitatio- 6 nes cordis vestris ego noui. ¶ Plurimos occidistis in vr- 7 be hac, et implestis vias eius interfectis. ¶ Propterea B hæc dicit Dominus Deus: Interfecti vestri, quos posuistis in medio eius hi sunt carnes, et hęc est lebes: et 8 educam vos de medio eius. ¶ Gladium metuistis, et 9 gladium inducam super vos, ait Dominus Deus. ¶ Et eijciam vos de medio eius, daboque vos in manu ho- 10 stium, et faciam in vobis iudicia. ¶ Gladio cadetis: in finibus Israel iudicabo vos, et scietis, quia ego Domi- 11 nus. ¶ Hæc non erit vobis in Lebētem, et vos non eritis in medio eius in carnes: in finibus Israel iudicabo 12 vos. ¶ Et scietis, quia ego Dominus: quia in præceptis meis non ambulastis, et iudicia mea non fecistis: sed C iuxta iudicia gentium, quæ in circuitu vestro sunt, e- 13 stis operati. ¶ Et factum est cum prophetarem, Pheltias filius Banaiæ mortuus est; et cecidi in faciem meam, clamans voce magna, et dixi: Heu, heu, heu, Domine Deus: consummationem tu facis reliquia- 14 rum Israel? ¶ Et factū est verbum Domini ad me, di- 15 cens. ¶ Fili hominis, fratres tui viri propinqui tui, et omnis domus Israel, vniuersi quibus dixerunt habitatores Ierusalem: Longe recedite a Domino, nobis 16 data est terra in possessionem. ¶ Propterea hæc dicit Dominus Deus, quia longe feci eos in gentibus, et quia dispersi eos in terris: ero eis in sanctificationem 17 modicam in terris ad quas venerunt. ¶ Propterea loquere: Hæc dicit Dominus Deus: Congregabo vos de populis, et adunabo de terris in quibus dispersi e- 18 stis: daboque vobis humum Israel. ¶ Et ingredientur D illuc: et auferent omnes offensiones: cunctasque abo- 19 minationes eius de illa. ¶| Et dabo eis cor vnum, et spiritum nouum tribuam in visceribus eorum: et auferam cor lapideum de carne eorum, et dabo eis cor 20 carneum. ¶ Vt in præceptis meis ambulent, et iudicia mea custodiant, faciantque ea: et sint mihi in populū, 21 et ego sum eis in Deum. ¶ Quorum cor post offendicula, et abominationes suas ambulat, horū viam in 22 capite suo ponam, dicit Dominus Deus. ¶ Et eleuauerunt cherubim alas suas, et rotę cum eis: et gloria Dei 23 Israel erat super ea. ¶ et ascendit gloria Domini de medio ciuitatis, stetitque super montem, qui est ad 24 Orientem vrbis. ¶ Et spiritus leuauit me: adduxitque in Chaldæam ad transmigrationem, in visione spiri- 25 tu Dei: et sublata est a me visio quam videram. ¶ Et locutus sum ad transmigrationem omnia verba Domini quæ ostenderat mihi.

|Iere 31 f.33. Inf.18 g 31.36.c. 26. Infra 24. a.7. Heb.8 c 10.

CAPVT XII.

1 A ET factus est sermo Domini ad me, dicens: ¶ Fili 2 hominis, in medio domus exasperantis tu habitas: qui oculos habent ad videndum, et non vident: et aures ad audiendum, et non audiunt: quia 3 domus exasperans est. ¶ Tu ergo fili hoīs fac tibi vasa transmigrationis, et transmigrabis per diem corā eis transmigrabis autem de loco tuo ad locū alterū in cō spectu eorū, si forte aspiciant: quia domus exasperās 4 est. ¶ Et efferes foras vasa tua quasi vasa transmigrātis

per

per diem in conſpectu eorum:tu autem egredieris veſpere coram eis,ſicut egredietur migrans.¶ Ante oculos eorum perfode tibi parietem:et egredieris per eũ.
6 ¶ In conſpectu eorum in humeris portaberis, in caligine efferēris:faciem tuam velabis, & non videbis terram:quia portentũ dedi te domui Iſrael. ¶ Feci ergo ſicut præceperat mihi Dñs:vaſa mea protuli quaſi vaſa tranſmigrantis per diẽ: & veſpere perfodi mihi parietẽ manu: & in caligine egreſſus ſum,in humeris portatus in cõſpectu eorum.¶Et factus eſt ſermo Dñi mane ad me,dicens:¶ Fili hominis, nunquid non dixerunt ad te domus Iſrael, domus exaſperans: Quid tu facis? ¶ Dic ad eos: Hæc dicit Dominus Deus, Super ducem onus iſtud, qui eſt in Ieruſalem: & ſuper omnem domum Iſrael, quæ eſt in medio eorũ.¶Dic: Ego portentũ veſtrum,quomodo feci, ſic fiet illis in tranſmigrationem, & in captiuitatem ibunt.¶Et dux qui eſt in medio eorũ, in humeris portabitur,in caligine egredietur: parietẽ perfodient, vt educant eum: facies eius operietur, vt nõ videat oculo terram.¶‖ Et extendam rete meũ ſuper eum, & capietur in ſagena mea: & adducã eũ in Babylonẽ,in terram Chaldæorum: & ipſam non videbit,ibiq; morietur. ¶ Et omnes qui circa eum ſunt, præſidium eius & agmina eius diſpergam in omnẽ ventum: & gladium euaginabo poſt eos. ¶ Et ſcient quia ego Dominus, quando diſperſero illos in gentibus, & diſſeminauero eos in terris. ¶ Et relinquam ex eis viros paucos a gladio,& fame, & peſtilentia: vt enarrent omnia ſcelera eorũ in gentibus, ad quas ingredietur: & ſcient quia ego Dominus.¶Et factus eſt ſermo Domini ad me,dicẽs: ¶ Fili hominis,panem tuum in conturbatione comede: ſed & aquam tuam in feſtinatione & mœrore bibe.¶ Et dices ad populum terræ:Hæc dicit Dominus Deus ad eos qui habitãt in Ieruſalem in terra Iſrael: Panem ſuum in ſolicitudine comedent,& aquam ſuã in deſolatione bibent: vt deſoletur terra a multitudine ſua, propter iniquitatem omnium qui habitant in ea.¶ Et ciuitates quæ nunc habitantur, deſolatę erunt,terraque deſerta: & ſcietis quia ego Dominus. ¶ Et factus eſt ſermo Domini ad me,dicens:¶ Fili hominis, quod eſt prouerbiũ iſtud vobis in terra Iſrael? dicentiũ: In longum differentur dies, & peribit omnis viſio:¶Ideo dic ad eos:Hæc dicit Dominus Deus, Quieſcere faciam prouerbium iſtud, neq; vulgo dicetur vltra in Iſrael:& loquere ad eos quod appropinquauerint dies & ſermo omnis viſionis. ¶ Non enim erit vltra omnis viſio caſſa, neq; diuinatio ambigua in medio filiorum Iſrael. ¶ Quia ego Dominus loquar:& quodcunque locutus fuero verbum,fiet,non prolongabitur amplius: ſed in diebus veſtris,domus exaſperans, loquar verbum,& faciã illud, dicit Dominus Deus. ¶ Et factus eſt ſermo Domini ad me,dicens. ¶ Fili hominis,ecce domus Iſrael dicentium, Viſio quam hic videt, in dies multos:& in tempora longa iſte prophetat, ¶ Propterea dic ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Non prolongabitur vltra omnis ſermo meus: verbum quod locutus fuero,complebitur, dicit Dominus Deus.

‖ Inf. 17. f. 20 et 32 a. 3.

CAPVT XIII.

1 A ET factus eſt ſermo Domini ad me, dicens: ¶ Fili hominis,vaticinare ad prophetas Iſrael:q̃ prophetant: & dices prophetantibus de corde ſuo: Audite verbum Domini. ¶ Hæc dicit Dominus Deus: ‖ Væ prophetis inſipientibus, qui ſequuntur ſpiritum ſuum, & nihil vident. ¶ Quaſi vulpes in deſertis, prophetæ tui Iſrael erant. ¶ Non aſcendiſtis ex aduerſo, neque oppoſuiſtis murum pro domo Iſrael: vt ſtaretis in prælio in die Domini. ¶ Vident vanam,& diuinant mendacium, dicentes: Ait Dominus: cum Dominus non miſerit eos: & perſeuerauerunt confirmare ſermonem. ¶ Nunquid non viſionem caſſam vidiſtis, & diuinationem mendacem locuti eſtis?& dicitis: Ait Dominus: cum ego non ſim locutus.¶ Propterea hæc dicit Dominus Deus: Quia locuti eſtis vana, & vidiſtis mendacium: ideo ecce ego ad vos, dicit Dominus Deus. ¶ Et erit manus mea ſuper prophetas qui vident vana,& diuinant mendacium: in conſilio populi mei non erunt,& in ſcriptura domus Iſrael non ſcribentur, nec in terram Iſrael ingredientur:& ſcietis,quia ego Dominus Deus.¶Eo quod deceperint populum meum, dicentes: Pax, & non eſt pax: & ipſe ædificabat parietem, illi autem liniebãt eum luto abſque paleis. ¶ Dic ad eos qui liniunt abſque temperatura, quod caſurus ſit: erit enim imber inũdans, & dabo lapides prægrandes deſuper irruẽtes,& ventum procellæ diſſipantem. ¶ Siquidem ecce cecidit paries: nunquid non dicetur vobis: Vbi eſt litura quam liniſtis? ¶ Propterea hæc dicit Dominus Deus: Et erumpere faciam ſpiritum tempeſtatum in indignatione mea,& imber inundans in furore meo erit: & lapides grandes in ira in conſumptionem.¶Et deſtruam parietem quem liniſtis abſque temperamento: & adæquabo eum terræ, & reuelabitur fundamentum eius: & cadet, & conſumetur in medio eius: & ſcietis quia ego ſum Dominus. ¶ Et complebo indignationem meam in pariete, & in his qui liniunt eum abſque temperamento, dicamque vobis: Non eſt paries, & non ſunt qui liniunt eum.¶Prophetæ Iſrael, qui prophetant ad Ieruſalem, & vident ei viſionem pacis: & non eſt pax, ait Dominus Deus. ¶ Et tu fili hominis, pone faciem tuam contra filias populi tui, quæ prophetant de corde ſuo: & vaticinare ſuper eas, ¶ & dic: Hæc dicit Dominus Deus: Væ quæ conſuunt puluillos ſub omni cubito manus: & faciunt ceruicalia ſub capite vniuerſæ ætatis ad capiendas animas: & cum caperẽt animas populi mei, viuificabant animas eorum. ¶ Et violabant me ad populum meum propter pugillum hordei & fragmẽ panis, vt interficerent animas quæ non moriuntur, & viuificarent animas quæ non viuunt, mentientes populo meo credenti mendacijs.¶Propter hoc hęc dicit Dominus Deus: Ecce, ego ad puluillos veſtros, quibus vos capitis animas volantes: & dirumpã eos de brachijs veſtris:& dimittam animas quas vos capitis, animas ad volandum.¶ Et dirumpam ceruicalia veſtra, & liberabo populum meum de manu veſtra,neque erunt vltra in manibus veſtris ad prælian dum: & ſcietis quia ego Dominus.¶ Pro eo quod mœrere feciſtis cor iuſti mendaciter, quem ego non contriſtaui: & confortaſtis manus impij, vt non reuerteretur a via ſua mala,& viueret: ¶ Propterea vana nõ videbitis, & diuinationes non diuinabitis amplius,& eruam populum meum de manu veſtra: & ſcietis quia ego Dominus.

‖ Iere. 23. 2. 1. Inf. 14. c 9. 14. a. 1

CAPVT XIIII.

1 A ET venerunt ad me viri seniorum Israel, & sederunt coram me. Et factus est sermo Domini ad me, dicens: 2 Fili hominis, viri isti posuerunt immunditias suas in cordibus suis, & scandalũ iniquitatis suæ statuerunt cõtra faciẽ suã: nunquid 3 interrogatus respondebo eis? 4 Propter hoc loquere eis, & dices ad eos: Hæc dicit Dñs Deus: Homo homo de domo Israel, qui posuerit immunditias suas in B corde suo, & scandalum iniquitatis suæ statuerit cõtra faciẽ suam, & venerit ad prophetam interrogans per eũ me: ego Dñs respondebo ei in multitudine im 5 munditiarũ suarũ. Vt capiatur domus Israel in cor- 6 de suo quo recesserunt a me in cũctis idolis suis. Propterea dic ad domũ Israel: Hęc dicit Dñs Deus: Conuertimini & recedite ab idolis vestris, & ab vniuersis contaminationibus vestris auertite facies vestras.
7 Quia homo homo de domo Israel, & de proselytis, quicunq; aduena fuerit in Israel, si alienatus fuerit a me, & posuerit idola sua in corde suo, & scandalũ iniquitatis suæ statuerit contra faciem suã, & venerit ad prophetã vt interroget per eum me: ego Dominus re 8 spondebo ei per me. Et ponam faciem meam super C hominem illum, & faciam eum in exẽplum & in prouerbium, & disperdã eum de medio populi mei: & 9 scietis quia ego Dominus. Et propheta cum errauerit & locutus fuerit verbum: ego Dominus decepi prophetam illum: & extendã manum meam super il 10 lũ, & delebo eũ de medio populi mei Israel: Et portabunt iniquitatem suam: iuxta iniquitatem interro 11 gantis, sic iniquitas prophetæ erit. Vt non erret vl- D tra domus Israel a me, neque polluatur in vniuersis præuaricationibus suis: sed sint mihi in populum, & 12 ego sim eis in Deum, ait Dñs exercituum. Et factus 13 est sermo Domini ad me, dicens: Fili hominis, terra cum peccauerit mihi, vt pręuaricetur præuaricãs: extendam manum meam super eam, & conterã virgã panis eius: & immittã in eam famẽ, & interficiam de 14 ea hominem & iumentum. Et si fuerint tres viri isti in medio eius, Noe, Daniel, & Iob: ipsi iustitia sua li- 15 berabũt animas suas, ait Dominus exercituũ. Quod E si & bestias pessimas induxero super terrã, vt vastem eam: & fuerit inuia, eo quod non sit pertransiens pro- 16 pter bestias: Tres viri isti si fuerint in ea, viuo ego dicit Dominus Deus, quia nec filios, nec filias liberabunt: sed ipsi soli liberabuntur, terra autem desolabi 17 tur. Vel si gladium induxero super terram illam: & dixero gladio: Transi per terram: & interfecero de ea 18 hominem & iumentum: Et tres viri isti fuerint in medio eius: viuo ego, dicit Dñs Deus, non liberabũt 19 filios neque filias: sed ipsi soli liberabuntur. Si autem F et pestilentiam immisero super terram illam, et effudero indignationem meam super eam in sangui- 20 ne, vt auferam ex ea hominem, et iumentũ: Et Noe, et Daniel, et Iob fuerint in medio eius: viuo ego, dicit Dominus Deus, quia filium et filiam non liberabunt: sed ipsi iustitia sua liberabunt animas suas.
21 Quoniã hæc dicit Dominus Deus: Quod et si quattuor iudicia mea pessima, gladium, et famem, ac bestias malas, et pestilentiam immisero in Ierusalem, vt 22 interficiam de ea hominem et pecus: Tamen relin- G quetur in ea saluatio educentium filios et filias: ecce ipsi ingredientur ad vos, et videbitis viam eorum et adinuentiones eorum: et consolabimini super malo quod induxi in Ierusalem in omnibus quæ importa- 23 ui super eam. Et consolabuntur vos, cum videritis viam eorum et adinuentiones eorum: et cognoscetis quod non frustra fecerim omnia quæ feci in ea, ait Dominus Deus.

Supr. 13. 2.5.

Supr. 4. d. 16 5. d. 16.

CAPVT XV.

1 A ET factus est sermo Domini ad me, dicens: Fili 2 hominis, quid fiet de ligno vitis ex omnibus lignis nemorum, quæ sunt inter ligna syluarum? 3 Nunquid tolletur de ea lignum, vt fiat opus, aut fabricabitur de ea paxillus, vt dependeat in eo 4 quodcunque vas? Ecce, igni datum est in escam: vtranque partem eius consumpsit ignis, et medietas eius redacta est in fauillã: nunquid vtile erit ad opus? 5 Etiam cum esset integrum, nõ erat aptum ad opus: quanto magis cum illud ignis deuorauerit et cõbusse- 6 rit, nihil ex eo fiet operis? Propterea hæc dicit Do- B minus Deus: Quomodo lignum vitis inter ligna syluarum quod dedi igni ad deuorandũ, sic tradã habi 7 tatores Ierusalem. Et ponam faciem meam in eos: de igne egredientur, et ignis consumet eos: et scietis quia ego Dominus, cum posuero faciem meam in 8 eos, et dedero terram inuiam et desolatam: eo quod præuaricatores extiterint, dicit Dominus Deus.

CAPVT XVI.

1 A ET factus est sermo Domini ad me, dicens: Fili 2 hominis notas fac Ierusalem abominationes suas, et dices: Hæc dicit Dominus Deus Ieru- 3 salem: Radix tua et generatio tua de terra Chanaan: 4 pater tuus Amorrhæus et mater tua Cætea. Et quãdo nata es, in die ortus tui non est præcisus vmbilicus tuus, et aqua non es lota in salutem, nec sale sali- 5 ta, nec inuoluta pannis. Non pepercit super te oculus, vt faceret tibi vnum de his, misertus tui: sed proiecta es super faciem terræ in abiectione animæ tuæ, 6 in die qua nata es. Transiens autem per te, vidi te concũlcari in sanguine tuo: et dixi tibi cum esses in sanguine tuo: Viue dixi, inquam, tibi: In sanguine 7 tuo viue. Multiplicatam quasi germen agri dedi te: et multiplicata es, et grandis effecta, et ingressa es, et peruenisti ad mundum muliebrem: hubera tua intumuerunt, et pilus tuus germinauit: et eras nuda, 8 et confusione plena. Et transiui per te, et vidi te: et ecce tempus tuũ, tempus amantium: et expandi amictum meum super te, et operui ignominiam tuam. Et iuraui tibi, et ingressus sum pactum tecum, ait Domi 9 nus Deus: et facta es mihi. Et laui te aqua, et emũ- 10 daui sanguinem tuum ex te: et vnxi te oleo. Et vestiui te discoloribus, et calceaui te hyacinthino: et cin 11 xi te bysso, et indui te subtilibus. Et ornaui te or- B namẽto, et dedi armillas in manibus tuis, et torquẽs 12 circa collum tuum. Et dedi inaurem super os tuũ, et circulos auribus tuis, et coronam decoris in capi- 13 te tuo. Et ornata es auro et argẽto, et vestita es bysso, et polymito, et multi coloribus: similam et mel et oleum comedisti, et decora facta es vehementer ni- 14 mis: et profecisti in regnum. Et egressum est nomẽ tuum in Gentes propter speciem tuam: quia perfecta eras in decore meo, quem posueram super te. 15 dicit Dominus Deus. Et habens fiduciã in pulchritudine

tudine tua, fornicata es in nomine tuo: & exposuisti fornicationem tuam omni transeunti, vt eius fieres.
16 ⁊ Et sumẽs de vestimẽtis tuis, fecisti tibi excelsa hinc inde consuta:& fornicata es super eis,sicut non est fa-
17 ctum,neque futurum est. ⁊ Et tulisti vasa decoris tui, de auro meo atque argento meo,quæ dedi tibi:& fecisti tibi imagines masculinas, & fornicata es in eis.
18 ⁊Et sumpsisti vestimenta tua multicoloria,& operuisti illas: & oleum meum,& thymiama meum posui-
19 sti coram eis. ⁊Et panem meum quem dedi tibi,similam,& oleum, & mel quibus enutriui te, posuisti in conspectu eorum in odorem suauitatis,& factum est,
20 ait Dominus Deus.⁊Et tulisti filios tuos & filias tuas
C quas generasti mihi: & immolasti eis ad deuorãdum.
21 Nunquid parua est fornicatio tua? ⁊Immolasti filios
22 meos,& dedisti illos consecrans, eis. ⁊ Et post oẽs abominationes tuas, & fornicatationes, non es recordata dierum adolescentiæ tuæ, quando eras nuda &
23 confusione plena,conculcata in sanguine tuo.⁊Et accidit post omnem malitiam tuam(væ vę tibi,ait Do-
24 minus Deus)⁊& ædificasti tibi lupanar, & fecisti tibi
25 prostibulum in cunctis plateis. ⁊ Ad omne caput viæ ædificasti signum prostitutionis tuæ: & abominabilẽ fecisti decorem tuum:& diuisisti pedes tuos omni trã-
26 seunti,& multiplicasti fornicationes tuas. ⁊ Et fornicata es cum filijs Ægypti vicinis tuis magnarum carnium: & multiplicasti fornicationem tuam ad irritan
27 dum me. ⁊ Ecce ego extendam manum meam super te, & auferam iustificationem tuam: & dabo te in animas odientium te filiarum Palæsthinarum, quæ e-
28 rubescunt in via tua scelerata. ⁊ Et fornicata es in filijs Assyriorum, eo quod necdum fueris expleta: &
29 postquam fornicata es,nec sic es satiata.⁊Et multiplicasti fornicationem tuam in terra Chanaan cũ Chal-
30 dæis:& nec sic satiata es.⁊In quo mundabo cor tuum ait Dominus Deus:cum facias omnia hęc opera mu-
31 lieris meretricis & procacis? ⁊ Quia fabricasti lupã-
D nar tuum in capite omnis vię,& excelsum tuum fecisti in omni platea:nec facta es quasi meretrix fastidio
32 augens precium, ⁊ sed quasi mulier adultera quæ su-
33 per virum suum inducit alienos.⁊Omnibus meretricibus dantur mercedes: tu autem dedisti mercedes cunctis amatoribus tuis, & dona donabas eis vt in-
34 trarent ad te vndique ad fornicandum tecum: ⁊ Factumque est in te contra consuetudinem mulierum in fornicationibus tuis,& post te non erit fornicatio: in eo enim quod dedisti mercedes, & mercedes non
35 accepisti,factũ est in te cõtrarium. ⁊ Propterea mere-
36 trix audi verbũ Domini.⁊Hæc dicit Dominus Deus: Quia effusum est æs tuum, & reuelata est ignominia tua in fornicationibus tuis super amatores tuos, & super idola abominationum tuarum in sanguine fi-
37 liorum tuorum,quos dedisti eis:⁊Ecce,ego congregabo omnes amatores tuos,quibus commista es,& omnes quos dilexisti cum vniuersis quos oderas: & congregabo eos super te vndique, & nudabo ignominiã tuam coram eis, & videbunt omnem turpitudinem
38 tuam.⁊|Et iudicabo te iudicijs adulterarum,& effundentium sanguinem:& dabo te in sanguinem furoris
39 & zeli.⁊Et dabo te in manus eorum, & destruent lu-
E pãnar tuum,& demolientur prostibulum tuum:& denudabunt te vestimentis tuis, & auferent vasa decoris tui:& derelinquent te nudam plenamque ignomi
40 nia: ⁊ Et adducent super te multitudinem,& lapida-

Inf.23.b 10.g.45.

41 bunt te lapidibus:& trucidabunt te gladijs suis. ⁊|Et comburent domos tuas igni, & facient te iudicia in oculis mulierum plurimarum:& desines fornicari,&
42 mercedes vltra non dabis. ⁊ Et requiescet indignatio mea in te:& auferetur zelus meus a te, & quiescam,
43 nec irascar amplius. ⁊ Eo quod non fueris recordata dierum adolescentiæ tuæ, & prouocasti me in omnibus his:quapropter & ego vias tuas in capite tuo dedi,ait Dominus Deus:& non feci iuxta scelera tua in
44 omnibus abominationibus tuis.⁊ Ecce omnis qui dicit vulgo prouerbium,in te assumet illud,dicens: Si-
45 cut mater,ita & filia eius.⁊Filia matris tuæ es tu,quę proiecit virum suum,& filios suos: & soror sororum tuarũ es tu,quæ proiecerunt viros suos,& filios suos:
46 mater vestra Cetæa,& pater vester Amorrhæus.⁊ Et soror tua maior,Samaria,ipsa & filiæ eius quæ habitant ad sinistram tuam:soror autem tua minor te,quę
47 habitat a dextris tuis,Sodoma,& filiæ eius.⁊Sed nec
F in vijs earum ambulasti:neque secundum scelera earum fecisti pauxillum minus:pene sceleratiora fecisti
48 illis in omnibus vijs tuis. ⁊ Viuo ego,dicit Dominus Deus, quia non fecit Sodoma soror tua ipsa, & filiæ
49 eius,sicut fecisti tu & filiæ tuæ.⁊Ecce|hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ, superbia,saturitas panis, & abundantia,& ocium ipsius, & filiarum eius: & ma-
50 num egeno,& pauperi non porrigebant.⁊Et eleuatæ sunt,& fecerunt abominationes coram me:& abstuli
51 eas,sicut vidisti.⁊Et Samaria dimiduum peccatorum tuorum non peccauit:sed vicisti eas sceleribus tuis:& iustificasti sorores tuas in omnibus abominationibus
52 tuis,quas operata es.⁊ Ergo & tu porta confusionem tuam, quæ vicisti sorores tuas peccatis tuis, sceleratius agens ab eis:iustificatæ sunt enim a te:ergo & tu confundere, & porta ignominiam tuam, quæ iustifi-
53 casti sorores tuas. ⁊ Et conuertam restituens eas conuersione Sodomorum cum filiabus suis,& conuersione Samariæ,& filiarum eius: & conuertam reuersio-
54 nem tuam in medio earum, ⁊ vt portes ignominiam tuam, & confundaris in omnibus quæ fecisti, conso-
55 lans eas.⁊Et soror tua Sodoma,& filiæ eius reuerten
G tur ad antiquitatem suam:& Samaria,& filię eius reuertentur ad antiquitatem suam:& tu,& filiæ tuæ re
56 uertimini ad antiquitatem vestram.⁊Non fuit autem Sodoma soror tua audita in ore tuo, in die superbiæ
57 tuę,⁊antequam reuelaretur malitia tua:sicut hoc tempore in opprobrium filiarum Syriæ, & cunctarum in circuitu tuo filiarum Palęsthinarum,quæ ambiunt te
58 per gyrum.⁊ scelus tuũ,& ignominiam tuam tu por-
59 tasti,ait Dominus Deus. ⁊ Quia hæc dicit Dominus Deus:Et faciam tibi,sicut despexisti iuramentum,vt
60 irritum faceres pactum:⁊& recordabor ego pacti mei tecum in diebus adolescẽtię tuæ:& suscitabo tibi pa-
61 ctum sempiternum.⁊et recordaberis viarum tuarum & confunderis,cum receperis sorores tuas te maiores cum minoribus tuis:& dabo eas tibi in filias,sed non
62 ex pacto tuo. ⁊ Et suscitabo ego pactum meum
63 tecum:& scies quia ego Dominus.⁊vt recorderis, et confundaris, et non sit tibi vltra aperire os præ confusione tua, cum placatus tibi fuero in omnibus, quæ fecisti, ait Dominus Deus.

4 Reg 15.b.9.

Gen.18 f.19.

CAPVT

CAPVT XVII.

1 ET factum est verbum Domini ad me, dicens. 2 ¶ Fili hominis, propone ænigma, & narra parabolam ad domum Israel, ¶ & dices: 3 Hæc dicit Dominus Deus: Aquila grandis magnarum alarum, longo membrorum ductu, plena plumis, & varietate, venit ad Libanum, & tulit medullam cedri. 4 ¶ Summitatem frondium eius auulsit, & transportauit eam in terram Chanaan, in vrbe negociatorum 5 posuit illam. ¶ Et tulit de semine terræ, & posuit illud in terra pro semine: vt firmaret radicem super aquas multas, in superficie posuit illud. 6 ¶ Cumque germinasset, creuit in vineam latiorem humili statura, respicientibus ramis eius ad eam: & radices eius sub illa erant: facta est ergo vinea, & fructificauit in palmites: & emisit propagines. 7 ¶ Et facta est aquila altera grandis, magnis alis, multisque plumis: & ecce vinea ista quasi mittens radices suas ad eam, palmites suos extendit ad illam, vt irrigaret eam de areolis germinis sui. 8 ¶ In terra bona super aquas multas plantata est: vt faciat frondes, & portet fructum, vt sit in vineam grandem. 9 ¶ Dic: Hæc dicit Dominus Deus, Ergone prosperabitur? nonne radices eius euellet, & fructus eius distringet, & siccabit omnes palmites germinis eius, & arescet: & non in brachio grandi, neque in populo multo, vt euelleret eam radicitus? 10 ¶ Ecce plantata est: ergóne prosperabitur? nonne cum tetigerit eam ventus vrens, siccabitur, & in areis germinis sui arescet? 11 ¶ Et factum est verbum Domini ad me, 12 dicens: ¶ Dic ad domum exasperantem: Nescitis quid ista significent? Dic: Ecce, venit rex Babylonis in Ierusalem, & assumet regem, & principes eius, & adducet eos ad semetipsum in Babylonem. 13 ¶ Et tollet de semine regni, ferietque cum eo fœdus, & ab eo accipiet 14 iusiurandum: sed & fortes terræ tollet: ¶ Vt sit regnum humile, & non eleuetur, sed custodiat pactum eius, & 15 seruet illud. ¶ Qui recedens ab eo, misit nuncios ad Aegyptum, vt daret sibi equos, & populum multum. Nûquid prosperabitur, vel consequetur salutem, qui fecit hæc? & qui dissoluit pactum, nunquid effugiet? 16 ¶ Viuo ego, dicit Dominus Deus, quoniam in loco regis qui constituit eum regem, cuius fecit irritum iuramentum, & soluit pactum quod habebat cum eo, 17 in medio Babylonis morietur. ¶ Et non in exercitu grandi, neque in populo multo faciet contra eum Pharao prælium: in iactu aggeris, & in extructione 18 vallorum, vt interficiat animas multas. ¶ Spreuerat enim iuramentum, vt solueret fœdus: & ecce dedit manum suam, & cum omnia hæc fecerit, nô effugiet. 19 ¶ Propterea hęc dicit Dominus Deus: Viuo ego, quoniam iuramentum quod spreuit, & fœdus quod præ-20 uaricatus est, ponam in caput eius. ¶ Et expandam super eum rete meum, & comprehendetur in sagena mea: & adducam eum in Babylonem, & iudicabo eû 21 ibi in præuaricatione qua despexit me. ¶ Et omnes profugi eius, cû vniuerso agmine suo, gladio cadent: residui autem in omnem ventum dispergentur: & 22 scietis, quia ego Dominus loquutus sum. ¶ Hæc dicit Dominus Deus: Et sumam ego de medulla cedri sublimis, & ponam: de vertice ramorum eius tenerum distringam, & plantabo super montem excelsum, & 23 eminentē. ¶ In monte sublimi Israel plantabo illud: & erumpet in germen, & faciet fructum, & erit in cedrum magnam: & habitabût sub ea omnes volucres, & vniuersum volatile sub vmbra frondium eius ni-24 dificabit. ¶ Et scient omnia ligna regionis, quia ego Dominus humiliaui lignum sublime, & exaltaui lignum humile: & siccaui lignû viride, & frondere feci lignum aridum. Ego Dominus locutus sum, & feci.

[Sup. 12. d. 13. Infr. 32. a. 3.]

CAPVT XVIII.

1 ET factus est sermo Domini ad me, dicês: 2 ¶ Quid est quod inter vos parabolam vertitis in prouerbium istud in terra Israel? dicentes: Patres comederunt vuam acerbam, & dentes filiorum ob-3 stupescunt. ¶ Viuo ego, dicit Dominus Deus, si erit vltra vobis parabola hæc in prouerbium in Israel. 4 ¶ Ecce omnes animæ meæ sunt: vt anima patris ita & anima filij mea est: anima quæ peccauerit, ipsa mo-5 rietur. ¶ Et vir, si fuerit iustus, & fecerit iudicium & 6 iustitiam, ¶ in montibus nô comederit, & oculos suos non leuauerit ad idola domus Israel: & vxorem proximi sui nô violauerit, & ad mulierem menstruatam 7 non accesserit, ¶ & hominem non contristauerit: pignus debitori reddiderit, per vim nihil rapuerit: panem suum esurienti dederit, & nudum operuerit ve-8 stimento: ¶ Ad vsuram nô commodauerit & amplius non acceperit: ab iniquitate auerterit manum suam, 9 & iudicium verum fecerit inter virum & virum: ¶ in præceptis meis ambulauerit, & iudicia mea custodierit, vt faciat veritatem: hic iustus est, vita viuet, ait 10 Dominus Deus. ¶ Quod genuerit filium latronem 11 effundentem sanguinem, & fecerit vnum de istis: ¶ & hæc quidem omnia non facientem, sed in montibus comedentem, & vxorem proximi sui polluentem: 12 ¶ Egenum & pauperem contristantem, rapientem rapinas, pignus non reddentem, & ad idola leuantem 13 oculos suos, abominationem facientem: ¶ Ad vsuram dantem, & amplius accipientem: nunquid viuet? nô viuet: cum vniuersa hęc detestâda fecerit morte mo-14 rietur: sanguis eius in ipso erit. ¶ Quod si genuerit filium, qui videns omnia peccata patris sui quæ fecit, 15 timuerit, & non fecerit simile eis: ¶ super montes non comederit, & oculos suos non leuauerit ad idola domus Israel, & vxorem proximi sui non violauerit: 16 ¶ Et virum non contristauerit, pignus non retinuerit, et rapinam non rapuerit, panem suum esurienti de-17 derit, et nudum operuerit vestimento: ¶ A pauperis iniuria auerterit manum suam, vsuram et superabundantiam non acceperit, iudicia mea fecerit, in præceptis meis ambulauerit: hic non morietur in iniquita-18 te patris sui, sed vita viuet. ¶ Pater eius quia calûniatus est, et vim fecit fratri, et malum operatus est, in medio populi sui: ecce mortuus est in iniquitate sua. 19 ¶ Et dicitis: Quare nô portabit filius iniquitatē patris? Videlicet quia filius iudicium et iustitiā operatus est, omnia pręcepta mea custodiuit, et fecit illa, viuet vi-20 ta. ¶ Anima quæ peccauerit, ipsa morietur: filius non portabit iniquitatem patris, et pater non portabit iniquitatem filij: iustitia iusti super eum erit, et impie-21 tas impij erit super eum. ¶ Si autem impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis quæ operatus est, et custodierit omnia præcepta mea, et fecerit iudicium et iustitiam: vita viuet, et non morietur. 22 ¶ Omnium iniquitatum eius quas operatus est, non recordabor: in iustitia sua quam operatus est, viuet. 23 ¶ Nunquid voluntatis meæ est mors impij, dicit Dominus

[Ier. 31. c. 29.] [Isa. 58. b. 7] [Mat. 25. d 35.] [Deu. 24. c. 16. 4. Reg. 14. b. 6. 2 Par. 25 a 4.] [Psal 29. a 4]

minus Deus, & non vt conuertatur a vijs ſuis, & viuat? 24 ⁋ Si autem auerterit ſe iuſtus a iuſtitia ſua, & fecerit iniquitatem ſecundum omnes abominationes F quas operari ſolet impius, nunquid viuet? omnes iuſtitiæ eius quas fecerat, non recordabuntur in præuaricatione qua præuaricatus eſt, & in peccato ſuo quod peccauit, in ipſis morietur. 25 ⁋ | Et dixiſtis: Non eſt æqua via Domini. Audite ergo domus Iſrael: Nunquid via mea non eſt æqua, & non magis viæ veſtræ prauæ ſunt? 26 ⁋ Cum enim auerterit ſe iuſtus a iuſtitia ſua, & fecerit iniquitatem, morietur in eis: in iniuſtitia quam operatus eſt, morietur. 27 ⁋ Et cum auerterit ſe impius ab impietate ſua quam operatus eſt, & fecerit iudicium & iuſtitiam: ipſe animam ſuam viuificabit. 28 ⁋ Conſiderans enim, & auertens ſe ab omnibus iniquitatibus ſuis quas operatus eſt, vita viuet, & non morietur. 29 ⁋ Et dicunt filij Iſrael: Non eſt G æqua via Dñi. Nunquid viæ meæ non ſunt æquę, domus Iſrael, & non magis viæ veſtræ prauæ? 30 ⁋ Idcirco vnumquęq; iuxta vias ſuas iudicabo domus Iſrael, ait Dñs Deus. | Cõuertimini, & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus veſtris: & non erit vobis in ruina iniquitas. 31 ⁋ Proijcite a vobis omnes præuaricationes veſtras, in quibus præuaricati eſtis, & facite vobis cor nouum, & ſpiritum nouum: & quare moriemini domus Iſrael? 32 ⁋ | Quia nolo mortem morientis, dicit Dominus Deus: reuertimini, & viuite.

Infr. 33. c. 11. 1. Petr. 3. b. 9. — Infr. 33. d. 20. — Mat. 3. a. 2. — Sup. c. 13. Infr. 33. c. 11.

CAPVT XIX.

1 A ET tu aſſume planctum ſuper principes Iſrael, ⁋ & dices: 2 Quare mater tua læena inter leones cubauit, in medio leunculorum enutriuit catulos ſuos? 3 ⁋ Et eduxit vnum de leunculis ſuis, & leo factus eſt: & didicit capere prædam, hominẽque comedere. 4 ⁋ Et audierunt de eo Gentes, & non abſque vulneribus ſuis ceperunt eum: & adduxerunt eum in catenis in terram Aegypti. 5 ⁋ Quæ cum vidiſſet, quoniam infirmata eſt, & perijt expectatio eius: tulit vnum de leunculis ſuis, leonem conſtituit eum. 6 ⁋ Qui incedebat inter leones, & factus eſt leo: B & didicit prædam capere, & homines deuorare. 7 ⁋ Didicit viduas facere, & ciuitates eorum in deſertum adducere & deſolata eſt terra, & plenitudo eius a voce rugitus illius. 8 ⁋ Et conuenerunt aduerſus eũ Gentes vndique de prouincijs, & expanderunt ſuper eũ rete ſuum, in vulneribus earum captus eſt. 9 ⁋ Et miſe- C runt eum in caueam, in catenis adduxerunt eum ad regem Babylonis: miſeruntque eum in carcerem, ne 10 audiretur vox eius vltra ſuper montes Iſrael. ⁋ Mater tua quaſi vinea in ſanguine tuo ſuper aquam plãtata eſt: fructus eius, & frondes eius creuerunt ex aquis 11 multis. ⁋ Et factæ ſunt ei virgæ ſolidæ in ſceptra dominantium, & exaltata eſt ſtatura eius inter frondes: & vidit altitudinem ſuam in multitudine palmitum 12 ſuorum. ⁋ Et euulſa eſt in ira, in terramque proiecta: D | & ventus vrens ſiccauit fructum eius: marcuerunt, & areſactæ ſunt virgę roboris eius: ignis comedit eã. 13 ⁋ Et nunc tranſplantata eſt in deſertum, in terra in- 14 uia & ſitienti. ⁋ Et egreſſus eſt ignis de virga ramorum eius, qui fructum eius comedit: & non fuit in ea virga fortis, ſceptrum dominantium. Planctus eſt, & erit in planctum.

Oſee 13. d. 13.

CAPVT XX.

1 A ET factũ eſt in anno ſeptimo, in quinto, in decima menſis: venerunt viri de ſenioribus Iſrael vt interrogarent Dominum, & ſederunt co- 2 ram me. ⁋ Et factus eſt ſermo Domini ad me, dicens: 3 ⁋ Fili hominis loquere ſenioribus Iſrael: & dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Nunquid ad interrogandum me vos veniſtis? viuo ego, quia non reſpon- 4 debo vobis, ait Dominus Deus. ⁋ Si iudicas eos, ſi iudicas fili hominis? abominationes patrum eorum 5 oſtende eis. ⁋ Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: In die qua elegi Iſrael, & leuauí manum meã pro ſtirpe domus Iacob: & apparui eis in terra Aegy- 6 pti, & leuaui manum meam pro eis, dicens: ⁋ Ego Dominus Deus veſter: in die illa leuaui manũ meã pro eis, vt educerem eos de terra Aegypti, in terram, quam prouiderem eis fluentem lacte & melle, quę eſt 7 egregia inter omnes terras. ⁋ Et dixi ad eos: Vnuſ- B quiſq; offenſiones oculorum ſuorum abijciat, & in idolis Aegypti nolite pollui: ego Dominus Deus ve- 8 ſter. ⁋ Et irritauerunt me, noluerunt que me audire: vnuſquiſq; abominationes oculorũ ſuorũ non proiecit, nec idola Aegypti reliquerunt: & dixi vt effunderẽ indignationem meam ſuper eos, & implerem 9 iram meam in eis, in medio terræ Aegypti. ⁋ Et feci propter nomẽ meũ, vt non violaretur coram Gentibus, in quarum medio erant, & inter quas apparui 10 eis, vt educerẽ eos de terra Aegypti. ⁋ Eieci ergo eos 11 de terra Aegypti, & eduxi eos, in deſertum. ⁋ | Et dedi eis præcepta mea, & iudicia mea oſtendi eis: quæ fa- 12 ciens homo, viuet in eis. ⁋ Inſuper & ſabbata mea dedi eis, vt eſſent ſignũ inter me, & eos: & ſcirent quia 13 ego Dominus ſanctificans eos. ⁋ Et irritauerunt me domus Iſrael in deſerto, in præceptis meis non ambulauerũt, & iudicia mea proiecerunt, quæ faciẽs homo viuet in eis: | & ſabbata mea violauerunt vehementer: dixi ergo vt effunderem furorẽ meum ſuper eos 14 in deſerto, & conſumerem eos. ⁋ Et feci propter nomẽ meum, ne violaretur coram Gentibus de quibus eie- 15 ci eos, in conſpectu earum. ⁋ Ego igitur leuaui manũ C meam ſuper eos in deſerto, ne inducerẽ eos in terram quam dedi eis fluentẽ lacte & melle, præcipuam ter- 16 rarum omnium: ⁋ Quia iudicia mea proiecerunt, & in præceptis meis non ambulauerũt, & ſabbata mea violauerũt: poſt idola enim cor eorum gradiebatur. 17 ⁋ Et pepercit oculus meus ſuper eos, vt non interfice- 18 rem eos: nec conſumpſi eos in deſerto. ⁋ Dixi autem ad filios eorum in ſolitudine: In præceptis patrum veſtrorum nolite incedere, nec iudicia eorum cuſtodia- 19 tis, nec in idolis eorum polluamini. ⁋ Ego Dominus Deus veſter, in præceptis meis ambulate, & iudicia 20 mea cuſtodite, & facite ea. ⁋ Et ſabbata mea ſanctificate, vt ſint ſignum inter me & vos: & ſciatis, quia 21 ego ſum Dominus Deus veſter. ⁋ Et exacerbauerunt me filij, in præceptis meis non ambulauerunt: & iudicia mea non cuſtodierunt, vt facerent ea: quæ cum fecerit homo viuet in eis: & ſabbata mea violauerũt: & comminatus ſum vt effunderem furorem meum ſuper eos, & implerem iram meam in eis in deſerto, 22 ⁋ Auerti autem manum meam, & feci propter no- D men meum, vt non violaretur coram Gentibus, de 23 quibus eieci eos in oculis earum. ⁋ Iterum leuaui manum meam in eos in ſolitudine, vt diſpergerem il-

24 los in nationes, & ventilarem in terras, ꝗ eo quod iudicia mea non fecissent, & præcepta mea reprobassent, & sabbata mea violassent, & post idola patrum 25 suorum fuissent oculi eorum. ꝗ Ergo & ego dedi eis præcepta non bona, & iudicia in quibus non viuent. 26 ꝗ Et pollui eos in muneribus suis cum offerrent omne quod aperit vuluam, propter delicta sua: & sciēt quia 27 ego Dñs. ꝗ Quamobrem loquere ad domum Israel fili hominis, & dices ad eos: Hæc dicit Dñs Deus: Adhuc & in hoc blasphemauerunt me patres vestri, 28 cum spreuissent me contemnētes: ꝗ & induxissem eos in terram super quam leuaui manum meam vt darē eis: viderunt omnem collem excelsum, & omne lignū nemorosum, & immolauerunt ibi victimas suas: & dederunt ibi irritationem oblationis suæ, & posuerunt ibi odorem suauitatis suæ, & libauerunt libatio 29 nes suas. ꝗ Et dixi ad eos: Quid est excelsum ad quod E vos ingredimini? Et vocatum est nomen eius Excel 30 sum vsque ad hanc diem. ꝗ Propterea dic ad domum Israel: Hæc dicit Dominus Deus: Certe in via patrū vestrorum vos polluimini, & post offendicula eorum 31 vos fornicamini. ꝗ Et in oblatione donorum vestrorum, cum traducitis filios vestros per ignem, vos polluimini in omnibus idolis vestris vsque hodie: & ego rñdebo vobis domus Israel? Viuo ego dicit Domi-32 nus Deus, quia non respondebo vobis. ꝗ Neq; cogitatio mentis vestræ fiet, dicentium: Erimus sicut Gentes, & sicut cognationes terræ, vt colamus ligna et la 33 pides. ꝗ Viuo ego, dicit Dominus Deus, quoniam in manu forti, & in brachio extento, & in furore effuso 34 regnabo super uos. ꝗ Et educam vos de populis: & cōgregabo vos de terris, in quibus dispersi estis, in manu valida & in brachio extento, & in furore effuso re 35 gnabo super vos. ꝗ Et adducam vos in desertum populorum, & iudicabor vobiscum ibi facie ad faciē. 36 ꝗ Sicut iudicio contendi aduersum patres vestros in F deserto terra Aegypti: sic iudicabo vos, dicit Domi-37 nus Deus. ꝗ Et subijciā vos sceptro meo, & inducam 38 vos in vinculis fœderis. ꝗ Et eligam de vobis transgressores & impios, & de terra incolatus eorum educam eos, & in terram Israel non ingredientur: & scie-39 tis quia ego Dominus. ꝗ Et vos domus Israel, Hęc dicit Dñs Deus, Singuli post idola vestra ambulate, & seruite eis. Quod si & in hoc non audieritis me, et nomen meum sanctum pollueritis vltra in muneribus 40 vestris, & in idolis vestris: ꝗ in monte sancto meo, in monte excelso Israel, ait Dñs Deus, ibi seruiet mihi omnis domus Israel: oēs, inquam, in terra in qua placebunt mihi, & ibi quæram primitias vestras, & initium decimarum vestrarum in omnibus sanctifica-41 tionibus vestris. ꝗ In odorem suauitatis suscipiā vos, cum eduxero vos de populis, & congregauero vos de terris in quas dispersi estis: & sanctificabor in vo-42 bis in oculis nationum. ꝗ Et scietis quia ego Dñs, cum G induxero vos ad terram Israel, in terram pro qua leuaui manum meam, vt darem eam patribus vestris. 43 ꝗ Et recordabimini ibi viarum vestrarum, & omniū scelerum vestrorum, quibus polluti estis in eis: & displicebitis vobis in conspectu vestro in omnibus ma 44 litijs vestris quas fecistis. ꝗ Et scietis quia ego Dominus, cum benefecero vobis propter nomen meum, & non secundum vias vestras malas, neque secundū scelera vestra pessima domus Israel, ait Dñs Deus. 45 ꝗ Et factus est sermo Domini ad me, dicens: ꝗ Fili ho 46 minis, ꝗ pone faciē tuam contra viam Austri, & stilla ad Aphricum, & propheta ad saltum agri meridiani. 47 ꝗ Et dices saltui meridiano: Audi verbum Domini: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce, ego succendam in te ignem, & comburam in te omne lignum viride, & omne lignum aridum: non extinguetur flamma succensionis: & cōburetur in ea omnis facies ab Austro 48 vsq; ad Aquilonem. ꝗ Et videbit vniuersa caro, quia 49 ego Dominus succendi eam, nec extinguetur. ꝗ Et dixi: A, a, a, Domine Deus: ipsi dicunt de me: Nunquid non per parabolas loquitur iste?

CAPVT XXI.

1 A ET factus est sermo Domini ad me, dicens: ꝗ Fili hominis, pone faciem tuam ad Ierusalem, & 2 stilla ad sanctuaria, & propheta contra humū 3 Israel. ꝗ Et dices terræ Israel: Hæc dicit Dñs Deus: Ecce ego ad te, & eijciam gladium meum de vagina 4 sua, & occidam in te iustum & impium. ꝗ Pro eo autem quod occidi in te iustum & impium, idcirco egredietur gladius meus de vagina sua ad omnem carnē 5 ab Austro vsque ad Aquilonem: ꝗ Vt sciat omnis caro, quia ego Dñs eduxi gladium meū de vagina sua 6 irreuocabilem. ꝗ Et tu fili hominis ingemisce in contritione lumborum, & in amaritudinibus ingemisce 7 coram eis. ꝗ Cūque dixerint ad te: Quare tu gemis? B dices: Pro auditu, quia venit, & tabescet omne cor, & dissoluentur vniuersæ manus, & infirmabitur omnis spiritus, & per cuncta genua fluent aquæ: ecce ue 8 nit, & fiet, ait Dominus Deus. ꝗ Et factus est sermo 9 Dñi ad me, dicens: ꝗ Fili hominis, propheta, & dices: Hęc dicit Dominus Deus: Loquere: Gladius gladius 10 exacutus est & limatus. ꝗ Vt cædat victimas, exacutus est: vt splendeat, limatus est: qui moues sceptrum 11 filij mei, succidisti omne lignū. ꝗ Et dedi eum ad leui C gandum, vt teneatur manu: iste exacutus est gladius, 12 & iste limatus est, vt sit in manu interficientis. ꝗ Clama, & vlula fili hominis, quia hic factus est in populo meo: hic in cunctis ducibus Israel qui fugerāt, gladio traditi sunt cum populo meo: idcirco plaude su 13 per femur. ꝗ quia probatus est, & hoc cum sceptrum 14 subuerterit, & nō erit, dicit Dñs Deus. ꝗ Tu ergo fili hoīs, propheta, & percute manu ad manū, & duplicetur gladius ac triplicetur gladius interfectorū: hic est gladius occisionis magnæ qui obstupescere eos facit, 15 ꝗ & corde tabescere, & multiplicat ruinas. In omni-D bus portis eorum dedi conturbationē gladij acuti & 16 limati, ad fulgendū, amicti ad cædē. ꝗ Exacuere, vade ad dexterā siue ad sinistram, quocunque faciei tuę est 17 appetitus. ꝗ Quin & ego plaudam manū ad manum, & implebo indignationem meam: ego Dñs locutus 18 sum. ꝗ Et factus est sermo Domini ad me, dicens: ꝗ Et 19 tu fili hominis pone tibi duas vias, vt veniat gladius regis Babylonis: de terra vna egredientur ambo & manu capiet coniecturam, in capite viæ ciuitatis cō-20 ijciet. ꝗ Viam pones, vt veniat gladius ad Rabbath E filiorum Ammon, & ad Iudam in Ierusalem muni-21 tissimam. ꝗ Stetit enim rex Babylonis in biuio, in capite duarū uiarū diuinationē quærens, commiscens 22 sagittas: interrogauit idola, exta consuluit. ꝗ Ad dexterā eius facta est diuinatio super Ierusalem: ut ponat arietes, ut aperiat os in cæde, ut eleuet uocem in ululatu, ut ponat arietes contra portas, ut comportet ag-

23 gerem, vt ædificet munitiones. ¶ Eritque quaſi con-
ſulens fruſtra oraculum in oculis eorum, & ſabbato-
rum ocium imitans: ipſe autem recordabitur iniqui-
24 tatis ad capiendum. ¶ Idcirco hæc dicit Dominus
F Deus: Pro eo quod recordati eſt iniquitatis veſtræ, et
reuelaſtis præuaricationes veſtras, & apparuerunt
peccata veſtra in omnibus cogitationibus veſtris: pro
eo, inquam, quod recordati eſtis, manu capiemini.
25 ¶ Tu autem prophane, impie dux Iſrael, cuius venit
26 dies in tempore iniquitatis præfinita: ¶ Hæc dicit Do
minus Deus, Aufer cidarim, tolle coronam: nonne
hæc eſt quæ humilem ſubleuauit, & ſublimem humi
27 liauit? ¶ Iniquitatem, iniquitatem, iniquitatem ponã
eam: & hoc non factum eſt, donec veniret cuius eſt
28 iudicium, & tradam ei. ¶ Et tu fili hominis, prophe-
ta, & dic: Hæc dicit Dominus Deus ad filios Ammõ,
& ad opprobriũ eorum: & dices: Mucro mucro eua-
ginate ad occidẽdũ, limate vt interficias, & fulgeas.
29 ¶ Cum tibi viderentur vana, & diuinarentur menda-
G cia, vt dareris ſuper colla vulneratorum impiorum,
quorum venit dies in tempore iniquitatis præfinita.
30 ¶ Reuertere ad vaginam tuam: in loco in quo crea-
31 tus es, in terra natiuitatis tuæ iudicabo te, ¶ & effun-
dam ſuper te indignationem meam: in igne furoris
mei ſufflabo in te, daboq; te in manus hominum in-
32 ſipientium, & fabricantium interitum. ¶ Igni eris ci-
bus, ſanguis tuus erit in medio terræ, obliuioni trade-
ris: quia ego Dominus locutus ſum.

CAPVT XXII.

1 ET factum eſt verbum Domini ad me, dicens:
A ¶ Et tu fili hominis, nonne iudicas, nonne iudi
2 cas ciuitatem ſanguinum? ¶ & oſtendes ei om
3 nes abominationes ſuas, & dices: Hæc dicit Domi-
nus Deus: Ciuitas effundens ſanguinem in medio
ſui, vt veniat tempus eius: & quæ fecit idola contra
4 ſemetipſam, vt pollueretur. ¶ In ſanguine tuo qui a
te effuſus eſt, deliquiſti: & in idolis tuis quæ feciſti,
polluta es: & appropinquare feciſti dies tuos, & ad-
duxiſti tempus annorum tuorum: propterea dedi te
opprobrium Gentibus, et irriſionem vniuerſis terris.
5 ¶ Quæ iuxta ſunt, et quæ procul a te, triumphabunt
6 de te: ſordida, nobilis, grandis interitu. ¶ Ecce prin-
cipes Iſrael ſinguli in brachio ſuo fuerunt in te ad ef-
7 fundendum ſanguinem. ¶ Patrem et matrem contu-
B melijs affecerunt in te; aduenam calumniati ſunt in
medio tui, pupillum et viduam contriſtauerũt apud
8 te. ¶ Sanctuaria mea ſpreuiſti, et ſabbata mea pollui
9 ſti. ¶ Viri detractores fuerunt in te ad effundendum
ſanguinem, et ſuper montes comederunt in te, ſcelus
10 operati ſunt in medio tui. ¶ | Verecundiora patris di- (| Leu. 18. a. 7.)
ſcooperuerunt in te, immunditiam menſtruatæ hu-
11 miliauerunt in te. ¶ | Et vnuſquiſque in vxorem pro (Iere. 5. b. 8.)
ximi ſui operatus eſt abominationem, et ſocer nurũ
ſuam polluit nefarie, frater ſororem ſuam filiam pa-
12 tris ſui oppreſſit in te. ¶ Munera acceperunt apud te
C ad effundendum ſanguinem: vſuram et ſuperabun-
dantiam accepiſti, et auare proximos tuos calum-
13 niabaris: meique oblita es, ait Dominus Deus. ¶ Ec-
ce comploſi manus meas ſuper auaritiam tuam quã
feciſti, et ſuper ſanguinem qui effuſus eſt in medio
14 tui. ¶ Nunquid ſuſtinebit cor tuum, aut præualebũt
manus tuæ in diebus, quos ego faciam tibi? ego Do-
15 minus locutus ſum, et faciam. ¶ Et diſpergam te in
nationes, et ventilabo te in terras, et deficere faciam
16 immunditiã tuam a te. ¶ Et poſſidebo te in conſpectu
17 Gentium: et ſcies quia ego Dominus. ¶ Et factum eſt
18 verbum Domini ad me, dicens: ¶ Fili hominis, ver-
D ſa eſt mihi domus Iſrael in ſcoriam: omnes iſti æs, et
ſtannum, et ferrum, et plumbum in medio fornacis,
19 ſcoria argenti facti ſunt. ¶ Propterea hæc dicit Dñs
Deus: Eo quod verſi eſtis omnes in ſcoriam, propte-
20 rea ecce ego congregabo vos in medio Ieruſalẽ ¶ cõ-
gregatione argenti, et æris, et ſtanni, et ferri, et plum-
bi in medio fornacis: vt ſuccendam in ea ignem ad
conflandum, ſic congregabo in furore meo, et in ira
21 mea, et requieſcam: et conflabo vos. ¶ Et congrega-
E bo vos, et ſuccendam vos in igne furoris mei, et con-
22 flabimini in medio eius. ¶ Vt conflatur argentum in
medio fornacis, ſic eritis in medio eius: et ſcietis quia
ego Dominus, cum effuderim indignationem meam
23 ſuper vos. ¶ Et factum eſt verbum Domini ad me,
24 dicens: ¶ Fili hominis, dic ei: Tu es terra immunda,
25 et non compluta in die furoris. ¶ Coniuratio prophe-
tarum in medio eius: ſicut leo rugiens rapienſq; præ-
dam, animas deuorauerunt, opes, et precium acce-
perunt, viduas eius multiplicauerũt in medio illius.
26 ¶ Sacerdotes eius contempſerunt legem meã, et pol-
luerunt ſanctuaria mea: inter ſanctum et prophanum
non habuerunt diſtantiam: et inter pollutum et mũ-
dum non intellexerunt: et a ſabbatis meis auerterũt
27 oculos ſuos, et coinquinabar in medio eorũ. ¶| Princi-
G pes eius in medio illius quaſi lupi rapientes prædã
ad effundendum ſanguinem, et ad perdendas ani-
28 mas, & auare ad ſectanda lucra. ¶ Prophetæ aũt eius
liniebant eos abſque temperamento, videntes va-
na, & diuinantes eis mendacium, dicentes: Hæc di-
cit Dominus Deus, cum Dominus non ſit locutus.
29 ¶ Populi terræ calumniabantur calumniam, & ra-
piebant violenter: egenum & pauperem affligebant,
& aduenam opprimebant calumnia abſque iudicio.
30 ¶ Et quæſiui de eis virum qui interponeret ſepem
& ſtaret oppoſitus contra me pro terra, ne diſſipa-
31 rem eam: & non inueni. ¶ Et effudi ſuper eos in-
dignationem meam, in igne iræ meæ conſumpſi
eos: viam eorum in caput eorum reddidi, ait Domi-
nus Deus.

CAPVT XXIII.

1 ET factus eſt ſermo Domini ad me, dicens: ¶ Fi-
A li hominis, duæ mulieres filiæ matris vnius
2 fuerunt. ¶ Et fornicatæ ſunt in Aegypto, in
3 adoleſcentia ſua fornicatæ ſunt: ibi ſubacta ſunt v-
bera earum, & fractæ ſunt mammæ pubertatis earũ
4 ¶ Nomina autem earum, Oolla maior, & Ooliba ſo-
ror eius minor: & habui eas, & pepererunt filios & fi-
lias. Porro earum nomina, Samaria Oolla, & Ieruſa
5 lem Ooliba. ¶ Fornicata eſt igitur ſuper me Oolla, &
inſaniuit in amatores ſuos, in Aſſyrios propinquan-
6 tes, ¶ veſtitos hyacintho, principes & magiſtratus
iuuenes cupidinis vniuerſos, equites, aſcenſores e-
7 quorum. ¶ Et dedit fornicationes ſuas ſuper eos ele-
ctos filios Aſſyriorum vniuerſos: & in omnibus in
quos inſaniuit, in immundiitijs eorum polluta eſt.
8 ¶ Inſuper, & fornicationes ſuas, quas habuerat in

B Aegypto, non reliquit: nam & illi dormierunt cum ea in adolescentia eius, & illi confregerunt hubera pubertatis eius, & effuderunt fornicationem suam 9 super eam. ¶ Propterea tradidi eam in manus amatorum suorum, in manus filiorum Assur, super quorum 10 insaniuit libidine. ¶ | Ipsi discooperuerunt ignominiã eius, filios & filias eius tulerunt, & ipsam occiderunt gladio: & factæ sunt famosæ mulieres, & iudicia per-11 petrauerũt in ea. ¶ Quod cum vidisset soror eius Ooliba, plus quam illa insaniuit libidine: & fornicationẽ 12 suã super fornicationẽ sororis suæ ¶ ad filios Assyriorũ præbuit impudenter, ducibus & magistratibus ad se venientibus indutis veste varia, equitibus qui vecta13 bãtur equis & adolescentibus forma cũctis egregia. ¶ 14 Et vidi quod polluta esset via vna ambarũ, ¶ Et auxit fornicationes suas: cumque vidisset viros depictos C in pariete, imagines Chaldæorum expressas colori-15 bus, & accinctos balteis renes, & tiaras tinctas in capitibus eorum, formam ducum omnium, similitudinem filiorum Babylonis, terræque Chaldæorum 16 in qua orti sunt: ¶ Insaniuit super eos concupiscentia oculorum suorum, & misit nũcios ad eos in Chal-17 dæam. ¶ Cumque venissent ad eam filij Babylonis ad cubile mammarum, polluerunt eam stupris suis, & polluta est ab eis, & saturata est anima eius ab il-18 lis. ¶ Denudauit quoque fornicationes suas, & discooperuit ignominiam suam, & recessit anima mea 19 ab ea, sicut recesserat anima mea a sorore eius. ¶ Multiplicauit enim fornicationes suas, recordans die adolescentiæ suæ, quibus fornicata est in terra Aegy-20 pti. ¶ Et insaniuit libidine super concubitum eorũ, quorum carnes sunt vt carnes asinorum: & sicut flu-21 xus equorum, fluxus eorum. ¶ Et visitasti scelus adolescentiæ tuæ, quando subacta sunt in Aegypto hube-22 ra tua, & confractæ sunt mãmæ pubertatis tuę. ¶ Pro-D pterea Ooliba, hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego suscitabo omnes amatores tuos contra te, de quibus satiata est anima tua: & congregabo eos aduersum 23 te in circuitu. ¶ Filios Babylonis & vniuersos Chaldæos, nobiles, tyrannosque & principes omnes filios Assyriorum, iuuenes forma egregia, duces & magistratus vniuersos, principes principum, & nomina-24 tos ascensores equorum. ¶ Et venient super te instructi curru, & rota, multitudo populorum: lorica & clypeo & galea armabuntur contra te vndique, & dabo coram eis iudicium, & iudicabunt te iudicijs suis. 25 ¶ Et ponam zelum meum in te, quem exercent tecũ in furore: nasum tuum & aures tuas præcident: & quæ remanserint, gladio concident: ipsi filios tuos & filias tuas capient, & nouissimum tuum deuorabitur 26 igni. ¶ Et denudabunt te vestimentis tuis, & tollent 27 vasa gloriæ tuæ. ¶ Et requiescere faciam scelus tuum de te, & fornicationem tuam de Terra Aegypti: nec leuabis oculos tuos ad eos, & Aegypti non recorda-28 beris amplius. ¶ Quia hæc dicit Dominus Deus: Ec-E ce ego tradam te in manus eorum quos odisti, in ma-29 nus de quibus satiata est anima tua: ¶ Et agent tecum in odio: & tollent omnes labores tuos, & dimittent te nudam & ignominia plenam: & reuelabitur ignominia fornicationum tuarum, scelus tuum & forni-30 cationes tuæ. ¶ Fecerunt hæc tibi, quia fornicata es 31 post gentes, inter quas polluta es in idolis earum. ¶ In via sororis tuæ ambulasti, & dabo calicem eius in 32 manu tua. ¶ Hæc dicit Dominus Deus: Calicem sororis tuæ bibes profundum & latũ: eris in derisum 33 & in subsannationem quæ est capacissima. ¶ Ebrietate & dolore repleberis: calice mœroris & tristitiæ, 34 calice sororis tuæ Samariæ. ¶ Et bibes illum & epotabis vsque ad fæces, & fragmenta eius deuorabis, & hubera tua lacerabis: quia ego locutus sum, ait 35 Dominus Deus. ¶ Propterea hæc dicit Dñs Deus: Quia oblita es mei, & proiecisti me post corpus tuũ: tu quoque porta scelus tuum, & fornicationes tuas. 36 ¶ Et ait Dominus ad me dicens: Fili hominis, nunquid iudicas Oollam, & Oolibam, & annuncians eis 37 scelera earum? ¶ Quia adulteratæ sunt, & sanguis in manibus earum: et cum idolis suis fornicatæ sunt: insuper et filios suos, quos genuerunt mihi, obtule-38 runt eis ad deuorandum. ¶ Sed et hoc fecerunt mihi: Polluerunt sanctuarium meum in die illa, et sabba-39 ta mea profanauerunt. ¶ Cumque immolarent filios suos idolis suis, et ingrederentur sanctuarium meum in die illa vt polluerent illud: etiam hæc fecerunt in 40 medio domus meæ. ¶ Miserunt ad viros venientes de longe, ad quos nuncium miserant: itaque ecce venerunt, quibus te lauisti, et circumlinisti stibio oculos 41 tuos, et ornata es mundo muliebri. ¶ Sedisti in lecto pulcherrimo, et mensa ornata est ante te: thymiama meum, et vnguentum meum posuisti super eam. 42 ¶ Et vox multitudinis exultantis erat in ea: et in viris qui de multitudine hominum adducebantur, et veniebãt de deserto, posuerunt armillas in manibus 43 eorum, et coronas speciosas in capitibus eorum. ¶ Et G dixi ei quæ attrita est in adulterijs: Nunc fornicabi-44 tur in fornicatione sua etiam hæc. ¶ Et ingressi sunt ad eam quasi ad mulierem meretricem: sic ingrediebantur ad Oollam, et Oolibam, mulieres nefarias. 45 ¶ Viri ergo iusti sunt: | hi iudicabunt eas iudicio adulterarum, et iudicio effundentium sanguinem: quia a-46 dulteræ sunt, et sanguis in manibus earum. ¶ Hæc enim dicit Dominus Deus: Adduc ad eas multitudi-47 nem, et trade eas in tumultum et in rapinam. ¶ Et lapidentur lapidibus populorum, et confodiantur gladijs eorum: filios et filias earum interficient, et do-48 mos earum igne succendent. ¶ Et auferam scelus de terra: et discent omnes mulieres, ne faciãt secundum 49 scelus earum. ¶ Et dabunt scelus vestrum super vos, et peccata idolorum vestrorum portabitis: et scietis quia ego Dominus Deus.

Sup. 16. d. 38. | Sup. 16. d. 14.

CAPVT XXIIII.

1 A ET factum est verbum Domini ad me, in anno nono, in mense decimo, decima die mensis, 2 dicens: ¶ Fili hominis, scribe tibi nomen diei huius, in qua confirmatus est rex Babylonis aduer-3 sum Ierusalem hodie. ¶ Et dices per prouerbium ad domum irritatricem parabolam, et loqueris ad eos: Hæc dicit Dominus Deus, pone ollam: pone inquã, 4 et mitte in eam aquam. ¶ Congere frusta eius in eã, omnem partem bonam, femur et armum, electa et 5 ossibus plena. ¶ Pinguissimum pecus assume, compo-B ne quoque strues ossium sub ea: efferbuit coctio eius, 6 et discocta sunt ossa illius in medio eius. ¶ Propterea hæc dicit Dominus Deus: Væ ciuitati sanguinum, ollæ cuius rubigo in ea est, et rubigo eius non exiuit de ea: per partes, et per partes suas eijce eam:

7 non cecidit super eam sors.♀Sanguis enim eius in medio eius est, super limpidissimam petram effudit illũ, non effudit illum super terram vt possit operiri puluere. 8 ♀ Vt superinducerem indignationem meam, & vindicta vlciscerer: dedi sanguinem eius super petram limpidissimam, ne operiretur. 9 ♀ Propterea hæc C dicit Dominus Deus: | Væ ciuitati sanguinum, cuius 10 ego grandem faciam pyram.♀Congere ossa quę igne succendam: consumentur carnes, & coquetur vniuersa 11 compositio, & ossa tabescent. ♀ Pone quoque eam super prunas vacuam, vt incalescat & liquefiat æs eius: & conflerur in medio eius inquinamẽtum eius, 12 & consumatur rubigo eius. ♀ Multo labore sudatum est, & non exiuit de ea nimia rubigo eius, neque per 13 ignem.♀Immunditia tua execrabilis: quia mundare D te volui, & non es mundata a sordibus tuis: sed nec mundaberis prius, donec quiescere faciam indigna- 14 tionem meam in te.♀Ego Dominus locutus sum: Veniet, & faciam: non transeam, nec parcam, nec placabor: iuxta vias tuas, & iuxta adinuentiones tuas 15 iudicabo te, dicit Dominus. ♀ Et factum est verbum 16 Domini ad me, dicens: ♀ Fili hominis, ecce ego tollo a te desiderabile oculorum tuorum in plaga: & non planges neque plorabis, neque fluent lachrymæ tuæ. 17 ♀Ingemisce tacens, mortuorum luctum non facies: co E rona tua circunligata sit tibi, & calceamenta tua erũt in pedibus tuis, nec amictu ora velabis, nec cibos lu- 18 gentium comedes. ♀ Locutus sum ergo ad populum mane, & mortua est vxor mea vespere: fecique mane 19 sicut præceperat mihi.♀Et dixit ad me populus. Quare non indicas nobis quid ista significent quæ tu fa- 20 cis?♀Et dixi ad eos: Sermo Domini factus est ad me, 21 dicens: ♀ Loquere domui Israel: Hæc dicit Dominus F Deus; Ecce ego polluam sanctuarium meum, superbiam imperij vestri, & desiderabile oculorum vestrorum, & super quo pauet anima vestra: filij vestri & 22 filię vestrę quas reliquistis, gladio cadent.♀Et facietis sicut feci: Ora amictu non velabitis, & cibos lugen- 23 tium non comedetis: ♀ Coronas habebitis in capitibus vestris, & calceamenta in pedibus: non plangetis neque flebitis, sed tabescetis in iniquitatibus vestris, 24 & vnusquisque gemet ad fratrem suum. ♀ Eritque G Ezechiel vobis in portentum: iuxta omnia quæ fecit, facietis cum venerit istud: scietis quia ego Do- 25 minus Deus. ♀ Et tu fili hominis, ecce in die quã tollam ab eis fortitudinem eorum, & gaudium dignitatis, & desiderium oculorum eorum super quo requie- 26 scunt animæ eorum, filios & filias eorum.♀In die illa 27 cum venerit fugiens ad te, vt annunciet tibi.♀ In die, inquam, illa aperietur os tuum cum eo qui fugit, & loqueris, & non silebis vltra: erisque eis in portentum, & scietis quia ego Dominus.

Nah. 3. a. 1. Hab. 2. c. 12.

CAPVT XXV.

1 A ET factum est sermo Domini ad me, dicens: ♀Fili hominis, pone faciem tuam cõtra filios Am- 2 mon, & prophetabis de eis.♀et dices filijs Am- 3 mon: Audite verbum Domini Dei. Hæc dicit Dominus Deus: Pro eo quod dixisti: Euge, euge, super sanctuarium meum, quia pollutum est: & super terram Israel, quoniam desolata est: & super domum Iuda, 4 quoniam ducti sunt in captiuitatem.♀Idcirco ego tradam te filijs Orientalibus in hæreditatem, & collocabunt caulas suas in te, & ponent in te tentoria sua: ip- 5 si comedent fruges tuas, & ipsi bibent lac tuum.♀Daboque Rabbath in habitaculum camelorum, & filios Ammon in cubile pecorum: & scietis, quia ego Do- 6 minus.♀Quia hęc dicit Dominus Deus: Pro eo quod B plausisti manu, & percussisti pede, & gauisa es ex to- 7 to affectu super terram Israel. ♀ Idcirco ecce ego extendam manum meam super te, & tradam te in direptionem gentium, & interficiam te de populis, & perdam de terris, & conteram: & scies, quia ego Domi- 8 nus.♀Hæc dicit Dominus Deus: Pro eo quod dixerũt Moab, & Seir: Ecce sicut omnes Gentes, domus Iuda: 9 ♀ Idcirco ecce ego aperiam humerum Moab de ciuitatibus: de ciuitatibus inquam eius, & de finibus eius inclytas terra Bethiesimoth, & Beelmeon, & Ca- 10 riathaim,♀Filijs Orientis cum filijs Ammon, & dabo C eam in hæreditatem: vt non sit vltra memoria filio- 11 rum Ammon in Gentibus.♀Et in Moab faciam iudi- 12 cia: & sciẽt, quia ego Dominus.♀Hæc dicit Dominus Deus: Pro eo quod fecit Idumæa vltionem, vt se vindicaret de filijs Iuda, peccauitque delinquens, & vin- 13 dictam expetiuit de eis:♀ Idcirco hæc dicit Dominus Deus: Extendam manum meam super Idumæam, & auferam de ea hominem, & iumentum, & faciam eã desertam ab Austro: & qui sunt in Dedan, gladio ca- 14 dent.♀ Et dabo vltionem meam super Idumæam per manum populi mei Israel: & facient in Edon iuxta iram meam, & furorem meum: & scient vindictam 15 meam, dicit Dominus Deus. ♀ Hæc dicit Dominus D Deus: Pro eo quod fecerunt Palæsthini vindictam, & vlti se sunt toto animo, interficientes & implentes ini- 16 micitias veteres: ♀ Propterea hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego extendam manum meam super Palæsthinos, & interficiam interfectores, & perdam reli- 17 quias maritimæ regionis:♀faciamque in eis vltiones magnas, arguens in furore: & scient, quia ego Dominus cum dedero vindictam meam super eos.

CAPVT XXVI.

1 A ET factum in vndecimo anno: prima mẽsis, factus est sermo Domini ad me, dicens:♀Fili ho- 2 minis, pro eo quod dixit Tyrus de Ierusalem: Euge, confractæ sunt portę populorum, conuersa est 3 ad me, implebor, deserta est. ♀ Propterea hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego super te Tyre, et ascendere faciam ad te gentes multas, sicut ascendit mare flu- 4 ctuãs.♀Et dissipabunt muros Tyri, et destruent turres eius: et radam puluerem eius de ea, et dabo eam in 5 limpidissimam petram. ♀ Siccatio sagenarum erit in medio maris, quia ego locutus sum, ait Dominus 6 Deus: et erit in direptionem gentibus. ♀ Filię quoque eius, quę sunt in agro, gladio interficientur: et scient 7 quia ego Dominus.♀Quia hęc dicit Dominus Deus: Ecce ego adducam ad Tyrum Nabuchodonosor regem Babylonis ad Aquilone, regem regum, cum equis, et curribus, et equitibus, et cœtu, populoque 8 magno. ♀ Filias tuas quę sunt in agro, gladio inter- B ficiet: et circundabit te munitionibus, et comportabit aggerem in gyro: et eleuabit contra te cly- 9 peum. ♀Et vineas, et arietes tẽperabit in muros tuos, 10 et turres tuas destruet in armatura sua.♀Inundatione

equorum eius operiet te puluis eorum: a sonitu equitum, & rotarum, & curruum mouebuntur muri tui, cum ingressus fuerit portas tuas quasi per introitum 11 vrbis dissipatæ. ♀ Vngulis equorum suorum conculcabit omnes plateas tuas: populum tuum gladio cæ- 12 det, & statuæ tuæ nobiles in terram corruent. ♀ Vastabunt opes tuas, diripient negociationes tuas: & destruent muros tuos, & domos tuas præclaras subuertent: & lapides tuos, & ligna tua, & puluerem tuum 13 in medio aquarum ponent. ♀ | Et quiescere faciam C multitudinem canticorum tuorum, & sonitus citha- 14 rarum tuarum non audietur amplius. ♀ Et dabo te in limpidissimam petram, siccatio sagenarum eris, nec ædificaberis vltra: quia ego locutus sum, ait Domi- 15 nus Deus. ♀ Hæc dicit Dominus Deus Tyro: Nunquid non a sonitu ruinæ tuæ, & gemitu interfectorũ tuorum cum occisi fuerint, in medio tui commoue- 16 buntur insulæ? ♀ Et descendent de sedibus suis omnes principes maris: & auferent exuuias suas, & vestimẽta sua varia abijcient, & induentur stupore, in terra sedebunt, & attoniti super repentino casu tuo admi- 17 rabuntur? ♀ Et assumentes super te lamentum, dicent D tibi: Quomodo peristi quæ habitas in mari, vrbs inclyta, quę fuisti fortis in mari, cum habitatoribus 18 tuis, quos formidabant vniuersi? ♀ Nunc stupebunt naues in die pauoris tui: & turbabuntur insulæ in mari, eo quod nullus egrediatur ex te. Quia hæc di- 19 cit Dominus Deus: ♀ Cum dedero te vrbem desolatam sicut ciuitates quæ non habitantur: & adduxero 20 super te abyssum, & operuerint te aquæ multæ: ♀ Et detraxero te cum his qui descendunt in lacum ad populum sempiternum, & collocauero te in terra nouissima sicut solitudines veteres cum his qui deducuntur in lacum, vt non habiteris: porro cum dedero 21 gloriam in terra viuentium: ♀ In nihilum redigam te, & non eris, & requisita non inuenieris vltra in sempiternum, dicit Dominus Deus.

Iere. 7. & 34.

CAPVT XXVII.

1 A ET factum est verbum Domini ad me, dicens: ♀ Tu ergo fili hominis assume super Tyrum la- 2 mentum: & dices Tyro, quæ habitat in introitu maris, negociationi populorũ ad insulas mul- 3 tas: ♀ Hæc dicit Dominus Deus, O Tyre, tu dixisti, 4 Perfecti decoris ego sum, ♀ & in corde maris sita. Finitimi tui qui te ędificauerunt, impleuerunt decorẽ 5 tuum: ♀ abietibus de Sanir extruxerunt te cum omnibus tabulatis maris: cedrum de Libano tulerunt, vt 6 facerent tibi malum. ♀ Quercus de Basan dolauerunt in remos tuos: & transtra tua fecerunt tibi ex ebore 7 Indico, & prętoriola de insulis Italię. ♀ Byssus varia de Aegypto texta est tibi in velum, vt poneretur in malo: hyacinthus & purpura de insulis Elisa facta 8 sunt operimentum tuum. ♀ Habitatores Sidonis & B Aradij fuerunt remiges tui: sapientes tui, Tyre, facti 9 sunt gubernatores tui. ♀ Senes Giblij, & prudentes eius, habuerunt nautas ad ministerium variæ supellectilis tuæ: omnes naues maris, & nautæ earum fue- 10 runt in populo negociationis tuæ. ♀ Persæ, & Lidij, & Lybies erant in exercitu tuo viri bellatores tui: clypeum, & galeam suspenderunt in te pro orna- 11 tu tuo. ♀ Filij Aradij cum exercitu tuo erant super muros tuos in circuitu: sed & Pigmæi, qui erant in turribus tuis: pharetras suas suspenderunt in muris tuis per gyrum: ipsi compleuerunt pulchritudinem tuam. 12 ♀ Chartaginenses negociatores tui, a multitudine cun- C ctarum diuitiarum: argẽto, ferro, stanno, plumboque 13 repleuerunt nundinas tuas. ♀ Græcia, Thubal, & Mosoch, ipsi institores tui: mancipia, & vasa ærea adue- 14 xerunt populo tuo. ♀ De domo Thogorma, equos, & 15 equites, & mulos adduxerunt ad forum tuum. ♀ Filij Dedan negociatores tui, insulæ multæ negotiatio manus tuæ: dentes eburneos, & hebeninos commutaue- 16 runt in precio tuo. ♀ Syrus negociator tuus, propter multitudinem operum tuorum, gemmam, & purpuram, & scutulata, & byssum, & sericum, & chodchod 17 proposuerunt in mercatu tuo. ♀ Iuda & terra Israel ipsi institores tui in frumẽto primo: balsamum, & mel, & oleum, & resinam proposuerunt in nundinis tuis. 18 ♀ Damascenus negociator tuus in multitudine ope- D rum tuorum, in multitudine diuersarum opum, in vi- 19 no pingui, in lanis coloris optimi. ♀ Dan, & Gręcia, & Mozel in nundinis tuis proposuerunt ferrum fabrefa- 20 ctum: stacte & calamus in negociatione tua. ♀ Dedan 21 institores tui in tapetibus ad sedendum. ♀ Arabia, & vniuersi principes Cedar, ipsi negociatores manus tuæ: cum agnis, & arietibus, & hœdis venerunt ad te 22 negociatores tui. ♀ Venditores Saba, & Reema ipsi E negociatores tui: cum vniuersis primis aromatibus, & lapide precioso, & auro, quod proposuerũt in mer- 23 catu tuo. ♀ Haran, & Chenne, & Eden, negociatores 24 tui. Saba, Assur, & Chelmad venditores tui. ♀ Ipsi negociatores tui multipharià, inuolucris hyacinthi, & polymitorum, gazarumque preciosarum, quæ obuolutæ, & astrictæ erant funibus: cedros quoque habe- 25 bant in negociationibus tuis. ♀ naues maris, principes tui in negociatione tua: & repleta es, & glorificata ni- 26 mis in corde maris. ♀ In aquis multis adduxerunt te remiges tui: ventus auster cõtriuit te in corde maris. 27 ♀ Diuitiæ tuæ, & thesauri tui, & multiplex instrumen- F tum tuum, nautæ tui, & gubernatores tui, qui tenebant supellectilem tuam, & populo tuo præerant: viri quoque bellatores tui, qui erant in te, cum vniuersa multitudine tua, quę est in medio tui, cadent in cor- 28 de maris in die ruinæ tuæ. ♀ A sonitu clamoris guber- 29 natorum tuorum conturbabuntur classes. ♀ Et descendent de nauibus suis, omnes qui tenebant remum: nautę & vniuersi gubernatores maris in terra stabũt. 30 ♀ Et eiulabunt super te voce magna, & clamabunt amare: & superiaciẽt puluerem capitibus suis, & cine- 31 re conspergentur. ♀ Et radent super te caluitium, & accingentur cilicijs: & plorabunt te in amaritudine 32 animæ ploratu amarissimo. ♀ Et assument super te car- G men lugubre, & plangent te: Quæ est vt Tyrus, quæ 33 obmutuit in medio maris? ♀ Quę in exitu negociationũ tuarum de mari implesti populos multos: in multitudine diuitiarum tuarum, & populorum tuorum 34 ditasti reges terræ. ♀ Nũc contrita es a mari, in profundis aquarum opes tuæ, & omnis multitudo tua, quæ 35 erat in medio tui, ceciderunt. ♀ Vniuersi habitatores insularum obstupuerunt super te: & reges earum omnes tempestate percussi mutaue- 36 runt vultus. ♀ Negociatores populorum sibilauerunt super te: ad nihilum deducta es, et non eris vsque in perpetuum.

CAPVT XXVIII.

1 A ET factus est sermo Domini ad me, dicens: Fili hominis, dic principi Tyri: Hæc dicit Domi 2 nus Deus: Eo quod eleuatum est cor tuum, & dixisti: Deus ego sum, & in cathedra Dei sedi in corde maris: cum sis homo, & non Deus: & dedisti cor 3 tuum quasi cor Dei. Ecce sapientior es tu Daniele: 4 omne secretum non est absconditum a te. In sapientia & prudētia tua fecisti tibi fortitudinem: & acqui- 5 sisti aurum & argentum in thesauris tuis. In multi- B tudine sapientiæ tuæ, & in negociatione tua multiplicasti tibi fortitudinem: & eleuatum est cor tuum 6 in robore tuo. Propterea hæc dicit Dominus Deus: 7 eo quod eleuatum est cor tuum quasi cor Dei: Idcirco ecce ego adducam super te alienos robustissimos gentium: & nudabunt gladios suos super pulchritu- 8 dinem sapientiæ tuę, & polluent decorem tuum: Interficient & detrahent te: & morieris in interitu occi 9 sorum in corde maris. Nunquid dicens loqueris, Deus ego sum, coram interficientibus te: cum sis ho- 10 mo, & non Deus, in manu occidentium te? Morte C incircunciforum morieris in manu alienorum: quia 11 ego locutus sum, ait Dominus Deus. Et factus est sermo Domini ad me, dicens: Fili hominis, leua plā- 12 ctum super regem Tyri, & dices ei: Hæc dicit Dominus Deus: Tu signaculum similitudinis, plenus sapiē- 13 tia, & perfectus decore. In delicijs paradisi Dei fuisti: omnis lapis preciosus operimentum tuum: sardius, topazius, & iaspis, chrysolitus, & onyx, & be- D rillus, sapphirus, & carbunculus, & smaragdus: aurū opus decoris tui: & foramina tua in die qua cōditus 14 es præparata sunt. Tu cherub extentus & protegēs, & posui te in monte sancto Dei, in medio lapidū igni 15 torum ambulasti. Perfectus in vijs tuis a die condi- 16 tionis tuæ, donec inuenta est iniquitas in te. In multitudine negociationis tuæ repleta sunt interiora tua iniquitate, & peccasti: & eieci te de monte Dei: & perdidi te o cherub protegens, de medio lapidū igni- 17 torum. Et eleuatum est cor tuum in decore tuo: per- E didisti sapientiam tuam in decore tuo, in terram pro- 18 ieci te: ante faciem regum dedi te, vt cernerent te. In multitudine iniquitatum tuarum, & iniquitate negociationis tuæ polluisti sanctificationem tuam: producam ergo ignem de medio tui, qui comedat te, & dabo te in cinerem super terram in conspectu omnium 19 videntium te. Omnes qui viderint te in Gentibus, F obstupescent super te: nihili factus es, & non eris in 20 perpetuum. Et factus est sermo Domini ad me, di- 21 cens: Fili hominis, pone faciem tuam contra Sidō- 22 nem: & prophetabis de ea, & dices: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ad te Sidon, & glorificabor in medio tui: & scient quia ego Dominus cum fece- 23 ro in ea iudicia: & sanctificatus fuero in ea. Et immittam ei pestilentiam & sanguinem in plateis eius: & corruent interfecti in medio eius gladio per circui 24 tum: & scient quia ego Dominus. Et non erit vltra domui Israel offendiculum amaritudinis, & spina do G lorem inferens vndique per circuitum eorum qui aduersantur eis: & scient quia ego Dominus Deus. 25 Hæc dicit Dominus Deus: Quando congregauero domum Israel de populis in quibus dispersi sunt, sanctificabor in eis coram Gentibus: & habitabunt in 26 terra sua quam dedi seruo meo Iacob. Et habitabūt in ea securi: & ædificabunt domos, & pantabunt vineas, & habitabunt confidenter, cum fecero iudicia in omnibus qui aduersantur eis per circuitum: & scient quia ego Dominus Deus eorum.

CAPVT XXIX.

1 A IN anno decimo, decimo mense vndecima die mensis, factum est verbum Domini ad me, di- 2 cens: Fili hominis, pone faciem tuam contra Pharaonem regem Aegypti: & prophetabis de eo, 3 & de Aegypto vniuersa. Loquere, & dices: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ad te Pharao rex Aegypti, draco magne, qui cubas in medio fluminum tuorum, & dicis: Meus est fluuius, & ego feci me- 4 metipsum. Et ponam frenum in maxillis tuis: et agglutinabo pisces fluminum tuorum squamis tuis: B et extraham te de medio fluminum tuorum, et vni- 5 uersi pisces tui squamis tuis adhærebunt: Et proijciam te in desertum, et omnes pisces fluminis tui: super faciem terræ cades, non colligeris, neque congregaberis: bestijs terræ, & volatilibus cœli dedi te 6 ad deuorandum. Et scient omnes habitatores Aegypti, quia ego Dominus: pro eo quod fuisti baculus 7 arundineus domui Israel, Quando apprehenderūt te manu, & confractus es, & lacerasti omnem humerum eorum: & innitentibus eis super te, comminu- 8 tus es, & dissoluisti omnes renes eorum. Propterea hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego adducam super te gladium: & interficiam de te hominem & iu- 9 mentum. Et erit Terra Aegypti in desertum & in solitudinem: & scient quia ego Dominus: pro eo quod dixeris: Fluuius meus est, & ego feci eum. 10 Idcirco ecce ego ad te, & ad flumina tua: daboque Terram Aegypti in solitudines, gladio dissipatam, 11 a turre Syenes, vsque ad terminos Aethiopiæ. Non pertransibit eam pes hominis, neque pes iumenti gra C dietur in ea: & non habitabitur quadraginta annis. 12 Daboque Terram Aegypti desertam in medio terrarum desertarum, & ciuitates eius in medio vrbiū subuersarum, & erunt desolatæ quadraginta annis: & dispergam Aegyptios in nationes, & vētilābo eos 13 in terras. Quia hæc dicit Dominus Deus: Post finē quadraginta annorum cōgregabo Aegyptum de po- 14 pulis, in quibus dispersi fuerant. Et reducam captiuitatem Aegypti, & collocabo eos in terra Phathures, in terra atiuitatis suæ: & erunt ibi in regnum 15 humile: inter cætera regna erit humillima, & non eleuabitur vltra super nationes, & imminuam eos 16 ne imperent gentibus. Neque erunt vltra domui Israel in confidentia, docentes iniquitatem, vt fugiant & sequantur eos: & scient quia ego Dominus Deus. 17 Et factum est in vigesimo & septimo anno, in pri- D mo, in vna mensis: factum est verbum Dñi ad me, di 18 cens: Fili hominis Nabuchodonosor rex Babylonis seruire fecit exercituum suum seruitute magna aduersus Tyrum: omne caput decaluatum, & omnis humerus depilatus est: & merces non est reddita ei, neque exercitui eius de Tyro, pro seruitute qua ser- 19 uiuit mihi aduersus eam. Propterea hæc dicit Dominus Deus: Ecce, ego dabo Nabuchodonosor regem Babylonis in terra Aegypti: & accipiet multitudi-

nem eius & deprædabitur manubias eius, & diripiet
20 spolia eius, & erit merces exercitui illius. ♀ Et operi quo seruiuit aduersus eam, dedi ei Terram Aegypti: pro eo quod laborauerit mihi, ait Dominus Deus.
21 ♀ In die illo pullulabit cornu domui Israel, & tibi dabo apertum os in medio eorum: & scient quia ego Dominus.

CAPVT XXX.

1 ET factum est verbum Domini ad me, dicens:
A ♀ Fili hominis, propheta et dic: Hęc dicit Do-
2 minus Deus: Vlulate, vę væ diei: ♀quia iuxta
3 est dies, & appropinquat dies Domini: dies nubis,
4 tempus Gentium erit. ♀ Et veniet gladius in Aegyptum: & erit pauor in Aethiopia, cum ceciderint vulnerati in Aegypto, & ablata fuerit multitudo illius,
5 et destructa fundaméta eius. ♀ Æthyopia, et Lybia, & Lydi, et oẽ reliquũ vulgus, et Chub, et filij terræ fœ-
6 deris: cum eis gladio cadent. ♀ Hæc dicit Dominus
B Deus: Et corruent fulcientes Aegyptum, et destruetur superbia imperij eius: a turre Syenes gladio ca-
7 dent in ea, ait Dominus Deus exercituum: ♀ et dissipabuntur in medio terrarum desolatarum, & ur-
8 bes eius in medio ciuitatum desertarum erunt. ♀ Et scient, quia ego Dominus cum dedero ignem in Ae-
9 gypto, et attriti fuerint omnes auxiliatores eius. ♀ In die illa egredientur nuncij a facie mea in trieribus ad conterendam Aethiopiæ confidentiam, et erit pauor
10 in eis in die Aegypti: quia absque dubio veniet. ♀ Hęc
C dicit Dominus Deus: cessare faciem multitudinem Aegypti in manu Nabuchodonosor regis Babylonis.
11 ♀ Ipse et populus eius cum eo, fortissimi Gẽtium, adducentur ad disperdendam terram: et euaginabunt gladios suos super Aegyptum, et implebunt terram
12 interfectis. ♀ Et faciam alueos fluminũ aridos, et tradam terram in manus pessimorum, et dissipabo terrã, et plenitudinem eius manu alienorũ: ego Dominus
13 locutus sum. ♀ | Hæc dicit Dominus Deus: Et disper-
D dam simulachra, et cessare faciam idola de Mẽphis, et dux de terra Aegypti non erit amplius: et dabo
14 terrorem in terra Aegypti. ♀ Et disperdam terrã Phathures, et dabo ignẽ in Taphnis, et faciam iudicia in
15 Alexandria. ♀ Et effundam indignationem meam super Pelusium, robur Aegypti: et interficiam multitu-
16 dinem Alexandriæ, ♀ et dabo ignem in Aegypto: quasi parturiens dolebit Pelusium, et Alexandria erit
17 dissipata, et in Memphis angustiæ quotidianæ. ♀ Iu-
E uenes Heliopoleos, et Bubasti, gladio cadent, et ipsæ
18 captiuæ ducentur. ♀ Et in Taphnis nigrescet dies, cũ contriuero ibi sceptra Aegypti, et defecerit in ea superbia potentiæ eius: ipsam nubes operiet, filiæ autẽ
19 eius in captiuitatem ducentur. ♀ Et iudicia faciam in
20 Aegypto: et scient quia ego Dominus. ♀ Et factum est in vndecimo anno, in primo mense, in septima men-
21 sis, factum est verbum Domini ad me dicens: ♀ Fili hominis, brachium Pharaonis regis Aegypti confre-
F gi: & ecce non est obuolutum, vt restitueretur ei sanitas, vt ligaretur pannis et fasciaretur linteolis, vt re-
22 cepto robore posset tenere gladium. ♀ Propterea hæc dicit Dominus Deus; Ecce ego ad Pharaonem regẽ Aegypti, et comminuam brachium eius forte, sed cõ
23 fractum: et deijciam gladium de manu eius, ♀ et dispergam Aegyptum in Gẽtibus, et ventilabo eos in
24 terris. ♀ Et confortabo brachia regis Babylonis, daboq; gladium meũ in manu eius: et confringam brachia Pharaonis, et gement gemitibus interfecti corã
25 facie eius. ♀ Et confortabo brachia regis Babylonis,
G et brachia Pharaonis concidẽt: et scient quia ego Dominus, cum dedero gladium meum in manu regis Babylonis, et extenderit eum super Terram Aegypti.
26 ♀ Et dispergam Aegyptum in nationes, et ventilabo eos in terras: et scient quia ego Dominus.

Zach.13. a.2. (margin note at v.13)

CAPVT XXXI.

1 ET factum est in anno vndecimo, tertio mense,
A vna mẽsis, factum est verbum Domini ad me,
2 dicens: ♀ Fili hominis, dic Pharaoni regi Aegypti, et populo eius: Cui similis factus es in magni-
3 tudine tua? ♀ Ecce Assur quasi cedrus in Libano pulcher ramis, et frondibus nemorosus, excelsusque altitudine, et inter condensas frondes eleuatum est ca-
4 cumen eius. ♀ Aquæ nutrierunt illum, abyssus exaltauit illum: flumina eius manabant in circuitu radicum eius, et riuos suos emisit ad vniuersa ligna regio-
5 nis. ♀ Propterea eleuata est altitudo eius super omnia
B ligna regionis: et multiplicata sunt arbusta eius, et
6 eleuati sunt rami eius præ aquis multis. ♀ Cumque extendisset vmbram suam, in ramis eius fecerunt nidos omnia volatilia cœli, et sub frondibus eius genuerunt omnes bestiæ saltuum, et sub vmbraculo il-
7 lius habitabat cœtus gentium plurimarum. ♀ Eratq; pulcherrimus in magnitudine sua, et in dilatatione arbustorum suorum: erat enim radix illius iuxta a-
8 quas multas. ♀ Cedri non fuerunt altiores illo in pa-
C radiso Dei, abietes non adæquauerunt summitatem eius, & platani non fuerunt æquæ frondibus illius: omne lignum paradisi Dei non est assimilatum illi,
9 & pulchritudini eius: ♀ Quoniam speciosum feci eũ, & multis condensisque frondibus, & æmulata sunt eum omnia ligna voluptatis quæ erant in paradiso
10 Dei. ♀ Propterea hæc dicit Dominus Deus: Pro eo quod sublimatus est in altitudine, & dedit sumitatẽ
D suam virentem atque condensam, & eleuatum est cor
11 eius in altitudine sua: ♀ Tradidi eum in manu fortissimi Gentium, faciens faciet ei: iuxta impietatem e-
12 ius eieci eum. ♀ Et succident eum alieni & crudelissimi nationum, & proijcient eum super montes, & in cunctis conuallibus corruent rami eius: & confringẽtur arbusta eius in vniuersis rupibus terræ: & recedent de vmbraculo eius omnes populi terræ, & relin-
13 quent eum. ♀ In ruina eius habitauerũt omnia volati-
E lia cœli, & in ramis eius fuerunt vniuersæ bestiæ re-
14 gionis. ♀ Quamobrem non eleuabuntur in altitudine sua omnia ligna aquarum, nec ponent sublimitatem suam inter nemorosa atque frondosa, nec stabunt in sublimitate sua omnia quę irrigantur aquis: quia omnes traditi sunt in mortem, ad terram vltimam, in medio filiorum hominum, ad eos qui descendunt in
15 lacum. ♀ Hæc dicit Dominus Deus: In die quando descendit ad inferos, induxi luctum, operui eum abysso: & prohibui flumina eius, & coercui aquas multas: contristatus est super eum Libanus, & omnia
16 ligna agri concussa sunt. ♀ A sonitu ruinæ eius cõmo-
F ui Gẽtes, cum deducerem eum ad infernum cum his qui descendebant in lacũ: & consolata sunt in terra

infima omnia ligna voluptatis egregia, atque præclara in Libano, vniuersa quę irrigabantur aquis. Nam & ipsi cum eo descendent in infernum ad interfectos gladio: & brachium vniuscuiusque sedebit sub vmbraculo eius in medio nationum. Cui assimilatus es o inclyte, atque sublimis inter ligna voluptatis? Ecce deductus es cum lignis voluptatis ad terram vltimam: in medio incircũcisorum dormies, cum eis qui interfecti sunt gladio: ipse est Pharao, & omnis multitudo eius: dicit Dominus Deus.

CAPVT XXXII.

1 A ET factum est: duodecimo anno, in mense duodecimo, in vna mensis, factum est verbum Domini ad me, dicens: 2 Fili hominis, assume lamentum super Pharaonem regem Aegypti, & dices ad eum: Leoni Gētium assimilatus es, & draconi, qui est in mari: & ventilabas cornu in fluminibus tuis, & conturbabas aquas pedibus tuis, & conculcabas flumina earum. 3 Propterea hæc dicit Dominus Deus: Expandam super te rete meum in multitudine populorum multorum, & extraham te in sagena mea. 4 Et proijciam te in terram, super faciem agri abijciam te: & habitare faciam super te omnia volatilia cœli, 5 & saturabo de te bestias vniuersæ terræ: Et dabo carnes tuas super montes, & implebo colles tuos sanie 6 tua. Et irrigabo terram fœtore sanguinis tui super B montes, & valles implebuntur ex te. Et operiam cũ 7 extinctus fueris, cœlos: & nigrescere faciam stellas eius: solem nube tegam, & luna non dabit lumẽ suum. 8 Omnia luminaria cœli mœrere faciam super te: & dabo tenebras super terrã tuã, dicit Dominus Deus. 9 Cum ceciderint vulnerati tui in medio terræ, ait Dominus Deus. Et irritabo cor populorum multorum, cum induxero contritionem tuam in Gentibus 10 super terras quas nescis. Et stupescere faciam super te populos multos: & reges eorum horrore nimio formidabunt super te, cum volare cęperit gladius meus super facies eorum, & obstupescent repente singuli 11 pro anima sua in die ruinæ tuæ. Quia hæc dicit Do C minus Deus: Gladius regis Babylonis veniet tibi, in 12 gladijs fortium deijciam multitudinem tuam, inexpugnabiles omnes gentes hæ: & vastabũt superbiam 13 Aegypti, & dissipabitur multitudo eius. Et perdam omnia iumenta eius, quæ erant super aquas plurimas: & nõ conturbabit eas pes hominis vltra, neque 14 vngula iumentorum turbabit eas. Tunc purissimas reddam aquas eorum, & flumina eorum quasi oleum 15 adducam, ait Dominus Deus: Cum dedero terram Aegypti desolatam: deseretur autem terra a plenitudine sua, quando percussero omnes habitatores eius: 16 & scient, quia ego Dominus. Planctus est, & plangent eum: filiæ gentium plangent eum: super Aegyptum, & super multitudinem eius plangent eum, ait 17 Dominus Deus. Et factum est in duodecimo anno, D in quintadecima mensis, factum est verbum Domi- 18 ni ad me, dicens: Fili hominis, cane lugubre super multitudinem Aegypti: & detrahe eam ipsam, & filias Gentium robustarum ad terram vltimam, cum 19 his qui descendunt in lacum. Quo pulchrior es? de- 20 scende, & dormi cum incircuncisis. In medio interfectorum gladio cadent: gladius datus est, attraxe- 21 runt eam, & omnes populos eius. Loquentur ei potentissimi robustorum de medio inferni, qui cum auxiliatoribus eius descenderunt, & dormierunt incircuncisi, 22 interfecti gladio. Ibi Assur, & omnis multitudo eius: in circuitu illius sepulchra eius: omnes in- 23 terfecti, & qui ceciderunt gladio. Quorum data sunt sepulchra in nouissimis laci: & facta est multitudo e- E ius per gyrum sepulchri eius: vniuersi interfecti, cadentesque gladio, qui dederant quondam formidi- 24 nem in terra viuentium. Ibi Aelam, & omnis multitudo eius per gyrum sepulchri sui: omnes hi interfecti, ruentesque gladio, qui descenderunt incircuncisi ad terrãm vltimam: qui posuerunt terrorem suum in terra viuentium, & portauerunt ignominiam suam 25 cum his, qui descenderunt in lacum. In medio interfectorum posuerunt cubile eius in vniuersis populis eius: in circuitu eius sepulchrum illius, omnes hi incircuncisi, interfectique gladio: dederunt enim terrorem suum in terra viuentium, & portauerunt ignominiam suam cum his, qui descendunt in lacum, in 26 medio interfectorum positi sunt. Ibi Mosoch, & F Thubal, & omnis multitudo eius: in circuitu eius sepulchra illius: omnes hi incircuncisi, interfectique, & cadentes gladio: quia dederunt formidinem suam in 27 terra viuentium. Et non dormient cum fortibus, cadentibusque, & incircuncisis, qui descenderunt ad infernum cum armis suis, & posuerunt gladios suos sub capitibus suis, & fuerunt iniquitates eorum in ossibus eorum: quia terror fortium facti sunt in terra 28 viuentium. Et tu ergo in medio incircuncisorum contereris, & dormies cum interfectis gladio. 29 Ibi Idumæa, & reges eius, & omnes duces eius, qui G dati sunt cum exercitu suo cum interfectis gladio: & qui cum incircuncisis dormierunt, & cum his, qui 30 descendunt in lacum. Ibi principes Aquilonis omnes, & vniuersi venatores: qui deducti sunt cum interfectis, pauentes, & in sua fortitudine confusi: qui dormierunt incircuncisi cum interfectis gladio, & portauerunt confusionem suam cum his, qui descen- 31 dunt in lacum. Vidit eos Pharao, & consolatus est super vniuersa multitudine sua, quæ interfecta est gladio, Pharao & omnis exercitus eius, ait Dominus 32 Deus, quia dedi terrorem meum in terra viuentium, & dormiuit in medio incircuncisorum cum interfectis gladio: Pharao, & omnis multitudo eius, ait Dominus Deus.

Sup 12. d 13.17. f.20. — Isa.13.b 10. Ioel 2.b 10 3. c. 15. Mat. 14. c.29.

CAPVT XXXIII.

1 A ET factum est verbum Domini ad me, dicens: Fili hominis, loquere ad filios populi tui, et 2 dices ad eos: Terra cum induxero super eam gladium: et tulerit populus terræ virum vnum de nouissimis suis, et constituerit eum super se speculatorem: 3 Et ille viderit gladium venientem super terrã, 4 et cecinerit buccina, et annunciauerit populo: Audiens autem quisquis ille est, sonitum buccinæ, et nõ se obseruauerit, veneritque gladius, et tulerit eum: 5 sanguis ipsius super caput eius erit. Sonum buccinæ audiuit, et non se obseruauit: sanguis eius in ipso erit: si autem se custodierit, animam suam salua- 6 bit. Quod si speculator viderit gladium venientem B et non insonuerit buccina: et populus se non custodierit, veneritque gladius, & tulerit de eis animam: ille quidem in iniquitate sua captus est, sanguinem 7 autem eius de manu speculatoris requiram. Et tu

Sup.3.d 17.

fili hominis, speculatorem dedi te domui Israel: audiens ergo ex ore meo sermonem, annunciabis eis 8 ex me. ¶ Si me dicente ad impium, Impie morte morieris: non fueris locutus vt se custodiat impius a via sua, ipse impius in iniquitate sua morietur, san- 9 guinem autem eius de manu tua requiram. ¶ Si autẽ annunciante te ad impium, vt a vijs suis cõuertatur, non fuerit conuersus a via sua: ipse in iniquitate sua 10 morietur: porro tu animam tuam liberasti. ¶ Tu ergo C fili hominis, dic ad domum Israel: Sic locuti estis: dicentes: Iniquitates nostrę, & peccata nostra super nos sunt, & in ipsis nos tabescimus: quomodo ergo viue- 11 re poterimus? ¶ |Dic ad eos: Viuo ego, dicit Dominus Deus: nolo mortem impij, sed vt conuertatur impius a via sua, & viuat: Conuertimini, conuertimini a vijs vestris pessimis: & quare moriemini domus Israel? 12 ¶ Tu itaque fili hominis, dic ad filios populi tui: Iustitia iusti non liberabit eum in quacunque die peccauerit: & impietas impij non nocebit ei, in quacunque die conuersus fuerit ab impietate sua: & iustus non poterit viuere in iustitia sua in quacunque die pecca- 13 uerit. ¶ Etiam si dixero iusto quod vita viuat, & confisus in iustitia sua, fecerit iniquitatem: omnes iustitiæ eius obliuioni tradẽtur, & in iniquitate sua quam 14 operatus est, in ipsa morietur. ¶ Si autem dixero im- D pio, Morte morieris: & egerit pœnitentiam a peccato 15 suo, feceritque iudicium & iustitiam, ¶ & pignus restituerit ille impius, rapinamque reddiderit, in mandatis vitę ambulauerit, nec fecerit quicquam iniustum: 16 vita viuet, & non morietur. ¶ Omnia peccata eius quę peccauit, non imputabuntur ei: iudicium & iusti- 17 tiam fecit, vita viuet. ¶ Et dixerũt filij populi tui: Nõ est ęqui ponderis via Domini, & ipsorum via iniusta 18 est. ¶ Cum enim recesserit iustus a iustitia sua, feceritque iniquitates, morietur in eis. 19 ¶ Et cum recesserit impius ab impietate sua, feceritque iudicium & iu- 20 stitiam, viuet in eis. ¶ |Et dicitis: Non est recta via Domini. Vnumquenque iuxta vias suas iudicabo de vo- 21 bis domus Israel. ¶ Et factum est in duodecimo anno, E in decimo mense, in quinta mensis transmigrationis nostræ, venit ad me qui fugerat de Ierusalem, dicens: 22 Vastata est ciuitas. ¶ Manus autem Domini facta fuerat ad me vespere, antequam veniret qui fugerat: aperuitque os meum donec veniret ad me mane, & a- 23 perto ore meo non silui amplius. ¶ Et factum est ver- 24 bum Domini ad me, dicens: ¶ Fili hominis, qui habitant in ruinosis his, super humum Israel, loquentes aiunt: Vnus erat Abraham, & hæreditate possedit terram: nos autem multi sumus, nobis data est terra in 25 possessionem. ¶ Idcirco dices ad eos: Hæc dicit Domi- F nus Deus: Qui in sanguine comeditis, & oculos vestros leuatis ad immunditias vestras, & sanguinem 26 funditis: nunquid terrã hæreditate possidebitis? ¶ Stetistis in gladijs vestris, fecistis abominationes, & vnusquisque vxorem proximi sui polluit: & terram 27 hæreditate possidebitis? ¶ Hæc dices ad eos: Sic dicit Dominus Deus: Viuo ego, quia qui in ruinosis habitant, gladio cadent: & qui in agro est, bestijs tradetur ad deuorandum: qui autem in præsidijs, & speluncis 28 sunt, peste morientur. ¶ Et dabo terram in solitudinẽ, & in desertum, & deficiet superba fortitudo eius, & desolabuntur montes Israel, eo quod nullus sit, qui 29 per eos transeat. ¶ Et scient, quia ego Dominus, cum dedero terram eorum desolatam, & desertam propter vniuersas abominationes suas quas operati sũt. 30 ¶ Et tu fili hominis: filij populi tui, qui loquuntur de G te iuxta muros, & in ostijs domorum, & dicunt vnus ad alterum, vir ad proximum suum loquentes: Venite, & audiamus quis sit sermo egrediens a Domi- 31 no. ¶ Et veniunt ad te, quasi si ingrediatur populus, & sedent coram te populus meus: & audiunt sermones tuos, & non faciunt eos: quia in canticum oris sui ver- 32 tunt illos, & auaritiam suam sequitur cor eorum. ¶ Et es eis quasi carmẽ musicũ, quod suaui dulcique sono 33 canitur: & audiunt verba tua, & non faciunt ea. ¶ Et cum venerit quod prædictum est (ecce enim venit) tunc scient quod prophetes fuerit inter eos.

Supr. 18 f. 24. & 3 a. — Supr. 18 f. 25.

CAPVT XXXIIII.

1 ET factum est verbum Domini ad me, dicens: A ¶ Fili hominis, propheta de pastoribus Israel: 2 propheta, & dices pastoribus: Hæc dicit Dominus Deus: |Væ pastoribus Israel: qui pascebant se- 3 metipsos: nonne greges a pastoribus pascuntur? ¶ Lac comedebatis, & lanis operiebamini: & quod crassum erat, occidebatis: gregem autem meum non pasceba- 4 tis. ¶ Quod infirmum fuit, non consolidastis: & quod ægrotum, non sanastis: quod confractum est, non alligastis: & quod abiectum est, non reduxistis: & quod perierat, non quæsistis: sed cum austeritate impera- 5 batis eis, & cum potentia. ¶ Et dispersæ sunt oues meę, eo quod non esset pastor, & factę sunt in deuorationem omnium bestiarum agri, & dispersę sunt. 6 ¶ Errauerunt greges mei in cunctis montibus, & in B vniuerso colle excelso: & super omnem faciem terrę dispersi sunt greges mei, & non erat qui requireret, 7 non erat, inquam, qui requireret. ¶ Propterea pasto- 8 res audite verbum Domini. ¶ Viuo ego, dicit Dñs Deus, quia pro eo quod facti sunt greges mei in rapinam, & oues meæ in deuorationem omnium bestiarum agri, eo quod non esset pastor (neque enim quæsierunt pastores mei gregem meum:) sed pascebant C pastores semetipsos, & greges meos non pascebant: 9 ¶ propterea pastores audite verbum Domini. ¶ Hęc di- 10 cit Dominus Deus: Ecce ego ipse super pastores: requiram gregem meum de manu eorum, & cessare faciam eos, vt vltra non pascant gregem, nec pascant amplius pastores semetipsos: & liberabo gregẽ meũ 11 de ore eorum, & non erit vltra eis in escam. ¶ Quia hęc dicit Dominus Deus: |Ecce ego ipse requiram o- 12 ues meas, & visitabo eas. ¶ Sicut visitat pastor gregem suum in die quando fuerit in medio ouium suarum dissipatarum: sic visitabo oues meas, & liberabo eas de omnibus locis, in quibus dispersę fuerant in die 13 nubis, & caliginis. ¶ Et educam eos de populis, et congregabo eas de terris, & inducam eas in terram suã: et pascam eas in montibus Israel, in riuis, et in cunctis 14 sedibus terrę. ¶ In pascuis huberrimis pascam eas, & D in montibus excelsis Israel erunt pascua earum: ibi requiescent in herbis virentibus, et in pascuis pin- 15 guibus pascentur super montes Israel. ¶ Ego pascam oues meas: & ego eas accubare faciam, dicit Domi- 16 nus Deus. ¶ Quod perierat, requiram: & quod abiectum erat, reducam: & quod confractum fuerat, alligabo: & quod infirmum fuerat, consolidabo, & quod pingue, & forte, custodiam: & pascam il- 17 las in iudicio. ¶ Vos autem greges mei, hęc dicit

Iere. 23. a. 1. Supr. 13. a. 3. — Ioh. f. 11

Dominus Deus: Ecce ego iudico inter pecus, & pecus, arietum & hircorum. ¶Nonne satis vobis erat pascua bona depasci? insuper & reliquias pascuarum vestrarum conculcastis pedibus vestris: & cum purissimam aquam biberetis, reliquam pedibus vestris turbabatis. ¶ Et oues meæ his quæ conculcata pedibus vestris fuerant, pascebantur: & quæ pedes vestri turbauerant, hæc bibebant. ¶Propterea hæc dicit Dominus Deus ad vos: Ecce ego ipse iudico inter pecus pingue, & macilentum, ¶ Pro eo quod lateribus, & humeris impingebatis, & cornibus vestris ventilabatis omnia infirma pecora, donec dispergerentur foras: ¶saluabo gregem meum, & non erit vltra in rapinam, & iudicabo inter pecus, & pecus. |¶ET SVSCITABO SVPER EAS PASTOREM VNVM, qui pascat eas, | seruum meum Dauid: ipse pascet eas, & ipse erit eis in pastorem. ¶ Ego autem Dominus ero eis in Deum: & seruus meus Dauid princeps in medio eorum: ego Dominus locutus sum. ¶ Et faciam cum eis pactum pacis, & cessare faciam bestias pessimas de terra: & qui habitant in deserto, securi dormient in saltibus. ¶ Et ponam eos in circuitu collis mei benedictionem: & deducam imbrem in tempore suo, pluuiæ benedictionis erunt. ¶ Et dabit lignum agri fructum suum, & terra dabit germen suum, & erunt in terra sua absque timore: & scient, quia ego Dominus, cum contriuero catenas iugi eorum, & eruero eos de manu imperantium sibi. ¶ Et non erunt vltra in rapinam in Gentibus, neque bestiæ terræ deuorabunt eos: sed habitabunt confidenter absque vllo terrore. ¶ Et suscitabo eis germen nominatum, & non erunt vltra imminuti fame in terra, neque portabunt vltra opprobrium Gentium. ¶ Et scient, quia ego Dominus Deus eorum cum eis, & ipsi populus meus domus Israel: ait Dominus Deus. ¶| Vos autem greges mei, greges pascuæ meæ homines estis: & ego Dominus Deus vester, dicit Dominus Deus.

[Ioh. 1. g. 45. 10. b. 11. Isai. 40. c. 11. Dan. 9. g. 24. & 25. Ose. 3. b. 5.]

[Ioh. 10. b. 11. c. 14.]

CAPVT XXXV.

ET factus est sermo Domini ad me, dicens: ¶Fili hominis, pone faciem tuam aduersum montem Seir, & prophetabis de eo, ¶ & dices illi: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ad te mons Seir, & extendam manum meam super te, & dabo te desolatum, atque desertum. ¶Vrbes tuas demoliar, & tu desertus eris: & scies, quia ego Dominus. ¶ Eo quod fueris inimicus sempiternus, & concluseris filios Israel in manus gladij in tempore afflictionis eorum, in tempore iniquitatis extremę. ¶Propterea viuo ego dicit Dominus Deus, quoniam sanguini tradam te, & sanguis te persequetur: & cum sanguinem oderis, sanguis persequetur te. ¶Et dabo montem Seir desolatum, atque desertum: & auferam de eo euntem, & redeuntem. ¶Et implebo montes eius occisorum suorum: in collibus tuis, & in vallibus tuis, atque in torrentibus interfecti gladio cadent. ¶In solitudines sempiternas tradam te, & ciuitates tuæ non habitabuntur: & scietis, quia ego Dominus Deus. ¶ Eo quod dixeris: Duæ gentes, & duæ terræ meæ erunt, & hæreditate possidebo eas: cum Dominus esset ibi: ¶Propterea viuo ego, dicit Dominus Deus, quia faciam iuxta iram tuam, & secundum zelum tuum quem fecisti, odio habens eos: & notus efficiar per eos cum te iudicauero. ¶Et scies, quia ego Dominus audiui vniuersa opprobria tua, quæ locutus es de montibus Israel, dicens: Deserti, nobis ad deuorandum dati sunt. ¶ Et insurrexistis super me ore vestro, & derogastis aduersum me verba vestra: ego audiui. ¶ Hæc dicit Dominus Deus: Lætante vniuersa terra, in solitudinē te redigam. ¶ Sicuti gauisus es super hæreditatem domus Israel, eo quod fuerit dissipata: sic faciam tibi: dissipatus eris mons Seir, & Idumæa omnis: & scient quia ego Dominus.

CAPVT XXXVI.

TV autem fili hominis, propheta super montes Israel, & dices: |Mōtes Israel audite verbum Domini. ¶Hæc dicit Dominus Deus: Eo quod dixerit inimicus de vobis, Euge, altitudines sempiternæ in hæreditatem datæ sunt nobis: ¶ Propterea vaticinare, & dic: Hæc dicit Dominus Deus: Pro eo quod desolati estis, & conculcati per circuitū, & facti in hæreditatem reliquis Gentibus, & ascendistis super labium linguæ, & opprobriū populi: ¶propterea montes Israel audite verbum Domini Dei. Hæc dicit Dominus Deus, montibus, & collibus, torrentibus, vallibusq; & desertis, parietinis, & vrbibus derelictis quæ depopulatæ sunt & subsannatæ a reliquis Gentibus per circuitum. ¶ Propterea hæc dicit Dominus Deus: Quoniam in igne zeli mei loquutus sum de reliquis gentibus, & de Idumęa vniuersa, quę dederunt terram meam sibi in hæreditatem cum gaudio, & toto corde, & ex animo: & eiecerunt eam vt vastarent: ¶idcirco vaticinare super humum Israel, & dices montibus & collibus, iugis, & vallibus: Hęc dicit Dominus Deus: Ecce ego in zelo meo, & in furore meo locutus sum, eo quod confusionem Gentium sustinueritis. ¶Idcirco hæc dicit Dominus Deus: Ego leuaui manum meam, vt Gentes quæ in circuitu vestro sunt, ipsæ confusionem suam portent. ¶ Vos autē montes Israel ramos vestros germinetis, & fructum vestrum afferatis populo meo Israel: prope enim est vt veniat. ¶Quia ecce ego ad vos, & cōuertar ad vōs, & arabimini, & accipietis sementem. ¶Et multiplicabo in vobis homines, omnemque domum Israel: & habitabuntur ciuitates, & ruinosa instaurabūtur. ¶Et replebo vos hominibus, & iumentis: & multiplicabūtur & crescent: & habitare vos faciam sicut a principio, bonisque donabo maioribus, quam habuistis ab initio: & scietis quia ego Dominus. ¶Et adducam super vos homines populum meum Israel, & hæreditate possidebunt te: & eris eis in hæreditatem, & non addes vltra vt absque eis sis. ¶ Hæc dicit Dn̄s Deus. Pro eo quod dicunt de vobis. Deuoratrix hominum es, & suffocans gentem tuam: ¶Propterea homines nō comedes amplius, & gentem tuam non necabis vltra, ait Dominus Deus: ¶ nec auditā faciam in te amplius confusionem Gentium, & opprobrium populorum nequaquam portabis, & gētem tuam non amittes amplius, ait Dominus Deus. ¶ Et factum est verbum Domini ad me, dicens: ¶Fili hominis, domus Israel habitauerunt in humo sua, & polluerunt eam in vijs suis: & in studijs suis iuxta immunditiā mēstruatæ facta est via eorū coram me. ¶ Et effudi indignationem meam super eos pro sanguine, quem fuderūt super terram. & in idolis suis polluerūt eā: ¶Et dispersi eos in Gētes, & ventilati sunt in terras: iuxta vias eorū & adinuētiones eorū iudicaui eos. ¶| Ex ingres-

[Sup 6. a. 1.]

[Isa. 52. b. 5.]

Apo.2.d 24.

si sunt ad Gentes, ad quas introierunt & polluerunt nomen sanctum meum, cum diceretur de eis: Populus Domini iste est, & de terra eius egressi sunt.
21 ¶Et peperci nomini sancto meo, quod polluerat domus Israel in Gentibus, ad quas ingressi sunt. 22 ¶Idcirco E dices domui Israel: Hæc dicit Dominus Deus: Non propter vos ego faciam domus Israel, sed propter nomen sanctum meum quod polluistis in gentibus ad quas intrastis. 23 ¶Et sanctificabo nomen meum magnum quod pollutum est inter Gentes, quod polluistis in medio earum: vt sciant Gentes, quia ego Dominus, ait Dominus exercituum, cum sanctificatus fuero in vobis coram eis: 24 ¶ Tollam quippe vos de Gentibus, & congregabo vos de vniuersis terris, 25 & adducam vos in terram vestram. ¶Et effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab vniuersis idolis vestris mundabo vos. 26 ¶|Et dabo vobis cor nouum, | & spiritum nouum ponam in medio vestri, & auferam cor lapideum de carne vestra, & dabo vobis cor carneum. 27 ¶Et spiritum meum ponam in medio vestri: & F faciam vt in præceptis meis ambuletis, & iudicia 28 mea custodiatis & operemini. ¶Et habitatis in terra, quam dedi patribus vestris: & eritis mihi in populum, & ego ero vobis in Deum. 29 ¶ Et saluabo vos ex vniuersis inquinamentis vestris: & vocabo frumentum, & multiplicabo illud, & non imponam vobis 30 famem. ¶Et multiplicabo fructum ligni, & genimina agri: vt non portetis vltra opprobrium famis in gen- 31 tibus. ¶Et recordabimini viarum vestrarum pessimarum, studiorumque non bonorum: & displicebunt 32 vobis iniquitates vestræ, & scelera vestra. ¶Non propter vos ego faciam, ait Dominus Deus, notum sit vobis: confundimini & erubescite super vijs vestris, 33 domus Israel. ¶Hæc dicit Dominus Deus: In die qua mundauero vos ex omnibus iniquitatibus vestris, & 34 inhabitari fecero vrbes, & instaurauero ruinosa: ¶ & terra deserta fuerit exculta, quæ quondam erat deso- 35 lata in oculis omnis viatoris, ¶dicent: Terra illa incul G ta facta est, vt hortus voluptatis: & ciuitates desertæ 36 & destitutę, atque suffossæ, munitæ sederunt. ¶Et sciēt gentes quæcunque derelictæ fuerint in circuitu vestro, quia ego Dominus ædificaui dissipata, plantauique inculta: ego Dominus locutus sim & fecerim. 37 ¶Hæc dicit Dominus Deus: Adhuc in hoc inuenient me domus Israel, vt faciam eis: Multiplicabo eos si- 38 cut gregem, hominum, vt gregem sanctum, ¶ vt gregem Ierusalem in solemnitatibus eius: Sic erunt ciuitate desertæ, plenę gregibus hominum, & scient quia ego Dominus.

Inf.36.g 28.

|Sup.11.c.19. Inf.39 g 29.

CAPVT XXXVII.

1 A FActa est super me manus Domini, & eduxit me in spiritu Domini: & dimisit me in medio cam- 2 pi qui erat plenus ossibus. ¶Et circunduxit me per ea in gyro: erant autem multa valde super faciē 3 campi, siccaque vehementer. ¶Et dixit ad me: Fili hominis, putasne viuēt ossa ista? Et dixi: Domine Deus, 4 tu nosti. ¶Et dixit ad me: Vaticinare de ossibus istis, 5 & dices eis: Ossa arida audite verbum Domini. ¶Hæc dicit Dominus Deus ossibus his. Ecce ego intro- 6 mittam in vos spiritum, & viuetis. ¶ Et dabo super vos neruos, & succrescere faciam super vos carnes, B & superextendam in vobis cutem: & dabo vobis spi- 7 ritum, & viuetis: & scietis quia ego Dominus. ¶ Et

prophetaui, sicut præceperat mihi: Factus est autem sonitus prophetante me, & ecce commotio: & accesserunt ossa ad ossa, vnumquodque ad iuncturam 8 suam. ¶ Et vidi, & ecce super ea nerui, & carnes ascenderunt: & extenta est in eis cutis desuper, & spi- 9 ritum non habebant. ¶ Et dixit ad me: Vaticinare C ad spiritum, vaticinare fili hominis, & dices ad spiritum: Hæc dicit Dominus Deus, A quattuor ventis veni spiritus: & insuffla super interfectos istos, & re- 10 uiuiscant. ¶Et prophetaui, sicut præceperat mihi: & ingressus est in ea spiritus, & vixerunt: steteruntque 11 super pedes suos exercitus grandis nimis valde. ¶Et dixit ad me: Fili hominis, ossa hæc vniuersa domus Israel est: ipsi dicunt: Aruerunt ossa nostra, & perijt 12 spes nostra, & abscissi sumus. ¶ Propterea vaticina- D re, & dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus, ecce ego aperiam tumulos vestros, & educam vos de sepulchris vestris populus meus: & inducam vos in ter 13 ram Israel. ¶ Et scietis quia ego Dominus, cum aperuero sepulchra vestra, & eduxero vos de tumulis ve 14 stris popule meus: ¶Et dedero spiritum meum in vobis, & vixeritis, & requiescere vos faciam super humum vestram: & scietis quia ego Dominus locutus 15 sum & feci, ait Dominus Deus. ¶ Et factus est sermo 16 Domini ad me, dicens: ¶ Et tu fili hominis, sume tibi lignum vnum: & scribe super illud, Iudæ & filiorum Israel sociorum eius: et tolle lignum alterum, et scribe super illud Ioseph ligno Ephraim, et cūctæ domui 17 Israel, sociorumque eius. ¶ Et adiunge illa vnum ad E alterum tibi in lignum vnum: et erunt in vnionem 18 in manu tua. ¶ Cum autem dixerint ad te filij populi tui, loquentes, Nonne indicas nobis quid in his tibi 19 velis? ¶ loqueris ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego assumam lignum Ioseph, quod est in manu Ephraim, et tribus Israel quæ sunt ei adiunctæ: et dabo eas pariter cum ligno Iuda, et faciam eas in li- 20 gnum vnum: et erunt vnum in manu eius. ¶Erunt autem ligna super quæ scripseris in manu tua, in oculis 21 eorum. ¶Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce, ego assumam filios Israel de medio nationū ad F quas abierunt, et cōgregabo eos vndique, et adducā 22 eos ad humū suā. ¶|Et faciā eos in gentē vnā in terra in mōtibus Israel, et rex vnus erit omnibus imperās: et non erunt vltra duæ gentes, nec diuidentur am- 23 plius in duo regna. ¶Neque polluentur vltra in idolis suis, et abominationibus suis, et cunctis iniquitatibus suis: et saluos eos faciam de vniuersis sedibus, in quibus peccauerunt, et emundabo eos: et erunt mi-

| Ioh 10. b.16.

Sup. 34. f.23. Ioan.1.g 45.10. b 11. Isa.40. c 11. Iere. 23. a.5. Dan.9.f. 24. g.25. Ioan. 12 c.34. Psal.109 a.4. & 106. a.2.

24 hi populus, & ego ero eis Deus. Et seruus meus Dauid Rex super eos, & pastor vnus erit omnium eorũ: in iudicijs meis ambulabunt, & mandata mea custo-25 dient, & facient ea. Et habitabunt sup terram quam dedi seruo meo Iacob, in qua habitauerunt patres G vestri: & habitabunt super eam ipsi, & filij eorum, & filij filiorum eorum vsque in sempiternum: & Dauid 26 seruus meus princeps eorum in perpetuum. Et percutiam illis fœdus pacis, & pactum sempiternum erit eis: & fundabo eos, & multiplicabo, & dabo sanctificationem meam in medio eorum in perpetuum. 27 Et erit tabernaculum meum in eis: & ero eis Deus, 28 & ipsi erunt mihi populus. Et scient Gentes, quia ego Dominus sanctificator Israel cum fuerit sanctificatio mea in medio eorum in perpetuum.

CAPVT XXXVIII.

Inf.39. a 1.b.6. Apoc.20 c.8.

1 A ET factus est sermo Domini ad me, dicens: Fili hominis pone faciem tuam contra Gog, ter-2 ram Magog, principem capitis Mosoch, & 3 Thubal: & vaticinare de eo, & dices ad eum: Hęc dicit Dominus Deus: Ecce ego ad te Gog principem ca-4 pitis Mosoch, & Thubal: & circumagam te, & ponã frenum in maxillis tuis, & educam te, & omnẽ exercitum tuum, equos, & equites vestitos loricis vniuersos, multitudinem magnam hastam, & clypeum 5 arripiẽtium, & gladium. Persæ, Æthiopes, & Libyes 6 cum eis, omnes scutati, & galeati. Gomer, & vniuer B sa agmina eius, domus Thogorma latera Aquilonis, 7 & totum robur eius, populique multi tecum. Præpara, & instrue te, & omnem multitudinem tuã quæ 8 coaceruata est ad te: & esto eis in præceptum. Post dies multos visitaberis: in nouissimo annorum venies ad terram quæ reuersa est a gladio, & congregata est de populis multis, ad montes Israel, qui fuerunt deserti iugiter: hæc de populis educta est, & ha-9 bitabunt in ea confidenter vniuersi. Ascendens au-C tem quasi tempestas venies, & quasi nubes, vt operias terram tu, & omnia agmina tua, & populi multi 10 tecum. Hæc dicit Dominus Deus. In die illa ascendent sermones super cor tuũ, & cogitabis cogitatio-11 nem pessimam: & dices: Ascendam ad terram absque muro: veniam ad quiescentes habitantesque secure: hi omnes habitant sine muro, vectes, et portæ 12 non sunt eis. Vt diripias spolia, et inuadas prædam, vt inferas manum tuam super eos qui deserti fuerant, et postea restituti, et super populum qui est congregatus ex Gentibus, qui possidere cœpit, et esse 13 habitator vmbilici terræ. Saba, et Dedan, et nego-D ciatores Tharsis, et omnes leones eius dicent tibi: Nunquid ad sumenda spolia tu venis? ecce ad diripiendam prædam congregasti multitudinem tuam, vt tollas argẽtum, et aurum, et auferas supellectilem, atque substantiam, et diripias manubias infinitas. 14 Propterea vaticinare fili hominis, et dices ad Gog: Hæc dicit Dominus Deus: Nunquid non in die illo, cum habitauerit populus meus Israel confiden-15 ter, scies? Et venies de loco tuo a lateribus Aquilo-E nis tu, et populi multi tecum, ascensores equorum v-16 niuersi, cœtus magnus, et exercitus vehemens. Et ascendes super populum meum Israel quasi nubes, vt operias terram. In nouissimis diebus eris, et adducam te super terram meam: vt sciant Gentes me, cum sanctificatus fuero in te in oculis eorum, o Gog. 17 Hæc dicit Dominus Deus: Tu ergo ille es, de quo locutus sum in diebus antiquis in manu seruorum meorum prophetarum Israel, qui prophetauerunt in diebus illorum temporum, vt adducerem te super 18 eos. Et erit in die illa: in die aduentus Gog super ter-F ram Israel, ait Dominus Deus, ascendet indignatio 19 mea in furore meo. Et in zelo meo, in igne iræ meæ locutus sum. Quia in die illa erit commotio magna 20 super terram Israel: & commouebuntur a facie mea pisces maris, & volucres cœli, & bestiæ agri, & omne reptile quod mouetur super humum: cunctique homines qui sunt super faciem terræ: & subuertentur montes, & cadent sepes, & omnis murus corruet 21 in terra. Et conuocabo aduersus eum in cunctis mon G tibus meis gladium, ait Dominus Deus: gladius v-22 niuscuiusque in fratrem suum dirigetur. Et iudicabo eum peste, & sanguine, & imbre vehementi, & lapidibus immensis: ignem, & sulphur pluam super eũ, & super exercitum eius, & super populos multos, qui 23 sunt cum eo. Et magnificabor, & sanctificabor: & notus ero in oculis multarum gentium: & scient quia ego Dominus.

Matt. 24 c.49. Luc.21.c 26.

CAPVT XXXIX.

Sup. 38 a.1. Apoc. 10 c 8.

1 A TV autem fili hominis, vaticinare aduersum Gog, & dices: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego super te Gog, principem capitis 2 Mosoch, & Tubal: & circumagam te, & educam te, & ascendere te faciam de lateribus Aquilonis: & ad-3 ducam te super montes Israel. Et percutiam arcum tuum in manu sinistra tua, & sagittas tuas de manu 4 dextera tua deijciam. Super montes Israel cades tu, & omnia agmina tua, & populi tui qui sunt tecum: feris, auibus, omnique volatili, & bestijs terræ dedi te 5 ad deuorandum. Super faciem agri cades: quia ego B locutus sum, ait Dominus Deus. Et immittam ignẽ 6 in Magog, & in his qui habitant in insulis confiden-7 ter: & scient quia ego Dominus. Et nomen sanctum meum notum faciam in medio populi mei Israel, & non polluam nomen sanctum meũ amplius: & scient 8 Gentes, quia ego Dominus sanctus Israel. Ecce venit, & factum est, ait Dominus Deus, hæc est dies de 9 qua locutus sum. Et egredientur habitatores de ciuitatibus Israel, & succendent, & comburent arma, clypeum, & hastas, arcum, & sagittas, & baculos, manuum, & contos: & succendent ea igni septem an-10 nis. Et non portabunt ligna de regionibus, neque C succidẽt de saltibus: quoniam arma succendent igne, & deprædabuntur eos quibus prædæ fuerant, & diripient vastatores suos, ait Dominus 11 Deus. Et erit in die illa: dabo Gog locum nominatum sepulchrum in Israel: vallem viatorum ad Orientem maris, quæ obstupescere faciet prætereuntes: & sepelient ibi Gog, & omnem multitudinem eius, & vocabitur Vallis multitudinis Gog. 12 Et sepelient eos domus Israel, vt mundẽt terram se-13 ptem mensibus. Sepeliet autem eum omnis populus terræ, & erit eis nominata dies in qua glorifica-14 tus sum, ait Dominus Deus. Et viros iugiter consti-D tuent lustrantes terram, qui sepeliant, & requirant eos qui remanserant super faciem terrę, vt emundent eam: post menses autem septem quærere incipient. 15 Et circuibunt peragrantes terram: cumque viderint os hominis, statuent iuxta illud titulum, donec

sepe-

sepeliant illud pollinctores in Valle multitudinis 16 Gog. ℣Nomen autem ciuitatis Amona,& mundabũt 17 terram. ℣ Tu ergo fili hominis, hæc dicit Dominus Deus: Dic omni volucri, & vniuersis auibus, cun- E ctisque bestijs agri: Conuenite, properate, concurrite vndique ad victimam meam, quam ego immolo vobis, victimam grandem super mõtes Israel: vt comedatis 18 carnem,& bibatis sanguinem.℣Carnes fortium comedetis, & sanguinem principum terræ bibetis: arietũ,& agnorum,& hircorum,taurorumque,& al- 19 tilium,& pinguium omnium. ℣Et comedetis adipem in saturitatem, & bibetis sanguinẽ in ebrietatem, de 20 victima quam ego immolabo vobis: ℣& saturabimini super mensam meam de equo, & equite forti, & de vniuersis viris bellatoribus, ait Dominus Deus. 21 ℣Et ponam gloriam meam in gentibus, & videbunt F omnes gentes iudicium meum quod fecerim, & ma- 22 num meam quam posuerim super eos. ℣ Et scient domus Israel, quia ego Dominus Deus eorum a die il- 23 la,& deinceps.℣Et scient Gentes,quoniã in iniquitate sua capta sit domus Israel:eo quod dereliquerint me, & absconderim faciem meam ab eis, & tradiderim eos in manus hostium,& ceciderint in gladio vniuer- 24 si.℣ Iuxta immunditiam eorum, & scelus feci eis, & 25 abscondi faciem meam ab illis. ℣ Propterea hæc dicit Dominus Deus: Nunc reducam captiuitatem Iacob, & miserebor omnis domus Israel,& assumam zelum 26 pro nomine sancto meo. ℣Et portabunt confusionem G suam, & omnem præuaricationem qua præuaricati sunt in me, cum habitauerint in terra sua confiden- 27 ter, neminem formidantes. ℣ Et reduxero eos de populis,& congregauero de terris inimicorum suorum, & sanctificatus fuero in eis in oculis gentium pluri- 28 marum.℣ Et scient quia ego Dominus Deus eorum, eo quod transtulerim eos in nationes,& congregauerim eos super terram suã,& non dereliquerim quem- 29 quam ex eis ibi. ℣ Et non abscondam vltra faciem meam ab eis, eo quod effuderim spiritum meum super omnem domum Israel, ait Dominus Deus.

Sup.36.c 23.

Sup.36.c 26.

CAPVT XL.

1 IN vigesimo quinto anno trãsmigrationis nostræ, A in exordio anni, decima mensis, quartodecimo anno, postquam percussa est ciuitas: in ipsa hac die facta est super me manus Domini, & adduxit me 2 illuc.℣In visionibus Dei adduxit me in terram Israel, & dimisit me super montem excelsum nimis, super quem erat quasi ædificium ciuitatis vergẽtis ad Au- 3 strum. ℣ Et introduxit me illuc:& ecce vir,cuius erat species quasi species æris,& funiculus lineus in manu eius,& calamus mensuræ in manu eius:stabat autem 4 in porta. Et locutus est ad me idem vir: ℣ Fili hominis, vide oculis tuis, & auribus tuis audi, & pone cor tuum in omnia quæ ego ostendam tibi:quia vt ostendantur tibi adductus es huc: annuncia omnia quæ tu 5 vides,domui Israel. ℣Et ecce murus forinsecus in circuitu domus vndique,& in manu viri calamus mensuræ sex cubitorum,& palmo:& mensus est latitudinem ædificij calamo vno, altitudinem quoque cala- 6 mo vno. ℣ Et venit ad portam quæ respiciebat viam Orientalem, & ascendit per gradus eius, & mensus est limen portę calamo vno latitudinem,id est,limen 7 vnum calamo vno in latitudine:℣ Et thalamum vno B calamo in longum, & vno calamo in latum: & inter 8 thalamos quinque cubitos:℣et limen portę iuxta ve- 9 stibulum portæ intrinsecus,calamo vno. ℣Et mensus est vestibulum portę octo cubitorum,et frontem eius duobus cubitis:vestibulum autem portæ erat intrin- 10 secus. ℣ Porro thalami portæ ad viam Orientalem, tres hinc,et tres inde: mensura vna trium,et mensura 11 vna frontium ex vtraq; parte. ℣ Et mensus est latitudinem liminis portæ decem cubitorum:& longitudi- 12 nem portæ tredecim cubitorum. ℣ Et marginem ante thalamos cubiti vnius: & cubitus vnus finis vtrinq;: 13 thalami autem, sex cubitorum erant hinc & inde.℣Et mensus est portam a tecto thalami, vsq; ad tectũ eius, latitudinem vigintiquinq; cubitorum:ostium contra 14 ostium. ℣ Et fecit frontes per sexaginta cubitos: & ad 15 frontem atrium portæ vndiq; per circuitum. ℣ Et ante faciem portæ quæ pertingebat vsq; ad faciem ve- 16 stibuli portæ interioris,quinquaginta cubitos.℣Et fe- C nestras obliquas in thalamis,& in frontibus eorũ,quę erant intra portã vndiq; per circuitum, similiter autẽ erant,& in vestibulis fenestrę per gyrũ intrinsecus,& 17 ante frõtes pictura palmarum.℣Et eduxit me ad atriũ exterius, & ecce gazophylacia, & pauimentum stratũ lapide in atrio per circuitum: triginta gazophyla- 18 cia in circuitu pauimenti. ℣Et pauimentum in fronte portarum secundum longitudinẽ portarum erat infe- 19 rius. ℣Et mensus est latitudinem a facie portę inferioris vsq; ad frontem atrij interioris extrinsecus, cẽtum 20 cubitos ad Orientem,& ad Aquilonem. ℣ Portã quoque quæ respiciebat viam Aquilonis atrij exterioris, 21 mensus est tam in lõgitudine,quam in latitudine:℣Et thalamos eius,tres hinc,& tres inde: & frontem eius, & vestibulũ eius secundum mensuram portæ prioris: quinquaginta cubitorum longitudinem eius, & lati- 22 tudinẽ vigintiquinq; cubitorum.℣Fenestræ aũt eius, & vestibulum, & sculpturæ secundum mensurã portæ quæ respiciebat ad Orientem: & septem graduum 23 erat ascensus eius, & vestibulum ante eam. ℣Et porta D atrij interioris contra portam Aquilonis,& Orientalem:& mensus est a porta vsq; ad portam centum cu- 24 bitos. ℣Et eduxit me ad viam Australem, & ecce porta quæ respiciebat ad Austrum: & mẽsus est frontem eius, & vestibulum eius iuxta mensuras superiores. 25 ℣Et fenestras eius, & vestibula in circuitu, sicut fenestras cæteras: quinquaginta cubitorum longitudine, 26 & latitudine vigintiquinque cubitorum. ℣ Et in gradibus septem ascendebatur ad eam:& vestibulum ante fores eius:& cælatæ palmæ erant vna hinc,& alte- 27 ra inde in fronte eius. ℣ Et porta atrij interioris in via Australi: & mensus est a porta vsq; ad portam in via 28 Australi,cẽtum cubitos. ℣Et introduxit me in atrium interius ad portam Australem: & mensus est portam 29 iuxta mensuras superiores.℣Thalamum eius,& frontem eius,& vestibulum eius eisdem mẽsuris:& fenestras eius,& vestibulum eius in circuitu quinquaginta cubitos longitudinis, et latitudinis vigintiquinq; 30 cubitos. ℣ Et vestibulũ per gyrũ longitudine viginti- E quinq; cubitorũ, et latitudine quinque cubitorum. 31 ℣Et vestibulũ eius ad atriũ exterius,et palmas eius in fronte: et octo gradus erant quibus ascendebatur per 32 eam. ℣ Et introduxit me in atrium interius per viam Orientalem: et mensus est portam secundum mensu- 33 ras superiores. ℣ Thalamum eius, et frontem eius,et vestibulum eius, sicut supra: et fenestras eius, et vestibula eius in circuitu, longitudine quinquaginta

cubitorum,& latitudine vigintiquinque cubitorum.
34 ℣Et vestibulum eius, idest, atrij exterioris: & palmæ celatæ in fronte eius hinc,& inde:& in octo gradibus
35 ascensus eius. ℣ Et introduxit me ad portam,quæ respiciebat ad Aquilonem:& mensus est secundum mē
36 suras superiores. ℣ Thalamum eius, & frontem eius, & vestibulum eius, & fenestras eius per circuitum,
F longitudine quinquaginta cubitorum, & latitudine
37 vigintiquinque cubitorum. ℣ Et vestibulum eius respiciebat ad atrium exterius: & cælatura palmarum in fronte eius hinc & inde: & in octo gradibus ascen-
38 sus eius.℣Et per singula gazophylacia ostium in fron
39 tibus portarum:ibi lauabant holocaustum.℣Et in vestibulo portæ duæ mensæ hinc, & duæ mensæ inde, vt immoletur super eas holocaustum, & pro pecca-
40 to,& pro delicto.℣ Et ad latus exterius quod ascendit ad ostium portæ,quæ pergit ad Aquilonem,duæ mēsæ: & ad latus alterum ante vestibulum portæ, duæ
41 mensæ. ℣ Quattuor mensæ hinc,& quattuor mensæ inde: per latera portæ, octo mensæ erant super quas
42 immolabant. ℣ Quattuot autem mensæ ad holocaustum, de lapidibus quadris exttuctæ longitudine cubiti vnius, & dimidij, & latitudine cubiti vnius, & dimidij,& altitudine cubiti vnius: super quas ponāt vasa in quibus immolatur holocaustum,& victima.
43 ℣Et labia earum palmi vnius, reflexa intrinsecus per circuitum : super mensas autem, carnes oblationis.
44 ℣Et extra portam interiorem gazophylacia cātorum in atrio interiori,quod erat in latere portæ respicientis ad Aquilonem: & facies eorum contra viam Australem, vna ex latere portæ Orientalis,quæ respicie-
45 bat ad viam Aquilonis. ℣ Et dixit ad me:Hoc est ga-
G zophylacium quod respicit viam meridianam,facer
46 dotum erit,qui excubant in custodijs templi.℣ Porro gazophylaciū,quod respicit ad viā Aquilonis,sacerdotum erit,qui excubant ad ministerium altaris: isti sunt filij Sadoc, qui accedunt de filijs Leui ad Do-
47 minum, vt ministrent ei. ℣ Et mensus est atrium longitudine centum cubitorum, & latitudine centum cubitorum per quadrum: & altare ante faciem tem-
48 pli.℣ Et introduxit me in vestibulum templi,& mensus est vestibulum quinque cubitis hinc,& quinque cubitis inde: & latitudinem portæ trium cubitorum
49 hinc,& trium cubitorum inde. ℣ Longitudinem autem vestibuli, viginti cubitorum,& latitudinem vndecim cubitorum, & octo gradibus ascendebatur ad eam. Et columnæ erant in frontibus: vna hinc,& altera inde.

CAPVT XLI.

1 A ET introduxit me in templum, & mensus est frontes sex cubitos latitudinis hinc, & sex
2 cubitos inde, latitudinem tabernaculi. ℣ Et latitudo portæ, decem cubitorum erat: & latera portæ quinque cubitis hinc,& quinque cubitis inde: & mensus est longitudinem eius quadraginta cubi-
3 torum,& latitudinem viginti cubitorum. ℣ Et introgressus intrinsecus, mensus est in fronte portæ, duos cubitos:& portam sex cubitorum:& latitudinem por-
4 tæ, septem cubitorum. ℣ Et mensus est longitudinem eius viginti cubitorum, & latitudinem eius viginti cubitorum ante faciem templi: & dixit ad me. Hoc
5 est sanctum sanctorum.℣ Et mensus est parietem domus sex cubitorum : & latitudinem lateris quattuor
6 cubitorum vndique per circuitum domus. ℣ Later. autem, latus ad latus,bis triginta tria: & erant eminentia,quę ingrederentur per parietem domus,in lateribus per circuitum, vt continerent,& non attinge-
7 rent parietem templi.℣Et platea erat in rotundum,a-
B scendens sursum per cochleam, & in cœnaculum templi deferebat per gyrum:idcirco latius erat templum in superioribus:& sic de inferioribus ascende-
8 batur ad superiora,in medium. ℣Et vidi in domo altitudinem per circuitum, fundata latera ad mensu-
9 ram calami sex cubitorum spacio: ℣ & latitudinem per parietem lateris forinsecus quinque cubitorum:
10 & erat interior domus in lateribus domus. ℣ Et inter gazophylacia latitudinem viginti cubitorum in cir-
11 cuitu domus vndique, ℣ & ostium lateris ad orationem: ostium vnum ad viam Aquilonis,& ostium vnum ad viam Australem, & latitudinem loci ad o-
12 rationem,quinque cubitorum in circuitu. ℣ Et ędifi-
C cium quod erat separatum, versumque ad viam respicientem ad mare, latitudinis septuaginta cubitorum : paries autem ędificij,quinque cubitorum latitudinis per circuitum: & longitudo eius, nonaginta
13 cubitorum. ℣ Et mensus est domus longitudinem, centum cubitorum: & quod separatum erat ædificium, & parietes eius, longitudinis centum cubito-
14 rum. ℣ Latitudo autem ante faciem domus: & eius quod erat separatum contra Orientem, centum cubi
15 torum. ℣ Et mensus est longitudinem ædificij contra faciem eius quod erat separatum ad dorsum:ethecas ex vtraque parte,cētum cubitorum: & templum in-
16 terius, & vestibula atrij. ℣ Limina & fenestras obliquas,& ethecas in circuitu per tres partes, contra vniuscuiusque limen, stratumque ligno per gyrum in circuitu: terra autem vsque ad fenestras, & fenestrę
17 clausę super ostia.℣Et vsque ad domum interiorem,et forinsecus: per omnem parietem: in circuitu intrinse-
18 cus & forinsecus ad mensurā.℣Et fabrefacta cherubim
D & palmę: & palma inter cherub & cherub, duasque
19 facies habebat cherub. ℣ Faciem hominis iuxta palmam ex hac parte, & faciem leonis iuxta palmam ex alia parte: expressam per omnem domum in cir-
20 cuitu.℣De terra vsque ad superiora portę, cherubim
21 & palmę cęlatę erant in pariete templi. ℣Limen,quadrangulum:& facies sanctuarij,aspectus contra aspe-
22 ctum.℣Altaris lignei trium cubitorum altitudo,& lōgitudo eius duorum cubitorum:& anguli eius & longitudo eius,et parietes eius lignei. Et locutus est ad
23 me:Hęc est mensa coram Domino.℣Et duo ostia erāt
24 in templo,et in sanctuario.℣Et in duobus ostijs ex vtraque parte bina erant ostiola,quę in seinuicem plicabantur: bina enim ostia erant ex vtraque parte o-
25 stiorum. ℣Et cęlata erant in ipsis ostijs templi cherubim, et sculpturę palmarum sicut in parietibus quoque expressę erant: quamobrem et grossiora erant li-
26 gna in vestibuli fronte forinsecus. ℣ Super quę fenestrę obliquæ,& similitudo palmarum hinc,atque inde in humerulis vestibuli: secundum latera domus, latitudinemque parietum.

CAPVT XLII.

1 A ET eduxit me in atrium exterius per viam ducentem ad Aquilonem, et introduxit me in gazophylacium, quod erat contra separatum ædificium, et contra ædem ver-

gen-

2 gentem ad Aquilonem. ⁋ In facie longitudinis, centum cubitos ostij Aquilonis: & latitudinis quinqua-
3 ginta cubitos: ⁋ contra viginti cubitos atrij interioris, & contra pauimentum stratum lapide atrij exterio-
4 ris, vbi erat porticus iuncta porticui triplici. ⁋ Et ante gazophylacia deambulatio decem cubitorum latitudinis, ad interiora respiciens viæ cubiti vnius. et ostia
5 eorum ad Aquilonem: ⁋ vbi erant gazophylacia in superioribus humiliora: quia supportabant porticus, quæ ex illis eminebant de inferioribus, & de medijs
6 ædificij. ⁋ Tristega enim erant, & non habebant co-
B lumnas sicut erant columnę atriorum: propterea eminebant de inferioribus, & de medijs a terra cubitis
7 quinquaginta. ⁋ Et peribolus exterior secundum gazophylacia, quæ erant in via atrij exterioris ante gazophylacia, lōgitudo eius quinquaginta cubitorum.
8 ⁋ Quia longitudo erat gazophylaciorum atrij exterioris quinquaginta cubitorum: & longitudo ante fa-
9 ciem templi, centum cubitorum. ⁋ Et erat subter gazophylacia hæc introitus ab Oriente ingredientium
10 in ea de atrio exteriori: ⁋ In latitudine periboli atrij, quod erat contra viam Orientalem, in faciem ædificij separati, & erant ante ædificium gazophylacia.
11 ⁋ Et via ante faciem eorum iuxta similitudinem gazophylaciorum, quæ erant in via Aquilonis: secundum longitudinem eorum, sic & latitudo eorum: & omnis introitus eorum, & similitudines, & ostia eo-
12 rum. ⁋ secundum ostia gazophylaciorum, quæ erant
C in via respiciente ad Notum: ostium in capite viæ, quæ via erat ante vestibulum separatum per viam
13 orientalem ingredientibus. ⁋ Et dixit ad me: Gazophylacia Aquilonis, & gazophylacia Austri, quæ sunt ante ædificium separatum: hęc sunt gazophylacia sancta, in quibus vescuntur sacerdotes, qui appropinquant ad Dominum in sancta sanctorum: ibi ponent sancta sanctorum, & oblationem pro peccato,
14 & pro delicto: locus enim sanctus est. ⁋ cum autem ingressi fuerint sacerdotes, non egredientur de sanctis in atrium exterius: & ibi reponent vestimenta sua in quibus ministrant, quia sancta sunt: vestiēturque ve-
15 stimentis alijs, & sic procedent ad populum. ⁋ Cūque
D complesset mēsuras domus interioris, eduxit me per viam portæ, quæ respiciebat ad viam orientalem: &
16 mensus est eam vndique per circuitum. ⁋ Mensus est autem contra ventum orientalem calamo mensurę: quingentos calamos in calamo mensuræ per circui-
17 tum. ⁋ Et mensus est contra ventum Aquilonis quin-
18 gentos calamos, in calamo mensuræ per gyrum. ⁋ Et ad ventum Australem mensus est quingentos cala-
19 mos, in calamo mensurę per circuitum. ⁋ Et ad ventum occidentalem mensus est quingentos calamos,
20 in calamo mensurę. ⁋ Per quattuor ventos mensus est murum eius vndique per circuitum, longitudinem quingentorum cubitorum, & latitudinem quingentorum cubitorum, diuidentem inter sanctuarium, & vulgi locum.

CAPVT XLIII.

1 A ET duxit me ad portam, quę respiciebat ad viā Orientalem. ⁋ Et ecce gloria Dei Israel ingre-
2 diebatur per viam Orientalem: & vox erat ei quasi vox aquarum multarum, & terra splendebat a
3 maiestate eius. ⁋ Et vidi visionem secundum speciem quam videram, quando venit, vt disperderet ciuitatem: & species secundum aspectum, quem videram iuxta fluuium Chobar: & cecidi super faciem meam.

Sup 2. b. 1.
Supra 1. a. 1. a. 5.

4 ⁋ Et maiestas Domini ingressa est templum per viam
5 portę quę respiciebat ad Orientem. ⁋ Et eleuauit me
B spiritus, & introduxit me in atrium interius: & ecce
6 repleta erat gloria Domini domus. ⁋ Et audiui loquē-
7 tem ad me de domo, & vir qui stabat iuxta me. ⁋ Et dixit ad me: Fili hominis, locus solij mei, & locus vestigiorum pedum meorum, vbi habito in medio filiorū Israel in ęternum: & non pollucnt vltra domus Israel nomen sanctum meum, ipsi, & reges eorum in fornicationibus suis, & in ruinis regum suorum, & in
8 excelsis. ⁋ Qui fabricati sunt limen suum iuxta limen meum, & postes suos iuxta postes meos: & murus erat inter me & eos: & polluerunt nomen sanctum meum in abominationibus quas fecerunt: propter
9 quod consumpsi eos in ira mea. ⁋ Nūc ergo repellant
C procul fornicationem suam, & ruinas regum suorum
10 a me: & habitabo in medio eorum semper. ⁋ Tu autem fili hominis, ostende domui Israel templum, & confundantur ab iniquitatibus suis: & metiantur fa-
11 bricam, ⁋ & erubescant ex omnibus quę fecerunt. Figurā dom⁹, & fabricę eius exitus, & introitus, & oēm descriptionē eius, & vniuersa pręcepta eius, cunctūq; ordinē eius, & omnes leges eius ostende eis, & scribes in oculis eorum: vt custodiant omnes descriptio-
12 nes eius, & pręcepta illius, & faciant ea. ⁋ Ista est lex
D domus in summitate montis. Omnis finis eius, in circuitu sanctum sanctorum est: hęc est ergo lex domus.
13 ⁋ Istę autem mensurę altaris in cubito verissimo, qui habebat cubitū & palmū: in sinu eius erat cubitus, & cubitus in latitudine: & definitio eius vsque ad labiū eius, in circuitu, palmus vnus. hęc quoque erat fossa
14 altaris. ⁋ Et de sinu terræ vsque ad crepidinem nouissimam duo cubiti, & latitudo cubiti vnius: & a crepidine minore vsque ad crepidinem maiorem quat-
15 tuor cubiti, & latitudo cubiti vnius. ⁋ Ipse autem ariel
E quattuor cubitorū: & ab ariel vsque ad sursum, cor-
16 nua quattuor. ⁋ Et ariel duodecim cubitorum in longitudine per duodecim cubitos latitudinis: quadran-
17 gulatum æquis lateribus. ⁋ Et crepido quattuordecim cubitorum longitudinis, per quattuordecim cubitos latitudinis in quattuor angulis eius: & corona in circuitu eius dimidij cubiti, & sinus eius vnius cubiti per circuitum: gradus autem eius versi ad Oriē-
18 tem. ⁋ et dixit ad me: Fili hominis, hęc dicit Dominus Deus: Hi sunt ritus altaris, in quacūque die fuerit fabricatum: vt offeratur super illud holocaustum, & ef-
19 fundatur sanguis. ⁋ Et dabis sacerdotibus, et Leuitis,
F qui sunt de semine Sadoc, qui accedūt ad me, ait Dominus Deus, vt offerāt mihi vitulum de armento pro
20 peccato. ⁋ Et assumens de sanguine eius, pones super quattuor cornua eius, et super quattuor angulos crepidinis, et super coronam in circuitu, et mundabis il-
21 lud, et expiabis. ⁋ Et tolles vitulum qui oblatus fuerit pro peccato: et cōbures eū in separato loco domus ex
22 tra sanctuariū. ⁋ Et in die secunda offeres hircū caprarū immaculatū pro peccato: et expiabunt altare, sicut
23 expiauerunt in vitulo. ⁋ Cumque compleueris expiās
G illud, offeres vitulū de armento immaculatū, et arie-
24 tē de grege immaculatum. ⁋ Et offeres eos in conspe-ctu Dñi: et mittēt sacerdotes super eos sal, et offeren
25 eos holocaustum Dño. ⁋ Septem diebus facies hircū pro peccato quotidie: et vitulū de armēto, et arietem

de

26 de pecoribus immaculatos offerent. ℣ Septem diebus expiabunt altare, & mundabunt illud: & implebunt 27 manum eius. ℣ Expletis autem diebus, in die octaua, & vltra, facient sacerdotes super altare holocausta vestra, & quæ pro pace offerunt: & placatus ero vobis, ait Dominus Deus.

CAPVT XLIIII.

1 A ET conuertit me ad viam portæ sanctuarij exterioris, quæ respiciebat ad Orientem: & erat 2 clausa. ℣ Et dixit Dominus ad me: Porta hæc clausa erit: non aperietur, & vir nõ transibit per eam: quoniam Dominus Deus Israel ingressus est per eã, 3 eritq; clausa principi. ℣ Princeps ipse sedebit in ea, vt comedat panem coram Domino: per viam portæ ve- 4 stibuli ingredietur, & per viam eius egredietur. ℣ Et adduxit me per viam portæ Aquilonis in conspectu domus: & vidi, & ecce impleuit gloria Domini do- 5 mũ Domini: & cecidi in faciẽ meam. ℣ Et dixit ad me B Dominus: Fili hominis, pone cor tuum, & vide oculis tuis: & auribus tuis audi omnia quę ego loquor ad te de vniuersis cæremonijs domus Domini, & de cunctis legibus eius: & pones cor tuum in vijs templi, per 6 omnes exitus sanctuarij. ℣ Et dices ad exasperantem me domum Israel: Hæc dicit Dominus Deus: Suffi- 7 ciant vobis oĩa scelera vestra domus Israel: ℣ eo quod inducitis filios alienos incircuncisos corde, & incircũcisos carne, vt sint in sanctuario meo, & polluant domum meam: & offertis panes meos, adipem & sanguinem: & dissoluitis pactum meum in omnibus sce- 8 leribus vestris. ℣ Et non seruastis præcepta sanctuarij C mei, & posuistis custodes obseruationum mearum in 9 sanctuario meo vobismetipsis. ℣ Hæc dicit Dominus Deus: Omnis alienigena incircuncisus corde, & incircuncisus carne, non ingredietur sanctuarium meum, omnis filius alienus qui est in medio filiorum Israel. 10 ℣ Sed & Leuitę qui longe recesserunt a me in errore filiorũ Israel, & errauerunt a me post idola sua, & por- 11 tauerũt iniquitatem suam: ℣ Erunt in sanctuario meo æditui, & ianitores portarum domus, & ministri domus: ipsi mactabunt holocausta, & victimas populi: & ipsi stabunt in conspectu eorum, vt ministrent eis. 12 ℣ Pro eo quod ministrauerunt illis in conspectu idolo- D rum suorum, & facti sunt domui Israel in offendiculũ iniquitatis: idcirco leuaui manum meam super eos, ait Dominus Deus, & portabunt iniquitatem suam: 13 ℣ & non appropinquabunt ad me, vt sacerdotio fungantur mihi, neque accedent ad omne sanctuarium meum iuxta sancta sanctorum: sed portabunt confu- 14 sionem suam, & scelera sua quæ fecerunt. ℣ Et dabo eos ianitores domus in omni ministerio eius, & in v- 15 niuersis quæ fient in ea. ℣ Sacerdotes autem, & Leuitæ E filij Sadoc, qui custodierunt cæremonias sanctuarij mei, cum errarent filij Israel a me, ipsi accedẽt ad me, vt ministrent mihi: & stabunt in conspectu meo, vt offerant mihi adipem, & sanguinem, ait Dominus 16 Deus. ℣ Ipsi ingredientur sanctuarium meum, & ipsi accedent ad mensam meam, vt ministrent mihi, & cu- 17 stodiant cæremonias meas. ℣ Cumque ingredientur F portas atrij interioris, vestibus lineis induentur: nec ascendet super eos quidquam laneum, quando mini- 18 strant in portis atrij interioris, & intrinsecus. ℣ Vittæ lineę erunt in capitibus eorũ, & feminalia linea erunt 19 in lumbis eorũ, & nõ accingentur in sudore. ℣ Cumq; egredientur atrium exterius ad populum, exuent se vestimentis suis in quibus ministrauerant, & reponẽt ea in gazophylacio sanctuarij, & vestient se vestimẽtis alijs: & nõ sanctificabũt populum in vestibus suis. 20 ℣ Caput aũt suum non radent, neq; comam nutrient: 21 sed tondentes attondent capita sua. ℣ Et vinum nõ bibet omnis sacerdos, quãdo ingressurus est atrium in- 22 terius. ℣ Et viduam, & repudiatam nõ accipient vxores, sed virgines de semine domus Israel: sed & viduã, 23 quæ fuerit vidua a sacerdote, accipient. ℣ Et populum meum docebunt quid sit inter sanctum, & pollutum, 24 & inter mundum, & immundum ostendent eis. ℣ Et cum fuerit controuersia, stabũt in iudicijs meis, & iudicabunt: leges meas, & pręcepta mea in omnibus solemnitatibus meis custodient, & sabbata mea sancti- 25 ficabunt. ℣ Et ad mortuum hominem non ingredien- G tur, ne polluãtur: nisi ad patrem & matrem, & filium & filiam, & fratrem & sororem, quæ alterum virum 26 non habuerit: in quibus contaminabuntur. ℣ Et postquam fuerit emundatus, septem dies numerabuntur 27 ei. ℣ Et in die introitus sui in sanctuariũ ad atrium interius, vt ministret mihi in sanctuario, offeret pro pec- 28 cato suo, ait Dominus Deus. Non ℣ erit autem eis hæreditas, ego hæreditas eorum: & possessionem non 29 dabitis eis in Israel, ego enim possessio eorum. ℣ Victimam & pro peccato, & pro delicto ipsi comedent: & 30 omne votum in Israel: ipsorũ erit. ℣ Et primitiua omnium primogenitorum, & omnia libamẽta ex omnibus quæ offerũtur, sacerdotum erunt: & primitiua ciborũ vestrorum dabitis sacerdoti, vt reponat benedi- 31 ctionẽ domui tuæ. ℣ Omne morticinũ, & captũ a bestia de auibus, & de pecorib⁹, nõ comedẽt sacerdotes.

Leuit. 21 c. 14. Deut. 18 a. Num. 18 c. 20. Exo. 22 d. 29 Leuit. 22 b. 8.

CAPVT XLV.

1 A CVmque cęperitis terram diuidere sortito, separate primitias Domino sanctificatum de terra longitudine vigintiquinque millia, & latitudine decem millia: sanctificatũ erit in omni ter- 2 mino eius per circuitũ. ℣ Et erit ex omni parte sanctificatũ quingentos per quingentos quadrifariam per circuitum: & quinquaginta cubitis in suburbana eius per 3 gyrũ. ℣ Et a mensura ista mensurabis longitudinẽ vi- B gintiquinq; milliũ, & latitudinem decem milliũ, & 4 in ipso erit templum, sanctumq; sanctorum. ℣ Sanctificatũ de terra erit sacerdotibus ministris sanctuarij, qui accedunt ad ministeriũ Domini: & erit eis locus in 5 domos, & in sanctuarium sanctitatis. ℣ Vigintiquinq; autẽ millia longitudinis, & decem millia latitudinis erunt Leuitis qui ministrant domui, ipsi possidebunt 6 viginti gazophylacia. ℣ Et possessionem ciuitatis dabitis quinq; millia latitudinis, & longitudinis vigin- C tiquinque millia, secundum separationẽ sanctuarij, 7 omni domui Israel. ℣ Principi quoq; hinc & inde, in separationem sanctuarij, & in possessionem ciuitatis contra faciem separationis sanctuarij, & contra faciem possessionis vrbis: a latere Maris vsq; ad Mare, & a latere Orientis vsque ad Orientem. Longitudinis autem iuxta vnamquamq; partem a termino Oc- 8 cidentali vsq; ad terminum Orientalem. ℣ De terra erit ei possessio in Israel: & non depopulabuntur vltra principes populum meum: sed terram dabunt domui 9 Israel secundum tribus eorum. ℣ Hæc dicit Dominus D Deus. Sufficiat vobis principes Israel: iniquitatem, & rapinas intermittite, & iudicium & iustitiam facite,

10 separate confinia vestra a populo meo, ait Dominus
D Deus. ¶ Statera iusta, & ephi iustum, & batus iustus
11 erit vobis. ¶ Ephi, & batus æqualia, & vnius mensuræ erunt: vt capiat decimam partem cori batus, & decimam partem cori ephi: iuxta mensurã cori erit æqua
12 libratio eorum. ¶ Siclus autem viginti obolos habet: Porro viginti sicli, & viginti quinque sicli, & quinde-
13 cim sicli, mnam faciunt. ¶ Et hę sunt primitiæ quas tolletis: sextam partem ephi de coro frumenti, & sextam
14 partem ephi de coro hordei. ¶ Mensura quoque olei,
E batus olei, decima pars cori est: & decem bati, corum
15 faciunt: quia decem bati implent corum. ¶ Et arietem vnum de grege ducentorum de his quæ nutriunt Israel in sacrificium, & in holocaustum, & in pacifica,
16 ad expiandum pro eis, ait Dominus Deus. ¶ Omnis populus terræ tenebitur primitijs his principi in Is-
17 rael. ¶ Et super principem erunt holocausta, & sacrificium, & libamina in solemnitatibus, & in Calendis, & in sabbatis, & in vniuersis solemnitatibus domus Israel. Ipse faciet pro peccato sacrificium, & holocau-
18 stum, & pacifica ad expiãdum pro domo Israel. ¶ Hæc dicit Dominus Deus: In primo mense, vna mensis su-
F mes vitulum de armento immaculatum: & expiabis
19 sanctuarium. ¶ Et tollet sacerdos de sanguine quod erit pro peccato: & ponet in postibus domus, & in quattuor angulis crepidinis altaris, & in postibus portæ a-
20 trij interioris. ¶ Et sic facies in septima mẽsis pro vnoquoque qui ignorauit, & errore deceptus est, & ex-
21 piabis pro domo. ¶ In primo mense, quartadecima die mensis erit vobis paschæ solemnitas: septem diebus
22 azyma comedentur. ¶ Et faciet princeps in die illa pro
G se, & pro vniuerso populo terræ, vitulum pro pecca-
23 to. ¶ Et in septem dierum solemnitate faciet holocaustum Domino septem vitulos, & septem arietes immaculatos quotidie septem diebus: & pro peccato hir-
24 cum caprarũ quotidie. ¶ Et sacrificiũ ephi per vitulũ, & ephi per arietem faciet: & olei hin per singula ephi.
25 ¶ Septimo mense, quintadecima die mensis in solemnitate faciet, sicut supra dicta sunt p septẽ dies: tam pro peccato, q̃ pro holocausto, & in sacrificio, & in oleo.

Exo. 30. b. 13. Leuit. 27. c. 25. Num. 3. g. 47.

CAPVT XLVI.

1
A HÆc dicit Dominus Deus: Porta atrij interioris, quę respicit ad Orientem, erit clausa sex diebus, in quibus opus fit: die autem sabba-
2 ti aperietur, sed & in die Calendarum aperietur. ¶ Et intrabit princeps per viam vestibuli portæ deforis, & stabit in limine portæ: & facient sacerdotes holocaustum eius, & pacifica eius: & adorabit sup limen portæ, & egredietur: porta autem non claudetur vsq; ad
3 vesperam. ¶ Et adorabit populus terræ ad ostium portæ illius in sabbatis, & in Calendis coram Domino.
4 ¶ Holocaustum autem hoc offeret princeps Domino:
B in die sabbati sex agnos immaculatos, & arietem im-
5 maculatum. ¶ Et sacrificiũ ephi per arietem: in agnis autem sacrificium quod dederit manus eius: & olei
6 hin per singula ephi. ¶ In die autem Calendarum vitulum de armento immaculatũ: & sex agni, & arie-
7 tes immaculati erũt. ¶ Et ephi p vitulum, ephi quoq; per arietem faciet sacrificium: de agnis autem, sicut inuenerit manus eius: & olei hin, per singula ephi.
8 ¶ Cumque ingressurus est princeps, per viam vestibu-
C li portæ ingrediatur, & per eandem viam exeat. ¶ Et
9 cum intrabit populus terræ in conspectu Domini in solemnitatibus: qui ingreditur per portam Aquilonis, vt adoret, egrediatur per viam portæ meridianæ: porro qui ingreditur per viã portæ meridianæ, egrediatur per viam portæ Aquilonis: non reuertetur per viã portę, per quam ingressus est, sed e regione illius
10 egredietur. ¶ Princeps autem in medio eorũ cum in-
D gredientibus ingredietur, & cum egredientibus egre-
11 dietur. ¶ Et in nũdinis, & in solemnitatibus erit sacrificiũ ephi per vitulum, & ephi per arietem: agnis autẽ erit sacrificiũ, sicut inuenerit manus eius: & olei hin,
12 per singula ephi. ¶ Cum autem fecerit princeps spontaneum holocaustũ, aut pacifica voluntaria Domino aperietur ei porta quæ respicit ad Orientem, & faciet holocaustum suum, & pacifica sua, sicut fieri solet in die sabbati: & egredietur, claudeturq; porta postquã
13 exierit. ¶ Et agnũ eiusdem anni immaculatum, faciet holocaustũ quotidie Dño: semper mane faciet illud.
14 ¶ Et faciet sacrificium super eo cata mane mane sex-
E tam partẽ ephi: & de oleo tertiam partem hin, vt misceatur similæ: sacrificium Domino legitimum, iuge
15 atq; perpetuũ: ¶ Faciet agnũ, & sacrificium, & oleum
16 cata mane manẽ holocaustũ sempiternũ. ¶ Hæc dicit Dominus Deus: Si dederit princeps donum alicui de filijs suis: hæreditas eius, filiorum suorum erit,
17 possidebunt eam hæreditarie. ¶ Si autem dederit le-
F gatum de hæreditate sua vni seruorum suorum: erit illius vsque ad annum remissionis, & reuertetur ad
18 principem: hæreditas autem eius filijs eius erit. ¶ Et non accipiet princeps de hæreditate populi per violentiam, & de possessione eorum, sed de possessione sua hæreditatem dabit filijs suis: vt non dispergatur
19 populus meus vnusquisque a possessione sua. ¶ Et introduxit me per ingressum qui erat ex latere portæ in gazophylacia sanctuarij ad sacerdotes, quæ respiciebant ad Aquilonem: & erat ibi locus vergens ad Oc-
20 cidentem. ¶ Et dixit ad me: Iste est locus vbi coquent sacerdotes pro peccato, & pro delicto: vbi coquent sacrificium, vt non efferant in atrium exterius, & san-
21 ctificetur populus. ¶ Et eduxit me in atrium exterius,
G & circunduxit me per quattuor angulos atrij: & ecce atriolum erat in angulo atrij, atriola singula per an-
22 gulos atrij. ¶ In quattuor angulis atrij atriola disposita quadraginta cubitorum per longum, & triginta
23 per latum: mensuræ vnius quattuor erant. ¶ Et paries per circuitum ambiens quattuor atriola: & culinæ fa-
24 bricatæ erant subter porticus per gyrum. ¶ Et dixit ad me: Hæc est domus culinarum in qua coquent ministri domus Domini victimas populi.

CAPVT XLVII.

1
A ET conuertit me ad portam domus, & ecce aquę egrediebantur subter limen domus ad Orientem: facies enim domus respiciebat ad Orientem: aquæ autem descẽdebant in latus templi dextrũ
2 ad Meridiem altaris. ¶ Et eduxit me per viam portæ Aquilonis, & conuertit me ad viam foras portam exteriorem, viam quæ respiciebat ad Orientem: & ecce
3 aquę redundantes a latere dextro. ¶ Cum egrederetur vir ad Oriẽtem, qui habebat funiculum in manu sua, & mẽsus est mille cubitos: & traduxit me per aquam
4 vsque ad talos. ¶ Rursumque mensus est mille, & tra-
5 duxit me per aquam vsque ad genua: ¶ & mensus est mille, & traduxit me per aquam vsque ad renes. Et mensus est mille, torrentem, quem non potui

pertransire: quoniam intumuerãt aquæ profundi tor-
6 rentis q non potest transuadari. ♀Et dixit ad me: Cer-
te vidisti fili hominis. Et eduxit me, & cõuertit ad ri-
7 pam torrentis. ♀Cumq; me conuertissem, ecce in ripa
B torrentis ligna multa nimis ex vtraque parte. ♀Et ait
8 ad me: Aquæ istæ quę egrediuntur ad tumulos sabuli
Orientalis, & descendunt ad plana deserti, intrabunt
9 mare, & exibunt, & sanabuntur aquę. ♀Et omnis ani-
ma viuens quę serpit, quocunque venerit torrens, vi-
uet: & erunt pisces multi satis postquam venerint il-
luc aquæ istæ, & sanabuntur: & viuent omnia ad quæ
10 venerit torrens. ♀ Et stabunt super illas piscatores: ab
Engaddi, vsque ad Engallim siccatio sagenarum erit:
plurimæ species erunt piscium eius, sicut pisces maris
11 magni, multitudinis nimię. ♀In littoribus autem eius,
& in palustribus non sanabuntur, quia in salinas da-
12 buntur. ♀Et super torrentem orietur in ripis eius ex v-
C traque parte omne lignum pomiferum: non defluet
folium ex eo, & non deficiet fructus eius: per singulos
menses afferet primitiua, quia aquæ eius de sanctua-
rio egredientur: & erunt fructus eius in cibum, & fo-
13 lia eius ad medicinam. ♀ Hæc dicit Dominus Deus:
Hic est terminus in quo possidebitis terram in duode-
cim tribubus Israel: | quia Ioseph duplicem funiculũ
14 habet. ♀ Possidebitis autem eam singuli æque, vt fra-
ter suus: |super quam leuaui manum meam, vt darem
patribus vestris: & cadet terra hæc vobis in possessio-
15 nem. ♀ Hic est autem terminus terræ: ad plagam Se-
ptentrionalem, a Mari magno via Hethalon, venien-
16 tibus Sedada, ♀Emath, Berotha, Sabarim, quæ est in-
ter terminum Damasci, & confinium Emath, domus
17 Tichon, quæ est iuxta terminum Auran. ♀ Et erit ter-
D minus a Mari vsq; ad atrium Enon terminus Dama-
sci, & ab Aquilone ad Aquilonem, terminus Emath:
18 plaga Septentrionalis. ♀Porro plaga Oriẽtalis de me-
dio Auran, & de medio Damasci, & de medio Ga-
laad, & de medio terræ Israel. Iordanis disterminans
ad mare Orientale, metiemini etiam plagam Orien-
19 talem. ♀Plaga autem Australis meridiana, a Thamar
vsq; ad aquas contradictionis Cades: & torrens vsq;
ad mare magnum: & hæc est plaga ad Meridiem Au-
20 stralis. ♀Et plaga Maris, mare magnum a confinio per
directum, donec venias Emath, hæc est plaga Maris.
21 ♀Et diuidetis terram istam vobis per tribus Israel: ♀&
22 mittetis eam in hęreditatem vobis, & aduenis qui ac-
cesserũt ad vos, qui genuerint filios in medio vestrũ:
& erunt vobis, sicut indigenæ inter filios Israel: vo-
biscum diuident possessionem in medio tribuum If-
23 rael. ♀ In tribu autem quacunque fuerit aduena, ibi
dabitis possessionem illi, ait Dominus Deus.

Gen. 48. b. 22.

Gen. 12. b. 7. 22. c. 16.

CAPVT XLVIII.

1 ET hęc nomina tribuũ a finibus Aquilonis iuxta
A viam Hethalon pergẽtibus Emath atrium E-
nan terminus Damasci ad Aquilonem iuxta
viam Emath. Et erit ei plaga Orientalis Mare, Dan
2 vna. ♀ Et super terminum Dan, a plaga Oriẽtali vsq;
3 ad plagam Maris, Aser vna: ♀& super terminũ Aser, a
plaga Orientali vsque ad plagam Maris, Nephthali
4 vna. ♀Et super terminum Nephthali, a plaga Orien-
5 tali vsq; ad plagã Maris, Manasse vna. ♀Et super ter-
minum Manasse, a plaga Orientali vsque ad plagam
6 Maris, Ephraim vna. ♀ Et super terminum Ephraim,
a plaga Orientali vsque ad plagam Maris, Ruben
7 vna. ♀ Et super terminum Ruben, a plaga Orienta-
8 li vsque ad plagam Maris, Iuda vna. ♀ Et super ter-
minum Iuda, a plaga Orientali vsq; ad plagam Ma-
ris, erunt primitiæ quas separabitis vigintiquinque
millibus latitudinis, & longitudinis, sicuti singulæ
partes a plaga Orientali vsque ad plagam Maris: &
9 erit sanctuarium in medio eius. ♀ Primitiæ quas se-
parabitis Domino, longitudo vigintiquinque mil-
10 libus, & latitudo decem millibus. ♀ Hæ autem erunt
B primitiæ sanctuarij sacerdotum: ad Aquilonem lon-
gitudinis vigintiquinque millia, & ad Mare latitudi-
nis decem millia: sed & ad Orientem latitudinis de-
cem millia, & ad meridiem longitudinis vigintiquin
que millia: & erit sanctuarium Domini in medio
11 eius. ♀ Sacerdotibus sanctuarium erit de filijs Sa-
doc, qui custodierunt cæremonias meas, & non er-
rauerunt cum errarent filij Israel, sicut errauerunt
12 & Leuitæ. ♀ Et erunt eis primitiæ de primitijs ter-
ræ sanctum sanctorum, iuxta terminum Leuitarum.
13 ♀ Sed & Leuitis similiter iuxta fines sacerdotum vi-
gintiquinque millia longitudinis, & latitudinis de-
cem millia. Omnis longitudo, viginti & quinque
14 millium, & latitudo decem millium. ♀ Et non ve-
nundabunt ex eo, neque mutabunt, neque transfe-
rentur primitiæ terræ, quia sanctificatæ sunt Domi-
15 no. ♀ Quinque millia autem quæ supersunt in lati-
tudine per vigintiquinque millia, prophana erunt
vrbis in habitaculum, & in suburbana: & erit ciui-
16 tas in medio eius. ♀ Et hæ mensuræ eius: Ad pla-
gam Septentrionalem, quingenta & quattuor mil-
lia: & ad plagam meridianam, quingenta & quat-
tuor millia: & ad plagam Orientalem, quingenta
& quattuor millia: & ad plagam Occidentalem, quin
17 genta & quattuor millia. ♀ Erunt autem suburbana
C ciuitatis, ad Aquilonem ducenta quinquaginta, &
ad Meridiem ducenta quinquaginta, & ad Orien-
tem ducenta quinquaginta, & ad Mare ducen-
18 ta quinquaginta. ♀ Quod autem reliquum fue-
rit in longitudine secundum primitias sanctuarij,
decem millia in Orientem, & decem millia in Occi-
dentem, erunt sicut primitiæ sanctuarij: & erunt fru-
19 ges eius in panes his qui seruiunt ciuitati. ♀ Ser-
uientes autem ciuitati, operabuntur ex omnibus tri-
20 bubus Israel. ♀ Omnes primitiæ, vigintiquinque
millium, per vigintiquinque millia in quadrum,
separabuntur in primitias sanctuarij, & in posses-
21 sionem ciuitatis. ♀ Quod autem reliquum fuerit,
principis erit ex omni parte primitiarum sanctua-
rij, & possessionis ciuitatis e regione vigintiquin-
que millium primitiarum vsque ad terminum Orien
talem: sed & ad Mare e regione vigintiquinque mil-
lium vsque ad terminum Maris, similiter in parti-
bus principis erit: & erunt primitiæ sanctuarij, &
22 sanctuarium templi in medio eius. ♀ De possessio-
ne autem Leuitarum, & de possessione ciuitatis in
medio partium principis erit: inter terminum Iuda,
& inter terminum Beniamin, & ad principem per-
23 tinebit. ♀ Et reliquis tribubus, a plaga Orientali
vsque ad plagam Occidentalem, Beniamin vna.
24 ♀Et contra terminum Beniamin, a plaga Orienta-
D li vsque ad plagam Occidentalem, Simeon vna.
25 ♀ Et super terminum Simeonis a plaga Orientali vs-
26 que ad plagam Occidentalem, Issachar vna. ♀ Et su-
per terminum Issachar, a plaga Orientali vsque ad

27 plagam Occidētalē, Zabulon vna. ¶ Et super terminū Zabulon, a plaga Orientali vsq; ad plagā maris, Gad 28 vna. ¶ Et sup terminū Gad, ad plagam Austri in Meridie: et erit finis de Thamar vsque ad aquas cōtradi-29 ctionis Cades, hęreditas contra mare magnum. ¶ Hæc est terra quam mittetis in sortem tribubus Israel: et hę 30 partitiones earū, ait Dominus Deus. ¶ Et hi egressus ciuitatis: A plaga Septentrionali quingentos, et quat-31 tuor millia mensurabis. ¶ Et portæ ciuitatis ex nominibus tribuum Israel, portę tres a Septentrione, porta 32 Ruben vna, porta Iuda vna, porta Leui vna. ¶ Et ad plagam Orientalem, quingētos, et quattuor millia: et portæ tres, porta Ioseph vna, porta Beniamin vna, 33 porta Dan vna. ¶ Et ad plagam meridianam, quingētos, et quattuor millia metieris: et portę tres, porta Simeonis vna, porta Issachar vna, porta Zabulon vna. 34 ¶ Et ad plagā Occidentalē quingētos, et quattuor millia: et portę eorū tres, porta Gad vna, porta Aser vna, 35 porta Nephthali vna. ¶ Per circuitū decē, et octo millia, et nomen ciuitatis ex illa die, Dominus ibidem.

Prophetiæ Ezechielis finis.

HIERONYMI IN DANIELEM PRAEFATIO.

Danielem Prophetam iuxta Septuaginta Interpretes, Domini Saluatoris Ecclesiæ non legunt, vtentes Theodotionis editione. Et hoc cur acciderit, nescio. Siue enim quia sermo Chaldaicus est, et quibusdam proprietatibus a nostro eloquio discrepat, noluerūt Septuaginta Interpretes easdem linguæ lineas in translatione seruare: siue sub noīe eorū ab alio nescio quo non satis Chaldæā linguā sciēte, editus est liber: siue aliud quid causæ extiterit ignorās: hoc vnū affirmare possum, q multū a veritate discordet, et recto iudicio repudiatus sit. Sciēdū quippe est Danielē maxime et Esdrā Hebraicis quidē literis, sed Chaldæo sermone cōscriptos: et vnā Ieremiæ pericopē: Iob quoq; cū Arabica lingua plurimā habere societatē. Deniq; et ego adolescētulus post Quintiliani, et Tullij lectionē, ac flores Rhetoricos, cum me in linguæ huius pistrinū reclusissē: et multo sudore multoq; tpe vix cępissē anhelātia stridētiaq; verba resonare, et quasi p cryptā ambulās, rarū desup lumē aspicerē, impegi nouissime in Danielē et tāto tædio affectus sum, vt desperatione subita oēm laborē veterē voluerim cōtemnere. Verū adhortāte me quodā Hebræo, et illud mihi crebrius in sua lingua ingerēte, Labor improbus oīa vincit: qui mihi videbar sciolus inter Hebræos, cępi rursus discipulus esse Chaldaicus. Et vt verū fatear, vsq; ad p̄sentē diē magis possū sermonē Chaldaicū legere, et intelligere, quā sonare. Hæc idcirco refero, vt difficultatē vobis Danielis ostēderē: qui apud Hebræos, nec Susannæ habet historiā, nec hymnū triū puerorū, nec Belis, draconisq; fabulas: quas nos, quia in toto orbe dispersæ sunt, veru anteposito easq; iugulāte subiecimus: ne videremur apud imperitos magnā partē voluminis detrūcasse. Audiui ego quēdā de p̄ceptoribus Iudęorū, cū Susānæ derideret historiā, et a Græco nescio quo eā diceret eē cōfictā, illud opponere qd Origeni quoq; Africanus opposuit, etymologias has ἀπὸ τȣ̃ σχίνȣ σχίσαι, καὶ ἀπὸ τȣ̃ πρίνȣ πρίσαι, *de Græco sermone descendere. Cuius rei nos intelligentiā nostris hāc possumus dare: vt verbi gratia, dicamus de arbore ilice dixisse eū. Ilico pereas: & a lentisco, in lentem te comminuat Angelus: vel non lente pereas: aut lentus, id est flexibilis ducaris ad mortem: siue aliud quid ad arboris nomen cōueniens. Deinde tantū fuisse ocij tribus pueris cauillabatur, vt in camino æstuantis incendij metro luderent, & per ordinē ad laudem Dei omnia elementa prouocarent: aut quod miraculū, diuinæq; aspirationis indicium, vel draconē interfectum offa picis, vel sacerdotū Belis machinas deprehensas, quæ magis prudentia solertis viri quam prophetali essent spiritu perpetrata? Cum vero ad Habacuc veniret, & de Iudæa in Chaldæā raptū discophorū lectitaret, quęrebat exēplū vbi legissemus in toto Veteri Testamento quenquā sanctorū graui volasse corpore, et in puncto horæ tāta terrarū spacia transisse. Cui cum quidā e nostris satis ad loquendū promptulus, Ezechielē adduxisset in medium, & diceret eū de Chaldæa in Iudæā fuisse translatū: derisit hominē, & ex ipso volumine demonstrauit Ezechielem in spiritu se vidisse transpositū. Deniq; & Apostolū nostrū, videlicet vt eruditū virū, & qui legem ab Hebræis didicisset, nō fuisse ausū affirmare se raptū in corpore, sed dixisse: Siue in corpore, siue extra corpus, nescio: Deus scit. His & talibus argumētis apocryphas in libro Ecclesiæ fabulas arguebat. Sup qua re lectoris arbitrio iudiciū derelinquēs, illud admoneo, nō haberi Danielē apud Hebræos inter p̄phetas: sed inter eos qui hagiographa cōscripserūt. In tres siquidē partes oīs ab eis scriptura diuiditur: in Legē, in Prophetas, et in Hagiographa: id est, in quinq;, & octo, & in vndecim libros: de quo nō est huius tpis disserere. Quæ aūt ex hoc p̄pheta, imo cōtra hūc librū Porphyrius obijciat, testes sunt Methodius, Eusebius, & Apollinaris: qui multis versuū millibus eius vesaniæ respōdētes, nescio an curioso lectori satisfecerint. Vnde obsecro vos o Paula, & Eustochiū fundatis pro me ad Dominū preces: vt quādiu in hoc corpusculo sum, scribā aliquid gratū vobis, vtile Ecclesiæ, dignū posteris. Præsentiū quippe iudicijs oblatrātiū nō satis moueor: qui in vtrāq; partē, aut amore labūtur, aut odio.*

PROPHETIA DANIELIS.

CAPVT PRIMVM.

1 A ANNO tertio regni Ioakim regis Iuda, uenit Nabuchodonoſor rex Babylonis in Ieruſalem, & obſedit eam: 2 ¶ & tradidit Dominus in manu eius Ioakim regem Iudæ, & partem vaſorum domus Dei: & aſportauit ea in terram Sennaar, in domum Dei ſui, & vaſa intulit in domum 3 theſauri Dei ſui. ¶ Et ait rex Aſphenez præpoſito eunuchorum, vt introduceret de filijs Iſrael, & de 4 ſemine regio & tyrannorum, ¶ Pueros in quibus nulla eſſet macula, decoros forma, & eruditos omni ſapientia, cautos ſcientia, & doctos diſciplina, & qui poſſent ſtare in palatio regis: vt doceret eos literas, & 5 linguam Chaldæorum. ¶ Et conſtituit eis rex annonam per ſingulos dies de cibis ſuis, & de vino vnde bibebat ipſe: vt enutriti tribus annis poſtea ſtarent 6 in conſpectu regis. ¶ Fuerunt ergo inter eos de filijs 7 Iuda, Daniel, Ananias, Miſael, & Azarias. ¶ Et B impoſuit eis præpoſitus eunuchorum, nomina: Danieli, Baltaſſar: Ananiæ, Sidrach: Miſael, Mi- 8 ſach: & Azariæ, Abdenago. ¶ Propoſuit autem Daniel in corde ſuo, ne pollueretur de menſa regis neque de vino potus eius: & rogauit eunuchorum 9 præpoſitum ne contaminaretur. ¶ Dedit autem Deus Danieli gratiam, & miſericordiam in conſpectu 10 principis eunuchorum. ¶ Et ait princeps eunuchorum ad Danielem: Timeo ego Dominum meum regem, qui conſtituit vobis cibum & potum: qui ſi viderit vultus veſtros macilentiores pre cæteris adoleſcentibus coæuis veſtris, condemnabitis caput 11 meum regi. ¶ Et dixit Daniel ad Malaſar, quem con- C ſtituerat princeps eunuchorum ſuper Danielem, A- 12 naniam, Miſaelem, & Azariam: ¶ Tenta nos, obſecro, ſeruos tuos diebus decem, & dentur nobis le- 13 gumina ad veſcendum, & aqua ad bibendum: ¶ & contemplare vultus noſtros & vultus puerorum qui veſcuntur cibo regio: & ſicut videris, facies cum 14 ſeruis tuis. ¶ Qui audito ſermone huiuſcemodi, ten- 15 tauit eos diebus decem. ¶ Poſt dies autem decem apparuerunt vultus eorum meliores & corpulentiores præ omnibus pueris qui veſcebantur cibo regio. 16 ¶ Porro Malaſar tollebat cibaria, & vinum potus eo- 17 rum: dabatque eis legumina. ¶ Pueris autem his dedit D Deus ſcientiam & diſciplinam in omni libro & ſapientia: Danieli autem intelligentiam omnium viſio- 18 num, & ſomniorum. ¶ Completis itaque diebus, poſt quos dixerat rex vt introducerentur: introduxit eos põpoſitus eunuchorũ in conſpectu Nabuchodonoſor. 19 ¶ Cũq; eis locutus fuiſſet rex, nõ ſunt inuenti tales de vniuerſis vt, Daniel, Ananis, Miſael, & Azarias: & 20 ſteterunt in conſpectu Regis. ¶ Et omne verbum ſapientiæ & intellectus quod ſciſcitatus eſt ab eis rex, inuenit in eis decuplum ſuper cunctos ariolos & ma- 21 gos qui erant in vniuerſo regno eius. ¶ | Fuit autem Daniel vſque ad annum primum Cyri regis.

CAPVT II.

1 A IN anno ſecundo regni Nabuchodonoſor, vidit Nabuchodonoſor ſomnium, & conterritus eſt 2 ſpiritus eius, & ſomnium eius fugit ab eo. ¶ Pręcepit autem rex, vt conuocarentur arioli, & magi, & malefici & Chaldæi: vt indicarent regi ſomnia ſua: 3 qui cum veniſſent, ſteterunt coram rege. ¶ Et dixit ad eos Rex: Vidi ſomnium: & mente confuſus ignoro 4 quid viderim. ¶ Reſponderuntque Chaldæi regi Syriacę: Rex in ſempiternum viue: dic ſomnium ſeruis 5 tuis, & interpretationem eius indicabimus. ¶ Et reſpondens rex ait Chaldæis: Sermo receſſit a me: niſi indicaueritis mihi ſomnium & coniecturam eius: pe- 6 ribitis vos, & domus veſtræ publicabuntur. ¶ Si autẽ ſomnium & cõiecturam eius narraueritis: præmia, & dona, & honorem multum accipietis a me: ſomnium 7 igitur & interpretationem eius indicate mihi. ¶ Reſponderunt ſecundo, atque dixerunt: Rex ſomnium dicat ſeruis ſuis, & interpretationem illius in- 8 dicabimus. ¶ Reſpondit Rex, & ait: Certe noui quod B tempus redimitis, ſcientes quod receſſerit a me ſer- 9 mo. ¶ Si ergo ſomnium non indicaueritis mihi, vna

est de vobis sententia, quod interpretationem quoque fallacem & deceptione plenam composueritis, vt loquamini mihi donec tempus pertranseat. Somnium itaque dicite mihi, vt sciam quod interpreta-
10 tionem quoque eius veram loquamini. ℣ Respondentes ergo Chaldæi coram rege, dixerunt: Non est homo super terram, qui sermonem tuum, Rex, possit implere: sed neque regum quisquam magnus, & potens, verbum huiuscemodi sciscitatur ab omni ario-
11 lo, & mago, & Chaldæo. ℣ Sermo enim quem tu quæris, Rex, grauis est: nec reperietur quisquam qui indicet illum in conspectu regis: exceptis dijs, quorum nõ
12 est cum hominibus conuersatio. ℣ Quo audito, rex in furore & in ira magna præcepit vt perirent omnes
13 sapientes Babylonis. ℣ Et egressa sententia, sapientes interficiebantur: quærebanturque Daniel, & socij e-
14 ius vt perirent. ℣ Tunc Daniel requisiuit de lege atq;
C sententia ab Arioch principe militiæ Regis, qui egres-
15 sus fuerat ad interficiendos sapientes Babylonis. ℣ Et interrogauit eum qui a rege potestatem acceperat, quam ob causam tam crudelis sententia a facie Regis esset egressa. Cum ergo rem indicasset Arioch Da-
16 nieli, ℣ Daniel ingressus rogauit Regem vt tempus da-
17 ret sibi ad solutionem indicandam regi. ℣ Et ingressus est domum suam: Ananiæque, & Misaeli, & Azariæ
18 socijs suis, indicauit negocium: ℣ vt quærerent misericordiam a facie Dei cœli super sacramento isto, & non perirent Daniel & socij eius, cum cęteris sapien-
19 tibus Babylonis. ℣ Tunc Danieli mysterium per visionẽ noctε reuelatum est: & benedixit Daniel Deũ
20 cœli, ℣ & loquutus ait: Sit nomen Domini benedictũ a seculo & vsque in seculum: quia sapientia & forti-
21 tudo eius sunt: ℣ Et ipse mutat tempora & ætates: trãsfert regna, atque constituit: dat sapientiam sapienti-
22 bus, & scientiam intelligentibus disciplinam: ℣ Ipse reuelat profunda & abscondita: & nouit in tenebris
D constituta: & lux cum eo est. ℣ Tibi Deus patrum no-
23 strorum confiteor, teque laudo: quia sapientiam & fortitudinem dedisti mihi: & nunc ostendisti mihi, quę rogauimus te: quia sermonem Regis aperuisti no-
24 bis. ℣ Post hęc Daniel ingressus ad Arioch quem constituerat rex, vt perderet sapientes Babylonis, sic ei loquutus est: Sapientes Babylonis, ne perdas: introduc me in conspectu Regis, & solutionem Regi nar-
25 rabo. ℣ Tunc Arioch festinus introduxit Danielem ad Regem, & dixit ei: Inueni hominem de filijs transmi-
26 grationis Iuda, qui solutionem regi annunciet. ℣ Respondit Rex, & dixit Danieli: cuius nomen erat Baltassar; Putasne vere potes mihi indicare somnium,
27 quod vidi, & interpretationem eius? ℣ Et respondens Daniel coram rege, ait: Mysterium quod Rex interrogat, sapientes, magi, arioli, & aruspices nequeunt
28 indicare regi. ℣ Sed est Deus in cęlo reuelans mysteria, qui indicauit tibi Rex Nabuchodonosor, quæ vẽtura sunt in nouissimis temporibus. Somnium tuum, & visiones capitis tui in cubili tuo, huiuscemodi sũt:
29 ℣ Tu rex cogitare cępisti in stratu tuo, quid esset fu-
E turum post hæc: & qui reuelat mysteria, ostendit tibi
30 quæ ventura sunt. ℣ Mihi quoque non in sapientia, quæ est in me plus quam in cunctis viuentibus, sacramentum hoc reuelatum est: sed vt interpretatio regi manifesta fieret, & cogitationes mentis tuæ sci-
31 res. ℣ Tu rex videbas: & ecce quasi statua vna grandis: statua illa magna, & statura sublimis stabat con-
32 tra te, & intuitus eius erat terribilis. ℣ Huius statuæ caput ex auro optimo erat, pectus autem & brachia
33 de argento, porro venter & femora ex ære: ℣ tibiæ autem ferreæ, pedum quædam pars erat ferrea, quædã
34 autem fictilis. ℣ Videbas ita, donec abscissus est lapis de monte sine manibus: & percussit statuam in pedi-
35 bus eius ferreis, & fictilibus, & comminuit eos, ℣ tunc contrita sunt pariter ferrum, testa, æs, argentum, & aurum, & redacta quasi in fauillam æstiuæ areæ, quæ rapta sunt vento: nullusque locus inuentus est eis: lapis autem qui percusserat statuam, factus est mons
36 magnus, & impleuit vniuersam terram. ℣ hoc est somnium. Interpretationem quoque eius dicemus coram
37 te rex: ℣ Tu rex regum es: & Deus cęli regnum, & for
F titudinem & imperium, & gloriam dedit tibi: ℣ & om
38 nia in quibus habitant filij hominum, & bestiæ agri: volucres quoque cęli dedit in manu tua, & sub ditione tua vniuersa constituit: tu es ergo caput aureum.
39 ℣ Et post te consurget regnum aliud minus te: & regnum tertium aliud æreum, quod imperabit vniuer-
40 sæ terræ. ℣ Et regnum quartum erit velut ferrum. Quomodo ferrum comminuit, & domat omnia: sic
41 comminuet, & conteret omnia hæc. ℣ Porro quia vidisti pedum, & digitorum partem testæ figuli, & partem ferream: regnum diuisum erit. quod tamen de plantario ferri orietur, secundum quod vidisti fer-
42 rum mistum testæ ex luto. ℣ Et digitos pedum ex parte ferreos, & ex parte fictiles: ex parte regnum erit so-
43 lidum, & ex parte contritum. ℣ Quod autem vidisti ferrum mistum testæ ex luto: commiscebuntur quidem humano semine, sed non adhærebunt sibi, sicu-
44 ti ferrum misceri non potest testæ. ℣ In diebus autem regnorum illorum suscitabit Deus cęli regnum quod in æternum non dissipabitur, & regnum eius alteri populo non tradetur: comminuet autem, & consu-
G met vniuersa regna hęc: & ipsum stabit in ęternum.
45 ℣ Secundum quod vidisti, quod de monte abscissus est lapis, sine manibus, & comminuit testam, & ferrum, & ęs, & argentum, & aurum: Deus magnus ostendit regi, quę ventura sunt postea: & verum est som-
46 nium, & fidelis interpretatio eius. ℣ Tunc Rex Nabuchodonosor cecidit in faciem suam, & Danielem adorauit: & hostias, & incensum, pręcepit vt sacrifica-
47 rent ei. ℣ Loquens ergo rex, ait Danieli: Vere Deus vester, Deus Deorum est, & Dominus regum, & reuelans mysteria: quoniam tu potuisti aperire hoc sa-
48 cramentum. ℣ Tunc rex Danielem in sublime extulit & munera multa, & magna dedit ei: & cõstituit eum principem super omnes prouincias Babylonis: & præfectum magistratuum super cunctos sapientes Ba-
49 bylonis. ℣ Daniel autem postulauit a rege, & constituit super opera prouincię Babylonis, Sidrach, Misach, & Abdenago: ipse autem Daniel erat in foribus regis.

Psal. 112. a 2.

CAPVT III.

1 A NAbuchodonosor rex fecit statuã aureã altitudine cubitorum sexaginta, latitudine cubitorum sex, et statuit eã in cãpo Dura prouin-
2 cię Babylonis. ℣ Itaq; Nabuchodonosor rex misit ad cõgregandos satrapas, magistratus, et iudices, duces, et tyrannos, et pręfectos, omnesq; principes regionũ: vt conuenirent ad dedicationem statuę, quã erexerat

Nabucho-

3 Nabuchodonoſor rex. ¶ Tunc congregati ſunt ſatrapæ, magiſtratus, & iudices, duces, & tyranni, & optimates qui erant in poteſtatibus conſtituti, & vniuerſi principes regionum, vt conuenirẽt ad dedicationem ſtatuæ quam erexerat Nabuchodonoſor Rex: ſtabant autem in conſpectu ſtatuæ quam poſuerat Nabuchodonoſor rex: ¶ & præco clamabat valenter: Vobis di-
4 citur populis, tribubus, & linguis: ¶ In hora qua audie-
5 ritis ſonitum tubæ, & fiſtulæ, & citharæ, ſambucæ, & pſalterij, & ſymphoniæ, & vniuerſi generis muſicorum, cadentes adorate ſtatuam auream quam conſti-
6 tuit Nabuchodonoſor rex. ¶ Si quis autẽ non proſtratus adorauerit, eadẽ hora mittetur in fornacem ignis

7 ardentis. ¶ Poſt hæc igitur ſtatim, vt audierunt omnes populi ſonitum tubæ, fiſtulæ, & citharæ, ſambucæ, & pſalterij, & ſymphoniæ, & omnis generis muſicorũ: cadentes omnes populi, tribus, & linguæ, adorauerũt ſtatuam auream quam cõſtituerat Nabuchodonoſor
8 rex. ¶ Statimq; in ipſo tempore accedentes viri Chal-
9 dæi accuſauerunt Iudæos, ¶ dixeruntque Nabucho-
10 donoſor regi: Rex in æternum viue. ¶ Tu rex poſuiſti decretum, vt omnis homo qui audierit ſonitum tubę, fiſtulæ, & citharæ, ſambucæ, & pſalterij, & ſymphoniæ, & vniuerſi generis muſicorum, proſternat ſe, &
11 adoret ſtatuam auream: ¶ Si quis autem non procidẽs
12 adorauerit, mittatur in fornacem ignis ardẽtis. ¶ Sunt
B ergo viri Iudęi, quos conſtituiſti ſuper opera regionis Babyloniæ, Sidrach, Miſach, & Abdenago: viri iſti contempſerunt, rex, decretum tuum: deos tuos nõ colunt, & ſtatuam auream quam erexiſti, non adorant.
13 ¶ Tunc Nabuchodonoſor in furore, & in ira præcepit, vt adducerentur Sidrach, Miſach, & Abdenago: qui
14 confeſtim adducti ſunt in conſpectu regis. ¶ Pronunciãſq; Nabuchodonoſor rex, ait eis: Verene Sidrach, Miſach, & Abdenago, deos meos non colitis, & ſta-
15 tuam auream quam conſtitui, non adoratis? ¶ Nunc ergo ſi eſtis parati, quacunque hora audieritis ſonitum tubæ, fiſtulæ, citharæ, ſambucæ, & pſalterij, & ſymphoniæ, omniſque generis muſicorum, proſternite vos, & adorate ſtatuam quam feci: quod ſi non adoraueritis, eadem hora mittemini in fornacem ignis ardentis: & quis eſt Deus qui eripiet vos de ma-
16 nu mea? ¶ Reſpondentes Sidrach, Miſach, & Abdenago, dixerunt regi Nabuchodonoſor: Non oportet
17 nos de hac re reſpondere tibi. ¶ Ecce enim Deus noſter quem colimus, poteſt eripere nos de camino ignis
18 ardentis, & de manibus tuis, o rex, liberare. ¶ Quod ſi noluerit, notum ſit tibi rex, quia deos tuos non colimus: & ſtatuam auream quam erexiſti, non adora-
19 mus. ¶ Tunc Nabuchodonoſor repletus eſt furore: & aſpectus faciei illius immutatus eſt ſuꝑ Sidrach, Miſach, & Abdenago, & præcepit vt ſuccenderetur for-
20 nax ſeptuplum quam ſuccendi conſueuerat. ¶ Et viris fortiſſimis de exercitu ſuo iuſſit, vt ligatis pedibus Sidrach, Miſach, & Abdenago, mitterent eos in forna-
21 cem ignis ardentis. ¶ Et confeſtim viri illi vincti cum
C braccis ſuis, & tiaris, & calceamẽtis, & veſtibus miſſi
22 ſunt in medium fornacis ignis ardentis. ¶ nam iuſſio regis vrgebat: fornax autem ſuccenſa erat nimis. Porro viros illos qui miſerant Sidrach, Miſach, & Ab-
23 denago, interfecit flamma ignis. ¶ Viri autem hi tres, id eſt, Sidrach, Miſach, & Abdenago ceciderunt in medio camino ignis ardentis, colligati.

Quæ ſequuntur in Hebræis voluminibus non reperi.

24 ¶ Et ambulabant in medio flammæ laudantes Deum,
25 & benedicentes Domino. ¶ Stans autem Azarias ora-
26 uit ſic, aperienſq; os ſuum in medio ignis, ait: ¶ Benedictus es Domine Deus patrum noſtrorum, & lauda-
27 bile, & glorioſum nomen tuum in ſecula: ¶ quia iuſtus es in omnibus quæ feciſti nobis, vniuerſa opera tua
28 vera, & viæ tuæ rectæ, & omnia iudicia tua vera. ¶ Iudicia enim vera feciſti iuxta omnia quæ induxiſti ſuper nos, & ſuper ciuitatem ſanctam patrum noſtrorũ Ieruſalem: quia in veritate, & in iudicio induxiſti om-
29 nia hęc propter peccata noſtra. ¶ Peccauimus enim, & inique egimus recedentes a te: & deliquimus in om-
30 nibus, ¶ & præcepta tua non audiuimus, nec obſeruauimus, nec fecimus ſicut præceperas nobis, vt bene
31 nobis eſſet. ¶ Omnia ergo quæ induxiſti ſuper nos, &
32 vniuerſa quæ feciſti nobis, in vero iudicio feciſti: ¶ & tradidiſti nos in manibus inimicorũ noſtrorũ iniquorũ, & peſſimorũ, prępuaricatorumq;, & regi iniuſto, &
33 peſſimo vltra oẽm terrã. ¶ Et nũc nõ poſſumus aperire os: cõfuſio, & opprobriũ facti ſumus ſeruis tuis, & his
34 q colunt te. ¶ Ne, quæſumus, tradas nos in perpetuum
D propter nomen tuũ, & ne diſſipes teſtamẽtum tuum,
35 ¶ neq; auferas miſericordiã tuã a nobis propter Abraham dilectum tuũ, & Iſaac ſeruum tuũ, & Iſrael ſan-
36 ctum tuũ: ¶ quibus locutus es, pollicẽs quod multiplicares ſemen eorũ, ſicut ſtellas cœli, & ſicut arenã quæ
37 eſt in littore maris: ¶ qa Domine imminuti ſumus plus quam oẽs gentes, ſumuſq; humiles in vniuerſa terra
38 hodie propter peccata noſtra. ¶ Et non eſt in tempore hoc princeps, & dux, & propheta, neq; holocauſtum, neq; ſacrificiũ, neq; oblatio, neq; incenſum, neq; lo-
39 cus primitiarũ coram te, ¶ vt poſſimus inuenire miſericordiam tuam: ſed in animo contrito, & ſpiritu hu-
40 militatis ſuſcipiamur. ¶ Sicut in holocauſto arietũ, & taurorũ, & ſicut in millibus agnorũ pinguiũ: ſic fiat ſacrificium noſtrum in conſpectu tuo hodie, vt placeat
41 tibi: quoniam non eſt confuſio cõfidentibus in te. ¶ Et nũc ſequimur te in toto corde, & timemus te, & quæ-
42 rimus faciem tuã. ¶ Ne confundas nos: ſed fac nobiſcũ iuxta manſuetudinem tuam, et ſecundum multitudi-
43 nem miſericordiæ tuæ. ¶ Et erue nos in mirabilibus
44 tuis, et da gloriam nomini tuo Domine: ¶ et cõfundantur omnes qui oſtendunt ſeruis tuis mala, confundantur in omni potentia tua, et robur eorum conteratur:
45 ¶ et ſciant quia tu es Dominus Deus, ſolus, et glo-
46 rioſus ſuper orbem terrarum. ¶ Et non ceſſabant qui miſerant eos miniſtri regis ſuccendere fornacem
47 naphtha, et ſtupa, et pice, et malleolis, ¶ et effunde-

batur, flamma super fornacem cubitis quadraginta
48 nouem: & erupit, & incendit quos reperit iuxta for-
49 nacem de Chaldęis. Angelus autem Domini descen
E dit cum Azaria, & socijs eius in fornacem: & excussit
50 flammam ignis de fornace, & fecit mediũ fornacis quasi ventum roris flantem, & nõ tetigit eos omnino ignis, neq; contristauit, nec quidquam molestiæ intulit.
51 Tunc hi tres quasi ex vno ore laudabãt, & glorificabant, & benedicebant Deum in fornace, dicẽtes.
52 Benedictus es Domine Deus patrum nostrorum, & laudabilis, & gloriosus, & superexaltatus in secula: & benedictum nomen gloriæ tuæ sanctum, & laudabile, & superexaltatum in omnibus seculis.
53 Benedictus es in templo sancto gloriæ tuæ, & superlaudabilis, & supergloriosus in secula.
54 Benedictus es in throno regni tui, & superlaudabilis, & superexaltatus in secula.
55 Benedictus es qui intueris abyssos, & sedes super cherubim, & laudabilis, & superexaltatus in secula. (Psal. 79. a.2.98.a.1.)
56 Benedictus es in firmamento cœli, & laudabilis, & gloriosus in secula.
57 Benedicite omnia opera Domini Domino, laudate & superexaltate eum in secula. (Psal.144 b.10.)
58 Benedicite Angeli Domini Domino, laudate & superexaltate eum in secula. (Psal.102 d 20.148 a 2.)
59 Benedicite cœli Domino, laudate & superexaltate eum in secula. (Psal. 69. d 35.148 a.4.)
60 Benedicite aquæ omnes quæ super cœlos sunt, Domino, laudate & superexaltate eum in secula.
61 Benedicite omnes virtutes Domini Domino, laudate & superexaltate eum in secula.
62 Benedicite Sol, & Luna Domino, laudate & superexaltate eum in secula. (Psal.148. a.3.)
63 Benedicite stellæ cœli Domino, laudate & superexaltate eum in secula.
64 Benedicite omnis imber, & ros Domino, laudate & superexaltate eum in secula.
65 Benedicite omnis spiritus Dei Domino, laudate & superexaltate eum in secula.
66 Benedicite ignis, & æstus Domino, laudate & superexaltate eum in secula.
67 Benedicite frigus, & æstus Domino, laudate & superexaltate eum in secula.
68 Benedicite rores, & pruina Domino, laudate & superexaltate eum in secula.
69 Benedicite gelu, & frigus Domino, laudate & superexaltate eum in secula.
70 Benedicite glacies, & niues Domino, laudate & superexaltate eum in secula.
71 Benedicite noctes, & dies Domino, laudate & su-
F perexaltate eum in secula.
72 Benedicite lux, & tenebræ Domino, laudate & superexaltate eum in secula.
73 Benedicite fulgura, & nubes Domino, laudate & superexaltate eum in secula.
74 Benedicat terra Dominum, laudet & superexaltet eum in secula.
75 Benedicite montes, & colles Domino, laudate & superexaltate eum in secula.
76 Benedicite vniuersa germinantia in terra Domino, laudate & superexaltate eum in secula.
77 Benedicite fontes Domino, laudate & superexaltate eum in secula.
78 Benedicite maria, & flumina Domino, laudate & superexaltate eum in secula.
79 Benedicite cete, & omnia quæ mouẽtur in aquis, Domino, laudate & superexaltate eum in secula.
80 Benedicite omnes volucres cœli Domino, laudate & superexaltate eum in secula.
81 Benedicite omnes bestiæ, & pecora Domino, laudate & superexaltate eum in secula.
82 Benedicite filij hominum Domino, laudate & superexaltate eum in secula.
83 Benedicat Israel Dominum, laudet & superexaltet eum in secula.
84 Benedicite sacerdotes Domini Domino, laudate & superexaltate eum in secula.
85 Benedicite serui Domini Domino, laudate & superexaltate eum in secula.
86 Benedicite spiritus, & animæ iustorum Domino, laudate & superexaltate eum in secula.
87 Benedicite sancti, & humiles corde Domino, laudate & superexaltate eum in secula.
88 Benedicite Anania, Azaria, Misael Domino, laudate & superexaltate eum in secula: quia eruit nos de inferno, & saluos fecit de manu mortis, & liberauit nos de medio ardentis flammæ, & de medio ignis eruit nos.
89 Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in seculum misericordia eius.
90 Benedicite omnes religiosi Domino, Deo deorum, laudate & confitemini ei, quia in omnia secula misericordia eius.

Hucusque in Hebræo non habetur; & quæ posuimus, de Theodotionis editione trãslata sunt.

91 Tunc Nabuchodonosor rex obstupuit, & surrexit
G propere, & ait optimatibus suis: Nonne tres viros misimus in medium ignis compeditos? Qui responden-
92 tes Regi dixerunt: Vere, rex. Respondit, & ait: Ecce ego video quattuor viros solutos, & ambulantes in medio ignis, & nihil corruptionis in eis est, & species
93 quarti similis filio Dei. Tunc accessit Nabuchodonosor ad ostiũ fornacis ignis ardentis, & ait: Sidrach, Misach, & Abdenago, serui Dei excelsi, egredimini, & venite. Statimque egressi sunt Sidrach, Misach, &
94 Abdenago de medio ignis. Et congregati satrapæ, & magistratus, & iudices, & potentes regis, contemplabantur viros illos, quoniam nihil potestatis habuisset ignis in corporibus eorum, et capillus capitis eorum non esset adustus, et saraballa eorum non fuissent im-
95 mutata, et odor ignis non transisset per eos. Et erumpens Nabuchodonosor, ait: Benedictus Deus eorum Sidrach, videlicet, Misach, et Abdenago, qui misit Angelum suum, et eruit seruos suos, qui crediderunt in eum: et verbum regis immutauerunt, et tradiderunt corpora sua ne seruirent, et ne adora-
96 rent omnem Deum, excepto Deo suo. A me ergo positum est hoc decretum, vt omnis populus tribus, et lingua quęcunque locuta fuerit blasphemiam contra Deum Sidrach, Misach, et Abdenago, dispereat, et domus eius vastetur: neque enim est a-
97 lius Deus qui possit ita saluare. Tunc rex, promouit Sidrach, Misach, et Abdenago in prouincia Baby-
98 lonis. NABVCHODONOSOR, Rex, Omnibus populis, gentibus, et linguis, qui habitant in

99 vniuersa terra, pax vobis multiplicetur. ♀ Signa, & mirabilia fecit apud me Deus excelsus. Placuit ergo 100 mihi prædicare ♀ signa eius, quia magna sunt, & mirabilia eius, quia fortia: & regnum eius regnum sempiternum, | & potestas eius in generationem, & generationem.

|Inf 4.g. 31. 7.d. 14.

CAPVT IIII.

1 A EGo Nabuchodonosor quietus eram in domo mea, & florens in palatio meo: ♀ somnium vi-2 di, quod perterruit me: & cogitationes meę in strato meo, & visiones capitis mei conturbauerunt 3 me. ♀ Et per me propositum est decretum, vt introducerentur in conspectu meo cuncti sapientes Babylo-4 nis, & vt solutionem somnij indicarent mihi. ♀ Tunc ingrediebantur arioli, magi, Chaldæi, & aruspices, & somnium narraui in conspectu eorum: & solutionem 5 eius non indicauerunt mihi: ♀ donec collega ingressus est in conspectu meo Daniel, cui nomen Baltassar, secundum nomen Dei mei, qui habet spiritum deorum sanctorum in semetipso: & somnium coram ipso locu-6 tus sum. ♀ Baltassar princeps ariolorum, quoniam ego scio, quod spiritum sanctorum Deorum habeas in te, & omne sacramentum non est impossibile tibi: visiones somniorum meorum quas vidi, & solutionem eo-7 rum narra. ♀ Visio capitis mei in cubili meo: videbam B & ecce arbor in medio terræ, & altitudo eius nimia. 8 ♀ Magna arbor & fortis: & proceritas eius contingens cęlum: aspectus illius erat, vsque ad terminos vniuer-9 sæ terræ. ♀ Folia eius pulcherrima, & fructus eius nimius: & esca vniuersorum in ea: subter eam habitabant animalia, & bestiæ, & in ramis eius conuersabantur volucres cœli: & ex ea vescebatur omnis ca-10 ro. ♀ Videbam in visione capitis mei super stratum meum: & ecce vigil, & sanctus de cœlo descendit. 11 ♀ Clamauit fortiter, & sic ait: Succidite arborem, & præcidite ramos eius: excutite folia eius, & dispergite fructus eius: fugiant bestiæ quę subter eam sunt, & 12 volucres de ramis eius. ♀ veruntamen germen radicū eius in terra finite, & alligetur vinculo ferreo, & æreo in herbis, quæ foris sunt, & rore cœli tingatur, & 13 cum feris pars eius in herba terræ. ♀ Cor eius ab hu-C mano commutetur, & cor feręe detur ei: & septem tē-14 pora mutentur super eum. ♀ In sententia vigilum decretum est, & sermo sanctorum, & petitio donec cognoscant viuentes, quoniam dominatur Excelsus in regno hominum, & cuicunque voluerit, dabit illud, & humillimum hominem constituet super eum. 15 ♀ Hoc somnium vidi ego Nabuchodonosor rex: tu ergo Baltassar interpretationem narra festinus: quia omnes sapientes regni mei non queunt solutionem edicere mihi: tu autem potes, quia spiritus Deorum 16 sanctorum in te est. ♀ Tunc Daniel, cuius nomen Baltassar, cœpit intra semetipsum tacitus cogitare quasi vna hora: & cogitationes eius conturbabant eum. Respondens autem Rex, ait: Baltassar, somnium, & in-D terpretatio eius non conturbent te. Respondit Baltassar, & dixit: Domine mi, somnium his, qui te oderūt: 17 & interpretatio eius hostibus tuis sit. ♀ Arborem, quā vidisti sublimem, atque robustam, cuius altitudo pertingit ad cęlum, & aspectus illius in omnem terram, 18 ♀ & rami eius pulcherrimi, & fructus eius nimius, & esca omnium in ea, subter eam habitantes bestiæ a-19 gri, & in ramis eius commorantes aues cęli: ♀ Tu es, rex, qui magnificatus es, & inualuisti: & magnitudo tua creuit, & peruenit vsque ad cęlum, & potestas 20 tua in terminos vniuersæ terræ. ♀ Quod autem vidit rex vigilem, & sanctum descendere de cęlo, & dicere: Succidite arborem, & dissipate illam, attamen germen radicum eius in terra dimittite, & vinciatur ferro, & ære in herbis foris, & rore cęli conspergatur, & cum feris sit pabulum eius, donec septem tempora 21 mutentur super eum. ♀ Hæc est interpretatio senten-E tię Altissimi, quę peruenit super dominum meum Re-22 gem: ♀ Eijcient te ab hominibus, & cum bestijs ferisque erit habitatio tua, | & fœnum vt bos comedes, & rore cœli infunderis: septem quoque tempora mutabuntur super te, donec scias quod dominetur Excelsus super regnum hominum, & cuicunque voluerit, 23 det illud. ♀ Quod autem præcepit vt relinqueretur germen radicum eius, id est arboris: regnum tuum tibi manebit postquam cognoueris potestatem esse ce-24 lestem. ♀ Quamobrem rex consilium meum placeat tibi: | & peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordijs pauperum: forsitan ignoscet de-25 lictis tuis. ♀ Omnia hæc venerunt super Nabuchodo-26 nosor regem. ♀ Post finem mensium duodecim, in au-27 la Babylonis deambulabat. ♀ Respondit q; rex, & ait: Nonne hæc est Babylon magna, quam ego ædificaui in domum regni in robore fortitudinis meę, & in glo-28 ria decoris mei? ♀ Cumque sermo adhuc esset in ore re-F gis, vox de cœlo ruit: Tibi dicitur Nabuchodonosor 29 rex, Regnum tuum transibit a te: ♀ et ab hominibus eijcient te, et cum bestijs et feris erit habitatio tua: fęnum quasi bos comedes, et septem tempora mutabūtur super te: donec scias quod dominetur Excelsus in regno hominum, et cuicunque voluerit, det illud. 30 ♀ Eadem hora sermo completus est super Nabuchodonosor, et ex hominibus abiectus est, fœnum vt bos comedit, et rore cœli corpus eius infectum est: donec capilli eius in similitudinem aquilarum crescerent, et 31 vngues eius quasi auium. ♀ Igitur post finem dierum ego Nabuchodonosor oculos meos ad cœlum leuaui, et sensus meus redditus est mihi: et Altissimo bene-G dixi, et Viuentem in sempiternum laudaui, et glorificaui, | quia potestas eius potestas sempiterna, et regnū 32 eius in generationē et generationem. ♀ Et omnes habitatores terræ apud eum in nihilum reputati sunt: iuxta voluntatem enim suam facit tam in virtutibus cœli, quam in habitatoribus terrę: et non est qui resi-33 stat manui eius et dicat ei: Quare fecisti? ♀ In ipso tempore sensus meus reuersus est ad me, et ad honorem regni mei, decoremque perueni: et figura mea reuersa est ad me: et optimates mei, et magistratus mei requisierunt me, et in regno meo restitutus sum: et 34 magnificentia amplior addita est mihi. ♀ Nunc igitur ego Nabuchodonosor laudo et magnifico, et glorifico regem cęli: quia omnia opera eius vera, et vię eius iudicia, et gradientes in superbia potest humiliare.

| Inf. 5. f. 21.

| Eccl. 3. d. 33.

| Sup 3. g 100. Inf 7. d. 14.

CAPVT V.

1 A BAltassar rex fecit grande conuiuium optimatibus suis mille: vnusquisque secun-2 dum suam bibebat ętatem. ♀ Pręcepit ergo iam temulentus, vt afferrentur vasa

aurea, & argentea quæ asportauerat Nabuchodonosor pater eius de templo quod fuit in Ierusalem: vt biberent in eis rex, & optimates eius: vxoresque eius, 3 & concubinæ. Tunc allata sunt vasa aurea, & argentea, quæ asportauerat de templo quod fuerat in Ierusalem: & biberunt in eis rex, & optimates eius, vxo- 4 res, & concubinæ illius. Bibebant vinum, & laudabant Deos suos aureos, & argenteos, æreos, ferreos,

5 ligneosque, & lapideos. In eadem hora apparuerũt digiti, quasi manus hominis scribentis contra candelabrum in superficie parietis aulæ regiæ: & rex aspi- 6 ciebat articulos manus scribentis. Tunc facies Re- B gis commutata est, & cogitationes eius conturbabãt eum: & compages renum eius soluebantur, & genua 7 eius ad seinuicem collidebantur. Exclamauit itaque rex fortiter, vt introducerent magos, Chaldæos, & aruspices. Et proloquens rex, ait sapientibus Babylonis: quicunque legerit scripturam hanc, & interpretationẽ eius manifestã mihi fecerit, purpura vestietur, & torquem auream habebit in collo, & tertius in 8 regno meo erit. Tunc ingressi omnes sapientes regis, non potuerunt, nec scripturam legere, nec interpreta- 9 tionem indicare regi. Vnde rex Baltassar satis con- C turbatus est, & vultus illius immutatus est: sed & opti- 10 mates eius turbabantur. Regina autem pro re, quæ acciderat Regi, & optimatibus eius, domum conuiuij ingressa est, & proloquens, ait: Rex in æternum viue: non te conturbent cogitationes tuæ, neque facies 11 tua immutetur. Est vir in regno tuo, qui spiritum Deorum sanctorum habet in se: & in diebus patris tui scientia, & sapientia inuentæ sunt in eo: nam & rex Nabuchodonosor pater tuus principem magorum, incantatorum, Chaldæorum, & aruspicum con- 12 stituit eum: pater, inquam, tuus o rex: Quia spiritus amplior, & prudentia, intelligentiaque: interpretatio somniorum, & ostensio secretorum, ac solutio ligatorum inuentæ sunt in eo, hoc est in Daniele: cui rex posuit nomen Baltassar: nunc itaque Daniel vocetur, & 13 interpretationem narrabit. Igitur introductus est D Daniel coram rege. Ad quem præfatus rex, ait: Tu es Daniel de filijs captiuitatis Iudæ, quem adduxit pa- 14 ter meus rex de Iudæa? Audiui de te, quoniam spiritum Deorum habeas: & scientia, intelligentiaque, 15 ac sapientia ampliores inuentæ sunt in te: Et nunc introgressi sunt in conspectu meo sapientes magi, vt scripturam hanc legerent, & interpretationem eius indicarent mihi: & nequiuerũt sensum huius sermo- 16 nis edicere. porro ego audiui de te, quod possis obscura interpretari, & ligata dissoluere: si ergo vales scripturam legere, & interpretationem eius indicare mihi, purpura vestieris, & torquem auream circa collum tuum habebis, & tertius in regno meo princeps 17 eris. Ad quæ respondens Daniel, ait coram rege: E Munera tua sint tibi, & dona domus tuæ alteri da: scripturam autem legam tibi, Rex, & interpretatio- 18 nem eius ostendam tibi. O Rex, Deus altissimus regnum & magnificentiam, gloriam & honorem dedit 19 Nabuchodonosor patri tuo. Et propter magnificentiam quam dederat ei, vniuersi populi, tribus & linguæ tremebant, & metuebant eum: quos volebat, interficiebat: & quos volebat, percutiebat: & quos vo- 20 lebat exaltabat: & quos volebat, humiliabat. Quãdo autem eleuatum est cor eius, & spiritus illius obfirmatus est ad superbiam, depositus est de solio re- 21 gni sui, & gloria eius ablata est: & a filijs hominum eiectus est, sed & cor eius cum bestijs positum est, & cum onagris erat habitatio eius: | fœnum quoque vt F bos comedebat, & rore cęli corpus eius infectum est: donec cognosceret quod potestatem haberet Altissimus in regno hominum, & quemcunque voluerit 22 suscitabit super illud. Tu quoque filius eius Baltassar, non humiliasti cor tuum, cum scires hæc omnia: 23 sed aduersum dominatorem cęli eleuatus es: & vasa domus eius allata sũt coram te: & tu, & optimates tui, & vxores tuæ, & concubinæ tuæ vinum bibistis in eis: deos quoque argenteos, & aureos, & æreos, ferreos, ligneosque, & lapideos qui non vident, neq; audiunt, neque sentiunt, laudasti: porro Deum qui habet flatum tuum in manu sua, & omnes vias tuas, 24 non glorificasti. Idcirco ab eo missus est articulus G manus, qui scripsit hoc quod exaratum est. Hæc est 25 autem scriptura quæ digesta est: MANE THECEL, 26 PHARES. Et hæc est interpretatio sermonis: MANE, numerauit Deus regnum tuum, & compleuit il- 27 lud. THECEL, appensus es in statera, & inuentus es 28 minus habens. PHARES: diuisum est regnum 29 tuum, & datum est Medis, & Persis. Tunc iubente rege indutus est Daniel purpura, & circundata est torques aurea collo eius: & prædicatum est de eo, 30 quod haberet potestatem tertius in regno suo. Eadẽ 31 nocte interfectus est Baltassar rex Chaldæus. Et Darius Medus successit in regnum, annos natus sexagintaduos.

Cap.4.c.22.

CAPVT VI.

1 A Placuit Dario, | & constituit super regnum satrapas cẽtum viginti, vt essent in toto regno suo. 2 Et super eos, principes tres, ex quibus Daniel vnus erat: vt satrapæ illis redderent rationem, & 3 rex non sustineret molestiam. Igitur Daniel superabat omnes principes, & satrapas: quia spiritus Dei 4 amplior erat in illo. Porro rex cogitabat cõstituere eum super omne regnum: Vnde principes, & satrapæ quærebant occasionem, vt inuenirent Danieli ex latere regis: nullamque causam, & suspicionem reperire potuerunt, eo quod fidelis esset, & omnis culpa 5 & suspicio non inueniretur in eo. Dixerunt ergo vi- B ri illi. Non inueniemus Danieli huic aliquam occa- 6 sionem, nisi forte in lege Dei sui. Tunc principes, & satrapæ surripuerunt regi, & sic locuti sunt ei: Da- 7 ri rex, in æternum viue: consilium inierunt omnes principes regni tui, magistratus, & satrapæ, senatores, & iudices; vt decretum imperatorium exeat, & edictum: Vt omnis, qui petierit aliquam petitio-

Infra 9.2.

nem a quocunque Deo & homine, vsque ad triginta
8 dies, nisi a te Rex, mittatur in lacum leonum. ¶ Nunc
itaq; Rex, confirma sententiam, & scribe decretum:
vt non immutetur quod statutum est a Medis, & Per-
9 sis, nec præuaricari cuiquam liceat. ¶ Porro Rex Da-
10 rius proposuit edictum, & statuit. ¶ Quod cum Da-
C niel comperisset, id est constitutam legem, ingressus
est domum suam: & fenestris apertis in cœnaculo
suo, contra Ierusalem tribus temporibus in die flecte-
bat genua sua & adorabat, confitebaturque coram
11 Deo suo sicut & ante facere cōsueuerat. ¶ viri ergo illi
curiosius inquirentes, inuenerunt Danielem orantē,
12 & obsecrantem Deum suum. ¶ Et accedentes locuti
sunt regi super edicto. Rex, nunquid non constituisti
vt omnis homo qui rogaret quenquam de dijs & ho
minibus vsque ad dies triginta, nisi te rex, mitteretur
in lacum leonum? Ad quos respondens Rex, ait: Ve-
rus est sermo iuxta decretum Medorum atque Persa-
13 rum, quod præuaricari non licet. ¶ Tunc responden-
D tes, dixerunt coram rege: Daniel de filijs captiuitatis
Iuda, non curauit de lege tua & de edicto quod con-
stituisti: sed tribus temporibus per diem orat obsecra-
14 tione sua. ¶ Quod verbum cum audisset Rex satis, cō-
tristatus est, & pro Daniele posuit cor vt liberaret
eum, & vsque ad occasum solis laborabat, vt erueret
15 illum. ¶ Viri autem illi intelligentes regem, dixerunt
ei: Scito Rex, quia lex Medorum atque Persarum est,
vt omne decretum quod constituerit Rex, non liceat
16 immutari. ¶ Tunc Rex præcepit, & adduxerunt Da-
E nielem, & miserunt eum in lacum leonum. Dixitque
Rex Danieli, Deus tuus quem colis semper, ipse li-
17 berabit te. ¶ Allatusque est lapis vnus, & positus est
super os laci: quem obsignauit Rex annulo suo, & an
nulo optimatum suorum, ne quid fieret contra Da-
18 nielem. ¶ Et abijt rex in domum suam, & dormiuit in
cœnatus, cibique non sunt allati coram eo, insuper et
19 somnus recessit ab eo. ¶ Tunc Rex primo diluculo cō-
20 surgens, festinus ad lacum leonum perrexit: ¶ appro-
pinquansque lacui, Danielem voce lachrymabili in-
clamauit, & affatus est eum: Daniel serue Dei viuen
tis, Deus tuus cui tu seruis semper, putasne valuit te
21 liberare a leonibus? ¶ Et Daniel regi respondens, ait:
22 Rex in æternum viue. ¶ Deus meus misit Angelum (1. Mac. 2. 60.)
F suum, & conclusit ora leonum, & non nocuerunt mi-
hi, quia coram eo iustitia inuenta est in me: sed & co-
23 ram te, Rex, delictum non feci. ¶ Tunc vehementer
rex gauisus est super eo, & Danielem præcepit educi
de lacu: eductusque est Daniel de lacu, & nulla læsio
24 inuenta est in eo, quia credidit Deo suo. ¶ Iubente au
tem rege adducti sunt viri illi, qui accusauerant Da-
nielem, & in lacum leonum missi sunt ipsi, & filij, &
vxores eorum: & non peruenerunt, vsque ad pauimē
tum laci, donec arriperent eos leones, & omnia ossa
25 eorum comminuerunt. ¶ Tunc Darius Rex scripsit v-
niuersis populis, tribubus, & linguis habitantibus in
26 vniuersa terra: PAX vobis multiplicetur. ¶ A me con
G stitutum est decretum, vt in vniuerso imperio, & re-
gno meo tremiscant, & paueant Deum Danielis: ipse
est enim Deus viuēs, & æternus in secula: & regnum
eius non dissipabitur, & potestas eius, vsque in æter-
27 num. ¶ Ipse liberator, atque saluator, faciens signa, &
mirabilia in cœlo, & in terra: qui liberauit Danielē
28 de lacu leonum. ¶ Porro Daniel perseuerauit, vsq; ad (Sup. 1. d 21.)
regnum Darij, regnumque Cyri Persæ.

CAPVT VII.

1 A ANno primo Baltassar Regis Babylonis, Da-
niel somnium vidit: visio autem capitis e-
ius in cubili suo: & somnium scribens,
breui sermone comprehendit, summatimque per-
2 stringens, ait: ¶ Videbam in visione mea nocte: & ec-
ce quattuor venti cœli pugnabant in Mari magno.

3 ¶ Et quattuor bestiæ grandes ascendebant de Mari, di
4 uersæ inter se. ¶ Prima quasi leæna, & alas habebat a-
quilæ: aspiciebam donec euulsæ sunt alæ eius, & su-
blata est de terra: & super pedes quasi homo stetit, &
5 cor hominis datum est ei. ¶ Et ecce bestia alia similis
vrso in parte stetit: & tres ordines erant in ore eius, &
in dentibus eius: & sic dicebant ei: Surge, comede car
6 nes plurimas. ¶ Post hæc aspiciebam: & ecce alia qua
B si Pardus: & alas habebat quasi auis, quattuor super
se: & quattuor capita erant in bestia, & potestas data
7 est ei. ¶ Post hæc aspiciebam in visione noctis, & ecce
bestia quarta terribilis, atque mirabilis, & fortis ni-
mis: dentes ferreos habebat magnos, comedens, at-
que comminuens, & reliqua pedibus suis conculcās
dissimilis autem erat cęteris bestijs quas videram an-
8 te eam, & habebat cornua decem. ¶ Considerabam
D cornua, & ecce cornu aliud paruulum ortum est de
medio eorum: & tria de cornibus primis euulsa sunt
a facie eius: et ecce oculi, quasi oculi hominis erant in
9 cornu isto, & os loquens ingentia. ¶ Aspiciebam, do-
nec throni positi sunt, & antiquus dierum sedit: vest
mētum eius cādidum quasi nix, & capilli capitis eius
quasi lana munda: thronus eius, flammę ignis: rotę e-
10 ius, ignis accensus. ¶ Fluuius igneus rapidusque egre-
diebatur a facie eius: millia millium ministrabant ei,
& decies millies centena millia assistebant ei: iudiciū
11 sedit, & libri aperti sunt. ¶ Aspiciebam propter vocē
D sermonum grandium: quos cornu illud loquebatur
& vidi quoniam interfecta esset bestia, et perisset cor-
12 pus eius, et traditum esset ad comburendum igni: ¶ a-
liarum quoque bestiarum ablata esset potestas: et tē-
pora vitæ constituta essent eis vsque ad tempus et
13 tempus. ¶ Aspiciebam ergo in visione noctis: et
ecce cum nubibus cœli quasi filius hominis venie-
bat, et vsque ad antiquum dierum peruenit: et in
14 conspectu eius obtulerunt eum. ¶ Et dedit ei pote-
statem, et honorem et regnū: et omnes populi, tribus
et linguæ ipsi seruient: potestas eius, potestas ęterna
quę non auferetur, & regnum eius quod non corrum
15 petur, ¶ Horruit spiritus meus, ego Daniel territus
sum in his, & visiones capitis mei conturbauerunt
16 me: ¶ Accessi ad vnum de assistentibus, & veritatem

E quærebam ab eo de omnibus his. Qui dixit mihi in-
17 terpretationem sermonum,& docuit me: ℣ Hæ quattuor bestiæ magnæ:quattuor sunt regna,quę consur-
18 gent de terra: ℣ Suscipient autem regnum sancti Dei altissimi: & obtinebunt regnum vsque in seculum &
19 seculum seculorum.℣Post hoc volui diligenter discere de bestia quarta, quæ erat dissimilis valde ab omnibus,et terribilis nimis:dentes & vngues eius ferrei: comedebat & comminuebat, & reliqua pedibus suis
20 conculcabat: ℣ & de cornibus decem quæ habebat in capite: & de alio quod ortum fuerat: ante quod ceci-
F derant tria cornua: & de cornu illo quod habebat oculos, & os loquens grandia, & maius erat cæteris.
21 ℣Aspiciebam,& ecce cornu illud faciebat bellum ad-
22 uersus sanctos,& præualebat eis. ℣ donec venit antiquus dierum, & iudicium dedit sanctis excelsis, &
23 tempus aduenit,& regnum obtinuerunt sancti. ℣ Et sic ait: Bestia quarta regnum quartum erit in terra, quod maius erit omnibus regnis, & deuorabit vniuersam terram, & conculcabit & comminuet eam.
24 ℣Porro cornua decem ipsius regni,decem reges erūt: & alius consurget post eos,& ipse potentior erit prio-
25 ribus,& tres reges humiliabit. ℣ Et sermones contra
G Excelsum loquetur, & sanctos Altissimi conteret: & putabit ꝙ possit mutare tēpora,& leges,et tradētur ī manu eius vsque ad tempus & tempora & dimidiū
26 temporis. ℣ Et iudicium sedebit, vt auferatur poten-
27 tia,& conteratur, & dispereat vsque in finem. ℣| Regnum autem,& potestas,& magnitudo regni quę est subter omne cœlum, detur populo sanctorum Altissimi: cuius regnum,regnum sempiternum est,& omnes reges seruient ei & obedient.℣Hucusque finis ver
28 bi. Ego Daniel multum cogitationibus meis conturbabar, & facies mea mutata est in me, verbum autem in corde meo conseruaui.

|Isai. 9 a.7. Supra d 14.

CAPVT VIII.

1 A Nno tertio regni Baltassar regis, visio apparuit mihi. Ego Daniel, post id quod viderā
2 in principio, ℣vidi in visione mea, cū essem in Susis castro,quod est in Ælam regione: vidi autem
3 in visione esse me super portam Vlai. ℣Et leuaui oculos meos,& vidi:& ecce aries vnus stabat ante paludem,habens cornua excelsa, & vnum excelsius alte-
4 ro atque succrescens. ℣ Postea vidi arietem cornibus ventilantem contra Occidentem, & contra Aquilonem,& contra Meridiem: & omnes bestiæ non poterant resistere ei,neque liberari de manu eius:fecitque
5 secundum voluntatem suam,& magnificatus est.℣Et
B ego intelligebam: ecce autem hircus caprarum veniebat ab Occidente super faciem totius terræ, & nō tangebat terram: porro hircus habebat cornu insi-
6 gne inter oculos suos.℣ Et venit vsque ad arietem illum cornutum, quem videram stantem ante portā,
7 & cucurrit ad eum in impetu fortitudinis suę.℣Cumque appropinquasset prope arietem, efferatus est in eum, & percussit arietem: & comminuit duo cornua eius,& non poterat aries resistere ei,cumque eum mi sisset in terram,conculcauit,& nemo quibat liberare
8 arietem de manu eius.℣ Hircus autem caprarum ma
C gnus factus est nimis: cumque creuisset, fractum est cornu magnum, & orta sunt quattuor cornua subter
9 illud per quattuor ventos cęli.℣De uno autem ex his egressum est cornu vnum modicum,& factū est gran de contra Meridiem, & contra Orientem, & contra
10 fortitudinem.℣Et magnificatum est,vsque ad fortitudinem cęli: & deiecit de fortitudine, & de ste lis, &
11 conculcauit eas.℣ Et vsque ad principem fortitudinis magnificatum est: & ab eo tulit iuge sacrificium, et
12 deiecit locum sanctificationis eius.℣Robur autem da
D tum est ei contra iuge sacrificium propter peccata; et prosternetur veritas in terra, et faciet, et prosperabi-
13 tur. ℣ Et audiui vnum de sanctis loquentem,et dixit vnus sanctus alteri nescio cui loquenti: Vsquequo visio,et iuge sacrificium,et peccatum desolationis,quæ facta est,et sanctuarium,et fortitudo conculcabitur?
14 ℣ Et dixit ei: Vsque ad vesperam,et mane dies, duo
15 millia trecenti:et mundabitur sanctuarium.℣Factum est autem cum viderem ego Daniel visionem,et quærerem intelligentiam: ecce stetit in conspectu meo,
16 quasi species viri.℣Et audiui vocem viri inter Vlai:
E et clamauit,et ait:|Gabriel fac intelligere istum visio
17 nem.℣Et venit,et stetit iuxta vbi ego stabam: cumq; venisset, pauens corrui in faciem meā, et ait ad me: Intellige fili hominis,quoniam in tempore finis com-
18 plebitur visio,℣cumque loqueretur ad me,collapsus sum pronus in terrā:et tetigit me,et statuit me in gra-
19 du meo,℣dixitque mihi:Ego ostendam tibi,quæ futu ra sunt in nouissimo maledictionis: quoniam habet
20 tempus finem suum.℣ Aries quem vidisti habere cor
21 nua,Rex Medorum est, atque Persarum.℣Porro hircus caprarum, Rex Gręcorum est: et cornu grande, quod erat inter oculos eius: ipse est Rex primus.
22 ℣Quod autem fracto illo surrexerūt quattuor pro eo:
F quattuor reges de gente eius consurgent, sed non in
23 fortitudine eius.℣ Et post regnum eorum cum creuerint iniquitates, consurget Rex impudens facie, et
24 intelligens propositiones: ℣ et roborabitur fortitudo eius, sed non in viribus suis:et supra quam credi potest, vniuersa vastabit,et prosperabitur, et faciet. Et
25 interficiet robustos,et populum sanctorum. ℣ secundum voluntatem suam,et dirigetur dolus in manu eius:et cor suum magnificabit,et in copia rerum omniū occidet plurimos:et contra principem principum
26 consurget,et sine manu conteretur.℣Et visio ve
G spere,et mane, quæ dicta est, vera est:tu er go visionem signa,quia post multos
27 dies erit. ℣ Et ego Daniel langui,et ęgrotaui per dies: cumque surrexissem faciebam opera regis, et stupebam ad visionem,et non erat qui interpretaretur.

|Infra 9. 21.

CAPVT IX.

1 A IN anno primo | Darij filij Aſſueri de ſemine Medorum, qui imperauit ſuper regnum Chaldæorum. 2 ¶ Anno vno regni eius, ego Daniel intellexi in libris numerũ annorum, de quo factus eſt ſermo Domini ad Ieremiã prophetam, vt compleretur deſolationis Ieruſalem ſeptuaginta anni. 3 ¶ Et poſui faciem meam ad Dominum Deum meum rogare & deprecari in ieiunijs, ſacco, & cinere. 4 ¶ Et oraui Dominum Deum meum, & confeſſus ſum, & dixi: |Obſecro Domine Deus magne & terribilis, cuſtodiens pactum & miſericordiam diligentibus te, & cuſtodiẽtibus mandata tua. 5 ¶ | Peccauimus, iniquitatem fecimus, impie egimus, & receſſimus: & declinauimus a mandatis tuis ac iudicijs. 6 ¶ Non obediuimus ſeruis B tuis prophetis, qui locuti ſunt in nomine tuo regibus noſtris, principibus noſtris, patribus noſtris, omniq; populo terræ. 7 ¶ Tibi Domine iuſtitia: nobis autem confuſio faciei, ſicut eſt hodie viro Iuda, & habitatoribus Ieruſalẽ, & omni Iſrael, his qui prope ſunt, & his qui procul in vniuerſis terris, ad quas eiecisti eos propter iniquitates eorum, in quibus peccauerunt in te. 8 ¶ Domine, nobis confuſio faciei, regibus noſtris, principibus noſtris, & patribus noſtris qui peccauerunt: 9 ¶ Tibi autem Domino Deo noſtro miſericordia & propitiatio, quia receſſimus a te, 10 ¶ & non audiuimus vocẽ Domini Dei noſtri, vt ambularemus in lege eius quã poſuit nobis per ſeruos ſuos prophetas. 11 ¶ Et omnis Iſrael præuaricati ſunt legem tuã, & decli- C nauerũt ne audirent vocẽ tuam: & ſtillauit ſuper nos maledictio & deteſtatio| quæ ſcripta eſt in libro Moyſi ſerui Dei, quia peccauimus ei. 12 ¶ Et ſtatuit ſermones ſuos quos loquutus eſt ſuper nos & ſuper principes noſtros qui iudicauerũt nos, vt ſuperinduceret in nos magnũ malum quale nunquã fuit ſub omni cœlo, ſecundum quod factum eſt in Ieruſalem. 13 ¶ Sicut ſcriptum eſt in lege Moyſi, omne malum hoc venit ſuper nos: & non rogauimus faciẽ tuã Domine Deus noſter, vt reuerteremur ab iniquitatibus noſtris, & cogitaremus veritatem tuam. 14 ¶ Et vigilauit Dñs ſuper D malitiam, & adduxit eam ſuper nos: iuſtus Dñs Deus noſter in omnibus operibus ſuis quæ fecit: non enim audiuimus vocem eius. 15 ¶| Et nunc Dñe Deus noſter |qui eduxiſti populũ tuum de Terra Aegypti in manu forti, & feciſti tibi nomen ſecundum diẽ hãc, peccauimus, iniquitatẽ fecimus. 16 ¶ Dñe in omnem iuſtitiam tuam auertatur, obſecro, ira tua, & furor tuus a ciuitate tua Ieruſalẽ, & mõte ſancto tuo. Propter peccata enim noſtra, & iniquitates patrum noſtrorũ, Ieruſalem & populus tuus in opprobrium ſunt omnibus per circuitum noſtrũ. 17 ¶ Nunc ergo exaudi Deus E noſter orationẽ ſerui tui, & preces eius: & oſtende faciẽ tuam ſuper ſanctuarium tuum quod deſertum eſt propter temetipſum: 18 ¶ Inclina Deus meus aurẽ tuã, & audi: aperi oculos tuos, & vide deſolationem noſtram, & ciuitatẽ ſuper quam inuocatum eſt nomen tuum: neque enim in iuſtificationibus noſtris proſternimus preces ante faciem tuã, ſed in miſerationibus tuis multis. 19 ¶ Exaudi Dñe, placare Domine: attende & fac, ne moreris propter temetipſum Deus meus: quia nomen tuum inuocatum eſt ſuper ciuitatem, & ſuper populum tuum. 20 ¶ Cumque adhuc loquerer, & orarem, & confiterer peccata mea, & peccata populi mei Iſrael, & proſternerem preces meas in conſpectu Dei mei, pro monte ſancto Dei mei, 21 ¶ Adhuc me lo- F quente in oratione, ecce vir Gabriel | quem videram in viſione a principio, cito volãs tetigit me in tempore ſacrificij veſpertini. 22 ¶ Et docuit me, & locutus eſt mihi, dixitq; Daniel: nunc egreſſus ſum vt docerem te, & intelligeres. 23 ¶ Ab exordio precum tuarũ egreſſus eſt ſermo: Ego autẽ veni vt indicarem tibi, quia vir deſideriorum es: tu autem animaduerte ſermonẽ, & intellige viſionem. 24 ¶| Septuaginta hebdomadę abbreuiatæ ſunt ſuper populum tuum, & ſuper vrbem ſanctam tuã, vt conſummetur præuaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur iuſtitia ſempiterna, & impleatur viſio & prophetia:| & vngatur Sanctus ſanctorum. 25 ¶ Scito ergo & animaduerte ab exitu ſermonis vt iterum ædificetur G Ieruſalem, vſque ad Chriſtum ducem, hebdomades ſeptẽ & hebdomades ſexagintaduæ erunt: & rurſum ædificabitur platea, & muri in anguſtia temporum. 26 ¶ Et poſt hebdomades ſexagintaduas occidetur Chriſtus, & nõ erit eius populus qui eum negaturus eſt. Et ciuitatem & ſanctuarium diſſipabit populus cum duce venturo: & finis eius vaſtitas, & poſt finem belli ſtatuta deſolatio. 27 ¶ Confirmabit autem pactum multis hebdomada vna: & in dimidio hebdomadis deficiet hoſtia & ſacrificium: | & erit in templo abominatio deſolationis: & vſque ad conſummationem & finem perſeuerabit deſolatio.

Margin: Supr. 6. a.1. & 29. Iere. 25. c.12. — 1. Eſd. 1. b.9. — Baruc 1. d.17. — Deu 27. c.14. — Baruc 2. b.11. — Exo. 15. b.14. — Sup. 8 d 16. — Mat. 2 b 15. Ioã. 1. g. 45. — Ezech 37. 24. f — Mat. 24 b. 15.

CAPVT X.

1 A ANno tertio Cyri regis Perſarum, verbum reuelatum eſt Danieli cognomẽto Baltaſſar, & verbum verum & fortitudo magna: intellexitque ſermonem, intelligentia enim eſt opus in viſione. 2 ¶ In diebus illis ego Daniel lugebam trium hebdomadarum diebus, 3 ¶ panẽ deſiderabilem nõ comedi, & caro & vinum non introierunt in os meum, ſed neque vnguento vnctus ſum: donec complerentur trium hebdomadarum dies. 4 ¶ Die autem vigeſima & quarta menſis primi, eram iuxta fluuium magnum, qui eſt Tigris. 5 ¶ Et leuaui oculos meos, & vidi: & ecce vir vnus veſtitus lineis, & renes eius accincti auro obrizo: 6 ¶ & corpus eius quaſi chryſolithus, & facies eius velut ſpecies fulguris, & oculi eius vt lampas ardẽs: & brachia eius, & quæ deorſum ſunt, B vſque ad pedes, quaſi ſpecies æris candentis: & vox ſermonum eius vt vox multitudinis: 7 ¶ Vidi autẽ ego Daniel ſolus viſionẽ: porro viri qui erant mecũ, non viderunt: ſed terror nimius irruit ſuper eos, & fugerunt in abſconditum. 8 ¶ Ego autem relictus ſolus vidi viſionem grandem hanc: & non remanſit in me fortitudo, ſed & ſpecies mea immutata eſt in me, & emarcui, nec habui quicquam virium. 9 ¶ Et audiui vocem ſermonũ eius: & audiens iacebam conſternatus ſuper faciem meã, & vultus meus hærebat terræ. 10 ¶ Et ecce manus tetigit me, & erexit me ſuper genua mea, & ſuper articulos manuum mearũ. 11 ¶ Et dixit ad me: Daniel vir deſideriorum, intellige verba quæ ego loquor ad te, & ſta in gradu tuo: nunc enim ſum miſſus ad te. Cumque dixiſſet mihi ſermonem iſtum, ſteti tremens. 12 ¶ Et ait ad me: Noli metuere Daniel, quia C ex die primo quo poſuiſti cor tuum ad intelligendum, vt te affligeres in conſpectu Dei tui, exaudita

sunt verba tua: & ego veni propter sermones tuos. 13 ℣ Princeps autem regni Persarum restitit mihi viginti & vno diebus: & ecce Michael vnus de principibus primis, venit in adiutorium meum, & ego remã- 14 si ibi iuxta regem Persarum. ℣ Veni autem vt docerẽ te quę ventura sunt populo tuo in nouissimis diebus: 15 quoniam adhuc visio in dies. ℣ Cumque loqueretur mihi huiuscemodi verbis, deieci vultũ meum ad ter- 16 ram, & tacui. ℣ Et ecce quasi similitudo filij hominis tetigit labia mea: & aperiẽs os meum, loquutus sum, & dixi ad eum qui stabat contra me: Domine mi, in visione tua dissolutæ sunt compãges meæ, & nihil in 17 me remansit virium. ℣ Et quomodo poterit seruus Do D mini mei loqui cum Dño meo? nihil enim in me re- 18 mansit viriũ, sed & halitus meus intercluditur. ℣ Rursum ergo tetigit me: quasi visio hominis, & conforta 19 uit me, ℣ & dixit: Noli timere vir desideriorum, pax tibi, confortare, & esto robustus. Cumque loqueretur mecum conualui, & dixi: Loquere Domine mi, 20 quia confortasti me. ℣ Et ait: Nunquid scis quare venerim ad te? & nunc reuertar, vt prælier aduersum Principem Persarum: cum ergo egrederer, apparuit 21 princeps Græcorum veniens. ℣ Veruntamen annunciabo tibi quod expressum est in scriptura veritatis: & nemo est adiutor meus in omnibus his, nisi Michael princeps vester.

CAPVT XI.

1 EGo autem ab anno primo Darij Medi stabam A vt confortaretur & roboraretur. ℣ Et nunc ve- 2 ritatẽ annunciabo tibi. Ecce adhuc tres reges stabunt in Perside, & quartus ditabitur opibus nimijs super omnes: & cum inualuerit diuitijs suis, con 3 citabit omnes aduersum regnum Græciæ. ℣ Surget vero rex fortis, & dominabitur potestate multa: et fa- 4 ciet quod placuerit ei. ℣ Et cum steterit, conteretur regnum eius, & diuidetur in quattuor ventos coeli: sed non in posteros eius, neque secundum potentiã illius qua dominatus est, lacerabitur enim regnum eius e- 5 tiam in externos, exceptis his. ℣ Et confortabitur rex Austri, & de principibus eius præualebit super eum: & dominabitur ditione: multa enim dominatio eius. 6 ℣ Et post finẽ annorum fœderabuntur: filiaque regis Austri veniet ad regem Aquilonis facere amicitiam, & non obtinebit fortitudinem brachij, nec stabit semen eius: & tradetur ipsa, & qui adduxerunt eam, adolescentes eius: & qui confortabant eam in tempo 7 ribus. ℣ Et stabit de germine radicum eius plãtatio: et B veniet cum exercitu, & ingredietur prouinciam regis 8 Aquilonis: & abutetur eis, et obtinebit. ℣ Insuper et deos eorum, et sculptilia, vasa quoque preciosa argẽti et auri captiua ducet in Aegyptum: ipse pręualebit 9 aduersus regem Aquilonis. ℣ Et intrabit in regnum 10 Rex Austri, et reuertetur ad terrã suam. ℣ Filij aũt eius prouocabuntur, et congregabunt multitudinẽ exercituum plurimorum: et veniet properans et inundans: et reuertetur et concitabitur, et congredietur cum ro 11 bore eius. ℣ Et prouocatus rex Austri egredietur, et pugnabit aduersus regem Aquilonis, et præparabit multitudinẽ nimiam, et dabitur multitudo in manu 12 eius. ℣ Et capiet multitudinẽ, et exaltabitur cor eius, 13 et deijciet multa millia: sed nõ præualebit. ℣ Conuer- C tetur enim rex Aquilonis, et præparabit multitudinẽ multo maiorẽ quam prius: et in fine tẽporum annorumq; veniet properãs cũ exercitu magno et opibus 14 nimijs. ℣ Et in tẽporibus illis multi cõsurgent aduersus regem Austri: filij quoque præuaricatorũ populi 15 tui extollentur, vt impleant visionem, et corruẽt. ℣ Et veniet rex Aquilonis, et cõportabit aggerẽ, et capiet vrbes munitissimas: et brachia Austri nõ sustinebũt, et consurgent electi eius ad resistendum, et nõ erit for 16 titudo. ℣ Et faciet veniens super eum iuxta placitum suũ, et non erit qui stet contra faciem eius: et stabit in 17 terra inclyta, et consumetur in manu eius. ℣ Et ponet faciem suam vt veniat ad tenendũ vniuersum regnũ eius, et recta faciet cum eo: et filiã fęminarũ dabit ei, 18 vt euertat illud: & nõ stabit, nec illius erit. ℣ Et cõuertet faciem suam ad insulas, et capiet multas: et cessare faciet principẽ opprobrij sui, et opprobrium eius 19 conuertetur in eũ. ℣ Et conuertet faciẽ suam ad impe D rium terræ suæ, et impinget, et corruet, et non inue- 20 nietur. ℣ Et stabit in loco eius vilissimus, et indignus decore regio: et in paucis diebus cõteretur, nõ in fu- 21 rore, nec in pręlio. ℣ Et stabit in loco eius despectus, et non tribuetur ei honor regius: et veniet clã, et obtine 22 bit regnum in fraudulentia. ℣ Et brachia pugnantis expugnabuntur a facie eius, et conterẽtur: insuper et 23 dux fœderis. ℣ Et post amicitias, cum eo faciet dolũ: 24 et ascendet, et superabit in modico populo. ℣ Et abundantes et huberes vrbes ingredietur: et faciet quę nõ fecerunt patres eius, et patres patrum eius: rapinas et prædam et diuitias eorum dissipabit, et contra firmissimas cogitationes inibit: et hoc vsque ad tẽpus. 25 ℣ Et concitabitur fortitudo eius, et cor eius aduersum regem Austri in exercitu magno: et Rex Austri prouocabitur ad bellum multis auxilijs et fortibus nimis: et non stabunt, quia inibunt aduersus eum con 26 silia. ℣ Et comedentes panem cum eo conterent illũ, E exercitusque eius opprimetur: et cadent interfecti 27 plurimi. ℣ Duorum quoque regum cor erit ut malefaciant, & ad mensam unam mendacium loquentur, & 28 non proficient: quia adhuc finis in aliud tempus. ℣ Et reuertetur in terram suam cum opibus multis: & cor eius aduersum testamentum sanctum, & faciet, 29 & reuertetur in terram suam. ℣ Statuto tempore reuertetur, & ueniet ad Austrum: et non erit priori si 30 mile nouissimum. ℣ Et venient super eum Trieres, et Romani, et percutietur, et reuertetur, et indignabitur contra testamentum sanctuarij, et faciet: reuerteturque, et cogitabit aduersum eos qui dereliquerunt 31 testamentum sanctuarij. ℣ Et brachia ex eo stabunt, et pollüent sanctuarium fortitudinis, et auferent iuge sacrificium: et dabunt abominationem in 32 desolationem. ℣ Et impij in testamentum simulabũt fraudulenter: populus autem sciens Deum suum, ob 33 tinebit, et faciet. ℣ Et docti in populo docebunt plu- F rimos: et ruent in gladio, et in flamma, et in captiui- 34 tate, et in rapina dierum. ℣ Cumq; corruerint, subleuabuntur auxilio paruulo: et applicabuntur eis plu- 35 rimi fraudulenter. ℣ Et de eruditis ruent, vt conflẽtur: et eligantur et dealbentur vsque ad tempus præfini- 36 tũ: quia adhuc aliud tempus erit. ℣ Et faciet iuxta voluntatẽ suam rex, et eleuabitur et magnificabitur aduersus oẽm Deum, et aduersus Deũ deorum loquetur magnifica, et dirigetur, donec compleatur iracũ 37 dia: perpetrata quippe est definitio. ℣ Et Deum patrum suorum nõ reputabit: et erit in concupiscentijs

Isa. 19. c. 16. 1. Mac. 1. b. 11.

fœmi-

fœminarum, nec quenquam Deorum curabit, quia
38 aduerſum vniuerſa conſurget. ¶ Deum autem Maozim in loco ſuo venerabitur:& Deum quem ignorauerunt patres eius,colet auro, & argento, & lapide
39 precioſo,rebuſque precioſis. ¶ Et faciet, vt muniat
G Maozim cum Deo alieno quem cognouit, & multiplicabit gloriam,& dabit eis poteſtatem in multis,&
40 terram diuidet gratuito.¶Et in tēpore præfinito præliabitur aduerſus eum rex Auſtri, & quaſi tempeſtas veniet contra illum rex Aquilonis in curribus, & in equitibus,& in claſſe magna:& ingredietur terras,&
41 conteret,& pertranſiet.¶Et introibit in terram glorioſam,& multę corruent: hæ autem ſolæ ſaluabuntur de manu eius, Edom, & Moab, & principium filio-
42 rum Ammon.¶ Et mittet manum ſuam in terras: &
43 Terra Aegypti non effugiet.¶Et dominabitur theſaurorum auri,& argenti,& in omnibus precioſis Aegypti:per Libyam quoque, & Aethiopiam tranſibit.
44 ¶Et fama turbabit eum ab Oriente,& ab Aquilone: & venit in multitudine magna, vt conterat,& inter-
45 ficiat plurimos.¶Et figet tabernaculum ſuum Apadno inter maria,ſuper montem inclytum,& ſanctum: & veniet, vſque ad ſummitatem eius, & nemo auxiliabitur ei.

CAPVT XII.

1 A IN tempore autē illo conſurget Michael princeps magnus, qui ſtat pro filijs populi tui: & veniet tempus quale non fuit ab eo ex quo gentes eſſe cœperunt, vſque ad tempus illud. Et in tempore illo ſaluabitur populus tuus, omnis qui inuentus fuerit
2 ſcriptus in libro.¶ Et multi de his qui dormiunt in terræ puluere,euigilabunt:|alij in vitam æternam, & a-
3 lij in opprobrium, vt videant ſemper.¶qui autem docti fuerint,fulgebunt quaſi ſplendor firmamenti: & qui ad iuſtitiam erudiunt multos,quaſi ſtellæ in per-
4 petuas æternitates.¶Tu autem Daniel claude ſermo-
B nes,& ſigna librum vſque ad tempus ſtatutum:pluri-
5 mi pertranſibunt,& multiplex erit ſcientia, ¶ Et vidi ego Daniel,& ecce quaſi duo alij ſtabant:vnus hinc ſuper ripā fluminis,& alius inde ex altera ripa flumi-
6 nis.¶et dixi viro qui erat indutus lineis,qui ſtabat ſuper aquas fluminis: Vſquequo finis horum mirabi-
7 liū?¶Et audiui virum qui indutus erat lineis,qui ſtabat ſuper aquas fluminis,|cum eleuaſſet dexteram &
C ſiniſtram ſuam in cęlum, & iuraſſet per viuentē in æternum,quia in tempus,& tempora,& dimidium tēporis:et cum completa fuerit diſperſio manus populi
8 ſancti,complebuntur vniuerſa hæc.¶et ego audiui &
9 nō intellexi.Et dixi:Dn̄e mi,quid erit poſt hæc? ¶ Et ait:Vade Daniel,quia clauſi ſunt,ſignatiq; ſermones
10 vſq; ad præfinitū tēpus.¶Eligentur & dealbabuntur,
D & quaſi ignis probabuntur multi:& impie agent impij,neq; intelligent omnes impij, porro docti intelli-
11 gent.¶Et a tempore cum ablatū fuerit iuge ſacrificiū, & poſita fuerit abominatio in deſolationem:dies mil-
12 le,ducenti nonaginta.¶Beatus qui expectat,& peruenit, vſque ad dies mille trecentos trigintaquinque.
13 ¶Tu autem vade ad præfinitum: & requieſces,& ſtabis in ſorte tua in finem dierum.

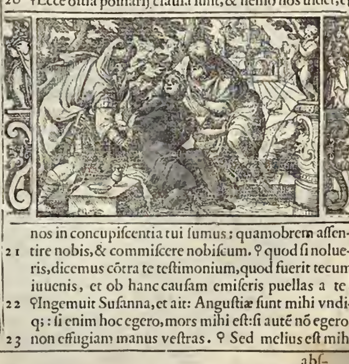
Mat. 25 d.46. Sapi. 3. b.7 Mat.13.f 43.

Ado.10 b.5.

Hucuſque Danielem in Hebræo Volumine legimus. Quæ ſequuntur vſque ad finem libri, de Theodotionis editione tranſlata ſunt.

CAPVT XIII.

1 A ET erat vir habitans in Babylone, & nomen e-
2 ius Ioakim: ¶ & accepit vxorem nomine Suſannam, filiam Helchię,pulchram nimis,& ti-
3 mentem Deum: ¶parentes enim illius cum eſſent iuſti,erudierunt filiam ſuam ſecundum Legem Moyſi.
4 ¶ Erat autem Ioakim diues valde, & erat ei pomarium vicinum domui ſuæ: & ad ipſum confluebant
5 Iudæi,eo quod eſſet honorabilior omnium. ¶Et conſtituti ſunt de populo duo ſenes iudices in illo anno, de quibus loquutus eſt Dominus: Quia egreſſa eſt iniquitas de Babylone a ſenioribus iudicibus, qui vide-
6 bantur regere populum.¶Iſtj frequentabant domum Ioakim:& veniebant ad eos omnes qui habebant iu-
7 dicia. ¶Cum autem populus reuertiſſet per meridiē, ingrediebatur Suſanna, & deambulabat in pomario
8 viri ſui. ¶ Et videbāt eam ſenes quotidie ingredientem & deambulantem: & exarſerunt in concupiſcen-
9 tiam eius,¶& euerterunt ſenſum ſuum,& declinauerunt oculos ſuos vt non viderent cęlum, neque recor-
10 darētur iudiciorum iuſtorum.¶Erant ergo ambo vul-
B nerati amore eius, nec indicauerunt ſibi viciſſim dolorem ſuum: erubeſcebant enim indicare ſibi concu-
11 piſcentiam ſuam, volentes concumbere cum ea. ¶Et
12 obſeruabant quotidie ſolicitius videre eam. ¶ Di-
13 xitque alter ad alterum. ¶ Eamus domum, quia
14 hora prandij eſt: Et egreſſi receſſerunt a ſe: ¶ Cumque reuertiſſent, venerunt in vnum: & ſciſcitantes abinuicem cauſam, confeſſi ſunt concupiſcentiam ſuam:& tunc in communi ſtatuerunt tempus, quan-
15 do eam poſſent inuenire ſolam. ¶ Factum eſt autem, cum obſeruarent diem aptum,ingreſſa eſt aliquando ſicut heri & nudiuſtertius,cum duabus ſolis puellis,
16 voluitque lauari in pomario: æſtus quippe erat: ¶& non erat ibi quiſquam præter duos ſenes abſcondi-
17 tos & contemplantes eam.¶Dixit ergo puellis:Afferte mihi oleum & ſmigmata, & oſtia pomarij claudi-
18 te, vt lauer.¶Et fecerunt ſicut præceperat:clauſeruntque oſtia pomarij,& egreſſę ſunt per poſticum, vt afferent quæ iuſſerat,neſciebantque ſenes intus eſſe ab-
19 ſconditos. ¶ Cum autem egreſſæ eſſent puellæ, ſurre-
C xerunt duo ſenes,& accurrerunt ad eam,& dixerūt.
20 ¶Ecce oſtia pomarij clauſa ſunt,& nemo nos uidet,et

nos in concupiſcentia tui ſumus; quamobrem aſſen-
21 tire nobis,& commiſcere nobiſcum. ¶ quod ſi nolueris,dicemus cōtra te teſtimonium,quod fuerit tecum iuuenis, et ob hanc cauſam emiſeris puellas a te.
22 ¶Ingemuit Suſanna,et ait: Anguſtiæ ſunt mihi vndiq;: ſi enim hoc egero,mors mihi eſt:ſi autē nō egero,
23 non effugiam manus veſtras. ¶ Sed melius eſt mihi

absque opere incidere in manus vestras, quam peccare in conspectu Domini. 24 Et exclamauit voce magna Susanna: exclamauerunt autem & senes aduersus eam. 25 Et cucurrit vnus ad ostia pomarij, & aperuit. 26 Cum ergo audissent clamorem famuli domus in pomario, irruerunt per posticum, vt viderent quidnam esset. 27 postquam autem senes locuti sunt, erubuerunt serui vehementer: quia nunquam dictus fuerat sermo huiuscemodi de Susanna. Et facta est dies crastina. 28 Cumque venisset populus ad Ioakim, virum D eius, venerunt & duo presbyteri pleni iniqua cogitatione aduersus Susannam, vt interficerent eam. 29 Et dixerunt coram populo. Mittite ad Susannam, filiam Helciæ, vxorem Ioakim. Et statim miserunt. 30 Et venit cum parẽtibus, & filijs, & vniuersis cognatis suis. 31 Porro Susanna erat delicata nimis, & pulchra specie. 32 At iniqui illi iusserunt, vt discooperiretur (erat enim cooperta) vt vel sic satiarentur decore eius. 33 Flebant igitur sui, & omnes qui nouerant eam. 34 Cõsurgentes autem duo presbyteri in medio populi, posuerunt manus suas super caput eius. 35 Quæ flens suspexit ad cœlum: erat enim cor eius fiduciam habens in Domino. 36 Et dixerunt presbyteri: Cum deambularemus in pomario soli, ingressa est hæc cum duabus puellis, & clausit ostia pomarij, & dimisit a se puellas. 37 Venitque ad eam adolescens, qui erat absconditus, & concubuit cum ea. 38 Porro nos cum essemus in angulo pomarij, videntes iniquitatem, cucurrimus ad eos, & vidimus eos pariter commisceri. 39 Et illum quidem non quiuimus comprehendere, quia fortior nobis erat, & apertis ostijs exiliuit: 40 Hanc autem cum apprehendissemus, interrogauimus quisnam esset adolescens, & noluit indicare nobis: huius rei testes sumus. 41 Credidit eis multitudo quasi senibus, & iudicibus populi, & condemnauerunt eam ad mortem. 42 Exclamauit autem voce magna Susanna, & dixit: Deus eterne, qui abscõditorum es cognitor, 42 qui nosti omnia antequam fiant: Tu scis quoniam falsum testimonium tulerunt contra me; & ecce morior, cum nihil horum fecerim, quæ isti malitiose cõposuerunt aduersum me. 44 Exaudiuit autem Dominus vocem eius. 45 Cumque duceretur ad mortem, suscitauit Dñs Spiritumsanctum pueri iunioris, cuius nomen Daniel: 46 Et exclamauit voce magna: Mũdus ego sum a sanguine huius. 47 Et conuersus omnis populus ad eum, dixit: Quis est iste sermo quem tu loquutus es? 48 Qui cum staret in medio eorum, ait: Sic fatui filij Israel, non iudicantes, neque quod verum est cognoscentes, condemnastis filiam Israel? 49 Reuertimini F ad iudicium, quia falsum testimonium locuti sunt aduersus eam. 50 Reuersus est ergo populus cum festinatione, & dixerunt ei senes: Veni, & sede in medio nostrum, & indica nobis, quia tibi Deus dedit honorem senectutis. 51 Et dixit ad eos Daniel: Separate illos ab inuicem procul, & dijudicabo eos. 52 Cum ergo diuisi essent alter ab altero, vocauit vnũ de eis, & dixit ad eum: Inueterate dierum malorum, nũc venerunt peccata tua, quæ operabaris prius: 53 iudicans iudicia iniusta, innocentes opprimens, & dimittens noxios, dicente Domino, Innocentem, & iustum non interficies. 54 Nunc ergo si vidisti eam, dic sub qua arbore vidisti eos colloquentes sibi. Qui ait: Sub schino. 55 dixit autem Daniel, Recte mentitus es in caput tuum; Ecce enim Angelus Dei accepta sententia ab eo, scindet 56 te medium. Et amoto eo iussit venire alium, & dixit ei: Semen Chanaan, & non Iuda, species decepit te, 57 & concupiscentia subuertit cor tuum: sic faciebatis filiabus Israel, & illę timentes loquebãtur vobis: sed 58 filia Iuda non sustinuit iniquitatem vestram. Nunc ergo dic mihi: sub qua arbore comprehenderis eos loquentes sibi. 59 Qui ait: Sub prino: Dixit autem ei Daniel: G Recte mentitus es, & tu in caput tuum: manet enim Angelus Domini gladiũ habens, vt secet te medium, & interficiat vos. 60 Exclamauit itaque omnis cœtus voce magna, & benedixerunt Deum, qui saluat sperantes in se. 61 Et consurrexerunt aduersus duos presbyteros (conuicerat enim eos Daniel ex ore suo falsum dixisse testimonium) feceruntque eis, sicut male egerant aduersus proximum, 62 vt facerent secundũ legem Moysi, & interfecerunt eos: & saluatus est sanguis innoxius in die illa. 63 Helcias autem & vxor eius laudauerunt Deum pro filia sua Susanna cum Ioakim marito eius, & cognatis omnibus: quia non esset inuenta in ea res turpis. 64 Daniel autem factus est magnus in conspectu populi a die illa, & deinceps: 65 Et Rex Astyages appositus est ad patres suos, & suscepit Cyrus Perses regnum eius.

Exo. 23. a. 7. — Deu. 9. d. 19.

CAPVT XIIII.

1 A Erat autem Daniel conuiua regis, & honoratus super omnes amicos eius. 2 Erat quoque idolum apud Babylonios nomine Bel: & impendebantur in eo per dies singulos, similæ artabæ duodecim, & oues quadraginta, vinique amphoræ sex. 3 Rex quoque colebat eum, & ibat per singulos dies adorare eum: porro Daniel adorabat Deum suum. 4 Dixitque ei rex: Quare non adoras Bel? Qui respondens, ait ei: Quia non colo idola manufacta, sed viuentem Deum, qui creauit cœlum, & terram, & habet potestatem omnis carnis. 5 Et dixit Rex ad eum: Non videtur tibi esse Bel viuens Deus? An non vides 6 quanta comedat, & bibat quotidie? Et ait Daniel arB ridens: Ne erres rex: iste enim intrinsecus luteus est, 7 & forinsecus æreus, neq; comedit aliquando. Et iratus rex, vocauit sacerdotes ei⁹, & ait eis: nisi dixeritis mihi, quis est qui comedat impensas has, moriemini. 8 Si autem ostenderitis quoniã Bel comedat hæc, morietur Daniel, quia blasphemauit in Bel. Et dixit Daniel regi, Fiat iuxta verbum tuum. 9 Et erant sacerdotes Bel septuaginta, exceptis vxoribus, & paruulis, & 10 filijs. Et venit rex cum Daniele in tẽplum Belis. Et dixerũt sacerdotes Belis. Ecce nos egrediemur foras: & tu rex pone escas, & vinum misce: & claude ostiũ, 11 & signa annulo tuo: & cum ingressus fueris mane ni C si inueneris omnia comesta a Bel morte moriemur, uel 12 Daniel, qui mentitus est aduersum nos. Contemnebant autem, quia fecerant sub mensa absconditũ introitum, & per illum ingrediebantur semper, & deuo 13 rabant ea. Factum est igitur postquam egressi sunt illi, rex posuit cibos ante Bel, præcepit Daniel pueris suis, & attulerunt cinerem, & cribrauit per totum tẽplũ corã rege: & egressi clauserũt ostiũ, & signãtes an- 14 nulo regis, abierũt. Sacerdotes aũt ingressi sunt nocte iuxta consuetudinẽ suã, & vxores, & filij eorum: 15 & comederunt omnia & biberunt. 16 Surrexit aũt rex primo diluculo, & Daniel cũ eo. Et ait rex: Saluane 17 sunt signacula Daniel? Qui respondit: Salua rex. Statimque cum aperuisset ostiũ, intuitus rex mẽsam, ex- D

clama-

clamauit voce magna: Magnus es Bel, & non est a-
18 pud te dolus quisquam. ⁋Et risit Daniel: & tenuit re-
gem, ne ingrederetur intro, & dixit: Ecce pauimen-
19 tum, animaduerte cuius vestigia sint hæc. ⁋ Et dixit
rex: Video vestigia virorum & mulierum, & infan-
20 tium. Et iratus est rex. ⁋ Tunc apprehendit sacerdo-
tes, & vxores, & filios eorum: & ostenderunt ei ab-
sconditа ostiola, per quæ ingrediebantur, & consu-
21 mebant quæ erant super mensam. ⁋ Occidit ergo il-
los rex, & tradidit Bel in potestatem Danielis: qui
22 subuertit eum, & templum eius. ⁋ Et erat draco ma-
23 gnus in loco illo, & colebant eũ Babylonij. ⁋ Et dixit
rex Danieli: Ecce nunc nõ potes dicere, quia iste non
24 sit Deus viuens: adora ergo eum. ⁋ Dixitque Da-
E niel: Dominum Deum meum adoro: quia ipse est
25 Deus viuens: iste autem non est Deus viuens. ⁋ Tu
autem rex da mihi potestatem, & interficiam draco-
26 nem absq; gladio & fuste. Et ait rex: Do tibi. ⁋ Tulit
ergo Daniel picem, & adipem, & pilos, & coxit pari-
ter: fecitque massas, & dedit in os draconis, & diru-

27 ptus est draco. Et dixit: Ecce quem colebatis. ⁋ Quod
cum audissent Babylonij, indignati sunt vehemẽter:
& congregati aduersum regem, dixerunt: Iudæus, fa-
ctus est rex: Bel destruxit, draconem interfecit, & sa-
28 cerdotes occidit. ⁋ Et dixerunt cum venissent ad re-
gem: Trade nobis Danielem, alioquin interficiemus
29 te & domum tuam. ⁋ Vidit ergo rex, quod irruerent
F in eum vehementer: & necessitate compulsus tradi-
30 dit eis Danielem. ⁋ Qui miserunt eum in lacum leo-
31 num, & erat ibi diebus sex. ⁋ Porro in lacu erant leo-
nes septem, & dabantur eis duo corpora quotidie, &
& duæ oues: & tunc non data sunt eis, vt deuorarent
32 Danielem. ⁋ Erat autẽ Habacuc propheta in Iudęa,
et ipse coxerat pulmentum, et intriuerat panes in al-
33 ueolo: et ibat in campum, vt ferret messoribus. ⁋ Di-
xitque Angelus Domini ad Habacuc: Fer prandium
quod habes, in Babylonem Danieli, qui est in lacu
34 leonum. ⁋ Et dixit Habacuc: Domine, Babylonem
35 non vidi, et lacum nescio. ⁋ Et apprehendit eum An-
gelus Domini in vertice eius, et portauit eum capil-
lo capitis sui, posuitq; eum in Babylone supra lacum
36 in impetu spiritus sui. ⁋ Et clamauit Habacuc, dicẽs:
Daniel serue Dei, tolle prandium quod misit tibi
37 Deus. ⁋ Et ait Daniel: Recordatus es mei Deus, et
38 non dereliquisti diligentes te. ⁋ Surgensq; Daniel co-
medit. Porro Angelus Domini restituit Habacuc cõ-
39 festim in loco suo. ⁋ Venit ergo rex die septimo, vt lu-
geret Danielem: et venit ad lacum, et introspexit, et
40 ecce Daniel sedens in medio leonum. ⁋ Et exclama-
uit voce magna rex, dicens: Magnus es Dñe Deus
41 Danielis. Et extraxit eum de lacu leonum. ⁋ Porro
illos qui perditionis eius causa fuerant, intromisit in
42 lacum, et deuorati sunt in momento coram eo. ⁋ Tũc
rex ait: Paueant omnes habitantes in vniuersa terra
Deum Danielis: quia ipse est Saluator, faciens signa,
& mirabilia in terra: qui liberauit Danielem de lacu
leonum.

1 Ezec. 8. 3.

Prophetiæ Danielis Finis.

HIERONYMI IN DVODECIM PROPHETAS PRAEFATIO.

NON idem ordo est duodecim Prophetarum apud Hebræos, qui est apud nos. Unde secundum id quod ibi legitur, hic quoque dispositi sunt. Osee commaticus est, & quasi per sententias loquens. Ioel planus in principijs, in fine obscurior. Et vsque ad Malachiam, habent singuli proprietates suas, quem Esdram scribam, legisque doctorem Hebræi autumant. Et quia longum est nunc de omnibus dicere: hoc tantum vos o Paula & Eustochium admonitas volo, vnum librum esse duodecim Prophetarum. Et Oseæ synchronum Isaiæ: Malachiam vero Aggæi & Zachariæ fuisse temporibus. In quibus autem tempus non præfertur in titulo, sub illis eos regibus prophetasse, sub quibus & hi qui ante eos habent titulos, prophetauerunt.

REGVLAE sunt hæ, sub quibus significationibus nominum, ad quas tribus per prophetas sermo Domini dirigatur. Quotiescunque ad decem tribus tenditur prophetia, sub his nominibus designantur, idest, Ephraim, Samaria, Israel, Ioseph, Iezrahel, Bethel, Bethauen, & interdum Iacob. Quando autem ad duas loquitur tribus, sub his nominibus sermo profertur, id est, Iuda, Ierusalem, Beniamin, Domus Dauid, & interdum Iacob. Aliquoties Israel ad totas duodecim tribus refertur. Duplex est apud Hebræos sententia de his quattuor versibus, quæ in capite sunt prænotati. Plerique enim dicunt, quod ab Esdra scriba in omnibus prophetis sic fuerit titulatum: vt præscripto vniuscuiusque nomine, prophetia cuius sit sequens, noscatur. Ipse est autem Esdras qui vltimus prophetarum Malachiæ nomine scribitur. Alij vero dicunt quod ab ipsis prophetis per Spiritum sanctum, vt cætera, sunt conscripta.

PRAEFATIO IN OSEE PROPHETIAM.

TEMPORIBVS Oziæ, & Ioathan, Achaz, & Ezechiæ, regum Iuda, & Ieroboam filij Ioas, regis Israel: Osee filius Beeri, ad prophetiam dicendam Spiritu sancto repletus est. De memoratu itaque numero regum Achaz, rex Iuda, & Ieroboam rex Israel Dominum derelinquentes vt historiæ Regum, & Paralipomenon indicant, etiam Israel idololatriæ crimen imperio ac potestate sua admittere coegerunt. Propter quod Deus ad Osee hæc loquutus est, dicens: Accipe tibi vxorem fornicariam siue fornicationum: & fac tibi filios fornicationis. Fornicariam itaque, non elocati corporis meretricem, sed gentilem Deum ignorantem appellat: quæ Dei creatoris sui amore contempto, simulachrorum se subiecit desiderijs. Sed cum Dei præcepto propheta in hac re paruisset, conceptum ex ea filium, Iezrahel præcepit nominare: Deo pollicente, post breue tempus sanguinem Iezrahel in domo Iehu vindicare. Cuius promissionis hæc causa est: Iehu per Elisæum in regem inuncto ad defendendum sanguinem Naboth, cuius Iezrahel (quæ tunc temporis metropolis erat) quem Iezabel Achab regis Israel vxor interemerat, sicut Regum historia exponit: is cum grauiter iuxta diuinum præceptum vindicandi sanguinis causa, in omnem memorati domum desæuisset, hoc peracto Dominum dereliquisse inuenitur: cuius pronepote Ieroboam (qui lectione comprehensus est) originis suæ facta imitante, ac contra Dei præcepta & religionem cum populo Israel agente, sanguis Naboth, qui in loco certe Iezrahel fuerat profusus, in domo Iehu, patris memorati Ieroboam, pro peccato redundaturus significatur. Hinc factum est, vt ira Dei in populo Israel per denunciationem prophetæ, processura diceretur. Domui autem Iudæ misericordia lectione comprehensa, ob hoc promissa est: quia Ezechias rex Iuda, filius Achaz sublatis idolis, quæ tam pater, quam cæteri reges consecrauerant templum Dei purgasse & purificasse monstratur.

PROPHETIA OSEE.

CAPVT PRIMVM.

1 A VERBVM Domini quod factum est ad Osee filium Beeri, in diebus Oziæ, Ioathan, Achaz, Ezechiæ, regum Iuda, et in 2 diebus Ieroboam filij Ioas, regis Israel. ⁋ Principium loquendi Domino in Osee: et dixit Dominus ad Osee: Vade, sume tibi vxorem fornicationum: et fac tibi filios fornicationum: quia fornicans for-3 nicabitur terra a Domino. ⁋ Et abijt, et accepit Gomer filiam Debelaim: et concepit, et peperit ei fi-4 lium. ⁋ Et dixit Dominus ad eum: Voca nomen e-B ius Iezrahel: quoniam adhuc modicum, et visitabo sanguinem Iezrahel super domum Iehu, et quie-5 scere faciam regnum domus Israel. ⁋ Et in illa die 6 conteram arcum Israel in valle Iezrahel. ⁋ Et concepit adhuc, et peperit filiam. Et dixit ei: Voca nomen eius Absque misericordia: quia non addam vltra misereri domui Israel, sed obliuione obliuiscar eo-7 rum. ⁋ Et domui Iuda miserebor, et saluabo eos in C Domino Deo suo: et non saluabo eos in arcu, et 8 gladio, et in bello, et in equis, et in equitibus. ⁋ Et ablactauit eam quæ erat Absque misericordia. Et con-9 cepit, et peperit filium. ⁋ Et dixit: Voca nomen eius,

Non

Non populus meus: quia vos non populus meus, & 10 ego non ero vester. ⁋ Et erit numerus filiorum Israel quasi arena maris, quæ sine mensura est, & non numerabitur. | Et erit: in loco vbi dicetur eis: Non populus 11 meus vos: dicetur eis: Fili Dei viuentis. ⁋ Et congregabuntur filij Iuda, & filij Israel pariter: & ponent sibimet caput vnum, & ascendent de terra: quia magnus dies Iezrahel.

| Rom. 9. f. 26.

CAPVT II.

1 A Dicite fratribus vestris: Populus meus: & sorori vestræ, Misericordiam consecuta. ⁋ Iu2 dicate matrem vestram, iudicate: quoniã ipsa non vxor mea, & ego non vir eius: auferat fornicationes suas a facie sua, & adulteria sua de medio 3 uberum suorum: ⁋ Ne forte expoliem eam nudam, & statuam eam secundum diem natiuitatis suæ: & ponam eam quasi solitudinem, & statuam eam velut 4 terram inuiam, & interficiam eam siti. ⁋ Et filiorum illius nõ miserebor: quoniam filij fornicationũ sunt: 5 ⁋ quia fornicata est mater eorum, confusa est quę cõcepit eos: quia dixit: Vadam post amatores meos qui dant panes mihi & aquas meas, lanam meam, & li6 num meum, oleum meum, & potum meum. ⁋ Propter hoc ecce ego sepiam viam tuam spinis, & sepiã 7 eam maceria, & semitas suas non inueniet. ⁋ Et seB quetur amatores suos, & non apprehendet eos: & quæret eos, & non inueniet, & dicet: Vadam, & reuertar ad virum meum priorem: quia bene mihi erat 8 tunc magis quam nunc. ⁋ Et hæc nesciuit, quia ego dedi ei frumentum, & vinum, & oleum, & argentũ 9 multiplicaui ei, & aurum quæ fecerunt Baal. ⁋ Idcirco conuertar, & sumam frumentum meum in tempore suo, & vinum meum in tempore suo, & liberabo lanam meam & linum meum, quæ operiebant igno10 miniam eius. ⁋ Et nunc reuelabo stultitiã eius in oculis amatorum eius: & vir non eruet eã de manu mea: 11 ⁋ & cessare faciam omne gaudium eius: solemnitatẽ eius, neomeniam eius, sabbatum eius, & omnia festa 12 tempora eius. ⁋ Et corrumpam vineam eius, & ficum C eius de quibus dixit: Mercedes hæ meæ sunt, quas dederunt mihi amatores mei: & ponam eam in saltum, 13 & comedet eam bestia agri. ⁋ Et visitabo super eam dies Baalim, quibus accendebat incensum, & ornabatur inaure sua, & monili suo, & ibat post amato14 res suos, & mei obliuiscebatur, dicit Dominus. ⁋ Propter hoc, ecce ego lactabo eam, & ducam eam in soli15 tudinem: & loquar ad cor eius. ⁋ Et dabo ei vinitores eius ex eodem loco, & Vallem Achor ad aperiendam spem: & canet ibi iuxta dies iuuentutis suæ, & iuxta 16 dies ascensionis suæ de terra Aegypti. ⁋ Et erit in die illa, ait Dominus: vocabit me Vir meus, & non voca17 bit me vltra Baali. ⁋ Et auferam nomina Baali de ore eius, & non recordabitur vltra nominis eorum. 18 ⁋ Et percutiam cum eis fœdus in die illa cum bestia agri, & cum volucre cœli, & cum reptili terræ, & arD cum, & gladium, & bellum conteram de terra: & 19 dormire eos faciam fiducialiter. ⁋ Et sponsabo te mihi in sempiternum: & sponsabo te mihi in iustitia & 20 iudicio, & in misericordia & in miserationibus. ⁋ Et sponsabo te mihi in fide: & scies quia ego Dominus. 21 ⁋ Et erit in die illa, exaudiam, dicit Dominus, exau22 diam cœlos, & illi exaudient terram. ⁋ Et terra exaudiet triticum, & vinum, & oleum: & hæc exaudient 23 Iezrahel. ⁋ Et seminabo eam mihi in terra, & miserebor eius quæ fuit absque misericordia. ⁋ | Et dicam 24 non populo meo, Populus meus es tu: & ipse dicet, Deus meus es tu.

Rom. 9. f. 25. 1. Pet. 2. b. 10.

CAPVT III.

1 A Et dixit Dñs ad me: Adhuc vade, & dilige mulierem dilectã amico, & adulterã: sicut diligit Dñs filios Israel, & ipsi respiciunt ad deos alie2 nos, & diligunt vinacia vuarum. ⁋ Et fodi eam mihi quindecim argenteis, & coro hordei, & dimidio co3 ro hordei. ⁋ Et dixi ad eam: Dies multos expectabis B me: non fornicaberis, & non eris viro: sed & ego ex4 pectabo te: ⁋ quia dies multos sedebunt filij Israel sine rege, & sine principe, & sine sacrificio, & sine alta5 ri, et sine ephod, et sine theraphim: ⁋ et post hæc reuertentur filij Israel, et quærent Dominum Deum suum, | et Dauid regem suum: et pauebunt ad Dominum, et ad bonum eius in nouissimo dierum.

| Eze. 34. c. 23.

CAPVT IIII.

1 A Audite verbum Domini filij Israel, quia iudicium Domino cum habitatoribus terræ: non est enim veritas, et nõ est misericordia, 2 et non est scientia Dei in terra. ⁋ Maledictum, et mendacium, et homicidium, et furtum, et adulterium inu3 dauerunt, et sanguis sanguinem tetigit. ⁋ Propter hoc lugebit terra, et infirmabitur omnis qui habitat in ea, in bestia agri, et in volucre cęli: sed et pisces maris 4 congregabuntur. ⁋ Veruntamen vnusquisque non iudicet: et non arguatur vir: populus enim tuus sicut hi 5 qui contradicunt sacerdoti. ⁋ Et corrues hodie, et corB ruet etiam propheta tecum: nocte tacere feci matrẽ 6 tuam. ⁋ Conticuit populus meus, eo quod nõ habuerit scientiam: quia tu scientiam repulisti, repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi: et oblita es legis Dei 7 tui, obliuiscar filiorum tuorum et ego. ⁋ Secundum multitudinem eorum sic peccauerunt mihi: gloriam 8 eorum in ignominiam commutabo. ⁋ Peccata populi mei comedent, et ad iniquitatem eorum subleua9 bunt animas eorum. ⁋ Et erit sicut populus, sic sacerdos: et visitabo super eũ vias eius, et cogitationes e10 ius reddam ei. | ⁋ Et comedent et non saturabuntur: fornicati sunt, et non cessauerunt, quoniam Dñm C dereliquerunt in non custodiendo. ⁋ Fornicatio, et vi11 num, et ebrietas auferunt cor. ⁋ Populus meus in li12 gno suo interrogauit, et baculus eius annunciauit ei: spiritus enim fornicationum decepit eos, et fornicati 13 sunt a Deo suo. ⁋ Sup capita montiũ sacrificabant, et super colles accendebãt thymiama: subtus quercum et populum et terebinthum, quia bona erat vmbra eius: ideo fornicabuntur filiæ vestræ, et sponsę vestrę 14 adulteræ erunt. ⁋ Non visitabo super filias vestras D cum fuerint fornicatæ, et super sponsas vestras cum adulterauerint: quoniam ipsi cum meretricibus conuersabantur, et cum effœminatis sacrificabant: et po15 pulus non intelligens, vapulabit. ⁋ Si fornicaris tu Israel, non delinquat saltem Iuda: et nolite ingredi in Galgala, et ne ascenderetis in Bethauen, ne16 que iuraueritis: Viuit Dominus. ⁋ Quoniam sicut

| Leu. 26. d. 26. Mich. 6. c. 13. Agg. 1. b. 6.

vacca laſciuiens declinauit Iſrael: nunc paſcet eos 17 Dominus, quaſi agnum in latitudine. ¶ Particeps 18 idolorum Ephraim, dimitte eum. ¶ Separatum eſt conuiuium eorum, fornicatione fornicati ſunt: di- 19 lexerunt afferre ignominiam protectores eius. ¶ Ligauit eum ſpiritus in alis ſuis, & confundentur a ſacrificijs ſuis.

CAPVT V.

1 A Vdite hoc ſacerdotes, & attendite domus Iſrael, & domus regis auſcultate: quia vobis iudicium eſt, quoniam laqueus facti eſtis 2 ſpeculationi, & rete expanſum ſuper Thabor. ¶ Et victimas declinaſtis in profundum: & ego eruditor omnium eorum. 3 ¶ Ego ſcio Ephraim, & Iſrael non eſt abſconditus a me, quia nunc fornicatus eſt Ephraim, 4 contaminatus eſt Iſrael. ¶ Non dabunt cogitationes B ſuas vt reuertantur ad Deum ſuum: quia ſpiritus fornicationum in medio eorum, & Dñm non cognouerunt. 5 ¶ Et reſpondebit arrogantia Iſrael in facie eius: & Iſrael & Ephraim ruent in iniquitate ſua, ruet etiã 6 Iudas cum eis. ¶ In gregibus ſuis & in armentis ſuis vadent ad quærendum Dominum, & non inuenient: 7 ablatus eſt ab eis. ¶ In Dominum præuaricati ſunt, C quia filios alienos genuerunt: nunc deuorabit eos mẽ-8 ſis cum partibus ſuis. ¶ Clangite buccina in Gabaa, tuba in Rama: vlulate in Bethauen, poſt tergũ 9 tuum Beniamin. ¶ Ephraim in deſolatione erit in die 10 correptionis: in tribubus Iſrael oſtendi fidem. ¶ Facti ſunt principes Iuda quaſi aſſumentes terminum: ſu-11 per eos effundam quaſi aquam iram meam. ¶ Calumniam patiens eſt Ephraim, fractus iudicio: quoniam 12 cœpit abire poſt ſordes. ¶ Et ego quaſi tinea Ephraim: 13 & quaſi putredo domui Iuda. ¶ Et vidit Ephraim languorem ſuum, & Iuda vinculum ſuum: & abijt E-D phraim ad Aſſur, & miſit ad regem vltorem: & ipſe non poterit ſanare vos, nec ſoluere poterit a vobis 14 vinculum. ¶ Quoniam ego quaſi leæna Ephraim, & quaſi catulus leonis domui Iuda: ego ego capiam & 15 vadam: tollam, & non eſt qui eruat. ¶ Vadens reuertar ad locum meum: donec deficiatis, & quæratis faciem meam.

CAPVT VI.

1 A I N tribulatione ſua mane conſurgent ad me: Venite, & reuertamur ad Dominum: ¶ quia ipſe 2 cepit, & ſanabit nos: percutiet, & curabit nos. 3 ¶ Viuificabit nos poſt duos dies: in die tertia ſuſcita-B bit nos, & viuemus in cõſpectu eius. Sciemus, ſequemurque, vt cognoſcamus Dominum: quaſi diluculum præparatus eſt egreſſus eius, & veniet quaſi im-4 ber nobis temporaneus, & ſerotinus terræ. ¶ Quid faciam tibi Ephraim? quid faciam tibi Iuda? miſericordia veſtra quaſi nubes matutina, & quaſi ros ma-5 ne pertranſiens. ¶ Propter hoc dolaui in prophetis, C occidi eos in verbis oris mei: & iudicia tua quaſi lux 6 egredietur. ¶ Quia miſericordiam volui, & non ſacri-7 ficium, & ſcientiam Dei plus quam holocauſta. ¶ Ipſi autem ſicut Adam tranſgreſſi ſunt pactum, ibi præ-8 uaricati ſunt in me. ¶ Galaad ciuitas operantium ido-9 lum, ſupplantata ſanguine. ¶ Et quaſi fauces virorum D latronum, particeps ſacerdotum, in via interficientiũ

1.Cor.15 a.3.a.4.

1.Re.15. c.22. Mat.9 b. 13.12.a.7. Eccle. 4. d.17.

10 per gentes de Sichem: quia ſcelus operati ſunt. ¶ In domo Iſrael vidi horrendum: ibi fornicationes E-11 phraim: contaminatus eſt Iſrael. ¶ Sed & Iuda pone meſſem tibi, cum conuertero captiuitatẽ populi mei.

CAPVT VII.

1 A C Vm ſanare vellem Iſrael, reuelata eſt iniquitas Ephraim & malitia Samariæ, quia operati ſunt mẽdacium: & fur ingreſſus eſt ſpo-2 lians, latrunculus foris. ¶ Et ne forte dicant in cordibus ſuis omnem malitiam eorum me recordatum: nunc circundederunt eos adinuentiones ſuæ, coram 3 facie mea factæ ſunt. ¶ In malitia ſua lætificauerunt 4 regem: & in mendacijs ſuis principes. ¶ Omnes adul-B terantes, quaſi clybanus ſuccenſus a coquente: quieuit paululum ciuitas a commiſtione fermenti, donec 5 fermentaretur totum. ¶ Dies regis noſtri, cœperunt principes furere a vino: extendit manum ſuam cum il-6 luſoribus. ¶ Quia applicauerunt quaſi clybanũ cor ſuum, cum inſidiaretur eis: tota nocte dormiuit co-7 quens eos, mane ipſe ſuccẽſus quaſi ignis flãmę. ¶ Omnes calefacti ſunt quaſi clibanus, & deuorauerunt iudices ſuos: omnes reges eorum ceciderunt: non eſt 8 qui clamet in eis ad me. ¶ Ephraim in populis ipſe commiſcebatur: Ephraim factus eſt ſubcineritius pa-9 nis, qui non reuerſatur. ¶ Comederunt alieni robur C eius, & ipſe neſciuit: ſed cani effuſi ſunt in eo, & ipſe 10 ignorauit. ¶ Et humiliabitur ſuperbia Iſrael in facie eius, nec reuerſi ſunt ad Dominum Deum ſuum, & 11 non quæſierunt eum in omnibus his. ¶ Et factus eſt Ephraim quaſi columba ſeducta, nõ habens cor: Ae-12 gyptum inuocabant, ad Aſſyrios abierunt. ¶ Et cum profecti fuerint, expandam ſuper eos rete meum: quaſi volucrem cœli detraham eos, cædam eos ſecundũ 13 auditionem cœtus eorum. ¶ Væ eis, quoniam receſſerunt a me: vaſtabũtur, quia præuaricati ſunt in me: D & ego redemi eos, & ipſi locuti ſunt contra me men-14 dacia. ¶ Et non clamauerunt ad me in corde ſuo, ſed vlulabant in cubilibus ſuis: ſuper triticum & vinum 15 ruminabant, receſſerunt a me. ¶ Et ego erudiui eos, & confortaui brachia eorum: & in me cogitauerunt 16 malitiam. ¶ Reuerſi ſunt, vt eſſent abſque iugo: facti ſunt quaſi arcus doloſus: cadent in gladio principes eorum, a furore linguæ ſuæ. Iſta ſubſannatio eorum in terra Aegypti.

CAPVT VIII.

1 A I N gutture tuo ſit tuba quaſi aquila ſuper domum Dñi: pro eo quod tranſgreſſi ſunt fœdus meum, 2 & legem meam præuaricati ſunt. ¶ Me inuoca-3 bunt. Deus meus, cognouimus te Iſrael. ¶ Proiecit Iſ-4 rael bonũ, inimicus perſequetur eum. ¶ Ipſi regnauerunt, & non ex me: principes extiterunt, et non cognoui: argentum ſuum, et aurum ſuum fecerunt ſibi 5 idola, vt interirent: ¶ proiectus eſt vitulus tuus Sama-B ria, iratus eſt furor meus in eos: vſquequo non pote-6 runt emundari? ¶ Quia ex Iſrael et ipſe eſt: artifex fecit illum, et non eſt Deus: quoniam in aranearum te-7 las erit vitulus Samariæ. ¶ Quia ventum ſeminabũt, et turbinem metent: culmus ſtans non eſt in eo, germen non faciet farinam: quod et ſi fecerit, alieni co-8 medent eam. ¶ Deuoratus eſt Iſrael: nunc factus eſt

in na-

9 in nationibus quasi vas immundum.ꝰ Quia ipsi ascē C derunt ad Assur, onager solitarius sibi: Ephraim mu- 10 nera dederunt amatoribus.ꝰSed & cum mercede conduxerint nationes, nūc congregabo eos: & quiescent 11 paulisper ab onere regis, & principum.ꝰQuia multiplicauit Ephraim altaria ad peccandum: factæ sunt 12 ei aræ in delictum.ꝰScribā ei multiplices leges meas, 13 quæ velut alienæ computatæ sunt.ꝰHostias offerunt, immolabunt carnes, & comedent, & Dominus non D suscipiet eas: nunc recordabitur iniquitatis eorum, & visitabit peccata eorum, ipsi in Aegyptum conuer- 14 tentur:ꝰEt oblitus est Israel factoris sui, & ædificauit delubra: & Iudas multiplicauit urbes munitas: & mittam ignem in ciuitates eius, & deuorabit ædes illius.

CAPVT IX.

1 A NOli lætari Israel, noli exultare, sicut populi: quia fornicatus es a Deo tuo, dilexisti mer- 2 cedem super omnes areas tritici. ꝰ Area, & 3 torcular nōn pascet eos, & vinum mentietur eis.ꝰNō habitabunt in terra Domini: reuersus est Ephraim in 4 Aegyptum, & in Assyrijs pollutum comedit. ꝰ Non libabunt Domino vinum, & non placebunt ei: & sacrificia eorum quasi panis lugentium, omnes qui comedent eum, contaminabuntur: quia panis eorum animæ ipsorum, non intrabit in domum Domini. 5 ꝰ Quid facietis in die solemni, in die festiuitatis Do- 6 mini?ꝰEcce enim profecti sunt a vastitate: Aegyptus B congregabit eos, Memphis sepeliet eos: desiderabile argentum eorum vrtica hæreditabit, lappa in taber- 7 naculis eorum.ꝰVenerunt dies visitationis, venerunt dies retributionis: scitote Israel stultum prophetam, insanum virum spiritualem propter multitudinem 8 iniquitatis tuæ, & multitudinem amentiæ.ꝰSpeculator Ephraim cum Deo meo: propheta laqueus ruinæ factus est super omnes uias eius, insania in domo Dei 9 eius.ꝰProfunde peccauerunt, |sicut in diebus Gabaa: recordabitur iniquitatis eorum, & visitabit peccata 10 eorum.ꝰQuasi vuas in deserto inueni Israel: quasi pri C ma poma ficulneæ in cacumine eius vidi patres eorum, ipsi autem intrauerunt ad Beelphegor, & ab alienati sunt in confusionem, & facti sunt abominabiles 11 sicut ea quæ dilexerunt.ꝰ Ephraim quasi auis auolauit, gloria eorum a partu, & ab vtero, & a conceptu. 12 ꝰQuod & si enutrierint filios suos, absque liberis eos faciam in hominibus: sed & væ eis, cum recessero ab 13 eis.ꝰEphraim, (vt vidi,) Tyrus erat fundata in pul- D chritudine: & Ephraim educet ad interfectorem filios 14 suos.ꝰ Da eis Domine. Quid dabis eis? Da eis vuluā 15 sine liberis, & hubera arentia.ꝰ Omnes nequitiæ eorū in Galgal, quia ibi exosos habui eos: propter malitiam adinuentionum eorum de domo mea eijciam eos: non addam vt diligam eos, omnes principes eo- 16 rum recedentes.ꝰpercussus est Ephraim, radix eorum exiccata est fructum nequaquam facient. Quod & si genuerint interficiam amantissima vteri eorum. Abijciet eos Deus meus, qnia non audierūt eum: & erunt vagi in nationibus.

|Iudi.19 & 25. |1.Reg.8. 4.Reg.9.

CAPVT X.

1 A VItis frondosa Israel, fructus adæquatus est ei: secundum multitudinem fructus sui multiplicauit altaria, iuxta hubertatem terræ 2 suæ exhuberauit simulachris.ꝰDiuisum est cor eorū nunc interibunt: ipse confringet simulachra eorum 3 depopulabitur aras eorum.ꝰ Quia nunc dicent, Non est rex nobis: non enim timemus Dominum: & re- 4 quid faciet nobis? ꝰ Loquimini verba visionis inutilis, & ferietis fœdus: & germinabit quasi amaritudo 5 iudicium super sulcos agri.ꝰVaccas Bethauen coluerunt habitatores Samariæ: quia luxit super eum po- B pulus eius, & æditui eius super eum exultauerunt in 6 gloria eius, quia migrauit ab eo.ꝰsiquidem & ipse in Assur delatus est, munus regi Vltori: cōfusio Ephraim 7 capiet, & confundetur Israel in voluntate sua.ꝰTransire fecit Samaria regem suum quasi spumam super 8 faciem aquæ.ꝰ Et disperdentur excelsa idoli peccati Israel: lappa & tribulus ascendet super aras eorum |& dicent montibus: Operite nos, & collibus: Cadite 9 super nos.ꝰ|Ex diebus Gabaa, peccauit Israel, ibi ste- C terunt: non comprehendet eos in Gabaa prælium su- 10 per filios iniquitatis.ꝰIuxta desiderium meum corripiam eos: congregabuntur super eos populi, cum cor- 11 ripientur propter duas iniquitates suas.ꝰEphraim vitula docta diligere trituram, & ego transiui super pulchritudinem coli eius: ascendam super Ephraim, ara- 12 bit Iudas, cōfriget sibi sulcos Iacob.ꝰ|Seminate vobis ī iustitia, & metite ī ore misericordię: innouate vobis nouale: tempus autem requirendi Dominum, cum 13 venerit qui docebit vos iustitiam. ꝰ Arastis impietatem, iniquitatem messuistis, comedistis frugem mendacij: quia confisus es in vijs tuis, in multitudine for- 14 tium tuorum.ꝰConsurget tumultus in populo tuo: & omnes munitiones tuæ vastabuntur, sicut vastatus est Salmana a domo eius | qui iudicauit Baal in die 15 prælij, matre super filios allisa.ꝰsic fecit vobis Bethel a facie malitiæ nequitiarum vestrarum.

CAPVT XI.

1 A SIcut mane transit, pertransijt rex Israel. Quia puer Israel, & dilexi eum: & | ex Aegypto vo- 2 caui filium meum. ꝰ Vocauerunt eos, sic abierunt a facie eorum: Baalim immolabant, & simula- 3 chris sacrificabant.ꝰEt ego quasi nutritius Ephraim, portabam eos in brachijs meis: & nescierūt quod cu- 4 rarem eos.ꝰIn funiculis Adam traham eos, in vinculis charitatis: & ero eis quasi exaltans iugum super maxillas eorum: & declinaui ad eum, vt vesceretur. 5 ꝰNon reuertetur in terram Aegypti, & Assur ipse rex B eius: quoniam noluerunt conuerti.ꝰ Cœpit gladius in 6 ciuitatibus eius, & consumet electos eius, & comedet 7 capita eorum.ꝰEt populus meus pēdebit ad reditum meum: iugum autem imponetur eis simul, quod non 8 auferetur.ꝰquomodo dabo te Ephraim, protegam te Israel? quomodo dabo te |sicut Adama, ponam te: vt C Seboim? Conuersum est in me cor meum, pariter cō- 9 turbata est pœnitudo mea.ꝰNon faciam furorem iræ meæ: non conuertar, vt disperdam Ephraim: quoniam Deus ego, & non homo: in medio tui sanctus, 10 & non ingrediar ciuitatem. ꝰ Post Dominum ambu- D labunt, quasi leo rugiet: quia ipse rugiet, & formida- 11 bunt filij maris. ꝰ Et auolabunt quasi auis ex Aegypto, & quasi columba de terra Assyriorum: & collo- 12 cabo eos in domibus suis, dicit Dominus. ꝰ Circundedit me in negatione Ephraim, & in dolos domu Israel: Iudas autem testis descendit cum Deo, & cum sanctis fidelis.

CAPVT XII.

1 A EPhraim pascit ventum, & sequitur æstum: tota die mendacium, & vastitatem multiplicat: & fœdus cum Assyrijs inijt, & oleum in Aegy- 2 ptum ferebat. ¶ Iudicium ergo Domini cum Iuda, & visitatio super Iacob: iuxta vias eius, & iuxta adin- 3 uentiones eius reddet ei. ¶| In vtero supplantauit fratrem suum, &| in fortitudine sua directus est cū ange- 4 lo. ¶Et inualuit ad angelum, & confortatus est: fleuit, B & rogauit eum: in Bethel inuenit eum, & ibi locutus 5 est nobiscum. ¶Et Dñs Deus exercituum, Dñs memo 6 riale eius. ¶Et tu ad Deum tuum conuerteris: misericordiam, & iudicium custodi & spera in Deo tuo sem 7 per. ¶ Chanaan in manu eius statera dolosa, calum- 8 niam dilexit. ¶Et dixit Ephraim: Veruntamen diues C effectus sum, inueni idolum mihi: omnes labores mei 9 non inuenient mihi iniquitatem quam peccaui. ¶ Et ego Dñs Deus tuus ex terra Aegypti, ad huc sedere te faciam in tabernaculis, sicut in diebus festiuitatis. 10 ¶Et locutus sum super prophetas, & ego visionē mul- D tiplicaui, & in manu prophetarum assimilatus sum. 11 ¶Si Galaad idolum, ergo frustra erant in Galgal bobus immolantes: nam & altaria eorū quasi acerui su- 12 per sulcos agri. ¶| Fugit Iacob in regionem Syriæ, & 13 seruiuit Israel in vxorē, & in vxorē seruauit. ¶In propheta autem eduxit Dñs Israel de Aegypto: & in pro 14 pheta seruatus est. ¶Ad iracūdiam me prouocauit Ephraim in amaritudinibus suis, & sanguis eius super eū veniet, & opprobrium eius restituet ei Dñs suus.

Gen. 25. c. 25. Gen. 32. f. 28. — Gen. 28 a. 5. Exo. 14. c. 21. 22.

CAPVT XIII.

1 A LOquēte Ephraim, horror inuasit Israel: & deliquit in Baal, & mortuus est. ¶Et nunc addide- 2 rūt ad peccādū: fecerūtq; sibi cōflatile de argē to suo, quasi similitudinē idolorū factura artificū totū est: his ipsi dicūt: Immolate hoīes vitulos adorantes. 3 ¶Idcirco erūt quasi nubes matutina, & sicut ros matu B tinus pteriēs, sicut puluis turbine raptus ex area, & si 4 cut fumus de fumario. ¶| Ego autē Dñs Deus tuus ex terra Ægypti: & Deū absq; me nescies, & saluator nō 5 est pter me. ¶Ego cognoui te in deserto, in terra solitu 6 dinis. ¶Iuxta pascua sua adimpleti sūt, & saturati sūt: 7 & eleuauerunt cor suū, & obliti sunt mei. ¶Et ego ero 8 eis quasi leęna, sicut pardus in via Assyriorū. ¶Occurram eis quasi vrsa raptis catulis, & dirumpā interiora iecoris eorum, & consumā eos ibi quasi leo: bestia 9 agri scindet eos. ¶Perditio tua Israel: tantummodo in 10 me auxilium tuum. ¶Vbi est rex tuus? maxime nunc C saluet te in oībus vrbibus tuis: & iudices tui, |de q̄bus 11 dixisti: Da mihi regē & principes. ¶Dabo tibi regē in 12 furore meo, & auferā in indignatione mea. ¶Colligata est iniquitas Ephraim, absconditum peccatū eius. 13 ¶ Dolores parturientis veniēt ei, ipse filius nō sapiēs: 14 nunc enim non stabit in cōtritione filiorū. ¶De manu D mortis liberabo eos, de morte redimā eos: | Ero mors tua o mors, morsus tuus ero inferne, cōsolatio abscō- 15 dita est ab oculis meis. ¶ Quia ipse inter fratres diuidet: | adducet vrentē ventū Dñs de deserto ascendentem: & siccabit venas eius, & desolabit fontē eius, & ipse diripiet thesaurum omnis vasis desiderabilis.

Isa. 43. b 10. — 1. Reg. 8. a. 5. — 1. Co. 15 g. 54. Heb. 2. d 14. — Eze. 19. d. 12.

CAPVT XIIII.

1 A PEreat Samaria, quoniam ad amaritudinem cō citauit Deum suum: in gladio pereant, paruuli eorum elidantur, & fœtæ eius discindantur. 2 ¶|Conuertere Israel ad Dominum Deum tuum: quo- 3 niam corruisti in iniquitate tua. ¶ Tollite vobiscum verba, & conuertimini ad Dominum, & dicite ei: Omnem aufer iniquitatem, accipe bonum: & redde- 4 mus vitulos labiorum nostrorum. ¶ Assur non salua- B bit nos, super equum non ascendemus, nec dicemus vltra, Dij nostri opera manuum nostrarum: quia eius 5 qui in te est, misereberis pupilli. ¶Sanabo cōtritiones eorum, diligam eos spontanee: quia auersus est furor 6 meus ab eis. ¶Ero quasi ros Israel, germinabit sicut li 7 lium, & erumpet radix eius vt Libani. ¶Ibunt rami e- C ius, & erit quasi oliua gloria eius: & odor eius vt Liba 8 ni. ¶Conuertentur sedentes in vmbra eius: viuent tritico, & germinabunt quasi vinea: memoriale eius si- 9 cut vinum Libani. ¶Ephraim quid mihi vltra idola? D ego exaudiā, & dirigā eū ego vt abietē virentē: ex me 10 fructus tuus inuentus est. ¶ Quis sapiens, & intelliget ista? intelligēs, & sciet hęc? q.a rectę vię Dñi, & iusti ambulabūt in eis: pūaricatores vero corruent in eis.

Ioel 2. c. 12. Zach. 1. a. 4.

PROLOGVS IN IOEL PROPHETIAM.

Ex principio commentariorum Hieronymi in Ioel.

SAnctus Ioel apud Hebræos, post Osee ponitur. Et sicut ibi sub nomine Ephraim ad decem tribus confertur vaticinium, quæ vel Samaria, vel Israel sæpe memorantur: sic in hoc propheta omne quod dicitur, ad tribum Iuda, & ad Ierusalem pertinere credendum est: & nullam omnino Israel, idest decem tribuum, in hoc fieri mentionem. Tempora quoque quibus prophetauit, eadem debemus accipere, quæ in Osee legimus: In diebus Oziæ, Ioathan, & Achaz, & Ezechiæ regum Iuda: & in diebus Ieroboam, filij Ioas, regis Israel. Porro factum esse sermonem Domini, ad meritum eius refertur cui fit, non ad conditionem illius cui fieri dicitur, vt alibi legimus: Dominus factus est mihi in salutem. Auditus autem in scripturis sanctis, non est iste qui ad aures sonat, sed qui in corde percipitur: iuxta illud quod Dominus loquitur in euangelio: Qui habet aures audiendi, audiat. Quod autē dicitur Hebraice: HAAZINV: Grece, ἐνωτίσασθε: Latine sonat, Auribus percipite: proprie non aure, sed corde percipitur. Qui senes sunt, & cœlestes, audiūt spiritualiter: qui autem habitant in terra, appellanturque terreni, auribus percipiunt: Vbicunque autem hæc duo verba iuncta ponuntur, non ad simplicem tantum verborum sonum, sed ad reconditam quoque dictorum intelligentiam pertinere intelligendum est. In Genesi Lamech loquitur ad vxores suas, Ada, & Sella. Audite verba mea vxores Lamech, auribus percipite sermones meos: quia virum occidi in vulnus meum, & iuuenem in liuorem meum. Et Isaias: Audite cæli, & auribus percipe terra.

PROPHETIA IOEL.

CAPVT PRIMVM.

1 A VERBVM Domini, quod factum est ad Ioel, filium Phatuel. ⁊ Audite hoc senes 2 & auribus percipite omnes habitatores terræ: si factum est istud in diebus ve- 3 stris, aut in diebus patrum vestrorũ? ⁊ Super hoc filijs vestris narrate, & filij vestri filijs suis, & filij eorũ 4 generationi alteræ. ⁊ Residuũ erucæ comedit locusta, & residuum locustæ comedit bruchus, & residuũ bru- 5 chi comedit rubigo. ⁊ Expergiscimini ebrij, & flete, et vlulate oẽs qui bibitis vinũ in dulcedine: quoniam 6 perijt ab ore vestro. ⁊ Gens enim ascẽdit super terrã meam fortis & innumerabilis: dentes eius vt dentes 7 leonis, & molares eius vt catuli leonis. ⁊ Posuit vi- B neam meã in desertum, et ficum meã decorticauit nudans spoliauit eam et proiecit, albi facti sunt rami e- 8 ius. ⁊ Plange quasi virgo accincta sacco super virum 9 pubertatis suæ. ⁊ Perijt sacrificium et libatio de do- 10 mo Domini: luxerunt sacerdotes ministri Dñi. ⁊ Depopulata est regio, luxit humus: quoniã deuastatum 11 est triticum, cõfusum est vinum, elanguit oleum. ⁊ Cõfusi sunt agricolæ, vlulauerunt vinitores super fru- 12 mento, et hordeo: quia perijt messis agri. ⁊ Vinea cõfusa est, et ficus elanguit: malogranatum, et palma, C et malum, et omnia ligna agri aruerunt: quia confu- 13 sum est gaudium a filijs hominum. ⁊ Accingite vos, et plangite sacerdotes, vlulate ministri altaris: ingredimini, cubate in sacco ministri Dei mei: quoniam 14 interijt de domo Dei vestri sacrificiũ et libatio. ⁊| Sãctificate ieiunium, vocate cętum, congregate senes, omnes habitatores terræ in domum Dei vestri: et cla- 15 mate ad Dominum. ⁊ A, a, a, diei: quia prope est dies D Domini, et quasi vastitas a potente veniet. ⁊ Nũquid 16 non coram oculis vestris alimenta perierunt de do- 17 mo Dei nostri et lætitia et exultatio? ⁊ Computruerunt iumenta in stercore suo, demolita sunt horrea, dissipatæ sunt apothecæ: quoniam confusum est triti- 18 cum. ⁊ Quid ingemuit animal, mugierunt greges armenti? Quia non est pascua eis: sed et greges peco- 19 rum disperierunt. ⁊ Ad te Domine clamabo: quia ignis comedit speciosa deserti, et flãma succendit om- 20 nia ligna regionis. ⁊ Sed et bestiæ agri quasi area sitiens imbrẽ, suspexerunt ad te: quoniã exiccati sunt fontes aquarum, et ignis deuorauit speciosa deserti.

Inf. 2. d 15.

CAPVT II.

1 A CAnite tuba in Sion, vlulate in monte sancto meo, conturbentur omnes habitatores terræ: Quia venit dies Domini, quia prope est 2 ⁊ dies tenebrarum & caliginis, dies nubis & turbinis: quasi mane expãsum super montes populus multus & fortis: similis ei nõ fuit a principio, & post eum nõ erit vsque in annos generationis & generationis. 3 ⁊ Ante faciem eius ignis vorans, & post eum exurens flamma: quasi hortus voluptatis terra coram eo: & post eum solitudo deserti, neque est qui effugiat eũ. 4 ⁊ Quasi aspectus equorum, aspectus eorum: & quasi 5 equites sic current. ⁊ Sicut sonitus quadrigarum super capita montium exilient, sicut sonitus flammæ ignis deuorantis stipulam, velut populus fortis præ- 6 paratus ad prælium. ⁊ A facie eius cruciabuntur popu- 7 li: oẽs vultus redigentur in ollam. ⁊ Sicut fortes current quasi viri bellatores ascendent murum: viri in B vijs suis gradiẽtur, & non declinabunt a semitis suis. 8 ⁊ Vnusquisq; fratrẽ suũ non coarctabit, singuli in calle suo ambulabunt: sed et per fenestras cadent & nõ 9 demolientur. ⁊ Vrbem ingredientur: in muro currẽt, domos conscẽdent, per fenestras intrabunt quasi fur. 10 ⁊ A facie eius contremuit terra, moti sunt cœli: | Sol C & luna obtenebrati sunt, & stellæ retraxerunt splen- 11 dorem suum. ⁊ Et Dñs dedit vocem suam ante faciẽ exercitus sui: quia multa sunt nimis castra eius, quia fortia, & facientia verbum eius: | magnus enim dies Domini, & terribilis valde: & quis sustinebit eum? 12 ⁊ Nunc ergo dicit Dominus: Conuertimini ad me in toto corde vestro, in ieiunio, & in fletu, & in plan- 13 ctu. ⁊ Et scindite corda vestra, & non vestimenta vestra, & conuertimini ad Dominum Deum vestrum: quia benignus et misericors est, patiens et multæ mi- 14 sericordiæ, et præstabilis super malitia. ⁊| Quis scit si conuertatur et ignoscat, et relinquat post se benedictionem, sacrificium, et libamen Domino Deo ve- 15 stro? ⁊| Canite tuba in Sion, sanctificate ieiunium, 16 vocate cœtum. ⁊ Congregate populum, sanctificate D ecclesiã, coadunate senes, congregate paruulos, et sugentes hubera: egrediatur sponsus de cubili suo, et 17 sponsa de thalamo suo. ⁊ Inter vestibulum et altare plorabunt sacerdotes ministri Dñi, & dicent: Parce Domine, parce populo tuo: et ne des hæreditatem tuã in opprobrium, vt dominentur eis nationes, qua- 18 re dicunt in populis: Vbi est Deus eorum? ⁊ Zelatus 19 est Dominus terrã suam, et pepercit populo suo. ⁊ Et E respondit Dominus, et dixit populo suo: Ecce ego mittam vobis frumentum, et vinum, et oleũ, et reple-

Isa 13 b 10. Eze. 32. b. 7. Matt. 3 c. 11. Matt. 24. c. Mar. 13. 24. Luc. 21 25. Isa 13. a 6. b. 9. Iere. 30. 7. Amos 5. 5. Soph. 1 d 15. Ps. 85. c. 5. Ion. 3. d. 9. Sup. 1 c. 14.

bimini eis: & non dabo vos vltra opprobrium in Gẽ-
20 tibus. ⁋ Et eum qui ab Aquilone est, procul faciam a vobis: & expellã eum in terram inuiam & desertam faciem eius cõtra mare Orientale, & extremum eius ad mare nouissimũ: & ascendet fœtor eius, & ascen-
21 det putredo eius, quia superbe egit. ⁋ Noli timere terra, exulta, & lætare: quoniã magnificauit Dominus,
22 vt faceret. ⁋ Nolite timere animalia regionis: quia germinauerunt speciosa deserti, quia lignum attulit fructum suum, ficus & vinea dederunt virtutem suã.
23 ⁋ Et filij Sion exultate, & lætamini in Dño Deo ve-
F stro: quia dedit vobis doctorem iustitiæ, & descendere faciet ad vos imbrem matutinum & serotinum si-
24 cut in principio. ⁋ Et implebuntur areæ frumento, &
25 redundabunt torcularia vino & oleo. ⁋ Et reddam vobis annos quos comedit locusta, bruchus, & rubigo, & eruca: fortitudo mea magna quã misi in vos.
26 ⁋ Et comedetis vescentes, & saturabimini, & laudabitis nomen Domini Dei vestri, qui fecit mirabilia vobiscum: & nõ confundentur populus meus in sem-
27 piternum. ⁋ Et scietis quia in medio Israel ego sum:
G & ego Dominus Deus vester, & non est amplius: &
28 non confundetur populus meus in æternum. ⁋ Et erit post hæc: | effundam spiritum meum super omnem carnem: & prophetabunt filij vestri, & filiæ vestræ: senes vestri somnia somniabunt, & iuuenes ve-
29 stri visiones videbunt. ⁋ Sed & super seruos meos &
30 ancillas in diebus illis effundam spiritum meum. ⁋ Et dabo prodigia in cœlo, & in terra, sanguinem, & i-
31 gnem, & vaporem fumi. ⁋ Sol conuertetur in tenebras, & Luna in sanguinem: antequam veniat dies
32 Domini magnus & horribilis. ⁋ Et erit: | omnis qui inuocauerit nomen Domini, saluus erit: quia in monte Sion, & in Ierusalem erit saluatio, sicut dixit Dominus, & in residuis, quos Dominus vocauerit.

| Isai. 44. a. 3. Act. 2. c. 17.

| Supr. 1. b. 10. Inf. 3. c. 15. | Mat. 24. c. 29. Luc. 21. e. 25. Rom. 10. c. 13.

CAPVT III.

1 A QVia ecce in diebus illis, & in tempore illo cum conuertero captiuitatem Iuda & Ierusalem:
2 ⁋ Congregabo omnes Gentes, & deducã eas in vallem Iosaphat: & disceptabo cum eis ibi super populo meo, & hæreditate mea Israel, quos dispersérunt in nationibus, & terram meam diuiserũt.
3 ⁋ Et super populum meum miserunt sortem, & posuerunt puerum in prostibulum, & puellam vendiderũt
4 pro vino vt biberent. ⁋ Verum quid mihi & vobis Tyrus & Sidon, & omnis terminus Palęsthinorum? nunquid vltionem vos reddetis mihi? & si vlciscimini vos contra me, cito velociter reddam vicissitudinẽ
5 vobis super caput vestrum. ⁋ Argentum enim meũ,
B & aurum tulistis: & desiderabilia mea & pulcherri-
6 ma intulistis in delubra vestra. ⁋ Et filios Iuda, & filios Ierusalem vendidistis filijs Græcorum, vt longe
7 faceretis eos de finibus suis. ⁋ Ecce ego suscitabo eos de loco in quo vendidisti eos, & conuertam retribu-
8 tionem vestram in caput vestrum. ⁋ Et vendam filios vestros & filias vestras in manibus filiorum Iuda, & vænundabũt eos Sabæis, genti longinquæ, quia Do-
9 minus locutus est. ⁋ Clamate hoc in Gentibus, sanctificate bellum, suscitate robustos: accedant, ascen-
10 dant omnes viri bellatores. ⁋ Concidite aratra vestra in gladios, & ligones vestros in lanceas. Infirmus di-
11 cat, Quia fortis ego sum. ⁋ Erumpite & venite om-
C nes gentes de circuitu, & congregamini: ibi occumbe-
12 re faciet Dominus robustos tuos. ⁋ Consurgant & ascendant Gentes in vallem Iosaphat: quia ibi sede-
13 bo, vt iudicem omnes gentes in circuitu. ⁋ | Mittite falces, quoniam maturauit messis: venite, & descendite, quia plenum est torcular, exuberant torcularia:
14 quia multiplicata est malitia eorum. ⁋ Populi, populi in valle cõcisionis: quia iuxta est dies Domini in val-
15 le concisionis: ⁋ | Sol & Luna obtenebrati sunt, & stel-
16 læ retraxerunt splendorem suum. ⁋ | Et Dominus de Sion rugiet, & de Ierusalem dabit vocem suam, & mouebuntur cœli & terra, & Dominus spes populi
17 sui, & fortitudo filiorum Israel. ⁋ Et scietis, quia ego
D Dominus Deus vester habitans in Sion in mõte sancto meo: & erit Ierusalem sancta, & alieni non transi-
18 bunt per eam amplius. ⁋ | Et erit in die illa, stillabunt montes dulcedinem, & colles fluent lacte: & per omnes riuos Iuda ibunt aquæ: & fons de domo Domini
19 egredietur, & irrigabit torrentem spinarum. ⁋ Aegyptus in desolationem erit, & Idumæa in desertũ perditionis pro eo quod inique egerint in filios Iuda, &
20 effuderint sanguinem innocentem in terra sua. ⁋ Et Iudæa in æternum habitabitur, & Ierusalem in gene-
21 rationem, & generationem: ⁋ Et mundabo sanguinẽ eorum, quæ non mundaueram: & Dominus commorabitur in Sion.

| Apo. 14. d. 15.

| Sup. 2. b. 10. g. 31. | Iere. 25. f. 30. Amos 1. a. 2.

| Amos 9. d. 13.

PRAEFATIO IN AMOS PROPHETIAM.

OZIAS rex cum Dei religionem solicite æmularetur: nimio religionis amore prouocatus, contra præceptum legis Moysi arrepto thuribulo (vt in historia libri secundi Paralipomenon ostenditur) sacerdotale officium præsumere conatus est. Ob eam rem terræmotum in templo Dei exortum constat, cuius etiam Zacharias propheta meminit. Ante hunc itaque terræmotum Amos propheta temporibus prædicti regis, & temporibus Ieroboam filij Ioas, regis Israel: in eas gentes quæ lectione comprehensæ sunt, iram Dei ob eas causas quas memorauit, affuturam denunciat. Et quia idem propheta in sequentibus, ait: Super tribus impietatibus, & super quattuor non conuertam eum, tertio peccatorum indulgentiam Deum dare posse significat: quem quarto eadem peccata admittentibus, nec pœnitentiam, nec indulgentiam daturũ annunciat. Nam per ignis similitudinem quem in prædictas gentes immittendum prædixit: grauem atque irreuocabilem Dei iram ad euersionem earundem ciuitatum processuram voluit demonstrare.

ALIA

ALIA PRAEFATIO.

Ex principio commentariorum Hieronymi in Amos.

Hic Amos propheta, & pastor, qui sequitur Ioelem, & est tertius duodecim Prophetarum, non fuit pater Isaiæ prophetæ: quanquam et ille propheta extiterit. Nam alijs literis ille, alijs iste apud Hebræos scribitur: quæ differentia literarũ apud Latinos non habetur. & ille Fortis, vel Robustus, hic vero Populus auulsus interpretatur, quia loquitur contra decem tribus, quæ per idololatriam a cultu Dei, & a regno Dauid erant auulsæ. Fuit autem cognatio eius ex oppido Thecue quod sex miliaribus distat a Bethleem: curam gerens pecorum in latitudine camporum, qui sunt proximi oppido Thecue, in quibus humo arida, atque arenosa nihil omnino frugum gignitur, sed huberrimis pascuis abundant: & ideo cuncta sunt plena pastoribus, & sterilitas terræ compensatur pecorum multitudine. Ex hoc numero pastorum fuit Amos, imperitus sermone, sed non scientia. Prophetauit autem eisdem temporibus quibus Joel, Nahum, Joas, Osee, Jsaias. Sed aliquantulum exorsus est prophetare antequam Isaias: Maxime autem contra decem tribus locutus est: pauca de duabus interserens. Hunc ablatum de numero pastorum, misit Dominus, vt in Samaria prophetaret: quem Amasias sacerdos frequenter plagis afflixit: tandem filius eius Ozias vecte per tempora transfixit. Post hæc semiuiuus in terram suam euectus, post aliquos dies dolore vulneris expirauit, sepultusque est cum patribus suis.

PROPHETIA AMOS.

CAPVT PRIMVM.

1 A VERBA Amos, qui fuit in pastoribus de Thecue: quæ vidit sup Israel in diebus Oziæ, regis Iuda, & in diebus Ieroboam, filij Ioas, regis Israel, 2 |ante duos annos terræmotus. ¶ Et dixit: | Dominus de Sion rugiet, & de Ierusalem dabit vocem suam: & luxerunt specio- 3 sa pastorum, & exiccatus est vertex Carmeli. ¶ Hæc dicit Dominus: Super tribus sceleribus Damasci, & super quattuor non conuertam eum: eo quod 4 triturauerint in palustris ferreis Galaad. ¶ Et mit- B tam ignem in domum Azael, & deuorabit domos 5 Benadad. ¶ Et conteram vectem Damasci: & disperdam habitatorem de campo idoli, & tenentem sceptrum de domo voluptatis: et transferetur populus 6 Syriæ Cyrenen, dicit Dominus. ¶ Hæc dicit Dominus: Super tribus sceleribus Gazæ, et super quattuor non conuertam eum: eo quod transtulerint captiuitatem perfectam, vt concluderent eam in Idu- 7 mæa. ¶ Et mittam ignem in murum Gazæ, et de- 8 uorabit ædes eius. ¶ Et disperdam habitatorem de Azoto, et tenentem sceptrum de Ascalone: et conuertam manum meam super Accaron, et peribunt 9 reliqui Philisthinorum, dicit Dominus Deus. ¶ Hæc C dicit Dominus: Super tribus sceleribus Tyri, et super quattuor non conuertã eũ: eo quod concluserint captiuitatem perfectam in Idumæa, et non sint re- 10 cordati fœderis fratrum. ¶ Et mittam ignem in mu- 11 rum Tyri, et deuorabit ædes eius. ¶ Hæc dicit Dominus: Super tribus sceleribus Edom, et super quattuor non conuertam eum: eo quod persecutus sit in D gladio fratrem suum, et violauerit misericordiam eius, et tenuerit vltra furorem suum, et indignatio- 12 nem suam seruauerit vsque in finem. ¶ Mittam ignem 13 in Theman, et deuorabit ædes Bosræ. ¶ Hæc dicit Dominus: Super tribus sceleribus filiorum Ammõ, et super quattuor non conuertam eum: eo quod dissecuerit prægnantes Galaad ad dilatandum terminum 14 suum. ¶ Et succendam ignem in muro Rabba: et deuorabit ædes eius in vlulatu in die belli, et in turbine in 15 die commotionis. ¶ Et ibit Melchom in captiuitatem ipse, et principes eius, simul dicit Dominus.

Zach. 14. b 5; Iere. 25. f. 30.; Ioel 3. c 16.

CAPVT II.

1 A HÆc dicit Dominus: Super tribus sceleribus Moab, & super quattuor non conuertam eum: eo quod incenderit ossa regis Idumeæ 2 vsque ad cinerem. ⁋Et mittam ignem in Moab, & deuorabit ædes Carioth: & morietur in sonitu Moab, in 3 clãgore tubæ: ⁋& disperdam iudicem de medio eius, & omnes principes eius interficiam cum eo, dicit Do 4 minus. ⁋Hæc dicit Dominus: Super tribus sceleribus Iuda, & super quattuor nõ conuertam eum: eo quod abiecerit legem Domini, & mandata eius non custodierit: deceperunt enim eos idola sua, post quæ abie- 5 rant patres eorum. ⁋Et mittam ignem in Iuda, & de- 6 uorabit ædes Ierusalem. ⁋Hæc dicit Dominus: Super tribus sceleribus Israel, & super quattuor non conuertam eum: pro eo quod vendiderint pro argento 7 iustum, & pauperem pro calceamentis. ⁋ Qui conterunt super puluerem terræ capita pauperum, & viã humilium declinant: & filius ac pater eius ierunt ad 8 puellam, vt violarent nomen sanctum meum. ⁋Et su C per vestimentis pignoratis accubuerunt iuxta omne altare: & vinum damnatorum bibebant in domo Dei 9 sui. ⁋|Ego autem exterminaui Amorrhæum a facie eorum: cuius altitudo cedrorum, altitudo eius, & fortis ipse quasi quercus: & contriui fructum eius desu- 10 per, & radices eius subter. ⁋|Ego sum qui ascendere vos feci de Terra Aegypti: & | duxi vos in deserto quadraginta annis, vt possideritis terram Amorrhæi. 11 ⁋Et suscitaui de filijs vestris in prophetas, & de iuue- D nibus vestris Nazaræos: nunquid non ita est filij Is- 12 rael, dicit Dominus? ⁋ Et propinabatis Nazaræis vinum: & prophetis mandabatis, dicentes, Ne prophe- 13 tetis. ⁋Ecce ego stridebo subter vos, sicut stridet plau- 14 strum onustum fœno. ⁋ Et peribit fuga a veloce, & fortis non obtinebit virtutem suam, & robustus non 15 saluabit animam suam: ⁋& tenens arcum non stabit, & velox pedibus suis non saluabitur, & ascensor e- 16 qui non saluabit animam suam: ⁋ & robustus corde inter fortes nudus fugiet in illa die, dicit Dominus.

|Nu. 21.c 24. Deute. 2 c. 24. f. 31. |Exo. 14. c 22. Deut 8. a. 2.

CAPVT III.

1 A Vdite verbum quod locutus est Dominus super vos, filij Israel: super omnem cognationem quam eduxi de terra Aegypti, dicens: 2 ⁋Tantummodo vos cognoui ex omnibus cognationibus terræ: idcirco visitabo super vos omnes iniqui- 3 tates vestras. ⁋Nunquid ambulabunt duo pariter, ni- 4 si conuenerit eis? ⁋Nunquid rugiet leo in saltu, nisi habuerit prædam? nunquid dabit catulus leonis vo- 5 cem de cubili suo, nisi aliquid apprehenderit? ⁋Nunquid cadet auis in laqueum terræ, absque aucupe? nunquid auferetur laqueus de terra, antequam quid 6 ceperit? ⁋ Si clanget tuba in ciuitate, & populus non B expauescet? si erit malum in ciuitate, quod Dominus 7 non fecerit? ⁋Quia non facit Dominus Deus verbũ, nisi reuelauerit secretum suum ad seruos suos prophe 8 tas. ⁋ Leo rugiet, quis non timebit? Dominus Deus 9 locutus est, quis non prophetabit? ⁋ Auditum facite in ædibus Azoti, & in ædibus terræ Aegypti, & dicite: Congregamini super montes Samariæ, & videte insanias multas in medio eius, & calumniam patien- 10 tes in penetralibus eius. ⁋Et nescierũt facere rectum, C dixit Dominus: thesaurizantes iniquitatem & rapi- 11 nas in ædibus suis. ⁋ Propterea hæc dicit Dominus Deus: Tribulabitur & circuietur terra: & detrahetur 12 ex te fortitudo tua, & diripientur ędes tuæ. ⁋Hæc dicit Dominus: Quomodo si eruat pastor de ore leonis duo crura, aut extremum auriculæ: sic eruentur filij Israel, qui habitant in Samaria, in plaga lectuli, & in 13 Damasci grabato. ⁋Audite, & contestamini in domo 14 Iacob, dicit Dominus Deus exercituum: ⁋ Quia in D die cum visitare cępero præuaricationes Israel, super eum visitabo, & super altaria Bethel: & amputabun 15 tur cornua altaris, & cadent in terram. ⁋Et percutiam domum hyemalem cum domo æstiua: & peribunt domus eburneæ, & dissipabuntur ædes multæ, dicit Dominus.

CAPVT IIII.

1 A Vdite verbum hoc vaccæ pingues, quæ estis in monte Samariæ: quæ calumniam facitis egenis, & confringitis pauperes: quę dicitis 2 dominis vestris: Afferte, & bibemus. ⁋Iurauit Dominus Deus in sancto suo: quia ecce dies venient super vos, & leuabunt vos in contis, & reliquias vestras in 3 ollis ferue ntibus. ⁋Et per aperturas exibitis altera cõ trà alterã, & proijciemini in Armon, dicit Dominus. 4 ⁋ Venite ad Bethel, & impie agite: ad Galgalam, & multiplicate præuaricationem: & offerte mane victi 5 mas vestras, tribus diebus decimas vestras. ⁋Et sacri- B ficate de fermentato laudem: & vocate voluntarias oblationes, & annunciate: sic enim voluistis filijs Is- 6 rael, dicit Dominus Deus. ⁋ Vnde & ego dedi vobis stuporem dentium in cunctis vrbibus vestris, & indigentiam panum in omnibus locis vestris, & non estis 7 reuersi ad me, dicit Dominus. ⁋ego quoque prohibui a vobis imbrem, cum adhuc tres menses superessent, vsque ad messem: & plui super vnam ciuitatem, & super alteram ciuitatem non plui: pars vna compluta 8 est, & pars super quam non plui, aruit. ⁋ Et venerunt B duæ, & tres ciuitates ad vnam ciuitatem, vt biberent aquam, & non sunt satiatæ: & non redistis ad me, di- 9 cit Dominus. ⁋Percussi vos in vento vrente, & in aurugine, multitudinem hortorum vestrorum, & vinearum vestrarum, olíueta vestra, & ficeta vestra come- 10 dit eruca: & non redistis ad me, dicit Dominus. ⁋Misi D in vos mortem in via Aegypti, percussi in gladio iuuenes vestros, vsque ad captiuitatem equorum vestrorum: & ascendere feci putredinem castrorum vestrorum in nares vestras: & non redistis ad me, dicit 11 Dominus. ⁋Subuerti vos, |sicut subuertit Deus Sodomam, & Gomorrhã, & facti estis quasi torris raptus ab incendio: & non redistis ad me, dicit Dominus. 12 ⁋quapropter hæc faciam tibi Israel: postquam autem hęc fecero tibi, pręparare in occursum Dei tui Israel. 13 ⁋ Quia ecce formans montes, & creans ventum, & annuncians homini eloquium suum, faciens matutinam nebulam, & gradiens super excelsa terræ: Dominus Deus exercituum nomen eius.

Agg. 2. c. 18.

|Gen. 19. c. 24.

CAPVT V.

1 A Vdite verbum istud, quod ego leuo super vos planctũ: Domus Israel cecidit, & nõ adijciet, 2 vt resurgat. ⁋ Virgo Israel proiecta est in terram suã, 3 non est qui suscitet eam. ⁋Quia hæc dicit Dñs Deus; Vrbs de aqua egrediebantur mille, relinquẽtur in ea centum: et de qua egrediebantur centum, relinquen-

4 tur in ea decẽ in domo Iſrael.ꝰQuia hæc dicit Domi-
5 nus domui Iſrael : Quærite me,& viuetis . ꝰ Et noli-
B te quęrere Bethel,& in Galgalam nolite intrare & in
Berſabee non tranſibitis:quia Galgala captiua duce-
6 tur,& Bethel erit inutilis.ꝰ Quærite Dñm,& viuite :
ne forte comburatur, vt ignis domus Ioſeph,& deuo-
7 rabit,& non erit qui extinguat Bethel.ꝰ Qui conuer-
titis in abſynthium iudicium,& iuſtitiam in terra re-
8 linquitis.ꝰFacientem Arcturum,& Orionem,& con-
uertentem in mane tenebras,& diem in noctem mu-
C tantem:|qui uocat aquas maris, & effundit eas ſuper
9 faciem terræ:Dñs nomen eſt eius.ꝰ Qui ſubridet va-
ſtitatem ſuper robuſtum,& depopulationẽ ſuper po-
10 tentem affert.ꝰOdio habuerunt corripientem in por-
11 ta:& loquentẽ perfecte abominati ſunt.ꝰIdcirco,pro
eo quod diripiebatis pauperem, & prædam electam
tollebatis ab eo:|domos quadro lapide ędificabitis &
non habitabitis in eis : vineas plantabitis amantiſſi-
12 mas,& non bibetis vinum earũ.ꝰQuia cognoui mul-
ta ſcelera veſtra,& fortia peccata veſtra , hoſtes iuſti
accipientes munus,& pauperes deprimẽtes in porta.
13 ꝰIdeo prudens in tempore illo tacebit, quia tempus
14 malum eſt.ꝰQuærite bonum,& non malum, vt viua-
D tis:& erit Dñs Deus exercituum vobiſcum,ſicut dixi-
15 ſtis.ꝰ|Odite malum,& diligite bonum,& conſtituite
in porta iudicium:ſi forte miſereatur Dñs Deus exer-
16 cituum reliquijs Ioſeph . ꝰ Propterea hæc dicit Dñs
Deus exercituũ dñator.In omnibus plateis planctus:
E & in cunctis quæ foris ſunt,dicetur, Væ,væ:& voca-
bunt agricolam ad luctum, & ad planctum eos, qui
17 ſciunt plangere.ꝰEt in omnibus vineis erit planctus:
18 quia pertranſibo in medio tui,dicit Dñs.ꝰVæ deſide-
rantibus diem Dñi:ad quid eam vobis?dies Dñi iſta
19 tenebræ,& non lux.ꝰQuõ ſi fugiat vir a facie leonis,
& occurrat ei vrſus:& ingrediatur domum,& innita-
tur manu ſua ſuper parietẽ & mordeat eum coluber.
20 ꝰNũquid nõ tenebræ dies Dñi,& nõ lux:& caligo,&
21 nõ ſplẽdor in ea?ꝰ|Odi,& ꝓieci feſtiuitates veſtras,
22 & nõ capiã odorẽ cętuũ veſtrorũ.ꝰquod ſi obtuleritis
mihi holocautomata,et munera ueſtra,nõ ſuſcipiã,et
23 vota pinguium veſtrorum non reſpiciã.ꝰAufer a me
tumultum carminum tuorum,& cantica lyræ tuæ nõ
24 audiam.ꝰEt reuelabitur quaſi aqua iudicium, & iu-
25 ſtitia quaſi torrens fortis.ꝰ|Nunquid hoſtias,& ſacri-
G ficium obtuliſtis mihi in deſerto quadraginta annis,
26 domus Iſrael? ꝰ Et portaſtis tabernaculum Moloch
veſtro,& imaginem idolorum veſtrorum,ſydus Dei
27 veſtri,quæ feciſtis vobis.ꝰEt migrare vos faciã trans
Damaſcum,dicit Dñs, Deus exercituum nomẽ eius.

Inf.9.b.6. | Soph.1.c.13. | Ro.12.b.9 Pſal.96 d.10.35. c.15.36. c.27. | Iſa.13.a.6.b.9 Iere.30.b.7 Ioel 2.c.11. Soph.1.d.15. | Iſa.1.c.11.d.14. Iere 6.c.20. Mal.2.c.12. | Act.7.e.12.

CAPVT VI.

1 A VAe qui opulẽti eſtis in Sion, & confiditis in
mõte Samariæ:optimates capita populorũ
2 ingredientes pompatice domũ Iſrael.ꝰTrã-
ſite in Chalane.& videte,& ite inde in Emat magnã:
& deſcendite in Geth Palæſthinorum, & ad optima
quæque regna horũ: ſi latior terminus eorũ termino
3 veſtro eſt?ꝰQui ſeparati eſtis in diẽ malum:& appro-
4 pinquatis ſolio iniquitatis.ꝰQui dormitis in lectis e-
burneis, & laſciuitis in ſtratis veſtris: qui comeditis
5 agnum de grege,& vitulos de medio armenti.ꝰ Qui
B canitis ad vocem pſalterij : ſicut Dauid putauerũt ſe
6 habere uaſa cãtici.ꝰbibẽtes uinũ in phialis,& optimo
vnguẽto deliburi: & nihil patiebãtur ſuper cõtritio-

Luc.6.d.24.

7 ne Ioſeph.ꝰQuapꝓ nũc migrabũt in capite tranſmi-
8 grantium:& auferetur factio laſciuientium.ꝰ|Iurauit
C Dñs Deus in anima ſua, dicit Dñs Deus exercituũ :
Deteſtor ergo ſuperbiam Iacob,et domos eius odi,et
9 tradã ciuitatẽ cũ habitatoribus ſuis.ꝰQuod ſi reliqui
10 fuerint decem viri in domo vna:& ipſi moriẽtur.ꝰEt
tollet eum propinquus ſuus,& comburet eum, vt ef-
ferat oſſa de domo: & dicet ei,qui in penetralibus do-
11 mus eſt:Nũquid adhuc eſt penes te?ꝰEt reſpõdebit :
Finis eſt. Et dicet ei:Tace,& non recorderis nominis
12 Dñi.ꝰ Quia ecce Dñs mãdauit,& percutiet domum
13 maiorẽ ruinis,& domũ minorẽ ſciſſionibus.ꝰNunqd
currere queũt in petris equi,aut arari poteſt in buba-
D lis,qm cõuertiſtis in amaritudinẽ iudiciũ,& fructũ iu-
14 ſtitię in abſynthium?ꝰQui lætamini in nihilo:qui di-
citis: Nunquid nõ in fortitudine noſtra aſſumpſimus
nobis cornua?Ecce enim ſuſcitabo ſuper vos domus
Iſrael,dicit Dñs Deus exercituũ,gentem:& conteret
vos ab introitu Emath vſque ad torrentem deſerti .

Iere.51.14.

CAPVT VII.

1 A HAec oſtendit mihi Dñs Deus : & ecce fictor
locuſtę in principio germinantium ſerotini
imbris,& ecce ſerotinus poſt tõſionẽ regis.
2 ꝰEt factum eſt,cũ conſumaſſet comedere herbã terrę,
dixi: Domine Deus,propitius eſto obſecro:quis ſuſci-
3 tabit Iacob,qꝛ paruulus eſt?ꝰMiſertus eſt Dñs ſuper
4 hoc:Non erit,dixit Dñs.ꝰHęc oſtẽdit mihi Dominus
Deus: & ecce vocabat iudicium ad ignẽ Dñs Deus ,
& deuorauit abyſſum multã,& comedit ſimul partẽ:
5 ꝰEt dixi : Dñe Deus,quieſce obſecro:quis ſuſcitabit
B Iacob,quia paruulus eſt? ꝰMiſertus eſt Dominus ſu-
6 per hoc: Sed & iſtud non erit,dixit Dñs Deus.ꝰHæc
7 oſtendit mihi Dominus:& ecce Dñs ſtans ſuper mu-
8 rum litum,& in manu eius trulla cęmentarij.ꝰEt di-
xit Dñs ad me. Quid tu vides Amos? Et dixi: Trullã
cæmentarij.Et dixit Dñs: Ecce ego ponã trullã in me-
dio populi mei Iſrael: nõ adijciã vltra ſuperinducere
9 eũ.ꝰEt demoliẽtur excelſa idoli,& ſãctificationes Iſ-
C rael deſolabuntur:et conſurgã ſuper domũ Ieroboam
10 in gladio.ꝰEt miſit Amaſias ſacerdos Bethel ad Iero-
boam regẽ Iſrael,dicens:Rebellauit cõtra te Amos in
medio domus Iſrael : non poterit terra ſuſtinere vni-
11 uerſos ſermones eius.ꝰHęc enim dicit Amos: In gla-
dio morietur Ieroboã,& Iſrael captiuus migrabit de
12 terra ſua . ꝰ Et dixit Amaſias ad Amos : ꝰ Qui vides,
gradere,fuge in terram Iuda : et comede ibi panẽ, &
13 ꝓphetabis ibi.Et in Bethel nõ adijcies vltra vt ꝓphe-
14 tes: quia ſanctificatio regis eſt,domus regni eſt.ꝰRe-
D ſpõditq; Amos,& dixit ad Amaſiam:Nõ ſũ ꝓpheta,
& nõ ſũ filius ꝓphetę,ſed armẽtarius ego ſũ, vellicãs
15 ſycomoros.ꝰEt tulit me Dñs cum ſequerer gregẽ , &
dixit Dñs ad me : Vade,propheta ad populũ meũ Iſ-
16 rael.ꝰEt nunc audi verbum Dñi. Tu dicis: Non pro-
phetabis ſuper Iſrael , et non ſtillabis ſuper domum
17 doli.ꝰPropter hoc hæc dicit Dñs:Vxor tua in ciuitate
fornicabitur,et filij tui,et filiæ tuæ in gladio cadẽt, et
humus tua funiculo metietur : et tu in terra polluta
morieris,et Iſrael captiuus migrauit de terra ſua .

CAPVT VIII.

1 A HAec oſtendit mihi Dominus Deus:et ecce vnci-
nus pomorũ,ꝰEt dixit:Quid tu vides Amos ?
2 Et dixi: Vncinum pomorum. ꝰEt dixit Dominus ad

me: Venit finis super populũ meũ Israel: nõ adijciam
3 vltra vt pertranseam eum. ¶ Et stridebunt cardines tẽ
pli in die illa, dicit Dñs Deus: multi morientur: in om-
4 ni loco proijcietur silentium. ¶ Audite hoc qui conte-
ritis pauperem, & deficere facitis egenos terræ, dicen
5 tes: ¶ Quando transibit mensis, & vænũdabimus mer
B ces: & sabbatum, & aperiemus frumentum: vt immi-
nuamus mensuram, & augeamus siclum, & suppona
6 mus stateras dolosas, ¶ Vt possideamus in argẽto ege-
nos & pauperes, pro calceamentis, & quisquilias fru
7 menti vendamus? ¶ Iurauit Dñs in superbia Iacob: Si
8 oblitus fuero vsq; ad finẽ oĩa opera eorũ. ¶ Nunquid
super isto nõ cõmouebitur terra, & lugebit oĩs habi-
tator eius: & ascendet quasi fluuius vniuersus, & eij-
9 cietur, & defluet quasi riuus Aegypti? ¶ Et erit in die
C illa, dicit Dñs Deus: occidet sol in meridie, & tenebre
10 scere faciam terram in die luminis. ¶ Et conuertam fe
stiuitates vestras in luctũ, & oĩa cantica vestra in plã
ctũ: & inducã super oẽ dorsum vestrũ saccũ, & super
oẽ caput caluitiũ, & ponã eã quasi luctũ vnigeniti, &
11 nouissima eius quasi diẽ amarũ. ¶ Ecce dies veniũt, di
cit Dñs: & emittã famẽ in terrã: nõ famẽ panis, neque
12 sitim aquę, sed audiendi verbum Domini. ¶ Et com-
D mouebuntur a mari vsque ad mare, & ab Aquilone
vsque ad Orientem: circuibunt quęrentes verbum
13 Domini, & non inuenient. ¶ In die illa deficient vir-
14 gines pulchrę, & adolescẽtes in siti. ¶ Qui iurant in de
licto Samariæ, & dicunt: Viuit Deus tuus Dan: & vi-
uit via Bersabee, & cadent, & non resurgent vltra.

Iere. 15. a. 9. Iob. 2. b. Mat. 1. c. 41.

CAPVT IX.

1 A Vidi Dñm stantẽ super altare, & dixit: Percu-
te cardinẽ, & cõmoueantur superliminaria:
auaritia enim in capite oĩum, & nouissimũ
eorũ in gladio interficiã: nõ erit fuga eis: fugiẽt, & nõ
2 saluabitur ex eis, qui fugerit. ¶ Si descenderint, vsque
ad infernum, inde manus mea educet eos: & si ascẽde
3 rint, vsque in cœlum, inde detraham eos. ¶ Et si abscõ
diti fuerint in vertice Carmeli, ĩde scrutãs auferã eos:
& si celauerint se ab oculis meis in profundo maris, i-
4 bi mandabo serpenti, & mordebit eos. ¶ Et si abierint
in captiuitatẽ corã inimicis suis, ibi mãdabo gladio,
& occidet eos, & ponã oculos meos sup eos in malũ,
5 & nõ in bonũ. ¶ Et Dñs Deus exercituũ, q̃ tãgit terrã,
& tabescet, & lugebunt oẽs habitãtes in ea: et ascẽdet
6 sicut riuus oĩs, & defluet sicut fluuius Aegypti. ¶ q̃ ędi
ficat in cęlo ascẽsionẽ suã, & fasciculũ suũ sup terram
fundauit: qui vocat aquas maris, & effundit eas sup
7 faciẽ terrę, Dñs nomẽ eius. ¶ Nũq̃d nõ vt filij Aethio
pũ vos estis mihi filij Israel, ait Dñs? nunq̃d nõ Israel
ascẽdere feci de terra Aegypti, & Palęsthinos de Cap
8 padocia, & Syros de Cyrene? ¶ ecce oculi Dñi Dei su
C per regnum peccans, & conterã illud a facie terræ: ve-
runtamẽ cõterens nõ conterã domũ Iacob, dicit Dñs.
9 ¶ Ecce enim mandabo ego, & cõcutiã in oĩbus genti-
bus domũ Israel, sicut concutitur triticũ in cribro: &
10 non cadet lapillus super terram. ¶ In gladio morientur
oẽs peccatores populi mei, q̃ dicũt: Nõ appropinqua
11 bit, & non veniet sup nos malũ. ¶ In die illa suscitabo
tabernaculũ Dauid quod cecidit: & reædificabo aper
turas murorũ eius, & ea quæ corruerãt, instaurabo: et
12 reædificabo illud sicut in diebus antiquis. ¶ Vt possi-
deant reliquias Idumeę, & oẽs nationes, eo q̃ inuoca
tum sit nomen meũ super eos, dicit Dñs faciens hæc.
13 ¶ Ecce dies veniunt, dicit Dñs, & cõprehendet arator
D messorẽ, & calcator vuę mittentẽ semen: & stillabunt
14 montes dulcedinẽ, & oẽs colles culti erunt. ¶ Et con-
uertã captiuitatẽ populi mei Israel, & ędificabũt ciui
tates desertas, & inhabitabũt, & plãtabũt vineã, & bi
bẽt vinũ earũ: & faciẽt hortos, & comedẽt fructus eo
15 rũ. ¶ Et plãtabo eos sup humũ suã; & non euellã eos
vltra de terra sua, quã dedi eis, dicit Dñs Deus tuus.

Psal. 138. b. 8. Ier. 44. c. 11. Sup. 5. c. 18. Act. 15. c. 16. Ioel 3. d. 18.

Prophetiæ Amos finis.

PROLOGVS IN ABDIAE PROPHETIAM.

IAcob Patriarcha habuit fratrem Esau, qui ob coctionem rufam propter quam vendidit primogenita, Edom Hebræa lingua appellatus est, quod Latine Rufus dicitur. Is memoratum fratrem suum, qui Israel nomen accepit, graui odio commotus, interimere conatus est. Qua de causa omnes qui populum Israel, idest filios patriarchæ Iacob, prædicti Esau odium mirati, persecuti sunt Esau, & Edom appellati sunt. Et quia populus Israel de Captiuitate Chaldæorum per Cyrum regem Persarum nutu Dei reuocatus in Ierusalem ab alio regno grauiter afflictus, atque oppressus est. Ideo hoc regnum, quod more Esau prædictum populum persequutum est, per denunciationem Abdiæ prophetæ increpatur, quod non Dei indignatione, sed sua virtute populum superatum gloriabatur, de quo regno olim per Dauid in Psalmo centesimo trigesimosexto dictum est, Memorare Domine filiorum Edom in die Ierusalem. Nam reliqua lectione comprehensa, futurum in Gentes iudicium: ob causas lectione comprehensas, regnumque Dei in populo Israel, significatur. Hebræi hunc dicunt esse, qui sub rege Samariæ Achab, & impijssima Iezabel, pauit centum prophetas in specubus, qui non curuauerunt genu ante Baal, & de septem millibus erat, quod Elias arguitur ignorasse. Sepulchrum quoque eius, vsque hodie cum mausoleo Elisæi prophetæ, & Baptistæ Iohannis, in Sebaste venerationi habetur, quæ olim Samaria dicebatur. Hanc Herodes Rex Iudææ, Antipatri filius, in honorem Augusti Cæsaris Græco nomine uocauit Augustam. Hic igitur, quia centum prophetas pauerat, accepit gratiam prophetalem, & de duce exercitus fit dux Ecclesiæ. Tunc in Samaria paruum gregem pauerat: nunc in toto orbe Christi pascit Ecclesias, & pheronymos, sicut in Actis Apostolorum Stephanus martyrio coronatus, ita & hic seruus appellatus est Domini.

PRO-

PROPHETIA ABDIAE.

CAPVT PRIMVM.

1 A Visio Abdiæ: Hæc dicit Dominus Deus ad Edom. | Auditum audiuimus a Domino, & legatum ad Gentes misit: Surgite, & cõsurgamus aduersus eum in pra liũ. 2 ¶Ecce paruulũ dedi te in gẽtibus: con-3 temptibilis tu es valde. ¶ Supbia cordis tui extulit te habitantem in scissuris petrarũ, exaltantẽ soliũ tuum: 4 qui dicis in corde tuo: Quis detrahet me in terrã? ¶|Si exaltatus fueris vt Aquila, & si inter sydera posueris 5 nidum tuũ: inde detraham te, dicit Dominus. ¶Si fu-B res introissent ad te, si latrones per noctem: quomodo conticuisses? nõne furati essent sufficientia sibi? si vindemiatores introissent ad te, nunquid saltem racemũ 6 reliquissent tibi? ¶Quomodo scrutati sunt Esau: inue-7 stigauerũt abscondita eius? ¶ Vsq; ad terminũ emise-C runt te oẽs viri fœderis tui: illuserunt tibi: ĩnualuerũt aduersum te viri pacis tuæ: qui comedunt tecum, po-8 nent insidias subter te: non est prudentia in eo. ¶|Nunquid non in die illa, dicit Dominus, perdam sapiẽtes 9 de Idumęa, & prudentiã de monte Esau? ¶Et timebũt fortes tui a Meridie, vt intereat vir de monte Esau. 10 ¶Propter interfectionẽ, |& propter iniquitatẽ in fratrẽ D tuum Iacob, operiet te confusio, & peribis in æternũ. 11 ¶In die cũ stares aduersus eũ, quando capiebant alieni exercitum eius, & extranei ingrediebantur portas eius, & sup Ierusalem mittebant sortẽ: tu quoq; eras 12 quasi vnus ex eis. ¶Et nõ despicies in die fratris tui, in die peregrinationis eius: & non lætaberis super filios E Iuda, in die perditionis eorũ: & non magnificabis os 13 tuum in die angustiæ. ¶Neq; ingredieris portã populi mei in die ruinæ eorũ: neq; despicies, & tu in malis eius in die vastitatis illius: & non emitteris aduersus e-14 xercitũ eius in die vastitatis illius. ¶Neq; stabis in exitibus, vt interficias eos qui fugerint: & nõ concludes 15 reliquos eius in die tribulationis. ¶ Quoniã iuxta est F dies Domini super oẽs gentes: sicut fecisti, fiet tibi: re-16 tributionem tuã cõuertet in caput tuum. ¶Quomodo enim bibistis super montem sanctũ meum, bibent oẽs gentes iugiter: & bibent, & absorbebũt, & erũt quasi 17 non sint. ¶ Et in monte Sion erit saluatio, & erit sanctus: & possidebit domus Iacob eos qui se possederãt: & erit domus Iacob ignis, & domus Ioseph flamma, 18 & domus Esau stipula, ¶& succendentur in eis, & deuorabunt eos: & nõ erunt reliquiæ domus Esau, quia 19 Dominus locutus est. ¶Et hęreditabunt hi qui ad Austrum sunt montem Esau, & qui in campestribus Phi-G listhijm: & possidebunt regionem Ephraim, & regio-20 nem Samariæ, & Beniamin possidebit Galaad. ¶ Et transmigratio exercitus huius filiorum Israel, omnia loca Chananæorum vsque ad Sareptam: & transmigratio Ierusalem, quę in Bosphoro est, possidebit ciui-21 tates Austri. ¶Et ascẽdent saluatores in montem Sion iudicare montem Esau: & erit Dominò regnum.

Iere. 49 c 14.
Iere. 49 c. 16.
Isai. 19. c 14.
Gen. 27. g. 42.

PROLOGVS IN PROPHETIAM IONAE.

Ex Prooemio Commentariorum Hieronymi in Ionam.

Ionam sanctum Hebræi affirmant filium fuisse mulieris viduæ Sareptanæ: quem Elias Propheta mortuum suscitauit matre postea dicẽte ad eum: Nunc cognoui quia vir Dei es tu: & verbum Dei in ore tuo veritas est. Ob hanc etiam causam ipsum puerum sic vocauit, Amathi. Amathi enim in nostra lingua veritatem sonat. Ex eo quod verum Elias locutus est: ille qui suscitatus est filius esse dicitur veritatis: Ideo de veritate columba nascitur: quia Ionas columbam sonat. In cõdemnationem autem Israel Ionas ad gẽtem mittitur: quod Niniue agente pœnitentiam, illi in malitia perseuerant. Temporibus quippe Ieroboam, filij Ioas, regis Israel, qui Deo derelicto, cum populo suo in Samaria idolis sacrificabat, Ionam Prophetam fuisse quartus liber Regum indicat: Is cum prophetia illuminante, peccatores ciuitatis Niniue Dei misericordiam consecuturos videret: ne falsa prædicare videretur ad denunciandum interitum eiusdem ciuitatis ire nolebat: Nam sicut Deus ad Abraham de impietate Sodomorum, & Gomorrhæorum locutus est: Clamor Sodomorum, & Gomorrhæorum peruenit ad me: Ita & de Niniue dicitur: Eo quod ascenderit clamor malitiæ eius ad Deum. Et quia sententia Dei de Sodomis facta, minime reuocata est: ita & Ionas aduersum Niniuem prolatã sententiã reuocari nolebat: diuinæ Altissimi dispensationis ignarus, qui salutẽ hominũ ad se cõuertentiũ magis vult quã interitũ. Hoc illi acciderat, quod & sancto Elisæo, qui filiũ Sunamitidis mulieris mortuũ ignorauit. Ideo a cõspectu Dei fugere se Ionas putabat, humanũ aliquid passus, dicẽte Dauid: Quo ibo a spiritu tuo, & a facie tua quo fugiã?

PROPHETIA IONAE.

CAPVT PRIMVM.

1 A ET factum eſt verbum Domini ad Ionam filium Amathi, dicens: ¶ Surge, 2 & vade in Niniuen ciuitatem grandem, & prædica in ea: quia aſcendit malitia eius coram me. ¶ Et ſurrexit 3 Ionas vt fugeret in Tharſis a facie Domini, & deſcẽdit in Ioppen, & inuenit nauem euntem in Tharſis: & dedit naulum eius, & deſcendit in eam, vt iret cum eis in Tharſis a facie Domini. 4 ¶ Dominus autem miſit ventum magnum in mare: & facta eſt tempeſtas magna in mari, & nauis periclitabatur conteri. 5 ¶ Et timuerunt nautæ, & clamauerunt viri ad Deum ſuum: & miſerunt vaſa quæ erant in naui, in mare, vt alleuiaretur ab eis: & Ionas B deſcendit ad interiora nauis, & dormiebat ſopore 6 graui. ¶ Et acceſſit ad eum gubernator, & dixit ei: Quid tu ſopore deprimeris? ſurge, inuoca Deum tuum, ſi forte recogitet Deus de nobis, & non pereamus. 7 ¶ Et dixit vir ad collegam ſuum: Venite, & mittamus ſortes, & ſciamus quare hoc malum ſit nobis. Et miſerunt ſortes: & cecidit ſors 8 ſuper Ionam. ¶ Et dixerunt ad eum: Indica nobis, cuius cauſa malum iſtud ſit nobis: quod eſt opus tuum? quæ terra tua? & quo vadis? vel ex 9 quo populo es tu? ¶ Et dixit ad eos: Hebræus ego ſum, & Dominum Deum cœli ego timeo, qui fecit 10 mare & aridam. ¶ Et timuerunt viri timore magno, C & dixerunt ad eum: Quid hoc feciſti? (Cognouerunt enim viri quod a facie Domini fugeret: quia indicauerat eis.) 11 ¶ Et dixerunt ad eum: Quid faciemus tibi, & ceſſabit mare a nobis? quia mare ibat, & intumeſcebat. 12 ¶ Et dixit ad eos: Tollite me, & mittite in mare, & ceſſabit mare a vobis: ſcio enim ego, quoniam propter me tempeſtas hæc grandis venit ſuper vos. 13 ¶ Et remigabant viri, vt reuerterentur ad aridam, & non valebant: quia mare ibat, & intumeſcebat ſuper 14 eos. ¶ Et clamauerunt ad Dominum, & dixerunt: Quæſumus Domine, ne pereamus in anima viri D iſtius, & ne des ſuper nos ſanguinem innocentem: 15 quia tu Domine, ſicut voluiſti feciſti. ¶ Et tulerunt Ionam, & miſerunt in mare: & ſtetit mare a feruore ſuo. 16 ¶ Et timuerunt viri timore magno Dominum, & immolauerunt hoſtias Domino, & vouerunt vota.

CAPVT II.

1 A ET præparauit Dominus piſcem grandem, vt deglutiret Ionam: | & erat Ionas in ventre piſcis tribus diebus, & tribus noctibus. 2 ¶ Et orauit Ionas ad Dominum Deum ſuum de ventre piſcis. 3 ¶ Et dixit: |Clamaui de tribulatione mea ad Dominum, & exaudiuit me: de ventre inferi clamaui, & exaudiſti vocem meam.

Mat.12.c 40. 16 a 4. Luc 11.d 39. 1.Cor.15 a 4. Pſal. 3.a 1. 17.a.7 | 7. a.5 | 119. a.1.

4 ¶ Et proieciſti me in profundum in corde maris, & B flumen circundedit me: omnes gurgites tui, & fluctus tui ſuper me tranſierunt.

5 ¶ Et ego dixi: Abiectus ſum a conſpectu oculorum tuorũ: veruntamen rurſus videbo tẽplũ ſanctũ tuum.

6 ¶ |Circundederunt me aquæ vſque ad animam, aC byſſus vallauit me, pelagus operuit caput meum.

Pſ.68.a.1

7 ¶ Ad extrema montium deſcendi, terræ vectes concluſerunt me in æternum: & ſubleuabis de corruptione vitam meam, Domine Deus meus.

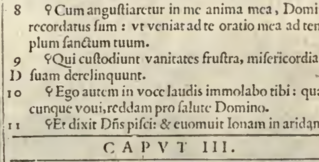
8 ¶ Cum anguſtiaretur in me anima mea, Domini recordatus ſum: vt veniat ad te oratio mea ad templum ſanctum tuum.

9 ¶ Qui cuſtodiunt vanitates fruſtra, miſericordiam D ſuam derelinquunt.

10 ¶ Ego autem in voce laudis immolabo tibi: quæcunque voui, reddam pro ſalute Domino.

11 ¶ Et dixit Dñs piſci: & euomuit Ionam in aridam.

CAPVT III.

1 A ET factum eſt verbum Domini ad Ionam ſecundo, dicens: ¶ Surge, & vade in Niniuem ciuitatem magnam, & prædica in ea 2 prædicationem quam ego loquor ad te. 3 ¶ Et ſurrexit Ionas, & abijt in Niniuem, iuxta verbum Domini: & Niniue erat ciuitas magna itinere trium dierum. 4 ¶ Et cœpit Ionas introire ciuitatem itinere diei

vnius: & clamauit, & dixit: Adhuc quadraginta 5 dies, & Niniue subuertetur. ¶ | Et crediderunt viri Niniuitæ in Deum: & prædicauerunt ieiunium, & 6 vestiti sunt saccis a maiore vsque ad minorem. ¶ Et C peruenit verbum ad regem Niniue: & surrexit de solio suo, & abiecit vestimentum suum a se, & indu-

7 tus est sacco, & sedit in cinere. ¶ Et clamauit, & dixit in Niniue ex ore regis & principum eius, dicens: Homines, & iumenta, & boues, & pecora non gustent 8 quidquam, nec pascantur, & aquam non bibant. ¶ Et operiantur saccis homines, & iumenta, & clament ad Dominum in fortitudine: | & conuertatur vir a D via sua mala, & ab iniquitate, quæ est in manibus 9 eorum. ¶ Quis scit si conuertatur, & ignoscat Deus: 10 & reuertatur a furore iræ suæ, & non peribimus? ¶ Et vidit Deus opera eorum, quia conuersi sunt de via sua mala: & misertus est super malitia quam locutus fuerat vt faceret eis, & non fecit.

| Mat. 12. d. 41. Luc. 11. c. 32.

| Iere. 18. b. 11. Ioel 2. c. 14.

CAPVT IIII.

1 A ET afflictus est Ionas afflictione magna, & iratus est: ¶ & orauit ad Dominum, & dixit: 2 Obsecro Domine, nunquid non hoc est verbum meum, cum adhuc essem in terra mea? propter hoc præoccupaui vt fugerem in Tharsis: | scio enim quia tu Deus clemens & misericors es, patiẽs & multę mi- 3 serationis, & ignoscens super malitia. ¶ Et nunc Do- B mine, tolle quæso animam meam a me, quia melior 4 est mihi mors quam vita. ¶ Et dixit Dominus: Putas- 5 ne bene irasceris tu? ¶ Et egressus est Ionas de ciuitate, & sedit contra Orientem ciuitatis: & fecit sibimet vmbraculũ ibi, & sedebat subter illud in vmbra, do- 6 nec videret quid accideret ciuitati. ¶ Et præparauit Dominus Deus hederam, & ascendit super caput Ionæ, vt esset vmbra super caput eius, & protegeret eũ, laborauerat enim: & lætatus est Ionas super hedera, 7 lætitia magna. ¶ Et parauit Deus vermem ascensu di- C luculi in crastinum: & percussit hederam, & exaruit. 8 ¶ Et cũ ortus fuisset sol, præcepit Dñs vento calido & vrẽti: & percussit sol super caput Ionę, & ęstuabat & petiuit aĩę suæ vt moreretur, & dixit: Melius est mihi 9 mori quam viuere. ¶ Et dixit Dñs ad Ionam: Putasne bene irasceris tu super hedera? Et dixit: Bene irascor 10 ego vsq; ad mortẽ. ¶ Et dixit Dñs: Tu doles super he- D derã, in qua nõ laborasti, neq; fecisti vt cresceret, quæ 11 sub vna nocte nata est, & sub vna nocte perijt. ¶ Et ego non parcam Niniue ciuitati magnæ, in qua sunt plusquam centum viginti millia hominũ, qui nesciũt q̃d sit inter dexterã & sinistrã suã, & iumenta multa?

| Psal. 85. a 5. Ioel 2. c 13.

Prophetiæ Ionæ finis.

PROLOGVS IN MICHAEAE PROPHETIAM.

TEMPORIBVS Ioatham, & Achaz, & Ezechiæ regum Iuda, Michæam prophetam ad hanc prophetiam Spiritu sancto repletum fuisse lectio ipsa demonstrat. Sed de supradicto numero regum, Ioatham, & Ezechiam Deo ob religionem placuisse historia libri quarti Regum, & secundi Paralipomenon indicat. Achaz vero relicto Deo, idola Samariæ, quibus etiam filios suos in sacrificium igni concremandos obtulerat, coluisse constat. Quam ob rem, Deus Samariam, quæ reges Israel, & Iuda memoratorum simulachrorum superstitione fefellerat, increpans, indignationem suam in eam processuram comminatus est. Populo etiam Israel præuaricatori, & principibus eius, qui eundem populum fallaci suasione ad colenda idola impulerant, verbis insequentibus, captiuitatem, & interitum affuturum denunciat.

PROPHETIA MICHAEAE.

CAPVT PRIMVM.

1 A VERBVM Domini, quod factum est ad Michæam Morasthiten, in diebus Ionathan, Achaz, & Ezechiæ, regum Iuda: quod vidit super Samariam & Ierusalem. 2 ¶ Audite populi omnes: & attendat terra & plenitudo eius: & sit Dominus Deus vobis in 3 testem, Dominus de templo sancto suo. ¶ Quia ecce Dominus egredietur de loco suo: descendet, & cal- 4 cabit super excelsa terrę. ¶ Et consumentur montes subtus eum: & valles scindentur sicut cera a facie i- 5 gnis, et sicut aquæ quæ decurrũt in præceps. ¶ In scele- B re Iacob omne istud, & in peccatis domꝰ Israel: quod scelus Iacob? nonne Samaria? & quæ excelsa Iudę? 6 nonne Ierusalem? ¶ & ponam Samariam quasi acervum lapidum in agro cum plantatur vinea: & detraham in vallem lapides eius, & fundamenta eius re- 7 velabo. ¶ Et omnia sculptilia eius concidentur, & oẽs mercedes eius comburẽtur igne, & omnia idola eius ponam in perditionem: quia de mercedibus meretricis congregata sunt, & vsque ad mercedem meretri- 8 cis revertentur. ¶ Super hoc plangam, & vlulabo: vadam spoliatus & nudus: faciam planctum velut dra- 9 conum, & luctum quasi struthionum. ¶ Quia despera- C ta est plaga eius, quia venit vsq; ad Iudam, tetigit por- 10 tam populi mei vsque ad Ierusalem. ¶ In Geth nolite annunciare, lachrymis ne ploretis: in domo Pulveris 11 pulvere vos conspergite. ¶ Et transite vobis habitatio Pulchra, confusa ignominia, non est egressa quæ habitat in exitu: planctum Domus vicinæ accipiet ex 12 vobis, quæ stetit sibimet. ¶ Quia infirmata est in bonũ quę habitat in amaritudinibus: quia descẽdit ma- D lum a Domino in portam Ierusalem. ¶ Tumultus 13 quadrigæ stuporis habitanti Lachis: principium peccati est filiæ Sion, quia in te inventa sunt scelera Is- 14 rael. ¶ Propterea dabit emissarios super hæreditatem Geth domus mendacij in deceptionem regibus Is- 15 rael. ¶ Adhuc hæredem adducam tibi quę habitas in 16 Maresa: vsque ad Odollam veniet gloria Israel. ¶ Decaluare, & tondere super filios deliciarum tuarum: dilata caluitium tuum sicut aquila: quoniam captivi ducti sunt ex te.

Deu 32. a.1. Isa.1.a.2. Isai.26. d.21.

CAPVT II.

1 A VAe qui cogitatis inutile, & operamini malum in cubilibus vestris: in luce matutina faciunt illud, quoniam contra Deum est 2 manus eorum. ¶ Et concupierunt agros, & violenter tulerunt, et rapuerunt domos, & calumniabantur virum & domum eius, & virum & hæreditatem eius. 3 ¶ Idcirco hæc dicit Dominus: Ecce ego cogito super familiam istam malum: vnde non auferetis colla vestra, & non ambulabitis superbi, quoniam tempus 4 pessimum est. ¶ In die illa sumetur super vos parabola, & cantabitur canticum cum suavitate, dicentium: B Depopulatione vastati sumus: pars populi mei commutata est: quomodo recedet a me, quum revertatur, 5 qui regiones nostras diuidat? ¶ Propter hoc non erit 6 tibi mittens funiculum sortis in cœtu Domini. ¶ Ne loquamini loquentes: Non stillabit super istos, non 7 comprehendet confusio. ¶ Dicit Domus Iacob: Nunquid abbreviatus est spiritus Domini, aut tales sunt cogitationes eius? Nonne verba mea bona sunt cum 8 eo qui recte graditur? ¶ Et econtrario populus meus C in adversarium cõsurrexit: desuper tunicam pallium sustulistis: & eos qui transibant simpliciter, cõvertistis 9 in bellum. ¶ Mulieres populi mei eiecistis de domo deliciarum suarum: a parvulis earum tulistis laudem 10 meam in perpetuum. ¶ Surgite, & ite, quia non habetis hic requiem: propter immunditiam eius corrum- 11 petur putredine pessima. ¶ Vtinam non essem vir habens spiritum, & mendacium potius loquerer: stillabo tibi in vinum & in ebrietatem: & erit super quem 12 stillatur populus iste. ¶ Congregatione congregabo D Iacob totum te: in vnum conducam reliquias Israel, pariter ponam illum quasi gregem in ovili, quasi pecus in medio caularum, tumultuabuntur a multitu- 13 dine hominum. ¶ Ascendet enim pandẽs iter ante eos: diuident, & transibunt portam, & egredientur per eam: & transibit rex eorum coram eis, & Dominus in capite eorum.

CAPVT III.

1 A ET dixi: Audite principes Iacob, & duces domus Israel: Nunquid non vestrum est scire iudiciũ, 2 ¶ qui odio habetis bonũ, & diligitis malũ: qui violenter tollitis pelles eorum desuper eis, & carnem 3 eorum desuper ossibus eorum? ¶ Qui comederũt carnẽ populi mei, & pellem eorum desuper excoriaverunt: & ossa eorũ confregerũt & cõciderũt sicut in le- 4 bete, & quasi carnẽ in medio ollę. ¶ Tũc clamabũt ad B Dominum, & non exaudiet eos: & abscondet faciem

suam

suam ab eis in tẽpore illo, sicut nequiter egerũt in ad-
5 inuẽtionibus suis. ℣ Hæc dicit Dñs sup prophetas qui seducunt populum meum: qui mordẽt dentibus suis: & prædicant pacem: & si quis non dederit in ore eorũ
6 quippiam, sanctificant super eum prælium. ℣ Propte-
C rea nox vobis pro visione erit, & tenebræ vobis pro diuinatione: & occumbet Sol super prophetas, & ob-
7 tenebrabitur super eos dies. ℣ Et confundentur qui vident visiones, & confundentur diuini: operiẽt omnes
8 vultus suos, quia non est respõsum Dei. ℣ Veruntamẽ ego repletus sum fortitudine Spiritus Dñi, iudicio, & virtute: vt annunciem Iacob scelus suũ, & Israel pec-
9 catũ suũ. ℣ Audite hoc principes domus Iacob, & iudi
D ces domus Israel: q̃ abominamini iudiciũ, & oĩa recta
10 peruertitis: ℣ Qui ædificatis Sion in sanguinibus, &
11 Ierusalẽ in iniquitate. ℣ Principes eius in muneribus iudicabant, & sacerdotes eius in mercede docebant, & ꝓphetæ eius in pecunia diuinabant: & super Dñm requiescebant, dicentes: Nunquid non Dñs in medio
12 nostrũ? nõ venient sup nos mala. ℣ Propter hoc causa vestri, Siõ quasi ager arabitur, & Ierusalẽ quasi aceruus lapidum erit, & mons templi in excelsa syluarũ.

Zach. 11.27. Sopho 3.3. Iere. 26.18.

CAPVT IIII.

1 ET erit: in nouissimo dierũ erit mons domus Do
A mini preparatus in vertice montium, & subli-
2 mis sup colles: & fluent ad eũ populi. ℣ Et properabunt gentes multæ, & dicent: Venite, ascẽdamus ad montem Domini, & ad domum Dei Iacob: & docebit nos de vijs suis, & ibimus in semitis eius: quia de Sion egredietur lex, & verbum Domini de Ierusa
3 lem. ℣ Et iudicabit inter populos multos, & corripiet gentes fortes vsque in longinquum: & concident gla-
B dios suos in vomeres, & hastas suas in ligones: non sumet gens aduersus gentem gladium, & non discent
4 vltra belligerare. ℣ Et sedebit vir subtus vitem suam, & subtus ficum suam, & non erit qui deterreat: quia
5 os Domini exercituum locutum est. ℣ Quia omnes populi ambulabunt vnusquisque in nomine Dei sui: nos autem ambulabimus in nomine Domini Dei no
6 stri in æternum, & vltra. ℣ In die illa, dicit Dominus congregabo claudicantem: & eam quam eieceram,
7 colligam, & quam afflixeram. ℣ Et ponam claudicantem in reliquias: & eam quæ laborauerat, in gentem robustam. & regnabit Dominus super eos in monte
8 Sion, ex hoc nunc, & vsque in æternum. ℣ Et tu turris gregis, nebulosa filiæ Sion vsque ad te veniet: &
C veniet potestas prima regnum filię Ierusalem. ℣ Nunc
9 quare mœrore contraheris? nunquid rex non est tibi, aut consiliarius tuus perijt, quia comprehendit
10 te dolor, sicut parturientem? ℣ Dole, & satage filia Sion quasi parturiens: quia nunc egredieris de ciuitate, & habitabis in regione, & venies vsque ad
D Babylonem, ibi liberaberis: ibi redimet te Domi-
11 nus de manu inimicorum tuorum. ℣ Et nunc congregatæ sunt super te gentes multæ, quæ dicunt: Lapide-
12 tur: & aspiciat in Sion oculus noster. ℣ Ipsi autem non cognouerunt cogitationes Domini, & non intellexerunt consilium eius: quia congregauit eos quasi fœ-
13 num areæ. ℣ Surge, & tritura filia Sion: quia cornu tuum ponam ferreum, & vngulas tuas ponam æreas: & comminues populos multos, & interficies Domino rapinas eorum, & fortitudinem eorum Domino vniuersæ terræ.

Isai. 2. 7. a. Sopho. 3. d 19. Luc. 1. c 33. Dan. 7. d 14.

CAPVT V.

1 NVnc vastaberis filia latronis: obsidionem po-
A suerunt super nos, in virga percutient maxil
2 lam iudicis Israel. ℣ ET TV BETHLE-HEM Ephrata paruulus es in millibus Iuda: ex te mihi egredietur qui sit dominator in Israel: & egres-
3 sus eius ab initio, a diebus æternitatis. ℣ Propter hoc dabit eos vsque ad tempus, in quo parturiens pariet: & reliquię fratrum eius conuertentur ad filios Israel.
4 ℣ Et stabit, & pascet in fortitudine Domini in subli-
B mitate nominis Domini Dei sui: & conuertentur: quia nunc magnificabitur vsque ad terminos terræ.
5 ℣ Et erit iste pax: cum venerit Assyrius in terram nostram, & quando calcauerit in domibus nostris: & suscitabimus super eũ septem pastores, & octo prima-
6 tes homines. ℣ Et pascent terram Assur in gladio, & terram Nemrod in lanceis eius: & liberabit ab Assur, quum venerit in terram nostram, & quum calcauerit
7 in finibus nostris. ℣ Et erunt reliquiæ Iacob in medio
C populorum multorum, quasi ros a Domino, & quasi stillæ super herbam, quæ non expectat virum, & non
8 præstolatur filios hominum. ℣ Et erunt reliquię Iacob in gẽtibus in medio populorum multorum, quasi leo in iumentis syluarum, & quasi catulus leonis in gregibus pecorũ: qui cum transierit, & conculcauerit, &
9 ceperit, nõ est qui eruat. ℣ Exaltabitur manus tua sup
10 hostes tuos, & oẽs inimici tui interibunt. ℣ Et erit in
D die illa, dicit Dñs: auferã equos tuos de medio tui, &
11 disperdam quadrigas tuas. ℣ Et perdam ciuitates terræ tuæ, & destruã oẽs munitiones tuas, & auferã maleficia de manu tua, & diuinationes non erunt in te.
12 ℣ Et perire faciã sculptilia tua, & statuas tuas de medio tui: & nõ adorabis vltra opera manuum tuarum.
13 ℣ Et euellam lucos tuos de medio tui: & conteram ci-
14 uitates tuas. ℣ Et faciam in furore, & in indignatione vltionem in omnibus gentibus quæ non audierunt.

Matt. 2. a 6. Ioan. 7. f 42.

CAPVT VI.

1 AVdite quæ Dominus loquitur: Surge, conten
A de iudicio aduersum montes, & audiant col
2 les vocem tuam. ℣ Audiant mõtes iudicium Domini, & fortia fundamenta terræ: quia iudicium
3 Dñi cũ populo suo, & cũ Israel dijudicabitur. ℣ Popule meus quid feci tibi, aut quid molestus fui tibi? re-
4 sponde mihi. ℣ Quia eduxi te de terra Ægypti, & de domo seruientiũ liberaui te: & misi ante faciẽ tuam
5 Moysen, & Aaron, & Mariam? ℣ Popule meus memento, quæso quid cogitauerit Balach rex Moab: & quid respõderit ei Balaam, filius Beor, de Setim vsq;
6 ad Galgalã, vt cognosceres iustitias Domini. ℣ Quid
B dignũ offeram Domino, curuabo genu Deo excelso? nunq̃d offeram ei holocautomata, & vitulos annicu-
7 los? ℣ Nũq̃d placari põt Dñs in millibus arietũ, aut in multis millibus hircorũ pinguium? nunq̃d dabo primogenitũ meũ ꝓ scelere meo, fructũ ventris mei pro
8 peccato aĩæ meæ? ℣ Indicabo tibi, o homo, q̃d sit bonũ, & q̃d Dñs req̃rat a te: Vtiq; facere iudiciũ, & diligere misericordiam, & solicitũ ambulare cum Deo
9 tuo. ℣ Vox Dñi ad ciuitatem clamat, & salus erit ti-
C mentibus nomen tuum: audite tribus, & quis appro-
10 babit illud? ℣ Adhuc ignis in domo impij thesauri ini
11 quitatis, & mensura minor iræ plena. ℣ Nũquid iustificabo stateram impiam, & sacelli pondera dolosa?

Iere. 2. a 4. Exo 14. c 21. Num. 22. 23. 24. 25.

12 ¶In quibus diuites eius repleti sunt iniquitate, & habitãtes in ea loquebãtur mendaciũ, & lingua eorũ fraudulẽta in ore eorũ. 13 ¶Et ego ergo cœpi percutere te perditione sup peccatis tuis. 14 ¶Tu comedes, & nõ saturaberis: & humiliatio tua in medio tui: & apprehendes, & non saluabis: & quos saluaueris, in gladium dabo. 15 ¶Tu seminabis, & nõ metes: tu calcabis oliuã, & non vngeris oleo: & mustũ, & nõ bibes vinũ. 16 ¶Et custodisti præcepta Amri, & omne opus domus Achab: & ambulasti in volũtatibus eorum, vt darem te in perditionem, & habitantes in ea in sibilum, & opprobrium populi mei portabitis.

Leuit. 26 d. 26.
Deut. 28 d. 38. Agg. 1. b 6.

CAPUT VII.

1 VÆ mihi, quia factus sum, sicut qui colligit in autumno racemos vindemiæ: nõ est botrus ad comedendũ, præcoquas ficus desiderauit aĩa mea. 2 ¶Perijt sanctus de terra, & rectus in hoĩbus nõ est: oẽs in sanguine insidiantur, vir fratrẽ suum ad mortẽ venatur. 3 ¶Malũ manuũ suarũ dicũt bonũ: princeps postulat, & iudex in reddẽdo est: & magnus locutus est desideriũ aĩæ suæ, & conturbauerũt eã. 4 ¶Qui optimus in eis est, quasi paliurus: & q rectus, quasi spina de sepe. Dies speculationis tuæ, visitatio tua venit: nunc erit vastitas eorũ. 5 ¶Nolite credere amico: & nolite cõfidere in duce: ab ea q̃ dormit in sinu tuo custodi claustra oris tui. 6 ¶Quia filius cõtumeliã facit patri: & filia consurgit aduersus matrẽ suã, nurus aduersus socrũ suam: & inimici hoĩs domestici eius. 7 ¶Ego autẽ ad Dñm aspiciã, expectabo Deũ saluatorẽ meũ: audiet me Deus meus. 8 ¶Ne læteris inimica mea sup me, qa cecidi: consurgam quũ sedero in tenebris, Dñs lux mea est. 9 ¶Irã Dñi portabo, qm peccaui ei: donec causam meã iudicet, & faciat iudiciũ meũ: educet me in lucẽ, videbo iustitiã eius. 10 ¶Et aspiciet inimica mea, & operietur cõfusione, q̃ dicit ad me: Vbi est Dñs Deus tuus? Oculi mei videbũt in eã: nũc erit in cõculcationẽ, vt lutũ platearũ. 11 ¶Dies vt ædificẽtur maceriæ tuæ: 12 in die illa longe fiet lex. ¶In die illa, & vsq; ad te veniet de Assur, & vsq; ad ciuitates munitas: & a ciuitatibus munitis vsq; ad flumẽ, & ad mare de mari, & ad montẽ de monte. 13 ¶Et terra erit in desolationẽ propter habitatores suos, & propter fructũ cogitationũ eorũ. 14 ¶Pasce populũ tuũ in virga tua, gregẽ hæreditatis tuæ habitãtes solos in saltu, in medio Carmeli: 15 pascẽtur Basan, & Galaad iuxta dies antiquos. ¶Secundũ dies egressionis tuæ de terra Ægypti ostẽdã ei mirabilia. 16 ¶Videbũt gẽtes, & cõfundẽtur sup oĩ fortitudine sua: ponẽt manũ sup os, aures eorũ surdæ erunt. 17 ¶Lingẽt puluerẽ sicut serpẽtes, velut reptilia terræ pturbabuntur in ædibus suis: Dñm Deũ nostrũ formidabũt, & timebunt te. 18 ¶Quis Deus similis tui, q aufers iniqtatẽ, et trãsis peccatũ reliquiarũ hæreditatis tuæ? nõ immittet vltra furorẽ suũ, qm volens misericordiã est. 19 ¶Reuertetur, et miserebitur nostri: depõnet iniqtates nostras: et proijciet in pfundũ maris oĩa peccata nostra. 20 ¶Dabis veritatẽ Iacob: misericordiã Abraham: quæ iurasti patribus nostris a diebus antiquis.

Mat 10. c 21. d. 35 Matt. 10 d 36.
Iere. 10 a 6. Act. 10. g 43. Col. 1. c 13.

Prophetiæ Michææ finis.

PROLOGVS IN PROPHETIAM NAHVM.

Ex Procemio Commentariorum Hieronymi in Nahum.

NAHVM Prophetam ante aduentum regis Assyriorum, qui populum Israel captiuum in suam regionẽ transtulerat, fuisse, Hebræorũ traditio confirmat. Siquidẽ in fine huius lectionis prædicti regis aduentũ idem propheta annunciare monstratur. Sed cum habitatores Niniue, Iona interitũ ciuitatis prædicante, ne diuina ira denunciatũ interitũ sustinerent, peccatorũ, & impietatis pœnitentiã egissent, accepta Dei misericordia, grauioribus se criminibus implicuerũt. Qua de causa memoratus propheta, Spiritu sancto plenus, iudicium Dei annuncians, ita locutus est: Deus zelans, & vlciscens Dominus est, &c. Iam enim decem tribus ab Assyrijs deductæ fuerant in captiuitatẽ sub Ezechia rege Iuda: sub quo etiam nunc in consolationẽ populi trãsmigrati aduersum Niniuẽ visio cernitur. Nec erat parua consolatio, tam his qui iam Assyrijs seruiebant, quam reliquis qui sub Ezechia de tribu Iuda, & Beniamin ab ijsdem hostibus obsidebantur, vt audirent Assyrios quoque a Chaldæis esse capiendos, sicut in sequentibus libri huius demõstrabitur. Sciendũ autẽ est, q Niniue in nostra lingua de Hebræo. Speciosam sonat. Speciosus aũt hic mundus dicitur. Vnde & apud Græcos Cosmos ab ornatu nomen accepit. Et quicquid nunc aduersum Niniuem dicitur: de mundo figuraliter prædicari sentiamus. Quã ob causam, & assumptio quã Septuaginta interpretantur L E M M A, & Aquila Harma interpretatus est, apud Hebræos M A S S A ponitur, id est, graue onus: eo quod eam aduersus quam videtur, premat, nec sinat eleuare ceruicem. Simulque hoc attendendum, quod hæc ipsa vel assumptio, vel onus, vel pondus prophetæ, visio sit. Non enim loquitur propheta in ecstasi, vt Montanus & Prisca, Maximillaq; delirant: sed quod prophetat, liber est visionis intelligentis vniuersa quæ loquitur: & pondus hostiũ facientis suo populo visionẽ. De consummatione itaq; mundi, secundũ anagogen, o Paula, & Eustochiũ in consolationẽ sanctorũ prophetia texitur: vt quæcunq; in mundo vident, quasi prætereuntia, & caduca contemnant, & præparent se ad iudicij diem, vbi vltor aduersum veros Assyrios affuturus est Dominus.

PROPHETIA NAHVM.

CAPVT PRIMVM.

1 A ONus Niniue. Liber visionis Nahum Elcesæi. ¶ Deus æmulator, 2 & vlciscens Dominus, vlciscens Dominus, & habens furorem, vlciscens Dominus in hostes suos, 3 & irascens ipse inimicis suis. ¶ Dominus patiens, & magnus fortitudine, & mundans non faciet innocentem. Dominus in tempestate, & turbine viæ eius, & nebulæ puluis 4 pedum eius. ¶ Increpans mare, & exiccans illud: & omnia flumina ad desertum deducens. Infirmatus est 5 Basan, & Carmelus: & flos Libani elanguit. ¶ Montes B commoti sunt, ab eo, & colles desolati sunt, & contremuit terra a facie eius, & orbis, & omnes habi- 6 tantes in eo. ¶ Ante faciem indignationis eius quis stabit? & quis resistet in ira furoris eius? indignatio eius effusa est, vt ignis: & petræ dissolutæ sunt ab eo. 7 ¶ Bonus Dominus confortans in die tribulationis, & 8 sciens sperantes in se. ¶ & in diluuio prętereunte, consummationem faciet loci eius: & inimicos eius perse- 9 quentur tenebrę. ¶ Quid cogitatis contra Dominum? C consummationem ipse faciet: non consurget duplex 10 tribulatio. ¶ Quia sicut spinæ seinuicem complectuntur: sic conuiuium eorum pariter potantium, consu- 11 mentur quasi stipula ariditate plena. ¶ Ex te exibit cogitans contra Dominum malitiam mente: pertra- 12 ctans præuaricationem. ¶ Hæc dicit Dominus: Si per- D fecti fuerint: & ita plures, sic quoque attondentur, & pertransibit: afflixi te, & non affligam te vltra. 13 ¶ Et nunc conteram virgam eius de dorso tuo, & vin- 14 cula tua disrumpam. ¶ Et præcipiet super te Dominus, non seminabitur ex nomine tuo amplius: de domo Dei tui interficiam sculptile, & conflatile: po- 15 nam sepulchrum tuum, quia inhonoratus es. ¶ | Ecce super montes pedes euangelizantis, & annunciantis pacem: celebra Iuda festiuitates tuas, & reddę vota tua: quia non adijciet vltra, vt pertranseat in te Belial, vniuersus interijt.

Isa.52.b 7. Rom.10 c.15.

CAPVT II.

1 A AScendit qui dispergat coram te, qui custodiat obsidionem: contemplare viam, conforta 2 lumbos, robora virtutem valde. ¶ Quia reddidit Dominus superbiã Iacob, sicut superbiã Israel: quia vastatores dissipauerũt eos, & propagines eorũ 3 corruperunt. ¶ Clypeus fortiũ eius ignitus, viri exercitus in coccineis: igneæ habenæ currus in die præpa- 4 rationis eius, & agitatores consopiti sunt. ¶ In itineribus conturbati sunt, quadrigæ collisæ sunt in plateis: aspectus eorũ quasi lãpades, quasi fulgura discurren- 5 tia. ¶ Recordabitur fortiũ suorũ, ruẽt in itinerib⁹ suis: B velociter ascẽdent muros eius, & preparabit vmbra- 6 culũ. ¶ Portæ fluuiorũ apertæ sunt, & templũ ad solũ 7 dirutũ. ¶ Et miles captiuus abductus est: & ancillæ eius minabantur, gemẽtes vt colũbæ murmurantes in 8 cordibus suis. ¶ Et Niniue quasi piscina aquarũ aquæ eius: ipsi vero fugerũt: state, state, & non est qui reuer- 9 tatur. ¶ Diripite argentũ, diripite aurũ: & non est finis 10 diuitiarũ ex omnibus vasis desiderabilibus. ¶ Dissipa- C ta est, & scissa, & dilacerata: & cor tabescens, & dissolutio geniculorũ, & defectio in cunctis renibus: & fa- 11 cies omniũ eorũ, sicut nigredo ollæ. ¶ Vbi est habitaculũ leonũ: & pascua catulorum leonũ: ad quam iuit leo, vt ingrederetur illuc: catulus leonis, & nõ est qui 12 exterreat? ¶ Leo cepit sufficienter catulis suis, & necauit leænis suis: & impleuit præda speluncas suas, & 13 cubile suum rapina. ¶ Ecce ego ad te, dicit Dominus D exercituum: & succendam vsque ad fumum quadrigas tuas, & leunculos tuos comedet gladius: & exterminabo de terra prædam tuam, & non audietur vltra vox nunciorum tuorum.

Isai.52.b. 7.

CAPVT III.

1 A VÆ | ciuitas sanguinũ, vniuersa mẽdacij dilaceratione plena: nõ recedet a te rapina. ¶ Vox 2 flagelli, & vox impetus rotę, & eq fremẽtis, 3 et quadrigę feruẽtis, et eqtis ascẽdẽtis: ¶ Et micãtis gladij: & fulgurantis hastę, & multitudinis interfectę: & grauis ruinę, nec est finis cadauerũ, & corruẽt in cor- 4 poribus suis. ¶ Propter multitudinẽ fornicationũ meretricis speciosę, & gratę, & habẽtis maleficia, q̃ vẽdidit gẽtes in fornicationibus suis, & familias in malefi- 5 cijs suis: ¶ | Ecce ego ad te, dicit Dñs exercituũ: & reue- B labo pudẽda tua in facie tua, & ostẽdã in Gẽtibus nu- 6 ditatẽ tuã, & regnis ignominiã tuã. ¶ Et proijciã sup te abominationes, & cõtumelijs te afficiã, & ponã te in 7 exẽplũ. ¶ Et erit oĩs q̃ viderit te, resiliet a te, & dicet: Vastata est Niniue: quis cõmouebit super te caput? 8 vnde quæram consolatorẽ tibi? ¶ Nunquid melior es Alexandria populorum, quæ habitat in fluminibus?

Ezec.24. b.9. Habac.2 c.12.

Isai.47.a 1.

aquæ in circuitu eius: cuius diuitiæ, mare: aquæ muri 9 eius. Æthiopia fortitudo eius, & Ægyptus: & nõ est 10 finis: Aphrica, & Libyes fuerunt in auxilio tuo. Sed C & ipsa in trãsmigrationem ducta est in captiuitatem: paruuli eius elisi sunt in capite omnium viarũ, & sup inclytos eius miserunt sortẽ: & omnes optimates eius 11 confixi sunt in compedibus. Et tu ergo inebriaberis, & eris despecta: & tu quæres auxilium ab inimico. 12 Omnes munitiones tuæ, sicut ficus cum grossis suis: 13 si concussæ fuerint, cadent in os comedentis. Ecce populus tuus mulieres in medio tui: inimicis tuis ad apertionem pandentur portæ terræ tuæ, deuorabit 14 ignis vectes tuos. Aquam propter obsidionem hauri tibi, extrue munitiones tuas: intra in lutum, & calca, 15 subigens tene laterem. Ibi comedet te ignis, peribis gladio, deuorabit te vt bruchus: congregare vt 16 bruchus, multiplicare vt locusta. Plures fecisti negociationes tuas quam stellæ sint cœli: bruchus ex-17 pansus est, & auolauit. Custodes tui quasi locustæ: D & paruuli tui quasi locustæ locustarũ, quæ considunt in sepibus in die frigoris: Sol ortus est, & auolauerũt, 18 & nõ est cognitus locus earum vbi fuerint. Dormitauerunt pastores tui rex Assur, sepelientur principes tui: latitauit populus tuus in montibus, & non est qui 19 congreget. Non est obscura contritio tua, pessima est plaga tua, omnes qui audierũt auditionem tuam, compresserũt manum super te: quia super quem non transijt malitia tua semper?

Prophetiæ Nahum finis.

PROLOGVS IN PROPHETIAM HABACVC.

Ex Prooemio Commentariorum Hieronymi in Habacuc.

Q Vattuor Prophetæ in duodecim Prophetarum volumine continentur: e quibus tres in principio Limma, id est Pondus, titulum habent, Nahum, Habacuc, & Malachias. Porro Zacharias in medio, & circa finem duos huiuscemodi ponit titulos: e quibus vnus est, Onus verbi Domini in terra Adrach, & Damasci requiei eius: alter in fine, Onus verbi Domini super Israël. De Nahum, orationibus tuis iam liber editus est: de Zacharia, & Malachia, si vita comes fuerit, differetur. Nunc Habacuc habemus in manibus, qui vel ex eo quod amabilis Domini est, vocatur Amplexatio: vel quod in certamen, & luctam, & (vt ita dicam) amplexum cum Deo congreditur: amplexantis, id est luctantis, fortitus est nomen. Nullus enim tam audaci voce ausus est Deum ad disceptationem iustitiæ prouocare, & dicere ei: Cur in rebus humanis, & in mundi istius politia tanta rerum versatur iniquitas? Vociferabor ad te vim patiens: & non saluabis? Quare ostendisti mihi iniquitatem, & laborem videre? Lacerata est lex, & non peruenit vsque ad finem iudicium: quia impius praualet aduersum iustum: ideo egreditur iudicium peruersum. Vides quod temeraria vox sit, & quodammodo blasphemantis, creatorem suum ad iudicium prouocare: & vas fragile aduersus figulum, cur tale, vel tale factum sit disputare? Nec non, & hoc animaduertendum, quod assumptio, vel pondus, quæ grauia esse iam diximus, prophetæ visio est: & aduersum Montani dogma peruersum, intelligit quod videt: nec vt amens loquitur, nec more insanientium fœminarum dat sine mente sonum. Vnde & Apostolus iubet, vt si prophetantibus alijs, alij fuerit reuelatum, taceant qui prius loquebantur. Et statim: Non est inquit, dissensionis Deus, sed pacis. Ex quo intelligitur, cum quis voluntate reticet, & alteri locum dat ad loquendum, posse & loqui, & tacere cum velit: qui autem in ecstasi, id est inuitus loquitur, nec tacere, nec loqui in sua potestate habet. Illud quoque disce (quia semel a me violenter exigis, vt quasi quosdam gradus, & scalas ad altiora nitenti, historiam tibi interpreter) prophetiam esse contra Babylonem, & Nabuchodonosor regem Chaldæorum: vt quomodo prior propheta Nahum, quem Habacuc sequitur, vaticinium habuit contra Niniuen, & Assyrios, qui vastauerunt decem tribus, quæ vocantur Israel: ita Habacuc prophetiam habeat aduersus Babylonem, & Nabuchodonosor: a quibus Iuda, & Ierusalem, templumque subuersa sunt. Et vt scias eo tempore fuisse Habacuc, quo iam duæ tribus quæ vocabantur Iudas, ductæ erant in captiuitatem, Daniel docere te poterit, ad quem in lacum leonum Habacuc cum prandio mittitur: quanquam apud Hebræos hæc ipsa non legatur historia. Igitur siue quis recipiat scripturam illam, siue non recipiat, vtrunque pro nobis est. Aut enim recipit, & iam post factam rem, liber Habacuc texitur: aut non recipit, & quasi propheta scribit quæ ventura cognoscit. Interim secundum literam causatur aduersum Deum propheta: cur Nabuchodonosor templum Dei vastet, & Iudam: cur Ierusalem quondam vrbs Domini, destruatur: quare clamet populus, & non exaudiatur, vociferetur ad Dominum oppressus a Chaldæis, & non saluetur: quare etiam ipse propheta,

vel populus ex cuius persona nunc loquitur, ad hoc vixerit, & hucusque perductus sit, vt iniquitatem hostium, & suum laborem videat: cur iniustitia praeualeat aduersum se. Et hoc dicit prae mentis angustia, nesciẽs aurum in igne conflari, & tres pueros de camino ignis puriores exisse, quam intrauerant. Sed & hoc generaliter accipere possumus, quod ex persona humanae impatientiae loquatur: vt in querulam vocem, & plenam doloris erumpat, dicens: Quare respicis contemptores, & taces conculcante impio iustiorem se? Haec autem loquitur, nesciens iudicia Dei inuestigabilia, & profundum diuitiarum sapientiae, & scientiȩ eius: quod non ita videat Deus, vt videt homo: homo tantum praesentia respicit, Deus futura, & aeterna cognoscit. Et quomodo si aegrotus, & aestuans febribus aquam frigidam postulet, & dicat ad medicum: Vim patior, crucior, vror, exanimor, vsquequo medice clamabo, & non exaudies? Et respondeat ei sapientissimus, ac clementissimus medicus. Scio quo tempore dare debeam quod postulas, & non misereor modo, quia misericordia ista crudelitas est, & voluntas tua contra te petit. Ita & Deus noster sciens clementiae suae pondera, atque mensuras, interdum non exaudit clamantem vt eum probet, & magis prouocet eum ad rogandum, & quasi igne excoctum iustiorem, & puriorem faciat. Quod intelligens Apostolus secundum id quod misericordiam consecutus est a Domino, ait: Sed non deficimus in tribulationibus. Et benedicit Dominum in omni tempore: & scit quod qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit: & gloriatur in labore, & dolore: et cum Ieremia dicit: Tribulationem & miseriam inuocabo: vt quomodo alius inuocat Deum, sic sanctus vir, & bellator inuictus ad exercendum se, & probandum, tribulationem & miseriam venire desiderat.

PROPHETIA HABACVC.

CAPVT PRIMVM.

1 A O NVS quod vidit Habacuc propheta. ℣ Vsquequo Domine clamabo, & non exaudies: vociferabor ad te vim patiens, & non saluabis? 3 ℣ Quare ostendisti mihi iniquitatem & laborem, videre praedam & iniustitiam contra me? & factum est iudicium & contradictio potentior? 4 ℣ Propter hoc lacerata est lex, & B non peruenit vsque ad finem iudicium: quia impius praeualet aduersus iustum: propterea egreditur iudicium peruersum. 5 ℣ Aspicite in gentibus & videte, admiramini, & obstupescite: quia opus factum est in diebus vestris, quod nemo credet cum narrabitur. 6 ℣ Quia ecce ego suscitabo Chaldaeos, gentem amaram & velocem, ambulantem super latitudinem terrae, 7 vt possideat tabernacula non sua. ℣ Horribilis & terribilis est: ex semetipsa iudicium & onus eius egredietur. 8 ℣ Leuiores pardis equi eius, & velociores C lupis vespertinis, & diffundentur equites eius: equites namque eius de longe venient, volabunt quasi 9 aquila festinans ad comedendum. ℣ Omnes ad praedam venient, facies eorum ventus vrens: & congre- 10 gabit quasi arenam, captiuitatem. ℣ Et ipse de regibus triumphabit, & tyranni ridiculi eius erunt: ipse super omnem munitionem ridebit, & comportabit aggerẽ, 11 & capiet eam. ℣ Tunc mutabitur spiritus, & pertransi- 12 bit, & corruet: haec est fortitudo eius Dei sui. ℣ Nunquid non tu a principio Domine Deus meus, sancte meus, & non moriemur? Domine in iudicium posui- 13 sti eum: & fortem ut corriperes, fundasti eum. ℣ Mun- D di sunt oculi tui, ne videas malum, respicere ad iniquitatem non poteris, quare respicis super iniqua a- 14 gentes, & taces deuorante impio iustiorem se? ℣ Et facies homines quasi pisces maris, & quasi reptile non 15 habens principem? ℣ Totum in hamo subleuauit, traxit illud in sagena sua, & congregauit in rete suum. 16 Super hoc letabitur & exultabit. ℣ Propterea immolabit sagenae suae, & sacrificabit reti suo: quia in ipsis 17 incrassata est pars eius, & cibus eius electus. ℣ Propter hoc ergo expandit sagenam suam, & semper interficere Gentes non parcet.

Act. 13. f. 41.

CAPVT II.

1. A S Vper custodiam meam stabo, & figam gradum super munitionem: & contemplabor, vt videã quid dicatur mihi, & quid respondeam ad ar- 2 guentem me. ℣ Et respõdit mihi Dñs, & dixit: Scribe visũ, & explana eũ super tabulas: ut percurrat q legerit 3 eũ. ℣ Quia adhuc visus procul, & apparebit in finẽ, &

non mentietur: si moram fecerit, expecta illum: quia 4 veniens veniet, & non tardabit. ¶ Ecce qui incredulus est, non erit recta anima eius in semetipso: | iustus autem 5 in fide sua viuet. ¶ Et quomodo vinum potantem decipit: sic erit vir superbus, & non decorabitur: qui dilatauit quasi infernus animam suam: & ipse quasi mors, & non adimpletur: & congregauit ad se omnes gentes, & coacceruauit ad se omnes populos.

(| Ioan. 3. d. 36. Ro. 1. b. 17. Gal. 3. b. 11. Heb. 10. g. 38.)

6 ¶ Nunquid non omnes isti super eum parabolam sument, B & loquelam enigmatum eius, & dicetur: Væ ei qui multiplicat non sua? vsquequo aggrauat contra 7 se densum lutum? ¶ Nũquid non repente consurgent, qui mordeant te: & suscitabuntur lacerantes te, & e- 8 ris in rapinam eis? ¶ Quia tu spoliasti gentes multas spoliabũt te omnes qui reliqui fuerint de populis propter sanguinem hominis, & iniquitatem terrę ciuita- 9 tis, & omniũ habitantiũ in ea. ¶ Vę qui cõgregat auaritiã malã domui suę, vt sit in excelso nidus eius, & li- 10 berari se putat de manu mali. ¶ Cogitasti cõfusionem domui tuæ, cõcidisti populos multos, & peccauit aĩa 11 tua. ¶ Qui lapis de pariete clamabit: & lignũ quod in- C ter iuncturas ędificiorum est, respondebit. ¶ | Vę qui æ- 12 dificat ciuitatem in sanguinibus, & præparat vrbẽ in 13 iniquitate. ¶ Nunquid non hęc sunt a Dño exercituũ? Laborabũt enim populi in multo igne: & gẽtes in va- 14 cuũ, & deficiẽt. ¶ Quia replebitur terra vt cognoscant 15 gloriã Dñi, quasi aquæ operientes mare. ¶ Vę qui põtũ dat amico suo, mittẽs fel suum & inebriãs, vt aspi- 16 ciat nuditatẽ eiꝰ. ¶ Repletus es ignominia pro gloria: bibe tu quoq; & cõsopire: circundabit te calix dexte- 17 rę Dñi, et uomitus ignominię super gloriã tuã. ¶ Quia D iniquitas Libani operiet te, et vastitas animaliũ deterrebit eos de sanguinibus hominũ, & iniquitate terrę, 18 & ciuitatis, & omniũ habitãtiũ in ea. ¶ Quid prodest sculptile, quia sculpsit illud fictor suus, cõflatile & imaginẽ falsam, quia sperauit in figmẽto fictor eius, 19 vt faceret simulacra muta? ¶ Vę q dicit ligno. Expergiscere: Surge, lapidi tacenti: nũquid ipse docere poterit? Ecce iste coopertus est auro & argento: & omnis 20 spiritus non est in visceribus eius. ¶ | Dominus autem in templo sancto suo: sileat a facie eius omnis terra.

(| Ezec. 24. b. 9. Nah. 3. a. 1.) (| Psal. 10. b. 4.)

1 *Oratio Habacuc prophetæ pro ignorantijs.*

CAPVT III.

2 A DOmine audiui auditionem tuam, & timui: Domine opus tuum in medio annorum, viuifica illud: in medio annorum notum facies: cum iratus fueris, misericordiæ recordaberis.

3 ¶ Deus ab Austro veniet, & sanctus de monte Pharam. Operuit cœlos gloria eius, & laudis eius plena est terra.

4 ¶ Splendor eius vt lux erit; cornua in manibus eius: ibi abscondita est fortitudo eius.

5 ¶ Ante faciem eius ibit mors, & egredietur diabolus ante pedes eius.

6 ¶ Stetit, & mensus est terram: aspexit, & dissoluit Gentes, & contriti sunt montes seculi: incuruati sunt colles mundi, ab itineribus æternitatis eius.

7 ¶ Pro iniquitate vidi tentoria Aethiopiæ, turba- B buntur pelles terræ Madian.

8 ¶ Nũquid in fluminibus iratus es Dñe, aut in fluminibus furor tuus? vel in mari indignatio tua, qui ascendes super equos tuos, & quadrigæ tuæ saluatio?

9 ¶ Suscitans suscitabis arcum tuum, iuramenta tribubus quæ locutus es: Fluuios scindes terræ.

10 ¶ Viderunt te, & doluerunt montes, gurges aquarum transiijt, dedit abyssus vocem suam, altitudo manus suas leuauit.

11 ¶ Sol & Luna steterunt in habitaculo suo, in luce C sagittarũ tuarũ ibũt, in splendore fulgurãtis hastę tuę.

12 ¶ In fremitu conculcabis terram, in furore obstupefacies Gentes.

13 ¶ Egressus es in salutem populi tui, in salutem cum Christo tuo: percussisti caput de domo impij, denudasti fundamentum eius vsque ad collum.

14 ¶ Maledixisti sceptris eius, capiti bellatorum eius, venientibus ut turbo ad dispergendum me: exultatio eorum, sicut eius qui deuorat pauperẽ in abscondito.

15 ¶ Viam fecisti in mari equis tuis, in luto aquarum D multarum.

16 ¶ Audiui & conturbatus est venter meus, a voce cõtremuerunt labia mea: ingrediatur putredo in ossibus meis, & subter me scateat: vt requiescã in die tribulationis, ut ascendam ad populum accinctum nostrum.

17 ¶ Ficus enim non florebit, & non erit germen in vineis: mentietur opus oliuæ, & arua non afferent cibum: abscindetur de ouili pecus, & non erit armentum in præsepibus.

18 ¶ Ego autem in Domino gaudebo, & exultabo in Deo Iesu meo.

19 ¶ Deus Dominus fortitudo mea, & ponet pedes meos quasi ceruorum: & super excelsa mea deducet me victor, in Psalmis canentem.

Prophetiæ Habacuc finis.

PROLOGVS IN SOPHONIAE PROPHETIAM.

Ex principio commentariorum Hieron. in Sophoniam.

TRADVNT Hebræi, cuiuscunque prophetæ pater, aut auus ponatur in titulo, ipsos quoque prophetas fuisse. Vnde & Amos vnus de duodecim Prophetis, qui dixerat; Non sum propheta, nec filius prophetæ, sed pastor caprarum, vellicans sycomoros, patris nomen in titulo non habet. Hoc si verum est Sophonias propheta, nomine (vt ita dicam) prophetico, & gloriosa maiorum suorum stirpe generatus est: habuit enim patrem Chusi, auum Godoliam, proauum Ama-

riam

riam, attauum Ezechiam: & talem quadrigam ipse velut extremus auriga compleuit. Nomen Sophoniæ, alij Speculam: alij Arcanum Domini transtulerunt. Siue igitur specula, siue absconditum Domini interpretetur, vtrunque prophetæ conuenit. Dicitur enim ad Ezechielem: Fili hominis, Speculatorem te posui domui Israel. Iste ergo propheta qui erat in specula, & in sublimibus constitutus, & nouerat mysteria Domini, filius erat Chusi qui interpretatur Humilitas. Habebat quoque auum Godoliam, qui dicitur Magnitudo Domini: & proauum Amariam qui & ipse vertitur in Sermonem Domini: & attauum Ezechiam, qui sonat Fortitudo Domini. De fortitudine itaque Domini natus est sermo Domini, & de sermone Domini nata est magnitudo Domini: & de magnitudine nata est humilitas: vt cum peruenerit aliquis ad perfectum dicat: Quia non sum dignus vocari Apostolus, & illud in Psalmis: Domine non est exaltatum cor meum: neque elati sunt oculi mei. Iosiam regem Iudæ, cuius temporibus Sophonias prophetasse inuenitur, Deo præ omnibus regibus placuisse, historia quarti libri Regum, & secundi Paralipomenon demonstrat. Iosias simulachra quæ pater suus Amon, vel auus Manasses in templo Dei collocauerat, deiecta comminuisse monstratur. In quibus etiam serpentem æreum a Moyse factum: quem errore inductus populus, superstitione idolorum detentus, admiserat. Idem custodisse pasca, & intermissum temporibus multis solus celebrasse monstratur. Ideo Deus per prophetam temporibus memorati regis quæ prouentura erant, ostendens: gentibus quidem lectione comprehensis, affuturum iudicium: populo vero Israel salutem: & ciuitati Ierusalem restaurationem tunc temporis tribuendam textu lectionis denunciauit.

PROPHETIA SOPHONIAE.

CAPVT PRIMVM.

1 A Verbum Domini quod factum est ad Sophoniam, filium Chusi, filij Godoliæ, filij Amariæ, filij Ezechiæ, in diebus Iosiæ, filij Ammon, regis Iudæ. 2 Congregans congregabo omnia a facie terræ, dicit Dominus: 3 congregans hominem & pecus, congregans volatilia cœli, & pisces maris: & ruinæ impiorum erunt: & disperdam homines a facie terræ, dicit Dominus. 4 Et extendam manum meam super Iudam, & super omnes habitantes B Ierusalem: & disperdam de loco hoc reliquias Baal, & nomina ædituorum cum sacerdotibus: 5 & eos qui adorant super tecta militiam cœli, & adorant, & iurant in Domino, & iurant in Melchom: 6 Et qui auertuntur de post tergum Domini, & qui non quæsierunt Dominum, nec inuestigauerunt eum. 7 Silete a facie Domini Dei: quia iuxta est dies Domini, quia præparauit Dominus hostiam, sanctificauit vocatos suos. 8 Et erit in die hostiæ Domini visitabo super principes, & super filios regis, & super omnes qui induti sunt veste peregrina: 9 & visitabo super omnem qui arroganter ingreditur super limen in die illa, qui complent domum Domini Dei sui iniquitate, & dolo. 10 Et erit in die illa, dicit Dominus, vox C clamoris a porta piscium, & vlulatus a Secunda, & contritio magna a collibus. 11 Vlulate habitatores Pilæ: conticuit omnis populus Chanaan, disperierunt omnes inuoluti argento. 12 Et erit in tempore illo: scrutabor Ierusalem in lucernis, & visitabo super viros defixos in fæcibus suis: qui dicunt in cordibus suis: Non faciet bene Dominus, & non faciet male. 13 Et erit fortitudo eorum in direptionem, & domus eorum in desertum: & ædificabunt domos, & non habitabunt: & plantabunt vineas, & non bibent vinum earum. 14 Iuxta est dies Domini magnus, iuxta est, & velox nimis: vox diei Domini amara, tribulabitur ibi fortis. 15 Dies iræ dies illa, dies tribula- D tionis, & angustiæ, dies calamitatis, & miseriæ, dies tenebrarum, & caliginis, dies nebulæ, & turbinis: 16 dies tubæ, & clangoris super ciuitates munitas, & super angulos excelsos. 17 Et tribulabo homines, & ambulabunt vt cæci, quia Domino peccauerunt: & effundetur sanguis eorum, sicut humus, & corpora eorum sicut stercora. 18 Sed & argentum eorum, & aurum eorum non poterit liberare eos in die iræ Domini: in igne zeli eius deuorabitur omnis terra, quia consummationem cum festinatione faciet cunctis habitantibus terram.

Amos 5. c.11.
Ier.30.b 7.
Ioel. 2.b 1.
Amos 6. c.18.
Ezec.7.c 19.
Inf.3.b 8

CAPVT II.

1 A CONuenite, congregamini gens non amabilis: ♀ Priusquam pariat iussio quasi puluerem
2 transeuntem diem, antequam veniat super vos ira furoris Domini, antequam veniat super vos dies indignationis Domini. ♀
3 Quærite Dominum omnes mansueti terræ, qui iudicium eius estis operati: quærite iustum, quærite mansuetum: siquo modo abscondamini in die furoris Domini.
4 ♀ Quia Gaza destructa erit, & Ascalon in desertum, Azotum in meridie eijcient, & Accaron eradicabitur.
5 ♀ Væ qui habitatis funiculum maris, gens perditorum: verbum Domini super vos Chanaan terra
B Philisthinorum, & disperdam te, ita vt non sit
6 inhabitator. ♀ Et erit funiculus maris requies pastorum, & caulæ pecorum: & erit funiculus eius qui
7 remanserit de domo Iuda, ibi pascentur: ♀ in domibus Ascalonis ad vesperam requiescent: quia visitabit eos Dominus Deus eorum, & auertet captiuitatem eorum.
8 ♀ Audiui opprobrium Moab, & blasphemias filiorum Ammon: quæ exprobauerunt populo meo, & magnificati sunt super terminos eorum.
9 ♀ Propterea viuo ego, dicit Dominus exercituum, Deus Israel: quia Moab vt Sodoma erit, & filij Am-
C mon quasi Gomorrha, siccitas spinarum, & aceerui salis, & desertum vsque in æternum: reliquiæ populi mei diripient eos, & residui gentis meæ possidebunt illos.
10 ♀ Hoc eis eueniet pro superbia sua: quia blasphemauerunt, & magnificati sunt super populum Domini exercituum.
11 ♀ Horribilis Dominus super eos, & attenuabit omnes deos terræ: & adorabunt eum viri de loco suo, omnes insulæ Gentium.
12 ♀ Sed & vos Æthiopes interfecti gladio meo eritis.
13 ♀ Et extendet manum suam super Aquilonem, &
D perdet Assur, & ponet speciosam in solitudinem,
14 & in inuium, & quasi desertum. ♀ | Et accubabunt in medio eius greges, omnes bestiæ Gentium: & onocrotalus, & ericius in liminibus eius morabuntur: vox cantantis in fenestra, coruus in superliminari, quoniam attenuabo robur eius.
15 ♀ Hæc est ciuitas gloriosa habitans in confidentia, quæ dicebat in corde suo: Ego sum, & extra me non est alia amplius: quomodo facta est in desertum cubile bestiæ? omnis qui transit per eam, sibilabit, & mouebit manum suam.

Isai. 34. c. 11.

CAPVT III.

1 A VÆ prouocatrix, & redempta ciuitas, columba. ♀
2 Non audiuit vocem, & non suscepit disciplinam: in Domino non est confisa, ad Deum suum non appropinquauit.
3 ♀ | Principes eius in medio eius quasi leones rugientes: iudices eius lupi vespere, non relinquebant in mane.
4 ♀ Prophetæ eius vesani, viri infideles: sacerdotes eius polluerunt sanctum, iniuste egerunt contra legem.
5 ♀ Dominus iustus in medio eius non faciet iniquitatem: mane mane iudicium suum dabit in lucem, & non abscondetur: nesciuit autem iniquus confusionem.
6 ♀ Disperdidi Gentes, & dissipati sunt anguli earum: desertas feci vias eorum, dum non est qui transeat: desolatæ sunt ciuitates eorum non remanente viro, neque vllo habitatore.
7 ♀ Dixi,

Ezec. 22. f. 27. Mich. 3. d. 18.

B Attamen timebis me, suscipies disciplinam, & non peribit habitaculum eius, propter omnia in quibus visitaui eam: veruntamen diluculo surgentes corruperunt omnes cogitationes suas.
8 ♀ Quapropter expecta me, dicit Dominus: in die resurrectionis meæ in futurum, quia iudicium meum vt congregem gentes, & colligam regna: & effundam super eos indignationem meam, omnem iram furoris mei: | in igne enim zeli mei deuorabitur omnis terra.
9 ♀ Quia tunc reddam populis labium electum, vt inuocent omnes in nomine Domini, & seruiant ei humero vno.
10 ♀ Vltra flumina Æthiopiæ, inde supplices mei filij dispersorum meorum deferent munus mihi.
11 ♀ In die illa non confunderis super cunctis ad-
C inuentionibus tuis, quibus præuaricata es in me: quia tunc auferam de medio tui magniloquos superbiæ tuæ, & non adijcies exaltari amplius in monte sancto meo.
12 ♀ Et derelinquam in medio tui populum pauperem, & egenum, & sperabunt in nomine Domini.
13 ♀ Reliquiæ Israel non facient iniquitatem, nec loquentur mendacium, & non inuenietur in ore eorum lingua dolosa: quoniam ipsi pascentur, & accubabunt, & non erit qui exterreat.
14 ♀ Lauda filia Sion, iubila Israel: lætare, & exulta in omni corde filia Ierusalem.
15 ♀ Abstulit Dominus iudicium tuum,
D auertit inimicos tuos: rex Israel Dominus in medio tui, non timebis malum vltra.
16 ♀ In die illa dicetur Ierusalem, Noli timere: Sion, non dissoluantur manus tuæ.
17 ♀ Dominus Deus tuus in medio tui fortis, ipse saluabit: gaudebit super te in lætitia, silebit in dilectione tua, exultabit super te in laude.
18 ♀ Nugas qui a lege recesserant congregabo: quia ex te erant:
19 vt non vltra habeas super eis opprobrium. ♀ Ecce ego interficiam omnes qui afflixerunt te in tempore illo: | & saluabo claudicantem, & eam quæ eiecta fuerat, congregabo: & ponam eos in laudem, & in nomen, in omni terra confusionis eorum:
20 ♀ In tempore illo quo adducam vos, & in tempore quo congregabo vos: dabo enim vos in nomen, & in laudem omnibus populis terræ, cum conuertero captiuitatem vestram coram oculis vestris, dicit Dominus.

Sap. 1. d. 18.

Mich. 4. b. 7.

Prophetiæ Sophoniæ Finis.

PROLOGVS IN AGGAEI PROPHETIAM.

IEREMIAS propheta ob causam periurij Sedeciæ regis (vt historia libri secundi Paralipomenon indicat) qui fidem promissam Nabuchodonosor, regi Chaldæorum, non seruauerat, populum Israel refert cum memorato rege Ierusalem, expugnata Ierusalem captiuum in Babylonem fuisse perductum. Sed cum memoratus populus multis temporibus idolis seruiendo, & effusione sanguinis innocentum se grauiter impiasset: volens Deus generationem vniuersam eiusdem populi ob causas memoratas penitus deperire, septuaginta annorum captiuitatem eundem populum in regno Chaldæorum statuit sustinere: hac ratione, vt completo numero annorum, nouus populus a memoratis peccatis immunis ad renouationem Jerusalem perueniret. Sexagesimo itaque secundo anno, regno Chaldæorum subuerso, cui adhuc octo anni restabant ad regnandum, quod etiam sexta visio Danielis ostendit: cum propter causam sacrilegij, quod in eadem visione continetur, fuisset extinctum, Darius qui Medis imperabat, vt septima visio Danielis ostendit memoratorum regno successit. Cuius primo anno regni, vt decima visio Danielis manifestat, Daniel supputatis annis, videns appropinquare tempus reuersionis, quæ per Ieremiam fuerat promissa, orans tam pro se, quam pro populo, eandem promissionem a Deo postulabat impleri. Cui per Gabrielem Archangelum in eadem visione iuxta preces eiusdem, vniuersa completa esse, Deus dixit. Nam moriente supradicto Dario rege Medorum, & succedente in regno Cyro rege Persarum: promissione Dei completa, per eundem regem populum Israel in Ierusalem reductum, historia secundi libri Paralipomenon, & initium Esdræ prophetæ confirmant. Cumque a populo Israel, & senioribus templum Dei ædificari cœpisset: mortuo Cyro rege, ac regnante Dario rege Persarum, qui memorato Cyro successerat: vicinæ gentes ciuitatis Ierusalem, (vt idem Esdras refert) restaurationem templi, & ciuitatis resistendo impedire cœperunt. Qua ratione deterritus populus Israel, reparationem supradicti templi Domini necdum iuxta promissionem concessam esse credebat. Propter quod in secundo anno regni memorati Darij regis Persarum, Aggæus propheta a Deo missus, Zorobabel qui de tribu erat Iuda, qui potestatem regni suscepturus erat, & Iesum filium Iosedec summum sacerdotem admonet, vt credant completo numero annorum tempus restaurationis Jerusalem, aduenisse hoc etiam addito, ne incredulitatem populi vellent imitari, de quo Deus per eum dixit: Populus hic dicit, Nondum venit tempus, vt ædificetur domus Dei. Omnia autem quæ textu huius prophetiæ continentur, reuersionem populi, ædificationem templi, renouationem ciuitatis, obseruantiam sacerdotalem, & interitum regnorum gentium exterarum significant.

PROPHETIA AGGAEI.

CAPVT PRIMVM.

1 A IN anno ſecũdo Darij regis, in mẽſe ſexto, in die vna mẽſis: factũ eſt verbũ Dñi in manu Aggęi prophetę ad Zorobabel, filiũ Salathiel, ducẽ Iuda: & ad Ieſũ filiũ Ioſedec, ſacerdotẽ magnũ, dicens: 2 ¶Hęc ait Dñs exercituũ, dicẽs: Populus iſte dicit: Nõdũ venit tp̃s domus Dñi ędificandę. 3 ¶Et factũ eſt verbũ Dñi in manu Aggæi prophetę, dicẽs: 4 ¶Nũquid tp̃s B vobis eſt vt habitetis in domibus laqueatis, & dom⁹ iſta deſerta? 5 ¶ Et nũc hęc dicit Dñs exercituũ; Ponite corda ueſtra ſuper vias ueſtras. 6 ¶|Seminaſtis multũ, et intuliſtis parũ: comediſtis, & non eſtis ſatiati: bibiſtis, & nõ eſtis inebriati: operuiſtis vos, & nõ eſtis calefacti: & qui mercedes cõgregauit, miſit eas in ſacculum pertuſum. 7 ¶Hęc dicit Dñs exercituũ: Ponite corda ueſtra ſuper vias veſtras, 8 ¶aſcẽdite in montẽ, portate ligna, & ędificate domum: & acceptabilis mihi erit, & glorificabor, dicit Dñs. 9 ¶Reſpexiſtis ad amplius, et D ecce factũ eſt minus: & intuliſtis in domũ, & exuflaui illud: quã ob causã dicit Dñs exercituum? quia domus mea deſerta eſt, & vos feſtinatis vnuſquiſq; in domum ſuã. 10 ¶ Propter hoc ſuper vos prohibiti ſunt cęli ne darẽt rorem, & terra prohibita eſt ne daret germẽ ſuum. 11 ¶& vocaui ſiccitatẽ ſuper terrã, & ſuper mõtes, & ſuper triticũ, & ſuper vinũ, & ſuper oleũ, & quæcũq; profert humus, & ſuper homines, & ſuper iumẽta, & ſuper omnẽ laborẽ manuũ. 12 ¶Et audiuit Zoroba D bel fili⁹ Salathiel, & Ieſus filius Ioſedec ſacerdos magnus, & oẽs reliquię populi vocẽ Dñi Dei ſui, & verba Aggæi prophetæ, ſicut miſit eũ Dñs Deus eorũ ad eos: & timuit populus a facie Dñi. 13 ¶Et dixit Aggæus nũcius Dñi de nũcijs Dñi populo dicẽs: Ego vobiſcũ ſum, dicit Dominus. 14 ¶ Et ſuſcitauit Dominus ſpiritum Zorobabel filij Salathiel ducis Iuda, & ſpiritum Ieſu filij Ioſedec Sacerdotis magni, & ſpiritum reliquorum de omni populo: & ingreſſi ſunt, & faciebant opus in domo Domini exercituum Dei ſui.

Deu.18.d.18. Mich. 6.d.15.

CAPVT II.

1 A IN die vigeſima & quarta menſis, in ſexto menſe, in anno ſecũdo Darij regis. 2 ¶In ſeptimo menſe, vigeſima & prima mẽſis: factũ eſt verbũ Dñi in manu Aggæi prophetæ, dicens: 3 ¶Loquere ad Zorobabel filiũ Salathiel ducẽ Iuda, & ad Ieſũ filiũ Ioſedec ſacerdotẽ magnũ, & ad reliquos populi, dicẽs: 4 ¶Quis B in vobis eſt derelictus, qui vidit domum iſtam in gloria ſua prima? & quid vos videtis hanc nunc? nunquid nõ ita eſt, quaſi nõ ſit in oculis veſtris? 5 ¶Et nunc confortare Zorobabel, dicit Dñs: & confortare Ieſu filij Ioſedec ſacerdos magne, & confortare oĩs populus terrę dicit Dñs exercituũ, & facite (qm̃ ego vobiſcũ ſum, dicit Dñs exercituũ) 6 ¶verbũ quod pepigi vobiſcũ cum egrederemini de terra Ægypti: & ſpũs meus erit in medio veſtrum: nolite timere. 7 ¶Quia hęc dicit Dñs exercituũ: |Adhuc vnũ modicũ eſt, & ego cõmouebo cęlũ, & terrã, & mare, & aridã. 8 ¶Et mouebo oẽs gẽtes, ET VENIET DESIDERATVS cũctis Gẽtibus: & implebo domum iſtam gloria dicit Dñs exercituum. 9 ¶Meum eſt argentum, & meum eſt aurum, dicit Dñs exercituum. 10 ¶Magna erit gloria domus iſtius nouiſſimæ plus q̃ primæ, dicit Dñs exercituum: & in loco iſto dabo pacem, dicit Dñs exercituum. 11 ¶ In vigeſima & quarta noni menſis, in anno ſecundo Darij regis, factum eſt verbum Dñi ad Aggęum prophetã, dicens: 12 ¶Hæc dicit Dñs exercituum: Interroga ſacerdotes legem, dicens: 13 ¶ Si tulerit homo carnem ſanctificatam in ora veſtimenti ſui, & tetigerit de ſummitate eius panẽ, aut pulmentum, aut vinum, aut oleum, aut oẽm cibum: nunquid ſanctificabitur? Reſponden 14 tes aũt ſacerdotes, dixerunt: Non. ¶ Et dixit Aggæus: C Si tetigerit pollutus in anima ex omnibus his, nunquid contaminabitur? Et reſponderunt ſacerdotes & dixerunt: Contaminabitur. 15 ¶Et reſpondit Aggæus & dixit: Sic populus iſte, & ſic gens iſta ante faciẽ meã, dicit Dñs, & ſic oẽ opus manuum eorum: & oĩa q̃ obtulerunt ibi, contaminata erunt. 16 ¶Et nunc ponite corda veſtra, a die hac, & ſupra antequã poneretur lapis ſup̃ lapidẽ ĩ tẽplo Dñi. 17 ¶cum accederetis ad aceruum viginti modiorum, & fierẽt decẽ: & intraretis ad torcular vt exprimeretis quinquaginta lagenas, & fiebãt viginti. 18 ¶|Percuſſi vos vẽto vrente, & aurugine & grãdine oĩa opera manuum veſtrarum: & non fuit in vobis qui reuerteretur ad me dicit Dñs. 19 ¶Ponite corda veſtra ex die iſta & in futurum, a die vigeſima & quarta noni mẽſis: a die qua fundamẽta iacta ſunt tẽpli Dñi, ponite ſuper cor veſtrum. 20 ¶ Nunquid iam ſemen in germine eſt, & adhuc vinea, & ficus, & malogranatum, & lignum oliuæ non floruit? ex die iſta benedicã. 21 ¶ Et factũ eſt verbum Dñi ſecundo ad Aggæum, in vigeſima & quarta menſis, dicẽs: 22 ¶Loquere ad Zorobabel ducem Iuda, dicens: Ego mouebo cœlum pariter & terram. 23 ¶ Et ſubuertam ſolium regnorum, & cõteram fortitudinẽ regni Gẽtium, & ſubuertã quadrigã, & aſcẽſorẽ eius & deſcendent equi, & aſcenſores eorum, vir in gladio fratris ſui. 24 ¶|In die illa, dicit Dñs exercituum aſſumã te, Zorobabel fili Salathiel, ſerue meus, dicit Dñs: & ponam te quaſi ſignaculum, quia te elegi, dicit Dominus exercituum.

Heb.12.g.16.

Amos 4.c.9.

Eccl.49.c.13.

PROLOGVS IN ZACHARIAE PROPHETIAM.

SECVNDO anno Darij regis Medorum, Aggæum, & Zachariam prophetasse, lectiones eorundem declarant. Sed hac de causa Aggæus Zachariæ in ordine prophetarum prælatus esse videtur, quod eum duobus mensibus, vt prædictorum lectiones ostendunt, in prophetia præcessisse inuenitur, & ad reparationem templi præcepto Dei populum animasse, vt Esdras refert, dicens: In secundo anno Darij regis Persarum prophetauerunt Aggæus, & Zacharias filius Addo prophetæ, super Iudæos qui erant in Iuda, & Ierusalem, super Israel in nomine Dei Israel super eos. Tunc surrexerunt Zorobabel filius Salathiel, & Iesus filius Iosedech, & principes eius: inchoaueruntque ædificare domum Dei, quæ est in Ierusalem. Quibus cum adessent prophetæ, exhortatione sua adiuuerunt eos: Nam & populum Israel ab imitatione paternorum delictorum per suam admonitionem idem propheta cupiens reuocare, verbis lectione comprehensis vsus est: Vidi nocte: & ecce vir ascenderat super equum rubeum, &c. Vidit propheta virum equo rubeo sedentem, & stantem in medio myrteti vmbrosi: cuius visionis hæc solutio est: Vir ascendens equum rubeum, licet Angelus intelligatur tamen quia prędicti coloris equum conscendere visus est, vindictam sanguinis in eam gentem significat afferendam, quæ populum Israel in captiuitatem redegerat. Nã & Isaias propheta per ruborem vestimentorum, inter gentes vindictam cum sanguine a Deo proferendam demonstrans, his verbis vsus est, dicens. Quis est iste qui venit de Edom, tinctus vestibus de Bosra? &c. Stãtem vero in medio myrteti vmbrantis, quod dixit: lætitia populo affuturam per myrteti significationem voluit designari. Eius ligni Moyses in Leuitico, cum faceret mentionem, ait: Accipietis die prima fructus ligni speciosi, vt lætitiam populi per bene olentis ligni, & speciosi vmbraculum demonstraret. Sed hanc visionem quæ liberationem populi, & vindictam de aduersarijs affuturam demonstrat, ob hoc noctu propheta se vidisse memorauit, quia populum Israel in prima liberatione de terra Aegypti noctu discessisse constabat: cuius exempli, quia præsens populus aliquam partem in se retinere videbatur, liberatio eiusdem, ac reditus captiuitatis de terra Chaldæorum per noctem prophetæ est reuelata.

PROPHETIA ZACHARIAE.

CAPVT PRIMVM.

1 A IN mense octauo, in anno secundo Darij regis, factum est verbũ Dñi ad Zachariã filium Barachię, filij Addo, prophetam, dicens: 2 ¶Iratus est Dominus super patres ve-3 stros iracundia. ¶Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus exercituum: Conuertimini ad me, ait Dominus exer-4 cituum, & cõuertar ad vos, dicit Dñs exercituũ. ¶Ne sitis sicut patres vestri,| ad quos clamabant prophetæ priores, dicentes: Hęc dicit Dñs exercituũ: Conuertimini de vijs vestris malis, & de cogitationibus ve-B stris pessimis: & nõ audierũt, neq; attẽderunt ad me, 5 dicit Dñs. ¶Patres vestri vbi sunt? & prophetæ nũqd 6 in sempiternum viuent? ¶Veruntamen verba mea & legitima mea quæ mandaui seruis meis prophetis, nunquid non comprehenderunt patres vestros? & cõuersi sunt, & dixerunt: Sicut cogitauit Dominus exercituum facere nobis secundum vias nostras, & secun-7 dum adinuentiones nostras fecit nobis. ¶In die vigesima & quarta vndecimi mensis Sabath: in anno secundo Darij, factum est verbum Domini ad Zachariam filium Barachiæ, filij Addo, prophetam, dicens: 8 ¶Vidi per noctẽ: & ecce vir ascendẽs super equum rufum, & ipse stabat inter myrteta, quę erãt in profundo:

| Mala. 3. b. 7. | Isa. 21. b. 8. 31. c. 6. 45. d. 22. Ierem: 3. c. 12. 15. d. 19. 31. c 18. Ezec: 18. g. 30. 20. a. 7. 33. c. 11. Osee 14. a. 2. Ioel 2. c. 12.

9 do: & post eum equi rufi, varij, & albi. ℣ Et dixi: Quid sunt isti Domine mi? & dixit ad me Angelus, qui lo- 10 quebatur in me: Ego ostendam tibi quid sint hęc. ℣ Et respondit vir qui stabat inter myrteta, & dixit: Isti sunt quos misit Dominus, vt perambulent terram. 11 ℣ Et responderunt Angelo Domini, qui stabat inter C myrteta & dixerunt: Perambulauimus terram, & ec- 12 ce omnis terra habitatur & quiescit. ℣ Et respondit Angelus Domini & dixit: Domine exercituum vsquequo tu non misereberis Ierusalem & vrbium Iuda, quibus iratus es, iste iã septuagesimus annus est? 13 ℣ Et respõdit Dominus Angelo qui loquebatur in me 14 verba bona, verba consolatoria. ℣ Et dixit ad me Angelus qui loquebatur in me: | Clama, dicens: Hæc dicit Dominus exercituum, Zelatus sum Ierusalem & 15 Sion zelo magno. ℣ Et ira magna ego irascor super gentes opulentas, quia ego iratus sum parum. ipsi ve- 16 ro adiuuerunt in malum. ℣ Propterea hæc dicit Dominus: Reuertar ad Ierusalem in misericordijs: domus mea ædificabitur in ea, ait Dominus exercituũ: 17 & perpendiculum extendetur super Ierusalẽ. ℣ Adhuc clama, dicens: Hæc dicit Dominus exercituum: Ad- D huc affluent ciuitates meæ bonis: & consolabitur ad- 18 huc Dominus Sion, & eliget adhuc Ierusalem. ℣ Et leuaui oculos meos, & vidi: & ecce quattuor cornua. 19 ℣ Et dixi ad Angelum qui loquebatur in me: Quid sunt hæc? Et dixit ad me: Hæc sunt cornua quæ ven- 20 tilauerunt Iudam, & Israel, & Ierusalem. ℣ Et ostendit 21 mihi Dominus quattuor fabros. ℣ Et dixi: Quid isti veniunt facere? Qui ait, dicens: Hæc sunt cornua quæ ventilauerunt Iudam per singulos viros, & nemo eorum leuauit caput suum: & venerunt isti deterrere ea, vt deijciant cornua gentium quæ leuauerunt cornu super terram Iuda vt dispergerent eam.

Iosa. 2. 2.

CAPVT II.

1 A ET leuaui oculos meos, & vidi: & ecce vir, & in manu eius funiculus mensorũ. ℣ Et dixi: Quo 2 tu vadis? Et dixit ad me: Vt metiar Ierusalem, & videam quanta sit latitudo eius, & quanta longi- 3 tudo eius. ℣ Et ecce Angelus qui loquebatur in me, egrediebatur, & Angelus alius egrediebatur in occur- 4 sum eius. ℣ Et dixit ad eum: Curre, loquere ad puerum istum, dicens: Absque muro habitabitur Ierusalem præ multitudine hominum, & iumentorum in 5 medio eius. ℣ Et ego ero ei, ait Dominus murus ignis B in circuitu: & in gloria ero in medio eius. ℣ O, o, fugi- 6 te de terra Aquilonis, dicit Dominus, quoniam in 7 quattuor ventos cęli dispersi vos, dicit Dominus. ℣ O 8 Sion fuge quæ habitas apud filiam Babylonis: ℣ quia hęc dicit Dominus exercituum: Post gloriam misit me ad gentes, quæ spoliauerunt vos: qui enim tetige- C rit vos, tangit pupillam oculi mei. ℣ quia ecce ego le- 9 uo manum meam super eos, & erunt prædæ his qui seruiebant sibi: & cognoscetis, quia Dominus exer- 10 cituum misit me. ℣ Lauda, & lætare filia Sion: quia ecce ego uenio, & habitabo in medio tui, ait Dominus. 11 ℣ et applicabuntur gentes multæ ad Dominum in die D illa, & erunt mihi in populum, & habitabo in medio tui: & scies quia Dominus exercituum misit me ad 12 te. ℣ Et possidebit Dominus Iudam partem suam in 13 terra sanctificata: & eliget adhuc Ierusalem. ℣ Sileat omnis caro a facie Domini: quia consurrexit de habitaculo sancto suo.

CAPVT III.

1 A ET ostendit mihi Dominus, Iesum sacerdotem magnum stantem coram Angelo Domini: & Satan stabat a dextris eius, vt aduersaretur ei. 2 ℣ Et dixit Dominus ad Satan: Increpet Dominus in te Satan, & increpet Dominus in te, qui elegit Ierusa- 3 lem: nunquid non iste torris est, erutus de igne? ℣ Et Iesus erat indutus vestibus sordidis, & stabat ante fa- 4 ciem Angeli: ℣ Qui respondit, & ait ad eos qui stabãt B coram se dicens: Auferte vestimenta sordida ab eo: Et dixit ad eum: Ecce abstuli a te iniquitatem tuam, 5 & indui te mutatorijs. ℣ Et dixit: Ponite cidarim mundam super caput eius. Et posuerunt cidarim mundam super caput eius, & induerunt eum vestibus: & 6 Angelus Domini stabat: ℣ Et contestabatur Angelus 7 Domini Iesum, dicens: ℣ Hæc dicit Dominus exerci- C tuum: Si in vijs meis ambulaueris, & custodiam meã custodieris: tu quoque iudicabis domum meam, & custodies atria mea, & dabo tibi ambulantes de his, 8 qui nunc hic assistunt. ℣ Audi Iesu, sacerdos magne, tu & amici tui, qui habitant coram te, quia viri portendentes sunt: ecce enim ego | ADDVCAM SER- 9 VVM MEVM ORIENTEM. ℣ Quia ecce lapis D quem dedi coram Iesu: super lapidem vnum septem oculi sunt: ecce ego cælabo sculpturam eius, ait Dominus exercituum: & auferam iniquitatem terræ 10 illius in die vna. ℣ In die illa, dicit Dominus exercituum vocabit vir amicum suum subter vitem, & subter ficum.

Iosr. 6. c. 12. Luc. 1. g. 78.

CAPVT IIII.

1 A ET reuersus est Angelus qui loquebatur in me: & suscitauit me, quasi virum qui suscitatur 2 de somno suo. ℣ Et dixit ad me: quid tu vides? Et dixi, Vidi, & ecce candelabrum aureum totum, & lampas eius super caput ipsius: & septem lucernæ eius super illud: & septem infusoria lucernis quę erant 3 super caput eius. ℣ Et duæ oliuę super illud: vna a dex- 4 tris lampadis, & vna a sinistris eius. ℣ Et respondi, & B aio ad Angelum, qui loquebatur in me, dicens: Quid 5 sunt hęc, Domine mi? ℣ Et respondit Angelus qui loquebatur in me, & dixit ad me: Nunquid nescis quid 6 sunt hæc? Et dixi: Non Domine mi. ℣ Et respondit, & ait ad me, dicens: Hoc est verbum Domini ad Zorobabel, dicens: Non in exercitu, nec in robore: sed in 7 spiritu meo, dicit Dominus exercituum. ℣ Quis tu C mons magne coram Zorobabel? in planum: & educet lapidem primarium, & exæquabit gratiam gratiæ 8 eius. ℣ Et factum est verbum Domini ad me, dicens: 9 ℣ Manus Zorobabel fundauerunt domum istam, & manus eius perficient eam: & scietis, quia Dominus 10 exercituum misit me ad vos. ℣ Quis enim despexit dies paruos? & lętabuntur, & videbunt lapidem stanneum in manu Zorobabel. Septem isti oculi sunt 11 Domini, qui discurrunt in vniuersam terram. ℣ Et re- D spondi, & dixi ad eum: Quid sunt duę oliuę istę ad 12 dexteram candelabri, & ad sinistram eius? ℣ et respondi secundo, & dixi ad eum: Quid sunt duæ spicæ oliuarum, quæ sunt iuxta duo rostra aurea, in quibus 13 sunt suffusoria ex auro? ℣ Et ait ad me, dicens: Nunquid nescis quid sunt hæc? Et dixi: Non Domine mi. 14 ℣ Et dixit: Isti sunt duo filij olei, qui assistunt dominatori vniuersæ terræ.

CAPVT V.

1 A ET conuersus sum,& leuaui oculos meos:& vidi,& ecce volumen volans. ⁋ Et dixit ad me: 2 Quid tu vides? Et dixi: Ego video volumen volans: longitudo eius viginti cubitorum, & latitudo eius decem cubitorum. ⁋ Et dixit ad me: 3 Hæc est maledictio quæ egreditur super faciem omnis terræ: quia omnis fur,sicut ibi scriptũ est,iudicabitur:et 4 omnis iurans,ex hoc similiter iudicabitur. ⁋ Educam B illud,dicit Dominus exercituũ:& veniet ad domum furis,& ad domum iurantis in nomine meo mendaciter: & commorabitur in medio domus eius, & consu 5 met eam, & ligna eius & lapides eius. ⁋ Et egressus est Angelus qui loquebatur in me,& dixit ad me: Leua oculos tuos, & vide quid est hoc quod egreditur. 6 ⁋ Et dixi: Quidnam est? Et ait: Hæc est amphora e- C grediens. Et dixit: Hæc est oculus eorum in vniuersa 7 terra. ⁋ Et ecce talentum plumbi portabatur, & ecce 8 mulier vna sedens in medio amphoræ. ⁋ Et dixit: Hęc D est impietas. Et proiecit eam in medio amphoræ & 9 misit massam plumbeam in os eius. ⁋ Et leuaui oculos meos, & vidi: & ecce duæ mulieres egredientes, & spiritus in alis earum, & habebant alas quasi alas milui: & leuauerunt amphoram inter terram & cœ- 10 lum. ⁋ Et dixi ad Angelum qui loquebatur in me: 11 Quo istæ deferunt amphoram? ⁋ Et dixit ad me: Vt ædificetur ei domus in terra Sennaar, & stabiliatur, & ponatur ibi super basem suam.

CAPVT VI.

1 A ET conuersus sum, & leuaui oculos meos: & vidi, & ecce quattuor quadrigæ egredientes de medio duorum montium: & montes, mon 2 tes ærei. ⁋ In quadriga prima,equi rufi, & in quadri- 3 ga secunda,equi nigri: ⁋ & in quadriga tertia, equi 4 albi, & in quadriga quarta, equi varij & fortes. ⁋ Et rñdi & dixi ad Angelum qui loquebatur in me: Quid 5 sunt hęc Domine mi? ⁋ Et rñdit Angelus,et ait ad me: Isti sunt quatuor venti cœli, qui egrediuntur vt stent 6 coram dominatore omnis terræ. ⁋ In qua erant equi B nigri, egrediebantur in terram Aquilonis: & albi egressi sunt post eos:& varij egressi sunt ad terram Au 7 stri. ⁋ Qui autem erant robustissimi,exierunt,& quærebant ire & discurrere per omnem terram. Et dixit: Ite,perambulate terram, & perambulauerunt terrã. 8 ⁋ Et vocauit me,& loquutus est ad me,dicens: Ecce, qui egrediuntur in terram Aquilonis, requiescere fe- 9 cerunt spiritum meum in terra Aquilonis. ⁋ Et factũ 10 est verbum Dñi ad me,dicens: ⁋ Sume a trãsmigratione ab Holdai,& a Tobia, & ab Idaia:& venies tu in C die illa,et intrabis domum Iosiæ filij Sophoniæ, qui 11 uenerunt de Babylone. ⁋ Et sumes aurum et argentum,et facies coronas: et pones in capite Iesu filij Io- 12 sedec,sacerdotis magni, ⁋ et loqueris ad eum,dicens: D Hæc ait Dñs exercituum, dicens: | ECCE VIR ORIENS NOMEN EIVS: et subter eũ orie- 13 tur,et ædificabit templum Dño: ⁋ et ipse extruet templum Domino, et ipse portabit gloriam, et sedebit, et dominabitur super solio suo: et erit sacerdos super 14 solio suo, et consilium pacis erit inter illos duos. ⁋ Et coronæ erunt Helem,et Tobiæ,et Idaiæ, et Hen filio 15 Sophoniæ, memoriale in templo Domini. ⁋ Et qui procul sunt, venient, et ædificabunt in templo Domini, et scietis quia Dominus exercituum misit me ad vos. Erit autem hoc, si auditu audieritis vocem Domini Dei vestri.

| Sup.3.c.8. Luc.1.g.78.

CAPVT VII.

1 A ET factum est in anno quarto Darij regis, factum est verbum Domini ad Zachariam, in 2 quarta mensis noni, qui est Casleu. ⁋ Et miserunt ad domum Dei Sarasar et Rogommelech,et viri qui erant cum eo,ad deprecandam faciem Domi- 3 ni: ⁋ vt dicerent sacerdotibus domus Domini exercituum et prophetis, loquentes: Nunquid flendum est mihi in quinto mense,vel sanctificare me debeo, si- 4 cut iam feci multis annis? ⁋ Et factum est verbũ Do- 5 mini exercituum ad me,dicens: ⁋ Loquere ad omnẽ populum terræ,et ad sacerdotes, dicens: | Cum ieiu- B naretis,et plangeretis in quinto et septimo per hos septuaginta annos:nunquid ieiunium ieiunastis mihi? 6 ⁋ et cum comedistis, et bibistis: nunquid non vobis 7 comedistis,et vobismetipsis bibistis? ⁋ Nunquid non sunt verba,quæ loquutus est Dominus in manu prophetarum priorũ,cum adhuc Ierusalem habitaretur, et esset opulenta ipsa et vrbes in circuitu eius, et ad 8 Austrum,et in campestribus habitaretur? ⁋ Et factum 9 est verbum Dñi ad Zachariam,dicens: ⁋ Hæc ait Do C minus exercituum, dicens: Iudicium verum iudicate:et misericordiam et miserationes facite vnusquis- 10 que cum fratre suo. ⁋ | Et viduam, et pupillũ,et aduenam,et pauperem nolite calumniari:et malũ vir fra- 11 tri suo non cogitet in corde suo. ⁋ Et noluerunt attendere,et auerterunt scapulam recedentẽ: et aures suas 12 aggrauauerunt,ne audirent. ⁋ Et cor suũ posuerunt vt adamantem,ne audirent legem et verba, quæ misit Deus exercituum in spiritu suo per manum prophe- D tarum priorum: et facta est indignatio magna a Do- 13 mino exercituum. ⁋ Et factum est sicut locutus est, et non audierunt: sic clamabunt et non exaudiam, di- 14 cit Dominus exercituũ. ⁋ Et dispersi eos per omnia regna,quæ nesciũt:et terra desolata est ab eis, eo quod non esset transiens et reuertens: et posuerunt terram desiderabilem in desertum.

| Esa. 58. a.5.

| Exo 22. d 22. Isa. 1. f. 23. Iere. 5. g 28.

CAPVT VIII.

1 A ET factum est verbum Dñi exercituum, dicens: ⁋ Hęc dicit Dñs exercituũ: | Zelatus sum Sion 2 zelo magno, et indignatione magna zelatus 3 sum eam. ⁋ Hęc dicit Dñs exercituum: Reuersus sum ad Sion:et habitabo in medio Ierusalẽ: et vocabitur Ierusalem Ciuitas veritatis,et Mons Dñi exercituũ, 4 Mons sanctificatus. ⁋ Hęc dicit Dñs exercituum: Adhuc habitabunt senes,et anus in plateis Ierusalem:et viri baculus in manu eius præ multitudine dierum. 5 ⁋ Et plateę ciuitatis complebũtur infantibus,et puel- 6 lis ludentibus in plateis eius. ⁋ Hæc dicit Dñs exercituum: Si videbitur difficile in oculis reliquiarum populi huius in diebus illis,nunquid in oculis meis dif- 7 ficile erit, dicit Dominus exercituum? ⁋ Hæc dicit Dñs exercituum: ecce ego saluabo populum meum 8 de terra Orientis,et de terra occasus solis. ⁋ Et adducam eos, et habitabunt in medio Ierusalem: et erunt mihi in populum, et ego ero eis in Deum in verita- 9 te et in iustitia. ⁋ Hæc dicit Dominus exercituum: Confortẽtur manus vestræ, qui auditis in his diebus

| Sup.1.c. 14.

B sermones istos per os prophetarum in die qua fundata est domus Domini exercituum, vt templum ædifi-
10 caretur. Si quidem ante dies illos merces hominum non erat: nec merces iumentorum erat; neq; introeunti, neque exeunti erat pax præ tribulatione: & dimisi omnes homines vnumquemque contra proximum
11 suum. Nunc autem non iuxta dies priores ego faciam reliquijs populi huius, dicit Dominus exerci-
12 tuum: sed semen pacis erit; vinea dabit fructũ suũ, & terra dabit germen suum, & cœli dabunt rorem suum; & possidere faciam reliquias populi huius vni-
13 uersa hęc. Et erit; sicut eratis maledictio in Genti-
C bus, domus Iuda, & domus Israel: sic saluabo vos, & eritis benedictio: nolite timere, confortentur manus
14 vestræ. Quia hæc dicit Dominus exercituum: Sicut cogitaui vt affligerem vos, cum ad iracundiam prouocassent patres vestri me, dicit Dominus, & nõ sum
15 misertus: sic conuersus cogitaui in diebus istis, vt benefaciam domui Iuda & Ierusalem: nolite timere.
16 Hæc sunt ergo verba quæ facietis: Loquimini veritatem vnusquisque cum proximo suo: veritatem & (Eph.4.f 25.)
17 iudicium pacis iudicate in portis vestris. Et vnusquisque malum contra amicum suum ne cogitetis in cordibus vestris: & iuramentum mendax ne diligatis: omnia enim hæc sunt quæ odi, dicit Dominus.
18 Et factum est verbum Domini exercituum ad me,
19 dicens: Hæc dicit Dominus exercituum: Ieiunium quarti, & ieiunium quinti, & ieiunium septimi, & ie-
D iunium decimi erit domui Iudæ in gaudium & lætitiam, & in solemnitates præclaras: veritatem tantũ
20 & pacem diligite. Hæc dicit Dominus exercituum: Vsquequo veniant populi, & habitent in ciuitatibus
21 multis, & vadant habitatores vnus ad alterum, dicentes: Eamus & deprecemur faciem Domini, & quæramus Dominum exercituum, vadam etiã ego.
22 Et venient populi multi, & Gentes robustæ ad quęrendum Dominũ exercituum in Ierusalem, & depre-
23 candam faciem Domini. Hæc dicit Dñs exercituũ: In diebus illis, in quibus apprehendent decem homines ex omnibus linguis Gentium, & apprehendent fimbriam viri Iudæi, dicentes: Ibimus vobiscum; audiuimus enim quoniam Deus vobiscum est.

CAPVT IX.

1 A ONus verbi Domini in terra Hadrach & Damasci requiei eius: quia Domini est oculus
2 hominis, & omnium tribuum Israel. Emath quoque in terminis eius, & Tyrus & Sidon as-
3 sumpserunt quippe sibi sapientiam valde. Et ædificauit Tyrus munitionem suã, & coaceruauit argen-
4 tum quasi humum, & aurum vt lutum platearũ. Ecce Dominus possidebit eã, & percutiet in Mari forti-
5 tudinem eius, & hæc igni deuorabitur. Videbit Ascalon, & timebit: & Gaza, & dolebit nimis: & Accaron, quoniam confusa est spes eius: & peribit Rex de
6 Gaza, & Ascalon non habitabitur. Et sedebit sepa-
B rator in Azoto, & disperdã superbiam Philisthinorũ.
7 Et auferam sanguinem eius de ore eius, & abominationem eius de medio dentium eius: & relinquetur etiam ipse Deo nostro, & erit quasi dux in Iuda, et Ac-
8 caron quasi Iebusæus. Et circumdabo domum meã ex his qui militant mihi euntes & reuertentes, et non trãsibit super eos vltra exactor: quia nũc vidi in ocu-
9 lis meis. Exulta satis filia Sion, iubila filia Ierusalẽ: ECCE REX TVVS veniet tibi iustus & saluator: ipse pauper & ascendens super asinam, & su- (Isa.62.d.11. Mat.21.a.5.)
10 per pullum filium asinæ. Et disperdam quadrigam
C ex Ephraim, & equum de Ierusalem, & dissipabitur arcus belli: & loquetur pacem Gentibus, & potestas eius a Mari vsque ad Mare, & a fluminibus vsque ad
11 fines terræ. Tu quoque in sanguine testamenti tui
12 emisisti vinctos tuos de lacu in quo nõ est aqua. Cõuertimini ad munitionem vincti spei, hodie quoque
13 annuncians duplicia reddam tibi. Qm̃ extendi mihi Iudam quasi arcum, impleui Ephraim: & suscitabo filios tuos Sion super filios tuos Græcia, & ponã
14 te quasi gladium fortium. Et Dñs Deus super eos videbitur, & exibit, vt fulgur iaculum eius: & Dominus Deus in tuba canet, & vadet in turbine Austri.
15 Dominus exercituum proteget eos: & deuorabunt, & subijcient lapidibus fundæ: & bibentes inebriabũtur quasi a vino, et replebũtur vt phialæ, et quasi cor-
16 nua altaris. Et saluabit eos Dominus Deus eorum in die illa, vt gregem populi sui: quia lapides sancti
17 eleuabuntur super terram eius. Quid enim bonum eius est, et quid pulchrum eius nisi frumentum electorum, et vinum germinans virgines.

CAPVT X.

1 A PEtite a Domino pluuiam in tempore serotino: et Dominus faciet niues, et pluuiam imbris
2 dabit eis, singulis herbam in agro. Quia simulachra locuta sunt inutile, et diuini viderunt mendacium, et somniatores locuti sunt frustra: vane consolabantur: idcirco abducti sunt quasi grex: affligen-
3 tur, quia non est eis pastor. Super pastores iratus est
B furor meus, et super hircos visitabo: quia visitauit Dominus exercituum gregẽ suum domum Iuda, et
4 posuit eos quasi equũ gloriæ suæ in bello. Ex ipso angulus, ex ipso paxillus, ex ipso arcus prælij, ex ipso
5 egredietur omnis exactor simul. Et erunt quasi fortes, conculcantes lutũ viarum in prelio: et bellabunt, quia Dominus cum eis: et confundentur ascensores
6 equorum. Et confortabo domũ Iuda, et domum Ioseph saluabo: et conuertam eos, quia miserebor eorũ: et erunt sicut fuerunt quando non proieceram eos: ego enim Dominus Deus eorum, et exaudiam eos.
7 Et erunt quasi fortes Ephraim, et lætabitur cor eorũ
C quasi a vino: et filij eorum videbunt et lætabuntur,
8 et exultabit cor eorum in Domino. Sibilabo eis, et congregabo illos, quia redemi eos: et multiplicabo
9 eos sicut ante fuerant multiplicati. Et seminabo eos in populis, et de longe recordabuntur mei: et uiuent
10 cũ filijs suis, et reuertentur. Et reducam eos de terra Aegypti, et de Assyrijs congregabo eos: et ad terram Galaad et Libani adducam eos: et non inuenietur eis
11 locus. Et transibit in maris freto, et percutiet in ma-
D ri fluctus, et confundentur omnia profunda fluminis: et humiliabitur superbia Assur, et sceptrum Aegypti
12 recedet. Confortabo eos in Domino, et in nomine eius ambulabunt, dicit Dominus.

CAPVT XI.

1 A APeri Libane portas tuas, et comedat ignis cedros tuas. Vlula abies, quia cecidit ce-
2 drus, quoniam magnifici vastati sunt: vlulate quercus Basan, quoniam succisus est saltus mu-

nitus,

3 nitus. ℣ Vox vlulatus pastorum, quia vastata est magnificentia eorum: vox rugitus leonum, quo-4 niam vastata est superbia Iordanis. ℣ Hæc dicit Do-5 minus Deus meus: Pasce pecora occisionis, ℣ quæ qui possederant, occidebant, & non dolebant: & vendebant ea, dicentes: Benedictus Dominus, diuites facti 6 sumus: & pastores eorum non parcebant eis. ℣ Et ego non parcam vltra super habitantes terram, dicit Do-B minus: ecce ego tradam homines, vnumquemque in manu proximi sui, & in manu Regis sui: & concident 7 terram, & non eruam de manu eorum. ℣ Et pascam pecus occisionis, propter hoc o pauperes gregis: & assumpsi mihi duas virgas, vnam vocaui Decorem, & 8 alteram vocaui Funiculum: & paui gregem. ℣ Et succidi tres pastores in mense vno, & contracta est anima mea in eis: siquidem & anima eorum variauit in 9 me. ℣ Et dixi: Non pascam vos: | quod moritur, moriatur: & quod succiditur, succidatur, & reliqui deuo-10 rent vnusquisque carnem proximi sui. ℣ Et tuli vir-C gam meam, quæ vocabatur Decus, & abscidi eam, vt irritum facerem fœdus meum, quod percussi cum 11 omnibus populis. ℣ Et in irritum deductum est in die illa: & cognouerunt sic pauperes gregis qui custodiũt 12 mihi, quia verbum Domini est. ℣ Et dixi ad eos: Si bonum est in oculis vestris, afferte mercedem meam: & si non, quiescite. | Et appenderunt mercedem meam 13 triginta argenteos. ℣ Et dixit Dominus ad me: Proijce illud ad statuarium decorum pretium quo appretiatus sum ab eis. Et tuli triginta argenteos: & pro-14 ieci illos in domum Domini, ad statuarium. ℣ Et præcidi virgam meam secundam, quæ appellabatur Funiculus, vt dissoluerem germanitatem inter Iudam, 15 & Israel. ℣ Et dixit Dominus ad me: Adhuc sume tibi D vasa pastoris stulti. ℣ Quia ecce ego suscitabo pasto-16 rem in terra, qui derelicta non visitabit, dispersum non quæret, & contritum non sanabit: & id quod stat non enutriet, & carnes pinguium comedet, & vngu-17 las eorum dissoluet. ℣ O pastor & idolum, derelinquẽs gregem: gladius super brachium eius, & super oculum dextrum eius: brachium eius ariditate siccabitur & oculus dexter eius tenebrescens obscurabitur.

Iere. 15. a. 1.

Mat. 27. a. 9.

CAPVT XII.

1 A ONus verbi Domini super Israel. Dicit Dominus extendens cœlum, & fundans terram, 2 & fingens spiritum hominis in eo: ℣ ecce ego ponam Ierusalẽ superliminare crapulæ omnibus populis in circuitu: sed & Iuda erit in obsidione con-3 tra Ierusalem. ℣ Et erit in die illa, ponam Ierusalem lapidem oneris cunctis populis: omnes qui leuabunt eam, concisione lacerabuntur, & colligentur aduer-4 sus eam omnia regna terrę. ℣ In die illa, dicit Domi-B nus, percutiam omnem equum in stuporem, & ascensorem eius in amentiam: & super domum Iuda aperiam oculos meos, & omnem equum populorum per-5 cutiam cæcitate. ℣ Et dicent duces Iuda in corde suo: Confortentur mihi habitatores Ierusalem in Domi-6 no exercituum Deo eorum. ℣ In die illa ponam duces Iuda, sicut caminum ignis in lignis, & sicut faciem ignis in fœno: & deuorabunt ad dexteram, & ad sinistram omnes populos in circuitu: & habitabitur Ieru-7 salem rursus in loco suo in Ierusalem. ℣ Et saluabit Dominus tabernacula Iuda, sicut in principio: vt nõ magnifice glorietur domus Dauid, & gloria habitan-8 tium Ierusalem contra Iudam. ℣ In die illa proteget C Dominus habitatores Ierusalem, & erit qui offenderit ex eis in die illa, quasi Dauid: & domus Dauid quasi Dei, sicut Angelus Domini in conspectu eo-9 rũ. ℣ Et erit in die illa: quæram conterere omnes gen-10 tes, quæ veniunt contra Ierusalem. ℣ Et effundam super domum Dauid, & super habitatores Ierusalem spiritum gratiæ, & precum: & | aspicient ad me, quem cõfixerunt: & plangẽt eum quasi plãctu super vnigẽnitũ, & dolebunt super eum, vt doleri solet in morte 11 primogeniti. ℣ In die illa magnus erit planctus in Ie-D rusalem, | sicut planctus Adadremmon in campo Ma-12 geddon. ℣ Et planget terra: familiæ & familiæ seorsum: familiæ domus Dauid seorsum, & mulieres eo-13 rum seorsum; ℣ familiæ domus Nathan seorsum, & mulieres eorum seorsum: familiæ domus Leui seorsum, & mulieres eorum seorsum: familiæ Semei seor-14 sum: & mulieres eorum seorsum. ℣ Omnes familiæ reliquæ, familiæ & familiæ seorsum, & mulieres eorum seorsum.

Ioh. 19. g. 37.

1. Para. 35. d. 24.

CAPVT XIII.

1 A IN die illa erit fons patens domui Dauid, & habitantibus Ierusalem: in ablutionem peccatoris, 2 & menstruatæ. ℣ Et | erit in die illa, dicit Dominus exercituum: Disperdam nomina idolorũ de terra, & non memorabuntur vltra: & pseudo prophe-3 tas, & spiritum immundum auferam de terra. ℣ Et erit: cum prophetauerit quispiam vltra, dicent ei pater eius, & mater eius, qui genuerunt eũ: Non viues, quia mendacium loquutus es in nomine Domini: & configent eum pater eius, & mater eius, genitores e-4 ius cum prophetauerit. ℣ Et erit in die illa, confunden-B tur prophetæ vnusquisque ex visione sua cum prophetauerit, nec operientur pallio saccino, vt mentian-5 tur, ℣ sed dicet: Non sum propheta, homo agricola ego sum: quoniam Adam exemplum meum ab adole-6 scentia mea. ℣ Et dicetur ei: Quid sunt plagæ istæ in C medio manuum tuarum? Et dicet. His plagatus sum 7 in domo eorum, qui diligebant me. ℣ Phramea suscitare super pastorem meum, & super virum cohærentem mihi: dicit Dominus exercituum: | percute pastorem, & dispergẽtur oues: & conuertam manum meã 8 ad paruulos. ℣ Et erunt in omni terra, dicit Dominus, D partes duæ in ea dispergentur, & deficient: & tertia 9 pars relinquetur in ea. ℣ et ducam tertiam partem per ignem, & vram eos, sicut vritur argentum: & probabo eos, sicut probatur aurum. Ipse vocabit nomen meum, & ego exaudiam eum. Dicam, Populus meus es: & ipse dicet: Dominus Deus meus.

Ezec. 36. d. 30.

Mat. 26. e. 31. Mar. 14. c. 27.

CAPVT XIIII.

1 A ECce venient dies Domini: & diuidentur spolia tua in medio tui. ℣ Et congregabo omnes gen-2 tes ad Ierusalem in pręliũ, & capietur ciuitas, & vastabuntur domus, & mulieres violabuntur: & egredietur media pars ciuitatis in captiuitatem, & re-3 liquum populi non auferetur ex vrbe. ℣ Et egredietur Dominus, & præliabitur contra gentes illas, sicut prę-4 liatus est in die certaminis. ℣ Et stabunt pedes eius in die illa super Montem Oliuarum, qui est contra Ierusalem ad orientem, & scindetur Mons oliuarum ex media parte sui ad Orientem, & ad Occidentem

præ-

prærupto grandi ualde, et separabitur medium montis ad Aquilonem, & medium eius ad Meridiem: ⁋ & 5 fugietis ad vallem montium eorum, quoniam coniungetur vallis montium vsque ad proximum: & fugietis sicut fugistis | a facie terremotus in diebus Oziæ, regis Iuda: & veniet Dominus Deus meus 6 omnesque Sancti cum eo. ⁋ Et erit in die illa: non erit 7 lux, sed frigus, & gelu. ⁋ Et erit dies vna quæ nota est Domino, non dies neque nox: & in tempore vesperi 8 erit lux. ⁋ Et erit in die illa: exibunt aquæ viuæ de Ierusalem: medium earum ad Mare Orientale, & medium earum ad mare nouissimum: in æstate & in hyeme erunt: ⁋ 9 Et erit Dominus Rex super omnem terram: in die illa erit Dominus vnus, & erit nomē eius 10 unum. ⁋ Et reuertetur omnis terra usque ad desertum de colle Remmon ad Austrum Ierusalem: & exaltabitur, & habitabit in loco suo, a porta Beniamin vsq; ad locum portæ prioris, & vsq; ad portam angulorū: 11 & a turre Hananeel vsq; ad torcularia Regis. ⁋ Et habitabunt in ea, & anathema non erit amplius: sed sedebit Ierusalem secura. ⁋ 12 Et hęc erit plaga qua percutiet Dominus omnes Gentes, quæ pugnauerunt aduersus Ierusalem. Tabescet caro vniuscuiusque stātis super pedes suos, & oculi eius contabescent in foraminibus suis, & lingua eorum contabescet in ore suo. 13 ⁋ In die illa erit tumultus Domini magnus in eis: & apprehendet vir manum proximi sui, & conseretur 14 manus eius super manum proximi sui. ⁋ Sed & Iudas pugnabit aduersus Ierusalem: & congregabuntur diuitię omnium gentium in circuitu, aurum, & argentum, & vestes multæ satis. ⁋ 15 Et sic erit ruina equi, & muli, & cameli, & asini, & omnium iumentorū: quæ 16 fuerint in castris illis, sicut ruina hæc. ⁋ Et omnes qui reliqui fuerint de vniuersis Gentibus, quæ venerunt contra Ierusalem, ascendent ab anno in annum, vt adorent regem Dominum exercituum, & celebrent 17 festiuitatem tabernaculorum. ⁋ Et erit: qui non ascenderint de familijs terræ ad Ierusalem, vt adoret regem Dominum exercituum, non erit super eos imber. 18 ⁋ Quod & si familia Aegypti non ascenderit, & non venerit: nec super eos erit, sed erit ruina qua percutiet Dominus omnes gentes, quæ non ascenderint ad celebrandam festiuitatem tabernaculorum. 19 ⁋ Hoc erit peccatum Aegypti, & hoc peccatum omnium gētium, quæ non ascenderint ad celebrandam festiuitatem tabernaculorum. 20 ⁋ In die illa erit quod super frenum equi est, sanctum Domino: & erunt lebetes in domo Domini quasi phialæ coram altari. 21 ⁋ & erit omnis lebes in Ierusalem, & in Iuda sanctificatus Domino exercituum: & venient omnes immolantes, & sument ex eis, & coquent in eis, & non erit mercator vltra in domo Domini exercituum in die illo.

Prophetiæ Zachariæ finis.

PROLOGVS IN MALACHIAE Prophetiam, Maxima ex parte ex procemio Commentariorum Hieronymi in Malachiam.

DEVS per Moysen populo Israel præceperat, sacerdotes tabernaculi sui omni corporali vitio liberos, hostias omni vitio vacuas sibi offerre. Quibus legem suam ad regendum populum ob hoc dederat, vt per sacrificiorum oblationem, internuncij Dei, & hominum facti, populum præceptis cœlestibus facerent obedire. Unde sacerdotes Angelos Dei esse, hoc in loco scriptura testatur. Sed quia tanti muneris gratiam contemnentes, supradictus populus, ac sacerdotes sacrifitia vitio deturpata ipsi criminibus, atque impietatibus maculati, Deo offerre cœperunt: ideo per Malachiam prophetam Deus populum suum Israel increpat. Nomen autem Malachi Septuaginta transtulerunt. Tuangelu asiu, id est, Angelus eius, dicentes: Assumptio verbi Domini super Israel in manu Angeli eius, pro quo in Hebræo legitur Malachi: quod rectius, & expressius dicitur, Angelus, id est, nuncius meus. Nec putandum est iuxta quorundam opinionem, Angelum venisse de cœlo, & assumpsisse corpus humanum, vt Israeli, quæ a Domino sunt, mandata loqueretur. Si enim interpretanda sunt nomina, & ex nominibus non spiritualis intelligenti, sed historiæ ordo texendus est: ergo & Osee, qui Saluator dicitur: & Ioel, qui interpretatur Dominus Deus, siue Incipiens: & cæteri prophetæ non erunt homines, sed vel Angeli, vel Dominus, atque Saluator, quia hoc eorum nomina resonant. Denique exceptis Septuaginta alij Interpretes nomen Malachi, ita vt in Hebræo legitur transtulerunt. Malachi autem Hebræi Esdram existimant sacerdotem; quia omnia quæ in libro illius continentur, etiam hic propheta commemorat, dicens: Labia sacerdotis custodient

scien-

ſcientiam, & legem requirent ex ore eius, quia Angelus Domini exercituum eſt. Tempus quoque ac titulus conueniunt, quod & in Pſalmis diximus, eos qui titulos non habent, eorum eſſe credendos, quorum priores Pſalmi nominibus prænotati ſunt. Igitur & Malachi, id eſt Eſdras poſt Aggæum & Zachariam qui ſub Dario prophetauerunt, fuiſſe credendus eſt: & propterea titulum non habere, quod liber eius pro titulo ſit: in quo diſcimus quod in regno Artaxerxis, Regis Perſarum, Eſdras, filius Saraiæ, & cæterorum vſque ad eum locum vbi dicitur: Filius Aaron ſacerdotis, ab initio aſcenderit de Babylone, & dederit ei rex ſecundum manum Domini Dei ſui, bonam omnem petitionem eius: aſcenderintque cum illo de filijs Iſrael & de filijs ſacerdotum, & de filijs Leuitarum, & de cantoribus, & de ianitoribus, & de Nathinæis in Ieruſalem, anno ſeptimo Artaxerxis Regis: & venerint in Ieruſalem menſe quinto, ipſe eſt annus ſeptimus Regis: quia in primo die menſis primi cœpit aſcendere de Babylone, & in primo menſis quinti venit in Ieruſalem.

PROPHETIA MALACHIAE.

CAPVT PRIMVM.

1 A O Nus verbi Domini ad Iſrael in manu Malachiæ. 2 Dilexi vos, dicit Dominus, & dixiſtis: In quo dilexiſti nos? Nonne frater erat Eſau Iacob, dicit Dominus, | & dilexi Iacob, 3 Eſau autem odio habui, & poſui mōtes eius in ſolitudinem, & hæreditatem eius in dracones 4 deſerti? Quod ſi dixerit Idumæa: Deſtructi ſumus, ſed reuertentes ædificabimus quæ deſtructa ſunt: hæc dicit Dominus exercituum: Iſti ædificabunt, & ego deſtruam: & vocabuntur termini impietatis, & popu-5 lus cui iratus eſt Dominus vſque in æternum. Et o-B culi veſtri videbunt: & vos dicetis: Magnificetur Do-6 minus ſuper terminum Iſrael. Filius honorat patrē, & ſeruus dn̄m ſuum: ſi ergo pater ego ſum, vbi eſt honor meus? & ſi Dominus ego ſum, vbi eſt timor meus, dicit Dominus exercituum? ad vos o ſacerdotes, qui deſpicitis nomen meum, & dixiſtis: In quo 7 deſpeximus nomē tuum? Offertis ſuper altare meū panem pollutum: & dicitis: In quo polluimus te? In 8 eo quod dicitis, Menſa Domini deſpecta eſt. Si offe-C ratis cæcum ad immolandum, nonne malum eſt? & ſi offeratis claudum & languidum, nōne malum eſt? offer illud duci tuo, ſi placuerit ei, aut ſi ſuſceperit fa-9 ciem tuam, dicit Dominus exercituum. Et nunc deprecamini vultum Dei, vt miſereatur veſtri (de manu enim veſtra factum eſt hoc) ſi quo modo ſuſcipiat 10 facies veſtras, dicit Dominus exercituum. Quis eſt in vobis qui claudat oſtia, & incendat altare meum gratuito? non eſt mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum: & munus non ſuſcipiam de ma-11 nu veſtra. | Ab ortu enim ſolis vſque ad occaſum, magnum eſt nomen meum in Gentibus, & in omni loco ſacrificatur, & offertur nomini meo oblatio mū-da: quia magnum eſt nomen meum in Gentibus, di-12 cit Dominus exercituum. Et vos polluiſtis illud in eo quod dicitis: Menſa Domini contaminata eſt: & quod ſuperponitur, contemptibile eſt cum igne qui 13 illud deuorat. Et dixiſtis: Ecce de labore, & exufflaſtis illud, dicit Dominus exercituum, & intuliſtis de rapinis claudum & languidum, & intuliſtis munus: nunquid ſuſcipiam illud de manu veſtra, dicit 14 Dominus? Maledictus doloſus, qui habet in grege ſuo maſculum: & votum faciens, immolat debile Domino: quia Rex magnus ego, dicit Dominus exercituum, & nomen meum horribile in Gentibus.

Ro.9.c. 13.

Pſ.112. a.3.

CAPVT II.

1 A E T nunc ad vos mandatū hoc, o Sacerdotes. | Si nolueritis audire, & ſi nolueritis ponere ſuper 2 cor, vt detis gloriam nomini meo, ait Dn̄s exercituum, mittam in vos egeſtatem, & maledicam benedictionibus veſtris, & maledicā illis, quoniam 3 non poſuiſtis ſuper cor. Ecce ego proijciam vobis brachium, & diſpergam ſuper vultum veſtrum ſter-4 cus ſolēnitatum veſtrarum: & aſſumet vos ſecū. Et ſcietis quia miſi ad vos mādatum iſtud: vt eſſet pactū 5 meum cum Leui, dicit Dominus exercituum. Pactum meum fuit cum eo vitæ & pacis: & dedi ei ti-

Leu.26. b.14. Deu.28. b.15.

morem: & timuit me, & a facie nominis mei paue-6 bat. Lex veritatis fuit in ore eius, & iniquitas non B est inuenta in labijs eius; in pace & in æquitate am-7 bulauit mecum, & multos auertit ab iniquitate. Labia enim sacerdotis custodient scientiam, & legem requirent ex ore eius; quia Angelus Domini exercituū 8 est. Vos autem recessistis de via, & scādalizastis plurimos in lege: irritum fecistis pactum Leui, dicit Dominus exercituum. 9 Propter quod & ego dedi vos contemptibiles, & humiles omnibus populis, sicut non seruastis vias meas, & accepistis faciem in lege. 10 | Nūquid non pater vnus omnium nostrū? nunquid non Deus vnus creauit nos? quare ergo despicit vnusquisque nostrum fratrem suum, violans pactum 11 patrum nostrorum? Transgressus est Iuda, & abo-C minatio facta est in Israel & in Ierusalem: quia contaminauit Iudas sanctificationem Domini, quam dile-12 xit & habuit filiam Dei alieni. Disperdet Dominus virum qui fecerit hoc, magistrum & discipulum de tabernaculis Iacob, | & offerentem munus Domino 13 exercituum. Et hoc rursum fecistis, operiebatis lachrymis altare Domini, fletu & mugitu, ita vt non respiciam vltra ad sacrificium, nec accipiam placabi-14 le quid de manu vestra. Et dixistis. Quam ob causam? quia Dominus testificatus est inter te & vxorē pubertatis tuæ, quam tu despexisti & hæc particeps 15 tua, et vxor fœderis tui. Nonne vnus fecit, et residuum spiritus eius est? Et quid vnus quærit, nisi semen Dei? Custodite ergo spiritum vestrum, et vxo-16 rem adolescentiæ tuæ noli despicere. Cum odio habueris, dimitte, dicit Dominus Deus Israel: operiet autem iniquitas vestimentum eius, dicit Dominus exercituum. Custodite spiritum vestrum, et nolite 17 despicere. Laborare fecistis Dominum in sermonibus vestris. Et dixistis: In quo eum fecimus laborare? In eo quod dicitis, Omnis qui fecit malum, bonus est in conspectu Domini, et tales ei placent: aut certe vbi est Deus iudicij?

Mat. 23. b 9. Ephe. 4. a. 5.

Amos 5. f. 22.

CAPVT III.

1 A ECce | ego mitto Angelum meum, et præparabit viam ante faciem meam. Et statim veniet ad templum suum Dominator quem vos quæritis, et Angelus testamenti, quem vos vultis. Ecce ve-2 nit, dicit Dominus exercituum: et quis poterit cogitare diem aduentus eius? et quis stabit ad videndum eum? Ipse enim quasi ignis conflans, et quasi herba 3 fullonum: et sedebit conflans et emundans argentum, et purgabit filios Leui, et colabit eos quasi aurū et quasi argentum, et erunt Domino offerentes sacri-4 ficia in iustitia. Et placebit Domino sacrificium Iuda et Ierusalem, sicut dies seculi, et sicut anni antiqui. 5 Et accedam ad vos in iudicio, et ero testis velox maleficis et adulteris, et periuris, et qui calumniātur mercedem mercenarij, viduas et pupillos, et opprimunt peregrinum, nec timuerunt me, dicit Dominus exer-6 cituum. Ego enim Dominus, et non mutor, et vos fi-B lij Iacob non estis consumpti. A diebus enim patrū 7 vestrorum recessistis a legitimis meis, et non custodistis. | Reuertimini ad me, et reuertar ad vos, dicit Do-8 minus exercituū. Et dixistis: In quo reuertemur? Si affiget homo Deum, quia vos configitis me? Et dixistis, In quo confugimus te? In decimis, et in primitijs.

| Mat. 11 b 10. Mar. 1. a. 2. Luc. 1. b. 17. & 7. d 27. Psal. 131. d. 17.

| Zach. 1. a. 3.

9 Et in penuria vos maledicti estis, et me vos configi-C tis gens tota. Inferte omnem decimam in horreum: 10 et sit cibus in domo mea, et probate me super hoc, dicit Dominus: si non aperuero vobis cataractas cœli, et effudero vobis benedictionem vsque ad abundan-11 tiam, et increpabo pro vobis deuorantē, et non corrumpet fructum terræ vestræ: nec erit sterilis vinea 12 in agro, dicit Dominus exercituum. Et beatos vos dicent omnes Gentes: eritis enim vos terra desidera-13 bilis, dicit Dominus exercituum. | Inualuerunt su-14 per me verba vestra, dicit Dominus. Et dixistis: Quid locuti sumus contra te? Dixistis: Vanus est qui D seruit Deo: et quod emolumētū, quia custodiuimus præcepta eius, et quia ambulauimus tristes corā Do-15 mino exercituum? ergo nunc beatos dicimus arrogantes: siquidem ædificati sunt facientes impietatē, 16 et tentauerunt Deum et salui facti sunt. Tunc locuti sunt timentes Dominum vnusquisq; cum proximo suo: Et attendit Dominus, et audiuit: et scriptus est liber monumenti coram eo timentibus Dominum, et 17 cogitantibus nomen eius. Et erunt mihi, ait Dominus exercituum, in die qua ego facio, in peculium: et 18 parcam eis sicut parcit vir filio suo seruienti sibi. Et conuertimini, et videbitis quid sit inter iustum et impium: et inter seruientem Deo, et non seruientem ei.

| Iob. 21 b. 14. Esa. 58. a.

CAPVT IIII.

1 A ECce enim dies veniet succensa quasi caminus: et erunt omnes superbi, et omnes facientes impietatem stipula et inflammabit eos dies veniens, dicit Dominus exercituum, quæ non derelin-2 quet eis radicem et germen. | Et orietur vobis timētibus nomen meum, Sol iustitiæ, et sanitas in pennis eius: et egrediemini, et salietis sicut vituli de armen-3 to. Et calcabit impios, cum fuerint cinis sub planta B pedum vestrorum in die qua ego facio, dicit Domi-4 nus exercituum. | Mementote legis Moysi serui mei, quam mandaui ei in Horeb ad omnem Israel præcepta et iudicia. 5 | Ecce ego mittam vobis Eliam prophetam, antequam veniat dies Domini magnus et horribilis. 6 Et conuertet cor patrum ad filios, et cor filiorum ad patres eorum: ne forte veniam, et percutiam terram anathemate.

| Zach. 3. c. 8. 6. | Luc. 1. g 78.

Exo. 20. Deu 4. 5. 6. | Mat. 11. b 14 17. b. 10. | Mar 9. b. 11. Luc. 1. b. 17. 9 a 8.

Prophetia Malachiæ Finis.

PRAEFATIO IN LIBROS MACHABAEORVM.

MACHABAEORVM libri, licet non habeantur in canone Hebræorum, tamen ab Eccleſi inter diuinorum voluminum annotantur hiſtorias. Notant enim prælia inter Hebræorum duces, gentesq; Perſarum: pugnam quoque ſabbatorum, & nobiles Machabæi, a quo hi libri nomen acceperunt, triumphos: fœdus quoque amicitiarum cum Romanorum ducibus, atque legationum. Machabæi, ſeptem fratres ab vna matre Machabæa nomine geniti, cuſtodientes legem, patris traditionem, non manducantes carnem porcinam, ob hoc ab Antiocho rege ſæuiſſimo, in Antiochia martyrij gloria coronati ſunt cum matre ſua: atque ſepulti cum magna veneratione, ibi quieſcunt.

IN PRIMVM LIBRVM MACHABAEORVM ARGVMENTVM.

PRIMVS liber Machabæorum de impietate Antiochi in populum Iudæorum, quem ad ſacrilegos Ethnicorum ritus voluit inducere, primum edìſſerit: de zelo quoque Mathatiæ reſiſtentis Regis conatibus, & filios ad defenſionem legis Dei exhortantis; de Iuda Machabæo præclarisq; eius geſtis & crebris victorijs, ac templo per ipſum a ſpurcitia idolorum purificato, texit hiſtoriam. Agit quoque de morte Iudæ Machabæi, de Ionatha fratre eius ſuccedente illi in Principatu, bellisq; per ipſum geſtis: demiſſis a Ionatha legatis ad Romanos, & Spartiatas pro pacis confœderatione, atque de morte Ionathæ & filiorum eius: Deinde de Simone in eius locum ſubſtituto in principatu & ſacerdotio Iudæorum ac geſtis eius. Demum de nece Simonis cum filijs in conuiuio, ac de Iohanne filio eius patri in gubernatione populi ſuccedente pertractat.

LIBER PRIMVS MACHABAEORVM.

CAPVT PRIMVM.

1 A ET factum eſt, poſtquam percuſſit Alexander Philippi Macedo, qui primus regnauit in Græcia, egreſſus de terra Cethim, Dariũ Regem Perſarum et Medorum: 2 ? conſtituit prælia multa, et obtinuit omnium munitiones, et in- 3 terfecit Reges terræ: ? et pertranſijt vſq; ad fines terræ, et accepit ſpolia multitudinis Gentium: et ſiluit 4 terra in conſpectu eius. ? Et congregauit virtutem et exercitum fortem nimis: et exaltatum eſt et eleuatũ 5 cor eius: ? et obtinuit regiones Gentium, et tyrãnos: 6 et facti ſunt illi in tributum. ? Et poſt hæc decidit in 7 lectum, et cognouit quia moreretur. ? Et vocauit pueros ſuos nobiles, qui ſecum erant nutriti a iuuentute: et diuiſit illis regnum ſuum, cum adhuc viue- 8 ret. ? Et regnauit Alexander annis duodecim, et 9 mortuus eſt. ? Et obtinuerunt pueri eius regnum, 10 vnuſquiſque in loco ſuo: ? et impoſuerunt omnes ſibi diademata poſt mortem eius, et filij eorũ poſt eos 11 annis multis, et multiplicata ſunt mala in terra. ? Et B exijt ex eis radix peccatrix Antiochus illuſtris, filius Antiochi Regis qui fuerat Romæ obſes: et regnauit in anno centeſimo trigeſimo ſeptimo regni Græco- 12 rum. ? In diebus illis exierunt ex Iſrael filij iniqui, et ſuaſerunt multis, dicentes: Eamus, et diſponamus teſtamentum cum Gentibus quæ circa nos ſunt: quia ex quo receſſimus ab eis, inuenerunt nos multa ma- 13 la. ? Et bonus viſus eſt ſermo in oculis eorum. ? Et de- 14 ſtinauerunt aliqui de populo, et abierunt ad regem: et dedit illis poteſtatem vt facerent iuſtitiam Gentiũ. 15 ? Et ædificauerunt gymnaſium in Ieroſolymis ſecun- 16 dum leges Nationũ: ? et fecerunt ſibi præputia, et receſſerunt a teſtamento ſancto, et iuncti ſunt Nationi- 17 bus, et venundati ſunt vt facerent malũ: ? Et paratũ eſt regnũ in conſpectu Antiochi, et cœpit regnare in 18 terra Aegypti, vt regnaret ſuper duo regna. ? Et intra- C uit in Aegyptum in multitudine graui, in curribus, et elephantis, et equitibus, et copioſa nauium mul-

19 titudine. ¶ Et conſtituit bellum aduerſus Ptolemæum regem Aegypti, & veritus eſt Ptolemæus a facie e-
20 ius, & fugit, & ceciderunt vulnerati multi. ¶ Et comprehendit ciuitates munitas in terra Aegypti: & acce-
21 pit ſpolia terræ Aegypti. ¶ Et conuertit Antiochus, poſtquam percuſſit Aegyptum in centeſimo & qua-
22 drageſimo & tertio anno: & aſcendit ad Iſrael, ¶ &
23 aſcendit Ieroſolymam in multitudine graui. ¶ Et intrauit in ſanctificationem cum ſuperbia, & accepit altare aureũ, & candelabrum luminis, & vniuerſa vaſa eius, & menſam ꝓpoſitionis, & libatoria, & phialas, et mortariola aurea, & velũ, & coronas, & ornamentum aureum quod in facie templi erat: & comminuit
24 omnia. ¶ Et accepit argentum et aurum et vaſa con-
D cupiſcibilia: et accepit theſauros occultos quos inue-
25 nit: et ſublatis omnibus, abijt in terram ſuam. ¶ Et fecit cædem hominum, et locutus eſt in ſuperbia ma-
26 gna. ¶ Et factus eſt planctus magnus in Iſrael, et in
27 omni loco eorum: ¶ et ingemuerunt principes et ſeniores, virgines et iuuenes infirmati ſunt: et ſpecioſi-
28 tas mulierum immutata eſt. ¶ Omnis maritus ſumpſit lamentum: et quæ ſedebant in thoro maritali, lu-
29 gebant: ¶ et commota eſt terra ſuper habitantes in ea, et vniuerſa domus Iacob induit confuſionem.
30 ¶ Et poſt duos annos dierum, miſit Rex principem tributorum in ciuitates Iuda, et venit Ieruſalem cum
31 turba magna. ¶ Et locutus eſt ad eos verba pacifi-
32 ca in dolo: et crediderunt ei. ¶ Et irruit ſuper ciuitatem repente, et percuſſit eam plaga magna, et perdi-
33 dit populum multum ex Iſrael. ¶ Et accepit ſpolia ciuitatis: et ſuccendit eam igni, et deſtruxit domos e-
34 ius, et muros eius in circuitu: ¶ et captiuas duxerunt
35 mulieres, et natos, et pecora poſſederunt. ¶ Et ædificauerunt ciuitatem Dauid muro magno et firmo, et
36 turribus firmis, et facta eſt illis in arcẽ: ¶ et poſuerũt illic gentem peccatricem, viros iniquos, et conualue-
37 runt in ea. ¶ Et poſuerunt arma, et eſcas, et congrega-
E uerunt ſpolia Ieruſalem, et repoſuerunt illic: et facti
38 ſunt in laqueum magnum. ¶ Et factum eſt hoc ad inſidias ſanctificationis, et in diabolum malum in Iſ-
39 rael: ¶ et effuderunt ſanguinem innocentem per circuitum ſanctificationis, et contaminauerunt ſanctifi-
40 cationem. ¶ Et fugerunt habitatores Ieruſalem propter eos, et facta eſt habitatio exterorum, et facta eſt
41 extera ſemini ſuo, et nati eius reliquerunt eam. ¶ Sanctificatio eius deſolata eſt ſicut ſolitudo, | dies feſti eius conuerſi ſunt in luctum, ſabbata eius in oppro-
42 brium, honores eius in nihilũ. ¶ Secundũ gloriã eius multiplicata eſt ignominia eius: et ſublimitas eius cõ-
43 uerſa eſt in luctum. ¶ Et ſcripſit Rex Antiochus omni regno ſuo, vt eſſet omnis populus vnus: et relinque-
44 ret vnuſquiſque legem ſuam. ¶ Et conſenſerunt om-
45 nes gentes ſecundum verbum Regis Antiochi. ¶ et multi ex Iſrael conſenſerunt ſeruituti eius, et ſacrifi-
46 cauerunt idolis, et coinquinauerunt ſabbatum. ¶ Et miſit Rex libros per manus nunciorum in Ieruſalem:
F et in omnes ciuitates Iuda: vt ſequerentur leges Gẽ-
47 tium terræ, ¶ et prohiberent holocauſta et ſacrificia,
48 et placationes fieri in templo Dei, ¶ et prohiberent ce-
49 lebrari ſabbatum, et dies ſolemnes: ¶ et iuſſit coinqui-
50 nari ſancta, et ſanctum populum Iſrael. ¶ Et iuſſit ædificari aras, et tẽpla, et idola, et immolari carnes ſuil-
51 las et pecora communia: ¶ et relinquere filios ſuos incircunciſos, et coinquinari animas eorum in omnibus immunditijs et abominationibus, ita vt obliuiſcerentur legem, et immutarent omnes iuſtificatio-
52 nes Dei. ¶ Et quicunque non feciſſent ſecundũ ver-
53 bum regis Antiochi, morerentur. ¶ Secundum omnia verba hæc ſcripſit omni regno ſuo: et præpoſuit
54 principes populo, qui hæc fieri cogerent. ¶ Et iuſſerũt
55 ciuitatibus Iuda ſacrificare. ¶ Et congregati ſunt multi de populo ad eos qui dereliquerant legem Domi-
56 ni: et fecerunt mala ſuper terram: ¶ et effugauerunt populum Iſrael in abditis, et in abſconditis fugitiuo-
57 rum locis. ¶ Die quintadecima menſis Caſleu, quin-
G to et quadrageſimo et cẽteſimo anno, ædificauit Rex Antiochus abominandum idolum deſolationis ſuper altare Dei, et per vniuerſas ciuitates Iuda in cir-
58 cuitu ædificauerunt aras: ¶ et ante ianuas domorum,
59 et in plateis incendebant thura, et ſacrificabant: ¶ et libros legis Dei combuſſerunt igni, ſcindentes eos:
60 ¶ et apud quemcunque inueniebantur libri teſtamẽti Domini, et quicunque obſeruabat legem Domini,
61 ſecundum edictum Regis, trucidabant eum. ¶ In virtute ſua faciebant hæc populo Iſrael qui inuenieba-
62 tur in omni menſe, et menſe in ciuitatibus. ¶ Et quinta et vigeſima die menſis ſacrificabant ſuper arã quæ
63 erat contra altare. ¶ Et mulieres quæ circuncidebant filios ſuos, trucidabantur ſecundum iuſſum Regis
64 Antiochi, ¶ et ſuſpendebant pueros a ceruicibus per vniuerſas domos eorum: et eos qui circunciderant il-
65 los, trucidabant. ¶ Et multi de populo Iſrael definierunt apud ſe, vt non manducarent immunda: et elegerunt magis mori, quam cibis coinquinari immun-
66 dis: ¶ et noluerunt infringere legem Dei ſanctam, et
67 trucidati ſunt, ¶ et facta eſt ira magna ſuper populum valde.

| Tob. 2. b. 6. Amos 8. c. 10.

CAPVT II.

1 IN diebus illis ſurrexit Mathathias, filius Iohan-
A nis, filij Simeonis, ſacerdos ex filijs Ioarib ab
2 Ieruſalem, et conſedit in monte Modin: ¶ et habebat filios quinque, Iohannem, qui cognominaba-
3 tur Gaddis; ¶ et Simeonẽ qui cognominabatur Tha-
4 ſi: ¶ et Iudã, qui vocabatur Machabæus: ¶ et Eleaza-
5 rum, qui cognominabatur Abbaron: et Ionatham,
6 qui cognominabatur Apphus: ¶ hi viderũt mala quæ
7 fiebant in populo Iuda et in Ieruſalem. ¶ Et dixit Mathathias: Væ mihi, vt quid natus ſum videre contritionẽ populi mei, et contritionem ciuitatis ſanctæ, et
8 ſedere illic, cum datur in manibus inimicorũ? ¶ Sancta in manu extraneorum facta ſunt: templum eius
9 ſicut homo ignobilis. ¶ Vaſa gloriæ eius captiua abducta ſunt, trucidati ſunt ſenes eius in plateis, et

10 iuuenes eius ceciderunt in gladio inimicorum.¶Quę
gens non hæreditauit regnum eius, & non obtinuit
11 ſpolia eius?¶Omnis cõpoſitio eius ablata eſt. Quę e-
12 rat libera, facta eſt ancilla. ¶Et ecce ſancta noſtra, &
B pulchritudo noſtra, & claritas noſtra deſolata eſt, &
13 coinquinauerunt ea Gentes.¶ Quo ergo nobis adhuc
14 viuere? ¶Et ſcidit veſtimenta ſua Mathathias, & filij
eius: & operuerunt ſe cilicijs, & planxerunt valde.
15 ¶Et venerunt illuc qui miſſi erant a Rege Antiocho,
vt cogerent eos qui confugerãt in ciuitatem Modin,
immolare, & accendere thura, & a lege Dei diſcede-
16 re. ¶ Et multi de populo Iſrael conſentientes acceſſe-
runt ad eos: ſed Mathathias & filij eius conſtanter ſte
17 terunt: ¶Et reſpondentes qui miſſi erãt ab Antiocho,
dixerunt Mathathiæ: Princeps & clariſſimus & ma-
gnus es in hac ciuitate, & ornatus filijs & fratribus:
18 ¶ergo accede prior, & fac iuſſum Regis, ſicut fecerunt
omnes Gentes & viri Iuda, & qui remanſerunt in Ie-
ruſalem: & eris tu, & filij tui inter amicos Regis, &
amplificatus auro & argento, & muneribus multis.
19 ¶ Et reſpondit Mathathias, & dixit magna voce: Et-
ſi omnes gentes Regi Antiocho obediunt, vt diſce-
dant vnuſquiſque a ſeruitute legis patrum ſuorum,
20 & conſentiant mandatis eius: ¶ ego & filij mei, &
21 fratres mei obediemus legi patrum noſtrorum:¶pro-
C pitius ſit nobis Deus: non eſt nobis vtile relinquere
22 legem, & iuſtitias Dei: ¶ non audiemus verba Re-
gis Antiochi, nec ſacrificabimus tranſgredientes le-
23 gis noſtræ mandata, vt eamus altera via. ¶ Et vt ceſ-
ſauit loqui verba hæc, acceſſit quidam Iudęus in om-
nium oculis ſacrificare idolis ſuper aram in ciuitate
24 Modin ſecundum iuſſum Regis: ¶ & vidit Matha-
thias, & doluit, & contremuerunt renes eius, & ac-
cenſus eſt furor eius ſecundum iudicium legis, & in-
25 ſiliens trucidauit eum ſuper aram:¶ſed & virũ quem
Rex Antiochus miſerat, qui cogebat immolare occi-
26 dit in ipſo tempore, & aram deſtruxit, ¶& zelatus eſt
27 legem, |ſicut fecit Phinees Zamri filio Salomi. ¶Et ex
clamauit Mathathias voce magna in ciuitate, dicẽs:
Omnis qui zelum habet legis ſtatuens teſtamentum,
28 exeat poſt me.¶Et fugit ipſe, & filij eius in montes, &
29 reliquerunt quæcunque habebant in ciuitate. ¶Tunc
deſcenderunt multi quęrentes iudicium & iuſtitiam,
30 in deſertum:¶& ſederunt ibi ipſi & filij eorum, & mu
lieres eorum, & pecora eorum, quoniam inundaue-
31 runt ſuper eos mala.¶et renunciatum eſt viris Regis,
D et exercitui, qui erant in Ieruſalem ciuitate Dauid,
quoniam diſceſſiſſent viri quidam, qui diſſipauerunt
mandatum Regis in loca occulta in deſerto, et abijſ-
32 ſent poſt illos multi.¶Et ſtatim perrexerunt ad eos, et
conſtituerunt aduerſus eos prælium in die ſabbato-
33 rum,¶et dixerunt ad eos: Reſiſtitis et nunc adhuc? e-
xite, et facite ſecundum verbum Regis Antiochi, et
34 viuetis. ¶ Et dixerunt: Non exhibimus, neque facie-
mus verbum Regis ut polluamus diem ſabbatorum.
35 ¶Et concitauerunt aduerſus eos prælium.¶Et non re-
36 ſponderunt eis, nec lapidem miſerunt in eos, nec op-
37 pilauerunt loca occulta:¶dicentes: Moriamur omnes
in ſimplicitate noſtra: et teſtes erunt ſuper nos cœ-
38 lum, et terra, quod iniuſte perditis nos.¶Et intulerunt
illis bellum ſabbatis, & mortui ſunt ipſi, et vxores
eorum, et filij eorum, et pecora eorum, vſque ad mil-
39 le animas hominum. ¶ Et cognouit Mathathias, et
amici eius, et luctum habuerunt ſuper eos valde.

|Nu. 25 b.7.c.13

40 ¶ Et dixit vir proximo ſuo: Si omnes fecerimus, ſicut
fratres noſtri fecerunt, et non pugnauerimus aduer-
ſus Gentes pro animabus noſtris, et iuſtificationibus
41 noſtris: nunc citius diſperdent nos a terra.¶Et cogita-
E uerunt in die illa, dicentes: Omnis homo quicunque
venerit ad nos in bello die ſabbatorum, pugnemus
aduerſus eum: et non moriemur omnes, ſicut mortui
42 ſunt fratres noſtri in occultis. ¶ Tunc congregata eſt
ad eos ſynagoga Aſſidæorum fortis viribus ex Iſrael,
43 omnis voluntarius in lege:¶et omnes qui fugiebant
a malis, additi ſunt ad eos, et facti ſunt illis ad firma-
44 mentum.¶Et collegerunt exercitum, et percuſſerunt
peccatores in ira ſua, et viros iniquos in indignatio-
ne ſua: et cæteri fugerunt ad Nationes, vt euaderent.
45 ¶Et circuiuit Mathathias, et amici eius, & deſtruxẽ-
46 runt aras: ¶ et circunciderunt pueros incircunciſos,
quotquot inuenerunt in finibus Iſrael: et in fortitudi-
47 ne.¶Et perſecuti ſunt filios ſuperbiæ, et proſperatũ
48 eſt opus in manibus eorum:¶ et obtinuerũt legem de
manibus Gentium, et de manibus Regum: et non de-
49 derunt cornu peccatori.¶Et appropinquauerunt dies
F Mathathię moriendi, et dixit filijs ſuis: Nunc confor
tata eſt ſuperbia, et caſtigatio, et tempus euerſionis,
50 et ira indignationis.¶Nunc ergo o filij æmulatores e-
ſtote legis, et date animas veſtras pro teſtamento pa-
51 trum veſtrorum,¶et mementote operum patrũ, quæ
fecerunt in generationibus ſuis: et accipietis gloriam
52 magnam, et nomen æternum.¶ | Abraham nonne in
tentatione inuentus eſt fidelis, et reputatum eſt ei ad
53 iuſtitiam?¶| Ioſeph in tempore anguſtię ſuę cuſtodi-
54 uit mandatum: et factus eſt Dominus Aegypti.¶|Phi
nees pater noſter, zelando zelum Dei, accepit teſta-
55 mentum ſacerdotij æterni.¶|Ieſus dum impleuit ver-
56 bum, factus eſt dux in Iſrael.¶|Caleb dum teſtificatur
57 in eccleſia, accepit hęreditatem.¶| Dauid in ſua miſe-
58 ricordia conſecutus eſt ſedem regni in ſecula.¶| Elias
59 dum zelat zelum legis, receptus eſt in cœlum.¶| Ana
nias, et Azarias, et Miſael, credentes, liberati ſunt de
60 flamma. ¶ Daniel in ſua ſimplicitate liberatus eſt de
61 ore leonum.¶Et ita cogitate per generationem, et ge-
nerationem: quia omnes qui ſperant in eum, non in-
62 firmantur.¶Et a verbis viri peccatoris ne timueritis:
63 quia gloria eius, ſtercus et vermis eſt:¶hodie extolli-
G tur, et cras non inuenietur: quia conuerſus eſt in ter-
64 ram ſuam, et cogitatio eius perijt.¶Vos ergo filij con-
fortamini, et viriliter agite in lege: quia in ipſa glo-
65 rioſi eritis:¶Et ecce Simon frater veſter, ſcio quod vir
conſilij eſt: ipſum audite ſemper, et ipſe erit vobis pa-
66 ter.¶ Et Iudas Machabæus fortis viribus a iuuentute
ſua, ſit vobis princeps militiæ, et ipſe aget bellum po
67 puli. ¶ Et adducetis ad vos omnes factores legis: et
68 vindicate vindictam populi veſtri.¶Retribuite retri-
butionem Gentibus, et intendite in præceptum legis.
69 ¶Et benedixit eos, et appoſitus eſt ad patres ſuos.¶ Et
70 defunctus eſt anno centeſimo, et quadrageſimo ſex-
to: et ſepultus eſt a filijs ſuis in ſepulchris patrum
ſuorum in Modin, et planxerunt eum omnis Iſrael
planctu magno.

CAPUT III.

1 ET ſurrexit Iudas, qui vocabatur Machabæus,
A filius eius pro eo: ¶ et adiuuabant eum om-
2 nes fratres eius, et vniuerſi qui ſe coniunxe-

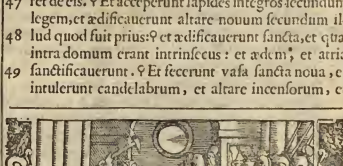
rant patri eius,& præliabantur prælium Israel cum læ-
3 titia. Et dilatauit gloriam populo suo,& induit se lo-
ricam, sicut gigas, & succinxit se arma bellica sua in
4 prælijs,& protegebat castra gladio suo. Similis fa-
ctus est leoni in operibus suis, & sicut catulus leonis
5 rugiēs in venatione. Et persequutus est iniquos per-
scrutans eos:& qui cōturbabant populum suum, eos
6 succendit flammis:& repulsi sunt inimici eius præ ti-
more eius, & omnes operarij iniquitatis conturbati
7 sunt:& directa est salus in manu eius: & exacerba-
bat Reges multos, & lætificabat Iacob in operibus
8 suis,& in seculum memoria eius in benedictione. Et
perambulauit ciuitates Iuda, * & perdidit impios ex
9 eis,& auertit iram ab Israel. Et nominatus est vsque
10 ad nouissimum terræ,& congregauit pereuntes. Et
B congregauit Apollonius Gentes,& a Samaria virtu-
tem multam,& magnam,ad bellandum cōtra Israel.
11 Et cognouit Iudas,& exijt obuiam illi: & percussit,
& occidit illum,& ceciderunt vulnerati multi,& re-
12 liqui fugerunt: & accepit spolia eorum: & gladium
Apollonij abstulit Iudas, & erat pugnans in eo om-
13 nibus diebus. Et audiuit Seron,princeps exercitus
Syriæ, quod congregauit Iudas congregationem fi-
14 delium,& Ecclesiam secum, & ait:Faciam mihi no-
men,& glorificabor in regno,& debellabo Iudam,&
eos qui cum ipso sunt,qui spernebāt verbum Regis.
15 Et præparauit se:& ascenderunt cum eo castra im-
piorum fortes auxiliarij, vt facerent vindictam in fi-
16 lios Israel. Et appropinquauerunt, vsque ad Bethho
17 ron:& exiuit Iudas obuiam illi cum paucis. Vt au-
tem viderunt exercitum venientem sibi obuiam, di-
C xerunt Iudæ: Quomodo poterimus pauci pugnare
contra multitudinem tantam, & tam fortem, & nos
18 fatigati sumus ieiunio hodie? Et ait Iudas:Facile est
concludi multos in manu paucorum:& non est diffe-
rentia in conspectu Dei cœli liberare in multis, & in
19 paucis: quoniam non in multitudine exercitus victo
20 ria belli,sed de cœlo fortitudo est. Ipsi veniunt ad
nos in multitudine contumaci,& superbia, vt disper-
dant nos,& vxores nostras,& filios nostros,& vt spo
21 lient nos: nos vero pugnabimus pro animabus no-
22 stris,& legibus nostris: & ipse Dominus cōteret eos
ante faciem nostram: Vos autem ne timueritis eos.
23 Vt cessauit autem loqui,insiluit in eos subito:& con
tritus est Seron, & exercitus eius in conspectu ipsius:
24 & persecutus est eum in descensu Bethhoron, vs-
que in campum, & ceciderunt ex eis octingenti viri:
25 reliqui autem fugerunt in terram Philisthijm. Et
cecidit timor Iudæ,ac fratrum eius,& formido super
26 omnes gentes in circuitu eorum; Et peruenit ad Re-
gem nomen eius, & de prælijs Iudæ narrabant om-
27 nes gentes. Vt audiuit autem rex Antiochus sermo-
D nes istos, iratus est animo: & misit, & congregauit e-
28 xercitum vniuersi regni sui,castra fortia valde: &
aperuit ærarium suum, & dedit stipendia exercitui
in annum, & mandauit illis, vt essent parati ad om-
29 nia. Et vidit quod defecit pecunia de thesauris suis,
& tributa regionis modica,propter dissensionem, &
plagam,quam fecit in terra,vt tolleret legitima,quæ
30 erant a primis diebus: & timuit ne non haberet, vt
semel & bis in sumptus,& donaria, quæ dederat an-
te larga manu: & abundauerat super reges, qui ante
31 eum fuerant. Et consternatus erat animo valde, &
cogitauit ire in Persidem, & accipere tributa regio-
32 num,& congregare argentum multum. Et reliquit
Lysiam hominem nobilem de genere regali, super
negocia regia, a flumine Euphrate, vsque ad flumen
33 Aegypti: & vt nutriret Antiochum filium suum,
34 donec rediret. Et tradidit ei medium exercitum, &
elephantos, & mandauit ei de omnibus, quæ vole-
35 bat,& de inhabitantibus Iudæam, & Ierusalem: &
E vt mitteret ad eos exercitum,ad conterendam,& ex-
tirpandam virtutem Israel, & reliquias Ierusalem,
36 & auferendam memoriam eorum de loco:& vt con
stitueret habitatores filios alienigenas in omnibus fi-
37 nibus eorum,& sorte distribueret terram eorum, Et
Rex assumpsit partem exercitus residui, & exiuit ab
Antiochia ciuitate regni sui anno centesimo & qua-
dragesimo septimo: & transfretauit Euphraten flu-
38 men, & perambulabat superiores regiones. Et ele-
git Lysias Ptolæmeum filium Dorymini, & Nica-
39 norem Gorgiam, viros potentes ex amicis regis: &
misit cum eis quadraginta millia virorum:& septem
millia equitum: vt venirent in terram Iuda, & di-
40 sperderent eam secundum verbum Regis. Et pro-
cesserunt cum vniuersa virtute sua, & venerunt, &
41 applicuerunt Emmaum in terra campestri. Et au-
dierunt mercatores regionum nomen eorum: & ac-
ceperunt argentum,& aurum multum valde:& pue-
ros:& venerunt in castra, vt acciperent filios Israel in
seruos,& additi sunt ad eos exercitus Syriæ,& terræ
42 alienigenarum. Et vidit Iudas,et fratres eius, quia
F multiplicata sunt mala, & exercitus applicabant ad
fines eorum, et cognouerunt verba Regis quæ man-
dauit populo facere in interitum & consummationē:
43 & dixerunt vnusquisque ad proximum suum: Eri-
gamus deiectionem populi nostri, & pugnemus pro
44 populo nostro,et sanctis nostris: Et congregatus est
conuentus, vt essent parati in prælium: & vt orarent
45 & peterent misericordiam & miserationes. Et Ieru-
salem non habitabatur, sed erat sicut desertum: non
erat qui ingrederetur & egrederetur de natis eius: &
sanctum conculcabatur: & filij alienigenarum e-
rant in arce, ibi erat habitatio Gentium: & abla-
ta est voluptas a Iacob,et defecit ibi tibia et cithara.
46 Et congregati sunt, et venerunt in Maspha contra
Ierusalem: quia locus orationis erat in Maspha ante
47 in Israel. Et ieiunauerunt illa die, et induerunt se
ciliciis, et cinerem imposuerunt capiti suo: et disci-
48 derunt vestimenta sua, et expanderunt libros legis,
de quibus scrutabantur Gentes similitudinem simu-
49 lachrorum suorum: et attulerunt ornamenta sa-
cerdotalia, et primitias et decimas et suscitauerunt
50 Nazaræos, qui impleuerant dies: et clamauerunt
G voce magna in cœlum,dicentes:Quid faciemus istis,
51 et quo eos ducemus? et sancta tua conculcata sunt,
et contaminata sunt,et sacerdotes tui facti sunt in lu-
52 ctum,et in humilitatem: et ecce Nationes conuene-
runt aduersum nos, vt nos disperdant:tu scis quæ co-
53 gitant in nos. Quomodo poterimus subsistere an-
54 te faciem eorum nisi tu Deus adiuues nos? et tu-
55 bis exclamauerunt voce magna. Et post hæc con-
stituit Iudas duces populi, tribunos, et centurio-
56 nes, et pentacontarchos, et decuriones. † Et dixit
his qui ædificabant domos, et sponsabant vxores,
et plantabant vineas, et formidolosis, vt redirent
vnusquisque in domum suam secundum legem.
57 Et mouerunt castra, et collocauerunt ad Austrum

Deu. 20 a.5.b.6. Iudic. 7 a.3.

58 Emmaum. ¶ Et ait Iudas: Accingimini, & estote filij potentes, & estote parati in mane: vt pugnetis aduersus Nationes has, quæ conuenerunt aduersus
59 nos disperdere nos, & sancta nostra: ¶ quoniam melius est nos mori in bello, quam videre mala gentis
60 nostræ & sanctorum. ¶ Sicut autem fuerit voluntas in cœlo, sic fiat.

CAPVT IIII.

1 A ET assumpsit Gorgias quinque millia virorum, & mille equites electos: & mouerunt castra
2 nocte, ¶ vt applicarent ad castra Iudæorum, et percuterent eos subito, & filij qui erant ex arce, erãt
3 illis duces. ¶ Et audiuit Iudas, & surrexit ipse & potẽtes percutere virtutem exercituum Regis, qui erant
4 in Emmaum. ¶ Adhuc enim dispersus erat exercitus
5 a castris. ¶ Et venit Gorgias in castra Iudæ noctu, & neminem inuenit, & quærebat eos in montibus: quo-
6 niam dixit, Fugiunt hi a nobis. ¶ Et cum dies factus esset, apparuit Iudas in campo cum tribus millibus virorum tantum: qui tegumenta & gladios non habe-
7 bant: ¶ & viderunt castra Gentium valida, & loricatos, & equitatus in circuitu eorum, & hi docti ad prę-
8 lium. ¶ Et ait Iudas viris qui secum erant: Ne timueritis multitudinem eorum, & impetum eorum ne for-
9 midetis. ¶ | Mementote qualiter salui facti sunt patres nostri in mari rubro, cum sequeretur eos Pharao cũ
10 exercitu multo. ¶ Et nunc clamemus in cœlum, &
B miserebitur nostri Dominus, & memor erit testamenti patrum nostrorum, & conteret exercitum istũ
11 ante faciem nostram hodie: ¶ & scient omnes gentes,
12 quia est qui redimat & liberet Israel. ¶ Et eleuauerũt alienigenæ oculos suos, & viderunt eos venientes ex
13 aduerso. ¶ Et exierunt de castris in prælium, & tuba
14 cecinerunt hi qui erant cum Iuda. ¶ Et congressi sunt:
15 & contritæ sunt Gentes, & fugerunt in campũ. ¶ Nouissimi autem omnes ceciderunt in gladio, & persequuti sunt eos vsque Gezeron, & vsque in campos Idumeæ, & Azoti, & Iamniæ: & ceciderunt ex illis
16 vsque ad tria millia virorũ. ¶ Et reuersus est Iudas, &
17 exercitus eius, sequens eum. ¶ Dixitq; ad populum: Non concupiscatis spolia: quia bellum contra nos
18 est, ¶ & Gorgias & exercitus eius prope nos in monte: sed state nũc contra inimicos nostros, & expugna-
19 te eos, & sumetis postea spolia securi. ¶ Et adhuc loquente Iuda hæc, ecce apparuit pars quædam prospi-
20 ciens de monte. ¶ Et vidit Gorgias, quod in fugam conuersi sunt sui, & succẽderunt castra: fumus enim
21 qui videbatur, declarabat quod factum est. ¶ Quibus
C illi conspectis timuerunt valde, aspiciẽtes simul et Iu-
22 dam & exercitum in campo paratum ad præliũ. ¶ Et
23 fugerunt omnes in campum alienigenarum: ¶ & Iudas reuersus est ad spolia castrorum, & acceperũt aurũ multum, & argentum & hyacinthum, & purpurã
24 marinam, & opes magnas. ¶ Et conuersi hymnum canebant, & benedicebant Deum in cœlum, quoniã bonus est, quoniam in seculum misericordia eius.
25 ¶ Et facta est salus magna in Israel, in die illa. ¶ Qui-
26 cunque autem alienigenarum euaserunt, venerunt
27 & nunciauerunt Lysię vniuersa quæ acciderãt. ¶ Quibus ille auditis, consternatus animo deficiebat: quod non qualia voluit, talia contigerunt in Israel, & qua-
28 lia mandauit Rex. ¶ Et sequenti anno congregauit Lysias virorum electorum sexaginta millia, & equi-
29 tum quinque millia, vt debellaret eos. ¶ Et venerunt in Iudæã, & castra posuerunt in Bethoron, & occurrit
30 illis Iudas cum decẽ millibus viris. ¶ Et viderunt e-
D xercitũ fortẽ, & orauit, & dixit. Benedictus es saluator Israel, |qui contriuisti impetum potentis in manu serui tui Dauid, | & tradidisti castra alienigenarum
31 in manu Ionathæ, filij Saul, & armigeri eius. ¶ Conclude exercitum istum in manu populi tui Israel, &
32 confundatur in exercitu suo, & equitibus. ¶ Da illis formidinem & tabefac audaciam virtutis eorum, &
33 commoueantur contritione sua. ¶ Deijce illos gladio diligentium te: & collaudent te omnes qui nouerunt
34 nomen tuum in hymnis. ¶ Et cõmiserunt prælium: & ceciderunt de exercitu Lisiæ, quinque millia virorũ.
35 ¶ Videns aũt Lysias fugam suorum, & Iudæorum audaciam, & quod parati sunt aut viuere, aut mori fortiter, abijt Antiochiam, & elegit milites, vt multipli-
36 cati rursus venirent in Iudæam. ¶ Dixit aũt Iudas, & fratres eius: Ecce contriti sunt inimici nostri: ascenda-
37 mus nũc mundare sancta, & renouare. ¶ Et congregatus est omnis exercitus, & ascenderũt in montẽ Sion.
38 ¶ Et viderunt sanctificationem desertam, & altare
E prophanatum, & portas exustas, & in atrijs virgulta nata sicut in saltu vel in montibus, & pastophoria di-
39 ruta. ¶ Et sciderunt vestimenta sua, & plãxerunt planctu magno, et imposuerunt cinerem super caput suũ:
40 ¶ et ceciderunt in faciem super terram, et exclamaue-
41 runt tubis signorum, et clamauerunt in cœlum. ¶ Tũc ordinauit Iudas viros, vt pugnarẽt aduersos eos qui
42 erant in arce, donec emundarent sancta. ¶ Et elegit sacerdotes sine macula, voluntatem habentes in lege
43 Dei: ¶ et mundauerunt sancta, et tulerunt lapides con-
44 taminationis in locum immundum. ¶ Et cogitauit de altari holocaustorum quod prophanatum erat, quid
45 de eo faceret. ¶ Et incidit illis consilium bonum, vt destruerent illud: ne forte illis esset in opprobrium, quia contaminauerunt illud Gentes, et demoliti sunt
46 illud. ¶ Et reposuerunt lapides in monte domus in loco apto, quoadusque veniret propheta, et responde-
47 ret de eis. ¶ Et acceperunt lapides integros secundum legem, et ædificauerunt altare nouum secundum il-
48 lud quod fuit prius: ¶ et ædificauerunt sancta, et quæ intra domum erant intrinsecus: et ædem, et atria
49 sanctificauerunt. ¶ Et fecerunt vasa sancta noua, et intulerunt candelabrum, et altare incensorum, et

50 mensam in templum. ¶ Et incensum posuerunt super altare, et accenderunt lucernas quæ super can-
51 delabrum erant, et lucebant in templo. ¶ Et posuerunt super mensam panes, et appenderunt velamina

Exo. 14 b.9.c.22.

1. Re.17 g.50.

1. Re.14 b.13.

1. Mach. 10. a. 5.

52 & consummauerunt omnia opera quæ fecerant. ¶ Et ante matutinum surrexerunt quinta & vigesima die mensis noni (hic est mensis Casleu) centesimi quadra-53 gesimi octaui anni: ¶ & obtulerunt sacrificium secundum legem super altare holocaustorum nouũ, quod 54 fecerunt. ¶ Secundum tempus & secundum diem in G qua contaminauerunt illud gentes, in ipsa renouatũ est in canticis, & citharis, & cinyris, & in cymbalis. 55 ¶ Et cecidit omnis populus in faciem, & adorauerunt & benedixerunt in cœlum eum, qui prosperauit eis. 56 ¶ Et fecerunt dedicationem altaris diebus octo, & obtulerunt holocausta cum lætitia & sacrificium saluta-57 ris & laudis. ¶ Et ornauerunt faciem templi coronis aureis & scutulis: & dedicauerũt portas & pastopho-58 ria, & imposuerunt eis ianuas. ¶ Et facta est lætitia in populo magna valde, & auersum est opprobrium 59 Gentium. ¶ Et statuit Iudas & fratres eius & vniuersa ecclesia Israel, vt agatur dies dedicationis altaris in temporibus suis ab anno in annum per dies octo, a quinta & vigesima die mensis Casleu, cum lætitia & 60 gaudio. ¶ Et ædificauerunt in tempore illo montem Sion, & per circuitum muros altos & turres firmas: nequando venirent Gentes, & conculcarent eum si-61 cut antea fecerunt. ¶ Et collocauit illic exercitum, vt seruarent eũ, & muniuit eum ad custodiendam Bethsuram, vt haberet populus munitionem contra faciem Idumeæ.

Ioh. 10. c. 22.

Ioh. 10. c. 22.

CAPVT V.

1 A ET factum est, vt audierũt Gentes in circuitu, quia ædificatum est altare & sanctuarium si-2 cut prius, iratæ sunt valde: ¶ & cogitabant tollere genus Iacob qui erant inter eos, & cœperunt 3 occidere de populo, & persequi. ¶ Et debellabat Iudas filios Esau in Idumæa, & eos qui erant in Acrabathane: quia circunsedebant Israelitas: & percussit 4 eos plaga magna. ¶ Et recordatus est malitiam filiorum Bean, qui erant populo in laqueum & in scan-5 dalum: insidiantes ei in via, ¶ & conclusi sunt ab eo in turribus, & applicuit ad eos, & anathematizauit eos, & incendit turres eorũ igni cum omnibus qui in 6 eis erant. ¶ Et transiuit ad filios Ammon, & inuenit manum fortem, & populum copiosum, & Timotheũ 7 ducem ipsorum: ¶ & commisit cum eis prælia multa, 8 & contriti sunt in conspectu eorum, ¶ & percussit eos: & cepit Gazer ciuitatem, & filias eius, & reuersus est 9 in Iudæam. ¶ Et congregatæ sunt Gentes quę sunt in Galaad, aduersus Israelitas qui erant in finibus eorũ, vt tollerent eos: & fugerunt in Datheman munitio-10 nem, ¶ & miserunt literas ad Iudam & fratres eius, dicentes: Congregatæ sunt aduersum nos gentes per 11 circuitum, vt nos auferant: ¶ & parant venire, & occupare munitionem in quam confugimus: & Timo-12 theus est dux exercitus eorum. ¶ Nunc ergo veni, & eripe nos de manibus eorum, quia cecidit multitudo 13 de nobis. ¶ Et omnes fratres nostri qui erant in locis B Tubin, interfecti sunt: & captiuas duxerunt vxores eorũ, & natos, & spolia, & peremerunt illic ferã mille 14 viros. ¶ Et adhuc epistolæ legebantur, & ecce alij nũcij venerũt de Galilæa conscissis tunicis, nuncian-15 tes secundum verba hæc: ¶ dicentes conuenisse aduersum se a Ptolemaida, & Tyro, et Sidone: et repleta est omnis Galilæa alienigenis, vt nos consu-16 mant. ¶ Vt audiuit autem Iudas et populus sermones istos, conuenit ecclesia magna cogitare quid facerent fratribus suis qui in tribulatione erant, et expu-17 gnabantur ab eis. ¶ Dixitq; Iudas Simoni fratri suo: Elige tibi viros, et vade, et libera fratres tuos in Galilæa: ego autem et frater meus Ionathas ibimus in Ga-18 laaditim. ¶ Et reliquit Iosephum filium Zachariæ, et Azariam duces populi cũ residuo exercitu in Iudęa 19 ad custodiam, ¶ et præcepit illis, dicens: Præstote populo huic: et nolite bellum committere aduersum gẽ-20 tes, donec reuertamur. ¶ Et partiti sunt Simoni viri C tria millia, vt iret in Galilæam: Iudæ autem octo mil-21 lia in Galaaditim. ¶ Et abijt Simon in Galilæam, et commisit prælia multa cum gentibus: et cõtritę sunt gentes a facie eius, et persecutus est eos vsque ad por-22 tam ¶ Ptolemaidis, et ceciderũt de Gentibus fere tria 23 millia virorum, et accepit spolia eorum, ¶ et assumpsit eos qui erant in Galilæa, et in Arbatis cum vxoribus et natis, et omnibus quæ erant illis, et adduxit 24 in Iudæam cum lætitia magna. ¶ Et Iudas Machabeus et Ionathas frater eius transierunt Iordanem, et 25 abierunt viam trium dierum per desertum. ¶ Et occurrerunt eis Nabuthæi, et susceperunt eos pacifice, et narrauerunt eis omnia quæ acciderant fratribus 26 eorum in Galaditide, ¶ et quia multi ex eis comprehensi sunt in Barasa, et Bosor, et in Alimis, et in Casphor, et Mageth, et Carnaim: hæ omnes ciuitates 27 munitæ, et magnæ. ¶ Sed et in cæteris ciuitatibus Galaaditidis tenentur comprehensi, et in crastinum constituerunt admouere exercitum ciuitatibus his, 28 et comprehendere, et tollere eos in vna die. ¶ Et conuertit Iudas et exercitus eius viam in desertum Bosor repente, et occupauit ciuitatem: et occidit omnem masculum in ore gladij, et accepit omnia spolia eo-29 rum, et succendit eam igni. ¶ Et surrexerunt inde no-30 cte, et ibant vsque ad munitionem: ¶ Et factum est D diluculo, cum eleuassent oculos suos, ecce populus multus, cuius non erat numerus portantes scalas et machinas, vt comprehenderent munitionem: et ex-31 pugnarent eos. ¶ Et vidit Iudas quia cœpit bellum, et clamor belli ascendit ad cœlum sicut tuba, et clamor 32 magnus de ciuitate: ¶ et dixit exercitui suo: Pugnate 33 hodie pro fratribus vestris. ¶ Et venit tribus ordinibus post eos, et exclamauerunt tubis, et clamauerũt 34 in oratione. ¶ Et cognouerunt castra Timothei, quia Machabæus est, et refugerunt a facie eius: et percusserunt eos plaga magna, et ceciderunt ex eis in die il-35 la fere octo millia virorũ. ¶ Et diuertit Iudas in Maspha, et expugnauit, et cępit eã: et occidit oẽm masculum eius, et assumpsit spolia eius, et succendit eam 36 igni. ¶ Inde perrexit, et cepit Casbon, et Mageth, et 37 Bosor, et reliquas ciuitates Galaaditidis. ¶ Post hæc autem verba, congregauit Timotheus exercitum alium, et castra posuit contra Raphon trans torren-38 tem. ¶ Et misit Iudas speculari exercitum: et renunciauerunt ei dicentes: Quia conuenerunt ad eum omnes gentes quæ in circuitu nostro sunt, exercitus 39 multus nimis: ¶ et Arabas conduxerunt in auxilium sibi, et castra posuerunt trans torrentem, parati ad 40 te venire in prælium. ¶ Et abijt Iudas obuiam illis. E Et ait Timotheus principibus exercitus sui: Cum appropinquauerit Iudas et exercitus eius ad torrentem aquæ, si transierit ad nos prior, non poterimus sustinere eum: quia potens poterit aduersum

nos;

41 nos: ¶si vero timuerit transire, & posuerit castra extra flumen, transfretemus ad eos, & poterimus aduersus
42 illum. ¶ Vt autem appropinquauit Iudas ad torrentē aquæ, statuit Scribas populi secus torrentem, & mandauit eis, dicens: Neminem hominum reliqueritis,
43 sed veniant omnes in prælium. ¶ Et transfretauit ad illos prior, & omnis populus post eum, & contritæ sunt omnes gentes a facie eorum, & proiecerunt arma sua, & fugerunt ad phanum, quod erat in Car-
44 naim. ¶Et occupauit ipsam ciuitatem, & phanum succendit igni cum omnibus qui erant in ipso: et oppressa est Carnaim, & non potuit sustinere contra faciem
45 Iudæ. ¶Et congregauit Iudas vniuersos Israelitas qui erant in Galaaditide, a minimo usque ad maximum, & vxores eorum, & natos, & exercitum magnum
46 valde, vt venirent in terram Iuda. ¶ Et venerunt vsque Ephron: & hæc ciuitas magna in ingressu posita, munita valde, & non erat declinare ab ea dextera
47 vel sinistra: sed per mediam iter erat. ¶Et incluserunt F se qui erant in ciuitate, & obstruxerunt portas lapidi-
48 bus: & misit ad eos Iudas verbis pacificis, ¶ dicens: |Transeamus per terram vestram, ut eamus in terram nostram: & nemo vobis nocebit, tantum pedibus
49 transibimus: Et nolebant eis aperire. ¶Et præcepit Iudas prædicari in castris, vt applicarent vnusquisque
50 in quo erat loco. ¶ Et applicuerunt se viri virtutis, & oppugnauit ciuitatem illam tota die, & tota nocte: &
51 tradita est ciuitas in manu eius: ¶ & peremerunt omnem masculum in ore gladij, & eradicauit eam: & accepit spolia eius, & transiuit per totam ciuitatem su-
52 per interfectos. ¶Et transgressi sunt Iordanem in cam-
53 po magno, contra faciem Bethsan. ¶Et erat Iudas congregans extremos, & exhortabatur populum per to-
54 tam viam, donec venirent in terram Iuda: ¶ & ascenderunt in montem Sion cum lætitia, & gaudio, & obtulerunt holocausta, quod nemo ex eis cecidisset, do-
55 nec reuerterētur in pace. ¶et in diebus quibus erat Iudas, & Ionathas in terra Galaad, & Simon frater eius
56 in Galilæa contra faciem Ptolemaidis, ¶audiuit Iosephus Zachariæ filius, & Azarias principes virtutis res
57 bene gestas, & prælia quæ facta sunt, ¶& dixit: Faciamus, & ipsi nobis nomen, & eamus pugnare aduer-
58 sus Gentes, quæ in circuitu nostro sunt. ¶ Et præcepit
59 his qui erant in exercitu suo, & abierunt Iamniā. ¶Et G exiuit Gorgias de ciuitate & viri eius obuiam illis in
60 pugnam. ¶Et fugati sunt Iosephus, & Azarias, vsque in fines Iudææ: & ceciderunt illo die de populo Israel ad duo millia viri, & facta est fuga magna in popu-
61 lo: ¶ quia non audierunt Iudam, & fratres eius existi-
62 mantes fortiter se facturos: ¶ ipsi autem non erant de semine virorum illorum, per quos salus facta est in
63 Israel. ¶Et viri Iuda magnificati sunt valde in conspectu omnis Israel, & Gentium omnium vbi audieba-
64 tur nomen eorum. ¶Et conuenerunt ad eos fausta ac-
65 clamantes. ¶ Et exiuit Iudas, & fratres eius, & expugnabant filios Esau in terra, quæ ad Austrum est, & percussit Chebron, & filias eius: et muros eius, et tur-
66 res succendit igni in circuitu. ¶ Et mouit castra, vt iret in terram alienigenarum, et perambulabat Sa-
67 mariam. ¶ In die illa ceciderunt sacerdotes in bellum, dum volunt fortiter facere, dum sine consi-
68 lio exeunt in prælium. ¶ Et declinauit Iudas in Azotum in terram alienigenarum, et diruit aras eorum, et sculptilia Deorum ipsorum succendit igni: et cœpit spolia ciuitatum, et reuersus est in terra Iuda.

Nu.20.c 15.

CAPVT VI.

1 A ET Rex Antiochus perambulabat superiores regiones, et audiuit esse ciuitatem Elymaidem in Perside nobilissimam, et copiosam in argen-
2 to, et auro, ¶templumque in ea locuples valde, et illic velamina aurea, et loricæ, et scuta, quæ reliquit Alexander Philippi, Rex Macedo, qui regnauit primus
3 in Græcia. ¶ Et venit, et quærebat capere ciuitatem, et deprædari eam, et non potuit: quoniam innotuit
4 sermo his, qui erant in ciuitate: ¶ et insurrexerunt in prælium, et fugit inde, et abijt cum tristitia magna, et
5 reuersus est in Babyloniam. ¶ Et venit, qui nunciaret ei in Persides, quia fugata sunt castra, quæ erant in ter-
6 ra Iuda: ¶et quia abijt Lysias cum virtute forti in primis, et fugatus est a facie Iudæorum, et inualuerunt armis, et viribus, et spolijs multis, quæ ceperunt de ca-
7 stris, quæ exciderunt: ¶et quia diruerūt abominationem, quam ædificauerat super altare, quod erat in Ierusalem: et sanctificationem, sicut prius circundederūt muris excelsis: sed et Bethsuram ciuitatem suam.
8 ¶Et factum est, vt audiuit Rex sermones istos, expauit, et commotus est valde: et decidit in lectum, et incidit in languorem præ tristitia, quia non factum est
9 ei, sicut cogitabat. ¶Et erat illic per dies multos: quia renouata est in eo tristitia magna, et arbitratus est se
10 mori, ¶et vocauit omnes amicos suos, et dixit illis: re-
B cessit somnus ab oculis meis, et concidi, et corrui cor-
11 de præ solicitudine, ¶et dixi in corde meo: in quantam tribulationem deueni, et in quos fluctus tristitiæ in qua nunc sum: qui iucundus eram, et dilectus in po-
12 testate mea? ¶ Nūc vero reminiscor malorum, quæ feci in Ierusalem, vnde et abstuli omnia spolia aurea, et argentea, quæ erant in ea, et misi auferre habitan-
13 tes Iudæam sine causa. ¶ Cognoui ergo, quia propterea inuenerunt me mala ista: et ecce pereo tristi-
14 tia magna in terra aliena. ¶Et vocauit Philippum, vnum de amicis suis, et præposuit eum super vniuer-
15 sum regnum suum: ¶ et dedit ei diadema, et stolam suam, et annulum, vt adduceret Antiochum filium
16 suum, et nutriret eum, et regnaret. ¶ Et mortuus est illic Antiochus Rex anno centesimo quadragesimo
17 nono. ¶ Et cognouit Lysias quoniam mortuus est Rex, et constituit regnare Antiochum filium eius, quem nutriuit adolescentem, et vocauit nomen
18 eius Eupator. ¶ Et hi qui erant in arce, concluserant Israel in circuitu Sanctorum: et quærebant eis
19 mala semper et firmamentum Gentium. ¶Et cogita-
C uit Iudas disperdere eos: et conuocauit vniuersum
20 populum, vt obsiderent eos. ¶ Et conuenerunt simul, et obsederunt eos anno centesimo quinqua-
21 gesimo, et fecerunt balistas et machinas. ¶ Et exierunt quidam ex eis qui obsidebantur: et ad-
22 iunxerunt se illis aliqui impij ex Israel, ¶ et abierunt ad Regem et dixerunt: Quousque non facis iu-
23 dicium et vindicas fratres nostros? ¶ Nos decreuimus seruire patri tuo, et ambulare in præceptis eius,
24 et obsequi edictis eius: ¶ et filij populi nostri propter hoc alienabant se a nobis, et quicunque inueniebantur ex nobis, interficiebantur, et hæredita-
25 tes nostræ diripiebantur. ¶ Et non ad nos tantum

extenderunt manum, sed & in omnes fines nostros, 26 & ecce applicuerunt hodie ad arcem Ierusalem occupare eam, & munitionem Bethsuram munie- 27 runt: & nisi præueneris eos velocius, maiora quam 28 hæc facient, & non poteris obtinere eos. Et iratus est Rex vt hæc audiuit: & conuocauit omnes amicos suos, & principes exercitus sui, & eos qui super equi- 29 tes erant. Sed & de regnis alijs, & de insulis mariti- D mis venerunt ad eum exercitus conductitij. Et erat 30 numerus exercitus eius, centum millia peditum, & uiginti millia equitum, & elephanti trigintaduo docti 31 ad prælium. Et venerunt per Idumæam, & applicuerunt ad Bethsuram, & pugnauerunt dies multos, & fecerunt machinas: & exierunt, & succenderunt 32 eas igni, & pugnauerunt viriliter. Et recessit Iudas ab arce, & mouit castra ad Bethzacharam contra ca- 33 stra Regis. Et surrexit Rex ante lucem, & concitauit exercitus in impetum contra viam Bethzacharã: & comparauerunt se exercitus in prælium, & tubis 34 cecinerunt: & elephantis ostenderunt sanguinem v- 35 uæ & mori, ad acuendos eos in prælium: & diuiserunt bestias per legiones: & astiterunt singulis elephantis mille viri in loricis concatenatis, & galeæ æreæ in capitibus eorum, & quingenti equites ordi- 36 nati vnicuique bestiæ electi erant. Hi ante tempus vbicunque erat bestia, ibi erant: & quocunque ibat, 37 ibant, & non discedebãt ab ea. Sed & turres ligneæ super eos firmæ protegentes super singulas bestias: & super eas machinæ: & super singulas, viri virtutis trigintaduo, qui pugnabant desuper: & Indus magi- 38 ster bestiæ. Et residuum equitatum hinc & inde sta- E tuit in duas partes, tubis exercitum commouere, & 39 perurgére constipatos in legionibus eius. Et ut refulsit Sol in clypeos aureos & æreos, resplenduerũt mõ- 40 tes ab eis, & resplẽduerunt sicut lampades ignis. Et distincta est pars exercitus Regis per montes excelsos, & alia per loca humilia: & ibãt caute & ordina- 41 te. Et commouebantur omnes inhabitantes terram a voce multitudinis, & incessu turbæ, & collisione armórum. erat enim exercitus magnus valde & for- 42 tis. Et appropiauit Iudas, & exercitus eius in prẽliũ: 43 & ceciderunt de exercitu Regis sexcenti viri. Et vidit Eleazar filius Saura, vnam de bestijs loricatam loricis Regis, & erat eminens super cæteras bestias; 44 & visum est ei quod in ea esset Rex: & dedit se vt liberaret populum suum, & acquireret sibi nomen æ- 45 ternum. Et cucurrit ad eam audacter in medio legionis interficiens a dextris, & a sinistris, & cadebant ab 46 eo huc atque illuc. Et iuit sub pedes elephantis, & supposuit se ei, & occidit eum: & cecidit in terram su- 47 per ipsum, & mortuus est illic. Et videntes virtutem F Regis, & impetum exercitus eius diuerterunt se ab 48 eis. Castra autem Regis ascenderunt contra eos in Ierusalem, & applicuerunt castra Regis ad Iudæam, 49 & montem Sion. Et fecit pacem cum his qui erãt in Bethsura: & exierunt de ciuitate, quia non erant eis 50 ibi alimenta conclusis, quia sabbata erant terræ. Et comprehendit rex Bethsuram: & constituit illic custo- 51 diam seruare eam. Et conuertit castra ad locum sanctificationis dies multos: & statuit illic balistas, & machinas, & ignis iacula, & tormenta ad lapides iactandos, & spicula, & scorpios ad mittendas sagittas, 52 & fundibula. Fecerunt autem & ipsi machinas aduersus machinas eorum, & pugnauerunt dies mul- 53 tos. Escæ autem non erant in ciuitate, eo quod septimus annus esset, & qui remanserant in Iudæa de Gentibus, consumpserant reliquias eorum, quæ repositæ 54 fuerant. Et remanserunt in sanctis viri pauci, quoniam obtinuerat eos fames: & dispersi sunt vnusquis- 55 que in locum suum. Et audiuit Lysias quod Philip- G pus quem constituerat rex Antiochus cum adhuc uiueret, vt nutriret Antiochum filium suum, & regna- 56 ret, reuersus esset a Perside, & Media, & exercitus, qui abierat cum ipso, & quia quærebat suscipere re- 57 gni negocia: festinauit ire, et dicere ad Regem, et duces exercitus: Deficimus quotidie, et esca nobis modica est: et locus quem obsidemus, est munitus, et in- 58 cumbit nobis ordinare de regno. Nunc itaq; demus dextras hominibus istis, et faciamus cum illis pacem, 59 et cum omni gente eorum: et constituamus illis, vt ambulent in legitimis suis, sicut prius: propter legitima enim ipsorum quæ despeximus, irati sunt, et fece- 60 runt omnia hæc. Et placuit sermo in conspectu regis et principum: et misit ad eos pacem facere: et recepe- 61 runt illam. Et iurauit illis Rex, et principes: et exie- 62 runt de munitione. Et intrauit Rex montem Sion, et vidit munitionem loci: et rupit citius iuramẽtũ quod 63 iurauit, et mandauit destruere murum in gyro. Et discessit festinanter, et reuersus est Antiochiam, et inuenit Philippum dominantem ciuitati: et pugnauit aduersus eum, et occupauit ciuitatem.

CAPVT VII.

1 A ANno centesimo quinquagesimo primo exijt Demetrius Seleuci filius ab vrbe Roma, et ascendit cum paucis viris in ciuitatem ma- 2 ritimam, et regnauit illic. Et factum est: vt ingressus est domum regni patrum suorum, comprehendit exercitus Antiochum, et Lysiam, vt adducerẽt eos ad 3 eum. Et res ei innotuit, et ait: Nolite mihi ostendere 4 faciem eorum. Et occidit eos exercitus. Et sedit De- 5 metrius super sedem regni sui, et venerunt ad eum viri iniqui, et impij ex Israel: et Alcimus dux eorum, 6 qui volebat fieri sacerdos. Et accusauerunt populũ apud Regem, dicentes; Perdidit Iudas, et fratres eius omnes amicos tuos, et nos dispersit de terra nostra. 7 Nunc ergo mitte virum, cui credis, vt eat, et videat exterminium oẽ quod fecit nobis, et regionibus Regis, et puniat omnes amicos eius et adiutores eorum. 8 Et elegit Rex ex amicis suis Bacchidem, qui dominabatur trãs flumẽ magnum in regno, et fidelẽ Regi: 9 et misit eũ, vt videret exterminiũ, q̃ fecit Iudas: sed et Alcimũ impiũ cõstituit in sacerdotiũ, et mãdauit ei 10 facere vltionẽ in filios Israel. Et surrexerũt, et venerũt cũ exercitu magno in terrã Iuda, et miserunt nuncios, et locuti sunt ad Iudã, et ad fratres eius verbis pa- 11 cificis in dolo, Et nõ intẽderũt sermonibus eorũ: vi- 12 derũt enim q̃ venerũt cũ exercitu magno. Et cõuenerunt ad Alcimum, et Bacchidem congregatio Scri- 13 barum requirere, quæ iusta sunt: et primi, Assidæi q̃ 14 erant in filijs Israel, et exquirebant ab eis pacẽ. Dixerunt enim: Homo sacerdos de semine Aaron venit, 15 non decipiet nos. Et locutus est cum eis verba pacifica: et iurauit illis, dicens. Non inferemus vobis malũ, 16 neque amicis vestris. Et crediderunt ei. Et comprehendit ex eis sexaginta viros, et occidit eos in vna 17 die, s̃m verbum quod scriptum est. | Carnes sancto-

Inf. 10 d. 46.

Psal. 78. a. 1. 2. 3.

rum tuorum, & sanguinem ipsorum effuderunt in cir-
18 cuitu Ierusalem, & nõ erat qui sepeliret. ¶Et incubuit timor, & tremor in omnem populum: quia dixerunt: Non est veritas, & iudicium in eis: transgressi sunt enim constitutum, & iusiurandum quod iurauerunt.
19 ¶ Et mouit Bacchides castra ab Ierusalẽ, & applicuit in Bethzecha: & misit, & comprehendit multos ex eis qui a se fugerant, & quosdam de populo macta-
20 uit, & in puteum magnum proiecit. ¶Et commisit regionem Alcimo, & reliquit cum eo auxilium in adiu-
21 torium ipsi. Et abijt Bacchides ad Regem: ¶ & satis a-
22 gebat Alcimus pro principatu sacerdotij sui. ¶& conuenerunt ad eum omnes qui perturbabant populum suum, & obtinuerunt terram Iuda, & fecerũt plagam
23 magnam in Israel. ¶ Et vidit Iudas omnia mala quæ fecit Alcimus, & qui cum eo erant filijs Israel, multo
24 plus quam Gentes: ¶& exijt in omnes fines Iudææ in circuitu, & fecit vindictam in viros desertores, & ces-
25 sauerunt vltra exire in regionem. ¶Vidit autem Alcimus quod præualuit Iudas, & qui cum eo erant: &
D cognouit, quia non potest sustinere eos, & regressus est ad Regem, & accusauit eos multis criminibus.
26 ¶Et misit Rex Nicanorem, vnum ex principibus suis nobilioribus, qui erat inimicitias exercens contra Is-
27 rael: & mandauit ei euertere populum. ¶ Et venit Nicanor in Ierusalem cum exercitu magno, & misit ad Iudam, & ad fratres eius verbis pacificis cum dolo,
28 dicens: ¶Non sit pugna inter me, & vos: veniam cum
29 viris paucis, vt videam facies vestras cum pace. ¶ Et venit ad Iudam, & salutauerunt seinuicem pacifice:
30 & hostes parati erant rapere Iudam. ¶Et innotuit sermo Iudæ, quoniam cum dolo venerat ad eum: & cõterritus est ab eo, & amplius noluit videre faciem e-
31 ius. ¶ Et cognouit Nicanor, quoniam denudatum est
E consilium eius: & exiuit obuiam Iudæ in pugnam iux-
32 ta Capharsalama. ¶Et ceciderunt de Nicanoris exercitu fere quinque millia viri, & fugerunt in ciuitatem
33 Dauid. ¶Et post hæc verba ascendit Nicanor in montem Sion, & exierũt de sacerdotibus populi salutare eum in pace, & demonstrare ei holocautomata, quæ
34 offerebãtur pro Rege: ¶Et irridens spreuit eos, & pol-
35 luit: & locutus est superbe, ¶& iurauit cum ira, dicẽs: Nisi traditus fuerit Iudas, & exercitus eius in manus meas: continuo cum regressus fuero in pace, succen-
36 dam domum istam. ¶Et exijt cum ira magna: & intrauerunt sacerdotes, & steterunt ante faciem altaris, &
37 templi: & flentes dixerunt: ¶ Tu Domine elegisti do-
F mum istam ad inuocandum nomen tuum in ea, ut es-
38 set domus orationis & obsecrationis populo tuo. ¶Fac vindictam in homine isto, & exercitu eius, & cadant in gladio: memento blasphemias eorum, & ne dede-
39 ris eis, vt permaneant. ¶Et exiit Nicanor ab Ierusalẽ, & castra applicuit ad Bethhoron: & occurrit illi exer-
40 citus Syriç. ¶Et Iudas applicuit in Adarsa cum tribus
41 millibus viris, & orauit Iudas, & dixit. ¶ Qui missi erant a Rege Sennacherib, Domine, quia blasphemauerunt te, exijt Angelus, & percussit ex eis centũ octo-
42 gintaquinque millia: ¶sic contere exercitum istum in conspectu nostro hodie, & sciant cæteri, quia male locutus est super sancta tua: & iudica illum secundum
43 malitiam illius. ¶Et commiserunt exercitus prælium tertiadecima die mensis Adar: & contrita sunt castra
44 Nicanoris, & cecidit ipse primus in prçlio. ¶vt autem
G vidit exercitus eius, quia cecidisset Nicanor, proiece-
45 runt arma sua, & fugerunt. ¶ & persecuti sunt eos viã vnius diei ab Adazer, vsquequo veniatur in Gazara,
46 & tubis cecinerũt post eos cum significationibus. ¶ & exierunt de omnibus castellis Iudææ in circuitu, & ventilabant eos cornibus, & conuertebantur iterum ad eos, et ceciderunt omnes gladio, & non est relictus
47 ex eis nec vnus. ¶Et acceperunt spolia eorum in prædam: & caput Nicanoris amputauerũt, & dexteram eius quam extenderat superbe, & attulerunt, & suspẽ-
48 derunt contra Ierusalem. ¶Et lætatus est populus val-
49 de, & egerunt diem illam in lætitia magna. ¶ Et constituit agi omnibus annis diem istam tertiadecima
50 die mensis Adar. ¶Et siluit terra Iuda dies paucos.

1.Ma.15.21. — 4. Reg. 19. g. 35. Tob. 1. d. 21. Ecc. 48. d 25. Esa. 37. g. 36. 2. Ma. 8. c 19. 15. c. 22.

CAPVT VIII.

1 ET audiuit Iudas nomen Romanorum, quia sũt
A potentes viribus, & acquiescũt ad omnia quæ postulantur ab eis: & quicunque accesserunt ad eos, statuerunt cum eis amicitias, & quia sunt po-
2 tentes viribus. ¶Et audierunt prælia eorum, & virtutes bonas quas fecerunt in Galatia, quia obtinuerunt
3 eos, & duxerũt sub tributum: ¶ & quanta fecerunt in regione Hispaniæ, & quod in potestatem redegerunt metalla argenti & auri quæ illic sunt, & possederunt
4 omnem locum cõsilio suo & patientia: ¶locaque quæ longe erant valde ab eis, & reges qui superuenerant eis ab extremis terræ, contriuerunt, & percusserunt eos plaga magna: cæteri autem dant eis tributum
5 omnibus annis. ¶ et Philippum, et Persen Cetæorum Regem, et cæteros qui aduersum eos arma tulerant,
6 contriuerunt in bello: et obtinuerunt eos. ¶ et Antiochum magnum Regem Asiæ, qui eis pugnam intulerat, habens centum uiginti elephãtos, et equitatum, et currus, et exercitum magnum valde, contritum ab
7 eis: ¶ et quia ceperunt eum viuum, et statuerunt ei vt
B daret ipse et qui regnarẽt post ipsum tributũ magnũ,
8 et daret obsides, et constitutũ, ¶et regionẽ Indorum, et Medos, et Lydos, de optimis regionib⁹ eorũ: et ac-
9 ceptas eas ab eis, dederũt Eumeni Regi. ¶et quia qui erant apud Helladã, voluerunt ire, et tollere eos: et in-
10 notuit sermo his, ¶et miserunt ad eos ducẽ vnũ et pugnauerunt contra illos, et ceciderunt ex eis multi, et captiuas duxerunt vxores eorum, et filios, et diripuerunt eos, et terram eorum possederũt, et destruxerũt muros eorũ, et in seruitutem illos redegerunt vsq; in
11 hunc diem. ¶et residua regna, et insulas quæ aliquando restiterant illis, exterminauerunt, et in potestatem
12 redegerunt. ¶ Cum amicis autem suis, & qui in ipsis requiem habebant, conseruauerunt amicitiam, et obtinuerunt regna quę erant proxima, et quæ erant longe: quia quicunque audiebant nomen eorum, time-
13 bant eos: ¶quibus vero vellent auxilio esse vt regnarent, regnabant: quos autem vellent, regno deturba-
14 bãt: et exaltati sunt valde. ¶Et in omnibus istis nemo
C portabat diadema, nec induebatur purpura, vt ma-
15 gnificaretur in ea. ¶Et quia curiam fecerũt sibi, et quotidie consulebant trecentos viginti consilium agentes semper de multitudine, ut quę digna sunt, gerant.
16 ¶et cõmittunt vni homini magistratum suum per singulos annos dominari vniuersę terræ suę, et oẽs obediunt vni, et non est inuidia, neque zelus inter eos.
17 ¶Et elegit Iudas Eupolemũ, filiũ Iohannis, filij Iacob: et Iasonem, filium Eleazari, et misit eos Romam
18 constituere cum illis amicitiam et societatem: ¶ et

vt auferrent ab eis iugum Græcorum, quia viderunt 19 quod in seruitutem premerent regnum Israel. ¶ Et abierunt Romam viam multam valde, & introierunt 20 curiam, & dixerunt: ¶ Iudas Machabæus, & fratres eius, & populus Iudæorum, miserunt nos ad vos statuere vobiscum societatem, & pacem, & conscribere 21 nos socios, & amicos vestros. ¶ Et placuit sermo in cõ- 22 spectu eorum. ¶ Et hoc rescriptum est, quod rescripserunt in tabulis æreis, & miserunt in Ierusalem, vt esset 23 apud eos ibi memoriale pacis, & societatis. ¶ BE- D NE SIT ROMANIS, & genti Iudæorum in mari, & in terra in æternum: gladiusque & hostis procul sit 24 ab eis. ¶ Quod si institerit bellum Romanis prius, aut omnibus socijs eorum in omni dominatione eorum: 25 ¶ auxilium feret gens Iudæorum, prout tempus dicta- 26 uerit, corde pleno: ¶ & prœliantibus non dabunt, neque subministrabunt triticum, arma, pecuniam, naues, sicut placuit Romanis: & custodient mandata eo- 27 rum, nihil ab eis accipientes. ¶ Similiter autem & si gẽti Iudæorum prius acciderit bellum, adiuuabunt Ro- 28 mani ex animo, prout eis tempus permiserit: ¶ & adiuuantibus nõ dabitur triticum, arma, pecunia, naues, sicut placuit Romanis: & custodient mandata eorum 29 absque dolo. ¶ secundum hæc verba constituerunt 30 Romani populo Iudæorum. ¶ Quod si post hæc verba hi aut illi addere, aut demere ad hæc aliquid voluerint, facient ex proposito suo: & quæcunque addide- 31 rint, vel dempserint, rata erunt. ¶ Sed & de malis quæ Demetrius Rex fecit in eos, scripsimus ei, dicentes: Quare grauasti iugum tuum super amicos nostros, & 32 socios Iudæos? ¶ Si ergo iterum adierint nos aduersum te, faciemus illis iudicium, & pugnabimus tecum mari terraque.

CAPVT IX.

1 A INterea vt audiuit Demetrius, quia cecidit Nicanor, & exercitus eius in prælio, apposuit Bacchidem, & Alcimum rursum mittere in Iudęam, & 2 dextrum cornu cum illis. ¶ Et abierunt viam quę ducit in Galgala, & castra posuerunt in Masaloth, quę est in Arbellis: & occupauerunt eam, & peremerunt 3 animas hominum multas. ¶ In mense primo anni centesimi, & quinquagesimi secundi, applicuerunt exer- 4 citum ad Ierusalem: ¶ & surrexerunt, & abierunt in Beream viginti millia virorum, & duo millia equi- 5 tum. ¶ Et Iudas posuerat castra in Laisa, & tria millia 6 viri electi cum eo: ¶ & viderunt multitudinem exercitus, quia multi sunt, & timuerunt valde: & multi subtraxerunt se de castris, & non remanserunt ex eis, 7 nisi octingenti viri. ¶ Et vidit Iudas, quod defluxit exercitus suus, & bellum perurgebat eum, & confractus est corde: quia non habebat tempus congregan- 8 di eos, & dissolutus est. ¶ Et dixit his qui residui erant: Surgamus, & eamus ad aduersarios nostros, si poteri- 9 mus pugnare aduersus eos. ¶ Et auertebant eum, dicentes: Non poterimus, sed liberemus animas nostas modo, & reuertamur ad fratres nostros, & tunc pugnabimus aduersus eos: nos autem pauci sumus. 10 ¶ Et ait Iudas: Absit istam rem facere, vt fugiamus ab B eis: & si appropiauit tempus nostrum, moriamur in virtute propter fratres nostros, & non inferamus 11 crimen gloriæ nostræ. ¶ Et mouit exercitus de castris & steterunt illis obuiam: & diuisi sunt equites in duas partes, & fundibularij & sagittarij præibant 12 exercitum, & primi certaminis oẽs potentes. ¶ Bacchides autem erat in dextro cornu, & proximauit le- 13 gio ex duabus partibus, & clamabant tubis. ¶ exclamauerunt autem & hi qui erant ex parte Iudæ etiam ipsi, & commota est terra a voce exercituũ: & cõmis- 14 sum est prælium a mane vsq; ad vesperam. ¶ Et vidit Iudas quod firmior est pars exercitus Bacchidis in dextris, et conuenerunt cum ipso oẽs constãtes corde: 15 ¶ et cõtrita est dextera pars ab eis, et persecutus est eos 16 vsque ad mõtẽ Azoti. ¶ Et qui in sinistro cornu erãt, viderunt quod contritũ est dextrum cornu, et secuti sunt post Iudam et eos qui cum ipso erant a tergo: 17 ¶ et ingrauatũ est pręliũ, et ceciderunt vulnerati mul- 18 ti ex his et ex illis. ¶ Et Iudas cecidit, et cęteri fugerunt 19 ¶ Et Ionathas, et Simon tulerũt Iudam fratrem suũ, et C sepelierunt eum in sepulchro patrum suorum in ciuitate 20 Modin. ¶ Et fleuerunt eum oĩs populus Israel planctu 21 magno: et lugebant dies multos, ¶ et dixerunt: Quõ ce- 22 cidit potẽs, qui saluũ faciebat populũ Israel? ¶ Et cætera verba bellorum Iudę, et virtutum quas fecit, et magnitudinis eius non sunt descripta, multa enim e- 23 rant valde. ¶ Et factum est: post obitum Iudæ emerserunt iniqui in omnibus finibus Israel, et exorti sunt 24 omnes qui operabantur iniquitatem. ¶ In diebus illis facta est fames magna valde, et tradidit se Bacchidi 25 omnis regio eorum cum ipsis. ¶ Et elegit Bacchides 26 viros impios, et constituit eos dños regionis: ¶ et exquirebant et perscrutabantur amicos Iudę, et adducebant eos ad Bacchidem, et vindicabat in illos, et illu- 27 debat. ¶ Et facta est tribulatio magna in Israel, qualis non fuit ex die qua non est visus propheta in Israel. 28 ¶ Et congregati sunt oẽs amici Iudę, et dixerunt Iona- 29 thę: ¶ Ex quo frater tuus Iudas defunctus est, vir similis ei nõest q exeat cõtra inimicos nostros, Bacchidẽ 30 et eos qui inimici sunt gentis nostræ. ¶ Nunc itaque te hodie elegimus esse pro eo nobis in principem et du- 31 cẽ ad bellãdũ bellũ nostrũ. ¶ Et suscepit Ionathas tempore illo principatũ, et surrexit loco Iudę fratris sui. 32 ¶ Et cognouit Bacchides, et quęrebant eũ occidere. 33 ¶ Et cognouit Ionathas et Simõ frater eius, et oẽs qui D cum eo erant: et fugerunt in desertũ Thecuę, et conse- 34 derunt ad aquã lacus Asphar. ¶ Et cognouit Bacchides, et die sabbatorũ venit ipse et oĩs exercitus eius 35 trans Iordanem: ¶ et Ionathas misit fratrem suum ducem populi, et rogauit Nabuthęos amicos suos, vt commodarent illis apparatum suum, qui erat copio- 36 sus. ¶ Et exierunt filij Iambri ex Madaba, et comprehenderunt Iohannem, et omnia quę habebat, et abie- 37 runt habentes ea. ¶ Post hęc verba renunciatum est Ionathę, et Simoni fratri eius, quia filij Iambri faciunt nuptias magnas, et ducunt sponsam ex Madaba, filiã vnius de magnis principibus Chanaan, cũ ambitio- 38 ne magna. ¶ Et recordati sunt sanguinis Iohannis fratris sui, et ascẽderunt, et absconderunt se sub tegumẽ- 39 to montis. ¶ Et eleuauerunt oculos suos, et viderunt: et ecce tumultus, et apparatus multus: et sponsus processit, et amici eius: et fratres eius obuiam illis cũ tym- 40 panis, et musicis, et armis multis. ¶ Et surrexerunt ad eos ex insidijs, et occiderunt eos, et ceciderunt vulnerati multi, et residui fugerunt in montes: et acceperũt 41 omnia spolia eorum, ¶ et cõuersę sunt nuptię in luctũ, 42 et vox musicorũ ipsorũ in lamentũ. ¶ Et vindicauerũt vindictã sãguinis fratris sui, et reuersi sunt ad ripã Ior- 43 danis. ¶ et audiuit Bacchides, et venit die sabbatorũ,

vsque

44 vſque ad oram Iordanis in virtute magna. ¶ Et dixit
E ad ſuos Ionathas: Surgamus, & pugnemus cōtra inimicos noſtros: nō eſt enim hodie, ſicut heri, & nudiu-
45 ſtertius. ¶ Ecce enim bellū ex aduerſo, aqua vero Iordanis hinc & inde, & ripæ, & paludes, & ſaltus: & nō
46 eſt locus diuertēdi. ¶ Nunc ergo clamate in cœlum, vt liberemini de manu inimicorum veſtrorum. Et com-
47 miſſum eſt bellum. ¶ Et extendit Ionathas manum ſuā
48 percutere Bacchidem, & diuertit ab eo retro: ¶ & diſſilijt Ionathas, & qui cū eo erāt in Iordanem, & tranſ-
49 natauerunt ad eos Iordanem: ¶ & ceciderunt de parte Bacchidis die illa mille viri: & reuerſi ſunt in Ieruſa-
50 lem, ¶ & ædificauerūt ciuitates munitas in Iudæa, munitionem quæ erat in Iericho, & in Ammaum, & in Bethhoron, & in Bethel, & Thamnata, & Phara, &
51 Thopo muris excelſis, & portis, & ſeris. ¶ Et poſuit cu-
52 ſtodiam in eis, vt inimicitias exercerent in Iſrael: ¶ & muniuit ciuitatem Bethſurā, & Gazaram, & arcem,
53 & poſuit in eis auxilia, & apparatum eſcarū: ¶ & accepit filios principum regionis obſides, & poſuit eos
54 in arce in Ieruſalem, in cuſtodiam. ¶ Et anno centeſi-
F mo quinquageſimotertio, menſe ſecundo præcepit Alcimus deſtrui muros domus ſanctæ interioris, &
55 deſtrui opera prophetarum: & cœpit deſtruere. ¶ In tempore illo percuſſus eſt Alcimus: & impedita ſunt opera illius, & occluſum eſt os eius, & diſſolutus eſt paralyſi, nec vltra potuit loqui verbum, & mandare
56 de domo ſua. ¶ Et mortuus eſt Alcimus in tempore il-
57 lo cum tormento magno. ¶ Et vidit Bacchides, quoniam mortuus eſt Alcimus: & reuerſus eſt ad Regem,
58 & ſiluit terra annis duobus. ¶ Et cogitauerunt omnes iniqui, dicentes: Ecce Ionathas: & qui cum eo ſunt, in ſilentio habitant confidenter: nunc ergo adducamus Bacchidem, & comprehendet eos omnes vna nocte.
59 ¶ Et abierunt, & conſilium ei dederunt. ¶ Et ſurrexit
60 vt veniret cum exercitu multo: & miſit occulte epiſtolas ſocijs ſuis qui erant in Iudæa, vt comprehenderent Ionatham, & eos qui cum eo erant: ſed non
61 potuerunt, quia innotuit eis conſilium eorum. ¶ Et apprehendit de viris regionis qui principes erāt ma-
62 litiæ quinquaginta viros, & occidit eos. ¶ Et receſſit Ionathas, & Simon, & qui cum eo erant in Bethbeſſen, quæ eſt in deſerto: & extruxit diruta eius, & fir-
63 mauerunt eam. ¶ Et cognouit Bacchides, & congre-
G gauit vniuerſam multitudinem ſuam: & his qui de
64 Iudæa erant denunciauit. ¶ Et venit, & caſtra poſuit deſuper Bethbeſſen: et oppugnauit eam dies multos,
65 et fecit machinas. ¶ Et reliquit Ionathas Simonem fratrem ſuum in ciuitate, et exijt in regionem, et ve-
66 nit cum numero: ¶ et percuſſit Odaren, et fratres eius, et filios Phaſeron in tabernaculis ipſorum, et cœ-
67 pit cædere, et creſcere in virtutibus. ¶ Simon vero, et qui cum ipſo erant, exierunt de ciuitate, et ſuccen-
68 derunt machinas, ¶ et pugnauerunt contra Bacchidem, et contritus eſt ab eis, et afflixerunt eum valde, quoniam conſilium eius, et congreſſus eius erat
69 inanis. ¶ Et iratus contra viros iniquos qui ei conſilium dederant, vt veniret in regionem ipſorum, multos ex eis occidit: ipſe autem cogitauit cum reliquis
70 abire in regionem ſuam. ¶ Et cognouit Ionathas: et miſit ad eum legatos componere pacem cum ipſo, et
71 reddere ei captiuitatem. ¶ Et libenter accepit, et fecit ſecundum verba eius, et iurauit ſe nihil facturum
72 ei mali omnibus diebus vitæ eius. ¶ Et reddidit ei captiuitatem quam prius erat prędatus de terra Iuda: et conuerſus abijt in terrā ſuā, et non appoſuit amplius
73 venire in fines eius. ¶ Et ceſſauit gladius ex Iſrael, et habitauit Ionathas in Machmas, et cępit Ionathas ibi iudicare populum, et exterminauit impios ex Iſrael.

1. Par. 10 a. 3.

CAPVT X.

1 A ET anno centeſimo ſexageſimo aſcendit Alexander, Antiochi filius, qui cognominatus eſt Nobilis: et occupauit Ptolemaidam, et receperunt
2 eum, et regnauit illic. ¶ Et audiuit Demetrius Rex, et cōgregauit exercitum copioſum valde, et exiuit ob-
3 uiam illi in prælium. ¶ Et miſit Demetrius epiſtolam ad Ionatham verbis pacificis, vt magnificaret eum:
4 ¶ dixit enim: Anticipemus facere pacem cū eo, priuſ-
5 quam faciat cum Alexandro aduerſum nos. ¶ recordabitur enim omnium malorum quæ fecimus in
6 eum, et in fratrem eius, et in gentem eius. ¶ Et dedit ei poteſtatem congregandi exercitum, et fabricare arma, et eſſe ipſum ſocium eius, et obſides qui e-
7 rant in arce, iuſſit tradi ei. ¶ Et venit Ionathas in Ieruſalem, et legit epiſtolas in auditu omnis populi,
8 et eorum qui in arce erant. ¶ Et timuerunt timore magno, quoniam audierunt quod dedit ei Rex poteſtatē
9 congregandi exercitum. ¶ Et traditi ſunt Ionathæ ob-
10 ſides, et reddidit eos parentibus ſuis: ¶ et habitauit Ionathas in Ieruſalem, et cœpit ædificare, et innouare
11 ciuitatem. ¶ Et dixit facientibus opera, vt extruerent muros, et montem Sion in circuitu lapidibus qua-
12 dratis ad munitionem: et ita fecerunt. ¶ Et fugerunt alienigenæ qui erant in munitionibus quas Bacchi-
13 des ædificauerat: ¶ et reliquit vnuſquiſq; locum ſuū,
14 et abijt in terram ſuam: ¶ tantum in Bethſura remanſerunt aliqui ex his qui reliquerāt legem, et præcepta
15 Dei, erat enim hæc eis ad refugium. ¶ Et audiuit Alexander Rex promiſſa quæ promiſit Demetrius Iona-
B thæ: et narrauerunt ei prælia, et virtutes quas ipſe fe-
16 cit, et fratres eius, et labores quos laborauerunt: ¶ et ait: Nunquid inueniemus aliquem virum talem? et
17 nunc faciemus eum amicum, et ſocium noſtrum. ¶ Et ſcripſit epiſtolā, et miſit ei ſecundū hæc verba, dicens:
18 ¶ REX Alexander fratri Ionathæ ſalutem. ¶ Audiui-
19 mus de te quod vir potens ſis viribus, et aptus es, vt
20 ſis amicus noſter: ¶ et nunc cōſtituimus te hodie ſummum ſacerdotem gentis tuæ, et vt amicus voceris Regis (et miſit ei purpuram, et coronam auream) et quæ noſtra ſunt ſentias nobiſcum, et conſerues amicitias
21 ad nos. ¶ Et induit ſe Ionathas ſtola ſancta ſeptimo menſe, anno centeſimo ſexageſimo, in die ſolemni ſcenopegiæ: et congregauit exercitum, et fecit arma
22 copioſa. ¶ Et audiuit Demetrius verba iſta, et con-
23 triſtatus eſt nimis, et ait: ¶ Quid hoc fecimus, quod præoccupauit nos Alexander apprehendere amici-
24 tiam Iudęorum ad munimen ſui? ¶ Scribam et ego illis verba deprecatoria, et dignitates, et dona: vt ſint
25 mecum in adiutorium. ¶ Et ſcripſit eis in hæc verba:
26 REX Demetrius gēti Iudæorum ſalutem. ¶ Quoniā ſeruaſtis ad nos pactum, et manſiſtis in amicitia noſtra, et non acceſſiſtis ad inimicos noſtros, audiui-
27 mus, et gauiſi ſumus. ¶ Et nunc perſeuerate adhuc conſeruare ad nos fidem, et retribuemus vobis bona
28 pro his quæ feciſtis nobiſcum. ¶ Et remittemus vo-
C bis præſtationes multas, et dabimus vobis dona-
29 tiones: ¶ Et nunc abſoluo vos, et omnes Iudæos a

tributis, & pretia salis indulgeo, & coronas remitto, 30 & tertias seminis: ♀ & dimidiam partem fructus ligni quod est portionis meæ relinquo vobis ex hodierno die, & deinceps, ne accipiatur a terra Iuda, & a tribus ciuitatibus, quæ additæ sunt illi ex Samaria, & Gali- 31 læa ex hodierna die, & in totũ tẽpus: ♀ & Ierusalem sit sancta, & libera cum finibus suis: & decimæ, & tribu- 32 ta ipsius sint. ♀ Remitto etiam potestatem arcis quę est in Ierusalem: & do eã summo sacerdoti, vt constituat in ea viros quoscunq; ipse elegerit, qui custodiãt eã. 33 ♀ Et oẽm animam Iudæorũ, quæ captiua est a terra Iuda in omni regno meo, relinquo liberã gratis, vt oẽs 34 a tributis soluantur etiam pecorum suorũ. ♀ Et omnes dies solemnes, & sabbata, & neomenię, & dies decreti, & tres dies ante diem solemnem, & tres dies post diem solemnem sint omnes immunitatis, & remissio- 35 nis omnibus Iudæis qui sunt in regno meo: ♀ & nemo habebit potestatem agere aliquid, & mouere nego- 36 cia aduersus aliquem illorũ in omni causa. ♀ Et ascribantur ex Iudęis in exercitu Regis ad triginta millia virorum, & dabuntur illis copiæ, vt oportet omnibus exercitibus Regis, & ex eis ordinabuntur qui sint in 37 munitionibus Regis magni: ♀ & ex his constituentur super negocia regni quæ agũtur ex fide, & principes sint ex eis, & ambulent in legibus suis, sicut præcepit 38 Rex in terra Iuda. ♀ Et tres ciuitates quæ additæ sunt Iudææ ex regione Samariæ, cum Iudæa reputentur: vt sint sub vno, & nõ obediãt alij potestati, nisi sum- 39 mi sacerdotis: ♀ Ptolemaida, & confines eius, quas de- D di donum sanctis q̃ sunt in Ierusalem ad necessarios 40 sumptus sanctorum. ♀ Et ego do singulis annis quindecim millia siclorum argenti de rationibus Regis, 41 quæ me contingunt: ♀ & omne quod reliquum fuerit, quod non reddiderant qui super negocia erant annis 42 prioribus, ex hoc dabunt in opera domus. ♀ Et super hæc quinque millia siclorum argenti, quæ accipiebãt de sanctorum ratione per singulos annos: & hęc ad sa- 43 cerdotes pertineant, qui ministerio funguntur. ♀ Et q̃cunque confugerint in templum quod est Ierosolymis, & in omnibus finibus eius, obnoxij Regi in omni negocio dimittantur, & vniuersa quæ sunt eis in 44 regno meo, libera habeant. ♀ Et ad ædificanda, vel restauranda opera sanctorum sumptus dabuntur de ra- 45 tione Regis: ♀ & ad extruendos muros Ierusalem, & communiendos in circuitu, sumptus dabuntur de ra- 46 tione Regis, & ad construendos muros in Iudæa. ♀ Vt audiuit autem Ionathas, & populus sermones istos, non crediderunt eis, nec receperunt eos: quia recordati sunt malitiæ magnæ, quam fecerat in Israel, & 47 tribulauerat eos valde. ♀ Et complacuit eis in Alexandrum, quia ipse fuerat eis princeps sermonum pacis, 48 & ipsi auxilium ferebant omnibus diebus. ♀ Et congregauit Rex Alexander exercitum magnum, & ad- 49 mouit castra contra Demetrium. ♀ Et commiserunt prælium duo Reges, & fugit exercitus Demetrij, & insecutus est eum Alexander, & incubuit super eos. 50 ♀ Et inualuit prælium nimis, donec occidit Sol: & ce- 51 cidit Demetrius in die illa. ♀ Et misit Alexander ad E Ptolemæum regem Ægypti, legatos secundum hæc 52 verba dicens: ♀ QVONIAM regressus sum in regnũ meum, & sedi in sede patrum meorum, & obtinui principatum, & contriui Demetrium, & possedi 53 regionem nostram, & commisi pugnam cum eo, ♀ & contritus est ipse, & castra eius a nobis, & sedemus in

Sup. 7. b 14.

54 sede regni eius: ♀ & nunc statuamus adinuicem amicitiam: & da mihi filiam tuam vxorẽ, & ego ero ge- 55 ner tuus, & dabo tibi dona, & ipsi digna te. ♀ Et respondit Rex Ptolemæus, dicens: FOELIX dies in qua reuersus es ad terram patrum tuorum, & sedisti 56 in sede regni eorum. ♀ Et nunc faciam tibi quod scripsisti: sed occurre mihi Ptolemaidam, vt videamus 57 inuicem nos, & spondeam tibi, sicut dixisti. ♀ Et exiuit Ptolemęus de Ægypto, ipse & Cleopatra filia eius, & venit Ptolemaidam anno centesimo sexagesimo se- 58 cũdo. ♀ Et occurrit ei Alexãder Rex, & dedit ei Cleopatram filiam suã: & fecit nuptias eius Ptolemaidæ, 59 sicut Reges in magna gloria. ♀ Et scripsit Rex Alexan- 60 der Ionathæ, vt veniret obuiam sibi: ♀ Et abijt cũ gloria Ptolemaidam: & occurrit ibi duobus regibus, & dedit illis argentum multum, & aurum, & dona: & 61 inuenit gratiam in conspectu eorum. ♀ Et conuenerũt aduersus eum viri pestilentes ex Israel, viri iniqui interpellantes aduersus eũ: & non intendit ad eos Rex. 62 ♀ Et iussit spoliari Ionathan vestibus suis, & indui eũ purpura: & ita fecerunt. Et collocauit eum Rex sede- 63 re secum. ♀ Dixitq; principibus suis: Exite cum eo in medium ciuitatis, & prædicate vt nemo aduersus eũ interpellet de vllo negocio, nec quisquã ei molestus 64 sit de vlla ratione. ♀ Et factum est, vt viderunt qui in- F terpellabant gloriam eius quę prędicabatur, & oper- 65 tum eum purpura, fugerunt omnes: ♀ & magnificauit eum Rex, & scripsit eum inter primos amicos, & po- 66 suit eum ducem, & participem principatus. ♀ Et reuer- 67 sus est Ionathas in Ierusalem cum pace, & lætitia. ♀ In anno centesimo sexagesimoquinto, venit Demetrius 68 filius Demetrij, a Creta in terram patrum suorũ. ♀ Et audiuit Alexander Rex, & contristatus est valde, & 69 reuersus est Antiochiã. ♀ Et constituit Demetrius Rex Apolloniũ ducem, qui præerat Cęlesyriæ; & congregauit exercitum magnum, & accessit ad Iamniam: & 70 misit ad Ionathan summum sacerdotem, dicens: ♀ Tu solus resistis nobis, ego autẽ factus sum in derisum, & in opprobrium, propterea quia tu potestatem aduer- 71 sum nos exerces in montibus. ♀ Nunc ergo si confidis in virtutibus tuis, descende ad nos in campũ, & comparemus illic inuicem: quia mecum est virtus bello- 72 rum. ♀ Interroga, & disce quis sum ego, & cæteri q̃ auxilio sunt mihi, q̃ & dicunt quia non põt stare pes vester ante faciem nostrã, quia bis in fugã conuersi sunt 73 patres tui in terra sua: ♀ & nunc quomodo poteris sustinere equitatũ, & exercitũ tantũ in campo vbi non 74 est lapis, neq; saxũ, neq; locus fugiendi? ♀ Vt audiuit aũt Ionathas sermones Apollonij, motus est animo: & elegit decem millia virorũ, & exijt ab Ierusalem, & 75 occurrit ei Simon frater eius in adiutorium: ♀ & applicuerunt castra in Ioppen, & exclusit eum a ciuitate, quia custodia Apollonij Ioppe erat, & oppugnauit 76 eam. ♀ Et exterriti qui erant in ciuitate, aperuerunt 77 ei, & obtinuit Ionathas Ioppen. ♀ Et audiuit Apollonius, & admouit tria millia equitum, & exercitum 78 multum. ♀ Et abijt Azotum tanquam iter faciens, & statim exijt in campum: eo quod haberet multitudinem equitum, & confideret in eis. Et insecutus est eum Ionathas in Azotum, & commiserunt prælium. 79 ♀ Et reliquit Apollonius in castris mille equites post 80 eos occulte. ♀ Et cognouit Ionathas, quoniam insidiæ sunt post se, & circuierunt castra eius, & iecerunt iacula in populum a mane vsque ad vesperam.

31 ℣ Populus autem ſtabat, ſicut præceperat Ionathas:
32 & laborauerunt equi eorum. ℣ Et eiecit Simon exercitum ſuum, & commiſit contra legionem: equites enim fatigati erant, & contriti ſunt ab eo, & fuge-
83 runt. ℣ Et qui diſperſi ſunt per campum, fugerunt in Azotum, & intrauerũt in Bethdagon idolum ſuum,
84 vt ibi ſe liberarent. ℣ Et ſuccendit Ionathas Azotum, & ciuitates quæ erant in circuitu eius, & accepit ſpolia eorum: & templum Dagon, & omnes qui fuge-
85 runt in illud, ſuccendit igni. ℣ Et fuerunt qui ceciderunt gladio cum his qui ſuccenſi ſunt, fere octo mil-
86 lia virorum. ℣ Et mouit inde Ionathas caſtra, & applicuit ea Aſcalonem: et exierunt de ciuitate obuiam
87 illi in magna gloria. ℣ Et reuerſus eſt Ionathas in Ie-
88 ruſalem cum ſuis, habentibus ſpolia multa. ℣ Et factum eſt: vt audiuit Alexander Rex ſermones iſtos,
89 addidit adhuc glorificare Ionatham. ℣ Et miſit ei fibulam auream, ſicut conſuetudo eſt dari cognatis Regum. Et dedit ei Accaron & omnes fines eius in poſſeſſionem.

CAPVT XI.

1 A ET Rex Aegypti congregauit exercitum, ſicut arena quę eſt circa oram maris, & naues multas, & quærebat obtinere regnum Alexandri
2 dolo, & addere illud regno ſuo. ℣ Et exijt in Syriam verbis pacificis, & aperiebant ei ciuitates, & occurrebant ei: quia mandauerat Alexander Rex exire ei ob
3 uiam, eo quod ſocer ſuus eſſet. ℣ Cum autem introiret ciuitatem Ptolemæus, ponebat cuſtodias militum in
4 ſingulis ciuitatibus. ℣ Et vt appropiauit Azoto oſtenderunt ei Templum Dagon ſuccenſum igni, & Azotum, & cætera eius demolita, & corpora proiecta, & eorum qui cæſi erant in bello, tumulos quos fecerant
5 ſecus viam. ℣ Et narrauerunt Regi quia hæc fecit Io-
6 nathas: vt inuidiam facerent ei: & tacuit Rex. ℣ Et occurrit Ionathas Regi in Ioppen cum gloria, & inui-
7 cem ſe ſalutauerunt, & dormierunt illic. ℣ Et abijt Ionathas cum Rege vſque ad fluuium qui vocabatur
8 Eleutherus: & reuerſus eſt in Ieruſalem. ℣ Rex autem Ptolemæus obtinuit dominium ciuitatum vſque Seleuciam maritimam, & cogitabat in Alexandrum cõ
9 ſilia mala. ℣ Et miſit legatos ad Demetrium, dicens: VENI, componamus inter nos pactum, et dabo tibi filiam meam quam habet Alexander, & regnabis
10 in regno patris tui. ℣ pœnitet enim me quod dederim
11 illi filiam meam: quæſiuit enim me occidere. ℣ Et vituperauit eum, propterea quod concupierat regnum
12 eius. ℣ Et abſtulit filiam ſuã, & dedit eam Demetrio,
B & alienauit ſe ab Alexandro, & manifeſtatę ſunt ini-
13 micitiæ eius. ℣ Et intrauit Ptolemæus Antiochiam, & impoſuit duo diademata capiti ſuo, Aegypti, & Aſię.
14 ℣ Alexander autem Rex erat in Cilicia illis tempori-
15 bus: quia rebellabant qui erat in locis illis. ℣ Et audiuit Alexander, & venit ad eum in bellum: & produxit Ptolemęus Rex exercitum, & occurrit ei in manu
16 valida, & fugauit eum. ℣ Et fugit Alexander in Arabiam, vt ibi protegeretur: Rex autem Ptolemæus e-
17 xaltatus eſt. ℣ Et abſtulit Zabdiel Arabs caput Ale-
18 xandri, & miſit Ptolemæo. ℣ Et Rex Ptolemæus mortuus eſt in die tertia: et qui erant in munitionibus, pe-
19 rierunt ab his qui erant intra caſtra. ℣ Et regnauit De-
20 metrius anno centeſimo ſexageſimo ſeptimo. ℣ In diebus illis congregauit Ionathas eos, qui erant in Iudæa, vt expugnarent arcem quæ eſt in Ieruſalem: &
21 fecerunt contra eam machinas multas. ℣ Et abierunt quidam qui oderant gentem ſuam, viri iniqui, ad Regem Demetrium, & renunciauerunt ei, quod Iona-
22 thas obſideret arcem. ℣ Et vt audiuit, iratus eſt: & ſtatim venit ad Ptolemaidam, & ſcripſit Ionathæ ne obſideret arcem, ſed occurreret ſibi ad colloquium feſti
23 nato. ℣ Vt audiuit autem Ionathas, iuſſit obſidere, &
C elegit de ſenioribus Iſrael, & de ſacerdotibus, & de-
24 dit ſe periculo. ℣ Et accepit aurum, & argentum, & veſtem, & alia xenia multa, & abijt ad Regem Ptole
25 maidam, & inuenit gratiam in conſpectu eius. ℣ Et interpellabant aduerſus eum quidam iniqui ex gente
26 ſua. ℣ Et fecit ei Rex, ſicut fecerãt ei qui ante eum fuerant, & exaltauit eum in conſpectu omnium amico-
27 rum ſuorum, ℣ & ſtatuit ei principatum ſacerdotij, & quęcunque alia habuit prius precioſa, & fecit eum
28 principem amicorum. ℣ Et poſtulauit Ionathas a Rege, vt immunem faceret Iudæam, & tres toparchias, & Samariam, & confines eius: & promiſit ei talẽta tre
29 centa. ℣ Et conſenſit Rex: & ſcripſit Ionathæ epiſtolas
30 de his omnibus, hunc modũ continentes: ℣ REX Demetrius fratri Ionathæ ſalutem, et genti Iudæorum.
31 ℣ Exemplum epiſtolæ, quam ſcripſimus Laſtheni pa-
32 rẽti noſtro de vobis, miſimus ad vos, vt ſciretis: ℣ Rex
33 Demetrius Laſtheni parenti ſalutem. ℣ Genti Iudæorum amicis noſtris, et conſeruantibus quæ iuſta ſunt apud nos, decreuimus benefacere, propter benignita
34 tem ipſorum, quam erga nos habent. ℣ Statuimus er-
D go illis omnes fines Iudęę, et tres ciuitates, Lydam, et Ramathan, quę additę ſunt Iudęæ ex Samaria, et omnes confines earum ſequeſtrari omnibus ſacrificantibus in Ieroſolymis pro his quæ ab eis prius accipiebat Rex per ſingulos annos: et pro fructibus terrę, et
35 pomorum: ℣ Et alia quæ ad nos pertinebant decimarum, et tributorum, ex hoc tempore remittimus eis: et areas ſalinarũ, et coronas quę nobis deferebantur.
36 ℣ Omnia ipſis concedimus: et nihil horum irritum erit
37 ex hoc et in omne tempus. ℣ Nunc ergo curate facere horum exemplũ, et detur Ionathæ, et ponatur in monte ſancto, et in loco celebri. ℣ Et vidẽs Demetrius Rex
38 quod ſiluit terra in conſpectu ſuo, et nihil ei reſiſtit, dimiſit totum exercitum ſuum, vnumquẽque in locum ſuum, excepto peregrino exercitu quem traxit ab inſulis Getium: et inimici erant ei omnes exercitus pa-
39 trum eius. ℣ Tryphon autem erat quidam partium Alexandri prius: et vidit quoniã omnis exercitus murmurauit contra Demetriũ, et iuit ad Emalch uel Ara
40 bem, qui nutriebat Antiochum filium Alexandri: ℣ et aſſidebat ei, vt traderet eum ipſi, vt regnaret loco patris ſui: et enunciauit ei quanta fecit Demetrius, et inimicitias exercituum eius aduerſus illum. Et manſit
41 ibi diebus multis. ℣ Et miſit Ionathas ad Demetrium
E Regem, vt eijceret eos, qui in arce erãt in Ieruſalem, et qui in præſidijs erant: quia impugnabant Iſrael.
42 ℣ Et miſit Demetrius ad Ionathan, dicens: Non hæc tantum faciam tibi, et genti tuæ, ſed gloria illuſtrabo
43 te, et gentem tuam cum fuerit opportunum. ℣ Nunc ergo recte feceris, ſi miſeris in auxilium mihi viros,
44 quia diſceſſit omnis exercitus meus. ℣ Et miſit ei Ionathas tria millia virorum fortium Antiochiam: et venerunt ad Regem: et delectatus eſt Rex in aduẽtu eo
45 rum. ℣ Et conuenerunt qui erant de ciuitate, centũ viginti millia virorum, et volebant interficere Regem.

Et

46 ¶Et fugit Rex in aulam: & occupauerunt, qui erāt de
47 ciuitate itinera ciuitatis, & cęperunt pugnare. ¶Et vo-
cauit Rex Iudæos in auxilium, & conuenerunt om-
nes simul ad eum, & dispersi sunt omnes per ciuita-
48 tem: ¶ & occiderunt in illa die centum millia homi-
num, & succenderunt ciuitatem, & ceperunt spolia
49 multa in die illa, & liberauerunt Regem. ¶Et viderūt
qui erant de ciuitate, quod obtinuissent Iudæi ciuita-
tem, sicut volebant: & infirmati sunt mente sua, & cla
50 mauerunt ad Regem cum precibus, dicentes: ¶Da no
bis dextras, & cessent Iudæi oppugnare nos, & ciui-
51 tatem. ¶Et proiecerunt arma sua, & fecerunt pacem:
& glorificati sunt Iudæi in conspectu Regis, & in con
spectu omnium, qui erant in regno eius, & nominati
sūt in regno: & regressi sūt in Ierusalē, habētes spolia
52 multa. ¶Et sedit Demetrius Rex in sede Regni sui: &
53 siluit terra in conspectu eius. ¶ Et mentitus est omnia
F quæcunque dixit, & abalienauit se a Ionatha, & non
retribuet ei secundum beneficia, quæ sibi tribuerat,
54 & vexabat eum valde. ¶ Post hæc autem reuersus est
Tryphon, & Antiochus cum eo puer adolescens, &
55 regnauit, & imposuit sibi diadema. ¶ Et congregati
sunt ad eum omnes exercitus quos disperserat Deme
trius, & pugnauerunt contra eum: & fugit, & terga
56 vertit. ¶ Et accepit Tryphon bestias, & obtinuit An-
57 tiochiam: ¶& scripsit Antiochus adolescens Ionathæ,
dicens: Constituo tibi sacerdotium, & constituo te su-
58 per quattuor ciuitates, vt sis de amicis Regis. ¶Et mi-
sit illi vasa aurea in ministerium, & dedit ei potestatē
bibendi in auro, & esse in purpura, & habere fibulam
59 auream: ¶& Simonem fratrem eius constituit ducem
60 a terminis Tyri, vsque ad fines Aegypti. ¶Ex exijt Io
nathas, & perambulabat trans flumen ciuitates: &
congregatus est ad eum omnis exercitus Syriæ in au
xilium, & venit Ascalonem, & occurrerunt ei hono-
61 rifice de ciuitate. ¶ Et abijt inde Gazam: & concluse-
runt se qui erant Gazæ, & obsedit eam, & succendit,
62 quæ erant in circuitu ciuitatis, & prædatus est ea. ¶Et
rogauerunt Gazenses Ionatham, & dedit illis dexte-
G ram: & accepit filios eorum obsides, & misit illos in
Ierusalem, & perambulauit regionem, vsque Dama
63 scum. ¶ Et audiuit Ionathas, quod præuaricati sunt
principes Demetrij in Cades, quæ est in Galilęa cum
exercitu multo, volentes eum remouere a negocio
64 regni: ¶ & occurrit illis: fratrem autem suum Simo-
65 nem reliquit intra prouinciam. ¶ Et applicuit Simon
ad Bethsuram, & expugnabat eam diebus multis, &
66 conclusit eos. ¶Et postulauerunt ab eo dextras accipe
re: & dedit illis: et eiecit eos inde, et cepit ciuitatem,
67 et posuit in ea præsidium. ¶Et Ionathas, & castra eius
applicuerunt ad aquam Genesar, et ante lucem vigi-
68 lauerunt in campo Asor: ¶ et ecce castra alienigena-
rum occurrebant in campo, et tendebant ei insidias
69 in montibus: ipse autem occurrit ex aduerso. ¶ Insidię
vero exurrexerunt de locis suis, et commiserunt præ-
70 lium. ¶ Et fugerunt qui erant ex parte Ionathæ om-
nes: et nemo relictus est ex eis, nisi Mathathias, filius
Absolomi, et Iudas filius Caliphi princeps militiæ e-
71 xercitus. ¶Et scidit Ionathas vestimenta sua, et posuit
72 terram in capite suo, et orauit. ¶ Et reuersus est Iona-
thas ad eos in prælium, & conuertit eos in fugam, &
73 pugnauerunt. ¶ Et viderunt, qui fugiebant partis il-
lius, & reuersi sunt ad eum, & insequebantur cum eo
omnes, vsque Cades ad castra sua, & peruenerunt
74 vsque illuc: ¶ et ceciderunt de alienigenis in die illa
tria millia virorum: et reuersus est Ionathas in Ie-
rusalem.

CAPVT XII.

1 ET vidit Ionathas quia tempus eum iuuat, ele-
A git viros, et misit eos Romam statuere et reno
2 uare cum eis amicitiam: ¶ et Spartiatas, et ad
alia loca misit epistolas secundum eandem formam:
3 ¶et abierunt Romam, et intrauerunt curiam, et dixe-
runt: Ionathas summus sacerdos, et gens Iudęorum,
miserunt nos, vt renouaremus amicitiam et societa-
4 tem secundum pristinum. ¶ Et dederunt illis episto-
las ad ipsos per loca, vt deducerent eos in terram Iu
5 da cum pace. ¶ Et hoc est exemplum epistolarū quas
6 scripsit Ionathas Spartiatis. ¶ IONATHAS sum-
mus sacerdos, et seniores gentis, et sacerdotes, et reli-
quus populus Iudæorum, Spartiatis fratribus salutē.
7 ¶Iampridem missæ erant epistolæ ad Oniam sum-
mum sacerdotem ab Ario, qui regnabat apud vos,
quoniam estis fratres nostri, sicut scriptum continet
8 quod subiectum est. ¶ Et suscepit Onias virum qui
B missus fuerat, cum honore: et accepit epistolas, in qui
9 bus significabatur de societate et amicitia. ¶Nos cum
nullo horum indigeremus, et habentes solatio san-
10 ctos libros qui sunt in manibus nostris, ¶ maluimus
mittere ad vos renouare fraternitatem et amicitiam,
ne forte alieni efficiamur a vobis: multa enim tem-
11 pora transierunt, ex quo misistis ad nos. ¶ Nos ergo
in omni tempore sine intermissione in diebus solem-
nibus, et cæteris quibus oportet, memores sumus ve-
stri in sacrificijs quę offerimus, et in obseruationibus,
12 sicut fas est et decet meminisse fratrum. ¶Lętamur ita
13 que de gloria vestra. ¶ Nos autem circundederunt
multæ tribulationes, et multa prælia: et impugnaue-
14 runt nos Reges qui sunt in circuitu nostro. ¶ Nolui-
mus ergo vobis molesti esse, neque cæteris socijs, et a-
15 micis nostris in his prælijs. ¶habuimus enim de cœlo
auxilium, et liberati sumus nos, et humiliati sunt ini-
16 mici nostri. ¶Elegimus itaque Numenium Antiochi,
C et Antipatrem Iasonis filium, et misimus ad Roma-
nos renouare cum eis amicitiam et societatem pristi
17 nā. ¶ Mandauimus itaque eis vt veniant etiā ad vos,
et salutent vos, et reddant vobis epistolas nostras de
18 innouatione fraternitatis nostrę. ¶Et nunc bene facie-
19 tis respondentes nobis ad hæc. ¶ Et hoc est rescriptum
20 epistolarum, quod miserat Onię ¶ Arius, Rex Spar-
21 tiatarum Oniæ, sacerdoti magno salutem. ¶ Inuentū
est in scriptura de Spartiatis et Iudęis, quoniam sunt
22 fratres, et quod sunt de genere Abraham. ¶ Et nūc ex
quo hæc cognouimus, benefacitis scribentes nobis
23 de pace vestra. ¶ Sed et nos rescripsimus vobis, Pe-
cora nostra, et possessiones nostrę, vestrę sunt: et
vestrę nostrę: mandauimus itaque hęc nunciari vo-
24 bis. ¶ Et audiuit Ionathas qm̄ egressi sūt principes De
D metrij cū exercitu multo supra quam prius, pugnare
25 aduersus eum: ¶ et exijt ab Ierusalē, et occurrit eis in
Amathite regione: non enim dederat eis spaciū ut in-
26 grederentur regionem eius. ¶Et misit speculatores in
castra eorum, et reuersi renunciauerunt quod consti-
27 tuunt superuenire illis nocte. ¶Cum occidisset autem
sol, pręcepit Ionathas suis vigilare, et esse in armis
paratos ad pugnam tota nocte, et posuit custodes per
28 circuitum castrorum. ¶Et audierunt aduersarij, quod

para-

paratus eſt Ionathas cum ſuis in bello: & timuerunt, & formidauerunt in corde ſuo: & accenderunt focos 29 in caſtris ſuis. ℣ Ionathas autem, & qui cum eo erant, non cognouerunt vſque mane: videbant autem lu- 30 minaria ardentia. ℣ & ſecutus eſt eos Ionathas, & non comprehendit eos: tranſierant enim flumen Eleuthe- 31 rum. ℣ Et diuertit Ionathas ad Arabas, qui vocantur Zabadæi: & percuſſit eos, & accepit ſpolia eorum. 32 ℣ Et iunxit, & venit Damaſcũ, & perambulabat om- E nem regionem illam. ℣ Simon autem exijt, & venit 33 vſque ad Aſcalonem, & ad proxima præſidia, & de- 34 clinauit in Ioppen, & occupauit eam. ℣ (audiuit enim quod vellent præſidium tradere partibus Demetrij) 35 & poſuit ibi cuſtodes, vt cuſtodirent eam. ℣ Et reuer- ſus eſt Ionathas, & conuocauit ſeniores populi, & co- 36 gitauit cum eis ædificare præſidia in Iudæa, ℣ & ædifi- care muros in Ieruſalem, & exaltare altitudine ma- gna inter medium arcis, & ciuitatis, vt ſepararet eam a ciuitate, vt eſſet ipſa ſingulariter, & neque emant, 37 neque vendant. ℣ Et conuenerunt vt ędificarent ciui- tatem: & cecidit murus qui erat ſuper torrentẽ ab or- tu Solis, & reparauit eum qui vocatur Caphetetha: & Simon ædificauit Adiada in Sephela, & muniuit 38 eam, & impoſuit portas, & ſeras. ℣ Et cum cogitaſſet Tryphon regnare Aſiæ, & aſſumere diadema, & ex- 39 tendere manum in Antiochum regem: ℣ timens ne for- F te non permitteret eum Ionathas, ſed pugnaret ad- uerſus eum: quærebat comprehendere eum, & occi- 40 dere. ℣ Et exurgens abijt in Bethſan. ℣ Et exiuit Iona- 41 thas obuiam illi cum quadraginta millibus virorum 42 electorum in prælium, & venit Bethſan. ℣ Et vidit Tryphon, quia venit Ionathas cum exercitu multo, 43 vt extenderet in eum manus: & timuit, ℣ & excepit eum cum honore, & commendauit eum omnibus a- micis ſuis, & dedit ei munera: & præcepit exerciti- 44 bus ſuis, vt obedirent ei, ſicut ſibi. ℣ Et dixit Iona- thæ. Vt quid vexaſti vniuerſum populum, cum bel- 45 lum nobis non ſit? ℣ Et nunc remitte eos in domos ſuas: elige autem tibi viros paucos qui tecum ſint, & veni mecum Ptolemaidam, & tradam eam tibi, & reliqua præſidia, & exercitum, & vniuerſos præ- poſitos negocij, & conuerſus abibo: propterea enim 46 veni. ℣ Et credidit ei, & fecit ſicut dixit: & dimiſit 47 exercitum, & abierunt in terram Iuda. ℣ retinuit au- G tem ſecum tria millia virorum: ex quibus remiſit in Galilæam duo millia, mille autem venerunt cum 48 eo. ℣ Vt autem intrauit Ptolemaidam Ionathas, clau- ſerunt portas ciuitatis Ptolemenſes: & comprehen- derunt eum: & omnes qui cum eo intrauerant, gla- 49 dio interfecerunt. ℣ Et miſit Tryphon exercitum, & equites in Galilæam, & in campum magnum, vt 50 perderent omnes ſocios Ionathæ. ℣ At illi cum co- gnouiſſent, quia comprehenſus eſt Ionathas, & pe- rijt, & omnes qui cum eo erant: hortati ſunt ſe- 51 metipſos, & exierunt parati in prælium. ℣ Et viden- tes hi qui inſequuti fuerant, quia pro anima res eſt illis, reuerſi ſunt: illi autem venerunt omnes cum 52 pace in terram Iuda. ℣ Et planxerunt Ionatham, & eos qui cum ipſo erant, valde, & luxit Iſrael luctu 53 magno. ℣ Et quæſierunt omnes gentes quæ erant in 54 circuitu eorum, conterere eos: ℣ dixerunt enim: Non habent principem, & adiuuantem: nunc ergo ex- pugnemus illos, & tollamus de hominibus memo- riam eorum.

CAPVT XIII.

1 A ET audiuit Simon quod congregauit Tryphon exercitum copioſum, vt veniret in terram Iu- 2 da, & attereret eam. ℣ Videns quia in tremore populus eſt, & in timore, aſcendit Ieruſalem, & con- 3 gregauit populũ: ℣ & adhortans dixit: Vos ſcitis quan ta ego, & fratres mei, & domus patris mei fecimus pro legibus, et pro ſanctis prælia, et anguſtias quales 4 vidimus: ℣ horum gratia perierunt fratres mei omnes 5 propter Iſrael, et relictus ſum ego ſolus. ℣ Et nunc non mihi contingat parcere animæ meę in omni tempore tribulationis: non enim melior ſum fratribus meis. 6 ℣ Vindicabo itaque gentem meam, et ſancta, natos quoque noſtros, et vxores: quia congregatę ſunt vni- 7 uerſæ gentes conterere nos inimicitiæ gratia. ℣ Et ac- cenſus eſt ſpiritus populi ſimul, vt audiuit ſermones 8 iſtos, ℣ et reſponderunt voce magna, dicentes: Tu es 9 dux noſter loco Iudæ, et Ionathæ fratris tui: ℣ pugna prælium noſtrum: et omnia quæcunq; dixeris nobis, 10 faciemus. ℣ Et cõgregans omnes viros bellatores, ac- B celerauit cõſummare vniuerſos muros Ieruſalem, et 11 muniuit eam in gyro. ℣ Et miſit Ionatham filium Ab- ſalomi, et cum eo exercitum nouum in Ioppen, et eie- 12 ctis his qui erant in ea, remanſit illic ipſe. ℣ Et mouit Tryphon a Ptolemaida cum exercitu multo, vt veni 13 ret in terrã Iuda, et Ionathas cum eo in cuſtodia. ℣ Si- mon autem applicuit in Addus contra faciem campi. 14 ℣ Et vt cognouit Tryphon, quia ſurrexit Simon loco fratris ſui Ionathæ: et quia commiſſurus eſſet cum eo 15 prælium, miſit ad eum legatos, ℣ dicens: Pro argento quod debebat frater tuus Ionathas in ratione Regis 16 propter negocia quæ habuit, detinuimus eũ. ℣ Et nũc mitte argenti talenta centum, et duos filios eius obſi- des, vt non dimiſſus fugiat a nobis, et remittemus eũ. 17 ℣ Et cognouit Simon quia cum dolo loqueretur ſecũ, C iuſſit tamen dari argentum, et pueros, ne inimicitiam 18 magnam ſumeret ad populum Iſrael, ℣ dicentẽ: Quia 19 non miſit ei argẽtum, et pueros, propterea perijt. ℣ Et miſit pueros, et centum talenta: et mentitus eſt, et nõ 20 dimiſit Ionatham. ℣ Et poſt hæc venit Tryphon in- tra regionem, vt contereret eam, et gyrauerunt per viam quæ ducit Ador, et Simon, et caſtra eius ambu- 21 labant in omnem locum quocunque ibant. ℣ Qui au- tem in arce erant, miſerunt ad Tryphonem legatos, vt feſtinaret venire per deſertum, et mitteret illis 22 alimonias. ℣ Et parauit Tryphon omnem equita- tum, vt veniret illa nocte: erat autem nix multa val- 23 de, et non venit in Galaaditim. ℣ Et cum appropin- quaſſet Baſcaman, occidit Ionatham, et filios eius il- 24 lic. ℣ Et conuertit Tryphon, et abijt in terram ſuam. 25 ℣ Et miſit Simon, et accepit oſſa Ionathæ fratris ſui, D et ſepeliuit ea in Modin ciuitate patrum eius. ℣ Et 26 planxerunt eum omnis Iſrael planctu magno, et lu- 27 xerunt eum dies multos. ℣ Et ædificauit Simon ſu- per ſepulchrum patris ſui, et fratrum ſuorum ædifi- 28 cium altum viſu, lapide polito retro, et ante: ℣ et ſta- tuit ſeptem pyramidas, vnam contra vnam, patri, et 29 matri, et quattuor fratribus: ℣ et his circumpoſuit columnas magnas: et ſuper columnas arma, ad me- moriam æternam: et iuxta arma naues ſculptas, quæ 30 viderentur ab omnibus nauigantibus mare. ℣ hoc eſt ſepulchrum quod fecit in Modin vſque in hunc 31 diem. ℣ Tryphon autem cum iter faceret cum

32 Antiocho Rege adoleſcẽte,dolo occidit eum. ¶ Et regnauit loco eius,& impoſuit ſibi diadema Aſię,& fecit plagam magnam in terra. 33 ¶ Et ędificauit Simon p̄ſidia Iudææ, E muniens ea turribus excelſis, & muris magnis, & portis, & ſeris: & poſuit alimenta in munitionibus. 34 ¶ Et elegit Simon viros,& miſit ad Demetrium regem, vt faceret remiſſionem regioni: quia actus omnes Tryphonis per direptionem fuerãt geſti. 35 ¶ Et Demetrius Rex ad verba iſta reſpondit ei,& ſcripſit epiſtolam talem. 36 ¶ REX Demetrius Simoni ſummo ſacerdoti,& amico Regum,& ſenioribus, & Genti Iudæorum ſalutem. 37 ¶ Coronam auream,& bahem quam miſiſtis,ſuſcepimus:parati ſumus facere vobiſcum pacem magnã, & ſcribere præpoſitis Regis remittere vobis quæ indulſimus. 38 ¶ Quæcunque enim conſtituimus, vobis conſtant. Munitiones quas ędificaſtis, vobis ſint: 39 ¶ remittimus quoque ignorantias,& peccata vſq; in hodiernum diem, & coronam quam debebatis:& ſi quid aliud erat tributarium in Ieruſalem,iam non ſit tributarium. 40 ¶ Et ſi qui ex vobis apti ſunt conſcribi inter noſtros,conſcribantur,& ſit inter nos pax. 41 ¶ Anno centeſimo ſeptuageſimo ablatum eſt iugum Gentium ab Iſrael. 42 ¶ Et cœpit populus Iſrael F ſcribere in tabulis,& geſtis publicis, anno primo ſub Simone ſummo ſacerdote, magno duce, & principe Iudæorum. 43 ¶ In diebus illis applicuit Simon ad Gazam,& circundedit eam caſtris: & fecit machinas,& applicuit ad ciuitatem, & percuſſit turrem vnam, & comprehendit eam. 44 ¶ Et eruperant qui erãt intra machinam, in ciuitatem: & factus eſt motus magnus in ciuitate. 45 ¶ Et aſcenderunt qui erant in ciuitate, cum vxoribus,& filijs ſupra murum ſciſſis tunicis ſuis, & clamauerunt voce magna, poſtulantes a Simone dextras ſibi dari, 46 ¶ & dixerunt:Non nobis reddas ſecundum malitias noſtras, ſed ſecundum miſericordias tuas. 47 ¶ Et flexus Simon,non debellauit eos: eiecit tamen eos de ciuitate,& mundauit ędes in quibus fuerant ſimulachra,& tunc intrauit in eam cum hymnis benedicens Dominum: 48 ¶ & eiecta ab ea omni immunditia,collocauit in ea viros qui legem facerẽt: & muniuit eam,& fecit ſibi habitationem. 49 ¶ Qui autem erãt G in arce Ieruſalem, prohibebantur egredi, & ingredi regionem,& emere,ac vendere: & eſurierunt valde, 50 & multi ex eis fame perierunt, ¶ & clamauerunt ad Simonem, vt dextras acciperet: & dedit illis:& eiecit eos inde, & mundauit arcem a contaminationibus, 51 ¶ & intrauerunt in eam tertia, & vigeſima die ſecundi menſis, anno centeſimo ſeptuageſimo primo, cum laude, & ramis palmarum, & cyniris, & cymbalis, & nablis, & hymnis, & canticis, quia contritus eſt inimicus magnus ex Iſrael. 52 ¶ Et conſtituit, vt oĩbus annis agerentur dies hi cum lætitia. 53 ¶ Et muniuit montem Templi, qui erat ſecus arcem, & habitauit ibi ipſe,& qui cũ eo erant. 54 ¶ Et vidit Simon Iohannẽ filiũ ſuũ, quod fortis prælij vir eſſet: & poſuit eũ ducem virtutum vniuerſarum,& habitauit in Gazaris.

CAPVT XIIII.

1 A ANno centeſimo ſeptuageſimo ſecundo congregauit Rex Demetrius exercitum ſuum, & abijt in Mediam ad contrahenda ſibi auxilia,vt expugnaret Tryphonem. 2 ¶ Et audiuit Arſaces Rex Perſidis & Mediæ, quia intrauit Demetrius confines ſuos, & miſit vnum de principibus ſuis, vt comprehenderet eum viuum,et adduceret eum ad ſe. 3 ¶ Et abijt & percuſſit caſtra Demetrij:et comprehendit eum, & duxit eum ad Arſacem, & poſuit eum in cuſtodiam. 4 ¶ Et ſiluit omnis terra Iuda omnibus diebus Simonis,& quęſiuit bona genti ſuæ,& placuit illis poteſtas eius, & gloria eius omnibus diebus. 5 ¶ Et cum omni gloria ſua accepit Ioppen in portum,& fecit introitum in inſulis maris. 6 ¶ Et dilatauit fines gentis ſuæ,& obtinuit regionem. 7 ¶ Et congregauit captiuitatem multã, & dominatus eſt Gazaræ, & Bethſuræ,& arci: & abſtulit immunditias ex ea, & non erat qui reſiſteret ei. 8 ¶ Et vnuſquiſq; colebat terram ſuam B cum pace, & terra Iuda dabat fructus ſuos, & ligna camporum fructum ſuum. 9 ¶ Seniores in plateis ſedebant oẽs, & de bonis terræ tractabant, & iuuenes induebant ſe gloriã, & ſtolas belli. 10 ¶ Et ciuitatibus tribuebat alimonias, & conſtituebat eas, vt eſſent vaſa munitionis quoaduſq; nominatũ eſt nomẽ gloriæ eius vſq; ad extremũ terræ. 11 ¶ Fecit pacẽ ſuper terrã:& 12 lætatus eſt Iſrael lætitia magna. ¶ Et ſedit vnuſquiſq; ſub vite ſua,& ſub ficulnea ſua:& nõ erat qui eos terreret. 13 ¶ Defecit impugnans eos ſup terrã:Reges cõtriti ſunt in diebus illis. 14 ¶ Et confirmauit oẽs humiles populi ſui,& legẽ exquiſiuit,& abſtulit oẽm iniquũ, & malũ: 15 ¶ ſancta glorificauit,& multiplicauit vaſa ſanctorũ. 16 ¶ Et auditũ eſt Romæ,q̃a defunctus eſſet Ionathas,& vſque in Spartiatas: & contriſtati ſunt valde. 17 ¶ Vt audierunt autẽ quod Simon frater eius factus eſſet ſummus ſacerdos loco eius, & ipſe obtineret oẽm regionẽ,& ciuitates in ea: 18 ¶ ſcripſerũt ad eũ in tabulis æreis, vt renouarent amicitias, & ſocietatẽ quã fecerant cum Iuda,& cũ Ionatha fratribus eius. 19 ¶ Et lectæ ſunt in cõſpectu Eccleſiæ in Ieruſalem.Et hoc exemplum epiſtolarũ quas Spartiatæ miſerunt. 20 ¶ SPARTIANORVM principes, & ciuitates Simoni ſacerdoti magno,& ſenioribus,& ſacerdotibus,& reliquo populo Iudæorum fratribus ſalutẽ. 21 ¶ Legati qui miſſi ſunt ad populũ noſtrum,nunciauerunt nobis de veſtra gloria,& honore,ac lætitia, & gauiſi ſumus in introitu eorũ. 22 ¶ Et ſcripſimus quę ab eis erant dicta in cõcilijs populi ſic: Numenius Antiochi,et Antipater Iaſonis filius,Legati Iudæorum, venerunt ad nos,renouantes nobiſcum amicitiã priſtinã. 23 ¶ Et placuit populo excipere viros glorioſe, & ponere exemplum ſermonum eorum in ſegregatis populi libris, vt ſit D ad memoriam populo Spartiatarum. Exemplum autem horum ſcripſimus Simoni magno ſacerdoti. 24 ¶ Poſt hæc autem miſit Simon Numenium Romam, habentem clypeum aureum magnum, pondo mnarum mille ad ſtatuendam cum eis ſocietatem. 25 ¶ Cum autem audiſſet populus Romanus ſermones iſtos, dixerunt: Quam gratiarum actionem reddemus Simoni, & filijs eius? 26 ¶ Reſtituit enim ipſe fratres ſuos, & expugnauit inimicos Iſrael ab eis, & ſtatuerunt ei libertatem, & deſcripſerunt in tabulis æreis, 27 & poſuerunt in titulis in monte Sion. ¶ Et hoc eſt exemplum ſcripturæ. OCTAVA decima die menſis Elul, anno centeſimo ſeptuageſimo ſecundo, anno tertio ſub Simone ſacerdote magno in Aſaramel, 28 ¶ in conuentu magno ſacerdotum, & populi, & principum gentis, & ſeniorum regionis, nota facta ſunt hæc: Quoniam frequenter facta ſunt prælia in regione noſtra. 29 ¶ Simon autem, Mathathiæ filius, ex filijs Iarib, et fratres eius dederunt

ſe

se periculo,& restiterunt aduersarijs gẽtis suæ, vt starent sancta ipsorum, & lex, & gloria magna glorifi-
30 cauerunt gentẽ suam.ꝰEt congregauit Ionathas gen-
E tem suam, & factus est illis sacerdos magnus, & ap-
31 positus est ad populum suum. ꝰ Et voluerunt inimici eorum calcare, & atterere regionem ipsorum, & ex-
32 tendere manus in sancta eorum. ꝰ Tũc restitit Simon, & pugnauit pro gente sua,& erogauit pecunias multas,& armauit viros virtutis gentis suæ, & dedit illis
33 stipẽdia: ꝰ & muniuit ciuitates Iudææ,& Bethsuram, quæ erat in finibus Iudææ, vbi erant arma hostiũ an-
34 tea:& posuit illic pręsidium viros Iudæos.ꝰEt Ioppen muniuit quæ erat ad mare:& Gazaram,quæ est in finibus Azoti, in qua hostes antea habitabant, & collocauit illic Iudæos:& quęcunque apta erant ad cor-
35 reptionem eorũ, posuit in eis. ꝰ Et vidit populus actũ Simonis, & gloriam quam cogitabat facere gẽti suæ, & posuerũt eum ducem suum, & principem sacerdotum,eo quod ipse fecerat hæc oĩa,& iustitiã,& fidem quam conseruauit genti suæ, & exquisiuit omni mo-
36 do exaltare populum suũ. ꝰEt in diebus eius prospe-
F ratum est in manibus eius, vt tollerentur Gentes de regione ipsorum,& qui in ciuitate Dauid erant in Ierusalem in arce, de qua procedebant, & contaminabant omnia quæ in circuitu sanctorum sunt, & infe-
37 rebant plagam magnam castitati:ꝰ& collocauit in ea viros Iudæos ad tutamentum regionis,& ciuitatis,&
38 exaltauit muros in Ierusalem.ꝰEt rex Demetrius sta-
39 tuit illi summum sacerdotium.ꝰSecundum hæc fecit eum amicum suum, & glorificauit eũ gloria magna.
40 ꝰAudiuit enim,quod appellati sunt Iudęi a Romanis amici,& socij, & fratres, & quia susceperunt legatos
41 Simonis gloriose:ꝰ& quia Iudęi, & sacerdotes eorum consenserunt eum esse ducem suum, & summum sacerdotem in æternum, donec surgat propheta fidelis:
42 ꝰ & vt sit super eos dux, & vt cura esset illi ꝓ sanctis,
G & vt constitueret præpositos sup opera eorum, & su-
43 per regionem,& super arma,& super pręsidia:ꝰ& cura sit illi de sanctis:& vt audiatur ab omnibus, & scribantur in nomine eius omnes cõscriptiones in regio-
44 ne,& vt operiatur purpura,& auro: ꝰ & ne liceat vlli ex populo; & ex sacerdotibus irritum facere aliquid horum, & contradicere his quæ ab eo dicuntur, aut conuocare conuentum in regione sine ipso: & vestiri
45 purpura,& vti fibula aurea:ꝰqui autem fecerit extra
46 hæc,aut irritum fecerit aliquid horum,reus erit. ꝰ Et complacuit omni populo statuere Simonem,& face-
47 re secũdum verba ista. ꝰ Et suscepit Simon,& placuit ei, vt summo sacerdotio fungeretur, et esset dux, et princeps gentis Iudæorum,et sacerdotum,et præesset
48 omnibus. ꝰ Et scripturam istam dixerunt ponere in tabulis æreis,et ponere eas in peribolo sanctorum, in
49 loco celebri: ꝰ Exemplum autem eorum ponere in ærario,vt habeat Simon,et filij eius.

CAPVT XV.

1 ET misit Rex Antiochus filius Demetrij episto-
A las ab insulis maris Simoni sacerdoti, et prin-
2 cipi gentis Iudæorum, et vniuersæ genti: ꝰ et erant continentes hunc modum: REX Antiochus Simoni sacerdoti magno,et genti Iudęorum salutem.
3 ꝰ Quoniam quidem pestilentes obtinuerunt regnum patrum nostrorum, volo autem vendicare regnum, et restituere illud sicut erat antea:et electam feci mul-
4 titudinem exercitus,et feci naues bellicas. ꝰVolo autem procedere per regionem, vt vlciscar in eos qui corruperunt regionem nostrã, et qui desolauerunt ci-
5 uitates multas in regno meo. ꝰ Nunc ergo statuo tibi omnes oblationes quas remiserunt tibi ante me omnes Reges, et quæcunque alia dona remiserunt tibi:
6 ꝰ et permitto tibi facere percussuram proprij numis-
7 matis in regione tua.ꝰIerusalem autem sanctam esse,
B et liberam:et omnia arma quæ fabricata sunt,et præ-
8 sidia quæ construxisti, quæ tenes, maneant tibi. ꝰ Et omne debitum Regis,et quę futura sunt Regi,ex hoc
9 et in totum tempus remittuntur tibi. ꝰ Cum autem obtinuerimus regnum nostrum,glorificabimus te,et gentem tuam,et templum gloria magna,ita vt mani-
10 festetur gloria vestra in vniuersa terra. ꝰ Anno centesimo septuagesimo quarto exijt Antiochus in terram patrum suorum,et conuenerunt ad eum omnes exer-
11 citus, ita vt pauci relicti essent cum Tryphone. ꝰ Et insecutus est eum Antiochus Rex, et venit Doram,
12 fugiens per maritimam: ꝰsciebat enim quod congre-
13 gata sunt mala in eum,et reliquit eum exercitus: ꝰ et applicuit Antiochus super Doram cum centum vi-
C ginti millibus virorum belligeratorum, et octo mil-
14 libus equitum:ꝰet circuiuit ciuitatem,et naues a mari accesserunt:et vexabant ciuitatem a terra, et mari,
15 et neminem sinebant ingredi, vel egredi. ꝰ Venit autem Numenius, et qui cum eo fuerant, ab vrbe Roma, habentes epistolas regibus, et regionibus scri-
16 ptas,in quibus continebantur hæc: ꝰ LVCIVS Con-
17 sul Romanorum, Ptolemæo Regi salutem. ꝰ Legati Iudæorum venerunt ad nos amici nostri, renouantes pristinam amicitiam, et societatem, missi a Simone
18 principe sacerdotum,et populo Iudæorum. ꝰAttule-
19 runt autem,et clypeum aureum mnarum mille. ꝰPlacuit itaque nobis scribere regibus, et regionibus, vt non inferant illis mala,neque impugnent eos et ciui-
D tates eorum,et regiones eorum: et vt non ferant au-
20 xilium pugnantibus aduersus eos. ꝰ Visum autem
21 est nobis accipere ab eis clypeum. ꝰSi qui ergo pestilentes refugerunt de regione ipsorum ad vos,tradite eos Simoni principi sacerdotum, vt vindicet in eos
22 secundum legem suam.ꝰHęc eadem scripta sunt De-
23 metrio regi, et Attalo, et Ariarati, et Arsaci, ꝰ et in omnes regiones, et Lampsaco, et Spartiatis, et in Delum,et in Myndum,et in Sicionem,et in Cariam, et in Samum,et in Pamphiliam,et in Lyciã, et in Halicarnassum,et in Coo,et in Siden,et in Aradon, et in Rhodum,et in Phaselidem, et in Gortynam, et Gni-
24 dũ,et Cyprum,et Cyrenen. ꝰExemplũ aũt eorũ scripserũt Simoni Principi sacerdotũ,et populo Iudęorũ.
25 ꝰ Antiochus aũt Rex applicuit castra in Doram secũdo,admouens ei semꝑ manus,et machinas faciens:et
26 cõclusit Tryphonem,ne procederet:ꝰet misit ad eum
E Simon duo millia virorũ electorum in auxiliũ,et ar-
27 gentũ,et aurũ,et vasa copiosa: ꝰet noluit ea accipere, sed rupit omnia,quæ pactus est cum eo antea, et alie-
28 nauit se ab eo.ꝰEt misit ad eũ Athenobium, vnum de amicis suis,vt tractaret cum ipso,dicens: Vos tenetis Ioppen, et Gazaram, et arcem, quæ est in Ierusalem
29 ciuitates regni mei: ꝰfines earum desolastis,et fecistis plagam magnam in terra, et dominati estis per loca
30 multa in regno meo. ꝰ Nunc ergo tradite ciuitates quas occupastis, et tributa locorum,in quibus domi-
31 nati estis extra fines Iudææ: ꝰ sin autem, date pro illis

quingenta talenta argenti, & exterminij quod exterminastis, & tributorum ciuitatum alia talenta quin-
32 géta: sin autem, veniemus, & expugnabimus vos. ℣ Et venit Athenobius amicus Regis in Ierusalem, & vi-
F dit gloriam Simonis, & claritatem in auro, & argento, & apparatum copiosum, & obstupuit: & retulit ei
33 verba Regis. ℣ Et respondit ei Simon, & dixit ei: Neque alienam terram sumpsimus, neque alienam detinemus: sed hæreditatem patrum nostrorum, quæ iniuste ab inimicis nostris aliquo tempore possessa est.
34 ℣ Nos vero tempus habentes, vendicamus hæredita-
35 tem patrum nostrorum. ℣ Nam de Ioppe, & Gazara quæ expostulas, ipsi faciebant in populo plagam magnam, & in regione nostra: horum damus talenta centum. Et non respondit ei Athenobius ver-
36 bum. ℣ Reuersus autem cum ira ad Regem, renun-
G ciauit ei verba ista, & gloriam Simonis, & vniuersa
37 quæ vidit: & iratus est Rex ira magna. ℣ Tryphon au-
38 tem fugit naui in Orthosiada. ℣ Et constituit Rex Cendebæum ducem maritimum, & exercitum peditum,
39 & equitum dedit illi. ℣ Et mandauit illi mouere castra contra faciem Iudææ: & mandauit ei ædificare Gedorem, & obstruere portas ciuitatis, & debellare po-
40 pulum. Rex autem persequebatur Tryphonem. ℣ Et peruenit Cendebæus Iamniam, & cœpit irritare plebem, & conculcare Iudæam, & captiuare populum,
41 & interficere: & ædificare Gedorem. ℣ Et collocauit illic equites, & exercitum: vt egressi perambularent viam Iudææ, sicut constituit ei Rex.

CAPVT XVI.

1 ET ascendit Iohannes de Gazaris, & nunciauit
A Simoni patri suo quæ fecit Cendebæus in po-
2 pulo ipsorum. ℣ Et vocauit Simon duos filios seniores, Iudam, & Iohannem, & ait illis: Ego & fratres mei, & domus patris mei expugnauimus hostes Israel ab adolescentia vsq; in hunc diem: & prosperatum est in manibus nostris liberare Israel ali-
3 quoties. ℣ Nunc autem senui, sed estote loco meo, & fratris mei, & egressi pugnate pro gente nostra: auxi-
4 lium vero de cœlo vobiscum sit. ℣ Et elegit de regione viginti millia virorum belligeratorum, & equites: & profecti sunt ad Cendebæum: & dormierunt in
5 Modin. ℣ Et surrexerunt mane, & abierunt in campum: & ecce exercitus copiosus in obuiam illis peditum, & equitum, & fluuius torrēs erat inter medium
6 ipsorum. ℣ Et admouit castra contra faciem eorum ipse, & populus eius, & vidit populum trepidantem ad transfretandum torrētem, & transfretauit primus: &
7 viderunt eum viri, & transierunt post eum. ℣ Et diuisit populum, & equites in medio peditum: erat autem
8 equitatus aduersariorum copiosus nimis. ℣ Et excla-
B mauerunt sacris tubis: & in fugam cōuersus est Cendebæus, & castra eius: & ceciderunt ex eis multi vul-
9 nerati, residui autem in munitionem fugerunt. ℣ Tunc vulneratus est Iudas frater Iohannis: Iohānes autem insecutus est eos, donec venit Gedorem quam ædifi-
10 cauit: ℣ & fugerunt vsque ad turres quæ erant in agris Azoti, & succendit eas igni. Et ceciderunt ex illis duo
11 millia virorum, & reuersus est in Iudæam in pace: ℣ & Ptolemeus filius Abobi, constitutus erat dux in campo Iericho, & habebat argentum, & aurum multum:
12 ℣ erat enim gener summi sacerdotis. ℣ Et exaltatū est
13 cor eius, & volebat obtinere regionem, & cogitabat dolum aduersus Simonē, & filios eius, vt tolleret eos.
14 ℣ Simon autem perambulans ciuitates quæ erāt in re-
C gione Iudææ, & solicitudinem gerens earum, descendit in Iericho ipse & Mathathias filius eius, & Iudas anno centesimo septuagesimo septimo, mense vnde-
15 cimo, hic est mensis Sabath. ℣ Et suscepit eos filius Abobi in munitiunculam, quę vocatur Doch, cum dolo, quam ædificauit: & fecit eis conuiuium magnum,
16 & abscōdit illic viros. ℣ Et cū inebriatus esset Simon, & filij eius, surrexit Ptolemæus cum suis, & sumpserunt arma sua, & intrauerūt in conuiuium, & occiderunt eum, & duos filios eius, & quosdam pueros eius.
17 ℣ Et fecit deceptionem magnam in Israel, & reddidit
18 mala pro bonis. ℣ Et scripsit hæc Ptolemæus, & misit Regi, vt mitteret ei exercitum in auxilium, & trade-
19 ret ei regionem, & ciuitates eorum, & tributa. ℣ Et misit alios in Gazaram tollere Iohannē: & tribunis mi-
D sit epistolas, vt venirent ad se, & daret eis argentum,
20 & aurum, & dona. ℣ Et alios misit occupare Ierusalē,
21 & montem templi. ℣ Et præcurrens quidam, nunciauit Iohanni in Gazara, quia perijt pater eius, & fra-
22 tres eius, & quia misit te quoq; interfici. ℣ Vt audiuit autem, vehementer expauit: & comprehendit viros qui venerant perdere eum, & occidit eos: cognouit
23 enim, quia quærebant eum perdere. ℣ Et cætera sermonum Iohannis, & bellorum eius, & bonarum virtutum, quibus fortiter gessit, & ædificij murorū quos
24 extruxit, & rerum gestarum eius: ℣ ecce hæc scripta sunt in libro dierum sacerdotij eius, ex quo factus est princeps sacerdotum post patrem suum.

LIBER SECVNDVS MACHABAEORVM.

CAPVT PRIMVM.

1 FRATRIBVS qui sunt per Ægy-
A ptum Iudæis, salutem dicunt fratres qui sunt in Ierosolymis Iudæi, & qui in regione Iudææ, & pacem bonam.
2 ℣ Benefaciat vobis Deus, & meminerit testamenti sui quod locutus est ad Abraham,
3 & Isaac, & Iacob seruorum suorum fidelium: ℣ & det vobis cor omnibus, vt colatis eum, & faciatis eius
4 voluntatem corde magno, & animo volēti. ℣ Adaperiat cor vestrum in lege sua, & in præceptis suis, & fa-
5 ciat pacem. ℣ Exaudiat orationes vestras, & recon-

cilietur

6 cilietur vobis, nec vos deserat in tempore malo. ¶Et
7 nunc hic sumus orantes pro vobis. ¶Regnante Deme
trio, anno centesimo sexagesimonono, nos Iudæi scri-
psimus vobis in tribulatione, & impetu, qui superue-
nit nobis in istis annis, ex quo recessit Iason a sancta
8 terra, & a regno. ¶portam succenderunt & effuderunt
sanguinem innocentem: & orauimus ad Dominum,
& exauditi sumus, & obtulimus sacrificiũ & similagi
nem, & accendimus lucernas, & proposuimus panes.
9 ¶Et nunc frequentate dies scenopegię mensis Casleu.
10 ¶Anno centesimo octogesimooctauo, populus qui est
• Ierosolymis, & in Iudæa, senatusque & Iudas Aristo-
bolo magistro Ptolemæi Regis, qui est de genere chri
storum sacerdotum, & his qui in Aegypto sunt Iu-
11 dæis salutem, & sanitatem. ¶ De magnis periculis a
C Deo liberati, magnifice gratias agimus ipsi, vtpote q
12 aduersus talem Regem dimicauimus. ¶ Ipse enim e-
bullire fecit de Perside eos, qui pugnauerunt contra
13 nos, & sanctam ciuitatem. ¶Nam cum in Perside esset
dux ipse, & cum ipso immensus exercitus, cecidit in
templo Naneæ, consilio deceptus sacerdotum Naneę.
14 ¶ etenim cum ea habitaturus venit ad locum Antio-
chus & amici eius, & ut acciperet pecunias multas do
15 tis nomine. ¶Cumq; proposuissent eas sacerdotes Na
neæ, & ipse cum paucis ingressus esset intra ambitum
16 phani, clauserũt templum, ¶cum intrasset Antiochus:
D apertoque occulto aditu templi, mittentes lapides, p-
cusserunt ducẽ, & eos qui cum eo erant, & diuiserunt
mẽbratim, & capitibus amputatis, foras proiecerũt.
17 ¶ Per omnia benedictus Deus, qui tradidit impios.
18 ¶Facturi igitur quinta, & vigesima die mensis Casleu
purificationem templi, necessarium duximus signifi-
care vobis: vt & vos quoq; agatis diem scenopegiæ,
& diem ignis qui datus est quando Nehemias ædifi-
19 cato templo, & altari obtulit sacrificia. ¶Nam cum in
Persidem ducerentur patres nostri, sacerdotes qui tũc
cultores Dei erant, acceptum|ignem de altari occulte
absconderũt in valle vbi erat puteus altus, & siccus,
& in eo cõtutati sunt eum, ita vt omnibus ignotus es-
20 set locus. ¶Cum autem præterissent anni multi, & pla
E cuit Deo, vt mitteretur Nehemias a Rege Persidis: ne
potes sacerdotum illorum, qui abscõderant, misit ad
requirendum ignem: & sicut narrauerunt nobis, non
21 inuenerunt ignem, sed aquam crassam. ¶ Et iussit eos
haurire, & afferre sibi: & sacrificia, quę imposita erãt,
iussit sacerdos Nehemias aspergi ipsa aqua, & ligna,
22 & quæ erant superposita. ¶vtq; hoc factum est, & ips
affuit quo Sol refulsit, qui prius erat in nubilo, accen-
23 sus est ignis magnus, ita vt omnes mirarentur. ¶Ora-
tionem autem faciebant omnes sacerdotes, dum con
summaretur sacrificium, Ionatha inchoante, cæteris
24 autem respondentibus. ¶Et Nehemię erat oratio, hũc
habens modum: DOMINE Deus, omnium creator,
terribilis, & fortis, iustus, & misericors, qui solus es
F bonus Rex, ¶ solus præstans, solus iustus, & omnipo-
25 tens, & æternus, qui liberas Israel de omni malo, qui
26 fecisti patres electos, & sanctificasti eos: ¶accipe sacri
ficium pro vniuerso populo tuo Israel, & custodi par
27 tem tuam, & sanctifica. ¶Congrega dispersionem no-
stram, libera eos qui seruiunt Gentibus, & contem-
ptos, & abominatos respice; vt sciant Gentes, quia tu
28 es Deus noster. ¶Affige opprimentes nos, & cõtume-
29 liam facientes in superbia. ¶|Constitue populum tuũ
30 in loco sancto tuo, |sicut dixit Moyses. ¶Sacerdotes au-

[|Leu 6.b. 9.12. 13. & 10.a.1. & 16. a. 3.c.12.]
[|Deuter. 30.a.3.b. 5. |Iose.2.d. 18.]

tem psallebant hymnos, vsquequo cõsumptum esse
31 sacrificium. ¶ Cum autem consumptum esset sacrifi
cium, ex residua aqua Nehemias iussit lapides maio
32 res perfundi. ¶ Quod vt factum est, ex eis flamma ac
G censa est: sed & ex lumine, quod refulsit ab altari, co
33 sumpta est: ¶vt vero manifestata est res, renunciatum
est Regi Persarum, quod in loco in quo ignem abscõ-
derant, hi qui translati fuerant sacerdotes, aqua appa
ruit, de qua Nehemias, & qui cum eo erant, purifica-
34 uerunt sacrificia. ¶Considerans autem Rex, & rem di
ligenter examinans, fecit ei templum, vt probaret,
35 quod factum erat: ¶& cum probasset, sacerdotibus do
nauit multa bona, & alia, atque alia munera, & acci-
36 piens manu sua tribuebat eis. ¶Appellauit autem Ne
hemias hunc locum Nephthar, quod interpretatur
Purificatio. Vocatur autem apud plures Nephi.

CAPVT II.

1 INuenitur autem in descriptionibus Ieremię pro-
phetæ, quod iussit eos ignem accipere qui trans-
migrabant, vt significatum est, & vt mandauit
2 transmigratis. ¶ Et dedit illis legem ne obliuisceren-
tur pręcepta Domini, |& ut non exerrarent mentibus
videntes simulachra aurea & argentea, & ornamen-
3 ta eorum. ¶ Et alia huiusmodi dicens, hortabatur ne
4 legem amouerent a corde suo. ¶ Erat autem in ipsa
scriptura, quomodo tabernaculum & arcã iussit pro-
pheta d uino responso ad se facto comitari secum,
vsquequo exijt in montem, | in quo Moyses ascendit
5 & vidit Dei hæreditatem. ¶ Et veniens ibi Ieremias
B inuenit locum speluncæ: & tabernaculum, & arcam,
6 & altare incensi intulit illuc, & ostium obstruxit. ¶E
accesserunt quidam simul, qui sequebantur, vt nota-
7 rent sibi locum: & non potuerunt inuenire. ¶ Vt au-
tem cognouit Ieremias, culpans illos, dixit: Quod i-
gnotus erit locus, donec congreget Deus congrega-
tionem populi, & propitius fiat: & tunc Dominus o-
8 stendet hæc, ¶& apparebit maiestas Domini, & nu-
bes erit sicut & Moysi manifestabatur, |& sicut cũ Sa-
lomon petijt vt locus sanctificaretur magno Deo, ma
9 nifestabat hæc. ¶Magnifice etenim sapientiam tracta-
C bat: & vt sapientiam habens, |obtulit sacrificium de-
10 dicationis, & consummationis templi. ¶Sicut & Moy
ses orabat ad Dominum, & descendit ignis de cœlo,
& consumpsit holocaustum, sic &, Salomon orauit,
& descendit ignis de cęlo, et consumpsit holocaustũ.
11 ¶ Et dixit Moyses, eo quod non sit comestum quod e-
12 rat pro peccato, & consumptum est. ¶Similiter & Sa-
13 lomon octo diebus celebrauit dedicationem. ¶ Inse-
rebantur autem in descriptionibus & commenta-
rijs Nehemiæ hæc eadem, & vt construens biblio-
thecam congregauit de regionibus libros & pro-
phetarum & Dauid, & epistolas Regum, & de do-
14 narijs. ¶ Similiter autẽ & Iudas ea quæ diciderãt per
bellum quod nobis acciderat, congregauit omnia,
15 & sunt apud nos. ¶ Si ergo desideratis hęc, mittite
16 qui perferant vobis. ¶ Acturi itaque purificationem,
scripsimus vobis: bene ergo facietis si egeritis hos
17 dies. ¶ Deus autem qui liberauit populum suum, &
D reddidit hæreditatem omnibus, & regnũ & sacerdo-
18 tium & sanctificationem, ¶ | sicut promisit in lege,
speramus quod cito nostri miserebitur, & congre-
19 gabit de sub cœlo in locum sanctum. ¶ Eripuit enim
20 nos de magnis periculis, & locum purgauit. ¶ De

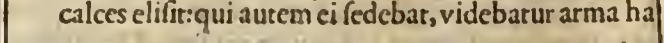
[|Baruch. 6.]
[|Deu.34. a.1. |3.Reg.8 b. 14. c 13. & 30. |2.Par.6. c. 14. d. 11. |3.Reg 8 g.62. |Leu.9.d 24. |1. Reg 18 f 38. |2.Par.7. a 1. |Leu.12 d 16. & 17.]
[|Deuter. 30 a.3.b. 5.]

Iuda vero Machabęo,& fratribus eius,& de tẽpli ma-
21 gni purificatione,& de aræ dedicatione:℣sed & de prę-
lijs,quæ pertinent ad Antiochum Nobilem,& filium
22 eius Eupatorem:℣& de illuminationibus quæ de cœ-
lo factæ sunt ad eos,qui pro Iudæis fortiter fecerunt,
ita vt vniuersam regionem cum pauci essent, vindi-
23 carent,& barbaram multitudinem fugarent,℣ & fa-
mosissimum in toto orbe templum recuperarent,& ci
uitatem liberarent, & leges quæ abolitæ erant resti-
tuerentur, Domino cum omni tranquillitate propi-
24 tio facto illis. ℣ Item quæ ab Iasone Cyreneo, quin-
que libris comprehensa, tentauimus nos vno volu-
25 mine breuiare. ℣ Considerantes enim multitudinem
F librorum,& difficultatem volentibus aggredi narra-
26 tiones historiarum propter multitudinem rerum:℣cu
rauimus volentibus quidẽ legere,vt esset animi oble
ctatio: studiosis vero,vt facilius possint memoriæ co-
mendare: omnibus autem legentibus vtilitas confe-
27 ratur.℣ Et nobis quidem ipsis, qui hoc opus breuian-
di causa suscepimus, non facilem laborem, imo vero
negocium plenum vigiliarũ,& sudoris assumpsimus.
28 ℣Sicut hi qui præparant conuiuium,& quærunt alio-
rum voluntati parere,propter multorum gratiam,li-
29 benter laborem sustinemus: ℣ veritatem quidem de
G singulis auctoribus concedẽtes, ipsi autem secundum
30 datam formam breuitati studentes.℣Sicut enim nouę
domus architecto de vniuersa structura curandum
est,ei vero qui pingere curat, quæ apta sunt ad orna-
tum exquirenda sunt; ita æstimandum est, & in no-
31 bis.℣Etenim intellectum colligere,& ordinare sermo
nem,& curiosius partes singulas quasque disquirere
32 historiæ congruit auctori:℣breuitatem vero dictioni
sectari,& executiones rerum vitare,breuianti conce
33 dendum est.℣Hinc ergo narrationem incipiemus: de
præfatione tantum dixisse sufficiat: stultum etenim
est ante historiam effluere: in ipsa autem historia
succingi.

CAPVT III.

1 A IGitur cum sancta ciuitas habitaretur in omni pa
ce, leges etiam adhuc optime custodirentur pro
pter Oniæ pontificis pietatem, & animos odio
2 habentes mala, ℣ fiebat vt & ipsi reges,& principes
locum summo honore dignum ducerẽt, & templum
3 maximis muneribus illustrarent: ℣ ita vt Seleucus,
Asiæ rex,de redditibus suis pręstaret omnes sumptus
4 ad ministerium sacrificiorum pertinẽtes.℣Simon au-
tem de tribu Beniamin, præpositus templi constitu-
tus,contendebat obsistente sibi principe sacerdotum
5 iniquum aliquid in ciuitate moliri.℣ Sed cum vince-
re Oniam non posset, venit ad Appollonium Tharsęę
filium,qui eo tempore erat dux Cœlesyriæ, & Phœ-
6 nicis:℣ & nunciauit ei pecunijs innumerabilibus ple-
num esse ærarium Ierosolymis,& communes copias
immensas esse quæ non pertinent ad rationem sacrifi
ciorum:esse autem possibile,sub potestate Regis cade
7 re vniuersa.℣ Cumque retulisset ad Regem Apollo-
B nius de pecunijs, quæ delatæ erant,ille accitum He-
liodorum,qui erat super negocia eius,misit cum mã
8 datis,vt prædictam pecuniam transportaret.℣Statim
que Heliodorus iter est aggressus,specie quidem qua
si per Cœlesyriam,& Phœnicem ciuitates esset pera-
graturus:re vera autem Regis propositum perfectu-
9 rus.℣Sed cum venisset Ierosolymam,& benigne a sũ
mo sacerdote in ciuitate esset exceptus, narrauit de
dato indicio pecuniarum, & cuius rei gratia adesset
aperuit: Interrogabat autem si vere hæc ita essent.
10 ℣Tunc summus sacerdos ostendit deposita esse hęc,&
11 victualia viduarum,& pupillorum: ℣ quædam vero
esse Hircani Tobiæ viri valde eminentis, in his quæ
detulerat impius Simon: vniuersa autem argenti ta-
12 lenta esse quadringenta,& auri ducenta;℣decipi vero
C eos,qui credidissent loco & templo,quod per vniuer-
sum mundum honoratur,pro sui veneratione & san-
13 ctitate omnino impossibile esse. ℣ At ille pro his quæ
habebat in mandatis a Rege, dicebat omni genere
14 Regi ea esse deferenda. ℣ Constituta autem die intra-
bat de his Heliodorus ordinaturus. Non modica ve-
15 ro per vniuersam ciuitatem erat trepidatio: ℣ Sacer-
dotes autem ante altare cum stolis sacerdotalibus ia-
ctauerunt se,& inuocabant de cœlo eum qui de depo
sitis legem posuit, vt his qui deposuerant ea,salua cu
16 stodiret. ℣Iã vero qui videbat summi sacerdotis vul-
tum,mente vulnerabatur:facies enim et color immu
17 tatus declarabat internum animi dolorem: ℣ circun-
fusa enim erat mœstitia quędam viro,& horror cor-
poris:per quę manifestus aspicientibus dolor cordis
18 eius efficiebatur.℣Alij etiã gregatim de domibus cõn
D fluebant: publica supplicatione obsecrantes pro eo
19 quod in contemptum locus esset venturus.℣Accinctę
que mulieres cilicijs pectus,per plateas confluebant:
sed & virgines quæ conclusæ erant,procurrebant ad
Oniã,aliç autẽ ad muros,quędã vero per fenestras a-
20 spiciebant: ℣vniuersę aũt protẽdentes manus in cœlũ
21 deprecabantur:℣erat enim misera commistæ multitu
dinis,& magni sacerdotis in agone cõstituti expecta-
22 tio.℣Et hi quidem inuocabant omnipotentem Deũ,
ut credita sibi,his qui crediderant,cũ omni integrita-
23 te conseruarentur.℣|Heliodorus autem, quod decre-
uerat, perficiebat eodem loco ipse cũ satellitibus circa
24 ærarium,præsens.℣Sed spiritus omnipotẽtis Dei ma
E gnam fecit suæ ostensionis euidentiam,ita vt oẽs qui
ausi fuerant parere ei,ruentes Dei virtute,in dissolu-
25 tionẽ & formidinẽ cõuerterẽtur.℣Apparuit enim illis
quidã equus terribilem habens sessorem,optimis ope
rimentis adornatus:isq; cũ impetu Heliodoro priores
calces elisit:qui autem ei sedebat, videbatur arma ha

Infr.5.c 18.

26 bere aurea.℣Alij etiam apparuerunt duo iuuenes vir
tute decori,optimi gloria,speciosique amictu: qui cir
cunsteterunt eum,& ex vtraque parte flagellabant,si
27 ne intermissione multis plagis verberantes. ℣ Subito
autem|Heliodorus cõcidit in terram, cumque mul-
ta caligine circunfusum rapuerunt,atque in sella ge-
28 statoria positum eiecerunt.℣Et is qui cum multis cur
soribus & satellitibus prædictum ingressus est æra-
rium,

Infr.5.c 18.

rium, portabatur nullo sibi auxiliũ ferente, manifesta 29 Dei cognita virtute: ⁋& ille quidem per diuinam virtutem iacebat mutus, atq; omni spe, & salute priua- 30 tus. ⁋Hi autẽ Dñm benedicebant, quia magnificabat F locum suum: & templum quod paulo ante timore, ac tumultum erat plenum, apparẽte omnipotente Dño, 31 gaudio, & lętitia impletum est. ⁋Tunc vero ex amicis Heliodori quidam rogabant confestim Oniã, vt inuocaret Altissimũ, vt vitã donaret ei qui in supremo spi- 32 ritu erat cõstitutus. ⁋Considerans aũt summus sacerdos ne forte Rex suspicaretur malitiã aliquam ex Iudæis circa Heliodorũ consummatã, obtulit pro salute 33 viri hostiam salutarem. ⁋Cumq; summus sacerdos exoraret, ijdem iuuenes eisdẽ vestibus amicti, astantes Heliodoro, dixerũt: Oniæ sacerdoti gratias age: nam 34 propter eum Dñs tibi vitã donauit: ⁋tu aũt a Deo flagellatus, nuncia omnibus magnalia Dei, & potesta- 35 tem. Et his dictis non cõparuerunt. ⁋Heliodorus autẽ G hostia Deo oblata, & votis magnis promissis ei qui viuere illi concessit, & Oniæ gratias, recepto exercitu 36 repedabat ad Regẽ. ⁋Testabatur autem oĩbus ea quę 37 sub oculis suis viderat opera magni Dei. ⁋Cum autẽ Rex interrogasset Heliodorum, quis esset aptus ad- 38 huc semel Hierosolymã mitti, ait: ⁋Si quem habes hostem, aut regni tui insidiatorem, mitte illuc, et flagellatum eum recipies, si tamen euaserit: eo ꝙ in loco sit 39 vere Dei quædam virtus. ⁋Nam ipse qui habet in cęlis habitationem, visitator, et adiutor est loci illius, et 40 venientes ad maleficiẽdum, percutit, ac perdit. ⁋Igitur de Heliodoro, et ærarij custodia ita res se habet.

CAPVT IIII.

1 A SImon autem prædictus pecuniarum, & patriæ delator, male loquebatur de Onia, tãquam ipse Heliodorum instigasset ad hęc, & ipse fuisset 2 incentor malorum: ⁋prouisoremq; ciuitatis, ac defensorem gentis suæ, & æmulatorem legis Dei, audebat 3 insidiatorem regni dicere. ⁋Sed cum inimicitię in tantum procederẽt, vt ẽt per quosdã Simonis necessarios 4 homicidia fierent: ⁋considerans Onias periculum contẽtionis, & Apollonium insanire, vtpote ducem Cœlesyriæ, & Phœnicis, ad augendam malitiam Simo- 5 nis, ad Regem se contulit, ⁋non vt ciuium accusator, sed communem vtilitatem apud semetipsum vniuer- 6 sæ multitudinis cõsiderans: ⁋videbat enim sine regali prouidentia impossibile esse pacem rebus dari, nec Si- 7 monem posse cessare a stultitia sua. ⁋Sed post Seleuci vitæ excessum, cum suscepisset regnum Antiochus, qui Nobilis appellabatur: ambiebat Iason, frater 8 Oniæ, summum sacerdotium: ⁋adito Rege promittens ei argenti talenta trecenta sexaginta, & ex re- 9 ditibus alijs talenta octoginta: ⁋super hoc promit- B tebat & alia centum quinquaginta, si potestati eius concederetur gymnasium & ephebiam sibi constituere, & eos qui in Ierosolymis erant, Antiochenos 10 scribere. ⁋Quod cum Rex annuisset, & obtinuisset principatum: statim ad gentilem ritum contribules 11 suos transferre cœpit: ⁋& amotis his quæ humanitatis causa Iudæis a Regibus fuerant constituta, per Iohannem patrem Eupolemi, qui apud Romanos de amicitia & societate functus est legatione legitima, ciuium iura destituens, praua instituta sanciebat. 12 ⁋Etenim ausus est sub ipsa arce gymnasium constituere, & optimos quosque epheborum in lupanari- 13 bus ponere. ⁋Erat autem hoc nõ initium, sed incremẽtum quoddã, & profectus gentilis, & alienigenæ conuersationis, propter impij, & non sacerdotis Iasonis 14 nefariũ, & inauditũ scelus: ⁋& ita vt sacerdotes iam non circa altaris officia dediti essent, sed contempto tẽplo, & sacrificijs neglectis, festinarent participes fieri palæstræ, & præbitionis eius iniustę, & in exercitijs 15 disci: ⁋& patrios quidẽ honores nihil habentes, Græ- C cas glorias optimas arbitrabantur, ⁋quarũ gratia pe- 16 riculosa eos contentio habebat, & eorũ instituta ęmulabantur, ac per oĩa his cõsimiles esse cupiebant, quos 17 hostes, & peremptores habuerãt. ⁋In leges enim diuinas impie agere impune nõ cedit: sed hoc tempus se- 18 quens declarabit. ⁋Cum aũt quinquennalis agon Ty- 19 ri celebraretur, & Rex pręsens esset, ⁋misit Iason facinorosus ab Ierosolymis viros peccatores, portantes argenti didrachmas trecẽtas in sacrificium Herculis, quas postulauerunt hi qui asportauerant ne in sacrificijs erogarentur, quia non oporteret, sed in alios sum- 20 ptus eas deputari. ⁋Sed hæ oblatæ sunt quidem ab eo qui miserat in sacrificium Herculis: propter pręsentes 21 aũt data sunt in fabricam nauium triremium. ⁋Missio aũt in Ægyptũ Apollonio Mnesthei filio propter primates Ptolemæi Philometoris Regis, cũ cognouisset Antiochus alienũ se a negocijs regni effectũ, proprijs vtilitatibus consulens, profectus inde venit Ioppen, 22 & inde Ierosolymam. ⁋Et magnifice ab Iasone, & ciuitate susceptus, cũ facularũ luminibus, & laudibus ingressus est: & inde in Phœnicen exercitũ conuertit. 23 ⁋Et post triennij tẽpus misit Iason Menelaũ supradi- D cti Simonis fratrem portantem pecunias Regi, & de 24 negocijs necessarijs responsa perlaturũ. ⁋At ille commendatus Regi, cum magnificasset faciem potestatis eius, in semetipsum retorsit summũ sacerdotium, su- 25 perponens Iasoni talenta argẽti trecenta. ⁋Acceptisq; a Rege mandatis venit, nihil quidem habẽs dignum sacerdotio: animos vero crudelis tyranni, & feræ bel- 26 luæ iram gerens. ⁋Et Iason quidem qui proprium fratrem captiuauerat, ipse deceptus profugus in Amma- 27 nitem expulsus est regionem. ⁋Menelaus autem principatum quidem obtinuit: de pecunijs vero Regi ꝓmissis nihil agebat, cum exactionem faceret Sostra- 28 tus qui arci erat præpositus, ⁋nam ad hunc exactio vectigalium pertinebat: quam ob causam vterique 29 ad Regem sunt euocati. ⁋Et Menelaus amotus est a E sacerdotio, succedente Lysimacho fratre suo: So- 30 stratus autem prælatus est Cyprijs. ⁋Et cum hæc agerentur, contigit Tharsenses, & Mallotas seditionem mouere, eo quod Antiochidi Regis concubi- 31 næ dono essent dati. ⁋Festinanter itaque Rex venit sedare illos: relicto suffecto vno ex comitibus suis 32 Andronico. ⁋Ratus autem Menelaus accepisse se tempus opportunum, aurea quædam vasa e templo furatus, donauit Andronico, & alia vendiderat Ty- 33 ri, & per vicinas ciuitates. ⁋Quod cum certissime cognouisset Onias, arguebat eum, ipse in loco tuto se 34 continens Antiochiæ secus Daphnem. ⁋Vnde Menelaus accedẽs ad Andronicum, rogabat, vt Oniam interficeret. Qui cum venisset ad Oniã, & datis dextris cum iureiurando (quamuis esset ei suspectus) suasisset de asylo procedere, statim eum peremit, non 35 veritus iustitiam. ⁋Ob quam causam non solum Iudæi, sed aliæ quoque Nationes indignabantur, & 36 moleste ferebant de nece tanti viri iniusta. ⁋Sed re-

· greſſum Regem de Ciliciæ locis adierunt Iudæi apud Antiochiã, ſimul & Græci: conquerẽtes de iniqua nece Onię. 37 F ¶ Contriſtatus itaque animo Antiochus propter Oniam, & flexus ad miſericordiã, lachrymas fudit, recordatus defuncti ſobrietatẽ, & modeſtiã: 38 ¶ accenſiſq; animis Andronicum purpura exutũ, per totã ciuitatem iubet circunduci: & in eodẽ loco in quo in Oniã impietatẽ commiſerat, ſacrilegum vita priuari, Dño illi condignam retribuente pœnã. 39 ¶ Multis autẽ ſacrilegijs in tẽplo a Lyſimacho cõmiſſis Menelai cõſilio, & diuulgata fama, cõgregata eſt multitudo aduerſum Lyſimachũ multo iam auro exportato. 40 ¶ Turbis autem inſurgentibus, & animis ira repletis, Lyſimachus armatis fere tribus millibus iniquis, manibus vti cœpit, duce quodam tyranno, ętate pariter, & dementia prouecto. 41 ¶ Sed vt intellexerũt conatũ Lyſimachi, alij lapides, alij fuſtes validos arripuere: q̃dã vero cinerem in Lyſimachum iecere. 42 ¶ Et multi quidem vulnerati, quidam autẽ & proſtrati, omnes vero in fugam cõuerſi ſunt: ipſum etiam ſacrilegum ſecus ærarium interfecerunt. 43 ¶ De his ergo cœpit iudicium aduerſus Menelaum agitari. 44 ¶ Et cum veniſſet Rex Tyrum, ad ipſum negocium detulerunt miſſi tres viri a ſenioribus. 45 ¶ Et cum ſuperaretur Menelaus, promiſit Ptolemæo multas pecunias dare ad ſuadendum Regi. 46 ¶ Itaque Ptolemæus in quodam atrio poſitum, quaſi refrigerandi gratia, Regem adijt, & deduxit a ſententia: 47 ¶ & Menelaum quidem vniuerſæ malitiæ reum criminibus abſoluit: miſeros autem qui etiam ſi apud Scythas cauſam dixiſſent, innocentes iudicarentur, hos morte damnauit. 48 ¶ Cito ergo iniuſtam pœnam dederunt, qui pro ciuitate, & populo, & ſacris vaſis cauſam proſecuti ſunt. 49 ¶ Quamobrem Tyri quoque indignati, erga ſepulturam eorum liberaliſſimi extiterunt. 50 ¶ Menelaus autem propter eorum qui in potentia erant, auaritiam, permanebat in poteſtate, creſcens in malitia ad inſidias ciuium.

CAPVT V.

1 A Eodem tempore Antiochus ſecũdam profectionem parauit in Ægyptum. 2 ¶ Contigit autẽ per vniuerſam Ieroſolymorum ciuitatem videri diebus quadraginta per aera equites diſcurrẽtes, auratas ſtolas habentes, & haſtis quaſi cohortes armatos, 3 ¶ & curſus equorum per ordines digeſtos, & congreſſiones fieri cominus, & ſcutorũ motus, & galeatorum multitudinem gladijs diſtrictis, & telorum iactus, & aureorum armorum ſplendorem, omniſque generis loricarum. 4 ¶ Quapropter omnes rogabant in bonum monſtra conuerti. 5 ¶ Sed cũ falſus rumor exiſſet, tãquam vita exceſſiſſet Antiochus, aſſumptis Iaſon non minus mille viris, repente aggreſſus eſt ciuitatem: & ciuibus ad murum conuolantibus, ad vltimum apprehenſa ciuitate, Menelaus fugit in arcem: 6 ¶ Iaſon vero non parcebat in cæde ciuibus ſuis, nec cogitabat proſperitatem aduerſum cognatos malum eſſe maximum, arbitrans hoſtium, & non ciuium ſe trophæa capturum. 7 B ¶ Et principatum quidem nõ obtinuit, finem vero inſidiarum ſuarum cõfuſionem accepit, & profugus iterũ abijt in Ammaniten. 8 ¶ Ad vltimum in exitium ſui cõcluſus ab Areta Arabum tyranno, fugiẽs de ciuitate in ciuitatem, omnibus odioſus, vt refuga legum, & execrabilis, vt patrię, & ciuiũ hoſtis, in Ægyptũ extruſus eſt: 9 ¶ & qui multos de patria ſua expulerat, peregre perijt, Lacedæmonas profectus, quaſi pro cognatione ibi refugium habiturus: 10 ¶ & qui inſepultos multos abiecerat, ipſe & illamentatus, & inſepultus abijcitur: ſepultura neq; peregrina vſus, neq; patrio ſepulchro participans. 11 ¶ His itaq; geſtis, ſuſpicatus eſt Rex ſocietatẽ deſerturos Iudęos: & ob hoc profectus ex Ægypto efferatis animis ciuitatẽ quidem armis cepit. 12 ¶ Iuſſit aũt militibus interficere, nec parcere occurſantibus, & ꝑ domos aſcendẽtes trucidare. 13 ¶ Fiebant ergo cędes iuuenũ, ac ſeniorũ, & mulierũ, & natorũ exterminia, virginũq;, & paruulorũ neces. 14 ¶ Erant aũt toto triduo octoginta millia interfecti, quadraginta millia vincti, non minus autẽ venundati. 15 ¶ Sed nec iſta ſufficiunt: auſus eſt ẽt intrare C templũ vniuerſa terra ſanctius, Menelao ductore, qui legũ, & patriæ fuit proditor: 16 ¶ & ſceleſtis manibus ſumens ſancta vaſa quę ab alijs Regibus, & ciuitatibus erant poſita ad ornatũ loci, & gloriã contrectabat indigne, & contaminabat. 17 ¶ Ita alienatus mente Antiochus, nõ cõſiderabat quod ꝓpter peccata habitantiũ ciuitatẽ, modicũ Deus fuerat iratus: propter quod & accidit circa locũ deſpectio: 18 ¶ alioquin, niſi contigiſſet eos multis peccatis eſſe inuolutos, | ſicut Heliodorus q̃ miſſus eſt a Seleuco Rege ad expoliandũ ærariũ, ẽt hic ſtatim adueniẽs flagellatus, & repulſus vtiq; fuiſſet ab audacia. 19 ¶ Verũ nõ propter locũ, gentẽ: ſed propter gentẽ, locum Deus elegit. 20 ¶ Ideoq; & ipſe locus particeps factus eſt populi malorum, poſtea autem fiet ſocius bonorũ: & qui derelictus in ira Dei omnipotentis eſt, iterum in magni Domini recõciliatione cum ſumma gloria exaltabitur. 21 D ¶ Igitur Antiochus mille & octingentis ablatis de tẽplo talentis, velociter Antiochiam regreſſus eſt, exiſtimans ſe prę ſuperbia terrã ad nauigandum, pelagus vero ad iter agendum, deducturum propter mentis elationem. 22 ¶ Reliquit autẽ & ꝓpoſitos ad affligendam gentem: Ieroſolymis quidem Philippum, genere Phrygem, moribus crudeliorem eo ipſo a quo conſtitutus eſt: 23 ¶ in Garizim autem Andronicum, & Menelaum, qui grauius quam cæteri imminebant ciuibus. 24 ¶ Cumque appoſitus eſſet contra Iudæos, miſit odioſum principẽ Apollonium cũ exercitu viginti & duobus millibus, præcipiens ei omnes perfectę ætatis interficere, mulieres, ac iuuenes vẽdere. 25 ¶ Qui cum veniſſet Ieroſolymam, pacem ſimulans, quieuit vſque ad diem ſanctum ſabbati: & tunc feriatis Iudæis, arma capere ſuis præcepit. 26 ¶ Omneſque qui ad ſpectaculum proceſſerant, trucidauit: & ciuitatem cum armatis diſcurrens, ingentem multitudinem peremit. 27 ¶ Iudas autem Machabæus, qui decimus fuerat, ſeceſſerat in deſertum locum, ibique inter feras vitam in montibus cum ſuis agebat: & fęni cibo veſcentes, demorabantur, ne participes eſſent coinquinationis.

Sup. 3. d. 13. c. 27

CAPVT VI.

1 A Sed non poſt multum temporis miſit Rex ſenem quendam Antiochenum, qui compelleret Iudæos, vt ſe transferrent a patrijs, & 2 Dei legibus: ¶ contaminare etiam quod in Ieroſolymis erat templum, & cognominare Iouis Olympij: & in Garizim, prout erant hi qui locum inhabitabant, 3 Iouis hoſpitalis. ¶ Peſſima autem & vniuerſis 4 grauis erat malorum incurſio: ¶ nam templum luxuria, & comeſſationibus Gẽtium erat plenum, & ſcortantium

tantium cum meretricibus, ſacratiſque ędibus mulieres ſe vltro ingerebant, intro ferentes ea quæ non li-
5 cebat. ¶ Altare etiam plenum erat illicitis, quæ legi-
6 bus prohibebantur. ¶ Neque autem ſabbata cuſtodiebantur, neque dies ſolemnes patrij ſeruabantur, nec ſimpliciter Iudæum ſe eſſe quiſquam confitebatur.
7 ¶ Ducebantur autem cum amara neceſſitate in die na-
B talis Regis ad ſacrificia: & cum Liberi ſacra celebrarentur, cogebantur hædera coronati Libero circuire.
8 ¶ Decretum autem exijt in proximas gentilium ciuitates, ſuggerentibus Ptolemæis, vt pari modo, & ipſi
9 aduerſus Iudæos agerent, vt ſacrificarent: ¶ eos autem qui nollent tranſire ad inſtituta Gentium, interfice-
10 rent: erat ergo videre miſeriam. ¶ Duæ enim mulieres delatæ ſunt natos ſuos circuncidiſſe: quas infantibus ad hubera ſuſpenſis, cum publice per ciuitatem cir-
11 cunduxiſſent, per muros præcipitauerunt. ¶ Alij vero
C ad proximas coeuntes ſpeluncas, & latenter ſabbati diem celebrantes, cum indicati eſſent Philippo, flammis ſuccenſi ſunt: eo quod uerebantur propter religionem, & obſeruantiam, manu ſibimet auxilium ferre.
12 ¶ Obſecro autem eos, qui hunc librum lecturi ſunt, ne abhorreſcāt propter aduerſos caſus, ſed reputent ea, quę acciderunt, non ad interitum, ſed ad correptionē
13 eſſe generis noſtri. ¶ Etenim multo tempore non ſinere peccatoribus ex ſententia agere, ſed ſtatim vltio-
14 nes adhibere: magni beneficij eſt iudicium. ¶ Non enim ſicut in alijs nationibus Dominus patienter expectat, vt eas cum iudicij dies aduenerit, in plenitudi-
15 ne peccatorum puniat: ¶ ita & in nobis ſtatuit, vt peccatis noſtris in finem deuolutis, ita demum in nos uin-
16 dicet. ¶ Propter quod nunquam quidem a nobis miſe-
D ricordiam ſuam amouet: corripiens vero in aduerſis
17 populum ſuum, non derelinquit. ¶ Sed hæc nobis ad commonitionem legentium dicta ſint paucis. Iam au-
18 tem veniendum eſt ad narrationem. ¶ Igitur Eleazarus vnus de primoribus Scribarum, vir ætate prouectus, & vultu decorus, aperto ore hians compelleba-
19 tur carnem porcinam manducare. ¶ At ille glorioſiſſimam mortem magis, quam odibilem vitam comple-
20 ctens, voluntarie præibat ad ſupplicium. ¶ Intuens autem quemadmodum oporteret accedere patienter ſuſtinens, deſtinauit non admittere illicita propter vitę
21 amorem. ¶ hi autem qui aſtabant, iniqua miſeratione commoti, propter antiquam viri amicitiam, tollētes eum ſecreto rogabant afferri carnes: quibus veſci ei licebat, vt ſimularetur manducaſſe, ſicut Rex impera-
22 uerat de ſacrificij carnibus: ¶ vt hoc facto a morte li-
E beraretur, & propter veterem viri amicitiam, hanc in
23 eo faciebant humanitatem. ¶ At ille cogitare cępit ętatis, ac ſenectutis ſuæ eminentiam dignam, & ingenitæ nobilitatis canitiem, atque a puero optimæ conuerſationis actus, & ſecundum ſanctæ, & a Deo conditæ legis conſtituta: reſpondit cito, dicens: præmit-
24 ti ſe velle in infernum. ¶ Non enim ætati noſtræ di-
F gnum eſt, inquit, fingere: vt multi adoleſcentes, arbitrantes Eleazarum nonaginta annorum tranſiſſe ad
25 vitam alienigenarum: ¶ & ipſi propter meam ſimulationem, & propter modicum corruptibilis vitæ tempus, decipiātur, & per hoc maculam, atque execratio-
26 nem meæ ſenectuti conquiram. ¶ Nam etſi in pręſenti tempore ſupplicijs hominum eripiar, ſed manū Om-
27 nipotentis, nec viuus, nec defunctus effugiam. ¶ Quāobrem fortiter vita excedendo, ſenectute quidem di-
28 gnus apparebo: ¶ adoleſcētibus autem exemplū forte relinquam, ſi prompto animo, ac fortiter pro grauiſſi-
G mis ac ſanctiſſimis legibus honeſta morte perfungar.
29 His dictis cōfeſtim ad ſuppliciū trahebatur. ¶ Hi autē qui eum ducebant, & paulo ante fuerant mitiores, in irā cōuerſi ſūt, propter ſermones ab eo dictos, quos il-
30 li per arrogātiā prolatos arbitrabātur. ¶ Sed cū plagis perimeretur, ingemuit & dixit: Dn̄e qui habes ſanctam ſciētiā, manifeſte tu ſcis quia cum a morte poſſem liberari, duros corporis ſuſtineo dolores: ſecundū animā vero propter timorē tuū libenter hæc patior.
31 ¶ Et iſte quidem hoc modo vita deceſſit, non ſolum iuuenibus, ſed & vniuerſæ genti memoriam mortis ſuæ ad exēplum virtutis & fortitudinis derelinquēs.

CAPVT VII.

1 Contigit autem et ſeptem fratres vna cum
A matre ſua apprehenſos, compelli a Rege edere contra fas carnes porcinas, flagris &
2 taureis cruciatos. ¶ Vnus autem ex illis qui erat primus, ſic ait: Quid quæris, & quid vis diſcere a nobis? parati ſumus mori magis quam patrias Dei
3 leges pręuaricari. ¶ Iratus itaque Rex iuſſit ſartagines
4 & ollas ęneas ſuccendi. Quibus ſtatim ſuccenſis, ¶ iuſſit ei qui prior fuerat locutus, amputari linguam: & cute capitis abſtracta, ſummas quoque manus & pedes ei præſcindi, cæteris eius fratribus & matre inſpi-
5 cientibus. ¶ Et cum iam per omnia inutilis factus eſſet, iuſſit ignem admoueri, & adhuc ſpirantem torreri in ſartagine: in qua cum diu cruciaretur, cęteri vna
6 cum matre inuicem: ſe hortabantur mori fortiter, ¶ &
B dicentes: Dominus Deus aſpiciet veritatem, & conſolabitur in nobis, | quemadmodum in proteſtatione cantici declarauit Moyſes: & in ſeruis ſuis conſolabi-
7 tur. ¶ Mortuo itaq; illo primo hoc modo, ſequentem deducebant ad illudendum: & cute capitis eius cum capillis abſtracta, interrogabant ſi manducaret priuſquam toto corpore per membra ſingula puniretur.
8 ¶ At ille reſpondens patria voce, dixit: Non faciam. Propter quod & iſte ſequenti loco primi tormenta ſu-
9 ſcepit: ¶ & in vltimo ſpiritu conſtitutus, ſic ait: Tu quidem ſceleſtiſſime in præſenti vita nos perdis: ſed Rex mundi defunctos nos pro ſuis legibus, in æternę vitæ
10 reſurrectione ſuſcitabit. ¶ Poſt hunc tertius illuditur,
C & linguam poſtulatus cito protulit, & manus conſtā-
11 ter extendit: & cū fiducia ait: ¶ Et cœlo iſta poſſideo, ſed propter Dei leges nunc hæc ipſa deſpicio, quoniā
12 ab ipſo me ea recepturum ſpero: ¶ ita ut Rex, et qui cū ipſo erant mirarentur adoleſcentis animum, quod
13 tāquam nihilum duceret cruciatus. ¶ Et hoc ita defun-
14 cto, quartum vexabant ſimiliter torquentes. ¶ Et cum iam eſſet ad mortem, ſic ait: Potius eſt ab hominibus

| Deuter. 30 c. 36, f. 43.

morti datos, spem expectare a Deo, iterum ab ipso resuscitandos: tibi enim resurrectio ad vitam non erit.
15 ¶Et cum admouissent quintum, vexabant eum. At il-
16 le respiciens in eum, dixit: ¶Potestatem inter homines habens, cum sis corruptibilis, facis quod vis: noli au-
17 tem putare genus nostrum a Deo esse derelictum: ¶tu autem patienter sustine, & videbis magnam potesta-
18 tem ipsius, qualiter te & semen tuum torquebit. ¶post
D hunc ducebant sextum: & is mori incipiens, sic ait: noli frustra errare: nos enim propter nosmetipsos hęc patimur, peccantes in Deum nostrum, & digna admira
19 tione facta sunt in nobis. ¶ tu autem ne existimes tibi impune futurum, quod contra Deum pugnare tenta-
20 ueris. ¶ Supra modum autem mater mirabilis, & bonorum memoria digna: quæ pereuntes septem filios sub vnius diei tempore conspiciens, bono animo fe-
21 rebat propter spem, quam in Deo habebat: ¶singulos illorum hortabatur voce patria fortiter, repleta sapiētia: & fœmineę cogitationi masculinum animum in-
22 serens, ¶dixit ad eos: Nescio qualiter in vtero meo apparuistis, neque enim ego spiritum, & animam donaui vobis, & vitam, & singulorum membra non ego
23 ipsa compegi, ¶sed enim mundi creator, qui formauit hominis natiuitatem, quique omnium inuenit originem, & spiritum vobis iterum cum misericordia reddet & vitam, sicut nūc vosmetipsos despicitis propter
24 leges eius. ¶Antiochus autem contemni se arbitratus: simul & exprobrantis voce despecta, cum adhuc adolescentior superesset, non solum verbis hortabatur,
E sed & cum iuramento affirmabat se diuitem: & beatū facturum, & translatum a patrijs legibus amicum ha-
25 biturum, & res necessarias ei præbiturū. ¶Sed ad hæc cum adolescens nequaquā inclinaretur, vocauit Rex matrem, & suadebat ei, vt adolescenti fieret in salu-
26 tem. ¶ Cum autem multis eam verbis esset hortatus,
27 promisit suasuram se filio suo. ¶Itaque inclinata ad illum, irridens crudelem tyrannum, ait patria voce: Fili mi, miserere mei, quæ te in vtero nouem mensibus portaui, & lac triennio dedi, & alui, & in ætatem istā
28 perduxi. ¶Peto nate, vt aspicies ad cœlum, & terram, & ad omnia quæ in eis sunt: & intelligas, quia ex ni-
29 hilo fecit illa Deus, & hominū genus: ¶ita fiet vt non
F timeas carnificem istum, sed dignus fratribus tuis effectus particeps, suscipe mortem, vt in illa miseratione
30 cum fratribus tuis te recipiam. ¶Cum hæc illa adhuc diceret, ait adolescens: Quem sustinetis? non obedio præcepto Regis, sed præcepto legis, quæ data est no-
31 bis per Moysen. ¶Tu vero qui inuentor omnis malitiæ factus es in Hebræos, non effugies manum Dei.
32 ¶Nos enim pro peccatis nostris hęc patimur. ¶Et si no
33 bis propter increpationem, & correptionē Dominus Deus noster modicum iratus est, sed iterum reconci-
34 liabitur seruis suis. ¶Tu autem o scelestе, & omnium hominum flagitiosissime noli frustra extolli vanis spe
35 bus in seruos eius inflammatus: ¶ nondum enim omnipotentis Dei, & omnia inspicientis iudicium effugi
36 sti. ¶Nam fratres mei modico nunc dolore sustentato
G sub testamento æternæ vitæ effecti sunt: tu vero iudi-
37 cio Dei iustas superbiæ tuæ pœnas exolues. ¶Ego autem sicut & fratres mei animam, & corpus meum trado pro patrijs legibus, inuocans Deum maturius genti nostræ propitium fieri, teque cum tormentis, & ver
38 beribus confiteri, quod ipse est Deus solus. ¶In me vero & in fratribus meis desinet Omnipotentis ira, quæ
39 super omne genus nostrum iuste superducta est. ¶ Tūc Rex accensus ira, in hunc super omnes crudelius de-
40 sæuit, indigne ferens se derisum. ¶Et hic itaque mun-
41 dus obijt, per omnia in Domino confidēs. ¶nouissime
42 autem post filios, & mater consumpta est. ¶ Igitur de sacrificijs & de nimijs crudelitatibus satis dictum est.

CAPVT VIII.

1 IVdas vero Machabæus, & qui cum illo erāt, in-
A troibant latenter in castella: & conuocantes cognatos, & amicos, & eos qui permāserunt in Iudaismo assumentes, eduxerunt ad se sex millia viro-
2 rum. ¶Et inuocabant Dominum, vt respiceret in populum qui ab omnibus calcabatur, & misereretur tē-
3 plo quod contaminabatur ab impijs: ¶misereret etiā exterminio ciuitatis, quę esset illico complananda, &
4 vocem sanguinis ad se clamantis audiret: ¶memoraretur quoque iniquissimas mortes paruulorum innocentum, & blasphemias nomini suo illatas, & indi-
5 gnaretur super his. ¶At Machabæus congregata multitudine, intolerabilis Gentibus efficiebatur: ira enim
6 Domini in misericordiam conuersa est. ¶Et superue-
B niens castellis & ciuitatibus improuisus, succēdebat eas: & opportuna loca occupans, nō paucas hostium
7 strages dabat: ¶maxime autem noctibus ad huiuscemodi excursus ferebatur, & fama virtutis eius vbiq;
8 diffundebatur. ¶Videns autem Philippus paulatim virum ad profectum venire, ac frequentius res ei cedere prospere, ad Ptolemæum ducem Cœlesyrię & Phę-
9 nicis scripsit, vt auxilium ferret regijs negocijs. ¶At ille velociter misit Nicanorem Patrocli de primoribus amicum, datis ei de permistis gentibus armatis non minus viginti millibus, vt vniuersum Iudæorum genus deleret, adiuncto ei & Gorgia, viro militari, & in
10 bellicis rebus experientissimo. ¶Constituit autem Ni-
C canor, vt Regi tributum quod Romanis erat dādum, duo millia talentorum de captiuitate Iudęorum sup-
11 pleret: ¶statimq; ad maritimas ciuitates misit, conuocans ad coemptionem Iudaicorum mancipiorum, promittens se nonaginta mancipia talento distracturum, non respiciens ad vindictam quę eum ab Omni
12 potente esset consecutura. ¶Iudas autem vbi comperit, indicauit his qui secum erant Iudæis, Nicanoris
13 aduentum. ¶Ex quibus quidam formidantes, & non
14 credentes Dei iustitiæ, in fugam vertebantur: ¶ alij vero siquid ei supererat, vendebant, simulque Dñm
D deprecabātur, vt eriperet eos ab impio Nicanore, qui
15 eos prius quam cominus veniret, vendiderat: ¶ & si non propter eos, propter testamentū tamen quod erat ad patres eorum, & propter inuocationē sancti &
16 magnifici nominis eius super ipsos. ¶Conuocatis aūt Machabæus septem millibus, qui cum ipso erant, rogabat ne hostibus reconciliarentur: neque metuerent inique venientium aduersum se hostium multitudi-
17 nem, sed fortiter cōtenderent: ¶ante oculos habentes contumeliam quæ loco sancto ab his iniuste esset illata, itemque & ludibrio habitæ ciuitatis iniuriam, ad-
18 huc etiam veterum instituta conuulsa. ¶Nam illi quidem armis cōfidunt, ait, simul & audacia: nos autem in omnipotente Domino qui potest & venientes aduersum nos, & vniuersum mundum vno nutu dele-
19 re, confidimus: ¶ Admonuit autem eos & de auxilijs
E Dei quæ facta sunt erga parentes: | & quod sub Sennacherib centum octogintaquinque millia perierūt:

4. Reg. 19.g.35 Tob.1.d.21.

¶ &

Eccl. 48 d.14. Isa. 37 g 36. 1. Mach. 7.f.42. Infr. 15. c.12.

20 ¶ & de prælio quod eis aduersus Galatas fuit in Babylonia, vt omnes vbi ad rem ventum est, Macedonibus socijs hæsitantibus, ipsi sex millia soli peremerunt centum viginti millia, propter auxilium illis datū de cęlo, & beneficia pro his plurima cōsecuti sunt. 21 ¶ His verbis constantes effecti sunt, & pro legibus & 22 patria mori parati. ¶ Constituit itaque fratres suos duces vtriq; ordini, Simonem, & Iosephū, & Ionathan, 23 subiectis vnicuique millenis & quingētenis. ¶ Ad hoc etiam ab Esdra lecto illis sancto libro, & dato signo adiutorij Dei in prima acie ipse dux commisit cū Ni- 24 canore. ¶ Et facto sibi adiutore Omnipotente, interfecerunt super nouem millia hoīm: maiorē autē partem exercitus Nicanoris vulneribus debilē factā, fu- 25 gere compulerunt. ¶ Pecunijs vero eorum qui ad em- F ptionē ipsorum venerant, sublatis, ipsos vsquequaq; 26 persecuti sunt, ¶ sed reuersi sunt hora conclusi. nam erat ante sabbatum: quā ab causam non perseuerauerunt insequētes. 27 ¶ Arma autē ipsorum & spolia cōgregantes, sabbatum agebāt benedicentes Dominū, qui liberauit eos in isto die, misericordiæ initium stillans 28 in eos. ¶ Post sabbatum vero debilibus, & orphanis, & viduis diuiserunt spolia: & residua ipsi cum suis 29 habuere. ¶ His itaque gestis, & communiter ab omnibus facta obsecratione, misericordem Dominum po- 30 stulabant, vt in finem seruis suis reconciliaretur. ¶ Et ex his qui cum Timotheo & Bacchide erant contra se contendentes, super viginti millia interfecerunt, & munitiones excelsas obtinuerunt: & plures prædas diuiserunt, & æquam portionem debilibus, pupillis 31 & viduis, sed & senioribus facientes. ¶ Et cum arma G eorum diligenter collegissent, oīa cōposuerunt in locis opportunis, residua vero spolia Ierosolymā detu- 32 lerūt: ¶ & Philarchē qui cū Timotheo erat, interfecerūt, virum scelestum, qui in multis Iudęos afflixerat. 33 ¶ Et cum epinicia agerēt Ierosolymis, eum qui sacras ianuas incenderat, idest Callisthenem, cum in quoddā domicilium refugisset, incenderunt, digna ei mer- 34 cede pro impietatibus suis reddita. ¶ Facinorosissimus autem Nicanor, qui mille negociantes ad Iudæorum 35 venditionem adduxerat, ¶ humiliatus auxilio Domini ab his quos nullos existimauerat, deposita veste gloriæ, per mediterranea fugiens, solus venit Antiochiam, summam infęlicitatē de interitu sui exercitus 36 consecutus. ¶ Et qui promiserat Romanis se tributum restituere de captiuitate Ierosolymorum, prædicabat nūc protectorē Deū habere Iudęos, & ob ipsū inuulnerabiles esse, eo q sequerent leges ab ipso cōstitutas.

CAPVT IX.

1 A EOdem tempore Antiochus inhoneste reuertebatur de Perside. ¶ intrauerat enim in eam quę 2 dicitur Persepolis, & tentauit expoliare templum, & ciuitatem opprimere: sed multitudine ad arma concurrente in fugam versi sunt: & ita contigit, 3 vt Antiochus post fugam turpiter rediret. ¶ Et cum venisset circa Ecbatanam, recognouit quæ erga Nica- 4 norem, & Timotheum gesta sunt. ¶ Elatus autem in ira, arbitrabatur se iniuriam illorum, qui se fugauerant, posse Iudæos retorquere: ideoque iussit agitari currum suum, sine intermissione agens iter, cœlesti eū iudicio perurgente, eo quod ita superbe loquutus est se venturum Ierosolymam, & congeriem sepulchri 5 Iudæorum eam facturum. ¶ Sed qui vniuersa conspi-

2. Pa.16 c.9.

cit Dominus Deus Israel, percussit eum insanabili, & inuisibili plaga. Vt enim finiuit hūc ipsum sermonē, apprehendit eum dolor dirus viscerum, & amara in- 6 ternorum tormenta: ¶ & quidē satis iuste, quippe qui multis, & nouis cruciatibus aliorum torserat viscera, 7 licet ille nullo modo a sua malitia cessaret. ¶ super hoc B autem superbia repletus, igne spirans animo in Iudæos, & præcipiens accelerari negocium contigit illū impetu euntem de curru cadere, & graui corporis col- 8 lisione membra vexari. ¶ Isque qui sibi videbatur etiam fluctibus maris imperare, supra humanum modum superbia repletus, & montium altitudines in statera appendere, nunc humiliatus ad terram in gestatorio portabatur, manifestam Dei virtutem in seme- 9 tipso contestans: ¶ ita vt de corpore impij, vermes scaturirent, ac viuentis in doloribus carnes eius effluerent, odore etiam illius, & fœtore exercitus grauare- 10 tur. ¶ & qui paulo ante sydera cœli contingere se arbitrabatur, eum nemo poterat propter intolerantiā fœ- 11 toris portare. ¶ Hinc igitur cœpit ex graui superbia deductus ad agnitionem sui venire diuina admonitus plaga, per momenta singula doloribus suis aug- 12 menta capientibus. ¶ & cum nec ipse iam fętorem suū ferre posset, ita ait: Iustum est subditum esse Deo, & 13 mortalem non paria Deo sentire. ¶ Orabat autem hic scelestus Dominum, a quo non esset misericordiā cō- 14 secuturus. ¶ Et ciuitatem ad quam festinans veniebat vt eam ad solum deduceret, ac sepulchrum congesto- 15 rum faceret, nunc optat liberam reddere: ¶ & Iudæos quos nec sepultura quidem se dignos habiturum, sed auibus, ac feris diripiendos traditurum, & cum paruulis exterminaturum dixerat, æquales nunc Athe- 16 niensibus facturum pollicetur: ¶ templum etiam sanctum, quod prius expoliauerat, optimis donis orna- C turum, & sancta vasa multiplicaturum & pertinentes ad sacrificia sumptus de redditibus suis præstaturum 17 ¶ super hæc, & Iudæum se futurum, & omnem locum terræ perambulaturum, & prædicaturum Dei pote- 18 statem. ¶ Sed non cessantibus doloribus (superuenerat enim in eum iustum Dei iudicium) desperans scripsit ad Iudæos in modū deprecationis epistolam hæc cō- 19 tinentem: ¶ OPTIMIS ciuibus Iudęis plurimam salutem, & bene valere, & esse fœlices, Rex & princeps 20 Antiochus. ¶ Si bene valetis, & filij vestri, & ex sentē- 21 tia vobis cuncta sunt, maximas agimus gratias. ¶ Et ego in infirmitate cōstitutus, vestri autem memor benigne reuersus de Persidis locis, & infirmitate graui apprehensus, necessarium duxi pro communi vtilita- 22 te curam habere: ¶ non desperans memetipsum, sed 23 spem multam habens effugiendi infirmitatem. ¶ Re- D spiciens autem quod & pater meus, quibus temporibus in locis superioribus ducebat exercitum, osten- 24 dit qui post se susciperet principatum: ¶ vt si quid contrarium accideret, aut difficile nunciaretur, scientes hi qui in regionibus erant, cui esset rerum summa de- 25 relicta, non turbarentur. ¶ Ad hæc, considerans de proximo potentes quosque, & vicinos temporibus insidiantes, & euentum expectantes, designaui filium meum Antiochum Regem, quem sæpe recurrens in superiora regna multis vestrum commendabam: & 26 scripsi ad eum quæ subiecta sunt. ¶ Oro itaq; vos, & peto memores beneficiorum publice & priuatim, vt vnusquisque conseruet fidem ad me, & ad fillium 27 meum. ¶ Confido enim eum modeste, & humane a-

ctarum,& sequentem propositum meum,et commu-
28 nem vobis fore.Igitur homicida & blasphemus pes
sime percussus,& vt ipse alios tractauerat, peregre in
29 montibus,miserabili obitu vita functus est.Transfe
rebat autem corpus Philippus collactaneus eius: qui
metuens filium Antiochi, ad Ptolemæum Philome-
torem in Aegyptum abijt.

CAPVT X.

1 A 2 MAchabæus autem & qui cum eo erant, Domino se protegente, templum quidem & ciuitatem recepit: aras autem quas alienigenæ per plateas extruxerant, itemque delubra de-
3 molitus est.& purgato templo,aliud altare fecerũt: & de ignitis lapidibus igne concepto sacrificia obtulerunt post biennium,& incensum & lucernas & pa-
4 nes propositionis posuerunt. Quibus gestis,rogabãt Dominum prostrati in terram, ne amplius talibus malis inciderent:sed & si quando peccassent,vt ab ipso mitius corriperentur & nõ barbaris ac blasphem s
5 hominibus traderētur. Qua die autem templum ab alienigenis pollutum fuerat, contigit eadem die purificationem fieri vigesima quinta mensis, qui fuit Ca-
6 sleu. & cum lætitia diebus octo egerunt in modum
B tabernaculorum recordantes quod ante modicũ tpis diem solemnem tabernaculorum in montibus, & in
7 speluncis more bestiarum egerant. Propter quod thyrsos,& ramos virides, & palmas præferebant ei,
8 qui prosperauit mundare locum suum. Et decreuerunt communi præcepto & decreto, vniuersæ gent
9 Iudæorum omnibus annis agere dies istos. Et Antiochi quidem qui appellatus est Nobilis, vitæ excessus
10 ita se habuit. Nunc autem de Eupatore, Antioch impij filio, quæ gesta sunt narrabimus, breuiantes
11 mala quæ in bellis gesta sunt. Hic enim suscepto re-
C gno, constituit super negocia regni Lysiam, quēdam
12 Phœnicis & Syriæ militiæ principem. Nam Ptolomæum, qui dicebatur Macer, iusti tenax, erga Iudęos esse constituit, & præcipue propter iniquitatem
13 quæ facta erat in eos,& pacifice agere cum eis. Sed ob hoc accusatus ab amicis apud Eupatorem, cum frequenter proditor audiret,eo quod Cyprum creditam sibi a Philometore deseruisset, & ad Antiochum Nobilem translatus etiam ab eo recessisset, veneno
14 vitam finiuit.Gorgias autem cum esset dux locorũ,
15 assumptis aduenis frequenter Iudęos debellabat. Iudęi vero qui tenebant opportunas munitiones, fugatos ab Ierosolymis suscipiebant, & bellare tentabãt.
16 Hi vero qui erant cum Machabęo, per orationes Dominum rogantes, vt esset sibi adiutor, impetum
17 fecerunt in munitiones Idumæorum: multaque
D vi insistentes, loca obtinuerunt, occurrentes interemerunt, & omnes simul non minus viginti millibus
18 trucidauerunt.Quidam autem cum confugissent in duas turres valde munitas,omnem apparatum ad re
19 pugnandum habentes:Machabęus ad eorum expugnationem,relicto Simone,& Iosepho, itemque Zachęo,eisque qui cum ipsis erant,satis multis, ipse ad eas quę amplius perurgebant pugnas,conuersus est.
20 Hi vero qui cum Simone erant cupiditate ducti, a quibusdam,qui in turribus erant,suasi sunt pecunia: & septuaginta millibus didracmis acceptis, dimise-
21 runt quosdam effugere.Cum autem Machabęo nunciatum esset, quod factum est. principibus populi
E congregatis accusauit,quod pecunia fratres vendidis-
22 sent, aduersarijs eorum dimissis.Hos igitur proditores factos interfecit, & confestim duas turres occupa-
23 uit.Armis autem,ac manibus omnia prospere agendo,in duabus munitionibus plus, quam viginti mil-
24 lia peremit.At Timotheus,qui prius a Iudæis fuerat superatus cõuocato exercitu peregrinę multitudinis, & congregato equitatu Asiano aduenit, quasi armis
25 Iudęam capturus.Machabęus autem & qui cum ipso erant appropinquante illo, deprecabantur Dominum,caput terra aspergentes lumbosque cilicijs prę-
26 cincti,ad altaris crepidinem prouoluti, vt sibi propitius,inimicis autem eorum esset inimicus,& aduersa-
27 rijs aduersaretur:sicut lex dicit. Et ita post orationē
F sumptis armis, longius de ciuitate procedentes, &
28 proximi hostibus effecti,resederunt. Primo autem solis ortu vtrique commiserunt:isti quidem victorię & prosperitatis sponsorem cum virtute Dominum habentes:illi autem ducem belli animum habebant.
29 Sed cum vehemens pugna esset, apparuerunt aduersarijs de cœlo viri quinque in equis, frenis aureis de-
30 cori,ducatum Iudęis pręstantes:ex quibus duo Machabęum medium habentes, armis suis circum septum incolumem conseruabant: in aduersarios autem tela,& fulmina iaciebant,ex quo & cęcitate con
31 fusi, & repleti perturbatione cadebant. Interfecti sunt autem viginti millia quingenti, & equites sex-
32 centi.Timotheus vero confugit in Gazaram,prę-
G sidium munitum,cui prçerat Chæreas. Machabæus
33 autem,& qui cum eo erant, lętantes obsederunt prę-
34 sidium diebus quattuor. At hi qui intus erant, loci firmitate confisi,supra modum maledicebant, & ser-
35 mones nefandos iactabant. Sed cum dies quinta illucesceret,uigĩti iuuenes ex his q cũ Machabęo erãt, accensi animis propter blasphemiam,viriliter accesserunt ad murum,& feroci animo incedentes, ascen-
36 debant.Sed & alij similiter ascendentes,turres portasque succendere aggressi sunt, atque ipsos maledi-
37 cos viuos concremare.Per continuum autem biduũ pręsidio vastato, Timotheũ occultantem se, in quodam repertum loco peremerũt:& fratrem illius Chęream,et Apollophanem occiderunt. Quibus gestis,
38 in hymnis,& confessionibus benedicebant Dominũ qui magna fecit in Israel,& victoriam dedit illis.

CAPVT XI.

1 A 2 SEd paruo post tempore, Lysias procurator Regis,& propinquus,ac negociorum prępositus, grauiter ferens de his quę acciderant:congregatis octoginta millibus,& equitatu vniuerso veniebat aduersus Iudęos,existimans se ciuitatem quidem
3 captam Gentibus habitaculum facturum,templum vero in pecunię quęstum, sicut cętera delubra Gentium habiturum, & per singulos annos venale sacer-
4 dotium: nusquam recogitans Dei potestatem, sed mente effrenatus in multitudine peditum,& in millibus equitum,& in octoginta elephantis confidebat.
5 Ingressus autem Iudęam, & appropians Bethsurę, quę erat in angusto loco, ab Ierosolyma interuallo quinque stadiorum, illud pręsidium expugnabat.
6 Vt autem Machabęus, & qui cum eo erant,cognouerunt expugnari prçsidia, cum fletu, et lachrymis

Marginal notes: 1.Ma.4.f.52. — Exo.23.d.10. Deu 20.a.4. 28.a.7.

rogabant Dominum, & omnis turba simul, vt bo-
7 num Angelum mitteret ad salutem Israel. ❡ Et ipse primus Machabæus sumptis armis, cæteros adhortatus est simul secum periculum subire, & ferre auxiliũ
8 fratribus suis. ❡ Cumque pariter prõpto animo procederent, Ierosolymis apparuit præcedens eos eques
9 in veste candida, armis aureis hastã vibrans. ❡ Tunc omnes simul benedixerunt misericordem Dñm, & conualuerunt animis: non solũ homines, sed & bestias ferocissimas & muros ferreos parati penetrare.
10 ❡ Ibant igitur prompti de cœlo habentes adiutorem,
C & miserantẽ super eos Dñm. ❡ Leonum autem more
11 impetu irruentes in hostes, prostrauerunt ex eis vndecim millia peditum, & equitum mille sexcentos:
12 ❡ Vniuersos autem in fugam verterunt, plures autem ex eis vulnerati, nudi euaserunt. Sed & ipse Lysias
13 turpiter fugiens, euasit. ❡ Et quia non insensatus erat, secum ipse reputans factã erga se diminutionem, & intelligens inuictos esse Hebræos omnipotentis Dei
14 auxilio innitentes, misit ad eos: ❡ promisitq; se consensurum omnibus quę iusta sunt, & Regem compul-
15 surum amicum fieri. ❡ Annuit autem Machabæus pre-
D cibus Lysiæ, in omnibus vtilitati consulens: & quæcunque Machabæus scripsit Lysiæ, de Iudęis, ea Rex
16 concessit. ❡ Nam erant scriptæ Iudæis epistolæ: a Lysia quidem hunc modum continentes: LYSIAS
17 populo Iudæorum salutem. ❡ Ioannes & Abesalom, qui missi fuerant a vobis, tradentes scripta, postulabant vt ea quæ per illos significabantur, implerem.
18 ❡ Quæcunque igitur Regi potuerunt perferri, expo-
19 sui: & quæ res permittebant, concessit. ❡ Si igitur in negocijs fidem conseruaueritis, & deinceps bonorũ
20 vobis causa esse tentabo. ❡ De cæteris autem per singula verba mãdaui & istis, & his qui a me missi sunt,
21 colloqui vobiscum. ❡ Bene valete. Anno centesimo quadragesimo octauo, mensis Dioscori, die vigesima
22 & quarta. ❡ Regis autem epistola ista cõtinebat: Rex
E Antiochus Lysiæ fratri salutem. ❡ Patre nostro inter
23 deos translato, nos volentes eos qui sunt in regno nostro sine tumultu agere, & rebus suis adhibere dili-
24 gentiam, ❡ audiuimus Iudæos non consensisse patri meo vt transferrentur ad ritum Græcorum, sed tenere velle suum institutum, ac propterea postulare a no-
25 bis concedi sibi legitima sua. ❡ Volentes igitur hanc quoque gentem quietam esse, statuẽtes iudicauimus templum restitui illis, vt agerent secundum suorum
26 maiorum consuetudinem. ❡ Bene igitur feceris, si miseris ad eos, & dexteram dederis, vt cognita nostra voluntate, bono animo sint, & vtilitatibus proprijs
27 deseruiant. ❡ Ad Iudæos vero Regis epistola talis e-
F rat: Rex Antiochus senatui Iudæorum, & cæteris Iu-
28 dæis salutem. ❡ Si valetis, sic estis vt volumus: sed &
29 ipsi bene valemus. ❡ Adijt nos Menelaus, dicens vel-
30 le vos descendere ad vestros qui sunt apud nos. ❡ His igitur qui commeant vsque ad diem trigesimum mẽ-
31 sis Xantici, damus dextras securitatis, ❡ vt Iudęi vtantur cibis & legibus suis, sicut & prius: et nemo eorum vllo modo molestiam patiatur de his quæ per igno-
32 rantiam gesta sunt. ❡ Misimus autem & Menelaum,
33 qui vos alloquatur. ❡ Valete. Anno cẽtesimo quadragesimo octauo, Xantici mensis quintadecima die.
34 ❡ Miserunt autem etiam Romani epistolam, ita se habentem: QVINTVS Mẽmius & Titus Manilius,
35 legati Romanorum, populo Iudęorum salutem. ❡ De his quæ Lysias, cognatus Regis, concessit vobis, &
36 nos concessimus. ❡ De quibus autem ad Regem iudicauit referendum, confestim aliquem mittite, diligentius inter vos conferentes: vt decernamus sicut congruit vobis, nos enim Antiochiam accedimus.
37 ❡ Ideoque festinate rescribere, vt nos quoque sciamus
38 cuius estis voluntatis. ❡ Bene valete. Anno centesimo quadragesimo octauo, quintadecima die mensis Xantici.

CAPVT XII.

1 HIs factis pactionibus, Lysias pergebat ad Re-
A gem. Iudæi autem agriculturæ operam da-
2 bant. ❡ Sed hi qui resederant, Timotheus & Apollonius Gennæi filius, sed & Hieronymus, & Demophon, super hos & Nicanor Cypriarches, non
3 sinebant eos in silẽtio agere, & quiete. ❡ Ioppitæ vero tale quoddã flagitium perpetrarunt: rogauerunt Iudæos cum quibus habitabant, ascẽdere scaphas quas parauerant, cum vxoribus, & filijs quasi nullis inimi-
4 citijs inter eos subiacentibus. ❡ Secundum commune itaque decretum ciuitatis, & ipsis acquiescentibus, pacisque causa nihil suspectum habentibus: cum in altum processissent, submerserunt non minus ducen-
5 tos. ❡ Quam crudelitatem Iudas in suæ gentis homines factam vt cognouit, præcepit viris qui erant cum
6 ipso: & inuocato iusto iudice Deo, ❡ venit aduersus interfectores fratrum, & portum quidem nocte succendit, scaphas excussit, eos autem qui ab igne refu-
7 gerant, gladio peremit. ❡ Et cum hæc ita egisset, di-
B scessit quasi iterum reuersurus, & vniuersos Ioppitas
8 eradicaturus. ❡ Sed quũ cognouisset & eos qui erant Iamniæ, velle pari modo facere habitantibus secum
9 Iudæis, ❡ Iamnitis quoque nocte superuenit, & portum cum nauibus succendit: ita vt lumen ignis appa-
10 reret Ierosolymis a stadijs ducentis quadraginta. ❡ Inde cum iam abijssent nouem stadijs, & iter facerent ad Timotheum, commiserunt cum eo Arabes quin-
11 que millia viri, & equites quingenti. ❡ Cumque pugna valida fieret, et auxilio Dei prospere cessisset, residui Arabes victi, petebant a Iuda dextras sibi dari, promittentes se pascua daturos, & in cæteris profutu-
12 ros. ❡ Iudas autẽ arbitratus vere in multis eos vtiles, promisit pacem, dextrisq; acceptis, discessere ad ta-
13 bernacula sua. ❡ Aggressus est aũt & ciuitatẽ quandã firmã pontibus murisq; circunseptam, quæ a turbis habitabatur gentiũ promiscuarũ, cui nomẽ Casphin.
14 ❡ Hi vero qui intus erãt, confidentes in stabilitate murorum et apparatu alimoniarũ, remissus agebant, maledictis lacessentes Iudam, & blasphemantes, ac lo-
15 quentes quæ fas non est. ❡ Machabæus aũt inuocato magno mũdi Principe, qui sine arietibus & machinis temporibus Iesu præcipitauit Iericho, irruit fero- (Iof.6.e.20.)
16 citer muris: ❡ & capta ciuitate per Dñi voluntatem innumerabiles cædes fecit, ita vt adiacens stagnum stadiorum duorum latitudinis, sanguine interfectorũ
17 fluere videretur. ❡ Inde discesserunt stadia septingenta quinquaginta, & venerunt in Characa ad eos qui
18 dicuntur Tubianæi, ❡ Iudęos: & Timotheum quidem in illis locis non comprehenderunt, nulloque negocio perfecto, regressus est, relicto in quodam loco fir-
19 missimo præsidio. ❡ Dositheus autem & Sosipater, qui erant duces cum Machabæo, peremerunt a Timotheo relictos in præsidio, decem millia viros.

20 ℣ At Machabæus ordinatis circum se sex millibus, & D constitutis per cohortes, aduersus Timotheũ processit, habentem secum centum viginti millia peditum, 21 equitumque duo millia quingentos. ℣ Cognito autẽ Iudæ aduẽtu, Timotheus præmisit mulieres, & filios & reliquum apparatum, in præsidium quod Carniõ dicitur: erat enim inexpugnabile, & accessu difficile 22 propter locorum angustias. ℣ Cumque cohors Iudæ prima apparuisset, timor hostibus incussus est, ex pręsentia Dei qui vniuersa conspicit, & in fugam versi sunt, alius ab alio, ita vt magis a suis deijcerentur, & 23 gladiorũ suorum ictibus debilitarentur. ℣ Iudas autẽ vehementer instabat, puniens prophanos, & prostra-24 uit ex eis triginta millia virorum. ℣ Ipse vero Timotheus incidit in partes Dosithei, & Sosipatris: & multis precibus postulabat ut viuus dimitteretur, eo q̃d multorũ ex Iudæis parentes haberet ac fratres, quos 25 morte eius decipi eueniret. ℣ Et cum fidem dedisset E restituturum se eos secundum constitutum, illæsum 26 eum dimiserunt, propter fratrum salutem. ℣ Iudas autem egressus est ad Carnion, interfectis vigintiquin-27 que millibus. ℣ Post horum fugam & necem, mouit exercitum ad Ephron, ciuitatem munitã, in qua multitudo diuersarum gentium habitabat: & robusti iuuenes pro muris consistentes, fortiter repugnabant: in hac autem machinæ multæ, & telorum erat appa-28 ratus. ℣ Sed cum Omnipotentem inuocassent, qui potestate sua vires hostiũ confringit, ceperunt ciuitatẽ: & ex eis qui intus erant, vigintiquinque millia pro-29 strauerunt. ℣ Inde ad ciuitatem Scytharum abierũt, 30 quæ ab Ierosolymis sexcentis stadijs aberat. ℣ Contestantibus autem his qui apud Scythopolitas erant, Iudæis, quod benigne ab eis haberentur, etiam temporibus infœlicitatis quod modeste secum egerint: 31 ℣ gratias agentes eis, & exhortati etiam de cætero ergã genus suum benignos esse, venerũt Ierosolymam 32 die solemni septimanarum instante. ℣ Et post pentecosten abierunt contra Gorgiam præpositum Idumeæ. 33 ℣ Exiuit aũt cum peditibus tribus millibus, & equiti-F bus quadringentis. ℣ Quibus congressis, contigit pau-34 cos ruere Iudæorum. ℣ Dositheus vero quidam de Ba-35 cenoris eques, vir fortis, Gorgiam tenebat: & cũ vellet illũ capere viuũ, eques quidã de Thracibus irruit in eum, humerumq; eius amputauit: atque ita Gor-36 gias effugit in Maresa. ℣ At illis qui cũ Esdrin erant, diutius pugnantibus & fatigatis, inuocauit Iudas Do-37 minum adiutorem, & ducem belli fieri: ℣ incipiens voce patria, & cum hymnis clamorem extollens, fugã 38 Gorgiæ militibus incussit. ℣ Iudas autẽ collecto exercitu venit in ciuitatem Odollã: Et cum septima dies superueniret, secundum consuetudinem purificati, in 39 eodem loco sabbatum egerunt. ℣ Et sequenti die venit cum suis Iudas, vt corpora prostratorum tolleret, 40 & cũ parentibus poneret in sepulchris paternis. ℣ Inuenerunt autẽ sub tunicis interfectorum de donarijs idolorum quæ apud Iamniam fuerunt, | a quibus lex prohibet Iudæos. omnibus ergo manifestum factum 41 est ob hanc causam eos corruisse. ℣ Omnes itaque benedixerunt iustum iudicium Domini, qui occulta fe-42 cerat manifesta. ℣ Atque ita ad preces conuersi, rogauerunt ut id quod factum erat delictum, obliuioni traderetur: At vero fortissimus Iudas hortabatur populum conseruare se sine peccato, sub oculis videntes quæ facta sunt, pro peccatis eorũ qui prostrati 43 sunt. ℣ Et facta collatione, duodecim millia drachmas G argenti misit Ierosolymam offerri pro peccatis mortuorum sacrificiũ, bene & religiose de resurrectione 44 cogitans. ℣ (nisi enim eos qui ceciderant, resurrecturos speraret, superfluũ videretur, & vanũ orare pro mor-45 tuis,) ℣ & quia considerabat quod hi qui cum pietate dormitionem acceperant, optimam haberent repo-46 sitam gratiam. ℣ Sancta ergo & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, vt a peccatis soluantur.

Deut. 7. d. 25.

CAPVT XIII.

1 A ANno cẽtesimo quadragesimonono, cognouit Iudas Antiochũ Eupatorem venire cum mul-2 titudine aduersus Iudæam, ℣ & cum eo Lysiam procuratorẽ & præpositum negociorum, secum habentem peditum centum decem millia, & equitũ quinque millia, & elephantos viginti duos, currus cũ 3 falcibus trecentos. ℣ Cõmiscuit autem se illis & Menelaus: & cum multa fallacia deprecabatur Antiochum, non pro patria salute, sed sperans se constitui 4 in principatũ. ℣ Sed rex regum suscitauit animos An-B tiochi in peccatorẽ: & suggerẽte Lysia hunc esse causam omniũ malorum, iussit (vt eis est cõsuetudo) ap-5 prehensum in eodẽ loco necari. ℣ Erat autem in eodẽ loco turris quinquaginta cubitorum, aggestum vndique habens cineris: hęc prospectum habebat in præ-6 ceps. ℣ inde in cinerem deijci iussit sacrilegum, omni-7 bus eum propellentibus ad interitum. ℣ Et tali lege C præuaricatorem legis cõtigit mori, nec terræ dari Me-8 nelaum. ℣ Et quidem satis iuste: nam quia multa erga aram Dei delicta commisit, cuius ignis & cinis e-9 rat sanctus, ipse in cineris morte damnatus est. ℣ Sed Rex mẽte effrenatus veniebat, nequiorem se patre 10 suo Iudæis ostensurus. ℣ Quibus Iudas cognitis, præcepit populo vt die ac nocte Dñm inuocarent, quo si-11 cut semper, & nunc adiuuaret eos. ℣ quippe qui lege & patria sanctoq; templo priuari vererẽtur: ac populum qui nuper paululum respirasset, ne sineret bla-12 sphemis rursus Nationibus subdi. ℣ Omnibus itaque D simul id faciẽtibus, & petentibus a Domino misericordiam cum fletu & ieiunijs, per triduum cõtinuum prostratis, hortatus est eos Iudas vt se præpararent. 13 ℣ ipse vero cum senioribus cogitauit priusquam Rex admoueret exercitum ad Iudæã, & obtineret ciuitatem, exire, & Domini iudicio committere exitum 14 rei. ℣ Dans itaque potestatem omnium Deo mundi creatori, & exhortatus suos vt fortiter dimicarent, & vsq; ad mortem pro legibus, templo, ciuitate, patria, & ciuibus starent: circa Modin exercitum constituit. 15 ℣ Et dato signo suis Dei victoriæ, iuuenibus fortissimis electis, nocte aggressus aulam regiã, in castris interfecit viros quattuor millia, & maximum elephan-16 torum cum his qui superpositi fuerant: ℣ summoque metu ac perturbatione hostium castra replentes re-17 bus prospere gestis, abierunt. ℣ Hoc autem factum est die illucescente, adiuuante eum Domini protectio-18 ne. ℣ Sed Rex accepto gustu audaciæ Iudęorum, ar-19 te difficultatem locorum tentabat: ℣ & Bethsurę F quę erat Iudęorum pręsidium munitum, castra admouebat: sed fugabatur, impingebat, minorabatur. 20 ℣ His autem qui intus erant, Iudas necessaria mitte-21 bat. ℣ Enunciauit autem mysteria hostibus Rhodocus quidam de Iudaico exercitu, qui requisitus com-22 prehensus est, & conclusus. ℣ Iterum Rex sermonem

habuit ad eos qui erant in Bethsuris: dextram dedit: 23 accepit, abijt, ℣ commisit cum Iuda: superatus est. Vt G autem cognouit rebellasse Philippum Antiochiæ, qui relictus erat super negocia, mente consternatus Iudæos deprecans, subditusque eis iurat de omnibus quibus iustum visum est: & reconciliatus obtulit sacrificium, honorauit templum, & munera posuit. 24 ℣ Machabæum amplexatus est, & fecit eum a Ptole- 25 maide vsque ad Gerrenos, ducem & principem. ℣ Vt autem venit Ptolemaidam, grauiter ferebant Ptolemenses amicitiæ conuentionem, indignantes ne for- 26 te fœdus irrumperent. ℣ Tunc ascendit Lysias tribunal, & exposuit rationem, et populum sedauit, regressusque est Antiochiam: & hoc modo Regis profectio & reditus processit.

CAPVT XIIII.

1 A SEd post triennij tempus cognouit Iudas & qui cum eo erant, Demetrium Seleuci cum multitudine valida & nauibus per portum Tripolis 2 ascendisse ad loca opportuna, ℣ et tenuisse regiones ad- 3 uersus Antiochum & ducem eius Lysiam. ℣ Alcimus autem quidam qui summus sacerdos fuerat, sed voluntarie coinquinatus est temporibus commistionis, considerans nullo modo sibi esse salutem, neque ac- 4 cessum ad altare: ℣ venit ad regem Demetrium centesimo quinquagesimo anno, offerens ei coronam auream, & palmam, super hæc & talos qui Templi esse 5 videbãtur. Et ipsa quidem die siluit. ℣ Tempus autem opportunum dementię suæ nactus, conuocatus a Demetrio ad consilium, & interrogatus quibus rebus & 6 consilijs Iudæi niterentur: ℣ respondit, Ipsi qui dicuntur Assidæi Iudæorum, quibus præest Iudas Machabæus, bella nutriunt, & seditiones mouent, nec pa- 7 tiuntur regnum esse quietum. ℣ nam & ego defraudatus parentum gloria (dico autem summo sacerdotio) 8 huc veni: ℣ primo quidem vtilitatibus Regis fidẽ ser- B uans, secundo autem etiam ciuibus consulẽus: nam illorum prauitate vniuersum genus nostrũ nõ minime 9 vexatur. ℣ Sed oro his singulis o Rex cognitis, et regioni, & generi secũdum humanitatem tuã promulgatã 10 omnibus prospice. ℣ nam quandiu superest Iudas, im- 11 possibile est pacem esse negocijs. ℣ Talibus aũt ab hoc dictis & cæteri amici hostiliter se habentes aduersus 12 Iudam, inflãmauerunt Demetrium. ℣ Qui statim Nicanorem præpositum elephantorum ducem misit in 13 Iudęam: ℣ datis mandatis vt ipsum quidem Iudam caperet: eos vero qui cum illo erant, dispergeret, & constitueret Alcimum maximi templi summum sacerdo- 14 tem. ℣ Tunc gentes q̃ de Iudæa fugerant Iudam, gregatim se Nicanori miscebant, miserias & clades Iudæorum prosperitates rerum suarum existimantes. 15 ℣ Audito itaque Iudæi Nicanoris aduentu, & conuen- C tu Nationum, conspersi terra rogabant eum qui populum suum constituit, vt in ęternum custodiret, quiq; 16 suam portionem signis euidentibus protegit. ℣ Imperante autem duce, statim inde mouerunt, conuenerũt 17 que ad castellum Dessau. ℣ Simon vero frater Iudę cõmiserat cum Nicanore: sed conterritus est repentino 18 aduentu aduersariorum. ℣ Nicanor tamen audiens virtutem comitum Iudæ, & animi magnitudinem, quam pro patriæ certaminibus habebant, sanguine 19 iudicium facere metuebat. ℣ Quamobrem præmisit Posidonium, & Theodotium, & Mathiam, vt darent 20 dextras, atque acciperent. ℣ Et cum diu de his consilium ageretur, & ipse dux ad multitudinem retulis- 21 set: omnium vna fuit sentẽtia amicitijs annuere. ℣ Itaque diem constituerunt qua secreto inter se agerent: 22 & singulis sellæ prolatæ sunt, & positæ. ℣ Præcepit autem Iudas armatos esse locis opportunis, ne forte ab hostibus repente mali aliquid oriretur: & congruum 23 colloquium fecerunt. ℣ Morabatur autem Nicanor D Ierosolymis, nihilque inique agebat, gregesque turbarum, quæ congregatę fuerant, dimisit. ℣ Habebat 24 autem Iudam semper charum ex animo, & erat viro 25 inclinatus. ℣ Rogauitque eum ducere vxorem, filiosque procreare; Nuptias fecit, quiete egit, comiterque 26 viuebant. ℣ Alcimus autem videns charitatem illorum adinuicem, & conuentiones, venit ad Demetrium, & dicebat, Nicanorem rebus alienis assentire, Iudamque regni insidiatorem successorem sibi desti- 27 nasse. ℣ Itaque Rex exasperatus, & pessimis huius criminationibus irritatus, scripsit Nicanori, dicens grauiter quidem se ferre de amicitiæ conuentione, iubere tamen Machabæum citius vinctum mittere Antio- 28 chiam. ℣ Quibus cognitis Nicanor consternabatur, & grauiter ferebat, si ea quę conuenerant irrita faceret, 29 nihil lęsus a viro: ℣ sed quia Regi resistere non poterat, opportunitatem obseruabat qua pręceptum perfi- 30 ceret. ℣ At Machabęus videns secum austerius agere E Nicanorem, & consuetum occursum ferocius exibentem, intelligens non ex bono esse austeritatem istam, paucis suorum congregatis, occultauit se a Nicano- 31 re. ℣ Quod cum ille cognouit fortiter se a viro pręuentum, venit ad maximum, & sanctissimum templum: & sacerdotibus solitas hostias offerentibus, iussit sibi 32 tradi virum. ℣ quibus cum iuramento dicentibus nescire se vbi esset, qui quęrebatur, extendens manum 33 ad templum, ℣ iurauit, dicens: Nisi Iudam mihi vinctum tradideritis, istud Dei phanum in planitiem deducam, & altare effodiam, & templum hoc Libero 34 patri consecrabo. ℣ Et his dictis, abijt. Sacerdotes autẽ protendentes manus in cœlum, inuocabant eum, qui semper propugnator esset gentis ipsorum, hęc dicen- 35 tes: ℣ Tu Dñe vniuersorum, qui nullius indiges, volui- 36 sti templum habitationis tuę fieri in nobis. ℣ Et nunc F sancte sanctorum omnium Domine, conserua in ęternum impollutam domum istam, quę nuper munda- 37 ta est. ℣ Razias autem quidam de senioribus ab Ierosolymis, delatus est Nicanori, vir amator ciuitatis, & bene audiens: qui pro affectu, Pater Iudęorum appel- 38 labatur. ℣ Hic multis temporibus continentię pręposi tum tenuit in Iudaismo, corpusque, & animam trade- 39 re contentus pro perseuerantia. ℣ Volens autem Nicanor manifestare odium quod habebat in Iudęos, mi- 40 sit milites quingentos, vt eum comprehenderent. ℣ putabat enim si illum decepisset, sese cladem Iudęis ma- 41 ximam illaturum. ℣ Turbis autem irruere in domum eius, & ianuam disrumpere, atque ignem admouere cupientibus, cũ iã cõprehenderetur, gladio se petijt: 42 ℣ eligens nobiliter mori potius, q̃ subditus fieri peccatoribus, & contra natales suos indignis iniurijs agi. 43 ℣ Sed cum per festinationẽ nõ certo ictu plagã dedis- G set, & turbę intra ostia irrũperẽt, recurrẽs audacter ad murum, pręcipitauit semetipsum viriliter in turbas: 44 ℣ quibus velociter locũ dantibus casui eius, venit per 45 mediã ceruicẽ: ℣ & cum adhuc spiraret, accensus animo, surrexit: & cũ sanguis eius magno fluxu deflue-

ret,& grauissimis vulneribus esset saucius, cursu turbam pertransijt:& stans supra quandam petram præruptam,& iam exanguis effectus, complexus intestina sua, vtrisque manibus proiecit super turbas, inuocans Dominatorem vitæ ac spiritus, vt hęc illi iterum redderet: atque ita vita defunctus est.

CAPVT XV.

1. Mac.7 d.26.

1 A NIcanor autem ut comperit Iudam esse in locis Samariæ, cogitauit cum omni impetu die sabbati committere bellum. 2 Iudæis vero qui illum per necessitatem sequebantur dicentibus: Ne ita ferociter, & barbare feceris, sed honorem tribue diei sanctificationis, & honora eum qui vniuersa conspicit: 3 ille infœlix interrogauit, si est potens in cęlo qui imperauit agi diem sabbatorum. 4 Et respondentibus illis: Est Dominus viuus ipse in cœlo potens, qui iussit agi septimam diem. 5 At ille ait: Et ego potens sum super terram, qui impero sumi arma, & negocia Regis impleri. Tamen non obtinuit vt consilium perficeret. 6 Et Nicanor quidem cum summa superbia erectus, cogitauerat commune trophæum statuere de Iuda. 7 Machabæus autem semper confidebat cum omni spe auxilium sibi a Deo affuturum, B 8 et hortabatur suos ne formidarent ad aduentum Nationum, sed in mente haberent adiutoria sibi facta de cęlo, & nunc sperarent ab Omnipotente sibi affuturam victoriam. 9 Et allocutus eos de lege & prophetis, admonens etiam certamina quæ fecerant prius, promptiores constituit eos: 10 & ita animis eorum erectis simul ostendebat Gentium fallaciam, & iuramentorum præuaricationem. 11 Singulos autem illorum armauit, non clypei & hastę munitione, sed sermonibus optimis & exhortationibus, exposito digno fide somnio, per quod vniuersos lætificauit. 12 Erat autem C huiuscemodi visus: Oniam qui fuerat summus sacerdos, virum bonum & benignum, verecundum visu, modestum moribus, & eloquio decorum, & qui a puero in virtutibus exercitatus sit, manus protendentem, orare pro omni populo Iudæorum. 13 Post hoc apparuisse & alium virum ætate & gloria mirabilem, & magni decoris habitudine circa illum. 14 Respondentem vero Oniam dixisse: Hic est fratrum amator, & populi Israel: hic est qui multam orat pro populo & vniuersa sancta ciuitate, Ieremias propheta Dei. 15 Extendisse autem Ieremiam dextram & dedisse Iudæ gladium aureum, dicentem: 16 Accipe sanctum gladium, munus a Deo, in quo deijcies aduersarios populi mei Israel. 17 Exhortati itaque Iudæ sermonibus D bonis valde, de quibus extolli posset impetus, & animi iuuenum confortari, statuerunt dimicare & confligere fortiter: vt virtus de negocijs iudicaret, eo quod ciuitas sancta, et templum periclitarentur: 18 erat enim pro vxoribus & filijs, itemque pro fratribus & cognatis minor solicitudo: maximus vero & primus pro sanctitate timor erat Templi. 19 Sed & eos qui in ciuitate erant, non minima solicitudo habebat pro his, qui congressuri erant. 20 Et cum iam omnes sperarent iudicium futurum, hostesque adessent, atque exercitus esset ordinatus, bestiæ, equitesque opportuno in loco compositi, 21 considerans Machabæus aduentum multitudinis, & apparatum varium armorum, & ferocitatem bestiarum, extendens manus in cœlum, prodigia facientem Dominum inuocauit, qui non secundum armorum potentiam, sed prout ipsi placet, dat dignis victoriam. 22 Dixit autem inuocans E hoc modo: Tu Domine qui misisti Angelum tuum sub Ezechia rege Iuda, & interfecisti de castris 23 Sennacherib centum octoginta quinque millia, & nunc Dominator cœlorum mitte Angelum tuum bonum ante nos in timore, & tremore magnitudinis 24 brachij tui, vt metuant qui cum blasphemia veniũt aduersus sanctum populum tuum. Et hic quidem ita 25 perorauit. Nicanor autem, & qui cum ipso erãt, cum 26 tubis, & canticis admouebant. Iudas vero, & qui cũ eo erant, inuocato Deo, per orationes congressi sunt; 27 manu quidem pugnantes, sed Dominum cordibus orantes, prostrauerunt non minus triginta quinq; millia, præsentia Dei magnifice delectati. 28 Cumque cessassent, & cum gaudio redirent, cognouerunt Nicanorem ruisse cum armis suis. 29 Facto itaque clamore, & F perturbatione excitata, patria voce omnipotentem 30 Dominum benedicebant. Præcepit autem Iudas, qui per omnia corpore, & animo mori pro ciuibus paratus erat, caput Nicanoris, & manum cum humero 31 abscissam, Ierosolymam perferri. Quo cum peruenisset, conuocatis contribulibus, & sacerdotibus ad 32 altare, accersijt, & eos qui in arce erant. Et ostenso capite Nicanoris, & manu nefaria, quam extendens contra domum sanctam omnipotentis Dei, magnifice gloriatus est. 33 Linguam etiam impij Nicanoris præcisam iussit particulatim auibus dari: manum autem dementis contra Templum suspendi. 34 Omnes igitur cœli benedixerunt Dominum, dicentes: Benedictus, qui locum suum incontaminatum seruauit. 35 Suspendit autem Nicanoris caput in summa arce, G vt euidens esset, & manifestum signum auxilij Dei. 36 Itaque omnes communi consilio decreuerunt nullo 37 modo diem istum absque celebritate præterire. habere autem celebritatem tertiadecima die mensis Adar, quod dicitur voce Siriaca, pridie Mardochæi 38 diei. Igitur his erga Nicanorem gestis, & ex illis temporibus ab Hebræis ciuitate possessa, ego quo- 39 que in his faciam finem sermonis. Et si quidem bene, & vt historię competit: hoc & ipse velim: sin autem minus digne, concedendum est mihi. 40 Sicut enim vinum semper bibere, aut semper aquam, contrarium est, alternis autem vti delectabile: ita legentibus si semper exactus sit sermo, non erit gratus. Hic ergo erit consummatus.

4. Reg. 19.g 35. Tob.1.d. 21. Ecc 48 d 24. Isa.7. g. 36. 1.Ma.7.f. 41. Supr.8.c. 19.

Veteris Testamenti Finis.

HIERONYMI IN EVANGELISTAS ad Damasum, Præfatio.

NOVUM opus me facere cogis ex veteri: vt post exemplaria scripturarum toto orbe dispersa, quasi quidam arbiter sedeam: & quia inter se variant, quæ sint illa quæ cum Græca consentiant veritate, decernam. Pius labor, sed periculosa præsumptio, iudicare de cæteris, ipsum ab omnibus iudicandum: senis mutare linguam, & canescentem iam mundum ad initia retrahere paruulorum. Quis enim doctus pariter vel indoctus, cum in manus volumen assumpserit, & a saliua quam semel imbibit, viderit discrepare quod lectitat: non statim erumpat in vocem, me falsarium, me clamitans esse sacrilegum, qui audeam aliquid in veteribus libris addere, mutare, corrigere? Aduersus quam inuidiam duplex causa me consolatur: quod & tu qui summus sacerdos es, fieri iubes: & verū non esse quod variat, etiam maledicorum testimonio comprobatur. Si enim Latinis exemplaribus fides est adhibenda, respondeant quibus: tot enim sunt exemplaria pene quot codices. Sin autem veritas est quærenda de pluribus: cur non ad Græcam originem reuertentes, ea quæ vel a vitiosis interpretibus male reddita, vel a præsumptoribus imperitis emendata peruersius: vel a librarijs dormitantibus, aut addita sunt, aut mutata corrigimus? Neque vero ego de veteri disputo instrumento, quod a Septuaginta senioribus in Græcam linguā versum, tertio gradu ad nos vsq; peruenit. Non quæro quid Aquila, quid Symmachus sapiant: quare Theodotion inter nouos & veteres medius incedat. Sit illa vera interpretatio, quam Apostoli probauerunt. De nouo nunc loquor testamento: quod Græcum esse non dubium est: excepto Apostolo Matthæo qui primus in Iudæa Euangelium CHRISTI Hebraicis literis edidit. Hoc certe cum in nostro sermone discordat, & in diuersos riuulorum tramites ducit: vno de fonte quærendū est. Prætermitto eos codices quos a Luciano & Esychio nuncupatos paucorum hominum asserit peruersa contentio, quibus vtique nec in toto veteri instrumento post Septuaginta Interpretes emendare quid licuit, nec in nouo profuit emendasse: cum multarum gentium linguis scriptura ante translata, doceat falsa esse quæ addita sunt. Igitur hæc præsens præfatiuncula pollicetur quattuor tantum Euangelia, quorū ordo est iste, Matthæus, Marcus, Lucas, Iohannes codicum Græcorum emendata collatione, sed & veterum, nec quæ multum a lectionis Latinæ consuetudine discreparent, ita calamo temperauimus, vt his tantum quæ sensum videbantur mutare correctis, reliqua manere pateremur, vt fuerant.

ALIA EIVSDEM PRAEFATIO, ex prooemio comment. quos scripsit in Matthæum.

PLures fuisse, qui Euangelia scripserunt, & Lucas euangelista testatur, dicens: Quoniam quidem multi conati sunt ordinare narrationem rerum quæ in nobis completæ sunt: sicut tradiderunt nobis, qui ab initio ipsi viderunt sermonem, & ministrauerunt ei, & perseuerātia vsque in præsens tempus monimenta declarāt, quæ a diuersis authoribus edita, diuersarum hæresum fuere principia vt est illud iuxta Aegyptios, & Thomam, & Mathiam, & Bartholomæum, duodecim quoque Apostolorum, & Basilidis, atque Apollinis, ac reliquorum, quos enumerare longissimum est: cum tantum in præsentiarum necesse sit dicere, extitisse quosdam qui sine spiritu & gratia Dei conati sunt magis ordinare narrationem, quam historiæ texere veritatem. Quibus iure potest illud propheticum coaptari: Væ qui prophetant de corde suo: qui ambulant post spiritum suum: qui dicunt, Hæc dicit Dominus, et Dominus non misit eos. De quibus & Saluator in Euangelio Iohannis loquitur: Omnes qui ante me venerunt fures fuerunt & latrones: Qui venerunt, non qui missi sunt. Ipse enim ait: Veniebant, & ego non mittebam eos. In venientibus enim præsumptio temeritatis, in missis obsequium seruitutis est. Ecclesia autem, quæ

Domini voce supra Petram fundata est: quam introduxit Rex in cubiculum suum, & ad quam per foramen descensionis occulte misit manum suam, similis damulæ hinnuloq; ceruorum: quattuor flumina, paradisi instar eructans, quattuor angulos & annulos habet, per quos quasi arca testamenti, & custos legis Domini lignis immobilibus vehitur. Primus omnium Matthæus est publicanus, cognomento Leui: qui euangelium in Iudæa Hebræo sermone edidit: ob eorum vel maxime causam, qui in Iesum crediderant ex Iudæis & nequaquam legis vmbra secedente, euangelij veritatem seruabant. Secundus Marcus, interpres Apostoli Petri, et Alexandrinæ ecclesiæ primus Episcopus, qui Dominum quidem Saluatorem ipse non vidit, sed ea quæ audierat magistrum prædicantem, iuxta fidem magis gestorum narrauit quam ordinem. Tertius Lucas medicus, natione Syrus, Antiochensis: cuius laus est in euangelio, qui et ipse discipulus Apostoli Pauli in Achaia Bithiniæq; partibus volumen condidit, quædam altius repetens, & vt ipse in proœmio confitetur, audita magis quam visa describens. Vltimus Ioannes Apostolus & Euangelista, quem Iesus amauit plurimum: qui supra pectus Domini recumbens purissima doctrinarum fluenta potauit, & qui solus de cruce meruit audire: Ecce mater tua. Is cum esset in Asia, & iam tunc hæreticorum semina pullularent Cherinthi, Hebionis & cæterorum qui negant Christum in carne venisse, quos & ipse in epistola sua antichristos vocat, & Apostolus Paulus frequenter percutit: coactus est ab omnibus pene tunc Asiæ Episcopis, & multarum ecclesiarum legationibus de diuinitate Saluatoris altius scribere, et ad ipsum (vt ita dicam) Dei verbum, non tam audaci quam fœlici temeritate prorumpere, Vnde & ecclesiastica narrat historia, cum a fratribus cogeretur vt scriberet, ita facturum se respondisse, si indicto ieiunio in commune omnes Deum deprecarentur: quo expleto, reuelatione saturatus, in illud proœmium e cœlo veniens eructauit: In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum, hoc erat in principio apud Deum. Hæc igitur quatuor euangelia multo ante prædicta Ezechielis quoque volumen probat: in quo prima visio ita contexitur. Et in medio similitudo quattuor animalium, & vultus eorum facies hominis, & facies leonis, & facies vituli, & facies aquilæ. Prima hominis facies, Matthæum significat, qui quasi de homine exorsus est scribere: Liber generationis Iesu Christi, filij Dauid: filij Abraham. Secunda, Marcum, in qua vox leonis in eremo rugientis auditur: Vox clamantis in deserto. Parate viam Domini, rectas facite semitas eius. Tertia vituli, quæ euangelistam Lucam a Zacharia sacerdote sumpsisse initium, præfigurat. Quarta, Iohannem euangelistam qui assumptis pennis aquilæ, & ad altiora festinans, de verbo Dei disputat. Cætera quæ sequuntur, in eundem sensum proficiunt Crura eorum recta, & pennati pedes: & quocunque spiritus ibat, ibant, & non reuertebantur: & dorsa eorum plena oculis, & scintillæ ac lampades in medio discurrentes, & rota, in rota, & in singulis quattuor facies. Vnde & Apocalypsis Iohannis post expositionem vigintiquatuor seniorum, qui tenentes citharas, & phialas adorant agnum Dei, introducit fulgura & tonitrua, & septem spiritus discurrentes, & mare vitreum, & quattuor animalia plena oculis, dicens: Animal primum simile leoni, & secundum simile vitulo, & tertium simile homini, & quartum simile aquilæ volanti. Et post paulolum: Plena erant, inquit, oculis, & requiem non habebant in die ac nocte, dicentia: Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus omnipotens, qui erat, & qui est, & qui venturus est. Quibus cunctis perspicue ostenditur quattuor debere tantum euangelia suscipi, & omnes apocryphorum nænias mortuis magis hæreticis, quam ecclesiasticis viuis canendas.

HIERONYMVS IN CATALOGO Scriptorum Ecclesiasticorum.

MATTHAEVS *qui & Leui, ex publicano Apostolus, primus in Iudæa propter eos qui ex circuncisione crediderant, euangelium Christi Hebraicis literis verbisq; composuit. Quod quis postea in Græcum transtulerit, non satis certum est, Porro ipsum Hebraicum habetur vsq; hodie in Cæsariensi bibliotheca, quam Pamphylus Martyr studiosissime confecit. Mihi quoque a Nazareis, qui in Berrhæa, vrbe Syriæ, hoc volumine vtuntur, describendi facultas fuit. In quo animaduertendum, quod vbicunque Euangelista, siue ex persona sua, siue ex persona Domini Saluatoris, veteris scripturæ testimonijs vtitur: non sequatur Septuaginta Translatorum authoritatem: sed Hebraicam, e quibus illa duo sunt. Ex Aegypto vocaui filium meum. Et Quoniam Nazaræus vocabitur.*

SANCTVM IESV CHRISTI EVANGELIVM Secundum Matthæum.

CAPVT PRIMVM.

1 LIBER Generationis Iesu Christi, filij Dauid, filij Abrahā. 2 ¶ Abraham genuit Isaac. Isaac autem genuit Iacob. | Iacob autem genuit Iudam, & fratres eius. 3 ¶ Iudas autem genuit Phares & Zaram de Thamar. | Phares autem genuit Esron. 4 Esron autem genuit Aram. ¶ Aram autem genuit Aminadab. Aminadab autem genuit Naasson. Naas-5 son autem genuit Salmon. ¶ Salmon autem genuit Booz de Rahab. | Booz autem genuit Obed ex Ruth. 6 Obed autem genuit Iesse. ¶ | Iesse autem genuit Dauid regem. Dauid autem rex genuit Salomonem ex 7 ea quæ fuit Vriæ. ¶ | Salomon autem genuit Roboā. Roboam autem genuit Abiam. Abias autem genuit 8 Asa. ¶ Asa autem genuit Iosaphat. Iosaphat autem 9 genuit Ioram. Ioram autem genuit Oziam. ¶ Ozias autem genuit Ioatham. Ioatham autem genuit A-10 chaz. Achaz autem genuit Ezeciam. ¶ | Ezecias autē genuit Manassen: | Manasses autem genuit | Amō. A-11 mon autem genuit Iosiam. ¶ Iosias autem genuit | Iechoniam & fratres eius in transmigratione Babylo-12 nis. ¶ Et post trāsmigrationem Babylonis, | Iechonias genuit Salathiel. | Salathiel autem genuit Zorobabel. 13 ¶ Zorobabel autem genuit Abiud. Abiud autem ge-14 nuit | Eliacim. Eliacim autem genuit Azor. ¶ Azor autem genuit Sadoc. Sadoc autē genuit Achim. Achim 15 autem genuit Eliud. ¶ Eliud autem genuit Eleazar. Eleazar autem genuit Mathan. Mathan autem ge-16 nuit Iacob. ¶ Iacob autem genuit Ioseph, virum Ma-17 riæ: de qua natus est Iesus qui vocatur Christus. ¶ Omnes itaque generationes ab Abraham vsque ad Dauid generationes quatuordecim: & a Dauid vsq; ad transmigrationē Babylonis, generationes quattuordecim: & a transmigratione Babylonis vsq; ad Chri-18 stū, generationes quattuordecim. ¶ Christi autem generatio sic erat. | Cum esset desponsata mater eius Maria Ioseph, antequam conuenirent, inuenta est in v-19 tero habens de Spiritu sancto. ¶ Ioseph autem vir eius cum esset iustus, & nollet eam | traducere: voluit 20 occulte dimittere eam. ¶ Hæc autem eo cogitante, ecce Angelus Domini apparuit in somnis ei, dicens: Ioseph, filij Dauid, noli timere accipere Mariam coniugem tuam: quod enim in ea natum est, de Spiritu san-21 cto est: ¶ pariet autem filium, | & vocabis nomen eius Iesum: ipse enim saluum faciet populum suum a pec-22 catis eorum. ¶ Hoc autem totum factum est, vt adimpleretur quod dictū est a Domino per prophe-23 tam, dicentem: ¶ | Ecce virgo in vtero habebit, & pariet filium: & vocabunt nomen eius Emmanuel, quod est interpretatum Nobis-24 cum Deus. ¶ Exurgens autē Ioseph a somno, fecit sicut præcepit ei Angelus Domini: et accepit coniugem suam:

25 ¶ Et non cognoscebat eam donec peperit filium suum primogenitum: & vocauit nomen eius Iesum.

CAPVT II.

1 CVm ergo natus esset Iesus in Bethlehē Iuda in diebus Herodis regis: ecce Magi ab Oriente 2 venerunt Ierosolymam, ¶ dicentes: Vbi est qui natus est rex Iudæorum? vidimus enim stellam 3 eius in Oriente, & venimus adorare eum. ¶ Audiens autem Herodes rex, turbatus est, & omnis Ierosoly-4 ma cum illo. ¶ Et congregans omnes principes sacerdotū & Scribas populi, sciscitabatur ab eis vbi Chri-5 stus nasceretur. ¶ At illi dixerunt ei: In Bethlehem Iu-6 dæ. Sic enim scriptum est per prophetā: ¶ | Et tu Bethlehem Terra Iuda, nequaquam minima es in principibus Iuda: ex te enim exiet Dux qui regat popu-7 lum meum Israel. ¶ Tunc Herodes clam vocatis Magis, diligenter didicit ab eis tempus stellæ quæ 8 apparuit eis: ¶ & mittens illos in Bethlehem, dixit: Ite, & interrogate diligenter de puero: & cum inueneritis, renunciate mihi, vt & ego veniens, 9 adorem eum. ¶ Qui cum audissent Regem, abierunt: & ecce stella quam viderat in Oriente, antecedebat eos, vsque dum veniens staret supra, vbi erat 10 puer. ¶ Videntes autem stellam, gauisi sunt gaudio

11 magno valde. ¶ Et intrantes domum, inuenerunt puerum cum Maria matre eius; & procidentes adorauerũt eũ: |& apertis thesauris suis, obtulerũt ei munera, aurũ, thus, & mirrham. ¶ Et

12 respõso accepto in somnis ne redirent ad Herodem, per aliam viã reuersi sunt in regionẽ suam. ¶ 13 C Qui cum recessissent: ecce Angelus Dñi apparuit in somnis Ioseph, dicens: Surge, & accipe puerum & matrẽ eius, & fuge in Aegyptum: & esto ibi vsque dum dicam tibi. Futurum est enim vt Herodes quærat puerum ad perdẽdum eum. ¶ 14 Qui consurgẽs accepit puerum & matrẽ eius nocte: & secessit in Aegyptum. ¶ 15 Et erat ibi vsq; ad obitum Herodis: vt adimpleretur quod dictum est a Domino per prophetam, dicentem: | Ex Aegypto vocaui filium meum. ¶ 16 Tunc Herodes videns quoniam illusus esset a Magis, iratus est valde: & mittẽs occidit omnes pueros qui erant in Bethlehẽ, & in omnibus finibus eius, a bimatu & infra, secundũ tempus quod exquisierat a Magis. ¶ 17 Tunc adimpletum est quod dictum est per Ieremiam prophetam, dicentem: 18 ¶ | Vox in Rama audita est, ploratus & vlulatus multus, Rachel plorans filios suos, & noluit consolari, quia non sunt. ¶ 19 Defuncto autẽ Herode, ecce Angelus Domini apparuit in somnis Ioseph in Aegypto, ¶ 20 D dicens: Surge, & accipe puerũ & matrem eius, & vade in terram Israel: defuncti sunt enim qui quærebant animã pueri. ¶ 21 Qui consurgens, accepit puerum & matrem eius, 22 & venit in terram Israel. ¶ Audiens autẽ quod Archelaus regnaret in Iudæa pro Herode patre suo, timuit illo ire: & admonitus in somnis, secessit in partes Galileæ. ¶ 23 Et veniens habitauit in ciuitate quæ vocatur Nazareth: vt adimpleretur quod dictum est per prophetas: Quoniam Nazaræus vocabitur.

| Psal.71.b.12. | Osee 11.a.1. | Iere.31.c.15.

CAPVT III.

1 A IN diebus autem illis venit Iohannes Baptista prædicans in deserto Iudææ, ¶ & dicens: | Pœnitentiam agite: appropinquauit enim regnum 2 cœlorum. ¶ 3 Hic est enim qui dictus est per Isaiam prophetam, dicentem: | Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini, rectas facite semitas eius. ¶ 4 Ipse autem Iohannes habebat vestimentum de pilis camelorum, & zonam pelliceã circa lũbos suos: esca autem eius erat locustæ & mel syluestre. ¶ 5 Tũc exibat ad eum Ierosolyma & omnis Iudæa, & omnis regio circa Iordanem: ¶ 6 & baptizabantur ab eo in Iordane, confitentes peccata sua. ¶ 7 B Videns autem multos Pharisæorum & Sadducæorum venientes ad baptismum suum, dixit eis: | Progenies viperarum, quis demonstrauit vobis fugere a ventura ira? ¶ 8 Facite ergo fructum dignum pœnitentiæ. 9 ¶ Et ne velitis dicere intra vos, | Patrem habemus Abraham. Dico enim vobis quoniam potens est Deus 10 de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ. ¶ Iam enim C securis ad radicem arborum posita est. | Omnis ergo arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & 11 in igne mittetur. ¶ Ego quidem baptizo vos in aqua in pœnitentiam: qui autem post me venturus est, fortior me est, cuius non sum dignus calceamenta portare, ipse vos baptizabit in Spiritu sancto & igni. ¶ 12 Cuius ventilabrum in manu sua, et permundabit areã suã, & congregabit triticũ suum in horreum, paleas autem comburet igni inextinguibili. 13 ¶ | Tunc venit Iesus a Galilæa in Iordanem, ad Iohannem, vt baptizaretur ab eo. ¶ 14 D Iohannes autem prohibebat eum, dicens: Ego a te debeo 15 baptizari, & tu venis ad me? ¶ Respondens autem Iesus, dixit ei: Sine modo: sic enim decet nos implere 16 omnem iustitiam. Tunc dimisit eum. ¶ Baptizatus autem Iesus, confestim ascendit de aqua: & ecce aperti sunt ei cœli: & vidit Spiritum Dei descenden-17 tem sicut columbam, et venientem super se. ¶ Et ecce vox de cœlis, dicens: | Hic est filius meus dilectus in quo mihi complacui.

| Marc.1.a.4. Luc.3.a.3. | Isai.40.a.3. Marc.1.a.3. Luc.3.a.4. Ioan.1.c.24. | Inf.23.d.33. | Ioh.8.e.39. Act.13.d.26. | Inf.7.c.8. Mar.1.b.8. Luc.3.c.16. Ioh.1.d.26. Act.11.c.16.&19.a.4. | Mar.1.b.9. Luc.3.d.21. | Luc.9.c.35. 2.Pet.1.c.17.

CAPVT IIII.

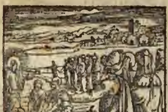
1 A TVnc Iesus ductus est in desertum a Spiritu, vt tentaretur a diabolo. ¶ 2 Et cum ieiunasset quadraginta diebus & quadraginta noctibus, postea esurijt. ¶ 3 Et accedens tentator, dixit ei: 4 Si filius Dei es, dic vt lapides isti panes fiant. ¶ Qui

Mar.1.b.12. Lu.4.a.1.

respondens, dixit: Scriptũ est: |Non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo, quod procedit de

5 ore Dei. ⁋ Tunc assumpsit eum diabolus in sanctam ciuitatem, & statuit eum super pin-
6 naculum templi ⁋ & dixit ei: Si filius Dei es, mitte te deorsum. Scriptum est enim: | Quia Angelis suis mandauit de te, & in manibus tollent te, ne forte offen-
7 das ad lapidem pedem tuum. ⁋ Ait illi Iesus, rursum Scriptum est: |Non tentabis Dominum Deum tuum.
8 ⁋ Iterum assumpsit eum diabolus in mõtem excelsum valde: & ostendit ei omnia regna mundi, & gloriam
9 eorum, ⁋ & dixit ei: Hæc omnia tibi dabo, si cadens a-
10 doraueris me. ⁋ Tunc dicit ei Iesus: Vade Satana: scriptum est enim: |Dominum Deum tuum adorabis: &
11 illi soli seruies. ⁋ Tunc reliquit eum diabolus: & ecce
12 Angeli accesserunt, & ministrabant ei. ⁋ Cum autem audisset Iesus, quod Iohannes traditus esset, |secessit in
13 Galilæam: ⁋ relicta ciuitate Nazareth, venit |& habitauit in Capharnaum maritima, in finibus Zabulon,
14 & Nephthalim, ⁋ vt adimpleretur quod dictũ est per
15 Isaiam prophetam: ⁋ | Terra Zabulon, & terra Nephthalim, via maris trans Iordanem Galilæa gentium:
16 ⁋ populus qui sedebat in tenebris, vidit lucem magnam: & sedentibus in regione vmbræ mortis, lux
17 orta est eis. ⁋ Exinde cœpit Iesus prædicare, & dicere: | Pœnitentiam agite: appropinquauit enim regnum
18 cęlorum. ⁋ | Ambulans autem Iesus iuxta mare Galilęę, vidit duos fratres, Simonem qui vocatur Petrus,

& Andream fratrem eius, mittentes rete in mare (erant enim piscatores)
19 ⁋ & ait illis: Venite post me: & faciam vos fieri piscatores ho-
20 minum. ⁋ At illi continuo relictis retibus, se-
21 cuti sunt eum. ⁋ Et procedens inde, vidit alios duos fratres, Iacobum Zebedęi, & Iohannem fratrem eius in naui cũ Zebedæo patre eorum, reficientes retia sua, & voca-
22 uit eos. ⁋ Illi autem statim relictis retibus, & patre, se-
23 cuti sunt eum. ⁋ Et circuibat Iesus totam Galilæam, docens in synagogis eorum, & prædicans euãgelium regni: & sanans omnem languorem, & omnem infir-
24 mitatem in populo. ⁋ et abijt opinio eius in totam Syriam: & obtulerunt ei omnes male habentes, varijs languoribus, & tormentibus comprehensos, & qui demonia habebant, & lunaticos, & paralyticos, & curauit eos:
25 ⁋ | & secutę sunt eum turbę multæ de Galilæa, & Decapoli, & de Ierosolymis, & de Iudęa, & de trans Iordanem.

Deut. 8. a. 3. — Psal. 90. c. 11. — Deu. 6. c. 16. — Deu. 6. c. 13. — Mar. 1. b. 14. Luc. 4. c. 14. Ioh. 4. f. 43. Isa. 9. a. 1. — Mar. 1. b. 15. Marc. 1. b. 16. Luc. 5. a. 1. — Marc. 3. a. 7. Luc. 6. c. 17.

CAPVT V.

1 Videns aũt Iesus turbas, ascendit in montẽ: & cum sedisset accesserunt ad eum discipuli e-
2 ius, ⁋ & aperiens os suum, docebat eos, di-
3 cens: ⁋| Beati pauperes spiritu: quoniam ipsorum est

4 regnum cœlorũ. ⁋| Beati mites: quoniam ipsi possidebunt terram.
5 ⁋ Beati qui lugent: quoniam ipsi consolabun-
6 tur. ⁋| Beati qui esuriũt: & sitiunt iustitiã: quoniã ipsi saturabuntur.
7 ⁋ Beati misericordes: quoniam ipsi misericordiam cõsequentur.
8 ⁋| Beati mundo corde: quoniam ipsi Deum ui-
9 debunt. ⁋ Beati pacifici: quoniam filij Dei vocabun-
10 tur. ⁋ Beati qui persecutionem patiuntur propter iusti-
11 tiam: quoniã ipsorum est regnum cęlorum. ⁋ Beati estis cum maledixerint vobis, et persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduersum vos mentientes,
12 propter me: ⁋ gaudete & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cęlis. sic enim persecuti sunt prophetas, qui fuerunt ante vos. Vos estis sal terræ.
13 ⁋ | Quod si sal euanuerit, in quo salietur? ad nihilum valet vltra, nisi vt mittatur foras, & conculcetur ab
14 hominibus. ⁋ Vos estis lux mundi. Non potest ciui-
15 tas abscondi supra montem posita. ⁋ | neque accendunt lucernam, & ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, vt luceat omnibus qui in domo
16 sunt. ⁋ |Sic luceat lux vestra coram hominibus: vt videant opera vestra bona, & glorificent patrem ve-
17 strum qui in cęlis est. ⁋ Nolite putare quoniam veni soluere legem, aut prophetas: non veni soluere, sed
18 adimplere. ⁋| Amen quippe dico vobis, donec trãseat cœlum & terra, iota vnum aut vnus apex non præte-
19 ribit a lege: donec omnia fiant. ⁋| Qui ergo soluerit vnum de mandatis istis minimis, & docuerit sic homines: minimus vocabitur in regno cęlorum: qui autem fecerit & docuerit: hic magnus vocabitur in regno cę-
20 lorum. ⁋ Dico enim vobis, quia, nisi abundauerit iustitia vestra |plus quam scribarum, & Pharisęorum non
21 intrabitis in regnum cęlorũ. ⁋ audistis quia dictum est antiquis: |Non occides, qui autem occiderit, reus erit
22 iudicio. ⁋ Ego autem dico vobis, quia omnis, qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio. Qui autem dixerit fratri suo, Raca: reus erit concilio. Qui autem dixe-
23 rit, Fatue: reus erit gehennæ ignis. ⁋ Si ergo offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia fra-
24 ter tuus habet aliquid aduersum te: ⁋ relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliare fra-
25 tri tuo: & tunc veniens offeres munus tuum. ⁋ | Esto consentiens aduersario tuo, cito dum es in via cum eo: ne forte tradat te aduersarius iudici, & iudex tra-
26 det te ministro, & in carcerem mittaris. ⁋ Amen dico tibi non exies inde donec reddas nouissimum qua-
27 drantem. ⁋ Audistis quia dictum est antiquis: |Non
28 męchaberis. ⁋ Ego autem dico vobis, quia omnis |qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam
29 męchatus est eam in corde suo. ⁋ | Quod si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum, & proijce abs-

Luc. 6. c. 20. — Psal. 36. a. 11. — Isa. 61. a. 3. & 65. c. 13. & 66. c. 10. — Psal. 23. a. 4. — 1. Pet. 2. d. 20. & 3. c. 14. & 4. d. 14. — Mar. 9. g. 50. Luc. 14. g. 34. — Mar. 4. c. 21. Luc. 8. b. 16. & 11. e. 33. — 1. Pet. 2. c. 12. — Luc. 16. d. 17. Iaco. 2. b. 10. — Luc. 11. f. 39. — Exo. 20. c. 13. Deute. 5. b. 17. — Luc. 12. g. 58. — Exo. 20. c. 14. Eccl. 41. d. 25. — Infr. 18. a. 8. Mar. 9. g. 47.

te: expedit enim tibi, vt pereat vnum membrorum tuorum, quam totum corpus tuum mittatur in gehen-
30 nam. ¶ Et si dextra manus tua scandalizat te, abscide eam, & proijce abs te: expedit enim tibi, vt pereat vnum membrorum tuorum, quam totum corpus tuũ
31 eat in gehennam. ¶ Dictum est autem, quicunque di-
32 miserit vxorem suam, det ei libellum repudij. ¶ Ego autem dico vobis, quia omnis qui dimiserit vxorem suam, excepta fornicationis causa facit eam mœcha-
33 ri: & qui dimissam duxerit, adulterat. ¶ Iterum audi-
F stis, quia dictum est antiquis: |Non periurabis: reddes
34 autem Domino iuramenta tua. ¶ Ego autem dico vo-
34 bis, non iurare omnino, neque| per cœlum, quia thro-
35 nus Dei est: ¶ neque per terram: quia scabellum est pedum eius: neque per Ierosolymam: quia ciuitas est
36 magni regis. ¶ neque per caput tuum iuraueris: quia non potes vnum capillum album facere aut nigrum.
37 ¶| Sit autem sermo vester, est, est: non, non: quod autem
38 his abundãtius est, a malo est. ¶ Audistis quia dictum
39 est, |Oculum pro oculo, & dentem pro dente. ¶ Ego autem dico vobis, non resistere malo: sed si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam, præbe illi, & al-
40 teram, ¶ | & ei qui vult tecum iudicio contendere,
41 & tunicam tuam tollere dimitte ei, & pallium. ¶ Et quicunq; te angariauerit mille passus, vade cum illo
42 & alia duo. ¶| Qui petit a te, da ei: & volenti mutuare
43 a te, ne auertaris. ¶ Audistis quia dictum est: | Diliges
G proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum.
44 ¶ Ego autem dico vobis: Diligite inimicos vestros, benefacite his, qui oderunt vos: | & orate pro perse-
45 quentibus, & calumniantibus vos: ¶ vt sitis filij patris vestri, qui in cœlis est, qui solem suum oriri facit super bonos, & malos. & pluit super iustos, & in-
46 iustos. ¶ Si enim diligitis eos, qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? nonne & publicani hoc faciũt?
47 ¶ Et si salutaueritis fratres vestros tantum, quid am-
48 plius facitis? nonne & ethnici hoc faciunt? ¶ Estote ergo vos perfecti, sicut & pater vester cœlestis perfectus est.

Deu.24. a.1. Infra 19. b.7. Marc.10. a.4 Luc.16.d 18. 1.Cor.7.b 10. Leu.19.c 12. Exo.20. b.7. Deu.5.b. 11. Inf.23.c. 22. Iaco.5.c 12. Exo.21.c 24. Deu.19.d 21. Leu.24.d 20. Luc.6.c. 29. 1.Cor.6 b.7. Deut.15. c.7. Leu.19.d 18. Luc.6.d 27. Ro.12.d. 17. Luc.23.c 34. Act.7.g 60. 1 Cor.4.c 12.

CAPVT VI.

1 A ATtendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis: alioquin mercedem non habebitis apud pa-
2 trem vestrum qui in cęlis est. ¶ Cum ergo facis eleemosynam, noli tuba canere ante te sicut hypocritę faciũt in synagogis & in vicis, vt honorificentur ab hominibus: Amen dico vobis,
3 receperunt mercedem suam. ¶| Te autem faciente eleemosynam nesciat sinistra tua quid faciat dextera
4 tua: ¶ vt sit eleemosyna tua in abscondito: | & pater
5 tuus qui videt in abscondito, reddet tibi. ¶ Et cum oratis, | non eritis sicut hypocritæ, qui amant in synagogis, & in angulis platearum stantes orare, vt videantur ab hominibus: Amen dico vobis, receperunt
6 mercedem suam. ¶| Tu autem cum oraueris, intra in cubiculum tuum, & clauso ostio, ora patrem tuum in abscondito: & pater tuus qui videt in abscondito,
7 reddet tibi. ¶ Orantes autem, nolite multum loqui, sicut ethnici: putant enim quod in multiloquio suo
8 exaudiantur. ¶ Nolite ergo assimilari eis: scit enim pa-
B ter uester quid opus sit uobis, antequam petatis eum.
9 ¶ Sic ergo vos orabitis: | Pater noster qui es in cęlis,
10 sanctificetur nomen tuum. ¶ Adueniat regnum tuum.
11 Fiat voluntas tua, sicut in cęlo, & in terra. ¶ Panem
12 nostrum supsubstãtialem da nobis hodie. ¶ Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitori-
13 bus nostris. ¶ Et ne nos inducas in tentationem. Sed li-
14 bera nos a malo. Amen. | ¶ Si enim dimiseritis hominibus peccata eorum: dimittet & vobis pater vester
15 cęlestis delicta vestra. ¶ Si autem non dimiseritis hominibus: nec pater vester dimittet vobis peccata ve-
16 stra. ¶ Cum autem ieiunatis, nolite fieri sicut hypocritę tristes. exterminant enim facies suas, vt pareant hominibus ieiunantes, Amen dico vobis, quia recepe-
17 runt mercedem suam. ¶ Tu aũt cum ieiunas, vnge ca-
18 put tuum, & faciem tuam laua: ¶ ne videaris hominibus ieiunans, sed patri tuo q̃ est in abscondito, & pa-
19 ter tuus qui videt in abscondito, reddet tibi. ¶| Nolite
C thesaurizare vobis thesauros in terra: vbi erugo & tinea demolitur, & vbi fures effodiunt & furantur:
20 ¶ Thesaurizate autem vobis thesauros in cęlo: vbi neque erugo, neque tinea demolitur, & vbi fures nõ
21 effodiunt nec furantur. ¶ Vbi enim est thesaurus tuus,
22 ibi est & cor tuum. ¶| Lucerna corporis tui est oculus tuus. Si oculus tuus fuerit simplex: totum corpus
23 tuum lucidum erit. ¶ Si autem oculus tuus fuerit nequam: totum corpus tuum tenebrosum erit. si ergo lumen quod in te est, tenebræ sunt: ipsæ tenebræ quantę
24 erunt? ¶ |Nemo potest duobus dominis seruire: aut enim vnum odio habebit, & alterum diliget: aut vnũ sustinebit, & alterum contemnet. Non potestis Deo
25 seruire & mammonæ. ¶ Ideo dico vobis, |ne soliciti sitis animæ vestræ quid manducetis, neque corpori vestro quid induamini. Nonne anima plus est quam e-
26 sca: & corpus plus quam vestimentum? ¶ Respicite
D volatilia cęli, quoniam non serunt, neque metunt, neque congregant in horrea: & pater vester cęlestis pa-
27 scit illa. Nonne vos magis pluris estis illis? ¶ Quis autem vestrum cogitans, potest adijcere ad staturam
28 suam cubitum vnum? ¶ Et de vestimento quid soliciti estis? Considerate lilia agri quomodo crescunt: non
29 laborant, neque nent: ¶ Dico autem vobis, quoniam nec Salomon in omni gloria sua coopertus est sicut
30 vnum ex istis. ¶ Si autem fęnũ agri, quod hodie est, & cras in clibanũ mittitur, Deus sic vestit, quãto magis
31 vos modicæ fidei? ¶ Nolite ergo soliciti esse dicentes; Quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo o-
32 periemur? ¶ hæc enim oĩa gẽtes inquirunt. Scit enim
33 pater vester quia his omnibus indigetis. ¶| Quærite ergo primum regnũ Dei, & iustitiam eius: & hęc om-
34 nia adijcientur vobis. ¶ Nolite ergo soliciti esse in crastinum. Crastinus enim dies solicitus erit sibijpsi, sufficit diei malitia sua.

Ro.12. b.8. Luc.14 c 14. Isa.29.d. 13. 4.Reg.4. c.33. Act.10. a.9.

Lu.11.a.2. Inf.18.d. 35. Mar.11.c 25. Eccl.28. a.7. Luc.12.d 33. 1.Ti.6.d. 19. Luc.12.c 34. Luc.11. c.3. Luc.11.e. 34. Luc.16.c. 13. Luc.12.c 22. 1.Pet.5. b.7. Psal.54 d 23. Philip.4. a.6. 1.Tim.6. b.8. 1.Reg.3. a.9.

CAPVT VII.

1 A N|Olite iudicare, vt nõ iudicemini. ¶ In quo enim iudicio iudicaueritis, iudicabimini: | & in qua
2 mensura mensi fueritis, remetietur vobis. ¶ Quid au-
3 tem vides festucã in oculo fratris tui: & trabem in o-
4 culo tuo non vides? ¶ Aut quomodo dicis fratri tuo,

Luc.6.f 37. Rom. 2. a.1. Mar.4.c 24.

B Sine eijciam festucam de oculo tuo: & ecce trabs est 5 in oculo tuo? ⁋ Hipocrita, eijce primũ trabem de oculo tuo, & tunc videbis eijcere festucam de oculo fratris tui. 6 ⁋ Nolite dare sanctũ canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos, ne forte conculcẽt eas pedibus suis, & cõuersi dirumpant vos. 7 ⁋| Petite, & dabitur vobis: quærite, & inuenietis: pulsate, & apetur vobis. 8 ⁋ Omnis enim qui petit, accipit: & qui quærit, inuenit: & pulsanti aperietur. 9 ⁋ Aut quis est ex vobis homo, quem si petierit filius suus panem, nũquid lapidem porriget 10 ei? ⁋ Aut si piscem petierit, nunquid serpentem porri 11 get ei? ⁋ Si ergo vos cum sitis mali, nostis bona data dare filijs vestris: quanto magis pater vester qui in cę 12 lis est, dabit bona petentibus se? ⁋ Omnia ergo quæcunque vultis vt faciant vobis homines & vos faci 13 te illis. Hæc est enim lex & Prophetæ. ⁋ Intrate per angustam portam: quia lata porta, & spaciosa via est quæ ducit ad perditionem, & multi sunt qui intrant 14 per eam. ⁋ Quam angusta porta, & arcta uia est quæ 15 ducit ad vitam: & pauci sunt qui inueniunt eam? ⁋ Attendite a falsis prophetis, qui veniunt ad uos in vesti C mentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. 16 ⁋| a fructibus eorum cognoscetis eos. Nunquid colli 17 gunt de spinis vuas, aut de tribulis ficus? ⁋ Sic omnis arbor bona, fructus bonos facit: mala autẽ arbor, ma 18 los fructus facit. ⁋ Non potest arbor bona, malos fructus facere: neque arbor mala, bonos fructus facere. 19 ⁋| Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, exci 20 detur, & in ignem mittetur. ⁋ Igitur ex fructibus eorũ 21 cognoscetis eos. ⁋ Non omnis qui dicit mihi: | Domine, Domine, intrabit in regnum cęlorum: sed qui facit voluntatem patris mei qui in cœlis est, ipse intra 22 bit in regnum cœlorum. ⁋ Multi dicent mihi in illa die: Domine, domine, nonne in nomine tuo prophetauimus, |& in nomine tuo dæmonia eiecimus, & in 23 nomine tuo virtutes multas fecimus? ⁋ Et tunc confi D tebor illis: Quia nunquam noui vos:| discedite a me, 24 qui operamini iniquitatem. ⁋| Omnis ergo qui audit verba mea hæc & facit ea: assimilabitur viro sapien 25 ti qui ædificauit domum suam supra petram, ⁋ & descendit pluuia, & venerunt flumina, & flauerunt venti, & irruerunt in domum illam, & non cecidit: funda 26 ta enim erat super petram. ⁋ Et omnis qui audit verba mea hæc, & non facit ea, similis erit viro stulto, 27 qui ædificauit domum suam super arenam, ⁋ & descẽdit pluuia, & venerunt flumina, & flauerunt venti, et irruerunt in domum illam, & cecidit, & fuit ruina il 28 lius magna. ⁋ Et factum est cum consummasset Iesus verba hæc, | admirabãtur turbæ super doctrina eius. 29 ⁋ Erat enim docens eos sicut potestatem habens, & non sicut Scribæ eorum, & Pharisæi.

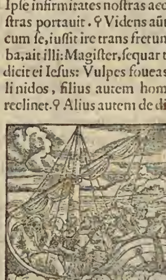
Inf. 21. b. 22. Marc. 11. c. 24. Lucæ 11. b. 9. Ioh. 14. b. 13. & 16. c. 23. Iac. 1. a. 6. Lucæ 6. d. 31. Tob. 4. c. 16. Lucę 13. c. 24. Lucæ 6. f. 24. Sup. 3. b. 10. Inf. 25. b. 18. Act. 19. c. 13. Psal. 6. a. 9. Inf. 25. d. 41. Lucæ 13. c. 27. Lucæ 6. g. 47. Roma. 2. b. 15. Iaco. 1. e. 22. Iacob. 1. c. 26. Ezec. 13. b. 11. Mar. 1. e. 22. Lucæ 4. e. 32.

CAPVT VIII.

1 A Cum autem descendisset de monte, secutæ sunt eum turbæ multæ: ⁋| & ecce leprosus veniens, 2 adorabat eum, dicens: Domine, si vis, potes me mũ 3 dare. ⁋ Et extendens Iesus manũ, tetigit eum, dicens: Volo. Mundare. Et confestim mundata est lepra eius. 4 ⁋ Et ait illi Iesus: Vide nemini dixeris: sed vade, ostende te sacerdoti, & offer munus quod præcepit Moyses in testimonium illis. 5 ⁋| Cum autem introisset Capharnaum, accessit ad 6 eum Centurio, rogãs eum, ⁋ & dicens: Domine, puer meus iacet in domo paralyticus, & male torquetur. 7 ⁋ Et ait illi Iesus: Ego veniam, & curabo eum. ⁋ Et 8 respondens Centurio, ait:| Domine, non sum dignus vt intres sub tectum meum: sed tantum dic verbo, & 9 sanabitur puer meus. ⁋ Nam & ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub me milites: & dico huic: Vade, & vadit: & alij: Veni, & venit: & seruo meo: Fac hoc, & fa 10 cit. ⁋ Audiens autem Iesus, miratus est, & sequentibus se dixit: Amen dico vobis, non inueni tãtam fidem in 11 Israel. ⁋ Dico autem vobis quod multi | ab Oriente & Occidente venient, & recumbent cum Abrahã, & Isaac, B & Iacob in regno cœ 12 lorum: ⁋ filij autem regni eijcientur in tenebras exteriores: | ibi erit fletus 13 & stridor dentium. ⁋ Et dixit Iesus Centurioni: | Vade: & sicut credidisti, fiat tibi. Et sanatus est puer in il 14 la hora. ⁋ Et cum venisset Iesus in domum Petri, | Vi 15 dit socrum eius iacentem & febricitantem: ⁋ & teti 16 git manum eius, & dimisit eam febris, & surrexit, & ministrabat eis. ⁋| Vespere autem facto, obtulerunt ei multos dæmonia habentes: & eijciebat spiritus ver 17 bo: & oẽs male habentes curauit: ⁋ vt adimpleretur quod dictum est per Isaiam prophetam, dicentem: | Ipse infirmitates nostras accepit: & ægrotationes no 18 stras portauit. ⁋ Videns aũt Iesus turbas multas cir 19 cum se, iussit ire trans fretum. ⁋| Et accedens vnus scri 20 ba, ait illi: Magister, sequar te, quocunque ieris. ⁋ Et C dicit ei Iesus: Vulpes foueas habent: & volucres cœ li nidos, filius autem hominis non habet vbi caput 21 reclinet. ⁋ Alius autem de discipulis eius ait illi: Domine, permitte me primum ire & sepelire pa 22 trem meum. ⁋ Iesus autem ait illi: Sequere me, et dimitte mortuos sepelire mortuos suos. 23 ⁋ Et ascendente eo in nauiculam, secuti sunt 24 eum discipuli eius: ⁋ & ecce motus magnus factus est in mari, ita vt nauicula operiretur fluctibus: ipse ve-

Marc. 1. d. 40. Lucæ 5. c. 12. Leui. 14. a. 2. Luc. 7. a. 1. Ioh. 4. g. 46. Luc. 7. a. 6. Esai. 41. c. 25. Malac. 1. c. 11. Luc. 13. c. 29. Inf. 22. b. 13. Luc. 13. f. 18. Psal. 66. b. 10. Sap. 16. b. 12. Marc. 1. c. 29. Lucæ 4. f. 38. Marc. 1. c. 32. Luc. 4. g. 40. Esai. 53. a. 4. 1. Petr. 2. d. 24. Luc. 9. g. 19. Mar. 4. d. 36. Luc. 8. c. 22.

25 ro dormiebat. Et accesserunt ad eum discipuli eius, & suscitauerunt eum, dicentes: Dñe salua nos, peri-
26 mus. Et dicit eis Iesus: Quid timidi estis modicæ fidei? Tūc surgens imperauit vētis & mari, & facta est
27 tranquillitas magna. Porro hoīes mirati sunt, dicen-
28 tes: Qualis est hic, quia venti & mare obediūt ei? Et
D cum venisset trans fretum, in regionem Gerasenorū, occurrerunt ei duo habentes dæmonia, de monumētis exeuntes, sæui nimis, ita vt nemo posset trāsire per viā illā.

Marc. 5. a. 1. Luc. 8. d. 26.

29 Et ecce clamauerunt, dicentes: Quid nobis & tibi Iesu fili Dei? Venisti huc ante tempus torquere nos.
30 Erat aūt non lōge ab illis grex multorū porcorū pascens.
31 Dæmones aūt rogabant eum, dicentes: Si eijcis nos hinc mitte nos in gregē porcorum.
32 Et ait illis: Ite. At illi exeuntes, abierūt in porcos, & ecce impetu abijt totus grex per
33 præceps in mare: & mortui sunt in aquis. Pastores autem fugerunt: & venientes in ciuitatem, nunciaue-
34 runt omnia, & de ijs qui dæmonia habuerant. Et ecce tota ciuitas exijt obuiam Iesu, & viso eo, rogabant vt transiret a finibus eorum.

Mar. 5. b. 11. Luc. 8. d. 32.

Mar. 5. b. 17. Luc. 8. e. 37. Act. 16 g. 39.

CAPVT IX.

Mar. 2. a. 3. Luc. 5. d. 18. Io. 5. a. 5.

1 A ET ascendens in nauiculā, transfretauit, & venit in ciuitatem suam.
2 Et ecce offerebant ei paralyticū iacētem in lecto. Et videns Iesus fidem illorū, dixit paralytico: Confide fili, remittuntur tibi peccata
3 tua. Et ecce quidam de Scribis dixerunt intra se: Hic blasphemat.
4 Et cum vidisset Iesus cogitationes eorum, dixit: Vt
5 quid cogitatis mala in cordibus vestris? Quid est facilius dicere: Dimittuntur tibi peccata tua: an dice-
6 re: Surge & ambula? Vt aūt sciatis quia filius hominis habet potestatē in terra dimittendi peccata: tunc ait paralytico: Surge, tolle lectum tuum, & vade in
7 domum tuā. Et surrexit, & abijt in domum suam.
8 Videntes autem turbæ, timuerunt, & glorificauerūt
9 Deum, qui dedit potestatē talē hominibus. Et cum transiret inde Iesus, vidit hominem sedentem in telonio, Matthæum nomine. Et ait illi: Sequere me. Et
10 surgens, secutus est eum. Et factum est: discumbente eo in domo, ecce multi publicani & peccatores venientes, discumbebant cum Iesu & discipulis eius.
11 B Et videntes Pharisæi, dicebāt discipulis eius: Quare cum publicanis & peccatoribus manducat magi-
12 ster vester? At Iesus audiēs, ait: Nō est opus valen-
13 tibus medicus, sed male habentibus. Euntes autem discite quid est, Misericordiam volo, & non sacrificium. Non enim veni vocare iustos, sed peccato-
14 res. Tunc accesserunt ad eum discipuli Iohannis, dicentes: Quare nos & Pharisæi ieiunamus frequen-
15 ter: discipuli autem tui non ieiunant? Et ait illis Iesus: Nunquid possunt filij sponsi lugere, quādiu cum illis est sponsus? Venient autem dies cum auferetur
16 ab eis sponsus: & tunc ieiunabunt. Nemo aūt immittit commissuram panni rudis in vestimentum vetus. tollit enim plenitudinem eius a vestimento: & peior
17 scissura fit. Neq; mittunt vinum nouū in vtres veteres. alioquin rumpuntur vtres, & vinū effunditur, & vtres pereunt: Sed vinum nouum in vtres nouos
18 mittunt: & ambo conseruantur. Hæc illo loquente
C ad eos, ecce princeps vnus accessit, & adorabat eum, dicens: Dñe, filia mea modo defuncta est: sed veni,
19 impone manum tuam super eam, & viuet. Et surgēs
20 Iesus, sequebatur eū, & discipuli eius. Et ecce mulier quæ sanguinis fluxū patiebatur duodecim annis, ac-
21 cessit retro, & tetigit fimbriam vestimēti eius. Dicebat enim intra se: Si tetigero tantum vestimentum e-
22 ius, salua ero. At Iesus conuersus & videns eam, dixit: Confide filia, fides tua te saluam fecit. Et salua
23 facta est mulier ex illa hora. Et cum venisset Iesus in domū principis, & vidisset tibicines & turbam tu-
24 multuantē, dicebat: Recedite: non est enim mortua
25 puella, sed dormit. Et deridebant eum. Et cum eiecta esset turba, intrauit: & tenuit manum eius, & sur-
26 rexit puella. Et exijt fama hæc in vniuersam terrā
27 illam. Et trāseunte inde Iesu, secuti sunt eum duo cæci clamantes & dicentes: Miserere nostri, fili Dauid.
28 Cum autem venisset domum, accesserunt ad eum
D cæci: Et dicit eis Iesus: Creditis quia hoc possum face-
29 re vobis? Dicunt ei: Vtique Domine. Tūc tetigit oculos eorum, dicens: Secundum fidem vestram fiat
30 vobis. Et aperti sunt oculi eorum, & cōminatus est
31 illis Iesus, dicens: Videte ne quis sciat. Illi autē exeū-
32 tes, diffamauerunt eum in tota terra illa. Egressis autē illis, ecce obtulerūt ei hominem mutū, dæmonium habentē.

Isa. 43. d. 25. Act. 9. f. 34. Mar. 2. b. 14. Luc. 5. c. 27. Mar. 2. c. 17. Osee 6. a. 6. Inf. 12. a. 7. 1. Tim. 1. c. 15. Mar. 2. c. 18. Luce 5. f. 33. Mar. 5. b. 22. Luce 8. f. 41. Leu. 15. d. 24. Mar. 5. c. 25. Luce 8. f. 41.

33 Et eiecto dæmonio, locutus est mutus. & miratæ sunt turbæ, dicētes: Nunquam apparuit sic in Israel.
34 Pharisæi autem dicebant: In principe dæmoniorum eij-
35 cit dæmones. Et circuibat Iesus omnes ciuitates & castella, docens in synagogis eorum, & prædicās euangelium regni, & curans omnem languorem, & omnem infirmita-
36 tem. Videns autem turbas, misertus est eis: quia erant vexati, & iacentes sicut oues non habentes pa-
37 storem. Tunc dicit discipulis suis: Messis quidem
38 multa, operarij autem pauci. Rogate ergo dominum messis, vt emittat operarios in messem suam.

Inf. 12. b. 24. Luc. 11. b. 14. Inf. 12. b. 24. Mar. 3. c. 22. Luc. 11. b. 15. Mar. 6. a. 6. Luc. 13. a. 10. Mar. 6. c. 34. Luc. 10. a. 2. Io. 4. c. 35.

CAPVT X.

1 A ET cōuocatis duodecim discipulis suis, dedit illis potestatem spirituū immundorum, vt eijcerent eos, & curarent oēm languorem, & oēm infirmitatē.
2 Duodecim autem Apostolorum nomina sunt hæc: Primus, Simon, qui dicitur Petrus, & Andræas frater

Mar. 3. b. 13. & 6. a. 7. Luce 6 c. 13. & 9. a. 1. & 10. a. 1.

3 tercius. ¶ Iacobus Zebedæi, & Iohannes frater eius. Philippus & Bartholomæus, Thomas & Matthæus 4 publicanus, & Iacobus Alphæi, & Thaddæus, ¶ Simon Cananæus, & Iudas Iscariotes, qui & tradidit

5 eum. ¶ Hos duodecim misit Iesus præcipiens, eis, dicens: In viam gentium ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorum ne intraueritis: 6 ¶ sed potius ite ad oues quæ perierunt domus Israel. ¶ | Euntes autem 7 prædicate, dicentes: Quia appropinquauit 8 regnum cœlorum. ¶ Infirmos curate, mortuos suscitate, leprosos mundate, dæmones eijcite. gratis 9 accepistis, gratis date. ¶ Nolite possidere aurum, ne-10 que argentum, neq; pecuniam in zonis vestris: ¶ non B peram in via, neque duas tunicas, neque calceamenta, neq; virgam, dignus enim est operarius cibo suo. 11 ¶ | In quacunque autem ciuitatem, aut castellum intraueritis, interrogate quis in ea dignus sit: & ibi ma-12 nete donec exeatis. ¶ Intrantes autem in domum salu-13 tate eam, dicẽtes: Pax huic domui. ¶ Et si quidem fuerit domus illa digna, veniet pax vestra super eam: si autem non fuerit digna pax vestra reuertetur ad 14 vos. ¶ | Et quicunque non receperit vos, neque audierit sermones vestros: exeuntes foras de domo vel ci-15 uitate, | excutite puluerem de pedibus vestris. ¶ Amen dico vobis, tolerabilius erit terræ Sodomorum, & 16 Gomorrhęorum in die iudicij, quam illi ciuitati. ¶ | Ecce ego mitto vos sicut oues in medio luporum. Estote ergo prudentes sicut serpentes, & simplices sicut co-17 lumbę. ¶ | Cauete autem ab hominibus. Tradẽt enim C vos in concilijs, & in sinagogis suis flagellabunt vos: 18 ¶ & ad præsides & ad Reges ducemini propter me, in 19 testimonium illis & gentibus. ¶ | Cum autem tradent vos, nolite cogitare quomodo aut quid loquamini: 20 dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini: ¶ nõ enim vos estis qui loquimini, sed spiritus patris ve-21 stri qui loquitur in vobis. ¶ Tradet autem frater fratrem in mortem, & pater filium: & insurgent filij in 22 parentes & morte eos afficient, ¶ & eritis odio omnibus propter nomen meum: qui autem perseuerauerit 24 vsque in finem, hic saluus erit: ¶ Cum autem persequentur vos in ciuitate ista: fugite in aliam: amen dico vobis, non consummabitis ciuitates Israel: donec 24 veniat filius hominis. ¶ | Non est discipulus super ma-25 gistrum, nec seruus super dominum suum: ¶ Sufficit discipulo vt sit sicut magister eius: & seruo, sicut dñs eius. Si patrem familias Beelzebub vocauerunt: quã-26 to magis domesticos eius? ¶ Ne ergo timueritis eos. | Nihil enim est opertum, quod non reuelabitur: & 27 ocultum, quod non scietur. ¶ Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine: & quod in aure auditis, 28 prædicate super tecta. ¶ Et nolite timere eos qui occidunt corpus: animam autem non possunt occidere, sed potius timete eum, qui potest, & animam, & 29 corpus perdere in gehennam. ¶ Nonne duo passeres D asse veneunt: & vnus ex illis non cadet super ter-30 ram sine patre vestro? ¶ Vestri autem capilli capi-31 tis omnes numerati sunt. ¶ Nolite ergo timere: mul-32 tis passeribus meliores estis vos. ¶ Omnis ergo qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego 33 eum coram patre meo qui in cœlis est. ¶ Qui autem negauerit me coram hominibus: negabo & ego eum 34 coram patre meo, qui in cęlis est. ¶ | Nolite arbitrari quia pacem venerim mittere in terram: non veni 35 pacem mittere, sed gladium. ¶ veni enim separare | hominem aduersus patrem suum, & filiam aduersus matrem suam, & nurum aduersus socrum suam. 36 ¶ & inimici hominis, domestici eius. ¶ | Qui amat pa-37 trem, aut matrem plus, quam me, non est me dignus: & qui amat filium, aut filiam super me, non est me 38 dignus. ¶ | Et qui non accipit crucem suam, & sequitur 39 me, non est me dignus. ¶ Qui inuenit animam suam: perdet illam, & qui perdiderit animam suam propter 40 me, inueniet eam. ¶ Qui recipit vos, me recipit: & qui 41 me recipit, recipit eum qui me misit. ¶ Qui recipit prophetam in nomine prophetæ mercedem prophetæ accipiet: & qui recipit iustum in nomine iusti, mercedẽ 42 iusti accipiet. ¶ Et quicũque potum dederit vni ex minimis istis calicem aquæ frigidæ, tantum in nõie discipuli: amen dico vobis, nõ perdet mercedem suam.

Act. 13. g.46. Mat.6.b. 8. Luc. 9. a. 3. & 10.a. 4 1. Tim.5 c.18. Mar 6 10. Lu.9.a.4 & 10.a 5. Mar.6.b. 11. Lu.9.a.5 Act.15.g. 51. & 18. a.6. Luc. 10. a.3. Marc.13. b.11. Luc. 12. b.11. Luc.21.d 16. Luc.6.f. 40. Ioh.13 b 16 & 15. c.20. Mar.4.c. 22. Luc. 8. c 17.& 12. a.2.

Mar.8.d. 38. Luc. 9. c. 26. & 12. a 8. 2. Tim.2. b.12. Luc.12 g 51. Mich. 7. b 7. Lu.14.f. 26. Mat.8.d 34. Inf.16.d 24. Luc.9.c. & 17. g. 17.24. 14 f.26. 10.11.d. 25. Luc.10.c 16. Io.13. c. 20. Mar.9 f. 41. Luc.7. c 18.

CAPVT XI.

1 ET factum est: cum consummasset Iesus præci-A piens duodecim discipulis suis, transiit inde, vt doceret, & prædicaret in ciuitatibus eorũ. 2 ¶ | Iohannes autem cũ audisset in vinculis opera Chri-3 sti: mittens duos de discipulis suis, ¶ ait illi: Tu es qui 4 venturus es, an alium expectamus? ¶ Et respondens Iesus, ait illis: Euntes renunciate Iohãni q̃ audistis & 5 vidistis. ¶ | Cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes 6 euangelizantur: ¶ & beatus est qui non fuerit scanda-7 lizatus in me. ¶ | Illis autem abeuntibus cępit Iesus dicere ad turbas de Iohanne: Qui existis in deser-8 tum videre? arundinem vento agitatam? ¶ Sed quid existis videre? hominem mollibus vestitum? Ecce qui mollibus vestiuntur, in domibus Regum sunt. 9 ¶ Sed quid existis videre? prophetam? Etiam dico B vobis, & plus quam prophetam. ¶ Hic est enim de 10 quo scriptum est: | Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante 11 te. ¶ Amen dico vobis, non surrexit inter natos mulierum maior Iohanne Baptista: qui autem minor est 12 in regno cęlorum, maior est illo. ¶ | A diebus autem Iohannis Baptistæ, vsque nunc, regnum cœlorum 13 vim patitur, & violenti rapiunt illud. ¶ Omnes enim prophetæ, & lex, vsque ad Iohannem prophetaue-14 runt, ¶ & si vultis recipere, | ipse est Elias, qui ventu-15 rus est. ¶ Qui habet aures audiendi, audiat. ¶ | Cui 16 autem similem æstimabo generationem istam? Similis est pueris sedentibus in foro: qui clamantes 17 coæqualibus, ¶ dicunt: Cecinimus vobis, & non 18 saltastis: lamentauimus, & non planxistis. ¶ Venit C enim Iohannes, neque manducans neque bibens: & 19 dicunt: Dæmonium habet. ¶ Venit filius hominis mãducans, & bibens: & dicunt: Ecce homo vorax, & potator vini, publicanorum, & peccatorum amicus. Et 20 iustificata est sapientia a filijs suis. ¶ Tunc cępit exprobrare ciuitatibus, in quibus factæ sunt plurimæ virtu-21 tes eius, quia non egissent pœnitentiam. ¶ | Væ tibi Corozain, væ tibi Bethsaida: qa si in Tyro & Sydone factę essent virtutes, quę factę sunt in vobis, olim in

Esa 35.a. 5 & 61. a.1. Luc.7.d. 24. Mala.3. a.1. Marc. 1. a.2. Luc.7.d. 27. Luc 17.d 16. Mala. 4. b.5. Luc 7.c. 31. Luc.10.b 13.

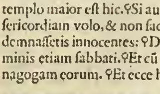
22 cilicio & cinere pœnitentiam egiſſent. ¶ Veruntamen dico vobis: Tyro & Sydoni remiſſius erit in die iudi-
23 cij, quam vobis. ¶ Et tu Capharnaum, nunquid vſque in cœlum exaltaberis? vſque in infernum deſcendes: quia ſi in Sodomis factæ fuiſſent virtutes quæ factæ ſunt in te, forte manſiſſent vſque in hanc
24 diem. ¶ Veruntamen dico vobis, quia terræ Sodo-
D morum remiſſius erit in die iudicij quam tibi. ¶ | In
25 illo tempore reſpondens Ieſus, dixit: Confiteor tibi pater, Domine cœli & terræ, quia abſcondiſti hæc a ſapientibus & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis.
26 ¶ Ita pater: quoniam ſic fuit placitum ante te. ¶ Omnia
27 mihi tradita ſunt a patre meo. Et nemo nouit filium, niſi pater: neque patrem quis nouit, niſi filius, & cui
28 voluerit filius reuelare. ¶ Venite ad me omnes qui la-
29 boratis, & onerati eſtis, & ego reficiam vos. ¶ | Tollite iugum meum ſuper vos, & diſcite a me, quia mitis ſum & humilis corde: & inuenietis requiem anima-
30 bus veſtris. ¶ | Iugum enim meum ſuaue eſt, & onus meum leue.

Luc. 10. d. 21. — Ioh. 7. d. 28. & 8. b. 19. & 10. c. 15. — Ier. 6. d. 16. — 1. Ioh. 5. a. 3.

CAPVT XII.

1 A IN illo tempore abijt Ieſus per ſata, ſabbato: diſcipuli autem eius eſurientes cœperunt vellere ſpicas, & manduca-
2 re: ¶ Phariſei autem videntes, dixerunt ei: Ecce diſcipuli tui faciunt quod non licet facere
3 ſabbatis. ¶ At ille dixit eis: Non legiſtis quid | fecerit Dauid,
4 quando eſurijt, & qui cum eo erant: ¶ quomodo intrauit in domum Dei, & panes propoſitionis comedit, quos non licebat ei edere, neque his qui cum eo
5 erant, niſi ſolis ſacerdotibus? ¶ | Aut non legiſtis in lege, quia ſabbatis ſacerdotes in templo ſabbatum vio
6 lant, & ſine crimine ſunt? ¶ Dico autem vobis, quia
7 templo maior eſt hic. ¶ Si autem ſciretis quid eſt, | Miſericordiam volo, & non ſacrificium: nunquam con-
8 demnaſſetis innocentes: ¶ Dominus enim eſt filius ho
9 minis etiam ſabbati. ¶ Et cũ inde tranſiſſet, venit in ſy
10 nagogam eorum. ¶ Et ecce homo manum habens ari

dam, & interrogabant eum, dicentes: Si licet ſabbatis curare? vt accuſarent eum. ¶ Ipſe au
11 tem dixit illis: | Quis erit ex vobis homo qui habeat ouem vnam: & ſi ceciderit hæc ſabbatis in foueam, nonne tenebit & leuabit eam?
12 ¶ Quãto magis melior eſt homo oue? Itaque licet ſabbatis beneface
13 re. ¶ tunc ait homini: Extende manum tuam. Et ex-
14 tendit: & reſtituta eſt ſanitati ſicut altera. ¶ Exeuntes autem Phariſæi, conſilium faciebant aduerſus
15 eum, quomodo perderent eum. ¶ Ieſus autem ſciens,
B receſſit inde, & ſecuti ſunt eum multi, & curauit

Mar. 2. d. 23. Luc. 6. a. 1. — 1. Reg. 21. 2. 4. — Leu. 24. b. 8. Num. 28. b. 9. — Oſee 6. a. 6. — Marc. 3. a. 1. Luc. 6. b. 6. — Deu. 22. a. 4.

16 eos omnes: ¶ & præcepit eis, ne manifeſtum eum fa-
17 cerent. ¶ Vt adimpleretur quod dictum eſt per Iſaiam
18 prophetam, dicentem: ¶ | Ecce puer meus quem elegi dilectus meus in quo bene complacuit animæ meæ. Ponam ſpiritum meum ſuper eum, & iudicium Gen
19 tibus nunciabit. ¶ Non contendet, neque clamabit: ne
20 que audiet aliquis in plateis vocem eius. ¶ arundi-
21 nem quaſſatam non confringet, ¶ & linum fumigans non extinguet: donec eijciat ad victoriam iudicium:
22 & in nomine eius Gentes ſperabunt. ¶ | Tunc oblatus eſt ei dæmonium habens, cecus & mutus: & curauit
23 eum, ita vt loqueretur, & videret. ¶ Et ſtupebant omnes turbę, & dicebant: Nunquid hic eſt filius Dauid?
24 ¶ | Phariſæi autem audientes, dixerunt: Hic non eijcit dæmones niſi in Beelzebub principe dæmoniorum.
25 ¶ Ieſus autem ſciens cogitationes eorum, dixit eis: | Omne regnum diuiſum contra ſe deſolabitur: & om-
26 nis ciuitas vel domus diuiſa contra ſe, non ſtabit. ¶ Et ſi ſatanas ſatanam eijcit, aduerſus ſe diuiſus eſt: quo-
27 modo ergo ſtabit regnum eius? ¶ Et ſi ego in Beelzebub eijcio dæmones: filij veſtri in quo eijciunt? Ideo
28 ipſi iudices veſtri erunt. ¶ Si autem ego in ſpiritu Dei eijcio dæmones, igitur peruenit in vos regnum Dei.
29 ¶ Aut quõ poteſt quiſquam intrare in domum fortis,
C & vaſa eius diripere: niſi prius alligauerit fortem, &
30 tunc domum illius diripiet? ¶ Qui non eſt mecum, cõ
31 tra me eſt; & qui non congregat mecum, ſpargit. ¶ | Ideo dico vobis: omne peccatum & blaſphemia remittetur hominibus, ſpiritus autem blaſphemia non re-
32 mittetur. ¶ Et quicunque dixerit verbum contra Filiũ hominis, remittetur ei: qui autem dixerit contra Spiritum ſanctum, non remittetur ei, neque in hoc ſecu-
33 lo, neque in futuro. ¶ Aut facite arborem bonã, & fructum eius bonum: aut facite arborem malam, & fructum eius malum. ſiquidem ex fructu arbor agnoſci-
34 tur. ¶ Progenies viperarum, quomodo poteſtis bona loqui, cum ſitis mali? | ex abundantia enim cordis os
35 loquitur. ¶ Bonus homo de bono theſauro profert bona: & malus homo de malo theſauro profert ma-
36 la. ¶ Dico autem vobis, quoniam omne verbum ocioſum, quod loquuti fuerint homines, reddent
37 rationem de eo in die iudicij. ¶ Ex verbis enim tuis iuſtificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis.
38 ¶ Tunc reſponderunt ei quidam de Scribis, et Phariſæis, dicentes: Magiſter, volumus a te ſignum
39 videre. ¶ Qui reſpondens, ait illis: | Generatio mala, et adultera ſignum quærit, et ſignum non dabitur ei,
40 niſi ſignum Ionæ prophetę. ¶ | Sicut enim fuit Ionas
D in ventre ceti tribus diebus, et tribus noctibus: ſic erit filius hominis in corde terræ tribus diebus, &
41 tribus noctibus. ¶ | Viri Niniuitæ ſurgent in iudicio cum generatione iſta, et condemnabunt eam; quia penitentiam egerunt in prædicatione Ionæ.
42 Et ecce plus quam Ionas hic. ¶ | Regina Auſtri ſurget in iudicio cum generatione iſta, et condemnabit eam: quia venit a finibus terræ audire ſapientiam Sa-
43 lomonis: et ecce plus quam Salomon hic. ¶ | Cum autem immundus ſpiritus exierit ab homine, ambulat
44 per loca arida, quærens requiẽm, et non inuenit. ¶ tũc dicit: Reuertar in domum meam, vnde exiui. Et veniens, inuenit eam vacantem, ſcopis mundatam, et
45 ornatam. ¶ Tunc vadit, et aſſumit ſeptem alios ſpũs ſecũ nequiores ſe, et intrãtes habitant ibi, | et fiũt nouiſſima hominis illius peiora prioribus. ſic erit et gene-

Iſa. 42. 4. 1. — Sup. 9. d. 32. Luc. 11. b. 14. — Sup. 9. d. 34. — Mar. 3. c. 22. — Lu. 11. c. 17. — Mar. 3. d. 28. Lu. 12. b. 10. 1. Ioh. 5. d. 16. — Luc. 6. g. 45. — 1o. 16. a 4. Luc. 11. d 29. 1. Co. 1. c. 22. — Ioan. 7. a. 2. — Ion. 3. b. 5. — 3. Re. 10. a. 1. 2. Para. 9. a. 1. — Lu. 11. c. 24. — 2. Pe. 2. d. 20.

|Mar.3.d.31. Luc.8.c.20.

46 rationi huic pessimæ.⁋|Adhuc eo loquente ad turbas: ecce mater eius, & fratres stabant foris, quærentes 47 loqui ei. ⁋ Dixit autem ei quidam: Ecce mater tua, & 48 fratres tui foris stant, quærentes te. ⁋ At ipse respondens dicenti sibi, ait: Quæ est mater mea, & qui sunt 49 fratres mei? ⁋et extendens manum in discipulos suos, 50 dixit. Ecce mater mea, & fratres mei. ⁋Quicunque enim fecerit voluntatem patris mei, qui in cœlis est, ipse meus frater, & soror, & mater est.

CAPVT XIII.

1 A IN illo die exiens Iesus de domo, sedebat secus mare. 2 ⁋| Et congregatæ sunt ad eum turbæ multæ, ita vt in nauiculam ascendens, sederet, & omnis turba stabat in littore: 3 ⁋ & locutus est eis multa in parabolis, dicens: Ecce exijt, qui 4 seminat, seminare. ⁋ Et dum seminat, quædam ceciderunt secus viam, & venerunt volucres cœli, & 5 comederunt ea. ⁋Alia autem ceciderunt in petrosa, vbi non habebāt terram

Mar.4.a.1 Lu.8.a.4

multam: & continuo exorta sunt, quia non habebant altitudinem 6 terræ. ⁋ Sole autem orto æstuauerunt: & quia non habebant radicem 7 aruerunt. ⁋ Alia autem ceciderunt in spinas: & creuerunt spinę, & suf-8 focauerunt ea. ⁋ Alia autem ceciderunt in terram bonam: & dabant fructum, aliud centesimum, aliud sexagesimum 9 aliud trigesimum. ⁋qui habet aures audiendi, audiat. 10 ⁋Et accedentes discipuli, dixerunt ei: Quare in para-11 bolis loqueris eis? ⁋Qui respondens, ait illis: Quia uo B bis datum est nosse mysteria regni cœlorum: illis au-12 tem non est datum. ⁋| Qui enim habet, dabitur ei: & abundabit: qui autem non habet, & quod habet aufe-13 retur ab eo. ⁋Ideo in parabolis loquor eis: quia videntes non vident, & audientes non audiunt, neq; intel-14 ligunt: ⁋& adimpletur in eis prophetia Isaiæ dicētis: Auditu audietis, & non intelligetis: & videntes vide-15 bitis, & non videbitis. ⁋ Incrassatum est enim cor populi huius, & auribus grauiter audierunt, & oculos suos clauserunt: ne quando videant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & conuertantur, & 16 sanem eos. ⁋|Vestri autem beati oculi, quia vident, & 17 aures vestræ, quia audiunt. ⁋ Amen quippe dico vobis, quia multi prophetæ, & iusti cupierunt videre, quæ videtis, & non viderunt: & audire quæ auditis, 18 & non audierunt. ⁋Vos ergo audite parabolam semi-19 nātis. ⁋oīs qui audit verbū regni, & non intelligit, ve C nit malus, & rapit quod seminatū est in corde ei⁹: hic 20 est qui secus viā seminatus est. ⁋qui aūt super petrosa seminatus est: hic est qui verbū audit, & continuo cū 21 gaudio accipit illud, ⁋nō habet aūt in se radicē, sed est

|Iosf.25.c.29. Isa.6.c.9. Matt.4.b.12. Luc.8.b.10. Io.12.f.44. Act.28.f.16. Rom.11.b.8. |Luc.10.d.23. |Mar.4.b.14. Luc.8.b.11.

tpalis facta autem tribulatione, & persecutione pro-22 pter verbum, continuo scandalizatur. ⁋Qui autem seminatus est in spinis: hic est qui verbum audit, & solicitudo seculi istius, & fallacia diuitiarum suffocat ver-23 bum, & sine fructu efficitur. ⁋Qui vero in terram bonam seminatus est: hic est, qui audit verbum, & intelligit; & fructum affert, & facit aliud quidem centesimum, aliud autem sexagesimum, aliud vero trigesi-24 mum. ⁋|Aliam parabolam proposuit illis, dicēs: Simile factum est regnū cęlorū homini qui seminauit bo-25 num semen in agro suo. ⁋Cū aūt dormirent homines, venit inimicus eius, & superseminauit zizania in medio tritici, &

|Mar.4.d.26. |Sap.2.d.24.

26 abijt. ⁋Cum autem creuisset herba, & fructū fecisset: tunc apparuerunt & zizania. 27 D ⁋Accedentes autem serui patrisfamilias, dixerunt ei: Domine, nonne bonum semen seminasti in agro tuo? Vnde er-28 gō habet zizania? ⁋Et ait illis: Inimicus homo hoc fecit. Serui autē dixerunt 29 ei: Vis imus, & colligimus ea? ⁋et ait: Nonne forte colligentes zizania, eradicetis simul cum eis & triticū. 30 ⁋Sinite vtraque crescere, vsque ad messem, & in tempore messis dicam messoribus: Colligite primum zizania, & alligate ea in fasciculos ad comburendum, 31 triticum autem congregate in horreum meum. ⁋| Aliā parabolā proposuit eis, dicens: Simile est regnum cęlorum grano sinapis, quod accipiens homo semina-32 uit in agro suo. ⁋ quod minimum quidā est omnibus seminibus, cum autē creuerit, maius est omnibus oleribus, & fit arbor, ita vt volucres cœli veniant & ha-33 bitent in ramis eius. ⁋| aliā parabolam locutus est eis. E Simile est regnum cœlorum fermento, quod acceptum mulier abscondit in farinæ satis tribus: donec 34 fermentatū est totum. ⁋|Hęc omnia loquutus est Iesus in parabolis ad turbas: & sine parabolis non loque-35 batur eis: ⁋ vt impleretur quod dictum erat per prophetam, dicentem: |Aperiam in parabolis os meum, 36 eructabo abscondita a constitutione mundi. ⁋ Tunc dimissis turbis, venit in domum: & accesserunt ad eū discipuli eius, dicentes: Edissere nobis parabolam zi-37 zaniorū agri. ⁋Qui respondens, ait illis: Qui seminat 38 bonum semen, est filius hominis. ⁋ Ager autem, est mundus. Bonum vero semen: hi sunt filij regni. Ziza-39 nia autem, filij sunt nequam. ⁋Inimicus autem qui seminauit ea, est diabolus: | Messis vero, consummatio 40 seculi est. Messores autē Angeli sunt. ⁋ Sicut ergo col-F liguntur zizania, & igni comburūtur: sic erit in con-41 summatione seculi. ⁋ mittet filius hominis Angelos suos, & colligent de regno eius omnia scādala, & eos 42 qui faciant iniquitatem: ⁋& mittent eos in caminum 43 ignis. Ibi erit fletus & stridor dentium. ⁋| Tunc iusti fulgebunt sicut sol in regno patris eorum. Qui ha-44 bet aures audiendi, audiat. ⁋ Simile est regnum cęlorum thesauro abscondito in agro: quem qui inuenit homo, abscondit, & præ gaudio illius vadit, & vendit vniuersa quæ habet, & emit agrum illum. 45 ⁋ Iterum simile est regnum cęlorum homini nego-46 ciatori, quærenti bonas margaritas. ⁋ Inuenta

|Mar.4.d.30. Luc.13.d.18. Luc.13.c.18. Mar.4.d.33. |Psal.77.a.2. |Apo.14.c.15. |Sap.3.b.7. Dan.12.a.3.

autem vna preciosa margarita, abijt, & vendidit oĩa
47 quæ habuit,& emit eam. ♀ Iterum simile est regnum
cœlorum sagenę missæ in mare,& ex omni genere pi
48 scium congreganti,♀quam cum impleta esset,educen
tes,& secus litus sedentes, elegerunt bonos in vasa,
49 malos autem foras miserunt.♀Sic erit in consumma-
G tione seculi: & exibunt Angeli, & separabunt malos
50 de medio iustorum♀ & mittent eos in caminum ignis
51 ibi erit fletus,& stridor dentiũ.♀Intellexistis hæc om-
52 nia? Dicunt ei:Etiam. ♀ Ait illis: Ideo, omnis scriba
doctus in regno cœlorum, simili est homini patrifa-
milias, qui profert de thesauro suo noua, & vetera.
53 ♀Et factum est:cum consummasset Iesus parabolas i-
54 stas,transijt inde.♀|Et veniens in patriam suam,doce
bat eos in synagogis eorum,ita vt mirarentur, & di-
55 cerent: Vnde huic sapientia hęc,& virtutes?♀|Nonne
hic est fabri filius? Nonne mater eius dicitur Maria:
& fratres eius,Iacobus,& Ioseph,& Simon,& Iudas;
56 ♀ & sorores eius,nonne omnes apud nos sunt? Vnde
57 ergo huic omnia ista?♀Et scandalizabantur in eo.Ie-
sus aũt dixit eis; | Non est propheta, sine honore,nisi
58 in patria sua,& in domo sua.♀et non fecit ibi virtutes
multas propter incredulitatem illorum.

| Mar. 6. a.1. Luc.4. c. 16. Io. 6. c. 42. Mar.6.a. 4 Luc.4.d 24. Ioh. 4. f. 44.

CAPVT XIIII.

1 IN illo tempore audiuit Herodes tetrarcha fa-
A mam Iesu:♀ & ait pueris suis: Hic est Iohannes
2 Baptista:ipse surrexit a mortuis, & ideo virtu-
3 tes operantur in eo. ♀ | Herodes enim tenuit Iohan-
nem,& alligauit eum: & posuit in carcerem propter
4 Herodiadem vxorem fratris sui. ♀ Dicebat enim illi
5 Iohannes:Non licet tibi habere eam.♀Et volẽs illum
occidere,timuit populum, | quia sicut prophetam
6 eum habebant. ♀ Die autem natalis Herodis saltauit
7 filia Herodiadis in medio,& placuit Herodi. ♀ Vnde
cum iuramento pollicitus est ei dare, quodcunque
8 postulasset ab eo.♀At illa præmonita a matre sua: Da
mihi, inquit, hic in disco caput Iohannis Baptistæ.
9 ♀ Et contristatus est

Rex,propter iuramentum autem,& eos, qui pariter recumbebant,
10 iussit dari. ♀ Misitque, & decollauit Iohan-
11 nem in cacere.♀et allatum est caput eius in disco, & datum est puellę, et attulit ma-
12 B tri suæ. ♀ Et accedentes discipuli eius, tulerunt corpus eius,& sepelierunt illud, & venientes nunciauerunt Iesu.
13 ♀| Quod cum audisset Iesus,secessit inde in nauicula,
in locum desertum seorsum.& cum audissent turbæ,
14 |secutæ sunt eum pedestres de ciuitatibus.♀ Et exiens
vidit turbam multam, & misertus est eis, & curauit
15 languidos eorum. ♀ Vespere autem facto accesserunt
ad eum discipuli eius,dicentes: Desertus est locus, &
hora iam præterijt: dimitte turbas, vt euntes in ca-
16 stella,emant sibi escas: ♀ Iesus autem dixit eis: Non
17 habent necesse ire: | date illis vos manducare. ♀ Re-
sponderunt ei: | Non habemus hic, nisi quinque
18 panes, & duos pisces. ♀ Qui ait eis: Afferte mihi
19 illos huc. ♀ Et cum iussisset turbam discumbere su-

|Mar.6.b 14. Luc.9.a.1 |Mar.6.c 17. Luc.3.d. 19. Inf 21. c. 26. |Luc.9.a. 10. Mar.7.d 31. Ioh.6.a. 2. Mar.6. c. 37. Luc.9. b. 13. Ioh.6 b. 9.

per fœnum,acceptis quinque panibus, & duobus pi-

scibus, aspiciens in cęlum benedixit, & fregit, & dedit discipulis panes,discipuli autem
20 turbis:♀Et manducauerunt omnes,& saturati
C sunt. Et tulerunt reliquias,duodecim cophinos fragmentorum plenos.
21 ♀ Manducantium autem fuit numerus quinque millia virorum, exceptis mulieri-
22 bus,& paruulis.♀|Et statim compulit Iesus discipulos
ascẽdere in nauiculam,& præcedere eum transfretũ,
23 donec dimitteret turbas.♀Et dimissa turba,|ascẽdit in
montem solus orare. Vespere autem facto solus erat
24 ibi.♀ nauicula autem in medio mari iactabatur flucti
25 bus,erat enim contrarius ventus.♀Quarta autem vi-
26 gilia noctis,venit ad eos ambulans super mare. ♀ Et
uidentes eum super mare ambulantem,turbati sunt,
dicentes:Quia phantasma est.Et præ timore clamaue
27 rũt.♀Statimq; Iesus locutus est eis,dicẽs:Habete fidu
28 ciã:ego sum,nolite timere♀Rñdẽs aũ Petrus,dixit:
29 Dñe,si tu es,iube me ad te venire sup aquas.♀At ipse
D ait:Veni.Et descendens Petrus de nauicula,ambula-
30 bat super aquã ut ueniret ad Iesum.♀Videns vero uẽ
tum validum,timuit:& cũ cepisset mergi, clamauit,

dicens: Dñe, saluũ me
31 fac.♀ Et continuo Iesus extendens manum, apprehendit eum,& ait illi: Modicæ fidei,quare
32 dubitasti.♀Et cũ ascendissent in nauicula,cessauit ventus.♀ Qui aũt
33 in nauicula erant,venerunt & adorauerũt eũ, dicẽtes:Vere filius Dei
34 es. ♀| Et cũ transfretassent,uenerunt in Terrã
35 Genesar.♀et cum cognouissent eũ uiri loci illius,mise
runt in vniuersam regionem illã, & obtulerunt ei oẽs
36 male habẽtes,♀& rogabãt eũ vt vel fimbriã vestimẽ-
ti eius tãgerent. Et quicũq; tetigerũt,salui facti sunt.

|Mar.6.e. 45. Ioh.6.b. 17 Luc.6.b. 12. Mar. 6 g. 53.

CAPVT XV.

1 TVnc accesserunt
A ad eum ab Ierosolymis Scribæ, & Phari-
2 sæi, dicentes: ♀ Quare discipuli tui transgrediuntur traditionem seniorum? non enim lauant manus suas cum panem man-
3 ducant. ♀ Ipse autem respondens, ait illis: Quare & vos trans-
gredimini mandatum Dei, propter traditionem
4 vestram? Nam Deus dixit:♀|Honora patrem & ma-
trem, & qui maledixerit patri, vel matri, morte

Mar.7.a.1 Exo 20.c 12. Deut.5.b 16.& 23. b.16.

moria-

Ephe. 6. a. Leuit. 20 b. 9. Prou. 20 c. 20 Exo. 21. c 16. Isa. 29. d 13. Marc. 7. a 6.

5 moriatur. ℣Vos autē dicitis: |Quicunq; dixerit patri, vel matri: Munus quodcunq; eſt ex me, tibi proderit: 6 ℣& non honorificabit patrē ſuū, aut matrē ſuā: & irritū feciſtis mandatum Dei propter traditionē veſtrā. 7 ℣Hypocritæ, bene prophetauit de vobis Iſaias, dicēs: 8 ℣| Populus hic labijs me honorat: cor aūt eorū longe B eſt a me. ℣ Sine cauſa aūt colunt me, docentes doctri- 9 nas, & mandata hominū. ℣Et conuocatis ad ſe turbis, 10 dixit eis: Audite, & intelligite. ℣Nō quod intrat in os, 11 coinquinat hominem: ſed quod procedit ex ore, hoc 12 coinquinat hominē. ℣Tunc accedentes diſcipuli eius, dixerunt ei: Scis quia Phariſęi, audito verbo hoc ſcan- 13 dalizati ſunt? ℣At ille reſpondens, ait: |Omnis plantatio, quam non plantauit pater meus cęleſtis, eradica- 14 bitur. ℣Sinite illos: cæci ſunt, & duces cęcorum. cæcus autē ſi cæco ducatū præſtet, ambo in foueam cadunt. 15 ℣Reſpondens aūt Petrus dixit ei: Ediſſere nobis para- 16 bolam iſtā. ℣At ille dixit: Adhuc & vos ſine intellectu 17 eſtis? ℣Non intelligitis, quia omne quod in os intrat, 18 in ventrem vadit, & in ſeceſſum emittitur? ℣Quæ aūt procedunt de ore, de corde exeunt, & ea coinquinant 19 hominem: ℣ de corde enim exeunt | cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falſa te- 20 ſtimonia, blaſphemiæ. ℣hæc ſunt quæ coinquinant ho C minem. Non lotis autem manibus manducare, non 21 coinquinat hominem. ℣ Et egreſſus inde Ieſus, ſeceſ- 22 ſit in partes Tyri, & Sidonis. ℣| Et ecce mulier Chananæa a finibus illis egreſſa clamauit, dicens ei: Miſerere mei Domine fili Dauid: filia mea male a dæmonio 23 vexatur. ℣ Qui non reſpondit ei verbum. Et accedentes diſcipuli eius, rogabant eum, dicentes: Dimitte eam: quia clamat poſt nos. 24 ℣ Ipſe autē reſpondens, ait: Non ſum miſſus ni- 25 ſi | ad oues quæ perierūt domus Iſrael. ℣ At illa venit, 26 & adorauit eum, dicens: Domine, adiuua me. ℣ Qui reſpondens ait: Non eſt bonum ſumere panem filio- 27 rum, & mittere canibus. ℣At illa dixit: Etiam Domine: nam & catelli edunt de micis quæ cadunt de men- 28 ſa dominorum ſuorum. ℣ Tunc reſpondens Ieſus, ait illi: O mulier magna eſt fides tua: fiat tibi ſicut vis. 29 Et ſanata eſt filia eius ex illa hora. ℣ Et cum tranſiſſet inde Ieſus, venit ſecus mare Galilææ: & aſcen- 30 dens in montem, ſedebat ibi. ℣|Et acceſſerunt ad eum turbæ multæ habentes ſecum mutos, cæcos, claudos, debiles, & alios multos: & proiecerunt eos ad pe- 31 des eius, & curauit eos: ℣ ita vt turbæ mirarentur videntes mutos loquentes, claudos ambulantes, cæ- 32 cos videntes: & magnificabant Deum Iſrael. ℣| Ieſus autem conuocatis diſcipulis ſuis, dixit: Miſereor D turbæ: quia triduo iam perſeuerant mecum, & non habent quod manducent: & dimittere eos ieiunos no- 33 lo, ne deficiant in via. ℣ Et dicunt ei diſcipuli: Vnde ergo nobis in deſerto panes tantos, vt ſaturemus 34 turbam tantam? ℣ Et ait illis Ieſus: Quot habetis panes? At illi dixerunt: Septem, & paucos piſciculos. 35 ℣ Et præcepit turbæ, vt diſcumberent ſuper terram. 36 ℣Et accipiens ſeptem panes, & piſces, & gratias agēs,

Io. 15. a. Luc. 6. f. 39. Marc. 7. c 17. Ge 6 a. 5 & 8. d. 21 Marc. 7. c 25. Su. 10. a. 6 Luc. 19. b 10. Io. 10. a. 3 Iſ. 35. a. 5 Luc. 7. d 22. Mar. 8. a. 1

fregit, & dedit diſcipulis ſuis, & diſcipuli dederunt 37 populo. ℣ Et comederunt omnes, & ſaturati ſunt. Et quod ſuperfuit de fragmentis, tulerunt ſeptem ſportas 38 plenas. ℣ Erant autem qui manducauerunt, quattuor millia hominum, extra paruulos, 39 & mulieres. ℣ Et dimiſſa turba, aſcendit in nauiculam: & venit in fines Magedam.

CAPVT XVI.

1 A ET acceſſerunt ad eum Phariſęi, & Sadducæi tentātes: & rogauerūt eum, vt ſignum de cœlo oſtē- 2 deret eis. ℣At ille reſpōdens, ait illis: Facto veſpere dicitis: Serenum erit, rubicundum eſt e- 3 nim cœlum. ℣Et mane, Hodie tempeſtas: rutilat enim triſte cœlum. Faciem ergo cœli dijudicare noſtis: ſigna aūt temporum non poteſtis ſcire? 4 ℣|Generatio mala, & adultera ſignum quęrit: & ſignū non dabitur ei, |niſi ſignum Ionæ prophetæ. Et relictis 5 illis abijt. ℣ Et cum veniſſent diſcipuli eius trans fre- 6 tum, obliti ſunt panes accipere. ℣ Qui dixit illis: | Intuemini, & cauete a fermento Phariſæorum, & 7 Sadducæorum. ℣ At illi cogitabant intra ſe, dicen- 8 tes: Quia panes non accepimus. ℣ Sciens autem Ie- B ſus, dixit: Quid cogitatis intra vos modicæ fidei, 9 quia panes non habetis? ℣ Nondum intelligitis, neque recordamini quinque panum, | in quinque mil- 10 lia hominum, & quot cophinos ſumpſiſtis? ℣ neque ſeptem panum in quattuor millia hominum, & 11 quot ſportas ſumpſiſtis? ℣ Quare non intelligitis, quia non de pane dixi vobis: Cauete a fermento 12 Phariſæorum, & Sadducæorum? ℣ Tunc intellexerunt, quia non dixerit cauendum a fermento panum, ſed a doctrina Phariſæorum, & Sadducæo- 13 rum. ℣|Venit autem Ieſus in partes Cæſareæ Philippi: & interrogabat diſcipulos ſuos, dicens: Quem di- 14 cunt homines eſſe filium hominis? ℣ At illi dixe- C runt: Alij Iohannem Baptiſtam, alij autem Eliam, 15 alij vero Ieremiam, aut vnum ex prophetis. ℣| Dicit 16 illis Ieſus: Vos autem quem me eſſe dicitis? ℣ Reſpondens Simon Petrus dixit: Tu es Chriſtus filius 17 Dei viui. ℣ Reſpondens autem Ieſus dixit ei: Beatus es Simon | Bar Iona: quia caro, & ſanguis non re- 18 uelauit tibi, ſed pater meus qui in cœlis eſt. ℣ Et ego dico tibi, quia tu es Petrus: & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non præ- 19 ualebunt aduerſus eam. ℣ | Et tibi dabo claues regni cœlorum: Et quodcunque ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cœlis: & quodcunque ſolue- 20 ris ſuper terram, erit ſolutum & in cœlis. ℣Tunc præcepit diſcipulis ſuis, vt nemini dicerent, quia ipſe

Mar. 8. b 11. Luc. 11. g 14. Sup 12. e 39. Ion. 2. a. 1 Marc. 8. b 14. Luc. 12. a 1. Sup. 14. c 17. Io 6. b 9 Sup. 15. d 34. Marc. 8. e 27. Luc. 9. b 18. Io. 6 g 69 Io. 1. f. 42 Inf. 18. c 18. Ioā. 20. c 23.

21 esset Iesus Christus. ? Exinde cępit Iesus ostendere discipulis suis: quia oporteret eum ire Ierosolymam, & multa pati a senioribus, & Scribis, & principibus sa-
22 cerdotũ, & occidi, & tertia die resurgere. ? Et assumẽs eũ Petrus, cœpit increpare illũ, dicens: Absit a te Do-
23 mine: nõ erit tibi hoc. ? Qui cõuersus, dixit Petro: | Va-
D de post me Satana, scandalũ es mihi: quia nõ sapis ea
24 quæ Dei sunt, sed ea quæ hominum. ? Tunc Iesus dixit discipulis suis: | Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur
25 me. ? Qui enim voluerit animam suam saluam facere, perdet eam. qui autem perdiderit animam suã
26 propter me, inueniet eam. ? Quid enim prodest homini, si mundum vniuersum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiatur? | Aut quam dabit homo
27 commutationem pro anima sua? ? | Filius enim hominis venturus est in gloria patris sui cum Angelis suis, & tunc reddet vnicuique secundum opera eius.
28 ? | Amen dico vobis, sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant filium hominis venientem in regno suo.

Mar. 8. d 33. Sup. 10. d 38. Luc. 9. c 31. & 14. c 22. 17. g 33. Ioh 12. d 25. Psal. 48. a 8. Psal. 61. b 13. Act. 17 g 31. Ro. 2. a. 6 Mar. 6 a 1 Luc. 9. c. 27.

CAPVT XVII.

1
A

ET post dies sex assumpsit Iesus Petrum, & Iacobum, & Iohannem fratrem eius, & ducit illos in mõtem excelsum se-
2 orsum: ? & transfiguratus est ante eos. Et resplenduit facies eius, sicut Sol: vestimenta autem eius facta sunt alba, sicut nix. ? Et ecce
3 apparuerunt illis Moy-
4 ses, & Elias cum eo loquentes. ? Respondens autem Petrus, dixit ad Iesum: Domine, bonum est nos hic esse: si vis, faciamus hic tria tabernacula, tibi
5 vnum, Moysi vnum, & Eliæ vnum: ? Adhuc eo loquente, ecce nubes lucida obumbrauit eos. | Et ecce vox de nube, dicens: Hic est filius meus dilectus in
6 quo mihi bene complacui: ipsum audite. ? Et audiẽtes discipuli, ceciderunt in faciem suam, & timuerunt
7 valde. ? Et accessit Iesus, & tetigit eos, dixitque eis:
8 Surgite, & nolite timere. ? Leuantes autem oculos
9 suos, neminem viderunt, nisi solum Iesum. ? Et descendẽtibus illis de monte, pcepit eis Iesus, dicẽs: Ne-
B mini dixeritis visionẽ, donec filius hominis a mortuis
10 resurgat. ? Et interrogauerũt eum discipuli, dicentes: | Quid ergo Scribæ dicunt quod Eliã oporteat primũ
11 venire? ? At ille respõdens, ait eis: Elias quidẽ ventu-
12 rus est, & restituet oĩa. ? dico autẽ vobis, q͂a Elias iam venit, & non cognouerunt eũ, sed fecerunt in eo quęcunq; voluerunt. Sic & filius hominis passurus est ab
13 eis. ? Tunc intellexerunt discipuli, quia de Iohanne
14 Baptista dixisset eis. ? | Et cum venisset ad turbam, accessit ad eum homo genibus prouolutus ante eum,
15 ? dicens: Domine miserere filio meo, quia lunaticus
C est, & male patitur: nam sæpe cadit in ignem, & cre-
16 bro in aquam. ? Et obtuli eum discipulis tuis: & non
17 potuerũt curare eũ. Respondens autem Iesus, ait: ? O generatio incredula, & peruersa, quousque ero vobiscum? vsquequo patiar vos? Afferte huc illum ad
18 me. ? Et increpauit illum Iesus, & exijt ab eo dæmonium,

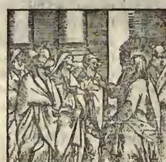

& curatus est puer
19 ex illa hora. ? Tunc accesserũt discipuli ad Iesum secreto, & dixerũt: Quare nos non potuimus eijcere illum?
20 ? Dixit illis Iesus: Propter incredulitatem vestrã: | Amen quippe dico vobis, si habueritis fidẽ, sicut granũ sinapis, diceris monti huic: Trãsi hinc illuc: & trã-
21 sibit, & nihil impossibile erit vobis. ? Hoc autẽ genus
22 non eijcitur, nisi per orationẽ, & ieiuniũ. ? | Conuersantibus autẽ eis in Galilæa, dixit illis Iesus: Filius homi-
23 nis tradendus est in manus hominũ: ? & occident eũ, & tertia die resurget. Et contristati sunt vehementer.
24 ? Et cum venissent Capharnaum, accesserunt qui di-
D drachma accipiebant, ad Petrũ, & dixerũt ei: Magi-
25 ster vester nõ soluit didrachma? Ait, Etiam. ? Et cum intrasset in domum, pręuenit eum Iesus, dicens: Quid tibi videtur Simon? Reges terræ a quibus accipiunt
26 tributum, vel censum? a filijs suis, an ab alienis? ? Et ille dixit: Ab alienis. Dixit illi Iesus: Ergo liberi sunt
27 filij. ? Vt autem non scandalizemus eos, vade ad mare, & mitte hamum: & eum piscem qui primus ascenderit, tolle: & aperto ore eius, inuenies staterem: illum sumens, da eis pro me, & te.

Mar. 9. a 2. Luc. 9. d 28. 2. Pet. 1. d 17. Su. 3. d. 17 Marc. 9. b 12. Mal. 4. a 5. Sup. 11. b 14. Marc. 9. c 14. Luc 9. e. 37. Lu. 17. b. 6 Marc. 9. e 31. Lu. 9. f. 44 & 24. a. 7 Inf. 10. c 18.

CAPVT XVIII.

1
A

IN illa hora accesserũt discipuli ad Iesum, dicentes: | Quis putas, maior est
2 in regno cęlorum? ? | Et aduocans Iesus paruulum, statuit eũ in me-
3 dio eorũ, ? & dixit: Amẽ dico vobis, nisi cõuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnũ cœ-
4 lorũ. ? Quicunque ergo humiliauerit se, sicut paruulus iste, hic est maior in re-
5 gno cęlorum. ? Et qui susceperit vnum paruulum ta-
6 lẽ in noĩe meo, me suscipit: ? | qui aũt scandalizauerit vnũ de pusillis istis q in me credunt, expedit ei, vt suspendatur mola asinaria in collo eius, & demergatur
7 in profundum maris. ? | Væ mũdo a scandalis. Necesse est enim vt veniant scandala: veruntamen væ homi-
8 ni illi per quẽ scandalũ venit. ? | Si autẽ manus tua, vel pes tuus scandalizat te: abscide eũ, & proijce abs te: bonum tibi est ad vitã ingredi debilẽ, vel claudum, quam duas manus, vel duos pedes habẽtem mitti in
9 ignẽ æternum. ? Et si oculus tuus scandalizat te, erue
B eum, & proijce abs te: bonum tibi est cum vno oculo in vitam intrare, quam duos oculos haben-
10 tem mitti in gehennam ignis. ? Videte ne contemnatis vnum ex his pusillis: dico enim vobis, quia | Angeli eorum in cœlis semper vident faciem patris mei
11 qui in cœlis est. ? | Venit enim filius hominis sal-
12 uare quod perierat. ? Quid vobis videtur? si fuerint

Marc. 9. e 34. Luc. 9. f 46. Inf. 19. b 14. 1. Cor 14 d. 20. Marc. 9. f. 42. Lu. 17. a. 1. Sup. 5. e. 30. Marc. 9. g 43. Ps. 33. a. 8 Luc. 19. b 10. Lu. 15. a. 4

alicui centum oues, & errauerit vna ex eis: nonne relinquit nonagintanouem in montibus, & vadit

13 quærere eam, quæ errauit? ¶ & ſi contigerit vt inueniat eam: amen dico vobis, quia gaudet ſuper eam magis, quam ſuper nonagintanouem quæ non erra-

14 uerunt. ¶ Sic non eſt voluntas ante patrem veſtrum

15 qui in cęlis eſt, vt pereat vnus de puſillis iſtis. ¶ Si | autem peccauerit in te frater tuus: vade, & corripe eum inter te & ipſum ſolum: ſi te audierit, lucratus eris

16 fratrem tuum. ¶ ſi autem te non audierit: adhibe tecũ adhuc vnum vel duos, vt | in ore duorum vel trium

17 teſtium ſtet omne verbum. ¶ Quod ſi non audierit

C eos: dic eccleſiæ: ſi autem eccleſiam non audierit, ſit

18 tibi ſicut | ethnicus & publicanus. ¶ | Amẽ dico vobis, quęcunque alligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cœlo: & quæcunque ſolueritis ſuper terram, erunt

19 ſoluta & in cœlo. ¶ Iterum dico vobis, quia ſi duo ex vobis conſenſerint ſuper terram, de omni re quãcunque petierint, fiet illis a patre meo qui in cœlis eſt.

20 ¶ Vbi enim ſunt duo vel tres congregati in nomine

21 meo, ibi ſum in medio eorum. ¶ Tunc accedens Petrus ad eum, dixit: Domine quoties peccabit in me

22 frater meus, & dimittam ei vſque ſepties? ¶ Dixit illis Ieſus: Non dico tibi vſque ſepties: ſed vſque ſeptua-

23 gies ſepties. ¶ Ideo aſſimilatum eſt regnum cœlorum homini regi, qui voluit rationem ponere cum ſeruis

24 ſuis. ¶ Et cum cœpiſſet rationem ponere, oblatus eſt

25 ei vnus qui debebat ei decem millia talenta. ¶ Cum autem non haberet vnde redderet, iuſſit eum dominus eius venundari, & vxorem eius, & filios, & omnia quæ habebat, &

26 D reddi. ¶ Procidens autem ſeruus ille, orabat eum, dicens: Patientiã habe in me, & omnia

27 reddam tibi. ¶ miſertus autem dominus ſerui illius, dimiſit eum, & debitum dimiſit ei.

28 ¶ Egreſſus autem ſeruus ille, inuenit vnum de conſeruis ſuis, qui debebat ei centum denarios: & tenens ſuffocabat eum, dicens; Redde quod

29 debes. ¶ Et procidens conſeruus eius, rogabat eum, dicens: Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi.

30 ¶ Ille autem noluit, ſed abijt, & miſit eum in carcerem

31 donec redderet debitum. ¶ Videntes autem conſerui eius, quæ fiebant, contriſtati ſunt valde, & venerunt, & narrauerunt domino ſuo omnia, quæ facta

32 fuerant. ¶ Tunc vocauit illum dominus ſuus, & ait illi: Serue nequam, omne debitum dimiſi tibi, quo-

33 niam rogaſti me: ¶ nonne ergo oportuit, & te miſereri

34 conſerui tui, ſicut & ego tui miſertus ſum? ¶ Et iratus dominus eius, tradidit eum tortoribus, quoaduſque

35 redderet vniuerſum debitum. ¶ Sic & pater meus cęleſtis faciet vobis, ſi non remiſeritis vnuſquiſque fratri ſuo de cordibus veſtris.

CAPVT XIX.

1 A ET factum eſt, cum conſummaſſet Ieſus ſermones iſtos: migrauit a Galilæa, | & venit in

2 fines Iudææ trans Iordanem, ¶ & ſecutæ

3 ſunt eum turbæ multæ: & curauit eos ibi. ¶ Et acceſſerunt ad eum Phariſęi tentantes eum, & dicentes: ſi licet homini dimittere vxorem ſuam, quacunque ex

4 cauſa? ¶ Qui reſpondẽs, ait eis: Non legiſtis, quia qui fecit hoĩem ab initio, maſculum, & feminam fecit eos? et dixit:

5 ¶ Propter hoc dimittet homo patrem, & matrem, & adhęrebit vxori ſuæ: & erunt duo in

6 carne una. ¶ itaque iam non ſunt duo, ſed vna caro. Quod ergo Deus coniunxit, homo non

7 ſeparet. ¶ Dicunt illi: Quid ergo | Moyſes mandauit

8 dare libellum repudij, & dimittere? ¶ Ait illis: Quoniam Moyſes ad duritiam cordis veſtri permiſit vobis dimittere uxores ueſtras: ab initio autem non fuit

9 ſic. ¶ | Dico autem vobis, quia quicunque dimiſerit v-

B xorem ſuam, niſi ob fornicationem, & aliam duxerit,

10 męchatur: & qui dimiſſam duxerit, męchatur. ¶ dicũt ei diſcipuli eius: Si ita eſt cauſa hominis cum vxore,

11 non expedit nubere. ¶ Qui dixit illis: Non omnes ca-

12 piunt verbum iſtud, ſed quibus datum eſt. ¶ Sũt enim eunuchi, qui de matris vtero ſic nati ſunt: & ſunt eunuchi, qui facti ſunt ab hominibus: & ſunt eunuchi, qui ſe ipſos caſtrauerunt propter regnum cęlorum.

13 Qui poteſt capere, capiat. ¶ | Tunc oblati ſunt ei paruuli, vt manus eis imponeret, & oraret. Diſcipuli autẽ

14 increpabant eos. ¶ Ieſus vero ait eis: | Sinite paruulos, & nolite eos prohibere ad me venire: talium eſt enim

15 regnum cęlorum. ¶ Et cum impoſuiſſet eis manus, a-

16 bijt inde. ¶ | Et ecce vnus accedens, ait illi: magiſter bo-

17 ne, quid boni faciam, vt habeam vitam ęternã? ¶ Qui

C dixit ei: Quid me interrogas de bono? vnus eſt bonus Deus. Si autem vis ad vitam ingredi, ſerua mandata.

18 ¶ Dicit illi: Quę? Ieſus autem dixit: Non homicidium facies: Non adulterabis: Non facies furtum: Non fal-

19 ſum teſtimonium, dices: ¶ Honora patrẽ tuũ, & matrẽ

20 tuã: Et diliges proximũ tuũ, ſicut teipſum: ¶ Dicit illi adoleſcens: Oĩa hęc cuſtodiui a iuuẽtute mea: q̃d ad-

21 huc mihi deeſt? ¶ Ait illi Ieſus: Si vis perfectus eſſe, vade, vẽde q̃ habes, & da pauperibus, & habebis theſau-

22 rũ in cęlo: & veni, ſequere me. ¶ Cũ audiſſet aũt adoleſcens verbũ, abijt triſtis: erat enim habẽs multas poſ-

23 ſeſſiones. ¶ Ieſus aũt dixit diſcipulis ſuis: amẽ dico vo-

24 bis, quia diues difficile intrabit in regnũ cęlorũ. ¶ Et iterũ dico vobis: facilius eſt camelũ per foramẽ acus

25 tranſire, q̃ diuitem intrare in regnum cęlorum. ¶ Auditis aũt his, diſcipuli mirabantur valde, dicentes: Quis

26 ergo poterit ſaluus eſſe? ¶ Aſpiciens aũt Ieſus dixit il-

D lis: Apud homines hoc impoſſibile eſt: apud Deũ aũt

27 omnia poſſibilia ſunt. ¶ | tunc reſpondens Petrus, dixit ei: Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te,

28 quid ergo erit nobis? ¶ Ieſus autem dixit illis: Amen dico vobis, quod vos qui ſecuti eſtis me, in regeneratione, cum ſederit filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ, | ſedebitis & vos ſuper ſedes duodecim, iudicãtes

29 duodecim tribus Iſrael. ¶ Et omnis qui reliquerit domum, vel fratres, aut ſorores, aut patrẽ, aut matrẽ, aut vxorem, aut filios, aut agros, propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam poſſidebit.

30 ¶ | Multi aũt erũt primi, nouiſſimi: & nouiſſimi, primi.

Marginal references (left): | Leu.17. a.3. — Leu.19.d 17. — Ecc.19.b 13. — Iac.5.d. 19. — Deut.19. c.15. — 1.Cor.13 2.1. — Heb.10.d 28. — Ioh.8.c. 17. — 2.Theſ.3 d.14. — 1.Cor.5. c.9. — Ioh. 20. d.13. — Luc. 17. a.4. — Sup.6.b. 11. — Mar. 11. c.25. — Mar. 10. a.1. — Marc.10. a.1.

Marginal references (right): Gen. 1.d. 27 — Gen.2.d. 21. — Ephe.5.g 31. — 1.Cor.6. d.16. — | Deu.24. a.1. — Sup.5.e. 32. — Mar.10.b 11. — Luc.16.d 18. — 1.Cor.7. b.11. — Mar.10.b 13. — Luc.18.c 15. — | Supr.18 a.3. — Mar.10.b 17. — Luc.18.d. 18. — | Exo.20. c.13. — Mar.10.d 28. — Luc.18.c. 28. — Luc.22.e 30. — Inf.20.b 16 — Mar.10.e 31. — Luc.13.f 30.

CAPVT XX.

1 A SImile est regnum cœlorum homini patrifamilias, qui exijt primo mane conducere operarios in vineam suam. 2 Conuentione autem facta cum operarijs ex denario diurno, misit eos in vineam suam. 3 Et egressus circa horam tertiam, vidit alios stantes in foro ociosos, 4 & dixit illis: Ite & vos in vineam meam: & quod iustum fuerit, dabo vobis. 5 Illi autem abierunt. Iterum autem exijt circa sextam, & nonam horam: & fecit similiter. 6 Circa vndecimam vero exijt, & inuenit alios stantes, & dicit illis: Quid hic statis tota die ociosi? 7 Dicunt ei: Quia nemo nos conduxit. Dicit illis: Ite & vos in vineam meam. 8 B Cum sero autem factum esset, dicit dominus vineæ procuratori suo: Voca operarios, & redde illis mercedem, incipiens a nouissimis vsque ad primos.

9 Cum venissent ergo qui circa vndecimam horam venerant, acceperunt singulos denarios. 10 Venientes autem & primi, arbitrati sunt, quod plus essent accepturi: acceperunt autem & ipsi singulos denarios. 11 Et accipientes murmurabant aduersus patremfamilias, 12 dicentes: Hi nouissimi vna hora fecerunt: & pares illos nobis fecisti qui portauimus pondus diei & æstus. 13 At ille respondens vni eorum, dixit: Amice, non facio tibi iniuriam: nonne ex denario conuenisti mecum? 14 Tolle quod tuum est, & vade: volo autem & huic nouissimo dare sicut & tibi. 15 Aut non licet mihi quod volo facere? an oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum? 16 Sic erunt nouissimi, primi: & primi nouissimi: multi enim sunt vocati: pauci vero electi. 17 Et ascendens Iesus Ierosolymam, assumpsit duodecim discipulos secreto, & ait illis: 18 C Ecce ascendimus Ierosolymam, & filius hominis tradetur principibus sacerdotum & Scribis, & condemnabunt eum morte, 19 & tradent eum Gentibus ad illudendum, et flagellandum, & crucifigendum: & tertia die resurget. 20 Tunc accessit ad eum mater filiorum Zebedæi cum filijs suis, adorans & petens aliquid ab eo. 21 Qui dixit ei: Quid vis? Ait illi: Dic vt sedeant hi duo filij mei, vnus ad dexteram tuam, & vnus ad sinistram in regno tuo. 22 Respondens autem Iesus dixit: Nescitis quid petatis. Potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum? Dicũt ei: Possumus. 23 Ait illis: Calicem quidem meum bibetis: sedere autem ad dexteram meam vel sinistram, non est meum dare vobis; sed quibus paratum est a patre meo. 24 Et audientes decem, indignati sunt de duobus fratribus. 25 D Iesus autem vocauit eos ad se, & ait: Scitis quia principes gentium dominantur eorum: & qui maiores sunt, potestatem exercent in eos. 26 Non ita erit inter vos: sed quicunque voluerit inter vos maior fieri, sit vester minister: 27 & qui voluerit inter vos primus esse, erit vester seruus. 28 sicut filius hominis non venit ministrari, sed ministrare, & dare animam suã redemptionem pro multis. 29 Et egredientibus illis ab Iericho 30 secuta est eum turba multa, & ecce duo cæci sedentes secus viam, audierunt quia Iesus transiret: & clamauerunt, dicentes: Domine, miserere nostri, fili Dauid. 31 Turba autem increpabat eos, vt tacerent. At illi magis clamabant, dicentes: Domine, miserere nostri, fili Dauid. 32 Et stetit Iesus, & vocauit eos, & ait: quid vultis, vt faciam vobis? 33 Dicunt illi: Domine, vt aperiantur oculi nostri. 34 Misertus autem eorum Iesus, tetigit oculos eorum. Et confestim viderunt, & secuti sunt eum.

Sup.19.d. 30. Mar.10 d. 31. Luc 13.f. 30. Mar.10.d. 32. Luc 18.f. 31. Mar.10.f. 35. Mar.10.f. 42. Luc.22.c. 25. Philip. 2.7. Mar.10.g. 46. Luc.18 f. 35.

CAPVT XXI.

1 A ET cum appropinquassent Ierosolymis, & venissent Bethphage, ad Montem Oliueti, tunc Iesus misit duos discipulos. 2 dicens eis: Ite in castellum, quod contra vos est, & statim inuenietis asinam alligatam: & pullum cum ea: soluite, & adducite mihi: 3 & si quis vobis aliquid dixerit, dicite, quia Dominus his opus habet: & confestim dimittet eos. 4 Hoc autem totum factum est, vt adimpleretur, quod dictum est per prophetam, dicentem: 5 Dicite filiæ Sion: Ecce Rex tuus venit tibi mansuetus, & sedens super asinam, & pullum filium subiugalis. 6 Euntes autem discipuli, fecerunt, sicut præcepit illis Iesus. 7 Et adduxerunt asinam, & pullum: & imposuerunt super eos vestimenta sua & eum desuper sedere fecerunt:

8 Plurima autem turba strauerunt uestimenta sua in via: alij autem cædebant ramos de arboribus, & sternebant in via: 9 turbæ autem quæ præcedebant, & quæ sequebantur, clamabant, dicentes; Hosanna filio Dauid: benedictus, qui venit in nomine Domini: hosanna in altissimis. 10 Et cum intrasset Ierosolymam, commota est vniuersa ciuitas, dicens: Quis est hic? 11 Populi autem dicebant: Hic est Iesus propheta, a Nazareth Galilææ. 12 Et intrauit Iesus in templum Dei, & ejciebat omnes vendentes, & ementes in templo, & mensas numulariorum, & cathedras vendentium columbas euertit:

13 & dicit eis: Scriptum est, Domus mea, domus orationis vocabitur: vos autem fecistis illam speluncam latronum. 14 Et accesserunt ad eum cæci, & claudi in templo: & sanauit eos. 15 Videntes autem principes Sacerdotum, & Scribæ mirabilia, quæ fecit, & pueros clamantes in templo, & dicentes: Hosanna filio Dauid indignati sunt, 16 & dixerunt ei: Audis, quid isti dicunt? Iesus autem dixit eis: Vtique. Nunquam legistis: Quia ex ore infantium, & lactentium perfecisti laudem?

Marc.11. a.1. Lu.19.d. 29. Isa 62.c 11. Zach. 9 b.9. Ioh.12.b. 15. Psal.117.d 26. Mar.c.11. b.9. Luc.19.f 38. Mar.11.b 11. Ioh.2.c. 14. Deu.14.d 25. Lu.19.g. 45. Isa. 56. 2.7. Iere.7.b. 11. Mar.11.c 18. Lu.19.g 47. Psalm.8. 23. Psalm.8. 23.

17 dem? ¶ Et relictis illis, abijt foras extra Ciuitatem in 18 Bethaniam: ibiq; mansit. ¶ Mane autem reuertens in 19 Ciuitatem, esurijt. ¶ | Et videns fici arborẽ vnam secus viam, venit ad eam: & nihil inuenit in ea, nisi folia tantũ, & ait illi: Nunquã ex te fructus nascatur in 20 sempiternũ. Et arefacta est continuo ficulnea. ¶|Et vidẽtes discipuli, mirati sunt, dicẽtes: Quomodo conti- 21 nuo aruit? ¶Respondens aũt Iesus, ait eis: Amen dico vobis, si habueritis fidẽ, & nõ hæsitaueritis, nõ solum de ficulnea facietis, sed & si monti huic dixeritis: Tol- 22 le, & iacta te in mare: fiet. ¶|Et oĩa quæcunq; petieritis 23 in oratione credẽtes, accipietis. ¶Et cũ venisset in templum, accesserunt ad eum docentẽ principes sacerdotũ, & seniores populi, dicẽtes: |In qua potestate hęc fa- 24 cis? Et quis tibi dedit hanc potestatem? ¶Respondens C Iesus, dixit eis: Interrogabo vos, & ego vnũ sermonẽ: quẽ si dixeritis mihi, & ego vobis dicã in qua potesta- 25 te hæc facio. ¶Baptismus Iohannis vnde erat: e coelo, an ex hominibus? At illi cogitabant inter se, dicẽtes: 26 ¶Si dixerimus e coelo, dicet nobis: Quare ergo non credidistis illi? Si aũt dixerimus: Ex hominibus: timemus turbam. |oẽs enim habebant Iohannẽ, sicut pro- 27 phetã. ¶Et respondentes Iesu, dixerunt: Nescimus. Ait illis & ipse: Nec ego dico vobis in qua potestate hæc 28 facio. ¶Quid aũt vobis videtur? Homo quidam habebat duos filios: & accedens ad primũ, dixit: Fili, vade 29 hodie operare in vinea mea. ¶Ille aũt respondens, ait: 30 Nolo. Postea autem poenitentia motus, abijt. ¶ Accedens autem ad alterum, dixit similiter. At ille re- 31 spondens, ait: Eo Domine. Et non iuit: ¶quis ex duobus fecit voluntatem patris? Dicunt ei: Primus. Dicit illis Iesus: Amen dico vobis, quia publicani, & 32 meretrices præcedunt vos in regnum Dei. ¶ Venit enim ad vos Iohannes in via iustitiæ: & non credidistis ei: publicani autem, & meretrices crediderunt ei: vos autem videntes, nec poenitentiam habuistis 33 postea, vt crederetis ei. ¶ Aliam parabolam audite: D Homo erat paterfamilias qui plantauit vineam, & sepem circundedit ei, & fodit in ea torcular, & ædificauit turrim, & locauit eam agricolis: & peregre 34 profectus est. ¶ Cum autem tempus fructuum appropinquasset, misit seruos suos ad agricolas, vt ac- 35 ciperent fructus eius. ¶ Et agricolæ apprehensis seruis eius, alium ceciderunt, alium occiderunt, alium 36 vero lapidauerunt. ¶Iterum misit alios seruos plu- 37 res prioribus: & fecerunt illis similiter. ¶ Nouissime

autem misit ad eos filium suum, dicens: Verebũtur filium meum. 38 ¶ Agricolæ autem vidẽtes filium, dixerunt intra se: | Hic est hæres, venite, occidamus eũ, & habebimus hæredi- 39 tatem eius. ¶ Et apprehensum eum eiecerunt extra vineam, & occi- 40 derunt. ¶Cum ergo venerit dominus vineæ, 41 quid faciet agricolis illis? ¶ Aiunt illi: Malos male perdet: & vineam suam locabit alijs agricolis qui 42 reddant ei fructum temporibus suis. ¶ | Dicit illis Iesus: Nunquam legistis in scripturis: Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, hic factus est in caput anguli? A Domino factum est istud: & est mirabile 43 in oculis nostris? ¶ Ideo dico vobis, quia auferetur a vobis regnum Dei, & dabitur Genti facienti fructus 44 eius. ¶ | Et qui ceciderit super lapidem istum, confrin- 45 getur: super quem vero ceciderit, conteret eum. ¶ Et cum audissent principes sacerdotum, & Pharisæi pa- 46 rabolas eius: cognouerunt quod de ipsis diceret. ¶ Et quærentes eum tenere, timuerunt turbas: quoniam sicut prophetam eum habebant.

[Margin: Mar.11.b 13. | Mar.11.c 20. | Sup.7.a.7 | Mar.11.c 24. | Io.15.b.7 | 1.Ioan.3 d.22. | Mar.11.d 28. | Luc.20.a 1. | Sup.14.a | Marc.6.c 20. | Marc.12.a.1. | Luc.20.b 9. | Isa.5.a.1 b.5. | Iere.2.d 21. | Inf.26.a 3.& 22.a 2. | Ioã.11.g 53. | Psal.117 e.22. | Act.4.b 11. | Rom.9.g 33. | 1.Pe.2.a.7 | Luc.20.c 17. | Mar.12.a 10. | Zac.12.a 3. | Dan.2.e 34.]

CAPVT XXII.

1 ET respondens Iesus, dixit iterum in parabolis A eis, dicens: ¶ | Simile factum est regnum cęlorũ 2 homini Regi, qui fecit nuptias filio suo. ¶ Et 3 misit seruos suos vocare inuitatos ad nuptias: & no- 4 lebant venire. ¶Iterum misit alios seruos, dicens: Di-

cite inuitatis: Ecce prãdium meũ paraui: tauri mei, & altilia occisa sunt, & oĩa parata: veni- 5 te ad nuptias. ¶Illi autẽ neglexerunt: & abierunt, alius in villam suam, alius vero ad ne- 6 gociationem suam: ¶reliqui vero tenuerunt seruos eius, & contumelijs affectos, occi- 7 derunt. ¶ Rex autem cum audisset, iratus est: & missis exercitibus suis, perdidit homicidas illos, & ciuitatem illorum succen- 8 dit. ¶ Tunc ait seruis suis: Nuptiæ quidem paratæ 9 sunt: sed qui inuitati erãt, non fuerunt digni. ¶ Ite ergo ad exitus viarum: & quoscunque inueneritis, vo- 10 cate ad nuptias. ¶Et egressi serui eius in vias, congregauerunt omnes quos inuenerunt, malos, & bonos: 11 & impletæ sunt nuptię discumbentium. ¶Intrauit autem Rex, vt videret discumbentes: & vidit ibi homi- 12 nem non vestitum veste nuptiali. ¶ Et ait illi: Ami- B ce, quomodo huc intrasti non habens vestem nu- 13 ptialem? At ille obmutuit. ¶ Tunc dixit Rex ministris: | Ligatis manibus, & pedibus eius, mittite eum in tenebras exteriores: ibi erit fletus, & stridor den- 14 tium. ¶ Multi enim sunt vocati, pauci vero electi. 15 ¶Tunc abeuntes Pharisæi, consilium inierunt, vt ca- 16 perent eum in sermone. ¶ Et mittunt ei discipulos suos cum Herodianis, dicentes: Magister scimus,

quia verax es, & viam Dei in veritate doces, & non est tibi cura de aliquo. non enim respicis personam homi- 17 num: ¶ dic ergo nobis quid tibi videtur: licet censum dare Cæ- 18 sari, an non? ¶ Cognita autem Iesus nequitia eorũ, ait: Quid me 19 tentatis hypocritæ? ¶Ostendite mihi numisma 20 census. At illi obtulerunt ei denarium. ¶ Et ait illis Iesus: Cuius est imago hæc, & superscriptio? 21 ¶ Dicunt ei: Cæsaris: Tunc ait illis: | Reddite ergo C quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo.

[Margin: Luc.14.d 16. | Apoc.19 b.9. | Sup. 8. b 12. & 13 f.42. | Inf. 25. e 30. | Mar.12.b 13. | Luc.20.c 20. | Rom.13. b.7.]

Et

dixit illis: Videtis hæc omnia? Amen dico vobis, non relinquetur hic lapis ſuper lapidem qui non deſtruatur. 3 ¶ Sedente autem eo ſuper Montem Oliueti, acceſſerunt ad eum diſcipuli ſecreto, dicentes: Dic nobis, quãdo hęc erũt? & quod ſignum aduentus tui, & conſummationis ſeculi? 4 ¶ Et reſpõdẽs Ieſus, dixit eis: Videte ne quis vos ſeducat: 5 ¶ multi enim veniẽt in nomine meo, dicentes: Ego ſum Chriſtus: & multos ſeducẽt. 6 ¶ Audituri enim eſtis prælia, & opiniones pręliorũ. Videte ne turbemini: oportet enim hæc fieri: ſed nondũ eſt finis. 7 ¶ Cõſurget enim gens in gentem, & regnum in regnum: & erunt peſtilentiæ, & fames, & terræmotus per loca: 8 ¶ hæc autem omnia initia ſunt dolorum. 9 ¶ Tunc tradent vos in tribulationem, & occident vos: & eritis odio omnibus gentibus propter nomen meum. 10 ¶ Et tũc ſcandalizabuntur multi: & inuicem tradent: & odio habebunt inuicem. 11 ¶ Et multi pſeudoprophetæ ſurgent: & ſeducent multos. 12 ¶ Et quoniam abundabit iniquitas: refrigeſcet charitas multorum. 13 ¶ qui autem perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit. 14 ¶ Et prædicabitur hoc Euangelium regni in vniuerſo orbe in teſtimonium omnibus gentibus: & tunc veniet conſummatio. 15 ¶ Cum ergo videritis abominationem deſolationis, quæ dicta eſt a Daniele Propheta, ſtantem in loco 16 ſancto, qui legit intelligat: ¶ tũc qui in Iudæa ſunt, fugiant ad montes: 17 ¶ & qui in tecto, non deſcendat tollere aliquid de domo ſua: 18 ¶ & qui in agro, non reuertatur tollere tunicam ſuam. 19 ¶ Væ autem prægnantibus, & nutrientibus in illis diebus. 20 ¶ Orate autem, vt 21 nõ fiat fuga veſtra in hyeme, vel ſabbato. ¶ Erit enim tunc tribulatio magna qualis non fuit ab initio mundi vſque modo, neque fiet. 22 ¶ Et niſi breuiati fuiſſent dies illi, non fieret ſalua omnis caro, ſed propter electos breuiabuntur dies illi. 23 ¶ Tunc ſi quis vobis dixerit: Ecce hic eſt Chriſtus, aut illic: nolite credere. 24 ¶ Surgent enim pſeudochriſti, & pſeudoprophetæ: & dabũt ſigna magna, & prodigia, ita vt in errorem inducantur (ſi fieri poteſt) etiam electi. 25 ¶ Ecce prædixi vobis. 26 ¶ Si ergo dixerint vobis: Ecce in deſerto eſt: nolite exire: ecce in penetralibus: nolite credere. 27 ¶ Sicut enim fulgur exit ab Oriente, & paret vſque in Occidentem: ita erit & aduentus filij hominis. 28 ¶ Vbicunq; fuerit corpus, illic congregabuntur, & Aquilæ. 29 ¶ Statim autem poſt tribulationem dierum illorum, Sol obſcurabitur, & Luna non dabit lumen ſuum, & ſtellæ cadent de cœlo, & virtutes cœlorum commouebuntur: 30 ¶ & tunc parebit ſignum filij hominis in cœlo: & tunc plangent omnes tribus terræ: & videbunt filium hominis venientem in nubibus cœli cum virtute multa, & maieſtate. 31 ¶ Et mittet Angelos ſuos cũ tuba, & voce magna: & congregabunt electos eius a quattuor ventis, a ſummis cœlorum vſque ad terminos eorum. 32 ¶ Ab arbore autem fici diſcite parabolam: cum iam ramus eius tener fuerit, & folia nata, ſcitis 33 quia prope eſt æſtas. ¶ ita & vos, cũ videritis hæc oĩa, 34 ſcitote quia prope eſt in ianuis. ¶ Amen dico vobis, quia non præteribit generatio hæc, donec omnia hæc 35 fiant. ¶ Cœlum, & terra tranſibunt, verba autem mea 36 non præteribunt. ¶ De die autem illa, & hora nemo ſcit, neque Angeli cœlorum, niſi ſolus pater. 37 ¶ Sicut autem in diebus Noe: ita erit & aduentus filij hominis. 38 ¶ ſicut enim erant in diebus ante diluuium comedentes, & bibentes, nubentes, & nuptui tradentes, 39 vſque ad eum diem quo intrauit Noe in arcam, ¶ & non cognouerunt donec venit diluuium, & tulit omnes: ita erit & aduentus filij hominis. 40 ¶ Tunc duo erũt in agro: vnus aſſumetur, & vnus relinquetur: 41 ¶ duæ molentes in mola: vna aſſumetur, & vna relinquetur. 42 ¶ Vigilate ergo, quia neſcitis qua hora Dominus 43 veſter venturus ſit. ¶ Illud autem ſcitote, quoniam ſi ſciret paterfamilias, qua hora fur venturus eſſet, vigilaret vtique, & nõ fineret perfodi domum ſuam. 44 ¶ Ideo & vos eſtote parati: quia qua neſcitis hora filius hominis venturus eſt. 45 ¶ Quis, putas, eſt fidelis ſeruus, & prudens, quem conſtituit Dominus ſuus ſuper familiam ſuam, vt det illis cibum in tempore? 46 ¶ Beatus ille ſeruus, quem cum venerit Dominus eius, inuenerit ſic facientem: 47 ¶ Amen dico vobis, quoniam ſuper omnia bona ſua conſtituet eum. 48 ¶ Si autem dixerit malus ſeruus ille in corde ſuo: Moram facit Dominus meus venire: 49 ¶ & cœperit percutere conſeruos ſuos, mãducet autem, & bibat cum 50 ebrioſis: ¶ veniet Dominus ſerui illius in die qua non 51 ſperat, & hora qua ignorat, ¶ & diuidet eum, partemque eius ponet cum hypocritis. illic erit fletus, & ſtridor dentium.

CAPVT XXV.

1 TVnc ſimile erit regnum cęlorũ decem virginibus, quæ accipientes lampades ſuas, exierunt obuiã ſponſo, & ſponſæ. 2 ¶ Quinque autem ex eis erant fatuę, & quinque prudentes: 3 ¶ ſed quinque fatuæ, acceptis lampadibus, non ſumpſerunt oleum ſecum: 4 ¶ prudentes vero acceperunt oleum in vaſis ſuis cum lampadibus. 5 ¶ Moram autẽ faciente ſponſo, dormitauerũt oẽs, & dormierunt. 6 ¶ Media autẽ nocte clamor factus eſt: Ecce ſponſus venit, exite obuiã ei. 7 ¶ Tunc ſurrexerunt oẽs virgines illæ, & ornauerunt lampades ſuas. 8 ¶ Fatuæ aũt ſapientibus dixerunt: Date nobis de oleo veſtro: quia lampades noſtræ extinguũtur. 9 ¶ Reſponderunt prudẽtes, dicentes: Ne forte non ſufficiat nobis, & vobis: ite potius ad vendentes, & emite vobis. 10 ¶ Dum autem irent emere, venit ſponſus: & quæ paratæ erant, intrauerunt cum eo ad nuptias, & clauſa eſt ianua. 11 ¶ Nouiſſime, vero veniunt, & reliquæ virgines, dicentes: Domine, Domine, aperi nobis. 12 ¶ At ille reſpondens, ait: Amen dico vobis, neſcio 13 vos. ¶ Vigilate itaque, quia neſcitis diem, neque horam. 14 ¶ Sicut enim homo peregre proficiſcens, vocauit ſeruos ſuos, & tradidit illis bona ſua. 15 ¶ Et vni dedit quinque talenta, alij autem duo, alij vero vnum, vnicuique ſecundum propriam virtutem: & pro-

Marginal references: Luc. 19 g 44. Epheſ. 5. b. 6. Coloſ. 2. d. 18. Ioh. 15. c 20. & 16 a. 2. Sup. 10. c 17. Luc. 21. c 12. Mar. 13. b 14. Luc. 21. d 20. Dan 9. g 27. Act. 1. b 12. Mar. 13. c 21. Luc. 17. d 23. Luc. 17. g 37. Mar. 13. a 4. Luc. 21. c 25. Ezec. 32. b. 7. Iſai. 13. b 10. Ioel 2. g 31. & 3. c 15. Apoc. 1. b. 8. 1. Cor. 15 g. 51. Marc. 13 d. 31. Luc. 17. f. 26. Geneſ. 7. b. 5. 1. Pet. 3. d. 10. Luc. 17. g 36. 1. Theſ. 5 d. 17. Marc. 13 d. 35. Luc. 12. e 42. Apoc. 16 c. 15. Sup. 13 f. 42. Inf. 25. c 30. Marc. 13 d. 33. Sup. 24. e 42. Luc 19 b 12.

16 factus est statim. Abijt autẽ qui quinque talenta acceperat, & operatus est in eis, & lucratus est alia quinque. 17 Similiter & qui duo acceperat, lucratus est alia duo. 18 Qui aũt vnum acceperat, abiens fodit in terrã, 19 & abscondit pecuniã domini sui. Post multum vero temporis venit dominus seruorum illorum, & posuit 20 rationem cũ eis. Et accedens qui quinque talẽta acceperat, obtulit alia quinque talenta, dicens: Domine, quinque talenta tradidisti mihi: ecce alia quinque 21 superlucratus sum. Ait illi Dominus eius: Euge serue bone, & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te cõstituam: intra in gaudium domini tui. 22 Accessit autem & qui duo talenta acceperat, & ait: Domine, duo talenta tradidisti mihi: ecce alia duo C lucratus sum. Ait illi Dominus eius: Euge serue 23 bone, & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam: intra in gaudium domini tui. 24 Accedens autem & qui vnum talentum acceperat, ait: Domine, scio quia homo durus es, metis, vbi non 25 seminasti, & congregas, vbi non sparsisti. & timens abij, & abscondi talentum tuum in terra: ecce habes 26 quod tuum est. Respondens autem Dominus eius, dixit ei: Serue male, & piger, sciebas quia meto vbi 27 non semino, & congrego vbi non sparsi: oportuit ergo te committere pecuniam meam numularijs, & veniens ego recepissem vtiq; quod meum est cum vsu- 28 ra. Tollite itaque ab eo talentum, & date ei qui ha- 29 bet decem talenta. omni enim habenti dabitur, & abundabit: ei autem qui non habet, & quod videtur 30 habere, auferetur ab eo. Et inutilem seruum eijcite in tenebras exteriores: illic erit fletus, & stridor den- 31 tium. Cum autem venerit filius hominis in maiestate sua, & omnes Angeli cum eo: tũc sedebit super se- 32 dem maiestatis suæ: & congregabuntur ante eũ omnes gentes, & separabit eos ab inuicem, sicut pastor 33 segregat oues ab hędis. & statuet oues quidem a de- 34 xtris suis, hędos autem a sinistris. Tunc dicet Rex his D qui a dextris eius erunt: Venite benedicti patris mei, possidete paratum vobis regnũ a constitutione mun- 35 di. Esuriui enim: & dedistis mihi manducare: sitiui: & dedistis mihi bibere. hospes eram: & collegi- 36 stis me. Nudus: & operuistis me. infirmus: & vi- 37 sitastis me. in carcere eram: & venistis ad me. Tunc respondebunt ei iusti, dicentes: Domine, quando te vidimus esurientem, & pauimus te? sitientem, & de- 38 dimus tibi potum? quando autem te vidimus hospitẽ, & collegimus te? aut nudũ, & cooperuimus te? 39 aut quando te vidimus infirmum, aut in carcere, & 40 venimus ad te? Et respondens Rex, dicet illis: Amen dico vobis, quandiu fecistis vni ex his fratribus meis 41 minimis, mihi fecistis. Tunc dicet & his qui a sini- 42 stris erunt: Discedite a me maledicti in ignem æ- 43 ternum, qui paratus est diabolo, & angelis eius. esuriui enim: & non dedistis mihi manducare. sitiui: & 44 non dedistis mihi potum. hospes eram: & non collegistis me. nudus: & non operuistis me. infirmus, & in 45 carcere: & non visitastis me. Tunc respondebunt ei, & ipsi dicentes: Domine, quando te vidimus esurientem, aut sitientem, aut hospitem, aut nudum, aut infirmum, aut in carcere: & non ministrauimus tibi? 46 Tunc respondebit illis, dicens: Amen dico vobis, quandiu non fecistis vni de minoribus his, nec mi- 47 hi fecistis. Et ibunt hi in supplicium æternum: iusti autem in vitam æternam.

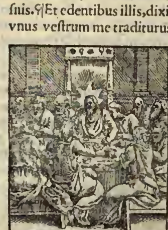
[Margin: Sup. 13. b 12. Marc. 4. c 25. Luc. 8. c 18. & 19. d. 26. Sup. 8. b 12. & 22. b. 13. — Isa. 58. b 7. Ezec. 17. b 7. Ecclesi. 7. d. 39. — Ps. 6. b. 9. Sup. 7. c 23. Luc. 13. f. 27. — Iohã. 5. e 29. Dan. 12. a. 2.]

CAPVT XXVI.

1 A ET factum est cum consummasset Iesus sermones hos omnes, dixit discipulis suis: 2 Scitis quia post biduum Pascha fiet, & filius hominis tradetur vt crucifigatur. 3 Tunc congregati sunt principes sacerdotum, & seniores populi in atriũ principis 4 sacerdotum, qui dicebatur Caiphas: & cõsilium fe- 5 cerunt, vt Iesum dolo tenerent, & occiderent. Dicebant autẽ: Nõ in die festo, ne forte tumultus fieret in 6 populo. Cum autem Iesus esset in Bethania in domo Simonis Leprosi, 7 accessit ad eum mulier habens alabastrum vnguenti preciosi, & effudit super caput ipsius recumbentis. 8 Videntes autem discipuli, indignati sũt dicentes: Vt quid perditio hæc? 9 potuit enim istud venundari

10 multo, & dari pauperibus. Sciens autem Iesus, ait illis: Quid molesti estis huic mulieri? opus enim bo- 11 num operata est in me. nam semper pauperes habe- 12 tis vobiscum: me autem non semper habetis. Mittens enim hæc vnguentum hoc in corpus meum: ad 13 sepeliendum me, fecit. Amen dico vobis, vbicunq; prædicatum fuerit hoc Euangelium in toto mundo, 14 dicetur & quod hæc fecit, in memoriam eius. Tunc B abijt vnus de duodecim, qui dicebatur Iudas Iscario- 15 tes, ad principes sacerdotum, & ait illis: Quid vultis mihi dare, & ego vobis eum tradam? At illi con- 16 stituerunt ei triginta argenteos. Et exinde quærebat 17 opportunitatem, vt eum traderet. Prima autem die Azymorum accesserunt discipuli ad Iesum, dicentes: 18 Vbi vis paremus tibi comedere Pascha? At Iesus dixit: Ite in ciuitatem ad quendam, & dicite ei: Magister dicit: Tempus meum prope est, apud te facio Pa- 19 scha cum discipulis meis. Et fecerunt discipuli sicut 20 constituit illis Iesus: & parauerunt Pascha. Vespere autem facto, discumbebat cum duodecim discipulis 21 suis. Et edentibus illis, dixit: Amen dico vobis, quia 22 vnus vestrum me traditurus est. Et contristati valde, cęperunt singuli dicere: Nũquid ego sum 23 Domine? At ipse respondens, ait: Qui intingit mecum manum in paropside, hic me 24 tradet. Filius quidem hominis vadit, sicut scriptum est de illo: væ C autem homini illi, per quem filius hominis tradetur: bonum erat ei, si natus non fuisset

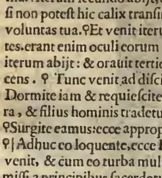
25 homo ille. Respondens autem Iudas qui tradidit eum, dixit: Nunquid ego sum Rabbi? Ait illi: Tu di- 26 xisti. Cœnantibus autem eis, accepit Iesus panem, & benedixit, ac fregit, deditque discipulis suis, & 27 ait: Accipite, & comedite: hoc est corpus meum. Et accipiens calicem, gratias egit, & dedit illis, dicens:

[Margin: Marc. 14. a. 1. Luc. 22. a. 1. — Iohã. 12. a 3. & 11. a 3. Marc. 14. a. 3. — Deut. 15. b. 11. — Marc. 14. b. 10. Luc. 22. a. 3. — Marc. 14. b 12. Luc. 22. a 7. — Marc. 14. b. 17. Luc. 22. b. 14. Iohã. 13. c. 21. — Psal. 40. b. 10. — 1. Cor. 11. c. 24.]

28 Bibite ex hoc omnes. ꝰHic est enim sanguis meus noui testamenti, qui pro multis effundetur in remissio-
29 nem peccatorum. ꝰ Dico autem vobis, non bibam a modo de hoc genimine vitis vsque in diem illum, cum illud bibam vobiscum nouum in regno patris
30 mei. ꝰ Et hymno dicto, exierunt in Montem oliueti.
31 ꝰ Tunc dicit illis Iesus: Omnes vos scandalum patiemini in me, in ista nocte. Scriptum est enim Percu-
32 tiam pastorem, & dispergentur oues gregis. ꝰ Postquam autem resurrexero, præcedã vos in Galilæam.
33 ꝰRespondens autem Petrus, ait illi: Et si omnes scandalizati fuerint in te, ego nunquam scandalizabor.
34 ꝰAit illi Iesus: Amen dico tibi, quia in hac nocte ante
35 quam gallus cantet, ter me negabis. ꝰAit illi Petrus:
D Etiam si oportuerit me mori tecum, non te negabo.
36 Similiter & omnes discipuli dixerunt. ꝰ Tunc venit Iesus cum illis in villam quæ dicitur Gethsemani, et dixit discipulis suis: Sedete hic donec vadam illuc,
37 & orem. ꝰ Et assumpto Petro, & duobus filijs Zebe-
38 dæi, cœpit contristari & mœstus esse. ꝰ Tunc ait illis: Tristis est anima mea vsq; ad mortem: sustinete hic,
39 & vigilate mecum. ꝰEt progressus pusillum, procidit in faciem suam, orans, & dicens: Pater mi, si possibile est, transeat a me calix iste: veruntamen non sicut ego volo, sed si-

40 cut tu. ꝰEt venit ad discipulos suos, & inuenit eos dormientes, & dicit Petro: Sic non potuistis vna hora vigila-
41 re mecum? ꝰVigilate, & orate vt non intretis in tentationem. Spiritus quidem promptus est, caro autem infir-
42 ma. ꝰIterum secundo abijt, & orauit, dicẽs: Pater mi, si non potest hic calix transire, nisi bibam illum: fiat
43 voluntas tua. ꝰEt venit iterum, & inuenit eos dormiẽ-
44 tes. erant enim oculi eorum grauati. ꝰEt relictis illis, iterum abijt: & orauit tertio, eundem sermonem di-
45 cens. ꝰ Tunc venit ad discipulos suos, & dicit illis: Dormite iam & requiescite: ecce appropinquauit hora, & filius hominis tradetur in manus peccatorum.
46 ꝰSurgite eamus: ecce appropinquauit qui me tradet.
47 ꝰ Adhuc eo loquente, ecce Iudas, vnus de duodecim
E venit, & cum eo turba multa cũ gladijs & fustibus. missi a principibus sacerdotum & senioribus populi.
48 ꝰQui autem tradidit eum, dedit illis signum, dicens: Quemcunque osculatus fuero, ipse est, tene-

49 te eum. ꝰ Et confestim accedens ad Iesum, dixit: Aue rabbi. Et oscu-
50 latus est eum. ꝰ Dixitque illi Iesus: Amice, ad quid venisti? Tunc accesserũt, & manus iniecerunt in Iesum: & te-
51 nuerunt eũ. Et ecce vnus ex his qui erant cũ Iesu, extendens manum, exemit gladium suum: & percutiens seruum principis sacerdotum, amputauit auriculam eius.
52 ꝰTunc ait illi Iesus: Conuerte gladium tuum in locum suum. omnes enim qui acceperint gladium, gladio
53 peribunt. ꝰAn putas quia non possum rogare patrem meum: et exhibebit mihi modo plusquam duodecim
54 legiones angelorum? ꝰ Quomodo ergo implebuntur
55 scripturæ, quia sic oportet fieri? ꝰIn illa hora dixit Iesus turbis: Tanquam ad latronem existis cum gladijs & fustibus comprehendere me: quotidie apud vos se-
56 debam docens in templo: & non me tenuistis. ꝰ Hoc
F autem totum factum est, vt adimplerentur scripturæ prophetarum. Tunc discipuli omnes, relicto eo, fuge-
57 runt. ꝰ At illi tenentes Iesum, duxerunt ad Caipham, principem sacerdotum, vbi Scribæ, & seniores conue-

58 nerunt. ꝰPetrus autem sequebatur eum a longe, vsque in atrium principis sacerdotum. Et ingressus intro, sedebat cum ministris: vt
59 videret finem. ꝰPrincipes autem sacerdotũ, & omne concilium quærebant falsum testimonium
60 contra Iesum, vt eum morti traderent: ꝰ & non inuenerunt, cum multi falsi testes accessissent. Nouissime
61 autem venerunt duo falsi testes, ꝰ& dixerunt: Hic dixit, Possum destruere templum Dei, & post triduum
62 reædificare illud. ꝰ Et surgens princeps sacerdotum, ait illi: Nihil respondes ad ea quæ isti aduersum te testificantur?

63 ꝰIesus autem tacebat. Et princeps sacerdotũ ait illi: Adiuro te per Deum uiuum, vt dicas nobis si tu es Christus
64 filius Dei. ꝰ Dicit illi Iesus: Tu dixisti: verumtamen dico vobis, amodo videbitis filium hominis sedentem a dextris virtutis Dei, & venientem in nubibus cœli.
65 ꝰTunc princeps sacerdotum scidit vestimenta sua, dicens: Blasphemauit: quid adhuc egemus testibus? ec-
66 ce, nunc audistis blasphemiam: ꝰquid vobis videtur?
67 At illi respondentes, dixerunt: Reus est mortis. ꝰ Tũc
G expuerunt in faciẽ eius: & colaphis eum ceciderunt,
68 alij autem palmas in faciem eius dederunt. ꝰ dicentes: Prophetiza nobis Christe, quis est qui te percus-
69 sit? Petrus vero sedebat foris in atrio: & accessit ad eum vna ancilla, dicens: Et tu cum Iesu Galileo eras.
70 ꝰAt ille negauit coram omnibus, dicens: Nescio quid
71 dicis. ꝰExeunte autem illo ianuam, vidit eum alia ancilla: & ait his qui erant ibi: Et hic erat cum Iesu Na-
72 zareno. ꝰEt iterum negauit cum iuramento: Quia nõ
73 noui hominem. ꝰEt post pusillum accesserunt qui stabant: & dixerunt Petro: Vere & tu ex illis es: nam &
74 loquela tua manifestum te facit. ꝰ Tunc cœpit detestari & iurare, quia non nouisset hominem. Et conti-
75 nuo gallus cantauit. ꝰ Et recordatus est Petrus verbi Iesu, quod dixerat, Prius quam gallus cantet, ter me negabis. Et egressus foras, fleuit amare.

Mar. 14. c. 27. Io. 16. d. 32. Zach. 13. b. 7. Mar. 14. c. 28. & 16 b. 7. Ioh. 13. d. 38. Mar. 14. d 32. Luc. 22. d 39. Mar. 14. e 43. Luc. 22. e 47. Iohan. 18 a 3.

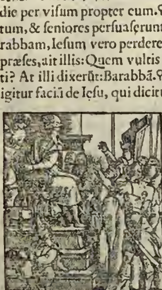
Genes. 9 a 6. Apoc. 13 a. 10. Ioã. 18. c 10. Sup. c. 31 Mar. 14. c. 3. Luc. 22. f 54. Ioh. 8. d. 24. Mar. 14 f 55. Ioh. 2. d 19. Sup. 16 d. 27. 1. The. 4 d. 14. Ro. 14. b 10. Isa. 50. b. 6. Mar. 14. g 65. Luc. 22 f 55. Ioh. 18. d. 25.

CAPVT XXVII.

1 Anc autem facto, consilium inierunt omnes principes sacerdotum, & seniores populi aduersus Iesum, vt eum morti trade-
2 rent. ⁋ Et vinctum adduxerunt eum, & tradiderunt
3 Pontio Pilato præsidi. ⁋ Tunc videns Iudas, qui eum tradidit, quod damnatus esset: pœnitentia ductus retulit triginta argenteos principibus sacerdotum, & se-
4 nioribus, ⁋ dicēs: Peccaui tradens sanguinem iustum.
5 At illi dixerunt. Quid ad nos? tu videris. ⁋ Et proiectis argenteis in templo, recessit: & abiens, | laqueo se
6 suspendit. ⁋ Principes autem sacerdotum, acceptis argenteis, dixerunt: non licet eos mittere in corbonam:
7 quia precium sanguinis est. ⁋ Consilio autem inito, emerunt ex illis agrum figuli, in sepulturam peregri-
8 norum. ⁋ Propter hoc vocatus est ager ille, | Haceldama, hoc est ager sanguinis, vsque in hodiernum diē.
9 ⁋ Tunc impletum est, quod dictum est per Ieremiam prophetam, dicentem: | Et acceperunt triginta argenteos precium appreciati, quem appreciauerūt a filijs
10 Israel: ⁋ & dederunt eos in agrum figuli, sicut constituit mihi Dominus.
11 ⁋ Iesus autē stetit ante præsidem, | & interrogauit eum præses, dicens: Tu es Rex Iudæorum? Dicit illi Iesus: Tu dicis:
12 ⁋ Et quum accusaretur a principibus sacerdotum, & senioribus, nihil respondit.
13 ⁋ Tunc dicit illi Pilatus: Non audis quanta aduersum te dicunt testimonia?

14 ⁋ Et non respondit ei ad vllum verbum, ita vt miraretur
15 præses vehementer. ⁋ Per diem autem solemnem consueuerat prēses populo dimittere vnum vin-
16 ctum quem voluissent. ⁋ habebat autem tunc vinctū
17 insignem, qui dicebatur Barrabas: ⁋ Congregatis ergo illis, dixit Pilatus: Quem vultis dimittam vobis:
18 Barabbam, an Iesum, qui dicitur Christus? ⁋ Sciebat
19 enim, quod per inuidiam tradidissent eum: ⁋ Sedente autem illo pro tribunali, misit ad eum vxor eius, dicens: Nihil tibi, & iusto illi: multa enim passa sum ho-
20 die per visum propter eum. ⁋ Principes autē sacerdotum, & seniores persuaserunt populis, vt peterent Ba-
21 rabbam, Iesum vero perderent. ⁋ Respondens autem præses, ait illis: Quem vultis vobis de duobus dimit-
22 ti? At illi dixerūt: Barabbā. ⁋ Dicit illis Pilatus: Quid igitur faciā de Iesu, qui dicitur Christus? Dicūt oēs:
23 Crucifigatur. ⁋ At illis præses: Quid enim mali fecit? at illi magis clamabant, dicentes: Crucifigatur.
24 ⁋ Videns autem Pilatus, quia nihil proficeret, sed magis tumultus fieret, accepta aqua, lauit manus coram populo, dicens: Innocēs ego sum a sanguine iusti huius: vos
25 videritis. ⁋ et rñdēs vniuersus populus, dixit: Sanguis eius super nos, & super

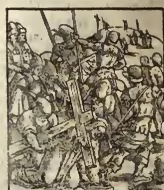
26 filios nostros. ⁋ Tunc dimisit illis Barrabam: Iesum au-
27 tem flagellatum tradidit eis, vt crucifigeretur. ⁋ Tunc milites præsidis suscipientes Iesum in prætorium, | congregauerunt ad eum vniuersam cohortem:
28 ⁋ & exuentes eum, chlamydem coccineā circūdederūt ei,
29 ⁋ & plectētes coronam de spinis, posuerunt super caput eius, & arundinem in dextera eius. Et genu flexo ante eū, illudebant ei, dicētes:

30 Aue Rex Iudæorum. ⁋ Et expuentes in eum, acceperunt arundinem & percutiebant caput eius.
31 ⁋ Et postquam illuserunt ei, exuerunt eum chlamyde: & induerunt eum vestimentis eius, & duxerunt eum,
32 vt crucifigerēt. ⁋ | Exeūtes autē inuenerunt hominem Cyreneum, nomine Simonē: hunc angariauerunt, vt tolle-
33 ret crucem eius. ⁋ | et venerunt in locum, qui dicitur Golgotha, quod est Caluariæ locus.

34 ⁋ Et dederunt ei vinum bibere, cum felle mistum. Et cum gustasset, noluit
35 bibere. ⁋ | Postquam autem crucifixerunt eum, diuiserunt vestimenta eius, sortem mittentes: ut impleretur | quod dictum est per prophetā, dicentem: | Diuiserunt sibi vestimenta mea, & super vestē meam mi-
36 serunt sortem. ⁋ Et sedentes seruabant eum, ⁋ Et impo-
37 suerunt super caput eius causam ipsius scriptam: HIC
38 EST IESVS REX IVDAEORVM. ⁋ Tunc crucifixi sunt cum eo duo latrones: vnus a dextris,

39 & vnus a sinistris. ⁋ Prætereuntes autem blasphemabant eum, mo-
40 uentes capita sua, & dicentes: ⁋ | Vah qui destruis templum Dei, & in triduo illud reædificas: salua temetipsum: si filius Dei es, descen-
41 de de cruce. ⁋ Similiter & principes sacerdotum illudentes cum Scribis, & senioribus, dicebant:
42 ⁋ | Alios saluos fecit: seipsum non potest saluum facere: si Rex Israel est, descendat nunc de cruce, &
43 credimus ei. ⁋ | confidit in Deo: liberet nunc si vult

eum:

Mar.15.b 16. Luc.22. g.61 Luc.23. a.1. Ioh 18.c. 28. | Act.1.c. 18. | Act.1.c. 19. | Zac.11.c. 16. | Mar.15 a.1. Luc.23. a.3. Ioh 18.f 33. | Mar.15.b 12. Luc.23.c 18. Ioh 18.g 40. Act.3.c 14. | Mar.15.b 16. Iohan.19 a.1. | Mar.15.b 21. Luc.23.d 26. | Ioh.19.c 17. Mar.15.b 22. Luc.23.e 33. | Mar.15.c 24. Luc.23.e 34. Ioh.19.c 18. Psal.22.c 19. Io.19.c. 24. | Io.2.d.19 | Sup.2.d 8. Psal.21 b.9

44 eum: dixit enim: Quia filius Dei ſum. ⁋ Idipſum autem & latrones qui crucifixi erant cum eo impropera-
45 bant ei. ⁋ A ſexta autem hora, tenebræ factæ ſunt ſuper vniuerſam terram, vſque ad horam nonam.
46 ⁋ Et circa horam nonam clamauit Ieſus voce magna, dicens: Eli, Eli, lamma ſabacthani? hoc eſt: | Deus meus, Deus meus, vt quid dereliquiſti me? (Pſ. 21. a. 1)
47 ⁋ Quidam autem illic ſtantes, & audientes, dice-
48 bant: Eliam vocat iſte. ⁋ Et continuo currens vnus
F ex eis, acceptam ſpongiam, impleuit | aceto: & (Pſal. 68. c. 21.)
49 impoſuit arundini, & dabat ei bibere. ⁋ Cæteri vero dicebant: Sine, videamus an veniat Elias libe-
50 rãs eum. ⁋ Ieſus autem iterum clamans voce magna,
51 emiſit ſpiritum. ⁋ Et ecce, | velum templi ſciſſum eſt in duas partes, a ſummo vſque deorſum: & terra mo- (2 Paral. 3 d. 14.)
52 ta eſt, & petræ ſciſſæ ſunt, ⁋ & monumenta aperta ſunt: & multa corpora Sanctorum qui dormierant,
53 ſurrexerunt. ⁋ Et exeuntes de monumentis poſt reſurrectionem eius venerunt in ſanctam ciuitatem, & ap-
54 paruerunt multis. ⁋ Centurio autem, & qui cum eo erant cuſtodientes Ieſum, viſo terræmotu, & his quæ fiebant, timuerũt valde, dicentes: Vere filius Dei erat
55 iſte. ⁋ | Erant autem ibi mulieres multæ a longe, quæ (Marc. 15 d. 40.)
56 ſecutæ erant Ieſum a Galilæa, miniſtrantes ei: ⁋ inter quas erat Maria Magdalenę, & Maria Iacobi, & Ioſeph mater, & mater fi-

liorum Zebedæi. ⁋ | Cũ (Marc. 15 d. 42. Luc. 23. g 50. Iohã. 19 g. 38.)
57 autem ſero factum eſ-
G ſet, venit quidam homo diues ab Arimathæa, nomine Ioſeph, qui & ipſe diſcipulus
58 erat Ieſu. ⁋ Hic acceſſit ad Pilatum, & petijt corpus Ieſu. Tunc Pilatus iuſſit reddi cor-
59 pus. ⁋ Et accepto corpore, Ioſeph inuoluit
60 illud in ſindone munda. ⁋ & poſuit illud in monu-

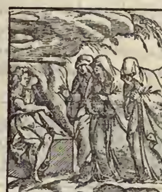

mento ſuo nouo, quod exciderat in petra. Et aduoluit ſaxum magnum ad oſtium mo-
61 numẽti, & abijt. ⁋ Erat autem ibi Maria Magdalenę, & altera Maria, ſedentes contra ſe-
62 pulchrum. ⁋ Altera autem die, quæ eſt poſt Paraſceuen, conuenerũt principes ſacerdotum, & Phariſæi ad Pi-
63 latum, ⁋ dicentes: Domine, recordati ſumus, quia ſeductor ille dixit adhuc viuens: Poſt tres dies reſur-
64 gam. ⁋ Iube ergo cuſtodiri ſepulchrum vſque in diem tertium: ne forte veniant diſcipuli eius, & furentur eum, & dicant plebi: Surrexit a mortuis:
65 & erit nouiſſimus error peior priore. ⁋ Ait illis Pilatus: Habetis cuſtodiam: Ite,
66 cuſtodite ſicut ſcitis. ⁋ Illi autem abeuntes, munierunt ſepulchrum: ſignantes lapidem cum cuſtodibus.

CAPVT XXVIII.

1 A VEſpere autem ſabbati quæ luceſcit ĩ prima ſabbati, venit Maria Magdalenę, & altera Maria videre ſepul- (Marc. 16 b 6. Iohã. 20. a 1.)
2 chrum. ⁋ Et ecce terræmotus factus eſt magnus. Angelus enim Domini deſcendit de cœlo: & accedens, reuoluit lapidem, & ſede-
3 bat ſuper eum. ⁋ erat autẽ aſpectus eius ſicut fulgur, & veſtimẽtum eius ſicut
4 nix. ⁋ Præ timore autẽ eius exterriti ſunt cuſtodes, & facti sũt velut mortui.

5 ⁋ Reſpondens autẽ Angelus, dixit mulieribus: Nolite timere vos: ſcio enim quod Ieſum qui crucifixus eſt, quę-
6 ritis. ⁋ non eſt hic: ſurrexit enim ſicut dixit: venite, & videte locũ vbi poſitus erat Dominus.
7 ⁋ Et cito euntes, dicite diſcipulis eius quia ſur-
B rexit: & ecce præcedit vos in Galilæam, ibi eum videbitis: ecce prædixi vo-
8 bis. ⁋ Et exierunt cito de monumento cum timore, &
9 gaudio magno, currẽtes nunciare diſcipulis eius. ⁋ Et ecce Ieſus occurrit illis, dicens: Auete. Illæ autẽ acceſſerunt, & tenuerunt pedes eius, & adorauerunt eum.

10 ⁋ Tũc ait illis Ieſus: Nolite timere: ite, nunciate fratribus meis, vt eãt in Galilęam: ibi me vi-
11 debunt. ⁋ Quæ cum abijſſent, ecce quidam de cuſtodibus venerũt in ciuitatem, & nunciauerunt principibus ſacerdotum omnia quæ
12 facta fuerant. ⁋ Et congregati cũ ſenioribus, conſilio accepto, pecu-
13 niam copioſam dederunt militibus, ⁋ dicentes: Dicite: Quia diſcipuli eius nocte venerunt, & furati ſunt
14 eum nobis dormientibus. ⁋ Et ſi hoc auditum fuerit a præſide, nos ſuadebimus ei, & ſecuros vos faciemus.
15 ⁋ At illi accepta pecuñia, fecerunt ſicut erant edocti. Et diuulgatum eſt verbum iſtud apud Iudæos, vſque
16 in hodiernum diem. ⁋ Vndecim autem diſcipuli abie-
D runt in Galilæam, in montem vbi cõſtituerat illis Ie-
17 ſus. ⁋ Et videntes eum adorauerunt: quidam autem
18 dubitauerunt. ⁋ Et accedens Ieſus locutus eſt eis, dicens: | Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo, & in ter- (Iohã. 17 a. 2.)
19 ra: ⁋ euntes ergo docete omnes gentes: baptizantes
20 eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, ⁋ docentes eos ſeruare omnia quæcunque mandaui vobis: & ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus, vſque ad conſummationem ſeculi. (Hebr. 1. b. 8. Marc. 16 d. 15.)

HIRONYMVS IN CATALOGO Scriptorum Ecclesiasticorum.

MARCVS discipulus, & interpres Petri, iuxta quod Petrum referentem audierat rogatus Romæ a fratribus, breue scripsit Euangelium. Quod cum Petrus audisset, probauit, & Ecclesiæ legendum sua authoritate edidit, sicut Clemens in sexto Hypotyposeon libro scribit. Et Papias Ierosolymitanus Episcopus meminit huius Marci: & Petrus in Epistola prima, sub nomine Babylonis, figuraliter Romam significans: Salutat vos, inquit, Ecclesia in Babylone collecta, & Marcus filius meus: Assumpto itaque Euangelio quod ipse confecerat, perrexit Ægyptum: & primus in Alexandria Christum annuncians, constituit Ecclesiam, tanta doctrina, & vitæ continentia, vt omnes sectatores Christi ad exemplum sui cogeret. Denique Philo disertissimus Iudæorum, videns Alexandriæ primam Ecclesiam adhuc Iudaizantem, quasi in laudem gentis suæ librum super eorum conuersatione scripsit. Et quomodo Lucas narrat, Ierosolymæ credentes omnia habuisse communia: sic ille quod Alexandriæ sub Marco fieri Doctore cernebat, memoriæ tradidit. Mortuus est autem octauo Neronis anno, & sepultus Alexandriæ, succedente sibi Aniano.

SANCTVM IESV CHRISTI EVANGELIVM Secundum Marcum.

CAPVT PRIMVM.

1 A INitium Euãgelij IESV CHRISTI, filij Dei. 2 Sicut scriptum est in Isaia propheta: | Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui preparabit viam tuam ante te. 3 |Vox clamantis in deserto: Parate viã Domini, rectas facite semitas eius. 4 Fuit Iohannes in deserto baptizans, & prædicans baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum. 5 | Et egrediebatur ad eum omnis Iudææ regio, & Ierosolymitæ vniuersi: & baptizabantur ab Illo in Iordanis flumine confitentes peccata sua. 6 Et erat Iohannes vestitus pilis cameli, & zona pellicea circa lũbos eius, | & locustas, & mel syluestre edebat. 7 Et prædicabat, dicens: Venit fortior me post me: cuius non sum dignus procumbens soluere corrigiam calceamentorum eius. 8 Ego baptizaui vos aqua: ille vero baptizabit vos Spiritu Sancto.

9 Et factum est: in diebus illis | venit Iesus a Nazareth Galilææ: & baptizatus est a Iohanne in Iordane. 10 Et statim ascendens de aqua vidit cœlos apertos, & Spiritum tanquam columbam descendentem, & manentem in ipso. 11 Et vox facta est de cœlis: B Tu es filius meus dilectus, in te complacui. 12 Et statim Spiritus expulit eum in desertum. 13 Et erat in deserto quadraginta diebus, & quadraginta noctibus: & tentabatur a Satana: eratque cum bestijs, & Angeli ministrabant illi. 14 | Postquam autem traditus est Iohannes, venit Iesus in Galilæam, 15 prædicans Euangelium regni Dei, & dicens: Quoniam impletum est tempus, & appropinquauit regnum Dei: pœnitemini, & credite Euangelio. 16 |Et præteriens secus Mare Galilææ, vidit Simonem, & Andream fratrem eius, mittentes retia in mare,

Marg.: Mal. 3. a. 1. — Isai. 40. a. 3. — Io. 1. c. 15. — Lu. 3. a. 4. — Matt. 3. a. 2. — Matt. 3. a. 1. — Matt. 3. a. 4. — Lu. 3. c. 16. — Io. 1. d. 27. — Act. 1. a. 5. & 2. a. 4. & 11. c. 16. & 19. a. 4. — Matt. 3. d. 14. — Luc. 3. d. 22. — Io. 1. d. 32. — Mat. 4. a. 1. — Luc. 4. a. 1. — Matt. 4. b. 12. — Luc. 4. c. 14. — Ioã. 4. f. 43. — Matt. 4. c. 18. — Luc. 5. a. 2.

(erant

17 (erant enim piscatores,) ¶ & dixit eis Iesus: Venite post me, & faciam vos fieri piscatores hominum, 18

¶ Et protinus relictis retibus, secuti sunt eum. 19 ¶Et progressus inde pusillum, vidit Iacobum Zebedæi, & Iohannem fratrem eius, & ipsos componentes retia in naui: 20 ¶ & statim vocauit illos. Et relicto patre suo Zebedæo in naui cum mercenarijs, secuti sunt eũ. 21 ¶| Et ingrediuntur Capharnaum: & statim sabbatis ingressus in synagogam, docebat eos. 22 ¶|Et stupebant super doctrina eius: erat enim docens eos q' ... potestatem habens, & nõ sicut Scribę. 23 ¶|Et erat in synagoga eorum homo in spiritu immundo: C & exclamauit dicens: Quid nobis & tibi Iesu Nazarene? 24

¶venisti perdere nos? scio qui sis, Sanctus Dei. 25 ¶ Et comminatus est ei Iesus, dicens: Obmutesce, & exi de homine. 26 ¶Et discerpens eum spiritus immundus, & exclamans voce magna, 27 exijt ab eo. ¶ Et mirati sunt omnes ita vt conquirerent inter se dicentes: Quidnam est hoc? quænam doctrina hæc noua: quia in potestate etiam spiritibus immundis imperat, & obediunt ei? 28 ¶ Et processit rumor eius statim in omnem regionem 29 Galilææ. ¶|Et protinus egredientes de synagoga, venerunt in domum Simonis & Andreę cum Iacobo & 30 Iohanne. ¶Decumbebat autem Socrus Simonis febri- 31 citans: & statim dicunt ei de illa. ¶ Et accedens eleuauit eam apprehensa manu eius: & continuo dimisit 32 eam febris, & ministrabat eis. ¶ Vespere autem facto cum occidisset sol, afferebant ad eum omnes male ha- 33 bentes & dæmonia habentes, ¶ & erat omnis ciui- 34 tas congregata ad ianuam. ¶ Et curauit multos qui D vexabantur varijs languoribus: | & dæmonia multa eijciebat, & non sinebat ea loqui, quoniam sciebant 35 eum. ¶ Et diluculo valde surgens, egressus abijt in 36 desertum locum: ibique orabat. ¶ Et prosecutus est 37 eum Simon, & qui cum illo erant. ¶ Et cum inuenis- 38 sent eum, dixerunt ei: Quia omnes quærunt te. ¶| Et ait illis: Eamus in proximos vicos, & ciuitates, vt & 39 ibi prædicem: ad hoc enim veni. ¶ Et erat prædicans in synagogis eorum, & in omni Galilæa: & dæmo- 40 nia eijciens. ¶ | Et venit ad eum leprosus deprecans eum: & genu flexo dicit ei: Si vis, potes me munda- 41 re. ¶Iesus autem misertus eius extendit manum suam 42 & tangens eum, ait illi, Volo, Mundare. ¶ Et cum dixisset, statim discessit ab eo lepra, & mundatus est. 43 ¶ Et comminatus est ei, statimque eiecit illum: ¶ & 44 dicit ei: Vide nemini dixeris: sed vade, ostende te principi sacerdotum, & offer pro emundatione tua, 45 | quæ præcepit Moyses, in testimonium illis. ¶ At ille egressus cœpit prædicare, & diffamare sermonem: ita vt iam non posset manifeste introire in ciuitatem, | sed foris in desertis locis esset & conueniebant ad eum vndique.

Mat. 4. b. 18. Luc. 4. c. 31. Matt. 7. d. 28. Luc. 4. e. 32. Mat. 8. b. 14. Luc. 4. f. 38. Luc. 4. g. 41. Luc. 4. g. 43. Matth 8 a. 2. Luc. 5. c. 12. Leui. 14. a. 2. Luc. 4. d. 42.

CAPVT II.

1 ET iterum intrauit Capharnaum post dies, ¶ & A auditum est quod in domo esset, | & conuene- 2 runt multi, ita vt non caperet, neque ad ianuã 3 & loquebatur eis verbum. ¶Et venerunt ad eum ferẽ- 4 tes paralyticum, qui a quattuor portabatur. ¶Et cum non possent offerre eum illi præ turba, nudauerunt tectum vbi erat, & patefacientes submiserunt grabatũ 5 in quo paralyticus iacebat. ¶Cum autem vidisset Iesus fidem illorum, ait paralytico: Fili dimittuntur ti- 6 bi peccata tua. ¶Erant autem illic quidam de Scribis 7 sedentes, & cogitantes in cordibus suis? ¶Quid hic sic loquitur? blasphemat. | Quis potest dimittere pecca- 8 ta, nisi solus Deus? ¶ Quo statim cognito Iesus spiritu suo, quia sic cogitarent intra se, dicit illis; Quid ista 9 cogitatis in cordibus vestris? ¶Quid est facilius dicere paralytico: Dimittuntur tibi peccata: an dicere, sur B

ge, tolle, grabatum tuũ 10 & ambula? ¶ Vt autem sciatis, quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, (ait para- 11 lytico.) ¶ Tibi dico, Surge, tolle grabatum tuum, & vade in do- 12 mum tuam. ¶Et statim surrexit ille: & sublato grabato, abijt coram hominibus, ita vt mirarentur omnes, & honorificarent Deum, dicentes: 13 Quia nunquam sic vidimus. ¶et egressus est rursus ad mare: omnisque turba veniebat ad eum, & docebat 14 eos. ¶|Et cum præteriret, vidit Leui Alphæi sedentem ad telonium: & ait illi: Sequere me. Et surgens secu- 15 tus est eum. ¶Et factum est: cum accumberet in domo illius, multi publicani, & peccatores simul discumbebant cum Iesu, & discipuli eius: erant enim multi qui 16 & sequebantur eum. ¶ Et Scribæ, & Pharisæi videntes, quia manducaret cum publicanis, & peccatoribus, dicebant discipulis eius: Quare cum publicanis & peccatoribus manducat, & bibit magister vester? 17 ¶Hoc audito Iesus, ait illis: Non necesse habent sani, C medico: sed qui male habent. | non enim veni vocare 18 iustos, sed peccatores. ¶Et erant discipuli Iohannis, & Pharisæi ieiunantes: & veniunt, & dicunt illi: Quare discipuli Iohannis, & Pharisæorum ieiunant, tui au- 19 tem discipuli non ieiunant? ¶ Et ait illis Iesus. Nunquid possunt filij nuptiarum, quandiu sponsus cum illis est, ieiunare? Quanto tempore habent secum spõ- 20 sum, non possunt ieiunare. ¶Venient autem dies cum auferetur ab eis sponsus: & tunc ieiunabunt in illis, 21 diebus. ¶ Nemo assumentum panni rudis assuit vestimento veteri: alioquin aufert supplementum no- 22 uum a veteri, & maior scissura fit. ¶Et nemo mittit vinum nouum in vtres veteres: alioquin dirumpet vinum vtres, & vinum effundetur, & vtres peribũt: sed D vinum nouum in vtres nouos mitti debet. ¶| Et factũ 23 est iterum cum Dominus sabbatis, ambularet per sata, & discipuli eius cœperunt progredi, & vellere

Matth. 9. a. 1. Luc. 5. d. 18. Ioh. 14. a. 4. Isa. 43. d. 25. Matth 9. b. 9. Luc. 5. c. 27. 1. Tim. 1. c. 15. Mat. 9. b. 14. Luc. 5. f. 33. Mat 9 b. 15. Luc. 5. g. 35. Matt. 12. a. 1. Lucæ 6. a. 1.

24

spicas. ¶ Pharisæi autem dicebant ei: Ecce quid faciunt sabbatis, 25 quod non licet? ¶Et ait illis: | Nunquam legistis, quid fecerit Dauid, quando necessitatem habuit, & esurijt ipse, & qui cum eo 26 erant? ¶ quomodo introiuit in domum Dei, sub Abiathar principe Sacerdotum, & panes propositionis manducauit, quos non licebat manducare, | nisi sacerdotibus, & dedit eis qui 27 cum eo erant? ¶ Et dicebat eis: Sabbatum propter hominem factum est: & non homo propter sabba- 28 tum. ¶ Itaque Dominus est filius hominis, etiam sabbati.

1 Reg.21 b.9.

Exo.29.c 32. Leu 8. f. 31 & 24 b.9.

CAPVT III.

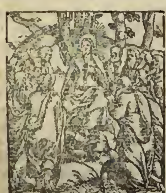
1 A ET introiuit iterum in synagogam: & erat ibi homo habens manum aridam. ¶ Et obseruabant 2 eum si sabbatis curaret, vt accusarent illum. 3 ¶Et ait homini habenti manum aridam. Surge in me- 4 dium. ¶Et dicit eis: Licet sabbatis benefacere, an male? animam saluam facere, an perdere? At illi tace- 5 bant. ¶Et circumspiciens eos cum ira, contristatus super cæcitate cordis eorum, dicit homini: Extende ma-

num tuam. Et extendit, & restituta est ma- 6 nus illi. ¶ | Exeuntes autem Pharisæi, statim cum Herodianis consilium faciebãt aduersus eum, quomodo 7 eum perderent. ¶ Iesus autem cum discipulis suis secessit ad mare: & multa turba a Galilæa, & Iudæa se- 8 cuta est eum. ¶ & ab Ierosolymis, & ab Idumęa, & trans Iordanem, & qui B circa Tyrum, & Sidonem multitudo magna, audien- 9 tes quæ faciebat, venerunt ad eum. ¶Et dixit discipulis suis, vt nauicula sibi deseruiret propter turbam, ne 10 comprimerent eum. ¶ Multos enim sanabat, ita vt irruerent in eum, vt illum tangerent quotquot habe- 11 bant plagas. ¶Et spiritus immundi, cum illum vide- 12 bant, procidebant ei, & clamabant, dicentes: ¶ Tu es filius Dei. Et vehementer cominabatur eis, ne mani-

Matt.12. a.9 Luc 6. a. 16.

Matt.12 b.14. Ioh 10 g 39.

13

festarent illum. ¶|Et ascendens in montem, vocauit ad se quos vo- 14 luit ipse: & venerunt ad eum. ¶Et fecit, vt essent duodecim cum il- 15 lo: & vt mitteret eos prędicare. ¶ Et dedit illis potestatem curandi in- 16 firmitates, & eijciendi dæmonia. ¶ Et imposuit Simoni nomen 17 Petrus, ¶ & Iacobum C Zebedæi, & Iohannem fratrem Iacobi: & imposuit 18 eis nomina Boanerges, quod est, filij tonitrui. ¶& Andræam, & Philippum, Bartholomeum, & Matthęum, & Thomam, & Iacob um Alphæi, & Thaddæum, & 19 Simonem Chananæum, ¶& Iudam Iscariotem qui & 20 tradidit illum. ¶Et veniunt ad domum: & conuenit iterum turba, ita vt non possent neque panem man- 21 ducare. ¶ Et cum audissent sui, exierunt tenere eum: 22 dicebant enim: Quoniam in furorem versus est. ¶Et D Scribæ qui ab Ierosolymis descenderant, dicebant: | Quoniam Beelzebub habet: & quia in principe dæ- 23 moniorum eijcit dæmonia. ¶ Et conuocatis eis, in parabolis dicebat illis: Quomodo potest satanas sata- 24 nam eijcere? ¶& si regnum in se diuidatur, non potest 25 regnum illud stare. ¶Et si domus super semetipsam di- 26 spertiatur: non potest domus illa stare. ¶Et si satanas consurrexerit in semetipsum dispertitus est, & non po- 27 terit stare, sed finem habet. ¶ Nemo potest vasa fortis ingressus in domum diripere, nisi prius fortem alli- 28 get, & tunc domum eius diripiet. ¶| Amen dico vobis, quoniam omnia dimittentur filijs hominum pec- 29 cata, & blasphemiæ quibus blasphemauerint. ¶ Qui autem blasphemauerit in Spiritum sanctum, non habebit remissionem in æternum, sed reus erit æterni de- 30 licti. ¶Quoniam dicebant: Spiritum immundum ha- 31 bet. ¶|Et veniũt mater eius & fratres: & foris stãtes mi- 32 serunt ad eum, vocantes eum. ¶ Et sedebat circa eum turba, & dicunt ei: Ecce mater tua & fratres tui foris 33 quęrunt te. ¶ Et respondens eis, ait: Quę est mater 34 mea, & fratres mei? ¶ Et circumspiciens eos qui in circuitu eius sedebant, ait: Ecce mater mea & fratres 35 mei. ¶ Qui enim fecerit voluntatem Dei, hic frater meus, & soror mea, & mater est.

Mat.10. a.1. Luc 6.b. 13. & 9. a.1. Infra 6. a.7.

Mat.9.d 34. & 12 b.24. Luc.11.b. 15.

Mat.12 c.31. Luc.12.b. 10. 1.Io.5 d 16.

Mat.12.e 46. Luc.8.c. 19.

CAPVT IIII.

1 A

ET iterum cœpit docere ad mare: & congregata est ad eum turba multa, ita vt nauim ascendens sederet in mari, & omnis turba circa mare super terram 2 erat: ¶et docebat eos in parabolis multa, & dicebat illis in doctrina 3 sua: ¶ Audite: ecce exijt seminans ad semi- 4 nandum. ¶Et dum seminat, aliud cecidit circa viam, 5 & venerunt volucres cœli, & comederunt illud. ¶ Aliud vero cecidit super petrosa, vbi nõ habuit terram multã: & statim exortũ est, quoniã nõ habebat altitu- 6 nẽ terræ: ¶& quando exortus est sol, exæstuauit, & eo- 7 quod non habebat radicẽ, exaruit. ¶ Et aliud cecidit in spinas: & ascenderunt spinæ, & suffocauerũt illud, 8 & fructũ nõ dedit. ¶Et aliud cecidit in terrã bonã: & dabat fructũ ascẽdentẽ & crescentẽ, & afferebat vnũ 9 triginta, vnũ sexaginta, & vnũ cẽtũ. ¶Et dicebat: Qui 10 habet aures audiẽdi, audiat. ¶Et cum esset singularis, interrogauerunt eũ hi qui cũ eo erant duodecim, pa- 11 rabolã: ¶Et dicebat eis: Vobis datũ est nosse mysteriũ B regni Dei: illis autem qui foris sunt, in parabolis om- 12 nia fiunt: ¶|vt videntes videant, et non videant: et au-

Mat.13.a. Luc.8.a.4

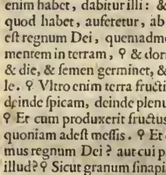
Isa.6.c.9 Mat.13.b 14.

dientes

Mat.13.b 14. Luc.8.b. 10. Ioh 12.f 40. Act.28.f. 26. Rom. 11. b.8.

dientes audiant, & non intelligant: nequando con-
13 uertantur, & dimittantur eis peccata. ¶ Et ait illis:
Neſcitis parabolam hanc? & quomodo omnes pa-
14 rabolas cognoſcetis? ¶ Qui ſeminat: verbum ſe-
15 minat. ¶ Hi autem ſunt qui circa viam: vbi ſemi-
natur verbum, & cum audierint, confeſtim venit
ſatanas, & aufert verbum quod ſeminatum eſt in
16 cordibus corũ. ¶ Et hi ſunt ſimiliter, q̃ ſup petroſa ſe-
minantur: qui cum audierint verbum, ſtatim cum
17 gaudio accipiunt illud: ¶ & non habent radicem in
ſe, ſed temporales ſunt: deinde orta tribulatione &
perſecutione propter verbum, confeſtim ſcandali-
18 zantur. ¶ Et alij ſunt qui in ſpinis ſeminantur: hi
19 ſunt qui verbum audiunt, ¶ & ærumnæ ſeculi, &
| deceptio diuitiarum, & circa reliqua concupiſcen-
tiæ introeuntes ſuffocant verbum, & ſine fructu effi-
20 citur. ¶ Et hi ſunt qui ſuper terram bonam ſemina-
ti ſunt: qui audiunt verbum & ſuſcipiunt, & fru-
ctificant vnum triginta, vnum ſexaginta, & vnum
21 centum. ¶ Et dicebat illis: | Nunquid venit lucer-
C na vt ſub modio ponatur? aut ſub lecto? nonne vt
22 ſuper candelabrum ponatur? ¶ | Non eſt enim ali-
quid abſconditum, quod non manifeſtetur: nec fa-
23 ctum eſt occultum, ſed vt in palam veniat. ¶ Si quis
24 habet aures audiendi, audiat. ¶ Et dicebat illis:
Videte quid audiatis. | In qua menſura menſi fue-
25 ritis, remetietur vobis, & adijcietur vobis. ¶ | Qui
enim habet, dabitur illi: & qui non habet, etiam
26 quod habet, auferetur, ab eo. ¶ Et dicebat: Sic
eſt regnum Dei, quemadmodum ſi homo iaciat ſe-
27 mentem in terram, ¶ & dormiat, & exurgat nocte
& die, & ſemen germinet, & increſcat dum neſcit il-
28 le. ¶ Vltro enim terra fructificat, primum herbam:
deinde ſpicam, deinde plenum frumentum in ſpica.
29 ¶ Et cum produxerit fructus, ſtatim mittit falcem,
30 quoniam adeſt meſſis. ¶ Et dicebat: Cui aſſimilabi-
mus regnum Dei? aut cui parabolæ comparabimus
31 illud? ¶ Sicut granum ſinapis, quod cum ſeminatum
D fuerit in terra, minus eſt omnibus ſeminibus quę ſunt
32 in terra: ¶ & cum ſeminatum fuerit, aſcendit, & fit ma-
ius omnibus oleribus, & facit ramos magnos, ita vt
33 poſſint ſub vmbra eius aues cœli habitare. ¶ Et tali-
bus multis parabolis loquebatur eis verbum, prout
34 poterant audire: ¶ ſine parabola autem non loqueba-
tur eis: ſeorſum autem diſcipulis ſuis diſſerebat om-
35 nia. ¶ Et ait illis in illa die, cum ſero eſſet factum: Tran-
36 ſeamus contra. ¶ | Et dimittentes turbam, aſſu-
munt eum, ita vt erat in naui: & aliæ naues erant
37 cum illo. ¶ Et facta eſt procella magna venti, & flu-
ctus mittebat in na-

1.Ti.6.c. 17. Mat.5.b. 15. Luc.8.c. 16. & 11 e.33. Mat.10.c 26. Luc.8.c. 17. Matt. 7. a.2. Luc.6.f. 38. Matt.13. b.12. & 25.c.29. Luc.8.c. 18. & 19 d.16. Matt.13 d.31. Luc.13.d 19. Mat.13.e 31. Mat.8.c. 23. Luc.8.c. 22.

uim, ita vt impleretur
38 nauis. ¶ Et erat ipſe in
puppi, ſuper ceruical
dormiens: & excitant
eum, & dicunt illi:
Magiſter, non ad te
pertinet, quia peri-
39 mus? ¶ Et exurgens
comminatus eſt ven-
to, & dixit mari: Ta-
ce, obmuteſce. Et ceſ-
ſauit ventus, & facta
40 eſt tranquillitas magna. ¶ Et ait illis: Quid timidi
eſtis? necdum habetis fidem? Et timuerunt timore
magno, & dicebant ad alterutrum: Quis putas eſt iſte
quia & ventus, & mare obediunt ei?

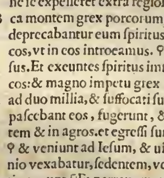
CAPVT V.

Mat.8.d. 28. Luc.8.d. 26.

1 A ET venerunt trã̃s fretum maris in regionem
2 Geraſenorum. ¶ Et exeunti ei de naui, ſtatim occurrit de monu-
3 mentis homo in ſpiritu immundo, ¶ qui domicilium habebat
in monumentis, & neque catenis iam quiſquam poterat eum li-
4 gare: ¶ quoniam ſæpe compedibus, & catenis vinctus dirupiſſet catenas, &
compedes comminuiſſet: & nemo poterat eum doma-
5 re, ¶ & ſemper die, ac nocte in monumentis, & in
montibus erat clamans, & concidens ſe lapidibus.
6 ¶ Videns autem Ieſum a longe, cucurrit, & adora-
7 uit eum: ¶ & clamans voce magna, dixit: Quid
mihi & tibi Ieſu fili Dei altiſſimi? adiuro te per Deũ,
8 ne me torqueas. ¶ Dicebat enim illi. Exi ſpiritus im-
9 munde ab homine. ¶ Et interrogabat eum: Quod
tibi nomen eſt? Et dicit ei: Legio mihi nomen eſt:
10 quia multi ſumus. ¶ Et deprecabatur eum multum,
11 ne ſe expelleret extra regionem. ¶ Erat autem ibi cir-
B ca montem grex porcorum magnus, & paſcens. ¶ Et
12 deprecabantur eum ſpiritus, dicẽtes: Mitte nos in por-
13 cos, vt in eos introeamus. ¶ Et conceſſit eis ſtatim Ie-
ſus. Et exeuntes ſpiritus immundi, introierunt in por-
cos: & magno impetu grex præcipitatus eſt in mare.
14 ad duo millia, & ſuffocati ſunt in mari. ¶ Qui autem
paſcebant eos, fugerunt, & nunciauerunt in ciuita-
tem & in agros. et egreſſi ſunt uidere quid eſſet factũ:
15 ¶ & ueniunt ad Ieſum, & uident illum, qui a dæmo-
nio vexabatur, ſedentem, veſtitum, & ſanę mentis: &
16 timuerunt. ¶ Et narrauerunt illis, qui viderant, qualiter
factum eſſet ei qui dęmonium habuerat. & de por-
17 cis. ¶ Et rogare cęperunt eum, vt diſcederet de finibus
18 eorum. ¶ Cumque aſcenderet nauim, cępit illum de-
precari qui a dæmonio vexatus fuerat, vt eſſet cum
19 illo, ¶ & nõ admiſit eum, ſed ait illi: vade in domũ tuã
ad tuos, & annuncia illis quãta tibi Dñs fecerit, & mi-
20 ſertus ſit tui. ¶ Et abijt, & cœpit prædicare in Decapo-
21 li quanta ſibi feciſſet Ieſus: & omnes mirabantur. ¶ Et
C cum tranſcendiſſet Ieſus in naui rurſum trans fretum
22 conuenit turba multa ad eum, & erat circa mare. ¶ Et
venit quidam de archi-

Mat.8.d. 30. Luc.8.d. 32. Luc.8.d. 37. Act.16.d 38. Matt.9.c. 18. Luc.8.f. 41.

ſynagogis nomine Iairus: & videns eum, pro-
23 cidit ad pedes eius, ¶ & deprecabatur eũ multum, dicens: Quoniam
filia mea in extremis eſt: Veni impone ma-
num ſuper eam, vt ſalua ſit, & viuat. ¶ Et a-
24 bijt cum illo, & ſequebatur eum turba mul-
ta, & comprimebant

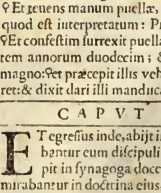
eum.

25 cum. ¶ Et mulier, quæ erat in profluuio sanguinis an-
26 nis duodecim, ¶ & fuerat multa perpessa a compluri-
bus medicis, & erogauerat omnia sua nec quicquam
27 profecerat, sed magis deterius habebat: ¶ cum audis-
set de Iesu, venit in turba retro, & tetigit vestimen-
28 tum eius: ¶ dicebat enim: Quia si vel vestimentum e-
29 ius tetigero, salua ero, ¶ Et confestim siccatus est fons
sanguinis eius: & sensit corpore, quia sanata esset a
30 plaga. ¶ Et statim Iesus in semetipso cognoscens virtu
tem, quæ exierat de illo, conuersus ad turbam, aiebat:
D Quis tetigit vestimenta mea? ¶ Et dicebant ei discipu
31 li sui; Vides turbam comprimentem te, & dicis: Quis
32 me tetigit? ¶ Et circunspiciebat videre eam, quæ hoc
33 fecerat. ¶ Mulier vero timens, & tremans, sciens quod
factum esset in se: venit & procidit ante eum, & dixit
34 ei omnem veritatem. ¶ Ille autem dixit ei: | Filia, fides
tua te saluam fecit: vade in pace, & esto sana a plaga
35 tua. ¶ Adhuc eo loquente, veniunt ab archisynago-
go, dicentes: | Quia filia tua mortua est: quid vltra ve
36 xas magistrum? ¶ Iesus autem audito verbo, quod di-
cebatur, ait archisynagogo: Noli timere, tantummo-
37 do crede. ¶ Et non admisit quenquam se sequi, nisi Pe
38 trum, & Iacobum, & Iohannem fratrem Iacobi. ¶ Et
veniunt in domum archisynagogi, & videt tumul-
39 tum, & flentes, & eiulantes multum. ¶ Et ingressus, ait
illis: Quid turbamini, & ploratis? puella non est mor
40 tua, sed dormit. | ¶ Et irridebant eum. Ipse vero eiectis
omnibus, assumit patrem, & matrem puellæ, & qui
E secum erant, & ingrediuntur, vbi puella erat iacens.
41 ¶ Et tenens manum puellæ, ait illi: | Thalithacumi:
quod est interpretatum: Puella (tibi dico) surge.
42 ¶ Et confestim surrexit puella: & ambulabat: erat au-
tem annorum duodecim; & obstupuerunt stupore
43 magno: ¶ et præcepit illis vehementer, vt nemo id sci-
ret: & dixit dari illi manducare.

Leu.15.d.24. Matt.9.c.20. Luc.8.f.43. Luc.7.g.50. Luc.8.g.49. Matt.9.c.24. Act.9.g.40.

CAPVT VI.

1 ET egressus inde, abijt in patriam suam: & seque
A bantur eum discipuli sui. ¶ Et facto sabbato, cœ
2 pit in synagoga docere: & multi audientes ad
mirabantur in doctrina eius, dicentes: Vnde huic hæc
omnia? & quæ est sapientia, quæ data est illi, & virtu
3 tes tales quæ per manus eius efficiuntur? ¶ | Nonne hic
est faber, filius Mariæ, frater Iacobi, & Ioseph, & Iu-
dæ, & Simonis? nonne & sorores eius hic nobiscum
4 sunt? Et scandalizabantur in illo. ¶ Et dicebat illis Ie-
sus: | Quia non est propheta, sine honore, nisi in patria
5 sua, & in domo sua, & in cognatione sua. ¶ Et non po
terat ibi virtutem vllam facere, nisi paucos infirmos
6 impositis manibus curauit: ¶ & mirabatur propter in-
credulitatem eorum. | & circuibat castella in circuitu

7 docens. ¶ | Et vocauit duodecim, & cœpit eos mittere binos, & dabat illis potestatem spirituum immundorum.
8 ¶ et præcepit eis ne quid
B tollerent in via, nisi virgam tantum: non peram, nō panem, neque
9 in zona æs, ¶ sed calceatos | sandalijs, & ne induerentur duabus tunicis. ¶ et dicebat eis: quo-
10 cunque introieritis in domum, illic manete, donec e-
11 xeatis inde. ¶ | quicunque non receperint vos, nec
audierint vos: | exeuntes inde, excutite puluerem de
12 pedibus vestris in testimonium illis. ¶ et exeuntes præ
13 dicabant, vt pœnitentiam agerent: ¶ & dæmonia mul
ta eijciebant, & | vngebant oleo multos ægros, & sana
14 bant. ¶ | Et audiuit Rex Herodes (manifestum enim
factum est nomen eius) & dicebat: Quia Iohannes Ba
ptista resurrexit a mortuis: & propterea virtutes ope-
15 rantur in illo. ¶ Alij autem dicebant: Quia Elias est.
C Alij vero dicebant: Quia propheta est, quasi vnus ex
16 prophetis. ¶ | Quo audito, Herodes ait: Quem ego de-
17 collaui Iohannem, hic a mortuis resurrexit. ¶ | Ipse e-
nim Herodes misit ac tenuit Iohannem, & vinxit cū
in carcerem propter Herodiadem, vxorem Philippi,
18 fratris sui, quia duxerat eam. ¶ Dicebat enim Iohan-
nes Herodi: | Non licet tibi habere vxorem fratris tui.
19 ¶ Herodias autem insidiabatur illi: & volebat occide-
20 re eum, nec poterat. ¶ Herodes enim metuebat Iohan-
nem, sciens eum virum iustum & sanctum: & custo-
diebat eum, & audito eo multa faciebat, & libenter
21 eum audiebat. ¶ Et cum dies opportunus accidisset,
Herodes natalis sui cœnam fecit principibus & tri-
22 bunis & primis Galilææ. ¶ Cumque introisset filia ip-
sius Herodiadis, & saltasset, & placuisset Herodi, si-
mulque recumbentibus: Rex ait puellæ: Pete a me
23 quod vis, & dabo tibi: ¶ et iurauit illi: | Quia quidquid
24 petieris, dabo tibi, licet dimidium regni mei. ¶ Quæ
D cum exisset, dixit matri suæ: Quid petam? At illa di-
25 xit: Caput Iohannis Baptistæ. ¶ Cumque introisset,
statim cum festinatione ad Regem, petiuit dicens:
Volo vt protinus des mihi in disco caput Iohannis
26 Baptistæ. ¶ Et contristatus est Rex. Propter iusiuran-
dum, & propter simul discumbentes noluit eam con-
27 tristare. ¶ sed misso spiculatore, præcepit afferri caput
28 eius in disco, & decollauit eum in carcere. ¶ Et attu-

lit caput eius in disco: & dedit illud puellæ, & puella dedit matri
29 suæ. ¶ Quo audito discipuli eius venerunt, & tulerūt corpus eius: & posuerunt illud in
30 monumento. ¶ Et conuenientes Apostoli ad Iesum, renunciauerunt ei omnia quæ egerant, & docuerant,
31 ¶ | Et ait illis: Venite seorsum in desertum locum, & requiescite pusillum. Erant enim qui veniebant & redibant multi: & nec spacium mā-
32 ducandi habebant. ¶ Et ascendentes in nauim, abierūt
33 in desertum locum seorsum. ¶ Et viderunt eos abeun-
E tes, & cognouerunt multi: & pedestres de omnibus
ciuitatibus concurrerunt illuc, & præuenerunt eos.
34 ¶ | Et exiens, vidit turbam multam Iesus: & misertus
est super eos, quia erant sicut oues non habentes pa-
35 storem, & cœpit illos docere multa. ¶ | Et cum iam ho-
ra multa fieret, accesserunt discipuli eius, dicentes:
36 Desertus est locus hic, & iam hora præterijt: ¶ | dimitte
illos, vt euntes in proximas villas & vicos, emant si-
37 bi cibos quos manducent. ¶ Et respondens ait illis,
| Date illis vos manducare. Et dixerunt ei: Euntes
emamus ducentis denarijs panes: & dabimus illis

Mat.13.g.54. Luc.4.c.16. Ioh.4.f.44. Ioh.6.g.42. Mat.13.g.57. Luc.4.d.24. Ioh.4.f.44. Matt.9.d.35. Luc.13.d.22. Matt.10.a.1. Sup.3.b.14. Luc.9.a.1. Act.13.b.8.

Matt.1.b.14. Luc.9.a.5. Act.13.51. & 18.b. Iac.5.c.14. Matt.14.a.1. Luc.9.a.7. Matt.14.a.2. Luc.3.d.19. Leu.18.b.16. Esth.5.b.6. Mat.14.b.13. Luc.9.a.10. Mat.9.d.36. & 14.b.14. Mat.14.b.15. Luc.9.b.12. Mat.14.b.16. Luc.9.b.13. Ioh.6.a.9.

man-

38 manducare.¶ Et dicit eis: Quot panes habetis? ite & videte. Et cũ cognouissent, dicũt: |Quinq;, & duos pi-
39 sces.¶ Et præcepit illis vt accumbere facerent omnes
40 secundũ contubernia super viride fœnum.¶ Et discu-
41 buerunt in partes per centenos et quinquagenos.¶ Et
F acceptis quinque panibus, & duobus piscibus: intuẽs in cęlũ, benedixit, & fregit panes, & dedit discipulis suis, vt ponerent ante eos: & duos pisces diui-
42 sit omnibus.¶ Et manducauerunt oẽs, et satu-
43 rati sunt.¶ Et sustulerũt reliquias fragmentorũ duodecĩ cophinos plenos: & dẽ piscibus.
44 ¶| Erant autẽ qui man ducauerant quinq; mil-
45 lia virorum.¶ Et statim coegit discipulos suos ascendere nauim, vt præcederent eum trans fretum ad Bethsaidam: dum
46 ipse dimitteret populum.¶ Et cum dimisisset eos, abijt
47 in montem orare.¶ Et cum sero esset, erat nauis in me-
48 dio mari, & ipse solus in terra.¶ Et videns eos laborã tes in remigando (erat enim ventus contrarius eis) & circa quartã vigiliam noctis venit ad eos, ambulans
49 super mare: & volebat præterire eos.¶ At illi vt vide runt eũ ambulantẽ supra mare, putauerunt phantasma esse, & ex-
50 clamauerunt.¶ Omnes
G enim viderunt eum, et conturbati sunt. Et statim locutus est cũ eis, & dixit eis: Confidite: ego sum: nolite timere.
51 ¶ Et ascendit ad illos in nauim, & cessauit ventus. Et plusmagis intra
52 se stupebant.¶ nõ enim intellexerunt de panibus. erat enim cor eorum obcæ-
53 catum.¶| Et cũ transfretassent, venerunt in terrã Ge-
54 nesareth: & applicuerunt.¶ Cumq; egressi essent de
55 naui, continuo cognouerunt eum:¶ & percurrentes vniuersam regionem illam, cœperunt in grabatis eos qui se male habebant, circunferre, vbi audiebant eũ
56 esse.¶ Et quocunque introibat in vicos, vel in villas, aut ciuitates, in plateis ponebant infirmos, & deprecabantur eum vt vel fimbriam vestimenti eius tangerent: & quotquot tangebant eum, salui fiebant.

Ioh.6.a.9.
Mat.14.c.21. Io. 6.b.10.
Mat. 14 d.34.

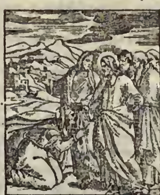

CAPVT VII.

1 A ET conueniunt ad eum Pharisæi & quidam de Scribis, venientes ab Ierosolymis.¶| Et cum
2 vidissent quosdam ex discipulis eius communibus manibus, id est, non lotis manducare panes, vi-
3 tuperauerunt.¶ Pharisæi enim & omnes Iudæi, nisi crebro lauerint manus, non manducant, tenentes tra-
4 ditionem seniorum:¶ & a foro, nisi baptizentur, non comedunt. & alia multa sunt quę tradita sunt illis seruare, baptismata calicum, & vrceorum, & ęramento-
5 rum & lectorum.¶ Et interrogabant eum Pharisæi & Scribæ: Quare discipuli tui non ambulant iuxta traditionem seniorum, sed communibus manibus manducant panem?
6 ¶ At ille rñdens, dixit eis: Bene prophetauit Isaias de vobis hypocritis, sicut scriptũ est: Populus hic labijs me honorat, cor autem eo-
7 rum longe est a me.¶ In vanum autem me colunt, docentes doctri-
B nas & præcepta homi-
8 num.¶ Relinquentes enim mandatum Dei, tenetis traditionem hominum, baptismata vrceorũ
9 & calicum: & alia similia his facitis multa.¶ Et dicebat illis: Bene irritum facitis præceptum Dei, vt tra-
10 ditionem vestram seruetis.¶ Moyses enim dixit,| Honora patrem tuũ & matrem tuam: &,| Qui maledixe-
11 rit patri vel matri, morte moriatur.¶ Vos autem dicitis. Si dixerit homo patri, aut matri: Corbã, (quod est
12 donũ) quodcunq; ex me, tibi profuerit:¶ & vltra non
13 dimittitis eum quicquã facere patri suo aut matri,¶ rescindentes verbũ Dei per traditionẽ vestram quam
14 tradidistis: et similia huiusmodi multa facitis.¶| Et aduocans iterum turbam, dicebat illis: Audite me om-
15 nes, & intelligite.¶ Nihil est extra hominẽ & introiẽs in eum, quod possit eum coinquinare: sed quæ de homine procedunt, illa sunt quæ communicant homi-
16 nem.¶ Si quis habet aures audiendi, audiat.¶ Et cum
17 introisset in domum a turba, interrogabant eum di-
C scipuli eius parabolam.¶ Et ait illis: Sic & vos impru-
18 dentes estis? Non intelligitis, quia omne extrinsecus introiens in hominem, non potest eum communica-
19 re:¶ quia nõ intrat in cor eius, sed in ventrem vadit,
20 & in secessum exit, purgans oẽs escas?¶ Dicebat aũt,
21 qm̃ quæ de hoĩe exeunt, illa cõmunicant hoĩem.¶ Ab intus enim de corde hominũ malæ cogitationes pro-
22 cedũt, adulteria, fornicationes, homicidia,¶ furta, auaritiæ, nequitiæ, dolus, impudicitiæ, oculus malus,
23 blasphemia, superbia, stultitia.¶ Oĩa hæc mala ab in-
24 tus procedunt, et cõicant hoĩem.¶| Et inde surgens abijt in fines Tyri, et Sidonis: et ingressus domum, ne-
25 minẽ voluit scire, et non potuit latere.¶ Mulier enim statim vt audiuit de eo, cuius filia habebat spiritum
26 immundum, intrauit, et procidit ad pedes eius.¶ Erat enim mulier Gentilis, Syrophœnissa genere. Et rogabat eum, vt dæmonium eijceret de fi-
27 lia eius.¶ Qui dixit illi: Sine prius saturari filios, non est enim bonum sumere panem filiorum, et mittere ca-
28 nibus.¶ At illa respon-
D dit, et dixit illi: Vtique Domine. nã et catelli comedunt sub mẽsa de
29 micis puerorũ.¶ Et ait illi: Propter hunc sermonem
30 vade, exijt dæmonium a filia tua.¶ Et cum abijsset domum suam, inuenit puellam iacentem supra le-
31 ctum, et dæmonium exijsse.¶ Et iterum exiens de finibus Tyri, venit per Sydonem ad Mare Galilææ
32 inter medios fines Decapoleos.¶| Et adducunt ei

Mat.15.a.2.
Isa.29.d.13.
Exo. 20.b.12. Deu.5.b.16. Eph.6.a.2.
Exo.21.c.16. Leui.20.b.9.
Pieu. 10. c.20.
Mat. 15.b.10.
Gen.6.a.5.& 8 d.21.
Mat.15.c.21.
Mat.9.d.32. Luc.11.b.14.

surdum & mutum: & deprecabantur eũ vt imponat 33 illi manũ: ¶ Et apprehendens eũ de turba seorsum, misit digitos suos in auriculas eius: & expuẽs, tetigit lin- 34 guã eius: ¶ & suspiciens in cęlũ, ingemuit, & ait illi: 35 Ephpheta, quod est, adaperire. ¶ Et statim apertæ sunt aures eius, & solutum est vinculum linguæ eius, & lo- 36 quebatur rectè. ¶ Et præcepit illis ne cui dicerẽt. Quãto autem eis precipiebat, tanto magis plus prædica- 37 bant, ¶ & eo amplius admirabantur, dicentes, | Bene omnia fecit: & surdos fecit audire, & mutos loqui.

Gen. 1. d. 38. Eccl. 39. c. 21.

CAPVT VIII.

Mat. 15. d. 32.

1 A IN diebus illis iterum cum turba multa esset, nec haberent quod manducarent: conuocatis disci- 2 pulis, ait illis: ¶ Misereor super turbam: quia ecce iam triduo sustinent me, nec habent quod man- 3 ducent: ¶ & si dimisero eos ieiunos in domum suam, deficient in via: quidam enim ex eis de longe vene- 4 runt. ¶ Et responderunt ei discipuli sui: Vnde illos 5 quis poterit hic saturare panibus in solitudine? ¶ Et interrogauit eos: Quot panes habetis? Qui dixerunt: Septẽ. ¶ Et præcepit turbæ discumbere super terram. Et accipiens septem panes, gratias agens, fregit, & dabat discipulis suis ut apponerent, & ap- 7 posuerunt turbæ. ¶ Et habebãt pisciculos paucos: & ipsos benedixit, & iussit apponi. 8 ¶ Et manducauerunt & saturati sunt: & sustulerunt quod superauerat de fragmentis, septẽ spor-

9 tas. ¶ Erant autem qui manducauerant, quasi qua- 10 tuor millia: & dimisit eos. | ¶ Et statim ascendens na- B uim cũ discipulis suis, venit in partes Dalmanutha. 11 ¶ | Et exierunt Pharisæi, & cęperunt conquirere cum eo quærentes ab illo signum de cęlo, tentantes eum. 12 ¶ Et ingemiscens spiritu, ait: Quid generatio ista signum quærit? Amen dico vobis, si dabitur genera- 13 tioni isti signum. ¶ Et dimittens eos, ascendit iterum 14 nauim, & abijt trans fretum. ¶ | Et obliti sunt panes sumere: & nisi vnum panem non habebant secum in 15 naui. ¶ Et præcipiebat eis, dicens: Videte & cauete a 16 fermento Pharisæorũ, & fermento Herodis. ¶ Et cogitabant ad alterutrum, dicentes: Quia panes non ha- 17 bemus. ¶ Quo cognito, ait illis Iesus: Quid cogitatis, quia panes non habetis? nondum cognoscitis, nec 18 intelligitis? adhuc cęcatum habetis cor vestrum? ¶ oculos habentes, non videtis? & aures habentes, non 19 auditis? | Nec recordamini ¶ quando quinque panes C fregi in quinque millia: quot cophinos fragmento- 20 rũ plenos sustulistis? Dicunt ei: Duodecim. ¶ Qñ & septem panes in quatuor millia, quot sportas fragmen- 21 torum tulistis? Et dicũt ei: Septem. ¶ Et dicebat eis: 22 Quomodo nondum intelligitis? ¶ Et veniunt Bethsaidam: & adducunt ei cæcum, & rogabant eum vt illũ 23 tangeret. ¶ Et apprehensa manu cæci, eduxit eum extra vicum: & expuens in oculos eius impositis mani- 24 bus suis, interrogauit eum si quid videret. ¶ Et aspiciens, ait: Video homines velut arbores, ambulan- 25 tes. ¶ Deinde iterum imposuit manus super oculos eius, & cœpit videre, & restitutus est, ita vt clare vi- 26 deret omnia. ¶ Et misit illum in domum suam, dicẽs: Vade in domũ tuã: & si in vicum introieris, ne- 27 mini dixeris. ¶ | Et egressus est Iesus et discipuli eius in castella Cęsareæ Philippi: & in via interrogabat discipulos suos, dicens eis: 28 | Quem me dicunt esse homines? ¶ Qui responderunt illi, dicentes: Iohannem Baptistam, alij Eliam, alij vero qua- 29 si vnum de prophetis. ¶ Tunc dicit illis: Vos vero quẽ D me esse dicitis? Rñdens Petrus, ait ei: Tu es Christus. 30 ¶ Et comminatus est eis, ne cui dicerẽt de illo. ¶ Et cœ- 31 pit docere eos, quoniam oportet filium hominis pati multa, & reprobari a senioribus & a summis sacerdotibus & Scribis, & occidi, & post tres dies resurgere. 32 ¶ Et palam verbum loquebatur. Et apprehendens eũ 33 Petrus, cœpit increpare eum. ¶ Qui conuersus & videns discipulos suos, cõminatus est Petro, dicens: Vade retro me satana, qñ non sapis quæ Dei sunt, sed 34 quæ sunt hoĩum. ¶ Et cõuocata turba cum discipulis suis, dixit eis. | Si quis vult me sequi, deneget semetip- 35 sum: & tollat crucem suam & sequatur me. ¶ | Qui enim voluerit animam suam saluam facere, perdet eã: qui aũt perdiderit animã suã propter me, & Euange- 36 lium, saluam faciet eã. ¶ Quid enim proderit homini, si lucretur mũdum totum: & detrimentũ animæ suæ 37 faciat? ¶ Aut quid dabit homo commutationis pro 38 anima sua? ¶ | Qui enim me confusus fuerit, & verba mea in generatione ista adultera, & peccatrice: & filius hoĩs cõfundetur eũ, cum venerit in gloria patris 39 sui cũ Angelis sanctis. ¶ Et dicebat illis: Amẽ dico vobis, quia sunt quidã de hic stãtibus, qui nõ gustabunt mortem, donec videant regnũ Dei veniẽs in virtute.

Matt. 15. d. 19. Matt. 16. a. 1. Luc. 11. g. 54. Mat. 16. a. 5. Sap. 6. f. 41. Ioh. 6. b. 11. Ma. 16. b. 13. Luc. 9. b. 18. Mat. 10. d. 38. & 16. d. 24. Luc 9. c. 23. & 14. f. 4. Luc. 17. g. 33. Ioh. 12. d. 25. Matt. 10. d. 33. Luc 9. d. 26. & 12. b. 9. Matt. 16. d. 27. Luc. 9. d. 27. Matt. 17. a. 1. Luc. 9. d. 28.

CAPVT IX.

1 A ET post dies sex assumit Iesus Petrum et Iacobum et Iohannem: et ducit illos in montem excelsum seorsum solos, et transfiguratus est 2 coram ipsis. ¶ Et vestimenta eius facta sunt splendentia et candida nimis velut nix, qualia fullo nõ potest super terram 3 cãdida facere. ¶ Et apparuit illis Elias cum Moyse: et erant lo- 4 quentes cum Iesu. ¶ Et respondens Petrus, ait Iesu: Rabbi, bonum est nos hic esse: et faciamus tria tabernacula, tibi vnum, et Moysi vnũ, et Eliæ v- 5 num. ¶ Non enim sciebat quid diceret: erant enim ti- 6 more exterriti. ¶ et facta est nubes obumbrans eos: et B venit vox de nube, dicẽs: Hic est filius meus charissi- 7 mus: audite illũ. ¶ Et statim circũspiciẽtes, neminem 8 amplius viderunt, nisi Iesum tantum secum. ¶ | Et descendentibus illis de monte, præcepit illis ne cui-

Matt. 17. b. 9.

quam, quæ vidissent, narrarent: nisi cum filius homi-
9 nis a mortuis resurrexerit. ⁋Et verbum continuerunt
apud se conquirentes quid esset: Cũ a mortuis resur-
10 rexerit. ⁋Et interrogabant eum, dicentes: | Quid ergo
dicũt Pharisæi & Scribæ, quia Eliam oportet venire
11 primum? ⁋ Qui respondens, ait illis: Elias cum vene-
rit primo, restituet omnia: & quomodo scriptum est
in filium hominis, vt multa patiatur & contemnatur.
12 ⁋ Sed dico vobis quia & Elias venit (& fecerunt illi
C quęcunque voluerunt) sicut| scriptum est de eo. ⁋Et ue
13 niens ad discipulos suos, uidit turbam magnam circa
14 eos, & Scribas conquirentes cũ illis. ⁋ Et cõfestim oĩs
populus videns Iesum, stupefactus est, & expauerũt,
15 & accurrentes, salutabant eum. ⁋Et interrogauit eos:
16 Quid inter vos conquiritis? ⁋|Et respondens vnus de
turba, dixit: Magister, attuli filium meum ad te habẽ-
17 tẽ spiritũ mutũ: ⁋qui vbicunq; eum apprehenderit, al
lidit illum, & spumat, & stridet dentibus, & arescit: et
dixi discipulis tuis vt eijcerent illũ, & nõ potuerunt.
18 ⁋qui rñdẽs eis, dixit: o gñatio incredula quãdiu apud
19 vos ero? quandiu vos patiar? afferte illum ad me. ⁋Et

attulerunt eum. Et
D cum vidisset eum, sta-
tim spiritus conturba-
uit illum, & elisus in
terram, volutabatur
20 spumans. ⁋ Et interro-
gauit patrẽ eius: Quan
tum tẽporis est ex quo
ei hoc accidit? At ille
21 ait: Ab infantia: ⁋& fre
quenter eum in ignem
& in aquas misit, vt
eum perderet, sed si
22 quid potes adiuua nos, misertus nostri. ⁋ Iesus autem
ait illi: Si potes credere, omnia possibilia sunt creden-
23 ti. ⁋ Et continuo exclamans pater pueri, cum lachry-
mis aiebat: Credo Dñe, adiuua incredulitatẽ meam.
24 ⁋Et cum videret Iesus concurrentẽ turbã, cõminatus
est spiritui immundo, dicens illi: Surde & mute spiri-
tus, ego præcipio tibi, exi ab eo: & amplius ne intro-
25 eas in eum. ⁋Et exclamans, & multum discerpens eũ,
exijt ab eo, & factus est sicut mortuus, ita vt multi di
26 cerent: Quia mortuus est. ⁋ Iesus autẽ tenens manum
27 eius, eleuauit eum, & surrexit. ⁋Et cũ introisset in do-
mum, discipuli eius secreto interrogabant eum. Qua
28 re nos non potuimus eijcire eum? ⁋Et dixit illis: Hoc
genus in nullo potest exire, nisi in oratione et ieiunio.
29 ⁋|Et inde profecti prætergrediebantur Galilæam: nec
30 volebat quenquam scire. ⁋| Docebat autem discipu-
E los suos, & dicebat illis: Quoniam filius hominis tra
detur in manus hominum, & occident eum, & occi-
31 sus tertia die resurget. ⁋At illi ignorabant verbum: &
32 timebant interrogare eum. ⁋ Et venerunt Caphar-
naum, Qui cum domi esset, interrogabat eos: Quid
33 in via tractabatis? ⁋At illi tacebant: siquidem in via
34 inter se disputauerant, |quis eorum maior esset. ⁋Et re
sidens vocauit duodecim, & ait illis: Siquis vult pri-
mus esse, erit omnium nouissimus, & omnium mini-
35 ster. ⁋ Et accipiens puerum, statuit eum in medio co-
36 rum: quem cum complexus esset, ait illis: ⁋ Quisquis
vnũ ex huiusmodi pueris receperit in nomine meo:
me recipit, & quicunque me susceperit: non me susci-
37 pit, sed eum qui misit me. ⁋|Respondit illi Iohannes,

Mala. 4. a.5. — Isa 53. a.3. — Mala. 4. b.5. — Mat.17.b 12. — Mat.17.b 14. Luc.9. c. 37. — Mat.17.d 22. Luc.9. c. 21. — Matt.18. a.1. Luc.9. f. 46. — Luc.9. f. 49.

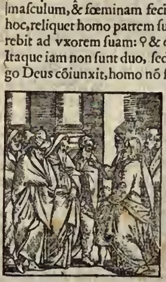
F dicens: Magister, vidimus quendã in nomine tuo eij-
cientẽ dęmonia, qui nõ sequitur nos, et prohibuimus
38 eũ. ⁋Iesus autem ait: Nolite prohibere eum:| nemo est
enim qui faciat virtutẽ in nomine meo, & possit cito
39 male loqui de me. ⁋Qui enim non est aduersum vos,
40 pro vobis est. ⁋ |Quisquis enim potum dederit vobis
calicẽ aquæ in noĩe meo, quia Christi estis: amẽ dico
41 vobis, non perdet mercedẽ suã. ⁋| Et quisquis scanda-
lizauerit vnũ ex his pusillis credentibus in me: bonũ
est ei magis si circumdaretur mola asinaria collo eius,
42 & in mare mitteretur. ⁋Et si scandalizauerit te manus
G tua, abscide illam: bonum est tibi debilem introire
in vitã, quã duas manus habentẽ ire in gehennã, in i-
43 gnem inextinguibilem, ⁋| vbi vermis eorũ non mori-
44 tur, & ignis non extinguitur. ⁋& si pes tuus te scanda-
lizat, amputa illum: bonum est tibi claudum introire
in vitã æternam, quam duos pedes habẽtem mitti in
45 gehennam ignis inextinguibilis, ⁋vbi vermis eorum
46 non moritur, & ignis non extinguitur. ⁋Quod si ocu-
lus tuus scandalizat te, eijce eum: bonum est tibi lu-
scum introire in regnum Dei, quam duos oculos ha-
47 bentẽ mitti in gehennã ignis, ⁋vbi vermis eorum nõ
48 moritur, & ignis non extinguitur. ⁋| Omnis enim i-
49 gne salietur: & omnis victima sale salietur. |Bonũ est
sal, quod si sal insulsum fuerit: in quo illud condie-
tis? Habete in vobis sal, & pacem habete inter vos.

Mat.9.c. 38. 1.Cor.12. a.3. — Mat.10.d 42. — Mat. 18. a.6. Luc. 17 a.1. — Mat.5.e. 30. & 18 a.1. — Isa.66.g. 42. — Leuit.2. c.3. — Mat.5.b. 13. Luc 14 g 34.

CAPVT X.

1 ET inde exurgẽs,
A venit in fines
Iudææ, vltra
Iordanem: & conue-
niunt iterum turbæ ad
eum. Et sicut consueue
rat, iterum docebat il-
2 los. ⁋Et accedẽtes Pha-
risæi, interrogabant
eum: Si licet viro vxo-
rem dimitere: tentan-
3 tes eum. ⁋At ille respõ-
dẽs, dixit eis: Quid vo-
4 bis pręcepit Moyses? ⁋Qui dixerunt: |Moyses permi-
5 sit libellum repudij scribere, & dimittere. ⁋ Quibus
respondens Iesus, ait: Ad duritiã cordis vestri scripsit
6 vobis præceptum istud. ⁋ ab initio autem creaturæ
7 |masculum, & fœminam fecit eos Deus. ⁋ | Propter
hoc, reliquet homo patrem suum, & matrem, & adhę
8 rebit ad vxorem suam: ⁋& erunt duo in carne vna.
9 Itaque iam non sunt duo, sed vna caro.| ⁋ Quod er-
10 go Deus cõiunxit, homo nõ separet. ⁋|Et in domo ite

rũ discipuli eius de eo-
dem interrogauerũt eũ
11 Et ait illis: Quicunque
dimiserit vxorem suã
B & aliã duxerit: adulte-
riũ cõmittit super eã.
⁋Et si vxor dimiserit ui
12 rũ suũ, & alij nupserit,
13 mœchat. ⁋| Et offerebãt
illi paruulos, vt tange-
ret illos, discipuli aũt
comminabãtur offerẽ-
14 tibus. ⁋ Quos cum vi-
deret Iesus, indigne tulit, & ait illis: Sinite paruu-

Matt.19. a.1. — Deut.24 a 1. — Gen.1.d 27. Matt. 19. a.4. Gen.2.d. 24. 1 Cor.6. d.16. Eph.5.g 31. 1.Cor.7 b.10. — Matt.19. b.13 Luc.18.c. 15.

los venire ad me: & ne prohibueritis eos, talium
15 enim est regnum Dei. ♀ Amen dico vobis: quisquis non receperit regnum Dei velut paruulus, nõ intra-
16 bit in illud. ♀ Et complexans eos, & imponẽs manus
17 super illos, benedicebat eos. ♀ Et cum egressus esset in
C via, procurrens quidã genu flexo ante eum, rogabat eum: Magister bone, quid faciã vt vitam æternã per-
18 cipiam? ♀ Iesus autem dixit ei: Quid me dicis bonũ?
19 Nemo bonus, nisi vnus Deus. ♀| Pręcepta nosti: Ne adulteres: Ne occidas: Ne fureris: Ne falsum testimonium dixeris: Ne fraudem feceris: Honora patrem
20 tuum, & matrem. ♀ At ille respondens, ait illi: Magi-
21 ster, hæc omnia obseruaui a iuuentute mea. ♀ Iesus autem intuitus eum, dilexit eum, & dixit ei: Vnum tibi deest: vade, quæcunque habes, vende, & da pauperibus, & habebis thesaurũ in cęlo: & veni, sequere me.
22 ♀ Qui cõtristatus in uerbo, abijt męrens, erat enim ha-
23 bens multas possessiones. ♀ Et circunspiciens Iesus, ait discipulis suis: Quam difficile, qui pecunias habent,
24 in regnum Dei introibunt. ♀ Discipuli autem obstupescebant in verbis eius. At Iesus rursus respondens, ait illis: Filioli, quam difficile est confidentes in pecunijs
25 in regnum Dei introire. ♀ Facilius est camelum per fo-
D ramen acus trãsire, quam diuitem intrare in regnum
26 Dei. ♀ Qui magis admirabantur, dicentes ad semetip-
27 sos: Et quis potest saluus fieri. ♀ Et intuens illos Iesus, ait: Apud hoĩes impossibile est: sed nõ apud Deũ. oĩa
28 enim possibilia sunt apud Deũ. ♀| Et cœpit ei Petrus
29 dicere: Ecce nos dimisimus oĩa, & secuti sum⁹ te. ♀ Rñdẽs Iesus, ait: Amẽ dico vobis, nemo est q̃ reliq̃rit domũ, aut fratres, aut sorores, aut patrẽ, aut matrẽ, aut
30 filios, aut agros propter me, & propter Euangeliũ: ♀ q̃ non accipiet centies tantum nunc in tempore hoc: domos, & fratres, & sorores, & matres, & filios, & agros cum persecutionibus: & in seculo futuro vitam æter-
31 nam. ♀| Multi autem erunt primi, nouissimi: & nouissi-
32 mi, primi. ♀ Erant autem in via ascendentes Ierosoly-
E mã: & præcedebat illos Iesus, & stupebant, & sequentes timebant. | Et assumens iterum duodecim, cępit il-
33 lis dicere, quæ essent ei euentura: ♀ Quia ecce ascendimus Ierosolymam, & filius hominis tradetur principibus sacerdotum, & Scribis, & senioribus, & damna-
34 bunt eum morte, & tradent eum gentibus, ♀ & illudẽt ei, & conspuent eum, & flagellabunt eum, & interfi-
35 cient eum, & tertia die resurget. ♀| Et accedũt ad eum Iacobus, & Iohãnes filij Zebedæi, dicentes: Magister,
36 volumus vt quodcunq; petierimus, facias nobis. ♀ At
37 ille dixit eis: Quid vultis, vt faciam vobis? ♀ Et dixerunt: Da nobis, vt vnus ad dexterã tuam, & alius ad
38 sinistram tuam sedeamus in gloria tua. ♀ Iesus autẽ ait
F eis: Nescitis quid petatis: potestis bibere calicem quẽ ego bibo: aut baptismo quo ego baptizor, baptizari?
39 ♀ At illi dixerunt ei: Possumus. Iesus autem ait eis: Calicem quidẽ quẽ ego bibo, bibetis, & baptisma quo
40 ego baptizor, baptizabimini: ♀ sedere autem ad dexteram meam, vel ad sinistram non est meum dare vo-
41 bis, sed quibus paratum est. ♀| Et audientes decem, cę-
42 perũt indignari de Iacobo, & Iohanne. ♀ Iesus autem vocans eos, ait illis: | Scitis, quia hi qui videntur principari gentibus, dominantur eis, & principes eorum
43 potestatem habent ipsorum. ♀ Non ita est autem in vobis: sed quicunque voluerit fieri maior, erit vester
44 minister: ♀ & quicunque voluerit in vobis primus es-
45 se, erit omnium seruus. ♀ Nam & filius hominis non venit vt ministraretur ei, sed vt ministraret, & da-
46 ret animam suam redemptionem pro multis. ♀| Et ve-
G niunt Iericho, & proficiscente eo de Iericho, & discipulis eius, & plurima multitudine, filius Timæi Bar-
47 timæus cæcus, sedebat iuxta viam mendicans. ♀ Qui cũ audisset q̃a Iesus Nazarænus est: cępit clamare, &
48 dicere: Iesu fili Dauid, miserere mei. ♀ Et cõminabantur ei multi, ut taceret. At ille multo magis clamabat:

49 Fili Dauid, miserere mei. ♀ Et stans Iesus præcepit illum vocari. Et vocant cęcum, di-
50 centes ei: Animæquior esto, surge, vocat te. ♀ Qui proiecto vestimẽ-
51 to suo exiliens, venit ad eum. ♀ Et respondens Iesus, dixit illi: Quid tibi vis faciam? Cæcus autem dixit ei: Rabboni, vt videam.
52 ♀ Iesus autem ait illi: Vade, fides tua te saluum fecit. Et confestim vidit, & sequebatur eum in via.

CAPVT XI.

1 ET cum appropinquaret Ierosolymæ, & Betha-
A niæ ad montem oliuarum, mittit duos ex di-
2 scipulis suis, ♀ & ait illis: Ite in castellum, quod contra vos est, & statim introeuntes illuc, inuenietis pullum ligatum, super quem nemo adhuc hominum
3 sedit: soluite illum, & adducite. ♀ Et si quis vobis dixerit: Quid facitis? dicite, quia Domino necessarius est:
4 & continuo illum dimittet huc. ♀ Et abeuntes inuenerunt pullum ligatum ante ianuam foris in biuio: &
5 soluunt eum. ♀ Et quidam de illic stantibus dicebant
6 illis; Quid facitis soluentes pullum? ♀ Qui dixerunt
7 eis, sicut præceperat illis Iesus: & dimiserunt eis. ♀| Et duxerunt pullũ ad Iesum: & imponunt illi vestimen-
8 ta sua, & sedit super eum. ♀ Multi autem vestimenta sua strauerunt in via: alij autem frondes cædebant de
9 arboribus, & sternebant in via. ♀ Et qui præibant, & qui sequebantur, clamabant, dicentes: Hosanna, | be-

10 nedictus, qui venit in nomine Domini. ♀ Benedictum, quod venit regnum patris nostri Dauid, Hosanna in
11 excelsis. ♀ | Et introiuit Ierosolymam in templum: & circunspectis omnibus, cum iam vespera esset hora, exijt in Bethaniã cum
12 duodecim. ♀ Et alia die cum exirent a Be-
13 thania, esurijt. ♀| Cumque vidisset a longe ficum habentem folia, venit si quid forte inueniret in ea. Et cum venisset ad eam, nihil inuenit pręter folia. non e-
14 nim erat tempus ficorum. ♀ Et respondens, dixit ei: Iam non amplius in æternum ex te fructum quis-
15 quam manducet. Et audiebant discipuli eius. ♀ Et ve-
C niunt Ierosolymam. et cum introisset in templum, cępit eijcere vendentes, & ementes in templo: & mensas numulariorum, & cathedras vendentium colum-

Mat.19.c 16. Luc.18.d 18. Exo.20 c.15.
Mat.19.d 27. Luc.18.c 28.
Mat 19.d 30. Luc.13.f 30
Mat.20. c.17. Luc.18.f 31.
Mat.20.c 20.
Mat.20. c.24. Luc.22.c 25.
Mat.20. d 29. Luc.18.f 35.
Matt.21. a.1. Luc.19.c 29.
Ioh.12. b.14.
Matt.21. a.9. Luc.19.f 38. Psal.117.d 26.
Mat.21. a.10. Luc.19.g 45.
Mat.21.b 19.

16 bas euertit. ¶ & non sinebat vt quisquã trãsferret vas per tẽplum: 17 ¶ & docebat, dicens eis: Nonne scriptum est:|Quia domus mea, domus orationis vocabitur omnibus gentibus? | Vos autem fecistis eam speluncam latronum. 18 ¶ Quo audito principes sacerdotum & Scribæ quærebant quomodo eum perderent: timebant.n.eum, qm̃ vniuersa turba admirabatur super doctrina eius. 19 ¶ Et cũ vespera facta esset, egrediebatur de ciuitate. 20 ¶|Et cum mane transirent, viderunt ficum aridam factam a radicibus. 21 ¶ Et recordatus Petrus, dixit ei: Rabbi, ecce ficus cui maledixisti, aruit. 22 ¶ Et respondẽs Iesus, ait illis: 23 Habete fidem Dei. ¶ Amen dico vobis, quia quicunque dixerit huic monti. Tollere & mittere in mare, & non hæsitauerit in corde suo, sed crediderit quia 24 quodcunque dixerit, fiat, fiet ei. ¶| Propterea dico vobis, omnia quæcunq; orantes petitis, credite, quia ac- 25 cipietis, & euenient vobis. ¶ Et cum stabitis ad orandum, dimittite siquid habetis aduersus aliquem: vt & pater vester qui in cœlis est, dimittat vobis pecca- 26 ta vestra: ¶ Quod si vos non dimiseritis: nec pater ve- D ster qui in cęlis est, dimittet vobis peccata vestra. ¶ Et 27 veniunt rursus Ierosolymam. Et cum ambularet in templo, accedunt ad eum summi Sacerdotes & Scri- 28 bæ & seniores, ¶ & dicunt ei: In qua potestate hæc facis? & quis dedit tibi hanc potestatem vt ista facias? 29 ¶ Iesus autem respondens, ait illis: Interrogabo vos & ego vnum verbum, & respondete mihi: & dicam 30 vobis in qua potestate hæc faciam. ¶ Baptismus Iohannis de cœlo erat, an ex hominibus? Respondete 31 mihi. ¶ At illi cogitabant secum, dicentes: Si dixerimus de cœlo, dicet: Quare ergo non credidistis ei? 32 ¶ Si dixerimus ex hominibus, timemus populum: omnes enim habebant Iohannem, quia vere propheta 33 esset. ¶ Et respondentes dicunt Iesu: Nescimus. Et respondens Iesus ait illis: Neque ego dico vobis in qua potestate hæc faciam.

Isa.56.b.7. Ier.7.b.11. Mat.21.b.19. Mat.7.a.7.&21.b.22. Luc.11.b.9 Mat.6.b.14.&18.d.35. Matt.21.c.15. Luc.20.a.1.

CAPVT XII.

1 A ET cępit illis in parabolis loqui: Vineam pastinauit homo, & circũdedit sepem, & fodit lacum, & ædificauit turrim, & locauit eam agricolis: & peregre profectus est: 2 ¶ & misit ad agricolas in tẽpore seruum, vt ab agricolis acciperet de fructu vineę. 3 ¶ Qui apprehensum eũ 4 cæciderunt: & dimiserũt vacuum. ¶ Et iterum misit ad illos alium seruum: & illum in capite vulnerauerunt, & contumelijs affecerunt. 5 ¶ Et rursum alium misit, & illum occiderunt, & plures alios, quosdam cæ- 6 dentes, alios vero occidentes. ¶ Adhuc ergo vnum habens filium charissimum: & illũ misit ad eos nouissi- 7 mum, dicens: Quia reuerebuntur filium meũ. ¶ Coloni aũt dixerunt ad inuicem: Hic est hęres venite, occi- 8 damus eum: & nostra erit hæreditas. ¶ Et apprehendentes eum, occiderunt: & eiecerunt extra vineam. 9 ¶ Quid ergo faciet Dñs vineę? Veniet & perdet co- 10 lonos: & dabit vineã alijs. ¶ Nec scripturam hanc legistis:|Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, hic 11 factus est in caput anguli: ¶ A Dño factum est istud, 12 & est mirabile in oculis nostris? ¶ Et quærebant eum tenere: & timuerunt turbam. cognouerunt enim quoniam ad eos parabolam hanc dixerit, Et relicto eo, a- 13 bierunt. ¶| Et mittũt ad eũ quosdam ex Pharisæis & 14 Herodianis: vt eum caperent in verbo. ¶ Qui venien- B tes, dicũt ei: Magister, scimus quia verax es, & non curas quenquã: nec enim vides in faciem hominum, sed in veritate viam Dei doces. licet dare tributum 15 Cæsari: an non dabimus? ¶ Qui sciens versutiam illorũ, ait illis: Quid me tentatis? afferte mihi denarium 16 vt videam. ¶ At illi at-

tulerunt ei. Et ait illis: Cuius est imago hæc, & inscri- 17 ptio? Dicũt ei Cęsaris. ¶ Rñdens autem Iesus, dixit illis:|Reddite igitur quæ sunt Cæsaris Cæsari: & q̃ sunt 18 Dei: Deo. Et mirabantur super eo. ¶| Et venerunt ad eum Sadducæi qui dicunt resurrectionẽ non esse: & 19 interrogabant eum, dicentes: Magister, ¶| Moyses nobis scripsit, vt si cuius frater mortuus fuerit, & dimiserit vxorẽ, & filios non reliquerit: accipiat frater e- 20 ius vxorem ipsius, & resuscitet semen fratri suo. ¶ Septem ergo fratres erant: & primus accepit vxorem, 21 & mortuus est, non relicto semine. ¶ Et secundus accepit eam, & mortuus est: & nec iste reliquit semen. Et 22 tertius similiter. ¶ Et acceperunt eam similiter septẽ, & non reliquerunt semen. Nouissima omnium defun- 23 cta est & mulier. ¶ In resurrectione ergo cum resurrexerint, cuius de his erit vxor? septem enim habue- 24 runt eam vxorem. ¶ Et respondens Iesus, ait illis: Nõ- C ne ideo erratis, non scientes scripturas, neq; virtutem 25 Dei? ¶ Cum enim a mortuis resurrexerint, neque nubent, neque nubentur, sed sunt sicut Angeli in cęlis. 26 ¶ De mortuis autem quod resurgant, non legistis in libro Moysi, super rubũ quomodo dixerit illi Deus, inquiens: | Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, 27 & Deus Iacob? ¶ Non est Deus mortuorum, sed vi- 28 uorum. Vos ergo multum erratis. ¶ Et accessit vnus de Scribis qui audierat illos conquirentes, & videns quoniam bene illis responderit, interrogauit eum 29 quod esset primum omnium mandatum. ¶ Iesus autem respondit ei: Quia primum omnium mandatum est:|Audi Israel, Dominus Deus tuus, Deus vnus est. 30 ¶ Et diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua, & ex 31 tota virtute tua. Hoc est primum mandatum. ¶ Secundum autẽ simile est illi:|Diliges proximum tuum tanquam teipsum. Maius horum aliud mandatum 32 non est. ¶ Et ait illi Scriba: Bene Magister in veritate dixisti, quia vnus est Deus, & non est alius præter eum.

Matt.21.d.33. Luc.20.b.9. Isa.5.a.1. Ier.2.d.21. Ps.117.d.22. Isa.28.d.16. Act.4.b.11. Ro.9.g.33. 1.Pet.2.a.8. Matt.21.d.42. Mat.22.b.15. Luc.20.d.20. Ro.13.b.7. Matt.22.c.23. Luc.20.d.27. Deu.25.a.5. Exo.3.b.6. Mat.22.d.32. Luc.20.f.37. Deu.6.a.4. Leu.19.d.18. Mat.22.d.39.

[Ro. 13. c. 9. Gal. 5. c. 14. Iac. 2. b. 8.]

33 eum. ¶ Et vt diligatur ex toto corde, & ex toto intellectu, & ex tota anima, & ex tota fortitudine: & diligere proximũ tanquã ſeipſum: maius eſt omnibus holocautomatibus & ſacrificijs. 34 ¶ Ieſus aũt videns quod ſapiẽter reſpondiſſet, dixit illi: Nõ es lõge a regno Dei. Et nemo iam audebat eum interrogare. 35 ¶| Et reſpondens Ieſus, dicebat, docẽs in tẽplo: Quomodo dicunt D Scribæ Chriſtũ filium eſſe Dauid? 36 ¶ Ipſe enim Dauid dicit in Spiritu ſancto: | Dixit Dominus, Dño meo, Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum. 37 ¶ Ipſe ergo Dauid dicit eum Dominum: & vnde eſt filius eius? Et multa turba eũ libenter audiuit. 38 ¶ Et dicebat eis in doctrina ſua: | Cauete a Scribis, qui volunt in ſtolis ambulare, & ſalutari in foro, 39 ¶ & in primis cathedris ſedere in ſynagogis, & primos diſcubitus in cœnis: 40 ¶ qui deuorant domos viduarum ſub obtentu prolixæ orationis: hi accipient prolixius iudicium. 41 ¶ Et ſedens Ieſus contra gazophylacium aſpiciebat quomodo turba iactaret æs in gazophylacium: & multi diuites iactabãt multa. 42 ¶ Cum veniſſet autem vidua una pauper, miſit duo minuta, quod eſt quadrans. 43 ¶ Et conuocans dipulos ſuos, ait illis: Amen dico vobis, quoniam vidua hæc pauper, plus omnibus miſit qui miſerunt in gazophylacium. 44 ¶ Omnes enim ex eo quod abundabat illis miſerunt: hæc vero de penuria ſua omnia quæ habuit, miſit totum victum ſuum.

[Mat. 22. d. 42. Luc. 20. g. 41. Pſ. 109. a. 1. Matt. 23. a. 6. Luc. 11. f. 43. & 20. g. 46. Luc. 21. a. 1.]

CAPVT XIII.

[Mat. 24. a. 1. Luc. 21. a. 5.]

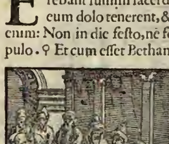

1 A E T cum egrederetur de templo, ait illi unus ex diſcipulis ſuis: Magiſter, aſpice quales lapides, & quales ſtructuræ. 2 ¶ Et reſpondens Ieſus, ait illi: Vides has omnes magnas ædificationes? Non relinquetur lapis ſuper lapidem qui non deſtruatur. 3 ¶ Et cum ſederet in Monte oliuarum contra templum, interrogabant eum ſeparatim 4 Petrus, & Iacobus, & Iohannes, & Andræas: ¶ Dic nobis quando iſta fient? & quod ſignum erit qñ hæc omnia incipient cõſummari? 5 ¶ Et reſpõdens Ieſus, cœpit 6 dicere illis: | Videte, ne quis vos ſeducat. ¶ multi enim venient in nomine meo, dicẽtes quia ego ſum, & mul 7 tos ſeducent. ¶ Cum audieritis autem bella & opiniones bellorum, ne timueritis, oportet enim hæc fieri: 8 ſed nondum finis. ¶ Exurget enim gens contra gentem, & regnum ſuper regnum: & erunt terræmotus B per loca, & fames: Initium dolorũ hæc. ¶ Videte au 9 tem voſmetipſos. Tradent enim vos in concilijs, & in ſynagogis vapulabitis, & ante præſides & Reges 10 ſtabitis propter me, in teſtimonium illis. ¶ Et in omnes gentes primum oportet prædicari euangelium. 11 ¶| Et cum duxerint vos tradentes, nolite præcogitare quid loquamini: ſed quod datum vobis fuerit in illa hora, id loquimini, non enim vos eſtis loquentes, 12 ſed Spiritus ſanctus. ¶ Tradet autem frater fratrem in mortem, & pater filium: & conſurgent filij in pa 13 rentes, & morte afficient eos. ¶ Et eritis odio omnibus, propter nomen meum. Qui autem ſuſtinuerit 14 in finẽ, hic ſaluus erit. ¶| Cum autem videritis abominationem deſolationis ſtantem, | vbi non debet, qui legit intelligat: tunc qui in Iudæa ſunt, fugiãt in mon 15 tes: ¶ & qui ſuper tectum, ne deſcendat in domum, 16 nec introeat vt tollat quid de domo ſua, ¶ & qui in a C gro erit, non reuertatur retro tollere veſtimentũ ſuũ. 17 ¶ Væ autem prægnantibus & nutrientibus in illis die 18 bus. ¶ Orate vero vt hyeme non fiant. ¶ Erunt enim 19 dies illi tribulationes tales, quales non fuerunt ab initio creaturæ quam condidit Deus, vſque nunc, neq; 20 fient. ¶ Et niſi breuiaſſet Dominus dies, non fuiſſet ſalua omnis caro: ſed propter electos quos elegit, bre 21 uiauit dies. ¶| Et tunc ſiquis vobis dixerit: Ecce, hic 22 eſt Chriſtus, ecce illic: ne credideritis. ¶ Exurgent enim pſeudochriſti, & pſeudoprophetæ: & dabunt ſigna & portenta ad ſeducendos, ſi fieri poteſt, etiam e 23 lectos. ¶ Vos ergo videte, ecce prædixi vobis omnia. 24 ¶| Sed in illis diebus poſt tribulationem illam, ſol contenebrabitur, & luna non dabit ſplendorem ſuum, 25 ¶ & ſtellæ cœli erũt decidentes, & virtutes quæ in cœ 26 lis ſunt, mouebuntur. ¶ Et tunc videbunt filium hominis venientẽ in nubibus cum virtute multa & gloria. 27 ¶| Et tunc mittet Angelos ſuos, & congregabit electos ſuos a quattuor ventis, a ſummo terræ vſque ad ſum 28 mũ cœli. ¶ A ficu autem diſcite parabolam. Cum iã ramus eius tener fuerit, & nata fuerint folia: cogno 29 ſcitis quia in proximo ſit æſtas. ¶ Sic & vos cũ videritis 30 hæc fieri, ſcitote quod in proximo ſit in oſtijs. ¶ Amen dico vobis, quoniam non tranſibit generatio hæc, do 31 nec omnia iſta fiant. ¶ Cœlum & terra tranſibunt, ver 32 ba autem mea nõ tranſibunt. ¶ De die autem illo, vel hora, nemo ſcit, neque Angeli in cœlo, neque filius, 33 niſi pater. ¶| Videte, vigilate, & orate: neſcitis enim 34 quando tempus ſit. ¶ Sicut homo qui peregre profectus, reliquit domum ſuam, & dedit ſeruis ſuis poteſtatem cuiuſq; operis, & ianitori præcepit vt vigilet. 35 ¶ Vigilate ergo, (neſcitis enim quando Dñs domus veniat: ſero, an media nocte, an galli cantu, an mane.) 36 ¶ ne cum venerit repente, inueniat vos dormientes. 37 ¶ Quod autem vobis dico, omnibus dico: Vigilate.

[Luc. 19. g. 44. Eph. 5. b. 6. 2. Theſ. 2. a. 3. Mat. 10. b. 19. Luc. 12. b. 11. & 21. c. 14. Dan. 9. g. 27. Matt. 24. b. 16. Luc. 21. d. 21. Matt. 24. d. 26. Luc. 21. b. 8. Ezec. 32. b. 7. Iſa. 13. b. 10. Ioel 2. c. 10. & 3. c. 15. Matt. 24. c. 31. Mat. 24. d. 42.]

CAPVT XIIII.

1 A E Rat aũt Paſcha & Azyma poſt biduũ: & quærebant ſummi ſacerdotes & Scribæ quomodo 2 eum dolo tenerent, & occiderent. ¶ Dicebant enim: Non in die feſto, ne forte tumultus fieret in po 3 pulo. ¶ Et cum eſſet Bethaniæ, in domo Simonis Leproſi, & recũberet: venit mulier habens alabaſtrũ vnguenti nardi ſpicati precioſi: et fracto alabaſtro, effudit ſuper caput eius. 4 ¶| Erant autẽ quidam indigne ferentes intra ſemetipſos, et dicẽtes: Vt quid perditio iſta vnguenti 5 facta eſt? ¶ Poterat enim vnguentum iſtud venundari pluſquã trecentis denarijs, et dari pauperibus. Et fremebant

6 in eã. ¶ Ieſus autem dixit: Sinite eã: quid illi moleſti 7 eſtis? Bonum opus operata eſt in me, ¶ ſemper enim

[Matt. 26. a. 2. Luc. 22. a. 1. Matt. 26. a. 6. Io. 12. a. 1. Matt. 26. a. 8. Io. 12. a. 4.]

paupe-

pauperes habetis vobiscum: & cum volueritis pote-
stis illis benefacere: me autem non semper habetis.
Mat.26. b.14. Luc.22. a.6.
8 ? Quod habuit hæc, fecit: præuenit vngere corpus
9 meum in sepulturam. ? Amen dico vobis, vbicunq;
prędicatũ fuerit Euangeliũ istud in vniuerso mundo,
10 & quod fecit hæc, narrabitur in memoriam eius.? Et
Mat.26. b.16. Luc.22. a.6.
B Iudas Iscariotes, vnus de duodecim, abijt ad sum-
11 mos sacerdotes, vt proderet eum illis. ? Qui audien-
tes gauisi sunt: & promiserunt ei pecuniam se datu-
ros. Et quærebat quomodo illum opportune trade-
12 ret.? Et primo die azymorum quando pascha immo
labant, dicunt ei discipuli: Quo vis eamus, & pare-
13 mus tibi vt manduces Pascha? ? Et mittit duos ex di
scipulis suis, & dicit eis: Ite in ciuitatem & occurret
vobis homo lagenam aquæ baiulans, sequimini eũ;
14 ? & quocũque introierit, dicite domino domus, quia
magister dicit: Vbi est refectio mea, vbi pascha cum
15 discipulis meis manducem? ?& ipse vobis demõstra
bit cœnaculum grande, stratũ: & illic parate nobis.
16 ?Et abierunt discipuli eius, & venerunt in ciuitatem:

& inuenerunt sicut di-
xerat illis, & paraue-
Lu.22.b.14. 1.Io.13.c.21.
17 runt pascha.? Vespere
aũt facto, venit cũ duo
18 decim, ? & discumben
tibus eis & manducan
C tibus, ait Iesus: Amen
dico vobis, quia vnus
ex vobis tradet me, q
19 mãducat mecum. ? At
illi cœperunt contrista
ri, & dicere ei singula-
Luc.22. c.21. Psal.40. c.101. Act.1. c.16. Mat.26. b.24. 1.Cor.11. e.24.
20 tim: Nunq d ego? ? Qui
ait illis: Vnus ex duodecim qui intingit mecum ma-
21 num in catino.? & filius quidem hominis vadit sicut
scriptũ est de eo: vę autem homini illi per quem filius
hominis tradetur. bonũ erat ei si non esset natus ho-
22 mo ille.? Et manducantibus illis, accepit Iesus panẽ:
& benedicens fregit, & dedit eis, & ait, Sumite, hoc
23 est corpus meũ. ? Et accepto calice, gratias agens, de-
24 dit eis, & biberunt ex illo omnes.? Et ait illis: Hic est
sanguis meus noui testamenti, qui pro multis effun-
25 detur.? Amen dico vobis, quia iam non bibã de hoc
genimine vitis vsq; in diem illum, cum illud bibam
26 nouum in regno Dei. ? Et hymno dicto exierunt in
Io.16.d.32. Zac.13.a.7. Inf.16.b.7.
27 Montẽ oliuarum.? & ait eis Iesus: Omnes scandali-
zabimini in me in nocte ista: quia scriptum est. Per-
28 cutiam pastorẽ, & dispergẽtur oues.? Sed postquã re-
29 surrexero, præcedam vos in Galilæam.? Petrus au-
tem ait illi: & si omnes scãdalizati fuerint in te, sed
30 non ego.? Et ait illi Iesus: Amen dico tibi: quia tu ho
D die in nocte hac, priusquã gallus vocẽ bis dederit, ter
31 me es negaturus. ? At ille amplius loquebatur: Et si
oportuerit me simul commori tibi, non te negabo. Si-
Mat.26. d.36. Luc.22. d.40.
32 militer autem & omnes dicebant.? Et veniunt in prę
dium, cui nomen Gethsemani: & ait discipulis suis:
33 Sedete hic donec orem.? & assumit Petrum, & Iaco
bum, & Iohannem secum: & cœpit pauere & tędere.
34 ? Et ait illis: Tristis est anima mea vsque ad mortem:
35 sustinete hic, & vigilate. ? Vt cum processisset paulu-
lum, procidit super terram: & orabat vt si fieri posset,
36 transiret ab eo hora.? Et dixit: Abba, pater, oĩa tibi
possibilia sunt: transfer calicem hunc a me, sed non
37 quod ego volo, sed quod tu. ? Et venit, & inuenit eos

dormientes. Et ait Pe-
tro: Simon, dormis? nõ
potuisti vna hora vigi
38 lare? ? Vigilate & ora-
te vt non intretis in tẽ-
tationem. Spiritus qui
dẽ promptus est, caro
39 vero infirma.? Et iterũ
abiens, orauit eundem
40 sermonem dicens: ? Et
reuersus denuo, inue-
nit eos dormientes (e-
E rant enim oculi eorum
41 grauati) & ignorabant quid responderent ei.?Et ve-
nit tertio, & ait illis: Dormite iam & requiescite. Suf-
ficit, venit hora: ecce filius hominis tradetur in ma-
42 nus peccatorum. ? Surgite, eamus: ecce qui me tra-
43 det, prope est.? Et adhuc eo loquẽte, venit Iudas Isca
riotes, vnus de duodecim, & cum eo turba multa cũ
Mat.26. d.47. Luc.22. c.47. Io.18. a.3.
gladijs & lignis, a summis sacerdotibus & Scribis &
44 senioribus. ? Dederat autem traditor eius signũ eis
dicens: Quemcunque osculatus fuero, ipse est: tenete

45 eũ, & ducite cautè. ? Et
cum venisset, statim ac
cedens ad eũ, ait: Aue
Rabbi: & osculatus est
46 eũ. ? At illi manus inie
cerunt in eũ: & tenue-
47 runt eũ. ? Vnus autem
quidã de circumstanti-
bus educens gladium,
percussit seruum sum-
mi sacerdotis: & ampu
tauit illi auriculam.
48 ? Et respondens Iesus,
ait illis: Tanquã ad latronem existis cum gladijs et li
49 gnis comprehẽdere me? ? quotidie eram apud vos in
templo docens, & non me tenuistis. Sed vt implean-
Mat.26. f.56.
50 tur scripturæ. ? Tunc discipuli eius relinquentes eũ,
51 omnes fugerunt.? Adolescens autem quidam seque-
F batur eum amictus sindone super nudo: Et tenuerũt
52 eum. ? At ille reiecta sindone, nudus profugit ab eis
Luc.22. f.54. Io.18.c.10.
53 ? Et adduxerunt Iesum ad summũ sacerdotem: & cõ

uenerunt omnes sacer-
dotes & Scribæ & se-
54 niores. ? Petrus autem
a lõge secutus est eum
vsque intro in atrium
summi sacerdotis: & se
debat cum ministris ad
ignem, & calefaciebat
Mat.26. f.59.
55 se. ? Summi vero sacer
dotes & omne conci-
lium quærebant aduer
sus Iesum testimoniũ,
vt eum morti traderẽt:
56 nec inueniebant. ? Multi enim testimoniũ falsum di-
cebant aduersus eum: & conuenientia testimonia
57 non erant. ? Et quidam surgentes, falsum testimo-
58 nium ferebant aduersus eum, dicentes: ? Quoniam
nos audiuimus eum dicentem: Ego dissoluam tem-
Ioh.2.d.19.
plum hoc manufactum, & per triduum aliud non
59 manufactum, ædificabo. ? Et non erat conueniens
60 testimonium illorum. ? Et exurgens summus sacer-

33 cifixi erant, conuiciabantur ei. ¶ Et facta hora sexta, tenebræ factæ sunt per totam terram vsque in horam 34 nonam. ¶ Et hora nona exclamauit Iesus voce magna, dicens: Eloi, eloi, lamma sabacthani? quod est interpretatum: Deus meus, Deus meus, vt quid dereliquisti me? 35 ¶ Et quidam de circunstantibus audientes, D dicebant: Ecce Eliam vocat. ¶ Currens autem vnus, 36 & implens spongiam aceto, circumponensque calamo, potum dabat ei, dicēs: Sinite, videamus si veniat 37 Elias ad deponendum eum. ¶ Iesus autem emissa vo-38 ce magna expirauit. ¶ Et velum templi scissum est in 39 duo, a summo vsque deorsum. ¶ Videns autem Centurio, qui ex aduerso stabat, quia sic clamans expirasset 40 ait: Vere hic homo filius Dei erat. ¶ | Erant autem & mulieres de longe aspicientes: inter quas erat Maria Magdalene, & Maria Iacobi minoris, & Ioseph ma-41 ter, & Salome: ¶ & cum esset in Galilæa, |sequebantur eum, & ministrabant ei, & aliæ multę, quę simul cum 42 eo ascenderant Ierosolymam. ¶ |Et cum iam sero esset factum (quia erat Parasceue, quod est ante sabbatum,) 43 ¶ venit Ioseph ab Arimathæa, nobilis decurio, qui & ipse erat expectans regnum Dei, & audacter introiuit ad Pilatum, & petijt corpus 44 Iesu. ¶ Pilatus autem mirabatur si iam obijsset. Et accersito Centurione, interrogauit eum, si iam mortuus 45 esset. ¶ Et cum cognouisset a Centurione, donauit corp⁹ Ioseph. 46 Ioseph ¶ autem mercatus sindonem, & deponens eum inuoluit sindone, & posuit eum in monumento, quod erat excisum de petra, & aduoluit lapidem ad ostium monumen-47 ti. Maria ¶ autem Magdalene, & Maria Ioseph aspiciebant, vbi poneretur.

Psal. 21. a. 1. Mat. 27. e. 46. Psal. 68. c. 20. Matt. 27. f. 55. Luc. 8. a. 2. Mat. 27. g. 57. Luc. 23. g. 50. Ioh. 19. g 38.

CAPVT XVI.

1 A ET cum transisset sabbatum, Maria Magdalene, & Maria Iacobi, & Salome emerunt aromata, ut venientes vngerent Iesum. 2 ¶ Et valde mane vna sabbatorum, veniunt ad monumentum, orto iam sole. 3 ¶ Et dicebant adinuicem: Quis reuoluet nobis lapidem ab ostio 4 monumenti? Et ¶ respicientes viderunt reuolutum la-5 pidem. Erat quippe magnus valde. ¶ | Et introeuntes in monumētum, uiderunt iuuenem sedentem in dex-6 tris, coopertum stola candida: & obstupuerunt. ¶ Qui dicit illis: Nolite expauescere: Iesum quæritis Nazarenum crucifixum: surrexit, non est hic: ecce 7 locus, vbi posuerunt eum. ¶ Sed ite, dicite discipulis eius, & Petro, quia præcedit vos in Galilæam: ibi eum videbitis, |sicut dixit vo-8 bis. ¶ At illæ exeuntes, fugerunt de monumēto. inuaserat enim eas tremor, & pauor: & nemini quidquam dixerunt. timebāt enim. 9 ¶ Surgens autem mane prima sabbati, apparuit primo Marię Magdalenæ, de qua eiecerat septem dæmonia. 10 ¶ Illa vadens nunciauit his qui cum eo fuerant, lugentibus & flētibus. 11 C ¶ Et illi audientes, quia viueret, & visus esset ab ea, non cre-12 diderunt. ¶ Post hæc autem |duobus ex his ambulantibus ostensus est in alia 13 effigie, euntibus in villam. ¶ & illi euntes nunciauerunt cæteris: nec illis 14 crediderunt. ¶ |Nouissime recumbentibus illis vndecim apparuit: & exprobrauit incredulitatem eorum, & duritiam cordis, quia ijs, qui viderant eum resurrexisse non credi-15 derūt. ¶ Et dixit eis: |Euntes in mundum vniuersum, prædicate Euangelium omni creaturę. 16 ¶ Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit: qui 17 vero non crediderit, condemnabitur. ¶ Signa autem D eos, qui crediderint, hæc sequentur. In nomine meo 18 |dęmonia eijcient, |Linguis loquentur nouis. ¶ |Serpentes tollent: Et si mortiferum quid biberint, non eis nocebit: |Super ægros manus imponēt 19 & bene habebunt. ¶ Et Dominus quidem Iesus postquam loquutus est eis, | assumptus est in cœlum, & sedet 20 a dextris Dei. ¶ illi autem profecti prædicauerunt, vbique Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis.

Matt. 28. a. 1. Luc. 24. a. 1. Ioh. 20. a. 1. Matt. 28. a. 5. Luc. 24. a. 4. Io. 20. c. 14. Mat. 26. c. 32. Sup. 14. c. 28. Ioh. 20. d. 16. Lucæ 8. a. 2. Lu. 24. b. 13. Luc. 24. e. 36. Ioh. 20. c 19. Matt. 28. d. 19. Act. 16. d. 18. Act. 2. a. 4. & 10. g 46. Act. 28. a. 5. Act. 28. b 8. Luc. 24. g. 51.

Euangelij, secundum Marcum, finis.

HIERONYMVS IN CATALOGO
Scriptorum Ecclesiasticorum.

LVCAS medicus Antiochensis, vt eius scripta indicant, Græci sermonis non ignarus fuit, sectator Apostoli Pauli, & omnis peregrinationis eius comes, scripsit Euangelium, de quo idem Paulus: Misimus, inquit, cum illo fratrem, cuius laus est in Euangelio per omnes Ecclesias. Et ad Colossenses: Salutat vos Lucas medicus charissimus. Et ad Timotheum: Lucas est mecum solus. Aliud quoque edidit volumen egregium, quod titulo praxis apostolon prænotatur, cuius historia, vsque ad biennium Romæ commorantis Pauli peruenit, id est, vsque ad quartum Neronis annum. Ex quo intelligimus in eadem vrbe librum esse compositum. Igitur periodon Pauli, & Theclæ, & totam baptizati Leonis fabulam inter apocryphas scripturas computamus. Quale enim est, vt indiuiduus comes Apostoli, inter cæteras eius res, hoc solum ignorauerit? Sed & Tertullianus vicinus eorum temporum, refert præsbyterum quendam in Asia spoudastēn Apostoli Pauli, conuictum apud Iohannem, quod author esset Libri: & confessum se hoc Pauli amore fecisse, & ob id excidisse, quidam suspicantur, quotiescunque in epistolis suis Paulus, dicit: Iuxta Euangelium meum, de Luca significare volumine: & Lucam non solum ab Apostolo Paulo didicisse Euangelium, qui cū Domino in carne non fuerat, sed a cæteris Apostolis: quod ipse quoque in principio sui voluminis declarat, dicens: Sicut tradiderunt nobis qui a principio ipsi viderunt, et ministri fuerunt sermonis. Igitur Euangelium, sicut audierat scripsit. Acta vero Apostolorum, sicut viderat, composuit. Vixit octoginta & quattuor annos, vxorem non habens. Sepultus est Constantinopoli: ad quam vrbem vicesimo Constantini anno, ossa eius cum reliquijs Andreæ Apostoli translata sunt de Achaia.

SANCTVM IESV CHRISTI
EVANGELIVM
Secundum Lucam.

CAPVT PRIMVM.

1 A QVoniā quidem multi conati sunt ordinare narrationē, q̄ in nobis completæ sunt rerum. 2 ¶ Sicut tradiderunt nobis, qui ab initio ipsi viderunt, & ministri fuerunt sermonis: 3 ¶ visum est, & mihi assequuto omnia a principio diligenter, ex ordine tibi scribere, optime Theophile, 4 ¶ vt cognoscas eorum verborum de quibus eruditus es, veritatem. 5 ¶ Fuit in diebus Herodis Regis Iudææ, sacerdos quidam nomine Zacharias, de vice Abia: & vxor illius de filiabus Aaron, & nomen eius Elisabeth. 6 ¶ Erant autem iusti ambo ante Deum, incedentes in omnibus mandatis, & iustificationibus Domini sine querela, 7 ¶ & non erat illis filius, eo quod esset Elisabeth sterilis, & ambo processissent in diebus suis. 8 ¶ Factum est autem, cum sacerdotio fungeretur in ordine vicis suæ ante Deum, 9 ¶ secundum consuetudinem sacerdotij, sorte exijt, vt | incensum poneret ingressus in templum Domini. 10 ¶ | Et omnis multitudo populi erat, orans foris hora incensi. 11 ¶ Apparuit autem illi Angelus Domini, stans a dextris altaris incensi. 12 ¶ Et Zacharias turbatus est, videns: & timor irruit

Marginal notes: Act. 1. a — 1. Paral. 24. a. 10. — Exo. 30. b. 7. Leu. 16. d 17.

13 ſuper eum. ¶ Ait autē ad illum angelus. Ne timeas Zacharia quoniā exaudita eſt deprecatio tua: & vxor tua Eliſabeth pariet tibi filium,|& vocabis nomē 14 eius Iohannem. ¶ et erit gaudium tibi et exultatio, & multi in natiuitate eius gaudebunt. 15 ¶ erit enim magnus coram Domino: & vinū & ſiceram non bibet: & Spiritu ſancto replebitur ad-
16 huc ex vtero matris ſuæ. ¶ | & multos filiorum Iſrael
17 conuertet ad Dominū Deum ipſorum. ¶ & ipſe præcedet ante illum in ſpiritu & virtute Eliæ: vt conuertat corda patrum in filios, & incredulos ad prudentiā
18 iuſtorum, parare Domino plebem perfectam. ¶ Et dixit Zacharias ad angelum: Vnde hoc ſciā? ego enim
19 ſum ſenex, & vxor mea proceſſit in diebus ſuis. ¶ Et reſpondens angelus, dixit ei: Ego ſum Gabriel qui aſto ante Deum: & miſſus ſum loqui ad te, & hæc tibi
20 euangelizare. ¶ Et ecce eris tacens, & non poteris loqui vſq; in diem quo hęc fiant, pro eo quod non credidiſti verbis meis, quæ implebūtur in tempore ſuo.
21 ¶ Et erat plebs expectans Zachariam: & mirabantur
22 quod tardaret ipſe in templo. ¶ Egreſſus autem non
C poterat loqui ad illos: & cognouerunt quod viſionē vidiſſet in templo. Et ipſe erat innuens illis: & per-
23 manſit mutus. ¶ Et factum eſt: vt impleti ſunt dies of-
24 ficij eius, abijt in domum ſuam. ¶ Poſt hos autem dies concepit Eliſabeth vxor eius: & occultabat ſe men-
25 ſibus quinque, dicens: ¶ Quia ſic fecit mihi Dominus in diebus quibus reſpexit auferre opprobriū meum
26 inter homines. ¶ In menſe autem ſexto, miſſus eſt angelus Gabriel a Deo in ciuitatem Galileæ, cui no-
27 men Nazareth, ¶ ad virginē deſpōſatam viro cui nomen erat Ioſeph, de domo Dauid: & nomen virginis
28 Maria. ¶ Et ingreſſus angelus ad eam dixit: Aue gratia plena, Dominus tecū: Benedicta tu in mu-

29 lieribus. ¶ Quæ cum audiſſet, turbata eſt in ſermone eius, & cogitabat qualis eſſet iſta ſa-
30 lutatio. ¶ Et ait angelus ei: Ne timeas Maria, inuenisti enim gratiam
31 apud Deum: ¶| ecce cōcipies in vtero et paries filium: | & vocabis no-
32 men eius Ieſum. ¶ hic erit magnus: & filius Altiſſimi vocabitur, & dabit il-
33 li Dominus Deus ſedem Dauid patris eius, ¶ | & regnabit in domo Iacob in æternum, & regni eius non
34 erit finis. ¶ Dixit autem Maria ad angelum: Quomo-
D do fiet iſtud: quoniam virum non cognoſco? ¶ Et re-
35 ſpondens angelus dixit ei: Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & virtus Altiſſimi obumbrabit tibi. Ideoq; & quod naſcetur ex te ſanctum, vocabitur filius Dei:
36 ¶ Et ecce Eliſabeth cognata tua: & ipſa concepit filiū in ſenectute ſua. & hic menſis ſextus eſt illis quæ
37 vocatur ſterilis: ¶ quia non erit impoſſibile apud Deū

| Infr. f. 36.

Mat. 11. b. 14. Mala. 4 b. 6.

| Iſa. 7. c. 14. Inf. 2. c. 21. Mat. 1. d. d. 21.

| Dan. 7. d. 14. & g. 27. Mic. 4. b. 7.

38 omne verbum. ¶ Dixit autem Maria: Ecce ancilla Domini, fiat mihi ſecundum verbum tuum. ¶ Et di-
39 ſceſſit ab illa angelus. ¶ Exurgens autem Maria in diebus illis abijt in montana cum feſtinatione in ci-
40 uitatem Iuda: ¶ & intrauit in domum Zachariæ, et ſa-
41 lutauit Eliſabeth. ¶ Et factum eſt: vt audiuit ſalutationē Mariæ Eliſabeth, exultauit infans in vtero eius: et
42 repleta eſt Spiritu ſancto Eliſabeth: ¶ & exclamauit voce magna, & dixit: Benedicta tu inter mulieres, & & benedictus fructus

43 ventris tui: ¶ Et vnde hoc mihi vt veniat mater Dn̄i mei ad me?
44 ¶ Ecce enim vt facta eſt vox ſalutationis tuę in auribus meis, exultauit in gaudio infans in vte-
45 ro meo. ¶ & beata quæ credidiſti, quoniā perficientur ea quæ dicta ſunt tibi a Domino.
46 ¶ Et ait Maria: Magni-
B ficat anima mea Dominum.
47 ¶ Et exultauit ſpiritus meus in Deo ſalutari meo.
48 ¶ Quia reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ: ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes.
49 ¶ Quia fecit mihi magna qui potens eſt, & ſanctum nomen eius.
50 ¶ Et miſericordia eius a progenie in progenies timentibus eum.
51 ¶ Fecit potentiam in | brachio ſuo: | diſperſit ſuperbos mente cordis ſui.
52 ¶ Depoſuit potentes de ſede, & exaltauit humiles.
53 ¶ | Eſurientes impleuit bonis: & diuites dimiſit inanes.
54 ¶ Suſcepit Iſrael puerum ſuum, recordatus miſericordiæ ſuæ.
55 ¶| Sicut locutus eſt ad patres noſtros, Abraham & ſemini eius in ſecula.
56 ¶ Manſit autem Maria cum illa quaſi mēſibus tribus:
57 & reuerſa eſt in domum ſuam. ¶ Eliſabeth autem im-
58 pletum eſt tempus pariendi, & peperit filium. ¶ Et audierunt vicini & cognati eius, quia magnificauit Dominus miſericordiam ſuam cum illa, | & congratula-
59 bantur ei. ¶ Et factum eſt: in die octauo venerunt circūcidere puerum, & vocabant eū nomine patris ſui,
6 Zachariam. ¶ Et reſpondens mater eius, dixit: Nequa-
61 quam, ſed vocabitur Iohannes. ¶ Et dixerunt ad illā: Quia nemo eſt in cognatione tua qui vocetur hoc no-
62 mine. ¶ Innuebant autē patri eius, quem vellet voca-
63 ri eum. ¶ Et poſtulans pugillarem, ſcripſit, dicens: | Io-
64 hannes eſt nomen eius. Et mirati ſunt vniuerſi. ¶ Apertum eſt autem illico os eius, & lingua eius, & loque-
65 batur benedicens Deum. ¶ Et factus eſt timor ſuper omnes vicinos eorum, & ſuper omnia montana Iu-
66 dææ diuulgabantur omnia verba hæc. ¶ & poſuerunt omnes qui audierant in corde ſuo, dicentes: Quis, putas, puer iſte erit? Etenim manus Domini erat cum
67 illo: ¶ Et Zacharias pater eius, repletus eſt Spiritu Sancto, & prophetauit dicens.
68 ¶| Benedictus Dominus Deus Iſrael: quia viſitauit, & fecit redemptionem plebis ſuæ:
69 ¶ Et erexit cornu ſalutis nobis, in domo Dauid pueri ſui.

Iſa. 51. b. 9
Pſ 32. b. 10.
Iſa. 29. c. 15.
Pſ. 33. b. 11.
2. Reg. 2. b 5.
Iſa 30. d. 18. & 41. b. 8. & 54 b. 5.
Ier 31. a. 3. & d. 20.
Pſ. 131. c. 11.
Ge. 17. c. 19. et 22. c. 16.
| Supt. b. 14.
| Supt. b. 13.
Infr. 2. d. 30.
Mat. 1. d. 21.

70 ¶| Sicut locutus est per os sanctorum, qui a seculo sunt prophetarum eius.

71 ¶| Salutem ex inimicis nostris, & de manu omnium qui oderunt nos.

72 ¶Ad faciẽdam misericordiam cum patribus nostris, & memorari testamenti sui sancti.

73 ¶| Iusiurandum quod iurauit ab Abraham patrem nostrum, daturum se nobis.

74 ¶ Vt sine timore de manu inimicorum nostrorum liberati, seruiamus illi.

75 ¶| In sanctitate & iustitia coram ipso, omnibus diebus nostris.

76 ¶|Et tu puer, propheta Altissimi vocaberis:| præibis enim ante faciem Domini parare vias eius.

77 ¶ Ad dandam scientiam salutis plebi eius, in remissionem peccatorum eorum.

78 ¶ Per viscera misericordiæ Dei nostri, in quibus visitauit nos Oriens ex alto.

79 ¶ Illuminare his qui in tenebris & in vmbra mortis sedent: ad dirigendos pedes nostros in viam pacis.

80 ¶ Puer autẽ crescebat & confortabatur spiritu, & erat in desertis vsque in diẽ ostensionis suę ad Israel.

Ps. 131. d. 17. Ps. 73. c. 12. Ier. 23. a. 6. & 30. b. 10. Ge. 22. c. 16. Iere. 31. f. 33. Heb. 6. c. 13. & d. 17. 1. Pet. 1. c. 15. Malac. 4. b. 5. Sup. b. 17. Zac. 3. d. 9 & 6. c. 12. Malac. 4. a. 2.

CAPVT II.

1 A Factum est aũt, in diebus illis exijt edictum a Cæsare Augusto, vt describeretur vniuersus orbis. 2 ¶ Hæc descriptio prima, facta est a præside Syriæ Cyrino. 3 ¶ Et ibant oẽs vt profiterẽtur, singuli in suam ciuitatẽ. 4 ¶ Ascendit aũt & Ioseph a Galilæa de ciuitate Nazareth in Iudæã, in ciuitatem Dauid quæ vocatur| Bethleẽ: eo quod esset de domo & familia Dauid, 5 ¶ vt profiteretur cũ Maria desponsata sibi vxore, prægnante. 6 ¶ Factũ est autem cũ essent ibi, impleti sunt dies vt pareret. 7 ¶ Et peperit filium suum primogenitum, et pannis eum inuoluit, & reclinauit eum in præsepio: quia non erat eis locus in diuersorio. 8 ¶ Et pastores erãt in regione eadem vigilantes, & custodientes vigilias noctis super gregẽ suum. 9 B ¶ Et ecce angelus Domini stetit iuxta illos, & claritas Dei circunfulsit illos, & timuerũt timore magno. 10 ¶ Et dixit illis angelus: Nolite timere: ecce enim euangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo. 11 ¶ quia natus est vobis hodie Saluator, qui est 12 Christus Dominus in ciuitate Dauid. ¶ Et hoc vobis signum: Inuenietis infantem pãnis inuolutum, & positum in præsepio. 13 ¶ Et subito facta est cum angelo multitudo militię cęlestis laudantiũ Deum, & dicentium: Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. 15 ¶ Et factũ est, vt discesserunt ab eis angeli in cœlum, pastores loquebantur ad inuicem: Transeamus vsq; Bethlẽ, & videamus hoc verbum quod factum est, quod Dñs ostendit nobis. 16 ¶ Et C venerunt festinantes, & inuenerunt Mariã & Ioseph, & infantem positum in præsepio. 17 ¶ Videntes autem cognouerunt de verbo quod dictum erat illis de puero hoc. 18 ¶ Et omnes qui audierunt, mirati sunt: & de his quæ dicta erant a pastoribus ad ipsos. 19 ¶ Maria autem conseruabat omnia verba hæc, cõferens in corde suo. 20 ¶ Et reuersi sunt pastores, glorificãtes, & laudantes Deum in oĩbus quæ audierant, & viderãt sicut dictũ est ad illos. 21 ¶ Et postquam consummati sunt dies octo vt circũcideretur puer: | vocatum est nomen eius Iesus, quod vocatum est ab angelo priusquam in vtero cõciperetur. 22 ¶ Et postquã impleti sunt dies purgationis eius| secundũ legẽ Moysi, tulerunt illum in Ierusalẽ, vt sisterẽt eum Dño, 23 ¶ sicut scriptum est in lege Dñi: | Quia omne masculinum adaperiens vuluam, sanctũ Dño vocabitur. 24 ¶ & vt darent hostiam| secundũ quod dictum est in lege Dñi, par turturũ, aut duos pullos columbarũ. 25 ¶ Et ecce: homo erat in Ierusalẽ, cui nomen Simeon, & homo iste iustus & timoratus, expectans consolationẽ D Israel: & Spiritus sanctus erat in eo. 26 ¶ Et rñsum acceperat a Spiritu sancto nõ visurũ se mortẽ nisi prius videret Christum Dñi. 27 ¶ Et venit in spũ in templum. Et cũ induceret puerũ Iesum parentes eius, vt facerent secundũ consuetudinẽ legis pro eo: 28 ¶ & ipse accepit eũ in vlnas suas, & benedixit Deũ, & dixit: 29 ¶ Nũc dimittis seruum tuum Domine, secundum verbum tuum in pace.

Mic. 5. a. 2. Mat. 2. a. 6. Ioh. 7. f. 42. Ge. 17. b. 12. Leuit. 12. a. 3. Sup. 1. c. 31. Mat. 1. c. 21. Leuit. 12. a. 6. Exo. 13. a. 2. Nu. 8. c. 16. Leuit. 12. b. 8.

30 ¶ Quia viderunt oculi mei salutare tuum.

31 ¶ Quod parasti ante faciem omnium populorum.

32 ¶ Lumen ad reuelationem gentium, & gloriam plebis tuæ Israel.

33 ¶ Et erat pater eius & mater mirantes super his quæ dicebantur de illo. 34 ¶ Et benedixit illis Simeon: & dixit ad Mariam matrem eius: | Ecce positus est hic in ruinam & in resurrectionem multorum in Israel, & in signum cui contradicetur: 35 ¶ & tuam ipsius animã pertransibit gladius, vt reuelentur ex multis cordibus cogitationes. 36 ¶ Et erat Anna prophetissa, filia Phanuel, de tribu Aser: hæc processerat in diebus multis, & vixerat cum viro suo annis septem a vir-

Isa. 8. c. 14. Ro. 9. g. 32. 1. Pet. 2. b. 8.

ginitate

37 ginitate sua.⁋ Et hæc vidua vsque ad annos octoginta quattuor: quę nō discedebat de templo, ieiunijs &
38 obsecrationibus seruiēs nocte ac die: ⁋ Et hęc ipsa ho
F ra superueniens confitebatur Domino: & loquebatur de illo omnibus qui expectabant redemptionem
39 Israel. ⁋Et vt perfecerunt omnia secundū legem Domini, reuersi sunt in Galilęam, in ciuitatem suam Na
40 zareth.⁋Puer autem crescebat, & confortabatur: ple-
41 nus sapientia, & gratia Dei erat in illo. ⁋Et ibant parentes eius per omnes annos in Ierusalem, | in die so-
42 lemni Paschæ.⁋ Et cum factus esset annorum duodecim ascendentibus illis Ierosolymam secundum con-
43 suetudinem diei festi, ⁋ consummatisque diebus cum redirent, remansit puer Iesus in Ierusalem, & non co-
44 gnouerunt parentes eius.⁋Existimantes autem illum esse in comitatu, venerunt iter diei: & requirebant eū
45 inter cognatos & notos. ⁋ Et non inuenientes regressi sunt in Ierusalem, requirentes eum. Et factum est, post triduum inuenerunt illum in tēplo sedentem in medio doctorum, audientem illos, & interrogantem
47 eos.⁋Stupebant autem omnes qui eum audiebant, super prudentia
48 & responsis eius. ⁋ Et videntes, admirati sunt. Et dixit mater eius ad illum: Fili quid fecisti nobis sic? ecce pater tuus & ego
49 dolentes quærebamus te. ⁋ Et ait ad illos: Quid est quod me quærebatis? nesciebatis quia in his quæ pa-
50 tris mei sunt oportet me esse? ⁋ Et ipsi non intellexe-
51 runt verbum quod loquutus est ad eos. ⁋ Et descendit cum eis, & venit Nazareth: & erat subditus illis: & mater eius conseruabat omnia verba hæc in cor-
52 de suo.⁋Et Iesus proficiebat sapientia & ętate, & gratia apud Deum & homines.

Exo. 23. c. 15. & 34.b.17 Deut.16 a.1.

Mat.7.d 28. Mar.1.b 22. Infr.4.c 32. Ioh.7.b 15.

CAPVT III.

1 A Nno autem quintodecimo imperij Tyberij Cæsaris, procurante Pontio Pilato Iudęam, tetrarcha autem Galilææ Herode, Philippo autem fratre eius tetrarcha Ituręæ, & Trachonitidis
2 regionis, & Lysania Abilinæ tetrarcha, ⁋ sub principibus sacerdotum Anna & Caipha: factum est verbū
3 Dñi super Iohannē, Zachariæ filium in deserto. ⁋ | Et venit in omnē regionē Iordanis, prędicans baptismū pęnitentię in remissionē peccatorum:
4 ⁋ sicut scriptū est in libro sermonū Isaię prophetę: | Vox clamantis in deserto: Parate viā Domini, rectas facite
5 B semitas eius. ⁋ omnis vallis implebitur: & omnis mons & collis humiliabitur: & erunt
6 praua in directa, & aspera in vias planas. ⁋ & videbit
7 omnis caro salutare Dei. ⁋ Dicebat ergo ad turbas q̄ exibant vt baptizarentur ab ipso: Genimina vipe-

| Matt.3. a.1. Marc. 1 a.3.

| Isa. 40. a.3. Ioh.1. c 23. Matt. 3 b.7

8 rarum, quis ostendit vobis fugere a ventura ira? ⁋Facite ergo fructus dignos pęnitentię, & ne cęperitis dicere: Patrem habemus Abraham. Dico enim vobis, quia potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios
9 Abrahæ.⁋Iam enim securis ad radicem arborum posita est. Omnis ergo arbor non faciens fructum bonū,
10 excidetur, & in ignem mittetur. ⁋ Et interrogabant
11 eum turbæ, dicentes: Quid ergo faciemus? ⁋Respon-
C dens autem, dicebat illis: Qui habet duas tunicas, det
12 non habenti: & qui habet escas, similiter faciat. ⁋Venerunt autem & publicani vt baptizarentur, & dixe-
13 runt ad illū: Magister: quid faciemus? ⁋ At ille dixit ad eos: Nihil amplius quam quod constitutum est vo-
14 bis, faciatis. ⁋Interrogabant autem eum & milites, dicentes: Quid faciemus & nos? Et ait illis: Neminem concutiatis, neque calumniam faciatis: & contenti e-
15 stote stipendijs vestris, ⁋Existimante aūt populo, &
D cogitantibus omnibus in cordibus suis de Iohanne,
16 ne forte ipse esset Christus: ⁋ respondit Iohannes, dicens omnibus: | Ego quidem aqua baptizo vos: veniet autem fortior me, cuius non sum dignus soluere corrigiam calceamentorum eius, | ipse vos baptizabit
17 in Spiritu sancto, & igni. ⁋|cuius ventilabrum in manu eius, & purgabit aream suam, & congregabit triticum in horreum suum, paleas autem comburet igni
18 inextinguibili. ⁋Multa quidem & alia exhortans euā
19 gelizabat populo. ⁋ | Herodes autem tetrarcha cum corriperetur ab illo de Herodiade vxores fratris sui,
20 & de omnibus malis quæ fecit Herodes. ⁋ adiecit & hoc super omnia, & inclusit Iohannem in carcerem.
21 ⁋| Factum est autem cum baptizaretur omnis popu-
E lus, & Iesu baptizato & orante, apertum est cœlum:
22 ⁋ & descendit Spiritus sanctus corporali specie sicut columba in ipsum: & vox de cœlo facta est: |Tu es filius meus dilectus, in te complacui
23 mihi. ⁋ Et ipse Iesus erat incipiens quasi annorum triginta: vt putabatur, filius Ioseph
24 qui fuit Heli, ⁋ qui fuit Matthat, qui fuit Leui, qui fuit Melchi, qui fuit Ianne, qui fuit Io-
25 seph. ⁋qui fuit Matthathiæ, qui fuit Amos, qui fuit Nahū, qui fuit Hesli, qui
26 fuit Nagge, ⁋qui fuit Matthat, qui fuit Matthathiæ,
27 qui fuit Semei, qui fuit Ioseph, qui fuit Iuda, ⁋qui fuit
F Iohanna, qui fuit Resa, qui fuit Zorobabel, q fuit Sa-
28 lathiel, qui fuit Neri, ⁋qui fuit Melchi, qui fuit Addi,
29 qui fuit Cosan, qui fuit Elmadam, qui fuit, ⁋Her, qui fuit Iesu, qui fuit Eliezer, qui fuit Iorim, qui fuit Mat
30 that, qui fuit Leui, ⁋qui fuit Simeō, qui fuit Iuda, qui
31 fuit Ioseph, qui fuit Iona, qui fuit Eliakim, ⁋ qui fuit Mela, qui fuit Menna, qui fuit Matthata, qui fuit
32 Nathan, qui fuit Dauid, ⁋ qui fuit Iesse, qui fuit Obed, qui fuit Booz, qui fuit Salmō, qui fuit Naasson,
33 ⁋qui fuit Aminadab, qui fuit Aram, qui fuit Esron,
G qui fuit Phares, qui fuit Iudæ, ⁋qui fuit Iacob, qui fuit
34 Isaac, qui fuit Abrahæ, qui fuit Thare, qui fuit Na-
35 chor, ⁋ qui fuit Sarug, qui fuit Ragau, qui fuit Pha-
36 leg, q fuit Heber, q fuit Sale, ⁋qui fuit Cainan, q fuit Arphaxad, qui fuit Sē, qui fuit Noe, q fuit Lamech,

Iacob 2. c.15. 1.Ioh. 3. c.17

| Mat 3.c 11. Marc. 1. a.8. Ioh.5.d. 36. | Act.1.a. 5. & 11. b. 16. & 19 a.4. Mat.3.c. 12. Matt.14 a3. Mar.6.c. 17. Mat 3.c. 13. Marc. 1. a 9 Ioh.1.d 32. Isa. 42. a 1. Mat.4.d. 17.& 17 a.5. Inf.9. d. 35. 2.Pet.1. c 19 Matt.13. g.55. Marc. 6. a.3. Inf.4. d. 22. Ioh.1. f. 45.& 6.e 42.

Matt. 1. a.6.

37 qui fuit Mathusale, qui fuit Henoch, qui fuit Iared, 38 qui fuit Malaleel, qui fuit Cainan, qui fuit Henos, qui fuit Set, qui fuit Adam, qui fuit Dei.

CAPVT IIII.

1 A Iesus autem plenus Spiritu sancto, regressus est a Iordane, & agebatur in Spiritu in deserto, 2 diebus quadraginta, & tentabatur a diabolo. Et nihil manducauit in diebus illis: & cõsummatis illis, esuriit. 3 Dixit autem illi diabolus: Si filius Dei es, dic lapidi huic, vt panis fiat: 4 Et respondit ad illum Iesus: Scriptum est: Quia non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo Dei. 5 Et duxit illum diabolus in montem excelsum, & ostendit illi omnia regna orbis terræ in momẽto temporis: 6 & ait illi: Tibi dabo potestatẽ hanc vniuersam, & gloriam illorum: quia mihi tradita sunt, & cui volo, do illa. 7 Tu ergo si adoraueris coram me, erunt tua omnia. 8 Et respondens Iesus, dixit illi: Scriptum est, B Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies. 9 Et duxit illum in Ierusalem, & statuit eum super pinnam templi: & dixit illi: Si filius Dei es, mitte te hinc deorsum. 10 Scriptum est enim quod angelis suis mandauit de te, vt conseruent te: 11 & quia in manibus tollent te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. 12 Et respondens Iesus, ait illi: Dictum est: Non tentabis Dominum Deũm tuum. 13 Et consummata omni tentatione diabolus recessit ab illo, vsque ad tempus. 14 Et regressus est Iesus in virtute Spiritus in C Galilæam, & fama exiit per vniuersam regionem de illo. 15 Et ipse docebat in synagogis eorum, & magnificabatur ab omnibus. 16 Et venit Nazareth, vbi erat nutritus: & intrauit secundum consuetudinem suam, die sabbati in synagogam, & surrexit legere. 17 Et traditus est illi liber Isaiæ prophetæ. Et vt reuoluit librũ, 18 inuenit locum, vbi scriptum erat: Spiritus Domini super me, propter quod vnxit me, euangelizare pauperibus misit me, sanare contritos corde, 19 prædicare captiuis remissionem, & cæcis visum, dimittere confractos in remissionem, prædicare annum Domini acceptum, & diem retributionis. 20 Et cum plicuisset librum, D reddidit ministro, & sedit. Et omnium in synagoga oculi erant intendentes in eum. 21 Cœpit autem dicere ad illos: Quia hodie impleta est hæc scriptura 22 in auribus vestris. Et omnes testimonium illi dabãt: & mirabantur in verbis gratiæ, quæ procedebant de ore ipsius & dicebant: Nonne hic est filius Ioseph? 23 Et ait illis: Vtique dicetis mihi hanc similitudinem: Medice, cura teipsum: quãta audiuimus facta in Capharnaum, 24 fac & hic in patria tua. Ait autem: Amen dico vobis, quia nemo propheta acceptus est in patria sua. 25 In veritate dico vobis, multæ viduæ erant in diebus Eliæ in Israel, quando clausum est cœlum annis tribus, & mensibus sex, cum facta esset fames 26 magna in omni terra. & ad nullam illarum missus E est Elias, nisi in Sarepta Sidoniæ, ad mulierem viduam. 27 Et multi leprosi erant in Israel sub Elisæo propheta: & nemo eorum mundatus est nisi Naaman 28 Syrus. Et repleti sunt omnes in synagoga ira, hæc audientes. 29 Et surrexerunt, & eiecerunt illum extra ciuitatem, & duxerunt illum, vsque ad supercilium montis: super quem ciuitas illorum erat ædificata, vt præ30cipitarent eum. Ipse autem transiens per medium illorum, ibat. 31 Et descendit in Capharnaum ciuitatem 32 Galilææ: ibique docebat illos sabbatis. Et stupebãt in doctrina eius: quia in potestate erat sermo ipsius. 33 Et in synagoga erat homo habens dæmonium immundum, & exclamauit voce magna, 34 dicens: Sine: quid nobis & tibi Iesu F Nazarene? venisti perdere nos? scio te qui sis Sanctus Dei. 35 Et increpauit illum Iesus, dicens: Obmutesce, & exi ab eo. Et cum proiecisset illum dæmonium in medium, 36 exiit ab illo, nihilque illum nocuit. Et factus est pauor in omnibus, & colloquebantur ad inuicem, dicentes: Quod est hoc verbum, quia in potestate, & 37 virtute imperat immundis spiritibus, & exeunt? Et diuulgabatur fama de illo in omnem locum regio38nis. Surgens autem Iesus de synagoga, introiuit in domum Simonis. Socrus autem Simonis tenebatur 39 magnis febribus: & rogauerunt illum pro ea: Et stãs super illam imperauit febri: & dimisit illam. Et con40tinuo surgens ministrabat illis. Cum autem sol occi G disset, omnes qui habebant infirmos variis languoribus, ducebant illos ad eum. At ille singulis manus im41ponens, curabat eos. Exibant autem demonia a multis clamantia, & dicentia: Quia tu es filius Dei: & increpans non sinebat ea loqui, quia sciebant ipsum 42 esse Christum. Facta autem die, egressus ibat in desertum locum: & turbæ requirebant eum, & venerũt vsque ad ipsum: & detinebant illum, ne discederet 43 ab eis. Quibus ille ait: Quia & aliis ciuitatibus oportet me euangelizare regnum Dei: quia ideo missus 44 sum. Et erat prædicans in synagogis Galilææ.

CAPVT V.

1 A Factum est autem, cum turbæ irruerent in eum, vt audirẽt verbum Dei, & ipse stabat secus sta2gnum Genezareth. Et vidit duas naues stantes secus stagnum: piscatores autem descenderant, & lauabant retia. 3 Ascendens autem in vnam nauim, quę erat Simonis, rogauit eum a terra reducere pusillũ. Et sedens, docebat de nauicula turbas. 4 Vt cessauit autem loqui, dixit ad Simonem: Duc in altum, & laxate retia vestra in capturã. 5 Et rñdẽs Simon dixit illi: Preceptor, per totã noctem laborantes nihil cepimus: in verbo autẽ tuo 6 laxabo rete. Et cum hoc fecissent, concluserunt piscium

Matt. 4. a.1. Mar. 1. b. 12. — Deut. 8. a.3. Matt. 4. a.4. — Deut. 6. c.13. & 10. d.20. — Psal. 90. c.11. — Deut. 6. c.16. Mat. 4. b 11. — Mat. 1. b 14. Ioh 4. f. 43. — Mat. 13. g 54. Mar c. 6. a.1. — Isa. 61. a.1. — Ioh. 4. f 44. — 3. Reg. 17 b. 9 Iaco 5. d 18. — 4 Reg. 5 d. 14. — Mat 4. b 13. Mar. 1. b. 21. — Mat. 7. d 28. Mar. 1. c. 23. — Mat. 8. b. 14. Mar. 1. c. 30. — Mar. 1. c 34. — Mar. 1. d 45. — Mat. 4. c. 18. Mar. 1. b 16.

B sciũ multitudinem copiosam: rumpebatur autem 7 rete eorum. ¶ Et annuerunt socijs qui erant in alia naui, vt venirent & adiuuarent eos. Et venerunt & impleuerunt ambas nauiculas: ita vt pene mergerentur. 8 ¶ Quod cum videret Simon Petrus procidit ad genua Iesu, dicens: Exi à me, quia homo peccator sum, Do- 9 mine. ¶ Stupor enim circundederat eum & omnes, qui cum illo erant, in captura piscium quam cepe- 10 rant. ¶ Similiter autem Iacobum & Iohannem filios Zebedei, qui erant socij Simonis. Et ait ad Simonem Iesus: Noli timere: ex hoc iam homines eris ca- 11 piens. ¶ Et subductis ad terram nauibus, relictis om- C nibus secuti sunt eum. ¶ Et factum est, cum esset in vna 12 ciuitatum, & ecce vir plenus lepra, & videns Iesum, & procidens in faciem, rogauit eum, dicens: Domine, si vis, potes me

(Matt. 8. a.2. Matt. 8. a.2. Mar. 10. d.40.)

13 mundare. ¶ Et extendens manum, tetigit eum, dicens: Volo, Mundare. Et confestim lepra discessit ab 14 illo. ¶ & ipse præcepit illi vt nemini diceret: sed, Vade ostende te sacerdoti, & offer pro emundatione tua, sicut præcepit Moyses, in te- 15 stimonium illis. ¶ Perambulabat autem magis sermo de illo, & conueniebant turbæ multæ vt audirent & curarentur ab 16 infirmitatibus suis. ¶ Ipse autem secedebat in deser- 17 tum & orabat. ¶ Et factum est in vna dierum, & ipse sedebat docens. Et erãt Pharisæi sedentes & legis do- D ctores, qui venerant ex omni castello Galileę & Iudeę & Ierusalem: & virtus Domini erat ad sanandum 18 eos. ¶ Et ecce viri portantes in lecto hominem qui erat paralyticus: & quærebant eum inferre, & ponere 19 ante eum. ¶ Et non inuenientes quà parte illum inferrent præ turba, ascenderunt supra tectum, & per tegulas summiserũt eum cũ lecto in medium, ante Iesum.

(Leu. 14 a.4. Matt. 9. a.2. Marc. 2. a.3.)

20 ¶ Quorum fidem vt uidit dixit: Homo, remittũtur tibi peccata tua. 21 ¶ Et cœperunt cogitare Scribę & Pharisæi, dicẽtes: Quis est hic qui loquitur blasphemias? quis potest dimittere peccata, nisi sol⁹ De⁹? 22 ¶ Vt cognouit autem E Iesus cogitationes eorum, respondens, dixit ad illos: Quid cogita- 23 tis in cordibus vestris? ¶ Quid est facilius dicere: Dimittuntur tibi peccata: an dicere: Surge & ambula? 24 ¶ Vt autem sciatis, quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata (ait paralytico) Tibi dico: Surge, tolle lectum tuum, & vade in domũ tuã. 25 ¶ Et cõfestim cõsurgens corã illis, tulit lectũ in quo iacebat: & abijt in domum suam, magnificans Deum. 26 ¶ Et stupor apprehendit omnes: & magnificabant Deum. Et repleti sunt timore, dicẽtes: Quia vidimus 27 mirabilia hodie. ¶ Et post hæc exijt, & vidit publica- F num nomine Leui, sedentem ad Telonium, & ait 28 illi: Sequere me. ¶ Et relictis omnibus, surgens secu- 29 tus est eum. ¶ & fecit ei conuiuium magnum Leui in domo sua: & erat turba multa publicanorum, & alio- 30 rum, qui cum illis erant discumbentes. ¶ Et murmurabant Pharisæi & Scribæ eorum, dicentes ad discipulos eius: Quare cũ publicanis & peccatoribus mãducatis & bibitis? Et respondens Iesus, dixit ad illos: 31 ¶ Non egent qui sani sunt medico: sed qui male ha- 32 bent. ¶ Non veni vocare iustos, sed peccatores ad pe- 33 nitentiam. ¶ At illi dixerũt ad eum: Quare discipuli Iohannis ieiunant frequenter, & obsecrationes faciunt, similiter & Pharisæorum: tui autem edunt & 34 bibunt? ¶ Quibus ipse ait: Nunquid potestis filios spõ G si, dum cum illis est sponsus, facere ieiunare? ¶ Venient 35 autem dies: cum ablatus fuerit ab illis sponsus, tunc 36 ieiunabunt in illis diebus. ¶ Dicebat autem & similitudinem ad illos: Quia nemo commissuram a nouo vestimento immittit in vestimentum uetus: alioquin & nouum rumpit, & veteri non conuenit commis- 37 sura a nouo. ¶ Et nemo mittit vinum nouum in vtres veteres: alioquin rumpet vinum nouum vtres, 38 & ipsum effundetur, & vtres peribunt. ¶ Sed vinum nouum in vtres nouos mittendum est: & vtraque 39 conseruantur. ¶ Et nemo bibens vetus, statim vult nouum, dicit enim: Vetus melius est.

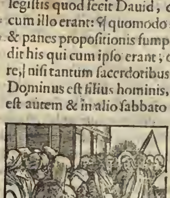
(Matt. 9. a.9. Mar. 2. b.14. Mat. 5. b. 11. Mar. 2. b. 16. 1. Tim. 1 c.15. Matth. 9 b.14. Mar. 2. c. 18. Mat. 9. b. 17. Mar. 2. c. 20.)

CAPVT VI.

1 A Factum est autem in Sabbato secundo, primo, cum transiret per sata, vellebant discipuli ei⁹ spicas: & manducabãt 2 confricantes manibus. ¶ Quidam autem Pharisæorum dicebant illis: Quid facitis quod non licet in sabbatis? 3 ¶ Et respondens Iesus ad eos, dixit: Nec hoc legistis quod fecit Dauid, cum esuriisset, ipse & qui 4 cum illo erant: ¶ quomodo intrauit in domum Dei, & panes propositionis sumpsit, & manducauit, & dedit his qui cum ipso erant, quos non licet manduca- 5 re, nisi tantum sacerdotibus? ¶ Et dicebat illis: Quia 6 Dominus est filius hominis, etiam sabbati. ¶ Factum est autem & in alio sabbato vt intraret in synagogã, & doceret. Et erat ibi homo, & manus eius dextera erat arida.

(Mat. 12. a.1. Mar. 2. d. 23. 1. Reg. 21. b.6. Exo. 29 c.32. Leu. 8. f. 31. & 24 b.9. Mat. 12. a.10. Marc. 3. a.1.)

7 ¶ Obseruabant autem Scribæ, & Pharisæi si in sabbato curaret: ut inuenirent vnde accusa- 8 rent eum. ¶ Ipse vero sciebat cogitationes eorum: & ait homini qui habebat manum aridam: Surge, & sta in medium. Et surgens 9 stetit. ¶ Ait autem ad illos Iesus: Interrogo vos, si licet B sabbatis benefacere, an male? animam saluam face- 10 re, an perdere? Et circũspectis oĩbus, dixit hoĩ: Extende manũ tuam. Et extẽdit: & restitura est manus eius.

11 ⁋Ipsi autem repleti sunt insipientia: & colloquebantur
12 adinuicem quidnam facerent Iesu. ⁋ Factum est autem in illis diebus, exijt in montem orare, & erat
13 pernoctans in oratione Dei. ⁋|Et cum dies factus esset, vocauit discipulos suos: & elegit duodecim ex ip-
14 sis, quos & Apostolos nominauit. ⁋ Simonem quem cognominauit Petrum, & Andræam fratrem eius, Iacobum, & Iohânem, Philippum, & Bartholomæum,
15 ⁋Matthæum, & Thomam, Iacobum Alphæi, & Simo-
16 nem, qui vocatur Zelotes, ⁋& Iudam Iacobi, & Iudã
17 Iscariotem, qui fuit proditor. ⁋ Et descendens cum il-
C lis, stetit in loco campestri, & turba discipulorũ eius, & multitudo copiosa plebis ab omni Iudęa, & Ierusa-
18 lem: & maritima & Tyri, & Sidonis, ⁋ qui venerãt, vt audirent eum, & sanarentur a lãguoribus suis. Et qui
19 vexabantur a spiritibus immundis, curabantur, ⁋ Et omnis turba quærebat eum tangere: quia virtus de illo exibat, & sanabat

20 omnes. ⁋|Et ipse eleuatis oculis in discipulos suos, dicebat: beati pauperes, quia uestrum est regnum Dei. ⁋ | Beati
21 qui nunc esuritis: quia saturabimini. | Beati q nunc fletis: quia ridebi-
22 tis. ⁋|Beati eritis cũ vos oderint homines, & cũ separauerint vos, & exprobrauerint, & eiecerint nomen vestrum, tãquam malum, propter filium
23 hominis. ⁋Gaudete in illa die, & exultate: ecce enim
24 merces vestra multa est in cęlo: secundum hæc enim
D faciebant prophetis patres eorum. ⁋|Veruntamen væ vobis diuitibus, quia habetis cõsolationem vestram.
25 ⁋Væ vobis qui saturati estis: quia esurietis. Vę vobis
26 qui ridetis nunc: quia lugebitis, & flebitis. ⁋ Væ cum benedixerint vobis omnes homines: secundum hæc
27 enim faciebãt pseudo prophetis patres eorũ. ⁋Sed vobis dico, qui auditis: |Diligite inimicos vestros, bene-
28 facite his qui oderunt vos. ⁋ Benedicite maledicenti-
29 bus vobis, & orate pro calumniantibus vos. ⁋| Et qui te percutit in maxillam, prębe & alteram. |Et ab eo q aufert tibi vestimentum, etiam tunicam noli prohi-
30 bere. ⁋ Omni autem petenti te, tribue: & qui au-
31 fert, quæ tua sunt, ne repetas. ⁋|Et prout vultis, vt fa-
32 ciant vobis homines, & vos facite illis similiter. ⁋| Et si diligitis eos, qui vos diligunt, quę vobis est gratia?
33 nam & peccatores, diligentes se, diligunt. ⁋Et si bene-
E feceritis his, qui vobis benefaciunt: quę vobis est gra-
34 tia? siquidem & peccatores hoc faciunt. ⁋|Et si mutuũ dederitis his a quibus speratis recipere: quæ gratia est vobis? nam & peccatores peccatoribus fœnerantur,
35 vt recipiant æqualia. ⁋|Veruntã diligite inimicos vestros: benefacite & mutuum date, nihil inde sperãtes: & erit merces vestra multa, & eritis filij Altissimi, qa
36 ipse benignus est super ingratos, & malos. ⁋Estote ergo misericordes, sicut & pater vester misericors est.
37 ⁋|Nolite iudicare, & non iudicabimini: nolite cõdemnare, & non cõdemnabimini: Dimittite & dimittemi-
38 ni. ⁋Date, & dabitur vobis: mensuram bonam, & cõfertam, & coagitatam, & supereffluentem dabunt in sinum vestrũ. |Eadem quippe mensura qua mensi fue-
39 ritis, remetietur vobis. ⁋ Dicebat aũt illis & similitu-

|Mat. 10. a 1. Mar. 3. b. 13. & 6. a 7. Infra 9. a. 1. — Matth. 5. a. 2. — |Isa 65. b 13. |Isa. 61. a 3. & 66. b. 10. |Mat. 5. a 11. — |Amos 6 a. 1. Eccle. 31 a. 8 Isa. 65. c. 13. Mat. 5. c. 44. Mat. 5. f 19. 1. Cor. 6. b. 7 — Mat. 7. b 12. Tob. 4. c 16. — Mat. 5. g 46 |Mat. 5. g 42. Deut. 15 b. 8 Mat. 5. g 44 — Matt. 7. a. 1. — Mar 4 c. 24 |Mat. 5 b 14.

F dinem: |Nunquid potest cæcus cæcum ducere? nonne
40 ambo in foueam cadunt? ⁋ Non est discipulus super magistrum: perfectus aũt omnis erit, si sit sicut magi-
41 ster eius. ⁋| Quid autẽ vides festucam in oculo fratris tui: trabẽ autem, quæ in oculo tuo est, nõ cõsideras? ⁋Aut

42 quomodo potes dicere fratri tuo: Frater, sine, eijciam festucã de oculo tuo: ipse in oculo tuo trabem non videns? Hypocrita eijce primum trabem de oculo tuo: & tũc perspi-
43 cies, vt educas festucam de oculo fratris tui. ⁋ | Non est enim arbor bona, quæ facit fructus malos: neque
44 arbor mala, faciens fructum bonum. ⁋| Vnaquæque enim arbor de fructu suo cognoscitur. Neq; enim de spinis colligunt ficus, neq; de rubo vindemiant vuã.
45 ⁋Bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bo-
G num: & malus homo de malo thesauro profert malũ.
46 Ex abundantia enim cordis, os loquitur. ⁋ Quid autẽ vocatis me |Domine, Domine, & nõ facitis quę dico?
47 ⁋Omnis qui venit ad me, & audit sermones meos &
48 facit eos: ostendã vobis cui similis sit. ⁋ Similis est homini ædificanti domum, qui fodit in altum, & posuit fundamentum super petram. inundatione aũt facta illisũ est flumẽ domui illi, & nõ potuit eã mouere: fun-
49 data enim erat sup petrã. ⁋Qui aũt audit, & nõ facit, similis est hoĩ ædificanti domũ suam super terram sine fundamento: in quam illisus est fluuius, & continuo cecidit, & facta est ruina domus illius magna.

|Matt. 10 c. 24. Ioh. 13. b. 16. & 15. c. 20. Matt. 7. a 3. — Mat. 7. c. 17. Mat. 7. c. 16. & 12. c 33. — Mat. 7. c. 21. Ro. 2. b 13. Iac. 1. d. 22.

CAPVT VII.

1 CVm autem implesset omnia verba sua in au-
A res plebis, |intrauit Capharnaũ: ⁋ Centurio-
2 nis autem cuiusdam seruus male habens, e-
3 rat moriturus: qui illi erat pretiosus. ⁋Et cum audisset de Iesu, misit ad eum seniores Iudęorum, rogans eũ,
4 vt veniret, & saluaret seruum eius. ⁋ At illi cum venissent ad Iesum, rogabant eum solicite, dicentes ei:
5 Quia dignus est, vt hoc illi pręstes: ⁋ diligit enim gen-
6 tem nostram: & synagogam, ipse ędificauit nobis. ⁋Iesus autem ibat cum il-

lis. Et cum iam non lõge esset a domo, misit ad eum Centurio amicos, dicẽs: | Domine noli vexari. Non enim sũ dignus, vt sub tectum
7 meum intres. ⁋Propter quod & meipsum non sum dignũ arbitratus, vt venirem ad te: sed dic verbo, & sanabitur
8 puer meus. ⁋ Nam & ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub me milites: & dico huic: Vade, & vadit: & alij: Ve-
9 ni, & venit: & seruo meo: Fac hoc, & facit. ⁋Quo audito Iesus miratus est: & cõuersus sequentibus se turbis dixit: Amẽ dico vobis, nec in Israel tãtam fidem inue-
10 ni. ⁋Et reuersi qui missi fuerant, domum, |inuenerunt

Matt. 8. a. 5. Ioh. 4. f 46. — |Matt. 8. a. 8. — Psalm. 106. d. 20.

Sup. 16. b.12.

11 seruum, qui languerat, sanum. ¶ Et factum est: deinceps ibat in ciuitatem quę vocatur Naim: & ibant cũ 12 eo discipuli eius, & turba copiosa. ¶Cũ autem appropinquaret portæ ciuitatis, ecce defunctus efferebatur, filius vnicus matris suæ: & hæc vidua erat, & turba 13 ciuitatis multa cum illa. ¶Quam cum vidisset Dominus, misericordia motus super eã, dixit illi: Noli flere. 14 ¶Et accessit, & tetigit loculum. Hi aũt qui portabant, C steterũt: ¶Et ait: Adolescens, tibi dico: Surge.

15 Et resedit qui erat mortuus, & cœpit loqui. Et dedit illum matri suæ. 16 ¶ Accepit autem oẽs timor: & magnificabant Deũ, dicẽtes: |Quia ꝓpheta magnus surrexit in nobis: & quia Deus visitauit plebem suã. 17 ¶ Et exijt hic sermo in vniuersam Iudæam de 18 eo, & in omnem circa regionem. ¶ Et nunciauerunt 19 Iohanni discipuli eius de omnibus his. ¶|Et conuocauit duos de discipulis suis Iohannes: & misit ad Iesum, dicens: Tu es qui venturus es: an alium expectamus? 20 ¶ Cum autem venissent ad eum viri, dixerunt: Iohannes Baptista misit nos ad te, dicens: Tu es qui venturus es: an alium expectamus?

Luc. 24. c.19. Iohan 4 c 19. & 6 b.14. & 7 f.40.

Matt.11. a.2.

21 ¶In ipsa aũt hora, multos curauit a languoribus, & plagis, & spiritibus malis: & cæcis multis donauit visum. 22 ¶Et respondens, dixit D illis: Euntes renunciate Iohãni quæ audistis, & vidistis: | Quia cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, 23 ¶|pauperes euangelizantur: & beatus est quicunque non fuerit scandalizatus in 24 me. ¶| Et cum discessissent nuncij Iohannis, cœpit de Iohanne dicere ad turbas: Quid existis in desertũ vi- 25 dere? arundinem vento agitatam? ¶ Sed quid existis videre? hominem mollibus vestimẽtis indutum? Ecce qui in veste preciosa sunt, & delicijs, in domibus 26 Regum sunt. ¶ Sed quid existis videre? Prophetam? 27 Vtique dico vobis, & plusquam Prophetam. ¶Hic est de quo scriptum est:| Ecce mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te. 28 ¶Dico enim vobis, maior inter natos mulierum propheta, Iohanne Baptista nemo est. Qui autem minor 29 est in regno Dei, maior est illo. ¶Et omnis populus au E diens, & publicani, iustificauerunt Deum, baptizati 30 baptismo Iohannis. ¶ Pharisæi autem, & legis periti consilium Dei spreuerunt in semetipsos, non bapti- 31 zati ab eo. ¶Ait autem Dominus: Cui ergo similes dicam homines generationis huius, & cui similes sunt? 32 ¶ Similes sunt pueris sedentibus in foro, & loquentibus adinuicem, & dicentibus: Cantauimus vobis, tibijs, & non saltastis: lamentauimus, & non plorastis. 33 ¶|Venit enim Iohannes Baptista, | neque manducans panem, neque bibens vinum, & dicitis: Dæmonium

Isa.29. f. 18. & 35 a.5. Matt.15. d.10. Isa.61.a.1 Matt.11. a.7.

Mal.4.a.1 Matt. 11 b.10. Mar.1.a.2

Matt.11. b.16.

Matth. 3 a.4. Marc.1.a 6.

34 habet. Venit ¶ filius hominis mãducans, & bibens, & dicitis: Ecce homo deuorator, & bibens vinũ, amicus 35 publicanorum, & peccatorum. ¶ Et iustificata est sa- 36 pientia ab omnibus filijs suis. ¶Rogabat autem illum F quidam de Pharisæis, vt mãducaret cum illo. Et in- 37 gressus domum Pharisæi discubuit. ¶| Et ecce mulier

Matt. 26 a.7. Marc. 14 a.1. Iohã. 11 a.3.

quę erat in ciuitate peccatrix, vt cognouit ꝙ accubuisset in domo Pharisæi, attulit alabastrũ vnguenti: 38 ¶& stans retro secus pedes eius, lachrymis cępit rigare pedes eius, & capillis capitis sui tergebat, & osculabatur pedes eiꝰ, & vnguento vngebat. 39 ¶ Videns autem Pharisæus qui vocauerat eũ, ait intra se, dicens: Hic si esset propheta, sciret vtique quæ & qualis est mulier quæ tangit eum, quia pecca- 40 trix est. ¶ Et respondens Iesus, dixit ad illum: Simon, habeo tibi aliquid dicere. At ille ait: Magister, dic. 41 ¶Duo debitores erant cuidam fœneratori: vnus debe- 42 bat denarios quingentos, & alius quinquaginta. ¶Nõ habentibus illis vnde redderent, donauit vtrisque. 43 Quis ergo eum plus diligit? ¶ Respondens Simon, G dixit: Æstimo quia is cui plus donauit. At ille dixit 44 ei: Recte iudicasti. ¶ Et conuersus ad mulierem, dixit Simoni: Vides hanc mulierem? Intraui in domum tuam, aquam pedibus meis non dedisti: hæc autem lachrymis rigauit pedes meos, & capillis suis 45 tersit. ¶ Osculum mihi non dedisti: hæc autem ex 46 quo intrauit, non cessauit osculari pedes meos. ¶Oleo caput meum non vnxisti: hæc autem vnguento vn- 47 xit pedes meos. ¶ Propter quod dico tibi: Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Cui 48 autem minus dimittitur, minus diligit. ¶Dixit autem 49 ad illam:|Remittuntur tibi peccata. ¶Et cęperunt, qui simul accumbebant, dicere intra se: Quis est hic, qui 50 etiam peccata dimittit? ¶|Dixit autem ad mulierem: Fides tua te saluam fecit: vade in pace.

Matth. 9 a.2.

Marc. 5. c.34.

CAPVT VIII.

1 A ET factum est deinceps, & ipse iter faciebat per ciuitates, & castella, ꝑdicans, & euangelizans 2 regnũ Dei: & duodecim cũ illo, ¶ & mulieres aliquę quæ erãt curatæ a spiritibus malignis, & infirmitatibus, | Maria q̃ vocat̃ Magdalene, de qua septẽ 3 dæmonia exierant, ¶& Iohanna vxor Chusæ procuratoris Herodis, & Susanna, & alię multæ quæ ministrabant ei de facultatibus suis. 4 ¶| Cum autem turba plurima conuenirẽt, & de ciuitatibus properarent ad eum, dixit per similitudinẽ: 5 ¶ Exijt q̃ seminat, seminare semẽ suũ, & dũ seminat,

Marc. 16 c.9.

Matt. 13 a.3. Marc. 4. a.2.

aliud cecidit secus viam, & cõculcatũ est, & volucres 6 cęli comederũt illud. ¶Et aliud cecidit supra petram:

&

7 & natum aruit,quia nõ habebat humorem.℣Et aliud cecidit inter spinas, & simul exortæ spinæ suffocaue-
8 runt illud. ℣ Et aliud cecidit in terram bonam : & or-
B tum,fecit fructum cẽtuplum. Hæc dicens,clamabat:
9 Qui habet aures audiendi, audiat. ℣| Interrogabant autem eum discipuli eius, quæ esset hæc parabola.
10 ℣Quibus ipsi dixit: Vobis datum est nosse mysterium regni Dei, cæteris autem in parabolis, | vt videntes,
11 non videant:& audientes,nõ intelligant. ℣ Est autem
12 hæc parabola. Semen,est verbum Dei. ℣ Qui autem secus viam: hi sunt qui audiunt,deinde venit diabolus,& tollit verbum de corde eorum,ne credentes sal
13 ui fiant. ℣Nam qui supra petram : qui cùm audierint,cum gaudio suscipiunt verbum: & hi radices nõ habent:quia ad tempus credunt,& in tempore tenta-
14 tionis recedunt. ℣ Quod autem in spinas cecidit : hi sunt qui audierunt, & a solicitudinibus,& diuitijs,& voluptatibus vitæ euntes, suffocantur,& non referũt
15 fructum. ℣Quod autem in bonam terram:hi sunt qui in corde bono, & optimo audiẽtes verbum retinent,
16 & fructum afferunt in patientia. ℣| Nemo autem lucernam accẽdens,operit eam vase, aut subtus lectum
C ponit : sed supra candelabrum ponit, vt intrantes vi-
17 deãt lumen: ℣|Non est enim occultum quod non manifestetur : nec absconditum quod non cognoscatur,
18 & in palam veniat.℣|Videte ergo quomodo audiatis. Qui enim habet, dabitur illi : & quicunque non habet, etiam quod putat se habere, auferetur ab illo.
19 ℣| Venerunt autem ad illum mater,& fratres eius : &
20 non poterant adire eum præ turba. ℣ Et nunciatum est illi:Mater tua,& fratres tui stant foris,volentes te
21 videre. ℣Qui respondens,dixit ad eos:Mater mea,& fratres mei, hi sunt qui verbum Dei audiunt, & faciunt.
22 ℣|Factum est autem in vna dierum:& ipse ascẽdit in nauiculã,& discipuli eius,& ait ad illos:Trans-
23 fretemus trans stagnum.Et ascenderũt.℣Et nauigantibus illis obdormiuit : & descendit procella venti in
24 stagnum,& complebantur, & periclitabantur. ℣ Accedentes autem suscitauerunt eum, dicentes : Præceptor perimus. At ille surgens,increpauit vẽtum, & tempestatem aquæ:& cessauit: & facta est tranquillitas.

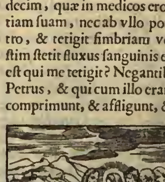
25 ℣Dixit autem illis:Vbi est fides vestra?Qui ti-
D mentes,mirati sunt adinuicem,dicẽtes:Quis, putas, hic est, quia & ventis, & mari imperat, & obediunt ei ?
26 ℣| Et nauigauerunt ad regionem Gerasenorum, quæ est contra Galilæam.
27 ℣Et cum egressus esset ad terram,occurrit illi vir quidam qui habebat dæmonium iam temporibus multis, & vestimento non induebatur, neque in domo
28 manebat,sed in monumentis.℣Is,ut uidit Iesum,procidit ante illum : & exclamans voce magna, dixit: Quid mihi & tibi est Iesu fili Dei altissimi ? obsecro
29 te ne me torqueas. ℣ Præcipiebat enim spiritui immundo, vt exiret ab homine. Multis enim temporibus arripiebat illum,& vinciebatur catenis, & compedibus custoditus:& ruptis vinculis agebatur a dæ-
30 monio in deserta. ℣ Interrogauit autem illum Iesus,

E dicens: Quod tibi nomen est ? At ille dixit: Legio. quia intrauerãt dæmonia multa in eũ.
31 ℣ Et rogabant illum ne imperaret illis, vt in a-
32 byssum irent. ℣|Erat autem ibi grex porcorum multorum pascentium in monte : & rogabant eum,vt permitteret eis in illos ingredi. Et per-
33 misit illis. ℣ Exierũt ergo dæmonia ab homine, & intrauerunt in porcos, & impetu abijt grex per pręceps in stagnum,& suffoca-
34 tus est.℣Quod vt viderũt factũ qui pascebant, fuge-
35 runt:& nunciauerũt in ciuitatẽ,& in villas. ℣Exierũt aũt videre quod factũ est : & venerũt ad Iesum,& inuenerunt hominẽ sedentẽ a quo dæmonia exierant, vestitum,ac sana mente ad pedes eius, & timuerunt.
36 ℣ Nunciauerunt autẽ illis,& qui viderant, quomodo
37 sanus factus esset a legione. ℣Et rogauerunt illum oĩs multitudo regionis Gerasenorũ, vt discederet ab ipsis:quia magno timore tenebantur.Ipse autem ascen-
38 dens nauim,reuersus est.℣Et rogabat illum vir a quo
F dæmonia exierant,vt cum eo esset. Dimisit autem eũ
39 Iesus,dicens:℣Redi in domum tuam,& narra quanta tibi fecit Deus. Et abijt per vniuersam ciuitatẽ,præ-
40 dicans quanta illi fecisset Iesus. ℣ Factum est autem : cum redijsset Iesus, excepit illum turba. erant enim
41 omnes expectantes eum. ℣ | Et ecce venit vir cui no-

men Iairus,& ipse princeps synagogæ erat: & cecidit ad pedes Iesu, rogans eum vt intraret in domum eius,
42 ℣ quia vnica filia erat ei fere annorum duodecim, & hæc moriebatur. Et contigit dum iret, a turbis compri-
43 mebatur. ℣ Et mulier quædam erat in fluxu sãguinis ab annis duodecim, quæ in medicos erogauerat omnem substan-
44 tiam suam, nec ab vllo potuit curari: ℣ accessit retro, & tetigit fimbriam vestimenti eius, & confe-
45 stim stetit fluxus sanguinis eius. ℣ Et ait Iesus: Quis est qui me tetigit? Negantibus autem omnibus,dixit Petrus, & qui cum illo erant: Præceptor, turbæ te comprimunt, & affligunt, & dicis: Quis me tetigit ?

46 ℣ Et dixit Iesus: Tetigit me aliquis : nam ego noui virtutem de me
47 exijsse. ℣Videns autem mulier, quia non latuit, tremens venit, & procidit ante pedes eius: & ob quam causam tetigerit eum, indicauit coram omni populo : & quemadmodum confestim sa-
48 nata sit. ℣ At ipse dixit ei:

Matt.13.a.10. Marc.4.b.10. Isa.6.c.9 Matt.13.b.14. Marc.4.b.12. Iohã.12.f.40. Act.28.f.16. Rom.11.b.8. Matth.5.b.15. Marc.4.c.21. Matt.10.c.26. Marc.4.c.22. Matt.13.b.12.& 25.c.29. Marc.4.c.25. Matth.12.d.46. Marc.3.d.31. Matth.8.c.23. Marc.4.d.36. Matt.8.d.28. Marc.5.a.1. Matth.8.d.30. Marc.5.a.11. Matth.9.c.18. Marc.5.b.22.

49 ei: Filia, fides tua ſaluam te fecit: vade in pace. ⁋ Adhuc illo loquente, venit quidam ad principem ſynagogæ, dicens ei: Quia mortua eſt filia tua, noli ve-
50 xare illum. ⁋ Ieſus autem audito hoc verbo, reſpondit patri puellæ: Noli timere: crede tantum, & ſalua
51 erit. ⁋ Et cum veniſſet domum, non permiſit intrare ſecum quenquam, niſi Petrum, & Iacobum, & Iohã-
52 nem, & patrem & matrem puellæ. ⁋ Flebant autem omnes, & plangebant illam. At ille dixit: Nolite fle-
53 re: non eſt mortua puella, ſed dormit. ⁋ Et deridebant
54 eum, ſcientes quod mortua eſſet. ⁋ Ipſe autem tenens
55 manum eius, clamauit, dicens: Puella, ſurge. ⁋ Et reuerſus eſt ſpiritus eius, & ſurrexit continuo. Et iuſ-
56 ſit illi dari manducare. ⁋ Et ſtupuerunt parentes eius, quibus præcepit ne alicui dicerent quod factum erat.

CAPVT IX.

1 A Conuocatis autẽ duodecim Apoſtolis, dedit illis virtutem & poteſtatẽ ſuper omnia dæmonia, & vt languores
2 curarent. ⁋ Et miſit illos prædicare regnũ Dei,
3 & ſanare infirmos. ⁋ Et ait ad illos: Nihil tuleritis in via, neque virgam, neque peram, neque panem, neq; pecu-
4 niam, neque duas tunicas habeatis. ⁋ Et in quamcũq; domum intraueritis, ibi manete, & inde ne exeatis,
5 ⁋ Et quicunq; non receperint vos: | exeuntes de ciuitate illa, etiam puluerem pedum veſtrorum excutite
6 in teſtimonium ſupra illos. ⁋ Egreſſi autem circuibant
7 per caſtella euangelizantes & curantes vbiq;. ⁋| Audiuit autem Herodes tetrarcha omnia quę fiebant ab eo: & hæſitabat eo quod diceretur a quibuſdã: Quia
8 Iohãnes ſurrexit a mortuis: ⁋ a quibuſdã vero, Quia Elias apparuit: ab alijs autem, Quia propheta vnus
9 de antiquis ſurrexit. ⁋ Et ait Herodes: Iohannem ego decollaui: Quis eſt autem iſte de quo ego talia audio?
10 & quærebat videre eum. ⁋| Et reuerſi Apoſtoli, narrauerunt illi quæcunq; fecerunt: & aſſumptis illis ſeceſ-
11 ſit ſeorſum in locũ deſertũ, qui eſt Bethſaide. ⁋ Quod
B cum cognouiſſent turbæ, ſecutę ſunt illum: & excepit eos, & loquebatur illis de regno Dei: & eos qui cura
12 indigebant, ſanabat. ⁋ Dies aũt cœperat declinare. Et accedentes duodecim, dixerunt illi: | Dimitte turbas,

ut euntes in caſtella uillaſq;, quę circa ſunt, diuertãt, et inueniant eſcas: q̃a hic in loco de-
13 ſerto ſumus. ⁋ Ait autẽ ad illos: Vos date illis manducare. At illi dixerunt: |Nõ ſunt nobis plus quam quinq; panes, & duo piſces: niſi forte nos eamus, & emamus in oẽm hãc tur-
14 bam eſcas. ⁋ Erant autẽ fere viri quinque millia. Ait autẽ ad diſcipulos ſuos:

Matt. 10 a. 1. Mar. 3. b. 13. | Mat. 10. a. 9. Marc. 6. a. 8. | Act. 13 g 51. | Matt. 14. a. 1. Mar. 6. b. 14. | Matt. 14. b 13. Mat. 6. d 31. | Matt. 14. b. 15. Mar. 6. e. 36. | Ioh. 6 b. 9.

Facite illos diſcumbere per conuiuia quinquagenos.
15 ⁋ Et ita fecerunt. Et diſcumbere fecerunt omnes. ⁋ Ac-
16 ceptis autem quinque panibus & duobus piſcibus, reſpexit in cœlum, & benedixit illis: & fregit, & diſtri-
17 buit diſcipulis ſuis, vt ponerent ante turbas. ⁋ Et manducauerunt omnes: & ſaturati ſunt. Et ſublatum eſt quod ſuperfuit illis, fragmentorum cophini duode-
18 cim. ⁋| Et factum eſt: cum ſolus eſſet orans, erant cum illo, & diſcipuli: & interrogauit illos, dicens: Quem
19 me dicunt eſſe turbæ? ⁋| At illi reſponderunt, & dixe-
C runt: Iohannem Baptiſtam, alij autẽ Eliã, alij vero q̃a
20 vnus propheta de prioribus ſurrexit. ⁋ Dixit autem illis: Vos autem quẽ me eſſe dicitis? Reſpõdens Simon
21 Petrus, dixit: Chriſtum Dei. ⁋ At ille increpans illos,
22 præcepit ne cui dicerẽt hoc: dicens: ⁋| Quia oportet filium hominis multa pati, & reprobari a ſenioribus & principibus ſacerdotũ & Scribis, & occidi, & tertia
23 die reſurgere. ⁋| Dicebat autem ad omnes: Siquis vult poſt me venire, abneget ſemetipſum, & tollat crucem
24 ſuam quotidie, & ſequatur me. ⁋| Qui enim voluerit animam ſuam ſaluam facere, perdet illam: nam qui perdiderit animam ſuam propter me, ſaluam faciet
25 illã. ⁋ Quid enim proficit homo, ſi lucretur uniuerſum mundum, ſe autem ipſum perdat, & detrimentum ſui
26 faciat? ⁋| Nam qui me erubuerit, & meos ſermones, hunc filius hominis erubeſcet cum venerit in maieſta-
27 te ſua & patris, & ſanctorum Angelorum. ⁋| Dico autem vobis vere, ſunt aliqui hic ſtantes, qui non guſta-
28 bunt mortem donec videant regnum Dei. ⁋ Factum eſt autẽ poſt hæc verba fere dies octo, & aſſumpſit Pe-
D trum, & Iacobum, & Iohannem, & aſcendit in mon-
29 tem, vt oraret. ⁋ Et facta eſt dum oraret, ſpecies vultus eius, altera: & veſtitus eius albus, & refulgens.
30 ⁋ Et ecce duo viri loquebantur cum illo. Erant autem

31 Moyſes, & Elias, ⁋ viſi in maieſtate: & dicebant exceſſum eius, quem completurus erat in Ieruſalem. ⁋ Pe-
32 trus uero, & qui cum illo erant, grauati erant ſomno. Et euigilantes, viderunt maieſtatem eius, & duos viros, qui
33 ſtabant cum illo. ⁋ Et factum eſt: cum diſcederent ab illo, ait Petrus ad Ieſum: Præceptor, Bonum eſt nos hic eſſe: & faciamus tria tabernacula, vnum tibi, & vnum Moyſi, & vnum Eliæ: neſciens quid diceret.
34 ⁋ Hæc autem illo loquente, facta eſt nubes, & obumbrauit eos: & timuerunt, intrantibus illis in nubem.
35 ⁋ Et vox facta eſt de nube, dicens: | Hic eſt filius meus
E dilectus: ipſum audite. ⁋ Et dum fieret vox, inuentus
36 eſt Ieſus ſolus: Et ipſi tacuerũt, & nemini dixerunt in
37 illis diebus quidquam ex his, quę viderant. ⁋| Factum eſt autem: in ſequenti die deſcendentibus illis de mõ-
38 te occurrit illis turba multa. ⁋ Et ecce vir de turba exclamauit, dicens: Magiſter, obſecro te, reſpice in fi-
39 lium meum, quia vnicus eſt mihi. ⁋ & ecce ſpiritus apprehendit eum, & ſubito clamat, & elidit, & diſſipat
40 eum cum ſpuma, & vix diſcedit dilanians eum, ⁋ & rogaui diſcipulos tuos, vt eijcerent illum: & non po-
41 tuerunt. ⁋ Reſpondens autem Ieſus, dixit: O gene-

Matt. 16. b 13. Mar. 8. c. 27. | Mat. 17 c. 23. Mar. 8. d. 31. | Matt. 10 d. 38. & 16. d 24 Mar. 8. d. 34. Inf. 14 f. 27. & 17 g 33. Ioh. 12. d 25. Mat. 10. c 33. Mar. 8. d. 38. 2 Tim. 2 b 12. | Mat. 16 d. 28. Marc. 9 a. 1 | Matt. 17 a 1. Mar. 9. a. 2. | Mat. 3. d 17. 2. Pet. 1. c 17. | Matt. 17. b. 14. Mar. 9. c. 17.

ratio

ratio infidelis,& peruersa, vsquequo ero apud vos,& patiar vos? adduc huc

42 filium tuum. ? Et cum accederet, elisit illũ dæmonium,& dissipauit. Et increpauit Iesus spiritum immundum, & sanauit puerum,& reddidit illum patri eius. 43 ?Stupebant autem omnes in magnitudine Dei, omnibusq; mirantibus in omnibus quæ faciebat, dixit ad disci-44 pulos suos: ?Ponite vos in cordibus vestris sermones istos, filius enim hominis futurum est vt tradatur in 45 manus hominum. ?At illi ignorabant verbum istud, F & erat velatum ante eos vt non sentirent illud: & ti-46 mebant eum interrogare de hoc verbo. ?Intrauit au-47 tem cogitatio in eos, quis eorum maior esset. ? At Iesus videns cogitationes cordis illorum, apprehendit puerum, & statuit il-

48 lum secus se, ? & ait illis: Quicũq; susceperit puerum istũ in nomine meo, me recipit:& quicunq; me receperit, recipit eũ q me misit. Nã qui minor est inter vos oẽs, hic maior est. 49 ? Respondens autem Iohãnes, dixit: Præceptor, vidimus quendã in nomine tuo eijcientem dæmonia,& prohibuimus eum, quia nõ sequitur nobi-50 scum. ?Et ait ad illum Iesus: Nolite prohibere: qui e-51 nim non est aduersum vos, pro vobis est. ?Factum est autem dum complerentur dies assumptionis eius, & 52 ipse faciem suam firmauit vt iret in Ierusalem. ? Et misit nuncios ante conspectum suum, et euntes intrauerunt in ciuitatem Samaritanorum vt pararent illi. 53 ? Et non receperunt eum, quia facies eius erat euntis 54 in Ierusalẽ. ? Cum vidissent autẽ discipuli eius, Iacobus & Iohannes, dixerunt: Domine, vis dicimus vt i-55 gnis descendat de cœlo, & consumat illos? ? Et conuersus increpauit illos, dicens: Nescitis cuius spiritus 56 estis. ?| Filius hominis non venit animas perdere, sed 57 saluare. Et abierunt in aliud castellum. ? Factum est autem ambulantibus illis in via, dixit quidã ad illũ: 58 Sequar te quocunq; ieris. ?Dixit illi Iesus: Vulpes foueas habẽt,& volucres cœli nidos: filius autẽ hoĩs nõ 59 habet vbi caput reclinet. ?Ait autem ad alterum: Sequere me. Ille autem dixit: Domine, permitte mihi 60 primum ire,& sepelire patrem meum. ? Dixitque ei Iesus: Sine vt mortui sepeliãt mortuos suos: tu autem 61 vade,& annuncia regnum Dei. ?Et ait alter: Sequar te Dñe: sed permitte mihi primũ renũciare his quę do-62 mi sunt. ?Ait ad illũ Iesus: Nemo mittens manũ suam ad aratrum,& respiciens retro, aptus est regno Dei.

Infra 22. c. 24. Mat. 18. a. 1. Mat. 9. c. 34. Io 3. b. 17. & 12. g. 47. Mat. 8. c. 19.

CAPVT X.

1 A POst hæc autem designauit Dominus, & alios septuaginta duos: & misit illos binos ante faciem suam in omnem ciuitatem, & locum 2 quo erat ipse venturus. ? Et dicebat illis: | Messis quidem multa: operarij autem pauci. Rogate ergo dominum messis, vt mittat operarios in messem suã. 3 ?Ite, ecce ego mitto vos sicut agnos inter lupos. ?| No-4 lite portare sacculum, neque peram, neque calceamẽ-5 ta:|& neminem per viam salutaueritis. ?In quacunq; domum intraueritis, primũ dicite: Pax huic domui. 6 ?& si ibi fuerit filius pacis, requiescet super illum pax 7 vestra: sin autem, ad vos reuertetur. ? In eadem autẽ B domo manete, edentes & bibentes quæ apud illos sunt. |dignus est enim operarius mercede sua. Nolite 8 trãsire de domo in domũ. ? Et in quãcunque ciuitatẽ intraueritis,& susceperint vos, manducate quę appo-9 nuntur vobis: ? & curate infirmos qui in illa sunt, & 10 dicite illis: Appropinquauit in vos regnum Dei. ? In quamcunque autem ciuitatem intraueritis, & non 11 susceperint vos, exeuntes in plateas eius, dicite: ?| Etiam puluerem qui adhęsit nobis de ciuitate vestra, extergimus in vos: tamen hoc scitote quia appropin-12 quauit regnum Dei. ?Dico vobis, quia Sodomis in 13 die illa remissius erit quam illi ciuitati. ?|Væ tibi Co-C rozain: væ tibi Bethsaida: quia si in Tyro & Sydone factæ fuissent virtutes quæ factæ sunt in vobis, olim 14 in cilicio,& cinere sedentes pœniterent. ?Veruntamẽ Tyro,& Sydoni remissius erit in iudicio, quã vobis. 15 ?Et tu Capharnaum, vsque ad cœlum exaltata: vsq; 16 ad infernum demergeris. ?| Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit. Qui autem me spernit, 17 spernit eum qui misit me. ? reuersi sunt autem septuagintaduo cum gaudio, dicentes: Dñe et dæmonia su-18 bijciuntur nobis in nomine tuo. ?et ait illis: Videbam 19 satanam, sicut fulgur de cęlo cadẽtem: ?Ecce dedi vo-D bis potestatem calcãdi supra serpentes,& scorpiones, & super omnem virtutem inimici,& nihil vobis no-20 cebit. ?Veruntamen in hoc nolite gaudere, quia spiritus vobis subijciuntur: gaudete autem quod nomina 21 vestra scripta sunt in cœlis. ?| In ipsa hora exultauit spiritu sãcto,& dixit: Cõfiteor tibi pater Dñe cęli,& terræ, quod abscondisti hæc a sapientibus, & prudentibus,& reuelasti ea paruulis: Etiam pater, quoniam 22 sic placuit ante te. ? Omnia mihi tradita sunt a patre meo. Et nemo scit quis sit filius, nisi pater: & quis sit 23 pater, nisi filius, & cui voluerit filius reuelare. ? Et conuersus ad discipulos suos, dixit: | Beati oculi, qui 24 vidẽt quæ vos videtis. ?Dico enim vobis, quod multi Prophetæ & Reges voluerunt videre, quæ vos videtis,& non viderunt:& audire quę auditis,& nõ au-25 dierunt. ?| Et ecce quidam Legisperitus surrexit tentans illum,& dicens: Magister quid faciendo, vitam 26 æternam possidebo? ? At ille dixit ad eum: In lege, 27 quid scriptum est? quomodo legis? ? Ille respondens dixit:|Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo,& ex tota anima tua, & ex omnib⁹ viribus tuis, & ex omni mente tua:& proximum tuum sicut teip-28 sum. ?Dixitque illi: Recte respondisti: hoc fac,& vi-29 ues. ? Ille autem volens iustificare seipsum, dixit ad 30 Iesum: Et quis est meus proximus? ? Suscipiens autem Iesus, dixit: Homo quidam descendebat ab Ie-F rusalem in Iericho,& incidit in latrones, qui etiam dispoliauerunt eum:& plagis impositis abierunt semi-31 uiuo relicto. ? Accidit autem, vt sacerdos quidam 32 descenderet eadem via: & viso illo, præteriuit. ? Similiter & Leuita, cum esset secus locum, & videret 33 eum, pertransijt. ? Samaritanus autem quidam iter

Mat. 9. d. 37. Matt. 10. b. 16. Marc. 6. a. 8. 4. Reg. 4. c. 29. Mat. 10. b. 10. Deut. 24. c. 14. 1. Tim. 5. c. 18. Act. 13. g. 51. Matt. 11. c. 21. Mat. 10. d. 40. Ioh. 13. c. 20. Mat. 11. d. 25. Mat. 13. b. 18. Mat. 22. d. 35. Mar. 12. c. 28. Deut. 6. a. 5.

faciens, venit ſecus eũ: 34 & videns eum, miſericordia motus eſt. ¶ Et appropiãs alligauit vulnera eius, infundens oleum, & vinum, & imponens illum in iumentum ſuum, duxit in ſtabulum, & curam eius 35 egit. ¶ Et altera die protulit duos denarios, & dedit ſtabulario, & ait: Curam illius habe: & quodcunque ſuper erogaueris, ego cum rediero red-36 dam tibi. ¶ Quis horum trium videtur tibi proximus 37 fuiſſe illi qui incidit in latrones? ¶ At ille dixit: Qui fecit miſericordiam in illum. Et ait illi Ieſus: Vade & tu 38 fac ſimiliter. ¶ Factum eſt autem dum irent, & ipſe in-G trauit in quoddam caſtellũ: & mulier quædam Mar-39 tha nomine, excepit illum in domum ſuam: ¶ & huic erat ſoror nomine Maria, quæ etiam ſedens ſecus pe-40 des Domini, audiebat verbum illius. ¶ Martha autem ſatagebat circa frequens miniſterium: quæ ſtetit, & ait: Domine non eſt tibi curæ quod ſoror mea reliquit me ſolam miniſtrare? Dic ergo illi, vt me adiuuet. 41 ¶ Et reſpondens, dixit illi Dominus: Martha, Martha, 42 ſolicita es, & turbaris erga plurima. ¶ Porro vnum eſt neceſſarium. Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea.

CAPVT XI.

1 A ET factum eſt, cum eſſet in quodam loco orans, vt ceſſauit, dixit vnus ex diſcipulis eius ad eũ: Domine, doce nos orare, ſicut docuit, & Iohan-2 nes diſcipulos ſuos. ¶ Et ait illis: Cum oratis, dicite: | Pater, ſanctificetur nomen tuum. Adueniat regnum 4 tuum. ¶ Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie, & dimitte nobis peccata noſtra, ſiquidem & ipſi dimittimus omni debenti nobis. Et ne nos inducas 5 in tentationem. ¶ Et ait ad illos: quis veſtrum habebit amicum, & ibit ad illum media nocte, & dicet il-6 li: Amice, commoda mihi tres panes: ¶ quoniam amicus meus venit de via ad me, & non habeo quod 7 ponam ante illum: ¶ Et ille deintus reſpondens, dicat: Noli mihi moleſtus eſſe, iam oſtium clauſum eſt, & pueri mei mecum ſunt in cubili: non poſſum 8 ſurgere, & dare tibi. ¶ Et ſi ille perſeuerauerit pulſans: dico vobis, etſi non dabit illi ſurgens eo quod amicus eius ſit, propter improbitatem tamen eius B ſurget, & dabit illi quotquot habet neceſſarios. 9 ¶ | Et ego dico vobis: Petite, & dabitur vobis: quærite, & inuenietis: pulſate, & aperietur vobis. 10 ¶ Omnis enim qui petit, accipit: & qui quærit in-11 uenit: & pulſanti aperietur. ¶ | Quis autem ex vobis patrem petit panem, nunquid lapidem dabit illi? Aut piſcem, nunquid pro piſce ſerpentem da-12 bit illi? ¶ Aut ſi petierit ouum, nunquid porriget il-13 li ſcorpionem? ¶ Si ergo vos cum ſitis mali, noſtis bona data dare filijs veſtris: quanto magis pater veſter de cœlo dabit ſpiritum bonum petentibus ſe? 14 ¶ | Et erat eijciens dæmonium, & illud erat mutum. Et cum eieciſſet dæmonium, locutus eſt mutus: & 15 admiratæ ſunt turbæ. ¶ | Quidam autem ex eis dixerunt: In Beelzebub principe dæmoniorum eijcit dæ-

Matt. 6. b. 9.

Matth. 7. a. 7. & 21 b. 22. Marc. 11 c. 24. Iohã. 14 b. 13. & 15. a 7. & 16. c. 23. Iacob. 1 a. 5. Matth. 7 b. 9.

Matth. 9 d. 32. & 12. b. 22 Marc. 3. c. 21.

16 monia. ¶ Et alij tentantes, ſignum de cœlo quære-17 bant ab eo. ¶ Ipſe autem, vt vidit cogitationes eo-C rum, dixit eis: Omne regnum in ſe ipſum diuiſum, de-18 ſolabitur: & domus ſupra domum cadet. ¶ Si autem & ſatanas in ſeipſum diuiſus eſt: quomodo ſtabit regnum eius? quia dicitis in Beelzebub me eijcere dæ-19 monia. ¶ Si autem ego in Beelzebub eijcio dæmonia: filij veſtri in quo eijciunt? Ideo ipſi iudices veſtri erunt. 20 ¶ Porro ſi in digito Dei eijcio dæmonia: profecto peruenit in vos re-21 gnum Dei. ¶ Cum fortis armatus cuſtodit atrium ſuũ, in pace ſunt 22 ea quæ poſſidet. ¶ Si autem fortior eo ſuperueniens, vicerit eum: vniuerſa arma eius auferet in qui-23 bus confidebat, & ſpolia eius diſtribuet. ¶ Qui non eſt mecum contra me eſt: & qui non colligit mecum di-24 ſpergit. ¶ Cum immundus ſpiritus exierit de homine, ambulat per loca inaquoſa, quærens requiem. Et non inueniés, dicit: Reuertar in domum meam vnde exi-25 ui. ¶ Et cum venerit, inuenit eam ſcopis mundatam, 26 & ornatam. ¶ Tunc vadit, & aſſumit ſeptem alios ſpiritus ſecum nequiores ſe: & ingreſſi habitant ibi. Et E fiunt nouiſſima hominis illius peiora prioribus. ¶ Fa-27 ctum eſt autem: cum hæc diceret, extollens vocem quædam mulier de turba, dixit illi: Beatus venter qui 28 te portauit, & vbera quæ ſuxiſti. At ille dixit: ¶ Quinimo, beati qui audiunt verbum Dei: & cuſtodiunt 29 illud. ¶ | Turbis autem concurrentibus cœpit dicere: Generatio hæc, generatio nequam eſt: ſignum quærit, & ſignum non dabitur ei, | niſi ſignum Ionæ pro-30 phetæ. ¶ Nam ſicut fuit Ionas ſignum Niniuitis: ita 31 erit & filius hominis generationi iſti. ¶ | Regina Auſtri ſurget in iudicio cum viris generationis huius, & condemnabit illos: quia venit a finibus terræ audire ſapientiam Salomonis: & ecce plus quam Salomon 32 hic. ¶ Viri Niniuitæ ſurgent in iudicio cum generatione hac, & condemnabunt illam: | quia pœnitentiam egerunt ad prædicationem Ionæ: & ecce plus quam 33 Ionas hic. ¶ | Nemo lucernam accendit, & in abſcondito ponit, neq; ſub modio, ſed ſupra candelabrum, 34 vt qui ingrediũtur, lumen videant. ¶ Lucerna corporis tui, eſt oculus tuus. Si oculus tuus fuerit ſimplex, totum corpus tuum lucidum erit: ſi autem nequam 35 fuerit, etiam corpus tuum tenebroſum erit. ¶ Vide er-36 go ne lumen quod in te eſt, tenebræ ſint. ¶ Si ergo corpus tuum totum lucidum fuerit, nõ habens aliquam partem tenebrarum: erit lucidum totum, & ſicut 37 lucerna fulgoris illuminabit te. ¶ Et cum loqueretur, rogauit illum quidam Phariſæus, vt pranderet 38 apud ſe. Et ingreſſus recubuit. ¶ Phariſæus autem cœpit intra ſe reputans dicere, quare non baptizatus 39 eſſet ante prandium: ¶ Et ait Dominus ad illum: | Nunc vos Phariſæi quod deforis eſt calicis, & catini, mundatis: quod autem intus eſt veſtrum, plenum 40 eſt rapina, & iniquitate. ¶ Stulti, nonne qui fecit quod deforis eſt, etiam id quod deintus eſt, fecit? 41 ¶ Veruntamen quod ſupereſt, date eleemoſynam, 42 & ecce omnia munda ſunt vobis. ¶ Sed væ vobis

Matt. 12. c. 39. Ion. 2. a. 1.

3 Reg 10. 3. 1. 2. Paral 9. a. 1.

Ion. 3. b. 5.

Matth. 5. b. 15. Marc. 4 c. 21.

Matth. 6. c. 21.

Matt. 23. c. 25.

Pha-

Pharisæis,quia decimatis mentam, & rutam, & omne olus:& prẹteritis iudicium,& charitatem Dei.hęc
43 autem oportuit facere,& illa nō omittere. ♀Væ vobis Pharisæis,quia diligitis primas cathedras in synagogis,& salutationes in foro.♀Væ vobis,q̃a estis vt mo-
44 numenta quæ non apparent,& homines ambulantes
45 supra,nesciunt. ♀Respondens autem quidam ex Legisperitis,ait illi: Magister, hæc dicens etiam contu-
46 meliam nobis facis. ♀At ille ait: Et vobis legisperitis væ:| quia oneratis homines oneribus quæ portare nō possunt,& ipsi vno digito vestro nō tangitis sarcinas.
47 ♀Væ vobis, qui ædificatis monumēta Prophetarum:
48 patres autem vestri occiderunt illos.♀Profecto testifi-
G camini quod cōsentitis operibus patrum vestrorum: quoniam ipsi quidem eos occiderunt,vos autem ędi-
49 ficatis eorum sepulchra. ♀Propterea & sapientia Dei dixit: Mittam ad illos Prophetas,& Apostolos,& ex
50 illis occident,& persequentur:♀vt inquiratur sanguis omnium Prophetarum,qui effusus est a constitutione
51 mundi a generatione ista, ♀| a sanguine Abel, vsque ad sanguinem Zachariæ, qui perijt inter altare, & ædem.Ita dico vobis,requiretur ab hac generatione.
52 ♀Væ vobis Legisperitis,quia tulistis clauem scientiæ: ipsi non introistis,& eos qui introibant, prohibuistis.
53 ♀ Cum autem hæc ad illos diceret, cœperunt Pharisæi, & Legisperiti grauiter insistere, & os eius oppri-
54 mere de multis, ♀ insidiantes ei, & quærentes aliquid capere de ore eius, vt accusarent eum.

Inf.10.g 46. Matt.23 a.6. Marc.12 d.38.
Marc.23 a.4.
Genes.4 b.8. 2 Par.24 c.21.

CAPVT XII.

1 A MVltis autem turbis circūstātibus, ita vt se inuicem conculcarent,cępit dicere ad discipulos suos.|Attendite a fermēto Pharisæorum,quod est hypocri-
2 sis.♀|Nihil autem opertum est, quod nō reueletur, neque absconditum,quod non sciatur.
3 ♀ Quoniam quæ in tenebris dixistis, in lumine dicentur: & quod in aurem
4 loquuti estis in cubiculis,prædicabitur in tectis.♀Dico autē vobis amicis meis: Ne terreamini ab his qui occidunt corpus,& post hæc nō habent amplius quid
5 faciant.♀Ostendam autē vobis quem timeatis:timete eū qui postquam occiderit, habet potestatem mittere
6 in gehennam. ita dico vobis hunc timete: ♀ Nonne quinque passeres veneunt dipondio: & vnus ex illis
7 non est in obliuione coram Deo? ♀ Sed & capilli capitis vestri omnes numerati sunt.Nolite ergo timere:
8 multis passeribus pluris estis vos. ♀|Dico autē vobis:
B Omnis quicunq; confessus fuerit me coram hominibus: & filius hominis cōfitebitur illum coram Ange-
9 lis Dei. ♀qui autem negauerit me coram hominibus,
10 negabitur coram Angelis Dei. ♀ | Et omnis qui dicit verbum in filium hominis,remittetur illi: ei autē qui in Spiritum sanctum blasphemauerit, nō remittetur.
11 ♀Cum autem inducēt vos in synagogas,& ad magistratus, & potestates: nolite soliciti esse qualiter, aut
12 quid rñdeatis, aut q̃d dicatis. ♀ Spiritus enim sanctus docebit vos in ipsa hora quid oporteat vos dicere.

Matt.16 a.6. Marc.8. b.15. Matt.10 c.26. Marc.4. c.21.
Matt.10 e.32. Marc.8. d.38. 1.Tit.2. b.12. Matt.12 c.32. Marc.3. d.28. Matt.10 c.19. Marc.13 b.11.

13 ♀Ait autē ei quidā de turba: Magister, dic fratri meo,
14 vt diuidat mecū hæreditatē.♀At ille dixit illi:Homo,
15 quis me constituit iudicē,aut diuisorē sup vos? ♀Dixitq; ad illos: Videte & cauete ab omni auaritia: q̃a non in abundātia cuiusquam vita eius est ex his quæ
16 possidet.♀Dixit aūt similitudinē ad illos dicens: | Ho-
17 minis cuiusdā diuitis vberes fructus ager attulit: ♀ & cogitabat intra se,dicens: Quid faciā quia non habeo
18 quo congregem fructus meos? ♀Et dixit:Hoc faciam: Destruā horrea mea,& maiora faciā: & illuc congre-
19 gabo oīa quę nata sunt mihi,& bona mea:♀& dicam animæ meæ: Aīa,habes multa bona posita in annos
20 plurimos:requiesce,comede,bibe,epulare.♀Dixit autem illi Deus: Stulte,hac nocte animā tuā repetunt a
21 te:quæ aūt parasti,cuius erunt? ♀ Sic est qui sibi the-
22 saurizat,& non est in Deum diues.♀Dixitq; ad discipulos suos:Ideo dico vobis:|Nolite soliciti esse animę vestrę quid manducetis:neq; corpori,quid induami-
23 ni. ♀ Anima plus est quam esca,& corpus plus quam
24 vestimentū. ♀ Considerate coruos,quia nō seminant, neque metunt,quibus nō est cellarium: neq; horreū, & Deus pascit illos. Quāto magis vos pluris estis il-
25 lis?♀Quis aūt vestrū cogitando pōt adijcere ad statu-
26 ram suam cubitū vnū?♀Si ergo neq; quod minimum
27 est,potestis:quid de cæteris soliciti estis? ♀Considera-
D te lilia quomodo crescunt:non laborant,neque nent: dico aūt vobis, nec Salomon in omni gloria sua ve-
28 stiebatur,sicut vnum ex istis.♀Si autem fœnum quod hodie est in agro, & cras in clibanum mittitur, Deus
29 sic vestit,quāto magis vos pusillæ fidei?♀Et vos nolite quærere,quid manducetis,aut quid bibatis, & no-
30 lite in sublime tolli: ♀hæc enim omnia gentes mundi quęrunt:Pater autem vester scit,quoniam his indige-
31 tis.♀Veruntamē quærite primum regnum Dei,& iu-
32 stitiam eius,& hęc omnia adijcientur vobis. ♀ Nolite timere pusillus grex,quia cōplacuit patri vestro dare
33 vobis regnū.♀Vendite quæ possidetis,& date eleemosynam.Facite vobis sacculos qui nō veterascunt,thesaurum non deficientem in cœlis:quo fur non appro-
34 piat,neq; tinea corrumpit. ♀Vbi enim thesaurus ve-
E ster est,ibi & cor vestrum erit.♀Sint lumbi vestri prę-
35 cincti,& lucernæ ardētes in manibus vestris, ♀& vos
36 similes hominibus expectantibus dominū suum quādo reuertatur a nuptijs: vt cum venerit, & pulsaue-
37 rit, confestim aperiant ei. ♀ Beati serui illi, quos cum venerit Dominus, inuenerit vigilantes: amen dico vobis, quod præcinget se, & faciet illos di-
38 scumbere, & transiens ministrabit illis. ♀ Et si venerit in secunda vigilia, & si in tertia vigilia vene-
39 rit, & ita inuenerit: beati sunt serui illi. ♀| Hoc autem scitote, quoniam si sciret paterfamilias qua hora fur veniret, | vigilaret vtique, & non sineret per-
40 fodi domum suam. ♀ Et vos estote parati: quia qua
41 hora non putatis, filius hominis veniet. ♀ Ait autem ei Petrus: Domine, ad nos dicis hanc parabolam:
42 an & ad omnes? ♀ Dixit autem Dominus: Quis,putas, est fidelis dispensator, & prudens, quem constituit Dominus supra familiam suam, vt det illis in
43 tempore tritici mensuram? ♀Beatus ille seruus,quem
F cum venerit Dominus,inuenerit ita facientem.♀Ve-
44 re dico vobis, quoniam supra omnia quæ possidet,
45 constituet illum: ♀ Quod si dixerit seruus ille in corde suo:Moram facit Dominus meus venire:& cœperit percutere seruos, & ancillas, & edere, & bibere,

Eccl.11 c.19.
Psal.54 d.23. Matth.6 d.25. 1.Pet.5 b.7.
Matt.19 c.21. Marc.6.c 20.
Matt.24 d.43. Apoc.16 c.15.

46 & inebriari: ♀ veniet dominus serui illius in die qua nõ sperat, & hora qua nescit, & diuidet eum, partẽq; 47 eius cũ infidelibus ponet. ♀ Ille aũt seruus qui cognouit voluntatẽ dñi sui, & non præparauit, & non fecit 48 secundũ voluntatem eius: vapulabit multis. ♀ qui aũt nõ cognouit, & fecit digna plagis, vapulabit paucis. Omni aũt cui multum datum est, multũ quæretur ab eo: & cui cõmendauerunt multum, plus petent ab eo.

49 ♀ Ignem veni mittere in terram: & quid volo, nisi vt 50 accendatur? ♀ Baptismo autem habeo baptizari: & G quomodo coarctor, vsq; dum perficiatur? ♀ Putatis 51 quia pacem veni dare in terram? Nõ, dico vobis: sed 52 separationem. ♀ erunt enim ex hoc, quinque in domo 53 vna diuisi, tres in duos, & duo in tres: ♀ diuidẽtur, pater in filium, & filius in patrem suum: matrem in filiam, & filia in matrem: socrus in nurum suam, & nurus 54 in socrum suam. ♀ Dicebat autem & ad turbas, Cum videritis nubem orientem ab occasu, statim di-55 citis: Nimbus venit: & ita fit. ♀ & cum Austrum flan-56 tem, dicitis: Quia æstus erit: & fit. ♀ Hypocritę, faciem cœli, & terræ nostis probare: hoc autem tempus quo-57 modo non probatis? ♀ Quid autem & a vobisipsis 58 non iudicatis quod iustum est? ♀ | Cum autem vadis cum aduersario tuo ad principem, in via da operam liberari ab illo: ne forte trahat te ad iudicem, & iudex tradat te exactori, & exactor mittat te in carce-59 rem. ♀ Dico tibi, non exies inde, donec etiam nouissimum minutum reddas.

Matt. 10 d.34.

Matt. 16 a.2.

Matth. 5 d.25.

CAPVT XIII.

1 A Derant autem quidam ipso in tempore nunciantes illi de Galilæis, quorum sanguinem 2 Pilatus miscuit cũ sacrificijs eorum. ♀ Et respondens dixit illis: Putatis quod hi Galilæi præ omnibus Galilæis peccatores fuerint, q̃a talia passi sunt? 3 ♀ Non, dico vobis: sed nisi pœnitẽtiam habueritis om-4 nes similiter peribitis. ♀ Sicut illi decem & octo supra quos cecidit turris in Siloe, & occidit eos: putatis q̃a B & ipsi debitores fuerint, præter omnes homines ha-5 bitantes in Ierusalem? ♀ Non, dico vobis: sed si pœni-6 tentiam non egeritis, omnes similiter perhibitis. ♀ Dicebat autem & hanc similitudinem: Arborem fici habebat quidam plantatam in vinea sua: & venit quæ-7 rens fructum in illa: & non inuenit. ♀ Dixit autem ad cultorem vineæ: Ecce anni tres sunt, ex quo venio quærens fructum in ficulnea hac: & non inuenio. Suc-8 cide ergo illam: vt quid etiam terram occupat? ♀ At ille respondens, dicit illi: Domine, dimitte illam, & hoc anno, vsque dum fodiam circa illam, mittam 9 stercora: ♀ & si quidem fecerit fructum: sin autem, 10 in futurum succides eam. ♀ Erat autem docens in sy-11 nagoga eorum sabbatis. ♀ Et ecce mulier quæ habebat spiritum infirmitatis annis decem, & octo: & erat inclinata, nec omnino poterat sursum respicere. 12 ♀ Quam cum videret Iesus, vocauit eam ad se, & 13 ait illi: Mulier, dimissa es ab infirmitate tua. ♀ Et imposuit illi manus, & confestim erecta est, & glo-14 rificabat Deum. ♀ Respondens autem archisynagogus, indignans quia sabbato curasset Iesus, dicebat turbæ: Sex dies sunt, in quibus oportet operari, in his ergo venite, & curamini. & non in die 15 sabbati, ♀ Respondens autem ad illum Dominus di-D xit: Hypocrita, vnusquisque vestrum sabbato non soluit bouem suum, aut asinum a præsepio, & du-16 cit adaquare? ♀ Hanc autem filiam Abrahæ, quam alligauit satanas, ecce decem & octo annis, non opor-17 tuit solui a vinculo isto die sabbati? ♀ Et cum hæc diceret, erubescebant omnes aduersarij eius, & omnis populus gaudebat in vniuersis quæ gloriose fiebant 18 ab eo. ♀ Dicebat ergo: Cui simile est regnum Dei, & 19 cui simile æstimabo illud? ♀ Simile est grano sinapis, quod acceptum homo misit in hortum suum, & creuit, & factum est in arborem magnam, & volucres 20 cœli requieuerũt in ramis eius. ♀ | Et iterum dixit: Cui 21 simile æstimabo regnum Dei? ♀ Simile est fermento, E quod acceptum mulier abscondit in farinæ sata tria: 22 donec fermentaretur totum. ♀ Et ibat per ciuitates, & 23 castella docens, & iter faciens in Ierusalem. ♀ Ait autem illi quidam: Domine, si pauci sunt qui saluãtur? 24 Ipse autem dixit ad illos. ♀ | Contendite intrare per angustam portam, quia multi, dico vobis, quęrent in-25 trare, & non poterunt. ♀ | Cum autem intrauerit paterfamilias, & clauserit ostium, incipietis foris stare, & pulsare ostium, dicentes: Domine aperi nobis: & 26 respondens, dicet vobis: Nescio vos, vnde sitis: ♀ tunc incipietis dicere: Manducauimus coram te, & bibi-27 mus, & in plateis nostris docuisti. ♀ Et dicet vobis: F | Nescio vos, vnde sitis: discedite a me omnes opera-28 rij iniquitatis. ♀ Ibi erit fletus, & stridor dentium: cum videritis Abraham, & Isaac, & Iacob, & omnes Prophetas in regno Dei: vos autem expelli foras. 29 ♀ Et venient ab Oriente, & Occidente, & Aquilone, 30 & Austro, & accumbent in regno Dei. ♀ | Et ecce sunt nouissimi qui erunt primi: & sunt primi, qui 31 erunt nouissimi. ♀ In ipsa die accesserunt quidam Pharisæorum, dicentes illi: Exi, & vade hinc: quia He-32 rodes vult te occidere. ♀ Et ait illis: Ite, & dicite vul-G pi illi: Ecce eijcio dæmonia, & sanitates perficio ho-33 die, & cras, & tertia die consummor. ♀ Veruntamen oportet me hodie, & cras, & sequenti die ambulare, quia non capit prophetam perire extra Ierusalem. 34 ♀ | Ierusalem, Ierusalem quæ occidis Prophetas, & lapidas eos qui mittuntur ad te: quoties volui congregare filios tuos quemadmodum auis nidum suum 35 sub pennis, & noluisti? ♀ Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta. Dico autem vobis, quia non videbitis me donec veniat cum dicetis: | Benedictus qui venit in nomine Domini.

Matt. 13 d.31. Marc. 4 e.30.

Matt. 13 d.33.

Matth. 7 b.13.

Matt. 25 a.10.

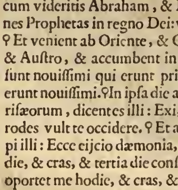
Matth. 7 c.23. & 25 d. Psl.6. b

Matt. 19 d.30. & 20.b. Marc. 10 d.31.

Matt. 23 d.37.

Inf. 19 38.

CAPVT XIIII.

1 A ET factum est cum intraret Iesus in domum cuiusdam principis Pharisæorum sabbato manducare panem, & ip-2 si obseruabant eum. ♀ Et ecce homo qui-3 dam hydropicus erat ante illum. ♀ Et respondens Iesus dixit ad Legisperitos, & Pharisæos, dicens: Si licet 4 sabbato curare: ♀ At illi tacuerunt. Ipse vero ap-5 prehensum sanauit eum, ac dimisit. ♀ Et respondens ad illos, dixit: Cuius vestrum asinus, aut bos in puteũ 6 cadet: & non cõtinuo extrahet illum die sabbati. ♀ Et 7 non poterant ad hæc respondere illi. ♀ Dicebat autem

B & ad inuitatos parabolam intendens quomodo pri- 8 mos accubitus eligerent, dicens ad illos: ¶ Cum inuitatus fueris ad nuptias, nō discumbas in primo loco, 9 ne forte honoratior te sit inuitatus ab illo: ¶ & veniēs is qui te, & illum vocauit, dicat tibi: Da huic locum: & tunc incipias cum rubore nouissimū locum tenere. 10 ¶ sed cum vocatus fueris, vade, recūbe in nouissimo C loco, vt cum venerit qui te inuitauit, dicat tibi: Amice, ascende superius. Tunc erit tibi gloria coram simul 11 discumbētibus: ¶ quia omnis qui se exaltat, humilia- 12 bitur: & qui se humiliat, exaltabitur. ¶ Dicebat autē, & ei qui se inuitauerat: Cum facis prandium, aut cœnam noli vocare amicos tuos, neque fratres tuos, neque cognatos, neque vicinos diuites: ne forte te & ip- 13 si reinuitent, & fiat tibi retributio. ¶ sed cum facis con 14 uiuium, voca pauperes, debiles, claudos, & cęcos: ¶ & beatus eris, quia non habent retribuere tibi: retribue- 15 tur enim tibi in resurrectione iustorum. ¶ Hæc cum audisset quidam de simul discumbētibus, dixit illi: Bea- 16 tus qui mãducabit panem in regno Dei. ¶ At ipse dixit ei: Homo quidam fecit cęnam magnam, & voca- 17 uit multos. ¶ Et misit D

seruum suum hora cœnæ dicere inuitatis, vt venirent, quia iam pa- 18 rata sunt omnia. ¶ Et cęperunt simul omnes se excusare. Primus dixit ei: Villã emi, & necesse habeo exire, & videre illam, rogo te, habe me 19 excusatum. ¶ Et alter dixit: Iuga boū emi quinque, & eo probare il- 20 la: rogo te, habe me excusatum. ¶ Et alius dixit: 21 Vxorem duxi, & ideo non possum venire. ¶ Et re- E uersus seruus, nunciauit hæc domino suo. Tunc iratus paterfamilias, dixit seruo suo: Exi cito in plateas, & vicos ciuitatis: & pauperes, ac debiles, & cæ- 22 cos, & claudos introduc huc. ¶ Et ait seruus: Domi- 23 ne factum est vt imperasti, & adhuc locus est. ¶ Et ait dominus seruo: Exi in vias, & sepes: & compelle 24 intrare, vt impleatur domus mea. ¶ Dico autem vobis, quod nemo virorum illorum qui vocati sunt, gu- 25 stabit cęnam meam. ¶ Ibant autem turbæ multæ cum 26 eo, & conuersus dixit ad illos: ¶ Si quis venit ad me, F & non odit patrem suum, & matrem, & vxorem, & filios, & fratres, & sorores, adhuc autem, & animam 27 suam: non potest meus esse discipulus. ¶ Et qui non baiulat crucem suam, & venit post me: non potest 28 meus esse discipulus. ¶ Quis enim ex vobis volens turrim ædificare, non prius sedens computat sumptus 29 qui necessarij sunt, si habeat ad perficiendum, ¶ ne postea quam posuerit fundamentum, & non potuerit perficere, omnes qui vident, incipiant illudere ei, 30 ¶ dicentes: Quia hic homo cœpit ædificare, & non 31 potuit consummare? ¶ Aut quis Rex iturus cōmit- G tere bellum aduersus alium Regem, non sedens prius cogitat, si possit cum decem millibus occurrere ei, 32 qui cum viginti millibus venit ad se? ¶ alioquin adhuc illo longe agente, legationem mittens, rogat ea 33 quæ pacis sunt. ¶ Sic ergo omnis ex vobis qui non renunciat omnibus quæ possidet, non potest meus es- 34 se discipulus. ¶ Bonum est sal. Si autem sal euanue- 35 rit: in quo condietur? ¶ Neque in terram, neque in sterquilinium vtile est, sed foras mittetur. Qui habet aures audiendi, audiat.

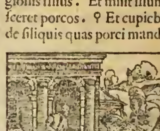
(Marg.: Prou. 25 f.7. — Matt. 23 b.12. Luc. 18 c 14. — Tob 4. b 7. Prouer. 3 a.9. — Matt. 22 a.2. Apoc. 19 b.9. — Matt. 10 d.37. — Matt. 10 d.38. & 16. d 24. Marc. 8. d 34. — Matth 5 b 13. Marc. 9. g.50.)

CAPVT XV.

1 A ERant autem appropinquantes ei publicani, & peccatores, vt audirent illum. ¶ Et murmura- 2 bant Pharisæi, & Scribæ, dicentes: Quia hic 3 peccatores recipit, & manducat cum illis. ¶ Et ait ad illos parabolam istam,

4 dicens: ¶ Quis ex vobis homo, qui habet centū oues: & si perdiderit vnam ex illis, nonne dimittit nonagintanouē in deserto, & vadit ad illam quæ perierat, do- 5 nec inueniat eam? ¶ Et cum inuenerit eam imponit in humeros suos 6 gaudens: ¶ & veniens domum cōuocat ami- B cos, & vicinos, dicens illis: Congratulamini mihi, q. 7 inueni ouem meam quæ perierat. ¶ Dico vobis, quod ita gaudium erit in cœlo super vno peccatore pœnitentiam agente, quam super nonagintanouem iustis 8 qui non indigent pœnitentia. ¶ Aut quæ mulier habens drachmas decem: si perdiderit drachmam vnã, nonne accendit lucernam, & euertit domum, & quæ- 9 rit diligenter, donec inueniat? ¶ Et cum inuenerit conuocat amicas, & vicinas, dicēs: Congratulamini mi- 10 hi, quia inueni drachmam quam perdideram. ¶ Ita, C dico vobis, gaudium erit coram Angelis Dei super 11 vno peccatore pœnitentiam agente. ¶ Ait autem: Ho- 12 mo quidam habuit duos filios: ¶ & dixit adolescentior ex illis patri: Pater da mihi portionem substantiæ quæ me contingit. Et diuisit illis substantiam. 13 ¶ Et non post multos dies, congregatis omnibus adolescentior filius peregre profectus est in regionem longinquam: & ibi dissipauit substantiam suam 14 viuendo luxuriose. ¶ Et postquam omnia consum- D masset, facta est fames valida in regione illa, & ip- 15 se cœpit egere. ¶ Et abijt, & adhæsit vni ciuium regionis illius. Et misit illum in villam suam, vt pa- 16 sceret porcos. ¶ Et cupiebat implere ventrem suum de siliquis quas porci manducabant: & nemo illi da- 17 bat. ¶ In se autem reuersus, dixit: Quanti mer-

cenarij in domo patris mei abūdant panibus: 18 ego autem hic fame pereo. ¶ Surgã, & ibo ad patrem meū, & dicam ei: Pater peccaui in cœ- 19 lum, & coram te: ¶ iam non sum dignus vocari filius tuus: fac me sicut vnum de mercena- 20 rijs tuis. ¶ Et surgens venit ad patrem suum. Cum autem adhuc longe E esset, vidit illum pater ipsius, & misericordia motus est, & accurrens cecidit super collum eius, & 21 osculatus est eum. ¶ Dixitque ei filius: Pater peccaui in cœlum, & coram te: iam non sum dignus voca-

(Marg.: Matt. 18 b.12.)

22 filius tuus.¶Dixit autem pater ad seruos suos. Ci-
to proferte stolam primam, & induite illum, & date
annulum in manum eius, & calceamenta in pedes e-
23 ius,¶ & adducite vitulum saginatum, & occidite, &
24 mãducemus, & epulemur:¶quia hic filius meus mor-
F tuus erat, & reuixit: perierat, & inuentus est. Et cœpe-
25 runt epulari.¶Erat autem filius eius senior in agro: &
cum veniret, & appropinquaret domui, audiuit sym-
26 phoniam, & chorum:¶ & vocauit vnum de seruis, &
27 interrogauit quid hæc essent.¶ Isque dixit illi: Frater
tuus venit, & occidit pater tuus vitulum saginatum,
28 quia saluum illum recepit.¶Indignatus est autem, &
nolebat introire. Pater ergo illius egressus, cœpit roga-
29 re illum.¶At ille respondens dixit patri suo: Ecce tot
G annis seruio tibi, & nunquam mandatum tuum præ-
teriui, & nunquam dedisti mihi hœdum, vt cum ami-
30 cis meis epularer: ¶ sed postquam filius tuus hic qui
deuorauit substãtiam suam cum meretricibus, venit,
31 occidisti illi vitulum saginatum. ¶ At ipse dixit illi:
32 Fili tu semper mecũ es, & oĩa mea tua sunt:¶ epulari
aũt, & gaudere oportebat, quia frater tuus hic mor-
tuus erat, & reuixit: perierat, & inuentus est.

CAPVT XVI.

1 A DIcebat autem, & ad discipulos suos: Homo
quidam erat diues, qui habebat villicum,
& hic diffamatus est apud illum, quasi dissi-
2 passet bona ipsius.¶Et vocauit illum, & ait illi: Quid
hoc audio de te? redde rationem villicationis tuæ: iã
3 enim non poteris villicare. ¶ Ait autem villicus intra
se: Quid faciam, quia dominus meus aufert a me vil-
licationem? fodere non valeo, mendicare erubesco.
4 ¶Scio quid faciam: vt cum amotus fuero a villicatio-
5 ne, recipiant me in domos suas. ¶ Conuocatis itaque
singulis debitoribus domini sui, dicebat primo: Quã-
6 tum debes Domino meo?¶ At ille dixit: Centum ca-
B dos olei. Dixitque illi accipe cautionem tuam: & se-
7 de, cito scribe quinquaginta. ¶ Deinde alij dixit: Tu
vero quantum debes? Qui ait: Centum coros tritici.
8 ait illi. accipe literas tuas, & scribe octoginta.¶Et lau-
dauit dominus villicum iniquitatis, quia prudenter
fecisset: quia filij huius seculi, prudentiores filijs lucis
9 in generatione sua sunt.¶et ego vobis dico: Facite vo-
bis amicos de mammona iniquitatis, vt cum defece-
10 ritis, recipiant vos in æterna tabernacula.¶Qui fide-
C lis est in minimo, & in maiori fidelis est: & qui in mo-
11 dico iniquus est, & in maiori iniquus est.¶ Si ergo in
iniquo mammona fideles non fuistis: quod verũ est,
12 quis credet vobis?¶Et si in alieno fideles non fuistis:
13 quod vestrum est, quis dabit vobis? ¶ Nemo seruus
potest duobus dominis seruire: aut enim vnum odiet
& alterum diliget: aut vni adhærebit: & alterum con-
14 temnet. non potestis Deo seruire, & mammonæ.¶Au-
diebant autem omnia hæc Pharisæi, qui erant auari:
15 & deridebant illum.¶Et ait illis: Vos estis, qui iustifi-
D catis vos coram hominibus: Deus autem nouit cor-
da vestra: quia quod hominibus altum est, abomina-
16 tio est ante Deum. ¶| Lex & prophetæ, vsque ad Io-
hãnem, ex eo regnũ Dei euangelizatur, & omnis in
17 illud vim facit.¶|Facilius est autem cœlum, & terram
18 præterire, quam de lege vnum apicem cadere.¶| Om-
nis qui dimittit vxorem suam, & alteram ducit, mœ-
19 chatur: & qui dimissam a viro ducit, mœchatur.¶Ho-
mo quidam erat diues, qui induebatur purpura, &

Mat. 6. c. 24. — Matt. 11. b. 12. — Mat. 5. c. 18. — Mat. 5. e. 32. — Matt. 19 a. 11. — 1. Cor. 7 b. 10.

E bysso: & epulabatur quotidie splendide.¶et erat qui-
20 dam mendicus nomine Lazarus, qui iacebat ad ianuam eius, vl-

21 ceribus plenus¶cupiẽs saturari de micis, quæ cadebant de mensa di-
uitis, & nemo illi dabat, sed & canes venie-
22 bant, & lingebãt vlcera eius. ¶Factũ est aũt,
vt moreretur mẽdicus & portaretur ab ange-
lis in sinum Abrahæ. Mortuus est autem, &
23 diues: & sepultus est in inferno.¶Eleuans autem ocu-
los suos cum esset in tormentis, vidit Abraham a lon-
24 ge, & Lazarum in sinu eius, ¶ & ipse clamans, dixit:
F Pater Abraham, miserere mei: & mitte Lazarum, vt
intingat extremum digiti sui in aquam, vt refrigeret
25 linguã meã, quia crucior in hac flamma.¶Et dixit illi
Abrahã: Fili, recordare q̃a recepisti bona in vita tua,
& Lazarus similiter mala: nunc autem hic cõsolatur,
26 tu vero cruciaris.¶& in his omnibus, inter nos & vos
chaos magnũ firmatũ est, vt hi qui volunt hinc tran-
27 sire ad vos, non possint, neq; inde huc transmeare.¶et
ait: Rogo ergo te pater, vt mittas eum in domum pa-
28 tris mei,¶habeo enim quinque fratres, vt testetur il-
29 lis, ne & ipsi veniant in hunc locum tormentorũ.¶ Et
ait illi Abraham: Habent Moysen, & prophetas: au-
30 diant illos.¶At ille dixit: Non, pater Abraham: sed si
G quis ex mortuis ierit ad eos, penitentiam agent.¶Ait
31 autem illi: Si Moysen, & prophetas non audiunt, ne-
que si quis ex mortuis resurrexerit, credent.

CAPVT XVII.

1 A ET ait ad discipulos suos. Impossibile est, vt non
veniant scandala: væ autem illi per quem ve-
2 niunt.¶vtilius est illi si lapis molaris impona-
tur circa collum eius, & proijciatur in mare, quam vt
3 scandalizet vnum de pusillis istis. ¶ Attendite vobis.
|Si peccauerit in te frater tuus, increpa illum: & si pœ-
4 nitentiam egerit, dimitte illi.¶Et si septies in die pec-
cauerit in te, et septies in die conuersus fuerit ad te di-
5 cens; Pœnitet me: dimitte illi. ¶ Et dixerunt Apostoli
6 Domino: Adauge nobis fidem.¶Dixit autem Domi-
nus: Si habueritis fidem, sicut granum sinapis, et dice-
B tis huic arbori moro: eradicare, & transplãtare in ma-
7 re: & obediet vobis.¶quis aũt vestrũ habens seruum
arantẽ, aut pascẽtẽ, qui regresso de agro, dicat illi: Sta-
8 tim transi, recũbe:¶ & nõ dicat ei: Para quod cœnẽ, &
præcinge te, & ministra mihi; donec mãducẽ, & bibã
9 & post hæc tu manducabis, & bibes?¶Nunquid gra-
C tiã habet seruo illi; quia fecit q̃ ei imparauerat?¶Non
10 puto. Sic & vos cũ feceritis omnia quæ præcepta sunt
vobis, dicite: Serui inutiles sumus: quod debuimus fa-
11 cere, fecimus.¶Et factum est, dum iret in Ierusalem,
12 transibat per mediam Samariam, & Galilæam.¶et cũ
ingrederetur quoddam castellum, occurrerunt ei de-
13 cem viri leprosi, qui steterunt a longe:¶& leuauerunt
14 vocẽ. dicentes: Iesu præceptor, miserere nostri.¶quos
D vt vidit, dixit: Ite, | ostendite vos sacerdotibus. Et fa-
15 ctum est, dum irent, mundati sunt. ¶ Vnus autem ex
illis, vt vidit, quia mundatus est: regressus est, cum

Matt. a. 7. — Matt. 42. — Matt. c. 21. — Leui. 19. 17. — Eccl. b. 13. — Matt. c. 20. — Leui. a. 2.

16 magna voce magnificans Deum,♀& cecidit in faciem ante pedes eius gratias agēs: & hic
17 erat Samaritanus.♀Respondens autem Iesus, dixit: Nōne decem mūdati sunt? & nouem v-
18 bi sunt?♀Non est inuentus qui rediret,& daret gloriam Deo, nisi hic
19 alienigena.♀Et ait illis: Surge, vade: quia fides
20 tua te saluum fecit. ♀Interrogatus autem a Pharisæis quando venit regnum Dei: respondens eis, dixit:
21 Non venit regnum Dei cum obseruatione: ♀ neque dicēt: Ecce hic,aut ecce illic. Ecce enim regnum Dei
22 intra vos est. ♀ Et ait ad discipulos suos: Venient dies
E quando desideretis videre vnum diem filij hominis:
23 & non videbitis.♀|Et dicent vobis:Ecce hic,& ecce il-
24 lic:Nolite ire,neque sectemini. ♀nam sicut fulgur coruscans de sub cœlo,in ea quæ sub cœlo sunt, fulget:
25 ita erit filius hominis in die sua. ♀ Primum autem oportet illū multa pati,et reprobari a generatione hac.
26 ♀|Et sicut factum est in diebus Noe: ita erit & in die-
F bus filij hominis.♀Edebant & bibebant, vxores duce-
27 bant & dabantur ad nuptias vsque in diem qua intrauit Noe in arcam:& venit diluuium,& perdidit om-
28 nes. ♀Similiter|sicut factum est in diebus Loth: Edebant & bibebant,emebant & vendebant,plantabant
29 & ædificabant. ♀ qua die autem exijt Loth a Sodomis,pluit ignem & sulphur de cœlo,& omnes perdi-
30 dit. ♀ secundum hæc erit qua die filius hominis reue-
31 labitur. ♀ In illa hora qui fuerit in tecto, & vasa eius
G in domo,ne descendat tollere illa:& qui in agro simi-
32 liter non redeat retro.♀Memores estote vxoris Loth.
33 ♀|Quicunque quæsierit animam suam saluam facere, perdet illam:& quicunque perdiderit illam, viuifica-
34 bit eam.♀| Dico vobis,in illa nocte erunt duo in lecto
35 vno:vnus assumentur,& alter relinquetur. ♀duæ erūt molentes in vnum:vna assumetur,& altera relinquetur:duo in agro:vnus assumetur,& alter relinquetur.
36 ♀ Respondentes dicunt illi: Vbi Domine? Qui dixit illis: Vbicunque fuerit corpus,illuc congregabuntur & aquilæ.

Matt.24.b.23. Mar.13.c.21. Matt.24.c.75. Genes.7.a.5. Gen.19.e.24. Sup.9.c.24. Mat.10.d.39. Mar.8.d.35. Ioh.12.d.25. Matt.24.d.40. 1.Thes.4.d.17.

CAPVT XVIII.

1 A Dicebat autem & parabolam ad illos quoniā oportet| semper orare & non deficere, ♀di-
2 cens:Iudex quidam erat in quadam ciuitatem, qui Deum non timēbat, & hominem non reue-
3 rebatur.♀Vidua autem quædam erat in ciuitate illa: & veniebat ad eum,dicens: Vindica me de aduersario
4 meo.♀Et nolebat per multum tempus. Post hæc autem dixit intra se:Et si Deum non timeo,nec hominē
5 reuereor: ♀ tamen quia molesta est mihi hæc vidua, vindicabo illam,ne in nouissimo veniēs sugillet me.
6 ♀Ait autem Dominus:Audite quid iudex iniquitatis
7 dicit.♀Deus autem non faciet vindictam electorū suo-
B rum clamantium ad se die ac nocte: & patientiam ha-
8 bebit in illis? ♀dico vobis quia cito faciet vindictam illorum: Veruntamen filius hominis veniens,putas,
9 inueniet fidem in terra?♀Dixit autem et ad quosdam qui in se confitebant tanquam iusti, & aspernabantur
10 cæteros parabolam istam:♀Duo homines ascenderūt in templum,vt orarent: vnus Pharisæus,& alter Pu-
11 blicanus.♀Pharisæus stans,hæc apud se orabat: Deus, gratias ago tibi:quia non sum sicut cæteri hominum: raptores, iniusti, adulteri, velut etiā hic publicanus.
12 ♀ieiuno bis in sabbato:decimas do omnium quę possi-
13 deo.♀Et publicanus a longe stans,nolebat nec oculos
C ad cœlum leuare:sed percutiebat pectus suum,dicēs:
14 Deus propitius estó mihi peccatori. ♀Dico vobis,descendit hic iustificatus in domum suam ab illo. | quia oīs qui se exaltat,humiliabitur: et qui se humiliat, e-
15 xaltabitur.♀|Afferrebant autem ad illū & infantes,vt eos tangeret. Quod cum viderent discipuli, increpa-
16 bant illos.♀Iesus aūt conuocans illos,dixit:Sinite pueros venire ad me,et nolite vetare eos:talium est enim
17 regnum Dei. ♀ Amen dico vobis,quicunque non ac-
D ceperit regnum Dei sicut puer, non intrabit in illud.

Eccl.18.c.22. 1.Thes.3.c.17. Sup.14.b.11. Mat.23.b.12. Mat.19.b.13. Mar.10.b.13.

18 ♀| Et interrogauit eum quidam princeps, dicens: Magister bone, quid faciens vitam æ-
19 ternam possidebo?♀Dixit autē ei Iesus: Quid me dicis bonū? nemo bonus nisi solus Deus.
20 ♀ Mandata nosti: Non occides,Nōn męchaberis.Non furtum facies. Nō falsum testimoniū dices. Honora patrem
21 tuum & matrem.♀Qui ait: Hęc oīa custodiui a iuuen-
22 tute mea.♀Quo audito,Iesus ait ei:Adhuc vnum tibi deest:oīa quęcunque habes,vende,et da pauperibus,
23 & habebis thesaurū in cęlo:& veni sequere me. ♀His
24 ille auditis,contristatus est:quia diues erat valde.♀Vi-
E dens autem Iesus illum tristē factum,dixit: Quā difficile,qui pecunias habent, in regnum Dei intrabunt.
25 ♀Facilius est enim camelum per foramen acus transi-
26 re,quā diuitem intrare in regnū Dei. ♀Et dixerūt qui
27 audiebant:Et quis potest saluus fieri?♀Ait illis: Quæ impossibilia sūt apud hoīes,possibilia sūt apud Deū.
28 ♀Ait aūt Petrus:Ecce,nos dimisimus omnia,& secuti
29 sumus te. ♀ Qui dixit eis:Amen dico vobis, nemo est qui reliquit domum, aut parentes, aut fratres, aut v-
30 xorem,aut filios propter regnum Dei,♀& nō recipiat multo plura in hoc tempore,& in seculo venturo vi-
31 tam æternam.♀|Assumpsit autem Iesus duodecim, &
F ait illis.Ecce ascendimus Ierosolymam, & cōsummabuntur omnia quę scripta sunt per prophetas de filio
32 hominis.♀tradetur enim Gentibus,& illudetur,& fla-
33 gellabitur:& cōspuetur:♀& postquam flagellauerint,

Mat.19.c.16. Mar.10.b.17. Exo.20.b.13. Mat.20.b.17. Marc.10.c.32.

34 occident eum: & tertia die resurget.♀Et ipsi nihil horū intellexerunt, & erat verbū istud absconditum ab eis:& nō intelligebant quæ dice-
35 bantur.♀|Factū est aūt, cū appropinquaret Ierico, cęcus quidā sedebat secus viam, mendi-
36 cans.♀ Et cum audiret turbā prætereūtē,inter rogabat, quid hoc esset.

Matt.20.d.29. Mar.10.e.46.

37 set. ¶ Dixerunt autem ei, quod Iesus Nazarenus tran-
38 siret. ¶ Et clamauit, dicens: Iesu fili Dauid miserere
39 mei. ¶ Et qui præibant, increpabant eum vt taceret. Ipse vero multo magis clamabat: Fili Dauid misere-
40 re mei. ¶ Stans autem Iesus, iussit illum adduci ad se.
41 ¶ Et cum appropinquasset, interrogauit illum, dicens: Quid tibi vis faciam? At ille dixit: Domine, vt vi-
42 deam. ¶ Et Iesus dixit illi: Respice, fides tua te saluum
43 fecit. ¶ Et confestim vidit, & sequebatur illum magnificans Deũ. Et oĩs plebs, vt vidit, dedit laudem Deo.

CAPVT XIX.

1 ET ingressus, perambulabat Iericho. ¶ Et ecce
A vir nomine Zachæus: & hic princeps erat pu-
2 blicanorum, & ipse diues: & ¶ quærebat vide-
3 re Iesum quis esset: & non poterat præ turba, quia sta-
4 tura pusillus erat. ¶ Et præcurrens, ascẽdit in arborem sycomorum vt videret eũ: quia inde erat transiturus.
5 ¶ Et cum venisset ad locũ, suspiciẽs Iesus, vidit illum, & dixit ad eum: Zachæe, festinans descende: quia ho-
6 die in domo tua oportet me manere. ¶ Et festinans de-
7 scẽdit, & excepit illum gaudẽs. ¶ Et cum viderent oẽs murmurabant, dicentes; quod ad hominem peccato-
8 rem diuertisset. ¶ Stans autẽ Zachæus, dixit ad Domi-
B num: Ecce dimidium bonorum meorum, Domine, do pauperibus: & si quid aliquem defraudaui, reddo
9 quadruplum. ¶ Ait Iesus ad eum: Quia hodie salus domui huic facta est: eo quod & ipse filius sit Abrahæ.
10 ¶ |Venit enim filius hominis quærere, & saluum face- [Matt. 18 b.11.]
11 re quod perierat. ¶ Hęc illis audientibus adijciens, dixit parabolam, eo quod esset prope Ierusalem, & q̃a existimarent quod cõfestim regnum Dei manifesta-
12 retur. ¶ Dixit ergo: |Homo quidam nobilis abijt in re- [Matt. 25 b.14.]
C gionem longinquam accipere sibi regnum, & reuer-
13 ti. ¶ Vocatis autem decem seruis suis, dedit eis decem
14 mnas, & ait ad illos: Negociamini dum venio. ¶ Ciues autem eius oderant eum: & miserunt legationem post illum, dicentes: Nolumus hunc regnare sup nos.
15 ¶ Et factum est vt rediret accepto regno: & iussit vocari seruos, quibus dedit pecuniam: vt sciret quãtum
16 quisq; negociatus esset. ¶ Venit autem primus, dicẽs:
17 Domine, mna tua decem mnas acquisiuit. ¶ Et ait il-
D li: Euge bone serue, quia in modico fuisti fidelis, eris
18 potestatem habens super decem ciuitates. ¶ Et alter venit, dicens: Domine, mna tua fecit quinque mnas.
19 ¶ Et huic ait: Et tu esto super quinq; ciuitates. ¶ Et al-
20 ter venit, dicens: Domine, ecce mna tua quam habui
21 repositam in sudario. ¶ Timui enim te, quia homo austerus es: tollis quod non posuisti, & metis quod non
22 seminasti. ¶ Dicit ei: De ore tuo te iudico serue nequã. Sciebas quod ego homo austerus sum, tollens quod
23 non posui, & metens quod non seminaui: ¶ & quare non dedisti pecuniam meam ad mensam, & ego ve-
24 niens: cum vsuris vtique exegissem illam? ¶ Et astantibus dixit: Auferte ab illo mnam, & date illi qui de-
25 cem mnas habet. ¶ Et dixerunt ei: Domine, habet de-
26 cem mnas. ¶ |Dico aũt vobis, quia omni habenti dabitur: & abundabit ab eo aũt qui non hẽt, & quod hẽt [Sup. 8. c 18. Matt. 13 b.12. 25. c.29. Marc. 4. c.25.]
27 auferetur ab eo. ¶ Veruntamen inimicos meos illos qui noluerunt me regnare super se, adducite huc: &
28 interficite ante me. ¶ |Et his dictis, præcedebat ascen-
29 dens Ierosolymam. ¶ Et factum est, |cum appropin- [Matt. 21 a.1. Marc. 11 a.1.]
E quasset ad Bethphage, & Bethaniam ad Montem qui
30 vocatur Oliueti, misit duos discipulos suos, ¶ dicẽs: Ite in castellum quod contra est: in quod introeuntes, inuenietis pullum asinæ alligatum, cui nemo vnquam
31 hominum sedit: soluite illum, & adducite. ¶ Et si quis vos interrogauerit: Quare soluitis? sic dicetis ei:
32 Quia Dñs operã eius desiderat. ¶ Abierunt autem qui missi erant: & inuenerunt sicut dixit illis stantem pul-
33 lũ. ¶ Soluentibus aũt illis pullũ, dixerunt domini eius
34 ad illos: Quid soluitis pullũ? ¶ At illi dixerunt: Quia Dominus eum necessarium habet.

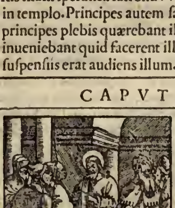

35 ¶ |Et duxerũt illum ad Iesum: Et iactãtes vestimẽta sua supra pullum, imposue- [Iohã. 12 b.2.14.]
36 runt Iesum. ¶ Eunte aũt illo substernebãt vesti-
37 mẽta sua in via. ¶ Et cũ appropinquaret iã ad descensum Montis Oliueti, cœperunt oẽs turbæ discipulorum gaudentes laudare Deum voce magna, sup omnibus quas viderant virtutibus,
38 ¶ dicentes: Benedictus qui venit Rex in nomine Dñi,
39 pax in cœlo, & gloria in excelsis. ¶ Et quidam Pharisæorum de turbis, dixerunt ad illum: Magister, incre-
40 pa discipulos tuos. ¶ Quibus ipse ait: Dico vobis, q̃a
41 si hi tacuerint, lapides clamabunt. ¶ Et vt appropin-
42 quauit, videns ciuitatẽ, fleuit sup illã, dicens: ¶ Quia

si cognouisses, & tu, & quidem in hac die tua, quæ ad pacẽ tibi: nunc aũt abscondita sunt ab
43 oculis tuis. ¶ Quia venient dies in te: & circũdabunt te inimici tui vallo, & circundabunt te, & coangustabunt te
44 vndique, ¶ & ad terram prosternent te, & filios tuos qui in te sunt. | & nõ relinquẽt in te lapidem sup lapidem: eo quod non cognoueris tp̃s visita- [Matt. 2.. a.1. Marc. .. a.2.]
45 tionis tuæ. ¶ |Et ingressus in tẽplum, cępit eijcere ven- [Infr. 2.. a.6.]
46 dentes in illo, & ementes, ¶ dicens illis: Scriptum est, |Quia domus mea, domus orationis est: |Vos aũt feci- [Matt. 2.. b.12.]
47 stis illam speluncã latronũ. ¶ Et erat docens quotidie in templo. Principes autem sacerdotum, & Scribæ, & [Marc. .. b.15. Isai. 56 7.]
48 principes plebis quærebant illum perdere: ¶ & non inueniebant quid facerent illi. Omnis enim populus suspensus erat audiens illum. [Iere. 7. 11.]

CAPVT XX.

1 ET factum est: in vna dierum do- [Matt. .. b.23. Marc. .. d.27.]
A cẽte illo populũ in tẽplo, & euãgelizante, cõuenerũt principes sacerdotũ, & Scribæ cũ
2 senioribus, ¶ & aiunt dicentes ad illum: Dic nobis in qua potestate hæc facis? aut: Quis est qui dedit tibi hanc
3 potestatem? ¶ Respon-

deus autem Iesus, dixit ad illos: Interrogabo vos, & 4 ego vnum verbum. ¶ Respõdete mihi: Baptismus Io- 5 hannis de cœlo erat, an ex hominibus? ¶ At illi cogitabant intra se, dicentes: Quia si dixerimus, de cœlo, 6 dicet: Quare ergo non credidistis illi? ¶ Si autem dixerimus, ex hominib⁹, plebs vniuersa lapidabit nos: 7 certi sunt enim Iohannem prophetam esse. ¶ Et respõ- 8 derunt se nescire vnde esset. ¶ Et Iesus ait illis: Neque 9 ego dico vobis in qua potestate hæc facio. ¶ Cœpit au- B tem dicere ad plebem parabolam hanc: | Homo plantauit vineam, & locauit eam colonis, & ipse peregre 10 fuit multis temporibus. ¶ Et in tempore misit ad cultores seruũ, vt de fructu vineæ darent illi. Qui cæsum 11 dimiserunt eum inanem. ¶ Et addidit alterũ seruũ mittere. Illi autẽ hunc quoque cædentes, & afficientes con- 12 tumelia, dimiserũt inanem. ¶ Et addidit tertiũ mitte- 13 re: qui & illum vulnerantes eiecerunt. ¶ Dixit autem Dominus vineæ: Quid faciam? mittam filium meum dilectum; forsitan cum hũc viderint, 14 verebuntur. ¶ Quem cũ vidissent coloni, cogi- C tauerunt intra se, dicentes: Hic est hæres: occidamus illum, vt nostra 15 fiat hæreditas. ¶ Et eiectum illũ extra vineã, occiderunt. Quid ergo faciet illis dominus vi- 16 neæ? ¶ veniet, & perdet colonos istos, & dabit vineam 17 alijs. Quo audito, dixerũt illi: Absit. ¶ Ille aũt aspiciẽs eos, ait: Quid est ergo hoc quod scriptum est, | Lapidẽ quem reprobauerunt ædificantes, hic factus est in ca- 18 put anguli? ¶ Omnis qui ceciderit super illum lapidẽ, conquassabitur: super quem autem ceciderit commi- 19 nuet illum. ¶ Et quærebant principes sacerdotum, & Scribæ mittere in illum manus illa hora: & timuerũt populum, cognouerunt enim quod ad ipsos dixerit 20 similitudinem hanc. ¶ | Et obseruantes, miserunt insi- D diatores qui se iustos simularent: vt caperent eum in sermone, vt traderent illum principatui, & potestati 21 præsidis. ¶ Et interrogauerunt eum, dicẽtes: Magister, Scimus, quia recte dicis, & doces: & non accipis per- 22 sonam, sed viam Dei in veritate doces. ¶ licet nobis 23 tributum dare Cæsari, an non? ¶ Considerans autem 24 dolum illorum, dixit ad eos: ¶ Quid me tentatis? ostẽdite mihi denarium. Cuius habet imaginem, & in- 25 scriptionẽ? Respondentes, dixerunt ei: Cæsaris. ¶ Et ait illis: | Reddite ergo quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & 26 quæ sunt Dei, Deo. ¶ Et non potuerunt verbum eius reprehendere coram plebe: & mirati in respõso eius, 27 tacuerunt. ¶ | Accesserunt autem quidam Sadducæo- E rum qui negant esse resurrectionem, & interrogaue- 28 runt eum, ¶ dicentes: Magister, Moyses scripsit nobis: | Si frater alicuius mortuus fuerit habens vxorem, & hic sine liberis fuerit, vt accipiat eam frater eius vxo- 29 rem, & suscitet semen fratri suo. ¶ Septem ergo fratres erant: & primus accepit vxorem, & mortuus est sine 30 filijs. ¶ Et sequens accepit illam, & ipse mortuus est si- 31 ne filio. ¶ Et tertius accepit illam. Similiter, & omnes septem, & non reliquerunt semen, & mortui sunt. 32 ¶ Nouissime omnium mortua est, & mulier. ¶ In resur- 33 rectione ergo, cuius eorum erit vxor? siquidem se- 34 ptem habuerunt eam vxorem. ¶ Et ait illis Iesus: Filij 35 huius sæculi nubunt, & traduntur ad nuptias: ¶ illi ve- F ro qui digni habebuntur sæculo illo, & resurrectione 36 ex mortuis, neque nubunt, neque ducent vxores, ¶ neque enim vltra mori poterunt: æquales enim Angelis sunt: & filij sunt Dei, cum sint filij resurrectionis. 37 ¶ Quia vero resurgant mortui, & Moyses ostendit secus rubum, sicut dicit | Dominum, Deum Abraham, 38 & Deum Isaac, & Deum Iacob. ¶ Deus autem nõ est 39 mortuorum, sed viuorum: omnes enim viuũt ei. ¶ Respondentes autem quidam Scribarum, dixerunt ei: 40 Magister, bene dixisti. ¶ Et amplius nõ audebant eum 41 quidquam interrogare. ¶ Dixit autem ad illos: Quo- 42 modo dicunt Christum, filium esse Dauid? ¶ & ipse G Dauid dicit in libro Psalmorũ: | Dixit Dominus Do- 43 mino meo, sede a dextris meis, ¶ donec ponam inimi- 44 cos tuos, scabellum pedum tuorum? ¶ Dauid ergo Dominus illum vocat: & quomodo filius eius est? 45 ¶ Audiente autem omni populo, dixit discipulis suis: 46 ¶ | Attendite a Scribis qui volunt ambulare in stolis, & amant salutationes in foro, & primas cathedras in 47 synagogis, & primos discubitus in conuiuijs: ¶ Qui deuorant domos viduarum: simulantes longam orationem. Hi accipient damnationem maiorem.

Matt. 21 c. 33. Marc. 12 a. 1. Isa. 5. a. 1 Iere. 2. d 21.

Psal. 117 c. 22. Act 4. b. 11. Rom. 9 g 33. 1. Pet. 2. b. 8. Isa. 28. d 16. Matt. 21 d. 46. Matt. 22 b. 15. Marc. 12 b 13.

Rom. 13 b. 7.

Matt. 22 c. 23. Marc. 12 b 18. Deut. 25 a 5.

Exo. 3. b 6. Matt. 22 d 32. Marc. 12 c. 26.

Matt. 22 d 44. Marc. 12 d. 36. Psal. 109 a. 1.

Matt. 23 a 6. Marc. 12 d. 38. Sup. 11. f. 43.

CAPVT XXI.

1 A Respiciens autẽ, vidit eos qui mittebãt munera sua in gazophylacium diuites. 2 ¶ Vidit autem & quandam viduam pauperculam mittentem æra 3 minuta duo. ¶ Et dixit: Vere dico vobis, quia vidua hæc pauper, plus quam om- 4 nes misit. ¶ nam omnes hi, ex abundanti sibi miserunt in munera Dei: hæc autem ex eo quod deest illi, omnem victum suũ 5 quem habuit, misit. ¶ Et quibusdam dicentibus de B templo, quod bonis lapidibus, & donis ornatum es- 6 set, dixit: ¶ Hæc quæ videtis, | venient dies in quibus non relinquetur lapis super lapidem, qui non de- 7 struatur. ¶ Interrogauerunt autem illum, dicentes: Præceptor, quando hæc erunt: & quod signum cum 8 fieri incipient? ¶ Qui dixit: Videte ne seducamini. multi enim venient in nomine meo, dicentes quia ego sum, & tempus appropinquauit: nolite ergo ire 9 post eos. ¶ Cum autem audieritis prælia, & seditiones, nolite terreri: oportet primum hæc fieri, sed non- 10 dum statim finis. ¶ Tunc dicebat illis: Surget gens 11 contra gentem, & regnum aduersus regnum. ¶ & ter- C ræmotus magni erunt per loca, & pestilentiæ, & fames, terroresque de cœlo, & signa magna erunt. 12 ¶ Sed ante hæc omnia inijcient vobis manus suas: & persequentur, tradentes in synagogas, & custodias, trahentes ad reges, & præsides propter nomẽ meum. 13 ¶ contingent autem vobis in testimonium. ¶ Ponite er- 14 go in cordibus vestris non præmeditari quemadmo- 15 dum respondeatis. ¶ ego enim dabo vobis os, & sapientiam cui non poterunt resistere, & contradice- 16 re omnes aduersarij vestri. ¶ Trademini autem a

Marc. 12 d. 41.

Matt. 24 a. 2. Marc. 13 a. 1. Sup. 19. g 44.

paren-

17 parentibus, & fratribus, & cognatis, & amicis: & mor- 18 te afficient ex vobis: & eritis odio omnibus propter 19 nomen meũ: & capillus de capite vestro nõ peribit. 20 In patientia vestra possidebitis aĩas vestras. Cũ aũt videritis circundari ab exercitu Ierusalem: tunc scito- 21 te quia appropinquauit desolatio eius. tunc qui in Iudæa sunt, fugiant ad montes: & qui in medio eius, discedant: & qui in regionibus, non intrent in eam. 22 quia dies vltionis hi sunt, vt impleantur omnia quę 23 scripta sunt. Væ autem prægnantibus & nutrienti- E bus in illis diebus. erit enim pressura magna super ter- 24 ram, & ira populo huic. Et cadent in ore gladij: & captiui ducentur in omnes Gentes. Et Ierusalem calcabitur a Gẽtibus: donec impleantur tempora natio- 25 num. Et erunt signa in sole & luna & stellis: & in terris pressura gentium præ confusione sonitus maris & 26 fluctuum, arescentibus hominibus prę timore & expectatione, quæ superuenient vniuerso orbi. nam vir- 27 tutes cęlorum mouebuntur: & tunc videbunt filium hominis venientem in nube cum potestate magna & 28 maiestate. His autem fieri incipientibus, respicite & leuate capita vestra: quoniam appropinquat redem- 29 ptio vestra. Et dixit illis similitudinem: Videte ficul- 30 neam & omnes arbores: cum producũt iam ex se fru- 31 ctum, scitis quoniam prope est ęstas. Ita & vos cum videritis hæc fieri, scitote quoniam prope est regnum 32 Dei. Amen dico vobis, quia non præteribit genera- 33 tio hæc, donec oĩa fiant. Cœlũ & terra transibũt: ver- 34 ba autem mea non transibunt. Attendite aũt vobis, G ne forte grauentur corda vestra in crapula & ebrietate & curis huius vitę: & superueniat in vos repentina 35 dies illa. tanquam laqueus enim superueniet in om- 36 nes qui sedent super faciem omnis terrę. Vigilate itaque, omni tpe orantes, vt digni habeamini fugere ista omnia quę futura sunt, & stare ante filiũ hominis. 37 Erat autem diebus docens in templo: noctibus vero 38 exiens, morabatur in Monte qui vocatur Oliueti. Et oĩs populus manicabat ad eũ in templo audire eum.

Matt. 24. b. 15. Matt. 13. b. 14. Dan. 9. g. 27. Matt. 24. c. 29. Mar. 13. c. 14. Isa. 13. b. 10. Ezec. 32. b. 7. Ioel 3. c. 15. Ro. 8. d. 23. Ro. 13. b. 13.

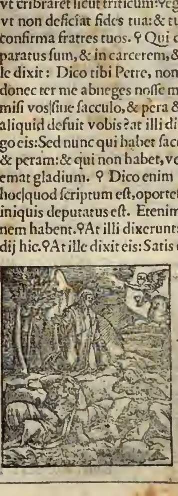
CAPVT XXII.

1 A Ppropinquabat autem dies festus Azymorum, qui dicitur Pascha: et quęrebant prin- 2 cipes Sacerdotum & Scribæ, quomodo Iesum interficerent: timebant vero plebem. 3 Intrauit autem satanas in Iudam qui cognominabatur Iscariotes, vnum de duodecim: 4 & abijt, & locutus est cũ principibus sacerdotum & magistratibus, quemadmodum illũ traderet eis. 5 Et gauisi sunt, & pacti sunt 6 pecuniam illi dare. Et spopõdit. Et quærebat oppor- 7 tunitatem, vt traderet illum sine turbis. Venit autẽ 8 dies Azymorũ, in qua necesse erat occidi Pascha. Et misit Petrum & Iohannem, dicens: Euntes parate no- 9 bis Pascha, ut manducemus. At illi dixerunt: Vbi uis 10 paremus? Et dixit ad eos: Ecce, introeuntibus vobis B in ciuitatem, occurret vobis homo quidam amphorã aquæ portans: sequimini eum in domum in quam in- 11 trat, & dicetis patrifamilias domus: Dicit tibi Magister, Vbi est diuersorium vbi Pascha cum discipulis 12 meis manducem? Et ipse ostẽdet vobis cœnaculum 13 magnum stratum: & ibi parate. Euntes autem inue- 14 nerunt sicut dixit illis, & parauerunt Pascha. Et cum facta esset hora, discubuit, & duodecim Apo- 15 stoli cum eo. Et ait illis: Desiderio desideraui hoc Pascha manducare vobiscum, antequam patiar.

Matt. 26. a. 2. Marc. 14. a. 1. Mat. 26. b. 14. Mar. 14. b. 10. Matt. 26. b. 17. Mar. 14. b. 12. Mat. 26. b. 20. Mar. 14. b. 17.

16 Dico enim vobis, quia ex hoc non manducabo illud, donec impleatur in regno 17 Dei. Et accepto calice, gratias egit, et dixit: Accipite, & diuidite inter vos. 18 Dico enim uobis, quod non bibam de generatione vitis, donec regnum Dei ve- 19 niat. Et accepto pane, gratias egit, & fregit: & dedit eis, dicens: Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur. hoc facite in meam commemoratio- 20 nem. Similiter & calicem, postquam cœnauit, dicẽs: Hic est calix nouum testamentum in sanguine meo, 21 qui pro vobis fundetur. Veruntamẽ ecce manus tra- 22 dentis me, mecum est in mensa. Et quidem Filius ho- C minis secundum quod definitum est, vadit: veruntamen 23 væ homini illi per quem tradetur. Et ipsi cœperunt quærere inter se, quis esset ex eis qui hoc factu- 24 rus esset. Facta est autem & contentio inter eos, quis 25 eorum videretur esse maior. Dixit autem eis: Reges Gentium dominantur eorum: & qui potestatem 26 habent super eos, benefici vocantur. Vos autem non sic: sed qui maior est in vobis, fiat sicut minor: & 27 qui præcessor est, sicut ministrator. Nam quis maior est, qui recumbit, an qui ministrat? nonne qui recumbit? Ego autem in medio vestrum sum, sicut qui mini- 28 strat: vos autem estis qui permansistis mecum in ten- 29 tationib⁹ meis. Et ego dispono vobis sicut disposuit 30 mihi Pater meus, regnum: Vt edatis & bibatis super mensam meam in regno meo, & sedeatis super thronos iudicantes duodecim tribus Israel. 31 Ait autem D Dominus: Simon Simon, ecce satanas expetiuit vos, 32 vt cribraret sicut triticum: ego autem rogaui pro te, vt non deficiat fides tua: & tu aliquando conuersus, 33 confirma fratres tuos. Qui dixit ei: Domine, tecum 34 paratus sum, & in carcerem, & in mortem ire. At ille dixit: Dico tibi Petre, non cantabit hodie gallus, 35 donec ter me abneges nosse me. Et dixit eis: quando misi vos sine sacculo, & pera & calceamẽtis: nunquid 36 aliquid defuit vobis? at illi dixerunt. Nihil. Dixit ergo eis: Sed nunc qui habet sacculum, tollat similiter, & peram: & qui non habet, vendat tunicam suam, & 37 emat gladium. Dico enim vobis, quoniam adhuc hoc quod scriptum est, oportet impleri in me: Et cum iniquis deputatus est. Etenim ea quæ sunt de me, fi- 38 nem habent. At illi dixerunt: Domine, ecce duo gla- 39 dij hic. At ille dixit eis: Satis est. Et egressus ibat secundum consuetudinẽ in Montem Oliuarum. Secuti sunt autem illũ, & discipuli.

40 Et cum peruenisset ad locum, dixit illis: Orate, ne intretis in tentationem. 41 Et ipse auulsus est ab eis, quantum iactus est lapidis: & positis genibus, ora- 42 bat, dicens: Pater, si vis, transfer calicem

1. Cor. 11. c. 24. Matt. 26. b. 21. Mar. 14. b. 20. Ioh. 13. 18. Psal 40. 10. Mat. 20. 25. Mar. 10. 24. Matt. 26. 34. Mar. 14. 30. Matt. 26. 39. Isa 53. 12. Matt. 26. d. 36. Mar. 14. 32. Iohan. 18. a. 1. Matt. 26. d. 39. Mar. 14. 35.

istum a me. Veruntamen non mea voluntas, sed tua 43 fiat. ⁋ Apparuit autem illi angelus de cœlo, confortās 44 eum. Et factus in agonia, prolixius orabat. ⁋ Et factus est sudor eius sicut guttæ sanguinis decurrentis in ter- 45 ram. ⁋ Et cùm surrexisset ab oratione, & venisset ad discipulos suos, inuenit eos dormientes præ tristitia, 46 ⁋ Et ait illis. Qui dormitis? surgite, orate, ne intretis in 47 tentationem. ⁋ | Adhuc eo loquente, ecce turba: & qui vocabatur Iudas, vnus de duodecim, antecedebat eos, & appropinquauit Iesu, vt oscularetur eum. 48 ⁋ Iesus autem dixit illi: Iuda, osculo Filium hominis 49 tradis? ⁋ Videntes autem hi qui circa ipsum erant, quod futurum erat, dixerunt ei: Domine, si percuti- 50 mus in gladio? ⁋ Et percussit vnus ex illis seruum principis sacerdotum: & amputauit auriculam eius dexterā.

Mat. 26. c. 47. Mar. 14. e. 41. Iohan. 18. a. 3.

F 51 ⁋ Respōdens autem Iesus, ait: Sinite vsque huc: Et cum tetigisset auriculam eius, sanauit eum. 52 ⁋ Dixit autem Iesus ad eos qui venerant ad se, principes sacerdotum & magistratus templi, & seniores: Quasi ad latronem existis 53 cum gladijs & fustibus? ⁋ cum quotidie vobiscum fuerim in templo, non extendistis manus in me: sed hæc est hora vestra, & potestas tenebrarum. 54 ⁋ | Comprehendentes autem eum, duxerunt ad domum principis sacerdotum: Petrus vero sequebatur a longe. 55 ⁋ | Accenso autem igne in medio atrij, & circunsedentibus illis, erat Petrus in medio eorum. 56 ⁋ Quem cū vidisset ancilla quædam sedentem ad lumen, & eum fuisset in- 57 tuita, dixit: Et hic cum illo erat. ⁋ At ille negauit eum, 58 dicens: Mulier, non noui illum. ⁋ | Et post pusillum alius videns eum, dixit: Et tu de illis es. Petrus vero 59 ait: O homo, non sum. ⁋ Et interuallo facto quasi horę vnius, | alius quidam affirmabat, dicens: Vere & hic 60 cum illo erat: nam & Galilæus est. ⁋ Et ait Petrus: Ho- G mo, nescio quid dicis. Et cōtinuo adhuc illo loquēte, 61 cantauit gallus. ⁋ Et conuersus Dominus respexit Petrum. Et recordatus est Petrus verbi Domini, sicut dixerat: | Quia prius quam gallus cantet, ter me negabis. 62 ⁋ Et egressus foras Petrus, fleuit amare. 63 ⁋ Et viri qui tenebant illum, illudebant ei, cædentes. 64 ⁋ Et velauerunt eum, & percutiebāt faciem eius: & interrogabant eum, dicentes: Pro-

Mat. 26. f. 53. Mar. 14. f. 43. Ioh. 18. c. 12. c. 24. Mat. 26. g 69 Mar. 14. g. 66. Ioh. 18. c. 25. Mat. 26. g. 71. Mar. 14. g. 70. Ioh. 18. e. 26. Matt. 26. 34. Mar. 14. c. 30. Ioh. 13. d 38.

65 phetiza, quis est qui te percussit? ⁋ Et alia multa 66 blasphemantes dicebant in eum. ⁋ Et vt factus est dies, conuenerunt seniores plebis & principes sacerdotum & Scribæ, & duxerunt illum in concilium 67 suum, dicentes: ⁋ Si tu es Christus, dic nobis. Et ait il- 68 lis: Si vobis dixero, non credetis mihi. ⁋ si autem & interrogauero, non respondebitis mihi, neque dimitte- 69 tis. ⁋ Ex hoc autem erit filius homini sedens a dextris 70 virtutis Dei? ⁋ Dixerunt autem omnes: Tu ergo es fi- 71 lius Dei. Qui ait: Vos dicitis, quia ego sum. ⁋ At illi dixerunt: Quid adhuc desideramus testimonium? ipsi enim audiuimus de ore eius.

Matt. 27. a. 1. Marc. 15. a. 1. Ioh. 18. c. 28.

CAPVT XXIII.

1 A Et surgens omnis multitudo eorū, | duxerunt illum ad Pilatum. 2 ⁋ Cœperunt autem illum accusare, dicentes: Hunc inuenimus subuertentem gentem nostram, & | prohibentem tributa dare Cæsari, & dicentem se Christum regem esse. 3 ⁋ | Pilatus autem interrogauit eum, dicens: Tu es rex Iudæorum? At ille rńdens, ait: Tu 4 dicis. ⁋ Ait autem Pilatus ad principes sacerdotum & 5 turbas: Nihil inuenio causæ in hoc homine. ⁋ At illi inualescebant, dicentes. Commouet populum, docens per vniuersam Iudæam, incipiens a Gali- 6 læa vsque huc. ⁋ Pilatus autem audiens Galilæam, 7 interrogauit si homo Galilæus esset. ⁋ Et vt cognouit quod de Herodis potestate esset, remisit eum ad Herodem, qui & ipse Ierosolymis erat illis die- 8 bus. ⁋ Herodes autem viso Iesu, gauisus est B valde: erat enim cupiens ex multo tempore videre eū, eo quod audierat multa de eo, & sperabat signum aliquod videre ab eo fie- 9 ri. ⁋ Interrogabat autem eum multis sermonibus. At ipse nihil illi respondebat. 10 ⁋ Stabant autem principes sacerdotum, & Scribæ 11 constanter accusantes eum. ⁋ Spreuit autem illum Herodes cum exercitu suo: & illusit indutum veste alba 12 & remisit ad Pilatum. ⁋ Et facti sunt amici Herodes, C & Pilatus in ipsa die: nam antea inimici erant adin- 13 uicem. ⁋ Pilatus autem conuocatis principibus sa- 14 cerdotum, & magistratibus, & plebe, ⁋ dixit ad illos: Obtulistis mihi hunc hominem, quasi auertentem populum, & ecce ego coram vobis interrogans, | nullam causam inueni in homine isto ex his in qui- 15 bus eum accusatis: ⁋ Sed neque Herodes: nam remisi vos ad illum: & ecce nihil dignum morte actum 16 est ei. ⁋ Emendatum ergo illum dimittam. ⁋ Neces- 17 se autem habebat dimittere eis per diem festum, 18 vnum. ⁋ Exclamauit autem simul vniuersa turba, di-

Matt. 27. a. 2. Mat. 22. b 21. Mar. 12. b. 17. Mat. 27. b 11. Marc. 15. a. 2. Ioh. 18. f. 33. Ioh. 18. g. 38. 19. a. 4.

cens:

cens: Tolle hunc, & dimitte nobis Barabbã, 19 ¶ qui erat propter seditionem quandam factam in ciuitate, & homicidium, missus in carcerem. 20 ¶ Iterum autem Pilatus loquutus est ad eos, volens dimittere Iesum. 21 ¶ At illi succlamabant, dicentes: Crucifige, crucifige eum. 22 ¶ Ille autem tertio, dixit ad illos: | Quid enim mali fecit iste? nullam causam mortis inuenio in eo: corripiam ergo illum, & dimittam. 23 ¶ At illi instabant vocibus magnis postulantes, vt crucifigeretur: & inualescebant voces eorum. D 24 ¶ Et Pilatus adiudicauit fieri petitionem eorum. 25 ¶ Dimisit autem illis eum, qui propter homicidium, & seditionem missus fuerat in carcerem, quem petebant: Iesum vero tradidit volũtati eorum.

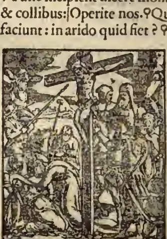
Mat. 27. c 23. Mar. 15. b 14.

26 ¶ | Et cum ducerent eũ, apprehenderunt Simonem quendam Cyrenensem venientem de villa: & imposuerunt illi crucem portare post Iesum. 27 ¶ Sequebatur autem illum multa turba populi, & mulierum: quæ plangebant, & lamentabãtur eum. 28 ¶ Conuersus autem ad illas Iesus, dixit: Filiæ Ierusalem, nolite flere super me: sed super vos ipsas flete, & super filios vestros. 29 ¶ Quoniam ecce venient dies in quibus, dicent: Beatæ steriles, & ventres, qui non genuerunt, & hubera, quæ non lactauerunt. 30 ¶ Tunc incipient dicere montibus: | Cadite super nos: E & collibus: | Operite nos. 31 ¶ Quia si in viridi ligno hæc faciunt: in arido quid fiet? 32 ¶ Ducebantur autem, & alij duo nequam cum eo, vt interficerentur.

Mat. 27. d 32. Mar. 15. b 21.

| Isa. 2. d. 16 Oseæ 10. b. 8. Apoc. 6. d. 16. 9. a. 6.

33 ¶ | Et postquam venerunt in locum, qui vocatur Caluariæ, ibi crucifixerunt eum: & latrones, vnum a dextris, & alterum a sinistris, 34 ¶ Iesus autem dicebat: Pater dimitte illis: non enim sciunt, quid faciunt. Diuidentes vero vestimenta eius, miserunt sortes. 35 ¶ Et stabat populus spectans, & deridebant eum principes cum eis, dicentes: Alios saluos fecit, se saluum faciat, si hic est Christus, Dei electus. 36 ¶ Illudebant autem ei, & milites 37 accedentes, & acetũ offerentes ei, ¶ & dicentes: Si tu es rex Iudæorum saluum te fac. 38 ¶ Erat autem, & F superscriptio scripta super eum literis Græcis, & Latinis, & Hebraicis: Hic est rex Iudæorum. 39 ¶ Vnus autem de his, qui pendebant latronibus blasphemabat eum, dicens: Si tu es Christus, saluum fac temetipsum, & nos. 40 ¶ Respondens autem alter, increpabat eum, dicens: Neque tu times Deum, quod in eadem damnatione es. 41 ¶ Et nos quidem iuste: nam digna factis recipimus: hic vero nihil mali gessit. 42 ¶ Et dicebat ad Iesum: Domine, memento mei, cum veneris in regnum tuum. 43 ¶ Et dixit illi Iesus: Amen dico tibi: Hodie mecum eris in paradiso. 44 ¶ Erat autem fere hora sexta: & tenebræ factæ sunt in vniuersam terram, vsque in horam nonam. 45 ¶ Et obscuratus est Sol: & velum templi scissum est medium. 46 ¶ Et clamans voce magna Iesus, ait: | Pater in manus tuas commendo spiritum meum: Et hæc dicens, expirauit.

| Mat. 27. d 33. Mar. 15. b, 22. Ioh. 19. c. 17.

| Psal. 30. 6.

47 ¶ Videns autem Centurio, quod factum fuerat, glorificauit Deum G dicens: Vere hic homo iustus erat. 48 ¶ Et omnis turba eorum, qui simul aderant ad spectaculum istud, & videbant, quæ fiebant, percutientes pectora sua, reuertebantur. 49 ¶ Stabant autem omnes noti eius a longe, & mulieres quæ secutæ erant a Galilæa, hæc videntes.

50 ¶ | Et ecce vir nomine Ioseph, qui erat decurio, vir bonus, & iustus, 51 ¶ hic non consenserat consilio, & actibus eorum, ab Arimathæa ciuitate Iudææ, qui expectabat & ipse regnum Dei. 52 ¶ Hic accessit ad Pilatum, & petijt corpus Iesu: 53 ¶ & depositum inuoluit sindone, & posuit eum in monumento exciso, in quo nondum quisquam positus fuerat. 54 ¶ Et dies erat parasceues, & sabbatum illucescebat. Subsequutæ autem mulieres, quæ cum eo venerant de Galilæa, viderunt monumentum, & quemadmodum positum erat corpus eius. 55 ¶ Et reuertentes parauerunt aromata, & vnguenta: & sabbato, quidem siluerunt, secundum mandatum.

| Matt. 27. g 57 Mar. 15. g 42. Ioh. 19. g. 38.

CAPVT XXIIII.

1 A VNa autem Sabbati valde diluculo venerunt ad monumentum, portantes, quæ parauerant aromata. 2 ¶ & inuenerunt lapidem reuolutum a monumento. 3 ¶ Et ingressæ, non inuenerunt corpus Domini Iesu. 4 ¶ Et factum est,

Matt. 28. 1. Marc. 16. 2. Ioh. 20. 1.

Ioh. 20. a. 1.

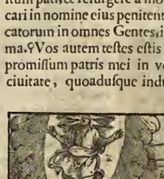
dum mente consternatæ essent de isto, ecce duo viri steterũt secus illas in veste fulgenti. 5 ℣Cum timerẽt autem, & declinarent vultum in terram, dixerunt ad illas: Quid quæritis viuentem cum mortuis? 6 ℣non est hic, sed surrexit: recordamini qualiter loquutus est vobis, cum adhuc in Galilæa esset, 7 ℣dicens:| Quia oportet filium hominis tradi in manus hominum peccatorum, & crucifigi: & die tertia resurgere. 8 ℣Et recordatæ sunt verborum eius. 9 ℣ Et regressę a monumento, B nunciauerunt hæc omnia illis vndecim, & cæteris 10 omnibus. ℣Erat autem Maria Magdalene, & Iohanna, & Maria Iacobi, & cæterę quæ cum eis erant, quæ 11 dicebant ad Apostolos hæc. ℣ Et visa sunt ante illos, sicut deliramentum verba ista, & non crediderunt il- 12 lis. ℣Petrus autem surgens cucurrit ad monumentũ: & procumbens vidit linteamina sola posita, & abijt 13 secum mirans, quod factum fuerat. ℣| Et ecce duo ex illis ibant ipsa die in castellum, quod erat in spacio stadiorum sexaginta ab Ierusalẽ, nomine Emmaus. 14 ℣Et ipsi loquebantur adinuicem de his omnibus quę 15 acciderant. ℣ Et factum est, dum fabularentur, & se- C cum quærerent, & ipse Iesus appropinquans ibat cũ 16 illis. ℣oculi autem illorum tenebantur, ne eum agno- 17 scerent. ℣ Et ait ad illos: Qui sunt hi sermones, quos 18 confertis ad inuicem ambulantes, & estis tristes? ℣ Et respondens vnus, cui nomen Cleophas, dixit ei: Tu solus peregrinus es in Ierusalem, & non cognouisti, 19 quæ facta sunt in illa, his diebus? ℣ Quibus ille dixit: Quæ? Et dixerunt de Iesu Nazareno, q̃ fuit vir propheta, potens in opere & sermone coram Deo, & omni po- 20 pulo. ℣et quomodo eũ tradiderunt summi sacerdotes, & principes nostri in damnationẽ mortis, & crucifixerũt 21 eum. ℣Nos autem sperabamus, quia ipse esset redẽpturus Israel: & nunc super hæc om-

22 nia, tertia dies est hodie, quod hæc facta sunt. ℣Sed & D mulieres quædam ex nostris, terruerunt nos, quæ an- 23 te lucem fuerunt ad monumentum, ℣ & non inuento corpore eius, venerunt, dicentes se etiam visionem 24 Angelorum vidisse, qui dicunt eum viuere. ℣Et abierunt quidam ex nostris ad monumentum: & ita inuenerunt, sicut mulieres dixerunt: ipsum vero non inue- 25 nerunt. ℣Et ipse dixit ad eos: O stulti, & tardi corde ad credendum in omnibus, quæ loquuti sunt Prophe- 26 tæ; ℣Nõne hęc oportuit pati Christũ, & ita intrare in 27 gloriam suam? ℣ Et incipiens a Moyse, & omnibus Prophetis, interpretabatur illis in omnibus scriptu- 28 ris, quæ de ipso erant. ℣Et appropinquauerunt castel- 29 lo quo ibant: & ipse se finxit longius ire. ℣ Et coegerunt illum, dicentes: Mane nobiscum, quoniam ad- E uesperascit, & inclinata est iam dies. Et intrauit cum il- 30 lis. ℣ Et factum est, dum recumberet cum eis, accepit 31 panem, & benedixit, ac fregit, & porrigebat illis. ℣ Et aperti sunt oculi eorum, & cognouerunt eum: & ipse 32 euanuit ex oculis eorum. ℣ Et dixerunt adinuicem: Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, dum loque- 33 retur in via, & aperiret nobis scripturas? ℣Et surgentes eadem hora regressi sunt in Ierusalem: & inuenerunt congregatos vndecim, & eos qui cum illis erant 34 dicentes: ℣ Quod surrexit Dominus vere, & apparuit 35 Simoni. ℣Et ipsi narrabant quę gesta erant in via: & 36 quomodo cognouerunt eum in fractione panis. ℣|Dũ autem hęc loquuntur, stetit Iesus in medio eorum, & 37 dixit eis: Pax vobis: ego sum, nolite timere. ℣ Conturbati vero, & conterriti, existimabant se spi- 38 ritum videre. ℣et dixit F eis: Quid turbati estis, & cogitationes ascen- 39 dunt in corda vestra? ℣ Videte manus meas, & pedes, quia ego ipse sum. palpate, & videte quia spiritus carnem, & ossa non habet, sicut me videtis habere. ℣Et 40 cum hoc dixisset, ostendit eis man⁹, & pedes.

41 ℣ Adhuc autem illis non credentibus, & mirantibus prę gaudio, dixit: Habetis hic aliquid quod mandu- 42 cetur? ℣ At illi obtulerunt ei partem piscis assi, & fa- 43 uum mellis. ℣Et cum manducasset coram eis, sumens 44 reliquias dedit eis. ℣ Et dixit ad eos: Hęc sunt verba, quę locutus sum ad vos, cum adhuc essem vobiscum G quoniam necesse est impleri omnia quę scripta sunt 45 in lege Moysi, & Prophetis, & Psalmis de me. ℣ Tunc 46 aperuit illis sensum: vt intelligerent scripturas, ℣& dixit eis: quoniam| sic scriptum est & sic oportebat Chri- 47 stum pati, & resurgere a mortuis tertia die: ℣& prędicari in nomine eius pęnitentiam, & remissionem peccatorum in omnes Gentes, incipientibus ab Ierosoly- 48 ma. ℣Vos autem testes estis horum. ℣| Et ego mitto 49 promissum patris mei in vos: | vos autem sedete in ciuitate, quoadusque induamini virtute ex alto. 50 ℣ | Eduxit autem eos foras in Bethaniam, & eleuatis manibus suis benedixit eis. Et 51 ℣ factum est: dum benediceret illis, recessit ab eis, & ferebatur in cœ- 52 lum. ℣et ipsi adorantes regressi sunt in Ierusalem cum gaudio ma- 53 gno; ℣ & erant semper in templo laudantes, & benedicẽtes Deum. Amen.

Euangelij, secundum Lucam finis.

Mar. 16. c. 11. 17. c. 23. Mar. 9. e. 11. Sup. 9. c. 20. | Mar. 16. c. 12. | Mar. 16. c. 14. Ioh. 20. c. 19. | Psal. 18. a. 7. | Act. 1. b. 8. Ioh. 14. d. 26. 15. d. 26. | Act. 1. a. 4. Ioh. 15. d. 27. Mar. 16. d. 19. Act. 1. b. 9.

HIERONYMVS IN CATALOGO Scriptorum Ecclesiasticorum.

IOHANNES Apostolus, quem Iesus amauit plurimum, filius Zebedæi, frater Iacobi Apostoli, quem Herodes post passionem Domini decollauerat, nouissimus omnium scripsit euangelium, rogatus ab Asiæ episcopis, aduersus Cerinthum aliosq; hæreticos, & maxime tunc Ebionitarũ dogma consurgens, qui asserunt Christum ante Mariam non fuisse. Vnde & compulsus est diuinam eius natiuitatem edicere. Sed & aliam causam huius scripturæ ferunt, quod cum legisset Matthæi, Marci, & Lucæ volumina probauerit quidem textum historiæ, & verã eos dixisse firmauerit, sed vnius tantum anni, in quo & passus est, post carcerem Iohannis, historiam texuisse. Prætermisso itaq; anno, cuius acta a tribus exposita fuerant, superioris temporis, antequam Iohannes clauderetur in carcerem, gesta narrauit, sicut manifestum esse poterit his qui diligenter quattuor euangeliorum volumina legerint. Quæ res etiam diafoniam, quæ videtur Iohannis esse, cum cæteris tollit. Scripsit autem & vnam epistolam, cuius exordium est. Quod fuit ab initio. quæ ab vniuersis Ecclesiasticis, & eruditis viris probatur. Reliquæ autem duæ, quarum primæ principium est. Senior electæ dominæ. & sequentis. Senior Caio charissimo, quem ego diligo in veritate, Iohannis presbyteri asserun tur, cuius & hodie alterum sepulcrum apud Ephesum ostenditur: & nonnulli putant duas memorias eiusdem Iohannis Euangelistæ esse: super qua re, cum per ordinem ad Papiam auditorem eius ventum fuerit, disseremus. Quartodecimo igitur anno, secundam post Neronem persecutionem mouente Domitiano, in Pathmon insulam relegatus, scripsit Apocalypsin: quam interpretantur Iustinus Martyr, & Irenæus. Interfecto autem Domitiano, & actis eius ob nimiam crudelitatem a Senatu rescissis, sub Pertinace principe rediit Ephesum: ibiq; vsque ad Traianum principem perseuerans, totas Asiæ fundauit, rexitq; Ecclesias: & confectus senio, sexagesimo octauo post passionem Domini anno mortuus, iuxta eandem vrbem sepultus est.

SANCTVM IESV CHRISTI EVANGELIVM Secundum Iohannem.

CAPVT PRIMVM.

1 A IN principio erat verbũ, & verbum erat apud Deũ, & Deus erat verbum. 2 Hoc erat in principio apud Deũ. 3 Omnia per ipsũ facta sunt, & sine ipso factum est nihil, quod factum est: 4 in ipso vita erat, & vita erat lux hominum: 5 & lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt. 6 Fuit homo missus a Deo, cui nomen erat Iohannes: 7 Hic venit in testimonium, vt testimonium perhiberet de lumine, vt omnes crederent per illum. 8 Non erat ille lux, sed vt testimonium perhiberet de lumine. 9 Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem 10 venientem in hunc mundum. in mundo erat, & B mundus per ipsum factus est, & mundus eum non 11 cognouit. In propria venit, & sui eum non receperunt. 12 Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in noĩe eius. 13 qui nõ ex sanguinibus, neq; ex volũtate carnis, neq; ex volũtate viri, sed ex Deo nati sunt. 14 Et verbũ caro factũ est, & habitauit in nobis & vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti a patre plenum gratiæ & veritatis. 15 Iohannes testimonium perhibet de ipso & clamat dicens: Hic erat quem dixi: Qui post me venturus est, ante me factus est, quia prior me erat. 16 Et de plenitudine eius nos omnes accepimus, & gratiam pro gratia. 17 Quia lex per Moysen data est, gratia & veritas per Iesum Christum facta est. 18 Deum nemo vidit vnquam: vnigenitus Filius qui est in sinu patris, ipse enarrauit. 19 Et hoc est testimonium Iohannis, quando miserunt Iudæi ab Ierosolymis sacerdotes & Leuitas ad eum, vt C interrogarent eum: Tu quis es? 20 Et confessus est, & non negauit: & confessus est: Quia non sum ego

Matt.3.a. 2. Mar.1.2. 2. Infr.3.c. 3. Heb. 2.3. Mat.r 6. Luc. 2 7. 1.Tim 6.d.17 1. Io.4 12. 1.Time c.16. Infr.9 16. Infr 3 18.

Chri-

21 Chriſtus. ¶ Et interrogauerunt eum: Quid ergo? Elias es tu? Et dixit non ſum. Propheta es tu? Et reſpōdit: Non. 22 Dixerunt ergo ei: ¶ Quis es, vt reſponſum demus his qui miſerūt nos? q.d dicis de teipſo?

23 ¶ Ait: |Ego vox clamātis in deſerto, dirigite viam Domini, ſicut dixit Iſaias propheta. 24 ¶ Et qui miſſi fuerant, 25 erant ex Phariſæis. ¶ Et interrogauerunt eum, & dixerunt ei: Quid ergo baptizas, ſi tu nō es Chriſtus, neque Elias, 26 neque Propheta? ¶ Reſpondit eis Iohannes, dicens: | Ego baptizo in aqua: 27 medius autem veſtrum ſtetit quem vos neſcitis. ¶ Ipſe eſt qui poſt me venturus eſt, qui ante me factus eſt, cuius ego non ſum dignus vt ſoluam eius corrigiam 28 calceamenti. ¶ Hæc in Bethania facta ſunt trans Ior- 29 danem, vbi erat Iohannes baptizans. ¶ Altera die vidit Iohannes Ieſum venientem ad ſe, & ait: Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi.

30 ¶ Hic eſt de quo dixi: Poſt me venit vir, qui ante me factus eſt: quia 31 prior me erat: ¶ & ego E neſciebam eum, ſed vt manifeſtetur in Iſrael, propterea veni ego in 32 aqua baptizans. ¶ Et teſtimonium perhibuit Iohannes, dicēs: | Quia vidi ſpiritum deſcendē- 33 tē quaſi columbā de cęlo, & manſit ſuper eum. ¶ Et ego neſciebā eum, ſed qui miſit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris Spiritum deſcendentem & manentem ſuper eum, hic eſt qui baptizat 34 in Spiritu ſancto. ¶ Et ego vidi: & teſtimonium perhi- 35 bui, quia hic eſt filius Dei. ¶ Altera die iterū ſtabat Io- 36 hannes, & ex diſcipulis eius duo. ¶ Et reſpiciēs Ieſum 37 ambulantem, dicit: Ecce agnus Dei. ¶ Et audierunt eum duo diſcipuli loquentem, & ſecuti ſunt Ieſum. 38 ¶ Conuerſus autem Ieſus, & videns eos ſequentes ſe, dicit eis: Quid quæritis? Qui dixerūt ei: Rabbi (quod 39 dicitur interpretatum, Magiſter) vbi habitas? ¶ Dicit F eis: Venite, & videte. Venerunt, & viderunt vbi maneret, & apud eum manſerunt die illo: hora autē erat 40 quaſi decima. ¶ Erat aūt Andræas frater Simonis Petri, vnus ex duobus qui audierant a Iohāne, & ſequu- 41 ti fuerant eum. ¶ Inuenit hic primum fratrē ſuū Simonem, & dicit ei: Inuenimus Meſſiam, (quod eſt inter- 42 pretatum Chriſtus.) ¶ Et adduxit eum ad Ieſum. Intuitus autem eum Ieſus, dicit: Tu es Simon filius Iona: tu vocaberis Cephas, quod interpretatur 43 Petrus. ¶ In craſtinū voluit exire in Galilæam: & in- 44 uenit Philippum. Et dixit ei Ieſus: Sequere me. ¶ Erat aūt Philippus a Bethſaida, ciuitate Andrææ & Petri. 45 ¶ Inuenit Philippus Nathanael, & dicit ei: Quem |ſcripſit Moyſes in lege & Prophetæ: inuenimus Ieſum fi- 46 liū Ioſeph, a Nazareth. ¶ Et dixit ei Nathanael: A Na- G zareth poteſt aliquid boni eſſe? Dicit ei Philippus:

| Iſa. 40. a. 3. Mat. 3. a. 3. Mar. 1. a. 3. Luc. 3. a. 4.

Mat 3. c. 11. Mar. 1. b. 7. Luc. 3. d. 16. Act. 1. a. 5. 2. a. 2. 11. b. 16. 19. a 4.

Mat. 3. d. 16. Mar. 3. b. 10. Luc. 3. e 22.

| Gene. 3. c. 15. 49. b. 10. | Deu 18. c. 18 Iſa. 40. c. 10. 45. d. 8.

47 Veni & vide. ¶ Vidit Ieſus Nathanael venientē ad ſe, & dicit de eo: Ecce vere Iſraelita, In quo dolus nō eſt. 48 ¶ Dicit ei Nathanael: Vnde me noſti? Rñdit Ieſus, & dixit ei: Priuſquam te Philippus vocaret, cum eſſes 49 ſub ficu, vidi te. ¶ Reſpondit ei Nathanael, & ait: Rab- 50 bi, tu es filius Dei, tu es rex Iſrael. ¶ Reſpondit Ieſus, & dixit ei: Quia dixi tibi, Vidi te ſub ficu, credis: ma- 51 ius his videbis. ¶ Et dicit ei: Amen, amen dico vobis, videbitis cœlum apertum, & | angelos Dei aſcendentes & deſcendentes ſupra Filium hominis.

| Iere 23. a. 5. Ezec. 34. c. 23. 37. f. 24. g. 25. Dan. 9. f. 24. g. 25.

| Mat 24. e. 30. 28. d. 18.

CAPVT II.

1 A ET die tertia nuptiæ factæ ſunt in Cana Galilęę, & erat mater Ieſu 2 ibi. ¶ Vocatus eſt autē Ieſus & diſcipuli eius 3 ad nuptias. ¶ Et deficiēte vino, dicit mater Ieſu ad eū: Vinū non ha- 4 bent. ¶ Et dicit ei Ieſus: Quid mihi & tibi eſt mulier? nondum venit 5 hora mea. ¶ Dicit mater eius miniſtris: Quodcunque dixerit vobis, facite. 6 ¶ Erant aūt ibi lapideæ hydriæ ſex poſitæ, ſecundum purificationē Iudæorum, capientes ſingulæ metretas 7 binas vel ternas. ¶ Dicit ei Ieſus: Implete hydrias a- 8 qua. Et impleuerūt eas vſq; ad ſummū. ¶ Et dicit eis Ieſus: Haurite nunc, & ferte architriclino. Et tulerūt. 9 ¶ Vt aūt guſtauit architriclinus aquā vinum factam, & nō ſciebat vnde eſſet, miniſtri aūt ſciebant qui hau- 10 ſerāt aquā, vocat ſponſum architriclinus, ¶ & dicit ei: Oīs homo primum bonum vinum ponit: & cum inebriati fuerint, tunc id quod deterius eſt. Tu aūt ſerua- 11 ſti bonum vinū vſq; adhuc. ¶ Hoc fecit initiū ſignorum Ieſus in Cana Galilææ: & manifeſtauit gloriam 12 ſuam, & crediderunt in eum diſcipuli eius. ¶ Poſt hoc deſcendit Capharnaum ipſe & mater eius, & fratres eius, & diſcipulis eius, & ibi manſerunt non multis 13 diebus. ¶ Et prope erat Paſcha Iudæorum, & aſcendit C Ieſus Ieroſolymam: ¶ et inuenit in tēplo vendentes bo- 14 ues, & oues, & columbas, & numularios ſedētes. ¶ Et 15 cum feciſſet quaſi flagellū de funiculis, oēs eiecit de templo, oues quoque et boues, et numulariorū effudites, et 16 menſas ſubuertit. ¶ Et his qui colūbas vendebant, dixit: Auferte iſta hinc, et nolite facere domum patris mei, domū 17 negociationis. ¶ Recordati ſunt vero diſcipuli eius quia ſcri-

18 ptum eſt: | Zelus domus tuæ comedit me. ¶ Reſponderunt ergo Iudæi et dixerunt ei: Quod ſignum o- 19 ſtendis nobis, quia hæc facis? ¶ Reſpondit Ieſus, et D dixit eis: Soluite templum hoc, et in tribus diebus 20 excitabo illud. ¶ Dixerunt ergo Iudæi: Quadraginta et ſex annis ædificatum eſt tēplum hoc, et tu in tri- 21 bus diebus excitabis illud? ¶ Ille autē dicebat de tē-

Infr. 4. f. 46.

Pſ. 68. b. 10.

| Mat. 26. f 61. 27. e. 40. Mar 14. f. 58. 23. e. 29.

Psalm. [illegible] 22 plo corporis sui. ¶ Cum ergo resurrexisset a mortuis, recordati sunt discipuli eius, quia hoc dicebat, & cre- 23 diderunt scripturæ, & sermoni quem dixit Iesus. ¶ Cũ autem esset Ierosolymis in Pascha in die festo, multi crediderunt in nomine eius, videntes signa eius, quæ 24 faciebat. ¶ Ipse autem Iesus non credebat semetip- 25 sum eis, eo quod ipse nosset omnes: ¶ & quia opus ei non erat, vt quis testimonium perhiberet de homine: ipse enim sciebat quid esset in homine.

CAPVT III.

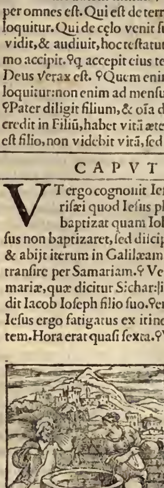

1 A Erat autem homo ex Pharisæis, Nicodemus nomine, princeps 2 Iudæorum. ¶ Hic venit ad Iesum nocte, & dixit ei: Rabbi, scimus, quia a Deo venisti magister: nemo enim potest, hæc signa facere, quæ tu facis, nisi fuerit 3 Deus cum eo. ¶ Respondit Iesus, & dixit ei: Amen, amen dico tibi, nisi quis renatus fuerit denuo, 4 non potest videre regnum Dei. ¶ Dicit ad eum Nicodemus: Quomodo potest homo nasci cum sit senex? nunquid potest in ventrem matris suæ iterato introi- 5 re, & renasci? ¶ Respondit Iesus: Amen, amen dico tibi, nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritusancto, 6 non potest introire in regnum Dei. ¶ Quod natum est ex carne, caro est: & quod natum est ex spiritu, spiri- 7 tus est. ¶ Non mireris, quia dixi tibi, oportet vos nasci 8 denuo. ¶ spiritus vbi vult spirat: & vocem eius audis, B sed nescis vnde veniat, aut quo vadat: sic est omnis, qui natus est ex spiritu. Respondit Nicodemus, & di- 9 xit ei: ¶ Quomodo possunt hæc fieri? ¶ Respondit Ie- 10 sus, & dixit ei: Tu es magister in Israel, & hæc igno- 11 ras? ¶ Amen, amen dico tibi, quia quod scimus loquimur, & quod vidimus testamur, & testimonium no- 12 strum non accipitis. ¶ Si terrena dixi vobis, & non creditis: quomodo si dixero vobis cœlestia credetis? 13 ¶ Et nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit de cę 14 lo, Filius hominis qui est in cęlo. ¶ Et sicut Moyses ęxaltauit serpentem in deserto, ita exaltari oportet fi- 15 lium hoĩs, ¶ vt oĩs qui credit in ipsum, non pereat, sed 16 habeat vitam æternam. ¶ Sic enim Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret: vt omnis qui credit in eum, nõ pereat, sed habeat vitam æternam. 17 ¶ non enim misit Deus filium suum in mundum, vt iu 18 dicet mundum, sed ut saluetur mundus per ipsum. ¶ q credit in eum, non iudicatur: qui autem non credit, iã iudicatus est: quia non credit in nomine vnigeniti fi- 19 lij Dei. ¶ hoc est autem iudiciũ: quia lux venit in mun C dum, & dilexerũt homines magis tenebras, quam lu- 20 cem: erant enim eorum mala opera. ¶ omnis enim qui male agit, odit lucem, & non venit ad lucem, vt non 21 arguantur opera eius. ¶ qui autem facit veritatem, venit ad lucẽ, vt manifestentur opera eius, quia in Deo 22 sunt facta. ¶ Post hæc venit Iesus, & discipuli eius in Iudæam terram: & illic demorabatur cum eis, & baptizabat. 23 ¶ Erat autem & Iohannes baptizans in Aenon iuxta Salim: quia aquæ multę erãt illic. & venie 24 bant, & baptizabantur. ¶ Nondum enim missus fue- 25 rat Iohannes in carcerem. ¶ Facta est quæstio ex disci- 26 pulis Iohannis cum Iudæis de purificatione. ¶ Et venerunt ad Iohannem, & dixerunt ei: Rabbi qui erat tecum trans Iordanem, cui tu testimonium perhibuisti, 27 ecce hic baptizat, & omnes veniunt ad eum. ¶ Respõ- D dit Iohannes, & dixit: Nõ potest homo accipere quid 28 quam, nisi fuerit ei datum de cœlo. ¶ Ipsi vos mihi testimonium perhibetis, quod dixerim: Non sum ego 29 Christus: sed quia missus sum ante illum. ¶ Qui habet sponsam, sponsus est: amicus autem sponsi, qui stat & audit eum, gaudio gaudet propter vocem sponsi. hoc 30 ergo gaudium meum impletum est. ¶ illum oportet 31 crescere: me autem minui. ¶ Qui desursum venit, super omnes est. Qui est de terra, de terra est, & de terra 32 loquitur. Qui de cęlo venit super omnes est. ¶ & quod vidit, & audiuit, hoc testatur, & testimonium eius ne 33 mo accipit. ¶ q accepit eius testimonium, signauit: q a 34 Deus verax est. ¶ Quem enim misit Deus, verba Dei loquitur: non enim ad mensuram dat Deus spiritum. 35 ¶ Pater diligit filium, & oĩa dedit in manu eius. ¶ Qui 36 credit in Filiũ, habet vitã æternã: qui autẽ incredulus est filio, non videbit vitã, sed ira Dei manet super eũ.

Psal. 134. a. 8. — Num. 21. c. 9. — 1. Ioh. 4. b. 9 — Supra 1. a. 9. — Inf. 4. a. 1. — Sup. 1. c. 19. — Supra. 1. c. 20. — Rom. 3. a. 4 — Infra 8. c. 26. — 1 Ioh. 5. b. 10.

CAPVT IIII.

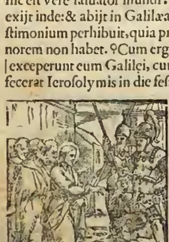
1 A Vt ergo cognouit Iesus, quia audierunt Pharisæi quod Iesus plures discipulos facit, & 2 baptizat quam Iohannes, ¶ (quanquam Ie- 3 sus non baptizaret, sed discipuli eius) ¶ reliquit Iudęã 4 & abijt iterum in Galilæam. ¶ oportebat autem eum 5 transire per Samariam. ¶ Venit ergo in ciuitatem Samariæ, quæ dicitur Sichar: iuxta prædium, quod de- 6 dit Iacob Ioseph filio suo. ¶ erat autem ibi fons Iacob. Iesus ergo fatigatus ex itinere, sedebat sic supra fon- 7 tem. Hora erat quasi sexta. ¶ Venit mulier de Samaria haurire aquam. Dicit ei Iesus: Da mihi bibe-

8 re. ¶ (discipuli enim eiꝰ abierant in ciuitatem, vt cibos emerent:) ¶ Di- 9 B cit ergo ei mulier illa Samaritana: Quomodo tu, Iudæus cum sis bibere a me poscis, quæ sum mulier Samaritana? non enim coutuntur Iudęi Samaritanis. 10 ¶ Respondit Iesus, & dixit ei: Si scires donum Dei, & quis est qui dicit tibi, Da mihi bibere: tu forsitan petisses ab eo, & dedisset tibi aquam viuam. 11 ¶ Dicit ei mulier: Domine, neque in quo haurias habes, & puteus altus est: vnde ergo habes aquã viuã? 12 ¶ Nunquid tu maior es patre nostro Iacob, qui dedit nobis puteum, & ipse ex eo bibit, & filij eius, & peco 13 ra eius? ¶ Respondit Iesus, & dixit ei: Omnis qui bibit ex aqua hac, sitiet iterum: qui autem biberit ex aqua 14 quam ego dabo ei, non sitiet in æternum, ¶ sed aqua, quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vi 15 tam æternam? ¶ Dicit ad eum mulier: Domine da mihi hanc aquam: vt non sitiam, neque veniam huc 16 haurire. ¶ Dicit ei Iesus: Vade, voca virum tuum: 17 & veni huc. ¶ Respondit mulier, & dixit: Non habeo virum: Dicit ei Iesus: Bene dixisti, quia non 18 habeo virum. ¶ quinque enim viros habuisti: &

Sup. 3. c. 22. — Gen. 33. d. 19. 48. d. 22. — Iosu. 24. g. 32.

nunc, quem habes, non est tuus vir, hoc vere dixisti.
19 ¶Dicit ei mulier: Domine, video quia propheta es
20 tu. ¶Patres nostri in monte hoc adorauerunt: et vos di
citis, |quia Ierosolymis est locus vbi adorare oportet.
21 ¶Dicit ei Iesus: Mulier crede mihi, quia venit hora,
quando neque in monte hoc, neque in Ierosolymis
22 adorabitis Patrē. ¶ Vos|adoratis quod nescitis: nos a-
23 doramus quod scimus, quia salus ex Iudæis est. ¶ Sed
venit hora & nunc est, quando veri adoratores ado-
rabunt patrem in spiritu & veritate. Nam & pater ta
24 les quærit qui adorent eum. ¶|Spiritus est Deus: & eos
qui adorant eum, in spiritu & veritate oportet adora
25 re. ¶Dicit ei mulier: Scio quia Messias venit, (qui dici
D tur Christus:) cum ergo venerit, ille nobis annuncia-
26 bit omnia. ¶Dicit ei Iesus: Ego sum qui loquor tecum.
27 ¶Et continuo venerunt discipuli eius: & mirabantur,
quia cum muliere loquebatur. Nemo tamen dixit:
28 Quid quæris, aut quid loqueris cum ea? ¶Reliquit er
go hydriam suam mulier, & abijt in ciuitatem, & di-
29 cit illis hominibus: ¶ Venite & videte hominem qui
dixit mihi omnia, quæcunque feci. nunquid ipse est
30 Christus? ¶Exierunt ergo de ciuitate & veniebant ad
31 eum. ¶Interea rogabant eum discipuli, dicentes: Rab-
32 bi, manduca. ¶Ille autem dixit eis: Ego cibum habeo
33 manducare quem vos nescitis. ¶ Dicebant ergo di-
E scipuli ad inuicē: Nunquid aliquis attulit ei mandu-
34 care? ¶ Dicit eis Iesus: Meus cibus est, vt faciam vo-
luntatem eius qui misit me, vt perficiam opus eius.
35 ¶ Nonne vos dicitis, quod adhuc quattuor menses
sunt, & messis venit? Ecce dico vobis, leuate oculos
vestros, & videte regiones, quia albæ sunt iam ad
36 |messem. ¶Et qui metit mercedem accipit, & congre-
gat fructum in vitā æternam: vt & qui seminat, simul
37 gaudeat & qui metit. ¶In hoc enim est verbum verū:
38 quia alius est qui seminat, & alius est qui metit. ¶Ego
misi vos metere quod vos non laborastis: alij labora-
39 uerunt, & vos in labores eorum introistis. ¶Ex ciuita-
te autem illa multi crediderunt in eum Samaritano-
rum, propter verbum mulieris testimonium perhibē-
40 tis: Quia dixit mihi omnia, quæcunque feci. ¶ Cum
venissent ergo ad illum Samaritani, rogauerunt eum
41 vt ibi maneret. Et mansit ibi duos dies. ¶Et multo plu
42 res crediderunt in eum propter sermonem eius. ¶ Et
F mulieri dicebant: Quia iam non propter tuam loque
lam credimus: ipsi enim audiuimus, & scimus quia
43 hic est vere saluator mundi. ¶ Post duos autem dies
44 exijt inde: & abijt in Galilæam. ¶|Ipse enim Iesus te-
stimonium perhibuit, quia propheta in sua patria ho-
45 norem non habet. ¶Cum ergo venisset in Galilæam,
|exceperunt eum Galilæi, cum omnia vidissent, quæ
fecerat Ierosolymis in die festo: & ipsi enim venerant
46 ad diem festū. ¶ Venit ergo iterum in Cana Galilææ, vbi fecit aquā vinum. Et erat quidam regulus cuius filius infirmabatur Capharnaū.

47 ¶ Hic cū audisset, quia Iesus adueniret a Iudæa in Galilæam, abijt ad eum, et rogabat
G eum vt descenderet & sanaret filium eius: inci
48 piebat enim mori. ¶Di-
xit ergo Iesus ad eum: Nisi signa & prodigia videri-
49 tis, non creditis. ¶Dicit ad eum regulus: Domine, de-
50 scende prius quam moriatur filius meus. ¶Dicit ei Ie-
sus: Vade, filius tuus viuit. Credidit homo sermoni
51 quem dixit ei Iesus, & ibat. ¶Iam autem eo descendē-
te serui, occurrerunt ei, & nunciauerunt dicētes: quia
filius eius viueret. Interrogabat ergo horam ab eis, in
52 qua melius habuerit. ¶Et dixerunt ei: Quia heri hora
53 septima reliquit eum febris. ¶ Cognouit ergo pater,
quia illa hora erat in qua dixit ei Iesus: Filius tuus vi-
54 uit: & credidit ipse & domus eius tota. ¶ Hoc iterum
secundum signum fecit Iesus, cum venisset a Iudæa in
Galilæam.

Deu. 12. a.6. 4. Reg. 17.c.28 g.36. 2.Cor.3 d.17. Mat.9.d. 37. Luc. 10. a.2. Matt.13. g.57. Marc. 6. a.4 Luc.4.d 24. Mat 4.b. 12. Mar.1.b. 14. Luc.4.b. 14. Supr. 2. b.9

CAPVT V.

1 POst hæc erat |dies festus Iudæorum, & ascendit
A Iesus Ierosolymā. ¶Est autem Ierosolymis sup
2 Probatica piscina quæ cognominatur Hebrai
3 ce Bethsaida, quinque porticus habens. ¶ In his iace-
bat multitudo magna languentiū, cæcorū, claudorū,
4 aridorum expectantium aquæ motum. ¶Angelus au-
tem Domini descendebat secundum tempus in pisci-
nam: & mouebatur aqua. Et qui prior descendisset in
piscinam post motionem aquæ, sanus fiebat a quacun
5 que detinebatur infirmitate. ¶ Erat autem quidam
homo ibi triginta & octo annos habens in infirmita-
6 te sua. ¶Hunc cum vidisset Iesus iacentem, & cogno-
uisset, quia iam multum tempus haberet, dicit ei: Vis
7 sanus fieri? ¶Respondit ei languidus: Domine, homi-
B nem non habeo, vt cum turbata fuerit aqua, mittat
me in piscinam: dum venio enim ego, alius ante me
8 descendit. ¶Dicit ei Iesus: Surge, tolle grabatum tuum, & ambula.

9 ¶Et statim sanus factus est homo ille: & sustulit grabatum suum & ambulabat. Erat autē sabbatum in die illo:
10 ¶ Dicebant ergo Iudæi illi qui sanatus fuerat: |Sabbatum est, |non licet tibi tollere grabatū
11 tuum. ¶Respondit eis:
Qui me sanū fecit, ille mihi dixit: Tolle grabatū tuū,
12 & ambula. ¶Interrogauerunt ergo eum: Quis est ille
homo qui dixit tibi: Tolle grabatum tuum, & ambu-
13 la? ¶Is aūt qui sanus fuerat effectus, nesciebat quis es-
14 set. Iesus enim declinauit a turba cōstituta in loco. ¶Po
C stea inuenit eum Iesus in templo, & dixit illi. Ecce sa
nus fact⁹ es: iā noli peccare, ne deterius tibi aliquid cō
15 tingat. ¶Abijt ille homo, & nunciauit Iudæis, quia Ie-
16 sus esset qui fecit eum sanum. ¶ Propterea persequē-
bantur Iudæi Iesum, quia hæc faciebat in sabbato.
17 ¶Iesus autem respondit eis: Pater meus vsque modo
18 operatur: & ego operor. ¶Propterea ergo magis quæ-
rebant eum Iudæi interficere, quia non solum solue-
bat sabbatum, sed & patrē suū dicebat Deū, æqualē
19 se faciens Deo. ¶Respondit itaq; Iesus, & dixit eis: A-
men amen dico vobis, nō potest Filius a se facere qd-
quam, nisi quod viderit Patrē facientē: quæcunq; enim
20 ille fecerit, hæc & filius similiter facit. ¶ Pater enim di
D ligit Filium, & oīa demōstrat ei quæ ipse facit, & ma-
21 iora his demōstrabit ei opera, vt vos miremini. ¶Sicut

Leui.23. a.5. Deut.16 a.1. Exo. 20. b.11. Iere.17.d. 24.

enim Pater suscitat mortuos,& viuificat:sic & Filius
22 quos vult viuificat. ♀ Neque enim Pater iudicat quē
23 quam,sed omne iudicium dedit Filio. ♀ vt oēs hono-
rificent Filium,sicut honorificāt Patrem : qui non ho
norificat Filium,non honorificat Patrem,qui misit il
24 lum.♀Amen,amen dico vobis,quia qui verbum meū
audit,& credit ei qui misit me, habet vitam æternā,
& in iudicium non venit:sed transijs a morte in vitā.
25 ♀Amen,amen dico vobis,quia venit hora,& nūc est,
quando mortui audient vocem filij Dei:& qui audie
26 rint, viuent.♀ Sicut enim Pater habet vitam in seme-
E tipso,sic dedit & filio habere vitam in semetipso:♀ &
27 potestatem dedit ei iudicium facere,quia filius homi
28 nis est.♀Nolite mirari hoc,quia venit hora in qua om
nes qui in monumentis sunt,audiēt vocem filij Dei:
29 ♀ & procedent | qui bona fecerunt in resurrectionem
vitæ: qui vero mala egerunt,in resurrectionem iudi-
30 cij.♀Non possum ego a me ipso facere quidquam.Si
cut audio,iudico:& iudicium meum,iustum est:quia
non quæro voluntatem meam, sed voluntatem eius
31 qui misit me.♀ Si ego testimonium perhibeo de meip
32 so,testimonium meum non est verum.♀|Alius est qui
testimonium perhibet de me : & scio quia verum est
33 testimonium,quod perhibet de me. ♀| Vos misistis ad
34 Iohannem: & testimonium perhibuit veritati. ♀ Ego
F autem non ab homine testimonium accipio: sed hæc
35 dico, vt vos salui sitis. ♀ Ille erat lucerna ardens & lu
cens; Vos autem voluistis ad horam exultare in lu-
36 ce eius. ♀ Ego autem habeo testimonium maius Io-
hanne.Opera enim q̄ dedit mihi Pater vt perficiā ea:
ipsa opera quæ ego facio, testimonium perhibent de
37 me,quia Pater misit me:♀ & qui misit me Pater,| ipse
testimonium perhibuit de me:neque vocem eius vn-
38 quam audistis,neq; | speciem eius vidistis,♀ & verbū
eius non habetis in vobis manens:quia quē misit ille,
39 huic vos non creditis. ♀ Scrutamini scripturas, quia
vos putatis in ipsis vitā æternam habere: & illæ sunt
40 quæ testimoniū perhibēt de me:♀ & nō vultis venire
41 ad me, vt vitā habeatis.♀ Claritatē ab hoībus non ac
42 cipio. ♀ Sed cognoui vos, quia dilectionem Dei non
43 habetis in vobis.♀ Ego veni in noīe Patris mei, & nō
G accipitis me: si alius venerit in nomine suo, illū acci-
44 pietis.♀Qūo vos potestis credere,qui gloriā abinuicē
accipitis:& gloriam quæ a solo Deo est,nō quæritis ?
45 ♀ Nolite putare quia ego accusaturus sim vos apud
Patrē.est q accusat vos Moyses,in quo vos speratis.
46 ♀ Si enim crederetis Moysi: crederetis forsitan & mi-
47 hi.de me enim | ille scripsit. ♀ Si autem illius litteris
non creditis:quomodo verbis meis credetis.

Mat.25. 46. — Matt.3. d.17. — Sup.1.b. 15. c.19 — Mat.3.d. 17.et 17. 1.5. Deut.4. b.12. — Gene.3. c.15. 22. d.18. & 49.b.10. Deu.18. c.15.

CAPVT VI.

1 A POst hæc abijt Iesus trans mare | Galilææ,quod
est Tyberiadis:♀ & sequebatur multitudo ma
2 gna, quia videbant signa quæ faciebat super
3 his qui infirmabantur.♀ Subijt ergo in mōtem Iesus:
4 & ibi sedebat cum discipulis suis.♀ Erat aūt proximū
5 | Pascha,dies festus Iudæorum.♀ Cum subleuasset er-
go oculos Iesus,& vidisset, quia multitudo maxima
venit ad eū,dicit ad Philippū: Vnde ememus panes,
6 vt manducent hi?♀ Hoc autem dicebat tentans eum,
ipse enim sciebat quid esset facturus. Rn̄dit ei Phi-
7 lippus : ♀ Ducentorum denariorum panes non suf-
ficiunt eis, vt vnusquisque modicum quid accipiat.

Mat. 14. b 15. Mar. 6. e. 32. Luc.9. a 10. — Exo.12. c.15. Leui.23. a.5. Deu.16. a.2.

8 ♀ Dicit ei vnus ex discipulis eius,Andreas,frater Si-
9 monis Petri: Est puer

vnus hic qui hēt quin-
q; panes ordeaceos &
duos pisces:sed hæc q d
10 sunt inter tātos ? ♀ Di-
xit ergo Iesus: Facite
B hoīes discumbere.Erat
aūt fœnū multū in lo-
co. Discubuerunt ergo
11 viri,numero quasi q̄q-
que millia.♀Accepit er
go Iesus panes, & cum
gratias egisset, distri-
buit discumbentibus: similiter & ex piscibus quantū
12 volebant.♀ Vt autē impleti sunt,dixit discipulis suis.
13 ♀ Colligite quæ superauerunt fragmenta, ne pereāt.
Collegerunt ergo, & impleuerunt duodecim cophi-
nos fragmentorū ex quinque panibus ordeaceis,quę
14 superfuerunt his qui manducauerant.♀ Illi ergo ho-
mines cum vidissent quod Iesus fecerat signum,dice
bant: Quia hic est vere propheta qui venturus est in
15 mundum.♀ Iesus ergo cum cognouisset,quia venturi
essent vt raperent eum,& facerent eum regem,| fugit
16 iterum in montem ipse solus.♀ Vt autem sero factum
17 est,descenderunt discipuli eius ad mare. ♀ Et cum a-
scendissent nauim, venerunt trans mare in Caphar-
naum,& tenebræ iam factæ erant: & non venerat ad
18 eos Iesus. ♀ Mare autem, vento magno flante, exur-
19 gebat.♀ Cum remigassent ergo quasi stadia viginti-
C quinque aut triginta, vident Iesum ambulantem su-
20 pra mare,& proximum naui fieri: & timuerunt.♀ Il-
21 le autem dicit eis: Ego sum, nolite timere. ♀ Volue-
runt ergo accipere eum in nauim: & statim nauis
22 fuit ad terrā in quā ibant.♀ Altera die,turba quæ sta-
bat trans mare, vidit quia nauicula alia non erat ibi
nisi vna,& quia non introisset cū discipulis suis Iesus
23 in nauim,sed soli discipuli eius abijssent.♀aliæ vero su
peruenerunt naues a Tyberiade iuxta locū vbi man-
24 ducauerant panem,gratias agente Dn̄o.♀ Cum ergo
vidisset turba,quia Iesus non esset ibi, neq; discipuli
eius,ascenderunt in nauiculas, & venerunt Caphar-
25 naū,quærētes Iesum. ♀ Et cum inuenissent eum trans
26 mare,dixerūt ei:Rabbi,quando huc uenisti? ♀ Rn̄dit
eis Iesus,et dixit:Amē,amen dico vobis,quæritis me,
non quia vidistis signa, sed quia manducastis ex pa-
27 nibus,& saturati estis. ♀ Operamini nō cibum qui pe
rit,sed qui permanet in vitam æternam,quem Filius
hoīs dabit vobis. Hunc enim Pater | signauit Deus.
28 ♀ Dixerūt ergo ad eum:Quid faciemus, vt operemur
D opera Dei ?♀ Respōdit Iesus,et dixit eis:|Hoc est opus
29 Dei, vt credatis in eū quē misit ille. ♀ Dixerunt ergo
30 ei: Quod ergo tu facis signum. vt videamus,et creda
31 mus tibi? quid operaris ? ♀ Patres nostri manducaue-
runt manna in deserto, sicut scriptum est: | Panem
32 de cœlo dedit eis manducare. ♀ Dixit ergo eis Iesus,
Amen,amē dico vobis, non Moyses dedit vobis pa-
nē de cœlo, sed Pater meus dat vobis panē de cœlo
33 verum. ♀ Panis enim Dei est qui de cœlo descendit,
34 et dat vitam mundo. ♀ Dixerunt ergo ad eum: Do-
35 mine semper da nobis panem hunc. ♀ Dixit autem
eis Iesus : | Ego sum panis vitæ: qui venit ad me,
non esuriet : et qui credit in me, non sitiet vnquam.
36 ♀ Sed dixi vobis quia et vidistis me, et non creditis.

Mat.14. c.17. Mar.6 e. 18. Luc.9. b. 13. — Mar.14 c.23. Mar.6. f 46. — Sup.1. 12. — Matt. d. 17. 17. a.6 II.Io.3. Exo.1 24 d. Nu.11. 7. Ps. 77. 14. Sap.16 20. — Ecc. c.92.

37 ℣Omne quod dat mihi Pater, ad me veniet: & eum
38 qui venit ad me non eijciā foras: ℣ quia descendi de
cęlo, non vt faciam voluntatē meam, sed voluntatē
39 eius qui misit me: Hęc est aūt voluntas eius, qui misit
me, Patris: vt omne quod dedit mihi non perdam ex
40 eo, sed resuscitē illud in nouissimo die. ℣ Hæc est autē
E voluntas patris mei qui misit me: vt oīs qui videt Filiū, & credit in eum, habeat vitā æternam, & ego re-
41 suscitabo eū in nouissimo die. ℣ Murmurabāt ergo Iudæi de illo quia dixisset: Ego sum panis viuus qui de
42 cœlo descendi: ℣et dicebant: | Nōne hic est Iesus filius Ioseph, cuius nos nouimus patrem & matrem? Qūo
43 ergo dicit hic: Quia de cœlo descendi? ℣ Rñdit ergo
44 Iesus, & dixit eis: Nolite murmurare inuicem: ℣nemo potest venire ad me, nisi Pater qui misit me, traxerit
45 eū, & ego resuscitabo eum in nouissimo die. ℣ Est scriptum in prophetis, | Et erunt oēs docibiles Dei. Oīs
46 qui audiuit a Patre, & didicit, venit ad me. ℣ Nō quia patrem vidit quisquam, | nisi is qui est a Deo, hic vi-
47 dit patrem. ℣ Amen amē dico vobis, qui credit in me,
48 habet vitam æternam. ℣ Ego sum panis vitę. ℣Patres
49 vestri | manducauerunt manna in deserto, & mor-
50 tui sunt. ℣ Hic est panis de cœlo descendens, vt si quis
51 ex ipso manducauerit nō moriatur. ℣ Ego sum panis
F viuus, qui de cœlo descendi. Si quis mādducauerit ex hoc pane viuet in æternum, et panis quem ego dabo,
52 caro mea est pro mundi vita. ℣ Litigabant ergo Iudęi ad inuicem dicentes: Quomodo potest hic nobis car-
53 nem suam dare ad manducandū? ℣ Dixit ergo eis Iesus: Amen amen dico vobis, nisi manducaueritis carnem Filij hominis, & biberitis eius sanguinem, nō ha
54 bebitis vitam in vobis. ℣ Qui manducat meam carnem, et bibit meum sanguinem, habet vitam æternā,
55 & ego resuscitabo eum in nouissimo die. ℣Caro enim mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus,
56 ℣ qui manducat meam carnē, & bibit meum sangui-
57 nem in me manet, & ego in illo: ℣ Sicut misit me viuens pater, & ego viuo propter patrem: & qui mādu
58 cat me, & ipse viuet propter me. ℣Hic est panis qui de cœlo descendit. Non sicut manducauerunt patres vestri manna: & mortui sunt. Qui manducat hunc pa-
59 nem, viuet in æternum. ℣ Hæc dixit in synagoga do-
60 cens, in Capharnaum. ℣Multi ergo audientes ex disci
G puli eius, dixerūt: Durus est hic sermo: & quis potest
61 eum audire? ℣ Sciens autem Iesus apud semetipsum qa murmurarent de hoc discipuli eius, dixit eis: Hoc
62 vos scandalizat? ℣ Si ergo videritis | Filium hominis
63 ascendentē vbi erat prius? ℣Spiritus est qui viuificat, caro non prodest quidquam: verba quæ ego locutus
64 sum vobis spiritus & vita sunt. ℣Sed sunt quidam ex vobis, qui non credunt. Sciebat enim ab initio Iesus qui essent nō credentes, & quis traditurus esset eum.
65 ℣ Et dicebat; Propterea dixi vobis, quia nemo potest
66 venire ad me, nisi fuerit ei datum a Patre meo. ℣ Ex hoc multi discipulorum eius abierunt retro: & iam
67 non cum illo ambulabant. ℣ Dixit ergo Iesus ad duo-
68 decim: Nunquid & vos vultis abire? ℣|Respondit ergo ei Simon Petrus: Domine, ad quem ibimus? ver-
69 ba vitæ æternæ habes: ℣ & nos credimus, & cognoui
70 mus quia tu es Christus filius Dei. ℣ Respondit eis Iesus: Nonne ego vos duodecim elegi: & ex vobis v-
71 nus diabolus est? ℣ Dicebat autem Iudam Simonis Iscariotem: hic enim erat traditurus eum, cum esset vnus ex duodecim.

Matt. 13. g. 55. | Isai. 54 f. 13. | Mat. 11. d. 27. | Exo. 16. d. 13. | 1. Cor. 11. f. 27. | Sup. 3. b. 13. | Matt. 16 c. 16. Marc. 8. c. 29. Luc. 9. c. 20.

CAPVT VII.

1 A POst hæc aūt ambulabat Iesus in Galilæā, non enim volebat in Iudæam ambulare: quia quæ-
2 rebant eum Iudæi interficere. ℣Erat aūt in pro
3 ximo dies festus Iudæorum, | Scenopegia. ℣Dixerunt autem ad eum fratres eius: Transi hinc, & vade in Iu
4 deā, vt et discipuli tui videāt opera tua quę facis. ℣Nemo quippe in occulto quid facit, & quærit ipse in pa-
5 lā esse: si hæc facis, manifesta teipsum mundo. ℣ Neq;
6 enim fratres eius credebant in eum. ℣ Dicit ergo eis Iesus: Tempus meum nondum aduenit: tempus au-
7 tem vestrum semper est paratum. ℣Non potest mundus odisse vos: me autem odit, quia ego testimonium
8 perhibeo de illo, quod opera eius mala sunt. ℣ Vos a-
B scendite ad diem festum hunc, ego autem non ascendo ad diem festū istum: quia meum tempus nondum
9 impletum est. ℣ Hęc cum dixisset, ipse mansit in Gali-
10 læa. ℣ Vt autem ascenderunt fratres eius, tunc & ipse ascendit ad diē festum non manifeste, sed quasi in oc
11 culto. ℣ Iudæi ergo quærebant eum in die festo, & di-
12 cebant: Vbi est ille? ℣ Et murmur multum erat in tur ba de eo. Quidam enim dicebant: Quia bonus est.
13 Alij autem dicebant: Non, sed seducit turbas. ℣ Nemo tamen palam loquebatur de illo propter metum
14 Iudæorum. ℣ Iam autem die festo mediante, ascen-
15 dit Iesus in templum & docebat. ℣ Et mirabantur Iudæi, dicentes: Quomodo hic litteras scit, cum non
16 didicerit? ℣ Respondit eis Iesus, & dixit: Mea doctri-
17 na non est mea, sed eius qui misit me. ℣ Si quis vo-
C luerit voluntatem eius facere, cognoscet de doctrina
18 vtrum ex Deo sit, an ego a meipso loquar. ℣ Qui a semetipso loquitur, gloriam propriam quærit: qui autē quærit gloriā eius qui misit eū, hic verax est, & iniu-
19 stitia in illo nō est. ℣ Nonne Moyses dedit vobis legē, & nemo ex vobis facit legē? | Quid me quęritis inter-
20 ficere? ℣ Rñdit turba, & dixit: Dæmoniū habes: quis
21 te quærit interficere? ℣ Rñdit Iesus, & dixit eis: Vnū
22 opus feci, & oēs miramini. ℣ Propterea Moyses | dedit vobis circuncisionē: (non qa ex Moyse est, sed ex | pa
23 tribus,) & in sabbato circunciditis hoīem: ℣Si circūci
D sionem accipit homo in sabbato, vt nō soluatur lex Moysi: mihi indignamini qa totum hoīem sanum fe
24 ci in sabbato? ℣ | Nolite iudicare secundū faciem: sed
25 iustum iudicium iudicate. ℣ Dicebant ergo quidā ex Ierosolymis: Nonne hic est quē quærunt interficere?
26 ℣Et ecce palam loquitur, & nihil ei dicunt: Nunquid verę cognouerunt principes: quia hic est Christus?
27 ℣ Sed hūc scimus vnde sit: Christus aūt cum venerit,
28 nemo scit vnde sit. ℣Clamabat ergo Iesus in templo docens, & dicēs: Et me scitis, & vnde sim scitis, & a meipso nō veni, sed est verus, qui misit me, quē vos
29 nescitis. ℣ Ego scio eum: quia ab ipso sum, & ipse me
30 misit. ℣ Quærebant ergo eum apprehendere: & nemo
E misit in illum manus, quia nondum venerat hora e-
31 ius. ℣ De turba autem multi crediderunt in eum, et di cebant: Christus cum venerit, nunquid plura signa
32 faciet quam quæ hic facit? ℣ Audierunt Pharisęi tur bam murmurantem de illo hæc, & miserunt principes & Pharisæi ministros vt apprehenderent eum.
33 ℣ Dixit ergo eis Iesus: Adhuc modicum tempus
34 vobiscum sum: & vado ad eum qui me misit. ℣| Quæretis me, & non inuenietis: & vbi ego sum, vos non

Leu. 23. f. 34. | Exo. 20. c. 21. & 24. a. 3. Sup. 5. c. 18. | Leui. 12. a. 3. | Gen. 17. b. 10. | Deut. 1. c. 16. | Inf. 13. d. 33.

pote-

[Lu.13.f.37.] [Deu.18.c.15.] [Ioel.2.g.28.] [Act.2.c.17.] [Mich.5.a.1.] [Mat.2.a.6.] [Sup.3.a.2.] [Deu.17.b.8. & 19.f.15.]

35 potestis venire. Dixerunt ergo Iudæi ad semetipsos. Quo hic iturus est, quia non inueniemus eum? nunquid in dispersionem Gentium iturus est, & docturus 36 Gentes? Quis est hic sermo quem dixit, Quæretis me, & non inuenietis: & vbi sum ego, vos non potestis venire? 37 In nouissimo autem die | magno festiuitatis stabat Iesus & clamabat, dicens: Si quis sitit, ve-38 niat ad me, & bibat. Qui credit in me | sicut dicit scri-39 ptura: | flumina de ventre eius fluēt aquæ viuæ. Hoc autem dixit de Spiritu quem accepturi erant credentes in eum: nōdum enim erat Spiritus datus, quia Iesus nondum erat glorificatus. 40 Ex illa ergo turba cum audissent hos sermones eius, dicebant: Hic est ve-41 re propheta. Alij dicebant: Hic est Christus. Quidā autem dicebant: Nunquid a Galilæa venit Christus? 42 Nonne | scriptura dicit, quia ex semine Dauid, & de Bethleem castello vbi erat Dauid, venit Christus 43 Dissensio itaque facta est in turba propter eum. 44 Quidam autem ex ipsis volebant apprehendere eū: 45 sed nemo misit super eum manus: Venerūt ergo ministri ad Pontifices & Pharisæos. Et dixerunt eis il-46 li: Quare non adduxistis illum? Responderunt ministri: Nunquam sic locutus est homo, sicut hic homo. 47 Responderunt ergo eis Pharisæi: Nunquid & vos 48 seducti estis? Nunquid ex principibus aliquis cre-49 didit in eum, aut ex Pharisæis? sed turba hæc quæ 50 non nouit legē, maledicti sunt. Dixit Nicodemus ad eos, | ille qui venit ad eum nocte, qui vnus erat ex 51 ipsis: Nūquid lex nostra iudicat hominem nisi prius 52 audierit ab ipso, | & cognouerit quid faciat? Respōderunt: & dixerunt ei: Nunquid & tu Galilæus es? Scrutare scripturas, & vide, quia a Galilæa propheta 53 non surgit. Et reuersi sunt vnusquisque in domum suam.

CAPVT VIII.

[Leu.20.b.10.] [Deu.17.b.7.]

1 A IEsus autem perrexit in montem Oliueti: & diluculo iterum venit in templum, & omnis popu-2 lus venit ad eum; & sedens docebat eos. Addu-3 cunt autem Scribæ & Pharisæi mulierem in adulterio deprehensam: et statuerunt eam in medio,

4 & dixerunt ei. Magister, hæc mulier modo deprehensa est in adul-5 terio. | In lege autem Moyses mandauit nobis huiusmodi lapidare. Tu ergo quid dicis? 6 Hoc autē dicebant tētantes eum, vt possent accusare eum. Iesus autem inclinans se de-7 orsum, digito scribebat in terra. Cum ergo perseuerarent interrogantes eum: erexit se: & dixit eis: | Qui sine peccato est vestrū, primus in illam lapidem mit-8 tat. Et iterum se inclinans, scribebat in terra. Au-9 dientes autem, vnus post vnum exibant, incipientes a senioribus: & remansit solus Iesus, & mulier in me-10 dio stans. Erigens autem se Iesus, dixit ei: Mulier v-11 bi sunt qui te accusabant? nemo te condemnauit? Quæ dixit: Nemo Domine: Dixit autem Iesus: Nec ego te condemnabo. Vade, & iam amplius noli pec-12 care. Iterū ergo locutus est eis Iesus, dicēs: | Ego sum B lux mundi: qui sequitur me, non ambulat in tene-13 bris: sed habebit lumen vitæ. Dixerunt ergo ei Pharisæi: Tu de te ipso testimonium perhibes, testimo-14 nium tuum non est verum. Respondit Iesus, & dixit eis: Et si ego testimoniū perhibeo de me ipso, verū est testimoniū meum, quia scio vnde veni, & quo vado: vos autem nescitis vnde venio, aut quo vado. 15 Vos secundū carnem iudicatis: ego non iudico quē-16 quam: & si iudico ego, iudicium meum verum est: quia solus non sum, sed ego & qui misit me, Pater. 17 Et in lege vestra scriptum est, | quia duorum homi-18 num testimonium verum est. Ego sum qui testimonium perhibeo de meipso: & testimonium perhibet 19 de me qui misit me, Pater. Dicebāt ergo ei: Vbi est pater tuus? Respondit Iesus: Neque me scitis, neque patrē meum: si me sciretis, forsitan & Patrem meum 20 sciretis. Hæc verba locutus est Iesus in gazophylacio, docens in tēplo: & nemo apprehendit eum, quia 21 necdum venerat hora eius. Dixit ergo iterum eis Ie-C sus: Ego vado, & quæretis me, & in peccato vestro moriemini. Quo ego vado, vos non potestis venire. 22 Dicebant ergo Iudæi: Nunquid interficiet semetipsum, quia dicit: Quo ego vado vos non potestis veni-23 re? Et dicebat eis: Vos de deorsum estis, ego de supernis sum. Vos de mundo hoc estis, ego nō sum de hoc 24 mundo. Dixi ergo vobis, quia moriemini in peccatis vestris. si enim non credideritis quia ego sum, mo-25 riemini in peccato vestro. Dicebāt ergo ei: Tu quis es? Dixit ei Iesus: Principium qui & loquor vobis 26 Multa habeo de vobis loqui & iudicare, sed qui misit, verax est: & ego quæ audiui ab eo, hæc loquor 27 in mundo. Et non cognouerunt quia patrem eius 28 dicebat Deum. Dixit ergo eis Iesus: Cum exaltaueritis filium hominis, tunc cognoscetis, quia ego sum & a meipso facio nihil, sed sicut docuit me Pater, hæc 29 loquor: & qui me misit, mecū est: & non reliquit me D solum, quia ego quæ placita sunt ei, facio semper. 30 Hæc illo loquente multi crediderunt in eū. Dice-31 bat ergo Iesus ad eos qui crediderūt ei, Iudæos: Si vos manseritis in sermone meo, vere discipuli mei eritis 32 & cognoscetis veritatē, & veritas liberabit vos. Re-33 sponderunt ei: Semen Abrahæ sumus, & nemini ser-34 uiuimus vnquā, quō tu dicis, Liberi eritis? Rūdit eis Iesus: Amen, amen dico vobis, quia | omnis qui fa-35 cit peccatum, | seruus est peccati: seruus aūt non manet in domo in æternum, filius autem manet in æter-36 num. Si ergo vos filius liberauerit, vere liberi eri-37 tis. Scio quia filij Abrahæ estis, sed quæritis me in-38 terficere, quia sermo meus non capit in vobis. Ego E quod vidi apud Patrē meū, loquor, & vos q̄ vidistis 39 apud patrē vestrum, facitis. Rūderunt, et dixerūt ei: Pater noster Abrahā est. Dicit eis Iesus: Si filij Abra-40 hæ estis, opera Abrahæ facite. Nunc autem quæritis me interficere hominem, qui veritatem vobis locutus sum, quam audiui a Deo: hoc Abraham nō fecit. 41 Vos facitis opera patris vestri. Dixerunt itaque ei: Nos ex fornicatione non sumus nati, vnum patrem 42 habemus Deum. Dixit ergo eis Iesus: Si Deus pater vester esset, diligeretis vtiq; me: ego enim ex Deo processi & veni: neque enim a meipso veni, sed ille me 43 misit. Quare loquelā meam non cognoscitis? Quia 44 non potestis audire sermonē meum. | Vos ex patre F diabolo estis, & desideria patris vestri vultis fa-

re. ille homicida erat ab initio, & in veritate non stetit; quia non est veritas in eo: cum loquitur mendacium, ex proprijs loquitur, quia mendax est, & pater 45 eius. ¶ Ego autem si veritatem dico, non creditis mi- 46 hi. ¶ Quis ex vobis arguet me de peccato? Si verita- 47 tem dico vobis, quare vos non creditis mihi? ¶ | Qui ex Deo est, verba Dei audit. Propterea vos non au- 48 ditis, quia ex Deo non estis. ¶ Responderunt ergo Iudæi, & dixerunt ei: Nonne bene dicimus nos, quia Sa- 49 maritanus es tu, & dæmonium habes. ¶ Respondit Iesus: Ego dæmonium non habeo, sed honorifico Pa- 50 trem meum, & vos inhonorastis me. ¶ Ego autem nõ 51 quæro gloriam meam: est qui quærat, & iudicet. ¶ Amen, amen dico vobis, si quis sermonem meum serua- 52 uerit, mortem non videbit in æternum. ¶ Dixerunt ergo Iudæi: Nunc cognouimus, quia dæmonium habes. Abraham mortuus est, & Prophetæ: & tu dicis: Si quis sermonem meũ seruauerit, non gustabit mor- 53 tem in æternum. ¶ Nunquid tu maior es patre nostro G Abraham, qui mortuus est? & Prophetę mortui sunt. 54 Quem teipsum facis? ¶ Respondit Iesus: Si ego glorifico meipsum, gloria mea nihil est. est pater meus qui glorificat me, quem vos dicitis quia Deus vester 55 est, ¶ & non cognouistis eum: ego autem noui eum. Et si dixero, quia non scio eum: ero similis vobis, mẽ- 56 dax. Sed scio eum, & sermonem eius seruo: ¶ Abraham pater vester exultauit vt videret diem meũ: & vidit, & gauisus est.

1 Ioh. 4. a. 6.

57 ¶ Dixerunt ergo Iudæi ad eum, Quinquaginta annos nondũ habes, & Abraham vidisti? 58 ¶ Dixit eis Iesus: Amẽ, amen dico vobis, antequam Abraham fieret, 59 ego sum. ¶ Tulerunt ergo lapides, vt iacerent in eum: Iesus autem abscondit se, & exiuit de templo.

CAPVT IX.

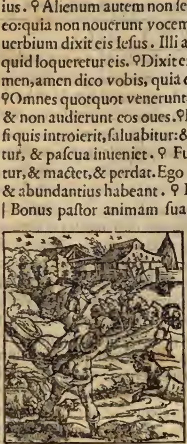

1 A ET præteriens Iesus vidit hominem cæcum a natiuitate: ¶ 2 & interrogauerunt eum discipuli eius: Rabbi, quis peccauit, hic, aut parentes eius, vt cæcus nasceretur? ¶ 3 Respondit Iesus: Neq; hic peccauit, neque parentes eius: sed vt manifestentur opera Dei in illo. ¶ 4 Me oportet operari opera eius qui misit me, donec dies est: 5 venit nox, quando nemo potest operari. ¶ Quamdiu 6 sum in mundo, lux sum mundi. ¶ Hæc cum dixisset, expuit in terram, & fecit lutum ex sputo, & liniuit 7 lutum super oculos eius, ¶ & dixit ei: Vade, laua in natatoria Siloe (quod interpretatur) Missus. Abijt 8 ergo, & lauit: & venit videns. ¶ Itaque vicini & qui B viderant eum prius quia mendicus erat, dicebant: Nonne hic est qui sedebat, & mendicabat? Alij dice- 9 bant: Quia hic est. ¶ Alij autem: Nequaquã, sed simi- 10 lis est ei. Ille vero dicebat: Quia ego sum. ¶ Dicebant 11 ergo ei: Quõ aperti sunt tibi oculi? ¶ Respõdit: Ille homo qui dicitur Iesus, lutum fecit: & vnxit oculos meos, & dixit mihi: Vade ad natatoria Siloe, & la- 12 ua. Et abij, laui, et video. ¶ Et dixerunt ei: Vbi est ille? 13 Ait Nescio. ¶ Adducunt eum ad Pharisæos qui cæcus 14 fuerat. ¶ Erat autem sabbatum quando lutum fecit 15 Iesus, & aperuit oculos eius. ¶ Iterum ergo interroga- C bant eum Pharisæi quomodo vidisset. Ille autem dixit eis: Lutum mihi posuit super oculos, & laui: & vi- 16 deo. ¶ Dicebãt ergo ex Pharisæis quidam: Non est hic homo a Deo, qui sabbatum non custodit. Alij autem dicebant: Quomodo potest homo peccator hæc 17 signa facere? Et schisma erat inter eos. ¶ Dicunt ergo cæco iterum: Tu, quid dicis de illo qui aperuit ocu- 18 los tuos? Ille autem dixit: Quia propheta est. ¶ Non crediderunt ergo Iudæi de illo, quia cæcus fuisset & vidisset; donec vocauerunt parentes eius qui vide- 19 rat. ¶ & interrogauerunt eos, dicentes: Hic est filius vester, quem vos dicitis quia cæcus natus est? Quo- 20 modo ergo nunc videt? ¶ Responderunt eis parentes D eius, & dixerunt: Scimus quia hic est filius noster, & 21 quia cæcus natus est: ¶ quomodo autem nunc videat, nescimus: aut quis eius aperuit oculos, nos nescimus; ipsum interrogate, ætatem habet, ipse de se lo- 22 quatur. ¶ Hæc dixerunt parentes eius, quoniam timebant Iudæos: iam enim conspirauerant Iudæi, vt si quis eum confiteretur esse Christum, extra synago- 23 gam fieret. ¶ Propterea parentes eius dixerunt: Quia 24 ætatem habet, ipsum interrogate. ¶ Vocauerunt er- E go rursum hominem qui fuerat cæcus, & dixerunt ei: Da gloria Deo: nos scimus quia hic homo pecca- 25 tor est. ¶ Dixit ergo eis ille: Si peccator est, nescio: v- 26 num scio, quia cæcus cum essem, modo video. ¶ Dixerunt ergo illi: Quid fecit tibi? quomodo aperuit tibi 27 oculos? ¶ Respondit eis: Dixi vobis iam, & audistis: quid iterum vultis audire? nunquid & vos vultis di- 28 scipuli eius fieri? ¶ Maledixerunt ergo ei, & dixerunt: Tu discipulus illius sis: nos autem Moysi discipuli su- 29 mus. ¶ Nos scimus quia Moysi locutus est Deus: hũc 30 autem nescimus: vnde sit. ¶ Respondit ille homo, & F dixit eis: In hoc enim mirabile est, quia vos nescitis 31 vnde sit, & aperuit meos oculos: ¶ scimus autem quia peccatores Deus non audit: sed si quis Dei cultor est, 32 & voluntatem eius facit, hunc exaudit. ¶ A sæculo nõ 33 est auditum, quia quis aperuit oculos cæci nati. ¶ Nisi 34 esset hic a Deo, non poterat facere quicquam. ¶ Respõderunt & dixerunt ei: In peccatis natus es totus, & tu 35 doces nos? Et eiecerunt eum foras. ¶ Audiuit Iesus G quia eiecerunt eum foras: & cum inuenisset eum, di- 36 xit ei: Tu credis in filium Dei? ¶ Respondit ille, & di- 37 xit: Quis est Domine, vt credam in eum? ¶ Et dixit ei Iesus: Et vidisti eum, & qui loquitur tecum, ipse 38 est. ¶ At ille ait: Credo Domine. Et procidens adora- 39 uit eum. ¶ Et dixit ei Iesus: In iudicium ego in hunc mundum veni: vt qui non vident, videant: & qui vi- 40 dent, cæci fiant. ¶ Et audierunt quidam ex Pharisæis qui cum ipso erant: & dixerunt ei: Nunquid et nos 41 cæci sumus? ¶ Dixit ei Iesus: Si cæci essetis, non haberetis peccatum. nunc vero dicitis; Quia videmus. Peccatum vestrum manet.

CAPVT X.

1 AMen, amen dico vobis, qui non intrat per ostium in ouile ouium, sed ascendit aliunde: il- A le fur est, & latro. 2 ¶Qui aũt intrat per ostium 3 pastor est ouium. ¶Huic ostiarius aperit: & oues vocẽ eius audiunt: & proprias oues vocat nominatim, et 4 educit eas. ¶ Et cum proprias oues emiserit, ante eas vadit: & oues illum sequuntur: quia sciunt vocem e- 5 ius. ¶ Alienum autem non sequuntur, sed fugiunt ab 6 eo: quia non nouerunt vocem alienorum. ¶ Hoc prouerbium dixit eis Iesus. Illi autem non cognouerunt 7 quid loqueretur eis. ¶Dixit ergo eis iterum Iesus: Amen, amen dico vobis, quia ego sum ostium ouium. 8 ¶Omnes quotquot venerunt, fures sunt & latrones: B & non audierunt eos oues. ¶Ego sum ostium. Per me 9 si quis introierit, saluabitur: & ingredietur, & egredie- 10 tur, & pascua inueniet. ¶ Fur non venit nisi vt furetur, & mactet, & perdat. Ego veni vt vitam habeant, 11 & abundantius habeant. ¶ Ego sum pastor bonus. | Bonus pastor animam suam dat pro ouibus suis.

Isa.40.c.11. Ezec.34 c.23. & 37. f.24

12 ¶ Mercenarius autem & qui nõ est pastor, cuius non sunt oues propriæ, videt lupum venientem, & dimittit oues, & fugit: & lupus rapit, & dispergit oues. 13 ¶ Mercenarius autem C fugit, quia mercenari⁹ est: & non pertinet ad eum de ouibus. 14 ¶Ego sum pastor bonus: et cognosco meas, & cogno- 15 scunt me meæ: ¶|Sicut nouit me pater, & ego agnosco patrem: & animam meam pono pro ouibus meis: 16 ¶Et alias oues habeo quæ non sunt ex hoc ouili: & illas oportet me adducere, & vocem meam audient, & 17 fiet vnum ouile et unus pastor. ¶Propterea me diligit pater, | quia ego pono animam meam, vt iterum su- 18 mam eam. ¶ Nemo tollit eam a me: sed ego pono eam: a meipso. & potestatem habeo ponendi eam: & potestatem habeo iterum sumendi eam. Hoc 19 mandatum accepi a patre meo. ¶ Dissensio iterum facta est inter Iudæos, propter sermones hos. 20 ¶Dicebant autem multi ex ipsis: Dæmonium habet, 21 & insanit: quid eum auditis? ¶Alij dicebant: Hęc ver- D ba, non sunt Dæmonium habentis: nunquid dæmo- 22 nium potest cæcorum oculos aperire? ¶|Facta sunt au- 23 tem Encænia in Ierosolymis: & hyems erat. ¶ Et am- 24 bulabat Iesus in templo, in porticu Salomonis. ¶Circundederunt ergo eum Iudæi, & dicebant ei: Quousque animam nostram tollis? si tu es Christus, dic no- 25 bis palam: ¶Respondit eis Iesus: Loquor vobis, & nõ creditis. Opera quæ ego facio in nomine Patris mei, 26 hæc testimonium perhibent de me: ¶ sed vos non 27 creditis, quia non estis ex ouibus meis. ¶ Oues meæ vocem meam audiunt: & ego cognosco eas, 28 & sequuntur me. ¶ Et ego vitam æternam do eis: E & non peribunt in æternum, & non rapiet eas 29 quisquam de manu mea. ¶ Pater meus quod dedit mihi, maius omnibus est: & nemo potest ra- 30 pere de manu Patris mei. ¶ Ego & pater vnum su- 31 mus. ¶ Sustulerunt ergo lapides Iudæi, vt lapidarent

Matt.12. d.27. Luc.10. d.22. Mat.28. d.19. Matt.16. d.15. Luc.24. g.47. Act.10. f.55. 13. g.47.15 b.7. Gal.1.b. 9. Ezec37. f.22. Isai.53. b.7. 1. Mac. 4 f.56.59

32 eum. Respondit eis Iesus: ¶ Multa bona opera ostendi vobis ex patre meo, propter quod eorum opus me lapida- 33 tis? ¶ Responderunt ei Iudæi: De bono opere non lapidamus te, sed de blasphemia, & quia tu homo cum sis, facis 34 teipsum Deum. ¶ Respondit eis Iesus. Nonne scriptum est in lege 35 vestra, quia| Ego dixi, dij estis? ¶Si illos dixit deos, ad quos sermo Dei factus est, & non potest solui scriptu- 36 ra: ¶quem pater sanctificauit & misit in mũdum, vos F dicitis: Quia blasphemas: quia dixi: filius Dei sum? 37 ¶ Si non facio opera patris mei: nolite credere mihi. 38 ¶ Si autem facio: & si mihi non vultis credere, operibus credite: vt cognoscatis & credatis q͂a pater in me 39 est, & ego in patre. ¶Quærebant ergo eum apprehen- 40 dere: & exiuit de manibus eorum. ¶ Et abijt iterum trans Iordanem in eum locum vbi erat Iohannes ba- 41 ptizans primum: & mansit illic. ¶ Et multi venerunt ad eum, & dicebant: Quia Iohannes quidem signum fecit nullum. Omnia autem quæcumque dixit Iohan- 42 nes de hoc, vera erant. ¶Et multi crediderunt in eum.

CAPVT XI.

1 ERat autem quidam languens Lazarus a Betha- A nia, de castello Mariæ & Marthæ sororis eius. 2 (¶Maria autem erat|quę unxit Dominum vnguento, & extersit pedes eius capillis suis: cuius frater 3 Lazarus infirmabatur.) ¶Miserunt ergo sorores eius ad eum, dicentes: Domine, ecce quem amas, infirma- 4 tur. ¶ Audiens autem Iesus, dixit eis: Infirmitas hæc non est ad mortem, sed pro gloria Dei: vt glorificetur 5 filius Dei per eam. ¶ Diligebat autem Iesus Mar- 6 tham, & sororem eius Mariam, & Lazarum: ¶ Vt ergo audiuit quia infirmabatur, tunc quidem mansit in 7 eodem loco duobus diebus, ¶ deinde post hæc dixit 8 discipulis suis: ¶Eamus in Iudæam iterum. ¶ Dicunt ei discipuli: Rabbi, nunc quærebant te Iudæi lapida- 9 re, & iterum vadis illuc? ¶ Respondit Iesus: Nonne B duodecim sunt horę diei? Si quis ambulauerit in die, 10 non offendit: quia lucem huius mundi videt: ¶si autem ambulauerit in nocte, offendit, quia lux non est 11 in eo. Hæc ait: & post hæc dixit eis: Lazarus amicus noster dormit: sed vado vt a somno excitem eum. 12 ¶ Dixerunt ergo discipuli eius: Domine, si dormit, 13 saluus erit. ¶ Dixerat autem Iesus de morte eius: illi autem putauerunt quia de dormitione somni diceret, 14 ¶Tunc ergo Iesus dixit eis manifeste: Lazarus mor- 15 tuus est: ¶ & gaudeo propter vos, vt credatis, quo- 16 niam non eram ibi: sed eamus ad eum. ¶ Dixit ergo Thomas qui dicitur Didymus, ad condiscipulos: Ea- 17 mus & nos, vt moriamur cum eo. ¶ Venit itaque Ie- C sus: & inuenit eum quattuor dies iam in monumento 18 habentem. ¶(Erat aũt Bethania iuxta Ierosolymam 19 quasi stadijs quindecim): ¶Multi autem ex Iudæis venerãt ad Marthã & Mariam, vt consolarentur eas de 20 fratre suo. ¶Martha ergo vt audiuit quia Iesus venit, 21 occurrit illi: Maria autem domi sedebat. ¶Dixit ergo Martha ad Iesum: Dñe si fuisses hic, frater meus non

22 fuiſſet mortuus. ♀ Sed & nunc ſcio quia quæcunque
23 popoſceris a Deo, dabit tibi Deus. ♀ Dicit illi Ieſus:
24 Reſurget frater tuus. ♀Dicit ei Martha: ſcio quia re-
25 ſurget | in reſurrectione, in nouiſſimo die. ♀ Dixit ei
Ieſus. Ego ſum reſurrectio & vita: | qui credit in me,
26 etiam ſi mortuus fuerit viuet. ♀& omnis qui viuit, &
credit in me non morietur in æternum. Credis hoc?
27 ♀Ait illi: Vtique Domine, ego credidi quia tu es Chri
D ſtus filius Dei viui, qui in hunc mundum veniſti. ♀Et
28 cum hæc dixiſſet, abijt, & vocauit Mariam ſororem
29 ſuam ſilentio, dicens: Magiſter adeſt, et vocat te. ♀Illa,
30 vt audiuit, ſurgit cito, & venit ad eum. ♀nondum enim
venerat Ieſus in caſtellū: ſed erat adhuc in illo loco,
31 vbi occurrerat ei Martha. ♀Iudæi ergo qui erant cum
ea in domo, & conſolabantur eam, cum vidiſſent Ma
riam, quia cito ſurrexit & exijt, ſecuti ſunt eam, di-
centes: Quia vadit ad monumentum, vt ploret ibi.
32 ♀Maria ergo cum veniſſet ubi erat Ieſus, uidens eum,
cecidit ad pedes eius, & dicit ei: Domine ſi fuiſſes hic,
33 non eſſet mortuus frater meus. ♀Ieſus ergo, vt uidit eā
E plorantem, & Iudæos qui venerant cum ea plorātes,
34 infremuit ſpiritu, & turbauit ſeipſum, ♀& dixit: Vbi
35 poſuiſtis eū? Dicunt ei: Dn̄e, veni & vide. ♀Et lachry-
36 matus eſt Ieſus. Dixerunt ergo Iudei: ♀Ecce quomo-
37 do amabat eum. ♀Quidam aūt ex ipſis dixerunt: ♀Nō
poterat hic | qui aperuit oculos cęcinati facere vt hic
38 non moreretur? ♀Ieſus ergo rurſum fremens in ſeme-
tipſo, venit ad monumentum. erat autem ſpelunca: et
39 lapis ſuperpoſitus erat ei. ♀Ait Ieſus: Tollite lapidem.
Dicit ei Martha ſoror eius qui mortuus fuerat: Domi
40 ne iam fœtet: quatriduanus eſt enim. ♀Dicit ei Ieſus:
Nonne dixi tibi qm̄ ſi credideris, videbis gloriā Dei?
41 ♀Tulerunt ergo lapidem. Ieſus aūt eleuatis ſurſum o-
culis, dixit: Pater, gratias ago tibi, quoniā audiſti me.
42 ♀ Ego aūt ſciebam quia ſemper me audis, ſed propter
populum qui circunſtat, dixi, vt credant quia tu me
43 miſiſti. ♀Hæc cum dixiſſet, voce magna clamauit: La-
44 zare, veni foras. Et♀ſta-

F tim prodijt qui fuerat mortuus, ligatus pedes & manus inſtitis, & facies illius ſudario erat ligata. Dixit eis Ieſus: Soluite eum, & ſinite
45 abire. ♀Multi ergo ex Iudęis qui venerant ad Mariam & Martham, & viderant, quæ fecit Ieſus, crediderūt in eū.
46 ♀ Quidam autem ex ip
ſis abierunt ad Phariſęos, & dixerunt eis quæ fecit
47 Ieſus. ♀ Collegerunt ergo Pontifices & Phariſæi con-
cilium, & dicebant: Quid facimus, quia hic homo
48 multa ſigna facit? ♀Si dimittimus eum ſic, omnes cre-
dent in eum: & venient Romani & tollent noſtrū lo-
49 cum & gentem. ♀Vnus autem ex ipſis | Caiphas nomi-
G ne, cum eſſet Pontifex anni illius, dixit eis: Vos neſci-
50 tis quicquam, ♀nec cogitatis quia expedit vobis vt u-
nus moriatur homo pro populo, & non tota gens pe-
51 reat. ♀ Hoc autē a ſemetipſo nō dixit: ſed cum eſſet
Pontifex anni illius, prophetauit, quod Ieſus moritu-
52 rus erat pro gente, ♀& non tantum pro gente, ſed vt fi
53 lios Dei qui erant diſperſi congregaret in vnum. ♀Ab
54 illo ergo die cogitauerunt vt interficerent eum. ♀ Ie-
ſus ergo iam non in palam ambulabat apud Iudæos.
ſed abijt in regionē iuxta deſertum in ciuitatem quæ
dicitur Ephrem, et ibi morabatur cū diſcipulis ſuis.
55 ♀Proximum autem erat Paſcha Iudæorum: & aſcen-
derunt multi Ieroſolymā de regione ante Paſcha, vt
56 ſanctificarent ſeipſos. ♀Quærebant ergo Ieſum: & col
loquebantur adinuicem, in templo ſtantes: Quid pu-
tatis, quia non venit ad diem feſtum? Dederant au-
tem Pontifices & Phariſæi mandatum, vt ſi quis co-
gnouerit vbi ſit, indicet, vt apprehendant eum.

Supra 5. c. 29. Luc. 14. c. 14. Supr. 6. d. 33. e. 47.

Supra 9. a. 6.

Inf. 18. c. 14.

CAPVT XII.

1 A IEſus ergo ante ſex dies Paſchæ venit Bethaniā, vbi Lazarus fuerat mortuus, quem ſuſcitauit Ie
2 ſus. ♀Fecerunt aūt ei cœnā ibi, & Martha mini-
ſtrabat: Lazarus vero vnus erat, ex diſcumbentibus
3 cum eo. ♀ Maria ergo accepit libram vnguenti nardi
piſtici, pretioſi, & vnxit pedes Ieſu, & exterſit pedes
eius capillis ſuis: & domus impleta eſt ex odore vn-
4 guenti. ♀ Dixit ergo vnus ex diſcipulis eius, Iudas I-
5 ſcariotes qui erat eum traditurus: ♀ Quare hoc vn-
guentum non venijt trecentis denarijs, & datum eſt
6 egenis? ♀dixit autem hoc nō quia de egenis pertine-
bat ad eum: ſed quia fur erat, & loculos habens, ea
7 quæ mittebantur, portabat. ♀Dixit ergo Ieſus: Sinite
B illam, vt in die ſepulturæ meæ ſeruet illud. ♀Paupe-
8 res enim ſemper habetis vobiſcum: me autem non
9 ſemper habetis. ♀ Cognouit ergo turba multa ex Iu-
dæis quia illic eſt: & venerunt, non propter Ieſum tā-
tum, ſed vt Lazarum viderent, quem ſuſcitauit a
10 mortuis. ♀Cogitauerunt autem principes ſacerdotum
11 vt & Lazarum interficerent: ♀ quia multi propter il-
12 lum abibant ex Iudæis, & credebant in Ieſum. ♀ In
craſtinum autem turba multa quæ venerat ad diem
feſtum, cum audiſſent quia venit Ieſus Ieroſolymam;
13 ♀acceperunt ramos palmarum, & proceſſerunt obuiā
ei, & clamabant: Hoſanna, benedictus qui venit in
14 nomine Domini, Rex Iſrael: ♀|Et inuenit Ieſus aſel-

lum, & ſedit ſuper eū, ſicut ſcriptum eſt. Noli
15 ♀timere filia Sion: | ecce Rex tuus uenit ſedēs ſuper pullū aſinę. ♀Hęc
16 C non cognouerunt diſcipuli eius primum: ſed quādo glorificatus eſt Ieſus, tunc recordati ſunt, quia hæc erāt ſcripta de eo, & hæc fecerunt ei. Teſtimonium
17 ♀ergo perhibebat tur-
ba quæ erat cum eo quando Lazarum vocauit de
18 monumento, & ſuſcitauit eum a mortuis. ♀ Propte-
rea & obuiam venit ei turba: quia audierunt eum fe-
19 ciſſe hoc ſignum. ♀Phariſæi ergo dixerunt ad ſemetip
ſos: Videtis quia nihil proficimus? ecce mundus to-
20 tus poſt eum abijt. ♀ Erāt autem quidam Gentiles ex
21 his qui aſcenderant vt adorarent in die feſto. ♀ Hi er-
D go acceſſerunt ad Philippū qui erat a Bethſaida Ga-
lilææ, & rogabant eum, dicentes: Domine, volumus
22 Ieſum videre. ♀Venit Philippus, & dicit Andreæ. An-
23 dreas rurſus & Philippus dixerunt Ieſu. ♀ Ieſus au-
tem reſpondit eis, dicens: Venit hora vt clarificetur
24 filius hominis. ♀ Amen, amen dico vobis, niſi gra-

Mat. 26. a. 6. Mar. 14. a. 3.

Mat. 21. a. Mar. 11. a. 7. Luc. 19. c. 35. Zach. 9. b. 9.

num

num frumẽti cadens in terrã, mortuum fuerit: ipsum
solum manet: si aũt mortuum fuerit, multum fructũ
25 affert. ♀ Qui amat animã suam, perdet eã: & qui odit
animã suam in hoc mundo, in vitam æternã custodit
26 eã. ♀ Si quis mihi ministrat, me sequatur: & vbi sum
ego, illic & minister meus erit. Si quis mihi ministra-
27 uerit, honorificabit eum Pater meus. ♀ Nunc anima
E mea turbata est. Et quid dicã? Pater saluifica me ex
28 hac hora. Sed propterea veni in horam hanc. ♀ Pater,
clarifica nomen tuum. Venit ergo vox de cœlo: Et
29 clarificaui, & iterũ clarificabo. ♀ Turba ergo quæ sta-
bat & audierat, dicebat tonitruum esse factum. Alij
30 dicebant: Angelus ei locutus est. ♀ Respondit Iesus, &
dixit: Nõ propter me hæc vox venit, sed propter vos.
31 ♀ Nunc iudicium est mundi: nunc princeps huius mũ
32 di eijcietur foras. ♀ Et ego si exaltatus fuero a terra,
33 omnia traham ad meipsum. ♀ (hoc autem dicebat, si-
34 gnificans qua morte esset moriturus.) ♀ Respondit ei
turba: Nos audiuimus | ex lege, quia Christus manet
in æternum: & quomodo tu dicis: Oportet exaltari
35 filium hominis? Quis est iste filius hominis? ♀ Dixit
F ergo eis Iesus. Adhuc modicum lumen in vobis est.
Ambulate dum lucem habetis, vt nõ vos tenebræ cõ
prehendant: et qui ambulat in tenebris, nescit quo va
36 dat. ♀ Dum lucem habetis, credite in lucem, vt filij
lucis sitis. Hæc locutus est Iesus: & abijt, & abscondit
37 se ab eis. ♀ Cum autem tanta signa fecisset coram eis,
38 non credebant in eum: ♀ vt sermo Isaiæ prophetę im-
pleretur, quẽ dixit: | Domine quis credidit auditui no
39 stro? & brachium Domini cui reuelatũ est? ♀ Prop te
rea non poterant credere, quia iterum dixit Isaias:
40 ♀ | Excæcauit oculos eorum, & indurauit cor eorum:
G vt non videãt oculis, & non intelligant corde, & con
41 uertantur, & sanẽ eos. ♀ Hæc dixit Isaias, quando vi-
42 dit gloriam eius, & locutus est de eo. ♀ Veruntamen
& ex principibus multi crediderunt in eum: sed pro-
pter Pharisæos non confitebantur: vt e synagogã nõ
43 eijcerentur. ♀ Dilexerunt enim gloriam hoĩum ma-
44 gis, quam gloriam Dei. ♀ Iesus autem clamauit & di-
xit: Qui credit in me, non credit in me: sed in eum qui
45 misit me. ♀ Et qui videt me, videt eum qui misit me.
46 ♀ Ego lux in mundum veni: vt omnis qui credit in
47 me, in tenebris non maneat. ♀ Et si quis audierit ver-
ba mea, & non custodierit: ego non iudico eum. non
enim veni vt iudicem mundum, sed vt saluificẽ mũ-
48 dum. ♀ Qui spernit me, & non accipit verba mea: ha-
bet qui iudicet eum. | sermo quẽ locutus sum, ille iu-
49 dicabit eum in nouissimo die. ♀ Quia ego ex meipso
nõ sum locutus, sed qui misit me, Pater, ipse mihi mã
50 datum dedit quid dicam, & quid loquar. ♀ Et scio
quia mandatum eius vita æterna est. Quæ ergo ego
loquor: sicut dixit mihi Pater, sic loquor.

Mat. 10. d. 31. & 16. d. 25. Marc. 8. d. 35. Luc. 9. c. 24. & 17. g. 33. | Psal. 109 a. 4. & 116. a. 2. Isa. 40. b. 6. Ezec. 37. f. 25. | Isa. 53. a. 1. Ro. 10. c. 16. | Isa. 6. c. 9. 10. Mat. 13. b. 14. Mar. 4. b. 12. Luc. 8. b. 10. Act. 28. f. 27. Ro. 11. b. 8. | Mar. 16. d. 16.

CAPVT XIII.

1 A Nte diem festum Paschæ, sciens Iesus quia
venit hora eius vt transeat ex hoc mundo
ad Patrem: cum dilexisset suos qui erant in
2 mundo, in finem dilexit eos. ♀ Et cœna facta, cum dia
bolus iam misisset in cor, vt traderet eum Iudas Simo
3 nis Iscariote: ♀ sciẽs quia omnia dedit ei Pater in ma
4 nus, & quia a Deo exiuit, & ad Deum vadit: ♀ surgit
a cœna, & ponit vestimenta sua: & cum accepisset lin
5 teum, præcinxit se. ♀ Deinde mittit aquã in peluim,
& cœpit lauare pedes discipulorum, & extergere lin-
6 teo quo erat præcinctus. ♀ Venit ergo ad Simonem
Petrum. Et dicit ei Petrus: Dñe, tu mihi lauas pedes?

7 ♀ Respondit Iesus, & dixit ei: Quod ego facio, tu nescis modo, scies
8 autẽ postea. ♀ Dicit ei Petrus: Nõ lauabis mihi pedes in æternum.
Respondit ei Iesus: Si non lauero te, nõ habebis partem mecũ: ♀ Di
9 cit ei Simõ Petrus: Domine, non tantum pedes meos, sed & ma-
10 nus & caput. ♀ Dicit ei
B Iesus: Qui lotus est, nõ indiget nisi vt pedes lauet, sed
est mundus totus. Et vos mundi estis, sed non omnes.
11 ♀ Sciebat enim quisnã esset qui traderet eum, propte-
12 rea dixit: Non estis mundi omnes. ♀ Postquam ergo
lauit pedes eorũ, & accepit vestimenta sua, cum recu
buisset, iterum dixit eis: Scitis quid fecerim vobis?
13 ♀ Vos vocatis me Magister, & Domine: & bene dici-
14 tis. sum etenim. ♀ Si ergo ego laui pedes vestros, Do-
minus & Magister, & vos debetis alter alterius laua
15 re pedes. ♀ Exemplum enim dedi vobis, vt quemad-
16 modum ego feci vobis, ita & vos faciatis. ♀ | Amen, a-
men dico vobis, non est seruus maior domino suo,
17 neq; apostolus maior est eo qui misit illum. ♀ Si hæc
18 scitis, beati eritis si feceritis ea. ♀ Non de omnibus vo-
bis dico: ego scio, quos elegerim. Sed vt adimpleatur
C scriptura: | Qui manducat mecum panem, leuabit
19 contra me calcaneum suum. Amodo ♀ dico vobis,
prius quam fiat: vt cum factum fuerit, credatis, quia
20 ego sum. ♀ | Amen amen dico vobis, qui accipit si quẽ
misero, me accipit: qui autem me accipit, accipit eũ
21 qui me misit. ♀ Cum hæc dixisset Iesus, turbatus est
spiritu: & protestatus est, & dixit: | Amen, amen di-
22 co vobis: quia vnus ex vobis tradet me. ♀ Aspiciebãt
ergo ad inuicem discipuli, hæsitantes de quo diceret.
23 ♀ | Erat ergo recumbens: vnus ex discipulis eius in si-
24 nu Iesu, quem diligebat Iesus. ♀ Innuit ergo huic Si-
25 mon Petrus, & dixit ei: Quis est de quo dicit? ♀ Itaq;
cum recubuisset ille supra pectus Iesu, dicit ei: Domi
26 ne, quis est? ♀ Respondit Iesus: Ille est cui ego intinctũ
panem porrexero. Et cum intinxisset panem, dedit Iu
27 dæ Simonis Iscariotæ. ♀ Et post buccellam, introiuit
in eum satanas. Et dicit ei Iesus: Quod facis, fac ci-
28 tius. ♀ Hoc autem nemo sciuit discumbentium ad
29 quid dixerit ei. ♀ Quidam enim putabant quia loculos habebat Iudas, quod dixisset ei Iesus: Eme, ea
D quæ opus sunt nobis ad diem festum: aut egenis vt
30 aliquid daret. ♀ Cum ergo accepisset ille buccellam,
31 exiuit continuo. Erat autem nox. ♀ Cum ergo exis-
set, dixit Iesus: Nunc clarificatus est filius hominis:
32 & Deus clarificatus est in eo: ♀ Si Deus clarificatus
est in eo, & Deus clarificabit eum in semetipso: &
33 continuo clarificabit eum. ♀ Filioli, adhuc modi-
cum vobiscum sum. | Quæretis me: & sicut dixi Iu-
dæis: Quo ego vado, vos non potestis venire: & vo-
34 bis dico modo. ♀ | Mandatum nouum do vobis, Vt
diligatis inuicem: sicut dilexi vos, ut & vos diliga-
35 tis inuicem. ♀ In hoc cognoscent omnes quia disci-
puli mei estis, si dilectionem habueritis ad inuicem:

Matt. 26. a. 2. Mar. 14. a. 1. Luc. 22. a. 1. | Infr. 15. c. 20. Matt. 10. c. 24. Luc. 6. 40. | Psal. 40. b. 10. | Mat. 26. d. 40. Luc. 22. c. 16. | Matt. 26. b. 18. Marc. 14. Luc. 22. b. 21. | Infr. 21. d. 20. | Sup. 7. 14. Leu. 19. d. 18. Matt. 22. d. 39. Infr. 15. b. 12.

36 ¶ Dicit ei Simō Petrus: Dñe, quo vadis? Rñdit Ieſus: Quo ego vado, non potes me modo ſequi: ſequeris 37 autē poſtea. ¶ Dicit ei Petrus: Quare nō poſſum te ſe 38 qui modo? aīam | meā pro te ponā. ¶ Reſpondit ei Ieſus: Animam tuam pro me pones? Amen, amen dico tibi: Non cantabit gallus, donec ter me neges.

Matt. 16. d 35. Mar. 14 c. 29. Luc. 22. d 33.

CAPVT XIIII.

1 A N On turbetur cor veſtrum. Creditis in Deum, & in me credite. ¶ In domo Patris mei man- 2 ſiones multæ ſunt. ſi quo minus dixiſſem vobis: Quia vado parare vobis locum. ¶ Et ſi abiero, & 3 præparauero vobis locum: Iterum venio & accipiā vos ad meipſum, vt vbi ſum ego, & vos ſitis. ¶ Et quo 4 ego vado, ſcitis, & viam ſcitis. ¶ Dicit ei Thomas: Do 5 mine, neſcimus quo vadis: et quomodo poſſumus viā 6 ſcire? ¶ Dicit ei Ieſus: Ego ſum via, & veritas, & vita. 7 nemo venit ad Patrem, niſi per me. ¶ Si cognouiſſetis me, & patrē meum vtiq; cognouiſſetis: & amodo co- 8 gnoſcetis eum, & vidiſtis eum. ¶ Dicit ei Philippus: 9 Domine, oſtende nobis patrem, & ſufficit nobis. ¶ Dicit ei Ieſus: Tanto tēpore vobiſcum ſum, & non cognouiſtis me? Philippe, qui videt me, videt & patrē. 10 Quomodo tu dicis: Oſtende nobis patrem? ¶ Non creditis quia ego in patre, & pater in me eſt? Verba quæ ego loquor vobis, a meipſo non loquor. Pater 11 autem in me manens, ipſe facit opera. ¶ Non credi- B tis quia ego in patre, & pater in me eſt? Alioquin pro 12 pter opera ipſa credite. ¶ Amen, amen dico vobis, qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipſe faciet, & ma 13 iora horum faciet, quia ego ad patrem vado. ¶ | Et quodcunque petieritis Patrem in nomine meo, hoc 14 faciam: vt glorificetur pater in filio. ¶ Si quid petie- 15 ritis me in nomine meo, hoc faciam. ¶ Si diligitis me, 16 mandata mea ſeruate. ¶ Et ego rogabo patrem, & alium paraclitum dabit vobis, vt maneat vobiſcum 17 in æternum. ¶ Spiritum veritatis, quem mundus non poteſt accipere, quia non videt eum, nec ſcit eum. Vos autem cognoſcetis eū, quia apud vos manebit, 18 & in vobis erit. ¶ Non relinquā vos orphanos: veniā 19 ad vos. ¶ Adhuc modicum: & mundus me iam non videt. Vos autem videtis me: quia ego viuo, & vos 20 viuetis. ¶ In illo die vos cognoſcetis quia ego ſum in 21 patre meo, & vos in me, & ego in vobis. ¶ Qui habet mandata mea, & ſeruat ea: ille eſt qui diligit me. Qui aūt diligit me, diligetur a patre meo: & ego diligam 22 eum, & manifeſtabo ei meipſum. ¶ Dicit ei Iudas, nō ille Iſcariotes: Domine quid, factum eſt, quia manife 23 ſtaturus es nobis te ipſum, & non mūdo? ¶ Reſpondit Ieſus, & dixit ei: Si quis diligit me, ſermonem meum ſeruabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum ve- 24 niemus, & manſionem apud eum faciemus. ¶ Qui non diligit me, ſermones meos non ſeruat. Et ſermonem quem audiſtis, non eſt meus: ſed eius qui miſit 25 me, Patris. ¶ Hęc locutus ſum vobis apud vos manēs: 26 ¶ Paraclitus autem Spiritus ſanctus, quem mittet Pa D ter in nomine meo, ille vos docebit omnia, & ſugge- 27 ret vobis omnia quæcunque dixero vobis. ¶ Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis. non quomodo mundus dat, ego do vobis. Non turbetur cor ve- 28 ſtrum, neque formidet. ¶ Audiſtis quia ego dixi vobis: Vado & venio ad vos. Si diligeretis me, gauderetis vtique quia vado ad Patrem: quia Pater maior 29 me eſt. ¶ Et nunc dixi vobis prius quam fiat: vt cum 30 factum fuerit, credatis. ¶ Iam nō multa loquar vobiſcum. Venit enim princeps mundi huius, & in me non 31 habet quicquam. ¶ Sed vt cognoſcat mundus quia diligo Patrem: | & ſicut mandatum dedit mihi Pater, ſic facio. Surgite, eamus hinc.

Inf. 16. c. 23. Matt. 7. a. 7. & 21. b. 22. Mar. 1. c. 24.

Act. 6. c. 16.

CAPVT XV.

1 A E Go ſum vitis vera: & Pater meus agricola eſt. ¶ Omnem palmitem in me, non ferentem fru- 2 ctum, tollet eum: & omnem qui fert fructum, 3 purgabit eum, vt fructum plus afferat. ¶ Iam vos | mundi eſtis propter ſermonem quem locutus ſum 4 vobis. ¶ Manete in me: & ego in vobis. Sicut palmes 5 non poteſt ferre fructum a ſemetipſo, niſi manſerit 6 in vite: ſic nec vos niſi in me manſeritis. ¶ Ego ſum vitis, vos palmites: qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multū: quia ſine me nihil poteſtis facere. Si quis in me nō māſerit: mittetur foras ſicut palmes, & areſcet, & colligent eum, & in ignē mittent, 7 & ardet. ¶ Si manſeritis in me, & verba mea in vobis manſerint: quodcūque volueritis petetis, & fiet vo- 8 bis. ¶ In hoc clarificatus eſt pater meus: vt fructū plu- B rimū afferatis, & efficiamini mei diſcipuli. ¶ Sicut di- 9 lexit me pater, & ego dilexi vos. Manete in dilectio- 10 ne mea. ¶ Si præcepta mea ſeruaueritis manebitis in dilectione mea: ſicut & ego patris mei præcepta ſer- 11 uaui, & maneo in eius dilectione. ¶ Hæc locutus ſum vobis, vt gaudiū meū in vobis ſit, & gaudiū veſtrum 12 impleatur. ¶ Hoc|eſt pręceptū meū, vt diligatis inuicē 13 ſicut dilexi vos. ¶ Maiorē hac dilectionē nemo hēt, ut 14 aīam ſuam ponat quis pro amicis ſuis. ¶ Vos amici 15 mei eſtis, ſi feceritis quæ ego præcipio uobis. ¶ Iā non dicā uos ſeruos: quia ſeruus neſcit quid faciat dominus eius. Vos autem dixi amicos: quia omnia quæ- 16 cunque audiui a Patre meo, nota feci vobis. ¶ Non C vos me elegiſtis, ſed ego elegi vos, & poſui vos, vt|eatis, & fructum afferatis: & fructus veſter maneat: vt quodcunque petieritis patrē in nomine meo, det vo- 17 bis. ¶ Hæc|mando vobis, vt diligatis inuicem. ¶ Si mū 18 dus vos odit: ſcitote quia me priorem vobis odio ha- 19 buit. ¶ Si de mundo fuiſſetis, mundus quod ſuum erat, diligeret: quia vero de mundo nō eſtis, ſed ego e- 20 legi vos de mundo, propterea odit vos mundus. ¶ Mementote ſermonis mei, quem ego dixi vobis, | Non eſt ſeruus maior domino ſuo. | Si me perſecuti ſunt, & vos perſequentur. Si ſermonem meū ſeruauerunt, & 21 veſtrū ſeruabūt. ¶ Sed hæc omnia facient vobis pro- D pter nomen meū: quia neſciūt eum qui miſit me. ¶ Si 22 non veniſſem, & locutus fuiſſem eis, peccatū non haberent; nunc aūt excuſationē non habent de peccato 23 ſuo. ¶ Qui me odit, & Patrē meū odit. ¶ Si opera non 24 feciſſem in eis, quę nemo alius fecit, peccatum nō haberent. Nunc autem & viderunt, & oderūt & me, et 25 patrē meum. ¶ Sed vt adimpleatur ſermo qui in lege eorum ſcriptus eſt. | Quia odio habuerunt me gratis. 26 ¶ Cum autē venerit paraclitus, quem ego mittam vobis a Patre, ſpiritum veritatis, qui a Patre pcedit, il- 27 le teſtimonium perhibebit de me: ¶ & vos teſtimonium perhibebitis: quia ab initio mecum eſtis.

| Sup. 13. a. 10.

| Sup. 13. d. 34. Epheſ. 5. b. 9. 1. Theſ. 4. b. 9.

| Mat. 28. d. 19.

| Sup. 13. b. 16. | Mat. 10. c. 24. Luc. 6. f. 40. Mat. 24 a. 9.

Pſ. 24. d 19. Luc. 24. g. 49.

CAPVT XVI.

1 A H Aec locutus ſum vobis, ut non ſcandalize- 2 mini. ¶ Abſq; ſynagogis facient uos: ſed ue nit hora, ut omnis qui interficit uos, ar-

bitretur

3 bitretur obsequium se præstare Deo. ¶& hæc facient 4 vobis: quia non nouerunt Patrem, neque me. ¶ Sed hæc locutus sum vobis, vt cum venerit hora eorum reminiscamini, quia ego dixi vobis. Hæc autem vo- 5 bis ab initio non dixi: quia vobiscum eram. ¶Et nunc vado ad eum qui misit me, & nemo ex vobis inter- 6 rogat me, quo vadis? ¶Sed quia hæc locutus sum vo- 7 bis, tristitia impleuit cor vestrum. ¶ Sed ego verita- tem dico vobis, expedit vobis, vt ego vadam: si enim non abiero Paraclitus non veniet ad vos: si autem a- 8 biero, mittam eum ad vos. ¶ Et cum venerit ille, ar- B guet mundum de peccato, & de iustitia, & de iudi- 9 cio. ¶ De peccato quidem, quia non crediderunt in 10 me. ¶ De iustitia vero: quia ad Patrem vado: & iam 11 non videbitis me. ¶De iudicio autem: quia princeps 12 huius mundi iam iudicatus est. ¶Adhuc multa habeo 13 vobis dicere: sed non potestis portare modo. ¶ Cum autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos om nem veritatem: non enim loquetur a semetipso: sed quæcunque audiet, loquetur: & quæ ventura sunt 14 annunciabit vobis. ¶Ille me clarificabit: quia de meo 15 accipiet, & annunciabit vobis: ¶ Omnia quæcunque habet Pater, mea sunt, propterea dixi, quia de meo ac 16 cipiet, & annunciabit vobis. ¶ Modicum, & iam non videbitis me, & iterum modicum, & videbitis me: 17 quia vado ad Patrem. ¶ Dixerunt ergo ex discipulis eius ad inuicem. Quid est hoc quod dicit nobis: Mo- dicum, & nõ videbitis me: & iterum modicum, & vi 18 debitis me, & quia vado ad Patrem? ¶ Dicebant ergo: Quid est hoc quod dicit, Modicum? nescimus 19 quid loquitur. ¶ Cognouit autem Iesus, quia vole- C bant eum interrogare: & dixit eis: De hoc quæritis in ter vos, quia dixi, Modicum, & non videbitis me: & 20 iterum modicum, & videbitis me. ¶ Amen, amen di- co vobis, quia plorabitis, & flebitis vos: mundus au- tem gaudebit: vos autem contristabimini, sed tristi- 21 tia vestra vertetur in gaudium. ¶ Mulier cum parit, tristitiam habet, quia venit hora eius: cum autem pe perit puerum, iam non meminit pressuræ propter gau 22 dium, quia natus est homo in mundum. ¶ Et vos igit nunc quidẽ tristitiã habetis, iterũ aũt videbo vos, & gaudebit cor vestrũ, & gaudium vestrũ nemo tollet a 23 vobis. ¶et in illo die me non rogabitis quicquam. |A- D men, amen dico vobis, si quid petieritis patrem in no 24 mine meo, dabit vobis. ¶ Vsque modo non petistis quidquam in nomine meo. Petite, & accipietis: vt 25 gaudium vestrum sit plenum. ¶Hæc in prouerbijs lo- cutus sum vobis. Venit hora cum iam non in prouer- bijs loquar vobis, sed palam de patre annũciabo uo- 26 bis. ¶ In illo die in nomine meo petetis: & non dico 27 vobis, quia ego rogabo patrem de vobis. ¶Ipse enim pater amat vos: quia vos me amastis, & credidistis, 28 quia ego a Deo exiui. ¶Exiui a patre, & veni in mun dum: iterum relinquo mundum, & vado ad patrem: 29 ¶Dicunt ei discipuli eius: Ecce nunc palam loqueris 30 & prouerbium nullum dicis. ¶Nunc scimus, quia scis omnia, & non opus est tibi, vt quis te interroget: in 31 hoc credimus quia a Deo existi. ¶ Respondit eis Ie- 32 sus. Modo creditis. ¶|Ecce venit hora, & iam venit, vt dispergamini vnusquisque in propria, & me solum relinquatis: & non sum solus, quia Pater mecum est. 33 ¶ Hæc locutus sum vobis, vt in me pacem habeatis. In mundo pressuram habebitis: sed confidite, ego vi- ci mundum.

Sup. 14. b.13. Mat.7.a. 7.& 21.b 22. Mar. 11. c.24. Luc. 11. b 9. Iac.1.a 5

Matt.16. a.31. Mar. 14. c.27.

CAPVT XVII.

1 A HÆc locutus est Iesus: & subleuatis oculis in cœlum, dixit: Pater venit hora, clarifica filiũ 2 tuum, vt filius tuus clarificet te. ¶|Sicut dedi- sti ei potestatem omnis carnis, vt omne quod dedisti 3 ei, det eis vitam æternam. ¶Hæc est autem vita æter- na, vt cognoscant te solum Deum verum, & quem 4 misisti Iesum Christum. ¶Ego te clarificaui super ter- 5 rã: opus consummaui quod dedisti mihi, vt faciã. ¶ & nunc clarifica me tu pater apud temetipsum, clarita- 6 te, q̃ habui prius q̃. mundus esset apud te. ¶Manifesta- ui nomen tuum hominibus quos dedisti mihi de mũ do: Tui erant, & mihi eos dedisti: & sermonem tuum 7 seruauerũt. ¶Nunc cognouerunt quia omnia quę de- 8 disti mihi, abs te sunt. ¶ quia verba quæ dedisti mihi, B dedi eis. & ipsi acceperunt, & cognouerunt vere quia 9 a te exiui, & crediderunt quia tu me misisti. ¶ego pro eis rogo. Non pro mundo rogo, sed pro his quos dedi 10 sti mihi, quia tui sunt. ¶ Et mea omnia tua sunt: & tua mea sunt: & clarificatus sum in eis. ¶ Et iam non 11 sum in mundo, & hi in mundo sunt, & ego ad te ve- nio. Pater sancte, serua eos in nomine tuo, quos dedi- 12 sti mihi, vt sint vnum, sicut & nos. ¶ Cum essem cum eis, ego seruabam eos in nomine tuo. quos dedisti mi 13 hi, custodiui: & nemo ex eis perijt, nisi filius perditio- C nis, |vt scriptura impleatur. ¶Nũc autem ad te ve nio: & hęc loquor in mundo, vt habeant gaudium meum 14 impletum in semetipsis. ¶ Ego dedi eis sermonem tuum, & mundus eos odio habuit, quia non sunt de 15 mundo, sicut & ego non sum de mundo. ¶Nõ rogo vt 16 tollas eos de mundo, sed vt serues eos a malo. ¶de mũ 17 do non sunt, sicut & ego non sum de mundo. ¶ Sancti 18 fica eos in veritate. Sermo tuus veritas est. ¶ Sicut tu me misisti in mundum, & ego misi eos in mundum. 19 ¶Et pro eis ego sanctifico meipsum: vt sint & ipsi san- 20 ctificati in veritate. ¶Non pro eis autem rogo tãtum, sed & pro eis qui credituri sunt per uerbum eorum in 21 me: ¶vt omnes vnum sint, sicut tu pater in me, & ego in te, vt & ipsi in nobis vnum sint: vt credat mundus 22 quia tu me misisti. ¶ Et ego claritatem, quam dedisti D mihi, dedi eis: vt sint unum, sicut & nos unum sumus. 23 ¶Ego in eis & tu in me, vt sint consummati in vnum: & cognoscat mundus, quia tu me misisti, & dilexisti 24 eos, sicut & me dilexisti. ¶Pater, quos dedisti mihi, vo lo vt vbi sum ego, & illi sint mecum, vt videant clari tatem meam, q̃ dedisti mihi, quia dilexisti me ante cõ 25 stitutionẽ mundi. ¶Pater iuste, mundus te non cogno uit: ego aũt te cognoui: & hi cognouerunt quia tu me 26 misisti. ¶Et notũ feci eis nomen tuũ, & notũ faciã, vt dilectio qua dilexisti me in ipsis sit, & ego in ipsis.

Matt.28 d.18.

Infr. 15 b.9. Psal. 40 b.10. & 108.a. 8

CAPVT XVIII.

1 A HÆc cum dixisset Iesus, egressus est cum disci- pulis suis trans Torrentem Cedron, vbi erat hortus, in quẽ introiuit ipse & discipuli eius. 2 ¶Sciebat aũt & Iudas qui tradebat eum, locum: quia frequenter Iesus cõuenerat illuc cum discipulis suis. 3 ¶|Iudas ergo cum accepisset cohortem, & a pontifici- bus, & Pharisæis ministros: venit illuc cũ laternis, & 4 facibus, & armis. ¶ Iesus itaque sciens oĩa q̃ ventura erant super eum, processit, & dixit eis: Quẽ quęritis? 5 ¶Rñderunt ei: Iesum Nazarenum. Dicit eis Iesus: E- go sum. Stabat autem & Iudas qui tradebãt eũ, cum

Matt.26. c.36. Marc.14. d.32. Luc.22.d 39. 2. Reg 15.c.23. Mar. 26. e.47. Matt.14. e.43. Luc. 22. e 47.

ipsis. Vt ergo dixit eis: Ego sum, abierunt retrorsum, B & ceciderunt in terram. ℣Iterũ ergo interrogauit eos: 7 Quem quæritis? Illi aũt dixerũt: Iesum Nazarenum. 8 ℣Rñdit Iesus: Dixi vobis, quia ego sum: si ergo me q̃- 9 ritis, sinite hos abire. ℣Vt impleretur sermo quem dixit: |Quia quos dedisti mihi, non perdidi ex eis quen- 10 quam. ℣Simõ ergo Petrus habens gladium, eduxit eum: & percussit põtificis seruum: & abscidit auriculam ei⁹ dexteram. Erat aũt nomẽ seruo Malchus. ℣di- 11 xit ergo Iesus Petro: Mitte gladium tuum in vaginam. Calicem quẽ dedit mihi Pater, 12 non bibam illum? ℣cohors ergo & tribunus, & ministri Iudæorum comprehenderunt Iesum, & li- 13 gauerunt eum, ℣& adduxerunt eum ad | Annam pri- C mum. Erat enim socer Caiphę, qui erat pontifex anni 14 illius. ℣Erat autem Caiphas, | qui cõsilium dederat Iudæis: Quia expedit vnum hominem mori pro popu- 15 lo. ℣Sequebatur aũt Iesum Simon Petrus, & alius discipulus. Discipulus aũt ille erat notus Pontifici, & in- 16 troiuit cum Iesu in atrium Pontificis. ℣Petrus autẽ stabat ad ostium foris. | Exiuit ergo discipulus alius, qui erat notus pontifici, & dixit ostiarię: & introduxit Pe- 17 trũ. ℣Dicit ergo Petro ancilla ostiaria: Nunquid & tu 18 ex discipulis es hoĩs istius? Dicit ille: Non sum. ℣Stabant aũt serui, & ministri ad prunas, quia frigus erat & calefaciebant se. Erat aũt cum eis & Petrus stãs, & 19 calefaciens se. ℣Põtifex ergo interrogauit Iesum de di- D scipulis suis, & de doctrina eius. ℣Rñdit ei Iesus: Ego 20 palam locutus sum mũdo, ego semper docui in synagoga, & in templo quo omnes Iudęi conueniunt, & 21 in occulto locutus sũ nihil. ℣Quid me interrogas? interroga eos qui audierũt quid locut⁹ sũ ipsis: ecce hi 22 sciunt quæ dixerim ego. ℣Hæc autẽ cũ dixisset, vnus assistens ministrorũ dedit alapã Iesu, dicẽs: Sic respon- 23 des pontifici? ℣Respõdit ei Iesus: Si male locutus sũ, testimonium perhibe de malo: si autẽ bene, quid me 24 cædis? ℣Et misit eum Annas ligatum ad Caiphã pon- 25 tificem. ℣Erat autem Simõ Petrus stans, & calefaciẽs E se: |Dixerunt ergo ei: Nũquid & tu ex discipulis eius 26 es? Negauit ille, & dixit: Non sum. ℣Dicit ei vnus ex seruis pontificis, cognatus eius cuius abscidit Petrus auriculam: Nonne egõ te vidi in horto cum illo? 27 ℣Iterum ergo negauit Petrus, & statim gallus canta- 28 uit. ℣Adducunt ergo Iesum a Caipha in prætorium. Erat autem mane, & ipsi non introierunt in prætorium, vt non contaminarentur, sed vt manducarent 29 pascha. ℣Exiuit ergo Pilatus ad eos foras, & dixit: Quam accusationem affertis, aduersus hominem 30 hunc? ℣Responderunt, & dixerunt ei: Si non esset hic 31 malefactor, non tibi tradidissemus eum. ℣Dixit ergo F eis Pilatus: Accipite eum vos, & secundum legem vestram iudicate eum. Dixerunt ergo ei Iudæi: Nobis 32 non licet interficere quenquam: ℣| Vt sermo Iesu impleretur quem dixit, significans quia morte esset mo- 33 riturus. ℣|Introiuit ergo iterum in prętorium Pilatus. & vocauit Iesum, & dixit ei: Tu es Rex Iudæorum: 34 ℣Respondit Iesus: A temetipso hoc dicis, an alij dixe-

Sup. 17. b. 12.
Luc. 3. a. 2.
Sup 11. f. 49.
Mat. 26 f 58.
Mar. 14 f 54.
Luc. 22. f 54.
Mat. 25. f 57.
Mar. 14 f 51.
Luc. 22 f 54.
Mat. 26. g 69.
Mar. 14. g 67.
Luc. 22. f 56.
Mat. 27. a. 2.
Mar. 15. a. 1.
Luc. 23. a. 1.
Act. 10. d. 28. & 11. a. 3.
Mat. 20 c. 19.
Mat. 27. b. 11.
Mar. 15. a 2.
Luc. 23 a. 3.

35 rũt tibi de me? Rñdit Pilatus: Nunquid ego Iudæus sum? Gẽs tua, & põtifices tradiderũt 36 te mihi, qd fecisti? ℣Rñ dit Iesus: regnum meũ non est de hoc mundo: si ex hoc mundo esset regnum meum, ministri mei vtiq; decertarent, vt non traderer Iudæis: nunc autem regnum meum, non est 37 hinc. ℣Dixit itaq; ei Pilatus. Ergo Rex es tu. Rñdit Iesus: Tu dicis, quia rex sum ego: ego ĩ hoc natus sum, & ad G hoc veni in mundum, vt testimonium perhibeam veritati, omnis qui est ex veritate, au- 38 dit vocem meam. ℣Dicit ei Pilatus: Quid est veritas? Et cum hoc dixisset, iterum exiuit ad Iudæos, & dixit eis. Ego nullam inuenio in 39 eo causam. ℣|est autem consuetudo vobis, vt unum dimittam uobis in Pascha. Vultis ergo dimittam vobis Regẽ 40 Iudęorum? ℣Clamauerunt ergo rursum omnes, dicentes: Non hũc sed Barabbam. Erat autem Barabbas latro.

Mat. 27. b. 15.
Mar. 15. a. 6.
Luc. 23. c. 17.

CAPVT XIX.

1 A T Vnc ergo apprehendit Pilatus Iesum, 2 & flagellauit. ℣Et milites plectẽtes coronam de spinis, imposuerunt capiti eius, & veste purpurea circundede- 3 runt eum. ℣Et veniebant ad eum, & dicebant: Aue Rex Iudæorũ, & dabãt ei alapas. 4 ℣Exiuit ergo iterũ Pilat⁹ foras, & dicit eis: Ecce adduco vobis eũ foras, vt cognoscatis, q̃a nullam inuenio in eo 5 causam. (℣Exiuit ergo Iesus portans coronam spineã, & purpureum vestimẽtum.) Et dicit eis: Ecce homo. 6 ℣Cum ergo vidissent eum pontifices & ministri clamabant, di-

Mat. 27. c. 27.
Mar. 15. b. 16.

centes:

centes: Crucifige, crucifige eum. Dicit eis Pilatus: Accipite eum vos, & crucifigite: ego enim non inuenio in eo causam. ¶ Rñderunt ei Iudæi: Nos legem habemus, & secũdũ legẽ debet mori, quia filiũ Dei se fecit. ¶ Cũ ergo audisset Pilat⁹ hũc sermonẽ, magis timuit. ¶ Et ingressus est prætoriũ iterũ, & dixit ad Iesum: Vñ es tu? Iesus aũt rñsum nõ dedit ei. ¶ Dicit ergo ei Pilatus: Mihi nõ loqueris? nescis q̃a ptãtẽ habeo crucifigere te, & ptãtẽ habeo dimittere te? Rñdit Iesus: ¶ Non haberes ptãtẽ aduersum me vllã, nisi tibi datum esset desuper: propterea qui me tradidit tibi, maius peccatũ hẽt. ¶ Et exinde quærebat Pilatus dimittere eũ. Iudæi autẽ clamabant, dicentes: Si hunc dimittis, nõ es amicus Cæsaris. oĩs enim qui se Regẽ facit, contradicit Cæsari. ¶ Pilatus aũt cũ audisset hos sermones, adduxit foras Iesum: et sedit pro tribunali, in loco qui dicitur Lithostrotos, Hebraice autẽ Gabbatha. ¶ erat autẽ Parasceue paschæ, hora quasi sexta, & dicit Iudæis: Ecce Rex vester. ¶ Illi aũt clamabãt: Tolle, tolle, crucifige eũ. Dicit eis Pilatus: Regẽ vestrũ crucifigã? Rñderũt pontifices. Non habemus Regẽ, nisi Cæsarẽ. ¶ Tũc ergo tradidit eis illũ, vt crucifigeretᷣ. susceperũt aũt Iesum & eduxerũt. ¶ |Et baiulãs sibi crucẽ, exiuit in eũ q̃ dr̃ Caluariæ locũ Hebraice autẽ Golgotha: ¶ vbi crucifixerunt eum, & cum eo alios duos hic & hinc, medium autem Iesum. ¶ Scripsit autem & titulum Pilatus, & posuit super crucem. erat autẽ scriptum: Iesus Nazarenus rex Iudæorũ. ¶ hunc ergo titulum multi Iudæorum legerunt, quia prope ciuitatem erat locus ubi crucifixus est Iesus. et erat scriptum Hebraice, Græce, & Latine. ¶ Dicebant ergo Pilato pontifices Iudæorum: Noli scribere Rex Iudæorum, sed quia ipse dixit, ¶ Rex sum Iudæorum. Respõdit Pilatus: quod scripsi, scripsi. ¶ Milites ergo cum crucifixissent eum acceperunt vestimenta eius (& fecerunt quattuor partes: vnicuique militi partem) & tunicam. Erat autem tunica inconsutilis, desuper contexta per totum. ¶ Dixerunt ergo adinuicem: Non scindamus eam, sed sortiamur de illa cuius sit. Vt scriptura impleretur: dicẽs: | Partiti sunt vestimenta meã sibi, & in vestem meam miserunt sortem. Et milites quidẽ hæc fecerunt. ¶ Stabant autem iuxta crucem Iesu mater eius, et soror matris eius, Maria Cleophæ, & Maria Magdalene. ¶ Cũ vidisset ergo Iesus matrem & discipulum stantem, quem diligebat, dicit matri suæ: Mulier ecce filius tuus. ¶ Deinde dicit discipulo: Ecce mater tua. Et ex illa hora accepit eam discipulus in sua. ¶ Postea sciens Iesus quia omnia consummata sunt, | vt consummaretur scriptura, dixit: Sitio. ¶ Vas ergo erat positum aceto plenum. Illi autem spongiam plenam aceto, hysopo circumponentes, obtulerunt ori eius. ¶ Cum ergo accepisset Iesus acetum, dixit: Consummatum est. Et inclinato capite, tradidit spiritũ. ¶ Iudæi ergo (quoniam parasceue erat) vt non remanerent in cruce corpora sabbato (erat enim magnus dies ille sabbati) rogauerunt Pilatum, vt frangerentur eorum crura, & tollerentur. ¶ Venerunt ergo milites: & primi quidem fregerunt crura, & alterius qui crucifixus est cum eo. ¶ Ad Iesum autem cum venissent, vt viderunt eum iã mortuum, non fregerunt eius crura. ¶ sed vnus militũ lancea latus eius aperuit & continuo exiuit sanguis & aqua. ¶ Et qui vidit testimonium perhibuit: & verum est testimonium eius. Et ille scit, quia vera dicit: vt & vos credatis. ¶ Facta sunt enim hæc vt scriptura impleretur: | Os nõ comminuetis ex eo. ¶ Et iterum alia scriptura, dicit: | Videbunt in quem transfixerunt. ¶ |Post hæc autem rogauit Pilatum Ioseph ab Arimathæa (eo quod esset discipulus Iesu, occultus autem propter metum Iudæorum) vt tolleret corpus Iesu. Et permisit Pilatus. Venit ergo, & tulit corpus Iesu. ¶ Venit autem & Nicodemus, | qui venerat ad Iesum nocte primum, ferens misturam myrrhę & aloes quasi libras centum. ¶ Acceperunt ergo corpus Iesu, & ligauerunt illud linteis cũ aromatibus, sicut mos est Iudæis sepelire. ¶ Erat autem in loco vbi crucifixus est, hortus, & in horto monumentum nouum, in quo nõdum quisquam positus erat. ¶ Ibi ergo propter parasceuen Iudæorum, quia iuxta erat monumentum, posuerunt Iesum.

Mat. 27. d.33. Mar. 15 b.22. Luc. 23. e.33.

Mat. 27. d.35. Mar. 15. c.24. Luc. 23. e.34. Psal. 21. c.19.

Psal. 68. c.22.

CAPVT XX.

Vna autem sabbati, Maria Magdalene venit mane cũ adhuc tenebrę essent ad monumentum: & vidit lapidem sublatum a monumẽto. ¶ cucurrit ergo & venit ad Simonem Petrum, & ad alium discipulum quem amabat Iesus, & dixit illis: Tulerunt Dñm de monumento, & nescimus vbi posuerunt eum. ¶ Exijt ergo Petrus & ille alius discipulus, & venerunt ad monumentum. ¶ Currebant autẽ duo simul, & ille alius discipulus præcucurrit citius Petro, & venit primus ad monumentum. ¶ Et cum se inclinasset vidit posita linteamina: non tamen introiuit. ¶ Venit ergo Simon Petrus sequens eum, & introiuit in monumentum, & vidit linteamina posita, ¶ & sudarium, quod fuerat sup caput eius, non cum linteaminibus positum, sed separatim inuolutũ in vnũ locũ. ¶ tũc ergo introiuit et ille discipulus q̃ venerat primus ad monumẽtũ, & vidit, & credidit. ¶ nondũ enim sciebãt scripturã, quia oportebat eum a mortuis resurgere. ¶ Abierunt ergo iterum

Mat. 28. a. 1. Mar. 16. a. 5. Luc. 24. a. 4.

11 rum diſcipuli ad ſemetipſos. ¶Maria autem ſtabat ad C monumentum foris, plorans. dum ergo fleret, inclinauit ſe, |& proſpexit in monumentum: ¶| & vidit duos 12 angelos in albis ſedentes: vnum ad caput, & vnum ad pedes, vbi poſitum fuerat corpus Ieſu. ¶dicunt ei il- 13 li: Mulier quid ploras? Dicit eis: quia tulerunt ¶ Dominum meum, & neſcio vbi poſuerunt eum. Hæc cū 14 dixiſſet, conuerſa eſt retrorſum, & vidit Ieſum ſtantem: & non ſciebat, quia Ieſus eſt. ¶Dicit ei Ieſus: Mu- 15 lier quid ploras? quem quæris? Illa exiſtimans quia hortulanus eſſet, dicit ei: Domine, ſi tu ſuſtuliſti eum dicito mihi vbi poſuiſti eum: & ego eum tollam. ¶ Di- 16 cit ei Ieſus: Maria. Conuerſa illa dicit ei: Rabboni (quod dicitur Magiſter.) ¶Dicit ei Ieſus: 17 Noli me tangere, nondum enim aſcendi ad patrem meum: vade

autem ad fratres meos, & dic eis: Aſcendo ad patrem meum & patrem veſtrum, Deum meum & Deum ve- 18 ſtrum. ¶ Venit Maria Magdalene annuncīās diſcipu- 19 lis: Quia vidi Dominum, & hæc dixit mihi: ¶| Cum ergo ſero eſſet die illo, vna ſabbatorū, & fores eſſent E clauſæ, vbi erant diſcipuli congregati propter metū Iudæorum: venit Ieſus, & ſtetit in medio, & dixit eis: 20 Pax vobis. ¶Et cum hoc dixiſſet, oſtendit eis manus 21 & latus. Gauiſi ſunt ergo diſcipuli viſo Domino. ¶Dixit ergo eis iterum: Pax vobis. Sicut miſit me Pater, 22 & ego mitto vos. ¶Hæc cum dixiſſet, inſufflauit, & di- 23 cit eis: |Accipite Spiritum ſanctum: ¶quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, re- F tēta ſunt. 24 ¶Thomas autem vnus ex duodecim qui dicitur Didymus, non erat cum eis, quando venit Ie- 25 ſus. ¶Dixerunt ergo ei alij diſcipuli: Vidimus Dñm. Ille autem dixit eis: Niſi videro in manibus eius fixuram clauorum, & mittam digitum meum in locum clauorum, & mittam manum meam in latus eius: nō 26 credam. ¶ Et poſt dies octo, iterum erāt diſcipuli eius intus: et Thomas cum eis. Venit Ieſus ianuis clauſis, & ſtetit in medio, & di- 27 xit: Pax vobis. ¶Deinde dicit Thomæ: Infer G digitum tuum huc, & vide manꝰ meas: & affer manū tuam, & mitte in latus meum: & noli eſſe incredulus, ſed fi- 28 delis. ¶Reſpondit Thomas, & dixit ei: Dominus meus, & Deꝰ meꝰ. 29 ¶Dixit ei Ieſus: Quia vidiſti me Thoma cre-

Mar. 16. c. 14. Luc. 24. c. 36. 1. Cor. 15 a. 5. Mat. 18. c. 15.

30 didiſti: beati qui non viderunt, & crediderunt. ¶| Multa quidem & alia ſigna fecit Ieſus in conſpectu diſcipulorum ſuorum, quæ non ſunt ſcripta in libro hoc. 31 ¶ Hæc autem ſcripta ſunt, vt credatis quia Ieſus eſt Chriſtus filius Dei: & vt credentes vitam habeatis in nomine eius.

Infr. 21. d. 25.

CAPVT XXI.

1 A Poſtea manifeſtauit ſe iterum Ieſus diſcipulis ad mare Tiberiadis. Manifeſtauit autem ſic: ¶ E- 2 rant ſimul Simon Petrus, & Thomas qui dicitur Didymus, & Nathanael qui erat a Cana Galilææ, & filij Zebedæi, & alij ex diſcipulis eius duo. ¶Di- 3 cit eis Simon Petrus: Vado piſcari. Dicunt ei: Venimus & nos tecum. Et exierunt & aſcenderunt in na- 4 uim: & illa nocte nihil prendiderunt. ¶ Mane autem facto, ſtetit Ieſus in litore: non tamen cognouerūnt di- 5 ſcipuli, quia Ieſus eſt. ¶Dixit ergo eis Ieſus: Pueri, nunquid pulmentarium habetis? Reſponderunt ei: Non. 6 ¶Dicit eis:| Mittite in dexteram nauigij rete: & inuenietis. Miſerunt ergo: & iam non valebant illud tra- 7 here præ multitudine piſcium. ¶Dixit ergo diſcipulus ille quem diligebat Ieſus, Petro: Dominus eſt. Simon B Petrus, cum audiſſet quia Dominus eſt, tunica ſuccin- 8 xit ſe (erat enim nudus) & miſit ſe in mare. ¶ Alij autem diſcipuli nauigio venerunt (non enim longe erāt a terra, ſed quaſi cubitis ducentis) trahentes rete pi- 9 ſcium. ¶ Vt ergo deſcenderunt in terram, viderunt prunas poſitas, & piſcem ſuperpoſitum, & panem. 10 ¶ Dicit ei Ieſus: Afferte de piſcibus quos prendidiſtis 11 nunc. ¶Aſcendit Simon Petrus, & traxit rete in terrā, plenum magnis piſcibus, centum quinquaginta tri- 12 bus. Et cum tanti eſſent, non eſt ſciſſum rete. ¶ Dicit ei Ieſus: Venite, prandete. Et nemo audebat diſcumbentium interrogare eum: Tu quis es? ſcientes, quia Do- 13 minus eſt. ¶ Et venit Ieſus, & accipit panem et dat 14 eis, & piſcem ſimiliter. ¶ Hoc iam tertio manifeſtatus C eſt Ieſus diſcipulis ſuis cum reſurrexiſſet a mortuis. 15 ¶Cum ergo prandiſſent, dicit Simoni Petro Ieſus: Simō Iohannis, diligis me plus his? Dicit ei: Etiam Domine, tu ſcis, quia amo te. Dicit ei: Paſce agnos meos. 16 ¶Dicit ei iterū: Simon Iohannis diligis me? Ait illi: etiam Domine, tu ſcis, quia amo te. Dicit ei: Paſce a- 17 gnos meos. ¶Dicit ei tertio: Simon Iohānis amas me? Contriſtatus eſt Petrus, quia dixit ei tertio, Amas me? & dixit ei: Domine, tu omnia noſti, tu ſcis quia a- 18 mo te. ¶Dicit ei: Paſce oues meas. |Amen, amē dico tibi cum eſſes iunior cingebas te, & ambulabas vbi vo- D lebas: cum autem ſenueris, extendens manus tuas, & 19 alius te cinget, & ducet quo tu non vis. ¶ Hoc autem dixit, ſignificans quā morte clarificaturus eſſet Deū. 20 Et cum hoc dixiſſet, dicit ei: Sequere me. ¶Conuerſus Petrus, vidit illum diſcipulum quem diligebat Ieſus, ſequentem, | qui & recubuit in cœna ſuper pectus e- 21 ius, & dixit: Domine quis eſt qui tradet te? ¶ Hunc ergo cum vidiſſet Petrus, dixit Ieſu: Domine, hic au- 22 tem quid? ¶ Dicit ei Ieſus: Sic eum volo manere do- 23 nec veniam, quid ad te? tu me ſequere. ¶Exiuit ergo ſermo iſte inter fratres, quia diſcipulus ille non moritur. Et non dixit ei Ieſus: Non moritur, ſed, Sic eum 24 volo manere, donec veniam, quid ad te? ¶ Hic eſt diſcipulus ille qui teſtimonium perhibet de his, & ſcripſit hæc: & ſcimus quia verum eſt teſtimonium eius. 25 ¶| Sunt autem & alia multa, quæ fecit Ieſus: quæ ſi ſcribantur per ſingula, nec ipſum arbitror mundum capere poſſe eos, qui ſcribendi ſunt libros.

Sup. 1. g. 45. Matt. 4. c. 21. Mat. 1. b. 19. Luc. 5. a. 4. 2. Pet. 1. c. 14. Sup. 13. a. 23. Sup. 20. g. 30.

Euangelij ſecundum Iohannem finis.

ACTVS APOSTOLORVM.

CAPVT PRIMVM.

1 A PRIMVM quidem sermonem feci de oībus o Theophile, quæ cœpit Iesus facere, & docere, 2 ¶vsq; in diem qua præcipiēs Apostolis ꝑ Spiritum sanctum, quos elegit, assumptus est: 3 ¶quibus & præbuit seipsum viuum post passionem suā in multis argumentis, per dies quadraginta apparens eis, & loquens de 4 regno Dei. ¶Et conuescens præcepit eis, ab Ierosolymis ne discederent, sed expectarēt promissionem pa- 5 tris, | quam audistis (inquit) per os meum: ¶ | quia Iohannes quidem baptizauit aqua: vos autē baptizabi- 6 mini Spiritu sancto non post multos hos dies. ¶Igitur B qui conuenerant, interrogabant eum, dicētes: Dñe, si 7 in tēpore hoc restitues regnum Israel? ¶Dixit aūt eis: Non est vestrū nosse tempora, vel momenta, quæ Pa- 8 ter posuit in sua potestate: ¶ sed | accipietis virtutē superuenientis Spiritus sancti in vos, & eritis mihi testes in Ierusalem, & in omni Iudæa, & Samaria, & vsq; ad 9 vltimum terræ. ¶|Et cum hæc dixisset, videntibus illis 10 eleuatus est: & nubes suscepit eū ab oculis eorū. ¶Cumque intuerētur in cœlum euntem illum, ecce duo viri 11 astiterūt iuxta illos in vestibus albis, ¶ qui & dixerūt: Viri Galilæi, quid statis aspicientes in cœlum? hic Iesus, qui assumptus est a vobis in cœlū, sic veniet quē- 12 admodum vidistis eum euntem in cœlum. ¶Tunc reuersi sunt Ierosolymam a mōte qui vocatur Oliueti, 13 qui est iuxta Ierusalem, sabbati habens iter. ¶Et cum C introissent in cœnaculum, ascenderunt vbi manebant Petrus, & Iohannes, Iacobus, & Andreas, Philippus, & Thomas, Bartholomæus, & Matthæus, Iacobus Al- 14 phæi, & Simon Zelotes, & Iudas Iacobi. ¶hi omnes erant perseuerantes vnanimiter in oratione cum mu- 15 lieribus, & Maria Matre Iesu, & fratribus eius. ¶ In diebus illis exurgens Petrus in medio fratrum dixit (erat autem turba hominum simul, fere cētum vigin- 16 ti.) ¶Viri fratres oportet impleri scripturā | quam prædixit Spiritus sanctus per os Dauid de Iuda, qui fuit 17 dux eorū qui cōprehenderunt Iesum. ¶qui connumeratus erat in nobis, & sortitus est sortem ministerij hu- 18 ius. ¶|Et hic quidem possedit agrū de mercede iniquitatis, & suspensus crepuit medius: & diffusa sunt oīa 19 viscera eius. ¶ Et notum factū est oībus habitantibus Ierusalem, ita vt appellaretur ager ille, lingua eorū, 20 Haceldema, hoc est ager sanguinis. ¶ Scriptum est enim in libro Psalmorum: | Fiat commoratio eorum D deserta, & non sit qui inhabitet in ea. | Et Episcopa- 21 tum eius accipiat alter. ¶ Oportet ergo ex his viris qui nobiscum sunt congregati, in omni tempore quo 22 intrauit, & exiuit inter nos Dominus Iesus, ¶incipiēs a baptismate Iohannis vsque in diem qua assumptus est a nobis, testem resurrectionis eius nobiscum fieri 23 vnum ex istis. ¶ Et statuerunt duos, Ioseph qui vocabatur Barsabas, qui cognominatus est Iustus, & 24 Matthiam. ¶Et orantes dixerunt: Tu Domine qui corda nosti omnium, ostende quem elegeris ex his duo- 25 bus vnū, ¶ accipere locū ministerij huius, & Apostolatus, de quo præuaricatus est Iudas, vt abiret in locū 26 suum. ¶ Et dederunt sortes eis: Et cecidit sors super Matthiā, & annumeratus est cū vndecim Apostolis.

Luc. 24 g.49. Iohā. 14 d.26. Matth. 3 b.11. Marc. 1. b.8. Luc. 3. c 16. Iohā. 1.d 26. Inf. 19.a 4. Inf. 2. a. 2. a.4. Luc. 24 g.48. Inf. 2. e. 32. Marc. 16 d.19. Luc. 24. g.51. Ps. 40. b. 9. Ioh. 13 b.18. 28. a.3. Matt. 27 a.5. et a.7. Psal. 68 c 26. Psal. 108 b.8.

CAPVT II.

1 A ET cum complerentur | dies Pentecostes, erant omnes pariter in eodē loco: ¶ | & factus est re- 2 pente de cælo sonus, tanquam aduenientis spiritus vehemētis, & repleuit totam domum vbi erant

3 sedentes. ¶ Et apparuerunt illis dispertitæ linguæ tanquam ignis, se- 4 ditq; supra singulos eorū: ¶ & repleti sunt oēs Spiritu sancto, & cœperunt loq. varijs linguis, prout Spiritus sanctus dabat eloqui illis. 5 ¶ Erant autem in Ierusalem habitantes Iudæi, viri religiosi ex omni natione, quæ sub cœ- 6 lo est. ¶Facta autem hac voce, conuenit multitudo, & mente confusa est, quoniam audiebat vnusquisque 7 lingua sua illos loquentes. ¶ Stupebant autem omnes, & mirabantur dicentes: Nonne, ecce om- 8 nes isti qui loquuntur, Galilæi sunt? ¶ & quomodo B nos audiuimus vnusquisque linguam nostram, in 9 qua nati sumus? ¶Parthi, & Medi, & Ælamitæ, & qui habitāt Mesopotamiam, Iudæam, & Cappadociam, 10 Pontum, & Asiam, ¶ Phrygiam, & Pamphiliam, Ægyptum, & partes Lybię, quæ est circa Cyrenen, & 11 aduenæ Romani, ¶ Iudæi quoque, & Proselyti: Cretes, & Arabes: audiuimus eos loquentes nostris lin- 12 guis magnalia Dei. ¶ Stupebant autem omnes, & mirabantur ad inuicem, dicentes: Quidnam vult 13 hoc esse? ¶ Alij autem irridentes dicebant: Quia

Matth. 3 c 11. Marc. 1. b 8. Luc. 3. c 16. Sup. 1. a. 8. Iosl. 14. b 35. 19. a. 6. Iohā. 7. f. 38.

14 multo pleni sunt isti. ¶ Stans autem Petrus cum vndecim, leuauit vocem suam, & locutus est eis: Viri Iudęi, & qui habitatis Ierusalem vniuersi, hoc vobis notum sit, & auribus percipite verba mea. 15 ¶ Nō enim sicut vos æstimatis, hi ebrij sunt, cum sit hora diei tertia: 16 ¶ sed hoc est quod dictum est per prophetam Ioel: 17 ¶ |Et erit in nouissimis diebus (dicit Dominus) effundam de Spiritu meo super omnem carnem: & prophetabunt filij vestri, & filiæ vestræ, & iuuenes vestri visiones videbunt, & seniores vestri somnia somniabūt. 18 ¶ Et quidem super seruos meos, & super ancillas meas in diebus illis effundam de Spiritu meo, & prophetabunt: 19 ¶ & dabo prodigia in cęlo sursum, & signa in terra deorsum, sanguinem, & ignem, & vaporem fumi. 20 ¶ Sol cōuertetur in tenebras, & Luna in sanguinem, antequam veniat dies Domini magnus, & manifestus: 21 ¶ Et erit |omnis quicunq; inuocauerit nomē Domini saluus erit. 22 ¶ Viri Israelitæ, audite verba hęc: Iesum Nazarenum virum approbatum a Deo in vobis, virtutibus, & prodigijs, & signis quæ fecit Deus per illum in medio vestri, sicut vos scitis: 23 ¶ hunc definito consilio, & præscientia Dei traditum, per manus iniquorum affligentes, interemistis. 24 ¶ Quem Deus suscitauit solutis doloribus inferni, iuxta quod impossibile erat teneri illum ab eo. 25 ¶ Dauid enim dicit in eum: |Prouidebam Dominum in cōspectu meo semper: quoniam a dextris est mihi, ne cōmouear. 26 ¶ Propter hoc lætatum est cor meum, & exultauit lingua mea: insuper & caro mea requiescet in spe: 27 ¶ Quoniā nō derelinques animam meam in inferno, nec dabis Sanctum tuum videre corruptionem. 28 ¶ Notas mihi fecisti vias vitæ: & replebis me iucunditate cum facie tua. 29 ¶ Viri fratres, liceat audenter dicere ad vos de Patriarcha Dauid, |quoniam defunctus est, & sepultus: & sepulchrum eius est apud nos, vsq; in hodiernum diem. 30 ¶ Propheta igitur cum esset, & sciret quia iureiurando |iurasset illi Deus de fructu lumbi eius sedere super sedem eius: 31 ¶ Prouidens locutus est de resurrectione Christi, quia |neq; derelictus est in inferno, neq; caro eius vidit corruptionem. 32 ¶ Hunc Iesum resuscitauit Deus, |cuius oēs nos testes sumus. 33 ¶ Dextera igitur Dei exaltatus, & ꝓmissione Spiritus sancti accepta a patre, effudit hunc quem vos videtis, & auditis. 34 ¶ Non enim Dauid ascēdit in cęlum: dixit aūt ipse: 35 |Dixit Dn̄s Dn̄o meo, Sede a dextris meis, ¶ donec ponā inimicos tuos scabellum pedū tuorū. 36 ¶ Certissime sciat ergo oīs domus Isrāel, q̄a & Dn̄m eum, & Christum fecit Deus, hunc Iesum quem vos crucifixistis. 37 ¶ His autē auditis cōpuncti sunt corde, & dixerunt ad Petrū, & ad reliquos Apostolos: Quid faciemus viri fratres? 38 ¶ Petrus vero ad illos: Pęnitentiā (inquit) agite, & baptizetur vnusquisq; vestrū in noīe Iesu Christi in remissionē peccatorū vestrorū: & accipietis donū Spiritus sancti. 39 ¶ Vobis enim est repromissio, & filijs vestris, & oībus qui longe sunt, quoscunq; aduocauerit Dn̄s Deus noster. 40 ¶ Alijs etiā verbis plurimis testificatus est, & exhortabatur eos, dicens: Saluamini a generatione ista praua. 41 ¶ Qui ergo receperūt sermonem eius, baptizati sunt: & appositæ sunt in die illa animæ circiter tria millia. 42 ¶ Erant autem perseuerantes in doctrina Apostolorum, & communicatione fractionis panis, & orationibus. 43 ¶ Fiebat autem omni animæ timor: multa quoque prodigia, & signa per Apostolos in Ierusalem fiebant, & metus erat 44 magnus in vniuersis. ¶ Omnes etiam qui credebant, 45 erant pariter, & habebāt omnia communia. ¶ Possessiones, & substantias vendebant, & diuidebant illa omnibus, prout cuique opus erat. 46 ¶ Quotidie quoque perdurantes vnanimiter in templo, & frangentes circa domos panem, sumebant cibum cum exultatione, 47 & simplicitate cordis, ¶ collaudantes Deum, & habentes gratiam ad omnem plebem. Dominus autem augebat qui salui fierent quotidie in idipsum.

Ioel. 2. g 28. Isai. 44. a. 3. — Ioel. 2. g 32. Rom. 10 c. 13. — Psal. 15. b. 8 — 3. Reg. 2 b. 10. — Psal. 131 c. 11. — Psal. 15. b. 10. Inf. 13. e 25. Sup. 1. b 8. — Psal. 109 a. 1.

CAPVT III.

1 Petrus autem, & Iohannes ascendebant in templum, ad horam orationis nonam. 2 ¶ Et quidam vir qui erat claudus ex vtero matris suę, baiulabatur: quem ponebant quotidie ad portam templi, quę dicitur Speciosa, vt peteret eleemosynā ab introeuntibus in templū. 3 ¶ Is cum vidisset Petrum, & Iohannem incipiētes introire in templum, rogabat vt eleemosynā acciperet. 4 ¶ Intuens autē in eum Petrus cum Iohanne, dixit: Respice in nos. 5 ¶ At ille intendebat in eos sperans se aliq̄d accepturum ab eis. 6 ¶ Petrus autem dixit: Argentū, & aurum non est mihi: quod autem habeo, hoc tibi do: In nomine Iesu Christi Nazareni surge, & ambula. 7 ¶ Et apprehensa manu eius dextera alleuauit eum, & protinus consolidatæ sunt bases eius, & plantæ. 8 ¶ Et exiliens stetit, & ambulabat: & intrauit cum illis in templum ambulans, & exiliēs, & laudans Deum. 9 ¶ Et vidit omnis populus eum ambulātem, & laudantem Deum. 10 ¶ Cognoscebant autem illum, quod ipse erat qui ad eleemosynam sedebat ad Speciosam portam tēpli: & impleti sunt stupore, & extasi in eo quod cōtigerat illi. 11 ¶ Cum teneret autem Petrum, & Iohannem, cucurrit omnis populus ad eos ad porticum quę appellatur Salomonis, stupentes. 12 ¶ Videns autem Petrus respondit ad populum: Viri Israelitæ quid miramini in hoc, aut nos quid intuemini, quasi nostra virtute, aut potestate fecerimus hunc ambulare? 13 ¶ Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob, Deus patrum nostrorum glorificauit filium suū Iesum, quem vos quidem tradidistis, & negastis ante faciem Pilati, 14 iudicante illo dimitti. ¶ |Vos autem sanctum, & iustum negastis, & petistis virum homicidam donari vobis: 15 ¶ authorem verò vitæ interfecistis, quem Deus suscitauit a mortuis, cuius nos testes sumus. 16 ¶ Et in fide nominis eius, hunc quem vos vidistis, & nostis, confirmauit nomen eius: & fides quæ per eum est, dedit integrām sanitatem istam in conspectu omnium vestrum. 17 ¶ Et nunc fratres, scio quia per ignorantiam fecistis, sicut & principes vestri. 18 ¶ Deus autem quæ prænunciauit ꝑ os omnium Prophetarum, pati Christum suum, sic impleuit. 19 ¶ Pęnitemini igitur, & conuertimini, vt deleantur peccata vestra: 20 ¶ vt cū venerint tēpora refrigerij a cōspectu Dn̄i, & miserit eum qui prædicatus est vobis Iesum Christum, 21 ¶ quem oportet quidem cœlum suscipere vsque in tempora restitutionis omnium, quæ locutus est

Matt. 27 c. 20. Marc. 15 b. 11. Luc. 23. c. 18. Iohā. 18 g 40.

D Deus per os sanctorum suorum, a seculo Prophetarum. ℣Moyses quidem dixit:|quoniam prophetam suscitabit vobis Dñs Deus vester de fratribus vestris, tanq̃ me:ipsum audietis iuxta omnia quæcunq; locutus fuerit vobis. ℣Erit aũt, omnis anima q̃ nõ audierit prophetam illum, exterminabitur de plebe. ℣ Et omnes prophetæ a Samuel, & deinceps, qui locuti sunt annunciauerunt dies istos. ℣Vos estis filij prophetarũ & testamenti, quod disposuit Deus ad patres nostros dicens ad Abrabam: | Et in semine tuo benedicentur omnes familiæ terræ. ℣Vobis primum Deus suscitans Filium suum, misit eum benedicentem vobis: vt conuertat se vnusquisque a nequitia sua.

Deu.18. c.15. Gen.12. a.3. 21. b.12.22. d.18.26. a.4.

CAPVT IIII.

1 A Loquẽtibus autem illis ad populum superuenerunt sacerdotes, & magistratus tẽpli, & Sadducæi, ℣dolentes q̃ docerent populum, & annunciarent in Iesu resurrectionem ex mortuis: ℣ & iniecerunt in eos manus & posuerunt eos in custodiã in crastinum, erat enim iam vespera. ℣Multi autem eorum qui audierant verbum, crediderunt: & factus est numerus virorum quinque millia. ℣ Factum est autem in crastinum, vt congregarentur principes eorum, & seniores, & Scribæ in Ierusalem. ℣& Annas princeps sacerdotum, & Caiphas, & Iohannes, & Alexander, & quotquot erant de genere sacerdotali. ℣Et statuentes eos in medio, interrogabant: In qua virtute, aut in quo nomine fecistis hoc vos? ℣Tunc repletus Spiritu sctõ Petrus, dixit ad eos: Principes populi, & seniores audite: ℣ Si nos hodie dijudicamur in benefacto hoĩs infirmi, in quo iste saluus factus est: ℣notum sit omnibus vobis, & omni plebi Israel, quia in nomine Domini nostri Iesu Christi Nazareni quem uos crucifixistis, quem Deus suscitauit a mortuis, in hoc iste astat coram vobis sanus. ℣|Hic est lapis, qui reprobatus est a vobis ædificantibus, qui factus est in caput anguli; ℣& non est in alio aliquo salus. Nec enim aliud nomẽ est sub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri. ℣videntes autem Petri constantiam, & Iohannis, comperto quod homines essent sine literis, & idiotæ, admirabantur, & cognoscebant eos quoniam cum Iesu fuerant. ℣ hominem quoque videntes stantem cum eis qui curatus fuerat, nihil poterant contra dicere. ℣Iusserunt autem eos foras extra concilium secedere, & conferebant adinuicem, ℣dicentes: Quid faciemus hominibus istis, quoniam quidẽ notum signũ factum est per eos, omnibus habitantibus Ierusalem: manifestum est, & non possumus negare. ℣Sed ne amplius diuulgetur in populum, comminemur eis, ne ultra loquantur in nomine hoc vlli hominum. ℣Et vocantes eos denunciauerunt, ne omnino loquerentur, neque docerent in nomine Iesu. ℣ Petrus vero & Iohannes respondentes dixerunt ad eos: si iustum est in conspectu Dei, vos potius audire, quam Deum, iudicate. ℣ non enim possumus, quæ vidimus, & audiuimus, non loqui. ℣At illi comminantes, dimiserũt eos: non inuenientes quomodo punirent eos, propter populum: quia omnes clarificabant id quod factum fuerat, in eo quod acciderat. ℣ Annorum enim erat amplius quadraginta homo in quo factum fuerat signũ istud sanitatis. ℣ Dimissi autem venerunt ad suos, & annunciauerunt eis quanta ad eos principes sacerdotum, & seniores dixissent. ℣ Qui cum audissent, vnanimiter leuauerunt vocem ad Deum, & dixerũt: Domine, tu es qui fecisti cœlum, & terram, mare & omnia quæ in eis sunt: ℣ qui Spiritu sancto per os patris nostri Dauid pueri tui dixisti: Quare fremerunt gentes, & populi meditati sunt inania? ℣Astiterunt reges terræ, & principes conuenerunt in vnum aduersus Dominum, & aduersus Christum eius? ℣ Conuenerunt enim vere in ciuitate ista aduersus sanctum puerum tuum Iesum quem vnxisti, Herodes, & Pontius Pilatus, cum Gentibus, & populis Israel, ℣facere quæ manus tua, & consilium tuum decreuerunt fieri. ℣ Et F nunc Domine, respice in minas eorum, & da seruis tuis cum omni fiducia loqui verbum tuum, ℣ in eo quod manum tuam extendas ad sanitates, & signa, & prodigia fieri per nomen sancti filij tui Iesu. ℣Et cũ orassent, motus est locus in quo erant congregati, & repleti sunt omnes Spiritusancto, & loquebantur verbum Dei cum fiducia: ℣ Multitudinis autem credẽtium erat cor vnum, & anima vna: nec quisquam eorum, quę possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia. ℣Et virtute magna reddebant Apostoli testimonium Iesu Christi Domini G nostri: & gratia magna erat in omnibus illis. ℣ Neque enim quisquam egẽs erat inter illos. Quotquot enim possessores agrorum, aut domorum erant, vendentes afferebant precia eorum quæ vendebant, ℣ & ponebant ante pedes Apostolorum. Diuidebatur autem singulis prout cuique opus erat. ℣ Ioseph autem qui cognominatus est Barnabas ab Apostolis, (quod est interpretatum filius consolationis) Leuites, Cyprius genere, ℣cum haberet agrum, vendidit eum, & attulit precium, & posuit ante pedes Apostolorum.

Psalm. 117. d. 22. Mat. 21. d.42. Mar. 12. a.10. Luc. 20. c.17. Isa.28.d 16. 1.Pet. 2. a.7. Ro.9.g. 33.

CAPVT V.

1 A Vir autem quidam nomine Ananias, cum Saphira vxore sua vendidit agrum, ℣& fraudauit de precio agri, conscia vxore sua: & afferẽs partem quandam, ad pedes Apostolorum posuit. ℣ Dixit autem Petrus: Anania cur tentauit Satanas cor tuum, mentiri te Spiritui sancto, & fraudare de precio agri? ℣Nonne manens tibi manebat, & venundatum in tua erat potestate? Quare posuisti in corde tuo hanc rem? non es mentitus hominibus, sed Deo. ℣Audiens autem Ananias hæc verba, cecidit, & expirauit. et factus est timor magnus super omnes, qui audierunt. ℣Surgentes autem iuuenes amouerunt eum, & efferentes sepelierunt. ℣Factum est autem quasi B horarum trium spacium, & vxor ipsius, nesciens quod factum fuerat, introiuit. ℣ Dixit autem ei Petrus: Dic mihi mulier si tanti agrum vendidistis? At illa dixit, etiam, tanti: ℣Petrus autem ad eam: Quid vtique conuenit vobis tentare Spiritum Domini? Ecce pedes eorum, qui sepelierunt virum tuum ad ostium, & efferent te. ℣ Confestim cecidit ante pedes eius, & expirauit. Intrantes autem iuuenes, inuenerunt illã mortuam: & extulerunt, & sepelierunt ad virum suum. ℣Et factus est timor magnus in vniuersa ecclesia, & in omnes, qui audierunt hæc. ℣ Per manus autẽ C Apostolorum fiebant signa, & prodigia multa in plebe. Et erant vnanimiter omnes in porticu Salomonis. ℣Cæterorum autem nemo audebat se coniungere illis: sed magnificabat eos populus. ℣ Magis autem

tem augebatur credentium in Domino multitudo vi-
15 rorũ ac mulierũ: ¶ita vt in plateas eijcerent infirmos,
& ponerent in lectulis ac grabatis, vt veniente Petro
saltem vmbra illius obumbraret quenquam illorum,
16 & liberarentur ab infirmitatibus suis. ¶Concurrebat
autem, & multitudo vicinarum ciuitatum Ierusalem
afferentes ægros, & vexatos a spiritibus immundis,
17 qui curabantur omnes. ¶Exurgens aũt princeps sacer-
D dotum, & oẽs qui cũ illo erãt, (q̃ est hæresis Sadducæo-
18 rũ) repleti sunt zelo: ¶& iniecerunt manus in Aposto-
19 los, & posuerunt eos in custodia publica. ¶Angelus
aũt Dñi p̃ noctẽ aperiens ianuas carceris, & educens
20 eos, dixit: ¶Ite, & stantes loquimini in templo plebi
21 oĩa verba vitæ huius. ¶Qui cum audissent intrauerũt
diluculo in templum, & docebant. Adueniens autem
princeps sacerdotum: & qui cum eo erant, conuocaue-
runt concilium, & oẽs seniores filiorũ Israel, & mise-
22 runt ad carcerem, vt adducerentur. ¶Cum aũt venis-
sent ministri, & aperto carcere non inuenissent illos:
23 reuersi nunciauerunt, ¶dicentes: Carcerem quidẽ in-
uenimus clausum cum oĩ diligentia, & custodes stan-
tes ante ianuas, aperientes autem, neminẽ intus inue-
24 nimus. ¶Vt aũt audierunt hos sermones magistratus
E templi, & principes sacerdotum, ambigebant de illis
25 quidnam fieret. ¶Adueniens autem quidam nuncia-
uit eis: quia ecce viri quos posuistis in carcerem, sunt
26 in templo stantes, & docentes populum. ¶Tunc abijt
magistratus cũ ministris, & adduxit illos sine vi: time-
27 bant enim populum ne lapidarentur. ¶Et cum addu-
xissent illos, statuerunt in cõcilio. Et interrogauit eos
28 princeps sacerdotum, ¶dicens: Præcipiendo præcipi-
mus vobis, ne doceretis in nomine isto: & ecce reple-
stis Ierusalem doctrina vestra, & vultis inducere sup
29 nos sanguinem hoĩs istius. ¶Rñdens aũt Petrus, & A-
30 postoli, dixerunt: Obedire oportet Deo magis, q̃ ho-
F minibus. ¶Deus patrum nostrorum suscitauit Iesum,
31 quẽ vos interemistis suspẽdentes in ligno. ¶Hũc prin-
cipẽ, & saluatorẽ Deus exaltauit dextera sua, ad dan-
32 dã penitentiã Israeli, & remissionem peccatorum. ¶&
nos sumus testes horum verborum, & Spiritus san-
33 ctus quẽ dedit Deus omnibus obedientibus sibi. ¶hęc
cum audissent, dissecabantur, & cogitabant interfice-
34 re illos. ¶Surgens aũt quidam in concilio Pharisæus,
nomine Gamaliel, legisdoctor honorabilis vniuersæ
35 plebi, iussit foras ad breue hoĩes fieri, ¶dixitq; ad il-
los: Viri Israelitę, attendite vobis super hominibus i-
36 stis quid acturi sitis. ¶Ante hos enim dies extitit Theo-
G das, dicens se esse aliquem, cui consensit numerus vi-
rorum circiter quadringentorum, qui occisus est: &
oẽs qui credebant ei, dissipati sunt, & redacti ad nihi-
37 lum. ¶Post hunc extitit Iudas Galilęus in diebus pro-
fessionis, & auertit populum post se, & ipse perijt: &
38 omnes quotquot consenserunt ei, dispersi sunt. ¶Et
nunc itaque dico vobis, discedite ab hominibus istis
& sinite illos: quoniam si est ex hominibus consilium
39 hoc aut opus, dissoluetur: ¶si vero ex Deo est, non po-
teritis dissoluere illud, ne forte & Deo repugnare in-
40 ueniamini. Consenserunt autem illi. ¶et conuocantes
Apostolos, cæsis denunciauerunt ne omnino loque-
41 rentur in nomine Iesu, & dimiserunt eos. ¶Et illi qui-
dem ibant gaudentes a conspectu concilij, quoniam
digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pa-
42 ti. ¶omni autem die non cessabant in templo, & circa
domos docentes, & euangelizantes Christum Iesum.

CAPVT VI.

1 A IN diebus autem illis crescente numero discipulo-
rum, factum est murmur Græcorum aduersus
Hebræos, eo quod despicerentur in ministerio
2 quotidiano viduæ eorum. ¶Conuocantes autem duo-
decim multitudinem discipulorum, dixerunt: non est
æquum, nos derelinquere verbum Dei, & mini-
3 strare mensis. ¶Considerate ergo fratres, viros ex vo-
bis boni testimonij septem, plenos Spiritu sancto, &
4 sapientia, quos constituamus super hoc opus. ¶Nos
vero orationi, & ministerio verbi instantes erimus.
5 ¶Et placuit sermo coram omni multitudine. Et elege-
B runt Stephanum virum plenum fide, & Spiritu san-
cto, & Philippum, & Prochorum, & Nicanorem, & [Infr. 21. b. 8.]
Timonem, & Parmenam, & Nicolaum aduenam An-
6 tiochenum. ¶Hos statuerunt ante conspectum Apo-
7 stolorum: & orantes, imposuerunt eis manus. ¶Et ver-
bum Domini crescebat, & multiplicabatur numerus
discipulorum in Ierusalem valde, multa etiam turba
8 sacerdotum obediebat fidei. ¶Stephanus autem ple-
C nus gratia, & fortitudine faciebat prodigia, & signa
9 magna in populo. ¶Surrexerunt autem quidam de sy-
nagoga, quæ appellatur Libertinorum, & Cyrenẽ-
sium, & Alexandrinorum, & eorum qui erant a Cili-
10 cia, & Asia, disputantes cum Stephano: ¶& non pote-
rant resistere sapientiæ, & Spiritui qui loquebatur.
11 ¶Tunc summiserunt viros, qui dicerent se audiuisse
eum dicentem verba blasphemiæ in Moysen, & in
12 Deum. ¶Commouerunt itaque plebem, & seniores,
D & Scribas, & concurrentes rapuerunt eum, & addu-
13 xerunt in concilium, ¶& statuerunt falsos testes, qui
dicerent: Homo iste non cessat loqui verba aduersus
14 locum sanctum, & legem. ¶Audiuimus enim eum di-
centem, quoniam Iesus Nazarenus hic destruet locũ
istũ, & mutabit traditiones quas tradidit nobis Moy-
15 ses: ¶et intuentes eum omnes qui sedebant in concilio
viderunt faciem eius tanquam faciem Angeli.

CAPVT VII.

1 A DIxit autem princeps sacerdotum: Si hæc ita
se habent? ¶Qui ait: Viri fratres, & patres
2 audite. ¶Deus gloriæ apparuit patri nostro
Abrahæ cum esset in Mesopotamia, prius quam mo- [Gen. 12. a. 1.]
3 raretur in Charan: ¶& dixit ad illum: Exi de terra
tua, & de cognatione tua, & veni in terram, quã mo-
4 strauero tibi. ¶Tunc exijt de terra Chaldæorum, &
habitauit in Charam. Et inde postquam mortuus est
pater eius, trãstulit illum in terram istam, in qua nũc
5 vos habitatis. ¶Et non dedit illi hæreditatem in ea,
nec passum pedis: sed repromisit dare illi eam in pos-
sessionẽ, & semini eius post ipsũ, cũ non haberet filiũ.
6 ¶Locutus est aũt ei Deus: Quia erit semen eius acco- [Gen. 15. c. 15.]
la in terra aliena, & seruituti eos subijcient, & male [Gen. 17. b. 10.]
7 tractabunt eos annis quadringentis: ¶& gentem cui
seruierint, iudicabo ego, dixit Dominus, & post hæc [Gen. 21. a. 4.]
8 exibunt, & seruient mihi in loco isto. ¶Et dedit illi te- [Gen. 25. c. 24. d. 26.]
stamentum circuncisionis, & sic genuit Isaac, & circũ-
B cidit eum die octauo: & Isaac, Iacob: & Iacob, duode- [Gen. 29. d. 32. 30. a. b. c. d. 35. d. 23.]
9 cim Patriarchas. ¶Et Patriarchæ æmulantes, Ioseph
10 vendiderunt in Aegyptum. & erat Deus cum eo: ¶& [Gen. 37. f. 28.]
eripuit eum ex omnibus tribulationibus eius, & de-
dit ei gratiam, & sapientiam in conspectu Pharaonis [Gen. 41. e. 37.]
regis Aegypti, & constituit eum p̃positũ super Aegy-

ptum

11 ptum, & super omnem domum suam. ¶ Venit autem fames in vniuersam Ægyptum, & Chanaan, & tribulatio magna, & non inueniebant cibos patres no-
12 stri. ¶| Cum audisset autem Iacob esse frumentum in
13 Ægypto: misit patres nostros primum: ¶ & | in secũdo cognitus est Ioseph a fratribus suis, & manifestatum
14 est Pharaoni genus eius. ¶ Mittens autem Ioseph, accersiuit Iacob patrem suum, & omnem cognationem
15 suam in animabus septuaginta quinque. ¶|Et descendit Iacob in Ægyptum: & |defunctus est ipse & patres
16 nostri. ¶|Et translati sunt in Sichem, & positi sunt in sepulchro | quod emit Abraham precio argenti a filijs
17 Hemor, filij Sichem. ¶ Cum autem appropinquaret
C tempus promissionis, quam cõfessus erat Deus Abrahæ, | creuit populus, & multiplicatus est in Ægypto,
18 ¶ quoadusque surrexit alius rex in Ægypto, qui non
19 sciebat Ioseph. ¶Hic circunueniens genus nostrũ afflixit patres nostros, vt exponerent infantes suos, ne vi-
20 uificarentur. ¶| Eodem tempore natus est Moyses, & fuit gratus Deo, qui nutritus est tribus mensibus in
21 domo patris sui. ¶Exposito autem illo, sustulit eum fi-
22 lia Pharaonis, & nutriuit eum sibi in filium. ¶Et eruditus est Moyses omni sapiẽtia Ægyptiorum: & erat
23 potens in verbis, & in operibus suis. ¶Cum autem impleretur ei quadraginta annorum tempus, ascẽdit in
24 cor eius, vt visitaret fratres suos filios Israel. ¶|Et cum vidisset quendam iniuriam patientem, vindicauit illum: & fecit vltionem ei qui iniuriam sustinebat, per-
25 cusso Ægyptio. ¶ Existimabat autem intelligere fratres, quoniam Deus per manum ipsius daret salutem
26 illis: at illi non intellexerunt. ¶|Sequenti vero die apparuit illis litigantibus: & reconciliabat eos in pace,
D dicens: Viri, fratres estis, vt quid nocetis alterutrum?
27 ¶ Qui autem iniuriam faciebat ꝓximo, repulit eum, dicẽs: Quis te constituit principem, & iudicem super
28 nos? ¶nunquid interficere me tu vis, quemadmodum
29 interfecisti heri Ægyptium? ¶Fugit autem Moyses in verbo isto: & factus est aduena in terra Madian, vbi
30 generauit filios duos. ¶ Et expletis annis quadraginta, | apparuit illi in deserto montis Sina Angelus in
31 igne flammę rubi. ¶Moyses autem videns, admiratus est visum. Et accedente illo, vt consideraret, facta est
32 ad eum vox Domini, dicẽs: ¶ Ego sum Deus patrum tuorum, Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Iacob. Tremefactus autem Moyses, non audebat considera-
33 re. ¶Dixit autem illi Dominus: Solue calceamentum pedum tuorum: locus enim in quo stas, terra sancta
34 est. ¶ Videns vidi afflictionem populi mei, qui est in Ægypto, & gemitum eorum audiui, & descendi liberare eos. Et nunc veni, & mittam te in Ægyptum.
35 ¶Hunc Moysen, quem negauerunt, dicentes: Quis te cõstituit principẽ, & iudicem: hunc Deus principem, & redemptorem misit, cum manu Angeli qui appa-
36 ruit illi in rubo. ¶ Hic eduxit illos faciens prodigia,
E & signa in terra Ægypti, & in rubro mari, & | in de-
37 serto annis quadraginta. ¶ Hic est Moyses qui dixit filijs Israel: | Prophetam suscitabit vobis Deus de
38 fratribus vestris, tanquam meipsum audietis. ¶ | Hic est qui fuit in Ecclesia in solitudine, cum Angelo qui loquebatur ei in monte Sina, & cum patribus no-
39 stris: qui accepit verba vitæ dare nobis. ¶ Cui noluerunt obedire patres nostri: sed repulerunt, & auer-
40 si sunt cordibus suis in Ægyptum, ¶ dicentes ad Aaron: | Fac nobis Deos qui præcedant nos: Moyses

Gen. 42 a.2. Gen. 45 a.3.a.4. Gen. 46 a.1.a.5. Gen. 49 d.32. Gen. 50 b.7. Gen. 23. c.16. 50. b.13. Iosue 24 g 32. Exod. 1. a 7. Exod. 2. a.2. Heb. 11 c.24. Exod. 2. b.12. Exod. 2. b.13. Exod. 3. a.2. Exo. 7. 8. 9. 10. 11 14. Exod. 16 a.1. Deut. 18 c.15. Exod. 19 a.3.d.19 Exod. 32 a.1.

enim hic qui eduxit nos de terra Ægypti, nescimus
41 quid factum sit ei. ¶ Et vitulum fecerunt in diebus illis, & obtulerunt hostiam simulachro, & lætaban-
42 tur in operibus manuum suarum. ¶ Conuertit autem Deus, & tradidit eos seruire militiæ cœli, sicut scriptum est in Libro Prophetarum: | Nunquid victimas, & hostias obtulistis mihi annis quadragin-
43 ta in deserto, domus Israel? ¶ Et suscepistis tabernaculum Moloch, & sydus Dei vestri Remphan, figu-
F ras quas fecistis, adorare eas. Et transferam vos
44 trans Babylonem. ¶Tabernaculum testimonij fuit cũ patribus nostris in deserto, sicuti disposuit illis Deus |loquens ad Moysen, vt faceret illud secundum for-
45 mam quam viderat. ¶| Quod & induxerunt, suscipientes patres nostri cum Iesu in possessionem gentium quas expulit Deus a facie patrum nostrorum,
46 vsque in diebus Dauid, ¶| qui inuenit gratiam ante Deum, & |petijt vt inueniret tabernaculum Deo Ia-
47 cob. ¶| Salomon autem ædificauit illi domum. ¶ Sed
48 |non Excelsus in manufactis habitat, sicut prophe-
49 ta dicit: ¶ | Cœlum mihi sedes est: terra autem scabellum pedum meorum. Quam domum ædificabitis mihi, dicit Dominus? aut quis locus requietionis
50 meæ est? ¶Nonne manus mea fecit hæc omnia? ¶ Du-
51 ra ceruice, & incircuncisis cordibus, & auribus, vos semper Spiritui sancto resistitis: sicut patres vestri, ita
52 & vos. ¶ Quem Prophetarum non sunt persequuti
G patres vestri? Et occiderunt eos qui prænunciabant de aduentu iusti, cuius vos nunc proditores, & ho-
53 micidæ fuistis: ¶ qui accepistis legem in dispositione
54 Angelorum, & non custodistis. ¶ Audientes autem hæc dissecabantur cordibus suis, & stridebant den-
55 tibus in eum. ¶ Cum autem esset plenus Spiritu sancto, intendens in cœlum, vidit gloriam Dei, & Ie-
56 sum stantem a dextris Dei. ¶ Et ait: Ecce video cœlos apertos, & Filium hominis stantem a dextris
57 Dei. ¶ Exclamantes autem voce magna, continuerunt aures suas, & impetum fecerunt vnanimiter in
58 eum. ¶Et eijcientes eum extra ciuitatem lapidabant,

& testes deposuerunt vestimenta sua secus pedes |adolescentis qui vocabatur Saulus. ¶Et
59 lapidabãt Stephanum inuocantem, & dicentem: Domine Iesu, suscipe spiritum meum.
60 ¶ Positis autem genibus, clamauit vocẽ magna, dicens: Domine, ne statuas illis hoc peccatum. Et cum hoc dixisset, obdormiuit in Domino. Saulus autem erat consentiens neci eius.

CAPVT VIII.

1 A Facta est autem in illa die persecutio magna in Ecclesia, quæ erat Ierosolymis, & oẽs dispersi sunt per regiones Iudææ, & Samariæ, præter
2 Apostolos. ¶ Curauerunt autẽ Stephanum viri timo-
3 rati, & fecerunt planctum magnũ super eum. ¶| Saulus autem deuastabat Ecclesiam per domos intrans, & trahens viros, ac mulieres, tradebat in custodiam.
4 ¶ Igitur qui dispersi erant, pertransibat euangelizan-

Amos 5 g 25. Exod. 25 d.40. Hebr. 8 b.5. Iosue 3 c.14. 1. Reg. 16 c.13. Psal. 13 a.5. 3. Reg. 6 a.1. 1. Par. 17 b.11. Inf. 17. f 24. Isai. 66. a 1. 3 Reg. c.27. 2. Par. 6 f.18. Inf 22. 20. Inf. 22 a.c.19.

5 tes verbum Dei. ¶Philippus autem descendens in ci-
6 uitatem Samariæ, prædicabat illis Christum. ¶Inten-
debant autem turbæ his quæ a Philippo dicebantur,
vnanimiter audientes, & videntes signa quæ facie-
7 bat. ¶Multi enim eorũ qui habebant spiritus immun-
B dos, clamantes voce magna, exibant. Multi autẽ pa-
8 ralytici, & claudi curati sunt. ¶ Factum est ergo gau-
9 dium magnum in illa ciuitate. ¶Vir aũt quidam nõie,
Simon, q̃ ante fuerat in ciuitate magus, seducens gen
10 tem Samariç, dicẽs se esse aliquem magnum: ¶cui au-
scultabant oẽs a minimo vsq; ad maximũ, dicentes:
11 Hic est virtus Dei, quæ vocatur magna. ¶Attendebãt
autem eum propter quod multo tẽpore magiis suis
12 dementasset eos. ¶Cũ vero credidissent Philippo euã-
gelizanti de regno Dei: in nomine Iesu Christi bapti-
13 zabantur viri, ac mulieres. ¶ Tunc Simon, & ipse cre-
C didit: & cum baptizatus esset, adhærebat Philippo.
Vidẽs etiam signa, & virtutes maximas fieri, stupens
14 admirabatur. ¶Cum autem audissent Apostoli qui e-
rant Ierosolymis quod recepisset Samaria verbum
15 Dei: miserunt ad eos Petrum, & Iohãnem. ¶Qui cum
venissent, orauerunt pro ipsis, vt acciperent Spiritum
16 sanctum. ¶ Nondum enim in quenquam illorum ve-
nerat, sed baptizati tantum erant in nomine Domini
17 Iesu. ¶Tunc imponebãt manus super illos, & accipie-
18 bant Spiritum sanctũ. ¶Quum vidisset autem Simon,
D quia per impositionem manus Apostolorum daretur
19 Spiritus sanctus, obtulit eis pecuniam, ¶dicens: Date,
mihi hãc potestatem, vt cuicunq; imposuero manus,
accipiat Spiritum sanctum. Petrus autem dixit ad eũ:
20 ¶Pecunia tua tecum sit in perditionem: quoniam do-
21 num Dei existimasti pecunia possideri. ¶Non est tibi
pars, neq; sors in sermone isto: cor enim tuum non est
22 rectum coram Deo. ¶ Pœnitentiam itaq; age ab hac
nequitia tua: & roga Deũ; si forte remittatur tibi hæc
23 cogitatio cordis tui. ¶ In felle enim amaritudinis, &
24 obligatione iniquitatis video te esse. ¶Respondens au
tem Simon, dixit: Precamini vos ꝓ me ad Dominũ,
25 vt nihil veniat super me horum quæ dixistis. ¶ Et illi
E quidem testificati, & loquuti verbum Domini, redi-
bant Ierosolymam, & multis regiónibus Samarita-
26 norum euãgelizabant. ¶ Angelus autem Dñi loquu-
tus est ad Philippũ, dicens: Surge, & vade contra Me-
ridianum, ad viam quæ descẽdit ab Ierusalem in Ga-
zam: hæc est deserta.

27 ¶ Et surgens abijt. Et
ecce vir Æthiops, eu-
nuchus potens Canda-
ciş Reginç Æthiopum,
qui erat super omnes
Gazas eius: venerat a-
dorare in Ierusalem,
28 ¶ & reuertebatur sedẽs
super currum suum, le-
gensq; Isaiam prophe-
29 tam. ¶Dixit autem Spi
ritus Philippo: Acce-
30 de, & adiunge te ad currum istum. ¶Accurrens autem
Philippus, audiuit eũ legentẽ Isaiã prophetam, & di-
31 xit: Putasne intelligis quę legis? ¶Qui ait: Et quomo-
do possum, si non aliquis ostenderit mihi? Rogauitq;
32 Philippum, vt ascenderet, & sederet secum. ¶ Locus
autem scripturæ quam legebat, erat hic: | Tanquam
F quis ad occisioné ductus est: & sicut agnus corã ton-

Isai.53 b 7.

33 dente se sine voce, sic non aperuit os suum: ¶In humi-
litate iudiciũ eius sublatũ est. Generationẽ eius quis
34 enarrabit, qñ tolletur de terra vita eius? ¶Respondẽs
autẽ Eunuchus Philippo dixit: Obsecro te, de quo ꝓ-
35 pheta dicit hoc? de se, an de alio aliquo? ¶ Aperiens
autẽ Philippus os suum, & incipiens a scriptura ista,
36 euãgelizauit illi Iesum. ¶ Et dum irent per viã, vene-
runt ad quandã aquam: & ait Eunuchus: Ecce aqua,
37 qui prohibet me baptizari? ¶Dixit autẽ Philippus: Si
credis ex toto corde, licet. Et respõdens, ait: Credo fi-
38 liũ Dei esse Iesum Christũ. ¶Et iussit stare currũ: & de-
scẽderunt vterq; in aquam, Philippus, & Eunuchus,
39 & baptizauit eum. ¶Cũ aũt ascẽdissent de aqua, Spi-
ritus Dñi rapuit Philippũ, & amplius non vidit eum
40 Eunuchus. Ibat aũt ꝑ viam suam gaudẽs. ¶Philippus
autẽ inuentus est in Azoto, & pertransiens euangeli-
zabat ciuitatibus cunctis, donec veniret Cæsaream.

CAPVT IX.

1 A Saulus autem ad-
huc spirans mi-
narum, & cædis
in discipulos Domini,
accessit ad principẽ sa-
cerdotũ, ¶ | & petijt ab
2 eo Epistolas in Dama-
scum ad synagogas, vt
si quos inuenisset huius
viæ viros, ac mulieres,
vinctos perduceret in
Ierusalẽ. ¶ | Et cum iter
3 faceret: contigit vt ap-
propinquaret Damasco: | & subito circunfulsit eũ lux
4 de cęlo. ¶ Et cadens in terrã, audiuit vocem dicentem
5 sibi: Saule, Saule q̃d me ꝑsequeris? ¶ Qui dixit: Quis
es Dñe? Et ille: Ego sum Iesum, quẽ tu ꝑsequeris: du-
6 rum est tibi contra stimulũ calcitrare. ¶Et tremens, ac
7 stupens dixit: Dñe q̃d me vis facere? ¶ Et Dñs ad eũ:
B Surge, & ingredere ciuitatẽ, & ibi dicetur tibi q̃d te
oporteat facere. Viri aũt illi q̃ comitabantur eum,
stabant stupefacti, audiẽtes q̃dem vocem, neminem
8 autem videntes. ¶ Surrexit autem Saulus de terra,
apertisq́ue oculis nihil videbat. Ad manus autem il-
9 lum trahentes, introduxerunt Damascum. ¶ Et erat
ibi tribus diebus non videns, & nõ manducauit, neq;
10 bibit. ¶ Erat autem quidam discipulus Damasci, no-
mine Ananias: & dixit ad illum in visu Dominus:
11 Anania. At ille, ait: Ecce ego Dñe. ¶Et Dñs ad eũ: Sur
ge, & vade in vicum qui vocatur Rectus: & quære in
domo Iudæ Saulum nomine Tharsensem, ecce enim
12 orat. ¶ (Et vidit virum Ananiam nomine, introeun-
tem, & imponentem sibi manus, vt visum recipiat.)
13 ¶Respondit autem Ananias: Domine, audiui a mul-
C tis de viro hoc, quanta mala fecerit sanctis tuis in Ie-
14 rusalem: ¶ & hic habet potestatem a principibus sacer
dotum alligandi omnes qui inuocant nomen tuum.
15 ¶ Dixit autem ad eum Dominus: Vade, quoniam
vas electionis est mihi iste, vt portet nomen meum
16 corã Gentibus, & Regibus, & filijs Israel. ¶Ego enim
ostendam illi quanta oporteat eum pro nomine meo
17 pati. ¶Et abijt Ananias, & introiuit in domum: & im-
ponens ei manus, dixit: Saule frater, Dominus misit
me Iesus, qui apparuit tibi in via qua veniebas: vt
18 videas, & implearis Spiritu sancto. ¶ Et confestim

Gal.1.c.3
Inf.22.a 13.
Inf.22.b 6.
1.Cor.15 a.8.
1.Cor.12 a.1.

D ceciderunt ab oculis eius,tanquam ſquamę,& viſum
19 recepit,& ſurgens baptizatus eſt. ¶ Et cum accepiſſet cibum,confortatus eſt. Fuit autem cum diſcipulis qui
20 erant Damaſci,per dies aliquot. ¶ Et continuo in ſynagogis prædicabat Ieſum, quoniã hic eſt filius Dei.
21 ¶Stupebant autem omnes qui audiebant, & dicebãt: Nonne hic eſt qui expugnabat in Ieruſalem eos qui inuocabant nomen iſtud:& huc ad hoc venit vt vinctos illos duceret ad principes ſacerdotum? ¶ Saulus
22 autem multo magis conualeſcebat, & confundebat Iudæos qui habitabãt Damaſci, affirmans quoniam
23 hic eſt Chriſtus. ¶ Cum autem implerentur dies multi,conſilium fecerunt in vnum Iudæi, vt eum interficerent.
24 ¶Notæ autem factæ ſunt Saulo inſidiæ eorum: |Cuſtodiebant autem,& portas die, ac nocte, vt eum

2.Cor. 11 g. 32.

25 interficerent. ¶ Accipientes autem eum diſcipuli nocte,per murum dimiſerunt eum,ſubmittentes in ſporta.
26 ¶Cum autem veniſſet in Ieruſalem,tentabat ſe iungere
E diſcipulis: & omnes timebant eum,non credentes quod eſſet diſcipulus:
27 ¶Barnabas autem apprehenſum illum duxit ad Apoſtolos: & narrauit illis quomodo in via vidiſſet Dominum, & quia locutus eſt ei,& quomodo in Damaſco fiducialiter egerit in nomine Ieſu.
28 ¶ Et erat cum illis intrans, & exiens in Ieruſalē,& fiducialiter agens in nomine Domini.
29 ¶Loquebatur quoque Gentibus,& diſputabat cum Græcis:illi autē quęrebant occidere eum.
30 ¶Quod cum cognouiſſent fratres,deduxerunt eum Cæſaream,& dimiſerũt Tarſum.
31 ¶Eccleſia quidem per totam Iudæã, & Galilæã,& Samariam habebat pacē,& ædificabat ambulans in timore Dñi,& cõſolatione ſancti Spiritus replebatur.
32 ¶ Factum eſt autem, vt Petrus dũ pertranſiret vniuerſos, deueniret ad ſanctos qui habitabant Lyddę.
33 ¶Inuenit autem ibi hominem,quēdam,
F nomine Aeneam, ab annis octo iacētem in grabato,
34 qui erat paralyticus. ¶ Et ait illi Petrus: Aenea ſanat te Dominus Ieſus Chriſtus:ſurge,& ſterne tibi. Et cõ
35 tinuo ſurrexit. ¶Et viderunt eum oẽs qui habitabant
36 Lyddę,& Saronę:qui conuerſi ſunt ad Dñm. ¶In Ioppe autē fuit quędam diſcipula nomine Tabitha, quæ interpretata dicitur Dorcas. Hęc erat plena operibus
37 bonis & eleemoſynis quas faciebat. ¶ Factum eſt aũt in diebus illis, vt infirmata moreretur. Quam cũ la-
38 uiſſent,poſuerunt eam in cęnaculo. ¶ Cum aũt prope eſſet Lydda ab Ioppen, diſcipuli audientes quia Petrus eſſet in ea,miſerunt duos viros ad eum,rogantes:
39 Ne pigriteris venire vſque ad nos: ¶Exurgens autem
G Petrus venit cum illis. Et cum adueniſſe,duxerunt illum in cœnaculũ: & circunſteterunt illum omnes viduę flentes,& oſtendentes ei tunicas,et veſtes,quas
40 faciebat illis Dorcas. ¶ Eiectis autem omnibus foras, Petrus ponens genua,orauit:& conuerſus ad corpus, dicit:Tabitha ſurge. At illa aperuit oculos ſuos,& viſo Petro,reſedit.
41 ¶ Dans autem illi manũ,erexit eam. Et cum vocaſſet ſanctos, & viduas,aſſignauit eam vi-
42 uam. ¶ Notum autem factum eſt per vniuerſam Iop-
43 pen,& crediderunt multi in Domino. ¶Factum eſt autem, vt dies multos moraretur in Ioppe, apud Simonem quendam coriarium.

CAPVT X.

1 VIr autem quidã erat in Cęſarea nomine Cor
A nelius, cēturio cohortis,q̃ dicitur Italica. ¶Re
2 ligioſus, ac timens Deum cum omni domo ſua, faciens eleemoſynas multas plebi. Et deprecans
3 Deum ſemper: ¶ is vidit in viſu manifeſte,quaſi hora diei nona, Angelum Dei introeuntem ad ſe,& dicen-
4 tem ſibi:Corneli. ¶At ille intuens eum, timore correptus,dixit: Quid eſt Domine? dixit autē illi: Orationes tuę,& eleemoſynæ tuæ aſcēderunt in memoriam
5 in conſpectu Dei. ¶ Et nunc mitte viros in Ioppen,& accerſi Simonem quendam q̃ cognominatur Petrus.
6 ¶Hic hoſpitatur apud Simonem quēdam coriariũ,cuius eſt domus iuxta mare. Hic dicet tibi quid te opor-
7 teat facere. ¶Et cum diſceſſiſſet Angelus qui loquebatur illi, vocauit duos domeſticos ſuos,& militem me-
8 tuentē Dñm ex his qui illi parebant. ¶Quibus cũ nar-
9 raſſet oĩa,miſit illos in Ioppen. ¶Poſtera aũt die iter il
B lis facientibus,& appropinquantibus ciuitati,aſcēdit

Petrus in ſuperiora, vt oraret circa horam ſex-
10 tam. ¶Et cũ eſuriret,voluit guſtare. Parantibus aũt illis, cecidit ſup eũ mētis exceſſus: ¶ & vi-
11 dit cœlũ apertũ, & deſcendēs vas quoddam, velut linteũ magnum: quattuor initijs ſubmit-
12 ti de cęlo in terram: ¶in quo erant oĩa quadrupedia, & ſerpētia terrę,
13 & volatilia cœli. ¶Et facta eſt vox ad eum:Surge Pe-
14 tre, occide, & manduca. ¶ Ait autem Petrus: Abſit Domine, quia nunquam manducaui omne commu-
15 ne, & immundum. ¶Et vox iterum ſecundo ad eum:
16 Quod Deus purificauit, tu cõmune ne dixeris. ¶ Hoc
C autem factum eſt per ter. Et ſtatim receptum eſt vas
17 in cœlũm. ¶ Et dum intra ſe hæſitaret Petrus quidnam eſſet viſio, quam vidiſſet: ecce viri qui miſſi erant a Cornelio, inquirentes domum Simonis, aſti-
18 terunt ad ianuam. ¶ Et cum vocaſſent, interrogabant, ſi Simon, qui cognominatur Petrus, illic ha-
19 beret hoſpitium. ¶Petro autē cogitante de viſione,di-
20 xit Spiritus ei:Ecce viri tres quærũt te. ¶|Surge itaq;, & deſcende,& vade cũ eis,nihil dubitans:q̃a ego miſi
21 illos, ¶Deſcēdens aũt Petrus ad viros,dixit: Ecce ego ſum quem quæritis:quę cauſa eſt, ꝓpter quã veniſtis?
22 ¶Qui dixerunt: Cornelius Centurio, vir iuſtus,& timēs Deũ,& teſtimoniũ habens ab vniuerſa gente Iudęorum, reſpõſum accepit ab Angelo ſancto accerſi-
23 re te in domum ſuam,& audire verba abs te. ¶Intro-
D ducens ergo eos,recepit hoſpitio. Sequenti aũt die ſurgēs ꝓfectus eſt cum illis: Et quidã ex fratribus ab Iop
24 pe comitati ſunt eũ. ¶Altera aũt die introiuit Cęſareã. Cornelius vero expectabat illos,conuocatis cognatis
25 ſuis,& neceſſarijs amicis. ¶ Et factũ eſt cum introiſſet Petrus, obuius venit ei Cornelius: & procidens ad
26 pedes eius, adorauit. ¶ Petrus vero eleuauit eum, di-
27 cens: Surge & ego ipſe homo ſum. ¶ Et loquens cum
28 illo intrauit,& inuenit multos qui conuenerant, ¶ dixitque ad illos: Vos ſcitis quomodo abominatum ſit viro Iudæo coniungi, aut accedere ad alienigenam: ſed mihi oſtendit Deus, neminem commu-
29 nem, aut immundum dicere hominem. ¶ Propter
E quod ſine dubitatione veni accerſitus. Interrogo
30 ergo, quam ob cauſam accerſiſtis me? ¶ Et Cornelius ait: A nudiuſquarta die, vſque ad hanc horam,

orans eram hora nona in domo mea, & ecce vir stetit 31 ante me in veste candida, & ait: ¶ Corneli, exaudita est oratio tua, & eleemosynæ tuæ commemoratæ sunt 32 in conspectu Dei. ¶ Mitte ergo in Ioppen, & accersi Simonem qui cognominatur Petrus: hic hospitatur 33 in domo Simonis coriarij iuxta mare. ¶ Cõfestim ergo misi ad te: & tu benefecisti veniendo. | Nunc ergo omnes nos in conspectu tuo adsumus, audire omnia 34 quæcunque tibi præcepta sunt a Domino. ¶ Aperiens F autem Petrus os suum, dixit: In veritate comperi, | quia 35 non est personarum acceptor Deus: ¶ sed in omni gente, qui timet eum, & operatur iustitiam, acceptus est 36 illi. ¶ Verbum misit Deus filijs Israel, annuncians pacem, per Iesum Christũ: (hic est omnium Dominus.) 37 ¶ Vos scitis, quod factum est verbum per vniuersam Iudæam, incipiens enim a | Galilæa, post baptismum 38 quod prædicauit Iohannes. ¶ Iesum a Nazareth quomodo vnxit eum Deus Spiritu sancto, & virtute, qui pertransijt benefaciendo, & sanando omnes oppressos a diabolo, quoniam Deus erat cum illo. ¶ Et nos 39 testes sumus omnium quę fecit in regione Iudęorum, & Ierusalem, quem occiderunt suspẽdentes in ligno. 40 ¶ Hunc Deus suscitauit tertia die, & dedit eum mani-41 festum fieri ¶ non omni populo, sed testibus præordinatis a Deo: nobis, qui manducauimus, & bibimus 42 cum illo, postquam resurrexit a mortuis. ¶ Et præcepit nobis prædicare populo, & testificari, quia ipse est G qui constitutus est a Deo iudex viuorum, & mor-43 tuorum. ¶ Huic | omnes Prophetæ testimonium perhibent, remissionem peccatorum accipere per nomen eius, omnes qui credunt in eum. 44 ¶ Adhuc loquente Petro verba hæc, cecidit Spiritus sanctus 45 super omnes qui audiebant verbum. ¶ Et obstupuerunt ex circuncisione fideles qui venerant cum Petro, | quia & in nationes gratia Spiritus sancti effusa est. 46 ¶ Audiebant enim illos loquentes linguis, & 47 magnificantes Deum. Tunc respondit Petrus: ¶ Nunquid aquam quis prohibere potest, vt non baptizentur hi qui Spiritum sanctum acceperunt, sicut & 48 nos? ¶ Et iussit eos baptizari in nomine Domini Iesu Christi. Tunc rogauerunt eum, vt maneret apud eos aliquot diebus.

Deut. 10 d. 17. 2. Par. 19 c. 7. Iob 34. b 19 Sap. 6. b 8. Eccl. 35. b. 15. Rom. 2. b 11. Gal. 2. b. 6 Ephes. 6. b 9. Coloss. 3 d. 25. 1. Pet. 1. c. 17. Matt. 4. c 12. Luc. 4. b 14. Iere. 31. f. 34. Mich. 7 d. 18. Inf. 15. b 8.

CAPVT XI.

1 A Audierunt autem Apostoli, & fratres qui erãt in Iudæa, quoniã & Gentes receperunt verbum Dei: 2 ¶ Cum aũt ascẽdisset Petrus Ierosolymam, disceptabant aduersus illum qui erant ex 3 circuncisione, dicentes: ¶ Quare introisti ad viros prępu-4 tium habentes, & manducasti cum illis? ¶ Incipiens autem Petrus exponebat illis ordinem, dicens: 5 ¶ Ego eram in ciuitate Ioppe orans, & vidi in excessu mentis visionem, descendens vas quoddam velut linteum magnum quattuor initijs summitti de cœlo, & 6 venit vsq; ad me. ¶ In quod intuens cõsyderabã, & vidi quadrupedia terræ, & bestias, & reptilia, & vola-7 tilia cœli. ¶ Audiui autem, & vocem dicentem mihi: 8 Surge Petre, occide & manduca. ¶ Dixi autem: Nequaquam Domine: quia commune, aut immundum 9 nunquam introiuit in os meum. ¶ Respondit autem vox secundo de cœlo: Quæ Deus mundauit, tu ne 10 commune dixeris. ¶ Hoc autem factum est per ter: 11 & recepta sunt omnia rursum in cœlum. ¶ Et ecce, B viri tres confestim astiterunt in domo in qua eram, 12 missi a Cæsarea ad me. ¶ Dixit autem spiritus mihi, vt irem cum illis, nihil hesitans. Venerunt autem mecum, & sex fratres isti: & ingressi sumus in domum 13 viri. ¶ Narrauit autem nobis, quomodo vidisset Angelum in domo sua, stantem & dicentem sibi: Mitte in Ioppen, & accersi Simonem, qui cognominatur 14 Petrus, ¶ qui loquetur tibi verba in quibus saluus e-15 ris tu, & vniuersa domus tua. ¶ Cum autem cœpissem loqui, cecidit Spiritus sanctus super eos, sicut & in 16 nos in initio. ¶ Recordatus sum autem verbi Domini, sicut dicebat, | Iohannes quidem baptizauit aqua, 17 | vos autem baptizabimini Spiritu sancto. ¶ Si ergo eandem gratiam dedit illis Deus, sicut & nobis qui credidimus in Dominum Iesum Christum: ego quis C eram, qui possem prohibere Deum? ¶ His auditis ta-18 cuerunt: & glorificauerunt Deum, dicentes: Ergo & 19 Gentibus pœnitentiam dedit Deus ad vitam. ¶ Et illi quidem qui dispersi fuerant a tribulatione quæ facta fuerat sub Stephano, perambulauerunt vsq; Phœnicen, & Cyprum, & Antiochiam, nemini loquentes 20 verbum, nisi solis Iudæis. ¶ Erant autem quidam ex eis viri Cyprij, & Cyrænei, qui cum introissent Antiochiam, loquebantur & ad Græcos, annunciantes 21 Dominum Iesum. ¶ Et erat manus Domini cum eis: multusq; numerus credentium conuersus est ad Do-22 minum. ¶ Peruenit autem sermo ad aures Ecclesiæ quæ erat Ierosolymis, super istis: & miserunt Barna-23 bam vsque ad Antiochiam. ¶ Qui cum peruenisset, D & vidisset gratiam Dei, gauisus est: & hortabatur omnes in proposito cordis permanere in Domino: 24 ¶ quia erat vir bonus, & plenus Spiritu sancto, & fi-25 de. Et apposita est multa turba Domino. ¶ Profectus est autem Barnabas Tarsum, vt quæreret Saulum: 26 ¶ quem cum inuenisset, perduxit Antiochiam. Et annum totum conuersati sunt ibi in Ecclesia: & docuerunt turbam multam, ita vt cognominarentur primũ 27 Antiochiæ discipuli Christiani. ¶ In his autem diebus superuenerũt ab Ierosolymis prophetæ Antiochiam, 28 ¶ & surgens vnus ex eis nomine Agabus, significabat per spiritum famem magnam futuram in vniuerso 29 orbe terrarum, quæ facta est sub Claudio. ¶ Discipuli autem prout quis habebat, proposuerunt singuli in | ministerium mittere habitantibus in Iudæa fra-30 tribus: ¶ quod & fecerunt, mittentes ad seniores per manus Barnabæ, & Sauli.

Sup. 1. a. 5 Mat. 3. c. 11. Marc. 1. b. 8. Luc. 3. c. 16. Ioha. 1. d 26 Inf. 19. a. 4. Inf. 12. d 24.

CAPVT XII.

1 A Eodem autem tempore misit Herodes Rex manus vt affligeret quosdam de Ecclesia. 2 ¶ Occidit autem Iacobum fratrem Iohannis gladio. 3 ¶ Videns autem, quia placeret Iudæis, apposuit vt apprehẽderet, & Petrum.

Erant autem dies Azymorũ. 4 ¶ Quem cum apprehẽdisset misit in carcerem tradẽs quattuor quaternionibus militũ custodiendum, volens post Pascha producere 5 eum populo. ¶ Et Petrus quidem seruabatur in carcere. Oratio autem fiebat sine intermissione ab Ecclesia ad

Deum

6 Deum pro eo. ¶ Cum autem producturus eum esset Herodes, in ipsa nocte erat Petrus dormiens inter duos milites, vinctus catenis duabus: & custodes an-7 te ostium custodiebant carcerem. ¶ Et ecce angelus Domini astitit, & lumen refulsit in habitaculo, percussoque latere Petri, excitauit eum, dicens: Surge ve-8 lociter. Et ceciderunt catenæ de manibus eius. ¶ Dixit autem Angelus ad eum: Præcingere, & calcea te B caligas tuas. Et fecit sic. Et dixit illi: Circunda tibi ve-9 stimentum tuum, & sequere me. ¶ Et exiens sequebatur eum, & nesciebat, quia verum est quod fiebat per 10 Angelum: existimabat autem se visum videre. ¶ Transeuntes autem primam, & secundam custodiam, venerunt ad portam ferream, quæ ducit ad ciuitatem, quæ vltro aperta est eis. Et exeuntes processerunt vi-11 cum vnum, & continuo discessit Angelus ab eo. ¶ Et Petrus ad se reuersus, dixit: Nunc scio vere, quia misit Dominus Angelum suum, & eripuit me de manu Herodis, & de omni expectatione plebis Iudæorum. 12 ¶ Consideransque venit ad domum Mariæ matris Iohannis, qui cognominatus est Marcus, vbi erant mul-13 ti congregati, & orantes. ¶ Pulsante autem eo ostium C ianuæ, processit puella ad audiẽdum, nomine Rhode. 14 ¶ Et vt cognouit vocem Petri, præ gaudio non aperuit ianuam, sed intro currens nunciauit stare Pe-15 trum ante ianuam. ¶ At illi dixerunt ad eam: insanis. Illa aũt affirmabat sic se habere. Illi aũt dicebant: An-16 gelus eius est. ¶ Petrus aũt perseuerabat pulsans. Cum autem aperuissent, viderunt eum, & obstupuerunt. 17 ¶ Annuens autem eis manu vt tacerent, narrauit quõo Dñs eduxisset eum de carcere, dixitq;: Nunciate Iacobo, & fratribus hæc. Et egressus abijt in alium lo-18 cum. ¶ Facta autem die, erat non parua turbatio inter 19 milites quidnam factum esset de Petro. ¶ Herodes aũt D cum requisisset eum, & non inuenisset, inquisitione facta de custodibus, iussit eos duci: descendensque a 20 Iudæa in Cæsaream ibi commoratus est. ¶ erat autem iratus Tyrijs, & Sidonijs. At illi vnanimes venerunt ad eum, & persuaso Blasto, qui erat super cubiculum regis, postulabant pacem, eo quod alerentur regio-21 nes eorum ab illo. ¶ Statuto autem die Herodes vestitus veste regia, sedit pro tribunali, & concionabatur 22 ad eos. ¶ Populus autem acclamabat: Dei voces, & 23 non hominis. ¶ Confestim autem percussit eum Angelus Domini, eo quod non dedisset honorem Deo, & 24 consumptus a vermibus, expirauit. ¶ Verbum autem 25 Dñi crescebat, & multiplicabatur. ¶ Barnabas aũt & Saulus reuersi sunt ab Ierosolymis expleto | ministerio, assumpto Iohãne, qui cognominatus est Marcus.

Sup. 11. d. 29.

CAPVT XIII.

1 A ERant autem in Ecclesia, quæ erat Antiochiæ, prophetæ, & doctores, in quibus Barnabas, & Simon, qui vocabatur Niger, & Lucius Cyrenensis, & Manahen, qui erat Herodis Tetrarchæ 2 collactaneus, & Saulus. ¶ Ministrantibus autem illis Domino, & ieiunantibus, dixit illis: Spiritus sanctus: Segregate mihi Saulum, & Barnabam in opus ad 3 quod assumpsi eos: ¶ Tunc ieiunantes, & orantes, im-4 ponentesq; eis manus, dimiserunt illos. ¶ Et ipsi quidem missi a Spiritu sancto abierunt Seleuciam, & in-5 de nauigauerunt Cyprum. ¶ Et cum venissent Salaminam, prædicabant verbum Dei in synagogis Iu-6 dæorũ. Habebãt aũt & Iohannẽ in ministerio. ¶ Et cũ perambulassent vniuersam insulã, vsq; Paphũ, inuenerunt quendam virum magum pseudo prophetam, 7 Iudæum, cui nomen erat Bariesu, ¶ qui erat cum Procõsule Sergio Paulo viro prudente. Hic accersitis Bar-8 naba & Saulo, desiderabat audire verbum Dei. ¶ Re-B sistebat autem illis Elymas magus (sic enim interpretatur nomen eius) quærens auertere Proconsulem a 9 fide. ¶ Saulus autem qui & Paulus, repletus Spiritu 10 sancto intuens in eum, ¶ dixit: O plene omni dolo, & omni fallacia, fili diaboli, inimice omnis iustitiæ, non 11 desinis subuertere vias Domini rectas. ¶ Et nunc ecce manus Domini super te, & eris cæcus, non videns solem vsque ad tempus. Et confestim cecidit in eum caligo & tenebræ, & circuiens quærebat qui ei manum 12 daret. ¶ Tunc Proconsul cum vidisset factum, credi-13 dit, admirans super doctrina Domini. ¶ Et cum a Papho nauigassent Paulus, & qui cum eo erant, venerunt Pergen Pamphiliæ. Iohannes autem discedens 14 ab eis reuersus est Ierosolymam. ¶ illi vero pertransẽũ C tes Pergen, venerunt Antiochiam Pisidiæ: & ingressi 15 synagogam die sabbatorũ sederunt. ¶ Post lectionẽ autem legis, & Prophetarum, miserunt principes synagogæ ad eos, dicentes: Viri fratres, si quis est in vobis 16 sermo exhortationis ad plebem, dicite: ¶ Surgens aũt Paulus, & manu silentium indicens, ait: Viri Israelitæ 17 & qui timetis Deum audite: ¶ Deus plebis Israel elegit patres nostros, & plebem exaltauit, cum essent incolæ | in terra Aegypti, & in | brachio excelso eduxit 18 eos ex ea. ¶ & per quadraginta annorum tempus mo-19 res eorum sustinuit in deserto. ¶ Et destruens gentes 20 septem in terram Chanaan, ¶ | sorte distribuit eis terram eorum, quasi post quadringentos & quinquaginta annos: & | post hæc dedit iudices, vsque ad Samuel 21 prophetã. ¶ Et ex inde | postulauerũt regẽ. & | dedit illis Sauli filiũ Cis, virum de tribu Beniamin annis qua-22 draginta. ¶ et amoto illo, suscitauit illis Dauid regem: D cui testimonium perhibens, dixit: | Inueni Dauid filium Iesse, virum secundum cor meum, qui faciet om-23 nes voluntates meas. ¶ Huius Deus ex semine | secundum promissionem eduxit Israel Saluatorem Iesum, 24 prædicãte ¶ Iohanne ante faciem aduentus eius baptis-25 mum pœnitentiæ omni populo Israel. ¶ cum impleret autẽ Iohannes cursum suum, dicebat: | Quem me arbitramini esse, non sum ego: sed ecce venit post me, cu-26 ius non sum dignus calceamenta pedum soluere. ¶ Viri fratres, filij generis Abraham, & qui in vobis timent Deum, vobis verbum salutis huius missum est. 27 ¶ Qui enim habitabant Ierusalem, & principes eius, hunc ignorantes, & voces Prophetarum, quæ per om-28 ne sabbatum leguntur, iudicantes impleuerunt; ¶ & nullam causam mortis inuenientes in eo, | petierũt a 29 Pilato vt interficerent eum. ¶ Cumque cõsummassent E omnia quæ de eo scripta erant, deponentes eum de li-30 gno, posuerunt in monumento. ¶ | Deus vero suscita-31 uit eũ a mortuis tertia die: ¶ qui visus est per dies multos his qui simul ascenderant cum eo de Galilæa in Ie-32 rusalem, qui vsque nunc sunt testes eius ad plebẽ. ¶ Et nos vobis annunciamus eam, quæ ad patres nostros 33 repromissio facta est. ¶ quoniam hanc Deus adimpleuit filijs nostris, resuscitans Iesum, sicut & in Psalmo secundo scriptum est: | Filius meus es tu, ego hodie ge-34 nui te. ¶ Quod autẽ suscitauit eũ a mortuis, amplius iam non reuersurum in corruptionem, ita dixit: | quia 35 dabo vobis sancta Dauid fidelia. ¶ Ideoque & alias

Inf. 14. d. 25. Rom. 1. a. 1. Exod. 1. a. 1. Exo. 15. c. 16. 14. c. 22. f. 29. Exo. 16. a. 2. Iosue 14 a. 1. Iud. 3. b 9. 1. Reg. 8. a. 5. 1. Reg. 9 b. 16. c. 17. 10 a. 1. 1. Reg. 16. a. 1. c. 13. Psal. 88. c. 21. Isaia 11. a 1. Matt. 3 a 1. Marc. 1. a. 2. Lucæ 3. a 3. Ioh. 1. c. 20. Matt. 3. c 11. Marc. 1. a 7. Luc. 3. d. 16. Ioh. 1. d. 27. Matt. 27. c. 20. c. 22. Mar. 15. b. 13. Luc. 23. c. 21. e. 23. Ioh. 19. a 6. Matt. 28. a 6. Mar. 16. b 6. Lu. 24. a. Ioh. 20. a 1. 10. c. 19. Psalm. 2. b. 7. Heb. 1. b 5. & 5. b. 5. Isa. 55 a 3.

dicit: | Non dabis Sanctum tuum videre corruptionem. ℣ Dauid enim in sua generatione cum administrasset, voluntati Dei | dormiuit; & appositus est ad patres suos, & vidit corruptionem. ℣ Quem vero Deus suscitauit a mortuis, nō vidit corruptionem. ℣ Notum igitur sit vobis, viri fratres, quia per hūc vobis remissio peccatorum annunciatur, & ab omnibus quibus non potuistis in lege Moysi iustificari. ℣ In hoc omnis qui credit, iustificatur. ℣ Videte ergo ne superueniat vobis quod dictum est in prophetis, ℣| Videte contemptores, & admiramini, & disperdimini, quia opus operor ego in diebus vestris, opus quod non credetis, si quis enarrauerit vobis. ℣ Exeuntibus autem illis rogabant vt sequenti sabbato loquerentur sibi verba hęc. ℣ Cumque dimissa esset synagoga secuti sunt multi Iudæorum, & colentium aduenarum Paulum & Barnabam: qui loquentes suadebant eis vt permanerent in gratia Dei. ℣ Sequenti vero sabbato, pene vniuersa ciuitas conuenit audire verbum Dei. ℣ Videntes autē turbas Iudæi repleti sunt zelo, & contradicebant his quæ a Paulo dicebantur, blasphemantes. ℣ Tunc constanter Paulus & Barnabas dixerunt: Vobis oportebat primum loqui verbum Dei: sed quoniam repellitis illud, & indignos vos iudicatis æternæ vitæ: ecce conuertimur ad Gentes. ℣ Sic enim præcepit nobis Dominus, | Posui te in lucem Gentium, vt sis in salutem vsque ad extremum terræ. ℣ Audientes autem Gentes gauisæ sunt, & glorificabant verbum Domini; & crediderunt quotquot erant præordinati ad vitam æternam. ℣ Disseminabatur autem verbum Domini per vniuersam regionem. ℣ Iudæi autem concitauerunt mulieres religiosas & honestas, & primos ciuitatis, & excitauerunt persecutionem in Paulum & Barnabam: & eiecerunt eos de finibus suis. ℣| At illi excusso puluere pedum in eos, venerunt Iconium. ℣ Discipuli quoque replebantur gaudio & Spiritu sancto.

(Margin: 36 F 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 G 47 48 49 50 51 52; Psal. 15 b.19. Sup. 2. e 31. 3. Reg. 2 b.10. | Hab. 1. b.5. | Isai. 46. b.6. | Mat. 10 b.14. Marc. 6. b.11. Luc. 9. a 5.)

CAPVT XIIII.

1 A Factum est autē Iconij vt simul introirent in synagogam Iudæorum, & loquerentur ita vt crederet Iudæorum, & Græcorum copiosa multitudo. ℣ Qui vero increduli fuerunt Iudæi, suscitauerunt, & ad iracundiam concitauerunt animas Gentium aduersus fratres. ℣ Multo igitur tempore demorati sunt fiducialiter agentes in Domino, testimonium perhibente verbo gratiæ suæ, dante signa & prodigia fieri per manus eorum. ℣ Diuisa est autem multitudo ciuitatis: & quidam quidem erant cum Iudæis, quidam vero cum Apostolis. ℣ Cum autem factus esset impetus Gentilium, & Iudæorum cum principibus suis, vt contumelijs afficerent, & lapidarent eos, ℣ intelligentes confugerunt ad ciuitates Lycaoniæ Lystrā, & Derben, & vniuersam in circuitu regionem, & ibi euangelizantes erant. ℣ Et quidam vir Lystris infirmus pedibus sedebat, claudus ex vtero matris suæ: qui nunquam ambulauerat. ℣ Hic audiuit Paulum loquentem. Qui intuitus eum: & videns quia fidem haberet vt saluus fieret, ℣ dixit magna voce: Surge super pedes tuos rectus. Et exiliuit; & ambulabat. ℣ Turbæ autem cum vidissent quod fecerat Paulus, leuauerunt vocem suam Lycaonice, dicentes: Dij similes facti hominibus, descenderunt ad nos. ℣ Et vocabant Barnabam Iouem, Paulum vero Mercurium, quoniam ipse erat dux verbi. ℣ Sacerdos quoq; Iouis qui erat ante ciuitatem, tauros & coronas ante ianuas afferens, cum populis uolebat sacrificare. ℣ Quod vbi audierunt Apostoli Barnabas et Paulus conscissis tunicis suis exilierunt in turbas, clamantes, ℣ & dicentes: Viri, quid hæc facitis? & nos mortales sumus similes vobis homines, annunciantes vobis ab his uanis conuerti ad Deum viuum | qui fecit cœlum, & terram, & mare, & omnia quæ in eis sunt. ℣ qui in præteritis generationibus | dimisit omnes gentes ingredi vias suas. ℣ Et quidem nō sine testimonio semetipsum reliquit, benefaciens de cœlo, dans pluuias, & tempora fructifera, implens cibo, & lætitia corda nostra. ℣ Et hæc dicentes, vix sedauerunt turbas, ne sibi immolarent. ℣ Superuenerunt autem quidam ab Antiochia & Iconio Iudæi, & persuasis turbis, | lapidantesque Paulum, traxerunt extra ciuitatem existimantes eum mortuum esse. ℣ Circundantibus autem eum discipulis, surgens intrauit ciuitatem, & postera die profectus est cum Barnaba in Derben. Cumque euangelizassent ciuitati illi, & docuissent multos, reuersi sunt Lystram & Iconium, & Antiochiam: ℣ confirmantes animas discipulorum, exhortantesque vt permanerent in fide, & quoniam per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei. ℣ Et cum constituissent illis per singulas ecclesias presbyteros, & orassent cum ieiunationibus, commendauerunt eos Domino, in quem crediderunt. ℣ Transeuntesque Pisidiam, venerunt in Pamphyliam. ℣ Et loquentes verbum Domini in Perge, descēderunt in Attaliam ℣| & inde nauigauerunt Antiochiam, vnde erant traditi gratie Dei in opus quod compleuerunt. Cum autem venissent, & congregassent ecclesiam, ℣ retulerunt quanta fecisset Deus cum illis, & quia aperuisset Gentibus ostium fidei. ℣ Morati sunt autem tempus nō modicum cum discipulis.

(Margin: 2 3 3 5 B 6 7 8 9 10 11 12 13 C 14 15 16 17 18 19 D 20 21 22 23 24 25 26 27; | Psalm. 145. a 6. Apo. 14. b.7. Psal 8. c 13. | 2. Cor. 11 f. 24. 25. | Sup. 13. a.1.)

CAPVT XV.

1 A Et quidā descendentes de Iudæa, docebant fratres: | Quia nisi circundamini secundum morē Moysi, non potestis saluari. ℣ Facta ergo seditione non minima Paulo, & Barnabæ aduersus illos, statuerunt vt ascenderent Paulus, & Barnabas, & quidam alij ex alijs ad Apostolos, & presbyteros in Ierusalem, super hac quæstione. ℣ Illi ergo deducti ab ecclesia, pertransibant Phœnicen, & Samariam narrantes conuersionem Gentium: & faciebant gaudiū magnum omnibus fratribus. ℣ Cum autē venissent Ierosolymam, suscepti sunt ab ecclesia, & ab Apostolis, & senioribus, annunciantes quanta Deus fecisset cum illis. ℣ Surrexerunt autem quidam de hęresi Pharisæorum, qui crediderunt, dicentes: Quia oportet circuncidi eos, præcipere quoq; seruare legē Moysi. ℣ Conueneruntque Apostoli, & seniores videre de verbo hoc. ℣ Cum autem magna conquisitio fieret, surgens Petrus dixit ad eos: | Viri fratres, vos scitis quoniam ab antiquis diebus Deus in nobis elegit, per os meum audire Gentes verbum Euangelij, &

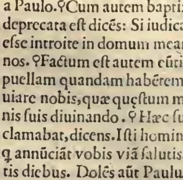
cre-

(Margin: 2 3 4 5 B 6 7; | Gala. 5. a.1. | Sup 10. b.20.)

8 credere. ¶Et qui nouit corda Deus, testimonium per-
9 hibuit, dãs illis Spiritum sanctum, sicut & nobis: ¶ & nihil discreuit inter nos, & illos, fide purificans corda (Sup. 10. g. 45.)
10 eorum. ¶ Nunc ergo quid tentatis Deum, imponere iugum super ceruices discipulorum quod neq; patres
11 nostri, neq; nos portare potuimus? ¶Sed per gratiam
C Domini Iesu Christi credimus saluari, quemadmodũ
12 & illi. ¶Tacuit autem omnis multitudo, & audiebant Barnabam, & Paulum narrantes quanta Deus fecis-
13 set signa, & ꝓdigia in Gentibus per eos. ¶ Et postquã tacuerunt, respondit Iacobus, dicens: Viri fratres au-
14 dite me. ¶ Simon narrauit quemadmodum primum Deus visitauit sumere ex Gẽtibus populum nomini
15 suo. ¶ Et huic concordant verba prophetarum, sicut
16 scriptum est. ¶Post hęc reuertar, & reędificabo tabernaculum Dauid, quod decidit, & diruta eius reædifi- (Amos 9. c. 11.)
17 cabo, & erigam illud: ¶vt requirant cæteri hominum
D Dominum, & omnes gentes super quas inuocatum
18 est nomen meum, dicit Dominus faciens hæc. ¶ Notũ
19 a seculo est Domino opus suum. ¶ Propter quod ego iudico, nõ inquietari eos qui ex Gentibus conuertun-
20 tur ad Deum, ¶ sed scribere ad eos, vt abstineant se a cõtaminationibus simulachrorum, & fornicationis, (Inf. c. 29. 21. d. 25.)
21 & suffocatis, & sanguine. ¶ Moyses enim a temporibus antiquis habet in singulis ciuitatibus qui eum p̃dicent in synagogis, vbi per omne sabbatum legitur.
22 ¶Tunc placuit Apostolis, & senioribus cum omni Ecclesia, eligere viros ex eis, & mittere Antiochiam cũ Paulo, & Barnaba, Iudam qui cognominabatur Bar-
23 sabas, & Silam, viros primos in fratribus, ¶scribentes per manus eorum. APOSTOLI, & seniores fratres his qui sunt Antiochiæ, & Syriæ, & Ciliciæ fratribus ex Gentibus, salutem. Quoniam audiuimus,
24 ¶ quia quidam ex nobis exeuntes, turbauerunt vos
E verbis, euertentes animas vestras, quibus non man-
25 dauimus: ¶placuit nobis collectis in vnum eligere viros, & mittere ad vos cum charissimis nostris Barna-
26 ba, & Paulo, ¶ hominibus qui tradiderũt animas suas
27 pro nomine Domini Nostri Iesu Christi. ¶Misimus ergo Iudam, & Silam, qui & ipsi vobis verbis referent
28 eadem. ¶ Visum est enim Spiritui sancto, & nobis nihil vltra imponere vobis oneris quã hæc necessaria,
29 vt abstineatis vos ab immolatis simulachrorũ, ¶& sãguine, & suffocato, & fornicatione, a q̃bus custodien- (Sup. 15. d. 20. Inf. 21. e 25.)
30 tes vos bene agetis. Valete. ¶ Illi ergo dimissi descen-
F derunt Antiochiam: & cõgregata multitudine tradi-
31 derunt epistolam. ¶ Quam cum legissent gauisi sunt
32 sup cõsolatione. ¶Iudas aũt, & Silas, & ipsi cum essent prophetę, verbo plurimo consolati sunt fratres, & cõ-
33 firmauerunt. ¶ Facto aũt ibi aliquanto tẽpore, dimissi sunt cum pace a fratribus ad eos qui miserant illos.
34 ¶ Visum est autem Silæ ibi remanere: Iudas aũt solus
35 abijt Ierusalẽ. ¶ Paulus aũt, & Barnabas demorabantur Antiochiæ, docentes, & euangelizantes cum alijs
36 pluribus verbum Domini. ¶ Post aliquot autem dies
G dixit ad Barnabam Paulus: Reuertẽtes visitemus fratres ꝑ vniuersas ciuitates, in q̃bus prędicauimus ver-
37 bum Dñi quomodo se habeant. ¶Barnabas aũt volebat secũ assumere, & Iohãnem qui cognominabatur
38 Marcus. ¶Paulus autẽ rogabat eum (vt qui discessisset ab eis de Pamphylia, & non isset cum eis in opus) nõ
39 debere recipi. ¶ Facta est autẽ dissensio, ita vt discederent ab inuicem, & Barnabas quidẽ assumpto Marco
40 nauigaret Cyprum. ¶Paulus vero electo Sila ꝓfectus
41 est, traditus gratiæ Dei a fratribus. ¶ Perambulabat aũt Syriam, & Ciliciam, confirmans Ecclesias: præcipiens custodire præcepta Apostolorum, & seniorum.

CAPVT XVI.

1 A PEruenit aũt Derben, & Lystram. Et ecce discipulus quidam erat ibi noĩe Timotheus, filius
2 mulieris Iudææ fidelis, patre Gẽtili. ¶Huic testimoniũ bonum reddebant q̃ in Lystris erãt, & Ico-
3 nio fratres. ¶ Hũc voluit Paulus secum ꝓficisci, & assumens circuncidit eum propter Iudęos, q̃ erant in illis locis. Sciebant enim oẽs ꝙ pater eius erat Gentilis.
4 ¶Cũ aũt pertransirẽt ciuitates, tradebant eis custodire dogmata, q̃ erãt decreta ab Apostolis, & senioribus,
5 q̃ erãnt Ierosolymis. ¶Et Ecclesiæ q̃dem cõfirmaban-
6 tur fide, & abundabant numero quotidie. ¶Transeuntes aũt Phrigiam, & Galatię regionẽ vetati sunt a Spi-
7 ritu sancto loqui verbum Dei in Asia. ¶ Cũ venissent
B aũt in Mysiam, tentabant ire in Bithyniã, & nõ ꝑmi-
8 sit eos Spiritus Iesu. ¶Cum aũt ptransissent Mysiã, de-
9 scenderunt Troadem: ¶& visio ꝑ noctem Paulo ostensa est. Vir Macedo quidam erat stãs, & deprecans eũ,
10 & dicens: Transiens in Macedoniam adiuua nos. ¶Vt autem visum vidit, statim q̃siuimus ꝓficisci in Macedoniam, certi facti ꝙ vocasset nos Deus euangelizare
11 eis. ¶ Nauigantes autẽ a Troade recto cursu venimus
12 Samothraciam, & sequenti die Neapolim: ¶ & inde Philippos: quæ est prima partis Macedoniæ ciuitas Colonia. Eramus autem in hac vrbe diebus aliquot
13 conferentes. ¶ Die autem sabbatorum egressi sumus
C foras portam iuxta flumen, vbi videbatur oratio esse: & sedentes loquebamur mulieribus quæ conue-
14 nerant. ¶Et quædam mulier nomine Lydia purpuraria ciuitatis Thyatirenorum, colens Deum, audiuit: cuius Dñs aperuit cor intendere his quæ dicebantur
15 a Paulo. ¶Cum autem baptizata esset, & domus eius, deprecata est dicẽs: Si iudicastis me fidelem Domino esse introite in domum meam, & manete: & coegit
16 nos. ¶Factum est autem eũtibus nobis ad orationem, puellam quandam habẽtem spiritum pythonem obuiare nobis, quæ quęstum magnum præstabat domi-
17 nis suis diuinando. ¶ Hæc subsecuta Paulum, & nos clamabat, dicens. Isti homines serui Dei excelsi sunt,
18 q̃ annũciãt vobis viã salutis. ¶Hoc aũt faciebat mul-
D tis diebus. Dolẽs aũt Paulus, & cõuersus, spiritui dixit: Pręcipio tibi in nomine Iesu Christi exire ab ea. Et exijt eadẽ hora.

19 ¶Videntes autẽ Domini eius, quia exiuit spes quęstus eorũ, apprehẽdentes Paulum, & Silam perduxerunt in forum ad principes:
20 ¶ & offerentes eos magistratibus dixerũt: Hi homines cõturbant ciuitatem nostram, cum
21 sint Iudæi: ¶ & annunciant morem quem non licet nobis suscipere, neque facere cum simus Romani.
22 ¶ Et cucurrit plebs aduersus eos, & magistratus scis-
23 sis tunicis eorum, iusserunt eos virgis cædi. ¶ Et cum multas plagas eis imposuissent, miserunt eos in carcerem, præcipientes custodi, vt diligenter custodi-

1.Thes.2 a.2. Philip.1. c.13.d.19

24 ret eos. ¶ Qui cum tale præceptum accepisset misit eos E in interiorem carcerem, & pedes eorũ strinxit ligno. 25 ¶ Media autem nocte Paulus, & Silas orantes, laudabant Deum. Et audiebant eos qui in custodia erant. 26 ¶ Subito vero terræmotus factus est magnus, ita vt mouerentur fundamenta carceris: Et statim aperta sunt 27 omnia ostia: & vniuersorũ vincula soluta sunt. ¶ Expergefactus aũt custos carceris, & vidẽs ianuas apertas carceris, euaginato gladio volebat se interficere, 28 æstimans fugisse vinctos. ¶ Clamauit aũt Paulus voce magna, dicens: Nihil tibi mali feceris; vniuersi enim 29 hic sumus. ¶ Petitoque lumine introgressus est, & tre- 30 mefactus procidit Paulo, & Silæ ad pedes: ¶ & producens eos foras, ait: Domini quid me oportet facere, vt 31 saluus fiam? ¶ At illi dixerũt: Crede in Dominum Ie- F sum: & saluus eris tu, & domus tua. ¶ Et locuti sunt ei 32 verbum Dñi cum oĩbus qui erant in domo eius. ¶ Et 33 tollens eos in illa hora noctis lauit plagas eorum: & baptizatus est ipse, & omnis domus eius continuo. 34 ¶ Cumq; perduxisset eos in domum suã, apposuit eis mensam, & lætatus est cum omni domo sua credens 35 Deo: ¶ Et cum dies factus esset, miserunt magistratus 36 lictores, dicentes: Dimitte homines illos: ¶ Nunciauit autem custos carceris verba hæc Paulo: Quia miserunt magistratus, vt dimittamini: nunc igitur exeun- 37 tes, ite in pace: ¶ Paulus autem dixit eis: Cæsos nos pu G blice, indemnatos, homines Romanos miserũt in carcerem, & nunc occulte nos eijciunt? Non ita: sed ve- 38 niant, ¶ & ipsi nos eijciant. Nunciauerunt autem magistratibus lictores verba hæc. Timueruntque audito 39 quod Romani essent, ¶ & venientes deprecati sunt eos, 40 & educentes rogabant, vt egrederẽtur de vrbe. ¶ Exeuntes autem de carcere, introierunt ad Lydiam: & visis fratribus consolati sunt eos, & profecti sunt.

CAPVT XVII.

1 A CVm autem perambulassent Amphipolim, & Apolloniam, venerunt Thessalonicam, vbi 2 erat synagoga Iudæorum, ¶ Secundum consuetudinem autem Paulus introiuit ad eos: & per sab- 3 bata tria disserebat eis de scripturis: ¶ adaperiẽs, & insinuans quia Christum oportuit pati, & resurgere a mortuis: & quia hic est Iesus Christus, quem ego an- 4 nuncio vobis. ¶ Et quidam ex eis crediderũt, & adiuncti sunt Paulo, & Silæ, & de colentibus Gentilibusq; multitudo magna, & mulieres nobiles non paucæ. 5 ¶ Zelantes autem Iudæi assumentesq; de vulgo viros B quosdam malos, & turba facta, cõcitauerunt ciuitatem: & assistentes domui Iasonis, quærebant eos pro- 6 ducere in populum. ¶ Et cum non inuenissent eos, trahebant Iasonẽ, & quosdã fratres, ad principes ciuitatis, clamantes: Quoniam hi qui orbem concitant, & 7 huc venerunt, ¶ quos suscepit Iason, & hi omnes contra decreta Cæsaris faciunt, regem alium dicentes es- 8 se Iesum. ¶ Cõcitauerunt autem plebem, & principes 9 ciuitatis audientes hęc. ¶ Et accepta satisfactione a Ia- 10 sone, & a cæteris dimiserunt eos. ¶ Fratres vero con- C festim per noctem dimiserunt Paulum, & Silam in Berœam. Qui cum venissent, in synagogam Iudæo- 11 rum introierunt. ¶ Hi autem erant nobiliores eorum, qui sunt Thessalonicæ, qui susceperunt verbum cum omni auiditate, quotidie scrutantes scripturas, si hæc 12 ita se haberent: ¶ Et multi quidem crediderunt ex eis, & mulierum Gẽtilium honestarum, & viri nõ pauci.

13 ¶ Cum autem cognouissent in Thessalonica Iudæi, q a & Berœæ prædicatum est a Paulo verbum Dei, venerunt & illuc, cõmouentes, & turbantes multitudi- 14 nem. ¶ Statimque tunc Paulum dimiserunt fratres, vt iret vsq; ad mare: Silas autem, & Timotheus reman- 15 serunt ibi. ¶ Qui autem deducebant Paulum, perdu- D xerunt eum vsq; Athenas, & accepto mandato ab eo ad Silam, & Timotheum, vt quam celeriter venirent 16 ad illum: profecti sunt. ¶ Paulus autem cum Athenis eos expectaret, incitabatur spiritus eius in ipso, vidẽs 17 idololatriæ deditam ciuitatem. ¶ Disputabat igitur in synagoga cum Iudæis, & colentibus, & in foro, per 18 omnes dies ad eos qui aderãt. ¶ Quidam autem Epicurei, & Stoici philosophi disserebant cum eo, & quidam dicebant: Quid vult semini verbius hic dicere? Alij vero: Nouorum dæmoniorum videtur annunciator esse: quia Iesum & resurrectionem annuncia- 19 bat eis. ¶ Et apprehensum eum ad Areopagum duxe- E runt, dicentes: Possumus scire quæ est hæc noua, quæ 20 a te dicitur, doctrina? ¶ noua enim quædam infers auribus nostris. Volumus ergo scire quidnã velint hæc 21 esse. ¶ (Athenienses autem omnes, & aduenæ hospites, ad nihil aliud vacabant, nisi aut dicere, aut audi- 22 re aliqd noui.) ¶ Stans autem Paulus in medio Areopagi, ait: Viri Athenienses, per omnia quasi supersti- 23 tiosiores vos video. ¶ Præteriens enim, & videns simulachra vestra, inueni & aram in qua scriptũ erat, IGNOTO DEO. Quod ergo ignorantes colitis, hoc 24 ego annuncio vobis. ¶ | Deus qui fecit mundum, & F omnia quæ in eo sunt, hic cœli, & terræ cum sit Do- 25 minus, | non in manufactis templis habitat, ¶ nec manibus humanis colitur, indigens aliquo, cum ipse det 26 omnibus vitam, & inspirationem, & omnia: ¶ fecitque ex vno omne genus hominum, inhabitare super vniuersam faciem terræ, definiens statuta tempora, 27 & terminos habitationis eorum, ¶ quærere Deum si forte attrectent eum, aut inueniant, quamuis non 28 longe sit ab vnoquoque nostrum. ¶ In ipso enim viuimus, & mouemur, & sumus, sicut & quidam vestrorum Poetarum dixerunt. | Ipsius enim, & genus su- 29 mus. ¶ Genus ergo cum simus Dei, non debemus ęstimare auro, aut argento, aut lapidi, sculpturæ artis, & 30 cogitationis hominis: Diuinum esse simile. ¶ Et tem- G pora qdem huius ignorantiæ despiciens Deus, nunc annunciat hominibus, vt omnes vbique pœniten- 31 tiam agant, ¶ eo quod statuit diem in quo iudicaturus est orbem in ęquitate, in viro in quo statuit, fidem 32 præbens omnibus, suscitans eum a mortuis. ¶ Cum audissent autem resurrectionem mortuorum, qdam quidem irridebant, quidam vero dixerunt: Audie- 33 mus te de hoc iterum. ¶ Sic Paulus exiuit de medio 34 eorum: ¶ Quidam vero viri adhærentes ei, crediderunt: in quibus & Dionysius Areopagita, & mulier nomine Damaris, & alij cum eis.

Genes. 1. a. 1. Sup. 7. f. 48. Aratus. Isai. 40. d 18.

CAPVT XVIII.

1 A POst hęc egressus ab Athenis, venit Corinthum: ¶ & inueniẽs quendam Iudæum, noĩe Aqlam, 2 Ponticum genere, q nup venerat ab Italia, & Priscillam vxorẽ eius (eo q pcepisset Claudius disce- 3 dere oẽs Iudęos a Roma,) accessit ad eos. ¶ Et q a eiusdem erat artis, manebat apud eos, & operabaẽ (erant 4 aũt scenofactoriæ artis.) ¶ Et disputabat in synagoga per omne sabbatum, interponens nomen Dñi Iesu,

5 suadebatque Iudæis,& Græcis.⁋Cum venissent autē
B de Macedonia Silas, & Timotheus, instabat verbo
6 Paulus,testificans Iudęis esse Christum Iesum,⁋Contradicentibus autem eis, & blasphemantibus, excutiens vestimenta sua, dixit ad eos: Sanguis vester super caput vestrum:mundus ego,ex hoc ad Gētes va-
7 dam.⁋et migrans inde,intrauit in domum cuiusdam nomine Titi Iusti,colentis Deum, cuius domus erat
8 coniuncta synagogæ. ⁋ Crispus autem archisynagogus credidit Domino, cum omni domo sua: & multi
C Corinthiorum audientes credebant, & baptizaban-
9 tur.⁋Dixit autem Dominus noctę per visionem Pau
10 lo: Noli timere,sed loquere, & ne taceas, ⁋ propter quod ego sum tecum:& nemo apponetur tibi,vt noceat te:quoniam populus est mihi multus in hac ciui
11 tate.⁋Sedit autem ibi annum,& sex menses,docēs a-
12 pud eos verbum Dei. ⁋ Gallione autem proconsule Achaiæ,insurrexerunt vno animo Iudæi in Paulum,
13 & adduxerunt eum ad tribunal,⁋dicentes: Quia con
D tra legem hic persuadet hominibus colere Deum.⁋in
14 cipiente autem Paulo aperire os, dixit Gallio ad Iudæos: Si quidem esset iniquum aliquid, aut facinus
15 pessimum o viri Iudæi,recte vos sustinerem:⁋ si vero quæstiones sunt de verbo,& nominibus, & legis ve-
16 stræ,vos ipsi videritis:Iudex ego horum nolo esse.⁋et
17 minauit eos a tribunali.⁋Apprehendentes autem omnes Sosthenem principem synagogæ, percutiebant eum ante tribunal & nihil eorum Gallioni curę erat.
18 ⁋Paulus vero cum adhuc sustinuisset dies multos,fra
E tribus valefaciens,nauigauit Syriam,(& cum eo Priscilla,& Aquila,)qui sibi| totonderat in Cenchris ca-
19 put,habebat enim votum. ⁋ Deuenitque Ephesum, & illos ibi reliquit. Ipse vero ingressus synagogam,
20 disputabat cum Iudæis. ⁋ Rogantibus autem eis,vt
21 ampliori tempore maneret,non consensit,⁋ sed valefaciens,& dicens:Iterum reuertar ad vos, Deo volen
22 te:ꝓfectus est ab Epheso. ⁋Et descendens Cęsaream,
F ascendit, & salutauit ecclesiam, & descendit Antio-
23 chiam.⁋ Et facto ibi aliquanto tempore profectus est perambulans ex ordine Galatiam regionem & Phry
24 giam,confirmans omnes discipulos. ⁋ Iudæus autem quidam, Apollo nomine, Alexandrinus genere, vir
25 eloquens deuenit Ephesum,potens in scripturis.⁋hic erat edoctus viam Domini: & feruens spiritu loquebatur, & docebat diligenter ea quæ sunt Iesu, sciens
26 tantum baptisma Iohannis.⁋ Hic ergo cœpit fiducia-
G liter agere in synagoga. Quem cum audissent Priscilla,& Aquila,assumpserunt eum,& diligentius ex
27 posuerunt ei viam Domini. ⁋ Cum autem vellet ire Achaiam,exhortati fratres,scripserunt discipulis, vt susciperent eum. Qui cum venisset,contulit multum
28 his,qui crediderant. ⁋ Vehementer enim Iudæos reuincebat publice,ostendens per scripturas, esse Christum Iesum.

Nu.6.c. c.18. Inf.21.d d.24.

CAPVT XIX.

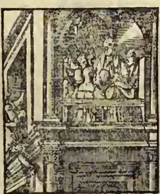
1 A FActum est autem cum Apollo esset Corinthi, vt Paulus peragratis superioribus partibus veniret Ephesum, & inueniret quosdā discipulos,
2 ⁋dixitque ad eos:Si Spiritum sanctum accepistis credentes?At illi dixerunt ad eum:Sed neque si Spiritus
3 sanctus est,audiuimus.⁋ Ille vero ait:in quo ergo ba-
4 ptizati estis. Qui dixerūt:In Iohānis baptismate.⁋Dixit aūt Paulus:| Iohānes baptizauit baptismo pęnitētiæ populum,dicens: In eum qui venturus esset p
5 ipsum, vt crederent,hoc est,in Iesum.⁋His auditis,
6 ptizati sunt in nomine Domini Iesu.⁋ Et cum imp
 (p)osuisset illis manus Paulus, venit Spiritus sanctus
B per eos,& loquebantur linguis,& prophetabant.⁋
7 rant autem omnes viri fere duodecim.⁋ Introgress
8 autem synagogam, cum fiducia loquebatur per tr
9 menses,disputans & suadens de regno Dei.⁋Cum a tem quidam indurarentur,& non crederent,maled centes viam Domini coram multitudine, disceder ab eis, segregauit discipulos, quotidie disputans i
10 schola tyranni cuiusdam.⁋Hoc autem factum est pe biennium,ita vt omnes qui habitabant in Asia, auc
11 rent verbum Domini Iudæi,atque Gentiles.⁋Virtu tesque non quaslibet faciebat Deus per manum Pa
12 li:⁋ita vt etiam super languidos deferrentur a corpo re eius sudaria, & semicinctia, & recedebant ab e
13 languores,& spiritus nequam egrediebantur.⁋Tent
C uerunt aut quidam, & de circumeuntibus Iudæis e xorcistis, inuocare super eos, qui habebant spiritu malos,nomen Domini Iesu,dicentes:Adiuro vos pe
14 Iesum quem Paulus prędicat.⁋Erant autem quidar Iudæi Sceuæ principis sacerdotum septem filij, qu
15 hoc faciebant.⁋Respondens autem spiritus nequam dixit eis,Iesum noui, & Paulum scio: vos autem qu
16 estis?⁋Et insiliens in eos homo in quo erat dæmoni pessimum,& dn̄atus amborum, inualuit contra eos
17 ita vt nudi & vulnerati effugerent de domo illa.⁋ho autem notum factum est omnibus Iudæis,atque Gē tilibus,qui habitabant Ephesi: & cecidit timor supe omnes illos,& magnificabatur nomen Domini Iesu
18 ⁋Multique credentium veniebant confitentes,& an-
D nunciantes actus suos.⁋ Multi autem ex eis, qui fue-
19 rant curiosa sectati,contulerunt libros, & combusserunt coram omnibus,& computatis pretijs illorum inuenerūt pecuniam denariorum quinquaginta mil-
20 lium, ⁋ Ita fortiter crescebat verbum Dei,& confir-
21 mabatur.⁋his autem expletis proposuit Paulus in spiritu,transita Macedonia,& Achaia ire Ierosolymam dicens: Quoniam postquam fuero ibi, oportet me &
22 Romam videre.⁋Mittens autem in Macedoniā duos ex ministrantibus sibi: Timotheum,& Erastum, ipse
23 remansit ad tempus in Asia.⁋Facta est autem illo tē-
24 pore turbatio non minima de via Domini.⁋ Deme-
E trius enim quidam nomine argentarius,faciens ædes argenteas Dianæ, præstabat artificibus non modicū
25 quęstum:⁋quos conuocans, & eos qui huiusmodi erant opifices,dixit:Viri,scitis quia de hoc artificio est
26 nobis acquisitio:⁋& videtis,& auditis,quia non solum Ephesi,sed pene totius Asiæ, Paulus hic suadens auertit multam turbam,dicens: Quoniam non sunt
27 dij qui manibus fiunt. ⁋ Non solum autem hæc periclitabitur nobis pars in redargutionem venire, sed & magnę Dianę,tēplum in nihilum reputabitur,sed & destrui incipiet maiestas eius,quam tota Asia et or
28 bis colit. ⁋His auditis repleti sunt ira, & exclamaue-
29 rūt,dicentes: Magna Diana Ephesiorum.⁋ Et imple-
F ta est ciuitas confusione,& impetum fecerunt vno animo in theatrum, rapto Gaio & Aristarcho Mace-
30 donibus comitibus Pauli. ⁋ Paulo autem volente in-
31 trare in populum,non permiserunt discipuli. ⁋ Quidam autem & de Asiæ principibus qui erant amici eius,miserunt ad eum,rogātes ne se daret in theatrū:
32 ⁋alij autem aliud clamabāt. Erat enim ecclesia con-

Mat.3.c. 15.

fuſa: & plures neſciebant qua ex cauſa conueniſſent.
33 ¶De turba autem detraxerunt Alexandrum, propellentibus cum Iudæis. Alexander autem manu ſilẽtio
34 poſtulato, volebat reddere rationem populo. ¶Quem vt cognouerunt Iudæum eſſe, vox facta vna eſt omnium, quaſi per horas duas clamantium: Magna Dia
35 na Epheſiorum. ¶Et cum ſedaſſet Scriba turbas, dixit: Viri Epheſij, quis enim eſt hominum, qui neſciat E-
36 pheſiorum ciuitatem cultricem eſſe magnæ Dianæ,
G Iouiſque prolis? ¶Cum ergo his contradici nõ poſſit,
37 oportet vos ſedatos eſſe, & nihil temere agere. ¶Adduxiſtis enim homines iſtos, neque ſacrilegos, neque
38 blaſphemantes deam veſtram. ¶Quod ſi Demetrius, & qui cum eo ſunt artifices, habẽt aduerſus aliquem cauſam, conuentus forenſes aguntur, & proconſules
39 ſunt, accuſent inuicem. ¶Si quid autem alterius rei
40 quęritis; in legitima eccleſia poterit abſolui. ¶Nam & periclitamur argui ſeditionis hodiernæ: cum nullus obnoxius ſit (de quo poſſimus reddere rationem) concurſus iſtius. Et cum hæc dixiſſet, dimiſit eccleſiam.

CAPVT XX.

1 A POſtquam autem ceſſauit tumultus, vocatis Paulus diſcipulis, & exhortatus eos, valedixit, &
2 profectus eſt vt iret in Macedoniam. ¶Cum autem perambulaſſet partes illas, et exhortatus eos fuiſ-
3 ſet multo ſermone, venit ad Græciam. ¶Vbi cùm feciſſet menſes tres, factæ ſunt illi inſidiæ a Iudæis nauigaturo in Syriam: habuitque conſilium vt reuerte-
4 retur per Macedoniam. ¶Comitatus eſt autem eum Sopater Pyrri Berœenſis: Theſſalonicenſium vero Ariſtarchus, & Secundus, & Gaius Derbeus & Timo-
5 theus: Aſiani vero Tychicus & Trophimus. ¶Hi cũ
6 præceſſiſſent, ſuſtinuerunt nos Troade: ¶nos vero na-
B uigauimus poſt dies Azymorum a Philippis & venimus ad eos Troadem in diebus quinque, vbi demora
7 ti ſumus diebus ſeptem. ¶Vna autem Sabbati cum conueniſſemus ad frangendum panem, Paulus diſputabat cum eis profecturus in craſtinum, protraxitque
8 ſermonem vſque in mediam noctem. ¶Erant autem lampades copioſæ in cœnaculo vbi eramus congre-
9 gati. ¶Sedens autẽ quidam adoleſcens nomine Euthycus ſuper feneſtram, cum mergeretur ſomno graui, diſputãte diu Paulo, ductus ſomno, cecidit de tertio cęnaculo deorſum, & ſublatus eſt mortu9.

10 C ¶Ad quem cum deſcendiſſet Paulus, incubuit ſuper eum: & complexus, dixit: Nolite turba
11 ri, anima enim ipſius in ipſo eſt. ¶Aſcendens autem frãgenſque panem & guſtans, ſatiſque allocutus vſ-
12 que in lucem, ſic profectus eſt. ¶Adduxerunt autem
13 puerũ viuentem, & conſolati ſunt non minime. ¶Nos autem aſcendentes nauem, nauigauimus in Aſſon, inde ſuſcepturi Paulum, ſic enim diſpoſuerat ipſe per
14 terram iter facturus. ¶Cum autem conueniſſet nos in
15 Aſſon, aſſumpto eo venimus Mitylenen. ¶Et inde nauigantes ſequenti die venimus contra Chium: & alia applicuimus Samum, & ſequenti die venimus Mile-
16 tum, ¶propoſuerat enim Paulus trãſnauigare Epheſum, ne qua mora illi fieret in Aſia. Feſtinabat enim, ſi poſſibile ſibi eſſet, vt diem Pentecoſtes faceret Iero
17 ſolymis. ¶A Mileto autem mittens Epheſum, uocauit
D maiores natu Eccleſiæ. ¶Qui cum veniſſent ad eum,
18 & ſimul eſſent, dixit eis: Vos ſcitis a prima die qua ingreſſus ſum in Aſiam, qualiter vobiſcum per omne
19 tempus fuerim, ¶ſeruiens Domino cum omni humilitate & lachrymis, & tentationibus quæ mihi accide
20 runt ex inſidijs Iudæorum. ¶quomodo nihil ſubtraxerim vtilium, quominus annunciarem vobis, & doce-
21 rem vos publice & per domos, ¶teſtificans Iudæis atque Gentilibus in Deum pœnitentiam & fidem in
22 Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum. ¶Et nunc ecce alligatus ego ſpiritu, vado in Ieruſalem, quæ in ea
23 ventura ſint mihi ignorans, ¶niſi quod Spiritus ſan-
E ctus per omnes ciuitates mihi proteſtatur, dicẽs: quoniam vincula & tribulationes Ieroſolymis me ma-
24 neat. ¶Sed nihil horum vereor, nec facio animam meam precioſiorem quam me, dummodo conſummem curſum meum, & miniſterium verbi quod accepi a Domino Ieſu, teſtificari Euangelium gratię Dei.
25 ¶Et nunc ecce ego ſcio, quia amplius non videbitis faciem meam vos omnes per quos tranſiui prędicans
26 regnum Dei. ¶Quapropter conteſtor vos hodierna
27 die, quia mundus ſum a ſanguine omnium. ¶Non enim ſubterfugi, quominus annunciarem omne conſi
28 lium Dei vobis. ¶Attendite vobis, & vniuerſo gregi, in quo vos Spiritus ſanctus poſuit epiſcopos, regere
29 eccleſiam Dei, quam acquiſiuit ſanguine ſuo. ¶Ego
F ſcio quoniam intrabunt poſt diſceſſionem meam lu-
30 pi rapaces in vos, non parcentes gregi. ¶Et ex vobiſipſis exurgent viri loquentes peruerſa, vt abducant di-
31 ſcipulos poſt ſe. ¶Propter quod vigilate, memoria retinentes, quoniam per triennium nocte, & die non ceſſaui cum lachrymis monens unumquemq; ueſtrum.
32 ¶Et nunc commendo vos Deo & verbo gratiæ ipſius, qui potens eſt ędificare, & dare hæreditatem in ſancti
33 ficatis omnibus. ¶Argentum & aurũ, aut veſtem nul-
34 lius concupiui ¶ſicut ipſi ſcitis quoniam ad ea quæ mi
G hi opus erant, & his qui mecum ſunt, miniſtrauerunt
35 manus iſtæ. ¶Omnia oſtendi vobis, quoniam ſic laborantes, oportet ſuſcipere infirmos, ac meminiſſe verbi Domini Ieſu, quoniam ipſe dixit: Beatius eſt magis
36 dare, quam accipere. ¶Et cum hæc dixiſſet, poſitis ge-
37 nibus ſuis orauit cum omnibus illis. ¶Magnus autem fletus factus eſt omnium, & procumbentes ſuper col-
38 lum Pauli, oſculabãtur eum, ¶dolẽtes maxime in verbo quod dixerat, quoniam amplius faciem eius non eſſent viſuri. Et deducebant eum ad nauem.

1. Cor. 4. c. 11. 1. Theſſ. 2. b. 9. 2 Theſ. 3 b. 8

CAPVT XXI.

1 A CVm autem factum eſſet, vt nauigaremus abſtracti ab eis, recto curſu venimus Coum, &
2 ſequenti die Rhodum, & inde Pataram. ¶Et cum inueniſſemus nauem transfretantem in Phœni-
3 cen: aſcendentes nauigauimus. ¶Cum apparuiſſemus autem Cypro, relinquentes eam ad ſiniſtram nauigauimus in Syriã, & venimus Tyrũ: ibi enim nauis ex-
4 poſitura erat onus. ¶Inuentis autem diſcipulis, manſimus ibi diebus ſeptem: qui Paulo dicebant per Spiri-
5 tũ ne aſcenderet Ieroſolymã. ¶Et expletis diebus profecti ibamus, deducentibus nos omnibus cum vxo-

ribus,& filijs, vsque foras ciuitatem,& positis geni-
6 bus in littore, orauimus. ¶ Et cum valefecissemus inui
B cem, ascendimus nauem, illi autem redierunt in sua.
7 ¶ Nos vero nauigatione expleta, a Tyro descẽdimus Ptolemaidam,& salutatis fratribus, mansimus die v-
8 na apud illos. ¶ Alia autem die profecti, venimus Cæsaream. et intrantes domum Philippi euangelistę qui
9 erat vnus de septem, mansimus apud eum. ¶ Huic au-
10 tem erant quattuor filiæ virgines prophetantes. ¶ Et cum moraremur per dies aliquot superuenit quidam
11 a Iudæa propheta nomine Agabus. ¶ Is cum venisset ad nos tulit zonam Pauli,& alligans sibi pedes & manus, dixit: Hæc dicit Spiritus sanctus. Virum cuius est zona hęc, sic alligabunt in Ierusalem Iudæi,& tradẽt
12 in manus Gentium. ¶ Quod cum audissemus, rogabamus nos,& qui loci illius erant, ne ascenderet Ierosolymam.
13 ¶ Tunc respondit Paulus, & dixit: Quid faci-
C tis flentes,& affligentes cor meum? Ego enim non solum alligari, sed & mori in Ierusalem paratus sum
14 propter nomen Domini Iesu. ¶ Et cum ei suadere non possemus, quieuimus, dicẽtes: Domini voluntas fiat.
15 ¶ Post dies autem istos præparati ascendebamus in Ie-
16 rusalem. ¶ Venerunt autem & ex discipulis a Cęsarea nobiscum, adducentes secum apud quem hospitaremur Mnasonem quendam Cyprium antiquum disci-
17 pulum. ¶ Et cum venissemus Ierosolymam, libenter
18 exceperũt nos fratres. ¶ Sequenti autem die introibat Paulus nobiscũ ad Iacobum, omnesque collecti sunt
19 seniores. ¶ Quos cum salutasset, narrabat per singula,
D quę Deus fecisset in gentibus per ministerium ipsius.
20 ¶ At illi cum audissent magnificabant Deum, dixeruntque ei: Vides frater quot millia sunt in Iudæis,
21 qui crediderunt,& omnes æmulatores sunt legis. ¶ Audierunt autem de te, quia discessionem doceas a Moyse eorum, qui per gentes sunt Iudæorum, dicens non debere eos circuncidere filios suos, neque secundum
22 consuetudinem ingredi. ¶ Quid ergo est? vtique oportet conuenire multitudinem: audient enim te superuenisse.
23 ¶ Hoc ergo fac, quod tibi dicimus: Sunt nobis vi-
24 ri quattuor, votum habentes super se. ¶ His assumptis sanctifica te cum illis, & impende in illis, | vt radant capita: & scient oẽs quia q̃ de te audierunt, falsa sunt,
25 sed ambulas & ipse custodiens legem. ¶ De his autem qui crediderunt ex gentibus nos | scripsimus, iudican-
E tes vt abstineant se ab idolis, immolato,& sanguine,
26 & suffocato,& fornicatione. ¶ Tunc Paulus assumptis viris, postera die purificatus cum illis intrauit in templum, annuncians expletionem dierum purificationis, donec offerretur pro vnoquoque eorum oblatio.
27 ¶ Dum autem septem dies consummarentur, hi qui de Asia erant Iudæi, cum vidissent eum in templo, concitauerunt omnem populum, & iniecerunt ei manus.
28 clamantes: ¶ Viri Israelitæ, adiuuate, hic est homo qui aduersus populum, & legem,& locum hunc omnes vbique docens, insuper & gentiles induxit in tem-
29 plum,& violauit sanctum locum istum. ¶ Viderant e-
F nim Trophimum Ephesium in ciuitate cum ipso, quẽ æstimauerũt quoniam in templum introduxisset Pau-
30 lus. ¶ Commotaque est ciuitas tota,& facta est concursio populi. Et apprehendentes Paulum, trahebant eũ
31 extra templum,& statim clausæ sunt ianuæ. ¶ Quærentibus autem eum occidere, nũciatum est tribuno
32 cohortis: Quia tota confunditur Ierusalem. ¶ Qui statim assumptis militibus,& cẽturionibus, decurrit ad illos: Qui cum vidissent tribunum,& milites, cessaue-
33 runt percutere Paulum. ¶ Tunc accedens tribunus apprehendit eum,& iussit eum alligari catenis duabus:
34 & interrogabat quis esset,& quid fecisset. ¶ Alij autẽ
G aliud clamabant in turba. Et cum non posset certũ co-
35 gnoscere p̃ tumultu, iussit duci eum in castra. ¶ Et cum venisset ad gradus, contigit vt portaretur a militibus
36 propter vim populi. ¶ Sequebatur enim multitudo po-
37 puli, clamans: tolle eum. ¶ Et cum cępisset induci in castra Paulus, dicit tribuno: Si licet mihi loqui aliquid
38 ad te? Qui dixit Gręce nosti? ¶ Nõne tu es Aegyptius qui ante hos dies tumultum concitasti, & eduxisti in
39 desertum quattuor milia virorum sicariorum? ¶ Et dixit ad eum Paulus | Ego homo sum quidem Iudæus a Tharso, ciliciæ non ignotæ ciuitatis municeps: Rogo
40 aũt te permitte mihi loq̃ ad populũ. ¶ Et cũ ille p̃misisset, Paulus stãs in gradibus, annuit manu ad plebẽ,& magno silẽtio facto alloquut' est lĩgua Hebręa, dicẽs:

Supr. 6. b.5 — Nu. 6. c. 18. Sup. 18. c.8. Supr. 15. d. 20. e. 29. Inf. 24 c. 18. — Iof. 26. c. 13. — Infr. 22. a.3.

CAPVT XXII.

1 Viri fratres, & patres, audite quam ad vos,
A nunc reddo rationem. ¶ Cum audissent au-
2 tem, quia Hebræa lingua loqueretur ad il-
3 los, magis præstiterunt silentium. ¶ Et dicit: Ego sum vir Iudæus, natus in Tharso Ciliciæ, nutritus autem in ista ciuitate, secus pedes Gamaliel eruditus iuxta veritatem paternæ legis, æmulator legis sicut & vos
4 omnes estis hodie: ¶ | qui hanc viam persecutus sum, vsque ad mortem, alligans & tradens in custodias
5 viros, ac mulieres, ¶ sicut princeps sacerdotum mihi testimonium reddit,& omnes maiores natu, | a q̃bus
B & epistolas accipiens ad fratres, Damascum pergebam, vt adducerem inde vinctos in Ierusalem, vt pu-
6 nirentur. ¶ | Factum est autem eunte me, & appropinquante Damasco media die, subito de cęlo circumful-
7 sit me lux copiosa: ¶ & decidens in terram, audiui vocem dicentem mihi: Saule, Saule quid me perseque-
8 ris? ¶ Ego autem respondi: Quis es Domine? Dixitq; ad me: Ego sum Iesus Nazarenus, quem tu persequeris.
9 ¶ Et qui mecum erant, lumen quidem viderunt,
C vocem autem non audierunt eius, qui loquebatur
10 mecum. ¶ Et dixi: Quid faciam Domine? Dominus autem dixit ad me, Surgens vade Damascum,& ibi
11 tibi dicetur de omnibus quæ te oporteat facere. ¶ Et cum non viderem præ claritate luminis illius, ad ma-
12 num deductus a comitibus, veni Damascum. ¶ Ananias autem quidam, vir secundum legem testimo-
13 nium habens ab omnibus habitantibus Iudęis, ¶ ve-
D niens ad me,& astans, dixit mihi. Saule frater, respi-
14 ce. ¶ Et ego eadem hora respexi in eum. At ille dixit: Deus patrum nostrorum præordinauit te, vt cognosceres voluntatem eius,& videres iustum, & audires
15 vocem ex ore eius: ¶ quia eris testis illius ad omnes
16 homines, eorum quę vidisti & audisti. ¶ Et nunc quid moraris? Exurge, & baptizare,& ablue peccata tua
17 inuocato nomine ipsius. ¶ Factum est autem reuertenti mihi in Ierusalem, & oranti in templo: fieri me in
18 stupore mentis, ¶ & videre illum dicentem mihi: Fe-
E stina,& exi velociter ex Ierusalem, quoniam non re-
19 cipient testimonium tuũ de me. ¶ Et ego dixi: Domine, ipsi sciunt quia | ego eram concludens in carcerem
20 & cędens per synagogas eos qui credebant in te: ¶ Et cum funderetur sanguis Stephani testis tui, ego | astabam & consentiebam, & custodiebam vestimẽ-

Sup. 21. g. 33. — Supra 8. a.3. — Supra 9. a.2. — Supra 9. a.3. — Supra 8. a.3. Supr. 17. g 58.

21 ta interficientium illum.⁋Et dixit ad me: Vade,quo-
21 niam ego in nationes longe mittam te. ⁋ Audiebant
F autem eum vsque ad hoc verbum,& leuauerunt vocem suam,dicentes:Tolle de terra huiusmodi: non e-
23 nim fas est eum viuere. ⁋ Vociferantibus autem eis, & proijcientibus vestimenta sua,& puluerem iactan
24 tibus in aerem, ⁋iussit tribunus induci eum in castra, & flagellis cædi, & torqueri eum: vt sciret propter
25 quam causam sic acclamarent ei. ⁋ Et cum astrinxissent eum loris,dicit astanti sibi Centurioni Paulus:Si hominem Romanum & indemnatum licet vobis fla-
26 gellare? ⁋Quo audito,Cēturio accessit ad tribunum, & nūciauit ei,dicēs:Quid acturus es? hic enim homo
27 ciuis Romanus est.⁋Accedens autem tribunus, dixit illi:Dic mihi,si tu Romanus es?At ille dixit: Etiam,
28 ⁋ Et respondit tribunus: Ego multa summa ciuilita-
G tem hanc consecutus sum. Et Paulus ait: Ego autem
29 & natus sum. ⁋ Protinus ergo discesserunt ab illo qui eum torturi erant. Tribunus quoque timuit postquam resciuit,quia ciuis Romanus esset: & quia alli-
30 gasset eum. ⁋ Postera autem die volens scire diligentius qua ex causa accusaretur a Iudæis,soluit eum,& iussit sacerdotes conuenire, & omne concilium: & producens Paulum,statuit inter illos.

CAPVT XXIII.

1 A INtendens autem in concilium Paulus, ait: Viri fratres,ego omni conscientia bona conuersatus sum ante Deum, vsque in hodiernum diem.
2 ⁋ Princeps autem sacerdotum Ananias præcepit a-
3 stantibus sibi percutere os eius. ⁋ Tunc Paulus dixit ad eum: Percutiet te Deus,paries dealbate. Et tu sedens iudicas me secundum legem,& cōtra legem iu-
4 bes me percuti? ⁋ Et qui astabant, dixerunt: Sum-
5 mum sacerdotem Dei maledicis? ⁋ Dixit autem Paulus: Nesciebam fratres, quia princeps est sacerdotum. Scriptum est enim: |Principem populi tui non
6 maledices. ⁋ Sciens autem Paulus, quia vna pars esset Sadducæorum, & altera Pharisæorum, exclamauit in concilio: Viri fratres, |ego Pharisæus sum
B filius Pharisæorum: | de spe & resurrectione mortuo-
7 rum ego iudicor. ⁋ Et cum hæc dixisset, facta est dissensio inter Pharisæos & Sadducæos, & soluta est
8 multitudo. ⁋ | Sadducæi enim dicunt non esse resurrectionem, neque angelum, neque Spiritum: Pharisæi
9 autem utraque confitentur. ⁋Factus est autem clamor magnus. Et surgentes quidam Pharisæorum, pugnabant,dicentes:Nihil mali inuenimus in homine isto:
10 quid si Spiritus locutus est ei,aut angelus? ⁋ Et cum magna dissensio facta esset,timens tribunus ne discerperetur Paulus ab ipsis, iussit milites descendere, & rapere eum de medio eorum,ac deducere eum in ca-
11 stra. ⁋Sequenti autem nocte assistens ei Dominus ait:
C Constans esto:sicut enim testificatus es de me in Ieru-
12 salem,sic te oportet & Romę testificari. ⁋Facta autem die collegerunt se quidam ex Iudæis, & deuouerunt se, dicentes, neque manducaturos, neque bibituros
13 donec occiderent Paulum. ⁋ Erant autem plus quam quadraginta viri, qui hanc coniurationem fecerant:
14 ⁋ qui accesserunt ad principes sacerdotum, & seniores, & dixerunt: Deuotione deuouimus nos nihil
15 gustaturos, donec occidamus Paulum. ⁋ Nunc ergo vos notum facite tribuno cum concilio, vt producat illum ad vos, tanquam aliquid certius cogniturí de eo. Nos vero priusquam appropiet, parati sumus
16 interficere illū. ⁋ Quod cū audisset filius sororis Pauli insidias, venit,& intrauit in castra,nūciauitq; Paulo.
17 ⁋ Vocans autem Paulus ad se vnum ex Centurioni-
D bus,ait:Adolescentem hunc perduc ad tribunum:ha-
18 bet enim aliquid indicare illi. ⁋ Et ille quidem assumens eum,duxit ad tribunum,& ait:Vinctus Paulus rogauit me hunc adolescentem perducere ad te, ha-
19 bentem aliquid loqui tibi. ⁋Apprehendens autem tribunus manum illius,secessit cum eo seorsum,& interrogauit illum: Quid est quod habes indicare mihi?
20 ⁋ Ille autem dixit: Iudæis conuenit rogare te, vt crastina die producas Paulum in concilium, quasi ali-
21 quid certius inquisituri sint de illo. ⁋Tu vero ne credideris illis, insidiantur enim ei ex eis viri amplius quā quadraginta,qui se deuouerunt non manducare, ne-
E que bibere, donec interficiant eum: & nunc parati
22 sunt,expectantes promissum tuum. ⁋Tribunus igitur dimisit adolescentem, præcipiens ne cui loqueretur
23 quoniam hæc nota sibi fecisset. ⁋ Et conuocatis duobus centurionibus dixit illis: Parate milites ducentos,vt eant vsque Cæsaream,& equites septuaginta,
24 & lancearios ducentos,a tertia hora noctis: ⁋& iumēta præparate,vt imponentes Paulum,saluum perdu-
25 cerent ad Felicem præsidem. ⁋ (Timuit enim ne forte raperent eum Iudæi, & occiderent,& ipse postea calumniam sustineret, tāquam accepturus pecuniam.)
26 ⁋ scribens epistolam continentem hæc: CLAV-
F DIVS Lysias optimo Præsidi Felici salutem. ⁋ Vi-
27 rum hunc comprehensum a Iudæis, & incipientem interfici ab eis superueniens cum exercitu eripui, co-
28 gnito,quia Romanus est: ⁋ Volensque scire causam, quam obijciebant illi, deduxi eum in concilium eo-
29 rum. ⁋ Quem inueni accusari de quæstionibus legis ipsorum: nihil vero dignum morte,aut vinculis ha-
30 bentem criminis. ⁋ Et cum mihi perlatum esset de insidijs quas parauerant illi,misi eum ad te denuncians
31 & accusatoribus,vt dicant apud te. Vale. ⁋Milites ergo,secundum pręceptum sibi assumentes Paulum,du-
32 xerunt per noctem in Antipatridem. ⁋ Et postera die dimissis equitibus,vt cum eo irent,reuersi sunt ad ca-
33 stra. ⁋Qui cum venissent Cæsaream,& tradidissent e-
G pistolam præsidi statuerunt, ante illum & Paulum.
34 ⁋Cum legisset autem & interrogasset de qua prouin-
35 cia esset:& cognoscens,quia de Cilicia: ⁋Audiam te, inquit,cum accusatores tui venerint. Iussitque in pretorio Herodis custodiri eum.

CAPVT XXIIII.

1 A POst quinque autem dies descendit princeps Sacerdotum Ananias,cum senioribus quibusdā, & Tertullo quodam oratore,qui adierunt pre-
2 sidem aduersus Paulum. ⁋ Et citato Paulo,cœpit accusare Tertullus,dicens: Cum in multa pace agamus per te,& multa corrigantur per tuam prouidentiam:
3 ⁋semper & vbiq; suscipimus optime Felix,cū oī gra-
4 tiarum actione. ⁋Ne diutius autem te protraham,oro
5 breuiter audias nos pro tua clementia. ⁋ Inuenimus
B hunc hominem pestiferum, & concitantem seditiones oībus Iudæis in vniuerso orbe, & authorem se-

ditionis

|Exo.22.d.28.
|Phi.3.b
|Infr.24.d.22.
Matt.22.c.23.

6 ditionis sectæ Nazarenorum, ¶ qui etiam templum violare conatus est, quem & apprehensum voluimus
7 secundum legem nostram iudicare. ¶ Superueniens autē tribunus Lysias, cum vi magna eripuit eum de
8 manibus nostris, ¶ iubens accusatores eius ad te venire, a quo poteris ipse iudicans, de omnibus istis co
9 gnoscere, de quibus nos accusamus eum. ¶ Adiece-
C runt autem & Iudæi, dicentes hæc ita se habere. ¶ Re-
10 spondit autem Paulus, (annuēte sibi præside dicere.) Ex multis annis te esse iudicem genti huic sciens bo-
11 no animo pro me satisfaciam. ¶ Potes enim cognoscere, quia non plus sunt mihi dies quam duodecim,
12 ex quo ascendi adorare in Ierusalem. ¶ Et neque in templo inuenerunt me cum aliquo disputantem, aut concursum facientem turbæ, neque in synagogis, ne-
13 que in ciuitate: ¶ neque probare possunt tibi de qui-
14 bus nunc me accusant. ¶ Confiteor autem hoc tibi,
D quod secundum sectam, quam dicunt hæresim, sic deseruio patri & Deo meo, credens oībus quæ in lege
15 & prophetis scripta sunt: ¶ spem habens in Deū, quā & hi ipsi expectant resurrectionem futuram iustorū
16 & iniquorum. ¶ In hoc & ipse studeo sine offendiculo conscientiam habere ad Deum, & ad homines sem-
17 per. ¶ Post annos autem plures, eleemosynas facturus
E in gentem meam veni, & oblationes, & vota: ¶ |in qui
18 bus inuenerunt me purificatum in templo: non cum
19 turba, neque cum tumultu. ¶ Quidam autem ex Asia Iudæi, quos oportebat apud te præsto esse, & accusa-
20 re, si quid haberent aduersum me: ¶ aut hi ipsi dicant, si quid inuenerunt in me iniquitatis, cum stem in
21 concilio, ¶ nisi de vna hac solummodo voce, qua cla
F maui inter eos stans: |Quoniam de resurrectione mor
22 tuorum ego iudicor hodie a vobis. ¶ Distulit autem illos Felix, certissime sciens de via hac, dicens: cum
23 Tribunus Lysias descenderit audiam vos. ¶ Iussitque Centurioni custodire eum, & habere requiem, nec
24 quenquam de suis prohibere ministrare ei. ¶ Post ali-
G quot autem dies veniens Felix cum Drusilla vxore sua, quæ erat Iudæa, vocauit Paulum, & audiuit ab
25 eo fidem quæ est in Christum Iesum. ¶ Disputante autem illo de iustitia & castitate, & de iudicio futuro, tremefactus Felix respondit: Quod nunc attinet, va-
26 de: tempore autem opportuno accersam te. ¶ simul & sperans, quod pecunia ei daretur a Paulo, propter quod & frequenter accersens eum, loquebatur cum
27 eo. ¶ Biennio autem expleto accepit successorem Felix Portium Festum. Volens autem gratiam præstare Iudæis Felix, reliquit Paulum vinctum.

|Supr. 21. c. 26.

CAPVT XXV.

1 A FEstus ergo cum venisset in prouinciam, post triduum ascēdit Ierosolymam a Cæsarea. ¶ Adie-
2 runtq; eum principes sacerdotum, & primi Iu-
3 dæorum aduersus Paulum: & rogabant eum, ¶ postulantes gratiam aduersus eum, vt iuberet perduci eū in Ierusalem, insidias tendentes vt interficerent eum
4 in via. ¶ Festus autem respōdit seruari Paulum in Cæ
5 sarea: se autem maturius profecturum. ¶ Qui ergo in vobis (ait) potentes sunt, descendentes simul, si quod
6 est in viro crimen, accusent eum. ¶ Demoratus autē
B inter eos dies non amplius quam octo aut decem, descendit Cæsaream; & altera die sedit pro tribunali:
7 & iussit Paulū adduci. ¶ Qui cum perductus esset, circunsteterunt eum qui ab Ierosolyma descenderāt Iudæi, multas & graues causas obijcientes, quas non po
8 terant probare, ¶ Paulo rationem reddente: Quoniā neque in legem Iudæorum, neque in templum, neq;
9 in Cæsarem quidquam peccaui. ¶ Festus autem volēs gratiam præstare Iudæis, respondens Paulo, dixit:
C Vis Ierosolymam ascendere, & ibi de his iudicari a-
10 pud me? ¶ Dixit autem Paulus: Ad tribunal Cæsaris sto, ibi me oportet iudicari: Iudæis nō nocui, sicut tu
11 melius nosti. ¶ Si enim nocui, aut dignum morte aliquid feci, non recuso mori. Si vero nihil est eorum quæ hi accusant me, nemo potest me illis donare. Cæ
12 sarem appello. ¶ Tunc Festus cum concilio locutus, respondit: Cæsarem appellasti? ad Cęsarem ibis.
13 ¶ Et cum dies aliquot transacti essent, Agrippa Rex,
D & Bernice descenderunt Cęsaream ad salutādum Fe
14 stum. ¶ Et cum dies plures ibi demorarentur, Festus Regi indicauit de Paulo, dicens: Vir quidam est dere
15 lictus a Felice vinctus, ¶ de quo cum essem Ierosolimis, adierūt me principes sacerdotum & seniores Iudęorum, postulantes aduersus illum damnationem.
16 ¶ Ad quos respondi. Quia non est Romanis consuetudo damnare aliquem hominem, priusquā is qui accusatur pręsentes habeat accusatorēs, locumque defen
17 dendi accipiat ad abluenda crimina. ¶ Cum ergo huc
E conuenissent, sine vlla dilatione sequenti die sedens
18 pro tribunali, iussi adduci virum. ¶ De quo cum stetissent accusatores, nullā causam deferebant, de qui-
19 bus ego suspicabar malum. ¶ Quęstiones vero quasdam de sua superstitione habebant aduersus eum, & de quodam Iesu defuncto, quem affirmabat Paulus
20 viuere. ¶ Hæsitans autem ego de huiusmodi quęstione, dicebam si vellet ire Ierosolymam, & ibi iudicari
21 de istis. ¶ Paulo autem appellāte vt seruaretur ad Au
F gusti cognitionem iussi seruari eum donec mittam eū
22 ad Cęsarem. ¶ Agrippa autem dixit ad Festum: Volebam et ipse hominem audire. Cras, inquit, audies eū.
23 ¶ Altera autem die cum venisset Agrippa, & Bernice cum multa ambitione, & introissent in auditorium cum tribunis, & viris principalibus ciuitate iubente.
24 Festo adductus est Paulus. ¶ Et dicit Festus: Agrippa
G Rex, & omnes qui simul adestis, nobiscum viri, videtis hunc de quo omnis multitudo Iudæorum interpellauit me Ierosolymis, petentes & acclamantes non o-
25 portere eum viuere amplius. ¶ Ego vero comperi, nihil dignum morte eum admisisse. Ipso autem hoc ap-
26 pellante ad Augustum, iudicaui mittere. ¶ De quo quid certum scribam domino, non habeo. Propter quod produxi eum ad vos, & maxime ad te, Rex Agrippa, vt interrogatione facta habeam quid scri-
27 bam. ¶ Sine ratione enim mihi videtur, mittere vinctum, & causas eius non significare.

CAPVT XXVI.

1 A AGrippa vero ad Paulum ait: Permittitur tibi loqui pro temetipso. Tunc Paulus exten
2 ta manu cœpit rationem reddere. ¶ De omnibus quibus accusor a Iudæis Rex Agrippa, ęstimo me beatum, apud te cum sim defensurus me hodie,
3 ¶ maxime te sciente oīa, & quę apud Iudęos sunt cōsuetudines & quęstiones: propter quod obsecro pa-
4 tienter me audias. ¶ Et quidem vitam meam a iuuē-

tute,

iure, quæ ab initio fuit in gente mea in Ierosolymis,
5 nouerunt omnes Iudæi: ⁋ præscientes me ab initio (si
B velint testimonium perhibere) quoniam secundum
certissimam sectam nostræ religionis vixi Phariseus.
6 ⁋ Et nunc in spe, quæ ad patres nostros repromissio-
7 nis facta est a Deo, sto iudicio subiectus, ⁋ in qua duo
decim tribus nostræ nocte ac die deseruientes, sperāt
8 deuenire. De qua spe accusor, a Iudæis, Rex: ⁋ Quid
incredibile iudicatur apud vos, si Deus mortuos su-
9 scitat? ⁋ Et ego quidem existimaueram, me aduersus
nomen Iesu Nazareni debere multa contraria agere.
10 ⁋ | quod & feci Ierosolymis, & multos sanctorum e-
C go in carceribus inclusi, a principibus sacerdotum po
testate accepta: & cum occiderentur, detuli senten-
11 tiam. ⁋ Et per omnes synagogas frequenter puniens
eos, compellebam blasphemare: et amplius insaniens
12 in eos, persequebar vsq; in exteras ciuitates. ⁋ In qui-
bus | dum irem Damascum cum potestate & permis-
13 su principum sacerdotum, ⁋ die media, in via, vidi,
Rex, de cœlo supra splendorem solis circumfulsisse
14 me lumen, & eos qui mecum simul erant. ⁋ Omnesq;
D nos cum decidissemus in terram, audiui vocem loquē
tem mihi Hebraica lingua: Saule, Saule quid me per
sequeris? durum est tibi contra stimulum calcitrare.
15 ⁋ Ego autem dixi: Quis es Domine? Dominus autē
16 dixit: Ego sum Iesus, quem tu persequeris. ⁋ Sed exur
ge & sta super pedes tuos. ad hoc enim apparui tibi,
vt constituam te ministrum & testem eorum quæ vi-
17 disti, & eorum quibus apparebo tibi, ⁋ eripiens te de
18 populo & gentibus in quas nunc ego mitto te, ⁋ aperi
re oculos eorum, vt conuertantur a tenebris ad lucē,
E & de potestate satanæ ad Deum, vt accipiant remis-
sionem peccatorum & sortem inter sanctos per fidem
19 quæ est in me. ⁋ Vnde, Rex Agrippa, non fui incre-
20 dulus cœlesti visioni: ⁋ | sed his qui sunt Damasci pri-
mum, & Ierosolymis, & in omnem regionem Iudææ
& Gentibus annunciabam vt pœnitentiam agerent,
& conuerterentur ad Deum, digna pœnitentiæ ope-
21 ra facientes. ⁋ Hac ex causa me Iudæi cum essem in tē
22 plo: | comprehensum tentabant interficere. ⁋ Auxilio
F autem adiutus Dei, vsque in hodiernum diem sto, te
stificans minori atque maiori, nihil extra dicens quā
ea, quæ prophetæ locuti sunt futura esse, & Moyses,
23 ⁋ si passibilis Christus, si primus ex resurrectione mor
tuorum, lumen annunciaturus est populo & Genti-
24 bus. ⁋ Hæc loquente eo & rationem reddente, Festus
magna voce dixit: Insanis Paule: multæ te literæ ad
25 insaniam conuertunt. ⁋ Et Paulus: Non insanio (in-
quit) optime Feste: sed veritatis & sobrietatis verba
26 loquor. ⁋ Scit enim de his Rex ad quem constanter
loquor: latere enim eum nihil horum arbitror. Ne-
que enim in angulo quicquam horum gestum est.
27 ⁋ Credis Rex Agrippa prophetis? Scio quia credis.
28 ⁋ Agrippa autem ad Paulum: In modico suades me
29 Christianum fieri. ⁋ Et Paulus: Opto apud Deū, & in
modico, & in magno; non tantum te, sed etiam om-
nes qui audiunt hodie fieri tales, qualis & ego sum,
30 exceptis vinculis his. ⁋ Et exurrexit Rex & præses, et
31 Bernice, & qui assidebant eis. ⁋ Et cum secessissent, lo
quebātur adinuicem, dicentes: Quia nihil morte aut
32 vinculis dignum quid fecit homo iste. ⁋ Agrippa au-
tem Festo dixit: Dimitti poterat homo hic, si non ap
pellasset Cæsarem.

| Sup. 8. a. 3. 9. a. 22. a. 4

| Sup. c. a. 5. 22. b. 9.

| Sup. 9. d. 20. c. 28. 13. c. 14. 14. a. 1.

| Supr. 21. f. 32.

CAPVT XXVII.

1 VT autem iudicatum est nauigare eum in Ita
A liam, & tradi Paulum cum reliquis custo-
dijs centurioni nomine Iulio cohortis Au-
2 gustæ, ⁋ | ascendentes nauem Adrumetinam incipien-
tes nauigare circa Asiæ loca, sustulimus, perseuerante
3 nobiscum Aristarcho Macedone Thessalonicensi: ⁋ Se
quenti autem die deuenimus Sidonem. Humane au
tem tractans Iulius Paulum, permisit ad amicos ire,
4 & curam sui agere. ⁋ Et inde cum sustulissemus, sub-
nauigauimus Cyprum: propterea quod essent venti
5 contrarij. ⁋ Et pelagus Ciliciæ & Pamphyliæ naui-
6 gantes, venimus Lystram, quæ est Lyciæ: ⁋ & ibi in-
ueniens centurio nauem Alexandrinam nauigantē
7 in Italiam, transposuit nos in eam. ⁋ Et cum multis
B diebus tarde nauigaremus, & vix deuenissemus con
tra Gnidum, prohibente nos vento, adnauigauimus
8 Cretæ iuxta Salmonem: ⁋ & vix iuxta nauigantes
venimus in locum quendam qui vocatur Boni por-
9 tus, cui iuxta erat ciuitas Thalassa. ⁋ Multo autem
tempore peracto, & cum iam non esset tuta nauiga-
tio, eo quod & ieiunium iam præterisset, cōsolabatur
10 eos Paulus, ⁋ dicens eis: Viri, video quoniam cum in-
iuria & multo damno non solum oneris & nauis, sed
etiam animarum nostrarum incipit esse nauigatio.
11 ⁋ Centurio autem gubernatori & nauclero magis
12 credebat quam his quæ a Paulo dicebantur. ⁋ Et cum
C aptus portus non esset ad hyemandū, plurimi statue-
runt cōsilium nauigare inde, si quomodo possent de-
uenientes Phœnicem, hyemare, portum Cretæ respi
13 cientem ad Africum & ad Corum. ⁋ Aspirante au-
tem Austro, æstimantes propositum se tenere, cū su-
14 stulissent de Asson, legebant Cretam. ⁋ Non post mul
tum autem misit se contra ipsam ventus Tiphonicus
15 qui vocatur Euroaquilo. ⁋ Cumque arrepta esset na
uis, & non posset conari in ventum, data naue flati-
16 bus, ferebamur. ⁋ In insulam autem quandam decur
rentes, quæ vocatur Cauda, potuimus vix obtinere
17 scapham. ⁋ Qua sublata adiutorijs vtebantur accin-
gentes nauem, timentes ne in Sirtim inciderent, sum-
18 misso vase sic ferebantur. ⁋ Valida autem nobis tem
19 pestate iactatis, sequenti die iactum fecerunt: ⁋ & ter-
tia die suis manibus armamenta nauis proiecerunt.
20 ⁋ Neque autem sole, neque syderibus apparentibus
D per plures dies, & tempestate non exigua imminen-
21 te, iam ablata erat spes omnis salutis nostræ. ⁋ Et cum
multa ieiunatio fuisset, tunc stans Paulus in medio
eorum, dixit: Oportebat quidem o viri, audito me,
non tollere a Creta, lucrique facere iniuriam hanc
22 & iacturam. ⁋ Et nunc suadeo vobis bono animo
esse: amissio enim nullius animæ erit ex vobis præter-
23 quā nauis. ⁋ Astitit enim mihi hac nocte angelus Dei
24 cuius sum ego, & cui deseruio, ⁋ dicens: Ne timeas
Paule. Cæsari te oportet assistere: & ecce donauit
25 tibi Deus omnes qui nauigant tecum. ⁋ Propter quod
E bono animo estote viri: credo enim Deo, quia sic
26 erit quemadmodū dictum est mihi. ⁋ In insulam autē
27 quandam oportet nos deuenire. ⁋ Sed postea quam
quartadecima nox superuenit nauigantibus nobis
in Adria circa mediam noctem, suspicabantur nau-
28 tæ apparere sibi aliquam regionem. ⁋ Qui & sum-
mittentes bolidem, inuenerunt passus viginti: &

2. Cor. 11. f. 25.

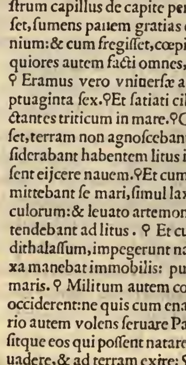
pusillum

pusillum inde ſeparati, inuenerunt paſſus quinde-
29 cim. ¶ Timentes autẽ ne in aſpera loca incideremus
de puppi mittentes ancoras quattuor, optabant diem
30 fieri. ¶ Nautis vero quęrentibus fugere de naui cum
miſiſſent ſcapham in mare, ſub obtentu quaſi inci-
31 perent a prora ancoras extendere, ¶ dixit Paulus Cen
F turioni, & militibus: Niſi hi in naui manſerint, vos
32 ſalui fieri non poteſtis. ¶ tunc abſciderunt milites fu-
33 nes ſcaphæ, & paſſi ſunt eam excidere. ¶ Et cum lux
inciperet fieri rogabat Paulus omnes ſumere cibum,
dicens: Quartadecima die hodie expectantes ieiuni
34 permanetis, nihil accipiẽtes. ¶ Propter quod rogo vos
accipere cibum pro ſalute veſtra: quia | nullius ve-
35 ſtrum capillus de capite peribit. ¶ Et cum hæc dixiſ-
ſet, ſumens panem gratias egit Deo in conſpectu om
36 nium: & cum fregiſſet, cœpit manducare, ¶ Animæ-
quiores autem facti omnes, & ipſi ſumpſerũt cibum.
37 ¶ Eramus vero vniuerſæ animæ in naui ducentæ ſe-
38 ptuaginta ſex. ¶ Et ſatiati cibo alleuiabant nauem, ia
39 ctantes triticum in mare. ¶ Cum autem dies factus eſ-
G ſet, terram non agnoſcebant: ſinum vero quendã con
ſiderabant habentem litus in quem cogitabant, ſi poſ
40 ſent eijcere nauem. ¶ Et cum ancoras ſuſtuliſſent, com
mittebant ſe mari, ſimul laxantes iuncturas guberna
culorum: & leuato artemone ſecundum auræ flatum
41 tendebant ad litus. ¶ Et cum incidiſſemus in locum
dithalaſſum, impegerunt nauem: & prora quidem fi-
xa manebat immobilis: puppis vero ſoluebatur a vi
42 maris. ¶ Militum autem conſilium fuit, vt cuſtodias
43 occiderent: ne quis cum enataſſet, effugeret. ¶ Centu-
rio autem volens ſeruare Paulum, prohibuit fieri: iuſ
ſitque eos qui poſſent natare, emittere ſe primos, & e-
44 uadere, & ad terram exire: ¶ & cæteros alios in tabu-
lis ferebant: quoſdam ſuper ea quæ de naui erant.
Et ſic factum eſt, vt omnes animæ euaderent ad
terram.

Matt. 10. c. 30. Lu. 12. b. 7.

CAPVT XXVIII.

1 A ET cum euaſiſſemus, tunc cognouimus, quia Me
lita, inſula vocabatur. Barbari vero præſtabãt
2 non modicam humanitatem nobis. ¶ Accenſa
enim pyra reficiebant nos omnes, propter imbrem,

qui imminebat, & fri-
3 gus. ¶ cum congregaſ-
ſet autem Paulus ſar-
mentorum aliquantã
multitudinem, & im-
poſuiſſet ſuper ignem,
vipera a calore, cum
proceſſiſſet, inuaſit ma
4 num eius. ¶ Vt vero vi-
derunt Barbari pendẽ-
tem beſtiam de manu
eius, adinuicem dice-
bant: Vtique homici-
B da eſt homo hic, qui cum euaſerit de mari, vltio non
5 ſinit eum viuere. ¶ Et ille quidem excutiens beſtiam
6 in ignem, nihil mali paſſus eſt. ¶ At illi exiſtimabant
eum in tumorem conuertendum, & ſubito caſurum,
& mori. Diu autem illis expectantibus, & videnti-
bus nihil mali in eo fieri, conuertentes ſe, dicebant
7 eum eſſe Deum. ¶ In locis autem illis erant prædia
principis inſulę, nomine Publij, qui nos ſuſcipiens tri
8 duo benigne exhibuit. ¶ Contigit autem patrem Pu-
blij febribus, & dyſenteria vexatum iacere. ad que
Paulus intrauit, & cum oraſſet, & impoſuiſſet ei ma
9 nus ſaluauit eum. ¶ quo facto, omnes qui in inſula h
C bebant infirmitates accedebant, & curabantur: ¶ qu
10 etiam multis honoribus nos honorauerunt, & nau
11 gantibus impoſuerunt, quæ neceſſaria erant. ¶ Po
menſes autem tres, nauigauimus in naui Alexandr
na, quæ in inſula hyemauerat, cui erat inſigne Caſt
12 rum. ¶ Et cum veniſſemus Syracuſam, manſimus ib
13 triduo. ¶ Inde circumlegentes deuenimus Rhegium
& poſt vnum diem flante Auſtro, ſecunda die veni
14 mus Puteolos, ¶ vbi inuentis fratribus rogati ſumu
manere apud eos dies ſeptem: & ſic venimus Ro
15 mam. ¶ Et inde cum audiſſent fratres, occurrerunt no
D bis, vſque ad Apij forum, ac tres Tabernas. Quos c
vidiſſet Paulus, gratias agens Deo, accepit fiduciam
16 ¶ Cum autẽ veniſſemus Romam, permiſſum eſt Pau
17 lo manere ſibimet cum cuſtodiente ſe milite. ¶ Poſt te
tium autem diem conuocauit primos Iudæorum. C
que conueniſſent, dicebat eis: Ego viri fratres, nihi
aduerſus plebem faciens, aut morem paternum, vin
ctus ab Ieroſolymis traditus ſum in manus Romano
18 rum: ¶ qui cum interrogationem de me habuiſſent, u
luerunt me dimittere, eo quod nulla eſſet cauſa mor
19 tis in me. ¶ Contradicentibus autem Iudæis, coactu
E ſum appellare Cæſarem, non quaſi gentem meam h
20 bens aliquid accuſare. ¶ Propter hanc igitur cauſan
rogaui vos videre, & alloqui. Propter ſpem enim Iſ
21 rael, catena hac circundatus ſum. ¶ At illi dixerunt a
eum. Nos neque literas accepimus de te a Iudæa, ne
que adueniens aliquis fratrum nunciauit aut locutu
22 eſt quid de te malum. ¶ Rogamus autem a te audire
quę ſentis: nam de ſecta hac notum eſt nobis, quia v
23 bique ei contradicitur. ¶ cum conſtituiſſent autem ill
diem, venerũt ad eum in hoſpitium plurimi: quibus
F exponebat teſtificans regnum Dei, ſuadenſque eis
de Ieſu ex lege Moyſi & Prophetis, a mane, vſque ad
24 veſperam. ¶ Et quidam credebant his, quæ diceban-
25 tur: quidam vero non credebant. ¶ Cumque inuicem
non eſſent conſentientes, diſcedebant, dicente Paulo
vnum verbum: Quia bene Spiritus ſanctus locutus
26 eſt per Iſaiam prophetam ad patres noſtros, ¶ dicens:
Vade ad populum iſtum, & dic ad eos, |Aure audietis
& non intelligetis: & videntes videbitis, & non per-
27 ſpicietis. ¶ Incraſſatum eſt enim cor populi huius, &
G auribus grauiter audierunt, & oculos ſuos compreſ-
ſerunt: ne forte videant oculis, & auribus audiant, &
28 corde intelligant, & conuertantur, & ſanem eos. ¶ No-
tum ergo ſit vobis, quoniam Gentibus miſſum eſt
29 hoc ſalutare Dei, & ipſi audient. ¶ Et cum hæc
dixiſſet, exierunt ab eo Iudęi multam ha-
30 bentes inter ſe quęſtionem. ¶ Manſit
autem biennio toto in ſuo con
ducto: & ſuſcipiebat om
nes, qui ingredie-
bantur ad
eum,
31 ¶ prędicans regnum Dei, & docens,
quæ ſunt de Domino Ieſu
Chriſto cum omni fidu-
cia, ſine prohibi-
tione.

HIERONYMVS IN CATALOGO Scriptorum Ecclesiasticorum.

PAVLVS apostolus, qui ante Saulus, extra numerum duodecim apostolorum de tribu Beniamin, & oppido Iudaeæ Giscallis fuit, quo a Romanis capto cum parentibus suis Tharsum Ciliciæ commigrauit, a quibus ob studia legis missus Ierosolymam, a Gamaliele viro doctissimo, cuius Lucas meminit eruditus est. Cum autem interfuisset neci martyris Stephani, & acceptis a pontifice templi epistolis ad persequendos eos qui Christo crediderant Damascum pergeret, reuelatione compulsus ad fidem, quæ in Actibus Apostolorum scribitur, in vas electionis de persecutore translatus est. Cumque primum ad prædicationem eius Sergius Paulus proconsul Cypri credidisset, ab eo quod cum Christi fidei subegerat, sortitus est nomen Paulus, & iuncto sibi Barnaba multis vrbibus peragratis, reuertensque Ierosolymam, a Petro, Iacoboque, & Iohanne, Gentium Apostolus ordinatur. Et quia in Actibus Apostolorum plenissime de eius conuersione scriptum est: hoc tantum dicam, quod post passionem Domini vicesimoquinto anno, id est secundo Neronis, eo tempore quo Festus procurator Iudaeæ successit Felici, Romam vinctus mittitur, & biennium in libera manens custodia, aduersus Iudæos de aduentu Christi quotidie disputauit. Sciendum autem in prima satisfactione, (necdum Neronis imperio roborato, nec in tanta erumpente scelera, quanta de eo narrant historiæ) Paulum a Nerone dimissum, vt Euangelium Christi in Occidentis quoque partibus prædicaret, sicut ipse scribit in secunda Epistola ad Timotheum (eo tempore quo & passus est, de vinculis dictat epistolam.) In prima mea satisfactione, nemo mihi adfuit, sed omnes me dereliquerunt: non eis imputetur. Dominus autem mihi adfuit, & confortauit me, vt per me prædicatio compleretur, & audirent omnes Gentes: & liberatus sum de ore leonis. Manifestissime leonem, propter crudelitatem, Neronem significans. Et in sequentibus: Liberatus sum de ore leonis. Et statim: Liberauit me Dominus ab omni opere malo, & saluauit me in regnum suum cœleste: quod scilicet præsens sibi sentiret imminere martyrium. Nam & in eadē epistola præmiserat: Ego enim iam immolor, & tempus resolutionis meæ instat: Hic ergo decimo quarto Neronis anno, eodem die quo Petrus, Romæ pro Christo capite trūcatus, sepultusq; est in via Ostiēsi, anno post passionē Domini XXXVII. Scripsit autem nouem ad septem Ecclesias epistolas: ad Romanos vnam, ad Corinthios duas, ad Galatas vnā, ad Ephesios vnam, ad Philippenses vnā, ad Colossenses vnā, ad Thesalonicenses duas. Præterea ad discipulos suos Timotheo duas. Tito vnam. Philemoni vnam. Epistola autem quæ fertur ad Hebræos, non eius creditur, propter styli sermonisque distantiam: sed vel Barnabæ, iuxta Tertulianum, vel Lucæ Euangelistæ, iuxta quosdam, vel Clementis Romanæ postea Ecclesiæ Episcopi, quem aiunt sententias Pauli proprio ordinasse & ornasse sermone: vel certe quia Paulus scribebat ad Hebræos, & propter inuidiam sui apud eos nominis, titulum in principio salutationis amputauerat, scripserat vt Hebræus Hebræis Hebraice, id est suo eloquio disertissime, vt ea quæ eloquenter scripta fuerant in Hebræo, eloquentius verterentur in Grecum: & hanc causam esse, quod a cæteris Pauli Epistolis discrepare videatur. Legunt quidam, & ad Laodicenses, sed ab omnibus exploditur.

Argumentum in Epistolam B. Pauli ad Romanos, ex Libro D. Augustini in expositione inchoata eiusdem Epistolæ.

EPISTOLA, Quam Paulus Apostolus scripsit ad Romanos, quantum ex eius textu intelligi potest, quæstionem habet talem, Vtrum Iudæis solis Euangelium Domini Nostri Iesu Christi venerit, propter merita operum, an vero nullis operum meritis præcedentibus, omnibus Gentibus venerit iustificatio fidei, quæ est in Christo Iesu: vt non, quia iusti erant homines crederent, sed credendo iustificati, deinceps iuste viuere

inciperent. Hoc ergo docere intendit Apostolus, omnibus venisse gratiam Domini nostri Iesu Christi. Quã propterea etiam gratiã vocari ostendit: quia non quasi debitum iustitiæ redditum est, sed gratuito datũ. Cæperant enim nonnulli qui ex Iudæis crediderunt tumultuari aduersus Gentes, & maxime aduersus Apostolum Paulum: ꝗ incircuncisos, & a legis veteris vinculis liberos, admittebat ad Euangelij gratiam; prædicans eis, vt in Christum crederent, nullo imposito carnalis circuncisionis iugo. Sed plane tanta moderatione, vti nec Iudæos superbire permittat, tanquam de meritis operum legis, nec Gentes merito fidei aduersus Iudæos inflari, quod ipsi receperint Christum, quem illi crucifixerunt. Tanquam enim, sicut alio loco dicit, pro ipso Domino legatione fungens: hoc est, pro lapide angulari, vtrunque populum tam ex Iudæis quam ex Gentibus connectit in Christo per vinculum gratiæ: vtrisque auferens omnem superbiam meritorum, & iustificandos vtrosque, per disciplinam humilitatis associans. Itaque epistolam sic exorsus est: Paulus seruus Iesu Christi, etc.

Aliud argumentum in eandem Epistolam.

ROMANI Sunt partis Italiæ, Hi præuenti sunt a falsis Apostolis, & sub nomine Domini nostri Iesu Christi, in legem & Prophetas erant inducti. Hos reuocat Apostolus ad veram & Euangelicam fidem, scribens eis a Corintho per Phœben ministram Ecclesiæ Cenchreensis.

EPISTOLA B. PAVLI APOSTOLI, AD ROMANOS.

CAPVT PRIMVM.

1 A PAulus seruus Iesu Christi, vocatus Apostolus, segregatus in Euangeliũ Dei, 2 quod ante promiserat ꝑ prophetas suos in scripturis sanctis 3 de filio suo, qui factus est ei ex semine Dauid secũdum carnem, 4 qui prædestinatus est, filius Dei in virtute, secundum spiritum sanctificationis ex resurrectione mortuorum Iesu Christi Domini nostri, 5 ꝑ quem accepimus gratiam & apostolatum ad obediẽdum fidei in omnibus Gentibus pro nomine eius, 6 in quibus estis & vos vocati Iesu Christi: 7 omnibus qui sunt Romæ dilectis Dei, vocatis sanctis, Gratia vobis & pax a Deo patre nostro, & Domino Iesu Christo. 8 Primum quidem gratias ago Deo meo per Iesum Christum pro omnibus vobis, quia fides vestra annunciatur in vniuerso mundo. 9 Testis enim mihi est Deus, cui seruio in spiritu meo in Euangelio filij eius, quod sine intermissione memoriam vestri facio 10 semper in orationibus meis, obsecrans si quomodo tandem aliquando prosperum iter habeam in voluntate Dei, veniendi ad vos. 11 Desidero enim videre vos, vt aliquid impertiar vobis gratiæ spiritualis ad confirmandos vos: 12 id est simul consolari in vobis per eam quæ inuicem est, fidem vestram atq; meam. 13 Nolo autem vos ignorare fratres, quia sæpe proposui venire ad vos, (& prohibitus sum vsque adhuc) vt aliquem fructum habeã & in vobis, sicut & in cæteris Gentibus. 14 Græcis ac barbaris, sapientibus & insipientibus debitor sum. 15 Ita (quod in me) promptum est, & vobis qui Romę estis, euangelizare. 16 Nõ enim erubesco Euangelium. Virtus enim Dei est, in salutem omni credenti, Iudæo primum & Græco. 17 Iustitia enim Dei in eo reuelatur ex fide in fidem, C sicut scriptum est: Iustus autem ex fide viuit. 18 Reuelatur enim ira Dei de cœlo, super omnem impietatẽ & iniustitiam hominum eorum qui veritatem Dei in iniustitia detinent: 19 quia quod notum est Dei, manifestũ est in illis. Deus enim illis manifestauit. 20 Inuisibilia enim ipsius, a creatura mundi, per ea quæ facta sunt intellecta cõspiciuntur: sempiterna quoq; eius virtus & diuinitas: ita vt sint ĩexcusabiles. 21 Quia cum cognouissent Deum, non sicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt: sed euanuerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiens cor eorum. 22 dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt. 23 Et mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei, in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, et volucrum, & quadrupedum, & serpentium. 24 Propter quod tradidit illos Deus in desideria cordis eorum, in immunditiam: vt contumelijs afficiant corpora sua in semetipsis. 25 qui commutauerunt veritatem Dei in mendacium: D & coluerunt, & seruierunt creaturæ potius quam creatori, qui est benedictus in secula. Amen. 26 Propterea tradidit illos Deus in passiones ignominiæ. Nam fœminæ eorum immutauerunt naturalem vsum, in eum vsum qui est contra naturam. 27 similiter autem & masculi relicto naturali vsu fœminæ, exarserunt in desiderijs suis inuicem, masculi in masculos turpitudinem operantes, & mercedem (quam opor-

Act.13.a.2. | Abac.2.a.4. Hebr.10.g.38. Galat.3.b.11. | Eph.4.d.17.d.18.

28 oportuit) erroris sui in semetipsis recipiẽtes. ⁋ Et sicut nõ ꝓbauerunt Deum habere in notitia: tradidit illos Deus in reprobum sensum, vt faciant ea quæ non cõ
29 ueniunt: ⁋ repletos omni iniquitate, malitia, fornicatione, auaritia, nequitia, plenos inuidia, homicidio,
30 contentione, dolo, malignitate, susurrones, ⁋ detractores, Deo odibiles, cõtumeliosos, superbos, elatos,
31 inuentores malorum, parentibus nõ obedientes, ⁋ insipientes, incompositos, sine affectione, absq; fœdere,
32 sine misericordia. ⁋ Qui cum iustitiam Dei cognouissent, non intellexerunt quoniam qui talia agunt, digni sunt morte: & nõ solum qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus.

CAPVT II.

1 A PRopter quod inexcusabilis es o homo oĩs, qui iudicas. | In quo enim iudicas alterũ te ipsum condẽnas: eadẽ enim agis quæ iudicas. ⁋ Sci-
2 mus enim qm̃ iudicium Dei est secundũ veritatem in
3 eos qui talia agunt. ⁋ Existimans autẽ hoc o homo, qui iudicas eos qui talia agunt, & facis ea, quia tu ef-
4 fugies iudiciũ Dei? ⁋ An diuitias bonitatis eius, & patientiæ, & longanimitatis, contemnis, ignorans qm̃
5 benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? ⁋ Secundum autẽ duritiã tuã & impœnitens cor, thesaurizas
B tibi iram in die iræ, & reuelationis iusti iudicij Dei,
6 ⁋ | qui reddet vnicuiq; secundũ opera eius: ⁋ ijs quidẽ
7 qui secundũ patientiã boni operis, gloriã & honorẽ
8 & incorruptionẽ quærunt: vitã æternam: ⁋ ijs aũt qui sunt ex contentione, & qui non acquiescunt veritati,
9 credunt autem iniquitati, ira & indignatio. ⁋ Tribulatio & angustia in omnẽ aĩam hoĩs operãtis malum,
10 Iudæi primum & Græci: ⁋ gloria autem & honor &
11 pax oĩ operanti bonũ, Iudæo primũ & Græco. ⁋ | non
12 enim est acceptio personarum apud Deum. ⁋ Quicunque enim sine lege peccauerunt, sine lege peribunt: & quicũque in lege peccauerunt, per legem iudicabun-
13 tur. ⁋ | Non enim auditores legis iusti sunt apud Deũ,
14 sed factores legis iustificabũtur. ⁋ Cum enim Gentes
C quæ legẽ non habent naturaliter ea quæ legis sunt faciunt: eiusmodi legẽ non habentes, ipsi sibi sunt lex.
15 ⁋ qui ostendunt opus legis scriptũ in cordibus suis, testimoniũ reddente illis cõscientia ipsorum, & inter se inuicẽ cogitationibus accusantibus, aut etiam defen-
16 dentibus, ⁋ in die cũ iudicabit Deus occulta hoĩum secundũ Euangeliũ meũ per Iesum Christũ. ⁋ Si aũt tu
17 Iudeꝰ cognominaris, et requiescis in lege, et gloriaris
18 in Deo, ⁋ & nosti voluntatẽ eius, & probas vtiliora in
19 structus per legem, ⁋ cõfidis te ipsum esse ducẽ cęcorũ,
20 lumen eorũ qui in tenebris sunt, ⁋ eruditorem insipiẽtium, magistrum infantiũ, habentẽ formã sciẽtiæ &
21 veritatis in lege. ⁋ Qui ergo aliũ doces, teipsum nõ do
D ces: qui prędicas non furandum, furaris: ⁋ qui dicis nõ
22 mœchandum, męcharis: qui abominaris idola, sacri-
23 legium facis? ⁋ qui in lege gloriaris, per præuarica-
24 tionem legis Deum inhonoras. ⁋ (Nomen. n. Dei per vos blasphematur inter Gentes, | sicut scriptum est.)
25 ⁋ Circuncisio quidem prodest, si legem obserues: si autem præuaricator legis sis, circuncisio tua præpu-
26 tium facta est. ⁋ Si igitur præputium iustitias legis custodiat: nonne præputium illius in circuncisionem re
27 putabitur? ⁋ & iudicabit id quod ex natura est præputium, legem consumans te, qui per literam & circun-
28 cisionem præuaricator legis es? ⁋ Non enim qui in manifesto Iudæus est, neq; quæ in manifesto in car-
29 ne, est circuncisio: ⁋ sed qui in abscondito, Iudæus est, & circuncisio cordis, in spiritu, non littera: cuius laus non ex hominibus, sed ex Deo est.

CAPVT III.

1 A QVid ergo amplius Iudæo est? aut quæ vtilitas circũcisionis? Multum per omnem modum.
2 ⁋ Primũ quidem, quia credita sunt illis e-
3 loquia Dei. ⁋ Quid enim si quidam illorum non crediderunt? | Nunquid incredulitas illorũ fidem Dei
4 euacuabit? ⁋ Absit. | Est aũt Deus verax: oĩs autem homo mendax, sicut scriptum est: | Vt iustificeris in ser-
5 monibus tuis, & vincas cum iudicaris. ⁋ Si autem iniquitas nostra iustitiam Dei commendat, quid dicemus? Nũquid iniquus est Deus qui infert irã? (secun
6 dum hominem dico.) ⁋ Absit: alioquin quomodo iu
7 dicabit Deus hunc mundum? ⁋ Si enim veritas Dei in meo mendacio abundauit, in gloriam ipsius: quid
8 adhuc & ego tanquam peccator iudicor, ⁋ & non (si-
B cut blasphemamur, & sicut aiunt quidam nos dicere) faciamus mala, vt veniant bona? quorum damna
9 tio iusta est. ⁋ Quid ergo? præcellimus eos? Nequaquam. | Causati enim sumus Iudæos & Græcos, om-
10 nes sub peccato esse, ⁋ sicut scriptum est: | Quia non
11 est iustus quisquam, ⁋ | non est intelligens, non est re-
12 quirens Deum. ⁋ Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est vsque
13 ad vnum. ⁋ Sepulchrum patens est guttur eorum, lin
14 guis suis dolosè agebant. | Venenum aspidum sub la-
C bijs eorum. ⁋ | Quorum os maledictione & amaritu-
15 dine plenum est. ⁋ | Veloces pedes eorum ad effunden
16 dum sanguinem. ⁋ Contritio & infęlicitas in vijs eo-
17 rum: ⁋ & viã pacis nõ cognouerunt. ⁋ | Non est timor
18 Dei ante oculos eorũ. ⁋ Scimus aũt qm̃ quęcunq; lex
19 loquitur ijs qui in lege sunt loquitur: vt oẽ os obstrua
20 tur, & subditus fiat oĩs mũdus Deo: ⁋ | quia ex operibus legis nõ iustificabitur oĩs caro corã illo. Per legẽ
21 enim cognitio peccati. ⁋ Nunc autẽ sine lege iustitia
22 Dei manifestata est: testificata a lege et prophetis. ⁋ Iustitia aũt Dei per fidem Iesu Christi, in oẽs & super omnes qui credunt in eum: non enim est distinctio.
23 ⁋ Omnes enim peccauerunt, & egent gloria Dei. ⁋ Iu-
24 stificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem
25 quæ est in Christo Iesu, ⁋ quem proposuit Deus propi
D tiationẽ, per fidẽ in sanguine ipsius, ad ostensionẽ iustitiæ suæ, propter remissionem præcedentium delicto-
26 rũ, ⁋ in sustentatione Dei, ad ostensionem iustitię eius in hoc tẽpore: vt sit ipse iustus & iustificans eum, qui
27 est ex fide Iesu Christi. ⁋ Vbi est ergo gloriatio tua? Exclusa est. Per quam legem? factorum? Nõ, sed per
28 legem fidei. ⁋ Arbitramur enim iustificari hominem
29 per fidem sine operibus legis. ⁋ An Iudęorum Deus tã
30 tum? nonne & Gentium? Immo & Gentium. ⁋ quoniam quidem vnus est Deus, qui iustificat circunci-
31 sionem ex fide. & pręputium per fidem. ⁋ Legem ergo destruimus per fidem? Absit: sed legem statuimus.

CAPVT IIII.

1 A QVid ergo dicemus inuenisse Abraham patrem nostrum secundum carnem? ⁋ Si
2 enim Abraham ex operibus iustificatus
3 est: habet gloriam, sed non apud Deum. ⁋ Quid enim dicit scriptura? | Credidit Abraham Deo: &

Marginalia: Mat. 7. a. 1. — Mat. 16. d. 27. — Deu. 10. d. 17. — 2. Par. 19. c. 7. — Iob 34. b. 19. — Act. 10. c. 34. — Mat. 7. d. 21. — Iac. 1. d. 22. — Isa. 52. b. 5. — Ezec. 36. d. 20. — 2. Ti. 2. b. 13. — Ioã 3. d 33. — Psal. 115. a 11. — Psal. 50. a. 6. — Gal. 5. d. 22. — Psal. 13. a. 1. — 52. a. 1. — Ps 5. c. 11. — Ps. 139. a. 4. — Ps 9. b. 7. — Isa. 59. b. 7. — Prou. 1. b. 16. — Ps. 35. a. 2. — Gal. 2. d. 16. — Gene. 15. b. 6.

Gala.3.a.6. Iaco.2.d.23.

4 reputatum eſt illi ad iuſtitiam. ℣ Ei autem qui operatur, merces non imputatur ſecundum gratiam, ſed 5 ſecundum debitum. ℣ Ei vero qui non operatur, credenti autẽ in eum qui iuſtificat impium, reputatur fides eius ad iuſtitiam ſecundum propoſitum gratiæ 6 Dei. ℣ Sicut & Dauid dicit beatitudinem hominis, B cui Deus accepto fert iuſtitiam ſine operibus. ℣| Beati 7 quorũ remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt 8 peccata. ℣ Beatus vir cui nõ imputauit Dominus pec-9 catũ. ℣ Beatitudo ergo hæc in circunciſione tantũ manet, an etiam in præputio? Dicimus enim quia repu-10 tata eſt Abrahæ fides ad iuſtitiam. ℣ Quomodo ergo reputata eſt? in circunciſione, an in præputio? Non in 11 circunciſione, ſed in præputio. ℣| Et ſignum accepit circunciſionis, ſignaculum iuſtitiæ fidei quæ eſt in præputio: vt ſit pater omnium credentium per præpu-12 tium, vt reputetur & illis ad iuſtitiam: ℣ & ſit pater circunciſionis, non ijs tantum qui ſunt ex circunciſione, ſed & ijs qui ſectantur veſtigia fidei, quæ eſt in præ-13 putio patris noſtri Abrahæ. ℣ Non enim per legẽ pro-C miſſio Abrahæ, aut ſemini eius vt hæres eſſet mundi: 14 ſed per iuſtitiam fidei. ℣ Si enim qui ex lege, hæredes 15 ſunt: exinanita eſt fides, abolita eſt promiſſio. ℣ Lex enim iram operatur. Vbi enim non eſt lex: nec præ-16 uaricatio. ℣ Ideo ex fide: vt ſecundum gratiam firma ſit promiſſio omni ſemini, non ei qui ex lege eſt ſolũ, ſed & ei qui ex fide eſt Abrahę, qui pater eſt omnium 17 noſtrum, ℣ (ſicut ſcriptum eſt: | Quia patrem multarum gentium poſui te) ante Deum, cui credidit, qui viuificat mortuos: & vocat ea quæ non ſunt, tan-18 quam ea quæ ſunt. ℣ qui contra ſpem in ſpem credidit: vt fieret pater multarum gentium, ſecundum D quod dictum eſt ei: | Sic erit ſemen tuum. ℣ Et 19 non infirmatus eſt fide, nec conſiderauit corpus ſuum emortuum, cum iam fere centum eſſet an-20 norum, & emortuam vuluam Saræ. ℣ In repromiſſione etiam Dei non hæſitauit diffidentia: ſed confor-21 tatus eſt fide, dans gloriam Deo: ℣ pleniſſime ſciens, 22 quia quæcunq; promiſit, potens eſt & facere. ℣ Ideo 23 & reputatum eſt illi ad iuſtitiam. ℣ Non eſt aũt ſcriptum tantum propter ipſum, quia reputatum eſt illi 24 ad iuſtitiam: ℣ ſed & propter nos, quibus reputabitur credentibus in eum, qui ſuſcitauit Ieſum Chriſtum 25 Dominum noſtrum a mortuis, ℣ qui traditus eſt propter delicta noſtra, & reſurrexit propter iuſtificationem noſtram.

Pſ.31.a.1. — Gene.17.b.10.b.11. — Gene.17.a.4. — Gene.15.a.5.

CAPVT V.

1 A IVſtificati ergo ex fide, pacem habeamus ad Deũ per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum: ℣| per 2 quem & habemus acceſſum per fidem in gratiã iſtam, in qua ſtamus, & gloriamur, in ſpe gloriæ fi-3 liorũ Dei. ℣ Nõ ſolum autem: | ſed & gloriamur in tribulationibus, ſcientes quod tribulatio patientiam 4 operatur, ℣ patientia autem probationem, probatio 5 vero ſpem: ℣ ſpes autem non confundit: | quia charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris, per Spiritũ ſan-6 ctũ qui datus eſt nobis. ℣ Vt quid enim | Chriſtus, cũ B adhuc infirmi eſſemus, ſecundum tempus pro impijs 7 mortuus eſt? ℣ Vix enim pro iuſto quis moritur: nam 8 pro bono forſitam quis audeat mori. ℣ Commendat autem charitatem ſuam Deus in nobis: quoniam cũ adhuc peccatores eſſemus, ſecundum tempus. Chri-9 ſtus pro nobis mortuus eſt. ℣ Multo igitur magis nũc iuſtificati in ſanguine ipſius, ſalui erimus ab ira per 10 ipſum. ℣ Si enim cum inimici eſſemus, reconciliati ſumus Deo per mortem Filij eius: multo magis reconci-11 liati, ſalui erimus in vita ipſius. ℣ Nõ ſolum aũt: ſed & gloriamur in Deo per Dominum noſtrũ Ieſum Chriſtum, per quem nunc reconciliationem accepimus. 12 ℣ Propterea ſicut per vnum hominem peccatũ in hũc mundũ intrauit, & per peccatum mors: & ita in oẽs C homines mors pertranſijt, in quo omnes peccauerũt. 13 ℣ Vſq; ad legem enim peccatum erat in mundo: peccatum autem non imputabatur, cum lex non eſſet. 14 ℣ Sed regnauit mors ab Adã vſque ad Moyſen, etiam in eos qui non peccauerunt in ſimilitudinẽ præuari-15 cationis Adæ, qui eſt forma futuri. ℣ Sed non ſicut delictum, ita & donum: ſi enim vnius delicto mortui ſunt: multo magis gratia Dei & donum, in gratia v-16 nius hominis Ieſu Chriſti in plures abundauit. ℣ Et D non ſicut per vnum peccatum, ita & donum: nam iudicium quidem ex vno, in condemnationem: gratia 17 autem ex multis delictis, in iuſtificationem. ℣ Si enim vnius delicto mors regnauit per vnum: multo magis abundantiam gratiæ & donationis & iuſtitiæ accipientes in vita regnabunt per vnum Ieſum Chri-18 ſtum. ℣ Igitur ſicut per vnius delictum, in omnes homines in condemnationem: ſic & per vnius iuſtitiã, 19 in omnes homines in iuſtificationẽ vitæ. ℣ Sicut enim per inobedientiã vnius hominis, peccatores conſtituti ſunt multi: ita & per vnius obeditionem, iuſti con-20 ſtituentur multi. ℣ Lex autem ſubintrauit vt abundaret delictum. Vbi autem abundauit delictum, ſuper-21 abundauit gratia: ℣ vt ſicut regnauit peccatũ in mortem, ita & gratia regnet per iuſtitiam in vitam æternam, per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum.

Eph.2.d.18. — Iac.1.a.3. — Heb.9.d.14. — Heb.9.d.15.g.18. 1.Petr.3.d.18.

CAPVT VI.

1 A QVid ergo dicemus? Permanebimus in peccato vt gratia abundet? ℣ Abſit. Qui enim mortui 2 ſumus peccato, qũo adhuc viuemus in il-3 lo. ℣ An ignoratis, quia | quicunque baptizati ſumus 4 in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus? ℣ Cõſepulti enim ſumus cum illo per baptiſmum in mortem: vt qũo Chriſtus ſurrexit a mortuis per gloriam 5 Patris, | ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. ℣ Si enim complantati facti ſumus ſimilitudini mortis e-6 ius: ſimul & reſurrectionis erimus. ℣ Hoc ſciẽtes quia vetus homo noſter ſimul crucifixus eſt, vt deſtruatur 7 corpus peccati, & vltra non ſeruiamus peccato. ℣ Qui 8 enim mortuus eſt, iuſtificatus eſt a peccato. ℣ Si autẽ B mortui ſumus cum Chriſto: credimus, quia ſimul e-9 tiam viuemus cum Chriſto: ℣ ſcientes, quod Chriſtus reſurgens ex mortuis iam non moritur, mors illi vl-10 tra non dominabitur. ℣ Quod enim mortuus eſt, peccato mortuus eſt ſemel: quod autem viuit, viuit Deo. 11 ℣ Ita & vos exiſtimate vos mortuos quidem eſſe peccato: viuentes autem Deo in Chriſto Ieſu Domino 12 noſtro. ℣ Non ergo regnet peccatum in veſtro morta-13 li corpore, vt obediatis concupiſcentijs eius. ℣ Sed neq; exhibeatis membra veſtra arma iniquitatis peccato: ſed exhibete vos Deo, tanquam ex mortuis vi-14 uentes: & membra veſtra arma iuſtitiæ Deo. ℣ Pec-C catum enim vobis non dominabitur. non enim ſub 15 lege eſtis, ſed ſub gratia. ℣ Quid ergo? peccabimus, quoniam non ſumus ſub lege, ſed ſub gratia? Abſit.

16 ♀| Nescitis, quoniam cui exibetis vos seruos ad obediendum, serui estis eius cui obeditis, siue peccati ad
17 mortem, siue obeditionis ad iustitiam? ♀ Gratias autem Deo quod fuistis serui peccati, obedistis autem ex corde in eam formam doctrinę in qua traditi estis.
18 ♀ Liberati autem a peccato, serui facti estis iustitiæ.
19 ♀ Humanum dico, propter infirmitatem carnis vestrę: sicut enim exibuistis membra vestra seruire immun-
D ditiæ & iniquitati, ad iniquitatem: ita nunc exhibete membra vestra seruire iustitiæ, in sanctificationem.
20 ♀ Cum enim serui essetis peccati, liberi fuistis iustitię.
21 ♀ Quem ergo fructum habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubescitis? Nam finis illorum mors est.
22 ♀ Nūc vero liberati a peccato, serui autem facti Deo, habetis fructum vestrum in sanctificationem, finem
23 vero vitam æternam: ♀ Stipendia enim peccati, mors. Gratia autem Dei, vita æterna in Christo Iesu Domino nostro.

CAPVT VII.

1 A N ignoratis fratres (scientibus enim legem
A loquor) quia lex in homine dominatur| quāto tempore viuit? ♀|
2 Nam quæ sub viro est mulier: viuente viro, alligata est legi: si aūt mortuus fuerit vir eius, soluta est a lege viri.
3 ♀ Igitur viuente viro, vocabitur adultera, si fuerit cum alio viro, si autem mortuus fuerit vir eius, liberata est a lege viri, vt
4 non sit adultera, si fuerit cum alio viro. ♀ Itaq; fratres mei & vos mortificati estis legi per corpus Christi: vt sitis alterius qui ex mortuis resurrexit, vt fructifice-
5 mus Deo. ♀ Cum enim essemus in carne, passiones peccatorū, quæ per legem erant, operabantur in mē-
6 bris nostris, vt fructificarent morti. ♀ nunc autem soluti sumus a lege mortis, in qua detinebamur: vt ser-
B uiamus in nouitate spiritus, & nō in vetustate litterę.
7 ♀ Quid ergo dicemus? lex peccatum est? Absit. Sed peccatum non cognoui, nisi per legem: nam concupiscētiam nesciebam, nisi lex diceret: | Non cōcupisces.
8 ♀ Occasione autem accepta, peccatū per mandatum operatum est in me omnem concupiscentiam. Sine lege enim peccatum mortuum erat. Ego autem viue-
9 bam sine lege aliquando. ♀ Sed cum venisset manda-
10 tum, peccatū reuixit. ♀ Ego autem mortuus sum, & inuentū est mihi mandatum, quod erat ad vitā, hoc esse
11 ad mortem. ♀ Nam peccatū, occasione accepta per mā-
12 datum, seduxit me, & p illud occidit. ♀ Itaq; lex quidem sancta, & mandatum sanctū, & iustum, & bonū.
13 ♀ Quod ergo bonum est, mihi factum est mors? Absit: sed peccatum, vt appareat peccatum, per bonū operatum est mihi mortem, vt fiat supra modum peccās
14 peccatum per mandatum. ♀ Scimus enim, quia lex
C spiritualis est: ego autem carnalis sum, venundatus
15 sub peccato. ♀ Quod enim operor, non intelligo: non enim quod volo bonum, hoc ago: sed quod odi ma-
16 lū, illud facio. ♀ Si autem quod nolo, illud facio: con-
17 sentio legi, quoniam bona est. ♀ Nunc autem iam nō ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum.
18 ♀ Scio enim, quia non habitat in me, hoc est in carne
19 mea, bonum. Nam velle adiacet mihi: perficere autē
D bonum, non inuenio. ♀ Non enim quod volo bonum,
20 hoc facio: sed quod nolo malum, hoc ago. ♀ Si autem quod nolo, illud facio: iam non ego operor illud, sed
21 quod habitat in me peccatum. ♀ Inuenio igitur legē, volenti mihi facere bonū, quoniā mihi malum adia-
22 cet. ♀ Condelector enim legi Dei secundum interio-
23 rem hominem. ♀ Video autem aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captiuā-
24 tem me in lege peccati, quæ est in membris meis. ♀ Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis
25 huius? ♀ Gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum. Igitur ego ipse mente seruio legi Dei: carne autem, legi peccati.

CAPVT VIII.

1 N Ihil ergo nunc damnationis est ijs qui sunt in
A Christo Iesu: qui non secundum carnē am-
2 bulant. ♀ Lex enim spiritus vitæ in Christo
3 Iesu, liberauit me a lege peccati & mortis. ♀ Nam quod impossibile erat legi, in quo infirmabatur per carnem: Deus filium suum mittens in similitudinem carnis peccati, & de peccato damnauit peccatum in
4 carne, ♀ vt iustificatio legis impleretur in nobis, qui non secundum carnem ambulamus; sed secundum
5 spiritum. ♀ Qui enim secundum carnem sunt, quę car-
B nis sunt, sapiunt: qui vero secundum spiritum sunt,
6 quæ sunt spiritus sentiunt. ♀ Nam prudentia carnis,
7 mors est: prudentia autem spiritus, vita, & pax. ♀ quoniam sapientia carnis, inimica est Deo: legi enim Dei
8 non est subiecta, nec enim potest. ♀ Qui autem in car-
9 ne sunt, Deo placere non possunt. ♀ Vos autem in carne non estis, sed in spiritu: si tamen Spiritus Dei habitat in vobis. Si quis autem Spiritum Christi non ha-
10 bet: hic non est eius. ♀ Si autem Christus in vobis est, corpus quidem mortuum est propter peccatum, spi-
11 ritus vero viuit propter iustificationem. ♀ Quod si Spiritus eius qui suscitauit Iesum a mortuis, habitat in vobis: qui suscitauit Iesum Christum a mortuis,
C viuificabit & mortalia corpora vestra, propter inha-
12 bitantem Spiritum eius in vobis. ♀ Ergo fratres debitores sumus: non carni, vt secundum carnem viua-
13 mus. ♀ Si enim secundum carnem vixeritis, moriemini: si autē spiritu facta carnis mortificaueritis: viue-
14 tis. ♀ Quicūque enim Spiritu Dei aguntur, ij sunt filij
15 Dei. ♀| Non enim accepistis spiritum seruitutis iterū in timore: | sed accepistis spiritum adoptionis filiorū,
16 in quo clamamus: Abba, (Pater. ♀ Ipse enim Spiritus, testimonium reddit spiritui nostro, quod sumus filij
17 Dei. ♀ Si autem filij & hæredes: hęredes quidem Dei,
D cohæredes aūt Christi: si tamen cōpatimur, vt cōglo-
18 rificemur. ♀ Existimo.n. quod nō sunt condignæ passiones huius temporis, ad futurā gloriam, quæ reuela-
19 bitur in nobis. ♀ Nam expectatio creaturæ, reuelatio-
20 nem filiorū Dei expectat. ♀ Vanitati.n. creatura subiecta est, nō volēs, sed propter eū qui subiecit eā in spe:
21 ♀ quia & ipsa creatura liberabitur a seruitute corru-
22 ptionis, in libertatē gloriæ filiorū Dei. ♀ Scimus enim quod omnis creatura ingemiscit & parturit vsq; ad-
23 huc. ♀ Non solum aūt illa, sed & nos ipsi primitias spiritus habentes, & ipsi intra nos genuimus, adoptionē filiorū Dei expectātes, redemptionē corporis nostri.
24 ♀ Spe enim salui facti sumus. Spes autē quæ videtur,
25 non est spes: nam quod videt quis, quid sperat? ♀ Si autem quod non videmus, speramus: per patientiā
26 expectamus. ♀ Similiter aūt & Spiritus adiuuat infirmitatem nostram: nā quid oremus sicut oportet nescimus: sed ipse Spiritus postulat pro nobis gemiti-
27 bus inenarrabilibus. ♀ Qui autem scrutatur corda, scit quid desideret Spiritus: quia secundum Deū po-

stulat

Marginal notes: Ioh. 8. d. 4. Petr. 1. 19. — 1. Cor. 7. 39. — Exo. 20. 17. Deu. 5. c. — 1. Tim. 1. 8. — 2. Tim. 1. b. 7. Gal. 4. a. 5.

28 stulat pro sanctis. Scimus autem quoniam diligentibus Deum, omnia cooperantur in bonum, ijs qui secundum propositum vocati sunt sancti. 29 Nam quos F præsciuit, & prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui: vt sit ipse primogenitus in multis fratribus. 30 Quos autem prædestinauit, hos & vocauit: & quos vocauit, hos & iustificauit: quos autē iustificauit, illos et glorificauit. 31 Quid ergo dicemus ad hęc? si Deus pro nobis, quis contra nos? 32 Qui etiam proprio filio suo non pepercit: sed pro nobis omnibus tradidit illū: quomodo non etiam cum illo omnia nobis donauit? 33 Quis accusabit aduersus electos Dei? Deus qui iustificat. 34 Quis est qui condemnet? Christus Iesus qui mortuus est, imo qui & resurrexit, qui est ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis. 35 Quis er G go nos separabit a charitate Christi? tribulatio? an angustia? an fames? an nuditas? an periculum? an persecutio? an gladius? 36 (sicut scriptum est: | Quia propter te mortificamur tota die: æstimati sum⁹ sicut oues occisionis.) 37 Sed in his omnibus superamus propter eū qui dilexit nos. 38 Certus sum enim quia neq; mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque virtutes, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, 39 neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare a charitate Dei, quæ est in Christo Iesu Domino nostro.

Psal. 43. d. 23.

CAPVT IX.

1 A VEritatem dico in Christo, non mentior, testimonium mihi perhibente conscientia mea in Spiritu sancto. 2 quoniam tristitia mihi 3 magna est, & continuus dolor cordi meo. Optabam enim ego ipse anathema esse a Christo pro fratribus 4 meis, qui sunt cognati mei secundum carnem, qui sunt Israelitæ, quorum adoptio est filiorum, & gloria, & testamentum, & legislatio, & obsequium, & pro- 5 missa, quorum patres, & ex quibus est Christus se B cundum carnem, qui est super omnia Deus benedi- 6 ctus in secula. Amē. Non autem quod exciderit verbum Dei. Nō enim omnes qui ex Israel, ij sunt Israe- 7 litę: neque qui semen sunt Abrahæ, omnes filij: | sed 8 in Isaac vocabitur tibi semen: idest, non qui filij carnis, hi filij Dei: sed qui filij sunt promissionis, æstiman 9 tur in semine. Promissionis enim verbum hoc est, C | Secundum hoc tempus veniā: & erit Saræ filius. 10 Nō solum autem illa, | sed & Rebecca ex vno concubitu 11 habens Isaac patris nostri. Cum enim nondum nati fuissent, aut aliquid boni egissent, aut mali (vt secun- 12 dum electionem propositum Dei maneret,) non ex operibus, sed ex vocante dictum est ei: | Quia maior 13 seruiet minori, sicut scriptum est: | Iacob dilexi, Esau 14 autem odio habui. Quid ergo dicemus? Nunquid 15 iniquitas apud Deum? Absit. Moysi enim dicit: | Mi- D serebor cuius misereor: & misericordiam præstabo 16 cuius miserebor. igitur nō volentis, neq; currentis, 17 sed miserentis est Dei. Dicit enim scriptura Pharaoni: | Quia in hoc ipsum excitaui te, vt ostendam in te virtutem meam: & vt annuncietur nomen meum in 18 vniuersa terra. Ergo cuius vult miseretur, & quem 19 vult indurat. Dicis itaque mihi: Quid adhuc quæ- 20 ritur? voluntati enim eius, qui resistit? O homo, tu E quis ex qui respondeas Deo? | Nunquid dicit figmen- 21 tum ei qui se finxit: Quid me fecisti sic? An non habet potestatem figulus luti, ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud vero in contu- 22 meliam? Quod si Deus volens ostēdere iram, & notam facere potentiam suam, sustinuit in multa patien- 23 tia, vasa iræ apta in interitum, vt ostenderet diuitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ, quæ præparauit in 24 gloriam. Quos & vocauit nos: non solum ex Iudęis, 25 sed etiam ex Gentibus, sicut in Osee dicit: | Vocabo non plebem meam, plebem meam: & non dilectam, dilectam: & non misericordiam consecutam, miseri- 26 cordiam consecutam. Et erit | in loco, vbi dictum est F est eis: Non plebs mea vos: ibi vocabuntur filij Dei 27 viui: Isaias autem clamat pro Israel: | Si fuerit numerus filiorum Israel, tanquam arena maris, reliquię sal- 28 uæ fient. Verbum enim consummans, & abbreuians in ęquitate: quia verbum breuiatum faciet Dominus 29 super terram. & sicut prædixit Isaias: | Nisi dominus G sabbaoth reliquisset nobis semen: sicut Sodoma facti 30 essemus, & sicut Gomorrha similes fuissemus. Quid ergo dicemus? Quod Gentes quæ non sectabantur iustitiam, apprehenderunt iustitiam, iustitiam autem 31 quę ex fide est. Israel vero sectando legem iustitię, in 32 legem iustitię nō peruenit. Quare? quia non ex fide, sed quasi ex operibus: offenderunt enim in lapidem 33 offensionis, sicut scriptū est: | ecce pono in Sion lapidē offensionis, & petram scandali: & omnis qui credit in eum, non confundetur.

Ac 9. 22. 1. Cor. 15. b. 9. Gen. 21. b. 12. Galat. 4. d. 28. Gen. 18. b. 10. Gen. 25. a. 2. Gen. 25. c. 23. Malac. 1. a. 2. 3. Exo. 33. d. 19. Exo. 9. d. 16. Isai. 45. b. 9. Ie. 18. a. 6. Sa. 15. b. 7. Osee 2. 23. 1. Petr. b. 10. Osee 1. Isa. 10. 22. Osee 10. Isa. 1. c. Isai. 8. 14. d. 1. Pet. b. 7.

CAPVT X.

1 A FRatres, voluntas quidem cordis mei, & obsecratio ad Deum, fit pro illis in salutem. 2 Testimonium enim perhibeo illis, quod æmulatio- 3 nem Dei habent, sed non secundum scientiam. Ignorantes enim iustitiam Dei, & suam quærentes statue- 4 re, iustitię Dei nō sunt subiecti. finis enim legis Chri 5 stus, ad iustitiam omni credenti. Moyses enim scripsit, quoniam iustitiam quę ex lege est, | qui fecerit ho- 6 mo, viuet in ea. Quæ autem ex fide est iustitia, sic di B cit: Ne dixeris in corde tuo: Quis ascendet in cęlum? 7 idest, Christum deducere. Aut quis descēdet in abys- 8 sum? hoc est, Christum a mortuis reuocare. sed quid dicit scriptura? | prope est verbum in ore tuo, & in cor 9 de tuo: hoc est verbum fidei, quod prędicamus. quia si confitearis in ore tuo Dominum Iesum: & in corde tuo credideris, quod Deus illum suscitauit a mortuis: 10 saluus eris. Corde enim creditur ad iustitiam, ore au- 11 tē confessio fit ad salutem. Dicit enim scriptura: | Om- C nis qui credit in illum, non confundetur. Non enim 12 est distinctio Iudęi & Gręci: nam idem Dominus om- 13 nium, diues in omnes qui inuocant illum. | Omnis e- 14 nim quicūq; inuocauerit nomē Dn̄i, saluus erit. quō ergo inuocabunt in quem non crediderunt? Aut quō credent ei, quem non audierunt? Quō autem audient 15 sine prædicante? Quō vero prædicabunt nisi mittantur? sicut scriptum est: | Quam speciosi pedes euange- 16 lizantium pacem, euangelizantium bona? Sed non D oēs obediunt Euangelio. Isaias enim dicit: | Dn̄e, quis 17 credidit auditui nostro? Ergo fides ex auditu: audit⁹ 18 autem per verbum Christi. Sed dico: Nunquid non audierūt? Et quidē, | in oēm terrā exiuit sonus eorum: 19 & in fines orbis terræ verba eorū. Sed dico: Nūquid Israel non cognouit? Primus Moyses dicit: | Ego ad ęmulationem vos adducam in non gentem: in gentem 20 insipientem, in irā vos mittam. Isaias autem audet,

Leui. 18. 5. Ezec. 20. b. 11. Deuter. 30. c. 12. Deuter. 30. c. 14. Isa. 28. d. 16. Ioel 2. g. 32. Act. 2. c. 21. Isai 52. b. 7. Nah. 1. d. 15. Is. 53. a. 1. Ioh. 12. f. 38. Psal. 18. a. 5. Deuter. 32. c. 21.

Isa.65.a. 1.& 2.

& dicit:|Inuentus sum a non quærentibus me,palam 21 apparui,ijs qui me non interrogabant.?Ad Israel autem dicit:|tota die expandi manus meas ad populum non credentem,& contradicentem.

CAPVT XI.

1 A DIco ergo: Nunquid Deus repulit populum suum? Absit:Nam & ego Israelita sum,ex 2 semine Abraham,de tribu Beniamin.?Nõ repulit Deus plebem suam, quam præsciuit. An nescitis in Elia,quid dicit scripturæ:quemadmodum in 3 terpellat Deum aduersum Israel?|Domine prophetas tuos occiderunt,altaria tua suffoderunt: & ego re 4 lictus sum solus, & quærunt animam meam. ? Sed quid dicit illi diuinum responsum? | Reliqui mihi septem millia virorum,qui non curuauerunt genua an 5 te Baal. ? Sic ergo & in hoc tempore, reliquiæ secun 6 dum electionem gratiæ saluæ factæ sunt.si autem gratia,iam non ex operibus:alioquin gratia iam non est B gratia.? Quid ergo ? Quod quærebat Israel,hoc non 7 est consecutus:electio autẽ consecuta est: cæteri vero 8 excæcati sunt.?sicut scriptum est:|Dedit illis Deus spiritum compunctionis: oculos,vt non videant, & aures,vt non audiant,vsque in hodiernum diem.Et Da 9 uid,dicit:?fiat mensa eorum in laqueum,& in captio 10 nem,& in scandalum,& in retributionem illis.? Obscurentur oculi eorum ne videant: & dorsum eorum 11 semper incurua.? Dico ergo,nunquid sic offenderunt vt caderent? Absit. Sed illorum delicto,salus est gen- 12 tibus,vt illos æmulentur.?Quod si delictum illorum diuitiæ sunt mundi:& diminutio eorum diuitiæ Gen 13 tium:quanto magis plenitudo eorum? ? Vobis enim dico Gentibus, quandiu quidem ego sum Gentium 14 Apostolus,ministerium meum honorificabo,?si quomodo ad æmulandum prouocem carnem meam, & 15 saluos faciam aliquos ex illis.?Si enim amissio eorũ, reconciliatio est mundi: quæ assumptio, nisi vita ex 16 mortuis ? ? Quod si delibatio sancta est, & massa: & 17 si radix sancta,& rami.? Quod si aliqui ex ramis fra C cti sunt,tu autem cum oleaster esses,insertus es in illis 18 & socius radicis,& pinguedinis oliuæ factus es,?noli gloriari aduersus ramos.Quod si gloriaris,non tu ra 19 dicem portas,sed radix te.?Dices ergo:Fracti sunt ra 20 mi,vt ego inserar.?Bene propter incredulitatem fracti sunt:tu autẽ fide stas: noli altum sapere, sed time. 21 ?si enim Deus naturalibus ramis non pepercit:ne for 22 te nec tibi parcat.? Vide ergo bonitatem,& seueritatem Dei:in eos quidem qui ceciderunt,seueritatem: in te autem bonitatem Dei,si permanseris in bonita 23 te,alioquin & tu excideris.?Sed & illi,si non permanserint in incredulitate,inserẽtur: potẽs est enim Deus 24 iterum inserere illos. ? Nam si tu ex naturali excisus es oleastro, & contra naturam insertus es in bonam oliuam: quanto magis ij, qui secundum naturam,in 25 serentur suę oliuæ??Nolo enim vos ignorare fratres, mysterium hoc(vt non sitis vobis ipsis sapiẽtes) quia cæcitas ex parte contigit in Israel, donec plenitudo 26 Gentium intraret:?& sic omnis Israel saluus fieret, si D cut scriptum est:|Veniet ex Sion,qui eripiat,& auer 27 tat impietatem a Iacob.?Et hoc illis a me testamentũ 28 cum abstulero peccata eorum.? Secundum Euangelium quidem,inimici ꝑp vos: secundum electionem 29 autem,carissimi ꝑp patres.? Sine pęnitẽtia enim sunt 30 dona & vocatio Dei. ? Sicut enim aliquando,& vos non credidistis Deo,nunc autem misericordiam con 31 secuti estis propter incredulitatem illorum:?ita & isti nunc non crediderunt in vestram misericordiam, vt 32 & ipsi misericordiam consequantur.?Conclusit enim Deus omnia in incredulitatem, vt omnium miserea 33 tur.?O altitudo diuitiarum sapientię,& scientię Dei: quam incomprehensibilia sunt iudicia eius,& inuesti 34 gabiles viæ eius.?| Quis enim cognouit sensum Do 35 mini? Aut quis consiliarius eius fuit??Aut quis prior 36 dedit illi,& retribuetur ei??Quoniam ex ipso,& per ipsum,& in ipso sunt oĩa:ipsi gloria in secula. Amen.

3.Reg.19 b 10. 3 Reg.19 b.18. — Isaiæ 6. c 9. Mat.13.b 14. Ioh.12.f. 40. Act.28.f. 26. Psal.68.c 23. — Isa.59.d. 20. — Sap. 9.c. 13. Is.4.c.13. 1.Cor.2. d.16.

CAPVT XII.

1 A OBsecro itaque vos fratres per misericordiam Dei,|vt exhibeatis corpora vestra hostiam viuentem,sanctam, Deo placentem, ratio 2 nabile obsequium vestrum. ? Et nolite conformari huic seculo: sed reformamini in nouitate sensus vestri,|vt probetis quæ sit voluntas Dei bona, & bene 3 placens,& perfecta.?Dico enim per gratiam,quæ data est mihi,omnibus qui sunt inter vos: Non plus sapere,quam oportet sapere,sed sapere ad sobrietatẽ,& 4 |vnicuique sicut Deus diuisit mensuram fidei.? Sicut B enim in vno corpore multa membra habemus, om 5 nia autem membra non eundem actum habent: ? ita multi vnum corpus sumus in Christo, singuli autem 6 alter alterius membra.?Habentes autem donationes secundum gratiam,quæ data est nobis,differentes:si 7 ue prophetiam secundum rationem fidei,?siue ministerium in ministrando, siue qui docet in doctrina, 8 ?qui exhortatur in exhortando,qui tribuit in simplicitate,qui præest in solicitudine, qui miseretur in hi 9 laritate. ? Dilectio sine simulatione. | Odientes ma 10 lum,adhærentes bono.?Charitatem fraternitatis in C uicem diligentes.Honore inuicem præuenientes.?So 11 licitudine non pigri. Spiritu feruentes. Domino ser 12 uientes.?Spe gaudentes.In tribulatione patientes.O 13 rationi instantes.?Necessitatibus sanctorum commu 14 nicantes.|Hospitalitatem sectantes.?Benedicite perse 15 quentibus vos:benedicite,& nolite maledicere.?gau 16 dere cum gaudentibus,flere cum flentibus.? Idipsum D inuicem sentientes.| Non alta sapiẽtes,sed humilibus consentientes. Nolite esse prudentes apud vosmetip 17 sos.?|Nulli malum pro malo reddentes. Prouidentes bona non tantum coram Deo,sed etiam coram omni 18 bus hominibus.?|Si fieri potest,quod ex vobis est, cũ 19 omnibus hominibus pacem habentes.?|Non vosmetipsos defendentes charissimi,sed date locum iræ:scriptum est enim: | Mihi vindicta: ego retribuam, dicit 20 Dominus. ? Sed si esurierit inimicus tuus,ciba illum: si sitit,potum da illi:hoc enim faciens, carbones ignis 21 congeres super caput eius.?noli vinci a malo:sed vince in bono malum.

Phil 4.d. 18. — Eph.5.d. 17. 1. Th.4. a.3. — 1. Corin. 12. b.11. Ephes. 4. b.7. — Amos 5. d.15. Ephes. 4. a.3. 1.Pet.2.d 22. 3. c 17. Heb.13. a 1. 1.Petr.5. b.5. Heb. 13. a.2. 1. Petr.4. b 9. Mat.5.g. 44. 1.Cor. 3. c 13. Prouer.3 a.7. Esa.5.c. 21. Pro 20.d 22. 1.Petr.3. b.9. 1.Cor. 8. d.32. Heb. 12. d.14. Eccl. 38. a.1. Ma. 5. f. 39. Deut 32. e.35. Heb. 10. f.30. Pro.25.c 21.

CAPVT XIII.

1 A OMnis anima potestatibꝰ sublimioribus subdita sit. Non est enim potestas, nisi a Deo: quæ au 2 tem sunt,a Deo ordinatę sunt.?Itaque qui resistit potestati,Dei ordinationi resistit. Qui autem resistunt, 3 ipsi sibi damnationem acquirunt.?Nã principes non sunt timori boni operis, sed mali. Vis autem non timere potestatem?Bonum fac, & habebis laudem ex 4 illa.?Dei enim minister est tibi in bonum. Si aũt ma-

Sap. 6. a.4. Tit.3.a.1 1.Pet.2.c 13.

lum

lum feceris, time: non enim sine causa gladium portat. Dei enim minister est: vindex in iram, ei qui ma-
5 lũ agit. ¶ Ideo necessitate subditi estote: non solum pro-
B pter iram, sed etiã propter conscientiã. ¶ Ideo enim &
6 tributa præstatis, ministri enim Dei sunt, in hoc ipsũ
7 seruientes. ¶ | Reddite ergo omnibus debita, cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal: cui timorem, ti-
8 morem; cui honorem, honorẽ. ¶ Nemini quicquã de-
C beatis: nisi, vt inuicem diligatis: qui enim diligit pro-
9 ximum, legẽ impleuit. ¶ Nam: | Non adulterabis, Nõ occides, Nõ furaberis, Non falsum testimonium dices, Non concupisces, & si quod est aliud mandatum: in hoc verbo instauratur, | Diliges proximum tuum
10 sicut te ipsum. ¶ Dilectio proximi, malum non opera-
11 tur. Plenitudo ergo legis est dilectio. ¶ Et hoc scientes
D tẽpus, quia hora est iam nos de somno surgere. Nunc enim propior est nostra salus, quam cũ credidimus.
12 ¶ Nos præcessit, dies autem appropinquauit. Abijciamus ergo opera tenebrarum, & induamur arma lu-
13 cis. ¶ Sicut in die honeste ambulemus: | non in comessationibus & ebrietatibus, non in cubilibus & impu-
14 dicitijs, non in contentione et æmulatione: ¶ sed | induimini Dominus Iesum Christum, & carnis curam ne feceritis in desiderijs.

Matt. 22. c. 21. Exo. 20. b. 14. Deute. 5. b. 18. Matt. 19 c. 18. Leu. 19. d. 18. Matt. 22 d. 39. Marc. 12 c. 31. Gal. 5. c. 14. Iaco. 2. b. 8. Luc 21. f. 34. Gala. 5. c. 16. 1. Petr. 2. c. 11.

CAPVT XIIII.

1 INfirmum autem in fide assumite: non in disceptatio-
A nibus cogitationum. ¶ Alius enim credit se
2 manducare omnia: qui autem infirmus est, olus
3 manducet. ¶ Is qui manducat, non manducantem nõ spernat, & qui non manducat, manducantem non iu-
4 dicet. Deus enim illum assumpsit. ¶ | Tu quis es, qui iudicas alienum seruum? Domino suo stat, aut cadit: stabit autem: potens est enim Deus statuere illum.
5 ¶ Nam alius iudicat diem inter diem: alius autem iudicat omnem diem: vnusquisque in suo sensu abun-
6 det. ¶ Qui sapit diem, Domino sapit. Et qui mãducat, Domino manducat: gratias enim agit Deo: Et qui non manducat, Domino nõ manducat, & gratias a-
7 git Deo. ¶ Nemo enim nostrum sibi viuit: & nemo si-
8 bi moritur, ¶ Siue enim viuimus, Dño viuimus: siue morimur, Dño morimur. Siue ergo viuimus, siue mo-
9 rimur, Domini sumus. ¶ In hoc enim Christus mortuus est, & resurrexit: vt & mortuorum & viuorum
10 dominetur. ¶ Tu autem quid iudicas fratrem tuum? aut tu quare spernis fratrem tuum? | Omnes enim sta-
11 bimus ante tribunal Christi: | scriptum est enim: | Viuo ego dicit Dominus, quoniam mihi flectetur omne
12 genu: & omnis lingua confitebitur Deo. ¶ Itaq; vnus-
C quisque nostrum pro se rationem reddet Deo. ¶ Non
13 ergo amplius inuicem iudicemus, sed hoc iudicate magis, ne ponatis offendiculum fratri vel scãdalum.
14 ¶ Scio, & confido in Domino Iesu, quia nihil commune per ipsum, nisi ei qui existimat quid commune es-
15 se, illi commune est. ¶ Si enim propter cibum frater tuus contristatur: iam non secundum charitatem ambulas. | Noli cibo tuo illum perdere pro quo Christus
16 mortuus est. ¶ Nõ ergo blasphemetur bonum nostrũ.
17 ¶ Non est enim regnum Dei esca & potus: sed iustitia,
18 & pax, & gaudium in Spiritu sancto. ¶ qui enim in hoc seruit Christo, placet Deo, & probatus est homi-
19 nibus. ¶ Itaque quæ pacis sunt, sectemur, & quę ædi-
20 ficationis sunt, inuicem custodiamus. ¶ Noli propter escam destruere opus Dei. | omnia quidem sunt mun-

Iaco. 4. c. 12. 1. Cor. 5. b. 10. Isa. 45. d. 23. Phil. 2. b. 10. 1 Cor. 2. b. 12. Titi. 1. d. 15.

da: sed malum est homini qui per offendiculum man-
21 ducat. ¶ | Bonum est non manducare carnem, & nõ bibere vinũ, neq; in quo frater tuus offenditur aut scãda-
22 lizatur, aut infirmatur. ¶ Tu fidem habes? penes temetipsum habe coram Deo: Beatus qui non iudicat se-
23 metipsum in eo quod probat. ¶ Qui autem discernit si manducauerit, damnatus est: quia non ex fide. Omne autem quod non est ex fide, peccatum est.

CAPVT XV.

1 DEbemus autem nos firmiores, imbecillitates
A infirmorũ sustinere, & non nobis placere.
2 ¶ Vnusquisque vestrum proximo suo pla-
3 ceat in bonum, ad ædificationem. ¶ Etenim Christus non sibi placuit, sed sicut scriptum est: | Improperia im-
4 properiantium tibi ceciderunt super me. ¶ Quæcunq; enim scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt vt per patientiã & consolationem scripturarum, spẽ
5 habeamus. ¶ Deus aũt patientiæ & solatij | det vobis idipsum sapere in alterum secundum Iesum Christũ
6 ¶ vt vnanimes, vno ore honorificetis Deum & patrẽ
B Domini nostri Iesu Christi. ¶ Propter quod suscipite
7 inuicem: sicut & Christus suscepit vos in honorem
8 Dei. ¶ Dico enim Christum Iesum, ministrum fuisse circuncisionis propter veritatem Dei, ad confirman-
9 das promissiones patrum. ¶ Gentes autem super misericordia honorare Deum, sicut scriptum est: | Pro-
C pterea confitebor tibi in Gentibus Domine, & no-
10 mini tuo cantabo. ¶ Et iterum dicit: Lætamini Gen-
11 tes cũ plebe eius. ¶ Et iterum, | Laudate omnes Gentes Dominum: & magnificate eum omnes populi
12 ¶ Et rursus Isaias ait: | Erit radix Iesse: & qui exurget
13 regere Gentes, in eum Gentes sperabunt. ¶ Deus autem spei repleat vos omni gaudio & pace in credendo: vt abundetis in spe, & virtute Spiritus sancti.
14 ¶ Certus sum autem fratres mei & ego ipse de vobis quĩ & ipsi pleni estis dilectione, repleti omni sciẽtia
15 ita vt possitis alterutrũ monere. ¶ Audacius aũt scripsi
D vobis fratres ex parte, tanquã in memoriã vos redu-
16 cens: propter gratiã quæ data est mihi a Deo, ¶ vt sim minister Christi Iesu in Gẽtibus: sanctificans Euangelium Dei, vt fiat oblatio Gentium accepta & sanctifi-
17 cata in Spiritu sancto. ¶ Habeo igitur gloriam in Chri-
18 sto Iesu ad Deũ. ¶ Non enim audeo aliquid loqui eorum quæ per me non efficit Christus in obedientiam
19 Gentiũ, verbo & factis, ¶ in virtute signorum & prodigiorum, in virtute Spiritus sancti: ita vt ab Ierusalem
E per circuitum vsque ad Illyricum repleuerim Euan-
20 geliũ Christi. ¶ Sic aũt prædicaui Euangelium hoc, nõ vbi nominatus est Christus, ne super alienum fun-
21 damentum ædificarem: ¶ sed sicut scriptum est, | Quibus nõ est annunciatum de eo, videbunt, & qui non
22 audierunt, intelligent: ¶ Propter quod & impediebar plurimũ venire ad vos, & prohibitus sum vsque ad
23 huc. ¶ Nũc vero vlterius locum non habens in his regionibus, cupiditatẽ aũt habens veniendi ad vos ex
24 multis iã præcedentibus annis: ¶ cũ in Hispaniã proficisci cępero, spero quod præteriens videam vos, & a vobis deducar illuc si vobis primum ex parte fruitus
25 fuero. ¶ Nũc igitur proficiscar in Ierusalẽ ministrare
26 sanctis. ¶ Probauerunt. n. Macedonia & Achaia col-
F lationem aliquam facere in pauperes sanctorum
27 qui sunt in Ierusalem. ¶ Placuit enim eis: & debito-

2.Cor.9. b.11.

res sunt eorum. | Nam si spiritualium eorum participes facti sunt Gentiles: debent & in carnalibus mi-
28 nistrare illis. ℣ Hoc igitur cum consummauero,& assignauero eis fructum hunc: per vos proficiscar in Hi-
29 spaniam. ℣ Scio autem quoniam veniens ad vos, in abundantia benedictionis Euangelij Christi veniam.
30 ℣ Obsecro ergo vos fratres per Dominum nostrum Iesum Christum,& per charitatem sancti Spiritus, vt adiuuetis me in orationibus vestris pro me ad Deũ,
31 ℣ vt liberer ab infidelibus qui sunt in Iudæa,& obse-
32 quij mei oblatio accepta fiat in Ierusalem sanctis.℣ vt veniam ad vos in gaudio per voluntatem Dei,& re-
33 frigerer vobiscum.℣ Deus autem pacis sit cum omnibus vobis. Amen.

CAPVT XVI.

1 COmmendo autem vobis Phœben, sororẽ nostram,quæ est in ministerio Ecclesię,quę est
A
2 in Cenchris: ℣ vt eam suscipiatis in Domino digne sanctis:& assistatis ei in quocunque negocio vestri indiguerit.etenim ipsa quoque astitit multis,
3 & mihi ipsi.℣ Salutate | Priscam & Aquilã adiutores
4 meos in Christo Iesu;℣ (qui pro anima mea suas ceruices supposuerunt: quibus non solus ego gratias a-
5 go,sed & cunctæ ecclesiæ Gentium) ℣ & domesticam ecclesiam eorum. Salutate Epænetum dilectum mi-
6 hi: qui est primitiuus Asiæ in Christo.℣ Salutate Ma-
7 riam,quæ multum laborauit in vobis. ℣ Salutate An-
B dronicum & Iuniã cognatos & concaptiuos meos: qui sunt nobiles in Apostolis, qui & ante me fuerunt
8 in Christo. ℣ Salutate Ampliatum dilectissimum mi-
9 hi in Domino. ℣ Salutate Vrbanum adiutorem no-
10 strum in Christo Iesu,& Stachyn dilectum meũ. ℣ Sa-
11 lutate Apellẽ probum in Christo. ℣ Salutate eos qui sunt ex Aristoboli domo. Salutate Herodionem cognatum meum. Salutate eos qui sunt ex Narcissi do-
12 mo, qui sunt in Domino. ℣ salutate Tryphenam & Tryphosam: quę laborãt in Domino. Salutate Persidem carissimam, quæ multum laborauit in Domi-
13 no.℣ Salutate Rufum electum in Domino,& matrem
14 eius & meã.℣ Salutate Asyncritum,Phlegõtem, Hermam, Patrobam,Hermẽ:& qui cum eis sunt,fratres.
15 ℣ Salutate Philologum & Iuliam:Nereum, & sororẽ eius & Olympiadem: & omnes qui cũ eis sunt, san-
16 ctos. ℣ Salutate inuicem in osculo sancto. Salutant
17 vos omnes ecclesiæ Christi. ℣ Rogo autem vos fra-
C tres, vt obseruetis eos qui dissensiones & offendicula præter doctrinam, quam vos didicistis,faciũt, & de-
18 clinate ab illis. ℣ Huiuscemodi enim Christo Domino nostro non seruiunt, sed suo ventri: & per dulces sermones & benedictiones seducunt corda innocen-
19 tium. ℣ Vestra enim obedientia in omnem locum diuulgata est. Gaudeo igitur in vobis. Sed volo vos sa-
20 pientes esse in bono: & simplices in malo. ℣ Deus autem pacis conterat Satanam sub pedibus vestris velociter. Gratia Domini nostri Iesu Christi vobiscum.
21 ℣ | Salutat vos Timotheus adiutor meus, & Lucius,&
22 Iason & Sosipater cognati mei.℣ Saluto vos ego Ter-
23 tius, qui scripsi epistolam, in Domino. ℣ Salutat vos
D Caius hospes meus,& vniuersa ecclesia. Salutat vos
24 Erastus arcarius ciuitatis,& Quartus,frater.℣ Gratia Domini nostri Iesu Christi cum omnibus vobis, A-
25 men.℣ | Ei autem qui potens est vos confirmare iuxta euangelium meum & prædicationem Iesu Christi, secundum reuelationem mysterij temporibus æter-
26 nis taciti, ℣ (quod nunc patefactum est per scripturas Prophetarum secundum præceptum æterni Dei, ad
27 obeditionem fidei) in cunctis Gentibus cogniti,℣ soli sapienti Deo per Iesum Christum,cui honor,& gloria in secula seculorum. Amen.

Act.18. a.2. g.26. | Act.16. a.1. Phi.2.c.19. | Ephe.3.d.20.

Epistola Pauli ad Romanos, finis.

ARGVMENTVM IN PRIMAM Epistolam B. Pauli ad Corinthios.

CORINTHII, sunt Achaici, & hi similiter ab Apostolo audierunt verbum veritatis: & subuersi sunt multifarie a falsis apostolis: quidam a Philosophia verbosa eloquentia: alij secta legis Iudaicæ inducti sunt, Hos reuocat Apostolus ad veram fidem & Euangelicam sapientiam: scribens eis ab Ephesõ per Timotheum discipulum suum.

EPISTOLA B. PAVLI APOSTOLI, Ad Corinthios I.

CAPVT PRIMVM.

1 A PAVLVS vocatus Apostolus Iesu Christi, per voluntatem Dei, 2 et Sosthenes frater, ♀Ecclesiæ Dei quæ est Corinthi, sanctificatis in Christo Iesu, vocatis sanctis, cum omnibus qui inuocant nomen Domini Nostri Iesu Christi in omni loco ip- 3 sorum & nostro. ♀Gratia uobis et pax a Deo patre no- 4 stro & Domino Iesu Christo. ♀Gratias ago Deo meo semper pro vobis in gratia Dei, quæ data est vobis in 5 Christo Iesu, ♀quod in omnibus diuites facti estis in 6 illo, in omni verbo, & in omni scientia, (♀sicut testi- 7 monium Christi confirmatum est in vobis,) ♀ita vt nihil vobis desit in vlla gratia, expectantibus reuelatio- 8 nem Domini nostri Iesu Christi, ♀qui & confirmabit B vos vsque in finem sine crimine, in die aduentus Do- 9 mini nostri Iesu Christi. ♀|Fidelis Deus: per quem vocati estis in societatem filij eius Iesu Christi Domini 10 nostri. ♀Obsecro autem vos fratres, per nomen Domini nostri Iesu Christi, vt idipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata: sitis autem perfecti in eo- 11 dem sensu, & in eadem sententia. ♀Significatum est enim mihi de vobis fratres mei, ab ijs qui sunt Chloes, 12 quia contentiones sunt inter vos. ♀Hoc autem dico, quod vniusquisque vestrum dicit: Ego quidem sum Pauli, ego autem|Apollo, ego vero Cephę, ego autem 13 Christi. ♀Diuisus est Christus? Nunquid Paulus crucifixus est pro vobis? aut in nomine Pauli baptizati 14 estis? ♀Gratias ago Deo, quod neminem vestrum 15 baptizaui, nisi| Chrispum & Caium: ♀ne quis dicat 16 quod in nomine meo baptizati estis. ♀Baptizaui C autem & Stephanę domum: Cæterum nescio si quem 17 alium baptizauerim. ♀Non enim misit me Christus baptizare, sed euangelizare: | non in sapientia verbi, 18 vt non euacuetur crux Christi. ♀Verbum enim crucis pereuntibus quidem stultitia est: ijs autem qui 19 salui fiunt, id est nobis: | Dei virtus est. ♀Scriptum est enim: | Perdam sapientiam sapientium: & pruden- 20 tiam prudentium reprobabo. ♀| Vbi sapiens? vbi Scriba? vbi conquisitor huius seculi? Nonne stultam 21 fecit Deus sapientiam huius mundi? ♀Nam quia in D Dei sapientia non cognouit mundus per sapientiam Deum: placuit Deo per stultitiam prædicationis 22 saluos facere credentes. ♀Quoniam & Iudæi signa 23 petunt, & Græci sapientiam quęrunt: ♀nos autem prædicamus Christum, crucifixum: Iudæis quidem 24 scandalum, Gentibus autem stultitiam: ♀ipsis autem vocatis Iudęis atque Gręcis Christum Dei virtutem 25 & Dei sapientiam. ♀quia quod stultum est Dei, sapientius est hominibus: & quod infirmum est Dei, 26 fortius est hominibus. ♀Videte enim vocationem vestram fratres, quia non multi sapientes secundum 27 carnem, non multi potentes, non multi nobiles: ♀sed quæ stulta sunt mundi, elegit Deus, vt confundat sapientes: & infirma mundi, elegit Deus, vt confun- 28 dat fortia: & ignobilia mūdi, ♀& contemptibilia elegit Deus, & ea quæ non sunt, vt ea quæ sunt destrue- 29 ret: ♀vt non glorietur omnis caro in conspectu eius. 30 ♀Ex ipso autem vos estis in Christo Iesu, qui factus est nobis sapientia a Deo & iustitia & sanctificatio, & 31 redemptio: ♀vt quemadmodum scriptum est: | Qui gloriatur, in Domino glorietur.

1.Th.5.d 24. — Act.18.f 24. — Act. 18. c 8. — 1.Pet.1.c 16. — Iud.2.a.1. 2.4. — Ro.1. b. 16. — Isai.9. c. 14. — Esa.33.c. 18.

CAPVT II.

1 A ET ego cum venissem ad vos fratres, veni | non in sublimitate sermonis aut sapientiæ, annun- 2 cians vobis testimonium Christi. ♀Non enim iudicaui me scire aliquid inter vos, nisi Iesum Chri- 3 stum, & hunc crucifixum. ♀Et|ego in infirmitate & ti- 4 more & tremore multo fui apud vos: ♀&|sermo meus B & prædicatio mea non in persuasibilibus humanę sapientiæ verbis, sed in ostensione spiritus & virtutis: 5 ♀vt fides vestra non sit in sapientia hominum, sed in virtute Dei. Sapientiam autem loquimur inter perfe- 6 ctos. ♀Sapientiam vero non huius seculi, neque prin- 7 cipum huius seculi, qui destruuntur: ♀sed loquimur Dei sapientiam in mysterio, quæ abscondita est, quā prædestinauit Deus ante secula in gloriam nostram, 8 ♀quam nemo principum huius seculi cognouit: si enim cognouissent, nunquam Dominum glorię cruci- 9 fixissent. ♀Sed sicut scriptum est, | Quod oculus non C vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, 10 quæ præparauit Deus ijs qui diligunt illum. ♀nobis autem reuelauit Deus per Spiritum suum. Spiritus 11 enim omnia scrutatur, etiam profunda Dei. ♀Quis enim hominum scit quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui in ipso est? ita & quæ Dei sunt, nemo 12 cognouit, nisi Spiritus Dei. ♀Nos autem non spiri-

tum huius mundi accepimus, ſed ſpiritum qui ex Deo eſt: vt ſciamus quæ a Deo donata ſunt nobis. 13 ¶ | quæ & loquimur non in doctis humanæ ſapientiæ uerbis: ſed in doctrina Spiritus, ſpiritualibus ſpiritualia comparantes. 14 ¶ Animalis autem homo non percipit ea quæ ſunt Spiritus Dei: ſtultitia enim eſt illi, & non poteſt intelligere: quia ſpiritualiter examinatur. 15 ¶ Spiritualis autem iudicat omnia: & ipſe a nemine iudicatur. 16 ¶ | Quis enim cognouit ſenſum Domini, qui inſtruat eum? Nos autem ſenſum Chriſti habemus.

1.Petr.1.c.16. Iſa 40.c.13. Sap.9.c.13. Ro.11.d.34.

CAPVT III.

1 ET ego fratres, non potui vobis loqui quaſi ſpiritualibus, ſed quaſi carnalibus. Tanquam paruulis in Chriſto, 2 ¶ lac vobis potum dedi, non eſcam: nondum enim poteratis: ſed nec nunc quidem poteſtis: adhuc enim carnales eſtis. 3 ¶ Cum enim ſit inter vos zelus & contentio: nonne carnales eſtis, & ſecundum hominem ambulatis? 4 ¶ Cum enim quis dicat: Ego quidem ſum Pauli: alius autem, Ego Apollo: nonne homines eſtis? Quid igitur eſt Apollo? q̃d 5 vero Paulus? ¶ Miniſtri eius cui credidiſtis, & vnicuique ſicut Dominus dedit. 6 ¶ Ego plantaui: Apollo rigauit: ſed Deus incrementum dedit. 7 ¶ Itaque neq; qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat: ſed qui incrementum dat, Deus. 8 ¶ | Qui autem plantat & qui rigat vnũ ſunt. | Vnuſquiſque autem propriam mercedem accipiet ſecundum ſuum laborem. 9 ¶ Dei enim ſumus adiutores: Dei agricultura eſtis: Dei ædificatio eſtis. 10 ¶ Secundum gratiam Dei quæ data eſt mihi, vt ſapiens architectus fundamentum poſui: alius autem ſuperædificat. Vnuſquiſque autem videat quomodo ſuperædificet. 11 ¶ Fundamentum enim aliud nemo poteſt ponere, præter id quod poſitum eſt: quod eſt Chriſtus Ieſus. 12 ¶ Siquis autem ſuperædificat ſuper fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides precioſos, ligna, fœnum, ſtipulam, 13 ¶ vniuſcuiuſque opus manifeſtum erit: Dies enim Domini declarabit, quia in igne reuelabitur: & vniuſcuiuſque opus quale ſit, ignis probabit. 14 ¶ Si cuius opus manſerit quod ſuperædificauit: mercedem accipiet. 15 ¶ Si cuius opus arſerit, detrimentum patietur: ipſe autem ſaluus erit: ſic tamen quaſi per ignem. 16 ¶ Neſcitis quia templum Dei eſtis: et Spiritus Dei habitat in vobis? 17 ¶ Si quis autem templum Dei violauerit, diſperdet illum Deus. | Templum enim Dei ſanctum eſt: quod eſtis vos. 18 ¶ Nemo ſe ſeducat: ſi quis videtur inter vos ſapiens eſſe in hoc ſeculo, ſtultus fiat vt ſit ſapiens. 19 ¶ Sapientia enim huius mundi, ſtultitia eſt apud Deum. Scriptum eſt enim: 20 |Comprehendam ſapiẽtes in aſtutia eorum. ¶ Et iterum: |Dominus nouit cogitationes ſapiẽtium, quoniam vanæ ſunt. 21 ¶ Nemo itaque glorietur in hominibus. 22 ¶ Omnia enim veſtra ſunt: ſiue Paulus, ſiue Apollo, ſiue Cephas, ſiue mundus, ſiue vita, ſiue mors, ſiue præſentia, ſiue futura. omnia enim veſtra ſunt: 23 ¶ vos autem Chriſti: Chriſtus autem Dei.

Pſal. 61.b 13. Gal.6.b 5. Infr.6.d.19. 2.Cor.6.d.16. Iob.5.a.13. Pſal. 93.b.11.

CAPVT IIII.

1 SIc nos exiſtimet homo vt | miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei. 2 ¶ Hic iam quęritur inter diſpenſatores vt fidelis quis inueniatur. 3 ¶ Mihi autem pro minimo eſt, vt a vobis iudicer, aut ab humano die: ſed neque meipſum iudico. 4 ¶ Nihil enim mihi conſcius ſum: ſed non in hoc iuſtificatus ſum: qui autem iudicat me, Dominus eſt. 5 ¶ Itaque nolite ante tempus iudicare: quoadusque veniat Dominus, qui & illuminabit abſcõdita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium: & tunc laus erit vnicuique a Deo. 6 ¶ Hęc autem fratres transfiguraui in me & Apollo, propter vos: vt in nobis diſcatis, ne ſupra quam ſcriptum eſt, vnus aduerſus alterum infletur pro alio. 7 ¶ Quis enim te diſcernit? Quid autem habes, quod non accepiſti? Si autem accepiſti, quid gloriaris quaſi non acceperis? 8 ¶ Iam ſaturati eſtis, iam diuites facti eſtis, ſine nobis regnatis: & vtinam regnetis, vt & nos vobiſcum regnemus. 9 ¶ Puto enim quod Deus nos Apoſtolos nouiſſimos oſtendit, tanquam morti deſtinatos: quia ſpectaculum facti ſumus mundo & angelis & hominibus. 10 ¶ Nos ſtulti propter Chriſtum, vos autem prudentes in Chriſto: nos infirmi, vos autem fortes: vos nobiles, nos autem ignobiles. 11 ¶ Vſque in hanc horam & eſurimus, & ſitimus: & nudi ſumus, & colaphis cędimur, et inſtabiles ſumus, 12 ¶ | & laboramus operantes manibus noſtris: maledicimur, & benedicimus: perſecutionem patimur, & ſuſtinemus: 13 ¶ blaſphemamur, & obſecramus: tanquam purgamenta huius mundi facti ſumus, omnium peripſema vſque adhuc. 14 ¶ Non vt confundam vos hæc ſcribo: ſed vt filios meos chariſſimos moneo. 15 ¶ Nam ſi decem millia pædagogorum habeatis in Chriſto: ſed non multos patres. Nam in Chriſto Ieſu, per euangelium ego vos genui. 16 ¶ Rogo ergo vos, imitatores mei eſtote & ego Chriſti. 17 ¶ Ideo miſi ad vos Timotheum, qui eſt filius meus chariſſimus & fidelis in Domino; qui vos commonefaciet vias meas quæ ſunt in Chriſto Ieſu, ſicut vnique in omni Eccleſia doceo. 18 ¶ Tanquam non venturus ſim ad vos, ſic inflati ſunt quidã. 19 ¶ Veniam autem ad vos cito, ſi Dominus voluerit: & cognoſcam nõ ſermonem eorum qui inflati ſunt, ſed virtutem. 20 ¶ Non enim in ſermone eſt regnum Dei, ſed in virtute. 21 ¶ Quid vultis? in virga veniam ad vos: an in charitate, & ſpiritu manſuetudinis?

1.Cor.6.24. Act. 20.g 34. 1.Th. 2.b.9. 2.Th. 3.b.8.

CAPVT V.

1 OMnino auditur inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter Gentes, | ita vt vxorem patris ſui aliquis habeat. 2 ¶ Et vos inflati eſtis: & non magis luctum habuiſtis, vt tollatur de medio veſtrum, qui hoc opus fecit? 3 ¶ | Ego quidem abſens corpore, præſens autem Spiritu, iam iudicaui vt præſens, eum qui ſic operatus eſt, 4 ¶ in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, congregatis vobis et meo ſpiritu, cum virtute Domini noſtri Ieſu 5 ¶ tradere huiuſmodi ſatanę in interitũ carnis, vt ſpiritus ſaluus ſit in die Domini noſtri Ieſu Chriſti. 6 ¶ Non eſt bona gloriatio veſtra. | Neſcitis quia modicum fermentum totam maſſam corrumpit? 7 ¶ Expurgate vetus fermentum, vt ſitis noua conſperſio ſicut eſtis azymi. Etenim 8 Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus. ¶ Itaque epulemur, non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ & nequitiæ: ſed in azymis ſynceritatis & veritatis. 9 ¶ Scripſi vobis in epiſtola, Ne commiſceamini fornicarijs: 10 ¶ non vtique fornicarijs huius mundi, aut auaris, aut rapacibus, aut idolis ſeruientibus: alioquin debueratis de hoc mundo exiſſe. 11 ¶ Nunc aũt ſcripſi vobis non commiſceri, ſi is qui frater nominatur, eſt fornicator, aut auarus, aut idolis ſeruiẽs,

Leu. 18 b.8.20.b 11. Coloſ.2.a.5. Galat.5.b.9.

aut

aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax: cum eiusmodi
12 nec cibum sumere. ¶ Quid enim mihi de ijs, qui foris sunt iudicare? Nonne de ijs qui intus sunt, vos iudi-
13 catis? ¶ nam eos qui foris sunt, Deus iudicabit. Aufer- te malum ex vobisipsis.

CAPVT VI.

1 A Vdet aliquis vestrum habens negocium ad-
A uersus alterum, iudicari apud iniquos, &
2 non apud sanctos? ¶ An nescitis quoniam sancti de hoc mundo iudicabunt? Et si in vobis iudicabitur mundus: indigni estis, qui de minimis iudice-
3 tis? ¶ Nescitis quoniam Angelos iudicabimus? quan-
4 to magis secularia? ¶ Secularia igitur iudicia si habueritis, contemptibiles qui sunt in ecclesia, illos consti-
5 tuite ad iudicandum. ¶ Ad verecundiam vestram di-
B co. Sic non est inter vos sapiens quisquam, qui possit
6 iudicare inter fratrem suum? ¶ Sed frater cum fratre
7 iudicio contendit, & hoc apud infideles? ¶ Iam quidem omnino delictum est in vobis, quod iudicia habetis inter vos. | Quare non magis iniuriam accipitis?
8 quare non magis fraudem patimini? ¶ Sed vos iniu-
9 riam facitis, & fraudatis: & hoc fratribus. ¶ An nescitis, quia iniqui regnum Dei non possidebunt? Nolite errare: Neque fornicarij, neque idolis seruientes, neque adulteri, neque molles, neque masculorum con-
10 cubitores, ¶ neque fures, neque auari, neque ebriosi,
C neque maledici, neque rapaces regnum Dei posside-
11 bunt. ¶ Et hæc quidem fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed iustificati estis in nomine Domini
12 nostri Iesu Christi, & in Spiritu Dei nostri. ¶ Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt. Omnia mihi li-
13 cent: sed ego sub nullius redigar potestate. ¶ Esca ventri, & venter escis: Deus autem hunc, & has destruet: corpus autem non fornicationi, sed Domino: & Do-
14 minus corpori. ¶ Deus vero & Dominum suscitauit:
15 & nos suscitabit per virtutem suam. ¶ Nescitis quo-
D niam corpora vestra membra sunt Christi? Tollens ergo membra Christi, faciam membra meretricis?
16 Absit. ¶ An nescitis quoniam qui adhæret meretrici, vnum corpus efficitur? | erunt enim (inquit) duo in car-
17 ne vna. ¶ Qui autem adhæret Domino: vnus spiritus
18 est. ¶ Fugite fornicationem. Omne peccatum quodcũque fecerit homo, extra corpus est: qui autem fornica-
19 tur, in corpus suum peccat. ¶ An nescitis, quoniam membra vestra, templum sunt Spiritus sancti, qui in vobis est, quem habetis a Deo, & non estis vestri?
20 ¶ | Empti enim estis precio magno. Glorificate & portate Deum in corpore vestro.

Mat.5.g.39. Luc.6.d.29. Ro.12.d.19. 1. Thess.4.a.6.
Eccl.37.d.31. Inf.10.f.22.
Gen.2.d.24. Matt.19.a.5. Mar.10.a.8. Eph.5.g.31. Sup.3.d.17. 2.Cor.6.d.17. Infr.7.d.13.

CAPVT VII.

1 D E quibus autem scripsistis mihi? Bonum est
A homini mulierem non tangere. ¶ Propter
2 fornicationem autem vnusquisque suam vxorem habeat, & vnaquæque suum virum habeat.
3 ¶ | Vxori vir debitum reddat: similiter autem & vxor
4 viro. ¶ Mulier sui corporis potestatem non habet: sed vir. Similiter autem & vir, sui corporis potestatem
5 non habet: sed mulier. ¶ Nolite fraudare inuicem, nisi forte ex consensu ad tempus, vt vacetis orationi: & iterum reuertimini in idipsum, ne tentet vos satanas
6 propter incontinentiam vestram. ¶ Hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium.
7 ¶ Volo enim omnes vos esse, sicut me ipsum, sed vnusquisque proprium donum habet ex Deo: alius
8 quidem sic, alius vero sic. ¶ Dico autem non nuptis,
B & viduis: bonum est illis si sic permaneant sicut & e-
9 go. ¶ Quod si non se continent, nubant. Melius est e-
10 nim nubere, quam vri. ¶ Ijs autem qui matrimonio iũcti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, | vxorem a
11 viro non discedere. ¶ quod si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari. Et vir vxorem non di
12 mittat. ¶ Nam cæteris, ego dico non Dominus. si quis frater vxorem habet infidelem, & hæc consensit ha
13 bitare cum illo: non dimittat illam. ¶ Et si qua mulier
C fidelis habet virum infidelem, & hic consentit habita
14 re cum illa: non dimittat virum: ¶ sanctificatus est enim vir infidelis per mulierem fidelem: & sanctificata est mulier infidelis per virum fidelem: alioquin filij vestri immundi essent: nunc autem sancti sunt.
15 ¶ Quod si infidelis discedit: discedat, non enim seruituti subiectus est frater, aut soror in huiusmodi: in pa-
16 ce autem vocauit nos Deus. ¶ Vnde enim scis mulier, si virum saluum facies? aut unde scis vir, si mulierem
17 saluam facies? ¶ nisi vnicuique sicut diuisit Dominus vnumquemque sicut vocauit Deus, ita ambulet, &
18 sicut in omnibus ecclesijs doceo. ¶ circuncisus aliquis
D vocatus est? non adducat præputium. In præputio ali
19 quis vocatus est? non circuncidatur. ¶ Circuncisio nihil est, & præputium nihil est: sed obseruatio manda-
20 torum Dei. ¶ | vnusquisque in qua vocatione vocatus
21 est, in ea permaneat. ¶ Seruus vocatus es? non sit tibi
22 curæ: sed & si potes fieri liber, magis vtere. ¶ qui enim in Domino vocatus est seruus, libertus est Domini: si-
23 militer qui liber vocatus est, seruus est Christi. ¶ Præ-
E cio empti estis, nolite fieri serui hominum. ¶ Vnusquis
24 que in quo vocatus est, fratres in hoc permaneat a-
25 pud Deum. ¶ De virginibus autem præceptum Domini non habeo: consilium autem do, tanquam mise-
26 ricordiam, consecutus a Domino, vt sim fidelis. ¶ Existimo ergo hoc bonum esse propter instantem ne-
27 cessitatem, quoniam bonum est homini sic esse: ¶ Alligatus es vxori? noli quærere solutionem. Solutus es
28 ab vxore? noli quærere vxorem. ¶ Si autem acceperis vxorem, non peccasti. Et si nupserit virgo, non peccauit, tribulationem tamen carnis habebũt huiusmo
29 di. Ego autem vobis parco. ¶ Hoc itaque dico fratres, tempus breue est: reliquum est, vt & qui habẽt vxo-
30 res, tanquam non habentes sint; ¶ & qui flent, tanquam non flentes: & qui gaudent, tanquam non gaudentes: & qui emunt, tanquam non possidentes: & qui vtuntur hoc mundo, tanquam non vtantur: præ-
31 terit enim figura huius mundi. ¶ Volo autem vos sine
F solicitudine esse. ¶ Qui sine vxore est, solicitus est
32 quæ Domini sunt, quomodo placeat Deo. ¶ Qui au-
33 tem cum vxore est, solicitus est, quæ sunt mundi,
34 quomodo placeat vxori: & diuisus est. ¶ Et mulier innupta, & virgo, cogitat quæ Domini sunt: vt sit sancta corpore, & spiritu. Quæ autem nupta est, cogitat,
35 quæ sunt mundi: quomodo placeat viro. ¶ Porro hoc ad vtilitatem vestram dico: non vt laqueum vobis inijciam, sed ad id quod honestum est, & quod facultatem præbeat, sine impedimento Dominum obse-
36 crandi. ¶ Si quis autem turpem se videri existimat su-
G per virgine sua, q̃ sit superadulta, & ita oportet fieri:
37 q̃ vult faciat: non peccat si nubat. ¶ nam qui statuit in corde suo firmus, non habens necessitatem, potestatẽ autem habens suę voluntatis, & hoc iudicauit in cor-

1.Petr.1.c.18. 1.Petr.3.b.7.

38 de suo, seruare virginem suam benefacit. Igitur, & qui matrimonio iungit virginem suam, benefacit, & 39 qui non iungit, melius facit. Mulier alligata est legi quanto tempore vir eius viuit: quod si dormierit vir eius, liberata est: cui vult nubat, tantum in Domino. 40 Beatior autem erit, si sic permanserit secundum meum consilium: puto autem quod & ego Spiritum Dei habeam.

Rom.7. a.2.

CAPVT VIII.

1 A De ijs autem, quæ idolis sacrificantur scimus quia omnes scientiam habemus. Scientia 2 inflat: charitas vero ędificat. Si quis autem se existimat scire aliquid, nondum cognouit, quemadmodum 3 oporteat eum scire. Si quis autem diligit 4 Deum, hic cognitus est ab eo. De escis autem, quæ B idolis immolantur, scimus quia nihil est idolum in 5 mundo: & quod nullus est Deus, nisi vnus. Nam etsi sunt, qui dicantur dij, siue in cœlo, siue in terra (si 6 quidem sunt dij multi, & Domini multi) nobis tamen vnus Deus, Pater, ex quo omnia, & nos in illum: & vnus Dominus, Iesus Christus, per quem om- 7 nia, & nos per ipsum. Sed non in omnibus est scien- C tia. Quidam autem cum conscientia, vsque nunc idoli, quasi idolothytum manducant: & conscientia 8 ipsorum cum sit infirma, polluitur. Esca autem nos non commendat Deo. Neque enim si manducauerimus, abundabimus: neque si non manducaueri- 9 mus, deficiemus. Videte autem ne forte hæc licentia 10 vestra offendiculum fiat infirmis. Si enim quis viderit eum, qui habet scientiam, in idolio recumbentem: D nonne conscientia eius, cum sit infirma, ædificabitur 11 ad manducandum idolothyta? Et peribit infirmus in tua scientia frater propter quem Christus mortuus 12 est? Sic autem peccantes in fratres, & percutientes conscientiam eorum infirmam in Christum peccatis. 13 Quapp. si esca scandalizat fratrē meū: nō māducabo carnem in æternum, ne fratrem meū scandalizē.

Rom 14 c.15.
Rom 14 d.21.

CAPVT IX.

1 A Non sum liber? Non sum Apostolus? Nonne Christum Iesum Dominum nostrum vidi? 2 Nonne opus meū vos estis in Domino? Et si alijs nō sum Apostolus: sed tñ vobis sum: nā signa 3 culum Apostolatus mei vos estis in Domino: mea 4 defensio apud eos qui me interrogant, hæc est: Nunquid non habemus potestatem manducandi, & bi- 5 bendi? Nunquid non habemus potestatem mulierem sororem circunducendi, sicut & cæteri Apostoli, 6 & fratres Domini, & Cephas? Aut ego solus & Bar 7 nabas, non habemus potestatem hoc operandi? Quis militat suis stipendijs vnquam? Quis plantat vineam: & de fructu eius nō edit? Quis pascit gregem: 8 & de lacte gregis non manducat? Nunquid secundum hominem hæc dico? An & lex hæc non dicit? 9 Scriptum est enim in lege Moysi: Non alligabis os B boui trituranti. Nunquid de bobus cura est Deo? 10 An propter nos vtique hoc dicit? Nam propter nos scripta sunt: quoniam debet in spe qui arat, arare: & 11 qui triturat, in spe fructus percipiendi. Si nos vobis spiritualia seminauimus, magnum est si nos carnalia 12 vestra metamus? Si alij potestatis vestræ participes sunt: quare non potius nos? Sed non vsi sumus hac potestate: Sed omnia sustinemus, ne quod offendi-

Deu. 25. a.4
1 Tim.5 d.18.
Ro 15. f. 27.

13 culum demus Euangelio Christi. nescitis quoniam qui in sacrario operantur: quæ de sacrario sunt edunt: 14 & qui altari deseruiunt, cum altari participant? Ita & Dominus ordinauit ijs, qui Euangelium annun- 15 ciant, de Euangelio viuere. ego autem nullo horum C vsus sum. Non autem scripsi hæc, vt ita fiat in me: bonum est enim mihi magis mori, quam vt gloriam 16 meam quis euacuet. Nam & si euangelizauero, non est mihi gloria: necessitas enim mihi incumbit: væ e- 17 nim mihi est, si non euangelizauero. Si enim volens hoc ago: mercedem habeo: si autem inuitus: dispensa 18 tio mihi credita est. Quæ est ergo merces mea? vt euangelium prædicans, sine sumptu ponam Euange- 19 lium, vt non abutar potestate mea in Euangelio. nā cum liber essem ex omnibus, omnium me seruum fe- 20 ci: vt plures lucrifacerem. Et factus sum Iudæis, tan- 21 quam Iudæus: vt Iudæos lucrarer. ijs qui sub lege sunt: quasi sub lege essem (cum ipse nō essem sub lege) vt eos qui sub lege erant, lucrifacerem: ijs qui sine le- D ge erant, tanquam sine lege essem (cum sine lege Dei non essem: sed in lege essem Christi) vt lucrifacerem 22 eos, qui sine lege erant. Factus sum infirmis, infirmus: vt infirmos lucrifacerem. omnib⁹ omnia factus 23 sum: vt omnes facerem saluos. Omnia autem facio, 24 propter Euangelium: vt particeps eius efficiar. Nescitis, quod ij qui in stadio currunt, omnes quidē currunt: sed vnus accipit brauium? Sic currite, vt com- 25 prehendatis. Omnis autem qui in agone contendit ab omnibus se abstinet, & illi quidem, vt corruptibilem coronam accipiant: nos autem incorruptam. 26 Ego igitur sic curro, non quasi in incertum: sic pu- 27 gno, non quasi aerem verberans: sed castigo corpus meum, & in seruitutem redigo, ne forte cum alijs prędicauerim, ipse reprobus efficiar.

Deut.18 a.1.

CAPVT X.

1 A Nolo enim vos ignorare fratres, quoniam patres nostri omnes sub nube fuerunt, & om- 2 nes mare trāsierunt, & omnes in Moyse ba- 3 ptizati sunt in nube, & in mari: & omnes eandem e- 4 scam spiritalem manducauerunt, & omnes eundem B potum spiritalem biberunt (bibebant autem de spiritali, consequente eos, petra: petra autem erat Chri- 5 stus:) sed non in pluribus eorum beneplacitum est 6 Deo: nam prostrati sunt in deserto: Hæc autem in figura facta sunt nostri, vt non simus concupiscentes 7 malorum, sicut & illi concupierunt. Neque idololatræ efficiamini, sicut quidam ex ipsis: quemadmodum scriptum est: Sedit populus manducare, & bi- 8 bere, & surrexerunt ludere. Neque fornicemur, sicut quidam ex ipsis fornicati sunt, & ceciderunt v- 9 na die viginti tria millia. Neque tentemus Chri- C stum: sicut quidam eorum tentauerunt, & a serpenti- 10 bus perierunt. Neque murmuraueritis: sicut quidam eorum murmurauerunt, & perierunt ab exter- 11 minatore. Hęc autem omnia in figura contingebant illis: scripta sunt autem ad correptionem nostram, 12 in quos fines seculorum deuenerunt. Itaque, qui 13 se existimat stare, videat ne cadat. Tentatio vos non apprehendat, nisi humana: fidelis autem Deus D est, qui non patietur vos tentari, supra id quod potestis: sed faciet etiam cum tentatione prouen- 14 tum, vt possitis sustinere. Propter quod charissimi

Exo 13. d.21.
Nu.9. c 18.
Exo. 14 c.22.
Exo. 16 d.15.
Exo. 17. b.6.
Nu 20 b 10.& 11.
Nu.26.g. 65.
Exo. 32 b.6.
Nu.11.a. 4 b 5.
Psal 105. b.14.
Num. 25 a.2.
Nu 21.b 5.& 6.
Nu.11.g 32.14. f. 37.

mihi,

15 mihi, fugite ab idolorum cultura. ♀ Vt prudétibus lo-
16 quor: vos ipsi iudicate quod dico. ♀ Calix benedictio-
nis, cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis
Christi est? & panis quem frangimus, nonne partici-
17 patio corporis Dñi est? ♀ Quoniam vnus panis, vnum
E corpus multi sumus: omnes qui de vno pane partici-
18 pamus. ♀ Videte Israel secundum carnem: nonne qui
19 edunt hostias, participes sunt altaris? ♀ Quid ergo? di-
co quod idolis immolatum, sit aliquid? aut quod ido-
20 lum sit aliqd? ♀ Sed quæ immolant Gentes, dæmonijs
immolant, & nõ Deo. Nolo autem vos socios fieri dę-
21 moniorum. ♀ Nõ potestis calicem Dñi bibere, & cali-
cem dæmoniorum: non potestis mensę Dñi participes
22 esse, & mensæ demoniorum. ♀ An æmulamur Dñm?
F Nunquid fortiores illo sumus? | Oĩa mihi licent, sed
23 non oĩa expediunt. ♀ Oĩa mihi licent, sed non oĩa ædi-
24 ficant. ♀ Nemo quod suum est quærat, sed quod alte-
25 rius. ♀ Oẽ quod in macello venit manducate, nihil in-
26 terrogantes propter conscientiam. ♀ Dñi est | terra, &
27 plenitudo eius. ♀ Si quis vocat vos infidelium, & vul-
tis ire: oẽ quod vobis apponitur manducate, nihil in-
28 terrogantes propter conscientiam. ♀ Si quis autem di-
G xerit: Hoc immolatum est idolis: nolite manducare
propter illum qui indicauit, & propter conscientiam:
29 ♀ conscientiam autem dico non tuam, sed alterius. Vt
quid enim libertas mea iudicatur ab aliena conscien-
30 tia? ♀ Si ego cum gratia participo: quid blasphemor
31 pro eo quod gratias ago? ♀ | Siue ergo manducatis, siue
bibitis, siue aliud quid facitis, oĩa in gloriã Dei faci-
32 te. ♀ Sine offensione estote Iudæis, & Gẽtibus, & Eccle
33 siæ Dei: ♀ sicut & ego per oĩa oĩbus placeo, nõ quærẽs
quod mihi vtile est, sed quod multis: vt salui fiant

Eccl. 37. d. 38. Sup. 6. c. 12. — Psal. 23. a. 1. 49. b. 12. — Coloss. 3. c. 17.

CAPVT XI.

1 IMitatores mei estote, sicut & ego Christi. ♀ Laudo
A autem vos fratres, ꝙ per oĩa mei memores estis:
2 & sicut tradidi vobis, pręcepta mea tenetis. ♀ Vo
3 lo autem vos scire, ꝙ oĩs viri caput Christus est: caput
4 autẽ mulieris, vir: caput vero Christi, Deus. ♀ Omnis
vir orans, aut prophetans velato capite, deturpat ca-
5 put suũ. ♀ Omnis autem mulier orans, aut prophetans
non velato capite, deturpat caput suum: vnum enim
6 est, ac si decaluetur. ♀ Nam si non velatur mulier, ton-
B deatur. Si vero turpe est mulieri tonderi, aut decalua-
7 ri: velet caput suum. ♀ Vir quidem non debet velare
caput suum: quoniam imago, & gloria Dei est: mu-
8 lier autem gloria viri est. ♀ Non enim vir ex muliere
9 est, sed mulier ex viro. ♀ | Etenim non est creatus vir
10 propter mulierem, sed mulier propter virum. ♀ Ideo
debet mulier potestatem habere supra caput propter
11 Angelos. ♀ Veruntamen neque vir sine muliere: neque
12 mulier sine viro in Domino. ♀ Nã sicut mulier de vi-
13 ro, ita & vir per mulierem: oĩa autem ex Deo. ♀ Vosip
si iudicate: decet mulierem nõ velatam orare Deum?
14 ♀ Nec ipsa natura docet vos, quod vir quidem si co-
15 mam nutriat, ignominia est illi: ♀ mulier vero si comã
D nutriat, gloria est illi, quoniam capilli pro velamine
16 ei dati sunt? ♀ Si quis autem videtur contentiosus esse:
nos talem consuetudinem non habemus, neque Ec-
17 clesia Dei. ♀ Hoc autem præcipio: non laudans, quod
18 non in melius, sed in deterius conuenitis. ♀ Primum
quidem conuenientibus vobis in Ecclesiam, audio
19 scissuras esse inter vos, & ex parte credo. ♀ Nam opor-
tet, & hæreses esse: vt & qui probati sunt manifesti

Ephes. 5. c. 23. — Genes. 2. d. 21.

20 fiant in vobis. ♀ Conuenientibus ergo vobis in vnum,
21 iam non est Dominicam cœnam manducare. ♀ Vnus-
quisque enim suam cœnam præsumit ad manducan-
dum. Et alius quidem esurit: alius autem ebrius est.
22 ♀ Nunquid domos non habetis ad manducandum, &
E bibendum? aut Ecclesiam Dei contemnitis: & confun
ditis eos qui non habent? Quid dicam vobis? Laudo
23 vos? in hoc non laudo. ♀ Ego enim accepi a Domino
quod & tradidi vobis: quoniã Dominus Iesus in qua
24 nocte tradebatur, accepit panem: ♀ & gratias agens
fregit, & dixit: | Accipite, & manducate, hoc est cor-
pus meum, quod pro vobis tradetur: hoc facite in
25 meam commemorationem. ♀ Similiter, & calicem
F postquam cœnauit, dicens: Hic calix nouum testa-
mentum est in meo sanguine: hoc facite, quotiescun-
26 que bibetis, in meam commemorationem. ♀ Quoties-
cunque enim manducabitis panem hunc, & calicem
bibetis: mortem Domini annunciabitis, donec ve-
27 niat. ♀ | Itaque quicunque manducauerit panem hunc,
vel biberit calicem Domini indigne, reus erit corpo-
28 ris, & sanguinis Domini. ♀ | Probet autem seipsum
29 homo: & sic de pane illo edat, & de calice bibat. ♀ Qui
G enim manducat, & bibit indigne: iudicium sibi man-
30 ducat, & bibit, non dijudicans corpus Domini. ♀ Ideo
inter vos multi infirmi, & imbecilles, & dormiunt
31 multi. ♀ Quod si nosmetipsos dijudicaremus: non vti-
32 que iudicaremur. ♀ Dum iudicamur autem, a Domi-
no corripimur: vt non cum hoc mundo damnemur.
33 ♀ Itaque fratres mei, cum conuenitis ad manducan-
34 dum, inuicem expectate. ♀ Si quis esurit, domi man-
ducet: vt non in iudicium conueniatis. Cętera autem,
cum venero, disponam.

Matt. 26. c. 26. Marc. 14. c. 22. Luc. 22. b. 19. — Iohã. 6. f. 59. 1. Cor. 13. b. 5.

CAPVT XII.

1 DE spiritualibus autẽ, nolo vos ignorare fra-
A tres. ♀ Scitis quoniam cum Gentes essetis, ad
2 simulachra muta, prout ducebamini eũtes.
3 ♀ Ideo notum vobis facio quod | nemo in spiritu Dei
loquens, dicit anathema Iesu. Et nemo potest dicere
4 Dominus Iesus, nisi in Spiritu sancto. ♀ | Diuisiones ve
5 ro gratiarum sunt: idem autem Spiritus. ♀ Et diuisio-
6 nes ministrationum sunt, idem autem Dominus. ♀ Et
diuisiones operationum sunt, idem vero Deus, qui o-
7 peratur omnia in omnibus. ♀ Vnicuique autem datur
8 manifestatio Spiritus ad vtilitatem. ♀ Alij quidem per
Spiritum datur sermo sapientiæ: alij autem sermo
9 scientiæ, secundum eundem Spiritum: ♀ alteri fides
in eodem Spiritu: alij gratia sanitatum, in vno Spi-
10 ritu: ♀ alij operatio virtutum, alij prophetia, alij di-
B scretio spirituum, alij genera linguarum, alij inter-
11 pretatio sermonum. ♀ | Hæc autem omnia operatur
vnus, atque idem Spiritus, diuidens singulis pro-
12 ut vult. ♀ | Sicut enim corpus vnum est, & membra
habet multa: omnia autem membra corporis cum
sint multa, vnum tamen corpus sunt, ita & Christus.
13 ♀ Etenim in vno Spiritu omnes nos in vnum corpus
baptizati sumus, siue Iudæi, siue Gentiles, siue serui,
14 siue liberi: & omnes in vno Spiritu potati sumus. ♀ Nã
15 & corpus non est vnum membrum, sed multa. ♀ Si di-
xerit pes: Qñ non sum manus, non sum de corpore:
16 num ideo nõ est de corpore? ♀ Et si dixerit auris: Quo-
C niam non sum oculus, non sum de corpore: num
17 ideo non est de corpore? ♀ Si totum corpus oculus:
18 vbi auditus? Si totum auditus: vbi odoratus? ♀ Nunc

Marc. 9. 1. 36. — Rom. 12. b. 6. 1. Pet. 4. c. 10. — Rom. 12. a. 3. — Ephes. 4. b. 7. Rom. 12. a. 4.

autem posuit Deus membra vnumquodq; eorum in
19 corpore, sicut voluit. ¶ Quod si essent omnia vnũ mem
20 brum vbi corpus? ¶ Nunc autem multa quidem mem
21 bra, vnum autem corpus. ¶ Non potest autem oculus
dicere manui: Opera tua nõ indigeo: aut iterum caput
22 pedibus: Non estis mihi necessarij. ¶ Sed multo magis
quæ videntur membra corporis infirmiora esse, neces-
23 saria sunt: ¶ & quæ putamus ignobiliora membra
esse corporis, his honorem abundantiorem circunda-
mus: & quę inhonesta sunt nostra, abundantiorem ho
24 nestatem habent. ¶ Honesta autẽ nostra, nullius egent:
sed Deus temperauit corpus, ei cui deerat abundan-
25 tiorem tribuendo honorem, ¶ vt non sit schisma in cor
pore, sed idipsum pro inuicem sollicita sint membra.
26 ¶ Et siquid patitur vnum membrum, compatiũtur om
D nia membra: siue gloriatur vnum membrum, congau
27 dent omnia membra. ¶ Vos autem estis corpus Chri-
28 sti, & membra de membro. ¶ Et quosdam quidem po-
suit Deus in Ecclesia, primum Apostolos, secundo ꝓ-
phetas, tertio doctores, deinde virtutes, exinde gra-
tias curationum, opitulationes, gubernationes, gene-
29 ra linguarum interpretationes sermonum. ¶ Nunquid
omnes Apostoli? Nunquid omnes prophetæ? nũquid
30 omnes doctores? ¶ nunquid omnes virtutes? nunquid
omnes gratiam habent curationum? nunquid omnes
linguis loquuntur? nunquid omnes interpretantur?
31 ¶ Æmulamini autem charismata meliora. Et adhuc
excellentiorem viam vobis demonstro.

Rom. 12 b. 5. Ephes. 4. b. 12.

CAPVT XIII.

1 A SI linguis hominum loquar, & Angelorum, charitatem autem non habeam: factus sum velut
2 æs sonans, aut cymbalum tinniens. ¶ Et si habuero prophetiã, & nouerim mysteria omnia, & omnem scientiam: & si habuero omnẽ fidem ita vt montes transferam, charitatem autem non habuero: nihil
3 sum. ¶ Et si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum ita vt ardeam, charitatem autem nõ habuero: nihil mihi pro-
4 dest. ¶ Charitas patiens est, benigna est, charitas non
B æmulatur, non agit perperam, non inflatur, ¶ non est
5 ambitiosa, non querit quæ sua sunt, non irritatur, non
6 cogitat malum, ¶ non gaudet super iniquitate, congau
7 det autem veritati: ¶ omnia suffert, omnia credit, om-
8 nia sperat, omnia sustinet. ¶ Charitas nunquam exci-
C dit: siue prophetiæ euacuabuntur, siue linguæ cessa-
9 bunt, siue scientia destruetur. ¶ Ex parte enim cogno-
10 scimus, & ex parte prophetamus. ¶ Cum autem venerit quod perfectum est, euacuabitur quod ex parte
11 est. ¶ Cum essem paruulus, loquebar vt paruulus, sapiebam vt paruulus, cogitabam vt paruulus: Quando autem factus sum vir, euacuaui quæ erant paruu-
12 li. ¶ Videmus nunc per speculum in ænigmate: tunc
D autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte, tunc
13 autem cognoscam, sicut & cognitus sum. ¶ Nunc autem manent, Fides, Spes, Charitas, tria hęc: maior autem horum est charitas.

CAPVT XIIII.

1 A SEctamini charitatem, æmulamini spiritalia: magis autem vt prophetetis. ¶ Qui enim loqtur lin-
2 gua, nõ hominibus loqtur, sed Deo: nemo enim
3 audit. Spiritu autem loquitur mysteria: nam ¶ qui ꝓphetat, hominibus loquitur ad ædificationem, & ex-
4 hortationem, & cõsolationem. ¶ Qui loquitur lingua, semetipsum ædificat: qui autem prophetat, Ecclesiam
5 Dei ædificat. ¶ Volo autem omnes vos loqui linguis: magis autem prophetare. Nam maior est qui prophetat, quam qui loquitur linguis, nisi forte interprete-
6 tur, vt Ecclesia ædificationem accipiat. ¶ Nunc autem
B fratres, si venero ad vos linguis loquens, quid vobis prodero, nisi vobis loquar, aut in reuelatione, aut in
7 scientia, aut in prophetia, aut in doctrina? ¶ Tamẽ quę sine anima sunt vocem dantia, siue tibia, siue cithara, nisi distinctionem sonituum dederint, quomodo scie-
8 tur id quod canitur, aut quod citharizatur? ¶ Etenim si incertam vocem det tuba: quis parabit se ad bellũ?
9 ¶ Ita & vos per linguam, nisi manifestũ sermonem dederitis: quomodo scietur id quod dicitur? eritis enim
10 in aera loquẽtes. ¶ Tam multa, vtputa, genera lingua-
C rum sunt in hoc mundo, & nihil sine voce est. ¶ Si ergo
11 nesciero virtutẽ vocis, ero ei cui loquor barbarus: &
12 q loquitur mihi, barbarus. ¶ Sic & vos, quoniam ęmulatores estis spirituum: ad ædificationẽ Ecclesiæ quæ-
13 rite vt abũdetis. ¶ Et ideo qui loquitur lingua, oret vt
14 interpretetur. ¶ Nã si orem lingua, spiritus meus orat:
15 mens autem mea sine fructu est. ¶ Quid ergo est? Orabo spiritu, orabo & mente: psallam spiritu, psallam &
16 mente. ¶ Cæterum si benedixeris spiritu qui supplet lo
D cum idiotæ, quomodo dicet: Amen super tuam bene-
17 dictionem? quoniam quid dicas, nescit. ¶ nam tu qui-
18 dem bene gratias agis, sed alter non ædificatur. ¶ Gratias ago Deo meo, quod omnium vestrum lingua lo-
19 quor. ¶ Sed in Ecclesia volo quinq; verba sensu meo loqui, vt & alios instruam: quam decẽ millia verbo-
20 rum in lingua. ¶ Fratres, nolite pueri effici sensibus, sed malitia paruuli estote: sensibus autem perfecti estote.
21 ¶ In lege scriptum est: Quoniam in alijs linguis, & labijs alijs loquar populo huic: & nec sic exaudient me,
22 dicit Dominus. ¶ Itaque linguæ in signum sunt non fidelibus, sed infidelibus. prophetiæ autem, non infide-
23 libus, sed fidelibus. ¶ Si ergo cõueniat vniuersa Eccle-
E sia in vnum, & omnes linguis loquantur, intrent autẽ
24 idiotæ, aut infideles: nonne dicent quod insanitis? ¶ Si autem omnes prophetent, intret autem quis infidelis, vel idiota: cõuincitur ab omnibus, dijudicatur ab oĩ-
25 bus: ¶ occulta cordis eius manifesta fiunt: & ita cadens in faciem, adorabit Deum, pronuncians, quod vere
26 Deus in vobis sit. ¶ Quid ergo est fratres? Cum conuenitis, vnusquisq; vestrum psalmum habet, doctrinam habet, Apocalypsim habet, linguam habet, interpre-
27 tationem habet: omnia ad ædificationem fiant. ¶ Siue lingua quis loquitur, secundum duos, aut vt multum
28 tres, & per partes, & vnus interpretetur. ¶ Si autem nõ
F fuerit interpres, taceat in Ecclesia, sibi autem loqua-
29 tur & Deo. ¶ Prophetæ autem duo, aut tres dicant, &
30 cæteri dijudicent. ¶ Quod si alij reuelatum fuerit se-
31 denti, prior taceat. ¶ Potestis enim omnes per singulos prophetare, vt omnes discant, & omnes exhortentur:
32 ¶ & spiritus prophetarum, prophetis subiecti sunt.
33 ¶ Non enim est dissensionis Deus: sed pacis: sicut &
34 in omnibus Ecclesijs Sanctorum doceo. ¶ Mulieres in Ecclesijs taceant: non enim permittitur eis lo-
35 qui, sed subditas esse, sicut & lex dicit. ¶ Siquid
G autem volunt discere, domi viros suos interrogent. Turpe est enim mulieri loqui in Ecclesia.
36 ¶ An a vobis verbum Dei processit? aut in vos so-
37 los peruenit? ¶ Si quis videtur propheta esse, aut spi-

Isai. 28. c. 11.

1. Tim. 2. d. 11. Genes. 3. c. 16.

ritualis,

ritualis, cognoscat quæ scribo vobis, quia Domini sunt mandata. 38 Si quis autem ignorat, ignorabitur. 39 Itaque fratres æmulamini prophetare: & loqui linguis nolite prohibere. 40 Omnia autem honeste, & secundum ordinem fiant.

CAPVT XV.

1 A NOtum autem vobis facio, fratres, Euangelium quod prædicaui vobis, quod & accepistis, in quo & statis, 2 per quod & saluamini, qua ratione prædicauerim vobis, si tenetis, nisi frustra credidistis. 3 Tradidi enim vobis in primis quod & accepi, quoniam Christus mortuus est pro peccatis nostris, secundum scripturas: 4 & quia sepultus est, & quia resurrexit tertia die, secundum scripturas. 5 Et quia visus est Cephæ, & post hoc vndecim. 6 Deinde visus est plus quã quingentis fratribus simul: ex quibus multi manent vsq; adhuc, quidã aũt dormierũt. 7 Deinde visus est Iacobo, deinde Apostolis omnib⁹. 8 Nouissime aũt oĩum tanquam abortiuo, visus est & 9 mihi. Ego enim sum minimus Apostolorum, qui nõ B sum dignus vocari Apostolus, quoniã persecut⁹ sum 10 ecclesiã Dei. Grã autẽ Dei sum id quod sum: & grã eius in me vacua nõ fuit, sed abundantius illis oĩbus 11 laboraui: non ego autẽ, sed grã Dei mecũ. Siue enim 12 ego, siue illi: sic prædicamus, & sic credidistis. Si autẽ Chrs prædicatur q resurrexit a mortuis: qũo quidã dicunt in vobis, quoniam resurrectio mortuorum non 13 est? si aũt resurrectio mortuorum non est? neq; Christus 14 resurrexit. Si autem Christus non resurrexit: inanis est ergo prædicatio nostra, inanis est & fides ve15 stra. Inuenimur autẽ & falsi testes Dei: quoniã testi- C moniũ diximus aduersus Deum, q suscitauerit Christum, quem non suscitauit, si mortui non resurgunt. 16 Nam si mortui non resurgũnt, neque Christus resur17 rexit. Quod si Christus non resurrexit: vana est fides 18 vestra, adhuc enim estis in peccatis vestris. Ergo & 19 qui dormierunt in Christo, perierunt. Si in hac vita tantum in Christo sperantes sumus: miserabiliores su20 mus oĩbus hominibus. Nunc autẽ Christus resurre21 xit a mortuis primitiæ dormientium, quoniã quidẽ per hoĩem mors: & per hoĩem resurrectio mortuorũ. 22 Et sicut in Adã oẽs moriũtur: ita & in Chro oẽs viui23 ficabuntur. Vnusquisq; autẽ in suo ordine, primitiæ Chrs: deinde ij qui sunt Christi, qui in aduentum eius 24 crediderũt. Deinde finis: cum tradiderit regnũ Deo D & patri, cum euacuauerit oẽm principatum & ptãtẽ 25 & virtutẽ. Oportet autẽ illum regnare, donec ponat 26 oẽs inimicos sub pedibus eius. Nouissima autẽ inimica destruetur mors. Oĩa enim subiecit sub pedibus 27 eius. Cum aũt dicat: Oĩa subiecta sunt ei: sine dubio, 28 præter eum qui subiecit ei oĩa. Cum autem subiecta fuerint illi oĩa: tũc & ipse Filius subiectus erit ei q su29 biecit sibi oĩa, vt sit Deus oĩa in oĩbus. Alioquin qd faciẽt, qui baptizãtur pro mortuis, si oĩno mortui nõ 30 resurgunt? vt quid & baptizantur pro illis? vt quid 31 & nos periclitamur oĩ hora? Quotidie morior p vestram gloriam, fratres, quam habeo in Christo Iesu 32 Dño nostro. Si (secũdum hominẽ) ad bestias pugnaui Ephesi, quid mihi prodest: si mortui nõ resurgunt? 33 manducemus & bibamus, cras enim moriemur. Nolite seduci: Corrumpũt mores bonos colloquia mala. 34 Euigilate iusti: & nolite peccare: ignorantiam enim E Dei quidam habent, ad reuerentiam vobis loquor.

35 Sed dicet aliquis: Quomodo resurgunt mortui? qua 36 ve corpore venient? Insipiens, tu quod seminas nõ 37 viuificatur, nisi prius moriatur. Et quod seminas, nõ corpus quod futurum est seminas, sed nudum granũ, 38 vt puta tritici, aut alicuius cæterorum. Deus autem dat illi corpus sicut vult: & vnicuique seminum pro39 prium corpus. Non omnis caro, eadem caro: sed alia quidam hominum, alia pecorum, alia volucrum, alia 40 piscium. Et corpora cęlestia, et corpora terrestria: sed 41 alia quidem cœlestium gloria, alia aũt terrestriũ. Alia claritas solis, alia claritas lunæ, & alia claritas stel42 larum. Stella enim a stella differt in claritate: sic & resurrectio mortuorum. Seminatur in corruptione, 43 surget in incorruptione. Seminat̃ in ignobilitate, sur F get in gloria. Seminatur in infirmitate, surget in virtu44 te. Seminatur corpus animale, surget corpus spiritale. Si est corpus animale, est & spiritale, sicut scriptũ 45 est: Factus est primus homo Adam in aĩam viuentẽ: 46 nouissimus Adam in spiritum viuificãtem. Sed non prius quod spiritale est, sed quod animale: deinde q 47 spiritale. Primus homo de terra terrenus: secundus 48 homo de cœlo, cœlestis. Qualis terrenus, tales & ter49 reni: & qualis cœlestis, tales & cœlestes. Igitur sicut portauimus imaginem terreni: portemus & imagi50 nem cœlestis. Hoc autem dico fratres, quia caro & sanguis regnum Dei possidere non possunt, neque cor51 ruptio incorruptelam possidebit. Ecce mysterium G vobis dico. Omnes quidem resurgemus, sed non om52 nes immutabimur. In momento, in ictu oculi, in nouissima tuba: canet enim tuba, & mortui resurgent 53 incorrupti: & nos immutabimur: Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem, & mortale 54 hoc induere immortalitatem. Cum autem mortale hoc induerit immortalitatem, tunc fiet sermo qui 55 scriptus est: Absorpta est mors in victoria. Vbi est 56 mors victoria tua? vbi est mor stimulus tuus? Stimulus autem mortis peccatum est: virtus vero peccati, 57 lex. Deo autem gratias qui dedit nobis victoriam 58 per Dominum nostrum Iesum Christum. Itaque fratres mei dilecti, stabiles estote, & immobiles: abundantes in opere Domini semper, scientes quod labor vester non est inanis in Domino.

CAPVT XVI.

1 A DE collectis autem quæ fiunt in sanctos, sicut ordinaui ecclesijs Galatiæ, ita & vos facite. 2 Per vnam sabbati vnusquisque vestrũ apud se seponat, recondens quod ei bene placuerit, vt 3 non cum venero, tunc collectæ fiant. Cum autẽ præsens fuero: quos probaueritis per epistolas, hos mittã 4 perferre gratiam vestram in Ierusalẽ. Quod si dignũ 5 fuerit vt & ego eam, mecum ibunt. Veniam autẽ ad vos, cum Macedoniam pertransiero: nam Macedo6 niam pertransibo. Apud vos autem forsitã manebo, B vel etiam hyemabo: vt vos me deducatis quocũq; ie7 ro. Nolo enim vos modo in transitu videre: spero enim me aliquantulum temporis manere apud vos, si 8 Dominus permiserit. Permanebo autem Ephesi vs9 que ad Pentecosten. Ostium enim mihi apertum est 10 magnum & euidens, & aduersarij multi. Si autem venerit Timotheus, videte, vt sine timore sit apud 11 vos: opus enim Domini operatur, sicut & ego. Nequis ergo illum spernat, deducite autem illum in pace: vt veniat ad me, expecto enim illum cum fra-

Gal. 1. b. 12. 1. Pet. 2. 24. Isa. 53. 5 c. 8. Ioha. 2. 22. Matt. 12. 40. Matt. 28. 16. Marc. 16. 6. Luc. 24. 6. c. 34. Ioh. 20. 19. Act. 9 a. 3 Ephes. 3. 8. Apoc. 1. 5. Col. 1. c. 18. Genes. 3. 6. Ro. 5. c. 12. 6. d. 23. 1. The. 4 d. 15. Psal. 109 1. Heb. 1. d. 13. 10. c. 13. Psalm. 8. b. 8. Hebr. 2. b. 8. Isa. 22. d. 13. 56. d 12. Sapie. 2. b. 6. Genes. 2. b. 7. Os. 13. d 14. Heb. 2. d 14. 1. Ioh. 5. a. 5.

12 tribus. ¶ De Apollo autem fratre, vobis notum facio, C quoniam multum rogaui eum, ut veniret ad uos cum fratribus: & vtique non fuit voluntas eius, vt nunc 13 veniret: veniet autem cum ei vacuum fuerit. ¶ Vigilate, 14 state in fide, viriliter agite, & confortamini. ¶ Om-15 nia vestra in charitate fiant. ¶ Obsecro autem vos fratres, nostis domum Stephanæ, & Fortunati, & Achaici, quoniam sunt primitiæ Achaiæ, & in ministerium 16 sanctorum ordinauerunt se ipsos: ¶ ut & uos subditi 17 sitis eiusmodi, & omni cooperanti, & laboranti. ¶ Gau D deo autem in præsentia Stephanę, & Fortunati, & Achaici: quoniam id quod vobis deerat, ipsi suppleuerunt. 18 ¶ refecerunt enim & meum spiritum, & vestrũ. 19 Cognoscite ergo qui huiusmodi sunt. ¶ Salutant vos ecclesiæ Asiæ. Salutant vos in Domino multum, Aquila, & Priscilla cum domestica sua ecclesia, apud 20 quos & hospitor. ¶ Salutant vos omnes fratres. 21 Salutate inuicem in osculo sancto. ¶ Salutatio mea manu 22 Pauli: ¶ Siquis non amat Dominum nostrum Iesum 23 Christum, sit anathema. Maran Atha. ¶ Gratia Domi-24 ni nostri Iesu Christi vobiscum. ¶ Charitas mea cum omnibus vobis in Christo Iesu. Amen.

ARGVMENTVM IN SECVNDAM Epistolam Pauli ad Corinthios.

POST actam a Corinthijs pœnitentiam, consolatoriam scribit eis epistolam Apostolus a Troade per Titum. Et collaudans eos, hortatur ad meliora, contristatos quidem eos, sed emendatos ostendens.

EPISTOLA B. PAVLI APOSTOLI, Ad Corinthios II.

CAPVT PRIMVM.

1 A Paulus Apostolus Iesu Christi per voluntatẽ Dei, & Timotheus frater: ecclesię Dei quę est Corinthi cum ¶ omnib⁹ sanctis, qui sunt in vniuersa Achaia. 2 Gratia vobis, & pax a Deo patre nostro, & Domino Iesu Christo. 3 ¶ Benedictus Deus, & Pater Domini nostri Iesu Christi, pater misericordiarũ, et De⁹ 4 totius consolationis, ¶ qui consolatur nos in omni tribulatione nostra, vt possimus & ipsi consolari eos qui in omni pressura sunt, per exhortationem qua exhor-5 tamur & ipsi a Deo. ¶ quoniam sicut abundant passiones Christi in nobis, ita & per Christum abundat cõ-6 solatio nostra. ¶ Siue autem tribulamur pro vestra exhortatione & salute: siue consolamur pro vestra consolatione, B siue exhortamur, pro vestra exhortatione & salute, quæ operatur tolerantiam earundem passio-7 num quas & nos patimur: ¶ vt spes nostra firma sit pro vobis: scientes quod sicut socij passionum estis, sic eri-8 tis & consolationis. ¶ Nõ enim volumus ignorare vos fratres, de tribulatione nostra, quæ facta est in Asia; quoniam supra modum grauati sumus supra virtutẽ, 9 ita vt tęderet nos etiam viuere. ¶ Sed ipsi in nobismetipsis sponsum mortis habuimus, vt non simus fiden-10 tes in nobis, sed in Deo qui suscitat mortuos, ¶ qui de tãtis periculis nos eripuit: & eruit: in quem speramus 11 quoniam & adhuc eripiet: ¶ adiuuantibus & vobis in oratione pro nobis, vt ex multorũ personis, eius quæ in nobis est donationis, per multos gratiæ agantur 12 pro nobis. ¶ Nam gloria nostra hæc est testimonium C cõscientiæ nostræ, quod in simplicitate cordis & synceritate Dei & non in sapientia carnali, sed in gratia Dei conuersati sumus, in hoc mundo: abũdantius au-13 tem ad vos. ¶ Non enim alia scribimus vobis, quam quæ legistis & cognouistis. Spero autem ꝙ vsque in fi-14 dem cognoscetis, ¶ sicut & cognouistis nos ex parte, quod gloria vestra sumus: sicut & vos nostra in die 15 Domini nostri Iesu Christi. ¶ Et hac confidentia volui prius venire ad vos, vt secundam gratiam habere-16 tis: ¶ & per vos transire in Macedoniam, & iterum a Macedonia venire ad vos, & à vobis deduci in

Epho. 1. a 3. 1. Pet. 1. a 3.

17 Iudæam. ¶ Cum ergo hoc voluissem, nunquid leuita-
D te vsus sum? Aut quæ cogito, secundum carnem co-
18 gito, vt sit apud me EST, & NON? ¶ Fidelis au-
tem Deus, quia sermo noster qui fuit apud vos, non
19 est in illo EST, & NON. ¶ Dei enim filius Iesus
Christus, qui in vobis per nos prædicatus est, per me,
& Syluanum, & Timotheum, nō fuit EST, & NON,
20 sed EST in illo fuit. ¶ Quotquot enim promissio-
nes Dei sunt, in illo EST: ideo & per ipsum, Amen
21 Deo, ad gloriam nostram. ¶ Qui autem confirmat nos
22 vobiscum in Christo, & qui vnxit nos, Deus: ¶ qui &
signauit nos, & dedit pignus Spiritus in cordibus no-
23 stris. ¶ Ego autem testem Deum inuoco in animam
meam, quod parcens vobis, non veni vltra Corinthū,
24 ¶ non quia dominamur fidei vestræ: sed adiutores su-
mus gaudij vestri, nam fide statis.

CAPVT II.

1 STatui autem hoc ipsum apud me, ne iterum in
A tristitia venirem ad vos. ¶ Si enim ego contri-
2 sto vos: & quis est qui me lætificet, nisi qui con
3 tristatur ex me? ¶ Et hoc ipsum scripsi vobis, vt non
cum venero tristitiam super tristitiam habeam, de q̄-
bus oportuerat me gaudere: cōfidens in omnibus vo-
4 bis, q̄a meum gaudium, omnium vestrum est. ¶ Nam
ex multa tribulatione, & angustia cordis scripsi vobis
per multas lachrymas: non vt contristemini, sed vt
sciatis quam charitatem habeam abundantius in vo-
5 bis. ¶ Si quis autem contristauit, non me contristauit:
6 sed ex parte, vt non onerem omnes vos. ¶ Sufficit illi
B qui eiusmodi est, obiurgatio hæc quæ fit a pluribus:
7 ita ¶ vt econtrario magis donetis, & consolemini, ne
forte abundantiori tristitia absorbeatur qui eiusmodi
8 est. ¶ Propter quod obsecro vos, vt cōfirmetis in illum
9 charitatem. ¶ Ideo enim & scripsi, vt cognoscam expe
rimentum vestrum, an in omnibus obedientes sitis.
10 ¶ Cui autē aliquid donastis: & ego. Nam & ego quod
C donaui, siquid donaui, propter vos in persona Chri-
11 sti, ¶ vt non circumueniamur a satana: non enim igno-
12 ramus cogitationes eius. ¶ Cum venissem autē Troa-
dem propter Euangelium Christi, & ostiū mihi aper-
13 tum esset in Domino: ¶ non habui requiem spiritui
meo, eo quod non inuenerim Titum fratrem meum:
sed valefaciens eis, profectus sum in Macedoniam.
14 ¶ Deo autem gratias qui semꝑ triumphat nos in Chri
D sto Iesu, & odorem notitiæ suæ manifestat per nos in
15 omni loco. ¶ q̄a Christi bonus odor sumus Deo in ijs
16 qui salui fiūt, & in ijs qui pereunt, ¶ alijs quidem odor
mortis in mortem: alijs autem odor vitæ in vitam. Et
17 ad hæc quis tam idoneus? ¶ Non enim sumus sicut plu
rimi, adulterātes verbum Dei, sed ex synceritate, sed
sicut ex Deo, coram Deo, in Christo loquimur.

CAPVT III.

1 INcipimus iterum nosmetipsos commendare? aut
A nunquid egemus (sicut quidam) commendati-
2 tijs epistolis ad vos, aut ex vobis? ¶ Epistola no-
stra vos estis, scripta in cordibus nostris, quæ scitur &
3 legitur ab oībus hominibus: ¶ manifestati quod epi-
stola estis Christi, ministrata a nobis, & scripta non
atramento, sed Spiritu Dei viui: non in tabulis lapi-
4 deis, sed in tabulis cordis carnalibus. ¶ Fiduciam autē
5 talem habemus per Christum ad Deum: ¶ non quod
sufficientes simus cogitare aliquid a nobis, quasi ex
6 nobis: sed sufficientia nostra ex Deo est. ¶ qui & ido-
B neos nos fecit ministros noui Testamenti: non littera,
sed Spiritu: littera enim occidit: Spiritus autem viuifi-
7 cat. ¶ Quod si ministratio mortis, litteris deformata in
lapidibus, fuit in gloria, ita vt non possent intendere
filij Israel in faciem Moysi, propter gloriam vultus
8 eius, quæ euacuatur: ¶ quomodo non magis ministra-
9 tio Spiritus erit in gloria? ¶ Nam si ministratio damna
tionis gloria est, multo magis abūdat ministerium iu-
10 stitiæ in gloria. ¶ Nam nec glorificatum est, quod cla-
C ruit in hac parte, propter excellentem gloriam. ¶ Si e-
11 nim quod euacuatur ꝑ gloriā est: multo magis quod
12 manet, in gloria est. ¶ Habētes igitur talem spem, mul-
13 ta fiducia vtimur: ¶ & non | sicut Moyses ponebat ve-
lamen super faciem suam, vt non intenderent filij Is-
14 rael in faciem eius quod euacuatur, ¶ sed obtusi sunt
sensus eorum. Vsque in hodiernum enim diem, idip-
sum velamen in lectione veteris Testamēti manet nō
15 reuelatum (quoniam in Christo euacuatur,) ¶ sed vsq;
in hodiernum diem, cū legitur Moyses, velamen po-
16 situm est super cor eorum. ¶ Cum autem cōuersus fue-
17 rit ad Dominum: auferetur velamen. ¶ Dominus autē
Spiritus est. Vbi autem Spiritus Domini: ibi libertas.
18 ¶ Nos vero omnes, reuelata facie gloriā Domini spe-
culantes, in eandem imaginem transformamur a cla-
ritate in claritatem, tanquam a Domini Spiritu.

Exo. 34. c. 31.

Iohā. 4. c. 13.

CAPVT IIII.

1 IDeo habentes administrationem iuxta quod mi-
A sericordiam consecuti sumus, non deficimus,
2 ¶ sed abdicamus occulta dedecoris, non am-
bulantes in astutia, neque adulterantes verbum
Dei, sed in manifestatione veritatis commendan-
tes nosmetipsos ad omnem conscientiam hominum
3 coram Deo. ¶ Quod si etiam opertum est Euāgelium
4 nostrum: in ijs qui pereunt, est opertum: ¶ in quibus
Deus huius seculi excæcauit mentes infidelium, vt
non fulgeat illis illuminatio Euangelij gloriæ Chri-
5 sti, qui est imago Dei. ¶ Non enim nosmetipsos præ-
B dicamus, sed Iesum Christum Dominum nostrum:
6 nos autem seruos vestros per Iesum, ¶ quoniam Deus
qui dixit de tenebris lucem splendescere, ipse illuxit
in cordibus nostris ad illuminationem scientiæ clari-
7 tatis Dei in facie Christi Iesu. ¶ Habemus autem the-
saurum istum in vasis fictilibus, vt sublimitas sit vir-
8 tutis Dei, & non ex nobis. ¶ In omnibus tribulatio-
nem patimur, sed non angustiamur: aporiamur,
9 sed non destituimur: ¶ persecutionem patimur,
C sed non derelinquimur: deijcimur, sed non peri-
10 mus: ¶ semper mortificationem Iesu in corpore no-
stro circumferentes, vt & vita Iesu manifestetur in
11 corporibus nostris. ¶ Semper enim nos qui viuimus,
in mortem tradimur propter Iesum: vt & vita Iesu
12 manifestetur in carne nostra mortali. Ergo ¶ mors in
13 nobis operatur, vita autem in vobis. ¶ Habentes au-
tem eundem spiritum fidei, sicut scriptum est: | Credi-
di, propter quod locutus sum, & nos credimus pro-
14 pter quod & loquimur: ¶ scientes quoniam qui susci-
tauit Iesum, & nos cum Iesu suscitabit, & constituet
15 vobiscum, ¶ Omnia enim propter vos, vt gratia abun
D dans per multos in gratiarum actione, abundet in glo
16 riam Dei. ¶ Propter quod non deficimus: sed licet is q̄
foris est noster homo corrumpatur: tamen is qui intus
17 est renouatur de die in diem. ¶ Id enim quod in præ-

Psal. 115. a. 10.

senti est momentaneum, & leue tribulationis nostræ, supra modũ in sublimitate æternũ gloriæ pondus ope-
18 ratur in nobis, non contẽplantibus nobis quæ videntur, sed quæ non videntur. Quæ enim videntur, temporalia sunt: quæ autem non videntur, æterna sunt.

CAPVT V.

1 A Scimus enim quoniam si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur, quod ædificationem ex Deo habemus, domum non manufactã,
2 æternam in cœlis. Nam & in hoc ingemiscimus, habitationem nostram quæ de cœlo est, superindui cu-
3 pientes: si tamen vestiti, non nudi inueniamur. Nã
4 & qui sumus in hoc tabernaculo, ingemiscimus grauati: eo quod nolumus expoliari, sed superuestiri, vt
5 absorbeatur quod mortale est, a vita. Qui autem efficit nos in hoc ipsum, Deus: qui dedit nobis pignus
6 spiritus. Audentes igitur semper, scientes, qm̃ dũ su-
7 mus in corpore, peregrinamur a Dño, (per fidẽ enim
8 ambulamus, & non per speciem) audemus autem, &
B bonam voluntatẽ habemus magis peregrinari a cor-
9 pore, & præsentes esse ad Dñm. Et ideo cõtendimus,
10 siue absentes, siue præsentes placere illi. Omnes enim nos manifestari oportet ante tribunal Christi, vt referat vnusquisque propria corporis, prout gessit, siue bo
11 num, siue malum. Sciẽtes ergo timorem Domini hominibus suademus: Deo autem manifesti sumus. Spero autem, & in cõscientijs vestris manifestos nos esse.
12 Non iterum commendamus nos vobis, sed occasionem damus vobis gloriandi pro nobis, vt habeatis
13 ad eos qui in facie gloriantur, & non in corde. Siue
C enim mẽte excedimus, Deo: siue sobrij sumus, vobis.
14 Charitas enim Christi vrget nos: æstimantes hoc, qm̃ si vnus pro omnibus mortuus est: ergo omnes mortui
15 sunt. & pro omnibus mortuus est Christus, vt & qui viuunt, iam non sibi viuant, sed ei qui pro ipsis mor-
16 tuus est, & resurrexit. Itaq; nos ex hoc neminem nouimus secundum carnem. Et si cognouimus secundum carnem Christum: sed nunc iam non nouimus,
17 Si qua ergo in Christo noua creatura, vetera tran-
D sierũt, ecce facta sunt omnia noua. Omnia autem ex
18 Deo, qui nos reconciliauit sibi per Christum: & dedit
19 nobis ministerium recõciliationis: quoniam quidem Deus erat in Christo, mundum reconcilians sibi, non reputans illis delicta ipsorum, & posuit in nobis ver-
20 bum reconciliationis. Pro Christo ergo legatione fungimur tanquam Deo exhortante per nos. Obse-
21 cramus pro Christo, reconciliamini Deo. Eum qui non nouerat peccatum, pro nobis peccatum fecit: vt nos efficeremur iustitia Dei in ipso.

CAPVT VI.

1 A Diuuantes autem exhortamur ne in vacuum gratiam Dei recipiatis. Ait enim tempore
2 accepto exaudiui te: & in die salutis adiuui te. Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salu
3 tis: nemini dantes vllam offensionem, vt non vitu-
4 peretur ministerium nostrum: sed in omnibus exhibeamus nosmetipsos, sicut Dei ministros, in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angu-
5 stijs, in plagis, in carceribus, in seditionibus, in labo-
6 ribus, in vigilijs, in ieiunijs, in castitate, in scientia, in
B longanimitate, in suauitate, in Spiritu sancto, in cha-
7 ritate nõ ficta, in verbo veritatis, in virtute Dei, per
8 arma iustitiæ a dextris, & a sinistris, per gloriam, & ignobilitatem, per infamiam, & bonam famam: vt seductores, & veraces: sicut qui ignoti, & cogniti:
9 quasi morientes, & ecce viuimus: vt castigati, &
10 non mortificati: quasi tristes, semper autem gau-
C dentes: sicut egentes, multos autem locupletantes:
11 tanquam nihil habentes, & omnia possidentes. Os nostrum patet ad vos o Corinthij, cor nostrum dila-
12 tatum est. Non angustiamini in nobis: angustia-
13 mini autem in visceribus vestris. eandem autem habentes remunerationem (tanquam filijs dico) di-
14 latamini & vos. Nolite iugum ducere cum infidelibus. Quæ enim participatio iustitiæ cum iniquita-
15 te? Aut quæ societas luci ad tenebras. Quæ au-
D tem conuentio Christi ad Belial? Aut quæ pars fi-
16 deli cum infideli? Qui autem consensus templo Dei cum idolis? Vos enim estis templum Dei viui: sicut dicit Deus: Quoniam inhabitabo in illis: & inambulabo inter eos, & ero illorũ Deus: & ipsi erunt mihi
17 populus. Propter quod exite de medio eorum, & separamini dicit Dominus, & immundum ne teti-
18 geritis: & ego recipiam vos: & ero vobis in patrem: & vos eritis mihi in filios, & filias, dicit Dominus omnipotens.

CAPVT VII.

1 A Has ergo habentes promissiones charissimi, mundemus nos ab omni inquinamẽto carnis, & spiritus, perficiẽtes sanctificationem
2 in timore Dei. Capite nos. Neminem læsimus, neminem corrupimus, neminem circumuenimus. Non
3 ad condemnationem vestram dico, prædiximus enim quod in cordibus nostris estis ad commoriendum, &
4 ad conuiuendum. multa mihi fiducia est apud vos, multa mihi gloriatio pro vobis: repletus sum consolatione: superabundo gaudio in omni tribulatione no
5 stra. Nam & cum venissemus in Macedoniam, nullã
B requiem habuit caro nostra, sed omnem tribulationẽ
6 passi sumus, foris pugnæ, intus timores. Sed qui consolatur humiles, consolatus est nos, Deus, in aduentu
7 Titi. Non solum autem in aduentu eius, sed etiam in consolatione, qua consolatus est in vobis, referens nobis vestrum desiderium, vestrum fletũ, vestram æmu-
8 lationem pro me, ita vt magis gauderem. Quoniam
C & si contristaui vos in epistola, non me pœnitet: & si pœniteret, videns quod epistola illa (& si ad horam)
9 vos contristauit, nunc gaudeo: non quia cõtristati estis, sed quia contristati estis ad pœnitentiam. Contristati enim estis secundum Deum, vt in nullo detrimẽ-
10 tum patiamini ex nobis. Quæ enim secũdum Deum tristitia est, pœnitentiam in salutem stabilem opera-
11 tur: seculi autem tristitia mortẽ operatur. Ecce enim hoc ipsum, secundum Deum cõtristari vos, quantam in vobis operatur solicitudinem: sed defensionem, sed indignationem, sed timorem, sed desiderium, sed æmulationem, sed vindictam. in omnibus exhibuistis vos,
12 incõtaminatos esse negocio. Igitur etsi scripsi vobis, non propter eum qui fecit iniuriam, nec propter eum qui passus est: sed ad manifestandam solicitudinem nostram quam habemus pro vobis coram Deo.
13 Ideo consolati sumus. In consolatione autem no-
D stra, abundantius magis gauisi sumus super gaudio Titi, quia refectus est spiritus eius ab omnibus
14 vobis, & si quid apud illum de vobis gloriatus

sum

Apoc. 16 c. 13. | Rom. 14 b. 10. | Isai. 43. c 19 Apoc. 21 b. 5. | Isai. 49. c 8. | 1. Cor. 10 g 32. | 1. Cor. 4 a. 1. | 1. Cor. 3 d. 17. 6. d 19. Leuit. 26 b. 12. Isai. 52. c 11. Iere. 31. a. b 19. | 1. Pet. 2. d 19.

ſum, non ſum confuſus: ſed ſicut omnia vobis in veritate locuti ſumus, ita & gloriatio noſtra, q̃ fuit ad Ti- 15 tum, veritas facta eſt, ¶ & viſcera eius abundantius in vobis ſunt, reminiſcentis omnium veſtrũ obedientiam, quomodo cum timore & tremore excepiſtis il- 16 lum. ¶ Gaudeo quod in omnibus confido in vobis.

CAPVT VIII.

1 A NOtam autem facimus vobis fratres, gratiam Dei quæ data eſt in eccleſijs Macedoniæ, 2 ¶ quod in multo experimento tribulationis abundantia gaudij ipſorum fuit, & altiſſima paupertas eorum abundauit in diuitias ſimplicitatis eorum: 3 ¶ quia ſecundum virtutem teſtimonium illis reddo, & 4 ſupra virtutem voluntarij fuerũt, ¶ cum multa exhortatione obſecrantes nos gratiam, & communicationẽ 5 miniſterij quod fit in ſãctos. ¶ Et nõ ſicut ſperauimus, ſed ſemetipſos dederunt primum Domino, deinde no- 6 bis per voluntatem Dei: ¶ ita vt rogaremus Titum, vt B quemadmodum cœpit, ita & perficiat in vobis etiam 7 gratiam iſtam. ¶ Sed ſicut in omnibus abundatis fide, & ſermone, & ſcientia, & omni ſolicitudine, inſuper, & charitate veſtra in nos, vt & in hac gratia abunde- 8 tis. ¶ Non quaſi imperans dico: ſed per aliorum ſolicitudinem, etiam veſtrę charitatis ingenium bonũ com- 9 probans. ¶ Scitis enim gratiam Domini Noſtri Ieſu Chriſti, quoniam propter vos egenus factus eſt, cum 10 eſſet diues, vt illius inopia vos diuites eſſetis. ¶ Et conſilium in hoc do: hoc enim vobis vtile eſt, qui non ſo- 11 lum facere, ſed & velle cœpiſtis ab anno priore: ¶ nũc vero, & facto perficite: vt quemadmodum promptus eſt animus voluntatis, ita ſit & perficiendi ex eo quod 12 habetis. ¶ Si enim voluntas prompta eſt: ſecundum id quod habet, accepta eſt, non ſecundum id quod non 13 habet. ¶ Non enim vt alijs ſit remiſſio, vobis autem tri- C bulatio: ſed ex æqualitate. ¶ In præſenti tempore ve- 14 ſtra abundantia illorum inopiam ſuppleat: vt & illorum abundantia veſtræ inopiæ ſit ſupplementum, vt 15 fiat æqualitas, ſicut ſcriptum eſt: ¶ Qui multum, non 16 abundauit: & qui modicum, non minorauit. ¶ Gratias autem Deo, qui dedit eandem ſolicitudinem pro vo- 17 bis in corde Titi, ¶ quoniam exhortationẽ quidem ſuſcepit: ſed cum ſolicitior eſſet, ſua voluntate profectus 18 eſt ad vos. ¶ Miſimus etiã cum illo fratrem, cuius laus 19 eſt in Euangelio per omnes Eccleſias: ¶ non ſolum autem, ſed & ordinatus eſt ab Eccleſijs comes peregrinationis noſtræ, in hanc gratiam quæ miniſtratur a nobis ad Domini gloriam, & deſtinatam volũtatem 20 noſtram. ¶ deuitãtes hoc, ne quis nos vituperet in hac 21 plenitudine quæ miniſtratur a nobis. ¶ Prouidemus enim bona non ſolum coram Deo, ſed etiam coram 22 hominibus. ¶ Miſimus autem cum illis, & fratrem noſtrum, quem probauimus in multis ſæpe ſolicitum eſſe: nunc autem multo ſolicitiorem, confidentia mul- 23 ta in vos. ¶ ſiue pro Tito qui eſt ſocius meus, & in vos adiutor: ſiue fratres noſtri Apoſtoli Eccleſiarum 24 gloria Chriſti. ¶ Oſtenſionem ergo quæ eſt charitatis veſtræ, & noſtræ gloriæ pro vobis, in illos oſtendite in faciem Eccleſiarum.

Exod. 16 d.18.

Rom. 12 d.17.

CAPVT IX.

1 A NAm de miniſterio quod fit in ſanctos, ex abundãti eſt mihi ſcribere vobis. 2 ¶ Scio enim promptum animum veſtrũ: pro quo de vobis gloRior apud Macedones. Quoniam & Achaia parata eſt ab anno præterito, & veſtra æmulatio prouocauit plu- 3 rimos. ¶ Miſi autem fratres, vt ne quod gloriamur de vobis euacuetur in hac parte, vt (quemadmodum di- 4 xi) parati ſitis: ¶ ne cum venerint Macedones mecum, B & inuenerint vos imparatos, erubeſcamus nos, (vt 5 non dicamus vos) in hac ſubſtantia. ¶ Neceſſarium ergo exiſtimaui rogare fratres, vt pręueniant ad vos, & pręparent repromiſſam benedictionem hanc paratam eſſe ſic, quaſi benedictionem, nõ tanquam auaritiam. 6 ¶ Hoc autem dico: Qui parce ſeminat, parce & metet: & qui ſeminat in benedictionibus, de benedictioni- 7 bus & metet. ¶ Vnuſquiſque prout deſtinauit in cor- C de ſuo: nõ ex triſtitia, aut ex neceſſitate. hilarem enim 8 datorem diligit Deus. Potens ¶ eſt autem Deus omnẽ gratiam abundare facere in vobis: vt in omnibus ſemper omnem ſufficientiam habentes, abundetis in om- 9 ne opus bonum, ¶ ſicut ſcriptũ eſt: Diſperſit dedit pau- 10 peribus: iuſtitia eius manet in ſeculũ ſeculi. ¶ Qui autem adminiſtrat ſemen ſeminanti: & panem ad manducãdum præſtabit: & multiplicabit ſemen veſtrum, 11 & augebit incrementa frugum iuſtitiæ veſtræ: ¶ vt in D omnibus locupletati abundetis in omnem ſimplicitatem, quæ operatur per nos gratiarũ actionem Deo. 12 ¶ Quoniam miniſterium huius officij non ſolum ſupplet ea quæ deſunt ſanctis: ſed etiam abundat per mul- 13 tas gratiarum actiones in Domino, ¶ per ꝓbationem miniſterij huius, glorificantes Deum in obedientia confeſſionis veſtræ in Euangelium Chriſti, & ſimpli- 14 citate communicationis in illos, & in omnes, ¶ & in ipſorum obſecratione pro vobis, deſiderantium vos 15 propter eminentem gratiam Dei in vobis. ¶ Gratias Deo ſuper inenarrabili dono eius.

Eccl. 35 b.11.

Pſal. 11 b.9.

CAPVT X.

1 A IPſe autem ego Paulus obſecro vos per manſuetudinem, & modeſtiam Chriſti, qui in facie quidẽ humilis ſum inter vos, abſens autem confido in 2 vobis. ¶ Rogo autem vos, ne pręſens audeam per eam confidentiam qua exiſtimor audere in quoſdam: qui arbitrantur nos, tanquam ſecundum carnem ambu- 3 lemus. ¶ In carne enim ambulantes, nõ ſecundum car- 4 nem militamus. ¶ Nam arma militiæ noſtræ non carnalia ſunt: ſed potentia Deo ad deſtructionem muni- 5 tionum, conſilia deſtruentes, ¶ & omnem altitudinem B extollentem ſe aduerſus ſcientiam Dei, & in captiuitatem redigentes omnem intellectum in obſequium 6 Chriſti, ¶ & in promptu habentes vlciſci omnem inobedientiam, cum impleta fuerit veſtra obedientia. 7 ¶ Quæ ſecundum faciem ſunt, videte. Si quis confidit ſibi, Chriſti ſe eſſe: hoc cogitet iterum apud ſe, quia ſi- 8 cut ipſe Chriſti eſt, ita & nos. ¶ Nam & ſi amplius aliquid gloriatus fuero de poteſtate noſtra, quam dedit nobis Dominus in ædificationem, & non in deſtru- 9 ctionem veſtram, non erubeſcam. ¶ Vt autem non exi- 10 ſtimer, tanquam terrere vos per epiſtolas, ¶ quoniam C quidem epiſtolæ, inquiunt, graues ſunt, & fortes: præſentia autem corporis infirma, & ſermo contemptibi- 11 lis: ¶ hoc cogitet qui eiuſmodi eſt, quia quales ſumus verbo per epiſtolas abſentes, tales, & præſen- 12 tes in facto. ¶ Non enim audemus inſerere, aut comparare nos quibuſdam, qui ſeipſos commendant: ſed ipſi in nobis noſmetipſos metientes, & com- 13 parantes noſmetipſos nobis. ¶ Nos autem non in

immensum gloriabimur: |sed secundum mensuram regulæ, qua mensus est nobis Deus, mensuram pertingendi vsque ad vos. 14 Non enim quasi non pertingentes ad vos, superextendimus nos. Vsque ad vos enim peruenimus in Euangelio Christi. 15 non in immensum gloriantes in alienis laboribus: spem autem habentes crescentis fidei vestræ, in vobis magnificari secundum regulam nostram in abundantiam, 16 etiam in illa quæ vltra vos sunt, euangelizare, non in aliena regula, in ijs quæ præparata sunt gloriari. 17 |Qui autē gloriatur, in Domino glorietur. 18 Non enim qui seipsum cōmendat, ille probatus est: sed quem Deus commendat.

Ephes. 4. b. 8. | Iere. 9. g 24. 1. Cor. 1 d. 31.

CAPVT XI.

1 A VTinam sustineretis modicum quid insipientiæ meæ: sed & supportate me. 2 Æmulor enim vos Dei æmulatione. Despondi enim vos vni viro, virginem castam exhibere Christo. 3 Timeo autem, ne |sicut serpens Heuam seduxit astutia sua: ita corrumpantur sensus vestri, & excidant a simplicitate, quæ est in Christo. 4 Nam si is qui venit, aliū Christum prædicat quem non prędicauimus, aut aliū spiritū accipitis quem non accepistis: aut aliud Euangelium quod non recepistis: rectè pateremini. 5 Existimo enim nihil me minus fecisse a magnis Apostolis. 6 Nam & si imperitus sermone, sed nō scientia. In omnibus autem manifestati sumus vobis. 7 Aut nunquid peccatum feci, meipsum humilians, vt vos exaltemini? quoniam gratis Euangelium Dei euāgelizaui vobis. 8 Alias Ecclesias expoliaui, accipiens stipendiū ad ministeriū vestrum. 9 Et cum essem apud vos, & egerem: nulli onerosus fui: nam quod mihi deerat, suppleuerunt fratres qui venerunt a Macedonia: & in oībus sine onere me vobis seruaui, & seruabo. 10 C Est veritas Christi in me, quoniam hæc gloriatio non infringetur in me in regionibus Achaiæ. 11 Quare? quia non diligo vos? Deus scit. 12 Quod autem facio: & faciam, vt amputem occasionem eorum qui volunt occasionem: vt in quo gloriantur, inueniantur sicut & nos. 13 Nam eiusmodi pseudoapostoli, sunt operarij subdoli, transfigurantes se in Apostolos Christi. 14 Et non mirum: ipse enim satanas transfigurat se in Angelum lucis. 15 non est ergo magnum si ministri eius transfigu- D rentur, velut ministri iustitię: quorum finis erit secundum opera ipsorum. 16 Iterum dico, (ne quis me putet insipientem esse: alioquin velut insipientem accipite me, vt & ego modicum quid glorier:) 17 quod loquor, non loquor secundum Deum, sed quasi in insipientia, 18 in hac substantia gloriæ. Quoniam multi gloriantur secundum carnem: & ego gloriabor. 19 Libenter enim suffertis insipientes: cum sitis ipsi sapientes. 20 Sustine- E tis enim siquis vos in seruitutem redigit, si quis deuorat, si quis accipit, si quis extollitur, si quis in faciem vos cædit. 21 Secundum ignobilitatem dico, quasi nos infirmi fuerimus in hac parte. In quo quis audet (in insipientia dico) audeo, & ego. 22 Hebræi sunt: & ego. Israelitæ sunt: & ego. Semen Abrahæ sunt: & ego. 23 Ministri Christi sunt: (vt minus sapiens di- F co:) plus ego: in laboribus plurimis, in carceribus abundantius, in plagis supra modum, in mortibus frequenter. 24 A Iudæis quinquies, |quadragenas, vna minus accepi. 25 |Ter virgis cæsus sum, |semel lapidatus sum, |ter naufragium feci, nocte, & die in profundum 26 maris fui, in itineribus sæpè, periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex Gentibus, periculis in ciuitate, periculis in solitudine, periculis in mari, periculis in falsis fratribus, 27 in labore, & ærumna, in vigilijs multis, in fame, & siti, in ieiunijs multis, in frigore, & nuditate, 28 præter illa quæ extrinsecus sunt: instantia mea quotidiana, solicitudo omnium Ecclesiarū. 29 Quis infirmatur, & ego nō infir- G mor? quis scandalizatur, & ego nō vror? 30 Si gloriari oportet: quæ infirmitatis meæ sunt, gloriabor. 31 Deus, & pater Domini nostri Iesu Christi, q est benedictus in secula, scit quod non mētior. 32 |Damasci prępositus Gētis Aretæ Regis, custodiebat ciuitatē Damascenorū, vt me comprehēderet: 33 & per fenestram in sporta dimissus sum per murum, & sic effugi manus eius.

Genes. 3. a. 4. | Deut. 25 a. 3. | Act. 16. c. 22. | Act. 14. c 18. | Act. 7. a 2. g. 41. | Act. 9. d 24.

CAPVT XII.

1 A SI gloriari oportet, (nō expedit quidem:) veniam autem ad visiones, & reuelationes Dñi. 2 |Scio hominē in Christo ante annos quatuordecim, siue in corpore nescio, siue extra corpus, nescio: Deus scit, raptum huiusmodi vsque ad tertium cœlum. 3 Et scio huiusmodi hominē, siue in corpore, siue extra corpus, nescio: Deus scit, 4 quoniam raptus est in Paradisum: & audiuit arcana verba, quæ nō licet homini loqui. 5 Pro huiusmodi gloriabor: pro me autem nihil B gloriabor, nisi in infirmitatibus meis. 6 Nam & si voluero gloriari, non ero insipiens: veritatem enim dicā: parco autem: ne quis me existimet supra id quod videt in me, aut aliquid audit ex me. 7 Et ne magnitudo reuelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ, angelus satanæ, qui me colaphizet. 8 Propter quod ter Dominum rogaui, vt disce- C deret a me: 9 & dixit mihi: Sufficit tibi gratia mea: nam virtus in infirmitate perficitur. Libenter igitur gloriabor in infirmitatibus meis, vt inhabitet in me virtus Christi. 10 Propter quod placeo mihi in infirmitatib⁹ meis, in cōtumelijs, in necessitatibus, in psecutionibus, in angustijs pro Christo. Cum enim infirmor: tunc potens sum. 11 Factus sum insipiens: vos me D coegistis. Ego enim a vobis debui commendari: nihil enim minus fui ab ijs qui sunt supra modum Apostoli, tametsi nihil sum. 12 Signa tamen Apostolatus mei facta sunt super vos in omni patientia, in signis, & prodigijs, & virtutibus. 13 Quid est enim quod minus habuistis præ cæteris Ecclesijs: nisi quod ego ipse non grauaui vos? Donate mihi hanc iniuriam. 14 Ec- E ce tertio hoc paratus sum venire ad vos: & non ero grauis vobis: Non enim quæro quæ vestra sunt: sed vos. Nec enim debent filij parentibus thesaurizare, sed parentes filijs, 15 ego autem libentissime impendam, & superimpendar ipse pro animabus vestris: 16 licet plus vos diligens minus diligar. Sed esto: ego vos non grauaui: sed cum essem astutus, dolo vos cepi. 17 Nunquid per aliquem eorum quos misi ad F vos, circumueni vos? 18 Rogaui Titum, & misi cum illo fratrem. Nunquid Titus vos circumuenit? nonne eodem spiritu ambulauimus? nōne ijsdem vestigijs? 19 Olim putatis quod excusemus nos apud vos? Corā Deo, in Christo loquimur: omnia autem charissimi propter ædificationem vestram. 20 Timeo enim ne forte cum venero, non quales volo, inueniam vos: & G ego inueniar a vobis, qualem non vultis: ne forte contentiones, æmulationes, animositates, dissensiones, detractiones, susurrationes, inflationes, seditiones,

Act. 9. a 3. 22. d. 17

Digitized by Google

21 nes ſint inter vos. ¶ne iterum cum venero, humiliet me Deus apud vos: & lugeam multos ex ijs qui ante peccauerunt, & non egerunt pęnitentiam ſuper im mũditia & fornicatione & impudicitia quã geſſerũt.

CAPVT XIII.

Deu. 19. b.15. Matt.18 b.16. Ioh. 8. c. 17. Heb. 10. c.28.

1 A ECce tertio hoc venio ad vos: | in ore duorum vel trium teſtiũ ſtabit omne verbũ. ¶Prædixi, 2 & prædico vt præſens, & nunc abſens ijs qui ante peccauerunt, & cæteris omnibus, quoniam ſi venero iterum, non parcam. 3 ¶An experimentum quęritis eius qui in me loquitur Chriſtus: qui in vobis nõ 4 infirmatur, ſed potens eſt in vobis? ¶Nam & ſi crucifixus eſt ex infirmitate: ſed viuit ex virtute Dei. Nam B & nos infirmi ſumus in illo: ſed viuemus cum eo ex 5 virtute Dei in vobis. ¶|Voſmetipſos tentate ſi eſtis in fide: ipſi vos probate. An non cognoſcitis voſmetipſos, quia Chriſtus Ieſus in vobis eſt, niſi forte reprobi 6 eſtis. ¶Spero autem quod cognoſcitis, quia nos non 7 ſumus reprobi. ¶Oramus autem Deum, vt nihil mali C faciatis, non vt nos probati appareamus, ſed vt vos quod bonum eſt, faciatis, nos autẽ vt reprobi ſimus. 8 ¶Nõ enim poſſumus aliquid aduerſus veritatem: ſed 9 pro veritate. ¶Gaudemus enim, quoniam nos infirmi ſumus: vos autem potentes eſtis. Hoc & oramus, ve- 10 ſtrã cõſummationẽ. ¶Ideo hæc abſens ſcribo, vt non pręſens durius agã ſecũdũ poteſtatẽ quam Dominus D dedit mihi in ædificationem, & non in deſtructionẽ. 11 ¶De cætero fratres, gaudete, perfecti eſtote, exhortamini, idẽ ſapite, pacem habete, & Deus pacis & dile- 12 ctionis erit vobiſcum. ¶Salutate inuicem in oſculo 13 ſancto. Salutant vos omnes ſancti. ¶Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti, & charitas Dei, & communicatio ſancti Spiritus ſit cum omnibus vobis. Amen.

1.Corin. 16. c.20.

ARGVMENTVM IN EPISTOLAM Pauli ad Galatas.

GALATAE, ſunt Græci. Hi verbum veritatis primum ab Apoſtolo acceperunt, ſed poſt diſceſſum eius, tentati ſunt a falſis apoſtolis, vt in legem, & circunciſionem verterentur. Hos Apoſtolus reuocat ad fidem veritatis, ſcribent eis ab Epheſo.

EPISTOLA B. PAVLI APOSTOLI, Ad Galatas.

CAPVT PRIMVM.

1 A PAVLVS Apoſtolus non ab hominibus, neque per hominem, ſed per Ieſum Chriſtum, & Deum patrem qui ſuſcitauit eum a mor- 2 tuis, ¶ & qui mecum ſunt omnes fratres: 3 eccleſijs Galatię. ¶Gratias uobis et pax a Deo patre, & Domino no- 4 ſtro Ieſu Chriſto, ¶ qui dedit ſemetipſum pro peccatis noſtris, vt eriperet nos de præſenti ſeculo nequam, ſecundum voluntatem Dei, & patris noſtris: 5 ¶cui eſt gloria in ſecula ſeculorum Amen. ¶Miror, 6 quod ſic tam cito transferimini ab eo qui vos voca- 7 uit in gratiam Chriſti, in aliud Euangelium: ¶quod B non eſt aliud, niſi ſunt aliqui qui vos conturbant, & 8 volunt conuertere Euangelium Chriſti. ¶Sed licet nos, aut angelus de cœlo euangelizet vobis præterquam quod euangelizauimus vobis, anathema ſit. 9 ¶Sicut prædiximus, & nunc iterum dico: Si quis vobis euangelizauerit pręter id quod accepiſtis, anathe 10 ma ſit. ¶Modo enim hominibus ſuadeo, an Deo? An quæro hominibus placere? Si adhuc hominibus pla- 11 cerẽ, Chriſti ſeruus non eſſem. ¶| Notum enim vobis facio fratres Euangelium quod euangelizatum eſt a 12 me, quia non eſt ſecundum hominem. ¶| neque enim C ego ab homine accepi illud, neque didici: ſed per re- 13 uelationem Ieſu Chriſti. ¶ Audiſtis enim conuerſationem meam aliquando in Iudaiſmo, quoniam ſupra modum perſequebar Eccleſiam Dei, & expu- 14 gnabam illam, ¶ & proficiebam in Iudaiſmo ſupra multos coætaneos meos in genere meo, abundan-

1.Cor.15 1.1. Ephes.3. 1.3.

tius ęmulator existens paternarum mearum traditio-
15 num. ꝰCum autẽ placuit ei qui me segregauit ex vte
16 ro matris meæ, & vocauit per gratiam suam, ꝰvt reue
larer Filium suum in me, vt euangelizarem illum in
Gentibus: continuo non acquieui carni & sanguini,
17 ꝰneq; veni Ierosolymam ad antecessores meos Apo-
D stolos: sed abij in Arabiam, & iterũ reuersus sum Da-
18 mascum. ꝰDeinde post annos tres veni Ierosolymam
videre Petrum: & mansi apud eum diebus quinde-
19 cim. ꝰAlium autem Apostolorum vidi neminem: nisi
20 Iacobum fratrem Domini. ꝰ Quę autem scribo vo-
21 bis: ecce coram Deo, quia non mentior. ꝰDeinde ve-
22 ni in partes Syriæ & Ciliciæ. ꝰ Eram autem ignotus
23 facie ecclesijs Iudææ, quæ erant in Christo: ꝰtantum
autem auditum habebant. Quoniã qui persequeba-
tur nos aliquando, nunc euangelizat fidem, quam ali
24 quando expugnabat. ꝰ& in me clarificabant Deum.

CAPVT II.

1 A DEinde post annos quatuordecim, iterum a-
scendi Ierosolymam cum Barnaba, assum-
2 pto & Tito. ꝰAscendi autem secundum re-
uelationem: & contuli cum illis Euangelium quod
prædico in Gentibus, seorsum autem ijs q̃ videbãtur
aliquid esse: ne forte in vacuum currerem, aut cucur-
3 rissem. ꝰSed neq; Titus q̃ mecũ erat, cũ esset Gẽtilis,
4 cõpulsus est circuncidi: ꝰsed ꝑp subintroductos falsos
fratres qui subintroierunt explorare libertatẽ nr̃am,
quam habemus in Chr̃o Iesu, vt nos in seruitutẽ redi
5 gerẽt. ꝰ Quibus neq; ad horam cessimus subiectione:
6 vt veritas Euãgelij permaneat apud vos. ꝰAb ijs aũt
qui videbanẽ esse aliquid (quales aliqñ fuerint, nihil
B mea interest. |Deus personam hoĩs nõ accipit) mihi e-
7 nim qui videbanẽ esse aliquid, nihil contulerũt. ꝰSed
econtra, cũ uidissent ꝙ creditũ est mihi Euangeliũ prę
8 putij, sicut & Petro circuncisionis: (ꝰq̃ enim operatus
est Petro in Apostolatum circuncisionis: operatus est
9 & mihi inter Gentes) ꝰ& cum cognouissent gratiam
quæ data est mihi, Iacobus & Cephas & Iohãnes qui
videbantur columnæ esse, dextras dederunt mihi &
Barnabæ societatis: vt nos in Gẽtes, ipsi autem in cir-
10 cuncisionem: ꝰ tantum vt pauperum memores esse-
11 mus, quod etiam solicitus fui hoc ipsum facere. ꝰCũ
C autem venisset Cephas Antiochiam: in faciem ei resti
12 ti, quia reprehensibilis erat. ꝰPrius enim quam veni-
rent quidam a Iacobo, cum Gentibus edebat: cum au
tem venissent, subtrahebat et segregabat se, timẽs eos
13 qui ex circuncisione erant. ꝰEt simulationi eius cõsen
serunt cæteri Iudæi, ita vt & Barnabas duceretu r ab
14 eis in illam simulationem. ꝰ Sed cum vidissem ꝙ non
recte ambularent ad veritatẽ Euangelij, dixi Cephæ
coram omnibus: Si tu cum Iudæus sis, Gentiliter vi-
uis, & non Iudaice: quomodo Gentes cogis Iudaiza-
15 re? ꝰNos natura Iudæi, & non ex Gentibus peccato-
16 res. ꝰ| Scientes autem quod non iustificatur homo ex
operibus legis, nisi per fidem Iesu Christi: & nos in
Christo Iesu credimus, vt iustificemur ex fide Christi
& non ex operibus legis: ꝑp quod|ex operibus legis,
17 nõ iustificabitur oĩs caro. ꝰQuod si quærentes iustifi-
D cari in Christo, inuenti sumus & ipsi peccatores: nun-
18 quid Christus peccati minister est? Absit. ꝰ Si enim q̃
destruxi, iterum hæc ędifico, præuaricatorem me con
19 stituo. ꝰEgo enim ꝑ legem, legi mortuus sum, vt Deo
20 viuam: Christo confixus sum cruci. ꝰviuo autem, iam
non ego: viuit vero in me Christus. Quod autem nũc
viuo in carne: in fide viuo Filij Dei, qui dilexit me,
21 & tradidit semetipsũ ꝑ me. ꝰNon abijcio gratiã Dei.
Si enim ꝑ legẽ iustitia, ergo gratis Chr̃s mortuus est.

CAPVT III.

1 A O Insensati Galatæ, quis vos fascinauit non obe-
dire veritati, ante quorũ oculos Iesus Christus
2 præscriptus est, in vobis crucifixus? ꝰHoc solum a
vobis volo discere: Ex operibꝰ legis Spũm accepistis
3 an ex auditu fidei? ꝰSic stulti estis, vt cũ spũ cęperitis,
4 nũc carne consummemini? ꝰTanta passi estis sine cau
5 sa? si tñ sine causa. ꝰ Qui ergo tribuit vobis Spiritum,
& operatur virtutes in vobis: ex operibus legis, an ex
6 auditu fidei? ꝰSicut scriptum est: | Abraham credidit
7 Deo, & reputatum est illi ad iustitiam. ꝰ Cognoscite
8 ergo quia qui ex fide sunt, ij sunt filij Abrahæ. ꝰProui
B dens autem scriptura, quia ex fide iustificat Gentes
Deus, pręnunciauit Abrahæ, | Quia benedicentur in
9 te omnes Gentes. ꝰIgitur qui ex fide sunt, benedicen-
10 tur cum fideli Abraham. ꝰ Quicunque enim ex operi
bus legis sunt, sub maledicto sunt. Scriptũ est enim:
|Maledictus omnis, qui non permanserit in omnibus,
11 quæ scripta sunt in libro legis, vt faciat ea. ꝰquoniam
autem in lege nemo iustificatur apud Deum, manife-
12 stum est: |quia iustus ex fide uiuit. ꝰLex autem non est
13 ex fide: sed|qui fecerit ea, viuet in illis. ꝰ Christus nos
redemit de maledicto legis: factus pro nobis maledi-
ctum: quia scriptum est: |Maledictus omnis qui pẽdet
14 in ligno: ꝰvt in Gentibus benedictio Abrahę fieret in
Christo Iesu: vt pollicitationem Spũs accipiamus per
15 fidem. ꝰFratres (secundum hominem dico)|tamen ho
C minis confirmatum testamentum nemo spernit, aut
16 superordinat. ꝰAbrahæ dictæ sunt promissiones, & se
mini eius. non dicit: et seminibus, quasi in multis: sed
17 quasi in vno: Et semini tuo, qui est Christus. ꝰhoc aũt
dico, testamentum confirmatum a Deo, quę post qua
dringentos, & triginta annos facta est lex, nõ irritum
18 facit ad euacuandam promissionem. ꝰ Nam si ex lege
hæreditas, iam non ex promissione. Abrahæ autẽ per
19 repromissionem donauit Deus. ꝰQuid igitur lex? ꝑp
transgressiones posita est, donec veniret semen cui
promiserat: ordinata ꝑ angelus in manu mediatoris.
20 ꝰMediator autem, unius nõ est: Deus autem vnus est.
21 ꝰLex ergo aduersus promissa Dei? Absit. Si enim da-
D ta esset lex quæ posset viuificare, vere ex lege esset iu-
22 stitia. ꝰSed | conclusit scriptura omnia sub peccato: vt
promissio ex fide Iesu Christi daretur credentibus.
23 ꝰPrius autem, quam veniret fides: sub lege custodie-
24 bamur conclusi, in eã fidẽ q̃ reuelanda erat. ꝰItaq; lex
pædagogus noster fuit in Christo: vt ex fide iustifice-
25 mur. At ꝰvbi venit fides, iam non sumus sub pædago-
26 go. ꝰOẽs enim filij Dei estis ꝑ fidẽ, q̃ est in Chr̃o Iesu.
27 ꝰ|Quicunq; enim in Christo baptizati estis. Chr̃m in
28 duistis. ꝰNon est Iudæus, neq; Græcus: non est seruus
neq; liber: non est masculus, neq; fęmina. Omnes e-
29 nim vos vnum estis in Christo Iesu. ꝰSi aũt vos Chri:
ergo semen Abrahæ estis, sec̃n promissionem hęredes.

CAPVT IIII.

1 A DIco autem, quanto tempore hæres paruulus
est, nihil differt a seruo, cum sit dominus
2 omnium, ꝰ sed sub tutoribus, & actoribus
3 est, vsque ad præfinitum tempus a patre: ꝰ ita & nos

cum

Margin notes (left): Deu. 10. d.17. 2.Par. 9 c.17. Ioh. 34. b.19. Supra 6 b.8. Eccl. 35. c.16. Ro.2. b. 11. Ephes. 6 b.9. Col. 3. d. 25. Act.10.c 34. 1.Pet.1.c 17. — Rom. 3. 19. & 20. Rom.3.c 20.

Margin notes (right): Gen. 15. b 6. Rom 4. a. 3 c. 18. Iaco.2.d 23. Gen.12 a. 3. 22 d. 8. 26. 28. Ecl. 44. d 20. Deut. 27 d 26. Abac. 2. a 4. Rom.1.b 17. Leui.18. a 5. Deu.21. d.23. Heb.9 c. 17. — Rom. 3. b.9. — Rom. 6. a. 3.

cum essemus paruuli, sub elementis mundi eramus
4 seruientes. ¶ At vbi venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum factum ex muliere, factum sub le-
5 ge: ¶ vt eos qui sub lege erant, redimeret, vt adoptio-
6 nẽ filiorum reciperemus. ¶Quoniam autem estis filij: misit Deus Spiritum filij sui in corda vestra claman-
7 tem: Abba, Pater. ¶Itaq; iam non est seruus, sed filius.
8 Quod si filius: & hæres per Deum. ¶Sed tunc quidem ignorantes Deum, ijs qui natura non sunt dij, seruie-
9 batis. ¶ Nunc autem cum cognoueritis Deum, immo
B cogniti sitis a Deo: quomodo cõuertimini iterum ad infirma, & egena elemẽta, quibus denuo seruire vul-
10 tis? ¶Dies obseruatis, & menses, & tempora, & annos:
11 ¶Timeo vos, ne forte sine causa laborauerim in vo-
12 bis. ¶Estote sicut ego, quia & ego sicut vos: fratres, ob-
13 secro vos: Nihil me læsistis. ¶Scitis autem quia per infirmitatem carnis euangelizaui vobis iampridem: &
14 tentationem vestram in carne mea, ¶ non spreuistis, neq; respuistis, sed sicut Angelum Dei excepistis me,
15 sicut Christũ Iesum. ¶ Vbi est ergo beatitudo vestra? Testimoniũ enim perhibeo vobis, quia si fieri posset,
16 Oculos vestros eruissetis, & dedissetis mihi. ¶Ergo ini-
17 micus vobis factus sum verum dicens vobis? ¶Æmu-
C lantur vos non bene: sed excludere vos volunt, vt il-
18 los æmulemini. ¶ Bonum autem æmulamini in bono semper: & non tantum cum præsens sum apud vos.
19 ¶ Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur
20 Christus in vobis. ¶Vellem autẽ esse apud vos modo, & mutare vocem meam: quoniam confundor in vo-
21 bis. ¶ Dicite mihi qui sub lege vultis esse, legem non
22 legistis? ¶ Scriptũ est enim, quoniam Abraham duos
23 filios habuit: |vnum de ancilla, & vnũ de libera. ¶ Sed qui de ancilla, secundum carnem natus est: qui autem
24 de libera, per repromissionem. ¶quę sunt per allegoriã dicta. Hæc enim sunt duo testamenta. Vnũ quidem in
25 monte Sina, in seruitutem generãs: quæ est Agar. ¶Sina enim mons est in Arabia: qui coniunctus est ei, quę
26 nũc est Ierusalem, & seruit cum filijs suis. ¶ Illa autem quæ sursum est Ierusalem, libera est: quę est mater no-
27 stra. ¶Scriptum est enim: |Lætare sterilis, quæ non paris: erumpe, & clama, quæ non parturis: quia multi fi-
28 lij desertæ, magis quam eius quæ habet virum. ¶|Nos autem fratres secũdum Isaac promissionis filij sumus.
29 ¶ Sed quomodo tunc is, qui secundum carnem natus fuerat, persequebatur eum qui secundum spiritum:
30 ita & nunc. ¶Sed quid dicit scriptura? |Eijce ancillam & filium eius: non enim hæres erit filius ancillæ cum
31 filio liberæ. ¶Itaque fratres, non sumus ancillę filij, sed liberæ: qua libertate Christus nos liberauit.

Gen. 16. d. 15. Gen. 21. a. 2. Isai. 54 a. 1. Rom. 9 b. 8. Gen. 21. a. 10.

CAPVT V.

1 STate: & nolite iterum iugo seruitutis contineri.
A ¶Ecce ego Paulus dico vobis, quoniã si circun-
2 cidamini, Christus vobis nihil proderit. ¶Testi-
3 ficor autem rursus omni homini circuncidenti se, qm̃
4 debitor est vniuersæ legis faciendæ. ¶ Euacuati estis a Christo, qui in lege iustificamini: a gratia excidistis.
5 ¶Nos enim spiritu, ex fide, spem iustitiæ expectamus.
6 ¶Nam in Christo Iesu, neq; circuncisio aliquid valet,
B neq; præputium: sed fides quæ per charitatem opera-
7 tur. ¶Currebatis bene: quis vos impediuit veritati nõ
8 obedire? ¶persuasio hæc, non est ex eo qui vocat vos.
9 ¶ | Modicum fermentum totam massam corrumpit.
10 ¶ Ego confido in vobis in Domino: quod nihil aliud sapietis: qui autem conturbat vos, portabit iudicium,
11 quicunq; est ille. ¶ Ego aũt fratres, si circũcisionem adhuc prædico: quid adhuc persecutionem patior? Ergo
12 euacuatum est scandalũ crucis. ¶Vtinam, & abscindã-
13 tur qui vos conturbant. ¶ Vos enim in libertatem vocati estis, fratres: tantum ne libertatem in occasionem detis carnis, sed per charitatem spiritus seruite inuicẽ.
14 ¶ Omnis enim lex in vno sermone impletur: | Diliges
C proximum tuũ, sicut teipsum. ¶Quod si inuicem mor-
15 detis, & comeditis: videte ne ab inuicem consumami-
16 ni. ¶dico autem: |Spiritu ambulate, & |desideria carnis
17 non perficietis. ¶ Caro enim concupiscit aduersus spiritum: spiritus aũt aduersus carnem. hæc enim sibi inuicem aduersantur: vt nõ quæcunq; vultis, illa facia-
18 tis. ¶Quod si spiritu ducimini: non estis sub lege. ¶Ma-
19 nifesta sunt aũt opera carnis, quæ sunt, fornicatio, im-
20 munditia, impudicitia, luxuria, ¶ idolorum seruitus, veneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, iræ,
21 rixæ, dissensiones, sectæ, ¶inuidiæ, homicidia, ebrieta-
D tes, comessationes, & his similia. quæ prædico vobis, sicut prædixi, qm̃ qui talia agunt, regnũ Dei non con-
22 sequentur. ¶ Fructus autem Spiritus est: charitas, gaudium, pax, patientia, benignitas, bonitas, longanimi-
23 tas, ¶ mansuetudo, fides, modestia, continentia, casti-
24 tas. Aduersus huiusmodi non est lex. ¶qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitijs, & con
25 cupiscẽtijs. Si spiritu viuimus: spiritu & ambulemus.
26 ¶ Non efficiamur inanis gloriæ cupidi, inuicem prouocantes, inuicem inuidentes.

Act. 15. 2 1. a. 2. 1. Cor. 5. b. 6.

CAPVT VI.

1 FRatres, & si præoccupatus fuerit homo in ali-
A quo delicto, vos qui spirituales estis, huiusmodi instruite in spiritu lenitatis, considerans teip-
2 sum, ne & tu tenteris. ¶Alter alterius onera portate: &
3 sic adimplebitis legem Christi: ¶nam si quis existimat
4 se aliquid esse, cum nihil sit; ipse se seducit. ¶Opus au-
B tem suum probet vnusquisque, & sic in semetipso tan-
5 tum gloriam habebit, & non in altero. ¶|Vnusquisque
6 enim onus suum portabit. ¶ Communicet autem is, qui catechizatur verbo, ei qui se catechizat, in omni-
7 bus bonis. ¶Nolite errare: Deus non irridetur. ¶ Quæ
8 enim seminauerit homo: hæc & metet. Quoniam qui seminat in carne sua: de carne & metet corruptionẽ: qui autem seminat in spiritu: de spiritu metet vitam
9 æternam. ¶Bonum autem facientes, non deficiamus:
C tempore enim suo metemus non deficientes. ¶ Ergo
10 dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes,
11 maxime autem ad domesticos fidei. ¶Videte qualibus
12 literis scripsi vobis mea manu. ¶ Quicunque enim volunt placere in carne: hi cogunt vos circuncidi, tantum vt crucis Christi persecutionem non patiantur.
13 ¶Neque enim qui circunciduntur, legem custodiunt: sed volunt vos circuncidi: vt in carne vestra glorien-
14 tur. ¶Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini
D nostri Iesu Christi: per quem mihi mundus crucifixus
15 est, & ego mundo. ¶ In Christo enim Iesu, neque circuncisio aliquid valet, neque præputium: sed noua
16 creatura. ¶ Et quicunque hanc regulam secuti fuerint, pax super illos, & misericordia, & super Israel
17 Dei. ¶ De cætero nemo mihi molestus sit: ego enim
18 stigmata Domini Iesu in corpore meo porto. ¶Gratia Domini nostri Iesu Christi, cum spiritu uestro fratres. Amen.

ARGVMENTVM IN EPISTOLAM BEATI PAVLI APOSTOLI, AD EPHESIOS.

EPHESII, sunt Asiani. Hi accepto verbo veritatis, persliterunt in fide. Hoc collaudat Apostolus, scribens eis a Roma de carcere per Tychicum diaconum.

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI, AD EPHESIOS.

CAPVT PRIMVM.

1 A PAVLVS Apostolus Iesu Christi per voluntatem Dei: omnibus Sanctis qui sunt Ephesi: & fidelibus in Christo Iesu. 2 ¶ Gratia vobis, & pax a Deo Patre nostro, & Domino Iesu Christo. 3 ¶| Benedictus Deus, & Pater Domini Nostri Iesu Christi, qui benedixit nos in omni benedictione spirituali, in cęlestibus, in Christo. 4 ¶sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, vt essemus sancti, & immaculati in conspectu eius in charitate. 5 ¶Qui prædestinauit nos in adoptionem filiorū, per Iesum Christum, B in ipsum: secundum propositum voluntatis suę: 6 ¶in laudem gloriæ gratiæ suæ, in qua gratificauit nos 7 in dilecto filio suo. ¶ In quo habemus redemptionem per sanguinem eius, remissionem peccatorum, secun- 8 dum diuitias gratiæ eius, ¶quę superabundauit in no- 9 bis in omni sapientia, & prudentia, ¶vt notum faceret nobis sacramentum voluntatis suæ, secundum bene- 10 placitum eius, quod proposuit in eo, ¶ in dispensatione plenitudinis temporum, instaurare omnia in Chri- 11 sto: quæ in cœlis, & quæ in terra sunt, in ipso. ¶ In quo etiam & nos sorte vocati sumus prædestinati secundum propositum eius, qui operatur omnia secun- 12 dum consilium voluntatis suæ: ¶ vt simus in laudem 13 gloriæ eius nos, qui ante sperauimus in Christo: ¶ in quo & vos, cum audissetis verbum veritatis, (Euan- C gelium salutis vestræ:) in quo & credentes signati e- 14 stis Spiritu promissionis sancto, ¶qui est pignus hæreditatis nostræ, in redemptionem acquisitionis, in lau- 15 dem gloriæ ipsius. ¶ Propterea & ego audiens fidem vestram, quæ est in Domino Iesu, & dilectio- 16 nem in omnes sanctos: ¶ non cesso gratias agens pro vobis, memoriam vestri faciens in orationi- 17 bus meis, ¶ vt Deus, Domini nostri Iesu Christi pater gloriæ, det vobis spiritum sapientiæ, & re- 18 uelationis, in agnitione eius, ¶ illuminatos oculos cordis vestri, vt sciatis, quæ sit spes vocationis eius, & quæ diuitiæ gloriæ hæreditatis eius in sanctis, 19 ¶ & quæ sit supereminens magnitudo virtutis eius in D nos, qui credimus: |secundum operationem potentiæ 20 virtutis eius, ¶ quam operatus est in Christo, suscitans illum a mortuis, & constituens ad dexteram suam in 21 cęlestibus, ¶ supra omnem principatum, & potestatem, & virtutem, dominationem, & omne nomen, quod nominatur non solum in hoc seculo, sed etiam 22 in futuro. ¶ Et omnia subiecit sub pedibus eius: & 23 ipsum dedit caput supra omnem Ecclesiam, ¶ quæ est corpus ipsius, & plenitudo eius, qui omnia in omnibus adimpletur.

1. Cor. 1 a.5 1. Pet. 1

Inf.3.b.7

Ps.8.b.8.

CAPVT II.

1 A ET | vos, cum essetis mortui delictis, & peccatis vestris, ¶ in quibus aliquando ambulastis se- 2 cundum seculum mundi huius, secundum principem potestatis aëris huius, spiritus, qui nunc opera- 3 tur in filios diffidentiæ, ¶ in quibus & nos omnes aliquando conuersati sumus in desiderijs carnis nostræ, facientes voluntatem carnis, & cogitationum: & era- 4 mus natura filij iræ, sicut & cæteri. ¶ Deus autem, qui diues est in misericordia, propter nimiam charita- 5 tem suam qua dilexit nos, ¶ & cum essemus mortui peccatis, conuiuificauit nos Christo, (cuius gratia e- 6 stis saluati,) ¶ & conresuscitauit, & consedere fecit B in cœlestibus in Christo Iesu, ¶ vt ostenderet in se- 7 culis superuenientibus abundantes diuitias gratiæ 8 suæ in bonitate super nos in Christo Iesu. ¶ Gratia enim estis saluati per fidem, & hoc non ex vo-

Col. 1. c 13.3. a.3

bis

9 bis: Dei enim donum est, ¶ non ex operibus, vt ne
10 quis glorietur. ¶ Ipsius enim sumus factura, creati in Christo Iesu in operibus bonis, quę pręparauit Deus
11 vt in illis ambulemus. ¶ Propter quod memores estote quod aliquando vos Gentes in carne, qui dicimini præputium ab ea quę dicitur circuncisio in car-
12 ne, manu facta: ¶ qui eratis illo in tempore sine Chri-
C sto, alienati a conuersatione Israel, & hospites testamentorum, promissionis spem non habentes, & sine
13 Deo in hoc mundo. ¶ Nūc autem in Christo Iesu vos qui aliquando eratis longe, facti estis prope in sangui
14 ne Christi. ¶ Ipse enim est pax nostra, qui fecit vtraq; vnum, & medium parietem maceriæ soluens, inimi-
15 citias in carne sua: ¶ legem mandatorum decretis euacuans: vt duos condat in semetipso in vnum nouum
16 hominem, faciens pacem, ¶ & reconciliet ambos in vno corpore, Deo per crucem, interficiens inimicitias
17 in semetipso. ¶ Et veniens euangelizauit pacem vo-
18 bis, qui longe fuistis, & pacem ijs qui prope: ¶ | quo-
D niam per ipsum habemus accessum ambo in vno spi
19 ritu ad Patrem. ¶ Ergo iam non estis hospites, & aduc
20 næ, sed estis ciues sanctorum, & domestici Dei, ¶ super ædificati super fundamentum Apostolorum, & prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Iesu,
21 ¶ in quo omnis ædificatio constructa, crescit in tem-
22 plum sanctum in Domino, ¶ in quo & vos coædificamini in habitaculum Dei in Spiritu.

Rom. 5. a.2.

CAPVT III.

1 HVius rei gratia, ego Paulus vinctus Christi
A Iesu, pro vobis Gētibus: ¶ si tamen audistis
2 dispensationem gratiæ Dei, quæ data est
3 mihi in vobis ¶ quoniam secundum reuelationem notum mihi factum est sacramentum, sicut supra scripsi
4 in breui: ¶ prout potestis legentes intelligere pruden-
5 tiam meam in mysterio Christi, ¶ quod alijs generationibus non est agnitum filijs hominum, sicuti nunc reuelatum est sanctis Apostolis eius, & Prophetis in
6 Spiritu. ¶ Gentes esse cohæredes, & concorporales, & comparticipes promissionis eius in Christo Iesu, per
7 Euangelium: | ¶ Cuius factus sum minister secundum
B donum gratiæ Dei, quæ data est mihi secundum ope
8 rationem virtutis eius. ¶ Mihi omnium sanctorum minimo data est gratia hæc: In Gentibus euangelizare
9 inuestigabiles diuitias Christi, ¶ & illuminare omnes, quæ sit dispensatio sacramenti absconditi a seculis in
10 Deo, qui omnia creauit, ¶ vt innotescat principatibus & potestatibus in cœlestibus, per Ecclesiam, multifor
11 mis sapientia Dei, ¶ secundum præfinitionem seculo-
12 rum, quam fecit in Christo Iesu Domino nostro. ¶ In
C quo habemus fiduciam, & accessum in confidentia,
13 per fidem eius. ¶ Propter quod peto ne deficiatis in tri
14 bulationibus meis pro vobis, q̄ est gloria vestra. ¶ Huius rei gratia flecto genua mea ad Patrem Domini no
15 stri Iesu Christi, ¶ ex quo omnis paternitas in cœlis, &
16 in terra nominatur, ¶ vt det vobis secundum diuitias gloriæ suæ, virtute corroborari per Spiritum eius in
17 interiorē hominē: ¶ Christum habitare per fidē in cor-
18 dibus vestris, in charitate radicati, & fundati, ¶ vt pos
D sitis comprehendere cum omnibus sanctis, quæ sit la-
19 titudo, & longitudo, & sublimitas, & profundū: ¶ scire etiam supereminentem scientiæ charitatem Chri-
20 sti, vt impleamini in omnem plenitudinem Dei. ¶ | Ei autem, qui potens est omnia facere superabundanter

Sup. 1. d. 19. 1. Cor. 15 b. 9. Ro. 16. d. 25.

quam petimus, aut intelligimus, secundum virtutem
21 q̄ operatur in nobis: ¶ ipsi gloria in ecclesia, & in Christo Iesu in oēs generationes seculi seculorum. Amen.

Ro. 16. c 27.

CAPVT IIII.

1 OBsecro itaque vos ego vinctus in Domino, ut
A digne ambuletis vocatione qua vocati estis,
2 ¶ cum omni humilitate: & mansuetudine, cū
3 patientia, supportantes inuicem in charitate, ¶ solliciti
4 seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis. ¶ Vnum corpus, & vnus spiritus: sicut vocati estis in vna spe
5 vocationis vestræ. ¶ Vnus Dominus, vna fides, vnum
6 baptisma. ¶ | Vnus Deus, & Pater omnium, qui est su-
7 per omnes, & per omnia, & in omnibus nobis. ¶ Vnicuique | autem nostrum data est gratia | secundum mē-
8 suram donationis Christi. ¶ Propter quod dicit: | A-
B scendens in altum, captiuam duxit captiuitatem: de-
9 dit dona hominibus. ¶ Quod autem ascendit, quid est nisi quia & descendit primum in inferiores partes ter
10 ræ? ¶ Qui descendit, ipse est, & qui ascendit super om-
11 nes cœlos, vt impleret omnia. ¶ et ipse dedit quosdam quidem | Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios
12 vero Euangelistas, ¶ alios autem pastores, & doctores, ad consummationem sanctorum in opus ministe-
13 rij, in ædificationem corporis Christi: ¶ donec occura
C mus omnes in vnitatem fidei, & agnitionis filij Dei, in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudi-
14 nis Christi: ¶ vt iam non simus paruuli fluctuantes, & circunferamur omni vento doctrinæ in nequitia hō-
15 minum, in astutia ad circunuentionem erroris. ¶ Veritatem autem facientes in charitate, crescamus in il-
16 lo per omnia, qui est caput Christus: ¶ ex quo totum corpus compactum, & connexum per omnem iuncturam subministrationis, secundum operationem in mensuram vniuscuiusque membri, augmentum cor-
17 poris facit in ędificationem sui in charitate. ¶ Hoc igi-
D tur dico & | testificor in Domino, vt iam non ambule-
18 tis sicut & Gētes ambulant, in vanitate sensus sui, ¶ tenebris obscuratum habentes intellectum, alienati a vita Dei per ignorantiam quæ est in illis, propter cæ
19 citatem cordis ipsorum, qui desperantes, ¶ semetipsos tradiderunt impudicitiæ in operationem immundi-
20 tiæ omnis, in auaritiam. ¶ Vos autem non ita didici-
21 stis Christum: ¶ si tamen illum audistis, & in ipso edo
22 estis, sicut est veritas in Iesu. ¶ deponere vos, secun-
E dum pristinam conuersationem veterem hominem,
23 qui corrumpitur secundum desideria erroris. ¶ | Reno-
24 uamini autem spiritu mentis vestræ, & induite nouum hominem, qui secundum Deum creatus est in
25 iustitia, & sanctitate veritatis. ¶ Propter quod deponentes mendacium, loquimini veritatem vnusquisque cum proximo suo: quoniam sumus inuicem
26 membra. ¶ | Irascimini, & nolite peccare: sol non
27 occidat super iracundiam vestram. ¶ | Nolite locum
F dare diabolo. ¶ Qui furabatur, iam non furetur: ma-
28 gis autem laboret operando manibus suis quod bonum est, vt habeat vnde tribuat necessitatem patiēti.
29 ¶ Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat, sed si quis bonus ad ædificationem fidei, vt det gratiam
30 audientibus. ¶ Et nolite contristare Spiritum san-
D ctum Dei, in quo signati estis in diem redemptionis.
31 ¶ Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blasphemia tollatur a vobis cum omni malitia.

Phil. 2. d. 17. Col. 1 b. 1. Thes. 2 c. 12. 4. 2. 1. Ro. 12 c. 10. 1. Cor. 7. b. 10. Mal. 2. b. 10. Deuter. 4. f. 35. Rom. 12. 2. 3. 1. Cor. 12. b. 11. 1. Cor. 14. d. 13. Phil. 67 c 19. 1. Cor. 12. d. 18. Zac. 8. 1. 16. Rom. 1. a 9. 1. Petr. 4. a. 3. Rom. 1. c. 21. Colos. 3. b. 8. Heb. 12 a. 1. 1. Petr. 4. a. 2. Ro. 6. a 4. 12. a 2. Col. 3. b. 11. 1. Pet. 2. a 1. Zac. 8. c. 16. Psalm. 4. a 5. Iac. 4. a. 3.

32 ꝰ| Estote autem inuicem benigni, misericordes, donantes inuicem, sicut & Deus in Christo donauit vobis.

Col 3.b 13.

CAPVT V.

1 ESTote ergo imitatores Dei, sicut filij charissimi: A ꝰ| & ambulate in dilectione, sicut & Christus 2 dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis oblationem, & hostiam Deo in odorem suauitatis. 3 ꝰ|Fornicatio autem, & omnis immunditia, aut auari-4 tia, nec nominetur in vobis, sicut decet sanctos: ꝰ aut turpitudo, aut stultiloquium, aut scurrilitas, quæ ad 5 rem non pertinet: sed magis gratiarum actio. ꝰHoc enim scitote intelligentes, quod omnis fornicator, aut immundus, aut auarus, quod est idolorum seruitus, B non habet hereditatem in regno Christi, & Dei. ꝰ|Ne-6 mo vos seducat inanibus verbis: propter hæc enim 7 venit ira Dei in filios diffidentiæ. ꝰ Nolite ergo effici 8 participes eorum. ꝰ Eratis enim aliquando tenebræ: C nunc autem lux in Domino. Vt filij lucis ambulate, 9 ꝰfructus enim lucis est in omni bonitate, & iustitia, & 10 veritate, ꝰprobantes quid sit beneplacitum Deo: ꝰ & 11 nolite communicare operibus infructuosis tenebra-12 rum, magis autem redarguite. ꝰQuæ enim in occulto 13 fiunt ab ipsis, turpe est, & dicere. ꝰOmnia autem, quæ arguuntur, a lumine manifestantur: omne enim quod 14 manifestatur, lumen est. ꝰ Propter quod dicit: Surge, D qui dormis, & exurge a mortuis: & illuminabit te 15 Christus. ꝰVidete itaque fratres, quomodo caute am-16 buletis, |non quasi insipientes, sed vt sapientes: ꝰ redi-17 mentes tempus, quoniam dies mali sunt. ꝰ| Propterea nolite fieri imprudentes, | sed intelligentes, quæ sit 18 voluntas Dei. ꝰEt nolite inebriari vino in quo est luxuria, sed implemini Spiritu sancto. ꝰ loquentes vo-19 E bismetipsis in psalmis, & hymnis, & canticis spiritualibus, cantantes, & psallentes in cordibus vestris Do-20 mino: ꝰgratias agentes semper pro omnibus in nomi-21 ne Domini nostri Iesu Christi Deo, & patri. ꝰ Subie-22 cti inuicem, in timore Christi. ꝰ | Mulieres viris suis 23 subditæ sint, sicut Domino. ꝰ quoniam vir caput est mulieris: sicut Christus caput est ecclesiæ. Ipse, salua-24 tor corporis eius. ꝰSed sicut ecclesia subiecta est Chri-25 sto, ita & mulieres viris suis in omnibus. ꝰ|Viri diligi-F te vxores vestras, sicut & Christus dilexit ecclesiam, 26 & seipsum tradidit pro ea: ꝰ vt illam sanctificaret, 27 mundans lauacro aquę in verbo vitæ, ꝰ vt exhiberet ipse sibi gloriosam ecclesiam, non habentē maculam, aut rugam, aut aliquid huiusmodi, sed ut sit sancta & 28 immaculata. ꝰIta & viri debent diligere vxores suas vt corpora sua. Qui suam vxorem diligit, seipsum di-29 ligit. ꝰNemo enim vnquam carnē suam odio habuit: G sed nutrit & fouet eam, sicut & Christus ecclesiam. 30 ꝰquia membra sumus corporis eius, de carne eius, & 31 de offibus eius. ꝰ|Propter hoc relinquet homo patrem & matrem suam, & adhęrebit vxori suę: & erūt duo 32 in carne vna. ꝰsacramentum hoc magnum est: ego autem dico in Christo, & in ecclesia. 33 ꝰ|Veruntamen & vos singuli vnusquisque vxorem suam, sicut seipsum diligat, vxor autem timeat virum suum.

Ioh. 13. d. 34. & 15 b 12. 1. Ioh. 4. c. 13. Colos. 3 a. 5. Mat. 24. a. 4 Mar. 13. a 5. Luc. 21. b 8. Col. 2. d. 18. 2 Thes. 2. a. 3. Colos. 4 a 5. Rom. 12 a. 2. 1. The. 4 a. 3. Gen. 3. c. 16. Col. 3. d. 18. 1. Pet. 3. a. 1. 1. Cor 11. a. 3. Col. 3 d. 19. Gen. 2. d 24. Matt. 19. a. 5. Matt. 10. a. 7 1. Cor. 6. d. 16.

CAPVT VI.

1 FIlij, obedite parentibus vestris in Domino: hoc A enim iustum est. ꝰHonora patrem tuum & ma-2 trem tuam: | quod est mandatum primum in 3 promissione, ꝰ vt bene sit tibi, & sis longæuus su-4 per terram. ꝰEt vos patres, nolite ad iracundiam prouocare filios vestros: sed educate illos in disciplina, & 5 correptione Domini. ꝰ Serui, obedite dominis carnalibus cum timore, & tremore, in simplicitate cordis 6 vestri, sicut Christo: ꝰnon ad oculum seruientes, quasi hominibus placentes: sed vt serui Christi, faciētes vo-7 luntatem Dei ex animo. ꝰ cum bona voluntate ser-8 uientes, sicut Domino, & non hominibus, ꝰ scientes, B quoniam vnusquisque quodcunque fecerit bonum, 9 hoc recipiet a Domino, siue seruus, siue liber. ꝰ Et vos domini eadem facite illis, remittentes minas: scientes quia & illorum, & vester Dominus est in cęlis: & |per-10 sonarum acceptio non est apud eum. ꝰ De cætero fratres, confortamini in Domino, & in potentia virtutis 11 eius. ꝰInduite vos armaturam Dei: vt possitis stare ad-12 uersus insidias diaboli. ꝰquoniam non est nobis colluctatio aduersus carnem, & sanguinem: sed aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ, in coele-13 stibus. ꝰ Propterea accipite armaturam Dei: vt possi-C tis resistere in die malo. & in omnibus perfecti stare. 14 ꝰState ergo succincti lumbos vestros in veritate, & in-15 duti loricam iustitiæ, ꝰ& calceati pedes in præparatio-16 nem Euangelij pacis. ꝰ in omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea ex-17 tinguere. ꝰ&|galeam salutis assumite: & gladium spi-18 ritus (quod est verbum Dei,) ꝰ|per omnem orationem & obsecrationem orantes omni tempore in spiritu: & in ipso| vigilantes in omni instantia, & obsecratione 19 pro omnibus sanctis: ꝰ|& pro me, vt detur mihi sermo D in apertione oris mei cum fiducia, notum facere my-20 sterium Euangelij, ꝰpro quo legatione fungor in catena, ita vt in ipso audeam, prout oportet me loqui. 21 ꝰVt autem & vos sciatis, quæ circa me sunt, quid agam: omnia vobis nota faciet Tychicus charissimus 22 frater, & fidelis minister in Domino: ꝰ quem misi ad vos in hoc ipsum, vt cognoscatis, quæ circa nos 23 sunt, & consolentur corda vestra. ꝰPax fratribus, & charitas cum fide a Deo Patre, & Domino Iesu Chri-24 sto. ꝰ Gratia cum omnibus, qui diligunt Dominum nostrum Iesum Christum in incorruptione. Amen.

Col. 3. d. 20. Exo. 20. c. 12. Deut. 5. c 16. Eccl. 3 b 9. 7. c. 29. Matt. 15 a. 4. Mar. 7. b. 16. Col. 3. d. 22. Tit. 2. b. 9. 1. Petr. 2. c. 18. Deuter. 10. d. 17. 2. Par. 19 d 7. Iob 34. b 19. Sapie. 6. b. 8. Eccl. 35. b. 16. Ro. 12. b 11. Galat. 2. b. 5. Col. 3. d. 25. Act. 10. c 34. 1. Pet. 1. c. 17. Es. 59. d 17. 1. The. 5 b. 8. Luc. 18. a. 1. Colos. 4. a. 2. 2. The. 3. a. 1.

Epistolæ Pauli ad Ephesios, finis.

ARGVMENTVM IN EPISTOLAM Pauli Apoſtoli ad Philippenſes.

PHILIPPENSES ſunt Macedones. Hi accepto verbo veritatis, perſtiterunt in fide, nec receperunt falſos Apoſtolos. Hos collaudat Apoſtolus, ſcribens eis a Roma de carcere, per Epaphroditum.

EPISTOLA B. PAVLI APOSTOLI, Ad Philippenſes.

CAPVT PRIMVM.

1 A PAVLVS & Timotheus, ſerui IESV CHRISTI, omnibus Sanctis in Chriſto Ieſu, qui ſunt Philippis cũ epiſcopis & diaconibus. 2 Gratia vobis & pax a Deo Patre noſtro, & Domino Ieſu Chriſto. 3 Gratias ago Deo meo in omni memoria veſtri, 4 ſemper in cunctis orationibus meis pro omnibus vobis cum gaudio deprecationem faciens, 5 ſuper communicatione veſtra in Euangelio Chriſti a prima die vſque nunc: 6 confidens hoc ipſum, quia qui cœpit in vobis opus bonum, perficiet vſque in diem Chriſti Ieſu. 7 ſicut eſt mihi iuſtum, B hoc ſentire pro omnibus vobis, eo quod habeam vos in corde, & in vinculis meis, & in defenſione, & confirmatione Euangelij, ſocios gaudij mei omnes vos eſſe. 8 Teſtis enim mihi eſt Deus, quomodo cupiã oẽs vos in viſceribus Ieſu Chriſti. 9 Et hoc oro, vt charitas veſtra magis ac magis abundet in ſcientia & in oĩ ſenſu: 10 vt probetis potiora, vt ſitis ſynceri & ſine offenſa in diem Chriſti, 11 repleti fructu iuſtitiæ per Ieſũ Chriſtum, in gloriam & laudem Dei. 12 Scire autẽ vos volo fratres, quia quæ circa me ſunt, magis ad profectum venerunt Euangelij: 13 ita vt vincula mea manifeſta fierent in Chriſto in omni prętorio, & in cæteris omnibus, 14 & plures e fratribus in Dño, confidentes vinculis meis, abundantius auderent ſine timore verbum Dei loqui. 15 Quidam quidem & propter inuidiã & contentionem: quidam autem, & propter bonam voluntatem Chriſtum prædicant: 16 Quidam ex charitate, C ſcientes qm̃ in defenſionem Euangelij poſitus ſum. 17 Quidam autem ex contentione Chriſtum annunciant non ſyncere: exiſtimantes preſſuram ſe ſuſcitare vinculis meis. 18 Quid enim? Dum omni modo, ſiue per occaſionem, ſiue per veritatem Chriſtus annuncietur: & in hoc gaudeo, ſed & gaudebo. 19 Scio enim, quia hoc mihi proueniet ad ſalutẽ, per veſtram orationem & ſubminiſtrationem Spiritus Ieſu Chriſti, 20 ſecundum expectationem & ſpem meam, quia in nullo confundar, ſed in omni fiducia ſicut ſemper & nunc magnificabitur Chriſtus in corpore meo, ſiue per vitam, ſiue per mortem. 21 Mihi enim viuere Chriſtus eſt, & mori lucrum. 22 Quod ſi viuere in carne hic D mihi fructus operis eſt, & quid eligam ignoro. 23 Coarctor autem e duobus deſiderium habens diſſolui, & eſſe cũ Chriſto, multo magis melius: 24 permanere autem in carne, neceſſarium propter vos: 25 Et hoc confidens ſcio quia manebo & permanebo omnibus vobis, ad profectũ veſtrũ & gaudiũ fidei: 26 vt gratulatio veſtra abundet in Chriſto Ieſu in me, per meũ aduentum iterũ ad vos. 27 Tantum digne Euangelio Chriſti conuerſamini, vt ſiue cum venero, & videro vos, ſiue abſens, audiam de vobis, qa ſtatis in uno ſpũ, vnanimes, 28 collaborantes fidei Euangelij: Et in nullo terreamini ab aduerſarijs: quæ illis eſt cauſa perditionis, vobis autem ſalutis, & hoc a Deo: 29 quia vobis donatũ eſt pro Chriſto, non ſolum vt in eũ credatis, 30 ſed vt etiam pro illo patiamini, idem certamen habentes quale & vidiſtis in me, & nũc audiſtis de me.

Ephef. 4. a. 1. Col. 1. b. 10. 1. The. 2. c. 12.

CAPVT II.

1 A SI qua ergo conſolatio in Chriſto, ſi quod ſolatium charitatis, ſi qua ſocietas ſpiritus, ſi qua 2 viſcera miſerationis: implete gaudium meum, vt idem ſapiatis, eandem charitatem habentes, vnanimes idipſum ſentientes. 3 nihil per contentionem, neque per inanem gloriã: ſed in humilitate, ſuperiores ſibi inuicẽ arbitrãtes: 4 non quę ſua ſunt ſinguli cõſiderãtes, ſed ea quę aliorũ. 5 Hoc enim ſẽtite ĩ vobis, 6 quod & in Chriſto Ieſu: qui cum in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo, 7 ſed temetipſum exinaniuit, formam ſerui accipiens, in ſimilitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo. 8 Humiliauit ſemetipsũ, factus obediens

1. Co. 10 f. 14. 13. b. 5

9 usque ad mortem:mortem autem crucis.⁋Propter qđ
B & Deus exaltauit illum: & donauit illi nomen quod
10 est super omne nomẽ: ⁋| vt in noĩe Iesu oẽ genu flecta
11 tur,cœlestium,terrestrium,& infernorum:⁋& oĩs lin-
gua cõfiteatur quia Dñs Iesus Chrs in gloria est Dei
12 Patris. ⁋ Itaque charissimi mei, (sicut semper obedi-
stis:)nõ vt in præsentiã mei tantum, sed multo magis
nunc in absentia mea,cum metu & tremore vestram
13 salutẽ operamini.⁋Deus est enim qui operatur in vo-
14 bis & velle & perficere,pro bona volũtate. ⁋Oĩa aũt
15 facite sine murmurationibus,et hæsitationibus,⁋vt si-
tis sine querela, & simplices filij Dei,sine reprehẽsio-
ne in medio nationis prauę,& peruersæ:inter quos lu
16 cetis,sicut luminaria in mundo:⁋verbum vitæ conti-
C nentes ad gloriam meam in die Christi, quia non in
17 vacuum cucurri,neque in vacuum laboraui.⁋ Sed &
si immolor,supra sacrificium, & obsequium fidei ve-
18 stræ,gaudeo & congratulor oĩbus vobis.⁋ Idipsũ aũt
19 & vos gaudete,& cõgratulamini mihi.⁋ Spero aũt in
Dño Iesu,| Timotheũ me cito mittere ad vos, vt & e-
20 go bono aĩo sim cognitis q̃ circa vos sunt.⁋neminem
enim habeo tã vnanimẽ:q syncera affectione pro vo-
21 bis solicitus sit.⁋Oẽs enim q̃ sua sunt q̃runt,nõ q̃ sunt
22 Iesu Christi.⁋Experimentũ aũt eius cognoscite,quia
23 sicut patri filius,mecum seruiuit in Euangelio.⁋Hunc
igitur spero me mittere ad vos; mox vt videro quæ cir-
24 ca me sunt.⁋Confido aũt in Dño qm̃ & ipse veniã ad
25 vos cito.⁋Necessarium autẽ existimaui. Epaphroditũ
D fratrẽ,& cooperatorẽ, & cõmilitonẽ meum, vestrum
aũt apostolum, & ministrũ necessitatis meæ, mittere
26 ad vos. ⁋quoniã quidem oẽs vos desiderabat: & mę-
27 stus erat:ꝑpterea qđ audieratis illũ infirmatũ.⁋Nã &
infirmatus est vsq; ad mortẽ:sed Deus misertus est e-
ius,nõ solum aũt eius verũ etiã & mei,ne tristitiã sup
28 tristitiã haberẽ.⁋Festinãtius ergo misi illũ, vt viso eo,
29 iterũ gaudeatis,& ego sine tristitia sim. ⁋Excipite ita-
q; illũ cũ oĩ gaudio in Dño: & eiusmodi cum honore
30 habetote, ⁋quoniam propter opus Christi, vsque ad
mortem accessit, tradens animam suam, vt impleret
id quod ex vobis deerat erga meum obsequium.

Esa.45.d / Rom.14.b / 1.Petr.4.c 9. / Act.16.a.1. / 1 Corin 10 f.24 13.b 5.

CAPVT III.

1 DE cætero fratres mei, gaudete in Domino,
A Eadem vobis scribere,mihi quidem nõ pi-
2 grum, vobis autẽ necessarium. ⁋Videte ca-
3 nes, videte malos operarios, videte concisionẽ.⁋Nos
enim sumus circuncisio,qui spiritu seruimus Deo, &
gloriamur in Christo Iesu,& non in carne fiduciã ha-
4 bentes, ⁋ quanquam ego habeam confidentiam in
carne.Si quis alius videtur cõfidere in carne:ego ma-
5 gis circuncisus octauo die, ⁋ex genere Israel, de tribu
Beniamin:Hebræus ex Hebræis,|secundum legẽ Pha
6 risæus,⁋secundum æmulationem persequens Ecclesiã
Dei,secundum iustitiã quæ in lege est,cõuersatus sine
7 querela.⁋Sed quæ mihi fuerunt,lucra hęc arbitratus
8 sum ꝑp Chrm̃ detrimẽta. ⁋Veruntamẽ existimo oĩa
B detrimentũ esse ꝑp eminentem scientiam Iesu Chri,
Dñi mei,ꝑp quem oĩa detrimentum feci, & arbitror
9 vt stercora,vt Chrm̃ lucrifaciã:⁋et inueniar in illo nõ
habẽs meam iustitiam quæ ex lege est,sed illam quæ
10 ex fide est Chri Iesu,q̃ ex Deo est iustitia in fide: ⁋ad
cognoscẽdũ illũ,& virtutẽ resurrectionis eius,& so-
11 cietatẽ passionũ illius configuratus morti eius,⁋si quo
modo occurrã ad resurrectionẽ,quæ est ex mortuis.

2 Corin 11.e.22. Act. 23. b.6.

12 ⁋Non ꝙ iam acceperim,aut iam perfectus sim:sequor
C aũt si quõ cõprehẽdã in quo & cõprehẽsus sũ a Chro
13 Iesu.⁋Fratres,ego me nõ arbitror cõprehendisse.Vnũ
aũt,quę quidẽ retro sunt,obliuiscens:ad ea vero quæ
14 sunt priora,extendens meipsum,⁋ad destinatũ perse-
quor,ad brauium supernæ vocationis Dei in Christo
15 Iesu.⁋Quicunq; ergo perfecti sumus,hoc sentiamus:
& si quid aliter sapitis, & hoc vobis Deus reuelabit.
16 ⁋ Veruntamen ad quod peruenimus, vt idem sapia-
17 mus, in eadem permaneamus regula. ⁋ Imitatores
D mei estote fratres: & obseruate eos qui ita ambulant,
18 sicut habetis formam nostram. ⁋ Multi enim ambu-
lant,quos sæpe dicebam vobis(nunc autem & flens di
19 co)inimicos crucis Chri:⁋quorum finis interitus:quo
rum Deus venter est.& gloria in cõfusione ipsorum,
20 qui terrena sapiũt.⁋Nostra aũt cõuersatio in cęlis est:
vnde et Saluatorẽ expectamus,Dñm nostrum Iesum
21 Christum:⁋qui reformabit corpus humilitatis nostrę
configuratum corpori claritatis suæ, secundum ope-
rationem qua etiam possit subijcere sibi omnia.

Ro.16.c. 13.

CAPVT IIII.

1 ITaque fratres mei charissimi, & desideratissimi,
A gaudium meum et corona mea:sic state in Dño,
2 charissimi.⁋Euodiam rogo & Synthicen depre-
3 cor idipsum sapere in Dño.⁋Etiam rogo,& te germa
ne compar,adiuua illas quæ mecum laborauerunt in
Euangelio cum Clemente, & cæteris adiutoribus
4 meis,quorũ noĩa sunt in libro vitę.⁋Gaudete in Dño
5 semper:iterum dico gaudete. ⁋ Modestia vr̃a nota sit
6 oĩbus hoĩbus.Dñs prope est.⁋nihil soliciti sitis:sed in
B omni oratione,& obsecratione cum gratiarum actio
7 ne petitiones vestrę innotescant apud Deum.⁋et pax
Dei,quæ exuperat omnem sensum, custodiat corda
8 vestra,& intelligentias vestras in Christo Iesu. ⁋ De
cætero fratres,quæcunque sunt vera,quæcunq; pudi
ca,quæcunque iusta,quæcunque sancta,quæcunque
amabilia,quæcunque bonæ famæ,siqua virtus,siqua
9 laus disciplinæ,hęc cogitate.⁋Quę & didicistis,& ac
cepistis,& audistis,& vidistis in me:hęc agite,& De*
10 pacis erit vobiscum.⁋Gauisus sum aũt in Dño vehe-
C menter,qm̃ tandem aliqñ refloruistis pro me sentire,
11 sicut & sentiebatis:occupati autem eratis.⁋ non quasi
propter penuriã dico:ego enim didici,in quibus sum
12 sufficiens esse.⁋Scio & humiliari,scio & abundare(v-
bique & in oĩbus institutus sum) & satiari,& esurire,
13 & abundare,& penuriam pati: ⁋ omnia possum in eo
14 qui me confortat.⁋Veruntamẽ bene fecistis, commu
15 nicãtes tribulationi meæ.⁋Scitis autem & vos Philip
penses, ꝙ in principio Euangelij, quando profectus
16 sum a Macedonia, nulla mihi ecclesia communica-
D uit in ratione dati,& accepti,nisi vos soli:⁋qa & Thes
17 salonicam,semel & bis in vsum mihi misistis. ⁋ Non
quia quæro datum: sed requiro fructum abundãtẽ in
18 ratione vestra.⁋Habeo aũt omnia,& abũdo repletus
sum,acceptis ab Epaphrodito,quę misistis odorẽ sua
19 uitatis,|hostiam acceptam, placẽtem Deo.⁋|Deus au-
tem meus impleat omne desiderium vestrum secun-
20 dum diuitias suas,in gloria in Christo Iesu.⁋ Deo au
tem & Patri nostro gloria in secula seculorum. Amẽ.
21 ⁋Salutate omnem sanctum in Christo Iesu.⁋Salutant
22 vos qui mecum sunt fratres.Salutant vos omnes san-
23 cti:maxime autẽ qui de Cæsaris domo sunt.⁋ Gratia
Domini nostri Iesu Christi cum spiritu vestro. Amẽ.

Rom. 12. a.1.

AR-

ARGVMENTVM IN EPISTOLAM B. Pauli Apostoli ad Colossenses.

COLOSSENSES, & hi sicut Laodicenses, sunt Asiani, & ipsi præuenti erant a pseudo Apostolis. Nec ad hos accessit ipse Apostolus, sed & hos per epistolam corrigit, Audierunt enim verbum ab Archippo: qui & ministerium in eos accepit. Ergo Apostolus iam ligatus, scribit eis ab Epheso per Tychicum diaconum & Onesimum acolythum.

EPISTOLA B. PAVLI Apostoli ad Colossenses.

CAPVT PRIMVM.

1 A PAulus Apostolus Iesu Christi per uoluntatem Dei, & Timotheus frater: 2 ℣ eis qui sunt Colossis sãctis & fidelibus fratribus in Christo Iesu. 3 ℣ Gratia vobis & pax a Deo patre nostro, & dño Iesu Christo. Gratias agimus Deo & Patri dñi nostri Iesu Christi semper pro vobis orãtes: 4 ℣ audientes fidem vestram in Christo Iesu, & dilectionẽ quã habetis in sanctos oẽs, 5 ℣ propter spẽ quæ reposita est uobis in cælis, quã audistis in verbo veritatis Euangelij, 6 ℣ quod peruenit ad vos, sicut & in uniuerso mũdo est, & fructificat, & crescit, sicut in uobis, ex ea die qua audistis, & cognouistis gratiam Dei in ueritate, 7 ℣ sicut didicistis ab Epaphra carissimo conseruo nostro, 8 qui est fidelis pro uobis minister Christi Iesu, ℣ q. B etiã manifestauit nobis dilectionẽ uestram in spiritu. 9 ℣ ideo, & nos ex qua die audiuimus, non cessamus pro uobis orantes & postulantes, ut impleamini agnitione uolũtatis eius, in omni sapientia & intellectu 10 spiritali: ℣ ut ambuletis digne: Deo per oĩa placẽtes: in omni opere bono fructificãtes, & crescentes in 11 scientia Dei: ℣ in omni uirtute confortati secundũ potentiam claritatis eius, in omni patientia, & longa- 12 nimitate cum gaudio, ℣ grãtias agentes Deo Patri, qui dignos nos fecit in partem sortis sanctorum in 13 lumine; qui eripuit nos de potestate tenebrarum, & 14 transtulit in regnum filij dilectionis suæ, ℣ in quo habemus redemptionem, per sanguinem eius remissionẽ 15 peccatorum, ℣ qui est imago Dei inuisibilis, primoge- 16 nitus oĩs creaturæ: ℣ qm̃ in ipso condita sunt uniuersa C in cælis, & in terra, uisib.lia, & inuisibilia, siue throni, siue dñationes, siue principatu, siue potestates: oĩa 17 per ipsum, & in ipso creata sunt: ℣ & ipse est ante oẽs 18 & omnia in ipso constant. ℣ Et ipse est caput corporis Ecclesiæ, qui est principium, primogenitus ex mor- 19 tuis: ut sit in omnibus ipse primatum tenens: ℣ quia in ipso complacuit omnem plenitudinem inhabitare: 20 ℣ & per eum reconciliare omnia in ipsum, pacificans per sanguinem in crucis eius, siue quæ in terris, siue 21 quę in cælis sunt. ℣ Et uos cum essetis aliquando alie- 22 nati, & inimici sensu in operibus malis: ℣ nunc autem reconciliauit in corpore carnis eius per mortem, exhibere uos sanctus & immaculatos, & irreprehẽsibi- 23 les corã ipso, ℣ si tamen permanetis in fide fundati & D stabiles, & immobiles a spe Euangelij quod audistis, quod prędicatũ est in uniuersa creatura quæ sub cæ- 24 lo est, cuius factus sum ego Paulus minister. ℣ Qui nunc gaudeo in passionibus pro uobis, & adimpleo ea quæ desunt passionum Christi, in carne mea pro 25 corpore eius, quod est Ecclesia: ℣ cuius factus sum ego minister secundum dispensationem Dei, quæ 26 data est mihi in uos, ut impleam uerbum Dei, ℣ misterium quod absconditum fuit a seculis & generatio- 27 nibus, nunc autem manifestatum est sanctis eius, ℣ quibus uoluit Deus notas facere diuitias gloriæ Sacramenti huius in Gentibus, quod est Christus, in uo- 28 bis spes gloriæ: ℣ quẽ nos annunciamus, corripientes omnem hominẽ, & docentes oẽm hominem in oĩ sapientia, ut exhibeamus omnem hominem perfectũ 29 in Christo Iesu. ℣ In quo, & laboro, certando secundũ operationem eius, quam operatur in me in uirtute.

CAPVT II.

1 A VOlo enim vos scire qualem solicitudinem habeam pro vobis, & pro ijs qui sunt Laodiciæ, & quicunque non viderunt faciem 2 meã in carne: ⁋ vt cõsolentur corda ipsorum, instructi in charitate, & in oẽs diuitias plenitudinis intellectus, in agnitionem mysterij Dei Patris, & Christi Iesu, 3 ⁋ in quo sunt oẽs thesauri sapientiæ & scientię absconditi. 4 ⁋ Hoc aũt dico, vt nemo vos decipiat in sublimitate sermonũ. 5 ⁋| Nam & si corpore absens sum, B sed spũ vobiscũ sum: gaudens, & videns ordinem vestrũ, & firmamentũ eius quæ in Christo est, fidei vestræ. 6 ⁋ Sicut ergo accepistis Iesum Christũ Dñm, in ipso ambulate, 7 ⁋ radicati & superædificati in ipso, & confirmati fide sicut & didicistis, abundantes in illo 8 in gratiarũ actione. ⁋ Videte ne quis vos decipiat per philosophiã, & inanẽ fallaciã, secundũ traditionem hoĩum, secundum elementa mundi, & non secundũ 9 Christũ: ⁋ quia in ipso inhabitat oĩs plenitudo diuini 10 tatis corporaliter: ⁋ & estis in illo repleti, qui est caput 11 oĩs principatus & potestatis: ⁋ in quo & circũcisi estis circuncisione non manufacta in expoliatione corpo- 12 ris carnis, sed in circũcisione Christi, ⁋ cõsepulti ei in baptismo: in quo & resurrexistis per fidẽ operationis 13 Dei, qui suscitauit illũ a mortuis. ⁋| Et vos cum mor- C tui essetis in delictis & præputio carnis vestræ, conui 14 uificauit cum illo: donans vobis oĩa delicta, ⁋ delens quod aduersus nos erat, chirographũ decreti, quod erat contrarium nobis: & ipsum tulit de medio, affi- 15 gens illud cruci: ⁋ & expolians principatus & potestates, traduxit confidenter palã, triumphans illos in 16 semetipso. ⁋ Nemo ergo vos iudicet in cibo, aut in potu, aut in parte diei festi, aut neomeniæ, aut sabbato- 17 rum: ⁋ quæ sunt vmbra futurorum, corpus aũt Chri- 18 sti. ⁋| Nemo vos seducat, volens in humilitate & religione angelorum, quę non vidit ambulans, frustra in 19 flatus sensu carnis suę, & non tenẽs caput, ⁋ ex quo totum corpus per nexus, & coniunctiones subministra- 20 tum & constructum, crescit in augmentum Dei. ⁋ Si E ergo mortui estis cum Christo ab elementis huius mundi: quid adhuc tanquam viuentes in mundo de- 21 cernitis? ⁋ Ne tetigeritis, neque gustaueritis, neq; con 22 trectaueritis: ⁋ quę sunt oĩa in interitum ipso vsu, 23 secundum præcepta & doctrinas hominum. ⁋ quæ sunt rationem quidem habentia sapientiæ in superstitione & humilitate, & non ad parcendum corpori, non in honore aliquo ad saturitatem carnis.

| 1. Corin. 5. a. 3. | Ephe. 2. a. 1. | Mat. 24 f. 4. |

CAPVT III.

1 A IGitur si consurrexistis cũ Christo: quæ sursũ sunt quærite, vbi Christus est in dextera Dei sedens. 2 ⁋ quę sursum sunt sapite: nõ quę super terram. 3 ⁋ Mortui. n. estis, & vita vestra est abscondita cũ Christo in Deo. 4 ⁋ Cũ Christus apparuerit, vita vestra: tũc 5 & vos apparebitis cũ ipso in gloria. ⁋| Mortificate ergo mẽbra vestra quæ sunt super terrã, fornicationẽ, immunditiã, libidinẽ, concupiscentiã malã, & auari- 6 tiã, quæ est simulachrorũ seruitus, ⁋ propter quæ, ve- 7 nit ira Dei super filios incredulitatis. ⁋ in quibus & 8 vos ambulastis aliqñ cũ viueretis in illis. ⁋| Nunc aũt B deponite & vos oĩa, irã indignationẽ, malitiam, bla- 9 sphemiã, turpẽ sermonẽ de ore vestro. ⁋ Nolite mentiri inuicẽ: expoliantes vos veterẽ hoĩem cum actibus 10 suis, ⁋ & induẽtes nouũ, cũ q̃ renouatur in agnitionẽ, 11 secundũ imaginẽ eius qui creauit illũ, ⁋ vbi nõ est Gẽtilis & Iudæus, circuncisio & præputiũ, Barbarus & Scytha, seruus & liber: sed oĩa, & in oĩbus Christus. 12 ⁋| Induite vos ergo sicut electi Dei, sancti, & dilecti, viscera misericordię, benignitatẽ, humilitatẽ, modestiã, 13 patientiã, supportantes inuicẽ: ⁋ & donantes vobis- C metipsis, siquis aduersus aliquẽ hẽt querelã: sicut & 14 Dñs donauit vobis: ita & vos. ⁋ super oĩa aũt hęc cha 15 ritatem habete, quod est vinculum perfectionis. ⁋ Et pax Christi exultet in cordibus vestris, in qua & vo- 16 cati estis in vno corpore: & grati estote. ⁋ Verbũ Christi habitet in vobis abundanter, in oĩ sapientia: docẽtes & cõmonentes vosmetipsos, psalmis, hymnis, & cãticis spũalibus, in gratia cantantes in cordibus ve- 17 stris Deo. ⁋| Oẽ quodcunq; facitis in verbo aut in ope D re, oĩa in nõĩe Dñi Iesu Christi, gratias agẽtes Deo & 18 Patri per ipsum. ⁋| Mulieres, subditę estote viris sicut 19 oportet in Dño. ⁋| Viri, diligite vxores vr̃as: & nolite 20 amari esse ad illas. ⁋| Filij, obedite parẽtibus per oĩa: 21 hoc. n. placitũ est in Dño. ⁋| Patres, nolite ad indigna- 22 tionẽ ꝓuocare filios vr̃os, vt nõ pusillo aĩo fiãt. ⁋| Serui, obedite per oĩa dñis carnalibus, non ad oculũ seruientes, quasi hoĩbus placẽtes, sed in simplicitate cor 23 dis, timentes Deũ. ⁋ Quodcunq; facitis, ex aĩo opera 24 mini sicut Dño, & non hoĩbus: ⁋ scientes quod a Dño accipietis retributionẽ hęreditatis. Dño Christo ser- 25 uite. ⁋| qui enim iniuriam facit, recipiet id quod inique gessit, & nõ est ꝑsonarum acceptio apud Deum.

| Ephe. 5. a. 3. | 1 Ro. 6. 2. 4. b. 13. | Ephe. 4. f. 23. | Hebr. 12 a. 1. | 1. Petr. 2. a. 1. & 4. a. |

| Ephe. 6. b. 12. | 1. Cor. 10. g. 31. | Ephe. 5. c. 22. | 1. Pet. 3. a. 1. | Ephes. 5. f. 25. | Ephes. 6. a. 5. | Tit. 2. c. 9. | 1. Petr. 2. c. 19. | 1 Ro. 2. b. 6. | Act. 10. f. 34. |

CAPVT IIII.

1 A DOmini, quod iustũ est & æquum, seruis prę state: scientes q̃ & vos Dñm habetis in cœ 2 lo. ⁋| Orõni instate: vigilantes in ea in gra- 3 tiarum actione. ⁋ Orantes simul & pro nobis, vt Deus aperiat nobis ostiũ sermonis ad loquendũ mysteriũ 4 Christi (propter quod ẽt vinctus sum:) ⁋ vt manifestẽ 5 illud, ita vt oportet me loq. ⁋ |In sapientia ambulate 6 ad eos qui foris sunt, tempus redimentes. ⁋ Sermo vester semper in gr̃a sale sit cõditus: vt sciatis qũo opor- 7 teat vos vnicuiq; rñdere. ⁋ Quæ circa me sunt, oĩa vo B bis nota faciet Tychichus charissimus frater, & fide- 8 lis minister, & conseruus in Dño: ⁋ quẽ misi ad vos ad hoc ipsum, vt cognoscat quæ circa vos sunt: & conso 9 letur corda vestra, ⁋ cũ Onesimo charissimo & fideli fratre qui ex vobis est. Oĩa q̃ hic aguntur, nota faciẽt 10 vobis. ⁋ Salutat vos Aristarcus concaptiuus meus, & Marcus cõsobrinus Barnabæ, de quo accepistis man- 11 data: si venerit ad vos, excipite illũ: ⁋ & Iesus qui dici C tur iustus, qui sunt ex circuncisione, hi soli sunt adiu- 12 tores mei in regno Dei: q̃ mihi fuerũt solatio. ⁋ Salutat vos Epaphras qui ex vobis est seruus Christi Iesu, semper solicitus pro vobis in orõnibus, vt stetis ꝑfe- 13 cti, & pleni in oĩ volũtatẽ Dei, ⁋ Testimoniũ enim illi perhibeo, q̃ hẽt multũ laborẽ pro vobis, & pro ijs qui 14 sunt Laodiciæ, & qui Hierapoli. ⁋ Salutat uos Lucas 15 medicus charissimus, & Demas. ⁋ Salutate fratres qui D sunt Laodiceæ, & Nymphã, & quæ in domo eius est, 16 Ecclesiã. ⁋ Et cũ lecta fuerit apud vos epistola, hęc facite vt & in Laodicensium Ecclesia legatur: & eam 17 quæ Laodicensium est, vos legatis. ⁋ Et dicite Archippo: Vide ministerium quod accepisti in Domino, vt 18 illud impleas. ⁋ Salutatio, mea manu Pauli. Memores estote vinculorũ meorum. Gratia vobiscũ. Amẽ.

| Luc. 18. a. 1. | 1. Thes. 5. c. 17. | Eph. 6. c. 18. | 2. Thes. 3. a. 1. | Ephe. 5. d. 5. | 1. Tit. 4. b. 11. |

ARGVMENTVM IN PRIMAM Epistolam Pauli ad Thessalonicenses.

THESSALONICENSES sunt Macedones, qui accepto verbo veritatis persiliterunt in fide, etiam in persecutione ciuium suorum. Præterea nec receperunt falsos Apostolos, nec ea quæ a falsis Apostolis dicebantur. Hos collaudat Apostolus, scribens eis ab Athenis per Tychicum diaconum, & Onesimum acolythum.

EPISTOLA B. PAVLI APOSTOLI, Ad Thessalonicenses I.

CAPVT PRIMVM.

1 A PAVLVS & Siluanus & Timotheus: ecclesiæ Thessalonicensium in Deo Patre, & Domino Iesu Christo, Gratia vobis, & pax. 2 Gratias agimus Deo semper pro omnibus vobis memoriam vestri facientes in orationibus nostris, sine intermissione, 3 memores operis fidei vestræ, & laboris, & charitatis, B & sustinentiæ spei Domini nostri Iesu Christi, ante Deum & Patrem nostrum: 4 scientes fratres dilecti a Deo electionem vestram: 5 quia Euangelium nostrum non fuit ad vos in sermone tantum, C sed in virtute, & in Spiritu sancto, & in plenitudine multa, sicut scitis quales fuerimus in vobis propter vos. 6 Et vos imitatores nostri facti estis, & Domini: excipientes verbum in tribulatione multa cum gaudio Spiritus sancti: 7 ita vt facti sitis forma omnibus credentibus in Macedonia & in Achaia. 8 A vobis enim diffamatus D est sermo Domini: non solum in Macedonia & in Achaia, sed & in omni loco, fides vestra quæ est ad Deum, profecta est, ita vt non sit nobis necesse quicquam loqui. 9 Ipsi enim de nobis annũciant qualem introitum habuerimus ad vos: & quomodo conuersi estis ad Deum a simulachris seruire Deo viuo & vero, 10 & expectare Filium eius de cœlis (quem suscitauit ex mortuis) Iesum, qui eripuit nos ab ira ventura.

CAPVT II.

1 A NAm ipsi scitis fratres, introitum nostrum ad vos quia non inanis fuit: 2 sed ante passi, & contumelijs affecti (sicut scitis,) in Philippis, fiduciam habuimus in Deo nostro, loqui ad vos Euangelium Dei in multa solicitudine. 3 Exhortatio enim nostra non de errore, neque de immunditia, neque in dolo: 4 sed sicut probati sumus a Deo, vt crederetur nobis Euangelium, ita loquimur: non quasi hominibus placentes, sed Deo qui probat corda nostra. 5 Neque enim aliquãdo fuimus in sermone adulationis, sicut scitis, neque in occasione auaritię: Deus testis est: 6 nec quærentes ab hominibus gloriam neque a vobis, neque ab alijs. 7 Cum possemus vobis B oneri esse vt Christi Apostoli: sed facti sumus paruuli in medio vestrum, tanquam si nutrix foueat filios suos. 8 Ita desiderantes vos, cupide volebamus tradere vobis non solum Euangelium Dei, sed etiam animas nostras: quoniam charissimi nobis facti estis. 9 Memores enim estis fratres laboris nostri & fatigationis, | nocte, ac die operantes, ne quem vestrum grauaremus, prædicauimus in vobis Euangelium Dei. 10 Vos testes estis, & Deus, quam sancte, & iuste, & sine querela, vobis qui credidistis, fuimus: 11 sicut scitis qualiter vnumquenque vestrum (sicut pater filios suos) 12 deprecantes vos & consolantes, testificati sumus vt ambularetis digne Deo, qui vocauit vos in suum regnum & gloriam. 13 Ideo & nos gratias agimus Deo, & sine intermis- C sione: quoniam cum accepissetis a nobis verbum auditus Dei, accepistis illud non vt verbum hominum, sed (sicut est vere) verbum Dei, qui operatur in vobis qui credidistis. 14 vos enim imitatores fa-

cti estis fratres ecclesiarum Dei quæ sunt in Iudæa, in Christo Iesu: quia eadem passi estis & vos a contribu 15 libus vestris, sicut & ipsi a Iudæis, qui & Dominum occiderunt Iesum, & prophetas, & nos persecuti sunt, & Deo non placent: & omnibus hominibus aduer- 16 santur, prohibentes nos Gētibus loqui vt saluę fiāt, vt impleant peccata sua semper: peruenit enim ira 17 Dei super illos vsq; in finē. Nos autē fratres desola- D ti a vobis ad tempus horę, aspectu, nō corde: abundā- tius festinauimus faciē vestrā videre cum multo desi 18 derio, qm̄ voluimus venire ad vos, ego quidem Pau- 19 lus, & semel & iterū: sed impediuit nos satanas. Quę est enim nostra spes, aut gaudium, aut corona glorię? Nonne vos ante Dn̄m nostrū Iesum Chr̄m estis in ad 20 uentu eius? vos enim estis gloria nostra & gaudiū.

CAPVT III.

Act. 16. a. 1.

1 A PRopter quod non sustinentes amplius, placuit nobis remanere Athenis solis: & misimus Ti 2 motheum fratrem nostrum, & ministrum Dei in Euangelio Christi, ad confirmandos vos & exhor- 3 tandos pro fide vestra: vt nemo moueatur in tribula tionibus istis: ipsi enim scitis, quod in hoc positi su- 4 mus. Nam & cum apud vos essemus, prædicebamus vobis passuros nos tribulationes, sicut & factum est, 5 & scitis. Propterea & ego amplius non sustinens, mi B si ad cognoscendam fidem vestram: ne forte tentaue- 6 rit vos is qui tentat, & inanis fiat labor noster. Nunc autem veniente Timotheo ad nos a vobis, & annun- ciāte nobis fidem, & charitatem vestram, & quia me moriam nostri habetis bonam semper, desiderantes 7 nos videre, sicut & nos quoque vos: ideo consolati C sumus fratres, in vobis: in omni necessitate, & tribula 8 tione nostra, per fidem vestram: quoniam nunc viui 9 mus si vos statis in Domino. quam enim gratiarum actionem possumus Deo retribuere pro vobis in om- ni gaudio, quo gaudemus propter vos ante Deum 10 nostrum, nocte ac die abundantius orantes, vt videa mus faciem vestram, & compleamus ea, quæ desunt 11 fidei vestræ? Ipse autē Deus, & Pater noster, & Dn̄s D noster Iesus Christus dirigat viā nostrā ad vos. Vos 12 aūt Dn̄s multiplicet, & abundare faciat charitatē ve stram in inuicem, & in oēs, quemadmodum & nos in 13 vobis, ad confirmanda corda vestra sine querela, in sanctitate ante Deū, & Patrē nostrū, in aduentu Dn̄i nostri Iesu Christi cum omnibus sanctis eius. Amen.

CAPVT IIII.

Rom. 12. a. 2. Eph. 5. d. 17.

1 A DE cætero ergo fratres, rogamus vos, & obsecra mus in Domino Iesu, vt quemadmodum acce pistis a nobis quō oporteat vos ambulare, & placere 2 Deo, sic & ambuletis, vt abundetis magis. Scitis e- nim quæ præcepta dederim vobis per Dominum Ie- 3 sum. Hæc est enim volūtas Dei, sanctificatio vestra: 4 vt abstineatis uos a fornicatione, vt sciat vnusquisq; vestrum vas suum possidere in sanctificatione, & ho- 5 nore: non in passione desiderij, sicut & Gentes, quæ 6 ignorant Deum, & ne quis supergrediatur, neq; cir cunueniat in negocio fratrē suū: qm̄ vindex est Dn̄s de his oībus, sicut prædiximus vobis, & testificati su- 7 mus. non enim vocauit nos Deus in immunditiam; 8 sed in sanctificationē. itaq; qui hęc spernit nō hoīem spernit, sed Deum, qui et̄ dedit Spūm suum sanctum 9 in nobis. de charitate autem fraternitatis non neces- se habemus scribere vobis: ipsi enim vos a Deo didi- 10 cistis, vt diligatis inuicem. etenim illud facitis in om C nes fratres in vniuersa Macedonia. Rogamus autem 11 vos fratres, vt abundetis magis: & operam detis, vt quieti sitis, & vt vestrum negocium agatis, & opere- 12 mini manibus vestris, sicut præcepimus vobis, & vt honeste ambuletis ad eos, qui foris sunt: & nullius ali 13 quid desideretis. Nolumus autem vos ignorare fra- tres de dormientibus, vt non contristemini, sicut & 14 cæteri qui spem non habent. si enim credimus quod Iesus mortuus est, & resurrexit: ita & Deus eos, qui 15 dormierunt per Iesum adducet cum eo. Hoc enim vobis dicimus in verbo Domini, quia nos qui viui- D mus, qui residui sumus in aduentu Domini non præ- 16 ueniemus eos, qui dormierunt. quoniam ipse Domi nus in iussu, & in voce archangeli, & in tuba Dei, de- scendet de cœlo: & mortui qui in Christo sunt, resur- 17 gent primi. Deinde nos qui viuimus, qui relinqui- mur: simul rapiemur cum illis in nubibus obuiam Christo in aera, & sic semper cum Domino erimus. 18 Itaque consolamini inuicem in verbis istis.

Ioha. 13. d. 34. 1 Ioh. e. 17. 1 Ioh b. 10. 4 13.

1. Cor. c. 23. 51.

CAPVT V.

1 A DE temporibus autem, & momentis fratres, non indigetis, vt scribamus vobis. Ipsi e- 2 nim diligenter scitis, quia dies Domini, si- 3 cut fur in nocte, ita veniet: cum enim dixerint Pax, & securitas: tunc repentinus eis superueniet interitus 4 sicut dolor in vtero habenti, & non effugient. Vos autem fratres, non estis in tenebris: vt vos dies illa tan 5 quam fur comprehendat. omnes enim vos filij lucis estis, & filij diei, non sumus noctis, neque tenebrarū. 6 Igitur non dormiamus, sicut & cæteris: sed vigile- 7 mus, & sobrij simus. Qui enim dormiunt, nocte dor B miunt: & qui ebrij sunt, nocte ebrij sunt. Nos autem 8 qui diei sumus, sobrij simus, induti loricam fidei & 9 charitatis, & galeam spem salutis: quoniam non po- suit nos Deus in irā, sed in acquisitionem salutis per 10 Dominum nostrum Iesum Christum, qui mortuus est pro nobis: vt siue vigilemus, siue dormiamus, si- 11 mul cum illo viuamus. Propter quod consolamini 12 inuicem: & ædificate alterutrum, sicut & facitis. Ro C gamus autem vos fratres vt noueritis eos qui labo- rant inter vos, & præsunt vobis in Domino, & mo- 13 nent vos: vt habeatis illos abundantius in charitate 14 propter opus illorum: pacem habete cum eis. Roga mus autem vos fratres, corripite inquietos, consola- mini pusillanimes, suscipite infirmos, patientes estote 15 ad omnes. Videte ne quis malum pro malo alicui D reddat: sed semper quod bonum est, sectamini inui- 16 cem, & in omnes. Semper gaudete. Sine intermis- 17 sione orate. In omnibus gratias agite: hæc est enim 18 voluntas Dei in Christo Iesu in omnibus vobis. Spi 19 ritum nolite extinguere. Prophetias nolite spernere. 20 Omnia autem probate: quod bonum est, tenete. Ab 21 omni specie mala abstinete vos. Ipse autem Deus 22 pacis sanctificet vos per omnia: vt integer spiritus ve 23 ster, & anima & corpus sine querela, in aduentu Do- 24 mini nostri Iesu Christi seruetur. Fidelis est qui vo- 25 cauit vos, qui etiam faciet. Fratres orate pro nobis. 26 Salutate fratres omnes in osculo sancto. Adiuro 27 vos per Domium, vt legatur epistola hæc omnibus 28 sanctis fratribus: Gratia Domini nostri Iesu Christi vobiscum. Amen.

1. Petr. c. 10. Apoc. 1 a. 3. 16. 15.

Isa. 59. c 10. Eph. 6. c 17.

Prou. 17. b. 13. 20. d. 22. Ro. 12. d. 17. 1. Petr. 3. b 9. Eccl. 18. c. 22. Luc. 18. a. 1. Colos. 4 a. 2.

1. Cor. 1. b. 9.

ARGVMENTVM IN EPISTOLAM Secundam ad Thessalonicenses.

AD Thessalonicenses secundam scribit epistolam Apostolus: & notum facit eis de temporibus nouissimis. & de aduersarij deiectione, Scribit hanc epistolam ab Athenis, per Titum diaconum, & Onesimum accolythum.

EPISTOLA B. PAVLI Apostoli, Ad Thessalonicenses II.

CAPVT PRIMVM.

1 A PAVLVS & Siluanus & Timotheus: Ecclesię Thessalonicensium in Deo patre nostro, & Domino Iesu Christo. 2 ¶ Gratia vobis & pax a Deo Patre nostro & Domino Iesu Christo. 3 ¶ Gratias agere debemus sẽper Deo pro vobis fratres, ita B vt dignum est, quoniam supercrescit fides vestra, & abundat charitas vniuscuiusq; vestrum in inuicem: 4 ¶ ita vt & nosipsi in vobis gloriemur ĩ Ecclesijs Dei, pro patientia vestra, et fide et in omnibus persecutionib' vestris & tribulationibus quas sustinetis, 5 ¶ in exemplum iusti iudicij Dei, vt digni habeamini in regno Dei, pro quo & patimini: 6 ¶ si tamen iustum est apud Deum retribuere tribulationem ijs qui vos tribulant: 7 ¶ & vobis qui tribulamini, requiẽ nobiscum C in reuelatione Domini Iesu de cęlo cum angelis virtutis eius, 8 ¶ in flamma ignis dantis vindictam ijs qui non nouerunt Deũ, & qui non obediunt Euangelio 9 Domini nostri Iesu Christi: qui pœnas dabunt in interitu æternas a facie Domini, & a gloria uirtutis 10 eius: ¶ cum uenerit glorificari in sanctis suis, & admirabilis fieri in omnibus qui crediderunt, quia credi- 11 tum est testimonium nostrũ super uos in die illo. ¶ In quo etiam oramus semper pro uobis: ut dignetur uos uocatione sua Deus noster, & impleat omnem uolun- 12 tatẽ bonitatis & opus fidei in uirtute, ¶ ut clarificetur nomen Dñi nostri Iesu Christi in uobis, & uos in illo, secundum gratiã Dei nostri, & Domini Iesu Christi.

CAPVT. II.

1 A ROgamus autẽ uos fratres per aduentũ Dñi nostri Iesu Christi, & nostrę congregationis 2 in ipsum: ¶ ut non cito moueamini a uestro sensu, neq; terreamini, neq; per spiritũ; neq; per sermonẽ, neq; per epistolã tanquã per nos missam, quasi 3 instet dies Domini. ¶ Ne quis uos seducat ullo modo: quoniam nisi uenerit discessio primum, & reuelatus 4 fuerit homo peccati, filius perditionis, ¶ qui aduersatur & extollitur supra oẽ quod dicitur Deus, aut qđ B colitur, ita ut in templo Dei sedeat, ostẽdens se tanq̃ 5 sit Deus. ¶ Num retinetis quod cum adhuc essem apud uos, hæc dicebã uobis? 6 ¶ Et nũc quid detineat sci- 7 tis: ut reueletur in suo tẽpore. ¶ Nam misteriũ iã operatur iniquitatis: tantũ ut qui tenet nunc, teneat, donec e 8 medio fiat. ¶ Et tũc reuelabitur ille iniquus: quẽ Dñs Iesus interficiet spiritu oris sui: & destruet illustratio- 9 ne aduẽtus sui eũ, ¶ cuius est aduentus secundũ operationẽ satanæ in oĩ uirtute, & signis & prodigijs men- 10 dacibus, ¶ & in oĩ seductione iniquitatis ijs qui pe- C reunt, eo quod charitatem veritatis non receperũt ut salui fierent. Ideo mittet illis Deus operationem er- 11 roris, vt credant mendacio: ¶ ut iudicentur omnes qui non crediderunt veritatis, sed consenserunt iniquita- 12 ti. ¶ Nos autem debemus gratias agere Deo semper pro uobis fratres dilecti a Deo, quod elegerit vos Deus primitias in salutem in sanctificatione spiritus 13 & in fide ueritatis: ¶ in qua & uocabit uos p Euange- D lium nostrum, in acquisitionem gloriæ Domini no- 14 stri Iesu Christi. ¶ Itaque fratres state: & tenete traditiones quas didicistis, siue per sermonem, siue per 15 epistolam nostram: ¶ Ipse autem Dominus noster Iesus Christus, & Deus & Pater noster qui delexit nos, & dedit consolationem æternam, & spem bonam in 16 gratia: ¶ Exortetur corda uestra, & confirmet in omni opere, & sermone bono.

Ehe.5.b.6.

Isa.11.a.4.

CA-

CAPVT III.

Eph. 6. d. 18. Colos. 4. a. 3.

1 A DE cetero fratres orate pro nobis, vt sermo Dei currat & clarificetur, sicut & apud vos: 2 ¶ & vt liberemur ab importunis & malis hominibus; non enim omnium est fides. 3 ¶ Fidelis aūt Deus est, qui confirmabit vos, & custodiet a malo. 4 ¶ Confidimus autem de uobis in Domino: quoniā quę precipimus, & facitis, & facietis. 5 ¶ Dominus autem dirigat corda vestra in charitate Dei, & patiētia Christi. 6 ¶ Denunciamus autem uobis fratres, in B nomine Domini nostri Iesu Christi, ut subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinate, & non secundum traditionem quam acceperunt a nobis. 7 ¶ Ipsi enim scitis quemadmodum oporteat imitari nos: quoniam non inquieti fuimus inter uos. 8 ¶ neq; gratis panem manducauimus ab aliquo, sed in labore & in fatigatione nocte & die operantes, ne quem vestrum 9 grauaremus. ¶ Non quasi non habuerimus potesta- C tem: sed ut nosmetipsos formam daremus uobis ad imitandum nos. 10 ¶ Nam & cum essemus apud uos, hoc denunciabamus vobis: quoniam si quis non vult operari, nec manducet. 11 ¶ Audiuimus enim inter uos quosdam ambulare inquiete nihil operātes: 12 sed curiose agentes. ¶ Iis autem qui eiusmodi sunt, denunciamus, & obsecramus in Domino Iesu Christo, ut cum silentio operantes, suum panem manducent. 13 ¶ Vos autem fratres nolite deficere benefacientes. 14 ¶ Quod si quis non obedit verbo nostro, per episto- D lam hunc notate: & ne commisceamini cum illo, ut 15 confundatur: ¶ & nolite quasi inimicum existimare, 16 sed corripite ut fratrē. ¶ Ipse autē Dn̄s pacis det uobis pacem sempiternam in omni loco. Dn̄s sit cum omnibus uobis. 17 ¶ Salutatio mea manu Pauli: quod est signum in omni epistola. ita scribo. 18 ¶ Gratia Domini nostri Iesu Christi cum omnibus vobis. Amen.

Act. 20. a. 1. Cor 4. c 12. 1. Thes. 2. b 9.

Gal. 6. c 9.

ARGVMENTVM IN PRIMAM Epistolam ad Timotheum.

TIMOTHEVM instruit, & docet de ordinatione episcopatus, & diaconij, ac ecclesiasticæ disciplinæ, scribens ei a Laodicea per Tychicum diaconum.

EPISTOLA B. PAVLI Apostoli, Ad Timotheum Prima.

CAPVT PRIMVM.

1 A PAulus Apostolus Iesu Christi secūdum imperium Dei Saluatoris nostri, & Christi Iesu spei nostrę: 2 ¶ Timotheo dilecto filio in fide. Gratia, misericordia, & pax a Deo Patre, & Christo Iesu Domino nostro. 3 ¶ Sicut rogaui te ut remaneres Ephesi cū irem in Macedoniam, ut 4 denunciares quibusdā ne aliter docerēt, ¶ neq; intēde- 5 rent fabulis & genealogijs interminatis: quæ quæstiones præstant magis quam ędificationē Dei, quæ est 5 in fide. ¶ Finis autē præcepti est charitas de corde pu- 6 ro, & conscientia bona, & fide non ficta. ¶ A quibus 7 quidam aberrantes, conuersi sunt in uaniloquiū, ¶ uolentes esse legis doctores, nō intelligentes neq; quę lo- 8 quūtur, neq; de quibus affirmāt. ¶ Scimus autē quia 9 bona est lex, si quis ea legitime vtatur: ¶ Sciens hoc quia lex iusto non est posita, sed iniustis, & non subditis, impijs, & peccatoribus, sceleratis, & contamina- 10 tis, paricidis, & matricidis, homicidis, ¶ fornicarijs, masculorū cōcubitoribus, plagiarijs, mendacibus, & 11 periuris, & si quid aliud sanæ doctrinæ aduersatur, ¶ C quę est secūdū Euangeliū gloriæ beati Dei, quod cre- 12 ditum est mihi. ¶ Gratias ago ei qui me confortauit Christo Iesu Dn̄o nostro, quia fidelē me existimauit, 13 ponēs in misterio: ¶ qui prius blasphemus fui, & persequutor, e contumeliosus: sed misericordiā Dei cōsecu- 14 tus sū, quia ignorās feci ī incredulitate: ¶ Superabūda-

Act. 16. a. 1.

Rom. 7. b. 12.

uit autem gratia Dñi nostri cum fide & dilectione, 15 quę est in Christo Iesu.¶Fidelis sermo, & omni acceptione dignus: q Christus Iesus venit in hunc mundum peccatores saluos facere, quorum primus ego 16 sum.¶Sed ideo misericordiam consecutus sum: vt in C me primo ostenderet Christus Iesus omnem patientiam, ad informationem eorum qui credituri sunt il-17 li in vitam ęternam.¶Regi autem seculorum immortali, inuisibili, soli Deo honor & gloria in secula secu-18 lorum. Amen.¶Hoc præceptum commendo tibi filij Timothee: secundum præcedentes in te prophetias, 19 vt milites in illis bonam militiam, ¶habens fidem & bonam conscientiam, quam quidam reppellētes, cir-20 ca fidem naufragauerunt: ¶ex quib. est Hymeneus, & Alexander: quos tradidi satanæ, vt discant non blasphemare.

Matt. 9. b.13. Mar. 2.c. 17.

CAPVT II.

1 A Obsecro igitur primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum 2 actiones pro omnibus hominibus, ¶pro regibus & omnibus qui in sublimitate sunt: vt quietā & tranquillam vitam agamus in omni pietate & ca-3 stitate.¶hoc enim bonum est & acceptum coram sal-4 uatore nostro Deo, ¶qui omnes homines vult saluos 5 fieri, & ad agnitionem veritatis venire. ¶Vnus enim B Deus, vnus & mediator Dei & hominū homo Chri-6 stus Iesus: ¶qui dedit redemptionem semetipsum pro 7 omnibus, testimonium temporibus suis ¶In quo positus sum ego prædicator & Apostolus (veritatem di-8 co, non mentior) doctor Gentium in fide & veritate. C ¶Volo ergo viros orare in omni loco: leuantes puras 9 manus, sine ira & disceptione.¶Similiter et mulieres in habitu ornato: cum verecundia & sobrietate ornātes se, & nō in tortis crinibus, aut auro, aut margari-10 tis, vel veste preciosa: ¶sed quod decet mulieres pro-11 mittentes pietatem per opera bona.¶Mulier in silen-12 tio discat, cum omni subiectione. ¶Docere autē mu-D lieri non permitto, neque dominari in virum: sed es-13 se in silentio. ¶Adam enim primus formatus est: de-14 inde Heua. ¶& Adam non est seductus: mulier autē 15 seducta, in præuaricatione fuit. ¶ Saluabitur autem per filiorum generationem: si permanserit in fide & dilectione & sanctificatione cum sobrietate.

2.Tim.2. c.11.

1. Pet.3. a.3.

1.Cor.14. f.34.

Gę. 1.d. 27.

Ge. 3.b. 9.

CAPVT III.

1 A Fidelis sermo. Si quis episcopatum desiderat, bonum opus desiderat. ¶Oportet ergo episcopū 2 irreprehensibilem esse, vnius vxoris virum, sobrium, prudentem, ornatum, pudicum, hospitalē, 3 doctorem, ¶non vinolentum, non percussorem: sed 4 modestum, non litigiosum, non cupidum. ¶ sed suæ domui bene præpositum, filios habentem subditos 5 cum omni castitate. ¶ Si quis autem domui suæ præ-B esse nescit: quomodo ecclesiæ Dei diligentiam habe-6 bit? ¶Non neophytum: ne in superbiam elatus, in iu-7 dicium incidat diaboli. ¶Oportet autem illum & testimonium habere bonum ab ijs qui foris sunt: vt nō 8 in opprobrium incidat, & in laqueū diaboli.¶Diaco-C nos similiter pudicos, non bilingues, nō multo vino 9 deditos, non turpe lucrum sectantes: ¶habentes my-10 sterium fidei in conscientia pura.¶Et hi autem probētur primum: & sic ministrent, nullum crimen haben-11 tes.¶Mulieres similiter pudicas, non detrahentes, so-12 brias, fideles in omnibus.¶Diaconi sint vnius vxor-D is viri: q. filijs suis benè præsint, & suis domibus.¶Qui 13 enim bene ministrauerint, gradum bonū sibi acquirent, & multam fiduciam in fide quæ est in Christo 14 Iesu. ¶Hæc tibi scribo: sperans me ad te venire cito. 15 ¶si autem tardauero: vt scias quomodo oporteat te in domo Dei conuersari, quæ est Ecclesia Dei viui 16 columna & firmamentum veritatis. ¶ Et manifeste magnum est pietatis sacramentum, quod manifestum est in carne, iustificatum est in spiritu, apparuit Angelis, prædicatum est Gentibus, creditum est in mundo, assumptum est in gloria.

Ti.1.b.7. Ti.1.b.6

CAPVT IIII.

1 A Spiritus autem manifeste dicit, quia in nouissimis temporibus discedent quidam a fide, attendentes spiritibus erroris, & doctrinis dęmo-2 niorum, ¶in hypocrisi loquentium mendacium, & 3 cauteriatam habentium suam conscientiam, ¶prohibentium nubere, abstinere à cibis quos Deus creauit ad percipiendum cum gratiarum actione fideli-4 bus, & ijs qui cognouerunt veritatem. ¶Quia omni-B creatura Dei bona est, & nihil reijciendum quod cū 5 gratiarum actione percipitur. ¶sāctificatur enim per 6 verbum Dei & orationem. ¶Hæc proponens fratribus, bonus eris minister Christi Iesu, enutritus ver-7 bis fidei, & bonæ doctrinæ quam assecutus es. ¶Ineptas autem & aniles fabulas deuita: exerce autem te 8 ipsum ad pietatem.¶Nam corporalis exercitatio, ad C modicum vtilis est: pietas autem ad omnia vtilis est 9 promissionem habens vitæ quæ nunc est & futuræ.¶ 10 Fidelis sermo, & omni acceptione dignus, ¶In hoc enim laboramus & maledicimur: quia speramus in Deum viuum, qui est saluator omnium hominum, 11 maxime fidelium. ¶Præcipe hæc & doce. ¶Nemo a-12 dolescentiam tuam contemnat: sed exemplum esto fidelium in verbo, in conuersatione, in charitate, in 13 fide, in castitate. ¶Dum venio, attēde lectioni, exhor-D tationi & doctrinæ.¶Noli negligere gratiam quæ in 14 te est: quæ data est tibi per prophetiam, cum imposi-15 tione manuum presbyterij.¶Hæc meditare, in his e-16 sto: vt profectus tuus manifestus sit omnibus. ¶Attende tibi & doctrinæ: insta in illis. Hoc enim faciens, & teipsum saluum facies, & eos qui te audiunt.

CAPVT V.

1 A Seniorem ne increpaueris: sed obsecra vt patrē; iuuenes, vt fratres: ¶anus, vt matres: iuuencu-2 las, vt sorores in omni castitate. ¶Viduas hono-3 ra: quę vere viduæ sunt. ¶Si qua autem vidua filios, 4 aut nepotes habet, discat primum domum suam regere, & mutuam vicem reddere parentibus: hoc e-5 nim acceptum est coram Deo. ¶Quę autem vere vidua est & desolata: speret in Deum, & instet obsecra-6 tionibus & orationibus nocte & die. ¶Nam quæ in 7 delitijs est: viuens mortua est. ¶ Et hoc præcipe, vt 8 irreprehensibiles sint. ¶ Si quis autem suorum, & ma-9 xime domesticorum curam non habet: fidem nega-B uit, & est infideli deterior. ¶ Vidua eligatur non minus sexaginta annorum, quæ fuerit vnius viri vxor, 10 ¶in operibus bonis testimonium habens, si filios educauit, si hospitio recepit, si sanctorū pedes lauit, si tribulationē patientibus subministrauit, si omne opus

11 bonum ſubſecuta eſt. Adoleſcentiores auté viduas deuita. Cum enim luxuriatæ fuerint in Christo, nu-
12 bere volunt: habentes damnationem: quia primam
13 fidem irritam fecerunt. Simul autem & ocioſę diſcũt circuire domos: non ſolum ocioſæ, ſed & verboſæ &
14 curioſæ, loquentes quæ non oportet. Volo ergo iuniores nubere: filios procreare, matres familias eſſe: nullam occaſionem dare aduerſario maledicti gra-
15 tia. Iam enim quædam conuerſæ ſunt retro ſatanã.
16 Siquis fidelis habet viduas, ſubminiſtret illis, & nõ C grauetur eccleſia: vt ijs quæ verè viduæ ſunt, ſuffi-
17 ciat. Qui bene præſunt presbyteri, duplici honore digni habeantur: maxime qui laborant in verbo &
18 doctrina. Dicit enim ſcriptura: Non alligabis os bo
19 ui trituranti: &, Dignus eſt operarius mercede ſua. Aduerſus presbyterum accuſationem noli recipere:
20 niſi ſub duobus aut tribus teſtibus. Peccantes, corã
21 omnibus argue, vt & cęteri timorem habeant. Te-
D ſtor coram Deo & Chriſto Ieſu & electis angelis, vt hæc cuſtodias ſine pręiuditio, nihil faciens in alterã
22 partem declinãdo. Manus cito nemini impoſueris, neq; communicaueris peccatis alienis. Teipſum ca-
23 ſtum cuſtodi. Noli adhuc aquam bibere, ſed modico vino vtere propter ſtomacum tuum, & frequen-
24 tes tuas infirmitates. Quorundam hominum pecca ta manifeſta ſunt, præcedentia ad iudiciũ: quoſdam
25 autem & ſubſequuntur. Similiter & facta bona, manifeſta ſunt: & q̃ aliter ſe habent, abſcõdi nõ poſſũt.

CAPVT VI.

1 A QVicunque ſunt ſub iugo ſerui, dominos ſuos omni honore dignos arbitrentur: ne nomẽ Do
2 mini & doctrina blaſphemetur. Qui autem fideles habent dominos, non contemnant, quia fratres ſunt: ſed magis ſeruiant, quia fideles ſunt & dilecti, qui beneficij participes ſunt. Hæc do-
3 ce, & exortare. Si quis aliter docet, et non acquieſcit ſanis ſermonibus Domini noſtri Ieſu Chri-
4 ſti, & ei quæ ſecundum pietatem eſt, doctrinæ: ſuperbus eſt, nihil ſciens, ſed languens circa quęſtiones & pugnas verborum, ex quibus oriuntur inuidię, cõ
5 tentiones, blaſphemiæ, ſuſpiciones malæ, conflicta-
B tiones hominum mente corruptorum, & qui verita-
6 te priuati ſunt, exiſtimantium quęſtum eſſe pietatẽ.
7 Eſt autem quęſtus magnus, pietas cum ſufficientia. Nihil enim intulimus in hunc mundum: haud du-
8 bium, quòd nec auferre quid poſſumus. Habentes autem alimenta, & quibus tegamur, his contenti ſi-
9 mus. Nam qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueũ diaboli, & deſideria multa inutilia, et nociua, quæ mergunt homines in interitum
10 & perditionem. Radix enim omnium malorum eſt cupiditas: quam quidam appetentes, errauerunt a fi-
11 de, & inſeruerunt ſe doloribus multis. Tu autem o
C homo Dei, hæc fuge: ſectare vero iuſtitiam, pietatẽ,
12 fidem, charitatem, patientiam, manſuetudinem. Certa bonum certamen fidei: apprehende vitam æternam, in qua vocatus es, & confeſſus bonam con-
13 feſſionem coram multis teſtibus. Præcipio tibi coram Deo qui viuificat omnia, & Chriſto Ieſu qui teſtimonium reddidit ſub Pontio Pilato bonam confeſ-
14 ſionem: vt ſerues mandatum ſine macula, irreprehenſibile vſque in aduentũ Domini noſtri Ieſu Chri-
15 ſti, quem ſuis temporibus oſtendet beatus & ſolus
16 potens, Rex regum, & dominus dominantium; qui ſolus habet immortalitatem, & lucem inhabitat inacceſſibilem, quem nullus hominum vidit, ſed nec videre poteſt, cui honor, & imperium ſempiternum.
17 Amen. Diuitibus huius ſeculi præcipe non ſublime
D ſapere, neque ſperare in incerto diuitiarum, ſed in Deo viuo, (qui pręſtat nobis omnia abunde ad fruen-
18 dum) bene agere, diuites fieri in bonis operibus, fa-
19 cile tribuere, communicare, theſaurizare ſibi fundamentum bonum in futurum, vt apprehendant ve-
20 ram vitam. O Timothee, depoſitum cuſtodi: deuitans prophanas vocũ nouitates, & oppoſitiones fal-
21 ſi nominis ſcientię, quam quidam promittentes, circa fidem exciderunt. Gratia tecum. Amen.

Margin: Deu.25. 4. 1.Cor.9. 9. Matt.10. Luc.10.b. — Iob 1.d. 21. Eccl.5.c 14. Pr.27.d. 27. Matth.6. d.25. — Matt.27. b.11. Ioh.18. g.37. — Apo.17. d.14. & 19 c.16. Ioh.1.c. 18. 1.Ioh.4. c.12. — 1.Lu.12.b. 5.

ARGVMENTVM IN EPISTOLAM Secundam Pauli ad Timotheum.

Item Timotheo ſcribit de exhortatione martyrij, & omni regula veritatis, & quid futurum ſit temporibus nouiſſimis: & de ſua paſſione, ſcribens ei ab vrbe Roma.

EPISTOLA B. PAVLI
Apostoli, ad Timotheum II.

CAPVT PRIMVM.

1 A PAVLVS Apostol' Iesu Christi p volūtatem Dei secundum promissionē vitæ quæ
2 est in Christo Iesu. ¶Timotheo charissimo filio, gratia misericordia, pax a Deo patre, & Christo Iesu Dño
3 nostro. ¶ Gratias ago Deo, cui seruio a progenitoribus in cōscientia pura, quod sine intermissione habeam tui memoriam in
4 orationibus meis, nocte ac die ¶ desiderans te videre, memor lachrymarum tuarū, vt gaudio implear,
5 ¶ recordationem accipiens eius fidei, quæ est in te nō ficta, quæ & habitauit primum in auia tua Loide, & matre tua Eunice: certus sum autem quod & in te.
6 ¶Propter quā causam admoneo te, vt resuscites gra-
B tiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum
7 mearum. ¶| Non enim dedit nobis Deus spiritum ti-
8 moris, sed virtutis, & dilectionis, & sobrietatis. ¶Noli itaq; erubescere testimonium Domini nostri, neq; me vinctum eius: sed collabora Euangelio secūdum
9 virtutem Dei: ¶ qui nos liberauit & vocauit vocatione sua sancta,| non secundum opera nostra, sed secundum propositum suum, & gratiam, quæ data est no-
10 bis in Christo Iesu | ante tempora secularia. ¶ Mani-
C festata est autem nunc per illuminationem saluatoris nostri Iesu Christi, qui destruxit quidem mortē, illuminauit autem vitam & in corruptionem per
11 Euangelium: ¶in quo| positus sum ego prædicator &
12 apostolus & magister Gentium. ¶ Ob quam causam etiam hæc patior: sed non confundor. Scio enim cui credidi, & certus sum q̄a potens est depositum meū
13 seruare in illum diem. ¶Formam habe sanorum ver-
D borum, quæ a me audisti in fide, & in dilectione in
14 Christo Iesu. ¶ bonum depositum custodi per Spiri-
15 tum sanctum qui habitat in nobis. ¶ Scis hoc, quod auersi sunt a me omnes qui in Asia sunt: ex quibus
16 est Phigelus & Hermogenes. ¶Det misericordiā Dominus Onesiphori domui, quia sępe me refrigerauit,
17 & catenam meam non erubuit: ¶ sed cum Romam
18 venisset, solicite me quæsiuit, & inuenit. ¶ Det illi Dominus inuenire misericordiam a Domino in illa die. Et quanta Ephesi ministrauit mihi, tu melius nosti.

Ro. 8. c. 15. — Tit. 13. b. 5. — Tit. 1. 2. 3. — 1. Tim. 2. b. 7. — Inf. 4. d. 19.

CAPVT II.

1 A TV ergo fili mi, confortare in gratia quæ est in Christo Iesu: ¶ & quæ audisti a me per
2 multos testes, hæc commenda fidelibus ho-
3 minibus, qui idonei erunt & alios docere. ¶ Labora
4 sicut bonus miles Christi Iesu. ¶Nemo militans Deo implicat se negocijs secularibus: vt ei placeat cui se
5 probauit. ¶Nam & qui certat in agone, non corona-
6 tur nisi legitime certauerit. ¶Laborantem agricolam
7 oportet primum de fructibus pcipere. ¶intellige quę dico: dabit enim tibi Dominus in omnibus intelle-
8 ctum. ¶Memor esto, Dominum Iesum Christum re-
B surrexisse a mortuis, ex semine Dauid, secundum
9 euangelium meum, ¶in quo laboro vsque ad vincula quasi male operans: sed verbum Dei non est alliga-
10 tum: ¶Ideo omnia sustineo propter electos: vt & ipsi salutem consequantur, quæ est in Christo Iesu cum
11 gloria cęlesti. ¶Fidelis sermo. Nam si commortui su-
12 mus: & cōuiuemus. ¶Si sustinebimus: & cōregnabi-
13 mus.| si negauerimus: & ille negabit nos. ¶| si non cre-
14 dimus: ille fidelis permanet: negare seipsum non po-
C test. ¶ Hæc cōmone testificans coram Domino. Noli cōtendere verbis; ad nihil enim vtile est, nisi ad sub-
15 uersionem audientium. ¶Solicite cura teipsum probabilem exhibere Deo, operarium inconfusibilem, re-
16 cte tractantē verbum veritatis. ¶Prophana autem & vaniloquia deuita: multum enim proficiunt ad im-
17 pietatem: ¶ & sermo eorum vt cancer serpit: ex qui-
18 bus est Hymenæus & Philetus: ¶ qui a veritate exciderunt, dicentes resurrectionem esse iam factam: &
19 subuerterunt quorundam fidem. ¶ Sed firmum fun-
D damentum Dei stat, habens signaculum hoc. Cognouit Dn̄s qui sunt eius, & discedat ab iniquitate om-
20 nis qui nominat nomen Domini. ¶ In magna autem domo non solum sunt vasa aurea & argentea, sed & lignea & fictilia: & quædam quidem in honorem,
21 quædam autem in contumeliam. ¶ Si quis ergo emūdauerit se ab istis: erit vas in honorem sanctificatum & utile Domino, ad omne opus bonum paratum.
22 ¶Iuuenilia autem desideria fuge: sectare vero iustitiam, fidem, spem, charitatem, & pacē, cū ijs qui in-
23 uocant Dominum de corde puro. ¶| Stultas autem & sine disciplina quæstiones deuita: sciens quia gene-
24 rant lites. ¶ Seruum autem Domini non oportet litigare: sed mansuetum esse ad omnes, docibilem, pa-
25 tientem, ¶ cum modestia corripientem eos qui resistunt veritati: ne quando Deus det illis pœniten-
26 tiam ad cognoscendam veritatem, ¶ & resipiscant a diaboli laqueis, a quo captiui tenentur ad ipsius voluntatem.

Mat. 10. d. 33. — Marc. 8. d. 38. — Ro. 3. a. 3 — 1. Tim. 1. b. 7. — Tit. 3. c. 9.

CAPVT III.

1 A HOc autem scito, quod | in nouissimis diebus instabunt tempora periculosa: | ♀ erunt 2 homines seipsos amantes, cupidi, elati, superbi, blasphemi, parentibus non obedientes, ingra- 3 ti, scelesti, ♀sine affectione, sine pace, criminatores, in- 4 continentes, immites, sine benignitate, ♀ proditores, proterui, tumidi, & voluptatum amatores magis 5 quam Dei: ♀ habentes speciem quidem pietatis, vir- 6 tutem autem eius abnegantes. Et hos deuita: ♀ ex his B enim sunt qui penetrant domos: & captiuas ducunt mulierculas oneratas peccatis, quæ ducuntur varijs 7 desiderijs: ♀ semper discentes, & nunquam ad scien- 8 tiam veritatis peruenientes. ♀ | Quemadmodum autem Iannes & Mambres restiterunt Moysi: ita & hi resistunt veritati, homines corrupti mente, reprobi 9 circa fidẽ, ♀sed vltra non proficient: insipientia enim eorum manifesta erit omnibus, sicut & illorum fuit. 10 ♀ Tu autem assecutus es meam doctrinam, institutio C nem, propositum, fidem longanimitatem, dilectio- 11 nem, patientiam, ♀ persecutiones, passiones: qualia mihi facta sunt Antiochiæ, Iconij, & Lystris: quales persecutiones sustinui: & ex omnibus eripuit me Do 12 minus. ♀ Et omnes qui pie volunt viuere in Christo 13 Iesu, persecutionem patientur. ♀ Mali autem homines & seductores proficient in peius: errantes, & in 14 errorem mittentes. ♀ Tu vero permane in ijs quæ di- D dicisti, & credita sunt tibi: sciens a quo didiceris, 15 ♀ & quia ab infantia sacras literas nosti, quæ te possunt instruere ad salutem, per fidem quæ est in Chri- 16 sto Iesu. ♀ Omnis scriptura diuinitus inspirata vtilis est ad docendum, ad arguendum, ad corrigendum, 17 ad erudiendum in iustitia: ♀ vt perfectus sit homo Dei ad omne opus bonum instructus.

CAPVT IIII.

1 A TEstificor corã Deo & Iesu Christo qui iudi caturus est viuos & mortuos, & per aduẽ- 2 tum ipsius, & regnũ eius: ♀ prędica verbũ: insta opportune, importune: argue, obsecra, increpa 3 in omni patientia & doctrina. ♀ Erit enim tempus cum sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad sua desideria coacervabunt sibi magistros, prurictes au- 4 ribus: ♀ & a veritate quidem auditum auertent, ad 5 fabulas autem conuertentur. ♀ Tu vero vigila, in omnibus labora, opus fac euangelistę, ministerium 6 tuum imple. Sobrius esto. ♀ Ego enim iam delibor: 7 & tempus resolutionis meæ instat. ♀ Bonum certa- B men certaui, cursum consummaui, fidem seruaui. 8 ♀ In reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die, iustus iudex: non solum autem mihi, sed & ijs qui diligunt aduentum 9 eius. Festina ad me venire cito. ♀ Demas enim me reliquit, diligens hoc seculum, & abijt Thessaloni- 10 cam. ♀ Crescens in Galatiam: Titus in Dalmatiam. 11 ♀ | Lucas est mecum solus. Marcum assume, & ad- 12 huc tecum: est enim mihi vtilis in ministerium. ♀ Ty 13 chicum autem misi Ephesum. ♀ Penulam quam reliquit Troade apud Carpum, veniens affer tecum, & 14 libros, maxime autem membranas. ♀ Alexander æra C rius multa mala mihi ostendit: reddet illi Dominus 15 secundum opera eius: ♀ quem & tu deuita, valde 16 enim restitit verbis nostris. ♀ In prima mea defensione nemo mihi affuit, sed omnes me dereliquerunt: 17 non illis imputetur. ♀ Dominus autem mihi astitit & confortauit me, vt per me prædicatio impleatur, & audiant omnes Gentes, & liberatus sum de ore 18 leonis. ♀ Liberauit me Dominus ab omni opere ma- D lo, & saluum faciet in regnum suum cœleste, cui 19 gloria in secula seculorum. Amen. ♀ Saluta Pri- 20 scam & Aquilam: | & Onesiphori domum. ♀ Erastus remansit Corinthi. Trophimum autem reliqui infir- 21 mum Mileti. ♀ Festina ante hyemem venire. Salutant te Eubulus, & Pudens, & Linus, & Claudia, & 22 fratres omnes. ♀ Dominus Iesus Christus cum spiritu tuo. Gratia vobiscum. Amen.

Epistola Pauli ad Timotheum II. finis.

Marginalia: 2.Tim.4.; ..1.; .Reg. 3.; . 5.; Iudæ. d. 8.; Exo.7.b. 11.c.22.; .Pet. 1. .20.; Col.4.d. 14.; Sup. 1. d.16.

ARGVMENTVM. IN EPISTOLAM B. Pauli Apostoli ad Titum.

TItum commonefacit & instruit de constitutione presbyterij, & de spirituali conuersatione: & hæreticis vitandis, qui in traditionibus Iudaicis credunt: scribens ei a Nicopoli.

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI, AD TITVM.

CAPVT PRIMVM.

1 A PAVLVS Seru' Dei, Apostolus autẽ Iesu Christi secundum fidẽ electorum Dei, & agnitionem veritatis, quæ 2 secundum pietatẽ est, in spem vitæ æternę, quam promisit qui nõ mentitur, Deus, ante tẽ 3 pora secularia: manifestauit autem temporibus suis verbum suum in prædicatione, quæ credita est mihi secundum præceptũ saluatoris nostri Dei: 4 Tito dilecto filio secundum communẽ fidem, gra- B tia & pax a Deo patre & Christo Iesu saluatore no- 5 stro. Huius rei gratia reliqui te Cretæ, vt ea quę desunt, corrigas, & cõstituas per ciuitates presbyteros, 6 sicut & ego disposui tibi. Si quis sine crimine est, vnius vxoris vir, filios habens fideles, nõ in accusatio- 7 ne luxuriæ, aut non subditos. Oportet enim episcopum sine crimine esse, sicut Dei dispensatorem, non superbum, non iracundum, non vinolentum, nõ per- 8 cussorem, non turpis lucri cupidum: sed hospitalem, C benignum, sobrium, iustum, sanctum, continentem: 9 amplectentem eum qui secundum doctrinam est, fidelem sermonem, vt potens sit exhortari in doctrina 10 sana: & eos qui contradicunt, arguere. Sunt enim multi & inobedientes, vaniloqui, & seductores, maxi 11 me qui de circuncisione sunt: quos oportet redargui, qui vniuersas domos subuertunt, docentes quæ 12 non oportet, turpis lucri gratia. Dixit quidã ex illis, proprius ipsorũ propheta; Cretenses semper menda- 13 ces, malæ bestiæ, ventres pigri. Testimonium hoc D verum est. Quam ob causam increpa illos dure, vt sa 14 ni sint in fide, non intendentes Iudaicis fabulis, & 15 mandatis hominum auersantium se a veritate. Omnia munda mundis: coinquinatis autem & infidelibus nihil est mundum, sed inquinatæ sunt eorum & 16 mens & conscientia. Confitentur se nosse Deum: factis autem negant, cum sint abominati & incredibiles, & ad omne opus bonum reprobi.

1. Tim. 1. c. 9.

1. Tim. 3 a. 2.

1. Tim. 3. a. 2.

Ro. 14. d. 20.

CAPVT II.

1 A TV autem loquere quæ decent sanam doctri nam. Senes, vt sobrij sint, pudici, pruden- 2 tes, sani in fide, in dilectione, in patientia. 3 Anus similiter, in habitu sancto, non criminatrices, 4 non multo vino seruientes, bene docentes, vt prudẽ tiam doceant Adolescẽtulas, vt viros suos ament, fi- 5 lios suos diligant, prudentes, castas, sobrias, domus B curã habentes, benignas, subditas viris suis, vt non 6 blasphemetur verbum Dei. Iuuenes similiter horta- 7 re, vt sobrij sint. In omnibus teipsum præbe exemplum bonorum operum, in doctrina, in integritate, 8 in grauitate, verbum sanum, irreprehensibile: vt is qui ex aduerso est, vereatur, nihil habens malum di- 9 cere de nobis. Seruus dominis suis subditos esse, in 10 omnibus placentes, non contradicentes: non fraudantes, sed in omnibus fidem bonam ostendentes, vt doctrinam saluatoris nostri Dei ornent in omnibus. 11 Apparuit enim gratia Dei saluatoris nostri omni- 12 bus hominibus, Erudiens nos, vt abnegantes impietatem & secularia desideria, sobrie, & iuste, & pie vi- 13 uamus in hoc seculo, expectantes beatam spem, e C aduentum gloriæ magni Dei, et saluatoris nostri Ie- 14 su Christi: Qui dedit semetipsum pro nobis, vt nos redimeret ab omni iniquitate, et mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum. 15 Hæc loquere, et exhortare, et argue cum omni imperio. Nemo te contemnat.

CAPVT III.

1 A ADmone illos principibus & potestatibu subditos esse, dicto obedire, ad omne opu 2 bonũ paratos esse, neminẽ blasphemare non litigiosos esse, sed modestos: omnẽ ostendente 3 mansuetudinẽ ad oẽs homines. eramus.n. aliqñ & nos insipientes, increduli, errantes, seruientes desic rijs & voluptatibus varijs, in malitia & inuidia a- 4 gentes, odibiles, odientes inuicem. Cum auten benignitas & humanitas apparauit saluatoris nost 5 Dei: non ex operibus iustitiæ quæ fecimus nos, se B secundum suam misericordiam saluos nos fecit, pe lauacrũ regenerationis & renouationis Spiritus san- 6 cti, quẽ effudit in nos abunde per Iesum Christũ sa- 7 uatorẽ nostrum, ut iustificati gratia ipsius, hæred 8 simus secundum spem vitę ęternę. Fidelis sermo est C & de his uolo te cõfirmare: ut curent bonis operibu præesse qui credũt Deo. Hęc sunt bona & utilia hom- 9 nibus. Stultas autem quæstiones, & genealogias & contentiones, & pugnas legis, deuita: sunt enin 10 inutiles & vanæ. Hæreticum hominem post unã & 11 secũdã correptionem, deuita: sciens quia subuers est qui eiusmodi est, & delinquit, cum sit proprio iu 12 dicio condemnatus. Cum misero ad te Artemã au D Tychicũ, festina ad me uenire Nicopolim. ibi enin 13 statui hyemare. Zenã legisperitũ & Apollo solicit 14 præmitte, ut nihil illis desit. Discãt autẽ & nostri b nis operibus pesse ad usus necessarios: ut nõ sint in 15 fructuosi. Salutãt te qui mecũ sunt oẽs: saluta eo q nos amant in fide. Gratia Dei cũ oĩbus vobis Amen

ARGVMENTVM IN EPISTOLAM Pauli Apoſtoli ad Philemonem.

PHILEMONI *familiares litteras facit pro Oneſimo ſeruo eius, ſcribens ei ab vrbe de carcere, per ipſum Oneſimum.*

EPISTOLA B. PAVLI APOSTOLI, Ad Philemonem.

1 A PAVLVS vinctus Chriſti Ieſu, & Timotheus frater, Philemoni dilecto & adiutori noſtro. 2 & Appiæ ſorori chariſſimæ, & Archippo commilitoni noſtro, & Eccleſiæ, quæ in domo tua eſt. 3 Gratia vobis & pax a Deo patre noſtro, & Domino Ieſu Chriſto. 4 Gratias ago Deo meo, ſemper memoriã tui faciens in orationibus meis, 5 audiẽs charitatem tuam & fidem quam habes in Dño Ieſu, & in omnes ſanctos, 6 vt cõicatio B fidei tuæ euidens fiat in agnitione oĩs opis, boni qđ eſt in vobis in Chriſto Ieſu. 7 Gaudium enim magnũ habui & conſolationẽ in charitate tua, quia viſcera 8 ſanctorum requieuerunt per te frater. Propter quod multam fiduciam habens in Chriſto Ieſu imperandi tibi quod ad rem pertinet. 9 propter charitatem magis obſecro, cum ſis talis, vt Paulus ſenex, nunc aũt 10 & vinctus Ieſu Chriſti. Obſecro te pro meo filio quẽ genui in vinculis, Oneſimo: 11 qui tibi aliquando inutilis fuit, nunc autem & mihi & tibi vtilis: 12 quem remiſi tibi. Tu autẽ illum vt mea viſcera, ſuſcipe. 13 quẽ C ego volueram mecum detinere, vt pro te mihi miniſtraret in vinculis Euangelij: 14 ſine conſilio autem tuo nihil volui facere, vti ne velut ex neceſſitate bonum tuum eſſet, ſed voluntarium. 15 Forſitan enim ideo diſceſſit ad horam a te, vt æternum illum reciperes: 16 iã non vt ſeruum, ſed pro ſeruo chariſſimum fratrem, maxime mihi, quanto autem magis tibi & in carne & in Domino? 17 Si ergo habes me ſocium, ſuſcipe illum ſicut me. 18 Si autem aliquid nocuit tibi, aut debet: hoc mihi imputa. 19 Ego Paulus ſcripſi mea manu: D ego reddam, vt non dicam tibi, quod & teipſum mihi debes. 20 ita frater. Ego te fruar in Domino. Refice viſcera mea in Domino. 21 Confidens in obedientia tua, ſcripſi tibi: ſciens quoniam & ſuper id quod dico, facies. 22 Simul autem & para mihi hoſpitium: nã ſpero per orationes veſtras donari me vobis. 23 Salutat te Epaphras concaptiuus meus in Chriſto Ieſu. 24 Marcus, Ariſtarchus, Demas & Lucas adiutores mei. 25 Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti cum ſpiritu veſtro. Amen.

EPISTOLA B. PAVLI Apoſtoli, ad Hebræos.

CAPVT PRIMVM.

1 A MVltifariam multiſque modis olim Deus loquens patribus in prophetis: 2 nouiſſimè diebus iſtis locutus eſt nobis in Filio, quem conſtituit hæredem vniuerſorum, per quem fecit & ſecula: 3 qui cum ſit ſplendor gloriæ, & | figura ſubſtantiæ eius, portansq; omnia verbo virtutis ſuæ, purgationem peccatorum faciens, ſedet ad dexteram maieſtatis in excelſis: 4 tanto B melior angelis effectus, quanto differentius præ illis nomen hæreditauit. 5 Cui enim dixit aliquando angelorum, | Filius meus es tu, ego hodie genui te? Et rurſum | Ego ero illi in Patrem, & ipſe erit mihi in Filium?

Sap. 7. d. 26.

Pſ. 2. b. 7. 2. Reg. 7. b. 14.

Ps. 96. b. 8. 6 Filium? ℣ Et cum iterum introducit primogenitum
Ps. 103. a. 7 in orbem terræ, dicit:|Et adorent eum omnes angeli
C Dei. ℣ Et ad angelos quidem dicit:|Qui facit angelos
8 suos, spiritus: & ministros suos, flammam ignis. ℣ Ad
Ps. 44. b. 7 filium autem:|Thronus tuus Deus in seculum seculi:
9 virga æquitatis virga regni tui. ℣ Dilexisti iustitiam,
& odisti iniquitatem; propterea vnxit te Deus, Deus
Ps. 101. d. 26. 10 tuus oleo exultationis præ participibus tuis, ℣ Et, Tu
D in principio Domine terram fundasti; & opera ma-
11 num tuarum sunt cœli. ℣ Ipsi peribunt, tu autem per-
12 manebis: & omnes vt vestimentum veterascent. ℣ Et
velut amictum mutabis eos, & mutabuntur: tu autē
Ps. 109. a. 1. 13 idem ipse es, & anni tui non deficient. ℣ Ad quem au-
1. Cor. 15 d. 25. tem angelorum dixit aliquādo:|Sede a dextris meis,
quoadusque ponam inimicos tuos scabellum pedū
14 tuorum? ℣ Nonne omnes, sunt administratorij spiri-
tus: in ministerium missi propter eos qui hereditatem
capient salutis.

CAPVT II.

1 A PRopterea abundantius oportet obseruare nos
ea quæ audiuimus: ne fortem perefflluamus.
2 ℣ Si enim qui per angelos dictus est sermo, fa-
ctus est firmus, & omnis præuaricatio & inobedien-
3 tia accepit iustam mercedis retributionem: ℣ quomo-
do nos effugiemus si tantam neglexerimus salutem;
quæ cum initium accepisset enarrari per Dominum,
4 ab eis qui audierunt, in nos confirmata est, ℣ conte-
stante Deo, signis & portentis, & varijs virtutibus:
& Spiritus sancti distributionibus secundùm suam
5 voluntatem. ℣ Non enim angelis subiecit Deus orbē
6 terræ futurum, de quo loquimur. ℣ Testatus est au-
Ps. 8. a. 5. B tem in quodam loco quis, dicens: | Quid est homo
quòd memor es eius: aut filius hominis quoniam vi-
7 sitas eum? ℣ Minuisti eum paulominus ab angelis:
gloria & honore coronasti eum, & constituisti eum
Matt. 28 d. 18. 8 super opera manuū tuarum. ℣ |Omnia subiecisti sub
1. Cor. 15 d. 16 pedibus eius. In eo enim quòd omnia ei subiecit: ni-
Ephe. 1. d. 22. hil dimisit non subiectum ei. Nunc autem nec dum
Philip. 2. b. 8. 9 videmus omnia subiecta ei? | Eum autem qui modi-
co quàm angeli, minoratus est, videmus Iesum pro-
C pter passionem mortis, gloria & honore coronatum;
10 vt gratia Dei pro omnibus gustaret mortem. ℣ Dece-
bat enim eum propter quem omnia, et per quem om
nia, qui multos filios in gloriam adduxerat, autho-
11 rem salutis eorum, per passionem consummare. ℣ Qui
enim sanctificat, & qui sanctificātur: ex vno omnes.
Propter quam causam non confunditur fratres eos
Ps. 21. c. 23. 12 vocare, dicens: ℣| Nunciabo nomen tuum fratribus
Ps. 17. a. 3 Isai. 8. d. 18. 13 meis: in medio ecclesiæ laudabo te. ℣ Et iterum.| Ego
ero fidens in eum. Et iterum. Ecce ego & pueri mei
14 quos dedit mihi Deus. ℣ Quia ergo pueri communi-
D cauerunt carni & sanguini, & ipse similiter partici-
Osee 13. d 14. pauit eisdem: | vt per mortem destrueret eum qui ha-
1. Corin. 15. g. 54 15 bebat mortis imperium, id est diabolum, ℣ & libera-
ret eos q. timore mortis per totam vitā obnoxij erāt
16 seruituti. ℣ Nusquam enim angelos apprehendit, sed
17 semen Abrahæ apprehendit. ℣ Vnde debuit per om-
nia fratribus similari: vt misericors fieret, & fidelis
pontifex ad Deum, vt repropitiaret delicta populi.
18 ℣ In eo enim in quo passus est ipse & tentatus: potens
est & eis qui tentantur, auxiliari.

CAPVT III.

1 A VNde fratres sancti, vocationis cœlestis par-
ticipes, considerate Apostolum & pontifi-
2 cem confessionis nostrę Iesum, ℣ qui fidelis
est ei qui fecit illum, sicut &| Moyses in omni domo Nu. 12. b. 7.
3 eius. ℣ Amplioris enim gloriæ iste præ Moyse dignus
est habitus, quanto ampliorem honorem habet do-
4 mus, qui fabricauit illam. ℣ Omnes namque domus
fabricatur ab aliquo: qui autem omnia creauit, Deus
5 est. ℣ Et Moyses quidem fidelis erat in tota domo eius
tanquam famulus, in testimonium eorum quę dicen
6 da erāt. ℣ Christus verò tanquam filius in domo sua:
B quæ domus sumus nos, si fiduciam & gloriam spei
7 vsque ad finem, firmam retineamus. ℣ Quā propter
sicut dicit Spiritus sanctus, |Hodie si vocem eius au- Psa. 94. b. 8.
8 dieritis, ℣ nolite obdurare corda vestra sicut in exa-
9 cerbatione secundum diem tentationis in deserto. ℣
Vbi tentauerunt me patres vestri, probauerunt, et ui
10 derunt opera mea ℣ quadraginta annis. Propter quod
C infensus fui generationi huic. & dixi: Semper errant
11 corde. Ipsi autem non cognouerunt vias meas. ℣ sicut
12 iuraui in ira mea: Si introibunt in requiam meā. ℣ Vi
dete fratres, ne fortè sit in aliquo vestrum cor malū
13 incredulitatis discedendi a Deo viuo: sed adhorta-
mini vosmetipsos per singulos dies, donec Hodie co-
gnominatur, vt non obduretur quis ex vobis falla-
14 cia peccati. ℣ Participes enim Christi effecti sumus: si
tamen initium substantiæ eius vsque ad finem firmū
15 retineamus. ℣ Dum dicitur: Hodie si vocem eius au-
D dieritis, nolite obdurare corda vestra, quemadmodū
16 in illa exacerbatione. ℣ Quidam enim audientes, exa
cerbauerunt. sed non vniuersi qui profecti sunt ex
17 Ægypto per Moysem. ℣ Quibus autem infensus est
quadraginta annis? Nonne illis qui peccauerunt, | Nu. 14. f. 37.
18 quorum cadauera prostrata sunt in deserto? ℣ quibus Nu 14. d. 21. d. 24.
autem iurauit non introire in requiem ipsius, nisi illis
19 qui increduli fuerunt? ℣ Et videmus quia non potue-
runt introire propter incredulitatem.

CAPVT IIII.

1 A TImeamus ergo ne forte relicta pollicitatio-
ne introeundi in requiem eius, existime-
2 tur aliquis ex vobis deesse. ℣ Etenim &
nobis nunciatum est, quemadmodum & illis: sed nō
profuit illis sermo auditus, non admistus fidei ex ijs
3 quæ audierunt. ℣ Ingrediemur enim in requiem qui
credidimus, quemadmodum dixit, | Sicut iuraui in Psa. 94 b. 11.
ira mea, si introibunt in requiem meam: & quidem
4 operibus ab institutione mundi perfectis. ℣ Dixit e-
nim in quodam loco de die septima sic.| Et requieuit
5 Deus die septima ab omnibus operibus suis. ℣ Et in Gen. 2. a. 2.
6 isto rursum: Si introibunt in requiem meam. ℣ Quo-
niam ergo superest introire quosdam in illam, & ij
quibus prioribus annunciatum est non introierunt
7 propter incredulitatem: ℣ Iterum terminat diem quē-
dam: Hodie, in Dauid dicendo, post tantum tempo- Sup. 3. b. 7.
ris, sicut supra dictum est: Hodie si vocem eius audie
8 ritis, nolite obdurare corda vestra. ℣ Nam si eis Ie-

C ſus requiem præſtitiſſet, nunquam de alia loquere-
9 tur poſt hac die: Itaque relinquitur ſabbathiſmus
10 populo Dei. Qui enim ingreſſus eſt in requiem e-
ius: etiam ipſe requieuit ab operibus ſuis, ſicut à
11 ſuis Deus. Feſtinemus ergo ingredi in illam re-
quiem, vt ne in idipſum quis incidat incredulitatis
12 exemplum. Viuus eſt enim ſermo Dei & efficax, &
penetrabilior omni gladio ancipiti: & pertingens
vſque ad diuiſionem animæ ac ſpiritus, compagum
quoque ac medullarum, & diſcretor cogitationum
13 & intentionum cordis. Et non eſt vlla creatura
inuiſibilis in conſpectu eius: omnia autem nuda &
14 aperta ſunt oculis eius, ad quem nobis ſermo. Ha-
bentes ergo pontificem magnum qui penetrauit cœ-
los, Ieſum filium Dei, teneamus confeſsionem.
15 Non enim habemus pontificem qui non poſsit
compati infirmitatibus noſtris: tentatum autem per
16 omnia pro ſimilitudine abſque peccato. Adeamus
ergo cum fiducia ad thronum gratiæ: vt miſericor-
diam conſequamur, et gratiam inueniamus in auxi-
lio opportuno.

Pſal. 33. c. 16. Eccl. 13. d. 20.

CAPVT V.

1 A OMnis nanque Pontifex ex hominibus aſ-
ſumptus, pro hominibus conſtituitur in
iis quæ ſunt ad Deum: vt offerat dona &
2 ſacrificia pro peccatis. qui condolere poſſit iis qui
ignorant & errant: quoniam, & ipſe circundatus
3 eſt infirmitate, & propterea debet quemadmodum
pro populo, ita etiã & pro ſemetipſo offerre pro pec-
4 catis. Nec quiſquam ſumit ſibi honorem: ſed qui
5 vocatur à Deo, tanquam Aaron. Sic & Chriſtus nõ
B ſemetipſum clarificauit vt pontifex fieret: ſed qui lo-
cutus eſt ad eum: Filius meus es tu: ego hodie genui
6 te. Quemadmodum & in alio loco dicit: Tu es ſa-
cerdos in æternum, ſecundum ordinem Melchiſe-
7 dec. Qui in diebus carnis ſuæ, preces, ſupplicatio-
neſque ad eum qui poſſit illum ſaluum facere à mor
te cum clamore valido & lachrymis offerens, exau-
8 ditus eſt pro ſua reuerentia. Et quidem cum eſſet
C filius Dei, didicit ex iis quæ paſſus eſt, obedientiam:
9 & conſummatus, factus eſt omnibus obtemperan-
10 tibus ſibi, cauſa ſalutis æternæ, appellatus à Deo
11 pontifex, iuxta ordinem Melchiſedec. De quo no-
bis grandis ſermo, & interpretabilis ad dicendum,
12 quoniam imbecilles facti eſtis ad audiendum. Ete-
D nim cum deberetis magiſtri eſſe propter tempus:
rurſum indigetis vt vos doceamini quę ſint elemen-
ta exordii ſermonum Dei: & facti eſtis quibus lacte
13 opus ſit, non ſolido cibo. Omnis enim qui lactis eſt
particeps, expers eſt ſermonis iuſtitiæ: paruulus e-
14 nim eſt. Perfectorũ autem eſt ſolidus cibus: eorum
qui pro conſuetudine exercitatos habent ſenſus ad
diſcretionem boni ac mali.

1. Par. 16 c. 18. Pſalm. 2. b. 7. Pſ. 109. a. 4.

CAPVT VI.

1 A QVA PROPTER intermittentes in-
choationis Chriſti ſermonem, ad perfectio-
nem feramur, non rurſum iacientes
1 fundamentum pœnitentiæ ab operibus mortuis, &
2 fidei ad Deum, baptiſmatum doctrinæ, impoſitio-
nis quoque manuum, ac reſurrectionis mortuorum,
3 & iudicii æterni. Et hoc faciemus, ſi quidem permi-
4 ſerit Deus. Impoſſibile eſt enim eos qui ſemel ſunt
illuminati guſtauerunt etiam donum cęleſte, & par-
5 ticipes facti ſunt Spiritus ſancti, guſtauerunt nihi-
lominus bonum Dei verbum, virtuteſque ſeculi
6 venturi, & prolapſi ſunt, rurſus renouari ad pœni-
tentiam: rurſum crucifigentes ſibimetipſis filium
7 Dei, & oſtentui habentes. Terra enim ſępe venien-
B tem ſuper ſe bibens imbrem, & generans herbam
opportunam illis à quibus colitur, accipit benedi-
8 ctionem à Deo: proferens autem ſpinas ac tribulos,
reproba eſt, & maledicto proxima, cuius conſumma
9 tio in combuſtionem. Confidimus autem de vobis
dilectiſſimi meliora & viciniora ſaluti: tametſi ita
10 loquimur. Non enim iniuſtus Deus, vt obliuiſca-
tur operis veſtri, & dilectionis quam oſtendiſtis in
nomine ipſius, qui miniſtraſtis ſanctis & miniſtra-
11 tis. Cupimus autem vnumquemque veſtrum ean-
C dem oſtentare ſolicitudinem ad expletionem ſpei
12 vſque in finem, vt non ſegnes efficiamini, verum
imitatores eorum qui fide, & patientia hæredita-
13 bunt promiſſiones. Abrahæ nanque promittens
Deus, quoniam neminem habuit per quem iuraret
14 maiorem, iurauit per ſemetipſum, dicens: Niſi be-
nedicens benedicam te, & multiplicans multiplica-
15 bo te. Et ſic longanimiter ferens, adeptus eſt repro-
16 miſſionem. Homines enim per maiorem ſui iurant:
& omnis controuerſiæ eorum finis, ad confirmatio-
17 nem, eſt iuramentum. In quo abundantius volens
D Deus oſtendere pollicitationis hæredibus immobili-
18 tatem conſilii ſui: interpoſuit iuſiurandum: vt
per duas res immobiles, quibus impoſſibile eſt men-
tiri Deum, fortiſſimum ſolatium habeamus, qui
19 confugimus ad tenendam propoſitam ſpem, quam
ſicut ancoram habemus animę tutam ac firmam,
20 & incedentem vſque ad interiora velaminis, v-
bi pręcurſor pro nobis introiuit Ieſus, ſecundum or-
dinem Melchiſedec pontifex factus in ęternum.

Matt. 12 d. 45. Inf. 10 c. 26. 2. Pet. 2. d. 20. Gen. 22. c. 16. Gen. 12. a. 3. 18. c. 18. 22. d. 17.

CAPVT VII.

1 A HIc enim Melchiſedec, rex Salem, ſacerdos
Dei ſummi, qui obuiauit Abrahę regreſ-
2 ſo à cęde Regum, & benedixit ei: cui &
decimas omnium diuiſit Abraham, primum quidẽ
qui interpretatur Rex iuſtitię: deinde autem, & Rex
3 Salẽ, quod eſt Rex pacis, ſine patre, ſine matre, ſine
genealogia, neq; initiũ dierũ, neq; finẽ vitę habens:
aſſimilatus aũt filio Dei, manet ſacerdos in perpetuũ.
4 Intuemini aũt quantus ſit hic, cui & decimas dedit
5 de præcipuis Abraham patriarcha. Et quidem de
filiis Leui ſacerdotium accipientes, mandatum ha-
bent decimas ſumere à populo ſecundum legem, id
eſt, à fratribus ſuis: quanquam & ipſi exierint de lũ-
6 bis Abrahæ. Cuius autem generatio non annume-
B ratur in eis, decimas ſumpſit ab Abraham, &
7 hunc qui habebat repromiſſiones, benedixit. Si-
ne vlla autem contradictione, quod minus eſt, à me
8 liore benedicitur. Et hic quidem, decimas morien-
tes homines accipiunt: ibi autem conteſtatur, quia

Gen. 14. d. 18. Nu. 18. c. 21. Deut. 18. a. 1. & 3. Ioſ. 14. a. 4.

9 viuit. Et (vt ita dictum sit) per Abraham & Leui qui 10 decimas accepit, decimatus est: adhuc enim in lumbis patris erat, quando obuiauit ei Melchisedec. 11 Si ergo consummatio per sacerdotium Leuiticum erat, (populus enim sub ipso legem accepit) quid adhuc necessarium fuit secundum ordinem Melchisedec, alium surgere sacerdotem, & non secundum ordinem 12 Aaron dici? Translato enim sacerdotio, necesse est, 13 vt & legis translatio fiat. In quo enim hæc dicuntur; de alia tribu est, de qua nullus altari præsto fuit. 14 Manifestum est enim, quod ex Iuda ortus sit Dominus noster: in qua tribu nihil de sacerdotibus Moyses 15 locutus est. Et amplius adhuc manifestum est: si secundum similitudinem Melchisedec exurgat alius sa16 cerdos, qui non secundum legem mandati carnalis factus est, sed secundum virtutem vitæ insolubilis. 17 Contestatur enim: Quoniam tu es sacerdos in æter18 num secundum ordinem Melchisedec. Reprobatio quidem fit præcedentis mandati, propter infirmita19 tem eius, & inutilitatem. nihil enim ad perfectum adduxit lex: introductio vero melioris spei per quam 20 proximamus ad Deum. Et quantum est non sine iureiurando (alij quidem sine iureiurando sacerdotes 21 facti sunt: hic autem cum iureiurando per eum, qui dixit ad illum: Iurauit Dominus, & non pœnitebit 22 eum: tu es sacerdos in æternum) in tantum melioris 23 testamenti sponsor factus est Iesus. Et alij quidem plures facti sunt sacerdotes, idcirco quod morte pro24 hiberentur permanere: hic autem eo quod maneat 25 in æternum, sempiternum habet sacerdotium. Vnde & saluare in perpetuum potest accedentes per semetipsum ad Deum: semper viuens ad interpellandum 26 pro nobis. Talis enim decebat, vt nobis esset pontifex, sanctus, innocens, impollutus, segregatus a pecca27 toribus, & excelsior cœlis factus: qui non habet necessitatem quotidie, quemadmodum sacerdotes, prius pro suis delictis hostias offerre, deinde pro po28 puli: hoc enim fecit semel se ipsum offerendo. Lex enim homines constituit sacerdotes infirmitatem habentes: sermo autem iurisiurandi qui post legem est, Filium in æternum perfectum.

(Psal. 109. a. 4. — Psal. 109. a. 4. — Leu. 9. b. 7. 16. b. 6.)

CAPVT VIII.

1 CApitulum autem super ea quæ dicuntur, talem habemus Pontificem, qui consedit in 2 dextera sedis magnitudinis in cœlis: sanctorum minister, & tabernaculi veri, quod fixit Do3 minus, & non homo. Omnis enim pontifex, ad offerendum munera, & hostias constituitur. Vnde necesse 4 est, & hunc habere aliquid quod offerat: si ergo esset super terram, nec esset sacerdos, cum essent qui offer5 rent secundum legem munera, qui exemplari, & vmbræ deseruiunt cœlestium. Sicut responsum est Moysi, cum consummaret tabernaculum. Vide (inquit) omnia facito secũdum exemplar quod tibi ostẽ6 sum est in monte. nunc autem melius sortitus est ministerium, quanto & melioris testamenti mediator est, quod in melioribus repromissionibus sancitum 7 est. Nã si illud prius culpa vacasset: nõ vtiq; secundi 8 locus inquireretur. Vituperans enim eos, dicit: Ecce dies venient, dicit Dominus, & consummabo super domum Israel, & super domum Iuda testamentũ no9 uum, non secundum testamentum quod feci patribus eorum in die qua apprehendi manum eorum, vt educerem illos de terra Aegypti: quoniam ipsi non permanserunt in testamento meo: & ego neglexi eos, 10 dicit Dominus. Quia hoc est testamentum quod disponam domui Israel post dies illos, dicit Dominus: Dando leges meas in mentem eorum, & in corde eorum superscribam eas, & ero eis in Deum, & ipsi erũt 11 mihi in populum: & non docebit vnusquisque proximum suum, & vnusquisque fratrem suum, dicens: Cognosce Dominum: quoniam omnes scient me a mi12 nore, vsque ad maiorem eorum: quia propitius ero iniquitatibus eorum, & peccatorum eorum iam non 13 memorabor. Dicendo aũt nouum, veterauit prius. Quod aũt antiquatur, & senescit, prope interitũ est.

(Exo. 25. a. 9. d. 40. Act. 7. f. 44. — Ier. 31. f. 31.)

CAPVT IX.

1 HAbuit quidem & prius, iustificationes cultu2 ræ, & sanctum seculare. Tabernaculum enim factum est primum, in quo erant candelabra, & mensa, & propositio panum, quæ dicitur 3 sancta. Post velamentum autem secundum taberna4 culum, quod dicitur Sancta Sanctorum: aureum habens thuribulum, & arcam testamenti circuntectam ex omni parte auro, in qua vrna aurea habens manna, & virga Aaron quæ fronduerat, & tabulæ testa5 menti, superque eam erant Cherubim gloriæ obumbrantia propitiatorium, de quibus non est modo di6 cendum per singula. His vero ita compositis, in priori quidem tabernaculo semper introibant Sacerdotes 7 sacrificiorum officia consummantes: in secundo autem, semel in anno solus pontifex: non sine sanguine 8 quem offert pro sua, & populi ignorantia: hoc significante Spiritu sancto, nondum propalatam esse sanctorum viam, adhuc priore tabernaculo habente sta9 tum. quæ parabola est temporis instantis: iuxta quã munera, & hostiæ offeruntur, quæ non possunt iuxta conscientiam perfectum facere seruientem solummo10 do in cibis, & in potibus, & varijs baptismatibus, & iustitijs carnis, vsque ad tempus correctionis imposi11 tis. Christus autem assistens pontifex futurorum bonorum, per amplius, & perfectius tabernaculum non 12 manufactum, id est, non huius creationis, neque per sanguinem hircorum, aut vitulorum, sed per propriũ sanguinem introiuit semel in Sancta, æterna redem13 ptione inuenta. Si enim sanguis hircorum, & taurorum, & cinis vitulæ aspersus, inquinatos sanctificat 14 ad emundationem carnis: quanto magis sanguis Christi, qui per Spiritum sanctum semetipsum obtulit immaculatum Deo, emundabit conscientiam no15 stram ab operibus mortuis, ad seruiendum Deo viuenti? Et ideo noui testamenti mediator est, vt morte intercedente, in redemptionem earum præuaricationum, quæ erant sub priori testamento, repromissionem accipiant, qui vocati sunt, æternæ hæreditatis. 16 Vbi enim testamentum est: mors necesse est inter17 cedat testatoris. Testamentum enim in mortuis confirmatum est: alioquin nondum valet, dum vi18 uit qui testatus est. Vnde nec primum quidem si19 ne sanguine dedicatum est. Lecto enim omni mandato Legis a Moyse vniuerso populo: accipiens sanguinem vitulorum, & hircorum cum aqua, & lana coccinea & hysopo, ipsum quoque librum, & 20 omnem populum aspersit, dicens: Hic sanguis testa21 menti quod mandauit ad vos Deus. Etiam tabernacu-

(Exo. 26. a. 8. a. 1. 5 a. 8. — 3. Reg. 8. b. 9. 2 Par. 5. c. 10. Exo. 30. b. 10. Leu. 16. a. a. f. 30 — Act. 10. a. 18. 1. Pet. 1. c. 19. 1. Io. 1. c. 7. Apo. 1. b. 5. Leui. 9. b. 8. 17. b. 6. c. 14. Nu. 19. a. 4. Luc. 1. g. 77. Ro. 2. a. 5. a. 6. Gala. 3. b. 15. — Exo. 24. c. 8. Matt. 2. c. 28.)

naculũ & oĩa vasa ministerij, sanguine similiter asp-
22 sit. Et oĩa pene in sanguine secundũ legem mundã-
F tur: & sine sanguinis effusione non fit remissio. Ne-
23 cesse est ergo exemplaria quidem cœlestium, his mũ-
dari: ipsa aũt cœlestia, melioribus hostijs quam istis.
24 Non enim in manufacta Sancta Iesus introiuit, exẽ-
plaria verorũ; sed in ipsum cęlum, vt appareat nunc
25 vultui Dei pro nobis. Neq; vt sæpe offerat semetip-
sum, quemadmodũ Pontifex intrat in Sãcta per sin-
26 gulos annos in sanguine alieno: alioquin oportebat
G eum frequenter pati ab origine mundi: nunc autem
semel in consummatione seculorum, ad destitutionem
27 peccati, per hostiam suã apparuit. Et quemadmo-
dum statutũ est hominibus semel mori, post hoc au-
28 tem iudicium: | sic & Christus semel oblatus est ad
multorum exhaurienda peccata, secundo sine pecca
to apparebit expectantibus se, in salutem.

Ro. 5. 6. 17. 1. Pet. 3. c. 18.

CAPVT X.

1 A VMbram enim habens lex futurorum bono-
rũ, non ipsam imaginem rerũ per singulos
annos eisdẽ ipsis hostijs quas offerunt in-
desinenter, nunquã põt accedentes perfectos facere;
2 alioquin cessassent offerri, ideo q̃ nullam haberent
vltra conscientiam peccati, cultores semel mundati.
3 sed in ipsis cõmemoratio peccatorum per singulos
4 annos fit. impossibile enim est sanguine taurorũ &
5 hircorũ auferri peccata. Ideo ingrediens mundum,
dicit: | Hostiã & oblationẽ noluisti: corpus aũt aptasti
6 mihi: holocautomata pro peccato, non tibi pla-
7 cuerunt. Tũc dixi; Ecce venio: in capite libri scriptũ
8 est de me: Vt faciã Deus voluntatẽ tuam. Superius
B dicens: Quia hostias & oblationes & holocautoma-
ta pro peccato noluisti: nec placita sunt tibi, quæ
9 secundum legem offerunt, tunc dixi: Ecce venio vt
faciam Deus voluntatem tuam, aufert primum, vt
10 sequens statuat. In qua voluntate sanctificati sumus
11 per oblationem corporis Iesu Christi semel. Et oĩs
quidem sacerdos præsto est quotidie ministrans, &
easdem sæpe offerens hostias, quæ nunq̃ possunt au-
12 ferre peccata: hic autem vnam pro peccatis offe-
C rens hostiam, in sempiternum sedet in dextera Dei,
13 de cætero expectans, | donec ponantur inimici eius
14 scabellũ pedum eius. Vna enim oblatione, consum-
15 mauit in sempiternũ sanctificatos. Contestat̃ autem
16 nos & Spiritus sanctus. Postquã enim dixit. | Hoc au-
tem testm̃ quod testabor ad illos post dies illos, dicit
Dñs, Dãdo leges meas in cordibus eorũ, & in menti-
17 bus eorũ superscribam eas, & peccatorum & iniqui
18 tatum eorum iã non recordabor amplius. Vbi autẽ
19 horum remissio: iã nõ est oblatio pro peccato. Habẽ-
D tes itaq; fratres, fiduciam in introitu Sanctorum in
20 sanguine Christi: quam initiauit nobis viam nouã,
21 & viuentẽ per velamẽ, idest, carnem suam: & sacer
22 dotem magnum super domũ Dei, accedamus cũ ve
ro corde in plenitudine fidei, aspersi corda a conscien
23 tia mala, & abluti corpus aqua munda, teneamus
spei nostræ confessionẽ indeclinabilem, (fidelis enim
24 est qui repromisit,) & cõsideremus inuicem in pro-
25 uocationem charitatis, & bonorum operum: non
E deserẽtes collectionem nostram, sicut consuetudinis
est quibusdam: sed consolantẽs, & tanto magis, quã-
26 to videritis appropinquantem diem. | Voluntarie
enim peccantibus nobis post acceptam notitiam ve-

Le. 16. c. 14. Ps. 39. b. 7. Ps. 109. a. 1. 1. Cor. 15. d. 25. Iere. 31. f. 33. Sup. 8. b. 8. Su. 6. a. 4.

27 ritatis, iã non relinquitur pro peccatis hostia, terribi-
lis autẽ quædã expectatio iudicij, & ignis æmulatio,
28 q̃ consumptura est aduersarios. Irritam quis faciẽs
legẽ Moysi, sine vlla miseratione, | duobus vel tribus
29 testibus morit̃: quanto magis putatis, deteriora me-
reri supplicia qui filium Dei cõculcauerit, & sangui
F nẽ testamẽti pollutũ duxerit, in quo sanctificatus est,
30 & Spiritui gratiæ contumeliã fecerit? Scimus enim
qui dixit, | Mihi vindicta, & ego retribuam, Et iterũ:
31 Quia iudicabit Dñs populũ suũ. Horrendum est in-
32 cidere in manus Dei viuẽtis. Rememoramini autẽ
pristinos dies, in quibus illuminati magnũ certamen
33 sustinuistis passionũ, & in altero quidẽ opprobrijs
& tribulationibus spectaculum facti: in altero autẽ
34 socij taliter cõuersantium effecti. Nã & vinctis com
G passi estis: & rapinã bonorum vestrorũ cum gaudio
suscepistis, cognoscẽtes vos habere meliorẽ & manẽ
35 tẽ substantiã. Nolite itaq; amittere cõfidentiam ve-
36 stram, q̃ magnam hẽt remunerationẽ. Patiẽtia enim
vobis necessaria est: vt voluntatẽ Dei faciẽtes, repor
37 tetis ꝓmissionẽ. | Adhuc enim modicum aliquantu-
38 lumq; q̃ venturus est, veniet, & nõ tardabit. | iustus
aũt meus ex fide viuit. qđ si subtraxerit se: nõ place-
39 bit aĩæ meæ. Nos autem non sumus subtractionis
filij in ꝑditionem: sed fidei in acquisitionem animæ.

CAPVT XI.

1 A EST autem fides sperandarũ substãtia rerũ, argu
mentũ nõ apparẽtiũ. In hac enim testimoniũ
2 consecuti sunt senes. | Fide, | intelligimus
3 aptata esse secula verbo Dei: vt ex inuisibilibus visi-
4 bilia fierẽt. Fide, | plurimã hostiã Abel q̃ Cain, obtu
lit Deo; per quã testimoniũ cõsecutus est esse iustus,
testimoniũ perhibẽte muneribus eius Deo, & per il-
5 lã defunctus adhuc loquit̃. Fide, | Henoch translatus
est, ne videret mortẽ, & nõ inueniebatur: quia trãstu
lit illũ Deus; ante translationẽ enim testimoniũ ha-
6 buit placuisse Deo. Sine fide autẽ impossibile est pla
B cere Deo. Credere enim oportet accedentẽ ad Deũ,
7 q͞a est & inquirẽtibus se remunerator sit. Fide | Noe
responso accepto de ijs q̃ adhuc non videbãtur, me-
tuens aptauit arcam salutẽ domus suæ, per q̃ damna
uit mundum: & iustitiæ quæ ꝑ fidem est, hæres est in
8 stitutus. Fide, qui vocatur Abraham obediuit in lo
cũ exire quẽ accepturus erat in hæreditatem: & exijt
9 nesciens quo iret. Fide, demoratus est in terra re-
promissionis, tanq̃ in aliena, in casulis habitando,
cũ Isaac & Iacob cohæredibus repromissionis eius-
10 dem. Expectabat enim fundamenta habentẽ ciui-
11 tatem: cuius artifex & conditor Deus. Fide, | & ipsa
C Sara sterilis virtutem in conceptione seminis acce-
pit, etiam ꝑter tempus ætatis: qm̃ fidelẽ credidit esse
12 eum qui repromiserat. Propter quod & ab vno orti
sunt (& hoc emortuo) | tanquam sidera cœli in mul-
titudine, & sicut arena quæ est ad oram maris innu-
13 merabilis. Iuxta fidem defuncti sunt oẽs isti, non
acceptis repromissionibus, sed a longe eas aspicien-
tes, & salutantes, & confitentes, quia peregrini &
14 hospites sunt super terram. Qui enim hæc dicunt,
15 significant se patriam inquirere. Et si quidem ipsius
D meminissent de qua exierunt: habebant vtiq; tem-
16 pus reuertendi. nunc autem meliorẽ appetunt, idest
cœlestem. Ideo non confunditur Deus vocari Deus
17 eorum, parauit enim illis ciuitatem. Fide | obtulit
Abra-

Deut. 17. b. 6. 19. d. 15. Mat. 18. b. 16. Io. 8. c. 17. 2. Cor. 13. a. 1. Deu. 32. e. 35. Ro. 12. d. 18. Abac. 2. a. 4. Ro. 1. c. 17. Gal. 3. b. 12. Ge. 1. a. 3. Ge. 4. a. 4. Mat. 23. d. 34. Gen. 5. c. 24. Eccl. 44. c. 16. 49. d. 16. Gen. 6. c. 7. c. 18. Eccl. 44. c. 17. Ge. 12. a. 3. 13. a. 1. Ge. 17. c. 19. 18. b. 10. 21. a. 2. Eccl. 44. d. 22. d. 23. G. 22. a. 9.

Abraham Isaac, cum tentaretur: et vnigenitum offere 18 bat qui susceperat repromissiones: ad quem dictum 19 est: Quia in Isaac vocabitur tibi semen, arbitrans quia, & a mortuis suscitare potens est Deus. vnde 20 eum, & in parabolam accepit. Fide, & de futuris, be- 21 nedixit Isaac, Iacob, & Esau. Fide, Iacob moriens, E singulos filiorum Ioseph benedixit: & adorauit fasti 22 gium virgę eius. Fide, Ioseph moriens de profectio ne filiorum Israel memoratus est, & de ossibus suis 23 mandauit. Fide, Moyses natus occultatus est mensi- bus tribus a parentibus suis: eo quod vidissent elegã- 24 tem infantem, & non timuerunt regis edictum. Fide Moyses grandis factus negauit se esse filiũ filiæ Pha- 25 raonis: magis eligens affligi cum populo Dei, quam 26 temporalis peccati habere iucunditatem, maiores diuitias æstimans thesauro Aegyptiorum, imprope- rium Christi. aspiciebat enim in remunerationem. 27 Fide, reliquit Aegyptum: non veritus animositatem F regis, inuisibilem enim tanquam videns sustinuit. Fi 28 de, celebrauit pascha, & sanguinis effusionem: ne qui 29 vastabat primitiua, tangeret eos. Fide, transierunt mare rubrum, tanq̃ per aridam terram: quod experti 30 Aegyptij, deuorati sunt. Fide, muri Iericho corrue- 31 runt, circuitu dierum septem. Fide, Rahab meretrix non perijt cum incredulis, excipiens exploratores cũ 32 pace. Et quid adhuc dicam? Deficiet enim me tem- pus enarrantem de Gedeon, Barac, Sãson, Iephte, Da 33 uid, Samuel, & prophetis: qui per fidem uicerunt regna, operati sunt iustitiam, adepti sunt repromissio 34 nes, obturauerunt ora leonum. extinxerũt impetum G ignis, effugerunt aciem gladij, conualuerunt de infir- mitate, fortes facti sunt in bello, castra verterunt ex- 35 terorum: acceperunt mulieres de resurrectione mor tuos suos: alij autem distenti sunt, non suscipientes redemptionem, vt meliorem inuenirent resurrectio- 36 nem. Alij vero ludibria, & verbera experti, insuper 37 & vincula, & carceres, lapidati sunt, secti sunt, tenta ti sunt, in occisione gladij mortui sunt, circuierunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, angustiati, affli 38 cti, quibus dignus non erat mundus, in solitudini- bus errantes, in montibus, & speluncis, & in cauernis 39 terræ. Et hi omnes testimonio fidei probati, non ac- 40 ceperunt repromissionem, Deo pro nobis melius aliquid prouidente, vt nõ sine nobis cõsummarentur.

Eccl. 44. d.22. Gen. 21 b.12. Ro. 9. b. 7. Gẽ. 27. d. 27. f. 36. Gen. 48. c.15. Gc. 47. g.34. Gẽ. 50. d. 24.25. Exo.2. a. 2. Act.7. c.20. Exo.1.c. 16. Exo 2 b. 11. Exo. 12. b.11 d.21. Exo. 14. c.22. Iosu.6.c. 20. Iosu 6.d. 23.d. 25. Iosu.2.a.1.

CAPVT XII.

1 A IDeoq; & nos tantã habentes impositã nubem te stium: deponentes omne pondus & circunstans nos peccatum, per patientiam curramus ad pro- 2 positum nobis certamen, aspicientes in authorem fi- dei, & consummatorem Iesum, qui proposito sibi gau dio sustinuit crucem, confusione contempta, atque in 3 dextera sedis Dei sedet. Recogitate enim eum qui talem sustinuit a peccatoribus aduersum semetipsũ contradictionem: vt ne fatigemini, animis vestris de- 4 ficientes. Nondum enim vsq; ad sanguinem restiti- B stis, aduersus peccatum repugnantes. & obliti estis 5 consolationis, quę vobis tanquã filijs loquitur, dicẽs: Fili mi, noli negligere disciplinam Dñi: neq; fatige- 6 ris dum ab eo argueris. Quem enim diligit Dñs, ca- 7 stigat; flagellat aũt oẽm filiũ quẽ recipit. In discipli- na perseuerate. Tanquã filijs vobis offert se Deus: qs 8 enim filius, quem nòn corripit pater? Quod si extra disciplinam estis, cuius participes facti sunt oẽs: ergo 9 adulteri, & non filij estis. Deinde patres quidem car C nis nostrę, eruditores habuimus, & reuerebamur eos: num multo magis obtemperabimus patri spirituum, 10 & viuemus? et illi quidem in tpe paucorum dierum secundũ voluntatẽ suã erudiebant nos: hic autẽ ad id 11 quod vtile est, in recipiẽdo sanctificationẽ eius. Om nis autẽ disciplina in presenti quidẽ uidetur non esse gaudij, sed mœroris: postea autem fructum pacatissi- 12 mũ exercitatis per eã, reddet iustitiæ. Propter quod 13 remissas manus & soluta genua erigite, & gressus re- ctos facite pedibus vestris: vt nõ claudicãs quis erret, 14 magis aũt sanetur. Pacẽ sequimini cũ oĩbus & san- 15 ctimoniã: sine qua nemo videbit Deũ: contemplan- tes ne quis desit gratiæ Dei: ne qua radix amaritudi- nis sursum germinans impediat, & per illam inquinẽ 16 tur multi. Ne quis fornicator aut pphanus vt Esau: E qui pp vnã escã vẽdidit primitiua sua. scitote enim 17 qm & postea cupiẽs hæreditare benedictionẽ, repro- batus est: non.n. inuenit pęnitentiæ locũ, quanq̃ cum 18 lachrymis inquisisset eã. Non enim accessistis ad tra ctabilẽ montẽ, & accẽsibilem ignem, & turbinem, & 19 caliginem, & procellã, & tubæ sonum, & vocem ver borum, quam qui audierunt, excusauerunt se, ne eis 20 fieret verbũ. Non.n. portabãt q dicebatur, Et si be- 21 stia tetigerit mõtẽ, lapidabitur. Et ita terribile erat q F videbatur, Moyses dixit: Exterritus sũ & teremebũ- 22 dus. Sed accessistis ad Siõ montẽ, & ciuitatẽ Dei vi- uentis, Ierusalem cœlestem, & multorũ milliũ ange- 23 lorum frequentiã, & ecclesiam primitiuorũ, qui con scripti sunt in cœlis, & iudicẽ omniũ Deũ, & spiritus 24 iustorum perfectorum, & testamenti noui mediato- rem Iesum, & sanguinis aspersionem melius loquen- 25 tem quam Abel. Videte ne recusetis loquentem. Si enim illi non effugerunt recusantes eum qui super ter G rã loquebatur: multo magis nos, qui de cœlis loquen 26 tem nobis, auertimus: cuius uox mouit terram tunc: nunc autem repromittit, dicens, Adhuc semel: & ego 27 mouebo non solũ terram, sed & cęlum. Quod autem adhuc semel dicit, declarat mobilium translationem tanquam factorum, vt maneant ea quæ sunt immo- 28 bilia. Itaq; regnum immobile suscipientes, habemus gratiam per quam seruiamus placẽtes Deo, cum me- 29 tu & reuerẽtia. Etenĩ Deꝰ noster ignis cõsumẽs est.

Ro.6 a 4 Col.3.b. Eph. 4. 23. 1.Pet.2. 1.4.a 1. Prou. 3. 11. Iob 5.c. 7. Apoc. 3. 19. Ro.12. 18. Gen. 2 d.18. Gen. 2 f.18. Exo. 19 c.12 d.21. Exo.19 13. Ag.2 b. 7. Deu.4 d 24.

CAPVT XIII.

A 1 2 CHaritas fraternitatis maneat in vobis. Et hospitalitatẽ nolite obliuisci: per hanc enim latuerunt quidam, angelis hospitio receptis. 3 Mementote vinctorum, tanquam simul vincti: & la borantium, tanquam, & ipsi in corpore morantes. 4 Honorabile connubium in omnibus, & thorus im- maculatus. Fornicatores enim & adulteros iudi- 5 cabit Deus. Sint mores sine auaritia, contenti præ- sentibus: ipse enim dixit: Non te deseram, neque 6 derelinquam. ita ut confidenter dicamus: Do- minus mihi adiutor: non timebo quid faciat mihi 7 homo. Mementote præpositorum vestrorum qui B vobis locuti sunt verbum Dei: quorum intuentes 8 exitum conuersationis, imitamini fidem. Iesus Chri 9 stus heri & hodie: ipse & in secula. Doctrinis varijs & peregrinis nolite abduci. Optimum est enim gra- tia stabilire cor, non escis: quæ non profuerunt ambu 10 lantibus in eis. Habemus altare: de quo edere non habent potestatem qui tabernaculo deseruiunt.

Ro 12. c. 10. c. 13. 1. Pet.4. c.9. Ge. 18.a. 3.19.a. 2. Deut.31. b.8. Iosu.1.a.5. Psal. 55. c.12. 117. a.6.

11 ¶ || Quorum enim animalium infertur ſanguis pro peccato in ſancta per pontificem, horum corpora cre-
12 mantur extra caſtra. ¶ Propter quod & Ieſus, vt ſanctificaret per ſuum ſanguinem populum, extra por-
13 tam paſſus eſt. ¶ Exeamus igitur ad eum extra caſtra:
C improperium eius portantes. ¶ | Non enim habemus
14 hic manentem ciuitatem: ſed futuram inquirimus.
15 ¶ Per ipſum ergo offeramus hoſtiam laudis ſemper Deo, ideſt, fructum labiorum confitentium nomini
16 eius. ¶ Beneficentiæ autem & communionis nolite
17 obliuiſci: talibus enim hoſtijs promeretur Deus. ¶ Obedite præpoſitis veſtris, & ſubiacete eis. Ipſi enim peruigilāt quaſi rationem pro animabus veſtris reddituri: vt cum gaudio hoc faciant, & non gementes:
18 hoc enim non expedit vobis. ¶ Orate pro nobis: con-
D fidimus enim, quia bonam conſcientiam habemus,
19 in omnibus bene volentes conuerſari. ¶ Amplius autem deprecor vos hoc facere, quo celerius reſtituar
20 vobis. ¶ Deus autem pacis qui eduxit de mortuis paſtorem magnum ouium, in ſanguine teſtamenti æterni, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum: aptet vos
21 in omni bono, ¶ vt faciatis eius voluntatem, faciens in vobis quod placeat coram ſe per Ieſum Chriſtū: cui eſt gloria in ſecula ſeculorum Amen. Rogo au-
22 tem vos fratres vt ſufferatis verbum ſolatij. Etenim
23 per paucis ſcripſi vobis. ¶ Cognoſcite fratrem noſtrum Timotheum dimiſſum: cum quo (ſi celerius venerit) videbo vos.
24 ¶ Salutate omnes præpoſitos veſtros, & omnes ſanctos. Salutant vos de Italia fra-
25 tres. ¶ Gratia cum omnibus vobis Amen.

HIERONYMVS IN CATALOGO Scriptorum Eccleſiaſticorum.

IACOBVS, qui appellatur frater Domini, cognomento Iuſtus, vt nonnulli exiſtimant, Ioſeph, ex alia vxore: vt autem mihi videtur, Mariæ ſororis matris Domini, cuius Iohannes in libro ſuo meminit, filius: poſt paſſionem Domini, ſtatim ab Apoſtolis Ieroſolimorum Epiſcopus ordinatus, vnam tantum ſcripſit epiſtolam, quæ de ſeptem catholicis eſt: quæ & ipſa ab alio quodam ſub nomine eius edita aſſeritur, licet paulatim tempore procedente obtinuerit authoritatem. Hegeſippus vicinus apoſtolicorum temporum in quinto commentariorum libro de Iacobo narrans ait: Suſcepit Eccleſiam Ieroſolimæ poſt apoſtolos frater Domini Iacobus, cognomento Iuſtus. Multi ſiquidem Iacobi vocabantur. Hic de vero matris ſanctus fuit, vinum & ſiceram non bibit, carnem nullam comedit, nunquam attonſus eſt, nec vnctus vnguento, nec vſus balneo. Huic ſoli licitum erat ingredi Sancta ſanctorum. Siquidem veſtibus laneis non vtebatur, ſed lineis: ſolusq; ingrediebatur templum: & fixis genibus pro populo deprecabatur, intantum vt camelorum duritiem traxiſſe eius genua crederentur. Dicit & alia multa quæ enumerare longum eſt. Sed & Ioſephus in viceſimo libro antiquitatum refert, (& Clemens in ſeptimo Hypotypoſeon) mortuo Feſto, qui Iudæam regebat, miſſum a Nerone eſſe ſucceſſorem eius Albinum: qui cùm necdum ad prouinciam perueniſſet: Ananus, inquit, pontifex adoleſcens, Anani filius, de genere ſacerdotali, accepta occaſione Anarchias concilium congregauit, & compellens publicè Iacobum vt Chriſtum Dei filium denegaret, contradicentem lapidari iuſſit: qui cum præcipitatus de pinna templi confractis cruribus, adhuc ſemiuiuus tendens ad cœlum manus, diceret: Domine ignoſce eis: quod enim faciunt, neſciunt: fullonis fuſte, quo rudia veſtimenta extorqueri ſolent, in cerebro percuſſus interijt. Tradit item Ioſephus tantæ eum ſanctitatis fuiſſe, & celebritatis in populo, vt propter eius necem, creditum ſit ſubuerſam eſſe Ieroſolymam. Hic eſt de quo Paulus Apoſtolus ſcribit ad Galatas: Alium autem Apoſtolorum vidi neminem, niſi Iacobum fratrem Domini. Et apoſtolorum ſuper hoc crebrius acta teſtantur. Euangelium quoque quod appellatur ſecundum Hebreos, & a me nuper in Græcum Latinumq; ſermonem tranſlatum eſt, quo & Origenes ſæpè utitur, poſt reſurrectionem Saluatoris refert, Dominus autem cum dediſſet ſindonem ſeruo ſacerdotis: iuit ad Iacobum, & apparuit ei. Iurauerat enim Iacobus ſe non comeſturum panem ab illa hora, qua biberat calicem Domini, donec videret eum reſurgentem a mortuis. Rurſusq; poſt paululum, Afferte, ait Dominus, menſam & panem. Statimque additur: Tulit panem, & benedixit, ac fregit, & dedit Iacobo Iuſto, & dixit ei: Frater mi, comede panem tuum, quia reſurrexit Filius hominis a dormientibus. Triginta itaque annos Ieroſolymis rexit Eccleſiam, ideſt, vſque ad ſeptimum Neronis annum: & iuxta templum vbi & præcipitatus fuerat, ſepultus eſt. Titulum vſque ad obſidionem Titi & vltimam Hadriani notiſſimum habuit. Quidam è noſtris in monte Olioueti eum putauerunt conditum, ſed falſa eorum opinio eſt.

Argumentum in Epistolam Catholicam Iacobi Apostoli.

IACOBVS Apostolus sanctum instruit clerum de cultura cœlestium præceptorum, & regula catholicæ obseruantiæ, & de inuictæ patientiæ maiestate, & de reuelatione plurimorum & de mendacio magistrorũ.

EPISTOLA CATHOLICA B. IACOBI APOSTOLI.

CAPVT PRIMVM.

1 A IACOBVS Dei, & Domini nostri Iesu Christi seruus duodecĩ tribubus quę sunt in dispsione, salutẽ. 2 ℣ Oẽ gaudiũ existimate fratres mei, cũ ĩ tẽtationes varias ĩcideritis: 3 ℣‖ sciẽtes ꝙ ꝓbatio fidei vestræ patientiam operatur. 4 Patiẽtia aũt opus perfectũ habet: vt sitis ꝑfecti & integri, in nullo deficiẽ-5 tes. ℣ Siquis aũt vestrum indiget sapientia, postulet a Deo, q dat oĩbus affluenter, & nõ improperat: & da-6 bitur ei. ℣‖ Postulet aũt in fide, nihil hæsitans: qui enĩ hæsitat, similis est fluctui maris, q a vento mouetur, 7 & circũfertur. ℣ nõ ergo æstimet homo ille ꝙ accipiat 8 aliquid a Dño. ℣ Vir duplex aĩo, incõstãs est in oĩbus 9 vijs suis. ℣ Glorietur aũt frater humilis, ĩ exaltatione 10 sua: ℣ diues aũt in humilitate sua, | quoniã sicut flos fę-11 ni transibit: ℣ exortus est enim sol cũ ardore, & arefecit fœnũ, & flos eius decidit, & decor vultus eius de-12 perijt: ita & diues in itineribus suis marcescet. ℣‖ Beatus vir q suffert tentationem: quoniã cũ ꝓbatus fuerit, accipiet coronã vitę, q̃ repromisit Deus diligenti-13 bus se. ℣ Nemo cũ tentatur, dicat quoniã a Deo tentatur. Deus enim intentator malorũ est: ipse aũt nemi-14 nem tentat. ℣ Vnusquisq; verò tentatur a cõcupiscen-15 tia sua abstractus, & illectus. ℣ Deinde cõcupiscentia D cũ cõceperit, parit peccatũ: peccatũ vero cum cõsum-16 matũ fuerit, generat mortem. Nolite ℣ itaq; errare fra-17 tres mei dilectissimi. ℣ Oẽ datum optimũ, & oẽ donũ perfectum desursum est, descendens a Patre lũminũ, apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis 18 obumbratio. ℣ Voluntariè enim genuit nos verbo ve-19 ritatis, vt simus initiũ aliquod creaturæ eius. ℣ Scitis fratres mei dilectissimi: ‖ Sit aũt omnis homo velox ad audiendum: tardus autem ad loquendũ, & tardus 20 ad irã. ℣ Ira enim viri, iustitiã Dei nõ operatur. ℣ Pro-21 pter quod abijcientes omnem immunditiã & abun-D dantiam malitię, in mansuetudine suscipite insitum 22 verbum, quod potest saluare aĩas vestras. | Estote autem factores verbi, & non auditores tãtum, fallentes 23 vosmetipsos. ℣ Quia si quis auditor est verbi, & non factor: hic comparabitur viro cõsideranti vultũ nati-24 uitatis suę in speculo. ℣ consideranit enim se, & abijt, 25 & statim oblitus est qualis fuerit. ℣ Qui autẽ perspexerit in legem perfectam libertatis, & permãserit in ea, non auditor obliuiosus factus, sed factor operis: 26 hic beatus in facto suo erit. ℣ Si quis autem putat se religiosum esse, non refrenans linguam suam, sed sedu-27 cens cor suũ: hui⁹ vana est religio. ℣ Religio munda & immauculata apud Deum & Patrem, hæc est: Visitare pupillos & viduas in tribulatione eorum: & immaculatum se custodire ab hoc seculo.

Ro. 5. a. 3. — Mat. 7. a. 7. 21. b 22. Mar. 11. c. 14. Lu. 11. b. 9. Io. 14. b. 13. 16. c. 23. 24. Psal. 102. c. 15. Eccl. 14. c. 18. Isa. 40. b. 6. 1. Pet. 1. d. 24. Iob 5. c. 17. — Pro. 17. d. 27. — Mat. 7. b. 12. c. 11. Ro. 2. b. 13.

CAPVT II.

1 A FRatres mei, | nolite in personarum acceptione habere fidem Domini nostri Iesu Christi glo-2 rię. ℣ Etenim si introierit in conuentum vestrum vir aureum annulum habens in veste candida, introierit autem & pauper in sordido habitu, 3 ℣ & intẽdatis in eũ q indutus est veste pclara, & dixeritis ei: Tu sede hic bene: pauperi aũt dicatis: Tu sta il-4 lic: aut sedẽ sub scabello pedũ meorũ: ℣ nõ ne iudicatis apud vosmetipsos, & facti estis iudices cogitatio-5 nũ iniquarũ? ℣ Audite fratres mei dilectissimi: nonne Deus elegit pauperes in hoc mũdo, diuites in fide, & 6 hęredes regni ꝙ repromisit De⁹ diligẽtibus se? ℣ Vos B aũt exhonorastis pauperẽ. Nõne diuites ꝑ potẽtiam 7 opprimũt vos, & ipsi trahũt vos ad iudicia? ℣ Nonne ipsi blasphemãt bonũ nomẽ ꝙ inuocatũ est suꝑ vos? 8 ℣ Si tñ legẽ ꝑficitis regalẽ secũdũ scripturas: Diliges 9 ꝓximũ tuum sicut te ipsum: bene facitis: ℣ si aũt psonas accipitis, peccatum operamini, redarguti a lege 10 quasi trãsgressores. ℣| Quicũq; aũt totã legã seruauerit, 11 offendat aũt in uno, fact⁹ est oĩum reus. ℣ Qui enĩ dixit: Nõ męchaberis, dixit &: Nõ occides. Quod si non męchaberis, occides aũt, factus es transgressor legis. 12 ℣ Sic loquimini, & sic facite sicut per legem libertatis 13 incipiẽtes iudicari. ℣ Iudicium enim sine misericordia C illi q non fecit misericordiam. Supexaltat aũt miseri-14 cordia iudicium. ℣ Quid proderit fratres mei, si fidẽ quis dicat se habere, opera autẽ non habeat? Nunqd 15 poterit fides saluare eum? ℣ Si autẽ frater, & soror, 16 ‖ nudi sint, & indigeant victu quotidiano: ℣ dicat autẽ aliquis ex uobis illis: Ite in pace, calefacimini & saturamini: non dederitis autem eis quæ necessaria 17 sunt corpori, quid proderit? ℣ Sic & fides, si non ha-18 beat opera, mortua est in semetipsa. ℣ Sed dicet quis Tu fidẽ hẽs, & ego opa habeo, ostende mihi fidẽ tuã sine operibus: & ego ostendam tibi ex operibus fidẽ 19 meã. ℣ Tu credis quoniã vnus est Deus: Benefacis: & demo-

Leui. 19. c. 5. Deut. 1. c. 17. e 17. 16 d. 19. Prou. 24. c. 23. Eccl. 42. a. 1. — Leu. 19. d. 18. Mat. 22. d. 39. Marc. 12. e 31. Ro. 13. c. 9. Gal. 5. b. 13. Leu. 19. c. 15. g 17. Deu. 1. d. 18. Mat. 5. c. 19. 1. Io. 3. c. 17.

D dęmones credunt,& contremiscunt. Vis aūt scire o 20 homo inanis, quoniā fides sine operibus mortua est? 21 Abrahā pater nr̄, nonne ex operibus iustificatus est, 22 offerens Isaac filium suum super altare? Vides quoniam fides cooperabatur operibus illius: & ex operibus fides consummata est? 23 Et suppleta est scriptura, dicēs, Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam, & amicus Dei appellatus est. 24 Videtis quoniam ex operibus iustificatur homo: & non ex fide tantum? 25 Similiter & Rahab meretrix, nonne ex operibus iustificata est, suscipiens nuncios, & alia via eijciens? 26 Sicut enim corpus sine spiritu mortuum est: ita & fides sine operibus mortua est.

e.22.b. e.15.b. 0.4 a. al 3. a. os 2.a.1. 4.6. d. 5. eb. 11. 31. Matt.23. 8.

CAPVT III.

1 A NOlite plures magistri fieri fratres mei, scientes qm̄ maius iudiciū sumitis. 2 In multis enim offendimus oēs. Siqs in verbo non offendit: hic pfectus est vir: pōt etiam fręno circūducere totū corpus. 3 Si autē equis fræna in ora mittimus ad consentiendū nobis, & oē corpus illorū circunferimus. 4 Ecce & naues, cum magnæ sint, & a ventis validis minentur: circunferuntur a modico gubernaculo vbi impetus dirigentis voluerit. 5 Ita & lingua modicum quidem membrum est, & magna exaltat: Ecce quantus igni q̄ magnam syluam incendit? 6 Et lingua ignis est, vniuersitas iniquitatis. Lingua consti- B tuitur in membris nostris, quæ maculat totū corpus, & inflammat rotam natiuitatis nostræ inflammata a gehenna. 7 Oīs enim natura bestiarum & volucrum & serpentium & cęterorū domantur, & domita sunt 8 a natura humana. linguam aūt nullus hominum domare pōt, inquietum malum, plena veneno mortifero. 9 In ipsa benedicimus Deum & patrem: & in ipsa maledicimus hoīes qui ad similitudinem Dei facti sunt. 10 Ex ipso ore procedit benedictio, & maledi- C ctio. Non oportet frēs mei hæc ita fieri. 11 Nūquid fōs de eodem foramine emanat dulcem, & amaram aq̄? 12 Nunquid pōt fratres mei, ficus vuas facere, aut vitis 13 ficus? Sic neq; salsa dulcē pōt facere aquam. Quis sapiens & disciplinatus inter vos? Ostēdat ex bona cōuersatione operationē suam in mansuetudine sapien 14 tiæ. Quòd si zelum amarum habetis, & cōtentiones sint in cordib9 vestris: nolite gloriari & mēdaces esse 15 aduersus veritatē: non est eīn ista sapientia desursū 16 descendens: sed terrena aīalis, diabolica. Vbi enim zelus & contentio: ibi incōstantia, & oē opus prauū. 17 Quæ autem desursum est sapientia, primum quidē pudica est: deinde pacifica, modesta, suadibilis, bonis consentiens, plena misericordia & fructibus bonis, 18 non iudicans, sine simulatione. Fructus autem iustitiæ, in pace seminatur, facientibus pacem.

CAPVT IIII.

1 A VNde bella & lites in vobis: Nonne hinc? ex concupiscentijs vestris quæ militant in mēbris vestris? 2 Concupiscitis: & non habetis: occiditis, & zelatis: & non potestis adipisci: litigatis & belligeratis: & non habetis, propter quod non 3 postulatis. Petitis, & non accipitis: eo quod male pe 4 tatis: vt in concupiscentijs vestris insumatis. Adulteri, nescitis quia amicitia huius mundi inimica est B Dei? Quicunq; ergo voluerit amicus esse seculi hu- 5 ius, inimicus Dei constituitur. An putatis quia inaniter scriptura dicat: Ad inuidiam concupiscit spi-

Gen 6 a. 5 8 d 21. 1.Io. 2.c 15. 1.Io. 15. c 19.

6 ritus q̄ habitat in vobis? Maiorem aūt dat gratiam. Propter q̄ dicit, Deus superbis resistit, humilibus āt 7 dat gratiam. Subditi ergo estote Deo, resistite autē C diabolo, & fugiet a vobis. 8 Appropinquate Deo: & appropiquabit vobis. Emūdate manus, peccatores: 9 & purificate corda, duplices animo. Miseri estote, & lugete, & plorate: risus vr̄ in luctum conuertatur, & 10 gaudiū in mœrorem. Humiliamini in conspectu do 11 mini: & exaltabit vos. Nolite detrahere alterutrū, fratres. Qui detrahit fratri, aut qui iudicat fratrem suum: detrahit legi, & iudicat legem. Si autē iudicas 12 legem: nō es factor legis, sed iudex. Vnus est legisla 13 tor, & iudex qui potest perdere, & liberare. Tu aūt quis es qui iudicas proximum? Ecce nunc qui dicitis. Hodie aūt crastino ibimus in illam ciuitatem, & D faciemus ibi quidem annum, & mercabimur, & lu- 14 crum faciemus, qui ignoratis quid erit in crastino. quæ est enim vita vestra? Vapor est, ad modicum pa 15 rens, & deinceps exterminabit pro eo, vt dicatis: Si Dominus voluerit, &: Si vixerimus faciemus hoc 16 aut illud. Nunc autem exultatis in superbijs ve- 17 stris. Omnis exultatio talis, maligna est. Scienti igitur bonum facere, & non facienti, peccatum est illi.

1.Pet. 5. b.5. Prou. 3. d.34. Eph.4. f. 27. 1.Pet. 5. c.9. 1.Pet. 5. b.6. Rom.14. a.4.

CAPVT V.

1 A AGite nunc diuites, plorate, vlulantes in miserijs vestris q̄ aduenient vobis. 2 Diuitiæ vestræ putrefactæ sunt: & vestimēta vr̄a a ti- 3 neis comesta sunt. Aurum, & argentum vr̄m aeruginauit: & ærugo eorum in testimonium vobis erit, & manducabit carnes vr̄as, sicut ignis. Thesaurizastis 4 vobis irā in nouissimis diebus. Ecce merces operariorum q̄ messuerūt regiones vr̄as, quę fraudata est a B vobis, clamat: & clamor eorū ī aures Dn̄i Sabbaoth 5 introiuit. Epulati estis super terrā: & in luxurijs enu 6 tristis corda vr̄a in die occisionis. Addixistis & occi 7 distis iustū: & nō restitit vobis. Patiētes igitur estote fratres, vsq; ad aduentū Dn̄i. Ecce, agricola expectat pciosū fructū terrę: patiēter ferens donec accipiat tē- 8 peraneū & serotinū. Patiētes igitur estote & vos, & cōfirmate corda vr̄a: qm̄ aduent9 Dn̄i appropinqua- 9 uit. Nolite ingemiscere fratres in alterutrū: vt nō iu C dicemini. Ecce iudex ante ianuā assistit. 10 Exemplum accipite fratres exitus mali laboris & patiētiæ, Pro- 11 phetas: q̄ locuti sūt in noīe Dn̄i. Ecce beatificamus eos qui sustinuerunt. Sufferentiā Iob audistis, & finē 12 Dn̄i vidistis, qm̄ misericors dn̄s est & miserator. Ante oīa aūt fratris mei, nolite iurare, neq; p cęlū, neq; p terrā, neq; aliud quodcunq; iur̄m. Sit āt sermo vr̄, 13 est, est, nō, nō: vt nō sub iudicio dedicatis. Tristat̄ ali 14 qs vr̄m? oret. Æquo aīo est? psallat. Infirmat̄ quis in vobis? īducat psbyteros ecclesię, & orēt sup eū, vn- 15 gētes eū oleo ī noīe Dn̄i, & orō fidei saluabit īfirmū, D & alleuabit eū Dn̄s, & si in peccatis sit, remittent̄ ei. 16 Cōfitemini ergo alterutrū peccata vr̄a: & orate pro inuicē, vt saluemini: multum eīn valet deprecatio iu 17 sti assidua. Elias homo erat similis nobis passibilis: & oratione orauit vt nō plueret sup terrā, & nō pluit 18 annos tres & menses sex. Et rursum orauit, & cœ- 19 lum dedit pluuiam: & terra dedit fructum suū. Fratres mei, si quis ex uobis errauerit a ueritate, & con- 20 uerterit quis eum: scire debet quoniam qui conuerti fecerit peccatorem ab errore uiæ suę, saluabit animā eius a morte, & operiet multitudinē peccatorū.

Mat.6 b. 11. 3.Re.17. a.1. Luc. 4.d 25. 3 Re.18. g. 41. g 45.

Hieronymus in Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum.

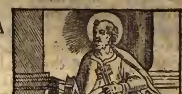
SIMON Petrus filius Ionæ, prouinciæ Galilææ, vico Bethsaida, frater Andreæ apostoli, & princeps apostolorum: post Episcopatum Antiochensis ecclesiæ, & prædicationem dispersionis eorū qui de circuncisione crediderant in Ponto, Galatia, Cappadocia, Asia, & Bithynia, secundo Claudij anno, ad expugnandum Simonem Magum Romam pergit, vbi vigintiquinque annis cathedram sacerdotalem tenuit, vsq; ad vltimum annum Neronis, id est, decimumquartum. A quo & affixus cruci, martyrio coronatus est, capite ad terram verso, & in sublime pedibus eleuatis, asserens se indignum, vt sic crucifigeretur, vt Dominus suus. Scripsit duas epistolas, quę Catholicę nominantur: quarum secunda à plerisq; eius esse negatur, propter styli cum priore dissonantiam. Sed & Euangeliū iuxta Marcū, qui auditor eius & interpres fuit huius dicitur. Libri autem eius, è quibus vnus Actorum eius inscribitur, alius Euangelij, tertius Prædicationis, quartus Apocalypsis, quintus Iudicij, inter apocryphas scripturas reputantur. Sepultus Romæ in Vaticano, iuxta viam triumphalem, totius verbis veneratione celebratur.

Argumentum in Epistolam Catholicam Petri primam.

DISCIPVLOS Saluatoris multi, toto orbe diffusos & peregrinos in hoc seculo Monstrat: & præteritę vitæ pœnitere suadet, & in nouam vitam proficere, tota cum solicitudine exhortatur Simon Petrus, filius Ionæ, prouinciæ Galilææ è vico Beth-saida, frater Andreæ Apostoli.

EPISTOLA B. PETRI APOSTOLI PRIMA.

CAPVT PRIMVM.

1 A PEtrus Apostolus Iesu Christi, electis aduenis dispersionis Pōti, Galatię, Cappadociæ, Asiæ, & Bithiniæ, 2 ¶secundum præsciētiam Dei Patris, in sanctificationem Spiritus, in obedientiam, & aspersionem sanguinis Iesu Christi: Gratia vobis & pax multiplicet. 3 ¶|Benedictus Deus & Pater Dñi nostri Iesu Christi, qui ſm misericordiam suam magnā regenerauit nos in spem viuam per resurrectionē Iesu Christi ex mortuis, 4 ¶In hæreditatem incorruptibilem, & incontaminatam, & immarcescibilem, conseruatam in cœlis in vobis, 5 ¶qui in virtute Dei custodimini per fidem in salutem, paratā reuelari in tpe nouissimo. 6 ¶In quo exultabitis, modicum nūc si oportet B cōtristari in varijs tentationibus: 7 ¶vt probatio vr̄æ fidei multo preciosior auro (quod per ignem probatur) inueniatur in laudem & gloriam & honorem in reuelatione Iesu Christi: 8 ¶quem cum non videritis, diligitis: in quē nunc quoq; nō videntes creditis: credentes 9 aūt exultabitis lętitia īenarrabili & glorificata, ¶reportantes 10 finē fidei vr̄æ, salutem aīarum. ¶De qua salute exquisierūt atq; scrutati sunt Prophetę, qui de futura 11 in vobis gratia propheta uerunt, ¶scrutantes in quod vel quale tp̄s significaret in eis Spiritus Christi; prænuncians eas quæ in Christo sunt, passiones & poste- 12 riores glorias: ¶quibus reuelatū est, quia non sibimet ipsis, vobis aūt ministrabant ea quæ nunc nunciata sunt vobis per eos qui euangelizauerunt vobis, Spi- C ritu sancto misso de cęlo, in quē desiderant angeli pro 13 spicere. ¶Propter quod succincti lumbos mentis vestræ, sobrij, perfecte sperate in eā quæ offertur vobis, 14 gratiam, in reuelationē Iesu Christi; ¶quasi filij obedientię, non configurati priorib. ignorantiæ vestrę de 15 siderijs: ¶sed secundū eum qui vocauit vos, Sanctū et 16 ipsi in omni conuersatione sancti sitis: ¶qm̄ scriptum 17 est: |Sancti eritis, quoniam ego sanctus sum. ¶Et si Patrem inuocatis eum| qui sine acceptione personarū iudicat secundum vniuscuiusque opus: in timore incō- 18 latus vestri tp̄e conuersamini. ¶|Scientes q̄ non corruptibilibus auro vel argēto redempti estis de vana ve- 19 stra conuersatione paternæ traditionis. ¶sed precioso D sanguine quasi agni immaculati Christi & inconta- 20 minati, ¶præcogniti quidem ante mundi constitutionem, manifestati aūt nouissimis temporibus propter 21 vos, ¶qui per ipsum fideles estis in Deo qui suscitauit eum à mortuis, & dedit ei gloriam, vt fides vestra & 22 spes esset in Deo. ¶Animas vestras, castificātes in obedientia charitatis, in fraternitatis amore simplici ex 23 corde inuicem diligite attētius: ¶renati nō ex semine corruptibili, sed incorruptibili, per verbū Dei viui & 24 permanentis in æternum. ¶|quia oīs caro vt fœnū: & omnis gloria eius tanquam flos fęni: exaruit fęnū: & 25 flos eius decidit. ¶Verbum aūt Domini manet in ęternum: hoc est aūt verbū quod euangelizatū est in vos.

1.Cor.1. a 5. Eph. 1.a. 3.

Le. 11.g. 44. 19 a. 20 b.7. Deu 10. d.17. Ro. 2. b. 11. Gal. 2.b. 6. 1.Cor.6. d.20.7.d. 23. Act.20.f. 28. Hebr. 9. c.11.d.14 1.Io.1.c. 7. Apo.1.b. 5. Isa. 40.b. 6. Eccl. 14. c.18. Iac. 1. b. 10.

Ro. 6. a. 4. Ephef. 4. c 22. Col. 3 b. 8. Heb. 12. a. 3.

CAPVT II.

1 A DEponentes igitur omnem malitiã, & omnem dolum, & ſimulationes, & inuidias, 2 et omnes detractiones, ſicut modo geniti infantes, rationabile, ſine dolo lac concupiſcite: vt in 3 eo creſcatis in ſalutem, ſi tñ guſtaſtis, qm̃ dulcis eſt 4 Dñs. Ad quem accedentes, lapidem viuũ, ab hoĩb. quidẽ reprobatũ, à Deo autem electum & honorifi- 5 catum: & ipſi tanq̃ lapides viui superędificamini, domus ſpiritualis ſacerdotium ſanctum, offerre ſpiri- 6 tuales hoſtias, acceptabiles Deo per Ieſum Chriſtũ. Propter quod continet ſcriptura: Ecce pono in Sion lapidem ſummum, angularem, electum, precioſum: 7 & qui crediderit in eum non confundetur. Vobis B igitur honor credentibus: non credentibus autem, lapis quem reprobauerunt ædificantes, hic factus eſt 8 in caput anguli: & lapis offenſionis, & petra ſcandali, his qui offendunt verbo, nec credunt in quo & po- 9 ſiti ſunt. Vos autem genus electum, regale ſacerdotium, gens ſancta, populus acquiſitionis: vt virtutes annuncietis eius de q. tenebris vos vocauit in admi- 10 rabile lumẽ ſuũ. Qui aliqñ non populus, nũc aũt populus Dei: q nõ conſecuti miſericordiã nũc aũt miſe- 11 ricordiam conſecuti. Chariſſimi, obſecro vos tanq̃ C aduenas & peregrinos, abſtinere vos a carnalib. deſi- 12 derijs q̃ militant aduerſus aĩam, conuerſationem vr̃am inter Gentes habẽtes bonam: vt in eo quod detractant de vobis tanq̃ de malefactoribus, ex bonis operib. uos conſiderantes, glorificent Deum in die ui- 13 ſitationis. Subiecti igitur eſtote omni humanę crea- 14 turæ pp Deum: ſiue regi, quaſi præcellenti: ſiue ducibus, tanq̃ ab eo miſſis, ad vindictam malefactorũ, 15 laudem verò bonorum: q̃a ſic eſt voluntas Dei, vt benefacientes obmuteſcere faciatis imprudentium 16 hoĩum ignorantiam: quaſi liberi, & non quaſi velamen habentes malitiæ libertatẽ, ſed ſicut ſerui Dei. 17 Oẽs honorate. Fraternitatẽ diligite. Deum timete. 18 Regẽ honorificate. Serui, ſubditi eſtote in oĩ timore 19 dñis, non tñ bonis & modeſtis, ſed ẽt diſcolis. Hæc eſt.n. gratia, ſi pp Dei conſcientiam ſuſtinet quis tri- 20 ſtitias, patiens iniuſte. Quæ.n. eſt gloria ſi peccãtes, & colaphizati ſuffertis? Sed ſi benefacientes patien- 21 ter ſuſtinetis; hæc eſt gratia apud Deum. In hoc.n. vocati eſtis: quia & Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt ſequamini veſtigia e- 22 ius. q. pctũm non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore 23 eius. qui cũ malediceretur, nõ maledicebat: cum pate- retur, non comminabatur: tradebat aũt iudicanti ſe 24 iniuſte. qui pctã nr̃a ipſe pertulit in corpore ſuo ſuper lignũ: vt pctãtis mortui, iuſtitiæ viuamus: cuius 25 liuore ſanati eſtis. Eratis.n. ſicut oues errantes: ſed conuerſi eſtis nunc ad paſtorẽ & epm̃ aĩarum vr̃arũ.

Iſa. 28 d. 16. Ro. 9. g. 33. Pſ. 117 c. 22. Matt. 21. d. 42. Ac 4 b. 11. 1 ſ 8. c. 14. Exo. 19. a. 6. Oſe. 2. d. 23. Ro 9. h. 5. Ro 13 d. 14. Gal. 5. c. 16 d 19. Infr. 3. c. 16. Ro. 13. a. 1. Ro. 12. c. 10. Ep. 6 a. 5. Colof. 3 d. 22. Tit. 2 c 9. 2. Cor. 7. c. 19. Iſ. 53 c. 9. 1. Io 3 a. 5. Iſa. 53. a. 4. b. 5.

CAPVT III.

1 A SImiliter & mulieres ſubditæ ſint viris ſuis: vt & ſi qui non credunt verbo, per mulierum cõ- 2 uerſationem ſine verbo lucrifiant, conſiderã- 3 tes in timore caſtã conuerſationem veſtram. Quarum non ſit extrinſecus capillatura, aut circundatio 4 auri, aut indumenti veſtimentorum cultus: ſed qui abſconditus eſt cordis homo, incorruptibilitate quieti & modeſti ſpiritus qui eſt in conſpectu Dei locu- 5 ples. Sic.n. aliquando & ſanctæ mulieres ſperantes 6 in Deo, ornabant ſe, ſubiectę pprijs viris. Sicut Sa- B ra obediebat Abrahę, Dñm eum vocans: cuius eſtis filiæ, benefacientes, & non pertimentes vllam pertur- 7 bationem. Viri ſimiliter, cohabitantes ſm̃ ſcientiã, quaſi infirmiori vaſculo muliebri ĩpartientes honorem, tanq̃ & cohęredibus gratiæ vitæ: vt non impe- 8 diantur orationes veſtrę. In fine aũt: oẽs vnanimes, compatientes, fraternitatis amatores, miſericordes, 9 modeſti, humiles, non reddentes malum pro malo, nec maledictum pro maledicto: ſed econtrario, benedicentes: quia in hoc vocati eſtis, vt benedictionem 10 hæreditate poſſideatis. Qui.n. vult vitam diligere, & dies videre bonos: Coerceat linguam ſuam a ma- 11 lo, & labia eius ne loquantur dolum. Declinet a ma- 12 lo, & faciat bonum: inquirat pacem, & ſequatur eã: C Quia oculi Dñi ſuper iuſtos, & aures eius in preces 13 eorum: Vultus autem Dñi ſuper facientes mala. Et 14 quis eſt q vobis noceat, ſi boni ęmulatores fueritis? Sed & ſi quid patimini pp iuſtitiam: beati. Timorẽ 15 aũt eorum ne timueritis, & nõ conturbemini. Dñm autem Chriſtũ ſanctificate in cordibus veſtris, parati ſemper ad ſatisfactionem oĩ poſcenti vos rationẽ 16 de ea, quæ in vobis eſt, ſpe; ſed cum modeſtia & timore, conſcientiam habentes bonam: vt in eo quod detrahunt vobis, confundantur qui calumniãtur ve- 17 ſtram bonam in Chriſto cõuerſationem. Melius eſt D .n. benefacientes (ſi voluntas Dei velit) pati, quã ma- 18 le facientes. quia & Chriſtus ſemel pro peccatis noſtris mortuus eſt, iuſtus p iniuſtis: ut nos offerret Deo, mortificatus quidem carne, viuificatus autem ſpiri- 19 tu. In quo & his q in carcere erant, ſpiritibus veniẽs 20 prædicauit: qui increduli fuerant aliqñ, qñ expectabant Dei patientiam in diebus Noe, cum fabricaretur arca: in qua pauci, id eſt octo aĩæ ſaluæ factæ ſunt 21 per aquam. Quod & vos nunc ſimilis formę ſaluos facit baptiſma: nõ carnis depoſitio ſordium, ſed conſcientię bonę interrogatio in Deũ per reſurrectionẽ 22 Ieſu Chr̃i, q. eſt in dextera Dei, deglutiẽs mortẽ, vt vitæ æternæ hæredes efficeremur: profectus in cœlũ, ſubiectis ſibi angelis & poteſtatibus & virtutibus.

Eph. 5 c. 25. Col. 3 d. 18. 1. Tim. 2. c. 19. Gen. 18 b 12. 1. Cor 7. a. 3. Pro. 17. c. 13. 20. d. 22. Mat. 5 f 39. Ro. 12. d. 17. 1. Th. 5. c. 15. Pſ. 33. b. 13. Pſ 31 c. 15. 30. a. Iſ. 1 d. 16. Mat. 5 a. 10. Su. 2. c. 12. Ro. 5. a. 6. Heb. 9. d. 14. g 28. Gen. 6. c. 14. Matt. 24. d 37. Luc. 17. f. 26.

CAPVT IIII.

1 A CHriſto igitur paſſo in carne, & uos eadem cogitatione armamini: q̃a qui paſſus eſt in car- 2 ne, deſijt a peccatis: vt iam non deſiderijs hoĩum, ſed voluntati Dei quod reliquũ eſt in carne 3 viuat tpis. Sufficit.n. præteritum tempus ad voluntatem Gentium conſummandam, his qui ambulauerunt in luxurijs, deſiderijs, vinolentijs, comeſſationi- 4 bus, potationibus, & illicitis idolorum cultibus. In quo admirantur non concurrentibus uobis in eandẽ 5 luxuriæ confuſionem blaſphemantes. qui reddent B rationem ei, qui paratus eſt iudicare viuos & mor- 6 tuos. Propter hoc.n. & mortuis euangelizatum eſt: vt iudicentur quidem ſm̃ homines in carne, viuant 7 autem ſecundum Deum in Spiritu. Omnium aũt finis appropinquauit. Eſtote itaq; prudentes: et vigila- 8 te in orationibus. Ante oĩa autem, mutuam in vobiſmetipſis charitatem continuam habentes: q̃a cha- 9 ritas operit multitudinem peccatorum. Hoſpitales 10 inuicem ſine murmuratione. Vnuſquiſq; ſicut acce- C pit gratiam, in alterutrum illam adminiſtrantes: ſi- 11 cut boni diſpenſatores multiformis gratiæ Dei. Si quis loqtur: quaſi ſermones Dei: ſi quis miniſtrat tã-

Eph. 4 c. 23. Pro 10 b. 12. Ro. 12. c. 11. Heb. 13. a. 2. Phi 2. b 14.

Ro. 12. b. 6. 1. Cor. 4. a. 2.

quam ex virtute, quam adminiſtrat Deus: vt in omnibus honorificetur Deus per Ieſum Chriſtum: cui eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.
12 ℣Chariſſimi, nolite peregrinari feruore, qui ad tentationem vobis fit, quaſi noui aliquid vobis contin-
13 gat: ℣ſed communicantes Chriſti paſſionibus, gaudete, vt & in reuelatione gloriæ eius, gaudeatis exultan-
14 tes. ℣Si exprobramini in nomine Chriſti, beati eritis:
D quoniam quod eſt honoris gloriæ, & virtutis Dei,
15 & qui eſt eius Spiritus: ſuper uos requieſcit. ℣Nemo autem veſtrum patiatur vt homicida, aut fur, aut
16 maledicus, aut alienorum appetitor. ℣Si autem vt Chriſtianus: non erubeſcat, glorificet autem Deum
17 in iſto nomine. ℣quoniam tempus eſt: vt incipiat iudicium a domo Dei: Si autem primum a nobis: quis
18 finis eorum qui non credunt Dei Euangelio? ℣| Et ſi iuſtus vix ſaluabitur: impius & peccator vbi pare-
19 bunt? ℣Itaq; & hi qui patiuntur ſecundum voluntatem Dei: fideli creatori commendent animas ſuas in benefactis.

Prou. 11. d. 31.

CAPVT V.

1 A SEniores ergo qui in vobis ſunt, obſecro, conſenior & teſtis Chriſti paſſionũ, qui & eius quæ in futuro reuelanda eſt, gloriæ communica-
2 tor: ℣paſcite qui in uobis eſt, gregem Dei, prouiden-
3 tes non coacte, ſed ſpontanee ſecundum Deum: ne-
B que turpis lucri gratia, ſed voluntarie: ℣neque vt dominantes in cleris, ſed forma facti gregis ex animo.
4 ℣Et cum apparuerit princeps paſtorum, percipietis
5 immarceſcibilem gloriæ coronam. ℣Similiter adoleſcentes ſubditi eſtote ſenioribus: ‖ Omnes autem inuicem humilitatem inſinuate: quia Deus ‖ ſuper-
6 bis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam. ℣Humi-
C liamini igitur ſub potenti manu Dei, vt vos exaltet
7 in tempore viſitationis. ℣‖ omnem ſolicitudinem veſtram proijcientes in eum: quoniam ipſi cura eſt
8 de vobis. ℣Sobrij eſtote & vigilate, quia aduerſarius veſter diabolus tanquam leo rugiens circuit,
9 quærens quem deuoret. ℣‖ Cui reſiſtite fortes in fide, ſcientes eandem paſſionem ei quæ in mundo eſt,
10 veſtræ fraternitati fieri. ℣Deus autem omnis gratiæ,
D qui uocauit nos in æternam ſuam gloriam in Chriſto Ieſu, modicum paſſos, ipſe perficiet, confirmabit,
11 ſolidabitque. ℣Ipſi gloria, & imperium in ſecula ſe-
12 culorum. Amen. ℣Per Syluanum fidelem fratrem vobis, vt arbitror, breuiter ſcripſi, obſecrans & conteſtans hanc eſſe ueram gratiam Dei, in qua ſtatis.
13 ℣Salutat vos eccleſia, quæ eſt in Babylone coelecta:
14 & Marcus filius meus. ℣Salutate inuicem in oſculo ſancto: Gratia vobis omnibus, qui eſtis in Chriſto Ieſu Amen.

Ro. 12. c. 10. Iaco. 4. b. 6. Iaco. 4. c. 10. Pſ. 54. d. 23. Mat. 6. c. 25. d. 28 Luca 12. c. 22.

ARGVMENTVM IN EPISTOLAM Secundam Beati Petri Apoſtoli.

SIMON Petrus per fidem, huic mundo ſapientes mortuos eſſe declarat, eiſdemq; pietatis quanta ſit magnitudo, luce ipſa clarius manifeſtat.

EPISTOLA BEATI PETRI APOSTOLI SECVNDA.

CAPVT PRIMVM

1 A SIMON Petrus, ſeruus, & Apoſtolus Ieſu Chriſti, ijs qui coæqualem nobiſcum ſortiti ſunt fidem in iuſtitia Dei noſtri
2 & Saluatoris Ieſu Chriſti. ℣Gratia vobis & pax adimpleatur in cognitione Dei, & Chri-
3 ſti Ieſu Domini noſtri: ℣quomodo omnia nobis diuinæ virtutis ſuæ quæ ad vitam & pietatem donata ſunt per cognitionem eius qui vocauit nos propria
4 gloria & virtute: ℣per quem maxima & precioſa nobis promiſſa donauit: vt per hæc efficiamini diuinæ conſortes naturæ, fugientes eius quæ in mundo eſt,
5 concupiſcentiæ corruptionem. ℣Vos autem curam
B omnem ſubinferentes, miniſtrate in fide veſtra vir-
6 tutem, in virtute autem ſcientiam, ℣In ſcientia autem abſtinentiam, in abſtinentia aũt patientiam, in
7 patientia autem pietatem, ℣in pietate autem amorem fraternitatis, in amore autem fraternitatis cha-
8 ritatem. ℣Hæc enim ſi uobiſcum adſint, & ſuperent: non vacuos, nec ſine fructu vos conſtituent in Domi-
9 ni noſtri Ieſu Chri cognitione. ℣Cui.n.non pſto ſunt hæc, cæcus eſt, & manu tentans, obliuionem accipiẽs
10 purgationis veterum ſuorum delictorum. ℣Qua propter fratres magis ſatagite, vt per bona opera certã veſtram uocationem & electionẽ faciatis, hæc enim
11 facientes, non peccabitis aliquando. ℣Sic.n.abundãter miniſtrabitur vobis introitus in æternum regnũ
12 Dñi noſtri & Saluatoris Ieſu Chriſti. ℣Propter quod
C incipiam vos ſemper commonere de his: & quidem
13 ſcientes & confirmatos vos in præſenti ueritate. ℣Iuſtum autem arbitror quandiu ſum in hoc tabernacu-
14 lo, ſuſcitare vos in cõmonitione. ℣certus ꝙ velox eſt depoſitio tabernaculi mei ſecundum ꝙ & Dominus
15 noſter Ieſus Chriſtus | ſignificauit mihi. ℣Dabo autẽ operam & frequenter habere vos poſt obitum meũ,
16 vt horum memoriam faciatis. ℣Non enim indoctas fabulas ſecuti, notam fecimus vobis Domini nři Ieſu Chri uirtutem & preſentiam, ſed ſpeculatores fa-
17 cti illiꝰ magnitudinis. ℣Accipiens.n.a Deo Patre ho-
D norem & gloriam, uoce delapſa ad eum huiuſcemodi a magnifica gloria: Hic eſt filius meus dilectus, in

Io. 21. d. 19. 2. Cor. 1. c. 17. 2. a. 1. 2. 14. c 13. d. 40. Matt. 17. a 5.

18 quo mihi complacui:ipsum audite. Et hanc vocem nos audiuimus de cœlo allatum, cum essemus cum 19 ipso in monte sancto. Et hēmus firmiorem propheticum sermonem:cui benefacitis attendētes, quasi lucernæ lucēti in caliginoso loco, donec dies elucescat, 20 & lucifer oriatur in cordibus vestris. | Hoc primum intelligentes, quod oīs prophetia scripturæ, propria 21 interpretatione non fit. Non.n.voluntate humana allata est aliquando prophetia: sed Spiritu sancto inspirati, locuti sunt sancti Dei homines.

I.Ti.3.d 16.

19 libertatem illis promittentes, cum ipsi serui sint corruptionis: | a quo.n.quis superatus est; huius & seruus 20 est. | Si enim refugientes coinquinationes mundi in cognitione Dñi nři, & saluatoris Iesu Chri, his rursus implicati superantur: facta sunt eis posteriora deteriora prioribus. 21 Melius.n.erat illis non cognoscere viam iustitiæ, quam post agnitionem, retrorsum conuerti ab eo quod illis traditum est sancto mandato. 22 Contigit.n.eis illud veri prouerbij | Canis reuersus ad suum vomitum: & sus lota in volutabro luti.

Ioh.8.d. 34. | Ro. 6.d. 20. | Heb.6 a. 4.10.e.26 | Matt.12.d 45. | Pro. 26. b. 11.

CAPVT II.

1 A FVerunt vero & pseudoprophetæ in populo, sicut & in vobis erunt magistri mendaces, qui introducēt sectas perditionis, & eum qui emit eos, Dñm negant, superducentes sibi celerem perdi- 2 tionem. Et multi sequentur eorum luxurias, p quos via veritatis blasphemabitur: 3 & ī auaritia fictis verbis de vobis negociabūt, quibus iudicium iam olim 4 non cessat: & perditio eorum non dormitat. Si enim Deus angelis peccantibus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos, 5 in iudicium reseruari. Et originali mundo non pepercit, sed | octauum Noe iustitiæ præconem custo- 6 diuit, diluuium mundo impiorum inducens. | Et ciuitates Sodomorum & Gomorrhæorum in cinerem redigens, euersione damnauit, exemplum eorū q im- 7 pie acturi sunt ponens: & iustū Lot oppressum a ne- B fandorum iniuria ac luxuriosa cōuersatione eripuit. 8 Aspectu.n.& auditu iustus erat, habitās apud eos q de die in diem animam iustam iniquis operibus cru- 9 ciabant. Nouit Dñs pios de tentatione eripere, ini- 10 quos vero in diem iudicij reseruare cruciandos: magis aūt eos q post carnem in cōcupiscentia immunditiæ ambulant, dñationemq; contemnunt, audaces, sibi placentes: sectas non metuunt ītroducere blasphe- 11 mantes. Vbi angeli fortitudine & virtute cum sint maiores, non portant aduersum se execrabile iudi- 12 cium. Hi verò velut irrationabilia pecora, naturali- D ter in captionē & ī pniciem, in his q̄ ignorāt blasphe- 13 mantes, in corruptione sua peribunt, percipientes mercedem iniustitiæ, voluptatem existimantes diei delicias coinquinationis & maculę: delicijs affluen- 14 tes, in conuiuijs suis luxuriantes vobiscum, oculos habentes plenos adulterij & incessabilis delicti. Pellicientes aīas instabiles, cor exercitatum auaritia ha- 15 bentes, maledictionis filij: derelinquētes rectam viā errauerunt, | secuti viam Balaam ex Bosor, qui merce- 16 dem iniquitatis amauit. correptionem vero habuit suę vesanię subiugale mutum aīal, hominis voce lo- 17 quens, prohibuit Prophetæ insipientiā. Hi sunt fon- D tes sine aqua, & nebulæ turbinibus exagitatę, q bus 18 caligo tenebrarum reseruatur: Superba.n.vanitatis loquentes, pelliciunt in desiderijs carnis luxuriæ eos qui paululum effugiunt, qui in errore conuersantur,

Ioh.4.d. 18. | Iudæ 2.6 | Ge.7 a.1 | Ge.19.c. 24. | Nu.22.d 3. | Iudæ b. 1. | Iudæ. c 2.

CAPVT III.

1 A HAnc ecce vobis charissimi secundam scribo epistolam, in quibus vestram excito in cō- 2 monitione synceram mentem: vt memores sitis eorum quæ prædixi verborum a sanctis prophetis, & Apostolorum vestrorum, præceptorū Dñi 3 & Saluatoris: | hoc primum scientes quod venient in nouissimis diebus in deceptione illusores iuxta p- 4 prias concupiscentias ambulantes, dicentes: | Vbi est promissio, aut aduetus eius? ex quo.n. patres dor- 5 mierunt, omnia sic perseuerant ab initio creaturæ. B Latet.n. eos hoc volentes, q cœli erant prius, & ter- 6 ra, de aqua, & per aquam, consistens Dei verbo: 7 per q̄, ille tunc mundus aqua inundatus perijt. Cœli autem qui nunc sunt, & terra eodem verbo repositi sunt, igni reseruati in diem iudicij, & perditionis 8 impiorum hoīum: Vnū verò hoc nō lateat vos charissimi, quia vnus dies apud Dñm sicut mille anni, et 9 mille anni sicut dies vnus. Non tardat Dñs promissionem suam, sicut quidam existimant: sed patienter C agit pp vos, nolēs aliquos perire, sed oēs ad pœniten- 10 tiam reuerti. | Adueniet autem dies Domini vt fur: in quo cœli magno impetu transient, elementa vero calore soluentur: terra autem, & quę in ipsa sunt ope- 11 ra, exurentur. Cum igitur hæc omnia dissoluenda sint, quales oportet vos esse in sanctis conuersationi- 12 bus & pietatibus, expectantes, & properantes in aduentum diei Domini, per quem cęli ardentes soluen- 13 tur, & elementa ignis ardore tabescent? | Nouos vero cęlos & nouam terrām secundum promissa ipsius 14 expectamus, in quibus iustitia habitat. Propter qđ charissimi hæc expectantes, satagite immaculati & 15 inuiolati ei inueniri in pace. | & Domini nostri longanimitatem, salutem arbitremini, sicut & charissimus frater noster Paulus secundum datam sibi sapiē- 16 tiam scripsit vobis: sicut & in omnibus epistolis, loquens in eis de his in quibus sunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti, & instabiles deprauant, sicut & cæteras scripturas ad suam ipsorum perditionem. 17 Vos igitur fratres, prę scientes, custodite, ne insipien- 18 tium errore traducti, excidatis a propria firmitate. crescite vero in gratia, & in cognitione Domini nostri & saluatoris Iesu Christi. Ipsi gloria & nunc, & in diem æternitatis. Amen.

1 Tim. 4. a.1. | 2.Tim 3. a 1. | Iudæ d. 18. | Ezec. 12. g. 27. | II.Thes.5. a 2. | Apo 3 a. 3.16.c.15 | Apo. 21. a 1. | Isa. 65.c 17.66.g. 22. | Ro.2.a.4

Argumentum in Epistolam Primam Iohannis Apostoli.

RATIONEM verbi, & quòd Deus ipse sit charitas, manifestat, & susurrones fratrum, nec Deum scire, nec pios fieri posse eò vsq; differat, vt esse cōprobet homicidas: eò q odiū sit interfectionis occasio.

EPISTOLA B. IOHANNIS APOSTOLI PRIMA.

CAPVT PRIMVM.

1 A QVòd fuit ab initio, qđ audiuimus qđ vidimus oculis nřis, qđ pspeximus, & manus nřæ cõtrectauerunt de verbo vitę: 2 ¶& vita manifestata est:& vidimꝰ, & testamur,& annunciamus vobis vitã æternã q̃ erat apud Patrẽ, & apparuit nobis: 3 ¶qđ B vidimus,& audiuimus,annunciamꝰ vobis,vt & vos societatẽ hẽatis nobiscum,& societas nřa sit cũ Patre & cũ Filio eius Iesu Christo. 4 ¶ Et hæc scribimus vobis vt gaudeatis, & gaudiũ vřm sit plenũ. 5 ¶| Et hæc est annũciatio q̃ audiuimus ab eo,& annũciamus vobis, Qm̃ Deus lux est, & tenebræ in eo nõ sunt vllæ. 6 ¶ Si dixerimus qm̃ societatẽ hẽmus cũ eo,& in tenebris C ambulamus:mẽtimur, & veritatẽ non facimus. 7 ¶ Si aũt in luce ambulamꝰ,sicut & ipse est in luce: societatẽ hẽmus ad inuicẽ, & sanguis Iesu Christi filij eius emũdat nos ab oĩ pcõ. 8 ¶| Si dixerimus qm̃ pcm̃ non hẽmus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis nõ est. 9 ¶ Si confiteamur pc̃tã nřa, fidelis est & iustus, D vt remittat nobis pc̃tã nřa, & emundet nos ab omni iniquitate. 10 ¶Si dixerimus qm̃ non peccauimus, mendacem facimus eum,& verbum eius nõ est in nobis.

CAPVT II.

1 A FIlioli mei,hæc scribo vobis,vt nõ peccetis. Sed & si q̃s peccauerit, aduocatum hẽmus apud Patrẽ,Iesum Christũ iustũ: 2 ¶& ipse est ꝓpitiatio ꝓ peccatis nřis:nõ ꝓ nřis aũt tm̃,sed ẽt ꝓ totius mundi. 3 ¶ Et in hoc scimus qm̃ cognouimus eũ, si mãdata eiꝰ 4 obseruemus.¶Qui dicit se nosse eũ, & mãdata eiꝰ nõ 5 custodit, mẽdax est: & in hoc veritas non est. ¶ Qui aũt seruat verbũ eius, verè in hoc charitas Dei pfecta est,in hoc scimus qm̃ in ipso sumus. 6 ¶Qui dicit se in ipso manere:dẽt sicut ille ambulauit & ipse ambulare. 7 ¶Charissimi,nõ mandatũ nouũ scribo vobis,sed mandatũ vetus,qđ habuistis ab initio. Mãdatũ vetꝰ est verbũ qđ audistis 8 ¶| Iterũ mãdatũ nouũ scribo vo B bis:qđ verũ est & in ipso,& in vobis,q̃a tenebræ trãsierunt,& verũ lumẽ iam lucet. 9 ¶| Qui dicit se in luce esse,& fratrẽ suum odit,in tenebris est vsque adhuc. 10 ¶ Qui diligit fratrem suum in lumine manet, & scã 11 dalum in eo non est. ¶ Qui aũt odit fratrẽ suũ in tenebris est, & in tenebris ambulat, & nescit quò eat: 12 q̃a tenebræ obcæcauerũt oculos eius. ¶ Scribo vobis 13 filioli qm̃ remittunt vobis pc̃tã pp nomen eius.¶Scribo vobis patres, qm̃ cognouistis eum q ab initio est. 14 Scribo vobis adolescẽtes,qm̃ vicistis malignũ.¶ Scribo vobis infantes,qm̃ cognouistis patrẽ.Scribo vobis iuuenes, quoniam fortes estis,& verbũ Dei ma- 15 net in vobis, & vicistis malignum. ¶ Nolite diligere C mundum,neq; ea q̃ in mundo sunt. Si q̃s diligit mun 16 dum, non est charitas patris in eo: ¶ qm̃ oẽ qđ est in mundo, concupiscentia carnis est, & cõcupiscẽtia oculorum, & sup̃bia vitæ,q̃ non est ex Patre, sed ex 17 mundo est.¶ Et mundus trãsit, & cõcupiscentia eius. 18 Qui aũt facit volũtatẽ Dei,manet ĩ æternũ. ¶Filioli, nouissima hora est:& sicut audistis, q̃a Antichristus venit:nunc Antichristi multi facti sunt. vnde scimus 19 q̃a nouissima hora est. ¶ Ex nobis ꝓdierunt: sed non erãt ex nobis:nã si fuissent ex nobis,ꝑmãsissent vtiq; D nobiscũ: sed vt manifesti sint quoniã nõ sunt oẽs ex 20 nobis.¶ Sed vos vnctionẽ hẽtis à Sãcto,& nostis oĩa. 21 ¶ Nõ scripsi vobis quasi ignorantibus veritatem,sed quasi scientibus eam: & qm̃ oẽ mendacium ex veri- 22 tate nõ est. ¶ Quis est mendax,nisi is q negat quoniã Iesus est Christus? Hic est antichristus q negat Patrẽ 23 & Filium.¶ Oĩs q negat filiũ,nec Patrem hẽt: q cõfi- 24 tet Filium,& Patrem hẽt.¶ Vos qđ audistis ab initio in vobis ꝑmaneat:Si in vobis ꝑmanserit quod audi- 25 stis ab initio,& vos in Filio & Patre manebitis. ¶Et hæc est repromissio quam ipse pollicitus est nobis, vi- 26 tã æternam.¶ Hæc scripsi vobis de his qui seducunt 27 vos. ¶ Et vos vnctionem quam accepistis ab eo, maneat in vobis. Et non necesse habetis vt aliquis doceat vos : sed sicut vnctio eius docet vos de oĩbus, & verum est, & non est mendacium. Et sicut docuit 28 vos,manete in eo. ¶ Et nũc filioli,manete in eo:vt cũ apparuerit, hẽamus fiduciã, & non cõfundamur ab 29 eo in aduẽtu eius. ¶ Si scitis quoniã iustus est: scitote quoniã & oĩs qui facit iustitiam , ex ipso natus est.

CAPVT III.

1 A VIdete qualem charitatẽ dedit nobis Pater: vt filij Dei noĩemur & simus.Propter hoc, 2 mũdus nõ nouit nos:q̃a nõ nouit eũ.¶ Charissimi, nunc filij Dei sumus, & nõdũ apparuit quid erimus. Scimus, quoniam apparuerit simile ei eri- 3 mus, quoniã videbimus eũ sicuti est. ¶ Et omnis qui hẽt hãc spem in eo, sanctificat se, sicut & ille sanctus 4 est.¶ Oĩs q facit peccatũ,& iniq̃tatẽ facit, & peccatũ 4 est iniq̃tas. ¶| Et scitis quia ille apparuit vt pc̃tã nřa 6 tolleret,& peccatũ in eo nõ est.¶ Oĩs q in eo manet, nõ peccat: & oĩs q peccat, nõ vidit eum,nec cogno- 7 uit eum. ¶ Filioli,nemo vos seducat. Qui facit iusti- B tiã,iustus est,sicut & ille iustus est.¶Qui facit pecca- 8 tum, ex diabolo est: quoniã ab initio diabolus peccat. In hoc apparuit filius Dei,vt dissoluat opera dia 9 boli. ¶ Oĩs q natus est ex Deo, peccatũ nõ facit: qm̃ semen ipsius in eo manet,& non põt peccare: quoniã 10 ex Deo natus est. ¶| In hoc manifesti sunt filij Dei,& filij diaboli. Oĩs qui nõ est iustus, nõ est ex Deo: & 11 qui nõ diligit fratrem suum. ¶ quoniam hæc est annunciatio, quam audistis ab initio: vt diligatis alter- 12 utrum. ¶ Non sicut Cain qui ex maligno erat, & occidit fratrem suum. Et pp quid occidit eum? Quoniã opera eius maligna erant; fratris aũt eius iusta.

Io. 8.b. 12.
Heb.9.d. 14. 1.Pe.1.d. 19. Apo.1.a. 5. 3.Reg.8. c 46. 2. Par. 6. g 36. Prou.20. b.9. Eccl.7.c. 21.
Iohã.13. d.34.15. b.12. Inf.3.c. 14.

13 ꝰNolite mirari fratres, ſi odit vos mundus, ꝰNos ſci-
14 mus quõ trãſlati ſumus de morte ad vitã, quõ diligi-
15 mus fratres. Qui nõ diligit, manet in morte. ꝰ Oĩs q
odit fratrẽ ſuũ, homicida eſt. Et ſcitis quõ oĩs homici-
16 da nõ hẽt vitã æternã in ſemetipſo manentẽ. ꝰIn hoc
cognouimus charitatẽ Dei, Quoniã ille aĩam ſuam
ꝓ nobis poſuit: & nos dẽmus ꝓ fratrib⁹ aĩas ponere.
17 ꝰQui habuerit ſubſtãtiã huius mũdi, et viderit fratrẽ
ſuũ neceſsitatẽ hẽre, et clauſerit viſcera ſua ab eo: quõ
18 charitas Dei manet in eo? ꝰFilioli mei nõ diligamus
19 verbo, neq; lingua, ſed ope & veritate. ꝰĩ hoc cogno
D ſcimus quõ ex veritate ſumus, et in cõſpectu eius ſua-
20 debimus corda nr̃a. ꝰ Quoniã ſi reprehẽderit nos cor
21 nr̃m: maior eſt Deus corde nr̃o, & nouit oĩa. ꝰChariſ-
ſimi, ſi cor nr̃m nõ reprehẽderit nos: fiduciam hẽmus
22 ad Deũ. ꝰ& quicquid petierimus, accipiemus ab eo: quõ
mandata eius cuſtodimus, et ea q̃ ſunt placita coram
23 eo, facimus. ꝰ Et hoc eſt mandatũ eius: Vt credamus
in noĩe filij eius Ieſu Chriſti, & diligamus alterutrũ,
24 ſicut dedit mandatũ nobis. ꝰ Et qui ſeruat mandata
eius, in illo manet, & ipſe in eo: & in hoc ſcimus, quo
niam manet in nobis de Spiritu quem dedit nobis.

Ioh. 5. d. 24. Su 2. b. 10. Leu 19. d. 17. Matt. 5. d. 22. Ioh. 15. b. 13. Iaco. 2. c. 15. c. 16. Mat. 7. 2. 7. 21. b. 22. Ioh. 14 b. 13 15. a. 7 16 c. 24. Inf. 5. c. 14. Io. 6. d. 29. 17 a 1.

CAPVT IIII.

1 A CHariſsimi, nolite oĩ ſpiritui credere, ſed ꝓba
te ſpũs ſi ex Deo ſint: quõ multi pſeudo ꝓ-
2 phetæ exierũt in mundum. ꝰ In hoc cogno-
ſcit ſpũs Dei. oĩs ſpiritus qui confitetur Ieſum Chri-
3 ſtũ in carne veniſſe, ex Deo eſt: ꝰ& oĩs ſpũs qui ſoluit
Ieſum, ex Deo nõ eſt, & hic eſt Antichriſtus, de quo
4 audiſtis quoniam venit, et nũc iam in mũdo eſt. ꝰVos
ex Deo eſtis filioli, & viciſtis eũ, quoniam maior eſt
5 q in vobis eſt, q̃ q in mundo. ꝰIpſi de mundo ſunt, iõ
6 de mũdo loquunt, & mũdus eos audit. ꝰNos ex Deo
B ſum⁹. Qui nouit Deũ, audit nos: q nõ eſt ex Deo, nõ
audit nos: ĩ hoc cognoſcimus ſpũm veritatis, et ſpũm
7 erroris. ꝰChariſsimi, diligamus nos inuicẽ, qa chari-
tas ex Deo eſt. Et oĩs qui diligit, ex Deo natus eſt: &
8 cognoſcit Deum. ꝰQui non diligit, nõ nouit Deum:
9 quoniam Deus charitas eſt. ꝰ In hoc apparuit chari-
tas Dei in nobis, quõ filium ſuum vnigenitum miſit
10 Deus in mundum, vt viuamus ꝑ eũ. ꝰIn hoc eſt cha-
ritas: non quaſi nos dilexerimus Deum, ſed quõ ipſe
prior dilexit nos, et miſit filium ſuum ꝓpitiationẽ ꝓ
11 peccatis nr̃is. ꝰChariſsimi, ſi ſic Deus dilexit nos, &
C nos debemus alterutrũ diligere. Deum nemo vidit
12 vnq̃. ꝰSi diligamus inuicẽ: Deus in nobis manet, &
13 charitas eius in nobis perfecta eſt. ꝰ In hoc cognoſci-
mus quõ in eo manemus, & ipſe in nobis, quoniam
14 de Spũ ſuo dedit nobis. ꝰEt nos vidimus, & teſtifica-
mur quõ Pr̃ miſit Filium ſuum Saluatorem mundi.
15 ꝰQuiſqs cõfeſſus fuerit quoniam Ieſus eſt filius Dei:
16 Deus in eo manet, & ipſe in Deo: ꝰEt nos cognoui-
mus, & credidimus charitati q̃ habet Deus in nobis.
D Deus charitas eſt: & qui manet in charitate, in Deo
17 manet, & Deus in eo. ꝰ In hoc pfecta eſt charitas Dei
D nobiſcũ, et fiduciam hẽamus in die iudicij: qa ſicut il
18 le eſt, & nos ſumus in hoc mũdo. ꝰ Timor non eſt in
charitate: ſed pfecta charitas foras mittit timorem,
quoniam timor pœnam hẽt: q autem timet, non eſt ꝑ
19 fectus in charitate. ꝰNos ergo diligamus Deum, quo
20 niam Deus prior dilexit nos. ꝰSi qs dixerit, quõ dili-
go Deum, & fratrẽ ſuum oderit: mendax eſt. Qui.n.
nõ diligit fratrẽ ſuum quem videt: Deum quem non
21 videt, quõ põt diligere? ꝰ Et hoc mandatum hẽmus
a Deo: vt qui diligit Deum, diligat & fratrẽ ſuum.

Io 11 d. 34 5 b. 10. Ioh 14 c. 22 15. b. 10. Ioh 8. f. 7. 10 c. 17. Io. 3. b. 16. Io 1. c 18. 1 Tim 6. c. 16. Ioh. 13. d. 34. 15. b. 12. Eph. 5. a. 2.

CAPVT V.

1 A OMnis q credit quõ Ieſus eſt Chriſtus ex Deo
natus eſt. Et oĩs qui diligit eũ qui genuit, di
2 ligit & eum qui natus eſt ex eo. ꝰIn hoc co-
gnoſcimus quõ diligimus natos Dei, cum Deum dili
3 gamus, & mandata eius faciamus. ꝰHæc eſt.n. chari-
tas Dei, vt mãdata eius cuſtodiamus: & mãdata eius
4 grauia nõ ſunt. ꝰQuoniam oẽ qđ natũ eſt ex Deo uin
cit mundum: & hæc eſt victoria q̃ vincit mundum: fi
5 des nr̃a. ꝰQuis eſt qui vincit mundum, niſi qui credit
6 quoniam Ieſus eſt filius Dei? hic eſt qui venit per
B aquam & ſanguinẽ Ieſus Chriſtus: nõ in aqua ſolum:
ſed in aqua & ſanguine. Et ſpũs eſt qui teſtificat, quo
7 niam Chriſtus eſt veritas. ꝰ Quoniam tres ſunt q te-
ſtimonium dant in cœlo; Pr̃, Verbũ, & Spũs ſanctus:
8 & hi tres vnum ſunt. ꝰ Et tres ſunt qui teſtimonium
dant in terra: Spũs, & aqua, & ſanguis, & hi tres vnũ
9 ſunt. ꝰSi teſtimonium hoĩum accipimus, teſtimoniũ
Dei maius eſt: quõ hoc eſt teſtimonium Dei qđ ma-
10 ius eſt, quoniam teſtificatus eſt de filio ſuo. ꝰQui cre
C dit in filium Dei, hẽt teſtimonium Dei in ſe. Qui nõ
credit Filio, mendacẽ facit eum: quia nõ credit in te-
11 ſtimonium qđ teſtificatus eſt Deus de filio ſuo. ꝰ Et
hoc eſt teſtimonium, quõ vitam æternam dedit nobis
12 Deus. Et hæc vita ĩ filio eius eſt. ꝰ Qui hẽt filium, hẽt
13 vitam: qui nõ habet filium vitam non habet. ꝰ Hæc
ſcribo vobis, vt ſciatis quoniã vitam hẽtis æternam
14 qui creditis in noĩe filij Dei. ꝰEt hæc eſt fiducia q̃ ha
D bemus ad eum. Quia quodcunq; petierimus ſecun-
15 dum voluntatẽ eius, audit nos. ꝰ Et ſcim⁹ quia audit
nos, quicquid petierimus: ſcimus quoniã habemus
16 petitiones quas poſtulamus ab eo. ꝰQui ſcit fratrem
ſuum peccare, peccatum nõ ad mortẽ, petat, & dabit
ei vita, peccanti nõ ad mortẽ. Eſt peccatum ad mor-
17 tẽ: nõ ꝓ illo dico vt roget quis. Oĩs iniquitas, pecca-
18 tum eſt: & eſt peccatum ad mortẽ. ꝰ Scimus quia oĩs
qui natus eſt ex Deo nõ peccat: ſed generatio Dei cõ
19 ſeruat eum, & malignus nõ tãgit eum. ꝰ Scimus quõ
ex Deo ſumus: & mundus totus in maligno poſitus
20 eſt. ꝰEt ſcimus quõ filius Dei venit: & dedit nobis ſen
ſum, vt cognoſcamus verum Deum, & ſimus in ve-
21 ro filio eius. Hic eſt uerus Deus & vita æterna. ꝰ Fi-
lioli cuſtodite uos a ſimulachris. Amen.

Ma. 11. d. 30. 1. Cor. 15 g. 17. Ioh 3. d. 36. Sur. 3. d. 22. Lu 24. g. 45.

Argumentum in Epiſtolam ſecundam Iohannis Apoſtoli.

VSQVE ADEO ad Sanctam fœminam ſcribit, vt eandem dominam non dubitet literis appellare, eiuſdemq; filijs teſtimonium quòd ambulent in veritate, perhibeat.

EPISTOLA B. IOHANNIS APOSTOLI SECVNDA.

1 A SENIOR, Electæ Dominicæ & natis eius quos ego diligo in veritate, & non ego solus, sed & oēs qui cognouerunt 2 veritatem, propter veritatē quæ per- 3 manet in nobis, & nobiscum erit in æternū. Sit vobiscum gratia, misericordia, pax a Deo patre, & a Christo Iesu filio Patris in veritate, & charitate. 4 Gauisus sum valde, qm̄ inueni de filijs tuis ambulā B tes in veritate, sicut mandatum accepimus a Patre. 5 Et nunc rogo te domina, non tanquam mandatum nouū scribens tibi, sed quod habuimus ab initio, | vt 6 diligamus alterutrū. Et hęc est charitas, vt ambulemus secundum mandata eius. Hoc est.n.mandatum vt quemadmodū audistis ab initio, in eo ambuletis. qm̄ multi seductores exierunt in mundum, qui non C confitentur Iesum Christum venisse in carnem: hic 8 est seductor & antichristus. Videte vosmetipsos, ne perdatis q̄ operati estis, sed vt mercedem plenam ac- 9 cipiatis. Omnis qui recedit, & non permanet in doctrina Christi, Deum non habet. Qui permanet in 10 doctrina, hic & Patrem & Filium habet. Si quis ve- D nit ad vos, & hanc doctrinam non affet, nolite reci- 11 pere eum in domum, nec AVE ei dixeritis. Qui enim dicit illi AVE, cōmunicat operibus eius ma- 12 lignis. Plura habens vobis scribere, noluí per chartam & atramentum: spero enim me futurum apud vos, & os ad os loqui: vt gaudium vestrum plenum 13 sit. Salutant te filij sororis tuæ Electæ.

Ioh. 10.d 35.15.b. 12.
1. Ioh. 3. b.11.

ARGVMENTVM IN EPISTOLAM Tertiam Iohannis Apostoli.

GAIVM pietatis causa extollit, atque vt in ipsa pietate maneat, exhortatur. Diotrepen impietatis & superbiæ causa obiurgat. Demetrio autem bonum testimonium perhibet, cum fratribus vniuersis.

EPISTOLA B. IOHANNIS APOSTOLI TERTIA.

1 A SENIOR Gaio charissimo, quem ego diligo in veritate. 2 Charissime de omnibus orationem facio prospere te ingredi & valere, sicut prospere agit anima tua. 3 Gauisus sum valde veniētibus fratribus, & testimoniū perhibētibus veritati tuæ, sicut tu in veritate am 4 bulas. Maiorem horum nō habeo gratiam q̄ vt au- 5 diā filios meos in veritate ambulare. Charissime fideliter facis qcquid operaris ī fratres, & hoc in pere- 6 grinos, q testimoniū reddiderūt charitati tuæ in cō- B spectu ecclesię, quos benefacies, deducēs digne Deo. 7 Pro noīe enim eius profecti sunt, nihil accipientes a 8 Gentibus. Nos ergo debemus suscipere huiusmodi 9 vt cooperatores simus veritatis. Scripsissem forsitā C ecclesiæ, sed is qui amat primatū gerere in eis, Dio- 10 trephes nō recipit nos. Propter hoc si venero, commonebo eius opera quæ facit: verbis malignis garriens in nos, & quasi non ei ista sufficiant: neque ipse suscipit fratres, & eos qui suscipiunt prohibet, & de 11 ecclesia eijcit. Charissime noli imitari malum, sed qđ bonum est. Qui bene facit, ex Deo est: qui male 12 facit, non vidit Deum. Demetrio testimoniū reddi- D tur ab oībus, & ab ipsa veritate, sed & nos testimonium perhibemus: & nosti quoniā testimonium no- 13 strū verum est. Multa habui tibi scribere, sed nolui p 14 atramētum & calamum scribere tibi. Spero autem protinus te videre, & os ad os loquemur. Pax tibi. Salutant te amici. Saluta amicos nominatim.

HIERONYMVS IN CATALOGO Scriptorum Ecclesiasticorum.

IVDAS frater Iacobi paruã quidem, quæ de septem catholicis est, epistolam reliquit. Et quia de libro Enoch, qui apocryphus est, in ea assumit testimonium, a plerisq; reijcitur: tamen authoritatem vetustate iam & vsu meruit, & inter sanctas scripturas computatur.

Argumentum in Epistolam Iudæ Apostoli.

IVDAS Apostolus fratres de corruptoribus viæ veritatis ita informat, vt illicitũ esse differet, de sub iugo semel erutos seruitutis, denuo operam suam officijs nauare seruilibus.

EPISTOLA B. IVDAE APOSTOLI, CATHOLICA.

1 A IVdas Iesu Christi seruus, frater autem Iacobi: his qui sunt in Deo Patre dilectis, & Christo Iesu conseruatis, & vocatis. 2 ⁊ Misericordia vobis, & pax, & charitas adimpleatur. 3 ⁊ Charissimi, oẽm solicitudinem faciens scribendi vobis de communi vestra salute, necesse habui scribere vobis: deprecans supercertari semel 4 traditæ sanctis fidei. ⁊ Subintroierunt enim quidam hoĩes (qui olim præscripti sunt in hoc iudicium) impij, Dei nostri gratiam trãsferentes in luxuriam, & solum Dominatorem, & Dñm nostrum Iesum Chri5stum negantes. ⁊ Commonere autem vos volo, scientes semel oĩa, qm̃ Iesus, populum de Terra Aegypti saluans, | secundo eos qui non crediderunt, perdidit. 6 ⁊ Angelos vero qui nõ seruauerunt suum principa- B tum, sed dereliquerunt suum domicilium, in iudicium magni diei, vinculis æternis sub caligine reser7uauit. ⁊ | Sicut Sodoma & Gomorrha, & finitimæ ciuitates simili modo exfornicatę, & abeuntes post carnem alteram, factæ sunt exemplum, ignis æterni pœ8nam sustinẽtes. ⁊ Similiter & hi carnem quidem maculant, dominationem autem spernunt, maiestatem 9 autem blasphemant. ⁊ Cum Michael Archangelus cum diabolo disputans altercaretur de Moysi corpore: non est ausus iudiciũ inferre blasphemiæ, sed di10xit: Imperet tibi Dñs. ⁊ Hi autem quæcunque quidẽ ignorant, blasphemant: quæcunque autem naturali- C ter, tanquã muta aĩalia, norunt, in his corrumpũtur, 11 ⁊ Væ illis, quia in via Cain abierũt, & | errore Balaam mercede effusi sunt, & in contradictione Core perie12rũt. ⁊ Hi sunt in epulis suis, maculæ, conuiuantes sine timore, semetipsos pascentes: nubes sine aqua, quæ a ventis circũferuntur: arbores autumnales, infructuo13sæ, bis mortuæ, eradicatæ: ⁊ fluctus feri maris, despumantes suas cõfusiones: sidera errantia: quibus pro14cella tenebrarũ seruata est in æternum. | Prophetauit autẽ et de his septimus ab Adam, Enoch, dicẽs: Ecce 15 venit Dñs in sanctis millibus suis, ⁊ facere iudicium cõtra oẽs, & arguere oẽs impios de oĩbus operibus impietatis eorum quibus impie egerunt, & de oĩbus duris quæ locuti sunt cõtra Deum peccatores impij. 16 ⁊ Hi sunt murmuratores, querulosi, secundum desideria sua ambulantes, & | os eorũ loquitur superba, 17 mirantes personas quæstus causa, ⁊ Vos autẽ charissimi, memores estote verborũ quæ prædicta sunt ab 18 Apostolis Dñi nostri Iesu Christi, ⁊ qui dicebant vo- D bis qm̃ in nouissimo tp̃e venient illusores secundum 19 desideria sua ambulantes in impietatibus. ⁊ Hi sunt qui segregant semetipsos, animales, Spiritum non 20 habentes. ⁊ Vos autem charissimi, superædificantes vosmetipsos sanctissimæ vestræ fidei, in Spiritu san21cto orantes, ⁊ vosmetipsos in dilectione Dei seruate, expectãtes misericordiam Domini nostri Iesu Chri22sti in vitam æternam. ⁊ Et hos quidem arguite iudi23catos: ⁊ illos vero saluate, de igne rapientes. Alijs autem misereminí in timore: odientes & eam quæ car24nalis est maculatam tunicam. ⁊ Ei autem qui potens est, vos conseruare sine peccato, & constituere ante conspectum gloriæ suæ immaculatos in exultatione 25 in aduẽtu Domini nr̃i Iesu Christi, ⁊ soli Deo salutatori nr̃o p̃ Iesum Christũ Dominũ nr̃m, gloria & magnificentia, imperium, & potestas ante oẽ seculum, & nunc, & in omnia secula seculorum. Amen.

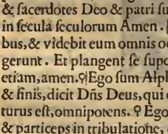
Nu.14.f. 37. Gen.19. c.24. Zac.3. a. 2. Gen.4 b. 8. Nu.22.g. 23.24. Nu.16.a. 1. c. 32. 27.a. 1. 2.Pet.1.d 17. Apo.1.b. 7. Ps 16. c 10. 2.Tim.4. a.1. 1.Tim.3. a.1. 2.Petr.3. a3.

APOCALYPSIS B. IOANNIS APOSTOLI.

CAPVT PRIMVM.

1 A Pocalypsis Iesu Christi, quam dedit illi Deus palam facere seruis suis, quæ oportet fieri cito: & significauit mittens per Angelum suum seruo suo Iohanni, 2 qui testimonium perhibuit verbo Dei, & testimonium Iesu Christi, quæcunque vidit. 3 Beatus qui legit & audit verba prophetiæ huius: & seruat ea quæ in ea scripta sunt: tempus enim prope est. 4 Iohannes septem ecclesijs quæ sunt in Asia. Gratia vobis & pax ab eo, qui est, & qui erat, & qui venturus est, & a septem spiritibus 5 qui in conspectu throni eius sunt: & a Iesu Christo, B qui est testis fidelis, primogenitus mortuorum, & princeps regum terræ, qui dilexit nos, & lauit nos a 6 peccatis nostris in sanguine suo, & fecit nos regnum & sacerdotes Deo & patri suo, ipsi gloria & imperium 7 in secula seculorum Amen. Ecce venit cum nubibus, & videbit eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt. Et plangent se super eum omnes tribus terræ: 8 etiam, amen. Ego sum Alpha, & Omega, principium & finis, dicit Dominus Deus, qui est, & qui erat, & qui venturus est, omnipotens. 9 Ego Ioahennes frater vester & particeps in tribulatione, & regno, & patientia in Christo Iesu, fui in insula, quæ appellatur Patmos, 10 propter verbum Dei & testimonium Iesu. Fui in spiritu in dominica die, & audiui post me vocem ma-11 gnam tanquam tubæ, dicentis: Quod vides, scribe in C libro, & mitte septem ecclesijs quæ sunt in Asia, Epheso, & Smyrnæ, & Pergamo, & Thyatiræ, & Sardis, 12 & Philadelphiæ, & Laodiciæ. Et conuersus sum, vt viderem vocem quæ loquebatur mecum. Et conuersus vidi septem 13 candelabra aurea: & in medio septem candelabrorum aureorum similem hominis, vestitum podere, & præ-14 cinctum ad mamillas zona aurea: caput autem eius & capilli erant candidi, tanquam lana alba, & tanquam nix: & oculi eius tanquam flam-

15 ma ignis, & pedes eius similes aurichalco, sicut in camino ardenti: & vox illius tanquam vox aquarum 16 multarum, & habebat in dextera sua stellas septem, D & de ore eius gladius vtraque parte acutus exibat, & 17 facies eius sicut sol lucet in virtute sua. Et cum vidissem eum, cecidi ad pedes eius tanquam mortuus. Et posuit dexteram suam super me, dicens: Nolite time-18 re: ego sum primus & nouissimus: viuus, & fui mortuus, & ecce sum viuens in secula seculorum, & ha-19 beo claues mortis & inferni. Scribe ergo quæ vidi-20 sti, & quæ sunt, & quæ oportet fieri post hæc. Sacramentum septem stellarum, quas vidisti in dextera mea, & septem candelabra aurea. Septem stellæ, Angeli sunt septem ecclesiarum: & candelabra septem, septem ecclesiæ sunt.

Marginal references: Exo.3.d.14. — 1.Cor.15.c.20. — Col.1.c.18. — Heb.9.c.12.d.14 — 1.Pet.1.d.19. — 1.Ioh.1.c.7. — Isa.3.c.13 — Mat.24.c.30. — Iudæ c.14. — Isa.44.a.6. — Inf.21.b.6.22.c.13 — Isa.41.b.4.& 44.a.6.

CAPVT II.

1 A Ngelo Ephesi ecclesiæ scribe: Hæc dicit qui tenet septem stellas in dextera sua, qui ambulat in medio septem candelabrorum aureo-2 rum. Scio opera tua & laborem, & patientiam tuam, & quia non potes sustinere malos, et tentasti eos qui se dicunt Apostolos esse, et non sunt: et inuenisti eos 3 mendaces: et patientiam habes, et sustinuisti propter nomen 4 meum, et non defecisti. Sed habeo aduersum te, quod cha-5 ritatem tuam primam reliquisti. Memor esto itaque vnde excideris: et age pœnitentiam, et prima opera B fac: sin autem venio tibi, et mouebo candelabrum 6 tuum de loco suo, nisi pœnitentiam egeris. Sed hoc habes, quia odisti facta Nicolaitarum, quæ ego 7 odi. Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat ecclesijs: Vincenti dabo edere de ligno vitæ, quod est 8 in Paradiso Dei mei. Et Angelo Smyrnæ ecclesiæ scribe: Hæc dicit primus et nouissimus, qui fuit mor-9 tuus, et viuit. Scio tribulationem tuam et paupertatem tuam, sed diues es, et blasphemaris ab his qui se dicunt Iudæos esse, et non sunt, sed sunt synago-10 ga satanæ. Nihil horum timeas quæ passurus es. C Ecce missurus est diabolus aliquos ex vobis in carcerem vt tentemini: et habebitis tribulationem diebus decem. Esto fidelis vsque ad mortem: et dabo 11 tibi coronam vitæ. Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat ecclesijs: Qui vicerit, non lædetur a 12 morte secunda. Et angelo Pergami ecclesiæ scribe: Hæc dicit qui habet rompheam vtraque parte acutam: 13 Scio vbi habitas, vbi sedes est satanæ, et tenes no-D men meum, et non negasti fidem meam. Et in diebus illis Antipas testis meus fidelis, qui occisus est apud 14 vos, vbi satanas habitat. Sed habeo aduersus te pauca: quia habes illic tenentes doctrinam Balaam, qui docebat Balac mittere scandalum coram fi-

Marginal reference: Nu.24.c.14.25.a.2.31.c.16.

15 lijs Iſrael,edere,& fornicari: ⁋ Ita habes & tu tenen-
16 tes doctrinam Nicolaitarum. ⁋ Similiter pęnitētiam age:ſi quo minus,veniā tibi cito,& pugnabo cū illis
17 in gladio oris mei.⁋Qui habet aurē,audiat quid Spiritus dicat eccleſijs:Vincenti dabo manna abſcondi-
E tum, & dabo illi calculum candidum, & in calculo nomen nouū ſcriptum quod nemo ſcit,niſi q accipit.
18 ⁋Et angelo Thyatiræ eccleſiæ ſcribe:Hæc dicit Filius Dei,qui habet oculos tanquam flāmam ignis, & pe-
19 des eius ſimiles aurichalco.⁋Noui opera tua, & fidē, & charitatē tuam & miniſteriū,& patientiam tuam,
20 & opera tua nouiſſima plura prioribus. ⁋ Sed habeo
F aduerſus te pauca:quia pmittis mulierem Iezabel,q̄ ſe dicit propheten, docere, & ſeducere ſeruos meos,
21 fornicari,& manducare de idolothytis.⁋ Et| dedi illi tempus,vt pęnitētiam ageret; & non vult pęnitere a
22 fornicatione ſua.⁋ Ecce mittam eam in lectum, & q mœchanť cum ea,in tribulatione maxima erunt, niſi
23 pęnitentiam ab operibus ſuis egerint:⁋ & filios eius interficiam in morte: & ſcient oēs eccleſię,quia |ego ſum ſcrutans renes & corda: & dabo vnicuique ve-
24 ſtrum ſecundum opera ſua.⁋Vobis autē dico,et cęteris quia Thyatiræ eſtis: Quicunq; nō habent doctri-
G nā hanc,et qui non cognouerunt altitudines ſatanæ, quemadmodum dicunt: nō mittam ſuper vos aliud
25 pondus.⁋ Tamen id quod habetis, tenete donec ve-
26 niam.⁋ Et qui vicerit & cuſtodierit vſque in finem
27 opera mea:| dabo illi poteſtatem ſuper Gentes, ⁋ & reget eas in virga ferrea, & tanquam vas figuli con-
28 fringentur,⁋ ſicut & ego accepi a patre meo, & dabo
29 illi ſtellam matutinam. ⁋ Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat eccleſijs.

Ioh. 14 d.23. | 1.Re.16 b.7. Pſ. 7. b 10 Ier.11.d 20 17.b 10 29 c 12. | Pſ.2. c.8.

CAPVT III.

1 A ET angelo eccleſiæ Sardis,ſcribe; Hæc dicit qui habet ſeptem ſpiritus Dei, & ſeptem ſtellas: Scio opera tua,quia nomē habes quod viuas
2 & mortuus es.⁋ Eſto vigilans, & confirma cætera q̄ moritura erant.Nō enim inuenio opera tua plena co
3 rā Deo meo.⁋In mente ergo habe qualiter acceperis & audieris:& ſerua,& pęnitentiam age.|Si ergo non vigilaueris, | Veniam ad te tanquam fur, & neſcies
4 qua hora veniam ad te.⁋ Sed habes pauca nomina in Sardis,q non inquinauerunt veſtimēta ſua,& am
5 bulabunt mecum in albis,quia digni ſunt. ⁋ Qui vicerit,ſic veſtietur veſtimentis albis,& nō delebo no-
B men eius de libro vitæ,& confitebor nomen eius co-
6 ram Patre meo,& coram angelis eius. ⁋ Qui habet
7 aurem,audiat quid Spiritus dicat eccleſijs.⁋Et angelo Philadelphiæ eccleſiæ ſcribæ: Hæc dicit Sanctus & Verus,|qui habet clauem Dauid,qui aperit,& ne-
8 mo claudit:claudit,& nemo aperit.⁋Scio opera tua: Ecce dedi coram te oſtium apertum, quod nemo poteſt claudere;quia modicam habes virtutem, & ſer-
9 uaſti verbum meum,& nō negaſti nomen meū.⁋ Ecce dabo de ſynagoga ſatanæ, qui dicunt ſe Iudæos eſſe & nō ſunt, ſed mentiuntur. Ecce faciam illos vt veniāt,& adorent ante pedes tuos:& ſcient quia ego
10 dilexi te:⁋quoniam ſeruaſti verbum patientiæ meę,
C & ego ſeruabo te ab hora tentationis, quæ ventura eſt in orbem vniuerſum tentare habitantes in terra.
11 ⁋Ecce venio cito:tene quod habes,vt nemo accipiat
12 coronam tuam.⁋ Qui vicerit,faciam illum columnā in tēplo Dei mei,& foras non egredietur amplius,& ſcribā ſup eū nomen Dei mei,& nomē ciuitatis Dei mei nouæ Ieruſalem, quę deſcendit de cœlo a Deo
13 meo,& nomē meum nouū.⁋ Qui habet aurē,audiat
14 quid Spiritus dicat eccleſijs.⁋Et angelo Laodicię eccleſiæ ſcribe:Hæc dicit:| Amen,teſtis fidelis & verus,
15 qui eſt principiū creaturæ Dei;⁋Scio opera tua,quia
D neq; frigidus es,neque calidus: vtinā frigidus eſſes,
16 aut calidus.⁋Sed quia tepidus es,& nec frigidus,nec
17 calidus,incipiā te euomere ex ore meo.⁋ Quia dicis: Quod diues ſum,& locupletatus,& nullius: egeo & neſcis quia tu es miſer,& miſerabilis,& pauper,& cę
18 cus,& nudus.⁋Suadeo tibi emere a me, aurum ignitum probatum,vt locuples fias:& veſtimentis albis induaris,& non appareat confuſio nuditatis tuæ: &
19 collyrio inunge oculos tuos vt videas. ⁋| Ego quos amo,arguo & caſtigo.Aemulare ergo, & pęnitentiā
20 age.⁋Ecce ſto ad oſtium & pulſo,ſi quis audierit vocē meā,& aperuerit mihi ianuā: intrabo ad illum,&
21 cęnabo cum illo,& ipſe mecum. ⁋ Qui vicerit,dabo ei ſedere mecum in throno meo: ſicut & ego vici, &
22 ſedi cum Patre meo in throno eius. ⁋ Qui habet aurem,audiat quid Spiritus dicat eccleſijs.

Inf. 16.c. 15. 1.Theſ.5 a 2. 2. Pet.3. c 10. | Iſai.22.f. 22. Io.12.b. 14. | Ecc.24.a 9.b.14. Col.1.c 19. | Prou. 3. b.11. Heb.12.b 6.

CAPVT IIII.

1 A POſt hæc vidi:& ecce oſtium apertum in cœlo, & vox prima quam audiui tanquam tubę loquentis mecum, dicens:Aſcende huc,& oſtēdam tibi quæ oportet fieri poſt hæc.⁋ Et ſtatim fui in
2 ſpiritu: & ecce ſedes poſita erat in cœlo, & ſupra

3 ſedem ſedens.⁋ Et qui ſedebat, ſimilis erat aſpectui lapidis iaſpidis, & ſardinis,& iris erat in circuitu ſedis, ſimilis viſioni ſmaragdinæ.⁋ Et in circuitu
4 ſedis ſedilia vigintiquatuor: & ſup thronos, vigintiquatuor ſeniores ſedentes, circūamicti veſtimentis al-
5 bis,& in capitibus eorum coronæ aureæ.⁋ Et de throno procedebant fulgura,& voces, & tonitrua:& ſeptem lampades ardentes ante thronum, qui ſunt ſe-
6 ptem Spiritus Dei. ⁋ Et in conſpectu ſedis tanquam mare vitreum ſimile cryſtallo: & in medio ſedis, & in circuitu ſedis quattuor animalia plena oculis
7 ante,& retro. ⁋ Et animal primum, ſimile Leoni, & ſecundum animal, ſimile vitulo: & tertium ani-
C mal, habens faciem quaſi hominis:& quartum ani-
8 mal,ſimile aquilæ volanti.⁋ Et quattuor animalia, ſingula eorum habebant alas ſenas:& in circuitu:& intus plena ſunt oculis: & requiem non habebāt die ac nocte,dicentia:| Sanctus, ſanctus, ſanctus, Dominus Deus omnipotens,qui erat,& qui eſt,& qui ve-
9 turus eſt.⁋Et cum darēt illa animalia gloriam & honorem,& benedictionem ſedenti ſuper thronum,vi-
10 uenti in ſecula ſeculorum.⁋ Procidebant vigintiqua
D tuor ſeniores ante ſedentem in throno,& adorabant viuentem in ſecula ſeculorum,& mittebant coronas
11 ſuas ante thronum, dicentes:⁋ Dignus es Domine Deus noſter accipere gloriam,& honorem,& virtutem: quia tu creaſti omnia, & propter voluntatem tuam erant,& creata ſunt.

Iſa.6.a.5.

CAPVT

CAPVT V.

1
ET vidi in dextera ſedētis ſupra thronum, librū ſcriptū intus & foris, ſignatum ſigillis ſeptē. 2 ¶Et vidi angelum fortem, prędicantem voce magna: Quis eſt dignus aperire librum, & ſoluere ſignacula eius? 3 ¶Et nemo poterat neq; in cœlo, neque in terra, neq; ſubtus terram aperire librum, neq; reſpicere illū. 4 ¶ Et ego flebam multum qm̄ nemo dignus inuentus eſt aperire librū, nec videre eum. 5 ¶Et vnus de ſenioribus dixit mihi: Ne fleueris: ecce vicit leo de tribu Iuda, radix Dauid, aperire librum, & ſoluere ſeptem ſignacula eius. 6 ¶ Et vidi & ecce in medio B throni quattuor animaliū, & in medio ſeniorum, Agnum ſtantem tanquam occiſum, habentē cornua ſeptē & oculos ſeptē: qui ſunt ſeptē Spiritus Dei, miſſi in omnem terram. 7 ¶Et venit, & accepit de dextera ſedētis in throno librum. 8 ¶ Et cū aperuiſſet librū quattuor animalia & vigintiquattuor ſeniores ceciderūt corā agno, habētes ſinguli citharas, & phialas aureas plenas odoramentorum, quæ ſunt orationes Sanctorum: 9 ¶ & cantabant canticum nouum dicentes: Di- C gnus es Domine accipere librum, & aperire ſignacula eius: qm̄ occiſus es, & redemiſti nos Deo in ſanguine tuo, ex omni tribu, & lingua, & populo, & natione: 10 ¶ & feciſti nos Deo nſtro regnū & ſacerdotes, 11 & regnabimus ſuper terrā. ¶ Et vidi, & audiui vocē angelorum multorum in circuitu throni, & animaliū & ſeniorum: & erat numerus eorum millia millium, 12 ¶dicētium voce magna: |Dignus eſt Agnus qui occi- D ſus eſt, accipere virtutē, & diuinitatem, & ſapiētiam, & fortitudinem, & honorem, & gloriam, & benedictionem. 13 ¶ Et omnem creaturam quæ in cœlo eſt, & ſuper terram, & ſub terra, & quæ ſunt in mari, & quę in eo: omnes audiui dicētes; Sedenti in throno, & Agno: benedictio, & honor, & gloria, & ptās in ſecula 14 ſeculorum. ¶ Et quattuor animalia dicebant: Amen. Et vigintiquattuor ſeniores ceciderūt in facies ſuas: & adorauerunt viuentem in ſecula ſeculorum.

Dan.7.c.10.

CAPVT VI.

1 A ET vidi q̄ aperuiſſet Agnus vnum de ſeptem ſigillis, & audiui vnū de quattuor aīalibus, dicens, tanquam vocem tonitrui: Veni, & vi- 2 de. ¶ Et vidi: & ecce equus albus, & qui ſedebat ſu-

per illum, habebat arcum, & data eſt ei corona, & exiuit vincēs vt vinceret. 3 ¶ Et cum aperuiſſet ſigillum ſecundum, audiui ſecundum animal dicēs: Veni & vide. 4 ¶ Et exiuit alius equus rufus: & qui ſedebat ſuper illū, datū eſt ei vt ſumeret pacem de terra, & vt inuicē ſe interficiāt, & datus eſt ei gladius magnus. 5 ¶Et cum aperuiſſet ſigillum tertium, audiui tertium B aīal, dicēs: Veni, & vide. Et ecce equ⁹ niger: & qui ſedebat ſuper illum, habebat ſtateram in manu ſua. 6 ¶Et audiui tanq̄ vocē in medio quattuor animalium dicētium: Bilibris tritici denario, & tres bilibres hordei denario, & vinum & oleum ne læſeris. 7 ¶Et cū aperuiſſet ſigillū quartū, audiui vocē quarti aīalis di- 8 centis: Veni & vide. ¶ Et ecce equus pallidus: & qui ſedebat ſup eum, nomen illi Mors, & infernus ſequebatur eum: & data eſt illi poteſtas ſup quattuor partes terræ, interficere gladio, fame, & morte, & beſtijs

9

terræ. ¶Et cū apperuiſſet ſigillum quintum: C vidi ſubt⁹ altares aīas interfectorum propter verbū Dei, & ꝓpter te- 10 ſtimonium quod habebant: & clamabāt voce magna, dicentes: Vſquequo Dñe, (Sanctus & verus,) non iudicas & nō vindicans ſāguinem noſtrū de ijs qui 11 habitant in terra? ¶ Et datæ ſunt illis ſingulæ ſtolę albæ: & dictum eſt illis, vt requieſcerēt adhuc tempus modicum, donec compleantur conſerui eorum, & fratres eorum, qui interficiendi ſunt ſicut & illi.

12 D

¶ Et uidi cum aperuiſſet ſigillum ſextum: & ecce terræmotus magnus factus eſt, & ſol factus eſt niger tanquā ſaccus cilicinus: & luna tota facta eſt ſicut 13 ſanguis: ¶ & ſtellæ de cœlo ceciderunt ſuper terram, ſicut ficus emittit groſſos ſuos cum a uēto magno mouetur: 14 ¶ & cęlum receſſit ſicut liber inuolutus: & oīs mons, 15 & inſulæ de locis ſuis motæ ſunt: ¶ & reges terræ, & principes, & tribuni, & diuites, & fortes, & omnis ſeruus, & liber abſconderunt ſe in ſpelūcis & in petris 16 montium. ¶& dicunt montibus & petris: | Cadite ſuper nos, & abſcondite nos a facie ſedentis ſuper thro- 17 num, & ab ira Agni: ¶ quoniam uenit dies magnus iræ ipſorum: et quis poterit ſtare?

CAPVT VII.

1 A

POſt hęc uidi quattuor angelos ſtātes ſup quattuor angulos terræ, tenentes quattuor uentos terræ ne flarent ſuper terram, neq; ſup mare, neq; ī ullam arborē. 2 ¶Et uidi alterum angelum aſcendentem ab ortu ſolis habentem ſignum Dei uiui: et clamauit uoce magna quattuor angelis, quibus datum eſt nocere ter- 3 ræ et mari, ¶dicens: Nolite nocere terræ et mari, ne-

que

que arboribus, quoadusq; signemus seruos Dei no-
4 stri in frontibus eorum. ¶Et audiui numerũ signatorum, centum quadraginta quattuor millia signati ex
5 omni tribu filiorum Israel. ¶Ex tribu Iuda duodecim millia signati, Ex tribu Rubẽ duodecim millia signa-
B ti. Ex tribu Gad duodecim millia signati. ¶Ex tribu
6 Aser, duodecĩ millia signati. Ex tribu Nephtali, duodecim millia signati. Ex tribu Manasse, duodecim
7 millia signati. ¶Ex tribu Simeõ, duodecĩ millia signati. Ex tribu Leui, duodecim millia signati. Ex tribu
8 Issachar, duodecĩ millia signati: ¶Ex tribu Zabulon, duodecim millia signati. Ex tribu Ioseph, duodecim millia signati. Ex tribu Beniamin, duodecim millia
9 signati. ¶Post hęc vidi turbã magnam q̃ dinumerare
C nemo poterat ex omnibus gentibus & tribubus, & populis, & linguis: stãtes ante thronũ, & in cõspectu Agni, amicti stolis albis, & palmæ in manibus eorũ.
10 ¶& clamabãt voce magna dicẽtes: Salus Deo nr̃o, q
11 sedet super thronũ, & Agno. ¶Et oẽs angeli stabãt in circuitu throni & seniorũ, & quattuor aĩalium: & ceciderũt in cõspectu throni in facies suas, & adorauerunt Deũ, ¶dicẽtes: Amen. Bñdictio & claritas, & sa-
12 piẽtia, & gratiarũ actio, honor & virtus, & fortitudo
13 Deo nostro in secula seculorũ. Amen. ¶Et respondit
D vnus de senioribus, & dixit mihi: Hi qui amicti sunt
14 stolis albis, qui sũt? & vnde venerunt? ¶Et dixi illi: Dñe mi, tu scis: Et dixit mihi: Hi sunt qui venerũt de tribulatione magna, & lauerũt stolas suas, & dealba-
15 uerunt eas in sãguine Agni: ¶ideo sunt ante thronũ Dei, & seruiũt ei die ac nocte in tẽplo eius: & qui se-
16 det in throno habitabit sup illos. ¶| nõ esurient neq; sitient amplius, nec cadet super illos sol, neque vllus
17 æstus: ¶quoniam Agnus qui in medio throni est, reget illos, & deducet eos ad vitę fontes aquarum, & | ab sterget Deus omnem lachrimam ab oculis eorũ.

Isaia 49. c. 10.

Isaia 25. c. 8. Inf. 21. b. 4.

CAPVT VIII.

1 A ET cũ aperuisset sigillum septimum, factũ est silentiũ in cœlo, quasi
2 media hora. ¶Et vidi septem angelos stãtes in cõspectu Dei: & datæ sunt illis septẽ tubæ.
3 ¶Et alius angelus venit, & stetit ante altare habens turribulum aureum: & data sunt illi incensa multa ut daret de orõnibus Sanctorũ oĩum
4 super altare aureũ: q̃ est ante thronum Dei. ¶Et ascẽdit fumus incensorum de orationibus Sanctorum de
5 manu angeli coram Deo. ¶Et accepit angelus thuribulum, & impleuit illud de igne altaris, & misit in terram, & facta sunt tonitrua & uoces & fulgura, &
6 terręmotus magnus. ¶Et septem angeli qui habebãt
B septem tubas, pręparauerunt se, vt tuba canerent. ¶Et
7 primus angelus tuba cecinit, & facta est grando & ignis, mista in sanguine, & missum est in terrã, & tertia pars terrę combusta est, & tertia pars arborũ con-
8 cremata est, & oẽ fœnũ uiride cõbustũ est. ¶Et secundus angelus tuba cecinit: & tanquam mons magnus
C igne ardens, missus est in mare: & facta est tertia pars
9 maris sanguis. ¶& mortua est tertia pars creaturæ eorũ quę habebant animas in mari, & tertia pars na-

10 uiũ interijt. ¶Et tertius Angelus tuba cecinit, & cecidit de cęlo stella magna, ardens tanquã facula, & cecidit in tertiam partem fluminũ,
11 & in fontes aquarum: ¶et nomen stellę, dicitͬ Absinthiũ, et facta est
D tertia pars aquarum in Absinthium: et multi hominum mortui sunt de aquis: q͞a amaræ fa-

12 ctæ sunt. ¶Et quartus Angelus tuba cecinit: et pcussa est tertia pars solis, et tertia pars lunæ, et tertia pars stellarum, ita ut obscuraretur tertia pars eorum, et diei nõ luceret pars tertia, et noctis similiter.
13 ¶Et vidi, et audiui uocẽ unius aquilæ volantis per medium in cœli, dicentis uoce magna: Væ, væ, væ, habitantibus in terra de cæteris vocibus trium Angelorum qui erant tuba canituri.

CAPVT IX.

1 A ET quintus Angelus tuba cecinit, et vidi stellam de cœlo cecidisse in terram, et data est ei clauis putei abyssi.
2 ¶Et aperuit puteum abyssi: et ascẽdit fumus putei, sicut fumus fornacis magnæ: et obscuratus est sol, et aer de fu-
3 mo putei. ¶Et de fumo putei exierũt locustę ĩ terrã: et data est illis ptãs, sicut
4 habent ptãtem scorpiones terrę: ¶et pręceptũ est illis, ne lęderẽt fœnũ terrę, neq; oẽ viride: neq; omnem arborẽ: nisi tantũ hoĩes qui non habent signum Dei in
5 frontibus suis. ¶et datum est illis ne occiderent eos, sed vt cruciarentur mensibus quinq;, et cruciatus eorũ
6 vt cruciatus scorpij cum percutit hominem. ¶Et in diebus illis quærent hoĩes mortem, et non inuenient
7 eam: et desiderabunt mori, et fugiet mors ab eis. ¶Et
B similitudines locustarum, similes equis paratis in pręliũ: et sup capita earũ tanq̃ coronæ similes auro: et fa-
8 cies earum tanq̃ facies hominũ. ¶Et habebant capillos sicut capillos mulierum: et dentes earum, sicut den-
9 tes leonum erant. ¶et habebant loricas sicut loricas ferreas, et uox alarum earum sicut uox curruũ equo-
10 rũ multorũ currẽtium in bellũ, et hẽbant caudas similes scorpionum, et aculei erant in caudis earũ: ę ptãs
11 earũ nocere hoĩbus mensibus quinq;. ¶et habebant super se regem angelum abyssi, cui nomen Hebraicę Abbadon: Gręcę aũt Apollion: Latinem habens no-
12 mẽ Exterminãs. ¶Vę unũ abijt, et ecce ueniũt adhuc

Isa. 2. d. 19. Osee. 10. b. 8. Luca 23. d. 30. Supra 6. d. 16. Sap. 16. b. 9.

13 duo væ poſt hęc. ℣ Et ſextus Angelus tuba cecinit: & C audiui vocē vnam ex quattuor cornibus altaris au-
14 rei, quę eſt ante oculos Dei, ℣ dicentē ſexto Angelo qui habebat tubā. Solue quattuor Angelos, qui alligati
15 ſunt in flumine magno Euphrate. ℣ Et ſoluti ſūt quattuor Angeli, qui parati erant in horam, & diē, & menſem, & annum: vt occiderent tertiam partem homi-
16 num. ℣ Et numerus equeſtris exercitus vicies millies
17 denna millia. Et audiui numerū eorū. ℣ Et ita vidi equos in viſione: & qui

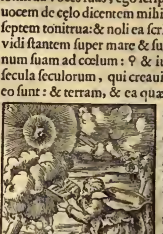

ſedebant ſuper eos, habebāt loricas igneas et hyacīthinas & ſulphureas: & capita equorū erant tanq̃ capita leonum: & de ore eorum ꝓcedit ignis, & fum⁹,
18 & ſulphur. ℣ Et ab his tribus plagis occiſa eſt tertia pars hominum, de igne & de fumo, &
19 ſulphure, quæ procedebant de ore ipſorum. ℣ Poteſtas eñ equorum in ore eorum eſt, & in caudis corū: nam caudæ eorum, ſimiles ſerpentibus, habentes ca-
20 pita: & in his nocent. ℣ Et cæteri homines qui nō ſunt occiſi in his plagis, neque pœnitentiam egerunt de operibus manuum ſuarum, vt non adorarent dæmonia, & ſimulacra aurea, & argentea, & ærea, & lapidea, & lignea, quæ neq; videre poſſunt, neq; au-
21 dire, neque ambulare, ℣ & non egerunt pœnitentiam ab homicidijs ſuis, neque a veneficijs ſuis, neque a fornicatione ſua, neque a furtis ſuis.

CAPVT X.

1 A ET vidi alium Angelū fortem deſcendētem de cœlo amictū nube, & iris in capite eius: & facies eius erat vt ſol, & pedes eius tanq̃ colum-
2 na ignis. ℣ Et habebat in manu ſua libellum apertū: & poſuit pedē ſuum dextrum ſuper mare: ſiniſtrum
3 aūt ſuper terram. ℣ Et clamauit voce magna, quemadmodum cum leo rugit. Et cum clamaſſet, locuta ſūt
4 ſeptē tonitrua voces ſuas. ℣ Et cū locuta fuiſſent ſeptē B tonitrua voces ſuas, ego ſcripturus eram: & audiui uocem de cęlo dicentem mihi: Signa quæ locuta ſunt
5 ſeptem tonitrua: & noli ea ſcribere. ℣ Et Angelus quē vidi ſtantem ſuper mare & ſuper terram, leuauit ma-
6 num ſuam ad cœlum: ℣ & iurauit per viuentem in ſecula ſeculorum, qui creauit cœlum, & ea quæ in eo ſunt: & terram, & ea quæ in ea ſunt: & mare, &

Dan. 12. c. 7.

6 eaquę in eo ſunt. Quia tēpus nō erit amplius, ℣ ſed in diebus uocis ſeptimi Angeli, cum cœperit tuba canere, conſummabitur miſteriū Dei, ſicut euangelizauit per ſeruos ſuos Prophetas.
8 ℣ Et audiui vocem de cœlo iterum loquentem mecum & dicentem: Vade, & accipe librum apertum de manu Angeli ſtantis ſuper
9 mare & ſuper terrām. ℣ Et abij ad Angelum, dicens D ei, vt daret mihi librum. Et dixit mihi: Accipe librum, & deuora illum: & faciet amaricari ventrem
10 tuum: ſed in ore tuo erit dulce tanquam mel. ℣ Et accepi librum de manu Angeli, & deuoraui illum; & erat in ore meo tanquam mel dulce. Et cum deuoraſ-
11 ſem eum, amaricatus eſt uenter meus: ℣ & dixit mihi: Oportet te iterum prophetare Gentibus, & populis, & linguis, & regibus multis.

Ezech. 3. a. 1.

CAPVT XI.

1 A ET datus eſt mihi calamus ſimilis virgæ: & dictum eſt mihi: Surge, & metire templū Dei,
2 altare, & adorantes in eo. ℣ atrium autem qđ eſt foris templum ijce foras, & ne metiaris illud: quoniam datum eſt Gentibus, & ciuitatem ſanctam cal-
3 cabūt menſibus quadraginta duobus: ℣ & dabo duobus teſtibus meis, & prophetabunt diebus mille du-
4 centis ſexaginta, amicti ſaccis. ℣ Hi ſunt duæ oliuæ & duo candelabra in conſpectu Domini terræ ſtan-
5 tes. ℣ Et ſi quis voluerit eos nocere: ignis exiet de ore eorum: & deuorabit inimicos eorum: & ſi quis vo-
6 luerit eos lædere, ſic oportet eum occidi. ℣ Hi habent B poteſtatem claudendi cęlum, ne pluat diebus prophetiæ ipſorum: & poteſtatem habent ſuper aquas conuertendi eas in ſanguinem, & percutere terram
7 omni plaga quotieſcunque voluerint. ℣ Et cum finierint teſtimoniū ſuū: beſtia quæ aſcendit de abyſſo, faciet aduersū eos bellum, & vincet illos, & occidet eos.

8 ℣ Et corpora eorum iacebunt in plateis ciuitatis magnæ, quæ vocatur ſpiritualiter Sodoma & Ægyptus vbi & Dominus eorū cru-
9 cifixus eſt: ℣ Et videbunt de tribubus, & populis, & linguis, & Gentibus corpora eorum per tres dies & dimidium: & corpo-
10 ra eorum non ſinent poni in monumentis. ℣ & inhabitantes terram gaudebunt ſuper illos et iucundabuntur: et munera mittent inuicem, quoniam hi duo prophetæ cruciauerunt eos qui habitabant ſuper ter-
11 ram. ℣ Et poſt dies tres et dimidium, ſpiritus uitæ a C Deo intrauit in eos: Et ſteterunt ſuper pedes ſuos, et timor magnus cecidit ſuper eos qui viderunt eos.
12 ℣ Et audierunt uocem magnam de cœlo, dicentem eis: Aſcendite huc. Et aſcenderunt in cœlum in nu-
13 be: et viderunt illos inimici eorum. ℣ Et in illa hora factus eſt terræmotus magnus: et decima pars ciuitatis cecidit: et occiſa ſunt in terręmotu nomina hominum ſeptem millia: et reliqui in timorem ſunt miſſi,
14 et dederunt gloriam Deo cœli. ℣ Væ ſecundū abijt:
15 et ecce væ tertium ueniet cito. ℣ Et ſeptimus Ange- D lus tuba cecinit: et factæ ſunt uoces magnæ in cœlo, dicentes: Factum eſt regnum huius mundi Domini noſtri, et Chriſti eius, et regnabit in ſecula ſeculorū.
16 Amen. ℣ Et vigintiquattuor ſeniores qui in conſpectu Dei ſedent in ſedibus ſuis, ceciderunt in facies
17 ſuas, et adorauerunt Deum, dicentes: ℣ Gratias agimus tibi Domine Deus omnipotens, qui es, et qui eras, et qui uenturus es: quia accepiſti virtutem tuā
18 magnam, et regnaſti. ℣ Et iratæ ſunt Gentes, et aduenit ira tua, et tempus mortuorum iudicari, et red-

dere

dere mercedem seruis tuis Prophetis & sanctis, & timentibus nomen tuum, pusillis & magnis, & exterminandi eos qui corruperunt terram. 19 ¶ Et apertum est templum Dei in cœlo: & visa est arca testamenti eius in templo eius, & facta sunt fulgura, & voces, & terræmotus, & grando magna.

CAPVT XII.

1 A E T signum magnum apparuit in cęlo: Mulier amicta Sole, & Luna sub pedibus eius, & in capite eius corona stellarum duodecim: 2 ¶ & in vtero habens clamabat parturiens, & cruciabatur vt pariat. 3 ¶ Et visum est aliud signũ in cœlo: & ecce draco magnus rufus, habens capita septem, & cornua decẽ: & in capitibus eius diademata septem, 4 ¶ & cauda eius trahebat tertiam partem stellarum cęli, & misit eas in terram: & draco stetit ante mulierem quæ erat paritura: vt cum peperisset, filium eius deuoraret. 5 ¶ Et peperit filium masculum, qui recturus erat omnes B Gentes in virga ferrea: & raptus est filius eius ad Deum & ad thronum ei⁹: 6 ¶ & mulier fugit in solitudinem vbi habebat locum paratum a Deo, vt ibi pascant eam diebus mille ducentis sexaginta. 7 ¶ Et factum est prælium magnum in cęlo: Michael, & Angeli eius præliabãtur cum dracone: & draco pugnabat & Angeli eius: 8 ¶ & non valuerũt, neque locus inuentus est eorum amplius in cęlo: 9 ¶ Et proiectus est draco ille magnus, serpẽs antiquus, qui uocatur diabolus & satanas, qui seducit vniuersum orbem: & proiectus est in terram, & Angeli eius cum illo missi sunt. 10 ¶ Et audiui vocem magnam in cœlo, dicentem: C Nunc facta est salus, & virtus & regnum Dei nostri, & ptãs Christi eius: quia proiectus est accusator fratrũ nostrorũ, qui accusabat illos ante conspectũ Dei nři die ac nocte. 11 ¶ Et ipsi vicerunt eũ propter sanguinem Agni, & propter verbũ testimonij sui, & non dilexerunt animas suas vsq; ad mortẽ. 12 ¶ Propterea lætamini cœli, & qui habitatis in eis. Væ terrę & mari: quia descendit diabolus ad vos habens iram magnam, 13 sciens ꝙ modicum tempus habet. ¶ Et postquam vi-D dit draco ꝙ proiectus esset in terram, persecutus est 14 mulierem quæ peperit masculum: ¶ & datæ sunt mulieri alæ duæ aquilæ magnæ, vt volaret in desertum in locũ suum, vbi alitur per tẽpus et tpa, & dimidiũ 15 tpis a facie serpẽtis. ¶ Et misit serpens ex ore suo post mulierem aquam tanquam flumen: vt eam faceret 16 trahi a flumine. ¶ Et adiuuit terra mulierem, & aperuit terra os suũ, & absorbuit flumen qđ misit draco 17 de ore suo. ¶ Et iratus est draco in mulierem: & abijt facere prælium cum reliquis de semine eius, qui custodiunt mandata Dei, & habent testimonium Iesu 18 Christi. ¶ Et stetit supra arenam maris.

CAPVT XIII.

1 A E T vidi de mari bestiam ascendentem habentem capita septem, & cornua decem, & super cornua eius decem diademata, & super capita eius noĩa blasphe-

2 miæ. ¶ Et bestia q̃ vidi, similis erat pardo, & pedes eius sicut pedes vrsi, & os eius sicut os leonis. Et dedit illi draco virtutẽ suã & ptãtẽ magnã. 3 ¶ Et vidi vnũ de capitibus suis quasi occisũ in mortẽ: & plaga mortis eius curata est. Et admirata est vni-4 uersa terra post bestiam. ¶ Et adorauerunt draconẽ B qui dedit ptãtem bestiæ: & adorauerunt bestiam, dicentes: Quis similis bestiæ? & quis poterit pugnare 5 cum ea? ¶ Et datum est ei os loquens magna & blasphemias: & data est ei ptãs facere mẽses quadragĩta 6 duos. ¶ Et aperuit os suũ in blasphemias ad Deũ, blasphemare nomen eius, & tabernaculum eius, & eos q 7 in cęlo habitant. ¶ Et est datum illi bellum facere cũ Sanctis, & vincere eos. Et data est illi ptãs in omnem 8 tribũ & populum, & linguam, & gentem, ¶ & adorauerũt eam oẽs qui inhabitant terram, quorum nõ sunt scripta nomina in libro vitæ Agni, qui occisus 9 est ab origine mundi. ¶ Si quis habet aurem, audiat. 10 ¶ Qui in captiuitatem duxerit, in captiuitatem va-C det: | qui in gladio occiderit, oportet eum gladio oc-11 cidi. Hic est patientia & fides Sanctorum. ¶ Et vidi aliam bestiam ascendentẽ de terra: & habebat cornua 12 duo similia Agni, & loquebatur sicut draco. ¶ Et potestatem prioris bestię oẽm faciebat in conspectu eius: & fecit terram & habitantes in ea, adorare bestiã 13 primã, cuius curata est plaga mortis. ¶ Et fecit signa magna, vt etiam ignem faceret de cœlo descendere 14 in terram in conspectu hominum. ¶ Et seducit habitantes in terra ꝑ signa quæ data sunt illi facere in conspectu bestiæ, dicens habitantibus in terra, vt faciant imaginem bestiæ, quæ hẽt plagã gladij, & vi-15 xit. ¶ Et datum est illi vt daret spiritum imagini be-D stiæ, & vt loquatur imago bestiæ: & faciet vt quicũque non adorauerint imaginem bestiæ, occidantur. 16 ¶ Et faciet omnes pusillos, & magnos, & diuites, & pauperes, & liberos, & seruos habere characterẽ in 17 dextera manu sua, aut in frontibus suis. ¶ Et ne quis possit emere, aut vendere, nisi qui habet characterem, aut nomen bestiæ, aut numerum nominis eius. 18 ¶ Hic sapientia est. Qui habet intellectum, computet numerum bestiæ. Numerus enim hominis est: & numerus eius sexcenti sexaginta sex.

Gen. 9. 2. 6. Mat. 26. c. 52.

CAPVT XIIII.

1 A E T vidi: & ecce Agn⁹ stabat supra montẽ Siõ, & cum eo centum quadraginta quattuor millia habentes nomen eius, & nomen Patris eius scriptum in frontibus suis. 2 ¶ Et audiui vocem de cęlo, tanquam vocem aquarum multarum, & tanquam vocem tonitrui magni:

& vo-

& vocem quam audiui, sicut citharœdorum citharizantium in citharis suis. 3 ¶Et cantabant quasi canticum nouum ante sedē, & ante quattuor aīalia, & seniores: & nemo poterat dicere canticum, nisi illa centum quadraginta quattuor millia, qui empti sunt de 4 terra. ¶Hi sunt qui cū mulieribus non sunt coinquinati, Virgines eñ sunt. Hi sequuntur Agnū quocunque ierit: Hi empti sunt ex oībus primitiæ Deo & 5 Agno: ¶& in ore eorum non est inuentum mēdaciū: 6 sine macula eñ sunt ante thronum Dei. ¶Et vidi alterum angelum volantem per medium cœli haben-B tem Euangeliū æternum, vt euangelizaret sedentibus super terram, & super omnem gentem, & tribū, 7 & linguam, & populum: ¶dicens magna uoce, |Timete Dñm, & date illi honorem, quia venit hora iudicij eius: & adorate eum qui fecit cœlum & terram, 8 mare & fontes aquarū. ¶Et alius Angelus secutus est dicens: Cecidit, cecidit Babylon illa magna: quę a vi-9 no iræ fornicationis suæ potauit oēs gētes. Et tertius angelus secutus est illos, dicens voce magna: Si quis adorauerit bestiam & imaginem eius, & acceperit characterem in fronte sua, aut in manu sua: & hic bi-10 bet de vino iræ Dei, quod mistum est mero in calice iræ ipsius, & cruciabitur igne & sulphure in conspectu Angelorum sanctorum, & ante conspectu Agni. 11 ¶& fumus tormentorum eorum ascendet in secula C seculorum: nec habent requiem die ac nocte, qui adorauerūt bestiam & imaginē eius, & si quis acceperit 12 characterem nominis eius. ¶Hic patientia Sanctorū 13 est, qui custodiunt mandata Dei & fidem Iesu. ¶Et audiui vocem de cœlo dicentem mihi: Scribe, Beati mortui qui in Dño moriuntur. Amodò iam dicit Spiritus, vt requiescant a laboribus suis: opera enim il-14 lorum sequuntur illos. ¶Et vidi, & ecce nubem candidam, & super nubem sedentem similem Filio hominis, habentem in capite suo coronam auream, & 15 in manu sua falcē acutā. ¶Et alius Angelus exiuit de templo, clamans voce magna ad sedentem sup nubem: |Mitte falcem tuam & mete, quia venit hora vt 16 metatur: qm̄ aruit messis terræ. ¶Et misit qui sedebat super nubem, falcem suam in terram: & demessa est 17 terra. ¶Et alius Angelus exiuit de templo quod est in 18 cœlo, habens & ipse falcem acutam. ¶Et alius Angelus exiuit de altari qui habebat potestatem supra ignem: & clamauit voce magna ad eum qui habebat falcem acutam, dicens: Mitte falcem tuam acutam, & vindemia botros vineæ terræ: quoniam maturæ sunt uuę eius. 19 ¶Et misit Angelus falcem suam acutam in terram, & vindemiauit vineam terræ, & misit in lacū iræ 20 Dei magnum: ¶& calcatus est lacus extra ciuitatem, & exiuit sanguis de lacu vsque ad frænos ęquorum per stadia mille sexcenta.

4.Esd.16.d.68. Ec.12.d.13. Ps.145.a.6. Ac.14.c.15. Is.21.c.9 Hier.51.a.8. Inf.18 a.2.

Ioel 3.c.13. Mat.13.c.39.

CAPVT XV.

1 A ET vidi aliud signum in cœlo magnum & mirabile: Angelos septem, habentes plagas septem nouissimas. Quoniam in illis consum-2 mata est ira Dei. ¶Et vidi tanq̄ mare vitreum mistū igne, & eos qui vicerunt bestiam & imaginē eius, & numerum noīs eius, stantes super mare uitreū, habē-3 tes citharas Dei: ¶& cantantes canticū Moysi serui B Dei, & canticū Agni dicentes: Magna & mirabilia sunt opera tua Dñe Deus oṗs: iustæ & verę sunt uię 4 tuæ rex seculorū. ¶|Quis non timebit te Dñe, & magnificabit nomē tuū? quia solus pius es, qm̄ oēs gentes venient, & adorabunt in conspectu tuo qm̄ iudi-5 cia tua manifesta sunt. ¶Et post hęc vidi, & ecce aper-6 tum est templum tabernaculi testimonij in cęlo: ¶& C exierunt septē Angeli, habentes septē plagas, de tēplo: vestiti lino mundo & candido, & præcincti circa 7 pectora zonis aureis. ¶Et unum de quattuor aīalibus dedit septem Angelis septem phialas aureas, plenas 8 iracundiæ Dei uiuentis in secula seculorū. ¶Et impletum est templum fumo a maiestate Dei, & de virtute eius: & nemo poterat introire in templum, donec cōsummarentur septem plagæ septem Angelorum.

Hier.10.a.7.

CAPVT XVI.

1 A ET audiui vocē magnam de tēplo, dicentē septē Angelis: Ite, & effundite septē phialas 2 irę Dei in terram. ¶Et abijt primus, & effudit phialam suam in terram, & factum est vulnus sæuum & pessimū in hoīes qui habebant characterem bestiæ: & 3 in eos qui adorauerūt imaginem eius. ¶Et secundus Angelus effudit phialam suam in mare, & factus est sanguis tanq̄ mortui: et omnis anima uiuēs, mortua 4 est in mari. ¶Et tertius effudit phialam suam sup flumina et super fontes aquarum: et factus est sanguis: 5 ¶Et audiui Angelum aquarum dicentem: Iustus es Domine, qui es, et qui eras, sanctus, qui hæc iudica-6 sti: ¶quia sanguinem Sanctorum et Prophetarum effuderunt, et sanguinem eis dedisti bibere: digni eñ 7 sunt. ¶Et audiui alterum ab altari dicentem: Etiā Domine Deus omnipotens uera et iusta iudicia tua. 8 ¶Et quartus Angelus effudit phialā suam in solem, B et datū est illi ęstu affligere hoīes et igni: ¶et æstua-9 uerunt hoīes æstu magno, et blasphemauerunt nomen Dei habentis potestatem super has plagas, neq; 10 egerunt pœnitentiam vt darent illi gloriam. ¶Et qntus Angelus effudit phialam suam super sedem bestiæ: et factum est regnum eius tenebrosum, et com-11 manducauerūt linguas suas præ dolore: ¶et blasphemauerunt Deum cœli præ doloribus et vulneribus suis: et non egerunt pęnitentiam ex operibus suis. 12 ¶Et sextus Angelus effudit phialam suam in flumen illud magnum Ephratem: et siccauit aquam C eius, vt præpararetur uia regibus ab ortu solis. ¶Et 13 vide de ore draconis, et de ore bestię, et de ore pseudo prophetę spiritus tres immundos in modum ra-14 narū. ¶Sunt.n. spiritus dęmoniorum facientes signa, et procedunt ad reges totius terrę congregare illos in prælium ad diem magnum omnipotentis Dei. 15 ¶|Ecce uenio sicut fur: Beatus qui uigilat, et custodit uestimenta sua, ne nudus ambulet, et uideant tur-

Supra 3 a.3.

Matt.24 d 41. d. 44 Luc 12.c. 39 40. 1.Cor.5. a.3.

16 turpitudinem eius.⁋Et congregabit illos in locū qui 17 vocatur Hebraice Armagedon. ⁋Et septimus Angelus effudit phialam suam in aerem:& exiuit vox ma D gna de templo a throno dicens: Factum est. ⁋ Et fa- 18 cta sunt fulgura & voces,tonitrua:& terræmotus factus est magnus, qualis nunquam fuit ex quo hoïes fuerunt super terram,talis terræmotus, sic magnus. 19 ⁋ Et facta est ciuitas magna in tres partes: & ciuitates Gentium ceciderunt. Et Babylon magna venit in memoriam ante Deum dare illi calicem vini indi 20 gnationis iræ eius.⁋Et omnis insula fugit, & montes 21 non sunt inuenti. ⁋ Et grando magna sicut talentum descendit de cœlo in homines; & blasphemauerunt Deum homines propter plagam grādinis: quoniam magna facta est vehementer.

CAPVT XVII.

1 A ET venit vnus de septem Angelis qui habebāt septem phialas,& locutus est mecū,dicēs: Veni,ostendam tibi damnationē meretricis ma- 2 gnæ,quæ sedet super aquas multas,cū qua fornicati sunt Reges terræ, & inebriati sunt qui inhabitant 3 terram de vino prostitutionis eius. ⁋ Et abstulit me

in spū in desertū. Et vidi mulierem sedentem sup bestiā coccineam, plenā noībus blasphemiæ,habentē capita septem, & cornua decē. 4 B ⁋ Et mulier erat circūdata purpura & coccino,& inaurata auro,et lapide precioso,& margaritis,habens poculū aureum in manu sua plenū abominatione,& immunditia fornicationis e- 5 ius.⁋Et in frōte eius nomē scriptū Mysteriū: Babylō magna, mater fornicationum & abominationū ter- 6 ræ. ⁋ Et vidi mulierem ebriam de sanguine Sanctorū & de sanguine martyrum Iesu.Et miratus sum cū 7 vidissem illā admiratione magna. ⁋Et dixit mihi Angelus: Quare miraris? Ego dicam tibi sacramentum mulieris,& bestiæ quę portat eam,quæ habet capita 8 septē,& cornua decē. ⁋Bestia q̄ vidisti fuit,& nō est, & ascensura est de abysso,& in interitum ibit,& mirabuntur inhabitantes terram(quorum non sunt scri C pta nomina in libro uitæ a cōstitutione mundi) vidē 9 tes bestiam q̄ erat,& non est. Et hic est sensus,qui habet sapientiam. Septem capita: septem montes sunt, 10 super quos mulier sedet,& reges septē sunt. ⁋Quinque ceciderunt, vnus est, & alius nondum venit: & cum venerit, oportet illum breue tempus manere. 11 ⁋ Et bestia quæ erat, & non est: & ipsa octaua est, & 12 de septem est,& in interitum vadit. Et decem cornua quæ vidisti:decē reges sunt, qui regnū nondum acceperunt,sed ptātem tanq̄ reges vna hora accipiēt post 13 bestiam.⁋Hi vnum consiliū habent & virtutē:& po- 14 testatē suā bestiæ tradent. ⁋ Hi cū Agno pugnabunt, & Agnus vincet illos: quoniā Dn̄s dn̄orum est, & Rex regum, & qui cum illo sunt uocati, electi, & D fideles. ⁋Et dixit mihi: Aquæ quas vidistis vbi mere 15 trix sedet: populi sunt,& Gentes,& linguæ. Et decē 16 cornua quę vidisti in bestia hi hodient fornicariam, & desolatā faciēt illā & nudā,& carnes eius mandu-

1.Tim.6. c.15. Infra 19. c.16.

17 cabūt,& ipsā igni cōcremabūt. ⁋Deus eīn dedit in cor da eorū,vt faciāt q̄ placitū est illi, vt dēt regnū suum 18 bestię donec cōsumeñt verba Dei. ⁋Et mulier q̄ vidisti:est ciuitas magna quę hēt regnū super reges terrę.

CAPVT XVIII.

1 A ET Post hęc vidi aliū Angelū descendentē de cęlo, habentē ptātem magnā & terra illuminata 2 est a gloria eius. ⁋Et exclamauit in fortitudine,dicens: Cecidit cecidit Babylon magna,& facta est habitatio dæmoniorum,& custodia omnis spiritus immun- 3 di,& custodia oīs volucris immūdæ,& odibilis. ⁋q̄a de vino irę fornicationis eius biberunt oēs Gentes, & reges terræ cum illa fornicati sunt: & mercatores terræ de uirtute deliciarum eius diuites facti sunt. 4 B ⁋Et audiui aliā vocē de cœlo,dicentem: Exite de illa populus meus, vt ne participes sitis delictorū eius,& 5 de plagis eius nō accipiatis. ⁋Q̄m peruenerunt peccata eius vsq; ad cœlum: & recordatus est Dn̄s iniqui- 6 tatū eius. ⁋Reddite illi sicut & ipsa reddidit vobis, & duplicate duplicia secūdū opera eius: In poculo quo 7 miscuit,miscete illi duplū. ⁋Quātū glorificauit se, & in delicijs fuit tantum date illi tormentū & luctum: C quia in corde suo dicit, Sedeo regina, & vidua non 8 sum,& luctum non videbo. ⁋Ideo in una die venient plagæ eius,mors,& luctus,& fames,& igne cōburetur: quia fortis est Deus qui judicabit illā. ⁋ Et flebūt 9 et plangent se super illā reges terræ, qui cum illa fornicati sunt, et in delicijs uixerūt, cū uiderint fumum 10 incendij eius: ⁋longe stantes pp timorem tormento- D rum eius,dicentes: Væ, væ,ciuitas illa magna Babylon,ciuitas illa fortis:q̄m una hora uenit iudiciū tuū. 11 ⁋ Et negociatores terræ flebunt & lugebunt super il- 12 lam: q̄m merces eorum nemo emet amplius, ⁋ merces auri,& argenti,& lapidis preciosi,& margaritæ, et byssi,et purpurę,et serici,et cocci,et omne lignum thynum,et oīa uasa eboris,et oīa uasa de lapide pre- 13 cioso,& æramēto,et ferro,et marmore, ⁋et cynamomum,et odoramentorū,et unguenti,et thuris, et vi- E ni,& olei,& similę,et tritici, et iumētorū, et ouiū,et equorū,et rhedarū,et mācipiorū,et animarū hoīum. 14 ⁋ Et poma desiderij animæ tuæ discesserunt a te, et omnia pinguia et præclara perierunt a te,et amplius 15 illa iam non inuenient. ⁋ Mercatores horum qui diuites facti sunt,ab ea longe stabunt propter timorem 16 tormentorum eius, flentes ac lugentes, ⁋et dicentes: Væ, væ, ciuitas illa magna, quæ amicta erat bysso et purpura,et cocco, et deaurata erat auro, et lapide 17 precioso,et margaritis: quoniam vna hora destitutæ sunt tantę diuitię,et omnis gubernator,et omnis qui in lacum nauigat,et nautæ, et qui in mari operātur, 18 longe steterunt, ⁋et clamauerunt uidentes locum incendij eius, dicentes: Quæ similis ciuitati huic ma- 19 gnę? ⁋Et miserūt puluerē super capita sua,e clamauerunt flentes,et lugentes dicentes. Væ, væ, ciuitas il- F la magna,in qua diuites facti sunt oēs qui habebant naues in mari de precijs eius: quoniā vna hora deso-

Isaia 21. c.9. Hier. 51. a.8. Sup. 14. b.8.

Isa. 47.b. 8.

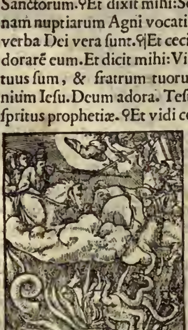
20 lata est. ¶Exulta super eam cœlum & sancti Apostoli & Prophetæ: qm̄ iudicauit Deus iudicium vestrum de illa:

21 ¶Et sustulit vnus Angelus fortis lapidem quasi molarem magnũ, & misit in mare, dicens: Hoc impetu mittetur Babylon ciuitas illa magna, et vltra iam nõ inuenietur. 22 C ¶Et vox citharædorum & musicorum, & tibia canentium & tuba, nõ audietur ĩ te amplius: & omnis artifex omnis artis non inuenietur in te amplius: 23 et vox molæ nõ audietur in te amplius; ¶& lux lucernæ non lucebit in te amplius: & vox sponsi & sponsæ non audietur adhuc in te: qa mercatores tui erãt principes terræ, qa in veneficijs tuis errauerunt 24 oẽs gentes. ¶Et in ea sanguis Prophetarũ & Sanctorũ inuentus est & omnium qui interfecti sunt in terra.

CAPVT XIX.

1 A POst hæc audiui quasi vocẽ turbarum multarũ in cęlo dicentium: Alleluia. Laus, & gloria, & 2 virtus Deo nostro est: ¶quia uera & iusta iudicia sunt eius, qui iudicauit de meretrici magna, q̃ corrupit terram in prostitutione sua, & vindicauit sã- 3 guinem seruorum suorum de manibus eius. ¶Et iterum dixerunt: Alleluia. Et fumus eius ascendit in se- 4 cula seculorum. ¶Et ceciderunt seniores viginti quatuor, & quatuor animalia, & adorauerunt Deum se- 5 dentem super thronum dicẽtes: Amen Alleluia. ¶Et vox de throno exiuit, dicens: Laudem dicite Deo nostro oẽs serui eius: & qui timetis eũ pusilli & magni. 6 ¶Et audiui quasi vocem turbæ magnæ, & sicut vocẽ aquarum multarum, & sicut vocem tonitruorũ magnorum, dicẽtium: Alleluia: qm̄ regnauit Dñs Deus 7 nr̃ ops. ¶Gaudeamus & exultemus, & demus gloriam ei: quia venerunt nuptiæ Agni, & vxor eius p̃- 8 parauit se. ¶Et datum est illi vt cooperiat se byssino B splendenti & candido: Byssinũ.n. iustificationes sunt 9 Sanctorum. ¶Et dixit mihi: Scribe, Beati qui ad cœnam nuptiarum Agni vocati sunt. Et dixit mihi: Hęc 10 verba Dei vera sunt. ¶Et cecidi ante pedes eius, vt adorarẽ eum. Et dicit mihi: Vide ne feceris: conseruus tuus sum, & fratrum tuorum habentium testimonium Iesu. Deum adora. Testimonium enim Iesu est 11 spiritus prophetiæ. ¶Et vidi cœlum apertum, & ecce

equus albus: & qui sedebat super eum vocabat̃ Fidelis, & Verax, & cũ iustitia iudicat et 12 pugnat. ¶Oculi autem eius sicut flãma ignis, & in capite eius diademata multa, habẽs nomen scriptum: qd̃ ne- 13 C mo nouit nisi ipse. ¶Et vestitus erat veste asp̃sa sanguine: & vocat̃ 14 nomen eius Verbum Dei. ¶Et exercitus qui sunt ĩ cęlo, sequebãtur eum in equis albis, vestiti byssino al- 15 bo & mundo. ¶Et de ore eius p̃cedit gladius ex vtraque parte acutus: vt in ipso percutiat Gentes, Et ipse reget eas in virga ferrea: & ipse calcat torcular vini 16 furoris iræ Dei omnipotentis. ¶Et habet in vestimento & in fęmore suo scriptũ: Rex regum, & dñs dñan- 17 tiũ. ¶Et vidi vnũ angelũ stantem in sole, & clamauit voce magna, dicẽs oĩbus auibus q̃ volabant per medium cœli: Venite & congregamini ad cęnam ma- 18 gnam Dei: ¶vt manducetis carnes regum, & carnes tribunorum, & carnes fortium, & carnes equo- D rum, & sedentium in ipsis, & carnes omnium liberorum, & seruorum, & pusillorum & magnorum. 19 ¶Et vidi bestiam & reges terræ & exercitus eorum congregatos ad faciendum prælium cum illo qui se- 20 debat in equo & cum exercitu eius. ¶Et apprehensa est bestia, & cum ea pseudopropheta, qui fecit signa coram ipso, quibus seduxit eos qui acceperunt characterem bestiæ, & qui adorauerunt imaginem eius. Viui missi sunt hi duo in stagnum ignis ardentis, & 21 sulphure: ¶Et cæteri occisi sunt in gladio sedentis super equum, qui procedit de ore ipsius: et omnes aues saturatæ sunt carnibus eorum.

Matt.22.a. Luc.14.d. Inf.22.b.9.

Isa.63.a.1

CAPVT XX.

1 A ET vidi angelum descendẽtem de cęlo, habentem clauem abyssi, & catenam magnam in ma- 2 nu sua. ¶Et apprehẽdit draconem serpentem antiquum, qui est diabolus et satanas, et ligauit eum per annos mil- 3 le, ¶& misit eũ in abyssum, & clausit, & signauit super illum, vt non seducat amplius Gentes donec consũmentur mille anni, & post hęc oportet illũ 4 solui modico tp̃e. ¶Et vidi sedes: & sederũt super eas, & iudicium datum est illis, & aĩas decollatorum p̃p testimonium Iesu, & p̃p verbum Dei, et qui non ado- B rauerunt bestiam, neque imaginem eius, nec acceperunt characterem eius in frontibus, aut in manibus suis, & vixerunt & regnauerunt cum Christo mille 5 annis. ¶Cæteri mortuorum non vixerunt, donec con- 6 summentur mille anni. Hæc est resurrectio prima. ¶Beatus & sãctus q̃ habet partem in resurrectione prima, in his secunda mors non hẽt p̃tãtem: sed erunt sacerdotes Dei & Christi, & regnabunt cum illo mil- 7 le annis. ¶Et cùm consummati fuerint mille anni, sol- C uetur satanas de carcere suo, & exibit & seducet Gẽtes, quæ sunt super quattuor angulos terræ, Gog, & Magog, & congregabit eos in prælium, quorum nu- 8 merus est sicut arena maris. ¶Et ascenderunt super latitudinem terræ, & circuierunt castra Sanctorum, & 9 ciuitatem dilectam. ¶Et descendit ignis a Deo de cœ- lo, & deuorauit eos: & diabolus q̃ seducebat eos mis- 10 sus in stagnũ ignis & sulphuris, vbi & bestia, ¶& pseudopropheta cruciabuntur die, ac nocte in secula secu- 11 lorum. ¶Et vidi thronum magnum candidum, & sedentem super eum, a cuius conspectu fugit terra & 12 cœlum, & locus non est inuentus eis. ¶Et vidi mortuos magnos, & pusillos stantes in conspectu throni, & libri aperti sunt: & alius liber apertus est, qui est vitæ: & iudicati sunt mortui ex his quæ scripta erant

in li-

Oratio Manassæ, necnon Libri duo, qui sub libri Tertij & Quarti Esdræ nomine circunferuntur, hoc in loco, extra scilicet seriem Canonicorum Librorum, quos sancta Tridentina Synodus suscepit, & pro Canonicis suscipiendos decreuit, sepositi sunt, ne prorsus interirent, quippe qui a nonnullis sanctis Patribus interdum citantur, & in aliquibus Biblijs Latinis tam manuscrptis, quam impressis repcriuntur.

ORATIO MANASSAE REGIS IVDA, CVM CAPTVS TENERETVR IN BABYLONE.

DOMINE Omnipotens Deus patrum nostrorum, Abraam, & Isaac, & Iacob, & seminis eorum iusti, qui fecisti cælum & terram cum omni ornatu eorum, qui ligasti mare verbo præcepti tui, qui conclusisti abyssum, & signasti eã terribili & laudabili nomine tuo: quem omnia pauent, & tremũt a vultu virtutis tuæ, quia importabilis est magnificentia gloriæ tuæ, & insustentabilis ira comminationis tuæ, super peccatores: immẽsa vero & inuestigabilis misericordia promissionis tuæ: quoniam tu es Dominus, altissimus, benignus, longanimis, & multum misericors, & pœnitens super malitias hominum. Tu Domine, secundũ multitudinem bonitatis tuæ promisisti pœnitẽtiam, & remissionem ijs, qui peccauerunt tibi, & multitudine miserationum tuarum decreuisti pœnitentiã peccatoribus, in salutem. Tu igitur Domine Deus iustorum, non posuisti pœnitentiam iustis Abraham, & Isaac, & Iacob, ijs qui tibi non peccauerunt: sed posuisti pœnitẽtiam propter me peccatorem: quoniam peccaui super numerum arenæ maris: multiplicatæ sunt iniquitates meæ Domine, multiplicatæ sunt iniquitates meæ, & non sum dignus intueri & aspicere altitudinem cęli, præ multitudine iniquitatum mearum, incuruatus sum multo vinculo ferreo, vt non possim attollere caput meum, & non est respiratio mihi: quia excitaui iracundiam tuam, & malum coram te feci: non feci voluntatem tuam, & mandata tua non custodiui: statui abominationes, & multiplicaui offensiones. Et nunc flecto genu cordis mei, peccans a te bonitatem. Peccaui Domine, peccaui, & iniquitates meas agnosco. Quare peto rogans te, remitte mihi Domine, remitte mihi, & ne simul perdas me cum iniquitatibus meis, neque in æternum, iratus, reserues mala mihi, neq; damnes me in infima terræ loca: quia tu es Deus, Deus, inquam, pœnitentium: & in me ostendes omnem bonitatem tuam, quia indignum saluabis me secundum magnam misericordiam tuam, & laudabo te semper omnibus diebus vitæ meæ: quoniam te laudat omnis virtus cælorum, & tibi est gloria in secula sæculorum. Amen.

LIBER TERTIVS ESDRAE.

CAPVT PRIMVM.

4.Re.23. c.21. Par.35. a.1.

1 A ET fecit Iosias Pascha in Ierosolymis Dño, & immolauit Phase quartadecima luna primi mẽsis, 2 statuẽs sacerdotes per vices dierũ stolis amictos in templo Dñi: 3 & dixit Leuitis sacris seruis Israel, vt sãctificarent se Dño in positione sãctę arcę Dñi, in domo q̃ ædificauit Salomon filius Dauid rex. 4 Non erit vobis tollere super humeros eã. Et nunc deseruite Dño vestro, & curam agitę gẽtis illius Israel, ex parte secundũ pagos & tribus vestras, 5 secundũ scripturã Dauid regis Israel, & secundum magnificentiam Salomonis filij eius, omnes in templo, & secundum particulam principatus paternã vestram eorũ qui stant in conspectu fratrum 6 filiorũ Israel. Immolate Pascha, & sacrificia parate fratribus vestris, & facite secundũ præceptũ Dñi q̃d 7 datũ est Moysi. Et donauit Iosias, in plebẽ quæ inuẽ B ta est, ouiũ, agnorũ, & hœdorũ, & caprarum, triginta 8 millia, vitulos tria millia. hæc de regalibus data sũt secundũ promissionẽ populo: & sacerdotibus in Pas- 9 cha, oues numero duo millia, ac vituli centũ. Et Iechonias, & Semeias, & Nathanael fratres, & Hasabias, & Oziel, & Coraba in Phase, oues quinq; millia, vitulos quingentos, & hæc cũ fierẽt eleganter, steterũt sacerdotes & Leuitæ habentes azyma p tribus. 11 Et secundũ partes principatus patrũ, in cõspectu populi offerebãt Dño, secũdũ ea quę in libro Moysi scri 12 pta sũt: & assauerunt Phase igni prout oportebat: & hostias coxerũt in emolis, & in ollis cũ beneuolẽtia: 13 & attulerunt oĩbus qui erãt ex plebe: & post hęc pa 14 rauerũt sibi & sacerdotibus. Sacerdotes.n. offerebãt adipes vsq; dũ finita esset hora: & Leuitę parauerunt 15 sibi, & fratribus suis, filijs Aaron. Et sacri cãtores fi- C lij Asaph, erant per ordinẽ secundũ præceptũ Dauid, & Asaph, & Zacharias, & Ieddimus, qui erat a rege: 16 Et ostiarij p singulas ianuas, ita vt nõ præuaricarẽt 17 vnusquisq, suã: fratres.n. illorũ parauerunt illis. Et cõsummata sunt quę ptinebant ad sacrificium Dñi. 18 In illa die egerunt Phase, & offerebant hostias super 19 Domini sacrificiũ, secundũ præceptũ regis Iosiæ. Et

egerunt filij Israel, qui inuenti sunt in tempore illo Phase: & diem festum azymorum per dies septem :
20 ¶& non est celebratum Phase tale in Israel, a tempo-
21 ribus Samuelis prophetę:¶& omnes reges Israel non celebrauerunt tale Pascha quale egit Iosias,& sacerdotes,& Leuitæ,& Iudæi,& omnis Israel,qui inuen-
22 ti sunt in commoratione Ierosolymis.¶ Octauo deci-
23 mo anno regnante Iosia celebratum est Phase.¶Et di-
D recta sunt opera Iosię in conspectu Domini sui in cor
24 de pleno metuentis:¶& quæ circa illum quidem conscripta sunt in pristinis temporibus de eis qui peccauerunt,quiq; irreligiosi fuerunt in Dominum prę omni gente,& qui non quęsierunt verba Dñi sup Israel.
25 ¶‖Et post omnem actum hunc Iosiæ, ascendit Pharao rex Ægypti, veniens in Charcamis ab itinere super
26 Euphratē,& exijt obuiā illi Iosias.¶Et misit rex Ægypti ad Iosiam,dicens: Quid mihi & tibi est rex Iudæ?
27 ¶Non sum missus a Dño vt pugnem contra te : super Euphratem enim bellum meum est,festinans descen-
28 de.¶Et non est reuersus Iosias super currum,sed expugnare cū conabatur,non attendens verbum prophe-
29 tæ ex ore Dñi:¶sed constituit ad eum bellum in campo Mageddo. Et descenderunt principes ad regem Io-
30 siam.¶Et dixit rex pueris suis: Amouete me a prælio, infirmatus sum enim valde. Et statim amouerunt eū
31 pueri ipsius de acie.¶Et ascendit super currum secundarium suū: & perueniēs Ierosolymam, vita functus
32 est,& sepultus est in paterno sepulcro. ¶Et in tota Iudæa lugebant Iosiam:& qui præsidebant,cum vxoribus lamentabant eum vsque in hūc diem . Et datum
33 est hoc fieri semper in omne genus Israel. ¶ Hæc autē
E præscripta sunt in libro historiarum regum Iudæ: & singula gesta actus Iosiæ, & eius gloria & intellectus eius in lege Domini: quęquę gesta sunt ab eo,& quę
34 non scripta sunt in libro regum Israel & Iudæ. ¶‖ Et assumentes,qui erant ex gente Iechoniam filiū Iosiæ, constituerunt regem pro Iosia patre suo, cum esset an-
35 norum triginta trium.¶Et regnauit super Israel mēsibus tribus. Et amouit cū rex Ægypti, ne regnaret in
36 Ierosolymis:¶& mulctauit gentē argenti talenta cen-
37 tum,& auri talentum vnum. ¶Et constituit rex Ægypti Ioacim fratrem ipsius, regem Iudę & Ierusalem :
38 ¶& alligauit magistratus Ioacim, & Zaracelem fratrem suum, & apprehendens reduxit in Ægyptum.
39 ¶Annorum erat Ioacim vigintiquinq; cum regnare cœpisset in terra Iuda & Ierusalem:& fecit malum in
40 conspectu Dñi. ¶Post hūc autem ascendit Nabucodonosor rex Babylonis, & alligans eum in æreo vincu-
41 lo,perduxit in Babyloniam :¶& sacra vasa Domini accepit Nabuchonosor,& tulit, & consecrauit in tē-
42 plo suo in Babylonia.¶Nam de immunditia illius,& irreligiositate scriptum est in libro tēporum regum.
43 ¶ Et regnauit Ioacim filius eius pro eo. Cum autem
F constitutus esset rex, erat annorum decem & octo.
44 ¶Regnauit autem menses tres,& dies decem in Ieru-
45 salem,& fecit malum in conspectu Dñi: ¶ & post annum mittens Nabuchodonosor, transmigrauit eum
46 in Babyloniam simul cum sacris vasis Domini. ¶ Et constituit Sedeciam regem Iuda, & Ierusalē, cum esset, annorum viginti vnius:regnauit autem annis vn-
47 decim.¶Et fecit malum in conspectu Domini,& non est veritus a verbis‖quæ dicta sunt ab Hieremia pro-
48 pheta ex ore Domini: ¶& adiuratus a rege Nabuchodonosor,periurans discessit: & indurata ceruice sua, & corde suo,transgressus est legitima Dñi Dei Israel.
49 ¶Et duces populi Dñi multa inique gesserunt, & impie egerunt super omnes immunditias gentium : & polluerunt templum Domini quod sanctum erat in
50 Hierosolymis. ¶ Et misit Deus patrum ipsorum per Angelum suum reuocare eos, propter quod parceret
51 illis, & tabernaculo suo. ¶ Ipsi verò subsanabant in
G Angelis suis:& qua die locutus est Dñs, erant illudē-
52 tes prophetis eius. ¶Qui vsq; ad iracundiā cōcitatus est super gētem suam propter irreligiositatem suam,
53 et præcepit ascēdere reges Chaldæorū.¶Hi occiderūt iuuenes eorum in gladio:in circuitu sancti templi eorum,et non pepercerunt iuueni,& seni, et virgini, &
54 adolescenti. ¶Sed oēs traditi sunt in manus ipsorum : et oīa sacra vasa Dñi, & regales apothecas resumen-
55 tes,tulerūt in Babyloniā,¶& incenderunt domū Domini,et demolierunt muros Ierusalem: & turres eius
56 incenderunt igne, ¶ & cōsumauerunt oīa honorifica eius, et ad nihilum redegerunt, & reliquos a gladio
57 duxerunt in Babylonem. ¶et erant serui illius vsque dum regnarent Persæ ‖ in repletione verbi Domini
58 in ore Hieremię:¶quousque benigne ageret terra sabbata sua, omni tempore desertionis suę sabbatizauit in applicatione annorum septuaginta septem.

Re.23. 29. Par.3. — Re.23. 30. Pa.36. 1. — Hier. 37. 1. — Hier. 25. c. 12. & 29 c. 10. Dan 9.b. 12.

CAPVT II.

1 A REgnāte Cyro rege Persarum in consummatione verbi Domini in ore Hieremiæ, ¶ su-
2 scitauit Dominus spiritum Cyri regis Persarum, & prædicauit in toto regno suo simul per scri-
3 pturam,¶dicens: Hæc dicit Cyrus rex Persarum:Me
4 constituit regem orbi terrarum Dominus Israel,¶Dominus excelsus,et significauit mihi ędificare domum
5 sibi in Ierusalem, quæ est in Iudæa. ¶Si quis est ex genere vestro, dominus ipsius ascendat cum eo in Ieru-
6 salem. ¶Quotquot ergo circa loca habitant, adiuuēt
7 eos qui sunt in loco ipso,in auro,et argento,¶in dationibus cum equis et iumentis, cumque alijs quæ secūdum vota apponuntur in ædem Domini quæ est in
8 Ierusalem. ¶ Et stantes principes tribuum,pagorum, et Iudeę ex tribu Beniamin,& sacerdotes,& Leuitæ, quos excitauit Dominus ascendere et ædifiare domū Domini,quæ est in Ierusalem,et qui erant in cir-
9 cuitu eorum¶adiuuerunt in omni auro et argento eius, et iumentis et votis compluribus multi quorum
10 sensus excitatus est. ¶ Et Cyrus rex protulit vasa
B sacra Domini, quæ transtulit Nabuchodonosor rex Babylonis ex Ierusalem, et consecrauit ea idolo
11 suo, ¶ et proferens ea Cyrus rex Persarum tradidit Mithridato, qui erat super thesauros ipsius.
12 ¶ Per hunc autem tradita sunt Salmanasaro præsidi
13 Iudæę. ¶Horum autem hic numerus: Libatoria argentea duo millia quadringenta:athiscę argenteæ triginta: phialæ aureæ triginta, item argenteæ duo
14 millia quadringentæ, et alia uasa mille. ¶Omnia autem vasa aurea et argentea, quinque millia octingenta sexaginta. ¶Et enumerata sunt Salmanasaro
15 simul cum his qui ex captiuitate Babyloniæ uenerāt
16 in Ierosolymam.¶‖In Artaxerxis autem regis Persarum temporibus scripserunt ei de his qui habitabant in Iudæa et Ierusalem, Balsamus, et Mitridatus, et Sabellius, et Rathimus, Balthemus, Samelius scriba, et reliqui habitantes, in Samaria, et cæteris locis, subiectam epistolam regi Artaxerxi.

2. Pa.36. d.21. 1. Esd 1. a.1 & 6. a.3. Hier. 26. e 11.& 1. c.10. Dan.9.b. 1. — 3. Esd.1. g. 57. & 2. 1. 6 c.24. — 1. Esd. 4 b.6.

17 DOMINE, pueri tui Rathimus ab accidentibus, C & Sabellius scriba, & reliqui curiæ tuæ iudices in 18 Cœlesyria & Phœnice. Et nunc notum sit domino regi, quoniam Iudæi qui ascenderũt a vobis ad nos, venientes in Ierusalem ciuitatem refugam & pessimam, ædificant furnos eius, & statuunt muros, & 19 templum suscitant. Quod si ciuitas ista, & muri cõsummati fuerint, non tantum tributa non sustinebũt 20 pendere, sed etiam regibus resistent. Et quia id agitur circa templum, recte haberi arbitrati sumus non 21 despicere hoc ipsum. Sed notum facere domino regi, vt si videbitur, rex, quæratur in libris patrũ tuo-22 rum, & inuenies in admonitionibus scripta de his, & scies quoniam ciuitas ista fuit refuga, & reges, & 23 ciuitates cõcutiens. & Iudæi refugæ, & prælia committentes in ea ab æterno, ob quam causam ciuitas 24 ista deserta est. Nunc ergo notum facimus, Domine rex, quoniam si ciuitas hæc ædificata fuerit, & huius muri erecti fuerint, descensus tibi non erit in Cœ-25 lesyriam & Phœnicem. Tunc scripsit rex Rathimo, D qui scribebat accidentia, & Balthemo, & Sabellio scribæ, & cęteris constitutis, & habitãtibus in Syria, 26 & Phœnice, ea quæ subiecta sunt: LEGI epistolã quam misistis mihi. Pręcepi ergo inquiri: & inuentũ est, quoniam ciuitas illa est ab æuo regibus resistens, 27 & homines refugæ, & prælia in ea efficientes, & reges fortissimi erant in Ierusalem dominantes, & tri-28 buta exigentes a Cœlesyria, & Phœnice. Nunc ergo præcepi prohibere homines illos ædificare ciuita-29 tem, & prohibere ne quid vltra hæc fiant: Sed nec procedant in plurimum, ex quo sunt malitiæ, ita vt 30 regibus molestia importetur. Tũc recitatis his quæ a rege Artaxerxe scripta fuerant, Rathimus, & Sabellius scriba, & qui cum his constituti erant iungentes festinanter venerunt in Ierusalem cum equitatur, 31 & turba, & agmine: cœperuntq; ædificantes prohibere, & vacabant ab ędificatione tẽpli in Ierusalẽ, vsque secundo anno regni Darij regis Persarum.

CAPVT III.

1 A REx Darius fecit cœnam magnam omnibus vernaculis suis, & omnibus magistratibus 2 Mediæ, & Persidis, & omnibus purpuratis, & prætoribus, & consulibus, & pręfectis sub illo ab India vsque Aethiopiam, centum viginti septẽ 3 prouincijs. Et cum manducassent, & bibissent, & satiati reuerterentur, tunc Darius rex ascendit in cubi-4 culum suum, & dormiuit, & expergefactus est. Tũc illi tres iuuenes corporis custodes, qui custodiebant 5 corpus regis, dixerunt alter alteri, Dicamus vnus-B quisque nostrum sermonem qui præcellat: & cuiuscunque apparuerit sermo sapientior alterius, dabit 6 illi rex Darius dona magna, purpura cooperiri, & in auro bibere, & super aurum dormire, & currum aureo fręno, & cydarim byssinam, & torquem cir-7 ca collum: & secundo loco sedebit a Dario propter sapientiam suam. Et cognatus Darij vocabitur. 8 Tunc scribentes singuli suum verbum, signauerũt, 9 & posuerunt subtus ceruical Darij regis, & dixerunt: Cum surrexit rex, dabimus illi scripta nostra: & quodcunque iudicauerit rex e tribus, & magistratus Persidis, quoniam verbum eius sapientius est, 10 ipsi dabitur victoria sicut scriptum est. Vnus scrip-11 sit: Forte est vinum. Alius scripsit, Fortior est rex. 12 Tertius scripsit: Fortiores sunt mulieres: super 13 omnia autem vincit veritas. Et cum surrexisset rex, acceperunt scripta sua, & dederunt illi, & legit. 14 Et mittens vocauit omnes magistratus Persarum, C & Medos, & purpuratos, & prætores, & præfectos: 15 & sederunt in concilio: & lecta sunt scripta coram 16 ipsis. Et dixit: Vocate adolescentes, & ipsi indica-17 bunt verba sua. Et vocati sunt, & introierunt. Et dixit illis: Indicate nobis de his quę scripta sunt. Et 18 cępit prior, qui dixerat de fortitudine vini, & dixit: Viri, quam pręualet vinum omnibus hominibus 19 qui bibunt illud? seducit mentem. Itemque regis, & orphani facit mentem vanam: Item serui ac libe-20 ri, pauperis ac diuitis, & omnem mentem conuer-D tit in securitatem, & iucunditatem, & non meminit 21 omnem tristitiam, & debitum, & omnia pręcordia facit honesta, & non meminit regem nec magistra-22 tum, & omnia per talenta loqui facit. Et non meminerunt, cum biberunt, amicitiam, nec fraternita-23 tem, sed non multum post sumunt gladios. Et cum a vino merserint, & surrexerint, non meminerunt 24 quæ gesserunt. O viri, num præcellit vinum? quis sic cogitat facere? Et tacuit hoc dicto.

CAPVT IIII.

1 A ET inchoauit sequens dicere qui dixit de fortitudine regis: O viri, num præcellunt ho-2 mines, qui terram, & mare obtinent, & om-3 nia quæ in eis sunt? rex autem super omnia præcellit, & dominatur eorum: & omne quodcunque 4 dixerit illis, faciunt. Et si miserit illos ad bellatores vadunt, & demoliuntur montes, & muros, & turres. 5 Iugulantur, & iugulant, & regis verbum non prætereunt. nam si vicerint, afferunt regi omnia quæcun-6 cunque prædati fuerint. Similiter, & alij omnes, & quotquot non militant, nec pugnant, sed colunt terram: rursum cum fuerint metentes, afferunt tribu-7 ta regi: & ipse vnus solus si dixerit occidite, occi-8 dunt, dixerit remittite, remittunt: dixerit percutite, percutiunt: dixerit exterminate, exterminant: dixe-9 rit ædificate, ædificant. dixerit excidite, excidunt: 10 dixerit plantate, plantant: & omnis plebs, & virtutes eum obaudiunt, & super hoc ipse recumbit, & 11 bibit, & dormit. Hi autem custodiunt in circuitu B eum, & non possunt ire singuli, & facere opera sua, 12 sed in dicto obaudientes sunt ei. Viri, quomodo 13 non præcellit rex qui sic diffamatur? Et tacuit. Tertius qui dixerat, de mulieribus & veritate, hic est Zo-14 robabel, cœpit loqui: Viri, non magnus rex, & multi homines, nec vinum præcellit. Quis est ergo qui 15 dominatur eorum? Nonne mulieres genuerunt regem, & omnem populum, qui dominatur mari, et 16 terræ: et ex illis nati sunt, et ipsæ educauerunt eos 17 qui plantauerunt vineas ex quibus vinum fit? Et ipsæ faciunt stolas omnium hominum: et ipsæ faciũt gloriam hominibus, et non possunt homines separa-18 ri a mulieribus? Si congregauerint aurum, et argẽtum, et omnem rem speciosam, et viderint mulierẽ 19 vnam bono habitu, et bona specie, omnia hæc relinquentes, in eam intendunt, et aperto ore conspiciunt, et eam alliciunt magis quam aurum, et argen-20 tum, et omnẽ rem preciosam. Homo patrem suum

relinquit qui enutriit illum, & suam regionē, & ad mulierem se coniungit. 21 ¶ Et cum muliere remittit animam: (C) & neque patrem meminit, neque matrem, neque regionem. 22 ¶ Et hinc oportet vos scire, quoniā mulieres dominantur vestri. Nonne doletis? 23 ¶ Et accipit homo gladium suum, & vadit in viam facere furta, & homicidia, & mare nauigare & flumina, 24 ¶ & leonem videt, & in tenebris ingreditur: & cum furtum fecerit & fraudes, & rapinas amabili suæ affert. 25 ¶ Et iterum, diligit homo vxorem suam magis quam patrem, aut matrem. 26 ¶ Et multi dementes facti sunt propter vxores suas: & serui facti sunt propter illas, 27 ¶ & multi perierunt, & iugulati sunt, & peccauerunt propter mulieres. 28 ¶ Et nunc credite mihi, quia magnus est rex in potestate sua: quoniam omnes regiones verentur tangere eum. 29 ¶ Videbam tamen Apemen filiam Bezacis, mirifici concubinam regis sedentem iuxta regem ad dexteram, 30 ¶ & auferentem diadema de capite eius, & imponentem sibi, & palmis cædebat regem de sinistra manu. 31 ¶ Et super hæc aperto ore (D) intuebatur eam: & si arriserit ei, ridet: nam si indignata ei fuerit, blanditur donec reconcilietur in gratiam. 32 ¶ O viri, cur non sunt fortiores mulieres? Magna est terra, & excelsum est cœlum: quis ista agit? 33 ¶ Et tunc rex, & purpurati intuebantur in alterutrum. 34 Et inchoauit loqui de veritate. ¶ O viri, nonne fortes sunt mulieres? Magna est terra, & excelsum est cœlū: & velox cursus solis conuertit in gyro cœlum in locū suum in vna die. 35 ¶ Nonne magnificus est qui hæc facit, & veritas magna, & fortior p̄ omnibus? 36 ¶ Omnis terra veritatem inuocat, cœlum etiam ipsam benedicit, & oīa opera mouentur, & tremunt eam, & non est cū ea quidquam iniquum. 37 ¶ Vinum iniquum iniquus rex, iniquæ mulieres, iniqui omnes filii hominum, & iniqua illorum omnia opera, & non est in ipsis veritas, & in sua iniquitate peribūt: 38 ¶ & veritas manet, & inualescit in æternum, & viuit, & obtinet in secula seculorum. 39 ¶ Nec est apud eam accipere (E) personas, neque differentias: sed quæ iusta sunt, facit omnibus iniustis ac malignis, & omnes benignātur in operibus eius. 40 ¶ Et non est in iudicio eius iniquū, sed fortitudo, & regnum, & potestas, & maiestas omnium æuorum. 41 Benedictus Deus veritatis. ¶ Et desiit loquendo. Et omnes populi clamauerunt, & dixerunt: Magna est veritas, & prǣualet. 42 ¶ Tūc rex ait illi: Pete, si quid vis amplius, quam quæ scripta sunt, & dabo tibi secundùm quod inuentus es sapientior proximis, & proximus mihi sedebis, & cognatus meus vocaberis. 43 ¶ Tunc ait regi: Memor esto voti tui quod vouisti, ædificare Ierusalem in die qua regnum accepisti: 44 ¶ & omnia vasa quæ accepta sunt ex Ierusalē, remittere, quę separauit Cyrus, quādo mactauit Babyloniam, & voluit remittere ea ibi. 45 ¶ Et tu vouisti ædificare templum, quod incenderunt Idumęi, quando exterminata est Iudęa a Chaldęis. 46 ¶ Et nunc hoc (F) est qđ postulo domine, & qđ peto, hoc est maiestas qđ a te postulo, vt facias votū quod vouisti regi cœli ex ore tuo. 47 ¶ Tunc surgens Darius rex, osculatus est illū: et scripsit epistolas ad oēs dispensatores, et pręfectos et purpuratos, vt deducerent eum, et eos qui cum illo erant oēs ascendentes ędificare Ierusalem. 48 ¶ Et omnibus pręfectis, qui erant in Syria, et Phœnice, et Libano, scripsit epistolas, vt traherent ligna cedrina a Libano in Ierusalem, vt ędificarēt cum eis ciuitatem. 49 ¶ Et scripsit omnibus Iudęis qui ascendebant a regno in Iudęam pro libertate, omnem potentem, & magistratum, & præfectum non superuenire ad ianuas ipsorum, 50 ¶ & omnem regionem quam obtinuerant immunem esse eis, & Idumęi relinquant castella quæ obtinent Iudęorum, 51 ¶ & in structuram templi dare per singulos annos talenta viginti, vsque dum perędificaretur: 52 ¶ & super sacrarium holocautomata vstulare quotidie, sicut habent prǣceptū: alia talenta decem offerre per singulos annos, 53 ¶ & omnibus qui procedunt a Babylonia condere ciuitatem: vt esset libertas tam ipsis quam filijs eorum, & omnibus sacerdotibus qui præcedunt. 54 ¶ Scripsit autē & quan(G)titatē, & sacram stolam iussit dari, in qua deseruirēt: 55 & Leuitis scripsit dare præcepta, vsque in diem qua consummabitur domus, & Ierusalem extruetur: 56 ¶ & omnibus custodientibus ciuitatem, scripsit dari ei sortes & stipendia. 57 ¶ Et dimisit omnia vasa quęcunque separauerat Cyrus a Babylonia, & omnia quęcunque dixit Cyrus, & ipse præcepit fieri, & mitti Ierusalem. 58 ¶ Et cum processisset ille adolescens, eleuans faciem in Ierusalem, benedixit regem cœli, 59 ¶ & dixit: Abs te est victoria, & abs te est sapientia & claritas. Et ego seruus tuus sum. 60 ¶ Benedictus es qui dedisti mihi sapientiam, & tibi confitebor Domine Deus patrum nostrorum. 61 ¶ Et accepit epistolas, & profectus est in Babyloniam: Et venit, & nunciauit fratribus suis omnibus qui fuerunt in Babylonia: 62 ¶ & benedixerunt Deum patrum suorum, quoniam dedit illis remissionem & refrigerium, 63 ¶ vt ascenderent & ędificarent Ierusalem, & templū vbi nominatum est nomen eius in ipso, & exultauerunt cum musicis & lætitia diebus septem,

CAPVT V.

1 (A) Post hæc autem electi sunt, vt ascenderent principes pagorum per domos & tribus suas, & vxores illorum, et filij et filiæ eorum, et serui et ancillæ ipsorum, et pecora eorum. 2 ¶ Et Darius rex misit vna cum eis equites mille, donec deducerent eos in Ierusalem cum pace, et cum musicis, et cum tympanis et tybijs: 3 ¶ et omnes fratres erant ludentes, et fecit eos ascendere simul cum eis. 4 ¶ Et hæc sunt nomina virorum, qui ascenderunt per pagos suos in tribus, et in partem principatus ipsorum. 5 ¶ Sacerdotes: Filij Phinees, filii Aaron, Iesus filius Iosedec Ioacim filius Zorobabel filii Salathiel de domo Dauid, ex progenie Phares, de tribu Iuda, 6 ¶ qui locutus est sub Dario rege Persarum sermones mirificos in secundo anno regni ipsius mense Nisan primo. 7 ¶ Sunt autem hi, qui ascenderunt ex Iudęa de captiuitate transmigrationis, quos transmigrauit Nabochodonosor rex Babyloniæ in Babylonem, et reuersus est in Ierusalem. 8 ¶ Et requisiuit partem Judææ vniusquisque in ciuitatem suam, qui venerunt cum Zorobabel et Iesu, Nehemias, Areores, Elimeo, Emmanio, Mardocheo, Beelsuro, Mechpsatochor, Olioro, Emonia vnus de principibus eorum. 9 ¶ Et numerus a gentilibus eorum, ex præpositis eorum filii Phares, duo millia centum septuagintaduo. 10 ¶ filiis Ares, tria millia centum quinquagintaseptem: 11 ¶ filii Phœmo, cē(B)tum quadragintaduo: in filiis Iesu et Ioabes, mille trecentiduo: 12 ¶ filii Demu duo millia quadringenti

1. Esd. 2. a. 1.

1. Esdr. 2. 1. 2. Esdr. 7. b. 6.

septuaginta:

septuaginta: filij Choraba, ducentiquinque: filij Ba-
13 nica, centum sexaginta octo: ¶ filij Bebech quadrin-
genti tres: filij Archad, quadringenti vigintiseptem:
14 ¶ filij Cham, trigintaseptem; filij Zoroar, duo millia
sexagintaseptem: filij Adin, quadringenti sexaginta
15 vnus: ¶ filij Aderectis, centum octo; filij Ciaso, &
Zelas, centum septem: filij Azorot, quadringenti tri
16 gintanouem: ¶ filij Iedarbone, centum trigintaduo:
filij Ananiæ, centum triginta: filij Asoni, nonaginta.
17 ¶ filij Marsar, quadringenti vigintiduo: filij Zabarus,
nonagintaquinque: filij Sepolemon, centum viginti-
18 tres. ¶ filij Nepopas, quinquagintaquinque: filij Ne
chanatus, centum quinquaginta octo: filij Cebetha-
19 mus, centum trigintaduo. ¶ filij Crearpatros, qui
Enocadies, & Modię, quadringenti vigintitres: qui
20 ex Gramas & Gabea, centum viginti vnus: ¶ qui ex
Bessclon, & Ceagge, sexagintaquinque: qui ex Ba-
21 staro, centum vigintiduo: ¶ Qui ex Bechenobes,
quinquagintaquinque: filij Liptis, centum quinqua
gintaquinque: filij Labonni, trecenti quinquaginta
22 septem: ¶ filii Sichen, trecenti septuaginta: filii Sua-
23 don, & Cliomus, trecenti septuagintaocto: ¶ filii Eri-
C cus duo millia centum quadragintaquinque: filii
24 Anaas, trecenti septuaginta. Sacerdotes: ¶ Filii Ied-
dus filii Euther, filii Eliasib, trecenti septuagintaduo
25 filii Emerus ducenti quinquagintaduo: ¶ filii Phasu-
rii, trecenti quinquagintaseptem: filii Caree, ducenti
26 vigintiseptem ¶ Leuitę: Filii Iesu in Caduhel, & Ba-
mis, & Serebias, & Edias, septuagintaquatuor. om-
nis numerus a duodecimo anno, triginta millia qua-
27 dringenti sexaginta duo. ¶ filii & filię & vxores, om
nis computatio, quadraginta millia ducēti quadra-
28 ginta duo. ¶ Filii sacerdotum, qui psallebant in tem-
29 plo: filii Asaph, centū viginti octo. ¶ Ostiarii verò: fi-
lii Esmenni, filii Azer, filii Amon, filii Accuba, Topa
30 filii Tobi, omnes centum trigintanouem. ¶ Sacerdo-
tes seruientes in templo: filii Sel, filii Gaspha, filii To
bloch, filii Carię, filii Su, filii Hellu, filii Labana, filii
Armacha, filii Accub, filii Vtha, filii Cetha, filii Ag-
gab, filii Obai, filii Anani, filii Canna, filii Geddu,
31 ¶ filii An, filii Radin, filii Desanon, filii Nachoba, fi-
lii Caseba, filii Gaze, filii Ozui, filii Sinone, filii At-
tre, filii Hasten, filii Asiana, filii Manei, filii Nasissim
filii Accusu, filii Agista, filii Azui, filii Fauon, filii
32 Phasalon, ¶ filii Meedda, filii Phusa, filii Caree, filii
Barcus, filii Saree, filii Coesi, filii Nasith, filii Agisti,
33 filii Pedon. ¶ Salomon filii eius, filii Asophot, filii Pha
sida, filii Celi, filii Dedon, filii Gaddahel, filii Sephe
34 gi, ¶ filii Aggia, filii Sachareth, filii Sabathem, filii
D Caroneth, filii Malsith, filii Amę, filii Sasus, filii Ad-
dus, filii Suba, filii Eura, filii Rahotis, filii Phasphat,
35 filii Malmon. ¶ omnes sacro seruientes, & pueri Sa-
36 lomonis, quadringenti octogintaduo. ¶ Hi sunt filii,
qui ascenderunt a Thelmela, Thelharsa: principes
37 eorum, Carmellam, & Careth: ¶ & non poterant edi
cere ciuitates suas, & progenies suas, quemadmodū
sint ex Israel. Filii Dalari, filii Tubal, filii Nechodai-
38 ci, ¶ ex sacerdotibus qui fungebantur sacerdotio: &
non sunt inuenti filii Obia, filii Achisos, filii Addin,
39 qui accepit vxorem ex filiabus Phargeleu: ¶ & voca
ti sunt nomine eius, & horum quęsita est generis scri
ptura in pædatura, & non est inuenta, & prohibiti
40 sunt sacerdotio fungi. ¶ Et dixit illis Nehemias &
Astharas: Ne participētur sancta, donec exurgat pon
41 tifex doctus in ostensionem & veritatem. ¶ Omnis au
tē Israel erat, exceptis seruis & ancillis, quadraginta
42 duo millia trecenti quadraginta. ¶ Serui horū & an-
cillę, septem millia trecenti triginta septem. Canto-
43 res & cantatrices, ducenti sexagintaquinque. ¶ Ca-
E meli, quadringenti triginta quinque. Equi septem
millia trigintasex. Muli, ducentà millia quadragin-
taquinque. Subiugalia, quinque milia vigintiquin-
44 que. ¶ Et de prępositis ipsis per pagos, dum venirent
in templum Dei, quod erat in Ierusalē, innouare &
suscitare templum in loco suo, secundū suam virtutē
45 ¶ & dari in templum thesaurum operum sacrum auri
mnas duodecim millia, & mnas argēti quinque mil-
46 lia, & stolas sacerdotales centū. ¶ Et habitauerunt sa-
cerdotes & Leuitę, & qui exierant de plebe in Ierusa
lē & in regione, & sacri cantores, & ostiarii, et omnis
47 Israel in regionibus suis. ¶ Instante aūt septimo men
se cumque essent filii Israel vnusquisque in suis rebus,
conuenerunt vnanimes in atrium quod erat ante ia-
48 nuam Orientalē. ¶ Et stantes Iesus filius Iosedec, &
fratres eius sacerdotes, & Zorobabel filius Salathiel,
49 & huius fratres, parauerunt altare, ¶ vt offerrent sup
illud holocautomata, secundum quæ in libro Moysi
50 hominis Dei, scripta sunt. ¶ Et cōuenerunt ibi ex aliis
nationibus terræ, & erexerunt sacrarium in loco suo
omnes gentes terræ, & offerebant hostias, & holocau
51 tomata Domino matutina. ¶ Et egerunt scenopegiā,
& diem solēnem sicut præceptum est in lege: & sacri-
52 ficia quotidie, sicut oportebat: ¶ & post hæc oblatio-
F nes institutas, & hostias sabbatorum, & neomenia-
53 rum, & dierū solemniū omniū sanctificatorum. ¶ Et
quotquot vouebant Domino a neomenia septimi
mensis, cœperunt hostias offerre Deo, & templum
54 Domini nondum erat ædificatum. ¶ Et dederunt pe-
cuniā lapidariis & fabris, & potum, & pabula cum
55 gaudio. ¶ Et dederunt carra Sidoniis, & Tyriis, vt
transueherent illis de Libano trabes cedrinas, & fa-
cerent rates in Ioppe portu, secūdum decretum quod
56 scriptum erat eis a Cyro rege Persarum. ¶ Et in se-
cundo anno venientes in templum Dei in Ierusalem
mense secundo inchoauit Zorobabel filios Salathiel,
& Iosue filius Iosedec, & fratres ipsorum, & sacerdo-
tes, & Leuitæ, & omnes qui venerant de captiuitate
57 In Ierusalem: ¶ & fundauerunt templum Dei noui-
lunio secundi mensis secundi anni, cum venissent in
58 Iudęam & Ierusalem. ¶ Et statuerunt Leuitas a vigin
ti annis, super opera Domini: & stetit Iesus & filius
eius, & fratres omnes Leuitæ conspirantes, & execu-
59 tores legis, facientes opera in domo Domini. ¶ & ste-
terunt sacerdotes habentes stolas cum tubis: & Leui-
60 tæ filii Asaph, habentes cymbala, ¶ collaudantes
Dominum, & benedicentes secundum Dauid regē
61 Israel. ¶ Et cantabant canticum Domino, quoniam
dulcedo eius, & honor in secula super omnem Is-
62 rael. ¶ Et omnis populus tuba cecinerunt, & pro-
G clamauerunt voce magna, collaudantes Dominum
63 in suscitatione domus Domini. ¶ Et venerunt ex sa-
cerdotibus, & Leuitis, & præsidentibus secundum
pagos senioribus, qui viderant pristinam domum:
64 ¶ & ad huius ædificationem cum clamore & planctu
65 magno, & multi cum tubis & gaudio magno: ¶ in
tantum vt populus non audiret tubas propter plan-
ctum populi. Turba enim erat tubis canens mā-
66 gnificē, ita vt longè audiretur. ¶ Et audierunt ini-

mici tribus Iudę,& Beniamin,& venerunt scire quæ 67 esset vox tubarum. ♀ Et cognouerunt quoniam qui erant ex captiuitate,ædificant templũ Domino Deo 68 Israel. ♀ Et accedentes ad Zorobabel & Iesum, præpositos pagorum, dixerunt eis: Aedificabimus vna 69 vobiscum: ♀ Similiter enim audiuimus Dominum vestrum, & ipsi pariter incedimus a diebus Asbasa-70 reth regis Assyriorum, qui transmigrauit nos huc. ♀ Et dixit illis Zorobabel, & Iesus, & principes pago-71 rum Israel: ♀ Non est nobis & vobis ædificare domũ Dei nostri. nos enim soli ædificabim⁹ Domino Israel secundum ea quæ præcepit nobis Cyrus rex Persa-72 rum. ♀ Gentes aũt terræ incumbentes his qui sunt in Iudeæ, & leuantes opus ædificationis,& insidias, & 73 populos adducentes prohibebant eos ædificare, ♀ & aggressuras exercentes impedierunt ne consummaretur ædificiũ omni tẽpore vitæ Cyri regis, & protraxerunt structurã per bienniũ vsque ad Darij regnũ.

CAPVT VI.

1 A IN secundo autem anno regni Darij prophetauit Aggęus, & Zacharias filius Addin prophetæ apud Iudeam & Ierusalem in nomine Dei Isra-2 el super eos. ♀ Tunc stans Zorobabel filius Salathiel, & Iesus filius Iosedec, inchoauerunt ædificare do-3 mum Domini quæ est in Ierusalem: ♀ cum adessent eis prophetę Domini,& adiuuarent eos. in ipso tempore venit ad illos Sisennes subregulus Syriæ, & 4 Phœnicis, & Satrabuzanes, & sodales eius, ♀ & dixerunt eis: Quo præcipiente vobis domum hanc ædificatis, & tectum istud, & alia omnia perficitis? Et 5 qui sunt structores qui hæc ædificant? ♀ Et habuerunt gratiam visitatione facta super eos, qui erant ex ca-6 ptiuitate a Domino seniores Iudæorum, ♀ & nõ sunt impediti ædificare, donec significaretur Dario de 7 omnibus istis, & responsum acciperetur. ♀ Exemplum epistolæ, quam miserunt Dario: SISENNES subregulus Syriæ,& Phœnicis, & Satrabuzanes,& sodales eius in Syria, & Phœnice præsides, regi Da-8 rio salutem. ♀ Omnia nota sint Domino regi, q̃ cum venissemus in regionem Iudææ,& introissemus in Ierusalem, inuenimus ædificantes domum Dei ma-9 gnam: ♀ & templum ex lapidibus politis,& magnis 10 & preciosis materijs in parietibus, ♀ & opera illa in-B stanter fieri, & suffragare, & prosperare in manibus eorum, & in omni gloria quàm diligentissime perfi-11 ci. ♀ Tunc interrogauimus seniores, dicentes: Quo permittente vobis ædificatis domum istam, & ope-12 ra hæc fundatis? ♀ Ideo autem interrogauimus eos, vt notum faceremus tibi homines & præpositos, & nominum scripturam præpositorum postulauimus 13 illos. ♀ At illi responderunt nobis, dicentes: Nos su-14 mus serui Domini, qui fecit cœlum & terram, ♀ Et ædificabatur hęc domus ante annos istos multos a re-15 ge Israel magno & fortissimo, & consummata est. ♀ Et quoniam patres nostri exacerbantes erant & peccauerunt in Deum Israel, tradidit eos in manus Nabuchodonosor regis Babyloniæ, regis Chaldæo-16 rum, ♀ & domum istam demolientes incenderunt,& 17 populum captiuum duxerunt in Babylonem. ♀ In primo anno regnante Cyro rege Babyloniæ, scrip-18 sit Cyrus rex domum hanc ædificare, ♀ & illa sacra vasa aurea & argentea quæ extulerat Nabucho-C donosor de domo, quæ est in Ierusalem, & consecrauerat ea in suo templo, rursus protulit ea Cyrus rex de templo quod erat in Babylonia, & tradita 19 sunt Zorobabel, & Salmanasar subregulo: ♀ Et præceptum est eis vt offerrent hæc vasa, & reponerent in templo quod erat in Ierusalem, & ipsum templũ 20 Dei ædificare in loco suo: ♀ Tunc Salmanasarus subiecit fundamenta domus Domini, quæ est in Ierusalem: & exinde vsque nunc ædificatur, & non accepit 21 consummationẽ. ♀ Nunc ergo si iudicatur a te, o rex, perquiratur in regalibus bibliothecis Cyri regis, 22 quæ sunt in Babylonia: ♀ & si inuentum fuerit consilio Cyri regis cœptam esse structuram domus Domini, quæ est in Ierusalem, & iudicatur a Domino 23 rege nostro, scribat de his nobis ♀ | Tunc Darius rex præcepit inquiri in bibliothecis: & inuentus est in Ecbathanis oppido, quod est in media regione lo-24 cus vnus, in quo scripta erant ista: ♀ ANNO primo regnãte Cyro rex Cyrus pręcepit domum Domini, quæ est in Ierusalem ædificare, vbi incendebant igni 25 assiduo, ♀ cuius altitudo sit cubitorum decem, & latitudo cubitorum sexaginta, quadratum lapidibus politis tribus, & meniano ligneo eiusdem regionis, & meniano vno nouo, & impendia dari de domo 26 Cyri regis: ♀ & sacra vasa domus Domini tam aurea quàm argentea, quæ extulit Nabuchodonosor in domum Domini, quæ est in Ierusalem, vbi erant po-27 sita, vt ponantur illic: ♀ & præcepit curam agere Si-D sennem subregulum Syriæ, & Phœnicis, & Satrabuzanem,& sodales eius,& qui ordinati erant in Syria & Phœnice præsides, vt abstinerent se ab eodem 28 loco. ♀ Et ego quoque præcepi in totum ædificare: & prospexi, vt adiuuent eos qui sunt ex captiuitate Iudæorum, donec consummetur templum ædis Domi-29 ni: ♀ & a vexatione tributorũ Cęlesyriæ & Phęnicis, diligenter quantitatem dari his hominibus ad sacrificium Domini, Zorobabel p̃fecto, ad tauros,& arie-30 tes, & agnos, ♀ similiter aũt & frumentum, & sal, & vinum,& oleum instanter per singulos annos, prout sacerdotes qui sunt in Ierusalem, dictauerunt cõsumi 31 quotidie sine vlla dilatione, ♀ vt offerantur libationes summo Deo pro rege & pueris eius,& orent pro 32 ipsorum vita: ♀ & denuncietur, vt quicunque transgressi fuerint aliq̃d ex his quæ scripta sunt, aut spreuerint, accipiatur lignum de suis proprijs,& suspen-33 dantur, & bona ipsorum regi ascribantur. ♀ Propterea & Dominus, cuius nomen inuocatum est ibi, exterminet omnem regem & gentem, qui manum suã extenderit prohibere, aut male tractare domum Do-34 mini illam quæ est in Ierusalem. ♀ Ego Darius rex decreui quàm diligentissime secundum hæc fieri.

1. Esd.6.a.1.

CAPVT VII.

1 A TVnc Sisennes subregulus Cęlesyriæ & Phęnicis, & Satrabuzanes, & sodales obsecuti his, quę à Dario rege erant decreta, 2 ♀ insistebant sacrosanctis operibus diligentissime, cooperantes cum senioribus Iudęorum principi-3 bus Syriæ. ♀ & prosperata sunt sacrosancta opera prophetantibus Aggæo & Zacharia prophetis. 4 ♀ Et consummauerunt omnia per pręceptum Do-B mini Dei Israel, & ex consilio Cyri, & Darij, & 5 Artaxerxis regis Persarum. ♀ Et consummata est

1. Esdr.6.c.13.

domus

domus nostra vsque ad tertiam vigesimam diem
6 mensis Adar, sexto anno Darijs regis. ¶Et fecerunt
filij Israel & sacerdotes & Leuitæ, & cæteri qui e-
rant ex captiuitate, qui appositi sunt sm ea quę scri-
7 pta sunt in libro Moysi. ¶Et obtulerunt in dedicatio-
nem templi Domini, tauros centum, arietes ducen-
8 tos, agnos quadringentos. ¶& hœdos pro peccatis v-
niuersi Israel, duodecim, secundum numerum tri-
9 buum Israel. ¶Et steterunt sacerdotes & Leuitæ ami-
C cti stolis per tribus super omnia opera Domini Dei
Israel sm librū Moysi, et ostiarij per singulas ianuas.
10 ¶Et egerunt filij Israel cum his qui erant ex captiui-
tate illud Phase quartadecima luna mensis primi,
11 quando sanctificati sunt sacerdotes & Leuitæ. ¶Om-
nes filij captiuitatis non sunt simul sanctificati, quia
12 Leuitæ omnes simul sanctificati sunt. ¶Et immolaue-
D rūt Phase vniuersi filij captiuitatis, & fratribus suis
13 sacerdotibus, & sibimetipsis. ¶Et manducauerunt fi-
lij Israel, qui erant ex captiuitate omnes qui reman-
serant ab omnibus execrationibus gentiū terræ quæ-
14 rentes Dn̄m, ¶& celebrauerunt diem festum azymo-
15 rum septē diebus epulantes in conspectu Domini, ¶
qm̄ conuertit consilium regis Assyriorum in eos, con-
fortare manus eorum ad opera Domini Dei Israel.

CAPVT VIII.

1.Esdr.7. a.1.

1 ET post hunc regnante Artaxerxe Persarum re-
A ge, accessit Esdras filius Azariæ, filij Helciæ,
2 filij Solome, ¶filij Sadoc, filij Achitob, filij
Ameri, filij Azahel, filij Bocci, filij Abisue, filij Phi-
3 nees, filij Eleazari, filij Aaron primi sacerdotis: ¶hic
Esdras ascendit de Babylonia, cum esset scriba & in-
geniosus in lege Moysi, quæ data est a Domino Deo
4 Israel docere & facere. ¶Et dedit ei rex gloriā, quòd
inuenisset gratiam in omni dignitate & desiderio in
5 conspectu eius. ¶Et ascenderunt simul cum ipso ex fi-
lijs Israel, & sacerdotibus & Leuitis, & sacris canto-
ribus templi, & ostiarijs, & seruis templi in Ierusa-
6 lem. ¶Anno septimo regnante Artaxerxe, in quinto
mense, hic annus septimus est regni, exeuntes de Ba-
7 bylonia nouilunio quinti mensis, ¶venerunt Ieroso-
lymam iuxta præceptum illius secundum prosperi-
8 tatem itineris a Domino ipsorum datam eis. ¶In his
enim Esdras magnam disciplinam obtinebat, ne prę-
termitteret quicquam eorum, quę essent ex lege Do-
mini & præceptis, & docendo vniuersum Israel om-
9 nem iustitiam & iudicium. ¶Accedentes autem, qui
scribebant scripta Artaxerxis regis tradiderunt scri-
ptum quod obuenerat ab Artaxerxe rege ad Esdrā
sacerdotem, & lectorem legis Domini, cuius exem-
10 plum subiectum est. ¶REX Artaxerxes Esdræ sacer-
11 doti & lectori legis Domini salutem. ¶Humanior e-
go iudicans in beneficijs, præcepi eis qui desiderant
ex gente Iudæorum sua sponte, & ex sacerdotibus,
& Leuitis, qui sunt in regno meo, comitari tecum in
12 Ierusalem. ¶Si qui ergo cupiunt ire tecum, conue-
niant, & proficiscantur sicut placuit mihi & septem
13 amicis meis consiliarijs, ¶vt visitent ea quæ aguntur
B secundum Iudæam & Ierusalem, obseruantes sicut
14 habes in lege Domini, ¶& ferant munera Domino
Deo Israel, quæ voui ego & amici Ierusalem, & om-
ne aurum & argentum, quod inuentum fuerit in re-
15 gione Babyloniæ Domino in Ierusalem cum illo, ¶
quod est donatum pro ipsa gente in templum Do-
mini eorum quod est in Ierusalem: vt colligatur hoc
aurum & argentum ad tauros, & arietes, & agnos,
16 & hædos, & quæ his sunt congruentia, ¶vt offerant
hostias Domino super altare Domini ipsorum quod
17 est in Ierusalem. ¶Et omnia quæcunque volueris cū
fratribus tuis facere auro & argento, perfice pro vo-
luntate tua secundum præceptum Domini Dei tui:
18 ¶& sacrosancta vasa, quæ data sunt tibi ad opera do-
19 mus Domini Dei tui, quæ est in Ierusalem: ¶& cæte-
ra quæcunque tibi subuenerint ad opera templi Dei
20 tui, dabis de regali gazophilacio: ¶cum volueris
cum fratribus tuis facere auro & argento, perfice se-
21 cundum voluntatem Domini. ¶Et ego quidem rex
Artaxerxes præcepi custodibus thesaurorum Syriæ
& Phęnicis, vt quæcunque scripserit Esdras sacer-
dos, & lector legis Domini, diligenter detur ei vsque
22 ad argenti talenta centum, similiter & auri: ¶& vs-
que ad frumenti modios centum, & vini amphoras
centum, & alia quęcunque abundant sine taxatio-
23 ne. ¶Omnia secundum legem Dei fiant Deo altissi-
mo, ne forte exurgat ira in regno regis, & filij, & fi-
24 liorum eius. ¶Vobis autem dicitur, vt omnibus sacer-
dotibus, & Leuitis, & sacris cātoribus, & seruis tem-
25 pli, & scribis templi huius, ¶nullum tributum, neque
vlla alia indictio irrogetur, nec habeat quisquam po-
26 testatem obijcere eis quicquam. ¶Tu autem Esdra
secundum sapientiam Dei constitue iudices et arbi-
C tros in tota Syria & Phœnice: & omnes qui legem
27 Dei tui non nouerunt, doce; ¶vt quotquot transgres-
si fuerint legem, diligenter plectantur siue morte, si-
ue cruciatu, siue etiam pecuniæ multatione vel ab-
28 ductione. ¶Et dixit Esdras scriba: Benedictus
Deus patrum nostrorum, qui dedit hanc volūtatem
in cor regis, clarificare domum suam, quæ est in Ieru-
29 salem, ¶et me honorificauit in conspectu regis, et con-
30 siliariorum, et amicorum, et purpuratorum eius. ¶et
ego constans animo factus sum secundum opitula-
tionem Domini Dei mei, et congregaui ex Israel vi-
31 ros, vt simul ascenderent mecum. ¶Et hi sunt præpo-
siti secundum suas patrias, et principatus portiona-
les eorum qui mecum ascenderunt de Babylonia in
32 regno Artaxerxis. ¶Et ex filijs Phares, Gersomus: ex
filijs Siemarith, Amenus: filiorum Dauid, Acchus fi-
33 lius Sceciliæ: ¶ex filijs Phares, Zacharias, et cum eo
34 reuersi sunt viri centum quinquaginta: ¶ex filijs du-
ctoris Moabillionis Zarei, et cum ipso viri ducenti
35 quinquaginta: ¶ex filijs Zachues, Iechonias Zecho-
36 lei, et cum ipso viri ducenti quinquaginta: ¶ex filijs
Sala, Maasias Gotholiæ, et cum ipso viri septuagin-
37 ta: ¶ex filijs Saphatiæ, Zarias, Micheli, et cum ipso ui-
38 ri octoginta: ¶ex filijs Iob, Abdias Icheli, et cum ip-
39 so viri ducenti duodecim: ¶ex filijs Baniæ, Sali-
moth, filius Iosaphiæ, et cum ipso viri centum sexa-
40 ginta: ¶ex filijs Beer, Zacharias Bebei, et cum ipso
41 viri ducenti octo: ¶ex filijs Ezead, Iohannes, Ecce-
42 tan, et cum ipso viri centum decem: ¶ex filijs Ado-
nicam ipsis postremis, et hæc sunt nomina eorum, E-
liphalam, filius Gebel, et Semeias, et cum ipso viri
43 septuaginta. ¶Et congregaui eos ad fluuium qui di-
citur Thia, et metati fuimus illic triduo, et recogno-
44 ui eos. ¶Et ex filijs sacerdotum, et Leuitarum non
45 inueni illic. ¶Et misi ad Eleazarum, et Eccelon, et
Masman, et Maloban, et Enaathan, et Samea, et

Ioribum, Nathan, Ennagam, Zachariam, & Mosola-
46 mum ipsos ductores & peritos; ¶et dixi eis vt venirēt
47 ad Loddeum, qui erat apud locum gazophylacij. ¶
Et mādaui eis vt dicerent Loddeo, & fratribus eius,
& illis qui erant in gazophylacio, vt mitterent nobis eos qui sacerdotio fungerentur in domo Domi-
48 ni Dei nostri: ¶& adduxerunt nobis secundum manum validam Domini Dei nostri viros peritos: ex filijs Moholi, filij Leui, filij Israel, Sebebiam, & fi-
49 lios & fratres, qui erant decem & octo: ¶Asbiam, & Amin ex filijs filiorum Chananæi, & filij eorum vi-
50 ri viginti. ¶Et ex his qui templo seruiebant, quos dedit Dauid, & ipsi principes ad operationem Leuitis templo seruientium ducenti viginti. Omnia nomina
51 significata sunt in scripturis. ¶Et voui illic ieiunium iuuenibus in conspectu Dei, vt quærerem ab eo bonum iter nobis, & qui nobiscum erant, & filijs, & pe-
52 coribus propter insidias. ¶Erubui enim petere a rege pedites & equites in comitatu, tutelę gratia contra
53 aduersarios nostros. ¶Diximus enim regi, quoniam virtus Domini erit cum eis qui inquirunt eum in
54 omni affectu. ¶ Et iterum deprecati sumus Dominū Deum nostrum secundum hæc: quem & propitium
55 habuimus, & compotes facti sumus Deo nostro. ¶Et separaui ex plebis præpositis, & sacerdotibus templi viros duodecim, & Sedebiam, & Asannam, &
56 cum eis ex fratribus eorum viros decem, ¶& appendi eis aurum & argentum & vasa sacerdotalia domus Dei nostri, quæ donauerat rex, & consiliarij e-
57 ius, & principes, & omnes Israel. ¶Et cum appendis-
E sem, tradidi argenti talenta centum quinquaginta, & vasa argentea talentorum centum, & auri talenta
58 cētum, ¶& vasorum aureorum septies viginti, & vasa ærea de bono æramento splendentia, duodecim,
59 auri speciem reddentia: ¶& dixi eis: Et vos sancti estis Domino, & vasa sunt sancta, & aurū, & argentū
60 votum est Domino Deo patrum nostrorum. ¶ Vigilate & custodite, donec tradatis ex plebis præpositis, & sacerdotibus, & Leuitis, & principibus ciuitatum Israel in Ierusalē, in pastophorio domus Dei nostri.
61 ¶Et hi qui susceperunt sacerdotes & Leuitæ aurum & argentum, & vasa, intulerunt in Ierusalem in tem-
62 plum Domini. ¶ Et promouimus a fluuio Thia die duodecima mensis primi, vsquequo introiuimus in
63 Ierusalem. ¶Et cum factus fuisset tertius dies, quarta autem die ponderatum aurum, & argentum traditū est in domo Domini Dei nostri, Marimoth filio Iori
64 sacerdoti: ¶& cum ipso erat Eleazar filius Phinees: & erant cum ipsis Iosadus filius Iesu, & Medias, & Banni filius Leuitæ ad numerum, & ad pondus vni-
65 uersa. ¶Et scriptum est pondus ipsorum eadem hora.
66 ¶Qui autem venerunt ex captiuitate, obtulerunt sacrificium Domino Deo Israel, tauros duodecim pro
67 omni Israel, arietes octoginta sex, ¶agnos septuaginta duos, hircos pro peccato duodecim, & pro salute
68 vaccas duodecim, omnia in sacrificiū Domini. ¶ Et relegerunt præcepta regis regalibus dispensatoribus, & sub regulis Cœlesyriæ, & Phœnicis: & hono-
69 rificauerunt gentem, & templum Domini. ¶Et consummatis his, accesserunt ad me præpositi, dicentes: Non segregauerunt genus Israel, & principes & sa-
70 cerdotes, & Leuitæ, ¶& alienigenæ gentes & natio-
F nes terræ immūditias suas a Chananęis & Hethæis, & Pherezęis, & Iebuzęis, & Moabitis, et Aegyptijs,

1. Esd 9. 1.

71 & Idumęis. ¶coniuncti.n.sunt filiabus eorum & ipsi, & filij eorum: & mistum est semen sanctum alienigenis gētibus terræ: & participes erant præpositi, & ma-
72 gistratus iniquitatis eius ab initio ipsius regni. ¶Et mox vt audiui ista, conscidi vestimenta & sacrā tunicam: & lacerans capillos capitis, & barbam, sedi do-
73 lens & mœstus. ¶Et conuenerunt quotquot tunc mouebantur in verbo Domini Dei Israel, ad me lugentem super iniquitatem istam, & sedebam tristis vs-
74 que ad sacrificium vespertinū. ¶Et consurgens a ieiunio, conscissa habens vestimenta & sacram tunicam,
75 ingeniculans, & extendens manus ad Dominum, ¶ dicebam: Domine confusus sum, & reueritus sum
76 ante faciem tuam. ¶ Peccata enim nostra multiplicata sunt super capita nostra, & iniquitates nostræ
77 exaltatæ sunt vsq; ad cœlum. ¶Qm̄ a temporibus patrum nostrorum sumus in magno peccato vsque ad
78 diem hunc. ¶Et propter peccata nostra, & patrum nostrorum sumus traditi cum fratribus nr̄is, & cum sacerdotibus nostris, regibus terræ in gladium & captiuitatē, & deprædationē cum cōfusione vsq; in ho-
79 diernum diem. ¶Et nunc quantum est hoc quod contigit nobis misericordia abs te Domine Deus, & relinque nobis radicē, & nomē in locum sanctificatio-
80 nis tuæ. ¶ detegere luminare nostrum in domo Dn̄i Dei nr̄i, dare nobis cibum in oī tp̄e seruitutis nostrę.
81 ¶Et cum seruiremus, nō fuimus derelicti a Dn̄o Deo nostro: sed constituit nos in grā, ponens nobis reges
82 Persarum dare cibū, ¶ et clarificare templū Dn̄i Dei nostri, et ædificare deserta Sion, dare nobis stabilita-
83 tē in Iudæa, et Ierusalem. ¶Et nūc quid dicimus Dn̄e
G habentes hęc? Transgressi.n.sumus pręcepta tua, q̄
84 dedisti in manus puerorum tuorum prophetarum, ¶ dicens: Qm̄ terra, in q̄ introistis possidere hæreditatē eius, terra polluta est coinquinationibus alienigenarū terrę, et immunditię illorū repleuerūt eam tātā im-
85 munditia sua. ¶Et nunc filias vestras non coniungetis filijs eorum, et filias eorum non accipietis filijs ve-
86 stris, ¶et non inquiretis pacem habere cum illis omni tempore, vt inualescentes manducetis optima terrę,
87 et hereditatem distribuatis filijs vestris vsq; in æuū. ¶ Et quę contingunt nobis, omnia fiunt propter opera
88 nostra maligna, et magna peccata nostra. ¶Et dedisti nobis talem radicem, et rursum reuersi sumus transgredi legitima tua, vti commisceremur immunditię
89 alienigenarum gentium terrę huius. ¶Nonne irasceris nobis perdere nos, quoadusque non relinquatur
90 radix et nomen nostrum? ¶Domine Deus Israel verax es. Derelicta est.n.radix vsq; in hodiernum diē.
91 ¶Ecce, nunc sumus in conspectu tuo in iniquitatibus
92 nostris. Non est.n.adhuc stare ante te in his. ¶Et cum adorando confiteretur Esdras flens, humi prostratus ante templum, congregati sunt ante eum ex Ierusalē turba magna valde, viri, et mulieres, et iuuenes,
93 et iuuenculę. Fletus enim erat magnus in ipsa multitudine. ¶Et cum clamasset, Iechonias Ieheli ex filijs Israel, dixit Esdrę: Nos in Dominum peccauimus, quod collocauimus nobis in matrimoniū mulieres
94 alienigenas ex gentibus terrę. ¶Et nunc es super omnem Israel. In his ergo sit iusiurandum a Domino expellere oēs vxores nostras quę ex alienigenis sunt
95 cum filijs earum. ¶Sicut tibi decretum est a maiori-
96 bus sm̄ legem Domini, exurgens explica. ¶Ad te.n. spectat negocium, et nos tecum sumus: viriliter fac-

1. Esd. 10 a. 1.

¶Et

97 ¶ Et exurgens Esdras adiurauit principes sacerdotum, & Leuitas, & omnem Israel facere secundum hæc, & iurauerunt.

CAPVT IX.

1.Esd.10. a.6.

1 A 2 ET exurgens Esdras ab ante atrium tēpli abiit in pastophorium Ionathæ filij Nasabi, ¶ & hospitatus illic non gustauit panē, nec aquam bi-3 bit super iniquitatem multitudinis. ¶ Et facta est prædicatio in omni Iudea, & in Ierusalem omnibus qui 4 erant ex captiuitate in Ierusalem congregati, ¶ vt quicunque non occurrerit biduo, vel triduo diei secundum iudicium assidentium seniorum, tollerentur facultates suæ, & ipse alienus iudicaretur a multitudi-5 ne captiuitatis. ¶ Et congregati sunt oēs qui erant ex tribu Iuda, & Beniamin in tribus diebus in Ierusalē. 6 hic mensis est nonus, dies mensis vigesimus. ¶ Et sedit omnis multitudo in area templi trementes, propter 7 hyemen presentem. ¶ Et exurgens Esdras, dixit illis: Vos inique fecistis collocantes vobis in matrimoniū vxores alienigenas, vt adderetis ad peccata Israel. 8 ¶ Et nunc date confessionem, & magnificentiam Do-B mino Deo patrum nostrorum: ¶ & perficite volunta-9 tem ipsius, & discedite a gentibus terræ, & ab vxori-10 bus alienigenis. ¶ Et clamauit omnis multitudo, & di-11 xerūt voce magna: Sicut dixisti, faciemus. ¶ Sed quoniam multitudo magna est, & tempus hybernum, & non possumus insubsidiati stare: & hoc opus non est nobis vnius diei, neq; bidui: multum enim in his pec-12 cauimus. ¶ Stent præpositi multitudinis, & omnes qui nobiscum inhabitant, & quotquot habent vxores a-13 pud se alienigenas, ¶ & assistant accepto tempore ex omni loco presbyteri, & iudices, vsquequo soluant 14 iram Domini negocijs huius. ¶ Ionathas autem filius Ezeli, & Ozias Thecam susceperunt secundū hæc: & Bosoramus, & Leuis, & Sabbathæus simul coopera-15 ti sunt cum illis. ¶ Et steterunt secundum hæc omnia 16 vniuersi qui erant ex captiuitate. ¶ Et elegit sibi viros C Esdras sacerdos principes magnos de patribus eorū secundum nomina: & consederunt nouilunio mensis 17 decimi examinare negocium istud. ¶ Et determinatū est de viris qui habebāt vxores alienigenas, vsq; ad 18 neomeniam primi mensis: ¶ & inuenti sunt ex sacerdotibus permisti qui habebant alienigenas vxores. 19 ¶ Ex filijs Iesu filij Iosedec, & fratribus eius; Maseas, 20 & Eliozerus, & Ioribus, & Ioadeus, ¶ & iniecerunt manus vt expellerent vxores suas: & ad litandum in 21 exorationem, arietem pro ignorantia sua. ¶ & ex filijs Semmeri: Maseas, & Esses, & Ieelech, Azarias. 22 ¶ & ex filijs Fosere: Limosias, Hismaenis, & Natha-23 nee, Iussio, Reddus, & Thalsas. ¶ & ex Leuitis: Iorabdus, & Semeis, & Colnis, & Calitas, & Facteas, 24 & Coluas, & Elionas. ¶ & ex sacris cantoribus: Elia-25 sib, Zaccarus. ¶ & ex ostiarijs: Salumus, & Tolba-26 nes. ¶ et ex Israel: ex filijs Foro, Ozi, et Remias, et D Geddias, et Melchias, et Michelus, Eleazarus, et 27 Iammebias et Bannas. ¶ et ex filijs Iolaman: Chamas, et Zacharias, et Iezrelus, et Ioddius, et Eri-28 moth, et Helias. ¶ et ex filijs Zathoim: Eliadas et Liasumus, Zochias, et Larimoth, et Zabdis, et Tebedias. 29 ¶ et ex filijs Zebes: Iohānes, et Amanias, et Zabdias, 30 et Emeus, ¶ et ex filijs Banni: Olamus et Maluchus, 31 et Ieddeus, et Iasub, et Azabus, et Ierimoth. ¶ et ex filijs Addin: Naathus, et Moosias, et Caleus, et Raanas, Maaseas, Mathathias, et Beseleel, et Bonnus, et 32 Manasses. ¶ et ex filijs Nuae: Noneas, et Aseas, et Melchias, & Sameas, et Simon, Beniamin, et Mal-33 chus, et Marras. ¶ et ex filijs Asom Carianeus, Mathathias, et Bannus, et Eliphalach, et Manasses, et Se-34 mei. ¶ et ex filijs Banni: Hieremias, et Moadias, et Abramus, et Iohel, et Baneas, et Pelias, et Ionas, et Marimoth, et Eliasib, et Mathaneus, et Eliasis, et Orizas, 35 et Dielus, et Semedi⁹, et Zambris, et Iosephus. ¶ et ex filijs Nobei: Idelus, et Mathathias, et Sabadus, et Ze-E cheda, Sedmi, et Iessei, Baneas. ¶ omnes isti coniunxe-36 runt sibi vxores alienigenas, et dimiserunt eas cum 37 filijs. ¶ Et inhabitauerunt sacerdotes et Leuitæ: et qui erant ex Israel in Ierusalē, et in tota una regione, nouilunio mensis septimi. Et erant filij Israel in commo-38 rationibus suis. ¶ Et congregata est omnis multitudo 39 simul in aream quæ est ab oriente portæ sacræ: ¶ et dixerunt Esdrę pontifici et lectori, vt afferret legē Moy-40 si, quæ tradita est a Domino Deo Israel. ¶ Et attulit Esdras pontifex legem omni multitudini eorum, a viro vsq; ad mulierem, et omnibus sacerdotibus au-41 dire legem nouilunio mensis septimi. ¶ Et legebat in F area, quę est ante sacram portam templi, a prima luce vsque ad vespram coram viris et mulieribus. Et 42 dederunt omnes sensum ad legem. ¶ Et stetit Esdras sacerdos et lector legis super ligneum tribunal quod 43 fabricatum erat. ¶ Et steterunt ad eum Mathathias, et Sam⁹, Ananias, Azarias, Vrias, Ezechias, et Balsa-44 mus ad dextrā: ¶ et ad sinistram, Faldeus, Misael, Ma-45 lachias, Abustas, Sabus, Nabadias, et Zacharias. ¶ Et assumpsit Esdras librum coram omni multitudine: 46 præsidebat enim in gloria in conspectu omnium. ¶ Et cum absoluisset legem, omnes erecti steterunt, et benedixit Esdras Dominum Deum altissimum, Deum 47 Sabaoth omnipotentem. ¶ Et respondit omnis populus: Amen. Et eleuatis sursum manibus procidentes 48 in terram, adorauerunt Dominum. ¶ Iesus et Banaeus Sarebias et Iaddimus, et Accubus, et Sabbathæus, et Calithes, et Azarias, et Iorad⁹, et Ananias, et Philias 49 Leuitæ: ¶ qui docebant legem Domini, et in multitudine legebant legem Domini, et præferebant sin-50 guli eos, qui intelligebant lectionem. ¶ Et dixit A-G tharathes Esdræ pontifici, et lectori, et Leuitis, 51 qui docebant multitudidinem, ¶ dicens: Dies hic sanctus est Domino. Et omnes flebant, cum audissent 52 legem. ¶ Et dixit Esdras: Digressi ergo māducate pinguissima quæque, et bibite dulcissima quęque, et mit-53 tite munera his qui non habēt. ¶ Sanctus enim est hic dies Domini, et nolite mœsti esse: Dominus enim cla-54 rificabit vos. ¶ Et Leuitę denūciabant in publico omnibus, dicentes: Dies hic sanctus est, nolite mœsti es-55 se. ¶ Et abierunt omnes manducare, et bibere, et epulare, et dare munera his qui non habebant, vt epularentur. Magnifice enim sunt exaltati verbis quibus 56 edocti sunt. ¶ Et cōgregati sunt vniuersi in Ierusalem celebrare lętitiam, secundum testamentum Domini Dei Israel.

Nehemiæ, qui Tertius Esdræ dicitur, finis.

LIBER

LIBER ESDRAE QVARTVS.

CAPVT PRIMVM.

1 A LIBER Esdræ prophetę secundus, filij Sarei, filij Azarei, filij Helcię, filij Sadaniæ, filij Sadoch, filij Achitob, 2 ♀ filij Achiæ, filij Phinees, filij Heli, filij Ameriæ, filij Asiel, filij Marimoth, filij Arna, filij Oziæ, filij Borith, filij Abisei, filij Phinees, filij Eleazar, 3 ♀ filij Aaron ex tribu Leui: qui fuit captiuus in regione Medorum, in regno Artaxerxis regis Persarum. 4 ♀ Et factum est verbum Domini ad me, dicens: 5 ♀ Vade, & nuncia populo meo facinora ipsorum, & filijs eorum iniquitates, quas in me admiserunt, vt 6 nuncient filijs filiorum: ♀ quia peccata parentum ipsorum in illis creuerunt. Obliti enim mei sacrificauerunt dijs alienis. 7 ♀ Nonne ego eduxi eos de terra Aegypti, de domo seruitutis? Ipsi autem irritauerunt me, & consilia mea spreuerunt. 8 ♀ Tu autem excute comam capitis tui, & proijce omnia mala super illos: quoniam non obedierunt legi meæ. Populus autem est indisciplinatus. 9 ♀ Vsquequo eos sustinebo, 10 quibus tanta beneficia contuli? ♀ Reges multos B propter eos subuerti: Pharaonem cum pueris suis & 11 omnem exercitum eius percussi: ♀ Omnes gentes a facie eorum perdidi, & in Oriente prouinciarum duarum populos Tyri & Sidonis dissipaui, & omnes aduersarios eorum interfeci. 12 ♀ Tu vero loquere ad eos, 13 dicens: Hæc dicit Dominus: ♀ Nempe ego vos per mare transmeaui, & plateas vobis initio munitas exhibui: ducem vobis dedi Moysen, & Aaron sacerdotem: 14 ♀ lucem vobis per columnam ignis præstiti, & magna mirabilia feci in vobis: vos autem mei obliti estis, 15 dicit Dominus. ♀ Hæc dicit Dominus omnipotens: Coturnix vobis in signo fuit, castra vobis 16 ad tutelam dedi, & illic murmurastis: ♀ & non triumphastis in nomine meo de perditione inimicorum vestrorum, sed adhuc nunc vsque murmurastis. 17 ♀ Vbi sunt beneficia, quæ præstiti vobis? Nonne in 18 deserto cum esuriretis, proclamastis ad me, ♀ dicentes: Vt quid nos in desertum istud adduxisti interficere nos? melius nobis fuerat seruire Aegyptiis, 19 quàm mori in deserto hoc? ♀ Ego dolui gemitus vestros, & dedi vobis manna in escam. Panem ange-20 lorum manducastis. ♀ Nonne cum sitiretis, petram excidi, & fluxerunt aquæ in saturitate? Propter æ-21 stus folijs arborum vos texi. ♀ Diuisi vobis terras pingues: Chananæos, & Pherezæos, & Philisthæos a facie vestra proieci: quid faciam vobis adhuc? di-22 cit Dominus: ♀ Hæc dicit Dominus omnipotens: In deserto cum essetis in flumine Amorrhæo sitientes, 23 & blasphemantes nomen meum, ♀ non ignem vobis pro blasphemijs dedi, sed mittens lignum in aquam, 24 dulce feci flumen. ♀ Quid tibi faciam Iacob? Noluisti obedire Iuda. Transferam me ad alias gentes, & dabo eis nomen meum vt custodiant legitima mea. 25 ♀ Quoniam me dereliquistis, & ego vos derelinquam. Petentibus vobis a me misericordiam, non 26 miserebor. ♀ Quando inuocabitis me, ego non exaudiam vos. Maculastis enim manus vestras sanguine, & pedes vestri impigri sunt ad committenda ho-27 micidia. ♀ Non quasi me dereliquistis, sed vosipsos 28 dicit Dominus. ♀ Hæc dicit Dominus omnipotens: Nonne ego vos rogaui, vt pater filios, & vt mater fi-29 lias, & vt nutrix paruulos suos, ♀ vt essetis mihi in populum, & ego vobis in Deum: & vos mihi in fi-30 lios, & ego vobis in patrem? ♀ Ita vos collegi, vt gal-D lina pullos suos sub alas suas. Modo autem quid fa-31 ciam vobis? Proijciam vos a facie mea. ♀ Oblationem cum mihi attuleritis, auertam faciem meam a vobis. Dies enim festos vestros, & neomenias, & cir-32 cuncisiones repudiaui. ♀ Ego misi pueros meos prophetas ad vos, quos acceptos interfecistis, & laniastis corpora eorum, quorum sanguinem exquiram, di-33 cit Dominus. ♀ Hæc dicit Dominus omnipotens: Domus vestra deserta est. Proijciam vos sicut ventus 34 stipulam, ♀ & filij procreationem non facient: quoniam mandatum meum neglexerunt, & quod ma-35 lum est coram me, fecerunt. ♀ Tradam domos vestras populo venienti, qui me non audientes credunt: quibus signa non ostendi, facient quæ præcepi. 36 ♀ Prophetam non viderunt, & memorabuntur ini-37 quitatum eorum. ♀ Testor populi venientis gratiam, cuius paruuli exultant cum lætitia, me non videntes 38 oculis carnalibus, sed spiritu credentes quæ dixi. ♀ Et nunc frater aspice, quæ gloria: & vide populum ve-39 nientem ab Oriente, ♀ quibus dabo ducatum Abraham, Isaac, & Iacob, & Osee, & Amos, & Michęæ, 40 & Ioel, & Abdiæ, & Ionæ, ♀ & Naum, & Habacuc, Sophoniæ, Aggæi, Zachariæ, & Malachię, qui & angelus Domini vocatus est.

Exo 32. b. 8. — Esa. 1. d. 15. — Matt. 23. d. 37. — Esa. 66. a. 5. — Mala 3. a. 1. — Cap. 16. c. 10. Num. 10. 11. — Esa. 2. 4. — Ezech. 15. 15.

CAPVT II.

1 A HAec dicit Dominus: Ego eduxi populum istum de seruitute, quibus mandata dedi per pueros meos prophetas, quos audire noluerunt, sed irrita fecerunt mea consilia. 2 ♀ Mater quæ eos generauit, dicit illis: Ite filij, quia 3 ego vidua sum & derelicta. ♀ Educaui vos cum lætitia, & amisi vos cum luctu & tristitia, quoniam peccastis coràm Domino Deo vestro, & quod ma-

lum

4 lum est coram eo, fecistis. ⁊ Modo aut quid faciam vobis? Ego vidua sum & derelicta. Ite filij, & petite 5 a Domino misericordiam. ⁊ Ego autem te pater testẽ inuoco super matrem filiorum, qui noluerunt testa-6 mentum meum seruare, ⁊ vt des eis confusionem, & matrem eorum in direptionem, ne generatio eorum 7 fiat. ⁊ Dispergantur in gentes nomina eorum, deleantur a terra: quoniam spreuerunt sacramentum meũ. 8 ⁊ Væ tibi Assur, qui abscondis iniquos penes te. Gens mala, memorare quid fecerim Sodomæ & Gomor-9 rhæ, ⁊ quorũ terra iacet in piceis glebis & aggeribus cinerum, sic dabo eos, qui me nõ audierũt, dicit Dñs 10 oĩpotẽs. Hęc dicit Dñs ad Esdrã: Nũcia populo meo, quoniam dabo eis regnum Ierusalem, quod daturus 11 eram Israel. ⁊ Et sumam mihi gloriam illorum, & dabo eis tabernacula æterna, quæ præparaueram illis. 12 ⁊ Lignum vitæ erit illis in odorem vnguenti, & non B laborauerũt, neq; fatigabuntur. ⁊ Ite, & accipietis. Ro-13 gate vobis dies paucos, vt immorẽtur. Iam paratum 14 est vobis regnum: vigilate. ⁊ Testare cœlum & terrã. Contriui enim malum & creaui bonum, quia viuo 15 ego dicit Dñs. ⁊ Mater amplectere filios tuos, educa illos cum lætitia. Sicut columba confirma pedes eo-16 rum: quoniam te elegi, dicit Dominus. ⁊ Et resuscitabo mortuos de locis suis, & de monumentis educam 17 illos, quoniam cognoui nomen meum in Israel. ⁊ Noli timere mater filiorum, quoniam te legi dicit Domi-18 nus. ⁊ Mittam tibi adiutorium pueros meos, Isaiam & Hieremiam, ad quorum consilium sanctificaui, & paraui tibi arbores duodecim grauatas varijs fructi-19 bus, ⁊ & totidem fontes fluentes lac & mel: & montes immensos septem, habentes rosam & lilium, in qui-20 bus gaudio implebo filios tuos. ⁊ Viduam iustifica pupillo iudica, egenti da, orphanum tuere, nudum ve-21 sti, ⁊ cõfractum & debilem cura, claudum irridere noli, tutare mancum, & cœcum ad visionem claritatis 22 meæ admitte. ⁊ Senem & iuuenem intra muros tuos 23 serua: ⁊ mortuos vbi inueneris, signans commenda sepulchro, & dabo tibi primã sessionem in resurrectio-24 ne mea. ⁊ Pausa & quiesce populus meus, quia veniet 25 requies tua. ⁊ Nutrix bona nutri filios tuos, confirma 26 pedes eorum. ⁊ Seruos quos tibi dedi, nemo ex eis in-27 teriet: eos ego.n. requiram de numero tuo. ⁊ Noli fati-C gari. Cum enim venerit dies pressuræ & angustiæ, alij plorabunt & tristes erunt: tu autem hilaris & co-28 piosa eris. ⁊ Zelabunt gentes, & nil aduersus te pote-29 runt, dicit Dominus: ⁊ Manus meæ tegent te, ne filij 30 tui gehennam videant. ⁊ Iucundare mater cum filijs 31 tuis, quia ego te eripiam, dicit Dominus. ⁊ Filios tuos dormientes memorare, quoniam ego eos educam de lateribus terræ, & misericordiam cum illis faciam: quoniam misericors sum, dicit Dominus omnipo-32 tens. ⁊ Amplectere natos tuos vsq; dum venio, & pręstem illis misericordiam: quoniam exuberant fontes 33 mei, & gratia mea non deficiet. ⁊ Ego Esdras præceptum accepi a Domino in monte Oreb, vt irem ad Israel: ad quos cum venirem, reprobauerunt me, & 34 respuerunt mandatum Domini. ⁊ Ideoq; vobis dico gentes, quæ auditis & intelligitis: Expectate pastorẽ vestrum, requiem æternitatis dabit vobis: qm̃ in pro-35 ximo est ille qui in fine seculi adueniet, ⁊ Parati estote ad pręmia regni, quia lux perpetua lucebit vobis per 36 æternitatẽ tp̃is. ⁊ Fugite vmbrã seculis huius: accipite iucunditatem gloriæ vestræ. Ego testor palam Salua-37 torẽ meum. ⁊ Commendatum donum accipite, & iu-D cundamini, gratias agentes ei qui vos ad cœlestia re-38 gna vocauit. ⁊ Surgite, & state, & videte numerũ si-39 gnatorũ in cõuiuio Dñi. ⁊ Qui se de vmbra seculi trãstulerunt, splendidas tunicas a Domino acceperunt. 40 ⁊ Recipe Sion numerũ tuum, & conclude candidatos 41 tuos qui legẽ Dñi cõpleuerunt. ⁊ Filiorũ tuorũ, quos optabas, plenus est numerus. Roga imperium Dñi vt 42 sanctificetur populus tuus q̃ vocat⁹ est ab initio ⁊ Ego Esdras vidi in mõte Siõ turbam magnam, q̃ numerare non potui, & omnes canticis collaudabant Domi-43 nũ. ⁊ Et in medio eorũ erat iuuenis statura celsus eminentior omnibus illis: & singulis eorum capitibus imponebat coronas, & magis exaltabatur: Ego autem 44 miraculo tenebar. ⁊ Tunc interrogaui Angelũ, & di-45 xi: Qui sunt hi Dñe? ⁊ Qui rñdens dixit mihi: Hi sunt qui mortalem tunicam deposuerunt, & immortalem sumpserunt, & confessi sunt nomen Dei. Modo coro-46 nantur, & accipiunt palmas. ⁊ Et dixi Angelo: Ille iuuenis quis est, qui eis coronas ĩponit, & palmas in 47 manus tradit? ⁊ Et rñdens, dixit mihi: Ipse est filius Dei: quem in seculo confessi sunt: ego autẽ magnificare eos cœpi, qui fortiter pro nomine Domini stete-48 runt. ⁊ Tunc dixit mihi Angelus: Vade, annũcia populo meo, qualia, & quanta mirabilia Dñi Dei vidisti.

Gen. 19. a. 24. — Exo. 15. d. 25. — Tob. 1. d. 22. — Apoc. 7 c. 9.

CAPVT III.

1 A Anno trigesimo ruinę ciuitatis, eram in Babylone, & cõturbatus sum sup cubiculo meo recumbens, & cogitationes meæ ascende-2 bant super cor meum: ⁊ quoniam vidi desertionem Sion & abundantiam eorum qui habitabãt in Baby-3 lone: ⁊ & ventilatus est spiritus meus valde, & cępi lo-4 qui ad Altissimum verba timorata, & dixi: ⁊ O dominator Domine, tu dixisti ab initio, quando plantasti 5 terram, & hoc solus, & imperasti populo, ⁊ & dedisti Adam corpus mortuum: sed & ipsum figmentũ manuum tuarum erat, & insuflasti in eũ spiritum vitæ. 6 & factus est viuens coram te: ⁊ & induxisti eum in paradiso, quem plantauerat dextera tua, antequam ter-7 ra aduentaret. ⁊ Et huic mandasti diligere viam tuã, & præteriuit eam, & statim instituisti in eo mortem, & in nationibus eius, & natæ sunt gentes, & tribus, & populi, & cognationes, quarum non est numerus. 8 ⁊ Et ambulauit vnaquæque gens in voluntate sua, & mira agebant coram te, & spernebant præcepta tua. 9 ⁊ Iterum autem in tempore induxisti diluuium super B inhabitantes seculũ, & perdidisti eos. ⁊ Et factũ est in 10 vnoquoq; eorũ sicut Adæ mori, sic his diluuiũ. ⁊ De-11 reliquisti autem vnum ex his, Noe cum domo sua, 12 & ex eo iusti omnes. ⁊ Et factum est cum cœpissent multiplicari, qui habitabant super terram, & multiplicauerunt filios & populos & gentes multas: & cœperunt iterato impietatem facere plus quam 13 priores. ⁊ Et factum est, cum iniquitatem facerent coram te, elegisti tibi uirum ex his, cui nomen erat 14 Abraham. ⁊ Et dilexisti eum, & demonstrasti ei soli 15 voluntatem tuam: ⁊ & disposuisti ei testamentum æternum, & dixisti ei, vt non vnquam derelinqueres semen eius. Et dedisti ei Isaac, & Isaac dedisti Iacob 16 & Esau. ⁊ Et segregasti tibi Iacob, Esau autem separasti. Et factus est Iacob in multitudine magna. 17 ⁊ Et factum est cum educeres semen eius ex Ægy-18 pto, adduxisti super montem Sina. ⁊ Et inclinasti

Gen. 2. a. 9. — Ge. 2. 21. Gen. b. 10. 1 Pet. 3. d. 20. — Gen. 12. a. 1. — Gen. 21. a. 2. Ro. 9. b. 7. Gen. 15. d. 25.

coelos, & statuisti terram, & cõmouisti orbem: & tremere fecisti abyssos, & conturbasti seculum, & transijt gloria tua portas quattuor ignis & terræmotus, & spiritus, & gelu, vt dares semini Iacob legẽ, & generationi Israel diligentiam. Et non abstulisti ab eis cor malignũ, vt faceret lex tua in eis fructum. Cor enim malignum baiulans primus Adã transgressus & victus est, sed & oẽs qui de eo nati sunt. Et facta est permanens infirmitas & lex cum corde populi, cũ malignitate radicis: & discessit quod bonum est, & mansit malignum. Et transierunt tempora, & finiti sunt anni: & suscitasti tibi seruũ nomine Dauid, & dixisti ei edificare ciuitatem nominis tui, & offerre tibi in eadem thus & oblationes. Et factum est hoc annis multis, & dereliquerunt qui habitabant ciuitatẽ in omnibus facientes sicut fecit Adam & omnes generationes eius: vtebantur em̃ & ipsi corde maligno. Et tradisti ciuitatem tuam in manibus inimicorum tuorum. Nunquid meliora faciunt qui habitant Babylonem? Et propter hoc dominabitur Sion? Factũ est cũ venissem huc, & vidissem impietates quarum non est numerus: & delinquẽtes multos vidit anima mea hoc trigesimo anno, & excessit cor meum: quoniam vidi quõ sustines eos peccãtes, & pepercisti impie agentibus, & perdidit populum tuum, & conseruasti inimicos tuos, & non significasti. Nihil memini quomodo debeat derelinqui via hæc. Nunquid meliora facit Babylon quam Sion? aut alia gens cognouit te præter Israel? aut quæ tribus crediderunt testamentis tuis, sicut Iacob? Quarum merces non comparuit, neq; labor fructificauit. Pertransiens enim pertransiui in gentibus, & vidi abundãtes eas, & non memorantes mandatorum tuorum. Nũc ergo pondera statera nostras iniquitates, & corũ qui habitant in seculo: & non inuenietur nomen tuum, nisi in Israel. Aut quando nõ peccauerunt in conspectu tuo, qui habitant terrã? aut quæ gens sic obseruauit mandata tua? Hos quidem per nomina inuenies seruasse mandata tua, gentes autem non inuenies.

(Margin: Exod.19. / Deu.4.b. / Hier.10. 25.)

CAPVT IIII.

Et respondit ad me Angelus qui missus est ad me, cui nomen Vriel, & dixit mihi: Excedẽs excessit cor tuum in seculo hoc, & comprehendere cogitas viam Altissimi: Et dixit: Ita Domine meus. Et respondit mihi & dixit: Tres vias missus sum ostendere tibi, & tres similitudines proponere coram te: de quibus mihi si renunciaueris vnam ex his, & ego tibi demonstrabo viam quam desideras videre, & docebo te, vnde sit cor malignum. Et dixi: Loquere Domine meus. Et dixit ad me: Vade, pondera mihi ignis põdus, aut mensura mihi flatum venti, aut reuoca mihi diem quæ præterijt. Et respõdi, & dixi: Quis natorum poterit facere, vt me interroges de his? Et dixit ad me: Si essem interrogãs te, dicens: Quantę habitationes sunt in corde maris, aut quantæ venæ sunt in principio abyssi, aut quante venę sunt super firmamentũ, aut qui sunt exitus paradisi: diceres mihi fortassis. In abyssum non descẽdi, neq; in infernum adhuc, neque in coelum vnquam ascendi. nunc autem non interrogaui te, nisi de igne, & vento, & die, per quem transisti, & a quibus separari non potes: & non respondisti mihi de eis. Et dixit mihi: Tu quæ tua sunt, tecum coadolescentia, non potes cognoscere: & quomodo poterit vas tuum capere Altissimi viam, & iam exterius corrupto seculo intelligere corruptionem euidentem in facie mea? Et dixi illi: Melius erat nos non esse, quam adhuc viuentes viuere in impietatibus, & pati, & non intelligere de qua re. Et respondit ad me, & dixit: Proficiscens profectus sum ad syluam lignorum campi, & cogitauerunt cogitationem, & dixerunt: Venite & eamus, & faciamus ad mare bellum, vt recedat coram nobis, & faciamus nobis alias syluas. Et similiter fluctus maris & ipsi cogitauerunt cogitationem & dixerunt: Venite ascendentes, debellemus syluas campi, vt & ibi consumemus nobismetipsis aliam regionem. Et factus est cogitatus syluæ in vanum: venit enim ignis, & consumpsit eã. Similiter et cogitatus fluctuum maris: stetit enim arena, et prohibuit eos. Si enim esses iudex horum, quem inciperes iustificare, aut quem condemnare? Et respondi, et dixi: Vtique vanam cogitationem cogitauerunt. terra enim data est syluę, et mari locus portare fluctus suos. Et respondit ad me, et dixit: Bene tu iudicasti: et quare non iudicasti tibimetipsi? Quemadmodum enim terra syluæ data est, et mare fluctibus suis: sic qui super terram inhabitant, quę sunt super terram intelligere solummodo possunt: et qui super coelos, quæ super altitudinem coelorum. Et respondi, et dixi: Deprecor te Domine, vt mihi detur sensus intelligendi. non enim volui interrogarę de superioribus tuis, sed de his quæ pertranseunt per nos quotidie, propter quid Israel datus in opprobrium gentibus, quem dilexisti populum, datus est tribubus impijs, et lex patrum nostrorum in interitum deducta est, et dispositiones scriptæ nusquam sunt: et pertransiuimus de seculo, vt locustæ, et vita nostra stupor et pauor, et nec digni sumus misericordiam consequi. Sed quid faciet nomini suo quod inuocatum est super nos? Et de his interrogaui. Et respondit ad me, et dixit: Si fueris plurimum scrutatus, frequenter miraberis quoniam festinans festinat seculum pertransire, et non capit portare quæ in futuris temporibus iustis repromissa sunt: quoniam plenum iniustitia est seculum hoc et infirmitatibus. De quibus autem interrogas dicam: seminatum enim est malum, et needum venit destructio ipsius. Si ergo non inuersum fuerit quod seminatum est, et discesserit locus vbi seminatum est malum, non veniet vbi seminatum est bonum: Quoniam gramen seminis mali seminatum est in corde Adam ab initio: et quantum impietatis generauit vsque nunc, et generat vsque cum veniat area? Aestima autem apud te gramen mali seminis, quantum fructum impietatis generauit, quando secatæ fuerint spicæ, quarum non est numerus, quam magnam aream incipiet facere? Et respondit, et dixi: Quomodo, et qñ hæc? Quare modici et mali anni nostri? Et rñdit ad me, et dixit mihi: Non festines tu super Altissimum. Tu enim festinas inaniter esse super ipsum, nam excessus tuus multus. Nonne de his interrogauerunt animę iustorum in promptuarijs suis, dicentes: Vsquequo spero sic? et quando veniet fructus areæ mercedis nostrę? Et respondit ad ea Ieremiel Archangelus, et dixit: Quãdo impletus fuerit numerus seminum in vobis, quoniam in statera ponderauit seculum, et mensura

(Margin: Iud.9.b.8. / 2.Pa.25.c.15.)

mensurauit tempora, & numero numerauit tẽpora,
& non commouit, nec excitauit vsque dum implea-
38 tur prædicta mensura. ¶ Et respondi, & dixi: O domi-
D nator Domine, sed & nos omnes pleni sumus impie-
39 tate. ¶ Et ne forte propter nos non impleantur iusto-
rum areæ, propter peccata inhabitantium super ter-
40 ram. ¶ Et respondit ad me, & dixit: Vade, & interro-
ga prægnantem, si quando impleuerit nouem mẽses
suos, adhuc poterit matrix eius retinere partum in
41 semetipsa? ¶ Et dixi: Non potest Domine. Et dixit
ad me: In inferno promptuaria animarũ matrici as-
42 similata sunt. ¶ Quemadmodum enim illa festinat q̃
parit, effugere necessitatem partus, sic & hæc festinat
43 reddere ea quæ commendata sunt. ¶ Ab initio tibi
44 demonstrabitur de his quæ concupiscis videre. ¶ Et
respondi, & dixi: Si inueni gratiam ante oculos tuos
45 & si possibile est, & si idoneus sum, ¶ demonstra mi-
hi, si plusquam præteritum sit habet venire, aut plu-
46 ra pertransierunt supra quam futurum est. ¶ Quid
47 pertransiuit, scio: quid autem futurum sit ignoro. ¶ Et
dixit ad me: Sta super dexteram partem, & demon-
48 strabo tibi interpretationem similitudinis. ¶ Et steti,
& vidi: & ecce fornax ardens transijt coram me. &
factum est, cum transiret flamma, vidi: & ecce supe-
49 rauit fumus. ¶ Post hæc transijt coram me nubes ple-
na aquæ, & immisit pluuiam impetu multam: & cũ
transisset impetus pluuiæ, superauerunt in ea guttæ.
50 ¶ Et dixit ad me: Cogita tibi, sicut crescit pluuia am-
plius quam guttę, & ignis quam fumus: sic superabũ-
dauit quæ transiuit mensura. Superauerunt autem
51 guttæ & fumus: ¶ & oraui, & dixi: Putas viuo vsque
52 in diebus illis? vel quid erit in diebus illis? ¶ Respon-
dit ad me, & dixit: De signis, de quibus me interro-
gas, ex parte possum tibi dicere: de vita autem tua
non sum missus dicere tibi, sed nescio.

CAPVT V.

1 A De signis autem: ecce dies venient, in qui-
bus apprehendentur qui inhabitant terrã
in censu multo: & abscondetur veritatis
2 via: & sterilis erit a fide regio: ¶ & multiplicabitur
iniustitia super hanc, quam ipse tu vides, & super q̃
3 audisti olim: ¶ & erit imposito vestigio quam nunc
vides regnare regionem, & videbunt eam desertam.
4 ¶ Si autẽ tibi dederit Altissimus viuere, videbis post
5 tertiam tubam, ¶ & relucescet subito sol noctu, & lu-
na ter in die, & de ligno sanguis stillabit, & lapis da-
6 bit vocem suam, & populi commouebuntur: ¶ & re-
gnabit, quem non sperant qui inhabitant super ter-
7 ram, & volatilia commigrationem facient: ¶ & ma-
re Sodomiticum pisces reijciet, et dabit vocem no-
ctu, quam non nouerant multi. omnes autem audiẽt
8 vocem eius, ¶ et chaos fiet per loca multa, et ignis
frequenter remittetur, et bestiæ agrestes transmigra-
9 bunt, et mulieres menstruatæ parient monstra, ¶ et
in dulcibus aquis salsæ inuenientur, & amici omnes
semetipsos expugnabunt: & abscondetur tunc sen-
sus, & intellectus separabitur in promptuarium suũ:
10 ¶ & quæretur a multis, & non inuenietur: & multi-
plicabitur iniustitia, & incontinentia super terram.
11 ¶ Et interrogabit regio proximã suam, & dicet: Nun-
quid per te pertransijt iustitia iustum faciẽs? Et hoc
12 negabit. ¶ Et erit in illo tempore, & sperabunt homi-
nes, & non impetrabunt: laborabunt, & non dirigen-
13 tur viæ eorum. ¶ Hæc signa dicere tibi permissum est
mihi: & si oraueris iterũ, & ploraueris, sicut, & nunc,
& ieiunaueris septem diebus, audies iterato horum
14 maiora: ¶ Et euigilaui, & corpus meum horruit val-
B de: & anima mea laborauit, vt deficeret: ¶ & tenuit
15 me, qui venit angelus, qui loquebatur in me: &
16 confortauit me, & statuit me super pedes. ¶ Et factũ
est in nocte secunda, & venit ad me Salathiel dux
populi, & dixit mihi: Vbi eras? & quare vultus tuus
17 tristis? ¶ An nescis, quoniam tibi creditus est Israel in
18 regione transmigrationis eorum? ¶ Exurge ergo, &
gusta panem, & non derelinquas nos, sicut pastor
19 gregem suum in manibus luporũ malignorum. ¶ Et
dixit ei: Vade a me, et non appropies ad me. Et audi-
20 uit, vt dixi: et recessit a me. ¶ Et ego ieiunaui diebus
septem, vlulans et plorans, sicut mihi mandauit V-
21 riel Angelus. ¶ Et factum est post dies septem, et ite-
rum cogitationes cordis mei molestæ erant mihi val-
22 de, ¶ et resumpsit anima mea spiritum intellectus: et
23 iterum cœpi loqui coram Altissimo sermones. ¶ et di-
xi: Dominator Domine, ex omni sylua terræ, et om-
24 nibus arboribus eius, elegisti vineam vnicam: ¶ Et
ex omni terra orbis, elegisti tibi foueam vnam: et
ex omnibus floribus orbis elegisti tibi lilium vnum:
25 ¶ et ex omnibus abyssis maris, replesti tibi riuum v-
num: et ex omnibus ædificatis ciuitatibus, sanctifi-
26 casti tibimetipsi Sion: ¶ et ex omnibus creatis vola-
tilibus, nominasti tibi columbam vnam: et ex omni-
bus plasmatis pecoribus, prouidisti tibi ouem vnã:
27 et ¶ ex omnibus multiplicatis populis, acquisiuisti ti-
bi populum vnum: et ab omnibus probatam legem
28 donasti huic, quem desiderasti populo. ¶ Et nunc Do-
mine, vt quid tradidisti vnum pluribus? Et præpa-
rasti super vnam radicem alias, et disperdidisti vni-
29 cum tuum in multis: ¶ et conculcauerunt eum, qui
C contradicebant sponsionibus tuis, quique tuis testa-
30 mentis non credebant. ¶ Et si odiens odisti populum
31 tuum, tuis manibus debet castigari. ¶ Et factum est,
cum locutus essem sermones, et missus est angelus ad
32 me, qui ante venerat ad me præterita nocte, ¶ et di-
xit mihi: Audi me, & instruam te: et intende mihi,
33 et adijciam corã te. ¶ Et dixi, loquere Domine meus.
Et dixit ad me: Valde tu in excessu mentis factus es
pro Israel: an plus dilexisti eum, quam qui eũ fecit?
34 ¶ Et dixi ad eum: Non Domine, sed dolens locutus
sum. Torquent enim me renes mei per omnem ho-
ram, quærentem apprehendere semitam Altissimi,
35 et inuestigare partem iudicij eius. ¶ Et dixit ad me:
Non potes. Et dixi: Quare Domine? Ad quid
nascebar, aut quare non fiebat matrix matris meæ
mihi sepulchrum, vt non viderem laborem Iacob,
36 et defatigationem generis Israel? ¶ Et dixit ad me:
Numera mihi, qua necdum venerant, et collige mi-
hi dispersas guttas, et reuirida mihi aridos flores,
37 ¶ et aperi mihi clausa promptuaria, et produc mihi
inclusos in eis flatus, demonstra mihi vocis imagi-
nem: et tunc ostendam tibi laborem quem rogas vi-
38 dere. ¶ Et dixi: Dominator Domine, quis enim
est qui potest hæc scire, nisi qui cum hominibus ha-
39 bitationem non habet? ¶ Ego autem insipiens, et
quomodo potero dicere de his, quibus me interro-
40 gasti? ¶ Et dixit ad me: Quomodo non potes fa-
cere vnum de his quæ dicta sunt: sic non poteris in-
uenire iudicium meum, aut in fine charitatem,

41 quam populo promisi. ¶ Et dixi: Sed ecce Domine,
D tu prope es his qui in finem sunt: & quid facient qui
42 ante me fuerunt, aut nos, aut hi qui post nos? ¶ Et di
xit ad me: Coronæ assimilabo iudicium meum. Si-
cut non nouissimorum tarditas, sic nec priorum ve-
locitas. ¶ Et respondi, & dixi: Nec poteras facere eos
43 qui facti sunt, & qui sunt, & qui futuri sunt, in vnũ,
44 vt celerius iudicium tuum ostendas? ¶ Et respondit
ad me, & dixit: Non potest festinare creatura super
creatorem, nec sustinere seculum eos qui in eo crean
di sunt in vnum. ¶ Et dixi: Quomodo dixisti seruo
45 tuo, quoniam viuificãs viuificasti a te creatam crea-
turam in vnũ, & sustinebat creatura: poterit & nunc
46 portare præsentes in vnum: ¶ Et dixit ad me: Interro-
ga matricem mulieris, & dices ad eam: Et si paris,
quare per tempus? Roga ergo eam, vt det decem in
47 vnum. ¶ Et dixi: Non vtique poterit, sed secundum
48 tempus. ¶ Et dixit ad me: Et ego dedi matricem ter-
49 ræ his qui seminati sunt super eam per tẽpus. ¶ Quẽ-
admodum enim infans non parit ea, quæ senũ sunt:
50 sic ego disposui a me creatum seculum. ¶ Et interro-
gaui, & dixi: Cum iam dederis mihi viam, loquar co-
ram te: nam mater nostra, de qua dixisti mihi, Ad-
51 huc iuuenis est: iam senectuti appropinquat. ¶ Et re-
spondit ad me, & dixit: Interroga eam quæ parit, &
52 dicet tibi. ¶ Dices enim ei: Quare quos peperisti, nũc
non sunt similes his qui ante te, sed minores statura?
53 ¶ Et dicet tibi & ipsa: Alij sunt qui in iuuentute vir-
tutis nati sunt: & alij qu. sub tempore senectutis, de-
54 ficiente matrice sunt nati. ¶ Considera ergo, & tu,
quoniam minori statura estis præ his qui ante vos:
55 ¶ & qui post vos, minori quam vos, quasi iam sene-
scentes creaturæ, & fortitudinem iuuentutis præter-
euntes. Et dixi: Rogo Domine, si inueni gratiam an-
te oculos tuos, demonstra seruo tuo, per quem visites
creaturam tuam.

CAPVT VI.

1 A ET dixit ad me: Initio terreni orbis, & antequã
staret exitus seculi, & antequam spirarent cõ
2 uentiones ventorum, ¶ & antequam sonarẽt
voces tonitruum, & antequam splenderent nitores
coruscationum, & antequam confirmarentur fun-
3 damenta Paradisi, ¶ & antequam viderentur decori
flores, & antequam confirmarentur motæ virtutes,
& antequam colligerentur innumerabiles militiæ
4 angelorum, ¶ & antequam extollerentur altitudines
aeris, & antequam nominarentur mensuræ firma-
mentorum, & antequam æstuarent camini in Sion,
5 ¶ & antequam inuestigarentur præsentes anni, & an-
tequam ab alienarentur eorum qui nũc peccant ad-
inuentiones, & consignati essent qui fidem thesauri-
6 zauerunt: ¶ tunc cogitaui, & facta sunt per me solũ,
& non per alium: & finis per me, & non per alium.
7 ¶ Et respondi, & dixi: Quæ erit separatio temporũ?
8 aut quando prioris finis, & sequentis initium? ¶ Et
dixit ad me: Ab Abraham vsque ad Isaac, quando
nati sunt ab eo Iacob, & Esau, manus Iacob tenebat
9 ab initio calcaneum Esau: ¶ finis enim huius seculi
10 Esau, & principium sequentis Iacob. ¶ Hominis ma-
nus inter calcaneum, & manum. Aliud noli quærere
11 Esdra. ¶ Et respondi, & dixi: O dominator Domine,
12 si inueni gratiam ante oculos tuos, ¶ oro vt demon-
stres seruo tuo finem signorum tuorum, quorum par

13 tem mihi demonstrasti nocte præcedenti. ¶ Et respõ-
dit, & dixit ad me: Surge super pedes tuos, & audi
14 vocem plenissimam sonitus. ¶ Et erit sicut commo-
tio, nec commouebitur locus, in quo stes super eum.
15 ¶ Ideo cum loquitur, tu non expaueas, quoniam de
fine verbum, & fundamentum terræ intelligitur,
16 ¶ quoniam de ipsis sermo tremiscit, & commouetur:
B scit enim quoniam finem eorum oportet commuta-
17 ri. ¶ Et factum est, cum audissem, surrexi super pedes
meos, & audiui: & ecce vox loquens, & sonus eius
18 sicut sonus aquarum multarum, ¶ & dixit: Ecce dies
veniunt, & erit quando appropinquare incipiam,
19 vt visitem habitantes in terra: ¶ & quando inquire-
re incipiam ab eis qui iniuste nocuerũt iniustitia sua
20 & quando suppleta fuerit humilitas Sion. ¶ & cum
supersignabitur seculum quod incipiẽt pertransire,
hæc signa faciam: Libri aperientur ante faciem fir-
21 mamenti, & omnes videbũt simul: ¶ & anniculi infan
tes loquentur vocibus suis, & prægnantes immatu-
ros parient infantes trium, & quattuor mensium, &
22 viuent, & suscitabuntur. ¶ Et subito apparebunt se-
minata loca non seminata, & plena promptuaria su-
23 bito inuenientur vacua: ¶ & tuba canet cũ sono: quã
24 cum omnes audierint, subito expauescẽt. ¶ Et erit in
illo tempore, debellabunt amici amicos, vt inimici,
& expauescet terra cum his: & venę fontium stabũt,
25 & non decurrent in horis tribus: ¶ & erit, omnis qui
derelictus fuerit ex omnibus istis quibus prædixi ti-
bi, ipse saluabitur, & videbit salutare meum, & finẽ
26 seculi vestri. ¶ Et videbũt qui recepti sunt homines,
qui mortem non gustauerũt a natiuitate sua, & mu-
tabitur cor inhabitantium, & cõuertetur in sensum
27 alium. ¶ Delebitur enim malum, & extinguetur do-
28 lus. ¶ Florebit autem fides, & vincetur corruptela, &
ostendetur veritas quæ sine fructu fuit diebus tãtis.
29 ¶ Et factũ est, cum loqueretur mihi: & ecce paulatim
30 intuebar super eum antequam stabam, ¶ & dixit ad
me hæc: Veni tibi ostendere tempus venturæ noctis.
31 ¶ Si ergo iterum rogaueris, & iterum ieiunaueris se-
ptem diebus, iterum tibi renunciabo horum maiora
32 per diẽ quam audiui. ¶ Audita est enim vox tua apud
C Altissimum. Vidit enim fortis directionem tuam, &
prouidit pudicitiam, quã a iuuentute tua habuisti:
33 ¶ & propter hoc misit me demonstrare tibi hæc om-
34 nia, & dicere tibi: Confide, & noli timere: ¶ & noli fe
stinare cum prioribus temporibus cogitare vana, vt
35 non properes a nouissimis temporibus. ¶ Et factũ est
post hæc, & fleui iterum: & similiter ieiunaui septem
diebus, vt suppleã tres hebdomadas, quæ dicta sunt
36 mihi. ¶ Et factum est in octaua nocte, & cor meum
turbabatur iterato in me, & cępi loqui coram Altis-
37 simo. ¶ Inflammabatur enim spiritus meus valde, &
38 anima mea anxiabatur, ¶ & dixi: O Domine, loquẽs
locutus es ab initio creaturæ in primo die, dicens:
Fiat cęlum, & terra: & tuum verbum opus perfectũ.
39 ¶ Et erat tunc spiritus, & tenebræ circunferebantur,
& silentium: sonus vocis hominis nondum erat abs
40 te. ¶ Tunc dixisti de thesauris tuis proferri lumen lu-
41 minosum, quo appareret opus tuum. ¶ Et die secun-
do creasti spiritum firmamenti, & imperasti ei, vt di-
uideret, & diuisionem faceret inter aquas, vt pars q̃
dã sursum recederet, pars vero deorsũ maneret. ¶ Et
42 tertia die imperasti aquis cõgregari ĩ septima parte
terræ: sex vero partes siccasti, & conseruasti, vt ex his

sint

sint coram te ministrantia seminata a Deo, & culta.
43 ❡ Verbum enim tuum processit, & opus statim fie-
44 bat.❡ Processit enim subito fructus multitudinis immensus, & concupiscentiæ gustus multiformes, & flores colore immutabili, & odores odoramenti in-
45 uestigabilis,& die tertia hæc facta sunt. ❡ Quarta au
D tem die imperasti fieri Solis splendorem, lunæ lu-
46 men,stellarum dispositionem: ❡ & imperasti eis, vt
47 deseruirent futuro plasmato homini. ❡ Quinto autē die dixisti septimæ parti, vbi erat aqua congregata, vt procrearet animalia, & volatilia, & pisces:& ita
48 fiebat.❡ Aqua muta,& sine anima, quæ Dei nutu iubebatur, animalia faciebat, vt ex hoc mirabilia tua
49 nationes enarrent.❡ Et tūc conseruasti duas animas: nomen vni vocasti Henoch, & nomen secundæ vo-
50 casti Leuiathan,❡ & separasti ea ab alterutro. Non enim poterat septima pars, vbi erat aqua congrega-
51 ta,capere ea.❡ Et dedisti Henoch vnam partem,quę siccata est tertio die, vt habitet in ea vbi sunt mōtes
52 mille. ❡ Leuiathan autem dedisti septimam partem humidam,& seruasti eam, vt fiat in deuoratione[m] qui-
53 bus vis,& quando vis. ❡ Sexto autem die imperasti terræ, vt crearet coram te iumenta, & bestias, & re-
54 ptilia:❡ & super his Adam, quem constituisti ducem super omnibus factis quæ fecisti, & ex eo educimur
55 nos omnes,quemq; elegisti populum.❡ Hæc autem omnia dixi coram te Domine,quia propter nos crea-
56 sti seculum. ❡ Residuas autem gentes ab Adam natas,dixisti eas nil esse, & quoniam saliuæ assimilatæ sunt,& quasi stillicidium de vase similasti abundan-
57 tiam eorum.❡ Et nunc Domine,ecce, istæ gētes quæ in nihilum deputatæ sunt, cœperunt dominari no-
58 stri,& deuorare:❡ nos autem populus tuus quem vocasti primogenitum, vnigenitum æmulatorem tuū,
59 traditi sumus in manibus eorum: ❡ & si propter nos creatum est seculum, quare non hæreditatem possidemus cum seculo? Vsquequo hæc?

CAPVT VII.

1 ET factum est, cum finissem loqui verba hæc,
A missus est ad me angelus qui missus fuerat ad
2 me primis noctibus,❡ & dixit ad me: Surge
3 Esdra, & audi sermones quos veni loqui ad te.❡ Et dixi:Loquere Deus meus. Et dixit ad me:Mare positum est in spacioso loco, vt esset altū, & immensum:
4 ❡ erit autem ei introitus in angusto loco positus, vt
5 esset similis fluminibus.❡ Quis enim volens voluerit ingredi mare,& videre eum, vel dominari eius:si nō transierit angustum in latitudinem quomodo veni-
6 re poterit?❡ Item aliud:Ciuitas est ædificata,& posita in loco campestri:est autem plena omnium bono-
7 rum.❡ Introitus eius angustus & in pręcipiti positus, vt esset a dextris quidem ignis, a sinistris aqua alta:
8 ❡ semita autem est vna sola inter eos posita, hoc est, inter ignem,& aquam, vt non capiat semita nisi so-
9 lummodo vestigium hominis.❡ Si autē dabitur ciuitas homini in hæreditatem, si nūquam antepositum periculum pertransierit, quomodo accipiet hæredi-
10 tatem suam?❡ Et dixi:Sic Domine. Et dixit ad me:
11 Sic est,& Israel pars.❡ Propter eos enim feci seculū: & quando trangressus est Adam cōstitutiones meas,
12 iudicatum est quod factum est.❡ Et facti sunt introitus huius seculi angusti,& dolentes, & laboriosi pauci autem & mali,& periculorū pleni, & labore ma-
13 gnopere fulti.❡ Nā maioris seculi introitus spaciosi,
14 & securi,& facientes immortalitatis fructum.❡ Si ergo ingredientes non fuerunt ingressi qui viuunt, angusta,& vana hæc: non poterunt recipere quæ sunt
15 reposita.❡ Nunc ergo quare tu conturbaris, cum sis corruptibilis? & quid moueris tu,cum sis mortalis?
16 ❡ Et quare non accepisti in corde tuo quod est futu-
17 rum,sed quod in præsenti?❡ Respondi,& dixi: Dominator Domine,ecce disposuisti lege tua,quoniam
18 iusti hæreditabunt hæc,impij autem peribunt.❡ Iusti autem ferēt angusta sperantes spaciosa. qui enim impie gesserunt,& angusta passi sunt, & spaciosa nō
19 videbunt.❡ Et dixit ad me:Non est iudex super Deū,
B neque intelligens super Altissimum.❡ Pereunt enim
20 multi præsentes, quia negligitur quę anteposita est,
21 Dei lex:❡ Mandans enim mandauit Deus venientibus,quando venerunt,quid facientes viuerent, &
22 quid obseruantes non punirentur.❡ Hi autem non sunt persuasi, & contradixerunt ei, & constituerunt
23 sibi cogitamen vanitatis,❡ & proposuerunt sibi circumuentiones delictorum, & superdixerunt Altissi-
24 mo non esse,& vias eius non cognouerunt,❡ & legē eius spreuerunt,& sponsiones eius abnegauerunt, & in legitimis eius fidem non habuerunt,& opera eius
25 non perfecerunt.❡ Propter hoc Esdra vacua vacuis,
26 & plena plenis.❡ Ecce tempus veniet, & erit quando venient signa quæ prædixi tibi,& apparebit sponsa, & apparescens ostendetur quæ nunc subducitur ter-
27 ra:❡ & omnis qui liberatus est de prædictis malis,ip-
28 se videbit mirabilia mea.❡ Reuelabitur enim filius meus IESVS cum his qui cum eo sunt: & iucunda-
29 buntur qui relicti sunt in annis quadringentis.❡ Et erit post annos hos, & morietur filius meus CHRISTVS, & omnes qui spiramentum habēt homines:
30 ❡ & conuertetur seculum in antiquum silentium diebus septem, sicut in prioribus iudicijs, ita vt nemo
31 derelinquatur.❡ Et erit post dies septem,& excitabitur quod nondum vigilat seculum,& morietur cor-
32 ruptum,❡ & terra reddet quæ in ea dormiunt,& puluis qui in eo silentio habitant, & promptuaria red-
33 dent quæ eis commendatæ sunt animæ.❡ Et reuelabitur Altissimus super sedem iudicij,& pertransibūt
34 miseriæ,& longanimitas congregabitur.❡ Iudicium autem solum remanebit, veritas stabit, & fides con-
35 ualescet,❡ & opus subsequetur, & merces ostendetur,& iustitiæ vigilabunt,& iniustitiæ non domina-
36 buntur.❡ Et dixi:Primus Abraham propter Sodomi-
C tas orauit,& Moyses pro patribus qui in deserto pec-
37 cauerunt.❡ & qui post eum pro Israel in diebus A-
38 chaz, & Samuelis,❡ Dauid pro confractione, & Salomon pro eis qui venerunt in sanctificationem,
39 ❡ & Elias pro his qui pluuiā acceperunt, & pro mor-
40 tuo, vt viueret,❡ & Ezechias pro populo in diebus
41 Sennacherib, & multi pro multis. ❡ Si ergo modo quando corruptibile increuit, & iniustitia multiplicata est,& orauerunt iusti pro impijs: quare et nunc
42 sic non erit?❡ Et respondit ad me,et dixit: Præsens seculum non est finis, glōria in eo frequens manet:
43 propter hoc orauerunt pro inualidis.❡ Dies enim iudicij erit finis temporis huius, et initium temporis
44 futurę immortalitatis,in quo trāsiuit corruptela,❡ so-
45 luta est intemperantia,abscissa est incredulitas: creuit autem iustitia, orta est veritas.❡ Tunc enim nemo poterit saluare eum qui perijt, neque demerge-

Gen. 18. c.23. Exo 32. c.11. 1 Reg. c.4. c.17. 1. Par. 6 c.14. 1. Reg.17 c. 21. & 18. d.15 4 Reg.19 c.15. Ro.5.a.1

46 re qui vicit. Et respondi, & dixi. Hic est sermo meus primus & nouissimus, quoniam melius erat non dare terram Adam, vel cum iam dedisset, coercere eum 47 vt non peccaret. Quid enim prodest hominibus in præsenti viuere in tristitia, & mortuos sperare puni- 48 tionem? O tu quid fecisti Adam? Si enim tu peccasti, non est factus solius tuus casus, sed & noster qui 49 ex te aduenimus. Quid enim prodest nobis si promissum est nobis immortale tempus: nos autem mor 50 talia opera egimus? Et quoniam prædicta est nobis 51 perennis spes: nos vero pessimi vani facti sumus. Et quoniam reposita sunt nobis habitacula sanitatis, & 52 securitatis: nos vero male conuersati sumus. Et quoniam reposita est gloria Altissimi protegere eos qui tarde conuersati sunt: nos autem pessimis vijs ambu 53 lauimus. Et quoniam ostendetur paradisus, cuius fructus incorruptus perseuerat, in quo est securitas, 54 & medela: nos vero non ingrediemur. in ingratis 55 enim locis conuersati sumus. Et quoniam super stel D las fulgebunt facies eorum qui abstinentiam habue 56 runt: nostræ autem facies super tenebras nigræ? non enim cogitauimus viuentes quando iniquitatem fa- 57 ciebamus, quod incipiemus post mortem pati. Et respondit, & dixit: Hoc est cogitamentum certaminis quod certabit qui super terram natus est homo, 58 vt si victus fuerit, patiatur quod dixisti: si autem vi 59 cerit, recipiet quod dico: quoniam hæc est vita quã Moyses dixit cum viueret, ad populum dicens: Eli- 60 ge tibi vitam, vt viuas. Non crediderunt autem ei, sed nec post eum prophetis: sed nec mihi qui locutus 61 sum ad eos. quoniam non esset tristitia in perditionem eorum, sicut futurum est gaudium super eos, 62 quibus persuasa est salus. Et respondi, & dixi: Scio Domine, quoniam vocatus est Altissimus misericors in eo, quod misereatur his, qui nõdum in seculo ad- 63 uenerunt, & quod miseretur illis qui conuersionem 64 faciunt in lege eius, & longanimis est, quoniam longanimitatem præstat his qui peccauerunt quasi 65 suis operibus: & munificus est, quoniam quidẽ do- 66 nare vult pro exigentijs: & multæ misericordiæ, quoniam multiplicat magis misericordias his qui præsentes sunt, & qui præterierunt, & qui futuri sũt. 67 Si enim non multiplicauerit misericordias suas, non viuificabitur seculum cum his qui inhæreditabant 68 in eo. Et donat: quoniam si non donauerit de bonitate sua, vt alleuentur hi qui iniquitatem fecerunt, de suis iniquitatibus non poterit decies millesi- 69 ma pars viuificari hominum. Et iudex si non ignouerit his qui curati sunt verbo eius, & deleuerit mul 70 titudinem contentionum: non fortassis derelinquerẽtur in innumerabili multitudine, nisi pauci valde.

Deut. 30. d. 19.

CAPVT VIII.

1 A ET respondit ad me, & dixit: Hoc seculum fecit Altissimus propter multos, futurum autem 2 propter paucos. Dicam autem coram te similitudinem Esdra. Quomodo autem interrogabis terram, & dicet tibi. quoniam dabit terram multam magis vnde fiat fictile, paruum autem puluerem vn 3 de aurum fit: sic & actus præsentis seculi. Multi qui 4 dem creati sunt, pauci autem saluabuntur. Et respondi & dixi: Absorbe ergo anima sensum, & de- 5 uora quod sapit, conuenisti enim obaudire, & prophetare volens. Nec enim tibi datum est spacium, 6 nisi solummodo viuere. O Domine, si non permittes seruo tuo, vt oremus coram te, & des nobis semẽ cordi, & sensui culturam, vnde fructus fiat, vnde viuere possit omnis corruptus, qui portabit locum ho- 7 minis? Solus enim es, & vna plasmatio nos sumus 8 manuum tuarum, sicut locutus es: & quomodo nũc in matrice plasmatum est corpus, & præstas membra: conseruatur in igne, & aqua tua creatio: & nouem mensibus patitur tua plasmatio tuam creaturã 9 quæ in ea creata est: ipsum autem quod seruat, & quod seruatur vtraque seruabuntur: seruataq; quandoque iterum reddit matrix quæ in ea creuerunt. 10 Imperasti enim ex ipsis membris, hoc est mamillis 11 præbere lac fructui mamillarum, vt nutriatur id quod plasmatum est vsque in tempus aliquod, & 12 postea disponas eum tuæ misericordiæ. Enutristi eum tua iustitia, & erudisti eum in lege tua, & cor- 13 ripuisti eum tuo intellectu: & mortificabis eum, vt tuam creaturam: & viuificabis eum, vt opus tuum. 14 Si ergo perdideris eum qui tantis laboribus plasmatus est: tuo iussu facile est ordinari, vt & id quod 15 fiebat seruaretur. Et nunc Domine dicam, de omni homine tu magis scis: de populo autem tuo, ob 16 quem doleo, & de hæreditate tua, propter quam lugeo: & propter Israel, propter quem tristis sum: & 17 de Iacob, propter quem doleo: ideo incipiam orare coram te pro me, & pro eis: quoniam video lapsus 18 nostros, qui inhabitamus terram. Sed audiui cele- 19 ritatem iudicis qui futurus est: Ideo audi vocem meam, & intellige sermonem meum, & loquar corã te. Initium verborum Esdræ priusquã assumeretur: 20 & dixi: Domine, qui inhabitas seculum, cuius ocu 21 li eleuati in superna & aere: & cuius thronus inæstimabilis, & gloria incõprehensibilis: cui astat exer 22 citus angelorum cum tremore, quorum seruatio in vento, & igni conuertitur: cuius verbum verum, & 23 dicta perseuerantia: cuius iussio fortis, & dispositio terribilis, cuius aspectus arefacit abyssos, & indignatio tabescere facit montes, et veritas testificatur: 24 exaudi orationem serui tui, et auribus percipe pre- 25 cationem figmenti tui. Dum enim viuo, loquar: et 26 dum sapio respõdebo. Nec respicias populi tui de- 27 licta, sed qui tibi in veritate seruiunt. Nec intendas impia gentium studia, sed qui tua testimonia cũ do- 28 loribus custodierunt. Nec cogites qui in conspectu tuo falsè conuersati sunt, sed memorare qui ex vo- 29 luntate tua timorem cognouerunt. Neque volueris perdere, qui pecudum mores habuerunt: sed respi 30 cias eos qui legem tuam splendide docuerunt. Nec indigneris eis qui bestijs peiores iudicati sunt: sed diligas eos qui semper in tua iustitia confidunt, et glo- 31 ria. Quoniã nos et patres nostri talibus morbis lan C guemus: tu autem propter nos peccatores misericors 32 vocaberis. Si enim desideraueris, vt nostri miserearis, tunc misericors vocaberis, nobis autem non ha- 33 bentibus opera iustitiæ. Iusti enim, quibus sunt opera multa reposita ex proprijs operibus recipient mer 34 cedẽ. Quid est enim homo, vt ei indigneris: aut ge- 35 nus corruptibile, vt ita amarus sis de ipso? In veritate enim nemo de genitis est, qui nõ impie gessit, et 36 de confitentibus qui non deliquit. In hoc enim annunciabitur iustitia tua, et bonitas tua Dñe, cũ miser tus fueris eis qui non habẽt substantia bonorũ ope-

rum.

37 rum. ¶ Et respódit ad me, & dixit: Recte locutus es a-
38 liqua: & iuxta sermones tuos sic & fiet. ¶ quoniam nõ vere cogitabo super plasma eorum qui peccauerunt ante mortem, ante iudicium, ante perditionem.
39 ¶ Sed iucundabor super iustorum figmentum, & memorabor peregrinationis quoque, & saluationis, &
40 mercedis receptionis. ¶ Quomodo ergo locutus sum,
41 sic & est. ¶ Sicut enim agricola serit super terram semina multa, & plantationes multitudinis plantat, sed non in tempore omnia quæ seminata sunt, saluãtur, sed nec omnia quæ plantata sunt radicabũt sic: & qui
42 in seculo seminati sunt, non omnes saluabuntur. ¶ Et
43 respondi, & dixi: Si inueni gratiam, loquar. ¶ Quomodo semen agricolæ si non ascenderit, aut non acceperit pluuiam tuam in tempore, aut si corruptum fue-
44 rit multitudine pluuiæ, ¶ sic perit: & similiter homo qui manibus tuis plasmatus est, & tu ei imago nominatus, quoniam similatus es ei, propter quem omnia
45 plasmasti, & similasti semini agricolæ. ¶ Non irascaris super nos: sed parce populo tuo, & miserere hæredi-
46 tati tuæ. Tu autem creaturæ tuæ misereris. ¶ Et respõ-
D dit ad me, & dixit: Quæ sunt præsentia præsentibus,
47 & quę futura futuris. ¶ Multũ enim tibi restat, vt possis diligere meam creaturam super me: tibi autem frequenter & ipsi proximaui, iniustis autem nunquam.
48 ¶ Sed & in hoc mirabilis es coram Altissimo, ¶ quo-
49 niam humiliasti te sicut decet te, & non iudicasti te,
50 vt inter iustos plurimum glorificeris. ¶ Propter quod miseriæ multæ, & miserabiles efficientur eis qui habitant seculum in nouissimis: quia in multa superbia
51 ambulauerunt. ¶ Tu autem pro te intellige, & de simi-
52 libus tuis inquire gloriam. ¶ Vobis enim apertus est paradisus, plantata est arbor vitæ, præparatum est futurum tempus, præparata est abundantia, ædificata est ciuitas, probata est requies, perfecta est bonitas, et
53 perfecta sapientia. ¶ Radix mali signata est a vobis: infirmitas, & tinea a vobis absconsa est: & in infernũ
54 fugit corruptio in obliuione. ¶ Transierunt dolores, et
55 ostensus est in fine thesaurus immortalitatis. ¶ Noli ergo adijcere inquirendo de multitudine eorum qui pe-
56 reunt. ¶ Nam & ipsi accipientes libertatem, spreuerũt Altissimum, & legem eius contempserunt, & vias
57 eius dereliquerunt. ¶ Adhuc autem iustos eius concul-
58 cauerunt, ¶ & dixerunt in corde suo non esse Deum:
59 & quidem scientes quoniam moriuntur. ¶ Sicut enim vos suscipient quæ prædicta sunt, sic eos sitis & cruciatus, quæ preparata sunt: non enim voluit hominẽ
60 disperdi. ¶ Sed & ipsi qui creati sunt, coinquinauerũt nomen eius qui fecit eos: & ingrati fuerunt ei qui prę-
61 parauit eis vitam. ¶ Qua ꝑpter iudicium meum mo-
62 do appropinquat. ¶ Quæ non omnibus demonstraui, nisi tibi, & tibi similibus paucis. Et respondi, & dixi:
63 ¶ Ecce nunc Domine demonstrasti mihi multitudinem signorum quæ incipies facere in nouissimis: sed non demonstrasti mihi quo tempore.

Gen. 4. a. 4.
Mat. 13. a. 4. et 20. b. 16.
Psal. 13. a. 1. & 52. a. 1.

CAPVT IX.

1 A ET respondit ad me, & dixit: Metiens metire tempus in semetipso: & erit cũ videris, quando transierit pars quædam signorum quæ præ-
2 dicta sunt, ¶ tunc intelliges, quoniam ipsum est tẽpus in quo incipiet Altissimus visitare seculum quod ab
3 eo factum est. ¶ Et quando videbitur in seculo motio
4 locorum, & populorum turbatio, ¶ tũc intelliges quoniam de his erat Altissimus locutus a diebus qui fue-
5 runt ante te ab initio. ¶ Sicut enim omne quod factũ est in seculo, initium habet, pariter & consumationẽ,
6 & consumatio est manifesta: ¶ sic & Altissimi tempora initia habent manifesta in prodigijs & virtutibus,
7 & consumationes in actu & in signis. ¶ Et erit, omnis qui saluus factus fuerit, & qui poterit effugere per o-
8 pera sua & ꝑ fidem, in qua credidistis, ¶ relinquetur de prædictis periculis, & videbit salutare meum in terra mea, & in finibus meis. quoniam sanctificaui
9 me a seculo. ¶ Et tunc miserebuntur qui nunc abusi sunt vias meas: & in tormentis commorabuntur hi
10 qui eas proiecerunt in contemptu. ¶ Qui enim non
11 cognouerunt me, viuentes beneficia consecuti: ¶ & qui fastidierunt legem meam cum adhuc erant ha-
12 bentes libertatem, ¶ & cum adhuc esset eis apertus pęnitentiæ locus non intellexerunt, sed spreuerunt: hos
13 oportet post mortem in cruciamẽto cognoscere. ¶ Tu ergo noli: adhuc curiosus esse, quomodo impij cru-
B ciabuntur: sed inquire quomodo iusti saluabuntur, & quorum seculum, & propter quos seculum, & quã-
14 do. ¶ Et respondi, & dixi: ¶ Olim locutus sum, et nunc
15 dico, et postea dicam: quoniã plures sunt qui pereũt,
16 quam qui saluabuntur: ¶ sicut multiplicatur fluctus
17 super guttam. Et respondit ad me, et dixit: ¶ Qualis ager: talia et semina: et quales flores, tales et tincturæ: et qualis operator, talis et creatio: et qualis agrico-
18 la, talis cultura: quoniam tempus erat seculi. ¶ Et nunc cum essem parans eis his qui nunc sunt, antequam fieret seculum, in quo habitarent: et ne-
19 mo mihi contradixit. ¶ tunc enim quisque et nunc creator in mundo hoc parato, et messe indeficienti, et
20 lege inuestigabili corrupti sunt mores eorum. ¶ Et cõsideraui seculum, et ecce erat periculum propter co-
21 gitationes quæ in eo aduenerunt. ¶ Et vidi, et pepercì ei valde: et seruaui mihi acinum de botro, et plan-
22 tationẽ de tribu multa: ¶ Pereat ergo multitudo quæ sine causa nata est, et seruetur acinus meus, et planta-
23 tio mea: quia cum multo labore perfeci. ¶ Tu autem si adhuc intromitas septem dies alios, sed non ieiuna-
24 bis in eis: ¶ ibis in campum florum, vbi domus non est ædificata: et manducabis solummodo de floribus campi, et carnem non gustabis, et vinum non bi-
25 bes, sed solummodo flores: ¶ deprecare Altissimum
26 sine intermissione, et veniam et loquar tecum. ¶ Et
C profectus sum, sicut dixit mihi, in campum qui vocatur Ardath, et sedi ibi in floribus. Et de herbis agri manducaui, et facta est esca earum mihi in saturita-
27 tem. ¶ Et factum est post dies septem, et ego discumbebam supra fœnum, et cor meum iterum turba-
28 batur sicut ante. ¶ Et apertum est os meum, et inchoa-
29 ui dicere coram Altissimo, et dixi: ¶ O Domine, te nobis ostendens ostensus ex patribus nostris in deserto, quod non calcatur, et in fructuoso, quando erant exeuntes de Aegypto: et dicens dixisti:
30 ¶ Tu Israel audi me, et semen Iacob intende sermo-
31 nibus meis. ¶ Ecce enim ego semino in vobis legem meam, et faciet in vobis fructum, et glorificabi-
32 mini in eo per seculum. ¶ Nam patres nostri accipientes legem, non seruauerunt, et legitima mea non custodierunt, et factus est fructus legis non parens:
33 nec enim poterat, quoniam tuus erat. ¶ Nam qui acceperunt, perierunt, non custodientes quod
34 in eis seminatum fuerat. ¶ Et ecce consuetudo est,

Mat. 10. b. 6.
Exo. 19. b. 9 et 24. a. 3.
Deu. 4. b. 12.
Exo. 32. f. 28.

vt cum acceperit terra semen, vel nauem mare, vel vas aliquod escam vel potum, cum fuerit extermin a tum id, in quo seminatū est, vel in quod missum est: 35 ¶ simul id quod seminatum, vel missum est, vel quæ D suscepta sunt, exterminātur, & suscepta iam non ma 36 nent apud nos: sed nobis sic non factum est. ¶ Nos quidem qui legem accepimus peccantes periuimus, & 37 cor nostrum quod suscepit eam: ¶ nam lex non periit, 38 sed permansit in suo labore. ¶ Et cum loquerer hæc in corde meo, respexi oculis meis, & vidi mulierem in dextera parte, & ecce hæc lugebat, & plorabat cū voce magna, & animo dolebat valde, & vestimenta 39 eius discissa, & cinis super caput eius, ¶ Et dimisi cogitatus, in quibus eram cogitās, & conuersus sum ad 40 eam, & dixi ei: ¶ Vt quid fles? & quid doles animo? 41 Et dixit ad me: ¶ Dimitte me Domine me⁹, vt defleā me, & adiiciam dolorē: quoniā ualde amaro sum ani 42 mo, & humiliata sum valde. ¶ Et dixi ei: Quid passa 43 es? dic mihi. Et dixit ad me: ¶ Sterilis fui ego famula tua, & non peperi, habens maritum annis triginta. 44 ¶ Ego enim per singulas horas, & per singulos dies, & annos hos trigīta deprecor Altissimum nocte ac die. 45 ¶ Et factū est, post triginta annos exaudiuit me Deus ancillam tuam, & vidit humilitatem meam, & attendit tribulationi meæ, & dedit mihi filium: & iucundata sum super eum valde ego, & vir meus, & omnes 46 ciues mei, & honorificabamus valde Fortem. ¶ Et nu 47 triui eum cum labore multo. ¶ Et factum est cum creuisset, & uenisset accipere vxorem, feci diem epuli.

Isa. 48. 2. Inf. 10. d. 40.

CAPVT X.

1 A ET factum est, cum introisset filius meus in thalamo suo, cecidit, & mortu⁹ est: ¶ & euertimus 2 omnes lumina, & surrexerūt oēs ciues mei ad consolandum me, et quieui vsque in alium diem vs- 3 que nocte. ¶ Et factum est, cum omnes quieuissent vt me consolarentur vt quiescerem: et surrexi nocte, et 4 fugi: et veni sicut vides in hoc campo: ¶ et cogito iam non reuerti in ciuitatem, sed hic consistere: et neque manducare, neque bibere, sed sine intermissione lu- 5 gere, et ieiunare vsque dum moriar. ¶ Et dereliqui sermones in quibus eram, et respondi cum iracundia 6 ad eam, et dixi: ¶ Stulta super omnes mulieres, non vides luctum nostrum, et quæ nobis contingunt? 7 ¶ Quoniam Sion mater nostra omni tristitia contristatur, & humilitate humiliata est, & luget validissi- 8 me. ¶ Et nunc quoniam omnes lugemus, et tristes sumus: quoniam omnes contristati sumus, tu autem 9 contristaris in uno filio? ¶ Interroga enim terram, et dicet tibi: quoniam hæc est, quæ debeat lugere ca 10 sum tantorum super eam germinantium. ¶ Et ex ipsa ab initio omnes nati, et alii uenient: et ecce pene omnes in perditionem ambulant, et exterminium fit 11 multitudo eorum. ¶ Et quis ergo debet lugere magis nisi hæc quæ tam magnam multitudinem perdidit, quam tu, quæ pro uno doles? Si autem dicis mihi, 12 ¶ Quoniam non est planctus meus similis terræ: quoniam fructus ventris mei perdidi, quem cum mœro- 13 ribus peperi, et cum doloribus genui: ¶ terra autem secundum viam terræ, abiitque in ea multitudo præ- 14 sens, quo modo euenit: et ego tibi dico, ¶ sicut tu cum labore peperisti, sic et terra dat fructum suum homi- 15 ni ab initio ei qui fecit eam. ¶ Nunc ergo retine apud temetipsam dolorem tuum, et fortiter fer qui tibi cō- 16 tingerunt casus. ¶ Si enim iustificaueris terminum B Dei, et consilium suum recipies in tempore, et in tali 17 bus collaudaberis. ¶ Ingredere ergo in ciuitatem ad 18 virum tuum. Et dixit ad me: ¶ Non faciā, neq; ingre- 19 diar ciuitatem, sed hic moriar. ¶ Et apposui adhuc lo- 20 qui ad eam, et dixi: ¶ Noli facere hunc sermonem, sed consenti persuadenti. Quot enim casus Sion? Conso 21 lare ꝓpter dolorem Ierusalem. ¶ Vides enim quoniā sanctificatio nostra deserta effecta est, et altare nostrū demolitum est, et templum nostrum destructum est, 22 ¶ et psalterium nostrum humiliatum est, et hymnus conticuit, et exultatio nostra dissoluta est, et lumē cādelabri nostri extinctum est, et arca testamenti nostri direpta est, et sancta nostra contaminata sunt, et nomen quod inuocatum est super nos, pene prophanatum est: et liberi nostri contumeliam passi sunt, et sacerdotes nostri succensi sunt, et Leuitæ nostri in captiuitatem abierunt, et virgines nostrę coinquinatę sūt, et mulieres nostræ vim passæ sunt, et iusti nostri rapti sunt, et paruuli nostri ꝑditi sunt, et iuuenes nostri ser- 23 uierunt, et fortes nostri inualidi facti sunt: ¶ et qđ omnium maius, signaculum Siō, quoniam resignata est de gloria sua, nam et trādita est in manibus eorū qui 24 nos oderunt. ¶ Tu ergo excute tuam tristitiam multā, et depone abs te multitudinē dolorum, vt tibi repropitietur Fortis, et requiem faciet tibi Altissimus reque 25 tionem laborum. ¶ Et factū est, cum loquebar ad eā, facies eius fulgebat subito et species, coruscus fiebat visus eius, vt essem pauēs valde ad eam, et cogitarem 26 quid esset hoc. ¶ Et ecce, subito emisit sonitum vocis magnum timore plenum, vt commoueretur terra a 27 mulieris sono, et vidi: ¶ et ecce, amplius mulier non cōparebat mihi, sed ciuitas ædificabatur, et locus de- C monstrabatur de fundamentis magnis: et timui, et 28 clamaui voce magna, et dixi: ¶ Vbi est Vriel Angelus, quia principio venit ad me? quoniam ipse me fecit venire in multitudine in excessu mentis huius, et factus est finis meus in corruptionē, et oratio mea 29 in improperium. ¶ Et cum essem loquens ego hæc, 30 ecce venit ad me, et vidit me. ¶ et ecce eram positus vt mortuus, et intellectus meus alienatus erat, et tenuit dexteram meam, et confortauit me, et statuit 31 me super pedes meos, & dixit mihi: ¶ Quid tibi est? et quare conturbatus est intellectus tuus, et sensus 32 cordis tui? et quare conturbaris? Et dixi: ¶ Quoniam dereliquisti me, et ego quidem feci secundum sermones tuos, et exiui in campum: et ecce vidi, et vi- 33 deo quod non possum enarrare. Et dixit ad me: ¶ Sta 34 vt vir, et commouebo te. Et dixi: ¶ Loquere Domine meus tu in me, noli me derelinquere, vt non fru- 35 stra moriar: ¶ quoniam vidi quæ non sciebam, et au- 36 dio quæ non scio. ¶ Aut nunquid sensus meus falli- 37 tur, et anima mea somniat? ¶ Nunc ergo deprecor te, vt demonstres seruo tuo de excessu hoc. Et re- 38 spondit ad me, et dixit: ¶ Audi me et doceam te, et dicam tibi de quibus times: quoniam Altissimus re- 39 uelauit tibi mysteria multa. ¶ Vidit rectam viam tuā, quoniam sine intermissione contristabaris pro popu- 40 lo tuo, & valde lugebas propter Sion. ¶ Hic ergo intellectus visionis quæ tibi apparuit ante paululum. 41 ¶ Quam vidisti lugentem, inchoasti consolari eam. 42 ¶ Nunc autem iam speciem mulieris non vides, sed 43 apparuit tibi ciuitas ædificari, ¶ & quoniam enarra- 44 bat tibi de casu filij sui, hęc absolutio est. ¶ Hęc mulier

Sup. 4. 2. 1.

quam

D quam vidisti, hęc est Sion: & quoniam dixit tibi quā
45 & nunc conspicies, vt ciuitatem ædificatam. ❡ Et quoniam dixit tibi, quia sterilis fuit triginta annis: propter quod erant anni scilicet triginta, quando nō erat
46 in ea adhuc oblatio oblata. ❡ Et factum est post annos triginta ædificauit Salomon ciuitatem, & obtulit oblationes: tunc fuit quando peperit sterilis filiū.
47 ❡ Et quod tibi dixit, quā nutriuit eum cum labore,
48 hoc erat habitatio in Ierusalem. ❡ Et quoniam dixit tibi, qđ filius meus veniens in suo thalamo mortuus esset, & contigisset ei casus, hoc erat, quæ facta est rui
49 na Ierusalem. ❡ Et ecce vidisti similitudinem eius: & quoniam filium lugeret, inchoasti consolari eam: &
50 de his quæ contigerunt, hæc erant tibi aperienda. ❡ Et nunc videt Altissimus, quoniam ex animo contristatus es, & quoniam ex toto corde pateris pro ea, ostendit tibi claritatem gloriæ eius, & pulchritudinem de
51 coris eius. ❡ Propterea enim dixi tibi vt maneres in
52 campo vbi domus non est edificata. ❡ Sciebam enim ego, quoniā Altissimus incipiebat tibi ostendere hęc:
53 ❡ propterea dixi tibi, vt venires in agrum, vbi non est
54 fundamentum ædificij. ❡ Nec enim poterat opus edificij hominis sustineri in loco, vbi incipiebatur Altis-
55 simi ciuitas ostendi. ❡ Tu ergo noli timere, neque expauescat cor tuum: sed ingredere, & vide splendorē & magnitudinem ædificij, quantum capax est tibi vi
56 sus oculorum videre: ❡ & post hæc audies quantū ca-
57 pit auditus aurium tuarum audire. ❡ Tu enim beatus es præ multis, & vocatus es apud Altissimum sicut &
58 pauci. ❡ Nocte autem quæ in crastinum futura est, ma
59 nebis hic: ❡ & ostendet tibi Altissimus eas visiones supremorum, quæ faciet Altissimus his qui habitant su
60 per terram a nouissimis diebus. ❡ Et dormiui illam noctem & aliam, sicut dixerat mihi.

CAPVT XI.

1 A ET vidi somniū, & ecce ascendebat de mari aquila, cui erant duodecim alæ pennarum, &
2 capita tria. ❡ Et vidi, & ecce expandebat alas suas in omnem terram, & omnes venti cœli insuffla-
3 bant in eam, & colligebantur. ❡ Et vidi, & de pennis eius nascebantur contrariæ pennæ, & ipsæ fiebant in
4 pennaculis minutis & modicis. ❡ Nā capita eius erant quiescentia, & dimidium caput erat maius aliorum
5 capitum, sed ipsa quiescebat cum eis. ❡ Et vidi, & ecce aquila volauit in pennis suis, & regnauit super ter
6 ram, & super eos qui habitāt in ea. ❡ Et vidi, quoniā subiecta erant ei omnia sub cœlo, & nemo illi cōtradicebat, neque vnus de creatura quæ est super terrā.
7 ❡ Et vidi, & ecce surrexit aquila super vngues suos,
8 & misit vocem pennis suis, dicens: ❡ Nolite omnes simul vigilare, dormite vnusquisque in loco suo, &
9 per tempus vigilate. ❡ Capita autem in nouissimo
10 seruentur. ❡ Et vidi, & ecce vox non exibat de ca-
11 pitibus eius, sed de medietate corporis eius. ❡ Et numeraui contrarias pennas eius, & ecce ipsæ erāt octo.
12 ❡ Et vidi, & ecce a dextera parte surrexit vna penna,
13 & regnauit super omnem terram. ❡ Et factum est cum regnaret, venit ei finis, & non apparuit locus eius: &
B sequens exurrexit, & regnabat. Ipsa multum tenuit
14 tempus. ❡ Et factum est cum regnaret, & veniebat
15 finis eius, vt non appareret sicut prior. ❡ Et ecce vox
16 emissa est illi, dicens: ❡ Audi tu quæ tanto tempore tenuisti terram: hæc annuncio tibi antequam incipias
17 non apparere: ❡ Nemo post te tenebit tempus tuum,
18 sed nec dimidium eius. ❡ Et leuauit se tertia, & tenuit principatum sicut & priores, & non apparuit & ipsa.
19 ❡ Et sic contigebat omnibus alijs singulatim princi-
20 patum gerere, & iterum nusquam comparere. ❡ Et vidi, & ecce in tempore sequentes pennæ erigebantur a dextera parte vt tenerent & ipsæ principatum: & ex his erant quæ tenebant, sed tamen statim non
21 comparebant. ❡ Nam & aliquæ ex eis erigeban-
22 tur, sed non tenebant principatum. ❡ Et vidi post hæc, & ecce non comparuerunt duodecim pennæ,
23 & duo pennacula: ❡ & nihil supererat in corpore aquilæ nisi duo capita quiescentia & sex pennacula.
24 ❡ Et vidi & ecce sex pennaculis diuisæ sunt duę, &
C manserunt sub capite quod est ad dexteram partem.
25 Nam quattuor manserunt in loco suo. ❡ Et vidi, & ecce subalares cogitabant se erigere & tenere prin
26 cipatus. ❡ Et vidi, et ecce vna erecta est, sed statim non
27 comparuit. ❡ Et secundæ velocius quam priores non
28 comparuerunt. ❡ Et vidi, & ecce duæ quæ superauerunt apud semetipsas, cogitabant et ipsæ regnare.
29 ❡ et in eo cum cogitarent, ecce vnum quiescentium capitum quod erat medium, euigilabat: hoc enim e-
30 rat duorum capitum maius. ❡ Et vidi quoniam com-
31 pleta sunt duo capita secum: ❡ et ecce conuersum est caput cum his qui cum eo erant, et comedit duas su-
32 balares quæ cogitabant regnare. ❡ Hoc autem caput perconterruit omnem terram, et dominabatur in ea his qui habitant terram cum labore multo, et potentatum tenuit orbis terrarū super omnes alas quæ
33 fuerunt. ❡ Et vidi post hæc, et ecce medium caput su-
34 bito non comparuit, et hoc sicut alæ. ❡ Superauerunt autem duo capita, quæ et ipsa similiter regnauerunt
35 super terram, et super eos qui habitant in ea. ❡ Et vidi, et ecce deuorauit caput a dextera parte illud qđ
36 a leua. ❡ Et audiui vocem dicentem mihi: Conspice
37 contra te, et considera quod vides. ❡ Et vidi, et ecce
D sicut leo concitatus de sylua rugiens: et vidi quoniā emittebat vocem hominis ad aquilā, et dixit dicens:
38 ❡ Audi tu, et loquar ad te, et dicet Altissimus tibi:
39 ❡ Nonne tu es qui superasti de quattuor animalibus, quæ feceram regnare in seculo meo, et vt per
40 eos veniret finis temporum eorum? ❡ Et quartus veniens, deuicit omnia animalia quæ transierunt, et potentatu tenuit seculum cum tremore multo, et omnē orbem cum labore pessimo, et inhabitauit tot tēpori-
41 bus orbem terrarum cum dolo. ❡ Et iudicasti terram
42 non cum veritate. ❡ Tribulasti enim mansuetos, et læsisti quiescentes, et dilexisti mendaces, et destruxisti habitationes eorum qui fructificabant, et humi-
43 liasti muros eorum qui te non nocuerunt. ❡ Et ascendit contumelia tua vsque ad Altissimum, et superbia
44 tua ad Fortem. ❡ Et respexit Altissimus superba tempora, et ecce finita sunt, et scelera eius completa sunt.
45 ❡ Propterea non appareas tu aquila, et alæ tuę horribiles, et pennacula tua pessima, et capita tua maligna, et vngues tui pessimi, et omne corpus tuum va-
46 num, ❡ vti refrigeretur omnis terra, et reuertatur liberata de tua vi, et speret iudicium et misericordiam eius qui fecit eam.

CAPVT XII.

1 ET factum est dum loqueretur leo verba hæc ad aquilam: ¶ & vidi, & ecce quod superauerat caput, 2 & non comparuerunt quattuor alę illæ quæ ad eum transierunt, & erectæ sunt vt regnarent: & erat regnum eorum exile, & tumultu plenū. 3 ¶ Et vidi, & ecce ipsa non apparebant, & omne corpus aquilæ incendebatur, & expauescebat terra, valde, & ego a tumultu & excessu mentis, & a magno 4 timore vigilaui, & dixi spiritui meo: ¶ Ecce tu præstitisti 5 mihi hoc in eo, quod scrutaris vias Altissimi. ¶ Ecce adhuc fatigatus sum animo, & spiritu meo inualidus sum valde, & nec modica est in me virtus a multo 6 timore, quam expaui nocte hac. ¶ Nunc ergo orabo 7 Altissimum, vt me confortet vsque in finem. ¶ Et dixi: Dominator Domine, si inueni gratiam ante oculos tuos, & si iustificatus sum apud te prę multis, et si certe ascendit deprecatio mea ante faciem tuam: 8 ¶ conforta me, & ostende seruo tuo mihi interpretationem & distinctionē visus horribilis huius, vt plenissime 9 consoleris animam meam. ¶ Dignum enim me habuisti ostendere mihi temporum nouissima. 10 Et dixit ad me: ¶ Hæc est interpretatio visionis huius. 11 ¶ Aquilam quam vidisti ascendentem de mari, hoc est regnum quod visum est in visione Danieli 12 fratri tuo. ¶ Sed non est illi interpretatum, quoniam 13 ego nunc tibi interpretor. ¶ Ecce dies veniūt, & exurget regnum super terram, & erit timor acrior omniū 14 regnorum quæ fuerunt ante eum. ¶ Regnabunt autem 15 in ea reges duodecim, vnus post vnum. ¶ Nam secundus incipiet regnare, & ipse tenebit amplius tem16pus præ duodecim. ¶ Hæc est interpretatio duodecim 17 alarum quas vidisti. ¶ Et quam audisti vocem quæ locuta est, non de capitibus eius exeuntem, sed de me18dio corporis eius, ¶ hæc est interpretatio, quoniā post tempus regni illius nascentur contentiones non modicæ, & periclitabitur vt cadat: & non cadet tunc, sed 19 iterum constituetur in suum initium. ¶ Et quoniam 20 vidisti subalares octo cohærentes alis eius, ¶ hæc est interpretatio. exurgent in ipso octo reges, quorum erunt tempora leuia, & anni citati, & duo quidem ex 21 ipsis peribunt. ¶ Appropinquante autem tempore medio, quattuor seruabuntur in tempore, cum incipiet appropinquare tempus eius vt finiatur: duę verò in 22 finem seruabuntur. ¶ Et quoniam vidisti tria capita 23 quiescentia, ¶ hæc est interpretatio: in nouissimis eius suscitabit Altissimus tria regna, & reuocabit in ea 24 multa. & dominabuntur terram, ¶ & qui habitant in ea, cum labore multo super omnes qui fuerunt ante 25 hos. propter hoc ipsi vocati sunt capita aquilæ. ¶ Isti enim erunt qui recapitulabunt impietates eius, & 26 qui perficient nouissima eius. ¶ Et quoniam vidisti caput maius non apparens, hæc est interpretatio eius. quoniam vnus ex eis super lectum suum morietur, 27 & tamen cum tormentis. ¶ Nam duo qui perseuera28uerint, gladius eos comedet. ¶ Vnius enim gladius comedet qui cum eo: sed tamen hic gladio in nouis29simis cadet. ¶ Et quoniam vidisti duas subalares traij30ciētes super caput quod est in dextera parte, ¶ hæc est interpretatio. hi sunt quos conseruauit Altissimus in finem suum, hoc est regnum exile, & turbationis ple31num. ¶ Sicut vidisti & leonem, quem vidisti de sylua euigilantem & rugientem, & loquentem ad aquilam, & arguentem eam, & iniustitias ipsius per omnes 32 sermones eius, sicut audisti. ¶ hic est ventus quem seruauit Altissimus in finem ad eos, & impietates ipsorū: & arguet illos, & incutiet coram ipsis discerptio33nes eorum. ¶ Statuet enim eos in iudicio viuos: & erit 34 cum arguerit eos, tunc corripiet eos. ¶ Nam residuum populum meum liberabit cum miseria, qui saluati sunt super fines meos, & iucundabit eos quoadusque veniet finis dies iudicij, de quo locutus sum tibi ab 35 initio. ¶ Hoc somnium quod vidisti, & hæ interpreta36tiones. ¶ Tu ergo solus dignus fuisti scire Altissimi se37cretum hoc. ¶ Scribe ergo omnia ista in libro, quæ vi38disti, & pone ea in loco abscondito: ¶ Et docebis ea sapientes de populo tuo, quorum corda scis posse cape39re & seruare secreta hæc. ¶ Tu autē adhuc sustine hic alios dies septem, vt tibi ostendatur quicquid visum 40 fuerit Altissimo ostēdere tibi. ¶ Et profectus est a me. Et factum est, cum audisset omnis populus, quoniam pertransierunt septem dies, & ego non fuissem reuersus in ciuitatem, & congregauit se omnis, a minimo vsque ad maximum: venit ad me, & dixerunt mihi, 41 dicentes: ¶ Quid peccauimus tibi, & quid iniuste egimus in te, quoniam derelinquens nos, sedisti in loco 42 hoc? ¶ Tu enim nobis superes solus ex oībus populis, sicut botrus de vinea, & sicut lucerna in loco obscu43ro, & sicut portus & nauis saluata a tempestate. ¶ Aut 44 non sufficiunt nobis mala quæ contingunt? ¶ Si ergo tu nos dereliqueris, quanto nobis erat melius si esse45mus succensi & nos cum incendio Sion? ¶ Nec enim nos sumus meliores eorum qui tibi mortui sunt. Et plorauerunt voce magna. Et respondi ad eos, & dixi: 46 ¶ Confide Israel, & noli tristari tu domus Iacob. ¶ Est 47 enim memoria vestri coram Altissimo: & Fortis non 48 est oblitus vestri in tentatione. ¶ Ego enim non dereliqui vos, neque excessi a vobis: sed veni in hunc locum, vt deprecarer pro desolatione Sion, vt quærerem misericordiam pro humilitate sanctificationis 49 vestrę. ¶ Et nunc ite vnusquisque vestrum in domum 50 suam: & ego veniam ad vos post dies istos. ¶ Et pro51fectus est populus, sicut dixi ei, in ciuitatem. ¶ ego autem sedi in campo septem diebus, sicut mihi mandauit: & manducabam de floribus solummodo agri, de herbis facta est esca mihi in diebus illis.

CAPVT XIII.

1 ET factū est post dies septem, & somniaui somnium nocte. ¶ Et ecce de mari ventus exurge2bat vt conturbaret omnes fluctus eius. ¶ Et vi3di, & ecce connalescebat ille homo cum millibus cœli: & vbi vultum suum vertebat vt consideraret, tre4mebant omnia quæ sub eo videbantur. ¶ & vbicunque exibat vox de ore eius, ardescebant omnes qui audiebant voces eius, sicut quiescit terra quando sen5serit ignem. ¶ Et vidi post hæc, & ecce congregabatur multitudo hominum, quorum nō erat numerus, de quattuor ventis cœli, vt debellarent hominē qui 6 ascenderat de mari. ¶ Et vidi, & ecce sibimetipsi sculpserat montem magnum, & volauit super eum. 7 ¶ Ego autem quæsiui videre regionem, vel locum vn8de sculptus esset mons, & nō potui. ¶ Et post hęc vidi, & ecce oēs qui congregati sunt ad eum, vt expugna9rent eum, timebant valde, tñ audebant pugnare. ¶ Et

ecce,

ecce, vt vidit impetum multitudinis venientis, non leuauit manum suam, neque phramæam tenebat, neque aliquod vas bellicosum, nisi solummodo vt 10 vidi, ♀ quoniam emisit de ore suo sicut flatum ignis, & de labijs eius spiritus flammæ, & de lingua eius emittebat scintillas & tempestates, & commista sunt omnia simul, hic flatus ignis, & spiritus flammæ, & 11 multitudo tempestatis: ♀ & concidit super multitudinem in impetu, quæ præparata erat pugnare, & succendit omnes, vt subito nihil videretur de innumerabili multitudine, nisi solummodo puluis, & fumi 12 odor: & vidi, & extimui. ♀ Et post hæc vidi ipsum hominem descendentem de monte, & vocantem ad se 13 multitudinē aliam pacificam, ♀ & accedebat ad eum vultus hominum multorum, quorundam gaudentium, quorundam tristantium, aliqui vero alligati, B aliqui adducentes ex eis qui offerebantur: & ægrotaui a multitudine pauoris, & expergefactus sum, & 14 dixi: ♀ Tu ab initio demonstrasti seruo tuo mirabilia hæc, & dignum me habuisti vt susciperes depreca-15 tionem meam: ♀ & nunc demonstra mihi adhuc in-16 terpretationem somnij huius. ♀ Sicut enim existimo in sensu meo: væ qui derelicti fuerunt in diebus illis: 17 & multo plus væ his qui non sunt derelicti. ♀ Qui 18 enim non sunt derelicti, tristes erant. ♀ Intelligo nunc quæ sunt reposita in nouissimis diebus, & occurrent 19 eis, sed & his qui derelicti sunt. ♀ Propter hoc venerunt enim in pericula magna, & necessitates multas, 20 sicut ostendunt somnia hæc. ♀ Attamen facilius est periclitantem venire in hunc, quam pertransire, sicut nubem a seculo: & nunc videre quæ contingunt 21 in nouissimo. Et respondit ad me, & dixit: ♀ Et visionis interpretationem dicam tibi: & de quibus locu-22 tus es, adaperiam tibi. ♀ Quoniam de his dixisti qui 23 derelicti sunt, hæc est interpretatio. ♀ Qui aufert periculum illo tempore, hic se custodiuit. qui in periculo inciderunt, hi sunt qui habent opera & fidem ad 24 Fortissimum. ♀ Scito ergo, quoniam magis beatifica-25 ti sunt qui derelicti, super eos, qui mortui sunt. ♀ Hæ interpretationes visionis, quia vidisti virum ascen-26 dentem de corde maris, ♀ ipse est quem conseruat Altissimus multis tpibus, qui per semetipsum liberabit creaturam suam: & ipse disponet, qui derelicti sunt. 27 ♀ Et quoniam vidisti de ore eius exire, vt spiritum, 28 & ignem, & tempestatem: ♀ & quoniam non tenebat phramæam, neque vas bellicosum: corrupit enim im C petus eius multitudinem, quæ venerat expugnare 29 eum. hæc est interpretatio. ♀ Ecce dies veniunt, quando incipiet Altissimus liberare eos qui super terram 30 sunt: ♀ & veniet in excessu mentis super eos qui in-31 habitant terram. ♀ Et alij alios cogitabunt debellare: ciuitas ciuitatem, & locus locum, & gens aduersus 32 gentem, & regnum aduersus regnum. ♀ Et erit cum fient hæc, & contingent signa quæ ante ostendi tibi: & tunc reuelabitur filius meus, quem vidisti, vt vi-33 rum ascendentem. ♀ Et erit quando audierint omnes gentes vocem eius: & derelinquet vnusquisq; in regione sua bellum suum, quod habent ad alterutrum: 34 ♀ & colligetur in vnum multitudo innumerabilis, si-35 cut volentes venire, & expugnare eum. ♀ Ipse autem 36 stabit super cacumen montis Sion. ♀ Sion autem ueniet, & ostendetur omnibus parata & ædificata, sicut 37 vidisti montem sculpi sine manibus. ♀ Ipse autem filius meus arguet quæ adinuenerunt Gentes, impietates eorum has quæ tempestati appropinquauerunt propter mala cogitamenta eorum, & cruciamenta 38 quibus incipient cruciari: ♀ quæ assimilatę sunt flammæ, & perdet eos sine labore per legem quæ igni assi-39 milata est. ♀ Et quoniam vidisti eum colligentem ad 40 se aliam multitudinem pacificam, ♀ hę sunt decem tribus, | quæ captiuæ factæ sunt de terra sua in diebus Osee regis, quem captiuū duxit Salmanasar rex Assyriorum: & transtulit eos trans Flumen, & translati 41 sunt in terram aliam. ♀ Ipsi autem sibi dederunt consilium hoc, vt derelinquerēt multitudinem gentium, & proficiscerentur in vlteriorem regionem, vbi nun-42 quam inhabitauit genus humanum: ♀ vel ibi obseruare legitima sua, quæ non fuerant seruantes in re-43 gione sua. ♀ Per introitus autem angustos fluminis 44 Ephraten introierūt. ♀ Fecit enim eis tunc Altissimus D signa, & statuit venas fluminis vsquequo transirent. 45 ♀ Per eam enim regionem erat via multa itineris, anni vnius & dimidij: nam regio illa vocatur Arsareth. 46 ♀ Tunc inhabitauerunt ibi vsque in nouissimo tem-47 pore: & nunc iterum cum cœperint venire, ♀ iterum Altissimus statuet venas fluminis, vt possint transire: 48 propter hæc vidisti multitudinem cum pace. ♀ Sed & qui derelicti sunt de populo tuo, hi sunt qui inueniun 49 tur intra terminū meum. ♀ Factum erit ergo, quando incipiet perdere multitudinem earum, quæ collectæ sunt gentes, proteget eos qui superauerūt populum: 50 ♀ & tunc ostendet eis multa plurima portenta. ♀ Et 51 dixi ego: Dominator Domine, hoc mihi ostēde, propter quod vidi virum ascendentem de corde maris. 52 Et dixit mihi: ♀ Sicut non potes hæc vel scrutari, vel scire quę sunt in profundo maris: sic nō poterit quisque super terram videre filiū meum, vel eos qui cum 53 eo sunt, nisi in tempore diei. ♀ Hæc est interpretatio somnij quod uidisti, & propter quod illuminatus es 54 hic solus. ♀ Dereliquisti enim tuam, & circa meam 55 uacasti legem, & quæsisti. ♀ Vitam enim tuam dispo suisti in sapientia, & sensum tuum uocasti matrem: 56 ♀ & propter hoc ostēdi tibi merces apud Altissimum. erit enim post alios tres dies, ad te alia loquar, & ex-57 ponam tibi grauia & mirabilia. ♀ Et profectus sum, & transij in campum, multum glorificans & laudans Altissimū de mirabilibus quæ per tempus faciebat: 58 ♀ & quoniam gubernat ipsum, & quæ sunt in tempo ribus illata, & sedi ibi tribus diebus.

Matt.24. a.7.

4.Reg.17 a.3.

Exo.14. c.21. Iosu.3. d.15.

CAPVT XIIII.

1 A ET factum est tertio die, & ego sedebā sub quer-cu. ♀ Et ecce, uox exiuit contra me de rubo, & 2 dixit: Esdra? Esdra? Et dixi: Ecce ego, Domi-3 ne. Et surrexi super pedes meos. Et dixit ad me: ♀ | Reuelans reuelatus sum super rubum, & locutus sum Moysi, quando populus meus seruiebat in Aegypto: 4 ♀ & misi eum, & eduxi populum meum de Aegypto, & adduxi eum super montem Sina, & detinebam 5 eum apud me diebus multis: ♀ & enarraui ei mirabi lia multa, & ostendi ei temporum secreta & finem: & 6 pręcepi ei, dicens: ♀ Hęc in palam facies verba, & hęc 7 abscondes. ♀ Et nunc tibi dico: ♀ Signa quæ demon-8 straui, & somnia quę uidisti, & interpretationes, quas 9 tu uidisti, in corde tuo repone ea: ♀ tu enim recipieris ab omnibus, conuerteris residuus cum consilio meo, & cum similibus tuis, usquequo finiantur tempora.

Exo.3. a.1.

♀ quoniam

10 ⁋ quoniam seculum perdidit iuuentutem suam, & 11 tempora appropinquant senescere. ⁋ Duodecim enim partibus diuisum est seculum, & trãsierunt eius 12 decima & dimidium decimæ partis: ⁋ supersunt autem 13 eius post medium decimæ partis. ⁋ Nunc ergo B dispone domum tuam, & corripe populum tuum, & consolare humiles eorum, & renuncia iam corruptelæ, 14 ⁋ & dimitte abs te mortales cogitationes, & proijce abs te pondera humana, & exue te iam infirmam naturam, & repone in vnam partem molestissima tibi cogitamenta, & festina transmigrare a tempori- 15 bus his: ⁋ quæ enim vidisti nunc contigisse mala, ite- 16 rum horum deteriora facient. ⁋ Quantum enim inualidum fiet seculum a senectute, tantum multipli- 17 cabuntur super inhabitantes mala. ⁋ Prolongauit enim se magis veritas, & appropinquauit mendacium. Iam enim festinat venire, quam vidisti visio- 18 nem. ⁋ Et respondi, & dixi coram te Domine: ⁋ Ecce 19 enim ego abibo, sicut præcepisti mihi, & corripiam præsentem populum. Qui autem iterum nati fue- 20 rint, quis commonebit? ⁋ Positum est ergo seculum 21 in tenebris, & qui inhabitãt in eo sine lumine. ⁋ Quoniam lex tua incẽsa est, propter quod nemo scit quæ 22 a te facta sunt, vel quæ incipient opera. ⁋ Si enim inueni in te gratiã, immitte in me Spiritum sanctum, & scribam omne quod factum est in seculo ab initio, quæ erant in lege tua scripta, vt possint homines inuenire semitam: & qui voluerint uiuere in nouissi- 23 mis, viuant. ⁋ Et respondit ad me, & dixit: Vadens C congrega populum, & dices ad eos, vt non quærant 24 te diebus quadraginta. ⁋ Tu autem præpara tibi buxos multos, & accipe tecum Sarcam, Dabriam, Salemiam, Echanum, & Asiel, quinque hos qui parati 25 sunt ad scribẽdum velociter: ⁋ Et venias huc, & ego accẽdam in corde tuo lucernam intellectus, quæ non extinguetur quoadusque finiantur quæ incipies scri- 26 bere. ⁋ Et tunc perfectis quædam palam facies, quædam sapientibus absconse trades: in crastinum enim 27 hac hora incipies scribere. ⁋ Et profectus sum sicut 28 mihi præcepit, & congregaui omnem populum, & 29 dixi: ⁋ Audi Israel verba hæc: ⁋ Peregrinati sunt patres nostri ab initio in Ægypto, & liberati sunt inde. 30 ⁋ & acceperunt legem vitæ, quam non custodierunt, 31 quam & vos post eos transgressi estis: ⁋ & data est vobis terra in sortem, & terra Sion, & patres uestri, & vos iniquitatẽ fecistis, & non seruastis uias quas præ- 32 cepit vobis Altissimus: ⁋ & iustus iudex cum sit, ab- 33 stulit a vobis in tempore quod donauerat. ⁋ Et nunc vos hic estis, & fratres uestri introrsum uestrum sunt. 34 ⁋ Si ergo imperaueritis sensui vestro, & erudieritis cor vestrũ, viui conseruati eritis, & post mortem mi- 35 sericordiã consequemini. ⁋ Iudicium enim post mortem ueniet, quando iterũ reuiuiscemus: & tunc iustorum nomina parebunt, & impiorũ facta ostendẽtur. 36 ⁋ Ad me igitur nemo accedat nunc, neque requirat D me vsque dies quadraginta. ⁋ Et accepi quinque vi- 37 ros, sicut mandauit mihi, & profecti sumus in cam- 38 pum, & mansimus ibi. ⁋ Et factus sum in crastinũ, & ecce vox uocauit me, dicens: Esdra aperi os tuum, & 39 bibe quo te potauero. ⁋ Et aperui os meũ, & ecce calix plenus porrigebatur mihi. Hoc erat plenum sicut 40 aqua: color autem eius ut ignis similis. ⁋ Et accepi, & bibi: & in eo cum bibissem, cor meum cruciabatur intellectu, & in pectus meum increscebat sapientia.

Matt.24. 7. Ioh.2. 18.

Gen. 47. 4. Deute.4. 5. & 5. 6. Act 7. 55.

41 Nam spiritus meus cõseruabatur memoria. ⁋ Et aper- 42 tum est os meũ, & non est clausum amplius. ⁋ Altissimus dedit intellectũ quinque viris, & scripserũt quæ dicebantur excessiones noctis, quas non sciebant. 43 ⁋ Nocte autẽ manducabant panem, ego aũt per diem 44 loquebar, & per noctem non tacebam. ⁋ Scripti sunt autem per quadraginta dies libri ducenti quatuor. 45 ⁋ Et factum est cum compleuissent quadraginta dies, locutus est Altissimus, dicens: Priora quæ scripsisti, 46 in palam pone, & legant digni & indigni: ⁋ Nouissimos autem septuaginta conseruabis, vt tradas eos sa- 47 pientibus de populo tuo. ⁋ In his enim est vena intellectus & sapiẽtiæ fons, & scientiæ flumen. Et feci sic.

CAPVT XV.

1 A ECce loquere in aures plebis meæ sermones prophetiæ, quos immisero in os tuum, dicit Domi- 2 nus: ⁋ & fac ut in charta scribantur: quoniã fi- 3 deles & ueri sunt. ⁋ Ne timeas a cogitationibus aduersum te, nec turbent te incredulitates dicentium, 4 ⁋ Quoniã omnis incredulus in incredulitate sua mo- 5 rietur. ⁋ Ecce ego induco, dicit Dominus, super orbem terrarum mala, gladium, & famem, & mortem, 6 & interitum, ⁋ propter quod superpolluit iniquitas omnem terram, & adimpleta sunt opera nociua illo- 7 rum. ⁋ Propterea dicit Dominus: ⁋ Iam non silebo de 8 impietatibus eorum quæ irreligiose agunt, nec sustinebo in his quæ inique exercent: ecce sanguis innoxius & iustus clamat ad me, & animæ iustorum cla- 9 mant perseueranter. ⁋ Vindicans uindicabo illos, dicit Dominus, & accipiam omnem sanguinem inno- 10 xium ex illis ad me. ⁋ Ecce populus meus quasi grex ad occisionem ducitur, iam nõ patiar illum habitare 11 in Terra Ægypti: ⁋ sed educam eum in manu potenti & brachio excelso, & percutiam plaga sicut prius, 12 & corrumpam omnem terram eius. ⁋ Lugebit Ægyptus, & fundamenta eius plaga uerberata, & casti- 13 gatione, quas inducet ei Deus. ⁋ Lugebunt cultores operantes terram, quoniam deficient semina eorum 14 ab uredine & grandine, & a sydere terribili. ⁋ Væ se- 15 culo, & qui habitant in eo: ⁋ quia appropinquauit gladius & contritio eorũ, & exurget gens contra gentem ad pugnam, & rhomphæa in manibus eorum. 16 ⁋ Erit enim incõstabilitio hominibus, & alij alijs inualescentes non curabunt regem suum, & principes 17 uiæ gestorum suorum in potentia sua. ⁋ Concupiscet 18 enim homo in ciuitatem ire, & non poterit. ⁋ Propter B superbiã enim eorum ciuitates turbabuntur, domus 19 exterentur, homines metuent. ⁋ Non miserebitur homo proximũ suum ad irritum faciendum domos eorum in gladiũ, ad diripiendas substantias eorũ pro- 20 pter famem panis & tribulationem multam. ⁋ Ecce, ego conuoco, dicit Deus, omnes reges terræ ad me ue rendum qui sunt ab Oriente & ab Austro, ab Euro, & a Libano ad conuertendos in se, & reddere quæ 21 dederunt illis: ⁋ sicut faciũt usque hodie electis meis, sic faciam & reddam in sinu eorum. Hæc dicit Domi- 22 nus Deus: ⁋ Non parcet dextera mea super peccatores, nec cessabit rhomphæa super effundentes sangui- 23 nem innoxiũ super terram. ⁋ Exijt ignis ab ira eius, & deuorauit fundamenta terræ, & peccatores quasi 24 stramen incensum. ⁋ Væ eis qui peccant et non ob- 25 seruant mandata mea, dicit Dominus. ⁋ non parcam illis.

Apoc.6. c.10. & 19. a.2.

illis. Discedite filij a potestate. Nolite contaminare
26 sanctificationem meam. ⁋ quoniam nouit Dominus omnes qui delinquũt in illum; propterea tradidit eos
27 in mortem, & in occisionem. ⁋ Iam enim venerunt super orbem terrarum mala, & manebitis in illis. non enim liberabit vos Deus, propter quod peccastis in
28 eum. ⁋ Ecce visio horribilis, & facies illius ab Orien-
29 te. ⁋ Et exient nationes draconum Arabum in curribus multis, & sicut flatus, eorum numerus fertur super terram, vt iam timeant & trepident omnes qui illos audient:
30 ⁋ Carmonij insanientes in ira, & exient vt apri de sylua, & aduenient de virtute magna, & constabunt in pugnam cum illis, & vastabunt portio
31 nem terræ Assyriorum. ⁋ Et post hæc superualescent dracones natiuitatis suæ memores, & conuertent se conspirantes in virtute magna ad persequendos eos.
32 ⁋ Isti turbabuntur & silebunt in virtute illorum, &
33 conuertent pedes suos in fugam, ⁋ & a territorio Assyriorum subsessor obsidebit eos, & cõsumet vnum ex illis, & erit timor & tremor in exercitu illorum, & cõ
34 tentio in reges ipsorum. ⁋ Ecce nubes ab Oriente, & septentrione vsq; ad meridianum, & facies earum
C horrida valde, plena iræ, & procellæ, & collident se
35 inuicem, ⁋ & collident sydus copiosum super terram, & sydus illorum, & erit sanguis a gladio vsque ad
36 ventrem, ⁋ & fimus hominis vsque ad substramen cameli, & erit timor & tremor multus super terram,
37 ⁋ & horrebũt qui videbunt iram illam, & tremor apprehendet illos: & post hæc mouebuntur nimbi co-
38 piosi, ⁋ a meridiano & septentrione, & portio alia ab
39 Occidente: ⁋ & superinualescent venti ab Oriente, & recludent eam, & nubem quam suscitauit in ira, & sydus ad faciendam exterritationem ad Orientalem ventum, & Occidentē violabitur: ⁋
40 & exaltabuntur nubes magnę & validę plenę irę, & sydus, vt exterreant omnem terram, & inhabitantes eam, & infundent super omnem locum altum & eminentem
41 sydus terribile. ⁋ Ignem & grãdinem, & rhomphæas volantes, & aquas multas, vt etiam impleantur omnes campi, & omnes riui plenitudine aquarum mul-
42 tarum. ⁋ & demolientur ciuitates, & muros, et montes, & colles, et ligna syluarum, et fœnum pratorum,
43 et frumenta eorum. ⁋ Et transibunt constantes vsque
44 Babylonem, et exterent eam: ⁋ conuenient ad ipsam, et circuibunt eam, et effundent sydus, et omnem irã super eam, et subibit puluis et fumus vsque in cœlũ:
45 et omnes in circuitu lugebunt eam. ⁋ et qui sub ea re-
46 manserint, seruient his qui exterruerunt. ⁋ Et tu Asia concors in spem Babylonis, et gloria personæ eius:
47 ⁋ væ tibi misera propter quod assimilasti ei, et ornasti filias tuas in fornicatione, ad placendum, et gloriandum in amatoribus tuis, qui tecum cupierũt semper
48 fornicari. ⁋ Odibilem imitata es in omnibus operibus
D eius, et in adinuentiobus eius: propterea dicit Deu:
49 ⁋ Imittam tibi mala, viduitatem, paupertatem, et famem, et gladium, et pestem, ad deuastandas domos
50 tuas a violatione, et morte, et gloria virtutis tuæ. ⁋ Sicut flos siccabitur, cum exurget ardor qui emissus est
51 super te, ⁋ infirmaberis vt paupercula plagata et castigata a mulieribus, vt nõ possint te suscipere poten-
52 tes et amatores. ⁋ Nunquid ego sic zelabor te, dicit
53 Dominus, ⁋ nisi occidisses electos meos in omni tempore exaltans percussionē manuum, et dicens super
54 mortē eorum, cum inebriata esses, ⁋ Exorna speciem
55 vultus tui? ⁋ Merces fornicationis tuę in sinu tuo, pro
56 pter hoc redditionem accipies. ⁋ Sicut facies electis meis, dicit Dominus, sic faciet tibi Deus, et tradet te
57 in malum. ⁋ Et nati tui fame interient: et tu romphæa cades, et ciuitates tuæ conterentur, & oēs tui in cam
58 po gladio cadent. ⁋ Et qui sunt in montibus, fame peribũt, et manducabunt carnes suas, et sanguinem bi-
59 bent a fame panis et siti aquæ. ⁋ Infœlix per maria ve
60 nies, et rursum accipies mala. ⁋ Et in transitu allident ciuitatem occisam, et exterent aliquam portionem terræ tuæ, et partem gloriæ tuæ exterminabunt, rursũ
61 reuertentes ad Babylonem subuersam. ⁋ Et demolita
62 eris illis pro stipula, et ipsi erunt tibi ignis: ⁋ et deuorabunt te, et ciuitates tuas, terram tuam, et montes tuos, omnes syluas tuas, et lignum fructiferum igni
63 comburent. ⁋ Filios tuos captiuos ducent, et censum tuum in prædam habebunt, et gloriam faciei tuæ exterminabunt.

CAPVT XVI.

1 VÆ tibi Babylon et Asia, væ tibi Ægypte et
A Syria: ⁋ Præcingite vos saccis et cilicijs, et
2 plangite filios vestros, et dolete: quoniam
3 appropinquauit cõtritio vestra. ⁋ Immissus est vobis
4 gladius, et quis est qui auertat illum? ⁋ Immissus est
5 in vobis ignis, et quis est qui extinguat illum? ⁋ Im-
6 missa sunt vobis mala, et quis est q̃ repellat ea? ⁋ Nũquid repellet aliquis leonē esurientem in sylua, aut extinguet ignem in stipula, mox quando cœperit ar-
7 dere? ⁋ Nũquid repellet aliquis sagittam a sagittario
8 forti missam? ⁋ Dominus fortis immittit mala, et quis
9 est qui repellat ea? ⁋ Exijt ignis ex iracundia eius, et
10 quis est qui extinguat eum? ⁋ Coruscabit, et quis non
11 timebit? Tonabit, et quis non pauebit? ⁋ Dominus comminabitur, et quis non funditus conteretur a fa-
12 cie ipsius? ⁋ Terra tremuit, et fundamenta eius, mare fluctuat de profundo, et fluctus eius disturbabuntur, et pisces eius a facie Domini, et a gloria virtutis eius:
13 ⁋ quoniam fortis dextera eius quæ arcum tendit: sagittæ eius acutæ quę ab ipso mittuntur, non deficiēt,
14 cum cœperint mitti in fines terræ. ⁋ Ecce mittuntur mala, et non reuertentur donec veniant super terrã.
15 ⁋ Ignis succenditur, et non extinguetur, donec consu-
16 mat fundamenta terræ. ⁋ Quemadmodum non redit sagitta missa a valido sagittario, sic non reuerten-
17 tur mala quæ missa fuerint in terram. ⁋ Væ mihi, væ
18 mihi, quis me liberabit in illis diebus? ⁋ Initium dolorum et multi gemitus, initium famis et multi interitus, initium bellorum et formidabunt potestates,
19 initium malorum, et trepidabũt omnes. ⁋ In his quid
20 faciam, cum venerint mala? ⁋ Ecce fames, et plaga, et tribulatio, et angustia, missa sunt flagella in emen-
21 datione, ⁋ et in his omnibus se nõ cõuertent ab iniqui tatibus suis, neque flagellorum memores erunt sem-
22 per. ⁋ Ecce erit annonæ vilitas super terram, sic vt putent sibi esse directã pacem, et tũc germinabũt mala super terram, gladius, fames, et magna confusio.
23 ⁋ A fame enim plurimi qui inhabitant terram interient, et gladius perdet cæteros qui superauerint a
24 fame, ⁋ et mortui sicut stercora proijcientur, et non erit qui consoletur eos. Derelinquetur enim terra
25 deserta, et ciuitates eius deijcientur. ⁋ Non derelin-
26 quetur qui colat terram, et qui seminet eam. ⁋ Li-
27 gna dabunt fructus, et quis vindemiabit illa? ⁋ Vua

INDEX TESTIMONIORVM A CHRISTO, ET APOSTOLIS in Nouo Teſtamento citatorum ex Veteri:

Quæ huc in id congeſta ſunt, vt pij lectores natiuam quorundam intelligentiam facile aſſequi valeant, quæ ab ipſo Christo vero Interprete & Spiritu eius, per Apoſtolos ſit tradita, perſpiciantq; in quem vſum ea adduxerint Apoſtoli, & Euangeliſtæ.

49 c Tempore accepto exaudiui te, &c. 2.Co.6.a
49 e Non esurient neque sitient amplius. Apo.7.d
50 b Tunc expuerunt in faciem eius. Matt.26.g
52 b Quam speciosi pedes euangelizantium pacem Rom.10
52 d Propter quod exite de medio eorum, & separamini, &c.2. cor.6.d
52 b Nomen Dei per vos blasphematur Rom.2.d
52 d Quibus non est annunciatum de eo, videbunt Ro.15.c
53 a Domine quis credidit auditui nostro? Ro.10.c, Iohan.12.f
53 b Ipse infirmitates nostras accepit Mat.8.c
53 e Tanquam ouis ad occisionem Actu.8.f
53 d Et cum iniquis reputatus est Marc.5.c.Luc.22.d
53 e Qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus 1.Pet.2.d 1.Iohan.3.a
53 e Qui peccata nostra pertulit in corpore 1.Pet.2.d
54 a Lætare sterilis, quæ non paris Gal.4.d
54 c Et erunt omnes docibiles Dei Ioh.6.e
55 a Et qui sitit veniat; & qui vult, accipiat aquam vitæ gratis Apo.22.d
55 b Dabo vobis sancta Dauid fidelia Act.13.c
56 c Domus mea domus orationis vocabitur. Mat.21.b, Mar.11 c, Luc.19.g
59 b Contritio, & infœlicitas in vijs eorum Rom.3.c
59 c Galeam salutis assumite Ephe.6.c, 1.Thes.5.b
59 d Veniet ex Sion qui eripiat, & auertat impietatem a Iacob. Rom.11.d
60 c Et portæ eius non claudentur per diem Apo.21.g
61 a Spiritus Domini super me Luc.4.c
62 d Dicite filiæ Sion, Ecce Rex tuus venit Mat.21.a
64 b Quod oculus non vidit, nec auris audiuit, &c. 1.Cor.2.b
65 a Inuentus sum a non quærentibus me Ro.10.d
65 a Tota die expandi manus meas ad populum non credentem Rom.10.d
65 c Nouos vero celos & no.ter. 2.Pet.3.c.Apoc.21
66 a Cœlum mihi sedes est Act.7.f
66 g Vbi vermis eorum non morietur Mar.9.g
60 d Et ciuitas non eget sole &c. Apoc.21.g
60 d Nox ultra non erit Apo.22.a

IEREM.

7 b Vos autem fecistis illam speluncam latronum. Matth.21.b Marc.1.11.c.Luc.19.g
9 g Qui gloriatur, in Domino glorietur. 1.Co.1.d, 2.Cor.10.d
10 a Quis non timebit te Domine Apoc.15.b
17 d Ego sum scrutans renes & corda Apo.2.f
31 c Vox in Rama audita est Matth.2.d
31 a Ero uobis in patrem, & uos eritis mihi in filios 2.Cor.6.d
31 e Ecce dies uenient, dicit Dominus, & consummabo super domum Israel, & super domum Iuda testamentum nouum Heb.8.c
31 f Hoc autem testamentum quod testabor ad illos, &c. Dabo leges meas in cordibus eorum Heb.10.c
51 a Cecidit cecidit Babylon magna Apoc.18.a

EZECH.

3 a Accipe librum, & deuora illum Apoc.19.d
20 b Qui fecerit homo, uiuet in ea Ro.10.b
32 b Sol obscurabitur, & Luna nō dabit lumen suum. Mat.24.c
36 c Nomen Dei per uos blasphematur inter Gentes Ro.1.d

DANIEL.

9 g Cum uideritis abominationem desolationis quæ dicta est a Daniele propheta Matth.24.b, Mar.13.b, Luc.21.d

OSEE.

1 d Et erit in loco ubi dictum est eis, Non plebs mea uos. Rom.9.c
2 d Vocabo non plebem meam, plebem meam. Rom.9.e 1.Pet.2.b
6 c Misericordiam uolo, & non sacrifi. Mat.9.b, 12.a
10 b Tunc incipient dicere montibus, Cadite super nos: & collibus Operite nos Luc.23.d
11 a Ex Aegypto uocaui filium meum Ma.2.c
13 d Absorpta est mors in uictoria 1.Cor.15.g

IOEL.

2 g Et erit in nouissimis diebus dicit Dominus, effundam de Spiritu meo Act.2.c
2 g Omnis enim quicunque inuocauerit nomen Domini, saluus erit Rom.10.c

AMOS.

5 g Nunquid uictimas &c. Act.7.e
6 a Væ uobis diuitibus Luc.6.d
9 c Post hæc reuertar, & reædificabo tabernaculum Dauid. Act.15.c

IONAS.

2 a Sicut fuit Ionas in uentre ceti tribus diebus, & tribus noctibus Matth.12.e, Luc.11.d
3 b Pœnitentiam egerunt in prædicatione Ionæ. Mat.12.d, Luc.11 e

MICHAE.

5 a Et tu Bethlehem terra Iuda Matt.2.a
7 b Veni separare hominem aduersus patrem suum, & filiam aduersus matrem Mat.10.d.Luc.12.g

AGGAE.

2 b Adhuc semel, & ego mouebo non solum terram, sed & cœlum Heb.12.g

HABAC.

1 b Videte contemptores, & admiramini, & disperdimini; quia opus operor ego in diebus uestris Actor.13.f
2 a Iustus autem ex fide uiuit. Ro.1.c, Ga.3.b

NAHVM.

1 d Quam speciosi pedes euangelizantium pacem? Ro.10.c
4 b Quid est quod Scribę dicunt, quod Eliam oporteat primum uenire Matt.17.b.Mar.9.b
4 b Vt conuertat corda patrum in filios Luc.1.b

ZACHAR.

8 c Loquimini ueritatem unusquisque cum proximo suo. Eph.4.f

MALACH.

1 a Iacob dilexi, Esau autem odio ha Rom.9.c
3 a Ecce, ego mitto angelum meum Matt.11.b, Mat.1.b, Luc.7.d, Iohan.1.c
4 b Ipse est Elias qui uenturus erat Ma.11.b
9 b Ecce rex tuus uenit Mat.21.a, Ioh.12.b
11 c Et acceperunt triginta argenteos Ma.27.a
12 c Videbunt in quem compunxerunt Ioh.19.g
13 c Percutiam pastorem. Matth.26.c, Mar.14.b

HEBRAICORVM, CALDAEORVM, GRAECORVMQVE NOMINVM INTERPRETATIO.

A

AARON, Mons, siue montanus
Abba, Pater, Syrum est verbum
Abarim, Transitus, plu.nu. siue transeuntes
Abdemelech, Seruus regis
Abdenago, Seruus claritatis
Abdias, Seruus Domini
Abdon, seruus
Abel, per aleph, Luctus. Ciuitas
Abel, per he, in principio, Vanitas. Filius Adam
Abessalon, Pater pacis
Abia, Pater Domini
Abiathar, Pater excellens
Abigail, Pater exultationis
Abimelech, Pater rex
Abinadab, Pater spontaneus
Abisag, Patris ignorantia
Abner, Pater lucerna
Abra, Ancilla, Græcum verbum
Abram, Pater excelsus
Abraham, Pater multitudinis
Absalom, Pater pacis
Acan, Tribulatio
Accaron. Sterilitas
Achab, Frater patris
Achaia, Dolor, vel tristitia
Achaz, Apprehendens, siue possidens
Achimelech, Frater meus rex
Achitob, Frater bonitatis
Adam, Homo, siue terrenus; aut Rufus
Adon, Dominus, aut basis
Adonai, Domini mei, numero multitudinis. vnum est ex nominibus Dei quod interpres aliquando posuit pro nomine Dei tetragramaton
Adonias, Dominator Dominus
Aegyptus, Angustiæ siue tribulationes. Hebraice, Misraim
Aeneas, Laudatus
Aethiopia Græce, ardorem significat: Hebraice Cus dicitur, id est nigredo vel nigra
Agabus, Locusta
Agag, Tectum
Agar, Peregrina
Aggæus, Festiuus
Ahod, Laudans
Alexander, Auxiliator virilis
Alexandria, Hebraice dicitur No. quod interpretatur crudum, siue irritatio
Alleluia, Laudate Dominum
Amalec, Populus lambens
Amam, Mater, Timor eorum
Aman, Conturbans
Amana, Fides, siue veritas
Amasai, per aleph, Fortis, vel robustus
Amasai, per ain, populi munus
Amelech Rex
Amen, Fiat, efficiatur, aut firmum sit
Aminadab, Populus spontaneus
Ammon, Populus eius
Ammon, Fidelis, aut verax
Amorrhei, Amari, Rebelles
Amos, per aleph, Fortis, Pater Isaiæ
Amos, per ain, Oneratus. vnus ex duodecim Prophetis
Amri, per Aleph, Amarus, Vel loquens
Amri, per ain. Manipulus Vel dominium. Princeps militiæ Israeliticæ
Anania, Nubes Domini
Anathoth, Responsiones, siue cantica
Andreas, Fortissimus
Anna, Gratiosa, siue misericors.
Antiochia, pro vehiculo
Aphrica Hebraice Pul dicitur, id est, casus vel ruina, Isaię 66.f.34
Aphrica, Nahum.3.b.9. Put, Crassa, siue pinguis
Apostolus, Missus, legatus
Arabes. Vespertini.2. Par.26.a.2
Arabes, Psal.71.c.15. Hebraice Saba, id est, conuersio
Aram, Celsitudo, sublimitas
Ararat, Maledictio tremoris
Arbee, quatuor
Architriclinus, Princeps triclinij
Areopagita, De colle Martis
Areopagus, Collis Martis
Arenna, Arca, vel canticum
Argob, Gleba, vel Glarea
Armenia, Hebraice dicitur Ararat, maledictio tremoris
Arnon, Exultans
Arphaxad, Sanans
Artaxerxes, Lumen, sine maledictio
Asaph, Congregans
Aser, per samech, Vinctus. Filius Caath
Aser, per sin, Beatitudo, siue fœlicitas, Filius Iacob
Assuerus, Princeps & caput
Assur, Insidians, siue beatus
Astaroth, Greges, siue diuitię
Athalia, Tempus Domino
Athenæ, sine cumulo
Attalia, Augens, vel nutriens
Aua, Iniquitas
Aza, Adornata
Azarias, Auxilium Domini
Azor, Adiutor
Azotus, Hebraice, Asdod, Deprædatio.

B

BAal, Idolum, aut dominans
Baal, Osee 10.d.24. Arbel legendum, ideſt pugnauit Deus
Baalim, Idola, Dominantes
Babel, Confuſio, commiſtio
Bala, Inueterata, Turbata, ancilla Rachel, per he in fine
Bala, Degluciens, deſtruens, Vrbs, per ain in fine
Balaam, Vetuſtas populi
Baac, Deſtruens
Banaias, Filius domini
Barac, Fulgur
Barachias, benedicens Dominum
Bariona, Filius columbæ
Barnabas, Filius conſolationis
Barſabas, Filius conuerſionis
Barthimæus, Filius cæcus
Bartholomæus, Filius ſuſpendentis aquas
Baruch, Benedictus
Bathuel, Filiatio Dei
Batus, Menſura liquidorum
Beelphegor, Idolum hiatus
Beelzebub, Idolum muſcæ
Beera, Puteus
Behemoth, Iumenta, Quadrupedia
Bel, Vetuſtus
Bela, Degluciens, Deſtruens
Belial, Peruerſus, Abſque iugo
Benennon, Filius diuitiarum ſuarum
Beniamin, Filius dexteræ
Benoni, Filius doloris mei
Bera, Puteus
Bereſith, In principio. Sic vocatur, primus liber Legis
Berſabee, Puteus iuramenti
Bethabar, Domus tranſitus
Bethania, Domus obedientiæ vel afflictionis
Bethauen, Domus vanitatis
Bethdagon, Domus frumenti
Bethel, Domus Dei
Bether, Diuiſio
Bethlehem, Domus panis
Bethphage, Domus oris vallium
Bethphogor, Domus hiatus
Bethſabee, Domus iuramenti. Ciuitas
Betſaida, Domus frugum
Bethſames, Domus ſolis
Bethul, Virgo
Bezec, Fulgur
Boanerges, vel iuxta S. Hieronymum, banereem, Filij tonitrui
Booz, In fortitudine
Borith, Herba in qua eſt acrimonia ſaponis
Boſor, Munitio
Boſra, Idem.

C

CAath, Congregatio, Obtuſio
Cades, Sanctitas
Cain, Poſſeſſio, poſſeſſus
Caleb, quaſi cor
Cana, Zelus, Aemulatio
Cananæus, Id eſt, ex Cana vico Galilææ
Capharnaum, Ager pœnitentiæ
Cappadoces, Hebraice Caphthorim, ideſt, ſpærulę
Cariathiarim, Ciuitas ſylnarum
Cariatſepher, Ciuitas literarum
Carmel, Cognitio circuncifionis, vel Agnus circnncifus
Carthaginenſes, Hebraice Tharſis, ideſt Contemplatio gaudij
Cedar, nigredo, triſtitia
Cedes, Sanctitas
Cedron, Denigratus, Triſtis
Cephas, Petrus a petra Syrum
Cetura, Aromatizans
Chęreas, Lætus.
Chaldæa: Hebraice Chaſdim, ideſt, Quaſi dæmones
Cham, Calidus; Calor
Chanaan, Mercator, negociator
Charmel, Idem quod Carmel
Cherub, Quaſi magiſter
Chodcod, Iaſpis
Chorræi, Furores
Chriſtus, vnctus
Chus, Aethiops
Cin, Poſſeſſio, Emptio
Cinoth, Lamentationes
Cis, Durus, Stipula
Cleophas, Gloria omnis
Cœleſyria, Curua Syria
Coloſſenſes, Supplicio affecti
Corban, Corbana, Donum, Oblatio
Core, Caluus, Caluitium, per heth in fine
Core, per aleph in fine, Vocans, Legens 1. Paral.9. c.19
Corozaim, Hic eſt myſterium
Cosbi, Mendax
Cyprus, Pulchra
Cyrus, Quaſi miſer

D

DAgon, Frumentum
Dalila, Paupertas
Damaſcus, Sanguinis ſuccus
Damaſcus. 1. Re. 16. b. ſimilitudo incendij. Heb. Dumeſec.
Dan, Iudicans, ſiue iudicium
Daniel, Iudicium Dei
Darius, Requirens
Darmaſcus, Generationis procuratio
Dathan, Ritus, Lex
Dauid, Dilectus
Debora, Apes, Verbum
Decapolis, Decem ciuitatum. ſ. regio
Diabolus, Criminator, Calumniator.
Diabolus, Habacuc. 3. a. 4. Hebraice Reſeph, id eſt, Volucris Flamma
Dibrehaiamin, Verba dierum
Dydimus, Gemellus
Dina, Iudicium, vel iudicans
Dionyſius, Diuinitus ſtillatus
Dithalaſſum, Duo maria
Doeg, Solicitus, Anxius
Dor, Generatio
Dura, Generatio, vel habitatio.

E

EBal, Aceruus vetuſtatis
Eccleſiaſtes, Concionator
Eden, Voluptas, Deliciæ
Edom, rufus
Eglon, Vitulus
Elcana, Deus zelotes
Eleazar, Dei adiutorium
Elehanan, Dei gratia ſiue miſericordia
Eliacin, Dei reſurrectio
Elias. Deus Dominus
Eliezer, Dei adiutorium
Elimelech, Deus meus rex
Elizabeth, Deus iuramenti
Eliſæus, Dei ſalus, Deus ſaluans
Ellehaddebarim, Hæc ſunt verba. Sic incipit quintus liber legis
Elnathan, Deus dedit
Emmanuel, Nobiſcum Deus
Emmaus, Timens conſilium
Enac, Gigas, Torques
Encęnia, Renouatio, Dedicatio
Ennom, Ecce illi
Enos, Homo, vel vir
Ephraim, Frugifer, Creſcens

Ephraim, Hebraice Ephra, ideſt puluerulenta, ſiue plumbea. 2. Re. 13. b. 7
Ephrata, Vbertas, ſiue Frugifera
Ephron, Puluis
Eſau, Faciens, Operans
Eſdras, Adiutor, Atrium
Eſther, Occulta, Abſcondita
Etam, Auis eorum
Etham. Fortitudo eorum
Eubulus, prudens
Ezechias, Fortitudo Domini
Ezechiel, Fortitudo Dei
Ezriel, Auxilium Dei.

G

Galaad, Abiectio
Gabaa, Collis
Gabriel, vir Deus, aut Dei
Gad, Fœlix, Accinctus
Gadgad, Fœlicitas fœlicitatis, Accinctus exercitus
Galaad, Aceruus teſtimonij
Galatæ. Lactantes
Galgal, Rota, Reuolutio
Galilæa, Volubilis
Gazer, præſciſſio
Gazophylacium, vbi theſauri templi ſeruabantur
Gebal, Terminus
Gedeon, Conterens
Gehenna, Vallis triſtitiæ
Gehennom, Vallis contriſtans
Gelboe, Reuolutio inueſtigationis
Gerſom, Aduena ibi
Gerſon, Exilium eius
Giblij, Termini
Gihon, Pectus, Exitus
Gog, Tectum
Golgotha, Caluaria, vbi capita mortuorum reponuntur
Goliath, Tranſmigratio
Gomor, Genus menſuræ
Gomorrha, Populus rebellis
Greci, Habraice, Ieuanim, ideſt, deceptores.

H

Habacuc, Luctator
Hananias, Gratia Domini
Haram, Deſtructus
Hauothiair, Oppida illuminationis
Hebal, Aceruus vetuſtatis
Heber, Socius, Particeps, per heth, in principio
Heber, per ain, Tranſitus
Hebræus, Tranſiens
Hebron, Societas
Heli, Oblatio
Heliopolis, Hebraice, dicitur On, ideſt, dolor
Henoch, Dedicatus
Hermon, deſtructio
Heſron, Sagitta exultationis
Heua, Viua, Viuens
Hierapolis, Sacra ciuitas
Hieronymus, Sacrum nomen
Holofernes, Fortis dux
Hor, Mons
Horeb, Deſertum
Horma, Deſtructio
Hur, Libertas
Hus, Conſilium
Hymenæus, Carmen nuptiale.

I

Iabel, Defluens
Iabes, Siccitas, per ſin, in fine
Iabes, Triſtitia, per ſade, in fine
Iacob, Supplantator
Iabel, Aſcendens, Damula
Iahiel, Viuit Deus.
Iairitis, Illuminatus
Iamin, Dextera, vel dexter
Iapheth, Dilatatus
Iaſon, Sanans
Iauan, Decipiens
Ichabod, Vbi gloria, Væ gloriæ.
Idumæa, Rufa, Terrena
Iebus, Conculcatio
Iechonias, Præparatio Domini
Iehu, Ipſe, Exiſtens
Iehus, Tinea corroſus, per ſin
Iehus. 1. Par. 8. b. 10. Conſilians, per ſade
Iemini, Dextera, vel dexter
Iephte, Aperiens
Ierameel, Miſericordia Domini
Ieremias, Celſitudo Domini
Iericho, Luna, Menſis
Ierobaal, Impugnans idolum
Ieroboam, Impugnans populum
Ieroſolyma, Viſio pacis, Viſio perfecta
Ieruſalem. Idem
Ieſſe, Ens, Exiſtens
Ieſboc, Eſt vacuus
Ieſus, Hebraice Ieoſua, Dominus ſaluator
Iethro, Excellens
Iezonias, Auſcultatio Domini
Iezrahel, Semen Dei
Indus, id eſt, de India. Hebraice dicitur Hodu, ideſt, Laudatio.
India. Iob 28. c. 13. Hebraice Ophir, id eſt, ciuis.
Ioab, Paternitas, Habens patrem
Ioachaz, Domini apprehenſio
Ioachaz. 2. par. 34. b. 8. Apprehendens
Ioachim Domini præparatio
Ioacim, Domini reſurrectio
Ioas, Diffidens, Deſperans
Ioas, Domini ignis. 4. Reg. 11. d. 21. Heb. Iehoas
Ioas. 1. Par. 7. b. 8. & 27. d. 28. Tinea corroſus. Per ain.
Iob, Dolens, Gemens
Ioel, Volens, Incipiens
Iohanan, Gratioſus, Pius, Miſericors
Iohannes, Idem
Ionas, Columba
Ionadab, Spontaneus
Ionathan, Domini donum. Filius Saul
Ioram, Excelſus
Iordanus, Fluuius Iudicij
Ioſaphat, Dominus, iudex
Ioſeph, Augmentum
Ioſeph, Pſal. 80. a. 2. Domini augmentum Heb. Iehoſeph
Ioſias, ignis Domini
Ioſue, Dominus ſaluator
Iſaac, Riſus
Iſai, Munus, aut Ens
Iſai. 1. Par. 2. b. 13. Vir meus
Iſaias, Domini ſalus
Isboſeth, Vir confuſionis
Iſcariotes, Vir occiſionis
Iſmahel, Exauditio Dei.
Iſrael, Præualens Deo
Iſſachar, Eſt merces, premium
Ithamar, Inſula palmæ
Iubileus, Buccina
Iudas, Laudatio
Iulius, Lanuginoſus.

L

Laban, Albus, Candidus
Lamech, Pauper, Humiliatus

Lapidoth, Fulgura
Lazarus, Dei adiutorium
Lechi; Maxilla
Leci, Lex.
Leui, Copulatus
Leuiathan, Copulatio, Societas sua
Lia Laboriosa, Fatigata
Libanus, Candidus
Lybia, Hebraice Lubim, Cor maris,
Lithostrotos, Lapidibus stratus
Lot, Inuolutus, Colligatus.

M

MAcha, Attrita
Maasias, Opus Domini
Maceda, Incendium
Madian, Iudicium, Litigans
Magdalena, Magnifica
Magi, Sapientes, vel Philosophi
Malachias, Nuncius meus
Malaleel, Laudans Deum
Malchus, Rex
Mammona, Pecunia, Diuitię
Mamzer, De scorto natus
Manahem, Consolator
Manasses, Oblitus, Obliuio
Manue, requies
Mara, Amara
Mardochai, amara contritio
Maria, Exaltata, Amaritudinis mare
Martha, Prouocans
Malla, Onus
Maspha, Specula
Mathusael. Mortem suam postulans
Matthæus, Donatus
Melchias. Rex Dominus
Melchisedech, Rex iustitiæ
Melchisue, Rex saluator
Mesollam, Pacificus
Mesopotamia, Regio sic dicta, quod duobus fluuijs, Euphrate, & Tigri ambiatur
Micha, Pauper
Michael, Quis sicut Deus?
Michæas, idem
Michol, Quis omnia?
Miphiboseth, De ore ignominia
Misael, Quis postulatus?
Misse, Prouerbia. Nomen libri
Misphat, iudicium
Mna Libra, Talentum
Moab, De patre
Moria, Amaritudo
Mosa, Azymum, per sade
Mosa. 1. Par. 8. a, 9. Onus
Moyses, Attractus (sub de aquis)
Mylia, Scelesta.

N

NAaman, Pulcher
Nabal, Stultus
Nabo, Loquela, Prophetia
Naboth, idem
Nabuchodonosor, Planctus iudicij
Nachor, Raucus, Aridus
Nadab, Spontaneus
Nahasson, Coluber, Serpens
Nahum, Consolator
Naim, Pulcher
Nathan, Donatus
Nathanael, Donum Dei
Nazaræi, Separati, Sanctificati
Nazareth, Sanctificata, Separata. Si autem per sade scribatur, Custodita, vel florida interpretatur
Neapolis, Noua ciuitas
Nehemias Consolatio
Nehustan, Aeneum
Nemrod, Rebellis
Nephthali, Aequiparatio
Niniue, Pulchra
Noe, Cessatio, Requies
Noema, Decora.

O

OBadias, Seruus Domini
Obed, Seruus
Obededom, Seruus hominis
Ochozias, Apprehensio
Odollam, Testimonium illis
Og, Subcinericius panis
Olla, Eleuatio, Holocaustum
Onam, Dolor
Onam, Dolor, iniquitas
Onesimus, Vtilis
Oolla, Tabernaculum
Ophni, Pugnus, Pugillus
Oreb, Coruus
Osee, Saluator
Oza, Fortitudo
Ozias, Fortitudo Domini
Oziel, Fortitudo Dei.

P

PAlestina, Conspersa (sub cinere)
Paracletus, Consolator, Aduocatus
Parasceue, Præparatio
Pascha, Transitus
Pentateuchus, Quinque volumina
Pentecoste, Quinquagesima (sub die)
Petrus, Saxum, Petra
Phacee, Aperiens
Phanuel, Videns Deum
Pharao, Dissipans
Phares, Diuisio, Filius Iudæ
Phares, per sin, 1. Par. 7. d. 16. Eques
Pharisæi, Diuisi
Phase, Transitus
Phasga, Collis
Philisthæa, Conspersa cinere
Phinees, Facies confidentiæ
Phogor, Hiatus
Phut, Aphrica
Pigmæi, Hebraice dicuntur Gamadim
Probatica, Ouina. Locus vbi pecora sacrificanda tenebantur
Proselytus, Aduena, Peregrinus.

R

RAab, Psal. 86. a. 4. Superba, Fortis
Raab, Multa, Grandis
Rachel, Ouis
Raguel, Pastor Dei
Rahab, Lata, Dilatata
Ram, Excelsus
Ramasses, Tonitruum tineæ
Raphael, Medicina Dei
Raphaim, Gigantes Medici
Rebecca, Saginata
Rebla, Reblatha, Rixa
Rechab, Quadriga
Remmon, Malum granatum
Respha, Extensio
Roboam, Dilatans populum
Roma, Excelsa, Sublimis
Rubem, Videns filium.

Ruma, Excelsa.
Ruth, Saturata.

S

Saaph, Cogitans.
Saba, per sin, Conuersio, Captiuitas.
Saba, Per samech, Circuitio
Sabaoth, Exercitus in plurali
Sabatha, Circuitus
Sabathismus, Requies, cessatio
Sabbathum, Idem
Sadducæi. Iusti
Sadoc. Iustus
Sale, Missio
Salem, vel Sallem, Pax
Salmanasar, Pax ligata
Salmon, Pacificus
Salomon, Pacificus
Salomith, Idem.f.g
Salphaad, Vmbra formidinis
Samaria, Custodia, Adamas
Samson, Sol ejus, Nominis iteratio
Samuel positus a Deo
Saphan, Hericius, Cuniculus
Saphad, Iudicans
Sara, per he in fine Domina, Vxor Abrahæ
Sara, per heth in fine Odorans, Domina odoris
Sarai, Domina mea
Sareptha, Angustia buccellę
Saron, siue Sarona, Planities
Satan, Aduersarius
Saul, Postulatus, Commodatus
Saul. 1. Regum. 9. a. 2. Hebraice Sual. Vulpes
Scenopegia, Festum tabernaculorum
Schibboleth, Spica
Sedecias, Iustus Domini.
Segor, Parua
Sehon, Eradicatio
Sela, Dissoluens. filius Iudæ
Sellum, Pacificus
Sellum, Manens
Sem, Nomen, Fama, Positus
Semei, Obediens,
Semei. 1. Par. 2. d. 28. Nomen meum
Sennacherib, Rubus destructionis
Seon, Sonitus
Sepharuaim, Libri, vel Scribæ
Sephora, Pulchra, aut tuba. Exod. 1. c 15. per sin
Sephora, Exod. 2. d. 21. Auis. Passer, Vxor Mosis
Seth, Positus
Setim, Expansiones
Siba, Exercitus, Militia
Sibboleth, Onus
Sicera, Ebrietas
Sichem, Humerus
Sihor, Niger, Turbidus, Nilus
Siloe, Missus, Mittens
Simeon, Audiens, Exauditio
Simon, Obediens
Sin, Rubus, Exod. 16. a 1. per samech
Sin, per sade, Arma, Scutum
Sion, Aceruus. 2. Reg. 5. b. 7
Sion, Deut. 4. g. 48. strepitus
Sisara, Hirundinem videns
Sodoma, secretum eorum
Somer, Custos
Sophtim, Iudices
Sorec, vinea
Stephanus, Coronatus
Sulamitis, Pacifica, Perfecta
Sunamitis, Dormiens
Susanna, Lilium, Rosa.

T

Tarsus, Alata, Pennata
Thabor, Electio, Puritas
Thaddæus, Laudans
Thamar, Palma, Dactylus
Thare, Odorans, spirans
Tharsis, Contemplatio gaudij
Thau, Signum
Thecua, Spes, Funiculus
Teraphim, simulachra
Thomas, Abissus, Geminus
Tophet, Tympanum, seductio
Timæus, Cæcus, Cæcitas
Timotheus, Honor Dei
Titus, Honorabilis
Tobias, Bonus Dominus
Tubalcain, Mundana possessio
Tirij, Hebraice sorim, id est, Tribulantes.

V

Vaicra. Et vocauit, liber Leuitici
Vaiedabber. Et locutus est. Liber Numerorum
Vasthi, Potans, Bibens
Veelle semoth. Et hæc sunt nomina. Secundus liber legis, qui Exodus Græce vocatur
Vr, Ignis
Vrias, Ignis Domini.

Z

Zabad, Dos Dotatus
Zabdi, idem
Zabulon, Habitaculum
Zacchæus, Purus
Zacharias, Memoria Domini
Zambri, Cantans
Zara, Oriens
Zebedæus, Dos, Dotatus
Zebee, Victima
Zelotes, Aemulator
Zelpha, Distillatio oris
Zorobabel, Alienus a confusione.

INDEX RERVM ET SENTENTIARVM

Veteris, ac Noui Testamenti.

Boui,

Cruci-

E

F

¶ Febri

G

H

I

L

Lex

M

cum

P

Paſ-

Q

R

T

V

Indicis locorum citabilium, ex Veteri, ac Nouo Teſtamento,
F I N I S.

INDEX EPISTOLARVM ET EVANGELIORVM,

QVAE E VETERI, AC NOVO TESTAMENTO excerptæ in templis, secundum usum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Dominicis, & alijs festis diebus per annum leguntur ad institutionem fidelium.

IN QVO PRIMVM, ID EST OBSERVANDVM, NOS tam perspicuè demonstrasse quibus ex fontibus reperiri poßint, ut nihil iam supersit in Biblijs, quod lectoris studium remoretur.

NAM QVI PRIMVM PRÆFIXVS EST NVMERVS, LIBRVM Significat: sequens caput: tertius versum declarat, ex quo Epistola, vel Euangelium sumat initium: quartus eiusdem finem, & quæ sententia subsequatur: quintus folium ex quo sit potissimum requirendum loco: ut quam facillime colligi possit, nihil prætermissum esse, quod ad operis ornatum, & Lectoris commodum attineret.

FERIA QVARTA.

Epist. Locutus est Dominus ad Moysen, dicens: Loquere ad vniuersum cœtum filiorum Israel,& dices ad eos: Ego dominus Deus videtur, Non facietis furtum.Leu.19.nu.11.c,usque ad nu.19.d.Iumentum tuum. 78
Euang. Facta sunt encœnia in Ierosolymis. Ioh.10.nu.22.c,vsq; ad nu.39.g.Quærebant ergo 693

FERIA QVINTA.

Epist. Orauit Daniel Dominum, dicens: Domine Deus noster. Ne quæsumus. Dan.3.nu.4.d,vsque ad nu.46.d.Et non cessabant 539
Euang. Rogabat Iesum quidam Pharisæus, vt manducaret cum illo. Luc.7.nu.36.e, usque ad finem capitis 669

FERIA SEXTA

Epist.Domine omnes qui te derelinquunt, Iere.17.nu.13.c, usque ad nu.19.c.Hæc dicit Dominus 472
Euang. Collegerunt pontifices & Pharisæi, Ioh.11.nu.47.f,vsque ad nu.55.g. Proximum autem 694

SABBATO.

Epist. Venite Cogitemus contra iustum. Iere.18.nu.18 c,vsque ad finem capitis 472
Euang. Cogitauerunt autem Princeps sacerdotum, Iohan.12. nu.10.b,vsque ad nu.37.f. Cum autem tanta signa 694

DOMINICA PALMARVM
Post Benedictionem Palmarum.

Epist. Venerunt filij Israel in Elim. Exo.15. nu. 27.d, & cap.16. vsque ad nu.7.b. Audiui enim murmur 49
Euang. Cum appropinquasset. Matt.21.nu.1.a,vsque ad nu.10. a.Hosanna in excelsis 622

Ad Missam.

Epist. Hoc enim sentite in uobis, Phil.2.nu.5.a, usque ad nu.12. b. Itaque charissimi. 747
Euang.Passio Domini secundum Matthæum. Scitis quia post biduum Matt.26.nu.4.a,usque ad cap.37.nume.62.g, Altera autem die 644

FERIA SECVNDA.
Maioris hebdomadæ.

Epist. Dominus Deus aperuit mihi aurem. Isa.50.nu.5.c,usque ad nu.10.d.Ecce vos omnes 456
Euang. Ante sex dies Paschæ venit Iesus, Iohan.12.nu.1.a,usque ad nu.10.b.Cogitauerunt. 694

FERIA TERTIA.
Maioris hebdomadæ.

Epist. Dixit Ieremias: Domine demonstrasti mihi. Ier.11.nu.18. c, usque ad nu.21. d. Propterea hæc 469
Euang.Passio Domini secundum Marcum, Erat Pascha, & azyma,Mar.14.num.1.a,vsque ad cap.15. num.42.d. Et cum iam sero 658

FERIA QVARTA
Maioris hebdomadæ.

Epist. Ecce Saluator tuus venit.Isa.62.nu.11.d,vsque ad cap.63. nu.7.b. Et super 460
Item Epist. Dixit Isaias, Domine quis credidit auditui. Isa.53. nu.1.a,vsque ad finem capitis 451
Euang.Passio Domini secundum Lucam. Appropinquabat dies festus azimorum. Luc.22. nu.1.a, usque ad cap.23. nu.54.g. Et die erat parasceues 681

FERIA QVINTA
In Cœna Domini.

Epist. Conuenientibus ergo vobis in unum, 1.Cor.11. nu.20.d, usque ad nu.33.g. Itaque fratres 733
Euang. Ante diem festum Paschæ, Ioh.13. nu.1.a, usque ad nu. 16.b.Amen amen 695

FERIA SEXTA
Parasceue.

Epist. In tribulatione sua. Osee 6.nu.1.a, vsque ad nu.7.c.Ipsi autem 546
Item Epist. Dixit Dominus ad Moysen & Aaron in terra Aegypti. Exod.12.nu.a,usque ad nu.12.b. Et transibo. 45
Euang. Passio Domini secundum Iohannem. Egressus est Iesus. Ioh.18.nu.1.a, usque ad finem cap.19 697

SABATO SANCTO
post Benedictionem Cerei.

Prophetia prima. In principio Creauit Deus cęlum, Gen.1.nu.1. a,usque ad cap.2.nu.3.a. Et benedixit folio 1
Prophetia ij. Noe vero cum quingentorum esset annorū.Gen.5. nu.32.d,usque ad cap.6.7.& 8.nu.21.d.Et ait ad eum. 4
Prophetia iij. Tentauit Deus Abraham, Gen.22. nu.1.a, usque ad nu.20.d.His itaque 14
Prophetia iiij. Factum est in vigilia matutina. Exo.14. num.24. c,vsque ad cap.15.nu.1.a, Cantemus Domino 48
Prophetia v.Hæc est hæreditas seruorum Domini, & iustitia eorum apud me, dicit Dominus, Omnes sitientes, Isa.55.nu.1. a,vsque num.12.d.Quia in lætitia. 458
Prophetia vj. Audi Israel mandata vitæ. Baruch cap.3.nu.9.b, usque ad capitis 499
Prophetia vij. Facta est super me manus Domini.Ezec.37.nu.1. a,usque ad nu.14.d. Et scietis 522
Prophetia viij. Apprehenderunt septem mulieres virum unum. I.4.nu.1.a, usque ad finem capitis 437
Prophetia ix. Dixit Dominus ad Moysen & Aarō in terra Aegypti, Exo.12.nu.1.a,usque ad nu.12.b.Et transibo 45
Prophetia x. Factum est uerbum Domini ad Ionam. Ionæ.3.nume.1.a,usque ad finem capitis 556
Prophetia xj. Scripsit Moyses canticum. Deut.31.nu.22.f, usque ad finem capitis 124
Prophetia xij. Nabuchodonosor rex fecit statuam auream. Dan. 3.nu.1.a,vsque ad nu.25.g.Stans autem 532

Ad Missam.

Epist. Si consurrexistis cum Christo, Colos.3.a,nu.1.a, usque ad nu.9 a. Mortificate ergo membra 750
Euang. Vespere autem. Matt.28.num.1.a,usque ad num.8.b. Et exierunt 647

IN DIE PASCHAE.

Epist. Expurgate vetus, 1.Cor.5.nu.7.c, usque ad nu.9.c. Scripsi vobis 730
Euang. Maria Magdalene, & Maria Iacobi, Mat.28.nu.1.a,usque ad nu.8.b. At ille 647

FERIA SECVNDA
Post Pascha.

Epist. Stans Petrus in medio plebis dixit. Viri fratres. Act.10. nu.37.f, usque ad nu.44.g. Adhuc loquente 708

FERIA QVINTA
post Pentec.

Epist. Philippus descendens in ciuitatem. Act. 8. nu. 5. a, vsque ad nu. 9. b. Vir autem 706
Euang. Conuocatis Iesus duodecim Apostolis, Luc. 9. nu. 1. a, usque ad nu. 7. a. Audiuit autem 671

FERIA SEXTA
Quatt. temp. Pentec.

Epist. Exultate filię Siō, Ioel. 2. n. 23. c, usq; ad n. 28. g. Et erit. 550
Euang. Factum est in una dierum, Luc. 20. nu. 1. c, usque ad nu. 27. e. Et post hęc 679

SABBATO
Quat. temp. Pentec.

Epist. Effundam Spiritum meum Ioel 2. nu. 28. g, usq; ad n. 31. g. Quia in monte 550
Item epist. Locutus est Dominus ad Moysen dicens; Loquere filijs. Leu. 24. nu. 10. b, usque ad nu. 22. c. Postquam 80
Item epist. Cum intraueritis, Deu. 26. nu. 4. a, usque ad nu. 11. b. Et domui tuæ 120
Item epist. Si in præceptis meis, Leu. 26. nu. 3. a, usque ad nu. 13. b. Ego Dominus 81
Item epist. Angelus Domini descendit cum Azaria, Dan. 3. n. 49. d, usque ad nu 52. e. Benedictus 534
Item epist. Iustificati ergo ex fide, Ro. 5. nu. 1. a, usque ad nu. 6. a. Vt quid enim 723
Euang. Surgens Iesus de synagoga, Luc. 4. num. 38. f, usque ad finem capitis 666

IN DIE TRINITATIS.

Epist. O altitudo diuitiarū. Ro. 11. nu 33. d, usque ad fin. cap. 726
Euang. Data est mihi omnis potestas, Mat. 28. nu. 18. d, usque ad finem capitis 647

DOMINICA I.
post Pentecosten.

Epist. Deus charitas est. 1. Ioh. 4. nu. 16. e, usq; ad finē capitis 774
Euang. Estote misericordes, Luc. 6. nu. 36. e, usque ad num. 43. f. Non est enim 668

IN FESTO CORPORIS
Christi.

Epist. Ego enim accepi a Domino, 1. Cor. 11. nu. 23. e, usque ad nu. 30. g. Ideo inter uos 733
Euang. Caro mea uere est cibus, Ioh. 6. nu. 55. f, usque ad n 59. f. Hæc dixit 690

DOMINICA II.
post Pentecosten.

Epist. Nolite mirari, 1. Iohan. 3. num. 13. c, vsque ad num. 19 d. In hoc cogno. 774
Euang. Homo quidam fecit, Lu. 14. nu. 16. c, usque ad num. 25. e. Ibant autem 676

DOMINICA III.
post Pentecosten.

Epist. Humiliamini sub potenti manu Dei, 1. Pet. 5. nu. 6. c, usq; ad nu. 12. d. Per Syluanum 771
Euang. Erant appropinquantes ad Iesum, Luc. 15. nu. 1. a, usque ad nu. 11. c. Ait autem: Homo 676

DOMINICA IIII.
post Pentecosten.

Epist. Existimo, quod non sunt condignæ, Ro. 8. nu. 18. d, usque ad nu. 24. d. Spe enim 724
Euang. Cum turba irruerent in Iesum, Luc. 5. num. 1. a, usque ad num. 12. b. Et factum est 666

DOMINICA V.
post Pentecosten.

Epist. Omnes unanimes in oratione, 1. Pet. 3. num. 8. b, usque ad num. 16. e. Parati semper 770
Euang. Amen dico uobis, nisi abundauerit. Mat. 5. nu. 20. c, usque ad nu. 25. d. Esto consentiens 611

DOMINICA VI.
post Pentecosten.

Epist. An ignoratis fratres, quod quicunque baptizati sumus. Rom. 6. nu. 3. a, usque ad nu. 12. c 723
Euang. Cum turba multa esset cum Iesu, Mar. 8. nu. 1. a. usque ad ad nu. 10. a. Et statim ascen. 654

DOMINICA VII.
post Pentecosten.

Epist. Humanum dico propter infirmitatem, Rom. 6. num. 19. c, usque ad finem capitis 724
Euang. Attendite a falsis prophetis, Matt. 7. num. 15. b, usque ad nu. 22. c. Multi dicent mihi 613

DOMINICA VIII.
post Pentecosten.

Epist. Debitores sumus non carni: Rom. 8. nu. 12. c, usque ad nume. 17. d. Si tamen 724
Euang. Homo quidam erat diues. Luc. 16. nu. 1. a, vsque ad nu. 18. c. Qui fidelis 677

DOMINICA IX.
post Pentecosten.

Epist. Non simus concupiscentes, 1. Cor. 10. nu. 6 b, usque ad nume. 14. d. Propter quod 732
Euang. Cum appropinquaret Iesus Ierusalem. Luc. 19. nu. 41. f, usque ad nu. 47. g. Principes autem 679

DOMINICA X.
post Pentecosten.

Epist. Scitis quoniam cum Gentes essetis, 1. Cor. 12. nu. 2. a, usq; ad n. Sicut enim 733
Euang. Duo homines. Luc. 18. nu. 10. b, usque ad nu 15. c. Afferebant autem 679

DOMINICA XI.
post Pentecosten.

Epist. Notum uobis facio, 1. Cor. 15. nu. 1. a, usque ad n. 16. b. Sed abundantius 739
Euang. Exiens Iesus de finibus Tyri, Mar. 7. nu. 31. d, vsque ad finem capitis 653

DOMINICA XII.
post Pentecosten.

Epist. Fiduciam talem habemus. 2. Cor. 3. nu. 4. a, usque ad nu. 10 g. Nam nec 737
Euang. Beati oculi qui uident. Lu. 10. nu. 23. d, usque ad nu. 38 f. Factum est 672

DOMINICA XIII.
post Pentecosten.

Epist. Abrahæ dictæ sunt promissiones. Gal. 3. nu. 16. c, usque ad nu. 23. d. Prius autem 742
Euang. Dum iret Iesus in Ierusalem, Luc. 17. nu. 11. c, usque ad nu. 20. d. Interrogatus 677

DOMINICA XIIII.
post Pentecosten.

Epist. Spiritu ambulate, Gal. 5. nu. 16. c, usque ad nu. 25. d. Si uiuimus 743
Euang. Nemo potest duobus dominis seruire, Matth. 6. nu. 24. c, usque ad nu. 34. d. Nolite ergo 612

DOMINICA XV.
post Pentecosten.

Epist. Si Spiritu uiuimus, Gal. 5. nu. 25. d, usque ad cap. 6. nu. 11. c. Videte 743
Euang. Ibat Iesus in ciuitatem quæ vocatur Naim, Luc. 7. nu. 11. b, usque ad nu. 17. c. Et exiit 669

PROPRIVM SANCTORVM.

In Vigilia S. Andreæ.

EPISTOLA, Benedictio Domini super caput iusti. Ideo, Eccl.44.nu.25.d, usque ad cap.45.nu.10.a. Et coronauit 432
Euang. Stabat Iohannes & ex discipulis, Ioh.1.nu.35.e, usque ad fin.cap. 686

In festo S. Andreæ.

Epist. Corde creditur ad iustitiam. Rom.10.nu.10.b, usque ad nu.19.d. Sed dico 725
Euang. Ambulans Iesus iuxta mare Galileæ, Matt.4.num.18.c, usque ad nu.23.d. Et circuibant 611

DECEMBRIS FESTA.

In festo S. Nicolai.

EPist. Mementote præpositorum, Heb.13.nu.17.b, vsque ad nu.18.d. Vt eum gaudio 766
Euang. Homo quidam peregre proficiscens, Mat.25.num.14.a, vsque ad nu.24.c. Accedens 643

In festo S. Ambrosij.

Epist. Testificor coram Deo, 2.Tim.4.nu.1.a, usque ad nu.9.a, Festina ad me 758
Euang. Vos estis sal terræ Matt.5.nu.13.b, usque ad nu.20.c. Di co enim 611

In festo Conceptionis B. Mariæ.

Epist. Dominus possedit me initio viarum. Prouer.8.num.22.c, usque ad nu.35.d. Qui autem 385
Euang. Liber generationis. Matt.1.nu.1.a, usque ad nu.17.c. Om nes 609

In festo S. Damasi Papæ.

Epist. Plures facti sunt sacerdotes, Heb.7.nu.27.d, usque ad nu.28.d. Lex enim 763
Euang. Vigilate, quia nescitis, Matt.24.nu.42.d, usque ad nu.48.d. Si autem 643

In festo S. Luciæ.

Epist. Qui gloriatur, in domino glorietur, 2.Cor.10.nu.17.a, usque ad cap.11.nu.3.a. Timeo autem 740
Euang. Simile est regnum cælorum thesauro abscondito, Matt.13.nu.44.f, usque ad nu.53.g. Et factum est 617

In vigilia S. Thomæ.

Epist. Benedictio Domini super caput iusti, Eccl.44.nu.25.d, usque ad cap.45.nu.10.b. Et coronauit 432
Euang. Stabat Iohannes & ex discipulis, Ioh.1.nu.35.e, usque ad fin.cap. 686

In festo S. Thomæ.

Epist. Iam non estis hospites & aduenæ. Ephe.2.nu.19.d, usque ad finem cap. 745
Euan. Thomas unus de duodecim, Ioh.20.nu.24.f, usque ad nu.30.g. Multa quidem 700

IANVARII FESTA.

In festo S. Hilarij episcopi, & confes.

EPist. Beatus uir qui suffert, Iac.1.nu.12.b, usque ad nu.19.e. Scitis fratres 767
Euang. Si quis uenit ad me, Luc.14.nu.26.e, usque ad nu.34.g. Bonum est 676

In festo S. Pauli Primi eremitæ.

Epist. Quæ mihi fuerunt lucra, Phil.3.nu.7.usque ad num.15.e. Fratres ego 748
Euang. Confiteor tibi Pater, Matt.11.nu.25.d, usque ad fin. 616

In festo S. Marcelli Papæ, & mart.

Epist. Benedictus Deus & pater Domini, 2.Cor.1.nu.3.a, usque ad nu.8.b. Non enim 736
Euang. Si quis uult uenire post me, Matth.16.nu.24.d, usque ad nu.28.d. Amen dico 620

In festo S. Antonij Abbatis.

Epist. Dilectus Deo & hominibus, Eccl.45.nu.1.a, usque ad nume.6.a. Docere Iacob 432
Euang. Sint lumbi uestri præcincti, Luc.12.num.35.e, usque ad num.41.e. Ait autem 674

In festo Cathedræ Romanæ S. Petri.

Epist. Petrus apostolus Iesu Christi. 1.Pet.1.nu.1.a, usque ad nume.8.b. Quem cum non videritis 769
Euang. Venit Iesus in partes Cesareæ, Matt.16.nu.13.b, usque ad nu.20 c. Tunc præcepit 619

SS. Marij, Marthæ, Audifacis, & Abacum mart.

Epist. Rememoramini pristinos dies, Hebr.10.nu.32.f. usque ad nu.39. Quod si subtraxerint 764
Euang. Sedente Iesu super montem Olíueti, Matth.24.nu.3.a, vsque ad nu.14.b. Et prædicabitur 643

In festo S. Fabiani, & Sebastiani mart.

Epist. Sancti per fidem, Heb.11.nu.33.f, usque ad nu.40.g. Non acceperunt 763
Euang. Descendens Iesus de monte, Luc.6.num.17.e, usque ad nu.24.d. Secundum hæc faciebant 668

In festo S. Agnetis virg. & mart.

Epist. Confitebor tibi Domine rex, Eccl.51.nu.1.a, usque ad nu.13.b. Exaltasti super 494
Euang. Simile est regnum cælorum decem uirginibus, Matt.25.num.1.a, usque ad nu.14.a. Sicut enim 643

In

In festo SS. Vincentij, & Anastasij martyr.

Epist. Iustorum animæ in manu Dei sunt, Sap.3. nu.1.a, usque ad nu 9.b. Qui confidunt 404
Euang. Cum audieritis prælia, Luc.21.nu.9.b, usque ad nu.19.d. Cum autem videritis 680

S. Emerentianæ virg. & mart.

Epist. Domine Deus meus, exaltasti, Eccl.51.nu.13.b, usque ad num.18.b. Cum adhuc 435
Euang. Simile est regnum cœlorum thesauro, Matt.13. nu.44.f, usque ad nu.53.g. Et factum est 617

S. Timothei episcopi & confess.

Epist. Sectare iustitiam, & pietatem, 1.Tim.6. nu.11.c, vsque ad nu.17.c. Diuitibus huius 756
Euang. Si quis uenit ad me, & non odit, Luc.14.nu.26. e, usque ad nu.34.g. Bonum est 676

In Conuersione S. Pauli Apostoli.

Epist. Saulus adhuc spirans, Act.9.num.1.a, usque ad num.23.d. Cum autem 706
Euang. Ecce nos reliquimus omnia, Matt.19.nu.27.d, usque ad nu.30.d. Multi autem 621

S. Polycarpi episcopi & mart.

Epist. Omnis qui non est iustus, 1.Ioh.3.nu.10.b, vsque ad nu.17.c. Qui habuerit 773
Euang. Si quis uult venire post me, Matt.16.nu.24.d, usque ad nu.27.d. Amen dico 620

In festo S. Iohannis Chrysostomi.

Epist. Testificor coram Deo, & Christo, 2.Tim.4.nu.1.a, usque ud nu.9.b. Festina ad me 758
Euang. Vos estis sal terræ, Matt.5. nu.12.a, usque ad num.20.c. Dico enim 611

S. Agnetis secundo.

Epist. Qui gloriatur, in domino glorietur, 2.Cor.10.num.17.d. usque ad cap.11.nu.3.a, Timeo autem 740
Euang. Simile est regnum cęlorum thesauro abscondito, Matt. 13.nu.44.f, usque ad nu.53.g. Et factum. 617

FEBRVARII FESTA.

In festo S. Ignatij.

Epist. Quis nos separabit a Charitate Christi, Ro.8.nu.35.f, usque ad finem capitis 725
Euang. Nisi granum frumenti cadens, Ioh.12.num.24.d, usque ad nu.27.e. Nunc anima 694

In festo Purificationis virg. Mariæ.

Epist. Ecce ego mitto angelum meum, Malac.3.nu.1.a, vsque ad nu.5.a. Et accedam 575
Euang. Postquam impleti sunt dies purgationis, Luc.2.nu.22.c, usque ad nu.33.e. Et erat 664

S. Blasii episcopi & mart.

Epist. Benedictus Deus & pater Domini nostri, 2.Cor.1.nu.3.a, usque nu.8.b. Non enim 736
Euang. Si quis uult uenire post me, Mat.16. nu.24.d, usque ad nu.28.d. Amen dico 620

In festo S. Agathæ virg. & mart.

Epist. Videte vocationem uestram, 1.Cor.1.nu.26.d, usque ad finem capitis 729
Euang. Accesserunt ad Iesum Pharisæi tentantes eum, Matt.19. nu.3.a, vsque ad nu.7.a. Dicunt illi 621

S. Dorotheæ virg. & mart.

Epist. Domine Deus meus, exaltasti, Eccle.51.nu.13.f, usque ad nu.18.b. Cum adhuc 435
Euang. Simile est regnum cœlorum thesauro, Matt.13.nu.4. f, usque ad nu.52. Et factum est 617

S. Apolloniæ virg. & marty.

Epist. Confitebor tibi Domine rex, Eccl.51.nu.1.a, usque ad nu.13.b. Exaltasti super 434
Euang. Simile est regnum cœlorum decem uirginibus, Mat.25. nu.1.a, usque ad nu.14.b. Sicut enim 643

S. Valentini episcopi & confess.

Epist. Iustum deduxit Dominus per uias rectas, Sap.10. nu.10. b, usque ad nu.15.c. Hæc populum 407
Euang. Nolite arbitrari, quia venerim, Matt.10.nu.34.d, usque ad finem capitis 615

SS. Faustini & Iouitæ & mart.

Epist. Rememoramini pristinos dies, Heb.10. nu.32.f, usque ad nu.39.g. Quod subtraxerint 764
Euang. Sedente Iesu super montem Oliueti, Matt.24.nu.3.a, usque ad nu.14.b. Et prædicabitur 643

S. Simeonis episcopi & mart.

Epist. Beatus uir qui suffert, Iac.1.num.12.b, usque ad nu.19.c. Scitis fratres 767
Euang. Si quis uenit ad me, Luc.14.nu.26.e, usque ad nu.34.g Bonum est 676

In festo Cathedræ Antiochenæ S. Petri.

Epist. Petrus Apostolus Iesu Christi, 1.Pet.1.num.1.a, usque ad nu.8.b. Quem cum non uideritis 769
Euang. Venit Iesus in partes Cæsareæ, Matt. 16. nu.13.b, usque nu.20.c. Tunc præcepit 615

In Vigilia S. Matthiæ.

Epist. Benedictio Domini super caput iusti, Eccl.44.num.25.d usque ad nu.10.b. Et coronauit 43?
Euang. Hoc est præceptum meum, Ioh.15.num.12.b, usque ad nu.17.c. Hęc mando vobis 69?

In festo S. Matthiæ Apostoli.

Epist. Exurgens Petrus. Act.1.nu.15.c, usque ad finem cap. 70?
Euang. Confiteor tibi pater, Matth.11.num.25.d, usque ad finem 61?

MARTII FESTA.

In festo S. Thomæ de Aquino.

Epist. Iustus cor suum tradet, Eccl.39.nu.6.a, usque ad nu.15.? Si permanserit 429
Euang. Vos estis sal terræ, Matt.5.nu.12.b, usque ad num.20. Dico enim 611

SS. Quadraginta martyr.

Epist. Sancti per fidem, Hebr.11.num.33.f, usque ad num.40.? Non acceperunt 763
Euang. Descendens Iesus de monte, Luc.6.nu.17.c, usque ad n 24. Secundum hęc faciebant 668

S. Gregorij Papæ & confess.

Epist. Testificor coram Deo & Christo, 2. Tim.4.nu.1.a, usque ad nu.9.b Festina ad me 758
Euang. Vos estis sal terræ, Matt.5.nu.12.b, usque ad num.20 Dico enim 611

IVNII FESTA.

AVGVSTI FESTA.

Euang. Si quis vult venire post me, Matt.16.nu.24.d,usque ad num.28.d.Amen dico 620

In festo S. Augustini episcopi, & confessoris, & Ecclesiæ doctoris.

Epist.Testificor coram Deo,& Christo,2.Timo.4.nu.1.a,usque ad nu 9.b.Festina ad me 758
Euang.Vos estis sal terræ,Mat.5.nu.12.a,vsque ad nu.20.e.Dico enim 611

In decollatione S.Iohannis Baptistæ.

Epist. Factum est uerbum Domini ad me, dicens. Accinge lumbos tuos,Ier.1.nu.17.d,usque ad finem capitis 463
Euang. Misit Herodes, ac tenuit Iohannem,Mat.14.nu.3.c,usque ad nu.30.d. Et conuenientes 618

SS. Felicis, & Adaucti martyrum.

Epist.Reddidit Deus iustis mercedem,Sap.10.nu.17.d,usque ad Num.21.d.Quoniam sapientia 408
Euang. Qui uos audit,me audit,Luc.10.nu.16.b,usque ad num.21.d.In ipsa hora 672

SEPTEMBRIS FESTA.

S. Aegidij Abbatis.

Epist.Dilectus Deo & hominibus, Eccl.45.nu.1.a, vsque ad nu.6.a,docere Iacob 432
Euang.Ecce nos reliquimus omnia, Matt.19.nu.27.d, usque ad nu.30.d.Multi autem 611

In natiuitate S. Mariæ virg.

Epist.Dominus possedit me in initio viarum suarum, Prou.8.nume.22.c,vsque ad nu.36.d. Qui autem 385
Euang. Liber generationis Iesu Christi filij Dauid,Mat.1.a,usq; ad nu.17.c.Omnes itaque 609

In exaltatione S.Crucis.

Epist. Christus factus est pro nobis obediens,Phil.2.nu.8.a,vsq; ad nu.12.b.Itaque charissimi 747
Euang.Nunc iudicium est mundi,Ioh.12.nu.31.e, usque ad nu.36.f.Hæc locutus 695

In octa. S.Mariæ.

Epist. Dominus possedit me in initio uiarum suarum, Proue.8.nu.22.c,usque ad nu.31.d. Qui autem 385
Euang.Liber generationis Iesu Christi filij Dauid,Matt.1.a,usque ad nu.17.c. Omnes itaque 609

SS. Pontifi. & marty. Cornelij, & Cypriani.

Epist.Iustorum animæ in manu Dei sunt,Sap.3.nu.1.a,usque ad nu.9.b.Qui confidunt 404
Euang.Cum audieritis prælia, Luc.21.nu.9.b,usque ad nu.19.d. Cum autem uideritis 680

In vigilia S.Matthæi Apostoli.

Epist.Benedictio Domini super caput iusti,Eccl.44.nu.25.d,usque ad nu.10.b. Et coronauit 432
Euang. Vidit Iesus publicanum nomine Leui.Luc.5.nu.27.e,vsque ad nu.33.f.At illi dixerunt 667

In festo S.Matthæi Apostoli,& Euangelistæ.

Epist.Similitudo uultus quatuor animalium,Ezec.1.nu.5.a,usq; ad nu.15.d.Cumq; aspicerem 502
Euan.Vidit Iesus hominem sedentē in thelonio,Matthæū nomine,Mat.9.nu.9.a,usque ad nu.14.b.Tunc accesserunt 614

SS. Mar. Mauritij, & sociorum.

Epist.Respondit unus de senioribus,& dixit mihi, Apo.7.nu.13.c, usque ad finem capitis 780
Euang.Videns Iesus turbas ascendit in montem, Mat.5.nu.1.a, usque ad nu.12.a.Sic enim 611

S. Lini Papæ & martyr.

Epist.Benedictus Deus & pater domini nostri, 2.Cor.1.nu.8.a, usque ad nu.8.b.Non enim 736
Euang.Siquis uult uenire post me,Mat.16.num.24.d, usque ad nu.28 d. Amen amen dico 620

SS.Mar. Cypriani, & Iustinæ.

Epist.Rememoramini pristinos dies, Hebr.10.nu.32.f,usque ad nu.39.g. Quod si subtraxerint 764
Euang.Sedente Iesu super montem Olijueti,Mat.24.nu.3.a, usque ad nu.14.b. Et prædicabitur 643

SS.Mart.Cosmæ & Damiani.

Epist. Iusti autem in perpetuum viuent,Sap.5. nu.16.c, usq; ad nu.21.d. Acuet autem 405
Euang.Descendens Iesus de monte,Lu.6.nu.17.b,usque ad nu.24.d. Secundum hæc faciebant 668

In festo S.Hieronymi presbyteri, & confess. & Eccl. Doct.

Epist.Testificor coram Deo,& Christo,2.Tim.4.nu.1.a, usq; ad nu.9.b.Festina ad me 758
Euang.Vos estis sal terræ,Mat.5.nu.12.a,usque ad nu.20.c.Di co enim 611

OCTOBRIS FESTA.

S.Remigij episcopi & confess.

Epist.Ecce sacerdos magnus: cuius loca per capita, Eccle.44.45.sparsim coliges.nempe,Placuit Deo,Eccl.44.num.16.c. Inuentus est iustus,nu.17.c.Non est inuentus nu.20.c, Ideo iureiurando,nu.22.d,Benedictionem,nu.25.d, Magnificauit eum,Eccl.45.nu.2.a,Statuit ei,nu.8.a,Fungi sacerdotio, nume.19.c, finem in odorem suauitatis, nu.20.c 432
Euang.Homo quidam peregre proficiscens,Mat.25.nu.14.a,usque ad nu.24.c. Accedens 643

S. Francisci confess.

Epist.Mihi autem absit gloriari, Gal.6.num.14.c,usque ad finem capitis 741
Euang.Confitebor tibi pater,Mat.11.num.25.d,usque ad finem capitis 616

S. Marci Papæ & confess.

Epist.Plures facti sunt sacerdotes,Heb.7.n.23.b,usq; ad n.28.d. Lex enim 763
Euang.Vigilate,quia nescitis qua hora,Matt.24.nu.42.d, usque ad nu.48.d Si autem 643

SS. Dionysii, Rustici, & Eleuterij.

Epist.Stans Paulus in medio Areopag.Act.17.nu.22.c,usque ad finem capitis 712
Euang.Descendens Iesus de monte,Luc.6.nu.17.c,usque ad nu 24.d,Secundum hæc faciebant 668

S.Callisti Papæ & mart.

Epist.Omnis pontifex hominibus,Heb.5.nu.1.a,usq; ad nu.5.b. Sic & Christus 762

NOVEMBRIS FESTA.

COMMVNE SANCTORVM.